શ્રી ધ્રુવચરિત્ર

(ભાષાટીકા સહિત)

કર્તા:—
સદ્ગત મહાત્મા શ્રી સત્યાનંદજી
સત્યનિકેતન, ગીતાપાણી, અમદાવાદ

" ફોકટ કાયા મનુષ્યની, ફરી મળવી નહિ જાય,
ફૂલમાં પણ જોતી જશે, ભરતી દેખીતાણ."

શ્રી શંકરવિજય

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:—
શ્રી સત્યં-આશ્રમ તરફથી
શ્રી રેવાબહેન
ઠે. સત્યનિકેતન-ગીતાપાણી-અમદાવાદ.

કિંમત રૂ. ૩—૦—૦

। तत्सत्परमात्मने नमः ।

શ્રી ધ્રુવચરિત્ર

[નભલીલા સહિત]

કર્તા

સદ્‌ગત મહાત્મા શ્રીસમર્થરામજી મહારાજ

ઠે. શ્રી સમર્થ–આશ્રમ–**મીઠાખળી**

"As the sun, the eye of the whole world, is never contaminated by the external ocular impurities, so I myself am never touched by the miseries of the world"

Shree Shanker Maharaj Unavawala

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શ્રી રેવાબેન.

શ્રી સમર્થ–આશ્રમ–મીઠાખળી–**અમદાવાદ**

મૂલ્ય રૂા. ૩–૦–૦

સને ૧૯૩૯] પ્રથમાવૃત્તિ : પ્રતિ ૧૦૦૦ [સંવત ૧૯૯૬

અમદાવાદ—શ્રી "ડાયમંડ જ્યુબિલી" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
પરીખ સુરેશચંદ્ર પોપટલાલે છાપ્યું.

ૐ

પૂર્ણમદઃ પૂર્ણમિદં પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે ।

પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥

પરમ પૂજ્યપાદ પરબ્રહ્મનિષ્ઠ સદ્ગુરુ

શ્રી શંકર મહારાજ

ઊનાવા (તા. સિદ્ધપુર).

અર્પણ પત્રિકા

જેમાંથી આ વિશ્વ ઉત્પન્ન થઈ જેમાં સ્થિતિ કરી અંતે
જેમાં વિલય પામે છે, જેઓ અંતર્યામી હોવા છતાં
પોતાના ભક્તોનો મહિમા વધારવા અનેક પ્રકારે
ભક્તો ઉપર કષ્ટ નાખી દુનિયાની દૃષ્ટિએ કસોટી
કરે છે, જેમને ભક્ત સમાન અન્ય કોઈ પ્રિય
નથી, જેઓ નિરાકારી છતાં ભક્તોની
અપેક્ષાએ અનેક રૂપ ધારણ કરી ભક્તોના
મનને આનંદ આપે છે, જેઓ વિશ્વના
ઉત્પન્ન કરનાર છતાં જેમને
વિશ્વનો સ્પર્શ નથી તથા જેઓ
સર્વ પ્રકારે આરાધન કરવા
યોગ્ય છે તે સચ્ચિદાનંદ
સ્વરૂપ પરમાત્માના
પવિત્ર ચરણારવિંદમાં
આ કૃતિ સમર્પણ
કરી કૃતાર્થ
થાઉં છું.

રેવાબેન

તા. ૧-૧૧-૩૯ **શ્રી સમર્થાશ્રમ-મીઠાખળી**

બુધવાર. **અમદાવાદ.**

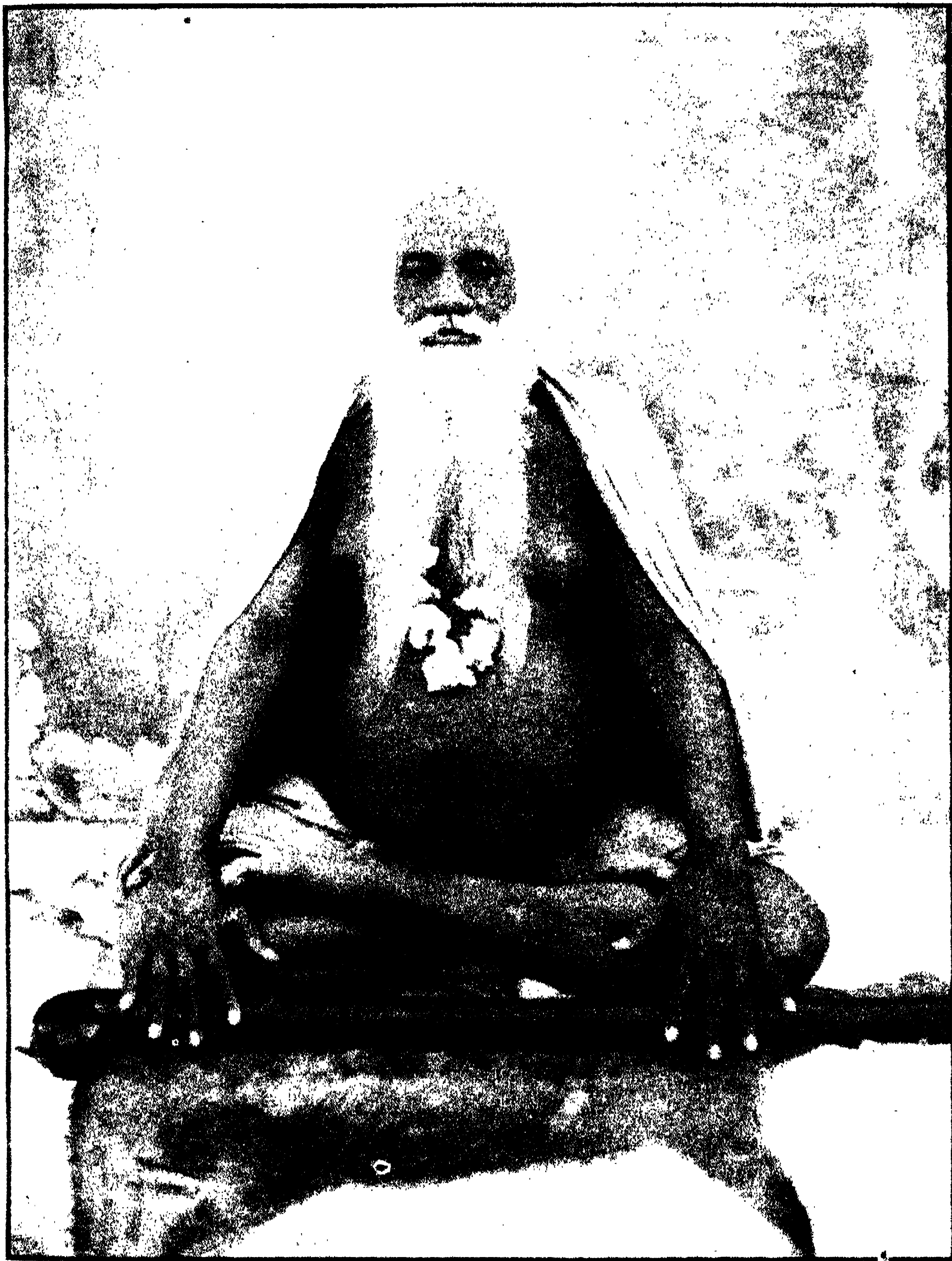
રાજનગરનો યોગી—

મહાત્મા શ્રી સમર્થરામજી

મનસ્વી સ્થિર ને ધીર, નિશ્ચયાત્મક બુદ્ધિનો;
પ્રશાન્ત પુણ્યશાળી કો, તપસ્વી પુરમાં વસે. (૧)
અદૃષ્ટ ભાવિના દોરે, દોરાઈ સિદ્ધિવંત એ,
મરૂભૂમિ ત્યજી આજે, ઉજાળે ગુર્જરી ભૂમી. (૨)
સોનેરી શ્વેત દાઢી ને, સોનેરી શિર્ષની જટા,
ઘુંઘાળા કેશવો દીપે, મહાસય મનોરથી. (૩)
વીરત્વ, પ્રેમની મૂર્તિ, આનન્દી પરમાર્થમાં,
સંસારે દુઃખ દાઝયાને, દાખવે પ્રેમ ઔષધિ. (૪)
નયને વાત્સલ્ય છાયા, ને રેખા ચિન્તનની ઉંડી,
મુખડે મીઠડું હાસ્ય, ને ભાલે જ્ઞાનની પ્રભા. (૫)
ભક્તિ જ્ઞાન ને તપના, ત્રિવેણી સંગમે તરી,
સાગર શા મસ્ત લહેરાઈ, ઘૂઘવે તત્વ-ગર્જન. (૬)
તત્વ ગર્જનની ગેની, અનેરી મોજ માળમાં,
નીતરે નવનીતો કો, વિશ્વના ગૂઢ ભેદમાં. (૭)
અગમ્ય એ ઉંડાણોના, અદ્રશ્ય શર ભેદીને,
બુદ્ધિગમ્ય વિભુતિ એ, દાખવે વિશ્વની લીલા. (૮)
ભેરૂ વણોજ સન્યાસ, ત્હોય સાધુત્વ સ્નેહનું,
તે એ સ્નેહ સૌજન્યે, આત્મ સૌન્દર્ય દીપતું. (૯)
આત્મની ઉજ્જવલી પાંખે, દિગન્તે વિચરી અને,
દ્રશ્ય અદ્રશ્યના ભેદો, દાખવે કાળ-ઉર્મિમાં. (૧૦)
નિરક્ષર ક્ષરતા જ્ઞાને, ત્હોયે કાવ્ય-કલા વિષે,
અમોલા જ્ઞાનની ચર્ચા, **સમર્થરામજી** કરે. (૧૧)
પુણ્યાત્માની વિભુતિ એ, પામે છે રસ પ્રેરણા,
તોડીને જડના ભેદો, આત્મ કેરા ઉંડાણમાં. (૧૨)
અતલ કો આત્મના નીરે, સાધિ પ્રેમ સમાધિને,
તલાતલ એ નિહાળે છે, વિશ્વ ચૈતન્યનાં ઉંડા. (૧૩)
બ્રહ્મ-વર્ચસ્વની લે'રે, લ્હેરાતો બ્રહ્મ ભાખશો,
નિત્ય યૌવન માણીને, વાંચે નિર્ગ્રન્થ ગ્રન્થ કે. (૧૪)
સદા સૌન્દર્ય આનન્દે, રહે છે રસ મગ્ન જે,
લ્હેવા બ્રહ્મ યોગિને, હજો આ રસ-વન્દના. (૧૫)

શંકરલાલ જગજીવન જાની.

पूज्यपाद महात्मा श्री समर्थरामजी

अक्षरधाम निवास सं. १९९२ पौष कृष्ण ११

समर्थराम भजे सिवा होय न समर्थ कोय ।
समर्थराम भजे सदा हरगिज़ समर्थ होय ॥

ટ્રસ્ટીનું નિવેદન

પ્રાતઃસ્મરણીય પુણ્યશ્લોક મહાત્માશ્રી સમર્થરામજીના કૈવલ્ય ધામ નિવાસ પછી તેમના પવિત્ર સ્મારક રૂપ આ બીજું મહદ્ કાર્ય છે. પૂજ્ય ગુરૂદેવ સંવત ૧૯૯૩ના પોષ શુકલ ૧૨ તા. ૨૧–૧–૧૯૩૬ ના પુણ્ય દિને સ્વસ્વરૂપ સિદ્ધિ પામ્યા તે પહેલાં કેટલાક વખત અગાઉ તેઓશ્રીએ "શ્રી સમર્થ–આશ્રમ" મીઠાખળી–અમદાવાદમાં "શ્રી સમર્થેશ્વર મહાદેવ" નું મંદિર બંધાવવાનું શુભ કાર્ય સ્વહસ્ત પોતાના જીવનકાળમાં શરૂ કરેલું હતું. મંદિરના ઉપયોગ માટે જરૂરની વસ્તુઓ તેમજ શંકરભગવાનની સ્થાપના માટેનું બાણુ જાતે શ્રી કાશીક્ષેત્રમાં તૈયાર કરાવી લાવ્યા બાદ મંદિરના બાંધકામની શરૂઆત પોતે કરેલી. દરમ્યાનમાં દૈવ ઇચ્છાએ પોતાના દેહોત્સર્ગના થોડાક દિવસ અગાઉ "શ્રીસમર્થ આશ્રમ"ની તમામ પ્રવૃત્તિઓના વહીવટ માટે પોતે વસીયતનામું કરેલું તેમાં કરેલા ઉલ્લેખ પ્રમાણે "શ્રી ધ્રુવ–ચરિત્ર" નામક ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ થયેલો જોવાનો સુઅવસર આજે અમોને પ્રાપ્ત થાય છે. મહાત્માશ્રી સમર્થરામજીના સમાગમમાં જેઓ આવ્યા હશે તેમને મહાત્માશ્રીની અલૌકિક શક્તિ અને અંતર્જ્ઞાનનો પરિચય થયો હશે. મહાત્માશ્રીની આ બીજી કૃતિ તેમના સેવક વર્ગ અને જનતાને સાદર કરતાં અમોને અનેરો આનંદ થાય છે. આવડો મોટો ગ્રંથ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં જે મહેનત રહેલી છે તેનો જનતાને જરૂર ખ્યાલ હશે, પણ સાંસારિક પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયલા અમો આ કાર્ય પાર પાડવા માટે સર્વથા અશક્ત હતા, પરંતુ સદ્‌ગત મહાત્માશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી ઉનાવા નિવાસી પરમ દૈવજ્ઞ **શ્રી શંકર મહારાજે** આ પુસ્તક છપાવવાની, પ્રુફો સુધારવાની અને તેના અંગેની અનેકાનેક કાર્યવાહીનો ભાર ઉપાડવાની હિંમત ન કરી હોત તો આ ગ્રંથ ક્યારે પ્રસિદ્ધ થવા પામત એ કહેવું અમારે માટે અશક્ય છે. શરીર સ્વાસ્થ્યનો ભોગ આપીને **પ. પૂ. શ્રી શંકર મહારાજે** આ પુસ્તક છપાવવા માટે જે જહેમત અને શ્રમ ઉઠાવ્યા છે તેના માટે તેમનો આભાર માનવાની અમારામાં કંઇપણ શક્તિ કે સામર્થ્ય નથી. સદ્‌ગત મહાત્માશ્રી સમર્થરામજી પ્રત્યે શ્રી શંકર મહારાજનો સદ્‌ભાવ આ કાર્ય પાર પાડવામાં સર્વથા સહાયરૂપ થયો છે, અને અમો તેમના આ કાર્ય માટે આજન્મ ઋણી છીએ.

પૂજ્ય મહાત્માશ્રી સમર્થરામજીએ આરંભેલાં કેટલાંક કાર્યોનો અ.પ ઉલ્લેખ કરવો અત્રે નિરર્થક નહિ લેખાય. શ્રીસમર્થેશ્વર મહાદેવનું મંદિર

બાંધવાનું કામ મહાત્માશ્રીના જીવનકાળમાં આરંભાયેલું હતું તે તેમના અસ્તિત્વ પછી પણ ચાલુ રાખી પૂર્ણ કરવાની તેમના સેવકવૃંદની ઇચ્છા હતી, પણ જોઈતાં નાણાંને અભાવે એ કાર્ય અપૂર્ણજ રહ્યું હોત. પરંતુ મહાત્માશ્રીના જીવનકાળની સમાપ્તિના સમયે અમદાવાદના પ્રખ્યાત રંગના વેપારી શેઠ ભગવાનલાલ તેજાજી ખારાવાળાએ તેમના સદ્ગત પિતાશ્રીના પુણ્યાર્થે ભક્તિભાવવડે રૂા. ૧૦૦૦) જેટલી મોટી રકમ મંદિરના કાર્યમાં અર્પણ કરવાની ઇચ્છા દર્શાવીને સદ્ગત મહાત્માશ્રીની મંદિર પ્રત્યેની મનોવ્યથા સર્વતઃ દૂર કરી દીધી. એ રકમવડે મહારાજશ્રીના જીવનકાળમાં મંદિરના બાંધકામમાં જે કંઇ ખર્ચ થયેલું તેની બાકી રહેલી રકમો ભરપાઈ કરી દેવામાં આવી હતી. ત્યાર પછી કેટલાક સમયે મહારાજશ્રીનાં પરમ ભક્તિમાન શિષ્યા શ્રી રેવાબેનના પરિશ્રમથી મંદિરની પ્રતિષ્ઠાનું કામ પાર પડયું, અને તેમાં પણ મીઠાખળીની જનતા તરફથી આર્થિક સહાય મળવાથી મંદિરનું કામ આગળ ચલાવવાનો નિર્ધાર થયો. પણ આ કામ કંઇ નાનું સૂનું નહોતું, અને નાની મોટી રકમો ભેગી કરી તેને આગળ ચલાવવાનું વિકટ કામ શંકર સેવાપ્રિય શ્રી પ્રેમચંદભાઈ રણછોડદાસે હાથમાં ન લીધું હોત તો મંદિરનું બાંધકામ ક્યારે પુરૂં થયું હોત એ કહી શકાય તેમ નથી. શ્રી પ્રેમચંદભાઈએ પોતે પણ સારી રકમ મંદિરના પાછળ ખર્ચી છે અને તેમના મિત્રો અને અન્ય શ્રીમંત ગૃહસ્થો પાસેથી તેમના હસ્તક તેમજ બીજાઓના હસ્તક વારંવાર મદદ મળવાથીજ મંદિરનું કામ પરિપૂર્ણ થયું છે. શ્રી પ્રેમચંદભાઇના આ મહદ્ સેવા કાર્યનો ઉલ્લેખ કરી "શ્રી સમર્થ આશ્રમ" તરફથી તેમજ મહારાજશ્રીના સેવક વર્ગ તરફથી અમો તેમનો આભાર માનવાની આ તક લઈએ છીએ.

આશ્રમના પ્રાણ સમાન શ્રી રેવાબેનનો ઉપકાર માનવાની તક લઇને અમો એટલુંજ જણાવીશું કે સદ્ગત ગુરૂદેવ પ્રત્યેનો તેમનો અહર્નિશ પ્રેમ અને સેવાભાવ તેમને હજી પણ મહારાજશ્રીના અપૂર્ણ રહેલાં બીજા કાર્યો કરવામાં પ્રેરણા આપે અને તેમને તે તમામ કાર્યોમાં સંપૂર્ણ સફળતા મળે એમ અમો પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

ભગવદ્ ઇચ્છા તો "શ્રી સમર્થ—આશ્રમ" ને એક આદર્શ ભક્તિ પ્રચારક સંસ્થા બનાવવાનો આશય છે, અને અમોને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા છે કે કોઇ સેવાભાવી સજ્જનના હૃદયમાં સદ્ગત મહાત્માશ્રીની પ્રેરણા થશે અને અમારાં સ્વપ્નો ફલીભૂત થશે.

શેઠ તેજાજી ફરસરામ ખારાવાળા

જેમના પુણ્યાર્થે

તેમના સપુત **શ્રી ભગવાનલાલે**

શ્રી અમરેશ્વર મહાદેવના શિવાલયના બાંધકામમાં

રૂ. ૧૦૦૦) ભેટ કર્યા છે.

આશ્રમની નાણાં વિષયક સ્થિતિ સારી ન હોવાથી આ પુસ્તક છપાવવા માટે જોઈતાં નાણાંની તાત્કાલિક ગોઠવણ શ્રી. રેવાબેને પોતે કરી આ ગ્રંથ છપાવ્યો છે. સદ્દગત મહારાજશ્રીના વિલના આધારે નીમાયેલા અમો વિગેરે ટ્રસ્ટીઓની અનુમતિ લઇને શ્રી રેવાબેને પોતે નાણાંની ગોઠવણ કરી તથા અથાગ પરિશ્રમ લઈ આ ગ્રંથ છપાવ્યો છે તે માટે તેમને અમો હૃદયપૂર્વક ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

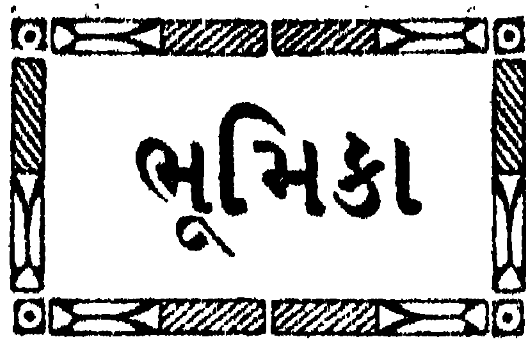
આ ગ્રંથના વેચાણમાંથી ખર્ચ બાદ કરતાં કંઇ પણ રકમ બચત રહેશે તે સદ્દગત મહાત્માશ્રીની બીજા અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો છપાવવામાં વપરાશે એ કહેવાની ભાગ્યેજ જરૂર પડશે.

અંતમાં અમારા પૂજ્ય ગુરૂદેવ શ્રી સમર્થરામજીના "શ્રી સમર્થ આશ્રમ"ની તમામ પ્રવૃત્તિઓમાં અમદાવાદ અને બહારની જનતાએ તેમજ ભગવદ્ પ્રેમી મિત્રો અને સજ્જનોએ વખતો વખત અમોને તન, મન અને ધનથી જે સહાય આપી છે તેમનો અમો હૃદયપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્ય ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજીની "રામાયણ"ની ધાટી ઉપર રચાયલું આ પુસ્તક જન સમાજને જરૂર ઉપકારી થશે, અને તેનું શ્રવણ, તેમજ મનન કરવાથી ઐહિક અને પારમાર્થિક શ્રેયનો શુભ લાભ થશે એ નિર્વિવાદ છે.

અમદાવાદ શ્રી સમર્થ-આશ્રમ મીઠાખળી સં. ૧૯૯૬ કારતક સુદ ૧ તા. ૧૨-૧૧-૩૯.	લી૦ શ્રી સદ્દગુરૂ સેવાભિલાષી, **પરસોતમદાસ હીમતલાલ ડાકવાળા** **માણેકલાલ જીણાભાઈ વિગેરે** ના જય જય.

ભૂમિકા

यदाऽऽत्मतत्त्वेन तु ब्रह्मतत्त्वं
दीपोपमेनेह युक्तः प्रपश्येत् ।
अजं ध्रुवं सर्वं तत्त्वैर्विशुद्धं
ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्व पाशैः ॥

શ્વેતાશ્વતરોપનિષત્

જ્યારે અહિં (આ પંચભૂતાત્મક સ્થૂલ શરીરમાં) કોઈ મહાપુરૂષનો અનુગ્રહ મેળવી જીવ-બ્રહ્મની એકતારૂપ યોગથી યુક્ત બની દીવાના જેવા સ્વયંજ્યોતિ આત્મસ્વરૂપવડેજ બ્રહ્મ (વ્યાપક) તત્ત્વને જ્ઞાની અનુભવે છે ત્યારે જન્મરહિત, અવિનાશી તથા સર્વતત્ત્વથી વિશુદ્ધ દેવને જાણીને જન્મમરણાદિ સર્વ બંધનોથી છૂટો થાય છે.

પ્રાચીન સમયમાં થઈ ગયેલ ઉત્તમકોટિના ભક્તોમાં શ્રી ઉત્તાનપાદના પ્રિયપુત્ર ધ્રુવજીનું નામ સૌથી આગળ આવે છે; એનું કારણ એ છે કે પૂર્વજન્મના મહાન સંસ્કારી તે દિવ્યાત્મા પોતાની નાની (માત્ર પાંચ વર્ષનીજ) ઉંમરમાં સંસારનું અસારપણું સમજી, શબ્દાદિક વિષયોનો સર્વાંશે ત્યાગ કરી, બ્રહ્મનિષ્ટ અને શ્રોત્રિય એવા સદ્‌ગુરૂશ્રી નારદમુનિની કૃપાદ્વારા પરમકૃપાળુ પરમાત્માનો અલ્પકાળમાંજ સાક્ષાત્કાર કરી-માનુષિક જીવનની મહત્તા મેળવી કોઈએ પણ નહિ પ્રાપ્ત કરેલ એવું પરમપદ પામી જન્મમરણાદિરૂપ અતૂટબંધનોમાંથી અત્યંત મોકળા થયા હતા. માત્ર એકજ જન્મનાં પુણ્યે કરી ધ્રુવજીએ પરમપદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું એમ તો કહી શકાય નહિ, કારણકે શ્રીમદ્ ભગવદ્‌ગીતામાં ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર પોતેજ કહે છે કેઃ-

बहूनां जन्मनामन्ते, ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ।
वासुदेवः सर्वमिति, स महात्मा सुदुर्लभः ॥

અ. ૭ શ્લો. ૧૯

એથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અનેક જન્મનાં પુણ્યો પરિપાક થઈ પરિણામ પામે છે ત્યારેજ સર્વ કોઈને ઇષ્ટ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. કમાઉ દીકરો જેમ માબાપને વ્હાલો લાગે છે તેમ સન્માર્ગ પરાયણ રહી અર્થાત્ નિષ્કામકર્માદિના અનુષ્ઠાનવડે અંતરસ્થ જ્ઞાનના પ્રતિબંધક મલવિક્ષેપાદિ

દોષોને દૂર કરી જીવ–બ્રહ્મની એકતાના જ્ઞાનરૂપ અખૂટ ધનને કમાનાર આત્માજ શ્રીહરિને પ્રિયરૂપ થઈ પડે છે.

પૂર્વજન્મનાં પુણ્યે કરી આ (વર્તમાન) જન્મમાં જીવાત્માને સદ્‌ગુરૂ આદિ જ્ઞાન સામગ્રી સહજે મળી આવે છે અને તેના દ્વારા તે જીવ અભેદ જ્ઞાન સંપાદન કરી કૃતાર્થ થાય છે. માટે જ્યારે જ્યારે મહાપુરૂષોના દર્શનનો લાભ મળે ત્યારે ત્યારે મુમુક્ષુ જીવે પ્રમાદાદિનો ત્યાગ કરી યથાશક્તિ સેવાધર્મ સ્વીકાર્ય માની પરમાર્થ પરાયણ બનવું જોઇએ. આલસ્ય, નિદ્રા ને પ્રમાદ પાપનાંજ પરિણામો છે એમ માની પોતાના મનને ઉપરામ કરતા રહેવું એ ઇષ્ટ છે. મહાત્મા ભર્તૃહરિ પણ કહે છે કેઃ—**आलस्यं हि मनुष्याणां, शरीरस्थो महारिपुः।** મતલબ કે આલસ્ય અને તેના બે મિત્રો (નિદ્રા ને પ્રમાદ) આપણને સત્કાર્યમાં હાનિ પહોંચાડનાર છે. અભેદ જ્ઞાન વિના સંસાર નિવૃત થાય તેમ નથી તો પછી તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવામાં વિલંબ શા માટે થવો જોઈએ ? વેદાંતશાસ્ત્ર પણ ડગલે ડગલે પોકારીને કહે છે કેઃ **ऋते ज्ञानान्न मुक्तिः। ज्ञानादेव तु कैवल्यं।** ઈત્યાદિ પરંતુ જ્ઞાન એ કાંઈ બજારૂ વસ્તુ નથી કે ખીસામાં બે પૈસા નાખી દોડતા લઇ આવીએ. ઘણા કાળના પરિશ્રમ પછી ઈશ્વર, ગુરૂ, વેદ અને અંતઃકરણ આ ચારની કૃપાથી ઉત્પન્ન થતા બ્રહ્મવિચારદ્વારાજ તે પ્રાપ્તવ્ય છે. શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય ભગવાન શ્રી અપરોક્ષાનુભૂતિમાં સ્પષ્ટ કહે છે કેઃ—

नोत्पद्यते विना ज्ञानं, विचारेणान्यसाधनैः।
यथा पदार्थभानं हि, प्रकाशेन विना क्वचित्॥

જેમ સૂર્યાદિના પ્રકાશ વિના કોઈ પદાર્થનું ભાન કદી પણ થતું નથી તેમ બ્રહ્મવિચાર વિના અન્ય સાધનો વડે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી.

આજ કાલ તો ફાગણ મહિનાની હોળીના દિવસોમાં હાથમાં ખાંડીઓ (લાકડાની તરવારો) લઈ શેરીએ શેરીએ ફરતા ને બૂમો પાડતા બાળકોની પેઠે "હું બ્રહ્મ છું, સ્થૂલ દેહના સાથે મ્હારે કાંઈ સંબંધ નથી, ઇંદ્રિયો સૌ સૌના વિષયોમાં પ્રવર્તે છે એટલે કર્તાપણું કે ભોક્તાપણું આદિ ધર્મો મ્હારા નથી, હું તો સચ્ચિદાનંદ આત્માજ છું," આમ બકી વર્ણાશ્રમ ધર્મ–કર્મથી વિમુખ બની પોતાની જાતને જ્ઞાનીની સંજ્ઞા અપાવનારા મહાત્માઓ ડગલે ડગલે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. એમનાં વિચાર, વાણી ને વર્તન કદિએ એક સરખાં હોતાં નથી; અંતઃકરણ દઢરાગરૂપ ગળીથી બોળાયેલાં હોવા છતાં બહારનો ત્યાગ એવો બતાવે છે કે જેને જોઈ

અનેક અંધશ્રદ્ધાળુ આત્માઓ અંજાઇ એમની જાળમાં સપડાઇ જાય છે. વેદાંતશાસ્ત્રનું ખરૂં જ્ઞાન તો ત્યારેજ મેળવ્યું કહેવાય કે જ્યારે હૃદયમાં સર્વાત્મકભાવ પ્રાદુર્ભાવ પામે અર્થાત્ દેહાધ્યાસથી અત્યંત રહિત થયેલું મન સર્વમાં સમાનભાવે પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી અભેદબુદ્ધિને પ્રાપ્ત માને. અત્યારના બ્રહ્મજ્ઞાની પંચીકરણ કે વધુમાં વધુ વિચાર સાગરનું પઠન કરી–જાણે સર્વવેદાંતશાસ્ત્રનું મંથન કરી નાખ્યું માની પોતાનું અધઃપતન કરે છે અને અન્ય જીવોને પણ અધોગતિના કૂવામાં ફેંકી દે છે. જાણતા નથી કે વેદાંતશાસ્ત્ર અતિ વિશાળ હોઈ અપાર છે.

આ ઉપરથી એ વાર્તા સ્પષ્ટ થાય છે કે આચાર્ય ભગવાનના મતાનુસાર "પોતાના મૂળસ્વરૂપનું અનુસંધાન એનું નામજ ભક્તિ" છે. આ ભક્તિ માર્ગમાં પ્રવેશ કરનાર ભક્તોની ત્રણ પ્રકારે સ્થિતિ જોવામાં આવે છે. પહેલી સ્થિતિમાં ભક્ત "હું તે પરમાત્માને ભજું છું," બીજી સ્થિતિમાં "હું તને ભજું છું" અને ત્રીજી (છેલ્લી) સ્થિતિમાં "હું મ્હને ભજું છું" આમ અનુભવપૂર્વક અંતરોદ્‌ગાર કાઢે છે. મતલબ કે પહેલી સ્થિતિમાં મલાદિકદોષોની નિવૃત્તિ કરવારૂપ પ્રવૃત્તિમાં રચ્યોપચ્યો રહેતો હોવાથી પરમાત્માને ત્રીજા પુરૂષરૂપે જાણે છે; બીજી સ્થિતિમાં પરમાત્મ સાક્ષાત્કાર થતાં સર્વ ઇશ્વરનાંજ સ્વરૂપો છે એમ માને છે અને ત્રીજી સ્થિતિમાં પરમાત્મ સ્વરૂપથી પોતાનો અભેદ સમજાતાં હું અને ઇશ્વર એકજ છીએ એમ અનુભવે છે અથથી ઇતિ સુધી આ ધ્રુવ ચરિત્ર વાંચતાં ધ્રુવની આ પ્રકારની દશા પ્રત્યક્ષ થશે. ભક્તપ્રવર ધ્રુવજીએ ઉપરોક્ત પ્રમાણે ક્રમશઃ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી સર્વોત્તમ સ્થાન મેળવી લીધું છે.

જો કે ધ્રુવ ચરિત્ર ઘણા મહાપુરૂષે લખ્યાં છે ને લખશે પરંતુ સદ્‌ગત મહાત્મા શ્રી સમર્થરામજી મહારાજે પોતાની અદ્‌ભૂત કાવ્ય શક્તિનો જેટલો વ્યય કરી ધ્રુવ ચરિત્ર (આ પુસ્તક) લખ્યું છે તેવું તો ભાગ્યેજ મળી આવે તેમ છે. ગ્રંથ જોનાર તથા વાંચનાર ઉભયને અનાયાસે ગ્રંથની અદ્વિતીયતા સિદ્ધ થશે.

આ ગ્રંથમાં મહારાજશ્રીએ સુમતિકાંડ, નારદકાંડ, ધર્મકાંડ, મધુવનકાંડ, હરિકાંડ, નીતિકાંડ, નિર્વાણકાંડ ને વસ્તવકાંડ એમ આઠ કાંડ પાડયા છે. પ્રત્યેક નામાનુસાર વિષયોની ઘણીજ યુક્તિપ્રયુક્તિદ્વારા અપૂર્વ ચર્ચા કરવામાં આવી છે. કર્મઠથી માંડી ઠેઠ બ્રહ્મજ્ઞાની સુધીને અતિ ઉપયોગી એવા પ્રસંગો મૂકી વિષયની એવી તો સુંદર છિણુવટ કરી છે કે વાચકને ઘડીભર

પણ ગ્રંથ નિચે મૂકવાનું મન થાય નહિ. તત્પશ્ચાત્ ગ્રંથમાહાત્મ્ય, નભ (શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ પોતાના સખાઓને બતાવેલી આકાશ) લીલા અને અંતિમ સમયે મહાત્માશ્રીએ કાઢેલા ઉદ્‌ગારરૂપ નવ ભજનો મૂકવામાં આવ્યાં છે.

ગુજરાત, મારવાડ, માળવા ને કાઠિયાવાડ વગેરે દેશોમાં સદ્‌ગત મહાત્માશ્રીના અનેક અનુયાયીઓ છે જેઓ હજી પણ પ્રસંગોપાત મહાત્માશ્રીના આશ્રમમાં આવી યથાશક્તિ સેવાનો લાભ ઉઠાવે છે. એક વખત એમના આશ્રમમાં રહેતા મહંતશ્રી મૂળારામજીના આમંત્રણને માન આપી હું ત્યાં ગયેલો તે વખતે આ અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથ મ્હને દષ્ટિગોચર થતાં સદ્‌ગત મહાત્માશ્રીની કાયમ સેવા ઉઠાવનાર પુરૂશોત્તમદાસ હિંમતલાલ ડાકવાળા, કંસારા માણેકલાલ જીણાભાઈ તથા વિસનગરવાળાં શ્રીરેવા બ્હેન આ ત્રણને આ ગ્રંથ છપાવી બહાર પાડવા મેં આગ્રહ કર્યો. તુર્તજ તેઓએ આ વાર્તા માન્ય કરી મ્હને પ્રુફો તપાસવારૂપ પ્રવૃતિ આપી.

આજ સમયે મ્હારા શ્રી શંકરવિલાસ નામક ગ્રંથની ત્રીજી આવૃત્તિ છપાવી હોવાથી અર્થાત્ એ ગ્રંથનાં પ્રુફો સાથે તપાસવાનાં હોવાથી પ્રુફ તપાસવામાં બનતી કાળજીનો ઉપયોગ કર્યો છે છતાં જો કયાંય દોષ દષ્ટિગોચર થાય તો આશા છે કે વાચક વર્ગ હંસ ક્ષીર ન્યાયાનુસાર વર્તી કૃતાર્થ કરશે. ભાષા હિંદી ને મારવાડી મિશ્ર હોવા છતાં અતિ સરળ ને મીઠાશથી ભરેલી છે.

સદ્‌ગત મહાત્માશ્રી બહિર્શાસ્ત્રના અલ્પાભ્યાસી હોવા છતાં અંતર્શાસ્ત્રનું જ્ઞાન એમને સંપૂર્ણ હતું એ વાર્તા એમના રચેલા ભક્તિપ્રવાહ, કૈલૈયા ચરિત્ર આદિ ગ્રંથો વાંચવાથી સહજે સમજાય તેમ છે. નામ પ્રમાણેજ ગુણ ધારણ કરનાર એ અદ્‌ભૂત વ્યક્તિએ ધર્મપ્રેમી જનતા ઉપર આવા ગ્રંથો રચી મહદ્ ઉપકાર કર્યો છે એમ કહીએ તો જરાય ખોટું નથી. ઈતિ શિવમ્

લી. મહત્પુરૂષોનો દાસાનુદાસ
શ્રી "શંકર" મહારાજ
ઉનાવા તા. સિદ્ધપુર
હાલ–દરિયાપુર મોટી સાલેપરી
અમદાવાદ.

તા. ૧–૧૧–૩૯
બુધવાર

અનુક્રમણિકા

卐 ॐ શ્રી ગણેશાય નમઃ 卐

અથ ધ્રુવ ચરિત્ર પ્રારંભ.

સુમતિ કાંડ.

દોહા

સાધક ગન નાયક સદા, જન સુખ દાયક દેવ;
પાયક ચાયક મોક્ષ પદ, કરે પ્રથમ પદ સેવ. ૧
નામ રૂપ તવ આશરે, સર્વ શક્તિ મમ નાથ;
લઘુ દાસ દધિ જગતમેં, ગ્રહો દીન લખિ હાથ. ૨
જન તારણ ધારણ ધરા, ધર્મ વધારન ધીર;
દયા દ્રષ્ટિ જન કર ગ્રહી, તરણિ કરો ભવ તીર. ૩
ભક્ત ગાથ હરિહર કથા, મિશ્રથ હૃદય સુહાત;
ભક્તિ રતી મતિ સ્થિર રહે, કૃપા તુમારિ ચહાત. ૪
હરહુ દોષ ત્રય બુદ્ધિ કે, પ્રગટે પરમ પ્રકાશ;
કર્મ ભક્તિ રતિ જ્ઞાનમે, આશ ત્રાસ હો નાશ. ૫
સ્વરમે શક્તિ સરસ્વતી, પદ વંદૂ હરપાય;
અજ પુત્રી આનંદયુત, **હૃદય** વિરાજહુ આય. ૬
તવ પ્રતાપ વાણી વિમલ, વિમલ ભક્ત ગુણ ગાથ;
વિમલ ભક્તિ હરિગુણ વિમલ, ભજે સો વિમલ સનાથ. ૭
હંસ વાહની માતુ મમ, હંસ પર્યો બેચાલ;
હંસ વંશ લખિ વાટ લે, કરહુ કૃપા તતકાલ. ૮
તિમિર હરણ ત્રિય ભુવનમે, વિશ્વ ભાસ ઉદ્યોત;
ઉર પ્રકાસ પ્રગટો વિમલ, હરિ સુમરણ શુધ હોત. ૯
ત્રિગુણ દેવ ત્રય ભુવનકો, કર ધર હરત હમેશ;
તાપ ત્રીય માયા ત્રિગુણ, હરીએ હરખિ કલેશ. ૧૦
પંચ ઇષ્ટ ઉરમે વસો, લખિ લઘુ જીવ સજાત;
સષ્ટં સદગુરૂ અજનમા, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૧૧

ચોપાઈ

સદ્દગુરૂ દીન દયાલ દિનેશા, જેહિ સુમરત અઘ રહે ન લેશા;
સદ્દગુરૂ પરીબ્રહ્મ સુખરૂપા, ગુરૂ મુખ સાર લહે જન ભૂપા. ૧
સદ્દગુરૂ સર્વ જીવ હિતકારી, પરહિત કાજ હોત તન ધારી;
નરતન રતન ધાર ધરણીમે, નિપુણ ધર્મ ધીરજ કરણીમે. ૨
જગ સાગર તરનો કઠનાઈ, અપને બલ કરિ પાર ન પાઈ;
હરિહર ભક્તિ નાવ દ્રઢ ભાઈ, ભાવ સહિત એકે જન આઈ. ૩
તન મન વચન રામ ગુણ ગાવે, કેવટ સદ્દગુરૂ પાર લઁઘાવે;
સત્ય ઉપાય એક એહિ ભાઈ, જીવ તરે નહિ અપર ઉપાઈ. ૪
સદ્દગુરૂ અજર અમર અવિનાશી, કોટિ જીવ કાટત ભવ ફાઁસી;
પંચ તત્વ ત્રય ગુણ ત્રિય તાપા, ઉગ્ર કલેશ જીવ સંતાપા. ૫
દશ ઇંદ્રિય વિષય રસ ચાવા, કરિ તન સંગ રૂપ વિસરાવા;
વ્યાપક રામ મર્મ નહિ પાવા, ચામ દામ ચંચલ ચિત ચાવા. ૬
અધઃ ઉર્ધ ધારત અવતારા, કઠિન ભયો છૂટન સંસારા;
આધિ વ્યાધિ દ્વે રોગ અનાદી, વાર વાર ભુગતે પરમાદી. ૭
ચતુર ખાણ મહિ ચક્ર ફિરાવે, બિન સદ્દગુરૂ વિશ્રામ ન પાવે;
જબ તબ જીવ કરહિં સતસંગા, કર્મ ભક્તિ ઉર પ્રેમ અભંગા. ૮
હરિ ગુરૂ કૃપા હોય જબ પૂરણ, તજિ ત્રય દોષ જ્ઞાન સંપૂરણ;
પ્રગટ રામ ઘટ માંહી પેખે, તરંગ તોય સમ વ્યાપક દેખે. ૯
સદ્દગુરૂ શબ્દ બાણ સમ લાગા, તજિ આભાસ રૂપ ભય જાગા;
સદ્દગુરૂ પદ સરોજ પરતાપા, હર્ષ શોક મેટયો સંતાપા. ૧૦

દોહા

સદ્દગુરૂ સમ કો વિશ્વમેં, જીવ કરણ ભવ પાર;
પરમારથ હિત કારણે, હોત સંત અવતાર. ૧
જલ મહિ તરૂ જન ચતુરએ, કરત રહત ઉપકાર;
ચહ ઉધાર ચિત અપરકો, કષ્ટ અપન શિર ધાર. ૨

ચોપાઈ

હરિહર સંત કૃપા જબ કરહી, તબ યે જીવ ચક્ર ભવ તરહી;
અમિત કોટિ જિય પ્રથા અનાદી, લહહિ ન મર્મ જીવ પરમાદી. ૧
નિયમિત સૃષ્ટિ રચે કરતારા, ઉભય પક્ષ કરિ કરત પસારા;
સ્વર્ગ નર્ક નારી નર દોઈ, વિધિ નિષેધ પુન પાપ પજોઈ. ૨

કમ જલ કરિ જીવ બઁધાવા, સદગુરૂ કૃપા મર્મ કોઉ પાવા;
માત તાત ગુરૂ શિષ્ય સઁવાદા, દાનવ દેવ રૂ વાદ વિવાદા. ૩
તરણ હેત સત સંગતિ સારા, ડુબન હેતુ **કુસંગતિ** ધારા;
જન્મ મરણ વ્યાધી કુસંગા, હરણ વ્યાધિ સત્સંગતિ ગંગા. ૪
ધન્ય નારિ નર સંગતી સાધી, સો હોય ભૈકે રહિત ઉપાધી;
તજિ જગ ભોગ રામ ગુણ ગાવા, તરજિ તાત સમ હરિ અપનાવા. ૫
સો નહિ ગુપ્ત પ્રગટ સ. જાણે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત પ્રમાણે;
યુગ યુગ ભકત ભયે અતિ ભારી, પુરૂષ નારિ ભજિ ભયે સુખારી. ૬
પઁનગ પક્ષિ પશુ દાનવ દેવા, કરિ સતસંગ લીન હરિ ભેવા;
સહજ તરે કહું દેર ન લાગી, હરિ પદ **પરસિ** ભયે બડભાગી. ૭
કોટિક ગ્રંથ સંત મુખ ગાવે, અલ્પ બુદ્ધિ હમ કહા સુનાવે;
તરૂણ વૃદ્ધ અંધા તન બાલા, ભજત રામ મુકતી તત્કાલા. ૮
વૃધ ખટવાંગ તરૂણ શુકદેવા, ધ્રુવ બાલક પાયો હરિ ભેવા;
જિનકી કથા કહું કરજોરી, જિન ગુણ અધિક અલ્પ મતિમોરી. ૯
અલ્પ પિપિલ સિંધૂ કિમ તરહીં, મશક મેરૂ કિમ કર પર ધરહીં;
મહિ કિમ પકરિ તરાજુ તોલહિ, દેવવાણિ મૂગો કિમ બોલહિ. ૧૦

દોહા

રામ કૃપા મારૂત સરિસ, તૃણ સમ જીવ અપાર;
શિખર મેરૂ સત્સંગત સુલભ મોક્ષ ભવ પાર. ૧
સુજન સંત કવિ પંડિતા, હરિહર કૃપા કરેહ;
મનતે જન ગાથા લિખું શિર પર હાથ ધરેહ. ૨

ચોપાઈ

ચારિ યુગનકે સુજન સમાજા, લખિ લઘુ દાસ કરો મમ કાજા;
હરિહર હરિ જનકે ગુણ ભારી, કયા વરણું તુચ્છ બૂદ્ધિ હમારી. ૧
મન મકટ મોહિ કરત દુઃખારી, હરિ ગુણ કીલ ન ખસે લગારી;
પ્રેમ દોરિ મનકે ગલ ડારૂ, બાંધિ કીલ ગુણ કથા પ્રચારૂ. ૨
હરિગુણ ગુણત શાંતિ મન આવે, એ હિત વારવાર ગુણ ગાવે;
હરિગુણ ચિતવું વારંવારા, લખું મર્મ કિમ અગમ અપારા. ૩
તજિ જગ રાગ વૃત્તિ વૈરાગા, સૂર કવી પંડિત બડભાગા;
રામ કથા જાનત રસ સારે, સૌ મિલિ કારજ કરહું હમારે. ૪

તરણિ સંગ ચીંટી તર જાવે, સુજન કૃપા હમ પાર લઁઘાવે;
તુમ મમ માત તાત બડભાગી, હમતે પ્રથમ તરે લય લાગી. ૫
જન પદ પાવનકી મન આશા, રાહ મિલે નહિ રહું ઉદાસા;
લખિ લઘુ બાલ કૃપા એહિ કીજે, હરિગુણ મોક્ષ માર્ગ શુધ દીજે. ૬
ધ્રુવકી કથા અમિત જન ગાઇ, નિજ મનકો કરને સ્થિરતાઈ;
સતયુગ પ્રથમ મનૂ ભગવાના, સંતતિ પાંચ ભયે બલવાના. ૭
ત્રિય પુત્રી દ્વે પુત્ર પ્રવીના, જિનકે નામ યથા ગુણ દીના;
નૃપ પ્રિય વર્ત ધર્મ મગ ચીના, પ્રજન કર્મ વિધિવત જિન કીના. ૮
પાદ ઉતાન ભયે સુત દૂજા, મધ્યમ કર્મ ઇશ પદ પૂજા;
ઉભય પક્ષ ઉરમેં રહે જાકે, રામ ભકિત વિષયા રસ ચાખે. ૯
હઠ કરિ મન હરિકે ગુણ ગાવે, પ્રેમ સહિત વિષયા રસ ભાવે;
જેહિ અવસર મન જેહિ મગ ધાવે, સો ચિતવન ફલ પ્રગટ દિખાવે. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ મધ્યમ નારિ દ્વે, દિપે નૃપતિકે ધામ;
ઉભય પુત્ર જિન ઉદરતે, સુનીયે જિનકા નામ. ૧
પ્રથમ પુત્ર ધ્રુવ અવતરે, નામ યથા ગુણ ધામ;
દ્વિતિય માત ઉરતે ભયે, નિરમલ ઉત્તમ નામ. ૨

ચોપાઈ

નામ યથા ગુણ જહાઁ નહિ હોઈ, દિપે ન વિશ્વ વિદિત જન સોઈ;
નામ યથા ગુણ હોવહિં જાકે, હરિહર હરખિ રહે ઢિગ વાકે. ૧
ધ્રુવ જનુની સુમતી વિખ્યાતા, સુરૂચિ નામ ઉત્તમકી માતા;
સુમતિ સરલ મતિ ભકિત સુખારી, પ્રેમ મગન રહે રામ પુકારી. ૨
ગદગદ કંઠ નયન જલધારા, પ્રેમવશ વિકલ ન દેહ સઁભારા;
તન મન ધન વિષયારસ ભૂલી, રામભકિત સાગર મહિં ઝૂલી. ૩
ખાન પાન ભૂષણ અઁગ અંબર, ત્રિગુણ ભાવ ત્યાગ્યો આડંબર;
ઉદાસીન પતિ સેવ કરાવે, જો બોલે મુખ રામ કહાવે. ૪
નારિ ચરિત નહિ ભાવ અશુદ્ધા, વૃથા જગત જાણ્યો પરબુદ્ધા;
વિષય વિવશ નૃપ શબ્દ સુનાવે, કંપત હૃદય નયન જલ છાવે. ૫
સત્ય મિથ્યા નહિ નૃપતિ પિછાના, વિષય ભાવ અપનો મત ઠાના;
સુરૂચી નામ નૃપતિ લઘુ રાની, ચંચલ ચિત મિથ્યા અભિમાની. ૬

નૂતન પટ ભૂષણ પધરાવે, હાવ ભાવ નિજ પીવ રિઝાવે;
નારી ચરિત વિષય રસ પૂરી, રામભક્તિ સત જ્ઞાન અધૂરી. ૭
વિષય વિવશ નૃપતિ ભયો દીના, લઘૂ નારિ વશ ભયો પ્રવીના;
ધ્રુવ માતાકો સમજિ દિવાની, નૃપ ઉર ઉપજી પરમ ગલાની. ૮
સુમતી તન ત્યાગ્યો શૃંગારા, સન્મુખ ચહે ન ચિત્ત હમારા;
વર્ષ માસ મહિં દર્શન પાવે, નાહિંતર અપને ભવન રહાવે. ૯
સુમતી નૃપ મુખ વચન સુનાવા, અધિક પ્રેમ અપને ઉર છાવા;
હરિહર દેવ કૃપા કરિ ભારી, અઘટ કષ્ટ મમ હર્યો મુરારી. ૧૦

દોહા

વિષય નારિ નર વૃક્ષ તન, જન્મ મરણ ફલ જાન;
અધઃ ઉર્ધ્વ અવતાર ધર, સહુ જિય હો હેરાન. ૧
સદગુરૂ સદ ઉપદેશ મન, લગે જીવ પરબોધ;
રામ કૃપા પૂરણ જહાં, વિષ રસ માંહ વિરોધ. ૨

ચોપાઈ

પૂરણ કૃપા રામ જબ કરહીં, જન્મ અપાર પાપ પરહરહીં;
પાપ પુણ્ય દ્વે નિર આકારા, નર તન ક્રિયા પ્રગટ ગુણ સારા. ૧
પાપ ક્રિયા કાર પાપ પિછાને, ધર્મી ધર્મ ક્રિયા કરિ માને;
કાયર શૂર કર્મ કરિ કહિએ, કામી જતી ક્રિયા ગુણ લહિએ. ૨
ચતુર વર્ણ કરિ કર્મ વિભાગા, આશ્રમ ચાર કર્મ કરિ રાગા;
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ અનાદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી. ૩
કર્મ વિભાગ ઉભય નર દેહી, ક્રિયા કરત પ્રગટ ગુણ દેહી;
પૂરવ પુણ્ય પ્રબલ ફલ જાકે, સંત સમાગમ હોવહિ તાકે. ૪
કરિ સતસંગ રામ ગુણ ગાવે, સત મિથ્યા દ્વે કર્મ લખાવે;
મિથ્યા જગત રામ સત ભાસે, લીન ભક્તિ ચિત ભોગ ઉદાસે. ૫
તજે ભોગ જન ભોગ ન છોડે, ઉરમે પેઠિ અપન દિશિ મોડે;
નર ઉપરામ નારિ લલચાવે, નારિ તજે તો નર મન ભાવે. ૬
સુત વિત તાત માત કરિ મોહા, કરિ પ્રપંચ વિષ ભાવ પજોહા;
મમતા મોહ મિથ્યા અભિમાના, માયા પકરી કરત હેરાના. ૭
નવધા ભક્તિ કરહિ નરનારી, પ્રેમ વિવશ કહે રામ પુકારી;
વિષય આશ ઉરતે ભઇ નાશા, અહો નિશિ રામ મંત્ર નિજ શ્વાસા. ૮

હરિ ગુરૂ સંત એક કરિ જાને, દૂસર ભાવ **હૃદય** નહિ આને,
રગ રગ રામ રોમ રણુકારા, હરિ માયા ઉર રહે ન લગારા. ૯
લખિ હરિ ભક્ત તજે તત્કાલા, માયા કટક કરે ન કુચાલા;
માત તાત ભ્રાતા પતિ પ્યારી, પુત્ર પુત્રિ સંપતિ નિધિ સારી. ૧૦

દોહા

યે માયાકે મૂલ હે, ઇન કરિ કરત પ્રચાર;
રામ કૃપા માયા હરે, યે લખિ તજે અસાર. ૧
ચોર હરે ધન શાહકો, પકરિ ગિરાવત કૂપ;
તેહિ સ્થલ નૃપતી આવતે, ત્યાગિ ચલે લખિ ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

જીવ શાહ કરણી વિત તાકે, કરિ હરિ ભક્તિ પ્રેમ રસ ચાખે;
મોહ રૂ કામ ક્રોધ લુંટારે, હરિ વિત ભાગ કૂપ મહઁ ડારે. ૧
હરિહર ભૂપ સર્વ શિરતાજા, જન ભયહરણ કરણ નિજ કાજા;
ભક્ત ત્રાસ હરિ સહે ન કબહી, કૃપા હોત અરિ ભાગે સબહી. ૨
મેં અબલા પ્રભુ ચરણ નિવાસી, કરિ હરિ કૃપા સમઝિ નિજ દાસી;
પર આધીન પાપ કિમ હરહી, પ્રબલ ઉદધિ કીટી કિમ તરહી. ૩
ભક્તિ નાવ કારજ જિવ સરહી, હરિ ગુરૂ ખેવ પાર જન કરહી;
સો મન પ્રબલ ભયો વિશ્વાસા, ડુબ્બી ન હોત જગત હરિ દાસા. ૪
સુમતી કૃપા રામ સમઝાઇ, પ્રબલ પ્રેમ પ્રગટે ઉર આઇ;
ગદ ગદ કંઠ ભઇ ધ્રુવ માતા, સત મિથ્યા ઉર લખે વિધાતા. ૫
રામ રામ મુખ રામ ઉચારે, કામ તમામ તરજિ જિન ડારે;
ભૂખ પિપાસ નહી તન સૂઝી, રટત રામ જગ વૃત્તિ વિરૂદ્ધી. ૬
નૃપ ઉત્તાનપાદ લઘુ નારી, ભયે ભોગ વશ શુદ્ધિ વિસારી;
વિવિધ ભોગ ભોગે અભિમાની, કાયા જૂઠ સત્ય કરિ જાની. ૭
મૃગ તૃષ્ણા જલ મૃગ મન ભાવે, ભટકિ મરે કછુ હાથ ન આવે;
પ્યાસ બૂઝે નહિ પ્રાણ ગુમાવે, ભોગિ ભોગ નહિ આશ બુઝાવે. ૮
જન્મ અપાર ભોગ જિય ભોગા, જિમજિમ વધે જનમ જિય રોગા;
સ્વર્ગ નર્ક બિચ ભ્રમે અભાગી, હરિ પદ પંકજ પ્રીત ન લાગી. ૯
જબ લગિ ભોગ મીટે નહિ આશા, તબ લગ જીવ જનમ ત્રય ત્રાસા;
ચૌદે લોક ચક્ર જિવ ફિરહી, હરિ ગુરૂ બિગર કષ્ટ કો હરહી. ૧૦

દોહા

નર તનમે નૃપતી અધિક, સુરમેં ઇંદ્ર કહાય;
બ્રહ્મ લોક તક જ્ઞાન બિન, જન્મ ત્રાસ નહિ જાય. ૧
સંત સમાગમ હરિ કથા, પ્રેમ ભક્તિ હો પૂર;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, નર તનમે ભરપૂર. ૨

ચોપાઈ

નૃપ ઉત્તાનપાદ બલ આશા, તપસા કીન દીન જન ત્રાસા;
પ્રબલ તિતિક્ષા તપ બલ કહીએ, માયિક ભોગ ચહે સો લહીએ. ૧
નર સુર અસુર ઇન્દ્ર બલકારી, વિવિધ ભોગ ભોગત તપધારી;
નામ રૂપ માયા પ્રભુતાઈ, તપ બલ સાધિ અમિત જિવ પાઈ. ૨
જિમ જિમ જીવ ભોગ બહુ ભોગા, જન્મ મરણ બાઢત જિય રોગા.
સુક્ષમ તન આશા અલુઝાવે, સ્વર્ગ નર્ક બિચ કર્મ ભ્રમાવે. ૩
છૂટે તન મન આશ ન છૂટે, વારવાર જાલિમ જમ કૂટે;
ત્રિગુણ તાપ કરિ અમિત તપાવે, યદ્યપિ ઉર આશા નહિ જાવે. ૪
આશા નાશ જ્ઞાન બિન નાઁઈ, મિલે કૃપા જેહિ રામ ગુસાઁઈ;
રામ કૃપા મિલહી સત્સંગા, અજર પાસિ જિવ કરે અભંગા. ૫
પાદ ઉત્તાન આશ અલુઝાવા, વિષય ભાવ કરિ આપ બઁધાવા;
સુરૂચી માત ઉત્તમ સુત નામા, નામ યથા ગુણ નહિ ઉર ધામા. ૬
કરિ પ્રપંચ નિજ પીવ રિઝાવા, હાવ ભાવ વિષયા મન ભાવા;
વિષય વારૂણી જેહિ જન પાના, સાર અસાર મર્મ મનહિ ચીના. ૭
ચાહે લોક ચરાચર માંહી, કષ્ટ સમૂહ વિષય સમ નાંહી;
મર્કટ શઠ નટ હોથ બિકાવે, ચિત મન રજા મદારી ચલાવે. ૮
યું નૃપ નારિ ભયો વશ ભારી, ભોગ વિવશ સત નીતિ વિસારી.
એક સમે નૃપ સભા બનાઈ, રાજ મંત્રિ બૈઠે સબ આઈ. ૯
દેવ સભા નૃપ મંડલ છાજે, સુરપતિ સમ નૃપ આય બિરાજે;
બિરદાવલિ ગાવે બંદી જન, સુનિ પ્રશંસ ઉમગ્યો નૃપતી મન. ૧૦

દોહા

રાજકુંવર શ્રંગાર ધરિ, આયે સભા મઝાર;
હુલસિ તાત ગોદી લિયે, ઉર આનંદ અપાર. ૧
ઉભય પુત્ર ગોદી દિયે, હરખી સભા અપાર;
ઉત્તમ માતા દ્વેષ ધર, જલ્પી શબ્દ અસાર. ૨

ચોપાઈ

તજ મર્યાદ નૃપતિ ઢિગ આઈ, સાહ સતી સમ સભા સુહાઈ;
મુખ અપશબ્દ કહત ભઈ કૈસે, કરિ અપશુકન સ્યાલ તિય જૈસે. ૧
ધ્રુવ કર પકર ગોદતેં ખીંચા, કરિ ઉર રીસ પુત્ર કર પીંચા;
રે શઠ નૃપતિ ગોદ કિમ બેઠા, ઉગ્ર ક્રોધ કર ગાલ ચપેટા. ૨
નૃપ ગોદી તવ નહિ અધિકારા, દિપે ગોદમેં પુત્ર હમારા;
નૃપ ગોદી બેઠન ઉર આશા, ઉદર મોર શઠ કરત નિવાસા. ૩
કાર તપ પ્રબલ ત્યાગ તન વનમેં, મરત માતુ ચાવહુ મોહિ મનમેં;
આઈ ઉદર મમ જન્મેહુ ભાઈ, ફિર નૃપ ગોદિ બેઠુ સુખદાઈ. ૪
જનની દુષ્ટ ઉદર તું આવા, નૃપ ગોદી બેઠન કિમ ચાવા;
અતિ મલીન શઠ કરણિ તુમારી, નહિતર જન્મત કૂખ હમારી. ૫
દુષ્ટ માતુ સુત એહિ ફલ પાવો, તજિ નૃપ ગોદ અપન ગૃહ જાવો;
બાલ સમજિ અપનો મન મારૂ, નહિતર તનતે પ્રાણ નિકારૂ. ૬
અતિ કટુ વચન સુનત ધ્રુવ બાલા, પ્રેહવશ વિકલ ભયો બેહાલા;
થરથર તન ધ્રૂજત ભો કૈસે, સિંહનિ નાદ સુનત પશુ જૈસે, ૭
તન ધ્રૂજત અપને કર જોરી, પર્યો માતુકે ચરન બહોરી:
જય જનુની લઘુ દાસ લખીજે, શઠ સુત સમજિ ક્ષમા મમ કીજે. ૮
મેં મમ તાત સમજિ ઢિગ આવા, ઉંચ નીચ કછુ મર્મ ન પાવા;
મમ લઘુ ભ્રાત ગોદ જા બેઠા, મેં હર્પિત ઉર તાત લપેટા. ૯
માત તાત સુત અંતર કૈસા, એ મોહિ ખબર નહિ ઉર લેશા;
પંચ વર્ષ કયા ભેદ પિછાનૂ, તુમ મમ માતુ તાત સત જાનૂ. ૧૦

દોહા

જનુની શિશુ અપરાધકો, ક્ષમા કરહિં કેઈ વાર;
ધરહુ ધીર યહ મર્મ લખ, પ્રથમહિ ચૂક હમાર. ૧
માતા તવ મુખ વચનકો, વંદહુ ઉર હરખાય;
તપો મર્મ લઈ માતુતે, વસૂ વિપન મેં જાય. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ધ્રુવ વચન નૃપતિ દુઃખ ભારી, કહિ ન શકે મુખ નારિ નિહારી;
વિકલ વિદેહ નયન જલ ધારા, પ્રેમી પુત્ર પ્રાણતે પ્યારા. ૧
લઉ સુત ગોદ અપન ચિત ચાવે, પ્રિયા વિવશ નૃપ પ્રાણ દુઃખાવે;
પૂરવ જન્મ પાપ ફલ ભારી, નર સો હોત અવસ્ય વશ નારી. ૨

નર મુનિ સુર વંદત નર દેહી, ભયો નારિ વશ કામ સનેહી;
અહો નિશિ કામ ચામ ચિત ચાવા, રામ ભક્તિ સતસંગ વિહાવા. ૩
હરિહર નામ સુનત ઉર ક્રોધા, પ્રેમ સમેત વિષય મગ શોધા;
સર્વ વિહાય નારિ પદ સેવા, હરિ ગુરૂ ઇષ્ટ નારિ નિજ દેવા. ૪
નરહરિ નાથ પ્રગટ ફલ દીના, અધિક પશૂ સમ તિય વશ કીના;
નૃપ ઉત્તાનપાદ બલ બંકા, વશ વિષયારિ નારિ મુખ રંકા. ૫
સર્વ સભા અતિશય દુઃખ પાવા, સમજિ સમય ચુપ ચાપ રહાવા;
ત્રેહવશ વિકલ ભયે નર સારે, અવસર સમજિ ન વચન ઉચારે. ૬
તાત દશા લખિ ધ્રુવ ઘબરાવા, કર સંપુટ પિતુ શીષ નમાવા;
જય પિતુનાથ ક્ષમા અબ કીજે, કર્મ ગતી અપને શિર લીજે. ૭
પુત્ર પિતા માતા અરૂ ભાઈ, વિલગ કર્મ જન્મે જગ માંહી;
હરખ શોક તજીએ લખિ ભેવા, જો કછુ કરે વિશ્વપતિ દેવા. ૮
અતિ ઉપકાર કીન મહતારી, લખિ નિજ બાલક ભૂલ નિકારી;
ત્રેહવશ વિકલ ભયો ધ્રુવ બાલા, નૃપ પદ વંદિ ચલ્યો તત્કાલા. ૯
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, હુલસિ ચલે જહઁ નિજ મહતારી;
તનુ બાલક બુદ્ધિ બલ દાના, નિજ જનની ઢિગ ગયો નિધાના. ૧૦

દોહા

સુમતી હરિ સેવા કરે, આય નમન ધ્રુવ કીન;
વિકલ નિરખિ નિજ પુત્રકો, સંભ્રમ માતુ પ્રવીન. ૧
લાલ લાલ કહિ ગોદલે, ઉર ચંપે ચિત લાય;
કહો પુત્ર કારણ કવન, હૃદય ન શ્વાસ સમાય. ૨

ચોપાઈ

પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ત્રેહવશ વિકલ ભઈ મહતારી;
જનની સમ જગ કો હિતકારી, પ્રથમ વાત જિન સર્વ સુધારી. ૧
કર મુખ ચુંબતિ વારંવારા, કહો તાત કિમ કષ્ટ અપારા;
પ્રગટ કરો સુત દેર ન કીજે, લખિ તવ માસ હૃદય મમ છીજે. ૨
સમય સમુજ ધ્રુવ કહ કરજોરી, સુનો માત વિનતી યહી મોરી;
જનની આજ કાજ બો ભારી, જેહિ કારણ મેં પરમ દુઃખારી. ૩
નૃપતિ નાથ મમ તાત પિયારે, હરખિ ગયો ઢિગ સભા મઝારે;
લઘુ ભ્રાતા પિતુ હૃદય લપેટા, હુલસી તાત ગોદિ મેં બેઠા. ૪
દ્વિતીય માત ક્રોધ ઉર લાવા, તાત ગોદતેં પકર ગિરાવા;
ક્રોધ વિવશ મોહિ વચન અયોગા, સુનિ મમ માતુ ભયો ઉર શોગા. ૫

દિપે ગોદમેં પુત્ર હમારા, નૃપતિ ગોદ નહિ તવ અધિકારા;
નૃપ ગોદી બેઠન સુત ક્હાવત, તો તું ઉદર હમારે આવત. ૬
જનની કહ વનમેં તપ ઠાનો, કરિ તપ તેજ રાજસુખ માણો;
ક્રૂર વચન સુનિ પિતુ દુઃખ પાવા, સર્વ સભા કરૂણા રસ છાવા. ૭
સહિ ન શકયો મેં વચન વિશાલા, પિતુ પદ વંદિ ચલ્યો તત્કાલા;
જનની ભેદ બતાવહુ મોહી, વારવાર વંદહુ પદ તોહી. ૮
ઉભય ભ્રાત હમ એકહી તાતા, કિમ કરિ કષ્ટ દેત મમ માતા;
ઉભય માતુ સમ મમ શિર રાખૂ, દ્વિતીયા ભાવ શબ્દ નહિ ભાખૂ. ૯
કિમ નહિ તાત ગોદિ અધિકારા, મમ જનની કરીએ નિરધારા;
કવન ભેદ જનની સમજાવહુ, કષ્ટ સાધ્ય સો મોય બતાવહુ. ૧૦

દોહા

ઉભય નેત્ર ઇકિ પુરૂષકે, ઉભય કિરણ રવિ એક;
ઉભય પુત્ર કિમ વિષમતા, કહુ કરિ માતુ વિવેક. ૧
જનની સમકો જગતમેં, સુત હિત કરણ સંભાલ;
યાતે મમ કલ્યાન હિત, બોધ કરો યહ કાલ. ૨

ચોપાઈ

વંદિ માતુ પદ ગદગદ વાણી, કહિ ન શકે મુખ વચન પ્રમાની;
કષ્ટ વિવશ નિરખી નિજ બાલા, માતુ વચન કહ પરમ રસાલા. ૧
રે મમ લાલ ન હોહુ દુઃખારી, સત્ય વચન બોધત મહતારી;
સાર ગ્રહી નિજ હૃદય વિચારો, નિશ્ચે સુત કલ્યાણ તુમારો. ૨
રાજ સાજ નૃપતિ સુખ સારા, ઉત્તમ કર્મ પુણ્ય ઉપકારા;
ઉત્તમ ભોગ વિશ્વમે ભાસે, પુણ્ય પ્રભાવ સમજ નિરઆસે. ૩
નર સુર અસુર ઇંદ્ર નિધિ સારી, ભોગત ભોગ કર્મ ગતિ ભારી;
હરિહર અજ ત્રય નામ કહાવે, કરિ તપ તેજ શ્રેષ્ટ પદ પાવે. ૪
યા મહિ રાગદ્વેષ કહો કૈસા, ભોગહી ભોગ કર્મ કર જૈસા;
જો કછુ કરે કર્મ ફલ પાવે, અલ્પ બુદ્ધિ કોઉ દ્વેષ બઢાવે. ૫
જલસ્થલ નભચર તરૂ નરનારી, નિજકૃત જીવ ભયે તન ધારી;
ઉત્તમ કર્મ શ્રેષ્ટ ફલ પાવે, નીચ કર્મ કરી નીચ કહાવે. ૬
ઇન મહિં રાગદ્વેષ કહો કૈસા, નિજ નિજ કર્મ કરત ઉપદેશા;
ઉત્તમ ભોગ અપન મન ભાવે, પુણ્ય કર્મ હરિ ભક્તિ કરાવે. ૭
રે સુત ભૂલ ભઈ અતિ ભારી, દેખિ અપર સુખ ભયો દુઃખારી;
તવ લઘુ ભ્રાત કીન તપ ભારી, તાતેં તાત ગોદ અધિકારી. ૮

મેં તું પુત્ર ઉભય મદભાગી, રામભક્તિ બિન રહે અભાગી;
પૂરવ જન્મ પુન્ય નહિ કીના, નરહરિ નાથ પ્રગટ ફલ દીના. ૯
હરિગુરૂ સંત ચરણુ નહિ સેવા, લખે ન પ્રગટ ભૂમિ સુર દેવા;
ગો દ્વિજ ચરણુ પૂજિ સંતોષા, જીવનમુક્ત જીવ નિર્દોષા. ૧૦

દોહા

હરિહર ગો ગુરૂ વિપ્રકા, નહી કીન સન્માન;
તાતેં સુત તવ તાત મુખ, ભયો પ્રગટ અપમાન. ૧
નર તન પૂરવ જન્મમેં, વિષય વાસમેં લીન;
રામ ભકિત તજિ ભોગ વશ, તાતે પર આધીન. ૨

ચોપાઈ

પૂર્વ જન્મ નૃપતિ તન પાઈ, ભોગ વિવશ વિધિ કર્મ ભુલાઈ;
પ્રજા પ્રીતિ નહિ ન્યાય નિહારા, દંડ વિદંડ કર્મ અનચારા. ૧
પ્રજા ત્રાસ દે વિત હરિ લીના, પશુવત પકરિ અપન વશ કીના;
પ્રજા નારિ નૃપ પુત્રિ સમાના, જિન સઁગ કર્મ કીન વિધિ આના. ૨
પ્રજા દુરાશ નૃપતિ કોઉ લેહી, નૃપ પદ લહે ન ધર નરદેહી;
જેહિ આશ્રમ જિય જન્મ સુ ધારા, જહાં જેહિ કર્મ સઁભારિએ સારા. ૩
આશ્રમ કર્મ કરે નર ભંગા, જે દુ:ખ પાવહિ અવશ અભંગા;
આશ્રમ કર્મ રહે કુશલાઈ, સર્વ પ્રકાર જીવ સુખ પાઈ. ૪
હરિ ગુરૂ સંત ચરણુ આધીના, પ્રેમ સહિત ભકતી રસ પીના;
આશ્રમ ચાર વરણુ પુનિ ચારી, શોભત નિજ નિજ કર્મ સઁભારી. ૫
ન્યાયમૂર્તિ નૃપતી તન આલા, પ્રજા ન્યાય દીજે તતકાલા;
બાલક પ્રજા વૃદ્ધ પશુ નારી, પાંચહુ પરવશ દેખ વિચારી. ૬
કાર અનિત કરહીં દીન ત્રાસા, અમિત જન્મ જિવ ફિરહિં ઉદાસા;
પૂરવ જન્મ પાપ યહ કીના, એહિ તન નાથ પ્રગટ ફલ દીના. ૭
કૂપ તડાગ વાવ પુન ભારી, પૂર્વ જન્મ નહિ કીન વિચારી;
નિજ પુત્રી કરિ ધર્મ પઠાવત, વિષ્ણુપુર નરનારિ વસાવત. ૮
હરિહર મંદિર કરિ હરખાવત, હર પ્રતાપ હરિ દર્શન પાવત;
નિજ વિત તીરથ ઘાટ બઁધાવે, નિશ્ચે જીવ વિષ્ણુ પદ પાવે. ૯
એ સબ ધર્મ પ્રથા સુત ગાઈ, કોટિ ગ્રંથ મુનિ ગાય સુનાઇ;
દાન કરિ જીવ સર્વ સુખ પાવે, આધિ વ્યાધિ દૂ રોગ મિટાવે. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવ જે, સુખ દુખ અપને આપ;
ચિત ચહાવે સો કીજિયે, નર તનમેં પુન પાપ. ૧
ચોરી જારી ઇરિષા, હિંસક કર્મ કરૂર;
નરનારિ નર તન ધરે, પાવે કષ્ટ જરૂર. ૨
વિધિ નિષેધ દ્વૈ કર્મકો, બોધ કીન ભરપૂર;
પુર્વ જન્મ કૃત તોહિ મિલ્યો, સમજ લેહુ સુત શૂર. ૩
જો સુત ચાહે રાજસુખ, તપ કરિયે વન જાય;
નિશ્ચલ ચિત ઉર એકતા, હરિ બિન સર્વ વિહાય. ૪

ચોપાઈ

ધર્મ ગાથ માતા મુખ ગાઈ, રામ ભક્તિ સત પ્રીતિ બઢાઇ;
હરિ ગુરૂ ચરણ પ્રેમ ભો ભારી, ગદગદ કંઠ ભઈ મહતારી. ૧
ધ્રુવ લખિ સમય ઉભય કરજોરી, વંદિ માત કહ વચન બહોરી;
જય જનની ગાથા સત ગાઇ, તવ પ્રતાપ શુદ્ધિ ઉર આઇ. ૨
નિશ્ચય પુણ્ય કર્મ મેં હીના, જેહિ હિત માતુ નિરાદર કીના;
પુણ્ય કર્મ બિન પરમ અભાગી, તુમ સમ માતુ ભયો બડભાગી. ૩
મમ ઉર પ્રિય લાગ્યો તપ કરણા, કેવળ વિશ્વનાથ પતિ શરણા;
વસિ વન બીચ કરૂં તપ ભારી, દર્શન દેવહિ દેવ મુરારી. ૪
હરિદર્શન બિન તજૂ ન ધ્યાના, જાય ભલે તન પ્રાણ સમાના;
જય જનની અબ દેર ન કીજે, લખિ કલ્યાણ રજા મોહિ દીજે. ૫
સદ્ઉપદેશ કરે કો એસા, ભેદભાવ રાખ્યો નહિ લેશા;
તવ પ્રતાપ જનની હરિ પાઉ, અધિક વાત તોહિ કહા સુનાઉ. ૬
પ્રેમી પુત્ર પ્રેમ ભો ભારી, નિરખિ દશા બોલી મહતારી;
વિપન વાટ તપ કષ્ટ કરારી, મર્મ સમજિ કહ માતુ વિચારી. ૭
સુતકો ગોદ સ્નેહ વશ લીના, વારવાર મુખ ચુંબન કીના;
રે સુત પંચ વરસ તન બાલા, વિપિન વાસ તપ કર્મ વિશાલા. ૮
વ્યાઘ્ર વરૂ અહિ અસુર અપારા, ઉગરેહિ તવ તન કવન પ્રકારા;
ઉષ્ણુ રૂ શીત ઉભય તન ત્રાસા, રહે પ્રાણ કિમ ભૂખ પિપાસા. ૯
તુમ બિન અપર ન પુત્ર હમારે, જા કરિકે હમ તોહિ વિસારે;
પુષ્પ વૃક્ષ સમ તવ તન પોષા, જનની મન કિમ રહે સંતોષા. ૧૦

દોહા

તપ લાયક તવ તન નહી, પુત્ર ભજો ઘર રામ;
સુરત દોર હરિચરણ હિત, સુધરે કામ તમામ. ૧
વિપિન વસ્તિ કારણ કહા, વ્યાપક નરહરિ દેવ;
જીવ ચરાચર ચિતવના, હાર જાનત સબ ભેદ. ૨

ચોપાઈ

સુત બોધત માતા મન કૈસા, વિછુરત વારિ મીન મન જૈસા;
દુઃખત પ્રાણ નયન જલ ધારા, સમય સમજિ ધ્રુવ વચન ઉચારા. ૧
જય જનની કિમ ભઇ દુઃખારી, અલ્પ બાત ચિંતા કરિ ભારી;
તન છોટે મોટે કયા કરિએ, ચિત મન રોકિ ધ્યાન હરિ ધરિયે. ૨
વ્યાપક રામ કહ્યા તેં અગહી, સો ઉપદેશ હૃદય મમ સગહી;
વિપિન વ્યાઘ્ર વરૂ અસુર અહીશા, સબ ઉર વ્યાપ રહ્યો જગદીશા. ૩
સર્વ શકિત વ્યાપક ઘનનામી, તો મોહિ માતુ કરે કો બામી;
વિશ્વ જીવ પ્રેરક હરિ દેવા, આદિ અંત જાનત પ્રભુ ભેવા. ૪
તાતકો તાત માતકી માતા, ઘટઘટ પ્રેરક રામ રહાતા;
તવ ઉપદેશ સત્ય ધ્રુવ માતા, તો કો કષ્ટ કરે તન ઘાતા. ૫
પ્રાણ તજૂ પ્રણ તજૂ ન મૈયા, જો કછુ કરે સો રામ ગોસૈંયા;
કાર વનવાસ ભજૂં ભગવાના, તજહુ શોચ મમ માતુ નિદાના. ૬
ઘર મહઁ રામ જપે કહો કોઈ, કોટિક કષ્ટ વિઘ્ન જહઁ હોઈ;
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ નહિ છેહા, રહે કવન વિધિ રામ સનેહા. ૭
યે ઘર કામ ક્રોધ ભંડારા, જનનિ રૂકે નહિ ચિત્ત હમારા;
કોટિક બાત વિપિન મંહિ જાવહુ, સમુજિ મર્મ માતા સ્થિર થાવહુ. ૮
તજિ સુત માતુ તાત ઢિગ જાવે, કયું જનની મન શોચ કરાવે;
રામ તાત મમ વિપિન વિહારી, જિનકી ગોદ રહું મહતારી. ૯
નિશ્ચય મિલહી નાથ મુરારી, જન્મ ત્રાસ હરહી હરિ સારી;
હો નિશ્ચિંત આજ્ઞા મોહિ દીજે, જનની ઘર હરિ ધ્યાન ધરીજે. ૧૦

દોહા

ભૂધર તરૂ પશુ પક્ષિકી, ચિંતા રામ કરંત;
રામ ભક્ત લખિ મર્મકો, ચિતતે ચિંત હરંત. ૧
જનની થોરેહિ કાલમેં, કરિ સમગ્ર નિજ કાજ;
હરિ પ્રતાપ તવ દેખતેં, કઇ નમ્ર એહિ રાજ. ૨

ચોપાઇ

પિતુ કર પકરિ પુત્ર હઠ કરહી, દેહુ તાત મુખ વચન ઉચરહી;
પિતુ તે પુત્ર હઠે નહિ કબહી, નીચ ઉંચ એકહિ ગતિ સબહી. ૧
અપનો પુત્ર પ્રીય સબહીકો, માર પીટ ત્યાગે કબહીકો;
ભક્ત પુત્ર હરિ તાત કહાવે, તાતે ધ્રુવ યહ શબ્દ સુનાવે. ૨
તજિ તન આશ દાસ હરિ ધ્યાવે, જન હિત તરજિ તાત હરિ આવે;
એ મત કાહુ ન ડિગહિ ડિગાવા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિવર મુખ ગાવા. ૩
હરિહર હરખિ એહિ મત થાપા, કોટિ યત્ન કરિ કોઉ ન ઉથાપા;
ભક્તિ હઠાવન અસુર અજાતી, કોટિક યત્ન કીન દિન રાતી. ૪
હઠ કરિ હઠ હઠે નહિ ભક્તી, નરહાર નાથ હરી સૌ શકતી;
ધ્રુવ લખિ મર્મ સોઈ ઉર ચીના, વિપિન વાસ મન ચહે પ્રવીના. ૫
ભયો પ્રેમ વશ ઉતર ન દીના, પુલકિ ગાત ઉર પ્રેમ નવીના;
સુમતી પૃત્ર મર્મ સહુ ચીના, રોકિ હૃદય કહ બચન નવીના. ૬
રે સુત માતુ જાઉ બલિહારી, સબતે શ્રેષ્ટ ભક્તિ હરિ ધારી;
ઇનિતે ઇતિર નહીં શુભ કર્મા, હરિહર ભક્તિ વિના તુચ્છ ધર્મા. ૭
કોટિક યત્ન કરે નરનારી, હરિહર ભક્તિ બિના સબ છારી;
હવન દાન તપ તીર્થ કરાવે, રામ ભક્તિ બિન અર્થ ન આવે. ૮
હય ગજ રથ ભરિ હેમ લુંટાવે, રામ ભક્તિ સમ ઇકિ ન આવે;
હરિહર ભક્તિ કરે ચિત લાઈ, સબતે શ્રેષ્ટ લાભ જિવ પાઈ. ૯
જ્યું લઘુ અનલ વિપુલ વન જારે, રામ ભકિત સબ કામ સુધારે;
લખિ તપ વિઘ્ન કરહિં સુર ભારી, યાતે સુત ડરપત મહતારી. ૧૦

દોહા

ઉપલ ગિરે ગિરિ શિખરતે, ફિર ન કરે તોહિ દામ;
કષ્ટ પાય સુત જો હઠે, બિગડે કામ તમામ. ૧
પ્રથમ સર્વ મહીમા કરે, ફિર હાંસી હો જાય;
જનની રહું ન જીવતી, અવશ્ય મરૂ વિષ ખાય. ૨

ચોપાઇ

પ્રથમ પુત્ર કરૂ હૃદય વિચારા, આખિર હોય નહિ અનચારા;
જો કોઉ કામ કરે નરનારી, પ્રથમ અપન ઉર લેહુ વિચારી. ૧
કરિ શુભ કર્મ ફતે જગ પાઇયે, કોટિ કષ્ટ કરિ ના વિસરાઇયે;
કષ્ટ પડે મન હોત અધીરા, પ્રથમ કર્મ તજીએ મમ વીરા. ૨

બીગડે કામ હોત જગ હાંસી, ફિર ફિરિયે ઘર હોય ઉદાસી;
યાતે મરણુ ભલો સંસારા, સુનહુ તાત એહિ વારંવારા. ૩
તપ હિત પુત્ર વિપિન ભલ જાવહુ, હરિ દર્શન બિન ઘર નહિ આવહુ;
ભૂખ પિપાસ સહે તન ભારી, તવ તન રક્ષા કરહિ મુરારી. ૪
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, પ્રેરક જીવ સર્વ હરિ સાખી;
તવ તન પ્રાણુ રહે યા જાવે, જનની શોચ જરા નહિ લાવે. ૫
પડે કષ્ટ તપ તજિ ઘર આવે, સમુજિ મર્મ મમ પ્રાણુ દુઃખાવે;
લઘુ તન ત્રાસ કવન વિધિ સહિયે, યાતેં રામ નામ ધર લહિયે. ૬
રે સુત સર્વ વિધી સમજાવા, કરહુ કાજ અપને ચિત ચાવા;
ભલેહિ પુત્ર તપ હેતુ પધારો, કરિહહિં હરિ કલ્યાણ તુમારો. ૭
મમતા માતુ પુત્ર અધિકાઈ, યાતેં તાત કહ્યો સમજાઈ;
કરિ હરિ ભક્તિ વૃત્તિ સ્થિર કરિહૂ, લખિ હરિ ચરણુ શોચ પરિહારહૂ. ૮
હરિહર રક્ષા કરહિ તુમારી, વારવાર આશીષ હમારી;
હરિ ભેટે બિન જો ઘર આવહિ, તો નિજ જનની કૂખ લજાવહિ. ૯
જો હરિ ભેટ પુત્ર ઘર આવે, તીનુહિ લોક વિમલ જશ છાવે;
અવર શીખ દૈયે કા તોહી, કર્મ પ્રધાન હોઈ સો હોહી. ૧૦

દોહા

માતા સુતકો શીખ દે, પ્રેહ વિવશ અનપાર;
શિશુ તન માતુ વિછોહ લખિ, શ્રવત નયન જલધાર. ૧
પાપ કર્મ કરતાં હટે, તો પુણ્ય કહિએ પૂર;
ધર્મ કર્મસે જો ગિરે, તો પાપી ભરપૂર. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની લખિ પરમ શયાની, ઉચરે પરમ પ્રેમ પ્રિય બાની.
જય મમ માતુ મર્મ સબ પાવા, મેં બડ ભાગ ઉદર તવ આવા. ૧
પરમ વિવેક માતુ સદ્બોધા, સુત કલ્યાણુ ધર્મ મગ શોધા;
તુમ સમ શીખ દેહિ કો માતા, સુત વિછોહ લખિ પ્રાણુ દુઃખાતા. ૨
તુમ સમ માતુ મિલે સુત ભાગી, અપર સર્વ સુત પરમ અભાગી;
સત્ય શીખ શિશુકો નહિ દીની, અધમ ગતી માતા સુત કીની. ૩
સોઇ માતા સુત ભક્તિ કરાવે, જા કરિ જીવ સર્વ સુખ પાવે;
મમ જનની રહુ પરમ ખુશાલા, તપ કરિ હટે ન તવ તન બાલા. ૪
નહિ જનની તવ કૂખ લજાઉં, હરિ દર્શન બિન ઘર નહિ આઉં;
નૃપ ઉત્તાનપાદ કર પૂતા, નરહરિ નાથ જગાવહુ સૂતા. ૫

જો જનની મેં ક્ષત્રિ કહાઉં, લે હરિ સંગ ઉલટિ ઘર આઉં;
હરિ યહાં આઇ દર્શ દે તાતા, તો તવ ચરણુ પરૂ મમ માતા. ૬
જો નહિ દર્શન દેહિ દયાલા, તો મમ પ્રાણુ તજૂ તત્કાલા;
જીવત મિલહી દેવ મુરારી, હરિ જશ છાવહિ વિશ્વ મઝારી. ૭
જો યહ રામ રટત જીય જાવહિ, નિશ્ચય જીવ પરમ પદ પાવહિ;
કાં હરિ દર્શન દે હો પરસન, નહિ તન ત્યાગિ કરૂં હરિ દર્શન. ૮
હરિ દર્શન બિન રહહૂ નાંહી, જનની ધીર ધરો ઉર માંહી;
કોટિ કષ્ટ મન તન હરિ સોંપી, કરૂં દર્શન બોલૂ પ્રણુ રોપી. ૯
પરહરિ શોચ રજા સુત દીજે, મમ હિત માતુ ન શોચ કરીજે;
નરહરિ નાથ કૃપા કર સાગર, ભકત ભીડ ભંજન ઉજિયાગર. ૧૦

દોહા

જનની કહે કિમ કાર કહું, વિપિન જાહુ મમ તાત;
હરિ પ્રતાપ ઉર શોચિકે, કરિએ કાજ સુહાત. ૧
કછુ ઇક ભોજન માતુ કર, જીમહુ પુત્ર શયાન;
જનની મન સંતોષ કર, કરિએ વિપિન પ્રયાન. ૨
તાત સભા અપમાન લખિ, પ્રણુ ઉર કીન વિચાર;
જાય પ્રાણુ હરિ દર્શ બિન, લેહું ન અન્ન અહાર. ૩
માતા પદ વંદન કરી, અરૂ પ્રદક્ષિણા કીન,
વિપિન પંથમે ધ્રુવ કુંવર, ચાલે ભકત પ્રવીન. ૪

ચોપાઈ

સુત અહાર બિન વન પગ ધારા, જનની ઉરમે ત્રાસ અપારા;
હે હરિ કવન પાપ ફલ ભારી, ચલે પુત્ર નિજ માતુ વિસારી. ૧
ભૂખે પુત્ર તજી નિજ માતા, કવન કર્મ ગતિ રચી વિધાતા;
સુત વિછોહ જનની દુઃખ ભારી, પ્રગટ લખો મમ દેવ મુરારી. ૨
જિમ જિમ દષ્ટિ દૂર ધ્રુવ જાવે, તિમ તિમ જનની પ્રાણુ દુઃખાવે;
ભવન ઓટ દ્રષ્ટી નહિ આવા, ભઈ વિકલ તન ભાન ભુલાવા. ૩
મહુરત તક મન રહી બેહાલા, હરિ ઉર જ્ઞાન દીન તત્કાલા;
હો સુચેત મુખ રામ રટાવા, મોહ તિમિર હરિ દૂર હટાવા. ૪
રે મન શઠ મમતા કિમ ધારે, જો કછુ બને સો રામ અધારે;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, સમુજિ રામ કહો વારંવારા. ૫
કર્મ મર્મ માતા મન ભાવા, રામ ભકિત સત કર્મ સુહાવા.
સર્વ સાક્ષિ સમજી હરિ દેવા, કરન લગે હરિ ગુરૂ પદ સેવા. ૬

યહાં ધ્રુવ ચલે રામ ગુણ ગાતા, પ્રબલ પ્રેમ હરિ ચરણ લુભાતા;
નગર નારિ નર મર્મ લખાવા, તપહિત શિશુ તન વિપિન સિધાવા. ૭
કોટિક નગર નારિ નર ધાવા, ત્રાહ ત્રાહ કરિ ચરણ લુભાવા.
રાજકુંવર ઉર કરહુ વિચારા, તપ લાયક તન નાહિ તુમારા. ૮
દ્વિતીય માતુ લોક દે ખોરી, રે હત ભાગ બુદ્ધિ કહાં તોરી;
આપન પુત્ર કીન ઉર પ્યારો, જ્યેષ્ટ પુત્ર લખિ અપર નિકાર્યો. ૯
નૃપ અપને મન કછુય ન શોચા, નારિ સ્વભાવ લખે નહિ પોચા;
નારિ પકર કર પુત્ર નિકારા, નૃપ મુખતે નહિ શબ્દ ઉચારા. ૧૦

દોહા

ભાગિ ચલે કેઈ ભકતજન, નૃપ સન દીન સુનાય;
વિપિન ચલે ધ્રુવ પુત્ર તવ, પ્રજા ભઈ ઉર ત્રાય. ૧
સુન નરેશ વ્યાકુલ ભયે, નિજ મંત્રી સમજાય;
અર્ધ રાજ્ય અર્પણ કરૂં, મમ સુત નયન બતાય. ૨

ચોપાઇ

નૃપ મંત્રી ચાલ્યો શિર નાઇ, ધ્રુવ સનમુખ સહ વિનય સુનાઈ;
મંત્રી વિકલ ભયો ઉર ભારી. જેહિ અવસર ધ્રુવ દશા નિહારી. ૧
પદ વિન ત્રાણ[1] રામ મુખ ગાવે, સન્મુખ કાહુ દષ્ટિ નહિ લાવે;
રામ રામ કોઉ કહિ બતલાવે, જોરિ ઉભય કર શીશ નમાવે. ૨
અપર વાત કોઉ કહ નરનારી, જ્યા મુખ દે નહિ દષ્ટિ લગારી;
અમિત નારિ નર પદ લપટાવે, રામ રામ કહિ તુરત હઠાવે. ૩
મિલે માગ ચાલે ફિર આગે, પ્રજા શબ્દ ઉર એક ન લાગે;
ધસે શૂર જિમિ દલ સંગ્રામા, યું હરિ ભકત લેત હરિ ધામા. ૪
મોહકે શબ્દ શસ્ત્ર કર જાનો, જો મુખ કહે શત્રુ કરિ માનો;
દઢ વૈરાગ વર્મ[2] તન ધારા, શૂર ભકત નહિ ખિસે લગારા. ૫
ક્ષમા ખડગ જન જેહિ કર લીના, મોહ શત્રુ કહા કરે પ્રવીના;
નેહ વશ વિકલ રામ મુખ ગાવે, આધિ વ્યાધિ ત્રિય તાપ નસાવે. ૬
એ સબ દશા ભઇ ધ્રુવ બાલા, પ્રબલ પ્રેમ જન રામ રૂખાલા;
મંત્રી અરજ કરે કર જોરી, સુનહુ તાત વિનતી યહ મોરી. ૭
સુનિ વન ગમન નૃપતિ દુઃખ ભયેઉ, અર્ધ રાજ દેવન તોહિ કહેઉ;
અર્ધરાજ લેહુ રાજ કુંવારા, નિજ ઘર રામ રટો ઇકિ ધારા. ૮

---

૧ જોડા. ૨ બખ્તર.

વચન સુનત ધ્રુવ પ્રેમ અપારા, પ્રેમવશ વિકલ નયલ જલ ધારા;
ગૂઢ મર્મ કોઉ અવર ન જાને, રામ કૃપા ઉર ભકત પિછાને. ૯
ધ્રુવ મંત્રી ઉત્તર નહિ દીના, નૃપ ઢિગ ચલ્યો વિકલ પરવીના;
પ્રેમ વશ વિકલ નૃપતિ શિર નાવા, શેકિ હૃદય સબ વિગત સુનાવા. ૧૦

દોહા

કુંવર કલ્પના મોહ મુખ, કાન ધરી નહિ એક;
રાજ કાજ તન આશ તજ, હરિ દર્શન ઉર ટેક. ૧
માત તાત વિણુ પુત્રકી, તરજિ ગ્રહે કો બાંહ;
આપ વિના નર અપરતે, ધ્રુવ ઘર આવે નાંહ. ૨

ચોપાઈ

મંત્રિ વચન સુનિ નૃપ ઉઠિ ધાવા, દ્વિતીય રાણિ ક્રોધ ઉર છાવા;
જલ્પિ શબ્દ મુખ અમિત પ્રકારા, સુત હિત નૃપતિ ન સુને લગારા. ૧
પ્યાદે ધાય પુત્ર પહઁ આવા, પ્રેમ વશ વિકલ નયન જલ છાવા;
ધ્રુવ પિતુ ચરણુ ગિરે તેહિ કાલા, પ્રગટ પ્રેમ ઉર ભકિત વિશાલા. ૨
પિતુ પદ રજ અપને શિર ધારી, પ્રેમ વશ વિકલ ભયે જન ભારી;
હુલસિ તાત સુત હૃદય લગાવા, પ્રગટ પ્રેમ મનુ તનુ ધરિ આવા. ૩
લખિ નૃપ દશા નગર નરનારી, પ્રેમ વશ વિકલ ભયે સબ ભારી;
સમય સમુજિ નૃપ કહ પ્રિય બાની, સુનહું પુત્ર મમ વચન પ્રમાની. ૪
તવ તન તાત નહી તપ યોગા, રાજ વિભાગ ભોગ જગ ભોગા;
ચલહુ પુત્ર પ્રિય ગાદિ બિઠાઉ, સર્વ સોંપિ મેં વિપિન સિધાઉ. ૫
રાજ કાજ સુત સર્વ સઁભારો, તજિ હઠ પુત્ર ભવન પગ ધારો;
દ્વિતીય માતુ વચન મતિ હીના, ધરહુ ન ઉર મમ પુત્ર પ્રવીના. ૬
નારિ સ્વભાવ વિશ્વ વિપરીતા, સત મિથ્યા સમજે નહિ રીતા;
હાનિ લાભ ભલ હોહુ અપારા, કરહિ કાજ અપને મન ધારા. ૭
પુત્ર સોઈ નિજ ધર્મ સઁભારે, જનની તાત વચન શિર ધારે;
માત તાત સુત પીઠ ન દીજે, રજા હોય સો શીશ ધરીજે. ૮
પ્રીય પુત્ર ચાલહુ ઘર ભાઈ, કરહુ રાજ સુખ સંપતિ પાઈ;
મમ જીવત સુત વિપિન સિધાવે, એ તન જીવ ત્રાસ વશ જાવે. ૯
જનની જનક પાપ પ્રભુતાઈ, શિશુ તન સહે પુત્ર વિલગાઇ;
વૃથા ભોગ સંપતિ સુખ નાના, જીવન જેહિ પિતુ પ્રેત સમાના. ૧૦

દોહા

સ્નેહ વશ વિકલ વિદેહ નૃપ, સુત વિછોહ લખિ દીન;
સમય સમુજિ ધ્રુવ પ્રીત યુત, બોલે વચન પ્રવીન. ૧
તાત શોચ ઉરતે હરો, કરૂ નિષ્કંટક રાજ;
જનની આજ્ઞા શિર ધરી, કરણ ચહૂ નિજ કાજ. ૨

ચોપાઈ

જય મમ તાત પુત્ર હિતકારી, દીન શીખ સત હૃદય વિચારી;
પિતુ મુખ શીખ પુત્ર સુખ ભારી, વેદ્શાસ્ત્ર કહે સંત પુકારી. ૧
માત તાત સુત કહ્યો ન કરહીં, કેવલ કષ્ટ પાય સુખ હરહીં;
માત તાત આજ્ઞા શિર ધારે, જેહિ સુત જીવન જન્મ સુધારે. ૨
સભા બીચ જનની મોહિ બોધા, ધારિ શિર રજા વિપિન મગ શોધા;
જનનિ કહ્યો તપ કરહુ વિશાલા, તપ હિત રાજ મિલે તુહિ બાલા. ૩
જનની રજા શીશ હમ ધારે, તાતેં તપ હિત વિપિન સિધારે;
પ્રથમ રજા જનની અનુસરહૂ, પીછે તાત રજા શિર ધરહૂ. ૪
માતુ રજા મેટું મમ તાતા, તો વિમુખ મમ હોઈ વિધાતા;
નિજ જનની મોહિ ગિરા સુનાઈ, તપ હિત વિપિન જાઉ ભલ ભાઈ. ૫
શિશુ તન તપ સાધન કઠિનાઈ, કઠિન કષ્ટ કરિ નાહિ સ્થિરતાઈ;
ધીરજ વિણ હરિહર કિમ પાવે, જીવત મરણ ત્યાગ ઘર આવે. ૬
ઉભય માતુ કીનો ઉપદેશા, જિનકો ભંગ કરૂં નહિ લેશા;
ઉભય માતુ આજ્ઞા અનુસરહૂ, કારજ અપર તાત નહિ કરહૂ. ૭
સત્ય શીખ જનની કરૂં ભંગા, ઉભય લોક મહિં કષ્ટ અભંગા.
જય મમ તાત મર્મ લખ લહિએ, ફિરિ ઘર ચલન વચન નહિ કહિએ. ૮
જનની વચન સત્ય કરિ આઉં, તાત રજા સોઈ કાજ કરાઉં;
શઠ બાલક હઠ તજું ન કબહીં, જનની વચન સત્ય કરૂં સબહીં. ૯
મમ તન તાત શોચ નહિ કીજે, લખિ હરિ શરણ શાંતિ સુખ લીજે;
તપ કરિ રાજ મિલે કહ્યો માતા, મેં અધીર ઉરમે શરમાતા. ૧૦

દોહા

તપ અર્થે વન વાટિકા, ચલત તાત દે રાજ;
મિલહિ અવશ્ય હરિ તપ કરે; સર્વ સુધારહિ કાજ. ૧
વિશ્વનાથ હરિ સંગ લે, આવહુ ભવન મઝાર;
નહિતર તજિહુ પ્રાણ તન, તાત લેહુ ઉર ધાર. ૨

ચોપાઈ

તાત ચરણ શિર ધરિ ધ્રુવ બાલા, વિપિન વાટ ચાલ્યો તત્કાલા;
નૃપતિ ઉત્તાનપાદ લખિ મર્મા, વિકલ ભયો લખિ કર્મ અધર્મા. ૧
ત્રાહ ત્રાહ કરિ નૃપતિ પુકારા, ધ્રુવ નહિ દ્રષ્ટી ધરત લગારા;
કલ્પે અમિત નગર નરનારી, ભક્તિ વિવશ ધ્રુવ ચલ્યો વિસારી. ૨
ત્યાગિ ચલે ધ્રુવ નિજ હિત કાજા, ચલે નૃપતિ ઘર સહિત સમાજા;
નૃપતિ નારિ નર પ્રાણ દુઃખાવે, પ્રેહ વશ વિકલ રામ ગુણ ગાવે. ૩
હે હરિ આજ લાજ તવ હાથા, રાખહુ વિપિન બાલ ધ્રુવ જાતા;
ઉગ્ર ત્રાસ કરિ નૃપતિ પુકારા, વિશ્વનાથ હરિ તવ ઇતિબારા. ૪
નગર નારિ નર પ્રેહ અપારી, હરિ હરિ કરિ ઉર ભયે દુઃખારી;
શિશુ તન નૃપતિ પુત્ર વન જાવે, કષ્ટ વિવશ તન રહન ન પાવે. ૫
હરિ વ્યાપક સબ ઘટ ગોપાલા, ધી પ્રેરક વારહુ ધ્રુવ બાલા;
વ્યાપક નાથ દયા હરિ લાઈય, બનિ પ્રેરક ધ્રુવ ભવન પઠાઈય. ૬
શુદ્ધ ભાવ નિરખ્યો નરનારી, નારદ પ્રેરે દેવ મુરારી.
દેવ રૂપી પ્રગટે તતકાલા, ચલત રાહ રોકે ધ્રુવ બાલા; ૭
રે શિશુ કવન ભાવ ધરિ મનમેં, નિજ ઘર ત્યાગિ ચલ્યો હિત વનમેં.
માત તાત ઉર ત્રાસ કરારી, દયા દ્રષ્ટિ નહિ હૃદય લગારી. ૮
પ્રજા નારિનર પ્રાણ દુઃખાવે, અપર ત્રાસ દે કયા સુખ પાવે;
પાપ ન અપર પીડ સમ ભાઈ, પુણ્ય ન અપર જીવ સુખદાઈ. ૯
તવ હિત કલ્પે જીવ અપારા, જયા કરિ પુત્ર પાપ હો ભારા;
તવ મત એક વિપન તપ સાધૂ, કોટિક જીવ કષ્ટ અપરાધૂ. ૧૦

દોહા

તપ કરિ હરિ મિલનો ચહે, તો ન મિલે તવ તાત;
તપિ ત્યાગી મુનિ ભક્ત જન, જોગિ રહે વિલખાત. ૧
પુષ્પ પત્ર ફલ અહાર લે, કરિ રહે કર્મ અનેક;
કોટિ કષ્ટ કરિ સબ થકે, હરિ દર્શન નહિ એક. ૨

નારદ કાંડ

ચોપાઈ

વિપ્ર વચન સુત સત ઉર ધરિએ, નિજ મન અમિત ભાવ પરહરિએ.
યુક્ત કર્મ જન આશ કરાવે, તો હરિ કૃપા તુરત ફલ પાવે. ૧
પાત્ર યથા જલ તહઁ ઠહરાવે, અધિક ચઢે રજ નાહિ સમાવે;
કોટિક તીર્થ કરે વિધિ દાના, અપર કર્મ વિધિ વેદ બખાના. ૨
ઉત્તમ ભોગ વિવિધ જગ પાવે, કરિ હઠ કર્મ ન રામ મિલાવે;
તાતેં પુત્ર ત્યાગ હઠ અપના, ચલહુ ભવન સબ મિટહિ કલપના. ૩
શ્રેષ્ટ ભાગ હમ સનમુખ આવા, સમુજિ પુત્ર સત બોધ સુનાવા;
લખિ તવ મર્મ દયા મોહિ ભારી, સમજ પુત્ર મમ શબ્દ વિચારી. ૪
કારજ કઠિન પુષ્પ તન બાલા, સમુજિ મર્મ મુનિ પ્રેમ વિશાલા;
પ્રેમ વિવશ મુનિ વચન ન આવા, વિપ્ર સમજિ ધ્રુવ ચરણ લુભાવા. ૫
મુનિ પદ રજ ધ્રુવ નિજ શિર ધારા, સમય સમુજિ જન વચન ઉચારા;
જય હરિ રૂપ દર્શ ભલ દીના, બૂડત સિંધુ તરણિ તટ લીના. ૬
વિપિન વાટ મુનિ દર્શન પાવા, શુકન હેતુ હરિ આપ પઠાવા;
વિપ્ર ધેનુ જન સન્મુખ આવે, સુફલ કાજ સબ વિઘ્ન નસાવે. ૭
અબ મોહિ ભયો ભરોસો ભારી, નિશ્ચય મિલહીં દેવ મુરારી;
રામ કૃપા બિન કહઁ જન દર્શન, નિશ્ચય આજ ભયે હરિ પરસન. ૮
માત તાત ભ્રાતા ધન ધામા, બિન હરિ ભજન વૃથા વિશ્રામા;
ભવન વાસ કેતા દિન કરિએ, આખિર ઘટ મરઘટ મહઁ ડરિએ. ૯
રાજપાટ સુખ સંપતિ સારી, આખિર ચલિએ સર્વ વિસારી;
યાતે પ્રથમ સમુજિ તજ દીજે, નિજ મન માર ભજન હરિ કીજે. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવકો, માત તાત હરિ દેવ;
ત્યાગિ વૃથા જગ આશરો, કરહુ ચરણ રૂચિ સેવ. ૧
મારે યા તારે હરી, શરણાગત જેહિ લાજ;
મેં અનાથ જેહિ આશરે, કરે સુકાજ અકાજ. ૨

ચોપાઈ

અશરણ શરણ કરણ પ્રતિપાલા, ગો અતીત રક્ષક ગોપાલા;
ચક્ર પાણિ કરૂણા જબ કરહી, સર્વ સિદ્ધિ જન રજા વિચરહી. ૧

સૂરજ શશિ ઉડુગણુ સુર સારે, **અહોનિશ** જનતન રહત રૂખારે;
અનલ નીર મારૂત નભ ધરણી, તત્વ પાંચ **પોષત** વિધિ વરણી. ૨
નામ રૂપ પાંચૂ કરિ ભાસે, વ્યાપક સબમે રામ પ્રકાસે;
વિપિન વસ્તિ પાંચૂ કરિ મેલા, સર્વ સાક્ષિ મમ રામ અકેલા. ૩
રમા રામ વ્યાપક વન વસ્તી, જય દ્વિજરાજ હરો મન તસ્તી;
જિન જગ ભોગ ભવન સુખ પ્યારા, તિન યે બોધ કરો નિરધારા. ૪
જેહિ અધિકાર બોધ સોઈ દીજે, બિન અધિકાર બોધ કરિ છીજે;
મુનિ તવ બોધ નૃપતિ અધિકારી, બોધહુ જાય સર્વ નર નારી. ૫
પાત્ર વસ્તુ લાયક સોઈ ધરિયે, નહિતર શ્રમ મિથ્યા નહિ કરિયે,
તવ ઉપદેશ નહીં મમ લાયક, કહું કર જોરિ સુનો દ્વિજ નાયક. ૬
વિપ્ર ધર્મ સત બોધ સુનાવે, અવરમ કર્મ કરત અટકાવે;
યોગ યજ્ઞ જપ તપ વ્રત દાના, સત્ય કર્મ મુનિ અમિત બખાના. ૭
એ સત કર્મ કરત અટકાવે, સૌ સૌ નર્ક અવશ્ય જિય પાવે;
લખિ લઘુ બાલ કૃપા અબ કીજે, મિથ્યા બોધ ન દાસહિ દીજે. ૮
મિથ્યા બોધ નહી તવ ધર્મા, લખિ સહ મર્મ દાસ ગિત શર્મા;
ચંદ્ર ભાનુ પશ્ચિમ પરકાસા, તોહુ ન તજે પ્રણ નિજ હરિ દાસા. ૯
મસક મેરૂ કર પકરિ ઉડાવે, લઘુ પિપીલ બલ સિંધુ ઉઁઘાવે;
પ્રગટે પુત્ર વાંઝ મહતારી, મૂંગા ભલે પ્રગટ દે ગારી. ૧૦

દોહા

અણહોણી હોણી હુવે, રવિમેં હોવહિ રાત;
રામ ભક્ત પ્રણ ના તજે, સપથ તુમારી નાથ. ૧
વિષ્ણુ રૂપ તન વિપ્રકો, સમુજિ ધરૂ પદ શીશ;
ગમન કરહુ મન શોચ તજિ, જો કછુ કરે સો ઈશ. ૨

ચોપાઈ

રામ તાત તેહિ પદ હમ દાસા, કિમ કરિ હો હમ વિપિન ઉદાસા;
રમા રામ કરિ વિશ્વ પ્રકાસા, જેહિ પદ દાસ કરે કો ત્રાસા. ૧
વ્યાપક રામ મમ ધ્રુવ પાવા, ગૂઢ ગાથ લખિ વિરહ બઢાવા;
પ્રેહવશ વિકલ રામ રટિ શ્વાસા, વિપિન વાટ ચાલ્યો ધ્રુવ દાસા. ૨
નારદ નિજ મન કીન વિચારા, ધ્રુવ દ્રઢ ધ્યાન રામ પદ ધારા;
વિપિન વાટ હઠ તજે ન કબહી, કોટિ યત્ન બોધે બલ સબહી. ૩
દ્રઢ વૈરાગ્ય ભયો ઉર જાકે, કો જગ શૂર પકરિ કર રાખે;
વિષય વાસ આશા નહિ એકા, સત મિથ્યા ઉર કીન વિવેકા. ૪

ભોગ રોગ ભૂષણ અઁગ ભારા, રામ ભક્તિ રસ પ્રબલ પિયારા;
મુનિ મન ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા, ધ્રુવ કર પકર લીન તેહિ કાલા. ૫
જન જય હો કલ્યાણ તુમ્હારા, મિલહિ રામ સત વચન હમારા;
હરિ તવ હિત ભેજ્યો મોહિ તાતા, નારદ નામ જગત વિખ્યાતા. ૬
સત્ય ભાવ પરખન હિત ભાઈ, કછુયક ગાથા ગાય સુનાઈ;
સાર ગ્રહી જન દ્વેષ ન ધરહૂ, સત્ય કર્મ કારજ ભલ કરહૂ. ૭
હરિહર ભક્તિ બિના નર કૈસા, ખર કૂકર સૂકર પશુ જૈસા;
તપ કરિ તેજ ભક્તિ હરિ નામા, કરિ સતસંગ જીવ સુખધામા. ૮
ગુરૂ નિજ કર શિષકે શિર ધરહી, ગુરૂ પ્રતાપ શિષ કારજ સરહી;
જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે, અજર અમર નિજઆત્મ લખાવે. ૯
હરિહર કૃપા કરે જબ પૂરણ, તો કારજ ગે હોય સઁપૂરણ;
વિષય વાસ ત્યાગી બડભાગી, નરહરિ નાથ ચરણ રતિ લાગી. ૧૦

દોહા

પૂરણ પુણ્ય પ્રતાપતે, સદ્ગુરૂ મિલે સુજાન;
વિપિન વાસ કરિ હરિ ભજે, હોય યથારથ જ્ઞાન. ૧
નુગરા નર સમજે નહી, સત મિથ્યા ઉપદેશ;
નિજ મન માને કૃત્ય કર, પાવે ઉગ્ર કલેશ. ૨

ચોપાઇ

મુનિ મુખ ગાથા સમજ સુજાની, અધિક પ્રેમ ગુરૂ ભાવ પિછાની;
સદ્ગુરૂ સમુજિ પર્યો મુનિ ચર્ણા, અધિક પ્રેમ **ઉમગ્યો** કહા વર્ણા. ૧
પદ રજ શીશ ધરી કેઈ વારી, સમય સમુજિ ધ્રુવ ગિરા ઉચારી;
જય મમ નાથ તાત હિતકારી, બૂડત નાવ ઉદધિ મહિં તારી. ૨
સદ્ગુરૂ શિષ્ય મર્મ નહિ પાવા, કરહુ કાજ નિજ હૃદય સુહાવા;
જય મમ તાત કૃપા યહિ કીજે, સમજિ અનાથ હાથ શિર દીજે. ૩
તુમ સદ્ગુરૂ મેં શિષ્ય તુમારો, અથગ સિંધુ જગ બ્હાર નિકારો;
તાત પુત્ર તજિ કૂપહુ ઝાંખે, તદપિ તાત પકર કર રાખે. ૪
જાનત કૂપ મર્મ પિતુ માતા, ભેદ હીણ બાલક હુલસાતા;
નિરખન હિત હઠ બાંહ છુરાવે, તાત પ્રિયે સુત કિમ વિસરાવે. ૫
મેં શઠ હઠ કરી મર્મ ન ચીના, ધન્ય તાત કર ગ્રહયો પ્રવીના;
લખિ લઘુ દાસ શરણ ગુરૂ લીજે, ધરિ શિર હાથ કૃતારથ કીજે. ૬

કવન મંત્ર કહો કેહિ વિધિ ધ્યાઉ, જ્યા કારે પ્રગટ દેવ હરિ પાઉ;
કવન પ્રકાર કરૂં તપ કરમા, જય ગુરૂરાજ કહો વિધિ ધરમા. ૭
કો અસ્થાન કરૂં તહઁ વાસા, વિઘ્ન વિહીન રહે જહઁ દાસા;
કષ્ટ સાધ્ય તપ કહો સમુજાઈ, તરજિ તાત ભેટે હરિ આઈ. ૮
શિશુતન સમુજિ શોચ નહિ લાઇયે, રામ મિલે સોઈ કર્મ બતાઈયે;
એ તન જાય રહે નહિ કામા, બોધહું નાથ મિલે ઘનશ્યામા. ૯
જનની રામ મંત્ર સમુજાવા, ધરિ ઉર બીચ વિપિન મહઁ આવા;
વિપિન વાટ ગુરૂ દર્શન પાવા, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાવા. ૧૦

દોહા

પ્રેમી પ્રેમ પ્રવાહ વશ, પર્યો ચરણુ અકુલાય;
ધ્રુવ શિર કર ધર પ્રેમવશ, મુનિ ઉર લીન લગાય. ૧
જય હો પુત્ર **કૃતારથી**, વધો ધર્મ પ્રિય ધીર;
અવશ્ય મિલે નરહરિ પ્રભુ, સુધરે કાજ સધીર. ૨

ચોપાઈ

ગુરૂ આશીવ અચલ હોહુ ભાઈ, હરિ સન્મુખ તવ રહહુ સદાઈ;
સર્વ આશ સુત સુફલ તુમ્હારી. પ્રેમ સહિત આશીષ હમારી. ૧
તવ તન વિઘ્ન કરે નહિ કોઈ, જન પદ દાસ રહે જિવ સોઈ;
સર્વ જીવ જન પદ શિર ધારે, તજિ જગ હરિજન રામ ઉચારે. ૨
ભજન પ્રતાપ પ્રગટ હોય આવે, નર સુર અસુર ચરણુ રજ ન્હાવે;
હરિજન ચરણુ સિદ્ધિ સબ દાસી, વૃથા સમુજિ જન રહે ઉદાસી. ૩
પંચ તત્વ સુર જન રખવારે, વારવાર હરિ આપ નિહારે;
હરિજન હીર હેમ મણિ મોટી, વણિક હરી ઈનિ દેત કસોટી. ૪
કષ્ટ પરે હો પર્મ પ્રકાસા, સુખ દુઃખ સરિસ રહે હરિદાસા;
વિદ્યા ગુરૂ ગ્રહિ ત્રાસ દેખાવે, લખિ સુહેત શિષ્ દ્વેષ ન લાવે. ૫
લેણ્ પરિક્ષા ગે ઉપદેશા, અબ મોહિ શંક રહી નહિ લેશા;
જો તુમ પ્રશ્ન કીન મમ ભાઈ, સત્ય કહૂં સુનિયે ચિત લાઈ. ૬
દ્વાદશ અક્ષર મંત્ર અરાધો, તન મન પ્રાણુ ઇંદ્રિ દશ સાધો;
ૐ નમો ભગવત વાસુદેવા, ગુપ્ત મંત્ર રટિયે લખિ ભેવા. ૭
પ્રણુવ મંત્ર અજપા ઘટ જપિયે, ત્રિગુણુ ત્રાસ ત્રય તાપ ન તપિયે;
પ્રથમ શબ્દ અક્ષર ૐ કારા, પાછે નામ રૂપ સંસારા. ૮
સોહં સર્વ શક્તિ પરકાસે, રમત રામ ઘટઘટ નિર આશે;
રમણુ શક્તિ કરિ રામ કહાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવે. ૯

નામ રૂપ માયા કરિ નામા, ઇનિકે પરે રામ સુખ ધામા;
નામ રટત નામી ઢિગ આવે, નામી મિલત નામ વિસરાવે. ૧૦

દોહા

લક્ષ કોસ દૂરી વસે, પિતા પુત્ર સંતાપ;
પ્રતિ ઉત્તર સુખ પત્રતે, દેખો નામ પ્રતાપ. ૧
પર્યો અવિદ્યા જીવ સુત, ઇશ્વર તે ઇતિરાય;
યદ્યપિ નામ પ્રતાપતે, તાત ઇશ મિલ જાય. ૨

ચોપાઈ

યાતે નામ પ્રબલ બલ ભારી, હો સન્મુખ જન દેવ મુરારી;
અતિ ઉત્તમ મધુવન સ્થલ કહિએ, સ્થિરમન સ્થાપિ એહિ સ્થલ રહિએ. ૧
યમુના નિકટ ઘાટ અઘ હરણી, સર્વ પ્રકાર સજહુ તપ કરણી;
તપ હિત ગાથ સુનો મમ ભાઈ, જ્યા કરિકે હુવ વિશ્વ ભલાઈ. ૨
તીન માસ ફલ પત્ર ભખીજે, ઉભય માસ કેવલ જલ લીજે,
અનિલ અહાર કરહુ ઇકિ માસા, દ્વાદશ મંત્ર રટો નિજ શ્વાસા. ૩
તપ મહિં વિઘ્ન કરે સુર આઈ, તજે ન તપ શિશુ કહું લલચાઈ;
કામ ક્રોધ મોહ લોભ દિખાવે, વૃથા સમુજિ સુમરણ ચિત્ત લાવે. ૪
પંચ તત્વ તન ત્રાસ વિસારી, ઉર મહિં સુમિરહુ દેવ મુરારી;
યે તન જાય રહે નહિ કામા, નિજ મન રોકિ રટે ઉર રામા. ૫
અમિત વાર તન કાલ વિડારા, અઘટ ત્રાસ દે પ્રાણ નિકારા;
રામ ભક્તિ બિન વૃથા કલેશા, અમિત કષ્ટ કારજ નહિં લેશા. ૬
ભજન ભક્તિ તપ ત્રય ઉર ધારા, જેહિ જિય સુલભ તરન સંસારા
શિશુ તન તાત સિદ્ધિ તેં પાઈ, હકે ન હરિ ભજતાં કઠિનાઈ. ૭
ભજન કરત હુવ કષ્ટ કરારી, વેગિ મિલે જન દેવ મુરારી;
જો ખટ માસ ન વૃત્તિ ડગાવે, તરજિ તાત હરિ સન્મુખ આવે. ૮
નિર્ગુણ નાથ સગુણ તન ધરહી, સન્મુખ આય ભક્ત દુઃખ હરહી;
સમય સમુજિ બોલા ધ્રુવ દાના, સુનહુ નાથ મમ કૃપા નિધાના. ૯
હરિ સ્વરૂપ કિમ લખૂં ગુસાંઈ, અલ્પ આયુ શુદ્ધી કછુ નાંઈ;
લખિ લઘુ દાસ કૃપા યેહિ કીજે, હરિ સ્વરૂપ શુદ્ધી કછુ દીજે. ૧૦

દોહા

હાર સ્વરૂપ હિત ધ્રુવ કહ્યો, મુનિ મન પ્રેમ અપાર;
નામ રૂપ પ્રકૃતિ પરે, નરહરિ નિર આકાર. ૧

મીન પક્ષિ પદ કિમ લહે, કિમ વરણે નભ રૂપ;
પદ અવાચ્ય વાણી પરે, શ્રી હરિ રૂપ અનૂપ. ૨

ચોપાઈ

સગુણ ભક્ત સમજી ધ્રુવ બાલા, મુનિ મન રોકે પ્રેમ વિશાલા;
ઘે ધ્યાતા બિન ભક્તિ ન હોવે, બિન હરિ ભક્તિ પાપ કિમ ખોવે. ૧
મળ વિક્ષેપ બુદ્ધિ ત્રય દોષા, ઉરતે જાય ભક્તિ રસ પોષા;
કામ ક્રોધ મદ મચ્છર દ્વેષા, રામ ભક્તિ કરિ રહે ન લેષા. ૨
જન હિત રામ સગુણ તન ધારે, ધર્મ નીતિ જન કષ્ટ નિવારે;
સગુણ રૂપ વરણું ધ્રુવ બાલા, તાતે ધ્યાન લગે તતકાલા. ૩
સમય સમજિ મુનિમુખ મૃદુ બાની, સુનહુ પુત્ર મમ બચન પ્રમાની;
હરિ સ્વરૂપ સુનિયે મમ ભાઈ, રાખ અપન મનમેં સ્થિરતાઈ. ૪
હાટક મુગટ સુભગ શિર છાજે, કૌસ્તુભ મણિ હરિ કંઠ વિરાજે;
હીર હાર વૈજયંતી માલા, કુંડલ કનક કરણ મત વાલા. ૫
લોચન ઉભય સૂર શશિ શોભા, ભ્રકુટિ વિશાલ ભક્ત મન લોભા;
નિજ જન નાથ નેત્ર શશિ પેખે, લોચન સૂર્ય અસુર દલ દેખે. ૬
નરહરિ નાથ ઉભય ફલ દાતા, વિધિ નિષેધ જિય કરહિં સુહાતા;
નિજ નિજ કર્મ સુફલ ફલ ભરહીં, તારહી ભક્ત અસુર હરિ હરહીં. ૭
નાસા શુક ચંચૂ સમ છાજે, ભ્રમર ભ્રમર મનુ આય વિરાજે;
જલજ ઓષ્ટ દ્વે કરત ખુશાલી, દાડમ બીજ દંત **ઉજીઆલી.** ૮
ચાર ભુજા ચારૂ ફલ દાતા, રામ ભક્તિ કરિ કોઉ જન પાતા;
ચક્ર ધાર અધમી ફલ પાવે, ધર્મ વિજય હરિ શંખ બજાવે. ૯
ગદા હરે હરિજન ત્રય દોષા, પદ્મ પ્રેમ મુક્તી પદ પોષા;
યાતે ચતુર ભુજા હરિ ધારે, ઉભય પક્ષ કરિ કાજ સંવારે. ૧૦

દોહા

પટ પીતામ્બર મેખલા, પદ નુપૂર હરિ નાથ;
પ્રેમ વિવશ પ્રગટે પ્રભુ, લખિ સુત હોહુ સનાથ. ૧
યેહિ સ્વરૂપ હૃદયે ધરો, કરો સુ તપ બલ પૂર;
દયા દૃષ્ટિ કરિ **નરહરી**, પ્રગટહિ નાથ જરૂર.

ચોપાઈ

મુનિ મન પ્રબલ પ્રેમ હરિ પ્યારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા,
ગદગદ કંઠ થકિત ભઈ બાની, ભયે મગ્ન હરિ મર્મ પિછાની. ૧

હરિ સ્વરૂપ સમજ્યો ધ્રુવ બાલા, ગિર્યો ચરણ ગુરૂ પ્રેમ વિશાલા;
જય ગુરૂરાજ કૃપા ભલ કીની, તપ અસ્થલ શુદ્ધી હરિ દીની. ૨
જય ગુરૂરાજ પર્મ ઉપકારી, નિજ સુત સમજિ શુદ્ધ દી સારી.
ભ્રાત તાત ભગિની મહતારી, ગુરૂ સમ અવર કવન ઉપકારી. ૩
નિજ સ્વારથ હિત પ્રીત પસારે, પરમારથ ગુરૂ નયન નિહારે;
સર્વ વિષય સુખ દે પિતુ માતા, અજર અમર સુખ દે ગુરૂ દાતા. ૪
કરિ જગ પ્રીત જન્મ દુઃખ કરહીં, સદ્‌ગુરૂ જન્મ મરણ દુઃખ હરહીં.
ગુરૂ પદ રજ કરિ ભયો સનાથા, અવસ્ય મિલહિં મોહિ નરહરિ નાથા. ૫
જય ગુરૂરાજ હૃદય મમ રહિયો, લખિ લઘુ દાસ શુદ્ધિ મોહિ લહિયો;
સર્વ શુદ્ધિ દે કાજ સુધારા, અબ નહિ વિસરે શિષ્ય તુમ્હારા. ૬
હરિ ગુરૂ કૃપા હોય જહઁ પૂરણ, સુધરેહિ સબ વિધ કાજ સઁપૂરણ;
મધુવન ગવન રજા પ્રભુ દીજે, મો અનાથકી વિનય સુનીજે. ૭
જનની શિશુ સુત પલપલ પેખે, યેહિ પ્રકાર પ્રભુ હમ કરિ લેખે;
નેહ વશ વિકલ પર્યો ધ્રુવ ચર્ણા, પ્રબલ પ્રેમ કહુ કેહિ વિધિ વર્ણા. ૮
મુનિ મન પ્રેમ અધિક ઉર આવા, તરજિ તાત સમ ઉર લપટાવા;
રે મમ પુત્ર રહો કુશલાઈ, હરિ રક્ષક શિર હોહુ સહાઈ. ૯
તપ નિરવિઘ્ન સુફલ હો તોરા, આશિરવાદ તોય સુત મોરા;
ભલહિ પુત્ર મધુ વિપિન સિધાઇયે, હરિ વ્યાપક લખિ ધ્યાન લગાઇયે. ૧૦

દોહા

ગુરૂ આજ્ઞા ઉર ધારકે, મુનિ પદ શીષ નિવાય;
ધિચર્યો મધુવન વાટિકા, નિજ મન પ્રેમ બઢાય. ૧
ગમન કીન ધ્રુવ વિપિનકો, મુનિ મન કરત વિચાર;
કરૂ બોધ નૃપકી સભા, સુખી હોય નરનાર. ૨

ચોપાઈ

દયા દૃષ્ટિ મુનિ હરણ કલેશા, નૃપ ઢિગ ચલે કરન ઉપદેશા;
પલ પલ હૃદય સ્ફુરત ધ્રુવ ગાથા, પ્રબલ પ્રેમ મુનિ ઉર ન સમાતા. ૧
હાર ગુરૂ ભજન પ્રબલ પ્રભુતાઈ, હટે ન જન હઠ કોટિ ઉપાઇ;
હરિ હરિજન દૈ વિશ્વ અજીતા, કવન લખે ઇનિકી ગતિ રીતા. ૨
જો કોઉ લખે સોઈ નહિ લખાયે, કોટિ કષ્ટ કરિ પાર ન પાયે;
હરિહર મર્મ સુ હરિહર જાને, કાં હરિજન હરિ કૃપા પિછાને. ૩
હરિ ગુણ ગુનત નગ્ર મુનિ આવા, સર્વ શોક ભય શુન્ય જનાવા;
નૃપ મંડલ આયે મુનિ જ્ઞાની, નૃપતિ ઉઠે નારદ ૠષિ જાની. ૪

નેહ વશ વિકલ પરે મુનિ ચરના, સુત હિત ત્રાસ નૃપતિ કાહા વરના.
હડે ન મુનિ પદ નૃપતિ હઠાવા, પુત્ર શોક શુદ્ધી વિસરાવા. ૫
નૃપ કર પકરિ કહે મુનિ દેવા, હો સુચેત કહિએ મન ભેવા;
કવન હેતુ નૃપ ત્રાસ કરારી, ઉદાસીન સહ પ્રજા દુઃખારી, ૬
કહિ ન શકે નૃપ કંઠ રૂકાના, પુત્ર વિયોગ કષ્ટ બલવાના;
ધર્મ પ્રધા ભૂપતિ ઉર ધારા, મુનિ ઉત્તમ આસન બેઠારા. ૭
પ્રેય યુકત પય પાદ પખારે, લે ચરણોદક જન્મ સુધારે;
મુનિ આરતિ કરિ નૃપ સુખ પાવા, મનુ ધ્રુવ વિપિન ઉલટ ઘર આવા. ૮
ધર્મ પરાયણ જે નરનારી, હરિજન ભેટે શોક બિસારી;
હર્ષ શોક અપનો મન જાને, ધર્મ પ્રથા મય ભેદ ન આને. ૯
કરહિં કાજ વિધિ સમય સુહાવા, તજહિ ભાવ અપને મન ભાવા;
ધન્ય ધર્મ ધીરજ શિર ધારે, ઉભય લોક કારજ નિજ સારે. ૧૦

દોહા

પ્રેમ યુક્ત પૂજન કરી, મુનિ નૃપ દી આશીશ;
પુત્ર પ્રજા પ્રભુ ભકિતમે, પ્રેમ વધારે ઈશ. ૧
પુત્ર નામ સુન નૃપતિ ઉર, પ્રગટયો પ્રેમ અપાર;
અતિ વ્યાકુલ અપશોચ વશ, શ્રવત નૈન જલ ધાર. ૨

ચોપાઈ

કહે મુનિ દેવ કહો નૃપ ગાથા, જેહિ હિત તુમ ઉર પ્રાણ દુઃખાતા.
સમય સમુઝિ નૃપ કહ કરજોરી, ઈષ્ટ દેવ કહિએ કથા મોરી. ૧
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, સમય પાય પ્રગટે ગુન સારા;
પૂરવ જન્મ પાપ પ્રભુતાઈ, યા ભવમે પ્રભુ દેત દિખાઈ. ૨
જો કોઉ કર્મ કરે નરનારી, જન્મ પાય પ્રગટે વિધિ સારી;
હરિ ગુરૂ સંત ચરણ પ્રભુતાઈ, ઉભય પુત્ર પ્રગટે ઘર આઇ. ૩
જ્યેષ્ટ પુત્ર પ્રેમી ધ્રુવ નામા, લાઘવ ઉત્તમ પુત્ર [1]લલામા;
ઉભય પુત્ર પ્રભુ મમ ઉર પ્યારા, ક્ષણ ભર **મો મન** રહે ન ન્યારા. ૪
નિરખિ ઉભય સુત પરમ ખુશાલા, કરિ હરિ ભક્તિ કરૂં ક્ષય કાલા;
જ્યા મહિં વિઘ્ન ભયો પ્રભુ ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી. ૫
સુરૂચી નામ હુમે લઘુ રાની, જિન મોહિ કીન સર્વ સુખ હાની.
અતિ કટુ બચન કહે ધ્રુવ બાલા, ખેંચિ બાલ કર સભા નિકાલા. ૬

---

૧ સુંદર.

ઉગ્ર ત્રાસ કાર ભયો દુઃખારી, ચાલિ ગયો જહાં નિજ મહતારી;
જનની મર્મ સમજી સમુજાવા, ક્રોધ વિવશ સુત કાન ન લાવા. ૭
વંદિ માતુ પદ વિપિન સિધાવા, ઉગ્ર ત્રાસ કોઉ નાહ સુનાવા;
મો ઉર ત્રાસ ભયો અતિ ભારી, નિરખિ દશા સુત ભયો દુઃખારી. ૮
હૃદય લગાય બહુત સમજાવા, વંદિ પુત્ર મોહિ વિપન સિધાવા;
હાહાકાર કીન નરનારી, વૃથા સમજિ મોહિ ચલ્યો વિસારી. ૯
ફાટત હૃદય યાદ મમ બાલા, નાભી ઉર ઉઠત બેહ જ્વાલા;
વિકલ પ્રાણુ તન મન વિસરાવે, સર્વ વિહાય યાદ ધ્રુવ આવે. ૧૦

દોહા

અરે તાત અતિશય દુઃખી, પ્યારે પુત્ર બિછોહ;
શઠ ઘટ જિય અટકી રહ્યો, તજત વાર કિમ તોહ. ૧
વૃથા ભોગ સુખ સાહ્યબી, પુત્ર ગયો વન આજ;
યા જીવન મરનો ભલો, જીવત કાજ અકાજ. ૨

ચોપાઈ

જય મુનિનાથ કહું કહા ભેવા, તુમ સર્વજ્ઞ લખો મન દેવા;
તન મન વચન નૈન ધ્રુવ બાલા, સર્વ ભોગ લાગત સમ કાલા. ૧
ભૂપણ વસ્ત્ર અનલ સમ લાગે, અટકિ રહ્યો કયમ પ્રાણુ અભાગે;
સુત વિછોહ સમ કો દુઃખ ભારી, ત્યાગહિ ઘટ શઠ હોય દુઃખારી. ૨
વિવિધ ભોગ મોહિ દૃષ્ટિ દેખાવે, જિમ જિમ યાદ પ્રિયે સુત આવે;
વ્યંજન અમિત દાસિ લે આવત, મો મુખ બેહિ ઉભય સુત પાવત. ૩
ખીર પુરી પકવાન અનેકા, અધિક રસાલ એકતે એકા;
જિમત ચરિત્ર કરત બહુ તેરે, કાક પીક પક્ષી કહું હેરે. ૪
ચંદ્ર વદન મુખ તોતરિ બાની, હોત હૃદય સુખ મર્મ પીછાની;
સો સુત બિન અહાર કિમ રહહીં, જીમહુ લાલ વિપન કો કહહીં. ૫
અંગુર આંબ અનાર અપારા, પાવત પુત્ર પ્રીતી અનુસારા;
સુરસરિ નીર પ્રિયે ઉર જેહી, પિયો લાલ જલ વન કો કેહી. ૬
શીશ મુકુટ કાંતી મન લોભે, સો શિર ભાર જટા કિમ શોભે;
કીટ પાટ તન વસ્ત્ર વિરાજે, જેહિ તન ભોજ પત્ર કિમ છાજે. ૭
સુંદર ભવન સેજ સુખ સોવત, દાસી દાસ અમિત રૂખ જોવત;
જાગ્રત અધર રખે નરનારી, જો પલ પલ સુત લેત સઁભારી. ૮
પનહી પદ નૂપુર ઝણકારા, બિન વાહન ભૂ પદ નહિ ધારા;
સર્વ વિભોગ સહજ વિસરાવા, બિન પદ ત્રાણુ વિપન ઉઠિ ધાવા. ૯

નગ્ર બહિર નિરખ્યો નહિ ગેલા, વિપન વાટ કિમ ચલહિ અકેલા;
મર્કટ મોર શબ્દ સુનિ બીવે, સો સુનિ સીંહ નાદ કિમ જીવે. ૧૦

દોહા

વિપન ભયંકર વનચરો, નિશિચર ફિરત અપાર;
કો પ્રકાર જીવન જેહી, શિશુ તન પુત્ર હમાર. ૧
કોમલ ગાત કમોદ સમ, વિપિન વસ્યો સુત આજ;
નિરાહાર કિમ [1]અશન લઉં, ત્યાગહું તન મહારાજ. ૨

ચોપાઈ

અપર જતન ઉર રચેહુ અનેકા, ત્યાગિહુ પ્રાંણ ઉપાય ન એકા;
પુત્ર પુત્ર કહિ દશા વિસારી, પ્રેહ વશ વિકલ પ્રજા નરનારી. ૧
સુરૂચિ સુરત નીરખી નિજ પિયકી, અતિ પસ્તાત લખે કો જિયકી;
કર્મ વિવશ કછુ ધર્મ અધર્મી, સુજન સમુજિ પાછે ચિત શર્મી. ૨
જેહિ અવસર ભાવી બલવાના, નર સુર વિકલ બુદ્ધિ બલદાના;
ધર્મ અધર્મ ન કાજ અકાજા, પ્રેરક ભાવિ બને તજિ લાજા. ૩
અલ્પ કર્મ લખિ સુરૂચિ લજાની, પ્રગટ ભઇ નહિ ભવન છુપાની;
લખિ નૃપ દશા સર્વ નરનારી, કહે વિરહ વશ રામ પુકારી. ૪
મનુ કરૂણા રસ તન ધરિ આવા, ઘનવત સર્વ પ્રજા ઉર છાવા;
સર્વ લોક કરૂણા મય જાની, સમય સમજિ બોલે મુનિ જ્ઞાની. ૫
જય હરિ સર્વ સાક્ષ મમ દેવા, વિશ્વ ચરાચર જાનત ભેવા;
ભક્ત ભૂપ ઉર પ્રેહ અપારી, કષ્ટ હરો મમ દેવ મુરારી. ૬
હરિ વંદન કરિ નૃપતિ જગાવા, મંત્રી સહિત સર્વ મન ભાવા;
હો સુચેત સુનિયે નૃપ જ્ઞાની, ધ્રુવ ગાથા કછુ કહું બખાની. ૭
વિપિન વાટ ભેટયો ધ્રુવ બાલા, રામ ભકિત મય પરમ ખુશાલા;
જાગ્યો નૃપતિ સુની ધ્રુવ બાની, સુકત વૃક્ષ મિલ્યો જિમ પાની. ૮
હો સુચેત નૃપ કહ વિલખાતા, કહાં ધ્રુવ મિલ્યો કહો મુનિ નાથા;
ચુપ મુખ ચલ્યો કિ રૂદન કરાતા, પ્રસન્ન ચિત કી ઉર ગભરાતા. ૯
માત તાત દૂષણ કછુ ગાવા, સત્ય કહો મુનિ તોહ સુનાવા;
સુનિ સુત ગાથ શાંતિ ચિત લાવહુ, નહિતર મેં વનવાસ કરાવહુ. ૧૦

દોહા

ઇતિને સુમતી માતુ ધ્રુવ, મુનિ પદ વંદે આય;
ચરણોદક લે પ્રીતિ યુત, હર્ષ ન હૃદય સમાય. ૧

---

૧. આહાર.

દ્રુતિયે પતિ પદ પૂજીકે, બેઠિ જહાં આધકાર;
મુનિ મુખ ધ્રુવ ગાથા સુનન, ચહત સર્વ નરનાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ બોલે મુનિ જ્ઞાની, સુનહુ નૃપતિ ધ્રુવ ગાથ સુજાની;
વિપિન વાટ ભેટયો ધ્રુવ બાલા, રટત રામ મુખ કાંતિ વિશાલા. ૧
હર્ષ શોક મદ મચ્છર હીના, હરિ પદ ચાહત પરમ પ્રવીના;
વિપિન વસ્તિ જિનકે ચિત નાહીં, વ્યાપક રામ લક્ષ ઉર માહીં. ૨
બે પરવાહ વિપિન મૃગ રાજા, યું જન ચલ્યો કરન નિજ કાજા;
હરિ બિન અપર આશ જિય ત્યાગી, ધ્રુવ સમ કો જગમેં બડ ભાગી. ૩
હરિ પ્રતાપ મેંહી બડ ભાગી, ભયે દરશ મોહિ પરમ વિરાગી;
સનમુખ પ્રગટિ પકરિ કર રાખા, મતિ અનુસાર શબ્દ કછુ ભાખા. ૪
રે સુત વિપિન વાટ દુઃખ ભારી, ચલ્યો જાત પિતુ માત વિસારી;
અસુર અપાર કરે હરિ[1] નાદા, શિશુ તન સહ કિમ કષ્ટ અગાધા. ૫
બિન રક્ષક કિમ રહ તન તોરા, ચલહુ ભવન માનહુ સુત મોરા;
વિપ્ર વચન માનહુ મમ બાલા, તવ કલ્યાણ હોય તતકાલા. ૬
સમુજિ વિપ્ર મમ પદ જન ગિરેહુ, મમ પદ રજ અપને શિર ધરેહુ;
જોરિ ઉભય કર વિનય કરાવા, સુનિ શિશુ વચન હમે મન ભાવા. ૭
વિશ્વ ચરાચર દૃષ્ટા દેવા, સો મમ શીશ સુનો મુનિ ભેવા;
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, સર્વ જીવ રક્ષક સોઇ સાખી. ૮
માત તાત મિથ્યા જગ મેલા, આખિર જાવહિ જીવ અકેલા;
વિપિન વસ્તિ મુનિ હમે ન કામા, જહેઁ તહેઁ બેઠિ ભજું હરિ નામા. ૯
વૃથા બોધ નહિ બાલ સુનાઇયે, જય મમ નાથ રૂચિ જિત જાઇયે;
વંદી ચરન ચલ્યો મતિ ધીરા, જ્યું તરની ચાલે દધિ તીરા ૧૦

દોહા

લખિ સુધીર ધ્રુવ ભકતકો, શિશુ શિર દીને હાથ;
દ્વાદશ અક્ષર મંત્ર દે, સુતકો કીન સનાથ. ૧
દ્વિતીય જન ચરણાં ગિર્યો, વિનય કીન અકુલાય;
તપ આરંભ હરિ રૂપકો, કહિયે ગુરૂ સમજાય. ૨

ચોપાઇ

વિધિવત જન તપ કર્મ બતાવા, નરહરિ નાથ રૂપ સમજાવા;
ઉત્તમ થલ મધુ વિપિન સિધાઈ, જમુના નિકટ નીર સુખદાઈ. ૧

---

૧. સિંહ.

કંદ મૂલ ફલ આંબ અનારા, રૂચિ અનુસાર લેહિં જન અહારા;
લે આશીષ ગવન વન કીના, પ્રબલ પ્રેમ હરિ પુત્ર પ્રવીના. ૨
સતી સુભટ જન બન મૃગ રાજા, ચારિહુ નિડર કરે નિજ કાજા;
ભોગ ભવન મરનો તુચ્છ માને, નિજ કૃત કુશલ કરન સત જાને. ૩
કોટિક સૂર સતી અધિકાઈ, હરિ હરિજન દ્વે કુશલ સદાઈ;
હરિ હરિજનકે સાથ સદાઈ, હરિજન હરષિ રામ ગુણ ગાઇ. ૪
હરિજન તન કો કષ્ટ કરાવે, તરજિ તાત સમ હરિ ઢિગ આવે;
જન જેહિ ધર્મ કરે કોઉ હાની, પ્રગટેહિ ચક્ર ધાર હરિ પાણી. ૫
ખલ ખંડન મંડન મર્યાદા, જેહિ હરિ ભક્ત કરે કો બાધા;
મેરૂ મહિં જલ થલ બન બસ્તી, જહાં જન વાસ કરે કો તસ્તી. ૬
વિશ્વ ચરાચરકો હરિ કર્તા, કો હરિ સમ જગ અપર સમર્થા;
જો કછુ કરે સો રામ કરાવે, વિગર વિચાર જીવ પસ્તાવે. ૭
કોટિક કર્મ ધર્મ વિધિ કરહી, બિન હરિ કૃપા પાર નહિ પરહી;
કરિ પુરૂષારથ ગ્રંથ પઢાવે. બિન હરિ કૃપા જ્ઞાન નહિ પાવે. ૮
કોટિક કરહિ ગુફા મહિં વાસા, ફિરે વિપિન જગ હોય ઉદાસા;
માયા જનિત કટક અતિ ભારી, પકરિ અચાનક કરહિ દુઃખારી. ૯
હરિહર કૃપા બીન સુન રાજા, કોટિ કર્મ કરિ સરે ન કાજા;
ધ્રુવ હિત વૃથા શોચ તોહિ આવે, માતુ ઉદર કો જતન કરાવે. ૧૦

દોહા

કો રક્ષક નરહરિ બિના, વિશ્વ ચરાચર જીવ;
જિનકા જિનકું સોંપકે, ભજહુ વિશ્વપતિ શીવ. ૧
કો કિનકો દુખ દેતહે, કો કિનકો સુખ દેત;
સંચિત કર્મ પ્રધાન જિવ, આપ આપ ગ્રહિ લેત. ૨

ચોપાઇ

કર્મ મર્મ લખિ શોચ ન કીજે, જો હરિ કરે શીપ ધર લીજે;
સંચિત કર્મ પ્રબલ પ્રભુતાઇ, વિધિ નિષેધ દ્વે દેત દિખાઈ. ૧
બનિ પ્રેરક ઉર કર્મ કરાવે, ઉંચ નીચ ચિતવે જહાં જાવે;
સ્ફુરણ માત્ર સુક્ષ્મ કહે કર્મા, ક્રીયમાણ કહે ધર્મ અધર્મા. ૨
ચોર ચુગલ કોઉ શઠ [1]વટફારે, ભક્ષા ભક્ષ રૂ અમિત લબારે;
દ્રોહ દંભ મદ મત્સર ક્રોધી, હર્ષત હૃદય છીદ્ર પર શોધી. ૩

---

૧. લુટેરા.

કો વિધ કર્મ કરે હર્ષાતા, જ્ઞાન ધ્યાન સત સંગ સુહાતા;
હવન યજ્ઞ તીરથ વિધિ ધર્મા, અધરમ ગાથ સુનત ચિત શર્મા. ૪
સુક્ષ્મ કર્મ સ્ફુરત નિત શુદ્ધા, અહોનિશિ કર્મ ન કરે અશુદ્ધા;
હરિ ગુરૂ સંત ચરણુ શિર ધારે, પ્રબલ પ્રેમ વશ રામ પુકારે. ૫
જિમ જિમ રામ ભક્તિ દ્રઢ હોહી, તિમ તિમ જીવ હોત નિર્મોહી;
દિન દિન વિષય વાસ હો નાસા, મન ઉપરામ ચહે વન વાસા. ૬
માત તાત **પરિજન** પરિવારા, ચિત ઉપરામ લગે જેહિ ખારા;
હરિહર ભક્તિ પ્રબલ પ્રભુતાઈ, અમિત જન્મ પ્રગટયો ફલ આઈ. ૭
હરિહર કૃપા ભઈ જોહ પૂરણ. વિષય વાસ ઉર નાસ સંપૂરણુ;
પરિપક વૃક્ષ ભયો ફલ પૂરા, રંચ માત્ર નહિ રહ્યો અધૂરા. ૮
ત્યાગિ ચલે તરૂ તહાં ન ઠેરે, એહિ પ્રકાર હરિજન વન હેરે;
કોટિ જન્મ શુભ કર્મ કરાવા, રામ કૃપા ફલ પ્રગટ દિખાવા. ૯
કોટિક નારિ પુરૂષ મહિં કોહી, વિષય ભોગ ત્યાગે નિર્મોહી;
હરિહર કૃપા યેહિ ફલ પાવે, સર્વ ત્યાગ વનવાસ કરાવે. ૧૦

દોહા

વિપિન વાસ કરિ હરિ ભજે, સર્વ આશ કરિ નાસ;
દાસ દુખી નહિ વિશ્વમેં, પ્રગટ પ્રેમ પરકાસ. ૧
ધન્યવાદ જેહિ વંશકો, ધન્ય માત જેહિ તાત;
વસ્યો વિપિન વૈરાગ વશ, હરિ સુમરત દિન રાત. ૨

ચોપાઇ

હરિ ગુરૂ કૃપા જીવ નિર્મોહી, નહિતર છૂટિ શકે નહિ કોઈ;
વિશ્વ ચરાચર હરિહર માયા, અમિત વિબુધ ગ્રહિ બાંહ ગિરાયા. ૧
હું પદ વશ કસિ કમર કરારી, માત તાત ત્યાગી નિજ નારી;
ભોગ ભવન સુખ સંપતિ ત્યાગી, હું પદ વિવશ ભયો વૈરાગી. ૨
જટા જૂટ તન એક લઁગોટી, વન ફલ અહાર તજિ જન રોટી;
એકા એક વસે બન તેહી, યોગ સિદ્ધિ પર પરમ સનેહી. ૩
નારી પુરૂષ નાંહ સમ ભાપન, ગિરિવર ગુહા રહે નિત આસન;
કરિ ખટ ક્રિયા કર્મ કુશલાઈ, કેહિ સંમત રહે પ્રાણુ રૂકાઈ. ૪
નિયમિત વૃતિ ધ્યાન કરિ ધાઈ, ઉતરે પ્રાણુ શુદ્ધિ તન આઈ;
હરિહર ભક્તિ નહી ઉર જાકે, સો નહિ અજર અમર રસ ચાખે. ૫
માયા મૂલ આશ ઉર આવે, અષ્ટ સિદ્ધિ સુખ લોભ દિખાવે;
વિવિધ ભોગ વિષયા રસ ભાવા, ભોગ વિવશ સતકમ ભુલાવા. ૬

૫

મેં તું તર્ક કીન ઉર વાસા, હર્ષ શોક વશ ભયો ઉદાસા;
ચામ દામ મમતા મદ મોહા, જોગ સિદ્ધિ આતમ સુખ ખોહા. ૭
રાજપાટ સુખ સંપત્તિ પાઈ, પૂરવ જન્મ જોગ પ્રભુતાઈ;
જોગી જોગ ત્યાગ ભો ભોગી, રામ કૃપા બિન નહિ નિરોગી. ૮
કરિ હઠ કર્મ નૃપતિ તન પાવે, ભોગ વિવશ હરિ ભકિત ભુલાવે;
તપ બલ પ્રબલ યથા સુખ પાવે, ક્ષીણ પુણ્ય હો નરક સિધાવે. ૯
વાર વાર જન્મે અરૂ મરહીં, હરિહર કૃપા બિના નહિ તરહીં;
કબહુક જીવ મિલે નર દેહી, ભોગ વિવશ નહિ રામ સનેહી. ૧૦

દોહા

નૃપતી મમ ઉપદેશકો, કરિએ સત ઉપયોગ;
રાજપાટ સુખ સાહ્યબી, વૃથા સમજ જગ ભોગ. ૧
રામ ભકત સુત વન ગયો, માત તાત ધન ભાગ;
પ્રેમ વિવશ હરિહર ભજે, ભોગ વાસના ત્યાગ. ૨

ચોપાઇ

શિશુ તન ધ્રુવ ઉપજ્યો વૈરાગા, વૃદ્ધ વહી નૃપતી કયું રાગા;
શિશુ સહ ત્યાગ વિપિન તપ ઠાના, તુમ મમતા વશ ભયે હેરાના. ૧
ધ્રુવ ઉર એક રામ વિશ્વાસા, રાજ વિભોગ તજી તન આશા;
બાલક તન એસી મત ધારી, તુમ તામસ વશ પરમ દુઃખારી. ૨
લખિ તવ બાલ મરમ સ્થિર રહિએ, વૃથા મોહ મન દૂર હટાઇએ;
અમિત જન્મ જગ ભોગ ભોગાવે, યદ્યપિ ઉર તૃપ્તી નહી આવે. ૩
હરિ ગુરૂ સંત કરે સત સંગા, તો ઉપજે ઉર જ્ઞાન અભંગા;
જ્ઞાન અગ્નિ સુક્ષમ હો નાસા, તો ઉર રંચ રહે નહિ આશા. ૪
સદ્ ઉપદેશ સમજ નૃપ દાના, તજિ સુત મોહ ભજે ભગવાના;
નરહરિ નાથ કૃપા જબ કરહી, શોક શૂલ મનકે મલ હરહી. ૫
હરિહર ભજન મર્મ મુનિ જાની, ગદ્ ગદ્ કંઠ થકિત મુખ બાની;
રામ ભકિત સુખ હરિજન જાને, અજ્ઞ પુરૂપ કહા ભકિત પિછાને. ૬
મુનિ ઉપદેશ સર્વ મન ભાવા, પ્રજા નૃપતિ ઉર પ્રેમ બઢાવા;
મુનિ સુબોધ સુન સર્વ સુખારી, ધ્રુવ જનની ઉર હર્ષ અપારી. ૭
સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, ઇતનેમે નૃપ સુત લઘુ આવા;
ઉગ્ર ત્રાસ કરિ રોવત ભયઉ, તર્જિ તાત ગોદી સુત લયઉ. ૮
કહો મમ પુત્ર કવન દુઃખ ભારી, જેહિ હિત તવ ઉર ત્રાસ કરારી;
કહો તાત ભ્રાતા કહાં ગયેઉ, ઇતની દેર દર્શ નહિ ભયેઉ. ૯

કવન ભવન બૈઠે મમ ભૈયા, પઠવો બેગ તાત પડું પૈયા;
ભોજન સર્વ ભ્રાત સંગ પાઇયે, ચલો તાત ભ્રાતા ઢિગ જાઇયે. ૧૦

દોહા

ચલો તાત તહાં જાઈએ, ભ્રાતા પ્રાણુ અધાર;
તવ સનમુખ દ્વે બેસિકે, કરિએ વ્યંજન અહાર. ૧
વિર વિના નહિ નીર લું, સત્ય વાત યહિ તાત;
તાત ભ્રાત બિન મેં દુખી, પ્રબલ પ્રાણુ ગભરાત. ૨

ચોપાઇ

ભ્રાત હેત ઉત્તમ બ્રેહ ભારી, સમુજિ મર્મ નૃપ પ્રજા દુખારી;
ઉત્તમ ગોદિ લીન ધ્રુવ માતા, પ્રબલ પ્રેમ નહિ હ્રદય સમાતા. ૧
લખિ સુત ત્રાસ ભૂપ દુખ ભારી, નારદ બોધ ન રહ્યો લગારી;
ગ્રેહવશ વિકલ ભૂપ સ્થિર થાવા, કુંભક અસ્થિર પ્રાણુ રૂકાવા. ૨
ગાદી ઓટ સ્વસ્થ ભો રાજા, જન ઉપરામ પ્રાણુ જિમ સાજા;
સર્વ સભા કરૂણા રસ છાવા, બોધ પાત મોહ વાત ઉડાવા. ૩
તેહિ અવસર નારદ ગતિ કૈસી, ઓછે નીર મીન મનુ જૈસી;
કરિ વિચાર મુનિ જન મન બોધા, યદ્યપિ ત્યાગ મોહ મગ શોધા. ૪
દેખહુ સંગ દોષ પ્રભુતાઈ, દેવ રૂષી મન નહિ સ્થિરતાઈ;
સંગ દોષ કરિ અમિત ભુલાવા, જ્ઞાન ધ્યાન શુદ્ધી વિસરાવા. ૫
જોગી જતી સંત સન્યાસી, અન અહાર તજિ વિપિન નિવાસી;
પત્ર ફૂલ ફલ લેત અહારા, હઠ કરિ ખેંચ કીન મન ન્યારા. ૬
સબ પ્રકાર સંયમ મન રાખે, ખેચરિ સંગ અમી રસ ચાખે;
સંગ દોષ સમજ્યો નહિ મરમા, બિગડે કારજ ધર્મ અધર્મા. ૭
સંગ દોષ સમ અઘ નહિ દૂજા, હરિ હર કૃપા મર્મ જેહિ સૂજા;
સંગ દોષ કહુ રામ બચાવે, તો જિય સહજ પરમ પદ પાવે. ૮
કોટિક કર્મ કષ્ટ કરિ હારે, સંગ દોષસે કાજ બિગારે;
સંગ દોષ સમજે કોઇ ભેવા, સો જન કુશલ મિલે હરિ દેવા. ૯
પાપ કર્મ નર બચાહુ વિચારી, સંગ બચાવે દેવ મુરારી;
મુનિ નારદ સમર્યો જગદીશા, સંગ દોષ હરિએ મમ ઈશા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ક્ષેત્ર ક્ષેત્રજ્ઞ હરિ, સર્વ શાક્ષિ કરતાર;
માતુ ઉદર સમ જીવ જગ, બિગડી લેત સુધાર. ૧

સર્વ નારિનર નૃપતિ, જે, દયા દૃષ્ટિ હાર કીન;
મુનિ અતિ વ્યાકુલ સમજિકે, મોહ તર્ક હાર લીન. ૨

ચોપાઇ

રાહુ રવી જ્યું વિલગ સુભાગા, મમતા ટરે ભક્ત જન જાગા;
સરલ સ્વભાવ ભક્ત નરનારી, કૃપા કીન મમ દેવ મુરારી. ૧
સર્વ સભા શાંતી સુખ ભયઉ, જીવન મુક્ત લાભ સહ લયઉ;
મુનિ મન હર્ષ ન હૃદય સમાતા, ભક્ત ભીડ ભંજન વિભુ નાથા. ૨
સમય સમુજિ ઉત્તમ સુત બોધા, રામ ભક્તિ નીતી મગ શોધા;
રે સુત ગાથ સુનો ચિત લાઈ, જ્યાં ધ્રુવ ગયો કહુ સમજાઈ. ૩
યહ જગ વૃથા સમજિ જગ સ્વપનો, આખિર વખત એક નહિ અપનો;
રામ ભક્તિ બિન રે સુત બાલા, કો જગ ટારિ શકે જમ જાલા. ૪
તન લગી માત તાત સુત ભાઈ, આખિર મેં ઇક રામ સગાઇ;
ધરિ નરતન જન રામ ન ગાવા, પશુ તન કષ્ટ પાય પસ્તાવા. ૫
માર ધાર તન ભુખ પિપાસા, વિપિન વાસ ભોગે બહુ ત્રાસા;
અઘટ કષ્ટ ભોગહિ ચોરાસી, રામ ભજન બિન અમિત ઉદાસી. ૬
નરતન ધારિ રામ ગુણ ગાવત, સો જમ જાલ કષ્ટ નહિ પાવત;
પૂરવ પુણ્ય પ્રબલ પ્રભુતાઈ, નરતન ધાર રામ ગુણ ગાઈ. ૭
આદિ ભક્ત ધ્રુવ ભજન પ્રતાપા, શિશુ તન સમજિ તજ્યો સંતાપા;
ભોગ ભવન સુખ સંપતિ ત્યાગી, વસ્યો વિપિન જાઈ પરમ વિરાગી. ૮
ધ્રુવ સમ અપર કવન બડ ભાગી, સર્વ વિસાર રામ લય લાગી;
પરમ વિવેક ભક્ત ઉર આવા, રાગ ત્યાગ જગ વિપિન વસાવા. ૯
મિથ્યા સર્વ વિષય રસ દેખી, રામ ભક્તિ સુંદર રસ પેખી;
વ્યાપક રામ રાખિ વિશ્વાસા, એકા એક કીન વનવાસા. ૧૦

દોહા

તુમ જનની હિત ધ્રુવ ગયો, રટો નિરંતર રામ.
જન શિર રક્ષક રામ હૈ, તજિયે ફિકર તમામ. ૧
સર્વ સભા હર્ષિત ભઈ, સુનિ મુનિ સુખ સદ્બોધ;
હરિ વ્યાપક રક્ષક લખી, સંશય ભયો નિરોધ. ૨

ચોપાઇ

શિશુ ઉત્તમ સુનિ મુનિ સુખ બાની, ત્યાગી શોચ શાંતિ ઉર આની;
સુનિ સુબોધ ઉદયો બડ ભાગા, હર્ષિત હૃદય ચરન મુનિ લાગા. ૧

પ્રબલ પ્રેમ વશ કહ કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યહ મોરી;
આજતે રામ મંત્ર મુખ ગાવે, પત્ર ફૂલ ફલ ભોજન પાવે. ૨
ઉદક[1] અન્ન જબહી હમ લેવે, મમ બડ ભ્રાત દરશ ધ્રુવ દેવે;
પોઢન પલંગ પથારી હરિહૂં, ભૂ પર બેઠિ ધ્યાંન હરિ ધરિહૂં. ૩
ધ્રુવ ઘર પોઢહિ સેજ સઁવારી, તબ લગ મો તન ભૂમિ પથારી;
નિજ જનની કર નિકટ ન જાવે, ધ્રુવ જનની ઢિગ ધ્યાન ધરાવે. ૪
મો જનની કીનો અઘ ભારી, જેહિ હિત ભ્રાત ભયો તપ ધારી;
અવર ઉપાય કરૂં કા દૂજા, ભજહુ રામ મંત્ર યેહિ સૂજા. ૫
સુમતિ માત ઢિગ ભજહુ મુરારી, હય ગજ રથ નહિ કરિહૂં સવારી;
જબ લગ ભ્રાત ઉલટિ ઘર આવે, જ્યાં લગિ નરહરિ નેમ નિભાવે. ૬
ઉત્તમ ભ્રાત પ્રેમ અધિકાઈ, ઉગ્ર નેમ કીનો લઘુતાઇ;
શ્રેષ્ઠ નેમ કરિ પ્રેમ બઢાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૭
સુમતિ માતુ ગોદી સુત લીના, પ્રબલ પ્રેમ ઉર પ્રગટ નવીના;
સર્વ સભા ઉર નેમ સુહાવા, કરન નેમ સબકો ચિત ચ્હાવા. ૮
પ્રથમ નૃપતિ ત્યાગ્યા સિંહાસન, મુનિ મુખ આય કીન નિજઆસન;
મુનિ પદ વંદિ કહે કરજોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યહ મોરી. ૯
અતિ ઉપકાર કીન મમ દેવા, સદ્ઉપદેશ દીન સહ ભેવા;
આજતે સર્વ વિષય પરિહરહૂ, ૧પડ પ્રાણ લગિ રામ ઉચરિહૂ. ૧૦

દોહા

જય હરિ રૂપ કૃતારથી, યેહિ દૃઢ નેમ હમાર.
ધરૂં ન પદ આ ગાદિપે, તજ્યો નૃપતિ અધિકાર. ૧
યેહિ ગાદી પદ ધારિકે, ધ્રુવ કરહીં સ્થિર રાજ;
કૃપાસિન્ધુ યેહિ દીજિયે, હરિ ગુરૂ સંત સમાજ. ૨

ચોપાઈ

જય ગુરૂરાજ કૃપા એહિ કીજે, વાનપ્રસ્થ દીક્ષા પ્રભુ દીજે;
દ્વે આશ્રમ હમ પૂર નિભાવા, વાનપ્રસ્થ આશ્રમ ચિત આવા. ૧
આશ્રમ ઉભય ભોગ બહુ ભોગા, ત્રતિયે આશ્રમ ભોગ અજોગા;
ભોગ ભવન સુખ સંપતિ સારી, ત્રતિયે આશ્રમ નહિ અધિકારી. ૨
ક્ષણિક ભોગ સુખ ભક્તિ ભુલાને અક્ષય લાભ મોક્ષ નહિ જાને.
અલ્પ લાભ આશા દુઃખભારી, જન્મ અપાર કષ્ટ નરનારી. ૩

---

૧. જલ.

વિષય અઘોર ઘોર દુઃખ દાઈ, જાગ્રત સ્વપ્ન નહી સ્થિરતાઇ;
વિષરસ વિષય હમે ફલ પાવા, પુત્ર ગયો વન સુયશ ગુમાવા ૪
મમ સુત બાલ ભક્તિ રસભોગી, ભોગ વિવસ મેં ભક્તિ વિયોગી;
ધ્રુવ બચપન ઉપજ્યો વૈરાગા, મેં મતિ મંદ કરૂં જગ રાજા. ૫
ધ્રુવ વસિ વિપિન ધ્યાન હરિ ધારા, મેં સુખ ભોગું કવન પ્રકારા;
તાપસ વેશ તિતિક્ષા ધારી, મેં કિમ સોવું મહલ અટારી. ૬
જિવન વૃથા નિશ્ચે ઉર આવા, સુખ સંપતિ ધ્રુવ સંગ સિધાવા;
યેહિ ઉર આશ ભજું ભગવાના, અપર કર્મ જગ કરૂં ન આના. ૭
પિંડ પ્રાણ દૃ સંગ રહાવે, સર્વ વિસાર રામ ગુણ ગાવે;
આશ્રમ ધર્મ કહો મમ નાથા, મુહિ અનાથકું કરહુ સનાથા. ૮
કાહા કરૂં મમ ભાગ્ય બડાઈ, બૂડત શોક સિન્ધુ ગ્રહિ બાંહી;
કર ઉપદેશ શોક હર લીના, અમર બોધ આતમ ધન દીના. ૯
તુમ બિન કૃપા કરે કો એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી;
હરિહર કૃપા કરે જિવ જેહી, જગ ઉપરામ સમાગમ દેહી. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા અનુપ લખિ, ભૂપ ભયો બેહાલ;
ચોથેપન ચેતન ભયો, યદ્યપિ પૂરણ ભાગ. ૧
પ્રેમ વિવશ લખી ભૂપકો, મુનિ મન અવસર ચીન;
આશ્રમ ધર્મ અનાદિકો, મુનિ મુખ કહે પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

આશ્રમ ધર્મ સુનો નૃપ દાના, પાલહિ પુરૂષ હરહિં અજ્ઞાના;
પ્રથમ ધર્મ આશ્રમ બ્રહ્મચારી, જ્યા મહિં સંગ હોય નહિ નારી. ૧
પંચકેશી અંબર તન કાસા, દંડ કમંડલ ગુરૂકુલ વાસા;
સદ્‌ગુરૂ શબ્દ શિષ્ય શિર ધારે, પ્રશ્નાહીન નાહિ શબ્દ ઉચારે. ૨
વિદ્યા વેદ પઢે ગુરૂ પાસા, વિકર્મ કર્મ તજે જિય આશા;
અષ્ટ પ્રકાર મિથુન કહુ યોગી, બ્રહ્મચર્ય જિય રહહિ વિયોગી. ૩
ગુરૂકુલ નેમ લીન સહુ વિદ્યા, સત મિથ્યા લખિ તજહિ અવિદ્યા;
ધર્મ સનાતન ઉર નિપુણાઇ; પૂરણ હોય રજા ગુરૂ પાઇ. ૪
ધન જિન માત તાત કુલ જાયો, ગુરૂકુલ આશ્રમ ધર્મ નિભાયો;
પાય રજા ગુરૂ નિજ ઘર આવા, માત તાત કુલ પ્રેમ બઢાવા. ૫
જનની તાત ચરણ શિર દીના, પિતા હર્ષ લખિ પુત્ર પ્રવિના;
નિજકુલ સર્વ ભયો આનંદા, સુત પ્રવિણ સબકો શિર વંદા. ૬

નગ્ન નારિ અરૂ પુરૂષ પ્રવીના, હર્ષે પુત્ર ધર્મ મય ચીના;
બોધ યુક્તિ કછુ શબ્દ સુનાવા, રૂચિ અનુસાર સર્વ મન ભાવા. ૭
સમય સમુઝિ પિતુ લગ્ન કરાવા, કુલવંતી યુવતી સુત લાવા;
ગૃહિ સ્વધર્મ મય પુત્ર પ્રવિના, પ્રથમ બોધ સદ્‌ગુરૂ સન લીના. ૮
પ્રાતઃકાલ કર્મ નિપુણાઇ, નિત્ય કર્મ પ્રીતી અધિકાઈ;
પ્રથમ ધર્મ આચાર કહીજે, ઇનિ કરિ ચાર પદારથ લીજે. ૯
પ્રથમ ગુરૂ જનની પિતુ માને, રમા રામ સમ હૃદય પ્રમાને;
પ્રાત ઊઠિ પદ વંદન કરહી, પિતુ પદ રજ અપને શિર ધરહી. ૧૦

દોહા

આશ્રમ ધર્મ અનાદિકો, કિય ગૃહસ્થ જોંહિ પૂર,
યથા લાભ સંતોષ યુત, સુખ સંપતિ ભરપૂર. ૧
માત તાત નારી પ્રજા, નીતિ સહિત નિર્દોષ,
ત્રતિયે આશ્રમ ચિત ચહે, દેવ પિતર રણુ પોષ. ૨

ચોપાઈ

ચિત ઉપરામ કામ નહિ ચાવે, અહોનિશી રામભક્તિ મન ભાવે;
ગદગદ કંઠ નયન જલ ધારા, પ્રેહ વશ રટત રામ ઇકિ તારા. ૧
કામ ક્રોધ મદ મત્સર હીના, સંત સમાગમ ચહે પ્રવીના;
નૃપ[1] ગૃહસ્થ ઘર કાજ અનેકા, ચિત ઉપરામ ચહે નહિ એકા. ૨
ધર્મ હીણુ કોઉ શબ્દ સુનાવે, લખિ નિજ શત્રુ નયન જલ છાવે;
નામ રૂપ મિથ્યા જડ ભાસા, સત્ય રામ પૂરણુ વિશ્વાસા. ૩
હરિ ગુરૂ ચરણુ ચહે બડભાગી, ઉરતે આશ ભોગ જગ ભાગી;
જિનકે ઘર નારી પતિ પ્યારી, વિષય ભોગ જગ આશ નિવારી. ૪
પતિતે પ્રથમ વિષય જિય ત્યાગા, ત્રતીય આશ્રમ ચહે સુભાગા.
પ્રેહવશ વિકલ રામ ગુણુ ગાવે, કર સંપુટ હરિ વિનય સુનાવે. ૫
નરહરિ નાથ કૃપા કબ કરહી, ત્રિય આશ્રમ મમ પતિ પદ ધરહી
ઉભય નારી નર ચિત ઉપરામા, પ્રીય રામ જગ કામ નિકામા. ૬
ત્યાગી ગૃહ દંપતી નર નારી, ગુરૂ ઢીગ ચાલે આશ વિસારી;
ઉભય પ્રેમ વશ ગુરૂ પદ પરસે, ગુરૂ ઉપદેશ સુનન ચિત તરસે. ૭
પ્રેમ વિવશ દંપતિ કરજોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યહ મોરી;
વાનપ્રસ્થ દીક્ષા પ્રભુ દીજે, બૂડત નાવ સિન્ધુ તટ લીજે. ૮

---

૧. ધર્મ, આશ્રમ.

સદ્દગુરૂ દીન દયાલ દિનેશા, લખિ ઉત્તમ જન સહ્ ઉપદેશા;
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ કઠિનાઈ, સુનિયે શિષ્ય ધર્મ ચિત લાઈ. ૯
અલ્પ અહાર દિવસ ઇકવારા, ગૃહ કારજ સેહે તજ્યો વિહારા;
નિત્ય કર્મ પર પ્રીતિ સદાઈ, જબ લગ જીય શુદ્ધિ તન ભાઈ. ૧૦

દોહા

વાનપ્રસ્થ આશ્રમ કઠિન, દંપતિ લે શિર ધાર;
નેમ નિભાવે નીતિ યુત, રમા રામ અવતાર. ૧
અષ્ટ વર્ષ એકાન્તમે, દંપતિ રહે નિઃસંગ;
વિષય ભાવ ઉર ના સ્ફુરે, પાવે દેવ અભંગ. ૨

ચોપાઈ

ભવન વસે ચહ વિપિન નિવાસા, રામભક્તિ રત જગત ઉદાસા;
ભૂખ પિપાસ તિતિક્ષા ધારે, સવ રૂતૂ નિજ અંગ ઉધારે. ૧
કંદ મૂળ ફલ પત્ર અહારા, હરિહર ભક્તિ હૃદય ઇકિ ધારા;
અષ્ટ અંગ વિધિ જોગ અરાધે, કર ખટ ક્રિયા પ્રણવ ઉર સાધે. ૨
પ્રથમ રામ રસના સત ગાવે, રગ રગ રામ રોમ થહરાવે;
રેચક પૂરક કુંભક કીજે, અજપા સુમરણ શ્વાસ જપીજે. ૩
કુંભક પ્રાણ હૃદય ધુનિ લાગે, જન્મ મરણ સંશય સબ ભાગે;
પ્રણવ મંત્ર અજપા જેહિ નામા, સોહં શબ્દ સેજ સુખ ધામા, ૪
જિમજિમ કુંભક અધિક બઢાવે, પ્રાણ અપાન એક હુઈ આવે;
મૂલ ચક્ર ભેદે ધન યોગી, છેદિ વંક જન ભયો નિરોગી. ૫
ભ્રમર ગુફા પહુંચે ગુરૂ દાસા, જ્યાં નહિ જન્મ મરણ જગ આશા;
બ્રહ્મરંધ્ર આતમ સુખ પાવા, નિજ સ્વરૂપ સો સહજ લખાવા. ૬
મેં તું તર્ક નહિ ધ્યેય ધાતા, આપો આપ અભય સુખ પાતા;
નામ રૂપ ગુણ અમિત પ્રકારા, બ્રહ્મરંધ્ર નહિ ભાવ લગારા. ૭
દસમે દ્વાર અમર રસ ભોગી, સર્વજીત જાનો જન જોગી;
દસમે દ્વાર સદા ચિન્હ દરસે, જોગી હોય જોગ ચિન્હ પરસે. ૮
ધરર ધરર ધરની ધરરાવે, ધરર ધરર નભ ઘોર સુનાવે;
ભળળ ભળળ દામનિ ભળકાવે, ખળળ ખળળ અમૃત ખળકાવે. ૯
હળહળ સૂર શશી જહાં ભાસે, કોટિક બીંબ જ્યોતિ પરકાસે;
બિન રવિ ચંદ્ર પ્રબળ પરકાશા, મેરૂ શિખર ધર અજબ તમાસા. ૧૦

દોહા

સૂર્ય શશી વિણુ જ્યોતિ જહાં, ખટ ૠતુ બારે માસ;
જ્યાં જોગી વાસો લહે, પાવે પરમ નિવાસ. ૧
જન્મ મરણુ જાકે નહીં, નહિ જેહિ હર્ષ વિષાદ;
જીવ બ્રહ્મકી એક્તા, ચેતન ચિત્ત સમાધ. ૨

ચોપાઈ

પરમ પ્રકાશ સ્વતઃ જ્યાં હોઈ, અદ્‌ભુત ખેલ લખે જન કોઈ;
માયા તર્ક સ્ફુરે નહિ કબહી, સ્વેસ્વરૂપ ભાસે જગ સબહી. ૧
નિત્ય નિરંજન નિર આકારા, જ્ઞાની બ્રહ્મ રૂપ નિરધારા;
પરમ પ્રકાશ અહોનિશિ દરશે, હરિ ગુરૂ કૃપા ધામ યેહ પરસે. ૨
નહિ તહાં તેલ દીપ દુઃખ વાતી, બ્રહ્મજ્યોતિ સુખ સહજ સુહાતી;
ગુરૂ મુખ જોગ જુક્તિ જેહિ લીના, ભેદી બંક દર્શ જેહિ કીના. ૩
દસમો દ્વાર લહે જન જોગી, જિવન મુક્ત અક્ષય સુખ ભોગી;
ઇંદ્રિય પ્રાણુ ખેંચિ મન મારા, સો જોગી પહોંચે યેહિ દ્વારા. ૪
ધન્ય માત પિતુ ગુરૂ જન જાકે, જીવનમૂક્ત બ્રહ્મરસ ચાખે,
યા સમ અવર કોન બડ ભાગી, સર્વ ત્યાગ આતમ અનુરાગી. ૫
પલટી પ્રાણુ નાભિ ઘર આવા, હરિ ગુરૂ સંત સમાગમ પાવા;
સલૈંગ સુત્ર આતમ એક પેખે, અપર લાભ ઉરમે નહિં લેખે. ૬
ઉર મહિં એક રૂપ મન ભાવે, જાહિર નીતી કર્મ કરાવે;
કરિ શુભ કર્મ અપન ઘર આવહિ, સો પ્રવીણુ કિમ કર્મ ભૂલાવહિ. ૭
બેઠિ નાવ ઉતર્યો દધિ પારા, તરણી ગુણુ કિમ તજે અપારા;
કરિ વિધિ કર્મ રૂપ નિજ જાના, સો શુભ કર્મ ન તજે સુજાના. ૮
પ્રથમ કર્મ અપને હિત કીના, પાછે પર ઉપકાર પ્રવીના;
વિધિવત કર્મ ઉદધિ જગ સેતૂ, જ્ઞાની કર્મ કરે એહિ હેતૂ. ૯
જ્યું તરૂ પુષ્પ પ્રગટ હોય પહેલા, તો દ્વિતીય ફલ હોહિ સુહેલા;
પુષ્પિત કર્મ તરૂ તન જાનો, વિધિવત વર્તિ મુગ્તિ ફલ માનો. ૧૦

દોહા

જીવન મુગ્તી ફલ લહે, વિધિવત કર્મ પ્રતાપ;
નિજ પ્રકાશ શાંતી સદા, હરહિં કઠણુ ત્રિય તાપ. ૧
સત્સંગતિ શુભ કર્મ કર, પાયો પરમ નિવાસ;
જ્ઞાન અગ્નિ સુક્ષમ જર્યો, ઉરતેં આશ નિરાશ. ૨

ચોપાઈ

આશા નાશ ઈતી સંન્યાસી, અજર અમર આશા જિય ફાંસી;
ભોગ વાસ આશા ગલ ડારી, અમિત ત્રાસ કરિ જીય દુઃખારી. ૧
નવ લીંગી આશા ઉર લાગી, સુક્ષમ તજે ન જીય અભાગી;
જન્મ અપાર આશ વશ ધરહીં, અધઃઉર્ધ અધ યોનિ વિચરહી. ૨
હરિ ગુરૂ કૃપા કર્મ ગતિ પાઈ, વિધિ નિષેધ દ્વૈ મમ લખાઇ;
વેદવાદ નિર્ણય કરિ દેખા, મિથ્યા નામ રૂપ જડ પેખા. ૩
સત મિથ્યા દ્વૈ ભેદ લખાવા, જ્ઞાની સહજ ઉલટ ઘર આવા;
આતમ ધર્મ લીન સદ્ બુદ્ધી, સ્થિર સ્વરૂપ મય જગત વિરૂદ્ધી. ૪
વૃત્તિ ચપલ સહજ સ્થિર થાઇ, પદ સંન્યાસ લખો સોઇ ભાઈ;
સુક્ષમ નાશ કષ્ટસેં ભાગી, સુખમેં સુતો અચલ વૈરાગી. ૫
પદ સંન્યાસ શ્રેષ્ટ કરિ જાનો, બ્રહ્મ ભુવન આતમ સુખ માનો;
સપ્ત ભૂમિ તુરિયા પદ કહિએ, પદ અવાચ્ય આતમ સુખ લઈએ. ૬
તુરિયા વાસ વસે સોહિ જોગી, અહોનિશિ અજર અમર સુખ ભોગી;
કરિ વિધિ કર્મ ભયો નિર્વાના, જિનકો કર્મ લગે નહિ આના. ૭
યદ્યપિ વિધિવત કર્મ કરાવે, કૃતગૃતી અવગુણ નહિ આવે;
જબ લગ જીવ રહે તન શુદ્ધા, તબ લગ કરે ન કર્મ અશુદ્ધા. ૮
એસે જન જગમેં ભલ આવા, અમિત જીવ શુભ કર્મ દઢાવા;
એસે સંત જગત પિતુ માતા, કરિ સત્સંગ આમત સુખ પાતા. ૯
હરિહર અજ એસે જન જાનો, જંગમ તીરથ જોહિ પિછાનો,
આશ્રમ ધર્મ અલ્પ મતિ ગાવા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ કછુ પાવા. ૧૦

દોહા

મુનિ નારદ ઉપદેશ કર, મગન ભયે હરિ રૂપ;
ભગત ભૂપ ચરણા ગિર્યો, સમજી કૃપા અનૂપ. ૧
પ્રેમ વિવશ નૃપતિ નિપુણ, અરજ કરત કર જોર;
યેહિ અવસર કયા કીજીએ, કહો કરિ કૃપા બહોર. ૨

ચોપાઈ

પ્રેમ વિવશ બોલે મુનિ રાજા, સુનહુ નૃપતિ કરિએ એહિ કાજા;
ઉભય પ્રિયા તવ પાસ બોલાઇયે, વાનપ્રસ્થ દિક્ષા સમજાઇય. ૧
સુનિ મુનિ વચન તેડિ નિજ નારી, પ્રેમ યુગત નૃપ વચન ઉચારી;
સુમતિ સુરૂચિ દ્વૈ નારિ પ્રવીના, પ્રથમ આય શિર ગુરૂ પદ દીના. ૨

દ્વીતીય પતિ પદ શીષ નમાવા, નૃપ સન્મુખ આસન બૈઠાવા;
સમય સમજિ સુમતી હર્ષાની, સુરૂચી નિજ મન પરમ ગલાની. ૩
વિકરમ કર્મ હૃદય ફુરિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
એહ વશ વિકલ કહે કરજોરી, કૃપાનાથ સુનિએ મુનિ મોરી. ૪
સબતે અધમ નીચ મેં નારી, સુત વિરોધ કરિ ભઈ દુઃખારી;
ઉભય પુત્ર પ્રિય કહો કયા ભેદા, દુષ્ટ હૃદય ઉપજ્યો અસ ખેદા. ૫
પકરિ પુત્ર કર વચન અજોગા, પ્રેમિ પુત્ર ઉર હર્ષ ન શોગા;
સભા બીચ કીનો અપમાના, યદ્યપિ મમ પદ ગીયો સુજાના. ૬
ધરિ પદ શીપ ક્ષમા સુત લયઉ, દુષ્ટ માતુ મેં ઉત્તર ન દયઉ;
સમજિ મર્મ સુત મન શરમાતી, શોચ અનલ જારત મમ છાતી. ૭
અતિ અપમાન કીન મેં બાલા, વંદિ તાત ચાલ્યો તતકાલા;
નૃપતિ પ્રજા અરૂ ધ્રુવ મહતારી, મેં શઠ દીન સર્વ દુઃખ ભારી. ૮
સર્વ શાંતિ સુખ મેં હરિ લીના, મેં શઠ દુષ્ટ વૃથા જગ જીના;
કાલ રૂપ મેં ભઇ ગુસાંઈ, અવસર વીત કહા પછતાઇ. ૯
ધ્રુવ શિશુ પુત્ર કીન વનવાસી, કિમ કરિ મો મન મિટે ઉદાસી;
સુરૂચિ શોચ વશ ભઇ બેહાલા, મુનિ નારદ બોલે તતકાલા. ૧૦

દોહા

સુરૂચી નિજ મન શોચ તજ, કરનહાર કર્તાર;
નર કર્તા આપે લખે, સો ઉર વિગર વિચાર. ૧
વિશ્વનાથ હરિ તાત વિન, વૃક્ષ હલે નહિ પાત;
કર્મ ગાથ લખિ સ્થિર રહો, કયું નિજ મન પસ્તાત. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ કહે સુમતિ સયાની, ગુરૂ પદ વંદિ બોલિ પ્રિય બાની;
મમ ભગની કિમ ભઇહુ દુઃખારી, તેં સબ વિધિ મમ વાત સુધારી. ૧
કો અસ તાત માતુ સુત જાયો, ત્યાગિ ભોગ જગ ભગ્ત કહાયો;
હરિ હિત ભવનભોગ તજિ સારા, વસિ વનવાસ ધ્યાન હરિ ધારા. ૨
હરિહર ભગ્તિ કરે જન શૂરા, પૂરવ જન્મ પુણ્ય ફલ પૂરા;
અતિશય ઉગ્ર પુણ્ય પ્રભુતાઇ, જેહિ શિશુતન જન ભગ્તિ સૈંભાઈ. ૩
વિષ રસ વિઘ્ન લગ્યો નહિ જાકે, જિનતે પ્રથમ રામ રસ ચાખે;
બચપન રામ ભગ્તિ ઉર ધારી, જિન કર સહજ પદારથ ચારી. ૪
શિશુ તનમે હરિ ભગ્તિ પિયારી, યા સમ અવર કવન તપધારી;
હરિહર હર્ષિ અપન ઉર લાવહિ, ચૌદહિ ભવન ભગ્ત જસ છાવહિ. ૫

ધ્રુવ બચપન ભગ્તી મગ લીના, તવ પ્રતાપ મમ બાહન પ્રવીના;
ગુરૂ પદ સપથ સત્ય કહું બાની, સમુજિ મર્મ મન ત્યાગ ગિલાની. ૬
સદ્દગુરૂ શબ્દ સુમતિ સુખ ગાવા, પ્રેમ વિવશ લોચન જલ છાવા;
નૃપતી સભા સર્વ નરનારી, સુમતિ શબ્દ સુન ભયે સુખારી. ૭
સુમતી શીખ લગી સહ પ્યારી, ધન્ય ધીર ધ્રુવ માતુ તુમારી;
પકરિ પુત્ર કર વિપિન નિકારા, જિનકો જિય માનત ઉપકારા. ૮
અસ જનની સુત કયું નહિ એસા, હોવહિ વેલ પ્રગટ ફલ તેસા;
પ્રેમ વિવશ સબ પ્રજા સુખારી, સમય સમજિ મુનિ ગિરા ઉચારી. ૯
જય જનની જનની ભલ જાઇ, હોહુ અમર હરિ ભગ્તિ કરાઈ;
તુમ સમ માતુ કવન જગ માંહી, રહ અશોક સુત વિપિન પઠાઇ. ૧૦

દોહા

ધરિ નર તન યા વિશ્વમે, રામ ભગ્તિ લવ લીન;
ધન્ય વંશ પિતુ માતુકો, કીનહુ કાજ પ્રવીન. ૧
ધર્મ ધુરંધર ધન્ય ધ્રુવ, ભગ્તિ વિવશ વનવાસ;
ધ્રુવ કરણી ઉરમેં ધરો, કરિએ ભગ્તિ પ્રયાસ. ૨

ચોપાઈ

લખિ અવસર બોલે નૃપ બાની, સમય કર્મ કરિએ મુનિ જ્ઞાની;
કૃપાનાથ કરૂણા એહિ કીજે, વાનપ્રસ્થ દીક્ષા અબ દીજે. ૧
ઉભય નારિ મેં તવ પદ દાસા, રહે વાસ્ત યા વિપિન નિવાસા;
કૃપાનાથ આજ્ઞા સોઈ કીજે, જ્યા કરિ મોક્ષ લાભ ફલ લીજે. ૨
આરત વચન સુનત મુનિ હર્ષા, અમૃત બોધ પ્રેમ યુત વર્ષા;
જોહ અવસર વસ્તૂ અધિકારી, અર્પહુ તેહિ જીજ્ઞાસુ વિચારી. ૩
પ્રબલ ભાવ આશ્રમ નૃપ પેખા, મુનિ મન ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખા;
ધન્ય ભૂપ આશ્રમ વ્રત ધારી, એકહિ દશા રહો નરનારી. ૪
ભોગ વાસ ઉરતે કરિ નાશા, કેવળ કર્મ રામ વિશ્વાસા;
અષ્ટ પ્રકાર મિથુન ઉર ત્યાગી, હરિહર ભજિએ પરમ વિરાગી. ૫
ઈંદ્રિય પ્રાણ વૃતી સ્થિર રાખો, જીવન મુગ્ત મહા રસ ચાખો;
નરહરિ નાથ જપો નિજ શ્વાસા, નામ રૂપ જગ જૂઠ તમાસા. ૬
તજહુ તર્ક મેરો અરૂ તેરો, માયા મૂલ સમજિ તજ ચેરો;
હર્ષ શોક મન માન બડાઈ, ઇન કરિ પ્રગટ હોત દુઃખ ભાઈ. ૭
ધરિ ઉર ધીર ધ્યાન હરિ ધરિએ, નિર અંકુશ હો વિશ્વ વિચરિએ;
રમા રામ સમજો પિતુ માતા, ઇનકી ગોદ ભગત સુખ પાતા. ૮

તજિ જગ ભોગ ભગ્તિ દ્રઢ ભાવે, સર્વ જીતિ હરિ રૂપ સમાવે;
ઈંદ્રિય ભોગ સર્વ મુખ આગે, યદ્યપિ ભોગ વૃતી નહિ જાગે. ૯
ભોગ વાસ ઉરતે ભઈ નાશા, સો સંન્યાસ મુગ્ત હરિ દાસા;
વિષય વાસ કરિ વૃતી ઉદાસી, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સત્ય સંન્યાસી. ૧૦

દોહા

આશ નાશ સંન્યાસ પદ, હૃદય રૂપ પરકાશ;
ગુપ્ત ગાથ ધી પર લખે, સો હરિહર નિજ દાસ. ૧

ભગ્તિ ભાવ તજિ મેં બડો, હું પદ કરહીં કોય;
વચન માત્ર માયા વિવશ, અવસ્ય નીચ ગતિ હોય. ૨

ચોપાઈ

બ્રહ્મવાદ વિધિ યુગ્ત કરાવે, ભોજન વાત ભૂખ નહિ જાવે;
શસ્ત્ર બાંધ નહિ શૂર કહાવે, ઔષધિ વાત ન રોગ નસાવે. ૧
ચિત્રધેનુ કહો પય કિમ પાવહિ, લિખે ભાનુ કહા તિમિર નસાવહિ;
વેશ નૃપતિ કહા પ્રજા વસાવે, મુનિ પટ ધાર ન મુગ્ત સમાવે. ૨
સર્વ શ્રેષ્ટ સંન્યાસ કહાવે, રહેણિ રહે સો સહજ સમાવે;
તરંગ તોય મિલિ પાલા પાની, વૃતિ લીન જ્યાં લાભ ન હાની. ૩
ધ્યે ધ્યાતા નહિ ધ્યાન કહાવે, સ્વે સ્વરૂપ શિવ રૂપ રહાવે;
સો સંન્યાસ સહજ શિવ રૂપા, સબતે શ્રેષ્ટ સદા બડ ભૂપા. ૪
જ્યોતિર્લીંગ બ્રહ્મ સોઈ જાણો, શિવ વ્યાપક સહ વિશ્વ પ્રમાણો;
દષ્ટા દેવ સદા ધન સ્વામી, સ્વેપ્રકાશ મમ નાથ નમામી. ૫
શિવ કરિ પાંચ તત્વ પરકાશે, અખિલ બ્રહ્મ ભાસત નિરઆશે;
કાલકો કાલ કાલ કર કરતા, કરત ધરત લય કરત સમરથા. ૬
આદિ અંત મધ એક વિરાજે, વાણી પરે સદા શિવ છાજે;
શિવ કરિ શકિત સર્વ વિભુ ધારે, નામ રૂપ શિવ શકિત અધારે. ૭
શિવ અરૂ શકિત વિષ્ણુ અજ નામા, ચતુર નામ એકહિ ગુણ ધામા;
ઉત્પત્તિ હિત અજ નામ ઉચારે, પાલન હોત વિષ્ણુ વપુ ધારે. ૮
લય કરિ શેષ રહે શિવ નાથા, વિભુ આધાર શક્તિ વિખ્યાતા;
કર્મ ભેદ ચવ નામ કહાવે, હરિહર કૃપા મર્મ કોઈ પાવે. ૯
ચેતન સતા શક્તિ કરિ માનો, ચેતન રૂપ શિવ સત્ય પિછાનો;
ત્રિગુણ પ્રગટ કરિ વિશ્વ કહાવે, લય કરિકે શિવ શેષ રહાવે. ૧૦

દોહા

શિવ સ્વરૂપ મુનિ મુખ કહ્યો, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર;
હરિહર અજ ત્રિય એક લખ, શ્રવત નયન જલધાર. ૧
શિવ આશ્રમ ઉંચો અતી, જેહિ જન કહ સંન્યાસ;
લહહીં દાસ હરિહર કૃપા, આશ ત્રાસ કરિ નાશ. ૨

ચોપાઇ

કરિ સત બોધ મગ્ન મુનિદેવા, ભગત ભૂપ જાણ્યો સત ભેવા;
સમય સમજિ નૃપ મંત્રિ હઁકારા, ગુરૂ પૂજન વિધિ કરહુ તયારા. ૧
વિધિવત પુજ્ય કીન નૃપ સારી, કર ધરિ આરતિ પ્રેમ ઉતારી;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ સમજિ ગુરૂદેવા, પ્રગટયો પ્રેમ પૂજ પદ સેવા. ૨
ચરણોદક લેઈ સુજન સમાજા, જીવન મુગત આજ લખિ કાજા;
નૃપતિ ઉતાનપાદ બ્રેહ ભારી, ગુરૂ પદ વંદત વારંવારી. ૩
પ્રેમ અગાધ ઉભય કરજોરી, ગદગદ કંઠ વિનય નહિ થોરી;
સર્વ સભા મુનિ બોધ વિચારી, બ્રેહવશ ભયે સર્વ નરનારી. ૪
આશ્રમ ધર્મ મર્મ સહ પાવા, જેહિ આશ્રમ તેહિ સર્વ સુહાવા;
નિજનિજ આશ્રમ ધર્મ વિચારી, સોઈ વ્રત ધાર લીન નરનારી. ૫
સુમતિ માતુ ગૃહ ઉત્તમ ગયઉ, નિજ જનની સન દર્શન લયઉ;
સુરૂચી મર્મ સમુજ પસ્તાઈ, યદ્યપિ ઉત્તમ દૃષ્ટિ ન લાઈ. ૬
જેહિ ગૃહ કરહિ વિરોધ નિવાસા, અવસ્ય કરહિ સુખ સંપતિ નાશા;
સુરૂચિ વિરોધ કીન ધ્રુવ બાલા, કર્મ દંડ દીનો તતકાલા. ૭
ઉત્તમ સુરૂચિ માતુ નિજ ત્યાગી, ધ્રુવ જનની ઢિગ ગયો વિરાગી;
જો કોઉ કરહિ અપર સન ઘાતા, તાહિ તૂર્ત ફલ દેહી વિધાતા. ૮
સર્વ સાક્ષિ અંતર ઉરયામી, જો કછુ સ્ફુરે લખે ઘન નામી;
પ્રભુતે ગુપ્ત કરે કો કર્મા, સમુજિ મર્મ જ્ઞાની ચિત શર્મા. ૯
તિમિર પ્રકાશ પ્રગટ અરૂ છાના, કર્મ મર્મ હરિ લખે સુજાના;
ગુપ્ત ગાથ સમજે જન દાના, તજી પ્રપંચ ભજહિ ભગવાના. ૧૦

દોહા

સર્વ સભા શાંતી લહી, ધર્મ સનાતન ધાર;
સંત સમાગમ ભગ્તિતે, તર ગયે પતિત અપાર. ૧
સમય સમુજિ ચલનો ચહ્યા, મુનિ સદ્દબોધ સુણાય;
દેવર્ષી ખગ મગ ચહ્યે, હર્ષિત વીણુ વજાય. ૨

ચોપાઈ

સત સંગત સમ સુખ નહિ કોઈ, કરહિ જીય તરહીં ભવ સોઈ;
સુરસરિ સમ સતસંગ સુહાવે, જો જિય કરે મોક્ષ પદ પાવે. ૧
સતસંગતિ સમ સુખ નહિ એકા, વેદશાસ્ત્ર મુનિ કીન વિવેકા;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઈ, અજ હરિહર મહિમા મુખ ગાઈ. ૨
જો જન સંત સમાગમ કરહીં, તારહિ અપર આપ ભવ તરહીં;
ચપલ ચિત્ત સત સંગતિ લાગે, જન્મ અપાર પાપ તજિ ભાગે. ૩
મલ વિક્ષેપ જાય ત્રિય દોષા, સંત સમાગમ રસ જેહિ પોષા;
જ્ઞાન અનલ પ્રગટે ઉર આઈ, સંચિત કર્મ ભસ્મ હો ભાઇ. ૪
સુક્ષ્મ નાશ મોક્ષ એહિ માનો, એ સતસંગ પ્રભાવ પ્રમાનો;
કરિ સતસંગ મર્મ કો જાને, જો ન કરે કહા મર્મ પિછાને. ૫
સર્વ સભા નૃપતી નરનારી, શોક ઉદધિ બૂડત ભવહારી;
ધ્રુવ હિત ભૂપ ભયો બેહાલા, દેવરૂષી બોધે તત્કાલા, ૬
કરિ સતસંગ સર્વ શુધ પાઈ, મોહ રૂ મમતા દૂર હટાઈ;
આશ્રમ ચાર મર્મ નૃપ લીના, ત્યાગિ વિષય સુખ ભયો પ્રવીના. ૭
ગુરૂમુખ જ્ઞાન સુનત જન જાગા, સર્વ વિશ્વમેં સો બડ ભાગા;
સદ્‌ગુરૂ શબ્દ હૃદય ધરિ રાખે, ચાર પદારથ કર તલ જાકે. ૮
સદ્‌ગુરૂ શબ્દ શિષ્ય શિર ધરહીં, સવ સિદ્ધિ જેહિં રજા વિચરહીં;
સદ્‌ગુરૂ શબ્દ કરે નહિ ભંગા, સો અઘ અપર હરે જિમ ગંગા. ૯
સાગર તરન નાવ કરિ જાનો, જગત સિંધુ જન નાવ પ્રમાનો;
અંતઃકરણ ઉદધિ જગ આશા, બૂડત ભોગ વાસ જિય ત્રાસા. ૧૦

દોહા

હરિહર કૃપા પ્રતાપતે, સત સંગતિ જેહિ દાસ;
વિષય આશ મિથ્યા તજે, તરેસુ વિણહિ પ્રયાસ. ૧
સર્વ સભા નૃપ નારિનર, રામભક્તિ લવ લીન;
ધ્રુવ મધુવન જઈ હરિ ભજ્યો, સુનિયે કથા પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ મધુવન પહુંચે તત્કાલા, વિપિન નિરખિ જન ભયો ખુશાલા,
વૃક્ષ લતા સુંદર છબિ છાજે, મનુ સુરતરૂ સહ આય બિરાજે. ૧
આંબ અનાર દ્રાક્ષ પ્રિય વેલી, અંબુજ અમિત કરત મધુ કેલી;
કદલી કંદમૂલ ફલ ફૂલા, નંદનવન ભૂ રચ્યો સમૂલા. ૨

શુક પીક મેના લવ મોરા, રામ મંત્ર મુખ કરત ઝિંગોરા;
સર્વ રૂતૂ સમ રહત સદાઈ, અધિક હોત નહિ એક કદાઈ. ૩
સર્વ રસાલ મિલે સોહે કાલા, મુનિ જન હિત હરિ રચ્યે કૃપાલા;
જો મધુવન જન કરે નિવાસા, હર્ષત હૃદય ન હોય ઉદાસા. ૪
હરિહર હર્ષિ રચ્યો મધુવનકો, સંશય સર્વ હરે જન મનકો;
હરિહર ભજન કરે સ્થલ જેહી, અવશ્ય બને જન રામ સ્નેહી. ૫
સર્વ શાંતિ સુખ સમ સહ કાલા, અવશ્ય વસી જપિએ હરિ માલા;
પન્નગ પશુ પક્ષી મૃગરાજા, ધરે ન દ્વેષ કરે નિજ કાજા. ૬
જન વન નિરખિ મોદ મન ભારી, આઈ મિલે જિમ દેવ મુરારી,
યમુના નિકટ નિરખિ ધ્રુવ બાલા, ગૂઢ મર્મ લખિ પ્રેમ વિશાલા. ૭
હરિજન હર્ષિ યમુન તટ આવા, માતુ શરણ કહિ શીષ નમાવા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, લખિ અઘ હરણ વંદે કેઈ વારા. ૮
સમજી અધમ સુરૂચી વિસરાવા, માતકિ માત શરણ તોહિ આવા;
સન્મુખ તાત માતુ લલકારા, તર્જી પકર કર સભા નિકારા. ૯
માત તાત કીનો અપમાના, કો જગમે અઘ મોર સમાના;
સ્વારથ વિવશ સમુજિ પિતુ માતા, ત્યાગિ ચલ્યો શિર સમુજિ વિધાતા. ૧૦

દોહા

હરિ પ્રતાપ માતા હુમે, તવ તટ દર્શન દાસ;
હરહુ દોષ ત્રય બુદ્ધિકે, પ્રગટે પ્રેમ પ્રકાશ. ૧
પ્રબલ પુણ્ય જેહિ પુરૂષકો, પ્રેમ યુગત યહાં નાહ્ય,
મિલે શ્રેષ્ટ પદ તાહિકો, જીવન મુગત કહાય. ૨

ચોપાઇ

યમુના જન જિયે પ્રેમ પિછાની, પ્રગટ હોય બોલી પ્રિય બાની;
રે જન રંચ ન હોહુ ઉદાસા, ઉત્તમ સ્થલ વાસએ યહાં વાસા. ૧
પૂરણ કૃપા રામ તવ કીની, મધુવન હર્ષિ વાટ જન લીની;
હરિ સમ માત તાત કો ભાઈ, ધન્ય ભગત હરિ શરણ સૈંભાઈ. ૨
સર્વ જીત જગમેં જન સોઈ, હરિહર ભગિત હૃદય જિન હોઈ;
નરસુર સર્વ સિદ્ધિ જિય સારા, ચરણ દાસ જેહિં રામ ઉચારા. ૩
હરિહર હર્ષિ રહે ઢિગ વાકે, રામ ભક્તિ વસહિં ઉર જાકે;
સર્વ તીર્થ જેહિ આશ કરાવે, પૂરણ ભગત આય યહાં ન્હાવે. ૪
જન ચરણોદક હમ શિર ધારે, અધમ ખોટ અઘ જાય હમારે;
અમિત કોટિ અઘ અંગ પખારે, હરિ પ્રતાપ હમ પાપ નિવારે. ૫

કંજ્જર છૂત હોત કર કારે, એહિ પ્રકાર અઘ અંગ હમારે;
જલ મૃતિકા કરિ કર ઉજરાઈ, જન પ્રતાપ હમરે અઘ જાઈ. ૬
મેં બડ ભાગ દર્શ ધ્રુવ પાવા, અમિત જન્મ અઘ આજ વિલાવા;
રે જન આજ કૃતારથ કીની, કરિ હરિ કૃપા શુદ્ધિ મોહિ લીની. ૭
રે હરિ ભક્ત ભલે યહાં આવા, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાવા;
એહિ મમ ઘાટ કરહુ અસ્નાના, મધુવન એહિ ભજહુ ભગવાના. ૮
સર્વ આશ જન સુફલ તુમ્હારી, હરિ પ્રતાપ આશીષ હમારી;
શુભ ઇચ્છા ધારહીં જન બાલા, હરિહર કૃપા સુફલ તત્કાલા. ૯
ધર્મ ધીર ધારી શુભ ઇચ્છા, હરિહર હર્ષિ કરે જન રિચ્છા;
જન મન કાજ સર્વ હરિ સારે, નિર્ગુણ નાથ સગુણ તન ધારે. ૧

દોહા

સગુણ રૂપ વૈરાટ તન, વ્યાપક નિર્ગુણ નાથ;
નદિ નીર જ્યું જલ કહે, બંધે બરફ કહાત. ૧
હરિ સ્વરૂપ વ્યાપક કહી, યમુના પ્રેમ અગાધ;
સમય સમુજિ કરજોરિકે, પદ વંદે ધ્રુવ સાધ. ૨

ચોપાઈ

જય અઘ હરણ કરણ જન કાજા, કીન કૃત્ય કરિ પ્રગટ સમાજા;
લખિ નિજ બાલ પ્રશંસા કીની, વિતરક તર્ક હૃદય હરિ લીની. ૧
તવ તટ તરૂ તર કરહુ નિવાસા, દ્વાદશ મંત્ર રટું નિજ શ્વાસા;
જનની પ્રથમ મિલે તવ દર્શન, અવસ્ય હરિ મિલહી હોય પરસન. ૨
નિશ્ચય ભયો રામ અપનાવા, મેં લઘુદાસ દર્શ તવ પાવા;
મુનિ મગ પ્રગટ કીન ઉપકારા, શુભ સ્થલ લોચન લાભ તુમ્હારા. ૩
હરિ ગુરૂ એક કહે જન સારે, સત્ય સત્ય હમ નૈન નિહારે.
હરિ ગુરૂ ચરણ તિર્થ સહ વાસા, પૂરણ આજ ભયો વિશ્વાસા; ૪
લખિ લઘુદાસ સત્ય ઉપદેશા, જનની રહ્યો ન રંચ **અઁદેશા;**
સર્વ પ્રકાર શાંતિ ઉર મોરે, વાર વાર વંદૂ પદ તોરે. ૫
પ્રબલ પ્રેમ વશ ધ્રુવ જન ભયઉ, જય હો ભગત યમુન મુખ કહઉ;
યમુના પદ વંદે ધ્રુવ બાલા, જલ મૅંહિ લીન યમુન તત્કાલા. ૬
ઉઘરે નયન યમુન નહિ દેખા, ધ્રુવ ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખા;
યમુના દરશલાભ લખિ ભારી, મહુરત તન નહિ શકયો સઁભારી. ૭
હો સુચેત હરિ નામ ઉચારા, સ્નેહવશ પ્રબલ નયન જલધારા;
જન નિજ જનમ સુફલ કરિ જાના, કો જગમે સતસંગ સમાના. ૮

જગ જનની સદ્બોધ સુનાવા, શ્રેષ્ટ ભાગ યમુના તટ આવા;
પ્રેમ યુગત અસ્નાન કરાવા. વંદિ ઘાટ મધુ વિપિન સિધાવા. ૯
તટતે નિકટ કદમ તરૂ ચીના, તેહિં તલ બૈઠે ભગત પ્રવીના;
સિદ્ધાસન કરિ ધ્યાન લગાવા, જેહિં પ્રકાર ગુરૂ કહિ સમજાવા. ૧૦

દોહા

જન પ્રવીણ મુનિ બોધકો, નિજ ઉર કરત વિચાર;
સર્વ તર્ક ઉર ત્યાગિકે, ગુરૂ મંત્ર ચહ સાર. ૧
હર્ષ શોક મનકો લગે, ભૂખ પિપાસા પ્રાન;
સ્વપ્ન માત્ર સંસાર તન, ત્યાગિ ભજું ભગવાન. ૨

ચોપાઇ

હરિ હરિ કરિ ધ્રુવ ધ્યાન લગાવા, અધિક પ્રેમ અપને ઉર આવા;
માતા મંત્ર રામ સમજાવા, પ્રથમ પ્રેમ વૃતી ચિત ચાવા. ૧
રામ મંત્ર ધુનિ લાગે પ્યારી, ગુરૂ મંત્ર ફિરિ કહત સઁભારી;
પ્રબલ વૃતિ ફિર રામ કહાવે, કરિ વિચાર ગુરૂ મંત્ર પઢાવે. ૨
દ્વાદશ મંત્ર રટે હઠ સાધી, પ્રેમ વિવશ કહ રામ અરાધી;
દેખહુ પ્રથમ કર્મ પ્રભુતાઈ, ધ્રુવ ધર્મા ઉર ધૂમ મચાઈ. ૩
ત્યાગી તપી તત્વ ગુણુ જ્ઞાતા, યાતે કર્મ કરત સકુચતા;
પ્રથમ કર્મ શુધ વૃતી કરાવે, કોટિ યત્ન કરિ ના વિસરાવે. ૪
પ્રથમ કર્મ ચહ સંગ કુસંગા, રૂકે વૃત્તિ જહાં અવસ્ય અભંગા;
કરિ વિચાર સત સંગ કરાવે, વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ લખાવે. ૫
જો નિજ વૃત્તિ લીન શુભ કર્મા, નિત નિત પ્રબળ સનાતન ધર્મા;
અશુભ કર્મ વશ વૃત્તિ મલીના, યોગ કર્મ ફિર કરહુ પ્રવીના. ૬
યુક્ત નિયમ વ્યવહાર નિભાવે, અહોનિશિ હર્ષિ રામ ગુણુ ગાવે;
યોગ અંગ સાધે વિધિ સારી, સિદ્ધ યોગ કરિ વૃત્તિ સુખારી. ૭
અજપા જાપ જપે જબ યોગી, અશુભ કર્મ ફિર વૃત્તિ વિયોગી;
પાવક પરસિ ગલે જિમ પાલા, ચંચલ વૃત્તિ તજે સહ ચાલા. ૮
પ્રલય કાલ અગ્ની સમ જ્ઞાના, જારિ કરે સહ ભસ્મ સમાના;
નામ રૂપ માયા નહિ ભાસે, નિજ સ્વરૂપ સો પર્મ પ્રકાશે. ૯
સુક્ષમ તર્ક વૃત્તિ ભઇ નાશા, નિજ સ્વરૂપ ઠાકુર કો દાસા;
જરા ભૂલ બહુ જન્મ ભમાવે, હરિહર કૃપા ઉલટિ ઘર આવે. ૧૦

દોહા

ચતુર દિવસ ધ્રુવ ચિત્તકો, રોકે અમિત પ્રકાર;
વૃતી રામ ન વિસરી, પ્રથમ પ્રેમ લખિ સાર. ૧
રામ ॐ એકહિ સદા, દ્વૈ પારસકે અંગ;
વદે વેદ દ્વૈ મંત્રકો, રટે સો મુક્ત નિસંગ. ૨

ચોપાઇ

હારિ હૃદય ત્યાગ્યો ધ્રુવ ધ્યાના, અતિ ઉદાસ ઉર પરમ નિધાના;
મંત્ર એક દ્વિતિયા ભઈ મનકો, કિમ કરિ શાંત હોય મન જનકો. ૧
ગુરૂ મંત્ર વૃત્તિ નહિ ભાવે, હઠ કરિ રામ મંત્ર ચિત ચાવે;
સર્વ પ્રકાર કઠણુ તપ રીતા, આરંભ કાલ વૃતિ વિપરીતા. ૨
ભૂધર તરૂ અરૂ ભવન અટારી, મહિ બિન સ્થિર રહ કવન અધારી;
સ્થિર વૃત્તિ વિન કિમ કરિ ધ્યાના, વૃથા કષ્ટ કહ વેદ પુરાના. ૩
મેં હત ભાગ વૃત્તિ નહિ ડેરા, કિમ કરિ હોય સુફલ તપ મેરા;
ગૂઢ ગાથ લખિ ધ્રુવ ગભરાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૪
વિકલ બેહાલ ભયો ધ્રુવ બાલા, મુનિ નારદ પ્રગટે તતકાલા;
તર્જિ તાત સમ ગોદિ બિઠાવા, પ્રેમ વિવશ પ્રિય વચન સુનાવા. ૫
રે સુત કષ્ટ ભઈ કીમ ભારી, સર્વ સંશે મન કહહું વિચારી;
મુનિ મુખ વચન સુનત ધ્રુવ જાગા, નિજ ગુરૂ સમજિ લખે બડ ભાગા. ૬
પ્રેમ વિવશ ગુરૂ ચરણુ લુભાવા, સુરતરૂ રંક સહજ જિમ પાવા;
જય ગુરૂ રાજ દર્શ ભલ દીના, અતિ ઉપકાર દાસ શિર કીના. ૭
સંશય પ્રબલ ભયો ગુરૂ દેવા, સો સબ પ્રગટ લખો સબ ભેવા;
જનની રામ મંત્ર ઉપદેશા, રટયો પ્રેમ યુત ત્યાગિ અંદેશા. ૮
ધર કર શીપ મંત્ર ગુરૂ ભાખા, સત્ય સમુજિ ઉરમેં અહિ રાખા;
ચતુર દિવસ વૃત્તી હઠ લાગી, ગુરૂ મંત્ર નહિ રટત અભાગી. ૯
પ્રેમ વિવશ કહે રામ પુકારી, ગુરૂ મંત્ર મર્યાદ વિસારી;
હઠ કરિ વૃત્તિ મંત્ર ગુરૂ ધારૂ, રટે રામ જિય જરા વિસારૂ. ૧૦

દોહા

પંચ તત્વ આકાર તન, કહો સો કરૂં ગુરૂદેવ;
નિરાકાર વૃત્તી સ્ફુરે, કિમ કરિ પાઇય ભેવ. ૧
નર હરિ મિલે યા ના મિલે, તુર્ત તજું મમ દેહ;
કૃપા સિંધુ લખિ દીનકો, હરિએ સર્વ સંદેહ. ૨

ચોપાઇ

મોહ વશ વિકલ ભયો ધ્રુવ ભારી, સમય સમજિ મુનિ ગિરા ઉચારી;
રે મમ સુત સદ્‌બોધ સુનીજે, ઉભય મંત્રમેં ભેદ ન કીજે. ૧
ઉભય મંત્ર જિય હરહિં ઉપાધી, જાલિમ રોગ આધિ અરૂ વ્યાધી;
ઉભય રવી જિમ એક પ્રકાશા, સહજહિ પ્રગટ તિમિર કર નાશા. ૨
ઉભય હુતાશન કાષ્ટ જરાવે, ઉભય મંત્ર મુક્તી પદ પાવે;
પારસ ઉભય ધાતુ પલટાવે, ઉભય નીર ઇક પ્યાસ બુઝાવે. ૩
ઉભય સંત ઇક બોધ સુનાવે, અમિત યુગ્તિ કરિ રૂપ લખાવે;
ગંગા ઉભય હરે જિમ પાપા, કહો પુત્ર કિમ ઉર સંતાપા. ૪
ઉભય ઇખ્ખ રસ એક કહાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવે;
ઉભય વસ્તુ કારજ ઇક કરહી, સમુજિ જ્ઞાનિ સંશય પરહરહી. ૫
વિશ્વ મૂલ આદી ૐ કારા, પસર્યો સર્વ જીય મુખ દ્વારા;
પરા પશ્યંતી મધ્યમ વાણી, ત્રિય અસ્થલ ઓંકાર પીછાની. ૬
વૈખરિ સ્થલ જન રામ ઉચારે, કોટિ પતિત ભવ પાર ઉતારે;
પન્નગ પશુ પક્ષી નરનારી, રામ મંત્ર ભજિ ભયે સુખારી. ૭
અધમતે અધમ ઉંચ પદ પાવે, શુદ્ધ ભાવ શિશુ રામ કહાવે;
ડાલ મૂલ મિલિ વૃક્ષ કહાવે, એકએક બિન રહન ન પાવે. ૮
પત્ર ફૂલ ફલ તરૂ ઉપકારા, સો સહ લિપટ રહે તરૂ ડારા;
શબ્દ માત્ર દ્વૈ નામ કહાવે, કરિ વિચાર તરૂ એક રહાવે. ૯
અજપા જાપ પ્રણુવ ઓંકારા, રટો રામ જીવ્હા ઇકિ ધારા;
ઉભય મંત્ર મહિં વૃત્તિ પિયારા, અવશ્ય જપો સિધ્ધાંત હમારા. ૧૦

દોહા

રામ મંત્ર ત્રિય તાપકો, હરે બુધ્ધિ ત્રિય દોષ;
ધ્યાન રૂચી અભ્યાસતે, ઉપજે ઉર સંતોષ. ૧
સરિતા જલ ચંચલ અતી, નિજ પતિ મિલન સુહેત;
મિલ સમુદ્ર શાંતી ગ્રહે, ચંચલતા તજિ દેત. ૨

ચોપાઈ

હરિ હિત ચંચલ વૃત્તિ સદાઇ, સરિતા સમ આતુર ઉર માંહી;
દધિ સમ આતમ કરિ ઇકતાઇ, ચલે ન અવિચલ રહત સદાઈ. ૧
પુષ્પિત કર્મ તજે જગ સારા, પ્રણુવ મંત્ર અજપા ઇક તારા;
હરિ સર્વજ્ઞ મર્મ સહ પાવે, સ્થિર હો અજપા જાપ જપાવે. ૨

કરિ નૃપ ક્રિયા ભવન નિજ આવે, ત્યાગિ ક્રિયા સુખ શયન કરાવે;
મનકી ક્રિયા મિટે જન જબહી, મન વાંચ્છિત ફલ પાવે તબહી. ૩
મન બુધ્ધી ચિત અરૂ અહઁકારા, વૃત્તી નામ સમજ જન સારા;
જેહિ અવસર વૃત્તી જેહિ રૂપા, લક્ષણ નામ ધર્યો મુનિ ભૂપા. ૪
અંતઃકરણ કહત મિલિ ચારી, અલ્પ કાળ નિશ્ચે તોહિ સારી;
તેં સતસંગ કીન નહિ ભાઇ, કિમ કહિ કહું સર્વ સમજાઇ ૫
પૂરવ જન્મ કર્મ ફલ પાવા, શિશુ તન રામ ભગિત ચિત ચ્હાવા;
રામ કૃપા બિન સુન મમભાઇ, તજિ ન શકે જગ નિજ પ્રભુતાઈ. ૬
કિમ તવ કહું કર્મ પ્રભુતાઇ, બચપનમેં હરિ શુધ્ધિ સઁભાઈ;
ત્યાગિ શંક સુત રામ પઢાઇયે, રામ ૐ અંતર નહિ લાઇયે. ૭
વેદ વિદિત આતમ સુખ ધામા, અન્વય સર્વ રમણ સોઇ રામા;
જડ માયા વ્યતિરેક કહાવે, સલઁગ સુત્ર સોઈ રામ રહાવે. ૮
કરે ક્રિયા જડ જિનહિ અધારા, અખિલ બ્રહ્મ સોઈ રામ હમારા;
તજિ શંકા સુત રામ જપીજે, સર્વ વ્યાપિ લખિ શંક તજીજે. ૯
વૃત્તી રામ ચરણ રત હોવહિ, અજપા જાપ આપ મન મોવહિ;
સર્વ શબ્દ સાક્ષી ઇક રામા, એ મમ બોધ સત્ય સુખ ધામા. ૧૦

દોહા

પ્રબલ પ્રેમ મુનિમન ભયો, બોધત સદ્ઉપદેશ;
શુધ્ધ હૃદય ધ્રુવ સાંભળી, ત્યાગ્યો સર્વ સઁદેહ. ૧
સમય સમજિ કર જોરિ ધ્રુવ, પદ વંદે કેઇવાર;
સદ્ગુરૂ સમકો વિશ્વમેં, કરન અપર ઉપકાર. ૨

ચોપાઇ

જય ગુરૂ રાજ વિશ્વ હિતકારી, મો અનાથકો લીન ઉગારી;
અતિ ઉત્તમ સ્થલ દીન નિવાસા, કોઉ પ્રકાર હમકો નહિ ત્રાસા. ૧
જનની યમુન દીન મોહિ દર્શન, સમુજિ બાલ બોધે હુઇ પરસન;
પરમ પવિત્ર ભગત ગુણ ગાવા, સમજિ મર્મ મુહિ અધિક સુહાવા, ૨
અતિ સંતોષ દીન લખિ બાલા, વંદત લીન ભઇ તત્કાલા;
નિત્ય કર્મ કરિ તરૂ તર આવા, ગુરૂ મંત્ર ગ્રહિ ધ્યાન લગાવા. ૩
રામ મંત્ર વૃત્તી લય લાગી, ગુરૂ મંત્ર નહિ ગ્રહયો અભાગી;
દ્વીતીયા ભેદ ભયો ગુરૂ ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી. ૪
ચતુર દિવસ કીનો હઠ પૂરણ, યદ્યપિ તજ્યો ન રામ સઁપૂરણ;
ગુરૂ મંત્ર ત્યાગે શિષ્ય કોઈ, નિશ્ચે જીવ અધમ ગતિ હોઇ, ૫

સદ્દગુરૂ શબ્દ કરે જિય ભંગા, સો શિષ્ય ભોગે નરક નિસંગા;
ગુરૂ ઉપદેશ હૃદય નહિ ધારે, યમપુર જાવત કવન ઉગારે. ૬
સદ્દગુરૂ શબ્દ શીષ ધરિ રાખે, જીવન મુક્ત મહારસ ચાખે;
ગુરૂ આજ્ઞા વૃત્તિ નહિ ધારી, જા કરિકે પ્રભુ ભયો દુખારી. ૭
જનની વચન યાદ મોહિ આવા, સમુજિ મર્મ ઉરમે ગભરાવા;
જો ઘર ત્યાગ વિપિન ધ્રુવ જાવે, હરિ દર્શન બિન ઘર નહિ આવે. ૮
મેં જનની સન ગિરા સુનાઈ, લે હરિ સંગ આવું ઘર માઇ;
વૃત્તિ વિઘ્ન નિરખી મુનિ રાજા પ્રબલ કષ્ટ ભો સમુજ અકાજા ૯
અતિ ઉપકાર કીન પ્રભુ આઇ, સબ સંશય મન શંક મિટાઇ;
ગુરૂ બિન કો જગ જીવ ઉગારે, સુક્ષમ શંક વૃત્તિ કો ટારે. ૧૦

દોહા

હરિગુરૂ એક સ્વરૂપ લખ. પર્યો ચરણ અકુલાય;
મેં અનાથ શરણાગતી, સદ્દગુરૂ લેહુ નિભાય. ૧
પ્રેમ વિવશ મુનિ કર ગ્રહ્યો, લાલ કહ્યો ઉર લાય;
સર્વ આશ પુરહી હરી, રે સુત નાહિ ગભરાય. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ મુનિ વચન ઉચારા, સુનહુ સત્ય સુત બોધ હમારા;
નિયમિત સકલ વેહાર નિભાઇએ, જા કરિ યોગ સિદ્ધિ સુત પાઇએ. ૧
નિરાકાર મનપે હઠ કીજે, તનાકાર વિધિયુક્ત રહીજે;
તત્વ તત્વ પોષત દિન રાતી, મન ઇચ્છા કરિ પૂષ્ટ અરાતી. ૨
પાંચ તત્વ કરિ દેહ બઁધાવે, નિર અહાર તન રહન ન પાવે;
એક દેશિ બુદ્ધિ સુત ત્યાગી, સર્વ કર્મ કરીએ વિધિ લાગી. ૩
નિયમિત સર્વ કર્મ કોઉ કરહીં, જેહિં જિય સુલભ કાજ સહ સરહીં;
પ્રથમ પુત્ર દીનો ઉપદેશા, સમજિ સાર તજિએ નહિ લેશા. ૪
નાહિ ધોઈ નિત કરહુ આચારા, રૂચિ અનુસાર લેહુ કછુ આહારા;
મન તન શુદ્ધી નહિ વિસરાવે, જહઁલગિ નીતિ નેમ નિભાવે. ૫
મુનિ કર પકર સંગ ધ્રુવ બાલા, યમુના તટ આયે તત્કાલા;
ધ્રુવ યમુના તટ વંદન કીના, પ્રથમ બોધ ઉર યાદ પ્રવીના. ૬
ગદગદ કંઠ ભયો ધ્રુવ બાલા, ગુરૂપદ વંદે સમુજિ કૃપાલા;
ધ્રુવ વિવેક લખિમુનિ મન હરપા, પ્રેમ વિવશ શિશુ શિર કર પરસા. ૭
મુનિ નિજ કર અસ્નાન કરાવા, વાર વાર ઉરતે લિપટાવા;
હરિ ગુરૂ હર્ષિ હૃદય જેહિ ન્હાવા, સો જન જીવન મુક્ત સમાવા, ૮

કરિ અચાર ફિરિ તરૂ તર આવા, મધુર વિપિન ફલ મુનિ કર લાવા;
મમ કર આજ જીમ મમ ભાઈ, હરિહર હર્ષ હોય મન માંઇ. ૯
જન ઉર હરિહર રહત સદાઈ, જનમુખ ભોજન કરિ તૃપ્તાઈ;
પૂરવ જન્મ પુણ્ય ફલ પાવા, જેહિજન નિજકર ભગત જિમાવા. ૧૦

દોહા

બીજ વૃક્ષ સમ એકતા, જન હરિ એક સ્વરૂપ;
યું જન સેવે સમજિકે, લે સુખ મુગ્ત અનૂપ. ૧
ધ્રુવ ઉર ઉપજી એકતા, સદ્દગુરૂ શબ્દ પિછાન;
કો કૃપાલ સદ્દગુરૂ સરિસ, જગમે કૃપા નિધાન. ૨

ચોપાઈ

ઉભય પ્રેમ ઉપજ્યો અતિ ભારી, જન હરિ ઉરમેં એક વિચારી;
મુનિ મન ધ્રુવ હરિ ભગત પિછાના, હરિ સ્વરૂપ મુનિકો ધ્રુવ જાના. ૧
ઉભય શરીર પ્રેમ ઇક પૂરણુ, નિર વિકારિ દ્વૈ ભક્ત સઁપુરણુ;
હર્ષિ ઉભય ઉરમે હરિ ધ્યાવા, વિષય ભાવ ઉર તર્ક મિટાવા. ૨
સદ્દગુરૂ શિષ્ય રામ ધુની પ્યારી, અપર તર્ક ઉર આશ વિસારી;
પ્રથમ સર્વ ગુરૂકો શિષ દીના, ગુરૂ બોધે લખિ પાત્ર પ્રવીના. ૩
મિથ્યા તન અભિમાન મિટાવા, ભલે ભગત સદ્દગુરૂ ઢિગ આવા;
નામ રૂપ માયા જડ સારી, સો સદ્દગુરૂ ઉર આશ નિવારી. ૪
સદ્દગુરૂ શિષ્ય ભયા મત એકે, હરિહર હર્ષિ નેન નિજ પેખે;
લેન દેન વસ્તુ ઇક રામા, ઉરમેં અપર રહ્યો નહિ કામા. ૫
સદ્દગુરૂ શિષ્ય એક ઉર એસી, ઇનિતે અપર દશા કહો કૈસી;
જીવન મુગ્ત જેહિ જન જાનો, હરિહર પ્રગટ ભલેહિ જેહિ માનો. ૬
વિશ્વ ભાગ પ્રગટે જન એસા, ધર્મ સનાતન હિત ઉપદેશા;
જો જિવ હર્ષિ ચરણુ જેહિ જાવે, કરિ સુબોધ અજ્ઞાન હડાવે. ૭
બડે ભાગ્ય ભેટે જન એસા, જન્મ મરણુ દુઃખ રહે ન લેશા;
દેવર્ષી લક્ષણુ યહ પૂરા, નિર અભિમાન શિષ્ય ધ્રુવ સૂરા. ૮
હરિહર કૃપા બને એહિ ભાઈ, નહિતર બને ન અપર ઉપાઈ,
સમય સમુજિ મુનિ નેન ઉઘારા, લખિ અવસર ધ્રુવ કીન અચારા. ૯
ધ્રુવ કર નીર સીંચ ગુરૂ ચરણા, પીવત પ્રેમ વ્યથા કહા વરણા;
મુનિ ફલ ફૂલ કીન હરિ અર્પણુ, તનમન ધન ધ્રુવ કીન સમર્પણુ. ૧૦

દોહા

હરિપ્રસાદ જન હર્ષિકે, મુનિ કરતે ધ્રુવ લીન;
ગુરૂપ્રસાદ પાવો પ્રથમ, બોલ્યો પુત્ર પ્રવીન. ૧
પ્રથમ વિપિનફલ મુનિલિયે, ફિર ધ્રુવ લીન અહાર;
શિષ્ય સપુત ગુરૂહરિ લખે, નિયમિત એહિ વ્યવહાર. ૨

ચોપાઈ

રૂચિ અનુસાર વિપિન ફલ પાવા, સમય સમજિ મુનિ વચન સુનાવા;
રે સુત શંક હોય મન માંહી, કહો કેહું સત સહ સમજાઈ. ૧
પ્રાણુ પોષકે ધ્યાન ધરીજે, તો નિર્વિઘ્ન લાભ તપ લીજે;
સુર તરૂ કામધેનુ માનવ તન, સુર પતિ સુર મુનિ ચહ અપને મન. ૨
જગ્ત સિંધુ તરણી નર દેહી, ગુરૂ ખેવટ મિલિ ઉતરે જેહી;
જીવ ચરાચર તન અજ્ઞાના, નરતન શ્રેષ્ટ મિલે શુભ જ્ઞાના. ૩
સત મિથ્યા નર તન કરી જાને, અવર અમિત તન નહીં પિછાને;
કરિ સત સંગ રામ ગુણુ ગાવે, પ્રગટ દર્શ નર તન હરિ પાવે. ૪
વિશ્વ જીય તન કેદિ કહાવે, નર તન મુગ્ત દ્વાર જિય પાવે;
પ્રબલ પુણ્ય માનવ તન ધરહી, કરિ હરિ ભજન સંશે સેહે હરહી. ૫
નર તન પાય કરહિ વિધિ કર્મા, સો જન સમજેહિ ધર્મ અધર્મા;
ધરિ નર દેહ ભગતિ નહિ ભાવા, ગિરી શિખર જ્યું ઉપલ ગિરાવા. ૬
જો જિય મર્મ લખે નર દેહી, સુમરિ રામ હો રામ સનેહી;
અન્ન વસ્ત્ર જલતે તન પાળો, વિષ વત વિષય વિશ્વ સહ ટાળો. ૭
નિયમિત પત્ર ફૂલ ફલ આહારા, સમજી સત્ય સુબોધ હમારા;
તપ આરંભ કરહુ મમ ભાઇ, ઉરમે રામ ॐ ઈકિતાઇ. ૮
વિશ્વ ચરાચરકો હરિ કર્તા, સર્વ વ્યાપિ મમ રામ સમરથા;
હરિ સ્વરૂપ સમજાયો તોહી, સો ઉર ધાર જગ્ત નિર્મોહી ૯
હરિ કલ્યાણુ કરહિ સુત તેરા, આશીરવાદ એહિ જન મોરા;
સર્વ વિઘ્ન જન હર હી મુરારી, સત્ય ભગ્તિ સુત હોહુ તુમ્હારી. ૧૦

દોહા

મુનિ જન બોધે પ્રેમ યુત, સત્ય સુબોધ ઉચાર;
પ્રબલ પ્રેમિ ધ્રુવ પ્રાણુ સમ, વચન લીન ઉર ધાર. ૧
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, ગુરૂ પંકજ શિર દીન;
દેવર્ષી આશાષ દઇ, નભ મગ ચલે પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

ગુરૂ વિછોહ લખિ ધ્રુવ ગભરાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
ગુરૂ વિછોહ સમ દુઃખ નહિ દૂજા, જે ગુરૂ ભગત મર્મ જેહિ સૂઝા. ૧
સદ્દગુરૂ સમ કો અપર સઁગાતી, જીવ સનાતન સર્વ સજાતી;
જગત સિંધુ ગુરૂ બિન કિમ તરહીં, કોટિક કષ્ટ જીય ભલ કરહીં. ૨
કોટિક તિર્થ કરે પુણ્ય સબહી, ગુરૂ બિન સુફલ ફલે નહિ કબહી;
ગુરૂ બિન કષ્ટ કરે તપ કોઇ, અમિત ઉપાય જ્ઞાન નહિં હોઇ. ૩
વિવિધ પ્રકાર કરહિ પુરૂષારથ, ગુરૂ બિન સરે ન એકહિ સ્વારથ;
તજિ ગુરૂ ભગિત હરી હર કરહી, નર હરિ નાથ હૃદય નહિં ધરહી. ૪
મો મન પૂર્ણ ભયો વિશ્વાસા, સદ્દગુરૂ હરે સર્વ જિય ત્રાસા;
જય ગુરૂરાજ કૃપા એહિ કીજે, માનસિ ધ્યાંન દર્શ પ્રભુ દીજે. ૫
દીતીયે દિવસ કરૂં ફલ અહારા, જ્યાં લગિ ધ્યાન ધરૂં ઇક ધારા;
એક માસ એહિ નેમ હમારા, આગે હોય કરહિ કરતારા. ૬
મો મન ધારિ ન હોય મુરારી, દાસ કરહિ કછુ રજા તુમ્હારી;
પ્રબલ પ્રેમ ધ્રુવ તરૂ તર આવા, કરિ આસન હરિ ધ્યાન લગાવા. ૭
શંકા રહિત રામ ગુણ ગાવા, માનસિ સેવ અપન ચિત ચ્હાવા;
હરિ સ્વરૂપ ગુરૂ કહિ સમજાવા, સો ઉર નિરખત પ્રેમ બઢાવા. ૮
જગદાકાર વૃત્તિ ચિત અપના, પલટે સમજિ સર્વ જુગ સ્વપના;
રે મન અમિત જન્મ ભટકાવા, ડેરહુ ઉર ગુરૂ જ્ઞાન બતાવા. ૯
હરિ પદ ધ્યાન ધરહુ મન મેરા, હો કલ્યાણુ અવસ્ય જિય તેરા;
હરિહર ભગિત વિના ભટકાયો, હરિ ગુરૂ કૃપા ઉલટિ ઘર આયો. ૧૦

દોહા

એહ વશ વિકલ વિદેહ ધ્રુવ, હરિ સ્વરૂપ ઉર લીન,
શુદ્ધ હૃદય આસન દઇ, વંદે ભગત પ્રવીન. ૧
હરિ પંકજ રજ શીર ધરિ, બેઠહુ આસન ધાર;
નરહરિ જન રક્ષા કરે, રટું રામ ઇક તાર. ૨

નારદકાંડ સંપુરણ.

ધર્મ કાંડ

ચોપાઈ

ધ્રુવ ધરિ ધીર ધર્મ મગ ધાવા, ધર્મ ધુરંધર ધ્યાન ધરાવા;
શ્વાસોશ્વાસ રામ ધુનિ લાગી, ઉરતે વૃત્તિ સ્ફુરે નહિ આગી. ૧
પ્રથમ પ્રેમ વશ રામ કહાવા, સબતે અધિક મંત્ર એહિ ભાવા;
હરિ પદ વૃત્તિ ભઈ સ્થિર કૈસે, પક્ષ હીન ભૂધર સ્થિર જૈસે. ૨
ધ્રુવ સ્થિર ચિત્ત પરમ વૈરાગી, અસ હરિ ભજે સો જન બડભાગી;
યહાઁ નારદ મુનિ નભ મગ ધાવા, ધર્મરાય ભેટન ચિત ચ્હાવા. ૩
ધર્મપુરી પંથે તતકાલા, સત સંગતિ મુનિ પ્રેમ વિશાલા;
ધર્મ સભા નારદ મુનિ આગે, યમ યમ નાથ નિરખિ સુખ પાગે. ૪
સર્વ ઉઠી મુનિ વંદન કીના, ધર્મરાય ઉર પ્રેમ નવીના;
અતિ ઉત્તમ આસન બેઠાવા, પ્રબલ પ્રેમ વિધિ પૂજ્ય કરાવા. ૫
કરિ ચરણોદક ભવન સિંચાવા, નિજપુરતે મનુ અધમ વિલાવા,
જય મુનિનાથ કૃપા ભલ કીની, લખિ લઘુદાસ શુદ્ધિ મોહિ લીની. ૬
સબતે અધમ અધમ મમ કર્મા, નહિ સમજૂ કછુ ધર્મ અધર્મા;
અમિત જીય પાપી યહાં આવત, જિનકો કર અહિ ત્રાસ દિખાવત. ૭
જો જિય પાપ કરહિ નર નારી, દેત ત્રાસ તેહિ પાપ વિચારી;
ઇકિતે એક નર્ક દુઃખ ભારી. લખિ કલ્પત જિય ત્રાસ કરારી. ૮
નીચ કર્મ દીનો કરતારા, પ્રગટે પૂરવ પાપ હમારા;
જેહિ જિય કર્મ ચિત્ત જેહિ જોરા, હરિ ભેજત જિયકો જેહિ ઠોરા, ૯
સમજિ મર્મ અપનો મન મારૂં, સમરિ રામ મુનિ દિવસ ગુજારૂં;
ઉરમહિં આશ પ્રબલ જન દર્શન, પઠવે તોય હોય હરિ પરસન. ૧૦

દોહા

પ્રગટ ભાનુ સોઈ ભલો, ભવન પધારે સાધ;
પાપ વિલય પદ પરસતે, સંગતિ હરે પ્રમાદ. ૧
જીય ઉધારણ એક જન, વિદિત વિશ્વ કહે વેદ;
રામકૃપા જેહિ જીયપે, સો જાનહિ યહ ભેદ. ૨

ચોપાઇ

જય મુનિનાથ સર્વ અઘ હરતા, જન સમ કો જગ અપર સમરથા;
મોહિ યમરાજ કહે સંસારા, જાગ્રત સ્વપ્ન ડરે જિય સારા, ૧

પાપી યમતે અધિક કહાઉં, જીવન મુક્ત લાભ કિમ પાઉં;
યદ્યપિ હરિ કરહિ મોહિ કાજા, અધમ તરે કરિ સંત સમાજા. ૨
મમ અઘ હરણ આપ પ્રભુ આવા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મેં પાવા;
વિનય કરત અતિશય નેહ જાગી, ધર્મરાય સમ કો બડભાગી. ૩
જે જન હરિહર હિત નેહ ભારી, યા સમ કો જગમેં તપ ધારી;
જીવન મુક્ત લાભ સોઈ પાવે, યા સમ કો બડભાગ કહાવે. ૪
હરિજન દર્શ કરહિ સુખ રૂખા, સો શઠ વિપિન વૃક્ષ જિમ સૂકા;
નરતન રતન લાભ જિન ખોવા, કંચન ત્યાગ કાચ મન મોવા. ૫
ધર્મ રાજ જન કરિ અસ્તૂતી, ભયે પ્રેમ વશ વર્ણા વિભૂતી;
દેવર્ષી અવસર એહિ ચીના, કહે પ્રેમ વશ વચન પ્રવીના. ૬
જ્ઞાન વૃધ્ધ વય વૃધ્ધ પિછાની, મુનિ વંદે પદ સમજ સુજાની;
જય મમ તાત જીય હિતકારી, કયા મહિમા મુખ કહહુ તુમ્હારી. ૭
કર્મ ભેદ પૂરણ તુમ જાના, સર્વ શ્રષ્ટિ જિવ કર્મ પિછાના;
મન વચ કર્મ કરે જિય સારા, તુમ ઉર છુપે ન મર્મ લગારા. ૮
સવ જીવ જાનત જિય ચોરી, જીવ ચરાચર તુમ કર દોરી;
કોટિક જન્મ કર્મ જિય કરહી, સંચિત કર્મ કરહિ સોઇ ભરહી. ૯
નીચ ઉંચ નહિ ભેદ તુમારે, નર સુર ન્યાય કર્મ અનુસારે;
તુમ ભય ભક્તિ કરે નરનારી, નહિતર ભજે ન દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

ન્યાય મૂરતી નાથ તુમ, જીય ચરાચર એક;
તુમ ભય ભજન પ્રતાપતે, તરિ ગયે પતિત અનેક. ૧
જીવન મુક્ત યથારથી, સત મિથ્યા લખિ ભેદ;
હર્ષ શોક પુણ્ય પાપતે, તુમ ઉર જરા ન ખેદ. ૨

ચોપાઈ

જય મમ નાથ કૃપાકર સાગર, સર્વ શકિત ત્રિય લોક ઉજાગર;
ચૌદે લોક ચતુર જિય ખાની, કરહી કર્મ કો જાન અજાની. ૧
સર્વ કર્મ દૃષ્ટા તુમ દેવા, જાનત સર્વ જગત જિય ભેવા;
યા જગ તિમિર હરે તવ તાતા, ઉરતે તિમિર ન રવી હઠાતા. ૨
તુમ ઉર તિમિર હરો જન જિયકે, સત્ય લાભ બક્ષો કૃત કિય કે;
જય રવિનંદન પરમ કૃપાલ, તુમ સમ કો જગ પરમ દયાલ. ૩
પ્રશ્ન એક પૂછું મમ સ્વામી, કહો કૃપા કરિ નાથ નમામી;
નૃપ ઉત્તાન પાદ ધ્રુવ પૂતા, વિપિન વસ્યો શિશુ તન અવધૂતા. ૪

મધુવન બીચ કઠિન તપ ઠાના, ભૂખ પિપાસ ન આશ હેરાના;
નિડર નિશંક રામ ગુણ ગાવે, ચિત મન ડિગે ન વૃત્તિ ડગાવે. ૫
તપિ ત્યાગી યોગી હઠ કરહી, યદ્યપિ વૃત્તિ ઠામ નહિ ઠરહી;
કોટિક કષ્ટ સુલભ સંસારા, સબતે કઠિન વૃત્તિ ઈક ધારા. ૬
સો ધ્રુવ વૃત્તિ પકર સ્થિર રાખી, સો તુમ લખો સવ જિય સાખી;
પૂરવ જન્મ કવન તપ ભારા, જા કર વૃત્તિ ઠરી ઈક ધારી. ૭
પૂર્વ જન્મ ગાથા ધ્રુવ ગાઇય, લખિ લઘુદાસ સરલ સમજાઇયિ;
આદ અંત મધ જાનનહારા, હસ્તામલક સર્વ સંસારા. ૮
સમય સમુજિ રવિનંદન બોલા, જય મુનિ તવ ઉપકાર અડોલા;
આધિ હરત જીય તન વ્યાધી, જયું જન કાટત જીય ઉપાધી. ૯
તરૂ તન પલ્લવ ફલ અરૂ ફૂલા, અપર હેતુ જડ મૂલ સમૂલા;
તરૂ સમ સંત વચન અરૂ કાયા, અહોનિશિ પર ઉપકાર અમાયા. ૧૦

દોહા

નિજ આતમ લખિ અપરકો, અહોનિશિ પર ઉપકાર;
અમિત યુક્તિ ઉપદેશ દે, કરત જીય ભવ પાર. ૧
તુમ સર્વજ્ઞ સુજાન મુનિ, જાનત પૂછહુ દેવ;
પ્રથમ જન્મ ધ્રુવ વારતા, કહુ જાનૂ કછુ ભેવ. ૨

ચોપાઈ

જય મુનિનાથ કૃપા કર સાગર, તારણ જીય જગત ઉજિયાગર;
સંત સમાન અપર કો કર્તા, સવ વિશ્વમેં સંત સમરથા.
અકરણ કરણ સંત સમ દૂજા, વિદિત વેદ નિશ્ચે મોહિ સૂઝા;
ત્રિગુણ રૂપ માયા વિસ્તારા, નામ રૂપ પ્રગટે ગુણ સારા. ૨
ઇશ્વર સર્વ જીવ ઉર સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધરિ રાખી;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, હરિહર અજ ત્રિય દેવ દુખારા. ૩
કર્મ રેખ કોઈ શકે ન ટારી, કર્મ ગતી નર સુર ગય હારી;
વિશ્વ જીવ ચરાચર સારા, કર્મ ગતી ચુપ રહે બિચારા. ૪
તર્ક અપાર કર્મ ગતિ ગાઈ, યદ્યપિ કોવિદ રહે લજાઈ;
આખિર કઠિન કર્મ ગતિ ગાવા, નરસુર પંડિત અસુર લજાવા. ૫
એસી કઠીન કર્મ ગતિ ભાઈ, સો સંગતિ કરિ સહજ વિલાઈ;
સંત કૃપા કરી જો અપનાવે, કર્મ ગતી જેહિ સહજ વિલાવે. ૬
ત્રણુ રજ લઘુ વાયૂ કરિ સંગા, ગિરિ શિર ઠેરે સહજ નિસંગા;
જન હુમાયુ પર પ્રેમ મિલાવે, નિચતે નિચ પરમ ગતિ પાવે. ૭

પ્રેમી જન બોધે ગુરૂ જ્ઞાની, પરમ પ્રાતિ સત પાત્ર પિછાની;
ઉત્તમ ભૂમ બીજ કૃષિ બોવે, પાય નીર ઉત્તમ ફલ હોવે. ૮
યું જનકો ગુરૂ જ્ઞાન બતાવે, જ્ઞાનાગ્ની કરિ કર્મ જરાવે;
જીવન મુગત લહે જન પૂરા, જન્મ મરણ જન જરે અઁકૂરા. ૯
યા વિધિ જ્ઞાન કથા સમજાઈ, અકરણ કરણ સંત સમ નાઁઈ;
કાક હંસ કરહીં સત સંગા, અધમ તરે જિમ પરસત ગંગા. ૧૦

દોહા

પામરતે પરિગ્રહ્ય સમ, જો સત સંગતિ હોય;
લોહ હેમ તરૂ મલય સમ, ભિન્ન કહે નહિં કોય. ૧
સપ્તર્ષી વ્રજ ભોમિકા, મમ ભગિની તટ નાથ;
પ્રેમ યુગત ચરચા કરત, બૈઠે તરૂ તર આય. ૨

ચોપાઇ

ઇતને એક બધિક તહાં આવા, મૃગ મારી ખલ ખંભ ભરાવા;
ઉભય શશા ટેરે નિજ લાઠી, કંઠ નાડિ અધમી જેહિ કાટી. ૧
મુનિ મન ઉપજી પરમ ગિલાની, અધમી દર્શ ધર્મ હો હાની;
શશિધર ભયો તન કાલ સ્વરૂપા, અતિશય વિકલ ભયે મુનિ ભૂપા. ૨
પર્મ ધર્મ મય પુરૂષ પ્રવીના, વ્યાપક રામ સર્વ ઘટ ચીના;
હિંસા રહિત વચન મન કર્મા, મન વચ કર્મ કરત રત ધર્મા. ૩
કામ ક્રોધ છલ છીદ્ર વિહિના, પિયુષ રામ રસ પ્રીત પ્રવીના;
સર્વ વિશ્વ અપનો અઁગ જાને, નીચ ઉંચ ઉર ભાવ ન આને. ૪
અપર દુ;ખ કાર આપ દુ;ખારી, અપર જીવ સુખ આપ સુખારી;
સર્વ આપ આપે સહ જાને, દષ્ટા દેવ સર્વ હરિ માને. ૫
પાપ કર્મ કોઉ શબ્દ સુનાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
હિંસક કર્મ નૈન કહું દેખે, સો પલ નરક વાસ સમ લેખે. ૬
સંત હૃદય નવનીત સદાઈ, રામ ભગિત કરિ યહ પ્રભુતાઈ;
સુજન સંત જ્ઞાની ગુણ એહા, સત્ય લખે જેહિ રામ સનેહા. ૭
સપ્ત રૂષી લખિ અધમ અનારી, વ્રેહ વશ વિકલ મુની દુખ ભારી;
બધિક પાપ કરણી મુની જાણી, કો પ્રકાર ઉગરે યહ પ્રાણી. ૮
જય હરિ દેવ સાક્ષિ કરતારા, કર્મ બધિક તજ કવન પ્રકારા;
વિશ્વનાથ પ્રભુ વિનય સુનાઇયે, બનિ પ્રેરક અઘ કર્મ છોડાઇયે. ૯
ઇતને બાધક મુનિન ઢિગ આવા, પાઇ દર્શ પદ સહજ રૂકાવા;
જન દર્શન ઉપજ્યો સદ્ ભાઉ, મુનિ મૃગિયા કછુ ભોજન પાઉ. ૧૦

દોહા

ઉભય શશા મૃગ એકકો, મુનિ જન કરિય અહાર;
ત્રપ્તિ હોય નહિ યાહિતે, લાવહુ અપર સૈંહાર. ૧
પરમારથિ મતિ ધીર જન, બોધે વચન વિચાર;
સુગરે કર ભોજન કરે, નુગરે કર ન અહાર. ૨

ચોપાઈ

કહે બધિક કહા સુગરા કહીએ, પશુ પક્ષી મોહિ મર્મ લખઇએ;
ગિરિવર ગુહા કે વિપિન રહાવે, જિનકો મારિ તુરત હમ લાવે. ૧
સત્ય કહો મુનિ કરો ન ભેદા, મૃગયા નિપુણ હુમે નહિ ખેદા;
ભુખે સપ્ત તુમ લેહુ અહારા, મૃગયા ખેલન કર્મ હમારા. ૨
બધિક વચન મુનિ મર્મ લખાવા, સરલ સ્વભાવ સમજિ સુખ પાવા;
એ નહિ જાનત ધર્મ અધર્મા, મમ મુખ વચન લખ્યો નહિ મર્મા. ૩
મુનિ કહિ ભ્રાત દીન વિશ્વાસા, ધરિ શિકાર બેઠહુ મમ પાસા;
રે મમ તાત બેઠ ઢિગ આઈ, મમ મુખ વચન સુનહુ ચિત લાઈ. ૪
પાઈ રજા મૃગયા ધાર દીના, પાસ બેઠિ કછુ વંદન કીના;
સુનહુ તાત ઉત્તમ તન પાઈ, નીચ કર્મ કયું કરત સદાઈ. ૫
સબતે અધિક પાપ એહિ કર્મા, કબ છુટહી જિવ વિકટ અધર્મા;
પૂરવ જન્મ પાપ તેં કીના, જે હિત જન્મ બાધક ધર લીના. ૬
ફિર એહિ કર્મ કરત ચિત લાઇ, ઘોર નરક ભોગહિં મમ ભાઈ;
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, એક ન ચાલે સંગ તુમ્હારી. ૭
જે હિત કર્મ કરે અતિ ભારી, આખિર ચાલહિ સર્વ વિસારી;
તવ કર પકરિ ચલહિ યમ રાજા, રોવહિ કુટુંબ સરે નહિ કાજા. ૮
જેહિ અવસર કોઉ સંગ ન અપના, ઉગ્ર કષ્ટ વશ કરહિ કલપના;
જો કછુ કર્મ કીન સોઉ સંગા, અપર સંગ તજિ ચલ્યો અસંગા, ૯
રામ ભજન બિન કિમ કાર છૂટે, વાર વાર જાલિમ જમ કૂટે;
અધઃ ઉર્ધ્વ ધરહીં અવતારા, હરિ બિન કવન છુડાવનહારા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવકો, સાક્ષિ સદા હરિ દેવ;
યાતે પાપ ન કીજિયે, સુનહુ બધિક યહ ભેવ. ૧
પાપ વિવશ જમ પકરિ કર, મારહિ ગુરજ અપાર;
સમજ ભ્રાત મન શોચિકે, તજિએ કર્મ અસાર. ૨

ચોપાઈ

સર્વ જીય અપને સમ જાનો, સબમે આતમ રામ પિછાનો.
પંચ તત્વ અપનો તન ભાઇ, સો પાંચુ તન મૃગા દેખાઈ. ૧
અપન ઇંદ્રિ દશ સોઇ ઇનિકે, સમજિ મર્મ સર હણો ન તિનકે;
અપને માત તાત કુલ પ્યારા, ઇનિકે પુત્ર કુટુંબ પરિવારા. ૨
સર્વ ભોગ ઘર શયન તુમારે, ઇનિ જલ ભોજન વિપન વિહારે;
હર્ષ શોક તુમરે ઉર આશા, મિલ વિછોહ યહ પશુહિ ઉદાસા ૩
વિષય ઇંદ્રિ રસ તુમહિ પિયારા, તુમ સમ સર્વ પશુ વ્યવહારા;
સમજિ અપન સમ કર હુ ન ઘાતા, તવ કલ્યાણુ હેતુ સમજાતા. ૪
અપની ઘાત આપ કિમ કીજે, સમુજિ તાત અઘ કર્મ તજીજે;
યે સત ગોધ લહે સોઈ સુગરા, નહિ માને સોઇ શઠ નર નુગરા. ૫
સુગરા સુને ગુરૂ મુખ બાની, જ્ઞાન સુને નહિ નુગરા પ્રાની;
સદ્‌ગુરૂ શબ્દ શીશ પર ધારે, સો સુગરા નિજ કાજ સુધારે. ૬
જાની સંત કરહિ ઉપહાસી, સો નુગરા નર નરક નિવાસી;
સુગરા જીય સંત કરિ સંગા, રતન જ્ઞાન ધન પાય અભંગા. ૭
ધર્મ વિરોધ કરે નર નુગરા, વૈદિક ધર્મ ધરે શિર સુગરા;
ભક્ષા ભક્ષ ચોરી અરૂ જારી, નુગરા કરહી નીચ અચારી. ૮
સુગરા હરિહર ભગિત કરાવે, નિત્ય કર્મ કરિ સ્વચ્છ રહાવે;
રે મમ ભ્રાત બધિક સુન લીજે, નુગરા સુગરા મર્મ લખીજે. ૯
નુગરા સુગરા નર તન માંહી, પશુ પક્ષી કોઉ જલચર નાંહી;
સુગરા ગુરૂ કર શીશ ધરાવે, રામ સુમરિ જન રામ સમાવે. ૧૦

દોહા

સપ્ત રૂષી ઉપદેશ કર, પ્રબલ પ્રેમ હરિ ધ્યાન;
પ્રાતઃ સમય સમ બધિક ઉર, કછુઅક ઉપજ્યો જ્ઞાન. ૧
રાઇકો મેરૂ કરે, હરિ ગુરૂ સનમુખ હોય;
સત સંગતિ પાપી તરે, તર્ક કરો મત કોય. ૨

ચોપાઈ

અનલ સંગ જિમ લોહ તપાવે, અગ્ની કાજ કરત નિરદાવે;
જ્યું લટ ભ્રંગ અપન સમ કરહીં, યું સત સંગ અપર અઘ હરહીં. ૧
તિમિર હરે રવિ તેજ વિશાલા, જન અજ્ઞાન હરે તતકાલા;
બધિક ઉજકિ જાગ્યો મન કૈસે, રાહૂ વિલગ સૂર શશિ જૈસે. ૨

નીચ કર્મ લખિ ભઈ ગલાની, ગ્રેહ વશ વિકલ કહત મુખ બાની;
હા હત ભાગ કર્મ કહા કીના, કોટિક જીય પ્રાણુ હર લીના. ૩
નહિ સમજ્યો કછુ સાર અસારા, અહો નિશિ કર્મ કીન અનચારા;
ગ્રેહ વશ વિકલ ઉભય કરી જોરી, મુનિ પદ વંદ બહોર બહોરી. ૪
લખિ મુનિ મર્મ બહુત સુખ પાવા, અધમી જીય સુજગ હોય આવા;
નરહરિ નાથ કૃપા ભલ કીની, બધિક જ્ઞાન શુદ્ધી ઉર દીની. ૫
રામ કૃપા લખિ મુાન હરસાવા, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
સાક્ષિ રામ સમ કવન કૃપાલા, ભગત ભીડ ભંજન તત્કાલા. ૬
પ્રેમ મગન નિરખે મુનિ વ્યાધા, નિજ મન ઉપજ્યો પ્રેમ અગાધા;
નિજ ઉર શોચિ ઉભય કર જોરી, કહન લગ્યો કછુ વચન બહોરી. ૭
જય ઋષિ રાજ અધમ મેં ભારી, અઘ મેં છૂટિહુ કવન પ્રકારી;
કર્મ કઠોર કીન મુનિ નાથા, જીય અપાર હણે મમ હાથા. ૮
નિત્ય કર્મ લખિ અધમ કમાવા, પાપ શબ્દ મુખ નાહુ સુનાવા;
લખિ કુલ કર્મ કાજ એહિ કીના, ધર્મ અધર્મ મર્મ નહિ ચીના. ૯
મેં અધમી પાપી મતિ હીના, તુમ જ્ઞાની મુનિ પુરૂપ પ્રવીના;
કવન પ્રકાર હરૂ અઘ ભારી, સોહિ બોધહુ મુનિ હૃદય વિચારી. ૧૦

દોહા

કવન કર્મ કરિ પાપતે, મુગ્ત હોઉ મમ તાત;
સો સત કર્મ બતાઇયે, લખિ મુહિ અધમ અનાથ. ૧
નુગરે સુગરે શબ્દકો, મર્મ લખ્યો મુનિ રાજ;
મેં નુગરા સુગરા તુમે, પરસિ કરો મમ કાજ. ૨

ચોપાઇ

પ્રબળ પ્રેમ વશ ભયો નિપાદા, મુનિ મન ઉપજ્યો હર્ષ અગાધા;
સમય સમુજી મુનિ વચન ઉચારા, રે મમ ભ્રાત ન હોઉ દુખારા. ૧
વિશ્વનાથ હરિ કિરપા કીની, પાપ પુન્ય શુદ્ધી તુહિ દીની;
નરહરિનાથ દ્રષ્ટિ તુહિ દેખા, તવ તન પાપ રહે નહિ એકા. ૨
મમ ઉપદેશ હૃદય ધરિ રાખહુ, અહો નિશિ રામ રામ મુખ ભાખહુ;
સુક્ષમ અનલ અમિત વન જારે, રામ મંત્ર તવ પાપ નિવારે. ૩
પારસ પરસ લોહ પલટાવે, અધમ રામ કહિ રામ સમાવે;
જ્યું લટ ભ્રંગ અપન સમ કરહી, રામ રટત અધમી ભવ તરહી. ૪
તારક મંત્ર રામ મુનિ ગાવે. કોટિક ગ્રંથ સિધાંત સુનાવે;
રામ મંત્ર સિંધુ જગ તરણી, એહિ અધમ ઉધરે બિન કરણી. ૫

પાર જગત તરણો કઠિનાઈ, રટત રામ ઉતરે સુખદાઈ;
અંધો બધિર નાવ મહિં આવે, બિન પ્રયાસ દધિ પાર લઁઘાવે. ૬
એસે અધમ અંધ બિન કરણી, ઉગરે રામ રટત મુનિ વરણી;
રે મમ ભ્રાત બધિક સુત ભાઈ, રામ મંત્ર તવ પાપ હઠાઈ, ૭
આજતે રામ મંત્ર મુખ ગાવહુ, હીંસક કર્મ સર્વ વિસરાવહુ;
ભક્ષા ભક્ષ અહાર ન કીજે, તવ કુલકે કર અન્ન ન લીજે. ૮
તવ કુલ અધમ ડરે મન મોરો, ઇનિકે સંગ ભલો નહિ તોરો;
પાપી નર કર લેત અહારા, વૃત્તિ મલીન હોય નિરધારા. ૯
જસ અહાર હોવહિ તસ બુદ્ધી, કુરહિ તર્ક ઉર શુદ્ધ અશુદ્ધી;
અધમ અહાર ડરપ જન સારે, વેદ શાસ્ત્ર વરજે મુનિ ભારે. ૧૦

દોહા

ફૂલ પત્ર ફલ વિપનકે, કરિએ પુત્ર અહાર;
ઇન્દ્રિ પ્રાણ મન રોકિકે, રટો રામ ઇકિ તાર, ૧
હરિ હર અજ ત્રય દેવકો, તરૂ પીંપલ મહિ વાસ;
કરે પ્રક્રમા પ્રેમ યુત, તેહિ તર કરહુ નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

યેહિ દ્રઢ નેમ પ્રેમ મન રાખે, કરિ હરિ ભગિત રામ રસ ચાખે;
ધરિ વિશ્વાસ બોધ મમ માને, સત્ય શબ્દ સોઈ ગુરૂ પિછાને, ૧
દે સદ્ બોધ સોઈ ગુરૂ પૂરા, રટહિ રામ સોઈ શીષ્ય સબૂરા;
બિન સ્વારથ બોધે ગુરૂ જ્ઞાની, સત સમજે સોઈ શીષ્ય સુજાની. ૨
અમિત યુકિત ગુરૂ જ્ઞાન બતાવહિ, લખિ શિષ્ય સેન અમર પદ પાવહિ;
હરિ ગુરૂ સંત એક કરિ જાને, સો ગુરૂ ભગત અભય સુખ માને. ૩
સંચિત કર્મ અમિત અઘ ભારી, સર્વ હરે ગુરૂ દેવ મુરારી;
રામ મંત્ર ઔષધિ અનુકૂલા, આધિ વ્યાધિ હરહી જિવ શૂલા. ૪
રામ મંત્ર રવિ અમિત સમાના, ગુપ્ત મર્મ ગુરૂ ભગત પિછાના;
રામ મંત્ર વડવાનલ કહિયે, જારિ કર્મ કેવલ પદ લહિયે. ૫
રામ મંત્ર સુર તરૂ અધિકેરા, વો માયિક એ અજા[1] પરેરા;
રામ મંત્ર સમ કો પદ દૂજા, શ્વાસો શ્વાસ રટો જ્યહિં સૂઝા. ૬
રામ મંત્ર જ્યહિં મર્મ ન જાના, કોટિક હઠ ભલ કરહિં અજ્ઞાના;
રામ મંત્ર બિન કાજ ન સરહી, અમિત ઉપાય જીય નહિ તરહિ. ૭

---

૧ માયા.

રામ મંત્ર શંકર ઉર પ્યારા, શેષ રસાતલ રામ ઉચારા;
રામ મંત્ર ઉમિયા મુખ ગાવે, રામ કથા સુનિ ઉર હરસાવે. ૮
પરમારથ વાદી મુનિ જ્ઞાની, રામ મંત્ર સત ગાથ બખાની;
કેસરિ નાદ રામ મુખ ગાવે, પાપ પશુ સુન દૂર પલાવે. ૯
રામ રવી સમ કંઠ **પ્રકાશે,** હૃદય કમલ જન સહજ વિકાસે;
અઘ અજ્ઞાન હૃદય નહિ રહહી, જીવન મુક્ત લાભ જિય લહહી. ૧૦

દોહા

રામ મંત્ર સત બોધકો, રે સુત હૃદય વિચાર;
તારક મંત્ર અનાદિકો, અધમ તરે નર નાર. ૧
શશા કુરંગ શિર કર ધર્યો, મુનિ મન પ્રેમ વિશાલ;
હો સુચેત તન પલટિકે, દેવ ભયે તતકાલ; ૨

ચોપાઇ

ત્રેહ વશ વિકલ ભયે ત્રય દેવા, પશુ તન કષ્ટ સમજિ જિય ભેવા;
દર્શન સંત સમુજિ પ્રભુતાઈ, મુનિ પદ ગિરે પ્રબલ અકુલાઈ. ૧
જય મમ નાથ કૃપા કર સાગર, અધમ જીય તારણ ઉજિયાગર;
કરિ તવ દર્શ લાભ હમ પાવા, ત્યાગી પશુ તન દેવ કહાવા. ૨
કષ્ટ અપાર પશુ તન માંહી, તવ દર્શન વિન છૂટત નાંહી;
પશુ પક્ષી જલચર તરૂ વ્યાધી, અમિતજન્મ નહિ રહિત ઉપાધી. ૩
જેલી જીય પશુ તન જાની, કષ્ટ કોપ કહા કહે વખાની;
ભૂખ પિયાસ ત્રાસ પશુ તનમેં, ત્રિવિધ તાપ જાનત હમ મનમે, ૪
કરિ તવ દર્શ ભયે હમ પાવન, અમિત જન્મ અઘ ગયે અપાવન;
સંત દર્શ સમ લાભ ન એકા, કરિ હમ દર્શ પ્રગટ ફલ પેખા. ૫
નર તન પાય કરહિ સત સંગા, સો તરહા જિય અવશ અભંગા;
કોટિક તીર્થ સહજ ફલ પાવે, કરિ જન દર્શ રામ ગુન ગાવે. ૬
જય મુનિ નાથ સર્વ અઘહારી, કૃત્ય કૃત્ય હમ કૃપા તુમ્હારી;
પશુતે દેવ કીન કરતારા, યા સમ અપર કવન ઉપકારા. ૭
યદ્યપિ નાથ કૃપા યહિ કીજે, નર તન પાય ભગિત વર દીજે;
દેવ શરીર હમે નહિ ચહિયે, સૂક્ષ્મ તન હરિ ભગિત ન લહિયે. ૮
ભોગ વાસ સુક્ષ્મ તન ભારી, મુક્ત હોય જિય કવન પ્રકારી;
યાતે નાથ દેવ તન ત્યાગી, નર તન મિલે તો હમ બડ ભાગી. ૯

યહિ વરદાન દેહુ મુનિ દેવા, નર તન પાય કરે જન સેવા;
હરિ ગુરૂ સંત મિલે નર દેહી, અવશ બને જિય રામ સનેહી. ૧૦

દોહા

દેવ પ્રેમ વશ પદ ગિરે, મુનિ મુખ દી આશીષ;
સુફલ ફલો શુભ વાસના, કૃપા કરહિ જગદીશ. ૧
દ્વિતિયે વ્યાધકે પદ ગિરે, વિનય કીન કર જોર;
તવ પ્રતાપ હાર જન મિલે, દેવ ગતી ભઈ મોર. ૨

ચોપાઇ

સંત સમાગમકી પ્રભુતાઈ, સ્વર્ગ ચલે સુર ઉર હર્ષાઈ;
દિવ્ય શરીર દેવ પુર આવા, સુર સુરપતિ લખિ મર્મ સુહાવા. ૧
સુર પતિ સુર વંદે ત્રય દેવા, સાદ સુર પ્રેમ ભયો લખિ ભેવા;
સુરપતિ સુર ત્રિય કિન્હ બડાઈ, સંત સમાગમ સમ, કોઉ નાંઈ. ૨
કોટિક કષ્ટ કરે જિય કર્મા, સંત સમાગમ સમ નાહિ ધર્મા;
કરિ સત સંગ રામ મુખ ગાહી, જીવન મુક્ત લાભ જિય પાહી. ૩
સુરપતિ સુર સત સંગ બખાની, ભયે પ્રેમ વશ મર્મ પિછાની;
યહાઁ નિષધિ મન કરત વિચારા મુનિ કૃપાલ પશુ કાજ સુધારા. ૪
પશુ પદ વંદિ સ્વર્ગ પુર પાવા, પશુ મમ હિત મુનિ જન યહઁ આવા;
જય રૂષિ રાજ કાજ ભલ કીના, હરહિ પાપ કર જન્મ નવીના, ૫
મેં પાપી ખલ નીચ ગઁવારા, યદ્યપી નાથ કિન્હ ઉપકારા;
તવ ઉપદેશ ભયઉ વિશ્વાસા, કરિ તવ દર્શ પાપ ભે નાસા. ૬
પીપર તરૂ તર કરિહૂં નિવાસા, રામ મંત્ર રટિહોં નિજ શ્વાસા;
મમ કુલ નીચ નિવાસ ન કરી હોં, લે ફલ ફૂલ ધ્યાન હરિ ધરી હોં. ૭
ક્ષુધા પ્યાસ નિદ્રા પરિહરી હોં, પરદખીના પીપર તરૂ કરીહોં;
જય મુનીશ આજ્ઞા શિર રાખૂ, તવ પદ સપથ સત્ય મુખ ભાખૂ. ૮
યદ્યપી નાથ અરજ ઇક મોરી, કૃપા નાથ કબ દર્શ બહોરી;
કિમ મમ હૃદય રહે થિરતાઇ, તવ દર્શન બિનુ અહો ગુસાઁઇ. ૯
ગુરૂ પદ દરશ કરત જિય જાવે, જમ જાલિમ તેહિ નાંહિ સતાવે;
વાર વાર વિનતી પ્રભુ એહી, દાસ જાનિ પુનિ દર્શન દેહી. ૧૦

દોહા

તથા અસ્તુ તવ આશ સત, હમ મિલિહૈં નિરધાર;
હઠૈ ન હઠ કરિ ભજનતે, હરિ ભગ્તી ઈક તાર. ૧
અતિ પવિત્ર થલ બદ્રિકા, જૈહ હમ ગવન કરેહ;
આવૈંગે ફિર થલ યહી, તૂં હરિ ધ્યાન ધરેહ. ૨

ચોપાઈ

ગિર્યો પ્રેમ વશ મુનિ પદ બ્યાધા, પ્રબલ પાપ મુનિ હરે અગાધા;
દે આશાપ ચલે મુનિ નાથા, મુહિ અનાથકૂ કીન સનાથા. ૧
સંત સમાગમ ધન્ય બડાઈ, શારદ શેષ પાર નહિ પાઈ;
અમિત જન્મ અઘ કિયે અપારા, કરિ સત સંગ તરે નિરધારા. ૨
સપ્ત રૂષી નભ મારગ ધાવા, સ્વેચ્છાસેં તહિ આશ્રમ આવા;
હરિહર દેવ સમજ અનુકૂલા, જાુરે સમાધિ જગત સુખ ભૂલા. ૩
એસે સંત દરસ કોઉ પાવે, બિનુ પ્રયાસ નિજ મોક્ષ સિધાવે;
સંત વિછોહ સમજ મન બ્યાધા, વિકલ ભયો મન પ્રાણ અગાધા. ૪
પુનિ અસ આરત વચન પુકારા, જન બિનુ રક્ષક કવન હમારા;
જો નહિ ભેટ હોત મુનિ રાજા, ગો અધગો સારત કો કાજા. ૫
સમય સમજિ સોચત મન ભયઉ, કરૂં કાજ આજ્ઞા ગુરૂ દયઉ;
પીંપર તરૂ ખોજત ભયો બનમે, રામ રામ ઉચરત ભયો મનમે. ૬
યમુના તટ પીંપર તરૂ પાવા, બઢયો પ્રેમ જિમ રામ મિલાવા;
જોરિ ઉભય કર વંદન કીન્ના, ધન્ય ધર્મ મગ ચલ્યો પ્રવીના. ૭
હરિહર અજ તરૂ માન શરીરા, ભાઁવરિ ફિરન લગ્યો મતિ ધીરા;
પીંપર તરૂ તર દેવ નિવાસા, કરત પરિક્રમ હુવ અઘ નાસા, ૮
પીંપર તરૂ હરિ રૂપ કહાવે, મન વાંચ્છિત ફલ સેવત પાવે;
તરૂ પીંપર સેવત નર નારી, જિનકો સુલભ મિલે ફલ ચારી, ૯
સુત વિત ધામ ધરા પરિવારા, ઉભય લોક સંપતિ સુખ સારા;
પીપર તરૂ સેવત સો પાવે, હરિહર અજ લખિ સેવ કરાવે. ૧૦

સોરઠા

બધિક જપે મુખ રામ, કરત પ્રક્રમ્મા પ્રેમ યુત;
સુધરે કામ તમામ, પાપ સર્વ પલમે હરે, ૧
ભૂખ પિપાસ ન ત્રાસ, છઠ્ઠે દિન જલ ફલ ભખે;
વિષ રસ આશ નિરાશ, શુભ આશા હરિ મિલનકી. ૨

ચોપાઈ

રામ કૃપા જેહિ જન પર કરહી, ભૂખ પિપાસ જનમ દુઃખ હરહી;
હરિહર દેવ ભગ્તિ ઉર જાકે, કષ્ટ કાલ ડરહી ડર વાકે. ૧
હરિહર અજ વ્યાપક સુર સ્વામી, જિનકે ભગત કરે કો ખામી;
બધિક બોધ દીનો મુનિ ગ્નાની, તરૂ પીંપર ત્રય દેવ પીછાની. ૨
ગુરૂ ઉપદેશ અંગ ઉર ધારા, તરૂ **ભાઁવરિ** મુખ રામ ઉચારા;
છઠ્ઠે દિન મન કીન વિચારા, યમુન ન્હાય ફલ કીન અહારા. ૩
ફિર વેહિ ફિરન રામ વહિ પ્રેમા, કયો ન તરે જિનકે યહિ નેમા;
સપ્ત દિવસ નિજ ઘર નહિ આવા, બાધિક સજાત સર્વ મિલિ ધાવા. ૪
સજિ સર ભાથ્ર અમિત ઉતપાતી, વિચરે વિપિન કરત પશુ ઘાતી;
શઠ વિચરત યમુના તટ આવા, પીપર તરૂ નિજ ભ્રાત દિખાવા. ૫
કરિ કિલકાર ભયે સબ ભેરે, પશુપક્ષી હાન લાય ઘનેરે;
હાહૂ કરત બકત બહુ બાની, લખ્યો બાધક નિજ જાત પિછાની. ૬
રે ભ્રાતા કિમ ભયો દિવાના, ફિરત તરૂન તલ હોત હેરાના;
હદરૂ ભ્રાત કહુ કછ સમુઝાઇ, કયાં તરૂ ઓર ફિરત ગભરાઈ. ૭
રૂચિ અનુસારહિ લેહુ અહારા, હનિ લાયે પશુ પક્ષી અપારા;
હિંસક શબ્દ સુનત તેહિ વારા, કંપત તન કદલી અનુહારા. ૮
સતિ કર પકરિ લીન વ્યભિચારી, જયું ત્રિય સંગ દુઃખી બ્રહ્મચારી;
દેખહુ રામ ભગ્તિ પ્રભુતાઈ, હરેહુ પાપ ઉર દયા બઢાઈ. ૯
સર્વ જીય મેંહ રામ પિછાની, નિજ સમ સમજ લીન સબ પ્રાની;
રામ રામ કાર ભાન ભુલાવા, બધિક સજાત સર્વ ગભરાવા. ૧૦

દોહા

બધિક સજાતિ સબ ભગે, સમજે કાલ સ્વરૂપ;
સભય હોય નિજ ગૃહ ચલે, યે હરિ ગતી અનૂપ. ૧
નરહરિ વ્યાપક વિશ્વમે, ઉર પ્રેરક ગોપાલ;
અપને શિશુ હરિ સમજિકે, કષ્ટ હરે તતકાલ, ૨

ચોપાઈ

હુઈ સચેત બહુ ઔરહિ દેખા, બધિક બંધુ એકૌ નહિ પેખા;
દેખા પશુ પક્ષી બહુ મારા, કંપિ હૃદય મુખ રામ ઉચારા. ૧

રે હત ભાગ બંધુ કહા કીના, મમ હિત પશુ પક્ષી દુઃખ દીના;
પ્રગલ પાપ નહિ હરેઉ હમારા, અધમ સજાત કવન ઉપકારા. ૨
પાપી કુલ જનમે જિય પાપી, કિમ કરિ છૂટહિ પાપ અમાપી;
પૂરવ જન્મ પાપ પ્રભુતાઈ, મેં જનમ્યો પાપી કુલ માંહી. ૩
તજિ કુલ કર્મ વિપન મહિ આવા, યદ્યપિ પાપી દર્શ દિખાવા;
મમ હિત હને જીય ખલ સારા, કિમ કરિ છૂટહિ પાપ અપારા. ૪
જય હરિ સર્વ વ્યાપિ મમ દેવા, હીંસક કર્મ લખો સબ ભેવા;
હીંસક કર્મ પાપ લખિ ભારી, રામ રામ મુખ ગિરા ઉચારી. ૫
પીપર સન્મુખ શીશ નમાવા, હો સુચેત પશુ પક્ષિ પલાવા;
પક્ષી ગગન વિપિન પશુ ધાવા, બધિક મર્મ લખિ અનંદ બઢાવા. ૬
પૂરણ રામ ભયો વિશ્વાસા, જય હરિદાસ કરે કો ત્રાસા;
હરિહર હરિજન એકહિ રૂપા, પ્રગટ ખેલ મેં લખ્યો અનૂપા. ૭
મેં ખલ નીચ અધમ મતિ હીના, કવન પુણ્ય જન મિલે પ્રવીના;
સપ્ત રૂપી મિલ કરૂણા કીની, પાપ વૃત્તી અંતર હરિ લીની. ૮
સંત સમાન કવન અઘ હરતા, પાપી હરિજન કરહિ સમરથા;
અબ મેં નર્ક પુરી નહિ જાવહુ, નિશ્ચે હરિ ગુરૂ શરણ રહાવહુ. ૯
વેહ વશ કરન લગ્યો સોઈ કર્મા, ગુરૂ ઉપદેશ દીન સોઈ ધર્મા;
છઠ્ઠે દિવસ પત્ર ફલ પાવે, કરિ અચાર સત કર્મ સંભાવે, ૧૦

દોહા

સંવત દ્વાદશ એક મત, બધિક વૃત્તિ પ્રકિતાર;
રામ કૃપા તપ તેજ બલ, મુનિ મન ભયો વિચાર. ૧
સફલ ભક્તિ તપ બધિકકો, પૂરણ હરિ વિશ્વાસ;
સપ્ત રૂપી તજિ બદ્રિકા, વ્રજ થલ કીન નિવાસ. ૨

ચોપાઈ

રવિ નન્દનિ તટ કરિ અસ્નાના, બધિક પાસ મુનિ કીન પયાના;
યમુના તટ પીપર તર આવા, રામ મંત્ર ધુનિ ભૂમિ સુનાવા. ૧
પાસ આય મુનિવર જહાં દેખા, ભૂમિ દ્વાર ચહું ઓર વિશેખા;
ફિરત ફેરિ મુખ રામ ઉચારે, સમજિ મર્મ મુનિ શબ્દ પુકારે. ૨
રે ગુરૂ ભગત સુનહુ શિષ્ય શૂરા, સર્વ પ્રકાર તુમે તપ પૂરા;
તુમ હિત સપ્ત રૂપી હમ આવા, માગુ પુત્ર વર તુમહિ સુહાવા. ૩

સુનિ મુનિ વચન હૃદયહરસાવા, પ્રેમ વિવશ ભૂ બાહિર આવા;
કરિ મુનિ દર્શ હર્ષ ભો ભારી, બિછુડે બાલ મિલી મહતારી. ૪
ગુરૂપદ ગિરત ભઈ ગતિ કૈસી, પાપી મિલે અમર પુર જૈસી;
કુંભક પ્રાણુ ભાન વિસરાવા, નિજ સુત સમ મુનિ હૃદય લગાવા. ૫
રગત માંસ વિન પીંજર સૂકા, હરિ ગુરૂ દર્શ દાસ અતિ ભૂખા;
દર્શ હેતુ તન પ્રાણુ રૂકાવા, વિરહ અનલ તન સર્વ સુકાવા. ૬
રગ સહ તાર ભયો તન વીણા, લખે મર્મ કોઉ સંત પ્રવીણા;
વ્રેહ પ્રિયા વીણ બજાવનહારી, મર્મી સંત સુનત સુખ ભારી. ૭
વિન મર્મી કહા મર્મ પિછાને, દર્દી દર્દ ગતી સહ જાને;
સપ્ત રૂષી ગત સમજ નિષાદા, ઉર મહિ ઉપજ્યો પ્રેમ અગાદા. ૮
વાર વાર જન શિર કર પરસત, પ્રેમ વિવશ લોચન જલ વરસત;
જાગુ જાગુ મમ પુત્ર પ્રવીના, ધન્ય ભગત ભારી તપ કીના. ૯
મુનિ કર પકર ગોદી મહિ લીના, સ્ફુર્યો પ્રાણુ જાગ્યો પરવીના;
સપ્ત રૂષી પદ વંદન કીના, ચરણુ પખાર પિયુષ રસ પીના. ૧૦

દોહા

બધિક ઉભય કર જોરિ કે, વ્રેહ વશ શબ્દ ઉચાર;
મેં અનાથ શરણાંગતી, કરિએ ભવ નિધિ પાર. ૧
હરિ ગુરૂ દર્શન આશ ઉર, એક ભઇ ભરપૂર;
હરિ દશન આશા પ્રબલ, ઉર મહિં રહી જરૂર. ૨

ચોપાઇ

જય ગુરૂ દેવ અવર નહિં ચહીએ, નર હરિ નાથ દર્શ કબ લહીએ;
વિશ્વનાથ હરિ દશન પાઉ, રજા હોય સો કાજ કરાઉ. ૧
સત્ય સત્ય બોલે ગુરૂ દેવા, સર્વ પ્રકાર લખૂ હરિ ભેવા;
વિશ્વ વસ્તુ હમકો નહી પ્યારી, સત્ય કહું ગુરૂ સપથ તુમ્હારી. ૨
જો કછુ દેન ચહો નહિ ચહિયે, શ્રી હરિ મિલે સોઈ મગ લહીયે;
યહિ વરદાન દેહુ ગુરૂ દાતા, નર હરિ નાથ મિલે હરસાતા. ૩
જો કછુ કહો કરૂં ગુરૂ સ્વામી, મિલે કર્મ જેહિં નાથ નમામી;
બિન હરિ દર્શ હમે નહિ ચેના, જય ગુરૂ રાજ કહું કયા બેના. ૪
ભક્ષેહિ નાથ તવ દશનિ પાવા, જમ કરતે કર પકર છુરાવા;
ગુરૂ કૃપાલ મેટી જમ ત્રાસા, મિલહિ હરી પૂરણ ઉર આશા. ૫

જય મુનિરાજ કૃપા યહિ કીજે, મિલે રામ સોઈ વર દીજે;
રામ રામ કહિં પ્રેમ બઢાવા, વિકલ વિદેહ નેન જલ છાવા. ૬
સપ્ત રૂષી જન કર્ત વિચારા, નહિં યે વ્યાધ જ્ઞાન અધિકારા;
યે તન અધમ તજહિ હરિ ધ્યાના, અપર શરીર હોઈ ઈન જ્ઞાના. ૭
યદ્યપિ રામ મિલન ઉર આશા, બિન હરિ મિલે ન જાય દુરાશા;
વ્યાપક રામ લખન કહિનાઈ, બિન અધિકાર લખે કિમ ભાઈ. ૮
યે જિય ભગ્તિ કર્મ અધિકારી, દીજિયે ઔષધ રોગ વિચારી;
રે હરિ ભગ્ત જાગુ મમ ભાઈ, સત્ય શબ્દ સુનિયે ચિત લાઈ. ૯
યહ તન અધમ ન રામ મિલાવે, દુતિય જન્મ નિશ્ચે હરિ પાવે;
યહ તન ત્યાગિ અપર તન ધારા, મિલહિ રામ સત વચન હમારા. ૧૦

દોહા

રે સુત દુતિયે જન્મમે, અવશ મિલહિ હરિ દેવ;
રામ કૃપા સૂઝત હમે, પ્રગટ તુમારો ભેવ. ૧
સુનત વચન હરસત હૃદય, રામ ચરણુ અનુરાગ;
તન ત્યાગ્યો ગુરૂ ચરણુમે, ધન્ય અધિક બડ ભાગ. ૨

ચોપાઇ

મુનિ મન ભયો અચંબો ભારી, યા સમ અવર કવન તપ ધારી;
રામ રામ મુખ ગિરા ઉચારી, ગુરૂ મુખ પ્રાણુ તજ્યો અઘ હારી. ૧
હરિ ગુરૂ સંત પ્રગટ મુખ આગે, કો બડ ભાગ અપન તન ત્યાગે;
રે ધિન અધિક તોરિ ચતુરાઇ, ચલ્યો અપન તન સહજ વિહાઈ. ૨
દેખહુ રામ ભગ્તિ પ્રભુતાઈ, પાપિ નિપધિ પરમ ગતિ પાઈ;
સદ્ ગુરૂ ચરણુ રામ મુખ જપના, કો બડ ભાગ તજે તન અપના, ૩
નિર દુખ રામ રટત ગુરૂ ચરણા, તજે પ્રાણુ અવસર કહા વરણા;
સબતે શ્રેષ્ટ ગતી યે ભાઈ, હરિ ગુરૂ કૃપા કોઉ જન પાઇ. ૪
સો ગતિ સહજ મિલી જન વ્યાધા, શ્રેષ્ટ સમય મુનિ વદત સઁવાદા;
સો ગુરૂ ભગ્ત ભગ્તિ મત વાલા, સુમતિ ઉદર પ્રગટે ધ્રુવ બાલા. ૫
પૂરવ જન્મ ગાથ ધ્રુવ ગાઈ, અલ્પ મતી કછુ ગાઈ સુનાઇ;
દેવ રૂષી તુમ મર્મ પુછાવા, તાત સમજિ જિમિ પુત્ર બુલાવા. ૬
દેવ રૂષી તુમ તાત સમાના, બોલન ચહા મર્મ મેં જાના;
સંત સમાન કવન પિતુ માતા, અમિત યુગ્તિ અજ્ઞાન હદાતા. ૭

ધર્મ રાય મુનિ વંદન કીના, પ્રેમ મગ્ન મન ભયે પ્રવીના;
સમય સમજિ નારદ કર જોરી, ઉચરે વચન બહોર બહોરી. ૮
જય અઘ હરન ધર્મ મમ તાતા, મો અનાથકો કીન સનાથા;
કરિ સત સંગ પરમ સુખ પાવા, પૂર્વ જન્મ ધ્રુવ ગાથ સુનાવા. ૯
સુનત ગાથ નીકે ભઈ ભારી, સંત દર્શ હોય કૃપા મુરારી;
સત સંગતિ સમ લાભ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કથત અનેકા. ૧૦

દોહા

ચિત્ર ગુપ્ત યમ ગણ સબે, લખ સત સંગ અનૂપ;
રામ મંત્ર ઉચરત ભયે, મગ્ન હુયે હરિ રૂપ. ૧
નારદ મન પ્રીતી બઢી, સત સંગતિ પર પ્રેમ;
મહુરત યુગતોં[૧] અધિક કહું. હરિ ન શકે યહિ નેમ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ મુનિ કર ધરિ વીણા, ચલન ચહત નારદ પરવીણા;
ધર્મ રાય મન સમય વિચારા, જોરિ ઉભય કર વચન ઉચારા. ૧
જય મુનિરાજ કૃતારથ કીના, દે મમ દર્શ પાપ હર લીના;
હરિહર દેવ કૃપા જબ કરહી, તુમ સમ સંત દ્વાર પગ ધરહી. ૨
જેહિ અસ્થલ જન કરહિ નિવાસા, હરહિ પાપ પૂરણ વિશ્વાસા;
કરિ સત સંગ બોધ લે કોઈ, જીવન મુગત લાભ લે સોઇ. ૩
જંગમ તીરથ સંત કહાવે, બડે ભાગ્ય જિનકે ઘર આવે;
જડ તીરથ તન પાપ ગમાવે, જન્મ મરણ ઇનતે નહિ જાવે. ૪
જંગમ તીરથ સંત સદેહી, આધિ વ્યાધિ હરિયે દુઃખ દ્રોહી;
સબ તીરથ જડ મુખ નહિ બોલે, યે ચિદ્ ગ્રંથિ શબ્દ કરિ ખોલે. ૫
સંત સમાન અવર જગ નાંહીં, હરિહર અજ જન કરત બડાઈ;
સંત સમાન સંત જન કહિયે, કરિ સત સંગ મોક્ષ પદ લહિયે. ૬
જગમે જીવ સોઈ સુખ પાવહિ, કરિ સત સંગ રામ ગુણ ગાવહિ;
વિદિત વિશ્વ જિય સો તપ ધારી, લીન રામ પદ વિષય વિસારી. ૭
જો કોઈ જીવ ચહે સુખ અપના, ભજહિ રામ જગ ત્યાગિ કલપના;
પશુ પક્ષી નારી નર કોઇ, રામ રટત એકો ગતિ હોઇ. ૮

---

૧. બે ઘડી

રામ રૂપ તુમ પ્રગટ મુનીશા, તવ પદ દર્શ કૃપા જગદીશા;
સો બડ ભાગ દર્શ તવ પાવે, કોટિક જનમ અવધિ પુન આવે. ૯
કૃત્ય કૃત્ય તવ પદ પરતાપા, જનમ મરણુ ભાગ્યો સંતાપા;
ધર્મ રાજ સંતન જશ ગાવા, ભયે પ્રેમ વશ ઉતર ન આવા. ૧૦

દોહા

યમ યમ રાજા પ્રેમ વશ, મુનિ પદ વંદે શીશ;
સંત સમાગમ હોત હે, કૃપા કરે જગદીશ. ૧
મુનિં નારદ લખિ મર્મકો, ઉપજ્યો હર્ષ વિશાલ;
રામ સુમાર કરિ વંદના, લીન ભયે તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

ધર્મ સભા શાંતી રસ છાવા, જન સત સંગતિ સર્વ સુહાવા;
યમ ગણુ નિજ કૃત કીન વિવેકા, ક્રિયા નિષેધ કર્મ નિજ પેખા. ૧
જેહિ અવસર યમ પરમ ગલાની, કેહિ પ્રકાર ઉગરે મમ પ્રાની;
નીચ કૃત્ય કરિ કો સુખ પાવે, સો યમપુર કૃત પ્રગટ દિખાવે. ૨
ધર્મરાય સન વિનય કરીજે, તજિ અઘ કર્મ રામ રસ પીજે;
યમ ગણુ વૃત્તિ ધર્મ ઉર જાની, દિવ્ય દ્રષ્ટિ દેખત જગ પ્રાની. ૩
ધર્મ રાય ઉર પ્રેમ અપારા, દેખહુ સંત દર્શ ઉપકારા;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઇ, રામ જપત યમ વિરહ બઢાઇ. ૪
યમગણુ કર્મ તજન ચહ અપના, કરૂં સુબોધ ઇન હરહુ કલપના;
રે યમ ગણુ કિમ ભયે દુખારે, અપના કર્મ ભોગ જિય સારે. ૫
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, નર સુર તન પ્રગટે ગુણુ સારા;
જડ ચેતન તન જીય કહાવે, જેસા કર્મ કરે સોઇ પાવે. ૬
નામ રૂપ માયા મય ભાઇ, સો કર્મન કરિ દેત દેખાઇ;
કર્મ બને સાધન કરિ ભાઇ, તન સાધન જિય સાધ્ય સદાઈ. ૭
સુક્ષમ કર્મ હોત ઉર પહેલા, સાધન અંતઃકરણુ સુહેલા;
મન શ્રષ્ટી મનહી કરિ હોવત, કરિ વિકલ્પ ઇચ્છા તરૂ બોવત. ૮
નિજ શ્રષ્ટી નિર અંકુશ કર્મો, સ્ફુરે અપન મન ધર્મ અધર્મો;
સુક્ષમ કર્મ સ્ફુરે ઉર મૂલા, ઇન્દ્રિય દ્વાર કર્મ અસ્થૂલા. ૯
સુક્ષમ સ્થૂલ નામ દ્વે કહિયે, યદ્યપી કર્મ ગતી ઇક લહિયે;
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ સ્વરૂપા, અપન આપ ભોગે લઘુ ભૂપા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ કર્મ કરતા કિયા, નામ રૂપ જેહિ હાથ;
રજા હોય સોઇ કીજિયે, કયું મનમે પસ્તાત. ૧
કેદ ભવનકો બંધ કર, રહે જેલર જેહિ સંગ;
પકડે છોડે નૃપ રજા, જેલર રહે નિસંગ. ૨

ચોપાઇ

રાજદૂત મહિં અમિત રહાવે, માર પીટ ભય ત્રાસ દિખાવે;
હો નૃપ રજા કરહિં કૃત એસા, પાપ પુણ્ય નોકર કર કેસા. ૧
નર્ક કેદ ઉપરી મુહિ માનો, તુમ યમ ગણ પ્રભુ દૂત પિછાનો;
રામ રજા સોઇ કાજ કરાવે, દાન કરિ ત્રાસ વૃથા તોહિ આવે. ૨
રામ રજા કારજ અનુસરિયે, નીતિ ઉથાપ કાજ નહિ કરિએ;
ઊપણુ અનલ નીર શિતલાઇ, યેહિ વિધિ કર્મ ગતી લખું ભાઈ. ૩
નીતી ભંગ કર્મ દુખદાઇ, નીતી કર્મ સદા સુખદાઈ;
નીતી યુગત કાજ સહ કીજે, જીવન મુગત લાભ ભલ લીજે. ૪
જેહિ અસ્થલ પ્રભુ દીન નિવાસા, ત્યાં તેહિ કર્મ કરો નિરઆશા;
આશ્રમ કર્મ કરે ચિત લાઈ, ઉભય લોક જીવન સુખદાઈ. ૫
આશ્રમ યુગત કર્મ નિપુણાઈ, જેહિ જન વિશ્વ વિદિત જશ છાઈ;
કર્તા પુરૂપ કર્મ ગતિ થાપી, કો અસ જીય જે શકહિ ઉથાપી. ૬
કર્મ કતી સમજે જન શૂરા, સુમાર રામ પાવહિ પદ પૂરા;
પહરિ ત્રાણુ પદ પરમ ખુશાલા, શીશ મુગુટ ધરિ અનંદ વિશાલા. ૭
જીભ દાંત ગિચ શોચ ન લાવે, શિશના અધમ દ્વાર હરસાવે;
કર સહ દ્વાર રખે સ્વચ્છ ભાઈ, નિજ નિજ કર્મ સર્વ નિપુણાઈ. ૮
કરતા કર્મ જીય જહિ સુંપા, નીચ તે નીચ ઉંચ બડ ભૂપા;
જહિ આશ્રમ કારજ સો શોભે, સો મતિ મંદ કરત મન ક્ષોભે. ૯
સમય કર્મ નીતી સોઉ રાખે, કરિયે કર્મ સમજિ હરિ સાખે;
નીતી કર્મ મુકિત યેહિ માનો, યે મમ બોધ સત્ય કરિ જાનો. ૧૦

દોહા

ધર્મ રાય મુખ વચન સુન, સમુજિ મર્મ હરખાય;
પ્રેમ યુગત ચરણા ગિરે, જય ધ્રુનિ શબ્દ સુનાય. ૧
અપને અપને કર્મમે, સર્વ ભયે પરબુદ્ધ;
જન દર્શન સત સંગતે, સબ મિલે જિય શુદ્ધ. ૨

ચોપાઈ

ધર્મ પુરી ઉપજ્યો સુખ ભારી, સંત સમાગમ હૃદય વિચારી;
રામ મંત્ર મન પ્રેમ બઢાવા, નીત્ય કર્મ કરને ચિત ચ્હાવા. ૧
યહાં નારદ હરિ પુરમેં આવા, કરિ હરિ દર્શ પરમ સુખ પાવા;
પ્રેહ વશ વિકલ પરે હરિ ચરણા, સો સુખ અમિત કવન વિધિ વરના. ૨
પ્રેમ યુગત કીની પદ પૂજા, સર્વ વ્યાપિ લખિ ભાવ ન દૂજા;
ઉગ્ર પ્રેમ કીની અસ્તુતી, સર્વ સાક્ષિ લખિ વરાણુ વિભૂતિ. ૩
જય અઘ હરણુ કરન ભવ પારા, લખિ ન શકે તવ મર્મ અપારા;
જીય ચરાચર તુમહિ અધારા, છુપે ન તુમ કરિ કર્મ લગારા. ૪
નામ રૂપ જડ તુમ કર સારા, વિભુ, વિરાટ. નિજ કર પર ધારા;
તુમ કરિ પ્રબલ ભઈ જડ માયા, જીય ચરાચર પકરિ નચાયા. ૫
શરણાંગત હરિ લેહુ ઉગારી, વાર વાર પ્રભુ વિનય હમારી;
તવ જન કષ્ટ ન દેહુ મુરારી, કરહુ ક્ષમા નિજ દાસ વિચારી. ૬
નરહરિ નાથ વિનય સુન લીજે, કહુ કર જોરિ ક્ષમા પ્રભુ કીજે;
તવ પ્રેરિત મેં ધ્રુવ ઢિગ ગયઉ, કહિ કછુ વચન પરિક્ષા લયઉ. ૭
ધ્રુવ દઢ ધ્યાન લગ્યો તવ ચરણા, પ્રબલ પ્રેમ પ્રભુ કિમ વિધિ વરણા;
તવ દરશન વિન અપર ન આશા, રટત રામ મુખ શ્વાસો શ્વાસા. ૮
સરલ સ્વભાવ શાંતિ મન કેસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી;
ભૂખ પિપાસ આશ મન મારી, શુભ ઇચ્છા ઇક દર્શ તુમ્હારી. ૯
વસિ વનવાસ આશ તન ત્યાગી, તવ પદ દર્શ પરમ અનુરાગી;
શિશુ તન તરજિ ત્યાગ જગ સારો, વસ્યો વિપિન ઉર ધ્યાન તુમ્હારો. ૧૦

દોહા

કહા કહું કરતારકો, ઘટ ઘટ જાનનહાર;
અખિલ બ્રહ્મવ્યાપક પ્રભુ, નામ રૂપ આધાર. ૧
એસે શિશુ તન ભગત કો, નરહરિ દેહુ ન ત્રાસ;
નિરખિ કષ્ટ તેહિ દાસકો, મો મન ભયો ઉદાસ. ૨ ૨

ચોપાઈ

વિનય કરત નારદ પ્રેદ ભારી, હૃદય લગાવત દેવ મુરારી;
હૃદય મોર પંકજ[૧] મકરંદા[૨], તો સમ ભ્રમર કવન નિરબંદા. ૧
સંત દયાનિધિ પર ઉપકારી, નિરખિ અપર દુઃખ આપ દુઃખારી;
પર હિત હરખિ તાત સમ તાકે, કરિ ઉપાય હરહી દુઃખ જાકે. ૨

૧. કમળ. ૨. રસ.

પર હિત કષ્ટ સહે જન શૂરા, અપર ઉધાર કરન મતિ પૂરા;
જો નહિ સંત હોત જગ માંહી, હરિહર ધર્મ લખે જન નાહી. ૩
મન તનવચન અપર દુઃખ હરહી, પર ઉપકાર પીંડ લગિ કરહી;
નિરહંકાર આશ વિષ હીના, શિષ્ય ઉર શંક હરન પરવીના. ૪
અહો નિશિ એક દશા મન ભાવે, લખિ વ્યાપક મમ રૂપ સમાવે;
જીવ ચરાચર સમ કરિ લેખે, ભૂલન ઈતર ભાવ નહિ દેખે. ૫
નામ રૂપ માયા જડ જાના, અન્વય આતમ એક પિછાના;
જડ વસ્તુ વ્યતિરેક સદાઈ, અન્વય આપ સમજિ સુખદાઈ. ૬
કારજ કારણ માંય સમાવા, સમજ મર્મ અક્ષય સુખ પાવા;
મેં તું તર્ક સ્ફુરે નહિ કબહી, નિજ સ્વરૂપ સમજ્યો વિભુ સબહી. ૭
ત્રિય જગ ભોગ વસ્તુ વિભુ સારી, અલ્પ સમજિ જન રહત સુખારી;
મિલ વિછોહ જિનકે ઉર નાંહી, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ સદાઈ. ૮
અપર દેખ દુઃખ સંત દુખારી, નિજ સ્વરૂપ સમજે અઘહારી;
તવ ઉર ભાવ લખ્યૂ મમ ભાઈ, કહું સો સુન નારદ ચિત લાઈ. ૯
વિશ્વ ચરાચર કર્મ અધીના, કર્મ વિભાગ સમજિ હમ કીના;
ઉંચ નીચ કરિ કર્મ દિખાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવે. ૧૦

દોહા

સર્વ જીવ કર્મન ગતી, પાવે અપની આપ;
ભોગે વિના ન છૂટહી, જો નિજ કૃત પુન પાપ. ૧
પુણ્ય કર્મ સુખ હોત હે, પાપ કર્મ દુઃખ લેહ;
જ્ઞાનિ, ગુણિ, મુનિ, પંડિતા, વિધિવત કર્મ કરેહ. ૨

ચોપાઈ

યાતે કર્મ ગતી મતિ ગૂઢા, લહે મર્મ જન જ્ઞાન આરૂઢા;
નામ રૂપ મિથ્યા જેહિ જાના, ભૂલી કર્મ કરે નહિ આના. ૧
મમ સ્વરૂપ પાયો નિરમોહી, જિનકે કર્મ રહ્યા નહિ કોઈ;
જ્ઞાન અનલ જિન કર્મ જરાયા, મમ સ્વરૂપ સોઈ સહજ સમાયા. ૨
જબ લગિ જીવ ન રૂપ સમાવે, તબ લગિ વિધિ વત કર્મ કરાવે;
કર્મ કર્મ કરિ કર્મ બઢાવે, કર્મ કર્મ કરિ કર્મ હઠાવે. ૩
પાપ કર્મ કરિ પુણ્ય નસાવે, પુણ્ય કર્મ કરિ પાપ ન પાવે;
કર્મ કર્મ મધ્ય બોધ અનાદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી. ૪

કરિ પદ ક્રિયા સ્વદેશ સિધાવે, ક્રિયા નાશ નિજ દેશ સમાવે;
એસે કર્મ ગતી મમ ભાઇ, વિલય કર્મ નિજ રૂપ સમાઇ. ૫
નિજ સ્વરૂપ વિન કર્મ ન નાશા, કરહુ હર્ષ ચાહે રહહુ ઉદાસા;
કરિ વિધિ કર્મ નિષેધ ગમાવે, જબ યે જીવ શાંતિ સુખ પાવે. ૬
ધ્રુવ જન પૂર્વ જન્મકી ગાથા, ધર્મ રાય વરણી તોહિ તાતા;
હિંસક જીવ પાપ અતિ ભારી, કરહિ અધમ જન વગર વિચારી. ૭
બધિક જન્મ ધ્રુવ અધમ પ્રવીના, જીવ અપાર પ્રાણ હર લીના;
પાપ પુંજ કરિ મન નહિ ધાવા, નિત્ય કર્મ લખિ ચિત્ત સુહાવા. ૮
સપ્ત રૂપી દીનો ઉપદેશા, તજતે અધમ જ્ઞાન નહિ લેશા;
બધિક શરીર કીન તપ ભારી, તીન ભાગ દીનો અઘ જારી. ૯
ચોથો ભાગ પાપ રહયો શેષા, સો હરહીં જન તવ ઉપદેશા;
અધમ કર્મ આવહિ જન અંતા, ફિર કરિહું જહિં સંત મહંતા. ૧૦

દોહા

વિદિત વિશ્વ છાવહિ સુજસ, ભક્તિ ધર્મ વિસ્તાર;
સુર નર ગુણ ગ્રહે ભક્તતે, સુખ હોવહિ નર નાર. ૧
મમ આશય અતિ ગૂઢ જે, પ્રગટ કરૂં નિરધાર;
સમજિ સર્વ સંશય મિટે, સુન મુનિ સહિત વિચાર. ૨

ચોપાઇ

વિશ્વે કર્મ ઉભય અંકૂરા, ગુપ્ત પ્રગટ જાનત જન શૂરા;
કર્મ અદર્શ સ્ફુરે ઉર વાસા, ઇન્દ્રિય દ્વાર કરે પરકાશા. ૧
કરહિ કર્મ ઇચ્છા અનુસારી, વિધિ નિષેધ નહિ શકે સંભારી;
કર્મ વિવશ દ્રઢ વાસ બંધાવે, મરણ પ્રયંત ભાવ નહિ જાવે. ૨
પરિપક્ર કર્મ શરીર બંધાવા, વિવિધ ભોગ કર્મન કરિ પાવા;
કર્મ મર્મ નહિ લખ્યો પ્રમાદી, બઢયો રોગ આધી અરૂ વ્યાધી. ૩
જીવ નિરોગ ન હોય કદાઈ, જનમ મરણ યમ જાલ સદાઈ;
જબ તબ જીવ કરહિ સત સંગા, કર્મ ભક્તિ લે જ્ઞાન અભંગા. ૪
કર્મ મર્મ સમજે વિધિ સારી, વિધિ નિષેધ દ્વે હૃદય વિચારી;
કર્મ નિષેધ કરે નહિ કબહી, વિધિ વત કર્મ કરે કૃત સબહી. ૫
કરિ વિધિ કર્મ હોય મલ નાશા, હૃદય જ્ઞાન ફિર વિમલ પ્રકાશા;
સત મીથ્યા દ્વે મર્મ લખાવા, સ્વયંરૂપ વ્યાપક નિજ પાવા, ૬

જડ વસ્તૂ વ્યતિરેક સદાઇ, અન્વય આતમ ન ભિન્ન કદાઈ;
યહ નિશ્ચય નિજ રહત સદાઈ, કર્મ ગ્રાહ નહિ કરે કદાઇ. ૭
મિથ્યા જગત આપ સત પેખા, જીવ ભાવ ઉર આશ ન એકા;
જિનકો જન્મ મરણુ નહિ ભાસે, અજર અમર નિજ રૂપ પ્રકાશે. ૮
સર્વ અતિત ભયો નિરમોહી, કર્મ ભોગ જગ આશ ન કોઈ;
જબ લગ વૃત્તિ જગત આકારી, તબ લગ જીવ કર્મ અધિકારી. ૯
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ મુખ ઉપદેશા, નિજ સ્વરૂપ સમજ્યો સત શેષા;
તજિ આભાસ વૃત્તિ અંતર મુખ, સ્વપ્ન માત્ર સમજ્યો વિષયા સુખ. ૧૦

દોહા

જબ યે જીવ કૃતારથી, મમ સ્વરૂપમેં લીન;
ભોગ જગત નહિ વાસના, કરિ ન શકે કોઉ દીન. ૧
ગુપ્ત મર્મ યે ના લખે, જબ લગ જીવ સંતાપ;
સ્વર્ગ નર્ક વિચરત રહે, આપહિ સહ ત્રય તાપ, ૨

ચોપાઇ

મમ સ્વરૂપ મુનિવર કયા કહીયે, કરિ સત સંગ મર્મ જન લહીયે;
બિન સત સંગ સ્વરૂપ ન પાવે, કર્મ ક્રિયા કરિ જનમ વિતાવે. ૧
મમ સ્વરૂપ પાવન જિન આશા, બ્રહ્મ નિષ્ટ ગુરૂ ચરણ નિવાસા;
કાર સત સંગ સ્વરૂપ લખાવે, સો મમ ભક્ત સહજ મોહિ પાવે. ૨
જબ લગિ ધ્યો ધ્યાતા નહિ એકા, તબ લગ ઉર નહિ પરમ વિવેકા;
બાહર ભક્તી કર્મ કરાવે, અંદર એક સ્વરૂપ લખાવે. ૩
એસે ભક્ત સદા મમ ભાવે, નિર્ગુણ સગુણ ભેદ નહિ લાવે;
તરૂવર બીજ તરંગ અરૂ પાની, એક લખે સોઇ ભક્ત સુજાની. ૪
ભૂષણ કનક વસ્ત્ર અરૂ સૂતા, એક રૂપ સમજ્યો અબધૂતા;
જીવન મુક્ત ભયો નિરમોહી, જિન જિય હરખ શોક નહિ હોહી. ૫
કરિ સત સંગ લખ્યો મમ રૂપા, જીવન મુક્ત ભક્ત બડ ભૂપા;
બ્રહ્મ નિષ્ટ ગુરૂ મર્મ લખાવા, ભક્તિ અભેદ તુરત મોહિ પાવા. ૬
ભેદ ભક્તિ મોહિ લહે ન તાતા, કોટિ ક્રિયા કોઉ કષ્ટ કરાતા;
જીવ જનમ હિત કર્મ સકામા, કરિ નીષ્કામ કર્મ મમ ધામા. ૭
ધ્રુવ હિત પ્રશ્ન કીન તેં ભાઈ, પ્રતિ ઉત્તર ગાથા કછુ ગાઈ;
ધ્રુવ તપ કર્મ કરત અતિ ભારી, મમ હિત આશા સર્વ વિસારી. ૮

પૂરણુ પ્રેમ લગ્યો મમ સેવા, પ્રગટ ભક્ત જાનૂ મુનિ ભેવા,
હિંસક કર્મ પ્રથમ તન કીના, જેહિ હિત અઘટ કષ્ટ ધ્રુવ લીના. ૯
થોડેહિ કાલ પાપ કરિ અંતા, કર ગ્રહિ ભક્ત જગાવહુ સંતા;
મો મન ધ્રુવ જન અધિક પિયારો, સત્ય સત્ય મુનિ વચન હુમારો. ૧૦

દોહા

હીરો હરીજન હેમ હય, સરસ વસ્તુ યેહ સાર;
મેલે દિપે ન દેખતાં, કસ, કર, કડ઼ે તયાર. ૧
તન મન ઇન્દ્રી પ્રાણકો, કરિ વશ ભજિહૈં કોય;
હઠ કરિ હઠે ન ભક્ત જે, જન્મ મરણ નહિ હોય. ૨

ચોપાઈ

નરહાર નાથ વરણિ ધ્રુવ ગાથા, ભયે પ્રેમ વર્શ સર્વ સનાથા:
સળંગ સુત્ર વ્યાપક સુર સ્વામી, ઘટઘટ પ્રગટ સર્વ ઘન નામી. ૧
પ્રકૃતિ પાર મમ આદ્ય મહેશા, ત્રિય ગુણ રહિત સર્વ કાર શેષા;
સો હરિ સંત શ્રેષ્ટતા ગાઇ, પ્રબળ પ્રેમ વશ ભયે ગુસાંઇ. ૨
જહિં અવસર નારદ ગતિ કેસી, સરિતા સિંધુ મિલી મનુ જેસી;
સમય સમજિ નારદ કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિં થોરી. ૩
જય વ્યાપક જય વિશ્વ વિહારી, જય અઘ હરણ ભકત હિતકારી;
જય જગ ઇશ આદ મધ અંતા, સર્વ સાક્ષિ ઘટ સર્વ રહંતા. ૪
સર્વ શકિત જય નિર આકારા, હરતા ભલક વિશ્વ કર ધારા;
સૂર્ય બિંબ જિમિ કુંભ સમાના, યહિ પ્રકાર મુનિ વેદ વખાના. ૫
ઇશ્વર બિંબ બ્રહ્મ રવિ માના, ત્રતિય ભાસ જસ જીવ વખાના;
ગુપ્ત મર્મ કોઉ જાન ન પાવે, તોરિ કૃપા કોઉ તોહિ લખાવે. ૬
પ્રકૃતિ પાર વ્યાપક મમ દેવા, કવન પ્રકાર લખું તવ ભેવા;
કરો સો કરનહાર કરતારા, અગમ અગોચર મર્મ તુમ્હારા. ૭
કરિ મેં તર્ક અમિત દુખ પાવા, હરિ માયા મોહિ પકાર નચાવા,
સમજી મર્મ ડરપૂ મન માંહી, પ્રભુ પદ શરણ ન તજું ગુસાંઇ. ૮
કરિ મુખ કીસ સભા પર બોધા, ભલહિ નાથ ઉત્તમ મગ શોધા;
અદ્દભુત ચરિત યાદ મોહિ આવે, સમજિ મર્મ મમ પ્રાણ દુખાવે, ૯
હરિ આજ્ઞા વિચરૂં વિભુ દેવા, યદ્યપી તજું ન રામ સનેહા;
મન તન વચન રામ ગુન ગાઊ, રમા રામ મય વિશ્વ દેખાઊ. ૧૦

દોહા

પ્રેમ વિવશ હરિ પદ ગિરે, કરન લગે હરિ ગાન;
પાય રજા હરિ ઉર ધરી, મુનિ નભ કીન પયાન, ૧
પ્રેમ મગન લખિ નિજપતી, લક્ષ્મિ કરત વિચાર;
મોહ મમત હરિ ઉર નહી, પ્રેમવશ કવન પ્રકાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ લક્ષ્મી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જય મમ નાથ ચરણ રજ ચેરી, કૃપાનાથ સુનિયે કહુ મેરી. ૧
દ્રષ્ટા દેવ સર્વ વિભુ સ્વામી, જીવ ચરાચર અંતરયામી,
સર્વ જીવ પ્રેરક મમ નાથા, સુમરિ તોહ જિવ સર્વ સનાથા. ૨
તોરી કૃપા સર્વ અઘ નાશા, વિમલ વિમોહ જ્ઞાન પરકાશા;
સો હરિ આજ પ્રેમ વશ ભારી, કવન હેતુ કહો નાથ વિચારી. ૩
ક્ષમા કરહુ પ્રભુ ચૂક હમારી, જડ બુધ્ધી મોહિ શંક અપારી;
કૃપાનાથ કિરપા યહિ કીજે, અલ્પ બુધ્ધિ લખિ ઉત્તર દીજે, ૪
વિશ્વનાથ પ્રિય વચન પિછાની, ઉચરે શબ્દ સપ્રેમ પ્રમાની;
રે મમ પ્રિયા સુનહુ મન લાઈ, જો તેં પ્રશ્ન કીન હરખાઈ, ૫
ભલહિ પ્રિયા સત પ્રશ્ન કરાવા, ભક્ત ગાથ સુનને ચિત ચ્હાવા;
સર્વ વિશ્વ કરતા ભર હરતા, અખિલ બ્રહ્મ મમ રૂપ સમર્થા. ૬
સર્વ જીવ આતમ મમ જાનૂ, નીચ ઉંચ નહિ ભાવ પિછાનૂ;
મુજમેં સર્વ સર્વ મેં રહેતા, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન લેતા. ૭
બીજ વૃક્ષ જિમ એક સદાઈ, સત્ય સત્ય નહિ ભિન્ન કદાઈ;
યદ્યપિ ભકત અધિક મન ભાવે, તજી જગ ભોગ એક મોહિ ધ્યાવે. ૮
સુપને આશ અપર ઉર નાંહી, મો પદ પ્રેમ સદા મન માંહી;
સર્વ વિભોગ આશ ઉર ત્યાગી, સો મમ ભકત શ્રેષ્ટ બડભાગી. ૯
હરિ હર હરપિ હૃદય ધુનિ લાવે, અપર વાત ચિત નાહિ સુહાવે;
તન મન ઇંદ્રિ સહજ સ્થિર થાવા, ભકિત વિવશ જગ ભાન ભુલાવા. ૧૦

દોહા

સર્વ ભૂલ મુજકો ભજે, જાહિ મેં ભજું હમેશ;
તરઁગ તોય સમ એકતા, ઉર અંતર નહિ લેશ. ૧
તાત માત જિમ પુત્રકી, પલપલ કરત સઁભાલ;
યેહિ પ્રકાર નિજ દાસકી, વિપત હરૂં તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ જીવ અધિકો પ્રિય સોઈ, પરમ વિવેક જાહ ઉર હોઇ;
સત મિથ્યા ઉર મર્મ લખાવા, સમજ મર્મ ઉર જગ વિસરાવા. ૧
વિષય વાશ આશા ઉર નાંહી, મોહિ વ્યાપક જાન્યો સબ ઠાંહી;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય એક દિખાવે, ભેદ ભ્રાન્તિ ઉર કબહુ ન આવે. ૨
એસે સંત સદા મમ રૂપા, વિશ્વ ચરાચરમેં બડ ભૂપા;
મમ અવતાર નિત્ય સોઇ જાનો, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આનો. ૩
મેં અવતાર ભૂમિપે ધારૂં, નિશિચર અધમ પ્રગટ હોઇ મારૂં;
યાતે ધરૂં નિમિત અવતારા, સંત નિત્ય જગ જનમ સુધારા, ૪
સુક્ષમ નિશિચર તનમન ખૂધ્ધી, કામ ક્રોધ વશ જ્ઞાન વિરૂધ્ધી;
કામ ક્રોધ મદ મચ્છર દ્વેષા, શુક્ષમ નિશિચર કરત કલેશા, ૫
જ્ઞાન અસી હરિજન કર ધારે, સુક્ષમ શત્રૂ તુરત વિડારે;
વેદ યુક્ત સત બોધ ઉચારે, માયા જનિત કટક ગ્રહિ મારે. ૬
યાતે સંત નિત્ય અવતારા, પ્રિયા જાન જન રૂપ હમારા,
જન હિત, જગમેં જન્મ ધરાઊ, જન કરૂણા સોઇ કાજ કરાઊ. ૭
શિશુ તન પુત્ર ભક્ત જગ સારે, પ્રૌઢ પુત્ર સો જ્ઞાનિ હમારે;
મમ સ્વરૂપ મહિ લીન સદાઈ, સો મમ રૂપ ન ભિન્ન કદાઈ. ૮
પંડિત અહોનિશિ પ્રીય સદાઇ, અક્ષર ભેદ ન કરત કદાઈ;
પક્ષપાત બિન સત ઉપદેશા, વાદ વિવાદ તર્ક નહિ લેશા. ૯
સત ઉપદેશ દેત નરનારી, કર્મ યથારથ કર્ત પ્રચારી;
સો પંડિત મમ હૃદય સદાઈ, જીવન મુક્ત સિદ્ધિ જિન પાઇ. ૧૦

દોહા

મમ તન વિશ્વ વિરાટ યહ, સબ ઉર વ્યાપક એક;
તરૂ પલ્લવ ફલ ફૂલ સમ, કરિયે રમા વિવેક. ૧
અપની જાગે સબ બડે, તરૂ ઉર પ્રિયે હમેશ;
યેહિ પ્રકાર પ્રાણી હમે, યેહિ મમ સત ઉપદેશ. ૨

ચોપાઈ

સુન પ્રભુ વચન પ્રેમ ભો ભારી, પતિ પદ વંદે વારંવારી;
જય મમ નાથ કૃપા ભલ કીની, ગુપ્ત જ્ઞાન શુદ્ધિ મોહિ દીની. ૧
અબ મુહિ ભયો પ્રબલ વિશ્વાસા, સબતે પ્રિયે અધિક હરિ દાસા;
દાસ ભાવ જાકે ઉર હોઇ, તાકો વિઘ્ન કરે નહિ કોઈ. ૨

અલ્પ બુદ્ધિ મેં તર્ક બઢાવા, નાથ કૃપા કરિ ભેદ બતાવા;
ભક્તિ ગાથ સુન અતિ સુખ ભયઉ, પ્રબળ બોધ સંશય મન ગયઉ. ૩
અબ નહિ તર્ક સ્ફુરે પ્રભુ એકા, નાથ, કૃપા, ઉર, પરમ, વિવેકા;
ગૂઢ ગાથ લખિ રમા સયાની, ગદ ગદ કંઠ થક્તિ ભઈ બાની. ૪
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઇ, રમા પ્રેમ વશ ભક્તિ સુહાઈ;
હરિહર ભક્તિ કરહિ નરનારી, રમા રામ સન્મુખ ત્રિપુરારી. ૫
વેદ શાસ્ત્ર મુનિવર મુખ ગાવા, સબતે શ્રેષ્ટ ભક્તિ મત ચ્હાવા;
તન અભિમાન ભક્તિ કરિ જાવે, દોષ બૃદ્ધિ ત્રય તરત હઠાવે. ૬
કર્મ ભક્તિ યાતે અધિકાઈ, વિદિત વેદ મુનિ અમિત સુહાઈ;
યાતે ધ્રુવ ભક્તી લય લાગી, મધુવન ભજન કર્ત બડ ભાગી. ૭
ભક્ત ગાથ સુનિયે ચિત લાઈ, જ્યહિ પ્રકાર ભેટે હરિ આઈ;
દ્રુતીય દિવસ તજે ધ્રુવ ધ્યાના, નિત્ય કર્મ ઉર ચહે સુજાના. ૮
જમુના ઘાટ પ્રેમ વશ આવે, નાહય ધોય નિત કર્મ કરાવે;
કરિ વિધિ કર્મ જમુન શિર નાંઈ, મધુવન ચાલે પ્રેમ, બઢાઇ. ૯
પત્ર ફૂલ ફલ ભૂમિ ગિરાવે, નિર અપરાધ વીણ ફલ લાવે;
નીર પખારિ કરે હરિ અર્પણ, તન મન ધન હરિ સર્વ સમર્પણ. ૧૦

દોહા

હરિ અર્પણ કાર ફૂલ ફલ, મહા પ્રસાદ ઉર ધાર;
પ્રેમ યુક્ત પદ વંદિકે, પાવત જન કરિ પ્યાર. ૧
જન પોષણ કરિ પ્રાણકો, ધરિ આસન હરિ ધ્યાન;
ખેંચિ પ્રાણ મનહરિ ભજે, ધન જન પરમ સુજાન. ૨

ધર્મ કાંડ સંપુરણ

મધુવન કાંડ પ્રારંભ

ચોપાઈ

યહિ પ્રકાર ધ્રુવ નેમ નિભાવે, દુતિયે તન અહાર ફલ પાવે;
કરિ તન ક્રિયા ધરે હાર ધ્યાના, કો બડ ભાગી ભક્ત સમાના. ૧
હર્ષ યુક્ત એસે દિન જાવે, દિન દિન પ્રેમ ભક્ત ઉર છાવે;
પ્રભુ પદ પ્રેમ અધિક ચિત્ત બૂદ્ધી, જિમ જિમ વૃત્તિ તજે તન શુદ્ધી. ૨
કબહુક ઉભય દિવસ સ્ફુરિ આવે, કબહુક ત્રતિયે દિવસ વિતાવે;
કબહુક ચતુર દિવસ જન જાગે, જદપિ ઉલટિ ધ્યાન હરિ લાગે. ૩
ગુરૂ ઉપદેશ યાદ ઉર આવે, ધ્યાન મગ્ન તન કર્મ કરાવે;
ફિર મન ઉલટિ ધ્યાન ઉર લાગે, ચતુર પંચ દિનતે ફિર જાગે. ૪
એસે એક માસ ભો પૂરણ, પ્રભુ પદ કમલ પ્રેમ સંપૂરણ;
જયહિ જન પ્રેમ લગ્યો હાર ચરણા, સબતે શ્રેષ્ટ ભક્ત કહા વરણા. ૫
પૂરણ દશા પ્રેમ ઉર જાગે, ભૂખ પિપાસ આશ તજિ ભાગે;
જેહિં પર કૃપા રામકી હોઇ, તેહિં જન વિઘ્ન કરે નહિ કોઇ. ૬
પલ પલ પુલકિ પ્રેમ રસ પીવે, સો જન જલ અહાર બિન જીવે;
ઇન્દ્રિય સર્વ વિષય રસ ત્યાગે, ઉલટિ પ્રેમ વશ પ્રભુ પદ લાગે. ૭
પ્રકૃતિ પચીસ ભાવ તજ અપના, પંચ પ્રાણ મન તજે કલપના;
પ્રેમ પિયુષ, રસ, વૃત્તિ, સોહાવા, હરદમ હરસિ રામ રસ ન્હાવા. ૮
સુતે પ્રાણ કુંભક સ્થિર હોવે, રામ મંત્ર મન સુરત પજોવે;
વિશ્વ ચરાચર ભાગ અકારા, રામ પિયુષ રસ જેહિ જન પ્યારા. ૯
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક હરિ દેખે, રમા રામ બિન અવર ન પેખે;
ગો ગોચર વૃત્તી મન જાવે, જહઁ જહઁ વ્યાપક રામ દિખાવે. ૧૦

દોહા

એક માસ એસે ગયો, ઉભય માસ યહ નેમ;
પંચમ દિનતે ફલ ભખુ, પ્રબલ બઢયો જન પ્રેમ. ૧
પ્રેમ વિવશ મન ખેંચ ધ્રુવ, રટત ભયો ઉર રામ;
પ્રબલ દશા લખિ ભક્તકી, દુખિયા દેવ તમામ. ૨

ચોપાઇ

સુરપતિ સુર ઉર કરત વિચારા, ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન કરહિ અનચારા;
ભૂખ પિપાસ આશ મન મારી, રટત રામ પૂરણ તપ ધારી. ૧
સુરપતિ ઉર મહિં શોચ વિશાલા, ધ્રુવ તપ નાશ કરૂં તતકાલા;
અપસર સહિત દેવ યહઁ આવહુ, તજે ભક્ત તપ યુક્તિ બતાવહુ. ૨
સર્વ ગ્રહો સિદ્ધિ મિલિ સારી, ધ્રુવ તપ ડિગે સો કહો વિચારી;
ઇચ્છત દેવ સર્વ વહાઁ આવા, સુર પતિ સન સહ શીશ નિવાવા. ૩
જયહિં અધિકાર એહ જયહિં થાના, પાઇ સમય સુરપતિ સનમાના;
સર્વ દેવ સુર પતિ રૂખ દેખા, મઘવા બોલે સહિત વિવેકા. ૪
સર્વ સીદ્ધિ અપ્સર સુર સારે, મમ મુખ રજા સર્વ ઉર ધારે;
મધુ વનમે ધ્રુવ તપ આરંભા, હરિ પદ બિન ત્યાગો અવલંબા. ૫
ભૂખ પિપાસ નીંદ જિન મારી, પ્રબલ પ્રેમ ભક્તી હરિ ધારી;
યેહિ પ્રકાર ખટ માસ વિતાવહિ, હરિહર હરષિ ભક્ત મુખ આવહિ. ૬
હરિહર જન દેવહિ વરદાના, કરહિ સુફલ માંગહિ જન દાના;
અલ્પ ભોગ ભૂમા નહિ ભાવે, દિવ્ય ભોગ ઇન્દ્રાવતિ ચ્હાવે. ૭
ભક્તિ વિવશ હરિ ભાન ભુલાવે, માંગત તુરત ઇન્દ્ર પદ પાવે;
હમ તુમ સર્વ હોય પદ દાસા, ફિર ફિરિહૈં યહાઁ હોય ઉદાસા. ૮
યાતે સર્વ સુનો મમ ભાઇ, ધ્રુવ તપ ડિગે સુ કહો ઉપાઈ;
શત્રૂ, સીંહ રોગ બટફારા, તુરત હટાઇય સહિત વિચારા. ૯
વિલમ, કિયાં, હોવત અતિ હાની, દેર, ન, કરિએ, દેવ સુજાની;
અપની અપની સર્વ સુનાઇયે, કવન યુક્તિ કરિ ભક્ત હટાઇયે. ૧૦

દોહા

સર્વ સિદ્ધિ સુરકી સભા, અપ્સર વૃન્દ અપાર;
વિવિધ યુક્તિ શોચત ભયે, કરિ કરિ હૃદય વિચાર. ૧
તન છોટો બુદ્ધી બડી, પ્રબલ ભક્ત હરિ રૂપ;
હટે ન અલ્પ ઉપાયતે, રચિયે યુક્તિ અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ અપ્સર કર જોરી, નિજ બલ પ્રગટ કરત મતિ ભોરી;
કૃપાનાથ સુનિયે મત મેરા, ત્રણ સમ મોહિ લગે ધ્રુવ ચેરા. ૧
મસક મેરૂ કહા પકરિ ઉડાવે, લઘુ પપીલ કહા સિંધુ તરાવે;
તુચ્છ બાલ તપ શોચ અપારા, મમ મુખ ઇન કરિ કછુ પન ભારા. ૨

બડ અબધૂત જોગ તપ ધારી, કઇ લપટાય કીન વ્યભિચારી;
હાવ ભાવ કરિ ભજન ભુલાવા, અમૃત ત્યાગિ વિષય રસ પાવા. ૩
અજપા જાપ જપે દિન રાતી, પ્રણવ મંત્ર ઉર ધુની સુહાતી;
અહો નિશિ મસ્ત રહે મન અપના, જગ પ્રપંચ જાણ્યો જિન સપના. ૪
મારિ કટાક્ષ કીન બેશુદ્ધી, સોહં મંત્ર તજી જિન શુદ્ધી;
તપિ ત્યાગી મુનિ વિપિન નિવાસા, જિનકું પકરિ કીન પદ દાસા. ૫
નર સુર નૃપતિ કાખ હમ રાખે, મમ પતિ નાથ અધિક કહા ભાખે;
તપિ ત્યાગી નહિ ગિનત હમારે, અવર જીવ સહ તુચ્છ વિચારે. ૬
જય મમ નાથ કૃપા યેહિ કીજે, ધ્રુવ કારજ આજ્ઞા મોહિ દીજે;
નારિ ચરિત્ર કરે બહુ ચાલા, ધ્રુવ તપ નાશ કરે તતકાલા. ૭
તજિ તપ તુરત હમે સઁગ આવે, કૃપાનાથ તોહિ નૈન દિખાવે;
ફિરહિ મોહિ સઁગ ધ્રુવ વિલખાતા, તવ દેખત મારે હમ લાતા. ૮
મો, ઉર, વિગત. પ્રથમ, હમ, ગાઈ, રજા હોય સો કરે ગુસૈંાઈ;
ચુપ મુખ ભઈ ગાય મન ગાથા, સુનિ સુરેશ મનમેં શરમાતા. ૯
ગર્વ ભરી અપ્સર મુખ બાની, લજ્જિત ભયે સુરેશ સુજાની;
રે શઠ નારિ વિવેક ન નેકા, ઇન કર કારજ સરે ન એકા. ૧૦

દોહા

સર અવસર સમજે કહા, ચપલ ચિત્ત સહ નાર;
વિષય ભાવ જિન ઉર નહીં. જલ્પો શબ્દ અસાર. ૧
પ્રથમ ભોગ ભોગે સરવ, ત્યાગિ ચલે ફિર કોય;
ઇન્દ્રિય રસ જાનત સબે, અવશ તોય વશ હોય. ૨

ચોપાઇ

બાલક વિષય ભાવ કહા જાને, વિગર જ્ઞાન કયા વસ્તુ પિછાને;
વિષ[1] રસ વિવશ હોત નરનારી, તરૂણ શરીર ઇન્દ્રિ સહ ત્યારી. ૧
ઇન્દ્રિય સર્વ લખે રસ અપના, જયહિં ઉર જાગે અનઁગ કલપના;
કરિ પ્રપંચ તુમ તિનહિ રિઝાવે, ભોગ વિવશ હરિ ભક્તિ ભુલાવે. ૨
જયહિ ઉર મદ મત્સર નહિ કામા, શિશુ તન વિપન રટે ઉર રામા;
જિનકો કામ બાણુ કિમ લાગે, તુમ પ્રપંચ સો જન કિમ જાગે. ૩
અંધો પંચ વરણુ કિમ પેખે, મૂગો શબ્દ અર્થ કિમ લેખે;

---

૧. વિષય.

વિન પદ પંથ ચલે કિમ કોઈ, નારિ નપુંશક વંશ ન હોઈ. ૪
ધ્રુવ ઉર વિષય ભાવ નહિ એકા, એકો નારિ સહ રહિત વિવેકા;
સર્વ શબ્દ તવ યુકિત વિહિના, કરહિ કાજ કોઇ ચતુર પ્રવીના. ૫
સમય સમજિ સીહી કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે પ્રભુ મોરી;
હમકો રજા કરો સુર રાજા, ધ્રુવ તપ નાશ કરે હમ કાજા. ૬
લોભ દિખાવે વિવિધ પ્રકારા, તજેહિ ધ્યાન ધ્રુવ તરત બિચારા;
ચૌદે લોક ચક્ર મહિં ફેરે, ભૂધર વિપિન ઉદધિ બહુ હેરે. ૭
શિખર સુમેરૂ ભૂમિ અતિ સુંદર, કરે નિવાસ દેવ જહઁ હરિહર;
તરૂ તડાગ સુંદર જહાઁ શોભા, સુર મુશન્ડિ મુનિવર મન લોભા. ૮
ધ્રુવ બલ બુધ્ધિ સર્વ વિધિ હીના, લુબ્ધ હોય જહાં પુરૂષ પ્રવીના;
મમ કર પકર ભુધર હદેરાવે, લઘુ ત્રણ મેરૂ શરીર દિખાવે. ૯
વિપન વસ્તિ પ્રગટે તતકાલા, વસ્તી વિપિન હોય તેહિં કાલા,
જલમેં થલ થલમેં જલ હોઈ, મો વિન મર્મ લખે નહિં કોઇ. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ સુરકી સભા, વિનય કરત કરજોર;
રજા હોય કરિયે પ્રગટ, ઉર આશય કછુ મોર. ૧
સર્વ ગ્રહો સુરકી સભા, કહો કછુ નિજ મન તોય;
સત પુરૂષારથ સો ભલો, જયહઁ નિજ કારજ હોય. ૨

ચોપાઈ

સુરપતિ સંમતિ સમય પિછાની, નવ ગ્રહ હરષિ કહે નિજ બાની;
કૃપાનાથ હમકો અધિકારા, કષ્ટ કરે જ્યાં તત્વ પસારા. ૧
નામ રૂપ માયા જડ ભાસે, જયાં લગિ સર્વ પકરિ હમ ત્રાસે;
નરસુર અસુર અપર જન દાના, સમય સમજિ હમ કરત હેરાના. ૨
તપિ ત્યાગિ જંગમ જન જોગી, ખેંચિ પ્રાણ મન રહત નિરોગી;
જેહિં શિર દ્રષ્ટિ હમારી પરહી, હોઇ વિકલ મન ધ્યાન વિસરહી. ૩
અંતઃકરણ, અધીર બનાવે. નહિ બોલન મુખ શબ્દ ભુલાવે;
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, હય ગજ રથ સંપતિ જિન મારી. ૪
અન્યો અન્ય પ્રેમ પ્રિય કેસો, તરઁગ તોય અંતર નહિ જેસો;

દુજો એક, નિરખિ હુવ પરસન, ભાવ અખંડ ભેદું કબ દરશન. ૫
હમ ગ્રહ દ્રષ્ટિ પરે જબ જેહિ પર, જયું ગિરિ શિખર ગિર્યો ભૂમી પર;
ઉર મહિ અમિત સ્ફુરે અનચારા, ઇક ઇકિ સન વિરોધ વ્યવહારા. ૬
વ્યંગ વચન કરહીં સહ વાતા, નારિ પુત્ર, ભગની, પિતુ માતા;
શર્મ ધર્મ આજ્ઞા તજિ દાના, કરહિ કર્મ અપને મન માના. ૭
એક એક મિલ કરહી દ્વેષા, સુખ સંપતિ ગૃહ રહે ન લેશા;
જિનકે ઘર સંપતિ સુખ જેસા, રાવ રંક વંકા કોઉ કૈસા. ૮
વિરોધ ભાવ જાસુ ઘર આવા, સુખ સંપતિ વિત સર્વ વિલાવા;
નારી પુરૂપ ત્યાગિ તપિ કોઇ, જેહિ મમ દ્રષ્ટિ એક ગતિ હોઈ. ૯
તરૂ મૂલ કોઉ પકરિ હલાવે, પત્ર ફૂલ ફલ સ્થિર ન રહાવે;
તન તરૂવર બુધ્ધી મન મૂલા, જ્યાં હમ પેઠિ વૃત્તિ પ્રતીકૂલા. ૧૦

દોહા

ધર્મ વિરોધી કર્મ જગ, હરખિ કરહિ નરનાર;
જન વરજે ખારો લગે, જહિં પર દ્રષ્ટિ હમાર. ૧
તાત વાત હમ કયા કહે, સર્વ લખો મમ નાથ;
ધ્રુવ તપ, તોડત, દેર કયા, લઘુ ઉપાય મમ હાથ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ સુરપતિ મૃદુ બાની, સવ સત્ય સુર તોર કહાની;
જેહિ હેતૂ પ્રભુ તુમહિ રચાવા, નિત્ય કર્મ સમ તોહિ સોહાવા, ૧
ઇન મહિં તુમ કર રંચ ન દોષા, વૃથા ભૂલિ કરિયે કોઉ રોષા;
ઇન્દ્રિય સર્વ કરે નિજ કાજા, હર્ષ શોક હાની મહિ લાજા, ૨
તજે ન ઇન્દ્રિય અપન વિહારા, નીતી નેક કીન કરતારા;
દાનવ દેવ પુરૂપ પશુ નારી, વિશ્વ રચી પ્રભુ પ્રબલ વિચારી. ૩
સુર શશી ઉડગણ અરૂ દેવા, સર્વ શકિત જાનત હરિ ભેવા;
હરિ હર નેમ પ્રબલ બલ ભારી, કોટિ યુકિત કોઉ શકે ન ટારી. ૪
સર્વ શકિત હરિ કરે કરાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવે;
કર્મ ચક્ર યુકતી કરિ બાંધા, નરસુર અસુર ગિરે હોઇ આંધા. ૫
વિન જાને અપની મતિ હાને, સર્વ જીવ યું હોત હેરાને;
ગ્રેહ ચક્ર તુમ ગાય સુનાવા, સર્વ સત્ય મોરે મન ભાવા. ૬

યદ્યપી ધર્મ કર્મ અધિકાઇ, એહ ચક્ર કરિ ધર્મ હટાઇ;
નામ રૂપ વસ્તૂ દેખાવે, કરતા નેમ લોપ નહિ જાવે. ૭
ધ્રુવ તપ પ્રબલ ઉગ્ર કઠિનાઇ, અહો ચક્ર તહઁ ભાવ ન ભાઈ;
સંત કષ્ટ સમ કષ્ટ ન કોઈ, વાર વાર નિશ્ચે હમ હોઈ ૮
તન મન ઇન્દ્રિય સંત તપાવે, અલભ લાભ આતમ પદ પાવે;
જ્ઞાન અગ્નિ સુક્ષમ કરિ નાશા, જનમ મરણુ મેટત ત્રિય ત્રાસા. ૯
સવ દેવ સિધ્ધી મમ આદી, સુક્ષમ તન કરિ રહે પ્રમાદી;
જ્ઞાન યુકિત મુહિ પ્રગટ દિખાવે, સંગ દોષ કરિ રહન ન પાવે ૧૦

દોહા

તન છૂટે નહિ શોક જિન, હરષ ન અમર રહાય;
જીવત મરે સુ. જગતમેં, જિન કહા કષ્ટ કરાય. ૧
અપર દેવ અવસર લખી, અર્જ કરે કરજોર;
કૃપાનાથ હમરે કથન, સુનિયે કછુક બહોર. ૨

ચોપાઇ

યુધ્ધ કર્મ પ્રભુ હુમે કરાવે, અમિત યુકિત કરિ શત્રુ હટાવે,
ઘાત કપટ છલ છીદ્ર પ્રવીના, અમિત શત્રુ સન હોય ન દીના. ૧
પ્રબલ શત્રુ કેઈ મારિ ઉડાવા, કરિ છલ છીદ્ર ફતે હમ પાવા;
જોગી જતી તપી તપ પૂરણુ, સો શત્રૂ મમ લખે સઁપૂરણુ. ૨
કરિ તપ પૂર ઇન્દ્ર પદ ચાવે, સમજિ મર્મ હમ પ્રથમ ગિરાવે;
ધ્રુવ શિશુ તન હમકો નહિ ભારા, જારિ અનલ કરિયે તન છારા. ૩
નહિતર ભૂધર શીશ ગિરાવે, પકર પીસ તન ભૂમિ મિલાવે;
રજા હોય તન અધર ઉડાવે, અથગ ઉદધિ મહિં જાય ગિરાવે. ૪
ટૂક ટૂક કરિ પક્ષિ ચુગાવે, કૃપાનાથ કછુ શોચ ન લાવે;
શત્રુ વિનાશક નામ હમારા, યે ધ્રુવ બાલક તુચ્છ બિચારા. ૫
કરિ શિર તિલક લઁગોટ લગાવે, મારે તો મુખ રામ કહાવે;
ગાય બજાય કરે બહુ તાના, જિનકો નહી માન અપમાના. ૬
ભિક્ષા અર્થ જાય પર દ્વારે, દેત કોઉ કોઉ મારિ નિકારે;
શરમ હીન જિમ હર્ષ ન શોકા। તિનકો નાશ કરન કયા ધોકા. ૭
અલ્પ વાત ઉદ્યમ અતિ ભારી, કૃપાનાથ ઉર દેખુ વિચારી;
એકહિ દેવ રજા મુહિ દીજે, સુલભ કામ મહુરત મહિ કીજે. ૮
અબ મુહિ રીસ ભઇ પ્રભુ ભારી, ક્ષણુ મહિ નાશ કરે તપ ધારી;

સુર પતિ નાથ તજો ઉર શંકા, નાશ કરે શઠ બાલ નિશંકા. ૯
ચૂર ચૂર કરિ ગરદ મિલાવે, કરિયે રજા વિલંબ ન લાવે;
ક્રોધ વિવશ બોલે સહ દેવા, બોલન ચહે ઇન્દ્ર લખિ ભેવા. ૧૦

દોહા

સર્વ દેવ મુખ શબ્દ સુન, સુરપતિ ધૂણે શીશ;
બાલ ન વાંકો કરિ શકે, જન રક્ષક જગદીશ. ૧
રાઇકો પર્વત કરે, પર્વત રાઈ હોય;
રામ રજા વિન સુરસુનો, પત્ર હિલે, નહિ કોય. ૨

ચોપાઈ

સુરપતિ કહત સુનહુ સહ દેવા, તુમ નહિ લખો લખું મૈં ભેવા;
વિશ્વપતી કરહીં કરતારા, તુમ હમ લગે ન જોર લગારા. ૧
ભેદ વિહીન ક્રોધ નહિ કીજે, લક્ષ અર્થ વિન વૃથા બકીજે;
સુક્ષમ તન અજ્ઞાન અપારા, વૃથા ક્રોધ ઉર કરત પ્રચારા. ૨
પૂરવ જન્મ ભૂલ ભઈ ભારી, માનિ સ્વર્ગ સુખ ભયે સુખારી;
અતિ અજ્ઞાન સર્વ સુર દેહા, અમિત આશ નહિ રામ સનેહા. ૩
સુક્ષમ નાશ વિના નહિ જ્ઞાના, જ્ઞાન હીન નહિ હો કલ્યાના;
કેદ પાય પીછે પછતાવહિ, સો શઠ શઠકો તાત કહાવહિ. ૪
નર તન કર્મ કરત નિપુણાઈ, તત્વ દર્શિ ગુરૂ દીક્ષા પાઈ;
કર્મ સકામ સ્વર્ગ પદ પાવે, નિર આશા સો મોક્ષ સિધાવે. ૫
જબ તબ જેલ કરે યહ પૂરણ, નર તન જ્ઞાન પાય સંપૂરણ;
નારી ધર્મ ખોય પછતાવે, ગયો વખ્ત ફિર હાથ ન આવે. ૬
સુક્ષમ મિલ્યો કર્મ સંજોગે, હો ચુપચુપ સજા યહઁ ભોગે;
દીવ્ય ભોગ ભોગે દિન રાતી, અપ્સર સંગ કર્મ ઉતપાતી. ૭
ભોગ વિવશ બુદ્ધી વિપરીતા, કિમ કરિ લહે જ્ઞાનકી રીતા;
મેં યે મર્મ લખું મમ ભાઇ, યદ્યપિ સંગ દોષ નિપુણાઇ. ૮
સુક્ષમ દેહ પાપ કરિ પૂરણ, માયા જનિત અધમ સઁપૂરણ;
મો મન અધમ લગે નહી જ્ઞાના, ધ્રુવ તપ કરન ચહું હેરાના. ૯
અલ્પ ઉપાય કહું મમ ભાઈ, તો કરિકે તપ ધ્રુવ વિસરાઈ;
અપર ઉપાય કરો બહુ ભારી, સહ પુરૂપારથ વૃથા તુમ્હારી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ તપ ધાર્યો પ્રેમ યુત, તન મન આશ વિસાર;
ચિત વૃત્તિ અસ્થિર ભઇ, વિષ્ણુ ચરણ ઇકિ તાર. ૧
પ્રિય હૈ ત્રિય ધ્રુવકો સદા, માતા ગુરૂ હરિ નાથ;
તીન કહે જ્યું ધ્રુવ કરે, ધ્રુવ મન ઇનિકે હાથ, ૨

ચોપાઈ

તુચ્છ બુદ્ધિ કછુ સરે ન કામા, જનકે શિર રક્ષક શ્રી રામા;
સર્વ દેવ તુમ યુકિત બતાઇ, હરિ રક્ષક એ બને ન ભાઈ. ૧
જીવ ફસાવનકી યહિ રીતી, ડિગે જીવ જિનકી જહઁ પ્રીતી;
જલચર થલચર નભચર સારા, પ્રેમ વિવશ બંધે સંસારા. ૨
યાતે ધ્રુવ જનની તન ધરિયે, જેસો સમય ભાવ સોઇ કરિયે;
પ્રીય વચન કરૂણા યુત કહિયે, દીન વચન જન મન હરિ લહિયે. ૩
જનની ત્રાસ સમજિ ધ્રુવ બાલા, તપ બલ પ્રબલ તજે તતકાલા;
એક દેવ ધરિયે મુનિ રૂપા, તુમ મહિં ચાતુર અજબ અનૂપા. ૪
જનની વચન વૃત્તિ ધ્રુવ રાચે, સમય સમજિ પ્રગટે મુનિ પાછે;
ધ્રુવ ન સહે જનની દુઃખ ભારી, ગૂરૂ વચન માનહિ અધિકારી. ૫
પરમ કૃપાલુ સંત કહાવે, કપટ ભાવ જિન ચિત્ત ન આવે;
આપ સમાન લખે જિવ સારા, સર્વ વ્યાપા જિન રામ નિહારા. ૬
એ મમ શીખ કરો સુર કાજા, અપર કાજ તવ સર્વ અકાજા;
સુરપતિ શીખ સુનત સુર હરસા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નિજ પતિ શિર વરસા. ૭
અવર અકાજ કાજ નિજ માને, અધમ નીચ ચવ વેદ વખાને;
અપર અકાજ આપ હરસાવે, નિશ્ચે જીવ અધમ ગતિ પાવે. ૮
ઉર્વશિ નામ અપ્સરા ભારી, ધ્રુવ જનની હિત કીન તયારી;
હાવ ભાવ છલ છીદ્ર પ્રવીના, અમિત ત્યાગિ અપને વશ કીના. ૯
ઇન્દ્ર પ્રધાન દેવ છલકારી, મુનિ તન ધારણ કીન તયારી;
પાઈ રજા મધુ વિપિન સિધાવા, ઉર ઉમેદ યમુના તટ આવા. ૧૦

દોહા

ચકિત, ચિત્ત, દોહી, જને, લગે, ભયંકર, તાપ;
પ્રથમ કવન માયા રચ્યે, ઉરમેં બઢયો સઁતાપ. ૧
અતી વૃષ્ટિ ઘન ઘોર નભ, વાયુ પ્રબલ ચિકાર;
ધ્રુવ જનની તન ધારિકે, વ્યાકુલ વિપન પુકાર. ૨

ચોપાઈ

જનની કષ્ટ પુત્ર મુખ ગાવે, યહિ પ્રકાર સહ શબ્દ સુનાવે;
મેં નારદ તન ધરૂં વિશાલા, સમય સમજિ પ્રગટૂ તતકાલા. ૧
સમજિ ગુરૂ પરહી મમ પાવે, અમિત યુકિત કરિ હમ, સમજાવે;
હરિ, ગુરૂ, જનની પ્રિય જિમ ગંગા, સતગુરૂ શબ્દ કરે નહિ ભંગા. ૨
સબ વિધિ કારજ સફલ ફલાવે, માનિ વચન ધ્રુવ ભવન સિધાવે;
ધ્રુવ તપ ભંગ હર્ષ સુર સારે, અપનો સુયશ હોય નિરધારે. ૩
કરહુ વૃષ્ટિ અબ દેર ન કીજે, સમય અમોલ લાભ ભલ લીજે;
મારૂત પ્રબલ વૃષ્ટિ અતિ ભારી, બની અપ્સરા ધ્રુવ મહતારી. ૪
યહઁ ધ્રુવ પંચ દિવસ ધરિ ધ્યાના, નિમિત વૃત્તિ ઉતરી નિજ થાના;
પ્રબલ વૃષ્ટિ, અસ્નાન, કરાવા, તરૂ ફલ લેન કછુક ચિત ચાવા. ૫
રામ મંત્ર લાગત ઉર પ્યારા, ચિત ઉપરામ ચહે ન અહારા;
પૂરણ રામ પિયુષ રસ પીના, ભૂખ પિપાસ ન શોક અધીના. ૬
ઉષ્ણ શીત અસર નહિં કરહી, સર્વ જીવ સઁગ સહજ વિચરહી;
જન સન વેર કરે નહિં કબહી, સમજિ સજાત પ્રેમ મય સબહી. ૭
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ દશા સોહાવન, સમજો રામ ભકત જન પાવન;
ભોજન હિત ધ્રુવ કરત વિચારા, ધ્રુવ ધ્રુવ શોર શ્રવણ મહિં સારા. ૮
હા હત ભાગ દુષ્ટ મેં નારી, ધ્રુવ જનની મધુ વિપિન દુખારી;
રે ધ્રુવ પુત્ર ત્યાગિ કહઁ ગયઉ, તુમ વિન માતુ પરમ દુખ લયઉ. ૯
સત્ય સનેહ માતુ સુત પ્યારા, જનની સુત બિન કવન અધારા;
રે ધ્રુવ વેગ મિલો મમ ભાઇ, તુમ વિછોહ મમ પ્રાણ સિધાઇ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ જનનીકે વચન સુન, વિસ્મય ભયો વિશાલ;
ચકિત ચિત્ત સનમુખ ગયો, પદ વંદે તતકાલ. ૧
નિરખિ પુત્ર છલિ માતુને, લિય સુત હૃદય લગાય;
કર કંપત તન થિર નહીં, પ્રાણ ન હૃદય સમાય. ૨

ચોપાઇ

ઉગ્ર ત્રાસ કરિ રોવન લાગી, અતિ પ્રપંચ મન રચ્યો અભાગી;
રે મમ પુત્ર પ્રાણતે પ્યારા, કિમ કરિ સહૂ વિયોગ તુમારા. ૧
ખોજત ફિરત માસ દ્વે વીતા, નરહરિ નાથ ભયો વિપરીતા;
વિચરૂં વિપન ભૂખ અરૂ પ્યાસી, મેહ વશ વિકલ વિયોગ ઉદાસી. ૨

પુત્ર વિયોગ માતુ દુઃખ ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી;
રે મમ તાત દુઃખી મહ તારી, વસ્યો વિપિન મમ શુદ્ધિ વિસારી. ૩
વિચરતવિપન વસ્ત્રઅઁગજરજર, પીંજર હાડ વિરહ સુત કરકર;
પદ બિન પ્રાણ સૂલ સહકંકર, વિપન કષ્ટ મમ ભયો ભયંકર ૪
નૃપતિ નારિ સુખ સંપતિ કેલી, સો વિચરૂં મેં વિપન અકેલી;
ઘોર કષ્ટ કહા કહું વિશાલા, દયા દૃષ્ટિ સમજો મમ બાલા. ૫
માતુ દયા સુત બિન કો લાવે, માતા સુત હિત પ્રાણ દુખાવે;
મોરી ભૂલ મોહિ દુઃખ દીના, તાતે પરવશ ભઇ પ્રવીના. ૬
તુમ કર પુત્ર ન દોષ લગારા, પ્રગટ પ્રબલ યહ પાપ હમારા;
પ્રથમ શીખ માતા સુત કરહી, શિશુ સન્મુખ નિશ્ચય ઉર ધરહી. ૭
શુદ્ધ હૃદય શિશુ ગાથ સુહાઇ, સો ન તજે જિય કોડ ઉપાઇ;
મેં સુત તોય વિપન તપ બોધા, તેં ઉર માનિ વાસ વન શોધા. ૮
વિગર વિચાર દીન ઉપદેશા, તા કરિકે મુહિ ઉગ્ર કલેશા;
રે મમ પુત્ર દયા ઉર લાઇ, ભવન ભજન કરિયે મમ ભાઇ. ૯
જનની વચન શીશ ધરિ લીજે, નિજ ગૃહ આય માતુ સુખ દીજે;
હરિ કલ્યાંન કરહિ સુત તેરો, સત ઉપદેશ માન પ્રિય મેરો. ૧૦

દોહા

મોહ વશ વિકલ વિદેહ મન, માતુ ભઇ બેભાન;
દયા દૃષ્ટિ કછુ પ્રેમ વશ, બોલ્યો ભકત સુજાન. ૧
અહો દેવ, કહો. કહા ગતી, કિમ કરિ લખે પ્રવીન;
તજિ વિવેક વૈરાગ્યકો, મમ જનની ભઇ દીન. ૨

ચોપાઈ

પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પ્રેમ વશ ધ્રુવ મુખ રામ ઉચારા;
નિજ જનની લખિ વિકલ વિદેહા, જન ઉર ઉપજ્યો રામ સનેહા. ૧
મુખતે રામ કહયો નહિ જાવે, પ્રબલ પ્રેમ શ્વાસા ધુનિ લાવે;
રામ ભકિત જાકે ઉર હોઇ, તેહિ જન કપટ ભાવ નહિ કોઇ, ૨
સરલ સ્વભાવ દયા ઉર ભારી, દેખિ અપર દુખ હોત દુખારી;
સંત સમાન સંત જન હોઈ, તિન સમ અપર જીવ નહિ કોઇ. ૩
ધ્રુવ ઉર સમય સમજિ અતિ ભારી, જય જનની કહિ ગિરા ઉચારી;
રે મમ માતુ ધ્યાન હરિ ધરહૂ, અઘ કર મૂળ મોહ પરહરહૂ. ૪
મોહ વિવશ હરિ ભકિત ભુલાવે, વિષ રસ વિવશ અધમ પુર પાવે;
તન લગિ માત તાત સુત પ્યારો, આખિરમેં એક રામ સહારો. ૫

જનની રામ કહો જિય જાગી, કરિયે ભજન મોહ મન ત્યાગી;
કોટિક કષ્ટ હોય તન ધાતા, રામ રવા દુઃખ તિમિર વિલાતા. ૬
સમજિ સુચેત હોહુ મમ માતા, લખિ તવ ત્રાસ પ્રાણ દુઃખ પાતા;
સુનત શબ્દ છલિ માતુ ખુશાલા, મો વશ ભયો અવશ્ય ધ્રુવ બાલા. ૭
નિશ્ચય આજ કાજ ભયો મેરો, પઠવહુ ભવન શિશ શઠ ચેરો;
તપિ ત્યાગી મુનિ મો મુખ હારા, તુચ્છ બાલ ધ્રુવ કવન વિચારા. ૮
કરિ છલ નૈન નીર ભરિ બોલી, મનુ નટ કપટ થેલિ નિજ ખોલી;
રે સુત કયા સમઝાવત મોહી, પરવશ કિયો પ્રેમ વશ તોહી. ૯
તુમતે પ્રથમ જ્ઞાન મેં પાવા, સતગુરૂ કૃપા સિંધુ સમઝાવા;
કષ્ટ પડે મન હોત અધીરા, જ્ઞાન ધ્યાન વિસરે મમ વીરા. ૧૦

દોહા

માનિ વચન નિજ માતુકો, ભવન ચલો મમ ભ્રાત;
અવર ગાથ મિથ્યા સબે, શ્રવણ સુનૂ નહિ વાત. ૧
નિજ જનની કે વચન સુન, ધ્રુવ ઉર કરત વિચાર;
વિનય વચન જનની કહું, કરે હોય કરતાર. ૨

ચોપાઈ

જય જનની નિજ ધર્મ વિચારો, અલ્પ શબ્દ નહિ કામ તુમ્હારો;
હાનિ લાભ કુળ કર્મ વિચારી, સત્ય શીખ દેવહુ મહતારી, ૧
બડા પુરૂષ ઓછી મત ધરહી, કો જગ ધર્મ નીતિ અનુસરહી;
શૂરવીર અરિ સનમુખ ધાવે, કષ્ટ પડે નહિ પીઠ દિખાવે. ૨
સતી પતી સઁગ અનલ નિવાસા, જરત શરીર ન હોત ઉદાસા;
કષ્ટ પડે નિજ ધર્મ વિસારે, સો નિજ જન્મ નારિ નર હારે. ૩
ધર્મ હીન જીવન જગ કેસા, પ્રેત પિશાચ નિશાચર જેસા;
જહિં નિજ ધર્મ નારિ નર ત્યાગા, કયું જગ જીવત અધમ અભાગા. ૪
કષ્ટ વિવશ કુળ કર્મ ભુલાવે, ઉભય લોક મહિં અધમ કહાવે;
સુનહુ માત ઇક ગાથ પુરાની, સમજિ અર્થ સુધરે અઘ પ્રાની. ૬
પિતુકે પિતુ સતરા શઠ ગાવા, તાત કૃપા કરિ મોહિ સુનાવા;
વિલગ વિલગ સુનિયે જિન ગાથા, સમજિ મર્મ ઉપજે સુખ માતા, ૬
પ્રથમ પાપિ પિતુ માત વિરોધી, સબતે અધમ ગતી જિન શોધી;
ધર્મ પેંડિ દ્વે પ્રથમ નિકારી, સો કિમ ચઢહી મોક્ષ અટારી. ૭

માત તાત દ્વે ધર્મ સ્વરૂપા, વેદ શાસ્ત્ર વરણે જન ભૂપા;
જિન સંગ વૈર કરહિ મતિમંદા, અધમ ધૂંસ ઝેલ્યો ધરિ ખંભા ૮
દ્વિતીય શઠ કુલ કર્મ વિસારે, અપર ધર્મ અધમી શિર ધારે;
અપર ધર્મ સબકો દુખદાઇ, પરે કષ્ટ પીછે પછતાઇ. ૯
ભોગે બિના કર્મ નહિ છૂટે, વાર વાર પાપી શિર ફૂટે;
દુષ્ટ દીન હુઇ પ્રબલ પુકારે, નરહરિ નાથ ન નૈન નિહારે. ૧૦

દોહા

ત્રતિયે શઠ ત્રિય લોકમે, વંશ વિરોધી હોય;
અર્થ ધર્મ અરૂ મોક્ષકો, ચહું ફલ બેઠો ખોય, ૧
હવન દાન પુન તીર્થ લે, વિધિવત ધર્મ અપાર;
યદ્યપિ વંશ વિરોધિ હૈ, ધર્મ કર્મ સહ છાર. ૨

ચોપાઇ

વંશ ત્રિયા સાસૂ ગુરૂ નારી, નૃપતિ વધૂ જનની સમ ચારી;
જનની પંચ વેદ વિધિ ગાઇ, વંદત ધરમી ધીર સદાઈ. ૧
પ્રમથ જીવ સહ માતુ અધારા, પીછે નિજ બલ કરત પ્રચારા;
નરહરિ કરત માતુકી મૈમા, જનની હિત ઉપજન ઉર પ્રેમા. ૨
પંચ માતુ પદ વંદન કરહી, સો જન જીવન મુકત વિચરહી;
પંચ માતુ વ્રતી વિપરીતા, ચતુરથ પાપી અધમ અનીતા. ૩
પંચમ શઠ પર નારિ પિયારી, નિજ પત્ની નિત વાસ કરારી;
અપર ઉદર બિંદુ પરવેશા, સો જિવ ભોગે ઉગ્ર કલેશા. ૪
દુર આશીશ લગે નિજ નારી, પર આધીન ભ્રમે ભવ ચારી;
પરવશ હોય પશુ તન ધરહી, વાર વાર જનમે અરૂ મરહી. ૫
ષષ્ટમ શઠ શીપ ગુરૂ વિરોધી, નિશ્ચય અધમ ગતી જિન શોધી;
ગુરૂ સમ અપર કવન ઉપકારી, વિધિ નિષેધ કહ કર્મ વિચારી. ૬
સત મિથ્યા દ્વે ભેદ બતાવા, સર્વ વ્યાપિ ઉર રામ લખાવા;
હરિ ગુરૂ કૃપા જીવ પર કરહી, જીતહિ સબે સ્વરૂપ વિચરહી. ૭
ગો અતિત ગોપાલ ગુસાંઈ, ધરિ સ્વરૂપ પ્રગટે જન તાંઈ;
અમિત યુક્તિ ઉપદેશ બતાવે, જન મન સમજિ પરમ પદ પાવે. ૮
વિશ્વ ચરાચર સર્વ નિહારા; ગુરૂ બિન જીવન કવન અધારા;
કોટિક કષ્ટ ઉપાય કરાવે, ગુરૂ કરૂણા બિન પાર ન પાવે. ૯
એસે ગુરૂ કરહી અપમાના, સો જિવ ભોગે નર્ક નિધાના;
કષ્ટ પાય પીછે પછતાવે, હરિહર ગુરૂ બિન કવન છુડાવે. ૧૦

દોહા

સપ્તમ શઠ ધન પાયકે, ખરચે દાન ન દેત
નિર આદર કર ભિક્ષુકો, આપ નર્ક ગ્રહિ લેત. ૧
મેં બડપન મનમેં બઢયો, ચિન્તા અમિત પ્રકાર;
બિન વિવેક બંધન પર્યો, ખોયો જન્મ અસાર. ૨

ચોપાઈ

હરિ માયા પાઈ અજ્ઞાની, બિન વિવેક મનમેં મમ માની;
હરિ માયા હરિ અર્થ લગાવત, નિશ્ચય જીવ વિષ્ણુપુર પાવત. ૧
કરી સત કર્મ ધર્મ શિર ધારત, નરહરિ દર્શન નયન નિહારત;
જીવત સુયશ મરે હરિ ધામા, યહિ માયા સારત સબ કામા. ૨
ગૌ બ્રાહ્મણ ભગની જનપોષા, સો જિવ સહજ હોત નિર્દોષા.
તીર્થ તડાગ કૂપ અરૂ વાપી, ધર્મ પ્રથા હરિહર અજ થાપી. ૩
અપની પુત્રી ધર્મ બિહાવત, સો નરનાર અમર પુર પાવત;
હરિ માયા સારત સબ કાજા, સમજ હીન શઠ કીન અકાજા. ૪
અષ્ટમ શઠ સુનિયે મમ માતા, મનુ ભગવાન કહી સત ગાથા;
નર મહિં નૃપ હરિ રૂપ કહાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ સુનાવે. ૪
નારી પુરૂષ દંડ સબ ભરતા, નૃપ અદંડ નીતી અનુસરતા,
પ્રજા પુત્ર વત, પાલહિ, રાજા, ભૂલિ ન, કરહી, કર્મ અકાજા. ૬
દંડ વિદંડ કરે નહિ કબહૂ, નિત્ય કર્મ નિતિ સંયુત સબહૂ;
પ્રજા નારિ સો પુત્રિ સમાના, ઈતર ભાવ દૃષ્ટી નહિ આના. ૭
ચોર ચુગલ ઠગ નર, વ્યભિચારી, જીવત પતી તજે શઠ નારી;
એસે અધમ પરખિ ગૃહિ મારે, નહિતર હદતે બહિર[1] નિકારે. ૮
મૃધયા[2] હેરિ[3] કરે મૃગરાજા, પ્રજા હેતુ કરહી સબ કાજા;
બાલક પ્રજા ગાય અરૂ નારી, ચારી પરવશ દેખુ વિચારી. ૯
શરણાં ગત કો દુઃખ નહિ દીજે, દે ઈન ત્રાસ નર્ક પદ લીજે;
તજિ, યે, નીત અનીત ચલાવે, સો નૃપ શઠકો તાત કહાવે. ૧૦

દોહા

ચાર વર્ણકી નાર જે, કરહી નિજ પતિ ત્યાગ;
નવમેં શઠ ત્રય લોકમેં, જીવ અધમ મંદ ભાગ. ૧
નિજ પતિ આજ્ઞા પાલકે, કરત ચર્ણ રૂચિ સેવ;
જીવત જશ હો જગતમેં, આખિર વંદત દેવ. ૨

ચોપાઈ

નિજ ભરથાર રામ સમ દેખે; અપર પુરૂષ ભ્રાતા કાર પેખે;
નર સુર ઇન્દ્ર આધિક કો આના, પતિ બિન દૂસર તાત સમાના ૧
અંધ બધીર જરઠ અંગ હીના, હરિહર સમજે નાર પ્રવીના;
હો ધનવંત કિ દીન દુ:ખારી, કર્મ ગતી લખિ સેવત નારી. ૨
અમિત ત્રાસ દેવહિ પિય અપના, સતી નારિ નહિ કરહિ કલપના;
અમિત ત્રાસ અપનો મન મારે, પર મુખ સતી શબ્દ નહિ સારે. ૩
પૂરવ જન્મ કર્મ જિવ કીના, સમજિ મર્મ અપને શિર લીના;
સાધવિ નાર કરહિ પતિ સેવા, વ્યાપક નાથ લખહિ હરિ ભેવા. ૪
એસે પિયુ સંગ કરત વિરોધા, તે શઠ નારિ અધમ મગ શોધા;
નર્ક નિવાસ કરહિ સો નારી, પતિ વંચક ભટકહિ ભવ ચારી. ૫
દ્વિતિય જન્મ પાઈ તરૂણાઈ, પતિ વિયોગ વિધવાપન પાઈ;
વિધવા ગર્ભ હરત ગતિ કૈસી, પ્રેત પિશાચ નિશાચરિ જૈસી. ૬
ગર્ભ પાત પાતક અતિ ભારી, ભોગેહિ ગર્ભ યોનિ નરનારી;
તીન ક્રોડ રોમાવલિ આલા, ગર્ભ યોનિ ભોગહિ યહિ કાલા. ૭
દસમે શઠકી ગાથ સુનીજે, સમજિ મર્મ જ્ઞાની જન રીઝે;
પૂરવ જન્મ પુણ્ય પ્રભુતાઈ, સંત સમાગમ જેહિ જિવ પાઈ. ૮
કરિ સત સંગ રામ ગુણ ગાવા, પ્રબલ ભજન વૈરાગ બઢાવા;
વશ વૈરાગ પ્રેમ ઉર આઈ, જગ જૂઠો સત રામ સગાઈ. ૯
સમજી સર્વ વિષય મન ત્યાગી, જગ પરપંચ તજ્યો બડ ભાગી;
પ્રિયા વંશ તજિ ભયો ઉદાસા, એકાએક વિપિન મહિ વાસા. ૧૦

દોહા

સત ગુરૂ બોધે જ્ઞાન મત, સો શિષ લીનો ધાર;
સત આતમ મિથ્યા જગત, એકહિ રામ અધાર. ૧
મમ સ્વરૂપ વ્યાપક સદા, નારી પુરૂપ ન ભેદ;
સંગ દોષ સમજ્યો નહી, આખિરમે અતિ ખેદ. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મ અગ્નિ ઉચરે મુખ બાની, નીચ ઉંચ કહું પ્રથા ન જાની;
ઇન્દ્રી સર્વ કરહિ નિજ કાજા, જહિમેં, ગિને ન કાજ અકાજા. ૧
ગંધ સુગંધ ઉંચ અરૂ નીચા, વાયુ સળંગ રહત સબ બીચા;
મારૂત લીપે ન ગંધ સુગંધા, તનતે બ્રહ્મ સદા નિરબંધા, ૨

રવિ મુખ વિશ્વ કરે બહુ કર્મો, રવિ સન લગે ન ધર્મ અધર્મો;
માખી કરે ન અનલ નિવાસા, ઇન્દ્રી બ્રહ્મ કરહિ કિમ ત્રાસા, ૩
વિશ્વ ચરાચર મુજ મહીં દેખૂ, મમ સ્વરૂપ નરનારિ ન પેખૂ;
આદિ રૂ અંત નહી મમ રૂપા, બ્રહ્મ અસ્મિ આદી બડ ભૂપા, ૪
બ્રહ્મવાદ બોધત નિત બાની, તત્વ દર્શી જન પરમ સુજાની;
યદ્યપિ વિષય દેખી મન હર્ષે, યોગ વિયોગ બુદ્ધિ ચિત પરસે. ૫
સુક્ષમ તર્ક સ્ફુરે અઘ મૂલા, ઇનિતે ઇતર કવન દુઃખ શૂલા;
અતિ સુક્ષમ માયા ઉર આઈ, વૃથા બકે મુખ જ્ઞાન સદાઈ. ૬
બ્રહ્માકાર વૃત્તિ નહી હોવે, આખિર ચર્મ દૃષ્ટિ મન મ્હોવે;
જન્મ મરણ જાલિમ જિવ રોગા, મિટયો ન સદ્દગુરૂ પાય સંયોગા. ૭
સુક્ષમ બીજ તરૂ બડ ભાઈ, વિષય આશ પસરી ઉર આઈ;
સંગ દોષ સમજ્યો નહિ જ્ઞાની, આખિર ભઈ મોક્ષ મગ હાની. ૮
વિષય સંગ વૃત્તિ ભઈ દીના, અહો નિશિ ચાહત કર્મ મલીના;
બ્રહ્મ જ્ઞાન મારગ અતિ ઝીના, લખે પ્રગલ કોઉ પુરૂષ પ્રવીના. ૯
નીચ કર્મ શોભે નહિ જ્ઞાની, ડૂબહિ આપ અપર કર હાની;
ઇનિતે અપર કવન શઠ માતા, જ્ઞાન પાય અઘ કર્મ સુહાતા. ૧૦

દોહા

એકાદશ શઠકી કથા, કહત શર્મ મોહિ માત;
બડે પુરૂપકી ગાથકો, વદત ચિત્ત શરમાત. ૧
માત તાત ગુરૂ ઇષ્ટકી, નિંદાતે અતિ પાપ
સુની સુનાઈ કહતહું, જનની કરિહું માફ. ૨

ચોપાઇ

સદ્દગુરૂ સમ કો જગ અઘહારી, વિશ્વ ચરાચર નીતિ સુધારી;
સદ્દગુરૂ સમ કરિહૈં, કો બોધા, વેદિક ધર્મ સનાતન શોધા. ૧
સદ્દગુરૂ સમ કરિહૈં કો પારા, કોટિક જીવ જ્ઞાન દે તારા;
સદ્દગુરૂ સમ કો અપર સનેહી, પરહિત ધરત પ્રગટ નર દેહી. ૨
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, સ્વારથ રત સહ પ્રીત પસારી;
સ્વારથ વિગર મુખે નહિ બોલે, એક એક અંતર નહિ ખોલે. ૩
સંત સરલ ચિત પર ઉપકારી, સમ ઉપદેશ કરત નર નારી;
મેં મમતા નહિં માન બડાઈ, સત ઉપદેશ કહત સમજાઇ. ૪

વિધિ નિષેધ દે કર્મ અનાદી, ભૂલે જીવ અમિત પરમાદી;
કર્મ વિભાગ મર્મ નહિં જાને, વિકરમ કર્મ કરત મન માને. ૫
સદ્દગુરૂ શરણુ સહજ ચલિ આવે, કર્મ ભેદ સો વિલગ બતાવે;
અમિત યુક્તિ હરહી અજ્ઞાના, અમર લાભ આતમ દે દાના. ૬
આતમ અન આતમ દે શદ્ધી, પરમ પ્રકાશ હોય જન બૂદ્ધી;
સ્વે સ્વરૂપ સમજે શિષ શૂરા, જનમ મરણુ મેટહિ અઁકૂરા, ૭
ભાવા ભાવ મિટે મોહ મમતા, જ્ઞાન અગ્નિ ઇન્દ્રી મન દમતા;
માયા વીઘ્ન કરે નહિ કબહી, વ્યાપક રામ લખ્યો ઘટ સબહી. ૮
નામ રૂપ માયા જડ ભાસે, સ્વે સ્વરૂપ લીનો નિર આશે;
ગુરૂ પ્રતાપ પૂરણુ પદ પાવા, ભાવ માત્ર જગ ભાન ભુલાવા. ૯
જન્મ મરણુ ભ્રાંતી મય ભાસે, લખ્યો રૂપ કોઉ અપર ન ત્રાસે;
વિશ્વ ચરાચર બ્રહ્મ સ્વરૂપા, જહઁ તહઁ દ્રષ્ટિ પડે નિજ રૂપા. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ જડ જાનિયે, ચેતન અપનો રૂપ;
સમજિ મર્મ શાંતી ગ્રહે, સદ્દગુરૂ કૃપા અનૂપ. ૧
જન્મ મરણુ જાકો નહી, અહો નિશિ આતમ ધ્યાન;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ નિજ, યેહિ ગુરૂ ઉત્તમ જ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

જીવન મૂક્ત લાભ જિવ પાવા, સદ્દગુરૂ કૃપા સ્વરૂપ લખાવા;
ધન્ય પુરૂષ આતમ અનુરાગી, ત્રિગુણ તાપ આશા તજી ભાગી. ૧
સદ્દગુરૂ કૃપા સમજ યહ આવે, તો જિય સહજ મોક્ષ પદ પાવે;
સદ્દગુરૂ કૃપા વૃત્તિ વૈરાગા, કરિ સત સંગ તજે જિવ રાગા, ૨
સદ્દગુરૂ કૃપા સંશે સહ ભાગે, તજિ અઘ કર્મ જીવ જગ જાગે;
સદ્દગુરૂ કૃપા બને સત કર્મા, તો છૂટે જિવ સર્વ અધર્મા. ૩
સદ્દગુરૂ કૃપા મોક્ષ પદ પાવે, ફેર જીવ જમ જાલ ન આવે;
સુનહુ માતુ યે સદ્દગુરૂ ગાથા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિવર જસ ગાતા. ૪
સદ્દગુરૂ સો પરમારથ વાદી, સ્વારથ રત સો જ્ઞાન પ્રમાદી;
સ્વારથ રત જગ બોધ સુનાવે, ચંચલ ચિત માયા મન ભાવે. ૫
પક્ષ જ્ઞાન દે પંથ ચલાવે, વેદ શાસ્ત્ર સદબોધ, ન, લ્હાવે;
કલ્પિત પંથ કર્મ જડ વાદી, અનરથ રત વિષયા રસ સ્વાદી. ૬

વેદ, શાસ્ત્રકી, સાખ પજેવે, અલ્પ બુધ્ધિ નારી નર મોવે;
અલ્પ બોધ બોધે નરનારી, ધર્મ, સનાતન, નીતી ઉજારી. ૭
ગુરૂ વિશ્વાસ અમિત જિવ ભૂલે, ભક્તિ વિવેક ત્યાગિ જગ ઝૂલે;
વેદ શાસ્ત્ર સંમતિ વિન માતા, મન મુખ જ્ઞાન મોક્ષ નહિ પાતા. ૮
બંધન, અમિત જીવ છુટ જાવે, જીવ ન છૂટે ગુરૂ બંધાવે;
ગુરૂ વિશ્વાસ વીશ્વ મહિં ભારી, જ્યા કરિ મોક્ષ લેત નરનારી. ૯
ગુરૂ હરિ સમજિ ચરણુ શિર દાના, મિથ્યા બોધ ન કરે પ્રવીના;
નિજ સુત સમજિ સત્ય ઉપદેશા, જીવ ભાવ ઉર હરરિ કલેશા. ૧૦

દોહા

શિષકો મિથ્યા બોધ દે, સો નહિ પુરૂપ પ્રવીન;
દયા હીન દંભી ગુરૂ, જિનકો શઠ કરિ ચીન. ૧
સત ઉપદેશત શાસ્ત્રયુત, શબ્દ સુનાવત સાર;
તરે તરાવે અપરકો, તરણી સમ સંસાર. ૨

ચોપાઇ

કો દશ શઠ સમ કો જગ પાપી, નૃપ અનુચર હુઈ નીતિ ઉથાપી;
હો પ્રધાન પર કાજ ન કરહી, અપર અકાજ ઉદર નિજ ભરહી. ૧
કહિ પ્રિય વચન નૃપતિ કરિ રાજી, દુષ્ટ હૃદય મહિં પરમ દુરાજી;
ન્યાય અન્યાય નજર નહિ દેખે, મિલે વિત્ત મારગ સોઈ પેખે. ૨
ઝૂઠહિ સાચ સાચકો ઝૂઠા, ન્યાય ધર્મ તે અધમ અપૂટા;
નૃપતિ કચેરિ અધર્મ ચલાવા, દુષ્ટ દાસ જિનકે મન ભાવા. ૩
ઉગ્ર ત્રાસ કરિ પ્રજા દુખારી, પીવ ત્રાસ જિમ નારિ બિચારી;
અનુચર સર્વ કાન અપને વશ, દખિ પ્રજા કોલૂ ખેંચત રસ. ૪
અંધા ધુંધ અન્યાય ચલાવા, નૃપતિ પ્રજામેં દ્વેપ બડાવા;
ન્યાય નીતિ સબકે શિર તાજા, ઉંચ રૂ નીચ પ્રજા અરૂ રાજા. ૫
લખિ અન્યાય અમિત જિવ કલ્પે, અલ્પ શબ્દ મુખતે સબ જલ્પે;
ભુપતિ પ્રજા નીતી ભઇ ભંગા, બઢયો, પ્રજા મહિં દ્વેપ અભંગા. ૬
ખલ અનુચર નૃપ નીતિ ઉજારી, નૃપ નિર્દોપ ભયો અઘ ભારી:
પ્રજા ન્યાય નૃપતિ નિજ કર્મા, નિયમિત કરત બઢત સુખ ધર્મા. ૭
અનુચર અમિત બુદ્ધિ બલદાના, લજે ન નૃપતી કર્મ નિધાના;
નૃપતિ પ્રજા દોનૂ સુખ ભારી; ઉભય લોક નિજ નીતિ સુધારી. ૮

નર મહિ નૃપતિ સદા હરિ રૂપા, ન્યાય નીતિ મર્યાદ સ્વરૂપા;
અનુચર અધમ કરે નૃપ ભૂલા, પ્રજા વિરોધ ચલ્યો દુખ મૂલા. ૯
ઉખરી પ્રજા કાર તજિ કૈસે, તજિ મર્યાદ ચલે દધિ જૈસે;
ચિંતા વિવિધ ભઈ નૃપ ભારી, દુષ્ટ પ્રધાન કીન સબ ખ્વારી. ૧૦

દોહા

પ્રીય પુત્ર સમ સમજી કે, મહિપતિ અરપ્યો કામ;
અનુચર અધમ પ્રતાપતેં, બિગડયો કામ તમામ. ૧
ખાઈ નિમક ખોટી કરે, તે અનુચર ધિક્કાર;
જીવત અપયશ જગતમેં, આખિર નર્ક દુવાર. ૨

ચોપાઇ

ત્રય દશ વો શઠ, અજ્ઞ, અનૂપા, નરતન પાય ભયો પશુ રૂપા;
મોહ પાશ અપને ગલ ડારી, અહો નિશ કરત કહત જ્યું નારી. ૧
તિય સંમતિ સબ કાજ કરાવે, અપર શીખ ઉરમેં નહિ લાવે;
માત તાત ભ્રાતા ગુરૂ દેવા, સર્વ ત્યાગ પ્યારી પદ સેવા. ૨
વૃદ્ધ સલા કોઉ દેત સુભાગે, શ્રવણ સુનત શત્રૂ સમ લાગે;
છલી નાર અપને વશ કીના, વિષયાશક્ત ભયો પરવીના. ૩
પરવશ પર્યો જોર નહિ લાગે, રામ ભક્તિ વિન ભયો અભાગે;
વાર વાર પાપી શિર કૂટે, રામ કૃપા, વિન, કિમ, કરિ છૂટે. ૪
સમ હો પાપ પુન્ય દ્વૈ તગલી, નરતન મિલે જીવકો જગલી;
કેવલ મોક્ષ હેતુ નર દેહી, કર સત સંગત રામ સનેહી. ૫
હરિ ગુરૂ ભક્તિ કરે જિવ જગલી, બુદ્ધી દોષ દૂર હો તગલી;
તીનહુ દોષ બુદ્ધી હો, નાશા, તો જિય ભાસે પરમ પ્રકાશા. ૬
જીવન મોક્ષ લાભ જિવ પાવે, નિર અંકુશ હો રૂપ સમાવે;
કોટિક જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઈ, હરિહર ગુરૂ જિન શરણ સઁભાઈ. ૭
ધર્મ સનાતન અંકુશ ધારા, જેહિ જગ જીવન જન્મ સુધારા;
નરતન પાય વિષય રસ ચહાવા, અજર અમર સુખ સહજ ગુમાવા. ૮
ઇષ્ટ દેવ સમ પ્રિયા પિયારી, ખુશી રહત નિત વદન નિહારી;
ગુપ્ત ગાથ નારી સન કેવે, બૂજત મીત્ર ભેદ નહિ દેવે. ૯
અલ્પ બુદ્ધિ પોચ શઠ નર તન, અહો નિશિ ચિંતન એક વિષય મન;
હરિ હર ગુરૂ પદ પ્રીત ન લાગી, અંત ત્યાગિ સબ ચલ્યો અભાગી. ૧૦

દોહા

કથા ચતુર દશ શઠનકી, સુનિ ઉર ધરિયે સાર;
શઠ બુદ્ધી તજિ ભજન રત, સુલભ તરે સંસાર. ૧
કર્મ સકામી શઠ સદા, નિષ્કામી નિર બંદ;
પ્રબલ પ્રેમ પ્રભુ ભક્તિમેં, રંચ રહત નહિ દ્વંદ. ૨

ચોપાઈ

વેદોયુક્ત કરત વિધિ કરમા, અધરમ તર્ક રહિત ચિત શર્મા;
હવન યજ્ઞ પુન્ય દાન કરાવે, દાન સમય અભિમાન ન લાવે. ૧
સરલ ભાવ સબસે ઉર રાખે, મિથ્યા વચન રંચ નહિ ભાખે;
હરિહર ભક્તિ કરે ચિત લાઈ, રામ મંત્ર ઉર ધુની સુહાઇ. ૨
સર્વ ઇન્દ્રિ મન સંયમ રાખે, મિથ્યા કર્મ ન ઉર અભિલાખે;
લોભ વ્રત્તિ ઉરમેં નહિ આવે, સંત સમાગમ ભક્તિ સુહાવે. ૩
અહોનિશિ દશા એક ઉર ધારે, સો નિજ જીવન જન્મ સુધારે;
કરિ શુભ કર્મ કરે નહિ આશા, તો નિશ્ચય જિવ મોક્ષ નિવાસા. ૪
કરત આશ ફલકી જિય કૈસે, તરણી તીર ઉલટ દધિ જૈસે;
કર્મ સકામ મોક્ષ નહિ પાવે, વાર વાર જિવ જન્મ ધરાવે. ૫
પૂરવ જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઈ, વિવિધ ભોગ ભોગો મમ ભાઈ;
હય ગજ રથ વિત ભરે ભૅંડારા, અર્વ ખર્વ કહું લહે ન પારા. ૬
કરિ શુભ કર્મ કીન ફલ આશા, સુખ સંપત્તિ સો કર્મ પ્રકાશા;
સુખ સંપતિ વશ ભક્તિ ન ભાવે, અહો નિશ સરસ વિષય સુખ ચ્હાવે. ૭
જો કછુ કરે તો કર્મ સકામા, જ્યા કરિ લખે ન વ્યાપક રામા;
કર્મ સકામા જન્મ ફલ દાતા, જ્ઞાન બિના જિવ મુક્તિ ન પાતા. ૮
પુન કરિ બઢે પ્રજા વિત ભારી, વિષય વિવશ જીવ બન અહઁકારી;
નરક દુવાર કામ અરૂ ક્રોધા, સનમુખ ચલે જીવ બિન બોધા. ૯
યાતે કર્મ કરો નિષ્કામા, જ્યા કરિ જીવ મિલે ઘનશ્યામા;
ઉભય કર્મ કરિ મર્મ ન પાવે, સો શઠ શઠકો તાત કહાવે. ૧૦

દોહા

કર્મ સકામીકી કથા, કહી શાસ્ત્ર અનુસાર;
સમજિ મર્મ ઉરમેં ધરે, સુખ પાવહિ નરનાર. ૧
પંચમ દશ શઠકી કથા, કિમ કરી લખું બઢાય;
અધમ જાત અઘ દ્વારમેં, જન્મ અમોલખ પાય. ૨

ચોપાઈ

નર તન રતન મોક્ષ કર ખાની, સમજહિ સુજન સયાન સુજ્ઞાની;
સર્વ જીવ સાક્ષી હરિ દેવા, કરિ સત સંગ લેત યહ ભેવા. ૧
મિત્ર ભાવ અપને ઉર આતા, જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાતા;
મિત્ર ભાવ સમ ધર્મ ન આના, સર્વ જીવ સન પ્રેમ સમાના. ૨
ઘટ ઘટ પ્રગટ રામ લખિ ભેવા, સમજિ સજાત કરત જન સેવા;
જ્ઞાન રતન ધન નર તન માંહી, અપર શરીર મોક્ષ જિય નાંહી. ૩
નર તન પાય કરહી કુસંગા, અવશ્ય જીવ હો અધમ નિસંગા;
કામ ક્રોધ વશ પાપ કમાવે, દે વિશ્વાસ ઘાત કરિ ધાવે. ૪
દે વિશ્વાસ ઘાત કોઉ કરહી, રૌ રૌ નર્ક અવશ્ય વહ પરહી;
દે વિશ્વાસ મિત્ર જેહિ કીના, પ્રેમ ભાવ વશ સર્વ અધીના. ૫
જલથલ નભચર જીવ અપારા, નર સુર અસુર પ્રેમ વશ સારા;
પ્રેમ ભાવ વશ સર્વ બઁધાવે, એક એક આધીન રહાવે. ૬
પિતા પુત્ર માતા અરૂ ભાઈ, વિન વિશ્વાસ ન એક સગાઈ;
ધરિ વિશ્વાસ ધરે શિર ધર્મા, ચલત રાહ અધરમ ચિત શર્મા. ૭
વિન વિશ્વાસ મનુષ્ય તન કૈસા, જલ બિન કૂપ કાક શઠ જૈસા;
દે વિશ્વાસ કરત શઠ ઘાતા, નરક પઠાવત નરહરિ નાથા, ૮
મિથ્યા અધરમ અમિત કહાવે, મિત્ર ઘાત સમ એક ન આવે;
યમ ગણ ડરત સમજિ ઈન મર્મા, મિત્ર ઘાત સમ કવન અધર્મા. ૯
સબતે અધિક પાપ યહિ ભારી, હૃદય વિચારિ ચલહુ નર નારી;
દે વિશ્વાસ ઘાત કોઉ કરહી, પ્રેત પિશાચ નીચ તન ધરહી. ૧૦

દોહા

કહિ મારે સો મિત્ર સમ, તાહિ ન શત્રૂ જાન;
કપટ કરે નિજ મિત્રસેં, સો શઠ શત્રુ નિધાન. ૧
ષોડષ શઠ અધિકાર બિન, દાન દેત જન સોય;
હર્યો વિત્ત હાની ભઈ, અર્થ ધર્મ ફલ ખોય. ૨

ચોપાઈ

દ્રવ્ય દોય જગમેં કહુ ભાઇ, કરિ સત સંગ જ્ઞાનિ ગમ પાઇ;
મહિ વિકાર વિત પ્રગટ પ્રકાસે, જ્ઞાન વિત્ત બુદ્ધી કરિ ભાસે. ૧
જ્ઞાન રતન ધન બુદ્ધિ પિયારા, વેદ શાસ્ત્ર હરિ કૃપા નિહારા;
હરિ ગુરૂ કૃપા પાઈ જેહિ પ્રાની, વેદ શાસ્ત્ર સત નીતિ પિછાની. ૨

નીતી ત્યાગ કરે નહિ કબહી, વિધિવત કમ કરે જન સબહી;
જડ ચેતન દ્રવ્ય દાન સધીરા, જેહિ અધિકાર દેત મતિ ધીરા, ૩
મહિ વિકાર જડ દાન કરાવે, ચેતન શબ્દ મર્મ જન પાવે;
કર કરિ દાન હોત જડ ભાઈ, ચેતન જન મુખ બોધ સદાઈ ૪
ઉભય દાન અધિકારી કહિયે, બિન અધિકાર દાન કિમ દહિયે;
ભૂખે નીર પિપાસ અહારા. ઉભય હોત વિપરિત વ્યવહારા. ૫
ઉભય પુત્ર જનની ઢિગ આવે, ક્ષુધા શબ્દ નિજ માત સુનાવે;
પ્રૌઢ પુત્ર વ્યંજન દે ભારી, શિશુ પય પાવત હૃદય વિચારી. ૬
જો વિપરિત અહાર દે માતા, કલ્પે પુત્ર ત્રાસ હુવ માતા;
બિન અધિકાર દાન દે કરહી. ચારૂ પદારથ નિજ કર હરહી. ૭
અધિકારી લે દાન પ્રબૂધ્ધા, સર્વ કર્મ કરહી અતિ શુધ્ધા;
બિન અધિકાર દાન લે પાપી. કરહિ કમ સબ નીતિ ઉથાપી. ૮
બિન અધિકાર જ્ઞાન ધન પાવે, ત્યાગ કર્મ સત અધમ કહાવે;
લઘુ ભાજન કિમ ઉદધિ નિવાસા, કર્મ હીન કિમ જ્ઞાન પ્રકાશા. ૯
બિન અધિકાર કરે કોઉ કાજન, હાની હોય રંક અરૂ રાજન;
નર સુર રાવ રંક કોઉ નારી, ધર્મ હીન સો અવશ્ય દુઃખારી. ૧૦

દોહા

જડ ચેતન દે દાન જગ, નિર્ણય કહે વિચાર;
નિર અધિકારી ગમ નહી, અધિકારી લે સાર, ૧
સપ્તમ દશ શઠ વિશ્વમે, નરતન ધરત અસાર;
નિજ સ્વભાવ તે કષ્ટ લે, લે ન શકે કછુ સાર ૨

ચોપાઈ

સુનહુ માતુ મમ સુમતિ સયાની, સપ્તમ દશ શઠ સમ કો પ્રાની;
ઉત્તમ નરતન પાય અજાની, સત મિથ્થા સત સંગ ન જાની. ૧
મન મુખ કર્મ કરહિ ચિત ચહાવા, ધર્મ સોઇ સત અપન સુહાવા;
કલ્પિત બાત બકે મુખ બાની, લખે ન આપ અપર કરિ હાની. ૨
મિથ્યા દોષ દેત નહિ લાજા, ઉભય લોક ભલ કાજ અકાજા;
ન્યાય પક્ષ ચિત કબૂ ન ચહાવે, અધમ અન્યાય અનીત સુહાવે. ૩
અરિ સન પ્રીત મિત્ર અરિતાઇ, શઠ નિજ કુલકી ચહત ભલાઇ;
વિપ્ર વૃધ્ધ જાચક કોઉ આવે, કૂર દ્રષ્ટિ કટુ શબ્દ સુનાવે. ૪

દૈન કહે નહિ દેત કદાઈ, કરત કાજ સબ ક્રૂર સદાઇ;
કરિ ન શકે કછુ બકે અપારા, જીવત પ્રેત જન્મ ધિક્કારા. ૫
સર્વ પ્રકાર બુધ્ધિ બલ હીના, દુર વ્યસની, દંભી શઠ દીના;
દુર્બલ, હો કરિ સબલ વિરોધા, અવશ્ય મરણુ હાંસી મગ શોધા. ૬
દોકી બાત લખે બિન અંધા, કરિ ઉત્પાત બકે શઠ ગંદા;
મનુષ્ય માત્ર કર વેર અજાની, ભવમેં ડૂબ મર્યો બિન પાની. ૭
પરધન હરણુ પ્રબલ ચતુરાઇ, સિંહ ગાય જિમિ અજા કસાઇ;
નિજ કુલ આદિ સર્વ સંસારા, ખલ જગ જન્મ હેતુ અનચારા. ૮
અપનો અનહિત કીન અભાગી, કિંમ હિત કરહિ અપર સઁગ લાગી;
નરતન રતન ન શકયો સઁભારી, આખિર ચાલ્યો સર્વ વિચારી. ૯
પશુ પક્ષી જલ જીવ અપારે, નરતન ચિંતવત સર્વ બિચારે;
સુર સુરપતિ, અમરાવતિ વાસા, યદ્યપિ નર તન હેતુ ઉદાસા. ૧૦

દોહા

નર તનમેં હરિ, નહિ ભજે, ચૂકયો અતિ અવસાન;
અલ્પ મતી ઇન્દ્રિ વિવશ, દીન વિષયકો દાન. ૧
ઉભય લોકતે ભ્રષ્ટ હો, અંત બહયો અઘ ધાર;
જનની બોધ વિચાર ઉર, મમતા મોહ વિસાર. ૨

ચોપાઈ

જય જનની મમ માતુ પ્રવીના, મેં મતિમંદ ચરણુ રજ દીના;
અલ્પ બુધ્ધિ કરિયે કયા બોધા, તોહિ પ્રતાપ મોહિ મિલ્યો પ્રબોધા. ૧
સત્રા શઠ ગાથા કછુ ગાઈ, વિનય કીન કછુ સુની સુનાઇ;
સાર ગ્રહી મમ માતુ સયાની, તુમ સમ ભક્તિ કરે કો પ્રાની. ૨
પક્ષ ત્યાગિ નિજ પુત્ર પ્રબોધા, તવ લઘુ બાલ ભક્તિ મગ શોધા;
તવ ઉપદેશ બૂદ્ધિ સ્થિર થાવા, ચિત ઉપરામ ભક્તિ રસ પાવા. ૩
જનની કૃપા ભયો વિશ્વાસા. વિપિન વસ્તિ મહિં રામ નિવાસા;
વિપિન વસ્તિ દ્વય હે મન ભર્મા, વ્યાપક રામ લખ્યો ઉર મર્મા. ૪
ત્રિપિન વસ્તિ ઉર ભેદ ન કીજે, પ્રથમ બોધ માતા ઉર લીજે;
રામ ભક્તિ વૈરાગ્ય બઢાઇયે, પુત્ર ભાવ ઉરતે વિસરાઇય. ૫
તન લગિ પુત્ર પિતા પ્રિય માતા, અલ્પ મોહ વશ ભક્તિ ભુલાતા;
જન્મ જન્મ સુત માતુ મિલાવે, રામ ભક્તિ અવસર કબ આવે. ૬

પૂરવ પુન્ય પ્રબળ પ્રભુતાઇ, રામ ભક્તિ સુત માતુ સુહાઇ,
જનની મર્મ સમજિ લખિ દાસા, રામ ભજન મહિં કરહુ ન ત્રાસા. ૭
તપ ત્યાગન મુહિ વચન સુનાવે, કંપત ગાત પ્રાણુ દુખ પાવે;
નિકસે પ્રાણુ જાય ભલ દેહા, યદ્યપિ તજૂ ન રામ સનેહા. ૮
જબતે મધુવન કીન, નિવાસા, પલ પલ બઢત પ્રેમ પરકાશા;
રામ મંત્ર નિર્મળ ચિત રહાવા, જગ પ્રપંચ મન ભાવ મિટાવા. ૯
સત્રા શઠકી વિગત સુનાઈ, અધિક એક ચાહત કિમ માઇ;
ધર્મ વિચાર શાંતિ ઉર ધરિએ, દે આશીષ ગવન ઘર કરિએ. ૧૦

દોહા

નિજ સુતકે કલ્યાણુહિત, માત તાત અતિ પ્રેમ; ૧
સો નિજ ધર્મ વિસારકે, કાહે ચુકાવત નેમ;
હરિ બેમુખ હાંસી જગત, નિજ કુળ લાગહિ લાજ;
ચર્મ દૃષ્ટિ મન મોહ વશ, બિગડે કાજ અકાજ. ૨

ચોપાઇ

જનની પદ વંદે ધ્રુવ બાલા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા;
પ્રેહ વશ વિકલ વચન નહિ આવા, ઉર મહિં અજપા રામ જપાવા. ૧
કપટિ માત મન કરત વિચારા, છળિએ હરિજન કવન પ્રકારા;
મમતા મોહ ન માન બડાઇ, તજિ અહંકાર રામ લવ લાઇ. ૨
સત્રા શઠ મહિં લીક[1] હમારી, રામ ભક્ત સુત કરૂં દુખારી;
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઇ, છલી માતુ ઉર વિરહ બઢાઇ. ૩
રે શઠકી શઠ મેં સુર નારી, જન ત્રાસત ધિક બુદ્ધિ હમારી;
નિજ કૃત નીચ સમજિ ઉર ત્રાસા, રટત રામ મન પર્મ ઉદાસા. ૪
દ્વીતિય સુર ઉર કરત વિચારા, સુધરે કારજ સર્વ બિગારા;
નારદ રૂપ ધર્યો તતકાલા, પ્રગટ ભયો કર વીણુ કુચાલા. ૫
નયન સેન સુર નારિ જગાઇ, સંગ દોષ નિજ કર્મ ભુલાઇ;
હરિ હરિ કરિ કર બીન બજાવા, શામવેદ ભક્તી રસ ગાવા, ૬
ધ્રુવ હરિ ભક્ત સુની મુનિ બાની, નિજ ગુરૂ સમજે શિષ્ય સુજાની;
પ્યાસે નીર રંક નિધિ પાવા, તરજી ગુરૂ પદ શીશ નમાવા. ૭
દંડ સમાન પર્યો ગુરૂ ચરણા, પ્રબલ પ્રેમ ઉર કહાં લગી વરણા;
ધ્રુવ કર પકરિ અપન ઉર લાવા, કપટ ભાવ મુખ શબ્દ સુનાવા. ૮

૧. ગણત્રી.

રે મમ પુત્ર વિરહ કિમ ભારી, દેખી દશા મેં ભયો દુઃખારી;
સતગુરૂ શિષ્ય સમ નાંહિ સનેહા, એક જીવ ભાસત દ્વય દેહા. ૯
શિષ્ય બિન અપર કવન ગુરૂદાસા, ગુરૂ બિન ઉર કો કરે પ્રકાશા;
સુર પ્રેરત ગિરી છલિ નારી, મુનિ પદ વંદત પ્રબલ પુકારી. ૧૦

દોહા

આશ નાશ કરિ હરિ ભજે, કરત વિપિન મહિં વાસ;
દાસ દંભ તજિ દીનતા, યદ્યપિ માયા ત્રાસ. ૧
કાયા માયા રૂપ હે, રહ પ્રારબ્ધ અધીન;
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ સમય, સંત હોત નહિ દીન. ૨

ચોપાઈ

સુક્ષમ તન અતિશય અજ્ઞાના, વ્યાપક રામ મર્મ નહિ જાના;
સુર તન પાય કવન સુખ લીના, રાગ દ્વેષ છલ છીદ્ર પ્રવીના. ૧
પંચ તત્વ તન જન ધ્રુવ બાલા, રામ ભક્તિ રત પ્રેમ વિશાલા;
સરલ સ્વભાવ નહી તન શુદ્ધી, વૃત્તિ રામ પદ જગત વિરૂદ્ધી. ૨
છલી દેવ ગુરૂ માતુ પિછાની, વંદત હર્ષિ, જોરિ, યુગ પાની;
યદ્યપિ દેવ દયા નહિ લાવત, સમય સમજિ ધ્રુવ શબ્દ સુનાવત. ૩
જય મમ માત તાત ગુરૂ તારણ, દર્શન દીન આય તુમ આરણ;
જય ગુરૂ રાજ આજ ભલ આવા, શોક સિંધુ મોહિ ગિરત બચાવા. ૪
કોટિક કષ્ટ જીવ જંજાલા, ગુરૂ સર્વજ્ઞ હરે તતકાલા;
મમતા મન કરિ તન અધ્યાસા, જીવ અાદ્‌ વશ પાવત ત્રાસા. ૫
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, તન સબંધ કરિ જીવ દુખારી;
જાલિમ રોગ આધિ અરૂ વ્યાધી, ભોગત ભ્રમ વશ જીવ પ્રમાદી. ૬
કષ્ટ અપાર સહત નરનારી, રામ ભજન વિન ભ્રમત દુખારી;
ગુરૂ પંકજ રજ જબ તબ ભેટે, દે ઉપદેશ સર્વ દુખ મેટે. ૭
હરિ અજ્ઞાન જ્ઞાન ધન અરપે, જો શિષ્ય તન મન સર્વ સમર્પે;
દેહ ભાવ તજિ રહત વિદેહી, જીવનમૂક્તી હોત સદેહી. ૮
સદગુરૂ કૃપા અભય ફલ પાવે, જન્મ જાલ જગ જીવ ન આવે;
અલ્પ બુદ્ધી કહા કહું વિચારી, તુમ સર્વજ્ઞ લખો ગુરૂ સારી. ૯
મેં પંકજ રજ દાસ તુમારો, હરહુ નાથ યહિ કષ્ટ હમારો;
અધમ મોહ જનની ઉર આવા, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ ભક્તિ ભુલાવા. ૧૦

દોહા

સુક્ષમ અરિ ઉર પેઠિકે, વૃત્તી કરત કુચાલ;
જ્ઞાન અસી કર ધારિ કે, હરે શત્રુ તતકાલ. ૧
સુમતિ માતુ મન સમજિકે, ગવન કરે નિજ ગેહ;
વિઘ્ન હીન મેં હરિ ભજુ, સદ્‌ગુરૂ કૃપા કરેહ. ૨

ચોપાઇ

જોરિ ઉભય કર શીશ નમાવા, હરિ ગુરૂ એક સમજિ સ્થિર થાવા;
ત્રેહ વશ વિકલ ભયો ધ્રુવ ભારી, સમય સમજિ બોલી મહતારી. ૧
હાવ ભાવ કરિ રૂદન બઢાવા, કલ્પિત મિથ્યા શબ્દ સુનાવા;
હા ગુરૂ રાજ કષ્ટ મોહિ ભારી, પુત્ર વિયોગિનિ માતુ દુખારી. ૨
યહિ ગુરૂ પુત્ર એક હરિ દીના, સો તજિ તુરત વાસ વન કીના;
દયા હીન નહિ કીન વિચારા, મેં જનની જગ કવન અધારા. ૩
ઉભય માસ ભટકત વન આવા, ચલન ચહે નહિ બોધ સુનાવા;
પુત્ર પ્રપુત્ર બોધ કરિ હોવત, કર્મ પ્રધાન બીજ કિમ બોવત. ૪
સર્વ ક્રિયા કરિ બોધ સુધારે, તો જિવ કવન કષ્ટ શિર ધારે;
ભૂખ પિપાસ બોધ કરિ જાવત, નરહરિ નાથ ન અન્ન નિપાવત. ૫
જય મુનિ નારદ સંત સુજાની, સમય સમજિ બોલહુ મૃદુ બાની;
તવ ઉપદેશ પુત્ર ગૃહ આવે, માત રૂ તાત પ્રજા સુખ પાવે. ૬
જય ગુરૂરાજ કરહુ ઉપદેશા, જયા કરિ જાવે સર્વ કલેશા;
ધ્રુવ તપ ત્યાગિ ભવન પગ ધારે, તો જનની ઉર અનઁદ અપારે. ૭
ચુપ મુખ હોય કીન છલ ભારી, ભૂમિ ગિરી તન શુદ્ધિ વિસારી;
વિકલ વિદેહ વચન નહિ આવા, સમય સમજિ મુનિ વચન સુનાવા. ૮
રે ધ્રુવ ભક્ત કહું કહા બાની; સમય સમજ મમ પુત્ર સુજાની;
અવસર બીન બોધ વિપરીતા, જ્યું ઘટ ઉલટ નીર બિન રીતા. ૯
તવ જનની કયા બોધ સુનાવે, વ્યાકુલ દેખ દયા મુહિ આવે;
શુદ્ધ હૃદય અરૂ મન સ્થિર હોઈ, બોધ પાત્ર જાનો શિષ્ય સોઈ. ૧૦

દોહા

વિશ્વ વિષે ઉપરામતા, ગુરૂ સનમુખ આધીન;
વચન વિવેકી બોધ લે, ઉગરહિ પુરૂષ પ્રવીન. ૧
સુમતી સુને ન બોધ મમ, મન મલીન સુત ત્રાસ;
યાતે તું ઉપદેશ લે, કરિયે ભવન નિવાસ. ૨

ચોપાઈ

રે મમ પુત્ર ભક્ત બડ ભાગી, બચપન રામ ભક્તિ લય લાગી;
હરિહર ગુરૂ જનની હિતકારી, કયા વરણું સુત બુદ્ધિ તુમ્હારી. ૧
હરિ ગુરૂ માત વચન શિર ધારે, સો જન જીવન જન્મ સુધારે;
હરિ ગુરૂ હરિજન વચન સુહાવે, સો નિજ ભક્ત રામ મન ભાવે. ૨
ગુરૂ મર્યાદ ન તજત સુજાની, સુધરહિ કાજ હોય ભલ હાની;
પિંડ પ્રાણ લગ નિયમ નિભાવે, ગુરૂ આજ્ઞા નહિ લોપ કરાવે. ૩
તન મન ધન ગુરૂ અર્પણ કીના, શ્રેષ્ટ ભાગ ભક્તી પદ લીના;
શૂરવીર લેવહિ ગુરૂ શરના, વ્યાપક રામ લખ્યો કો ડર ના. ૪
સદ્ ગુરૂ કૃપા સર્વ ફલ પાવે, ધન્ય શિષ્ય ગુરૂ વચન નિભાવે;
સદ્ ગુરૂ સર્વ ધર્મ કર કરતા, સદ્ ગુરૂ સમ કો અપર સમર્થા. ૫
રે ધ્રુવ પુત્ર બુદ્ધિ બલ દાના, તવ હિત જનની ભઈહુ હેરાના;
દયા દ્રષ્ટિ દેખહુ મમ ભાઇ, કહા તપ કરિયે માતુ દુખાઇ. ૬
પુત્ર હેતુ જનની તન ત્યાગે, અતિ અપરાધ પુત્ર સન લાગે;
જનની ત્રાસ દેવ દુઃખ ભારી, માતા વંદત વિષ્ણુ મુરારી. ૭
નર સુર અસુર જીવ ચર જાતી, જનની ગાથા સર્વ સુહાતી;
ભક્ત માત સુમતી હરિ પ્યારી, પ્રથમ કીન ઉપદેશ વિચારી. ૮
સાધવિ માતુ ત્રાસ નહિ દીજે, પુત્ર ભવન હરિ મંત્ર જપીજે;
વસ્તી વિપિન વસે ઇક દેવા, મો સન પુત્ર લીન તેં ભેવા. ૯
વસ્તી વિપિન કરહુ ભલ વાસા, રામ ભજન બિન જીવ ઉદાસા;
વિપિન વસ્તિ તજિ ભાવ અશુદ્ધા, ભજન લીન સો પુરૂપ પ્રબૂદ્ધા. ૧૦

દોહા

વસ્તીમે હાની કહા, વનમે કહા વિશેષ;
રવિ, પ્રકાશ, સમ એકતા, રામ રમે સબ દેશ. ૧
ભવન ગવન ભલ કીજિયે, ગુરૂ આજ્ઞા શિર ધાર;
માત તાત આશીષ લે, સહજ તરહિ ભવ પાર. ૨

ચોપાઈ

યહિ મમ શીખ લખે સુત સારી, પ્રતિ ઉત્તર કરૂં હૃદય વિચારી;
ગુરૂ મર્યાદ ભંગ નહિ કરીએ, કરિ વિચાર મુખ વચન ઉચરીએ. ૧
સબતે શ્રેષ્ટ ગુરૂ મર્યાદા, પિંડ પ્રાણ લગ કરહુ ન બાદા;
જો કછુ કહયો સુન્યો તેં ભાઇ, કર ઉત્તર સત રામ દુહાઈ. ૨

અપને ઉર ધ્રુવ કરત વિચારા, કરિએ ઉત્તર કવન પ્રકારા;
યહાં તપ ટેક વહાં ગુરૂ માતા, કો વિધિ ઉત્તર કરહુ વિધાતા. ૩
જો જનની ગુરૂ હોય ન રાજી, તો બિગડે સુધરી સબ બાજી;
તપ હઠ ત્યાગ ઉલટિ ઘર જાવું, સર્વ વિશ્વમેં નીચ કહાવું. ૪
હરિ હર ભક્તિ કરત કોઉ ત્યાગે, યા સમ કો જિવ અપર અભાગે;
ઉભય પક્ષ કર મોર અકાજા, હરિહર આજ રખો મમ લાજા. ૫
ગુરૂ જનની હઠ ત્યાગિ સિધાવે, નહિ તન ત્યાગ પ્રાણ મમ જાવે;
સદ ગુરૂ ઉત્તર કહા સુનાઉ, અલ્પ બુદ્ધિ કછુ મર્મ ન પાઉ. ૬
ચિત્ર મૂર્તિ સમ ધ્રુવ સ્થિર રહેઉ, ગુરૂ સન્મુખ કહું શબ્દ ન કહેઉ;
પ્રેમ વશ વિકલ ભયો ધ્રુવ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી. ૭
સર્પ છછુંદરકી ગતિ પાઇ, સંકટ ધર્મ કરે **હરિ** સહાઈ;
થરથર તન ધ્રૂજત ધ્રુવ બાલા, છલી ગુરૂ બોલે તતકાલા. ૮
દયા દ્રષ્ટિ ત્યાગી સત નીતી, કહન લગે અપ શબ્દ અનીતી;
રે હત ભાગ્ય ભક્ત નાદાના, સદ્‌ગુરૂ શબ્દ હૃદય નહિ માના. ૯
દેશ કાલ અવસર નહિ ચીના, નિજ મત કારજ કરત નવીના;
નિજ જનની કરિ ત્રાહ પુકારે, જીવત દેહ અનલ કિમ જારે. ૧૦

દોહા

માત તાતકો ત્રાસ દે, પુત્ર નર્ક પદ લેત;
ઉપલ હીમતે ધ્વંસ હુય, પાક કૃષીકો ખેત. ૧
દુરાશીષ જનની લગે, ભક્તિ ભજન તપ નાશ;
ગુરૂ મર્યાદા ભંગતે, જન્મ મરણ જિય ત્રાસ. ૨

ચોપાઈ

ગુરૂ મર્યાદ ભંગ કરિ ભાઇ, કો જન જીવ ક્ષતે જગ પાઇ;
સદગુરૂ શબ્દ ભંગ કોઉ કરહી, જન્મ મરણ જગ યોનિ વિચરહી. ૧
જેતે ભક્ત મૂક્તિ પદ પાવા, ગુરૂ આજ્ઞા સત ભાવ નિભાવા;
તન મન ધન ગુરૂ અર્પણ કીના, જે જન ચારૂ પદારથ લીના. ૨
રાજપાટ સુખ સંપતિ ત્યાગા, ગુરૂ સુબોધ ઉર લગે સુભાગા;
સદગુરૂ શબ્દ કીન વિશ્વાસા, નિજ સ્વરૂપ પાયા તજિ આશા. ૩
તોયપુત્ર ત્યાગ મત અપના, ચલહુ ભવન બૈઠે હરિ જપના;
વિપિન વસ્તિ કારણ કહા ભાઈ, ભજન પ્રતાપ મિલે હરિ આઇ. ૪

યહિ ગુરૂ ગાથ શિષ્ય શિર ધરિયે, નિજ મત ત્યાગિ ગવન ઘર કરિયે;
આજ ભવન પદ ધરહુ ન બાલા, ગુરૂ તન ત્યાગ કરહી તત્કાલા. ૫
માત ગુરૂ ત્યાગે તન દેહી, તો કિમ હોવહિ રામ સનેહી;
માત ગુરૂ ગૌ હિંસા ભારી, માફ કરહિ કિમ દેવ મુરારી, ૬
સર્વ કાજ બિગડે જન તેરા, નહિતર વચન માન સુત મેરા;
સમય વિચાર કરહુ સુત કાજા, નહિતર હોવહિ અવશ અકાજા. ૭
હાનિ લાભ દે ગાથ સુનાઇ, કરહુ પુત્ર અપને ચિત ચાઈ;
અબલા સમ નહિ હોહુ દુખારી, પ્રગટ કરહુ નિશ્ચય નિજ સારી. ૮
આદિ અંત મધ લેહુ વિચારી, બિન વિચાર ખોવહિ ફલ ચારી;
પરમ ધર્મ સોઈ શિર ધરિયે, કારજ અપર પુત્ર પર હરિયે. ૯
બિગડે કાજ લગે નહિં કારી, અમિત ઉપાય કરે નરનારી;
દેશ કાલ અવસર સુત જાની, સત્ય ગાથ સોઉ બોલ સુજાની. ૧૦

દોહા

પ્રબલ યુક્તિ બોધે શશિ, નિજ હિત વારંવાર;
ભક્ત ભીડ ભંજન હરિ, ઉર પ્રેરે તતકાલ. ૧
દેશ કાલ અવસર લખી, પર્મ ધર્મ ઉર ધાર;
વંદી પદ ગુરૂ માતુકો, ધ્રુવ મુખ શબ્દ ઉચાર. ૨

ચોપાઇ

જય ગુરૂ રાજ માતુ જય મોરી, મેં લઘુદાસ ચરણ રજ તોરી;
મમ નિશ્ચય કહા કહૂ સુનાઈ, સવ શુધ્ધિ તુમતે હમ પાઈ. ૧
પંચ વર્ષ તન કહા હરિ જાનૂ, રામ ભક્તિ કહા મર્મ પિછાનૂ;
હાનિ લાભ પુન પાપ પ્રબોધા, વિલગ ભેદ સમજ્યો તવ બોધા. ૨
સર્વ ત્યાગિ કરિએ તન વાસા, ભજીયે રામ મંત્ર તજિ આશા;
વિપિન વાટ ગુરૂ મંત્ર સુનાવા, સુનત શબ્દ ઉરમેં સુખ પાવા. ૩
મહા મંત્ર મય વ્રત્તિ વિરોધા, દ્વીતિય પ્રગટ હોય તુમ બોધા;
તબતે પ્રબલ પ્રેમ ભો ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી. ૪
તપ સાધન તુમ રીત બતાઇ, વિધિવત સર્વ કરૂં ચિત ચ્હાઈ;
જનની ગુરૂ કીનો ઉપદેશા, તા મહિં ભંગ કીન નહિ લેશા, ૫
વારવાર ગાથા તુમ ગાઈ, કષ્ટ પડે તપ તજો ન ભાઈ;
જનની વચન કહયો સમજાઇ, હરિ દર્શન વિન ઘર નહિ આઇ. ૬

હરિ દર્શન બિન દર્શ દિખાવે, જનની તુર્ત ત્યાગિ તન જાવે;
જગ જિય હાસ્ય ધર્મ હો હીના, શર્મ હીન ફિરિએ હો દીના. ૭
યહિ ઉપદેશ દીન મમ માતા, કિમ કરિ ભવન ચલૂં હર્ખાતા;
તુમ ગુરૂ રાજ દીન યહિ બોધા, ઉત્તમ ધર્મ સનાતન શોધા. ૮
પ્રથમ બોધ મમ પ્રબલ પ્રમાની, અપર બાત બોલૂ કિમ બાની;
દ્રઢ નિશ્ચય મમ ડગે ન કબહી. અપર બોધ બોધે જગ સબહી, ૯
પ્રથમ બોધ કરહૂ સબ પારા, કહો, સો પાછે કરહુ વિચારા;
નરહરિ નાથ દર્શ નહિ પાવે, તબ લગ અપર શીખ નહિ આવે. ૧૦

દોહા

માત તાત ગુરૂ સો સહી, કરત ધર્મ મેં સ્હાય;
સુત જિજ્ઞાસૂ જાનકે, દે સત રાહ બતાય. ૧
ધર્મ કર્મ મે ત્રાસ દે, અધર્મમેં, અતિ પ્યાર;
એસે ગુરૂ માતા પિતા, ધિક ધિક વારંવાર. ૨

ચોપાઈ

મમ જનની ગુરૂ શીશ સદાઇ, જિનકી કૃપા ભક્તિ રતિ પાઈ;
જય જન તાત ન દોષ લગારા, તવ ઉર પ્રગટે પાપ હમારા. ૧
પૂરવ જન્મ અધમ ફલ ભારી, રામ ભજન મહિં કરત ખુવારી;
વિપિન વાસ કરિ હરિ ચિત ચ્હાવા, હેરિ ચોર સમ ધૂમ મચાવા. ૨
સુખ દુ;ખ હર્ષ શોક યહિ કર્મા, વિલગ સ્વભાવ દિખાવત ધર્મા;
પતિત પ્રવાહ એક તે એકા, પ્રગટ હોત હમ કીન વિવેકા, ૩
યદ્યપિ કર્મ અવસ્ય જડ રૂપા, વેદ શાસ્ત્ર વર્ણત મુનિ ભૂપા;
સુખ દુઃખ હર્ષ શોક મન માને, ચિત ઉપરામ ન કર્મ પિછાને. ૪
યુક્ત કર્મ લખિ આદર દીજે, કર્મ નિષેધ નિરાદર કીજે;
માત તાત ભ્રાતા ગુરૂ ભગિની, ધર્મ વૃક્ષ ધરિયે ઉર લગિની. ૫
દશ લક્ષણ નિજ ધર્મ સુહાવા, વિધિવત વિધિ જન અમિત સુનાવા;
અધર્મ કર્મ ધર્મ મહિં આવે, તો વો ધર્મ ન અધમ કહાવે. ૬
અધરમ યુક્ત ધર્મ કિમ કહીએ, લખિ ઉર મર્મ તુરત તજિ દઇએ;
અતિ પવિત્ર પય પાત્ર ભરાવા, મિલિ મુખ શ્વાન મલીન કહાવા. ૭
હરિહર પુરૂષ અર્થ નહિ આવે, જો પાવે તો પાપ કહાવે;
પુત્ર તાત પદ પૂજ કરાવે, જ્યા કરિ જન્મ મરણ દુઃખ જાવે. ૮

તાત ગુરૂ પદ નીર પખારે, લે ચરણોદક જન્મ સુધારે;
હરિહર અજતે અધિક પિયારા, તાત ગુરૂ આજ્ઞા શિર ધારા. ૯
તાત ગુરૂ ઉર ઇષ્ટ પ્રમાને, જિનકે વચન મોક્ષ નિજ માને;
પીંડ પ્રાણ લગિ નિયમ નિભાવે, હર્ષ શોક મહિં ભૂલ ન જાવે. ૧૦

દોહા

શ્વાન બાવરો તાત પદ, સ્પર્શિ કીન અનચાર;
ઝહર વિવશ બકને લગે, ખોટે શબ્દ અસાર. ૧
તેહિ અવસર સુત શોચકે, કર પદ બાંધત તાત;
કાર્ય હોય હાની મિટે, પુત્ર ન પાપિ કહાત. ૨

ચોપાઇ

સુતકો દોષ લગે નહિ કબહી, શ્વાન ઝહર બંધ્યો કહ સબહી;
કોઉ નહિ દેત પુત્ર કર ખોરી, કહ સબ તાત બુદ્ધિ ભઇ બોરી. ૧
બાવરે તાત દયા સુત લાવે, પ્રબલ પાપ નિજ વંશ ગુમાવે;
યાતે નાથ ચરણ રજ ચેરો, સત સિદ્ધાંત યહી ઉર મેરો. ૨
શ્વાન સમાન મોહ ઉત્પાતી, પ્રગટતહી તન જારત છાતી;
તુમ ત્રીકાલ જ્ઞાનિ સંપૂરણ, જનની રામ ભક્તિ કરિ પૂરણ. ૩
જિનકે મુખ મિથ્યા કિમ બાની, મિથ્યા મોહ ધર્મ કિય હાની;
તન અધ્યાસ ઝહર બો ભારી, ભવન ગવન કહો વગર વિચારી. ૪
કહાં વો જ્ઞાન વિવેક વિરાગા, ધર્મ વિરોધ કરો જગ રાગા;
નામ રૂપ મિથ્યા સંસારા, ભક્તિ વિહાય લગે તુહિ પ્યારા. ૫
સહ પરિવાર પુત્ર પિતુ માતા, તન લગિ સર્વ સજાતી નાતા;
અલ્પ જ્ઞાન અજ્ઞાન બઢાવા, તજે રામ મિથ્યા તન ચ્હાવા. ૬
તજિ કણ રામ તૂપ[1] મનભાવા, મોહ અધમ ઘટ વાસ કરાવા;
શ્વાન ઝહર એકહિ તન ત્યાગે, ભ્રમે મોહ વશ અમિત અભાગે. ૭
સબતે અધિક ગરલ યહિ મોહા, મોક્ષ લાભ જિવ કરત વિછોહા;
યાતે નાથ વિનય યહ મોરી, ગવનૌ ભવન કહૂ કર જોરી. ૮
સમજિ અનાથ તજો મમ દેવા, તન લગિ દાસ તજે નહિ સેવા;
હમકો બોધ પ્રથમ સત દીના, સોઇ જનની મમ માતુ પ્રવીના. ૯
વિપિન વાટ ગુરૂ મંત્ર સુનાવા, પાય શુદ્ધિ ઉત્તમ સ્થલ આવા;
સો સતગુરૂ સોઇ સત માતા, સત્ય સત્ય મોહિ શાક્ષિ વિધાતા. ૧૦

---

૧. ફોતરાં.

દોહા

પ્રથમ બોધકો ત્યાગકે, અપર કરૂ કોઉ કાજ;
ઘોર નરકમોહિ દીજિયે, વ્યાપક હરિ મહારાજ. ૧
અલ્પશબ્દ મમતાવિવશ, અગ ના ધરૂં મેં શીશ;
ભવન ગવન ભલ કીજિયે, માત તાત ગુરૂ ઈશ. ૨

ચોપાઈ

સમયસમુજિ બોલા ગુરૂ ક્રોધી, રે હત ભાગ અધમ ગતિ શોધી;
શઠ કે શઠ શઠ શબ્દ સુનાવા, ધર્મ વિવેક નીતિ વિસરવા. ૧
માત તાત ગુરૂ દોષ લગાવે, કરિ અઘ કર્મ વિષ્ણુ કિમ પાવે;
શ્વાન મિશાલ દેત ગુરૂ માતા, પ્રસન્ન હોય લખિ મર્મ વિધાતા. ૨
માત તાત ગુરૂ નિંદા કીજે, ભક્ત ભેદ લખિ નરહરિ રીઝે;
ભક્ત શિરોમણિ હરિમન ભાવે, માત તાત ગુરૂ અવગુણ ગાવે. ૩
રે હત ભાગ કહૂ, કા, તોકો, શ્વાન સમાન ગિનત શઠ મોકો;
નિજ જનની મમતા વશ કહહી, ગર્ભ યોનિ જઠરા દુઃખ લહહી. ૪
ગર્ભ યોનિ સમ કષ્ટ ન દૂજા, હમ ત્રિકાલ દર્શી ઉર સૂજા;
યહ સબ કષ્ટ તોહિ શિર આવે, કષ્ટ પાય પીછે પસ્તાવે. ૫
પ્રથમ બોધ જનની તોહી દીના, દ્વિતિયે બોધ ગુરૂ સન લીના;
માત ગુરૂ સત બોધ સુનાવા, વ્યાપક રામ મર્મ તેં પાવા. ૬
એસે માત ગુરૂ અપમાના, તુમ સમ કવન બુદ્ધિ બલદાના;
ગુણ પર ગુણ કહુ કહા ભલાઈ, અવગુણ ગુણ પર યહિ અધિકાઈ. ૭
વિશ્વ વિદિત હોવહિ જશ તેરા, નિજ કૃત ફલો વચન યહિ મેરા;
હરિ સર્વજ્ઞ લખે સહ મર્મા, કરહિ જીવ કોઉ ધર્મ અધર્મા. ૮
કૃતઘનિ સમ કો પાપ વિશાલા, સો તેં પુત્ર કીન તતકાલા;
કૃતઘનિ સમ કો, જગમેં પાપી, સો તેં પ્રથા સમજિ ઉર થાપી. ૯
ઉગ્ર પાપ વશ નર તન ત્યાગી, પશુ તન ધરિ જગ ફિર હુ અભાગી;
વાર વાર યમ ત્રાસ દિખાવે, પાય કષ્ટ પીછે પસ્તાવે. ૧૦

દોહા

પૂરવ તન તવ પારધી, હીંસક કર્મ કરૂર;
દયા હીન દંભી અધમ, વહિ મગ ચલ્યો જરૂર. ૧
ક્રૂર શબ્દ ગુરૂ મુખ સુની, ધ્રુવ ઉર રહી ન ધીર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, કંપન લગ્યો શરીર. ૨

ચોપાઈ

સુર પ્રપંચ પશુપતિ ઉર આવા, ત્રાસ સમજિ જન ક્રોધ બડાવા;
ક્ષાર કરૂં સુર સર્વ સમાજા, ત્રાસ દેત મમ જન શિર તાજા. ૧
શૈલ સુતા શિવ ક્રોધ જનાવા, અધિક શોચ અપને ઉર આવા;
હમતે ચૂક ભઈ કોઉ ભારી, ઉગ્ર ક્રોધ ઉપજ્યો ત્રિપુરારી. ૨
અલ્પ વાત શિવ ક્રોધ ન આવે, લઘુ મારુત કહા મેરૂ ઉડાવે;
ત્રતિય નેત્ર ચાહત શિવ ખોલા, વિશ્વ નાશ ઇચ્છિત પતિ બોલા. ૩
પ્રલય કાલ અવસર નહિ આવા, અવસર રહિત કાજ શિવ ચહાવા;
નિજ મર્યાદ તજે કિમ નાથા, નીતી ત્યાગ કવન સુખ પાતા. ૪
ધર્મ નીતિ આજ્ઞા શિવ પાઈ, વિશ્વ ચરાચર રચ્યું સહાઈ;
જીવ ચરાચર કર્મ વિભાગા, ચલત નીતિ નિજ કછુહ ન રાગા. ૫
નાના રૂપ ધરૂં નિજ ઇચ્છા, નીતી યુક્ત કરૂં નિત રીચ્છા;
પાંચૂ તત્વ સુર શશિ તારા, નીતિ યુક્ત નિત કરત પ્રચારા. ૬
ચૌદોહ લોક ચક્ર જગ સારો, નામ રૂપ યહ હમહિ પસારો;
અંતઃકરણ આદિ ચવ વાણી, મેંહિ વ્યાપક શિવ લખે સુજાની. ૭
ઘનવત વ્યાપક રૂપ હમારા, મમ અધાર હરિહર ઓંકારા;
સુર સુરપતિ બ્રહ્માદિક સારા, નામ રૂપ ગુણ ધરૂં અકારા. ૮
શિવ શકતી બિન કો કહા કરિહૈ, મેં પ્રચંડ શિવ કિમ કરિ હરિ હૈ;
નેમ અનેમ ઉભય મમ રૂપા, અનિરવચનિય કહત જન ભૂપા. ૯
સાક્ષિ માત્ર શિવ કામ તુમ્હારો, અપર કર્મ વિભુ સર્વ હમારો;
નિજ નિજ કામ રહો કુશલાઇ, અપર ન કરિયે તર્ક બઢાઇ. ૧૦

દોહા

બિન અવસર કિમ બોલિએ, બડે પુરૂપ સઁગ વાત;
નીતી પ્રથા ન ત્યાગિએ, નારિ હમારી જાત. ૧
સમય પાય બોલું સહી, નિજ બલ કરૂ પ્રચાર;
અતિ વિશાલ વિશ્વે રચ્યો, કરન હેહુ કિમ છાર, ૨
નિજ કૃત નીતી વસ્તુકો, સબહી કરત સઁભાર;
મોક્ષ હેતુ નર તન મિલ્યો, સમ્રથ, રામ નિહાર. ૩

ચોપાઇ

સુરપતિ શંકર મર્મ લખાવા, વિકલ વિદેહ વિબણુ ઢિગ આવા;
સુરપતિ અરજ કરત કર જોરી, કૃપાનાથ શરણાંગત તોરી. ૧

એહિ અવસર શિવ મુખ કો જાવે, ક્રોધ જ્વાલ કરિ છાર ઉડાવે;
શંભુ કોપ સમજી સુર સારે, હરિ સન્મુખ કરિ ત્રાહ પુકારે. ૨
જય હરિ શંભુ કોપ વિશાલા, મમ પુર છાર કરહિ તતકાલા;
હરિ અજ પ્રેરિ મર્મ લખિ ધાવા, શિવ મુખ આય વંદિ શિર નાવા. ૩
જય અખિલેશ શંભુ જગ હરતા, તુમ સમ જગ કો અપર સમરથા;
વિશ્વ ચરાચર તુમહિ અધારા, તુવ અધાર ભાસત સંસારા. ૪
આદિહિ મધ્ય અંત ઇકિ રૂપા, તુમતે ઇતર કવન જડ ભૂપા;
નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારા, સર્વ શક્તિ વ્યાપક સંસારા. ૫
અન્વય આપ વસ્તુ વ્યતિરેકા, ઘનવત વ્યાપિ રહે તુમ એકા;
તરંગ તોય હે એક સદાઇ, વિશ્વ ઇશ નહિ ભિન્ન કદાઇ. ૬
યોગી યોગ કરી શિવ ધ્યાવે, ભક્ત ભક્તિ કરિ તોહિ મનાવે;
સુરપતિ સુર શિવ શક્તિ અરાધે, સર્વ ક્રિયા શકતી કરિ સાધે. ૭
શિવ શકતી બિન સરે ન કાજા, બ્રહ્મ લોક લોં સર્વ સમાજા;
માયા બ્રહ્મ નામ હે તોરા, ઇષ્ટ દેવ નિશ્ચે દ્રઢ મોરા. ૮
સર્વ અંગ અંગી કરિ છાજે, સર્વ અંગ મહિં અંગિ વિરાજે;
સર્વ અંગ મહીં અંગિ સદાઇ, સર્વ શાક્તિ નહિ ભિન્ન કદાઇ. ૯
અપના અંગ સર્વ કો પ્યારા, સ્વગત ભેદ તાહુ રહિત વિકારા;
ક્રિયા કર્મ ગુણ દીસત ભેદા, યદ્યપિ જીવ જરા નહિ ખેદા. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ જડ અંગ હે, તુમ અંગી અવિરોધ;
સર્વ ક્રિયા તુમ આશરે, કિમ કરિ ઉપજ્યો ક્રોધ. ૧
સબ અંગ નિજ આશરે, અરી મિત્ર કોઉ નાંય;
ક્રોધ શાંત શિવ કીજિયે, સમજિ મર્મ મન માંય. ૨

ચોપાઇ

શિવ સ્થલ પ્રગટ ભયે અજ દેવા, વંદે પદ રજ સમજ અભેવા;
ઉગ્ર ક્રોધ વશ સમજિ ગિરીશા, વિનય કરત કમલજ[1] જગદીશા. ૧
જય અઘ હરણ શ્રષ્ટિ સંહારન, તુમ કરિ પ્રગટ વિશ્વ કર ધારન;
કર્મ ભેદ કરિ વિશ્વ ઉપાયા, તુમ આધાર પ્રસરિ યહ માયા. ૨
વિધિ નિષેધ હે કર્મ સ્વરૂપા, તુમરી કૃપા લખે જન ભૂપા;
કર્મ મર્મ લખનો કઠિનાઇ, તવ પદ દાસ કોઉક ગમ પાઇ. ૩

---

૧ બ્રહ્મા

ક્રિયા કર્મ દ્રષ્ટા તુમ દેવા, સર્વ સાક્ષિ જાનત સહ ભેવા;
અગમ અગોચર આદ્ય મહેશા, જહાં તુમ નાંય અવિદ્યા લેશા. ૪
પંચ તીન આઠોસું બાહિર, તુવ સ્વરૂપ પ્રકૃતિ પર જાહિર;
પંચ કોષ પર ચ્યારૂ બાની, શબ્દ પરે કયા કહે બખાની. ૫
તુરિયા આદિ અવસ્થા ચારી, અગમ મર્મ જાને બ્રહ્મચારી;
સપ્ત ભૂમિ તુરિયા પદ કહિયે, તોરી કૃપા મર્મ યહ લહિયે. ૬
સ્વગત ભેદ નહિ પાંચૂ ભેદા, શિવ સ્વરૂપ જહાં રંચ ન ખેદા;
ધ્યે ધ્યાતા નહિ જાત વિજાતી, શિવ સ્વરૂપ જહાં દિવસ ન રાતી. ૭
મુલા તુલા નહી મૂલ અવીદ્યા, જ્યાં શિવ નાહિં અવીદ્યા વીદ્યા;
ભાગ ત્યાગ નહીં, જહત અજહતી, સુરતી અગમ પુકારત નેતી. ૮
ખ્યાતી પંચ બુધ્ધિ કરિ કલ્પે, ભાસ નાશ અક્ષર કહા જલ્પે;
બુધ્ધી ઘાટ કલ્પના સારી, નિર અક્ષર કહા કહે વિચારી. ૯
કર્મ વિભાગ કીન કર બૂધ્ધી, નિર્ગુણ સગુણ શુધ્ધિ અશૂધ્ધી;
લય ઉપાધિ ભાસત જડ માયા, શિવ સ્વરૂપ નિત રહિત અમાયા. ૧૦

દોહા

પદ અવાચ્ય. વાણી, પરે, કિમ કરિ પાઇયે ભેદ;
સર્વાંગ સૂત્ર વ્યાપક સદા, તુમ ઉર જરા ન ખેદ. ૧
સર્વ જીવકે કર્મ નિજ, આપ દિખાઈ દેત;
દર્પણમેં પ્રતિબિંબ સમ, બુધ્ધિ ભાવ ગ્રહિ લેત. ૨

ચોપાઈ

સુનિ અજ વચન શંભુ હરખાવા, શબ્દ મર્મ લખિ ધ્યાન જુડાવા;
જગદાકાર વૃત્તિ વિસરાઈ, નિજ સ્વરૂપમેં સહજ સમાઈ. ૧
સર્વ જોગ કરતા શિવ સ્વામી, વિભુ વ્યાપક મમ નાથ નમામી;
બ્રહ્મ રંધ્ર શંભૂ અસ્થાના, અતિ અનંદ કૈલાશ બખાના. ૨
સબતે શ્રેષ્ટ શંભુ કર ભવના, જોગી જોગ યુક્તિ કોઉ ગવના;
ધ્યાની ધ્યાન જ્ઞાનિ કર જ્ઞાના, જોગ સિધ્ધિ શિવ રૂપ સમાના. ૩
વદત વેદ શશિધર, અસ્તૂતી, કહિ અવાચ્ય સ્થિર વર્ણ વિભૂતી;
મુનિ મંડલ મિલિ ઈશ અરાધે, અષ્ટ પ્રકાર યોગ વિધિ સાધે. ૪
પલટ વૃત્તિ શિવ રૂપ સમાવે, સો જન જીવન મુકત કહાવે;
સર્વ સનાતન શંભુ સદાઇ, સર્વ વ્યાપિ નહિ ભિન્ન કદાઈ. ૫

શિવ ઉર સ્ફુરે ન રાગ વિરાગા, લય ઉત્પત્તિ કછુ કર્મ વિભાગા;
શિવનિજ શક્તિ સ્વતઃસ્ફુરિ આવે, નામ રૂપ ધરિ વિશ્વ કહાવે. ૬
ત્રતિય ભાસ તહુ ભાનુ પ્રકાશા, નામ રૂપ ચેતન શિવ વાસા;
સુશેં નીર રવિ બીંબ સમાવે, લય માયા શિવ આપ રહાવે. ૭
લય અરૂ પ્રગટ ઉમા કર કામા, શિવ સર્વજ્ઞ સદા સુખ ધામા;
ચેતન સતા શંભુ નિત છાજે, નામ રૂપ ગુણ શિવા બિરાજે. ૮
આય રૂ જાય ઉભય કૃત માયા, સદા એક રસ શંભુ અમાયા;
કવન પ્રકાર શંભુ ગુણ ગાવે, ગુનત ગુનત શિવ રૂપ સમાવે. ૯
શિવ સ્વરૂપ મય વૃત્તી જુડાની, હરિ અજ હર્ષિ ગતી શિવ જાની,
યોગી સોઉ યોગ ગતિ જાને, ઉલટ વૃત્તિ આતમ સુખ માને. ૧૦

દોહા

અજહરિ કરત વિચાર ઉર, શિવ મન જુડે સ્વરૂપ;
કામ ક્રોધ જિનકે નહીં, યોગી ગતી અનૂપ, ૧
બ્રહ્મ રંધ્ર મહીં જાયકે, વિનય કરે કર જોર;
કૃપાનાથ કરહીં કૃપા, જાગહિ શંભુ બહોર. ૨

ચોપાઈ

હરિ અજ સુક્ષમ રૂપ બનાવા, બ્રહ્મ રંધ્ર શંકર સ્થલ આવા;
પરમ પ્રકાશ ભયો જહાં ભારી, કોટિક બિંબ રૂપ ઉજિયારી. ૧
સૂર શશી નહિ અનલ અકાશા, સ્વયં રૂપ જહાં પરમ પ્રકાશા;
અજહરિ રૂપ ઉભય લખિ સ્વામી, ઉર હર્ષે શિવનાથ નમામી. ૨
પરમ પ્રેમ શિવ બોલન ચહાવા, સ્ફુરે પ્રાણ દ્વૈ નૈન ખુલાવા;
હરિ અજ ખડે ઉભય કર જોરી, હોં શંભુ બહોર બહોરી. ૩
વિશ્વનાથ ઊઠે હરષાઇ, હરિ અજ લીને કંઠ લગાઇ;
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, આદર કીન હર્ષિ કેઇ વારી. ૪
જય હરિ જય અજ અચલ સ્વરૂપા, દર્શ દીન કરિ કૃપા અનૂપા;
બ્રહ્મરંધ્ર તુમ દર્શ દિખાવા, પૂરણ કૃપા પ્રગટ તવ પાવા, ૫
એસી કૃપા કરે કો દૂજા, કવન પ્રકાર કરૂં તવ પૂજા;
ભવન ભયંકર કઇ નિવાસા, વૃષભ એક અચલા ઇક પાસા, ૬
વસ્ત્ર છાલ અહિ ભૂષણ મોરે, કયા લે ભેટ કરૂં પદ તોરે;
ભસ્મ ભંગ ઘોટા અરૂ કુંડી, કોપ મેખલા[1] માલા મુંડી. ૭

૧. ઝોળી

અનુચર પ્રેત પિશાચ વિતાલા, કવન વસ્તુ ધરિ કરૂં ખુશાલા;
સુખ સંપતિ જહાં રમા નિવાસા, જહૅં વિરોધ તહૅં રહે ન પાસા. ૮
સુરસરિ શિવા વૃષભ, મૃગરાજા, પૂરણ પ્રેમ ન ચિત્ત દુરાજા;
ઉભય પુત્ર અરૂ કટક હમારા, એક એક ઉર દ્વેષ પ્રચારા. ૯
હરિ વ્યાપક મમ ઇષ્ટ કૃપાલા, વાહન દેખિ ડરે સબ વ્યાલા;
વિષમ ભાવ જિન ભવન સદાઇ, સુખ સંપત્તિ જહાં રહ ન કદાઇ. ૧૦

દોહા

ગૃહ આશ્રમ ઉંચો અતી, સુખ સંપતિ ભરપૂર;
વિન વિરોધ હરિ ભક્તિ રત, જીવન મુક્ત જરૂર. ૧
જેતી સરિતા વિશ્વમે, ચલત દધી આધાર;
ગૃહસ્થ ધર્મ તે ધર્મ સબ, જગમે કરત પ્રચાર. ૨

ચોપાઇ

કવન વસ્તુ મમ ભવન પ્રમાની, હરિ અજ ભેટ ધરૂં મન માની;
એક વસ્તુ સુંદર ઘર મોરે, સો કિમ ભેટ ધરૂં પ્રભુ તોરે. ૧
પરમ પવિત્ર પરમ સુખદાઇ, રામ ભક્તિ મોહિ પ્રિય સદાઇ;
જિન અધાર મેં પરમ ખુશાલા, મર્મ લખો સબ પર્મ કૃપાલા. ૨
ભક્તિ પ્રતાપ ન ગિનુ સંતાપા, ભક્તિ અનલ જારે ત્રય તાપા;
રામ ભક્તિ રસ પિયુષ સદાઇ, પાવત મરે ન જન્મ કદાઇ. ૩
રામ ભક્તિ સમ કર્મ ન એકા, હરિ પ્રતાપ હમ કીન વિવેકા;
રામ ભક્તિ જ્યાકે ઉર હોઇ, હર્ષ શોક ઉર સ્ફુરે ન કોઇ. ૪
રામ ભક્તિ ઘટ કરહિ નિવાસા, વિષય ભાવ ઉર રહે ન આશા;
રામ ભક્ત આતમ રસ માણે, નામ રૂપ જડ જૂઠ પ્રમાણે. ૫
રામ ભક્તિ જહાં રામ નિવાસા, રામ દાસ સોઉ રહે ન ઉદાસા;
રામ ભક્ત સમ કો જગ પ્રાની, સબતે શ્રેષ્ટ ભક્તિ ગતિ જાની. ૬
રામ ધામ જહાં સ્ફુરે ન કામા, રવિ મુખ રહે ન તિમિર તમામા;
રામ ભક્ત સમ જગ કો જાતી, અપર જાતિ સોઉ જાતિ વિજાતી. ૭
એસી રામ ભક્તિ કહા અરપે, તન મન ધન હમ સર્વ સમરપે;
ભક્તિ સંગ મેં ભેટ તુમારી, મમ ઉર વાસ કરો અઘહારી. ૮
જડ માયા તજિ ધ્યાન તુમારો, નિશ્ચય પ્રણ પ્રભુ પ્રબલ હમારો;
દાસ ભાવ કરિ રહ હમ રાજી, યેહિ આશીષ ન હોય દુરાજી. ૯
વિનય કરત હર પ્રેમ અનૂપા, વિશ્વનાથ શિવ બ્રહ્મ સ્વરૂપા;
અન્યો અન્ય પ્રેમ ભો ભારી, કો જાનત જિનકી ગતિ ન્યારી. ૧૦

દોહા

તરૈંગ તોય રવિ કિરણુસમ, ભૂષણુ કનક સ્વરૂપ;
નામ રૂપ વ્યતિરેકમેં, અન્વય બ્રહ્મ અનૂપ. ૧
સમય સમજિ અજ હરિ ઉભય, વિનય કીન કર જોર;
કૃપા નાથ કરિયે કૃપા, કહન ચહત કછુ ઓર. ૨

ચોપાઈ

જય મહેશ મમ શીશ સદાઈ, ઇષ્ટ દેવ કહા કહું બનાઇ;
સવ સાક્ષિ જાનત સબ મર્મા, તુમતે છુપે ન ધર્મ અધર્મા. ૧
સ્ફુર દૃષ્ટા તુમ આદિ મહેશા, જીવ ભાવ સબ છુપે ન લેશા;
હું તું હર્ષ શોક યહિ માયા, સર્વ ભાવ શિવ તુમહિ ઉપાયા. ૨
સુક્ષ્મ સ્થૂલ રચે દ્વય દેહા, કારણુ આદી જીવ સનેહા;
તીન અવસ્થા જીવ કહાવે, ચોથી તુરિયા રૂપ લખાવે. ૩
તુમ સર્વજ્ઞ સમુજ યહિ ભેદા, લીન રૂપ જગ જરા ન ખેદા;
સપ્તમિ તુરિયા ભૂમિ અખંડા, ગર્ક રૂપ વૃત્તી નહિ ખંડા. ૪
કેવલ નિવૃત્તી તોહિ પ્યારી, પ્રવૃત્તી જગ ભોગ વિસારી;
ઉદાસીન મરહટ સ્થલ વાસા, માયા જનિત પ્રપંચ ન પાસા. ૫
ઉદાસીન સ્થલ પ્રબલ વિરાગા, માયા રંચ સ્ફુરે નહિ રાગા;
નામ રૂપ જડ જૂઠ લખાયો, વૃથા વિભાગ વૃત્તિ વિસરાયો. ૬
જ્ઞાની આશ્રમ ભેદ ન માને, જહૈં તહૈં આતમ તત્વ પિછાને;
જેહિ તેહિ આશ્રમ કરહિ નિવાસા, જ્ઞાની આશ્રમ કર્મ ઉદાસા. ૭
આશ્રમ ભોગ આય અરૂ જાવે, ચિત ઉપરામ ભોગ નહિ ચહાવે;
ઇંદ્રિય, સર્વ અપન રસ ત્યાગે, આતમ તત્વ એક પ્રિય લાગ્યો. ૮
ઈતર વસ્તુ કોઉ દૃષ્ટિ ન આવે, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે;
નારી પુરૂપ ન જાતિ વિજાતી, હર્ષ શોક નહિ દિવસ ન રાતી. ૯
પરારબ્ધ તન સંગ દિખાવે, જ્ઞાની સ્વતઃ સ્વરૂપ સમાવે;
જ્ઞાન અગ્નિ કરિ સંચિત દાવા, ક્રીયમાણુ સો સ્વતઃ સ્વભાવા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની કર્મ રહીત હે, પરારબ્ધ નહિં સંગ;
ગાઢ સુષુપ્તી સમ સદા, તુરિયાતીત નિસંગ. ૧
સર્વ, ત્યાગ, અભિમાનકો, કીનો પ્રથમ વિચાર;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી પરે, નિજ સ્વરૂપ લખિ સાર. ૨

ચોપાઇ

જય શિવ રૂપ સંભાળ્યો આદી, બોલત ચાલત પર્મ સમાધી;
સૂક્ષમ દેહ જીવ જહાં વાસા, જ્ઞાન અગ્નિ કીનો શિવ નાશા. ૧
જ્ઞાન વિના સુક્ષમ કિમ હરહી, જન્મ અપાર વિશ્વ મહિં ધરહી;
ત્રિવિધ તાપ જગ જીવ તપાવે, અધઃ ઉર્ધ વિશ્રામ ન પાવે. ૨
સુર સુરપતિ સુક્ષમ તન ધારા, કેહિ પ્રકાર હુવ રહિત વિકારા;
રાગ દ્વેષ છલ છિદ્ર પ્રવીના, જન્મ મરણ ભોગત હૈ દીના. ૩
જબ લગ જીવ ભાવ નહિ જાવે, તબ લગ ઉર અજ્ઞાન રહાવે;
કુતરક તર્ક રાગ અરૂ દ્વેષા, જેહિ હિત ભોગત જીવ કલેશા. ૪
જેહિ જગ જીવ કર્મ સોઉ કરહી, બુદ્ધી કર્મ ભાવ અનુસરહી;
તિવ્ર ભાવ ઉપજ્યો જહાં બૂદ્ધી, કર્મ ગિને નહિ શુદ્ધી અશુદ્ધી. ૫
જ્ઞાન વિવેક વિરાગ ન વાકે, અલ્પ શબ્દ ઇચ્છા યુત ભાખે;
અપર શીખ વિશ્વાસ ન માને, કલ્પિત કર્મ અપન મત ઠાને. ૬
નિજ સ્વારથ તાકત દિન રાતી, અપર ભલો નહિ ચહત અરાતી;
ભક્તી જ્ઞાન ધ્યાન કોઉ ધારે, કરિ પ્રપંચ તેહિ તુરત વિડારે. ૭
સર્વ દેવ સુક્ષમ તન વાસા, દેખ અપર તપ હોત ઉદાસા;
દેવ શરીર દ્વેષ કરિ પૂરણ, સુક્ષમ તન અજ્ઞાન સંપૂરણ. ૮
જિનકે ઉર જેસા ગુણ હોઈ, નિજ ગુણ પ્રગટ કરે સબ કોઈ;
બડે પુરૂષ ઉર દ્વેષ ન ધરહી, સમજિ મર્મ સંશય પર હરહી. ૯
છલી દેવ હય રૂપ બનાવા, ધરિ ઉર દ્વેષ વિપિન મધુ આવા;
તવ પદ દાસ ભક્ત ધ્રુવ પૂરા, તજે ન ધારા કાજ અધૂરા. ૧૦

દોહા

તવ, જનકો, કો ત્રાસ દે, બલ બુધ્ધી ભરપૂર;
હેમ તપાવત અનલમે, જિમ જિમ પ્રગટે નૂર. ૧
રજની રવિ મુખ કયા કરે, જલ મુખ આગ ન જોર;
છલ પ્રપંચ જહાં કયા કરે, જન મન ભક્તી તોર. ૨

ચોપાઈ

જય અબધૂત શંભુ દુઃખ હરતા, તુમ સમકો જગ અપર સમરથા;
નરસુર અસુર ચરાચર ભૂતા, ચેતન સતા આપ અબધૂતા. ૧
લખિ લધુ જીવ ક્ષમા શિવ કીજે, સુર સુરપતિ સત્કાર કરીજે;
સર્વ દેવ કંપત લખિ ક્રોધા, ભક્ષેહિ નાથ યુક્તિ યુત બોધા. ૨

સુર અપરાધ માફ શિવ કીજે, ઇષ્ટિ દેવ મમ વિનય સુનીજે;
સુર સુરપતિ દર્શન સબ આવે, કૃપાનાથ અબ કૃપા કરાવે. ૩
સમય સમજિ શિવ આજ્ઞા દીની, હરિ અજ હર્ષિ શીશ ધરિ લીની;
હરિ પ્રેરે સુર સુરપતિ સારા, ચલે શંભુ સ્થલ હર્ષ અપારા. ૪
મધુવનમેં સુર ખબર જનાઈ, છલ તજિ ચલે ભક્ત શિરનાઇ;
શંભૂ કોપ ભયો અતિ ભારે, હરિ પ્રતાપ ઉગરે સુર સારે. ૫
સમજી મર્મ કંપે સુર કૈસે, બાજ ઝપટ લખિઆ ઉર જૈસે;
ઉભય રૂપ પલટી તતકાલા, ગિરે ભકત પદ ત્રાસ વિશાલા. ૬
ત્રાહ ત્રાહ કરિ અમિત પુકારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
જય ધ્રુવ ભક્ત કૃપા યેહિ કીજે, હમ આપરાધ ન હૃદય ધરીજે. ૭
સુર પર કોપ કીન ત્રિપુરારી, હમ ઉગરે જન શરણુ તુમ્હારી;
ધન્ય માતુ તવ દૂધ પિલાવા, ધન્ય ધન્ય સત બોધ સુનાવા. ૮
ધન્ય ગુરૂ નારદ પરબોધા, ધન્ય ભક્ત ઉત્તમ મગ શોધા;
ધન્ય ટેક તવ સફલ કમાઇ, ધન્ય ધીર સમતા સત પાઇ. ૯
કુશલ સફલ ફલહી તપ તોરા, આશિરવાદ, યહી જન મોરા;
યે ગુરૂ નાંચ નાંચ મેં મૈયા, શઠ સુર હમ પરપંચ રચૈયા. ૧૦

દોહા

નામ ઉર્વશી અપ્સરા, ઇન્દ્ર ભેજિ જન તાત;
નિરખિ નયન સુનિ શબ્દ તવ, વાર વાર પસ્તાત. ૧
ક્ષમા કરો અપરાધ મમ, મેં નોકર નહિ દોષ;
કર્મ દંડ સબકો મિલ્યો, કીનો શંભુ પ્રબોધ, ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ, સુનિ શબ્દ અચંબો ભારી, ધન્ય અગમ ગતિ દેવ મુરારી;
પ્રબલ પ્રપંચ રચ્યો યહિ દેવા, તુમ બિન અપર લખે કો ભેવા. ૧
નરહરિ નાથ બચાવનહારા, કહા કરહિ કોઉ અપર બિચારા;
હરિ હર નાથ સર્વ શિર સ્વામી, જિન પદ દાસ કરે કો ખામી. ૨
હરિ હર કૃપા સમજિ શિર અપને, રામ રામ લાગ્યો ધ્રુવ જપને;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, હરિ હર અતિ માનત ઉપકારા. ૩
લખિ સુર ત્રાસ દયા ઉર આઈ, જોરિ ઉભય કર વિનય સુનાઇ;
ક્ષમા કરો સુર દોષ ન કોઈ, સમય કર્મ હોઈ સો હોઇ. ૪

સુખ દુઃખ સર્વ સમય કરિ હોવત, નિપજેહિ નાજ બિજ જોઇ બોવત;
અપના કર્મ અપન મુખ આવત, વૃથા સમજ બિન દોષ લગાવત. ૫
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ કોઉ પાતા, અપન કર્મ ફલ દેત વિધાતા;
કર્મ પ્રધાન હોઇ સો હોઈ, યા મહિ યત્ન કરે ભલ કોઇ. ૬
કર્મ મર્મ લખિ શાંત રહી જે, જય સુર સમજિ ન ત્રાસ કરીજે;
તુમ સુર કીન પરમ ઉપકારા, હરિહર કૃપા ભયે ઇતબારા. ૭
કહાં, લગિ, મન મજબૂત હમારા, મર્મ લખ્યો ઉપકાર તુમ્હારા;
તુમ કરિ હમ ઉર જરા ન દ્વેષા, પૂરણ કૃપા કીન ઉપદેશા. ૮
કૃપાનાથ કરૂણા યેહિ કીજે, રામ દાસ કહું ત્રાસ ન દીજે;
સુર સુરપુર નિર વિઘ્ન વિરાજે, છલ પ્રપંચ તુમકો નહિ છાજે. ૯
જય સુર દાસ રજા યેહિ દિજે, ભજન વિહીન વૃથા પલ છીજે;
અલ્પ આયુ છન છન છિન જાવે, ગયો વખ્ત ફિર હાથ આવે. ૧૦

દોહા

રામ કૃપા પૂરણ લખી, ધ્રુવ મન પ્રેમ અગાધ;
પ્રાણ ઇન્દ્રિ મન પલટિકે, હરિજન જુર્યો સમાધ. ૧
સમયસમજિ સુર અપ્સરા, જન વંદે સત ભાય;
ગવન કીન નિજ ભવનકો, જન શિર પુષ્પ ગિરાય. ૨

ચોપાઇ

સુર સુરપતિ, શિવ સન્મુખ આવા, જય મહેશ કહિ શીશ નમાવા;
મન અધીર કંપત તન ભારી, સમય સમજિ કહે વિષ્ણુ મુરારી. ૧
રે સુર સુરપતિ કહા વિચારી, લઘુ બાલક જન કરો દુખારી;
દિવ્ય ભોગ સુર પુર જેહિ આસા, સમજિ વિચારિ કરો ભલ ત્રાસા. ૨
વિશ્વ પદારથ ઉર નહિ લ્હાવે, કેવળ રામ ભકિત ઉર ભાવે;
વિષય વાસ રસ આશ વિસારી, શ્વાસોશ્વાસ રામ ધુનિ પ્યારી. ૩
મમતા મોહ ત્યાગ અભિમાના, સર્વ ત્યાગ ભકતી રસ માના;
ભજન લીન તજિ ભાવ અશુદ્ધા, જેહિ જન ત્રાસ ન કરહુ પ્રબુદ્ધા. ૪
નિજમન ભાવ સર્વ તજ દીજે, સત મિથ્યા સુર વિગત લખી જે;
વિગર વિચાર કાજ કો કરહી, ચાર પદારથ નિજ કર હરહી. ૫
નર સુર અસુર નારિ નર કોઈ, વિન વિચાર હાંસી જગ હોઇ;
સમુજિ મર્મ પીછે પસ્તાવે, વસ્તૂ મિલે ન મૂઢ કહાવે. ૬
સુર સુરપતિ કહા અધિક સુનાવે, નિર અપરાધિ ન ત્રાસ દિખાવે;
ધ્રુવ નિજ ભક્ત હમે ઉર પ્યારા, ક્ષણુ ભર તજે ન ધ્યાન હમારા. ૭

હરિહર અજ ત્રિય એક પિછાની, પૂરવ જન્મ કષ્ટ અતિ ઠાની;
દુતિયે જન્મ ત્યાગ પિતુ માતા, વાસ વિપન કરિ હરિહર ધ્યાતા. ૮
શિશુપન શૂરવીર મત ધારા, સત્ય રામ લખિ જૂઠ પસારા;
એ ધ્રુવ અલ્પ ભોગ નહિ ચ્હાવે, રામ ભક્તિ પૂરણ મન ભાવે. ૯
બ્રહ્મ લોક લોં ભોગ વિસારી, તત્વ ચીન એકો તપ ધારી;
રામ ભક્તિ રત રંચ ન રાગા, મૃગ તૃષ્ણા જગ કીન વિભાગા. ૧૦

દોહા

અબ થોડેહી કાલમેં, સર્વ કર્મ કરિ અંત;
પ્રગટ હોય મમ પુત્રકો, કરિહું સંત મહંત. ૧
અલ્પ ભોગ ઇન્દ્રાવતી, ચૈસે જન કહા દેહ;[1]
મમ સન્મુખ જીવન મુગત, નિજ સ્વરૂપ સુખ લેહ. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ સમ ભક્ત વિશ્વ મહિ થોરા, શિશુ તન ત્યાગિ ચલ્યો મમ ઓરા;
પ્રબલ ઘોર તપ શિશુપન ઠાના, કવન અપર જન ઇનહિ સમાના. ૧
અઘટ કષ્ટ તન ભૂખ પિપાસા, ઉષ્ણ શીત ઉર જરા ન ત્રાસા;
તિવ્ર તિતીક્ષા ધ્રુવ મન ધારા, ધર્મ સનાતન પ્રબલ પિયારા. ૨
ધર્મ ધીર ઉર ભક્તિ પિયારી, સો મમ ધામ વસહિ નર નારી;
ધર્મ ભક્તિ ઇન્દ્રિય વશ જાકે, સો જન અજર અમર રસ ચાખે. ૩
ઇન્દ્રિય દમન સમો તપ નાંહી, સુર સુરપતિ સમજો મન માંહી;
વિષય ભોગ આશા વશ ભારી, અમિત જન્મ જિય ફરત દુખારી. ૪
નામ એક નવ લિંગ કહાવે, જ્યા કરિ, સુક્ષમ, દેહ ઉંધાવે;
પંચ પ્રાણ ઇન્દ્રી દશ આવે, મન બુદ્ધી મિલ સતર કહાવે. ૫
ઇન સત્તર કરિ સુક્ષમ દેહા, ઉર નહિ ઉપજે રામ સનેહા;
કુતરક તર્ક સ્ફુરે દિન રાતી, ચપલ ચિત નિત જીવ અરાતી. ૬
કપટ ક્રૂર છલ છિદ્ર પ્રવીના, સત મિથ્યા કહું મર્મ ન ચીના;
નિજ કર ભલો બુરો સબ કાજે, સુક્ષમ તન યહ આદિ સ્વભાજે. ૭
સર્વ દેવ સુક્ષમ તન વાસા, નિજ સ્વભાવ કરિ પર્મ ઉદાસા;
પુન્ય પ્રભાવ સ્વર્ગ સુખ ભોગી, નર તન પાવહિ જીવ નિરોગી, ૮
કરિ સત સંગ ધરે શિવ ધ્યાના, હર પ્રતાપ, હરહીં, અજ્ઞાના;
સોઇ પંડિત સોઈ ચતુર પ્રવીના, નર તન પાય શંભુ પદ ચીના. ૯

---

૧. આપે

તીર્થ અમિત ઉદધિ મહિં આવે, કોટિ કર્મ શિવ ભક્તિ સમાવે;
શિવ પદ શેષ મર્મ કોઉ પાવા, જીવન મુક્તી સહજ સમાવા. ૧૦

દોહા

નર તનમેં સત સંગ કરિ, શિવ પદ લખે સ્વરૂપ;
જ્ઞાન અગ્નિ સુક્ષ્મ જરે, સહજ મિલે હર રૂપ. ૧
આશ બીજ સુક્ષ્મ તરૂ, સમજે જીવ સુભાય;
સત સંગત કરિ હર ભજે, જીવ ભાવ જગ જાય. ૨

ચોપાઈ

સુર સુરપતિ કહા કહે વિશેષા, વેદ અંત યહિ સત ઉપદેશા;
નર તન પાય કરહિ સત સંગા, જગ ઉપજે યહિ જ્ઞાન અભંગા. ૧
નામ રૂપ જડ જૂઠ કહાવે, સૌંગ સુત્ર શિવ રૂપ લખાવે;
તરઁગ તોય તરૂ બીજ સમાના, વિશ્વ રૂ આતમ એક પિછાના. ૨
મેં તું તર્ક આશ તજિ ભાગે, દ્વૈત ભાવ ઉર સ્ફુરે ન રાગે;
જીવ ભાવ સબ તજે પ્રમાદી, ઈશ જીવ દ્વે નામ ઉપાધી. ૩
ઘટ મઠ ભેદ ઉપાધી ભાસે, યદ્યપિ નભ વ્યાપક નિર આસે;
એસે બ્રહ્મ સૌંગ ઈક રૂપા, સત્ય મર્મ સમજે સુર ભૂપા. ૪
હર અજ ઉભય મોર શિર સ્વામી, ઈનકી કૃપા રહી નહિ ખામી;
હર અજ કૃપા કરે જન જેહી, જીવન મુક્તી બ્રહ્મ સદેહી. ૫
હર અજ જિન જનકો અપનાયા, સો જન અભય લગે નહિ માયા;
હર અજ કૃપા હોય જહાં ભાઈ, વિઘ્ન હોય નહિ અમિત ઉપાઈ. ૬
હર અજ કર ભાસત સંસારા, કરિ ન શકે કોઉ બાદ બિચારા;
હર અજ અગમ ગતી કો જાને, પદ અવાચ્ય કહા મર્મ પિછાને. ૭
ઈષ્ટ દેવ મહિમા કહા ગાઈયે, ગુનત ગુનત ગુનિ માંય સમાઈયે;
સરિતા સિંધુ મિલે એક રૂપા, જીવ બ્રહ્મ મિલિ રૂપ અનૂપા. ૮
હાર અજ હર મહિમા મુખ ગાઈ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર આઈ;
હર અજ હરિ લઘુતા બડ જાની, ભયે પ્રેમ વશ ભાવ પિછાની. ૯
હર અજ હરિ ત્રય એક સ્વરૂપા, સમજહિ મર્મ જ્ઞાની જન ભૂપા;
સમય અમોલ સમુજિ, સુર રાજા, વિનય કરત મુનિ સહિત સમાજા. ૧૦

દોહા

તાપ તીન ત્રય અવસ્થા, ત્રિગુણ પરે મમ તાત;
દ્રષ્ટા ચેતન અજનમા, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૧
વ્યાપક વિભુ વૈરાટ તુમ, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ;
પદ અવાચ્ય વાણી પરે, કિમ કરિ કથે સ્વરૂપ. ૨

ચોપાઇ

સર્વ શક્તિ વ્યાપક મમ દેવા, મનતે અગમ લખે કો ભેવા;
સર્વ દેવ હમ સુક્ષમ દેહા, છલ પ્રપંચ ઉર કપટ સનેહા. ૧
રાગ દ્વેષ મિથ્યા અભિમાની, કરે વિઘ્ન તપ ભકત પિછાની;
કુકરમ કર્મ લખે ભલિ ભાઉ, યદ્યપિ હટે ન આદિ સ્વભાઉ. ૨
વાયસ વૃત્તિ તર્ક મમ તાતા. કરિ કુચાલ હમ રહત અનાથા;
દિવ્ય ભોગ ભોગત દિન રાતી, તૃપ્તિ ન હોત જરાવત છાતી. ૩
સુખ મય ભાસત ભોગ અપારા, ભોગત કષ્ટ ભયંકર ભારા;
સર્વ જીવ અમરાવતિ ચ્હાવે, સ્વર્ગ પાય પીછે પછતાવે. ૪
સ્વર્ગ ભોગ મુકતી કરિ હાની, સુજન લખે નહિ લખે અજાની;
દિવ્ય ભોગ ભોગત જિય ભોગા, જબ લગ જીવ ન હોય નિરોગા. ૫
મૃત્યુ લોક સબ ભોગ વિસારી, સ્વર્ગ હેત કીનો તપ ભારી,
કર્મ સકામ સ્વર્ગ સુખ પાવે, સમજી મર્મ પીછે પસ્તાવે. ૬
સુક્ષમ દેહ કર્મ ગતિ ભારી, ભોગે વિના ન હોય સુખારી;
ક્ષીણ પુન્ય હોવત જહીં કાલા, સુખ ત્યાગત જિય કષ્ટ વિશાલા. ૭
ઉગ્ર કલેશ શબ્દ બહુ જલ્પે, દિવ્ય ભોગ છૂટત જિવ કલ્પે;
કલ્પત જીવ નિરખિ સબ દેવા, પર્મ ઉદાસ હોત લખિ ભેવા. ૮
દિવ્ય દ્રષ્ટિ દીસત નિજ કાલા, જયા કરિ ઉપજત શોક વિશાલા;
યદ્યપિ કર્મ ગતી કઠિનાઈ, કોટિ કષ્ટ નહિ હટે હટાઈ. ૯
કલ્પત જીવ નિરખિ સબ બાલા, સ્વર્ગ, નારિ કહે શબ્દ વિશાલા;
રે શઠ જીવ ન હોય ઉદાસા, નિમિત માત્ર યહાં સ્વર્ગ નિવાસા. ૧૦

દોહા

હમ નારી નહિ કાહુકી, વિત કરણી યહ ભોગ;
પુન્ય કરમ પૂરણ ભયો, વૃથા કરત મન શોક. ૧
ભોગ ભૂમિ યહ સ્વર્ગ સુખ, કર્મ ભૂમિ સંસાર;
કર્મ, બઢાવન, કારણે, ધરહુ ભૂમિ અવતાર. ૨

ચોપાઇ

વિવિધ વિલાપ કર્ત જિવ ભારી, યદ્યપિ પીઠ દિખાવત નારી;
અમિત ઉપાય રહન નહિ પાવે, પકર જીવ કર ભૂમિ ગિરાવે. ૧
નર તન પાય કરત સત સંગા, તો ઉપજે ઉર જ્ઞાન અભંગા;
કર્મ સકામ તજે તતકાલા, રામ ભક્તિ રતિ પ્રેમ વિશાલા. ૨
વેદો યુકત કર્મ નિષ્કામા, જ્યા કરિ જીવ મિલે સુખ ધામા;
સુક્ષમ તન આશા ઉર જાવે, જીવ ભાવ નહિં રંચ રહાવે. ૩
ઇચ્છા તર્ક સ્ફુરે નહિ કબહી, નિજ સ્વરૂપ ભાસે જગ સબહી;
ભકતી કર્મ કીન નિષ્કામા, જ્યા કરિ જીવ મિલ્યો ઘન સ્યામા. ૪
નર તન માંય ભૂલ ભઈ ભારી, સત મિથ્યા નહિ શંકે વિચારી;
હમરી ભૂલ હમે દુઃખ દીના, સુર તન પાય કાલ આધીના. ૫
કર્મ સકામ યહાં ફલ પાવા, પાય સ્વર્ગ સુખ શોક બડાવા;
જબ તવ સ્વર્ગ કેદ હુવ પૂરણ, તબ છૂટે યહ કષ્ટ સૈંપૂરણ. ૬
વાર વાર પ્રભુ વિનય હમારી, સંત સમાગમ દેહુ મુરારી;
તુમ ત્રિય દેવ હુમે શિર સ્વામી, સર્વ લખો મમ નાથ નમામી. ૭
તુમ કર છુપે ન મર્મ લગારા, અલ્પ અધમ યહ દેહ હમારા;
અલ્પ બુધ્ધિ અપરાધ અપારા, બડે ધર્ત નહિ દ્વેષ લગારા. ૮
નિજ સ્વભાવ હમ કરત અશૂધ્ધા, વૃથા નામ મમ કહે વિબૂધ્ધા;
યદ્યપિ નાથ શરણ મુહિ લીજે, મમ અપરાધ માફ પ્રભુ કીજે. ૯
હમ સન ચૂક ભઈ પ્રભુ ભારી, ધ્રુવ ધર્મી જન કીન દુઃખારી;
અમિત યુકિત છલ કીન અપારા, ધ્રુવ નિજ મત નહિ ડિગ્યો લગારા. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ દેવ કહિએ કહા, સર્વ સાક્ષિ મમ નાથ;
ક્ષમા કરો અપરાધ મમ, લખિ લઘુ દાસ અનાથ. ૧
નામ રૂપ પ્રકૃતિ પરે, કયા વરણે શિવ રૂપ;
સતા માત્ર સંસાર યહ. કરિયે કૃપા અનપ. ૨

ચોપાઈ

મૃત્યુ પતાલ સ્વર્ગ જિય સારે, સર્વ ક્યા સો શંભુ અધારે;
સુક્ષમ સ્થુલ આદી મન ધર્મા, જો કછુ સ્ફુરે સો ધર્મ અધર્મા. ૧
શિવ શકતી કરિ કરત પ્રચારા, હમ કહું લખે ન મર્મ તુમારા;
શિવ વ્યાપક કછુ કરે કરાવે, હમ ઉર વૃથા શોચ કયું લાવે. ૨

ઇન્દ્ર યુકિત કરિ શંભુ ખુશાલા, હડ હડ હસે પતી વેતાલા;
રે સુરરાજ યુકિત ભલ કીની, દ્વૈત ભાવ વૃત્તિ હર લીની. ૩
તુમ સમ કવન બુદ્ધિ બલ દાના, સર્વ નીતિ મય પરમ નિધાના;
અવશ દેવ બુદ્ધી કરિ પૂરણ, ધર્મ નીતિ મર્યાદ સંપૂરણ. ૪
નિજ નિજ કર્મ રહો કુશલાઈ, જા કરિ જરા દ્વેષ નહિ ભાઈ;
નિર અપરાધ શિશુ મમ દાસા, વિગર વિચાર કીન જન ત્રાસા. ૫
ભકત ભકિત ભગવંત સુરેશા, મમ મત એક ભિન્ન નહિ લેશા;
સ્વગત ભેદ ઉપજત અંગ શૂલા, સર્વ અંગ હોવત પ્રતિકૂલા. ૬
વિશ્વ વિરાટ અંગ મમ જાનો, અંગી વ્યાપક હમે પિછાનો;
સર્વ અંગ અંગી ઉર પ્યારા, યદ્યપિ લોચન અધિક પિયારા. ૭
સર્વ જીવ મોહિ પ્રીય સમાના, યદ્યપિ ભકત અધિક મન માના;
સર્વ દેવ હિરદે ધરિ લીજે, નિર ઇચ્છિત જન ત્રાસ ન દીજે. ૮
હમકો પ્રીય સર્વ સંસારા, જ્ઞાની સમજે રૂપ હમારા;
જીવ દેહ સમ જન એકતાઈ, જન ચિંતા મોહિ રહત સદાઈ. ૯
જન સન જીવ હોત વિપરીતા, કરે વિનાશ યહી મમ રીતા;
જો જન હોત વિશ્વ મહિં નાંહી, હમ કિમ હોત પ્રગટ જગ માંહી. ૧૦

દોહા

ભકત હમારી આતમા, સુન સુર સર્વ વિચાર;
ધર્મ ધરા દ્વિજ ધેનુ હિત, ધર્ત વિષ્ણુ અવતાર. ૧
સર્વ ત્યાગ અહંકાર તજ, એક ભકિત વિશ્વાસ;
માન મહાતમ ના ચહે, રહે રામ પદ દાસ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ કહ વેદ અધીશા[1], મમ ઉર પ્રીય ભકિત જગદીશા;
ભકિત સમાન નહીં મત એકા, વેદ શાસ્ત્ર યુત કીન વિવેકા. ૧
ધીરજ ધ્યાન ધારણા ધર્મા, ભકિત પ્રતાપ બનત સત કર્મા;
કરિ હર ભકિત ચરન હરિ પાવે, રામ ભકત શિવ લોક સિધાવે. ૨
અજ પદ મિલે ભકિત પરતાપા, રામ ભકિત હરહીં ત્રિય તાપા;
રામ ભકિત ઉપજ્યો વિશ્વાસા, સો જન કબહુ ન હોત ઉદાસા. ૩
ખટ રૂતુ બાર માસ ત્રય કાલા, ભકિત એક રસ સરસ રસાલા;
ભકતી ભાવ પ્રેમ રસ પીના, ધન્ય ભાગ જગમે જન જીના. ૪

---

૧. બ્રહ્મા.

જન સમ કવન અપર બડભાગી, સર્વ ત્યાગ ભકતી લય લાગી;
ભક્તિ બુંદ રસ હૃદય સમાવા, અજર અમર આતમ સુખ પાવા. ૫
ભક્તિ સિંધુ જિવ બુંદ સમાવા, સો જન જન્મ મરણ વિસરાવા;
હૃદય કોપ ભકતી મણિ ભારી, જેહિ જિય મિલે ન હોત દુઃખારી. ૬
હૃદય કુંભ ભકતી રસ પાની, જેહિ જન વેદ યુક્ત સુખ બાની;
નિરમલ ભક્તિ દેવસરિ[1] ધારા, પરસત હૃદય અમિત જિય તારા. ૭
જન તન તરૂ ભકતી જેહિ ફૂલા, ફલ જેહિ જ્ઞાન કષ્ટ નિરમૂલા;
જાલિમ રોગ મિટાવન હારી, ઔષધિ ભક્તિ પ્રિયે નર નારી. ૮
જીવન મુક્ત લેત જિવ જેહી, રામ ભક્તિ રત રામ સનેહી;
ચૌદે લોક સુખી જિવ સોઈ, રામ ભક્તિ જાકે ઘટ હોઈ. ૯
હરિ હર ભક્તિ હૃગે ઉર પ્યારી, સત્ય કહૂં સુર રાજ વિચારી;
નામ રૂપ જગ કર્મ કુલાલા, યદ્યપિ ઇનિ પદ રહૂં ખુશાલા. ૧૦

દોહા

વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મકો, સાક્ષી સદા સુરેશ;
મો ઉર ભક્તિ પ્રતાપ તે, કર્મ લિપે નહિ લેશ. ૧
શિવ સ્વરૂપ વ્યાપક લખી, ભેદ ભક્તિ કરિ દૂર;
સોહં ભજું ઉશ્વાસ નિત, સુખી રહું ભરપૂર. ૨

ચોપાઈ

કમલજ[2] વચન ભક્તિ રસ ગાથા, ઉમગ્યો પ્રેમ ન હૃદય સમાતા;
હરિહર સમજ ભક્તિ રસ મર્મા, ઉભય પ્રેમ પ્રગટયો તરૂ ધર્મા. ૧
સુર સુરપતિ સમજી ભકતી રસ, અતિઅનંદ મન ભયો પ્રેમ વશ;
સર્વ ભોગ અમરાવતિ ભૂલા, તેહિ અવસર ભાસા પ્રતિફૂલા. ૨
સર્વ વિષય રસ જૂઠ દિખાવા, પરમ પવિત્ર ભક્તિ રસ ભાવા;
શિવા ભક્તિ સુનિ હર્ષ બઢાવા, હા હત ભાગ કવન મગ ધાવા. ૩
શિવ સર્વજ્ઞ ભક્ત પ્રતિ પાલા, ધ્રુવ હિત સુર પર કોપ વિશાલા;
બિન સમજે ઉર ક્રોધ અપારા, રે હત ભાગ બુદ્ધિ ધિક્કારા. ૪
મિથ્યા દોષ દીન નિજ સ્વામી, યા સમ અપર કવન અઘ ગામી;
નિજ પતિકો કોઉ દોષ લગાવે, રૌ રવ, નર્ક નારિ સો પાવે. ૫
શિવ સર્વજ્ઞ ધર્મ કર સેતૂ, સગુણ રૂપ ધારત જન હેતૂ;
કામ ક્રોધ મદ મચ્છર નાંઈ, નિજ સ્વરૂપ શિવ રહત સદાઈ. ૬

૧. ગંગાજી. ૨. બ્રહ્માજી.

મમ પતિનાથ લખે સહ મર્મા, જિન કર છુપે ન ધર્મ અધર્મા;
કર્તા પુરૂષ ધર્મ કિમ ત્યાગે, સર્વ સાક્ષિ નહિ રાગ વિરાગે. ૭
શિવ સન દ્વેષ કરહિં નર નારી, ઘોર નરક ભરમે ભવ ચારી;
શૈલ સુતા ઉર ત્રેહ બઢાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૮
નિજ પતિ નાથ ચરણ લપટાની, નિજ કૃત સમુજી પરમ ગલાની;
પ્રાણ પ્રિયા શિવ સમજ બિહાલા, દયા દૃષ્ટિ બોલે તતકાલા. ૯
શૈલ સુતા કિમ ભઈ દુ:ખારી, તુમ ઉર મર્મ લખું બિધિ સારી;
તુમ કર પ્રિયા ન દોષ લગારા, સુતે ભ્રાંતિ ઉપજત વ્યવહારા. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ કલ્પિત સબે, ભ્રાંતિ જન સંસાર;
મોહ મમત મેં તું ફુરે, ભ્રાંતી તર્ક અસાર. ૧
લય ઉત્પન્ન ભાસે જગત, સો ભ્રાંતી કરિ જાન;
તરંગ તોય સમ એકતા, સમજો રૂપ સુજાન. ૨

ચોપાઈ

સુનિ શિવ શબ્દ શિવા હરસાની, વેદ અંત લખિ ઈશ્વિર બાની;
સમય સમજિ અજ હરિ કરજોરી, વંદે શિવા બહોર બહોરી. ૧
સવ શક્તિ મમ માતુ સયાની, તોરી કૃપા હમે સુખ ખાની;
વિશ્વ ક્રિયા સહ તુમહિ અધારા, તુમ બિન સરે ન કાજ લગારા. ૨
પરા પશન્તિ મધ્યમા બાની, નામ રૂપ તુહિ આદ્ય ભવાની;
ક્ષર અક્ષર વેખરી પ્રકાશા, પ્રણવ મંત્ર ઉચરે જન શ્વાસા. ૩
અંત:કરણ સ્ફુરે જો વૃત્તી, તોરી સતા તક અનુસરતી;
નામ રૂપ ગુણ ક્રિયા અનેકા, તો બિન નિજ ગુણ ધરે ન એકા. ૪
અંત:કરણ ચાર તુહિં ધારે, દિવ્ય નેત્ર તુહિં વિશ્વ નિહારે;
પાંચ તીન વ્યાપક તુહિં દેવી, તવ જન મર્મ લખે જિન સેવી. ૫
તુહિં જનની ભગિની ભય હરણી, તુહિં જગ સિંધુ તરણ તુહિં તરણી;
આદ્ય અંત મધ નામ તુમારા, તુહીં ધારણ કારણ લય કારા. ૬
નાના રૂપ ધરત તુહિં એકા, નામ રૂપ ગુણ ક્રિયા અનેકા;
તુહિં રક્ષક ભક્ષક તુહિં માતા, તોરી કૃપા મોક્ષ જિવ પાતા. ૭
ત્રિગુણ ત્રિકાલ લોક, ત્રિય, ધારણ, તવ જનકો પ્રિય તાપ ઉગારણ;
તોરી કૃપા સર્વ યહ માયા, હમતે પ્રથમ ધરે તુહિં કાયા. ૮

જનની જન્મ પુત્ર કિમ જાને, અનિર વચન કહા વચન વખાને;
જો કછુ બને સો તુહીં બનાવે, શિવ અવાચ્ય ચુપચાપ રહાવે. ૯
કરે કરાવે આપ અકેલી, દશ પચીસ સઁગ ધાર સહેલી;
સતા માત્ર સાક્ષિ શિવ સ્વામી, સઁાંગ સુત્ર મમ નાથ નમામી. ૧૦

દોહા

સ્ફુરણ માત્ર સુક્ષમ તુહીં, સ્થૂલ વિશ્વ વૈરાટ;
નામ રૂપ લીલા લલિત, સર્વ તુમારો ઠાટ. ૧
શિવ શકતી અજ નરહરી, મગ્ન ભયે લખિ સાર;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ ભઈ, સુર ઉર હર્ષ અપાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ મુનિ નારદ આવા; શામ વેદ ધ્રુનિ બીન અજાવા;
ગૂઢ મર્મ લખિ હર્ષ વિશાલા, જન રક્ષક ત્રય દેવ દયાલા. ૧
અશરણ શરણ કરણ પ્રતિપાલા, ગો અતિત રક્ષક ગોપાલા;
અજ હરિહર જય શૈલ કુમારી, તુમરી કૃપા સુલભ ફલ ચારી. ૨
ભકિત ભકત લાગત તુહિં પ્યારા, ઉંચ નીચ નહિ વર્ણ વિકારા;
નારી પુરૂષ કર્મ કુલ હીના, ભકિત લીન સોઉ પરમ પ્રવીના. ૩
હરિહર અજ ઉર યહિ મતિ ધારા, ભકિત લીન સોઈ પર્મ પિયારા;
પ્રથમ ભકિત નવધા ગુણ ગાવે, દશમી ભકિત સહજ ચિત ચ્હાવે. ૪
ધ્યે ધ્યાતા લખિ એક સ્વરૂપા, ભજે સો ભકત સર્વ બડ ભૂપા;
રામ ભકિત કરિ યહિ ફલ પાવે, આધિ વ્યાધિ દે રોગ મિટાવે. ૫
રામ રામ કહિ રામ સમાવહિ, જીવન મુકત જન્મ નહિ પાવહિ;
તન લગ બોધ કરે નર નારી, જનકે વચન વિશ્વ સુખકારી. ૬
સંત સમાન કવન અઘ હારી, કર્ત બોધ ઉર આશ વિસારી;
કોટિક જીવ કલ્પના હરહી, અધમતે અધમ ભકિત કર તરહી. ૭
પરમ ભકિત દશમી ઉર આવે, હરિહર અજ ત્રય કૃપા કરાવે;
મમ સમ કવન નીચ જગ પ્રાની, કીન દાસ નિજ ભકિત પિછાની. ૮
અહો નિશિ સરસ ભકિત રસ ભાવે, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રામ દિખાવે;
સોહં મંત્ર રટત નિજ શ્વાસા, લીન સ્વરૂપ મિટી ત્રય ત્રાસા. ૯
યે સબ રામ ભકિત ઉપકારા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ પુકારા;
લખિ ધ્રુવ દાસ ઈશ અપનાવા, ભકિત ભાવ સો પ્રગટ જનાવા. ૧૦

દોહા

સુર નાયક, સુનિયે, વિનય, હરિ જન ત્રાસ ન દેહ;
ભોગ વાસના તિન નહીં, જિન ઉર રામ સનેહ. ૧
ભકત સકામી ભોગ વશ, ત્રાસ દેખ હઠ જાય;
સૂર, સતી, નિષ્કામિ જન, હટે, ન, ક્રોડ ઉપાય. ૨

ચોપાઇ

હરિ હર કૃપા હોય સો હોઈ, કોટિક યત્ન કરે ભલ કોઈ;
કર્મ ગતી અતિ પ્રબલ પ્રવીના, વૃથા કષ્ટ કરિ હોવત દીના. ૧
ક્રિયા કર્મ ગતિ કર્તા જાને, સ્વતઃસ્વભાવ કરહિ મન માને;
સમુજિ મર્મ મમતા મન ત્યાગે, ભજહિ રામ સોઉ, પરમ સુભાગે. ૨
સોઈ પંડિત જ્ઞાની સોઈ દાસા, શિવ વિશ્વાસ તજે સબ આશા;
હરિ હર અજ ત્રય એક લખાવે, સો જિય સુલભ મોક્ષ પદ પાવે. ૩
રમા રામ મય વિશ્વ દિખાવે, તરંગ તોય સમ ભેદ ન પાવે;
ઘટ ઘટ પ્રગટ રમે સોઈ રામા, અપર ભાવ ઉર તજે તમામા, ૪
સર્વ ક્રિયા સાક્ષી મમ દેવા, હો ચુપ ચાપ કરે પદ સેવા;
સ્ફુરણુ માત્ર સાક્ષી સબ જાને, સબ જીવ ઉર ભાવ પિછાને. ૫
યાતે નાથ કહું કર જોરી, વાર વાર વિનતી યહિ મોરી;
સત સંગત ભકતી મતિ દીજે, નરહરિ નાથ ભકત પર રીજે. ૬
ભકિત ભેદ નારદ મુખ ગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
હરિહર અજ ઉર હર્ષ અપારા, સુર સુર પતિ જય ધ્રુની ઉચારા. ૭
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, સર્વ દેવ ઉરમે એકતાઈ;
હરિ અજ હર ચરણુ કરિ વંદન, સમય કર્મ ચાહત નિર બંધન. ૮
શિવ સર્વજ્ઞ સમજિ સબ મર્મા, સબકો રજા દીન તરૂ ધર્મા;
જન રક્ષક સુર રહો સહાઇ, જન હરિ સહજ સમજ ઇકતાઈ. ૯
હાંપત વંદિ ચલે સુર સારે, જય શિવ જય શિવ શબ્દ ઉચારે;
હરિ અજ શિવ મૂરતિ ઉર ધારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી. ૧૦

દોહા

શિવ શકતી પદ શીષ ધરિ, ઉભય દેવ કર જોર;
પાય, રજા, નભ, મગ ચલે, વંદિ બહોર બહોર. ૧
ગૂઢ ગાથ લખિ પ્રેમકી, મગન ભયે શિવ નાથ;
માણુ વૃત્તિ અંતર ભઇ, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

નારદ મુનિ વરણી શિવ ગાથા, પ્રબલ પ્રેમ નહિ હૃદય સમાતા;
જય મહેશ કહી વંદન કીના, સમય સમજિ મુનિ ચલે પ્રવીના. ૧
શિવા સમજિ સત સંગત મહિમા, ઉમગ્યો પ્રેમ રહ્યો, નહિ નિયમા;
ભક્તિ શિરો મણિ, સર્વ સુહાઇ, દાસ ભાવ સમ કો સુખદાઇ. ૨
શિવ સંવાદ સુજન જન ગાવે, સમજિ મર્મ શિવ લોક સિધાવે;
યહિ શિવ કથા સર્વ ફલ દાતા, પ્રેમી ભક્ત ભક્તિ કરિ પાતા. ૩
કર્મ યોગ ભક્તી રતિ જ્ઞાના, શિવ સંવાદ સર્વ સુખ દાના;
અજ હરિ ઉભય કીન અસ્તૂતી, વાર વાર શિવ વરણિ વિભૂતી. ૪
કોઉ જન પાઠ કરહિ નિત યાકો, જન્મ મરણ હોવહિ નહિ તાકો;
શક્તિ સમેત દેવ ત્રય સન્મુખ, કોટિક કષ્ટ હરે શંભૂ દુઃખ. ૫
શિવ સઁવાદ પઢહિ નર નારી, જેહિ જન સન્મુખ દેવ મુરારી;
સુત પરિવાર ધામ ધન ધરણી, નિશ્ચય લહે શંભુ ગુણ વરણી. ૭
જો પટ માસ પાઠ યહિ કરહી, નવ ગૃહ દેવ ઉપાધી હરહી;
સર્વ દેવ રહ સનમુખ વાકે, યહિ શિવ કથા હોત ઘર જાકે. ૭
અબ સુનિયે શિશુ જન હરિ ધાવા, ધ્રુવ મધુવન મહિ ધ્યાન લગાવા:
ઉભય માસ ગાથા યહ ગાઇ, ચતુર માસ કછુ કહૂ સુનાઈ. ૮
તૃતીયે માસ કીન પરવેશા, જન હર સુર કરિ હર્યો કલેશા;
છલી માતુ ગુરૂકી અઘ ગાથા, ધ્રુવ ઉર સ્ફુરત પ્રાણ ગભરાતા. ૯
રામ રામ કહિ વિરહ બઢાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
હે હરિ સંગ દોષ દુઃખ ભારી, લખિ ન શકે, લઘુ બુધ્ધિ હુમારી. ૧૦

દોહા

કરૂં અર્જ કર જોરિ કે, કૃપા સિંધુ હરિ નાથ;
પ્રથમ કૃપા યહિ કીજિયે, હરિએ, દુરજન સાથ, ૧
ભજન ભક્તિ શુભ કર્મ જો, જ્ઞાન ધ્યાન વિશ્વાસ;
કરિ કુસંગ હરિએ સરવ, ફરિએ હોય ઉદાસ. ૨

ચોપાઇ

હરિ હર દેવ કૃપા યહિ કીજે, દુરજન પુરૂષ દર્શ નહિ દીજે,
પુષ્પ વાટિકા અનલ જરાવે, સુમન સુગંધ રહન નહિં પાવે. ૧
સુમન ભક્તિ વાડી ઉર જનકો, અનલ સમાન સંગ દુરજનકો;
વચન જવાલ સમ હૃદય જરાવે, રસના નામ સુગંધ નસાવે, ૨

શુકલ વસ્ત્ર જનકો મન કહિયે, દુરજન સંગ મર્મ કિમ લહિએ;
શુધ્ધ મણી જનકો મન સ્વામી, મર્મ લખો મમ નાથ નમામી. ૩
યાતે નાથ કૃપા યહિ કીજે, દૂરહિતે, શઠ સંગ હરીજે;
વાર વાર કહિએ કહા દેવા, સર્વ વ્યાપિ જાનત સબ ભેવા. ૪
મેં લઘુ દાસ ચરણ રજ ચેરો, કૃપાનાથ તુમ કરિહુ નિવેરો;
તુમરી કૃપા હોઇ સો હોઈ, દ્રઢ વિભુનાથ ભરોસો મોહી. ૫
પૂરણ ભયો આજ વિશ્વાસા, જગમેં દુઃખી હોત નહિ દાસા.
હરિ હર વિનય કરત ધ્રુવ બાલા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા. ૬
ગદ ગદ કંઠ થકિત ભઈ બાની, પ્રેમ ભકિત ગતિ પ્રબલ કહાની;
હરિ હરિ કહિ ધ્રુવ ધ્યાન લગાવા, ખાન પાન તન ભાન ભુલાવા. ૭
લખિ ધ્રુવ મર્મ શંભુ હરિ હરસે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસે
સુર સુરનાથ મર્મ ધ્રુવ પાવા, લખિ નિજ કૃત્ય બહુત પસ્તાવા. ૮
વૃથા ભોગ સુખ સંપતિ સારી, રટત રામ ધ્રુવ આશ વિસારી;
એસે જન સન દ્વેષ ન કીજે, જિનકે દર્શ અમિત અઘ છીજે. ૯
સર્વ દેવ સિક્ષા યહિ લીજે, જન નિષ્કામ ત્રાસ નહિ દીજે;
ભકત સકામ ચહત સુર ભોગા, જેહિ જન તુમ તપ કરહુ વિયોગા. ૧૦

દોહા

નિષ્કામી કેવળ દશા, નિશિ દિન સુમરત રામ;
રંચ ન આશા રામ બિન, ત્યાગ્યો ફિકર તમામ. ૧
ચિત ચંચલતા ત્યાગિકે, ભયો ભજનમેં લીન;
તન મનકી શુદ્ધિ નહી, હરિ હર જન આધીન. ૨

ચોપાઇ

દેખહુ રામ ભકિત પ્રભુતાઈ, નર સુર જન મુખ રહત લજાઈ;
નિષ્કામી જનકો કો ગંજે, હરિહર હર્ષિ ભાડ જન ભંજે ૧
સર્વ વિશ્વ અનુકૂલ સહાઈ, રામ ભકિત નિષ્કામ સુહાઈ;
નિષ્કામી જન સર્વ સુહાવે, ભજન વિના વસ્તૂ નહિ ભાવે. ૨
નામ રૂપ મિથ્યા જન જાના, તત્વ વસ્તુ સત રામ પિછાના;
રાગ દ્વેષ વૃતિ વિપરીતી, સર્વ જીવ સમ ભાવ પ્રરીતી. ૩
ધ્રુવ મધુવન ધરિ ધ્યાન નિધાના, સર્વ વિશ્વ સાક્ષી હરિ જાના;
પશુ પક્ષી મૃગરાજ અહીશા, ધ્રુવ દર્શન આવત લખિ ઈશા. ૪

એક એક સન કરે ન ક્રોધા, મનુ જન પ્રગટ કીન પરબોધા;
અહિ મૃગરાજ ગિરે જન ચરણાં, ભજન પ્રતાપ કવન વિધિ વરણાં. ૫
મૃગ, મૃગ રાજ, ક્રિયા ગુણ ન્યારા, મધુવન બીચ ન વિલગ વિહારા;
લવા બાજ સામિલ મિલ સારા, ભાવ વિરોધ, ન હૃદય લગારા. ૬
રામ રામ મુખ અપર ન કર્મા, મધુવન બીચ સર્વ ઈકિ ધર્મા;
મધુવન ચતુર કોશ ચહું ઓરા, નિજ સ્વભાવ પશુ તજ્યો કઠોરા. ૭
અલ્પ અહાર નીતિ યુત કરહી, કરિ નિવાહ ધ્યાન હરિ ધરહી;
ઇન્દ્રિય દમન ભક્તિ તપ મહિમા, જિનકે દર્શ પશુ યહ નિયમા. ૮
ક્રિયા કર્મ ગુણ વિલગ સ્વભાવા, સર્વ ત્યાગ ઉર રામ સુહાવા;
કહેની કર્મ વૃત્તિ ઇકિ ધારા, એસે જન વંદે સંસારા. ૯
મુખસે શબ્દ રંચ નહિ ભાખે, દર્શન દૂર અવિદ્યા જાકે,
નર સુર અસુર ચરાચર પ્રાની, સુખી હોત ભક્તી સનમાની. ૧૦

દોહા

રવિ પ્રકાશ નહિ ઊચરે, ઉષ્ણ કહે નહિ આગ;
દર્શન તિમિર હુરાયકે, જન દર્શન અઘ ભાગ. ૧
વન વિચરત પશુ પક્ષિ જે, જિનકો કહા વિધિ બોધ;
જન દર્શન દુર મતિ ગઈ, આપહિ ભયો પ્રબોધ, ૨

ચોપાઈ

નામ રૂપ ગુણ વિવિધ પ્રકારા, સર્વાંગ સુત્ર વ્યાપક કરતારા;
ઘટ ઘટ પ્રગટ રમે ઇક રામા, ચેતન સતા કરે જડ કામા. ૧
નામ રૂપ જડ વસ્તુ અનેકા, વ્યાપક બ્રહ્મ સર્વ ઘટ એકા;
કાષ્ટ હુતાશન સર્વ નિવાસા, અનલ વિશેષ કરત પરકાશા. ૨
બ્રહ્મ ભર્યો ભરપૂર સમાના, બુદ્ધિ પ્રકાશ વિશેષ વખાના;
રવિ પ્રતિબિંબ કુંભ મહિં આવે, યેહિ પ્રકાર જગ જીવ કહાવે. ૩
ધ્રુવ વ્યાપક લખિ ધ્યાન લગાવા, યાતે સર્વ જીવ મન ભાવા;
સર્વ પ્રકાર વિપિન ફલ ત્યારી, સર્વ રૂતુ દે કૃપા મુરારી. ૪
રવિ નંદિનિ, જલ જંતુ અનેકા, કરિ જન દર્શન પ્રેમ વિશેકા;
યમુના પ્રબલ પ્રેમ ભો ભારી, જન દર્શન મનુ દેવ મુરારી. ૫
તિર્થ અનેક ધરી તન આવત, જન દર્શન કરિ પ્રેમ બઢાવત;
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ દે આશીષા, જન તપ પાર કરો જગદીશા. ૬

ધન્ય ભક્ત ભકતી મન માના, શિશુપન પ્રેમ પ્રબલ તપ ઠાના;
વિશ્વ પદારથ સ્ફુરે ન આશા, કેવળ રામ રટત નિજ શ્વાસા, ૭
ભકત ભક્તિ વશ ભોગ ન ચ્હાવે, એસે ભકત રામ મન ભાવે;
રામ રૂપ સમજો જેહિ સાધૂ, જિનકે દર્શ મિટે અપરાધૂ. ૮
એસે જન જગ હરિ અવતારા, કોટિક જીવ કરહિ નિસ્તારા;
મધુવન બીચ ભકત ભલ આવા, કરિ દર્શન મમ પાપ વિલાવા. ૯
સુરસરિ આદિ કીન જન મહિમા, ઉમગ્યો પ્રેમ રહ્યો નહિ નિયમા;
જન પદ વંદિ ચલે નિજ ગેહા, રામ ભક્તિ પ્રિય પરમ સનેહા. ૧૦

દોહા

કો આવે જાવે કવન, જન મન જરા ન ભાન;
પર્મ સમાધી ચિત્તકી, રામ રૂપ દ્રઢ ધ્યાન. ૧
અષ્ટ દિવસ તે એક દિન, વૃત્તિ સ્ફુરે તન શુધ;
ગુરૂ આજ્ઞા શિર ધારકે, નિત્ય કર્મ પરબૂધ[૧]. ૨

ચોપાઇ

યમુના ઘાટ ભકત ધ્રુવ ન્હાવા, રામ રામ કહિ વિરદ બઢાવા;
ભૂમા આદિ સર્વ વન દેવી, યમુના સંગ ભકત ગુણ ભેવી. ૧
નારિ રૂપ ધરિ સન્મુખ આગે, જન વંદન કરિ પુષ્પ ચઢાગે;
જય હો ભકત ધન્ય પિતુ માતા, ધન્ય દર્શ મોહિ દીન વિધાતા. ૨
જન વંદત મહિ વારંવારા, ભાર હરન મમ જન અવતારા;
અધમી અધમ કરત બહુ ભારી, જ્યા કરિકે મેં પરમ દુઃખારી. ૩
પાપી જન જહાં કરહિ નિવાસા, લખિ ખલ મર્મ હોત મુહિ ત્રાસા;
ધર્મ હીન જહાં પાવ ધરાવે. પાપ, અનલ મોહિ અંગ જરાવે. ૪
શ્રુતિ નિંદક નારી નર કોઇ, ગુરૂ દ્વિજ ઘાતિ ગિનો જન સોઇ;
માત તાત ભ્રાતા ગૌ ઘાતી, નિજ કુલ વિઘ્ન કરે ઉત્પાતી. ૫
નિજ સ્વારથ રત અપર ન નાતા. જીવ માત્ર સ્વારથ હિત ઘાતા;
નિશિ ચર કર્મ કરત નરનારી, ખલ પીડત મેં પર્મ દુઃખારી. ૬
ધર્મ હાનિ ભોમી શિર ભારા, હરિજન હેતુ, ધરત અવતારા;
ખલ ખંડન મંડન મહિ નીતી, પ્રગટ હોય હરિ હરહિ અનીતી. ૭
પ્રથમ હોત હરિજન અવતારે, પીછે નર હરિ નાથ પધારે;
કુકરમ કર્મ ત્રાસ મોહિ ભારી, જન જન્મત મેં પર્મ સુખારી. ૮

---

૧. પંડિત.

નિર્ગુણ નાથ સગુણ તન ધારે, હરહિ અસુર હરિ ભાર ઉતારે:
હવન દાન પુન, વિવિધ પ્રકારા, ક્યા કરિ તૃપ્ત હોય સુર સારા. ૯
હવન પ્રતાપ વૃષ્ટિ હુવ ભારી, જંગમ સ્થાવર જીવ સુખારી;
કર્મ ભક્તિ કરિ રામ રિઝાવે, રામ રામ કહિ રામ સમાવે. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવ સુખ, સર્વ સંત ઉપકાર;
હરિ હર પ્રગટે હેતુ જિન, ભલે ભક્ત અવતાર. ૧
જન દર્શન જગ અનલ સમ, જિય અઘ પલ્લવ જાન;
દર્શન કરતે સહજહી, સંચિત ભસ્મ સમાન. ૨

ચોપાઇ

મહિ મુખ ગાથ ભક્ત ગુણ ગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
સર્વ દેવિ જનકી લખિ ગાથા, પ્રબલ પ્રેમ નહિ હૃદય સમાતા. ૧
હરિહર અજ ત્રય એક સ્વરૂપા, ભલે ભાગ્ય દર્શન જન ભૂપા;
ગૂઢ મર્મ લખિ ભાન ભુલાની, પ્રેમ ભક્તિ ગતિ અકથ કહાની. ૨
ધ્રુવ ધરમી સુત સમય પિછાની, વંદિ પાદ બોલ્યો પ્રિય બાની;
ધન્ય માતુ મોહિ, દર્શન, દીના, નિજ સુત સમજિ કૃતારથ કીના. ૩
મેં લઘુ દાસ લખૂ કહા મર્મા, યાતે રામ કહૂ ચિત શર્મા;
તુમ સર્વજ્ઞ સર્વ ગુણ સાગર, સર્વ શક્તિ તુમ વિશ્વ ઉજાગર. ૪
ભૂધર વિટપ વિશ્વ શિર ધારા, કહા વરણુ ઉપકાર તુમ્હારા;
સરિતા તીર્થ સિંધૂ ગંભીરા, સર્વ શીશ ધારે મહિ ધીરા. ૫
કોટિક સંત તપી તપ સાધે, તુમ અધાર રહિ રામ અરાધે;
જલ અહાર પોષત જિય સારા, ક્રિયા કર્મ સબ તુમહિ અધારા. ૬
ત્યાગી ત્યાગ વરિત વન વાસા, યદ્યપિ જલ અહાર કછુ આશા;
ફૂલ પત્ર ફલ ભોજન પાવે, પ્રાણ પોષ કરિ ધ્યાન લગાવે. ૭
યોગી યોગ શાંત મન સાધે, બૈઠ ગુફા વિભુનાથ અરાધે;
યોગ સિધ્ધિ પાવહિ જન યોગી, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ ભોગી. ૮
નિજ સ્વરૂપ લીનો નિરધારા, સો જનની ઉપકાર તુમ્હારા;
જય મહિ માતુ ધન્ય બલિહારી, મેં લઘુ બાલક શરણ તુમારી. ૯
સર્વ વિશ્વ ઉપકાર તુમ્હારા, સત્ય માતુ સિધ્ધાંત હુમારા;
પર ઉપકાર કરે કો એસા, વેદ, શાસ્ત્ર, વરણે જન જેસા. ૧૦

દોહા

સુવરણ આદિક ધાતુ સબ, સબ ઔષધી સાર;
જીવ નિવારત રોગ દે, જનની તવ ઉપકાર. ૧
પંચ તત્વકી સ્રષ્ટિ તન, સમ ભાસત સંસાર;
યદ્યપિ ચારૂ ગાણુ હે, રહત તોર આધાર. ૨

ચોપાઇ

સર્વ દેવિ મમ માતુ સુજાના, દર્શન દીન કીન કલ્યાના;
પૂરણ પુન્ય પ્રબલ ફલ જાકો, દર્શન દેવ દેત જન વાકો. ૧
કહું કવન વિધિ ભાગ્ય વડાઈ, કીન કૃતારથ દર્શ દિખાઈ;
અબ મુહિ ભયો ભરૂસો ભારી, અવશ્ય મિલહિ મોહિ દેવ મુરારી. ૨
જનની અવશ દર્શ હરિ પાઉ, જન્મ મરણ દ્રય, ત્રાસ મિટાઉ;
નરહરિ નાથ શરણુ અબ લેહી, સમજિ અનાથ હાથ શિર દેહી. ૩
શરણાંગત હરિ તુરત ઉગારે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ પુકારે;
અશરણ શરણ શરણ પ્રભુ તોરી, અકરણ કરણ, કરહુ, ગમ મોરી. ૪
વાર વાર ધ્રુવ વિનય સુનાઈ, પ્રબલ પ્રેમ પ્રગટયો ઉર આઇ;
લખિ ધ્રુવ મર્મ, હર્ષિ, ઉર દેવી, ગૂઢ પ્રેમ ઉપજ્યો જન સેવી. ૫
હરિ હર જન દે એક સ્વરૂપા, હરિ હર કૃપા દર્શ જન ભૂપા;
પુષ્પ પત્ર ફલ જન પદ પૂજા, હરિ સ્વરૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૬
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ પ્રેમ વિશાલા, દેવી સર્વ લીન તતકાલા;
ધ્રુવ તન મન વૃત્તિ સ્થિર થાવા, દેવી સેવ શુધ્ધિ નહિ પાવા. ૭
દ્વિતિય દિવસ પ્રાત: ધ્રુવ જાગા, રામ મંત્ર ધ્રુનિ કીન સુભાગા;
ખુલે નયન યમુના તટ દેખા, પુષ્પ ઢેર ચહું ઓર વિશેખા. ૮
રામ કૃપા લખિ પ્રેમ બઢાવા, ધન્ય ભાગ ભક્તિ પદ પાવા;
રામ ભકિત સમ પદ નહિ દૂજા, જેહિ જન દેવ કરત પદ પૂજા. ૯
નર તન પાય રામ ગુણ ગાવે, સર્વ જીવ જન પદ રજ ન્હાવે;
નિર અધાર નર નરહરિ ધ્યાવે, કૃપા સિંધુ હરિહર અપનાવે. ૧૦

દોહા

તન, મન તર્ક વિસારિકે, વિશ્વ ભોગ નહિ આશ;
લખિ વ્યાપક હરિહર ભજે, સો હરિહર નિજ દાસ. ૧
નિત્ય કર્મ કરિ વંદિ તટ, નિજ આશ્રમ જન આય;
ઉત્તમ ફલ ભૂ પર ગિરે, સો કર લીન ઉઠાય. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ ફલ હરિ અર્પણ કીના, મહાપ્રસાદ લખિ જન મુખ લીના;
હરિહર ભક્ત વસ્તુ કો પાવે, કરિ અર્પણ નિજ અર્થ લગાવે. ૧
ઇષ્ટ દેવ, અર્પણ, સો ભોગા, જન પાવત તન રહત નિરોગા;
મહાપ્રસાદ પાવત નરનારી, જિનકો સુલભ પદારથ ચારી. ૨
હરિ અર્પણ બિન લેત અહારા, પશુ પિશાચ તન ધરહિ ગમારા;
પ્રેત નિવાસ તાક ગૃહ કરહી, ઉગ્ર કલેશ રોગ વશ મરહી. ૩
પિતા પુત્ર પત્ની પરિવારા, કુકરમ રત ઉર ક્રોધ કરારા;
રામ ભક્તિ બિન શઠ નરનારી, મહાપ્રસાદ બિન રહત દુ:ખારી. ૪
યાતે જન વસ્તૂ કરિ અર્પણ, તન મન ધન સબ રામ સમર્પણ;
તન હરિ અર્પ તજ્યો અભિમાના, મહાપ્રસાદ તન સમજ સુજાના. ૫
તન મન ક્રિયા કરાવત રામા, તન તે આદિ વિશ્વ હરિ ધામા;
એસો ભક્ત રામ મન ભાવે, જન ચિંતવે સો કામ કરાવે. ૬
એસો પ્રબલ ભક્ત ધ્રુવ બાલા, હરિહર હર્ષે પ્રેમ ખુશાલા;
ફૂલ પત્ર ફલ જન કછુ પાવા, મહા પ્રસાદ લખિ હર્ષ બઢાવા. ૭
જય વિભુનાથ ચરણ રજ ચેરો, તો બિન રક્ષક કોઉ ન મેરો;
મેં અનાથ અધમી અનચારી, મર્મ લખો મમ નાથ મુરારી. ૮
જો કછુ બને સો આપ બનાવો, લઘુ પિપિલ ભલ સિંધુ તરાવો;
તૃણ મેરૂ સમ તુરત દિખાવો, મેરૂ છાર કરિ અવસ્ય ઉડાવો. ૯
જો કછુ કરો કરણ કરતારા, વેદ અંત સબ મર્મ તુમ્હારા;
નેતી અગમ પુકારત જ્ઞાની, મેં કયા લખૂં અલ્પ મતિ પ્રાની. ૧૦

દોહા

મેં શઠ બાલક હઠ કરી, તપ ચાહત ખટ માસ;
સુફલ ફલે તોરી કૃપા, દાસ સત્ય વિશ્વાસ ૧
તરૂ પલ્લવ ફલ ફૂલમેં, વિપિન વસ્તિ મમ નાથ;
વિભુ વ્યાપક કર્તા પુરૂપ, સર્વ તુમારે હાથ. ૨

ચોપાઈ

વિધિ વત નિત્ય કર્મ ધ્રુવ કીના, કર્મ પ્રધાન સત્ય જન ચીના;
વેદો યુક્ત કર્મ બિન ભાઈ, હરિ સન્મુખ નહિ હોહુ કદાઈ. ૧
બીહિ બિન તરૂ બોવે જન કોઈ, કર્મ ભક્તિ બિન જ્ઞાન ન હોઈ;
વિધિ વત કર્મ કરહિં નર નારી, મુક્ત હોય જન જગત વિસારી. ૨

નામ રૂપ ગુણ વિલગ વેહારા[1], કર્મ વિભાગ દિપે જગ સારા;
મોક્ષ રૂ બંધ કર્મ દ્વય નામા, નિજ નિજ કર્મ જીવ વિશ્રામા. ૩
મુક્તિ રૂ બંધ કર્મ ગતિ જાનો, વિધિ નિષેધ પ્રીતી યુત માનો;
ઉભય કર્મ મહિં જેહિં જિવ રાતા, તુરત તાહિ ફલ દેત વિધાતા. ૪
બુદ્ધિ તર્ક કરહિ જેહિ કર્મા, કરે જીવ ચાહે ધર્મ અધર્મા;
યાતે ધ્રુવ અપને મન મારા, સત્ય કર્મ પર પ્રેમ પસારા. ૫
વેદ યુક્ત કરહી કોઉ કર્મા, કર્તા કાલ નિરખિ ચિત શર્મા;
કર્મ કરત ઇકિ ચૂકિત અનૂપા, સમુજહિ સુજન સ્વચ્છ બડ ભૂપા, ૬
નિર્મલ ભક્ત લખહિ વિધિ સારી, જેહિ પર કૃપા કરહિ અઘહારી;
કર્મ સકામ જન્મ ફલ દાતા, નિષ્કામી જન મોક્ષ સિધાતા. ૭
યેહિ અતિ ગૂઢ કર્મ ગતિ જાને, બેહિ ભક્ત અક્ષય સુખ માને;
યેહિ સત ગાથ વેદ વિધિ ગાવે, અમિત કોટિ જન કથા સુનાવે. ૮
ધ્રુવ હરિ ભક્ત ગૂઢ ગતિ જાની, કરત કર્મ નિષ્કામ પિછાની;
ભૂલ ન ભોગ વિષય રસ ભાવે, એક રામ પંકજ રજ ન્હાવે. ૯
નાશવંત વસ્તૂ વિપરીતા, સત્ય રામ ઉર પરમ પરીતા;
વ્યાપક રામ પ્રબલ વિશ્વાસા, રટત ભયો સાક્ષી લખિ શ્વાસા. ૧૦

દોહા

અષ્ટ દિવસ એકાંત ચિત, રહત ધ્યાન દ્રઢ ધાર;
નવમે દિન વૃત્તિ સ્ફુરે, કુલ ફલ લેત અહાર. ૧
હરિહર અજ લખિ ગાથકો, કૃપા કરો મમ નાથ;
શિશુ શઠ હઠ પૂરણ કરો, સુતકો કરો સનાથ. ૨

ચોપાઈ

કરિ જન નિયમ નયન જલ ધારા, રામ મંત્ર નિજ શ્વાસ ઉચારા;
રેચક પૂરક પ્રાણ ચલાવા, જપ લગ રામ મંત્ર મુખ ગાવા. ૧
અધઃ ઉર્ધ્વ શ્વાસા હરિ ધ્યાવા, પ્રબલ પ્રેમ વશ પ્રાણ રૂકાવા;
યમ અરૂ નિયમ પ્રથમ જન સાધા, જ્યા કરિ કુંભક બઢયો અગાધા. ૨
પ્રણવ મંત્ર પ્રગટયો ઉર આઈ, સોહં શ્વાસ જપે સુખ દાઈ;
અજપા જાપ હોત બિન શ્વાસા, ઉલટ બેદ સમજે નિજ દાસા. ૩
પ્રાણ અપાન ગતી ઇકિ રૂપા, મહા મંત્ર ધુનિ, હોત અનૂપા;
મન મારૂત ગતિ એક કહાવે, રૂકે પ્રાણ મન સહજ રૂકાવે. ૪

---

૧. વ્યવહારા.

પ્રાણ અપાન ગતી હો ચંચલ, મનો વૃત્તિ હોવત નહિ નિશ્ચલ;
યોગી યોગ યુક્તિ સબ જાને, ગુરૂ મુખતે સબ મર્મ પિછાને. ૫
રેચક પૂરક કુંભક કર્મા, આસન સહિત યોગ સબ ધર્મા;
લોમ વિલોમ પ્રાણ નિત સાધે, પ્રણવ મંત્ર ઉર વૃત્તિ અરાધે. ૬
યમ અરૂ નિયમ તિતિક્ષા ધારે, સો યોગી જન યોગ સુધારે;
અસન[1] વિહાર યુક્ત કરિ રાખે, સો અવધૂત મહા રસ ચાખે. ૭
પ્રાણ અપાન અશ્વ રથ માનો, અપનો નિજ મન રથી પ્રમાનો;
અશ્વ પ્રાણ કુંભક સ્થિર કરહી, મનકે મનન ભાવ પરહરહી. ૮
નિજ સ્વભાવ ચંચલતા ત્યાગે, પ્રણવ મંત્ર મન રટહિ સુભાગે;
માયિક ભ્રાંતિ તજે મન સારી, અર્થ યુક્ત સોહં ધુનિ પ્યારી, ૯
ખેદ વિના કુંભક સ્થિર થાવે, રેચક હોન પ્રાણ નહિ ચહાવે;
નાભી હૃદય પ્રાણ દે ફેરી, અક્ષય મોદ હોત ચીન હેરી. ૧૦

દોહા

મૂલ ચક્ર ધર યોગિ જન, કોઉ દિન કરહિ નિવાસ;
પ્રેમ યુક્ત પશ્ચિમ દિશા, ચાલે વિનાહિ પ્રયાસ. ૧
ગ્રંથી એકિસ મેરૂકી, છેદિ લેત ક્ષણ માંય;
ભ્રમર ગુફા આતમ અચલ, અપર ઉપાધી નાંય. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મરંધ્ર મહિં બ્રહ્મ નિવાસા, માયા તર્ક એક નહિ આશા;
કેવળ બ્રહ્મ અજર નિજ ધામા, નિજ સ્વરૂપ પાયો વિશ્રામા. ૧
વિશ્વ વ્યાપિ ભાસ્યો નિજ રૂપા, પૂરણ સુખ મય સમજ સ્વરૂપા;
નિજ સ્વરૂપ સમ સુખ નહિ દૂજા, અંતર વૃત્તિ કીન જિન સુજા. ૨
રંચ માત્ર જિન નિજ સુખ લીના, સર્વ વિશ્વ સુખ લગે મલીના;
આપો પલટ આપ મહિં રાજી, જન્મ મરણ જડ મિટી દુરાજી. ૩
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ ધ્યાન ધરાવે. અષ્ટ દિવસ નિજ પ્રાણ રૂકાવે;
અષ્ટ દિવસ વૃત્તિ ઇક ધારા, રામ રૂપ ઉર રહિત વિકારા. ૪
ચતુર શ્વાસ ઇક માસ વિતાવા, હરિ હર સમજિ મર્મ હરષાવા;
શિવ સર્વજ્ઞ યોગ ગતિ જાની, ભયે પ્રેમ વશ મર્મ પિછાની. ૫
નિજ પતિ નાથ પ્રેમ મય જાની. શૈલ સુતા ઉચરે પ્રિય બાની;
જય મમ નાથ જગત હિતકારી, ભક્ત ભીડ ભંજન ત્રિપુરારી. ૬

1. આહાર.

પ્રેમ ઉદધિ પ્રગટયો ઉર આઈ, કૃપાનાથ કહિએ સમજાઇ;
હરિ હર મર્મ હરી હર જાને, કાં કોઉ, જન, તવ કૃપા પિછાને. ૭
મેં મતિમંદ ચરણ રજ ચેરી, કૃપાનાથ સુનિએ યહિ મેરી;
કોમલ શબ્દ સુનત શિવ સ્વામી, ગુપ્ત ગાથ કહુ નાથ નમામી. ૮
શૈલ સુતા શિશુ તન ધ્રુવ યોગી, અલ્પ ભોગ તજિ ભયો નિરોગી;
અલ્પ વિષય આશા જિન ત્યાગી, નિજ સુખ લેન ચહયો બડ ભાગી. ૯
ચાર શ્વાસ મહિં માસ વિતાવા, ઈનકે અર્ધ કરન ચિત ચહાવા;
ઉભય શ્વાસ મહિં માસ વિતાવહિ, તજી પત્ર કેવલ જલ પાવહિ. ૧૦

દોહા

ઉમા યોગ અદભુત ગતી, વિધિવત કરે વિચાર;
તન મન વૃત્તિ પ્રાણુ વશ, બને બ્રહ્મ નિરધાર. ૧
વિશ્વ ચરાચર કર્મ જે. યોગી કર્મ વિશેષ;
સંચિત કર્મ જરાય કે, બને આતમા શેષ. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ નારદ ધ્રુવ યોગ બતાવા, પ્રાણુ અપાન ગતી સમજાવા;
રેચક પુરક કુંભક રીતી, ગુરૂ નારદ બોલે કરિ પ્રીતી. ૧
લોમ વિલોમ યુકિત સબ ભાખી, ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન સર્વ વૃતિ રાખી;
પ્રણુવ મંત્ર દીનો ગુરૂ નારદ, રટે શેષ સુર બુધ્ધિ વિશારદ. ૨
અજ, હરિ, ઉમા, રદ્રું, મેં તાકો, અક્ષર, બ્રહ્મ કહત શ્રુતિ, જાકો;
પ્રણુવ મંત્ર ધારહિ કોઉ શ્વાસા, જીવન મુકત ન હોય ઉદાસા. ૩
પ્રણુવ મંત્ર મહિમા કહા કહિએ, હરતા મલક, રૂપ નિજ લહિએ;
ધ્રુવ તપ તેજ અતી તન છોટો, પ્રણુવ મંત્ર દીનો, ગુરૂ, મોટો. ૪
યોગ કર્મ કીનો શુધ, બુધ્ધી, યાતે કીન સર્વે તન શુધ્ધી;
યોગ કર્મ અઘ કર્મ નસાવા, સંચિત કર્મ અંત ધ્રુવ આવા. ૫
એક શ્વાસ ધ્રુવ માસ વિતાવહિ, તરજિ તાત હરિ સન્મુખ આવહિ;
ઉમા યોગ ગાથા કયા ગાઉં, સમજિ મર્મ ચુપ ચાપ રહાઉં. ૬
જગ આભાસ તર્ક મિટ જાવે, જીવ બ્રહ્મ જહાં એક કહાવે;
એક ન દોય દર્શ નહિ દુજા, યોગી યોગ ગતી જેહિ સુજા. ૭
વચન પરે કહા વચન બખાને, યોગી હોય યોગ ગમ જાને;
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષૂપ્તી ત્યાગી, તૂરિય રૂપ રહત બડ ભાગી. ૮

યોગી યોગ પ્રબલ ફલ પાવા, સબ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવા;
ચિદ ગ્રંથી ચિતતે ભઈ નાશા, પદ સંન્યાસ લીન નિર આશા. ૯
નિર આશા સંન્યાસ કહાવે, લીન સ્વરૂપ આય નહિ જાવે;
પરારબ્ધ ભાસત તન સંગા, યોગી તનતે રહે નિસંગા. ૧૦

દોહા

ઉમા અગમ ગતિ યોગકી, સમજો સબ સુજાન;
નારી તન આભાસ તજ, તું સ્વે બ્રહ્મ સમાન. ૧
શૈલ સુતા યહિ યોગ મત, નારિ પુરૂષ લે ચીન;
સ્વત; વ્રત્તિ સંન્યાસ પદ, પાવહિ પુરૂષ પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

યોગી યોગ કલા પરતાપા, જન્મ મરણુ જિય મિટે સઁતાપા;
યોગ સિદ્ધ સિદ્ધી સબ હાજર, મમ મત પ્રબલ પ્રગટ ઉજિયાગર. ૧
મન મારૂત ખટ માસ રૂકાવે, યોગી યોગ સિદ્ધિ જબ પાવે;
સુક્ષમ તન અપને વશ હોવે, વિશ્વ પદારથ મન નહિ મોહે. ૨
શુદ્ધ ભાવ સુક્ષમ આધીના નિર અભિમાન નિજાનઁદ લીના;
ચિત ચિતવન ચિતવે જહાં જાવે, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ ફિરાવે, ૩
પંચ તત્વસે સ્થૂલ બઁધાવા, પરારબ્ધ આધીન રહાવા;
પરારબ્ધ પૂરણ નહિ જબ લોં, તન યહ સ્થૂલ ડગે નહિ તબ લોં. ૪
યોગ કલા મારૂત સ્થિર થાવે, તનકો ત્યાગ પ્રાન નહિ જાવે;
સુક્ષમ મનિતે ઇતર સદાઇ, અહી રંધ્ર સમ આય રૂ જાઇ. ૫
અસી રોપ સમ વિલગ કહાવે, નિજ સંકલ્પ આય અરૂ જાવે;
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવે, જબ લગ જન બટ ભાગ કહાવે. ૬
નામ રૂપ મિથ્યા કરિ લેખે, સઁાગ સુત્ર આતમ નિજ પેખે;
વિશ્વ પદારથ સ્ફુરે ન કામા, જબ લગ રામ રૂપ સુખ ધામા. ૭
રંચ માત્ર સિદ્ધી મન લાગા, ત્યાગિ અખૈ સુખ પરમ અભાગા;
હો મદ મસ્ત ભોગ સઁગ લાગે, પલટિ પ્રાણુ ઇન્દ્રિય મન જાગે. ૮
રૂકે ન કુંભક લગે ન ધ્યાના, દિન દિન ઉર પ્રગટે અજ્ઞાના;
સ્વર્ગ ભોગકી આશ કરાવે, યોગ પ્રતાપ ભોગ જહાં પાવે. ૯
કોટિક કાલ દિવ્ય સુખ ભોગી, ગિરે ભૂમિ ફિર હોય સરોગી;
રધા ધામ સુખ ભોગ અપારા, ભોગ વિવશ મન બઢે વિકારા. ૧૦

દોહા

યોગી ભોગી હોત હે, સિદ્ધિ કરે સનેહ;
નિજ સુખ કંચન ત્યાગકે, કાચ ગ્રહયો જન જેહ. ૧
જ્ઞાન ભક્તિ શુભ કર્મકો, યાતે તજે ન સંત;
કુશલ યોગ જિનકા નિભે, હરિ હર સ્હાય કરંત. ૨

ચોપાઈ

યાતે પ્રિયા પ્રેમ ભો ભારી, ધ્રુવ નિજ ભક્તિ ગતી લખિ સારી;
યોગ ભક્તિ ઉર જ્ઞાન પ્રવીના, ધર્મ સનાતન જન ઉર ચીન્હા. ૧
કુશલ કર્મ વિધિવત નહિ ત્યાગે, રંચ વૃત્તિ સ્ફૂરત નહિ રાગે;
પ્રબલ પ્રાણ સ્થિર કર ધર આગો, મહા મંત્ર ઉર ધ્યાન લગાગો. ૨
સત મિથ્યા ઉર મર્મ લખાવા, નિજ સ્વરૂપ આતમ સુખ પાવા;
ઇનિકો જન્મ મરણ નહિ બાધા, યોગ યુક્તિ કરિ હર્યો પ્રમાદા. ૩
યદ્યપિ વિષ્ણુ ચરન રજ ચ્હાવે, સત અભિમાન જરા નહિ આવે;
હરિ હર અજ લખિ એક સ્વરૂપા, વાર વાર વંદત જન ભૂપા. ૪
ધર્મ ધીર લઘુતા સ્થિરતાઈ, ભક્તિ જ્ઞાન પૂરણ પ્રભુતાઈ;
ધ્રુવ જન પ્રબલ કહૂ કહા કરની, શારદ શેષ શકે નહિ વરની. ૫
ઉમા ભક્ત ગુણ નિરખિ ખુશાલા, આનઁદ મય હરદમ ત્રય કાલા;
ચતુર માસ ધ્રુવ પૂરણ કીના, પંચમ ચાહત માસ પ્રવીના. ૬
ઉમા ભક્ત ગુણ કહઁ લગ ગાઉં, સમજિ મર્મ ચુપ ચાપ રહાઉં;
શિવ સર્વજ્ઞ ભક્ત ગુણ ગાવા, પ્રેમ મગ્ન હો ધ્યાન જુડાવા. ૭
શિવા પ્રેમ વશ શિવ પદ લાગી, સુનિ જન ગાથ સમજિ બડ ભાગી;
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, હર્ષમાન સુર જન ગુણ ગાઈ. ૮
અજ હરિ હર જનકે ગુન ગાવે, જન હરિહર અજ હૃદય મનાવે;
જલ તરંગ વત જન હરિ કહિએ, હરિજન હર્પિ મર્મ ઉર લહિએ. ૯
રામ ભક્તિ કરિ યહિ ઉપકારા, વિશ્વ વિદિત વંદે સંસારા;
જ્ઞાની ભક્ત પ્રીય જગ કૈસા, સુર તરૂ રસિક આમ્ર ફલ જૈસા. ૧૦

દોહા

શીતલ છાયા વચન જન, પ્રેમ નીર ભરપૂર;
મોક્ષ પાય ફલ તૃપ્ત હો, જન્મ મરણ દુઃખ દૂર. ૧
ચતુર માસ પૂરણ કિયો, ધ્રુવ વૃત્તિ સ્થિર થાપ;
જ્ઞાન ભક્તિ શુભ કર્મ કર, પ્રબલ ભયો નિષ્પાપ. ૨

ચોપાઈ

ચતુર માસ અંતિમ દિન કર્મી, વિધિવત કીન સનાતન ધર્મી;
નિત્ય કર્મ પર પ્રબલ પ્રતીતી, બડા પુરૂષ ત્યાગે કિમ નીતી. ૧
હરિ ગુરૂ એક સમજિ ઉર ધારા, માનસિ સેવ કર્મ જન પ્યારા;
હરિ આસન હૃદયે બેસારા, પ્રેમ નીર કરિ અંગ પખારા. ૨
કરિ ઉબટનો પટ પહિરાવા, હીર હાર ભૂષણ પધરાવા;
અંગ અંગ ચંદન ચરચાવા, પુષ્પ માલ શિર મુકુટ સુહાવા. ૩
ચતુર ભૂજ સુંદર છબિ છાજે, હરિ કર આયુધ ચતુર બિરાજે;
નારદ ગુરૂ હરિ રૂપ બખાના, સો ધ્રુવ ભકત સરસ મન માના. ૪
આરતિ સહિત કીન જબ પૂજન, હરિ ગુરૂ એક ભાવ નહિ દૂજા;
જોરિ ઉભય કર વિનય સુનાવા, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા. ૫
જય વ્યાપક જય વિશ્વ વિહારી, જય હો નાથ ભકત અઘહારી;
જય નિર્લેપ નિરંજન ન્યારા, લખિ ન શકે કોઉ મર્મ તુમ્હારા. ૬
જય હરિ દેવ શરણ મોહિ લીજે, કૃપાનાથ અબ કૃપા કરીજે;
જગદાધાર વિનય સુન લીજે, લખિ અનાથ ભવ પાર કરીજે. ૭
પ્રબલ પ્રેમ વશ કરી અસ્તૂતી, વારવાર હરિ વરણિ વિભૂતી;
ઉત્તમ ફલ રાખે હરિ આગે, પ્રેમ વિવશ હરિ પાવન લાગે. ૮
જન મનવાર કીન હરિ હર્ષી, કીન કૃત્ય મનુ શિર કર પરસી;
અમૃત વચન નાથ મુખ બોલા, પ્રીય પુત્ર મન રહો અડોલા. ૯
સર્વ આશ જન સફલ સદાઈ, હોવહુ અચલ અખય સુખદાઇ;
થોડેહિ કાલ પ્રગટ હો પ્યારા; શુભ ગુણ પ્રગટ કરૂં સંસારા. ૧૦

દોહા

શુધ્ધ ભાવ સેવા યહી, માનસિ જયાકે નામ;
અંતર સન્મુખ વૃત્તિ હુવ, સહજ મિલે સુખ ધામ. ૧
સમય સમજ ધ્રુવ પ્રેમ વશ, સેવ વિસર્જન કીન;
ભાવ માત્ર હરિ મૂરતી; ભઇ સહજ મહિ લીન. ૨

ચોપાઇ

અપને ભાવ વિશ્વ સબ ભાસે, અપને ભાવ બ્રહ્મ નિર આશે;
અપને ભાવ જન્મ અરૂ મરણા, અપન ભાવ કરિ શરણ અશરણા. ૧
અપને ભાવ પુરૂષ અરૂ નારી, અપને ભાવ ગૃહી બ્રહ્મચારી;
અપને ભાવ સ્વર્ગ પદ પાવે, અપન ભાવ કરિ નર્ક સિધાવે. ૨

અપને ભાવ વર્ણ આશ્રમાં, અપન ભાવ કરિ ધમ અધર્માં;
અપને ભાવ રંક અરૂ રાજા, નિજ સ્વભાવ કરિ કાજ અકાજા. ૩
અપને ભાવ માન અપમાના, અપન ભાવ કરિ બાલક દાના;
અપને ભાવ યોગ મત સાધે, મહા મંત્ર નિજ ભાવ અરાધે. ૪
અપને ભાવ ભકત હરિ ભકતી, કરિ નિજ ભાવ રટે શિવ શકતી;
અપને ભાવ અલ્પ મત સાધે, દેવિ દેવ કરિ ભાવ અરાધે. ૫
અપને ભાવ ગાય અરૂ નાચે, અપને ભાવ અપન મહિ રાચે;
અપને ભાવ ભ્રાત પિતુ માતા, અપને ભાવ ગિને નહિ નાતા. ૬
અપને ભાવ કરત પુન્ય દાના, કરિ વિચાર કોય હોત હેરાના;
અપને ભાવ બંધ્યો જંજાલા, અપને ભાવ મુકિત તતકાલા. ૭
પંચ તત્વ નિજ ભાવ દિખાવે, બ્રહ્મ ભાવ કરિ તત્વ ન પાવે;
સુક્ષમ સ્થૂલ ભાવ નિજ દરસે, આતમ ભાવ દેહ નહિ પરસે. ૮
જેસો ભાવ અપન ઉર આવે, વેસો યે જગ હોય દિખાવે;
અપને ભાવ મિલે ફલ સારા, અમિત સંતમત ગેહિ છતબારા. ૯
અપને ભાવ એક ઘર આવે, વિશ્વ નહીં યહ બ્રહ્મ દિખાવે;
ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન ભાવ ગ્રહિ રાખા, યાતે શેવ માનસી ભાખા. ૧૦

દોહા

ભાવ માત્ર ભાસે વિભૂ, ભાવહિ ભયોં અનૂપ;
ભાવ ભકિત શિવ પદ મિલે, ભાવ લીન નિજ રૂપ. ૧
સર્વ કર્મ શુધ ભાવ બિન, સુફલ ફલે નહિ એક;
અમિત ગ્રંથ આજ્ઞા કરે, સત્ય સત્ય મત નેક, ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ દ્રઢ ભાવ કીન હરિ સેવા, નર હરિ વ્યાપક સમજ સુભેવા;
ભાવ માત્ર મૂર્તી હરિ પેખી, ઉર મહિં પ્રગટયો પ્રેમ વિશેખી. ૧
પ્રેમ વિવશ યમુના તટ આવા, કરિ વંદન પ્રીતીયુત ન્હાવા;
નિત્ય કર્મ કીના ચિત લાઇ, ગુરૂ નારદ જન પ્રથા બતાઇ. ૨
નિત્ય કર્મ કરિ જલ કર લીના, પ્રેમ યુકત હરિ અર્પણ કીના;
કૃપાનાથ ભોજન જલ પાઇય, મહા પ્રસાદ જનકો બક્ષાઇય. ૩
દાસ વસ્તુ દેવે સોઈ સ્વામી, સો લાજે અબ નાથ નમામી;
અધિક વસ્તુ કરિએ કા અર્પણ, સો કછુ હો સો સર્વ સમર્પણ. ૪

પ્રેમ વિવશ હરિ વંદન કીના, ઉભય અંજલી જલ, મુખ, લીના;
જન વંદન યમુના મન કીના, નિજ સ્થલ આયે ભકત પ્રવીના. ૫
વનચર પશુ પક્ષી મૃગ રાજા, જન દર્શન હિત જુડે સમાજા;
ક્રિયા કર્મ ગુણ મિલે ન કાઊ, યદ્યપિ જન મુખ એક સ્વભાઊ. ૬
પ્રબલ પ્રેમ મનુ સર્વ સજાતી, નિર્મલ મન હરિ ભકિત સુહાતી;
જન સન્મુખ વંદત સબ આઇ, ધ્રુવ બોધત ઉર પ્રેમ બઢાઇ. ૭
રે મમ ભ્રાત સુખી રહો ભાઈ, કહો રામ મન કરિ સ્થિરતાઈ;
નર હરિ નાથ કૃપા તોઈ કીની, વિરોધ ભાવ વૃત્તિ હરિ લીની. ૭
પૂરવ જન્મ પાપ અતિ કીના, તેહિ હિત નાથ અલ્પ તન દીના;
પશુ પક્ષી વનચર તન ધારા, વિપિન વાસ મહિં કષ્ટ કરારા. ૯
અહિ મૃગ રાજ બાજ ઉત્પાતી, હિંસક કર્મ કરો દિન રાતી;
પર પીડન સમ પાપ ન ભાઇ, પુન્ય ન અવર કરન સુખદાઇ. ૧૦

દોહા

મમ આતમ મન સમજી કે, હિંસક કમ નિવાર;
તજિ વિરોધપન હરિ ભજો, તો હરિ કરિહૈં પાર. ૧
નર નિશિચર પશુ પક્ષિકી, નરહરિ ગિને ન જાત;
પ્રેમ વિવશ હરિહર ભજે, જેહિ હરિ ગિને સજાત. ૨

ચોપાઈ

જડ જંગમ વિશ્વે જગ સારા, સર્વ કર્મ જાનત કરતારા;
યાતે રામ કહો મન સાધી, જન્મ મરણ હરિ હરહિ ઉપાધી. ૧
અણુ ભર અનલ અમિત વન જારે, રામ મંત્ર અઘ ઓઘ નિવારે;
જો જિવ હરન ચહો ચૌરાસી, ભજેહુ રામ ભવ હોય ઉદાસી. ૨
રામ ભજન બિન જીવ ન છૂટે, વાર વાર જમ જાલિમ કૂટે;
પશુ પક્ષી સબ રામ ઉચારો, વિશ્વનાથ દુઃખ હરહિ તુમારો, ૩
પંચ તત્વ તન સર્વ સજાતી, એક એક કિમ ભાવ અરાતી[1];
સબ તન જીવ રમે ઇક રામા, ક્રૂર કર્મ ઉર તજો તમામા. ૪
તુમ મમ ભ્રાત સર્વ બડ ભાગી, પશુ તન રામ ભકિત લય લાગી;
શ્રેષ્ટ વાત સુનહુ મમ ભ્રાતા, તુમ હિત હરિ પ્રગટહિ વિભુ નાથા. ૫
ઉભય માસ કરિએ તપ ભારી, રટો રામ તન આશ વિસારી;
ભૂખ પિપાસ નિંદ તજિ દીજે, હઠ કરિ રામ મંત્ર ચિત દીજે. ૬

---

૧. શત્રુતા.

તન મન રોકિ રામ ગુણુ ગાવો, મધુવન બીચ દર્શ હરિ પાવો;
સત્ય સત્ય મમ સત ઉપદેશા, પ્રણુ કરિ કહું વૃથા નહિ લેશા. ૭
હર હરિ નાથ હમે વિશ્વાસા, સબતે શ્રેષ્ટ પ્રીય નિજ દાસા;
પશુ પક્ષી નર નારિ ન દેખે, નર હરિ નાથ ભકિત નિજ પેખે. ૮
યાતે નાથ દયા ઉર ધારી, નિશ્ચય પ્રગટે દેવ મુરારી;
રે મમ ભ્રાત રજા મોહિ દીજે, રામ મંત્ર હૃદયે ધરિ લીજે. ૯
વરણુત રામ મંત્રકી મહિમા, ઉમગ્યો પ્રેમ રહ્યો નહિ નિયમા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા, હરિ હરિ કરિ ધ્રુવ ધ્યાન લગાવા. ૧૦

દોહા

પક્ષ દિવસ પ્રણુ કીન ધ્રુવ, મન વૃત્તિ સ્થિર થાપ;
પ્રાણુ સમાધી સ્થિર કરી, જપત અજપ્પા જાપ. ૧
સુગમ શ્વાસ ઇકિસ્થિર ભયો, જન ઉર જરા ન ત્રાસ;
સુફલ ફલે શુભ વાસના, જેહિ ઉર હરિ વિશ્વાસ. ૨

ચોપાઈ

દેખહુ રામ ભકિત વિશ્વાસા, પશુ પક્ષી સબ જન પદ દાસા;
સુનિ ધ્રુવ શબ્દ સર્વ પશુ જાતી, પ્રેમાતુર ઉર શ્રેહ ન સમાતી. ૧
ધ્રુવ સન્મુખ શોભત પશુ કૈસે, જન સમાજ હરિ સન્મુખ જૈસે;
જન સન્મુખ સબ રામ ઉચારે, ધ્રુવ હરિ રૂપ સમજ જિવ સારે. ૨
સર્વ પશૂ વૃત્તી ઇક ધારા, દેખહુ રામ ભકિત ઉપકારા;
જન દર્શન પશુકે મન કૈસા, નરહરિ દર્શ ભકત જન જૈસા, ૩
સતયુગ સમય તપી ધ્રુવ જેસા, કયાં નહિ હોય પશૂ મન એસા,
રવિ દર્શન જિમ તિમિર વિલાવે, જન દરશન અઘ રહન ન પાવે. ૪
જરહિ અનલ તરૂ સવ પ્રકારા, ભસ્મી ભૂત હોય વન સારા,
રામ કૃપા અગ્ની સમ ભાઈ, જન અઘ વિપિન જરે સુખદાઈ. ૫
ઉંચ નીચ ભક્તી કરિ નાતા, પશુ પક્ષી નહિ ગિને વિધાતા;
હરિ મધુવન નિજ ભકત પિછાની, પ્રગટ હોન ચાહત સુખ ખાની. ૬
હરિ મધુવન વૃત્તિ સ્થિર થાપી, જ્યા કરિ પશૂ ભયે નિષ્પાપી;
સમય સમજિ પશુ જન શિરનાઇ, નિજ નિજ કાજ ચલે હર્ષાઈ. ૭
જન દર્શન કરિ પાપ ગમાવા, જ્યું અઘ જીવ દેવસરિ ન્હાવા;
સર્વ પશૂ ઉર પરમ અનંદા, હર દર્શન જિમ જન નિરદ્વંદા. ૮

જન મધુવન તન શોભત કૈસે, હર કિલાશ હરિ નિજપુર જૈસે;
પંચમ માસ ભકત સુખ દાઈ, ધ્રુવ પિતુ ગાથ સુનો ચિત લાઈ. ૯
નૃપ ઉત્તાન પાદ બડભાગા, વાનપ્રસ્થ આશ્રમ અનુરાગા;
તજિ સિંહાસન ભૂમિ પથારી, આપ સંગ દે નારિ સુખારી. ૧૦

દોહા

વાનપ્રસ્થ આશ્રમ અધિક, અતિશય કઠણુ કરૂર;
નિજ પુરૂષારથ ના નિભે, હરિહર કૃપા જરૂર. ૧
રામ કૃપા પૂરણ જહાં, જોહિ કુલ પ્રગટે દાસ;
આપ સહિત નિજ વંશકો, તારે વિનહિ પ્રયાસ. ૨

ચોપાઈ

નૃપ નૃપ નારિ રહે ઇકિ ધામા, પ્રથા યુકત સુમરે ઉર રામા;
યુકત અહાર વિહાર નિભાવે, એક સમય જન ભોજન પાવે. ૧
વસ્ત્ર એક અપને અઁગ ધારા, નર નારી દ્વય એક વેહારા;
અર્થ નિમિત મુખ શબ્દ ઉચારે, નહિતર મૌન વૃત્તિ મુખ ધારે. ૨
નિત્ય કર્મ નૃપતી નિપુણાઈ, દ્વિજ પદ પૂજત પ્રેમ બઢાઈ;
હવન યજ્ઞ ઉર પ્રબલ પિયારા, દાન દેત જિન જોહિ અધિકારા. ૩
સંત સ્વરૂપ નિરખિ સુખ પાવે, વંદિ પાદ વિધિ સેવ કરાવે;
ચરણુ પખારિ પિવત સુખ કૈસે, શુન્ય[1] શરીર પિયુષ રસ જૈસે. ૪
સર્વ પ્રજા યહિ નિયમ નિભાવે, નૃપ સમ ક્રિયા સર્વ મન ભાવે;
પ્રજા સવ નૃપ દર્શન આવે, પ્રથા યુકત પદ શીશ નમાવે. ૫
પ્રજા પુત્ર લખિ નૃપ સત્કારે, બૈઠહિ આસન જોહિ અધિકારે;
રામ મંત્ર ઇકિ પ્રહર રટાવે, એક એક સન દ્રષ્ટિ ન લાવે, ૬
રટત રામ અતિ પ્રેમ બઢાવે, સર્વ સભા કરૂણા રસ છાવે;
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, પ્રેમ વશ રામ રટત નરનારી. ૭
પ્રેમ વિવશ કોઉ નિયમ ન રાખે, શ્વાસો શ્વાસ રામ રસ ચાખે;
જોહિ જન રામ મંત્ર ઉર પ્યારો, ચહે ન નિયમ પ્રેમ મત વારો. ૮
ગરલ સુધા જોહિ અવસર લેવહિ, ગિને ન વખ્ત તુરત ફલ દેવહિ;
પાપ પુન્ય, મહીં, અવસર કૈસા, રામ મંત્ર મહિં નિયમ ન લેશા. ૯
રામ મંત્ર કો વખ્ત સુહાવન, જબ તબ ભજે ભકત મન ભાવન;
યદ્યપિ સમય સમજિ નૃપ નાથા, પ્રજા રજા કરતે હર્ષાતા. ૧૦

---

૧. મરેલો.

દોહા

સર્વ નારિ નર પ્રેમ વશ, હરિ સન્મુખ કરજોર;
વિનયકરતધ્રુવ દર્શ હિત, નિરખત નયન બહોર. ૧
પ્રજા શબ્દ સુન નૃપતિ ઉર, ઉમગત વિરહ અપાર;
કહા કહૂં કર્તા પુરૂપ, સબ વિધિ જાનનહાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ નૃપતી, પદ, લાગી, નિજ ગૃહ આવત પ્રેમ સુહાગી;
કર્મ ભક્તિ શુભ ગુણુ મુખ રામા, પ્રેમ મગ્ન નર નારિ તમામા. ૧
ઇનતે ઇતર કવન શુભ કર્મા, જીવન મુકત સનાતન ધર્મા;
સર્વ નારિ નર નિજ મન સાધા, રામ મંત્ર મન પ્રેમ અગાધા. ૨
ધ્રુવ મૂર્તી સબકે ઉર પ્યારી, નયન સુફલ કબ હોય નિહારી;
અતિ અભિલાપ મિલે કબ આઈ, વિનય કરત હરિ પ્રેમ બઢાઈ. ૩
સુત હિત નૃપ ઉર ચિંત કરારી, વાર વાર ઉપજત દુઃખ ભારી;
હા હત ભાગ સમય સત ખોયો, વિપય વિવશ સત ધર્મ વિગોયો. ૪
વિપય પાત્ર નારી વશ હોવહિ, સો નિશ્ચય નર ધર્મ વિગોવહિ;
મમ સમ નર પીછે પરતાવહિ, ગયો વખ્ત ફિર હાથ ન આવહિ. ૫
બિન વિચાર કરહી કોઉ કાજા, સર્વ કાજ હો અવશ્ય અકાજા;
સીંહ શત્રુ નૃપતી અહિ નારી, ઇન વિશ્વાસ અવશ્ય દુઃખ ભારી. ૬
પાંચૂ પ્રીત કરે અતિ આઈ, યદ્યપિ આખરમે દુઃખદાઈ;
પ્રબલ પ્રાણુ મમ હોત દુખારી, યે ઉપકાર સર્વ નિજ નારી. ૭
જ્યેષ્ટ કુમાર રાજ્ય અધિકારા, સભા બીચ જિનકો ધિક્કારા;
અપનો પુત્ર શ્રેષ્ટ મન માના, જ્યેષ્ટ પુત્ર કીને અપમાના. ૮
જેહિ અવસર સુતકો ધિક્કારા, સુનિ બોલા નહિ ચૂક હમારા;
ભલે તાત ભ્રાતા પરિવારા, નૃપતી ન્યાય કરન અધિકારા. ૯
નીતિ ભંગ કરહિ નરનારી, કરહિ દંડ નૃપ ન્યાય નિહારી;
લોભ મોહ વશ ન્યાય ન કરહી, સો નૃપ નીચ ધર્મ નિજ હરહી. ૧૦

દોહા

પ્રબલ વિપય વશમેં ભયો, નીતી લખી ન લેશ;
દીન વિધાતા તુરત ફલ, પુત્ર વિયોગ કલેશ. ૧
એક અતી ગુણુ ઉપજ્યો, ગુરૂ નારદ મુખ બોધ;
વાન પ્રસ્થ આશ્રમ દિયો, ધર્મ સનાતન શોધ. ૨

ચોપાઇ

ભલે ભાગ્ય ગુરૂ નારદ પાવા, મોહ ફંદ અજ્ઞાન મિટાવા;
આશ્રમ ધર્મ બોધ દઈ તારા, બૂડત ભવ નિધિ પાર ઉતારા. ૧
યોગ યુક્તિ દીની ગુરૂ સારી, પ્રણવ મંત્ર દે કીન સુખારી;
રટત મંત્ર ઉપજત સુખ જૈસા, અક્ષય મોદ કહુ મુખ કૈસા. ૨
મહામંત્ર ભજતહિ સુખ ભારી, વર્ણ શકે કો વિશ્વ મઝારી;
મહામંત્ર રટતહિ અઘ ભાગે, સર્વ વિષય સુખ મિથ્યા લાગે. ૩
મહામંત્ર નિજ રૂપ પ્રકાશે, સર્વ વિશ્વ ગો પદ સમ ભાસે:
સો ગુરૂદેવ કૃપા કર દીના, સર્વ શોક સંશય હરિ લીના. ૪
જો ધ્રુવ પુત્ર વિપિન નહિ જાવત, તો ગુરૂ રાજ દર્શ કિમ પાવત;
પમ પવિત્ર પુત્ર ઉપકારા, દે ગુરૂ દર્શન જન્મ સુધારા. ૫
જન્મ મરણ, મેટી, ગુરૂ ત્રાસા, પ્રિયે કુમાર ભેટું યહિ આશા;
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાન ધરાવે, યદ્યપિ યાદ પુત્ર ધ્રુવ આવે. ૬
પુત્ર વિયોગ વિરહ ઉર ભારી, સો ગતિ જાનત દેવ મુરારી;
ધ્રુવકો ચિત્ર યાદ ઉર આવે, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ ભક્તિ ભુલાવે. ૭
કરિ વિચાર ધારત દૃઢ ધીરા, તદુ નિરખત ઉર પુત્ર શરીરા;
સુત વિયોગ સમ દુઃખ ન દૂજા, કર્મ કષ્ટ કરિ નિશ્ચય સૂઝા. ૮
નરહરિ નાથ વિનય સુન લહિયે, એક વાર દર્શન ધ્રુવ દહિયે;
અવર આશ ઉરમે નહિ એકા, વાર વાર ઉર કીન વિવેકા. ૯
કરિ ધ્રુવ દર્શ વિપિન ઉઠ ધાવે, પીંડ પ્રાણ લગ ધ્યાન ધરાવે;
યહિ નિશ્ચય અભિલાષ હમારા, સર્વ સાક્ષિ જાનત કરતારા. ૧૦

દોહા

વિષય આશ નાશા ભઈ, સુખી ભયો ગુરૂ દાસ;
ધ્રુવ સમેત હરિ દર્શ કર, વસું વિપિન મહિં વાસ. ૧
કામ ક્રોધ શત્રૂ પ્રબલ, દ્વિતિય મોહ અરૂ લોભ;
ભજન ભક્તિ વૈરાગ તપ, કરત કરત બિચ ક્ષોભ. ૨

ચોપાઇ

સુત અભિલાષ નૃપતિ ઉર ભારી, પુલાક ગાત લોચન ભરિ વારી;
નારદ ગુરૂ વિધિ બોધ બતાવા, યદ્યપિ ચિત વિશ્રામ ન પાવા. ૧
તૃતીયે આશ્રમ કીન નિવાસા, યદ્યપિ મોહ કરત ઉર ત્રાસા;
રાજ પાટ સુખ સંપતિ ત્યાગી, સર્વ પ્રકાર ભૂપ બડ ભાગી. ૨

તૃતિયાશ્રમ સંયમ મન રાખે, મહા મંત્ર અજપા રસ ચાખે;
યદ્યપિ સ્ફુરે પુત્ર કર ગાથા, મોહ યુક્ત ભઈ વિરચિ વિધાતા. ૩
રામ કૃપા બિન મોહ ન જાવે, અમિત યુક્તિ કોઉ યત્ન કરાવે;
જહઁ રવિ રામ કરત પરકાશા, તમ અજ્ઞાન હોય તહઁ નાશા. ૪
મૃગ મૃગરાજ પુત્ર કિમ હરહી, હરિજન યું નિરબંધ વિચરહી;
નિરખિ, બાજ, જિમિ લવા ડરાવે, તિમિ હરિ નામ પાપ જર જાવે. ૫
ભક્તી યોગ શ્રેષ્ટ વિધિ ભાખા, કવિ પંડિત જ્ઞાની ગૃહિ રાખા;
નિત્ય કર્મ રત નૃપ નિપુણાઈ, ઉદાસીન ભક્તી ચિત લાઈ. ૬
યહિ પ્રકાર નિત નિયમ નિભાવે, પ્રણવ મંત્ર ભક્તી રસ ભાવે;
નીતી સહિત કરે સત કર્મા, વેદો યુક્ત સનાતન ધર્મા. ૭
નૃપ નારી સુરૂચી કર નામા, ધર્મ હીન નહિ મન વિશ્રામા;
ધ્રુવ અપમાન યાદ ઉર આવે, ખાન પાન હરિ ધ્યાન ભુલાવે. ૮
મેં મતિ મંદ તજી કુલ ચિંતા, હા હત ભાગ કર્મ વિપરીતા;
મમ કુલ ઉંચ નૃપતિ ઘર નારી, શકિ ન મોહ વશ ધર્મ વિચારી. ૯
માત તાત કુલ લાંછન લાગા, શ્વેત વસ્ત્ર કજ્જર જિમ દાગા;
ભક્ત પુત્ર મેં વિપિન નિકારા, મમ જીવન જગમેં ધિક્કારા. ૧૦

દોહા

સભા મધ્ય કર પકરકે, કિય કટુ વચન અપાર;
યદ્યપિ મમ ચરણાં ગિર્યો, ધર્મ પ્રથા શિર ધાર. ૧
ક્રોધ વિવશ શઠ નારિ, મેં, તોડ્યુ ચપેટયો ગાલ;
માત તાત પદ વંદિકે, કુંવર ગયો તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

ચુપ મુખ ચલ્યો વચન નહિ ભાખા, તપ હિત કહ્યો શીશ ધરિ રાખા;
ક્રોધ વિવશ વનવાસ સુનાવા, શાંત હૃદય શિશુ સત્ય સુહાવા. ૧
દ્વેષ ભાવ મુખ શબ્દ ન એકા, વંદિ ચલ્યો વન સહિત વિવેકા;
અમિત યુક્તિ નિજ માતુ સુનાઇ, વશ વૈરાગ્ય ન એક સુહાઇ, ૨
અમિત શબ્દ પિતુ પ્રજા પ્રબોધા, ધીર પુત્ર ભક્તિ મગ શોધા;
ધ્રુવ ધીરજ કહા કહૂં બડાઇ, અધમ માત શુધ્ધી અબ આઈ. ૩
ગયો વખ્ત ફિર કયા પસ્તાયે, સુજગ ભયે કયા વિત્ત ગમાયે;
હો ચુપ ચાપ રામ ગુણ ગાવે, વૃથા શોચ કર વખ્ત ગુમાવે. ૪

નરહરિ નાથ કર્મ ફલ દીના, દ્વેષ હેતુ સુત ગયો પ્રવીના;
ઉત્તમ સુત અતિ પ્રાણ પિયારા, સો નહિ નિરખત વદન હમારા. ૫
કરિ પ્રણ કઠિન અન્ન જલ ત્યાગા, રામ મંત્ર મુખ રટત સુભાગા;
એક વસ્ત્ર અંગ ભૂમિ પથારી, હય ગજ રથ નહિ કરત સવારી. ૬
તજિ પદ ત્રાણ પ્રાણ સ્થિર રાખે, શ્વાસ ઉશ્વાસ રામ રસ ચાખે;
નિત્ય કર્મ મહિં પ્રબલ પ્રવીના, ભ્રાતા હેતુ કઠિન તપ લીના. ૭
જહઁ લગિ ભ્રાત ઉલટિ ઘર આવે, ફૂલ પત્ર ફલ ભોજન પાવે;
કઠિન નેક બચપન સુત ધારી, કરહિ પાર મમ દેવ મુરારી. ૮
મેં હત ભાગ સર્વ દુઃખ દીના, વિષય મગ્ન મન પર્મ મલીના;
પૂરવ જન્મ પાપ પ્રભુતાઇ, આ ભવમેં મોહિ દીન દિખાઈ. ૯
મેં મતિ મંદ અધમ મદ ભાગી, નિજ કુલ વિપિન પ્રગટ જિમ આગી;
પુત્ર પ્રજા પતિકો દુઃખ દાઇ, કયા હમ કીન જનમ જગ આઇ. ૧૦

દોહા

અહો દેવ અતિશય દુઃખી, સબ વિધિ પાતક ખાન;
વિશ્વનાથ કરિએ કૃપા, વેગ હરો મન પ્રાન. ૧
જીવત અપયશ જગતમેં, જિન જીવન ધિક્કાર;
યા જીવન મરનો ભલો, રાવ રંક નર નાર. ૨

ચોપાઇ

દેખહુ કામ ક્રોધ પ્રભુતાઈ, બડે પુરૂષ સન દેત ભુલાઈ;
કામ ક્રોધ જિનકે ઉર આવે, જેહિ જિવ સહજ શુદ્ધિ વિસરાવે. ૧
કુકરમ કર્મ કરહિ બિન શુધ્ધી, વેદ શાસ્ત્ર કુલ ધર્મ વિરૂધ્ધી;
અધરમ ધર્મ શુધ્ધી નહિ પાવે, કરહિં કર્મ નિજ હૃદય સુહાવે. ૨
જીવત અપયશ મરે દુઃખારી, નિજ કર ખોય, ચલ્યો ફલ ચારી;
નૃપતિ વધૂ સુરૂચી દુઃખ ભારી, મન પસ્તાવતિ વારંવારી. ૩
કર્મ પ્રધાન હોઇ સો હોઈ, નિજ કૃત ટારિ શકે નહિ કોઇ;
નર સુર અસુર ચરાચર સારે, સુખ દુઃખ ભોગત કર્મ અધારે. ૪
સુરૂચી સ્વે ઇચ્છા કરિ કાજા, અતિ પસ્તાવત પરમ અકાજા,
યાતે સમજિ ચલહુ નર નારી, વિધિવત કર્મ વિચાર વિચારી. ૫
ધ્રુવ જનની સુમતી ધરિ ધ્યાના, રામ ભક્તિ રત પરમ નિધાના;
અહો નિશિ રામ મંત્ર મતવારી, વ્યાપક રામ લગી ઉર તારી. ૬

પ્રેમ પ્રીતિ રત રામ પુકારા, ધર્મ સનાતન પ્રબલ પિયારા;
ભૂલ ન વૃત્તિ વિષય દિશ જાવે, નેક એક રસ રામ સુહાવે. ૭
સ્વપ્ન માત્ર સમજ્યો સંસારા, સત્ય સત્ય ઈક રામ અધારા;
સર્વ સાક્ષિ વ્યાપક ઘન નામી, સર્વ જીવ ઉર અંતર જામી. ૮
કુતરક તરક કરત જિવ સારે, વ્યાપક નર હરિ નેન નિહારે;
જીવ કર્મ જગદીશ્વર જાને, વિધિ નિષેધ કરહી મન માને. ૯
કરહિ કર્મ જિવ અપન સોહાતા, કર્મ અવશ્ય ફલ દેત વિધાતા;
હરિજન કર્મ કરહિ વિધિ સારે, વિકરમ કર્મ ન નૈન નિહારે. ૧૦

દોહા

હરિજન હરિ ભક્તી રતા, અહો નિશિ તત્વ વિચાર;
ભૂત ભવિષ્ય ન ચિત ધરે, ક્રીયમાણ હુંશિયાર. ૧
વિશ્વ વસ્તુ વ્યતિરેકમેં, અન્વય આતમ રામ;
બીજ વૃક્ષ સમ એકતા, હરિ મય વિશ્વ તમામ. ૨

ચોપાઈ

યાતે એક ભાવ ઉર ગહીયે. વ્યાપક રામ સમુજિ થિર રહીયે;
મિલ બિછોહ મન કિમ કરિ માના, સર્વ શક્તિ વ્યાપક ભગવાના. ૧
પ્રેમી પુત્ર યાદ ધ્રુવ આવે. જનની નિજ મન બોધ સુનાવે;
તવ ધ્રુવ ગયો ન દૂર વિદેશા, વિશ્વનાથ વ્યાપક સબ દેશા. ૨
પાંચ તત્વ તન વિશ્વ પસારા, જડ ચેતન હરિ આપહિ ધારા;
વિન વિવેક વસ્તી વન ભાસે, સર્વ વિશ્વ ઈક રામ પ્રકાસે. ૩
તન કરિ વિપિન ગયો ધ્રુવ બાલા, સબ ઘટ વ્યાપક રામ રૂખાલા;
તન મણકા આવે અરૂ જાવે, સૌંગ સુત્ર સમ રામ રહાવે. ૪
સમજિ મર્મ ચિંતા ચિત ત્યાગી, રટહુ રામ મન પરમ વિરાગી;
પૂરણ બોધ કરહિ ગુરૂ દેવા, હરિ ગુરૂ કૃપા લખે યહ ભેવા. ૫
સંશય સર્વ હોય મન નાસા, રામ ભક્તિ રસ પરમ પ્રકાશા;
વ્યાપક રામ અર્થ ઉર આવે, જીવ ભાવ સો સહજ મિટાવે. ૬
રગ રગ રામ રોમ ધ્રુનિ લાગે, જિમ જિમ પ્રબલ પ્રેમ ઉર જાગે;
જાત વિજાત ન નિજ પરિવારા, સબ ઘટ રામ રમે નિરધારા. ૭
પ્રગટ કરણ ધારણ લય કારા, સર્વ ક્રિયા ઈક રામ અધારા;
સમજિ મર્મ મન શોચ ન લાવે, માતુ ઉદર કો સાહય કરાવે. ૮

સર્વ પ્રકાર રામ વિશ્વાસા, એક વાત ઉપજત ઉર ત્રાસા,
સુર પ્રપંચ અતિશય બલવાના, મમ લઘુ બાલક કરહિ હેરાના. ૯
શુદ્ધ હૃદય બાલક કહા જાને, સુર યુક્તી બોધે સોઈ માને;
જૂઠ શબ્દ મુખતે નહિ ભાખા, વ્યાપક રામ હૃદય ધરિ રાખા. ૧૦

દોહા

કોટિક તપિ ત્યાગી મુની, સુર કર ભયે હેરાન;
જ્ઞાનિ ડિગાયે લોભ વશ, મમ બાલક અજ્ઞાન. ૧
સર્વ સાક્ષિ કર્તા પુરૂષ, સબ વિધિ જાનન હાર;
કરે કરાવે નરહરિ, તજ મન અલ્પ વિચાર. ૨

ચોપાઇ

ભક્ત ભીડ ભંજન ભય હરતા, અશરણ શરણ અકર્તા કરતા;
જાત વિજાત નાથ નહિ દેખે, ઉત્તમ એક ભક્તિ ગુણ પેખે. ૧
બાલક તરૂણ વૃદ્ધ કહા કારણ, ભક્તિ નેક દેખે જન તારણ;
જન બંધન હરિ અમિત ઉગારા, જન હિત હરિ ધરહીં અવતારા. ૨
જલ સ્થલ વિપિન વસિત ઇક રામા, રે મન ત્યાગહુ ફિકર તમામા;
મમ તન પ્રગટ ભયો હરિ દાસા, હઠે ન કોટિ કષ્ટ સુર ત્રાસા. ૩
મમ સુત સત્ય પીનિ પય ધારા, હઠે ન અમિત યુક્તિ ઇતબારા;
મોર તનય મનકો વશ કીના, રામ કૃપા સહ મરમ પ્રવીના. ૪
જેહિ પર કૃપા રામકી હોઈ, તિનકો ગંજિ શકે નહિ કોઈ;
ભૂમી અધર રહી હરિ આશે, રામ સતા શશિ સુર પ્રકાસે. ૫
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, નર સુર અસુર સર્વ હરિ સાખી;
ઉર પ્રેરક વ્યાપક સુર સ્વામી, જહાઁ જિન કૃપા કરે કો ખામી. ૬
કરિ કિમ કેસરિ સુતકો મારે, ભગે તુરત કહું નૈન નિહારે;
રામ તાત જિનકે જન બાલા, કહા કરે સુર બુદ્ધિ વિશાલા. ૭
રામ કૃપા જન તેજ કરારા, કરિ પ્રપંચ ભાગેહિ સુર સારા;
કોટિક કષ્ટ કરે જન ત્રાસા, તજે પ્રાણ પ્રણ તજે ન દાસા. ૮
વિશ્વ જીત સો સુભટ કહાવે, નિજ શત્રુ મન મારિ ઉડાવે;
મિત્ર શત્રુ અપનો મન કહિએ, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ યહ લહિએ. ૯
સો મન પ્રથમ પકરિ વશ કીના, જાય વસ્યો વન ભક્ત પ્રવીના;
હરિ ગુરૂ કૃપા હોય જહઁ ભાઈ, મસક મેરૂ કર શકે ઉઠાઈ. ૧૦

દોહા

જનની નિજ મન સ્થીર કરિ, રટત ભઈ ઉર રામ;
શરણાંગત હરિ તારહી, તજ મન ફિકર તમામ. ૧
ઇતિને માતા દર્શ હિત, ઉત્તમ સુત આધીન;
અપન ઉભય કર જોરિકે, જનની વંદન કીન. ૨

ચોપાઈ

જય મમ માતુ પુત્ર હિતકારી, સબ પ્રકાર મમ બાત સુધારી;
તુમ સમ માતુ પુત્ર બડભાગી, જન્મત રામ ભક્તિ લય લાગી. ૧
મમ બડ ભ્રાત ભક્ત બડ ભાગી, વિષય આશ ઉરતે સહ ત્યાગી;
રજ તમ વિષય ખાણુ નૃપ થાના, ત્યાગિ ચલે જન પરમ નિધાના. ૨
સર્વ ત્યાગ કરિ વિપિન નિવાસા, રામ મંત્ર ઉચરત નિજ શ્વાસા;
મમ બડ ભ્રાત પ્રબલ તપ ધારા, સો જનની ઉપકાર તુમ્હારા. ૩
માત તાત અતિશય ઉપકારા, તા કરિ તન પ્રગટયો સંસારા;
અતિ ઉપકાર ભક્તિ મગ દીના, કહા વરણું ગુણ માતુ પ્રવીના. ૪
મેં મતિમંદ ચરણ રજ દાસા, જનની જનમ હરે ત્રિય ત્રાસા;
શરણાંગતકો લેહુ ઉગારી, વાર વાર યેહિ વિનય હમારી. ૫
ઉત્તમ ઉત્તમ વિનય સુનાઇ, પ્રબલ પ્રેમ ઉમગ્યો ઉર આઈ;
જનની મર્મ સમુજિ સુખ પાવા, કર ગ્રહિ હરસિ પુત્ર ઉર લાવા. ૬
રે મમ પુત્ર પ્રાણતે, પ્યારા, બચપન હર્ષિ કઠણ તપ ધારા;
પાંચ વર્ષ તન આયુ તુમારી, ભ્રાતૃ ભાવ એકો તપ ધારી. ૭
માત તાત ભ્રાતા અરૂ ભગની, ચતુર સાથ કરિયે પ્રિય લગની;
માત તાત ભગની અરૂ ભ્રાતા, ઇશ્વિર રચિત અનાદી નાતા. ૮
અન્યો અન્ય પ્રેમ ઇન ચારી, દેત પ્રાણ નિજ સ્વાર્થ વિસારી;
અન્યો અન્ય પ્રેમ નિજ પૂરા, અપર પ્રેમ જગ સર્વ અધૂરા. ૯
માત તાત ભ્રાતા પદ સેવા, જીવન મુક્ત મિલે જેહિ મેવા;
વિત્ત વસન[૧] ભગની સંતોષા, સો નર હોત સહજ નિરદોષા. ૧૦

દોહા

કપટ ભાવ કરિએ નહી, ઇન ચારાં બિચ કોય;
દુરાશીશ ત્રાસત લગે, અવસ્ય નીચ ગતિ હોય. ૧

---

૧. વસ્ત્ર.

ઇન ચારાં સંતોષ દે, સોઇ સુખી નરનાર;
ધામ ધરા અરૂ લક્ષ્મી, બઢે પુત્ર પરિવાર. ૨

ચોપાઇ

વંશ ભલો ચાહે સોઇ જ્ઞાની, યા સમ ઉત્તમ કો જગ પ્રાની;
સર્વ જીવ સમ પ્રેમ સદાઇ, સો હરિ રૂપ ન ભિન્ન, કદાઈ. ૧
હરિહર કૃપા કરે જન જેહી, અવશ્ય બને જન રામ સનેહી;
ચાર પદારથ કર તલ જાકે, જીવત રામ ભક્તિ રસ ચાખે. ૨
રામ રામ કહિ રામ સમાવે, જન્મ મરણ જમ જાલ ન આવે;
માત રૂ તાત વંશ હિતકારી, સો કરહીં સત સંગ વિચારા. ૩
સત મિથ્યા દૈ મર્મ લખાવે, સત્ય રામ સમરણ ચિત લાવે;
વેદ શાસ્ત્ર ગુરૂ ધર્મ ન ત્યાગે, કષ્ટ પડે નહિ હઠ સુભાગે. ૪
રામ રટત હો હૃદય પ્રકાશા, જિમ જિમ દૂર અવશ્ય ત્રિય ત્રાસા;
ધન જિન ધર્મ સનાતન ધારા, સર્વ ત્યાગ જા રામ જુહારા. ૫
સર્વ વિશ્વ સોઇ શૂર કહાવે, નિજ મન જીતિ રામ ગુણ ગાવે;
સોઈ પંડિત જ્ઞાની સો હરિજન, રટત રામ વશ કીન અપન મન. ૬
ખાન પાન તન મન તજ શુધ્ધી, વૃત્તિ રામ રત વિષય વિરૂધ્ધી;
માત રૂ તાત ભ્રાત પદ સેવા, જ્યહીં હિત મિલ્યો ભક્તિ રસ લેવા. ૭
માત તાત ગુરૂ પદ હિતકારી, ઉભય લોક જિન રાહ સુધારી;
પ્રીય પુત્ર, તેં, સોઈ મગ લીના, શિશુ તન તાત રામ રસ, ચીના, ૮
ધ્રુવતે અધિક પ્રીય તું ભાઈ, રામ ભક્તિ ઉર રહો સદાઈ;
જલ અહાર ભ્રાતા હિત ત્યાગા, તુમ સમ કવન અપર બડભાગા. ૯
સુફલ ફલો સુત આશ તુમ્હારી, હરિ સાક્ષી આશીશ હુમારી;
થોડેહિ કાલ મિલો તવ ભ્રાતા, નરહરિ નાથ સહિત હર્ષાતા. ૧૦

દોહા

અહો પુત્ર આશીશ મમ, સુફલ કરહિ શ્રીરામ;
શબ્દ સ્ફુરે જિન આશરે, જિનકો ખબર તમામ. ૧
વિશ્વ ચરાચર જીવકો, જીવન જિસકે હાથ;
શુધ્ધ ભાવ જ્યૌંહિ કર્મ ફલ, સબકો દે જન નાથ. ૨

ચોપાઇ

રામ ભક્તિ જિન કે ઉર પ્યારી, માત તાત ભ્રાતા હિતકારી;
ઉત્તમ જન યે ગાથ સુનાઇ, ઇનતે ઇતર સુનો ચિત લાઈ. ૧

માત ભ્રાત પિતુ વંશ વિરોધી, સઅતે અધમ ગતી જિન શોધી;
નરતન પાય પર્મ દુઃખ પાવહિ, આખિરમે શઠ નર્ક સિધાવહિ. ૨
પૂરવ જન્મ તાત દી ગારી, તાકો હરિ દેવહિ શઠ નારી;
વૃથા શબ્દ નિજ, નારિ, સુનાવે, તાસુ તનય સો તાત દુખાવે. ૩
વિધવા પુત્રિ હોય ઘર જાકે, વિકરમ, કર્મ, કરન નિત તાકે;
નારિ પુત્રિ પર પુરૂષ પિયાસી, આપ અધમ પર નાર નિવાસી. ૪
નાત જાત મહિ અતિ અપમાના, સર્વ ગિને શઠ શ્વાન સમાના;
ગૌ બ્રાહ્મણ હરિ હર નહિ પૂજા, અહો નિશિ એક અધમ મન સૂજા, ૫
ભક્ષા ભક્ષ કરે નિત અહારા, ચોરિ જુગાર નીચ વ્યવહારા;
પર નિંદક પર દ્રવ્ય સુહાવે, છલ પ્રપંચ ઉર કપટ કમાવે. ૬
નીચ કર્મ જહાં રામ ન આવે, દ્રવ્ય, હીન શિર કર્જ કરાવે;
લેન ચતુર દેવન નહિ ચહાવે, જો માગે અપ શબ્દ સુનાવે. ૭
અપર કર્જ નહિ રામ છુડાવે, અમિત જન્મ પાપી દુઃખ પાવે;
વંશ તાત પીડત અપરાધા, ઉભય લોક સહ કષ્ટ અગાધા. ૮
યાતે પુત્ર પ્રબલ બડ ભાગી, બચપન ભ્રાત રામ અનુરાગી;
માત તાત ભ્રાતા હિતકારી, તુમ સમ કવન અપર તપધારી. ૯
ધન્ય પુત્ર ભકતી મગ ધાવા, સત્ય કર્મ સબ પ્રજા શિખાવા;
રાજ ધર્મ સો પ્રજા પિયારા, યાતે પુત્ર કીન ઉપકારા. ૧૦

દોહા

વૈદિક ધર્મ અનાદિકો, સો નૃપ ધરે જો શીશ;
પ્રજા કર્મ સોઈ આચરે, પ્રસન હોય જગદીશ. ૧
રાજ પ્રજા મન એકતા, સુખ સંપતિ ભરપૂર;
સર્વ પ્રજા શુભ કર્મ રત, જ્ઞાન પ્રગટ હો સૂર. ૨

ચોપાઇ

રે મમ પુત્ર ભજન કર ભાઈ, ધર્મ ગાથ કછુ ગાય સુનાઈ;
નિત્ય કર્મ રત ચિત્ત સદાઇ, તન લગ પ્રણ ન તજો મમભાઈ. ૧
યહિ દૃઢ નિયમ યહી હરિ ધ્યાના, નરહરિ નાથ કરહિ કલ્યાના:
રે મમ પુત્ર રહો કુશલાઈ, રટેહુ રામ ઉર પ્રેમ બઢાઈ. ૨
અબ હરિ ધ્યાન સમય ચલિ આવા, નિત્ય કર્મ કરને ચિત ચહાવા;
નિજ આશ્રમ જાવહુ મમ ભાઈ, બૈઠહુ હરિ પદ ધ્યાન લગાઈ. ૩

સમય સમજ સુત નિજ કરજોરી, વંદત માતુ બહોર બહોરી;
જય જનની કીનો ઉપકારા, ધર્મ બોધ કરિ જન્મ સુધારા. ૪
તુમ સમ માતુ પુત્ર કલ્યાના, રામ ભક્તિ દેવહિ સુત દાના;
તવ આશીશ ભરૂસો ભારી, ભ્રાત સહિત ભેટ્ટ અઘહારી. ૫
સત્ય શબ્દ સતિ માતુ તુમારો, દર્શન હરિ કલ્યાન હમારો;
જય જનની અબ રજા કરીજે, વારહિ વાર બોધ યહિ દીજે. ૬
વંદિ માતુ પદ નિજ સ્થલ આવા, નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાન લગાવા;
ધ્રુવ જનની સુમતી જન પૂરણ, ધર્મ જ્ઞાન ભકતી સંપૂરણ. ૭
નિત્ય કર્મ કરિ કરિ હરિ પૂજા, વ્યાપક સમજ ભાવ નહિ દૂજા;
સર્વ સાક્ષિ સબકે શિર સ્વામી, વિભુ અધાર જયનાથ નમામી. ૮
વિવિધ પ્રકાર કીન અસ્તુતી, વારવાર હરિ વરણિ વિભૂતી;
વિનય કરત જાગી પ્રેહ ભારી, રામ ભક્તિ રત ધ્રુવ મહતારી. ૯
જેહિ જિય રામ ભક્તિ ઉર ધારી, જગ પ્રપંચ જનકી મતિ ન્યારી;
વિરહ વિરાગ જાસુ ઉર આવે, પૂર્વ જન્મ સબ પાપ નસાવે. ૧૦

દોહા

ભક્તિ અલૂણી પ્રેમ બિન, બિન વિવેક વૈરાગ;
પ્રજા અલૂણી ભૂપ બિન, તિય પતિ વિના સુહાગ. ૧
હરિ હર ભકતી પ્રેમ રત, નિત્ય કર્મ આધીન;
મહામંત્ર ઉચરત રહે, જીવન મુક્ત પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

શુભ ગુણ સર્વ સુમતિ ઉર આવા, સત મિથ્યા દ્વય મર્મ લખાવા;
યદ્યપિ નિત્ય કર્મ નિપુણાઇ, વેદ યુક્ત કરહિ ચિત ચ્હાઇ. ૧
માસ દિવસ પતિ દર્શન જાવે, વિધી યુક્ત પતિ પૂજ કરાવે;
પંચમ માસ દિવસ ચલિ આવા, નિજ પતિકે પદ શીશ નમાવા. ૨
પ્રથમ પાદ પય સીંચન કીના, અક્ષત ચંદન અરચિ પ્રવીના;
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ હાર ધરાવા, પ્રબલ પ્રેમ ઉરમે સ્ફુરિ આવા. ૩
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પતિ સમ કવન પ્રીય ઉર પ્યારા;
રામ રૂપ પતિ ભાન ન દૂજા, કોટિ તીર્થ ફલ પતિ પદ પૂજા. ૪
શિવ બ્રહ્મા સમ નિજ પતિ જાને, ત્રિયા પ્રવીણ સર્વ સુખ માને;
ઉભય વંશ તારણ તિય આઈ, ઉભય લોક મહિ ધન્ય સદાઈ. ૫

અમિત નારિ વિધિ ધર્મ શિખાવા, પતિ પદ પૂજિ અમર પદ પાવા;
નારિ ધર્મ પતિ પૂજ કરીજે, અપર ધર્મ નરહરિ નહિ રીજે. ૬
નિજ નિજ ધર્મ સજેહિ નરનારી, રામ ભક્તિ કરિ, હોહિ, સુખારી;
પ્રતિમા ભાવ પ્રગટ હરિ આવે, ચેતન કયું નહિ પાપ નસાવે. ૭
જંગમ તીરથ સંત કહાવે, કરિ સત સંગ મોક્ષ પદ પાવે;
જન હરિ સમજિ નારિ પતિ સેવે, જીવન મુક્તિ ત્રિયા ફલ લેવે. ૮
ધ્રુવ જનની પતિ પૂજ કરાઇ, પતિ પદ રજ નિજ શીશ ચઢાઇ;
વાર વાર પતિ વંદન કીના, નૃપ ઉર પ્રગટે પ્રેમ નવીના. ૯
પ્રબલ પ્રવીણ સમજ નિજ નારી, નૃપ સત્કાર કીન કહી વારી;
ધ્રુવ જનની તું કર્મ પ્રવીના, મેં નહિ મર્મ તુમારો ચીના. ૧૦

દોહા

સતી નારિ જિનકે સદન, તિનકો હે પતિ ત્રાસ
સુખ સંપત્તિ શાંન્તી હરે, નિશ્ચય નર્ક નિવાસ. ૧
બિન જાને અપરાધકો, ક્ષમા કરેહિ હરિનાથ;
વિષય વિવશબુધ્ધી ભ્રમિત, લખિ પ્રભુ કરહિ સનાથ. ૨

ચોપાઈ

વિષય વિવશ સત વૃત્તિ વિરૂદ્ધી, નહિ સમજ્યો કછુ શુદ્ધિ અશદ્ધી;
સમજિ શકયો નહિ સાર અસારા, સત મિથ્યા નહિ હૃદય વિચારા. ૧
પરવશ ભયો મર્મ નહિ પાવા, તજી તોય સુત વિપિન સિધાવા;
ઉગ્ર કલેશ ભયો મન મોરે, સો સબ મર્મ પ્રિયા ઉર તોરે. ૨
નારિ પ્રપંચ મર્મ નહિ પાવા, સુખ સંપત્તિ નિજ સુયશ નસાવા;
વિધિવત હૃદય સમજિ યહિ મર્મા, હરેહુ નારિ વશ સર્વ સુધર્મા ૩
ભૂત કાલ ચિતવે કહા કારી, રટો રામ સબ શોક વિસારી;
તાત પુત્ર તાડત ઉર પ્રીતી, નરહરિ નાથ કીન સોઇ રીતી. ૪
કર્મ દંડ દીનો કરતારા, તા કરિ હર્યો સર્વ અનચારા;
સમજ પરી મન પર્મ બેહાલા, મુનિ પઠવે નરહરિ તતકાલા. ૫
ગુરૂ નારદ સત બોધ સુનાવા, જ્યા કરિ ધર્મ મર્મ સબ પાવા;
ગુરૂ પ્રતાપ, બુદ્ધી, ઘર આઇ, ધર્મ સનાતન મર્મ લખાઇ. ૬
પ્રણુવ મંત્ર વૃત્તિ મન લાગા, જ્યા કરિકે મેં પરમ સુભાગા;
પાછલ મર્મ યાદ મોહિ આવે, પ્રાણ પ્રણુવ પ્રીતી વિસરાવે. ૭

દેખહુ કર્મ પ્રથા પ્રભુતાઈ, હઠ કરિ હઠે ન કરત ઢિઠાઈ;
હરિ ગુરૂ કૃપા વૃત્તિ સ્થિર થાપૃ, હરિ હરિ કરિ ઉર ફિકર ઉથાપૃ. ૮
શઠ મન સજા કીન કરતારા, મારિ માન મન જન્મ સુધારા;
પૂરણ કૃપા કીન વિભુ નાથા, મુનિ સુબોધ કરિ કીન સનાથા. ૯
માન મારિ નિજ માન બઢાવા, સત મિથ્યા દ્વય મર્મ લખાવા;
સમજિ મર્મ ઉરમેં સુખ ભારી, હરિ પ્રતાપ હરિ વૃત્તિ વિકારી. ૧૦

દોહા

સુખ માંહે દુઃખ હોત હે, દુઃખ માંહી સુખ હોય;
અતિ વિચિત્ર કર્તા ગતી, સમજિ શકે નહિ કોય. ૧
પુત્ર વિયોગી મેં દુખી, કંઠ પ્રાણ લગિ ત્રાસ;
મુનિ મુખ બોધ વિચારતે, સુખ મય પર્મ નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

રામ કૃપા નૃપ મર્મ લખાવા, પુત્ર પ્રેમ અપને ઉર આવા;
શ્વાસો શ્વાસ રામ ધુનિ લાગી, પ્રેમ ભક્તિ રત પર્મ સુહાગી. ૧
સમય સમુજિ સુમતી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જય પતિનાથ પ્રજા હિતકારી, ચોથેપન સબ બાત સુધારી. ૨
મિથ્યા તન અભિમાન મિટાવા, ધર્મ સનાતન ચિત્ત લગાવા;
મન મમતા મદ ત્યાગ અનીતી, પ્રબલ પ્રેમ વશ પ્રણવ પ્રતીતી. ૩
જ્ઞાન ભાનુ પ્રગટયો ઉર આઇ, તિમિર તર્ક મન સર્વ વિલાઈ;
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ બડ ભાગી, વિષય વાસ આશા ઉર ત્યાગી. ૪
મુનિ મુખ બોધ સુનત સ્થિર થાવા, પાકે આંબ જ્યું વૃક્ષ તજાવા;
તો સમ નાથ કવન બડ ભાગી, સર્વ ત્યાગ આતમ લય લાગી. ૫
મેં પદ રજ પતિ ચર્ણ નિવાસી, અતિ ઉપકાર કીન લખિ દાસી;
વિષય ત્રાસ લખિ આજ્ઞા દીની, જય પતિનાથ કૃતારથ કીની. ૬
પરમ કૃપાલ કૃપા પતિ કીજે, અહોનિશિ ચરણ ભક્તિ રતિ દીજે;
તન મન વચન કહૂં પિયુ ચોરી, વિશ્વનાથ જાનત ગતિ મોરી. ૭
તન મન વચન સાક્ષિ કરતારા, જીવ ચરાચર જાનનહારા;
તનમન વચન કરહિ જિય કર્મા, સો જાનત હરિ ધર્મ અધર્મા. ૮
યાતે નાથ સત્ય મમ ગાથા, પતિ પ્રતાપ મેં ભઈ સનાથા;
નિજ નિજ ધર્મ નારિ નર રાતા, જેહીં પર કૃપા કરહિ વિભુનાથા. ૯
મેં પતિ પાદ પૂજ ફલ પાવા, નિશ્ચય નિજ મત ગાથ સુનાવા;
નારી ધર્મ વિશ્વ નહિ એકા, પતી પુજ્ય સમ કીન વિવેકા. ૧૦

દોહા

જય પતિનાથ કૃતારથી, કૃપા કરો લખિ દાસ;
વાર વાર વર દીજિયે, હરિ ગુરૂ ચર્ણ નિવાસ. ૧
નૃપતિ પ્રાણ ચિત સ્થિર લખી, પદ વંદે શિર નાય;
હર્ષિ ચલી નિજ ભવનકો, હરિ પદ પ્રેમ બઢાય. ૨

ચોપાઈ

દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, વૃથા મોહ મમતા વિસરાઇ;
પુત્ર પિતા પત્ની પિય પ્યારી, લીન ભક્તિ ચિત વિષય વિસારી. ૧
શુદ્ધ ભાવ ઉર અંતર ન યારી, રટત રામ ધ્રુવ વિરહ અપારી;
રાજા પ્રજા સર્વ મન એકા, નિત્ય કર્મ મય ધર્મ વિવેકા. ૨
નગ્ર નારિ નર સંયમ ધારા, ધ્રુવ સમ વ્યાપક રામ પિયારા;
સર્વ પ્રજા હરિ ભક્તિ પિયારી, ધ્રુવ હરિ દર્શ પ્યાસ ઉર ભારી. ૩
મુનિ મુખ બોધ કીન કઈ વારી, કરહિ સત્ય મમ દેવ મુરારી;
છઠ્ઠે માસ દર્શ ધ્રુવ પાવો, રામ મંત્ર ધુનિ ધ્યાન લગાવો. ૪
પંચ માસ વીતે યહિ આશા, ઉર મહિં રામ મંત્ર વિશ્વાસા;
કેવળ એક માસ રહ બાકી, અવધિ અવશ કરિહાં હરિ જાકી. ૫
દર્શ દિખાય કષ્ટ હરિ હરહી, નરહરિ નાથ કૃતારથ કરહી;
જન ભય હરણ કરણ સબ કાજા, દીન બંધુ રાખહિ મમ લાજા. ૬
ચારિહુ વરણ પ્રજા નર નારી, દર્શ આશ કહ રામ પુકારી;
ધર્મ પવિત્ર દશા સબ કાગે, અવશ્ય મિલહિ નરહરિ ભલિ ભાગે. ૭
સર્વ પ્રજા એક હિંમત ધારા, છઠ્ઠે માસ દર્શ નિરધારા;
ઊગે દિવસ દર્શ નહિ પાવે, સર્વ પ્રજા જા વિપિન વસાવે. ૮
મધુવન ધ્રુવ દર્શન ફલ પાવે, રોકિ પ્રાણ મન ધ્યાન લગાવે;
બિન હરિ દર્શ તજે નહિં ધ્યાના, ભલે જાય તન પ્રાણ સમાના. ૯
શઠ બાલક સમ કરિહાં હિઠાઇ, સમુજિ અનાથ મિલહિ હરિ આઈ;
સર્વ પ્રજા કરૂણા રસ છાવા, રામ રામ કહિ ધ્યાન લગાવા. ૧૦

દોહા

ભક્ત પુત્ર હરિ તાત સમ, કર્યું નહિ દર્શન આશ;
અવશ્ય ફલે, શુભ વાસના, ઘટ ઘટ રામ નિવાસ. ૧
પંચ માસ પૂરણ ભયે, જાગ્યો ભક્ત સુભાય;
રામ રામ ઉચરત ભયો, નિત્ય કર્મ ચિત ચ્હાય. ૨

ચોપાઇ

દેખહુ રામ રૂપ જન કેસા, વિધિવત કર્મ તજે નહિ લેશા;
રામ સ્વરૂપ વૃત્તિ સ્થિર થાવા, ઉભય શ્વાસ મહિ માસ વિતાવા. ૧
પ્રેમ ઉદધિ ગંગોદક ન્હાવા, યદ્યપિ નિત્ય કર્મ ચિત ચ્હાવા;
રામ રામ કહિ નેત્ર ઉઘારા, પશુ પક્ષી અભિવંદ અપારા, ૨
કરિ કેસરિ મૃગ પક્ષિ અનેકા, વિરહ વિવશ ભયે વિકલ વિશેકા;
જન સમ દશા નિર્ખિ ધ્રુવ બાલા, નિજ ઉર પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલા. ૩
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, દેખહુ રામ મંત્ર ઉપકારા;
પશુ પક્ષી નિજ ભાવ ભુલાવા, રામ ભક્તિ વશ પ્રેમ બઢાવા. ૪
કેસરિ, ગજ, કુરંગ, મિલ દાઢા, અન્યો અન્ય પ્રેમ ઉર વાઢા;
હરિ હર દર્શ અવશ ઇનિ હોઇ, પ્રેમ લીન તન મન નિરમોહી. ૫
પ્રબલ પ્રેમ વશ હરિગુણ ગાવે, લખિ અપને જન દર્શ દિખાવે;
સો સબ દશા ભઇ ઇનિ કેરી, હર્ષિ નાથ આવહિ નહિ દેરી. ૬
સમુજિ મર્મ ધ્રુવ વિકલ વિદેહા, ધન્ય દર્શ જન રામ સનેહા;
પશુ પક્ષી નર નારિ વિજાતી, રામ રૂપ જેહિ ભક્તિ સુહાતી. ૭
સર્વ વ્યાપિ ધ્રુવ રામ પિછાની, વંદન કીન જોરિ યુગ પાની;
રે મમ ભ્રાત ધન્ય તવ દર્શન, નિશ્ચય નાથ ભયે હરિ પર્સન. ૮
નર તન પાય ભજહિ ભગવાના, જેહિજન જગ કહા અધિક બખાના;
પશુ તન રામ મંત્ર લય લાગી, તુમ સમ અપર કવન બડભાગી. ૯
ધરિ નર દેહ રામ નહિ ગાવે, સો સઠ તુમતે નીચ કહાવે;
તવ કરૂણા હિત નરહરિ આવહિ, મમ સમ અધમ દર્શ પ્રભુ પાવહિ. ૧૦

દોહા

પૂર્વ જન્મ મેં પાતકી, સુનહુ ભ્રાત સત વાત;
તવ કરૂણા હરિ આવહી, હમકો કરહિ સનાથ, ૧
વિરહ વિવશ હરિજન વિકલ, રજા લીન કરજોર;
નિત્ય કર્મમે ચિત લગ્યો, દર્શન દેહુ બહોર. ૨

ચોપાઈ

રવિ નંદિનિ તટ ધ્રુવ જન આવા, કરિ વંદન અસ્નાન કરાવા;
જય મમ માતુ સર્વ અઘ હરણી, તવ, ગુણ અમિત શકે કો વરણી. ૧
તોરી કૃપા સર્વ સુખ પાવા, પંચ માસ પ્રિય કુશલ વિતાવા;
ષષ્ઠમ માસ આજ પરકાશા, નરહરિ નાથ મિલે ઉર આશા. ૨

જમુના માતુ રજા મોહિ દીજે, શુભ અભિલાષ સુફલ મમ કીજે;
યમ અનુજા[1] ઉમગી કહ બાની, તથા અસ્તુ જન આશ પ્રમાની. ૩
રે હરિ ભકત ભલે યહાં આવા, સ્પર્શિ ચરણ રજ પાપ વિલાવા;
નિશ્ચય નાથ પ્રગટ હરિ હોવહિ, કોટિક જીવ જન્મ દુઃખ ખોવહિ. ૪
વચન સુનત જન પ્રેમ વિશાલા, યમુના લીન ભઈ તત્કાલા;
જન જમુના સન વંદન કીના, સમય સમુજિ. સ્થલ, ચલે પ્રવીના. ૫
હરિજન હર્ષિ અપન સ્થલ આવા, સર્વ દેવિ વન દર્શ દિખાવા;
દેવી સર્વ ઉભય કર જોરી, જન પદ વંદિ બહોર બહોરી. ૬
જય ધ્રુવ ભકત જગત હિતકારી, કરિ તવ દર્શન પર્મ સુખારી;
વન દેવી હમ વિપિન નિવાસા, તન અભિમાન વિષય રસ આશા. ૭
સુક્ષમ તન અજ્ઞાન અપારા, રાગ દ્વેષ ઉર અમિત વિકારા;
દિવ્ય ભોગ આશા અતિ જાગી, ધરિ સુર તન હમ, પર્મ અભાગી. ૮
સ્વપ્ન સમાન પ્રગટ મમ ભોગા, ભોગત જીવ ન હોય નિરોગા,
ભોગત ભોગ અધિક ઉર આશા, તૃપ્તિ, ન, હોવત, ત્રાસ ઉદાસા. ૯
તવ દર્શન જગતે હમ પાવા, સર્વ પ્રકાર શાંતિ મન આવા;
જન દર્શન સમ લાભ ન કોઈ, અમિત પ્રકાર લીન હમ જોઈ. ૧૦

દોહા

સુનહુ રામ જન વીનતી, અબલા એક વિચાર;
પુષ્પ પત્ર ફલ વિપિનકે, મમ કર કરિય અહાર, ૧
સર્વ તીર્થકો, સાર જે, જપ તપ સંયમ દાન;
જન ભોજન સમ વિશ્વમેં, નહિ ફલ અપર નિધાન. ૧

ચોપાઈ

સમય સમુજિ ધ્રુવ કહ કર જોરી, જય જનની જન પ્રીત ન થોરી;
ધન્ય પ્રેમ તવ પ્રબલ પ્રવીના, લખિ લઘુદાસ દર્શ મોહિ દીના. ૧
કૃત્ય કૃત્ય તવ દર્શન પાઈ, કહૂ કવન વિધિ ભાગ્ય બડાઈ;
રામ કૃપા બિન નહિ સુર દર્શન, દેવ દર્શ જહિં હરિહર પરસન. ૨
ભલેહિ માતુ, મોહિ, દર્શન, દીના, પૂરણ કૃપા દાસ મોહિ ચીના;
તુમ ત્રિકાલ દર્શી સહ દેવા, વિશ્વ ચરાચર જાનત ભેવા. ૩
ઉત્તમ કર્મ દેવ તન પાવા, દિવ્ય ભોગ સહુ સ્વર્ગ વસાવા;
સર્વ જીવ જાનત તુમ ભેદા, પ્રતિ ઉત્તર કરિયે નહિ ખેદા. ૪

---

૧. બહેન.

યે તવ દાસ કરે કછુ કમા, સો તુમ પ્રગટ લખો સહ મર્મા;
જબતે દાસ શરણુ તવ આવા, તબતે વિપિન ફૂલ ફલ પાવા. ૫
હરિ ગુરૂ રજા શીશ પર ધારી, કરે કર્મ આજ્ઞા અનુસારી;
હરિ ગુરૂ દેવ રજા જિમ કરહી, અલ્પ દાસ આજ્ઞા અનુસરહી. ૬
હરિજન હરિ અધાર મમ માતા, બને કર્મ કછુ રજા વિધાતા;
રામ રજા, બિન, પત્ર ન હાલે, કિમ કરિ જીવ, અપન, મત ચાલે. ૭
હરિ ગુરૂ પંકજ રજ મેં દાસા, નાથ રજા જહાં કરૂં નિવાસા;
વિપિન વસિત જિન રજા રહાવૂં, જહઁ તહઁ એહિ રામ ગુણુ ગાવૂં. ૮
રામ રજા સોઈ કૃત્ય કરાઓ, રામ રજા સોઈ ભોજન પાઓ;
પ્રેરક નાથ વિશ્વ કર કર્તા, જનની કો જગ અપર સમરથા. ૯
વ્યાપક રામ કૃપા બલ કીની, ભૂખ પિયાસ આશ હર લીની;
હરિ પદ દર્શ પ્યાસ ઉર ભારી, દીનબંધુ હરહી અઘહારી. ૧૦

દોહા

માતુ વિનય તવ દાસકી, સો ઉર લેહુ વિચાર:
રામ રજા સોઈ હોત હે, કિમ કરિ કરૂં અહાર. ૧
તીન માસ ફલકો ભખે, ઉભય માસ જલ પાન;
મારૂત ભોજન માસ ઇક, કૃપા કીન ભગવાન. ૨

ચોપાઇ

જય જનની અબ ક્ષમા કરીજે, રામ રજા સોઈ શીશ ધરીજે;
યે લઘુ દાસ અપર નહિ ચહાવે, કેવળ રામ મંત્ર મન ભાવે. ૧
સત્ય કર્મ મહિ દેર ન કીજે, ક્ષણુ ક્ષણુ શ્વાસ આયુ તન છીજે;
રામ ભજન બિન જો પલ જાવે, સો પલ મો મન વર્ષ લખાવે. ૨
નર તન રતન રામ ગુણુ ગાઇય, સુર તરૂ તન મુક્તી પદ પાઇય;
રામ મંત્ર જલ મો મન મીના, દયા દૃષ્ટિ કીજે લખિ દીના. ૩
વિનય કરત ધ્રુવ ગદ ગદ બાની, વંદિ ચલી વન દેવિ સુજાની;
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ વચન ઉચારા, કુશલ યોગ કલ્યાન તુમ્હારા. ૪
વનદેવી ઉર પ્રેમ વિશાલા, નભ મગ લીન ભઇ તત્કાલા;
ધ્રુવ હરિ ભક્ત સમય જબ ચીના, વાર વાર ગુરૂ વંદન કીના. ૫
હરિ ગુરૂ નેક નિભાવનહારા, નિરભય જન રક્ષક કરતારા;
નરહરિ નાથ કૃપા અબ કીજે, લખિ લઘુદાસ દર્શ હરિ દીજે. ૬

યોગ યજ્ઞ જપ તપ વ્રત દાના, બને ન મો સન કૃપા નિધાના;
સર્વ શક્તિ વ્યાપક, ઘટ સારે, જો, કછુ, બનેસો તુમહિ અધારે. ૭
તુમતે ઇતર કરૂં કહા કર્મા, જ્યા કરિ પ્રસન હોહુ તરૂ ધર્મા;
જલ બિન તરૈંગ તરૂ બિન ફૂલા, ચેતન વિના જીવ નિરમૂલા. ૮
તરૈંગ જીવ તુમ તોય સમાના, તુમ બિન કર્મ બને કો આના;
યાતે નાથ કહું કર જોરી, મેં અનાથ તુમ કર મમ ડોરી. ૯
સબતે અધમ દાસ લઘુ જાની, દીજિએ દર્શ, ચક્ર ધર પાની;
દુષ્ટ દીન તહુ દાસ તુમારો, હરિયે હરિ અપરાધ હમારો. ૧૦

દોહા

દાસ ગુના હરિહે હરી, દીજિએ દર્શ દયાલ;
દાસ દુઃખી તવ દર્શ વિન, પ્રગટ હોઉ તત્કાલ. ૧
કો રક્ષક તુમ વિન હુમે, એકઈ શરણ સધીર;
ધી તરણી દધિ જગતમેં, તરજિ કરો ભવ તીર. ૨

ચોપાઈ

હરિ દર્શન ચાહત ધ્રુવ બાલા, પ્રેહ વશ વિકલ ભયો બેહાલા;
વ્યાપક રામ લખ્યો બડભાગી, તદપી સગુણ દર્શ લય લાગી. ૧
નિરગુણ સમુજિ સંત ભવ પારા, સગુણ સ્વરૂપ વીશ્વ ઉપકારા;
ધર્મ હેતુ સર્ગુણ તન ધારે, ધર્મ નીતિ મર્યાદ સુધારે. ૨
સગુણ વિના ભક્તી કિમ કરિયે, ભક્તિ વિહીન પાપ કિમ હરિયે;
સગુણ રૂપ ભક્તી કર મૂલા, ધ્યાવત ભક્ત પાપ નિરમૂલા. ૩
નિર્ગુણ સગુણ સંત સમ જાને, સમજિ સ્વરૂપ ભક્તી રસ માને;
સર્ગુણ રૂપ પરમ ઉપકારા, સમજિ ચહે જન વારંવારા. ૪
યાતે ધ્રુવ દર્શન લય લાગી, જગ ઉદ્ધાર ચહે બડ ભાગી;
જગ મહિં જન સમ કો ઉપકારી, વિશ્વ ભલો ચહ સ્વાર્થ વિસારી. ૫
સર્વ વિશ્વ હરિ રૂપ દિખાવે, યાતે સર્વ ભલો મન ચ્હાવે;
ધ્રુવ હરિજન ઉર દર્શ પિયારા, જ્ઞાની કર્મ વિશ્વ ઉપકારા. ૬
સમય સમજિ ધ્રુવ પરમ સયાના, માનસિ સેવ કીન ભગવાના;
ભાવ રૂપ હરિ ઉર બેસારા, ભાવ નીર કરિ અંગ પખારા. ૭
ભૂષણ ભાવ વસ્ત્ર પહિરાવા, અર્ચિત પુષ્પ માલ પધરાવા;
કિરિટ મુકુટ શિર છત્ર વિરાજે, ચારૂ ભુજા સુંદર છબિ છાજે. ૮

હરિ કર શસ્ત્ર ભકત ભય હરતા, સગુણ રૂપ હરિ શ્રેષ્ટ સમરથા;
ભાવ સહિત આરતિ કરિ દાસા, રંક રતન જ્યું પાય ઉલાસા. ૯
ભોજન ભાવ વિવિધ ભરિ થારી, મારૂત, ભોજન, કરહુ મુરારી;
મહાપ્રસાદ બિન મેં, નહિં પાણિ, યાતે મારૂત ભોગ ધરાણિ. ૧૦

દોહા

જો જનકો ભોજન મિલે, હરિ જીમહુ હરખાય;
દેવે સો લેવે સહી, ઇનિમે કયા ઇતરાય. ૧
હરિ, ભોજન, હર્ષત, લિયો, જન મન પ્રેમ વિશાલ;
જન શિર કર ધરિ નરહરી, લીન ભયે તત્કાલ ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ હરિ સેવ વિસર્જન કીની, ધર્મ સેતુ જન બાંધ નવીની;
અહોનિશિ ધ્યાન મગન મદ માતા, યદ્યપિ નિત્ય કર્મ કુશલાતા. ૧
અધર લગે તરૂકે ફલ ફૂલા, તહૂં માલી સીંચત તરૂ મૂલા;
જીવન મુકત અધર ફલ જાના, ભકિત કર્મ તરૂ મૂલ સમાના. ૨
નિત્ય કર્મ ત્યાગે નહિ જ્ઞાની, મુકત આતમા યેહિ નિશાની;
ધર્મ, પ્રથા, મહિ, કરે ન હાની, સમય કર્મ મય કુશલ સુજાની. ૩
એસે ભકત જગત ભલ આવે, નિત્ય કર્મ સત ધર્મ બઢાવે;
ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન શ્રેષ્ટ મત ધારા, ધર્મ પ્રથા નહિ તજે લગારા. ૪
સમય સમુજિ જન આસન ધારે, ગુરૂ વંદન કીને કઈ વારે;
મહાપ્રસાદ મારૂત જન જાના, શીતલિ મુદ્રા કીન સુજાની. ૫
શીતલિ દ્વાર વાયુ ઉર લીના, સમજે પવન અહાર પ્રવીના;
સનૈ સનૈ જન અલ્પ અહારી, મન સંતોષી વિગત વિકારી. ૬
પવન અહાર પ્રાણ મન પોષા, યથા લાભ જ્ઞાની, સંતોષા;
પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાની, હાની લાભ તજે મન જ્ઞાની. ૭
હર્ષ શોક જ્ઞાની નહિ જાને, ધર્મ સનાતન ટેક પિછાને;
તન મન પ્રાણ કષ્ટ નહિ ધારે, જીવન મુકતી માર્ગ સુધારે. ૮
શૂરવીર ધ્રુવ કષ્ટ ન કાયર, કોટિ સૂર સમ જન જગ જાહર;
ઇડા પિંગલા સુખમણ શેરી, સાધૂ સમુજ લેત હિય હેરી. ૯
રેચક પૂરક ગતી અનૂપા, પ્રાણ કલા સમજ્યો જન ભૂપા;
કુંભક પ્રાણ બઢયો જન ભારી, કયું નહિ સન્મુખ દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

રેચક કરિ પૂરક કર્યો, કુંભક ઠહર્યો ઠામ;
એક શ્વાસમે માસ યહ, પૂરણ કરિયો રામ. ૧
દુખી દીન લખિ નરહરિ, શઠ હઠ કરિયે પૂર;
ઉર પ્રેરક જાનત સબે, ઘટ ઘટમેં ભરપૂર. ૨

ચોપાઇ

કુંભક પ્રાણ સહજ સ્થિર થાવા, ધ્રુવ હરિ ચરણા ધ્યાન લગાવા;
મન મારૂત વૃત્તિ સ્થિર સ્થાઈ, તુરત સુરત એકણ ઘર આઈ. ૧
ઈડા પિંગલા દ્વે એક રંગા, સુખમણ ચલે અખંડ અભંગા;
નાભી મૂલ ખુલે શુધ દ્વારા, સુખમય પ્રાણ જપત ૐ કારા. ૨
અગમ પ્રાણ પશ્ચિમ દિશ ચાલે, જોગી, જોગ, મસ્ત ગતિ, માલે;
મસ્ત મરાલ ગેંદ ગતિ જોગી, સ્વે પ્રકાશ આતમ રસ ભોગી. ૩
અનડ, ગતી, અપને ઘર આવા, બ્રહ્મરંધ્ર મહિ વાસ કરાવા;
બ્રહ્મ રંધ્ર મહિ બ્રહ્મ નિવાસા, નિજ સ્વરૂપ જહાં અપર ન આશા. ૪
જોગી જોગ કલા ઘર પાવે, જન્મ મરણ જગ જાલ મિટાવે;
દશમે દ્વાર અમર ઘર આદૂ, પંથે પ્રેમ યોગ બડ સાધૂ. ૫
ગુરૂ મુખ વચન કીન વિશ્વાસા, રામ મંત્ર સમર્યો નિજ શ્વાસા;
ભજન પ્રતાપ પ્રેમ ઉર જાગા, ચિત ઉપરામ ભયો બડ ભાગા. ૬
દૃઢ વૈરાગ રાગ ઉર નાસા, પ્રણવ મંત્ર અજપા વિન ત્રાસા;
રેચક પૂરક કુંભક કીના, બ્રહ્મરંધ્ર પૂગો પરવીના. ૭
કુશલ યોગ આદૂ ઘર આવા, દશમે દ્વાર સ્વરૂપ સમાવા;
જોગી જોગ યુક્તિ ફલ પાઈ, જીવ બ્રહ્મ જહેં એક સદાઇ. ૮
ધ્રુવ દૃઢ ધ્યાન ધરી ઘર આવા, જીવ બ્રહ્મ દ્વે ભાવ મિટાવા;
મેં તું તર્ક મિટી ત્રિય ત્રાસા, રૂપ મગન જન અચલ નિવાસા. ૯
દુતિયા ભાવ ભ્રાંતિ તજિ ભાગી, હૈ સો સમુજ સહજ લય લાગી;
અચલ અમાપ અમર અણ ભેદી, પદ નિર્વાણ શકે કો છેદી. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, ધ્રુવ પાયો નિજ ધામ,
અમિત સંત, યું, ઉધરે, કૃપા કરે જહાં રામ. ૧
જીવ સનાતન બ્રહ્મ જે, બ્રહ્મરંધ્ર જેહિ સ્થાન;
જોગ કલા હરિ ગુરૂ કૃપા, પાયો પદ નિર્વાણ. ૨

ચોપાઇ

રામ ધામ ધ્રુવ અચલ રહાવા, સમજિ મર્મ હરિહર હર્ષાવા;
ઉમા યોગ મત અચલ અગાધા, હોય અચલ જેહિ વિધિવત સાધા. ૧
ધ્રુવ બાલક વિધિવત ધરિ ધ્યાના, યોગ યુક્તિ બલ બ્રહ્મ સમાના;
ધર્મ પુત્ર ધીરજ ઉર ધારી, પલટિ પ્રાણુ બેઠો બ્રહ્મચારી. ૨
અષ્ટ પ્રકાર યોગ અઁગ ચૂકતા, કરિ હઠ કર્મ ભયો જન મૂકતા;
પ્રાણુ અપાન ગતી કરિ એકા, ચલ્યો બંક મગ સહિત વિવેકા. ૩
ગાંઠ છવીસ યોગ કરિ ભેદી, જ્યા કરિ આપ ભયો નિર્વેદી;
આપો પલટિ આપ ઘર આવા, આપ આપ મહિ આપ સમાવા. ૪
દેખહુ ઉમા યોગ પ્રભુતાઈ, જન સન્મુખ હમ રહત સદાઇ;
સુરપતિ સુર વિષ્ણૂ ભગવાના, અહો નિશિ જન ચાહત કલ્યાના. ૫
વિશ્વનાથ શિવ કહિ જન મહિમા, ભયે પ્રેમ વશ રહયો ન નિયમા;
સર્વ સાક્ષિ શિવ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, ભકત ગાથ કહિ પ્રેમ અનૂપા. ૬
કરિ હઠ કર્મ કીન શુધ બૂધ્ધી. વૃત્તિ બ્રહ્મ મય વિષય વિરૂધ્ધી;
નિશ્ચય બ્રહ્મ રૂપ જન દાના, દાસ ભાવ નહિ તજત સુજાના. ૭
યાતે હરિ હર અધિક પિયારા, સમજિ મર્મ લોચન જલ ધારા;
લખિ શિવ મર્મ શિવા હરસાના, વંદેહુ નાથ જોરિ યુગ પાની. ૮
જય મમ નાથ ભક્ત હિતકારી, તરહિ જીવ જગ કૃપા તુમ્હારી;
હરિહર એક સમુજિ જિવ ધ્યાવે, સો જન સહજ મોક્ષ પદ પાવે. ૯
લખે ન ગુપ્ત ગાથ યહિ મર્મા, તરે ન જીવ અમિત કરિ કર્મા;
હરિહર એક લક્ષ ઉર આવા. સો જન જીવન મુકત કહાવા. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત મર્મ સતગુરૂ કૃપા, જો જન જાને ભેદ;
હરિ માયા નહિ ત્રાસ દે, પાર હોત બિન ખેદ. ૧
વિશ્વ ભેદ ગુણુ કર્મતે, નામ રૂપ જડ વાદ;
અમિત ખિલોના ઇખ રસ, સેન લખે કોઉ સાધ. ૨

ચોપાઈ

ઉમા ભકત ગત મર્મ પિછાની, પ્રેમ મગન મુખ કહે ન બાની;
શિવ અરૂ શિવા ભકિત વશજાના, હરિ હર્ષે ઉર કૃપા નિધાના. ૧
દેખહુ રમા ભકત પ્રતિપાલા, ધ્રુવ હિત હર ઉર પ્રેમ વિશાલા;
સર્વ બ્યાપિ મમ માતુ ભવાના, પ્રેમ મગન ગાથા જન જાની. ૨

ઉમા ઇશ ઉર મોહ ન માયા, લીન રૂપ નિત રહિત અમાયા;
યદ્યપિ ભક્તિ ભાવ ઉર આની, ભયે પ્રેમ વશ શંભુ ભવાની. ૩
નિર્મળ ભક્ત શંભુ મન ભાવે, કોટિ કષ્ટ શિવ સહજ હઠાવે;
રટત કષ્ટમેં શંભુ ભવાની, નિશ્ચય તેહિ જન હોહુ ન હાની. ૪
અંત સમય શિવ નામ ઉચારે, સો જિવ સુલભ હોત ભવ પારે;
અધમ તે અધમ તરહિ સંસારા, અંત સમય શિવ નામ ઉચારા. ૫
શિવ શક્તી દ્વય એક પિછાને, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને;
તરઁગ તોય દ્વય એક સદાઈ, પુષ્પ ગંધ નહિ ભિન્ન કદાઇ. ૬
ઊષ્ણ અનલ એક લખિ લઇએ, ભૂષણ કનક ભેદ કિમ કહિએ;
કર્તા કર્મ નામ અરૂ નામી, સામિલ સદા સેવ્ય અરૂ સ્વામી. ૭
રવિ અરૂ કિરણ અમી અરૂ ચંદા, માયા બ્રહ્મ સંગ નિરબંધા;
શિવ શક્તિ એસો કરિ જાને, સો હર ભક્ત પરમ સુખ માને. ૮
અજ હરિહર ઉમિયા ઇક જાની, ધ્રુવ ધ્યાવત ધરિ ધ્યાન સુજાની;
સર્વ ભેદ તજિ તત્વ પિછાના, યાતે શંભુ અધિક મન માના. ૯
સો બડભાગ શંભુ અપનાવા, તજિ પ્રપંચ શિવ રૂપ સમાવા;
જીવન મુક્ત લાભ જન પાવે, ધર્મ નીતિ પ્રભુ ભક્તિ બઢાવે. ૧૦

દોહા

એસે હરિજન વિશ્વમેં, પ્રગટ હોત જગ હેત;
તનમન ઇન્દ્રિ દમન કર, જ્ઞાન દાન જન દેત. ૧
હરિહર અજ હાજર સદા, જન સુખ રજ ચહંત;
સ્વારથ બિન ઉપકાર ઉર, સર્વ શિરોમણિ સંત. ૨

ચોપાઇ

યાતે ઉમા ભક્ત મુહિ ભાવે, ચારૂહિ વેદ સંત ગુણ ગાવે;
સંત સરલ ચિત પર ઉપકારી, શાંત સ્વભાવ ઉદધિ સમ ભારી ૧
ધીરજ ધર્મ ધ્યાન મય પૂરણ, સમજ્યો વ્યાપક બ્રહ્મ સઁપૂરણ;
મમ સ્વરૂપ, મય, મગ્ન સદાઇ, ભાવ માત્ર જગ ભ્રાંતિ ભુલાઇ. ૨
ઇશ્વર જીવ ભેદ નહિ જાને, તરઁગ તોય સમ એક પિછાને;
બ્રહ્માકાર વૃત્તિ નિર્મોહી, પૂરણ દશા એક નહિ દોઈ. ૩
ધ્યે ધ્યાતા દ્વય બુધ્ધિ ભુલાની, પાલો પિગલ મિલ્યો જ્યું પાની;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ અમાપી, બ્રહ્મ અસ્મિ વૃત્તિ સ્થિર થાપી. ૪

મેં તું તર્ક સ્ફુરે નહિ કબહી, નિજ સ્વરૂપ ભાસે વિભુ સબહી;
તુર્યા તત્વ ગર્ક રહ યોગી, નિજ સ્વરૂપ આતમ રસ ભોગી. ૫
ઉમા સંત ગુણ અમિત અપારા, નિજ સ્વભાવ જિન નિજ કર ધારા;
નિજ સ્વભાવ આતમ રત સોઇ, વિષય વિરક્ત રહત નિર્મોહી. ૬
વિષય આશ સોઈ અપર સ્વભાવા, કામ ક્રોધ મય વૃત્તિ ભુલાવા;
નિજ સ્વભાવ જિન એક દિખાવા, દ્વિતિયા ભાવ બુધ્ધિ વિસરાવા. ૭
અપર સ્વભાવ વિવિધ જગ ભાસે, ભોગ વાસ કરિ રહત ઉદાસે;
નિજ સ્વભાવ અક્ષય સુખ અપના, અસ્મી બ્રહ્મ સર્વ જગ સ્વપના. ૮
પર સ્વભાવ સોઈ પરમ ઉપાધી, સુખ સ્વપને નહિ લહહિ પ્રમાદી;
નિજ સ્વભાવ નિર્ણય કરિ સારી, જીવન મુક્ત શાંત બ્રહ્મચારી. ૯
અપર સ્વભાવ બંધ સોઇ માનો, નિજ સ્વભાવ રત મુક્ત પિછાનો;
નિજ સ્વભાવ નિર્ણય જિન કીના, યા સમ કો જગ પુરૂષ પ્રવીના. ૧૦

દોહા

નિજ સ્વભાવ રાતા રહે, માતા મસ્ત મતંગ;
આતમ રત અબધૂતકો, લગે ન સંગ અસંગ. ૧
સસા, સિંહકો કયા કરે, અહિ કયા ગરૂડ ડરાન;
તિમિર મિહિર[1] ત્રાસે કહા, જગ ભય હર્યો નિદાન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ ધર્મી નિશ્ચય યહિ ધારા, યદ્યપિ ચાહત દર્શ હમારા;
પરમ વિવેક વિશ્વ ગુણ જીતા, જન્મ મરણ જન રહી ન ભીતા. ૧
રંચ આશ ઉર રહી ન જીનકો, નિજ સ્વરૂપ ભાસ્યો વિભુ જિનકો;
અપન સ્વભાવ આપ બો લીના, દ્રઢ અપરોક્ષ રૂપ નિજ ચીન્હા. ૨
સર્વ બ્રહ્મ મય અપર ન કોઇ, યદ્યપિ દર્શ ચહત નિર્મોહી;
ભક્તિ શિરોમણિ જન મન ભાઇ, હટે ન નિજ હઠ કોડ ઉપાઇ. ૩
પુત્ર સપૂત પ્રૌઢ તન હોહી, યદ્યપિ માતુ ચરણ મન મોહી;
અતિ ઉપકાર માતુ સન જાની, સુત પદ સેવત પ્રેમ પિછાની. ૪
તરૂણ ભયો તન માત પ્રતાપા, માતુ હીન સુત અતિ સંતાપા;
પય અન[2] પોષ કીન તરૂણાઇ, સમુજિ મર્મ સેવત સુત માઇ. ૫
જીવ પુત્ર ભકતી નિજ માતા, પ્રબલ તાત વ્યાપક વિભુ નાથા;
ભક્તિ પ્રેમ પય પાય પ્રવીના, કૃત્ય કૃત્ય નિજ સુત જિય કીના. ૬

---

૧. સુર્ય. ૨. અન્ન.

અઢ પુત્ર મુક્તી પદ વ્હાવે, રામ ભક્તિ સત સંત સુહાવે;
કરિ સત સંગ હરહિ ત્રય દોષા, પાય જ્ઞાન પૂરણ સંતોષા. ૭
ઉર મહિ આશ રહી નહિ એકા, સત મિથ્યા જિન કીન વિવેકા;
જીવ ભાવ ભય સર્વ ભુલાવા, અજર અમર અક્ષય પદ પાવા. ૮
ભસ્મીભૂત કીન અઘ ઢેરી, જારિ નિકારી કર્મ કચેરી;
પ્રલય કાલ અગ્ની સમ જ્ઞાના, કર્મ ઇન્દ્રિ મન ભસ્મ સમાના. ૯
ભક્તિ પ્રતાપ અમર પદ પાવે, તોહુ ભક્તિ જન નાંહિ ભુલાવે;
પાય અમર પદ ભક્તિ ન ભૂલે, જન અપરાધ કરહિ નિર્મૂલે. ૧૦

દોહા

અતિ ઉત્તમ મમ ભક્ત લખિ, ઉદર ધરત અવતાર;
ધર્મ બઢાવન ધર નિમે, પતિત કરૂં ભવ પાર. ૧
સંત તાત હમકો ગિને, મેં સંતનકો દાસ;
વ્યાપક રૂપે વિશ્વમેં, અધિક સંત ઉર વાસ. ૨

ચોપાઈ

ભક્ત ગાથ કહિ નરહરિ નાથા, ભયે પ્રેમ વશ વિશ્વ વિધાતા;
જિનકો નામ લેત અઘ નાશા, યદ્યપિ જન હિત પ્રેમ પ્રકાશા. ૧
સમય સમુજિ કમલા કર જોરી, વિનય કરત આરત નારિ થોરી;
જય મમ નાથ જગત હિતકારી, અગમ ગાથ કો લખહિ તુમારી. ૨
સર્વ વ્યાપિ કહિ વેદ, બખાના, સર્વ સમાન સત્ય કરિ જાના;
અધિક સંત ઉર કવન પ્રકારા, વિશ્વનાથ કરિયે નિરધારા. ૩
અધિક ન્યુન માયા મહિ ભાસે, નિરાકાર તવ રૂપ પ્રકાસે;
અલ્પ બુધ્ધિ જાનત નહિ ભેવા, કહુ સમઝાય નિરંજન દેવા. ૪
સમય સમુજિ કમલા પતિ બોલા, ધન્ય પ્રિયા જન ભાવ અડોલા;
તવ કર છુપે ન મર્મ લગારા, યદ્યપિ પ્રશ્ન વિશ્વ ઉપકારા. ૫
રમા પ્રશ્ન તવ અધિક પિયારા, સુનિયે સત્ય કરૂં નિરધારા;
અગ્નિ સમાન કાષ્ટ મહિં સારે, યદ્યપિ જરા કાષ્ટ નહિં જારે. ૬
ઉભય વિશેષણ હીન કહાવે, કાષ્ટ જરે નહિ તિમિર નસાવે;
દીપક જ્યોતિ વિશેષ કહાવે, હરહિ તિમિર અરૂ વિપિન જરાવે. ૭
સર્વ વ્યાપિ અગ્નિ સત આતમ, યદ્યપિ સંત લખો પરમાતમ;
જડ ચેતન મહિ બ્રહ્મ નિવાસા, ઉભય વિશેષણ હીન ઉદાસા. ૮

વ્યાપક અનલ બ્રહ્મ કરિ જાનો, અનલ વિશેષ સંત પરમાનો;
જ્ઞાના અગ્નિ કર્મ નિજ જારે, શરણાગંત જિય અમિત ઉગારે. ૯
સ્વે પ્રકાશ નિજ રૂપ નિહારા, ચલે ન અચલ વૃત્તિ ઇકિ ધારા;
અપર પ્રકાશ કરત ઉર જનકે, સર્વ ભાવ મેટયા જન મનકે. ૧૦

દોહા

સબ મહિ જલ મય તદપિ જલ, ભાસત કૂપ મઝાર;
વહ પીવત જિય અમિત પુનિ, હોત પ્રબલ ઉપકાર. ૧
જીવ ભાવ તજી તત્વ રત, મમ સ્વરૂપ હૈ સંત;
જલવત અતિ ઉપકાર પર, યાતે અધિક રહંત. ૨

ચોપાઈ

સર્વ વિશ્વ મહિ વૃક્ષ સમાના, યદ્યપિ સુરતરૂ અધિક બખાના;
સર્વ ધેનુ પય દેત સદાઇ, યદ્યપિ કામધેનુ અધિકાઈ. ૧
સરિતા કૂપ વાપિ જલ પાવે, યદ્યપિ જલ નિધિ અધિક કહાવે;
ચરણામૃત સુરસરિ જલ ધારા, યદ્યપિ સુધા ચહત સંસારા. ૨
કોટિક દીપક જ્યોત જરાવે, રવિ પ્રકાશ સમ એક ન આવે;
સરિતા અમિત પ્રગટ સંસારા, હરહિ પાપ જિય સુરસરિ ધારા. ૩
અમિત જાતિ અહિ વિશ્વ મઝારા, કિન્તુ શેષ ઉત્તમ નિર ધારા;
જીવ જીવ પ્રતિ સંગતિ કરહી, સત સંગતિ, બિન કો ભવ તરહી. ૪
કોટિ યત્ન નર દ્રવ્ય કમાવે, જ્ઞાન રતન ધન સમ નહિ આવે;
સર્વ ધર્મ દ્રષ્ટા મેં એકા, ભક્તિ જ્ઞાન મુહિ પ્રીય વિશેકા. ૫
વિશ્વ જીવ મોહિ ભાવ સમાના, અધિક સંત પ્રિય વેદ બખાના;
ચિંતામણી નહિ ઉપલ પ્રમાના, સંત શિરોમણિ મો મન માના. ૬
પતિવરતા ઉર ધર્મ નિવાસા, એસે સંત હૃદય મમ વાસા;
નિમિત નિત્ય દ્વય રૂપ હમારા, જ્ઞાની લખે ન લખે ગમારા. ૭
નિશિચર નિમિત ધરૂ તન સગુણ, નિત્ય સ્વરૂપ સંત મમ નિર્ગુણ;
કામ ક્રોધ સુક્ષમ ખલ મારે, દે, ઉપદેશ અમિત જિવ તારે. ૮
પ્રગટ દેહ તોહુ રહત વિદેહા, નિજ સ્વરૂપ સ્થિર પર્મ સનેહા;
એસે સંત ચરણ રજ ન્હાવૂ, રમા અધિક મેં કહા સુનાવૂ. ૯
ભંજન મૃતિકા ભેદ ન ભાસે, બઘુર[૧] સમીર[૨] એક નીર આશે;
મેં અરૂ સંત સદા ઇક રૂપા, સમજેહિ સેન સુજન બડ ભૂપા. ૧૦

---

૧. વંટોળીઓ. ૨. પવન.

દોહા

યાતે સંત શિરોમણી, મમ આતમ બડ ભૂપ;
સંત હૃદય મમ ભવન નિજ, સંત સદા મમ રૂપ. ૧
ધર્મ સનાતન વેદ સુત, સંત સઁભાલન હાર;
ધર્મ ગલાની સંત હિત, ધરૂં સગુણ અવતાર. ૨

ચોપાઇ

પંચ, રૂ, વીસ, દિવસ ધ્રુવ જનકો, જરા ન ભાન ભક્ત તન મનકો;
બ્રહ્મરંધ્ર બૈઠો બડ ભાગી, અચલ વૃત્તિ આતમ અનુરાગી. ૧
ત્રીસ દિવસ હદ કીન નિદાના, ઈનતે પ્રથમ ચલે નહિ પ્રાના;
પલ પલ પ્રેરિ રહિ ધ્રુવ કરણી, રમા ગાથ કહિયે કા વરણી. ૨
પાંચ દિવસ સત વર્ષ સમાના, કબ જાગે મમ ભક્ત સયાના;
લખિ ધ્રુવ મર્મ હૃદય ભરિ આવે, પુલકિ ગાત ઉર વિરહ સતાવે. ૩
પ્રેમી પુત્ર નયન કબ ખોલે, વૈખરિ દ્વાર રામ કબ બોલે;
મન વાંચ્છિત ફલ જન કબ લેહી, હર અજ, હર્ષિ, પ્રગટ ઈન દેહી. ૪
મમ કર ભોજન જન કબ પાવહિ, વિધિ શિવ ઉમા સહિત હર્ષાવહિ;
બિન અહાર ખટ માસ વિતાવા, મારૂત જલ ફલ મન સમુઝાવા. ૫
પ્રેમ ભક્તિ આતમ અનુરાગી, તન મન તૃણ વત આશા ત્યાગી;
તજિ અહાર ઇન્દ્રી જયહિ મારી, પ્રેમ વિવશ કહ રામ પુકારી. ૬
રસિક અહાર ઇન્દ્રા મન ચંચલ, વિષય વાસ કરિ હોય અપરબલ;
તરૂ જલ સિંચત પ્રબલ કહાવે, નીર બીન તરૂ સહજ સુકાવે. ૭
ભોજન રસિક ઇન્દ્રિ ચહ ભોગા, રસ ત્યાગે મન રહે નિરોગા;
બિન અહાર ત્યાગે મન આશા, ભજે નિરંતર સો નિજ દાસા. ૮
મમ સ્વરૂપ ચિંતવે દિન રાતી, અપર વાત ચિત નાહિં સુહાતી;
કુંભક પ્રાણ રોકિ મોહિ ધ્યાવે, શ્રેષ્ટ સંત મમ રૂપ સમાવે. ૯
ઐસે જન દુર્લભ સંસારા, મમ સ્વરૂપ નહિ ભેદ લગારા;
ધર્મ તરૂ મમ સમજેહિ જાનો, ઈતર ભાવ ઉરમેં નહિ આનો. ૧૦

દોહા

ઐસે જન અવતાર મમ, નર તન ધરત હમેશ;
જ્ઞાન ભક્તિ સત કર્મ રત, કરત વિશ્વ ઉપદેશ. ૧
અગમ મતા આતમ રતા, છતા વિશ્વમેં સંત;
આશ હતા મમતા ગતા, સો નિજ સતા તરંત, ૨

ચોપાઈ

એસે સંત સેવ કો કરહી, જીવન મુક્ત જન્મ દુઃખ હરહી;
એસે જન મુખ ભોજન દેહી, મન વાંચ્છિત મમ કર ફલ લેહી. ૧
વેદ શાસ્ત્ર જનકે ગુણ ગાવે, ધ્રુવ તનમે મોહિ પ્રગટ દિખાવે;
યાતે ધ્રુવ ચિંતવન મોહિ ભારી, તજે ધ્યાન જન કરૂં સુખારી. ૨
જન હઠ પ્રબલ કરૂં મેં પૂરા, જન ચિંતવન નહિ રખૂ અધૂરા;
રમા સર્વ સુખ મૂરતિ સાધૂ, ઇનિ દર્શન મુહિ પ્રેમ અગાધૂ. ૩
તરંગ તોય સમ જન એકતાઇ, બીજ વૃક્ષ નહિ ભિન્ન કદાઈ;
સંત સર્વ ગુણ કિમ કરિ કહિયે, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સમજિ સ્થિર રહિયે. ૪
અવલંબન હમકો ઇક દાસા, સમુજિ મર્મ રહુ પ્રેમ હુલાસા;
મેં અંગી જન અંગ સદાઇ, અંગી અંગ ન ભિન્ન કદાઈ. ૫
અંગ બિના અંગી દુખ પાવે, અંગ અંગી બિન સુન્ય કહાવે;
અંગ કષ્ટ કરિ અંગિ દુખારી, સુખી અંગ કરિ અંગિ સુખારી. ૬
જન મમ અંગ અંગિ મોહિ જાનો, પટ તંતૂ સમ એક પ્રમાનો;
યાતે રમા રામ જન ભાવે, સંત હૃદય મહિ અધિક રહાવે. ૭
હરિ હરિજન વરણી ઇકિતાઈ, હરિ ઉર પ્રેમ લહરિ સ્ફુરિ આઇ;
સુનિ પ્રભુ વચન રમા હર્ષાની, પ્રેમ વિવશ બોલી મૃદુ બાની. ૮
જય પતિ નાથ કૃપા બલ કીની, સંત શ્રેષ્ટ શુદ્ધી સબ દીની;
સબતે શ્રેષ્ટ સંત ગુણ ભારી, સમુજિ મર્મ મેં ભઇ સુખારી. ૯
વિશ્વ ચરાચર જીવ અપારા, પર્મ પવિત્ર સંત ગુણ ધારા;
ગો મન પ્રાણ જીતિ સ્થિર થાવે, જ્ઞાન ભક્તિ ઇક દશા નિભાવે. ૧૦

દોહા

અમિત અધિક ગુણ સંતકે, કિમ કરિ લહિયે પાર;
પતિત ઉધારણ કારણે, હોત સંત અવતાર. ૧
તન મન મમ માયા મહી, મમતા રત અજ્ઞાન;
જડ ધર્મા વૃત્તી પ્રબલ, તવ પ્રતાપ કછુ જ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

વિશ્વ નાથ વ્યાપક ઘનનામી, સર્વ સાક્ષિ મમ નાથ નમામી;
પર્મ પવિત્ર સંત ગુણ ગાવા, મો મન સંશય સર્વ વિલાવા. ૧
સર્વ પ્રકાર સંત અધિકાઇ, જન ઉર મંદિર વસો સદાઈ,

જન ભય હરણ કરન સબ કાજા, મિલહિ મોક્ષ જેહિ આપ નિવાજા. ૨
કૃપાનાથ યેહિ વિનય સુનીજે, મમ અપરાધ ક્ષમા અબ કીજે;
સર્વ શ્રૃષ્ટિ પ્રેરક તુમ સાખી, ધ્રુવ પ્રણ પૂરં દિવસ છક બાકી. ૩
નિજ જન જાનિ દર્શ પ્રભુ દીજે, જન મન આશ સફલ સબ કીજે;
તન મન પ્રાણ ઇન્દ્રિ દે ત્રાસા, ભયો અચલ તવ દર્શન આશા. ૪
કૃત્ય કૃત્ય કીજે દે દર્શન, નિજ જન જાનિ હોહુ પ્રભુ પરસન;
યહિ અવસર ધ્રુવ સમ કો આના, કર્મ ભકતી રત જ્ઞાન નિધાના. ૫
આતમ રત ચિત પર્મ પ્રકાશા, યદ્યપિ તવ દર્શન અભિલાષા;
પૂરણ સમય ભયો મમ નાથા, જન દર્શન દે કરહુ સનાથા. ૬
જન હિત વિનય કરત જગ માતા, પ્રબલ પ્રેમ નહિં હૃદય સમાતા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પ્રભુ પદ વંદત વારંવારા. ૭
સમય સમુજિ હરિ દીન દયાલા, સર્વ સિધ્ધિ પ્રેરી તતકાલા;
સુરતરૂ કામ ધેનુ સબ સીધ્ધી, હરિ સન્મુખ આગે નવ નીધ્ધી. ૮
હરિ પદ નમન કીન સુખ સારા, લઇ ચર્ણોદક જન્મ સુધારા;
સર્વ સિધ્ધિ ઉર હર્ષ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૯
પ્રેમ વિવશ સિધ્ધી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
નર હરિ નાથ કૃપા અબ કીજે, કિંકરિ હાજર હુકમ કરીજે. ૧૦

દોહા

હરિ સત્કારે સિધ્ધિ સબ, પ્રેમ ભકિત લખિ પૂર;
નિયમ ન નરસુર અસુરકો, હરિ વશ ભકિત જરૂર. ૧
સર્વ દેવ મધુ વિપિનમેં, ધ્રુવ દર્શન હિત ન્હાય;
પ્રાત હોત પ્રગટે સહી, સ્થલ તુમ, રખો, સજાય. ૨

ચોપાઇ

સુરતરૂ કામ ધેનુ સુન લીજે, વિપિન વાટિકા સરસ સજીજે;
સર્વ પ્રકાર સજો જન ધામા, સર્વ દેવ સુખ પ્રગટ તમામા. ૧
દિવ્ય ભોગ ત્રય લોક મઝારા, મધુવન પ્રગટ કરો વિધિ સારા;
નીતી યુકત ધરો સબ આસન, હર અજ અધિક ધરો સિંહાસન. ૨
આદ્ય શકિત આસન શુભ દીજે, જ્યા કરિ જન્મ લાભ ફલ લીજે;
સર્વ વ્યાપિ મમ માત ભવાની, જીવન મુક્ત યોગિ જન જાની. ૩
નામ રૂપ જગ જિનહિ અધારા, જિનકી કૃપા જીવ ભવ પારા;
માયા મર્મ સંત જન જાને, જીવન મુકત સહજ સુખ માને. ૪

મોક્ષ, દાઇની, માતુ ભવાની, મો મન મગ્ન મર્મ જિન જાની;
શંભુ શિવા મમ શીશ સદાઇ, ઇને પદ કૃપા સિધ્ધિ મેં પાઈ. ૫
ઇચ્છા રૂપ સર્વ ઉર વ્યાપી, નિજ બલ પ્રબલ ન શકે ઉથાપી;
ભક્ત સંત અપને જન જાની, રક્ષા કરે, કરે નહિ હાની. ૬
સુજન સંત જન મર્મ લખાવે, બ્રહ્મ રૂપ લખિ ધ્યાન ધરાવે;
નામ રૂપ ઇનિકે ગુણ ધામા, સમુજિ મર્મ કરહી નિજ કામા. ૭
સબતે શ્રેષ્ટ શક્તિ લખિ લીજે, યાતે અધિક સિંહાસન દીજે;
પ્રાત હોત પ્રગટે હમ સાઈ, તહાં લગી સ્થલ, દેહુ સજાઈ. ૮
મધુવન બીચ જીવ જડ જાતી, કોઉ નહિ હૃદય હોય ઉત્પાતી;
મધુવન પશુ ભાવ નિજ ત્યાગા, રામ ભક્તિ સિંવરણ ચિત લાગા. ૯
ધ્રુવ સમ ધ્યાન વૃત્તિ સબ લાગી, મમ દર્શન ચાહત બડ ભાગી;
મધુવન વિપિન પ્રબલ ઉપકારા, ધ્રુવ મમ જન તિન દીન અહારા, ૧૦

દોહા

સર્વ જીવ તન પલટિકે, કરની હિત મમ ધામ;
ધ્રુવસન્મુખ સબ પ્રેમ યુત, સુમરે હિ આતમ રામ. ૧
જીવન મુક્તિ લાભ દે, અચલ કરૂં મમ દાસ;
યાતે નીતી ઉર ધરો, હોય કાહુ નહિ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

શોર બકોર જરા નહિ કીજે, ચૂકે ધ્યાન સંત મન છીજે;
ધર્મ ધીર ધ્યાની જન સાધૂ, ઇનિકે ત્રાસ લગે અપરાધૂ. ૧
છલ પ્રપંચ જનમેં કોઉ કરહી, પ્રેત પિશાચ નાચ તન ધરહી;
યાતે સર્વ સિદ્ધિ મન સાધી, કારજ કરિએ રહિત ઉપાધી. ૨
સર્વ સિધ્ધિ સુરતરૂ કરજોરા, વંદન કીન બહોર બહોરી;
કૃપાનાથ જનકે ગુણ ગાવા, સર્વ પ્રકાર હમે મન ભાવા. ૩
નીતીયુક્ત રજા શિર ધરિહાં, ભક્ત વૃત્તિ મહીં ભેદ ન કરિહાં;
જય વિભુનાથ કૃપા બલ કીની, સેવા સંત રજા મોહિ દીની. ૪
સંત સેવ સમ લાભ ન દૂજા, જીવન મુક્તિ મિલે જન પૂજા;
સર્વ સિદ્ધિ સુરભી તરૂ દેવા, સુફલ આજ મોહિ જન પદ સેવા. ૫
નર હરિ નાથ કૃપા યહિ કીજે, સંત સેવ ભક્તી પદ દીજે;
કરિ વંદન મધુ વિપિન સિધાવા, દર્શ લાભ લખી હર્ષ બઢાવા. ૬
નભ મગ ચલે પ્રબલ હર્ષાઈ. જન સન્મુખ ઉતરે સુર આઈ;
મધુવન નિરખિ સરસ હર્ષાવા, કરિ જન દર્શ પર્મ સુખ પાવા. ૭

સર્વ સિદ્ધિ જન વંદન કીના, નિરખિ, દશા, ઉર પ્રેમ નવીના;
સુર તરૂ કામ ધેનુ કરિ દર્શન, જન પદ ગિરે હોય અતિ પર્સન. ૮
કૃત્ય કૃત્ય જન દર્શન પાવા, સમુજિ દાસ હરિ આપ પઠાવા;
સંત દર્શ સમ લાભ ન દૂજા, ભયે કૃતારથ જન પદ પૂજા. ૯
દર્શન સંત રામ મુખ આવે, અમિત પાપ તન પુંજ, નસાવે;
દર્શન સંત વૃત્તિ વૈરાગા, જગ પ્રપંચ છૂટે સબ રાગા. ૧૦

દોહા

સર્વ સિદ્ધિ સુર તરૂ કહે, સમુજિ કરો નિજ કાજ;
પ્રાત હોત પ્રગટહિ હરી, સર્વ સજો સ્થલ સાજ. ૧
સુર શ્રષ્ટી સંકલ્પકી, કરત વિચાર વિચાર;
જેહિ પદાર્થ ઉર ચિંતવે, સહજ હોત જહાં ત્યાર, ૨

ચોપાઈ

રામ શકિત સિદ્ધિ સોઈ નામા, ચિતવન કરે બને સો કામા;
વસ્તી વિપિન હોય તત્કાલા, વન મહિં પ્રગટે વસ્તિ વિશાલા. ૧
જલમેં સ્થલ પલમેં પ્રગટાવે, સ્થલ જલ જલ મય તુરત દિખાવે;
ક્ષણુ મહિં દિવ્ય ભોગ ભોગાવે, ક્ષણુ મહિં રાવ રંક ગતિ પાવે. ૨
ક્ષણુ મહિં રંક વિશ્વપતિ કાહાવે, ક્ષણુ મહિં તરૂ તર વાસ કરાવે;
ક્ષણુ મહિં અમિત શ્રૃષ્ટિ ચિત ભાસે, ક્ષણુ મહિં શુન્ય વિપિન નિર આશે ૩
અતિ વિચિત્ર સિદ્ધી કર કર્મા, રામ કૃપા જાને જન મર્મા;
હરિ ગુરૂ સંત ચરણુ નહિ સેવા, સો નહિ લખે સિદ્ધિ કર ભેવા. ૪
વિષ રસ વિવશ સિદ્ધિ મન લાવે, પકરિ તાહ કર નર્ક ગિરાવે;
માયા ભોગ વિવિધ મન ભાવે, રામ ભકિત સત કર્મ ભુલાવે. ૫
હો ધનવંત વિષય રસ ભોગી, ગિરે નર્ક શઠ રામ વિયોગી;
કરિ અધ કર્મ નીચ ગતિ પાવે, ચાર ખાણુ મહિ ચક્ર ફિરાવે. ૬
રામ ભકિત રત જગત વિયોગી, ચિત ઉપરામ રામ રસ ભોગી;
સર્વ ત્યાગ ચિત વૃત્તિ ઉદાસી, ઐસે જન સિદ્ધી પદ દાસી. ૭
ભોગ વિવશ સિદ્ધી મન ભાવે, સો જિય અવસ્યનીચ ગતિ પાવે;
ભોગત ભોગ પ્રીય અતિ લાગે, જિમ જિમ જીવ અધો મુખ જાગે. ૮
વિષય આશ ફાંસી ગલ ડારી, જ્ઞાન ધ્યાન તજિ નીચ અચારી;
શાસ્ત્ર સંત શઠ વેદ વિરોધી, અતિ અજ્ઞાન અકારણુ ક્રોધી. ૯
કરિ હઠ કર્મ યોગ બલ સાધી, સિદ્ધિ પાય શઠ ભયો પ્રમાદી;
રામ ભકિત બિન સરે ન કાજા, અમિત કષ્ટ કરિ ભયો અકાજા. ૧૦

દોહા

હરિહર ભક્તિ પ્રતાપ તે, સિદ્ધિ કરત સુહેત;
ભક્તિ હીન હઠ કર્મ તે, સિદ્ધિ જન્મ ફલ દેત. ૧
સર્વ સિદ્ધિ સુર તરૂ મિલી, મધુવન કીન તયાર;
દિવ્ય ભોગ ચૌદે ભવન, સર્વ દિખાયો સાર. ૨

ચોપાઈ

મધુવન વિપિન વિવિધ વિધિ સાજા, જન હિત જુરહી દેવ સમાજા;
જન મન મારિ ભક્તિ રત ભારી, નિર ઇચ્છિત વિભુ ભોગ તયારી. ૧
જન અપના મન હરિ પદ દીના, વિશ્વ ચરાચર જન આધીના;
ઇન્દ્રિ જીત રામ ગુણ ગાવે, હરિહર હર્ષિ દાસ ઢિગ આવે. ૨
સત્ય ગાથ મુનિ શાસ્ત્ર સુનાવે, રામ દાસ સોઈ મર્મ લખાવે;
વેદ વિદિત મુનિ અમિત પુકારા, હરિહર ભક્તિ મુક્તિ નિર્ધારા. ૩
ભક્તિ હીન મુક્તી કિમ પાવે, સુજન સંત સત ગાથ સુનાવે;
સમુઝિ મર્મ સુમરણ ચિત લાગા, નિજ સ્વરૂપ મહિ લીન સુભાગા, ૪
ધ્રુવ ધ્રુનિ ધર્મ મૂલ પદ લાગી, અંતર વૃત્તિ રૂપ મય જાગી;
આતમ તત્વ તાર ઇકિ રંગા, સ્થિર સ્વરૂપ મય ભયો અભંગા. ૫
યદ્યપિ હરિ દર્શન અભિલાષી, જ્ઞાની અંત ચહે જિમ કાશી;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને, અજ્ઞ પુરૂપ નહિ મર્મ પિછાને. ૬
ધ્રુવ જન વૃત્તિ સમજ અજ દેવા, બ્રહ્મ લોક હર્ષે લખિ ભેવા;
બ્રહ્મલોક મહિ બ્રહ્મ વિલાસા, લીન સ્વરૂપ આશ નહિ ત્રાસા. ૭
બ્રહ્મલોકકી યેહિ અધિકાઈ, સંત સમાગમ રહત સદાઈ;
રંચ માત્ર જન હો પ્રતિબંધા, કરિ સતસંગ હોય નિબંધા. ૮
મૃત્યુ લોક મહિ મંત્ર ઉપાસી, પ્રણવ મંત્ર ભજિ જગત ઉદાસી;
ચૌદે લોક ભોગ તજિ આશા, કેવળ મંત્ર રટે નિજ શ્વાસા. ૯
ચિત ઉપરામ ભોગ નહિ ચ્હાવે, હરદમ પ્રણવ મંત્ર મન ભાવે;
મૃત્યુ પતાલ ઇન્દ્ર સુર ભોગા, મંત્ર વિહીન, લગે સમ રોગા. ૧૦

દોહા

આખિર તક ઉત્તમ દશા, એક ભાવ રહ દાસ;
રંચ માત્ર પ્રતિબંધ તે, બ્રહ્મ લોક મહિ વાસ. ૧
અજ દર્શન સત સંગતે, પૂરણ ભયો પ્રવીન;
જીવન મુક્તી લાભ લે, હોત બ્રહ્મમેં લીન. ૨

ચોપાઈ

પર્મ પવિત્ર બ્રહ્મ સ્થલ કહિએ, પૂરણ દશા વાસ જહાઁ લહિએ;
મલ વિક્ષેપ દોષ નહિ જાકે, શ્વાસો શ્વાસ બ્રહ્મ રસ ચાખે. ૧
સુર સુર પતિ હરિહર નિધિ સારી, રટે મંત્ર ઉર આશ વિસારી;
કેવળ પ્રેમ મંત્ર તન દાસા, સો જન કરત બ્રહ્મ સ્થલ વાસા. ૨
બ્રહ્મલોકતે ફિર નહિ આવે, કરિ સત સંગ સ્વરૂપ સમાવે;
બ્રહ્મ લોક કી યહિ પ્રભુતાઈ, કરિ સત સંગ સ્વરૂપ સમાઈ. ૩
અતિશય ગુપ્ત મર્મ યહિ ચીના, લખે સુજન જન સંત પ્રવીના;
જાહર નીતી ધર્મ નિભાવે, અંતર નિજ આતમ દરશાવે. ૪
નામ રૂપ માયા જડ જાની, અંતર આતમ એક પિછાની;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી જન ત્યાગી, નિજ સ્વરૂપ સમજ્યો બડભાગી. ૫
દ્વૈત પ્રપંચ ભયો ઉર નાશા, સઁગ સુત્ર આતમ પરકાશા;
દાસોહં વૃત્તિ તજિ ભાગી, સોહં તત્ત્વ તાર ઉર લાગી. ૬
સોહં મંત્ર રટે નિજ શ્વાસા, ઉર મહિ એક સ્ફુરે નહિ આશા;
તન મન જન અભિમાન મિટાવા, સોહં મંત્ર સહજ ઉર આવા. ૭
સતગુરૂ શિષ્ય ભયા ઇક રૂપા, જીવન મુક્ત બ્રહ્મ બડ ભૂપા;
જાહર પ્રથા ધર્મ નહિ ત્યાગે, ઉરમેં આપ રૂપ મય જાગે. ૮
આધિ વ્યાધિ જન હરી ઉપાધી, નિજ સ્વરૂપ મય પર્મ સમાધી;
દયા દૃષ્ટિ વિધિ કર્મ કરાવે, ઉત્તમ જીવ ધર્મ મગ ધાવે. ૯
કરહિ કર્મ પરમારથ વાદી, જેહિ મગ ધાવહિ જીવ પ્રમાદી;
કરિ શુભ કર્મ પ્રસાદ મિટાવે, તજિ અજ્ઞાન સ્વરૂપ સમાવે. ૧૦

દોહા

વિધિવત કર્મ અનાદિકે, જ્ઞાની, કરે, ન, ત્યાગ.
ઐસે ઉત્તમ પુરૂષ કો, સંગ મિલે બડ ભાગ. ૧
કોટી જન જેહી પુરૂષકે, કર્મ કરત સત્કાર;
ભક્ત જ્ઞાન શુભ કર્મતે, સહજ હોત ભવપાર. ૨

ચોપાઈ

ઐસે પુરૂષ કર્મ તહિ લાગે, સુક્ષ્મ કર્મ ભાવ સબ ત્યાગે;
કર્મ કરે જન ફલ નહિ ચહાવે, પૂરણ મત સંન્યાસ કહાવે. ૧
જેહિ તેહિ આશ્રમ કરહિ નિવાસા, જ્ઞાની કર્મ ભોગ નિર આશા;
પૂરણ બ્રહ્મ રૂપ સંન્યાસી, જેહિ પદ રજ પરસત ફલ કાસી. ૨

આતમ તત્વ વૃત્તિ ભઇ લીના, વ્યાપક બ્રહ્મ સ્વતંતર ચીન્હા;
શિવ સ્વરૂપ સમજે સંન્યાસી, વિષય વાસ કરિ પર્મ ઉદાસી. ૩
ચૌદહિ લોક વસ્તૂ, વ્યતિરેકા, અન્વય બ્રહ્મ લખ્યો નિજ એકા;
દૃષ્ટા દર્શ વૃત્તિ નહિ દરશે, સગૌંગ સુત્ર આતમ નિજ પરસે. ૪
સપ્તે શ્રેષ્ટ દશા યહિ જાનો, ભાસત દેહ વિદેહ પ્રમાનો;
પ્રણવ મંત્ર પ્રતિબંધન એકા, સત મિથ્યા જિન કીન વિવેકા. ૫
દ અક્ષર દ્વિતીયા તજિ ભાગા, સોહં મંત્ર અર્થ અનુરાગા;
વ્યાપક બ્રહ્મ સદા શિવ રૂપા, સો મેં મેં સો અજપ અનૂપા. ૬
સોહં મંત્ર અર્થ યહિ જાના, આપ આપ મહિ આપ સમાના;
ધ્યે ધ્યાતા ઠાકુર નહિ દાસા, સંચિત કર્મ કીન જિન નાશા. ૭
જેહિ જન રંચ નાહિ પ્રતિબંધા, જીવન મુક્ત ભયે નિરબંધા;
દીપ જ્યોતિ સમ સહજ સમાવે, હરિહર અજ જિનકે ગુન ગાવે. ૮
બ્રહ્મ ભૂત અવધુત સગાધા, યદ્યપિ ધર્મ કર્મ નહિ બાધા;
બાહર ભકિત કર્મ તન દાસા, ઉર મહિ એક કર્મ નહિ આશા. ૯
બાહર નિત્ય કર્મ કરી પૂરણ, ઉરમેં આતમ દૃષ્ટિ સંપૂરણ;
યેહિ ગતિ ગૂઢ મૂઢ નહિ જાને, સર્વ ત્યાગિ, કોઉ સંત પિછાને. ૧૦

દોહા

યહિ ગતિ ગૂઢ અનાદિકી, ધ્રુવ જન લીની સાજ;
બ્રહ્મ લોક મેં મર્મ લખ, હર્ષ સર્વ સમાજ. ૧
ઐસે જન જગ અવતરે, કરન વિશ્વ પ્રતિપાલ;
હરિહર પ્રગટે હેત જિન, ગૌ રક્ષક ગોપાલ. ૨

ચોપાઈ

અજ સમાજ હર્ષ સબ જ્ઞાની, ગુપ્ત ગાથ જન મર્મ પિછાની;
અજ નિજ. મુખ, જન કરત બડાઈ, ઐસે જન જગ કો સુખદાઈ. ૧
બાહર નીતી કર્મ નિબાવે, અંતર આતમ એક લખાવે;
જ્ઞાનીકી ગમ જાનત જ્ઞાની, ગુપ્ત મર્મ નાહિ લખે અજ્ઞાની. ૨
ઐસે સંત હરી અવતારા, ધર્મ નીતિ મર્યાદ સુધારા;
જેહિ જિય જન લક્ષણ ઉર ધરહી, કરિ નિજ કાજ અપર દુઃખહરહી. ૩
જન સ્વભાવ ધરહી જન સૂરા, જન્મ મરણ જિય જરે અંકુરા;
શુભ ગુણ સંત અપન મુખ ગાવે, પ્રબલ, પુંજ, તન તાપ નસાવે. ૪

સંત સંત સમ અપર ન આવે, સંત સંત સમ સંત કહાવે;
અંત જન્મ જગ સંત પ્રમાનો, બ્રહ્મ સદેહ સંત કરિ જાનો. ૫
અસ જન દર્શ હર્ષ હમ ભારી, દિવિષદ,[1] હરિ હર્પિત ત્રિપુરારી;
ધ્રુવ તપ પ્રબલ પૂર ભો આજા, પૂરન કરન ચહત જન કાજા. ૬
હરિ હર અજ સુર સર્વ સમાજા, જન મુખ પ્રગટ હોય હમ આજા;
ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન અચલ અબધૂતા, જન હરિ આજ જગાવહિ સૂતા. ૭
હરિ દર્શન હિત ધ્રુવ હઠ ભારી, દર્શ દેહિ જન દેવ મુરારી;
આશ નાશ કરહિ વિભુ નાથા, નિજ જનકો પ્રભુ કરહિ સનાથા ૮
પ્રાત હોત પ્રગટહિ મધુવનમે, હરિજન પ્રેમ રેકે નહિ તનમે;
પશુ પક્ષી મધુ વિપિન અપારે, જ્ઞાન અજ્ઞાન મુકિત લે સારે. ૯
હરિ હર દર્શ લાભ સબ પાવહી, પાપ તિમિર રવિ દર્શ વિલાવહિ;
હરિ હર અજ જન દર્શ દિખાવે, બિનહિ પ્રયાસ મોક્ષ પદ પાવે. ૧૦

દોહા

નિજ સ્વભાવ ત્યાગે નહી, પારસ અનલ કરૂર;
જ્ઞાન અજાને સ્પર્શતા, નિજ ગુણ દેત જરૂર. ૧
જન હરિ હર અજ દર્શ તે, પ્રબલ પાપ હુવ નાશ;
પામર તે પંડિત બને, હોય હરી હર દાસ. ૨

ચોપાઇ

અજ હરિ મર્મ સમજ શિવ સ્વામી, ભયે પ્રેમ વશ નાથ નમામી;
પ્રેમ વિવશ બોલે શિવ બાની, ભક્ત પ્રિયે સુતપ્રિયા ભવાની. ૧
ધ્રુવ હરિ ધ્યાન અમર પદ પાવા, યદ્યપિ મમ દર્શન ચિત ચહાવા;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયો નિર્માની, લીન રૂપ જહાં લાભ ન હાની. ૨
સર્વ જીવ ચાહત કલ્યાના, યા સમ અપર કવન જન દાના;
હરિહર ભકિત પ્રગટ ચહે દાસા, જોહિ હિત હરિ દર્શન અભિલાષા. ૩
યહિ અતિ ગૂઢ મર્મ કો જાને, પર ઉપકારી સંત પિછાને;
સર્વ જ્ઞાનિ, મત એક ભવાની, પ્રબલ પ્રેમ મોહિ મર્મ પિછાની. ૪
ધર્મ તરૂ ધ્રુવ યહિ મત ધારા, હરિ અજ હમ ઉર અધિક પિયારા;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને, સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ પિછાને. ૫
સંત સમાન કવન ઉપકારી, વિશ્વ ચરાચર નીતિ સુધારી;
ધરિ નરદેહ ત્યાગ અઘ કર્મા, ધારત શીશ સનાતન ધર્મા. ૬

---

1. દેવતા

ઇન્દ્રિ પ્રાણુ જીતિ મન રાગા, સત મિથ્યા દૃય કીન વિભાગા;
સોહં બ્રહ્મ સ્વતંતર યોગી, જીવન મુકત બ્રહ્મ રસ ભોગી. ૭
યદ્યપિ મમ ભકતી નહિ ત્યાગત, યાતે પ્રીય પ્રાણુ સમ લાગત;
બ્રહ્મ સદેહ વિદેહ પિછાનો, હમતે ઉમા અધિક જન જાનો. ૮
ઐસે સંત કિરિટ કહિએ, જિનકે દર્શ હર્ષ હમ લહિએ;
ઉમા આજ ઉત્સવ અતિ ભારી, મધુવન પગટેહિ દેવ મુરારી. ૯
સુરપતિ સુર અજ હમ તુમ સારે, પ્રગટ હોય હરિ ભકત નિહારે;
સંત સમાગમ સમ સુખ નાહી, અપર વિશ્વ સુખ અલ્પ સદાઈ. ૧૦

દોહા

પરમ લાભ સત સંગકો, લેત સુજન જન સાર;
શ્રવણુ મનન નિદિધ્યાસ કર, સહજ હોત ભવપાર. ૧
ઉમા સમાગમ સંત હિત, મધુવન જુરહિ સમાજ;
સ્વચ્છ બુદ્ધિ સ્થિર રાખકે, પ્રગટ લેહુ ફલ આજ. ૨

ચોપાઈ

કૃપાનાથ શિવ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, ભયે પ્રેમ વશ અજબ અનૂપા;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઈ, સો શિવ જાનત મર્મ સદાઈ. ૧
સત સંગતિ સમ સુખ નહિ દૂજા, શિવ સર્વજ્ઞ પ્રગટ જેહી સૂઝા;
કરિ સત સંગ સ્વરૂપ લખાવે, જીવન મુકત લાભ જિવ પાવે. ૨
બિન સતસંગ સ્વરૂપ ન જાને, અમિત કર્મ કરિ હોત હેરાને;
ગુપ્ત ગાથ જાનત શિવ સ્વામી, ભયે પ્રેમ વશ નાથ નમામી. ૩
ઉમા પ્રેમ કહા કહું બખાની, સર્વ શકિત મમ માતુ ભવાની;
ઇનકી કૃપા મિલહિ સત સંગા, દયા દ્રષ્ટિ કર રૂપ અભંગા. ૪
ધ્રુવ હિત પ્રેમ ભયો ઉર ભારી, સંત સમાગમ મર્મ વિચારી;
સર્વ તીર્થ ઉર પ્રેમ પ્રકાશા, પ્રાત હોત નિરખહિ દાસા. ૫
સંત સમાગમ સુરસરિ ધારા, જન્મ પાય જાવહિ નિર ધારા,
હરિ હર અજ ત્રય દેવ દિનેશા, પ્રગટ ભકત કરહી, ઉપદેશા. ૬
દેવ દર્શ કરિ સંત સમાજા, જરહિ પાપ સુધરહિ સબ કાજા;
કોટિક કષ્ટ કરે જન કોઈ, યા સમ લાભ કવન પુન હોઈ. ૭
હરિહર કૃપા બને યહિ કાજા, મિલે સુલભ જેહિ સંત સમાજા;
પ્રાત હોત મધુ વિપિન સિધાવે, જીવન મુકત લાભ સબ પાવે. ૮
તીરથ સબ જેહિ મત સ્થાપા, સુરસરિ સંગ હરહિ સબ પાપા;

સંત સમાગમ ગંગ તરંગા, સ્પર્શી હોવત જીવ અભંગા. ૯
કરિ સત સંગ ધરહિ હરિ ધ્યાના, પ્રથા યુકત ઉપજે ઉર જ્ઞાના;
ઉંચ નીચ જડ જંગમ તરહી, જો જિય સંત સમાગમ કરહી. ૧૦

દોહા

સાર સાર વિવેક જિવ, સત સંગત કરિ હોહિ;
સત આતમ મિથ્યા જગત, સમજી સંત નિર્મોહી. ૧
અતિ અવિત્ર મત પ્રબલ યહ, ધ્રુવ ઉર બેઠો ધાર;
જન દર્શન નર સુર ચહે, ધન્ય સંત અવતાર. ૨

ચોપાઈ

દેવ દેવ પતિ હર્ષ બઢાવા, પ્રગટ હોન મધુ વિપિન સુહાવા;
જન દર્શન સત સંગ સુહાવત, યાતે પ્રગટ હોન સબ ચ્હાવત. ૧
હરિ અજ અપનો જન જાની, પ્રગટ હોન ચાહત સુખ ખાની;
ધ્રુવ હરિ દર્શન આશ કરારી, પૂરણ કરન ચાહત અઘહારી. ૨
હરિ હર જન પર કૃપા વિશેષા, જન ઉર ત્રાસ લખે નહિ લેશા:
હરિ હર જન સમ પ્રીય ન કોહી, જન હિત તન ધારત નિર્મોહી. ૩
ભગવદ્ ભક્ત ભક્તિ રસ એકા, હોત વિલગ નહિ કીન વિવેકા;
ભક્ત ભક્તિ કરિ રામ રિઝાવે, ભગવદ્ ભક્તિ વિવશ પ્રગટાવે. ૪
જન હરિ ભક્તિ કરત મન મારી, જન સન્મુખ રહે દેવ મુરારી;
સર્વ ત્યાગ હરિજન હરિ ધ્યાવે, હરિજનકો નિજ ધામ પઠાવે. ૫
જન જગ ભોગ વૃથા કરિ જાને, રામ ભક્તિ રસ સરસ પ્રમાને;
રામ મંત્ર પ્રિય અપર ન આશા, સ્વપ્ન માત્ર જગ વૃત્તિ ઉદાસા. ૬
એસે સંત રામ મન ભાવે, ધરિ સ્વરૂપ જન સન્મુખ આવે:
નિર્ગુણ નાથ સગુણ તન ધારે, ધર્મ પ્રથા જન કાજ સુધારે. ૭
ધર્મ સનાતન નીતિ અનાદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી;
નિયમિત્ત સૃષ્ટિ રચી કરતારા, ધર્મ નીતિ અપને કર ધારા. ૮
સમય સમુજિ હરિ કાજ સુધારે, નરહરિ નિયમ ન તજે લગારે;
જીવ ચરાચર વિશ્વ મઝારા, તન મન ક્રિયા સાક્ષિ કરતારા. ૯
જો જો કર્મ જીવ જેહિ કરહી, અવશ્ય ફલે ફલ કાહુહન ટરહી;
ધર્મ પ્રથા વિધિ વેદ બખાની, ધ્રુવ સમ મર્મ લખે શુધ પ્રાની. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ તપશ્યા, ખટ, માસકી, રામ કૃપા ભઇ પૂર;
હરિ હર અજ વ્યાપક પ્રભુ, પ્રગટહિ આજ જરૂર. ૧

ભય હરતા કરતા વિભૂ, ધરતા ધર્મ સુધીર;
અનુસરતા જન ઇચ્છ જ્યું, ભરતા હર ભવ ભીર. ૨

ચોપાઈ

હરિ હર દેવ અમર સુખ દાતા, ભેદી ભક્ત ભક્તિ ચિત ચ્હાતા;
ભક્તિ લતા ફલ જ્ઞાન કહાવે, હરિ હર કૃપા પ્રેમિ જન પાવે. ૧
જ્ઞાનવાન ભક્તી નહિ ત્યાગે, માત તાત સમ વિશ્વ સુભાગે;
હરિ હર અજ ત્રય દેવ કહાવે, નિજ સ્વરૂપમેં લીન રહાવે. ૨
દ્રષ્ટા દેવ અજર અવિનાશી, ત્રિગુણ તાપ કરિ નાંય ઉદાસી;
અર્ધ નીદ્રા ઉપરામ અનાદી, સ્વયં રૂપ મય પર્મ સમાધી. ૩
સર્વ શક્તિ વ્યાપક ઘન નામી, સર્વ સાક્ષિ સબકે શિર સ્વામી;
યદ્યપિ ધર્મ સનાતન ધારે, પ્રથા યુક્ત જગ કાજ સુધારે. ૪
સત્વ રજો તમ નામ ધરાવે, પ્રથા કર્મ મય ભેદ ન લાવે;
નિત્ય કર્મ સમજત નિજ કર્મો, નીતિ યુક્ત સંભાળત ધર્મો. ૫
સુક્ષમ સ્થૂલ મર્મ દ્વય રૂપા, વિધિ નિષેધ દ્વય તર્ક અનૂપા;
સર્વ સાક્ષિ કર્તા મમ દેવા, વિતરક તર્ક લખે સબ ભેવા. ૬
સર્વ કર્મ સાક્ષિ ફલ દાતા, વિધિ નિષેધ કોઉ કરહિ સુહાતા;
નિજ નિજ કર્મ ગતી નહિ ત્યાગે, ઉભય પક્ષ આતમ અનુરાગે. ૭
કરતા જગત અકરતા આદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી;
જડ ચેતન દ્વય પક્ષ અનાદી, સમુજિ સંત ચિત પર્મ સમાધી. ૮
ચેતન કહૂ કહ્યો નહિ જાવે, જડ ચેતન બિન કહા કરાવે;
યાતે અકથનીય કહ માયા, સમુજિ મર્મ ચુપ ચાપ રહાયા. ૯
બ્રહ્મ અવાચ્ય કહત પદ યોગી, રૂપ લીન આતમ રસ ભોગી;
યદ્યપિ ભકિત ભાવ નહિ ત્યાગે, કરે કર્મ આતમ મય જાગે. ૧૦

"મધુવન કાંડ સંપુરણ"

" હરિ કાંડ પ્રારંભતે "

દોહા

ત્રિગુણ દેવ પતિ વિશ્વ કે, નિજ ગુણ કરે ન ત્યાગ;
બ્રહ્મ રૂપ પ્રકૃતિ પરે, તાહ ભજે બડ ભાગ. ૧
હરિ હર ભક્તિ પ્રતાપ તે, મિલે બ્રહ્મ પદ શેષ;
જ્ઞાન પાય ભક્તી રતા, યહિ જનકો આદેશ. ૨
ધ્રુવ તપસી ષટ માસમેં, ભયો બ્રહ્મ, મય, લીન;
ભક્તી ગુણ ભૂલ્યો નહી, હરિ હર જન આધીન. ૩
ચાતક, મીન ચકોર ઇમ, હરિ દર્શન ધ્રુવ આશ;
પ્રગટ હોન ચાહત પ્રભૂ, સમજિ મર્મ પ્રતિપાલ. ૪
સાત સમય શુભ લગ્નમેં, કરન ભક્તિ પ્રતિપાલ;
ધર્મ વધારન નરહરી, પ્રગટ ભયે તત્કાલ. ૫

ચોપાઇ

અકરણ કરણ ધરન શ્રુતિ સેતૂ, મધુવન પ્રગટ ભયે જન હેતૂ;
નિર્ગુન, નાથ સગુન તન ધારા, બ્રહ્મ જ્યોતિ તન તેજ અપારા. ૧
હર અજ પ્રગટ ભયે તત્કાલા, દયા દ્રષ્ટિ જન પર્મ કૃપાલા;
હર અજ ઉભય ચરણ હરિ વંદા, ઇષ્ટ દેવ લખિ પર્મ અનંદા. ૨
અન્યો અન્ય કીન ત્રય વંદન, એક સ્વરૂપ અભય નિર્બંધન;
ધ્રુવ જન દશા નિરખિ જગભૂપા, ભયે પ્રેમ વશ અજગ અનૂપા. ૩
પંચ વર્ષ તન તત્વ અરાધા, સપ્તે શ્રેષ્ટ કઠણ તપ સાધા;
ત્વચા માત્ર તન હાડ દકાવા, રકત માંસ સબ અંશ સુકાવા. ૪
જટા શીપ રજ લગી અપારા, હરિ અજ હર અપને કર ઝારા;
કરૂણા વશ હરિ અજ ત્રિપુરારી, નિજ જનકો તન નયન નિહારી. ૫
પરસત તનુ મજ્જન કર લાગે, જિમ જિમ વિરહ અધિક ઉર જાગે;
અજ કર્તાં વૃત્તી કરિ દેખા, ગોગ યુક્ત શંભુ જન પેખા. ૬
દયા દ્રષ્ટિ કરિ ઉર હરિ લાવા, પ્રબલ કષ્ટ લખિ પ્રેમ બઢાવા;
રમા, બ્રહ્મતિય, શૈલ કુમારી, ચકિત ચિત બડ પ્રેમ નિહારી. ૭
સુર સુર નાથ તીર્થ નિધિ સારે, સમુજિ સમય ચુપ રહે બિચારે;
સર્વ સિધ્ધિ સુર તરૂ સુર ગાઇ, ઉમગે અથગ પ્રેમ ગતિ પાઇ. ૮

વિપિન દેવિ મહિલા તન ધારી, રહે ચિત્રવત સમય નિહારી;
સર્વ દેવ દૃષ્ટા ત્રય કાલા, સમુજિ મર્મ ઉર પ્રેમ વિશાલા. ૯
દેવિ દેવ સબ વિરહ અપારી, ધન્ય ભક્ત ધ્રુવ કરનિ તુમ્હારી;
કડકડ, હાડ બાલ તન જનકો, નાડી પ્રાણ લીન સ્થિર મનકો. ૧૦

દોહા

જનતનમજ્જા માંસ મય, સુક્ષમ તન સબ દેવ;
વિરહ વિવશભય[1] નિરખિ જન, સમુજિ ભક્ત ગુણ ભેવ. ૧
હરિ હર અજ માયા પરે, સર્વ સાક્ષિ કરતાર;
ભક્તિ વિવશ જન ત્રાસ લખ, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર; ૨

ચોપાઈ

જાતિ વરણ તન ગિને ન કોઇ, પ્રેમ ભક્તિ વશ હરિ હર હોઈ;
સર્વ દેવ ભક્તી રસ ભાવા, વિરહ વિવશ લોચન જલ છાવા. ૧
વિપિન દેવિ સુર નારિ સયાની, ભક્તિ ભાવ વશ વિરહ ભવાની;
સાવિત્રી લક્ષ્મી જન પેખી, સમુજિ મર્મ ઉર વિરહ વિશેખી. ૨
લખિ અવસર હરિ સમય પિછાની, શિવ સન વિનય કીન મૃદુબાની;
જય વ્યાપક જય વિશ્વ વિહારી, મમ દૃષ્ટા જય હોહુ તુમ્હારી. ૩
જય કરતા ધરતા જગ હરતા, અજર અમર વિભુ સર્વ સમર્થા;
યોગ ભોગ મુક્તી ફલ દાતા, કરિ હર ભક્તિ સહજ જન પાતા. ૪
તવ પદ ભક્તિ લીન ધ્રુવ દાસા, બ્રહ્મરંધ્ર મહિ કીન નિવાસા;
સર્વ યોગ કર્તા તુમ દેવા, નાડી ચક્ર લખો સબ ભેવા. ૫
ભક્ત જગાય કૃતારથ કીજે, ધરિ શિર હાથ અભય વર દીજે;
પરમ પ્રેમ વશ ભઈ સુર નારી, સમુજિ મર્મ ધ્રુવ દેવિ દુઃખારી. ૬
પ્રેમ વિવશ ચુપ ચાપ રહાવા, મનુ કરૂણા રસ તન ધરિ આવા,
સર્વ હૃદય શાંતી સુખ આવે, કૃપાનાથ શિવ ભક્ત જગાવે. ૭
જાગે ભક્ત સર્વ સુખ ભારી, કરિએ કૃપા દેવ ત્રિપુરારી;
સુનિ હરિ વચન શંભુ મન હર્ષા, સુર દ્રુમ સુમન વ્યોમ મગ વર્ષા. ૮
સમય સમજ અજ કહ કરજોરી, અરજ યહી, વૃષભ ધ્વજ, [2]મોરી;
ભક્ત જગાય કૃતારથ કીજે, સર્વ સાક્ષિ અવસર લખિ લીજે. ૯
તુમ, સમ, અપર, યોગ કો જાણે, અજર અમર રસ કિમ કરિ માણે;
યોગી યોગ કલા કોઉ પાવે, કૃપા દૃષ્ટિ શિવ આપ લખાવે. ૧૦

---

૧. ભયે ૨. મહાદેવ

દોહા

બાલક યોગી દાસ ધ્રુવ, તવ પ્રતાપ તપ પૂર;
પરમ સમાધી પ્રાણ સ્થિર, રૂપ માંય ભરપૂર. ૧
યદ્યપિ દર્શન લાલસા, હરિ હિત હર્ષ અપાર;
જન જગાય મન શાંત કર, સમુજ સમય યહ સાર. ૨

ચોપાઇ

સુનિ અજ વિનય શંભુ હર્ષાવા, પ્રથા યુક્ત પ્રિય વચન સુનાવા;
જય હરિ અજ તવ વિનય બડાઈ, અગમ ભેદ જાનત કોઉ નાઇ. ૧
વિમલ વિવેક વિશ્વ ઉર વ્યાપી, અગમ અગોચર મર્મ અમાપી:
તુમ કરિ ભેદ લખે કોઉ કૈસે, લખે ન તાત જન્મ સુત જૈસે. ૨
અમિત કર્મ કરિ બૈઠે હારી, જો કોઉ લખે સો કૃપા તુમારી;
ધ્રુવ ધરિ ધ્યાન દર્શ હરિ સ્હાવા, બ્રહ્મરંધ્ર મહિ વાસ કરાવા. ૩
લીન સ્વરૂપ અચલ ભો ભારી, ઇષ્ટ દેવ હરિ કૃપા તુમારી;
માયા જનિત પ્રપંચ અપારા, બિન હરિ કૃપા પરે કો પારા. ૪
માયા તર્ક સહજ, સ્ફુરિ, આવે, જ્ઞાન ધ્યાન પ્રિય ભક્તિ ભુલાવે;
જન પર કૃપા કરે હરિ દેવા, એકો બ્રહ્મ જીવ લહુ ભેવા. ૫
તન લગિ વૃત્તિ રહે ઇક ધારા, ઇષ્ટ દેવ ઉપકાર તુમારા;
જ્ઞાન પાય ભક્તી નહિ ત્યાગે, જેહિ સમ કો જગ ભક્ત સુભાગે. ૬
વિધિવત કર્મ કરે સોઈ જ્ઞાની, કરે ન ધર્મ પ્રથા મય હાની;
યે ધ્રુવ દર્શ ચહે હરિ દેવા, સો અજ પ્રગટ લખો સબ ભેવા. ૭
ધ્રુવ ત્રય દેવ સત્ય પદ દાસા, યદ્યપિ હરિ દર્શન અભિલાષા;
અમિત કોટિ યુગ પ્રથા અનાદી, ઇષ્ટ પ્રિયે સો જુરે સમાધી. ૮
સત્ય સત્ય સિદ્ધાંત હમારા, ઇષ્ટ પ્રાય મોહિ અધિક પિયારા;
નિજ કુલ પ્રિય લગે સબ કાહૂ, યદ્યપિ અધિક તાત સન ભાહૂ. ૯
સતિકો પતિ કુલ સમ પ્રિય તાઇ, યદ્યપિ પતિ સબંધ અધિકાઈ;
જ્ઞાની ઘટ ઘટ બ્રહ્મ પિછાને, યદ્યપિ ઇષ્ટ વિશેષ બખાને. ૧૦

દોહા

જહિ તરૂવર જહાં ફલ લગે, રસ પાવત તહાં પૂર;
તરૂ ત્યાગે જલમેં ગિરે, દરસત નિરસ જરૂર ૧
ધ્રુવ સ્વરૂપ નિશ્ચય કિયો, તોહુ હાર દર્શન આશ;
પૂરણ ભક્તી ટેક લખ, પ્રિય લાગત મોહિ દાસ. ૨

ચોપાઇ

યાતે નાથ કૃપા યહિ કીજે, ભકત જગાય દર્શ હરિ દીજે;
જેહિ જન પ્રીતિ ઇષ્ટ પદ લાગી, યા સમ અવર કવન બડ ભાગી. ૧
ઇષ્ટ દેવ પદ પ્રેમ અપારા, જેહિ જન તરન સુલભ સંસારા;
ઇષ્ટ દેવ પદ પ્રીતિ અખંડા, માયા ત્રાસ ન કરત પ્રચંડા. ૨
ઇષ્ટ દેવ ઉરમેં વિશ્વાસા, સો નહિ દુખી હોત પ્રિય દાસા;
દેવી દેવ ઇષ્ટ ઉર લાવે, એકહિ રામ સર્વ ઘટ પાવે. ૩
જિનકો ઇષ્ટ પ્રિયે જો લાગા, ભજેહિ ભજે જિવ સહજ સુભાગા;
પત્ર ફૂલ ફલ શાખ અનેકા, યદ્યપિ સહજ મૂલ તરૂ એકા ૪
તરૂવર સમ ગુણ નામ અપારા, યદ્યપિ રમા રામ વિસ્તારા;
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ હરિ પદ ચહાવત, યાતે દાસ ન ભકત જગાવત ૫
યાતે નાથ હર્ષ હરિ લાઇ, કરહુ કૃત્ય નિજ દાસ જગાઈ;
કૃપા સિંધુ હરિ દેર ન કીજે, લખિ ધ્રુવ મર્મ હૃદય મમ છીજે. ૬
ઇષ્ટ દેવ કહા કહૂં બહોરી, હરિ વ્યાપક જાનત સબ મોરી;
લખિ ઉર મર્મ વિરહ ઉર ભારી, કહાં લગ નાથ રહૂં મન મારી. ૭
કૃપાનાથ કહા કહું વિશેષા, તુમતે મર્મ છુપે નહિ લેશા;
વિનય કરત શિવ વિરહ અપારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી. ૮
શિવ સર્વજ્ઞ મોહ નહિ લેશા, અપને જન પર કૃપા વિશેષા;
હરિહર અજ નિજ ભકત સુહાવે, જ્યું સુરભી સુત હિત હરપાવે. ૯
ધ્રુવ તપ ભજન ભકિત ઇક ધારા, સમુજિ મર્મ શિવ પ્રેમ અપારા;
ભજન ભકિત શિવ ઇષ્ટ સુહાવે, નિશ્ચલ ભકત શંભુ મન ભાવે. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ હેત શંકર ગિરા, સુન હર્ષે સુર ભૂપ;
ઇષ્ટ ભાવ સબકો પ્રિયે, જેહિ જેહિ રૂચી અનૂપ. ૧
સુર સુરપતિ નર, નારિ જે, કરન ચહે નિજ કાજ;
ઇષ્ટ ભકિત વૈરાગ સમ, પ્રથમ સજે યહિ સાજ. ૨

ચોપાઈ

અચલ ઇષ્ટ બોધે ત્રિપુરારી, દેવિ દેવ સુન ભયે સુખારી;
તીરથ સર્વ સુની શિવ બાની, ભયે પ્રેમ વશ મર્મ પિછાની. ૧
સર્વ ઇષ્ટ સાક્ષી ઇક દેવા, સુજન સંત જાનત યહિ ભેવા;
કો દેવી કોઉ દેવ મનાવે, કોઉ હરિહર અજ ધ્યાન લગાવે. ૨

કોઉ ગુરૂ ભક્ત ઇષ્ટ ગુરૂ માને, વ્યાપક બ્રહ્મ ગુરૂ કરી જાને;
ગુરૂ ઉપદેશ પ્રબલ વિશ્વાસા, પ્રણવ મંત્ર ઉચરત નિજ શ્વાસા. ૩
કોઉ નિજ માત તાત પદ શેવા, રમા રામ સમ સમજ સુભેવા;
કોઉ પતિવ્રતા ઇષ્ટ પતિ જાને, હરિહર અજ સમ પતી પ્રમાને. ૪
સબકી ટેક એક ફલ દાતા, ભક્ત આશ સોઉ સુફલ ફલાતા;
સુર તરૂ સમ જન ઇષ્ટ કહાવે, જૈસી આશ કરે સોઈ પાવે. ૫
અપની આશ ફલે ફલ સારે, સત મિથ્યા કોઉ પ્રથમ વિચારે;
ફલે સુફલ ફિર કયા પસ્તાવે, વૃથા શોચ, કરિ, કયું દુખ પાવે. ૬
સબ શિર ઇષ્ટ રામ સુખ ધામા, યાતે સુફલ ફલે સબ કામા;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાના, સુખમય સોવહિ પરમ સુજાના ૭
ઇષ્ટ મર્મ જાનત શિવ યોગી, નામ મગન આતમ રસ ભોગી;
સર્વ ત્યાગ ઇક ઇષ્ટ મનાવે, પ્રેમ મગન અબધૂત રહાવે. ૮
પ્રેમ મગન હરિ સમુજિ ગિરીશા, વાર વાર વંદે પદ ઇશા;
શિવ આજ્ઞા હરિ નિજ ધારિ, ભક્ત જગાવન કીન તયારી. ૯
પિતાંબર કર ધ્રુવ તન ઝારા, ભક્ત ભાવ લખિ પ્રેમ અપારા;
જન કર પકર ગોદ મહિ લીના, હૃદય લગાય શીશ કર દીના. ૧૦

દોહા

હરિ સમ કો માતા પિતા, હરિ સમ કો પરિવાર;
આખિરમેં જન ગોદ લે, તરજિ કરત ભવપાર. ૧
નેહ વશ વિકલ વિદેહ હરિ, ધ્રુવ નિજ ગોદી લીન;
અભય વચન ઉચરત ભયે, જાગહુ ભક્ત પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

નરહરિ નાથ ભક્ત પિતુ માતા, જન હિત પ્રેમ ન હૃદય સમાતા;
ભક્ત પુત્ર જાગહુ મમ ભાઈ, ઉચરહુ વચન હોય સુખદાઈ. ૧
વિશ્વ ચરાચર મમ સુખ રૂપા, ભક્ત ભીડ મોહી કષ્ટ અનૂપા;
સુક્ષમ સ્થૂલ અસુર અરિ વંકા, જિન કર મારન જરા ન શંકા. ૨
નિમિત્ત નિત્ય ધારૂં અવતારા, ઉભય યુક્તિ ખલ હણું અપારા;
યદ્યપિ કષ્ટ જરા નહિ ધારૂં, પ્રબલ કષ્ટ જન કષ્ટ નિહારૂં. ૩
અપર કષ્ટ જન દેત વિશાલા, જિનકો નાશ કરૂં તતકાલા;
જન ઇન્દ્રિય અપનો મન મારે, વિષય વાસ તન આશ વિસારે. ૪
સુખમય ભોગ આદિ તન મનકે, સર્વ વિહાય બસે બિચ વનકે;

પ્રેમ ભકિત વશ રામ ઉચારે, શિવ પદ શેષ સમજિ નિરધારે. ૫
ભૂખ પિપાસ આશ તન ત્યાગી, રટે રામ પ્રિય પરમ વિરાગી;
તન અસ્થૂલ અન્નમયકોશા, જિનકો સંત ગિને નહિ લેશા. ૬
સુક્ષમ પુષ્ટ ઇન્દ્રિ રસ ભોગી, જન આશા તજ રહત વિયોગી;
તનકો અન્ન અહાર ન દેવે, મનકે વિષય ભાગ હરિ લેવે. ૭
સુક્ષમ સ્થૂલ ઉભય તન ત્રાસે, ભજન ભકિત મય લીન નિરાસે;
કોટીક સુર સતી કઠિનાઈ, જન સમ કષ્ટ કરે કો ભાઈ. ૮
સુર સતી અભિલાપ ન જાવે, સુજન ભજન વશ આશ જરાવે;
સુર સતી જગ જન્મ ધરાવે, સંત શ્રેષ્ટ શિવ રૂપ સમાવે. ૯
સુર સતી મન અતિ અભિમાના, સંત ભકિત વશ પર્મ નિધાના;
સુર સતી ઉર હર્ષ વિષાદા, રામ રૂપ જન તજ્યો પ્રમાદા. ૧૦

દોહા

જન તન મનકો ત્રાસ દે, નિજ મન હરે પ્રમાદ;
જીવન મુકત યથારથિ, સર્વ શિરોમણિ સાધ. ૧
ધર્મ હાનિ જન કષ્ટ તજ, જન દુઃખ સહ્યો ન જાય;
ઉભય પક્ષ અતિશય પ્રબલ, કરિએ કવન ઉપાય. ૨

ચોપાઇ

જાગ જાગ ધ્રુવ દેર ન કીજે, લખિ તવ ત્રાસ હૃદય મમ છીજે;
અતિશય કષ્ટ ભઈ સુત ભારી, લઘુ તન તવ સમ કો તપ ધારી. ૧
જ્ઞાની ભકત વિશેષ પિયારા, સત્ય સત્ય નિજ રૂપ હમારા;
જનકો હરિ ચહ કરન સનાથા, ભકત ભીડ ભંજન વિભુનાથા. ૨
જિનકો નામ લેત અઘ નાશા, સો હરિજન હિત પરમ હુલાસા;
જન શિર હાથ ધરે અઘહારી, ધ્રુવ જાગ્યો મુખ રામ ઉચારી. ૩
સર્વ દેવ દેવી મન હર્ષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષા;
હર અજ હર્ષ ભયો ઉર કૈસે, બિછુરે તાત મિલે સુત જૈસે. ૪
પૂરણ દશા પુત્ર ધ્રુવ બાલા, ગરક અભય સુખ પરમ રસાલા;
પ્રાણ અપાન ગતી જિન પાઈ, હરિહર કૃપા સહજ સુખદાઈ. ૫
બ્રહ્મરંધ્ર કીના જિન વાસા, વિશ્વ ભોગ કરિ ભયો ઉદાસા;
અર્ધ નિદ્રાવત જાગ્યો ભકતા, ધ્યાન રૂચી વૃત્તી આશકતા. ૬
રામ મંત્ર શ્વાસા ધ્રુનિ ધારા, પ્રબલ પ્રેમ વશ નયન ઉઘારા.
નિરખિ દેવ મનમેં હર્ષાવા, સુર પ્રપંચ ઉરમેં સ્ફુરિ આવા. ૭

સુર પ્રપંચ કરિ ભક્તિ ભુલાવે, નરતન રતન લાભ મોહિ જાવે;
રામ ભક્તિ બિન જીવન કૈસા, પ્રેત પિચાચ પશુ તન જૈસા. ૮
નિર્જન વિપિન કહા યહ ત્યારી, અજબ સ્વરૂપ અમિત નરનારી;
દિવ્ય ભોગ અમરાવતિ ભાસે, સુર પ્રપંચ કીનો નિર આશે. ૯
જય હરિ હર અજ ગુરૂ મમ દેવા, મેં અજ્ઞાત લખું નહિ ભેવા;
દુ:ખી દીન લઘુ દાસ તુમારો, કૃપાનાથ હરૂ કષ્ટ હમારો. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ પૂરણ દશા, યદ્યતિ ડર્યો કુસંગ;
કુશલ જ્ઞાન ભકતી ચહો, કરિએ સદા સુસંગ. ૧
ગુરૂ નારદ, યહાં, આયકે, કહે કરૂં સો કામ.
પ્રાણ તજું પ્રણ ના તજું, સપથ તુમારી રામ. ૨

ચોપાઈ

મૂંદે નયન રામ મુખ ગાવા, ખેંચિ પ્રાણ જન ધ્યાન જુરાવા;
પ્રથમ પ્રપંચ કીન સુર ભાવા, ડરે કુસંગતિ રહિત વિકારી. ૧
વિશ્વપતી હરિ હર મુખ આવા, યદ્યપિ, સુર પ્રપંચ ડર પાવા;
સુજન સંત જ્ઞાની હરિ ધ્યાવે, સંગ દોષ હરિ વિલગ હટાવે. ૨
જ્ઞાન ધ્યાન ભકતી રસ ભૂલે, કરિ કુસંગ ભવ સાગર ઝૂલે;
કુસંગ સંગ બુધ્ધિ વિપરીતા, ત્યાગ ધર્મ સનાતન રીતા. ૩
નર સુર સંત નારિ નૃપ કોઈ, કરિ કુસંગ નિજ જન્મ વિગોઈ;
ધ્રુવ, બાલક, સુર, પ્રથમ, ડરાવા, યાતે હરિ વિશ્વાસ ન આવા. ૪
ગુરૂ નારદ બિન નયન, ન ખોલૂં, ગુરૂ આજ્ઞા બિન મુખ નહિ બોલૂં;
રામ સપથ કરિ સ્વસ્થ રહાવા, હરિ લખિ મર્મ પ્રેમ ઉર આવા, ૫
હર અજ જન મન મર્મ લખાવા, સત્ય કુસંગતિ મોય નચાવા;
કૂસંગતિ હમરી મતિ ભોરી, બાલ ભકત ડરપે કહા ખોરી, ૬
સુરપતિ સુર સમજે યહિ ભેવા, અતિ શરમિંદ ભયે સબ દેવા;
નિજ મન બાર બાર દે ખોરી, કવન પ્રકાર હોય ગતિ મોરી. ૭
કર્મ કઠોર લખી સુર નારી, વિરહ વિવશ વ્યાકુલ દ્રગ વારી;
તપિ ત્યાગી મુનિ, હરિ, જન ભક્તા, ભજન ભક્તિ સુમરણ આશક્તા. ૮
વૃત્તિ ડગાય કીન કૈ કામી, કેહિ વિધિ હમ તરિહિ અઘગામી;
સબતે નીચ કર્મ સુર નારી, ગતી હોય કિમ નીચ અચારી. ૯

પૂરવ જન્મ પાપ ફુલ પાવા, સ્વર્ગ પાય અઘ કર્મ કરાવા;
નીચ પુરૂપ ઉચ્ચ પદ પાવે, યદ્યપિ આદિ સ્વભાવ ન જાવે. ૨૦

દોહા

સુજન સંત મુનિ ભક્ત જે, હરિહર અજ અરૂ દેવ;
સંગ, દોષ, ડરપૈ, સરવ, વિધિ નિષેધ લખિ ભેવ. ૧
ધ્રુવ મર્મીકે મર્મકો, સમજિ લીન હરિ સેન;
હરિ ચિતવત, પ્રગટે મુની, મધુર બજાવત બેન. ૨

ચોપાઇ

જય જય શબ્દ કીન મુનિ ભારી, ભયે મગન સબ દેવ નિહારી;
હર્ષે દેવ સભા મુનિ આવા, શામવેદ ધુનિ બીન બજાવા, ૧
હરિહર અજ મુની એક પિછાની, વેદ યુકત ગાવત મુખ બાની;
કર ભર હર્તા આદિ મહેશા, સર્બંગ સુત્ર વ્યાપક સબ દેશા. ૨
ભકિત જ્ઞાન શુભ કર્મ અનાદી, તોરી કૃપા શકે જન સાધી;
યોગ યુકિત યોગી જન ધ્યાવે, પ્રણવ મંત્ર ધુનિ ધ્યાન લગાવે. ૩
ઇડા પિંગલા કરિ ઇક અંગા, ખેંચત પ્રાણ સુષમણા સંગા;
રેચક પૂરક કુંભક સાધે, દમન ઇન્દ્રિ મન રામ અરાધે. ૪
તોરી કૃપા હોય ભગવાના, બ્રહ્મરંધ્ર પહોંચે નિજ સ્થાના;
રામ કૃપા બિન, કો, ભવ તરહી, કોટિક કર્મ પાર નહિ પરહી. ૫
હરિહર ભકિત હોય ઉર જાકે, સો જિવ સહજ મહારસ ચાખે;
માયા જનિત પ્રપંચ અપારા, જન સન ત્રાસ ન કરે લગારા. ૬
રામ ભકિત ઉર કરહિ નિવાસા, સો જન સુખી ન હોય ઉદાસા;
યે ધ્રુવ પ્રપંચ વર્જ તન બાલા, સમજિ દાસ કરૂ પાર કૃપાલા, ૭
યે લઘુ બાલ યોગ કહા જાને, કવન પ્રકાર ભકિત રસ માને;
તોરિ કૃપા બિન કિમ સ્થિર બુદ્ધી, નિજ સ્વરૂપ પાવે કિમ શુદ્ધી, ૮
બિન હરિકૃપા બંક કિમ છેદે, ભ્રમર ગુફા પહોંચે બિન ખેદે;
બ્રહ્મરંધ્ર પહોંચે જન સાધૂ, તોરી કૃપા મિલે ઘર આદૂ. ૯
સર્વ સનાતન આદિ મહેશા, કાલ કર્મ જહાં લગે ન લેશા;
હરિ હર કૃપા યહિ ફલ પાવે, શિવ સ્વરૂપ જન સહજ સમાવે. ૧૦

દોહા

ઉંચ નીચ જાતી વરણુ, કુલ કરણી નહિ કામ;
સહજ તરે ભવ સિંધુતેં, કૃપા તુમારી રામ. ૧

તવ પદ રજ સમ બાલધ્રુવ, કવન કઠિન તપ કીન;
નિજ બડપન જન જાન નિજ, સર્વ દેવ આધીન. ૨

ચોપાઈ

વિનય કરત મુનિ પ્રેમ અપારા, પુલકિ, ગાત, લોચન જલ ધારા;
પ્રેમ લહર ઉમગત મન કૈસે, સંગમ સરિત સરિત પતિ જૈસે. ૧
હરિહર અજ મુનિ પ્રેમ પિછાની, પ્રેમ પિયુષ ઉચરે મુખ બાની;
જય મુનિરાજ ભકિત ભંડારા, અતિ નિરમલ ભલ, ભાવ, તુમારા. ૨
કર્મ ભકિત, રૂચિ જ્ઞાન સ્વરૂપા, તવ પ્રતાપ ધ્રુવ અચલ અનપા;
સત્ય બોધ બોધે ધ્રુવ બાલા, જ્ઞાન ભક્તિ મય પ્રેમ વિશાલા. ૩
ગુરૂ જ્ઞાની ભક્તિ રતિ હોઈ, ભજન લીન જગતે નિરમોહી,
આશા ત્રાસ નાશ નિજ કીની, સ્વે સ્વરૂપ શુદ્ધિ જિન લીની. ૪
દૃઢ વૈરાગ્ય ભયો ઉર જ્યાકે, સત મિથ્યા નિર્ણય કરિ રાખે;
સત્ય બ્રહ્મ જગ જૂઠ લખાવા, અમર કોપ આતમ ધન પાવા. ૫
રામ રૂપ સમજે જોહિ સાધૂ, શિવ સ્વરૂપ સો પર્મ અગાધૂ;
એસે ગુરૂ શિષ્કો પર બોધે, જ્ઞાન ભક્તિ નીતી મગ શોધે. ૬
એસે ગુરૂ કરહી ઉપદેશા, ભેદ ભાવ રાખે નહિ લેશા;
એસે સંત ચરણુ રજ સ્પર્શે, પરમ પ્રકાશ રૂપ નિજ દર્શે. ૭
એસે સતગુરૂ બોધ સુનાવે, ભેદિ ભક્ત હૃય રોગ મિટાવે;
એસે સત ગુરૂ ચરણુ લુભાવે, સો શિષ સહજ પાર ભવ પાવે. ૮
એસે ગુરૂ પંકજ રજ ધારે, નિશ્ચય સો શિષ કાજ સુધારે;
પદ પખારિ, ચરણોદક લહહી, સંચિત કર્મ સહજ મહી દહહી. ૯
આદિ વ્યાધિ હૃય રોગ અનાદી, અજા[1] મૂલ તજિ પરમ સમાધી;
ધ્રુવ સમ ધ્યાનિ બને સો ભક્તા, ભક્તિ જ્ઞાન ચિત રત આશક્તા. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ લક્ષણુ સંતકે, પ્રગટ પ્રબલ મુનિરાજ;
ઉત્તમ ધ્રુવ ઉપદેશ લે, પ્રગટ કીન નિજ કાજ. ૧
ગુરૂ વિશ્વાસ અનાદિકો, સો ધ્રુવ રાખ્યો ધીર;
ભજન ભક્તિ પરતાપતે, તરિ ઉતર્યો ભવ તીર. ૨

---

૧. માયા.

ચોપાઈ

મુનિ નારદ ઉપકાર તુમારા, ધર્મ વૃદ્ધિ સબ વિશ્વ મઝારા;
ભક્તિ પ્રતાપ પ્રગટ જગ ભારી, અક્ષય લાભ લહહી નરનારી. ૧
સુર નર સંત ભક્ત ગુણ ગાવહિ, પ્રેમ મગન હો રામ રિઝાવહિ;
ધ્રુવ સમ શિષ્ય ગુરૂ તુમ જૈસા, કયું નહિ કામ હોય સત ઐસા. ૨
ગુરૂ ઉપદેશ સત્ય ધ્રુવ ધારા, નિશ્ચય હોય વિશ્વ ઉપકારા;
હરિ દયાલ ધ્રુવ બાલ જગાવા, નયન ઉઘાર રામ મુખ ગાવા. ૩
સબ વૈભવ સુર સભા નિહારી, સુર પ્રપંચ સમજ્યો તપ ધારી;
યતી યોષિતા,[1] નિરખિ ડરાવે, નિજ કરણી કહુ વિધ્ન ન આવે. ૪
સતી નારિ નિજ શીલ સંભારે, અપર પુરૂપ સંગ સત્ય ન હારે;
યું ડરપત જન દેખિ કુસંગા, જ્ઞાન ભક્તિ હોવે નહિં ભંગા. ૫
નીચ પુરૂપ નીચો મત સ્થાપે, જ્ઞાન વિવેક વિરાગ ઉથાપે;
કરિ કુચાલ અધ કર્મ કરાવે, સત્ય કર્મ હરિ ભક્તિ ભુલાવે. ૬
યાતે સુજન સંત તપ ધારી, કારજ કરહિ વિચાર વિચારી;
ડરપિ ચલે જગ સો બડભાગી, નિડર રહે સો પરમ અભાગી. ૭
નિડર રહે સો અવસ્ય ગિરાવે, બિગરહિ કાજ અમિત પસ્તાવે;
યાતે રામ ભક્ત બડભાગી, રામ ભક્તિ રત ઉર અનુરાગી. ૮
જગ પ્રપંચ જન નયન નિહારે, ચુપ મુખ ઉર મહિ રામ ઉચારે;
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ હૃદય વિચારી, ભયો ચકિત ચેત ભોગ નિહારી. ૯
રામ સપથ કરિ નયન જુરાવા, ગુરૂ બિશ્વાસ એક ચિત લ્હાવા;
નારદ ગુરૂ બિન નયન ન ખોલે, ગુરૂ આજ્ઞા બિન મુખ નહિ બોલે. ૧૦

દોહા

યાતે મુનિ ઉપકાર કર, ધ્રુવ સુત કરહુ સુચેત;
હર્પ હોય ચૌદે ભુવન, જન બિન કો જસ લેત. ૧
અજ, મુખ, વચન, અગાધ, સુન, મુનિ મન હર્પ વિશાલ;
રામ કૃપા પૂરણ લખી, પદ વંદે તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

અજ મુખ વચન સુનત સબ દેવા, ભયે પ્રેમ વશ સમજ સુભેવા;
હા સતસંગ વિના હમ ભૂલા, આતમ તત્વ જ્ઞાન નિર્મૂલા. ૧
હરિ કુસંગ સત વખ્ત વિતાવે, જન્મ મરણ જગ અંત ન આવે;

---

૧. સ્ત્રી

વિરહ વિવશ વ્યાકુલ સબ ભારી, અજ મુખ વચન વિચાર વિચારી, ૨
મુનિ નારદ મન પ્રેમ અપારા, હરિ પદ પંકજ ઉર મહિ ધારા;
અજ આજ્ઞા મુનિ સમય વિચારિ, ઇષ્ટિ દેવ વંદે કછ વારી. ૩
જો કછુ બને સો રામ બનાવે, હર્ષ શોક મિથ્યા મન લાવે;
વિશ્વનાથ વિભુ બડે સદાઇ, બડે લઘૂકો દેત બડાઈ. ૪
જ્યું તરૂ મૂલ સદા અધિકાઈ, તહુ, લઘુ, કુંપલતે, ફલ પાઈ;
હરિ હર નિજ જન પ્રેમ સદાઈ, લખિ લઘુ બાલક દેત બડાઈ. ૫
મેં પદ રજ સમ કયા બડ બુધ્ધી, હરિ હર કૃપા ભક્તિ રતિ શુધ્ધી;
સ્વામી રજા શીશ પર ધારે, સો, સેવક, નિજ કાજ સુધારે. ૬
સેવક સ્વામી રજા ઉથાપે, ઉગ્ર કષ્ટ ઉર જીવ સંતાપે;
સેવક સ્વામી રજા વિચરહી, સો જગ સૂલ સુલભ દુઃખ હરહી. ૭
ભક્ત જગાન [1] કહે હરિ નાથા, અપને જનકો કરન સનાથા;
યદ્યપિ યોગ કલા હરિ જાણે, અજ શિવ બ્રહ્મરંધ્ર સુખ માણે. ૮
સમય સમુજિ મુનિ દે કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
કૃપાનાથ હરિકૃપા કરીજે, દુર્બલ દાસ વિનય સુન લીજે. ૯
ભક્ત જગાવહિ દીન દયાલા, સર્વ શાંતિ ઉપજે તતકાલા;
દુર્બલ દાસ, રજા યુત, ત્યારી, ધ્રુવ સમજાવહિ રજા તુમારી. ૧૦

દોહા

ગૂઢ ગાથ લખિ સંતકી, હરિ હર હર્ષ વિશાલ;
ધી પ્રેરક પ્રેરક બને, ધ્રુવ જાગ્યો તતકાલ. ૧
નિજ ગુરૂ સન્મુખ નિરખિકે, ઉર, મહિ હર્ષ અપાર;
અતિ વ્યાકુલ, ચરણો, ગિર્યો, શ્રવત નયન જલધાર. ૨

ચોપાઈ

જાગ્યો ભક્ત ભયો જયકારા, દેવિ દેવ ઉર હર્ષ અપારા;
જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ. ૧
મુનિ અવસર લખિ મુખ મૃદુ બાની, સુનહુ પ્રેમિ જન ભક્ત સુજાની;
હરિ હર અજત્રય વિશ્વ વિહારી, ચરણ શીશ ધર શંક વિસારી. ૨
જેહિ દર્શન હિત તપતે કીના, સન્મુખ ભેટહુ પુત્ર પ્રવીના;
ગો અતીત રક્ષક ગોપાલા, સો સન્મુખ યે દીન દયાલા. ૩

---

૧. જગાવવા

તપિ ત્યાગિ મુનિ જેહિ પદ સેવા, સો યહિ પ્રગટ વિશ્વપતિ દેવા;
રે સુત ભૂલ ભઇ અતિ ભારી, ગિર્યો મોર પદ પ્રથા વિસારી. ૪
તુમ હમ સર્વ સાક્ષિ યેહિ દેવા, કરિએ પ્રથમ પાદ ઇન સેવા;
સર્વ સાક્ષિ વ્યાપક ઘન નામી, ઉર પ્રેરક મમ નાથ નમામી. ૫
હરિ ગુન ગુનત પ્રેમ ભો ભારી, મુનિ મન હરિ જાનત ગતિ સારી;
ગુરૂ મુખ વચન સુનત ધ્રુવ જાગા, ભેદ ભર્મ ઉરતે સબ ત્યાગા. ૬
જ્ઞાન ભાનુ પ્રગટયો ઉર ભારી, ભયો પ્રેમ વશ રૂપ નિહારી;
પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા, ત્રાહ ત્રાહ કરિ ચરણુ ગિરાવા. ૭
દંડ સમાન ગિર્યો હરિ ચરણા, સો સુખ પ્રબલ કાહુ વિધિ વરના;
હરિહર અજ લખિ ભક્ત સુગાથા, ભયે પ્રેમ વશ ત્રય જન નાથા. ૮
સુર સુરપતિ ઉર પ્રેમ અપારા, સુમન[1] વૃષ્ટિ કીન સુર દારા;
વિપન દેવિ તીરથ સમુદાઈ, પ્રબલ પ્રેમ મય દર્શન પાઈ. ૯
હરિહર અજ તિય[2] પ્રેમ નિહારી, ભકત ભાવ લખિ ભઈ સુખારી;
સર્વ જીવ દ્રષ્ટા ગુણ ભેવી, કરૂણા વશ વ્યાકુલ ત્રય દેવી, ૧૦

દોહા

સમય અમોલખ સમજિ ધ્રુવ, ઉર મહિ પ્રથા વિચાર
પ્રથક પ્રથક વંદત ભયો, એક સ્વરૂપ નિહાર. ૧
સુર સુરપતિ દેવી સરબ, તીરથ સર્વ સમાજ:
વંદિ કહે કીનો અભય, ભયો સુફલ દિન આજ. ૨

ચોપાઇ

હરિ સન્મુખ ઠાઢો કર જોરી, વંદત ચરણુ બહોર બહોરી;
કહન ચહે કછુ કહયો ન જાવે, કરૂણા વિવશપ્રાણુ અટકાવે. ૧
પ્રેમ વ્યથા જિનકો ઉર જાગી, વિશ્વ વિખ્યાત ભકત બડ ભાગી;
પ્રેમ ભકિત વશ હરિ હર દેવા, પ્રેમી પુરૂષ લખે યહિ ભેવા. ૨
પ્રેમ વિના પ્રભુ કબહુ ન રીઝે, કોટિક કષ્ટ કરત તન છીજે;
હરિ ગુરૂ ચરણુ પ્રેમ ઉર પ્યારા, તેહિ જન સુલભ તરન સંસારા. ૩
પ્રેમ પયોનિધિ જહિ ઉર જાગા, વિષય વિરકત રામ અનુરાગા;
હરિહર હર્ષિ તાહિ ઢિગ આવે, હુલસિ તાત સમ હૃદય લગાવે. ૪
ધ્રુવ ધરમી જન અવસર ચીના, સમય સમુજિ બોલ્યો પરવીના;
જય હરિહર અજ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, જય જય જન દુ:ખ હરન અનૂપા. ૫

---

૧. સ્ત્રી. ૨. અભિમાન.

સર્વ સાક્ષિ વ્યાપક ઘન નામી, જય હો નાથ નમામિ, નમામી;
અશરણ શરણ કરણ ભવ પારી, ધર્મ સેતુ જય હોહુ તુમારી. ૬
સર્વે, સનાતન, અંતરયામી, જય દ્રષ્ટા મમ નાથ નમામી;
નામ રૂપ જડ આય રૂ જાવે, તવ સ્વરૂપ પ્રભુ અચલ કહાવે. ૭
ઘટ બઢ આય જાય યહિ માયા, તુમ વ્યાપક પ્રભુ અગમ અમાયા;
જન્મ રૂ મરણ દેહકૃત કામા, અજર અમર તવ રૂપ અકામા. ૮
હર્ષ શોક મન માન બડાઈ, મેં મમતા મિથ્યા ગરૂઆઈ[1];
વિષય ભાવ આશા ઉર ભારી, સુક્ષ્મ તન યહિ પ્રબલ વિકારી. ૯
કારણ તન સો કર્મ તિજોરી, સમજે સુજન કૃપા વહ તોરી;
સર્વ અતિત આત્મ અનભેદી, માયા બાન શકે કિમ છેદી. ૧૦

દોહા

કરમ હેતુ ત્રય નામ ધર, ધારત સૃષ્ટિ અપાર;
ઉભય એક કહિયે કલા, તુંહી પુરૂપ તુંહિ નાર. ૧
ભેદ ન ઉપણ અનલમેં, જલ લહરી કિમ ભેદ;
પટ તંતુ નહિ ભિન્નતા, સમુજિ તજ્યો મન ખેદ. ૨

ચોપાઈ

અર્થી અર્થ ન ભિન્ન કહાઈ, નામિ નામ દ્વે સંગ સદાઈ;
બીજ વૃક્ષ દ્વય સંગ અનપા, એસે રમા રામ ઇક રૂપા. ૧
અમિત સૃષ્ટિ યહિ ગેંદ બનાઈ, રમા રામ ખેલત હર્ષાઈ;
કર્મ ચેષ્ટિકા નિજ કર ધારા, સમય સમુજિ હસિ કરત પ્રહારા. ૨
કર્મ વેગ અધ ઉર્ધ્વ ભમાવે, કૃપાહીન વિશ્રામ ન પાવે;
મોક્ષ બંધ દ્વય સીમ બનાઈ, યહેં બિચ ભરમત, જીવ, સદાઈ. ૩
જબ તબ જીવ રામ ગુણ ગાવે, ઉર પંકજ રજ નિજ ચિત ચ્હાવે;
હરિ ગુરૂ સંત વચન વિશ્વાસા, રામ, મંત્ર, ધુનિ શ્વાસોશ્વાસા, ૪
ભજન ભક્તિ પૂરણ ચિત લાગે, માયા જનિત કટક તજિ ભાગે;
હરિહર ભક્તિ પ્રબલ મન રાતા, કૃપા કરે જિય પર જન ત્રાતા[2]. ૫
સત્ય મિથ્યા દ્વે મર્મ લખાવે, સીમા મુક્ત[3] અચલ સુખ પાવે;
ભક્તી ભજન પ્રેમ અનુરાગી, મો સમ જીવ બનહિ બડભાગી. ૬
દર્શન આશ પ્રબલ ઉર ભારી, સમુજિ દાસ પ્રગટે અઘહારી;
મરણ તાપ ત્રય સહજ હટાવા, ભયો કૃત્ય દર્શન તવ પાવા. ૭

૧. પુષ્પ. ૨. રક્ષક. ૩. પરમાત્મા.

રમા રામ શકતી શિવ સંગા, અજ સાવિત્રી પ્રેમ અભંગા;
માત તાત સમ હૃદય લગાવા, લખિ સેવક જન માન બડાવા. ૮
મનતે અગમ મર્મ કિમ પાવે, શબ્દ પરે કહા શબ્દ સુનાવે;
કવન પ્રકાર કરૂં અસ્તુતી, કૃપા નાથ ગુણ તુમહી વિભૂતી. ૯
બુદ્ધી પ્રાણ વચન મન સારા, નિજ ગુણ ધારત તુમહિ અધારા;
સુક્ષમ સ્થૂલ જીવ જેહિ કર્મા, ઉમાધાર ધારત નિજ ધર્મા. ૧૦

દોહા

કહા નિંદુ વંદુ કહા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ;
ચુપ મુખ ઉર શાંતી વિમલ, લીલ અજય અનૂપ. ૧
કહિયે સો કછુ હૈ નહી, હૈ સો કહ્યો ન જાય;
કરૂણા વિવશ વિહ્વલ ધ્રુવ, ગિર્યો ચરણ અકુલાય. ૨

ચોપાઇ

હાર હર હર્ષ ભયો લખિ ભેવા, સમુજિ મર્મ હર્ષે અજ દેવા;
સુર સુરપતિ ઉર મોદ અપારા, લખિ જન મર્મ નયન જલ ધારા. ૧
તીરથ સર્વ પ્રેમમય ભારી, હરખ અપાર ભયો સુર નારી;
વિપિન દેવિ મહિ અતિ હરસાની, ધન્ય પ્રેમ ગતિ અકથ કહાની. ૪
મધુવન સર્વ જીવ પશુ જાની, પ્રગલ પ્રેમ વિહરત નિજ છાતી;
હરિહર દર્શ હોય કલ્યાના, ગુપ્ત મર્મ અપને મન જાના. ૩
જમુના નીર કિનારે આવા, ભઈ પ્રગટ અતિ અનંદ બડાવા;
પરમ પવિત્ર ભઈ મેં આજા. મમ તટ પ્રગટે દેવ સમાજા. ૪
દર્શ લાભ લખિ હર્ષ બઢાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
સમય સમુજિ શિવ પ્રેરિ ભવાની, ગુપ્ત ગાથ કોઉ પ્રગટ ન જાની. ૫
દંડ સમાન ગિર્યો ધ્રુવ દેખા, શૈલ સુતા ઉર પ્રેમ વિશેખા;
સર્વ શકિત મમ માત સુજાની, સુત સમ ગોદ લીન ગ્રહ પાની. ૬
જગત માતુ ઉર ખેદ વિશેખી, કડ કડ હાડ ભકત તન પેખી;
રકત માંસ બિન પિંજર રૂખા, જલ બિન વિપિન વૃક્ષ જિમ સૂખા. ૭
રામ દર્શ હિત હઠ જિન કીના, તન મન જગત ભાવ તજિ દીના;
જન સમ અવર કષ્ટ કો ધારે, તન અભિમાની જીવ વિચારે. ૮
તન મન આશા તજે જન શૂરા, સો નિશ્ચે પદ લેત સબૂરા;
રે ધ્રુવ ભકત નિરખિ તન તોરા, વ્યાકુલ પ્રબલ હોત મન મોરા. ૯

હો સુચેત મમ પુત્ર સુજાની, મધુર વચન બોલહુ મુખ બાની;
તવ, હિત સર્વ દેવ યહઁ આવા, નિરખિ દશા કરૂણા રસ છાવા. ૧૦

દોહા

ઉમા અપન કર પ્રેમ વશ, તન પરસ્યો તત્કાલ;
કૃપાવંત નિજ ભકત પે, ધ્રુવ તન પુષ્ટ વિશાલ. ૧
લલિત લાલ સુંદર છબી, કાન્તી કોમલ ગાત;
અન હોની હોના હુવે, જહિં જન હરિ અપનાત. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ મૂરતિ હરિ હર ઉર પ્યારી, મનુ દ્વિતીય તનુ દેવ મુરારી;
પિતા પુત્ર દ્વૈ એક સ્વરૂપા, પ્રગટ વાત જાનત જન ભૂપા. ૧
ભકત પુત્ર હરિ તાત સદાઈ, હરિ સ્વરૂપ હોવત હરિ પાઇ;
જન જગદીશ એક કરિ જાનો, ભેદ ભાવ ઉરમેં નહિ આનો. ૨
હો સચેત ધ્રુવ સમય વિચારી, ઉમાપાદ વંદે બહુ વારી;
જય જનની જનની કૃત કીના, ધર્મક્ષેત્ર તન કીન નવીના. ૩
ધર્મ ધ્યાન ધીરજ જન ધારત, નિજ કારજ નર તન કરિ સારત;
દાન પુન્ય તીરથ વ્રત નેમા, હરિ હર ભક્તિ પ્રબલ ઉર પ્રેમા. ૪
ઉત્તમ, કર્મ બને નર દેહી, કરિ સત કર્મ અચલપદ લેહી;
અષ્ટ પ્રકાર યોગ વિધિ સાધે, ખેંચિ પ્રાણ મન રામ આરાધે. ૫
પશ્ચિમ ઉલટ ચલે જન યોગી, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ ભોગી;
જીવન મુક્ત યથારથ જીવે, ખેચરિ દ્વાર સુધારસ પીવે. ૬
હરિ હર સદ્દગુરૂ કૃપા કરાવે, નર, તન, રતન લાભ જિય પાવે;
સુરતરૂ કામ ધેનુ નિધિ સારી, યહ પાવત જન કૃપા મુરારી. ૭
વિશ્વ ચરાચર જીવ સદેહી, જીવન મુક્ત લાભ નરદેહી;
નર તન નાવ જીવ ભવ પારા, સો સબ માતુ ઉદર ઉપકારા. ૮
અભય દાન દીનો મુહિ માતા, સર્વ શક્તિ મમ માતુ વિધાતા;
મેં સત કર્મ કીન કછુ કરણી, તવ પ્રતાપ કહિયે કા વરણી. ૯
સર્વ ક્રિયા શક્તી તુહિ ધારે, જો કછુ બને સો તુમ્હી અધારે;
જો કછુ કર્મ કરે સો છાજે, આદ્ય અંત મમ માતુ બિરાજે. ૦૧

દોહા

જન અસ્તુનિ કરિ માતુ સન, વરણુત પ્રેમ અપાર;
સર્વ શક્તિ વ્યાપક લખી, હરખે સુર નર નાર. ૧

જ્ઞાની જનકી ચાતુરી, હરિ હર જાનત ભેવ;
ધર્મ પ્રથા યુત વચન સુખ, અંદર ગાથ અભેવ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ હરિ પ્રથા વિચારી, વિધિવત આસન કીન તયારી;
અજ શિવ શક્તિ અપર સુર રાજા, બૈઠે આસન સર્વ સમાજા. ૧
દેવી નિજ આસન અધિકાઈ, ચરણ ધરત લખિ મર્મ રૂકાઈ;
સમજિ મર્મ હરિ સન્મુખ આયે, નિજ આશય સો પ્રગટ સુનાયે. ૨
જય અંબા જગ, કરિનિ, માતા, સબતે શ્રેષ્ટ બૈઠ મમ માતા;
વિશ્વ ચરાચર જો તન ધારી, નામુ રૂપ સબ લિલા તુમારી. ૩
તુહિ કર્તા ભરતા તુહિ હરતા, વિશ્વ અપન કર ધરત સમરથા;
સર્વ શક્તિ તુહિ આદ્ય ભવાની, યાતે અધિક બૈઠે મન માની. ૪
પ્રેમ અગાધ ભયો હરિ ભારી, સમય સમુજિ કહ શૈલ કુમારી;
જય હરિ હરપિ હરીજન તારન, નાતી, પ્રથા ધર્મ ધૃતિ ધારન. ૫
કયું નહિ ઐસે વચન ઉચારત, નીતી યુક્ત વિશ્વ કર ધારત;
ઘટ ઘટ પ્રગટ રમો સુર સ્વામી, સર્વ જીવ ઉર, અંતરયામી. ૬
નીતી પ્રથા સર્વ શિર તાજા, નાર પુરૂપ રંક અરૂ રાજા;
યુક્ત કર્મ શોભત નર નારી, ધન્ય ધીર સો ચલે વિચારી. ૭
પ્રથા હીન કારજ કો કરહીં, ઘોર કષ્ટ સહિ વિશ્વ વિચરહીં;
કરિયે કર્મ વિવેક વિચારી, સર્વ શાંતિ ઉપજે સુખ ભારી. ૮
ચરણ શીશ શિર પાદ ન હોવે, ગંધ કાન નાક, નહિ જોવે;
નયન સુને નહિ જીભ વિચરહી, પાની કર્મ પાદ કિમ કરહી. ૯
જેહિ ઇન્દ્રી તેહિ સ્થાન બિરાજે, નિજ નિજ કર્મ કરત નિત છાજે;
અપરકર્મ કરહી કર પ્રીતી, ધર્મ હરે અરૂ હોય અનીતી. ૧૦

દોહા

પંચ ઠેર નારી દિપે, લગ્ન યજ્ઞ વ્યવહાર;
તીરથ અરૂ સહ ગમનમેં, એ અવસર અધિકાર. ૧
શરદ, પૂર્ણિમા, ચંદની, યદ્યપિ નિશા કહંત;
અતિ સુશીલ શાંતિ સદા, અવગુણ અષ્ટ રહંત ૨

ચોપાઇ

યાતે હરિ કરૂણા યહિ કીજે, હર પદ યજ્ઞ ઠાર મમ દીજે;
નર સુર સભા સંત સત સંગા, નારી ભૂપર દિપે નિસંગા. ૧

ધર્મ નીતિ મર્યાદ વિચારે, કરિએ કારજ દેવ મુરારી;
સર્વ શક્તિ વ્યાપક હરિ દેવા, દ્રષ્ટા દેવ છુપે નહિ ભેવા. ૨
જન રક્ષક જય હોહુ તુમારી, ધર્મ સેતુ યહિ વિનય હમારી;
ઉમા રામ મન બડપન જાની, ભઇ પ્રેમ વશ આદ્ય ભવાની. ૩
સમય સમજિ હરિ આસન દીના, વામ[1] વામ સ્થલ બૈઠ પ્રવીના;
શિવા ગાથ સબ દેવ સુહાઈ, સુર નારી અતિશય હરસાઈ. ૪
વિપિન દેવિ યમુના અરૂ ગંગા, સર્વ તીર્થ ઉર હર્ષ અભંગા,
સર્વ સિદ્ધિ ઉર હર્ષ બઢાવા, નિજ પુરૂષારથ સુફલ ફલાવા. ૫
સુર તરૂ કામધેનુ ઉર હરષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસા;
હર અજ હર્ષ ભયો અતિ ભારી, સમય સમજિ શિવ ગિરા ઉચારી. ૬
ઇષ્ટિ દેવ હરિ કૃપા કરીજે, મન વાંચ્છિત વર ધ્રુવ જન દીજે;
ધ્રુવ નિજ ભક્ત હોય મન આશા, કરિય સુફલ સમજી નિજ દાસા. ૭
સર્વ વ્યાધિ જાનત વિધિ સારી, દેર ન કીજે દેવ મુરારી;
ઇષ્ટ દેવ આજ્ઞા હર કીની, કરિ વંદન હરિ નિજ શિર લીની. ૮
હર પંકજ રજ હરિ શિર ધારત, હર હર્ષત હરિ રૂપ નિહારત;
હરિ હર માંય ભેદ કો કરહી, સો શઠ કોટિ અધમ તન ધરહી, ૯
હરિ હર અજ ત્રય એક લખાવે, સો જન જીવન મુક્ત કહાવે;
ધર્મ સનાતન જેહિ શિર ધારા, સો જ્ઞાની જન રહિત વિકારા. ૧૦

દોહા

હર વંદન કરિ નરહરિ, જન શિર સ્પર્શે હાથ;
પ્રગટ પ્રેમ ઉર પ્રગટ ભો, જનકો કરન સનાથ. ૧
મન વાંચ્છિત વર માગ ધ્રુવ, કરિ ઉર સત્ય વિવેક;
ઇચ્છિત ફલ અરપૂ સકલ, ભિણુપ રખૂ ન એક. ૨

ચોપાઇ

સુન હરિ વચન હર્ષ ભો ભારી, પુષ્પ વૃષ્ટિ સબ દેવ પ્રચારી;
અતિ મન, મોદ ભયો ધ્રુવ કેસે, જન્મ અંધ લોચન ફલ જેસે. ૧
રંક રત્ન ધન બાલક માતા, પાપી જન જિમ મિલે વિધાતા;
વંધ્યા પુત્ર પ્રગટ જિમ પાવા, યાતે અધિક ભક્ત હર્ષાવા. ૨
ધ્રુવ હરિ પદ પંકજ રજ સ્પર્શી, લોચન ઉભય પ્રેમ જલ વર્ષી;

૧, શીવ.

વાર વાર મૂરતિ હરિ પેખે, ગુરૂ ઉપદેશ ચિન્હ સબ દેખે. ૩
ઉભય જન્મ હરિ દર્શન આશા, વાર વાર લખિ પરમ હુલાસા;
રે, મમ, નયન, લાભ બલ લીજે, વીતે વખત આયુ તન છીજે. ૪
યહિ અવસર નહિ વારંવારા, દર્શ લાભ મત ચૂક લગારા;
રે મન તર્ક તજે ઉર સારી, ભેટ રામ પદ રહિત વિકારી. ૫
હરિહર અજ સબ દેવ સુરેશા, મિલે દર્શ સતગુરૂ ઉપદેશા;
જો ગુરૂ રાજ પ્રથમ નહિ પાવત, તો યહિ વખ્ત કવન વિધિ આવત. ૬
હરિ દર્શન સમ કો જગ ભોગા, પાય જેહિ જિય રહે ન રોગા;
રે મન તર્ક ન કરે અસારા, હરિ હર દર્શ મિલે ફલ સારા. ૭
સબને શ્રેષ્ટ યેહી વર ભાઇ, હરિ હર દર્શ સદા સુખદાઈ;
રે, મમ, બુધ્ધિ કહૂં કર જોરી, અલ્પ લાભ નહિ ચિન્ત બહોરી. ૮
રે, અહંકાર અચલ અબ રહિઓ, તન અભિમાન, ભાવ તજ દહિઓ;
રક્ત માંસ પિંજર અતિ વ્યાધી, દર્શ લાભ લે તજહુ ઉપાધી. ૯
રે મમ ચિત ચિંતવ હરિચરણા, હર્ષ અપાર અવન વિધિ વરણા;
અંતઃકરણ કહૂં કર જોરા, વિષય ભાવ નહિ કરહુ બહોરી. ૧૦

દોહા

હરિ વર હિત જનકો કહ્યો, ધ્રુવ ડરપ્યો ધરિ ધીર;
અપને દિલ ઉપદેશ કર, મનકો કીન સધીર. ૧
વિષય, પદારથ, વર સબે, જન માગે હરિ દેત;
વિષય પ્રબલ વૈરાગ ધન, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ લેત. ૨

ચોપાઇ

હરિ વર દેન કહ્યો ધ્રુવ બાલા, વિકલ ભયો જન ડરપિ વિશાલા.;
હર વર દે હરિ તજહિ મોહિ આજા, સર્વ મનોરથ ભયો અકાજા. ૧
કોટિ કષ્ટ કરિ દર્શન પાવા, નરહરિ નાથ તજન મોહિ ચ્હાવા;
પ્રેમ વિવશ મુખ ગદ ગદ બાની, સમય સમુજિ કછુ કહે સુજાની. ૨
જય વ્યાપક સાક્ષિ મમ દેવા, ઘટ ઘટ પ્રગટ લખો સબ ભેવા;
મમ ઉર આશ લખો પ્રભુ સારી, કહા માગૌ વર, વચન, ઉચારી. ૩
હરિ હર અધિક વસ્તુ કહા કહિએ, તુમતે માગિ હર્ષિ, હમ લહિએ;
તવ દર્શન સમ લાભ ન દૂજા, તોરી કૃપા પ્રગટ મોહિ સૂજા. ૪
તુમરે દર્શ બિના જગ ભોગા, જન્મ મરણ બાઢત જિવ રોગા;

ત્રિવિધ તાપ ફલ દેવનહારે, સ્વર્ગ નર્ક જિવ જન્મ દુઃખારે. ૫
મિલ બિછોહ મન શોક સદાઈ, તર્વ દર્શન બિન સ્થિર ન કદાઈ;
ભ્રાંતિ માત્ર ભાસત સંસારા, જા મહિં રૂકે ન ચિત હમારા. ૬
હરિ હર દર્શ અમર વર પાવા, સત્ય સત્ય સત્ય પ્રભુ હમે સુહાવા;
દે વરદાન ન તજો ગુસાંઈ, બડે દીન ત્યાગત નહિ આંઈ. ૭
અહોનિશિ દર્શ લાભ વર દઈએ, અવર અમિત વર હમે મ ચઈએ;
લોચન લાભ મિલે નિત દર્શન, યેહિ વર દેહુ નાથ હો પરસન. ૮
જે તવ ભક્ત વસ્તુ સોઇ ચહાવે, કૃપાનાથ કરી કૃપા દિરાવે;
જેહિ જન વસ્તુ હોય જેહિ પ્યારી, અવસ્ય દેહુ મમ દેવ મુરારી. ૯
જિનકો રૂચી હોય ફલ દીજે, કૃપાનાથ યેહિ વિનય સુનીજે;
દીન બંધુ પ્રભુ નામ તુમારો, મન વાંચ્છિત જન કારજ સારો. ૧૦

દોહા

સત મિથ્યા દ્વય મર્મકો, પ્રગટ લખો મમ નાથ;
કરનહાર કર્તા પુરૂષ, સર્વ તુમારે હાથ. ૧
મૈં વર માગૌ એક યહ, દર્શન લાભ હમેશ;
લક્ષારથ આતમ દશા, ડિગે કબહુ નહિ લેશ. ૨

ચોપાઇ

ઇનતે અધિક વસ્તુ હોય સ્વામી, અવસ્ય દેહુ મમ નાથ નમામી;
માત તાત સુત પ્રીતિ સદાઈ, સુતકો વસ્તુ દેત અધિકાઈ. ૧
શિશુ સમઝે નહિ સાર અસારા, માત તાત જાનત સબ સારા;
પુત્ર તાતકો વિનય સુનાવે, કરહિ તાત અપને ચિત ચટાવે. ૨
રમા રામ શક્તી શિવ તાતા, ઇચ્છિત વર માગત હરસાતા;
ચાતક મોર ચકોર પુકારે, નીર સુધા વાસવ[1] શશિ સારે. ૩
અબલા જન ટેરત અભિલાષા, સુફલ આશ યા કરહુ નિરાશા;
આશરણુ શરણુ કરણુ પ્રતિપાલા, નિજ ઇચ્છા સો કરહુ દયાલા. ૪
જ્યું મરજી ચું દાસ તયારી, હાના કહે ન સરહુ હમારી;
હરિ ઇચ્છા સબ બનહી કાજા, કયું મુખ બોલિ ગુમાવે લાજા. ૫
કરૂણા નાથ કૃપા સોઈ કીજે, ગ્રહી બાંય નહિ દાસ તજીજે;
વારવાર વિનતી યહિ મોરી, જગ મહિ જન્ન ન દેહુ બહોરી. ૬

---

૧. ઇન્દ્ર

કોટિક જન્મ કર્મ મોહિ દર્શે, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસે;
તન કંપત મન નહિ સ્થિરતાઈ, તજહુ ન નરહરિ ક્રોડ ઉપાઈ. ૭
વિનય કરત ધ્રુવ ભયો બિહાલા, હાર ઉર હુલસિ લીન તત્કાલા;
પ્રબલ યુક્તિ મય જન ધ્રુવ બોલા, સમુજિ મર્મ સબ દેવ અડોલા. ૮
ભક્તિ જ્ઞાન અધિકો કહા કહિએ, સો હરિ હરાપ ભક્ત સન દહિએ;
પ્રથમ કહયો મન વાંચ્છિત દેના, માગ્યો ભક્ત જ્ઞાન ધન લેના. ૯
અપર શબ્દ બોલન હરિ ચહાવે, પ્રથમ શબ્દ સો વૃથા દિખાવે;
ચુપ મુખ ભયે કહે કહા બાની, ભક્ત ગાથ મતિ અકથ કહાના. ૧૦

દોહા

સર્વ દેવ ચુપ મુખ ભયે, નિજ મન કરત વિચાર;
ધ્રુવ મુખ વાણી અટપટી, કિમ કરિએ નિરધાર. ૧
વિશ્વ પદારથ ક્ષણિક સુખ, રાજ પાર ધન ધામ;
અક્ષય સુખ આતમ અચલ, મિથ્યા અપર તમામ. ૨

ચોપાઇ

દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઇ, હરિ હર્ષત જન કંઠ લભાઈ;
સમય સમુજિ ધ્રુવ હરિ પદ વંદા, અજ હર ઉર મહિ મર્મ અનંદા. ૧
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુહાઇ;
દેવ સભામહિં હરપ અપારા, સમય સમુજિ હરિ વચન ઉચારા. ૨
રે મમ ભક્ત ભક્તિ ગુણ સાગર, સત્ય શબ્દ તવ વિશ્વ ઉજાગર;
ભક્તિ જ્ઞાન સમ અપર ન કર્મા, સબતે શ્રેષ્ટ શ્રેષ્ટ તર ધર્મા. ૩
સર્વ પદારથ મિથ્યા ભાઇ, પરમ પવિત્ર જ્ઞાન અધિકાઈ;
સર્વ વિષય સુખ ક્ષણ ભંગૂરા, આધિ વ્યાધિ મય દુઃખ ભરપૂરા. ૪
હર્ષ શોક જારત નિત છાતી, વિતરક, તર્ક, હોત ઉત્પાતી;
યાતે જ્ઞાન ભકિત અધિકાઇ, જીવન મુક્ત લાભ જિય પાઇ. ૫
યદ્યપિ કર્મ પ્રધાન બખાના, વિધિ નિષેધ દ્વે નામ પ્રમાના;
શુભ અરૂ અશુભ કરહિ જિય કર્મા, પ્રગટ હોય ફલ ધર્મ અધર્મા. ૬
અજ્ઞ પુરૂષ શઠ કર્મ અનીતી, જ્ઞાની તજે ન ધર્મ સુનીતી;
પ્રબલ વેગ ઇચ્છા સોઈ પૂરણ, ફલહિ સફલ ફલ કર્મ સંપૂરણ. ૭
યાતે પુત્ર સમજ વિધિ સારી, પ્રથમ આશ ઉર લેહુ વિચારી;
માતા પ્રથમ દીન ઉપદેશા, તપ બલ તે મહિ હોત નરેશા. ૮

તેં લખિ મર્મ માતુ મુખ બોલા, રાજ હેતુ તપ કરૂં અડોલા;
મુદિત હોય સારહિ હરિ કાજા, લે વરદાન બનૂં યહાં રાજા. ૯
દ્વિતિય રાજ દેવન કહયો તાતા, તું બોલ્યો મોહિ દેહિ વિધાતા;
કરિ હરિ દર્શ રાજ ફિર કરિ હૂં, જહાં લગિ ધ્યાન વિપિન મહિ ધરિહૂં. ૧૦

દોહા

પુત્ર આશ પૂરણ ભઇ, દર્શન દેવ સમાજ;
શિવ સ્વરૂપ ઉરમેં ધરી, કરહુ નગ્ર નિજ રાજ. ૧
સુફલ ફવે દ્રઢ વાસના, નીતિ સદા અબાધ;
વેદ શાસ્ત્ર નિર્ણય કરી, ધર મુનિ વંદે સાધ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમજિ ધ્રુવ કહ કર જોરી, કૃપાનાથ બુદ્ધી મમ થોરી;
અઘટિત હઠ બાલક શઠ કરહી, માત તાત ઉર દોષ ન ધરહી. ૧
હરિહર ઉમા માત તુમ તાતા, વિકટ ખોટ હઠ કરૂં વિધાતા;
કુતરક તર્ક તાત સન કરહીં, પ્રેત પિશાચ નીચ તન ધરહીં. ૨
વાદ વિવાદ ખુરૂ સન કરહીં, વાયસ, દેહ પ્રલય તક ધરહી;
અલ્પ બુદ્ધિ કા કહું વિચારી, સર્વ ક્રિયા પ્રભુ શકિત તુમારી. ૩
લીલ ઢકયો જલ સર્વ પ્રકારી, જલ અધાર તહુ લીલ વિચારી;
લીલ સમી લઘુ બુદ્ધિ હમારી, બ્રહ્મ પયોનિધિ સતા તુમારી. ૪
યાતે અલ્પ વૃથા કછુ બાની, કૃપા કરહુ મમ નાથ સુજાની;
કર્મ પ્રધાન વિશ્વપતિ ભાખા, સત્ય સત્ય મુનિવર દે સાખા. ૫
નર સુર અસુર પક્ષિ તન ધારી, નિશ્ચય કર્મ ગતિ યહિ સારી;
આશ્રમ ચાર વર્ણ પુનિ ચારી, નિજ નિજ કર્મ દિપે નર નારી. ૬
સર્વ ક્રિયા સો કર્મ સ્વરૂપા, વિધિ નિષેધ વર્ણત જન ભૂપા;
સ્વર્ગ નર્ક કર્મન કરિ પાવે, જો જેહિ કર્મ કરે જહાં જાવે ૭
યા મહિં અલ્પ રંચ નહિ કોઈ, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કહ નિરમોઈ;
યદ્યપિ, નાથ, એક યહાં ભેદા, કૃપાનાથ કીજે નહિ ખેદા. ૮
ઉભય શરીર કર્મ અસ્થાના, કારણ સંચિત કર્મ બખાના;
પ્રથમ કર્મ શુભ ઇચ્છા કરહી, વેદો યુકત ધર્મ અનુસરહી. ૯
ફિર સતસંગ રામ ગુણ ગાવે, રામ ભકિત દ્રઢ પ્રેમ બઢાવે;
શ્રવણ મનન કરહીં નિદિધ્યાસા, જિમ જિમ જિગત મિટે અધ્યાસા. ૧૦

દોહા

હરિહર ભક્તિ પ્રતાપતે, હરે બુદ્ધિ ત્રય દોષ;
ગુરૂ સુબોધ શિષ પાયકે, સહજ હોત નિર્દોષ. ૧
પ્રણુવ મંત્ર પરતાપતે, પ્રગટે પરમ પ્રકાશ;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય કિયો, કો ઠાકુર કો દાસ. ૨

ચોપાઈ

પાંચ, તીન, આઠાં, સુ, બાહર, વ્યાપક રૂપ લખ્યો નિજ જાહર;
પંચ કોશ પર આતમ પાયો, તીન અવસ્થા પાર લખાયો. ૧
તુર્યા તત્વ ગર્ક રહ યોગી, યોગ વિયોગ ન સદા નિરોગી;
ભાસ માત્ર નહિ જગત દિખાવે, જહઁ જહઁ આતમ તત્વ લખાવે. ૨
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ અનૂપા, સુખ મય જ્ઞાનિ ભયો બડ ભૂપા;
મેં તું તર્ક સ્ફુરે નહિ કબહી, નિજાનંદ ભાસે જગ સબહી. ૩
હરિ ગુરૂ કૃપા હરી સહ વ્યાધી, ચિત વૃત્તિ સ્થિર પરમ સમાધી;
ગ્રહણ ત્યાગ મનતે ગઈ ગંધા, સાહજ ભયો સત ચિત આનંદા. ૪
વિધિ નિષેધ દ્વે કરમ નસાવા, જબતે આપ આપકો ભાવા;
ભયો અતંત અભાવ અપારા, તે જન કિમ ભાસત સંસારા. ૫
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવે, સો વિપરીત વસ્તુ કિમ ચ્હાવે;
સુક્ષમ તન ઇચ્છા અસ્થાના, અનલ જ્ઞાન કરિ ભસ્મ સમાના. ૬
પ્રલય કાલ પાવક સમ જ્ઞાના, સંચિત કર્મ જરે અસ્થાના;
મહિ બિન વૃક્ષ કવન વિધિ લાગે, સુક્ષમ વિના સ્ફુરે કિમ રાગે. ૭
જલ બિન લહરિ કવન વિધિ હોવે, સુક્ષમ વિના વિષય કો મોવે;
જહઁ હોવહિ ઉદ્યોત દિનેશા, તહિ તલ તિમિર ન કરહિ પ્રવેશા. ૮
આતમ તત્વ લીન જો યોગી, સો કિમ હોય વિષય રસ ભોગી;
આતમ તત્વ અમર રસ ચાખા, સો કિમ કરે નીચ અભિલાખા. ૯
ભૂંજે બીજ વૃક્ષ કિમ હોવે, પાય સ્વરૂપ વિષય નહિ મોવે;
કર તલ રોમ, ન, નભ દર્શે, જ્ઞાન પાય જન વિષય ન સ્પર્શે. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, જન પાયો નિજ ધામ;
નામ રૂપ નિજ આશરે, મિથ્યા વસ્તુ તમામ. ૧
કહા કહૂં કર્તા પુરૂષ, મો મન જાનત ભેદ;
વિલય કર્મ તવ દર્શતે, જન્મ મર્ણ જિમ ખેદ. ૨

ચોપાઈ

હરિહર દાસ નહી ઉર આશા, સ્વપ્ન માત્ર જગ લખે તમાસા;
રમા રામ મય સબ જગ ભાસે, પદ નિર્વાણ લીન નિર આશે. ૧
દ્વૈત ગયે ફિર દ્વૈત ન આવે, નિજ આતમ અદ્વૈત દિખાવે;
દ્વય અરૂ એક શબ્દ કરિ ગાવે, શબ્દ પરે કહા શબ્દ સુનાવે. ૨
એસો પ્રબલ જ્ઞાન, જેહિ, જનકો, તેવ પદ લીન કીન નિજ મનકો;
કર્મ જ્ઞાન પાવક કરિ નાસા, તવ પદ લીન ભયો નિજ દાસા. ૩
જેહિ જન કર્મ કરે કિમ બાધા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદત સઁવાદા;
તવ મુખ ગિરા વેદ વિધિવરણા, રહે ન કર્મ લીન તવ શરણા. ૪
તીન પ્રકાર શરણ તવ કહિએ, તોરી કૃપા મર્મ યહ લહિએ;
ભય કરિ શરણ તુમારી આવે, ભજન ભક્તિ વશ પાપ નસાવે. ૫
દાસ ભાવ દાસોહં ગાવે, સો જન સહજ સ્વર્ગ પદ પાવે;
સોહં સમજિ કહે નિજ દાસા, તવ સ્વરૂપ મય કરત નિવાસા. ૬
દસમી શ્રેષ્ટ ભક્તિ યેહ ગાઈ, વિદિત વેદ મુનિ વદત સદાઈ;
જેહિ જન કર્મ રહે કહાં દેવા, સર્વ શક્તિ જાનત સબ ભેવા. ૭
યાતે નાથ કૃપા યેહિ કીજે, જિન ઉર આશ રાજ્ય જેહિ દીજે;
હમકો દીન સ્વરાજ્ય સદાઈ, અપર ન ઇચ્છે રાજ્ય કદાઈ. ૮
અજર અમર સુખ રાજ્ય હમારા, નિષ્કંટક સ્વે રહિત વિકારા;
નામ રૂપ જડ જૂઠ પસારા, અલ્પ કર્મ નહિ કામ હમારા. ૯
ભક્ત સકામ નામ તવ ગાવે, વિશ્વ નાથ તેહિ રાજ્ય દિરાવે;
અહો નિશિ દર્શ લાભ હમ રાજી, અલ્પ ભોગ મન ભઈ દુરાજી. ૧૦

દોહા

અક્ષય સુખ આતમ દશા, સર્વ શિરોમણી રાજ;
અપને જનકો દીજિએ, યેહિ રાજ મહારાજ. ૧
ઇચ્છા વર માંગન કહ્યો, સો માગ્યો મહારાજ;
રજ્ન રામ શિર ધારકે, દાસ કરહિ સો કાજ. ૨

ચોપાઈ

જ્ઞાન ગિરા કરિ પરમ સુખારી, પુનિત પ્રેમ ઉપજ્યો ઉરભારી;
ગદ ગદ કંઠ થકિત ભઈ બાની, હરિ ગુરૂ વંદે પાદ સુજાની. ૧
સુનિ ધ્રુવ શબ્દ શંભુ હર્ષાવા, અજ અનંદ નહિ રૂકે રૂકાવા;

યોગી યોગ કલા ધર આવા, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ સુખ પાવા. ૨
સો કિમ અલ્પ રાજસુખ ચ્હાવે, સ્વાન માત્ર સબ વિશ્વ દિખાવે;
નામ રૂપ જડ મિથ્યા જાના, દેહાધ્યાસ તજ્યો અભિમાના. ૩
આતમ ઇતર વસ્તુ નહિ ભાસે, અમિત શ્રષ્ટિ નિજ રૂપ પ્રકાશે;
અપને આપ આપકો ચ્હાવે, આપ આપ મહિં આપ રહાવે. ૪
શંકર ગુપ્ત ગાથ યહિ જાની, ભયે પ્રેમ વશ સહિત ભવાની;
સુર સુરરાજ સભા જન સારે, પ્રેમ વિવશ કર પુષ્પ પ્રચારે. ૫
ધ્રુવ જન લલિત કાંતિ છબિ છાજે, મનુ દ્વિતીય સુરરાજ બિરાજે;
હરિ હર કૃપા કરે જન જેહી, કાલ આદિ જિવ પર્મ સનેહી. ૬
જેહિ જન વિશ્વ કરે કો બાધા, હરિ હર ભક્તિ પ્રણવ જિન સાધા;
કરિ હરિ ભક્તિ જ્ઞાન ધન પાવા, સો જન કાહુ ન ડિગહિ ડિગાવા. ૭
જ્ઞાની ભક્ત વાત ઇક ભાવે, કરે પ્રીત જેહિ સત્ય સુનાવે;
જ્ઞાની ધર્મ પ્રથા નહિ તોડે, નીતી યુક્ત ભયે કોઉ મોડે. ૮
હરિ હર રજ પાય અજ ઇશા, જન સન બોધ ચહત જગદીશા;
આશય ગૂઢ મર્મ જન જાની. અજ બોલે શુભ સમય પિછાની. ૯
હે સુત ભક્ત ગાત સત ગાઈ, જ્ઞાન ગિરા મોહિ અધિક સુહાઈ;
જ્ઞાની કર્મ કરે નહિ એકા, સત્ય સત્ય તવ સત્ય વિવેકા. ૧૦

દોહા

જીવ ભાવ જિનકો ગયો, ભયો રૂપ મહ લીન;
આદ અંત મધ એક રસ, નિશ્ચલ ભયો પ્રવીન. ૧
અનલ પક્ષિ નભમેં રહે, કહા ધરણુસે કામ;
યદ્યપિ ધરણી ઉતરે, ભોજન હિત વિશ્રામ. ૨
કુરંગ પારધિ જાણુ કે, માર્યો બાણુ વિચાર;
ધેનુ વચ્છ તનમે લગ્ગો, ભયો પ્રબલ અનચાર. ૩
પારધિ ઉર ઉપજી દયા, અનલ **જરાએ** બાન;
ક્રિયા ત્યાગ પરિપકવ ભો, છુટયો શર નિર્વાન. ૪

ચોપાઇ

યું જ્ઞાની લખિ સાર અસારા, સમુજિ મર્મ ત્યાગત સંસારા;
ગુરૂ પરતાપ સર્વ ગમ પાવે, સંચિત જ્ઞાન અગ્નિ જરાવે. ૧
જ્ઞાના અગ્નિ પ્રબલ બલ ભારી, સુક્ષમ કર્મ ન રહે લગારી;

ઉલટ વૃત્તિ અપને ઘર આઈ, મિથ્યા વિષય આશ વિસરાઇ. ૨
નિશ્ચય ભયે પર્મ સુખ પાવા, વિશ્વ વ્યાપ નિજ રૂપ દિખાવા;
ભાસ માત્ર જગ રંચ ન ભાસે, નિશ્ચલ પદ લીનો નિરઆશે. ૩
સર્વ પ્રકાર શાંતિ ઉર આઇ, વૃત્તી નિજ સુખ લીન સદાઇ;
નભ સમ વ્યાપક સહજ સ્વરૂપા, સબતે શ્રેષ્ટ લખ્યોં જન ભૂપા. ૪
જીવન મુક્ત યથારથ યોગી, અજર અમર આતમ રસ ભોગી;
સર્વ દેવ હમ જેહિ પદ સેવા, ઉર મહિ ઇષ્ટ દેવ લખિ ભેવા. ૫
યદાપિ પરારબ્ધ તન ધર્મા, તન લગિ કરત રહત સત કર્મા;
છૂટયોં બાણ હાથ કિમ આવે, જિતનો વેગ હોય જહાં જાવે. ૬
સંચિત કર્મ નિખંગ[1] પિછાનો, પરારબ્ધ છૂટયો શર જાનો;
સંચિત કર્મ જ્ઞાન કરિ જરા, પરારબ્ધ તન રહયો અધારા. ૭
જહાઁ લગિ પરારબ્ધ તન સંગા, જ્ઞાની ભોગત રહત અસંગા:
ભોગે પરારબ્ધ હો અંતા, યું ભાખત જન સંત મહંતા. ૮
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને, પરારબ્ધ અપનો નહિ માને;
જીવ ભાવ કીનો દકતાઇ, ચેતન પરારબ્ધ કહઁ ભાઇ. ૯
પરિપક કર્મ શરીર ભૈંગાવે, ચેતન સ્વત: સ્વભાવ સમાવે;
સુખ દુ:ખ હર્ષ શોક તન વ્યાધી, ચેતન નિશદિન રહિત ઉપાધી. ૧૦

દોહા

દેહ, અધ્યાસી, જીવ હિ, સુખ દુખ માનત આપ;
તદાકાર તન્મય સદા, તહઁ લગ પુન્ય રૂ પાપ, ૧
સત મિથ્યા નિર્ણય કરી, ત્યાગયો તન અધ્યાસ;
અહંભાવ આશા ગઇ, શો લહત પદ સંન્યાસ. ૨

ચોપાઈ

દગ્ધ ચીર કિમ રંગ સુરંગા, તન ભાસત તોહુ જ્ઞાન અસંગા;
ચિત્ર ધેનુ કહુ દૂધ ન પાવે, પ્રતિમા ભાનુ તિમિર કિનિ જાવે. ૧
જ્ઞાની તન એસે કરિ જાનો, દૂસર ભાવ હ્રદય નહિ આનો;
કાષ્ટ પૂતરી તંતુ અધારા, ધર્મ તંતુ જન તન વ્યવહારા. ૨
જબ લગ જીવ રહે તન સંગા, ધર્મ ક્રિયા જન કરે અગંગા;
પરારબ્ધ ભાવી બલવાના, સમય કર્મ ધારત જન દાના. ૩
જ્ઞાની પરારબ્ધ અતિ શુધ્ધા, બને કબૂ નહિ કર્મ અશુધ્ધા;

---

૧. ખજાનો

જ્ઞાની દશા સર્વ જિવ ચ્હાવે, હરિહર કૃપા કોઉ જન પાવે. ૪
હાની લાભ હૃદય નહિ આવે, સર્વ જાય યા સર્વ મિલાવે;
જલકી લહેર સર્વ જલ માંહી, લાભ અલાભ નીરકો નાંહી. ૫
બ્રહ્મ ઉદધિ જગ લહેર કહાવે, ઉપજે ખપે દ્રષ્ટિ કહા લાવે;
જ્ઞાની બ્રહ્મ ભયો નિરવાના, સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ પિછાના. ૬
દ્રષ્ટા રૂપ ભયો નિરમોહી, સ્વતઃ વ્યવહાર હોઈ સો હોઈ;
સ્વર્ગ નર્ક ઉર રહી ન શંકા, જહઁ તહઁ દર્શે આપ નિશંકા. ૭
અજર અમર અવધૂત અખંડા, દ્વિતિયા ભાવ વ્રત્તિ-જિન ખંડા;
એસે જન કોઉ રાજ સમરપે, તન મન ધન જિનકો કોઉ અરપે. ૭
જન અવધૂત એક મત ધારા, પરારબ્ધ સો હોત આધારા;
ચુપ મુખ રહે શબ્દ નહિ સારે, નીતિ યુક્ત સબ કામ સઁવારે. ૯
પ્રથાવંત જન પરમ વિવેકો, ચુપ મુખ ભયો રૂપ નિજ પેખી;
વિકરમ કર્મ કરે નહિ કબહી, આતમ રામ લખ્યો ઘટ સબહી. ૧૦

દોહા

યાતે પૂત કુમારથી, ધરો ધર્મ શિર ભાવ;
સમજિ મર્મ ચુપ આપ હો, ધર્મ સુનીતિ સુધાર. ૧
બ્રહ્મ લોક સો માગજે, તો મન રહી ન આશ;
રામ રજા શિર પર ધરો, ધર્મ સનાતન દાસ. ૨

ચોપાઈ

જ્ઞાની ભક્ત જગત અવતારા, નીતી ધર્મ નિભાવનહારા;
નિર ઇચ્છિત કરહી વિધિ કર્મા, કેવળ પ્રબલ કરન જગ ધર્મા. ૧
મિલે રાજ્ય મમતા નહિ ધરહી, માર્ગ ભીખ ફિકર નહિ કરહી;
સુખ દુઃખ હર્ષ શોક નહિ વ્યાપે, નિજ સ્વરૂપ જિન લખ્યો અમાપે. ૨
પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાની, નિજ સ્વરૂપ મય લાભ, ન હાની;
રે હરિ ભક્ત ધર્મ યેહિ ધરહૂ, હરિ હર રજા કાજ અનુસરહૂ. ૩
હરિ હર કૃપા ગાથ કછુ ગાઈ, નિજ ઇચ્છા સો ગાય સુનાઈ;
હરિ હર ભક્ત ગતી કો જાને, કરહિ કાજ અપને મન માને. ૪
હરિ હર ઇષ્ટ દેવ મમ સ્વામી, ઇનકે ભજન હોય નહિ ખામી;
કર્મ કુલાલ દીન કરતારા, ચાર ખાણિ તન રચ્યું અપારા. ૫
કોઇ પાપી કોઇ પુન્ય સ્વરૂપા, નીચ તે નીચ ઉચ બડ ભૂપા;

નિમિત માત્ર યહિ કર્મ કરાઉ, હર્ષ શોક મનમે નહિ લાઉ. ૬
પરારબ્ધ હોવે સો હોઇ, કરિ હ્રન ભજન તરહુ નિરમોહી;
પરારબ્ધ હોવહિ જબ પૂરણ, તનકી ક્રિયા જાય સંપૂરણ. ૭
જબ લગ નીતી કર્મ નિભાવે, ઇનકે ભજન પર્મ સુખ પાવે;
ચતુરાતન કરિ ધર્મ સંવાદા. ઉર મહિ ઉપજ્યો પ્રેમ અગાધા, ૮
હરિ હર સર્વ સભા હરસાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાવા;
પર્મ બોધ સુન સુર નરનારી, તીરથ આદિ પ્રેમ મય ભારી. ૯
મધુવન સર્વ જીવ સુખ પાવા, ભયો જ્ઞાન અજ્ઞાન મિટાવા;
ધ્રુવ સુનિ બોધ ભયો સુખ ભારી, અજ પદ, શીશ દીન કર્ઈ વારી. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ ધ્રુવ ભક્ત જન, વિનય કરત કરજોર;
કૃપાનાથ કરિએ કૃપા, બાલક બકે બહોર. ૧
અતિ પ્રપંચ નૃપકિ ક્રિયા, અતિશય કર્મ કઠોર;
સંગ દોષ વશ ભક્તિ તજ, ગિરૂ નર્કમેં ઘોર. ૨

ચોપાઇ

જય અજ તાત ભક્ત હિતકારી, જો કછુ બને સો કૃપા તુમ્હારી;
હરિહર અજ ત્રય નામ ધરાવો, ક્રિયા ભેદ તહુ એક કહાવે. ૧
હલે ન પત્ર રજન બિન દેવા, તોરી કૃપા લખે જન ભેવા;
મેં મતિ મંદ ચરણ રજ દાસા, રજન હોય જહઁ કરહિ નિવાસા. ૨
ગિરિવર ગુહા કે નૃપ અધિકારા, રજન યુક્ત રહ દાસ તુમ્હારા;
સર્વ પ્રકાર કૃપા પ્રભુ કીની, સંશય શલ સર્વ હરિ લીની. ૩
મમ ઉર એક રહિ નહિ આશા, સુક્ષમ તર્ક કીન સબ નાશા;
યદ્યપિ નાથ ડરૂ મન માંહી, સંગ દોષ અતિ પ્રબલ ગુસાંઇ. ૪
કો અસ શૂરવીર દ્રઢ જ્ઞાની, સંગ દોષ જન કરહિ ન હાની;
કોઉ પલ ઘડી દિવસ કોઉ માસા, કોઉ કેઈ સંમત રહહિ ઉદાસા. ૫
કોઉ કુસંગ વશ જન્મ ધરાવે, અમિત જન્મ યોની ભટકાવે;
તોરી કૃપા મિલે સત સંગા, તજિ કુસંગ કહ રામ નિસંગા. ૬
હરિહર ભક્તિ પ્રબલ અનુરાગા, તો કુસંગ ત્યાગે જગ રાગા;
હો નિસંગ ભજહી ભગવંતા, જન્મ મરણ આવહિ જિય અંતા. ૭
યું કુસંગ મમ નાથ ભમાવે, તાતે દાસ પ્રબલ ગભરાવે;

રાજ કુસંગતિ કર ભંડારા, કેહિ પ્રકાર પ્રભુ ભજન તુમ્હારા. ૮
બિન હરિ ભજન જીવ જગ કૈસા, કૃમી કાક, સૂકર ખર જૈસા;
બિન હરિ ભજન દુઃખી નર નારી, નૃપતિ હોય યા હોઉ ભિખારી. ૯
નીચતે નીચ રામ ગુણ ગાવે, ઉંચતે ઉંચ પરમ પદ પાવે;
વિશ્વ ચરાચર નીચો સોઇ, જેહિ ઉર રામ ભક્તિ નહિ હોઇ. ૧૦

દોહા

જીવ બ્રહ્મકી એકતા, કરિ કુસંગ હો દોય;
યાતે જન શરણું ચહત, ડર લાગત અતિ મોય. ૧
પ્રબલ અવિદ્યા રાજમદ, હોય જ્ઞાન દ્રઢ હીન;
લખે કલેશ જ્ઞાની તજે, તવ પદ ચહે પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

હરિ ચાહત ધ્રુવ નૃપતિ બનાવા, ધ્રુવ લખિ કષ્ટ પરમ દુઃખ પાવા;
કરૂણા વિવશ વિકલ ધ્રુવ ભારી, હરિ ઉર ચંપત વારંવારી. ૧
રે મમ ભક્ત ન હોઉ દુઃખારી, તવ રક્ષક શંકર ભય હારી;
શંભુ ભવાની દર્શન પાયા, જેહિ જન હૃદય લગે નહિ માયા. ૨
જિનકો નામ લેત અઘ નાસા, પ્રગટ લાભ લોચન ધન દાસા;
શિવ શક્તી ઉર ધ્યાન ધરાવે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે. ૩
શિવ સર્વજ્ઞ જપે જન જેહી, અવશ્ય બને જન રામ સનેહી;
યાતે હૃદય ડરો મત ભાઈ, ભજેહિ રાજ્ય કીજે સુખદાઇ. ૪
સુનિયે પુત્ર રાજ નૃપ નીતી, જો કરિકે, તુવ, હોય પ્રતીતી;
રાજ ધર્મ સમ ધર્મ ન દૂજા, અતિ પ્રવિન જિનકો ચેહિ સૂજા. ૫
પતની પીવ પિતા અરૂ પૂતા, ભૂપતિ પ્રજા સ્વામિ અરૂ દૂતા;
આદૂ અપન ધર્મ ન ત્યાગે, સુખ મય જીવન મુક્ત સુભાગે. ૬
દેશ કાલ અવસર મન જાની, સમય કર્મ સત કરે સુજાની;
વેદો યુક્ત કર્મ નિત કરહી, હાની લાભ હૃદય નહિ ધરહી. ૭
અપનો અર્થ જાય ભલ સબહી, ધર્મ હીન ડગ ધરે ન કબહી;
મન મુખ કર્મ કરે નહિ રાજા, અમિત જીવ જગ હોય અકાજા. ૮
યાતે નૃપતિ અપન મન મારી, જો કછુ કરે વિચાર વિચારી;
નિત્ય કર્મ નૃપ પ્રીતિ સદાઇ, ધર્મ પ્રથા નહિ તજે કદાઈ; ૯

ભૂસુર ગૌ ગુરૂ હરિ પદ પૂજા, ઇષ્ટિ દેવ ઉર ભાવ ન દૂજા;
દ્વિજ સદગુરૂ હરિ રૂપ સદાઈ, લે ચરણોદક ઉર હર્ષાઈ. ૧૦

દોહા

નિત્ય કર્મ કરિ નર પતી, દેત દાન અધિકાર;
હેમ હીર હય વસ્ત્ર અન, ગજ રથ સહિત વિચાર. ૧
ધર્મ સનાતન વિશ્વમેં, સો ઉર ધરે અનૂપ;
પ્રજા પ્રતોપે પુત્રવત, સો ભૂપતિ હરિ રૂપ. ૨

ચોપાઇ

મન ઇન્દ્રિય અપને વશ રાખે, નૃપ મુખ વૃથા શબ્દ નહિ ભાખે;
પ્રજા નારિ નિજ સુતા સમાને, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આને. ૧
તર્ક શક્તિ કરિ ન્યાય નિહારે, દંડ કરે નહિ રહિત વિચારે;
ચોર ચુગલ શઠ ઠગ વ્યાભિચારી, અરિ કેસરિ નૃપ હણે નિહારી. ૨
દયા દ્રષ્ટિ ઇનપે નહિ લાવે, જો લાવે નૃપ અધમ કહાવે;
ઇતિને દુષ્ટા પ્રજા દુઃખદાઈ, હણે નૃપતિ ઉર ક્રોધ બઢાઇ. ૩
એ નૃપ ક્રોધ દયા સમ ભાઈ, ઇન પર દયા ન પ્રજા ભલાઇ;
નરપતિ, ધર્મ, નિશા, મહિ જાગે, પુર ચરચા હિત ફિરે સુભાગે. ૪
ઇનમહિ નૃપતિ લાભ અતિ ભારી, બિનહિ પ્રયાસ વિગતિ લહ સારી;
અધરમ ધર્મ અનીતિ રૂ નીતી, કાઢી રાજ પ્રજા કોઉ પ્રીતી. ૫
નિશિ મહિ વાત કરે નર નારી, છુપ કર નૃપતિ સુને વિધિ સારી;
અધમ અનીતિ સમુજિ અટકાવે, જ્યા કરિ ભૂપ અમર પદ પાવે. ૬
મન ઇન્દ્રિય નૃપતી વશ રાખે, પ્રણવ મંત્ર અજપા રસ ચાખે;
અજપા જાપ જપે ॐ કારા, રાજ યોગ નૃપ કાજ સુધારા. ૭
યોગ ભોગ સાધે નૃપ શૂરા, સુલભ મોક્ષ પાવે ફલ પુરા;
પર, ત્રિય, ગમન, કરહિ, જો, રાજા, ધર્મ તપો બલ હોય અકાજા, ૮
ભૂપતિ અંશ અપર ઘર આવે, જન્મ ધાર બદ કર્મ કરાવે;
નરપતિ અંશ સર્વ સુખ ચહાવે, ભાગ્ય હીન કુલ હાથ ન આવે. ૯
દુર આશીશ દેત વો પ્રાની, ગુપ્ત પાપ હોવહિ નૃપ હાની;
યાતે નૃપતિ બુધ્ધિ બલ દાના, ચાતુર, કર્મ, કરે, નહિ આના. ૧૦

દોહા

નર, મહીં, નરપતિ નરહરી, નીતી ધર્મ નિધાન;
ન્યાય પ્રથા, ત્યાગે, નહીં, જ્યાં લગિ તનમે પ્રાન. ૧

ધર્મ સનાતન શિર ધરે, રાજા સો હરિ રૂપ;
મમતા, વશ, નીતી તજે, અવશ્ય ગિરે ભવ કૂપ. ૨

ચોપાઇ

અહો નિશિ નીચ કૃત્ય ચિત ચાહે, પ્રજા ન્યાય પર પ્રીત ન લાવે;
દંડ વિદંડ કરે મન માને, લંપટ ચુગલ લબાર બખાને. ૧
પંડિત વૃધ્ધ કરે ઉપહાસી, કુલટા ચપલ, લગી, પ્રિય, દાસી;
નિપટ ખોટ, નિર્લજ્જ, નિકામી, હૂતી વિવશ ભયો છિતિ સ્વામી[1]. ૨
અપયશ પ્રબલ ભયો સંસારા, ધર્મ સનાતન નૃપ પદ હારા;
કોટિક પ્રજા ન્યાય બિન ત્રાસા, દેખિ દેત ભૂપતિ દુર આશા. ૩
મૂઢ ભૂપ લખિ હર્ષ ધુતારે, અમિત વિઘ્ન કરિ પ્રજા ઉજારે;
ભૂપ ભાગ્ય વશ અધ વ્યવહારા, પ્રજા રાજ વ્યાપા અનચારા. ૪
ચાતુર ગયે રહે સબ પાજી, રાજ પ્રજા મન ભઇ દુરાજી;
વિવિધ પ્રકાર વિઘ્ન હો ભારી, મૂઢ ગજ મહિ કવન સુખારી. ૫
સુખ સંપત્તિ જહાં ધર્મ બિરાજે, ધર્મ નાશ તહાં અવશ્ય અકાજે;
નર સુર નૃપતિ ધર્મ કરિ છાજે, ધર્મ ધુરંધર અધિક બિરાજે. ૬
વિશ્વ ચરાચર ધર્મ અધીના, તુમ સમ ભક્ત ધર્મ મગ ચીના;
તુમ સમ ભક્ત રાજ પદ પાઇ. ધર્મ નીતિ હરિ ભક્તિ બઢાઇ. ૭
રે ધ્રુવ ભક્ત નીતિ નૃપ ગાઇ. ઉભય પક્ષ કરિ પ્રગટ દિખાઇ;
કર્મ નિષેધ નર્ક પદ પાવે, નીતિ નિપુણ નર મોક્ષ સિધાવે. ૮
યાતે મર્મ સમુઝિ ઉર ભાઇ, કરહુ રાજ્ય જગમે સુખદાઇ;
તવ ઉર મોહ લગે નહિ માયા, વિશ્વનાથ શંભુ અપનાયા. ૯
જો તેં વર માગ્યો હરપાઇ, તથા અસ્તુ સુત સુફલ સદાઇ,
જેહિ અવસર ચિંતવે મુહિ બાલા, હરિ હર અજ હાજર તત્કાલા. ૧૦

દોહા

ધર્મ કૃપાલુ નરહરી, કહિ નૃપ નીતી સાર,
હર અજ હર્ષે સુર સભા, જય જય નાદ અપાર. ૧
સમય સમુજિ ધ્રુવ ભક્ત જન, ચાહત પર ઉપકાર;
વિનય કરત કર જોરિ કે, નીતી વચન ઉચાર. ૨

---

૧. રાજા

ચોપાઇ

જય અઘ હરણ કરણ જગ કાજા, દયા દૃષ્ટિ યહઁ દેવ સમાજા;
પરમ પવિત્ર કીન મધુ વનકો, અતિ સંતોષ કીન જન મનકો. ૧
દુર્બલ દાસ, ચરણમેં લીના, કરિ સત બોધ કૃતારથ કીના;
દાસકો દાસ દાસ કરિ દાસા, હરિ આજ્ઞા જહાઁ કરહિ નિવાસા. ૨
આશા માત્ર, નહુ રહી, કૃપાલા, તૃણ કિમ રહે પ્રગટ જહઁ જ્વાલા;
તમ ન ટિકે જિત ભાનુ પ્રકાશા, હરિ હર દર્શ રહે કિમ આશા. ૩
નામ હરે અઘ કષ્ટ વિશાલા, પ્રગટ દીન મોહિ દર્શ દયાલા;
પ્રબલ રોગ આધી અરૂ વ્યાધી, હરિ દર્શન કિમ રહહિ ઉપાધી. ૪
સંચિત કર્મ કીન અબ નાશા, જ્યા કાર નાથ જરા નહિ ત્રાસા;
કેવલ સંગ દોષ ઉર ત્રાસા, યાતે ડરે અલ્પ મતિ દાસા. ૫
યદ્યપિ પ્રબલ ભયો વિશ્વાસા, નરહરિ નાથ હરહિ જન ત્રાસા;
પ્રથમ દેવ કીનો છલ ભારી, કૃપા કીન મમ પર ત્રિપુરારી. ૬
લખિ લઘુ દાસ કૃપા ભલ કીની, પ્રબલ ત્રાસ પલમેં હર લીની;
દ્વિતિય વચન દીનો અઘહારી, કષ્ટ સમય ફિર કરહિ સુખારી. ૭
સર્વ પ્રકાર સુખી મુહિ કીના, કૃપાનાથ કર્યો આશ નવીના,
દીન દયાલ દીન દુઃખ હારી, કરહુ કૃપા દુઃખિ દીન વિચારી. ૮
યે મધુ વિપિન જીવ પશુ જાતી, અપન, સ્વભાવ, પ્રબલ ઉત્પાતી;
વ્યાઘ્ર વરૂ કરિ કેસરિ ભારી, અજગર પન્નગ[1] બાજ દુઃખારી. ૯
અપર જીવ હિંસક, વન, માંહી, પ્રગટ લખો મમ નાથ ગુસાંઇ;
જબતે દાસ વિપિન મહિ આયા, તબતે હિંસક કર્મ ભુલાયા. ૧૦

દોહા

અલ્પ ભોગ નિદ્રા તજી, વિરહ વિવશ રટ રામ;
વૈર ભાવ તજ ભક્તિ વશ, દર્શન ચહે તમામ. ૧
અસ્તિ, ભાતિ, પ્રિય, રૂપ, તુમ, ઘટઘટ જાનનહાર;
દીન દાસ અબ કહા કહે, કરો સોઇ કરતાર. ૨

ચોપાઇ

જગદાધાર વિનય સુન લીજે, કર્મ જરાય કૃતારથ કીજે;
હરિહર અજ ત્રય દેવ પધારો, અવસ્ય નાથ કીજે ઉપકારો. ૧

૧. સાપ

પક્ષી પિપિલ અહી તરૂ સારે, આશ યહિ હરિ આજ ઉગારે;
હરિ હર દર્શન કર્મ વિલાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત સુનાવે. ૨
પાપ અંત બિન કિમ હરિ દર્શન, અંત પાપ હોવે હરિ પરસન;
સંચિત કર્મ ખજાનો ભારી, જ્ઞાન અગ્નિ કરતી સબ છારી. ૩
ભુને બીજ દરખત નહિ હોવે, યું હરિ દર્શન પાપ વિગોવે;
પ્રગટ દેવ ત્રય દર્શન દીના, કિમ કરિ જીવ કર્મ આધીના. ૪
ભૂપ ચરણુ જોહિ ચોર સતાઈ, તો મહીપ કર કહા પ્રભુતાઈ;
સ્પર્શત આગ શીત નહિ જાવે, અનલ શબ્દ મહિમા ઘટિ જાવે. ૫
તિમિર રહ જહાં રવી પ્રકાશા, ભાનુ પ્રતાપ હોય તમ નાશા;
યું હરિ દર્શ પાપ નહિ હરહી, તો તવ ભક્તિ વિશ્વ કો કરહી. ૬
યાતે નાથ કૃપા યહિ કીજે, મધુવન જીવ અમર સુખ દીજે;
કર્મ ભેદ ગુણ સ્વભાવ ભીના, યહિ અવસર સબ ભક્ત પ્રવીના. ૭
રામ ભક્તિ બિન અપર ન કર્મા, નિજ કૃત્ય ત્યાગ્યો સર્વ અધર્મા;
રામ મંત્ર બિન અવર ન આશા, પ્રેમ વિવશ તન ગિને ન ત્રાસા. ૮
તવ દર્શન બિન અવર ન ચહાવા, ખાન પાન તન ભાન ભુલાવા;
સો કરિ દર્શ ભયો સુખ ભારી, દેહ પશુ તન હરહુ મુરારી. ૯
કૃપાનાથ અબ દેર ન કીજે, નિરખિ અબોલ હૃદય મમ છીજે;
પશુ તન ત્યાગ દેવ તન દીજે, કૃપાનાથ યહિ કૃપા કરીજે. ૧૦

દોહા

હરિજન સમ, યા, વિશ્વમેં, કવન ધરે અવતાર;
તન મન ઇન્દ્રિય ત્રાસ દે, કરે અપર ઉપકાર. ૧
ધ્રુવ હરિજન પશુ વિપિન હિત, વિનય કીન કર જોર;
હરિ સન્મુખ લખિ મર્મ કો, પુલકિત ભયો અપાર. ૨

ચોપાઇ

સમજિ મર્મ હરિહર હર્ષાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ અજ કર વર્ષાવા;
જય જયકાર ભર્યો અતિ ભારી, સર્વ સભા લખિ મર્મ સુખારી. ૧
હરિહર અજત્રય સમય વિચારી, કરૂણા મય નિજ ભક્ત નિહારી;
ઇશ્વર અંશ જીવ સબ આદી, મોહ મમત વશ ભયો પ્રમાદી. ૨
કરિ અઘ કર્મ દેહ પશુ પાવા, વિષય વિવશ નિજ રૂપ ભુલાવા;
પનગ પક્ષિ પશુ પામર કોઈ, હરિ હર રટત હરી સમ હોઈ. ૩

યહિ પ્રકાર પશુ મધુવન સારે, ધ્રુવ પ્રતાપ સબ રામ ઉચારે;
સર્વ દેવ પેખી મત યેહી, હરિ હર અજ પલટે પશુ દેહી. ૪
અજ હર ઉમા હર્ષ યેહિ ભાવા, કૃપાનાથ હરિ મર્મ લખાવા;
સમય સમજિ હરિ શંખ બજાવા, જંગમ જીવ શ્રવણ સુખ પાવા, ૫
મધુવન બીચ જીવ તન ધારી, શંખ ધ્રુની જિન, શ્રવણન, સારી;
પશુ તન ત્યાગ ભયે સુર સારે, જય હરિ હર મુખ ગિરા ઉચારે. ૬
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, દેખહુ .રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ;
રામ ભક્તિ કરિ યેહિ પ્રતાપા, મધુવન, પશુકો, હર્યો સઁતાપા. ૭
કોટિક પશૂ દેવ તન પાઈ, ગિરે હરિ પદ વિરદ બડાઈ;
હર અજ પદ લાગત ખેદ ભારી, સો સુખ કહિએ કવન પ્રકારી. ૮
હરિ હર અજ મુખ સુર કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
નૂતન દેવ ગિરે ધ્રુવ ચરણા, પ્રબલ પ્રેમ કહો કહુ વિધિ વરણા. ૯
સમય સમુજિ ધ્રુવ લજ્જા ભારી, સુર વંદે મુહિ પ્રથા વિસારી;
હરિ ગુરૂ મુખ શિષ્ય ચરણ પુજાવે, નીચતે નીચ કર્મ પદ પાવે. ૧

દોહા

હરિ હર ગુરૂ અપમાન કર, શિશ ચાહત કલ્યાન;
તન અભિમાની નીચ જન, ગિરે નર્કકી ખાન. ૧
અહો દેવ દૂરે રહો, મેં પદ વંદુ તોર;
હરિ ગુરૂ સન્મુખ આયકે, કરો ન હાંસી મોર. ૨

ચોપાઈ

રે અભિમાન ડરૂં મેં તુમસેં, કોટિક કપટ કીન તુમ હમસેં;
મેં તુમ સંગ અમિત ભન પાયા, અર્ધ ઉર્ધ્વ ઘટ યોનિ ભ્રમાયા. ૧
આશ્રમ વર્ણ ભયો અભિમાની, હરિ ગુરૂ ભક્તિ ન હૃદય પિછાની;
મેં બડ મેં બડ બહુત બકાવા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ અબ પાવા. ૨
ઇશ્વર અંશ જીવ જગ સારે, કરિ તવ સંગ પ્રબલ દુઃખિ આરે;
તન અભિમાન ગ્રંથિ નહિ છૂટે, યાતે વાર વાર યમ કૂટે. ૩
અંતઃકરણ માંય ઘર કીનો, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મેં લીનો;
ચાતુરકો ચાતુરિ અભિમાના, હાર જીત વશ અતિ હેરાના. ૪
શત્રૂ મિત્ર વિશ્વ જિય મેલો, અમિત ક્રિયા મહિ આપ અકેલો;
કર્મ સકામ કરહિ જિય સારા, જબ લગ તજે ન સંગ તુમારા. ૫

હરિ ગુરૂ સંત ચરણુ મેં લાગા, વિલગ રહો અબ દુષ્ટ અભાગા;
હરિ ગુરૂ કૃપા ભયો નિષ્કામા, તવ પ્રપંચ મેં તજ્યો તમામા. ૬
સત ગુરૂ નારદ જ્ઞાન બતાવા, ઇનકી કૃપા મર્મ મેં પાવા;
ગુરૂ નારદ હરિ હરઅજ સ્વામી, ઇષ્ટ દેવ મમ નાથ નમામી. ૭
ઇન સન્મુખ, સુર મમ પદ લાગા, મેં મોહિ સમજૂ પરમ અભાગા;
પ્રથા હીન કારજ કોઉ કરહી, હરિ હર કોપ અધમ તન ધરહી. ૮
રે અહંકાર વંદુ પદ તોરે, કરહુ ન વિઘ્ન ભક્તિ મહિ મોરે;
વિધિ હરિહર ગુરૂ ચરણ સુહાવે, ઇતર વસ્તુ હમકો નહિ ભાવે. ૯
ધ્રુવ ઉર પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, ગુપ્ત ગાથ લખિ દેવ દુઃખારી;
સુક્ષમ તન અભિમાન અપારા, કિમ હોવહિ કલ્યાણ હુમારા. ૧૦

દોહા

બોધ યુક્ત ધ્રુવ વચન સુન, સુર, સબ, કરત વિચાર;
વર્ણાશ્રમ અભિમાન તે, બહ્યો જાય સંસાર. ૧
હર કૃપાલુ ઉર હર્ષિકે, જન શિર દીનો હાથ;
ધર્મ ધીર પરભા[1] બઢો, યું ઉચરે શશિમાથ[2]. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ ધ્રુવ હૃદય વિચારા, યહિ અવસર નહિ વારંવારા;
સુફલ કરૂં સબ કાજ વિચારી, સન્મુખ આજ બ્રાજ[3] ત્રિપુરારી. ૧
હર પદ પંકજ રજ શિર ધારા, ધ્રુવ જન બોલે સહિત વિચારા;
જય મમ નાથ શંભુ જન હર્તા, તુમ સમકો જગ અપર સમર્થા. ૨
ભક્ત ભીડ ભંજન વિભુ નાથા, જન દર્શન દે કરત સનાથા;
શંભુ ભવાનિ ભક્તિ જન કરહી, ઉભય લોક સુખ સહજ વિચરહી. ૩
મો મન ભયો ભરૂસો ભારી, ધ્યાન રૂકયો મન કૃપા તુમારી;
ભેદી બંક સહજ ઘર પાવા, નિશ્ચય નાથ આપ અપનાવા. ૪
બ્રહ્મરંધ્ર નિશ્ચલ નિરબાની, કૃપા કીન સત શંભુ ભવાની;
દશમેં દ્વાર આપ અપનાવા, શિવ સ્વરૂપમેં સહજ સમાવા. ૫
નિજ પ્રકાશ જહાં અપર ન સંગા, અહોનિશિ આતમ અચલ અભંગા,
અજર અમર સુખ સહજ લખાવા, વિશ્વ નાથ, પતિ શિવ અપનાવા ૬
વિશ્વ નહીં શિવ રૂપ સદાઈ, લખી મર્મ નહિ ભિન્ન કહાઇ;

---

૧. કાંતી. ૨. મહાદેવ. ૩. શોભે છે સામે.

ઇતર ભાવ ઉરમે નહિ આવે, પ્રબલ કૃપા શિવ પ્રગટ દિખાવે. ૭
અબ મન ભયો પ્રબલ વિશ્વાસા, ઉર મહિં ઇતર સ્ફુરે નહિ આશા;
લખિ લઘુ દાસ, હરી, અપનાવા, મન વાંચ્છિત વરદાન દિરાવા. ૮
સ્વારથ આશ સર્વ તજિ ભાગી, હરિહર ચરણુ વૃત્તિ અનુરાગી;
દ્રષ્ટા દેવ રચ્યો સબ મર્મા, વૃત્તિ સ્ફુરે નહિ કર્મ અકર્મા. ૯
માન મહાતમ ચહુ નહિ દેવા, અંતરયામિ, લખો, સબ ભેવા;
વિશ્વ ચરાચર જાનનહારા, તુમ કરિ છુપે ન મર્મ લગારા. ૧૦

દોહા

જનની સન મેં યું કહયો, હરિ લે આવું સંગ;
તર સત માતા દર્શ હિત, ઉર મહિ આશ અભંગ. ૧
માતુ હૃદય અતિ પ્રિય લગે, સુત તર સાત તેહિ હેત;
કૃપાવંત સુત ગોદ લે, પ્રેમ વિવશ પય દેત. ૨

ચોપાઇ

વિશ્વ ચરાચર જે જન દાસા, દર્શન પય ચાહત ઉર આશા;
ભૂખ પિપાસ આશ તન ત્યાગી, કરૂણા વિવશ દર્શ અનુરાગી. ૧
માતકે માત તાતકે તાતા, વિશ્વ તાત તુમ તત્વ વિધાતા;
દીન દયાલ દર્શ જન દીજે, કરિ અઘ કર્મ કૃતારથ કીજે. ૨
વિશ્વ ચરાચર અંતરયામી, સર્વ વસ્તુ સમ નાથ નમામી;
સર્વ જીવ સમ જાનનહારા, નિશ્ચય ભયા પ્રતાપ તુમારા. ૩
યદ્યપિ નર તન જ્ઞાન, વિશેષા, શિવ સ્વરૂપ જાનત નિત શેષા;
તવ પદ દાસ મિલે તવ આઇ, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદત સદાઇ. ૪
દાસ દુઃખી દર્શન બિન દેવા, દ્રષ્ટા દેવ લખો સબ ભેવા;
કૃપા સમુદ્ર કૃપા યહિ કીજે, યે તન તાત દર્શ નૃપ દીજે. ૫
સર્વ પ્રજા દર્શન તવ કરહી, કોટિક જન્મ પાપ પરહરહી;
મમ હિત અતિશય માત દુઃખારી, કરિ તવ દર્શન હોય સુખારી. ૬
જેહિ પ્રતાપ તવ દર્શન લીના, કૃત્ય કીન મમ માત પ્રવીના;
અખિલ નાથ કરિએ ઉપકારા, લઘુ તૃણ પદ રજ દાસ તુમારા. ૭
ભલેહિ નાથ આજ્ઞા કછુ કરહી, સોઇ શિર ધાર દાસ અનુસરહી;
એકા એક જાહિ ઘર દાસા, દર્શ પ્યાસિ જિવ હોહિ ઉદાસા. ૮
પરમારથ સત્તા નહિ હાની, સત્તા સ્વારથ માંહિ ગલાની;

મૂઢ બુદ્ધિ ધરહી મનશંકા, ધ્રુવ હરિ ભેટે નાંય નિશંકા. ૯
મિલત નાથ નિશ્ચય ધર લાવત, વચન દિયો સો અવશ્ય નિભાવત;
અલ્પ વચન જલ્પહિ નરનારી, કૃપાનાથ સોઉ કૃપા તુમારી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ કહિ વચન વિવેક યુત, ભયો પ્રેમ મય લીન;
હરિહર અજ લખિ મર્મકો, નારદ આજ્ઞા કીન. ૧
ઇન્દ્ર અપ્સરા દેવ ગણુ, તીરથ સર્વ સમાજ;
ચઢિ વિમાન ઉર હર્ષિકે, કરે ભક્ત નિજ કાજ. ૨

ચોપાઇ

શંકર રજન સુનત સુર સારે, ભયે પ્રેમ વશ પ્રથા નિહારે;
હરિજન વચન શંભુ હરિ માને, યા હિત ભકતી અધિક વખાને. ૧
ભક્તિ પ્રધાન વિશ્વ મહિં ગાઈ, જીવ તરે નહિ અવર ઉપાઇ;
જન મન મારિ ભજે ભગવંતા, હરિ હાજર જન મુખ શ્રુતિકંતા[1] ૨
હરિ હર પ્રેમ ભક્ત પર પેખી, સર્વ દેવ ઉર મોદ વિશેખી;
ઉત્સવ સમય સમુજિ નરનારી, શામ વેદ ગાવત ધુનિ પ્યારી. ૩
ભક્તિ જ્ઞાન મય શબ્દ અનૂપા. સમજિ મર્મ હર્ષે સુર ભૂપા;
ત્રિવિધ તાલ, મરદંગ, બજાવે, પ્રેમ વિવશ ભક્તી રસ ગાવે. ૪
હર્ષિત સભા દેવ અરૂ દેવી, ઉમગત હૃદય ભક્તિ રસ ભેવી;
રજન પાય નારદ નભ ધાવા, શિપ કલ્યાન સમુજિ સુખ પાવા. ૫
તાત પુત્ર નિજ ગુણુ મય પેખી, ઉર ઉપજત આનંદ વિશેખી;
પિતા પુત્ર ગુરૂ શિષ્ય સનેહા, શુધ્ધ ભાવ વશ રહત વિદેહા. ૬
સુત અરૂ શિષ્ય સપૂત કહાવે, ગુરૂ અરૂ તાત અધિક હર્ષાવે;
જીવ ચરાચરકી યેહિ રીતી, સ્વતઃ સ્વભાવ અંશ પર પ્રીતી. ૭
નાદ બિંદુ દ્વય અંશ અનાદા, સમજેહિ સુજન ન, લખહિ પ્રમાદી;
યહઁ ધ્રુવ તાત માત અરૂ ભાઈ, રટે રામ ઉર અતિ હર્ષાઈ. ૮
પ્રજા પ્રેમ મય સબ નરનારી, નિયમ યુક્ત કહ રામ પુકારી;
પ્રથમ આય નારદ મુનિ બોધા, જ્ઞાન ભક્તિ ઉત્તમ મગ શોધા. ૯
સત્ય રામ જગ જૂઠ સગાઇ, યાતે રામ રટે હરખાઈ;
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત કહિન પ્રણુ કીના, ભ્રાતૃ ભાવ મય પ્રબલ પ્રવીના. ૧૦

---

૧. પતિ

દોહા

ધ્રુવ દર્શન બિન અન્ન જલ, મો મુખ લેહુ ન અહાર;
પ્રાણ પોષ ફલ ફૂલ પય, કેવળ હરિ આધાર. ૧
સકલ પ્રજા નૃપ સુંદરી, યુક્ત નિયમ સબ કીન;
તન મન મિથ્યા સમજિકે, ભયે ભક્તિ પદ લીન. ૨

ચોપાઈ

મુનિ નારદ સબકો સંતોષા, ગતનત પ્રાણ પિયુષ જિન પોષા;
પૂરણ પુન્ય પ્રબલ ફલ તાકો, જ્ઞાની સંત મિલે સંત જ્યાકો, ૧
હરિ હર કૃપા સમજિએ તબહી, જ્ઞાની સંત સંગ હો જબહી;
જ્ઞાની સંત યથારથ બોધે, હો કલ્યાન સોઇ મગ શોધે. ૨
વિધિ વત બોધ કરે નરનારી, સંશય તર્ક હરે વિધિ સારી,
બુધ્ધી દોષ હરે ભય ત્રાસા, ઉર મહિં પ્રગટે પરમ પ્રકાશા. ૩
જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે, હો નિર્દ્વંદ સ્વરૂપ સમાવે;
યાતે વેદ સંત ગુણ ગાવે, રામ કૃપા જેહિ તરત મિલાવે. ૪
નારદ પઠવે દેવ મુરારી, નૃપકો બોધ દીન વિધિ સારી;
નૃપતી નારિ પ્રજા સમુદાઇ, ઉર મહિં આશ મિલે ધ્રુવ આઈ. ૫
સર્વે જન કરૂણા મય ભારી, મુનિ નારદ સુખ કહયો વિચારી:
છઠ્ઠે માસ ભકત ધ્રુવ આવે, રામ કૃપા તોહિ દર્શ દિખાવે. ૬
જહઁ લગી ધર્મ પ્રથા ઉર ધારી, કહો રામ સુખ રહો સુખારી;
કરિ સુબોધ મુનિ હરિ પહું ગયેઉ, સર્વ લોક શાંતી સુખ લયઉ. ૭
એક દશા ખટ માસ બિતાવા, સમય સમુજિ દર્શન જન ચ્હાવા;
આખિર દિવસ દિનેશ પ્રકાશા, ચાતક સમ સબ દર્શ પિપાસા. ૮
દર્શન આશ પ્રબલ ઉર જાગી, કરૂણા વિવશ વિરહ ઉર લાગી;
ખાન પાન ભુલ્યે હરિ ધ્યાના, દર્શન પ્રેમ ભયો બલવાના. ૯
એક એક સનમુખ ઉઠ ધ્યાવે, પ્રેમ વિવશ ધ્રુવ ગાથ બુઝાવે;
દેખા સુના કહો મમ ભૈયા, તન મન અર્પિ પરૂ તવ પૈયાં. ૧૦

દોહા

સર્વ નારિ નર પ્રેમ વશ, ધ્રુવ દર્શન ચિત ચ્હાય;
એક એક બૂજત ફિરે, વિરહ બઢાય બઢાય. ૧
લઘુ ભ્રાતા ઉત્તમ દશા, ઉત્તમ જિનકો નામ;
ઉત્તમ પ્રીતી ભ્રાત પદ, આજ મિલાવહુ રામ. ૨

ચોપાઇ

પ્રબલ પ્રેમ ઉત્તમ ઉર જાગા, ભ્રાત દર્શ ઉર ચહત સુભાગા;
પંચ વર્ષ આયૂ ઉત્તમ જન, રામ ચરણ રાચ્યો ઉનકો મન. ૧
કરની કઠિન કીન અતિ ભારી, ધ્રુવ સમ આપ ભયો તપ ધારી;
અંબુ,[૧] અનાજ ત્યાગ, જન કીના, પત્ર ફૂલ ફલ પય મુખ લીના. ૨
દુર્બલ દેહ કષ્ટ સહ બાલા, રામ ભક્તિ પ્રિય પ્રેમ વિશાલા;
ભજન પ્રતાપ ન સંકટ ધારી, યાતે રામ દર્શ અધિકારી. ૩
સમય સમુજિ સુમતી, ઢિગ આવા, જય જનની કહિ શીશ નવાવા;
પ્રેમ વિવશ નિરખ્યો નિજ બાલા, હર્ષિ ગોદ લીનો તતકાલા. ૪
હૃદય લગાવત વારંવારા, પુલકિ ગાત લોચન જલધારા;
રે મમ પુત્ર વિરહ કિમ ભારી, કહહુ તાત જનની બલિહારી. ૫
કર મુખ ચુંબત વારંવારા, કરહુ તાત કછુ હૃદય વિચારા;
સમય સમુજિ ઉત્તમ જન બોલા, મનકે મર્મ માતુ મુખ ખોલા. ૬
જનની પ્રિય બંધવ કબ ભેટૂં, કરિ દર્શન સંશય મન મેટૂં;
ગુરૂ નારદ ખટ માસ બતાવા, આખિર દિવસ આજહી આવા. ૭
યદ્યપિ ભ્રાત ભવન નહિ આયા, જનની કરિએ કવન ઉપાયા;
ભ્રાતા ભવન આજ નહિ આવે, માતૂ મમ તન તુરત તૃજાવે. ૮
એસી ટેક પ્રથમ કર રાખી, સત્ય કહૂં લખિ નરહરિ સાખી;
હા મમ આજ દર્શ નહિ ભ્રાતા, ધર્મ હીણુ તન રખૂ ન માતા. ૯
પ્રિય બંધૂ નહિ દર્શ દિખાવે, તો તન ત્યાગ પ્રાણુ મમ જાવે;
અસ્ત દિવાકર[૨] તક અભિલાષા, ન, દર્શ, હુવ, તન તજૂં નિરાશા. ૧૦

દોહા

સુમતી સુતકે વચન સુન, હરષી હૃદય અપાર;
તન સબંધ ત્રય લોક મેં, પ્રબલ રચ્યો કરતાર. ૧
રે મમ બાલક બુધ્ધિ બલ, બચપન મેં ભરપૂર;
રામ ભક્તિ પરતાપતેં, ભેટહિ ભ્રાત જરૂર. ૨

ચોપાઈ

હરિ સર્વજ્ઞ સર્વ ઘટ જાને, ભક્તિ ભાવ પ્રભુ પ્રગટ પિછાને;
જો કછુ આશ કરે નરનારી, ઉર પ્રેરક જાનત અઘહારી. ૧

---

૧. પાણી   ૨. સુર્ય

જન ઉર અધિક રહે હરિ દેવા, ગુરૂ પ્રતાપ જાનત જન ભેવા;
હરિજન હર્ષિ રામ ગુણ ગાવે, હરિ હરિજનકી સ્હાય કરાવે. ૨
હરિજન હર્ષિ કરે વિધિ કર્મા, ઉર પ્રેરક દૃષ્ટા તરૂ ધર્મા;
વિશ્વ પતી, બિન પત્ર, ન, હાલે, જિનકી રજા સૂર્ય શશિ ચાલે. ૩
કાલ કે કાલ કાલ કર કરતા, રામ અધિક જન કવન સમર્થા;
એસે રામ ભક્તિ કોઉ કરહી, તેહિ જન કયું નહિ કામ સુધરહી. ૪
એસે રામ શરણ કોઉ આવે, તેહિ જનતે મહાકાલ ડરાવે;
એસો રામ ભજન કોઉ કરહી, સર્વ કાલ સુખ માંય વિચરહી. ૫
ધન જન માત તાત જેહિ જાયો, હરિ વ્યાપક લખિ ધ્યાન લગાયો;
હરિ હિત તન મન કષ્ટ કરાવે, તજિ નાત સમ સન્મુખ આવે. ૬
જન ઇચ્છા કરહી, હરિ કાજા, હરિ જનકી રાખત હરિ લાજા;
હરિ જન ટેક નિભાવ નહારા, સત્ય સત્ય મમ ઉર ઇતિ ધારા. ૭
યાતે પુત્ર ન હોય દુઃખારી, નિશ્ચય આવહિ નાથ મુરારી;
ધ્રુવ મોહિ કહયો હરી લે આવૂં, માત તાતકો દર્શ કરાવૂં. ૮
નિશ્ચય નરહરિ નાથ પધારે, લોક દર્શ લે જન્મ સુધારે;
રાખહુ, પુત્ર હૃદય ઇતિ ધારા, સત્ય સત્ય યેહિ શબ્દ હમારા. ૯
કૃપા નિધાન કૃપા હરિ કરહી, દર્શ દિખાય જન્મ દુઃખ હરહી;
ભકત*ભીડ ભંજન વિભુનાથા, દર્શ દિખાવહિ કરહિ સનાથા. ૧૦

દોહા

નિશ્ચય આવહિ નર હરી, સર્વ દેવ લે સંગ;
સર્વ આશ પૂરણ કરે, સુત કહો રામ નિશંક. ૧
ધર્મા સુતકો ધીર દે, પ્રેમ મગ્ન ભઈ માત;
પ્રેમ પયો નિધિ મીન મન, રામ રટે દિન રાત. ૨

ચોપાઈ

યહાં સુરૂચિ નૃપતી ઢિગ આઈ, વિધિવત પતિ પદ પુજા કરાઈ;
લઈ ચરણોદક વંદન કીના, પ્રબલ પ્રેમ વશ ભઇ પ્રવીના. ૧
વિરહા કુલ લોચન જલ ધારા, સમય સમુજિ કછુ વચન ઉચારા;
જય, પતિ નાથ, અધમ મેં નારી, અધમ કૃત્ય ખોયે ફલ ચારી. ૨
ભકત પુત્ર કીનો અપમાના, કો જગમે શઠ મોય સમાના;
પલ પલ પ્રેરિ રહયો કૃત ભારી, કૃપાનાથ મેં પરમ દુઃખારી. ૩

ગુરૂ નારદ ભક્તી રસ પોષા, જ્યા કરિ કછુ ધાઉ સંતોષા;
છકે માસ હોય ધ્રુવ દર્શન, જહઁ લગિ, રામ, રટો, હો, પરસન. ૪
આખિર દિવસ આજ યેહિ આવા, યદ્યપિ ધ્રુવ નહિ દર્શ દિખાવા;
કવન ઉપાય કરૂં અબ નાથા, અધમ હેતુ મમ રચી વિધાતા, ૫
સર્વ પ્રજા દીનો દુઃખ ભારી, હા, હત, ભાગ, દુષ્ટ મેં નારી;
પ્રેમી પુત્ર આજ નહિ આવે, પ્રાણુ પીંડ મો રહન, ન, પાવે. ૬
હાય ઉપાય કરૂં કો દૂજા, તજું પ્રાણુ નિશ્ચય યહિ સૂજા;
હા મમ નાથ કષ્ટ સુહિ ભારી, ઉત્તમ ત્યાગ ગયો મહ તારી. ૭
ઉત્તમ માતુ દયા નહિ લાવા, એક દિવસ નહિ દર્શ દિખાવા;
ઉત્તમ નિયમ કીન અતિ ભારી, તજું પ્રાણ મિલહી મહતારી. ૮
કવન પ્રકાર પુત્ર મુખ જાવૂં, જે હઠ કરૂં પુત્ર ગુમાવૂં;
નર હરિનાથ પ્રગટ ફલ દીના, જગ અપમાન પુત્ર હરિ લીના. ૯
સમજિ મર્મ અપનો મન મારૂં, જગ દગ્ધ સમ દિવસ નિકારૂં;
મો મન આશ ભઈ સબ નાશા, કર્મ કીન યહિ અજબ તમાસા. ૧૦

દોહા

આજ પુત્ર ધ્રુવ આવહી, તો જીવનકી બાત;
મિહિર[1] અસ્ત, સુત, ના, મિલે, તુરત કરૂ તન ઘાત. ૧
ઉત્તમ માતા અતિ દુઃખી, કર્મ ગતી નિજ ચીન;
હોન હાર, ભાવી, સમજ, ચુપ મુખ રહી પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

વિકલ વિદેહ ભઇ નિજ રાની, સમય સમુજિ બોલે નૃપ જ્ઞાની;
અહો પ્રિયા કિમ ભઈ દુઃખારી, કર્મ ગતી નિજ લેહુ વિચારી. ૧
નિજ નિજ કર્મ કરત પર બોધા, વૃથા કરત કોઉ કોઉ પર ક્રોધા;
હાની લાભ હર્ષ અરૂ શોકા, કર્મ ગતિ લખિ રહો અશોકા. ૨
જો તેં કર્મ પ્રથમ કછુ કીના, ફલે સુફલ સોઉ સમજ પ્રવાના;
અતિ પ્રવીણુ જગમેં જન સોઈ, કર્મ ગતી લખિ રહ ચુપ જોઈ. ૩
રહિત વિચાર યત્ન કોઉ કરહી, કેવળ કષ્ટ કાજ નહિ સરહી;
પંકિલ ફસ્યો હિલાવહિ અંગા, અધિક ફસે અરૂ મરણુ નિશંકા. ૪
યાતે પ્રિયા શોચ નહિ કીજે, સમુજિ કર્મ ચુપચાપ રહીજે;

૧. સુર્ય

જો કછુ કરનહાર કરતારા, હરિ સન કર્મ ન છુપે લગારા. ૫
કર્તા પુરૂષ કર્મ ગતિ જાને, બિન સમજે જિય હોત હેરાને;
દેહ અધ્યાસ પ્રબલ અહંકારા, મેં કર્તા માનત વ્યવહારા. ૬
તન અભિમાન પ્રબલ દુ:ખ ભારી, યા કરિ કષ્ટ લેત નર નારી;
યાતે સમજ સાક્ષિ કરતારા, તજહુ પ્રિયા મન અલ્પ વિચારા. ૭
અવશ્ય આજ આવહિ હરિ નાથા, અપને જનકો કરન સનાથા;
હૃદય ઉમંગ હોત અતિ ભારી, નિશ્ચય મિલહી દેવ મુરારી. ૮
પલ પલ સ્ફુરત પ્રેમકી ગાથા, ધ્રુવ સમેત મિલહી હરિ નાથા;
પ્રિયા આજ કહા કહૂં હમારી, મન જાનત યા દેવ મુરારી. ૯
ચિત મન ઉમગિ દર્શ હરિ ચહાવે, યેહિ અવસર હરિ દર્શ દિખાવે;
પ્રિયા, રામ પૂરણ વિશ્વાસા, અવશ્ય આજ મિલહી લખિ દાસા. ૧૦

દોહા

હરિ દર્શન હિત લાલસા, ભૂપ ભયો બેહાલ;
મુનિ નારદ નભ મારગે, પ્રગટ ભયે તત્કાલ. ૧
અતિ કૃપાલ પરમા લલિત, શુભ કર શોભત બીન;
નીરખિ નયન ચરણા, ગિર્યો, પ્રેમા ભૂપ પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

હરિ ગુરૂ દર્શન પુત્ર વધાઇ, સમજિ મર્મ નૃપ પ્રેમ અઘાઇ;
વિકલ વિદેહ ભયો નૃપ કૈસા, પાયહુ સંત અમર પદ જૈસા. ૧
મુનિ મન પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, શુદ્ધ ભાવ નૃપ દશા નિહારી;
મુનિ નિજ કર મહિપતિ શિર સ્પર્શા, ઉમગ્યો પ્રેમ નયન જલ વરષા. ૨
કર સ્પર્શત નૃપતી જન જાગા, પંકજ રજ શિર ધરત સુભાગા;
અતિ ઉત્તમ આસન બેઠારા, પૂજ્ય કીન પય પાદ પખારા. ૩
ગુરૂ ચરણોદક નૃપ મુખ લીના, ભયો કૃત્ય મન સમજ પ્રવીના;
સમય સમુજિ સુરૂચી પદ લાગી, નિજ ઉર કૃત્ય જરાવન આગી. ૪
સંગ દોષ હોવહિ શુધ પ્રાની, હરિ ગુરૂ મુખ નહિ જાય ગલાની;
વાર વાર ગુરૂ વંદન કીના, ગુરૂ ચરણોદક લીન પ્રવીના, ૫
પુત્ર ગાથ બૂજન ચિત ચાહ્ય, સમય સમજિ ચુપચાપ રહાઇ;
ઉભય પક્ષ ઉર હર્ષ રૂ શોકા, નીચ કૃત્ય કોઉ નાંય અશોકા. ૬
સમય સમુજિ નૃપ હૃદય વિચારા, ખબર હેતુ અનુચર હંકારા;

સર્વ પ્રજા મહિ ખબર જનાઇય, અક્ષય લાભ દર્શ ગુરૂ પાઇય. ૭
ધ્રુવ જનની ઉત્તમ દ્રઢ નેમી, હરિ ગુરૂ ભકત ભ્રાત પ્રિય પ્રેમી;
ગુરૂ આયે ગાથા યેહિ કહીએ, જીવન લાભ દર્શ કરિ લઇએ. ૮
નૃપ આજ્ઞા અનુચર શિર ધારી, ચલ્યો કરન મનુ પ્રજા સુખારી;
જહઁ તહઁ ખબર દિન ગુરૂ આવા, સુનિ શુભ ગાથ પ્રજા સુખ પાવા. ૯
પ્રજા નારિ નર સુનિ ઉઠ ધાવા, ભૂપ ભવન અતિ ભીર જુરાવા;
મુનિ પદ વંદિ પુષ્પ વરસાવે, જેહિ અધિકાર જગે જેહિ જાવે. ૧૦

દોહા

અમિત નારિ નર પદ ગિરે, મુનિ મુખ દે આશીષ;
આજ દિવસ ધ્રુવ સંગ લે, દર્શ દેહુ જગદીશ. ૧
યહઁ ધ્રુવ જનની ધર્મ સુત, ઉત્તમ કહયો સુનાય;
તાત ગૃહે ગુરૂ પદ ધરે, દર્શ લાભ લે જાય. ૨

ચોપાઇ

રે મમ પુત્ર ભયો સુખ ભારી, ગુરૂ દર્શન હો કૃપા મુરારી;
સબતેં શ્રેષ્ટ સફલ દિન સોઇ, જેહિ અવસર ગુરૂ દર્શન હોઇ. ૧
રામ રૂપ સમજે ગુરૂ અપના, સોજિવ મેટે સહજ કલપના;
હરિહર વિધિ ગુરૂકે ગુન ગાવે, ગુનત ગુનત ગુરૂ માંય સમાવે. ૨
વેદ શાસ્ત્ર વરણે ગુરૂ બાની, સમજહિ મર્મ સુજન જન પ્રાની;
સત ગુરૂ શબ્દ ધરે હતિયારા, સો નહિ ધરે વિશ્વ અવતારા, ૩
પૂરવ પુન્ય પ્રબલ પ્રભુતાઇ, ગુરૂ જ્ઞાની મિલહી જેહિ ભાઇ;
કોટિક જન્મ પુન્ય ફલ પાવા, જિનકે ઘર જ્ઞાની ગુરૂ આવા. ૪
એસે ગુરૂ પંકજ રજ સ્પર્શે, વ્યાપક બ્રહ્મ સહજ જહિ દર્શે;
ગુરૂ ચરણો દક નિજ મુખ ધરહી, જીવન મુક્ત કાજ નિજ કરહી. ૫
શ્રોત્ર ધાર વચનામૃત પીવે, મરે ન અમર જુગો જુગ જીવે;
બ્રહ્મ રૂપ નારદ ગુરૂ જ્ઞાની, ઉગરે બોધ અમિત અઘ પ્રાની. ૬
અપનો પુન્ય પ્રબલ નિર્ધારા, રામ કૃપા ગુરૂ ભવન પધારા;
યાતે પુત્ર ચલો ગુરૂ ચરણા, ધન્ય ભાગ અપનો કહા વરણા. ૭
ધ્રુવ ગાથા ગુરૂ સર્વ સુનાવે, સો સુન હૃદય શાંતિ તુહિ આવે;
યાતે પુત્ર ચલો હર્ષાઇ, ગુરૂ દર્શન કરિએ ગૃહ જાઇ. ૮
ગુરૂ ગાથા જનની મુખ ગાઇ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર આઇ;

ઉત્તમ માતુ પ્રેમ વશ જાની, પર્યો ચરણમેં પરમ સુજાની. ૯
અવશ્ય ભ્રાત મિલહિ મો આજા, નરહરિ નાથ સુધારહિ કાજા;
સમુજિ મર્મ અતિશય સુખ પાવા, જોરિ ઉભય કર વચન સુનાવા. ૧૦

દોહા

સુત બોધે કલ્યાન હિત, વિમલ હૃદય ધન માત;
મેં મતિ મંદ વિવેક બિન, એક ટેક અટકાત. ૧
ભ્રાત દર્શ બિન માતુ મુખ, પ્રથમ ન દેખું જાય;
ગુરૂ સન્મુખ પ્રણ યે કિયો, વચન રહયો અટકાય. ૨

ચોપાઈ

ધન્ય માતુ સત ગાથ સુનાઈ, તવ ઉપદેશ સર્વ સુખદાઈ;
ગુરૂ નારદ સમ કો જન જ્ઞાની, જેહિ પદ સ્પર્શિ હોય અઘ હાની. ૧
એસે સંત દર્શ અઘ જાવે, પૂરણ ભાગ્ય જાહિ ઘર આવે;
જનની અલ્પ બુધ્ધિ કહા જાનં, સુની સુનાઈ બાત બખાનં. ૨
યદ્યપિ માત તાત ગુરૂ દર્શન, નિશ્ચય નાથ શંભુ હરિ પરસન;
માત તાત ગુરૂ કરી અપમાના, અવશ્ય ગિરે નર નર્ક નિદાના. ૩
જનની આજ કાજ ભો ભારી, રખહિ લાજ મમ દેવ મુરારી;
ગુરૂ દર્શન યહાં વચન તુમારો, નિજ હઠ તજે ન ચિત હમારો. ૪
ધ્રુવ દર્શન હિત હઠ મન ભારી, પ્રથમ ન કરૂં દર્શ મહતારી;
પીંડ પ્રાણ હોવહુ ભલ ન્યારા, યદ્યપિ તજૂ ન જો પ્રણ ધારા. ૫
ખાન પાન ધ્રુવ દર્શન લારે, ભલે જાય તન નેક અધારે;
પિંડ પ્રાણ લગ તજૂ ન ધર્મા, ક્ષત્રી મર્મ સનાતન કર્મા. ૬
કષ્ટ વિવશ સત કર્મ ભુલાતા, જેહિ જન મરણ ભલો જગ માતા;
ધર્મ હીણ જીવન જન કૈસા, કૂકર કાક પશૂ તન જૈસા, ૭
તવ આજ્ઞા મેટૂ મેં માતા, અવશ્ય નીચ ગતિ દેહિ વિધાતા;
દ્વિતીય ગુરૂ દર્શન નહિ જાઉં, ઘોર પાપ વશ નર્ક સિધાઉં. ૮
ફલ વિપરીત મિલે મો આજા, શઠ હઠ કરિ મો અવશ્ય અકાજા;
યદ્યપિ માતુ અધમ મન મોરા, તજે ન નિજ હઠ દુષ્ટ કઠોરા, ૯
યાતે પ્રથમ દર્શ ધ્રુવ પાઉં, પાછે હૃપ માતુ પદ જાઉં;
જબ લગિ ભ્રાત દર્શ નહિ પાવે, તબ લગ મમ હઠ રામ નિભાવે. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ પયોનિધિ સત ગુરૂ, રહે સર્વ ઘટ છાય;
શઠ હઠ શિશુ સુત સમજિકે, દર્શ દેહિ મો આય. ૧
પર્મ દયાલૂ માતુ મમ, ગુરૂ દર્શન ભલ જાહુ:
ભ્રાત ગાથ સતગુરૂ કહે, જનની વેગ સુનાહુ. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, સમય વચન સમજિ મહતારી;
ઉત્તમ પ્રણુ નહિ તજે વિવેકી, ક્ષત્રી ધર્મ સનાતન ટેકી. ૧
ધર્મ સનાતન તજે ન કબહી, ધર્મ પ્રીય ક્ષત્રી ઓ સબહી;
તન અરૂ પ્રાણુ રહે દ્વય સંગા, ક્ષત્રી ધર્મ ન તજે અભંગા. ૨
દર્શન ભ્રાત હેત હઠ પૂરા, તજે ન ઉત્તમ ધર્મ સબૂરા;
શઠ નારી બાલક અરૂ યોગી, નિજ હઠ તજે ન પ્રાણુ વિયોગી. ૩
ઉત્તમ હઠ કરહી હરિ પૂરણુ, સર્વ સાક્ષિ મમ નાથ સંપૂરણુ;
ભક્ત ભીડ ભંજન હરિ દેવા, જગદાધાર લખે સબ ભેવા. ૪
ધર્મ અવસ્થા દ્વય હઠ બાલા, તજે ન તજિ ચલિએ તત્કાલા;
શુભ કારજમેં દેર ન કીજે, આયૂ વખ્ત અમોલખ છીજે. ૫
સમય સમુજિ ધ્રુવ માતુ સયાની, ગવન કીન શિશુ શિર ધર પાની;
રે મમ પુત્ર ગુરૂ પદ જાઉ, દર્શન લાભ પાય ફિર આઉ. ૬
ધ્રુવ હિત ગાથ કહે ગુરૂ દેવા, સો સબ આય કહુ તુવ ભેવા;
યા નરહરિ તવ નેક નિભાવે, ધ્રુવ સમેત હરિ દર્શ દિખાવે. ૭
મેં જાઉં તું શિવરણુ કીજે, રામ રજા અપને, શિર લીજે;
ઉત્તમ જનની શીશ નમાવા, ચલી માતુ મન અવસર પાવા, ૮
ગુરૂ દર્શન હિત અતિ હર્ષાઈ, મોક્ષ લાભ લખિ ગુરૂ ઢિગ આઇ;
કરિ ગુરૂ દર્શ પર્મ હર્ષાઇ, વંદિ ચરણુ રજ શીશ ચઢાઈ. ૯
લે ચરણોદક જનમ સુધારા, પુલકિ ગાત લોચન જલધારા;
સાધિ પ્રથા પતિ કે પદ લાગી, ચરણુ પખારે પર્મ સુભાગી. ૧૦

દોહા

પ્રથાવંત પૂરણુ દશા, રામ નામ ઉર પ્રેમ;
ધર્મ નીતિ ચૂકે નહિ, પ્રબલ પ્રીય નિત નેમ. ૧
ગુરૂ પૂજા નૃપતી કરી, વિધિવત પ્રેમ બઢાય;
દીન બંધુ દુઃખ હરણુ હિત, દર્શન દેનેહુ આય. ૨

ચોપાઈ

જય ગુરૂ રાજ કૃપા ભલ કીની, સમય, સમજિ, શુધ્ધી મમ લીની;
કૃપાનાથ બોધે ખટ માસા, ધ્રુવ મિલહી નહિં હોહુ ઉદાસા. ૧
ધર્મ કર્મ શુધ્ધી દી સારી, નિભે આજ તક કૃપા તુમારી;
પ્રજા નારિ નર મેં તવ દાસા, ભજન ભાવ હરિ દર્શન આશા. ૨
ગુરૂ આજ્ઞા ખટ માસ વિતાવા, અવશ્ય દિવસ દર્શન તવ પાવા;
પ્રજા નારિ નર સર્વ દુઃખારી, ધ્રુવ દર્શન હિત ત્રાસ કરારી. ૩
અવશ્ય, સમય, દર્શન, ગુરૂ દીના, દ્રવત ઉદધિ તરણિ તટ લીના;
સૂકત નાજ મિલ્યો જિમ પાની, ભયે મુદિત મુનિ ગુરૂ મુખ બાની. ૪
કૃપાનાથ ગુરૂ વિનય સુનીજે, મમ, અપરાધ, ક્ષમા પ્રભુ કીજે;
જય ગુરૂ દેવ કહો ધ્રુવ ગાથા, ભાવિ વિવશ કછુ કીન વિધાતા. ૫
તજ્યો પ્રાણ કે, હૈ, તન ધારી, મિલ્યો કાલ કહુ મિલહુ મુરારી;
તપ બલ બઢયો કે પાપ બઢાવા, દુષ્ટા ભયો કે જન પદ પાવા. ૬
કુયશ કીન કે સુયશ સુહાવા, ભક્ત ભયો, કિ, ભોગ, મન ભાવા;
બઢી આશ કે આશ નિવારી, તન મન દમે, કિ, વિચલ વિહારિ. ૭
તન આભાસ, ટકે, કહું ત્યાગા, કાં વિષયા વશ ભયો અભાગા;
સત્ય ગાથ બોધહુ ગુરૂ સ્વામી, તુમ સર્વજ્ઞ નમામિ નમામી. ૮
જો કછુ બની પ્રગટ અબ કીજે, સત મિથ્યા મન મર્મ લખીજે;
લાયક હોય કરે કછુ આશા, નહિતર તજે તુરત મન ત્રાસા. ૯
અધમી પુરૂષ દર્શ કયા કાજા, ધર્મ નીતિ માંહ હોય અકાજા;
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, અતિ સબંધ, યેહિ રચ્યો મુરારી. ૧૦

દોહા

અતિ સબંધ ત્રય લોકમેં, નિજ જાતી પરિવાર;
યદ્યપિ ધર્મ વિરોધિકો, તજત, ન, કીજે વાર. ૧
ધર્મ સનાતન શિર ધરે, ચાર વર્ણ નર નાર;
જિનકી પદ રજ વંદિકે, પ્રગટ હરી અવતાર. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત વાત સત્ય કહિયે, કૃપાનાથ વિનતી સુન લહિયે;
સત્ય સત્ય કરિયે ઉપદેશા, જ્યા કરિ હો ઉર દુર અંદેશા. ૧
સર્વ પ્રજા ઉપકાર કરીજે, પલક એક સંવત સમ છીજે;

પ્રેમી ભક્ત પ્રાણુ કર ધારા, તજત અપન તન કરે ન વારા. ૨
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત કીન પ્રણુ ભારી, નેક નિભાવહિ દેવ મુરારી;
ભાનુ અસ્ત તક ધ્રુવ નહીં આવે, નિશ્ચય, નિજ, તન, પ્રાણુ, ગુમાવે. ૩
કૃપા નાથ ગુરૂ કહો સુનાઈ, હરિહર અજ કછુ બાત બનાઇ;
કર્મ પ્રધાન હોઈ સો હોઈ, યા મહિં તર્ક કરે કહો કોઈ. ૪
કર્મ ગતી મુખ સબ જિવ હારે, સમજિ મર્મ ચુપચાપ બિચારે;
તન મન ધન સબ રામ સમરપા, ઇનિકે સમજ ઇનકો અરપા. ૫
સર્વ પદારથ, ઉનકી માયા, કૃપાનાથ ગુરૂ કહિ સમજાયા;
હરિ પંકજ રજ હમ શિર ધારે, જો હમ કરે સો રામ અધારે. ૬
સર્વ ક્રિયા પ્રેરક વિભુ નાથા, જો કછુ કરે સુ ઉનકે હાથા;
સર્વ સભા નૃપ વચન સુનાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૭
નૃપ ઉપજ્યો વૈરાગ અપારા, લોચન ઉભય પ્રેમ જલ ધારા;
રામ રામ નૃપ ગિરા ઉચારી, મુનિ નારદ સમજે વિધિ સારી. ૮
સમય સમજિ બોલા મુનિ જ્ઞાની, ધન્ય ભૂપ તવ વચન પ્રમાની;
ન્યાય યુક્ત ભાખે સબ બેના, ધર્મ વિવેક ભયો સુખ ચેના. ૯
તન સબંધ કછુ રંચ ન રાખા, ધર્મ વિવેક વચન સત ભાખા;
સુનિયે ભૂપ કીન ધ્રુવ કરણી, ધર્મ પવિત્ર કહૂં કછુ વરણી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ધર્મકી બાત કછુ, નૃપતી કહી ન જાય;
ચિત્ર ખિંચ્યો મમ ચિત્તમેં, હૃદય ન પ્રેમ સમાય. ૧
ધ્રુવ ગાથા અતિશય અગમ, રૂક મન ચિત ધી સાથ;
હો પ્રસન્ન હરિહર મિલે, સુતકો કીન સનાથ. ૨

ચોપાઇ

સબતે શ્રેષ્ટ નૃપતિ યહિ ગાથા, ધ્રુવ આવત સબ દેવ સઁગાથા;
સુર તરૂ કામધેનુ સબ સંગા, તીર્થ સર્વ યમુના અરૂ ગંગા. ૧
તીન કોટિ જિવ મધુવન તારા, સો મુખ રામ રટે ઇકિ ધારા;
સો સબ સંગ લીન તવ બાલા, યેહિ ક્ષણુ પ્રગટ હોય તતકાલા. ૨
ધન્ય ભૂપ કહા ભાગ્ય બડાઈ, કહૂં કવન વિધિ કહ્યો ન જાઈ;
ધન્ય માતુ એસે સુત જાયા, કોટિ જીવ કલ્યાણુ કરાયા. ૩
ચાહહિ લોક લાભ જિવ યેહી, સર્વ ત્યાગ હો રામ સનેહી;

માત તાત સુત યેહિ મગ લાગા, ભજહિ રામ સોઉ પર્મ સુભાગા. ૪
નર તન રતન લાભ યહિ રાજા, ભજન ભક્તિ સારે નિજ કાજા;
પ્રબલ પ્રેમ વશ રામ પુકારે, સો જિવ સુલભ તરન સંસારે. ૫
રવિ નરહરિ જેહિ હૃય પ્રકાશા, અતિ અજ્ઞાન તિમિર હુવ નાસા,
રામ મંત્ર ચિંતામણી પાવે, દુઃખં દારિદ્ર સર્વ મિટ જાવે. ૬
જન્મ મરણુ જાલિમ દુઃખ યેહા, સહજ મિટે જહાં રામ સનેહા;
માયા જનિત રાગ અરૂ દ્વેષા, રામ રટત ઉર રહે ન લેશા. ૭
તૃષ્ણા તર્ક જીવ જગ ત્રાસા, રામ હૃદય જહાં રહે ન આશા;
વિશ્વ પદારથ જૂઠ દિખાવે, વ્યાપક રામ એક મન ભાવે. ૮
રામ રટત છૂટે સબ આશા, મૃગ તૃષ્ણાવત જગત તમાસા;
નામ રૂપ માયા જડ ભાસે, આદિ અંત મધ રામ પ્રકાસે. ૯
આતમ તત્વ અક્ષય સુખ ભોગી, યા સમ અપર કવન જગ યોગી;
જીવન મુક્ત લાભ જિન પાયા, આપ આપ મહીં આપ સમાયા. ૧૦

દોહા

અમર લાભ આતમ દશા, ધ્રુવ પદ પાયો શેષ;
હરિહર અજ વંદત સદા, નૃપ કહા કહૂ વિશેષ. ૧
બ્રહ્મ રૂપ ભક્તી વિવશ, પ્રીય પ્રબલ જલ મીન;
ગુપ્ત ગાથ હરિ હર લખે, ભયે ભક્ત આધીન. ૨

ચોપાઇ

નવ કરૂણા લખિ નરહરિ નાથા, પઢ્યો મોય કરન ધ્રુવ ગાથા;
ઘટ ઘટ પ્રગટ રમે સુર સ્વામી, સર્વ સાક્ષિ હરિ, અંતર યામી. ૧
તુમતે આદિ સર્વ નર નારી, ધ્રુવ દર્શન બિન પરમ દુઃખારી;
દીન બંધુ હરિજન દુઃખ હરતા, રામ કામ કારજ જન કરતા. ૨
ઉંચ નીચ હરિ હર ગુન ગાવે, ગિને ન જાત તુરત અપનાવે;
હરિ હર એક ભક્તિ કરિ નાતા, અપર સબંધ ન ગિનત વિધાતા, ૩
ભક્ત હેત પ્રગટે વિભુ નાથા, કરહિ કાજ કછુ ભક્ત સુહાતા;
તુમ હરિ ભક્ત વિયોગ દુઃખારી, યાતે પઠયો મોહિ અઘહારી. ૪
હરહુ કષ્ટ મન શોચ ન લાવો, રામ મંત્ર અપને મુખ ગાવો;
એક ચિત્ત ધરિયે હરિ ધ્યાના, દર્શ દિખાવહુ કૃપા નિધાના. ૫
દૃઢ વિશ્વાસ રામ ગુણ ગાવે, ધ્રુવ હરિ નિશ્ચય દર્શ દિખાવે;

સત સિધ્ધાંત છુપા નહિ ભાઇ, પ્રગટ તોય ફલ દેહિ દિખાઇ. ૬
યાતે રામ ભક્તિ અધિ કાઇ, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વંદ સદાઇ;
ભજન ભક્તિ સમ અપર ન કર્માં, કોટિક કષ્ટ હોય ચિત્ત શર્માં. ૭
ભક્તિ ભજન બિન મુક્તિ ન ભાઈ, ગેહિ સિધ્ધાંત અપેલ સદાઇ;
રે મમ ભ્રાત સર્વે નર નારી, તવ હિત આવત દેવ મુરારી. ૮
સુમતી ઉદર રતન જન આવા, અમિત જીવ અક્ષ પદ પાવા;
જન સમ જન્મ ધરે કો દૂજા, નર સુર હર્ષિ કરે જન પૂજા. ૯
રામ રૂપ સમજહિ સંસારા, જન મુખ બોધ ચહે જિવ સારા;
સરલ સુબોધ માન મદ હીના, કરન જીવ કલ્યાન પ્રવીના. ૧૦

દોહા

એસે જન જનની જણે, જન સમાજ જગદીશ;
અમિત પતિત પાવન કૃપા, મહા ઈશિકો ઈશ. ૧
જીવન મુક્ત, યથારથી, જંગમ તીરથ જાન;
અકરણ કરણ અનાદિ કે, જન સમ અપર ન જાન. ૨

ચોપાઇ

હરિ જન ગુન વર્ણત હરિ દેવા, ભયે પ્રેમ વશ સમજ સુભેવા;
સન્મુખ વૃત્તિ રામ ગુન લાગી, સંત શિરોમણિ પ્રેમ, સુહાગી. ૧
નારદ દશા નિરખિ નર નારી, પ્રેમ વિવશ લોચન ભરિ વારી;
ધ્રુવ સત ગાથ સર્વે મન ભાઈ, સમજિ મર્મ મન વૃત્તિ રૂકાઈ. ૨
અક્ષય અનંદ ભયો તહિ વારા, જહાં લગિ વૃત્તિ રહી ઇક ધારા;
જેહિ અવસર વૃત્તિ તેહિ રૂપા, તદાકાર આનંદ અનૂપા. ૩
જગદાકાર હોય જગ દેખે, સન્મુખ હો આતમ નિજ પેખે;
અક્ષય લાભ લેત નિજ અંદર, નામ રૂપ ભાસ્યો નિજ મંદિર. ૪
અચલ લાવ,[1] ચંચલતા ત્યાગે, તદાકાર નિજ રૂપ સુભાગે;
જબ લગ વૃત્તિ રહે ઈક ધારા, પદ અવાચ્ય સુખ અગમ અપારા. ૫
સબતે શ્રેષ્ટ સ્વતંતર યોગી, અમર લાભ આતમ રસ ભોગી;
સમય કર્મ અવસર જબ આવે, હો ચંચલ ઉર તર્ક બઢાવે. ૬
પરારબ્ધ તન વૃત્તિ મિલાવે, નાના જગત વિષય મન ભાવે;
ક્ષણિક, ભોગ, વિષયા, રસ ચાવે, યદ્યપિ સ્થિર બિન સુખ નહિ આવે. ૭

૧. લ્હાવા લાભ

રૂકે વૃત્તિ આનંદ અપારા, સત મિથ્યા જન કરે વિચારા;
ક્ષણિક લાભ વિષયા રસ કહિયે, બ્રહ્મા કાર અમર સુખ લહિયે. ૮
ભૂપ પ્રજા સબ ભયે સુખારે, સુની ધ્રુવ ગાથ વૃત્તિ ઈક ધારે;
જીવન લાભ લીન નર નારી, ભયે ચિત્ર સમ ભાન વિસારી. ૯
રામ ચરણ વૃત્તી જિન લાગી, ઈનતે ઈતર કવન બડ ભાગી;
સંસ્કાર, વૃત્તી સ્ફુરિ આઈ, જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુનાઈ, ૧૦

દોહા

ભૂપ પ્રજા સુખિયા ભયે, આવત ધ્રુવ હરિ નાથ;
હાંમિ વિલાપ, ન, ચિત્ર સમ, સુરુચિ ચિત શરમાત. ૧
ધ્રુવ જનની એકો દશા, રામ મંત્ર ચિત્ત ન્હાત;
કરે કરાવે આપહી, વ્યાપક નરહરિ નાથ. ૩

ચોપાઈ

સમય સમુજિ મુનિ શોચ વિશેખા, નૃપ લઘુ પુત્ર નયન નહિં દેખા;
મુનિ નારદ બોલે સુન રાજા, ઉત્તમ કિમ આયે નહિં આજા. ૧
કારન કવન કુંવર નહિ આવા, કવન હેતુ ઉત્તમ અટકાવા;
લાવહુ વેગ દિખાવહુ બાલા, ધ્રુવ દર્શન જિન પ્રેમ વિશાલા. ૨
પ્રેમિ પુત્ર હમ ગોદ બિઠાવે, વિધિવત ભ્રાત ગાથ કછુ ગાવે;
ભ્રાતુ હેત પ્રણ પ્રાન કરારા, દુર્લભ ભ્રાતૃ ભાવ સંસારા. ૩
ભ્રાત ભ્રાત હિત કષ્ટ ઉઠાવે, જીવન સુયશ મુક્તિ પદ પાવે;
ભ્રાત ભ્રાત ભુજ પ્રગટ કહાવે, બન્ધુ બંધુ કર કષ્ટ હટાવે. ૪
ભ્રાત ભ્રાત હિત તન મન અરપે, પ્રબલ પ્રેમ વશ સર્વ સમર્પે;
ભ્રાત ભ્રાત ત્યાગે નહિ કબહી, તન ધન જાય ભલ સબહી. ૫
એક અંશ ઉપજે દ્વય ભાઈ, ભ્રાતૃ ભાવ નહિ જાય કહાઈ;
માત તાત ભગની પ્રિય ભ્રાતા, પ્રબલ પ્રેમ યેહિ રચ્યો વિધાતા. ૬
ઈનિમે કપટ કરે જન કોઈ, પાપી પ્રબલ અધમ ગતિ હોઈ;
ઉત્તમ પ્રેમ અનાદી ઈનકો, હરિહર કૃપા મર્મ યેહિ જિનકો. ૭
ભ્રાતૃ ભાવ શુભ ગુણ જે કહિએ, સરલ સહજ ઉત્તમ તન લહિયે;
ઉત્તમ ઉત્તમ નીતિ નિભાઈ, યાતે પ્રિયે મોય અધિકાઈ. ૮
ધ્રુવ જનની અવસર યેહિ ચીના, જોરિ ઉભય કર કહત પ્રવીના;
ઉત્તમ ગાથ સુનહુ અઘહારી, શિશુ શઠ હઠ કીની અતિ ભારી. ૯

તવ મુખ પ્રથમ બાલ પ્રણ ધારા, સો નહિં ચૂકયો એક લગારા;
જલ અહાર ત્યાગ્યો મમ બાલા, ભ્રાત હેતુ તન કષ્ટ કરાલા. ૧૦

દોહા

તન સુકાય પિંજર કિયો, રૂદન કરત દિન રાત;
રામ રામ કહ હે હરી, વેગ મિલાવહુ ભ્રાત. ૧
ગુરૂ આવન સુન દર્શ હિત, ઉગ્ર પ્રેમ ઉર ત્રાસ;
ધ્રુવ બિન ચલૂ ન, માતુ મુખ, યાતે મિલ્યો ન દાસ. ૨

ચોપાઇ

ભાવી પ્રબલ કરે કહા દેવા, તુમ સર્વજ્ઞ લખો સહ ભેવા;
મેં સુત ત્યાગ ચલી તવ ચરણા, ઉત્તમ ત્રાસ ભઈ કહા વરણા. ૧
ગુરૂ દર્શન ઉર પ્રેમ વિશાલા, એક નેક અટકયો તન બાલા;
વિરહ વિકલ મુખ વચન ન આવા, ગુરૂ પદ વાર વાર શિર નાવા. ૨
વિકલ વિદેહ વચન ઇકિ ભાખા, કરે ન પ્રગટ ગોય મન રાખા;
ગુરૂ કરૂણા મય દીન દયાલા, પદ રજ સમજિ દર્શ દે બાલા. ૩
ગુરૂ સર્વજ્ઞ લખો વિધિ સારી, કિમ કરિ કહૂ અલ્પ મતિ મારી;
કૃપાનાથ ગુરૂ કૃપા કરીજે, લખિ લઘુ દાસ દર્શ જહિ દીજે. ૪
અલ્પ મતી બાલક હઠ કરહી, યદ્યપિ તાત દ્વેપ નહિં ધરહી;
પિતા પુત્ર ગુરૂ શિષ્ય સનેહા, એક સ્વરૂપ દિપે દ્વય દેહા. ૫
અપર સનેહ સર્વ મય સ્વારથ, ગુરૂ સનેહ કેવળ પરમારથ;
યાતે નાથ સ્વરૂપ પિછાની, દર્શ લાભ દીજે જન જાની. ૬
ગુરૂ બિન શિષ્ય હરે કો ત્રાસા, દીન શીશ સતગુરૂ વિશ્વાસા;
અપર કૃપા ઉલટો ફલ પાવે, સતગુરૂ કૃપા સ્વરૂપ સમાવે. ૭
અપર કૃપા જિય જન્મ ધરાવે, સતગુરૂ કૃપા અમર પદ પાવે;
અપર સંગ કરિ જીવ અલૂઝન, સહજ તરે જેહિ ગુરૂ પદ પૂજન. ૮
અપર શબ્દ ઉપજે જિવ રાગા, સતગુરૂ શબ્દ પ્રબલ વૈરાગા;
અપર સનેહ વૃત્તી બાહિર મુખ, જ્યા કરિ હોત પ્રબલ, આતમ, દુઃખ. ૯
સતગુરૂ શબ્દ પ્રીતિ કોઉ કરહી, અધમતે અધમ સહજ, ભવ, તરહી;
હરિ મન હર્ષ દર્શ શિશુ દીજે, કૃપાનાથ ગુરૂ કૃપા કરીજે. ૧૦

દોહા

સરલ, ચિત્ત, સુમતી સુશિલ, સુત હિત વિનય સુનાય;
ગુરૂ પદ રજ નિજ શીષ ધર, હૃદય ન પ્રેમ સમાય. ૧

સુરૂચી સુમતી વચન સુન, વ્યાકુલ ભઇ અપાર;
લજ્જિત હો રોવન લગી, કર્મ વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઇ

તેહિ અવસર નારદ મુનિ જ્ઞાની, સમય સમુજિ બોલે પ્રિય બાની;
રે મમ પૂત્રિ ન હોહુ બેહાલા, જો કછુ કરે સો રામ કૃપાલા. ૧
કરે ન જીવ કરે કર તારા, નીતી યુક્ત સર્વ વ્યવહારા;
વિધિ નિષેધ નીતી દ્રય સ્થાપી, અતિશય પ્રબલ, ન, શકે, ઉથાપી. ૨
જો જો જીવ કરહિ કછુ કર્મા, ભોગહિ અવસ્ય હોય ચિત શર્મા;
હો સુચેત ભજિયે ભગવંતા, અધરમ કર્મ તુરત હુવ અંતા. ૩
શ્વેત વસ્ત્ર લાગ્યો રઁગ સ્યાઇ, ધોવન કરિયે વેગ ઉપાઇ;
ભૂત કાલકી શોચ ન કીજે, છૂટે દાગ કર્મ સો કીજે. ૪
પંડિત ભકત સૂર સો જ્ઞાની, ભૂત કલ્પના તજે સુજાની;
ભવિષ્ય વાતમે શોચ ન લાવે, વર્તમાન મહિં નિપુણ રહાવે. ૫
યાતે સુતા શોચ પરિહરહૂ, વીતી વખ્ત કલ્પના હરહૂ;
તેં કછુ કર્મ ન કીન અશુદ્ધા, સુખમય, રહહુ પુત્રિ પરબુદ્ધા. ૬
નિમિત્ત માત્ર લખિ શોચ તજી જે, રટહુ રામ શાંતી સુખ લીજે;
રામ મંત્ર રટતે દુઃખ નાસા, ફિર ન હોય કુહું જીવ ઉદાસા. ૭
રામ મંત્ર રટતે સુખ ભારી, હોય ન કબહૂ જીવ દુઃખારી;
રામ મંત્ર રટતે અઘ, નાસા, જન્મ મરણુ મેટે જિવ ત્રાસા. ૮
રામ મંત્ર સમ મંત્ર ન દૂજા, પ્રેમી પુરૂપ ભજે જેહિ સૂજા;
રામ મંત્ર ભજતાં સુખ ભારી, ગો પદ વિશ્વ તરે નરનારી. ૯
વૈખરિ દ્વાર રામ જન ગાવે, કોટિ પતિત ભવ પાર લઁઘાવે;
યાતે સુતા શોચ પરિહરહૂ, સર્વ વિહાય ભજન હરિ કરહૂ. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ ઉત્તમ ટેક વશ, રહયો નેક અટકાય;
દર્શન લાભ, વિશેખ, દે, લેવહુ કંઠ લગાય. ૧
સર્વ સભા હર્ષિત ભઇ, મુનિ, સુખ બોધ અગાધ;
જીવ ઉગારણુ કારણે, પ્રગટ હોત જગ સાધ. ૨

ચોપાઇ

નારદ ચલે કરન જગ કાજા, સર્વ સભા પ્રેમી સંગ રાજા;
શિષ્ય પુત્ર સન કહા હઠ ભાઇ, જેહિ રૂકે ખડ ખેત મનાઇ. ૧

અપને, અંગ હોય કહું વ્યાધી, અમિત યત્ન કરિ કરહુ ઉપાધી;
અપનો અંગ શિષ્ય સુત જાનો, દૂસર ભાવ હૃદય મત આનો. ૨
હર્ષિ ચલે નૃપ નારદ સંગા, શુધ્ધ ભાવ ઉર પ્રેમ અભંગા;
સુરૂચી કર્મ સમજ અટકાઈ, સમય સમજિ જન સંગ ન આઇ. ૩
લખિ હત ભાગ્ય પર્મ દુઃખદાઇ, નારદ બોધ શુધ્ધિ વિસરાઈ;
કર્મ કઠોર કરે નર પેલા, પાછે બોધ ન લગે સુહેલા. ૪
યાતે સુજન સંત મુનિ જ્ઞાની, કર્મ કરત ઉર ડરે સુજાની;
યહઁ ઉત્તમ જન ખબર જનાઇ, તાત ગુરૂ આવત હરસાઈ. ૫
સુનત પ્રેમ ઉમડયો ઉર ભારી, ગુરૂ મુખ ચલ્યો ધર્મ વ્રત ધારી;
તાત ગુરૂ દર્શન ઘર આવે, શિષ્ય પુત્ર દ્વય અધમ કહાવે. ૬
શ્રવણ સુને ગુરૂ તાત પધારે, અધમી નીચ શ્રવણ નહિં સારે;
એસે અધમ નર્ક મહિં જાવે, વાર વાર વાયસ તન પાવે. ૭
તાત ગુરૂ સુનહી કહું આતા, ધાઇ ચલે સન્મુખ હર્ષાતા;
સમજિ મર્મ ઉત્તમ જન ધાવા, હર્ષ શોક દ્વય પ્રબલ બઢાવા. ૮
ભૂપ ભવન દ્વારે ગુરૂ આવા, પુણ્યવંત ગુરૂ પદ લપટાવા;
નિરખિ નયન ઉપજ્યો સુખ ભારી, ગિર્યો ચરણ તન શુધ્ધિ વિસારી. ૯
સ્પર્શત, ચરણ પર્મ સુખ પાવા, કર ગ્રહિ નારદ કંઠ લગાવા;
વારવાર ગુરૂ શિષ્ય કર સ્પર્શી, મુનિ મન પ્રેમ નયન જલ વર્ષા. ૧૦

દોહા

ભૂપ પ્રજા નર, યુવતિ, જે, સ્વચ્છ હૃદય સમ સંત;
ભક્તિ રતા ઉત્તમ કુંવર, કયું ન મિલે ભગવંત. ૧
પ્રાય જનો આશીષ યહ, મુનિ કહ વારંવાર;
સર્વ દેવ ધ્રુવ સંગ લે, દર્શ દેહુ કરતાર. ૨

ચોપાઇ

રે મમ સુત ઉત્તમ તવ કરણી, અતિ પવિત્ર કહિયે કયા વરણી;
ભ્રાતૃ ભાવ ઉત્તમ મન ભાવા, ધર્મ સનાતન નીતિ નિભાવા. ૧
સુનિ તવ ગાથ ભ્રાત મન ભાવહિ, વિશ્વ સુયશ મુક્તી પદ પાવહિ;
તુમ સમ ભ્રાત ભ્રાત મન ભાવે, જિનકો, હરિહર, દર્શ દિખાવે. ૨
તુમ સમ ભ્રાત હેતુ મન ત્રાસે, જન્મ મરણ મેટે નિર આશે;
આજ ભયો તપ પૂર તુમ્હારો, સુફલ ફલો યહિ વચન હમારો. ૩

હરિહર અજ આવહિ સુત આજા, ધ્રુવ મિલાય સારે ભગ કાજા.
સર્વ પ્રજા હરિ દર્શ કરાવે, બિનહિ પ્રયાસ મુક્તિ પદ પાવે. ૪
અક્ષય વચન સુનત ધ્રુવ માતા, ભઈ પ્રેમ વશ શીતલ ગાતા;
મુનિ મુખ કહે સુનહું જન રાજા, યહિ મૈદાન કરો શુભ કાજા. ૫
સર્વ પ્રજા યહિ વચન સુનાઇયે, ચિત મન રોક રામ ગુણ ગાઇયે;
સિદ્ધ સન એહહુ નરનારી, હરિ પદ ધ્યાન ન ડિગે લગારી. ૬
એહિ અસ્થલ આવહિ વિભુ ગાથા, હે જન દર્શન કરહિ સનાથા;
સુનિ મુનિ વચન પ્રજા ઉર પ્રીતી, નૃપ ઉપદેશ કીન ગુરૂ નીતી. ૭
નૃપ મુખ વચન સુનત નરનારી, પ્રથા યુક્ત બૈઠે અધિકારી;
પ્રબલ પ્રેમ વશ ધ્યાન જુડાવા, ધ્રુવ હરિ દર્શ કરન ચિત ચ્હાવા. ૮
ઉમગત વિરહ સકલ નરનારી, પુલકિ ગાત કહ રામ પુકારી;
ભક્ત ભૂપ ગુરૂ આસન દીના, ગુરૂ પંકજ રજ નિજ શિર લીના. ૯
ગુરૂ પદ શીશ ધર્યો ધ્રુવ માતા, અક્ષય પ્રેમ ન હૃદય સમાતા;
ઉત્તમ ચરણુ ગિર્યો હર્ષીતા, જય ગુરૂ રાજ મિલાવહુ ભ્રાતા. ૧૦

દોહા

પ્રબલ પ્રેમ જેહિ, પર, લગ્યો, ઉનકો સોઈ, સુહાત.
હરિ હરતે અધિકો ઉમઁગ, ઉત્તમ દર્શન ભ્રાત. ૧
ભૂપ પ્રજા પ્રભુકો ભજે, હરિ દર્શન ચિત ચ્હાય;
પ્રભુ વ્યાપક લખિ પ્રેમ જન, દર્શ દિખાવન ધાય. ૨

ચોપાઈ

હરિ હર અજ વ્યાપક ત્રય દેવા, વિશ્વ ચરાચર જાનત ભેવા;
ભક્ત ભીડ ભંજન જન નાથા, કરન ચલત ધ્રુવ પ્રજા સનાથા. ૧
સમય સમજિ હરિ સેન જનાઇ, સુર વિમાન સાજહુ સબ ભાઇ;
વિપન દેવિ સબ તીર્થ સમાજા, ગવનહુ સર્વ કરન ધ્રુવ કાજા. ૨
હરિ શિવ પાદ વંદિ કેઇ વારી, નંદીશ્વર કરૂ વૃષભ સવારી;
પ્રથમ નાથ વાહન પદ ધરહી, પીછે દેવ સવારી કરહી. ૩
અજર અમર અક્ષય રસ ભોગી, તુમ સમ અપર કવન જગ યોગી;
સબતે શ્રેષ્ટ સ્વતંત્ર સુદેવા, સર્વ હુમેં સુર તવ પદ સેવા. ૪
યાતે વૃષભ ચઢે શિવ જ્ઞાની, દ્વીતીય વાહન સજે ભવાની;
ત્રિતીય દેવ સવારી કરહી, પ્રેમી ભક્ત ભીડ હર હરહી. ૫

સુનિ હરિ વચન શંભુ હર્ષાવા, ઇષ્ટ દેવ મમ માન બઢાવા;
ઝોલી ઝડપ લીન સબ વ્યાલા, વૃષભ ચઢે શંભૂ તત્કાલા. ૬
દ્વિતિય શિવા શંકર રૂપ પાઈ, સિંઘ પીઠ પર, ચઢિ, હર્ષાઇ;
અતિ વિક્રાલ કાલ મૃગ રાજા, અતિ ગરજા સુર બીચ સમાજા. ૭
વૃષભ આદિ જિતને પશુ જાતી, ભગે પ્રબલ મન સમજ અરાતી;
વકત્ર [૧] તુંડ, વાહન, ડરિ ધાવા, ચમકિ ચલે સુર નૂતન પાવા. ૮
મધુવન પક્ષ દેવ ગતિ પાઇ, યદ્યપિ આદિ સ્વભાવ ન જાઈ;
કાર, કુરંગ, ગો, સસા, સિયારી, ભાગ ચલે તન આદિ વિચારી. ૯
તબ, લગી સુક્ષમ દેહ રહાવે, જબ લગિ જીવ ભાવ નહિં જાવે;
જબલો જ્ઞાન અગિન તન નાસા, તબ જાવે, યહ, જીવ દુરાસા. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત ગાથ યહ મરમ લખ, સુર સહ હસે વિશાલ;
પશુ દેવ મધુ વિપનકે, લખિ, કેસરિ, નિજ કાલ. ૧
શિવ બોલે સુર વૃષભકો, કછુ ડેરે સુનિ બોધ;
તન સુક્ષમ અતિ અજ્ઞતા, લગે ન તાહિ પ્રબોધ. ૨

ચોપાઈ

કરતા પુરૂપ ગતી કો જાને, કરહી ખેલ અપન મન, માને;
વિશ્વ ખિલોના ખેલનહારા, હોય સત્ય સોઉ હૃદય વિચારા. ૧
દ્વિતિયે હાસ ભયો અતિ ભારી, ગનપતિ વાહન દશા નિહારી;
શિવ અહિ,લખિ,ભુ, રંધ્રન,પેઠો, ખેંચત પુચ્છ ધસે જિમિ હેઠો. ૨
સિંઘ વ્યાલ દૈ કાલ સમાના, પશુ, મૂશક, લખિ અધિક ડરાના;
લંબો દર કરિ યતન અપારી, ખિસે ન વાહન કાલ વિચારી. ૩
હરિ દયાલ મૂસા સમજાવા, વિરૂધ ભાવ ઉરતે વિસરાવા;
ચઢિ વાહન ગનપતિ, હર્ષાવા, સર્વ દેવ નિજ યાન સજાવા. ૪
જન ધ્રુવ હરિ અપને સંગ લીના, અજ ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના;
હરિકો જન લાગત અતિ પ્યારા, કવન ભક્તિ સમ અપર અચારા. ૫
જેહિ જન હરપિ ભક્તિ રસ લીના, સબતે શ્રેષ્ટ મોક્ષ પદ ચીના;
જીવન મુક્ત લાભ સો પાવે, પ્રથમ રામ, ભક્તિ, મન, ભાવે. ૬
રામ રતન ધન જેહિ ઉર પ્યારા, રામ રૂપ જન રહિત વિકારા;

---
૧. ગણુપતી

ચિત ઉપરામ રામ ગુણુ ગાવે, હરિ હર જેહિ જન હૃદય લગાવે. ૭
હરિ હર હરષિ જહી અપનાવા, સો જન જનમ મરણુ વિસરાવા;
જીવન મુક્ત જન્મ નહિં પાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ સુનાવે. ૮
મો મત પ્રબલ ભયો વિશ્વાસા, જનમ ધરે નહિં જન નિર આશા;
આશા નાશ કરે હરિ દાસા, ગો ખુર વત જગ તરન તમાસા. ૯
સત્ય સત્ય યહ સત્ય સદાઈ, નિશ્ચય સત્ય ન મૃષા[1] કદાઈ;
ભક્તિ ભક્ત ભગવંત સ્વરૂપા, ગુપ્ત મર્મ જાનત જન ભૂપા. ૧૦

દોહા

અગમ અગોચર મર્મ યહ, લખે સો હરિ હર દાસ;
તરે તિરાવે અપરકો, જીવન મુક્ત નિવાસ. ૧
ધન્ય ભાગ્ય ધ્રુવ ભક્તકો, હરિ હર લીનો સંગ;
સુયશ સફલ તપ વિશ્વ મેં, નિશ્ચલ ભક્ત અભંગ. ૨

ચોપાઈ

અજ અપને મુખ જન જસ ગાવા, વાર વાર લોચન જલ છાવા;
હરિ અજ ગુપ્ત ગાથ લખિ મનમેં, ઉમગત પ્રેમ રૂકે નહિં તનમેં. ૧
હરિ અજ મર્મ સમજિ ધ્રુવ દાસા, ઉરમેં પ્રગટયો પ્રેમ પ્રકાશા;
નભ મગ ચલત હોત જયકારા, પુષ્પ વૃષ્ટિ હો વારમવારા. ૨
ગન ગાંધર્વ કરત કલ ગાના, શોભત નભ વિમાન વિધિ નાના;
રામ ભક્તિ કર યહ ગુણુ ભેવા, જન ગ્રહ ચલે હરષિ સહ દેવા. ૩
યહું નારદ નૃપ નર અરૂ નારી, પ્રેમ વિવશ કહ રામ પુકારી;
તન મન ધન શુધ્ધી સહ ભૂલા, હરિ બિન અપર સરવ સુખ શૂલા. ૪
પ્રેમ પયો નિધિ જેહિ ઉર આવા, પ્રિયે રામ પરપંચ ભુલાવા;
જેહિ અવસર જનકી ગહિ યેહા, હરિ હર હર્ષિ, કરહિ જન નેહા. ૫
ભૂપ પ્રજા ઐસી મતિ ધારી, ચહે દર્શ ધ્રુવ વિપિન વિહારી:
એક ભાવ સબકે મન ભાવા, સમય સિધ્ધિ સુરતરૂ પ્રગટાવા. ૬
જય હો ભૂપ ભક્ત મુનિ રાજા, દ્વાર આવત જન દેવ સમાજા;
હરિ પ્રેરિત હમ તુમ ઢિગ આવા, ભવન સજીવન હેતુ પઠાવા. ૭
સુરતરૂ કામ ધેનુ સહ સિધ્ધી, ભૂપ રજા હાજર નવ નિધ્ધી;
ભૂપ રજા કીને, કુશલાતા, યેહિ ક્ષણુ પ્રગટ હોય હરિનાથા. ૮

1. અસત જુઠ

ભૂપ પ્રજા સુનિ સુર મુખ બાની, ભયે પ્રેમ વશ મર્મ પિછાની;
ગ્રહ વશ વિકલ વચન નહિં આવા, જોરી ઉભય કર શીશ નિવાવા. ૯
ભક્ત ભૂપ ઉર સમય પિછાની, ગદ ગદ કંઠ કહત ભયે બાની;
કૃપાનાથ કહા સંમતિ મોરી, કરહુ કાજ મરજી કછુ તોરી. ૧૦

દોહા

અવસર મમય વિચારિ, સુર, કરહુ કાજ વિધિ સોય;
જેહિ કારજ, મમ સંસતિ, હરિ હર સન્મુખ હોય. ૧
સોહી સ્થલ અમરાવતી, જહાં પ્રગટે વિભુનાથ;
અધમ, ઉધારન, દરશ, દે, સબકો કરહિ સનાથ. ૨

ચોપાઈ

વિનય કરી નૃપ નયન જુરાવા, પ્રેમ વિવશ ઉત્તર નહિં આવા;
હરિ દર્શન નૃપતી ચિત લાગા, યા સમ કવન અપર બડ ભાગા. ૧
સમય સમજિ નારદ કહ બાની, સુનોહુ સિધ્ધિ સુર વિટપ સુજાની;
શુભ અસ્થલ યહ સમય વિચારી, પ્રથા યુક્ત કરિયે યહાઁ ત્યારી. ૨
ભૂપ પ્રજા એકહિ, મત રાતા, રામ મંત્ર હરિ દર્શ સુહાતા;
ચિત ઉપરામ રામ રસ ચ્હાવા, જેહિ જન વિષય ભોગ વિસરાવા. ૩
જન ઉપરામ કામ નહિ ચ્હાવે, રામ રામ રસ હૃદય સુહાવે;
ધ્રુવ જનની ઉત્તમ યહ બાલા, રટે રામ ઉર વિરહ વિશાલા. ૪
ધ્રુવ હરિ દર્શ હેતુ શિશુ પ્યાસા, જગ પ્રપંચતે ભયો ઉદાસા;
યહાઁ નૃપ નગ્ર સર્વ નરનારી, રામ રામ રસકે અધિકારી. ૫
યાતે સુર યહઁ સમય વિચારી, કરિયે કારજ નીતિ નિહારી;
સર્વ સિધ્ધિ સુરતરૂ કરજોરી, મુનિ પદ વંદ બહોરિ બહોરી. ૬
મુનિ આજ્ઞા અપને શિર ધારી, સિધ્ધિ સર્વ વિધિ કીન તયારી:
દિવ્ય ભોગ અમરાવતિ, સારા, રચે સિધ્ધિ તહઁ સહિત વિચારા. ૭
વિધિવત આસન કીન તયારી, હરિ હર અજ એહહિ અધિકારી;
લલિત લતા વિલસિત ચહુ વૃંદા, લખિ ઉપજત મન પરમ અનંદા. ૮
ભક્ત ભવન ભગવત મન ભાતા, ઇન્દ્ર સદનસે અધિક દિખાતા;
સુરતરૂ કામ ધેનુ નવ નિધ્ધી, કવન કમી પ્રગટે જહાં સિધ્ધી. ૯
શુધ્ધ ભાવ હરિ શિવરણુ કરહી, સર્વ સિધ્ધિ જન રજા વિચરહી;
સર્વ પ્રકાર કીન સ્થલ ત્યારી, નભ મગ આયે દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

ભક્ત ભીડ ભંજન પ્રભો, જન મન પૂરણ આશ;
ખગ મગ પ્રગટે નરહરી, પ્રિયે સંગ ધ્રુવ દાસ. ૧
શિવ અજ સુરપતિ સુર સબે, સર્વ તીર્થ સંગાથ;
તજિ વિમાન ભૂપદ ધરે, જનકો કરન સનાથ. ૨

ચોપાઇ

જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ;
કિન્નર અમિત કરે મૃદુ ગાના, બજે વજિંત્ર અમિત વિધિ નાના. ૧
ત્રિવિધ તાલ મરદંગ બજાવે, શામ વેદ ધુનિ સુર તિય ગાવે;
નારદ નૃપતિ પ્રજા નરનારી, પદ વંદત હરસે અઘહારી. ૨
ધ્રુવ જનની ઉત્તમ સુત પ્રેમી, પ્રબલ ટેક ધારી સત નેમી;
ઉઠે હરખિ ચરન પ્રભુ પરસન, પ્રેમ ઉદધિ બૂડે કરિ દરસન. ૩
ખુલે નયન કર પાદ જુડાવા, પ્રભુ વ્યાપક યહ મર્મ પિછાના;
હરિ હર ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા, અમિત રૂપ ધારે તતકાલા. ૪
ધ્રુવ હરિ ઉભય દૃષ્ટિ જન આવા, એક સમય સહ કંઠ લગાવા;
બાલક તરૂણ વૃદ્ધ નરનારી, સબ સઁગ ભેટે દેવ મુરારી. ૫
યહિ પ્રકાર ઉત્તમકી માતા, ધ્રુવ સહિત ભેટ જન ત્રાતા;
ઉચ નીચ નરનાર અપારા, નગ્ર દર્શ હરિ નર તન ધારા. ૬
ઉત્તમ દરશ ભ્રાત ધ્રુવ પાવા, ત્રાય ત્રાય કરિ ચરણ ગિરાવા;
રૂકી પ્રાણ શુધ્ધી ગઇ તનકી, પ્રેમ પીડ જાને કો મનકી. ૭
તન પિંજર નિરખ્યો નિજ ભાઇ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ધ્રુવ આઇ;
હે હરિ નાથ કવન ગતિ બાલા, અગમ ભેદ મમ તાત કૃપાલા. ૮
આતમ તત્વ જ્ઞાન વિસરાવા, પકરિ ભ્રાત કર કંઠ લગાવા;
વાર વાર મુખ લેત બલૈયા, વિદરત હૃદય બોલુ મમ ભૈયા. ૯
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત અપન ઉર લાવા, નર સુર ઉર કરણા રસ છાવા;
હરિ હર ઉમા પ્રેમ ભો ભારી, અતિ સબંધ તન રચ્યો મુરારી. ૧૦

દોહા

ક્ષુધાવંત ભોજન મિલ્યો, પ્યાસે પાયો નીર;
બાલક કો જનની મિલી, યહિ પ્રકાર ધ્રુવ વીર. ૧
મહુરત તક લિપટયો રહ્યો, ભ્રાતૃ ભક્તિ અતિ હેત;
સ્થીર વૃત્તી શાંતી ભઇ, જન મન ભયો સુચેત. ૨

ચોપાઈ

ભ્રાત સુચેત સમજિ ધ્રુવ દાના, સમય સમજિ કહ વચન પ્રમાના;
હરિ હર વિધિ વંદહુ મમ ભાઈ, ઉમા રમા વંદહુ હરખાઇ, ૧
યહિ અવસર નહિ વારંવારા, ઇન પદ પરસિ સહજ ભવપારા;
ગો બ્રાહ્મણ જન ધર્મ વધારણ, કોટિક પતિત ઉગારણ કારણ. ૨
અખિલ બ્રહ્મ વિભુ વિશ્વ વિખ્યાતા, ઇનિ, પદ, શીશ ધરહુ મમ ભ્રાતા;
સુર સુરપતિ તીરથ સહ આવા, કૃપા સિંધુ નિશ્ચય અપનાવા. ૩
જનનિ પિતા સદગુરૂ પરતાપા, પ્રગટ દર્શ હરિ હર્યો સંતાપા;
જિનકો નામ લેત અઘ નાસા, દીન દર્શ મેટી ત્રીયે ત્રાસા. ૪
ભેટહુ ભ્રાત ચરણ હરસાઇ, જીવન મુક્ત સિધ્ધિ ધ્રર પાઇ;
ઉત્તમ બોધ સુનત ઉર જાગા, હરિ પદ પંકજ ગિર્યો સુભાગા. ૫
નર હરિ નાથ ભક્ત ગતિ પેખી, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખી:
વિશ્વનાથ હરિ ભક્ત પિયારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૬
જન શિર પર પરસે નિજ પાની, સમય સમુજિ બોલે પ્રિય બાની;
રે મમ પુત્ર સુખી રહો ભાઈ, તુમ સમ ભક્ત જગમે જન નાહિં. ૭
ગુરૂ પદ માત તાત પ્રિય ભ્રાતા, ઇનિ પદ ભક્ત અધિક મુદિ બાતા;
ઇનિકી ભક્તિ કરહિ કોઉ પ્હેલા, તો, હરિ હર અજ દર્શ સુહેલા. ૮
સો સહ પ્રગટ લાભ તેં પાવા, ભ્રાત ભક્તિ સત ધર્મ બઢાવા;
અજ હર, ઉમા હુમે શિર તાજ્ન, ઇન પદ લાગ સર્વ સિધ કાજ્ન. ૯
નરહરિ નાથ વચન સુન બાલા, ગિર્યો શંભુ પદ પ્રેમ વિશાલા;
શિવ સર્વજ્ઞ પ્રેમ ભો ભારી, જન તન કર પરસ્યો ત્રિપુરારી. ૧૦

દોહા

તન પિંજર જન નિરખિકે, શિવ ઉર દયા વિશાલ;
દ્વિતીય તન કર પરસિકે, પુષ્ટ કીન તતકાલ. ૧
ઉત્તમ તન ઉત્તમ ભયો, નિર્મલ કાંતિ સ્વરૂપ;
રાઇકો પર્વત કરે, હરિ હર કૃપા અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

વિશ્વનાથ શિવ વ્યાપક સ્વામી, સર્વ સાક્ષિ ઉર અંતર જામી;
ભકત ભીડ ભંજન વિભુ નાથા, અપને જનકો કરત સનાથા. ૧
ધર્મ નીતિ નારી નર ભાવે, નિશ્ચય જહિ જન હર અપનાવે;
ઉત્તમ ભ્રાતૃ ભાવ મન ભાવા, યાતે શંભુ હરખિ અપનાવા. ૨

ઉત્તમ લલિત ક્રાંતિ સહ પેખી, નર સુર ઉરમેં પ્રેમ વિશેખી;
ભઇ પ્રેમ વશ શૈલ કુમારી, જન પર કૃપા સમજ ત્રિપુરારી. ૩
ઉત્તમ સમય અમોલખ ચીના, અજ પદ ગિર્યો પુત્ર પરવીના;
અજ નિજ કર જન શિર પર પરસા, ગદ ગદ કંઠ નયન જળ વરસા. ૪
ભ્રાતૃ ભકત, જય હોહુ તુમારી, વિશ્વ ચરાચર નીતિ સુધારી;
જન સમ અપર કરે કો ઐસી, વેદ, શાસ્ત્ર, વરણે મુની જૈસી. ૫
જો જન જગ નહિં હો અવતારા, ધર્મ નીતિ કો કરે પ્રચારા;
જો નહિં ભકત હોત જગ માંહી, હરિ હર ભકિત કરે કોઉ નાંહી. ૬
યાતે પુત્ર ધન્ય તવ કરણી, કહિયે કહા પ્રગટ મુખ વરણી;
રે ઉત્તમ ગિરિજા પદ લાગી, નિશ્ચય હોય મોક્ષ બડ ભાગી, ૭
ઉત્તમ અજ બાણી સુન હરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા;
હરષિ માતુ પદ ગિર્યો સુજાના, બોલી ઉમા માગુ વર દાના. ૮
ઉત્તમ નિજ મન કીન વિચારા, કો વર અતિ ઉત્તમ તત સારા;
કરિ વિચાર બોલ્યો જન દાના, ઇચ્છિત વરે દેહુ માતુ સુજાના. ૯
ધ્રુવતે પ્રથમ જાય મમ દેહી, આખિર તક મન રામ સનેહી;
ભકિત જ્ઞાન વૈરાગ ન ભૂલૂ, તજિ તન બ્રહ્મ, ઉદધિ મેં ઝૂલૂ. ૧૦

દોહા

તન સુક્ષમ આશા પ્રબલ, સો હરિએ તત્કાલ;
તવ માયા તવ દાસ તે, કહહુ ન કરે કુચાલ. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ મગ ગ્રહો, ગુપ્ત મર્મ લખિ માત;
તથા અસ્તુ હરિ હર કૃપા, હરપ ન હૃદય સમાત. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ વર લખિ સુર નર સારે, જય જય ધુનિ ચહુ ઓર ઉચારે;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, ઉત્તમ અતિ ઉત્તમ ગતિ પાઈ. ૧
સમય સમુજિ હરિ જન હિતકારી, આસમ દીન સુભગ ત્રિપુરારી;
દૃષ્ટા દેવ ઇષ્ટ મમ તાતા, તોરી કૃપા વિશ્વ સુખ પાતા. ૨
જેહિ સ્થલ બેઠહિ શંભુ ભવાની, જન્મ મરણ જગ હોય ન હાની;
પરમ પવિત્ર સ્વચ્છ સ્થલ સોઈ, ગૌરી શિવ આસન જહઁ હોઇ. ૩
શિવ ગૌરી જહઁ કરહિ નિવાસા, કોટિક કષ્ટ કરે નહિં ત્રાસા;
શિવ અરૂ શિવા ભકિત ઉર ધરહી, વિકટ સિંધુ ભવ સાગર તરહી. ૪

કરિ શિવ ભક્તિ અમર પદ પાવે, જન્મ મરણુ જગ જાલ, ન, આવે;
શિવ અગાધ મહિમા કહા કહિએ, સમુજિ મર્મ આતમ સુખ લહિએ. ૫
શિવ સ્વરૂપ વ્યાપક સુખ ખાની, જય જય જય હો શંભુ ભવાની;
હરિ ઉર હરખિ, શંભુ ગુન ગાવા, ઉર અતિ પ્રેમ નયન જલ છાવા. ૬
સુન હરિ શબ્દ શંભુ સુખ પાવા, શિવા મર્મ લખિ પ્રેમ બઢાવા;
સમય સમુજિ શિવ કહ કરજોરી, જય હરિ ઇષ્ટ કહુ કયા મેરી. ૭
તાત પુત્રકો લાડ લડાવે, પ્રેમ વિવશ કહુ શબ્દ સુનાવે;
તાત ભ્રાત કહિ અધર ઉઠાવે, પ્રબલ પ્રેમ વશ ખંભ બિઠાવે. ૮
યદ્યપિ તાત તાત ગુણુ ધામા, પુત્ર તાત પદ રજ શિશુ નામા;
ઇષ્ટ દેવ હરિ મેં પદ દાસા, તોરી કૃપા સ્વચ્છ નિર આશા. ૯
હરિ પદ ભક્તિ કરહિ નરનારી, હસ્તામલક સુલભ ફલ ચારી;
જીવન મુક્ત સ્વતંતર સોઈ, જેહિ ઉર રામ ભક્તિ દ્રઢ હોઈ. ૧૦

દોહા

વિષ્ણુ હૃદયમેં હર વસે, હરહિ હૃદય હરિ જાન;
જલ તરંગ વત એકતા, સમજહિ, સુજન સયાન. ૧
હર વંદે નિંદે હરી, હરિ વંદે હર નિંદ;
પ્રલય કાલ તક જન્મ મર, કગ્રુહન હો નિરબંધ. ૨

ચોપાઇ

હરિ હર બીચ ભેદ કોઉ કરહી, અમિત વાર વાયસ તન ધરહી;
હરિ હર એક સમજિ કોઉ ધાવે, સો જન જનમ મરણુ નહિ આવે. ૧
ઉભય પ્રેમ ઉપજયો ઉર ભારી, જય જય શબ્દ કીન નર નારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, સુર સુરપતિ વંદે હરખાઇ. ૨
અખિલ નાથ જય હોહુ તુમારી, સર્વ દેવ બોલે નર નારી;
હરિહર મર્મ ગૂઢ અજ ચીના, નિજ આતમ લખિ વંદન કીના. ૩
સમય સમજિ અજ કીન વાહારા, સુર નર સહ આસન બૈઠારા;
ભકત ભવન અપનો અજ જાની, આસન દીન સર્વ સનમાની. ૪
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઇ, કારજ દેવ કરત હરખાઈ;
નૃપ અપને મન સમય વિચારી, વિવિવત પૂજા કીન તયારી. ૫
સપ્ત રૂપય તેહિ અવસર આવા, કરિ હર દર્શ પરમ હરસાવા;
હરિહર અજ ત્રય ભક પિછાની, પદ વંદે મુનિ પરમ સુજાની. ૬

પાછિલ મર્મ સમજિ ધ્રુવ બાલા, મુનિ, પદ, આય ગિર્યો તતકાલા;
મુનિ પદ રજ ધ્રુવ નિજ શિર ધારત, જય અઘ હરન કીન કરતારથ. ૭
પૂરવ જન્મ પારધી પાપી, કીન પાપ નહિં માપ અમાપી;
હિંસક કર્મ કરત નહિં ધાયો, નિત્ય કર્મ લખિ ચિત્ત સવાયો. ૮
પાપ તર્ક કહુ દ્રષ્ટિ ન લાવા, પરમ કૃપા કરિ દર્શ દિખાવા;
મૃગયા પાસ રૂદ્ર તન ઝરતા, યદ્યપિ બોધ કીન અઘ હરતા. ૯
ગ્રેહ વશ નિરખિ નર્ક મોહિ જાતા, યુકત બોધ મુહિ દીન વિધાતા;
પરમ યુકિત બોધે અબધૂતા, પાપી જીવ જગાયો સૂતા. ૧૦

દોહા

પર ઉપકારી સંત સમ, કો પ્રગટે સંસાર;
અમિત મુક્તિ ઉપદેશ દે, જીવ કરત ભવ પાર. ૧
જીવ રોગ આદી જનમ, મરણ પ્રબલ અતિ ત્રાસ;
અવિધ સંગતિ સંતકી, પ્રગટે પરમ પ્રકાશ, ૨

ચોપાઈ

જય મુનિનાથ સર્વ દુઃખ હરતા, કો જન સમ જગ અપર સમરથા;
જો કછુ કરે સંત કરનારે, સત્ય સત્ય હમ નૈન નિહારે. ૧
મેં અતિ અધમ કહાં હરિ દર્શન, સંત કૃપા ભેંટે હો પરસન;
માત તાત સમ સંભુ ભવાની, પ્રેમ વિવશ પરસત શિર પાની. ૨
અજ સુરપતિ સુર તીરથ સારા, દયા દ્રષ્ટિ અસ્થલ પદ ધારા;
યે સબ પ્રગટ સંત ઉપકારા, જ્ઞાની લખે ન લખે ગમારા. ૩
ગુરૂ ઉપકાર કવન વિધિ ગાવે, શારદ શેષ પાર નહિં પાવે;
ગુરૂ સ્વરૂપ અતિ અગમ અપારા, પદ અવાચ્ય લહિયે કિમ પારા. ૪
ધ્રુવ હરિ ભકત ગાય ગુરૂ મહિમા, ભયો પ્રેમ વશ રહયો ન નિયમા;
મુનિ નારદ મન સમય વિચારા, નૃપ ઉત્તાનપાદ, હંકારા. ૫
હરિહર અજ કરિયે પદ પૂજા, સમુજિ એક ઉર ભાવ ન દૂજા;
દ્વિતિયે ઉમા ઇંદિરા[1] માતા, નામ રૂપિણી વિશ્વ વિખ્યાતા. ૬
તૃતિયે મુનિ પદ પૂજ નરેશા, જ્યા કરિ અઘ રહે ન લ્રેશા;
ચતુરથ સુર સુરેશ પદ સેવહુ, પંચમ તીર્થ સેવ સુખ લેવહુ. ૭

---

૧. લક્ષ્મી

નૃપ નારદ આજ્ઞા શિર ધારી, વિધિવ પૂજા કીન તયારી;
હરિહર હરષિ કહે સુન રાજા, પ્રથમ સેવ પદ સંત સમાજા. ૮
સંત ઇષ્ટ મમ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, હમતે અધિક શ્રેષ્ટ બડ ભૂપા;
જીવન મુક્ત યથારથ યોગી, ભોગ ભાવ તજ ભયે નિરોગી. ૯
વિશ્વ ચરાચર જીવ અપારા, કર્મ કૈદ હમ કીન વિચારા;
અર્ધ ઉર્ધ ભટકત જિય સારા, સંચિત કર્મ ન ખિસે લગારા. ૧૦

દોહા

વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ વશ, ભટકત જીવ અપાર;
લખ ચોરાસી જેલમેં, જનમત વારંવાર. ૧
અકરણુ, કરણુ, અનાદિકે, સંત શિરોમણિ ભૂપ;
બંધન કર્મ જરાયકે, પરખાવે નિજ રૂપ. ૨

ચોપાઇ

યાતે સંત શ્રેષ્ટ સુન રાજા, સંત પ્રતાપ સરે મમ કાજા;
વિધિ નિષેધ દ્વે ધર્મ અધર્મા, કરિ સત સંગ લેત જિય મર્મા. ૧
જેતિક ધર્મ ક્રિયા સુખ રૂપા, સો બોધત જન બ્રહ્મ સ્વરૂપા;
નવધા ભક્તિ હરિહર કૈયે, દશમી મર્મ સંત સન લૈયે. ૨
સત મિથ્યા દ્વે ભેદ અનાદી, સો બોધે જન આતમ વાદી;
તન અભિમાન તર્ક મિટિ જાવે, સંત બોધ સત રૂપ સમાવે. ૩
જન અવતાર વિશ્વ હિતકારી, સંત કૃપા કરિ હમે સુખારી;
હરિહર ભક્તિ કરે સંસારા, સુખમય સર્વ સંત ઉપકારા. ૪
પરમ ધર્મ સો સંત બતાવે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે;
સાગરમેં તીરથ સહ આવે, જન પૂજત મમ પુજ્ય કહાવે. ૫
યાતે સંત સેવ મમ ભાઇ, જન સેવા હમ સંગ સદાઈ;
ભેદ ભાવ તજ સેવહુ રાજા, જ્યા કરિ સરે સર્વ વિધિ કાજા. ૬
દ્વિતિયે વિપ્ર સમજ મમ રૂપા, પદ વંદન કરિયે જન ભૂપા;
ગો બ્રાહ્મણ સુર સંત સમાજા, ધરિ અવતાર કરૂં ઇન કાજા. ૭
અમિત કોટિ જિવ સૃષ્ટિ મઝારા, વિપ્ર વરણ મોહિ અધિક પિયારા;
કામ ક્રોધ છલ છિદ્ર વિહીના, વેદ પાઠી જન બોધ પ્રવીના. ૮
વ્યાપક રૂપ લખ્યો જિન અપનો, નામ રૂપ જાન્યો જિન સપનો;
સત્ય વિપ્ર જેહિ બ્રહ્મ પ્રકાશા, સો મમ ઇષ્ટ ચરણમેં, દાસા. ૯

બ્રહ્મ સદેહ વિશ્વ હિતકારી, વંદન વારંવાર હમારી;
નારદ આદિ સર્વ મુનિ દેવા, હમતે અધિક સમજ નૃપ ભેવા. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મપરાયણુ આતમા, સો જન બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
પ્રથમ પાદ તેહિ સેવિયે, યહિ મમ બોધ અનૂપ. ૧
દ્વિતિયે મમ શિરતાજ શિવ, ગૌરી ચરણુ પ્રજેશ;[1]
નામ રૂપ જિન, આશરે, વ્યાપ રહયો સહ દેશ. ૨

ચોપાઈ

સુર તીરથ કરિયે પદ પૂજા, લખિ મમ રૂપ ભાવ નહિ દૂજા;
સર્વ સેવ સો સેવા મોરી, સત્ય કેહુ નૃપ રખૂ ન ચોરી. ૧
સમુજ સેન યેહ ભૂપ સુજાની, અપર બોધ કહિયે કહા બાની;
હરિ કરિ બોધ સ્વરૂપ જુડાવા, સમય સમજિ મુનિ વચન સુનાવા. ૨
જય હરિ હર અજ વ્યાપક દેવા, તુમ બિન ગુપ્ત કહે કો ભેવા;
નામ રૂપ વસ્તૂ વ્યતિરેકા, અન્વય વ્યાપ રહે તુમ એકા. ૩
સુવરણુ ઘાટ ઘડે જિમ એકા, તુમ વ્યાપક યહ પરમ વિવેકા;
તરઁગ તોય રવિ કિરણુ સમાના, તુમતે ઈતર વસ્તુ નહિ આના. ૪
ચર્મ દૃષ્ટિ જડ દેહ અસારા, સર્વ ક્રિયા પ્રભુ તુમહિ અધારા;
ગવના ગવન આય અરૂ જાવે, તીર્થ યજ્ઞ વિધિ પૂજ કરાવે. ૫
સર્વ ક્રિયા યહ જડ આકારા, સર્વ વ્યાપ તુમ યહ ઈતબારા;
સર્વ પૂજ સો પુજા તુમારી, યાતે નરહરિ નિર અહઁકારી. ૬
હરિ હર અજ ઉર યહિ ઇકતાઇ, દુતિયા દર્શન દેત દિખાઈ;
યાતે નાથ વચન યહિ ભાખા, સર્વ સમાન ભાવ ગહિ રાખા. ૭
તુમ ઉર ઇતર ભાવ નહિ આવે, માતુ ગર્ભ સમ વિશ્વ કહાવે;
યદ્યપિ નાથ મર્મ વ્રત ધારી, પ્રથા યુક્ત સહ સૃષ્ટિ પ્રસારી. ૮
પ્રથા યુક્ત સહ કર્મ પસારા, આશ્રમ વર્ણુ ધર્મ વ્યવહારા;
નારી પુરૂષ પ્રથા તુમ રાખી, સર્વ ક્રિયા પ્રેરક તુમ સાખી. ૯
વિધિ નિષેધ પુન્ય પાપ બનાવા, વેદ શાસ્ત્ર નિર્ણુય કરિ ગાવા;
હરિ હર ગુરૂ ત્રિય શ્રેષ્ટ અનાદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી. ૧૦

---

૧. બ્રહ્મા

દોહા

મેરૂ શિખર તૃણુ તરૂ રહે, યદ્યપિ તૃણુ તરૂ નામ;
દિપે સર્વ શિર બાલ નિત, તદ્યપિ બાલ તમામ. ૧
ચરણુ શીશ નહિ હો શકે, પ્રથા તુમારી નાથ;
નૈન નૈન કૃત નૈન હી, હાથ હાથ કૃત હાથ. ૨

ચોપાઇ

બડે પુરૂષ છોટે સંતોષે, માત તાત બાલક જિમ પોષે;
પત્ર ફૂલ ફલ તરૂ શિર ધરહી, બડે પ્રેમ મન દ્વેપ ન કરહી. ૧
ભૂપ મુગુટ અપને શિર ધરહી, યદ્યપિ મુગુટ ન્યાય નહિ કરહી;
પ્રજા ન્યાય સો ભૂપ ચુકાવે, છત્ર શીશ શોભા નૃપ પાવે. ૨
લઘુ સંતોષ બડાકી શોભા, યાતે નાથ આપ ચિત લોભા;
બડા બડા નહિ ચહત બડાઇ, લઘુ બડપનકો ચહત સદાઈ. ૩
કૂપ તડાગ નદી અરૂ વાપી, યદ્યપિ મહિમા ઉદધિ અમાપી;
સબ મહિં તોય એક નહિ ખામી, સ્થાન ભેદ નિશ્ચય મમ સ્વામી. ૪
જલવત સર્વ વ્યાપિ મમ દેવા, તેરી કૃપા લખ્યો યહિ ભેવા;
સર્વ ક્રિયા આવત જહઁ અંતા, સ્થિર સ્વરૂપ નિશ્ચલ ભગવંતા. ૫
અગમ અગોચર શબ્દ અતિતા, સદા એક રસ પર્મ પુનીતા;
ભાસ માત્ર જગ તોય ન ભાસે, આપો આપ અચલ નિરઆશે. ૬
અધરમ ધર્મ ન નીતિ અનીતી, રાગ વિરાગ ન પ્રીતિ અપ્રીતી;
તવ સ્વરૂપ ભય લાભ ન હાની, કહા પ્રસંશ કરિય ચવ બાની. ૭
દિવ્ય દ્રષ્ટિ કરિ જગત ન ભાસે, વિષમ દૃષ્ટિ કરિ જગત પ્રકાશે;
બ્રહ્મ રૂપ તુમ વ્યાપક દેવા, યાતે તુવ ભાસે કિમ ભેવા. ૮
જીવ દ્રષ્ટિ હમ ભેદ દિખાવે, યાતે ધ્યે ધ્યાતા મન ભાવે;
યાતે નાથ કહે કર જોરી, વ્યાપક સર્વ ભાવના મોરી. ૯
પ્રથમ પાદ હરિ હર અજ પૂજે, વાર વાર હમકો યહિ સૂજે;
બાલ વિનોદ કરે મમ સ્વામી, રજા હોય મમ નાથ નમામી. ૧૦

દોહા

પ્રબલ યુક્તિ મુનિ વચન સુન, હરિ હર હર્ષ સુભાય;
જય હો સંત કૃતારથી, કરિયે સુજન સુહાય. ૧
હરિ હર અજ પૂજત ભયે, ભૂપ પ્રજા નરનાર;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ ભઇ, જય જય શબ્દ ઉચ્ચાર. ૨

ચોપાઇ

વિધિવત દેવિ દેવ કરિ પૂજન, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો નૃપકે મન;
મુનિ દ્વિજ તીર્થ કીન નૃપ પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૧
વિધિવત સર્વ પૂજિ નૃપ દાના, ભયો પ્રેમ વશ પર્મ સુજાના;
જીવન મુક્ત લાભ નૃપ જાની, પ્રેમ વિવશ બોલ્યો મૃદુ બાની. ૨
જય અઘ હરન કરન ભવ પારા, પ્રગટ દર્શ દે જન્મ સુધારા;
કોટિક પ્રજા સર્વ નરનારી, કૃત્ય કૃત્ય પ્રભુ રૂપ નિહારી. ૩
અકરણ કરણ આપ કરતારા, અગમ અગોચર મર્મ તુમારા;
અલ્પ બુદ્ધિ ધ્રુવ લઘુ તન બાલા, જિનકો બડપન દીન વિશાલા. ૪
યહિ ધ્રુવ બાલ કહા તપ લાયક, હરિહર કૃપા ભયો જન નાયક;
અંધ બધીર પંગુ દધિ પારા, સો સબ પ્રગટ નાથ ઉપકારા. ૫
મેં મતિ મંદ અંધ અજ્ઞાના, તજિ સત કર્મ વિષય મન માના;
બોધ હીન મેં બધિર સદાઇ, સત મિથ્યા મન ખબર ન પાઇ, ૬
ચાલિ ન ગયો સંતકે પાસા, યાતે પંગુલ નીચ ઉદાસા;
કૃપાનાથ મમ પાપ ન છેહા, કિમ કરિ ઉપજે રામ સનેહા. ૭
પતિત ઉગારણ નામ તુમારા, સત્ય સત્ય ભાખત મુનિ સારા;
નિશ્ચય ભયો પ્રબલ ઇતબારા, દર્શ દિખાય કીન ભવ પારા. ૮
યે મમ નગ્ર સર્વ નર નારી, ભયે કૃતારથ તોય નિહારી;
યમ કિંકર નહિ ત્રાસ દિખાવે, હરિહર અજ શિવ દર્શન પાવે. ૯
એકહિ નામ હરે ત્રય તાપા, પ્રગટ દર્શ કિમ કર સંતાપા;
જય જય રક્ષક ભાવ હમારા, અહનિશિ ઉર રહ ધ્યાન તુમારા. ૧૦

દોહા

કહા કહૂં કર્તા પુરૂષ, ઘટ ઘટ જાનનહાર;
જીવ માત્ર ઉર વાસના, સ્ફુરે સો આપ અધાર, ૧
ભૂપ વિનય કરિ ચુપ ભયો, પુલકિ ગાત જલ નેન;
જન ભય હર્તા હર્ષિ મુખ, કહે રસીલે બેન. ૨

ચોપાઇ

જય હો ભૂપ ભક્તિ રત ભાઇ, ધર્મ નીતિ ઉર રહો સદાઇ;
સત મિથ્યા લખિ લક્ષ સ્વરૂપા, અહનિશિ અચલ રહો જન ભૂપા. ૧
સત્ય કર્મ પર પ્રીતિ સદાઇ, માયા વિઘ્ન ન કરે કદાઇ;
કાલ કર્મ ભાસત જગ બેદા, અજ્ઞ જીવ ઉપજત મન ખેદા. ૨

મિથ્યા ભાસ તુમે નહિં ભાસે, અચલ રૂપ વૃત્તિ નિર આશે;
નિશ્ચય રહો અચલ વર પાઇ, ભક્તિ જ્ઞાન ઉર રહો સદાઈ. ૩
ધન્ય ભૂપ જગમેં બડભાગી, તવ સુત બચપન પરમ વિરાગી;
ઇન્દ્રિય દમન પવન મન મારા, કરિ કુંભક મમ નામ ઉચારા. ૪
ખાન પાન ત્યાગી તન શુદ્ધી, વૃત્તી સન્મુખ જગત વિરૂદ્ધી;
તીન માસ ફલ ભોજન પાવા, ઉભય માસ જલ પાન કરાવા. ૫
આખિર માસ પૌન ઇકિ લીના, જયા કરિ ભાગે કર્મ મલીના;
કુંભક પ્રાણુ ઉલટિ ઘર આવા, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં વાસ કરાવા. ૬
સંચિત કર્મ જરી ઉર આશા, પ્રગટયો નિજ ઘર પર્મ પ્રકાશા;
ધ્યે ધ્યાતા જહાં એક ન હોઇ, પદ, નિર્વાન, કહે કહા કોઇ. ૭
અજર અમર પદ ધ્રુવ જન પાવા, યદ્યપિ ભક્તિ ભાવ મન ભાવા;
સબતે શ્રેષ્ટ અધિક ગુણુ એહા. બ્રહ્મ લીન તહુ ભક્તિ સનેહા, ૮
એસે જન જન્મે જગ કોઈ, ધર્મ સેતુ પરમારથી સોઈ;
અમિત પતિત ઉતરહિ ભવપારા, એસે સંત વચન ઉર ધારા. ૯
ધ્રુવ કરણી ઉરમેં કોઉ ધરહી, તારહિ અપર આપ ભવ તરહી;
ધ્રુવ પિતુ માત ધન્ય સુત જાયો, ધર્મ સનાતન વિશ્વ દિપાયો. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ મહતારી મુખ સુની, પ્રગટયો પ્રેમ પ્રકાશ;
કરનહાર કર્તા પુરૂપ, ભાર ધરે શિર દાસ. ૧
સમય સમજિ નૃપ નારિ નિજ, ઉભય પ્રેરિ શુભ ભાય;
હરિ હર અજ ચરણાં લગી, વિરહ વિશેપ બઢાય. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની ઉર પ્રેમ અપારા, ગૌરિ રમા વંદિ કેઈ વારા;
દેવી દેવ સર્વ શિર નાઈ, કીન કૃતારથ દર્શ દિખાઈ. ૧
રમા રામ શક્તી શિવ સ્વામી, દીને દર્શ હરી મમ ખામી;
જન્મ મરણ જિવકો દુઃખ ભારી, નિશ્ચય હર્યો દર્શ ત્રિપુરારી. ૨
હરિહર નામ લેત અઘ નાસા, કરિ દર્શન કિમ રહ ત્રય ત્રાસા;
ચૌદહિ લોક ચરાચર સારા, નામ રૂપ જડ જે આકારા. ૩
ક્રિયા કર્મ ગુણુ ભેદ અપારા, અજ સંકલ્પ સૃષ્ટિ કરતારા;
નિર ઇચ્છા નિર્ગુણ મમ તાતા, ધરે રૂપ જન હરન સનાથા. ૪

સત્તા માત્ર ભાસ સંસારા, નિર અકાર તુમહી આકારા;
નિર્ગુણ સર્ગુન નામ તુમારા, બરફ નીર સમ યહિ ઇતબારા. ૫
જ્યું નવનીત ઉભય ગુણ ધારે, પિગલે દસે ઘૃત આધારે;
નામ રૂપ થીજ્યો ઘૃત જાનો, વ્યાપક પિગલ્યો ઘૃત પિછાનો. ૬
ઉભય રૂપ ઘૃત ભેદ ન ભાસે, અપનો રૂપ લખે નિર આશે;
યહિ પ્રકાર ગુન નિર્ગુન કૈયે, તોરી કૃપા મર્મ કોઉ લૈયે. ૭
કૃપા નિધાંન કૃપા અજ કીની, લખિ લઘુદાસ શુદ્ધિ ધ્રુવ લીની;
પ્રગટ દર્શ દે કારજ સારા, રામ ભક્તિ પૂરણ ઇતબારા. ૮
રામ ભક્તિ પૂરણ વિશ્વાસા, નિશ્ચય રામ હરહિ ત્રય ત્રાસા;
રામ ભક્તિ કરિ, યેહિ, ફલ પાવે, રામ ભક્ત જગ જન્મ ન આવે. ૯
જીવન મુક્ત લાભ લે સોઇ, જહિ જન રામ ભક્તિ દૃઢ હોઇ;
રામ ભક્તિ સુંદર ગુણ ખાની, લખે સુજન જન સંત સુજાની. ૧૦

દોહા

પુલકિ ગાત લોચન સજલ, રામ કહત દિન રાત;
ભકત શિરોમણિ વિશ્વ મેં, રામ રૂપ સાક્ષાત. ૧
હરિ હર અજ સત ગુરૂ કૃપા, જબ એસી મતિ હોય;
સહજ તરે ભવ સિંધુ તે, જન્મ મરણ દુઃખ ખોય. ૨

ચોપાઇ

મેં મતિ મંદ કહા ગુણ ગાવે, લઘુ પિપીલ કિમ સિંધુ તરાવે;
નારિ સ્વભાવ અધિક બર રાવે[૧], બિન દેખી કહું બાત બનાવે. ૧
કૃપાનાથ જડ બુધ્ધી મોરી, કિમ કરિ કહુ અગમ ગતિ તોરી;
સર્વ સાક્ષિ ઉર અંતર યામી, મમ ઉર ભાવ લખો ધન નામી. ૨
બાલ કહે કછુ તોતરિ બાની, માત તાત લે મર્મ પિછાની;
યાતે તાત બકી બેશુધ્ધી, નારિ સ્વભાવ અલ્પ મમ બુધ્ધી. ૩
કેવળ રામ મંત્ર વિશ્વાસા, અપર કર્મ સમજે નહિ દાસા;
અહો નિશિ રામ ભકિત મન ભાવે, અપર કર્મ કહું ચિત ન ચ્હાવે. ૪
સત ગુરૂ રામ મંત્ર સમજાવા, શિવરત શ્વાસ ઉશ્વાસ સુહાવા;
નામ પ્રતાપ પ્રગટ દર્શાવા, જેહિ પ્રતાપ તવ દર્શન પાવા. ૫
હરિ જન નેક નિભાવનહારા, સત્ય સત્ય મમ બો ઇતબારા;
ધ્રુવ બાલક બોલ્યો બર રાતા, હરિ સંગ લે આવું મમ માતા. ૬

ભકત વચન રાખ્યા પ્રભુ ભારી, હર્ષંત દર્શ દીન ત્રિપુરારી;
ભકત બકે કછુ રામ ભરોસે, હરિ હર હર્ષિ બાલ લખિ પોષે. ૭
સર્વ શકિત વ્યાપક મમ તાતા, જો કછુ કરો સર્વ તુમ હાથા;
કૃપાનાથ ઇક વિનય હમારી, મમ ભગની સુરૂચી દુઃખ ભારી. ૮
નરહરિ નાથ કરો કછુ બોધા, જયા કરિ જાય અકારણ ક્રોધા;
હોન હાર ભાવી બલવાના, કર્મ વિવશ જન હોત હેરાના. ૯
ભાવિ અપર બલ, ટરેહિન, ટારી, ચુપ મુખ વિબુધ વિચાર વિચારી;
લખિ ઇન ત્રાસ ત્રાસ મો ભારી, સર્વ શકિત જાનો વિધિ સારી. ૧૦

દોહા

સર્વ સાક્ષિ કર્તા પુરૂષ, ઉંચ નીચ નહિ ભેદ;
અતિ પામર કો દર્શ દે, હરો જન્મ જિય ખેદ. ૧
કહા કહુ કર્તા પુરૂષ, વાણી અગમ અગાધ;
મન બુધ્ધી પહોંચે નહી, નેતિ પુકારત સાધ. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની હરિ કરિ અસ્તૂતી, ભઈ પ્રેમ વશ વર્ણ વિભૂતી;
સુમતી ગાથ સર્વ મન ભાઇ, નર સુર દેવી સબ હર્ષાઇ. ૧
ઉમા રમા ઉચર્યો કેઇ વારી, ધ્રુવ જનની જય હોહુ તુમારી;
સાધ્વી માત ભકત સુત જાયો, ધર્મ સનાતન વિશ્વ વધાયો. ૨
નારિ અપાવન પાવન કીની, હરિ હર ભકિત હર્ષિ ઉર લીની;
ધન્ય પુત્રિ મન સરલ સબૂરી, તવ ઉર આશ, ન, રહે, અધૂરી. ૩
વિશ્વનાથ હરિ સમય પિછાની, ધ્રુવ સન સેન કીન નિજ પાની;
તાત ચરણ ગહિએ દોઉ ભાઈ, જયા કરિ નૃપતિ પર્મ સુખદાઈ. ૪
દ્વિતિય માતુ કરહૂ, સંતોષા, જિન ઉર લાય પ્રથમ પય પોષા;
માત તાત સમ કો જગ નેહા, જિનતે પ્રગટ ભયો યેહિ દેહા. ૫
ધર્મ ક્ષેત્ર તન મોક્ષ ભૅંડારા, ઇનતે અપર કવન ઉપકારા;
જન હરિ વચન સુનત ઉર હર્ષા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વર્ષા. ૬
હરિ ગુરૂ પ્રથમ વંદિ ધ્રુવ બોલા, તાત ચરણ ભેટે તતકાલા;
ઉભય પુત્ર પદ રજ લપટાવા, પ્રગલ પ્રેમ નૃપ ઉર ન સમાવા. ૭

---

૧. બકવું

ઉભય પુત્ર નૃપ ગોદી લીના, ઉર લિપટાયે પર્મ પ્રવીના;
ભેટત પુત્ર ભૂપ ગતિ કૈસી, ફણિ મણિ રંક રતન ધન જૈસી. ૮
ચતુર પ્રકાર પુત્ર પ્રિય લાગા, લખે મર્મ કોઉ સુજન સુભાગા;
એક પુત્ર દ્વિતિયે તપ પૂરણ, રામ ભક્તિ ઉર પ્રેમ સઁપુરણ. ૯
તિસરા હરિ સુત હિત ઘર આવા, ચતુર્થ જીવન મુક્ત સમાવા;
ચાર પ્રકાર પુત્ર પ્રિય ભૂપા, હરિ હર સમુજે મર્મ સુગુપા. ૧૦

દોહા

હરિ હર અજ નર સભા, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ ભઇ, જય જય શબ્દ ઉચાર. ૧
પ્રેમી ગુરૂ માતા પિતા, પ્રેમી પુત્ર પ્રવીન;
પ્રેમ વિવશ હરિ પ્રાવણા, કેઈ નર પાવન કીન. ૨

ચોપાઇ

પિતુ સંતોપ સુજન ધ્રુવ જ્ઞાની, ગિરે સુરૂચિ પદ સમય પિછાની;
ઉત્તમ આય માતુ પદ લાગ્યો, જનની પ્રેમ અધિક ઉર જાગ્યો. ૧
ધ્રુવ જનની સુત સમુજ સુનીતી, બઢી પુત્ર પર અતુલિત પ્રીતી;
સુર નર સભા સર્વ સુખ પાવા, ધન્ય ભક્ત નીતી મગ ધાવા. ૨
સુરૂચી ઉભય પુત્ર મુખ પેખી, ગૂઢ મર્મ લખિ વિકલ વિશેખી;
ઝડપિ ઉભય સુત કંઠ લગાવા, કુંભક પ્રાણ સહજ સ્થિર થાવા. ૩
મહૂર્ત તક રહિ વિક બિહાલા, હરિહર કૃપા કીન તતકાલા;
અપને જનકો નિરખિ દુઃખારી, મોહ નિશા હરિ શિઘ્ર નિવારી. ૪
હો સુચેત નિજ નયન ઉઘારા, રૂકે ન પ્રેમ નયન જલ ધારા;
ઉભય પુત્ર મુખ ચુંબતિ માતા, નિજ કૃત સમુજિ હોત ઉર ઘાતા. ૫
પકરિ પુત્ર કર નિજ ઉર લાવત, બિરહા કુલ, સુખ બચન ન આવત;
ઉભય પુત્ર મુખ લેત બલૈયા, નિર્મલ પ્રેમ કવન સમ મૈયા. ૬
જલ જિમ મીન દીન ધન પાવા, અધિક પ્રેમ સુત માતુ મિલાવા;
જનની સમ જગ કો હિતકારી, શુદ્ધ ભાવ સુત વદને નિહારી. ૭
પ્રસુતી સમય કષ્ટ અતિ ભારી, મન જાને કહુ લખે મુરારી;
જનની પુત્ર સમુજિ અવતારા, ભુલી કષ્ટ મન પ્રેમ અપારા. ૮
ઘોર કષ્ટ મહિં પુત્ર પિયારો, ગિને ન નિજ દુઃખ પુત્ર નિહારો;
એસી માતુ પુત્ર પરહરહી, પાપી પુત્ર નર્ક મહિં પરહી. ૯

ગંગા યમુન સમુજી પદ સેવે, સો સુત સહજ મોક્ષ પદ લેવે;
રમા રામ સમુજે પિતુ માતા, સો સુત ઉભય લોક સુખ પાતા. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ, માતા, વ્યાકુલ લખી, વંદત વારંવાર;
જય હો જનની વિશ્વ તુમ, કીન પર્મ ઉપકાર. ૧
તવ પ્રતાપ હરિહર મિલે, બ્રહ્માદિક સબ દેવ;
વિશ્વપતી દર્શન પ્રજા, ત્યાગો સો લખિ ભેવ. ૨

ચોપાઇ

જનની કર્મ ગતી બલવાના, સમુજિ ન શોચ કરે જન દાના;
કર્મ ગતી અવસર લખિ આવત, કિયે કૃત્ય જિવ પ્રગટ દિખાવત. ૧
હાની લાભ સુયશ યશ હોવત, ફલહી સુફલ બીજ સોઉ બોવત;
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ સંસારા, પ્રગટેહિ અવશ્ય કીન કૃત સારા. ૨
ક્રિયા કર્મ સાક્ષી જિવ કૈયે, નિજ કૃત્ય કીન સુફલ ફલ લૈયે;
સુક્ષમ તર્ક સ્ફુરે ઉર પ્હેલા, જિનકો મારગ સરસ સુહેલા. ૩
જીવ સૃષ્ટિ સંકલ્પ સુ કૈયે, સુક્ષમ તર્ક મર્મ લખ લૈયે;
સત મિથ્યા દ્વૈ મર્મ લખીજે, સત્ય ગ્રહી મિથ્યા તજિ દીજે. ૪
સત મિથ્યા નહિં પ્રથમ લખાવે, નિજ મન માને કૃત કરાવે;
કર્મ ફલેં પાપી શિર ફૂટે, ભોગે બિના કર્મ નહિ છૂટે. ૫
જ્ઞાની કષ્ટ કર્મ લખિ સહહી. હો ચુપ ચાપ પ્રગટ નહિ કહહી;
સૂર કવી કોવિદ મુનિ જ્ઞાની, પરારબ્ધ ગુણ લખે સુજાની. ૬
કર્મ ગતી સબકો દુઃખ દાઈ, કર્મ કર્મ લખિ શોચ ન લાઈ;
કર્તા પુરૂષ કર્મ ગતિ સ્થાપી, અવશ્ય હોય નહિ શકે ઉથાપી. ૭
પતિત પ્રવાહ સમુજ યેહિ ગાથા, હર્ષ શોક તજિ ભજેહિ વિધાતા;
હોનહાર હોઇ સો હોઇ, યા મહિ યત્ન કરે કહો કોઇ. ૮
યાતે જનની ધીર ધરી જે, હો પ્રસન્ન હરિ દર્શન કીજે;
જિનકે ઘર હરિહર મિજ માના, કે જન ઉત્તમ તાહ સમાના, ૯
અજ સુરપતિ તીરથ હો પરસન, પરમ કૃપા દીને ઘર દર્શન;
કો જગમે બડભાગ કહાવે, જિનકે ઘર હરિહર અજ આવે. ૧૦

દોહા

જનની તવ પરતાપતેં, મેં પરસ્યો નિજ ધામ;
જીવન મુક્તી સુખ લહ્યો, નિજ સ્વરૂપ વિશ્રામ. ૧

અતિ પવિત્ર ગાથા વિમલ, બાધક સુનાઉ તોય;
કોટિ યત્ન નહિ બનિ શકે, હરિ અપનાયો મોય. ૨

ચોપાઇ

સબતે કઠિન ભક્તિ મગ માતા, અમિત કોટિ મુનિ ઉર હર્ષીતા;
ભક્તિ શિરોમણિ મુનિ મુખ ગાઈ, હરિહર કૃપા મિલે કોઉ ભાઈ. ૧
રામ ભક્તિ સારે સબ કાજા, જેહિ ઉર ભક્તિ ન હોય અકાજા;
જનની પ્રથમ બોધ તપ બોધા, તવ પ્રતાપ મેં સો મગ શોધા. ૨
રામ કૃપા તપ સુફલ ફલાવા, હર્ષિ હરિહર અજ ઘર આવા;
સુફલ ફલી જનની તવ બાની, સમુજિ મર્મ મન ત્યાગ ગલાની, ૩
હર્ષ સમયમેં, શોક ન કીજે, કરિ હરિ દર્શ મોક્ષ ફલ લીજે;
યે અવસર નહિં વારંવારા, જનની નિજ મન કરહુ વિચારા. ૪
હો સુચેત હરિનામ ઉચરહુ, મનકે અપર ભાવ પરિહરહૂ;
મેં મતિ મંદ કહું કહા તોકો, જનની બોધ દીન તેં મોકો. ૫
જનની મન કંપત અતિ મોરા, સજલ નૈન નિરખત શિશુ તોરા;
લખિ લઘુદાસ કૃપા અબ કીજે, સર્વ ભૂલ હરિ ભજન કરીજે. ૬
ધ્રુવ જનની સત બોધ સુનાવા, પ્રબલ પ્રેમ અપને મન આવા;
ધ્રુવ મુખ બોધ સુનત નરનારી, સત્ય ગાથ સુન ભયે સુખારી. ૭
સંત સરલ ચિત પર ઉપકારી, સમુજિ મર્મ હર્ષે નરનારી;
સુમતી પુત્ર વચન સુન હર્ષી, કૃત્ય કૃત્ય સુત આતમ દર્શી. ૮
ધર્મ ધીર નીતી નિપુણાઈ, સત્ય ગાથ જનની સમજાઇ;
પર ઉપકાર પ્રબલ ઉર પ્રીતી, જ્ઞાની બીન લખે કો રીતી. ૯
નર તન રતન લાભ જહિ પાવા, નિજ સ્વરૂપ વ્યાપક દર્શાવા;
ભક્ત પુત્ર પૂરણ વિત્ત પાવા, અક્ષય લાભ સ્વરૂપ લખાવા. ૧૦

દોહા

કર્મ ભક્તિ આતમ, રતા, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર;
ધર્મ વિવેકી આતમા, મહા સુરનકો સૂર. ૧
સુફલ ફલી શુભ વાસના, યે હરિ ભક્તિ પ્રતાપ;
તિર્યો તરાવહિ અપરકો, હરહિ અમિત જિવ તાપ. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની સુમતિ શુભ જ્ઞાની, ભપ પ્રેમ વશ ધર્મ સુજાની;
કરૂણા વિવશ રામ ધુનિ લાગી, હરિ હર પદ વંદે બડભાગી. ૧

ઉત્તમ માતુ સુરૂચિ મન બોધત, યદ્યપિ મન મલીન મગ શોધત;
વાર વાર ચિતવત નિજ કર્મા, બોલન, ચલત, હોત ચિત શર્મા. ૨
કર્મ મલીન હોત શુધ પ્રાની, હોહ પ્રયંત ન જાય ગલાની;
વિકરમ કર્મ અધમ નહિ લાજા, સર્વ લસો નહિ કાજ અકાજા. ૩
નિત્ય કર્મ લખિ પાપ કમાવે, સત્ય બોધ નહિ હૃદય સુહાવે;
સ્વર્ગ નર્ક સંશય નહિ જ્યાકે, નિજ ઉર હર્ષિ વિષય રસ ચાખે. ૪
અહિ મૂશક ઇમિ અપર અકાજા, દુષ્ટ હૃદય નહિ હોવત લાજા;
ધર્મ પવિત્ર વિશ્વ નરનારી, કારજ કરહી પ્રથમ વિચારી. ૫
યદ્યપિ કર્મ ગતી બલવાના, આઇ ત્રાસ દેવત વિધિ નાના;
ભોગે ભોગ સર્વ ચિત શર્મા, ભાવી વિવશ બને કછુ કર્મા. ૬
અધરમ ધર્મ ઉભય જન ચીના, યદ્યપિ કર્મ કછુ બને મલીના;
સમજિ મર્મ જન રામ ઉચારે, વ્યાપક નરહરિ ભક્ત ઉગારે. ૭
જનકી સહાય કરે તતકાલા, હરે કષ્ટ જન વિકટ વિશાલા;
પ્રગટ હોય હરિ જન સંતોષે, નિજ જન વચન પિયુષ સમ પોષે. ૮
યદ્યપિ નિજ મન પરમ ગલાની, જયું પતિ વ્રતા સ્પર્શ અઘ પ્રાની;
વિકરમ કર્મ હોત લખિ ત્રાસા, જિમ જિમ પાપ કર્મ હો નાશા. ૯
ઘોર પાપ કરિ અતિ પસ્તાવે, કરૂણા વિવશ રામ ગુન ગાવે;
અધમતે અધમ રામ ગુન ગાવહિ, તમ દિનકર સમ પાપ વિલાવહિ. ૧૦

દોહા

અતિ વિશાલ વન પાપ જન, રામ અનલ કર ભ્નન;
પ્રજલિ પલક ભરમી બને, તુરત તત્વ મેદાન. ૧
હરિ કૃપાલ માયા હરી, સુરૂચી ભઇ સુચેત;
ધ્રુવ અવસર લખિ માતુ નિજ, ગિર્યો ચરણ ઉર હેત. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ આય સુમતિ પદ લાગા, ઉભય પુત્ર ઉર લીન સુભાગા;
વાર વાર સુમતી ઉર લાવા, રૂકે ન નિજ મન પ્રેમ રૂકાવા. ૧
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, પ્રબલ વિરહ વશ વચન ઉચારા;
રે મમ પુત્ર ભયો બડ ભાગી, રામ ભક્તિ આતમ અનુરાગી. ૨
રે મમ પુત્ર બુધ્ધિ બલ દાના, ઉભય પક્ષ મેં ધર્મ સુજાના;
હરિ પ્રતાપ આતમ ધ્રુવ પાવા, ધર્મ ભક્તિ નહિ પ્રથા ભુલાવા. ૩

આશ્રમ ધર્મ પ્રથા જગ ત્યાગે, સો જ્ઞાની નહિ પર્મ અભાગે;
વર્ણાશ્રમકા, ધર્મ ન ધારા, જ્ઞાની કહો ન અધ અવતારા. ૪
ધર્મ પ્રથા તજિ બોધત જ્ઞાના, કોટિ શત્રુ સમ લખો સુજાના;
સર્પ સિંહ મુખ શીશ ધરીજે, અર્ધ દગ્ધ સંગ પ્રીત ન કીજે. ૫
કૂપ નદિ સાગર જાય પરિયે, અર્ધ દગ્ધ સંગત પરહરિયે;
પી મુખ ગરલ ભલે તન ત્યાગો, અર્ધ દગ્ધ મુખ શીખ ન લાગો. ૬
સો જિવ અવસ્ય નર્કમેં પરહી, અર્ધ દગ્ધ સંગ સંગતિ કરહી;
અર્ધ દગ્ધ સમ કો જગ પાપી, નર્ક પઠાવહિ જીવ અમાપી. ૭
અમિત પ્રકાર બોધ કુશલાઈ, લખિ ન પરે ખલકી ચતુરાઈ;
રચિ પ્રપંચ ખલ પંથ ચલાવે, જીવ દયા નહિ સ્વારથ ચહાવે. ૮
સ્વારથ રત પરમારથ હીના, અર્ધ દગ્ધ સોઉ કરત પ્રવીના;
હરિ હર અર્ધ દગ્ધસેં હારા, અજ ચાહત નહિં વદન નિહારા. ૯
યાતે પુત્ર ભયો બડ ભાગી, જ્ઞાન ભક્તિ રત ધર્મ સુહાગી;
અર્ધ દગ્ધ ઉર તર્ક ન આવા, સમુજિ મર્મ મોહિ અધિક સુહાવા. ૧૦

દોહા

કીન પ્રસંશા પ્રેમ યુત, ધર્મ પરાયન જાન;
પુત્ર સમજ પ્રીતી નહીં, સમજ્યો નીતિ નિધાન. ૧
ધન્ય ભાગ ધ્રુવ ભ્રાતકો, ભ્રાતૃ ભક્તિ રત નેમ;
ભ્રાતા તે મરણો પ્રથમ, વર માગ્યો વશ પ્રેમ. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ ઉત્તમ નિયમ નિભાવા, ભ્રાતૃ ભક્તિ ભગવંત મિલાવા;
રે લઘુ પુત્ર ધન્ય તવ કરણી, પ્રગટ પ્રકાશ કહું કયા વરણી. ૧
રે મમ પુત્ર આશ ઉર તોરી, સુફલ હોય આશિષ યહિ મોરી;
જો વર હર્ષિ દીન જગ માતા, સુફલ કરહિ શિવ વિશ્વ વિધાતા. ૨
રમા રામ શક્તી શિવ સ્વામી, દીન ભક્ત દુઃખ હરે નમામી;
ઇનિકે ચરણ શરણ કોઉ આવે, આધિ વ્યાધિ ત્રય રોગ મિટાવે. ૩
ઇન પદ દાસ દુઃખી નહિ કબહી, ક્ષણમે કષ્ટ હરે હરિ સબહી;
એક ચિત ઇન નામ ઉચારે, તેહિ જનકે ત્વર કાજ સુધારે. ૪
ઉંચ નીચ નહિં જાત વિજાતી, હરિહર અજ નિજ ભક્તિ સુહાતી;
ભક્તિ વિવશ કછુ ગિને ન નાતા, હર્ષિ દેત વર ભક્ત સુહાતા. ૫

યાતે પુત્ર ભયા બડ ભાગી, શિશુપન હર્ષિ ભક્તિ લય લાગી;
અતિ ઉત્તમ ભક્તી મન ભાઈ, દાન કરિ સર્વ જીવ સુખદાઈ. ૬
ભક્તિ પ્રતાપ કહાં લગિ ગાવે, ધરિ તન તીર્થ ભક્ત ઘર આવે;
અપર તીર્થ તન પાપ ગમાવે, ભક્તિ તીર્થ મુક્તી પદ પાવે. ૭
સર્વ તીર્થ ભક્તી મન ભાવહિ, યાતે હર્ષિ ભક્ત ઘર આવહિ;
સો યહ પ્રગટ છુપી નહિ ગાથા, સર્વ તીર્થ સનમુખ હર્ષાતા. ૮
રામ ભક્તિ સોઉ ગંગ કહાવે, સુર નર તીર્થ આય તટ ન્હાવે;
જન તન ઘાટ વચન ગઁગ ધારા, સુજન ન્હાય મન જાય વિકારા. ૯
મળ વિક્ષેપ દોષ ત્રય હરણી, ભવ નિધિ પાર સુલભ જિવ તરણી;
એસી રામ ભક્તિ ઉર ધરહી, હરિહર અવશ્ય કાજ તિન કરહી. ૧૦

દોહા

ભવ તરણી ભક્તી સુભગ, સુમતી વરણી સાર;
ધરણી સમ ધીરજ હૃદય, કરણી તત્વ વિચાર. ૧
ધર્મ પરાયણ પુત્ર લખિ, ઉરમેં પ્રેમ અગાધ;
નર સુર ઉર હર્ષિત ભયે, સાધ સાધ કહિ સાધ. ૨

ચોપાઇ

હોં હરિહર વિશ્વ વિધાતા, ધર્મ વિવેકિ સમજ ધ્રુવ માતા;
બ્રહ્મ રૂપ નિશ્ચય ત્રય દેવા, ઉમગત હૃદય સમજિ મન ભેવા. ૧
નારી પુરૂષ ન ભેદ કદાઈ, ભક્તિ લીન સો મુક્ત સદાઈ;
નારી પુરૂષ ઉભય તન ભેદા, જીવ રૂ બ્રહ્મ એક નહિ ખેદા. ૨
ઉભય પક્ષ કરિ અમિત ભુલાવા, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવા;
નામ રૂપ મિથ્યા કરિ લેખા, વ્યાપક રૂપ બ્રહ્મ નિજ પેખા. ૩
રૂપ જ્ઞાન સો મુક્ત સદાઈ, નારી પુરૂષ ન ભેદ કદાઈ;
ધ્રુવ જનની ચુપ સમજ સુજાની, સમય સમુજિ બોલે નૃપ બાની. ૪
કૃપાનાથ અજ હરિ હર દેવા, સર્વ સૃષ્ટિ જાનત જિય ભેવા;
શિશુ મન મર્મ લખે પિતુ માતા, યદ્યપિ બાલક બહુ બર રાતા. ૫
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક મમ સ્વામી, મર્મ લખો ઉર અંતર યામી;
કૃપાનાથ કરૂણા મમ પેખી, પ્રથમ કીન અતિ કૃપા વિશેખી. ૬
મુનિ નારદ પઠવા તતકાલા, દયાસિંધુ ઉપકાર વિશાલા;
ધ્રુવ વિયોગ વશ હમે દુઃખારી, મુનિ મુખ બોધત ધર્મ સુખારી. ૭

કર્મ ભક્તિ સત જ્ઞાન બતાવા, આશ્રમ ધર્મ ધ્યાન સમુઝાવા;
પ્રણવ મંત્ર વિધિ યુક્ત બતાયો, સાધત સહજ સહજ ચિત ધર આયો. ૮
મિથ્યા તર્ક કલ્પના છૂટી, વિષય ભોગ જગ વૃત્તિ અછૂટી;
શ્વાસોશ્વાસ રામ ધુનિ લાગી, જગ આભાસ કલ્પના ભાગી. ૯
દ્વિતિયા ભાવ પ્રપંચ મિટાવા, વ્યાપક બ્રહ્મ મર્મ ઉર આવા;
મૈં તું તર્ક રહી નહિ એકા, કૃપાનાથ ઉર પર્મ વિવેકા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ વ્યાપિ નરહરિ પ્રભૂ, વિનય યહી ભગવાન;
જ્ઞાન ભક્તિ તન લગ રહે, દીજિય યાહિ વરદાન. ૧
મૈં ત્યાગ્યો અભિમાન નૃપ, રામ ભક્તિ ઉર ધાર;
કૃપાસિંધુ, અબ, દીજિયે, ધ્રુવકો નૃપ અધિકાર. ૨

ચોપાઇ

વિધિ,[1] હર વિષ્નુ વિશ્વપતિ દાતા, મોરી સર્વ વાત તવ જ્ઞાતા;
લખિ પદ દાસ કૃપા યહિ કીજે, નૃપ પદ ધ્રુવ અધિકાર કરીજે. ૧
પલ પલ પ્રેરિ રહી યહિ ગાથા, કૃપા, નાથ, કરિ, કરિયે સનાથા;
ધ્રુવ નૃપ પદ ભરિ નયન દિખાવે, હરિ ગુરૂ આજ્ઞા વિપિન સિધાવે. ૨
હરિ હર દર્શ આશ જગ ભાગી, અહનિશિ, દાસ ચરણ અનુરાગી;
તનુ પ્રયંત વન વાસ કરાવે, પ્રણવ મંત્ર સિવરણ ચિત લાવે. ૩
યાતે નાથ કાજ યહિ કીજે, અવસર સમય લાભ ભલ લીજે;
સર્વ પ્રજા યહિ વિગત સુહાવે, હરિહર અજ ધ્રુવ તખ્ત બિઠાવે. ૪
ઉત્તમ માત બાત યહિ ભાવા, સમય સમુજિ હરિ વિનય સુનાવા;
કૃપાનાથ હરિહર ઉર વાસી, ધ્રુવ નૃપ દેખત મિટે ઉદાસી. ૫
પ્રબલ કુચાલ કીન સઁગ બાલા, યદ્યપિ ચરણ ગિર્યો તતકાલા;
જન ઉર રાગ દ્વેષ કહું નાંહીં, સર્વ સમાન ભાવ ઉર માંહીં ૬
પ્રથમ આય મોરે પદ લાગા, સાર ગ્રહી મમ પુત્ર સુભાગા;
સતગુરૂ બોધ યથારથ દીના, રામ ભક્તિ કરિ ભયો પ્રવીના. ૭
મૈં પાપી કહાં દર્શ તુમારા, પ્રગટ દર્શ સો સુત ઉપકારા;
સંત સરલ ચિત પર ઉપકારા, નિશ્ચય આજ ભયો હિતગારા. ૮

---

૧. બ્રહ્મા.

મમ દુર્ગુણ અતિશય નહિ પારા, શુભ ગુણ ઉદધિ ભક્ત અવતારા;
પલ પલ પ્રેરિ રહી મમ ગાથા, પિંજર પ્રાણ ન વિલગ વિધાતા. ૯
જિમ જિમ ધ્રુવ લઘુતા ઉર ધારત, તિમતિમ વિરહ ઘાવ ઉર મારત;
સમુજિ મર્મ મનવો દુઃખ પાવે, વિત્યો સમય હાથ કહાં આવે. ૧૦

દોહા

હોનહાર ભાવી પ્રબલ, કર્મ ગતી કછુ નાથ;
કર્મ ક્રિયા અકરણ કરણ, સર્વ તુમારે હાથ. ૧
ધ્રુવ ગાદી બૈઠાઇએ, યહી અરજ તવ દાસ;
હર્ષે પ્રજા નરનાર નૃપ, સો મન મિટે ઉદાસ. ૨

ચોપાઇ

કરિ હરિ વિનય પ્રેમ વશ ભારી, રામ રટે ઉત્તમ મહતારી;
દેખહુ કર્મ ગતી બલવાના, હરિ હર સન્મુખ જીવ હિરાના. ૧
જડ ચેતન ગ્રંથી પ્રભુતાઈ, જ્ઞાન હીન છુટન કઠિનાઇ;
ચિદ ગ્રંથી જબહી નિર વારે, અપન આપ મુખ અપન નિહારે. ૨
વ્યાપક રૂપ લખે જન અપના, જબ જાવે જિવ સર્વ કલપના;
દ્વિતિયા ભાસ દંભ નહિ ભાસે, વિભુ વિરાટ નિજ રૂપ પ્રકાશે. ૩
નામ રૂપ વૃત્તી વિસરાવે. જહાં તહાં નિજ સ્વરૂપ દર્શાવે;
જડ ચેતન ગ્રંથી જબ જાવે, દ્વૈતર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે. ૪
હર્ષ વિષાદ ગયો અધ્યાસા, નિજ સ્વરૂપ મય ગોગ નિવાસા;
જગદાકાર વૃત્તિ વિસરાઇ, ગર્ક ભયો નિજ રૂપ સદાઈ. ૫
ક્લેશ અવિદ્યા તન આધારા. કરે કર્મ કછુ નિતિ વ્યવહારા;
જયું અપનો તન જીવ સંભારે, યહિ પ્રકાર જન નીતિ નિહારે. ૬
હાનિ લાભ કહું ધરે ન શંકા, વિધિવત કર્મ કરહિ નીશંકા;
ગે તન જાય રહે નહિ કામા, વિધિવત કરહી, કર્મ તમામા. ૭
વિશ્વ વિરાટ અપન તન જાની, કરહિ કર્મ કહુ જીવ, ન, હાની;
યાતે જ્ઞાની અધિક બખાના, જ્ઞાનીકી ગતિ જ્ઞાની જાના. ૮
જ્ઞાન બિના ગ્રંથી નહિ જાવે, હરિ હર અજ ત્રય બોધ કરાવે;
અપનો આપ સ્વરૂપ લખાવે, તવ ચિદ ગ્રંથી રહન, ન પાવે. ૯
હરિ બોધી ઉત્તમ મહતારી, ઉર અજ્ઞાન ન ખસ્યો લગારી;
વિદ્યા અવિદ્યા, જ્ઞાન અજ્ઞાના, ઉભય પક્ષ અતિશય બલવાના. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન બિના ચિદ ગ્રંથિકો, કરિ ન શકે કોઉ નાશ;
અમિત ક્રિયા કર કર્મ થક, યદ્યપિ હૃદય ઉદાસ. ૧
તત્વ દૃષ્ટિ સત ગુરૂ મિલે, ઉત્તમ શિષ્ય શુધ ભાય;
જ્ઞાન અગ્નિ સુક્ષમ જરે, બોધત રૂપ લખાય. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ સમય સમુજિ મુખ બોલા, ભ્રાતૃ ભાવ ઉર પ્રેમ અડોલા;
જય મમ નાથ ભક્ત હિતકારી, મમ ઉર ગાથ લખો પ્રભુ સારી. ૧
મમ હિત ભ્રાત કષ્ટ અતિ લીના, મમ જનની, નિર આદર, કીના;
વિપિન ભયંકર કીન નિવાસા, ભૂખ પિપાસ સહી તન ત્રાસા. ૨
એકા એક નહીં કોઉ સંગા, રામ ભક્તિ વિશ્વાસ અભંગા;
વિશ્વ ચરાચર અંતર યામી, તવ પદ દાસ કરે કો ખામી. ૩
પ્રેમ ભક્તિ વશ ધ્રુવ હરિ ધ્યાવા, સમુજિ દાસ જન પ્રાણ બચાવા;
તુમ સમ અપર કવન પિતુ માતા, હરિ હર કૃપા મર્મ કોઉ પાતા. ૪
હરિ હર ભજન સરે સબ કાજા, તવ જન કાજ ન હોય અકાજા;
જન મન આશ કાજ સબ સરહી, રામ મંત્ર શુધ ભાવ ઉચરહી. ૫
સત્ય સત્ય પ્રભુ સત્ય સદાઇ, નિરખે નયન ન જૂઠ કદાઇ;
મેં મતિ મંદ સર્વ કર હીના, જિનકો નાથ દર્શ તુમ દીના. ૬
માત તાત ભ્રાતા પરતાપા, હરિ હર દર્શ મિટયો સંતાપા;
અજ સુરપતિ સુરતી રથ રાજૂ, દર્શ દિખાય કીન મમ કાજૂ. ૭
જન્મ મરણ જગમેં દુઃખ ભારી, સો મમ શંભુ હર્યો ત્રિપુરારી;
ગૌરી માત દીન વર ભારી, આશા નાશ ભઇ ઉર સારી. ૮
ભજન ભક્તિ કરિ યેહિ ફલ પાવે, જીવન મુક્ત સ્વરૂપ સમાવે;
નિશ્ચય અડગ ન ડગે હમારા, હરિ ગુરૂ હર પરતાપ તુમારા. ૯
પિંડ પ્રાણ લગ નિયમ નિભાવે, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિં આવે;
શુભ આશા ઉર કરત પ્રચારા, સુફલ કરહિ હરિ મન હિતગારા. ૧૦

દોહા

સર્વ સાક્ષિ કરતા પુરૂપ, ઘટ ઘટ જાનનહાર;
ધ્રુવ ગાદી બૈઠાઇયે, યહિ ઉર આશ હમાર. ૧
ભ્રાતૃ ભાવ પૂરણ નિભે, રામ ભક્તિ ચિત્ત પૂર;
પ્રાણ તજું મુખ રામ કહ, દો વરદાન જરૂર. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ ઉત્તમ શબ્દ ઉચારા, હરિ હર અજ સુર સર્વ પિયારા;
દેવી સર્વ પ્રેમ બો ભારી, ગદ ગદ કંઠ ભઈ મહતારી. ૧
સર્વ તીર્થ ઉર પ્રેમ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
જય જય શબ્દ કીન સુર ભારી, નભ મગ પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૨
ગુપ્ત ગાથ લખિ, ધ્રુવ ઉર પ્રેમા, શિવ પદ ગિર્યો રહયો નહિ નેમા;
સાક્ષિ ભૂત શિવ શિર કર દીના, કહો પુત્ર કહા વિગત નવીના. ૩
કવન હેતુ ઉપજ્યો ખેદ ભારી, પ્રગટ કરહુ જન હૃદય વિચારી;
ધર્મ વિવેક નીતિ યુત કાજા, સુફલ કરહિ હરિ ભક્ત નિવાજા. ૪
જન ઉર સ્ફુરે ન વિકર્મ કામા, શ્વાસોશ્વાસ હૃદય જિન રામા;
શબ્દ યથારથ ઉચરહુ ભાઈ, જ્યા કરિ હોય સર્વ સુખદાઇ. ૫
શિવ સર્વજ્ઞ સુની પ્રિય બાની, સમય સમુજિ ધ્રુવ કહે સુજાની;
જય હરિ અજ જય શંભુ ભવાની, પૂરણ કૃપા પ્રગટ મેં જાની. ૬
તવ ઉર પ્રીય ભક્ત અધિકાઇ, યા મેં ભેદ ભાવ કહું નાઈ;
સર્વ પ્રકાર કીન કરતારથ, કૃપાનાથ ઉપજી ઉર આરત. ૭
હર્ષ શોક ક્રુધ મોહ રૂ કામા, વિચલ વૃત્તિ નહિ રહે મુકામા;
અધિક ન્યુન કહું શબ્દ ઉચારે, બડે સમુજિ નહિ દોષ નિહારે. ૮
આરતવાન સદા યેહિ રીતી, સુક્ષમ ઉરમેં રહત અનીતી;
આરતવાન અધિકતા ચ્હાવે, યાતે જલ્પિત શબ્દ સુનાવે. ૯
યેહિ અવસર આરતતા મોરી, કરિયે ક્ષમા કહું કરજોરી;
પ્રથા હીન કોઉ શબ્દ ઉચારે, માર તાર પ્રભુ શરણ તિહારે. ૧૦

દોહા

હઠ કરિ બાલક માતુ મુખ, જલ્પે શબ્દ અસાર;
જનની ધરે ન દ્વેષ ઉર, કરે પુત્ર લખિ પ્યાર. ૧
રમા ઉમા હરિ હર પ્રભૂ, વિશ્વ જીવ જગ તાત;
અવગુણ ધરે ન દાસ લખ, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

યહિ અવસર આરત ઉર સ્વામી, સર્વ સાક્ષિ મમ લખો તમામી;
ઉભય માતુ મમ તાત સુજાની, સત મિથ્યા સત ગાથ પિછાની. ૧
ગુરૂ નારદ કીનો ઉપદેશા, ભેદ ભાવા રાખ્યો નહિ લેશા;
આશ્રમ ચાર મર્મ સમુજાવા, શુદ્ધ હૃદય નૃપ અધિક સુહાવા. ૨

વૃત્તી ભયો પ્રબલ વૈરાગા, રંચ ન સ્ફુરે પદારથ રાગા;
ભોગ વાસ ઉરતે ભઇ નાશા, ભાસ માત્ર જગ સ્વપ્ન તમાસા. ૩
અહનિશિ એક ભજન મન ભાવે, જગ પ્રપંચ ચિત્ત નાંય સુહાવે;
નૃપ અધિકાર પુત્ર નિરખાવહિ, લે તવ રજા વિપિન ઉઠ ધાવહિ. ૪
કૃપાનાથ ઇન અતિ ઉપકારા, માત તાત સમ કો સંસારા;
નર તન દીન કીન મો પાવન, સંચિત ભાગે કર્મ અપાવન. ૫
જ્ઞાન ધ્યાન બનહી નર દેહી, અવસ્ય બને જિવ શીવ સનેહી;
સર્વ દેવ તીરથ ઘર આવે, નર તન પાય રામ ગુન ગાવે. ૬
સો મમ પ્રગટ ભયો વિશ્વાસા, સો ગુણ વિસરે કિમ તવ દાસા;
હમતે ઇન પદ બની ન સેવા, યાતે દાસ દુઃખી લખિ એવા. ૭
નપ પદ પાય હમે સુખ ભારી, યે વન એકા એક દુઃખારી;
હમ સોવે સુખ સેજ અટારી, વિપિન તાત દુઃખિયા મહતારી. ૮
હમ નૃપ ભોગ અમિત રસ ભોગી, યે દુઃખિયા અન વસ્ત્ર વિયોગી;
ભૂષણ વસ્ત્ર અમિત હમ ધારે, તીન રૂતુ યહ અંગ ઉઘારે. ૯
ઉત્તમ ભવન કરે હમ વાસા, યે ત્રય તરૂ, તર, કરહિ નિવાસા;
હમે પુત્ર જાયો કહા કાજા, માત તાત તન હોય અકાજા. ૧૦

દોહા

માત તાત વનમેં વસે, પટ હિન બિના અહાર;
સુત ભોગે સુખ સાહ્યબી, વાર વાર ધિક્કાર. ૧
ધર્મ હીન ધિક્કાર જિન, રાવ રંક ભલ કોય;
તાત દુઃખી સુત સુખ ચહે, અવસ્ય નર્ક ગતિ હોય. ૨

ચોપાઈ

યાતે નાથ તાત સંગ જાવે, કરી ઇન સેવ રામ ગુન ગાવે;
કૃપાનાથ સેવા ઇન કરિહૂ, સુખ દુઃખ મેં ઇન સંગ વિચરિહૂ. ૧
પત્ર ફૂલ ફલ હાજર કરિહૂ, સ્વચ્છ નીર ભોજન ભર ધરિહૂ;
પાવ પલોટિહૂ માત રૂ તાતા, ઉરમેં જપૂં વિશ્વ પતિ દાતા. ૨
ઇન, મમ, તન અતિ સેજ સઁવારી, ઇન તન વિપિન સઁવારૂ પથારી;
માત તાત કરિહૂ વન સેવા, યહિ ઉર આશ હમે મમ દેવા. ૩
મમ લઘુ ભ્રાત નૃપતિ પદ દીજે, યહિ અવસર કારજ યહિ કીજે;
કૃપાનાથ મમ ભ્રાત સુજ્ઞાની, કબહુ ન કરે પ્રજામેં હાની. ૪

નીતી ધર્મ તજે નહિ કબહી, હરિહર કૃપા મર્મ ઇન સબહી;
તન છોટા બુદ્ધિ બડ જનકી, કૃપાનાથ જાનો સબ મનકી. ૫
માત તાત કરિહૂ મેં સેવા, રમા રામ સમ સમજ સુભેવા;
ઉત્તમ પ્રજા સર્વ સુખ દેહી, મેં જનની પદ તાત સનેહી. ૬
ઉભય પક્ષ પૂરણુ કરૂ નાથા, કર્તા કર્મ ગતી તવ હાથા;
વિશ્વનાથ ગાથા ઉર મોરી, પ્રગટ કરિ નિજ બુદ્ધિ નિચોરી. ૭
કરો સુ કરનહારા કરતારા, વિનય કરન કહુ કામ હુંમારા;
સત્ય મિથ્યા કહુ મર્મ ન જાના, પ્રબલ ભાવ સો પ્રગટ બખાના. ૮
ધ્રુવ કરિ વિનય પ્રેમ ભો ભારી, સમય સમુજિ બોલે ત્રિપુરારી;
રે મમ પુત્ર પર્મ બડ ભાગી, માત તાત પદ અતિ અનુરાગી. ૯
ધર્મ તરૂ શાખા પિતુ માતા, ધન્ય પુત્ર સેવા ઇન ચ્હાતા;
સરિતા તટ બટ પરમ વિશાલા, બૂડત શાખ ગ્રહે તતકાલા. ૧૦

દોહા

જગ સરિતા તટ હરિ તરૂ, ધર્મ શાખ પિતુ માત;
સેવા સમરણુ ભક્તિ વશ, હરિ તરૂ રૂપ સમાત. ૧
માત તાત ગુરૂ ભ્રાત પદ, પતિ પદ પૂજહિ નાર;
હરપિ હૃદય લાવત હમે, કરત પુત્રવત પ્યાર. ૨

ચોપાઇ

યાતે પુત્ર સત્ય તવ બાની, ભે પ્રસન્ન હમ મર્મ પિછાની;
ધન્ય પુત્ર પિતુ માત પિયારા, કો બડ યા સમ વિશ્વ મઝારા. ૧
કોટિક તીર્થ પુન્ય પ્રભુતાઈ, સો પિતુ માત સેવ કર પાઇ;
તુલા દાન તીરથ તટ દેવે, સો ફલ સેહેજ તાત પદ સેવે. ૨
કરિ[1] હેવર[2] ભરિ હેમ લુટાવે, તાત સેવ સમ તોહુ ન આવે;
અમિત પ્રકાર કરહિ તપ કર્મા, યદ્યપિ અધિક તાત પદ ધર્મા. ૩
ધરિ આશા કોઉ જોગ કમાવે, તાત સેવ સમ તોહુ ન આવે;
બિરિ આશા બિન જોગ કમાવા, પ્રગટ સિદ્ધિ વિપિયા ફલ પાવા. ૪
સિદ્ધી ફલ દેવહિ વિપરીતા, સમજન કઠિન જોગકી રીતા;
સિદ્ધિ વિવશ પ્રબલ અહંકારા, ત્રિગુણુ ભાવ વશ ભયો ગવારા. ૫
મેં તું તર્ક દેહ અધ્યાસા, અહોનિશિ પ્રબલ વિષયરસ આશા;
ભક્તિ વિના લઘુતા કિમ આવે, લઘુતા બિન કિમ પાપ નસાવે. ૬

---

૧. હાથી. ૨. ઘોડો.

પાપ ગયા બિન મન નહિ શુદ્ધી, કિમ કરિ વૃતી વિષય વિરૂદ્ધી;
બુદ્ધિ તીન દોષ અધિકાઇ, વિષય ભાવ ઉર રહત સદાઈ. ૭
ભક્તી હીન જોગ ફલ કેસા, કડવો નીર કૂપમેં જેસા;
સિદ્ધી કૂપ ભોગ જલ ખારા, ભોગહિ ભોગી કષ્ટ ગવારા. ૮
કષ્ટ જોગ સિદ્ધી ફલ પાવા, જ્યું ગજ ગહિરે ગાર ગિરાવા;
પંકિલ ભોગ યુથ્થ[1] ગહેરાઈ, જીવ કરિ નિકસ્યો નહિ જાઇ. ૯
હરિ ગુરૂ ભક્તિ ત્યાગ યહ કર્મા, ન્યા કરિકે જિય ભયો અધર્મા;
યાતે પુત્ર તાત પદ સેવા, હરિ ગુરૂ ભક્ત લખે યહ ભેવા. ૧૦

દોહા

હરિ હર અજ માતા પિતા, ગુરૂ ભ્રાતા જન સેવ;
ભકતી પદ પૂરણ દશા, ધર્મ તરૂ લખિ ભેવ. ૧
વિશ્વ ચરાચર કર્મ જે, નીતી પ્રથા પ્રધાન;
આદ અંત મધ્ય શોચિકે, કરિયે કરમ સુજાન. ૨

ચોપાઇ

ભકિત પદારથ શ્રેષ્ટ સદાઈ, જીવન મુકત લાભ જિવ પાઈ;
ભકત ભૂપવત અધિક વિરાજે, યદ્યપિ નીતી પ્રથા કરિ છાજે. ૧
આશ્રમ વર્ણ ધર્મ નિપુણાઇ, તો ભકતી મણિ દિપે સદાઇ;
આશ્રમ વર્ણ ધર્મ તજિ રીતા, ભકતી પદ હોવહિ વિપરીતા. ૨
કર્મ સકામ ભકિત હરિ કરહી, જીવન મુકત લાભ પરહરહી;
ભકત પુત્ર ઉર દેખ વિચારી, પ્રથમો આશ્રમ તવ બ્રહ્મચારી. ૩
સો નહિ પૂર ભયો મમ ભાઈ, ચતુરથ આશ્રમ કિમ થિરતાઈ;
ચતુર્થ આશ્રમ મોક્ષ અટારી, અનુક્રમ તે ચઢિયે સુખકારી. ૪
પેડી વિના અધર કિમ જાવે, અમિત યુકિત કરિ સહેજ ગિરાવે;
"આશ્રમ કર્મ પેડી વિધિ જાનો," વિધિવત ચાલી સર્વ સુખ માનો. ૫
આશ્રમ કર્મ જોહિ જન ત્યાગા, અવસ્ય અધનવશભયો અભાગા;
આશ્રમ ધર્મ કરહિ નર ભંગા, સો સદ ભોગહિ કષ્ટ અભંગા. ૬
દુતિયે તાત ભૂપ મન ભાવા, ભકત પુત્ર ધ્રુવ ગાદિ બિઠાવા;
વાનપ્રસ્થ દીક્ષા નૃપ લીના, યાતે ભૂપ પ્રબલ પ્રણ કીના. ૭
ધ્રુવકો પદ દેતહુ યુવરાજા, મેં કરિ ભજન કરૂં નિજ કાજા;
તૃતિયે યહ ઉત્તમકી માતા, પ્રબલ શોચ વશ પ્રાણુ દુઃખાતા. ૮

---

૧. ઢગલો.

જો હરિ ધ્રુવ સુત ગાદિ બિઠાવહિ, તો મમ ઉરતે શોક વિલાવહિ;
ચતુરથ સર્વ પ્રજા નરનારી, ધ્રુવ ગાદી હિત પરમ સુખારી. ૯
પંચમ પ્રથમ પ્રેમ તેહિ પૂરા, કરૂ રાજ હરિ ધ્યાય સબૂરા;
ષષ્ટમ સર્વ દેવ મન યેહિ, ધ્રુવ નૃપ હોવે ધર્મ સનેહી. ૧૦

દોહા

ભૂપ ધર્મ સોઇ આચરે, સોઉ પ્રજા ઉર પ્યાર;
યાતે નૃપકો ચાહિયે, વેદ યુક્ત વ્યવહાર. ૧
ધર્મ સનાતન શ્રેષ્ટ જો, તવ તનગેં ભરપૂર;
યાતે પુત્ર કૃતારથી, ગાદી બેઠ જરૂર. ૨

ચોપાઇ

સર્વ પ્રકાર નૃપતિ પદ લીજે, યામેં પુત્ર ન શોચ ધરીજે;
ધર્મ શાસ્ત્ર મુની સર્વ સુનાવે, કારજ કરિયો સર્વ સુહાવે. ૧
નર સુર શાસ્ત્ર સંત મુખ બાની, ધરહિ શીશ સો, પર્મ સુજાની;
જિનકી રજા કરે કોઉ કાજા, તેહિ જગ જીવ ન હોય અકાજા. ૨
આશ્રમ ધર્મ હોય નહિં ભંગા, ધર્મ નીતિ જગ સુયશ અભંગા;
યાતે પુત્ર કાજ યેહિ કીજે, નૃપ પદ પાય સુયશ જગ લીજે. ૩
પૂરવ જન્મ કષ્ટ તવ ભારી, સપ્ત રૂપી જાનત વિધિ સારી;
પીપર તરૂ ત્રિય દેવ અરાધા, ઉચરી રામ મંત્ર મન સાધા. ૪
પીંજર હાડ પ્રેમ હરિ ધાવા, ગુરૂ દર્શન હિત પ્રાણ રૂકાવા;
કૃપાસિંધુ ગુરૂ શિર કર દીના, માંગુ કહેયો પ્રેમી જન ચીના. ૫
હરિ દર્શન હિત કહિ અભિલાખા, પ્રતિ ઉત્તર પૂરણ ગુરૂ ભાખા;
દ્વિતિયે જન્મ મિલે હરિ નાથા, ગુરૂ પદ ગિર્યો સમુજિ સુત ગાથા. ૬
રામ કહી ગુરૂ પદ તન ત્યાગા, તો સમ કવન અપર બડભાગા;
ઉત્તમ જન ગુરૂ ધર્મ પિછાની, સપ્ત રૂપી હરો મુનિ જ્ઞાની. ૭
વારવાર મુનિ કીન બડાઇ, ગુરૂ પદ પ્રાણ તજ્યો ધન ભાઇ;
હરિ ગુરૂ કૃપા ભૂપ ઘર આવા, અતિ ઉત્તમ ધ્રુવ નામ ધરાવા. ૮
સુમતી સત્ય કીન ઉપકારા, રામ મંત્ર સિંચ્યો દૃઢ ધારા;
તૃતિયે ગુરૂ નારદ પરબોધા, જયા કર બ્રહ્મરંધ્ર મગ શોધા. ૯
મધુવન બીચ કીન તપ ભારી, જયા કરિ સન્મુખ વિપિન વિહારી;
કુંભક પ્રાણ ભજ્યો ભગવંતા, જયા કરિ જન્મ મરણ દુઃખ અંતા. ૧૦

દોહા

સર્વ મનોરથ સિદ્ધ ભે, તુમ ચીંતે મમ તાત;
સમુઝી મર્મ મન સ્થિર રહો, કરિયે હુમે સુહાત. ૧
નીતી પ્રથા ન તોડિયે, યે હરિજનકી રીત;
કષ્ટ પડે કરણી વિવશ, તોહુ ધર્મ પર પ્રીત. ૨

ચોપાઈ

સુનિ શિવ વચન પ્રેમ ભો ભારી, જય જય શબ્દ કીન નરનારી;
હરિ અજ હરષિ શંભુ શિર નાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાવા. ૧
ધ્રુવ શિવ બોધ સુનત હરસાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
ભૂપ ઉત્તાન પદ બડ જ્ઞાની, ઉમગ્યો પ્રેમ શંભુ સુનિ બાની, ૨
ઉત્તમ માતુ પ્રબલ ઉર પ્રેમા, હર્ષ અપાર રહ્યો નહિ નેમા;
ધ્રુવ જનની ઉર હર્ષ ન શોકા, રામ કૃપા મન ભયો અશોકા. ૩
કરતા પુરૂષ કર્મ ગતિ થાપી, કરે કરાવે થાપ ઉથાપી;
નર કરતા બનિ હરષ બઢાવે, યાતે અધિક શોક મન આવે. ૪
સૂક્ષમ સ્થૂલ ઉભય ફલ દાતા, જો કછુ બને સો કરે વિધાતા;
અકરણ કરણ અકર્મા કર્મા, જો કછુ કહું હોત ચિત શર્મા. ૫
કર્તા કેહુ ઉદાસી આવે, કેહું અકર્તા કહ્યો ન જાવે;
યાતે સમુજ બૂઝ થિર રૈયે, જો કછુ કરે શીશ ધર લૈયે. ૬
વ્યાપ અવ્યાપ કહે કા બાની, પદ અવાચ્ય શંકર નિરવાની;
પ્રકૃતિ પાર રૂ સંસૃતિ[1] હરતા, સર્વ ક્રિયા સાક્ષી શિવ કરતા. ૭
નામ રૂપ સબ ઇનહિ અધારા, ઇન કર છુપે ન જગ વ્યવહારા;
ઇનકી સતા કરે જડ કર્મા, વિધિ નિષેધ કછુ ધર્મ અધર્મા. ૮
રે મમ કરે ન યહઁ ચતુરાઇ, શેશ શંભુ પદ રહો સમાઈ;
ધ્રુવ જનની લખિ શંભુ સરૂપા, ભઇ પ્રેમ વશ અજબ અનૂપા. ૯
હરિ હર અજ ત્રય એક સ્વરૂપા, લક્ષા અર્થ લહે જન ભૂપા;
રામ ભક્ત સોઉ ભેદ લખાવે, જીવન મુક્ત લાભ સો પાવે. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત ગાથ ધ્રુવ માતુકી, હરિ હર સમજ સુભેવ;
અચલ રહો આશીષ, યે, મગન ભયે ત્રિય દેવ. ૧

---

૧. સંસાર

હર્ષમાન નર સુર સભા, નારદ સમય નિહાર;
જય હરિ હર અજ નાથ મમ, કરિયે સમય વ્યવહાર. ૨

ચોપાઈ

કૃપાનાથ કરૂણા યહિ કીજે, સમય કર્મ આજ્ઞા પ્રભુ દીજે;
સબ ઉર આશ લખો સુરસ્વામી, જય વ્યાપક મમ નાથ નમામી. ૧
સર્વ સભા મન યહી સુહાવા, ધ્રુવ જન ચાહત ગાદિ બિઠાવા;
રજા હોય કીને સોઉ કાજા, વિનય સુનહુ હરિ ભકત નિવાજા. ૨
પ્રબલ આશ સબકી વિભુ નાથા, સુફલ કરહુ લખિ ભકત સુગાથા;
સર્વ પ્રકાર દ્રષ્ટા મમ દેવા, સર્વ સનાતન જાનત ભેવા. ૩
હરિ મુનિ વચન સુનત આનંદા, વાર વાર શંકર પદ વંદા;
દ્રષ્ટા દેવ ઇષ્ટ મમ સ્વામી, અખિલ બ્રહ્મ જય નાથ નમામી. ૪
જય પ્રચંડ ખંડન અઘ હરતા, અકરણ કરણ અકર્તા કર્તા;
શૈલ સુતા શિવ સર્વ પસારા, ક્ષર અક્ષર દ્વે ભેદ તુમારા. ૫
ઇશ્વર જીવ બ્રહ્મ તવ નામા, વિદ્ય અવિદ્યા તવ ગુણ ધામા;
ભાસ માત્ર જગ તુમહિ અધારા, રમા રામ તુમહી ૐ કારા. ૬
કર્મ પ્રધાન વિશ્વ તુમ થાપા, કોટિ યત્ન કો શકે ઉથાપા;
ધર્મ નીતિ યુત જો કછુ કાજા, રજા હોય કરિયે મમ તાજા. ૭
ઇષ્ટ દેવ યહ વિનય હુમારી, કરિયે કારજ રજા તુમારી;
જય જનની જય આદ્ય ભવાની, કરિયે રજા સમય સત જાની. ૮
હરિ ઉર પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, સમય સમુજિ બોલે ત્રિપુરારી;
જય જય જય જય નર હરિ નાથા, જય જય જય જન કરન સનાથા. ૯
જય જય જય જય સાક્ષિ સ્વરૂપા, જય જય જય મમ ઇષ્ટ અનૂપા;
જય જય જયજય વિશ્વ વિહારી, જય હરિ નાથ ભકત ભયહારી. ૧૦

દોહા

જય જય જય મમ શિર, મુકુટ, જય જન રક્ષક નાથ;
ધ્રુવ ગાદી બૈઠાય કે, ધરો અભય તુવ હાથ. ૧
સબ તીરથ કો, તોય, જે, સર્વ ઓષધી સાર;
સર્વ શાંતિ સુર શુભ ઘડી, પ્રભુ શુભ ચરણ તુમાર. ૨

ચોપાઈ

કૃપાનાથ ધ્રુવ ગાદી દીજે, નરહરિ નાથ સુયશ શુભ લીજે;
મુહુરત બ્રહ્મ કરો સહ ત્યારી, પ્રાત કાલ, અવસર શુભ ભારી. ૧

આય સિદ્ધિ નૃપ આલય[1] સાજા, અતિ પવિત્ર વિભુનાથ બિરાજા;
સુરતરૂ કામધેનુ જહાં આવે, કવન વસ્તુ તહાં કમી રહાવે. ૨
યદ્યપિ હો કછુ નીતિ વેહારા, હરિ અજ સુરપતિ કામ તુમારા;
અજ તિય ઉમા રમા જગ સેવી, નામ રૂપિણી વ્યાપક દેવી. ૩
જગ વ્યવહાર કરો કછુ કર્મા, હમ નહિ સમજે ધર્મ અધર્મા;
પીવે ભંગ રંગ હરિ રાતા, ઇષ્ટ દેવ પદ મસ્ત રહાતા. ૪
પ્રણવ મંત્ર કુંભક હરિ ધ્યાવે, વાર વાર ઉર ઇષ્ટ રિઝાવે;
પ્રાણ અપાન કરી ગતિ એકા, બંક ચઢે હમ સહિત વિવકા. ૫
બ્રહ્મરંધ્રમેં બ્રહ્મ નિવાસા, સ્થીર રૂપ જહાં રંચ ન આશા;
કહા હમ ચીંતે જગ જંજાલા, જગ પ્રપંચતે પંથ નિરાલા. ૬
અજ હરિ સર્વ કર્મ કરિ કર્તા, ઇનતે કો જગ અપર સમરથા;
હમકો એક ઇષ્ટ ઉર પ્યારા, કયા જાને હમ ઇતર અચારા. ૭
હરિ હરિ કરિ શિવ ધ્યાન જુડાવા, શંભુ મર્મ લખિ હરિ હર્ષાવા;
સમય સમુજિ કહ દેવ મુરારી, જય અવધૂત શંભુ ગતિ ન્યારી. ૮
જોગી જોગ કલા મહિં પૂરણ, જગ પ્રપંચ બિન તજ્યો સંપૂરણ;
કેવળ નિરવરતી છન ભાવે, પરવરતી ચિત નાંહિ સુહાવે. ૯
કો જાને અદભુત ઇન રીતા, સર્વ કર્મ ઇન જગ વિપરીતા;
જગમેં રહે જગતસે ન્યારા, સર્વ વિશ્વ વિપરીત વિહારા. ૧૦

દોહા

જોગી રોવે જગ હસે, જગ જાગે વહ સોય;
ઉલટા ચાલે જગતસે, ગતી ન જાને કોય. ૧
જોગી જગ વ્યવહારકો, નિરખિ લખે વિપરીત;
મુદ્રા ઉલટ અગોચરી, પ્રિય નિજ આતમ પ્રીત. ૨

ચોપાઇ

યાતે શંભુ લક્ષ યેહિ ધારા; ધન્ય ભાગ ધ્રુવ ભક્ત તુમારા;
શંકર સેન કીન અતિ ભારી, સો સુત લેવકુ હૃદય વિચારી. ૧
સર્વ કર્મ દ્રષ્ટા શિવ જોગી, યદ્યપિ અખંડ બ્રહ્મ રસ ભોગી;
સબતે આદ અંત ઉર વાસી, સર્વ સાક્ષિ વહ સર્વ ઉદાસી. ૨
યહિ પ્રકાર જગમેં જન જ્ઞાની, વિધિવત કર્મ કરત નહિ હાની;
કર્મ કરે અરૂ ચિત ઉપરામા, બ્રહ્મરંધ્ર પરસે નિજ ધામા. ૩

૧. ભવન.

વિધિવત સર્વ કરે જગ કર્મા, અહોનિશિ ઉરમેં રહત અકર્મા;
મુખમેં જીભ જલજ જલ માંહી, જલ નવનીત ભિદે દે નાંહી. ૪
જ્ઞાની જન પ્રારબ્ધ ન માને, પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાને;
નભવત વ્યાપક રૂપ પિછાના, હરખ શોક કરિ નાંહ હેરાના. ૫
નામ રૂપ જડ વિશ્વ પદારથ, ચેતન આપ વૃત્તિ આતમરત;
કેવળ ભાવ વૃત્તિ મન ભાવા, ગાઢ સુષુપ્તી સમ સમુગાવા. ૬
શિલા કોપવત નિશ્ચલ રેહી, તન ભાસે તોહુ સદા વિદેહી;
યાતે પુત્ર દશા યહિ ધારો, રૂપ મગન રહિ કાજ સુધારો. ૭
જ્ઞાનીકી ગતિ જ્ઞાની જાને, જ્ઞાન હીન નહિ મર્મ પિછાને;
વિદ્ય અવિદ્યા બ્રહ્મ અધારા, ઉભય સતા દે આપ નિયારા. ૮
બ્રહ્મ રૂપ જ્ઞાની જન ન્યારે, અર્ધ નિદ્રવત કર્મ નિહારે;
કર્મ ભાવ ઉરમેં નહિ આવે, વિધિવત નીતી પ્રથા નિભાવે. ૮
યાતે પુત્ર શંભુ લખિ સેના, કરહુ રાજ રહિયે સુખ ચેના;
રાજ ભાગ સુખ સંપતિ સારી, અલ્પ જીવકો કરત દુ:ખારી. ૧૦

દોહા

શંભુ ભવાની ભક્તિ બિન, અવસ્ય વિશ્વ દુ:ખ કૂપ;
શંભુ ભવાની ભક્તિ રત, સો જન મગન સ્વરૂપ; ૧
શોણુ અગાધ જ્ઞાની દશા, સો જન નિશ્ચે કીન;
બની રહો આશાપ મમ, બૈઠહુ ગાદિ પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

ધર્મ ધુરંધર નરહરિ નાથા, કરત ચહત પ્રભુ સર્વ સનાથા;
ધર્મ પ્રથા પ્રભુ પ્રબલ પિયારા, ધર્મ યુક્ત વિશ્વે કર ધારા. ૧
ધર્મ હેતુ ધારત અવતારા, અમિત વાર હરિ અસુર સઁહારા;
ધર્મ હીન હરિ ડગ નહિ ધારે, ધર્મ યુક્ત સહ કામ સઁવારે. ૨
ધર્મ હીન નર પ્રભુ પ્રિય કેસે, વિધવા પુત્ર માતુ મન જેસે;
ભયો અંગ વ્રણ કાહૂ ભારી, છુવત દેત નહિ હૃદય દુ:ખારી. ૩
પુત્ર કપૂત તાત દુ:ખદાઈ, મરે હરખ નહિ જિયે ભલાઇ;
ધર્મ હીન લાગત હરિ એસો, પ્રગટ પુકારિ કહ્યો ઉર જેસો. ૪
નરહરિ નાથ ધર્મ વ્રત ધારી, જો કછુ કરે સો સમય વિચારી;
સમય સમુજિ તીરથ સનમાના, હરિ પદ વંદે તીરથ નાના. ૫

હરખે દેવ પાપ નિજ છીજે, કહે નાથ આજ્ઞા કછુ કીજે;
હરિ બોલે સુખ સમય વિચારી, જય હો સર્વ તીર્થ અઘહારી. ૬
કોટિક અધમ ઉધારન હારે, કૃપા કીન જન દ્વાર પધારે;
લઘુ કિંકર પૂરણ ફલ દીજે, અપર નીર હાજર ઇનિ કીજે. ૭
જેહિ અવસર નૃપતી અધિકારા, જલ જોઇએ પ્રભુ અવશ તુમારા;
તીર્થ નીર અતિ મંગલકારી, જેહિ જન મિલે કૃપા ત્રિપુરારી. ૮
કાનન દેવિ કૃપા યહિ કીજે, યહી અવસર ઔષધિ યહાં દીજે;
વ્યાધી રોગ મિટાવન હારી, મૂલ ઔષધી મંગલ કારી. ૯
ઔષધ મૂલ ભેદ કોઉ જાને, હોય વ્યાધી રોગ હેરાને;
આધી રોગ જ્ઞાન કરિ જાવે, વ્યાધી ઔષધ રોગ મિટાવે. ૧૦

દોહા

ચતુર આશ્રમી વિપ્ર કુલ, જેહિ વંદે હરિ આપ;
જય હો વિપ્ર કૃતારથી, તવ પદ મિટે સઁતાપ. ૧
શુધ્ધ ભાવ સેવા કરે, પદ પખાર લે નીર;
લે સુબોધ સુમરણ કરે, સહજ તરે ભવ તીર. ૨

ચોપાઈ

જય દ્વિજ રાજ કાજ યહિ કીજે, ધ્રુવ જન આજ રાજ પદ દીજે;
સમય કર્મ કીજે દ્વિજ દેવા, તુમ સર્વજ્ઞ લખે સબ ભેવા. ૧
તિલક સમય વસ્તૂ અધિકારી, રત્ન યુક્ત સહ કરે તયારી;
સમય અમોલ લાભ પ્રભુ લીજે, અવસર કર્મ દેર નહિ કીજે. ૨
બ્રહ્મ વર્ણ સમ કો જગ પાવન, દર્શનતે અઘ ઓઘ નસાવન;
કરિ શુભ કર્મ સહજ કલ્યાના, પ્રથમ વિપ્ર સેવહિ જન દાના. ૩
દ્વિય સંતોષે લે આસીશા, તેહિ કલ્યાન કરહિ હરિ ઇશા;
કોટિક પુન્ય દાન વિધિ કીના, ફલે ન દ્વિજ આસીશ વિહીના. ૪
યાતે પ્રથમ વિપ્ર સંતોષે, જયું તરૂ મૂલ પ્રથમ કોઉ પોષે;
ધર્મ વિટપ મમ કહે સંસારા, યદ્યપિ વિપ્ર મૂલ અધારા. ૫
પ્રથમ મૂલ તરૂ જલ સિંચાવે, પીછે મન વાંચ્છિત ફલ પાવે;
લખિ યહ મર્મ વિપ્ર સંતોષા, જીવન મુક્ત જીવ નિર્દોષા. ૬
હરિ હર અજ કોઉ સન્મુખ આવે, પ્રથમ વિપ્ર પદ સેવ કરાવે;
વિપ્ર વચન વિધિ વેદ બખાને, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને. ૭

કોટિક જન્મ પુન્ય ફલ પાયો, વિપ્ર વંશ જેહિ જન્મ ધરાયો;
જગ સિંધુ તટ વિપ્ર શરીરા, કરિ શુભ કર્મ તર્યો ભવ તીરા. ૮
કરિ સત સંગ કરહિ અભ્યાસા, લખિ સ્વરૂપ મેટહિ ત્રિય ત્રાસા;
ધરિ તન વિપ્ર ન કર્મ કરાવે, નિત્ય કર્મ નિજ ચિત્ત ન આવે. ૯
કર્મ નિષેધ કરે દિન રાતી, વેદ કર્મ કર ધર્મ અરાતી;
ભક્ષા ભક્ષ ભેદ નહિં જાને, કરે કર્મ અપને મન માને. ૧૦

દોહા

વિપ્ર હોય વિધિ કર્મકો, કરહિ અલ્પ મતિ ત્યાગ;
ઉપલ ગિર્યો ગિરિ શિખર સમ, ગયો નર્ક હત ભાગ. ૧
વેદ ધર્મ શિર પર ધરે, કરે કર્મ વિધિ સોય;
મુક્ત બોધ દે જગત કો, ધર્મ પ્રિયે દ્વિજ મોય. ૨

ચોપાઇ

યાતે દ્વિજ કુલ વેદ બખાના, ધર્મ પવિત્ર સર્વ કરિ માના;
વિપ્ર શરીર મોક્ષ કર શ્રેણી, કોટિક પતિત મોક્ષ પદ દેણી. ૧
વચન પેડિ વિધિ પાલ ધરાવે, જીવન મુક્ત લાભ જિય પાવે;
યાતે વિપ્ર દેવ અધિકારી, તિલક સાજ સહ કરહુ તયારી. ૨
વિપ્ર વચન સોઈ મંગલ રૂપા, સમુજે મર્મ સુજન જન ભૂપા;
વિપ્ર વરણુ મહિમા હરિ ગાઈ, જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુહાઇ. ૩
હરિ મુખ વચન સુનત અજ હર્ષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષા;
સપ્ત રૂષી મન હરખ અપારા, હરિ પદ વંદત વારંવારા. ૪
જય હરિ હરણુ પાપ ત્રય ત્રાસા, તવ પદ દાસ ન રહે ઉદાસા;
જય વ્યાપક હરિ વિશ્વ વિહારી, અગમ અગોચર કલા તુમારી. ૫
વિશ્વ વિરાટ આદ્ય અરૂ અંતા, સઁાગ સુત્ર વ્યાપક ભગવંતા;
સુર નર નાગ પશૂ અવતારા, સર્વ જીવ અપનો અઁગ પ્યારા. ૬
નામ રૂપ ગુણુ વિલગ સુભાવા, ચિત ચેતનમેં આપ સમાવા;
નામ રૂપ વસ્તૂ વ્યતિરેકા, સઁાગ સુત્ર વ્યાપક તુમ એકા. ૭
સર્વ અંગ રહ અઁગિ અધારા, ક્ષણુ ભર રહિ ન શકે કહું ન્યારા;
જો જો કર્મ ક્રિયા હિત અંગા, કરે કર્મ સઁગ અંગિ નિસંગા. ૮
વિશ્વ અંગ અંગી તુમ દેવા, હરિ ગુરૂ કૃપા લખ્યો કછુ ભેવા;
કર મુખ નાક, નેન અરૂ કાના, અપને અપને કર્મ સુજાના. ૯

શીશ ઉપસ્થ જીભ સહ ગાતા, કર્મ હેતુ સબ અંગ સુહાતા;
અધિક, ન્યુન અંગી ઉર નાઈ, ધર્મ પ્રથા હિત ભેદ ગુસૈંાઈ. ૧૦

દોહા

તવ તન તે ચાર્ વરણ, ઈશ્વિર વાણી વેદ;
કલ્પિત જાતી કર્મ હિત, ગુણ કરિ ભાસત ભેદ. ૧
વિપ્ર, વરણ મુખ નેન સમ, અધિક બખાને નાથ;
ધર્મ હેતુ મહિમા કરી, તુમકો સવ સુહાત. ૨

ચોપાઈ

જય મમ નાથ સર્વ ઉર સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધરિ રાખી;
સર્વ જીવ સન ભાવ સમાના, તવ ઉર ભાવ સ્ફુરે નહિ આના. ૧
તાત બિના સુત, કો, સંતોષે, જનની બિના પુત્ર કો પોષે;
એહિ પ્રકાર હમકો સંતોષા, ભયો આજ દ્વિજ કુલ નિર્દોષા. ૨
કૃપાનાથ શુભ, મહુર્ત, સોઈ, હરિહર દેવ, દર્શ, જય હોઈ;
દેશ કાલ અવસર શુભ થાના, સો દિન સુફલ મિલે ભગવાના. ૩
મોક્ષ આદિ સહે મંગલ કાજા, સર્વ સુલભ જયહાં ઈશ વિરાજા;
નીતી ધર્મ પ્રથા તુમ સેતુ, વિધિવત કર્મ કરત જગ હેતુ. ૪
નરહરિ નાથ ધર્મ વ્રત ધારી, કરે કર્મ સોઉ રજા તુમારી;
ઔષધિ મૂલ તીર્થ જલ લાઈયે, જન તન પટ ભૂષણ પધરાઈયે. ૫
ધૂપ દીપ અક્ષત અરૂ ચંદન, ગનપતિ ગુરૂ કરિયે પદ વંદન;
ઈષ્ટિ દેવ જનની અરૂ તાતા, પદ પંકજ રજ ધરૂં હર્ષાતા. ૬
પુત્ર સર્વ સુખ ઇનહિ અધારા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ પુકારા;
જ્ઞાન વૃદ્ધ આશ્રમ વૃદ્ધ જાની, વિપ્ર વૃંદ પદ સેવું સુજાની. ૭
કરિ વિધિ કર્મ ગાદિ પદ ધરિયે, સુખમય રાજ અકંટક કરિયે;
જેહિ અધિકાર દાન સો દીજે, ઈનિ આશીષ સુયશ જગ લીજે. ૮
ઉભય સૃષ્ટિ મન એક કહાવે, હરિહર કૃપા મર્મ, કો, પાવે;
સુક્ષમ સૃષ્ટી મન આધારા, ઉઠત શંક જેંહિ અમિત પ્રકારા. ૯
જ્ઞાન અસી આશા અહિ મારે, જીવ ભૂપ કારજ નિજ સારે;
મૃષ[1] સંકલ્પ શત્રુ સંહારા, આતમ નિશ્ચલ નિર આધારા. ૧૦

---

૧. મિથ્યા.

દોહા

તુરિયા પદ આતમ દશા, લીનો પ્રથમ સ્વરાજ;
અબ જન ગાદી એહિકે, કરહુ પ્રગટ જન કાજ. ૧
નામ રૂપ અસ્થૂલ તન, કરિયે ન્યાય નરેશ;
ઉભય, પક્ષ, આતમ દશા, માયા લગે ન ક્લેશ. ૨

ચોપાઈ

વિપ્ર વચન સુનિ નિજ નિજ કાજા, વિધિવત કરન લગે નૃપ સાજા;
સર્વ તીર્થ અપનો જલ લાવા, ઉદાધ આદિ સહ સનમુખ આવા. ૧
વિપિન દેવિ ઔષધિ લે આઈ, પ્રેમ યુક્ત દ્વિજ ચરણ ધરાઈ;
મંત્રી સન નૃપ સેન જનાવા, પટ ભૂષણ વિધિ પૂજ મઁગાવા. ૨
જન ગાંધર્વ સમય શુભ ધારી, શામવેદ ધ્રુનિ મૃદુલ ઉચ્ચારી;
વેદોયુક્ત બેખરી બાની, સુનિ હરસે સુર સંત સુજાની. ૩
મધુર મધુર સુર સુર તિય ગાવે, ત્રિવિધ તાલ મરદંગ બજાવે;
મંગલ સમય સમુજિ હરિહરષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરષા, ૪
વિશ્વનાથ હરિજન હિતકારી, ભક્ત લડાવત વારંવારી;
ધ્રુવ કર પકર ગોદિ મહિ લીના, હૃદય લગાવત સમુજ પ્રવીના. ૫
પટ ભૂષન નિજ કર પહિરાવા, નર સુર સંત નિરખિ સુખ પાવા;
વેદ મંત્ર ઉચરે દ્વિજ સારે, ધૂપ દીપ વિધિ કીન તયારે. ૬
બંદી જન મુખ સુયશ ઉચારા, જન્મત ભક્ત ભજે સંસારા;
વંશાવલિ વિધિ યુકત સુનાવા, નૃપ ઉત્તાન પાદ સુખ પાવા. ૭
પિતુ કે પિતુ અજ સન્મુખ પેખી, નૃપ ઉર ઉપજ્યો મોદ વિશેખી;
અજ નિજ અંશ સમુજિ સુખ પાવા, મર્મ જાંન હરિહર હર્ષાવા. ૮
સાવિત્રી પર પૌત્ર પિછાની, જય હો પુત્ર કહત શુભ બાની;
જિમ જિમ સુયશ કરત બંદીજન, તિમ તિમ મોદ હોય અજકે મન. ૯
ધ્રુવ જન શિર હરિ મુકુટ ધરાવા, ગાદી સમય સરસ ચલિ આવા;
અવસર તિલક અભય સુખદાતા, વિપ્ર જનાવત જઁહિ જન ત્રાતા. ૧૦

દોહા

શુભ અવસર મંગલ સમય, દ્વિજ મુખ આજ્ઞા પાય;
નૃપ પદ દીને નરહરી, ધ્રુવ શિર હાથ ધરાય. ૧
નર સુર કિન્નર અપ્સરા, બંદી જન દ્વિજ રાજ;
જય જય ધ્રુનિ ઉચરત ભયે, હરષ્યો ધર્મ સમાજ. ૨

ચોપાઇ

કુલ ગુરૂ વિપ્ર તિલક ધ્રુવ કીના, વિધિવત દાન ભૂપ દ્વિજ દીના;
દ્વિજ આશીશ અચલ હોઉ રાજા, વિધિવત સુફલ ફલો શુભ કાજા. ૧
ધ્રુવ નૃપ નામ ધર્યો દ્વિજ દેવા, હરિ અજ હરસે સમુજિ સુભેવા.
જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ. ૨
તીરથ હર્ષ ભયો ઉર ભારી, જમુના લખિ ભઈ સુખારી;
ધ્રુવ કરણી તપ કીન કરારા, જમુનાકે તટ સર્વ પ્રકારા. ૩
સબ પ્રકાર આનઁદ ભૌ આજા, ભૂપ ભયો જન દેવ સમાજા;
દેવી સર્વ હર્ષ ભૌ ભારી, પ્રબલ પ્રેમ ઉર શૈલ કુમારી. ૪
ઉભય માતુ ભ્રાતા અરૂ તાતા, ગાઢ પ્રેમ ગતિ લખી વિધાતા;
નગર લોક અવિલોક સુખારી, જય જય શબ્દ કરત નરનારી. ૫
મધુવન પશુ પલટી ભે દેવા, અતિ હરશે ઉર સમુજિ સુભેવા;
નિજ કરણી ઉર કરત વિચારા, સમુજત સરસ સંત ઉપકારા. ૬
પનગ પક્ષિ પશુ નર્ક નિવાસા, જન ઉપકાર હરી ત્રય ત્રાસા;
કોટિક કષ્ટ જન્મ ચવરાસી, કાલ વિવશ નિશિ દિવસ ઉદાસી. ૭
મમ દુઃખ દુસ્તર અમિત પ્રકારા, શારદ શેષ ગિનત નહિ પારા;
સો જન દર્શન સહજ વિલાવા, પશુ તન ત્યાગિ દેવ તન પાવા. ૮
સંત દર્શ સમ લાભ ન કોઇ, સત્ય સત્ય નિશ્ચય મમ હોઈ;
સંત સમાગમ જે જન કરહી, અધમતે અધમ સહજ ભવ તરહી. ૯
નીચતે નીચ નારિ નર કોઈ, અવસ્ય તરહિ જન સંત સનેહી;
સંત ચરણ રજ નિજ શિર ધરહી, મમ સમ અધમ સહજ ભવ તરહી. ૧૦

દોહા

મધુવન વાસી દેવ સહ, વહ વશ ભયે અપાર;
કવન લાભ સત સંગ સમ, સરસ સંત ઉપકાર. ૧
સમય સમુજિ, નરહરિ પ્રભૂ, પ્રબલ પ્રેમ શુધ ભાવ;
ઇષ્ટ દેવ આરત હરન, પરસે પશુપતિ પાવ. ૨

ચોપાઈ

જય અખિલેશ્વર વ્યાપક સ્વામી, જય અહિધર મમ નાથ નમામી;
દ્રષ્ટા દેવ દયા અબ કીજે, હો સુચેત શુદ્ધી જન લીજે. ૧
આરત હરન ચરણ જન તારણ, જય, મહેશ, નિજ, ભક્ત ઉગારણ;
તજિયે ધ્યાન ધર્મ વ્રત ધારી, કરિયે કારજ રજા તુમારી. ૨

નરહરિ નાથ ઇષ્ટ આધીના, છુટી ઇષ્ટ મરમ જિન ચીના;
હરિહર વિનય કરત બહુ ભારી, યોગેશ્વર લખિ પલક ઉઘારી. ૩
શંભુ સુજગ સમુજિ સુર સારે, જય જય ધુનિ ચહુ ઓર ઉચારે;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, જય જય હર સુર કહ હરસાઈ. ૪
તેહિ અવસર સનકાદિક આવા, પરમ હંસ સુર સભા સુહાવા;
વય લઘુ પંચ વરસ તન કેરી, ભે પ્રસન્ન અદભુત ગતિ હેરી. ૫
અવ્યય અજર અમર રસ ભોગી, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સ્વતંતર જોગી;
જ્ઞાન વૃદ્ધ વપુ[1] બાલ સ્વરૂપા, નિશ્ચલ ચિત આતમ રત ભૂપા. ૬
કાલ કરાલ ગતી જિન જીતી, પ્રણવ મંત્ર પર પૂરણ પ્રીતી;
પ્રાન અપાન ગતી જિન હાતા, કરિ કુંભક પિછમ દિસિ જાતા. ૭
બ્રહ્મરંધ્ર મહિં રહત સદાઇ, લીન સ્વરૂપ ન, ભિન્ન, કદાઈ;
દ્દઢ અપરોક્ષ જ્ઞાન જન પાવા, ત્રિપુટિ ભેદ જિન સર્વ મિટાવા. ૮
ખટ વિકાર તન પાંચૂ ભેદા, ભ્રાંતિ માત્ર જગ જરા, ન, ખેદા;
પાંચુ કોષ અવસ્થા તીનૂ, તુરિયા તત્વ હંસ મન મીનૂ. ૯
ધર્મ હંસ સો રૂપ સમાવે, નભવત અચલ આય નહિ જાવે;
પરમ હંસ સો બ્રહ્મ સ્વરૂપા, ગુપ્ત મર્મ લહ સંત અનૂપા. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ હર્ષત ભયે, અદભુત દશા નિહાર;
ધર્મ દિપાવન કારણે, પરમ હંસ અવતાર. ૧
બ્રહ્મ ઉદધિ આતમ દશા, પ્રસન ભયે સુર ચીન;
પરમ હંસ ધ્રુવ મર્મ લખિ, બહુ વશ ભયે પ્રવિન. ૨

ચોપાઇ

પરમ હંસ ઉર પ્રથા પિછાની, અજ પદ વદે પરમ સુજાની;
પ્રથમ તાત તન કરિ ઉપકારા, તન કરિ પ્રગટે સબ વ્યવહારા. ૧
ધર્મ ક્ષેત્ર સોઉ નર તન કૈયે, સો યહ માત તાત સન લૈયે;
જેતિક ધર્મ ક્રિયા જગ સારી, વેદ યુકત મુનિ કહત વિચારી. ૨
સો સહ સહજ બને નર દેહી, સહજ બને જિવ શીવ સનેહી;
નર તન બિના મોક્ષ નહિ પાવે, અમિત યોનિ જીવ જન્મ ધરાવે. ૩
સનકાદિક અજ તાત પિછાની, વાર વાર વંદે યુગ પાની;
હરિહર ચરણુ પરે હરસાઇ, શેષ આતમા શંભુ લખાઈ. ૪

---

૧. વય.

સનકાદિક શિવ કરિ અસ્તૂતી, વાર વાર વિભુ વરણિ વિભૂતી;
સપ્ત રૂષી વય વૃદ્ધ પિછાની, સનકાદિક વંદે યુગ પાની. ૫
સર્વ વ્યાપિ લખિ શૈલ કુમારી, વંદત પાદ હર્ષ ભો ભારી;
સનકાદિક લખિ પ્રેમ અપારા, ઉમિયા નિજ મુખ વચન ઉચ્ચારા. ૬
જય હો પરમ હંસ મમ ભકતા, નિજ સ્વરૂપ વૃત્તી આશકતા;
માયા પ્રબલ વેગ મમ ભારી, હરિહર ભકત ન લગેહુ લગારી. ૭
સનકાદિક દ્વે પક્ષ પ્રવીના, નિજ સ્વરૂપ વૃત્તી ભઇ લીના;
પ્રેમ યુકત ભકતી રસ ભાવત, સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવત. ૮
જ્ઞાન પાય ભકતી નહિ ભૂલે, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ સુખ ઝૂલે;
જ્ઞાન પાય ભકતી પર હરહી, દુસ્તર માયા તર્ક ન તરહી. ૯
તત્વ દર્શી તુમ પ્રબલ પ્રવીના, સમુજિ સુભેદ ભકિત મગ ચીના;
આશિર્વાદ, યહી, મુનિ મોરા, ઉભય પક્ષ નિર્ણય રહુ તોરા. ૧૦

દોહા

સનકાદિક આતમ રતા, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર
નીતિ પ્રથા ત્યાગત નહીં, સર્વ શિરોમણિ સૂર. ૧
ધર્મ દિપાવત વિશ્વમેં, પરમ હંસ અવતાર;
પ્રેમ યુકત પદ વંદિ તવ, સુખી હોત સંસાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ બોલે મુનિ જ્ઞાની, સર્વ વ્યાપિણી માતુ પિછાની;
જય જનની જિય હરણુ કલેશા, તવ પદ દાસ ત્રાસ નહિ લેશા. ૧
પૂરણુ કૃપા હોય જહાં તોરી, જે જન જન્મ ન ધરત બહોરિ;
તોરી કૃપા, હોત જિવ શુદ્ધા, એકો જીવ બ્રહ્મ પર બુદ્ધા. ૨
તુહિ તારણુ ધારણુ વિભુ સારા, માતુ કૃપા હમ નેન નિહારા;
જેતે નામ રૂપ જગ ભાસે, તવ અધાર જનની નિર આશે. ૩
જડ ચેતન ગ્રંથી અતિ ભારી, ભાવ માત્ર જિવ ભયા દુ:ખારી;
વિશ્વ ભાવ કરિ ભાન ભુલાવા, નિજ સ્વરૂપ નિરણે વિસરાવા. ૪
દેહ અધ્યાસ ભયો અતિ ભારી, છૂટે વિના ન હોય સુખારી;
વિષ રસ સરસ વૃત્તિ મહિ ભાવા, જિમ જિમ જિય અજ્ઞાન બઢાવા. ૫
જબ તબ જીવ બને તુવ દાસા, વિત્ત ભોગ કરિ ચિત્ત ઉદાસા;
તોરી કૃપા મિલે ગુરૂ પૂરા, જ્ઞાન ધ્યાન મય વૃત્તિ સબુરા. ૬

સત, મિથ્યા દ્વૈ મર્મ પિછાને, નિજ સ્વરૂપ નિરખે કરિ જાને;
ગુરૂ કૃપાલ કરહી ઉપદેશા, સર્વ તર્ક ઉર રહે ન લેશા. ૭
કેવળ જીવ ચહે કલ્યાના, સર્વ વિશ્વ આતમ નિજ જાના;
તોરી કૃપા મિલે ગુરૂ એસા, જીવો બ્રહ્મ ભેદ નહિ લેશા. ૮
ગુરૂ ઉપદેશ મર્મ સહ પાવે, હર્ષ શોક તજિ રૂપ સમાવે;
ભક્તિ ભક્ત ભગવંત ભવાની, નામ રૂપ તવ કૃપા પિછાની. ૯
નિજ સ્વરૂપમેં સહજ સમાવે, દેહ અધ્યાસ કૃપા તવ જાવે;
ચિદ ગ્રંથી ચિતતે ભઈ નાશા, નભવત વ્યાપક પરમ પ્રકાશા. ૧૦

દોહા

અચલ વૃત્તિ આતમરતા, છતા વિશ્વ મહિ સંત;
કૃપાવંત તું દાસપે, સો યે દશા લહંત. ૧
ભક્તિ મુક્તિ ભંડાર તૂં, નામ રૂપિણી માત;
અચળ રહે આતમ દશા, કૃપા તુમારી યાત. ૨

ચોપાઈ

સનકાદિક શક્તી ગુન ગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
માયા બ્રહ્મ એક લખિ જ્ઞાની, ભયે પ્રેમ વશ પરમ સુજાની. ૧
સુનિ મુનિ વચન સભા સુર હર્ષે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષે;
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સમુજ સુચિ ભેવા, સર્વ સભા હર્ષે મુનિ લેપા. ૨
અજ ઉર પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, પુલકિ ગાત સુત દશા નિહારી;
હરિહર હર્ષે સમજિ સ્વરૂપા, જય હો પરમ હંસ જન ભૂપા. ૩
જ્ઞાન ભક્તિ સ્થિર વૃત્તી તુમારી, રૂપ લીન આશીષ હુમારી;
સમય સમજિ નારદ કહ એના, ધ્રુવ જન સમજ લીન ગુરૂ સેના. ૪
તજિ આસન ગુરૂ સનમુખ આવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાવા;
કહ નારદ સુન સુત મમ રૂપા, હરિહર પ્રથમ સેવ જન ભૂપા. ૫
હરિહર અજ ઉર પ્રેરક ભારી, ગુરૂ પદ પ્રથમ સેવ અઘહારી;
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી બ્રહ્મચારી, ધર્મ પ્રથા જાનત વિધિ સારી. ૬
ઇષ્ટ દેવ આજ્ઞા શિર ધારી, ગુરૂ પદ વંદે સમય વિચારી;
ગુરૂ પદ વંદત પ્રેમ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૭
અજ હરિહર ગુરૂ એક પિછાની, વારવાર પરસત પદ પાની;
કૃત્ય કૃત્ય કીને અઘહારી, હરિહર દર્શન કૃપા તુમારી. ૮

ગુરૂ સમ કવન કરન ઉપકારા, રામ મંત્ર દે જન્મ સુધારા;
ગુરૂ સમ માત તાત નહિ બંધૂ, સહજહિ પાર કરત ભવ સિંધૂ. ૯
ગુરૂ સમ કો જગ જીવ સનેહી, સત ગુરૂ કૃપા રૂપ નિજ લેહી;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આપ દિખાવે, દ્રઢ અપરોક્ષ ન શંક રહાવે. ૧૦

દોહા

સત ગુરૂ બ્રહ્મ સ્વરૂપ હે, ગુપ્ત મર્મ લહ કોય;
રામ કૃપા યહ જાય લખ, બ્રહ્મ રૂપ શિશ હોય. ૧
વિશ્વ ચરાચર જીવ જે, ગુરૂ બિન લહે ન ભેવ;
હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, પરસે આતમ દેવ. ૨

ચોપાઈ

ગુરૂ નારદ શિર પર કર પર્ષો, પુલકિ ગાત લોચન જલ લર્ષો;
ધ્રુવ મુખ વચન યથારથ જાની, નારદ હર્ષે પરમ સુજાની. ૧
ગુરૂ ધર્મી ધ્યાની ધ્રુવ ધીરા, ઉલટ વૃત્તી ઉતર્યો ભવ તીરા;
બ્રહ્મરંધ્ર વ્યાપક દરસાવા, શિવ સ્વરૂપ નિશ્ચલ નિજ પાવા. ૨
સુત્ર આતમા આપ દિખાવા, યદ્યપિ પ્રથા નહીં વિસરાવા;
સબતે શ્રેષ્ટ જ્ઞાની જગ સોઈ, જન ઉપકાર ભક્તિ રત હોઇ. ૩
સો પ્રવીન પંડિત સો જ્ઞાની, પ્રથા પ્રસન્ન કીને સનમાની;
સર્વ દેવ સનમુખ હો જાકે, માયા જીવ બ્રહ્મ રસ ચાખે. ૪
શુભ ગુણ સર્વ વસો ઉર તોરે, હરિ પ્રતાપ નહિ જન્મ બહોરે;
હરિ ગુરૂ સંત ચરણ અધિકાઈ, નિત પ્રતિ વૃત્તિ બઢો સદાઈ. ૫
પ્રજા પુત્ર વત પાલહુ ભાઈ, નૃપ નીતી ઉર પ્રીતિ સદાઈ;
વાર વાર આશીષ કુમારી, અચલ વૃત્તિ રહો રૂપ તુમારી.
કયા આશીષ દેઉ મમ ભાઇ, રક્ષક હરિહર શીશ સદાઇ;
જીવન મુક્ત લાભ તેં પાવા, ગુરૂ પ્રથા મુખ વચન સુનાવા. ૭
સતગુરૂ શીષ્ય અનાદી નાતા, પ્રૌઢ પુત્ર શિશુવત મન ભાતા;
પૂત સપૂત ભૂપ પદ પાવે, માત તાતકો પુત્ર દિખાવે. ૮
યાતે પુત્ર કહે કછુ બેનાં, હરિ પ્રતાપ જાનત તૂ સેના;
મુનિ ઉર પ્રેમ થકિત ભઇ બાની, ધ્રુવ ગુરૂ વંદે પરમ સુજાની. ૯
ભયો પ્રેમ વશ ઉતર ન આવા, સમય સમુજિ હરિપદ લપટાવા;
નરહરિ નાથ પ્રેમ મય જાની, ધ્રુવ શિર પરસે નિજ પાની. ૧૦

દોહા

રે મમ પુત્ર કૃતારથી, ભલો સુફલ દિન આજ;
શિવ પ્રતાપ શાંતી વધો, સુધરો સર્વ સુકાજ. ૧
ગુરૂ સંત શિવ ભક્તિ રત, નિજ સ્વરૂપ રહુ લીન,
મુલા તુલા તવ ના લગે, કરિ ન શકે કોઉ દીન. ૨

ચોપાઇ

શિવ શક્તી સો મુલા અનાદી, નામ રૂપ સો તુલા પ્રમાદી;
શુધ્ધ મુલા સાઉ બ્રહ્મ સંજોગી, તુલા અવિદ્યા જીવ સરોગી. ૧
કરિ સંજોગ વિષય રસ ભાવા, નિજ આતમ સુખ ભાન ભુલાવા;
તુમ સમ સંત કરે સત સંગા, તો પાવે મમ રૂપ અભંગા. ૨
ધન્ય પુત્ર તું જન બડ ભાગી, શિશુપનમેં ભો અચલ વિરાગી;
ઉભય પ્રકાર લગે નહિ માયા, અખિલેશ્વર તુહિ શિવ અપનાયા. ૩
સો જિય સહજ, તરહિ સંસારા, અહિ ભૂપન [1] જેહિ ઓર નિહારા;
તુમ કર પકર શંભુ ઉર લાવા, પ્રેમ વિવશ શિર હાથ ધરાવા. ૪
આતમ અમર અચલ ધન દીના, સંચિત કર્મ રોગ હર લીના;
કા હમ દે આશીષ અનાથા, અયોનિ નાથ શિવ કીન સનાથા. ૫
ધર્મ પ્રથા હમ નિરખિ ખુશાલા, મમ આશીષ અચલ રહુ બાલા;
તુમ સમ ભક્ત ભલે જગ આવે, ધર્મ નીતિ મર્યાદ બડાવે. ૬
સેવહુ પુત્ર પાદ શિવ સ્વામી, વ્યાપક નાથ, નમામિ, નમામી;
કોટિક તીર્થ ગયાદિક ન્હાવે, શિવ સેવા સમકો નહિ આવે. ૭
કોટિક તીર્થ તુલા દે દાના, યદ્યપિ નહિ શિવ સેવ સમાના;
ગજ હેમર ભરિ હેમ લુટાવે, અન્ન વસ્ત્ર અતિ દાન દિરાવે. ૮
જીવત તજે હિમાલય અંગા, યદ્યપિ મિલે ન મુક્તિ નિસંગા;
પુન્ય પ્રતાપ સ્વર્ગ પદ પાવે, ક્ષીણ પુન્ય ભૂતલ ગિરિ આવે. ૯
જન નિષ્કામ શંભુ પદ સેવે, જીવન મુક્ત જીવ ફલ લેવે;
આય ન જાય અચલ નિર્વાના, શિવ પદ સેવત શંભુ સમાના. ૧૦

દોહા

હરિ હર પદ સેવા કરી, મગન ભયે શિવ રૂપ;
ઇષ્ટ દેવ સમ સુખ વહી, સમજે જન બડ ભૂપ. ૧

---

૧. શંભુ

હરિ આજ્ઞા શિર ધાર ધ્રુવ, સમય સમજિ જન સૂર;
સેવ લાભ શિવ, પદ ગિર્યો, બઢ્યો પ્રેમ ભરપૂર. ૨

ચોપાઈ

શિવ સર્વજ્ઞ સમજ જન પ્યારા, શિર કર સ્પર્શત વારંવારા;
જન કર પકર હૃદય શિવ લાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૧
શિવ સર્વજ્ઞ મોહ નહિ માયા, પ્રકૃતિ પાર શિવ રહિત અમાયા;
યદ્યપિ ભકત ભાવ ગુણ પેખી, પશુ પતિ ઉર ભો પ્રેમ વિશેખી. ૨
પ્રેમ વિવશ બોલે શિવ બાની, સુનહુ પુત્ર ધ્રુવ સંત સુજાની;
યોગ ભોગ વૃત્તી સ્થિર તોરી, યેહિ આશીષ અચલ સુત મોરી. ૩
મમ માયા તવ લગે ન કબહી, તવ પદ દાસ ચરાચર સબહી;
રંચ માત્ર શિશુ કરે ન શંકા, કરહુ રાજ યહાં નીતિ નિશંકા. ૪
હરિ ગુરૂ સંત ચરણ શિર ધારે, સર્વ ભૂત મહિ હમહિ નિહારે;
સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ નિહારે, જાહિર પ્રથા નીતિ શિર ધારે. ૫
વ્યાપક એક લખે સો જ્ઞાની, ધર્મ પ્રથા મહિં કરે ન હાની;
સોઇ પંડિત સોઇ વિબુધ પ્રવીના, ધર્મ ધુરીન લીન જલ મીના. ૬
મમ સ્વરૂપ નિશ્ચય સોઇ જાનો, હરિ હર આજ ત્રય તાહ પિછાનો;
યાતે પુત્ર ધર્મ વૃત ધારી, કરો રાજ્ય મમ વચન વિચારી. ૭
જો કોઉ શંક હોય ઉર બાલા, કરિયે પ્રગટ હરૂ તત કાલા;
સમય સમુજિ ધ્રુવ વચન ઉચ્ચારા, રૂકે, ન નયન પ્રેમ જલ ધારા. ૮
જય કરતા ભર્તા જગ હર્તા, કો તુમ સમ જગ અપર સમર્થા;
વિશ્વ ચરાચર અંતર યામી, જાનત સબ કહુ કહા સ્વામી. ૯
ઘટઘટ લખો પ્રગટ કરતારા, તુમ કરિ છુપે ન મર્મ લગારા;
મો મન આશ એક યહિ ભારી, માત તાત નહિ હોય દુઃખારી. ૧૦

દોહા

માત તાત પદ પૂજિકે, અન જલ લેહુ અહાર;
હરિ ઇચ્છા જનિ યહાં રહેં, તબ લગ નિયમ હમાર. ૧
ગંગા તટપે સુમન વન, તહાં ત્રય કરે નિવાસ;
ધરે ધ્યાન પરબ્રહ્મકો, ચરણ સેવ રહ દાસ. ૨

ચોપાઇ

જય શિવનાથ તાત કર તાતા, માત તાત પદ મોય સુહાતા;
માત તાત સેવા મમ ભાવે, રાજ કાજ ચિત્ત નહીં સુહાવે. ૧

જિનકી કૃપા દર્શ મેં પાવા, રાજ ક્રિયા કરિ અમિત ભુલાવા;
માત તાત શેવા નિત કરિહૂ, હરિ ગુરૂ રજા શીશ નિત ધરિહૂ. ૨
રાજ કાજ અજ્ઞાત ગુસાંઈ, ન્યાય કર્મ જાનૂ કછુ નાંહી;
માનિ રજા તવ નૃપ પદ લીના, રાજ ક્રિયા કરિ નાથ પ્રવીના. ૩
સર્વ કર્મ દ્દષ્ટા તુમ દેવા, સર્વ સાક્ષિ જાનો તુમ ભેવા;
મમ મન આશ લખો પ્રભુ સારી, કયા વિશેષ કહૂં નાથ વિચારી. ૪
લખિ લઘુદાસ કલા સબ કીના, સંશય શોક સર્વ હર લીના;
ઉરમે આશા રહી ન એકા, સત, મિથ્યા તવ કૃપા વિવેકા. ૫
પૂરન રાજ દીન મમ સ્વામી, અલ્પ અપર સુખ રાજ તમામી;
અક્ષય લાભ અમર ધન પાવા, નિજ સ્વરૂપ નિજ રાજ સુહાવા. ૬
જિન બિન રાજ યહૂ કો આના, શિવ પદ બિન સુખ સ્વપ્ન સમાના;
ઇષ્ટ દેવ આજ્ઞા કછુ કીની, નિમિત માત્ર અપને શિર લીની. ૭
તુમરી કૃપા બીન કલા કરિયે, તોય રજા તેહિ માર્ગ વિચરિયે;
સર્વ જીવ પ્રેરક મમ નાથા, જીવ ક્રિયા સો સબ તુમ હાથા. ૮
તોરી કૃપા લખ્યો મન ભેવા, તરજિ તાત ચાહત પદ સેવા;
યાતે નાથ કૃપા યહિ કીજે, માત તાત પદ સેવા દીજે. ૯
અપર આશ ઉરમે નહિ કોઈ, હરિહર દર્શ જીવ નિરમોહી;
તનુ લગિ અવલંબન પદ સેવા, અહં વૃત્તિ ઉપજે નહિ દેવા. ૧૦

દોહા

હરિહર ગુરૂ માતા પિતા, ચવ પદ સેવ વિશેષ;
અહંકાર ઉર ના સ્ફુરે, તાપ રહે નહિ લેશ. ૧
નિત્ય કર્મ બિન ચિત્ત પર, મિથ્યા આવરણ આશ;
નિત્ય કર્મ તવ ભકિત રત, પ્રગટે પર્મ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઈ

કૃપા નાથ કહિયે કા મોરી, સર્વ પ્રકાર હાથ તવ દોરી;
વિનય કરત ધ્રુવ પ્રેમ વિશાલા, ભયે પ્રેમ વશ શંભુ કૃપાલા. ૧
ધર્મ નીતિ શિવકો અતિ પ્યારી, સુનિ ધ્રુવ વચન મગન ત્રિપુરારી;
તથા અસ્તુ કહિ કારજ સારા, સત્ય હોય જન વચન તુમારા. ૨
સમય કર્મ કરિયે મમ ભાઈ, ધર્મ નીતિ જગ હોય ભલાઈ;
અવસર ચિન્હ રજા શિવ પાઇ, અજપદ ગિયો ભકત હર્ષાઇ. ૩

ભકત ભાવ લખિ અજ હર્ષાવા, શ્રવત નયન જલ રૂકે ન રૂકાવા;
જય હો ભકત ભકિત રસ ભોગી, નિજ સ્વરૂપ નિત રહે નિરોગી. ૪
તુમસે ભકત ભલે સંસારા, ધર્મ સનાતન વિશ્વ પ્રચારા;
જ્ઞાની ભકત ભલે જગ આવે, ઇશ્વર જીવ સર્વ મન ભાવે. ૫
ઉધરે અમિત જીવ સત સંગા, તુમ સમ ભકત પ્રગટ જિમ ગંગા;
એક જન્મ અઘ હારિણી ગંગા, સંચિત કર્મ હરે સત સંગા. ૬
કરી તીર્થ સુર લોક સિધાવે, સત સંગતિ મુક્તિ પદ પાવે;
સબતે શ્રેષ્ટ કર્મ સત સંગા, જીવ લહે સુખ અજર અભંગા. ૭
સૂર સંત વૃત્તી ધર લાવે, અસ્તિ ભીતિ પ્રિય રૂપ લખાવે;
ચિદ, ગ્રંથી ચિતવે કરિ નાશા, નિજ સ્વરૂપ મય પર્મ પ્રકાશા. ૮
એકો શ્યામ અપર નહિ ભાસે, આતમ લક્ષ નિત્ય નિર આશે;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ સંત જન કહિયે, હરિ હર કૃપા મર્મ યહિ લહિયે. ૯
રે મમ તાત કહે કયા તોકૂં, શુભ ગુણ સંત કોન વશ મોકૂં;
શુભ ગુણ સંત ચહે સુર સારા, સંત સુભાવ તરે સંસારા. ૧૦

દોહા

અચલ રહો આતમ દશા, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર;
હરિ હર જન સન્મુખ રહો, ભકત શિરોમણિ સૂર. ૧
મુનિ મંડલ સુરકી સભા, માત તાત સંતોષ;
પાય અમર આશીશ ગણુ, પ્રિયે પુત્ર નિર્દોષ. ૨

ચોપાઇ

જય, આશીષ દીન પ્રિય બાની, ભયો પ્રેમ વશ ભકત સુજાની;
ચતુરાનન, ઉર પ્રેમ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૧
ગુપ્ત મર્મ લખિ ધર્મ સમાજા, ભયે પ્રેમ વશ સમજ સુકાજા;
માત તાત કહા પ્રેમ કહાની, પ્રેમી પુરૂષ પ્રેમ ગતિ જાની. ૨
મસ્ત મરાલ પ્રેમિ ધ્રુવ સાધૂ, સ્વસ્થ ભયો વશ પ્રેમ અગાધૂ;
નરહરિ નાથ સમજ જન ભેવા, પ્રેરક બને નિરંજન દેવા. ૩
પ્રેમ ઉદધિ બૂડત ધ્રુવ જાગા, સમજ લીન હરિ સેન સુભાગા;
સમય સમજિ અજ આજ્ઞા પાઈ, સપ્ત રૂષી બંદે હરષાઈ. ૪
ચરણોદક લે જન હર્ષાવા, સમય સમજિ મુનિ વચન સુનાવા;
જય હો સંત શિરોમણિ સૂરા, ધમ ભકિત રત જ્ઞાન, સબૂરા. ૫

ઉભય પક્ષ હરિ પર્ણ નિભાવા, મન વચતે નિર્દોષ ચ્હાવા;
સપ્ત ભૂમિકા લક્ષ સદાઈ, તુર્યા તત્વ ગર્ક રહો ભાઈ. ૬
નિમિત માત્ર નીતિ સત કર્મા, કરતે રહો બોધ જગ ધર્મા;
કર્મ સકામ ન સ્ફુરે તુમારે, રામ કૃપા વિશ્વાસ હમારે. ૭
નિર્ગુણ સર્ગુણ એક લખાવે, જેહિ અંતર અજ્ઞાન ન આવે;
નિર્ગુણ સગુણ ઉર કરે ન ભેદા, જેહિ જિવ અજ[1] કરે નહિ ખેદા. ૮
હરિહર કૃપા હોય જહઁ ભાઈ, અજર અમર સુખ સુલભ સદાઈ;
રવિ પ્રકાશ, તિત, તિમિર ન આવે, રામ કૃપા અજ્ઞાન નસાવે. ૯
પ્રગટ દર્શ હરિહર અજર પાવા, વિશ્વ જીત સો સંત કહાવા;
સો તેં પ્રગટ સિદ્ધિ સબ પાઈ, હમ આશીષ કહા દે ભાઈ. ૧૦

દોહા

જગ જલનિધિ બિચ નાવ સમ, પતિત ઉતારણ પાર;
ધર્મ પ્રથા ભકતી રતા, ભલો સંત અવતાર. ૧
અલ્પ બુદ્ધિ આતુર હૃદય, કા હમ દે આશીષ;
તરે તરાવે અપરકો, જિહિ અપનાવે ઇશ. ૨

ચોપાઇ

મુનિ જન ભકત ગુપ્ત લખિ ગાથા, ભયે પ્રેમ વશ સમજ સનાથા;
જ્ઞાન પાઈ ભક્તી રત હોઇ, જિન સઁગ જીય કૃતારથ સોઈ. ૧
જ્ઞાન પાય ભક્તી રત હોઈ, જ્યા સમ ધન્ય ધન્ય નહિ કોઈ;
જ્ઞાન પાય ભકતી આચરહી, તેહિ જન સંગ પતિત ભવ તરહી. ૨
જ્ઞાન પાય ભકતી નહિ ધ્યાના, સો જ્ઞાની પ્રિય વંઝ સમાના;
પતિ પત્ની દ્વય અનઁદ અપારા, વંશ વધે નહિ જગ ઉપકારા. ૩
વૃત્તિ બ્રહ્મમેં લીન સદાઈ, પર ઉપકાર ન બને કદાઇ;
યાતે ભકિત તજે નહિ જ્ઞાની, પર ઉપકાર સ્વરૂપ ન હાની. ૪
પ્રસુત નારિ સમ ભકિત સદાઈ, કોટિક જીવ અમર પદ પાઈ;
જ્ઞાની પુરૂષ ભકિત ઉર ધ્યારી, કોટિક જીવ તરે અઘહારી. ૫
જ્ઞાની સમજ ભકિત નહિ ત્યાગે, પર ઉપકાર પ્રવીણ સુભાગે;
જ્ઞાની સર્વ જીવ હિતકારી, અહોનિશિ ઉરમેં પર ઉપકારી. ૬
ભકિત જ્ઞાન શુભ કર્મ કરાવે, જ્યા કરિ જીવ પર્મ પદ પાવે;
ભકિત કર્મ બિન જ્ઞાની કેસા, ભાગે સુભટ[2] સમર મહિં જેસા. ૭

---

૧. માયા. ૨. શૂરવીર.

વો શઠ શૂર ભવન મન લોભા, કર્મ હીન જ્ઞાની નહિ શોભા;
દલ બિન ભૂપ કર્મ બિન જ્ઞાની, નિશ્ચય હોય ધર્મમેં હાની. ૮
અરિ નૃપ કરહી ધર્મ દુઃખારા, જ્ઞાની ભૂપ ન હોય સુખારા;
મહિપ ફોજ જ્ઞાની શુભ કર્મા, દિપે પ્રબલ બાઢે નિજ ધર્મા. ૯
યાતે ભકિત કર્મ જન ધારે, ઉભય પક્ષ જિવ કાજ સુધારે;
ઉભય પક્ષ ધ્રુવકે ઉર ચેહી, યાતે નર સુર ભકત સનેહી. ૧૦

દોહા

સપ્ત મુની સંવાદ યહ, ઉરમેં ધરે સુધાર;
ભકિત કર્મ શુભ જ્ઞાન લે, દિપે વિશ્વ જિમ હીર. ૧
સમય સમજિ ધ્રુવ ધર્મ જન, મુનિ પદ શીશ નિમાય;
પરસ હંસ પૂરન દશા, ભકત પર્યો જેહિ પાય. ૨

ચોપાઈ

પર્મ હંસ બોલે પ્રિય બાની, જય હો ભકત ભકિત, રસ, ખાની;
પર્મ હંસ ગતિ પાવહુ ભાઇ, હરિહર સન્મુખ રહો સદાઇ. ૧
પર ઉપકાર પ્રેમ યુત કીજે, સર્વ જીવ નિજ રૂપ લખિજે;
જડ ચેતન ગ્રંથી તવ નાશા, સર્વ વિશ્વ તવ બ્રહ્મ વિલાસા. ૨
બ્રહ્મરંધ્ર નિશ્ચલ તું સૂતા, ધન્ય ધન્ય ધીરજ અવધૂતા;
જ્ઞાની બિના ધીર કો ધારે, ધર્મ ધુરંધર નીતિ સુધારે. ૩
એકો દશા રહે ધન જ્ઞાની, ધર્મ કર્મ મગ દ્રષ્ટિ સુજાની;
સબકી લખે મુખે નહિં બોલે, આતમ સ્થિત ચિત વૃત્તિ અડોલે. ૪
ઉપરતે ચુપ ચાપ અબોલે, જ્ઞાનિ મિલે તો અંતર ખોલે;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન જાને, સમજિ ભેદ આતમ સુખ માને. ૫
રે મમ ભ્રાત ગાથ તેં પાઈ, ધન્ય ધન્ય તેરી પ્રભુતાઈ;
જ્ઞાની વિના કરે કો એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરંણુ મુનિ જેસી. ૬
કહા કરે હમ ભ્રાત વિશેષી, હમતે હોય નહીં તુમ જેસી;
પ્રથમ ડરે હમ ઇન સંસારા, યાતે પંચ વરસ તન ધારા. ૭
તરૂણુ શરીર કામ વશ હોવે, વિષય આશ વશ નારિ વિગોવે;
કામ ક્રોધ મદ મત્સર લોભા, યે ખલ કરત ભજન મહિં ક્ષોભા. ૮

વિચલ વૃત્તિ ઉપજે કિમ જ્ઞાના, આતમ તત્વ લગે નહીં ધ્યાના;
ભજન ભકિત બિન પાપ ન જાવે, કિમ કરિ જીવ મુકિત પદ પાવે. ૯
યાતે પ્રથમ કરે મમ ભાઇ, પરમ હંસ ગતિ હરિસેં પાઇ;
તુમ શિર પર ત્રય દેવ કૃપાલા, માયા બાધ નહીં ત્રય કાલા. ૧૦

દોહા

મમ ભ્રાતા આનંદ યુત, કરો નગ્ર યહિ રાજ;
શંભુ ભવાની સહાય શિર, સબ સુધારે કાજ. ૧
સત સંગતિ કરત રહો, ધરતે રહો હરિ ધ્યાન;
કુકર મતે કરતે રહો, યેહિ ગુરૂ ઉત્તમ જ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

પરમ હંસ આતમ થિત બોધા, ધન્ય નારિ યહિ મગ શોધા;
સુર નર સર્વ સુનત ઉપદેશા, ઉર સંદેહ રહયો નહિ ક્લેશા. ૧
માયા તર્ક સર્વ તજ ભાગી. આતમ તત્વ તાર ઉર લાગી;
પરમ હંસ મુનિ જન મુખ બાની. મુનિ સમજે નર નાર સુજાની. ૨
જીવન મુકત લાભ જિવ પાવે, અપર જીવ અજ્ઞાન મિટાવે;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઇ, અકરણ કરણ વેદ વિધિ ગાઇ. ૩
ભાવ કુભાવ કરહિ સત સંગા, અવશ્ય અધમ લાગે હરિ રંગા;
કોટિક પતિત ભયે ભવ પારા, અમિત ગ્રંથ મુનિ પ્રબલ પુકારા. ૪
નીચ નારિ નર સંગત કરહી, હરહિ પાપ ભવસાગર તરહી;
યાતે સંત સમાગમ ભારી, મહિમા મુનિ ગાવત ત્રિપુરારી. ૫
મુનિ, મુખ, વચન સુનત ઉર હરસા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસા;
ધ્રુવ ઉર પ્રેમ ભયો અતિ ભારી. મુનિ મુખ વચન વિચારિ વિચારિ. ૬
ધ્રુવ ધર્મી ઉર અવસર ચીના, પરમ હંસ પદ વંદન કીના;
સુરપતિ પદ પૂજત બો ભૂપા, ભયો પ્રેમ વશ સમજિ સ્વરૂપા. ૭
અપની આપ કરત જન પૂજા, પૂરણ પ્રેમ ભાવ નહી દૂજા;
જ્ઞાનીકી ગમ જ્ઞાની જાને, ધર્મ પ્રથામેં ભેદ ન આને. ૮
બાહર નીતિ કરત વ્યવહારા, અંદર એક લખ્યો નિરધારા;
વેદો યુકત કર્મ કુશલાઈ, ઉરમેં આતમ થિર એકતાઈ. ૯
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ કરત અચારા, જ્ઞાની ધર્મ હેતુ અવતારા;
જ્ઞાની ધર્મ નીતિ શિર ધારે, દે ઉપદેશ અમિત જિવ તારે. ૧૦

દોહા

સુરપતિ સુર ધ્રુવ પૂજિકે, ચરણુ નવાયો શીશ;
સુર સુરપતિ હર્ષિત ભયે, દેન લગે આશીષ. ૧
જય હો ભક્ત કૃતારથી, રામ ભક્તિ લય લીન;
સુફલ ભયે મુનિ બોધ હમ, કૃત્ય કૃત્ય મોહિ કીન. ૨

ચોપાઇ

કહા આશીષ હમ દેવે ભાઇ, નીચ કૃત્ય હમ કરત સદાઇ;
તુમ સમ ભક્ત ધરત હરિ ધ્યાના, તહૂઁ જાઇ વિઘ્ન કરત હમ નાના. ૧
મમ ઉર કુતરક કરત પસારા, સુખમય માનત ભોગ અસારા;
ક્ષણિક ભોગ ભોગત સુખ ભારી, દેહ અધ્યાસી નીચ અચારી. ૨
સુક્ષમ તન અજ્ઞાન અજાના, અલ્પ ભોગ અમૃત મય માના;
દુષ્કૃત વશ ઉપજત અહઁકારા, કોઉ છીને નહિ ભોગ હમારા. ૩
અલ્પ ભોગ હિત ધરિ ઉર દ્વેશા, તપિ ત્યાગિ મુનિ કરત કલેશા;
જ્ઞાન ધ્યાન તપકો કરી નાશા, અધમ હદ હમ હોત હુલાસા. ૪
ધ્યાની ધ્યાન કરે કોઉ નાશા, અવશ્ય કરે શઠ નરક નિવાસા;
રામ ભક્તિ મહિં વિઘ્ન કરાવે, સંવત સહસ્ત્ર સર્પ તન પાવે. ૫
પ્રગટ પાપ હમકો સહ દરસે, યદ્યપિ અધમ કર્મ જિવ તરસે;
વિધવા નારિ લખે સહ મર્મા, યદ્યપિ ખલ ચાહત અઘ કર્મા. ૬
ચોર લખે ચોરી કૃત સારા, યદ્યપિ શઠ નહિ તજત વિકારા;
વારૂણિ વશ શઠ કીચ ગિરાવે, સુજગ હોય વાહી મગ ધાવે. ૭
એસી દશા ભઈ જન મોરી, જન મુખ કિમ રાખે હમ ચોરી;
કરિ સતસંગ શુદ્ધિ મમ સારી, પાય દેવ તન ભયે દુઃખારી. ૮
તુમકો ત્રાસ દીન અતિ ભારી, ક્ષમા કરો જન ચૂક હમારી;
કપટ સ્વાંગ દ્વે દેવ પઠાવા, જો, હિત, શંકર કોપ કરાવા. ૯
હરિહર દીન બંધુ દિનેશા, મમ અપરાધ ગિન્યો નહિ લેશા;
દીન સમુજિ ત્યાગે ત્રિપુરારી, નહિતર ભસ્મ કરત સહ જારી. ૧૦

દોહા

હમ સુર અવગુન ખાન સબ, જન શુભ ગુન ભંડાર;
નિજ સ્વરૂપ સુર સમજિકે, પૂજત પ્રેમ પ્રચાર. ૧

નિજ સ્વભાવ પરગટ કરી, પ્રેમ વિવશ સુરરાજ;
શુદ્ધ ભાવ સુરપતિ સમજ, હર્ખ્યો ધર્મ સમાજ. ૨

ચોપાઇ

હર સર્વજ્ઞ હર્ષ ભો ભારી, સમુજિ સમય શિવ ગિરા ઉચારી;
ધન્ય સુરેશ તોર લઘુતાઇ, સત્ય મુખ ગાથ સુનાઇ. ૧
તુમ મઘવા[1] નહિં દોષ લગારા, વિશ્વ ચરાચર આદિ વોહારા;
સુક્ષમ તન સ્વભાવ યહિ ભાઈ, રાગ દ્વેષ બિન રહ ન કદાઇ. ૨
વિષય વાસ આશા ભંડારા, જે હિત જીવ ધરત અવતારા;
તન અસ્થૂલ કાલ વશ ભાઈ, જન્મ મરણુ વશ રહત સદાઇ. ૩
સૂક્ષમ મરણુ રહિત ઉપાધી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી;
ક્રિયા હીન જડ વસ્તુ સદાઈ, તજ્ઞ લખે નહિ અજ્ઞ કદાઇ. ૪
અજ્ઞ પુરૂષ સમજે નહિ ભેદા, યાતે જનમ મરણુ જિય ખેદા;
સુક્ષમ ઇચ્છા યુક્ત કહાવે, નિર ઇચ્છા બિન કછુહ ન જાવે. ૫
વિષય વાસ આશા જિવ લાગી, દુઃખ સુખ માનત પર્મ અભાગી;
દેહ અધ્યાસ વર્ણુ કુલ માને, આતમ તત્વ લક્ષ નહિ જાને. ૬
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય વિસરાયો, યાતે સુક્ષમ દેહ બઁધાયો;
જબ, તબ, જીવ, કરહિ, સંત સંગા, સમજિ મર્મ લહિ રૂપ અભંગા. ૭
સ્વપ્ન માત્ર સનજે એ સારા, વિષય આશ, સહ લીન વિકારા;
સમુજિ મર્મ વૃત્તી વૈરાગા, જબ યે જીવ તજે જગરાગા. ૮
વૃત્તિ ઉલટ હોય અંતર મુખ, જબ છૂટે જગ ભાવ વિષય સુખ;
અસ્મી બ્રહ્મ તાર ઉર લાગે, માયા તર્ક સર્વ તજિ ભાગે. ૯
જ્ઞાન અગ્નિ જબ હોય પ્રકાશા, સુક્ષમ દેહ હોવ તબ નાશા;
તબ લગ યહિ ઉપજે નહિ જ્ઞાના. જબલગ હોવહિ જીવ હેરાના. ૧૦

દોહા

સુક્ષમ, તન, સુર સુરપતી, કિમ કરિ હરો વિકાર;
ક્ષીણુ પૂણ્ય નર તન ધરી, કરિયો સંગતિ સાર. ૧
બ્રહ્મ નિષ્ટ ગુરૂ પાયકે, સમઝહિ સત ઉપદેશ;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય કરી, હરિયો સર્વ કલેશ. ૨

---

૧. ઇન્દ્ર.

ચોપાઇ

સુનિ શિવ વચ[1] કમલજ[2] હરિ હર્ષે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષે;
જય જય ધ્રુનિ ઉચ્ચરે ચહું ઓરા, સુર સુરપતિ ઉર પ્રેમ ન થોરા. ૧
જય શિવ નાથ કૃતારથ કીના, અમર બોધ આતમ ધન દીના;
નર તન આશ સર્વ ઉર લાગી, કબ છૂટે સુર દેહ અભાગી. ૨
ભેદવાદિ ગુરૂ દીક્ષા પાઇ, કષ્ટ અપાર ભોગ યહાં આઇ;
જીવન મુક્ત લાભ સબ ખોઇ, સુર તન વૃત્તિ વિષય વશ હોઈ. ૩
સુર તન કેદ હોય જબ અંતા, અબ ભેટેં જીવ સંત મહંતા;
કરિ સત સંગ અમર પદ પાવે, સુક્ષમ તર્ક કષ્ટ સબ જાવે. ૪
કર્મ ગતી સુર મર્મ લખાવા, કરૂણા વિવશ ભાન વિસરાવા;
નિજ કૃત સુકૃત ફલે યહિ રીતી, નર સુર કર્મ કરહિ કર પ્રીતી. ૫
યાતે સુજન ડરે અઘ કર્મા, વિધિવત કર્મ કરે લખિ મર્મા;
શિવ ઉપદેશ સુનત ધ્રુવ બાલા, પ્રગલ પ્રેમ જાગ્યો તતકાલા. ૬
સમય સમજિ કછુ કહનન પાવા, શિવ જન મન સબ મર્મ લખાવા;
જય હો પુત્ર ધર્મ વૃત્ત ધારી, ઉભય પક્ષ મમ નીતિ સુધારી. ૭
સમય સમજિ જન વંદિ સુરેશા, તીરથ વંદે ત્યાગિ અંદેશા;
વ્યાપક રૂપ સમજિ શિવ સારે, તીરથ પદ વિધિ યુક્ત પખારે. ૮
જય જમુના સુરસરિ જય કાશી, તવ પદ સ્પર્શિ જીવ સુખ રાશી;
કૃત્ય કૃત્ય કીનો ધર આઈ, ધર્મ ભક્તિ રતિ પ્રથા બઢાઇ. ૯
ઉદધિ આદિ તીરથ સુખ ધામા, વિધિવત પૂજે પાદ તમામા;
વયો વૃદ્ધ કુલમેં કોઉ દાના, વિધિવત પૂજે પાદ સુજાના. ૧૦

દોહા

સુર નારીસેં અપ્સરા, તેહિ ધ્રુવ વંદન કીન;
ઉચ્ચ નીચ દ્રષ્ટી નહી, નિજ સ્વરૂપ મય લીન. ૧
સાવિત્રી ગૌરી રમા, ઇન પદ પર્યો સુજાન;
વારવાર વંદત ભયો, નામ રૂપિણી જાન. ૨

ચોપાઇ

ઉમા ભક્ત ગતિ જાનત સારી, ભઇ પ્રેમ વશ જગ મહતારી;
કમલા સર્વ મર્મ જન જાના, ભઈ પ્રેમ વશ સુગુન નિધાના. ૧

---

૧. વચન. ૨. બ્રહ્મા.

સાવિત્રી જન સેન લખાઈ, પ્રેમ વિવશ તન ભાન ભુલાઈ;
ત્રય બોલી મુખ એકહિ બારા, નિરખે રહે સ્વરૂપ તુમારા. ૨
હર્ષ શોક વ્યાપે નહિ કબહી, નિજ આતમ ભાસહિ, જગ સબહી;
કામ ક્રોધ મદ મત્સર મોહા, શિવ પ્રતાપતે પ્રથમ વિગોહા. ૩
માયા જનિત પ્રપંચ ન એકા, કરહૂ રાજ સુત સહિ વિવેકા;
હરિ ગુરૂ સંત સમાગમ કીજે, ધર્મ બોધ પરજા સન દીજે. ૪
શૂરવીર સંગ્રામ પિયારા, કાયર નિજ મન કરત વિચારા;
શૂરવીર જન ભેદ ન આને, સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ પિછાને. ૫
ઇન્દ્રિય જીત અપન ઘર આવા, મન બુદ્ધી ચિત્ત ભર્મ મિટાવા;
દેહ અધ્યાસ ગલ્યો જિમ પાલા, વૃત્તી વિષય તજે સબ ચાલા. ૬
સ્થીર વૃત્તિ નિજ રૂપ લખાયો, નિર્ગુણ સર્ગુણ ભેદ મિટાયો;
થીજ્યો પિગલ્યો ઘૃત કહાવે, વિશ્વ વિભૂ જન ભેદ લખાવે. ૭
રે મમ પુત્ર કરે કહા બોધા, પ્રબલ યોગ આદૂ મગ શોધા;
નૈન અનંત કહે જન જ્ઞાની, હમ બોધે કોઉ હોય અજાની. ૮
હરિહર કૃપા ભયો પર બુદ્ધા, સ્વે સ્વરૂપ લીની જન શુદ્ધા;
ધી દૃષ્ટા જાનત વિધિ સારી, ધર્મ ધુરંધર બ્રહ્મ વિચારી. ૯
જિનકો બોધ કરે કહા કોઇ, શબ્દાતીત ભયો નિરમોહી;
પ્રથાવંત પૂરણ તું ભાઈ, નિમિત માત્ર નીતિ કછુ ગાઈ. ૧૦

દોહા

સર્વ દેવિ ઉપદેશ દે, પ્રેમ મગન નિજ રૂપ;
દેવી પદ વંદત ભયો, ધ્રુવ લખિ કૃપા અનૂપ. ૧
હરિહર અજ હર્ષિત ભયે, સુર ઉર મોદ અપાર;
જય જય ધુનિ ઉચરત સબે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૨

ચોપાઈ

અવસર સરસ પ્રેમિ ધ્રુવ જાના, માત તાત પદ પર્યો સુજાના;
ઉમગ્યો પ્રેમ પ્રબલ ઉર ભારી, મન જાનત કે દેવ મુરારી. ૧
મો મન આશ સુફલ વ્હે તાતા, લાજ રખે શિવ વિષ્ણુ વિધાતા;
માત તાત તજિ આજ સિધાવે, મમ તન પ્રાણ રહન નહિ પાવે. ૨
માત તાત બિન, રખુ, ન, પ્રાના, સહી વિયોગ ન હોહુ હૈરાના;
કાં હરિહર રાખહિ મમ લાજા, ઇષ્ટા દેવ સુધારહિ કાજા. ૩

જો મમ ભક્તિ સત્ય હો દેવા, માત તાત દીજે પદ સેવા;
જો મમ કપટ ભાવ હરિ જાના, તો, મમ તુરત હરે હરિ પ્રાના. ૪
હરિ હર બોધ કરે ભલ સબહી, માત તાત પદ તજાહુ ન કબહી;
યા, તન રહ મો પિતુ પદ સેવા, નહિતર પ્રાણુ તજુ મમ દેવા. ૫
અમિત તર્ક કરિ કરૂણા ભારી, હરિહર અજ સમજે વિધિ સારી;
શુધ્ધ ભાવ સમજિ ધ્રુવ જનકો, શિવ સર્વજ્ઞ પ્રેમ ભો મનકો. ૬
ધન્ય ભક્ત ભક્તી, પિતુ માતા, કર્યું નહિ નીતી ધર્મ વિભાતા;
વિરહા કુલ મહિ પતિ સુત પેખા, ઉર ઉપજયો વૈરાગ વિશેખા. ૭
યેહિ અવસર સુત મોહ ન કીજે, આશ્રમ સમજિ તુરત તજિ દીજે;
નૃપ મમ ઉપજી પરમ ગલાની, આશ્રમ ધર્મ મોહ કરિ હાની. ૮
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ કહિનાઈ, મોહ કરી કોઉ પાર ન પાઈ;
નારિ પુત્ર ધન તન મન ગેહા, ઈન આશ્રમ તજિયે સબ નેહા. ૯
વિશ્વ પદારથ ચિત્ત ન દીજે, પ્રણવ મંત્ર ઘટ જાપ જપી જે;
સુત વિત નારિ મોહ કર મૂલા, તજિયે ઇન ઉર ભાવ સમૂલા. ૧૦

દોહા

માત તાત ભ્રાતા પ્રિયા, પુત્ર કુટુંબ પરિવાર;
યે માયાકે મૂલ હે, તજિયે સમજિ અસાર. ૧
ઈન આશ્રમ મેં નારિ ઈક, સંગમે શત્રુ સમાન;
હરિ પ્રતાપ બુધ જીતિ કે, પાવે પદ નિર્વાન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની લખિ સેન સુજાની, પતિ સંમતિ બોલી પ્રિય બાની;
જય પતિનાથ અવશ્ય યહિ નીતી, ઇન અવસર કરિયે નહી પ્રીતી. ૧
વિકરમ મોહ ધર્મ કર હાની, વેદ શાસ્ત્રી મુનિ વદત સુજાની;
ઇન્દ્રિય દમન ગવન શુધ નીતી, ઈન આશ્રમ ઇક રામ સેં પ્રીતી. ૨
તન મન ભાન સર્વ તજિ દીજે, અજપા સિંવરણ જાપ જપી જે;
ચૌદે લોક વસ્તુ જગ સારી, રામ ભજે જન સર્વ વિસારી. ૩
રામ ભક્તિ રત ભોગ ન ભાવે, જ્ઞાન ધ્યાન ચેતન ચિત્ત ચાવે;
પુત્ર નારિ પરિવાર ન ભાસે, સબ ઘટ વ્યાપક રામ પ્રકાશે. ૪
નામ રૂપ જડ જૂઠ પ્રસારા, અખિલ બ્રહ્મ સો વિશ્વ અધારા;
જીવ રૂ બ્રહ્મ જુદા, નહિ જાને, જહઁ તહઁ આતમ તત્વ પિછાને. ૫

એસી મત જિનકે ઉર આઈ, સો જન જીવન મુક્ત સદાઇ;
પ્રથમ, વિરાગ પ્રબલ બલ શૂરા, મોહ જીતી લેવહિ પદ પૂરા. ૬
દૃઢ વૈરાગ સદા સુખ રૂપા, સો જન આખિર બ્રહ્મ સ્વરૂપા;
સ્વપ્ન માત્ર સમજ્યો સંસારા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આપ નિહારા. ૭
મોહ મમત ત્યાગે બડ ભાગી, આતમ તત્વ તાર ઉર લાગી;
જય પતિ નાથ ચરણુ રજ ચેરી, તવ મત પ્રબલ પ્રીતિ સત મેરી. ૮
હરિ હર અજ સન આજ્ઞા લીજે, સ્વે ઇચ્છા જહાં વાસ કરીજે;
દાસી ચરણુ કરહિ નિત સેવા, હરિ હર અજ વ્યાપક લખિ દેવા. ૯
નારી પુરૂપ ભાવ તજ દીજે, ચેતન વ્યાપક એક લખીજે;
નારી પુરૂપ ઉભય કૃત દેહા, વ્યાપક ચેતન સમજિ સનેહા. ૧૦

દોહા

વિનય કરત પતિ નાથ કો, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર;
તત્વ દીપ, અધ્યાસ તજ, સમજ લીન નિજ સાર. ૧
મધ્યમ કર્મો સુરૂચિ, યહ, સમજ શકી નહિ સેન;
ચિત્ર મૂરતી સમ ભઇ, કછુ અન બોલી બેન. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ નૃપ આશા ચાવા, હરિ હર સન્મુખ શીશ નિવાવા;
જય હરિહર અજ આજ્ઞા દીજે. ધરિ શિર હાથ કૃતારથ કીજે. ૧
હમ પર કૃપા કરી પ્રભુ ભારી, આખિર બિગડત બાત સુધારી;
સર્વ પ્રકાર કીન પ્રભુ પાવન, એકહિ કર્મ ન રહયું અપાવન. ૨
પ્રગટ વિશ્વ પતિ મમ ઘર આવા, સુર સુરપતિ તીરથ સઁગ લાવા;
જય જનની મોહિ દર્શ દિખાવા, જીવન મુક્ત લાભ મેં પાવા. ૩
ધ્રુવકો આજ દીન યુવરાજા, મો મન ભયો સઁપૂરણુ કાજા;
ઉભય પુત્ર પ્રભુ શરણુ તુમારે, નહિ અબ ઇનિતે કામ હમારે. ૪
સર્વ વિશ્વ પ્રેરક કરતારા, પ્રબલ ગતી કો જાનન હારા;
તોરી કૃપા બને કછુ કાજા, કૃપા હીન જિય હોત અકાજા. ૫
અદભુત ચરિત લખે કો દેવા, તોરી કૃપા લખે જન ભેવા;
કૃપાનાથ યહિ વિનય હમારી, આખિર મેં પ્રભુ લેહુ ઉગારી. ૬
આશ્રમ ધર્મ નિભાવહુ સ્વામી, યહિ અરજી મમ અંતર યામી;
બની રહે યહિ દ્રષ્ટિ દિનેશા, અપર વસ્તુ ચહિયે નહિ લેશા. ૭

માયા સબલ પ્રબલ બલ ભારી, હાંસી હોય ન દેવ મુરારી;
જેહિ જીવન જગમેં દુઃખિયારી, હાંસી હર્ષિ કરે નરનારી. ૮
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ કઠિનાઇ, તાર કૃપા બિન પાર ન પાઈ;
યાતે નાથ વિનય સુન લીજે, હર્ષિ નાથ આજ્ઞા અબ કીજે. ૯
વિપિન વસુ ઉર ધ્યાન તુમારો, કૃપાનાથ યહિ નિયમ હમારો;
ફૂલ પત્ર ફલ ભોજન પાવે, તન લગિ આશ્રમ ધર્મ નિભાવે. ૧૦

દોહા

વિનય કરત હરિ ભૂપ મન, પ્રગટયો પ્રેમ અપાર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, શકે ન દેહ સઁભાર. ૧
ભક્તી રત જ્ઞાની ગુની, સો લઘુતા ભંડાર;
મુક્ત ચહત ચિત્ત આપને, ત્યાગ્યો ખલ અહઁકાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ ઉચરે શિવ બાની, સુનહુ ભૂપ જન સંત સુજાની;
લઘુતા પ્રબલ ધન્ય નૃપ તોરી, યેહિ આશીશ સફલ હો મોરી. ૧
જીવન મુક્ત સ્વતંત્ર તું યોગી, આતમ તત્વ અખંડ રસ ભોગી;
વિષય વાસ ઉરતે તવ નાશા, મમ આશીષ ફુરે નહિ આશા. ૨
સર્વ ભોગ સુખ સંપતિ સારી, કમુહન તવ વૃત્તિ વિકારી;
અંતઃકરણ રહો તવ શુધ્ધા, આતમ રત વૃત્તી પર બુધ્ધા. ૩
તુમકો લગે ન હરિ હર માયા, સમજિ પુત્ર કરહી શિર છાયા;
શિશ જનની રહ ગોદ સદાઈ, જનની મન ન કુભાવ કદાઈ. ૪
નૃપ આશ્રમ તુમ રહયો ન બાકી, સત્ય કહૂં વિષ્ણૂ લખિ સાખી;
નરહરિ નાથ કૃપા કરિ ભારી, સુફલ ભયે નૃપ આશ્રમ ચારી. ૫
સંશય ભૂપ ન કરહુ લગારી, વિશ્વપતી હરિ બાત સુધારી;
વિપિન વસિત નૃપ કરહુ, ન, શંકા, જહાં તહાં વ્યાપક બ્રહ્મ નિશંકા. ૬
તમ સમ કવન અપર તપ ધારી, સાઉજહિ સુફલ ફલે ફલ ચારી;
જીવન મુક્ત ભયો નૃપ આજા, સત્ય સત્ય સુધરે તવ કાજ. ૭
ધ્રુવકો ગોદિ લેહુ નૃપ દાના, મમ પલ વીતે કલ્પ સમાના;
પ્રેમી પુત્ર પ્રબલ દુઃખ પાવે, ભકત ત્રાસ મમ સહી ન જાવે. ૮
માત તાત બિછુરત ઇન જાના, પલક જાય ઇન કલ્પ સમાના;
નૃપ સત્કાર કીન નહિ બાલા, ઇન ઉર વિરહ ઉઠત અતિ જવાલા. ૯

ભક્ત દુખાય કવન સુખ પાયો, જ્ઞાન ધ્યાન તપ તેજ ગમાયો;
પૂત કપૂત નિરાદર કીજે, પૂત સપૂત ગોદિ મહિં લીજે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ સમ સુતકો ત્યાગ કે, નૃપતિ લાભ કહા લીન;
ઇન રહણી કરણી વિવશ, હરિ અજ હમ આધીન. ૧
નર સુર તીરથ આદિ લે, કરિ દર્શન હર્ષાય;
ઐસે સુતકો ત્યાગકે, નૃપતિ કહા સુખ ચ્હાય. ૨

ચોપાઇ

સુનિ શિવ શબ્દ સર્વ જન હર્ષે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષે;
સત્ય સમજ નૃપ હર સુખ આની, લીન ગોદમેં પુત્ર સુજાની. ૧
શિર પર હાથ ધરે કેઇ વારી, વદન વિલોકત વારંવારી;
કંઠ લગાય ભૂપ સુખ પાવા, ધ્રુવ ઉર કષ્ટ સહજ વિસરાવા. ૨
સમય સમજિ નારદ કર જોરી, વંદત શંભુ બહોરિ બહોરી;
શિવ સર્વજ્ઞ કૃપા પ્રભુ કરિયે, મમ અપરાધ ન અંતર ધરિયે. ૩
શઠ બાલક સમ બકું ગુસાંઇ, તુમ કરિ ભાવ છુપે મમ નાંઇ;
સર્વ ધર્મ નીતી તુમ કરતા, વેદ શાસ્ત્ર જન ગિરા ઉચરતા. ૪
તા બિચ તર્ક કરે કો પાપી, અઘટ કષ્ટ લે નર્ક અમાપી;
તુમ સર્વજ્ઞ શાક્ષિ કરતારા, સતા માત્ર ભાસત સંસારા, ૫
આતમમેં દ્વિતિયા નહિ દર્શે, એકો બ્રહ્મ સર્વ ઘટ પરસે;
બ્રહ્મ દશા ભ્રાંતી નહિ આવે, જીવ દશામેં ભેદ દિખાવે. ૬
આશ્રમ ચાર વરણ પુનિ ચારી, સો કીના તુમ પ્રથા વિચારી;
શીશ પાદ શોભે અસ્થાના, લોમ વિલોમ જીવ હેરાના. ૭
નયન નાક નિજ ઠોર ભલાઇ, ફેરફાર નહિ દિપે કદાઈ;
એસેહિ આશ્રમ ધર્મ કહાવે, વિષમ વોહાર ન શોભા પાવે. ૮
જીવ દૃષ્ટિ કરિ ભાસત ભેદા, આતમ દૃષ્ટિ જરા નહિ ખેદા;
ગંગા નિકટ બાગ નૃપ ભારી, કરહિ નિવાસ ત્રીય નરનારી. ૯
સબકો સુલભ આય અરૂ જાવહિ, કરિ સેવા પદ દર્શન પાવહિ;
આશ્રમ ધર્મ સ્વતંત્રહિ શોભા, અલ્પ મતી મોરા મન લોભા. ૧૦

દોહા

કૃપાનાથ ચંચલ અતી, મો મન પીપલ પાત;
બિન વિચાર જલ્પત રહે, ફિર પીછે પછતાત. ૧

શિવ કરત ઉપજી વિરહ, ચરણુ પડે અકુલાય;
શિવ નારદ કર પકરિકે, લીને, કંઠ લગાય. ૨

ચોપાઈ

રે મમ પુત્ર સત્ય તવ બાની, આશ્રમ ધર્મ ન તજહુ સુજાની;
ભલે ભૂપ આસન વડાં કીજે, પ્રજા પુત્ર સમ આદર દીજે. ૧
ભેદ ભ્રાંતિ નૃપ જરા ન લાવો, સત ઉપદેશ સર્વ સમજાવો;
ધ્રુવ હરિ ભકત ખુશી રહુ ભાઇ, માત તાત દર્શન નિત પાઇ. ૨
મન વાંચ્છિત કારજ સબ પૂરણુ, હરિ પ્રતાપ સબ ભયે સંપૂરણુ;
સહસ તીસ સંવત ખટ ઉપર, તબ લગિ રાજ કરો જન,ભૂ, પર. ૩
સહસ છતીસ વર્ષ કરિ પૂરા, ફિર હરિપુર વસિયો જન શૂરા;
પૂરણુ પતીવ્રતા તવ નારી, વધો પ્રજા આશીષ હમારી. ૪
ભોગ મોક્ષ હોવહુ સુત ભાગી, આતમ તત્વ અચલ અનુરાગી;
બચપન યોગ સિદ્ધિ ઘર હેરા, ધન્ય તાત માતા ગુરૂ તેરા. ૫
કેવળ ધર્મ હેતુ મમ ભાઇ, હરિ તવ રાજ દીન હર્ષાઇ;
જ્ઞાની વિના ધર્મ કો ધારે, અધમ જીવ જગ કવન ઉધારે. ૬
યાતે પુત્ર સમુજ યહિ મર્મા, ઉભય પક્ષ ધારો શિર ધર્મા;
અપને જનકો કરન સનાથા, સત્ય બોધ બોધે શિવ નાથા. ૭
સુનિ સુનિ શિવ શબ્દ હરી હર્ષાયે, સમય સમુજિ પ્રિય વચન સુનાયે;
જય વ્યાપક મમ ઇષ્ટ અનાદી, કરિતુવ ભક્તિ હરહિ જિવ વ્યાધી. ૮
લખિ લઘુદાસ કીન ધ્રુવ બોધા, અતિ ઉત્તમ સુનીત મગ શોધા;
સર્વ પ્રકાર શંભુ સત બેના, યાતે ભક્ત કરો સુખ ચેના. ૯
રે મમ સુત આજ્ઞા મો દીજે, શિવ વ્યાપક લખિ ધ્યાન ધરીજે;
જો કોઉ કષ્ટ હોય મમ બાલા, હરિહર અજ હાજર તતકાલા. ૧૦

દોહા

બ્રહ્માદિક દેવો સબે, તીરથ સુરપતિ દેવ;
શિવ સંમતિ જન શાખ લે, ત્યાર ભયે લખિ ભેવ. ૧
ભકત કાજ પૂરણુ ભયો, ભક્તિ વિવશ શુધ ભાય;
સર્વ દેવ ખગમગ ચલે, પુષ્પ ગિરાય ગિરાય. ૨

ચોપાઇ

હરિહર નાથ ભકત કરિ કાજા, નિજ પુર પંથે દેવ સમાજા;
નિજ નિજ મન જનકે ગુન ગાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે. ૧

શિવકો પ્રથમ કિલાશ પઠાવા, સર્વ દેવ શિવ શિશ નિવાવા;
હરિ અજ વંદિ ચલે નિજ ભવના, કરિ વંદન પાછે સુર ગવના. ૨
હરિ કમલા પહોંચે નિજ સ્થાના, વિધિવત હરિ સબ સુર સન્માના;
વિધિવત અજ આસન બૈઠારે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નિજ હાથ પ્રચારે. ૩
અજ સુર ઇન્દ્ર હરી પદ પૂજા, વ્યાપક સમજિ ભાવ નહિ દૂજા;
લક્ષ્મી પૂજ સર્વ સુર કીની, સુર નારી સબ પદ આધીની. ૪
જય જય ધુનિ સુર મુખ હર્ષાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ;
નિજ આસન બૈઠે સબ દેવા, અજ ચર્ચા જન કીન સુભેવા. ૫
ધન્ય ભકત ધ્રુવ ધીરજ ધારા, હરિ કૃપાલ જન કાજ સુધારા;
ભકતી જ્ઞાન કર્મ કઠિનાઇ, તન લગિ તજે ન કોડ ઉપાઇ. ૬
કરિ કુંભક પશ્ચિમ દિશિ આવા, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ ધ્યન પાવા;
અહોનિશિ આતમ સ્થિત અનુરાગી, ધ્રુવ સમ અપર કવન બડ ભાગી. ૭
સર્વ ધર્મ દૃષ્ટા ધ્રુવ જ્ઞાની, પ્રથમ યુકત સતકાર સુજાની;
વ્યાપક રૂપ સ્વતંત્રહિ પાવા, યદ્યપિ ભકિત પ્રથા ન ભુલાવા. ૮
એસે ભકત જગત હિતકારી, ધર્મ પ્રથા જિન સર્વ સુધારી;
પંચ વર્ષ ઉતમ લઘુતાઈ, ભ્રાતૃ ભાવ પ્રીતી અધિકાઇ. ૯
નિર અહાર ત્યાગી મહતારી, ધન્ય ઉત્તમ શિશુ કરણિ તુમારી;
રામ મંત્ર ઉચરે નિજ શ્વાસા, જિનકો કાલ કરે નહિ ત્રાસા. ૧૦

દોહા

ભકત ગાથ અજ મુખ કહી, હર્ષિત દેવ સમાજ;
સુર સુરપતિ વંદત ભયે, ધન્ય સુફલ દીન આજ. ૧
સંત સમાગમ હોત હે, રામ ભકિત વિશ્વાસ;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય ભયે, સહજ હરે ત્રય ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

હરિ પદ વંદિ ચલે અજ દેવા, ભકત ગાથ ઉર ગુનત સુભેવા;
સુર સુરપતિ હરિ વંદન કીના, ચલે ઇન્દ્ર પુર દેવ પ્રવીના. ૧
ભકત ગાથ ઉરમેં ફુરિ આવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત;
સુર તન ત્યાગિ મિલે નર દેહી, જબજિય હોવહિ રામ સનેહી. ૨
હરિ ગુરૂ સંત ચરણ હમ સેવે, આતમ તત્વ જીવ સુખ લેવે;
આતમ તત્વ લાભ હમ પાવે, આધિ વ્યાધિ ત્રય રોગ મિટાવે. ૩

સુક્ષમ તન હોવહિ નહિ આશા, જબ લગ જન્મ મરણ જિય ત્રાસા;
પ્રથમહિ ભૂલ સર્વ સુર કીની, ભેદ વાહિ ગુરૂ દીક્ષા લીની. ૪
પ્રથમ ભૂલ નહિ હોત સુરેશા, તો નહિ પાવત ઉગ્ર કલેશા;
બ્રહ્માનષ્ટ સતગુરૂ જિય ભેટે, પ્રબલ બોધ સંશય મન મેટે. ૫
વીતી વખ્ત કહા પસ્તાવે, સમુજિ મર્મ ચુપચાપ રહાવે;
કુતરક તર્ક કરો મત કબહી, વ્યાપક રામ ઘટોઘટ સબહી. ૬
સમજિ મર્મ સુર ગદ ગદ બાની, સુર સુરપતિ સબ વિકલ સુજાની;
વિરહા કુલ યહેં ધ્રુવ જન જ્ઞાની, હરિ વિયોગ અપને મન માની. ૭
હા હરિહર અજ પરમ કૃપાલા, બોધત લીન ભયે તતકાલા;
અબ હરિહર દર્શન કબ નૈના, અમૃત મય સુનહી કબ બૈના. ૮
હરિહર ગોદ લીન લખિ બાલા, ત્યાગિ ગયે કિમ પરમ કૃપાલા;
ધ્રુવ હરિ વ્યાપક મર્મ લખાવા, પ્રેમ વિવશ સબહી વિસરાવા. ૯
દેખહુ પ્રેમ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, જ્ઞાન ધ્યાન મહિં રહત સમાઈ;
પૂરણ ભક્તિ પ્રગટ હો જ્ઞાના, નિજ સ્વરૂપ જન લેત સુજાના. ૧૦

દોહા

પ્રેમ વિવશ ગુરૂ પદ ગિર્યો, મુનિ મન પ્રેમ અપાર;
જય હો પુત્ર કૃતારથી, સમજ લીન તેં સાર. ૧
હરિ હર કાજ સુધારિકે, સમય પાય સુર ધામ;
નીતિ પ્રથા નૃપ ચિત ધરો, સુધરેહિ કાજ તમામ. ૨
સઁપૂરણ હરિકાંડ બો, સુનિયે નીતિ સુહેત;
ધર્મ પ્રથા ઉરમેં ધરે, તરહિ કટુંબ સમેત. ૩
નીતીમેં નિશ્ચય રહે, ધર્મ સનાતન ધાર;
તરે તરાવે અપર કો, સો હરિહર અવતાર. ૪

ઇતિ હરિકાંડ સંપુરણમ્

અથ નીતિકાંડ પ્રારંભતે

ચોપાઈ

નીતિકાંડ સરસ સંસારા, સુલભ તરે જિન નીતિ નિહારા;
સુર નર સંત શ્રેષ્ટ જહાં નીતી, અધમ કવન જહાં હોય અનીતી. ૧
પરમ મિત્ર કોઉ નીતી ધારે, શત્રુકો જગ નીતી ઉજારે;
જીતે કવન નતિ જહિ ધારી, હારિ ચલ્યો જિન નીતિ બિગારી. ૨
નીતી નિપુણ સોઈ નર શૂરા, તજે નીતિ કાયર સો પૂરા;
નારી પુરૂષ રંક અરૂ રાજા, નીતીવાન સર્વ શિરતાજા. ૩
કહે નારદ સુન ધ્રુવ સુત પ્યારા, મન વાંચ્છિત હરિ અજ સુધારા;
કરહુ રાજ જન નીતિ નિહારા, વારવાર આશીષ હમારી. ૪
હરિહર સંત એક કરિ જાને, ઇનમેં ઇતર ભાવ મત આને;
નિમિત નિત્ય હરિ દ્રય અવતારા, હરિ વ્યાપક હરિજન તન ધારા. ૫
હરિ સંહારે નિશિચર સ્થૂલા, સુક્ષમ સંત કરહિ નિરમૂલા;
ઉત્તમ જન ગુરૂ ચરણ લુભાવે, સો જન જીવન મુક્ત કહાવે. ૬
વિશ્વે જીવ સર્વ તન ધારી, સંત સમાગમ હોય સુખારી;
બિન સતસંગ તરે નહિ કોઈ, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ સોઈ. ૭
જ્ઞાન પાય સતસંગતિ કીજે, નિત્ય કર્મ કરિ સ્વચ્છ રહીજે;
જ્ઞાન પાય સતસંગતિ ત્યાગે, તો ચિત વૃત્તિવિષય સંગ લાગે. ૮
સંત સમાગમ જોહિ જન કીના, વા જન વૃત્તિ ન હોય, મલીના;
પરમ હંસ સનકાદિક જ્ઞાની, સત સંગતિ ચિત ચહત સુજાની. ૯
જીવનમુક્ત યથારથ યોગી, આતમ રત જગ વૃત્તિ વિયોગી;
યદ્યપિ ચહે સમાગમ સંતા, હરિહર અજ ચાહત શ્રુતિ અંતા. ૧૦

દોહા

કોટિક ગ્રંથ કૃતારથી, વદે વેદ મુનિરાજ;
સંત સમાગમ શ્રેષ્ટ હે, સર્વ સુધારે કાજ. ૧
વાચક જ્ઞાની જ્ઞાન વશ, તજિ સત સંગત સાર;
રામ ભક્તિ શુભ કર્મ તજ, ખોવત જન્મ અસાર. ૨

ચોપાઈ

તામસ વશ સત કર્મ તજાવે, સંગ દોષ અજ્ઞાન બઢાવે;
હરિ માયા કર પકરિ ગિરાવે, વિચલ વૃત્તિ વિષયા રસ ન્હાવે. ૧

ઉભય લોક ખોયા શઠ સારા, બઢયો કુસંગતિ વિષય વિકારા;
ચામ દામ ચંચલ ચિત ચ્હાવે, વિધિવત કર્મ ન ભક્તિ સુહાવે. ૨
કુતરક તર્ક કરહિ દિન રાતી, ધર્મ નીતિ હરહી ઉતપાતી;
વૈદિક ધર્મ કર્મ કર ક્રોધી, કુકરમ કર્મ નીતિ શઠ શોધી. ૩
સંત સમાગમ દ્વેષ ચલાવે, મૂઢ લોક અધ કર્મ દ્રઢાવે;
અતિ પ્રલાપિ તરકી અનચારી, મૂઢ લોક સમજે જન ભારી. ૪
નિર અક્ષર નર નારિ બિચારે, અલ્પ બોધ બોધે સોઇ ધારે;
જયા કરિ હોય મોક્ષ મગ હાની, સમજહિ સુજન નારિ નરજ્ઞાની. ૫
સુજન સંત જ્ઞાની જન પૂરા, તજે ન સંત સમાગમ શૂરા;
આતમ સુખ સત સંગતિ ધારા, જ્ઞાની લખે ન લખે ગમારા. ૬
જ્ઞાન રતન ધન ધર્મ ખજાના, મર્મી સુજન મર્મ યેહિ જાના;
ચૌદહિ લોક જીવ જન સારા, કરિ સત સંગતિ જન્મ સુધારા. ૭
સે, સત સંગ મર્મ તેં પાવા, ગુરૂ નીતિ કહ્યુ ગાય સુનાવા;
માત તાત ગુરૂ નીતી ભાઈ, સમજ પુત્ર સત બોધ સદાઈ. ૮
અતિ પ્રવીણ સત નીતિ નિધાના, યદ્યપિ તાત ગુરૂ દે જ્ઞાના;
સુનિ સત બોધ અપન શિર ધારે, શિષ્ય પુત્ર સબ કાજ સુધારે. ૯
નિજ બુધ્ધિ બલ કરિ અભિમાના, સુને ન બોધ અંત હૈરાના;
યાતે પુત્ર ગાથ યેહિ ગાઇ, પ્રીય પ્રબલ સત સંગ સદાઇ. ૧૦

દોહા

મુનિ નારદ સત સંગકી, મહિમા કીન અપાર;
પ્રબલ પ્રેમ મુનિ મંડલી, શ્રવત નયન જલધાર. ૧
ભૂપ પ્રજા નરનારિ સબ, સમજ લીન સબ સાર;
જય ધ્વનિ ઉચરે પ્રેમ વશ, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ પ્રજન પ્રેમી જન પેખી, મુનિ નારદ કહ વચન વિશેખી;
રે મમ ભ્રાત ભાગ્ય બડ તોરા, કહન ચહું ચિત્ત રૂકે ન મેરા. ૧
તુમ સમ કવન પુણ્ય પ્રભુતાઈ, જીવન મુક્તિ સહજ ઘર પાઇ;
કોટિક કષ્ટ કરે વિધિ ધર્મા, વેદ વિદિત ભાખે વિધિ કર્મા. ૨
હરિહર અજ સુરપતિ ઘર આવે, એસો કો જગ કર્મ કહાવે;
સુરતરૂ તીર્થ સિદ્ધિ સુર ગાઈ, કવન પુણ્ય ઘર દર્શ દિખાઇ. ૩

સર્વ દેવ દેવી ગુણ ધામા, સો ઘર દર્શન દીન તમામા;
પરમ હંસ ચવ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, બ્રહ્મ સદેહ સપ્ત મુનિ ભૂપા. ૪
પ્રગટ દર્શ દીને ઘર આઈ, ભૂપ ભાગ્ય કહા કરૂં બડાઈ;
અપર પુણ્ય ગેહિ બને ન કાજા, સત્ય સત્ય સુનિયે જન રાજા. ૫
કેવળ રામ ભક્તિ કરિ ભાઇ, સર્વ સિદ્ધિ ઘર બેઠે પાઈ;
ભક્ત ભૂપ જનમે જેહિ તાતા, નિશ્ચય સન્મુખ હોય વિધાતા. ૬
રામ ભક્તિ સમ કર્મ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદત વિવેકા;
તજિ જગ આશ વાસ વન કીના, મન ઇન્દ્રિય વશ કીન પ્રવીના. ૭
કેવળ રામ ભક્તિ ચિત ચ્હાવા, જેહિ પ્રતાપ હરિહર ઘર આવા;
નિજ સુત સમજિ કાજ સબ કીના, જીવન મુક્ત લાભ સબ લીના. ૮
ભૂપ પ્રજા નારિ નર સારા, સુફલ ભયો જન તવ અવતારા;
જીવન મુક્તિ સિદ્ધિ તુમ પાઈ, સત્ય વચન માનહુ મમ ભાઈ. ૯
હરિહર અજ દર્શન જિન કીના, સંચિત પાપ સર્વ હરિ લીના;
કૃત્ય કૃત્ય જગતે ભો પ્રાની, જમ જાલિમ જિહિ કરે ન હાની. ૧૦

દોહા

રામ ભક્તિ નિત ચિત ધરે, પલ પલ પ્રેમ પ્રકાશ;
સતસંગત નિત નિત કરે, ગુરૂ પંકજ રજ દાસ. ૧
સંગ દોષકી પ્રબલતા, બચતો રહે હમેશ;
રામ મંત્ર રટતા રહે, લગે ન માયા લેશ. ૨

ચોપાઇ

સંગ દોષ સમ પાપ ન દૂજા, કરિ સત સંગ સુજન જન સૂજા;
સંગ દોષ કરિ જીવ કહાવા, નિજ સ્વરૂપ કહું ખબર ન પાવા. ૧
તન અધ્યાસ મોહ ભો ભારી, વિષય ભાવ કરિ ભયો દુઃખારી;
નારી પુરૂષ ધાર દ્રય રૂપા, નીચતે નીચ ભયો બડ ભૂપા. ૨
કામ ક્રોધ છલ છિદ્ર પ્રવીના, રામ ભક્તિ સત સંગ ન ચીના;
નિર અકાર ધાર્યો તન અંજન, સંગ દોષ નહિ લખે નિરંજન. ૩
મેં મેં કરત ભયો જડ રૂપા, સમજ્યો નાંય બ્રહ્મ મેં ભૂપા;
વ્યાપક રૂપ સ્વતંત્રહિ મેરા, સો કિમ બનૂં નીચ જડ ચેરા. ૪
સંગ દોષ તનકી પ્રભુતાઈ, વિષય વારૂણી ભાન ભુલાઈ;
કરિ કુસંગ ઉપજે અઘ કર્મા, કરિ જડ સંગ બન્યો જડ ધર્મા. ૫

નીચ કર્મ લાગ્યો અઘ ગામી, પરવશ ભયો વિશ્વકે સ્વામી;
વ્યાપક નાથ નિરંજન દેવા, સો જડ હોય કરત જડ સેવા. ૬
જડ ચેતન ગ્રંથી અલુઝાવા, કરિ સતસંગ મર્મ કોઉ પાવા;
સંગ દોષ ગાથા યહિ ગાવા, વિપુલ વાર ખલ મોહિ નચાવા. ૭
હરિહર સન્મુખ રહે સદાઈ, યદ્યપિ સંગ દોષ પ્રભુતાઇ;
તજિ સત સંગ તપોબલ ધારા, કામ જીતિ બાઢયો અહંકારા. ૮
સંગ દોષ નહિ મર્મ લખાવા, હરિ માયા મમ પકરિ નચાવા;
તબતે ડરૂં કુસંગતિ ભાઈ, રામ ચરણ રત રહું સદાઇ. ૯
વિચરત રહું કરૂં સતસંગા, રામ ભક્તિ રત પ્રેમ અભંગા;
યાતે સંત સમાગમ કીજે, સંગદોષ લખિ તુરત તજીજે. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ સનમુખ સદા, તીન કાલ દરસંત;
જ્ઞાન વૃત્તિ આરૂઢ જન, ડરે કુસંગતિ સંત. ૧
મુનિ નારદ ઉપદેશ કર, નભ મગ કીન પયાન;
અમિત જીવ પાવન કિયે, જ્ઞાન રતન દે દાન. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ વિયોગ ધ્રુવ નિજ મન જાની, ભયો પ્રેમ વશ પરમ સુજાની;
નૃપ ઉતાન પાદ મન કૈસે, બિછુરત નીર મીન ગતિ જૈસે. ૧
ધ્રુવ જનની સુમતી મતિ ધીરા, ગુરૂ હિત શ્રવત નયન દ્વય નીરા;
ઉત્તમ ઉર વિરહાતુર ભારી, વિકલ વિદેહ ન શકયો સંભારી. ૨
નિજ ગુરૂ સમજિ પ્રજા નરનારી, ગુરૂ વિયોગ લખિ લોક દુઃખારી;
નભ મગ લીન ભયે મુનિ નાથા, ભૂપ પ્રજા મન રહયો ન હાથા. ૩
ગુરૂ મૂરતિ ગુન સમજ અપારા, વિરહ વિવશ લોચન જલ ધારા;
ગુરૂ મૂરતિ સમ કો ઉપકારી, જીવ શીવ શુદ્ધિ દિન સારી. ૪
જડ ચેતન દ્વય મર્મ લખાવા, અધરમ ધર્મ મર્મ સમજાવા;
કરિ સત સંગ મિલે નિજ રૂપા, કરિ સંગ ગિરહી ભવ કૂપા. ૫
સત ગુરૂ મર્મ સરસ સમુજાવા, અબ નહિ ભૂલહિ જીવ ભુલાવા;
ગુરૂ નારદ મુખ બોધ વિચારી, વિરહાકુલ હોવત નર નારી. ૬
સપ્ત રૂષી મન કીન વિપારા, સમય સમજિ મૃદુ વચન ઉચારા;
રે મમ ભ્રાત ધન્ય તવ તાતા, ભલેહિ જન્મ તવ દીન વિધાતા. ૭

લખિ તવ મર્મ રહે સુખ ભારી, ધન્ય ધન્ય જનમ્યો મહતારી;
હરિ ગુરૂ ભક્તિ પરમ ચિત લાગા, જેહિ સમઝો જિય અપર સુભાગા. ૮
ગુપ્ત ગાથ કછુ ગાય સુનાવે, જ્યા કરિ નિજ આતમ સુખ પાવે;
મલ વિક્ષેપ દોપ તવ નાશા, જ્યા કરિ સમજિ શકે ગુરૂ દાસા. ૯
શબ્દ બ્રહ્મ ઈક બ્રહ્મ અનાદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી;
શબ્દ બ્રહ્મ સતગુરૂ સો જાનો, વ્યાપક બ્રહ્મ સર્વ ઘટ માનો. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ સદેહી સતગુરૂ, શબ્દ બ્રહ્મ સો જાન;
વ્યાપકકો નિર્ગુણ કહે, ક્રિયા રહિત નિરબાન. ૧
વ્યાપકતે કછુ ના બને, સાક્ષિ માત્ર જિન કામ;
શબ્દ બ્રહ્મ સતગુરૂ મિલી, જીવન મુક્ત સુધામ. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મ વિશેપ ક્રિયા ગુણ સારા, નીચ ઉંચ કછુ કરત વોહારા;
હર્ષ શોક મન મોહ બડાઈ, અધરમ ધર્મ મિત્ર અરિતાઈ. ૧
ગવના ગવન વિશેપ સદાઈ, કરે ન કર્મ સામાન્ય કદાઇ;
જો કછુ બને સો હોત વિશેપા, બ્રહ્મ સમાન બને નહિ લેશા. ૨
જન હિત દેવ સર્વ યહાં આવા, કરિ કારજ નિજ ધામ સિધાવા;
મુનિ નારદ દીનો ઉપદેશા, ભિન્ન ભાવ રાખ્યો નહિ લેશા. ૩
હરિહર અજ નિજ જ્ઞાન બતાવા, સળંગ સુત્ર આતમ દર્શાવા;
સર્વ સનાતન અંતરયામી, પર્મ બોધ બોધે તવ સ્વામી. ૪
પરમ હંસ સનકાદિક દેવા, બ્રહ્મ જ્ઞાન બોધે સત ભેવા;
મુનિ નારદ સમ કવન કૃપાલા, ધ્રુવ મન શંકા મેટિ વિશાલા. ૫
ૐ રામ બીચ શંકા કીની, કરિ સત બોધ શંક હરિ લીની;
તુમકો બોધ યથારથ દીના, ઉર અજ્ઞાન સર્વ હરિ લીના. ૬
એસે સતગુરૂ કિમ વિસરાઇય, લખિ વ્યાપક ઉર ધ્યાન લગાઇય;
બ્રહ્મ વિશેષ સમાન ન ન્યારા, વેદ શાસ્ત્ર નિર્ણય છતબારા. ૭
નામી નામ ન ભિન્ન કદાઈ, બીજ વૃક્ષ સમ એક સદાઇ;
શબ્દ બ્રહ્મ કોઉ મર્મ લખાવે, બ્રહ્મ સમાન સહજ સમજાવે. ૮
કાંસો નાદ ભિન્ન કિમ ભાઇ, શબ્દ બ્રહ્મ દ્વય એક સદાઇ;
બ્રહ્મ સમાન સર્વ ઘટ છાયો, શબ્દ બ્રહ્મ મુખ દ્વાર દિખાયો. ૯

આની ચાર શબ્દ ૐ દ્વારા, ચેતન સતા પ્રગટ યહિ સારા;
વ્યાપક ઉદધી બ્રહ્મ સમાના, વિશ્વ બ્રહ્મ લહરી કરિ જાના. ૧૦

દોહા

વ્યાપક સતગુરૂ અજનમા, આદિ અંત મધ એક;
યોગ વિયોગ ન તાહિમેં, કરિયે ભૂપ વિવેક. ૧
ભૂપ પ્રજા શાંતી ભઇ, સમજ લીન ગુરૂ સેન;
લખિ વ્યાપક હર્ષંત ભયે, ઉર ઉપજ્યો સુખ ચેન. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ ધ્રુવ દોઉ કર જોરી, મુનિ પદ ગિર્યો પ્રીતિ નહિ થોરિ;
વિરહાકુલ મુખ વચન ન આવે, નિજ મન મર્મ કહન કછુ ચહાવે. ૧
સમય સમજિ અપનો મન મારી, ઉચ્ચરત ભયો વચન બ્રહ્મચારી;
જય સનકાદિક જય મુનિ નાથા, દે દર્શન મમ કીન સનાથા. ૨
પૂરવ જન્મ યાદ મુહિ ગાતા, ધન્ય ભાગ મુનિ મિલે વિધાતા;
સપ્ત રૂપી કીનો ઉપકારા, કહા વરણુ ઉપકાર તુમારા. ૩
મુનિ ઉપકાર મર્મ મેં જાનૂ, અગમ ભેદ કિમ ગિરા બખાનૂ;
નર તન રતન લાભ કછુ પાવા, તવ પ્રતાપ હરિહર અપનાવા. ૪
જબતે દરશ દીન તવ દાસા, દિન દિન હરિપદ પ્રેમ પ્રકાશા;
વ્યાપક બ્રહ્મ મર્મ કછુ પાવા, તવ પ્રતાપ આતમ સ્થિર થાવા. ૫
કહા લે ભેટ ધરૂ પદ તોરે, તવ લાયક ધર વસ્તુ ન મોરે;
જડ વસ્તૂ તવ અર્થ ન આવે, ચેતન વ્યાપક આપ રહાવે. ૬
તન મન ભેટ ધરૂ હર્ષાઇ, તો તુમતેં નહિ ભિન્ન કહાઈ;
સુરતરૂ કામધેનુ સબ સિદ્ધી, સર્વ વસ્તુ સિદ્ધિ નવ નિદ્ધી. ૭
સુત્ર આતમા વ્યાપક સારે, નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારે;
અબ કહા ભેટ કરૂં મમ સ્વામી, વાર વાર તવ ચરન નમામી. ૮
ચક્તિ ભયો ચિત કરત વિચારા, તુમતે ઇતર વસ્તુ નહિ સારા;
યાતે નાથ ભેટ કહા દીજે, દેહ અધ્યાસ હમેં હર લીજે. ૯
દેહ અધ્યાસ અમિત દુ:ખદાઇ, ઉરમેં આવણુ રહત સદાઈ;
અસત વસ્તુ કરિ સત્ય દિખાવે, જીવ ભાવ મુખ શબ્દ બકાવે. ૧૦

દોહા

યાતે જડ અહઁકાર કો, હરિ લીજે ગુરૂ નાથ;
સતગુરૂ વ્યાપક, વિશ્વમેં, શિષ્યકો કરહુ સનાથ. ૧

મન કરતા યેહિ વિશ્વકો, મન બૈઠે સરદાર;
યેહિ, હીત યહ અબ ભેટ તુમ, લીજિય ભુજા પ્રસાર. ૨

ચોપાઈ

દરખત વિશ્વ બીજ મન દેવા, પ્રતાપ જાન્યો યેહિ ભેવા;
જડ અહંકાર અધમ અધ્યાસી, ભોગ વાસ ડારત જિવ ફાંસી. ૧
સુર નર અપર જીવ જગ સારે, કોટિક કષ્ટ યત્ન કરિ હારે;
અમિત યુક્તિ મન નહિ સ્થિરતાઇ, કરિ પ્રપંચ ચુપ રહે લજાઈ. ૨
તવ પ્રતાપ મન મર્મ લખાવા, તુમતે ફુરે ભેદ યહ પાવા;
મન મર્કટ તુમ તાહિ મદારી, પર્મ વિવેક ડોરિ ગલ ડારી. ૩
તુમ, યહિ કીસ નચાવત નીકે, સર્વ મંત્ર જાનત યહિ જીકે;
શિક્ષા કર્મ જેષ્ટિકા ધારી, કીસ નચાવત પરમ મદારી. ૪
અંકુશ જ્ઞાન પ્રબલ તવ હાથા, તુમ વશ રાખિ શકો મમ નાથા;
યાતે ભેટ ધરૂં હર્ષાઈ, ઇનતે વિલગ સદા સુખદાઈ. ૫
કૃપાનાથ યહિ કૃપા કરાવે, અશ્રમી ઉલટ ફેરિ નહિ આવે;
કૃપાનાથ મનકો ડર ભારી, અમિત જન્મ ઇન કીન દુઃખારી. ૬
યાતે નાથ અરજ યહિ દાસા, મન તરકી મો કરે ન ત્રાસા;
જય ગુરૂ રાજ લાજ તવ હાથા, દૃષ્ટા દેવ રહો મમ સાથા. ૭
પલ પલ પલક ખોલિ તવ પેખૂં, તો બિન અપર વસ્તુ નહિ દેખૂં;
સર્વ વસ્તુ મય તોય નિહારૂં, સત્ય ભાવ ગહિ કાજ સુધારૂં. ૮
સોહં ભાવ સદા ઉર વાસી, મમ વૃત્તી તવ ચરણુ નિવાસી;
તનુ લગિ એક ભાવ ગુરૂ રહિયે, અપર વસ્તુ હમકો નહિ ચહિયે. ૯
ધ્રુવ ઉર ભાવ સત્ય યહિ ભાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
મુનિ સર્વ સમુજિ યહિ મર્મા, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો તરૂ ધર્મા. ૧૦

દોહા

પ્રેમ વિવશ મુનિ મુખ ગિરા, ધન્ય ધન્ય જન ભૂપ;
સત્ય સુફલ આશીષ મમ, નિશ્ચય રહો સ્વરૂપ. ૧
પરમ હંસ ચારૂ જણે ભયે પ્રેમ વશપૂર;
ધ્રુવ ધર્મી આશીષ મમ, રહો જ્ઞાન ભરપૂર. ૨

ચોપાઈ

સનકાદિક મુનિ કહે વિચારી, કરિયે રજા ભૂપ તપ ધારી;
સુધરે સર્વ કાજ નૃપ તેરા, હરિ હર કલમજ[1] કીન ગિવેરા. ૧
વાર વાર કરિયે સત સંગા, બન્યો રહે ઉર જ્ઞાન અભંગા;
કબુહક ઇચ્છા હો મમ ભાઇ, કરિ હાં અવસ્ય સમાગમ આઇ. ૨
હમકો ભૂપ અપર કા કાજા, કરત ફિરે નિત સંત સમાજા;
પૂરણ કૃપા રામ કર યેકી, મિલે સુજન જન સંત સનેહી. ૩
ઉત્તમ જિજ્ઞાસૂ મુહિ જાને, કરિ સત સંગ અભયસુખ માને;
મમ ઉપદેશ લખે અધિકારી, શુધ્ધ આતમા રહિત વિકારી. ૪
મળ વિક્ષપ હોય નહિ તાકે, આવરણુ એક હોય ઉર જાકે;
ચૌદહિ લોક વસ્તુ નહિ ભાવે, જીવન મુક્તિ એક ઉર ચ્હાવે. ૫
સતગુરૂ શબ્દ પ્રબલ વિશ્વાસી, જગ પ્રપંચ સબ શબ્દ ઉદાસી;
એસે જીવ જ્ઞાન અધિકારી, કરિ સત સંગ શુધ્ધિ લે સારી. ૬
ભૂપ પ્રજા ઉત્તમ નરનારી, હરી, કીન તોહિ રહિત વિકારી;
જીજ્ઞાસૂ લક્ષણુ કહ્યુ ગાવા, સર્વ લક્ષ તોરે ઉર આવા. ૭
હરિ હર દર્શ પ્રબલ ફલ પાવા, યાતે હમે અધિક મન ભાવા;
યાતે સર્વ રહો સુખદાઈ, પ્રણુવ મંત્ર ઉર રટો સદાઇ. ૮
યાતે ભૂપ રજા મોહિ દીજે, મમ ઉપદેશ હ્રદય ધરિ લીજે;
નૃપ ઉત્તાન પાદ કરજોરી, સમય સમુજિ કહુ વચન બહોરી. ૯
કૃપાનાથ મુનિ કૃપા કરીજે, ભોજનભવન દાસ કહ્યુ લીજે;
તુમ સમ કવન સંત યહઁ આવે, કરિ ભોજન મમ પાપ નસાવે. ૧૦

દોહા

સુનહુ ભૂપ તવ ભાવ યહ, અતિ પવિત્ર મમ તાત;
અન્ન વસ્ત્ર દીજે સકલ, નર તન સમુજ સુજાત. ૧
અન્ન વસ્ત્ર અવિકારિ સબ, સર્વ વિશ્વ નરનાર;
વિત અરપત ઉર આપને, કહ્યુ અક, કરો વિચાર. ૨

ચોપાઈ

હય ગજ રથ વિત દાન કરીજે, ભૂમી અર્પિ, અભય ફલ લીજે;
વિપ્ર ભ્રાત ભગિની ગુરૂ દેવા, દેજે દાન સમજિ સત ભેવા. ૧
ગુરૂ ત્યાગી અન વસ્ત્ર દરીજે, ગુરૂ ગ્રહિ વિત અર્પિ સુખ લીજે;
ગુરૂ આશ્રમ લખિ દીજે દાના, લહહુ મર્મ નૃપ નીતિ નિધાના. ૨

---

૧. બ્રહ્મા

બોધ યુક્તિ ગુરૂ જ્ઞાન ગહીજે, આશ્રમ ચાર ભેદ નહિ કીજે;
ગ્રહ મહિં અમિત ભયે ગુરૂ જ્ઞાની, અમિત ત્યાગમેં ભયે સુજાની. ૩
દાન સમે આશ્રમ ગુરૂ પેખો, જ્ઞાન સમય આશ્રમ મત દેખો;
વેદો યુક્ત બોધ લખ લીજે, આશ્રમ વર્ણ ભેદ નહિ કીજે. ૪
ડૂબત નીર પકરિ કર તારે, કુલ આશ્રમ કહા તાહિ નિહારે;
દેહ અધ્યાસ ઉદધિ નિર ધારા, નિજ સ્વરૂપ સોઉ સહજ કિનારા. ૫
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય સમજાવે, સો સતગુરૂ પદ દાસ કહાવે;
ભેદા ભેદ બુદ્ધિ જિન ટારી, આતમ તત્વ શુદ્ધિ દી સારી. ૬
સત મિથ્યા નિર્ણય સમજાયો, જ્યા કરિ ઉલટિ આપ ઘર આયો;
એસે સતગુરૂ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, આશ્રમ કુલ તજિ તત્વ અનૂપા. ૭
આશ્રમ વર્ણ ભેદ નહિ કીજે, આતમ તત્વ બોધ ગતિ લીજે;
ગુરૂ જ્ઞાની વસ્તૂ ક્યા દીજે, ગુરૂ પદ સ્પર્શિ જ્ઞાન રસ પીજે. ૮
આશ્રમ સમજિ કરો કછુ સેવા, જ્યા કરિ પ્રસન્ન હોય વિભુ દેવા;
ભિક્ષા અર્થ કહયો મમભાઇ, ઉતર ન દીનો રહે લજાઇ. ૯
સનકાદિક મુનિ મંડલ સારા, રસિક પદાર્થ ન લેત અહારા;
ભોજન ભોગ નીંદ અરૂ નારી, ભજન ભંગ કરિહે મિલ ચારી. ૧૦

દોહા

રસ સિંચે રસ ઉપજે, ઇંદ્રિય પરબલ હોય;
ભજન ભક્તિ વૈરાગ તપ, જ્ઞાન ધ્યાન દે ખોય. ૧
વિપિન વાસિ હમ મુનિ, ભખ, કંદ મૂલ ફલ સાર;
નિયમ તજે નહિ દેહ લગ. નિમિત નિત્ય વ્યવહાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રેમ ભાવ ભોજન હમ ભૂખે, અપર ભોગ વ્યંજન સબ રૂખે;
આતમ તત્વ ભાવ તૃપ્તાઇ, અપર ભાગ વંચ્છે હમ નાઇ. ૧
રક્ષન પ્રાણુ વિપિન ફલ ખાવે, રામ ભજન કરિ વખ્ત વિતાવે;
વન ફલ પત્ર પ્રાણુ હમ પોષે, રામ ભજન કરિ મન સંતોષે. ૨
કરિ સત સંગ કરે ક્ષય કાલા, આતમ રત દિવ્ય દૃષ્ટિ વિશાલા;
પ્રથમ ધર્મ આચાર નિભાવે, અપર કર્મ હમ ચિત્ત ન ચ્હાવે. ૩
નૃપ સંતોષ ધરે ઉર માંહી, નિત્ય કર્મ હમ ત્યાગત નાંહી;
મુનિ મંડલ રાખત નિત નીતી, આશ્રમ ધર્મ ધરે ઉર પ્રીતી. ૪

પ્રેમ ભાવ હમ રહે નૃપ રાજી, અપર કર્મ મન હોત દુરાજી;
વ્યંજન સર્વ ભાવ મહિં આવા, ધન્ય ભૂપ સો આજ ધપાવા. ૫
પૂરણ પ્રેમ નિરખિ નૃપ તોરા, અતિ સંતોષ ભયો મન મોરા;
અબ હમ તૃપ્ત ભયે મુનિ સારા, ધ્રુવ ઉત્તમ જન નયન નિહારા. ૬
પંચ વરસ આતમ અનુરાગી, ધ્રુવ સમ અપર કવન બડભાગી;
તરૂણ બાલ કા વૃધ્ધ શરીરા, ધન્ય વાદ તેહિ જ્ઞાન ગઁભીરા. ૭
આતમ તત્વ લીન અભ્યાસી, જેહિ જન દર્શ સ્પર્શ ફલ કાશી;
અમિત તીર્થ ફલ જેહિ પદ પૂજા, સત્ય સત્ય નૃપ ભાવ ન દૂજા. ૮
અબ નૃપ રૂકે ન, મનહિ, રૂકાવા, નિત્ય કરમ કરને ચિત ચહાવા;
નિત્ય કર્મ અવસર યહિ ભાઈ, હમ નહિ ચૂકે કોડ ઉપાઈ. ૯
નિત્ય કર્મ સમ કર્મ ન દૂજા, સુજન સંત જ્ઞાની યહ સૂજા;
નિર્મિત નિત્ય કર્મ પરતાપા, તાપ ત્રયે મન મિટયો સંતાપા. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ પૂજા કરી, પય મુનિ પાદ પખાર;
ભૂપપ પ્રજા હર્ષત ભયે, મિલે પદારથ ચાર. ૧
ચરણોદક લીનો સબૈ, પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલ;
મુનિ મંડલ ચલ ગગન પથ, લીન ભયો તત્કાલ. ૨

ચોપાઇ

દેવ સભા મુનિ સર્વ સિધાવા, પ્રજા ભૂપ મન વિરહ બઢાવા;
સંત મિલન સમ સુખ નહિ દૂજા, જન વિયોગ સમ દુઃખ નહિ સૂજા. ૧
મિલે સંત પર બ્રહ્મ મિલાવે, બિછુરત સંત પ્રાન દુઃખ પાવે;
પૂરણ કૃપા કરહિ ભગવંતા, જેહિ દિન મિલે સુજન જન સંતા. ૨
મિલે સંત સબ પાપ નસાવે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઇ, જીવો બ્રહ્મ સહજ ઇકિતાઈ. ૩
નૃપ વિરહાકુલ રહ્યો ન નેમા, વર્ણુત પ્રબલ બઢયો ઉર પ્રેમા;
ધ્રુવ જનની સત નીતિ સયાની, પ્રેમ વિવશ ઉચરત નહિ બાની. ૪
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત પ્રેમિ જન પૂરા, ભ્રાતૃ ભાવ હરિ ભક્તિ સબૂરા;
ધ્રુવ હરિ ભક્ત સમય યહિ ચીના, માત તાત પદ ગિર્યો પ્રવીના. ૫
વંદિ તાત બોલ્યો કર જોરી, કૃપાનાથ વિનતી યહિં મોરી;
જય મહારાજ કાજ કયા કીજે, રજા હોય સો શીશ ધરીજે. ૬

નૃપ મુખ બોલે સમય વિચારી, નિત્ય કર્મ કરિયે નર નારી;
વેદો યુક્ત કરો નિતિ કર્મા, જહિ પ્રકાર બોધે મુનિ ધર્મા. ૭
વ્યંજન યુક્ત કરો સબ ત્યારી, અર્પણુ કરિયે દેવ મુરારી;
હરિ પ્રસાદ લખિ પ્રેમ બઢાવો, સર્વ પ્રજા ભોજન યહાં પાવો. ૮
ઉભય પુત્ર જીમો યહાં આઈ, હમ ફિર વિપિન જાય હર્ષાઇ;
પાય રજા સબહી નર નારી, નિત્ય કર્મ મય પ્રીતિ પ્રસારી. ૯
યહાં વ્યંજન સબ કીન તયારી, સજી નિયમ આયે નર નારી;
વિધિવત ભોગ કરી હરિ અર્પણ, તન મન ધન સબ કીન સમર્પણુ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ઉત્તમ માતા ઉભય, ભૂપ પ્રજા નર નાર;
હરિ પ્રસાદ લે હર્ષયુત, કીન નીતિ વ્યવહાર. ૧
નિયમ નિભાવે નરહરિ, સુધરે કામ તમામ;
અણુ હોણી હોણી હુવે, જેહિ શિર રક્ષક રામ. ૨

ચોપાઈ

સાચે ભક્ત રામ મન ભાવે, જેહિ જન હરિ નિયમ નિભાવે;
સાચી ભક્તિ કરહિ નર નારી, સહજહિ પાર કરે અઘહારી. ૧
ઉત્તમ ભ્રાત લઘુ જિન દેહી, રામ મંત્ર પ્રિય પર્મ સનેહી;
ભ્રાતૃ ભાવ ત્યાગ્યો અન નીરા, હરિ પ્રતાપ ઉતર્યો ભવ તીરા. ૨
સર્વ ત્યાગ ધ્રુવ ધ્યાન લગાયો, હરિહર હર્ષિ હૃદય લપટાયો;
ભૂપ પ્રજા કીનો પ્રણ ભારી, દર્શન આય દીન ત્રિપુરારી. ૩
ધ્રુવ જનની અતિ પરમ સુજ્ઞાની, સુધરી સર્વ વાત મન માની;
અર્ધ દગ્ધ ઉત્તમકી માતા, જ્ઞાન હીન જિન મન સકુચાતા. ૪
મન તન વચન કર્મ કરે કૈસા, નરહરિ નાથ દેત ફલ જૈસા;
નિજ કૃત સુફલ ફલે મમ ભાઇ, વિધિ નિષેધ કરિયે હર્ષાઈ. ૫
નૃપ ઉત્તાન પાદ કહે બાની, સમજિ સમય બોલે નૃપ જ્ઞાની;
અબ હમ રજા લેહુ મમ ભાઈ, સુખ મય રાજ કરહુ હર્ષાઇ. ૬
પુત્ર પ્રજા નહિ હોહુ ઉદાસા, નિકટ ઘાટ ગંગા તટ વાસા;
આજ્ઞા કીન શંભુ હર્ષાઇ, દર્શ સ્પર્શ કરતે રહો ભાઇ. ૭
કર્તા કર્મ ગતી જિન હાથા, જેહિ વશ રહ સબ જીવ અનાથા;
શિવ આજ્ઞા કો મેટન હારા, તર્ક કરે કોઉ પરમ ગમારા. ૮

હસ્તામલક વિશ્વ કર ધારા, જો કછુ બને સો ઇનહિ અધારા;
હરિહર રજ શીશ જન ધરહી, ગોપદ સમ ભવ સાગર તરહી. ૯
વિધિ નિષેધ દ્વય હૃદય વિચારી, વિધિવત કર્મ કરે નરનારી;
હરિહર અજ આજ્ઞા યહિ ભાઈ, વિધિવત કર્મ કરો હર્ષાઇ. ૧૦

દોહા

પ્રજા પુત્ર ઉપદેશ દે, વિચરે ભૂપ પ્રવીન;
સમય કર્મ નય[1] નિપુણ નૃપ, સફલજન્મ કર લીન. ૧
પ્રજા સકલ આત્મજ ઉભય, કરૂણા વિવશ અપાર;
વિમલ પ્રેમ પદ પ્રાણ બિન, લગે ભૂપકી લાર. ૨

ચોપાઇ

ઉભય નારી નર આશ વિસારી, પદ બિન પ્રાણ ચલે બ્રહ્મચારી;
સર્વ ભોગ ત્યાગી તન આશા, સુર સરિ નિકટ કીન નિજ વાસા. ૧
તરૂ પલ્લવ ફલ અપારા, હરિ ઇચ્છા નૃપ પ્રથમ સઁવારા;
શિવ આજ્ઞા નૃપ કીન નિવાસા, સુખમય સરસ ફુરે નહિ ત્રાસા. ૨
કુશ આસન બૈઠે નૃપ દાના, વિધિવત સર્વ પ્રજા સનમાના;
અતિશય નેહ કરો મત ભાઈ, અધિક કર્મ સબકો દુઃખદાઇ. ૩
સર્વ પ્રકાર મોહ દુઃખ રૂપા, પ્રજા પુત્ર યહિ બોધ અનૂપા,
અબ તુમ જાઈ ભજો ભગવંતા, કરતે રહો સમાગમ સંતા. ૪
પ્રથમ ભાવ હમતે તજ દીજે, લખિ હરિ દાસદરશ ભલ કીજે;
પિતા પુત્ર રૈયત અરૂ રાજા, હમતે તજો સબંધ અકાજા. ૫
પિતા પુત્ર નાતો પર હરિયે, સમજ સાધુ સેવા ભલ કરિયે;
નૃપ નારી રૂ પ્રજા પરિવારા, યે સબ ગ્રહી ધર્મ બ્યવહારા. ૬
વાનપ્રસ્થ, આશ્રમ યહાં છાજે, ગૃહસ્થ કર્મ કરત હમ લાજે;
મુખતે સાધૂ શબ્દ ઉચ્ચારો, અપર ભાવ મનકે સબ ડારો. ૭
નીતી યુક્ત પ્રશ્ન ભલ કીજે, રામ કૃપા ઉત્તર કછુ લીજે;
ધ્રુવ હરિ ભક્ત સમય જબ ચીના, માત તાત પદ ગિર્યો પ્રવીના. ૮
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, પ્રેમ વિવશ મુખ ગિરા ઉચ્ચારી;
જય મમ તાત પુત્ર હિતકારા, સબ પ્રકાર મમ બાત સુધારી. ૯
પરણુ ભયે સર્વ કરિ કાજા, વિશ્વનાથ રાખી તવ લાજા;
કૃપાનાથ યહિ વિનય હમારી, રાજ પ્રપંચ કર્મ અતિ ભારી. ૧૦

---

1. નીતિ

દોહા

'રાજ કર્મ સમજે નહી, કેવળ હરિ વિશ્વાસ;
પ્રજા ન્યાય કિમ કરિ શકુ, યાતે ચિત ઉદાસ. ૧
પ્રજા ન્યાય, નૃપ, ના, કરે, હોય પ્રજાકો ત્રાસ;
દુરાશીશ નૃપકો લગે, હોય નર્કમેં વાસ. ૨

ચોપાઈ

કૃપાનાથ કહ્યુ મો સમજાવે, જ્યા કરિ ન્યાય યુક્તિ ઉર આવે;
બને રહે નિર્દોષ સદાઇ, કૃપાનાથ કહિયે સમુજાઇ. ૧
જીવન મુક્ત લાભ નહિ જાવે, રામ ભક્તિમેં ભ્રાંત ન આવે;
ઉભય લોક બિગડે નહિ દેવા, યેહિ પ્રકાર દીજે કહ્યુ ભેવા. ૨
જય મમ તાત પુત્ર હિતકારી, સત્ય વિનય નહિ તર્ક લગારી;
સેવા લાભ કહો સમજાઇ, જે હિત દર્શ લાભ લે આઇ. ૩
મો મન પ્રબલ ભયો અભિલાષી, સત્ય કહૂં હરિહર મમ સાખી;
પૂરણ દયા દાસ પર લાઇય, ઉત્તમ કો ગાદી બૈઠાઇય. ૪
તપ પદ સેવ દાસકો દીજે, કૃપાનાથ યહ કૃપા કરીજે;
પર્મ ખુશાલ રહે તવ દાસા, માત તાત પદ પાઈ નિવાસા. ૫
અહો નિશિ રામભક્તિ ચિત આવે, અપર વાત ચિત નાય સુહાવે;
રજા યુક્ત હાજર તવ બાજ્ઞા, આજ્ઞા હોય કરહિ તતકાલા. ૬
જહઁ તહઁ બૈઠિ કરિહુ ક્ષય કાલા, ઉર અંદર ભજહિ ગોપાલા;
કર્મ પ્રધાન ગતી જહિ ભારી, જેહિ પ્રકાર યહિ રચી મુરારી. ૭
જ્ઞાન ભક્તિ સત સંગતિ દીજે, પૂરણ કૃપા રામ યહિ કીજે;
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ નહિ જાને, કરિ સત સંગ અભય સુખ માને. ૮
વિનય કરંત બિરહ ભઇ ભારી, તાત ચરણ વંદે કેઈ વારી;
સમય સમુજિ જન શિર કર દીના, સુનહુ વચન મમ પુત્ર પ્રવીના. ૯
નીતી નિપુણ બુદ્ધિ બલ દાના, હરિહર કૃપા પર્મ મેં જાના;
હરિહર રાજ નીતિ સમુજાઇ, સત્ય સત્ય ઉર રખો સદાઇ. ૧૦

દોહા

દંડ વિદંડ ન કીજિયે, પ્રજા પુત્રવત જાન;
ઉચ નીચ ઉર ભાવ તજ, કરિયે ન્યાય સમાન. ૧

પ્રજા નારિ સો પુત્રિવત, ચોર ચુગલ ગહિ માર;
ધર્મ સનાતન શિર ધરો, બોલિય વચન વિચાર. ૨

ચોપાઇ

કૂપ તડાગ અઁધાવહુ વાપી, કન્યા દાન સુપુણ્ય અમાપી;
સુરભી[1] વિપ્ર વૃદ્ધ જન પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૧
હવન દાન તીરથ વિધિ કીજે, સ્વધર્મ બોધ પ્રજા સન દીજે;
કોવિદ શબ્દ કથા ચિત્ત ધરિયે, મૂરખ ભૂપ મંત્રિ નહિ કરિયે. ૨
જ્ઞાન વૃદ્ધ શિક્ષા નિત લૈયે, મૂરખ મિત્ર તુરત તજિ દૈયે;
પાપી પુરૂપ ભૂખ ઢિગ આવે, સમય સમુજિ કહુ પાપ લગાવે. ૩
કુકરમ કર્મ કરાવે રાજા, અવશ્ય પ્રજામેં હોય અકાજા;
નયન હીન કોઉ કૂપ ગિરાવે, શઠ મંત્રિ નૃપ અધમ બનાવે. ૪
કુકરમ કર્મ અનીતી ગિનકા, પાપી ભૂપ યાર હો નાકઇ;
અપર નારિ અપસું કરિ લેખે, પ્રજા ત્રાસ ઉરમેં નહિ પેખે. ૫
મૂરખ મિત્ર કીન યહિ કાજા, ભૂજા પ્રજા હૃય કીન અકાજા;
યાતે મૂર્ખ મિત્ર નહિ કીજે, સમુજિ મર્મ નૃપતી તજિ દીજે. ૬
પ્રણુવ મંત્ર નૃપતી ચિત દીજે, જ્યાં કરિ ચાર પદારથ લીજે;
અપની પ્રજા સર્વ ઇક વારી, તાત પુત્ર વત લેહુ નિહારી. ૭
ઇનમેં ભૂપ લાભ હુવ ભારી, સુખ દુઃખ ન્યાય નિશ્ચે હોય સારી;
ભૂપ મંત્રિ કોઉ કપટ ચલાવે, પ્રજા ભૂખ સુખ સબ દુઃખ ગાવે. ૮
સમુજિ મર્મ મંત્રિ સમજાવે, પ્રજા ત્રાસ નૃપ દૂર હટાવે;
દે આશીષ સર્વ નર નારી, સુજસ હોય નૃપકા છિતિ[2] સારી. ૯
યેહિ સત ગાથ હૃદય ધરૂ ભાઇ, ઉભય લોકમેં લેહુ ભલાઇ;
આખિરમેં કરિ પ્રાણુ પયાના, રાવ રૂ રંક એક ગતિ જાના. ૧૦

દોહા

કર્મ યથારથ કીજિયે, સુયશ લેહુ સંસાર;
ધામ ધરા સુખ સાહ્યબી, આખિર ચલે વિસાર. ૧
ધન્ય જિવન જન જગતમેં, ધર્મ નીતિ સત હેત;
ધર્મ હીન નર નારિકો, જીવત જાનહુ પ્રેત. ૨

---

૧. ગાય. ૨. પૃથ્વી.

ચોપાઈ

યાતે પુત્ર કાજ યહિ કીજે, આખિર તક નહિ ધર્મ તજીજે;
અવર શીખ કયા કહૂ સમજાઈ, હરિહર કૃપા શુધ્ધિ તેં પાઇ. ૧
ઉમાનાથ હરિ અજ અનુકૂલા, જગ પ્રપંચ સુત હોય ન સૂલા;
જહાં હરિ હર સુર પદ ધારા, અધર્મ કૃત્ય વિલય હો સારા. ૨
રામ ભક્ત ઉર રામ નિવાસા, હરિ માયા તહાં કરે ન ત્રાસા:
નિજ સુત સમજિ કરે પ્રતિપાલા, સુખ મય રહો ભક્ત મમ બાલા. ૩
તુમ સમ ભક્ત પુત્ર પિતુ માતા, કૃપા કરહિ જબ તાત વિધાતા;
ધન્ય પુત્ર કહા કરૂં વડાઇ, ઉભય લોક તવ સુયશ સદાઇ. ૪
નર તન દર્શ હરી હર પાવા, કર ગ્રહી કૃપાનાથ અપનાવા;
મુનિ તીરથ સુરપતિ સુર આવા, જીનન મુક્ત લાભ હમ પાવા. ૫
ગુરૂ નારદ કહા કરે વડાઈ, જન્મ મરણુ જિવ ત્રાસ મિતાઇ;
સત મિથ્યા દ્રય કર્મ લખાવા, આતમ તત્વ અમર ધન પાવા. ૬
નિત્ય પ્રાપ્ત મમ રૂપ સદાઇ, ગુરૂ પ્રતાપ એસી ગમ પાઈ;
જહઁ તહઁ બૈઠિ ધરે વો ધ્યાના, ગુરૂ પ્રતાપ મમ ડગે ન જ્ઞાના. ૭
આશ્રમ વર્ણુ ભેદ નહિ જાને, સર્વ વ્યાપિ મમ રૂપ પિછાને;
વિપિન વસ્તિ સુત હમે ન કામા, વિશ્વ નહી, કેવળ મમ ધામા. ૮
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે, ગુરૂ પ્રતાપ ભ્રાંતી નહિ આવે;
માયા બ્રહ્મ કલ્પના સારી, મમ સ્રૂપ નિત રહિત વિકારી. ૯
એક દોય કહિયે કિમ બાની, સમજિ મર્મ ચુપ ચાપ સુજાની;
હરિ હર કૃપા મર્મ યહિ સૂજે, પૂરણુ પ્રેમ ગુરૂ પદ પૂજે. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, કર્મ રહે નહિ લેશ;
શબ્દ પરે અબ કહા કહે, લખ્યો આતમા શેષ. ૧
કરે કર્મ કછુ જો ક્રિયા, સો સબહી ઉપકાર;
બડે પુરૂષકે કર્મકો, સ્વીકૃત કરે[1] સંસાર. ૨

ચોપાઈ

યાતે પુત્ર સમજ યહિ નીતી, રાજ કર્મ કરિયે કરિ પ્રીતી;
રાજ મંત્રિ મમ વૃદ્ધ સયાના, રાજ કર્મ વિધિવત ઇન જાના. ૧
વિધિવત સર્વ કીન ઇનિ કાજા. પ્રજા સુખી સબ ધર્મ સમાજા;
મમ સમ ઇન પદ સેવ કરીજે, રાજ કાજ ઇનકો સબ દીજે. ૨

૧. સ્વીકારવુ

વયે। વૃદ્ધ લખિ ભેદ ન કીજે, વૃધ્ધો સેવ ભૂપ યશ લીજે;
વૃધ્ધ દિવાન ફોજ તરૂણાઈ, પ્રજા ભૂપ દોનૂ સુખ પાઇ. ૩
યાતે પુત્ર કામ ઈન દીજે, તુમ હરિ ભક્તિ પિયુષ રસ પીજે;
સુનિ નૃપ વચન મંત્રિ ઉર પ્રેમા, ગિર્યો ભૂપ પદ રહ્યો ન નેમા. ૪
ગદ ગદ કંઠ રહત કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યેહિ મોરી;
તૃતિયા આશ્રમ મમ ચલિ આવા, કૃપાનાથ કહા કાજ ભલાવા. ૫
વૃદ્ધ શરીર કાજ કહા કીજે, નિતિ કોઠ દીન દાસ ચરણાંમે લીજે;
વૃદ્ધ, શરીર, કર્મ યેહિ કરિહૂ, કો પ્રકાર ભવ સાગર તરિહૂ. ૬
કૃપાનાથ કીના વન વાસા, ચરણ સેવ રાખહુ યહિ દાસા;
કૃપાનાથ બુદ્ધિ બલ થોરા, મમ નિશ્ચય સો કહે નિચોરા. ૭
સમય સમુજિ બોલા નૃપ દાના, રે અમાત્ય[2] મમ સાધુ સુજાના;
હરિહર અજ જેહિ દર્શન કીના, જીવન મુક્ત લાભ જિવ લીના. ૮
તુમરે સહિત પ્રજા નરનારી, મોક્ષ સમીય દીન અધહારી;
યામેં શંક જરા નહિં ભાઇ, નિજ ધર રામ જપો સુખદાઇ. ૯
સમુજિ મર્મ મન રહો ખુશાલા, સબ ધટ વ્યાપી રહ્યો ગોપાલા;
અપર વાત સુનિયે ચિત લાઇ, અવર કરો મન પ્રેમ બડાઈ. ૧૦

દોહા

કુલ ઉત્તમ કન્યા સુશિલ, ધ્રુવ સન લગ્ન કરાય;
શુભ અવસર આજ્ઞા સુની, ભૂસુર ભુવન બુલાય. ૧
રાજ રાણિ બિન રાજ પદ, દિપે ન નીતિ વ્યવહાર;
યાતે અવસર સમુજિકે, કિયે વ્યાવ તૈયાર. ૨

ચોપાઈ

અબ અપને ધર જાવહુ ભાઈ, નિજ નિજ કર્મ રહો કુશલાઇ;
હમકો સેવ કછુ નહિ ચહિયે, વિપિન ફૂલ ફલ ભોજન લહિયે. ૧
સમય પાય પય પાન કરાવે, હરિ ઇચ્છિા કોઉ લે યહાં આવે;
અન્ન વસ્ત્ર અબ હમે ન ચાવે, ધારિ તિતિક્ષા નિયમ નિભાવે. ૨
ભોજ પત્ર વલ્કલ મન નીતી, વાન પ્રસ્થ આશ્રમ યહિ રીતી;
નિત્ય કર્મ અવસર યહિ ભાઇ, તુમ નિજ ભવન ચલો સુખદાઈ. ૩

૧. સોંપ્યું. ૨. દિવાન.

સમય કર્મ અપનો મન દીજે, શિવરણુ વિના વૃથા દમ છીજે;
ચુપ મુખ ચલો શબ્દ મત સારો, બોલન ચહે ન ચિત્ત હમારો. ૪
સમય સમજિ નૃપતી, શિરનાઇ, ચલે ભવન વૈરાગ બઢાઈ;
નીતી વિવશ ચલે ઘર સારે, પલટિ સર્વ નૃપ વદન નિહારે. ૫
ઉભય પુત્ર જનની નિજ પેખી, ઉરમેં ઉપજત પ્રેમ વિશેખી;
સુમતી ભૂપ વૃત્તિ ઇક ધારા, ચલે સર્વ નહિ નયન ઉઘારા. ૬
આતમ તત્વ અખંડ અનુરાગી, જગ પ્રપંચ આશા જિન ત્યાગી;
ઘટ ઘટ પ્રગટ રૂપ નિજ પેખે, યોગ વિયોગ ભ્રાંતિ નહિ દેખે. ૭
સુરૂચી પુત્ર વિયોગ નિહારી, વિરહાકુલ ભઇ વિપુલ દુઃખારી;
હરિહર પ્રગટ દર્શ જિન પાવા, યદ્યપિ નહિ અજ્ઞાન નસાવા. ૮
રામ કૃપા બિન મોહ ન નાશા, કોટિ જન્મ જિવ ફિરહિ ઉદાસા;
જબ તબ જીવ કરત સતસંગા, રામ ભક્તિ રસ પીવ અભંગા. ૯
જબ યે કામ ક્રોધ હુવ નાશા, સર્વ વિષય રસ વૃત્તિ ઉદાસા;
રામ ભક્તિ સત સંગ ન હોઈ, તો જગ સિંધુ તરે કયા કોઇ. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ ચુપ મુખ રહી, કહિ ન શકી કછુ બેન;
સુત વિયોગ વ્યાકુલ ભઇ, શ્રવત નીર દ્વય નેન. ૧
મંત્રી સુત સમજાયકે, કહે વચન કછુ સાર;
ભૂપ રજા શિર ધારકે, આયે નગાર મઝાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ મંત્રી વિધિ સારી, ભૂપ સભા સબ કીન તયારી;
ધ્રુવ હરિ ભક્ત ભૂપ સિંહાસન, લઘુ ભ્રાતા દીનો શુભ આસન. ૧
અપર અમીર આય પદ લાગા, ધ્રુવ સતકારે સર્વ સુભાગા;
બૈઠે આસત જેહિ અધિકારા, ભૂસુર આશિરવાદ ઉચારા. ૨
જય હો ભૂપ ભકત હિતકારી, ધર્મ પ્રજા નિત બઢો તુમારી;
તુમસે ભૂપ ભૂમિ અવતારા, ઉભય લોક મમ કાજ સુધારા. ૩
હરિ હર પ્રગટ દર્શ હમ પાવા, અમિત જન્મ મમ પાપ નસાવા;
આરૂ વરણુ સર્વ નર નારી, ભયે કૃત્ય હરિ રૂપ નિહારી. ૪
ઇનતે ઇતર લાભ કો સ્વામી, પ્રગટ દર્શ શીવ નાથ નમામી;
પરમ હંસ મુનિ દર્શન પાવા, ગુપ્ત જ્ઞાન સો પ્રગટ સુનાવા. ૫
ગુરૂ નારદ કહા કરે બડાઇ, અમિત યુક્તિ મન તર્ક મિટાઈ;
આશ્રમ ચાર મર્મ સમુજાવા, સુનિ નરેશ શાંતી સુખ પાવા. ૬

યે ઉપકાર સર્વ પ્રભુ તોરા, આશિરવાદ સત્ય હો મોરા;
સર્વ પ્રકાર શાંતિ સુખ પાવો, વાર વાર હરિ દર્શ દિખાવો. ૭
શિવ સર્વજ્ઞ મોક્ષ કર દાતા, સો તવ શીશ છત્ર સમ તાતા;
સર્વ કાલ અનુકૂલ સદાઈ, કોઉ વિપરીત ન વૃત્તિ કદાઇ. ૮
સર્વ સમય શાંતી સબ દેશા, કરિ ન શકે કોઉ તુમહિ કલેશા:
જો કોઉ વેર કરહિ તવ લાગી, પાય દંડ તન તજહિ અભાગી. ૯
ભાવી વિવશ બનહિ કછુ કાજા, વિશ્વનાથ રાખહિ હરિ લાજા;
પ્રલય કાલ અગ્ની જન ક્રોધા, હરિહર અજ મનુ કરહિ પ્રબોધા. ૧૦

દોહા

વિપ્ર વચન મિથ્યા નહી, સુફલ ફલો આશીશ;
રામ ભક્તિ રસ ચિત રહે, સર્વ સુધારો ઇશ. ૧
પારસકો દે વિત કહા, સુરતરૂ કો કયા દાન;
હરિહર જન આશીષ કયા, સબ પર કૃપા નિધાન ૨

ચોપાઈ

વિપ્રપાદ વંદે ધ્રુવ જ્ઞાની, જય હો ભૂપ કહે દ્વિજ બાની;
સમય સમજિ નૃપતિ કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૧
જય દ્વિજરાજ સર્વ શિરતાજ, તવ પ્રતાપ સુધરે મમ કાજ;
વિપ્ર વરણુ સબતે અધિકાઇ, હરિહર યશ ગાવત હર્ષાઇ. ૨
પરમ પવિત્ર પરમ સુખદાઈ, ધર્મ ધુરંધર નીતિ સદાઈ;
સદાચાર નીતી નહિ ત્યાગે, વૈદિક ધર્મ વૃતિ જિન લાગે. ૩
નિત્ય કર્મ પર પ્રીતિ સદાઈ, ભૂલહિ ઇતર ભાવ નહિ ભાઈ;
હવન યજ્ઞ કરિ અપર કરાવે, જ્યા કરિ સર્વ પ્રજા સુખ પાવે. ૪
દિક્ષા દાન દેત હર્ષાઈ, સમજિ જીવ ભક્તી પદ પાઈ;
આશ્રમ ચાર વિપ્ર કુલ સાધે, આખિર તક શિવ મંત્ર અરાધે. ૫
યોગ યુક્તિ વિધિવત સબ જાને, બ્રહ્મ રંધ્ર આતમ સુખ માને;
બ્રહ્મ લીન બ્રાહ્મણુ સો પૂરા, જન્મ મરણુ જારે અંકૂરા. ૬
ઉત્તમ કર્મ વિપ્ર કુલ માંહી, કૃપાનાથ ઝાલી મમ બાંહી;
દેવ રૂષી નારદ મુહિ બોધા, જ્યા કરિ ધર્મ સનાતન શોધા. ૭
વૃતિ ડગી ન સુર સઁતાપા, સત્ય સત્ય સતગુરૂ પરતાપા;
બ્રહ્મરંધ્ર પાયો મેં સ્થાના, સતગુરૂ કૃપા મર્મ મેં જાના. ૮

મધુવન હર્ષિ હરી પદ ધારા, યે સબ પ્રગટ ગુરૂ ઉપકારા;
સર્વ દેવ દર્શન મમ દીના, હર્ષિ શંભુ ગોદામેં લીના. ૯
શૈલ સુતા કરિ કૃપા સયાની, કાયા પુષ્ટ કીન સુત સુજાની;
સંગ આય કારજ સબ સારા, સર્વ દર્શ દે જીવ ઉગારા. ૧૦

દોહા

ઉંચ નીચ નહિ હરિ ગિને, દર્શ દીન લખિ દાસ;
જીવન મુક્તી લાભ સબ, દીનો બિનહિ પ્રયાસ. ૧
વિધિવત, સબ, સંતોષ, કર, લીન ભયે નિજ ધામ;
અભય કીન આતમ, દશા, યહિ ગુરૂ કૃપા તમામ. ૨

ચોપાઈ

વિપ્ર વર્ણ કહા કરૂં બડાઈ, જિનતે સર્વ સિદ્ધિ મેં પાઈ;
વિપ્ર વર્ણ હરિ રૂપ સદાઈ, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની ગમ પાઈ. ૧
રમા રામ સમ દ્વિજ નરનારી, ઇન પદ સેવિ સુફલ ફલ ચારી;
આપ સમેત કુટુંબ ચહ નાસા, તો કરૂં વિપ્ર વંશ કો ત્રાસા. ૨
વેગહિ નાશ હોય સુખ સારા, સત્ય સત્ય મમ મન ઇતબારા;
જો કલ્યાન ચહે કોઉ અપના, સેવહુ દ્વિજ પદ ત્યાગિ કલપના. ૩
વિશ્વ વિરાટ વિપ્ર તન જાનો, દૂસર ભાવ હૃદય મત આનો;
શુદ્ધ ભાવ સબહી નર નારી, અવસ્ય તરે તન ત્યાગ વિકારી. ૪
દ્વિજ પુત્રી કરિ ધર્મ વિહાવે, સો જિવ સુલભ વિષ્ણુ પુર પાવે;
અપર પુન્ય અતિ સહિત વિવેકા, ધર્મ પુત્રિ સમ પુણ્ય ન એકા. ૫
અભય દાન ઉચરત મુનિ સારા, વિદિત વેદ નિશ્ચય ઇતબારા;
વિપ્ર વરણ મહિમા ગાવે, સમુજિ મર્મ ઉર પ્રેમ બઢાવે. ૬
હર બ્રહ્મા પર પૌત્ર કહાવે, યાતે અધિક વંશ યહિ ભાવે;
એસો કો જગમેં અઘ પ્રાની, અપન વંશ વંદે ન વખાની. ૭
સર્વ સૃષ્ટિ કરતા અજ તાતા, સર્વ શ્રેષ્ટ દ્વિજ કિય મન ભાતા;
બ્રહ્મ પુત્ર બ્રાહ્મણ કરિ જાના, યાતે દ્વિજકુલ વેદ વખાના. ૮
અજ દ્વિજ જાત પ્રથમ યહિ સ્થાપી, કર્મ ભેદ ફિર કીન અમાપી;
ચારૂ વરણ કર્મ કરિ ભાખા, જ્યું બટ ટાસ વધારે શાખા. ૯
કર્મ ભેદ કરિ વિશ્વ કહાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની જન પાવે;
બ્રહ્મ કર્મ ચાવહિ કોઉ જાતી, અવસ્ય મિલે તન ત્યાગિ સજાતી. ૧૦

દોહા

કહા વરણું કુલ વિપ્રકી, મહિમા અગમ અપાર;
લખિ સજાત સ્નેહ શરણ, તરજિ કરેહુ ભવ પાર. ૧
લખિ લઘુ બાલક ચરણ રજ, ચિતવત રહુ રૂષિરાજ;
યા અવસર આજ્ઞા કહા, રજા યુક્ત સબ કાજ. ૨

ચોપાઈ

વિપ્ર વરણુ મહિમા નૃપ ગાવા, ધર્મ સમાજ સર્વ હર્ષાવા;
જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ. ૧
દ્વિજ કુલ સર્વ જ્ઞાનિ નૃપ જાના, અક્ષત વૃષ્ટિ ભૂપ સનમાના;
બંદી જન બિરદાવલી ગાવત, સરસ સુયશ નૃપ વંશ સુનાવત. ૨
અજતે મનુ મનુતે તવ તાતા, નૃપ ઉત્તાન પાદ વિખ્યાતા;
જેહિ ધ્રુવ પુત્ર પ્રબલ બડ ભાગી, જન્મત રામ મંત્ર લય લાગી. ૩
ધન્ય ભાગ્ય તુમ સમ યજમાના, જીવનમુક્ત દીન શુભ દાના;
હરિહર દરશ પરમ ગતિ પાઇ, અપર દાન ઇચ્છા અબ નાંઇ. ૪
જડ વસ્તૂ હમ ચહે ન દાના, નિજ સ્વરૂપ પાયો નિર્બાના;
કૃપાનિધાન કૃપા યેહિ કીજે, રામ ભક્તિ સત સંગતિ દીજે, ૫
કરિ સતસંગ વિવેક ન ભૂલે, નામ નીર સાગર મહિં ઝૂલે;
રામ મંત્ર અજપા ઘટ સાધે, પ્રેમ વિવશ આતમ આરાધે. ૬
તનુ લાગ રામ મંત્ર રસ પીવે, જથા કરિ જગત યથારથ જીવે;
મનવો મસ્ત રહે નિત મેરો, ચિતવે નાંય વિષય રસ ચેરો. ૭
અમિત વાર ભૂલો અબ આશા, જન્મ મરણુ ભૂક્તી યમ ત્રાસા;
તુમ સમ ભૂપ ભાગ બડ પાવા, જન્મ મરણુ ક્ષય રોગ મિટાવા. ૮
અમિત વાર જાચ્યો જગ સ્વામી, અબ કે ત્રૃહયો નાથ, નમામી;
આતમ તત્વ જ્ઞાન ધન દીનો, સંશય શોક સર્વ હર લીનો, ૯
અપર વસ્તુ અબ કછૂ ન ચહિયે, નરહરિ નાથ હાથ ગહિ લહિયે.;
અવગુણ અમિત માફ કરિ મેરા, અબ નહિ તજો ચરણ રજ ચેરા. ૧૦

દોહા

બંદી જન વંદી હરી, કરી અરજ કરજોર;
અપર વસ્તુ ચિત ના ચહે, હેહૂ ન જન્મ બહોર. ૧
સમય સમજિ નૃપકી, સલા, મંત્રી સન આચાર;
ખોલિ ખજાના, દાન શુભ, દીનો જહિ અધિકાર. ૨

ચોપાઇ

હય ગજ હીર હેમ રથ દાના, વિધિ સમેત સબકો સનમાના;
પરિષ્કાર[1] મણિપન પહિનાવા, ભૂષણ અધિક અધિક બક્ષાવા. ૧
વિધિ સંયુક્ત સબહિ સંતોષા, અમૃત નીર વેલ જિમ પોષા;
પ્રેમ વિવશ નૃપ ગિરા સુનાઇ, તુમ કરિકે મમ રાજ બડાઈ. ૨
મમ ભુજ બલ ભ્રાતા તુમ મોરે, મેં યહાં રાજ કરૂં બલ તોરે;
મેં પક્ષી તુમ પરાં હમારી, નભ વિચરે હમ કૃપા તુમારી. ૩
નિષ્કંટક હમ રાજ કરાવે, સો અબ કૃપા આપ સન ચ્હાવે;
ભુજ બલ બીન ક્રિય કો કાજા, રંકતે રંક ઉંચ બડ રાજા. ૪
આપ અમીર પ્રજા રૂખવારી, યાતે રક્ષા ચહે તુમ્હારી;
રાજ કાજ અરૂ સાજ ખજાનો, હમ સહિત અપનો કરિ માનો. ૫
કપટ ભાવ કછુ વચન સુનાઉં, સાક્ષી રામ ઘોર ગાત પાઉં;
મંડલેશર બડ ભ્રાત હમારે, ઉભય ભ્રાત હમ શરણુ તુમારે. ૬
નૃપ ઉત્તાન પાદ વન વાસા, કેવળ હમે આપ વિશ્વાસા;
વૃધ્ધ મંત્રિ શરણાંગત તોરી, વાર વાર વિનતી યહિ મોરી. ૭
પ્રજા ન્યાય મેં ભેદ ન આવે, ધર્મ નીતિ યુત ન્યાય ચુકાવે;
અધરમ ધર્મ ન્યાય તુમ જાનો, નિમિત માત્ર નૃપતી મમ માનો. ૮
ભૂપ વચન બોલે હરખાઈ, ગુપ્ત કાજ બૂઝો યહાં આઇ;
દર્શન કાજ મિલહુ સંગ મોરે, કરિયે પ્રશ્ન શંકા હો તોરે. ૯
સંશય સર્વ હરહિ નૃપ નાથા, સર્વ કાજ કીજે નિજ હાથા;
અલ્પ બુધ્ધિ કછુ વિનય સુનાઈ, સંશય હોય કહો મમ ભાઈ. ૧૦

દોહા

નરમેં હરિ સમ નૃપતિ ધ્રુવ, વચન વિવેક ઉચ્ચાર;
શબ્દ મર્મ લખિ નૃપ સભા, શ્રવત નયન જલધાર. ૧
જય જય ધ્વનિ ઉચ્ચરત, ભયે, ગદ ગદ કંઠ અપાર;
ધન્ય વાદ દે સર્વ મુખ, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૨

ચોપાઈ

મંડલેશર મંત્રી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
તુમ સમ અપર કવન તપ ધારી, સબ પ્રકાર હમ ભયે સુખારી. ૧

---
૧. પોષાક

સર્વ પ્રજા હમ પર્મ ખુશાલા, સંચિત પાપ હરે તતકાલા;
જન્મ મરણુ મેટી જમ ત્રાસા, યમપુર જાન રહિ નહિ આશા. ૨
કામ ક્રોધ મત્સર મલ નાશા, જડ અહૈંકાર ગયો અધ્યાસા;
હરિહર હરિજન એક સદાઈ, હર પ્રતાપ શુધ્ધી હમ પાઈ. ૩
હરિ હર અજ ઈંદ્રાદિક સારે, હરષિ રહત હરિ જન રૂખવારે;
તવ પદ રજ સમ હમ ભવહારી, કો પ્રકાર તવ કરે રૂખારી. ૪
સુલભ સહાય રક્ષક હર તોરે, સુર સુરપતિ હાજર કરજોરે;
કીટ પતંગ અલ્પ મતિ મોરી, કરિ ન શકે સેવા કછુ તોરી. ૫
સર્વ સિધ્ધ સુરતરૂ સુર ગાઈ, સનમુખ હાજર રહત સદાઇ;
ભ્રકુટિ વિસલા વિશ્વ શિવ સ્વામી, જિનકે દાસ કરે કો ખામી. ૬
જડ ચેતન જિવ જિનહિ અધારા, જેહિ ડર ડરપત કાલ બિચારા;
વિશ્વ વ્યાપિણી ગિરજા માતા, અભય કીન કર શિર ધરિ તાતા. ૭
અલ્પ જીવ હમ સર્વ અનાથા, હરી ત્રાસ મોહિ કીન સનાથા;
હમ તવ દાસ વચન કહ ભારી, કૃપાનાથ હમ શરણુ તુમારી. ૮
કૃપા નિધાન કૃપા એહિ કીજે, આખિર તક નહિ દાસ તજીજે;
અમિત જન્મ મમ જીવ દુઃખારી, તવ પદ પરસિ ભયો સુખ ભારી. ૯
વાર વાર વિનતી પદ તોરે, દાસ ભાવમેં ભેદ ન મોરે;
અપર ન ચૈયે વસ્તુ અનેકા, રામ ભક્તિ સત સંગ વિવેકા. ૧૦

દોહા

રામ ભક્તિ રત ચિત રહે, દાસ ભાવ મેં લીન;
અપર ન ઇચ્છે આશ ઉર, દૃષ્ટા આપ પ્રવીન. ૧
નિત્ય કર્મ અવસર લખી, સભા વિસરેજન કીન;
વંદિ ચલે નિજ નિજ ગૃહે, રામ ભક્તિ રસ ચીન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ ઉત્તમ દ્વે ભ્રાત પ્રવીના, વિધિવત નિત્ય કર્મ સહ કીના;
હવન યજ્ઞ હિત વિપ્ર બુલાવા, નિત્ય કર્મ વિધિ યુક્ત કરાવા. ૧
વિપ્ર રજા યુત દાન કરાયે, લે દ્વિજ વૃંદ સર્વ સુખ પાયે;
દાસી દાસ દાન અધિકારી, દિયે પ્રેમ યુત સર્વ હૈંકારી. ૨
વચન વિવેક સર્વ સંતોષા, સૂકત નાજ નીર જિમ પોષા;
હરષિ રહો પ્રિય શોચ ન કીજે, ઇચ્છા યુક્ત વસ્તુ સહ લીજે. ૩

ઉણુત રહે ન આશ નિવારી, નીતિ યુક્ત વસ્તુ સહ ત્યારી;
રામ ભક્તિ કરિ જન મુખ મોરા, કામ ક્રોધ મનકે મલ છોરા. ૪
નર તન રતન લાભ ભલ લીજે, લખિ વ્યાપક હરિ ધ્યાન ધરીજે;
હમ તુમ બિચમેં ભેદ ન ભાઇ, નીતિ યુક્ત રહો સુખદાઇ. ૫
મેં અંગી તુમ અંગ હમારે, સમુજિ મર્મ સહ કામ સઁવારે;
સ્વામી દાસ અનાદી નાતા, અંગી અંગ ન ભિન્ન રહાતા, ૬
હમતે તુમ તુમસેં હમ રાજી, રામ કૃપા નહિ હોય દુરાજી;
ઉરમેં અવર રખો મતિ આશા, કેવળ રામ મંત્ર વિશ્વાસા. ૭
દાસી દાસ ભાવ તજિ દીજે, ધર્મ પ્રથા ઉરમેં ધર લીજે;
તુમ મમ માત તાત પદ દાસા, માત તાત સમ મમ વિશ્વાસા. ૮
આશ્રમ વૃદ્ધ જાન હમ રાજી, કછુહન મો મન હોય કુરાજી;
યાતે પરમ ખુશી રહુ તાતા, નિજ નિજ કામ કરહુ કુશલાતા. ૯
સમય વસ્ત્ર ભૂપણુ પધરાઇય, નીતી યુક્ત કામ નિરવાઇય;
આપ વૃદ્ધ કારજ નિપુણાઇ, કા બોધે હમ વાત બડાઇ. ૧૦

દોહા

સર્વ દાસ નૃપ વચન સુન, હર્ષ ન હૃદય સમાય;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, ગિરે ભૂપ પદ આય. ૧
દાસ પ્રજા નિજ મંડલી, પોષે શબ્દ રસાલ;
નર નારાયણુ નૃપતિ સો, મોક્ષ લેત તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

દાસી દાસ પ્રેમ ભો ભારી, જોરિ ઉભય કર ગિરા ઉચારી;
જય હો નાથ દાસ હિતકારી, સર્વ પ્રકાર હમે સુખ ભારી. ૧
ભોગ મોક્ષ દોનૂ સુખ દાતા, અભય દાન બક્ષ્યો મમ તાતા;
અબ, મુક્તિ, અલ્પ ભોગ નહિ ભાવે, કેવળ રામ ભક્તિ ચિત ચ્હાવે. ૨
આખિર તક તવ પદ હમ દાસા, રામ મંત્ર રટિહાં, નિજ શ્વાસા;
શેષ કછુક પ્રારબ્ધ હમારા, વિધિવત, કરિહાં, જગ વ્યવહારા. ૩
તવ પ્રતાપ હરિ દર્શન પાવા, સકલેશ્વર શિવ બોધ સુનાવા;
આવ્રણુ દૂર ભયે મમ બુદ્ધી, શિવ સુબોધ પાઇ સ્વે શુદ્ધી. ૪
કોટિક જન્મ મરણુ દુઃખ ભાગા, આતમ તત્વ તાર ઇક લાગા;
મમ સુધરી પરતાપ તુમારા, તવ પદ સેવન કર્મ હમારા. ૫

અપર કહા અરપે હમ દીના, તન મન વચન ચરણુ આધીના;
કૃપાનિધાન કૃપા યહિ કીજે, અહોનિશિ સંત સમાગમ દીજે. ૬
ગદ ગદ કંઠ ભયે સબ દાસા, ધ્રુવ નૃપ બોલિ દીન વિશ્વાસા;
વિપ્ર વૃંદ આશીષ સુનાવા, પ્રેમ વિવશ નૃપ શીશ નમાવા. ૭
સમય સમુજિ નૃપ કહ કર જોરી, જય દ્વિજ રાજ વિનય યહિ મોરી;
નિત્ય કર્મ યહાં પ્રથા અનાદી, પ્રેમ યુક્ત કરિયે વિધિ સાધી. ૮
નિત્ય કર્મ સમ કર્મ ન દૂજા, હરિ હર કૃપા મર્મ યેહિ સૂજા;
નિત્ય કર્મ કરિ ઇષ્ટ મનાવે, તેહિ જિવ પાપ રહન નહિ પાવે. ૯
નિત્ય કર્મ વૃત્તી નિર બંદા, પ્રગટ પ્રેમ ઉર પર્મ અનંદા;
નિત્ય કર્મ કરિ કુતરક ભાગે, આતમ તત્વ તાર ઉર જાગે. ૧૦

દોહા

નિત્ય કર્મ કરતા રહો, ધર્મ સનાતન ધાર;
રાજ ધર્મ તવ આશરે, વિપ્ર હરી અવતાર. ૧
ઉત્તમ નવ ગુણુ[2] આદિતેં, દ્વિજ કુલમેં ભરપૂર;
તિમિર હરે જગ સહજહી, પ્રગટ હોય જિમ સૂર. ૨

ચોપાઈ

તથા અસ્તુ કહિ પુષ્પ ગિરાવા, ધ્રુવ ધરમી નિજ શીશ ચઢાવા;
મંત્રી બોલા સમય વિચારી, વિધિવત ભોજન સર્વ તયારી. ૧
ભૂપ રજા હરિ અર્પણુ કીના, નિજ નિજ સ્થલ બૈઠે પરવીના;
પય ફલ ફુલ પત્ર નૃપ ચઢાવા, વિપ્ર સંગ નૃપ પાસ પઠાવા. ૨
સબ સંતોષ ભૂપ લઘુ ભ્રાતા, ભોજન નિમિત બૈઠે કુશલાતા;
હરિ અર્પણુ કરિ નૃપ મુખ પાવા, ભક્ત ભૂપ સબકે મન ભાવા. ૩
નીતી પ્રથા સર્વ શિરતાજા, નારી પુરૂષ રંક કહા રાજા;
ધર્મ હીન સોભત જન કૈસા, નાક હીન નગ[1] ભૂષણુ જૈસા. ૪
ધર્મ વિવેક ધીર વ્રત ધારી, સો નર નાર ધર્મ અવતારી;
ધર્મ દિપાવન હિત અવતારા, પર ઉપકાર હેતુ તન ધારા. ૫
ધર્મ પરાયણુ જે નરનારી, તિનકો સુલભ પદારથ ચારી;
ભૂપ પ્રજા લિય રૂચિર અહારા, અચમન કરે નીતિ અનુસારા. ૬

---

૨. જનોઇના તાર. ૧. અલંકાર.

ભોજન અંત વિપ્ર દે દાના, ભૂસુર હર્ષે ધમ નિધાના;
ભોજન ભજન પ્રીય દ્વિજ દેવા, વિત ચિત અરપિ કરે સુર સેવા. ૭
ગુપ્ત મર્મ ધ્રુવ પ્રથમ પિછાના, યાતેં આધક વિપ્ર મન માના;
હરિહર પ્રસન હોય જીન સેવા, સુજન સંત સમુજિ યહિ ભેવા. ૮
ધર્મ પ્રથા લખિ સબ સુખ પાવા, પાય રજા નિજ ભવન સિધાવા;
ચરચા કરત નગ્ર નરનારી, ધ્રુવ પ્રતાપ સુધરી વિધિ સારી. ૯
એસે ભૂપ ભાગ્ય કોઉ પાવે, આધિ વ્યાધિ દૈ રોગ મિટાવે;
હરિહર દર્શ પાપ સબ નાસા, ઘટ ઘટ આતમ રામ પ્રકાસા. ૧૦

દોહા

અમિત પશુ મનુ વિપિનકે, અપન પ્રજા નરનાર;
જીવન મુક્તિ સુખ લયો, સર્વ સંત ઉપકાર. ૧
પ્રજા પુત્ર જીનકે બડે, કહા દુરબલ આશીષ;
હરિ વિરચિ આશીષ જીન, હૃદય લગાયો ઇશ. ૨

ચોપાઇ

હરિ ચર્ચા કરિ સમય વિતાવા, સંધ્યા કાલ વખ્ત ચલિ આવા;
ભક્ત ભૂપ વિધિ કર્મ કરાવા, સ્થલ એકાંત ધ્યાન જોડાવા. ૧
પ્રથમ હૃદય ગુરૂ વંદન કીના, વ્યાપક રામ હૃદય મેં ચીના;
યદ્યપિ નિત્ય કર્મ નિપુણાઇ, યોગ યુક્તિ મેં, પ્રીતિ સદાઇ. ૨
રેચક પૂરક કૂંભક કીના, મહા મંત્ર ચિત લીન પ્રવીના;
અક્ષર બ્રહ્મ આદિ ૐ કારા, અજપા જાપ વૃત્તિમેં ધારા. ૩
સુરત નુરત એકણ ઘર આઇ, જગ પ્રપંચ વૃત્તી વિસરાઇ;
મન પાવન અજપા મહિં લાગા, યોગી સમ કો જગ બડભાગા. ૪
પ્રાણ અપાન એક ગતિ રૂપા, બંક વાટ ચાલ્યો જન ભૂપા;
નાભી હૃદય મૂલ પલટાવા, બ્રહ્મરંધ્ર સહજહિ ચલિ આવા. ૫
બ્રહ્મરંધ્ર જ્યોતિ પરકાશા, આતમ તત્વ અપર નહિ આશા;
આદિ અંત મધ તહઁ નહિ ભાસે, પદ નિર્વાણ નિત્ય નિર આશે. ૬
મિલ ખિલોલ અંદર તહિ બારે, નેતિ નેતિ કહિ વેદ પુકારે;
શબ્દ પરે કહા શબ્દ સુનાવે, ગૂઢ મર્મ જ્ઞાની જન પાવે. ૭
દશમે દ્વાર ગરક રહ યોગી, બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયો નિરરોગી;
જિનકો જગત જરા નહિ ભાસે, અસ્તિ ભાતિ નિજ રૂપ પ્રકાશે. ૮

જેસો હોય એસિ ગતિ જાને, બ્રહ્મ રૂપ હો બ્રહ્મ પિછાને;
ઇતર દૃષ્ટિ કરિ બ્રહ્મ ન પાવે, અમિત કોટિ કોઉ કષ્ટ કરાવે. ૯
જબ તબ ભાવ મિટ જાવે, ગ્રંથિ નાસ નિજ રૂપ સમાવે;
દ્વૈત ગયે ફિર દ્વૈત ન આવહિ, જહઁ તહઁ અપનો રૂપ દિખાવહિ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ધીરજ યુત ધ્યાન ધર, બ્રહ્મરંધ્રમેં વાસ;
જીવ બ્રહ્મકી એકતા, પાયો પર્મ નિવાસ. ૧
નિયમિત વૃત્તી ધ્યાન ધર, કુરિ આઇ પરભાત;
ધર્મ વિવેકી આતમા, નિત્ય કર્મ ચિત ચાત. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મરંધ્ર વાસી જન સોઈ, જિનકે કર્મ રહયા નહિ કોઈ;
સંચિત કર્મ જ્ઞાન કરિ જારા, નિશ્ચય બ્રહ્મ રૂપ નિરધારા. ૧
અધિક અભાવ અપન મન ભાવા, ભાસ્ય માત્ર જગ ભાવ મિટાવા;
જિનકે કર્મ કરે નહિ બાધા, બ્રમ રૂપ હો હર્યો પ્રમાદા. ૨
દેહ અધ્યાસ અલ્પ અહઁકારી, તબ લગ જીવ કર્મ અધિકારી;
હરિહર કૃપા સ્વરૂપ લખાવે. દિવ્ય દ્રષ્ટિ નહિ જગત દિખાવે. ૩
કરિ શુભ કર્મ ભયો નિરબાની, ગર્ક રૂપ ચુપ ચાપ ન બાની;
એસો હોય અમર સુખ માને, આપ આપમેં આપ પિછાને. ૪
જાગ્રત સ્વપ્ન ત્યાગ દુ:ખ તીનૂ, તુર્યા તત્વ લીન મન મીનૂ;
જાગ્રત જીવ સ્વપ્ન લખિ ત્યાગા, સુષૂપ્તી સમ કુરે ન રાગા. ૫
લીન રૂપ મય અચલ વિરાગી, સો કયા કર્મ કરે બડભાગી;
જીવત મરણ ભયો નિર મોહી, બ્રહ્મ રૂપ હો ફિર કયા હોહી. ૬
મરતક કર્મ કરે કહો કેસા, જ્ઞાની કર્મ રહયા નહિ લેશા;
જીવ ભાવ ગત મરતક માનો, તન પ્રારબ્ધ ક્રિયા પહિછાનો. ૭
દયા દૃષ્ટિ નિરખે સંસારા, નિમિત માત્ર કછુ નિતિ વ્યવહારા;
અપનો અંગ લખે વિભુ સારો, ધર્મ નીતિ નિત દેત સહારો. ૮
જ્ઞાની કર્મ કરે જગ હેતૂ, ધર્મ પ્રથા ટૂટે નહિ સેતૂ;
બડે પુરૂષ કરહી જો કર્મા, અલ્પ જીવ ધાવહિ લખિ ધર્મા. ૯
યાતે બડા કર્મ નહિ ત્યાગે, કર્મ જરાય કર્મ સંગ લાગે;
વિધિવત કર્મ કરત રહ સારા, જયા કરિ તરહિ સર્વ સંસારા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની શુભ ગુણુ સમજિ સમ, હૃદય ધરહિ નરનાર;
જગ, સમુદ્ર અટકે નહી, અધસ્ય હોય ભવપાર. ૧
પ્રાતઃ કર્મ ધ્રુવ ભૂપને, કીને નિતિ વ્યવહાર;
યુકત દાન દે વિપ્રકો, તાત દર્શ તૈયાર. ૨

ચોપાઇ

ઉભય ભ્રાત તન ધરિ શ્રંગારા, નિજ મંત્રી સઁગ તુરત હઁકારા;
પૂજન વિધી સંગ લે સારી, જનની તાત દર્શ હિત ત્યારી. ૧
ભૂપ રજા મંત્રી શિર નાઇ, વિધિવત પૂજા સર્વ સજાઇ;
વિપ્ર પ્રજા શુભ સમય વિચારી, દર્શન ચલે સર્વ નરનારી. ૨
ઉભય ભ્રાત ચાલે હરષાઈ, માત તાત પદ પ્રીતિ બઢાઇ;
નિકટ ધાટ નૃપતી ઢિગ આવા, દર્શન કરત પરમ સુખ પાવા. ૩
નૃપ નારી નર ગંગા ન્હાઇ, સ્થિર બેઠે દૃઢ ધ્યાન લગાઇ;
ચુપ મુખ રહે શબ્દ નહિ સારા, દુરતે વંદન કીન અચારા. ૪
ધ્યાન કરત કોઉ વિઘ્ન કરાવે, રૂઠહિ રામ અધમ ગતિ પાવે;
યાતે સુજન સમજિ નરનારી, જનકો ત્રાસ ન દેહુ લગારી. ૫
રામ ભજન મહિં વિઘ્ન ન કીજે, સોજહિ પાપ પોટ શિર લીજે;
યાતે જન મન સમય વિચારી, ચુપ મુખ રહે સર્વ નરનારી. ૬
અલ્પ સમય જાગે નૃપ દાના, નીતી યુક્ત સર્વ સનમાના;
પ્રજા પુત્ર સમ ભાવ નિહારા, અધિક ન્યુન નૃપ ભાવ વિસારા. ૭
યેહિ ભાવ ધ્રુવ, જનની રાખા, અધિક ન્યુન નહિ ઉર અભિલાખા;
ઉત્તમ માતુ નિરખિ સુત આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૮
સમય સમજિ ચુપ આપ રહાઈ, ચાહત પુત્ર મિલું ઉર લાઈ;
દેખહુ મોહ પ્રબલ બલ ભારી, આશ્રમ ત્યાગે કરત દુઃખારી. ૯
કરિ વનવાસ ભખે ફલ ફુલા, તોહુહન જડતે જાત સમૂલા;
દેહ અધ્યાસ શબ્દ સ્ફુરિ આવે, મરમી સુજન મર્મ સમજાવે. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન હિમાલે ના ગલે, જબ લગ તન અધ્યાસ;
આશ્રમ ત્યાગે હોય કયા, કરો સ્વર્ગ ભલ વાસ. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, રહે ન ઉર અજ્ઞાન;
સત મિથ્યા લખિ મર્મકો, પ્રગટે રવિ વિજ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

વસ્તુ યથારથ મર્મ લખાવે, તબતે મન મમતા વિસરાવે;
દેહ અધ્યાસ જ્ઞાન કરિ નાશા, નિજ સ્વરૂપ ઉર પ્રબલ પ્રકાશા. ૧
પ્રલય કાલ પાવક સમ જ્ઞાના, ભસ્મ હોય અધ્યાસ અજ્ઞાના;
ધ્રુવ જનની નૃપ જ્ઞાન ગંભારા, સુરૂચિ મોહ વશ ભઈ અધીરા. ૨
કર્મ પ્રધાન કીન કર તારા, સમય પાય પ્રગટે ફલ સારા;
યાતે કર્મ ગૂઢ ગતિ ગાઈ, સમજિ શકે નહિ કોઇ ઉપાઈ. ૩
કરિ સતસંગ સ્વરૂપ લખાવે, કર્મ તિમિર રવિ પ્રગટ દિખાવે;
સુરૂચી, ઉર ઉપજ્યો નહિ જ્ઞાના, યાતે મોહ વિવશ હૈરાના. ૪
સમય સમજિ ધ્રૂવ પરમ પ્રવીના, તાત માત પદ સેવન કીના;
પ્રબલ પ્રેમ વશ ચરણ પખારા, લે ચરણોદક જનમ સુધારા. ૫
ઉભય ભ્રાત પરજન નરનારી, પૂજન સર્વ કીન અધિકારી;
હરિહર અજ સમ સમજ નરેશા, પૂજે પાદ તર્ક નહિ લેશા. ૬
રાજ રાણિ લખિ માતુ સુજાના, પરમ પ્રેમ પૂજે પદ દાના;
લે ચરણોદક જન્મ સુધારા, પુષ્પ વૃષ્ટિ જય શબ્દ ઉચારા. ૭
તીન વરણ નૃપ પાવ પુજાવા, દ્વિજ મુખ નૃપ આશિષ સુનાવા;
ભૂપ પ્રવીણ સમજિ મન ભેવા, વિધિવત વિપ્ર પાદ નૃપ સેવા. ૮
વિપ્ર પાદ પય ભૂપ પખારા, અચમન સમુજ, સુરસરી, ધારા;
હરિ ગુરૂ વિપ્ર ચરણ અધિકારી, સો જિવ સુખી હોત નરનારી. ૯
ઇનિ, પદ રજ, અપને શિર ધારે, લે ચરણોદક જનમ સુધારે;
હરિ ગુરૂ વિપ્ર એક કરિ જાને, જીવન મુક્ત સહજ સુખ માને. ૧૦

દોહા

દ્વિજ કૂલ પૂજે ભૂપ કર, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર;
ધર્મ પ્રથા લખિ ભૂપકી, પ્રેમ વિવશ નર નાર. ૧
ઉભય નારિ દ્વિજ વંદિ પદ, બેઠે જહઁ અધિકાર;
ઉભય પુત્ર વંદન કરી, જય ધુનિ પુષ્પ પ્રચાર. ૨

ચોપાઇ

નીતિ યુક્ત બેઠે નિજ સ્થાના, કહન ચહાત કહ્યુ મંત્રિ સુજાના;
સમય સમુજિ મંત્રી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૧
કૃપાનાથ વસ્તુ કોઉ ચહાવે, લખિ લઘુદાસ રજા ફરમાવે;
સર્વ વસ્તુ તવ ભરે ભંડારા, હાજર કરે હોય અધિકારા. ૨

કૃપાનાથ નહિ કષ્ટ કરીજે, ઇચ્છિત વસ્તુ સર્વ યહાં લીજે;
મંત્રી પ્રેમ વિવશ ભો ભારી, સમજિ મર્મ નૃપ ગિરા ઉચારી. ૩
રે મંત્રી મમ સરળ સ્વભાવા, રામ ભક્તિ પૂરણ પદ ભાવા;
શુદ્ધ સ્વભાવ ન તર્ક લગારા, સત્ય સત્ય મમ મન ઇતબારા. ૪
યદ્યપિ તાત સુનહુ મમ બાની, શુદ્ધ ભાવ ઉર મર્મ પિછાની;
મન મલીન ઉર વિષય વિકારી, જડ વસ્તૂ ચાહત નર નારી. ૫
વિવિધ પ્રકાર ભોગ જગ ભાવે, ભોગત ભોગ તૃપ્તિ નહિ આવે;
વેદ શાસ્ત્ર જન સુને ન ગાથા, અહનિશિ હર્ષિ વિષય સુખ ચહાતા. ૬
જ્ઞાનેંદ્રિય ન પંચ કર સંગા, મિથ્યા વિષ રસ ચહત અભંગા;
સત મિથ્યા ઉર મર્મ ન જાના, જન્મ મરણ કરિ હોત હેરાના. ૭
અધ ઉર્ધ ધારત અવતારા, જગ પ્રપંચ તજિ હોય ન ન્યારા;
કષ્ટ અપાર કહાં લગિ કહિયે, તન અધ્યાસ સર્વ દુઃખ લહિયે. ૮
દેહ અધ્યાસ હોય નહિ નાશા, જન્મ મરણ ભોગત ત્રય ત્રાસા;
ઉર અજ્ઞાન રહે મમ ભાઈ, જડ વસ્તૂ મન ચહત સદાઈ. ૯
હરિ ગુરૂ સંત કૃપા જબ કરહી, મન મલીન જડ ભાવ વિસરહી;
મન મલીન હમકો દુઃખ દીના, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મેં ચીના. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, નિજ મન આયો ઠોર;
તન મન જગ ભાસત નહી, ભયો ઓરકો ઓર. ૧
ભોગ વિષય આશા ગઇ, ભઇ તર્ક ઉર નાશ;
મોહ મમત માયા નહી, તિન તહઁ બ્રહ્મ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઇ

મનકે કૃત્ય યાદ મોહિ આવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
મિલ નારદ ગુરૂ રામ સ્વરૂપા, જબતે સમજ પર્યો નિજ રૂપા. ૧
રામ ભક્તિ સુંદર મન લાઈ, મન લીન સબ આશ મિટાઇ;
ઇન્દ્રિય ભોગ સર્વ રસ ત્યાગા, સત શિવરણ મન લગ્યો સુભાગા. ૨
પ્રણવ મંત્ર અજપા ઘટ સાધે, અહનિશિ આતમતત્વ અરાધે;
આતમ લક્ષ એક ઉર આવા, દેહ અધ્યાસ ભાવ વિસરાવા. ૩
એ તન જાય રહે કયા કામા, વ્યાપક રૂપ સત્ય મમ રામા;
હમતે ઇતર વસ્તુ નહિ એકા, ગુરૂ પ્રતાપ યે જ્ઞાન વિવેકા. ૪

સુક્ષ્મ સ્થૂલ નહી મમ સંગા, મેં દૃષ્ટ નિત રહું અસંગા;
સુક્ષ્મ સ્થૂલ આવે અરૂ જાવે, કારણુ ઈનકે સંત સિધાવે. ૫
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તી ત્યાગી, મેં ઈન દૃષ્ટા અચલ વિરાગી;
જ્ઞાન અગ્નિ ઈનકો કરિ નાશા, મમ સ્વરૂપ નિત વિમલ પ્રકાશા. ૬
ભીતિ માત્ર ભાસ્યો સંસારા, મમ સ્વરૂપ નહિ રંચ વિકારા;
હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ યહિ પાવા, ભગી ભૂલ અપને ઘર આવા. ૭
ભાસ માત્ર જગ ભ્રાંતિ દિખાવે, હમતે શ્રેષ્ટ વસ્તુ કો ચ્હાવે;
નામ રૂપ જડ વસ્તુ પસારા, મમ અધાર ભાસત સંસારા. ૮
મમ સમ વસ્તૂ કવન પિયારી, દેખુ મંત્રિ તુમ હૃદય વિચારી;
સબતે શ્રેષ્ટ વસ્તુ મમ રૂપા, મિથ્યા અપર વસ્તુ જન ભૂપા. ૯
કવન વસ્તુ ઈચ્છે કરિ આશા, શબ્દ માત્ર જગ સર્વ તમાસા;
યે શરીર કરિ મર્મ ઁધાવા, વશ પ્રારબ્ધન કેર [૧] રહાવા. ૧૦

દોહા

તેલ દીપ બાતી જરે, ઉન ઉજિઆરો જાન;
તેલ ઘટયો બાતી બુજી, અનલ ભયો નિર્વાણ, ૧
કર્મ તેલ તન દીપ સમ, બાતી શ્વાસા જાન;
કર્મ ઘટે તન વીસરે, આતમ અચલ પ્રમાન. ૨

ચોપાઈ

અન્ન કોષ યે દેહ અસારા, કર્મ પ્રધાન દિપે સંસારા;
પ્રાણ મનો વિજ્ઞાન સુતીનૂ, સુક્ષમ કોષ ભયો મન મીનૂ. ૧
ગાઢ શુષુપ્તી કોષ અનંદા, કેવલ જીવ રહત સ્વછંદા;
જાગ્રત સ્વપ્ન ઇન્દ્રિ અરૂ પ્રાના, ભયો વિયોગ કષ્ટ નહિ આના. ૨
વૃક્ષ બીજ સમ કારણ દેહા, બીજ માહિ તરૂ ગવણ સનેહા;
ભુંજે વિના સત્વ નહિ જાવે, સમે પાય અંકૂર ફુરાવે. ૩
બીજ રૂપ તજિ વૃક્ષ કહાવત, એસે જીવ સર્વ તન પાવત;
સત્વ વાસના કારણ કહિયે, તન અરૂ બીજ મર્મ લખ લહિયે. ૪
અતિ અજ્ઞાન અવસ્થા ભાઈ, વશ અજ્ઞાન ન રૂપ લખાઈ;
કરિ સતસંગ ગુરૂ ગમ પાવે, જ્ઞાના અગ્નિ હૃદય પ્રગટાવે. ૫

---

૧. નાને.

સત મિથ્યા ગુરૂ કરહિ વિભાગા, ઉત્તમ જન સમજહિ બડભાગા;
નિજ સ્વરૂપ નિશ્ચય કરિ રાખા, નામ રૂપ, ત્યાગી, અભિલાખા. ૬
સુક્ષમ કારણુ બીજ કરાવા, વ્યાપક આપ આપકો પાવા;
જિનકે નહિ ઉર રાગ વિરાગા, વિશ્વ આપ નહિ ભિન્ન વિભાગા. ૭
વિશ્વ વિરાટ અપન અંગ જાને, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આને;
ગુરૂ નારદ કીનો ઉપકારા, જ્ઞાન અગ્નિ જાર્યો સંસારા. ૮
હમતે ભિન્ન વસ્તુ નહિ ભાસે, પદ નિર્વાણુ લીન નિર આશે;
રંચ ફુરે નહિ મો મન આશા, ગર્ક સ્વરૂપ રહે ગુરૂ દાસા. ૯
મર્મી સંત મર્મ યહ જાને, પુત્ર પીડ કા વાંઝ પિછાને;
ગુંગે ગુડ જિમ ખાય સરાયો, ગુંગે મિલ ગુંગો હર્ષાયો. ૧૦

દોહા

પદ, અવાચ્ય, વાણી, પરે, યહ ગુંગાકી સેન;
અક્ષય અનંદ અપાર સુખ, કિમ કરિ કહિયે એન. ૧
સર્વ વસ્તુકો સાર નિજ, સો ગુરૂ ભક્ષ્યો જ્ઞાન;
અપર વસ્તુ ઇચ્છા કહા, સમજહુ મંત્રિ સુજાન. ૨

ચોપાઇ

સત્ય સ્વરૂપ વર્ણુ નૃપ ગાથા, ભયો પ્રેમ વશ સમજ સુગાથા;
નૃપ મુખ બોધ સુનત ધ્રુવ જ્ઞાની, ભયે પ્રેમ વશ સરસ સુજાની. ૧
આતમ તત્વ તાર જિન લાગી, અચલ સ્વરૂપ ભયો બડ ભાગી;
હારહર અજ જિન પ્રગટ પ્રબોધા, નૃપતે પ્રથમ રૂપ નિજ શોધા. ૨
તાત દશા લખિ ધ્રુવ સુખ પાવા, ધન્ય ભાગ નૃપ રૂપ સમાવા;
અસલી દશા તાત મુખ વરણી, ધન્ય પાર પહુંચે ઇન કરણી. ૩
ઇનિતે અપર દશા કહો કૈસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી;
ઇનિકો અપર રાહ નહિ કર્મા, સુતે સ્વભાવ ભયા નિજ ધર્મા. ૪
અબ કછુ કર્મ કરહિ મમ, તાતા, આશ્રમ ઉદાસીન સરમાતા;
શ્રેષ્ટ પુરૂષ શુભ કર્મ ન ત્યાગે, અપર જીવ આચરહિ સુભાગે. ૫
ગુપ્ત મર્મ લખિ ધ્રુવ સુખ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
જય જય ધુનિ સબ સભા મઁઝારા, પુષ્પ પ્રચારે વારં વારા. ૬
સર્વ સભા મંત્રી સુખ પાવા, સમય સમજિ નૃપ વચન સુનાવા;
રે મમ ભ્રાત રહો સુખદાઈ, બઢત રહો ઉર ધર્મ સદાઈ. ૭

વિધિવત રાજ કાજ સત ગાથા, અવશ પ્રગટ કરિયે મમ ભ્રાતા;
માત તાત ગુરૂ સંમતિ કાજા, સુધરહિ અવશ ન હોય અકાજા. ૮
આદ્દ ધર્મ પ્રથા ચલિ આઈ, સંમતિ કરમ સદા સુખ દાઇ;
યાતે મંત્રિ પ્રશ્ન ભલ કીજે, સમય અમોલ લાભ જન લીજે. ૯
સમય પાય મંત્રી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
કરિયે ક્ષમા સમજિ નિજ દાસા, મનકે મર્મ કરૂં પરકાશા. ૧૦

દોહા

રાજ શણિ બીન રાજ પદ, દિપે ન મમ નૃપ નાથ;
સર્વ પ્રજા ચાહત યહી, સબકો કરો સનાથ. ૧
પરમ વિવેકી આતમા, અતિ પવિત્ર તવ એન;
સુફલ ફલો સો વાસના, સુનિ ઉપજ્યો નૃપ ચેન. ૨

ચોપાઈ

કુલ પવિત્ર કન્યા ગુણ પેખી, રેખા હસ્ત અવસ્થા દેખી;
અતિ નિર્લજ, અતિ લેત અહારા, અતિ ચંચલ વિપરિત વ્યવહારા. ૧
અતિ આલસ કટુ વચન વિજોગી[1], અતિ રિસાલુ પર પુરૂષ સંયોગી;
અલ્પ હાનિ હિત બકે અપારી, અપર લોક સુનતાં દે ગારી. ૨
નિત્ય કર્મ નીતી નહિ જાને, પ્રાત ઉઠ જલકો નહિ છાને;
હરિહર અરપન કરન અહારા, રાંધત ભોજન ખાય ગમારા. ૩
અતિ વિચિત્ર લચ્છન કેઇ નારી, કરિયે પ્રથમ વિચાર વિચારી;
અસ નંકાર નારી ઘર આવે, ધર્મ નીતિ કુલ કર્મ નસાવે. ૪
ઉગ્ર કલેશ હોય નિત દ્વારે, શલ સમાન પતી પરવારે;
સંતતિ હોય ઉદ્ર તેહિ નારી, પાપતે પાપ બઢયો મનુ ભારી. ૫
જનની લચ્છન પુત્રમેં આવે, આગ વધી જિમ આગ બઢાવે;
પૂરવ જન્મ પાપ ફલ ભારી, જા ઘર હોય પાપ લછ નારી. ૬
નારી નહિ વો નર્ક ખજાના, સમજે સુજન ચતુર નર દાના;
નૃપત નારિ શોભે શુભ લચ્છન, કરહુ વિચાર મંત્રિ અપને મન. ૭
પ્રજા ભૂપ કારન નહિ ભાઈ, નીચ નાર સબકો દુઃખ દાઇ;
અરધ અંગ સમજો યે દારા, યાતે હોય કલેશ અપારા. ૮
ધન્ય નારિ જગમેં અવતારા, સુનિ સુબોધ અઘ કર્મ નિવારા;
તન ધરિ ભૂલ હોત નર નારી, ધન્ય સોઈ લછ લેત સુધારી. ૯

---

૧. પતિને નહિ અનુસરનાર.

સમજિ મર્મ અઘ કર્મ ન કરહી, હરિ પ્રતાપ નિશ્ચે ભવ તરહી;
વ્રેહ વશ વિકલ રામ ગુન ગાવે, તરહિ આપ નિજ વંશ તરાવે. ૧૦

દોહા

વિકરમ કર્મ કમાયકે, આખિર, ભજહી, રામ;
કૃપા સિંધુ કરહી કૃપા, સુધરહિ કામ તમામ. ૧
યાતે સર્વ વિચારિકે, કરિયે મંત્રી કાજ;
મમ સંમતિ શુભ કાજમેં, લેહુ સમતિ દ્વિજ રાજ. ૨

ચોપાઇ

રાજ કાજ સહ ધર્મ વિચારી, કરિયે સર્વ નીતિ અનુસારી;
ધર્મ વિહીન કર્મ નહિ કીજે, ઉભય લોકમે અપયશ લીજે. ૧
પાછલ પહોર સમય ચલિ આવા, નિત્ય કરમ કરને ચિત ચ્હાવા;
ભૂપ પ્રજા નિજ ભવન સિધાવો, ધર્મ વિવેક ભક્તિ ચિત લાવો. ૨
નૃપ* સંમતી, ઉઠે હરસાઇ, ચલે ભવન નૃપ શીશ નમાઇ;
પ્રેમ વિવશ અપને ઘર આવા, નૃપ ઉપદેશ સબ મન ભાવા. ૩
સંધ્યા કર્મ કીન હર્ષાઇ, પ્રેમ ભક્તિમેં રેન વિતાઇ;
પ્રાતઃ કર્મ નૃપતિ સહ કીના, વિધિવત દાન વિપ્ર સન દીના. ૪
હરિ અર્પન કરિ લીન અહારા, ધ્રુવ કીને સહ નિતિ વ્યવહારા;
સમય સમજ નૃપ મંડલ આવા, નીતી યુક્ત સમાજ જુડાવા. ૫
વિપ્ર પાદ નૃપ પૂજન કીના, શુભ આશીષ વિપ્ર કુલ દીના;
જય હો ભૂપ ભકત હિતકારી, રક્ષક શીશ સદા ત્રિપુરારી. ૬
સર્વ કાજ સિધ હોવહુ તોરા, આશિરવાદ સત્ય એહિ મોરા;
પ્રજા વિપ્ર મંત્રી ઉર આશા, શુભ કારજ કરિયે પરકાશા. ૭
ધર્મ સમાજ સર્વ રૂખ જાની, મંત્રી વિનય કરત મૃદુ બાની;
કૃપાનાથ તુમ સર્વ સુજાની, અલ્પ બુધ્ધિ હમ સર્વ અજાની. ૮
તાત ભૂપ નીતી યુત બોધા, આશ્રમ ધર્મ પ્રથા યુત શોધા;
નિજ મન પ્રગટ કહહુ મમ તાતા, જયા કરિકે હમ હોય સનાથા. ૯
સંમતિ હોય કરે કછુ ત્યારી, લગ્ન લાભ લેવહિ નરનારી;
નીતી કર્મ અવસ્ય પ્રભુ કીજે, શુભ કારજ આજ્ઞા મોહિ દીજે. ૧૦

દોહા

સર્વ સભા હર્ષત ભઇ, સુન મંત્રી મુખ બેન;
ધ્રુવ પ્રવીન લખિ મર્મકો, લગે લક્ષ કછુ કેન. ૧

જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગમે, બાધક નારી સંગ;
વિષમ વિષય તવ જાનિ ધ્રુવ, બોધન લગ્યો પ્રસંગ. ૨

ચોપાઈ

હરિ ગુરૂ વિપ્ર ચરણ શિર નાવા, પ્રેમ વિવશ ધ્રુવ વચન સુનાવા;
સુનિયે પ્રજા વિપ્ર કુલ દાના, સુનહુ મંત્રિ તાત સુજાના. ૧
લગ્ન હેતુ યહ સલા તુમારી, નીતી પ્રથા અવશ્ય જુજ ચારી;
આશ્રમ ચાર કીન કરતારા, નર સુર અજ નીતી સવિકારા. ૨
ગૃહસ્થ ધર્મ સધર્મ અધારા, આશ્રમ ગૃહી દીપે સંસારા;
આશ્રમ શ્રેષ્ટ સર્વ તે એહી, સુર યાચત ઉરમેં નર દેહી. ૩
એહિ આશ્રમ હરિ લે અવતારા, યાતે શ્રેષ્ટ કહત મુનિ સારા;
યદ્યપિ ગુપ્ત ગાથ યેહ ભાઈ, સર્વ બંધુ સુનિયે ચિત લાઇ. ૪
દેહ અધ્યાસી જીવ અપારા, અહનિશિ ચાહત વિષય વિહારા;
અન આતમ આતમકરિ જાના, નિજ આતમ કરિ રહે અજાના. ૫
સત્ય સ્વરૂપ ન ભાન લગારા, મેં શરીર યેહી ઈતબારા;
ખાન પાન નિંદ્ર સુખ પ્યારા, ઇન્દ્રિ ભોગ મન ચહે અપારા. ૬
સુત વિત ધામ ધરા પરિવારા, હર્ષિ કહે યહ સર્વ હમારા;
વિષયાધીન વૃત્તિ વિપરીતા, નિજ કલ્યાન લખે નહિ રીતા. ૭
ચામ ધામ ચંચલ ચિત ચ્હાવે, નિરખિ નારિ મુખ ઉર હર્ષાવે;
વિષય ભાવ વશ વૃત્તિ વિકારી, જોહિ જન ઘર શોભત યહ નારી. ૮
વિષય, ભોગ આશા ઉર હોઇ, જબ લગિ નાર તજો મત કોઇ;
સમજિ, મર્મ ભામનિ ઘર લાઈયે., મિલ દંપતિ સત કર્મ નિભાઇયં. ૯
જબ લગ વૃત્તિ નહી ઉપરામા, તબ લગિ તજો ન નિજ ઘર વામા;
આશ્રમ ચાર વૃત્તિ કર નામા, જોહિ આશ્રમ વૃત્તી વિસરામા. ૧૦

દોહા

વિદ્યામેં વૃત્તી પ્રથમ, બ્રહ્મચર્ય, જોહિ નામ;
વિષય લીન વૃત્તી ભઈ, ગૃહિણિ સંગ ગૃહ ધામ. ૧
વૃત્તિ વિષય ઉપરામતા, વાનપ્રસ્થ કહ સોય;
ચિતકી વૃત્તી સ્થિર ભઈ, ચોથે પદ યહ હોય. ૨

ચોપાઇ

યાતે ભ્રાત વાત યહ સારા, સમજિ મર્મ યહ કરહુ વિચારા;
હરિ ગુરૂ સંત સદા શિર સાખી, વૃત્તિ ભાવ, નિશ્ચય કરિ ભાખી. ૧

હરિ ગુરૂ ચરણુ વૃત્તિ મમ રાચી, શિવ પદ સપદ કહું યહ સાચી;
જો મમ વૃત્તી વિષય વિકારા, હરિ કલ્યાન ન કરોહુ હમારા. ૨
હરિ ગુરૂ વ્યાપક રૂપ દિખાવે, અપર ભાવ વૃત્તી નહિ ભાવે;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ હમારા, કવન સંગ હો વિષય વિકારા. ૩
નામ રૂપ જડ વસ્તુ પસારા, વ્યાપક આતમ રામ હમારા;
નામ રૂપ ગુણ વિલગ વિકારા, ક્રિયા કર્મ ગુણ એક અધારા. ૪
મમ સ્વરૂપ વ્યાપક યહ એકા, અહનિશિ વૃત્તી પરમ વિવેકા;
ઇતર ભાવ ઉરમે નહિ આવે, કો કાહૂ સંગ લગ્ન કરાવે, ૫
નારી પુરૂષ ઉભય જડ નામા, મમ સ્વરૂપ ઇનિતે પરધામા;
દેહ અધ્યાસ કૃત્ય જિવ સારા, મમ સ્વરૂપ નિત રહિત વિકારા. ૬
નિમિત માત્ર તન કરિ ધ્રુવ નામા, તદ્યપિ વૃત્તિ રહતી નિષ્કામા;
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તી ત્યાગી, તુરિયા તત્વ વૃત્તિ અનુરાગી. ૭
અચલ અભેદ અખય સુખ લાગી, ચેતન પાયો પીવ સોહાગી;
નિજ સ્વરૂપ સો નિર અકારા, ચહે, ન, નામ રૂપ સંસારા. ૮
પ્રજા ભ્રાત યહ લક્ષ લખીજે, નીચ કૃત્ય હમકો નહિ દીજે;
તાત વચન મમ શીશ સદાઈ, મિથ્યા કરમ ન કરૂં કદાઈ. ૯
નિમિત માત્ર કીનો હરિ રાજા, ન્યાય કરમ કારહું નિત કાજા;
નીતી ધરમ પ્રથા શિર ધારે, વિધિ સમેત સહ કાજ સુધારે. ૧૦

દોહા

ધર્મ સનાતન શિર ધરે, નીતી પ્રથા ન ભેદ;
સંગ દોષ વિષયા વિવશ, ઉર મહિ ઉપજત ખેદ. ૧
બિન ઇચ્છા અધિકાર બિન, કરે વસ્તુ સઁગ પ્રીત;
સંગ દોષ લાગે અવશ, હોય ધર્મ વિપરીત. ૨

ચોપાઇ

સર્વ પ્રજા હરિ દર્શન પાવા, શુદ્ધ હૃદય સહ મર્મ લખાવા;
હરિ હર પ્રગટ દર્શ જેહિ કીના, તહિ જન ચીત્ત ન રહે મલીના. ૧
પ્રગટ દેવ ભેટે બડ ભાગી, ચારિહુ વરણુ રામ અનુરાગી;
ધ્રુવ મુખ બચન સુનત સબ જાના, નારી સંગ ન કરહિ નિદાના. ૨
કવન યુક્તિ કરિયે ઇન બોધા, હમતે પ્રથમ તત્વ જિન શોધા;
નિર વિકાર નિજ રૂપ લખાવા, કિમ કરિ સમજે વો સમજાવા. ૩

આપ અપન મન નીતી ધારે, તો વિધિવત સહુ કાજ સુધારે;
જ્ઞાની સર્વ ધર્મ ભંડારા, ઇનિ કરિ છુપે ન મર્મ લગારા. ૪
જ્ઞાની માત તાત સમ કહિયે, જિન મુખ બોધ મુકત પદ લહિયે;
જ્ઞાની કરે ન કરમ અશુદ્ધા, સબતે શ્રેષ્ટ પ્રબલ પરબુદ્ધા. ૫
પરમ પુરૂપ આતમ રસ ભોગી, વ્યાપક સર્વ સ્વતંત્ર સુજોગી;
સો કિમ વિષય ભોગ આધીના, આતમ તત્વ વૃત્તિ જલ મીના. ૬
એકો બ્રહ્મ દરશ નહિ દોઇ, જ્ઞાની ઇતર કર્મ કિમ હોઇ;
નિમિત માત્ર સમજે નિજ દેહી, અહનિશિ આતમ તત્વ સનેહી. ૭
સ્વે સ્વરૂપ નિર્ણય ધ્રુવ કીના, અપર કર્મ કિમ હોત અધીના;
વૃદ્ધ દિવાન સમજિ યહ મર્મા, ચુપ મુખ રહ્યો ભયો ચિત શર્મા. ૮
કહા સબ કહે યુકિત નહિ એકા, ચિત ચિંતવત સહ પરમ વિવેકા;
સર્વ સભા ચુપ ચાપ રહાવા, હરિ વ્યાપક સહુ મર્મ લખાવા ૯
નારદ પ્રેરે પરમ દયાલા, ઘટ ઘટ પ્રગટ લખે ગોપાલા;
આદ અંત મધ જાનન હારા, હરિ ઉર છુપે ન મર્મ લગારા. ૧૦

દોહા

નારદકો આજ્ઞા કરી, નરહરિ દીન દયાલ;
નભ મગ બીન બજાવતે, પ્રગટ ભયે તતકાલ. ૧
નિજ ગુરૂ આવન નિરખિકે, ધ્રુવ ઉઠયો હરસાય;
કર સંપુટ ચરણાં ગિરે, હૃદય ન હર્ષ સમાય. ૨

ચોપાઇ

નિજ સુત સમજિ શીશ કર દીના, જન કર પરસિ હરખિ ઉર લીના;
જય હો ભૂપ ભકિત હિતકારી, સુખમય રહો અશીપ હમારી. ૧
ધ્રુવ ધર્મી ઉર સમય વિચારા, ગુરૂ ઉત્તમ આસન બેઠારા;
ગો પય કરિ ગુરૂ ચરણ પખારા, લે ચરણોદક જનમ સુધારા. ૨
પ્રજા દિવાન સર્વ પદ લાગે, ઉર હર્ષે નિજ સમજિ સુભાગે;
વિપ્ર વૃંદ ઉર અનઁદ અપારા, હરિ મન નારદ હરિ અવતારા. ૩
દ્વિજ કુલ પાવન કીન કૃપાલા, દર્શ પાપ ભાગે તતકાલા;
ગુરૂ ચરણાં બેઠ ધ્રુવ જ્ઞાની, વિધિવત સર્વ સભા મનમાની. ૪
તીન કાલ મુનિ જાનન હારા, મર્મ લખે વહાં સર્વ પ્રકારા;
ધ્રુવ કર પકર અધર બહકારા, ધન્ય પુત્ર યહ નિતિ વ્યવહારા. ૫

માત તાત ગુરૂ દ્વિજ મર્યાદા, પાળે જન સુખ લહહિં અગાધા;
પ્રથા યુકત પૂછત મુનિ રાજા, કહો મંત્રિ કાહા હેતુ સમાજા. ૬
સમય સમુજિ મંત્રી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
કૃપાનાથ નૃપતી મુહિ બોધા, લગ્ન હેતુ કછુ કીન પ્રબોધા. ૭
નૃપ ઉત્તાન પાદ કહ કાજા, જેહિ કારન યહ જુરે સમાજા;
ધ્રુવ ધર્મી ઉર લગ્ન ન ભાવા, પ્રતિ ઉત્તર કરિ શાંત રહાવા. ૮
નૃપ મુખ જોર હુમે કહા દેવા, સો તુમ પ્રગટ લખો સહ ભેવા;
ભૂપ રજન સો શીશ હમારે, રજા બીન કિમ શબ્દ ઉચારે. ૯
ભૂપ પ્રજા ઉરમેં યહિ આશા, ધ્રુવ કરિ લગ્ન ધર્મ પરકાશા;
કૃપાનાથ કરૂણા યહિ કીજે, લગ્ન હોય સો બોધ કરીજે. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ મુનિરાજ મન, ધર્મ સનાતન ધાર;
આશ્રમ પ્રથા વિચારિ ઉર, નીતી વચન ઉચાર. ૧
ધર્મ પ્રથા નીતી કરમ, જ્ઞાની કરે ન ત્યાગ;
નિર આશા શાક્ષી રહી, કરહિં કર્મ વિધિ લાગ. ૨

ચોપાઇ

રે મમ પુત્ર ધર્મ વ્રત ધારી, સર્વ વિશ્વ મહિં નીતિ સુધારી;
ધર્મ નીતિ શોભત સંસારા, ધર્મ હીન અપનો ભવ હારા. ૧
નર સુર અસુર ધર્મ નિજ ધારે, જેહિ પ્રસિધ્ધ જગ કાજ સુધારે;
ધર્મ નીતિ ભકતી મન ભાવે, પ્રગટ રામ જહિ દર્શ દિખાવે. ૨
હરિગુરૂ કૃપા જ્ઞાન જિન પાવા, સત મિથ્યા તેહિ મર્મ લખાવા;
નામ રૂપ જડ જાન વિજ્ઞાની, વ્યાપક આપ સમજ નિર્બાની. ૩
ચેતન સતા ક્રિયા જડ કરહી, સત મિથ્યા મુખ વચન ઉચરહી;
દારૂ પુતરી નૃત્ય કરાવે, સતા મદારીકી જશ પાવે. ૪
સૂર શસ્ત્ર કર ધરિ અરિ મારે, સર્વ પ્રકાર કાજ નિજ સારે;
ભયે અકંટક શસ્ત્ર પ્રતાપા, સર્વ શત્રુ મેટયો સંતાપા. ૫
જડ ઓજાર કવન વિધિ જીતે, સરે ન કાજ એક સબહીતે;
ચેતન સતા પાય સહ કાજા, નિજ બલ જીતિ ભયો સુખ રાજા. ૬
કર અરૂ શસ્ત્ર હોય દે સંગા, તો સુધરે સહ કાજ નિસંગા;
તન, ઇન્દ્રી, જડ રૂપ સદાઇ, ચેતન વિના ન ચલે કદાઈ. ૭

ગુપ્ત મર્મ જાને જન જ્ઞાની, યાતે ધર્મ કરે નહિ હાની;
નીતી ધર્મ તજે નહિ કબહી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ સબહી. ૮
આશ્રમ ધર્મ સદા શિર ધારે, પ્રથા યુક્ત સહ કાજ સુધારે;
મન ઇન્દ્રી અપને વશ રાખે, મિથ્યા કર્મ શબ્દ નહિ ભાખે. ૯
જ્ઞાની રામ ભેદ કહો કેતા, માખણ ધૃત્ત સમજિયે જેતા;
જ્ઞાની, ધર્મ હેતુ અવતારા, યાતે તજે ન નૃપ વ્યવહારા. ૧૦

દોહા

તન પ્રારબ્ધ અધીન હી, ભાસત વિશ્વ મઝાર;
જ્ઞાની સુધરમ ના તજે, ચલે વિચાર વિચાર. ૧
હાનિ લાભ ન ચિત ધરે, પર ઉપકાર પ્રવીન;
સ્વગત ભેદ સમ વિશ્વકો, નિજ ઉર લીનો ચીન. ૨

ચોપાઇ

યાતે પુત્ર સમજ કર ધર્મા, કરિયે વિધિ સમેત સોઉ કર્મા;
આશ્રમ કર્મ હોય, સો, હોઈ, જ્ઞાની હર્ષ શોક નહિ દોઇ. ૧
આશ્રમ ધર્મ હોય કુલ કર્મા, જ્ઞાની કરત નાંય ચિત શર્મા;
ગ્રહણ ત્યાગ યેહ વૃત્તિ ઉપાધી, ભાસે જબ લગ વૃત્તિ પ્રમાદી. ૨
પૂરણ જ્ઞાન વૃત્તિ ભઇ લીના, ગ્રહણ ત્યાગ નહિ કર્મ અધીના;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે, ભેદ ભ્રાંતિ ઉર કબહુ નઆવે. ૩
નિજ સ્વરૂપ ભાસત સંસારા, સુતે હોત જન ધર્મ અચારા;
આંબો ફલે ન આક કદાઈ, જ્ઞાની કર્મ સુનીતિ સદાઇ. ૪
જરઠ જુવતિ કિમ સંતતિ પાવે, યું જ્ઞાની અઘ કર્મ ન ભાવે;
જ્ઞાન રવી અજ્ઞાન નસાવા, ધર્મ સનાતન સહજ સુભાવા. ૫
નિરમળ ભક્ત જ્ઞાન કરિ શોભા, પર ઉપકાર પ્રબલ મન લોભા;
એકહિ દશા રહે સત ભાઉ, દુતિયા ભાસ ન ફુરે કુભાઉ. ૬
ધર્મ સેતુ બાંધત જન જ્ઞાની, સો કયુ કરે ધર્મ મય હાની;
યાતે પુત્ર વચન મમ ધારો, નિતિ યુક્ત કુલ કર્મ સ્વિકારો. ૭
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક તવ રૂપા, ગુપ્ત મર્મ જાન્યો જન ભૂપા;
સપ્તમ તુરિયા ભોમ કહાવે, જ્ઞાની ઇન અસ્થાન રહાવે. ૮
પ્રથમ ભોમિ શુભ ઇચ્છા કહિયે, શબ્દ વિચાર દુસરી લહિયે;
તનૂમાનસા તૃતિયે જાનો, ચતુરથ સત્વાપતી પ્રમાનો. ૯

પંચમ અસંગ સંગ, ન, લાગે, અહિ મુખ મણિ સમ રહત સુભાગે;
દે પ્રકાશ અહિ ઝેર ન લેવે, ચેહિ પ્રકાર જ્ઞાની જન રેવે. ૧૦

દોહા

વિશ્વ પદારથ વસ્તુકો, મનમે ભયો અભાવ;
સષ્ટમ ભૂમી કહત હે, આતમ તત્વ સુભાવ. ૧
તુરિયા આતમ તત્વ રત, સપ્તમ ભૂમી સોય;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી પરે, હોય હોય સો હોય. ૨

ચોપાઈ

ભયો અતંત અભાવ વિજ્ઞાના, આતમ વિશ્વતેં ભિન્ન ન જાના;
ગર્ક જ્ઞાત તન ભાન ભુલાવા, નર વિદેહ જન મુક્ત કહાવા. ૧
શીત ન ધામ ન અંબુ[૧]અહારા, ઉંચ નીચ નહિ જગ વ્યવહારા;
અલ્પ કાલ જાવહિ જીન દેહી, મુક્ત ભયો તતકાલ વિદેહી. ૨
જીવન મુક્ત રામ અવતારા, વિધિવત વરતે સબ વ્યવહારા;
ભોગ મોક્ષ દોનૂ પખ સાધે, તન લગિ આતમ રામ અરાધે. ૩
ધર્મ નીતિ બાંધત મર્યાદા, અહનિશિ જન સન ધર્મ સઁવાદા;
આશ્રમ ધર્મ કર્મ નિપુણાઇ, અધમી તરે બોધ જન પાઈ. ૪
તું જન જીવન મુક્ત સદાઇ, નિર્ભિત નિરબંધન હરિ પાઇ;
હરિહર ભક્તિ સદા ઉર તોરે, યાતે પરમ પ્રીય ઉર મોરે. ૫
જ્ઞાન પાઇ ભક્તિ નહિ ત્યાગે, નરસુર સંત વિશ્વ પ્રિય લાગે;
યાતે ધર્મ કાજ સુત કીજે, જીવન લાભ જગત જશ લીજે. ૬
વિશ્વ રૂ બ્રહ્મ સદા ઇકતાઈ, બીજ વૃક્ષ સમ એક સદાઈ;
સમજ મર્મ જગમેં જસ લીજે, ધર્મ કર્મ ઉત્તર, નહિ દીજે. ૭
હરિ પ્રેરત હમ તવ ઢિગ આવા, સત્ય સત્ય સત બોધ સુનાવા;
ગુરૂ આજ્ઞા પાલહિ નર જ્ઞાની, જેહિ જન જગત હોય નહિ હાની. ૮
શિવ આશીષ દીન તોહિ ભાઈ, સુંદરિ તોય મિલો સુખદાઇ;
વૃથા ન હોય શંભુ મુખ બાની, ધરિયે શીશ સત્ય સનમાની. ૯
આદ અંત શિવ જાનન હારા, જિન અધાર ભાસત સંસારા;
સર્વ અતીત સ્વતંત્ર અગાધૂ, ગુપ્ત મર્મ જાનત જન સાધૂ. ૧૦

દોહા

વિભુ વ્યાપક કરતા પુરૂષ, સર્વ શક્તિ મમ નાથ;
અકરણ કરણ અનાદિકે, સર્વ ક્રિયા જિન હાથ. ૧

૧. જલ.

યાતે પુત્ર યથારથી, આશ્રમ ધર્મ સઁભાલ;
શુભ કારજ કીજે અવશ, સુફલ ફલો તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

સુનિ મુખ વચન સર્વ જન હર્ષે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નારદ શિર વર્ષે;
ઉત્તમ હરષિ પર્યો ગુરૂ ચરણાં, પ્રબલ પ્રેમ કાહૂ વિધિ વરણાં. ૧
નારદ નિજ કર શીશ ધરાવા, કરિ જન કૃપા અપન ઉર લાવા;
રે મમ પુત્ર ધર્મ વ્રત ધીરા, ભ્રાત ભાવ ઉતર્યો ભવ તીરા. ૨
પ્રીય ભ્રાત અપને મન ભાવા, સર્વ ત્યાગ હરિ ધ્યાન લગાવા;
તજી તન આશ કીન તપ ભારી, ભ્રાત હેત ત્યાગી મહતારી. ૩
ધન્ય પુત્ર સતભાવ તુમારા, તુમ સમ ભ્રાત ભક્ત અવતારા;
સત્ય ભાવ હિત હરિ ઘર આવા, પ્રજા દર્શ કરિ પાપ ગુમાવા. ૪
પર ઉપકાર પ્રજા સન કીના, ધન્ય પુત્ર ઉત્તમ મગ લીના;
સર્વ પ્રકાર સુખી રહુ ભાઈ, હરિહર અજ તવ ત્રાત સદાઇ. ૫
ઉભય ભ્રાતુ ભક્તી રસ પીજે, પ્રેમ વિવશ ઉર રામ જપીજે;
યહ મમ બોધ હૃદય ધરૂ ભાઈ, ગુરૂ આજ્ઞા સુખ હોય સદાઇ. ૬
તન કિશોર સુત ભયે તુમારા, આશ્રમ કર્મ દિપે સંસારા;
જ્ઞાન વૃત્તિ જ્ઞાની જન જાને, અજ્ઞ પુરૂષ તન ભાવ પિછાને. ૭
આશ્રમ કર્મ અવસ્થા તનકી, લખે ન ભાવ વૃત્તિ જન મનકી;
જ્ઞાન અજ્ઞાન અપન મન પેખે, આશ્રમ જગત અવસ્થા દેખે. ૮
તવ તન પ્રૌઢ ભયો મમ બાલા, યાતે લગ્ન કરો તતકાલા;
તો મન ભાવ સર્વ મેં જાનૂ; વચન પરે કહા બચન બખાનૂ. ૯
ભાવ માત્ર જગ તુમે ન ભાસે, પદ, નિરવાન, લીન નિર આશે;
યદ્યપિ ભ્રાત ધર્મ વ્રત ધારી, નીતિ કર્મ જગ લેહુ સુધારી. ૧૦

દોહા

ભક્તિ ભક્ત ભગવંત શિવ, ધર્મ સેતુ સંસાર;
ધર્મ સનાતન કારણે, ધરત ભૂમિ અવતાર, ૧
આશ્રમ કર્મ અનાદિકે, જ્ઞાની કરે ન ત્યાગ;
ઉભય પક્ષ પૂરણ દશા, સો હરિ જન બડ ભાગ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય પક્ષ મુનિ કીન પ્રબોધા, ધર્મ વિવેક નીતિ મગ શોધા;
સુનિ મુનિ વચન હર્ષ ભો ભારી, મુનિ પદ વંદત વારંવારી. ૧
ધ્રુવ વંદે પદ પ્રેમ વિશાલા, નારદ લીન ભયે તતકાલા;
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, નરકો સુર બોધત ઘર આઇ. ૨
મુનિ ઉપદેશ સમજ ધ્રુવ મર્મા ગુરૂ આજ્ઞા ધારે શિર ધર્મા;
ભયે પ્રેમ વશ રહિત વિકારા, આશ્રમ ધર્મ લગન સવિકારા. ૩
રામ સર્વ વ્યાપી ઘન નામી, જો કછુ કરે સો અંતરયામી;
સાક્ષિ રૂપ હો સબ ઘટ દેખે, સુધર્મ કર્મ પ્રગટ હરિ પેખે. ૪
રામ રજા સો કાજ સુધારે. ધર્મ નીતિ યુત સબ શિર ધારે;
સમય સમુજ બોલે ધ્રુવ બાની, સુનહુ મંત્રિ મમ તાત સુજાની. ૫
ગુરૂ જ્ઞાની સત બોધ સુનાવા, ઉભય પક્ષ મોરે મન ભાવા;
સત્ય કર્મ કરિયે ચિત ચાઈ, ગુરૂ આજ્ઞા મમ શીશ સદાઇ. ૬
અવસર સમય સમજી કરૂ કાજા, પ્રથમ રજા કીની તવ રાજા;
પ્રથમ શોચ કરિયે સહ કર્મા, આખર હાનિ હોય નહિ ધર્મા. ૭
નિત્ય કર્મ અવસર અબ આવા, કરહુ ભ્રાત ગુરૂ દેવ બતાવા;
નિત્ય કર્મ વિન નર તન કૈસા, કીટ કાક પશુ મર્કટ જૈસા. ૮
નિત્ય કર્મ વિન જો નર નારી, ભોગહિ નર્ક ભયંકર ભારી;
પશુ પક્ષી તન વિપિન નિવાસા, ઉષ્ણુ શીત ભૂખ તન ત્રાસા. ૯
નિત્ય કર્મ હરિ ભક્તિ ન કીની, તાતે ત્રાસ અઘટ ઘટ લીની;
નિત્ય કર્મ કરિ હરિ ગુન ગાવત, રટત રામ મુક્તી પદ પાવત. ૧૦

દોહા

રે મમ પ્રજા પ્રવિણ મમ, કરિયે નિત્ય અચાર;
કુશલ રહો નિજ કર્મમેં, ધર્મ નીતિ શિર ધાર, ૧
સર્વ સભા અવસર લખી, નૃપ પદ વંદન કીન;
બોધ ગાથ ઉરમેં ધરી, ચાલે ભવન પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

સર્વ લોક ઉરમે સુખ ભારી, રામ ભક્તિ રત નિત્ય અચારી;
યહાં ધ્રુવ ભક્ત ભક્તિ નિપુણાઈ, સમય કર્મ કીને હરખાઈ. ૧
યજ્ઞ શાલ મહિ વિપ્ર સમાજા, વિધિવત હવન સાજ સહ સાજા;
ભક્ત ભૂપ આયે શુભ થાના, નીતિ યુક્ત વિપ્ર સનમાના. ૨

વેદો યુક્ત કીન સબ કર્મો, નીતી નિપુણ સનાતન ધર્મો;
વિધિવત દાન કીન નૃપ જ્ઞાની, ધર્મ પ્રથા મહિ હોય ન હાની. ૩
નીતી યુક્ત સર્વ સંતોષા, અમૃત વચન પ્રેમ યુત પોષા;
પ્રાણ પોષ કરિ જુરે સમાધી, જગ પ્રપંચ મન ત્યાગ ઉપાધી. ૪
જો જગ જીવ કર્મ યહ પ્યારા, તરહિ સહજ મુનિ સર્વ પુકારા;
ધ્રુવકો ધ્યાન લગ્યો ધરની ધર, પલટિ પ્રાણ પહુંચ્યો અપને ઘર. ૫
એસે ભક્ત રામ મન ભાવત, તેહિ જન કારજ દેવ કરાવત;
ઇન્દ્રી પ્રાણ જીતિ અભિલાષા, વ્યાપક રામ એક ઉર આશા. ૬
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ જુરે સમાધી, બ્રહ્મરંધ્ર ધર રહિત ઉપાધી;
યોગી યોગ કલા ધર પાવે, સર્વ વિશ્વ જેહિ દાસ કહાવે. ૭
ભૂપ ઉત્તાન પાદ હરિ દાસા, સુરસરિ તટ જિન કીન નિવાસા;
નિત્ય કર્મ કરિ હરિ ગુન ગાવે, પ્રણવ મંત્ર ઉર ધ્યાન લગાવે. ૮
અજપા જાપ જપે નિજ શ્વાસા, નિત નિત પ્રગટત વિમલ પ્રકાશા;
જિમ જિમ ભૂપ યોગ ચિન્હ દરસે, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસે, ૯
વિરહ આગ જોગી ઉર જાગી, યા સમ અપર કવન બડભાગી;
વિરહ વિરાગ એક ઘર આવે, જીવન મુક્ત લાભ સોહિ પાવે. ૧૦

દોહા

વિરહ આગ ઉરમે લગી, બઢ્યો પ્રબલ વૈરાગ.
સર્વ ત્યાગ અભ્યાસ તન, બ્રહ્મ રૂપ બડભાગ. ૧
વિરહ વિયોગી આતમા, તાલાવેલી ચીત;
તૃષા ભૂખ તન આશ તજ, તત્વ અરાધત નીત. ૨

ચોપાઇ

યે સબ દશા ભૂપ બડભાગી, અહો નિશ તાર તત્વ ઉર લાગી;
રેચક પૂરક કુંભક સાધા, પ્રણવ મંત્ર સ્થિર વૃત્તિ અરાધા. ૧
સુખમણ સ્હેજ સ્વરોદય આઇ, શંકર શેષ સંત સુખદાઇ;
સુખમણ સુરત તુરત ઇક રંગા, સો જોગી સુખ સ્હેજ અભંગા. ૨
પ્રાન અપાન ગતી ભઇ એકા, જોગીકે મન પરમ વિવેકા;
વૃત્તી પ્રાણ સહજ થિર થાવા, જોગી જોગ કલા ઘર આવા. ૩
સહજહિ મૂલ ચક્ર ખુલિ આવા, હર્ષિ હંસ પિચ્છમ દિશ ધાવા;
ગાંઠ ઇકીસ મેરૂકી છેદી, ભ્રમર ગુફા પંથ્યો ગુરૂ ભેદી. ૪

દસમે દ્વાર હંસ ઘર આવા, જીવ ભાવ દ્વૈ ભાન મિટાવા;
હોય, ન, એક અપર નહિ કોઇ, હે સો લખે સંત નિરમોહી. ૫
શબ્દ પરે કા શબ્દ બખાને, જોગીકી ગમ જોગી જાને;
આદિ ન અંત મધ્ય કહ કૈસો, હો ચુપ ચાપ લખ્યો જન જેસો, ૬
કિમ કરિ કહે કહન કૌ આવે, કહતા કહવનહાર સમાવે;
કહન સુનન દુતિયા કર કામા, દોય ન એક સદા સુખ ધામા. ૭
દ્વિતિયા ભાવ ભયો જહાં નાશા, આપ આપમેં પરમ પ્રકાશા;
કોટિક સૂર શશી ઉજિયારા, આપ આપમેં પરમ સુખારા. ૮
સાધત પ્રાણ સહજ ઘર આવે, સો યોગિ યહ ચિન્હ દિખાવે;
ગુરૂ નારદ યોહ જ્ઞાન બતાવા, નૃપ ઉત્તાન પાદ ઘર પાવા. ૯
અહો નિશિ ભૂપ ધરે યહિ ધ્યાના, ઉલટ વૃત્તિ ઉપજ્યો બ્રહ્મ જ્ઞાના;
થિર વૃત્તી ચંચલતા ત્યાગી, બ્રહ્મ લીન નિત પરમ સુહાગી. ૧૦

દોહા

ધ્યે અરૂ ધ્યાતા બુધ્ધિ ગઈ, સમજ્યો શુધ્ધ સ્વરૂપ;
તન છન્દ્રી મન પ્રાણ પર, મેં આતમ બડભૂપ. ૧
નામ રૂપ મિથ્યા સદા, કારણ આદી દેહ;
નિરાકાર વ્યાપક સદા, સાક્ષી સર્વ વિદેહ. ૨

ચોપાઈ

યહિ પ્રકાર નૃપતી નિરદ્વંદા, આતમ લક્ષ સદા નિરબંદા;
સર્વ વિશ્વ અપનો અઁગ જાની, નિત્ય કર્મ કર પ્રીત સુજાની. ૧
જ્ઞાની સુધરમ કરે ન ત્યાગા, સતગુરૂ બોધે પ્રથમ સુભાગા;
વિધિવત કર્મ કરે નર જ્ઞાની, ધર્મ પ્રથા શિર ધરે સુજાની. ૨
માત તાત સમ સો જન જાનો, હરિહર અજ સમ તાહ પ્રમાનો;
તાતકી માત તાતકો તાતા, જગ હિત પ્રગટે તત્વ વિધાતા. ૩
રામ રૂપ પ્રગટે સો સાધૂ, વિધિવત ધર્મ પ્રબોધ અગાધૂ;
જેહિ જન પદ રજ અંજન લીજે, નિર્મલ ચાર નેત્ર નિજ કીજે. ૪
ઉંચ નીચ જિન હર્ષ ન શોગા, વિષય માત્ર ત્યાગ્યે જગ ભોગા;
નારી પુરૂષ ન અરી મિત્તાઈ, નિજ સ્વરૂપ ભાસત ઇકતાઇ. ૫
ઉત્તમ જન આરત કરિ આવે, પ્રતિ ઉત્તર કરિ શોક મિટાવે;
નારી પુરૂષ રંક કો રાજા, ધર્મ બુધ્ધિ કરહી જહિ કાજા, ૬

એસી દશા નૃપતી ઉર આઇ, ઉભય પક્ષ બોધત હર્ષાઇ;
ધ્રુવ જનની નૃપતી સત જ્ઞાની, દોનૂ દશા એક મન માની. ૭
દેહ અધ્યાસ ન ભાવ અશુધ્ધા, બ્રહ્મરંધ્ર પહુંચે પરબુધ્ધા;
અર્ધ દગ્ધ ઉત્તમકી માતા, ઉભય પક્ષમેં ચીત લુભાતા. ૮
કબહુક ધ્યાન વૃત્તિ ચિત લાગે, ક્ષણમે ઉપજે તર્ક અભાગે;
ઉલટ વૃત્તિ, બાહર મુખ, હોવે, રાજ વિભોગ વિષય મન મોવે. ૯
દેહ અધ્યાસ પ્રબલ હોય આવે, તરૂણ અવસ્થા ચરિત દિખાવે;
રાજ વિભોગ ભોગ બહુ ભોગા, હોત યાદ ઉપજત મન શોગા. ૧૦

દોહા

વિષય, વાસ, આશા, બઢી, ચિદ વૃત્તી હો નાશ;
ધીર ધર્મ તજિ ધ્યાનકો, ઉરમેં ઉપજત ત્રાસ. ૧
સુખ શાંતી સંતોષ તજ, ચિંતવત વિષય વિકાર;
નર પામર સોઇ જાનિયે, વાર વાર ધિકકાર. ૩

ચોપાઇ

જર્જરિ નાવ કિનારે લાગી, ફિર નાખન દધિ ચહત અભાગી;
અહિ મુખતે મેડુક જિમ છૂટો, ફિર ચાહત અહિ બદન અફૂટો. ૧
જિર્યો કૂપ કાઢયો જન કોઇ, ફિર ચતિ મૂઢ ચહત ચિત સોઇ;
જરત જવાલ અગ્ની કોઉ રાખા, અધમી કરત અનલ અભિલાખા. ૨
વિષય વાસ આશા ગલ ફાંસી, જેહિ કારણ જિય સર્વ ઉદાસી;
પૂરવ પુન્ય પ્રગટ ફલ આવા, તાતે બ્રહ્મનીષ્ટ ગુરૂ પાવા. ૩
વિધિવત બોધ દીન દયાલા, તા કરિ પાપ હર્યો તતકાલા;
વિષય ભોગ કરિ વૃતિ ઉદાસી, ગુરૂ ઉપદેશ કટી યમ ફાસી. ૪
વિધિવત આશ્રમ ધર્મ નિભાવા, ચિત ઉપરામ વિપન મહિ આવા;
તૃતીય આશ્રમ કીન નિવાસા, યદ્યપિ અધમ વિષય ઉર આશા. ૫
ખર કૂકર પશુ, નિલજ, નિકારા, મોક્ષ લાભ તજિ ચહે વિકારા;
સૂકર ચહત નર્કમેં વાસા, યું શઠ ચાહત વિષય નિવાસા. ૬
ચોર કેદ મહિ કષ્ટ ઉઠાવા, છૂટી કેદ, ચોરિ ચિત ચાવા;
વિધવા નાર ગર્ભ દુઃખ પાવત, છૂટો કષ્ટ જાર ચિત ચાહત. ૭
એસે જીવ અધમ મદ ભાગી, છૂટો અધરમ ચહત અભાગી;
પૂરવ પુન્ય પ્રબલ પ્રભુતાઇ, છુટો પાપ નિરવતી પાઇ. ૮

હરિ ગુરૂ કૃપા મિલ્યો સતસંગા, જ્યા કર પાઇયિ દેવ અભંગા;
એસો સમય પુન્ય કાર પાવે, રાત ત્યાગ વન ધ્યાન ધરાવે. ૯
ધરત ધ્યાન વિષયા રસ ચાવે, યા સમ કો જગ અધમ કહાવે;
દેખહુ કઠિન કર્મ પ્રભુતાઇ, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ ભક્તિ ભુલાઈ. ૧૦

દોહા

સુરૂચી સંશય આતમા, ચિતવત વિષય વિકાર;
ક્ષણિક પદારથ રાજ સુખ, ઉરમેં, કુરે અસાર. ૧
નૃપ નારી ચિત ચકિત લખ, કરન ચહત કછુ બોધ;
સમય સમુજ ઉચરે ગિરા, ધર્મ સનાતન શોધ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ, ઉત્તાનપાદ, શુભ જ્ઞાની, પ્રિયા મર્મ મન લખ્યો સુજાની;
કહો પ્રિયા કિમ ભગી દુ:ખારી, રામ ભક્તિ સત નીતિ વિસારી. ૧
કવન વસ્તુ જગ સાર વિશેખી, ત્યાગત રામ મંત્ર જેહિ પેખી;
સ્વપ્ન માત્ર ભાસત સંસારા, નામ રૂપ જડ વસ્તુ અસારા. ૨
વિશ્વ પદારથ અલ્પ સદાઈ, ચપલા ચંચલ થિર ન કદાઇ;
ક્ષણિક ભોગ આવે અરૂ જાવે, મર્મ હીન મનવો હર્ષાવે. ૩
કો જગ માત તાત શુભ ભ્રાતા, તનુ લગ અલ્પ સર્વ યેહ નાતા;
દેહ અધ્યાસી જીવ અભાગી, મિથ્યા મરત વિષય સૅંગ લાગી. ૪
તન સબંધ મિથ્યા જગ મેલો, આખિર જાવે જીવ અકેલો;
પિતા પુત્ર પત્ની તન માતા, આખિર ત્યાગ ચલે પરતાતા. ૫
રાજ પાટ ધન ધામ ખજાના, મન મૂરખ અપનો કરિ માના;
ધર સરાય જગ જીવ વટાયૂ, વસે વાસ જબ તક તન આયૂ. ૬
આયુપ ખૂટે હંસ સિધાવે, તન સરાયમેં રહન ન પાવે;
સર્વ ભોગ ધન ધામ અટારી, ચલ્યો અચાનક જીવ વિસારી. ૭
તરસત જીવ જોર નહિ લાગે, જમ કર પકર ચલ્યો લે આગે;
કલ્પે લોક કુટૅંબ પરિવારા, જમમુખ જોર ન લગહિ લગારા. ૮
સમય પાપ સગહી નરનારી, ચલે સર્વ જગ ભોગ વિસારી;
નર સુર અસુર ચરાચર સારા, સમય સુરૂચિ યહ કાલ, પસારા. ૯
કર્તા કાલ કાલ દીન હરતા, નામ રૂપ શિર કાલ સમરથા;
કાલ કલેવો વિશ્વ કહાવે, કાલ વિવશ આવે અરૂ જાવે. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ જડ કાલ વશ, સમજ સુરૂચિ યહ ભેદ;
કાલ, પરે આતમ અચલ, લખિ સ્વરૂપ તજ ખેદ. ૧
વાનપ્રસ્થ સન્યાસમેં, મમતા રોગ અસાધ;
જ્ઞાન ધ્યાન તજિ દુર્ગતી, તરિ ન શકે કો સાધ. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ માતુ સમજ મમ બાની, મમતા મોહ મોક્ષ પદ હાની;
આશ્રમ વાનપ્રસ્થ યહ ભારી, કરિ ન શકે નર નાર વિકારી. ૧
ઈન આશ્રમ શોભે નહિ કામા, ભજહિ રામ મન હોય અકામા;
મમત મોહ ઇન આશ્રમ કરહી, સો જિય અધમ ચક્ર ભવ પરહી. ૨
ઇન આશ્રમમેં ઈતર ન કામા, કેવળ ભજન ભક્તિ વિશ્રામા;
ઇન આશ્રમ ન ઈતર વ્યવહારા, શોભત વૃત્તિ તત્વ ઇકતારા. ૩
ઇન આશ્રમ વૃત્તી સ્થિરતાઇ, જીવન મુક્ત લાભ જિય પાઇ;
ઈનિ સમ અપર ન આશ્રમ દૂજા, સ્થીર વૃત્તિ જ્ઞાની જન સુજા. ૪
યાતે પ્રિયા વૃત્તિ સ્થિર કીજે, આતમ તત્વ લક્ષ ઉર લીજે;
આતમ તત્વ અમર સુખ લીજે, અપર ભાવ દુઃખ રૂપ તજીજે. ૫
જાતી વર્ણુ તાત સુત ભાઇ, તન સબંધ યહ જૂઠ સદાઇ;
કરિ ઇન મોહ અમિત દુઃખ પાવા, લખ ચોરાસી ચક્ર ફિરાવા. ૬
ઉત્તમ માત ધર્મ વ્રત ધારી, રટહુ રામ મન મેટ વિકારી;
આશ્રમ ધર્મ ભેદ નહિ કીજે, તજિ વિકાર ઉર રામ જપીજે. ૭
નિજ પત્ની બોધત નૃપ જ્ઞાની, ભયે પ્રેમ વશ પરમ સુજાની;
સુરૂચી સુન ઉપદેશ સંવાદા, કછુક દેર મન તજ્યો પ્રમાદા. ૮
યદ્યપિ કઠિન કર્મ ગતિ ભારી, પુત્ર પુત્ર કહિ પ્રબલ પુકારી;
જલ્પત મુખતે શબ્દ અપારા, સમજ શકી નહિ સાર અસારા. ૯
મેં દીનો ધ્રુવકો દુઃખ ભારી, મમ સુતકો ધ્રુવ કરહિં દુઃખારી;
પરવશ ભયો પ્રેમિ મમ બાલા, કવન કર્મ ગતિ રચી કૃપાલા. ૧૦

દોહા

મેં ધ્રુવ તનકો ત્રાસ દિય, ધ્રુવ ત્રાસહિ મમ બાલ;
પુત્ર કષ્ટ લખિ મર્મકો, તન ત્યાગહુ તતકાલ. ૧
વ્રથા શબ્દ સુન રાનિ મુખ, નૃપ મુખ કરત વિચાર;
હરિ સન્મુખ અધ ના જરે, કવન ગતી કરતાર. ૨

ચોપાઇ

નૃપ અજ્ઞાન સમુજી પ્રભુતાઇ, ગુરૂ પદ વંદે પ્રેમ બઢાઈ;
જય ગુરૂરાજ કૃપા ભલ કીની, મોહ મમત વૃતી હરિ લીની. ૧
ખલ અજ્ઞાન કૃપા તવ ભાગા, અમિતજન્મ દુઃખ દીન અભાગા;
દે ઉપદેશ હર્યો અધ્યાસા, સ્વયં રૂપ તવ કૃપા પ્રકાશા. ૨
કૃત્ય કૃત્ય કીનો અઘહારી, મગ્ન રૂપ અઘ તર્ક વિસારી;
મમ ઉર અબ અજ્ઞાન ન આવે, રામ કૃપા મોહિ પ્રગટ દિખાવે. ૩
રામ કૃપા બિન જ્ઞાન ન આવે, સુરચિ ભાવ લખિ મન શરમાવે;
કૈતિક વાર કહયો સમુજાઇ, યદ્યપિ કર્મ ગતી કઠિનાઈ. ૪
લખિ અવસર બોલા નૃપ જ્ઞાની, મિથ્યા શબ્દ ન બોલ અજ્ઞાની;
મિથ્યા દોષ ન દેહુ અજાની, રહિત વિચાર બકે કિમ બાની. ૫
ધ્રુવ સમ આજ કવન તપ ધારી, દઢ સ્વરૂપ મય વિગતવિકારી;
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવે, ધ્રુવ ધર્મી ઉર દ્વેષ ન આવે. ૬
દેહ અધ્યાસ તજ્યો બડભાગી, વ્યાપક તત્વ તાર જિન લાગી;
સુક્ષમ જ્ઞાન અગ્નિ કરિ નાસા, લીન રૂપ જગ સ્વપ્ન તમાસા. ૭
જાગ્રત સ્વપ્ન, સુષુપતિ, ત્યાગી, તુરિયા તત્વ ગરક બડભાગી;
મેં તું તર્ક ભઈ જિન નાશા, અચલ રૂપ ઠાકુર કો દાસા. ૮
ધ્યે ધ્યાતા જિનકે મન એકા, સ્વે સ્વરૂપ જહિં પરમ વિવેકા;
ધ્રુવકી દશા કવન વિધિ કહિયે, શબ્દ અતીત મર્મ કિમ લહિયે. ૯
હિમતે અનલ પ્રગટ કિમ હોવે, ધ્રુવ ધર્મી માયા કિમ મોવે;
ભૂમિ નીર ગિરિ શિખર ન જાવે, ધ્રુવ મન અજ્ઞાન ન આવે. ૧૦

દોહા

બાલૂ તેલ ન ઉપજે, તપત ન શશી સમાય;
ધ્રુવ ઉર હોય ન અજ્ઞતા, સર્વ વિશ્વ પલટાય. ૧
દ્રષ્ટિ દોષ જેહિ પુરૂપ કે, ઉભય શશી દર્શંત;
જડ વાદી, કલ્પે, વૃથા, બ્રહ્મ રૂપ મય સંત. ૨

ચોપાઇ

અપન સ્વભાવ અપરમેં ભાસે, નિજ અજ્ઞાન પકરિ જિય ત્રાસે;
જેસો આપ અપરકો દેખે, કામી ચોર ચોર જગ પેખે. ૧
સર્વ અંધ અંધો મન માને, વિશ્વ પાપિ મન પાપિ પ્રમાને;
ધર્મ હીન નારી વ્યભિચારી, નિજ સમાન સહ નારિ નિહારી. ૨

યુંહી અજ્ઞાની જ્ઞાન ન જાને, આપ સમા જગ સંત પ્રમાને;
સંત સરલ ચિત રામ સ્વરૂપા, આતમ તત્વ લખ્યો નિજ રૂપા. ૩
સંત સુભાવ લખે કિમ અંધા, વશ અજ્ઞાન વિષય રસ અંધા;
લોચન જ્ઞાન અજ્ઞાન ઢંકાવા, સંત સમાગત મર્મ ન પાવા. ૪
મોહ મમત બાંધો અભિમાની, આતમ તત્વ રીત નહિ જાની;
વૃથા શબ્દ મુખ ઉગ્ર કલેશા, સો શઠ કિમ માને ઉપદેશા. ૫
કરિ જડ સંગ ભયો જડ રૂપા, કિમ કરિ આતમ લખે અનૂપા;
સંત સમાગમ શબ્દ ન લાગે, વિષય ભોગ ચિત ચહત અભાગે. ૬
સંત સરલ ચિત બોધ સુનાવે, પાપી, પાપ, પ્રબલ મન ભાવે;
ચોર ચહત ચિત રેન અંધારી, જયું કામી પર નારી પિયારી. ૭
પાપી પાપ પ્રબલ ઉર છાવા, વજ્ર લેપ અઘ કર્મ કમાવા;
બ્રહ્મા ગુરૂ સમ પ્રગટ પ્રબોધે, તોહૂ અઘમિ અધમ ગતિ શોધે. ૮
નિજ મન નહી ઉપજે વૈરાગા, જબ લગ જીવ તજે નહિ રાગા;
નિજ મન નાહ વિચાર વિવેકા, સત્ય શીખ માને નહિ લેશા. ૯
સંત સમાગમ કરે ન પાપી, ફિર ફિર કરહી પાપ અમાપી;
પાપ પ્રતાપ નર્ક પુર જાવે, કષ્ટ પાપ પીછે પસ્તાવે. ૧૦

દોહા

નર પામરે સમજે નહી, સત, મિથ્યા ઉપદેશ;
પાપ વિવશ ગિરિ નર્ક મે, પાવે ઉગ્ર કલેશ. ૧
ધન્ય ભાગ જિજ્ઞાસુ જન, સંત સમાગમ લીન;
સત મિથ્યા લખિ મર્મ કો, જીવન મુક્ત પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ માતુ મર્મ યહ લીજે, સમજિ જ્ઞાન અજ્ઞાન તજીજે;
વૃથા ભાવ ઉપજત તુહિ દ્વેષા, સમુજ મર્મ તજ જૂઠ કલેશા. ૧
ધ્રુવ ઉરમે નહિ ભાવ અશુધ્ધા, વિધિ વત અચલ ભયો પર બુધ્ધા;
જિનકે હિત તવ વૃથા કલેશા, ઉત્તમ માતુ માન ઉપદેશા. ૨
મિથ્યા નિજ મન ત્યાગ કલપના, સર્વ વિશ્વ માનહુ મન સ્વપના;
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત પ્રાણતે પ્યારા, સત્ય સત્ય મમ મન છતબારા. ૩
સર્વ જીવ ધ્રુવ ભાવ સમાના, યદ્યપિ ભ્રાત આધિક મન માના;
ઉત્તમ તપસા લીન કરારી, ધ્રુવ સર્વજ્ઞ લખે વિધિ સારી. ૪

ભ્રાત હેત ત્યાગી તન આશા, રટયો રામ જિન શ્વાસો શ્વાસા;
ભ્રાત હેત જિન તજ્યો અહારા, રહ્યા પ્રાણુ ઇક રામ અધારા. ૫
કરણી ઉત્તમ કી તવ બાલા, તેહિ હિત દર્શન દીન દયાલા;
સો સત મર્મ લખે ધ્રુવ જ્ઞાની, તું જિન દોષ દેત અભિમાની. ૬
શ્વેત વસ્ત્ર કિમ ડાઘ લગાવે, લગે દોષ પાછે પછતાવે;
ફલ વિપરીત મિલે તુહિ નારી, સત્ય કહુ લખુ શીખ હમારી. ૭
નીચ વૃત્તિ વિશ્રામ ન પાવે, સમુજ પ્રિયા હમ પ્રથમ સુનાવે;
સત્ય શીખ માને નહિ કોઇ, ઉંચતે ઉંચ નીચ ગતિ હોઇ. ૮
નિજ મન નીચ, કલ્પના, ત્યાગો, ઉત્તમ માતુ શીખ મમ લાગો;
મમ દેખત તું નર્ક સિધાવે, વાર વાર જગ જનમ ધરાવે. ૯
યાતે સમજિ ભજો ભગવંતા, જન્મ મરણુ આવે જગ અંતા;
રે મમ પ્રિયા રામ ગુન ગાઇય, સમય અમોલ ન વૃથા ગમાઇય. ૧૦

દોહા

રામ ભક્ત ધ્રુવ પ્રેમિ જન, જિન મુખ હાજર દેવ;
ધર્મ હેતુ અવતાર જેહિ, નિજ ભ્રાતા કિમ ભેવ. ૧
વૃથા ભાન અભિમાન તજ, ત્યાગ તત્વ આરાધ;
વ્યાપક બ્રહ્મ અનાદિ અજ, જહિ શિર વંદત સાધ. ૨

ચોપાઇ

શુદ્ધ ભાવ નૃપ બોધ સુનાવા, ગુપ્ત ગાથ લખિ ઉર હર્ષાવા;
રાની કે ઉર અતિ અજ્ઞાના, સત્ય સુબોધ ન ઉર ઠહરાના. ૧
ઉલટા કુંભ ઉદધી, મહિ રહહી, યદ્યપિ નીર જરા નહિ લહહી;
વ્યાપક બ્રહ્મ ઉદધિ કરિ જાનો, હૃદય કમલ કરિ કુંભ પિછાનો. ૨
સન્મુખ હોય ઉભય સુખ પાવે, તત્વ તોય તે સુભર ભરાવે;
ઉત્તમ માતુ પ્રબલ અજ્ઞાના, તાતે ભૂપ બોધ નહિ માના. ૩
સુન ઉપદેશ ક્રોધ ઉર આવા, પ્રબલ મોહ વશ શબ્દ સુનાવા;
ભૂપ પ્રીય સુત ધ્રુવ તુહિ લાગા, મમ સુત ચાહત કરન અભાગા. ૪
પર આધીન ભયો મમ બાલા, કહા કરૂં ઉર કષ્ટ વિશાલા;
ધ્રુવ સુતતે તવ પ્રાણુ અલજા, સાર અસાર તુમે નહિ સૂજા. ૫
વિગર વિચાર તજ્યો સંસારા, સમજ, જિન મમ કાજ બીગારા;
કેવળ જ્ઞાન સરે નહિ કાજા, બિન પુરૂષારથ સર્વે અકાજા. ૬

પરમ હંસ મુનિકે સુન બોધા, તજ્યો રાજ નૃપ સાર ન શોધા;
અપની અપની સર્વ સુનાવે, આપન અપની કિમ વિસરાવે. ૭
વ્યાપક રામ કહ્યો મુનિ સારે, ત્યાગ વરિત કિમ વિપિન પધારે;
ધરમેં રામ રટત કહા હાની, એકે વિપિન આધક કહા જાની. ૮
વિપિન કર્મ સો ઘર મહિ કીજે, તો કયા વ્યાપક રામ ન રીઝે;
અપર શીખ કરહી કો કાજા, બિગડહિ, કારજ હોય અકાજા. ૯
અપર શીખ અપને શિર ધરહી, અપન સમાન અવશ સો કરહી;
મુનિ ઉપદેશ ભયે નૃપ મૂની, ત્યાગી ચલે પ્રજા કરિ સની. ૧૦

દોહા

નિજ મત તજિયે પીવ મમ, દાસી વિનય વિચાર;
ભવન ભજો ભગવંત કો, લગે ન દોષ લગાર. ૧
નૃપ નારિકે, વચન સુન, ઉર મહિ કરત વિચાર;
અધમ બકે અજ્ઞાન વશ, નારી સંગ અસાર. ૨

ચોપાઇ

રે શઠ નાર બોલ મત બાની, તવ મુખ બોધ મર્મ મગહાની;
રે હત ભાગ શબ્દ કહા બોધા, મમ ઉપદેશ સાર યહ શોધા. ૧
રે અજ્ઞાન કવન અઘ ભારી, હરિહર મુખ નહિ પાપ વિસારી;
રે મતિ મંદ રામ રસ ભૂલી, પ્રબલ વિષય રસ સાગર ઝૂલી. ૨
જ્ઞાન હીન અઘ શબ્દ સુનાવા, મમ ઉપદેશ વિચાર ન આવા;
સુનિ તવ વચન સત્ય મેં જાના, પ્રબલ મોહ વશ હોહુ હિરાના. ૩
સતકો મિથ્યા દોષ લગાવે, જ્યા કરિકે તું નર્ક સિધાવે;
મૃત્યુ અકાલ હોયગા તોરા, સત્ય શબ્દ હોવહિ યહ મોરા. ૪
વિગત વિચાર શબ્દ નહિ કહિયે, હો ચુપ ચાપ મૌન મુખ ગહિયે;
અપની કરની પાર ઉતરિયે, કો કાહુકો શોચ ન કરિયે. ૫
મો મન મૂઢ દયા ઉર લાઈ, જ્ઞાન ગિરા તુહિ ગાય સુનાઈ;
અબ મોહિ ભો પૂરન ઇતબારા, શઠ ત્યાગે નહિ અપન વિકારા. ૬
સર્વ કર્મ સાક્ષી કરતારા, અવશ દંડ દેવહિ ઇતબારા;
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, સર્વ કર્મ દ્રષ્ટા હરિ સાખી. ૭
ખેંચ પ્રાણુ નૃપ ધ્યાન જુડાવા, પલટ વૃત્તિ અપને ઘર આવા;
પ્રણવ મંત્ર ઉચરે નૃપ શ્વાસા, જગ, પ્રપંચ તે, ભયો ઉદાસા. ૮

કુંભક પ્રાણ સહજ થિર થાવા, નિજ સ્વરૂપ મય ભૂપ જુડાવા;
ધ્રુવ જનની અવસર યહ ચીના, સત્ય શબ્દ મુખ કહે પ્રવીના. ૯
રે મમ બ્હેન શોચ નહિ કરિયે, રામ રજા અપને શિર ધરિયે;
પતિ સંમતિ ચાલે સોઉ નારી, સુખ મય સહજ લહે ફલચારી. ૧૦

દોહા

પતી વચન શિર પર ધરો, કરો ન ચિંતા કોય;
કરનહાર કરતા પુરૂષ, હોના હોય સો હોય. ૧

સુરૂચિ કહે સુન બ્હેન મમ, તવ, સુત, પાયો રાજ;
કયું નહિ ભક્તી ચિત ધરો, મમ સુત જ્ઞાન અકાજ. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની લખિ સહજ સયાની, ચુપ મુખ રહી, ન બોલી બાની;
વાત પીત કફ કોપે તીન, જલ્પે શબ્દ તાસ આધીન. ૧
કામ વાત કફ લોભ અપારા, ક્રોધ પીત છાતી જેહિ જારા;
નીતી ધર્મ પ્રથા નહિ ભાવે, સ્વારથ રત શઠ શબ્દ સુનાવે. ૨
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય નહિ વાકો, વિષયા શક્ત ભયો મન જાકો;
સત ઉપદેશ મર્મ કહા જાને, જિનકો વિષય ભાવ મન માને. ૩
પ્રાતઃ સમય નૃપતિ બડ ભાગી, જાગત વૃત્તિ કર્મ જિન લાગી;
પૂરણ પ્રેમ કર્મ ધ્રુવ માતા, સુરૂચી કર્મ કરે શરમાતા. ૪
યહ પ્રકાર નિત નેમ નિભાવે, કંદ મૂળ ફલ ભોજન પાવે;
સમય કર્મ નૃપતી મન ભાવા, ચિત ઉપરામ રામ ગુન ગાવા. ૫
યહાં ધ્રુવ ધ્યાન વૃત્તિ ફૂર આઇ, પ્રાત કર્મ ચિત પ્રીતિ સુહાઇ;
દાસી દાસ અમિત મુખ આગે, નિત્ય કર્મ કરને નૃપ લાગે. ૬
સમય સમુજ આયે લઘુ ભ્રાતા, જાન પદ વંદે સમુજ વિધાતા;
ઉભય ભ્રાત સત કર્મ સુભાવે, હવન યજ્ઞ કરિ ઉર હર્ષાવે. ૭
ગો ગુરૂ વિપ્ર કરે પદ સેવા, હરિ હર અજ સમ સમુજ સુભેવા;
વિધિવત દાન દેત અધિકારી, સરલ સ્વભાવ શબ્દ સ્વીકારી. ૮
વિનય વચન કહિ પ્રેમ બઢાવે, રામ ભક્તિ સત કર્મ શિખાવે;
દાસી દાસ શબ્દ સુનિ હરસે, વંદિ પાદ લોચન જલ વરસે. ૯
કરિ સંતોષ કચેરી આવા, સમય મંત્રિ પદ શીશ નિવાવા;
સમય સમુજ મંડલ સહ આવા, વંદે ભૂપ હૃદય હર્ષાવા. ૧૦

દોહા

નૃપ સનમાને નેમ યુત, બેઠે જ્યાં અધિકાર;
ધ્રુવ શોભિત સુરપતિ સરિસ, સુર સમ નૃપ સરદાર. ૧
વિપ્ર વૃંદ આશીષ દે, વંદી જન જશ ગાય;
ગાંધ્રવ ગાવત ભક્તિ રસ, સુનત સર્વ હર્ષાય. ૨

ચોપાઈ

સર્વ સભા બેઠે સુખદાઈ, ઈતને યુવા નારિ ઈક આઈ;
ત્રાય ત્રાય કરિ રોવન લાગી, કૃપાનાથ મેં પરમ અભાગી. ૧
ધ્રુવ કહ પુત્રિ ન હોહુ દુ:ખારી, કો અધમી દીનો દુ:ખ ભારી;
સર્વ પ્રકાર કરે સેવકાઈ, કહો સુતા સબ વિગત સુનાઈ. ૨
પ્રજા ત્રાસ નાશન મમ ધર્મા, નીતી ભૂપ સનાતન કર્મા;
પ્રજા ત્રાસ નૃપતી નહિ હરહી, નર્ક નિવાસ પાપ વશ કરહી. ૩
પુત્રી કહો કષ્ટ સમુજાઈ, કંપત ગાત પરમ દુ:ખ દાઈ;
સુતા શાંત ચિત બોલહુ બાની, સમુજિ મર્મ મન હોત ગલાની. ૪
સમય સમુજિ નારી કરજોરી, કહન, લગી મન મર્મ બહોરી;
કૃપાનાથ કહિયે કહા મોરી, હોવત નિત્ય હૃદય મમ હોરી. ૫
તુમ મમ તાત કહત શરમાઉ, શર્મ હીન કિમ બચન સુનાઉ;
માત તાત નૃપ સતગુરૂ દેવા, ઇન મુખ મન કહિયે સત ભેવા. ૬
યાતે તાત કહૂ કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યહ મોરી;
તરૂણ અવસ્થા પ્રજા ન એકા, પતિ ત્યાગત મોહિ વિગત વિવેકા. ૭
અમિત યુક્તિ પદ ગેહિ સમુજાવા, મમ મુખ ત્રાસ હૃદય નહિ લાવા;
તરૂણ અવસ્થા ત્યાગત નારી, ધર્મ નીકિ મર્યાદ વિસારી. ૮
પતિ મુખ જોર કરૂ કહા નારી, કૃપાનાથ તવ શરણુ પુકારી;
વણિક નારિ મેં પરમ દુ:ખારી, કૃપાનાથ હરૂ કષ્ટ હમારી. ૯
તાતકો તાત વિનય સુન લીજે, દુર્બલ દાસી કષ્ટ હરીજે;
વિનય કરત હુવ વિરહ અપારી, ચુપ મુખ રહી ન વચન ઉચારી. ૧૦

દોહા

ભૂપ સમજિ, યે, મર્મ કો, દી આજ્ઞા નિજ દાસ;
વણિક પુત્ર સમજાયકે, લાવ હમારે પાસ. ૧
રજા યુક્ત અનુચર ચલે, વણિય પુત્ર સમજાય;
લે આયે નૃપતી સભા, ઉભો શીશ નમાય. ૨

ચોપાઇ

કરિ આદર ધ્રુવ પાસ બિઠાવા, ધર્મ યુક્ત કછુ શબ્દ સુનાવા;
રે મમ ભ્રાત તજત કિમ નારી, કો અપરાધ ભયો ઇનિ ભારી. ૧
સાસૂ સસુર કીન અપમાના, વિન અધિકાર દીન કછુ દાના;
નિત્ય કર્મ તજિ ભોજન કીના, કાઉ દુર્બલ ભોજન નહિ દીના. ૨
કાં જન વિપ્ર ત્રાસ ઇનિ દીની, યા, તવ, રજા, શીશ નહિ લીની;
યા પર પુરૂપ પ્રીતિ ઇનિ લાગી, તા કારકે યહ ભઇ અભાગી. ૩
તજિ શંકા બોલહુ મમ ભાઈ, સત્ય વાત સબકો સુખ દાઇ;
હરિહર નૃપતિ તાત ગુરૂ સાધુ, ઇનિ મુખ જૂઠ પ્રબલ અપરાધૂ. ૪
સત્ય ગાથ સુત પ્રગટ કરીજે, ન્યાય યુક્તિ પ્રતિ ઉત્તર લીજે;
સત્ય સત્ય વરણહુ મન ગાતા, જયા કર હોય સર્વ સુખ તાતા. ૫
વણિક પુત્ર અવસર યહ પાવા, સમય સમુજિ મુખ વચન સુનાવા;
જય મમ નાથ હરિ અવતારા, અલ્પ બુદ્ધિ મુખ શબ્દ હમારા. ૬
ધરમ પવિત્ર, યેહ મમ નારી, ધર્મ પ્રથા નહિ ચૂક લગારી;
ઉભય વંશમેં ઇનિકી શોભા, સર્વ પ્રકાર ધર્મ મન લોભા. ૭
સરલ સુભાવ વચન મુખ નીતી, શુદ્ધ ભાવ મય સેવ પરીતી;
કોઉ પ્રકાર નહિ નારિ વિકારા, હરિ પ્રતાપ મોહિ ઇનિ ઇતબારા. ૮
હરિ ગુરૂ કૃપા હમે વૈરાગા, ચિત ઉપરામ તજ્યો જગ રાગા;
સ્વપ્ન માત્ર વિષયા સુખ સારા, ઘર મહિ રૂકે ન ચીત હમારા. ૯
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, ઇનકી સંગતિ જીવ દુઃખારી;
આમત જન્મ ઇન સંગ વિગોવા, ધરિ ધરિ જન્મ ત્રાસ જિય રોવા. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, જિય જાગ્યો મમ નાથ;
તન સબંધ અધ્યાસ તજ, જીવો બ્રહ્મ સજાત. ૧
વિશ્વ વિષય વિષ સમ વ્રથા, તજી સર્વ મન આશ;
માત તાત ત્રિય ત્યાગકે, કરિહું વિપિન નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

વસિ વનવાસ ભજૂ ભગવંતા, જન્મ મરણ આવહિ મમ અંતા;
ધરિ હરિ ધ્યાન કરિહુ નિજ કાજા, સનમુખ હોવહિ ભક્ત નિવાજા. ૧
નિત્ય કર્મ કરિહુ વિધિ સારી, ધર્મ પ્રથા નહિ તજું લગારી;
ધર્મ પ્રથા, તોડહિ નર નારી, નર્ક નિવાસ ભ્રમે ભવ ચારી. ૨

ગુરૂ નારદ શુધ બોધ સુનાવા, તવ પ્રતાપ મોહિ અધિક સુહાવા;
ધર્મ પ્રથા મહિ ભેદ ન કરિહૂં, ચિત મન રોકિ ધ્યાન હરિ ધરિહૂં. ૩
પ્રણવ મંત્ર અજપા ગુરૂ બોધા, મારગ મુક્ત હુમે યેહિ શોધા;
અજપા સિંવરણુ ધ્યાન લગાઉં, કરિ કુંભક હરિકે ગુન ગાઉં. ૪
અષ્ટ અંગ વિધિ યોગ અરાધૂ, સર્વ પ્રકાર ઇન્દ્રિ મન સાધૂ;
ચિત ચંચલ કરિ છાર ઉડાવૂ, છલિ મન જીતિ પરમ સુખ પાવૂ. ૫
હરિ ગુરૂ કૃપા કરૂ યહ કર્મા, જીવો બ્રહ્મ સનાતન ધર્મા;
તન અધ્યાસ કરૂં નિરમૂલા, જ્યા કરિ જાય જન્મ દુઃખ શૂલા. ૬
કૃપા નાથ ભુગત્યો દુઃખ ભારી, યાતે સંગ ચહુ નહિ નારી;
વિષય ભોગ સંગ ભક્તિ ભુલાવે, યાતે નાથ ન નારિ સુહાવે. ૭
જોગી જતી સંત સંન્યાસી, ત્રિયા સંગ કરિ સર્વ ઉદાસી;
જ્ઞાન વિવેક વિરાગ ગુમાવે, જો જન નારી નેહ લુભાવે. ૮
નીતી ધર્મ બુદ્ધિ બલ ધ્યાના, સારા સાર રહે નહિ જ્ઞાના;
સર્વ પ્રકાર નારિ સંગ હીના, મોક્ષ માર્ગકો ચહે પ્રવીના. ૯
નિજ કલ્યાન કહે કોઉ સાધૂ, નારી સંગ પ્રબલ અપરાધૂ;
યાતે નાથ તજી નિજ નારી, વિપન વાસ કરિ ભજુ મુરારી. ૧૦

દોહા

કોટિ જન્મ કલ્પત ફિર્યો, મમત મોહ વશ નાથ;
કરિ સત સંગત શુધ ભઈ, ગુરૂ શિર દીનો હાથ. ૧
વિષય પદારથ અલ્પ સુખ, સત સત રામ સનેહ;
ભજન ભક્તિ પરતાપતે, ધરે ન દૂજિ દેહ. ૨

ચોપાઇ

વણિક વચન સુન ધ્રુવ નૃપ જ્ઞાની, સમજ લીન સહ સાર સુજાની;
ઇનિકે મન ઉપજ્યો વૈરાગા, યાતે તજન ચહે જગ રાગા. ૧
સમય સમજ નૃપ વચન ઉચારા, સુનહિ ભ્રાત સિદ્ધાંત હમારા;
તવ મુખ વચન સત્ય સહ ભાઈ, તન સબંધ જગ જૂઠ સગાઇ. ૨
અંત વખ્ત કોઉ અર્થ ન આવે, સર્વ ત્યાગ જિવ એક સિધાવે;
માત તાત ભગિનિ સુત ભાઇ, આખિરમે ઇક રામ સગાઈ. ૩
રામ ભકિત વિન કુટુંબ પ્રવારા, નર્ક ગિરત નહિ દેત સહારા;
ઇનિકો ત્યાગ ભજહિ ભગવંતા, જન્મ મરણુ આવહિ જિવ અંતા. ૪

ઇનકે સંગ વૃત્તિ વિપરીતા, ભજન ભક્તિ નહિ ધર્મ પરીતા;
સંગ દોષ કરિ અમિત ભુલાવા, અમિત જન્મ વિશ્રામ ન પાવા. ૫
જબ તબ જીવ કરહિ સત સંગા, ભજન ભક્તિ વશ તજે કુસંગા;
હરિ ગુરૂ કૃપા બને યહ ભાઇ, નતરૂ[1] બને નહિ અન્ય ઉપાઈ. ૬
વ્યાપક રામ કૃપા જબ કરહી, વિષય ભાવ મન વૃત્તિ વિસરહી;
શ્વાસોશ્વાસ રામ ધુનિ લાગે, રાગ ત્યાગ વૈરાગ સુભાગે. ૭
દ્રઢ વૈરાગ ભયો ઉર જ્યાકે, ભૂલિ ન ભોગ વિષય રસ ચાખે;
યદ્યપિ ધર્મ પ્રથા સુન ભાઈ, જહિ પ્રકાર પ્રભુ નીતિ રચાઇ. ૮
વિશ્વ ચરાચર જીવ અપારા, નીતી યુક્ત સર્વ વ્યવહારા;
નર સુર અસુર હરિહર દેવા, નીતી યુક્ત ચલે લખિ ભેવા. ૯
મુનિ પંડિત જ્ઞાની વૈરાગી, નીતી યુક્ત દિપે બડ ભાગી;
નીતી નિપુણ કરે નિજ કાજા, ત્યાગત નીતી અવશ અકાજા. ૧૦

દોહા

રાજ પાટ સુખ સાહ્યબી, ભક્તી પદ નિર્વાણ;
સુલભ મિલે જન જેહિકો, નીતી ધર્મ નિધાન. ૧
પ્રથા ત્યાગ પાપી બને, હણે ધર્મકી રીત;
વસ્તી વિપન ભટકત ફિરે, લગે, ન, હરિહર પ્રીત. ૨

ચોપાઈ

યાતે ધર્મ પ્રથા શિર ધરિયે, પ્રથા હીન કારજ નહિ કરિયે;
આદ્ય ધર્મ સનાતન નીતી, પુત્ર વિવેકી કરિયે પ્રીતી. ૧
આશ્રમ ધર્મ ધરો શિર ભાઇ, જ્યા, કરકે, હો વિશ્વ ભલાઇ;
આશ્રમ ધર્મ પ્રથમ બ્રહ્મચારી, અષ્ટ પ્રકાર સંગ નહિ નારી. ૨
ગુરૂ કુલ નીતી પૂર નિભાવે, ફિર ગૃહસ્થ કુલ કર્મ કમાવે;
માત તાત ભ્રાતા નિજ ભગની, નીતી યુક્ત સર્વ સન લગની. ૩
કુલવંતી ભામિનિ ઘર લાવે, પ્રથા યુક્ત તેહિ પ્રેમ નિભાવે;
વેદો યુક્ત કર્મ ચિત લાવે, દેવ પિતૃ રૂણ સર્વ ચુકાવે. ૪
જેહિ જેહિ આશ્રમ નીતિ વ્યવહારા, જ્યામેં દેષ ન ધરે લગારા;
પ્રજા પ્રગટ હોવહિ નિજ નારી, પુત્રી પુત્ર કર્મ અનુસારી. ૫

---

૧. નહિતર.

લલના પ્રીતિ પ્રભુ સન લાગે, વિષય ભાવ મન તજે સુભાગે;
કુલવંતી પતિ ધર્મ પિયારા, ધર્મ પ્રિયે નહિ વિષય વિકારા. ૬
ઉત્તમ નારિ ધન્ય જગ સોઈ, વિષય વિકાર આશ નિર્મોહી;
હરિ ગુરૂ કૃપા લખ્યો સહ મર્મા, ધન્ય ધન્ય સમુજી પિયુ ધર્મા. ૭
તન મનતે પતિ સેવ કરાવે, વિષય ભાવ નહિ શબ્દ સુનાવે;
વાર વાર હરિ વંદન કરહી, મમ પતિ વિષય ભાવ હરિ હરહી. ૮
વિષય ભાવ બલ બુદ્ધિ વિગોવે, આયુષ અલ્પ વિષય સંગ હોવે;
પતિ બિન્દૂ રક્ષા તિય કરહી, પતિ સુખ વચન વિરાગ ઉચરહી. ૯
જય પતિનાથ સર્વ જગ જૂઠા, રામ ભજે જગ હોય અપૂઠા;
સબસે નીચ કર્મ યહ કામા, અવશ ત્યાગ ભજિયે પતિ રામા. ૧૦

દોહા

પતી મિત્ર નારી સુહી, ત્યાગે વિષય વિકાર;
પદ સેવા ચૂકે નહી, પૂજે લખિ કરતાર. ૧
પુરૂષ પ્રિયાકે વચન સુન, અર્ધાંગ પર પ્રેમ;
ત્રતિયે આશ્રમ ચિત ધરે, ગુરૂ સુખ ધારત નેમ. ૨

ચોપાઈ

આશ્રમ ઉભય કીન જિમ પૂરા, ત્રતિયે આશ્રમ વિષય સબૂરા;
અષ્ટમ વર્ષ ઉભય રહ સંગા, ભજન લીન બ્રહ્મચર્ય અભંગા. ૧
અષ્ટ પ્રકાર વિષયતે હીના, ભજન પ્રતાપ રૂપ મય લીના;
સર્વ આશ ઉરતે ભઈ નાશા, શોભિત સહજ વૃત્તિ સંન્યાસા. ૨
શિવ પદ શેષ સોઇ સંન્યાસા, ઉર મહિ ઇતિર ફુરે નહિ આશા;
બ્રહ્મ ભૂત જોગી અબધૂતા, સબતે શ્રેષ્ટ સ્વતંતર સૂતા. ૩
ભાસ માત્ર જેહિ જગત ન ભાસે, આદ અંત નિજ રૂપ પ્રકાશે;
પદ સંન્યાસ શ્રેષ્ટ સો છાજે, ધનવત વ્યાપક વિશ્વ વિરાજે. ૪
સબૅાગ સુત્ર ભાસ્યો નિજ આતમ, સમજો તાહ પ્રગટ પર માતમ;
વિધિ સમેત આશ્રમ જિન સાધા, પાછે પાયો રૂપ અગાધા. ૫
પેડી પેડી શિખર ચઢાવા, વૃત્તિ વિવેક જગત વિસરાવા;
અજર અમર સુખ કહયો ન જાવે, સમજ સમજ આપહિ સુખ પાવે. ૬
જો તેહિ પદ પાવન યહ આશા, આશ્રમ ધર્મ ન હોહુ ઉદાસા;
આશ્રમ ધર્મ તજે નર કાયર, પાવે પ્રબલ કષ્ટ જગ જાહર. ૭

આશ્રમ ધર્મ તજે નર નારી, ચૌદ લોક ન હોય સુખારી;
નર તનમે નિજ ધર્મ ન જાના, જન્મ કષ્ટ પાવહિ અજ્ઞાના. ૮
ધર્મ ગૃહસ્થ પૂર તવ નાંઇ, યાતે પુત્ર રહો ઘર માંઇ;
સંતતિ પંચ હોય નિજ નારી, પાછે પુરૂષ ભલે બ્રહ્મચારી. ૯
પાછે પતી ન હો અપરાધા, ધન્ય વિવેકી નિજ મન સાધા;
ધન્ય નારિ નર યહ મત ધારત, સો નિશ્ચય નિજ જન્મ સુધારત. ૧૦

દોહા

નદી વેગવત કામ તન, શાંન્ત ભયો સુત પાંચ;
ભવન વાસ યહ વન વસો, કામ અરી, નહિ, આંચ. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, બને, ન, કામા, અંધ;
ભજન કરત પરબ્રહ્મકો, જીવત હોત નિરબંધ. ૨

ચોપાઈ

યાતે પુત્ર ધર્મ શિર ધારો, નીતી યુક્ત સહ કાજ સુધારો;
યે અબલા ઉર ત્રાસ કરારી, તરૂણ વયા તજિયે નહિ નારી. ૧
પુત્ર વિના જોબન કિમ નાશા, કામ આશ કિમ હોય નિરાશા;
વિશ્વનાથ નીતી યેહ થાપી, અલ્પ જીવ કિમ શકે ઉથાપી. ૨
ભોજન વિના ભૂખ કિમ નાસા, પાની વિના જાય કિમ પ્યાસા;
સમય કર્મ ઇન્દ્રી સબ ચાવે, બિન અહાર તૃપ્તી કિમ આવે. ૩
ગ્રીષમ શીત રૂતુ સંસારા, સમય કર્મ ચાહત વિધિ સારા;
ગ્રીષમ તાપ શીત શિતલાઈ, તરૂણ વૃદ્ધ તન કર્મ દિખાઈ. ૪
તરૂણ કર્મ તરૂણાપન છાજે, વૃદ્ધ શરીર તરૂણ કૃત લાજે;
સમય કર્મ સાધે સો જ્ઞાની, લોમ વિલોમ કરહિ અજ્ઞાની. ૫
બાલક તરૂણ વૃદ્ધ તન નામા, ષડ વિકાર વ્યાધી તન ધામા;
તું ધનવત ચેતન ઇન ન્યારા, તવ સ્વરૂપ નહિ એક વિકારા. ૬
નિરાકાર નિર્મલ નિરદંદા, શુદ્ધ સ્વરૂપસચ્ચિ દાનંદા;
આતમ તત્વ લક્ષ ઉર લીજે, વિધિવત આશ્રમ કર્મ કરીજે. ૭
નીતી ત્યાગે નાહ ભલાઇ, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત સુનાઇ;
ગૃહસ્થ ધર્મ પૂર્ણ કરિ ભાઈ, પાછે વિપિન ચલો હર્ષાઇ. ૮
હરિ હર અજ નીતી યહ થાપી, કો પ્રકાર જિય શકે ઉથાપી;
હમકો રજા કીન કરતારા, ત્યાગી શકે ન નીતિ વ્યવહારા. ૯

હમકો નૃપત કીન યહિ હેતૂ, તોહિ ન શકે ધર્મ જગ સેતૂ;
ધર્મ પ્રથાકો કરે ખુવારી, દંડ દેત હમ તેહિ નરનારી. ૧૦

દોહા

ચાર વરણકે નારિ નર, કરે ધર્મ વ્રત ત્યાગ;
જીવત અપયશ જગતમે, મરે નર્ક કમ ભાગ. ૧
વણિક પુત્ર મન શોચિકે, કરિયે ભવન નિવાસ;
જો, નહિ માને બોધ મમ, તો હમ દેવે ત્રાસ. ૨

ચોપાઈ

યાતે પુત્ર માનિ ઉપદેશા, વસો ભવન સન ત્યાગ કલેશા;
પત્ની પતી રહો ઈક રંગા, શ્વાસા સિમરો રામ નિસંગા. ૧
રામ મંત્ર જપતાં સુખ ભારી, આપહિ વિષય જાય નરનારી;
જગ ઉપરામ રામ ગુન ગાવો, હરિ ગુરૂ કૃપા તુરત ફલ પાવો. ૨
ગદ ગદ કંઠ રામ ગુન ગાવે, વિષય ભાવ મન સહજ ભુલાવે;
તોરિ આમ્ર ફલ હર્ષહુ નાહી, સાખ હોય આપે ગિરિ જાહી. ૩
તન રસાલ તરૂ ફલ મન લાગા, રામ મંત્ર જલ સીંચ સુભાગા;
લક્ષા અર્થ પરમ રસ પાવે, તૃપ્ત હોય ફલ અવશ ગિરાવે. ૪
રે મમ બોધ સત્ય સુન ભાઇ, ચારૂ વરણ ધારો હરપાઇ;
આશ્રમ ધર્મ ભંગ કોઉ કરહી, ભોગહિ દંડ કરે સોઉ ભરહી. ૫
મેં ન કહુ યહ નીતિ પુકારે, હમકો દોષ ન દેહુ લગારે;
નૃપકો દંડ દેન અધિકારા, મુનિ મંડલ હરિ પ્રગટ પુકારા. ૬
યાતે પ્રજા કહું કરજોરી, ધર્મ કર્મ મય કરહુ ન ખોરી;
દૃષ્ટા દેવ સર્વ ઘટ સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી. ૭
અધર્મ ધર્મ સાક્ષિ ભગવાના, વિન સમજે શઠ હોત હિરાના;
યાતે પ્રથમ ચેત ચલુ ભાઇ, આશ્રમ ધર્મ રહો નિપુણાઇ. ૮
કરી ઉપદેશ ભૂપ થિર થાવા, જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુનાવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ કીની નરનારી, ધર્મ પ્રથા લાગી સહ પ્યારી. ૯
ધન્ય તાત ઉપદેશ સુનાવા, મન મલીન સહ ભાવ મિટાવા;
આશ્રમ કર્મ તજે નહિ કબહી, ધર્મ પ્રથા ધારે શિર સબહી. ૧૦

દોહા

સર્વ પ્રજા હર્ષત ભઈ, દ્વિજ કુલ દિય આશીષ;
તુમ સમ પ્રગટે ભૂપ જગ, કૃપા કરે જગદીશ. ૧

વણિક નારિ નર પદ ગિરે, પ્રેહ વશ ભયે અપાર;
કૃપાનાથ બોધે સરસ, કીનો પર ઉપકાર. ૨

ચોપાઈ

હમ નારી નર પાવન આજા, આશ્રમ ધર્મ કરે નિજ કાજા;
ઉભય પક્ષ અંતર મેં સાધી, સુમરિ રામ રહ રહિત ઉપાધી. ૧
સ્વપ્ન માત્ર લખિ વિષય અસારા, રટે રામ વૃત્તી ઇક ધારા;
આતમ તત્વ બોધ દે તારા, અબ નહિ ભુલે દાસ તુમારા. ૨
ઉરમેં આતમ તત્વ અરાધે, આશ્રમ ધર્મ નીતિ યુત સાધે;
નરાધીશ જય હોહુ તુમારી, શુધ ભાવ આશીષ હમારી. ૩
મો મન ભૂલ ભઇ અતિ ભારી, અબ સમજ્યો મેં કૃપા તુમારી;
આજ્ઞા દેહુ ધર્મ વ્રત ધારી, ક્ષમા કરે પ્રભુ ચૂક હમારી. ૪
ગદ ગદ કંઠ ભયે નરનારી, હિય આજ્ઞા ધ્રુવ સમય વિચારી;
દંપતિ ચલે શીશ પદ નાઈ, હર્ષ અપાર ન્યાય નૃપ પાઇ. ૫
નગ્ર નારિ નર હર્ષ, અપારા, ન્યાઈ ભૂપ ભયો છતિધારા;
વણિક વંશ ઉપજ્યો સુખ ભારી, ઘર આયે દંપતિ નરનારી. ૬
યેહિ પ્રકાર સત સંવત વીતા, રામ ભજન જન રહે નચીતા;
માત તાત સેવા નિત સાધે, નિશદિન આતમ તત્વ અરાધે. ૭
નૃપ ઉત્તાન પાદ સુખ ખાની, સમય સમુજિ સહ ચહે સુજાની;
ધ્રુવ નૃપ લગ્ન કરન ચિત ચાહત, નગ્ર નારિ નર વાત ચલાવત. ૮
કોટિક પુરૂષ વૃત્તિ ઇકધારા, નૃપ આજ્ઞા ચાહત જન સારા;
સર્વ સભા અરૂ વિપ્ર સમાજા, મંત્રી સહિત ચહત નિજ કાજા. ૯
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી હરિ રૂપા, સર્વ સેન લખ લી જન ભૂપા;
પ્રથા સમુજિ ધ્રુવ મૌન રહાવા, મંત્રિ અરજ કરન ચિત આવા. ૧૦

દોહા

લખિ અવસર કરજોરિકે, મંત્રિ નમાયો શીશ;
લગ્ન હેતુ ચિંતા હમે, રજા કરો મમ ઈશ. ૧
આશ્રમ ધર્મ વિચારિ ધ્રુવ, સમય કર્મ સંતોષ;
રજા કીન હરસત હૃદય, વચન પિયુષ રસ પોષ. ૨

ચોપાઈ

નીતી યુક્ત બને કછુ કાજા, સોઉ કરો મમ સર્વ સમાજા;
તવ ધ્રુવ પ્રગટ રામ મમ તાતા, કરહુ કર્મ સોહે તુમહિ સુહાતા. ૧

રામ રજા બોલત મુખ બાની, સો શિર ધરત હુમે કહા હાની;
કરિ હરિ દર્શ ભયે તુમ પાવન, તુમતે બને ન કર્મ અપાવન. ૨
જીવન મુકત સર્વ જન જ્ઞાની, જન મુખ વચન હોય નહિ હાની;
સંત વચન જન સો શિર ધરહી, સર્વ પ્રકાર કાજ નિજ કરહી. ૩
સંત સુબોધ લહે નર નારી, જિનકો સુલભ પદારથ ચ્યારી;
રામ કૃપા તુમ રહિત વિકારી, સંત સુભાવ સર્વ નર નારી. ૪
સંત સુભાવ સર્વ તુમ દેહા, પરમ ધર્મ રત રામ સનેહા;
તુમરી રજા શીશ હમ ધારે, ભલહિ તાત સત કાજ સુધારે. ૫
પ્રથાવચન કહિ ધ્રુવ થિર થાવા, સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા;
સર્વ સભા ધ્રુવ લઘુતા જાની, ભયે પ્રેમ વશ પરમ સુગ્જ્ઞાની. ૬
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, જય હો ભૂપ કહે કેઈ વારા;
ત્રણ સમ પ્રજા સર્વ પદ દાસા, એસી કૃપા રહે યહિ આશા. ૭
પ્રાણ પિંડ લગ સંગતિ દીજે, આખિર વખ્ત શરણમે લીજે;
કવન પ્રકાર કરે અસ્તુતી, અંદર બાહર આપ વિભૂતી. ૮
અંતઃકરણ ઇન્દ્રિ મુખ બાની, તુમ દૃષ્ટા મમ નાથ સુગ્જ્ઞાની;
સર્વ ક્રિયા સો કૃપા તુમારી, સમુજિ મર્મ થિર વૃત્તિ હમારી. ૯
નામ રૂપ સહ તુમહિ અધારા, મહિમા કહ હમ કવન પ્રકારા;
જો કછુ કહે સો ઉરહિ થકાવે, તુમ અપાર કોઉ પાર ન પાવે. ૧૦

દોહા

જીવ ચરાચર વિશ્વ યહ, વ્યાપક બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
ધર્મ પ્રથા હિત જગતમેં, પ્રગટ હોત જન ભૂપ. ૧
જલ વિકાર જલમે સમે, તન્તુ પટ કહા ભેદ;
સર્વ ક્રિયા સાક્ષી પ્રભૂ, હમ ઉર રંચ ન ખેદ. ૨

ચોપાઈ

સંધ્યા સમય સમજિ ધ્રુવ તાતા, નિત્ય કર્મ હિત ચિત્ત લુભાતા;
સભા વિસરજન કીન નરેશા, પ્રથા યુકત દીનો ઉપદેશા. ૧
સર્વ પ્રજા મન હર્ષ અપારા, એસે ભૂપ રામ અવતારા;
સંધ્યા કર્મ લગે નરનારી, જો જહિ વરણ કર્મ અધિકારી. ૨
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાન જુડાયે, રામ મંત્ર મહિ ચિત્ત લગાયે;
સર્વ પ્રજા એકહિ મત, ધારા, રામ મંત્ર ભકતી રસ પ્યારા. ૩

હરિહર ભક્તિ મિટે સંતાપા, ત્રિવિધ તાપ જિવ તપે ન તાપા;
જીવન મુક્તી લાભ કિનારા રામ ભક્તિ કરિયે ઇતિઆરા. ૪
યહઁ ધ્રુવ સમય કર્મ કરિ જ્ઞાની, ધ્યાન ચહન ચિત પરમ સુજાની;
ઉભય ભ્રાત લે સાથ અહારા, ભ્રાતૃ, ભાવ, ઉર પ્રેમ અપારા. ૫
કરિ અચવન નિજ મંદિર આવા, લઘુ ભ્રાતા ધ્રુવ પાસ બિઠાવા;
દાસી દાસ પાન લે આવા, ધ્રુવ લે અનુચર રજા કરાવા. ૬
ચરચા કરન ચહત ધ્રુવ જ્ઞાની, સંત સમાન અવર કો પ્રાની;
નામ રૂપ ત્યાગ્યો અહઁકારા, જ્ઞાનીકો મન રહિત વિકારા. ૭
સર્વ શ્રષ્ટિ અપનો અંગ જાને, ઉંચ નીચ કિમ હૃદય પ્રમાને;
લઘુ ભ્રાતા ગોદી મહિ લીના, ભયે પ્રેમ વશ ભક્ત પ્રવીના. ૮
ભ્રાતૃ ભાવ મુખ કહ્યો ન જાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
વાર વાર કર ચુંબન કીના, મધુર વચન મુખ કહે પ્રવીના. ૯
હરિ ગુરૂ કૃપા પરમ પદ પાવા, સર્વ જીવ ઉર મર્મ લખાવા;
જો જો જીવ તર્ક કુરિ આવે, ધ્રુવકો નિજ મન પ્રગટ લખાવે. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ જનની સુરૂચિકો, મર્મ લખ્યો ધ્રુવ તાત;
સમય સમજિ એકાંતમે, ભ્રાત કહન ચિત ચાત. ૧
ધર્મ ધીર કો જ્ઞાનિ સમ, પરમ દયાળુ સાધ;
નિજ હિત હો કોઉ કષ્ટ જિવ, તાહી ગિને અપરાધ. ૨

ચોપાઈ

રે મમ ભ્રાત પ્રાનતે પ્યારા, શુદ્ધ હૃદય મન રહિત વિકારા;
તુમ સમ અપર કવન તપ ધારી, ભ્રાતૃ ભાવ હરિ ભક્તિ પિયારી. ૧
પ્રાનતે અધિક પ્રિયે તું મોહી, ક્ષણ ભર દૂર રખું નહિ તોહી;
ભગિની ભ્રાત માત અરૂ તાતા, તન સબંધ યહ રચ્યો વિધાતા. ૨
ગુપ્ત ગાથ કિન આગે કહીયે, જયા કરિ સર્વ શાંતિ સુખ લહીયે;
ગાથા એક હમે કુરિ આઈ, ધર્મ ધીર સુનિયે ચિત લાઇ. ૩
માત તાત વનમે દુઃખ પાવે, મમ મન સંગ સદા દિન ચાવે;
અતિ ઉપકાર કીન દિન દોહી, કોટિ કષ્ટ ઉરન નહિ હોહી. ૪
સેવા કરન વૃત્તિ મન મોરી, યાતે ભ્રાત રજા યહ તોરી;
વનતે ઉલટિ ભવન નહિ આવે, આશ્રમ ધર્મ ન ભંગ કરાવે. ૫

યાતે શરણુ રહૂ દિન રાતી, કરૂ સેવ ધ્યાન હૃદય સુહાતી;
પત્ર ફૂલ ફલ હાજર કરિહૂં, સર્વ પ્રકાર રજા અનુસરિહૂં. ૬
નૃપ અધિકાર દેઉ મેં તોકો, તાત સેવ આજ્ઞા કર મોકો;
સર્વ પ્રકાર ન્યાય નિપુણાઇ, ધર્મ વિવેક પ્રજા સુખદાઇ. ૭
તું કર રાજ સેવ મેં સાધૂ, ઉભય પક્ષ નાંઇ અપરાધૂ;
હરિ ગુરૂ તાત ચરણ કર ધારૂં, સત્ય સત્ય મુખ વચન ઉચારૂં. ૮
કૃત્ય કૃત્ય ભ્રાતા મોહિ કીજે, પ્રાત હોત નૃપતી પદ લીજે;
તું કર રાજ કરૂં મેં સેવા, ઉભય પક્ષ ઉર સમજ સુભેવા. ૯
ધર્મ ધુરંધર હૃદય ધરીજે, પ્રથા યુક્ત કારજ જગ કીજે;
હરિ કલ્યાન કરહુ જન તેરો. સત ઉપદેશ માન ઉર મેરો. ૧૦

દોહા

ભ્રાત ભ્રાત ભુજ બલ સદા, ભ્રાતા ભ્રાત અધાર:
હુકમ ભ્રાત હાજર રહે, સુલભ મિલે ફલ ચાર. ૧
ધ્રુવ ધર્મીકે વચન સુન, ઉત્તમ જોરે હાત;
કૃપાનાથ સુનિયે વિનય, અરજ કરત સકુચાત. ૨

ચોપાઈ

તદપિ નાથ નીતી યુત ગાતા, કહિયે અવશ્ય ભૂપ અરૂ ભ્રાતા;
ઉભય પક્ષ પરણુ તવ ચરણાં, યાતે ગાથ પ્રીતિયુત વરણાં. ૧
કરિયે ક્ષમા ચરણુ રજ જાની, અલ્પ મતી મેં દાસ અજાની;
અલ્પ શબ્દ મુખ જલ્પિ સુનાવે, લખિ લઘુ દાસ ન તર્ક બઢાવે. ૨
ઉભય, ભ્રાત, માતા, અરૂ તાતા, તન સબંધ યહ રચ્યો વિધાતા;
એક અંશ ઉપજે દ્વે ભાઇ, કૃપાનાથ યહ સરિસ સગાઇ. ૩
મેરે તેરે યહાં નહિ કહિયે, મરજી હોય લાભ સોઇ લહિયે;
રામ ભક્તિ કરહી નરનારી, ઉંચ નીચ તરહિ ભવ ચારી. ૪
રામ તાત મેરો નહિ તેરો, પદ સેવત હોય પાપ નિવેરો;
સુરસુરિ ઘાટ પક્ષ કિમ ચાલે, ન્હાવે સોઉ સ્વર્ગપુર મ્હાલે. ૫
ભોજન કરે ભૂખ જેહિ ભાગે, લોહ પલટ પારસ જહિ લાગે;
યાતે તાત હુમે મન આશા, માત તાત પદ કરિહુ નિવાસા. ૬
તજો રાજ કારજ કહા સ્વામી, મેં પિતુ સેવ રખું નહિ ખામી;
યાતે તાત રજા મેં પાઉ, તાત સેવ બડ ભાગ કહાઉ. ૭

ધન્ય પુત્ર જનની તહિ જાયો, માત તાત પદ ભક્ત કહાવે;
હરિહર ભક્તિ કરે નરનારી, માત તાત પદ સેવ વિસારી. ૮
નવ પ્રકાર ભક્તી ગુન ગાવે, તદપિ હરિ હર દર્શન પાવે;
માત તાત ભ્રાતા, દુઃખદાઇ, કહા ભયો હરિ ભક્તિ કરાઈ. ૯
હરિ હર દેવ અવશ્ય નહિ રાજી, માત તાત પદ સેવ દુરાજી;
માત તાતકો કરત દુઃખારી, દુષ્ટ ગિને જહિ દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

માત તાત અપમાન કર, ભક્તિ કરે નરનાર;
નરહરિ નાથ ન કર ગ્રહે, જલ્પો અધમ અસાર. ૧
પર બિન ઉડે, ન, પક્ષિ નભ, જલ બિન ચલે ન ન્યાવ;[1]
ધર્મ હીન હરિ હર મિલે, ઉલટો હો અન્યાય. ૨

ચોપાઇ

યાતે નાથ તાત પદ સેવા, કરન ચહું યહ સમજ સુભેવા;
કૃપાનાથ કારજ યહિ સારો, પિતુ પદ પૂજન કામ હમારો. ૧
નીતિ નિપુણ કરો થિર રાજા, પ્રથા યુક્ત કરિયે જગ કાજા;
સર્વ પ્રકાર બુધ્ધિ બલ દાના, પ્રજા કર્મ મહિ નિપુણ નિધાના. ૨
તુમ સમ કવન કર્મ કુશલાઈ, હરિ હર કૃપા શુધ્ધિ સહ પાઇ;
રાજ ક્રિયા કર તુમે ન કર્મા, સર્વ પ્રકાર લખો તરૂ ધર્મા. ૩
યાતે તાત રજા મુહિ દીજે, લખિ લઘુ, દાસ, કૃતારથ કીજે;
સમતે શ્રેષ્ટ રાજ પિતુ સેવા. સનમુખ હોય હર્ષે સહ દેવા. ૪
પિતુ પદ સેવ પાપ તન જાવે, સુલભ જીવ શાંતી પદ પાવે;
તાત સેવ સમ ધર્મ ન દૂજા, પૂરણ કૃપા રામ જેહિ સૂજા. ૫
પત્ની પીવ પુત્ર પિતુ માતા, ચરન સેવ મુક્તી પદ માતા;
યોગ યજ્ઞ જપ તપ નહિ જાનૂ, રામ ભક્તિ નહિ મર્મ પિછાનૂ. ૬
સંત સમાગમ મર્મ ન મોહી, કિમ કરિ લખૂ રામ નિરમોહી;
માત તાત ભ્રાતા પદ સેવા, સમજ સુલભ સરસ યહ ભેવા. ૭
તવ પદ સેવ હોહિ સો હોહી, હમકો અપર આશ નહિ કોહી;
તાત સેવ કરિ હરિ ગુન ગાવે, મમ મન અપર કર્મ નહિ આવે. ૮
ઈતર કર્મ હમ કછુહ, ન, જાને, પિતુ પદ સેવ મોક્ષ પદ માને;
હમકો સરસ કર્મ યહિ ભાવે, પ્રાત હોત પ્રભુ રજા કરાવે. ૯

---

૧. નાવડું.

પિતુ પદ સેવ મોક્ષ પદ માનૂં, ઈતર ભાવ ઉરમેં નહિ આનૂં;
જો દુર ભાવ હોય ઉર સ્વામી, નર્ક દેહુ મમ નાથ નમામી, ૧૦

દોહા

વિરોધ ભાવ મમ ચિત્તમે, ઘોર નર્ક દેહુ રામ;
આદ અંત મધ વિશ્વકો, સાક્ષી જીવ તમામ. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ વચન કહિ, ચુપ મુખ ભયો જ્યું સાધ;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, પ્રગટયો પ્રેમ અગાધ. ૨

ચોપાઇ

નિરમલવચન સુનત નિજ ભાઇ, ધ્રુવ ધર્મી ઉર વિરહ બઢાઈ;
આદ અંત સહ મર્મ લખાવા, ઉત્તમ ઉત્તમ નીતિ સુહાવા. ૧
નિર લોભી નહિ લોભ સુહાવે, કામી જતી ન સંગ રહાવે;
નિરમોહી મોહી કરે ન કાહૂ, રવિ રજની સમ વિલગ સ્વભાહૂ. ૨
ક્ષમાવંત ક્રોધી કિમ સંગા, અજ્ઞ તજ્ઞ નહિ સંગ પ્રસંગા;
ભક્ત અભક્ત બને નહિ કબહૂ, આદિ સ્વભાવ ન ત્યાગે સબહૂ. ૩
એહિ પ્રકાર ઉત્તમ જન રીતી, માત તાત ભ્રાતા પદ પ્રીતી;
રાજ પાટ ધન ધામ, ન, ચાવે, એકહિ ભ્રાતૃ ભાવ મન ભાવે. ૪
પૂરણ એક રામ વિશ્વાસા, જગ પ્રપંચતે ભયો ઉદાસા;
જહિ જન રામ ભક્તિ મન ભાઈ, સ્વપ્ન માત્ર સબ વિશ્વ દિખાઈ. ૫
ભક્તિ પ્રેમ રસ જેહિ જન પીના, વિષ રસ અલ્પ ન ચહે પ્રવીના;
યદ્યપિ જનની ગાથ સુનાવે, દયા દૃષ્ટિ ઉત્તમ ઉર લાવે. ૬
સમય સમુજિ ધ્રુવ કહ સુન ભાઈ, ગુપ્ત ગાથ સુનિયે ચિત લાઈ;
માત તાત મન હોન દુરાજા, પુત્ર સપૂત કરે કોઉ કાજા. ૭
જનની તાત રહે જિમ રાજી, પુત્ર ચલે અપનો મન સાજી;
યાતે તાત વાત સુન મોરી, સત્ય ગાથ મન રખું ન ચોરી. ૮
સુરૂચિ માતુ ઉપજ્યો મન ભેદા, જ્યા કરિ મોય હોત, મન, ખેદા;
મમ સુત ત્રાસ કરહિ ધ્રુવ ભારી, કરિ ચિંતા ચિત હોત દુઃખારી. ૯
અરપિ રાજમેં રહું ઇન પાસા, તો જનની ઉર જાય ઉદાસા;
ઈનકી કૃપા સર્વ મેં પાવા, યાતે ચહૂં ન ચિત્ત દુઃખાવા. ૧૦

દોહા

વિષય પદારથ અલ્પ સુખ, રાજપાટ ધન ધામ;
ઈન જનની પરતાપતે, મિલ્યો સ્વતંતર રામ. ૧

પરમ ધામ આતમ દશા, નિશ્ચય લખ્યો સ્વરૂપ;
તવ જનની પરતાપતે, મેં નિષ્કંટક ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

ઇન જનની મેં પ્રાણુ દુઃખાવૂં, કૃત્ય ગુનીમેં નીચ કહાવૂં
બ્રહ્મ પયોનિધિ પ્રિય મુખ બાની, ઉચરત ઉપજ્યો પ્રેમ સુજાની. ૧
પ્રેમકી ગતિ પ્રેમી જાને, પ્રેમી પ્રેમ પરમ રસ માને;
સમય સમુજિ ઉત્તમ કરજોરી, કહન લગ્યો કછુ, બચન, બહોરી. ૨
ધન્ય તાત ઉત્તમતા તોરી, કિમ કરિ કહું અલ્પ મતિમોરી;
જો મમ માતુ કીન જગ કરની, સર્વ વિશ્વ ગાવત જસ વરની. ૩
મમ જનની કરણી ગતિ ગૂઢા, નીચ કૃત્ય કીનો મતિ મૂઢા;
નીર, અપાવન, ગંગ સમાવે, અચમન કરત ભ્રાંતિ નહિ લાવે. ૪
હરિહર સંત સમાગમ ગંગા, જનની નીચ મિલ્યો જલ સંગા;
તદ્યપિ મિલત કિનારે ગંદા, અધમ તર્ક ઉપજત મતિ મંદા. ૫
ઉંધા કુંભ ઉદધિ અથડાવે, સન્મુખ વિના ન નીર ભરાવે;
યહિ પ્રકાર જનની ઉર દ્વેષા, હરિ મુખ લગ્યો ન, ઉર, ઉપદેશા. ૬
નિજ અજ્ઞાન જીવ દુઃખ પાવે, વેદ શાસ્ત્ર કહા સંત કરાવે;
પૂરવ પાપ કર્મ ગતિ ભારી, જેહિ હિત કષ્ટ સહે નરનારી. ૭
અપની ભૂલ આપ દુઃખદાઈ, વિન વિવેક કિમ કર સુખદાઈ;
પ્રવૃત્તિ વિવેક વિચાર કરાવે, સત મિથ્યા દ્વૈ મર્મ લખાવે. ૮
કરિ સત સંગ હોય જિય બોધા, તન અધ્યાસ જાય જિય ક્રોધા;
મેં મમતા મેરો અરૂ તેરો, હરિ ગુરૂ કૃપા જાય જગ ચેરો. ૯
જબ લગ જીવ જ્ઞાન નહિ આવે, અપની ભૂલ આપ દુઃખ પાવે;
નિજ નિજ કર્મ કરત ઉપદેશા, કૃપાનાથ ઇન કહા અઁદેશા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની નિજ આતમ સમજ, દયા દૃષ્ટિ જિય દેખ;
બોધત પરમ વિવેક યુત, ખિસે ન નિજ કૃત મેખ. ૧
યાતે પાત્ર કુપાત્રકો, ભેદ કીન મુનિરાજ;
જિજ્ઞાસા બિન બોધ કર, ઉલટો, હોત, અકાજ. ૨

ચોપાઈ

યાતે તાત ત્યાગ મન વ્યાધી, રટહુ રમ મન રહિત ઉપાધી;
અપની કરની આપ દુઃખારી, સમજિ ભાન ભૂલહુ મહતારી. ૧

ભ્રમિત પુરૂષ કહા જતન કરાવે, ગયે ભર્મ આપહિ સુખ પાવે;
જનની ભર્મે સત્ય કહાં તાતા, સર્વ સાક્ષિ મમ લખે વિધાતા. ૨
યાતે તાત તજો ઉર શંકા, રામ ભકિત કરૂં રાજ નિશંકા;
દરદી દરદ કરમ વશ પાવે, વૈદ ધર્મ જહિ જતન કરાવે. ૩
કર્મ જન્ય કોઉ રોગ કરારા, જાય ન વૈદ જતન કરિ હારા;
કષ્ટ વિવશ કરિ ત્રાહય પુકારે, તદ્યપિ વૈદ ન દોષ લગારે. ૪
વજ્ર લેપ કુકરમ જિન કીના, લગે ન જ્ઞાન તિવ ફલ લીના;
હરિહર અજ બોધી મમ માતા, તદ્યપિ બોધ ભયો નહિ તાતા. ૫
સમજિ મર્મ બ્રાંતી તજ દીજે, કૃપાનાથ ભક્તી રસ પીજે;
મેં લઘુ દાસ ચરણુ રજ ચેરો, મેં જલપ્યો આશય ઉર મેરો. ૬
આદ અંત જાનૂં નહિ મર્મા, તુમ સહ મર્મ લખો તરૂ ધર્મા;
બાલક જકે તોતરી બાની, હરસત તાત ન કરહિ ગલાની. ૭
જોરિ ઉભય કર ચરણુ લુભાયો, સાધુ સાધુ કહિ ધ્રુવ હર્ષાયો;
ચતુર પ્રવીન જ્ઞાનિ મમ તાતા, સ્વચ્છ વૃત્તિ તુહિ રચો વિધાતા. ૮
તુમ સમ ભ્રાત ભલે જગ ભાઇ, ઉભય લોક મય સુયશ સદાઈ;
સુનિ તવ ગાથ ભ્રાત પદ પૂજે, જેહિ જિય મોક્ષ માર્ગ ઉર સૂજે. ૯
તુમ સમ કવન પ્રેમિ નિજ ભાઇ, મરનો પ્રથમ લીન ચિત ચાઈ;
શૈલ સુતા અસ્તૂ મુખ ગાવા, હમ તે પ્રથમ મરણુ હર્ષાવા. ૧૦

દોહા

રે ભ્રાતા તવ ભાવકી, મેં જાનૂ સત ગાત;
કહિ ન શકુ મહિમા અથગ. હૃદય ન પ્રેમ સમાત. ૧
બડ ભ્રાતા સુખ દીજિયે, ધરૂં નિવરતી ધ્યાન;
પ્રજા ન્યાય સબ કીજિયે, ના નહિ કરહુ નિદાન. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ આજ્ઞા ઉત્તમ શિર લીની, વાર વાર પદ વંદન કીની;
અમૃત વચન કહે કરજોરી, કૃપાનાથ વિનતી યહ મોરી. ૧
કછુ અક કાલ ન્યાય જન કીજે, જયા કરિ ન્યાય યુકિત ઉર લીજે;
થોરેહિ કાલ સમુજિ સહ મર્મા, પીછે ન્યાય કરૂં સત કર્મા. ૨
ન્યાય ચુકાવન કર્મ હમારો, ધર્મ બોધ પ્રભુ કામ તુમારો;
ધર્મ બોધ સુનિ જીવ સુખારી, રામ ભક્તિ કરહી નરનારી. ૩

સમજિ મર્મ ધ્રુવ પરમ ખુશાલા, તન કર પરસે પ્રેમ વિશાલા;
રે મમ ભ્રાત નિશા બહુ આઇ, પોઢણુ કરો તાત સુખદાઇ. ૪
કરૂ કલ્યાન શંભુ દુઃખહારી, સત્ય ગાઢ ભ્રાતા અધિકારી;
સુખમય શયન કરિય મમ ભાઇ, રામ મંત્ર શ્વાસા ધુનિ લાઇ. ૫
ધરિ શિર રજા હૃદય હરસાવા, જાય ભવન જન સેન કરાવા;
ધ્રુવ સિદ્ધાસન ધ્યાન જુડાવા, કુંભક પ્રાણુ ખેંચિ થિર લાવા. ૬
પલટિ પ્રાણુ પશ્ચિમ દિશ આવા, બ્રહ્મરંધ્રમેં વાસ કરાવા;
બ્રહ્મરંધ્ર વૃત્તી જન જોગી, ગર્ક રૂપ મય જગત વિયોગી. ૭
મધુરે નાદ હોત ચહું ઓરા, ચમકત બીજ ઘટ ઘન ઘોરા;
અમૃત બુંદ ઘુંબ જડ લાગી, નિરખે સંત સુજન બડ ભાગી. ૮
બ્રહ્મરંધ્ર સુખ કહયો ન જાવે, પૂગા હોય સોય ગમ પાવે;
બ્રહ્મરંધ્ર સુખકી બલહારી, પહુંચે સંત સૂર તપ ધારી. ૯
પાંચ, પચીસ, કીન નહિ પરવા, ગુરૂ મુખ જ્ઞાન ધ્યાન મન ગરવા;
પ્રણુવ મંત્ર ધુનિ ધ્યાન લગાવે, બ્રહ્મરંધ્ર સોઉ વાસ વસાવે. ૧૦

દોહા

પ્રાત કાલ શાંતી સમય, વૃત્તી ભઇ સુચેત;
નિત્ય કર્મ ચિતમેં ફુરે, પ્રબલ પ્રથા પર હેત. ૧
ધર્મ નીતિ નિત કર્મકો, જ્ઞાની કરે ન ત્યાગ;
કરે કરાવે અપરકો, જહિ સંગતિ બડ ભાગ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ અનુચર મુખ આવા, જોરિ ઉભય કરે શીશ નમાવા;
ભૂષણુ વસન નીર કર ત્યારી, ધ્રુવ જન ક્રિયા કીન વિધિ સારી. ૧
સંધ્યા કર્મ કીન સત ધારી, ધર્મ પ્રથા લાગત જહિ પ્યારી;
લઘુ ભ્રાતા ઉત્તમ યહિ કર્મા, સુકૃત કર્મ તર્ક ચિત શર્મા. ૨
સમય સમજિ દ્વિજ મંડલ આવા, યજ્ઞશાલ વિધિ કર્મ કરાવા;
સમય પાય નૃપતી દે દાના, રૂચિ અનુસાર સર્વ સન્માના. ૩
દ્વિજ મંડલ મન ભયો અનંદા, હરિ સ્વરૂપ લખિ નૃપ પદ વંદા;
હરસિ વિપ્ર આશીષ સુનાઇ, ભક્ત ભૂપ રહવહુ સુખદાઈ. ૪
સમય પાય ભોજન સહ ત્યારી, હરિ અરપન કીનહુ ભરિ થારી;
ઉભય ભ્રાત ભોજન જન પાવા, મહા પ્રસાદ લખિ હર્ષ બઢાવા. ૫

સમય પાય સિંહાસન આવે, નિજ મંડલ શિર આય નિભાવે;
પ્રેમ યુકત નૃપતી સનમાના, બેઠે સર્વ જેહિ અસ્થાના. ૬
બંદી જન બિરદાવલિ ગાવે, સમય રાગ ગાંધર્વ સુનાવે;
નીતી યુકત સર્વ સંતોષા, અમૃત વચન પિયુષ રસ પોષા. ૭
સમય પાય મંત્રી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
વીતે દિવસ ગાય કછુ ગાઇ, કૃપાનાથ કરિ કૃપા સુનાઇ. ૮
યેહિ અવસર સંમતિ કછુ પાવે, ઉત્તમ કર્મ કરન ચિત ચાવે;
સમુજિ મર્મ બોલા નૃપ જ્ઞાની, તાત મંત્રિ તુમ પરમ સુજાની. ૯
પ્રથમ તાત તોહિ રજા કરાઇ, જેહિ અનુસાર કરહુ ચિત ચાહી;
તાત રજા મેં શિર પર ધારૂ, હુકમ હોય સોઇ કાજ સઁવારૂ. ૧૦

દોહા

મંત્રી જાવહુ તાત પદ, અરજ કરહુ કરજોર;
રજા હોય સો કીજિયે, કારજ નીતિ બહોર. ૧
રજા પાય મંત્રી અપર, ચલે વિપિન નૃપ પાસ;
સમય પાય ચરણો ગિરે, પ્રગટયો પ્રેમ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ ઉત્તાન પાદ બડ જ્ઞાની, ઉચરે વચન વાત કછુ જાની;
મમ મંત્રી તોરી ધન કરણી, અતિ પવિત્ર કહિયે કહા વરની. ૧
રાજ નીતિ મય પ્રબલ પ્રવીના, પ્રજા ન્યાય નીતી યુત કીના;
પ્રજા ભૂપ ભકતી હરિ ભાવા, ઉભય પક્ષ જન પૂર નિભાવા. ૨
સોઇ પંડિત ચાતુર સોઇ જ્ઞાની, ઉભય પક્ષમેં કરે ન હાની;
ધર્મ યુક્ત વ્યવહાર નિભાવે, શ્વાસો સિંવરન રામ રિઝાવે. ૩
ચિત ઉપરામ રામ રસ પ્યારો, વૃથા સમુજ લીનો જગ સારો;
જીવ માત્ર સબ સમજ સજાતી, ક્રિયા કરે જન સર્વ સોહાતી. ૪
યાતિ ધર્મ પ્રથા શિર ધારે, સર્વ કાજ વિધિ યુક્ત સઁવારે;
યાતિ તાત કહો વિધિ સારી, ધર્મ પ્રથા કોઉ વાત વિચારી. ૫
સત્ય કર્મમેં દેર ન કીજે, વીતે વખત આયુ તન છીજે;
અવસર સમુજિ મંત્રિ મુખ બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સબ ખોલા. ૬
કૃપાનાથ આજ્ઞા તુમ દીની, લગન હેતુ મોહિ આશ નવીની;
સર્વ પ્રકાર પુત્ર નિપુણાઇ, રજા કાજ કરિયે હર્ષાઇ. ૭

યહિ ગાથા ધ્રુવ નૃપ મુખ ગાઇ, વચન વિવેક કહે શરમાઇ;
મંત્રી અપર ભૂપ મુખ જાવે, તાત રજા સોઈ કાજ કરાવે. ૮
પાતે નાથ કહ્યો કર જોરી, કરિયે કાજ રજા કહ્યુ તોરી;
કૃપાનાથ યહ નીતિ અનાદી, સમય કર્મ કરિયે પલ સાધી. ૯
તુમ સર્વજ્ઞ ભૂપ કોઉ ભાવે, રજા હોય જ્યહિ જાય બુઝાવે;
કન્યા સુશિલ જાય દ્રગ નિરખે, ગુણ અવગુણ નીતી યુત પરખે. ૧૦

દોહા

નિજ મંત્રી મુખ વચન સુન, સમજ લીન નૃપ સેન;
કરિ વિચાર ઉચરત ભયે, પરમ રસીલે બેન. ૧
શિશુમાર નૃપતી સુશિલ, કન્યા સુશિલ સુધામ;
સુશિલ પુત્ર દંપતિ દિયે, બ્રાહ્મિ કન્યા નામ. ૨

ચોપાઈ

શિશુમાર કન્યા ગુણ ધામા, કુલ પવિત્ર મોહિ મર્મ તમામા;
નીતી યુક્ત કરો સહ કાજા, મમ મુખ વચન કહો શુચિ[1] રાજા. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા સર્વ સુખદાઇ, રામ કૃપા તુમ કુશલ સદાઇ;
નીતી યુક્ત ગાથ સબ ગાવે, સમુજિ ભૂપ મનમે હર્ષાવે. ૨
અરપહિ સુતા હર્ષ હો, રાજા, તો જાવહુ વહાં સર્વ સમાજા;
રચે સ્વયંવર મંડલ છાજે, ઉભય પુત્ર તહાં જાય બિરાજે. ૩
જ્યેષ્ટ લઘૂ દ્વૈ મર્મ લખાઈ, શિશુમાર નૃપકો સમુજાઈ;
ઉત્તમ લઘૂ પુત્ર કર નામા, ધ્રુવ જેહિ નામ બડા ગુણ ધામા. ૪
કન્યા કર્મ વિવશ મન ભાવે, રાજ કુંવર જહિ માલ ધરાવે;
પૂરવ જન્મ કર્મ પ્રભુતાઇ, નારી પુરૂષ હોત યહાં ભાઇ. ૫
ગાઢ સબંધ ટરે નહિ ટારા, કરહુ હર્ષ યા કષ્ટ અપારા;
સુનહુ મંત્રિ કારજ યહિ સાધો, ગુરૂ ગનપતિ શિવ શકિત અરાધો. ૬
ધર્મ કર્મમેં દેર ન કીજે, કર્મ યથારથ પ્રથમ કરીજે;
યેહિ મમ બોધ સર્વ શિર ધરહૂ, પ્રથા યુક્ત કારજ સહ કરહૂ. ૭
વાર વાર બૂઝન કહા કામા, કરિયે કાજ રાખિ ઉર રામા;
સર્વ કર્મ સાક્ષી, ઘનસ્યામા, જયહિ અધાર યહ વિશ્વ તમામા. ૮
નામ રૂપ ગુણ ધારત એકા, વર્ણાશ્રમ યહ બુદ્ધિ વિવેકા;
નીતી પ્રથા ધર્મ શિર ધારે, સો જ્ઞાની નિજ જન્મ સુધારે. ૯

---

૧. સર્વ.

રાણી ઉભય સમજિ યહ ગાથા, ઉર હર્ષી ઉત્તમકી માતા;
ધ્રુવ જનની ઉર હર્ષ ન શોગા, સ્વપ્ન માત્ર સહ વિશ્વ વિભોગા. ૧૦

દોહા

અજ્ઞાની જ્ઞાની મનુજ, તન પર ચિન્હ ન એક;
તન અધ્યાસી અજ્ઞ ઉર, જ્ઞાની પર્મ વિવેક. ૧
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ સમય, દેહ અધ્યાસી લીન;
સ્વપ્ન માત્ર જ્ઞાની સમુજ, સુખ મય રહત પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ મંત્રી શિર નાઇ, ચલે ભવન નૃપ આજ્ઞા પાઇ;
લખિ અવસર ધ્રુવ સન્મુખ આવા, કરિ વંદન સબ મર્મ જનાવા. ૧
જય મમ નાથ તાત યહ ગાવા, શિશુ માર, નૃપ નામ સુનાવા;
[illegible]હિ નૃપ કન્યા પર[illegible] સયાની, કહિ હે લગન તાહ મન માની. ૨
કૃપાનાથ સંમતિ કછુ દેવે, જયા કરિ અમર લાભ હમ લેવે;
સમય સમજિ બોલા ધ્રુવ જ્ઞાની, સુનહુ મંત્રિ તુમ તાત સુજાની. ૩
માત તાત આજ્ઞા શિર ધરિયે, ઉનકી રજા કાજ અનુસરિયે;
વયો વૃદ્ધ જિનકે કુલ હોહી, જિનકી રજા ચલે સબ કોહી. ૪
કુલકે કર્મ વૃધ્ધ જન જાને, ધર્મ પ્રથામેં ભેદ ન આને;
મન મુખ કરે કાજ નરનારી, બિગરે કારજ કષ્ટ કરારી. ૫
જો જો કર્મ રચ્યા કરતારા, સોઉ દૃષ્ટા જાનત ગુન સારા;
જો કછુ કર્મ કરન જન ચાવે, તો દૃષ્ટા જયહિ જાય બુઝાવે. ૬
દૃષ્ટા વિના કાજ નહિ કીજે, હાંસી હોય ધર્મ ભગ છીજે;
યાતે તાત મંત્રિ તુમ દાના, કુલકે કર્મ સર્વ તુમ જાના. ૭
હમ અજ્ઞાત જ્ઞાત હરિ પૂજા, ગુરૂ પ્રતાપ હમકો યહિ સુઝા;
કુલકે કર્મ હુમે કહા જાને, સબ ઘટ વ્યાપક રામ પિછાને. ૮
હરિ હર અજ ગુરૂ પદ હમ પૂજે, અપર કર્મ હમકો નહિ સુજે;
મમ ચિત્ત રત ભયો ગુરૂ જ્ઞાના, અપર કર્મ સબ તુચ્છ દિખાના. ૯
નિજ સ્વરૂપ મય હમ રાજી, અપર કર્મ મન ભઈ દુરાજી;
નિમિત માત્ર હાજર તન તોરે, જો કછુ કરો સદા શિર મોરે. ૧૦

દોહા

ધર્મ પ્રથા શિર પર ધરે, તજે ન તત્વ વિચાર;
કરે કરમ નીતી યથા, સુખી હોય નરનાર. ૧

આશ્રમ કર્મ અનાદિકો, ધરહુ તહિંપે ધ્યાન;
કરહુ કાજ વિધિ શોચિકે, હોય ધર્મ નહિ હાન. ૨

ચોપાઈ

મંત્રી મર્મ સમજિ હર્ષાવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નમાવા;
વિપ્ર ગૌરિ ગનપતિ ગુરૂ ધ્યાઇ, દ્વિજ પ્રધાન ચાલે હરસાઈ. ૧
કછુ અક સંગ લીન કુલ દાના, ગયે ભૂપ શિશુ માર મકાના;
ધ્રુવ મંત્રી આવા નૃપ જાના, લાવન સનમુખ ચલે સુજાના. ૨
સંગ વિપ્ર મંત્રી જન મારે, નૃપ નીતી યુત સવ જુહારે;
વિપ્ર પાદ નૃપ વિધિવત પૂજા, હરિ સ્વરૂપ લખિ ભાવ દૂજા. ૩
દિય અધિકાર યથા શુભ આસન, શિશુમાર બૈઠે સિંહાસન;
ભૂપ ભૂપ બુઝી કુશલાતા, ઉત્તર દીન મંત્રિ હર્ષાતા. ૪
કૃપાનાથ હરિ ભકિત સુહાઇ, તિનકે ભવન સદા કુશલાઇ;
રામ મંત્ર ઉચરે નરનારી, કુશલ પદારથ પાવહિ ચારી. ૫
રામ ભકિત પૂરણ જહઁ હોહી, સદા કુશલ જહઁ વિઘ્ન ન, કોહી;
રામ ભકિત પૂરણ વિશ્વાસા, સદા કુશલ જહઁ અપર ન આશા. ૬
હરિ ગુરૂ સંત સમાગમ કરહી, અક્ષય કુશલ જન્મ નહિ ધરહી;
ધર્મ પ્રથા મહિં ભેદ ન આને, કુશલ સદા પરમાર્થ પિછાને. ૭
સબતે કુશલ શિરોમણિ સોહી, નિજ સ્વરૂપ જાન્યો નિરમોહી;
ઉભય રોગ તન તજી ઉપાધી, સદા કુશલ જહિ ચિત સમાધી. ૮
નૃપ ઉત્તાનપાદ યહિ જ્ઞાના, ધ્રુવ ધર્મી યહ મર્મ પિછાના;
ભાસ માત્ર ભાસત સંસારા, ધ્રુવ નિશ્ચય નહિ શંક લગારા. ૯
બ્રહ્મ સદેહ બ્રહ્મ રસ ભોગી, સર્વ અતીત સહજ અણુરોગી;
તદપિ ધર્મ પ્રથા નહિ ત્યાગે, ન્યાય ચુકાવત નીતિ સુભાગે. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ હર્ષિત રહે, તીરથ દેવ સમાજ;
એસે જનકી કુશલતા, સદા, હોહિ મહારાજ. ૧
શિશુમાર સુનિ બચન સત, ઉમગ્યો પ્રેમ અપાર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, શ્રવત નૈન જલ ધાર. ૨

ચોપાઈ

ગદ ગદ કંઠ ભૂપ કરજોરી, વંદત ભયો બહોર બહોરી;
ધન્ય ભાગ મમ ભવન પધારે, પરમ બોધ દે કાજ સુધારે. ૧

પુરવ જન્મ પુન્ય ફલ કોહી, જેહિ જન સંત સમાગમ હોહી;
સંત સમાન કવન ઉપકારી, શરણાંગતકો લેત ઉગારી. ૨
થોડે પ્રશ્ન બોધ ધન અર્પે, જીવન મુક્તી લાભ સમર્પે;
રંક પુષ્પ નૃપતી મુખ લાવે, મહિપ દાન તેહિ લક્ષ દરાવે. ૩
એસે સંત નિરખિ જીજ્ઞાસા, દે ઉપદેશ હરે ત્રય ત્રાસા;
લઘુતા નિરખિ હોય જન રાજી, જન્મ મરણ જિય હરે દુરાજી. ૪
ભકત ભૂપ મંત્રી ઘર આવા, અક્ષય લાભ જ્ઞાન ધન પાવા;
જય મમ તાત કૃપારથ કીના, દેહ અધ્યાસ અધમ હરિ લીના. ૫
મેં બડ ભાગ આપ પહુંનાઇ, જીવન મુકત કીન ઘર આઈ;
પરમ પવિત્ર ભયો મેં આજા, ભવન પધાર કીન મમ કાજા. ૬
કૃપાનાથ ઉપજી ઉર આશા, અપર ગાથ ચાહત તવ દાસા;
નૃપ મંત્રી દ્વિજ મંડલ આવા, કારજ કવન નાથ ચિત ચાવા. ૭
કરિયે પ્રગટ શંક મન ત્યાગી, કરિ જન સેવ બનૂ બડ ભાગી;
હમકો સહજ હૃદય વિશ્વાસા, મિથ્યા શબ્દ ન કહ હરિ દાસા. ૮
સત્ય કર્મમેં શંક ન મોરે, સર્વ પદારથ હાજર તોરે;
પુત્ર પુત્રિ તન મન ધન સારા, હરિ અરપન સિદ્ધાંત હમારા. ૯
સમુજિ સરાય કરૂ યહાં વાસા, રામ ભકિત રત જગત ઉદાસા;
ઉનકી કૃપા બને સબ કાજા, બિન સમજે જિય હોત અકાજા. ૧૦

દોહા

નૃપ મંત્રી કરિયે કૃપા, વિગત ઉર જે જોય;
રામ કૃપા પૂરણ કરે, વૃથા વચન નહિ હોય. ૧
ભૂપ રજા શિર ધારિકે, સમજ લીન મન સેન;
નિજ કારજ ઉર ધારિકે, મંત્રી ઉચરે બેન. ૨

ચોપાઈ

જય મમ તાત ભૂપ બડ ભાગી, કરિ તવ દર્શન ભયો સુભાગી;
નરમેં નરહરિ પ્રગટ નરેશા, પ્રગટ કરત હરિ હરણ કલેશા. ૧
સર્વ પ્રજા અપને સુત જાની, ન્યાય ચુકાવત ધર્મ સુજાની;
વ્યાપક રામ સમજિ ઇક દેવા, નીતિ ધર્મ ન તજત સુસેવા. ૨
પ્રજા નારિ સઉ પુત્રિ સમાના, ઉરમે દ્રષ્ટિ ધરે નહિ આના;
ગો ગુરૂ વિપ્ર ચરણ નિત પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૩
દેવે દાન સમજ અધિકારી, ઉભય લોક નૃપ લીન સુધારી;
જીવત સુયશ મરે હરિ ધામા, ભક્ત ભૂપ સાર્યો સહ કામા. ૪

ધર્મ પ્રથા વિન પાવ ન ધરહી, ધન્ય ભૂપ કારજ નિજ કરહી;
ભૂપ સર્વ ગુણ સંપન્ન સોઈ, હરિહર ભક્ત નીતિ રત હોઇ. ૫
શિશુમાર ઉત્તમ ગુણ ખાની, કરિ સત સંગત વિગત પિછાની;
મેં અનુચર લાયક કછુ નાઈ, જિનકો બડપન હીન ગુસાંઈ. ૬
બડા અપરકો દેત બડાઇ, બડા પ્રીય લાગત લઘુતાઇ;
બડપન સોઇ બચન લઘુતાઈ, બડપન જાય બચન ગરૂવાઈ. ૭
બડેહિ ભૂપ કારજ હમ આવા, રામ કૃપા કરિ દર્શ દિખાવા;
જય મમ, તાત કાજ જ્યાહિ આવા, સો સુનિયે અબ સહિત સુભાવા. ૮
નૃપ મુખ સત્ય કહી યહ ગાથા, ધ્રુવ હિત સુતા હેતુ નૃપ નાથા;
તવ કન્યા ધ્રુવ અરપન કીજે, નૃપતી સુયશ વિશ્વમેં લીજે. ૯
પરમ દાન કન્યા અરપીજે, જ્યા કરિ ભૂપ અભય સુખ લીજે;
ધર્મ વ્યાહ સમ ધર્મ ન દૂજા. હરિહર કૃપા મર્મ જ્યાહિ સુજા. ૧૦

દોહા

કોટિક તીરથ દાન પુન, વિધિ વ્રત કરિ પુન હોય;
કન્યા દાન વિશેષતા, યા સમ તુલે ન કોય. ૧
શિશુમાર સુનિ શબ્દકો, ઉરમેં હર્ષ અપાર;
મુખ તથાસ્તુ ઉચરત ભયો, ધર્મ નીતિ શિર ધાર. ૨

ચોપાઈ

નૃપ શિશુમાર મંત્રિ સુન બાની, ભયો હર્ષ ઉર પરમ સુજાની;
ધન્ય ભાગ ધ્રુવ મમ ઘર આવે. સપ્ત ગૌત્ર સુર ધામ સિધાવે. ૧
ધ્રુવ સમ ભક્ત ભવન પગ ધારે, દર્શ લાભ લઇ જન્મ સુધારે;
ધ્રુવ સમ અપર કવન તપ ધારી, હરિ અજ સનમુખ જન ત્રિપુરારી. ૨
ધ્રુવ સમ વર પાવહિ મમ બાલા, જન્મ અંત હોવહિ તતકાલા;
બ્રાહ્મી ભરમ દેહ અધ્યાસા, ધ્રુવ મુખ બોધ સુનત હુવ નાસા. ૩
નારી ધર્મ નિપુણ મમ બાલા, પતિ મુખ વચન જ્ઞાન તતકાલા;
અતિ પવિત્ર મમ સુતા સયાની, મિલે જોગ શિવ કૃપા ભવાની. ૪
શિશુમાર લખિ સમય અમોલા, શિવ શિર ધાર વચન મુખ બોલા;
ઇષ્ટ દેવ શિવ શીશ નિવાસા, પ્રેમ પિયુષ રસ શબ્દ સુનાવા. ૫
જય હો વ્યાપક વિષ્ણુ વિધાતા, જય જય શંભુ સર્વ સુખ દાતા;
જય જનની મમ આદ્ય ભવાની, જીવ ચરાચરકી શુભ ખાની. ૬

ક્રિયા કરમ ગુણ ધરત અકેલી, નામ રૂપ પ્રસરી પ્રિય એલી;
બાણી ચાર અવસ્થા ચ્યારી, જો હમ કરે સો કૃપા તુમારી. ૭
કૃપાવતી સત કાજ સુધારો, નિમિત માત્ર મેં દાસ તુમારો;
મેં કછુ કરિ ન શકું જગ કર્મા, સમજી મર્મ હોત ચિત શર્મા. ૮
ધરા ધામ ધન વિભવ અપારા, પુત્ર પુત્રિ મેં દાસ તુમારા;
યહિ અવસર ઉત્તર કહા કીજે, ધી પ્રેરક બુદ્ધી મુહિ દીજે. ૯
ગુરૂ ગનપતિ કરિયે ઉર વાસા, જ્યા કરિ ઉરમે જ્ઞાન પ્રકાશા;
વખ્ત જાય પેં[1] વચન ન જાવે, કૃપાનાથ સોઈ કૃપા કરાવે. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ ઇષ્ટિ મનાયકે, નૃપ બોલે શુધ ભાય;
મંત્રી શુભ મુહુરત લખો, કરો લગ્ન યહાં આય. ૧
દ્વિજ મહુરત શોધત ભયે, ધર્મ સુજ્યોતિપ ધાર;
યહ વર યહ કન્યા ઉભય, અનુકુલ ગ્રહ અનુસાર. ૨

ચોપાઇ

યથાયોગ કીની પહુંનાઇ, લગ્ન કુંડલી વિપ્ર બનાઈ;
મુહુરત માસ તિથી અરૂ વારા, રચે સ્વયંવર સપ્ત દિહારા. ૧
અંત: પુર નૃપ ખબર જનાઈ, બ્રાહ્મી વર હરિ બાત બનાઈ;
નૃપ ઉત્તાનપાદ બડ જ્ઞાની, જિનકે ધ્રુવ બડ પુત્ર સુજાની. ૨
હરિહર ઉમા ઇષ્ટ શિર રાખા, નૃપકો સુતા દેન હમ ભાખા;
મમ પુત્રી પૂરણ વિશ્વાસા, તાત વચન કહું કરે ન નાસા. ૩
માત તાત પતિ ગુરૂ હરિ દેવા, ઇનકી રજા નીતિયુત સેવા;
સોઉ પુત્રી સોઉ પુત્ર પ્રવીના, જીવન મુક્ત લાભ જિન લીના. ૪
અંતઃપુર નૃપતી નિજ નારી, પ્રસન ભઈ શુભ કાજ નિહારી;
નૃપ નારી પતિ ઇષ્ટિ મનાવા, વેદ મંત્ર મધુરે સુર ગાવા. ૫
બ્રાહ્મી પ્રેમ ભયો ઉર ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી;
હરિહર અજ સમ જન પતિ નાથા, દીન કૃપા કરિ આપ વિધાતા. ૬
ચુપ મુખ રહી શબ્દ નહિ સારા, મનકે મર્મ લખે કરતારા;
હરખ શોક નહિ તર્ક જનાઇ, મૌન ગૌનિ એકાંત સિધાઇ. ૭
કુલવંતી પુત્રી સોઈ સૂરી, પીયર સસુર પ્રથા મહિ પૂરી;
યથા યોગ સહ ધર્મ સુધારા, ઉભય વંશ તારણ અવતારા. ૮

---

૧. પણ.

શિશુમાર શુભ સમય સુહાવા, યથા યોગ દ્વિજ દાન દિરાવા;
સમય સમજિ મંત્રી કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૯
જય નૃપ નાથ રજા મુહિ દીજે, સમય અમોલ લાભ ભલ લીજે;
સર્વ પ્રકાર કીન મમ પાવન, દર્શ હરે મમ પાપ અપાવન. ૧૦

દોહા

શિશુમાર અવસર લખી, દ્વિજ સત દાન દરાય;
હય ગજ રણુ અસ્વારિ દે, દીને ભવન પઠાય. ૧
ધ્રુવ પ્રજા શુભ ગાથકી, સમજ લીન સહસાર;
જય જય ધ્રુનિ ઉચરત ભયે, ઉરમે હર્ષ અપાર. ૨

ચોપાઇ

મંત્રી વિપ્ર ભૂપ પહઁ આવા, સમય સમજિ નૃપ શીશ નમાવા;
નૃપ ઉત્તાનપાદ લખિ કાજા, સ્વીકારે દ્વિજ સહિત સમાજા. ૧
મંત્રી આય શીશ પદ દીના, નૃપ નીતી યુત આદર કીના;
ભૂપ પત્રિકા પ્રેમ પઠાઇ, મંત્રી હાજર કી હરસાઇ. ૨
ભૂપ પત્રિકા નિજ કર ધારી, વાંચત પ્રેમ ભયો ઉર ભારી;
વાર વાર હરિ ગુરૂ પદ વંદા, ભક્ત ભૂપ મન ભયો અનંદા. ૩
હરિ હર નાથ કર્મ ગતિ થાપી, પ્રબલ વેગ કો શકે ઉથાપી;
શંભુ વચન સત્ય હો સારા, કોટિ યત્ન કો ટારનહારા. ૪
ધર્મ પ્રથા શિવ જાનનહારે, નીતી યુક્ત વિશ્વ વિસ્તારે;
શિશુ માર નૃપ હરિહર પ્રેરા, વિપ્ર વૃંદ મુહુરત શુભ હેરા. ૫
સપ્તમ દિવસ સ્વયંવર ભારી, તુમ જાવન હિત કરહુ તયારી;
સજહુ વરાત સરસ શુભ રીતી, વૃદ્ધ મંત્રિ જાનત સહ નીતિ. ૬
મંત્રી ભ્રાત હુમે મન ભાવા, કરહુ કાજ શુભ તુમહિ સુહાવા;
ઉભય લોક મહિ સુયશ સુહાવે, હરિહર દાસ સમુજિ અપનાવે. ૭
ભૂસુર સુર સુરપતિ ગન દેવા, પ્રથમ પાદ કરિયે ઇન સેવા;
દેશ કાલ અવસર જેહિ કાજા, શોભિત કર્મ કરો તજી લાજા. ૮
સમય કર્મ ચૂકે અજ્ઞાની, નિશ્ચય હોય ધર્મ મહિ હાની;
વૃધ્ધ દિવાન વિપ્ર કુલ દાના, કહા બોધે તુમ પરમ સુજાના. ૯
પૂરવ પુન્ય પ્રબલ પ્રભુતાઇ, ભૂસુર ઘર આવત હરસાઇ;
પૂરવ જન્મ પુન્ય ફલ પાવા, ભૂસુર સુર હરિ હર ઘર આવા. ૧૦

દોહા

હરિ હર કૃપા પ્રતાપતે, સુધરે કામ તમામ;
સુજન સંત લખિ મર્મકો, નિશિ દિન ઉચ્ચરત રામ. ૧
પરમ વિરાગી પુત્ર મમ, ધ્રુવ ધર્મી દે ધાર;
પર ઇચ્છા પાલકુ પ્રથા, પ્રેમી પુત્ર સધીર. ૨

ચોપાઇ

ભૂપ ગાથ સબકે મન ભાઇ, રાની ઉભય સમજિ સુખ પાઇ;
ધ્રુવ જનની કરતા ગતિ જાની, સમય સમજિ હરિ ધ્યાન જુડાની. ૧
ઉત્તમ માત ગાથ ફુરિ આવત, કહન ચહે લખિ સમય રૂકાવત;
નૃપ ભય ચુપ મુખ રહત અજ્ઞાની, સત મિથ્યા કહું રીત ન જાની. ૨
દેખહુ હરિ માયા પ્રભુતાઇ, નિજ બલ તજે ન કોડ ઉપાઇ;
જબ તબ સમજિ કરહિ સતસંગા, જ્ઞાન ભક્તિ અભ્યાસ અભંગા. ૩
અપની કૃપા આપ પર હોવે, જબ યહ જીવ ભક્તિ મન મોવે;
ચાર કૃપા કહ સંત સુજાના, ઇશ્વર વેદ ગુરૂ સનમાના. ૪
ઇશ્વર કૃપા મનુજ તન પાવે, ગુરૂ કૃપા સત બોધ સુનાવે;
વેદ કૃપા સત અર્થ દિખાવે, ચોથી અપની કૃપા કહાવે. ૫
અપની કૃપા વિના યહ તીનૂ, કરિ, ન, શકે, યે એક અધીનૂ;
અપર દયા સબહી જન હાની, અપનો જીવ બચાવે જ્ઞાની. ૬
અપને આપ કૃપા કોઉ કરહી, સુમરિ રામ સંશય સબ હરહી;
તીનુ કૃપા આપ ચલિ આવે, આપ આપ પર કૃપા કરાવે. ૭
સુક્ષમ સેન લખી નહિ રાની, હરિ હર સન્મુખ રહિ અજ્ઞાની;
દેહ અધ્યાસ પ્રબલ બલ ભારી, અપની કૃપા ન લખી ગઁવારી. ૮
અમિત શંક ઉર કષ્ટ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
આશ્રમ ભેદ વિપિન મહિ વાસા, તહુ અજ્ઞાન કરત ઉર ત્રાસા. ૯
જ્ઞાન વિના અજ્ઞાન ન જાવે, ભેષ ધરે ચહ ભવન રહાવે;
કોટિક કષ્ટ કરે જન કોઇ, રામ કૃપા વિન જ્ઞાનૂ ન હોઇ. ૧૦

દોહા

વિપ્ર વૃંદ મંત્રી સુજન, શુભ અવસર સમજાય;
ભૂપ રજા શિર નાયકે, ચલે ભવન હરસાય. ૧

હાટ વાટ ચોહટ ભવન, સમજિ સજે નરનાર;
ભક્ત ભૂપકો લગન લખિ, હરસત હૃદય અપાર. ૨

ચોપાઈ

હાટ વાટ ચોહટ નૃપ દ્વારા, પ્રજા અપન ગ્રહ સજે અપારા;
ધજા પતંગ નિશાન અટારી, જહઁ તહઁ મંગલ ગાવત નારી. ૧
શંખ ભેર બાજત સરનાઇ, ગાન કરત ગાંધર્વ સુહાઈ;
જીવન મુક્ત નગ્ર નરનારી, દે દર્શન હરિ કીન સુખારી. ૨
નીતી પ્રથા ધર્મ જિન પ્યારા, આશ્રમ કર્મ કુશલ વ્યવહારા;
આશ્રમ વર્ણ કર્મ નહિ ત્યાગે, ભજન ભક્તિ રત ચિત સુભાગે. ૩
નૃપ ધ્રુવ લગન સમુજિ ભારી, કૃપા કીન કહ દેવ મુરારી;
લઘુ ભૂપ માતેત અપારા, જ્યાં ત્યાં કિય પત્ર વ્યવહારા. ૪
હરસી ચલે નૃપતિ મન કેસે, સરિતા નીર ઉદધિ મહિ જેસે;
સમય પાય ધ્રુવ સનમુખ આયે, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાયે. ૫
ધ્રુવ સન માનત વારંવારા, બેહારત જિન, જેહિ, અધિકારા;
દ્વિજ, મંડલ, નૃપ સનમુખ આવા, વેદ મંત્ર આશીષ સુનાવા. ૬
સમય સમુજિ નૃપ વંદન કીના, વિપ્ર વચન અપને શિર લીના;
વિપ્ર વચન સુધરે મમ કાજા, જય હરિ રૂપ ઈષ્ટ દ્વિજ રાજા. ૭
દ્વિજ પદ સેવહિ રહિત વિકારી, જેહિ જિય, સુલભ, મિલે ફલચારી;
દ્વિજ મહિમા કહા ગાય સુનાવે, શારદ શેષ પાર નહિ પાવે. ૮
બ્રહ્મ બ્રહ્મ સમ અપર ન આવે, બ્રહ્મ સુમરિ જિવ બ્રહ્મ સમાવે;
બ્રહ્મ વરણ સમકો જગ પાવન, લખિ ન શકે જિન વૃત્તિ અપાવન. ૯
લખે બ્રહ્મ સોઉ બ્રાહ્મણ પૂરા, નિત્ય કર્મ મય વૃત્તિ સબૂરા;
તન લગિ નિત્ય કર્મ નહિ ત્યાગે, બ્રહ્મ પરાયણ દુરે ન રાગે. ૧૦

દોહા

દવન ઇન્દ્રિ મન વાસના, ગવન ધર્મ મગ ધીર;
દ્વિજ તરણી પ્રય લોકમેં, તારણ વિશ્વ સધીર. ૧
વિપ્ર વૃંદ નૃપ વચન સુન, દેત સર્વ આશીશ;
ભક્ત ભૂપ યા વિશ્વમેં, મહા ઇશકે ઇશ. ૨

ચોપાઇ

દાસી દાસ નગર નરનારી, કરત ચાવ કછુ સમય વિચારી;
ત્રિવિધ પ્રકાર કરત કલ ગાના, પ્રેમ ભકિત મય પરમ સુજાના. ૧

રામ ભક્તિ સબકે મન ભાવે, ચિત ચિતવે સોઉ સુખે સુનાવે;
કરિ હરિ દર્શ ભયે સહ પાવન, જહિ ઉર ફુરે ન કર્મ અપાવન. ૧
નૈન બૈન રગ રગ ઉર રામા, સ્વપ્ન માત્ર જગ સ્ફુરે ન કામા;
સુધરમ આશ્રમ ધર્મ નિવાસી, રામ રતા ચિત કર્મ અપાવન. ૨
નારી પુરૂષ એક મત સાધા, ભજન ભક્તિ વશ હર્યો પ્રમાદા;
ભજન ભક્તિ જિનકે ઉર આવે, મોહ મમત અજ્ઞાન નસાવે. ૪
ધ્રુવ પરજા સહ પરમ સયાની, કરિ હરિ દર્શ ભયે શુભ જ્ઞાની;
ભૂપ વિવાહ સર્વ મન ભાવા, રમા રામ સમ દર્શન પાવા. ૫
મંગળ શબ્દ સરસ શુભ ગાવત, હરસિ હરસિ હરિ હરહિ મનાવત;
સર્વ શ્રષ્ટિ ગનપતિ તુમ તાતા, વિભુ વ્યાપક ગહિયો મમ હાતા. ૬
અક્ષર બાવન આદિ મહેશા, ॐ કાર વ્યાપક સબ દેશા;
ભગણ જગણ મગણં, ગણસારા, દૃષ્ટા ગનપતિ નામ તુમારા. ૭
શેષ બ્રહ્મ શિવ તવ શિર તાતા, નામ રૂપિણી ઉમિયા માતા;
શબ્દ બ્રહ્મ કહિ સર્વ ઉચારે, લક્ષારથ સમજી ભવ પારે. ૮
કરિ મુખ સુંઢ રૂપ તવ ભાસે, સમુજત સુજન સંત નિર આશે;
શિવ બ્રહ્મા વિષ્ણુ સુર ધ્યાવે, સર્વ સાક્ષિ લખિ પ્રથમ મનાવે. ૯
યાતે તાત કાજ યહિ કીજે, ઉર પ્રેરક મમ વિનય સુનીજે;
ભક્ત ભૂપ કરિયે યહ કાજા, સુયશ વિશ્વ અરૂ સંત સમાજા. ૧૦

દોહા

ગન શ્રષ્ટી, નાયક, તુમે, લંબોદર તવ નામ;
વિશ્વ ચરાચર ઉદરમેં, અમિત શ્રષ્ટિ તવ ધામ. ૧
બ્રહ્મ અયોની તાત શિવ, શબ્દ બ્રહ્મ તુમ દેવ;
પ્રણવ મંત્ર અજપા જપે, સો જન જાને ભેવ. ૨

ચોપાઈ

ગન નાયક લાયક શુભ કાજા, યાતે ધાવત સંત સમાજા;
અક્ષર બ્રહ્મ અનાદી સ્વામી, પ્રથમ સતાવત નાથ નમામી. ૧
તુમ બિન પત્ર હિલે નહિ દેવા, હરિ ગુરૂ કૃપા લખ્યો યહ ભેવા;
પરા પસંત મધ્યમા બાની, અક્ષર ભેદ વેખરી જાની- ૨
તીન સ્થાન ઓંકાર અભેદા, વેખરિ દ્વાર ભયે બાહુ ભેદા;
બાવન અક્ષર આદિ મહેશા, શબ્દ સાક્ષિ વ્યાપક સબ દેશા. ૩

નામ રૂપ આકાર અપારા, ક્રિયા કરે જડ તુમહિ અધારા;
યાતે નાથ પ્રથમ તેહિ ધ્યાવે, ધ્રુવ ધર્મી નૃપ લગન કરાવે. ૪
સુફલ કર્મ ફલહી જીવ જબહી, શુદ્ધ ભાવ સુમરે તુહિ તબહી;
સર્વ સખી મિલ મંગલ ગાવા, વિશ્વ વ્યાપિ ગન રાજ મનાવા. ૫
શિવ શક્તી સુત ગનપતિ પૂરા, લખહિ મર્મ કોઉ સંત સબૂરા;
સખિ મુખ વચન સુનત ધ્રુવ હરસા, નિજ સ્વરૂપ ગન નાયક દરસા. ૬
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, નારિ નિરંજન ગાથ સુનાઈ;
રામ ભક્તિ કરિ યહિ ફલપાવે, તજિ પ્રપંચ હરિ રૂપ સમાવે. ૭
રામ ભક્તિ કરિ સુજન સુભાગી, તજિ તન તત્વ રૂપ અનુરાગી;
હરિ હર ભક્તિ હૃદય જિન ધારા, જીવન મુક્ત નહીં અવતારા. ૮
યાતે રામ ભક્તિ ગાહિ લઇયે, તજિ પ્રપંચ ભક્તી ચિત દઇયે;
સુનિ સખિ વચન સર્વ સુખ પાવા, સર્વ સભા શાંતિ રસ છાવા. ૯
સમય સમજિ મંત્રી કર જોરી, કહન લગ્યો પ્રિય બચન બહોરી;
જય સર્વજ્ઞ ભૂપ મમ તાતા, સમય કર્મ કરિ કરહુ સનાથા. ૧૦

દોહા

શિશુમાર નૃપતી સુશિલ, વિનય કીન કરજોર;
લગન હેતુ દિન સપ્તમે, આવહુ ભવન બહોર. ૧
હરિ હર આજ્ઞા ધારિ શિર, ચલહુ નૃપતકે દ્વાર;
કૃપાનાથ કરિયે કૃપા, ધર્મ સનાતન ધાર. ૨

ચોપાઈ

મંત્રી વચન સુનત ધ્રુવ જ્ઞાની, આદ અંત મધ્ય ગાથ સુજાની;
તુરિયા તત્વ અમર રસ ભોગી. વિષય ભાવ જિન વૃતિ વિયોગી. ૧
ચોથે પદ જ્ઞાની અસ્થાના, વ્યાપક અપનો રૂપ પિછાના;
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, સ્વપ્ન માત્ર ભાસત સંસારા. ૨
ચિદાભાસ મહિ તન અધ્યાસા, હર્ષ શોક સુખ દુઃખ મન ત્રાસા;
વિષય આશ કરિ જીવ કહાવા, અલ્પ ભોગ ઇન્દ્રી રસ ચાવા. ૩
પંચ તત્વ તન જડ અસ્થૂલા, જન્મ મરણ વ્યાધી કરિ મૂલા;
ષડ, વિકાર ઇનિ સંગ રહાવે, ષટ ઉરમી કહુ અંત ન આવે. ૪
જાતી વરણ પ્રબલ અભિમાના, ચિદાભાસ માનત વિન જ્ઞાના;
ગવના ગવન લોક પર લોકા, હૈ ઉપાધિ વશ હર્ષ રૂ શોકા. ૫

અંતઃકરણ પ્રબલ અજ્ઞાના, યાતે મોક્ષ બંધ નિજ માના;
નિત્ય મુક્ત આતમ નિજ જાતી, ત્યાગિ રૂપ વશ ભયો વિજાતી. ૬
અજર અમર અક્ષય નિજ રૂપા, જડ સબંધ સુખ તજ્યો અનૂપા;
તું ચેતન સુખ રૂપ સદાઈ, જડ તનમેં સુખ નાય કદાઇ. ૭
કોટિક કર્મ લગી, તન વ્યાધી, ચિત્ત રૂકે નહિ રહિત ઉપાધી;
નિત્ય મુક્ત આતમ નિરમોહી, બૂજત ફિરત મુક્ત કિમ હોહી. ૮
કલ્પિત કોટિક દેવ અરાધે, આતમ તત્વ દેવ નહિ સાધે;
હરિ હર ભક્તિ ન સંત સમાજા, કો પ્રકાર સુધરે જિય કાજા. ૯
બ્રહ્મ નિષ્ટ સતગુરૂ પદ પરસે, તો નિજ રૂપ યથારથ દરસે;
કરિ સતસંગ ધરે, વિશ્વાસા, તો પ્રગટે નિજ રૂપ પ્રકાશા. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, મેં પાયો નિજ રૂપ;
પદ અવાચ્ય વાણી પરે, સાક્ષી સદા અનૂપ. ૧
મમ આતમ વ્યાપક વિભુ, દ્રષ્ટા સંગ ન કોય;
ચિદાભાસ, વીશેપમેં, જો કછુ હોય સો હોય. ૨

ચોપાઇ

સપ્ત અવસ્થા અતિ અજ્ઞાના, ચિદાભાસકી પ્રગટ બખાના;
જ્ઞાન અજ્ઞાન ઉભય ઇન સંગા, મમ સ્વરૂપ નિરલેપ નિસંગા. ૧
ધ્યે ધ્યાતા દ્રષ્ટા અરૂ દરશન, પ્રોક્ષ અપ્રોક્ષ ઉતર અરૂ પરસન;
દૃઢ અદૃઢ જ્ઞાન કહ દોઇ, યે ગુણ ચિદાભાસ કર હોઈ, ૨
જીવ કુટસ્થ ઇશ ત્રિય ભેદા, ભાસત વિલગ ઉપાધી ખેદા;
બાદ ઉપાધી એક સ્વરૂપા, સો મેં વ્યાપક બ્રહ્મ અનૂપા. ૩
સર્વ ક્રિયા ગુણ રહત વિશેષા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક નિત શેષા;
મમ અધાર ભાસત સંસારા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ હમારા. ૪
મેં સર્વજ્ઞ સદા સુખ રાસી, મંત્રી વચન સુનત હો હાઁસી;
કો પ્રકાર ઉત્તર ઇનિ દીજે, ઇન ઇચ્છા કારજ સો કીજે. ૫
હર અજ હરિ નીતી યહ થાપી, અપર જીવ કિમ શકે ઉથાપી;
જાતિ વરણ કુલ દ્રશ્ય બ્યવહારા, મમ સ્વરૂપ યહ નાહ લગારા. ૬
નામ રૂપ માયા ગુણ ધામા, ઇનકે યહ ગુણ કર્મ તમામા;
પંચ તત્વ યહ પ્રગટ શરીરા, દ્રષ્ટા દેવ લખે મતિ ધીરા. ૭

હદકી વાત હોત હદ સારી, મમ સ્વરૂપ નિત રહિત વિકારી;
માત તાત માયા કરિ મેલો, મમ સ્વરૂપ ઈન રહિત અકેલો. ૮
હા, ના, કહન નહીં મમ ધર્મા, સમજિ મર્મ રહિયે ચિત શર્મા;
જ્ઞાની કર્મ જ્ઞાન મય રહિયે, જો કછુ બને શીશ ધર લહિયે. ૯
હરિ હર અજ બોલે હર્ષાઈ, આશ્રમ ધર્મ તજો મત ભાઈ;
આશ્રમ વર્ણ ધર્મ કુલ નીતી, નેતા નૃપત કરે ઇન પ્રીતી. ૧૦

દોહા

હરિહર હર્ષત યું કહયો, બ્રાહ્મનિ મિલો સપૂત;
ઇષ્ટ દેવ આજ્ઞા તજું, તો મેં અવસ્ય કપૂત. ૧
લગ્ન કરો ધ્રુવ પુત્રકો, તાત કહયો કર પ્રીત;
તજૂ વચન નિજ તાનકો, હોય ધર્મ વિપરીત. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાની ધર્મ નીતિ ત્યાગે, સમય કર્મ મય કુશલ સુભાગે;
ધર્મ હેતુ જ્ઞાની અવતારા, યાતે તજ, ન, નીતિ વ્યવહારા. ૧
નિશ્ચય સદા રહત નિજ રૂપા, ધર્મ કર્મ મય કુશલ અનૂપા;
આશ્રમ ધર્મ સુનીત ન ત્યાગે, આતમ તત્વ વૃત્તિ અનુરાગે. ૨
વૈદિક ધર્મ શીશ નહિ ધારે, કો પ્રકાર જગ કાજ સુધારે;
સુધરમ ત્યાગ કરે જન જ્ઞાની, ધર્મ સનાતન મેં બડ હાની. ૩
હરિ ગુરૂ માત તાત વિધિ ધર્મા, ઇન સંમતિ કરિયે યહિ કર્મા;
ઇનકી રજા ધરે નહિ કાના, બડ અપરાધ પ્રબલ અજ્ઞાના. ૪
નારી સંગ દોષ અતિ ભારી, કામ લુબ્ધ હો વૃત્તિ વિકારી;
ચંચલ વૃત્તી તજહિ સુધર્મા, દેહાધ્યાસ ચહે અપ કર્મા. ૫
વિવિધ ભોગ ઇન્દ્રી રસ ચાવે, જ્ઞાન ધ્યાન ભક્તી વિસરાવે;
ઇન્દ્રિ અપર બલ પ્રબલિત ક્રોધા, તજિ સત કર્મ અધમ મગ શોધા. ૬
ધર્મ સનાતન ઉર નહિ ચાવે, હરિ ગુરૂ ભક્તી તર્ક ચલાવે;
નીચ કૃત્ય નીચો મત થાપે, ધર્મ સનાતન અધમ ઉથાપે. ૭
ધર્મ હીન નર નર્ક સિધાવે, જન્મ મરણ જગ અંત ન આવે;
વાર વાર શંકા મોહિ આવે, હરિ હર અજ ગુરૂ કૃપા કરાવે. ૮
કિસ્તી લગી કિનારે મોરી, કૃપાનાથ નહિ જાય બહોરી;
કામ રૂ ક્રોધ લોભ અરૂ મોહા, અમિત વાર ઇન મોહિ વિગોહા. ૯

યાતે નાથ ડરૂ ઇન સંગા, ભજન ભક્તિમેં કરે ન ભંગા;
રાખહુ આજ લાજ હરિ મોરી, દુરબલ દાસ શરણુ મેં તોરી, ૧૯

દોહા

આશ્રમ સ્વારથ રીતિ યહ, કરિયે લગ્ન સુનીત;
પરમારથમે ના દિપે જ્ઞાન ધ્યાન વિપરીત. ૧
ઉભય પક્ષકી પ્રબલતા, મો મન ભયો અધીર;
હરિહર સાક્ષી સબ લખો, તારન ભક્ત સધીર. ૨

ચોપાઇ

ધી પ્રેરક અજ મમ શિર નાથા, રજા હોય કહિયે સો ગાથા;
મો મન યહ વિપરિત વ્યવહારા, સાક્ષી મર્મ લખો તુમ સારા. ૧
સંગ દોષ ડરપું મમ સ્વામી, ગુપ્ત મર્મ તુમ લખો તમામી;
યદ્યપિ તાત રજા કછુ તોરી, દુરબલ દાસ હાથ તવ દોરી. ૨
હરિ હર અજ ધ્રુવ વિનય સુનાઇ, પ્રબલ પ્રેમ પ્રગટયો ઉર આઇ;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયો જન દાના, સંગ દોષ લખિ હોત હેરાના. ૩
સુજન સતી જ્ઞાની અરૂ સાધૂ, સંગ દોષ કરિ ડરત અગાધૂ;
તન લગિ ડરત રહે યહ સારે, તાતે રામ ન ભક્તિ વિસારે. ૪
ગૂઢ મર્મ જ્ઞાની જન જાને, જીવન મુક્ત અભય સુખ માને;
હરિહર અજ વ્યાપક મમ સ્વામી, મર્મ લખ્યો મેં નાથ નમામી. ૫
વિશ્વ ચરાચર અંતર યામી, જીવ નર્ક ઉર લખો તમામી;
શુધ્ધ ભાવ ધ્રુવ ભક્તિ પિછાની, ભયે પ્રેમ વશ શંભુ ભવાની. ૬
રમા રામ અજ મોદ અપારા, જ્ઞાની જગ મહિ મમ અવતારા;
અંદર આતમ તત્વ પિછાને, બાહર કર્મ યથારથ જાને. ૭
કર્મ ધર્મ મહિ કરે ન હાની, જ્ઞાનીકી ગમ જાનત જ્ઞાની;
યહઁ ધ્રુવ વિવશ હરિ ધ્યાવા, ઉર સુક્ષમ હરિ રૂપ દિખાવા. ૮
હરિ હર હર્ષિ, હૃદય મેં, આવા, ધ્રુવ કરૂણા વશ ચરણ લુભાવા;
હરષિ હાથ શિર ધરે કૃપાલા, સુખ મય સદા રહો મમ બાલા. ૯
ડરપહિ અધમ ધરમ મગ ખોવા, ડરપહિ યતી, કામ મન મોવા;
ડરહિ નારિ પતિ સંગ વિરોધા, ડરપહિ વિપ્ર અકારણ ક્રોધા. ૧૦

દોહા

માયા, વશ, ત્યાગી ડરે, ડરપે ભાગો સૂર;
ડરપે શ્રુતિ નિંદક સદા, ભોગે દુઃખ ભરપૂર. ૧

ન્યાય હીન નૃપતી ડરે, ડર ગૃહસ્થ ધનહીન;
નિરક્ષર બ્રાહ્મણ ડરે, તું કિમ ડર્યો પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

જયહિ ઉર હરિ ભક્તિ પિયારી, ગો બ્રહ્મણ ગુરૂ પદ અધિકારી;
ગુરૂ પ્રતાપ પાયો નિજ ધામા, ભાસ માત્ર જગ ભગ્યો તમામા. ૧
જાલિમ રોગ આધિ અરૂ વ્યાધી, રૂપ લીન જહિ ગઈ ઉપાધી;
જીવન મુક્ત સ્વતંતર જોગી, સદા અલેપ અમર અણ રોગી. ૨
પરારબ્ધ વશ યેહ શરીરા, જ્ઞાની મર્મ લીન મતિ ધીરા;
દ્રષ્ટા રૂપ દ્રશ્ય તન ભાસે, લક્ષા અર્થ મસ્ત નિર આસે. ૩
ક્લેશ અવિદ્યા તહુ તન સંગા, જ્ઞાની અસ્થિર રૂપ અસંગા;
દગ્ધ વસ્ત્ર કહું અર્થ ન આવે, ભલે તંતુ પટ સર્વ દિખાવે. ૪
ચિદાભાસ માનત ગુણ સારા, જ્ઞાની વ્યાપક રૂપ સંભારા;
યાતે ભ્રાત સમુજિ યહ ભેવા, અમિત સ્રષ્ટિ વ્યાપક ઇક દેવા. ૫
લખિ સ્વરૂપ સેવા કછુ કીજે, ધર્મ નીતિ બલ બાંહ ધરીજે;
જ્ઞાની ધર્મ પ્રથા નહિ ધારે, અધમ, જીવ, કહો કવન ઉગારે. ૬
તુમ સમ ધીર પ્રગટ સંસારા, અમિત યુક્તિ કરિ જીવ ઉગારા;
દુઃખ સુખ હર્ષ શોક ઉર ત્યાગી, બોધિ જગાવત જીવ સુભાગી. ૭
અધમા જીવ અમિત ભવપારા, યાતે જ્ઞાની મમ અવતારા;
ધર્મ પુત્ર ધીરજ ઉર ધારો, બઢે ધર્મ સો કાજ સુધારો. ૮
આશ્રમ ધર્મ ભંગ નહિ કીજે, પ્રથા સુધારિ સુયશ જન લીજે;
વ્યાપક બ્રહ્મ રૂપ મમ ભાઈ, માયા તવ પદ દાસિ સદાઈ. ૯
સુક્ષમ માયા રહ હમ પાસા, જ્ઞાની જનકો કરે ન ત્રાસા;
જ્ઞાની રમા તાત કરિ લેખે, પ્રેમી ભક્ત પુત્ર સમ પેખે. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન હીન ભક્તી વિના, જ્યાં માયા કરજોર;
લખિ કાલ સમ અધમકો, ત્યાગે તુરત નિચોર. ૧
જ્ઞાની જન હરિ દાસકો, સેવ કરે દિન રાત;
શીલ શાંતી શુભ ગુણ લહે, લખિ મમ સહજ સજાત. ૨

ચોપાઈ

સુનિ શિવ શબ્દ પ્રેમ દ્રવ બાલા, હરિ હર લીન ભયે તતકાલા;
ખુલે નેન બઢિ વિરહ અપારી, શંકર બોધ મુદિત જન ભારી, ૧

જય મહેશ વ્યાપક જગ હરતા, દીન બોધ મુહિ હૃદય સમરથા;
જય અખિ લેશ આદ મધ અંતા, આપ આપ મહિ આપ રહંતા. ૨
સર્વ વ્યાપિ સાક્ષી મમ નાથા, પરમ બોધ દે ક્રાન સનાથા;
હરિહર નાથ સમજિ નિજ દાસા, કૃપા સિન્ધુ કરૂ હૃદય નિવાસા. ૩
તોરી કૃપા બનહિ કછુ કાજા, સર્વ પ્રકાર દાસ તવ લાજા;
વિવિધ ભાંતિ શાંતી ધ્રુવ આઇ, નેત્ર ખોલ બોલે હરસાઇ. ૪
જય હરિ ગુરૂ મહેશ અજ ઇશા, જય વ્યાપક સાક્ષી જગદીશા;
અમિત નામ નામી તુમ એકા, લખે સુજન જન ક્રાન વિવેકા. ૫
ધ્રુવ ઉર શંક સર્વ હર લીની, કૃપાનાથ શિવ કરૂણા કીની;
સમય સમુજિ મંત્રી હંકારા, સુફલ કરહુ જન કાજ તુમારા. ૬
નય[1] વ્યવહાર કરહુ નરનારી, મેં હાજર કછુ રજા તુમારી;
પ્રજા ભૂપ આદી યહ નીતી, કારજ કરે પરસ્પર પ્રીતી. ૭
ગાથા સત્ય પ્રજા કોઉ કહહી, ભક્ત ભૂપ અપને શિર લહહી;
ન્યાય યુક્ત બોધે કછુ રાજા, માનિ પ્રજા સારે નિજ કાજા. ૮
અન્યો અન્ય પ્રેમ રહ ભારી, પ્રજા ભૂપ દે પરમ સુખારી;
હરિહર દેવ હરપિ ઘર આવે, કરિ હરિ દર્શ મુક્તિ પદ પાવે. ૯
પિતા પુત્ર નૃપ પ્રજા સમાજા, એક એક મિલિ સારે કાજા;
હાથ પાવ મુખ નાક રૂ નેના, નિજ નિજ કર્મ કુશલ તન ચેના. ૧૦

દોહા

એક અંગમેં હીનતા, સબ તન હોય કલેશ;
જીવ, ભૂપ, દુખિયો સદા, સુખ સંપતિ નહિ લેશ. ૧
પ્રજા અંગ નૃપ જીવ, સમ, મિલિ કરિયે નિજ કાજ;
તવ આજ્ઞા મમ શીશ પર, મરજી ધર્મ સમાજ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ વચન સુનિ મંડલ હરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, પ્રેમ વચન સહ વચન ઉચારા. ૧
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, નારી નર સુર નીતિ સુધારી;
સર્વ પ્રકાર ભયે હમ પાવન, અમિત જન્મ અઘ ગયે અપાવન. ૨
હરિ આજ્ઞા એકહિ ઉર આશા, રજા કીન સમજે નિજ દાસા;
કૃપાનાથ યહ નીતિ વ્યવહારા, આશ્રમ ચાર કીન કરતારા. ૩

1. નીતિ.

તો સમ ભૂપ નીતિ પરહરહી, કો જગ ધીર ધર્મ શિર ધરહી;
વર્ણાશ્રમ સુધર્મ જિવ સેતૂ, તવ અવતાર ધર્મ જગ હેતૂ. ૪
ધીરજ ધર્મ કષ્ટ કર સાગર, ધરહિ સૂર શિર વિશ્વ ઉજાગર;
આશ્રમ ધર્મ શીશ કોઉ ધરહી, આપ સમેત કાજ જગ કરહી. ૫
યાતે તાત ધન્ય, વ્રત ધારી, ઉભય પક્ષ પ્રભુ લીન સુધારી;
વ્યાપક લક્ષ અર્થ તુમ લીના, પ્રગટ કીન મમ તાત પ્રવીના. ૬
સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ પિછાની, આજ્ઞા કીન તુમે જન જાની;
વ્યાપક રૂપ લક્ષ ઉર આવા, સતગુરૂ કૃપા મર્મ હમ પાવા. ૭
જગ પ્રપંચ પ્રભુ તુમે ન ભાસે, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ નિર આશે;
કેવળ પરઉપકાર ગુસાંઈ, આશ્રમ ધર્મ કીન તુમ આંઈ. ૮
કૃપાનાથ કારજ યહિ સારે, શિશુમાર નૃપ દ્વાર પધારે;
ભૂષન વસન નયે અંગ ધારો, સમય કાજ અવસર યહિ સારો. ૯
સમય સમજ કહે ધ્રુવ સુન ભાઈ, પ્રથમ તાત, પદ, પરસે જાઈ;
પાછે જો જગ કર વ્યવહારા, કરિહહુ તાત સમય અનુસારા. ૧૦

દોહા

ઉભય ભ્રાત પરજા સહિત, નિજ મંત્રી સંગાત;
હરસિ ચલે આતુર હૃદય, પદ પરસે નિજ તાત. ૧
ઉભય માતુકે પદ ગિરે, જનની દિય આશીશ;
ધર્મ ધ્યાન વૃત્તી અચલ, સનમુખ હો જગદીશ. ૨

ચોપાઇ

સનમુખ ભૂપ દિપે દ્વે ભાઇ, જ્ઞાન વિરાગ ધર્મ ઢિગ સ્થાઈ;
મંત્રી પ્રજા વિપ્ર કુલ સારે, સમય પાય નૃપ સર્વ જુહારે. ૧
નિજ અસ્થલ બૈઠે હરસાઇ, મંત્રી બોલે પ્રેમ બઢાઇ;
કૃપાનાથ મંગલ દિન આજૂ, શિશુમાર ઘર લગ્ન સમાજૂ. ૨
સપ્તમ દિવસ આજ શુભ ભારી, રજા હોય પ્રભુ કરે તયારી;
ભૂપ બચન સુનિ અતિ સુખ પાવા. ધન્ય મંત્રિ સત શબ્દ સુનાવા. ૩
આશ્રમ કર્મ અવશ્ય શિર ધરિહેં, સત્ય કર્મ મહિ દેર ન કરિહેં;
શિશુમાર નૃપ અતિ સંતોષી, અપની પ્રજા ધર્મ જલ પોષી. ૪
પુત્ર સરિસ નૃપ પ્રજા પ્રમાના, સો નૃપ નિશ્ચય રામ સમાના;
પ્રજા દુઃખાય કરે નિજ કાજા, અધમતે અધમ અવશ્ય સોઉ રાજા. ૫

પાપી પ્રજા નૃપત જહૈં પાપી. ઉભય કષ્ટ ભોગેહિ અણુ માપી;
શિશૂમાર નૃપ નીત નિહારી, રામ ભક્તિ રતુ પ્રજા સુખારી. ૬
દંડ વિદંડ ન ન્યાય અન્યાઇ, રાજ, પ્રજા સૈંમત ઇકતાઇ;
ઇનકી સુતા અપન ગૃહ આવહિ, સુખ સંપતિ હરિ ભક્તિ બઢાવહિ. ૭
માત તાત લક્ષણુ શિશ આવે, સમય પાય સોઉ કૃત્ય કરાવે;
ગુણુ અરૂ દોષ માતુ સોઉ કરહી, પુત્રી પુત્ર અવશ્ય અનુસરહી. ૮
હરિહર ભક્તિ સર્વ ગુણુ ન્યારી, કરહિ નારિ નર હોહુ સુખારી;
અધમ નીર ગંગા મિલિ પાવન, ભક્તિ લીન ગુણુ જાય અપાવન. ૯
ભક્તિ હીન ક્રમ કરે અનેકા, ખિસે ન દુર્ગુણ પ્રબલ વિવેકા;
યાતે ભૂપ હમે મન ભાવા, શિશૂમાર નૃપ ભક્તિ સુભાગા. ૧૦

દોહા

યાતે પુત્ર કૃતારથી, ભલ કીજે શુભ કાજ;
આશ્રમ ધર્મ દિપાઇયે, ભલો સુફલ દિન આજ. ૧
અવશ્ય કાજ અવસર યહ, દેર ન કરિયે લાલ;
હરિ ગુરૂ શંભુ મનાયકે, વિહા, હોહુ તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

તાત રજા સુનિ વંદન કીના, ઉભય માતુ પદ ગિર્યો પ્રવીના;
ધ્રુવ જનની સુત શિર કર દીના, હર્ષ શોક વિન શબ્દ નવીના. ૧
જય હો પુત્ર ધર્મ હિતકારી, ઉભય ભ્રાત હરિ ભક્તિ પિયારી;
નીતી ધર્મ પ્રથા શિર ધરિયે, આશ્રમ ધર્મ કારજ અનુસરિયે. ૨
તન લગિ ધર્મ પ્રથા નહિ ત્યાગે, હરિહર પ્રિયે પ્રાન સમ લાગે;
ક્ષણુ ભંગૂર સર્વ સંસારા, પ્રેમ ભક્તિ જિવ રામ અધારા. ૩
ધર્મ પરાયણુ જે નરનારી, સર્વ પ્રકાર ભયે સુખ ભારી;
જીવત સર્વ વિશ્વ યશ છાવા, તજ યહ સ્થૂલ પરમ પદ પાવા. ૪
યાતે પુત્ર ધીર વ્રત ધારી, ઉભય પક્ષ તેં લીન સુધારી;
વ્યાપક લક્ષ અર્થ ઉર ધારી, કરહુ કાજ જન તત્વ વિચારી. ૫
ભલે તાત ગોદી મમ આવા, કરિ સત કર્મ સ્વરૂપ સમાવા;
તુમ સમ પુત્ર હોય જેહિ માતા, કૃપા કરહિ હરિ તત્વ વિધાતા. ૬
આશ્રમ ધર્મ સજહુ મમ ભાઇ, તુમ પ્રવીન કહા કહ સમજાઇ;
ભ્રાતૃ ભાવ ઉત્તમ ઉર ભારી, ધન્ય તાત જન્મે મહતારી. ૭

તુમ સમ ભ્રાતૃ ભાવ નિભાવે, હરિહર સપથ મુક્ત પદ પાવે;
સમય કર્મ કીજે મમ ભાઇ, ચલિયે રજા તાત સન પાઇ. ૮
નિત્ય કર્મ અવસર મમ આવા, મો મન નિત્ય કર્મ ચિત આવા;
ચિત ઉપરામ વાત નહિ ચાવે, અધિક પુત્ર તુહિ કહા સુનાવે. ૯
ધ્રુવ સમજ્યો યહ મર્મ સુજ્ઞાની, દુતિય માતુ વંદે યુગ પાની;
ઉત્તમ જનની શીપ નિમાવા, સુરૂચી વિકલ નૈન જલ છાવા. ૧૦

દોહા

સુરૂચિ કહ કહા કિજીયે, કર્મ ગતી નહિ હાથ;
મેં વનમે તું ભવનમેં, રે સુત ભયો અનાથ. ૧
ઉત્તમ કહ જનની સુનો, આધ જન સર્વ અનાથ;
જ્ઞાની સુખિયા જગતમે, રામ રટત દિન જાત. ૨

ચોપાઇ

જય જનની દુખિયા જગ સોઇ, જહિ ઉર રામ ભક્તિ નહિ હોઇ;
દ્વિતિયે દુખી નીતિ જિન ત્યાગી, ધર્મ સનાતન તજ્યો અભાગી. ૧
માત તાત ગુરૂ સેવ ન કીની, સો નર દુખી અધમ ગતિ લીની;
શ્રુતિ સાધુ નિજ વંશ વિરોધી, દુખિયો દુષ્ટ અકારણ ક્રોધી. ૨
બડપન પાય ન લઘુતા ધારી, સો દુખિયો સુનહુ મહતારી;
તન ધન માની સો દુખિયારા, જન્મ મરણ ભોગે દુઃખ મારા. ૩
સો નૃપ દુખી ન્યાય જિન ત્યાગા, સંત દુખી માયા મુખ જાગા;
સબતે દુખી જીવ જગ સોઇ, કરિ સત સંગ જ્ઞાન નહિ હોઇ. ૪
વજ્ર લેપ જિન પાપ કમાવા, સો અપરાધ પ્રગટ ફલ પાવા;
પરકો ભલો ન અપનો કીનો, પરમ દુખી નર તન હર દીનો. ૫
વિશ્વ ચરાચર સુખિયા સોઇ, જહિ ઉર રામ ભક્તિ દૃઢ હોઇ;
ધર્મ સનાતન જહિ શિર ધારા, સુખિયા સો જન વિશ્વ મઝારા. ૬
પ્રેમ ભક્તિ સત સંગતિ, રાતા, જહિ જન, સુખ, વરણુ કહા માતા;
હરિ ગુરૂ માત તાત પરતાપા, મેં સુખિયો મન મિટયો સઁતાપા. ૭
હરિ હર અજ મમ શિર કર દીના, નિજ સુત સમજ દેવિ ઉર લીના;
મમ ઉર આશ રહી નહિ એકા, કો દુખ જનની કરહુ વિવેકા. ૮
તુમ સમ માતુ તાત મત જ્ઞાની, ધ્રુવ સમ ભ્રાતા પરમ સુજ્ઞાની;
ઉભય લોક મેં પરમ સુખારી, મમ હિત માતુ ન હોહુ દુખારી. ૯

જીવત સુયશ મરે હરિ ધામા, સુખ સીમા ભરપૂર તમામા;
હરિ ગુરૂ કૃપા સીધ્ધિ મેં પાઇ, જનની સુખ મય રહો સદાઇ. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ દો કર જોરીકે, રજા લીન લખિ વાર;
જનની જાનો આજહી, શિશુમાર નૃપ દ્વાર. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ બોધ સુન, હર્ષિત સભા અપાર;
પર ઉપકારી પ્રથમતે, સંત રામ અવતાર. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની હર્ષી સુનિ ગાથા, ભલે પુત્ર જનમ્યો તોહિ માતા;
શૂરવીર વિન ભક્તિ ન હોવે, કાયર વિષય ભાવ મન મોવે. ૧
સુરૂચી કહો જાઉ મમ ભાઈ, કર્મ ગતી સોઉ ફલહિ સદાઈ;
સુરૂચિ બેન સુન મુસકેહુ રાજા, નિજ અજ્ઞાન કરત કહા કાજા. ૨
સુનિ સત સંગ ભયો નહિ જ્ઞાના, નિજ અજ્ઞાન કરત હેરાના;
કોટિક જનમ પુન્ય પ્રભુતાઇ, જહિ જિય રામ ભક્તિ મન ભાઇ. ૩
ભક્તિ પ્રતાપ જાય પ્રિય દોષા, પ્રગટે જ્ઞાન જીવ નિરદોષા;
દ્વૈત ગયે ફિર દ્વૈત ન આવે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ પાવે. ૪
વપુ[1] નિર્જીવ વૈદ કહા કરહી, વિગર વિચાર બોધ કિમ ધરહી;
વર વિન જાન કાન વિન ગાના, અજ્ઞ બોધ કહા કરે સુજાના. ૫
યાતે પ્રજા સર્વ નરનારી, રામ ભક્તિ રત કામ વિસારી;
ધન્ય પ્રજા તવ ભાગ બડાઈ, હરિહર દર્શ દીન હર્ષાઈ. ૬
તુમ નિરદોષ ભક્તિ પ્રભુ કીજે, આશ્રમ ધર્મ પ્રથા ચિત દીજે;
શિશુમાર નૃપ દ્વાર સિધાવો, મંગલ સમય વિલંબ ન લાવો. ૭
યહ આશીષ સુનો મમ ભાઈ, રામ ભક્તિ ઉર બઢો સદાઈ;
ભૂપ રજા અપને શિર ધારી, ચલન ચહે પરજા નરનારી. ૮
ઉભય પુત્ર પિતુ ચરણ લુભાવા, સમુજી સપુત ભૂપ મન ભાવા;
નૃપ નિજ કર સુત શિર પર પરસા, સંગ દોષ નૈના જલ વરસા. ૯
સમય સમુજિ આજ્ઞા સુત દીની, મુંદે નૈન વૃત્તિ ધર લીની;
ધ્રુવ, પ્રવીણ, નીતી નિપુણાઇ, લખિ અવસર ચાલે દોઉ ભાઈ. ૧૦

દોહા

કુલ નીતી રીતી કછુ, વેદ યુક્ત વ્યવહાર;
ભૂષન વસન સજાયકે, ચલન ચહે લખિ સાર. ૧

---

૧. શરીર.

હય ગજ રથ શુભ પાલખી, પ્યાદે પુરૂપ અપાર;
ગુરૂ ગનપતિ પૂજત ભયે, દ્વિજ મુખ મંત્ર ઉચ્ચાર. ૨

ચોપાઈ

જય ગણેશ ગુરૂ આદ્ય સ્વરૂપા, તુમ આધાર યહ સૃષ્ટિ અનૂપા;
નામ રૂપ ગણુ તુમરી માયા, પતિ વ્યાપક તુમ પ્રકટ રહાવા. ૧
સુલા તુલા દ્વૈ તુમહિ અધારા, ક્રિયા કર્મ ગુણુ વિવિધ પ્રકારા;
આદ મધ્ય અંત એકહિ દેવા, યાતે પ્રથમ સર્વ તુમ સેવા. ૨
કર ધર હસ્ત આર અરૂ પારા, મંગલ દાયક નામ તુમારા;
આતમ રસ રિદ્ધી છકિ નારી, ભોગ સિદ્ધિ દ્વિતિય પ્રિય પ્યારી. ૩
ઉભય નારિ પદ વંદત કોઇ, જ્યાપર કૃપા તુમારી હોઇ;
તોરી કૃપા દર્શ કોઉ પાવે, સો વ્યાપક તવ રૂપ સમાવે. ૪
જન્મ મરણુ જ્યાહ કરે ન બાધા, સમુજિ મર્મ તવ નામ અરાવા;
શબ્દ બ્રહ્મ સિંવરણુ કોઉ શ્વાસા, અનૈંદ અનૂપ ન હોય ઉદાસા. ૫
ૐ નામ નામી શિવ તાતા, તવ સિંવરત શિવ રૂપ સમાતા;
નામ રૂપિણી શીવા સયાની, નિજ સુત સમુજિ કરે નહિ હાની. ૬
યાતે પ્રથમ રટે મુનિ જાની, જન રક્ષક હો માતુ ભવાની;
સર્વ વ્યાપિ શિવ તાત તુમારા, જનની ઉમિયા વિશ્વ અધારા. ૭
કવન પ્રકાર કરે અસ્તૂતી, નિરગુણુ સિરગુણુ તુમહિ વિભૂતી;
સર્વ સાક્ષિ જાનત કરતારા, સુફલ કરો નીતી વ્યવહારા. ૮
આશ્રમ ધર્મ સુફલ મમ કીજે, સુનિ જન વિનય સુયશ ગન લીજે;
ઉભય પ્રિયા લે સંગ પધારો, નિજ જન સમજિ કાજ યહ સારો. ૯
દ્વિજ મંડલ ગનરાજ મનાવા, ગનપતિ અર્થ સમજિ સુખ પાવા;
વિધિવત સર્વ કીન કુલ રીતી, ચલન ચહે સબકે ઉર પ્રીતી. ૧૦

દોહા

શુભ, અવસર, દ્વિજ સમુજિકે, રજા કીન ગન ધ્યાય;
નિજ નિજ વાહન બૈઠિકે, ચલે નિશાન બજાય. ૧
પટવા ઇન્દ્ર વિમાન છક, આય ગયો તેહિ વાર;
ધ્રુવ મંડલ જયહિ ચઢિ ચલે, આગે નૃપકે દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

શિશમાર નૃપ ખબર જનાવા, ધ્રુવ મંત્રી મંડલ સહ આવા;
સુનત ભૂપ ઉપજ્યો સુખ ભારી, સન્મુખ મિલન કીન બડ ત્યારી. ૧

પુષ્પ હાર મેવા ભરિ થારી, ભર ભર થાલ શીશ ધર નારી;
હયગય[1] રથ નૃપ અજય સજાવા, નિરખત લોક સર્વ સુખ પાવા. ૨
હર્ષિત મિલન ચલે નૃપ દાના, વિવિધ પ્રકાર બજાય નિશાના;
કોકિલ કંઠ ગાત બહુ નારી, નરસુર સુનત શ્રવણ સુખ ભારી. ૩
ભૂષન વસન લલિત છબિ છાજે, સુર સુંદર નિરખત મન લાજે;
ભક્તિ સરસ રસ સુંદર બાની, શ્રવણ સુનત હો ખુશી સુજાની. ૪
ભૂપ ભવન મુખ ચોહટ ભારી, જહઁ સંમેલન કીન તયારી;
ઉભય ઉદાધ જિમિ હર્ષિ મિલાવા, યાતે અધિક પ્રેમ ઉર છાવા. ૫
વિધિવત આસન સરસ સજાવા, અતિ સુંદર સબકે મન ભાવા;
તજિ વિમાન ધ્રુવ આસન આવા, જયજય ધ્વનિ ચહું ઓર સુહાવા. ૬
ભક્ત ભૂપ સુંદર છબિ છાજે, મનહુ દ્વિતીય સુર રાજ બિરાજે;
નૃપ શિશુમાર ભયો સુખ ભારી, હર્ષિત, ભયે નગર નર નારી. ૭
સુંદર શબ્દ ભક્તિ રસ ગાવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત;
ભામિનિ સર્વ હર્ષ લો ભારી, જય ઉચ્ચરત કહ પુષ્પ પ્રચારી. ૮
હરિ પ્રેરત સુર સુરપતિ સારા, જન નિરખન આયે બ્યવહારા;
જન સનમુખ રહિ શીશ નિવાવા, કરિ પ્રણામ કર પુષ્પ ગિરાવા. ૯
ધ્રુવ લખિ મર્મ હર્ષ લો ભારી, સુર સતકાર કીન કેઇ વારી;
શુભ આસન દીનો સુર રાજા, ધ્રુવ બિન અપર ન લખે સમાજા. ૧૦

દોહા

સુર, રમની, હર્ષિત હૃદય, મિલી સજની આય;
ભક્તિ રસ ગાવત ભઈ, પ્રેમ બઢાંવ બઢાય. ૧
સુર સુરપતિ હર્ષિત ભયે, લખિ જન મર્મ અનૂપ;
જ્ઞાની સમ કો જગતમે, ધર્મ ધુરંધર ભૂપ. ૨

ચોપાઇ

મધુવન પશુ દેવ તન પાવા, હર્ષિત ધ્રુવ પદ શીશ નિવાવા;
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ઉચ્ચરત જય હો ભૂપ તુમારી. ૧
દુખી દીન હમ કીન સુખારી, બૂડત નાવ સિંધુ મધિ તારી;
પશુ પામર પક્ષી ઉતપાતી, જિનકો કીને દેવ સજાતી. ૨

---

૧. હાથી.

હમ હિત મધુવન કીન નિવાસા, સુર તનુ કીન હરી મમ ત્રાસા;
તવ ઉપકાર કહાં લગિ ગાવે, મન વિનવત મુખ કહયો ન જાવે. ૩
મધુવન દેવ પ્રેમ ભયો ભારી, ધ્રુવ સતકાર કીન કેઈ વારી;
મધુવન મોદ યાદ ધ્રુવ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૪
સમય સમજિ ધ્રુવ મન સકુચાવા, પ્રબલ વિરાગ હૃદય ફુરિ આવા;
જેહિ ઉર રામ ભકિત રસ ચાખા, સો કયા કરે જગત અભિલાખા. ૫
વ્યાપક રૂપ અપન જિન ચીના, સો કિમ હોય વિષય આધીના;
સત મિથ્યા જિન કીન વિવેકા, ઘટ ઘટ બ્રહ્મ પ્રગટ સત પેખા. ૬
ધ્રુવ વૃત્તી વૈરાગ બઢાવા, સમજિ મર્મ હરિહર હર્ષાવા;
હરિ માયા પ્રેરી તતકાલા, સર્વ ધર્મ રક્ષક ગોપાલા. ૭
ધ્રુવ વૃત્તી ત્યાગહિ વ્યવહારા, આશ્રમ ધર્મ હોય અનચારા;
ધર્મી પુરૂષ તજે કુલ રીતી, અધમી ધર્મ ન ધરે પ્રતીતી. ૮
ધ્રુવ મન મસ્ત વૃત્તિ ઈકિ ધારા, આશ્રમ ધર્મ ન લક્ષ લગારા;
યાતે રમા ભકત ઢિગ જાઈયે, તિવ્ર વિરાગ વૃત્તિ હરિ લઈયે ૯
અર્થ નિદ્રવત સંત સ્વભાઉ, આશ્રમ ધર્મ તજે નહિ ભાઉ;
સુનિ હરિ વચન રમા કર જોરી, કહન લગિ કછુ બચન બહોરી. ૧૦

દોહા

ભકત પુત્ર ત્રિય લોકમે, મેં જનની તુમ તાત;
હોત અનીતી નીતિમે, કરૂં પુત્ર સન ઘાત. ૧
કામી ક્રોધી કુતરકી, કપટી કુલટા નાર;
શ્રુતિ નિંદક શઠ હીંસકી, મારૂં પટકિ પછાર. ૨

ચોપાઇ

કરૂં કપટ મમ સુત સન સ્વામી, જનની ધર્મ હોય બડખામી;
હરિહર ભકત પુત્ર સમ પ્યારા, જ્યા સઁગ કરૂં ન છલ વ્યવહારા. ૧
અન કોઉ કપટ કરે ઈન સંગા, કરૂઁ જરાયકે ભસ્મ નિસંગા;
હરિહર ભકત દ્રોહ કોઉ કરહી, મમ કર અધમ આયુ બિન મરહી. ૨
જ્ઞાની ભકત કવન ધ્રુવ જૈસે, જ્યા, સન, કપટ, કરૂં કહો કૈસે;
કૃપાનાથ કારજ યહ ભારી, ક્ષમા કરહુ પ્રભુ ચૂક હમારી. ૩
ગદ ગદ કંઠ નૈન જલ છાવા, ચુપ મુખ રહી ન ઉત્તર આવા;
રમા સેન લખિ શૈલ કુઁમારી, સત્ય સત્ય કહિ ગિરા ઉચારી. ૪
જય મમ નાથ શંભુ ત્રિપુરારી, રમા વચન નહિ વૃથા લગારી;
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સુશીલ સુજ્ઞાની, શુદ્ધ હૃદય હમ કરે ન હાની. ૫

સર્વ સૃષ્ટિ કરતા તુમ દેવા, તુમતે સર્વ છુપે નહિ ભેવા;
અમિત કોટિ વિશ્વે કર ધારા, કરો, સુ, કરનહાર કર્તારા. ૬
ઉર પ્રેરક જાનત ગતિ સારી, વિભુ વિરાટ યહ લીલા તુમારી;
ધ્રુવ ધર્મા ઉર કરહુ નિવાસા, જ્યા કરિ ધર્મ રૂચી હોય દાસા. ૭
હડ હડ વિહસત હર હર્ષાઈ, ધન્યહુ સતિ તોરી ચતુરાઈ;
જન પર કૃપા પ્રબલ તવ પેખી, ઉર ઉપજ્યો મોહિ હર્ષ વિશેખી. ૮
હર્ષત મૂઁદે નૈં ન કૃપાલા, ધ્રુવ ઉર દરશ દીન તતકાલા;
ધ્રુવ કરિ દર્શ હર્ષ પદ લાગા, શિવ બોલે સુન પુત્ર સુભાગા. ૯
સમય કર્મ સૂચક રહુ ભાઇ, જીવ સૃષ્ટિ જગ લેહુ ભલાઈ;
સમય કર્મ શોભે જન ગ્નાની, ધર્મ કર્મ મય હોય, ન, હાની. ૧૦

દોહા

શિવ સર્વજ્ઞ સુજાન પ્રભુ, વિભુ વ્યાપક મમ નાથ;
ધર્મ નીતિ ઉપદેશ દે, જાનકો જ્ઞાન સનાથ. ૧
સુર સુરપતિ લખિ મર્મકો, હર્ષે હૃદય વિશાલ;
ઇષ્ટ દેવ ધ્રુવ વંદિકે, સુજગ ભયો તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

શિશુમાર નૃપ સમય વિચારી, મિલન ચહત સબ જન જુહારી;
મંત્રી નૃપકો સેન જનાઇ, મઘવા પ્રથમ મિલો હર્ષાઇ. ૧
મઘવા મર્મ ભૂપ નહિ જાના, શ્રેષ્ઠ પુરૂષ કોઉ અપર પિછાના;
દ્વિતિયે મિલે, મંત્રિ, સન આઈ, પ્રબલ પ્રેમ ઉર કહ્યો ન જાઇ. ૨
ત્રતિયે મિલે સર્વ સઁગ રાજા, હર્ષ ભયો અતિ ઉભય સમાજા;
જેહિ અધિકાર મિલે જે આઈ, કરિ સુનીત બૈઠ હરસાઇ. ૩
ઢોલ મૃદંગ ઝાંઝ ડફ વાજે, સ્વર સુરનાઇ ભરી છબિ છાજે;
કોકિલ કંઠ ગાય સુર નારી, સુર નર સભા સુનત સુખ ભારી. ૪
કર ગાંધર્વ અમિત કલ ગાના, વેદો યુક્ત શબ્દ કલ નાના;
ભક્તિ સરસ રસ સુંદર બાની, સમજિ મર્મ સુખ હોત સુજ્ઞાની. ૫
રામ ભક્તિ સુંદર ગુન બાની, જાહિ પ્રતાપ જનકે સુર જાની;
રામ ભક્તિ સમ અપર ન કર્મા, સમજહિ સુજન સંત જન મર્મા. ૬
રામ ભક્ત બંદી જન સારા, બિરદાવલિ લખિ સમય ઉચારા;
ભક્ત ભૂપ મહિમા મુખ ગાવત, નરસુર સુનત શ્રવણ સુખ પાવત. ૭

ઉભય ભૂપ બંદીજન દાના, સુંદર સુયશ ગાત વિધિ નાના;
વિપ્ર સમાજ સમય જબ ચીના, કહે સુનો નૃપ નીતિ પ્રવીના. ૮
અતિ પવિત્ર મુહુરત કહ કાલા, પુત્રી કર દેવહુ વરમાલા;
સર્વ પ્રકાર સમય યહ નીકા, ભક્ત ભૂપ કરિયે ધ્રુવ ટીકા. ૯
નૃપ નિજ, દાસી પાસ બુલાઈ, કહી નીતિ નિજ ભવન પઠાઈ;
અંત : પુરમે ખબર જનાવહુ, સખિ મિલિ સકલ સુતા લે આવહુ. ૧૦

દોહા

વૃદ્ધ કિંકરિ જા કર સકલ, અંત : પુર કિય બાત;
સખી કુંવરિકો સંગ લે, આઇ નિવાસ બરાત. ૧
વિપ્ર તાત સમ પુત્રિ સન, બોધ કીન તત કાલ;
ભાલ તિલક કાંતી વિમલ, જહિ ઉર ધરિયે માલ. ૨

ચોપાઈ

આસન કનક છત્ર શિર છાજે, ચંદ્ર વદન હરિ રૂપ વિરાજે;
દક્ષણ અંગ શોભે લઘુ ભ્રાતા, ભ્રાતૃ ભાવ હિત રચહુ વિધાતા. ૧
સુતા વચન મમ અતિ શુભકારી, મેલિ માલ ગલ હોહુ સુખારી;
શુભ અવસર કારજ યહિ કીજે. અવસર સાજિ સુયશ ભલ લીજે. ૨
વિપ્ર શીખ દે નિજ થલ આવા. સખિ સામિલ મિલિ સમયસજાવા;
લલિત માલ બ્રાહ્મી કર ધારા. ઉર શરમાત નીતિ અવતારા. ૩
પ્રથમ માતુ પદ શીશ નિમાવા, પુલકિ ગાહ લોચન જલ છાવા;
સ્નેહ વશ વિકલ ભઇ મહતારી. કર મુખ ચુંબતિ વારંવારી. ૪
અહો સુતા અવસર સત સાધો. હરિ ગુરૂ ગન નિજ હૃદય અરાધો;
શુભ અવસર લહાવો યહ લીજે. સત્ય કાજ નહિ શરમ કરીજે. ૫
નિજ જનની આજ્ઞા શિર ધારી. ધર્મ નીતિ મગ ચલી કુઁવારી;
ભાદ્રવ ઘટા સખી ચહું ઓરા, ઉચરત શબ્દ જલધિ જિમ ઘોરા. ૬
બ્રાહ્મી તહઁ રાજત છબિ કૈસી, દામનિ દમક ઘટામેં જૈસી;
દામનિ દમકિ ઘટા દુરિ જાવે, સખિ ઓટમેં બ્રાહ્મિ છુપાવે. ૭
વેદ મંત્ર મુખ વિપ્ર ઉચારા, બ્રાહ્મી માલ અપન કર ધારા;
સમ્મિલ, સખી સભા બિચ આઈ, ધ્રુવ મુખ નિરખિ પરમ સુખપાઈ. ૮
શર્મ અપાર ધર્મ કુલ રીતી, ઉભય પક્ષમેં પરમ પરીતી;
કર પદ થકિત ભઈ મુખ બાની, ત્રાટક નેન પીવ નિજ જાની. ૯
ચતુર સખી લખિ સેન કરાઇ, વર વરમાલ ધરહુ હરસાઈ;
દરદીકી ગતિ દરદી જાને, પ્રીત રીત મત પ્રેમિ પિછાને. ૧૦

દોહા

ચકિત ચિત્ત અવસર લખી, પતિ ગલ, મેલી, માલ;
નરસુર નૃપ હરસત ભયે, જય જય શબ્દ વિશાલ. ૧
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ ભઇ, વજે વજીંત્ર અપાર;
ભકત ભૂપ દંપતિ ભયે, સર્વ હર્ષ નર નાર. ૨

ચોપાઈ

પતિ પૂજા આય વિપ્ર કરાઇ, પદ પરસત અતિશય શરમાઇ;
વંદી પદ સખિ ઓટ, છુપાઇ, દ્વિજ હર્ષિત આશીષ સુનાઇ. ૧
શિશુમાર નૃપ દ્રવ્ય મઁગાવા, કરિ ન્યોછાવરિ અમિત લુઁટાવા;
હાર હીર મણિ હેમ અપારા, લીનો સર્વ જેહિ અધિકારા. ૨
ઉભય પક્ષ બંદીજન જ્ઞાની, લીનો દાન યથા મન માની;
નર સુર ઇન્દ્ર હર્ષ ભો ભારી, ભક્ત ભૂપ સત નીતિ સુધારી. ૩
બ્રાહ્મી માતુ ચરણ શિર નાવા, હરસિ માત શિવ હાથ ધરાવા;
સુતા ગૌરિ શંભૂ પદ પૂજા, પતિ હિત હૃદય ભાવ નહિ દૂજા. ૪
દર પ્રતાપ હરિ સમ વર પાવા, શિવ સેવા ફલ પ્રગટ દિખાવા;
સમય કર્મ કીના સહ નારી, વિપ્ર મંત્ર ઉચરત વિધિ સારી. ૫
સાસુ હાથ લઈ સુવરન થારી, આરતિ હરષિ કીન કેઈ વારી;
જો જો સમય કર્મ કુલ રીતી, સર્વ કીન સખિ પરમ પરીતી. ૬
બ્રાહ્મી પતિ નિરખી નૃપ નારી, રામ રૂપ ગનિ ભઇ સુખારી;
પ્રબલ પુન્ય કોઉ પ્રગટ હમારે, રામ રૂપ જન ભવન પધારે. ૭
બ્યાવ સમય ઇક અજબ બ્યવારા, સુજન સંત સમજે, કોઉ, સારા;
સકટ ધૂંસરિ દ્વિજ કર દીની, ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સેન લખિ લીની. ૮
પુરૂષ પ્રિયા દ્વૈ, વૃષભ બનાવા, મમતા ધૂંસરિ, કંધ, ધરાવા;
અધરમ ધરમ ઉભય મગ પૂરા, ચાલહિ હરસિ અધૂરા શૂરા. ૯
નરક સ્વર્ગ પંથે નરનારી, સુખ દુઃખ હોય કર્મ અનુસારી;
હરિ ગુરૂ પંકજ રજ શિર ધરહી, ધર્મ રાહ નર નારિ વિચરહી. ૧૦

દોહા

હાથ રવાઇ ધારિકે, સેન કીન દ્વિજ રાજ;
નામ રૂપ તજિ, છાછવત, ઘૃત આતમ લેહુ સાજ. ૧
ઉર મથની આતમ સુભર, રજ્જૂ શ્વાસ ઉશ્વાસ;
રઇ વિચારસે, મથન, કર, ત્યાગહુ તન અધ્યાસ. ૨

ચોપાઈ

રહી વિચાર જો કર નહિ ધારી, નર્ક નિવાસ કરહિ નર નારી;
સત મિથ્યા નહિ કીન વિવેકા, નર તન સાર મિલ્યો નહિ એકા. ૧
દ્વિતિયે સેન રવઇયો કીની, જેહિ બડભાગ શીખ ઉર લીની;
સરસ સેન સમજન નહિ પાવે, તો દુઃખમય સંસાર વિતાવે. ૨
ત્રતિયે પુનિ મૂશલ કર ધારે, કહે દ્વિજ વર નિજ નેન નિહારે;
ખંડહિ નાજ નારિ કર ધારી, યહ પ્રકાર ગતિ હોહિ તુમારી. ૩
ગૃહસ્થાશ્રમ સુખ દુઃખ ભંડારા, ધીર પુરૂપ ઉતરે ભવ પારા;
દુઃખ સુખ ઉભય હૃદય નહિ ધારે, સાર ગ્રહી હો રામ જુહારે. ૪
હરિહર ભક્તિ કરે નર નારી, હર્ષ શોક દોઉ હૃદય વિસારી;
હાની લાભ ધરે નહિ મનમે, યથા લાભ સંતોષી ધનમે. ૫
તન ધન પશુ પુત્ર પરિવારા, સર્વ લખે યહ રામ અધારા;
અરિ મિત્રમેં ભેદ ન જાને, કર્મ ગતી લખિ સમ સન માને. ૬
તો જગ જીતિ અમર પદ પાવે, સુમરિ રામ જન રામ સમાવે;
ત્રિતિયે સેન સમજ નહિ આવે, મન મૂશલ જિવ નર્ક ગિરાવે. ૭
મન મૂશલ ખાંડત સંસારા, કોટિ કષ્ટ કરિ જીવ દુઃખારા;
વિપય ભાવ તજિ મનકો મારા, સો સુખિયા ત્રય લોક મઝારા. ૮
ચોથી સેન તાકલો કરમે, વૃત્તી ઉલટ રખે કોઉ ધરમે;
સુરતા તાર શ્વાસ મહિ લાગે, પ્રણવ મંત્ર ઉર રટે સુભાગે. ૯
તન ચરખો ફેરે દિન રાતી, ત્રિગુણ કપાસ હરે ઉતપાતી;
વૃત્તી તાર તૂટ કહું જાવે, હો સુચેત ફિર શ્વાસ જુડાવે. ૧૦

દોહા

દમન ઇન્દ્રિ મન સુત્ર સમ, પ્રેમ પાંણ શુભ પાય;
પરમ વિવેકી આતમા, બુદ્ધી વસ્ત્ર વણાય. ૧
રંગિ રામ રૈંગ સતગુરૂ, વૃત્તી ઓઢે ચીર;
આતમ રત સનમુખ ચલી, તરિ ઉતરિ ભવતીર. ૨

ચોપાઈ

તત્વ તાકલે સૂતર કાંતે, સો નહિ જીવ જનમ જમ હાતે;
સંશય શૂલ જાય યા મનકી, મિલે બ્રહ્મ આશા તજિ તનકી. ૧
જો વર સેન લખે નહિ ગેહા, તો દુખ શૂલ પ્રગટ હો દેહા;
સર્વે જગત દુઃખ રૂપ દિખાવે, વિષય આશ વિશ્રામ ન પાવે. ૨

માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, મિત્ર શત્રુ સમ દેખ દુખારી;
દામ ધામ તન સર્વ સજાતી, શૂલ સમાન લગે નિજ છાતી. ૩
જગદાકાર વૃત્તિ વિષ રૂપા, શઠ સમ તરજિ પર્યો ભવ કૂપા;
રગ રગ શૂલ વિષય કર ભારિ, સમજ વિના જરિ મુવો વિકારી. ૪
શૂલ સમાન સમજ જગ જૂઠા, હરિ સનમુખ જગ તર્ક અફૂટા;
મોહ વશ વિકલ રામ ગુન ગાવે, ઉભય પક્ષ તજિ મોક્ષ સમાવે. ૫
પંચમ સેન ઉભય કર દીવા, જ્યું તન જીવ શંભુ અરૂ શીવા;
ઉભય પક્ષ કરિ વિશ્વ દિખાવે, વિલગ ભયે કહુઁ જગત ન પાવે. ૬
દીવા બીચ દધી સોપારી, સઁપુટ રાખે બીંદ[1] અગારી;
પય પલટી જિમ દહિ કહવાયા. યું પરિણામી ભાસત માયા. ૭
સોપારી સમ દૃષ્ટા આતમ, તનમે નિરવિકાર પરમાતમ;
સમજી મર્મ ઉપર પગ ધારે, ગૃહ આશ્રમ સો ભલે પધારે. ૮
ગૃહ આશ્રમ દુખકો ભંડારા, ધીર પુરૂષ ઉતરે ભવ પારા;
ચંચલ ચપલ ચલિત જિન બુદ્ધી. ધર્મ સનાતન વૃત્તિ વિરૂદ્ધી. ૯
શ્રુતિ નિંદક નિજ વંશ બિગારૂ, અપર ઘાત અપને હિત સારૂ;
દ્રોહ દંભ ઘાતિક વિશ્વાસા, અમિત યુક્તિ કરહી પર ત્રાસા. ૧૦

દોહા

ક્ષમા દયા ધીરજ હૃદય, પર, અવગુન, ઢકિ, દેત;
સઁપુટ અર્થ સુહાવનો, નર મૂરખ નહિ લેત. ૧
તન વિકારપે પગ ધરે, શુદ્ધ રૂપ લખિ લેત;
તરે તરાવે અપરકો, દ્વિજ સેની યહ દેત. ૨

ચોપાઈ

વિધિવત કર્મ કીન દ્વિજ નારી, ધ્રુવ પ્રવીણ સમજે વિધિ સારી;
મંદ મંદ મુલકે લખિ મર્મા, જગ પ્રપંચ મિથ્યા યહ કર્મા. ૧
યદ્યપિ સેન વિપ્ર દી સારી, સમજહિ સુજન સાધુ નર નારી;
સર્વ સેન ઉરમેં ગ્રહિ રાખે, કરિ હરિ ભક્તિ પ્રેમ રસ ચાખે. ૨
ધન્ય વિપ્ર સત સેન બતાઈ, સમુજિ મર્મ આતમ સુખ પાઈ;
સમય કર્મ કીના વિધિ સારી, ભાંમરિ હેત ચહે નર નારી. ૩
નૃપ સમજિ ઉઠે હરસાઈ, જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુહાઈ;
ગન ગાંધર્વ કરત કલ ગાના, બહુ પ્રકાર કર હનેહુ નિશાના. ૪

---

૧. વરરાજા.

સુર નારી નારી મિલ દોઈ, સુંદર રાગ સુનત મન મોઈ;
ચીર હીર પિતામ્બર સારે, ભૂપ ભૂમિ પર સરસ પધારે. ૫
રાજકુંવર ઉપર પદ ધરિયે, ભવન પધારિ કૃતારથ કરિયે;
સહ જનુવાસ ધરો પદ ઉપર, સપથ મોર, પદ, ધરો ન, ભૂ,પર. ૬
સુફલ ભાગ શુભ જન પહુનાઇ, પૂરવ પુન્ય સિદ્ધિ યહ પાઈ;
રજા યુક્ત ધ્રુવ પટ પદ ધારા, નૃપ હરસે હરિ કાજ સુધારા. ૭
સુરપતિ સુર ઉર હર્ષ અપારા, સર્વ અપન કર પુષ્પ પ્રચારા;
સબ તિય લખિ વર રૂપ નિધાના, અપના જન્મ સુફલ કર માના. ૮
બ્રાહ્મી વર કન્યા શુભ જોરી, અજ નિજ પુરૂપારથ નહિ થોરી;
વર કન્યા જોરી સમ તૂલા, બનહિ જોગ હરિહર અનુકૂલા. ૯
શિવ ગૌરી પૂજહિ જે નારી, મન વાંછિત વર પાય સુખારી;
તન નિરોગ સુત વિત પ્રભુતાઇ, હરિહર કૃપા સુલભ જિવ પાઇ. ૧૦

દોહા

જનન ઉતારો નીતિ યુત, જોઇયે જિન અધિકાર;
હરિહર પ્રેરે સિદ્ધિકો, પ્રથમહિ કીન તિયાર. ૧
સુરપતિ સુર લખિ મર્મ યહ, હરપહિ હૃદય અપાર;
વિશ્વ ચરાચર સંત સમ, કવન અપર અવતાર. ૨

ચોપાઈ

સુર સુરપતિ હરિહર અજ દેવા, સમજિ શ્રેષ્ઠ સાધત જન સેવા;
હરિજન હરિહર નામ ઉચારે, હરિહર હર્ષિ કાજ ઇન સારે. ૧
હરિહર હરિજન એક સ્વરૂપા, સમજોહિ સેન સુજન જન ભૂપા;
વ્યાપક નિરાકાર ત્રય દેવા, ધરિ અકાર જન સાધત સેવા. ૨
સુર સુરપતિ લખિ મર્મ અનૂપા, ભયે પ્રેમવશ સુરપતિ ભૂપા;
ગુપ્ત ગાથ ધ્રુવ સમજ સુજાની, ઇષ્ટ દેવ વંદ નિજ પાની. ૩
રમા રામ જય શંભુ ભવાની, તુમ દષ્ટા મમ બુદ્ધિ, અજાની;
સર્વ જીવ પ્રેરક મમ સ્વામી, નામ રૂપ વ્યાપક તુમ નામી. ૪
નામી નામ ભેદ કોઉ પાવે, સુમરિ નામ શિવ રૂપ સમાવે;
નામી મિલે નામ પરતાપા, નામ વિના જિય પરમ સંતાપા. ૫
નાથ ગતી તવ અકથ કહાની, શબ્દ પરે કિમ જાય બખાની;
હો ચુપચાપ રજા શિર ધારે, કરો નાથ સોઉ નેન નિહારે. ૬

મમ સ્વરૂપ મહિ લાભ, ન હાની, હરષ શોક નહિ જાન અજાની;
સેવક ધર્મ કરે સેવકાઈ, માલિક રજા ચલે હરસાઇ. ૭
ઇષ્ટ દેવ મેં દાસ તુમારા, સંમતિ ચાલન કામ હુમારા;
જગદાધાર જગત વિધિ ધર્મા, તોરિ, કૃપા કરે હમ કર્મા. ૮
કર્મ મર્મ જાનો કરતારા, તુમ કરિ છુપે ન મર્મ લગારા:
જલચર થલચર નભચર જીવા, વ્યાપક સર્વ શંભુ અરૂ શીવા. ૯
ધ્રુવ અપને મન ઇષ્ટ મનાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
હરિહર સમુજિ કહે જન સાધૂ, ઇષ્ટ દેવ હિત પ્રેમ અગાધૂ. ૧૦

દોહા

આતમ રત માતા રહે, ગાતા અનુભવ ગીત;
શાન્તી રસ પાતા રહે, પરણુ ઇષ્ટ પ્રતીત. ૧
ધર્મ ધુરંધર, ધીર, નર. બ્રહ્મ પયોનિધિ પૂર;
અધમ ઉધારણુ કારણે, પ્રગટ ભયો જિમ સૂર. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ તોરણુ આવા શુભ જ્ઞાની, હરસે સુર નર નારી સુજાની;
ગર્જત ભયે નિશાન અપારા, જય જય ધ્રુનિ ઉચરત ઇકધારા. ૧
સુર સુંદરિ સખિસે મિલ ગાવત, મનુ જનકે ગુન હરિહિ સુનાવત;
દીજિયે નરતન સુરતન, ત્યાગી, જન સમ હમહિ બને બડભાગી. ૨
કરી સતસંગ રામ ગુન ગાવે, હરિહર કૃપા મુક્ત પદ પાવે;
આશ્રમ ધર્મ ન નીતિ નિહારી, વિપયા વિવશ ભઇ સુર નારી. ૩
દિવ્ય ભાગ, અમરાવતિ, ભાવા, સંત સમાગમ સુખ નહિ ચાવા;
સુર નારી હમ સર્વ દુઃખારી, ફિર ફિર કરત અમિત સંગ, યારી. ૪
યદ્યપિ આશ બૂઝ નહિ મોરી, નિત નિત નવિન કામ ઉર હોરી;
હાવ ભાવ કરિ અમિત ભુલાવે, કપટ પ્રીતિ કરિ પાપ કમાવે. ૫
કરિ સતસંગ ભયો મોહિ જ્ઞાના, સમુજિ સમુજિ મન હોત હિરાના;
સર્વ વ્યાપિ હરિ કૃપા કરીજે, ચરણુ રેણુ લખિ પાપ હરીજે. ૬
નીચતે નીચ અધમ સુર નારી, દીનબંધુ તોહુ શરણુ તુમારી;
શરણાંગતકો લેહુ ઉગારી, નરતન દીજિયે પાપ વિસારી. ૭
આશ્રમ ધરે નહિ ભંગા, પતિ પદ પૂજે અવસ્ય અભંગા;
હરિ ગુરૂ સંત સમાગમ કરિ હાં, વેદ ધર્મ સત પંથ વિચરિહાં. ૮

અપર પુરૂપ પિતુ ભ્રાત સમાના, ભુલી કર્મ ચહે નહિ આના;
સર્વ સાક્ષિ કાહા કહે વિશેષા, તુમતે મર્મ છુપે નહિ લેશા. ૯
સત્ય સત્ય હમ સત્ય પુકારે, તો હરિ, હરષિ, કાજ મમ સારે;
ઉંચ નીચ નહિ જાતિ વિજાતી, વિશ્વનાથ તોહિ ભક્તિ સુહાતી. ૧૦

દોહા

સુર નારી કરૂણા પ્રબલ, હરિ વ્યાપક ચિત ચીન;
અસ્તુ તોહિ નર તન મિલે, દુખ્ખી ન હોહુ પ્રવીન. ૧
સુક્ષ્મ તન સુર નારિ સહ, સમુજ લીન હરિ ભેવ;
હરપિ હરી વંદત ભઇ, નમો નિરંજન દેવ, ૨

ચોપાઈ

ચવરી મંડપ બીચ બનાઇ, અતિ સુંદર સબકે મન ભાઈ;
થંભ થંભ પુતરી શણગારી, ગાવત ગીત બજાવત તારી. ૧
જલજ અંબુમેં ભ્રમર સઁવારા, ઉભય પંખ કરિ કરત ગુઁજારા;
તરૂવર લતા સુગંધ સુહાવત, શુક મેના પ્રિય શબ્દ સુનાવત. ૨
તોતે કડત પાવ મહિ ડોરી, લખિ ન પરત ચાતુરિ નહિ થોરી;
અહિ વેલી, ચહું, ઓર બનાઈ, સમય પાય ઉઠત ઝુઝલાઈ. ૩
ફણિ ફુણ નિરખિ ડરે નર નારી, સુર નર નારિ હસે દે તારી;
સર્વ ચિત્ર નિજ ચરિત્ર કરાવે, કૌશલ કલા મર્મ સોઉ પાવે. ૪
તર્ક મર્મ નહિ હૃદય વિવેકા, સો કહ પક્ષિ ચિત્ર નહિ એકા;
મંડપ ભવન સોહ અતિ ભારી, સુર સુરપતિ સહ, નિરખિ, સુખારા. ૫
ચવરી ચોક સરસ ચિત્રાવન. હરસત નિરખિ સર્વ મનહી મન;
સુવરણ કુંભ ધરે ચહું ઓરા, એક એક ઉપર ઇક જોરા. ૬
અતિ ઉત્તમ તાસન દૈ લાવા, દ્વિજ આજ્ઞા, જહાઁ, તુરત થપાવા;
હાટક હીર જડે સિંહાસન, વિપ્ર રાજા બેઠે ધ્રુવ આસન. ૭
ધ્રુવ આસન બેઠ જ્યહિ વારી, જય જય શબ્દ કીન નર નારી;
અંતઃપુર કન્યા કહ્યુ નીતી, પીઠી તેલ કીન કર પ્રીતી. ૮
જો કુલ રીત કીન સહ નારી, પરમ પવિત્ર કીન વિધિ સારી;
ભૂપન વસન સર્વ વિધિ સાજા, કુલિન રાજ કન્યા ઉર લાજા. ૯
સુંદરિ સુંદર સુતા બનાઇ, લખિ સ્વરૂપ સુર નારી લજાઇ;
તન સિંગાર, કવી, કથિ, ગાવે, મનકે મર્મ કવી કિમ પાવે. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ નિજ પીવકો, સમુજે પ્રિયા સુજાન;
પતિ સંમતિ ચિતવત રહે, તન મનતે સનમાન. ૧
આહ્ની નિજ પતિ દેવકો, સમજ વિષ્ણુ અજ શીવ;
ભક્તિ વિવશ હર્ષિત ભઇ, પદ રજ ચાહત પીવ. ૨

ચોપાઇ

સજિ સિંગાર માતૂ પદ લાગી, પ્રબલ વિરહ જનની ઉર જાગી;
નેહ વશ વિકલ માતુ ઉર લાઇ, ગદ ગદ કંઠ કહી સમજાઇ. ૧
સુજ્ઞ સુતા નહિ હોહુ ઉદાસા, સર્વ પ્રકાર હરહુ મન ત્રાસા;
હરિહર અજ સમ પીવ પિછાની, હરસત હૃદય ગ્રહો પિવ પાની. ૨
નારી ધર્મ પીવ પદ પૂજા, યા સમ અપર દેવ નહિ દૂજા;
યાતે સુતા કરહુ સત કાજા, ધર્મ, કર્મ, ભય, કરહુ, ન, લાજા. ૩
પત્ની પતી અનાદી નાતા, ધર્મ નીતિ સત રચી વિધાતા;
ઉભય પક્ષ કરિ વિશ્વ રચાવા, જ્ઞાની સુજન મર્મ જાહિ પાયા. ૪
ઇતને વિપ્ર બુલાવન આવા, સમય કર્મ સાઉ ગાય સુનાવા;
મંડપ સુતા વેગ પઠવાવો, અવશ સમય મહિ દેર ન લાવો. ૫
વિપ્ર વચન સુનત નૃપ નારી, વંદે ઇષ્ટ હરસ ઉર ભારી;
મંગલ સમય યથા વિધિ સાધા, લખિ અવસર શિવ સુત આરાધા. ૬
સુર, નર, નારી, મિલી ઇકિ રંગા, મંગલ ગાવત સરસ સુરંગા;
સર્વ યુથ મિલિ મંડપ આઇ, વર મુખ નિરખિ સર્વ સુખ પાઇ. ૭
ઘુંઘટ ઓટ, વદન, પીવ, ગોના, આહ્ની નિજ મન વંદન કીના;
ઉર મહિ અરજ કીન પતિ નાથા, જય શિરતાજ લાજ તવ હાથા. ૮
જગત સિંધુ ગંભીર અપારા, કર ગ્રહિ દીન કરહુ ભવ પારા;
આહ્ની નિજ મન પીવ મનાવા, અજ્ઞ નારિ નર મર્મ ન પાવા. ૯
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સમુજિ યહ મર્મા, હરસે સુજન આહ્નિ રૂચિ ધર્મા;
સુરનારી યહ સેન લખાઇ, નર તન શ્રેષ્ટ સમુજિ હરપાઇ. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ દ્વિજ રાજ, બામ ભાગ આસન દિયો;
કન્યા દાન સુકાજ, શિશુમાર તેડત ભયે. ૧

ભૂપ, નિવાયહુ, શીશ, વિનય કીન કર જોરીકે;
રજા હોય સો ઇશ, સમય કર્મ, યહાં, કીજિયે. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ બોલે દ્વિજ દાના, સુનિયે નૃપ શિશુમાર સુજાના;
કન્યા દાન કરહુ હરષાઇ, ઉભય લોકમેં લેહુ ભલાઇ. ૧
નારી પુરૂપ એકુ દોઉ આઈ, દાન સમય યહ નીતિ સદાઇ;
કન્યા દાન ઉભય કર દીજે, જીવ જનમ સુફલ કરિ લીજે. ૨
ધર્મ પુત્રિ અમ દાન ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કીન વિવેકા;
કન્યા દાન કરહિ નર નારી, દેત મુક્તિ તેહિ દેવ મુરારી. ૩
અપની સુતા ન હોવે ભાઇ, તો કુલ કન્યા લગન કરાઈ;
કદાપિ વંશ હોય નહિ બાલા, તો દ્વિજ કન્યા પૂન્ય વિશાલા. ૪
ભૂપન વસન અરપિયે સારા, વિપ્ર વરણા કછુ નિતિ વ્યવહારા;
ધર્મ વિવાહ કરહિ દ્વિજ બાલા, મુક્ત સમીપ મિલે તતકાલા. ૫
અબ્યા મૂકત પુત્રિકો દીજે, પુત્રી ઘર ભોજન નહિ લીજે;
સુતા ગેહ પિતુ માત અહારા, વિન વિવેક કીનો અનચારા. ૬
પુત્રીકે ઘર ભોજન પાવહિ, કિયે પુન્ય સો સહજ ગમાવહિ;
અરપ્યો દાન ઉલટ કોઉ લેવહિ, દીનાનાથ અધમ ગતિ દેવહિ. ૭
કન્યા વેચિ દ્રવ્ય કોઉ ખાવહિ, ક્રોડ જનમ કોઢી તન પાવહિ;
રગત માંસ કન્યા હરિ લીના, નરહરિ નાથ પાપ ફલ દીના, ૮
વેચહિ કન્યા સમઝો પાપી, અપને હાથ અધમ ગતિ થાપી;
જહઁ તહઁ જનમ હોય દુઃખ ભારી, વિપ્ર વચન સુનિયહુ નરનારી. ૯
કન્યા દાન અવશ્ય જન કીજે, કન્યા વસ્તુ કછૂ નહિ લીજે;
અભય દાન કન્યા સન કહિયે, નર તન લાભ અવસ્ય જન લહિયે. ૧૦

દોહા

શિશુમાર દ્વિજ વચન સુન, હરસે પ્રેમ પુનીત;
સમય કર્મ ચાહત ભયો, બઢી ધર્મ પર પ્રીત. ૧
કરિ કનાત પટ તાનિકે, દંપતિ બેઠે આય;
વેદ મંત્ર કહિ વિપ્ર મુખ, વિધિવત દાન દરાય. ૨

ચોપાઇ

કન્યા દાન દીન નૃપ દાના, દાન કીન બહુ, ખોલિ, ખજાના;
વિવિધ પ્રકાર નિશાન બજાવા, ગન ગાંધર્વ શામ ધુનિ ગાવા. ૧

કરિ વિધિ દાન ઉઠે હરસાઇ, ભૂસુર પદ નૃપ શીશ નિવાઇ;
નૃપ નારી ઉર પ્રેમ અપારા, પુલકિ શરીર નૈન જલ ધારા. ૨
અમિત દાસિ સેમિલ ઉઠિ આઇ, પ્રેમ ધાર નહિ રૂકે રૂકાઈ;
વેદ મંત્ર ઉચરે દ્વિજ રાજા, કરન લગે હથ લેવો કાજા. ૩
ગૌરી ગનપતિ શંભુ મનાવા, દંપતિ કર દ્વિજરાજ મિલાવા;
મેદી વાટ વીચ કર રાખી, રાચહુ રામ રંગ શિવ સાખી. ૪
કર ગ્રહિ પાર કરહુ ભવ સાગર, રામ રૂપ તુમ જન ઉજિયાગર;
ભવસાગરતે લેહુ નિકારી, હરિ હરિજન ફલ અર્પો, ચારી. ૫
વાર વાર દ્વિજ વિનય સુનીજે, મમ પુત્રી મુકતી પદ દીજે;
વિધિવત હવન કીન સહ ત્યારી, દ્વિજ મંડલ મુખ મંત્ર ઉચારી. ૬
કરિ આવાહન ગ્રહહિ મનાવા, જેહિ અધિકાર દેવ સહ ધાવા;
જવ તિલ હવન વસ્તુ જે સારી, વિપ્ર પ્રચારત વારંવારી. ૭
ઘૃત આહુતિ ભૂસુર કર દેવત, સુર અધિકારી સનમુખ લેવત;
નવ ગ્રહ ગનપતિ સનમુખ આવા, પ્રગટ લોક લોચન ફલ પાવા. ૮
નગ્ર નારિ નર દર્શન કરિ કારિ, ડારત, પુષ્પ, મુષ્ટિકા, ભરિભારિ,
લંબોદર કર ચાર બિરાજે, શ્રોત્ર વિશાલ સૂંઢ છબિ છાજે. ૯
એક દંત યહ સેન જનાવે, ચેતન ગન વ્યાપક ઇકિ પાવે;
હો વિશેષ હરિજન હિત આવત, દે દર્શન જિય પાપ જગાવત. ૧૦

દોહા

વ્યાપક માંઝ ક્રિયા નહી, યાતે હોત વિશેષ;
ધર્મ પ્રથા હિત તન ધરે, કરે સત્ય ઉપદેશ. ૧
સાગરમે ભર જલ સભર, તરંગ તોય નહિ ભેદ;
નિર્ગુણ સગુણ મર્મ લખિ, તજે સુજન જન ખેદ. ૨

ચોપાઇ

જય જય શબ્દ ભયો અતિ ભારી, ધ્રુવ ગનપતિ વંદે કેઈ વારી;
શિશમાર વંદે પદ આઈ, મોદક ભોગ ધરે હરસાઇ. ૧
પદ પખારિ ચરણોદક લીના, જય ગનરાજ દર્શ ફલ દીના;
વિધિવત પૂજા કરી નૃપ સારી, આરતિ હરસિ કીન કેઇ વારી. ૨
નવ ગ્રહ વંદે નૃપ કરજોરી, પ્રજા પુત્ર શરણાંગત તોરી;
શુભ દૃષ્ટિ કરૂ દાસ પિછાની, પ્રજા પુત્ર સુખ હોય ન હાની. ૩

નવ ગ્રહ દેવ કહે હરસાઈ, રામ ભક્તિ તહાં મંગલતાઇ;
સબ શાંતિ સુખ ભક્તિ ભંડારા, કષ્ટ કલેશ ન હોય લગારા. ૪
કોટિક કષ્ટ ભક્તિ કરિ જાવે, હમ હરિજન નહિ ત્રાસ દિખાવે;
સર્વ દેવ હમ હરિ હર દાસા, યાતે ભક્ત કરે નહિ ત્રાસા. ૫
સુરપતિ સુર ધ્રુવ જહાં પહુનાઇ, ધન્ય ભૂપ કહા કરે બડાઈ;
ધન્ય ભૂપ લઘુતા અતિ ભારી, કરૂ કલ્યાન દેવ ત્રિપુરારી. ૬
સુનિ સુર શબ્દ પ્રેમ નૃપ ભારી, ભક્તિ અધિક સુન પ્રજા સુખારી;
દ્વિજ મંડલ મન સમય પિછાની, વેદ મંત્ર ઉચરે મુખ બાની. ૭
સનમુખ દેવ કીન અસ્તૂતી, સર્વ શક્તિ શિવ વરણિ વિભૂતી;
સમય સમુજિ દ્વિજ આજ્ઞા દીની, ધર્મ ધુરંધર ધ્રુવ શિર લીની. ૮
ભાંમરિ ફિરિયે દીન દયાલા, ધર્મ બાંય દીજે તતકાલા;
વિપ્ર રજ ધ્રુવ નિજ શિર ધારી, ભાંમરિ ફિરન લગે નરનારી. ૯
જય જય ધુનિ, ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ;
સુર નારી ભક્તી રસ ગાવત, ત્રિવિધિ તાલ મરદંગ બજાવત. ૧૦

દોહા

નગ્ર યુવતિ નર પ્રેમકી, કહિયે કહા વિશેષ;
મહિમા પ્રેમ પ્રવાહકી, કહે ન શારદ શેષ. ૧
અર્થ ધર્મ અરૂ કામ યહ, ચોથો મોક્ષ સ્વરૂપ;
ધ્રુવ ફેરા ચ્યારૂ ફિરે, મંગલ ભયો અનૂપ. ૨

ચોપાઈ

હત લેવો ત્યાગો તેહિ વારી, ભૂપ દાન દીનો અતિ ભારી;
હય ગજ રથ ગો જેહિ અધિકારા, અરપત ભૂપ ન કીન વિચારા. ૧
દાસી દાસ વિપ્ર જન સારે, લીનો સર્વ રૂચી અનુહારે;
બંદી જન ધનતે સંતોષા, જિન જિન રૂચી સર્વ મન પોષા. ૨
ચવરી બીચ ક્રિયા જે સારી, કીની વિપ્ર વિચાર વિચારી;
ગ્રહ ગનપતિ વિદ્યાગિરિ દીની, અક્ષત પૂજ રીતિ સહ કીની. ૩
વેદો યુક્ત કાજ સહ કીના, આશિરવાદ વિપ્ર મુખ દીના;
સમય સમુજિ દ્વિજ ભૂપ બુલાવા, શિશુમાર દ્વિજ શીશ નિવાવા. ૪
વિપ્ર કહે સુનિયે નૃપ દાના, ડેરે ભેજહુ જાન સુજાના;
નૃપ સંમતિ નારી નર પાઈ, થાન સિધાય નિશાન બજાઇ. ૫

સુંદરિ સર્વ રાગ મુખ ગાવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત;
નૃપ નારી ઉપજી એહ ભારિ, પુત્રી હૃદય લાય કેઇ વારી. ૬
બ્રાહ્મી માતા ઉર લપટાઈ, અમિત યુક્તિ જનની સમુજાઈ;
કુંવરી દશા નિરખિ નિજ દાસી, પ્રબલ વિરહ વશ ભઈ ઉદાસી. ૭
સુરનારી ઉપજી એહ ભારી, માત તાત લખિ મર્મ દુઃખારી;
નિજ ડેરે આયે સબ જાની, લીની નગ્ર નારિ સનમાની. ૮
ધ્રુવ મંત્રી રીતી સહ કીની, સખી લાગ સૈંપૂરણ દીની;
નૃપ નિજ ભવન ગયા સહ નારી, ધ્રુવ આસન બેઠે તપ ધારી. ૯
ધ્રુવ પ્રણામ કીનો કરજોરી, જય સુરેશ શરણાંગત તોરી;
ઇન્દ્ર વંદિ કહે દાસ તુમારો, જન દર્શન ધન ભાગ હમારો. ૧૦

દોહા

અમિત જનમકી ભૂલ મમ, તવ દર્શન કર નાશ;
કબ નર તન દે નરહરી, રહી એક યહિ આશ. ૧
નર તન બિન મુક્તી નહી, નહીં સમાગમ સંત;
મમ નિશ્ચય પરતાપ તવ, મુનિ જન વેદ વદંત. ૨

ચોપાઈ

કરિ તવ દર્શ દાસ સુખ ભારી, સંત દર્શ બીન જીવ દુખારી;
નરસુર જીવ સર્વ સંસારા, વિન સત સંગ નહી ભવપારા. ૧
તુમ સમ બ્રહ્મનિષ્ટ જન સાધૂ, જિનકે સંગ જાય અપરાધૂ;
બોધ યથારથ જયહિ ઉર આવે, સમજિ સ્વરૂપ ભાવ જિવ જાવે. ૨
દેહ અધ્યાસ હોહી ત્યહિ નાશા, અચલ, વૃત્તિ, નિજ પરમ પ્રકાશા;
જન સમ કવન અપર ઉપકારી, દે સુબોધ જિય કરે સુખારી. ૩
ધર્મ કર્મ હમ સર્વ નિહારા, માયિક પદારથ ફલ દે સારા;
જીવન મુક્ત સંત બિન નાહી, તવ પ્રતાપ શુધ્ધી સહ પાઇ. ૪
નર, તન પ્રથમ શુધ્ધિ યહ પાવત, તો સુક્ષમ તન તુરત જરાવત;
ભેદ વાદિ ગુરૂ દીક્ષા લીની, સુર, તન પાય અધમ ગતિ કીની. ૫
તુમ નર તન હમ સુર તનુ ધારી, યદ્યપિ નાથ ન તુલ્ય તુમારી;
તુમ તજિ સુક્ષમ રૂપ લખાવા, હમ સુક્ષમ તન પ્રબલ બઢાવા. ૬
દિવ્ય ભોગ ભોગત દિન રાતી, યદ્યપિ કામ જરાવત છાતી;
ભોગત ભોગ તૃપ્તિ નહિ આવે. ઉર્ધ્વ જવાલ જિમ ક્ષુધા બઢાવે. ૭

ભોગ વાસ સુક્ષમ મલ ભારી, કિમ કરિ હોય જ્ઞાન અધિકારી;
યાતે તાત ધન્ય તવ કરણી, અગમ મર્મ કહિયે કિમ વરણી. ૮
જીવન મુક્ત લાભ તુમ પાવા, આશ્રમ ધર્મ ભેદ નહિ લાવા;
સુખમેં જીમ કમલ જિમ પાની, યહિ, પ્રકાર, તુમ, સંત સુજ્ઞની. ૯
લખિ તવ મર્મ અચંબો ભારી, જ્ઞાની સંત જગત મતિ ન્યારા;
બંધન છતાં રહો નિર બંધન, યાતે વાર વાર પદ વંદન. ૧૦

દોહા

નરસુર સુરપતિ વચન સુન, વંદત હર્ષ અપાર;
વિશ્વ ચરાસુર બીચમેં, સંત સમાગમ સાર. ૧
સમય સમુજિ જનુ વાસકો, તેડ, દિયે, શિશુમાર;
અનુચર વંદન કરિ કહ્યો, વ્યંજન સર્વ તયાર. ૨

ચોપાઈ

અનુચર વિનય સુને સબ જ્ઞાની, ધ્રુવ મંત્રી બોલે મૃદુ બાની;
કૃપાનાથ નૃપ દ્વાર પધારે, સુર સુરપતિ મંડપ પગ ધારે. ૧
કર્મ ભૂમિ અસ્થુલ વ્યવહારા, તુમ લાયક વ્યંજન નહિ સારા.
ઇચ્છા ભોજન સુક્ષમ દેહા, યહ તન અન [1] રહે પ્રાણ સનેહા. ૨
દિવ્ય ભોગ ભોજન તવ ભારી, તવ મુખ અલ્પ સર્વ યહ ત્યારી;
યદ્યપિ ભૂપ દ્વાર પદ ધરિયે, જ્ઞાની ભયે રીત કછુ કરિયે. ૩
સુનિ સત શબ્દ હરસ સુર રાજા, ચલે ભૂપ ઘર સહિત સમાજા;
સબ ગાંધર્વ કરત કલ ગાના, વજે વજીંત્ર મૃદુલ સુર નાના. ૪
સુર સુંદરિ સુંદર સુર ગાવત, શ્રાવણ સુનત નર સુર સુખ પાવત;
બંદી જન બિરદાવલિ ગાવત, ભૂપ મર્મ લખિ ઉર હરખાવત. ૫
ભૂપ દ્વાર આયે જનુ વાસા, વિધિવત આસન દીન સુવાસા;
નર સુર પંગતિ ભેદ ન ભાસે, સુર, સમ, સર્વ સ્વરૂપ પ્રકાસે. ૬
ધ્રુવ બિન મર્મ લખે નહિ કોઇ, નર સુર સમજિ હર્ષ મન સોઇ;
સુવરણ થાલ ધરે સબ આગે, વ્યંજન સર્વ પરૂસન લાગે. ૭
ભોજન કહ જગ ચાર પ્રકારા, વિધિવત થાલ પરૂસે સારા;
રજા કીન જિમ હું મમ નાથા, નર નર સર્વ પસારેહુ હાથા. ૮
સુર સુરપતિ મન કરત વિચારા, સુક્ષમ તન લહિયે, કિ, અહારા;
સુર કર વ્યંજન ધરે ન કોઈ, શિશુમાર સંશય મન હોઈ. ૯

૧. અન્ન,

શિશુમાર બોલે કર જોરી, કરિયે ક્ષમા ચૂક કહું મોરી;
અલ્પ મતી મેં મૂઢ ગઁવારા, તુમ જ્ઞાની શિરતાજ હમારા. ૧૦

દોહા

કો, પ્રકાર જીમત નહી, મમ ગ્રહ ભોજન આજ;
પાવન કરિયે પાતકી, લે ભોજન મહારાજ. ૧
નહિ પાવે તો ભૂપ દુઃખ, સુક્ષમ તન કિ,[1] અહાર;
ધ્રુવ મંત્રી બોલત ભયે, ચાહત પર ઉપકાર. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ મંત્રી બોલે શુભ જ્ઞાની, સુનહુ ભૂપ તુમ તાત સુજાની;
રામ ભક્તિ જહાં શુધ વ્યવહારા, જયહિ જન ઘર હમ લેત અહારા. ૧
વ્યસન માત્ર જિનકે ઘર નાહી, હરિહર ભક્તિ પ્રેમ મન માહી;
અહોનિશિ રામ મંત્ર મન ભાવે, હરિ ગુરૂ સંત ચરણુ ચિત ચાવે. ૨
તન મન ધન હરિ અરપન સારા, ધરિ હરિ ભોગ, સુલેત, અહારા;
નિત્ય કર્મ કહિ ભેદ ન લાવે, ગો દ્વિજ ચરણુ પૂજિ હરસાવે. ૩
વેદો યુક્ત કર્મ અનુરાગે, વિકરમ કર્મ ભાવ ઉર ત્યાગે;
હરિહર ભક્તિ સનાતન કર્મા, વર્ણાશ્રમ સુધર્મ ઉર મર્મા. ૪
યહિ શુભ ગુન જેહી જન ધારા, તેહિ ઘર હમ લહ મુદિત અહારા;
હરિહર ભક્તિ હોય તવ ધામા, તો જીમહિજન અન્ન તમામા. ૫
મંત્રિ વચન સુન નૃપ હરસાવા, સમય સમુજિ નૃપ વિનય કરાવા;
કૃપાનાથ ભોજન ભલ પાવે, હરિ ગુરૂ કૃપા વિચાર ન લાવે. ૬
કછુ અક રામ ભક્તિ મન ભાવા, ગુરૂ કૃપાલુ કછુ મર્મ લખાવા;
યદ્યપિ ધર્મ કર્મ મય બાદા, સુજગ ભયો સુનિ તવ સઁવાદા. ૭
કૃપાનાથ કરૂણા અબ કીજે, કરિ હરિ અરપન ભોજન લીજે;
કરિ હરિ અરપન લીન નિવાલા, સુર સિદ્ધી પ્રેરી તતકાલા. ૮
વ્યંજન ભોગ વાસ સુર લીના, સિદ્ધી ગુપ્ત પદારથ કીના;
ગુપ્ત ભેદ નહિ મર્મ લખાવા, કો પ્રકા સુર ભોજન પાવા. ૯
નગ્ર નારિ ગારી મુખ ગાવત, સમજિ મર્મ નર સુર હરસાવત;
વિપ્ર નારિ મહિ પરમ પ્રવીના, ગારી ગાવત જ્ઞાન નવીના. ૧૦

---

૧. હિમ.

દોહા

કાલ નિરંજન નારિ તન, ધ્રુવ મંત્રી લી સંગ;
પતી, અને પર નારકે, કિમ કરિ રહો નિસંગ. ૧
નિરવરતી નિજ નારિકો, સેન[1] કરી તુમ ત્યાગ;
અક્ષય લાભ વિસારિકે, રહે વિષય સઁગ લાગ. ૨

ચોપાઈ

હરિ, ગયે તીન પુરૂષ તવ નારી, તવ ઉરમે પર નાર પિયારી;
સુર નર સુશિલ શીલ તુમ સાધૂ, ઈતર કર્મ કરિ બડ અપરાધૂ. ૧
અપર નારિ અપની કરિ માની, તા કરિ હોય મોક્ષ મગ હાની;
અપર નારિ સંગ કો સુખ પાયો, નર તન ખોય અધમ પછતાયો. ૨
અપની નાર અપર ઘર જાવે, આપ અપર વનિતા લલચાવે;
સો જ્ઞાની સમ કહા ઉપદેશા, અપને કૃત્ય યાદ નહિ લેશા. ૩
ભક્તિ ભાવ હમકો કહા બોધો, સર્વ જાનિ અપનો મન શોધો;
સબ વરાતિ પર નાર પિયારી, પરમ પ્રિયા ઘર વૃત્તિ વિસારી. ૪
દેહ અધ્યાસ સર્વ ઉર ભારી, મોહ મમત કરિ પરમ દુખારી;
સુક્ષમ નાર વાસના ખોટી, જીવ ચક્ર ડાર્યો ગ્રહ ચોટી. ૫
સરિતા આશ બહયો સંસારા, સંગ દોષ કરિ બઢયો વિકારા;
નિજ નારી વૃત્તી સઁગ પ્રીતી, તો કિમ હોય દશા વિપરીતી. ૬
અપર ભૂલ દષ્ટિ મત દેખો, અપની ભૂલ હૃદયમેં પેખો;
અવગુન અપર લખન સહ, સૂરા, નિજ અવગુન નહિ લખે અધૂરા. ૭
અવગુન અપના નૈન નિહારે, ધન્ય નારિ નર જન્મ સુધારે;
ચોર લખે સોઈ દ્રવ્ય બચાવે, ગાફિલ રહે વિત્ત હરિ જાવે. ૮
ઔષધ કરે હરે તન વ્યાધી, નાહિતર મરે અવસ્ય અપરાધી;
આધી વ્યાધી રોગ અપારા, જતન વિના ભોગે સંસારા. ૯
સર્વ વરાત ગારિ હમ ગાઈ, લખિ નિજ માન દયા મોહિ આઈ;
ધ્રુવ સમ તાત હૃદય નહિ ક્ષોભે, તુમકો ગારિ દેત કિમ શોભે. ૧૦

દોહા

સુર સુરપતિ કર જોરિ કે, પદ વંદે કેઈ વાર;
હમકો એસી દીજિયે, ગારી વારંવાર. ૧

---

૧. શાણા.

યહ ગારી પ્યારી લગી, અવશ્ય સંગ પરનાર;
તમ માની જાની નહી, વૃત્તી પ્રિયા વિસાર. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાન ગારિ સુનિ સુર હરસાવા, ધ્રુવ લખિ મર્મ પરમ સુખ પાવા;
ધન્ય માતુ તોરી ચતુરાઇ, કરિ નિર્ણય સત ગારિ સુનાઇ. ૧
અસત સત્ય દ્વે કીન વિભાગા, સમુજત સુજન તજે તન રાગા;
પંચ તત્વ જડ અધમ શરીરા, સંગ દોષ ભૂલે મતિ ધીરા. ૨
જડ ચેતન દ્વે આદિ વિજાતી, સંગ દોષ માનત રવે જાતી;
જડ અહંકાર પ્રબલ અજ્ઞાના, તામસ વશ અપનો તન જાના. ૩
યાતે સત્ય તુમારી ગારી, અવસ્ય હુમે પર નારિ પિયારી;
વૃત્તી નાર પીવ નિજ આતમ, સનમુખ હોય લખે પરમાતમ. ૪
બ્રહ્માકાર વૃત્તિ સુખ ભારી, અક્ષય સુખમય ભઈ સુખારી;
વૃત્તી નાર ઉલટિ ઘર આવે, ભાસ્ય માત્ર જગ ભાન ભુલાવે. ૫
યહાં નારી ગારી યહ ગાઇ, જાની નિર્મે ઉર હરસાઈ;
તૃપ્ત હોય અચવન સહ કીના, મુદિત ભયે સુનિ ગારિ નવિના. ૬
બીડા પાન નૃપતિ કર દીના, હર્ષિત હૃદય જાનિ સહ લીના;
એલચિ તજ લવિંગ સોપારી, ચુને કથ્થ ગુલાલી ભારી. ૭
ધ્રુવ ધર્મા ગારી લખિ મર્મા, ધન્ય માતુ જાન્યો સત ધર્મા;
ગૃહ આશ્રમ અરૂ નારિ શરીરા, કરિ સત કર્મ તરે ભવ તીરા. ૮
કોટિક જનમ પુન્ય પ્રભુતાઇ, લખિ નિજ રૂપ વૃત્તિ સ્થિર થાઈ;
નારી પુરૂપ તજી તન વ્યાધી, જીવન મુક્તી રહિત ઉપાધી. ૯
નારી પુરૂપ દેહ, કરિ નામા, વ્યાપક એક બ્રહ્મ સુખ ધામા;
જય મમ તાત સંત સુખ રૂપા, શબ્દ સુનત સુખ અજગ અનૂપા. ૧૦

દોહા

સંત શબ્દ મુખ એકહી, હરે અમિત અપરાધ;
ઉત્તમ જન ઉરમેં ધરે, પાવે મુક્ત અગાધ. ૧
દ્વિજ નારી ભારી કરી, ગારીકે મિસ જ્ઞાન;
સુર હરસે વરસે સુમન, લગ્યો નિરંજન ધ્યાન. ૨

ચોપાઇ

શિશુમાર નૃપ સમય વિચારી, પુજન વિધિ કીની, સહ ત્યારી;
સર્વ જાનિ પદ પુજ્ય કરાઈ, પુષ્પ માલ સબકો પહિરાઇ. ૧

ગહિ ગહિ હને નિશાન અપારા, સુર સુંદરિ શુભ રાગ ઉચારા;
જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ. ૨
અતિ આનંદ ભયો નૃપ ભવના, સમયસમજિ નિજ આસનગવના;
સહ જનુવાસ પ્રેમ ઉર ભારી, અમિત ઉછાહ કરત નરનારી; ૩
સર્વ જાનિ આસન સ્થિરતાઈ, એક એક સન અધિક મિતાઇ;
હરિ પ્રેરિત સીદ્ધી સહ ત્યારી, મિલે વસ્તુ જેહિ હૃદય વિચારી. ૪
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, સુર સીદ્ધી હાજર હરસાઇ;
નરતન ભક્તિ કરહિ નરનારી, જન મુખ હાજર દેવ મુરારી. ૫
ધ્રુવ બચપન હરિ ભક્તિ પિયારી, હર્ષત દર્શ દીન ત્રિપુરારી;
સુર સુરપતિ રંભા સુર નારી, રામ ભક્તિ વશ સર્વ તયારી. ૬
અમરાવતિ સમ સર્વ સોહાવા, સંધ્યા કાલ સમય ચલિ આવા;
નિત્ય કર્મ હિત ધ્રુવ ચિત લાગા, રામ મંત્ર મન ચહત સુભાગા. ૭
અતિ પવિત્ર એકાંત અટારી, પૂજન વિધિ કીની જહાઁ ત્યારી;
પ્રથમ કીન હરિ ગુરૂ પદ પૂજા, વ્યાપક સમુજિ ભાવ નહિ દૂજા. ૮
માનસિ સેવ ભેવ ઉર ભારી, ઉર મહિ દર્શન દેહુ મુરારી;
વિધિવત પુજન કરે હરસાઇ, નવ, પ્રકાર ભક્તી લવ લાઇ. ૯
નવ પ્રકાર ભક્તી ગુન ગાવે, સો જિય સહજ વિષ્ણુ પુર પાવે;
નિષ્કામી આશા ફલ ત્યાગે, દશમા એક અખંડ ચિત લાગે. ૧૦

દોહા

દસમી આતમ નિવેદિની, વિરલા જાનત ભેવ;
જીવ અવસ્થા તીન તજ, મિલે નિરંજન દેવ. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ પ્રેમી પુરૂષ, દસમીમે લવ લીન;
હરિહર અજ નિજ એકતા, રવે સ્વરૂપ મન મીન. ૨

ચોપાઈ

તુરિયા તત્વ ગર્ક ધ્રુવ જ્ઞાની, અચલ વૃત્તિ સુખ રૂપ સુજાની;
વાણી ચાર અવસ્થા ચ્યારી, પદ અવાચ્ય નિશ્ચલ બ્રહ્મચારી. ૧
વૃત્તી લીન ભઇ નિજ રૂપા, કહા કહિયે સુખ અજલ અનૂપા;
જોગી જોગ યુક્તિ સુખ માણે, જોગી હોય જોગ ગતિ જાણે. ૨
આપો ઉલટ આપ મહિ રાજી, એક દોય મન મિટી દુરાજી;
અગમ અગોચર આદ ન અંતા, આપ આપ મહિ આપ રહંતા. ૩

એસો હોય અસી, ગમ જાને, ઇતર પુરૂષ નહિ મર્મ પિછાને;
દેહ અધ્યાસી નીચ અચારી, સો કિમ પહોંચે મોક્ષ અટારી. ૪
આતમ તત્વ લક્ષ નહિ મર્મા, ક્રિયા કરમ મહિ વખ્ત વિતાવે;
લક્ષાઅર્થ લહે નહિ મર્મા, અનુભવ શબ્દ સુનત ચિત શર્મા. ૫
અપનો આપ મર્મ નહિ પાવે, સત ગુરૂ વિગર કવન સમુજાવે;
હરિ ગુરૂ કૃપા કરે જન જેહી, અવશ્ય બને જિવ બ્રહ્મ સદેહી. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન પરસ્યો ગઢ, બંકા, જન્મ મરણ મેટી જિય શંકા;
જીત્યો પ્રાણ પ્રણવ કરિ પૂરણ, વ્યાપક બ્રહ્મ લખ્યો સઁપૂરણ. ૭
સહજ સમાધ રહે ઉર લાની, જમ સમ અવર કવન બડભાગી;
નિયમિન વૃત્તિ ધ્યાન કરિ ધાઇ, સમય કર્મ શુધ્ધી ફુરિ આઇ. ૮
નામ રૂપ વસ્તૂ વ્યતિરેકા, અન્વય સુત્ર આતમા એકા;
ભેદ ભાવ ભ્રાંતી નહિ ભાસે, જહઁ તહઁ આતમ તત્વ પ્રકાસે. ૯
નિર વિકાર વૃત્તી જિન શુધ્ધા, જિન નહિ દરસે જગત અશુધ્ધા;
જહઁ તહઁ અપનો રૂપ દિખાવે, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે. ૧૦

દોહા

અંદર બાહિર એક મત, ભાસત બ્રહ્મ પ્રકાશ;
તરઁગ તોય સમ એકતા, કો ઠાકોર કો દાસ. ૧
નિત્ય કર્મ કરિ ભક્ત જન, આયે નિજ જનુવાસ;
નર સુર ઉર હર્ષત ભયે, પ્રગટયો પ્રેમ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઇ

પુર નારી સહ યૂથ મિલાઇ, મંગલ ગાત હરખ ચલિ આઇ;
જનુ વાસનકો શબ્દ સુનાવે, વેદ મંત્ર સમ સર્વ સુહાવે. ૧
સુનિ ઉપજે વૈરાગ અમીતા, વિષય વિશ્વ ભાસત વિપરીતા;
પરમ વિવેક વચન અતિ શુધ્ધા, બુદ્ધિ સરાહત [1] ત્રિયા વિબૂધ્ધા [2]. ૨
સમય સમુજિ દાસી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
રાજ કુંવર સુસરાલ પધારે, આરત વંત કાજ મમ સારે. ૩
વૃદ્ધ દિવાન મર્મ યહ જાના, ભયે એકાંત સુપરમ સુજાના;
આશ્રમ વૃધ્ધ સર્વ જે જાની, હર્ષિત ઉઠે સમય શુભ માની. ૪
બડે પુરૂષ નીતી ભઁડારા, નીતી નિપુણ દિપે સંસારા;
ધ્રુવ ધર્મી જીત્યો ભવ પારા, ઉરમેં ફુરે ન વિષય વિકારા. ૫

---

૧. વખાણે છે. ૨. દેવ.

નારી પુરૂષ ભેદ નહિ જાને, સબ ઘટ આતમ રામ પિછાને,
ખાંડ ખિલોને સમ જગ જાના, અમિત ઈખ રસ એક પ્રમાના, ૬
સમુજિ સ્વરૂપ કહે મૃદુ બાની, કવન હેતુ કહો સખી સયાની;
દાસી કહે નૃપ ભવન પધારે, દરશ લાભ દેઇ જનમ સુધારે. ૭
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, ભાવી વિવશ સર્વ સંસારા;
શંભુ ઉમા હરી મમ તાતા, કરહિ પાર મમ વિશ્વ વિધાતા. ૮
સઁગ દોષ લખિ મન ગભરાતા, પદ રજ દાસ લાજ તવ હાથા;
દીન દાસ લખિ ઉપિર[1] કરિયો, સઁગ દોષ વિપતી પરિ હરિયો. ૯
જનમ મરણુ દુઃખ કાલ કરાવા, ક્રૂર કૃતાંત સર્વ જિવ સાલા[2];
કાલકો કાલ કાલ કર કરતા, શિવ શરણુંગત લીન સમરથા. ૧૦

દોહા

અખિલ બ્રહ્મ પતિ વિશ્વકે, શિવ શરણુંગત દાસ;
અરિ મૃગ ગણુ મૃગરાજ સુત, કરિ ન શકે મૃગ ત્રાસ. ૧
યદ્યપિ વન વિચરત રહે, લક્ષ હેતુ મહારાજ;
વશ કુસંગ પરિ પિંજરે, તન મન હોત અકાજ. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત કરૂઁ કુસંગા, દીન દયાલ દેહુ સતસંગા;
વિશ્વ પદારથ વિવિધ પ્રકારા, જયા મહિ રૂકે ન ચીત હુમારા. ૧
મન મલીન વિષયા રસ ચાવે, કૃપાનાથ કરિ કૃપા હઠાવે;
મન સ્વભાવ નહિ તજે અનાદી, સંગ દોષ લાગે પરમાદી. ૨
યાતે અરજ કરૂં કરજોરી, કૃપાનાથ જાનત મન ચોરી;
ધ્રુવ જન અરજ કીન હરી હરકો, સખી સંગ ચાલે નૃપ ઘરકો. ૩
ભૂપ ભવન અતિ મંગલ ચારા, અંતઃપુર જન ભક્ત પધારા;
અંતઃપુર આનંદ અપારા, જય જય ધ્રુનિ ચહુ ઓર ઉચારા. ૪
નૃપતિ નિછાવર દ્રવ્ય અપારા, હર્ષી દેત જેહિ અધિકારા;
સર્વ મિલી સુર નારિ સયાની, શામ વેદ ગાવત મૃદુ બાની. ૫
સુંદર ભવન સરસ જહઁા ત્યારી, શુભ આશન બેઠે બ્રહ્મચારી;
સુંદર ભવન નિરખિ સુર નારી, નિજ પુર શોભા સર્વ વિસારી. ૬
શિશમાર નારી ધ્રુવ દેખા, પૂરવ જન્મ પુન્ય ફલ લેખા;
રામ રૂપ હરિજન ઘર આવા, સહજહિ ચાર પદારથ પાવા. ૭

---

૧. ઉપર. ૨. દુઃખ.

જય હરિ રૂપ કૃપા યહિ કરિયો, જન્મ મરણુ વ્યાધી મમ હરિયો;
પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર ભારી, ગદગદ કંઠ ભઇ નૃપ નારી. ૮
ધ્રુવ પ્રવીણુ જાનત વિધિ સારી, દી આશીષ સમુજ મહતારી;
જનની આશ સફલ હોહુ તોરી, હરિ હર જનમ ન દેહુ બહોરી. ૯
જય જનની આશીષ સુનાઇ, બોધ યુક્ત સુન સર્વ સુહાઈ;

દોહા

પ્રબલ પ્રેમ ગંભીર મત, ચાહત પર ઉપકાર;
લખિ સ્વરૂપ ચરણાં ગિરી, પદ વંદે કેઇ વાર. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણુ અવસર લખી, દ્વિજ નારી મન માન;
પદ વંદે અતિ પ્રેમ યુત, આશ્રમ અધિક પિછાન. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ નારી કહ જય હોહિ તાતા, નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય કુશલાતા;
કૃપા કીન દર્શન મુહિ દીના, કોટિક જનમ પાપ હરિ લીના. ૧
સંત દરશ સમ લાભ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ જ્ઞાન વિવેકા;
સંત સમાગમ સમ સુખ નાઈ, તારત જીવ ઉદધિ ભવ માંઈ. ૨
અપની ભૂલ આપ દુઃખ પાવત, કરિ સુબોધ સત રૂપ લખાવત;
ઉત્તમ જીવ સુને સત બાની, જગ પ્રપંચમેં પરમ ગિલાની. ૩
તન મન વિષય પ્રબલ વૈરાગા, વૃથા સમજ ત્યાગે મન રાગા;
રામ મંત્ર ઉચરે નિજ શ્વાસા, જિમ જિમ વૃત્તિ વિમલ હરિદાસા. ૪
દિન દિન પ્રગટે અતિ આનંદા, પ્રેમી પુરૂષ હોત નિરબંદા;
નેહ વશ વિકલ રામ ગુન ગાવે, ગદ ગદ કંઠ નૈન જલ છાવે. ૫
પ્રેમ નીર ધોવે અઁગ અપના, તેહિ જન ઉરતે મિટે કલપના;
પ્રેમી પુરૂષ પ્રેમ પરતાપા, જનમ મરણુ મન હરે સૈંતાપા. ૬
પ્રેમી પુરૂષ પ્રેમ વશ પેખી, હરિ હર હર્ષત કૃપા વિશેખી;
પૂરણુ પ્રેમ વિવશ હરિ આવત, જન ઇચ્છા સોઈ કાજ કરાવત. ૭
ચાર પદારથ હરિ કર ધારા, પ્રેમી પુરૂષ મિલે ફલ સારા;
પ્રેમી પુરૂષ પ્રેમ ગમ જાને, જ્ઞાન હીન નહિ પ્રેમ પિછાને. ૮
પ્રણુવ મંત્ર પ્રેમે જન ધ્યાવે, દેહ અધ્યાસ અવસ્ય હટિ જાવે;
ભગે ચોર જાગે જબ ભૂપા, બચ્યો વિત્ત સુખ અજબ અનૂપા. ૯
જ્ઞાન રતન ધન જન ઉર ભારી, હરે ચોર શઠ વિષય વિકારી;
કરિ સતસંગ સુજન જન જાગા, ક્રોધ આદિ ખલ ભગે અભાગા. ૧૦

દોહા

જપ તપ તીરથ દાન વ્રત, નિત્ય કર્મ સત નેમ;
જ્ઞાન ધ્યાન નિષ્ફલ રહ્યા, જબ લગ પ્રગટ ન પ્રેમ. ૧
દીન બંધુ દીનેશ તુમ, ધ્રુવ ધર્મી મમ તાત;
દિવ્ય દૃષ્ટિ જાનત સબે, દર્શન જ્ઞાન સનાત. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ નારી સતસંગ બખાની, ગદગદ કંઠ થકિત મુખ બાની;
ધ્રુવ ધર્મી જ્ઞાની જન જાની, સંત સમાગમ ચહે સુજાની. ૧
દિવ્ય દૃષ્ટિ ધ્રુવ મર્મ લખાવા, સત ઉપદેશ કરન ચિત ચાવા;
જય જનની સર્વજ્ઞ સુજાના, આતમ તત્વ રૂપ જિન જાના. ૨
સંત સમાગમ મહિમા ભારી, તવ પ્રતાપ જાનુ વિધિ સારી;
પ્રેમ વિના સત સંગ ન પાવે, વિન સતસંગ ન રૂપ લખાવે. ૩
પ્રેમ ગાથ જનની તુમ ગાઈ, સત્ય સત્ય મમ હૃદય સુહાઈ;
પ્રેમ ભાવ જિનકે ઉર આવે, પ્રથમ જીવ વૈરાગ બઢાવે. ૪
સ્વપ્ન માત્ર સમજે સંસારા, વિષ વત વિષય લગે ઉર ખારા;
મમતા મોહ કામ નહિ ક્રોધા, ઉર મહિ આશ અખંડ ઇકિ બોધા. ૫
ખાન પાન નિદ્રા વિસરાવે, શ્વાસો શ્વાસ રામ ધુનિ ગાવે;
સતગુરૂ શબ્દ પ્રબલ વિશ્વાસા, શ્રવણ મનન કરહી નિદિધ્યાસા. ૬
અપર જીવ સંગ પ્રીત ન ચાવે, ગુરૂ વિશ્વાસ રામ ગુન ગાવે;
ઉનમત દશા ભજે ભગવંતા, જેહિ જન પાય સહજ હો અંતા. ૭
પાપ અંત પૂરણ ઉર પ્રેમા, પલ પલ પ્રબલ ટરે નહિ નેમા;
પલ પલ પુલકિ રામ ગુન ગાવે, વિમલ વૃત્તિ ત્રય દોષ હરાવે. ૮
ઉર અજ્ઞાન હોય તેહિ નાશા, નિત નિત પ્રગટે વિમલ પ્રકાશા;
જગ પ્રપંચ વૃત્તિ વિસરાવે, સર્વ વિશ્વ મહિ રામ દિખાવે. ૯
આપ રામ દુતિયા નહિ દરસે, તત્વ રૂપ તીરથ યહિ પરસે;
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવે, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે. ૧૦

દોહા

નરનારી અધ્યાસ તન, સંગ દોષ તજિ દાસ;
નામ રૂપ વ્યતિરેકમે, અન્વય બ્રહ્મ પ્રકાશ. ૧
એસે જીવન મુક્તકો, જાનો બ્રહ્મ સદેહ;
જિન સુબોધ વ્યાધિ હરે, કરિયે શરણુ સનેહ. ૨

ચોપાઇ

એસો જ્ઞાન પ્રબલ ઉર જાગે, યદ્યપિ ધર્મ પ્રથા નહિ ત્યાગે;
આશ્રમ ધર્મ હોય જે નીતી, જ્ઞાની તજે ન પ્રથા પરીતી, ૧
જેહિ આશ્રમ જેહિ હોય શરીરા, વિધિવત કર્મ કરે મતિ ધીરા;
નારિ પુરૂપ દેહ કર નામા, આતમ એક ઉભય સુખ ધામા. ૨
યદ્યપિ ઉભય શરીર ઉપાધી, કરતા પુરૂપ કીન વિધિ સાધી;
કરતા કાલ કરમ ગતિ ચાપી, અલ્પ જીવ નહિ શકે ઉથાપી. ૩
નીતી ધર્મ વિવેક વિચારી, કરહિ કર્મ જ્ઞાની નરનારી;
સુધરમ ધરમ તજે નહિ જ્ઞાની, કોટિક જીવ સમુજિ જગ હાની. ૪
જ્ઞાની સર્વ જીવ કરિ તાતા, હરિહર અજ સમ તત્વ વિખ્યાતા;
કોટિક જીવ જ્ઞાન દે તારે, અમિત પતિત ભવ પાર ઉતારે. ૫
જ્ઞાનીસમ જગ કો હિતકારી, ભલે પુરૂપ હોવે તન નારી;
નારી પુરૂપ ભેદ નહિ કીજે, સત્ય બોધ અપને ઉર લીજે. ૬
ઘટ ઘટ પ્રગટ લખો ઇક દેવા, સમજિ સુભેવ કરહુ પદ સેવા;
વિશ્વ ચરાચર રામ અધારા, હરિ ગુરૂ કૃપા ભયો ઇકબારા. ૭
યાતે રામ ભક્તિ ચિત ધરિયે, નારી ધર્મ નીતી અનુસરિયે;
આશ્રમ ધર્મ તજહિ નરનારી, કષ્ટ વિવશ ભટકહિ ભવ ચારી. ૮
યાતે નિજ મનકો થિર રાખી, રટિયે રામ સમજિ ઘટ સાખી;
વિવિધ પ્રકાર વિશ્વ જગ ભોગા, અંત સમય સબ હોય વિયોગા. ૯
યાતે સમુજિ ધર્મ શિર ધારી, ભજહુ રામ જગ ભોગ વિસારી;
રામ સુમરિ મન રામ સમાઇય, જીવન મુક્ત પરમ પદ પાઇય. ૧૦

દોહા

રામ રટે સો રામ સમ, નારી પુરૂપ ન કામ;
પરમ વિવેકી આતમા, આખિર સહજ સુધામ. ૧
વિપ્ર પ્રિયા પૂરણ દશા, સુફલ ભયો મેં આજ;
દરશનતે દુબધા ગઇ, તાર્યો ત્રિયા સમાજ. ૨

ચોપાઈ

સખી સમાજ સુનત ધ્રુવ બાની, ભઇ પ્રેમ વશ સર્વ સયાની;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, જય જય શબ્દ કીન કઇ વારા. ૧
સરલ સુબોધ સર્વ મન ભાવા, પ્રબલ પ્રેમ વશ પુષ્પ ગિરાવા;
સર્વ નારિ મિલ દે આશીશા, દર્શ હેતુ ભેજે જગદીશા. ૨

જય મહારાનિ સુતા ભલ જાઈ, રામ રૂપ જન મિલે જમાઈ;
આહી પ્રબલ પુન્ય પ્રભુતાઇ, હોહી અમર એસે પતિ પાઇ. ૩
કરિ જન દર્શ પાપ હો દૂરા, સેવા જરે જનમ અઁકૂરા;
દર્શન કરત સર્વ દુઃખ જાવે, તેહિ પતની કિમ પાપ રહાવે. ૪
ભયો નગ્ર સહ સુફલ કુમારો, કૃપાસિંધુ કરિ દર્શ તુમારો;
સર્વ નારિ ધ્રુવ કીન બડાઇ, ભાઈ પ્રેમ વશ દર્શન પાઈ. ૫
નૃપ દાસી અવસર જબ ચીના, નારિ કર્મ કછુ કીન પ્રવીના;
ભૂપ નારિ અવસર યહ જાની, ભઇ એકાંયત સમય પિછાની. ૬
પતિ પદ પૂજ કરાવન ચાઇ, દાસી સબ આહી પહુઁઆઈ;
ધર્મ યુક્ત કછુ વિનય સુનાઈ, નૃપતિ સુતા સુનિયે ચિત લાઈ. ૭
પતિ પદ પૂજન સમય વિચારી, આભૂષણ સજીયે વિધિ સારી;
દાસી શબ્દ સુનત શરમાઇ, મહિ નખ ખોદત નૈન ભરાઇ. ૮
પતિ પદ પૂજ પ્રીત ઉર બાઢી, પુલકિ ગાત રોમાવલિ ઠાઢી;
અતિ પવિત્ર પુત્રી કુલ તારણુ, જનમત જગત ધર્મ શિર ધારણુ. ૯
દાસી શબ્દ અપન શિર ધારા, ભૂષણુ વસન પહરિ અઁગ સારા;
ગજ ગામનિ ભામનિ ધ્રુવ પ્યારી, પતિ પદ પૂજન કીન તયારી. ૧૦

દોહા

શાન્તી મય અતિશય સુશિલ, સર્વ સખી મિલિ સાત;
પતિ સન્મુખ વંદત ભઈ, પદ પરસત હરસાત. ૧
પુષ્પ પત્ર અક્ષત લિયે, પય પતિ પાદ પખાર;
પ્રબલ પ્રેમ પય પાન કર, મિલે પદારથ ચાર. ૨

ચોપાઇ

પતિ પદ વંદત પ્રેમ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
વેખરી દ્વાર શબ્દ નહિ સારા, ઉર મહિ અરજ કીન કેઇ વારા. ૧
જય પતિ નાથ ચરણુ રજ દાસી, કિંકરિ અહોનિશિ ચરણુ નિવાસી;
સમુજિ દાસ સેવા પદ દીજે, જનમ અપાર પાપ હરિ લીજે. ૨
ભ્રમત ભ્રમત આંમી તન પાવા, તરન સિંધુ અવસર યહ આવા;
મમ કર પકરિ પાર કરૂ દેવા, જય પતિ નાથ લખો સહ ભેવા. ૩
શરણાંગત પતિ શ્રેષ્ઠ ઉગારી, વાર વાર કહ વિનય કુમારી;
ગુપ્ત ગાથ કોઉ મરમ ન પાવા, ધ્રુવ પ્રવીણુ સહ મર્મ લખાવા. ૪

મોક્ષ હેતુ જીજ્ઞાસા જાની, ભયે પ્રેમ વશ પરમ સુજાની;
પરમ પવિત્ર જીવ જગ સોઈ, નિજ કલ્યાન ચહ નિર મોહી. ૫
હર્ષ શોક તજ માન બડાઈ, હરિ ગુરૂ પંકજ લીન સદાઈ;
રામ મંત્ર શ્વાસા ધ્રુનિ લાગે, જેહિ જનજનમમરણ દુખ ભાખે. ૬
કોમલ વચન પ્રિયા સનમાની, ભયે પ્રેમ વશ સંત સુજાની;
તરૂણ સખી ઇક પરમ પ્રવીના, દુલહિનિ વામ ભાગ આસીના. ૭
પતિ પદ વંદિ એદિ હરસાઇ, સમય સમુજિ દાસી ઇક આઈ;
ઘુંઘટ ઓટ વિલન પટ કીના, નિરખહુ પ્રિયા વદન પરવીના. ૮
પ્રથમ પતી પતની મુખ પેખે, અર્ધ અંગ અપનો કરિ લેખે;
અપનો અંગ આપ પ્રિય માની, પ્રિયા પ્રેમ પિય કરે સુજાની. ૯
દંપતિ મિલ ભાસત સંસારા, કોટિક કવિ મુનિ ગ્રંથ પુકારા;
માયા બ્રહ્મ ઉભય પ્રભુતાઈ, શિવ શકતી મિલ વિશ્વ રચાઇ. ૧૦

દોહા

રમા રામ બ્રહ્માદિ સુર, દંપતિ દિપે સઁજોગ;
અમિત પદારથ વિશ્વ સુખ, પ્રિય ન પ્રિયા સમ ભોગ. ૧
જ્ઞાન ધ્યાન ભક્તી રતા, જોગી જોગ પ્રવીન;
પ્રિયા પ્રેમ પૂરણ લગ્યો, સર્વ ત્યાગ આધીન. ૨

ચોપાઇ

યાતે નાથ સમુજિ ચિત દીજે, પ્રિયા પ્રેમ આતમ રસ લીજે;
નારિસરસરસ જિન નહિ પીના, સો જન જનમિ જગત કહા કીના. ૧
નારિ વદન નિરખત નહિ હરસા, મૃગ, સમ મૂઢ ફિરત વન તરસા;
સુન, તિય વચન પ્રેમ નહિ જાગા, વિગર પુંછ પશુ સમુજ અભાગા. ૨
રમણી રમણ યુક્તિ નહિ જાને, જનમ પાય જિય રહ્યો અજાને;
મહિલા મન સંતોષ ન કીના, મૂઢ કહત કવિ કાવ્ય પ્રવીના. ૩
વિશ્વ જીવ ફલ તરૂવર નારી, ગુપ્ત મર્મ જાનત બ્રહ્મચારી;
નરસુર અસુર સૂર કવિ ભૂપા, નારિ વૃક્ષ ફલ ફલે અનૂપા. ૪
નારિ ભોમિ અરૂ વૃક્ષ સઁસારા, જલ કરિ સુફલ ફલે ફલ સારા;
કયારી એક ઉભય ફલ લાગા, લખે મર્મ કોઉ સુજન સુભાગા. ૫
ઉભય પ્રકાર સરસ રસ ભારી, લખે પ્રવીન પ્રેમિ નરનારી,
ઉભય શરીર પ્રાણુ મન એકા, જેહિ પ્રવીણુ રસ હીન વિવેકા. ૬

ઊંટ આંબ રસ સ્વાદ ન આવે, સર્વ ખાય નિજ ઉદ્ર ભરાવે;
પાડો પ્રેમ પિયુષ કહા જાને, જહઁ તહઁ વિચરિ વિષય સુખ માને. ૭
મહષી સુત સમ પુરૂષ ગઁવારા, કેવળ ઉદ્ર ભરન અધિકારા;
વ્યંગ ઉપોદ તર્ક પ્રિય વચના, મૂઢ ન લખે શબ્દકી રચના. ૮
સુઘડ સનેહ ધરમ રત પ્યારી, મૂઢ પતી મુખ ભઇ ગઁવારી;
પ્રિયા પિયુષ સમ શબ્દ સુનાવે, પિવ કૂકર સમ કાટન ધાવે. ૯
મૂરખ પીવ ચતુર ઘર નારી, પૂરવ જનમ પાપ ફલ ભારી;
પુરૂષ પ્રવીન નારિ શઠ જયાકે, સો કિમ રામ સરસ રસ ચાખે. ૧૦

દોહા

પુરૂષ નારિ દ્વે એક મત, ત્યાગે કર્મ કરૂર;
વિમલ ભક્તિ વૈરાગ વશ, જીવન મુક્ત જરૂર. ૧
ગિર્યો પુરૂષ કોઉ ભોમિપે, તોહિ અધાર ઉદંત;
યહિ પ્રકાર તિય બાંય બલ, સાર સમજિયે કંત. ૨

ચોપાઇ

માયા જનિત પ્રપંચ અપારા, સબતે શ્રેષ્ટ કામ સરદારા;
જેહિ જન કામ કરે ઉર વાસા, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ ભક્તિ ઉદાસા. ૧
જોગી જોગ ભોગ વશ ત્યાગે, અપર નારિ વશ ભયો અભાગે;
તપિ ત્યાગિ પંડિત ગુણ સાગર, કામ કષ્ટ કલપે ઉજીયાગર. ૨
કામ બાણ કિનકે નહિ લાગા, સમુજિ પ્રિયા નિજ સેવ સુભાગા;
કામ કષ્ટ નારી કર નાસા, પ્રિય પ્રવીણ હરે પિવ ત્રાસા, ૩
જ્ઞાન ધ્યાન ભક્તી ચિત લાગે, પીવ બાંય બલ નારિ સુભાગે;
પુરૂષ પ્રવીન મર્મ યહ પાવે, નિજ નારી સન નેહ બઢાવે. ૪
ગુપ્ત મર્મ જાનત બ્રહ્મચારી, આશ્રમ ઉભય રખે સઁગ નારી;
કામ કટક ઉરતે હો નાસા, પ્રિયા સંગ ભલ હોહુ ઉદાસા. ૫
યાતે નાથ કહ્યો કર જોરી, નારિ ગઁવાર અલ્પ મતિ મોરી;
મતિ અનુસાર ગાથ કછુ ગાઈ, દેખી સુની સો પ્રગટ સુનાઇ. ૬
કૃપાનાથ નીતી યહ આદૂ, ધર્મ પ્રથા ત્યાગે નહિ સાધૂ;
આશ્રમ ધર્મ સંત હિતકારી, જેહિ મગ ચલે અલ્પ નરનારી. ૭
કરે બોધ કહા દીન દયાલા, જાનત મર્મ સર્વ ત્રય કાલા;
વિગત[1] વિવેક બની તુચ્છ નારી, કૃપાનાથ તોહુ દાસિ તુમારી. ૮

---

૧. વિગર.

જોરિ ઉભય કર પદ લપટાઇ, પ્રેમ ગાથ ઉરમે ફુરિ આઇ;
સ્નેહ વશ વિકલ ભઈ અતિ ભારી, નિજ મુખ વચન વિચાર વિચારી. ૯
વિકલ વિહાલ નિરખિ નિજ દાસી, ધ્રુવ મુખ વચન કહ સુખ રાસી;
હે હરિજન નહિ હોહુ ઉદાસા, કરિ હરિ ભજન હરહુ મન ત્રાસા. ૧૦

દોહા

કો નારી કો પુરૂષ હે, સ્વપ્ન માત્ર સંસાર;
શબ્દ માત્ર મન, કલપના, તજિયે શોચ અસાર. ૧
જેસી મનકી ભાવના એસો શબ્દ ઉચાર;
સંત વિવેકી આતમા, સંશય નાહ લગાર. ૨

ચોપાઇ

નીતી યુક્ત વચન તેં ભાખા, જો કછુ ઉર ઉપજી અભિલાખા;
રામ ભક્તિ સિંવરણ નહિ શ્વાસા, વિષય ભાવ ઉરમે નહિ આશા. ૧
ચર્મ દૃષ્ટિ વિષયા રસ ભાવે, કામી કાક કરક[1] લલચાવે;
પિંજર હાડ અધમ અસ્થાના, સૂકર પંકિલ સરસ ગખાના. ૨
ગહર પંક કરહિ નિત વાસા, પુષ્પ વાટિકા ચહે ન ખાસા;
મધુકર લેત સુગંધી સારા, પંકિત દૃષ્ટિ ન ધરત લગારા. ૩
અજ્ઞ પુરૂષ સૂકર અભિમાની, પંકિલ સમ તન સત્ય પિછાની;
આતમ પુષ્પ સુગંધી વાસા, ત્યાગિ કરે નહિ નીચ નિવાસા. ૪
કામ નિકામ કર્મ રસ ભોગી, નિજ આતમતે ભયો વિયોગી;
નારી પુરૂષ કર્મ સોઉ કરહી, વૃતી અવશ્ય કર્મ અનુસરહી. ૫
જ્ઞાની ભ્રમર સુગંધી ભોગી, તન પંકિલતે ભયો વિયોગી;
આતમ પુષ્પ સુગંધી પ્યારી, પંકિલ વિષય ન હોય વિકારી. ૬
હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રબલ ફલ પાવા, સહજહિ તન અધ્યાસ મિટાવા;
નારી પુરૂષ ભેદ નહિ ભાસે, ચેતન દૃષ્ટા એક પ્રકાસે. ૭
નામ રૂપ જડ નિર્ણય કીના, ચેતન નિજ સ્વરૂપ લખ લીના;
જ્ઞાની અપર વસ્તુ કહા ભાસે, સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ પ્રકાસે. ૮
મમ આતમ દાસી સત બાની, સમજિ મર્મ મન ત્યાગ ગિલાની;
તવ મુખ બોધ સત્ય મમ બાલા, અજ્ઞ પુરૂષ લાગે તતકાલા. ૯
અજ્ઞાની આતમ મહિ ભૂલા, જયહેં તવ બોધ અવશ્ય અનુકૂલા;
મિથ્યા દેહ સત્ય કરિ માને, આતમ, તત્વ મર્મ નહિ જાને. ૧૦

---

૧. સુકુ હાડકું

દોહા

મિથ્યાકો સત માનકે, ભોગત ભોગ અનૂપ;
સત્ય આતમ મિથ્યા લખ્યો, યહી અવિદ્યા રૂપ. ૧
લખે વસ્તુ વિપરીત મન, સંશય શોક અપાર;
હર્ષ હોય હાની મિટે, લખે વસ્તુ જગ સાર. ૨

ચોપાઈ

મિથ્યા સર્પ રજ્જુમેં દેખા, મિટે શંક મન કીન વિવેકા;
છીપ રૂપ્ય લખિ ઉર લલચાવા, છીપી સમજ બહુરિ સરમાવા. ૧
આતમમેં તન યું અધ્યાસા, સમજ વિના ભોગે જિય ત્રાસા;
હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ યહ પાવે, વ્યાપક રૂપ સમુજિ હરસાવે. ૨
કો નારી કો પુરૂષ સયાની, તરઁગ તોય દોનૂ બિચ પાની;
નામ રૂપ વસ્તુ વ્યતિરેકા, અન્વય બ્રહ્મ વ્યાપિ ઘટ એકા. ૩
ચર્મ હાડ મુખકો કહા પેખે, તન અધાર આતમ હમ દેખે;
મરતક દેહ દેખ કહા જીવે, નિજ સ્વરૂપ આતમ રસ પીવે. ૪
જોગ મુક્તિ અક્ષય ઘર પાવા, ક્ષણિક ભોગ મન ભાવ ભુલાવા;
નારી પુરૂષ શબ્દ કરિ ગાવે, હમકુ તો નિજ રૂપ દિખાવે. ૫
ધ્રુવ ધર્મી મમ પરમ વિવેકા, નિજ આતમ નિર્ણય કરિ દેખા;
નિજ નિર્ણય સો ગાય સુનાવે, દેશ કાલ અવસર નહિ ચાવે. ૬
નિજ ભાષા બોલે સોઉ બાની, દેશ વિદેશે જાણુ અજાની;
દર્દી દર્દ હોય સો ગાવે, સર અવસર કહા સમય સુહાવે. ૭
જ્ઞાની એક દશા મન માને, દેશ કાલ અવસર કહા જાને;
આશ્રમ વર્ણ કરમ નહિ ભાસે, જહઁ તહઁ આતમ તત્વ પ્રકાસે. ૮
ધ્રુવ મુખ બોધ સનાતન રીતા, વિન અધિકાર લગ્યો વિપરીતા;
પ્રબલ બોધ સુન સુંદરિ સારી, ચકિત ચિત્ત ઉરમેં નૃપ નારી. ૯
વિસ્મય ભઇ સર્વ પુર નારી, કવન કર્મ ગતિ વાત વિગારી;
નારી પુરૂષ એક ઉર જાનત, પ્રિયા પ્રેમ રસ સો કહા માનત. ૧૦

દોહા

દમન કીન મન ઇન્દ્રિયે, રટત શ્વાસ મહિ રામ;
ભેદ ન નારી પુરૂષમે, કિમ કરિ હો વશ કામ. ૧
આશ્રમ ધર્મ અનંગ વિન, કિમ કરિ પ્રજા પ્રવીન;
કવન હેતુ પાણી ગ્રહ્યો, પ્રથમ વિચાર ન કીન. ૧

ચોપાઈ

સંશય શોક ભયો સહ નારી, નેન નીર ઉર અધિક દુઃખારી;
નૃપ રમણી કરિ ત્રાસ પુકારી, કુંવરિ જન્મ કિમ કૂપ ન ડારી. ૧
પુત્રી તાત ન કીન વિચારા, વિન વિવેક વરત્યા વ્યવહારા;
આદ અંત નૃપ વિગત ન જાની, નિજ પુત્રી ડારી અહિ પાની. ૨
તપી ત્યાગિ જગ વંશ, બધાવે, આશ્રમ અધિક ગૃહસ્થ કિમ ગાવે;
જીવત મરે કરે કહા કાજા, પ્રથમ વિચાર કીન નહિ રાજા. ૩
તન મન અપર ઇન્દ્રિ અહિ મારે, સો નિજ કર કહા કામ સઁવારે;
સુન ઈન બોધ અપર અહ ત્યાગે, ઈન પ્રિય ગૃહસ્થ કિમ લાગે. ૪
ત્યાગી રાગી બને ન સંગા, પુત્રી દેહ લગ કષ્ટ અભંગા;
ત્યાગી અલ્પ લખે સંસારા, રાગીકો ચૈગે સુખ સારા. ૫
યાતે સુતા હોય દુઃખ ભારી, જાની વિધિ સબ બાત બિગારી;
અમિત શબ્દ જલ્પે સહ દાની, નૃપ નારી મન પરમ ઉદાસી. ૬
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી સહ જાને, સર્વ જીવ ઉર ભાવ પિછાને;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયા નિર્મોહી, જિન ઉર હર્ષ શોક નહિ હોઈ. ૭
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, સત્ય બોધ ઉપજ્યો અનચારા;
અપની ભૂલ આપ દુઃખ પાવે, જાગ્રતકો કહા બહુરિ જગાવે. ૮
અલુક રવી રજની કરિ જાને, નિશિકો નિજ, મન, સુર પ્રમાને;
રવિ સમ આપ બ્રહ્મ અવિનાશી, તન સબંધ કરિ લખે વિનાશી. ૯
તન વિનાશી આવે અરૂ જાવે, અચલ ગગનવત આપ રહાવે;
ચિદાભાસ મહિ ખટપટ સારી, આતમ દ્રષ્ટા રહિત વિકારી. ૧૦

દોહા

મમ સ્વરૂપ વ્યાપક સદા, એક હોય નહિ દ્વંદ;
અજર અમર અણુલેપતા, મુજમે મોક્ષ ન બંદ. ૧
મિત્ર શત્રુ મુજમે નહી, શબ્દ ન કરે પ્રવેશ;
સર્વ પ્રબોધે બોધ સત, અપર કવન ઉપદેશ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમજિ ધ્રુવ ઇષ્ટ અરાધા, હે હરિ કરિયે કહા સઁવાદા,
સત્ય બોધ લાગ્યો વિપરીતા, ત્યાગી સર્વ સનાતન રીતા. ૧

સુનિ મમ શબ્દ ઇને દુઃખ ભારી, યાતે દયા હોત અઘહારી;
વિન અધિકાર બોધ મેં દીના, સમજ હીન ઉલટા ગહ[1] લીના. ૨
પુષ્પ ચિત્ર નિરખે કિમ અંધા, બૂઝનહાર લખો મતિ મંદા;
પંઢ પુરૂષ કિમ વંશ બઢાવે, શઠકો શઠ ઇનિતે સુત ચાવે. ૩
પંગુ શિખર શિર નૃત્ય કરાવે, તો શઠ પુરૂષ જ્ઞાન ગમ પાવે;
જ્ઞાન વિષય ઉત્તમ જન જાને, ધન્ય ધીર આતમ સુખ માને. ૪
યાતે નાથ ભૂલ ભઇ ભારી, મેં બોધે શઠ નારિ ગમારી;
કૃપાનિધાન કૃપા યેહિ કીજે, ધ્યાન પ્રેરક ઇનિ બોધ કરીજે. ૫
અંતઃપુર મહિ કરત સઁવાદા, બીતી નિશા મિહીર પ્રસાદા;
પ્રાત સમય અવસર ચલિ આવા, નિત્ય કર્મ ધ્રુવ ચિત્ત લુભાવા. ૬
સમય સમુજિ ધ્રુવ આજ્ઞા લીની, વંદિ પાદ સખિ આજ્ઞા દીની;
બ્રાહ્મી પદ વંદે કેઇ વારી, જ્ઞાની પીવ સમજ સુખ ભારી. ૭
સમય સમજિ કછુ કહી ન બાની, મગ્ન ભઇ પતિ મર્મ પિછાની;
ધ્રુવ પ્રવીણ સમજે વિધિ સારી, એક જીવ ઉત્તમ અધિકારી. ૮
સમય સમુજિ ચાલે હરસાઈ, અમિત પ્રિયા પહોંચાવન આઇ;
સ્વ થલ આય ધ્રુવ રજા કરાઈ, ચર્ચા કરત અપન ગ્રેહ આઈ. ૯
ધ્રુવ થિર અંતર કીન અચારા, નિત્ય કર્મ નીતી વ્યવહારા;
પ્રણવ મંત્ર ધ્રુવ જુડે સુભાગા, પ્રાત સમય જાની સહ જાગા. ૧૦

દોહા

સર્વ જતન નર સુર સભા, નિત્ય કર્મ ચિત્ત દીન;
રામ મંત્ર ઉચરત ભયે, પ્રેમી પુરૂષ પ્રવીન. ૧
ધ્રુવ ધર્મી કરિ નેમ જન, આયે સભા મઝાર;
જય જય ધુનિ ઉચરત સભા, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૨

ચોપાઈ

શિશમાર નૃપ નય[2] વ્યવહારા, નિત્ય કર્મ કીને વિધિ સારા;
વેદો યુક્ત કીન અસ્તૂતી, વાર વાર હરિ વરણિ વિભૂતી. ૧
વિપ્ર દાન દે કરિ સઁતોષા, અમૃત નીર નાજ જિમ પોષા;
કરિ વંદન અંતઃપુર આવા, ભક્ત ભૂપ આસન બેઠાવા. ૨
નિજ નારી પૂજન પદ પાઇ, પતિ પૂજા વિધિ યુક્ત કરાઈ;
લે ચરણોદક વંદન કીના, ઉરમે પ્રગટયો પ્રેમ નવીના. ૩

---

૧. અહિ. ૨. નીતિ.

મેહ વશ વિકલ નિરખિ નિજ નારી, નૃપ બોલે તિય દશા નિહારી;
અહો ત્રિયા કિમ પરમ દુઃખારી, કો પ્રકાર ઉપજો દુઃખ ભારી. ૪
પરમ પવિત્ર પુત્રિ વર પાવા, રામ રૂપ જન હરિ મન ભાવા;
સમજિ મર્મ મન હર્ષ બઢાઇય, શુભ અવસર કરૂણા કિમ લાઇયે. ૫
સુનિ નૃપ વચન નારિ કરજોરી, કહન લગિ કછુ બચન બહોરી;
જય પતિ નાથ સત્ય તવ બાની, ધ્રુવ પ્રવીન જ્ઞાની ગુણ ખાની. ૬
ગો દ્વિજ ગુરૂ હરિ પૂજન હારા, ધર્મ ધુરંધર નીતિ ઉદારા;
કપિલા ગાત્ર સુશીલ સુરંગા, પૂજત પાત કરે લગિ સંગા. ૭
દૂધ વચ્છ વિન લાગત ફીકી, યદ્યપિ સર્વ અંગ હો નીકી;
ભૂષણ વસન ગાર તરૂણાઈ, નારિ વૃંદ મેં અધિક સુહાઇ. ૮
યદ્યપિ વંઝ હોય મમ સ્વામી, અવસ્ય વંશ ઉપજત બડખામી;
ધ્રુવ મુખ બોધ સુનત મન શંકા, જન મન ચહે ન ભોગ નિશંકા. ૯
નારી પુરૂષ ભેદ નહિ તનમેં, વિષય ભાવ ઉપજે કિમ મનમેં;
સર્વ પ્રકાર ભયો સુખ ભારી, સુતા ભાગ્ય લાખ પરમ દુઃખારી. ૧૦

દોહા

પતી ગતી જાની નહી, સતી સંત કિમ સંગ;
વો ત્યાગી રાગી યહે, કિમ કરિ બને પ્રસંગ. ૧
ત્યાગી દુહુકી રાગિ હુવ, સુધરે કામ તમામ;
સકટ ઉભય પદ વિષમતા, કિમ કરિ લે નિજ ધામ. ૨

ચોપાઇ

નારી પુરૂષ ઉભય પદ ભારી, સકટ વિશ્વ યહ રચ્યો મુરારી;
નારી પુરૂષ હોય મત એકા, નિભે ધર્મ અરુ સહિત વિવેકા. ૧
સુત પરિવાર સુફલ સંસારા, સુખમય જીવન શાંતિ અપારા;
સુખ મય આશ્રમ ધર્મ નિભાવે, કરિ હરિ ભક્તિ મુક્તિ પદ પાવે. ૨
નારી પુરૂષ એક મત ધારા, તિનકો તરન સુલભ સંસારા;
જીવન સફલ સમજિયે વાકો, નારી પુરૂષ એક મન જાકો. ૩
નારિ પુરૂષ ઉભય મત ન્યારા, ધિક, જીવન સમજો સંસારા;
એક એક મન ભઇ દુરાજી, સાપ છછુંદરકી ગતિ સાજી. ૪
એક એક સંગ અરૂચી લાવે, મિથ્યા કલ્પિત શબ્દ સુનાવે;
હસિ બોલે મન દ્વેષ ન જાવહિ, કેદી સમ શઠ વખ્ત વિતાવહિ. ૫

પૂરવ જન્મ પાપ પ્રભુતાઇ, દુતિયા દંપતિ ભાવ સદાઇ;
જીવત પ્રેત ભયે દે પાપી, મોક્ષ લાભ શઠ હર્યો અમાપી. ૬
યાતે નાથ કહયો કરજોરી, સર્પ છછુંદરકી ગતિ મોરી;
પુત્રી પતી વિભાગ ન ચાવે, કો પ્રકાર કન્યા સુખ પાવે. ૭
યાતે ભયો હૃદય દુઃખ ભારી, તુમ પ્રવીણ જાનત ગતિ સારી;
પુત્રી પ્રિયે માતુ મન કૈસે, ચંદ્ર કમોદ મીન મન જૈસે. ૮
મેં મતિ મંદ નીચ મન નારી, કિમ કરિ લખે સંત ગતિ ન્યારી;
સુનિ સત બોધ કીન અનુમાના, વિનય કીન પતિ કૃપા નિધાના. ૯
પ્રતિ ઉત્તર કરિગે પતિ દેવા, સુખ ઉપજે મન સમુજ સુભેવા;
મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ગાવા, નૃપ નારી ઉર પ્રેમ બઢાવા. ૧૦

દોહા

નૃપ સુજન અવસર લખી, પ્રિયા શબ્દ લખિ સાર;
જ્ઞાન ગિરા ઉચરત ભયે, હૃદય વિચાર વિચાર. ૧
સંત શબ્દ સમજન કઠિન, કરની કઠિન કરૂર;
લહે મર્મ જીજ્ઞાસુ જન, જીવન મુક્ત જરૂર. ૨

ચોપાઇ

સંત સમાન કવન તપ ધારી, વિષય ભોગ જગ, આશ, વિસારી;
શરવીર ઇન્દ્રિય મન મારે, આતમ તત્વ ધ્યાન ઉર ધારે. ૧
ભજન ભક્તિ હરિહર દેવા, સન્મુખ આય કરે જન સેવા;
વિષયાસક્ત જીવ જગ સારે, સરિતા આશ બહે કો તારે. ૨
ભજન ભક્તિ વિન જીવ પ્રમાદી, ભોગત રોગ આધિ અરૂ વ્યાધી;
વિચલ વૃત્તિ વિષયા રસ લાગા, જન્મ મરણ દુઃખ સહત અભાગા. ૩
યાતે શીલ સંત ગહિ રાખે, આતમ અજર અમર રસ ચાખે;
વિષય અલ્પ સુખ ક્ષણ ભંગૂરા, યાતે ત્યાગ કરે જન શૂરા. ૪
અક્ષય લાભ અમર રસ આતમ, ભજન ભક્તિ ભેજ્યો પરમાતમ;
અમૃત પાન કીન ભરિ પ્યાલા, નિંબ પત્ર કિમ ચહે કુશાલા. ૫
હય ગજ રથ વાહન ઘર ત્યારી, સો નહિ ચાહત ખર અસ્વારી;
ખટ રસ ભોજન સર્વ તિયારી, જિનકો લગે ન છાછ પિયારી. ૬
હરિ ગુરૂ કૃપા અમર પદ પાવે, સો જન અલ્પ વિષય કિમ ચાવે;
રગ રગ રામ રોમ ધુનિ લાગે, સો જન વિષય સંગ કિમ જાગે. ૭

દસમેં દ્વાર અમર રસ ભોગી, સો ચાહે કિમ વિષય વિયોગી;
જીવ રૂ બ્રહ્મ એક ઉર જ્યાકે, સો કિમ વિષય ભોગ રસ ચાખે. ૮
પ્રિયા સંત ગતિ તુમેં ન જાનો, યે જડ દેહ સત્ય કરિ માનો;
રાજા રંક ઉંચ અરૂ નીચા, વર્ણ ભેદ કાયા જડ બીચા. ૯
જડ કાયા ચેતન આધારા, કરિ વિચાર સમજહુ યહ સારા;
પુત્ર પુત્રિ પશુ પરિજન સારા, જડ માયા ભાસે સંસારા. ૧૦

દોહા

ઉર અજ્ઞાન અનાદિકે, કરિ વિચાર તિય ત્યાગ;
સમજ રૂપ તન ભાન તજ, જાગ જાગ બડ ભાગ. ૧
જ્ઞાની જન આ વિશ્વમેં, ધર્મ હેતુ અવતાર;
આશ્રમ નીતી ના તજે, ચલે વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

આશ્રમ ધર્મ કરે નહિ ભંગા, મોર પ્રિયા ઉર રહહુ નિસંગા;
ધર્મ ધુરંધર ધ્રુવ સુન પ્યારી, સો કિમ ત્યાગ કરહિ નિજનારી. ૧
આશ્રમ ધર્મ નિભાવન હારા, બ્રહ્મ રૂપ જન રહિત વિકારા;
પિંડ પ્રાણ લગ ધર્મ ન ત્યાગે, ધ્રુવ ધર્મી સમ કવન સુભાગે. ૨
સમય સમય વરતહિ વ્યવહારા, જ્ઞાનીકે મન જીત ન હારા;
ગ્રહણ ત્યાગ ચિંતતે ગઈ ગંધા, ધ્રુવ જ્ઞાની મન પરમ અનંદા. ૩
ગ્રહણ ત્યાગ અરૂ રાગ વિરાગા, જિજ્ઞાસુ ઉર ઉપજે રાગા;
બ્રહ્મરંધ્ર આતમ સુખ પાવા, તેહિ જોગી યહિ ભાવ મિટાવા. ૪
નીતી યુક્ત સ્વતઃ વ્યવહારા, જેહિ પ્રકાર કીની કરતારા;
કર્મ કરે અરૂ ફલ નહિ ચાવે, સો જ્ઞાની સંન્યાસ કહાવે. ૫
અચલ વૃત્તિ આતમ અનુરાગી, સો સન્યાસ શ્રેષ્ટ બડભાગી;
સર્વ કર્મ દૃષ્ટા શિર સ્વામી, અચલ વૃત્તિ ઉપજે નહિ ખામી. ૬
એસી દશા હોય જેહિ સાધૂ, સો સન્યાસી બ્રહ્મ અગાધૂ;
ઐસો જન ઐસી ગતિ જાને, અપર જીવ નહિ મર્મ પિછાને. ૭
એક બ્રહ્મ દ્વિતિયા જિન નાસા, ભાસ માત્ર જગ સ્વપ્ન તમાસા;
ઐસી દશા શ્રેષ્ટ ધ્રુવ જનકી, આતમ ભૂત અવસ્થા મનકી. ૮
યદ્યપિ ધર્મ વિવેક ન ત્યાગે, ધ્રુવ સમ જગમેં કવન સુભાગે;
આશ્રમ ધર્મ સર્વ શિર ધરહી, નીતી યુક્ત કાજ સબ કરહી. ૯

જ્ઞાની કર્મ કરે જગ હેતૂ, જન અવતાર ધર્મ કર સેતૂ;
યાતે પ્રિયા શોચ નહિ કીજે, મમ, મુખ, બોધ હૃદય ધરિ લીજે. ૧૦

દોહા

ધન્ય ભાગ્ય બ્રામી સુતા, નિજ પતિ બ્રાહ્મ સ્વરૂપ;
પદ સ્પર્શત કંચન ભઈ, જીવન મુક્ત અનૂપ. ૧
પૂરન પુન્ય પ્રતાપતે, મિલે સુસંગતિ સંત;
કવન પુન્ય બડ પુત્રિકો, મિલ્યો ભક્ત જન કંત. ૨

ચોપાઇ

શિશુમાર જનકે ગુન ગાવા, ઉર મહિ પ્રેમ અધિક સ્ફુરિ આવા;
જ્ઞાનીકી ગમ જાને જ્ઞાની, લખે ન મર્મ અજ્ઞાની પ્રાની. ૧
પ્રેમી પ્રેમ પિયુષ રસ પ્યારા, વિષય વાસ રસ ભયો ઉદાસા;
નિજ પતિ દશા નિરખિ નૃપ નારી, વંદન કીન ચરણ કઇ વારી. ૨
જય પતિ નાથ ક્ષમા પ્રભુ કીજે, મમ અપરાધ ન હૃદય ધરીજે;
મેં મતિ મંદ ન મર્મ પિછાના, ભેદ હીન મન કીન હિરાના, ૩
વેદ અંત હરિજન મુખ બાની, મેં કિમ લખુ દેહ અભિમાની;
રવિ પ્રકાશ રજની કિમ જાને, પ્રસવ પીડ, કિમ, વંઝ પિછાને. ૪
બધિર સુને નહિ રાગ પ્રલાપા, ગુંગો કરે ન શબ્દ અલાપા;
વચન યથારથ ઉચરત સાધૂ, યજ્ઞ લખે નહિ મર્મ અગાધૂ. ૫
વેદો યુક્ત સંત મુખ વચના, જ્ઞાની લખે જ્ઞાનકી રચના;
મેં મતિમંદ અધમ તન નારી, મોહ મમત વશ વૃત્તિ હમારી. ૬
જય પતિનાથ વિનય સુન લીજે, ચરણ રેણું લખિ ક્ષમા કરીજે;
અબ મોહિ ભયો ભરોસો ભારી, મોક્ષ લાભ લે પુત્રિ હમારી. ૭
ધર્મ પ્રથા ધ્રુવ તજે ન જ્ઞાની, સુખ પાવહિ મમ પુત્રિ સયાની;
ધન્ય ભાગ્ય ભેટે પતિ ઐસો, ઇનિતે પ્રબલ પુન્ય કહો કૈસો. ૮
મનકી શંક હરી મમ નાથા, સત્ય બોધ દે કીન સનાથા;
પુલકિ પ્રેમ લોચન ભારિ વારી, પતિ પદ વંદે વારંવારી. ૯
જય પતિ નાથ કૃતારથ કીની, દે ઉપદેશ વિપતિ હરિ લીની;
સંશય શૂલ મિટગો સબ મનકો, ભલે ભાગ ભેટે ધ્રુવ જનકો. ૧૦

દોહા

કૃપા સિંધુ અવસર ભયો, પ્રાત કર્મ મતિ ધીર;
ધર્મ પ્રથા પરતાપતે, તરિ ઉતરે ભવ તીર. ૧

નિત્ય કર્મ નૃપતી નિપુણ, રામ ભક્તિ ચિત્ત લીન;
યજ્ઞ શાલ હરસત હૃદય, પ્રવિશે ભૂપ પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

નાથ ધોય નૃપ કીન અચારા, નિત્ય કર્મ નીતી વ્યવહારા;
વિપ્ર હવન કીને વિધિ સારી, ભૂપ દાન દીને અધિકારી. ૧
દ્વિજ કુલ નૃપ આશીષ સુનાવા, ભૂપ વિપ્ર પદ શીશ નિવાવા;
વંદિ પાદ નૃપતિ જન ગવના, આયે સુભગ શાન્તિ શુભ ભવના. ૨
નિજ મંત્રી તેડે નૃપ દાના, વંદેઉ આકર ચસી પ્રધાના;
કૃપાનાથ સઁમતિ સોઈ દાસા, કરહિ કાજ મન પરમ હુલાસા. ૩
ભૂપ સમય લખિ અમૃત બાની, સુનહુ મંત્રી મમ પરમ સુજાની;
ધ્રુવ મંત્રી સન મિલિયે જાઇ, ગૃહ બરાત તેડન કહો ભાઈ. ૪
સમય સમુજિ જન ભવન પધારે, સમુજિ દાસ કારજ મમ સારે;
દત્ત દાયજો કરિયે ત્યારી, વિધિવત વસ્તુ વિચાર વિચારી. ૫
દ્વિજ બંદીજન જાચક સારે, દાસી દાસ દાન અધિકારે;
વિધિવત નેગ[1] ચુકાવહુ સારા, પ્રથા ચૂક નહિ કરહુ લગારા. ૬
ભલે ભાગ્ય દુહિતા ઘર જાઈ, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાઈ;
જનની જનક તરણ યેહિ તરણી, દ્રય કુલ સહજ પાર ભવ કરણી. ૭
ધર્મ સેતુ તનયા નિજ જાનો, ધર્મ વિવાહ મુક્તિ પદ માનો;
અભય દાન વિધિ વેદ વખાના, ધર્મ વિવાહ તાત કલ્યાના. ૮
યાતે આજ લાભ ભલ કીજે, વિત અનુમાન દાન ભલ દીજે;
ધર્મ કર્મ મહ દેર ન લાઇયે, દત્ત હેતુ જન વાસ બુલાઇયે. ૯
પૂરવ પુન્ય બને શુભ કાજા, રામ કૃપા જહાં સંત સમાજા;
અપન ભાગ કહા કર બડાઇ, ઘર બૈઠે સત સંગતિ પાઇ. ૧

દોહા

ઉત્તમ કુલ નરતન મિલે, મિલે વિત્ત સત સંગ;
ગુરૂ જ્ઞાની ભક્તી મિલે, પાવે દેવ અભંગ. ૧
પતી વ્રતા નારી મિલે, મિલે જ્યું પુત્ર પ્રવીન;
ધર્મ હેતુ પુત્રી મિલે, સફલ જન્મ વહ ચીન. ૨

---

૧. હક.

ચોપાઈ

ભૂપ વચન સુન મંત્રી હરષા, સમુજિ મર્મ લોચન જલ વરષા;
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, જનુવાસન તહઁ ચલ્યો પ્રવીના. ૧
મંત્રિ ગયે હર્ષિ જનુ વાસા, હરિહર કથા કરત હરિ દાસા;
નર સુર સભા શાંતિ મય સારા, કથા શબ્દ ઉર કરત વિચારા. ૨
શ્રોતા શ્રવન સુને સત બાની, નિજ કૃત લખે લાભ મન હાની;
કરણધાર વચનામૃત પીવત, અમૃત પાય મૃતક જિમ જીવત. ૩
ધ્રુવ મુખ વચન સુનત જન સારે, પુલકિ ગાત લોચન જલ ડારે;
અપની ભૂલ આપ મહિ દર્શે, સમુજિ મર્મ લોચન જલ વર્ષે. ૪
પ્રથમ ધર્મ આચાર સુનાવા, નિત્ય કર્મ નીતી યુત ગાવા;
હરિહર ભક્તિ પ્રભાવ બખાના, હરે દોષ બુદ્ધિ ત્રય જાના. ૫
સ્વચ્છ બુદ્ધિ સિંવરણ ચિત લાગે, જન્મ અનંત પાપ તજિ ભાગે;
મલ વિક્ષેપ પાપ કર મૂલા, રાગ દ્વેષ ઉર હર્યો સમૂલા. ૬
ભજન ભક્તિ ભેદ જેહિ ઉર આવા, સો જિવ સુકૃલ પર્મ પદ પાવા;
ભય કરિ ભજન બને મમ બાઈ, રૂચી શબ્દ કરિ રૂચી બડાઈ. ૭
કરૂણા વિવશ રામ ગુન ગાવે, નિર્મલ ભક્ત જ્ઞાન ચિત ચાવે;
નિશ્ચય ભયા જ્ઞાન અધિકારી, જ્ઞાન ગિરા લાગત જેહિ પ્યારિ. ૮
બ્રહ્મનિષ્ટ ગુરૂ જ્ઞાન ઉચારે, નિર સંશય જન ઉર મહિ ધારે;
નામ રૂપ મિથ્યા ગુરૂ આવે, કરિ વિચાર જગ જૂઠ દિખાવે. ૯
વિષય વાસ ઉર રહે ન એકા, ઉત્તમ જન મન પરમ વિવેકા;
સત મિથ્યા નિજ મર્મ લખાવા, હો ચુપ ચાપ પરમ પદ પાવા. ૧૦

દોહા

પરમ વિવેકી આતમા, પાયો પદ નિર્વાણ;
આધી વ્યાધી રોગ ક્ષય, રહી ન ખેંચા તાણ. ૧
સમજ્યો વ્યાપક વિશ્વમેં, સત સત અપનો રૂપ;
જ્ઞાન મસ્ત ભક્તી રતા, સો સાધૂ બડ ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

સુનિ ધ્રુવ શબ્દ સભા સહુ હર્ષે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષે,
નરસુર નાર હર્ષ ભો ભારી, જ્ઞાન વિવેક વિચાર વિચારી. ૧
સંત સમાગમ મહિમા ભારી, સર્વ સભા તન શુધ્ધિ વિસારી;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય જેહિ ભાસા, સર્વ વિશ્વ જડ જૂઠ તમાસા. ૨

પ્રલય કાલ પાવક સમ જ્ઞાના, સર્વ દોષ જરિ ભસ્મ સમાના;
ઉત્તમ જન જિનતે બડભાગી, સ્થીર વૃત્તિ આતમ અનુરાગી. ૩
હર્ષ શોક જિનકે મન ભાગા, નિજ સ્વરૂપ મય લીન સુભાગા;
સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, આતમ તત્વ સમજિ સુખ પાવા. ૪
કરતા બોધ પ્રબલ ધ્રુવ જ્ઞાની, સુનત બોધ સુધરે શુધ પ્રાની;
બ્રહ્મનિષ્ટ ગુરૂ જ્ઞાન બતાવે, ઉત્તમ જીવ સ્વરૂપ લખાવે. ૫
ઉભય વિશેષણ જો ગુરૂ પૂરા, અવશ્ય રૂપ પાવે શિષ્ય શૂરા;
ઉભય વિશેષણ ધ્રુવ ઉર પૂરણ, હરિ હર અજ જિન કૃપા સંપૂરણ. ૬
નરકી સભા સર્વ ભો જ્ઞાના, સુર સુક્ષમ તન પ્રબલ અજ્ઞાના;
શ્રવણ જ્ઞાન સમજણ મય પૂરા, મનન કરન મહિ કૃપણ અધૂરા. ૭
સુક્ષમ તન અજ્ઞાન ન જાવે, ચિદા ભાસ કરિ તર્ક ભુલાવે;
તન અસ્થૂલ જ્ઞાન કર સાધક, સુક્ષમ દેહ જ્ઞાન જન બાધક. ૮
અર્થ લખે પણ લક્ષ ન હેરે, ચંચલ વૃત્તિ સર્વ દિશિ ફેરે;
યાતે દેવ સર્વ દુઃખ ભારી, સુનત જ્ઞાન ઉપજી ખેદ ભારી. ૯
સર્વ લખે સુર મન ચપલાઈ, જ્ઞાન ધ્યાન મહિ નહિ સ્થિરતાઈ;
સુરપતિ સુર ઉર ખેદ અપારી, ધ્રુવ પ્રવીન જાનત વિધિ સારી. ૧૦

દોહા

દિવ્ય દ્રષ્ટિ આતમ દશા, ધ્રુવ સુર જાનત ભેદ;
જુદો ન તુમતે આતમા, સુરપતિ કરો ન ખેદ. ૧
સુર સુરપતિ સુનિ શબ્દ ધ્રુવ, વિનય કીન કરજોર;
સુક્ષમ તનકે નાશ બિન, મુક્તિ હોય કિમ મોર. ૨

ચોપાઇ

કરિ સત સંગ ભેદ હમ જાના, મોક્ષ માર્ગ સબ મર્મ પિછાના;
નર તન ધર સતગુરૂ પદ સ્પર્શે, અમૃત બોધ ગુરૂ મુખ વર્ષે. ૧
શ્રવણ મનન કરિહાં નિદિધ્યાસા, પરમ બોધ પ્રગટે પરકાસા;
જ્ઞાન અગ્નિ વાસના જરાવે, સુક્ષમ દેહ રહન નહિ પાવે. ૨
જીવ ભાવ સોઇ સુક્ષમ દેહા, વિષય પદારથ પરમ સનેહા;
જબ તબ જ્ઞાન પ્રબલ ઉર જાગે, માયા જનિત કટક તજિ ભાગે. ૩
સર્વ કર્મ સાધન કર સિધ્ધી, બિન પુરૂપારથ મિલે ન રિધ્ધી;
સત પુરૂષારથ નર તન માંહી, સુક્ષમ તન પુરૂપારથ નાંહી. ૪

સમુજિ મર્મ મોહિ વિરહ સતાવે, વીતી વખત હાથ કિમ આવે;
કર્મ દંડ દીનો કરતારા, સ્વર્ગ ભોગ યહિ દેહ અસારા. ૫
પ્રબલ ભોગ વિષયારત બુધ્ધી, નિજ સ્વરૂપ ત્યાગે નિત શુધ્ધી;
સુક્ષમ દેહ દેવ અભિમાના, સમુજિ મર્મ મન હોત હિરાના. ૬
કૃપાનાથ કહિયે કહા મોરી, તુમ સર્વજ્ઞ છુપે નહિ ચોરી;
તવ પ્રતાપ મનમે વિશ્વાસા, નર તન પાય તજે હમે આશા. ૭
નરહરિ નાથ કૃપા યહિ કીની, તુમ સમ સંત સમાગમ દીની;
હમ હમહી, તુમ તુમહી, તાતા, સમુજિ મર્મ મનમે પસ્તાતા. ૮
મધુવન બીચ કીન છલ ભારી, યદ્યપિ શરણ લીન અઘહારી;
સંત સમાન કવન ગંભીરા, જગ અપાર ઉતરે ભવ તીરા. ૯
જન સમ કવન કરે ઉપકારા, જ્ઞાન ગિરા કેઇ જીવ ઉગારા;
પૂરણ ઉર વિશ્વાસા હમારે, સંત વિના કોઉ જીવન તારે. ૧૦

દોહા

કેઇ બને ન સ્વર્ગ કે, જેહિ જન સંગતિ કીન;
કર્મ ભૂમિ નરતન ધરી, રહે સંત આધીન. ૧
સર્વ સભા સુર વચન સુન, હર્ષત ભયે અપાર;
જય જય ધુનિ ઉચરત ભયે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૨

ચોપાઈ

શિશમાર મંત્રી કર જોરી, ઉચરે વચન વિનય નહિ થોરી;
કૃપાનાથ નૃપ ભવન પધારે, મંડપ ભૂપ કીન સબ ત્યારે. ૧
દર્શન, હિત તરસત જીજ્ઞાસૂ, દે, દર્શન હરિયે ત્રય ત્રાસુ;
આપ દર્શ સબ પાપ, નસાવે, જીવન મુક્ત લાભ સબ પાવે. ૨
કૃપાનાથ કરિયે અહ પાવન, જન પદ રજ જગ પાપ નસાવન;
દીન દયાલ દેર નહિ કરિયે, નગર નારિ નર અવગુન હરિયે. ૩
મંત્રી વિનય કરત ભો પ્રેમા, ધ્રુવ પદ ગિર્યો રહયો નહિ નેમા;
પર્મ પવિત્ર સમજ ધ્રુવ જન મન, શિર કર સ્પર્શિ કીન અતિ પાવન. ૪
ભૂપ મંત્રિ તુમ પરમ સુજાના, પ્રેમ, ભક્તિ, ઉત્તમ ગુન જાના;
પ્રેમી ભક્તી હરિ હર પ્યારા, તુમકો તરન સુલભ સંસારા. ૫
રટત રામ ઉર વિરહ બઢાવે, એસે ભક્ત રામ મન ભાવે;
તોરી દશા નિરખિ સુખ ભારી, પાર કરહુ તહુ દેવ મુરારી. ૬

જાય મંત્રિ ભલ ખબર જનાવે, ભૂપ ભવન હર્ષંત હમ આવે;
સુનિ ધ્રુવ વચન મંત્રિ હર્ષાઇ, ચલ્યો ભૂપ પદ શીશ નમાઈ. ૭
વંદિ ભૂપ બોલે મૃદુ બાની, કૃપાનાથ આવત સબ જાની;
શિશુમાર ઉર હર્ષ અપારા, ખોલે સર્વ વિવિધ ભંડારા. ૮
ભૂપ ભવન ભામનિ સબ સેની, મૃગ સાવક લોચનિ પિક બેની;
ભૂષણ વસન અલંકૃત શોભા, સુર સુરપતિ નિરખત મન ક્ષોભા. ૯
લલિત કાંન્તિ મુખ તેજ વિશાલા, લક્ષ ધર્મ મય લાલ ગુલાલા;
સુર સુંદરિ તિય ધર્મ વિહીની, સ્વર્ગ વાસી સુર સબ આધીની. ૧૦

દોહા

ધર્મ પરાયણ નારિ નર, મહા સુરનકો સૂર;
સુખ પંકજ હર્ષંત હૃદય, હરિ હર હર્ષ હજૂર. ૧
નર સુર નૃપ પંડિત કવી, નિજ કુલ ઉત્તમ માન;
ધર્મ હીન સુખ સાહ્યબી, ફીકો નિપટ નિદાન. ૨

ચોપાઈ

સુર નારિ સમજ સુખ અપને, દ્રવિત હૃદય લાગે હરિ જપને;
કરતા પુરૂષ અગમ ગમ તોરી, કો પ્રકાર જાનત મતિ મોરી. ૧
ધ્રુવ પ્રવીન સુરકી ગતિ જાની, લક્ષા અરથ કહે સુખ બાની;
જય સુર સભા સર્વ મમ આતમ, તુમતે અપર કવન પરમાતમ. ૨
કેવળ સુક્ષમ દેહ પ્રમાદી, ચિદાભાસ મય હોત ઉપાધી;
ક્ષીણ વાસના સુક્ષમ નાસા, સર્વ દેવ કરિયે અભ્યાસા. ૩
દીરઘ ઇચ્છિા રોગ બઢાવે, ક્ષીણ વાસના વ્યાધી જાવે;
ઉભય શરીર જીવ અધ્યાસી, હર્ષ શોક, જાલિમ, ગલ ફાંસી. ૪
નર સુર ઉભય દેહ કરિ નામા, સાક્ષી એક જીવ સુખ ધામા;
ઉભય શરીર તજે અધ્યાસા, જબ પ્રગટે નિજ રૂપ પ્રકાશા. ૫
યાતે તાત વિનય યહિ મોરિ, ઉભય શરીર હરો મન ચોરી;
નર સુર અસુર સજાતિ વિજાતી, સર્વ વ્યાપિ ઇક બ્રહ્મ સજાતી. ૬
યાતે તાત કૃપણુતા ત્યાગી, રહો એક મત અચલ વિરાગી;
થોડહિ કાલ ત્યાગ સુર દેહા, ધરિ નર તન કરૂ સંત સનેહા. ૭
કરિ સત સંગ શેષ સુખ પાઇય, ગો પ્રપંચ મન ભાવ મિટાઇય;
નિત્ય પ્રાપ્ત વસ્તૂ નિજ રૂપા, યાતે શોચ હરો સુર ભૂપા. ૮

ગવનહુ હર્ષિ ભૂપ ઘર જાઇય, જગ વ્યવહાર નીતિ નિર્વાહિય:
બાલક ખેલ ખિલોના સારે, લખિ જ્ઞાની ઉર હર્ષ અપારે. ૯
સુનિ ધ્રુવ વચન સર્વ સુર હર્ષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષા;
ગહિ ગહિ હને નિશાન અપારા, સુશિલ શબ્દ સુર પ્રિયા ઉચ્ચારા. ૧૦

દોહા

હર્ષિ ચલે સુર નર સભા, શિશુમાર નૃપ દ્વાર;
મંડપ પહુંચે પ્રેમ સુત, બૈઠે સહિત વિચાર. ૧
શિશુમાર અવસર લખી, પુજન કીન તયાર;
સમય સમજિ હાજર હુવે, પદ વંદે કેઇ વાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રથમ પાદ મુનિ મંડલ પૂજા, હરિ હર સમજિ ભાવ નહિ દૂજા;
જય મુનિ નાથ ભક્ત ભવ તારણુ, શરણાંગત જગ જીવ ઉગારણુ. ૧
ઉત્તમ જન આવે કરિ આશા, દે ઉપદેશ હરો ત્રય ત્રાસા;
કરિ સત સંગ હરે જિવ વ્યાધી, જન્મ મરણુ મન મિટે ઉપાધી. ૨
અમિત પતિત સત સંગતિ તારા, કિમ કરિ ગિને સંત ઉપકારા;
ધર્મ હેતુ મુનિ તવ અવતારા, સમુજહિ મર્મ સુજન જન સારા. ૩
મેં મતિ મંદ કહા ગુન ગાવે, કવિ પંડિત વિધિ વેદ સુનાવે;
તવ ઉપકાર ન ગિનહિ ગિનાવા, ગુનત ગુનત ગુન માંહય સમાવા. ૪
કૃપાસિંધુ યહિ અરજ ગુજારૂં, હરિ ગુરૂ ભક્તિ ન હૃદય વિસારૂં;
ભૂપ પ્રેમ વશ ગદ ગદ બાની, મુનિ ઉચરે આશીષ સુજાની. ૫
જય હો ભૂપ ભક્તિ તાહિ પ્યારી, અચલ રહો આશીષ હમારી;
ધ્રુવ સમ ભૂપ જ્ઞાનિ ઘર આવા, જીવન મુક્ત લાભ નૃપ પાવા. ૬
નગર નારિ નર પાવન સારે, જેહિ જન દર્શન નયન નિહારે;
તન સબંધ તજિ દર્શન કરહી, સો જિય જન્મ મરણુ દુખ હરહી. ૭
હરિ ગુરૂ સંત એક કરિ લેખે, દૂસર ભાવ હૃદય નહિ પેખે;
જેહિ જિવ સુલભ તરન સંસારા, સર્વ સંત મુનિ પ્રગટ પુકારા. ૮
અપનો ભાવ ફલે ફલ સારે, કરિ ઇચ્છા નયન નિહારે;
યાતે શુદ્ધ ભાવ જન પેખે, રામ રૂપ અપને મન દેખે. ૯
યાતે શુદ્ધ ભાવ નૃપ પેખી, ઉરમેં ઉપજ્યો હર્ષ વિશેખી;
અવસ્ય હોહુ કલ્યાન તુમારા, અચલ ડગે નહિ વચન હમારા. ૧૦

દોહા

શિશુમાર અવસર લખી, મુનિ પદ વંદન ઠાન;
દ્વિતીય દ્વિજ મંડલ સબે, પૂજત ભયે પ્રવીન. ૧
પ્રતિયે સુરપતિ વૃદ્ધ જે, પૂજે નયન નિહાર;
ધ્રુવ પદ પૂજન ચિત ચહે, નૃપ ઉર કરત વિચાર. ૨

ચોપાઇ

રામ રૂપ ધ્રુવ હરિ અવતારા, ભૂપ ભાવ જાનત વિધિ સારા;
સમય સમુજિ ધ્રુવ મુખ મૃદુ બાની, સુનહુ તાત મમ પરમ સુજાની. ૧
રામ રૂપ તુમ તાત હમારે, તવ પ્રતાપ હમ કાજ સુધારે;
પુત્ર બડો તોહુ પિતુ પદ દાસા, જિમ અગ્નિ તે બઢયો પરકાશા. ૨
રવિતે કિરણુ તપાવત તાપા, નીર બઢયો તહુ જલધિ પ્રતાપા;
તરૂ પ્રતાપ ફલ મધુર કહાવે, ફલતે ફલ કહો કિમ પ્રગટાવે. ૩
માત તાત તરૂ ફલ નર દેહી, ગુરૂ પ્રતાપ હો રામ સનેહી;
હરિ હર કૃપા મિલે સતસંગા, સુમરિ રામ જિવ હોત અસંગા. ૪
વિશ્વ ચરાચર વ્યાપક એકા, લાવે રામ યહિ પરમ વિવેકા;
સત્યા સત્ય વિવેકી પૂરા, જન્મ મરણુ જેહિ જરે અઁકૂરા. ૫
ઐસો જ્ઞાન ભયો જેહિ જનકો, ઇંદ્રિય મદન વિષય ગયો મનકો;
જીવન મુક્ત લખો જેહિ યોગી, દઢ સ્વરૂપ આતમ રસ ભોગી. ૬
રામ રૂપ સમજો જે સાધૂ, દયાવંત મન મિટયો વિવાદૂ;
દેવ દર્શ હિત જન ઢિગ આવે, લોચન લાભ પરમ સુખ પાવે. ૭
ચરચા લાભ ચહે સુર સારે, બોધ યથારથ સંત ઉચારે;
મોક્ષ મધુર ફલ બાંટનહારા, યદ્યપિ માત તાત ઉપકારા. ૮
વયો વૃદ્ધ તપ વૃદ્ધ કહાવે, આશ્રમ વૃદ્ધ અધિક જન ગાવે;
જ્ઞાન વૃદ્ધ મહિમા જગ ભારી, તેહિ લખિયે સમ દેવ મુરારી. ૯
યદ્યપિ માત તાત અધિકાઇ, ઇન પ્રતાપ શુદ્ધી યહિ પાઇ;
તવ પદ સેવ કરત હમ છાજે, તુમ સેવત મમ ધર્મ અકાજે. ૧૦

દોહા

અગ્ની અપનો જાનકે, ધુમ ધરે નિજ શાશ;
બડે બડાઇ અપરકો, દેત રહે જગદીશ. ૧
તુમે તાત મમ શીશ પર, મેં દાસનકો દાસ;
સેવ ચહો તુમ મમ ચરણુ, સમજ હોત મોહિ ત્રાસ. ૨

ચોપાઈ

તરૂ વિશાલ તર છાંહ ગંભીરા, પથિક નિવાસ કરે મતિ ધીરા;
પત્ર પુષ્પ ફલ લાગત સુંદર, દીરઘ બઢ્યો છાંહ હો ભૂધર. ૧
તરૂ કમ ભાગ્ય સમજ પ્રભુતાઈ, શઠ અહંકાર સ્ફુર્યો ઉર આઇ;
મેં પ્રચંડ ખંડન કરૂ મૂલા, જડ ઉખાડિ મેટ મન શૂલા. ૨
હમતે નીચ કીચ મહિ વાસા, પરમ ગલાનિ હોત મન ત્રાસા;
અરિ અહંકાર અંધ કરિ લોચન, લખે ન મૂલ સર્વ દુઃખ મોચન. ૩
ઈનિતે પ્રબલ ભયો ગંભીરા, મિલ્યો તીર સરિતા ભલ નીરા;
સર્વ સિદ્ધિ તરૂ મૂલ અધારા, હણે મૂલ તરૂવર હો છારા. ૪
માત તાત દ્રય મૂલ સમાના, વિશ્વ તરૂ સમજે જન દાના;
વૃદ્ધ પુરૂષ કરહી અપમાના, અવશ્ય નાશ હોય વૃક્ષ સમાના. ૫
કૃપાનાથ તુમ મૂલ હમારે, હમ તરૂવર સમ તુચ્છ બિચારે;
કૃપાનાથ યેહિ કૃપા કરીજે, સેવા લાભ દાસ સન દીજે. ૬
યેહિ અવસર નહિ નારંવારા, મિલે સેવ બડ ભાગ હમારા;
વૃદ્ધ ચરણ પૂજે બડભાગી, જીવન ધન્ય પરમ વૈરાગી. ૭
વૃદ્ધ પૂજન મહિમા અતિ ભારી, લખે મર્મ જન વિગત વિકારી;
વૃદ્ધ પાદ સમ સેવ ન દૂજા, બુદ્ધી દોષ હરે જિન સૂજા. ૮
વિશ્વ વિદિત ઉત્તમ સોઇ સાધૂ, વૃદ્ધો પૂજન પ્રેમ અગાધૂ;
વૃદ્ધો પુજય પ્રેમ યુત કરહી, ધરા ધામ સુત વિત મન ભરહી. ૯
ગૌ બ્રહ્મણ ગુરૂ વૃદ્ધો સેવે, સો જન સુલભ સર્વ ફલ લેવે;
મોક્ષ આદિ સુખ કરે મજૂરી, સર્વ દેવ જન હર્ષ હજૂરી. ૧૦

દોહા

વૃદ્ધા પૂજા આદિ તે, સુજન સમજ પદ સેવ;
હરે પ્રબલ અજ્ઞાનતા, દિખે નિરંજન દેવ. ૧
ધ્રુવ મુખ ઉત્તમ બોધ સુન, હર્ષે ધર્મ સમાજ;
શિશુમાર નૃપ શ્રવણ સુન, કહ મુખ સુધર્યો કાજ. ૨
પુત્રી અરપી આપકો, આશ્રમ અધિક કહાય;
યાતે શોભત સેવ પદ, ભલ સુધર્મ સદ ભાય. ૩
સમય સમજિ હર્ષિત હૃદય, દી આજ્ઞા દ્વિજ રાજ;
શિશુમાર પદ સેવ કર, લખે સંપૂરણ કાજ. ૪

ચોપાઈ

શિશુમાર ઉર હર્ષ અપારા, નગર લોક જય શબ્દ ઉચારા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, ધન્ય તાત વિધિ ગાથ સુનાઈ. ૧
ત્ર્યધ્યો પૂજ ધરમ ઉપદેશા, તુમ બિન બોધ કરે કો એસા;
નગર નારિ નર ધર્મ સંભાવહિ, વિનહિ પ્રયાસ વિષ્ણુ પુર પાવહિ. ૨
ધન્ય નાથ કીનો ઉપકારા, દે ઉપદેશ સર્વ જન તારા;
જ્ઞાન વૃદ્ધ સબતે અધિકાઈ, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વેદ સદાઈ. ૩
જ્ઞાન વૃદ્ધ સમ વૃદ્ધ ન દૂજા, યાતે તાત ચહત પદ પૂજા;
જ્ઞાન વૃદ્ધ આશ્રમ અધિકાઈ, જિવન મુક્ત સિધ્ધી જિન પાઈ. ૪
વયો વૃદ્ધ હમ જ્ઞાન વિહીના, નરતન પાય લાભ કહા કીના;
યાતે હર્ષિ જ્ઞાનિ પદ પૂજે, પદ રજ અંજન આતમ સૂજે. ૫
ચરણોદકતે મન ચિત બુધ્ધી, હરિ અજ્ઞાન લહે નિજ શુધ્ધી;
હરિ તે અધિક જ્ઞાની અવતારા, યાતે સેવ ચહે જન સારા. ૬
મો મન અધિક ચહે પદ પૂજા, રામ રૂપ મમ ભાવ ન દૂજા;
તન અસ્થૂલ સેવ પરિહરહૂ, માનસિ સેવ સંત પદ કરિહૂ. ૭
મમ મન ભાવ સુફલ હરિ કરહી, જન્મ મરણુ જાલિમ દુખ હરહી;
સુનિ તવ બોધ શુરુ મન આઈ, વિષમ વિષમ સત રામ સગાઈ. ૮
સાક્ષી પુરૂપ મનો મન સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી;
શિશુમાર નૃપ પ્રેમ અપારા, સાધુ સાધુ સબ સભા ઉચારા. ૯
ધન્ય વાદ દે નર સુર સારે, નિજ નિજ કર સબ પુષ્પ પ્રચારે;
ધ્રુવ મુખ ધન્ય કહે મમ તાતા, જીવન મુક્તી દેહુ વિધાતા. ૧૦

દોહા

સમય સમજિ મંત્રી સુજન, અરજ કરત કર જોર;
કૃપાનાથ કરિયે કૃપા, અવસર કાજ બહોર. ૧
શિશુમાર મન શોચિકે, સમય કર્મ કરિ ચીત;
પુષ્પ પત્ર અર્પણુ અરથ, લાવહુ મંત્રિ સુમીત. ૨

ચોપાઈ

ઉભય લક્ષ બાજી[1] બહુ રંગી, નખ શિશ ભૂપણુ વસન સુરંગી;
સુંદર સરસ એક તે એકા, નિરખિ લેહુ સહિત વિવેકા. ૧

---

૧. ઘોડા.

ગોમ આદિ દૂષણ હય ટારી, લાવહુ મંત્રિ નિહાર નિહારી;
અચિક દુલાતી હીંડણ ગોડી, તન છબ કાલ વર્ણ ભદ કોડી. ૨
જય કલ્યાણ મહીં ખુર ખોદા, સાલોતર[1] ઉત્તમ ગુણ શોધા;
હય દૂષણ ગુણ અમિત અપારા, સરસ લાવુ સિધ્ધાંત હમારા. ૩
લક્ષ કરી કંચન અંબારી, શિર સિંદૂર શિંગાર સિંગારી;
મણિ ઝલરી અઁગ ઝૂલ ઓઢાઇય, સર્વ સજાય જાન પહોંચાઇય. ૪
રત્ન જડિત રથ સહસ સતાસી, બ્રાહ્મી પ્રિય દાસ અરૂ દાસી;
વૃષભ રથી વસ્ત્ર અઁગ ભૂષણ, દાસી દાસ સજે આભૂષણ. ૫
દાસી દાસ ન ગિનો પ્રસંગા, સુતા હેતુ ચાવે સોઇ સંગા;
દાસી દાસ ભાગ્ય પ્રભુતાઈ, અહોનિશિ દર્શ લાભ જન પાઈ. ૬
ધન્ય ભાગ્ય ધ્રુવકે ઘર જાવે, નિશ્ચય હરિપુર વાસ વસાવે;
ધન્ય માત પિતુ વંશ બડાઈ, નારી પુરૂષ સમાગમ પાઇ. ૭
ધ્રુવ સઁગ ગમન મોક્ષ મગ માનો, દૂસર ભાવ હૃદય મત આનો;
નૃપ મુખ વચન સુનત નરનારી, અમિત લોક સંગ કીન તયારી. ૮
ભૃત્યા ભૃત્ય ભૂપ અરૂ જે તે, સુનિ હર્ષે શિશુ વૃદ્ધ સમેતે;
પ્રજા નારિ નર સુજન સમાજા, ધ્રુવ પુર ચડે કરન નિજ કાજા. ૯
ધ્રુવ સુર સમજ ભૂપ ચતુરાઇ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર આઇ;
ધન્ય ભૂપ જ્ઞાની ગુન દાના, સર્વ પ્રજા ચાહત કલ્યાના. ૧૦

દોહા

માત તાત ગુરૂ ભક્ત જન, પ્રજા પુત્ર શિષ્ય પ્રીત;
ચહે ઉધાર ચારૂ જને, પ્રબલ અનાદી રીત. ૧
પ્રજા પુત્ર ગુરૂ શિષ્યકો, ચહે ન ચિત્ત ઉધાર;
નર્ક નિવાસી ચતુર યે, વાર વાર ધિક્કાર. ૨

ચોપાઇ

સુર સુરભી સમ સુશિલ સજાતી, અતિ સુંદર નર સુરહિ સુહાતી;
ઉભય લક્ષ અરપી નર જ્ઞાની, વચ્છ સમેત ગ્વાલ સુખ માની. ૧
ભૂષણ વસન નીતિયુત સારે, સુશિલ ધેનુ લખિ લોક સુખારે;
ગો પુત્રી અરપે કોઉ દાના, કવન પુન્ય બડ યાહિ સમાના. ૨
નિષ્કામી કારજ યહિ કરહી, નિશ્ચય જીવ જગત ભવ તરહી;
શિશુમાર અવસર યહિ પાવા, ભૂષણ વસન પવિત્ર મઁગાવા. ૩

૧. પારખનાર.

હીર હાર મણિ રત્નન માલા, નૃપ કર હરષિ લીન તતકાલા;
જેહિ અધિકાર નૃપતિ કર દીના, પ્રથા યુક્ત પદ વંદન કીના. ૪
વિપ્ર વૃંદ મુનિ મંડલ સારે, દીનેહુ દાન જેહિ અધિકારે;
કોવિદ કવિ દાસી અરૂ દાસા, યુક્ત દાન લે પરમ હુલાસા. ૫
માગધ[1] આદિ સર્વ સુખદાઇ, વાર વાર નૃપ સુયશ જનાઇ;
જ્ઞાન દાન વિત્ત દાન વિશેષા, જેહિ અધિકાર રહયો નહિ શેષા. ૬
નર સુર સભા નૃપતિ કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
કૃપાનાથ મેં કછુયન લાયક, તુમ શિર તાજ સર્વ સુખદાયક. ૭
જ્ઞાન દાન દે પાવન કીના, સંચિત કર્મ પાપ હરિ લીના;
તન અધ્યાસ વૃત્તિ આરૂઢા, નીચ કૃત્ય રત મેં મતિ મૂઢા. ૮
સત્ય બોધ સુનિ ભયો સુખારી, દેહ અધ્યાસ હર્યો દુઃખ ભારી;
સુક્ષમ કષ્ટ અપન મન જાને, યા ભેદૂ કોઉ સંત બખાને. ૯
તત્વ દર્શિ સત ગુરૂ બિન દેવા, કો, મન, મર્મા લખે છલ ભેવા;
દ્રષ્ટા બિના દ્રશ્ય કિમ જાને, જ્ઞાન હીન કહા મર્મ પિછાને. ૧૦

દોહા

લક્ષ હોય જેહિ વસ્તુકો, બોધે પૂરણ પ્રીત;
બિન જાને જન બોધ દે, હોય ધર્મ વિપરીત. ૧
તુમ સર્વજ્ઞ સુજાન જન, દ્રષ્ટા આતમ દેવ;
સુનિ સુબોધ શાંતી ભઇ, નિજ સ્વરૂપ સત ભેવ. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત નૃપ ગદ ગદ બાની, ભયો પ્રેમ વશ ભૂપ સુજાની;
વિનય વચન સુનિ નર સુર હર્ષા, પુષ્પ પુંજ નૃપતી શિર વર્ષા. ૧
જય હો ભૂપ ભક્તિ ગુણ સાગર, સરસ સુયશ રહો વિશ્વ ઉજાગર;
ધન્ય ભૂપ લઘુતા અતિ તોરી, ગુણા અતીત થકિત મતિ મોરી. ૨
ઉભય પક્ષ નૃપતી તુમ સાજા, કયું નહિ મુકત હોય તવ કાજા;
ધર્મ ધુરંધર શુભ વ્યવહારા, દોનૂ પક્ષ કૃપાનકિ ધારા, ૩
ચતુર પુરૂષ ચૂક નહિ ધારા, તેહિ જિવ સુલભ તરન સંસારા;
પરમારથ ચૂકે બહુ હાની, સ્વારથ ચૂકે પરમ ગલાની. ૪
દોનૂ પક્ષ બરાબર જાને, સો જ્ઞાની આતમ સુખ માને,
ઉભય પક્ષ અદભુત સંસારા, સાધત સહજ જીવ ભવ પારા. ૫

---

૧. બારોટ કવી.

યાતે ભૂપ હમે સુખ ભારી, યુગલ પક્ષ તુમ લીન વિચારી;
દ્વિધા પક્ષ પૂરણ તુમ તાતા, નિભો કૃપા હરિ કરે વિધાતા. ૬
વાર વાર આશીષ હમારી, આખિર તક યહિ વૃત્તિ તુમારી;
આખિર અચલ વૃત્તિ નિરદ્વંદા, જહઁ લગિ આતમ અચલ અનંદા. ૭
તુમ સમ ભૂપ ભામિ ભલ આવે, પ્રજા ન્યાય વિધિ યુક્ત ચુકાવે;
ન્યાય નાવ સમ સમજહિ રાજા, સુલભ તરે સુધરહિ સબ કાજા. ૮
ધન્ય તાત કહા કરે બડાઇ, તુમ સમ સુજન સહજ બન આઈ;
ધ્રુવ મુખ વચન સુનત નૃપ જ્ઞાની, વાર વાર વંદે યુગ પાની. ૯
સમય કર્મ કીને વિધિ સારી, ઇતને ભોજન સર્વ તિયારી;
મંત્રી અરજ કરે સુન તાતા, ભોજન સમજ કરો હર્ષાતા. ૧૦

દોહા

સર્વ સભા હર્ષત હૃદય, બેઠે પંગત જાઇ;
વ્યંજન વિવિધ, પ્રકાર કે, પાયે મન હર્ષાઇ. ૧
સુર સુરપતિ મુખ મુલકિકે, કીનો આદિ સ્વભાવ;
સમય કર્મ કરનો પરે, કરિયે કવન ઉપાવ. ૨

ચોપાઈ

સુર સુગંધિ નર ભોજન પાવા, તૃપ્ત હોય આચમન કરાવા;
જ્ઞાન ગારિ ગાવત પુર નારી, નર સુર સર્વ લગે ઉર પ્યારી. ૧
નૃપ કર પાન સુપારી અરપે, મનુ તન મન સર્વ સમરપે;
સર્વ જાન નૃપ પૂજન આવા, દ્વિજ મંડલ પદ પ્રથમ પુજાવા. ૨
કરિ ચંદન માલા પહિરાઇ, ભૂપ પાદ વંદે હરસાઈ;
દ્વિતિયે પૂજે, સર્વ, બરાતી, પ્રેમી ભૂપ ભરી નિજ છાતી. ૩
ભલહિ લાભ દીનો કરતારા, યહિ અવસર નહિ વારંવારા;
એક સબંધ દ્વિતીય સત સંગા, તીસર યુક્તી લાભ નિસંગા. ૪
ચતુરથ લાભ સંત પદ પૂજા, રામ કૃપા જિનકો યહિ સૂજા;
મેં બડ ભાગ લાભ યહિ પાવા, શંભુ કૃપા યહિ મર્મ લખાવા. ૫
ભૂપ ભાવ વશ વિરહ અપારી, સુરપતિ ધ્રુવ સમજે વિધિ સારી;
ઉર મહિ સર્વ સરાહત[1] દેવા, શુધ્ધ ભાવ નૃપતી ધન સેવા. ૬
નિર અભિમાની મોક્ષ સ્વરૂપા, પરમ વિવેક ધન્ય બડ ભૂપા;
ભક્તિ ભાવ બિન મુક્ત ન પાવે, સત્ય સત્ય વિધિ વેદ સુનાવે. ૭

૧. વખાણ કરે છે.

પ્રેમી ભૂપ કીન વિધિ પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા;
વાર વાર નૃપ શીશ નમાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૮
સુર નર વિપ્ર સરાહત સારા, જય હો ભૂપ ભક્ત અવતારા;
આખિર જન્મ જ્ઞાનિ જન કેયે, શુભ, ગુણ, સર્વ તાસુ મહ લેયે. ૯
જ્ઞાન ધ્યાન નરપતિ ભઁડારા, નિશ્ચય જીવન મુક્ત તુમારા;
એકહિ ભાવ રહો ઉર તોરે, ઉર અજ્ઞાન ન હોહુ બહોરે. ૧૦

દોહા

સર્વ સભા જન શાન્તિ મય, ઉર નહિ પ્રેમ સમાત;
સુર સુરપતિ ધ્રુવ સુજન જન, વિદા હોન ચિત્ત ચાત. ૧
સપ્ત દિવસ સત સંગ બો, વીતત લગી, ન, વાર;
મંત્ર ઉચાટણ દેવ મુખ, બોલે મંત્રિ વિચાર, ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ મંત્રી બોલે કરજોરી, પ્રેમ અગાધ પ્રીતિ નહિ થોરી;
શિશુમાર નૃપ જય હો, તાતા, સુફલ કાજ સબ કીન વિધાતા. ૧
કૃપાનિધાન કૃપા યેહિ કીજે, કરિયે રજા સુયશ નૃપ લીજે;
સર્વ જાન ઇચ્છા યેહિ લાગી, કરિયે રજા ભૂપ બડભાગી. ૨
સપ્ત દિવસ હમ ખબર ન પાઇ, ભૂલે ભવન સંગ સુખદાઈ;
અમરાવતિ સમ સહજ સુવાસા, ઉરમેં ઇતર સ્ફુરે નહિ આશા. ૩
ચિત વૃત્તિ મહિ મોદ અપારા, યદ્યપિ નાથ જગત વ્યવહારા;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, સર્વ જીવ જગ કર્મ અધારા. ૪
સંચિત કર્મ બુધ્ધિ મહિ આવે, કર્મ ગતી જયુહિ તર્ક કુરાવે;
અવસર પલ સોઈ ધરિ સોઈ કાલા, કર્મ ગતી પ્રગટ તતકાલા. ૫
ઇંદ્રિય સર્વ તર્ક અનુસરહી, હલન ચલન મુખ વચન ઉચરહી;
યેહિ પ્રકાર પ્રભુ મમ ઉર આજા, ગૃહસ્થ ધર્મ સ્ફુરે ઘર કાજા. ૬
યાતે તાત રજા અબ ચાવે, અધિક નાથ કહા ગાથ સુનાવે;
તુમ સર્વજ્ઞ ધર્મ વ્રત ધારા, રામ ભજત ઉતરે ભવ તીરા. ૭
કર્મ મર્મ જાનત તુમ નીકે, કહિયે કહા તર્ક આ જીકે;
મંત્રી વચન સુનત નરનારી, નગર લોક કરૂણા મય ભારી. ૮
શબ્દ પ્રધાન સુનત ધ્રુવ જ્ઞાની, આદિ અંત સબ વિગત પિછાની;
સમય કર્મ કરિયે કર પ્રીતી, નહિતર હોય ધર્મ વિપરીતી. ૯

હવે શોક મમતાદિક મારી, કીજે અવસર કાજ વિચારી;
કરિ વિચાર મંત્રી હँકારા, પ્રગટ કીન નૃપ અપન વિચારા. ૧૦

દોહા

અંતઃપુર જન જાય કે, ખબર કરો રન વાસ;
પ્રેમી પ્રીતમ પ્રાહુને, જાન ચહત જનવાસ. ૧
મંત્રી શીશ નિવાય કે, ભૂપ રજા શિર ધાર;
અંતઃપુરમે ખબર દી, જાની ગમન તયાર. ૨

ચોપાઈ

મંત્રી અરજ કરે કર જોરી, દેશ માતુ સુન મોરી;
સુતા સમેત દાસિ અરૂ દાસા, જન પદ ચહે સો પ્રેમ હુલાસા. ૧
યેહિ અવસર કરિયે સબ ત્યારી, મંગલ સમય વિચાર વિચારી;
કર્તા પુરૂષ કરી કછુ નીતી, કરિયે અવસ્ય ધર્મ પર પ્રીતી. ૨
મંત્રી વચન સુનત રન વાસા, પરમ સનેહ પ્રેમ પરકાશા;
બ્રાહ્મી માતુ ભયો દુઃખ ભારી, વાર વાર નિજ સુતા નિહારી. ૩
સુતા વિયોગ સમજ મન રાની, પુલકિ ગાત મુખ ગદ ગદ બાની;
રાની દશા નિરખિ સબ દાસી, સમજિ મર્મ મન ભઇ ઉદાસી. ૪
રાની પ્રિયે દાસિ કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
રાજ રાની મમ માતુ પ્રવીના, ધર્મ નીતિ લખિ હોહુ ન દીના. ૫
કર્તા પુરૂષ કીન જગ ધર્મા, ત્યાગિ શોચ કરિયે સોઉ કર્મા;
માત તાત બડભાગ કહાવે, પતિપદ પૂજિ પુત્રિ ઘર જાવે. ૬
પતિ વિયોગ તનુજા[1] ઘર જાકે, ઉગ્ર કલેશ હોય નિત તાકે;
ધર્મ હરે હોવહિ ઘર હાની, પ્રગટ લખો મમ માતુ સુજાની. ૭
યાતે પુન્ય પ્રબલ જેહિ તાતા, પતિ પદ પ્રેમ પુત્રિ હરસાતા;
જય જનની મન મર્મ પિછાની, સુતા શીખ દીજે મૃદુ બાની. ૮
માત તાત ગુરૂ બાલક બોધે, શિષ્ય પુત્ર મારગ સોઈ શોધે;
સુતા પ્રવીન શીખ સત લાગે, જનની વચન ન તજે સુભાગે. ૯
શુકલ વસ્ત્ર સોઉ રંગ રँગાવે, જીરણ તક આખિર નહિ જાવે;
જનની તાત સોઇ શિખ દેવે, હર્ષત હૃદય બાલ સોઈ લેવે. ૧૦

દોહા

માત તાત સત શીખ દે, ધન્ય સુતા સુત ભાગ,
વૃથા બોધ બોધે અલપ, સંતતિ પરમ અભાગ. ૧

---

૧. પુત્રી.

યાતે નારી ધર્મકી, શીખ દેહુ નૃપ નાર;
ઉભય વંશ જીવત સુયશ, આખિર મોક્ષ દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

દાસી વચન સુનત નૃપ નારી, આદ અંત શુભ સમય વિચારી;
લખિ અવસર અપનો મન મારી, પ્રબલ પ્રેમ વશ પુત્રી હૈંકારી. ૧
નિજ કરતે કર ગ્રહિ નિજ બાલા, ઉર લપટાય લીન તતકાલા;
બ્રાહ્મી ઉર ઉપજી સ્નેહ ભારી, કર મુખ ચુંબતિ નિજ મહતારી. ૨
રે મમ સુતા ન હોહુ દુઃખારી, કર્તા કીન અપર વશ નારી;
કર્તા પ્રથમ દયા નહિ કીની, નારિ જાતિ નર કીન અધીની. ૩
કર્તા કરમ ગતી નિજ હાથા, તાતકો તાત માતકી માતા;
અકરણ કરણ શરણ જેહિ રહિયે, જિનકી રજા શીશ ધરિ લહિયે. ૪
કર્તા પુરૂષ કીન યેહિ નીતી, નારી ધર્મ પતી પદ પ્રીતી;
પતિ બ્રહ્મા વિષ્ણુ હર જાને, દૂસર ભાવ હૃદય નહિ આને. ૫
જરઠ રોગિ પંગૂ અઁગ હીના, રામ રૂપ તહુ લખે પ્રવીના;
ક્રોધી બધિર અંધ મતિ મંદા, તન પિંજર કોઢી દુર ગંધા. ૬
યદ્યપિ નારી પરમ સયાની, કરત સેવ હરિ રૂપ પિછાની;
પતિ આજ્ઞા લોપે નહિ પ્યારી, સેવા શબ્દ વિચાર વિચારી. ૭
તન કિશોર સુંદર છબિ શોભે, કામી કુટિલ કાક મન લોભે;
પતિવ્રતા ઉર હર્ષ ન શોકા, કામ હીન મન ભયો અશોકા. ૮
નિજ પતિ રામ અપર જન ભાઈ, વૃદ્ધ તાત ઐસી મતિ આઈ;
સાસુ શ્વસુર કુટુઁબ પરિવારા, સબ પર પ્રેમ જેહિ અધિકારા. ૯
અમૃત વચન સર્વ સઁતોષે, સુકૃત નીર નાજ જિમ પોષે;
ભિક્ષુક ગૃહ અતીથિ દે અન્ના, અર્પન પટ કર હોહિ પ્રસન્ના. ૧૦

દોહા

પરમ વિવેકી ભક્તિ રત, રામ પીવ નહિ ભેદ;
દમન ઇન્દ્રિ મન રામ રત, હરત તાપ ત્રય ખેદ. ૧
મમ પુત્રી મન મોદ મમ, રામ રૂપ પતિ તોર;
મર્મ લખ્યો હરિહર કૃપા, રમા રામ સમ જોર. ૨

ચોપાઇ

દાસી દાસ રૂચિર દૈયે, ભૂષણ વસન સાર નિત લૈયે;
મધુર વચન કરિયે સબ પોષા, સદા શબ્દ કરિયે નિર્દોષા. ૧

વ્યંગ ઉપોધ રાગ અરૂ દ્વેષા, ડોહ આડ છન સંગ ન લેશા;
અતિ પ્રલાપ હઠ શઠ મુખ ગારી, શબ્દ દોષ ઉપજે દુઃખ ભારી. ૨
માત તાત ભ્રાતા સુન નારી, મિત્ર ગુરૂ સ્વામી શુધ ચારી;
વચન કઠોર સકલ દુખ દાઇ, ક્ષણમેં ટૂટે પ્રબલ સગાઇ. ૩
યાતેં શબ્દ દોષ સબ ટારી, વચન ઉચરિયે પ્રથમ વિચારી;
સરલ, શબ્દ ઉચરે સત નીતી, ધર્મ સનાતન બાઢેહિ પ્રીતી. ૪
કોમલ બચન હોત પ્રતિ પ્રીતી, કટુક શબ્દ પ્રિય હોહિ અપ્રીતી;
યાતે સુતા સુયશ જગ ચાવે, ઉચરત વચન વિચાર કરાવા. ૫
નૃપ હરિ રૂપ લક્ષ્મી રાની, જો નિત ન્યાય યુક્ત મુખ બાની;
નરમેં નૃપતિ શ્રેષ્ટ પદ કહિયે, સમજિ મર્મ જગમે જશ લહિયે. ૬
ગો ગુરૂ વિપ્ર વૃદ્ધ નિત પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા;
સંત અતીથી આદર કીજે, સુનિ સુબોધ મુક્તી પદ લીજે. ૭
સાસુ સસુર સેવ સનમાની, રમા રામ સમ નિજ મન જાની;
કદાપિ અપર રજા વિસરાવે, નિજ પતિ શબ્દ ભેદ નહિ આવે. ૮
સબકો સાજ પતી પદ ત્યાગે, ગિરે નર્ક શઠ નારિ અભાગે;
સબકો ત્યાગ સ્વામિ પદ સેવે, નિશ્ચય નારિ સ્વર્ગ પુર લેવે. ૯
કુલવંતી સબકો સનમાને, અપનો પીવ અધિક કર જાને;
ઉભય વંશ તારણુ અવતારા, નીતી પ્રથા ન તજે લગારા. ૧૦

દોહા

પ્રાણ પ્રિયે બ્રહ્મી સુતા, સમજ લેહુ સબ સાર;
બોધ યથારથ માનિ મન, ચલે વિચાર વિચાર. ૧
અહસ્થ સધ્યો તો સબ સધ્યો, અહસ્થ ગયે સબ જાય;
યાતે સત ઉપદેશકો, તજે ન કોડ ઉપાય. ૨

ચોપાઇ

બોધત સુતા માતુ મન કૈસા, બિછુરત મીન વારિ મન જેસા;
રોમાંચિત મુખ ગદ ગદ બાની, પ્રેહ વશ વિકલ ભઇ નૃપ રાની. ૧
બ્રાહ્મી નયન નાસિકા જોરી, ભરત ઉશ્વાસ બહોર બહોરી;
નયન નીર મનુ ચલત પનારે, જનની વચન વિચાર વિચારે. ૨
માત તાત રામ કો હિતકારી, પ્રથમ શીખ સુત દેત વિચારી;
જનની જનક દીન નરદેહા, કિમ નહિ ઉપજંત પરમ સનેહા. ૩

સપ્ત ધાતુ કરિ દેહ બઁધાવે, ચતુર માતુ ત્રય તાત કહાવે;
માત તાત તનતે તન પાવા, કિમ નહિ હોત હૃદય શુચિ ભાવા. ૪
માત તાત તનકે હિતકારી, સત ગુરૂ કરત જીવ ભવ પારી;
માત તાત ગુરૂ વચન ન ત્યાગે, જયા, સમ, કો જગ, સરસ સુભાગે. ૫
જનની શીખ શીશ મેં ધારૂં, જયા કરિકે નિજ જન્મ સુધારૂં;
સમુજિ મર્મ અપનો મન મારી, મુખ મૃદુ વચન કહે મહતારી. ૬
જય જનની મમ પરમ પ્રવીના, સત ઉપદેશ કૃપા કરિ દીના;
રજ ભર રજા ન મેટહુ માતા, કરિહુ કાજ સબ તુમહિ સુહાતા. ૭
ગૌ દ્વિજ સંત અતીથી સેવા, વંદિહુ હરિ સમ સમજિ સુભેવા;
સાસૂ શ્વસુર સેવ નિત કરિહૂ, અપર કાજ નીતી અનુસરિહૂ. ૮
દાસી દાસ પ્રાણુ સમ રાખૂ, મુખતે કઠિન વચન નહિ ભાખૂ;
જનનિ ઈકિ ચિંતા અતિ ભારી, પ્રબલ હોય મોહિ કરહિ દુઃખારી. ૯
તવ પદ સેવ વિછોહ સુ મોરે, દર્શ લાભ કબ નયન બહોરે;
લક્ષ્મિ માત તાત હરિ રૂપા, ચતુર ચરણુ કબ દર્શ અનુપા. ૧૦

દોહા

લાલ લાલ કહિ ગોદ લે, લાલન પાલન . પ્રીત;
પલ પલ પય વ્યંજન રૂચી, તવ બિન કરે કો ચીત. ૧
વિશ્વ ચરાચર જીવ જગ, જનની સમ નહિ ભાવ;
સુખ દુઃખ દે સુત કર્મ વશ, કરે ન માતુ, કુભાવ. ૨

ચોપાઈ

તનયા વચન સુનત પ્રિય માતા, ભઈ પ્રેમ વશ પ્રાણુ દુખાતા;
રે મમ સુતા સુશીલ સયાની, અમૃત વચન સર્વ ગુણુ ખાની. ૧
તુમ સમ પુત્રી જેહિ કુલ હોઈ, તા કુલ તરન, ન સંશય કોઇ;
સુતા સુહાગ અમર રહો તોરા, હરિ ગુરૂ કૃપા વચન સત મોરા. ૨
ભોગ મોક્ષ ચારૂ ફલ પાવહુ, આખિર હરિપુર વાસ વસાવહુ;
સુતા શબ્દ શાંતી મય તારા, સમજિ મર્મ અસ્થિર મન મોરા. ૩
સુતા અવર શિક્ષા કહા દેવે, હરિ ગુરૂ કૃપા પરમ પદ લેવે;
હરિહર અરજ કરહુ કરજોરી, દીન દયાલ શુદ્ધિ લે મોરી. ૪
પામર પતિત પ્રપંચ અપારા, કિમ કરિ હો કલ્યાન હમારા;
સર્વ પ્રકાર હમેં કૃત હીના, દીન તે દીન દીન કર દીના. ૫

પુત્ર પુત્રિ હરિ નામ ઉચારે, અપને સપ્ત ગોત્ર સો તારે;
સો તવ નાથ કીન ધ્રુવ કરણી, સુજન સંત ગાવત જસ વરણી. ૬
ધ્રુવ અપનો કુલ પાવન કીનો, અમિત જીવ મુક્તી ફલ દીનો;
યાતે સુતા વિનય યેહિ મોરી, હરિહર અરજ કરે કર જોરી. ૭
પાવન પતિત નામ પ્રભુ તોરો, યાતે નાથ હરહુ અઘ મોરો;
વારંવાર વિનય પ્રભુ કરહૂ, પુત્રી જનમ કષ્ટ મમ હરહૂ. ૮
રામ રૂપ પુત્રી પતિ જાની, રાની વિનય કીન મૃદુ બાની;
ઉમગ્યો પ્રેમ નયન જલ છાવા, પ્રેમ વિવશ મુખ ઉત્તર ન આવા. ૯
દાસી અમિત નિરખિ નૃપ નારી, પુલકિ ગતિ લોચન ભરિ વારી;
વૃદ્ધ દાસિ ઇક અવસર જાની; કરિ વંદન બોલી મૃદુ બાની. ૧૦

દોહા

રાજ રાનિ મમ ધીર ધર, કરહુ સમય વ્યવહાર;
હય ગજરથ સજને લગે, જાની ભયે તિયાર. ૧
રાની અવસર સમજિકે, મોહ મમત મન માર;
અતિ પવિત્ર ભૂપન વસન, દાસી સુતા સઁવાર. ૨

ચોપાઈ

દાસી દાસ રૂચી અનુસારી, સુતા દાસી નૃપ નારિ સઁવારી;
સુતા સમાન સર્વ સમ ભાઉ, બડે પુરૂપ યે આદિ સ્વભાઉ. ૧
પ્રબલ પ્રેમ વશ બોલિ ખજાના, લેવહુ લાલ જોહિ મન માના;
સર્વ પુત્રિ મન શંક ન કીજે, અમિત વસ્તુ ઇચ્છા સોઈ લીજે. ૨
લેવહુ લાલ વિચાર વિચારી, તુમતે અધિક વસ્તુ કો પ્યારી;
વસ્ત્ર શરીર જીવ જિમ દેહા, યેહિ પ્રકાર તુમતે હમ નેહા. ૩
નૃપ નારી લજ્જા તુમ હાથે, તુમતેં ગુપ્ત હોય કહા બાતે,
દાસી દાસ સપૂત સયાના, અઘટિત કર્મ રખે નૃપ છાના. ૪
ઉત્તમ શીખ દેત નૃપ નારી, સુયશ હોય સોઉ શબ્દ વિચારી;
ઉભય લોક નૃપતી સુખ પાવે, સો અનુચર સત શીખ સુનાવે. ૫
કોટ તિજોરી ભવન રૂખારે, દાસી દાસ પ્રીત યહિ પારે;
પલ પલ પલક નયનકો પેખે, દાસી દાસ ભૂપ યું દેખે. ૬
લજ્જા ભૂપ વસ્ત્ર સમ દાસા, લખહિ ભૂપ જોહિ જ્ઞાન પ્રકાશા;
દાસી દાસ મર્મ નહિ જાને, અવશ્ય ભૂપ સોઉ હોય હિરાને. ૭

દાસી દાસ નીચ કરિ માને, મેં ઉત્તમ અધિકો જિય જાને;
તુચ્છ વચન નિર આદર કરહી, અનાચાર કરતાં નહિ ડરહી. ૮
પુત્રી પુત્ર દાસ અરૂ દાસી, શઠ સુભાવ કરહી જેહિ હાસી;
જિનકે સંગ કરહી અધ કર્મો, ભાગ્ય હીન ખોયો નૃપ ધર્મો. ૯
માત તાત સમ પ્રજા નરેશા, શઠ નૃપતી મર્યાદ ન લેશા;
એસો ભૂપ નરક અધિકારી, પાય શ્રેષ્ટ પદ ભયો ભિખારી. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત ગાથ પરગટ ભઇ, દાસી ભયો સુંયોગ;
પ્રજા પ્રેમ દ્રિતિયા ભઈ, ભૂપ ભયો વશ ભોગ. ૧
તેજ ગયો તપસા ગઈ, બડપન ગયો વિવેક;
અર્થ ધર્મ મુક્તી ગઈ, ભૂપ ભોગ વશ એક. ૨

ચોપાઇ

યાતે દાસ દાસિ તુમ સારી, બ્રાંહ્મી લજ્જા કરહુ રૂખારી;
યેહ બાલક કછુ મર્મ ન જાને, તુમ પ્રવીન સબ બાત પિછાને. ૧
અલ્પ બુદ્ધિ બાલક કછુ બોલે, તુમ સુજાન જાહર નહિ ખોલે;
અતિ ચાતુર તહુ કર્મ અનૂપા, કર્મ વિવશ ભૂલે બડ ભૂપા. ૨
કઠિન કર્મ ગતિ કહિયજાવે, તપી ત્યાગિ નર સુરહિ ભુલાવે;
યાતે સર્વ કહૂં કર જોરી, દુહિતા લાજ હાથ તવ ડોરી. ૩
સુતા સપૂત શ્વસુર ઘર શોભા, જિનકે દર્શ દેવ મન લોભા;
સર્વ સખી મમ બહિન પિયારી, બાલ સુતા યહિ શરણ તુમારી. ૪
કરૂણા વિવશ ભઈ નૃપ નારી, સર્વ સખી ઉપજી ગ્રેહ ભારી;
વૃદ્ધ દાસી અવસર યહિ ચીના, સમય સમુજિ બોલી પરવીના. ૫
રાજ રાનિ જય માતુ હમારી, રજકી રજ પદ દાસિ તુમારી;
સ્વામી સેવક પ્રથા અનાદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી. ૬
સ્વામી કોટિક કષ્ટ દરાવે, સેવક ધર્મ ત્યાગ નહિ જાવે;
સબતે કઠિન ધર્મ સેવકાઈ, નર પ્રવીન શુધ્ધી જિન પાઇ. ૭
પુત્ર સપૂત પતીવ્રત નારી, સેવક ધર્મ શુધ્ધિ તિન સારી;
કાં યહ મર્મ લખે કોઉ ભકતા, હરિહર પદ રજ ચિત્ત આશકતા. ૮
કાં કોઉ દાસી દાસ પ્રવીના, સેવક ધર્મ મર્મ જિન ચીના;
રામ રૂપ જાને નિજ સ્વામી, સો નહિ કરે સેવ મહિ ખામી, ૯

હમ જનની તવ હાથ બિકાયા, તજે ન ધર્મ જહાં લગિ કાયા;
સુતા શોચ ઉર કછુય ન કીજે, નિષ્કંટક ચિત રામ જપીજે. ૧૦

દોહા

અંતઃપુર આવાસમેં, સમય સમુજિ સજિ નાર;
કરૂણા રસ ગાવત ભઇ, વિરહ પ્રચાર પ્રચાર. ૧
મંત્રી ભૂપ બુલાયકે, સર્વ સજાયે સાજ;
ગૌ બાજી[1] રથ રથિક જન, અવર સજે ગજરાજ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ શિશુમાર સમય લખિ નેકા, ભરિ કેંસારસુ થાર અનેકા;
પિસ્તાં દ્રાક્ષ બદામ જંબેરી, ફલ આવર અમૃત મય હેરી. ૧
મેવા વિવિધ પ્રકાર ભરાવા, સર્વ જાન જિનકે જેહિ ચાવા;
રત્ન કોપ ખોલે નૃપ દાના, ભૂષણ વસન મેંગાયે નાના. ૨
નીલમ પન્ના હીર અનેકા, રત્ન અમોલ એકતે એકા;
જેહિ અધિકાર દીન નૃપ જ્ઞાની, વંદે પાદ સર્વ સનમાની. ૩
વિનય કરત નૃપ વારંવારી, ક્ષમા કરહિ પ્રભુ ચૂક હમારી;
સર્વ પ્રકાર સજી નહિ સેવા, કરિયે ક્ષમા દાસ લખિ દેવા. ૪
પાવન કીન દર્શ પ્રભુદાના, લખિ નિજ દાસ ચરણમહિ લીના;
કૃપાનાથ વિનતી યહિ મોરી, કબહુક દર્શન દેહુ બહોરી. ૫
સંત સરળ ચિત્ત પર ઉપકારી, મેં સેવક પ્રભુ શરણ તુમારી;
દાસ પકર કર પાર કરી જે, શરણાંગત લખિ નાહિ તજીજે. ૬
હમકો હૃદય પ્રબલ વિશ્વાસા, હરિ હરિજન ત્યાગે નહિ દાસા;
તુમકો રામ રૂપ મેં જાનૂં, તન સબંધ નહિ હૃદય પિછાનૂં. ૭
અજ્ઞ જીવ તોહિ કહહિ જુદાઇ, મો મન તુમ હરિ રૂપ સદાઈ;
હરિ હરિજન મહિ અંતર કરહી, સો જિય નર્ક નીચ તન ધરહી. ૮
હરિ નિંદે વંદે હરિ જનકો, જાય ન જીવ ભાવ જેહિ મનકો;
હરિજન કર્મ જાત કુલહીના, લખે મર્મ કોઉ સુજન પ્રવીના. ૯
સૂર સતી હરિજન હરિ ચારી, નિકુલ સદા ઉર દેખુ વિચારી;
ઇનકો ગિને સબંધી નાતા, સો શઠ જીવ સહજ દુખ પાતા. ૧૦

દોહા

ધર્મ દિપાવન કારણે, ચ્યારૂ ધરે અવતાર;
સેન લખે મુક્તી લહે, દૂખે લખિ પરિવાર. ૧

---

૧. ઘોડા

યાતે મો મન રામ સમ, મોક્ષ ચહું મહારાજ;
લખિ અનાથ શરણે લહૂ, કરિયે જનકો કાજ. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત નૃપ વિરહ અપારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
નરસુર સભા ધન્ય કહ સારે, સર્વ સભાકર પુષ્પ પ્રચારે. ૧
સુરપતિ ઉર ઉપજ્યો સુખ ભારી, ધન્ય ભૂપ શુધ બુદ્ધિ તુમારી;
હરિ હરિજન જાની ઇકતાઇ, જીવન મુક્ત નરેશ સદાઇ. ૨
તન સબંધ ત્યાગ્યો અધ્યાસા, પ્રગટ્યો પ્રબલ જ્ઞાન પરકાશા;
દેહ અધ્યાસ જ્ઞાન કરિ જાવે, નિશ્ચય જીવ ભાવ મિટ જાવે. ૩
જાતી વરણ ભેદ મન ત્યાગી, સંત રામ સમજે બડભાગી;
પરમ વિવેક જેહિ ઉર આવે, હોય જ્ઞાન અજ્ઞાન મિટાવે. ૪
યાતે ભૂપ ભયો ઇતિબારા, સરલ શબ્દ શુધ ભાવ તુમારા;
તુમ સમ ભૂપ ભલે જગ આવે, સમુજિ સુબોધ પરમ પદ પાવે. ૫
સુરપતિ સુર તુમતે નિત હીના, સ્વગ મિલ્યો તોહુ કાલ અધીના;
ચૌદહિ લોક ભૂપ ભો કોઇ, રામ ભક્તિ બિને મુક્તિ ન હોઇ. ૬
યાતે ભૂપ ધન્ય તેહિ આજન, સમુજિ મર્મ મોહિ હર્ષ સમાજન;
સર્વ પ્રકાર કીન સેવકાઇ, હરિહર કૃપા કસર નહિ કાંઇ. ૭
સર્વ પ્રકાર ભયો સંતોષા, અમૃત વચન નીર જિમ પોષા;
અબ યહિ કૃપા કરહુ નૃપ નાથા, કરિયે રજા હૃદય હરખાતા. ૮
હમ નિજ ઘર સબહી સુખ ભૂલા, તવ સંગત સાગરમેં ઝૂલા;
ત્યાગ ન ચહે ન ચરણ તુમારા, યદ્યપિ ખેંચત કર્મ હમારા. ૯
યાતે નાથ રજા મુહિ દીજે, સુકૃત સુયશ મોક્ષ પદ લીજે;
મહિમા કહાઁ લગિ કહે તુમારી, મિલો મોક્ષ આશાપ હમારી. ૧૦

દોહા

લખિ અવસર ધ્રુવ ઉચ્ચરે, સુનિયે તાત સુજાન;
જીવન મુક્તી લાભ લે, પાવહુ પદ નિર્વાન. ૧
ધન્ય તાત તોરી મતી, હ્રય પખ લીન સુધાર;
તવ પદ રજ શિરપેં ધર, સહજ તરહિ નર નાર. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ધ્રુવ વચન ભયો સુખ ભારી, જય જય ધુનિ સહું ઓર ઉચારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, નગર નારિ નર વિરહ બઢાઇ. ૧

પ્રેમ ડોર સબકે ગલ ડારી, જન બિછોહ લખિ ભયે દુખારી;
તન સબંધ દ્વિતિય સતસંગા, સમજિ મર્મ ઉર પ્રેમ અભંગા. ૨
રામ ભક્તિ સબકે ઉર વ્યાપી, નગર લોક ઉર પ્રેમ અમાપી;
સર્વ નારિ નર યહિ ઉર આશા, ધ્રુવ નૃપ નગર કરે જા વાસા. ૩
કેતે કરત વિચાર વિચારી, કેતે સજિ ધ્રુવ સંગ તયારી;
ભક્તિ ભાવ ઉર પ્રેમ અભંગા, જબ લગ જીવ કરે સતસંગા. ૪
નગ્ર લોક કોઉ વંશ સમેતી, ત્યાગી ભવન સંપદા જેતી;
ધ્રુવ સઁગ ચલન કીન જિન ત્યારી, તિનકે પદ લાગત નરનારી. ૫
ધન્ય વાદ કહિ પદ શિર નાવત, વાર વાર આશીષ સુનાવત;
કન્ય તાત ધ્રુવ સંગ સિધાવા, જીવન મુક્ત લાભ તુમ પાવા. ૬
સંત દર્શ નિત નિત સતસંગા, કો યા સમ સુખ અવર અભંગા;
પ્રગટ લાભ ભ્રાતા તુમ પાવા, રામ કૃપા કરિ તવ અપનાવા. ૭
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ મંગલ ગાવે, હર્ષિ વંશ સબ વિદા કરાવે;
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ, જાતિ ભેદ તજિ પરમ મિતાઈ. ૮
જન જતી સમ જાતિ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર કરિ કહત વિવેકા;
યહાં જનુવાસન કીન તયારી, સુતા બિછોહ વિકલ નૃપનારી. ૯
વારવાર પુત્રી ઉર લાવત, લખિ વિયોગ ઉર પ્રાણ દુખાવત;
રે મમ સુતા પ્રાણતે પ્યારી, કરિ નહિ અબ લગ પલક નિયારી. ૧૦

દોહા

કર્મ ગતી કર્તા પુરૂષ, કિમ કરિ લખે પ્રવીન;
મિલ બિછોહ જનમન મરણ, સહત રહત જિય દીન. ૧
ભૂપ દ્વાર આઈ સબે, રાણી સહિત સમાજ;
યહઁ જાની ત્યારી ભયે, સર્વ સજાયો સાજ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ સુરપતિ ઉર હેરે, ઉભય વિમાન પુષ્પ પ્રિય પ્રેરે;
પ્રેરત ઉભય તુરત જહાં આવા, ભૂપ દ્વાર સુરપતિ ઠહરાવા. ૧
સુરપતિ શિશુમાર સમજાવા, પુષ્પક યાન મર્મ કહ્યુ ગાવા;
દાસી દાસ અપર નરનારી, બૈઠહુ સુતા સમેત સુખારી. ૨
પ્રજા નારિ નર સઁગ સિધાવે, સો સબ યહિ વિમાન મહિ આવે;
દ્વિતિયે યાન હમે સબ જાની, ચલે સુમરિ ગન શંભુ ભવાની. ૩

હય ગજ રથ ગૌ ગ્વાલ સમેતા, સો આવહિ સુખમય ભુ વહેતા;
યહિ પ્રકાર નૃપ કરહુ તયારી, શુભ અવસર યેહિ સમય વિચારી. ૪
સુરપતિ રજા ભૂપ શિર ધારી, યેહિ પ્રકાર સબ કીન તયારી;
સમય સમુજિ સુર હને નિશાના, બૈઠન લગે યાન વિધિ નાના. ૫
સુર સંમતિ ધ્રુવ સમય વિચારી, ભેટન લગે સાસુ મહતારી;
આવત નિરખિ પુત્ર નૃપ નારી, ઉભરે નયન જલધિ સમ વારી. ૬
ધ્રુવ લખિ માતુ ચરણુ શિર નાવા, માતુ પ્રેમ વશ વચન સુનાવા;
જય હો રામ ભક્ત ગુન સાગર, કરિ હરિ ભજન ભયે ઉજિયાગર. ૭
કોટિક પતિત કરન ભવ પારા, જીવ ઉગારણુ તવ અવતારા;
ભોગ મોક્ષ તુહિ દેવ મુરારી, વારવાર આશીષ હમારી. ૮
તુમતે હમ ચાહત કલ્યાના, ઉર ધરિયો જન કૃપા નિધાના;
ભક્ત પુત્ર અપનો કુલ તારે, અપર જીવ દે બોધ ઉગારે. ૯
યાતે તાત અરજ યેહિ મોરી, કાલ દર્શ નહિ દેહુ બહોરા;
ભેટત સંત સર્વ અઘ નાસા, યાતે મોય પ્રબલ વિશ્વાસા. ૧૦

દોહા

લેવન દેવન પક્ષ દુહુ, રાની લીન સુધાર;
સમજ મર્મ ધ્રુવ હર્ષિકે, બોલે સહિત વિચાર. ૧
સુતા સમરપી પ્રેમ યુત, રામ ભક્તિ ચિત્ત પૂર;
ઉભય પુન્ય પરતાપતે, દે હરિ મોક્ષ જરૂર. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ધ્રુવ વચન હર્ષ ભો ભારી, વિરહાકુલભયે પુર નરનારી;
જન શિર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી, કરૂણા રસ ગાવત તિય સારા. ૧
ગાવન ચહત રાગ નહિ આવત, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવત;
ધ્રુવ પ્રેમી લખિ પરમ સુજાની, વારવાર વંદત યુગ પાની. ૨
કરિ પ્રણામ નિજ આસન આવા, જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાવા;
ધર્મ પ્રથા ધારત જન જ્ઞાની, હોય ન ધર્મ વિશ્વમેં હાની. ૩
બાહર નીતી ધર્મ નિભાવે, અંદર વ્યાપક રામ દિખાવે;
જ્ઞાની સમ જગમેં કો દાના, સર્વ કર્મ મય પરમ સુજાના. ૪
શિશુમાર અવસર જબ જાના, સુતા મિલન હિત ત્રયે સુજાના;
સુતા તાત લખિ વિરહ બઢાઇ, હુલસિ તાત ઉરતે લિપટાઇ. ૫

ધરિ શિર હાથ સુતા સંતોષી, સૂકૃત નાજ નીર જિમ પોષી;
વિરહ વિવશ નરપતિ ભો ભારી, જ્ઞાન ધ્યાન તન શુધ્ધિ વિસારી. ૬
તન સબંધ સમ કો દુઃખ ભારી, જયા કરિકે જિય વિશ્વ દુખારી;
તન સબંધ આહત દ્વય રોગા, જામન મરણો મિલન વિયોગા. ૭
ભૂપ વિવિધ વિધિમન સમુજાવા, યદ્યપિ પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા;
તરૂ રસ અમર વેલ જિમ લેવે, યેહિ પ્રકાર સંતતિ દુઃખ દેવે. ૮
માત તાત તરૂવર કરિ માનો, સંતતિ અમર વેલ સમ જાનો;
પ્રેમ સરસ રસ ખેંચિ સમૂલા, ભકતી હીન ભયે નિર્મૂલા. ૯
સમુજિ ભૂપ મન સમય વિચારી, પ્રેમ પુત્રી વિમાન બિઠારી;
દાસી દાસ સર્વ સંગ બૈઠે, પ્રેમ પ્રીતિ યુત સબ સન ભેટે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ આદિ નર, સુર, સબે, જાની એકે યાન;
ભૂપ સુતા માંડી[1] સબે, બૈઠે એક વિમાન. ૧
પ્રબલ પ્રીતિ યુત કે, વિધિવત દાન દરાય;
જય ધુનિ કરિ ખગ મગ ચલે, પુષ્પ ગિરાય ગિરાય. ૨

ચોપાઈ

સુતા વિયોગ કષ્ટ ઉર ભારી, બ્રેહ વશ ભયે નગ્ર નરનારી;
સુરપંત ચલત વિમાન દિખાવે, સર્વ જોરિ કર શીશ નમાવે. ૧
વિરહ આગ ઉદ્દત કર કૈસી, વડવાનલ સમુદ્ર મહિ જૈસી;
દ્રષ્ટિ અદર્શિત ભયે વિમાના, જન બિછોહ નિશ્ચય જન જાના. ૨
હરિ હરિજનકો એક પિછાની, નગર નારિ નર વ્યાકુલ પ્રાની;
જન બિછોહ હરિ સમ સનમાના, હરિજન હૃદય ભયે હૈરાના. ૩
શિશૂમાર નૃપ સમય પિછાની, વિરહાકુલ લખિ પુર નર નારી;
અમૃત વચન કહે નૃપ જ્ઞાની, સુનહુ તાત મમ પ્રજા સુજાની. ૪
ધન્ય તાત તુમ ભકિત પિયારી, જન બિછોહ કરૂણા વંશ ભારી;
જેહિ જન પ્રેમ ભકિત ઉર હોઈ, સો જન સહજ હોત નિર્મોહી. ૫
હરિહર હરિજન એક પિછાને, સો જન સરસ મોક્ષ રસ માને;
વિરહ વિરતિ વશ રામ ઉચારે, સો જિવ સર્વ કાજ નિજ સારે. ૬
બ્રેહ વશ વિકલ રામ ગુન ગાવા, તેહિ જનતે જમ કાલ ડરાવા;
કામ ક્રોધ મદ મસ્તર ભાગે, જેહિ જન સુરત રામ સંગ લાગે. ૭

૧, પીયરીઆ

શુભ લક્ષણ તવ હૃદય નિવાસા, યાતે હમે પ્રબલ વિશ્વાસા;
સર્વ સાક્ષિ ઉર અંતરયામી, મનકે મર્મ લખે સુર સ્વામી. ૮
જીવ ભાવ જગ જાનનહારા, હરિ ચૂકે નહિ ચાલ લગારા;
જૈસો કર્મ કરે ફલ દાતા, રખે ન રજ ભર વિશ્વ વિધાતા. ૯
વ્યાપક રામ ઘટોઘટ સાખી, કાહુ કર્મ રાખે નહિ બાકી;
યાતે તાત શાંતિ રસ લીજે, સમુજિ મર્મ મુખ રામ જપીજે. ૧૦

દોહા

ભૂપ વચન સુન નારિનર, ભયો સર્વ સંતોષ;
ઉર પંકજ હરિ યે કિયે, વચન પિયુષ રસ પોષ. ૧
રજા ક્રીન નૃપ નારિ નર, પ્રજા નમાયો શીશ;
તજી સોક સંશય ચલે, દે તનુજા આશીશ. ૨

ચોપાઇ

હય ગજ રથ સારથિ ગૌ ગ્વાલા, વિદા કીન નરપતિ તતકાલા;
વિવિધ ભાંતિ નૃપ દીન શિખામન, માવત રથિક આદિ મન ભાવન. ૧
અપને કર્મ ગહો કુશલાઈ, હમરી તુમતેં તાત બડાઇ;
લહયો સુયશ સુમરિ જગદીશા, સત્ય શીખ સાક્ષી મમ ઈશા. ૨
નર તન રતન સુફલ કરિ લીજે, ભક્તિ ભાવ વશ રામ જપીજે;
યેહિ મમ શીખ હૃદય ધરૂ ભાઈ, ગવન કરહુ હરિ શંભુ મનાઈ. ૩
રજા સુનત અનુચર કર જોરી, નૃપ પ્રદ ગિરે પ્રીતિ નહિ થોરી;
જય હો ભૂપ ભક્તિ હિતકારી, તુમતે સુધરી સર્વ હમારી. ૪
કરિ ધ્રુવ દર્શ રામ ગુન ગાવહિ, જમ કિંકરતે રામ છુડાવહિ;
અનુચર વિનય કરત ખેદ ભારી, વંદિ ચલે નિજ યાન હૅકારી. ૫
ગ્વાલ સર્વ ગૈઆં કરિ આગે, વંદી ભૂપ ચલે બડ ભાગે;
ગૌ પદ ભૂપ નિમે કેઇ વારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી. ૬
હરિ હર પ્રિય સમુજી તોહિ રાખે, તવ પદ સેવિ પરમ રસ ચાખે;
જગ જનની જય હોહુ તુમારી, હરહુ પાપ યેહિ વિનય હમારી. ૭
તન વૈતરણી તરનો ભારી, આખિર માત લેહુ સંભારી;
લખિ સજાત ઇન્દ્રી ગો મારે, લઘુજન જનની કાજ સુધારે. ૮
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા, ભૂપ પ્રેમ વશ વચન રૂકાવા;
ગૌ અવાચ્ય નૃપકી સુન બાની, હુરકત ભઈ નયન ભરી પાની. ૯

વાર વાર નૃપ વદન નિહારે, ચલે નયત મનુ નીર પનારે;
રજા કીન નૃપતી બડ ભાગે, ગ્વાલ ચલે જનની કહિ આગે. ૧૦

દોહા

પશુ જાતી ગૌ વિશ્વમેં, નર સુર પોષનહાર;
સેવાતે મુકતી મિલે, સમજે સહિત વિચાર. ૧
હવન યજ્ઞ ભોજન સમે, ઘૃત બિન પ્રેત પ્રસાદ;
યાતે હરિહર ઉર પ્રિયે, નર સુર વંદત સાધ. ૨

ચોપાઇ

ગૌ પદ સેવ કરે નરનારી, હરિહર પ્રસન હોય અઘહારી;
ગૌ પદ સેવ લગે જેહિ પ્યારી, તેહિ જન અવસ્ય મિલે ફલચારી. ૧
ગૌ દ્વિજ સંત વૃદ્ધ પદ પૂજા, યા સમ અપર દેવ નહિ દૂજા;
જન બડભાગ એસિ મતિ આવે, સમજિ રામ સમ સેવ કરાવે. ૨
ગૌ પદ સેવ સુનત નરનારી, કહે જય ભૂપ ભકત ભયહારી;
ગૌ પદ સેવ હમે નહિ મર્મા, સમુજે આજ પરમ એહિ ધર્મા. ૩
ગૌ પદ સેવ તરે વૈતરણી, સત્ય સત્ય ગાથા તુમ વરણી;
પ્રજા પરમ કીનો ઉપકારા, ગૌ દ્વિજ પૂજહિ દાસ તુમારા. ૪
તુમ સમ ભૂપ જગત ભલ આવે, સત્ય ધર્મ નિજ પ્રજા સુનાવે;
મમ આશીષ અચલ હોહુ રાજા, ઉભય લોક સારહુ હરિ કાજા. ૫
શિશુમાર જય હોહુ તુમારી, સર્વ પ્રજા બોલેહુ નરનારી;
સર્વ પ્રજા ઉર પ્રેમ બઢાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૬
સમય સમુજિ નૃપ શીશ નમાવા, રજા પાય અપને ઘર આવા;
પ્રજા નારિ નર સંગ સિધાવા, તેહિ જન સુયશ નગર મહિ છાવા. ૭
જેહિ જન પૂરણ પ્રેમ કહાયે, સર્વ ત્યાગ ધ્રુવ સંગ સિધાયે;
જીવત જન પદ સેવ કરાવે, જન્મ અંત હરિ શરણ રહાવે. ૮
ચર્ચા કરે પરસ્પર સારે, પ્રેમ વશ હરિજન રામ ઉચારે;
ઉત્તમ જન સત સંગતિ કરહી, આયુષ તક નહિ રામ વિસરહી. ૯
યહાં શિશુમાર સમય જબ પાવા, નિજ પ્રધાનકો તુરત બુલાવા;
ભૂષન પટ અમોલ વિધિ નાના, તુર્ત લાહુ જન ખોલિ ખજાના. ૧૦

દોહા

ખોલિ ખજાના દાન નૃપ, દીનો જેહિ અધિકાર;
જય જય ધ્રુનિ ઉચરત ભયે, લીનો રૂચિ અનુસાર. ૧

નૃપતિ ઉભય કર જોરિકે, વિનય કીન કઇ વાર;
પાવન કીનો દર્શ દે, યેહિ અવસર મમ દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

બંદી જન વંદન કરિ ધાવા, દ્વિજ નૃપ દે આશીષ સિધાવા;
સુયશ કરત ચાલે હર્ષાઇ, ગૌરી ગનપત શંભુ મનાઈ. ૧
યા સમ વ્યાહ હોય કહો કિનકો, હરિહર કૃપા કરહિ જન જિનકો;
મન લાયક સબંધ કો પાવે, જેહિ ઉપર હરિ કૃપા કરાવે. ૨
યહાં શિશુમાર સમય લખિ ગવના, હર્ષિ ઉઠી આયે નિજ ભવના;
દાસી દાસ સર્વ રનિ વાસા, વિરહા કુલ મન પરમ ઉદાસા. ૩
ન્રેહ વશ વિકલ નિરખિ નૃપ દાના, કરિ સાદર સબકો સન માના;
નૃપ નારી પદ શીશ નિમાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૪
કહ નરેશ સુન પ્રાણ પિયારી, સંત બોધ ઉર લેહુ વિચારી;
ધામ ધરા સંપતિ પરિવારા, દાસી દાસ પુત્રિ પિય પ્યારા. ૫
આખિર જીવ એકલો જાવે, કો કાહૂ નહિ સંગ સિધાવે;
સ્વપ્ન માત્ર સમજહુ સંસારા, કરિ હરિ ભજન હોહુ ભવપારા. ૬
સાંજ સમય પક્ષી તરૂ આવે, પ્રાત સમય સબ ઉડ સિધાવે;
કો કાહૂ સન કરિયે નેહા, સમુજિ મર્મ કરૂ રામ સનેહા. ૭
કર્મ વિવશ જિય આય રૂ જાવે, સમજ હીન આપહિ દુખ પાવે;
સમુજિ મર્મ તજિયે મન શોચા, સુમરિ રામ મન રહો અશોચા. ૮
પતિત પ્રવાહ સર્વ સંસારા, ભજહુ રામ તજિ શોચ અસારા;
રામ રજા અપને શિર ધરિયે, અવર ઉપાય સર્વ પરહરિયે. ૯
જો કછુ બને સો રામ બનાવે, રે મન મૂઢ શોચ કિમ લાવે;
સંગ કુસંગ સુનો યેહિ રાની, યાને સંત સંગ મન માની. ૧૦

દોહા

કુટુંબ સબંધિ કુસંગતે, ઉપજે પરમ કલેશ;
સુખ શાંતી શુભ ગુણ હરે, જ્ઞાન ધ્યાન નહિ લેશ. ૧
યાતે પ્રિયા વિચાર ઉર, આખિર સંગી રામ;
ધરા ધામ તન ધન તજી, વિપિન કરે વિશ્રામ. ૨

ચોપાઇ

યાતે પ્રિયા ત્યાગ સબ વ્યાધી, રટો રામ મન રહિ ઉપાધી;
તન સબંધ તન શોચ ન કીજે, શોચહુ ભજન વિના પદ છીજે. ૧

શોચિયે વખત કુસંગતિ જાવે, રામ કૃપા કરિ નાંહિ દિખાવે;
શોચિયે સંત સમાગમ ત્યાગી, અપર સંગ જિય પરહિ અભાગી. ૨
શોચહુ ધર્મ પ્રથા જિન તોરી, ભજન ભક્તિ પ્રીતી જિય ચોરી;
શોચિયે પુત્ર પુત્રિ ઉર પ્યારી, ભક્તિ મોહ વશ રામ વિસારી. ૩
યાતે પ્રિયા શોચ પરિ હરહૂ, નરહરિ નાથ ભક્તિ ચિત ધરહૂ;
આદ અંત જિય રામ સઁગાતી, સ્વપ્ન માત્ર મિથ્યા સબ ન્યાતી. ૪
સુતા પુત્ર દાસી અરૂ દાસા, વૃથા સમજ બિન ભયે ઉદાસા;
બ્રાહ્મિ અપન ગૃહ ગઇ કુશલાતા, કૃપા કીન મમ વિશ્વ વિધાતા. ૫
બ્રાહ્મી પતી રામ સમ પાવા, જયા હિત શોચ વૃથા તોહિ આવા;
સમજિ મર્મ મન મંગલ પાવો, શ્વાસો શ્વાસ રામ ધુનિ લાવો. ૬
બ્રાહ્મી કો સાધૂ સન માનો, શુભ ગુણ સંત હૃદય મહિ આનો;
સાધ્વી નાર પુરૂષ કોઉ સાધૂ, સંતતિ ભાવ લખે અપરાધ. ૭
પુત્રી પુત્ર ભાવ તજિ નાતા, સંત સમજિ સેવહુ હર્ષાતા;
લક્ષારથ સુબોધ ઉર લઇયે, ઇતર ભાવ ઉરતે તજ દઇયે. ૮
યાતે સર્વ દાસ અરૂ દાસી, રટહુ રામ મન મિટે ઉદાસી;
પ્રેમ વચન સબકો સંતોષા, અમૃત નીર નાજ, જિમ, પોષા. ૯
ભૂપ વચન સુન સબ નરનારી, ભયે પ્રેમ વશ હૃદય સુખારી;
રામ ભક્તિ રતિ સહજ સુહાઈ, દ્વિતીય તર્ક વૃત્તિ વિસરાઇ. ૧૦

દોહા

શિશુમાર નૃપ નારિ નર, સર્વ પ્રજા નિજ દાસ;
ભૂપ બોધ સુન સ્થિર ભયે, ત્યાગ્યો તન અધ્યાસ. ૧
ભયો લગન હરિ ભક્ત કો, પ્રજા હર્યો અજ્ઞાન;
રામ ભક્ત જહાં પદ ધરે, બોધ યથારથ જ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

શિશુમાર નિજ નાર સઁતોષી, અમૃત વચન પિયુષ રસ પોષી;
દાસી દાસ સર્વ જનુ વાસા, હરેહુ મોહ સિંવરણ હરિ શ્વાસા. ૧
ભૂપ બોધ સબકે ઉર આવા, પ્રેમ ભક્તિ ચિત્ત રામ સુહાવા;
રાની વિવિધ કીન પતિ પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૨
દાસી દાસ ભૂપ પદ વંદા, રામ રટત મન ભયો અનંદા;
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, સર્વ દાસ હમ શરણ તુમારી. ૩

હમ અનાથ તુમ નાથ હમારે, અથગ સિંધુ ગ્રહિ હાથ ઉગારે;
પૂરવ જન્મ પુન્ય પુન્ય ફલ મોરા, દાસી દાસ ભયે હમ તોરા. ૪
રામ રતન ધન બક્ષહુ દેવા, મિલ્યો પ્રબલ ફલ તવ પદ સેવા;
જમ કિંકર કર ભય મન ભાગા, જબતે રામ મંત્ર ચિત લાગા. ૫
અબ મોહિ શંક રહી નહિ એકા, કૃપાનાથ ઉર કીન વિવેકા;
દાસી દાસ પ્રેમ ભો ભારી, સમય સમુજિ બોલી નૃપ નારી. ૬
જય પતિનાથ કૃપા ભલ કીની, સર્વ પ્રકાર શાંતિ મુહિ દીની;
અબ નહિ ભૂલહિ પદ રજ દાસી, જગત હેતુ નહિ હોહુ ઉદાસી. ૭
વ્યાપક રામ મર્મ મેં પાવા, સત્ય બોધ પતિ હૃદય સુહાવા;
હરિહર કૃપા હમેં નહિ ભૂલે, સરસ પ્રેમ સાગરમેં ઝૂલે. ૮
પતિ પદ શીશ ધર્યો કેઈ વારી, પ્રિયા પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર ભારી;
રામ રૂપ સમજી પિય અપના, અપર મોહ મન મેટિ કલપના. ૯
સંધ્યા સમય સમજિ નૃપ નાથા, નિત્ય કર્મ ઉપજી ઉર ગાથા;
મજ્જન કરિ આયે મખશાલા,[1], દ્વિજ પદ પૂજન પ્રેમ વિશાલા. ૧૦

દોહા

વિપ્ર ધેનુ પદ પૂજિકે, વિધિવત દીનો દાન;
સ્થિર આસન અજપા જપે, પ્રથા સર્વ સન્માન. ૧
શિશમાર સુખ મય સદા, ધ્રુવ પહુંચે નિજ ધામ;
તજિ વિમાન ભૂ ઉતરે, હર્ષે નગર તમામ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ લોક ઉપજ્યો સુખ ભારી, જયજય શબ્દ કીન નરનારી;
બજે વજિંત્ર અનેક પ્રકારા, ભક્ત ભૂપ ધ્રુવ ભવન પધારા. ૧
વેદ સુક્ત ગાવત સુરનારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, જય જય શબ્દ કરત હર્ષાઈ. ૨
બંદી જન બિરદાવલિ ગાવે, અતિ ઉછાહ વશ સુયશ સુનાવે;
તન અધ્યાહી સુન હર્ષાવે, ધ્રુવ સુનિ શબ્દ સ્વપ્ન સમ માને. ૩
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ દિખાવે, તેહિ ઉર હર્ષ શોક કિમ આવે;
હર્ષ શોક આવત અરૂ જાવત, મિલ બિછોહ દ્વિતિયા દરસાવત. ૪
તન અધ્યાસ તર્ક તજિ ભાગા, જિનકે ઉર ઉપજે કિમ રાગા;
રામ રૂપ ભાસત સંસારા, સંત હૃદય નહિ છીત ન હારા. ૫

---

૧. યજ્ઞશાલા.

ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સરસ મન સાધા, ગર્ક રૂપ ઉર હર્યો પ્રમાદા;
પારાવાર વૃત્તિ જિન લાગી, ધ્રુવ સમ અપર કવન બડભાગી. ૬
જ્ઞાની ધર્મ નીતિ અવતારા, યાતે તજે ન સત્ય વિહારા;
પુષ્પ પત્ર ફલ તરુવર શોભા, યું લખિ જ્ઞાનિ કર્મ મન લોભા. ૭
ઇચ્છા રહિત કરે પરમારથ, સર્વ સુખી જ્ઞાની યહિ સ્વારથ;
એકો સર્વ આતમા જ્ઞાની, યાતે હર્ષ સર્વ સનમાની. ૮
યહઁ લખિ સમય સર્વ નરનારી, દાસી દાસ સર્વ મિલ ત્યારી;
કંચન કલસ શીશ લે નારી, આરતિ હિત ભૂસુર કર થારી. ૯
અતિ ઉમંગ મુખ મંગલ ગાવા, સનમુખ યુથ્થ વધાવન આવા;
બજે વજિંત્ર અમિત વિધિ નાના, ગન ગંધર્વ કરત કલ ગાના. ૧૦

દોહા

આલી દાસી દાસ સબ, ઉતરે તજી વિમાન;
ધ્રુવ દાસી ચરણાં ગિરી. પ્રિયે લગી જિમ પ્રાન. ૧
આલી સુંદર પાલખી. ધ્રુવ બેઠ ગજ રાજ;
નર સુર સુરપતિ યું કહે, જ્ઞાનિ સર્વ શિરતાજ. ૨

ચોપાઈ

ગહ ગહે હને નિશાન અપારા, હર્ષે લોક ભક્ત કુલ તારા;
દારા અમિત કરે કલ ગાના, મંગલ શબ્દ હોત વિધિ નાના. ૧
મહિ સુર વેદ મંત્ર મુખ ગાવે, જન હરિ એક સમુજિ સુખ પાવે;
દેવી દેવ સર્વ હર્ષાવત, પુલકિ ગાત કર પુષ્પ ગિરાવત. ૨
વારંવાર આશીશ સુનાવે, ધર્મ નીતિ લખિ ઉર હર્ષાવે;
ધર્મ રૂચી આશીષ હમારી, જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી. ૩
ઉત્સવ કરત ચલે નિજ ગેહા, સર્વ લોક મન રામ સનેહા;
ધ્રુવકો રામ લખે સબ પ્રાની, રામ ભક્તિ ગતિ અકથ કહાની. ૪
ભૂપ દ્વાર પંથે અસ્થાના, તજિ સવારિ ઉતરે ધ્રુવ દાના;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, પુષ્પ વૃષ્ટિ હરિજન શિર ભારી. ૫
દુલાહિન દાસ પાલખી લાવા, ઉતરે દ્વાર લોક હર્ષાવા;
દ્વિજ સંમતિ ગવની ધ્રુવ નારી, જય જય શબ્દ ભયો અતિભારી. ૬
નર સુર સુરપતિ પુષ્પ ગિરાવા, સતી નારી લખિ ઉર હર્ષાવા;
ધ્રુવ ભગિની સન્મુખ ખહિ આઈ, દુલહિનિ દ્વાર રોક હર્ષાઇ. ૭

વિપ્ર કહે નૃપ દાન દિરાવે, ઉભય લોક ભગિની સુખ પાવે;
હર્ષિ કહે ધ્રુવ વચન તુમારા, હોહુ સત્ય સિદ્ધાંત હમારા. ૮
દ્વિજ હરિ રૂપ વચન નહિ જાવે, જીવન મુક્ત અહિન ફલ પાવે;
દ્વિજ મુખ વચન સત્ય હોય એની, વિપ્ર ગિરા સબકો સુખ દેની. ૯
રત્ન હાર ભગિની ગલ ડારા, સમય કર્મ કરિ કાજ સુધારા;
ચલી દ્વાર ચોહટ મહિ આવા, નીતિ કર્મ કરિ સબ વિપ્ર કરાવા. ૧૦

દોહા

ગનપતિ પિતૃ પૂજિકે, દેવી શંભુ મનાય;
ધર્મ પ્રથા જગ પાલકે, જન ઘર પહુંચે આય. ૧
ખોલિ ખજાના દાન દે, સર્વ શાંત મન આશ;
માત તાત નહિ ભવનમેં, ધ્રુવ મન ભયો ઉદાસ. ૨

ચોપાઈ

પ્રેહ વશ વિકલ ભયો ધ્રુવ દાના, શુન્ય ભવન જનની બિન જાના;
માત તાત સમ કો સતકારે, લાલ લાલ કહિ વદન નિહારે. ૧
જનની જનક બિના જન કૈસા, પુષ્પ બાગ માલી બિન જૈસા;
નૃપ બિન પ્રજા નાવ બિન ખેવટ, કિમ કરિ કુલ લંઘે સાગર તટ. ૨
યેહિ પ્રકાર ભગિની અરૂ ભ્રાતા, માત તાત કરિ રહ કુશલાતા;
ચારૂ ખાનિકે જીવ અપારા, જનની ઉદર ધરત અવતારા. ૩
માત તાત શિશુ ભયે વિછોહા, જેહિ જિય મર્મ પ્રગટ યેહિ હોહા;
સુર સુરપતિ યહ મર્મ લખાવા, ધન્યવાદ દેઈ ઉર હર્ષાવા. ૪
નગર નારિ નર મર્મ ન જાના, ભૂપ વિરહ લખિ ભયે હિરાના;
આપ અનુજ[1] ઉત્તમ કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૫
અહો તાત કિમ ભયે દુખારી, કવન હેતુ ચિંતા ઉર ભારી;
હરિ હર અજ જિનકે શિર સ્વામી, તેહિ જન અપર કરે કો ખામી. ૬
તાત પ્રગટ કરિયે ઉર ગાથા, જેહિ હિતતે તવ પ્રાણ દુખાતા;
સર્વ પ્રજા સંશય ભો ભારી, કૃપાનાથ છન કરહુ સુખારી. ૭
સર્વ કાજ હરિ તુરત સઁવારે, કૃપાનાથ કહા શોચ તુમારે;
જેહિ શિર રક્ષક શંભુ ભવાની, સો કિમ કષ્ટ લહે મન પ્રાની. ૮
પ્રગટ શંભુ જેહિ દર્શન દીના, કાલ આદિ સબ શત્રુ અધીના;
જિનકો નામ લેત અઘ નાસા, તેહિ જન ઉર ઉપજે કિમ ત્રાસા. ૯

---

૧. નાનો ભાઈ.

કૃપાનાથ અબ દેર ન કીજે, કરિયે પ્રગટ કષ્ટ સબ છીજે;
રજા હોય કારજ સબ કરિહાં, સુનિ તવ હુકમ ધીર નહિ ધરિહાં. ૧૦

દોહા

લઘુ ભ્રાતકે વચન સુન, ધ્રુવ કલ શબ્દ સુનાય;
માત તાતકે દર્શ બિન, પ્રાણુ રહે ગભરાય. ૧
ચલોહુ ભ્રાત માતા પિતા, પદ રજ પરસે જાય;
કૃપા માતુ કલ્યાન મમ, સો ગુન કિમ વિસરાય. ૨

ચોપાઇ

સુનત શબ્દ નર સુર દ્વિજ દેવા, ચલે ભૂપ પદ સમજ સુભેવા;
હય ગજ દાસ સવારી લાવા, નીતિ યુક્ત ધ્રુવ વચન સુનાવા. ૧
માત તાત ગુરૂ તીરથ સેવા, પ્યાદે જાય પૂજિયે દેવા;
જહાં તે દૃષ્ટિ પડે ઇન ભવના, તજિ સવારિ કીજે ભૂ ગવના. ૨
નીતી ત્યાગ કરહિ નરનારી, નર્ક નિવાસ ભ્રમહિ ભવ ચારી;
તાત ભવન મોહિ દૃષ્ટિ દિખાવે, તાતે વાહન ચિત ન રહાવે. ૩
ભૂપદ ચલે રામ મુખ ગાવે, સો જન સંગ હમારી આવે;
દે ઉપદેશ ચલે પિતુ ચરણાં, ઉમગત પ્રેમ ગાથ કહા વરણાં. ૪
જિમ જિમ તાત ચરણુ ઢિગ જાવે, તિમ તિમ નયન નીર અતિ છાવે;
તાત પ્રેમ પૂરણુ સુત જ્યાકે, સો સુત અજર અમર રસ ચાખે. ૫
નર સુર સર્વ પ્રજા નરનારી, દર્શન ભૂપ પ્રેમ ઉર ભારી;
ધ્રુવ ઉત્તમ સુરપતિ સમુદાયે, પ્રેમ વિવશ નૃપ આશ્રમ આયે. ૬
પ્રથમ તાત પદ ધ્રુવ શિર દીના, જિમી અંધ લોચન ફલ લીના;
દ્વિતિયે ઉત્તમ પિતુ પદ લાગા, રામ રૂપ ઉર સમજિ સુભાગા. ૭
ઉભય પુત્ર પ્રેમી લખિ ભૂપા, ઉર મહિ ઉપજ્યો પ્રેમ અનૂપા;
પૂત સપૂત હોય પિતુ માતા, કરહિ કૃપા જેહિ રામ વિધાતા. ૮
કરિ સત કર્મ રામ ગુન ગાવે, ઉભય લોકમેં શુભ યશ છાવે;
ધર્મ ન્યાય હરિ ભકિત પિયારી, અખંડ પ્રેમ આશીષ હમારી. ૯
પ્રજા પુત્રવત પાલહુ ભાઈ, ભૂપ વિશ્વ મહિ તહી ભલાઈ;
જીવત સુયશ અંત સુખ ધામા, સમજિ સુફલ કીજે સબ કામા. ૧૦

દોહા

જય હો પુત્ર કૃતારથી, કરિ આયે શુભ કાજ;
પ્રજા પુત્ર ભક્તિ બઢો, સન્મુખ હરિ મહારાજ. ૧

સુર સુરપતિ નરનારિ સબ, ભૂપ કીન સનમાન;
સમય પાય ઐકે સકલ, જિનકો જેહિ અસ્થાન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ અથ જાય સુરૂચિ પદ લાગા, સર્વ કર્મ મય કુશલ સુભાગા;
ક્રોધી બાલક વૃદ્ધ ગઁવારા, ઇનિકો પ્રથમ કરોહુ સત્કારા. ૧
સયુજિ મર્મ ઇન પ્રથમ મનાવે, ધર્મ કર્મમેં બાધ ન આવે;
ભૂપ મંત્રિ સન પ્રીત ન પ્હેલા, તો નૃપ મિલનો અવસ્ય દુહેલા. ૨
ચક્રમ બક્રમ પ્રથમ મનાવે, અવસ્ય ભૂપ સંગ પ્રીત દ્રઢાવે;
દુર્જન સુજન સજન જન સેવી, જીવન મુક્ત લહે ગુરૂ ભેવી. ૩
દુરિજન મોક્ષ માર્ગ અટકાવે, સુજન બોધ દે મોક્ષ પઠાવે;
જ્ઞાની સુજન સમજ યહ મર્મા, ભક્ષે બુરે સેવત ચિત શર્મા. ૪
નીતી નિપુણ સમજિ ધ્રુવ જ્ઞાની, અપર માત પરથમ સનમાની;
યદ્યપિ જાય ન આદિ સ્વભાવા, મન મલીન મુખ શબ્દ સુનાવા. ૫
સુખમય સદા રહો મમ ભાઇ, તુમ સુહાત વિધિ બાત બનાઇ;
આપ સુખી સુખમય સઁસારા, વિશ્વ ચરાચર યહિ વ્યવહારા. ૬
શબ્દ પરે ધ્રુવ શબ્દ પિછાની, વાર વાર વંદે યુગ પાની;
તોરી કૃપા સુખી મેં માતા, મોક્ષ લાભ તોહિ દેહુ વિધાતા. ૭
ઉત્તમ જનની શીશ નિમાવા, હુલસિ માતુ લોચન જલ છાવા;
રે સુત લગન કરે કો તેરા, માત તાત બન કિન બસેરા. ૮
બચપન માત તાત સુત ત્યાગા, પુત્ર વિશ્વ મહિ પરમ અભાગા;
સો સબ હાલ ભયા સુત તોરા, કર્મ પ્રધાન જોર કહા મોરા. ૯
ભવિપ કર્મ કો જાનનહારા, પરહિ જાન પ્રગટે ગુન સારા;
કર્મ ગતી ભોગહુ મમ ભાઇ, પ્રગટ કિયે અબ કહા ભલાઇ. ૧૦

દોહા

મો મન મરજી ઔર થી, બન્યો ઔરહી કામ;
સુત મહીપ મમતા પ્રબલ, જંગલ મિલ્યો મુકામ. ૧
નિજ જનની કે વચન સુન, ઉત્તમ કરત વિચાર;
વજ્ર લેપ કરમન ગતી, કહિન કીન કરતાર. ૨

ચોપાઇ

અહો દેવ કહા વિલા તુમારી, અલ્પ મતી કિમ લખે હમારી;
હરિહર અજ સન્મુખ સત બોધા, યદ્યપિ માતુ અલ્પ મતિ શોધા. ૧

રે જનની કિમ હોત દુઃખારી, શંભુ સર્વ વિધિ વાત સँવારી;
ધ્રુવ સંગ પુત્ર પતી મમ તાતા, ત્રતિયા આશ્રમ દીન વિધાતા. ૨
હરિહર અજ તીરથ સબ દેવા, દર્શન સમજ પુન્ય ફલ લેવા;
સતગુરૂ નારદ મુનિવર પાવા, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાવા. ૩
પરમ હંસ સનકાદિક ચ્યારી, સપ્ત રૂષી જ્ઞાની બ્રહ્મચારી;
પરમ કૃપા કરિ જ્ઞાન સુનાવા, નરસુર સમજિ સર્વ સુખ પાવા. ૪
તોરી કૃપા કછુક મુધિ જ્ઞાના, કછુયક હટ્યો અલ્પ અજ્ઞાના;
ગુરૂ પ્રતાપ શુધ્ધી કછુ આઈ, યદ્યપિ સુખમય રહૂ સદાઈ. ૫
દ્વિતિયા ભાવ હૃદય નહિ દરસે, માત તાત ભ્રાતા પદ પરસે;
હરિ ગુરૂ રામ ભક્તિ અભિલાખી, જનની સત્ય કહું શિવ સાખી. ૬
તવ પદ રજ સમ મેં લઘુ દાસા, સુખમય હરિ ગુરૂ ચરણ નિવાસા;
તું જનની મમ શ્રેષ્ટ સદાઇ, કો પ્રકાર દ્વિતિયા ઉર આઈ. ૭
વ્યંગ વચન ઉપજત મુખ તોરે, અતિ અંદેશ હોત મન મોરે;
વ્યંગ વચન ઉચરત જન દાના, વિતર્ડી બડપત હાંસિ સમાના. ૮
ખંડ પુરૂપ રાખહિ ઉર રાગા, સત મિથ્યા કિમ હોય વિભાગા;
ઉત્તમ જન રાખહિ ઉર દ્વેષા, અલ્પ જીવ કિમ જાય કલેશા. ૪
મમતા મોહ શ્રેષ્ટ જન ધારે, અજ્ઞ જીય કિમ જન્મ સુધારે;
તુમ સમ ઉત્તમ કો મમ માતા, સુનિ તવ શબ્દ દાસ શરમાતા. ૧૦

દોહા

ભયો લગન તવ પુત્રકો, સુરત લગી હરિ ધ્યાન;
શીલ ધર્મ દ્વય સુત ભયે, સત મિથ્યા ઉર જ્ઞાન. ૧
જીવ પ્રિયા સુરતા સુશિલ, અચલ રહે નિજ ધામ;
રામ પતી પદ ના તજે, ત્યાગહુ ફિકર તમામ. ૨

ચોપાઈ

જનની નિજ ઉર કરહુ વિચારા, યહિ અવસર નહિ વારંવારા;
તરણી લગી કિનારે તોરી, કયું અટકાવત માત બહોરી. ૧
ધરા ધામ તન ધન સુત જાયા, આખિર તજત સર્વ પસ્તાયા;
પંચ તત્વ તન ધન સુત સારા, મિથ્યા વસ્તુ જૂઠ પસારા. ૨
ભૂત પંચ મહાભૂત મિલાવે, જીવ ભાવ વશ આય રૂ જાવે;
જબ જબ જીવ રામ ગુન ગાવે, ભજન ભક્તિ વશ મોહ હઠાવે. ૩

હરિ ગુરૂ કૃપા મિટે સબ વ્યાધી, શિવ પ્રતાપ જિય રહિત ઉપાધી;
જનની સહજ મિલી તવ સિધ્ધી, તજિયે નિજ મન વૃત્તિ વિરોધ્ધી. ૪
માતૂ સુખ બાલક નહિ શંકા, યાતે જનની બંકું નિશંકા,
જય જનની તોરી મતિ ગૂઢા, લખિ ન શકું બાલક મતિ મૂઢા. ૫
વાર વાર પદ શીશ, નમાવા, કર્મ મર્મ લખિ ઉર ગભરાવા;
ઉત્તમ શબ્દ સુનત પિતુ હર્ષા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વર્ષા. ૬
નર સુર સુરપતિ હર્ષ અપારા, જય હો ભક્ત કહે કેઇ વારા;
નૃપ ઉત્તાન પાદ બડ ભાગા, ઉભય પુત્ર જન ભક્ત સુભાગા. ૭
સમય સમુજિ ધ્રુવ નિજ મહતારી, પદ રજ શીશ ધરી કેઇ વારી;
વાર વાર પદ વંદન કીના, ઉર મહિ ઉપજયો પ્રેમ નવીના. ૮
દ્વિતિયે ઉત્તમ શીશ નિવાવા. સુમતી કહે લાલ ભલ આવા;
ભોગ મોક્ષ હોવહુ બડભાગી, જીવત રહો જગત સુખ ત્યાગી. ૯
જીવત મરો ધરો નહિ કાયા, ઉર મહિ અહ નિશિ રહો અમાયા;
જીવન મુક્ત લાભ યહિ ભાઈ, કછુન સ્ફુરે આશા ઉર માંહી. ૧૦

દોહા

તનય લગે નહિ રૂપમેં, દુરાશીષ આશીષ;
ચિદાભાસ ચંચલ સદા, બાઝગર કર કીસ. ૧
બાઝગર આતમ અચલ, નહી અવિદ્યા લેશ;
જ્યું પાડોશી ભવનમેં, નિત નિત હોત કલેશ. ૨

ચોપાઈ

ભગિની બ્રાત માત અરૂ તાતા, તન સબંધ મિથ્યા ગેહિ નાતા;
દેહ અધ્યાસ હરે હરિ વ્યાધી, તેહિ જિય ઉરતે જાય ઉપાધી. ૧
નિદ્રા દોષ જાય જિય જ્યાકો, વ્યાપક રૂપ દર્શ હુવ તાકો;
સમજિ મર્મ ચુપ ચાપ રહાવે, મુંગો મિષ્ટ ખાય મુલકાવે. ૨
ગુંગાકી ગતિ ગુંગો જાને, અપર પુરૂપ કહા મર્મ પિછાને;
યાતે પુત્ર કહુ કહા બાની, હમતે પ્રથમ ભયો નિરબાની. ૩
પદ અવાચ્ય આદૂ ઘર પાવા, મનતે અગમ સહજ સ્થિર થાવા;
માયા બ્રહ્મ નહી કછુ ભેદા, સમજિ મર્મ હરિયે મન ખેદા. ૪
સર્વ વિશ્વ અપનો અઁગ જાની, ધર્મ કર્મ મહિ કરો ન હાની;
પત્ર ફૂલ ફલતેં તરૂ શોભા, શાખ આદિ દ્રુમસે મન લોભા. ૫

યેહિ પ્રકાર સૃષ્ટી જિવ સારે, ઇશ આદિ તરૂ બ્રહ્મ અધારે;
ઇનિતે બ્રહ્મ વિલગ કિમ ભાઈ, તરંગ તોય સમ એક સદાઈ. ૬
કો આશીષ દોષ દે કાહૂ, ઉભય ભૂપ ઉર બેપરવાહૂ;
મરે ન જીવ અમર યહિ આતમ, સ્વતઃ સ્વભાવ ઉભય પરમાતમ. ૭
જીવ અરૂ ઇશ ઉપાધી નામા, તુમ સર્વજ્ઞ સહજ સુખ ધામા;
તુમ નહિ પુત્ર નહીં મેં માતા, ચર્મ દ્રષ્ટિ સમુજે યહિ નાતા. ૮
કહિયે કહા કહત નહિ આવે, ભ્રાતા સમુજિ લક્ષ યહિ લ્હાવે;
ધ્રુવ જનની ગાથા સત ગાઈ, લીન રૂપ ચુપ ચાપ રહાઈ. ૯
સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, સમુજિ ભૂપ અતિશય સુખ પાવા;
પદ સન્યાસ લીન ધ્રુવ માતા, કૃપા કીન શિવ તત્વ વિધાતા. ૧૦

દોહા

વાનપ્રસ્થ પૂરણ જેહી, પ્રગટે પદ સંન્યાસ;
એક બ્રહ્મ દ્વિતિયા ગઇ, કો ઠાકુર કો દાસ. ૧
ધ્રુવ જનની મુખ બોધ સુન, નર સુર ભયે સનાથ;
જય જય ધુનિ ઉચરત ભયે, ધન્ય ધન્ય મમ માત. ૨
સુરૂચી કહું મુખસે કહે, બને જો બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
ધર્મરાય ફિર કયા કરે, કવન પરે ભવકૂપ. ૩

ચોપાઈ

સર્વ સભા સુરૂચી સુન બાની, ઉર મહિ ઉપજી પરમ ગલાની;
સમય સમજિ સગાહી મન મારા, પ્રતિ ઉત્તર નહિ શબ્દ ઉચારા. ૧
અજ્ઞતજ્ઞ નિજ તજે ન ભાઉ, એક એકતેં બેપરવાહૂ;
રવિ પ્રકાશ રજની તમ પ્યારો, સ્વતઃ સ્વભાવ જીત નહિ હારો. ૨
તજ્ઞ તત્વ મય રત્ત સદાઇ, અજ્ઞ અજ્ઞતામેં નિપુણાઈ;
નર સુર સભા મર્મ યહ જાની, રામ કૃપા શાંતી ઉર આની. ૩
સમય સમુજિ કુલ ગુરૂ દ્વિજ જ્ઞાની, મધુર બચન બોલે પ્રિય બાની;
સમય કર્મ આજ્ઞા નૃપ દીજે, જગ વ્યવહાર નીતિ કછુ કીજે. ૪
ધ્રુવ પત્ની સાસૂ પદ પરસે, યહિ હિત હોય આય સબ ઘરસે;
નૃપ ઉત્તાનપાદ સુન બાની, ઉર મહિ હર્ષે પરમ સુજાની. ૫
વંદિ વિપ્ર પદ બોલેઉ રાજા, જય દ્વિજરાજ કરહુ ભલ કાજા;
ધર્મ નીતિ કારજ ભલ કીજે, કરિ શુભ કર્મ સુયશ યશ લીજે. ૬

કુલ ગુરૂ સર્વ કર્મ કુશલાતા, હમકો કયા બુજહૂ દ્વિજ તાતા;
વેદ યુક્ત વ્યવહાર વિચારી, સર્વ કર્મ કરિયે નરનારી. ૭
વિપ્ર વરણ સબતે અધિકાઇ, તુમતે નાથ શુદ્ધિ હમ પાઈ;
યદ્યપિ બડા સર્વ સમ જાને, પ્રથા યુક્ત સબકો સનમાને. ૮
ભૂપ વિનય કરિ વંદન કીના, હર્ષમાન ઉર વિપ્ર પ્રવીના;
સમય સમુજિ દ્વિજ આશિ બુલાઇ, નિજ સાસૂ પદ સેવ કરાઇ. ૯
વિધિ સમેત સાસૂ સ્પર્શી, આશી પ્રેમ નયન જલ વર્ષી;
સુમતી સમય સમુજિ શુભ આની, નારિ ધર્મ પ્રિય હેતુ પિછાની. ૧૦

દોહા

અપને પતિકો રામ સમ, સમુજિ કરો પદ સેવ;
મન વાણી અરૂ કર્મમેં, સાક્ષી સમજિ સુભેવ. ૧
વૈદિક ધર્મ અનાદિકો, સમુજિ ધરો નિજ શીશ;
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા રટો, મોક્ષ હેતુ જગદીશ. ૨

ચોપાઈ

વૈદિક ધર્મ સનાતન આદૂ, સમજહિ સુજન નારિ નર સાધૂ;
સાધ્વી નાર ધર્મ યહિ ધારે, ઉભય વંશ જગ સિંધુ ઉગારે. ૧
સાધૂ પુરૂપ ધર્મ યેહિ ધરહી, સુન તેહિ બોધ અધમ નર તરહી;
નારી પુરૂપ તજેહિ નહિ નીતી, વ્યાપક રામ અવસ્ય હો પ્રીતી. ૨
નારી કરે પીવ પદ નેહા, તનુ લગ તજે ન ધર્મ સનેહા;
સાસૂ શ્વસુર કુટુંબ પરિવારા, યથા યોગ પ્રિય નય વ્યવારા. ૩
સુત કલત્ર[1] કુલવંતી આવે, ધર્મ ધુરંધર સુયશ બઢાવે;
ઉભય લોક મહિ સુયશ બઢાઈ, આખિર પ્રિયા પરમ ગતિ પાઈ. ૪
યાતે સુતા સમજ યેહિ મર્મા, આશ્રમ ધર્મ કુશલ ચવ કર્મા;
દ્વિતિયે આશ્રમ કર્મ સુધારો, યાતે યહિ ઉપદેશ હમારો. ૫
ગૃહી ધર્મ સમ ધર્મ ન એકા, પુત્રી નિજ મન કરહુ વિવેકા;
નર સુર અસુર પક્ષિ પશુ કિન્નર, ગૃહસ્થ વાસ ક્ષેત વિધિ હરિહર. ૬
બિન ગૃહસ્થ અસ્થુલ તન નાંહી, કરિ ઉપાય થાકે મન માંહી;
પાંચ તત્વ કીને કરતારા, માત તાત દ્વે થંભ વિચારા. ૭
વિશ્વ ભવન દ્વે થંભ અધારા, માત તાત મિલ સૃષ્ટિ પસારા;
કોટિક સુર કવિ મુનિવર જ્ઞાની, માતુ ઉદર તન ધર્યો સુજાની. ૮

૧. પુત્ર વધુ.

આશ્રમ ઉભય લીન જન શુદ્ધી, તૃતીય આશ્રમ વૃત્તિ વિરૂદ્ધી;
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ કરિ પૂરણ, પદ સંન્યાસ લીન સંપૂરણ. ૯
આશા નાશ ઇતી સંન્યાસી, વિપિન વસિત નહિ હર્ષ ઉદાસી;
વ્યાપક બ્રહ્મ સ્વતંતર સોઇ, તુરિયા તત્વ ગર્ક નિરમોહી. ૧૦

દોહા

મન બુદ્ધિ ચ્યારૂ પરે, જહઁ ફલ ચ્યારૂ નાસ;
જ્ઞાની ચારૂકે પરે, શોભે પદ સન્યાસ. ૧
નર નારી અધ્યાસ તન, ભરી અવિદ્યા પૂર;
રામ કૃપા સતસંગતે, હરિયો હર્ષિ જરૂર. ૨

ચોપાઈ

વાર વાર આશીષ હમારી, હરિ ગુરૂ રક્ષા કરહુ તુમારી;
તૃતિયે આશ્રમ હોહુ નિવાસા, પદ સન્યાસ મિલે મિટિ આશા. ૧
અપર કહા આશીષ સુનાવે, હરિ ગુરૂ કૃપા હોય સોઇ પાવે;
કઠિન કર્મ ગતિ વિશ્વ રચાઇ, રામ કૃપા બિન પાર ન પાઇ. ૨
અકરણ કરણ સંત બિન સ્વારથ, સંચિત કર્મ મેરૂ સમ જારત;
પાપી પ્રબલ અમિત ઇન તારે, ધન્ય ભાગ્ય પદ રજ શિર ધારે. ૩
હરિહર અજ મહિમા ઇન ગાવે, કોટિ ગ્રંથ મુનિ અમિત સુનાવે;
યાતે સંત સમાગમ કરિયો, દેહ અધ્યાસ અવિદ્યા હરિયો. ૪
કરિ સત સંગ સ્વરૂપ લખાવો, જગ તુમ ભૂપ સ્વતંત્ર કહાવો;
અપર કવન આશીષ સુનાવે, કરિ સતસંગ સ્વરૂપ લખાવે. ૫
વિશ્વ પદારથ અલ્પ સદાઇ, અક્ષય લાભ વૃત્તિ ધર આઇ;
વ્યાપક બ્રહ્મ વૃત્તિ આધીના, અમર લાભ ગુરૂ ગમ કરિ લીના. ૬
મમ ઉર નિશ્ચય ગાય સુનાવા, મેં નિજ ગુરૂ નારદ તે પાવા;
ઉર મહિ ધરો કરો નિજ કાજા, રક્ષા રામ વિશ્વ પતિ રાજા. ૭
મન તન વચન ભાવ ઇક રહિયે, સાક્ષી સર્વ રામ લખ લહિયે;
રજ ભર રજા ઉલંઘ ન કરિહો, અવશ્ય કર્મ હરિહો સો ભરિહો. ૮
યાતે સુતા કહ્યો સમુજાઇ, દ્વિતીય સાસુ કરહુ સેવકાઇ;
હમતે અધિક ચરણ ચિત દીજે, નર તન રતન સુફલ કર લીજે. ૯
દ્વિતીય સાસ ભ્રાન્તિ મન લાવે, નર હરિ નારી નર્ક ગિરાવે;
યાતે ઇન પદ સેવ વિચારી, ઇન પદતે તવ પીવ સુખારી. ૧૦

દોહા

સુનિ સુબોધ બ્રાહ્મી સુતા, ઉર મહિ હર્ષ અપાર;
વિમલ હૃદય જીજ્ઞાસુ જન, સમજ લીન સબ સાર. ૧
નિજ સાસુ પદ વંદિકે, દ્વિતીય સાસુ સુહેત;
ઉત્તમ જન ઉત્તમ દશા, સમય કર્મ લખિ લેત. ૨

ચોપાઇ

દ્વિતીય સાસ સેવ અનુરાગી, ધર્મ પત્નિ ધ્રુવ ધન્ય સુહાગી;
માત તાત ઉત્તમ કુલ જાકો, સ્વતઃ સ્વભાવ શુદ્ધ મન વાકો. ૧
ઉત્તમ નરનારી મન શ્રદ્ધા, કર્મ કરે વિધિ યુક્ત વિબુદ્ધા;
વિપ્ર આય વિધિ વચન ઉચારા, વેદ મંત્ર કહિ કિય વ્યવહારા. ૨
સાસુ ચરણ સુત વધુ ન[1] પખારા, લે ચરણોદક જન્મ સુધારા;
ચંદન અક્ષત પુષ્પ ગિરાવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિમાવા. ૩
વાર વાર સાસુ પદ પરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા;
સુરૂચી નયન નીર ભરિ લાઈ, ઉર ગાથા સોઉ ગાય સુનાઇ. ૪
રાજ પાટ ધન ધામ સુવારી, તુમ હિત કીન સર્વ તૈયારી;
તુમતે પ્રથમ કીન વનવાસા, હર્ષિ રહો યા રહહુ ઉદાસા. ૫
વિવિધ પ્રકાર કષ્ટ હો વનમેં, કો જાને જાનત હમ મનમેં;
સબ પ્રકાર સુખ સંપત્તિ ત્યાગી, વનમહિ વાસ કીન કમ ભાગી. ૬
તામસ વશ નહિ ભૂપ વિચારા, સુફલ ફલે જિનકે ફલ સારા;
અબલા અબલ કરે કહા જોરા, કરહિ કાજ પ્રેરે પતિ મોરા. ૭
યાતે ગેહિ આશીષ હમારી, સર્વ સાહ્યબી ભેટ તુમારી;
સાસુ શ્વસુર નહી ઘર માંહી, સો સુત પ્રિયા સ્વતંત્ર સદાહી. ૮
દેવર જેઠ પ્રિયા ઘર આવે, તો કછુયક ઘર દોષ ચલાવે;
સો તવ પીવ જ્ઞાન દે ભ્રાતા, હર્યો વિષય તન તાલ ઝગતા. ૯
બસન ગૃહસ્થ ફક્ત વૃત્તિ સાધૂ, તવ પતિ ભ્રાત લગહિ અપરાધૂ;
પર અનહિત અપના હિત ચ્હાવે, ક્યું નહિ નરહરિ નર્ક ગિરાવે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ બડપન કીનો ભલે, ભ્રાતા દીનો જ્ઞાન;
હર લીનો તિય વિભવ ચિત, આનો જગત જરાન. ૧

---

૧. વહુએ.

સુલભ ભોગ સુખ સાહયબી, કરૂં નિષ્કંટક રાજ;
લઘૂ ભ્રાત સાધૂ ભયો, સર્વ સુધાર્યો કાજ. ૨

ચોપાઈ

હમતે શ્રેષ્ટ ભાગ્ય સુત પ્યારી, બિન પુરૂષારથ સર્વ તયારી;
તું બડભાગ પુન્ય ફલ પાવા, ભાગ્ય હીન હમ વિપિન વસાવા. ૧
દી આશીષ મિલે ફલ સારા, કયા અરપે હમ ભિક્ષુ બિચારા;
ઉત્તમ તાત તપ્યો વૈરાગા, બિન સમુજે મોહિ કીન અભાગા. ૨
ત્યાગી ભયે ન રાગિ રહાયે, અર્ધ દગ્ધ કરિ કર્મ ભમાયે;
તન વનમેં મન ભવન રહાવે, કો પ્રકાર હમ ધ્યાન ધરાવે. ૩
નયન નાસિકા મુંદે શ્વાસા, યદ્યપિ મન ચિંતન ઘર આશા;
આશ્રમ તીન ચાર કહા કામા, નિજ મન અથિર ભજે નહિ રામા. ૪
મમ ઉર મર્મ પ્રગટમેં ગાવે, દુઃખ દાઝી કહા અપર સુનાવે;
એક શીખ મમ ઉર મહિ આને, ઉત્તમ દીન ભ્રાત કરિ માને. ૫
માત તાત સમકો સંતોષે, માલી નીર પુષ્પ જિમ પોષે;
બડે ભ્રાત વધુ માત સમાના. જગ કર વિધિ અસ રચેઉ વિધાતા. ૬
સુતા પાય આશીષ હમારી, સુખમય રહો ઉભય નરનારી;
સાસૂ શીખ વધૂ ઉર લાવે, સોઉ પ્રિયા કુલ મર્મ નિભાવે. ૭
પૂરન જ્ઞાન લિયે બિન બાલા, મો સમ ગતી હોત તતકાલા;
અપર શીખ ઉરમેં નહિ લીજે, મમ શિક્ષા ઘર કાજ કરીજે. ૮
અતિ સર્વત્ર વર્જ સંસારા, સો ફલ મેં નિજ નયન નિહારા;
સંગ દોષ લાગહિ મમ પ્યારી, તજિ જગ ભોગ બનહુ તપધારી. ૯
વિપિન વાસી યોગી તપધારી, કરહિ આપ સમ સર્વ ઉજારી;
યાતે સુતા શીખ મમ લીજે, આખિર તક નહિ ભવન તજીજે. ૧૦

દોહા

દ્વય પત્ની એકહિ પતી, આશ્રમ એક નિવાસ;
સુરૂચિ શબ્દ આશા વિવશ, સુમતી આશ નિરાશ. ૧
વિન વિવેક વૈરાગ લે, કરહિ વિપિન મેં વાસ;
સુરૂચી સમ કલ્પત રહે, મિટે ન જિયકી ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

નરસુર સુરૂચી વચન સુનાવા, કર્મ મર્મ સબકો સમુજાવા;
પૂરવ પુન્ય પ્રબલ ફલ ભારી, તેહિ જિય જ્ઞાન હોત નરનારી. ૧

અહો દેવ કર્મ ન ગતિ ગૂઢા, કરણી સુજન લખે કિમ મૂઢા;
પ્રબલ અવિદ્યા જેહિ જિય લાગી, રામ કૃપા બિન બુઝે ન આગી. ૨
હરિ ગુરૂ કૃપા જીવ જેહિ હોહી, કરિ હરિ ભજન હોત નિર્મોહી;
રામ કૃપા બિન મોહ ન નાસા, મોહ નાસ બિન જીવ ઉદાસા. ૩
રામ ભક્તિ હરિ ગુરૂ પદ સેવા, તો જિવ જાગિ લહે કછુ ભેવા;
ઉર વિશ્વાસ વેદ ગુરૂ બાની, કૃપા કરે તેહિ શંભુ ભવાની. ૪
હરિહર કૃપા અવિદ્યા નાસા, તોહિ ઉર પ્રગટે જ્ઞાન પ્રકાશા;
ગુપ્ત નાથ જ્ઞાની જન જાને, બિન મર્મી કહા મર્મ પિછાને. ૫
નરસુર નૃપતિ કીન હરિ દર્શન, હરિહર અજ ભકતી વશ પરસન;
હરિ હરિ દર્શ પાપ ભયે નાશા, ભૂપ પ્રજા ઉર જ્ઞાન પ્રકાશા. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન પાયો નિજ રૂપા, હર્ષ શોક પર વ્યાપક ભૂપા;
વ્યંગ શબ્દ સુરૂચી વિષ જૈસા, યદ્યપિ સુનત રોષ નહિ લેશા. ૭
કર્મ ગતી લખિ લક્ષ ન લીના, જ્ઞાની કર્મ કરે નહિ દીના;
અપર ભાવ અપને ઉર આવે, શુધ્ધ હૃદય મહિ ક્ષોભ કરાવે. ૮
જેહિ અવસર વૃત્તિ જેહિ રૂપા, સો પ્રગટે ફલ અવસ્ય અનૂપા;
યાતે સુજન ડરે મન માંહી, અપર ભાવ ભાવે ઉર નાંહી. ૯
ઉંચ નીચ કહું દૃષ્ટિ ન લાવે, વ્યાપક આતમ તત્વ દિખાવે;
જ્ઞાની કે મન દ્વિતીયા આવે, સમજિ મર્મ પીછે પછતાવે. ૧૦

દોહા

દ્વિતિયા સમઝો દુર્ગતી, સમુજિ તજે જન સંત;
નામ રૂપ સુખ દુઃખ તજી, નિજ મન મસ્ત રહંત. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ ભક્તિ વશ, ચુપ મુખ રહયો પ્રવીન;
કઠણ કર્મ ગતિ કયા કરે, માતુ મોહ વશ દીન, ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ બોલે દ્વિજ દેવા, ભૂપ ચરણ બ્રહ્મી ચહ સેવા,
સમજિ ભૂપ બોલે મૃદુ બાની, સમય કર્મ દ્વિજ કરહુ સુજાની. ૧
સુંદર સર્વ સખા નિજ સાથા, સેવિ તાત પદ ચહત સનાથા;
સર્વ સભા કછુ કીન કિનારા, વિપ્ર આય મુખ મંત્ર ઉચારા. ૨
પય કરિ પાય પખારે બ્રાહ્મી, પિતુ પદ તીરથ માન તમાંમી;
હર્ષત મુખ ચરણોદક લીના, ત્રિતવત જન્મ કૃપારથ કીના. ૩

ચંદન અક્ષત પુષ્પ ચઢાવા, હર્ષી રંક રતન જિમ પાવા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ વર્ષે, ભૂપ મર્મ લખિ નિજ મન હર્ષે. ૪
પુત્ર સપૂત સુલક્ષણિ નારી, માત તાત પાયે ફલ ચારીઃ
પૂરવ જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઇ, પુત્રવધૂ કુલવંતી પાઈ. ૫
તન નિરોગ વિત્ત વંશ ભલાઈ, પુત્ર સપૂત પ્રિયે સુખદાઈ;
સપ્તમ સુખ સત સંગત પ્યારી, કરિ હરિ ભજન મુક્ત નરનારી. ૬
તન સરોગ વિત હીન દુખારી, પુત્ર કપૂત કુલક્ષણિ નારી;
ભૂપ જાતિ કુલ કુટિલ અચારી, આયુ બિતાવત ત્રાસ કરારી. ૭
અહોનિશ ચહે અપરકી ઘાતા, સાધુ વિલોક પરમ દુઃખ પાતા;
પ્રબલ સાત દુઃખ શઠ ઘર આવે, આખિર અધમ નરક પુર જાવે. ૮
લખિ યહ મર્મ હર્ષ મોહિ આવા, શંભુ પ્રતાપ સપ્ત સુખ પાવા;
મમ ઉર આશ રામ નહિ રાખી, સત્ય કહું શિવકો લખિ સાખી. ૯
હરિહર કૃપા કરહિ જેહિ પૂરણ, સર્વ કાજ તોહિ સિદ્ધ સંપૂરણ;
આહી ભાવ ભક્તિ મન ભાવહુ, તો ફલ ચાર પદારથ પાવહુ. ૧૦

દોહા

સંચિત કર્મ પ્રતાપતે, સુકૃત મિલ્યો સંયોગ;
ભોગ મોક્ષ ભાગી બને, હણે આદિ જિય રોગ. ૧
કુલ નીતી પ્રીતી પ્રથા, ભીતી ધર્મ વિવેક;
જીતી યહિ રીતી જગત, આત્મ પ્રતીતી એક. ૨

ચોપાઇ

યહિ પ્રકાર પુત્રી પ્રિય ધર્મા, નીતી યુક્ત કરહુ ગૃહ કર્મા;
ગૌ દ્વિજ વૃદ્ધ અતીથી પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૧
ચેતન દેવ સમુજિ પિવ અપના, પરસે પદ રજ ત્યાગિ કલપના;
બોલત બ્રહ્મ સદા નિર્બાની, વેદો યુકત હોય જેહિ બાની. ૨
શબ્દ બ્રહ્મ યહિ સાક્ષિ કહાવે, હો વિશેષ યેહિ વિશ્વ રચાવે;
ઉરે પરે અરૂ અંદર બ્હારે, સાક્ષી ગર્ક ભર્યો ઘર સારે. ૩
યાતે પીવ સમજ હરિ રૂપા, સેવત પાવે મોક્ષ અનૂપા;
દાસી દાસ પુત્ર સમ જાની, પ્રેમ ભાવ રાખહુ સનમાની. ૪
શરણાંગતકો દુઃખ ન દીજે, પ્રજા ત્રાસ નૃપતી તપ છીજે;
યા સબ દાસી દાસ અદોષા, પુષ્પ તરૂ સમ હમ ઇન પોષા. ૫

પુત્રી પુત્ર સમુજિ હમ સેવા, ઇન મોહિ લખ્યો હરિહર દેવા;
સત્ય સત્ય મોહિ ઉર ઇતબારા, ભૂપ સર્વ સુખ દાસ અધારા. ૬
દાસી દાસ ક્ષમા ઉર કૈસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જૈસી;
અમિત શબ્દ જલ્પે નૃપ નારી, યદ્યપિ દ્વેષ ન ધરે લગારી. ૭
તન મન ધન અરપન કરિ સારા, સેવત નૃપ પદ સહિત વિચારા;
આદ અંત તક ઇન ઇતબારા, યાતે અધિક લગે મોહિ પ્યારા. ૮
માત તાત સમ ઇનિ ઉપકારા, સત્ય સત્ય સિદ્ધાંત હમારા;
યાતે સુતા બોધ સત જાને, ઇનકો પૂત્ર સમુજિ સનમાને. ૯
વ્યાપક રામ રટે નિજ શ્વાસા, વિષય અલ્પ લખિ હરિયે આશા;
રામ મંત્ર રટતાં સુખ ભારી, હરે પાપ હોય રહિત વિકારી. ૧૦

દોહા

જપ તપ તીરથ દાન પુન, સર્વ ક્રિયા વિધિ સાર;
સહજ મિલે ફલ જેહિ જન, રટે રામ ઇકિ તાર. ૧
પુત્રી પરમ પ્રવીન તું, વિધિ નિષેધ લખ લેહ;
વિકરમ કર્મ વિભાગ તજ, વિધિવત કર્મ કરેહ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ વચન સુનિ સભા સુખારી, જય જય ધ્રુતિ ચહું ઓર ઉચારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, સુરપતિ સુરનારી હર્ષાઈ. ૧
બ્રાહ્મી સમજ લીન સબ સારા, નિશ્ચય ભયો ભઈ ભવ પારા;
જેહિ ઘર હોય પુરૂષ સબ જ્ઞાની, ચ્યારૂ પદારથ જિન નહિ હાની. ૨
રામ ભક્તિ રત પ્રેમ બઢાવત, સર્વ દેવ ઘર ક્યું નહિ આવત;
મેં બડ ભાગ જ્ઞાનિ ઘર પાવા, રામ કૃપા ફલ પ્રગટ દિખાવા. ૩
સમુજિ મર્મ બ્રાહ્મી સુખ ભારી, પાર દર્શી સમજે ધ્રુવ સારી;
સુર સુરનાથ મર્મ એહિ જાના, હરિહર ભક્તિ પ્રભાવ પિછાના. ૪
ધ્રુવ નૃપ આજ્ઞા કીન સુજાની, સુરપતિ વિપ્ર પૂજ સુત જ્ઞાની;
તાત રજા ધ્રુવ નિજ શિર ધારી, વિધિવત પૂજા કીન તયારી. ૫
સમય સમુજિ દ્વિજ કહત સુજાના, સુરપતિ પ્રથમ પૂજ નૃપ દાના;
સુરપતિ કહ સત શબ્દ તુમારા, ભૂસુર સુર શિર અતિ ઉપકારા. ૬
સૂક્ષ્મ તન હમ સ્વર્ગ નિવાસી, દિવ્ય ભોગ તોહુ હૃદય ઉદાસી;
જપ તપ નિયમ ધર્મ નહિ ધ્યાના, ભોગ ભાવ વશ ઉર અજ્ઞાના. ૭

સર્વ સ્વતંતર દેવ કહાવે, સુક્ષમ તન અહઁકાર રહાવે;
નિરંકૂશ હરિ ભક્તિ ન ધારે, વિષય ભોગ સઁગ સમય ગુજારે. ૮
હમ સમજે હમરે કૃત સારા, શરમ હેતુ નહિ કરે પ્રચારા;
યાતે પ્રથમ વિપ્ર પદ સેવે, જ્યા કરિ અમર લાભ જિય લેવે. ૯
વિપ્ર વરણુ હરિ રૂપ સદાઈ, ઇન પદ રજ સ્પર્શત અઘ જાઈ;
જગત પાર ચ્હાવે કોઉ જ્ઞાની, પ્રથમ સેવ દ્વિજ કુલ સન્માની. ૧૦

દોહા

સુરપતિ મુખ મહિમા કરી, ભૂસુર અધિક બખાન;
ધ્રુવ પ્રવીન પદ વંદિકે, કરન લગે સનમાન. ૧
પય દ્વિજ પાદ પખારિકે, ચરણોદક લે સાર;
અતિ પ્રવીન હર્ષત ભયો, મિલે પદારથ ચાર. ૨

ચોપાઇ

ચંદન અક્ષત પુષ્પ ચઢાવા, વિપ્ર વેદ મુખ મંત્ર સુનાવા;
દ્વિજ મંડલ આશીષ ઉચારા, સર્વ કાજ હુવ સફલ તુમારા. ૧
ધર્મ રૂચી ઉર રહો સદાઈ, વ્યાપક જ્ઞાન ન હટો કદાઈ;
ભોગ મોક્ષ ભોગહુ બડ ભાગી, તુમ સમ કો જગ અવર સુભાગી. ૨
કો પ્રકાર હમ દે આશીષા, કુશલ કીન તુમકો શિવ ઈશા;
જેહિ પર કૃપા કરે ગિરિ નાથા, સો જન સહજ મોક્ષ પદ પાતા. ૩
નામ રૂપિણી માતુ ભવાની, અભય કીન જન શિર ધર પાની;
હરિ અજ હર્ષિ હૃદય તેં લાવા, તબતેં સહજ સ્વરૂપ સમાવા. ૪
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, વિશ્વ ચરાચર નીતિ સુધારી;
સમ સમુઝી જન વંદન કીના, ઇન્દ્ર પાદ સેવન ચિત્ત દીના. ૫
સકુચે ઈન્દ્ર આદિ કૃત સૂઝ, ભક્ત ભાવ ભાસે નહિ દૂજા;
સમય સમુજિ સુરપતિ કહ બાની, સુનહુ ભક્ત નૃપ તાત સુજાની. ૬
હમતે પ્રથમ તાત પદ સેવા, કરિયે રામ રૂપ લખિ ભેવા;
યા સમ અવર કવન તપ ધારી, ઉભય મોક્ષ પક્ષ કરિ ભયે સુખારી. ૭
સુખ મય ભોગ મોક્ષ જિન સાધી, હો બૈઠે જન રહિત ઉપાધી;
કો જનની ઐસો જન જાવે, નિર દુઃખ ઉભય પક્ષ સો પાવે. ૮
માયા વિઘ્ન પ્રચંડ અપારા, કોવિદ સૂર કવી જન હારા;
કોટિક કર્મ પાર નહિ પાવે, કરિ પ્રપંચ જિય બીચ ગિરાવે. ૯

મો મન માયા કીન કુચાલા, સુર તન ભોગત કષ્ટ વિશાલા;
સુક્ષમ તન માયા ધર કીના, અપર છિદ્ર નિરખન પરવીના. ૧૦

દોહા

સુરતનકો નર શ્રેષ્ટ લખ, કરે સ્વર્ગકી આશ;
પાય સ્વર્ગ પસ્તાવહી, આખિર ત્રાસ ઉદાસ. ૧
નર તન બિન મુક્તી નહી, યુક્તી કરો અનેક;
ભજન ભક્તિ ગુરૂ ચરણુ બિન, તરન યુગ્તિ નહિ એક. ૨

ચોપાઇ

નૃપ ઉત્તાનપાદ સબ લાયક, હમતે શ્રેષ્ટ સદા શિર નાયક;
ભોગ મોક્ષ દે પાય સુભાગી, આતમ તત્વ સહજ લય લાગી. ૧
જ્ઞાન વૃદ્ધ સમ વૃદ્ધ ન કોઇ, કરિ સત સંગ અચલ મમ હોઇ;
ઇનકે ઉદર ભક્ત અવતારા, સર્વ વિશ્વ મહિ ધર્મ પ્રચારા. ૨
અતિ ઉપકાર ભયો સંસારા, નારી નર સુર નીતિ સુધારા;
યાતેં પ્રથમ પાદ નૃપ પૂજા, કરિયે અપર કર્મ વિધિ સૂજા. ૩
સુરપતિ શબ્દ સુનત નરનારી, જય જય ધુનિ ચહું ઓર ઉચારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ ભારી, ધન્ય સુરેશ કહે નરનારી. ૪
નૃપ ઉત્તાન પાદ કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જય સુરેશ જાનત સબ ભેવા, તીન કાલ દર્શી તુમ દેવા. ૫
પૂરવ પુન્ય પ્રબલતા તોરી, અતિ પુરૂષારથ પ્રીત ન થોરી;
હવન યજ્ઞ તપ તીર્થ કરાવા, પ્રબલ પુન્ય સુરપતિ પદ પાવા. ૬
ઇન્દ્ર શરીર અપર ઉપકારી, વૃષ્ટિ પાય મહિ પ્રજા સુખારી;
નર સુર સંત સુજન તપ ધારી, અન્ન વસ્ત્ર પોષત વિધિ સારી. ૭
સુર સુગંધિ ઉર લે હર્ષાવે, યેહિ પ્રકાર સૃષ્ટી સુખ પાવે;
કછુઅન લેત દેત સંસારા, યા સમ અપર કવન ઉપકારા. ૮
કોઉ પ્રવિન જન મર્મ લખાવે, સુર હિત વિધિ વત હવન કરાવે;
સુર પ્રસન્ન વૃષ્ટી હો ભારી, સર્વ નિરોગ પ્રજા સુખિયારી. ૯
ચ્યારૂ ખાણુ જીવ સુખ આવે, હવન, યજ્ઞ કરિ યે ફલ પાવે;
કરિ શુભ કર્મ જીવ નિર્દોષા, મળ વિક્ષેપ જાય ત્રય દોષા. ૧૦

દોહા

અન્ન તજ્ઞ દ્વય જીવ જગ, લાગે નિજ નિજ કાજ;
અલ્પ અમર દ્વય ફલ લહે, કૃપા તોરિ સુરરાજ. ૧

નર સુર નૃપતીતે અધિક, પર ઉપકાર પ્રવીન;
દીન જાનિ ઘર દર્શ દે, કૃત્ય કૃત્ય મમ કીન. ૨

ચોપાઈ

વેદ વિદિત નીતિ યહ ગાઇ, ઘર આવે સો શીશ સદાઈ;
વિવિધ પ્રકાર સેવ જિન કીજે, યથા યોગ્ય વસ્તૂ સોઇ દીજે. ૧
ઘર આયે સતકાર ન કરહી, પશુ પામર પાપી તન ધરહી;
નર તનમેં મિજમાન ન સેવા, દેવહિ નહિ તિન નર તન દેવા. ૨
ગૃહ આશ્રમ પૂરણ ફલ પાવે, ઘર આયે જન સેવ કરાવે;
શ્રદ્ધા યુક્ત કરે જન સેવા, જ્યા કરિ ખુશી હોય હરિ દેવા. ૩
યાતે તાત કૃપા તુમ કીની, લખિ લઘુ દાસ આય શુધિ લીની;
સુર સુરપતિ મિજમાન પધારે, સેવ લાભ લે જન્મ સુધારે. ૪
કૃત્ય કૃત્ય કીને સુર સ્વામી, મો બડભાગ રહી નહિ ખામી;
કૃપાનાથ નિશ્ચલ મન રીઝે, પ્રથમ સેવ નહિ શંક કરીજે. ૫
સર્વ પ્રકાર બડાપન તોરા, સત્ય સત્ય સમજત મન મોરા;
અબ કછુ બને ન હમતે કાજા, સર્વ પ્રકાર કુશલ સુરરાજા. ૬
મેં કછુ કિયો ન કરને હારા, હરિહર અજ મિલિ કાજ સુધારા;
પશ્ચિમ કૃત્ય યાદ મોહિ આવે, ગુરૂ દયાલ બિન કવન છુડાવે. ૭
ગુરૂ ગુણ યાદ ભૂપ ત્રેહ ભારી, પ્રબલ નયન દ્વય રૂકે ન વારી;
ધ્રુવકો સેન કીન નૃપ દાના, સુરપતિ સુરપદ સેવ સુજાના. ૮
ધ્રુવ અવસર લખિ સેન સુજાની, પૂજન ભયો ઇન્દ્ર પદ જ્ઞાની;
વિધિવત અર્ચન ધ્રુવ પરવારી, પ્રેમ યુક્ત નિજ રૂપ નિહારી. ૯
જય સુરેશ દર્શન ભલ દીના, ભવન પધાર કૃતારથ કીના;
ચંદન અક્ષત પુષ્પ ગિરાવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિભાવા. ૧૦

દોહા

સુરપતિ સુર જન પૂજિકે, પદ વંદે કંઈ વાર;
જય સુરેશ ઉચરત સભા, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૧
ઇન્દ્ર કહે અક્ષય રહો, હરિપુર કરહુ નિવાસ;
હરિ હર અજ સન્મુખ રહો, માયા કરૈ ન ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ બોલે સુર રાજા, ભક્ત ભૂપ સુધરે સબ કાજા;
ઉભય પક્ષ વૃત્તિ નિપુણાઈ, જીવન મુક્ત સીધિ તુમ પાઈ. ૧

એકહિ કર્મ ન રહે અધૂરા, અવધી કર્મ જ્ઞાન ભરપૂરા;
ઐસે જન દુર્લભ સંસારા, બ્રહ્મ સદેહ રામ તન ધારા. ૨
પ્રબલ વિચાર કરત હમ હારે, યદ્યપિ લખે ન મર્મ તુમારે;
તુમ સમ સુજન તુમહિ કોઉ જાને, મો સમ જીવ ન તુમહિ પિછાને. ૩
કૃપાનાથ કેહી સુર સારે, કો પ્રકાર હમ તુમહિ નિહારે;
સુક્ષમ તન હમ વિચલ વિહારી, દૃઢ સ્વરૂપ તુમ બ્રહ્મ વિચારી, ૪
અપનો આપ સમુજિ મો તાતા, જ્યું નિજ બાલ ખિલાવત માતા;
તાત તાત કહિ શીશ ચઢાવે, હર્ષત ઉંચે શબ્દ સુનાવે, ૫
યદ્યપિ તાત તાત સોઈ તાતા, પુત્ર પુત્ર પદ રજ હર્ષાતા;
એહિ પ્રકાર પ્રભુ હમ પદ પૂજા, તોરી કૃપા મર્મ મોહિ સૂજા. ૬
જ્ઞાની જ્ઞાન મતી ગતિ ગૂઢા, લખે ન અજ્ઞ મર્મ મતિ મૂઢા;
તબતેં તાત દર્શ ધ્રુવ કીના, નિશ્ચય સુર સબ જન્મ નવીના. ૭
સુર તન કેહ હોય ભમ અંતા, નર તન પાય ભજહિ ભગવંતા;
તુમ સમ દશા હોય કબ દાસા, સુર મંડલ સબકો ઉર આશા. ૮
કરિ સતસંગ હમે સુખ ભારી, દ્વિવ્ય ભોગ ઉર આશ વિસારી;
યદ્યપિ કર્મ ગતી અતિ ભારી, ભ્રમિત બુધ્ધિ પ્રેરત કોઈ વારી. ૯
કૃપાસિંધુ જન વિનય સુનીજે, સુર મંડલ આજ્ઞા પ્રભુ કીજે;
ચિંતવત રહે હમે લખિ દાસા, જયા કરિ હોય પાપ ભમનાશા. ૧૦

દોહા

હરિ હર હરિ જન હર્ષિક, જો ચિંતવે જેહિ દાસ;
અલગ હોહિ આવર્ણ ઉર, પ્રગટે પરમ પ્રકાશ. ૧
યાતે જન ચિતવન ચહે, રહે ચરણ ચિત્ત લાગ;
સુરતન તજિ નર તન લહે, મિલે સંગ બડભાગ. ૨

ચોપાઈ

સુરપતિ વચન સુનત નૃપ હર્ષા, પુષ્પ અપાર ગગન મગ વર્ષા;
જય સુરેશ કહા કરે બડાઈ, સબતે શ્રેષ્ટ શ્રેષ્ટ લઘુતાઈ. ૧
બડે પુરૂષ લઘુતા ઉર ધરહી, પર ઉપકાર અવસ્ય સોઉ કરહી;
લઘુ નામ ધાર્યો લઘુતાઈ, જીવ માત્ર સઁગ કરન મિતાઇ. ૨
લઘુતા ક્ષમા નામ દ્વય કહિયે, ઉર મહિ ધારિ મર્મ ઇન લહિયે;
નામ માત્ર કહિયે યે છોટી, સમુજત મર્મ સરવસેં મોટી. ૩

હારહર હર્ષિ ક્ષમા ઢિગ આવે, લઘુતાકો હસિ કંઠ લગાવે;
લઘુતા ક્ષમા ઉભય ઉર ધારા, ધન્ય નારિનર કાજ સુધારા. ૪
લઘુત ક્ષમા હોય જેહિ પાસા, વિશ્વ ચરાચર કરે ન ત્રાસા;
લઘુતા ક્ષમા ઉભય ઉર રાખે, જીવક મુકત બ્રહ્મ રસ ચાખે. ૫
યાતે ધન્ય ધન્ય સુર રાજા, પ્રગટ આય કીને જન કાજા;
જય હો તાત કહે કહા બાની, સુફલ ફલો શુભ આશ સુજાની. ૬
કર્તા પુરૂપ કર્મ ગતિ થાપી, નર સુર અસુર ન શકે ઉથાપી;
નર સુર વિધિવત કર્મ વિચારી, હર્ષંત સર્વ કરો નરનારી. ૭
યાતે તાત બાત તવ પ્યારી, ભજે સ્વર્ગ હિત કરો તયારી;
મેં પદ દાસ દર્શ ફિર દઇયો, આય સુરેશ શુધ્ધિ મમ લઇયો. ૮
કર્મ અદ્રશ્ય હોય કોઉ મેરા, કૃપાનાથ તુમ કરહુ નિવેરા;
મૃત્યુ લોક હમ નર તન ધારી, પાર કરહિ હરિ દેવ મુરારી. ૯
પતિત પ્રવાહ કર્મ બલવાના, ક્ષણમેં આય કરે હૈરાના;
કર્તા પુરૂપ કર્મ ગતિ હાથા, જો કછુ કરે નિરંજન નાથા. ૧૦

દોહા

પ્રબલ ગતી યા કર્મકી, ડરત રહે મન મોર;
જગત સિંધુ તટ નાવ મમ, ગિરે ન ભૈંવર બહોર. ૧
પરમ વિવેકી ભૂપ મન, પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલ;
સુર પતિ સુર વંદન કરી, લીન ભયે તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

ધર્મ સમાજ સર્વ નરનારી, જય જય શબ્દ કીન અતિ ભારી;
સુર સુરનાથ ચલે હરષાઈ, જય ઉચરત નભ પુષ્પ ગિરાઇ. ૧
દેખહુ રામ ભક્તિ રસ ખાની, નરકો સુર પૂજત પ્રિય જાની;
ધ્રુવ પ્રવીણ અવસર યેહિ ચીના, તાત સેવ પદ ચહે પ્રવીના. ૨
વેદ મંત્ર ઉચરે દ્વિજ રાજા, પિતુ પદ સેવ સજે ધ્રુવ સાજા;
વિધિવત પય કરિ પાંવ પખારા, અચવન સમજ સુરસરી ધારા. ૩
તાત ચરણ રજ નિજ શિર ધારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
પિતુ પદ પ્રેમ ભક્ત ઉર ભારી, ગૂઢ ગતી જાનત ત્રિપુરારી. ૪
જ્ઞાનીકે ઉર ધર્મ પિયારા, તન લગિ ચલે કૃપાનકિ ધારા;
પ્રથલ ધર્મ અપને શિર ધારે, સત્ય ક્રિયા જન સર્વ નિહારે. ૫

કઠિણુ ક્રિયા નિરખે નરનારી, તિમિ તિમિ ચલે વિચાર વિચારી;
સૂર સંત કહા બોધ સુનાવે, ધર્મ ક્રિયા કરિ પ્રગટ દિખાવે. ૬
યાતે જ્ઞાની ધર્મ ન ત્યાગે, સુધર્મ શિર ધરિ ચલે સુભાગે;
ધ્રુવ ધર્મી ઉર ધર્મ પરીતી, નર સમાજ શિખવે જન રીતી. ૭
નગર નારિ નર લિખિ વ્યવહારા, ધર્મ સનાતન નિજ શિર ધારા;
હર્ષે સર્વ નગર નરનારી, જય હો ભક્ત ધર્મ વ્રત ધારી. ૮
ધ્રુવ પ્રવીન ઉર અવસર જાની, પિતુ પદ પુજા કરત નિજ પાની;
વિરહ વિરાગ અપન મન મારી, સમય કર્મ કીને તપ ધારી. ૯
ચંદન અક્ષત પુષ્પ ચઢાવા, વાર વાર પદ શીશ નિમાવા;
જય હો માત તાત શુભ જ્ઞાની, સર્વ કર્મ તુમ પરમ સુજાની. ૧૦

દોહા

માત તાત સમ વિશ્વમેં, કૃપાવંત નહિ એક;
અવર સર્વ સ્વારથ રતા, મમ ઉર કીન વિવેક. ૧
મૃત્યુ લોક માતા પિતા, મોક્ષ માર્ગ ગુરૂ દેવ;
પ્રિયે ન યા સમ વિશ્વમેં, જ્ઞાની જાનત ભેવ. ૨

ચોપાઇ

નરતન માત તાત જિમ પાવે, મોક્ષ ભાગિ સો અવસ્ય કહાવે;
નર તન પાય ભજે ભગવંતા, જન્મ મરણુ હોવહિ જિય અંતા. ૧
કરિ સતસંગ ગુરૂ પદ સેવે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ લેવે;
નીચતે નીચ પાપીતે પાપી, રટત રામ લહ મુક્તિ અમાપી. ૨
સત પુરૂષારથ લહે ન પ્રાની, નરતન મોજ મિલે મન માની;
જ્ઞાની ગુની લખે મતિ ધીરા, નર તન સમ નહિ અવર શરીરા.
સર્વ જીવ જાચત નર દેહી, હોન ચહત સબ રામ સનેહી;
ગુરૂ અંકુશ આપન શિર સહહી, લક્ષા અરથ લાભ જિવ લહહી. ૪
નર શરીરમેં જ્ઞાન વિશેષા, રહે ન મૂલ અવિદ્યા લેશા;
દેહ અધ્યાસ મિટે તન વ્યાધી, સો જિય સહે ન ઉદર ઉપાધી. ૫
પદ નિર્વાણુ મિલે યા તનમેં, સુજન પુરૂષ જાનત યહ મનમેં;
તિરે તિરાવે અપર અનેકા, મર્મી નરતન કરહિ વિવેકા. ૬
સુર તરૂ સર્વ સિદ્ધિ સુર ગાઈ, યાતે નરતન અતિ અધિકાઈ;
સુર તરૂ આદિ પદારથ અરપે, નર તન મુક્તી લાભ સમર્પે. ૭

વિષય પદારથ જન્મ ધરાવે, નર તન તરૂ નિજ રૂપ લખાવે;
યાતે શ્રેષ્ટ સદા નર દેહી, કરિ સત સંગ મર્મ કોઉ લેહી. ૮
નરતન મૂલ માત અરૂ તાતા, ઇનતે સર્વ જીવ તન પાતા;
નર તન પાય હોય ભવ પારા, સો સબ માત તાત ઉપકારા. ૯
હરિહર નરસુર સર્વ સરાવે, નર તન માત તાત તે પાવે;
ધરિ અવતાર ધર્મ શિર ધારે, હરિજન તારિ અસુર ગહિ મારે. ૧૦

દોહા

માત તાત મહિમા પ્રબલ, મર્મ લખે કોઉ સાધ;
બ્રહ્મનિષ્ટ ગુરૂ હરિ કૃપા, પાયો રૂપ અગાધ. ૧
માત તાત અસ્તુતિ કરી, મગન ભયે જન ભૂપ;
નૃપતી સુન જનકે વચન, પ્રગટ્યો પ્રેમ અનૂપ. ૨

ચોપાઈ

ધન્ય ભકત જ્ઞાની મમ વ્હાલા, માત તાત પદ પ્રેમ વિશાલા;
જનની જનક યેહિ વિધિ સેવે, નિશ્ચય ચાર પદારથ લેવે. ૧
જનની જનમ શ્રેષ્ટ જિન જાના, સો ફલ સહજ લહે મન માના;
ગુરૂ પદ સેવ સર્વ અધિકાઈ, કરિ સતસંગ પિછે ગમ પાઈ. ૨
જન્મત જડ મલીન એ શ્રદ્ધા, જનની પ્રેમ યુકત લિય શ્રદ્ધા;
કરિ પવિત્ર નિજ ઉર લપટાવા, પ્રેમ યુકત પય પાન કરાવા. ૩
અમિત કષ્ટ જનની પિતુ લીના, તા કરિ પુત્ર પ્રૌઢ તન કીના;
ગુરૂ કુલ વિદ્યા પાય વિવેકી, સર્વ વિગત સત મિથ્યા પેખી. ૪
માત તાત ગુરૂ ઇષ્ટ મનાવે, સમુજિ રામ સમ ભેદ ન લાવે;
પૂજે ગુરૂ વ્યાપક લખિ દેવા, દ્વિતીય માત તાત પદ સેવા. ૫
તન ઉપકાર તાત પદ પૂજા, ગુરૂ વ્યાપક લખિ ચિત્ત અલૂજા;
હરિહર ભકિત હૃદય મહિ રાખે, પુત્ર પ્રવીન અમર રસ ચાખે. ૬
શુભ ગુન સર્વ હરિહર દીના, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મેં લીના;
ઉભય પુત્ર આશીષ હમારી, સ્વચ્છ વૃત્તિ ગુરૂ ચરણુ તુમારી. ૭
બ્રહ્મ પયોનિધિ સતગુરૂ દેવા, આખિર તક સુત તજો ન સેવા;
આશ્રમ ધર્મ કર્મ અધિકારી, પ્રજા ન્યાય નૃપ નીતિ સુધારી. ૮
નૃપ નીતી કરિ પ્રજા સુખારી, દે આશીષ સર્વ નર નારી;
પ્રજા કલેશ હરણુ હિત રાજા, રચે વિશ્વપતિ ભકત નિવાજા. ૯

નિર અભિમાન નૃપતિ લે મર્મા, પ્રાણ પિંડ લગ તજે ન ધર્મા;
ઉભય લોક નીતી ઉર રાખી, કરહુ ન્યાય પશુપતિ લખિ સાખી. ૧૦

દોહા

શિવ ગૌરી હિરપે તપો, જપો અજપ્પા જાપ;
ઉભય શત્રુ ઉરમેં ખપો, તપો ન તીનું તાપ. ૧
પુત્ર પધારો ભવન નિજ, ધરો નિરંતર ધ્યાન;
કરો કાજ વિધિ યુક્ત સબ, કછૂ ન હો અજ્ઞાન. ૨

ચોપાઈ

ઉભય ભ્રાત ભક્તી રત રહિયે, યહિ મમ શીખ શીશ ધરિ લહયે;
તુમકો શીખ દઉં કહા ભાઇ, રામ કૃપા તુમ નિપુણ સદાઇ. ૧
સત યુગ સમ આયુ બલ ભારી, લક્ષ વર્ષ ભોગે નર નારી;
સહસ પચીસ સર્વ બ્રહ્મચારી, પિછે ગૃહસ્થ ભલે સંગ નારી. ૨
સહસ પચીસ ગહી ભલ કીજે, પીછે વાનપ્રસ્થ ચિત દીજે;
યેહિ પ્રકાર જીવન જન ગાલો, ધર્મ સનાતન સુત પ્રતિ પાલો. ૩
અબ જાવહુ અપને ઘર ભાઈ, સમય કર્મ રહહુ કુશલાઈ;
નિત્ય કર્મ અવસર ચલિ આવા, અબ મમ રૂકે ન ચિત રૂકાવા. ૪
નિત્ય કર્મ સમ કર્મ ન દૂજા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ સુહિ સૂજા;
પુત્ર ન સર્વ કર્મ કુશલાઈ, નિત્ય કર્મ માતહુ અધિકાઈ. ૫
તન શુદ્ધી તક કર્મ ન ભૂલો, કુશલ જ્ઞાન સુખ સાગર ઝૂલો;
બ્રાહ્મી સુતા સમજ યહિ મર્મા, ત્યાગહુ નાંહિ સમજ શુભ કર્મા. ૬
સર્વ પ્રજા સુનિયે નરનારી, ચલિયે ધર્મ પ્રથા શિર ધારા;
ગુરૂ નારદ હમકો કછુ બોધા, સો મેં તુમકો કીન પ્રબોધા. ૭
નિત્ય કર્મ મોહિ સમય સુહાવે, તુમતે ચિત્ત બાત નહિ આવે;
ઘર જાવહુ રેવહુ કુશલાઇ, હરિહર ભક્તિ કરો ચિત લાઈ. ૮
જો કછુ કહયો હૃદય ધરિ રાખો, વ્યાપક રામ મંત્ર મુખ ભાખો;
કરિ ઉપદેશ ભૂપ મન પ્રેમા, ઉઠે હર્ષિ કરન નિત્ય નેમા. ૯
સર્વ સભા જય શબ્દ ઉચારા, સર્વ નારિ નર પુષ્પ પ્રચારા;
સકલ પ્રજા નૃપ પદ શિર નાવા, કરિ સત્કાર ભૂપ ઉઠ ધાવા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની ગુણી યથારથી, નિત્ય કર્મ પર પ્રેમ;
ઉભય લોકમેં સુખ લહે, જો જન ધારે નેમ. ૧

ધ્રુવ પ્રવીન અવસર લખી, રજા કીન નરનાર;
કરિ વંદન હર્ષિત ચલે, આયે ભવન મઝાર. ૨

ચોપાઈ

સંધ્યા કર્મ સર્વ વિધિ કીના, વિપ્ર દાન વિધિવત નૃપ દીના;
દ્વિજ સંતોષ ભવન નૃપ આવા, દાસી દાસ પ્રિયા હરસાવા. ૧
નિજ આસન બૈઠે હર્ષાઈ, બ્રાહ્મિ ચરણ સેવ લિત આઈ;
વિધિવત પૂજ પાદ પતિ કીની, હરિહર અજ લખિ પ્રીત નવીની. ૨
પદ પખારિ ચરણોદક લીના, વાર વાર પતિ વંદન કીના;
ધર્મ પત્નિ ધ્રુવ નીતિ પિછાની, અતિ સત્કાર કીન પ્રિય બાની. ૩
દાસી દાસ હર્ષયુત આવા, ધ્રુવ સનમુખ પદ શીશ નિવાવા;
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ ભાવ ઇંકિતાઇ, બોલે ખુશી રહો મમ ભાઇ. ૪
અનુચર ધર્મ પ્રથા સહુ પાલો, નીતિ યુક્ત સબ કામ સઁભાલો;
તારક મંત્ર રામ મુખ ગાવહુ, નિશ્ચય તાત મોક્ષ પદ પાવહુ. ૫
ચિત ઉપરામ કામ સહ કીજે, પ્રબલ પ્રેમ ઉર રામ જપીજે;
દ્રષ્ટા દેવ સાક્ષિ ઘટ સ્વામી, વિશ્વ ચરાચર સતા તમામી. ૬
સબમેં મરણ કરે સોઇ રામા, યોગી જિનમેં લે વિશ્રામા;
એસે રામ મંત્ર લય લાગે, યા સમ જગ મહિ કવન સુભાગે. ૭
નિત્ય કર્મ મહિં ભેદ ન કરહૂ, હો પવિત્ર મુખ રામ ઉચરહૂ;
તન મન શુદ્ધ રામ ગુન ગાવે, સો જન ચાર પદારથ પાવે. ૮
યોગ યજ્ઞ જપ તપ વ્રત દાના, સર્વ કર્મ નહિ રામ સમાના;
પુણ્ય દાન વિધિ યુક્ત કરાવે, રામ મંત્ર સમ તોહુલન આવે. ૯
ધર્મ કર્મ શુભ ક્રિયા અનેકા, રામ મંત્ર સમ તૂલ ન એકા;
સાધન કઠિન કર્મકી ધારા, સુલભ તરે જિન મંત્ર ઉચારા. ૧૦

દોહા

કર્મ ધર્મ ધીરે ફલે, જનમ મરણ લે સંગ;
રામ મંત્ર જપતાં સુજન, તુરતહિ હોય નિસંગ. ૧
યાતે ધર્મ વિવેક યુત, કરો કર્મ નિષ્કામ;
તન મન ધન અભિમાન, તજ, રટો નિરંતર રામ. ૨

ચોપાઈ

દાસી દાસ સબ સુખ પાવા, જય નરેશ કહિ શબ્દ સુનાવા;
વાર વાર વંદત નરનારી, ઉમગ્યો પ્રેમ કૃપા લખિ ભારી. ૧

સમય સમુજિ ભોજન લે આવા, ધ્રુવ સન્મુખ લે થાલ ધરાવા;
વિંજન સર્વ કીન હરિ અરપન, તન મન ધન ધ્રુવ કીન સમરપન. ૨
હરિ પ્રસાદ લખિ દોનૂ ભાઇ, સહ મિલ જીમત જય હર્ષાઈ;
ચરચા કૃત દુહુ લેત અહારા, અચવન કીનો સહિત વિચારા. ૩
કરિ અચવન બૈઠે થિર આઈ, નીતી પ્રથા ગાથ કછુ ગાઈ;
ઉત્તમ અવસર યહ અતિ નીકો, અવશ્ય કાજ કરિયે યેહિ જીકો. ૪
જગ આભાસ સ્વપ્ન સમજાની, રામ મહારસ પીવ સુજાની;
રે મમ ભ્રાત પ્રાણ તે પ્યારા, મમ સ્વરૂપતે તું નહિ ન્યારા. ૫
નામ રૂપ માયા મહિં ભાસે, વ્યાપક ચેતન એક પ્રકાશે;
માત તાત ભ્રાતા તન વ્યાધી, વ્યાપક ચેતન રહિત ઉપાધી. ૬
ભ્રાતૃ ભાવ સર્વ ઉર ત્યાગી, લક્ષા અરથ રહો ઉર લાગી;
નારદ ગુરૂ કરૂણા કરિ આવહિ, દૂર હૃદય આવર્ણ હઠાવહિ. ૭
નિજ સ્વરૂપ લેવહિ વિશ્રામા, ઉરતે જાવહિ જગત તમામા;
જ્ઞાન પાય જાવહિ જિય શંકા, વિધિવત કરિયે કર્મ નિશંકા. ૮
કર્મ ભક્તિ વૈરાગ અઠાઇય, જયા કરિ જ્ઞાન રતન ધન પાઇય;
યાતે ભ્રાત કહયો સમુજાઈ, નિજ સ્વરૂપ પર પ્રીત સદાઈ. ૯
કર્મ વૃક્ષ ફલ જ્ઞાન કહાવે, જ્ઞાની સુજન મર્મ કોઉ પાવે;
વૃક્ષ અંત જહૈંા ફલ પ્રગટાવે, કર્મ ન કરે જ્ઞાન જિવ પાવે. ૧૦

દોહા

યોગ આદિ શુભ કર્મ સબ, સર્વ સાર ફલ જ્ઞાન;
મિટી વાસના રૂપ મય, અહો નિશિ ગર્ક નિધાન. ૧
પરમ વિવેકી આતમા, હેત ધર્મકો ધીર;
અપર ઉધારણ કારણે, કરતે કરમ સધીર. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ ભ્રાત સમય જબ પેખા, વિનય કરત ઉર પ્રેમ વિશેખા;
કૃપાનાથ સત શબ્દ તુમારા, મનન કરત કલ્યાણુ હુમારા. ૧
દયા દષ્ટિ કરિ પલપલ બોધત, વેદ શાસ્ત્ર નિર્ણય મગ શોધત;
કોટિક ગ્રંથ સત કથિ ગાવે, કૃપાનાથ સોઈ આપ સુનાવે. ૨
યદ્યપિ નાથ મોર મન માના, ખિસે ન શઠ હઠ વશ વિધિનાના;
જો જો કર્મ ધર્મ લય લાગી, સ્વપ્ન માંહિ સોમ કરે અભાગી. ૩

જો હમ ભૂલન કો કછુ આવે, મનન હોય ઉર સજડ કરાવે;
જો કછુ કહે લહે ઉર સારા, પાછે કરે અપન મન ધારા. ૪
સબકી સુને ગુને કેઇ વારા, અપની ચાલ ન ચુકે લગારા;
એસો હઠી કટી કર કાઠી, મન મુખ એક પઢયો જન પાઠી. ૫
કૃપાનાથ મમ મન હત ભાગી તજે ન એક લગન ઉર લાગી;
જબતે જનમ દીન કરતારા, હો સુચેત કછુ આપો ધારા. ૬
રામ રૂપ બડ ભ્રાત નિહારી, પદ વંદત ઉર પ્રેમ ઉચારી;
કૃપાનાથ નહિ કરૂં બડાઇ, પ્રગટ કરૂં મનકો કછુ ભાઈ. ૭
સર્વ દેવ અરૂ તીરથ સારા, વેદ વિદિત પુન પાપ અપારા;
જેતિક કર્મ ક્રિયા જગ સારી, મો મન ધરે ન દ્રષ્ટિ લગારી. ૮
તવ પંકજ રજ મો મનપ્યારી, અપર વાસના સર્વ વિસારી:
હરિહર અજ ભક્તી નહિ ભાવે, કેવલ ઉભય ચરણ ચિત ચહાવે. ૯
આપ ચરણ ચિત ધ્યાન લગાવે, વિશ્વ પદારથ ભાવ ન ભાવે;
ચાર પદારથ તવ પદ જાના, અપર કર્મ તે ભયો હિરાના. ૧૦

દોહા

હરિ હર અજ સન્મુખ મિલે, તવ પદ તાત પ્રતાપ;
સુર તીરથ દેવી કૃપા, મેટયો મન સંતાપ. ૧
તવ પદ સેવ પ્રતાપ ફલ, પ્રગટ મિલ્યો મન નાથ;
ચંચલ મન યહ થિર ભયો, અપર કછુ નહિ ચાત. ૨

ચોપાઇ

પદ નિરવાણ હુમે નહિ આશા, અહો નિશિ એક દર્શ અભિલાષા;
જિનકે જિનસે ભો ઉપકારા, સો ગુન વિસરે કવન પ્રકારા. ૧
મેં શઠ ખોટ નિપટ હઠ કીના. યદ્યપિ આય દર્શ હરિ દીના:
ગુણ અવગુણ પ્રભુ ગિને ન એકા, તુમ સમ હમકો જન હરિ લેખા. ૨
બચપન સુની ભક્ત મુખ ગાથા, ભક્ત ભકિત ભગવંત સુહાતા;
તવ પદ ભકિત હૂમે ફલ પાવા, સુની વાત સો પ્રગટ દિખાવા. ૩
સંત સેવ હરિ સનમુખ આવે, શંભુ ભવાની દર્શ દિખાવે;
સો સબ ગાથ સત્ય ભઈ તાતા, દર્શ દીન શિવ વિષ્ણુ વિધાતા. ૪
પ્રગટ લાભ મનવો કિમ ભૂલે, પલ પલ પ્રેલ પિયુષ રસ ઝૂલે;
યાતે તાત ભકિત રસ ભાવે, પદ નિર્વાણ ન હુમે સુહાવે. ૫

વાર વાર પ્રભુ વિનય હમારી, નિર અંકુશ નહિ કરહુ મુરારી;
ધ્યે ધ્યાતા ભકતી વિશ્રામા, રટે રામ કહુ અવર ન કામા. ૬
નિરાકાર નિરમલ નિર બંધા, સર્વ સાક્ષિ સત ચિદ આનંદા;
અજર અમર અણુઘડ અણુજાતી, યદ્યપિ હમકો ભકિત સુહાતી. ૭
નિરાકાર મન રૂકે ન મેરા, પ્રગટ પૂજિ પદ, ચલે, ન ચેરા.
વાર વાર કહિયે કાહા તાતા, મમ દૃષ્ટા ઉર લખો વિધાતા. ૮
પાન અપાન પીંડ રહ સંગા, કૃપાનાથ રહે ભકિત અભંગા;
પદ નિરવાણુ હુમે નહિ ભાવે, તવપદ સેવ ભકિત ચિત્ત ચ્હાવે. ૯
વિનય કરત ઉર પ્રેમ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
તાત તાત કહિ ઉર લપટાવા, ધ્રુવ પ્રવીણુ સહ મર્મ લખાવા. ૧૦

દોહા

અહો તાત અસહી રહો, રટો નિરંતરરામ;
સુફલ ફલો શુભ વાસના, ત્યાગહુ ફિકર તમામ, ૧
સર્વ ભૂત સાક્ષી હરી, વ્યાપક બ્રહ્મ સમાન;
ગર્ક ભર્યો રસ ઇખ સમ, જ્યા તહાઁ ધરિયે ધ્યાન. ૨

ચોપાઈ

વ્યાપક સર્વ વસ્તુ હરિ દેવા, દૃઢ મન રાખિ ભજો લખિ ભેવા;
મોમે તોમે વિશ્વ ચરાચર, એકહિ વ્યાપિ રહયો વિશ્વેશ્વર. ૧
હરિ ગુરૂ માત તાત અરૂ ભ્રાતા, ધર્મ વૃક્ષ વિધિ વેદ સુનાતા-
પત્ની પતી પ્રજા નૃપ સેવે, નીતિ યુકત મુકત પદ લેવે. ૨
ગા બ્રાહ્મણુ ગુરૂ સેવ વિશેષા, હોય જ્ઞાન અજ્ઞાન ન લેશા;
યાતે તાત તોહ મન રાતા, તુરત દેહિ ફલ વિશ્વ વિધાતા. ૩
પંચ તત્ત તૃણુ મેરૂ પ્રયંતા, સવ વ્યાપિ ઈક રામ રહંતા;
સાકર પૂતરિ અંગ અનેકા, સ્પર્શ જીભ સ્વાદ સહ એકા. ૪
સમુજિ મર્મ કહુ વક્ષ ન કીજે, ઠર્યો ચિંત તહઁ ધ્યાન ધરીજે;
યાતે તાત ભયો ઇતબારા, અબ નહિ ચુકહી ધ્યાન તુમારા. ૫
દાસ ભાવ તોરે ઉર ભારી, ધન્ય તાત સત નીતિ સુધારી;
તો સમ ભક્તિ કરહિ નરનારી, હો કલ્યાન ન હોય દુ:ખારી. ૬
ભલહિ તાત એસી મત થાપી, શકે ન શઠ કોઉ અપર ઉથાપી;
માત તાત ભ્રાતા ભગવાના, ઈન પદ સેવ ભકિત અસ્થાના. ૭

બડ શાખા સમ ઇનકો જાનો, ઇનિ પદ સેવ મુકિત પદ માનો;
એહ શાખા બટકો જે ભેટે, ઇનિ પદ સેવ સર્વ દુ:ખ મેટે. ૮
યાતે તાત ભલો તવ ભાવૂ, આખિર તક રહુ બેપરવાહૂ;
હરિ હર રક્ષા કરહુ તુમારી, વાર વાર આશીષ હુમારી. ૯
નિડર નિશંક ધરો શિર ધર્મા, નૈમિત સુફલ ફલેહિ શુભ કર્મા;
કર્મ ભકિત પૂરણ વિશ્વાસા, નિશ્ચય જ્ઞાન મિટે મન આશા. ૧૦

દોહા

માલી સીંચે વૃક્ષકો, સમય કર્મ ફલ દેત;
કર્મ ભકિત સતસંગતે, જીવ રૂપ લખિ લેત. ૧
સેન કરો સુખમય રહો, શ્વાસાં સિંમરણ સાર;
સર્વ ક્રિયા સાક્ષી પ્રભૂ, જાનહુ જગદાધાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ આશા લે ભ્રાતા, નિજ સ્થલ શયન કીન કુશલાતા;
ધ્રુવ પ્રવીન સત બોધ સુનાવા, મનત કરન નિશ્ચય ચિત ચાવા, ૧
શ્રવણ મનન વિન વસ્તુ ન પાવે, વસ્તુ મિલે જેહિ મનન કરાવે;
નિદિધ્યાસ મહિં કછુય ન શર્મા[1], ચાલેહિ મનન કીન સોઇ ધર્મા. ૨
વિદ્ય ગુરૂ એકો લખિ દીનો, હરિખ શિશ્ન અપને કર લીનો;
મનન કરત કે તે દીન બીતા, યદ્યપિ વૃત્તિ હોય વિપરીતા. ૩
હઠ કરિ મનન કીન ભલભાઉ, દેહ પ્રયંત ન જાય સુભાઉ;
યહિ પ્રકાર કરિ ઉતમ ભ્રાતા, પલ પલ યાદ કરત ધ્રુવ ગાથા. ૪
સર્વ શબ્દ ઉર માંહિ વિચારત, પરમ પ્રિયે સોઇ ઉર મહિ ધારત;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, કરત મનન સોઉ ભ્રાત ઉચારા, ૫
કર્મ ભકિત વૈરાગ બખાના, લક્ષણ સહિત અપન ઉર આના;
સાધન જ્ઞાન સમુજિયે સારા, રાંમ મંત્ર નિજ શ્વાસ ઉપારા. ૬
પ્રબલ પ્રેમ પ્રિય ભકિત સુહાવે, અપર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે;
ગર્ક પ્રેમ મય મન મત વાલા, નિદ્રા વિવશ ભયો તતકાલા. ૭
વૃદ્ધ દાસિ યહઁ સમય પિછાની, બ્રાહ્મી સન બોલી પ્રિય બાની;
જયહો રાજ રાણિ મન માતા, ભલહિ જનમ તાહિ દીન વિધાતા. ૮
ઉભય વંશ તારણ અવતારા, ભલહિ પ્રગટ કીની કરતારા;
સમય સમુજિ સજિયે શ્રંગારા, ભૂસન વસન નીતિ યુત સારા. ૯

---

૧. મહેનત.

નારી ધર્મ ધરિયે ઉર નીતી, ધર્મ સનાતન કરિયે પ્રીતી;
વિશ્વનાથ કહ્યુ નીતિ રચાઈ, સમય કર્મ કરિયે હર્ષાઈ. ૧૦

દોહા

પતી પત્ની પ્રીતી પ્રબલ, આદુ નીતિ વ્યવહાર;
યદ્યપિ દાસી વૃદ્ધ મુખ, બેઠી લજ્યા ધાર. ૧
હરસિ દાસિ સોમલ મિલી, સાજ્યો તન સિંગાર;
પતિ પદ પૂજા સાજ લે, બ્રાહ્મી ભઈ તયાર. ૨

ચોપાઇ

વૃદ્ધ દાસિ અપને સ્થલ આઇ, બાલ તરૂણ સહ સંગ મિલાઈ;
કરત વિનોદ અપન મન ભાવત, મંગ વચન કહિ હર્ષિ લજાવત. ૧
મિલિ મિલિ ગાવત મુખ મૃદુ બાની, એક એક હર્ષત ગેહિ પાની;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, સમય પાય પ્રગટે ફલ સારા. ૨
કરતા પુરૂષ કર્મ ગતિ થાપી, કવન ક્ષૂર યહિ શકે ઉથાપી;
ધ્રુવ પત્ની મન પરમ સયાની, હર્ષ મયે દાસી સહ જાની. ૩
રજા કીન કોઠાર ખુલાવા, વિધિવત ભૂષન વસન મઁગાવા;
અપને કર દાસી સિંગારી, હર્ષત રહો હૃદય પ્રિય પ્યારી. ૪
રામ મંત્ર મુખતે કહો પ્યારી, ઉભય લોક મહિ રહો સુખારી;
યહ અવસર નહિ વારંવારા, નર તન રામ રટો ઇકિ તારા. ૫
પ્રેમ વિવશ રહે રામ ઉચારી, સો મમ પ્રિયા પ્રાણતે પ્યારી;
હાસ્ય રસ મહિ ભકિત બખાની, વિરોધ ભાવ ન લહો સુજાની. ૬
વૃત્તિ પ્રેમ મમ હોય વિશાલા, યહિ ક્ષણ બોધ લગ તતકાલા;
યહિ અવસર વૃત્તી ઇકિ ધારા, યાતે મંત્ર કહયો નિજ સારા. ૭
તુમ ભગિની બાલા મમ સગી, રટત રામ વૃત્તી ઇકિ રંગી;
મમ મુખતે જમપુર નહિ જાવે, યાતે તારક મંત્ર સુનાવે. ૮
મો ઉર તોર ભરૂસો ભારી, મમ મુખ રજા ન તજો લગારી;
સબતે શ્રેષ્ટ ભકિત વિશ્રામા, તન અભિમાન ત્યાગ કહો રામા. ૯
હાસ્ય વિનોદ વઢે અધ્યાસા, તન અભિમાન જ્ઞાન હો નાસા;
હાંસી નકલ વિનોદ પ્રલાપી, ઇનકો જ્ઞાન ન હોય કદાપી. ૧૦

દોહા

અર્થ કાજ યુત બોલિયે, આશ્રમ ધર્મ વિચાર;
નહિતર રટિયે રામ ઉર, રહો મૌન મુખ ધાર. ૧

જિજ્ઞાસી કો ચાહિયે, મન ઇન્દ્રી કર હાથ;
સ્થિર વૃત્તી ઉર થાપિકે, રટો નિરંજન નાથ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ સખી લખિ સાર સયાની, વંદે પાદ જોરિ યુગ પાની;
જય હો રાજ રાણિ મમ માતા, હમ હિત તુમકો રચી વિધાતા. ૧
જડ બુદ્ધી નારી અરૂ દાસી, અપર રજા હિત હૃદય ઉદાસી;
જૂઠ કપટ છલ છિદ્ર પ્રવીની, ભક્તી રામ રતન ધન હીની. ૨
પર આધીન પ્રથા કહા જાને, અપર રજા કારજ સોઈ ઠાને;
પૂરવ જન્મ પાપ ફલ ભારી, દાસી તન પ્રભુ દીન વિચારી. ૩
જય જનની મમ દોષ ન દેખહુ, ચરણ રેણુ હમકો કરિ લેખહુ;
અપર શીખ દેવે કો એસી, માત તાત ભ્રાતા ગુરૂ જેસી. ૪
માલિક બિન અનુચર કો બોધે, મોક્ષ માર્ગ કહો કા વિધિ શોધે;
પદ રજ દાસ આશ ઇકિ એહા, આખિર તક મન રામ સનેહા. ૫
કૃપાનાથ નહિ બોધ ભુલાવે, દશ ઇન્દ્રી મન દમન કરાવે;
અર્થ હીન નહિ શબ્દ ઉચારે, રામ મંત્ર શ્વાસા મહિ ધારે. ૬
ઇતર કર્મ ઉરમેં નહિ આવે, આપ રજા સોઉ નેમ નિભાવે;
જિજ્ઞાસી લક્ષણ મોહિ બોધા, કૃપાનાથ ઉત્તમ મગ શોધા. ૭
વિનય કરત ઉપજી બ્રહ ભારી, પદ મહિં દીન શીશ કેઈ વારી;
સમય સમુજિ બ્રાહ્મી ભવ તારણ, કહે શબ્દ નિજ દાસિ ઉગારણ. ૮
રે મમ સુતા પ્રાણતે પ્યારી, સત્ય શીખ ઉર લેહુ વિચારી;
અહો નિશિ ચલહુ વિચાર વિચારી, જન્મ મરણ જાવહિ દુખ ભારી. ૯
રામ મંત્ર સમ મંત્ર ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કીન વિવેકા;
કોટિક પતિત ભયે ભવ પારા, પ્રેમ વિવશ મુખ રામ ઉચારા. ૧૦

દોહા

દાસ ભાવ સબતે ભલો, ભજન ભક્તિ ભરપૂર;
દાસ ભાવ વિન જગતમેં, તરે ન જીવ જરૂર. ૧
ગુનિ જન મુનિ જન સાધુ સબ, દાસ ભાવ મય લીન;
તન મનતે અભિમાન, તજ, રહે રામ આધીન. ૨

ચોપાઈ

દાસ ભાવ સમ ભાવ ન દૂજા, સબતે શ્રેષ્ટ સુજન જન શૂજન;
દાસ ભાવ નહિ સમુજ ગુલામી, ઉંચતે ઉંચ સર્વ શિર સ્વામી. ૧

દાસ ભાવ જિનકે ઉર આવા, સો જન જીવન મુક્ત કહાવા;
દાસા પન સબકે શિર તાજા, નરસુર નાર રંક અરૂ રાજા. ૨
દાસાપન વિન ભક્તિ ન હોવે, વિન હરિ ભજન પાપ કિમ ખોવે;
દાસાપન સમ પુરૂષ ન ઉંચા, અહંકારી સમ નર નહિ નીચા. ૩
દાસા તન હિત હરિહર આવે, દાસ કહે સોઈ કાજ કરાવે;
દાસ ભાવતે સબ કુછ પાવે, દાસ ભાવ વિન જીવ ભુલાવે. ૪
તુમ દાસી મેં દાસ સદાઈ, અહંભાવ નહિ ધરહુ કદાઇ;
હરિ પદ વંદૂ વારંવારી, દાસ ભાવ દીજે અઘહારી. ૫
દાસ ભાવ જીજ્ઞાસા પાવે, કરિ અહંકાર ન દાસ કહાવે;
યાતે સુતા ભજો ભગવંતા, જન્મ મરણુ આવહિ જિય અંતા. ૬
વૃદ્ધ દાસિ લખિ સમય બહોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જનની બોધ મત્ય સમુજાવા, અલ્પ ભાવ મન ભરમ મિટાવા. ૭
હમ દાસા તન દેહ અધ્યાસા, મિથ્યા ભોગ અલ્પ ઉર આશા;
સુનિ તવ બોધ શુદ્ધિ મોહિ આઇ, શુદ્ધ ભાવ મહિં લીન સદાઇ. ૮
અહંકાર તજિ દાસ કહાવે, તો મમ જીવ પરમ પદ પાવે;
તન અધ્યાસ ત્યાગ હમ દાસા, અબ જનની નહિ રહે ઉરાસા. ૯
જનની સમય સમુજિ ભલિ ભાઉ, હરિ હર સમુજિ પતી પદ ચાહૂ;
દાસી શબ્દ સુનત ધ્રુવ પ્યારી, પતિ પદ પુજન કીન તયારી. ૧૦

દોહા

ધર્મ નીતિ રત ધ્રુવ પ્રિયા, પતિ પદ પૂજન પ્યાર;
ચલી દર્શ હિત શુધ્ધ મન, ઉર નહિ વિષય વિકાર. ૧
આગૂ ખબર જનાય કે, રજા લીન નિજ નાથ;
પ્રથમ પાદ વંદન કરે, ઉર મહિં સમજ સનાથ. ૨

ચોપાઇ

ધર્મ પત્નિ લખિ ધ્રુવ સનમાની, પૂજા કરત ભઈ નિજ પાની;
પય કરિ પાદ વખારે પિયકે, અચવન દોષ કરે ધી જિયકે. ૧
ચંદન અક્ષત પુષ્પ ચઢાવા, વાર વાર પદ શીશ નિવાવા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પ્રબલ વિરહ વશ શબ્દ ઉચારા. ૨
જય પતિ નાથ ચરણુ રજ ચેરી, જગમહિ જનમ ન દેહુ બહોરી;
અમિત જનમ ધરિ જીવ દુખારી, આજ કૃત્ય તવ દર્શ નિહારી. ૩

તવ પદ સેવ આજ બડ ભાગી, રામ રૂપ પિવ અમર સુહાગી;
હરિ હર ભક્તિ પ્રગટ પલ પાવા, બ્રહ્મ રૂપ નિશ્ચય ઉર આવા. ૪
કૃપાનાથ યહિ વિનય હુમારી, જનમ ન પાવે દાસિ તુમારી;
જન્મ મરણ સમ દુખ, ન દૂજા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મોહિ સૂજા. ૫
કૃપાનાથ સોઈ બોધ સુનાવે, જ્યા કરિ દાસ જનમ નહિ પાવે;
અતિશય કઠિન હોય કોઉ કરણી, મમ હિત ગાથ નાથ કહુ વરણી. ૬
તવ પદ તરણી દાસ નિવાસા, ભવનિધિ ત્રાસ હોય નહિ દાસા.
શરણાંગતકો ત્રાસ ન કાહી, ઇષ્ટ દેવ શિર તપે સદાહી. ૭
સર્વ પ્રકાર ઇષ્ટ કો લાજા, કરે કાજ વરૂ હોય અકાજા;
મારે તારે મૂલ ઉઠાવે, અસલી દાસ દોષ નહિ લાવે. ૮
જેહિ પ્રકાર રાખહિ મમ નાથા, સંશય રહિત દાસ સુખ પાતા;
સુખ દુખ દોષ દૃષ્ટિ નહિ જાકે, શુધ્ધ ભાવ ભક્તી રસ ચાખે. ૯
યાતે નાથ કૃપા કરિ કહિયે, રજા હોય સો મારગ લહિયે;
પદ પંકજ દાસી લખિ લીજે, બોધ યથારથ કૃપા કરીજે. ૧૦

દોહા

વિનય કરત બેહ વશ ભઈ, ધ્રુવ લખિ સાર સનેહ;
દાસ ભાવ જીજ્ઞાસિ લખ, સત્ય શબ્દ ઉચરેહ. ૧
પતી ભક્ત ભકતી રતી, હરિ પદ પૂરણ પ્રેમ;
ધરિયે આશ્રમ ધર્મકો, તન લગિ પાલહુ નેમ. ૨

ચોપાઇ

બામ ભાગ આસન બેઠારી, ધર્મ વીર હરિ નીતિ નિહારી;
દાસી સમય સમુજિ પદ લાગી, રજા યાત પ્રિય પરમ સુહાગી. ૧
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી લખિ સારી, સમુજિ મર્મ સહ પાસ બિઠારી;
સમજિ મર્મ સુનિયે ચિત લાઇ, સત્ય બોધ સબકો સુખદાઇ. ૨
જેહિ જોહ આશ્રમ સમય વિચારી, સત ઉપદેશ લેહુ સહ નારી;
શ્રેષ્ટ ભાગ સમજે સહ દાસી, ધ્રુવ પદ વંદે પરમ હુલાસી. ૩
તુમ સમ કૃપા કરે કો સ્વામી, મમ ઘટ અધમ ભરી બહુ ખામી;
કૃપાનાથ કરિયે કલ્યાના, દુરલભ બોધ રતન દેહુ દાના. ૪
શરણાંગતકો લેહુ ઉગારી, કૃપાનાથ કરિયે ભવ પારી;
પ્રેમ પયો નિધિ ઉર ફુરિ આવા, દાસી સર્વ નૈન જલ છાવા. ૫

ધ્રુવ અવસર લખિ મુખ મૃદુબાની, સુનહુ પ્રેમિ મમ સુતા સુજાની;
રાજ રાનિ શિશુમાર કુમારી, સુનહુ બોધ મમ હૃદય વિચારી. ૬
ક્ષણુ ભુંગુર લખિ સબ સંસારા, કરિ હરિ ભક્તિ હોહુ ભવપારા;
નારી પુરૂષ ન જાત વિજાતી, સબમેં વ્યાપક રામ સજાતી. ૭
નામ રૂપ જડ જાન સયાની, પ્રગટ બર્ફ જાનહુ તોહુ પાની;
એસે પાંચ તત્વ તન ભાસે, મિથ્યા સત્ય રામ નિર આશે. ૮
ભાસ માત્ર ભાસત યહ માયા, જ્ઞાન વિના જન અજ્ઞ ભુલાયા;
મોહ મમત મેરો અરૂ તેરો, મિથ્યા તન અભિમાન ઘનેરો. ૯
પ્રબલ અવિદ્યા જેહિ ઉર લાગી, વ્યાપક રામ ન તજે અભાગી;
કરિ કુસંગ સત સંગ ભુલાવા, ચામ દામ ચંચલ ચિત આવા. ૧૦

દોહા

વૃથા ભોગ સુખ સાહયબી, સજજન સેવ સનેહ;
યાતે ભજિયે રામ ઉર, વૃથા સમજ નિજ દેહ. ૧
નૃપ શરીર સુખ સાહયબી, મિલ પુન્ય પરતાપ;
યદ્યપિ જીવન મુકિત હિત, જપો અજપ્પા જાપ. ૨

ચોપાઈ

અજપા જાપ મંત્ર ॐ કારા, શબ્દ સિન્ધુ મથિ કાઢેહુ સારા;
હરિ હર અજ બોધત નિત વેદા, ભજત મંત્ર ભાગે ભવ ખેદા. ૧
મુનિ પંડિત યોગી જન ધ્યાવે, બ્રહ્મ રંધ્ર મહિ વાસ વસાવે;
બ્રહ્મરંધ્ર આદ્ય અસ્થાના, પહુંચે શૂરવીર જન દાના. ૨
પ્રણુવ મંત્ર અજપા ઘટ સાધે, પ્રાણુ વૃત્તિ સ્થિર વૃત્તિ અરાધે;
રેચક પૂરક કુંભક ડેરા, ભજ સ્વરૂપ નિશ્ચય ચિત હેરા. ૩
મન ઇન્દ્રી કરિ છાર ઉડાવા, પલટિ મૂલ પશ્ચિમ દિશ આવા;
ભ્રમર ગુફા મહિ લીન નિવાસા, કુશલ યોગ પંથો ગુરૂ દાસા. ૪
પગ બિન નૃત્ય કરાં બિન વાજા, વિન મુખ ગીત શ્રવણુ વિન;
તેલ બાતિ બિન જોતિ જરાવે, પરમ હંસ દર્શન કોઉ પાવે. ૫
દમિનિ દમક રહિ ચહું ઓરા, બિન બાદલ બરસત ઘન ઘોરા;
શશી સૂર બિન પરમ ઉજેરા, યોગ યુક્તિ યોગી જહાં ડેરા. ૬
એક બ્રહ્મ દુતિયા તહાં નાસા, આસા ગમન ન જમકી ત્રાસા;
શબ્દ માત્ર સંશય ઉર આવા, ભર્મ ભૂલ બહુ જનમ ગુમાવા. ૭

રટત રામ આદ્ધ ધ્રર આવા, ભાસ્ય માત્ર જગ ભાન ભુલાવા;
વિશ્વ નહીં વિશ્વેશ્વર એકા, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં પરમ વિવેકા. ૮
તરંગ તોય સમ એક દિખાવે, યોગી સંશય સવ મિટાવે;
ફુરે ન જેહિ ઉર રાગ વિરાગા, બ્રહ્મરંધ્ર પહુંચ્યા બડભાગા. ૯
એસી દશા હોય યહ જાને, અપર પુરૂપ કહા મર્મ પિછાને:
હરિ ગુરૂ ચરણુ કીન કછુ સેવા, જિનકી કૃપા કહ્યો યહ ભેવા. ૧૦

દોહા

પ્રિયા પરમ ગતિ જો ચહે, યુક્ત અહાર વિહાર;
નિત્ય કર્મ એકાંત ચિત, શ્વાસા સિંવરણુ સાર. ૧
પ્રણુવ મંત્ર રસ પીવતાં, સર્વ કર્મ હુવ નાશ;
મિટે દોપ ત્રય બુદ્ધિકે, પ્રગટે પરમ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઈ

ધર્મ પત્નિ ધીરજ ઉર ધારી, સત્ય ગાથ ઉર લેહુ વિચારી;
સો સત કર્મ કરન મન ત્યારી, આગ અંત ઉર લેહુ વિચારી. ૧
આશ્રમ ધર્મ સનાતન રીતી, આખિર તક નહિ તજે પ્રતીતી;
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ યહ અપના, જો કછુ ફુરે ન કામ કલપના. ૨
અષ્ટ પ્રકાર મિથુન કહ યોગી, બ્રહ્મચર્ય મન રહિત વિયોગી;
લક્ષ વરસ આયુપ નરનારી, સહસ પચ્ચીસ રહો બ્રહ્મચારી. ૩
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ હો પૂરણુ, જ્યાં લગિ રટિયે રામ સંપૂરણુ;
મન ઇન્દ્રિ કરિ વિગત વિકારા, પ્રણુવ મંત્ર સિંવરો યેહ સારા. ૪
તન મનમેં નહિ વિપય વિકારા, જહાં લગિ રામ રટો ઇક ધારા;
વિપય વિપય વાયૂ નહિ લાગા, ભજેહુ રામ ભય હરણુ સુભાગા. ૫
સર્વ વિશ્વ મહિ નીતિ વિહારા, સમય પાય પ્રગટે ફલ સારા;
ચારૂ ખાણુ જિય જન્મ ધરાવે, પ્રથા યુક્ત સહ કરમ કરાવે. ૬
જલચર સ્થલચર નભચર સારે, કરતા ગતી સર્વ શિર ધારે;
યાતે પ્રિયા અપન મન મારી, રટો રામ મન વિગત વિકારી. ૭
રાજ કાજ મહિં ભ્રાંતિ ન કીજે, ઉભય વંશમેં શોભા લીજે;
સ્વારથ પરમારથ દ્વે ભારી, વિના સમજ ત્યાગે નરનારી. ૮
કરિ સ્વારથ પરમારથ લોભે, વિન પરમાર્થ સ્વાર્થ નહિ શોભે;
કેવળ સ્વાર્થ કરે જિય હાની, ભવ મહિં બૂડિ મરે વિન પાની. ૯

વિન સ્વારથ સંગ્રહ કિમ કીજે, પરમારથમેં કહુ કહા દીજે;
મૂલ તરૂ સ્વારથ જલ ખીંચે, પત્ર ફૂલ ફલ તરૂવર સીંચે. ૧૦

દોહા

ફુલ પત્ર ફલ વિપનકે, પરમારથ કે કાજ;
તરૂ મૂલ સ્વારથ તજે, નિશ્ચય વૃક્ષ અકાજ. ૧
શિશુમાર પુત્રી સુનો, દે પખ લેહુ સુધાર;
જીવન મુક્તી સુખ મિલે, સત્ય સત્ય નિરધાર. ૨

ચોપાઈ

દાસી સર્વ ધર્મ યહ ધરહૂ, નીતી યુક્ત કાજ સબ કરહૂ;
નિત્ય કર્મ પ્રિય તજો ન કબહૂ, સત્ય બોધ ધારો ઉર સબહૂ. ૧
નિત્ય કર્મ સમ કર્મ ન એકા, વાર વાર હમ કીન વિવેકા;
આશ્રમ ધર્મ હૃદયમેં ધારો, નિજ આશ્રમ સોઇ નૈન નિહારો. ૨
આશ્રમ ધર્મ સજહિ નરનારી, જેહિ જન સુલભ મિલહિ ફલચારી;
બાલ નારિ બ્રહ્મચર્ય સંભાલો, તન કિસોર આશ્રમ ગૃહ પાલો. ૩
પુત્ર વતી આશ્રમ ગૃહ પૂરા, વિષય વાસ મન કરહુ સબૂરા;
વાનપ્રસ્થ પ્રિય આશ્રમ ભારી, ગુરૂ મુખ દિક્ષા લહુ નરનારી. ૪
વિપિન વાસ ચહ ભવન રહાવે, વિષય વિરક્ત રામ ગુન ગાવે;
અષ્ટ વર્ષ રહિયે દે સંગા, વિષય ભાવ કરિ વૃત્તિ અભંગા. ૫
અષ્ટ પ્રકાર મિથુન મન નાશા, સુતે વિરતી પરસે સન્યાસા;
વિષય આશ નાશા સન્યાસી, વિમલ વિમોહ ન હોહુ ઉદાસી. ૬
જીવન મુક્ત યથારથ યોગી, આતમ તત્વ અખંડ રસ ભોગી;
પૂરણ દશા પ્રપંચ વિહીના, બ્રહ્મ ઉદધિ જલ જિન મન મીના. ૭
તનુ લગિ અખંડ કરહિ ઉપકારા, કોટિક પતિત કરહિ ભવ પારા;
એસે જન પદ પરસહિ સૂરા, જીતિ પ્રાણ પાવહિ પદ પૂરા. ૮
ધન અબધૂત બોધ કોઉ ધારે, તરહિ આપ જિય અપર સુધારે;
કર્મ ધર્મ આશ્રમ નિત પાલા, પદ નિરવાણ લીન તતકાલા. ૯
યાતે પ્રિયા ધર્મ શિર ધારો, નિશ્ચય જીવન જનમ સુધારો;
ગિરતાં પેંડી અથન આવે, પેંડી વિના ચઢયો નહિ જાવે. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ શિખરતે આતમા, ગિર્યો ભોમિ તન આય;
આશ્રમ પેંડી ધર્મ વિન, શિખર ચઢયો નહિ જાય. ૧

વર્ણાશ્રમ પેંડી કરે, ધર્મ ધ્યાન દ્વે પાદ;
પ્રણવ મંત્ર પુરૂષારથે, પરસ્યો આતમ આદ. ૨

ચોપાઇ

ધરત ધ્યાન ધીરજ ઉર ધારી, સત્ય સુબોધ ધરહુ ઉર સારી;
મમ ઉપદેશ હ્રદય મહિં ધરહો, હો નિરબંધન વિશ્વ વિચરહો. ૧
મન ઇન્દ્રી સુખ મૂન ધરી જે, અવસ્ય કાજ પ્રતિ ઉત્તર કીજે;
અંતઃ કરણ ચપલતા ત્યાગી, રટો રામ જગ વૃત્તિ વિરાગી. ૨
સ્વારથ પરમારથ દ્વે સાધો, ઉર મહિં આતમ તત્વ અરાધો;
આશ્રમ ધર્મ સત્ય યહ સ્વારથ, ઇનિ કરિ સર્વ સજે પરમારથ. ૩
સ્વારથ પરમારથ દ્વે સંગા, કરિ વિવેક લહે દેવ અભંગા;
સ્વારથ બિગડે હો બડહાની, પરમારથ પાવે નહિ પ્રાની. ૪
વિધિવત કર્મ કરે નિષ્કામી, ફલ આશા ઉર તજે તમામી;
આશ્રમ ધર્મ સજે નિષ્કામી, સનમુખ હોય વિશ્વ પતિ સ્વામી. ૫
સ્વારથ સુફલ ફલ્યો શુભ કર્મા, ઉર મહિં દર્શ દીન તરૂ ધર્મા;
સ્વારથ ગૃહસ્થ, ધર્મહિ, પૂરા, જહિ પરમારથ રહ ન અધૂરા. ૬
વેદો યુકત કર્મ સોઇ સ્વારથ, આતમ તત્વ લીન પરમારથ;
ઉભય પક્ષ સાધે સોઈ સૂરા, હારિ ચલે સો અવસ્ય અધૂરા. ૭
યાતે સુન શિશુમાર કુમારી, સત્ય શીખ લેવહુ ઉર ધારી;
સ્યામ શુબે કરિ નિત્ય અચારા, હરિ અરપન કરૂ નિત્ય અહારા. ૮
હરિ અરપન વિન ભોજન કરહી, પ્રેત પિચાશ અધમ તનુ ધરહી;
નવ ગ્રહ રેગ પ્રેત ઘર જાકે, રામ ભકિત રસ કબુહ ન ચાખે. ૯
ઇષ્ટ દેવ અરપિ લે અહારા, સુફલ કીન નર તિય અવતારા;
રામ ભકિત ઉપજે ઉર આઈ, સુખ સંપતિ શિવ કૃપા સદાઈ. ૧૦

દોહા

અપન ઇષ્ટ અરપન કરે, ધામ ધરા ધન ગેહ;
તન મન અર્પે ચરણુ ચિત, અમર અજર ફલ લેહ. ૧
વૃદ્ધન પૂજા વિપ્ર પદ, ગો અતીથિ પદ સેવ;
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા રટો, મિલે નિરંજન દેવ. ૨

ચોપાઇ

સમય પાય સત સંગત કીજે, શ્રવણ બોધ મમ ધ્યાન ધરીજે;
શ્રવણ કીન સોઇ મનન કરીજે, નિદિ ધ્યાસ આતમ સુખ લીજે. ૧

મમ સતસંગ કરન ચિત ચાવે, હો નિસંગ અવસર લખિ આવે;
ક્ષણુ ભંગૂર સમજિ યહ માયા, ભજહુ રામ ભલ અવસર આયા. ૨
લખિ જીજ્ઞાસા બોધ સુનાવા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ મંડલ ગાવા;
સત્ય સુબોધ હૃદય ધરૂ પ્યારી, વિનહી પ્રયાસ મિલહિ ફલ ચ્યારી. ૩
પ્રેમ ભક્તિ સિંવરણુ ચિત દીજે, નીતી યુક્ત કાજ સહ કીજે;
સદા સુખી રહેવહુ મમ પ્યારી, કરહુ પ્રશ્ન ઉર તરક તુમારી. ૪
સત્ય ગાથ મહિં શંક ન કીજે, યથા પ્રશ્ન પ્રતિ ઉત્તર લીજે;
સમય સમુજિ શિશુમાર કુમારી, સમુજિ સુબોધ પ્રેમ ઉર ભારી. ૫
પ્રથમ પાદ પિય વંદન કીના, વિમલ મુખ કહહુ પ્રવીના;
જય પતિનાથ કૃપા કર સાગર, ચરણુ દાસિ દુખ હરણુ ઉજાગર. ૬
પૂરવ શંભુ ગૌરિ પદ પૂજા, કરિ તવ દર્શ પ્રગટ મોહિ સૂજા;
તો સમ પીવ મિલેહિ કોઉ નારી, જનમ ધરે નહિ હોય દુખારી. ૭
એકહી વાર દરશ તવ કરહી, કોટિક જનમ પાપ તન હરહી;
ચરણુ રેણુ ચરણોદક લેવે, જમ કિંકર જન ત્રાસ ન દેવે. ૮
તવ મુખ વચન જીવ ઉર ધારે, તરહિ આપ ખલ અમિત ઉંગારે;
સો મમ શીશ છત્રપતિ નાથા, કૃપા કીન શિવ તત્વ વિધાતા. ૯
દર્શન કીન પાપ મમ ભાગા, પદ રજ પરસત ભઈ સુભાગા;
જીવન મુક્ત મિલી તતકાલા, જેહિ અવસર કર ગ્રહ્યો કૃપાલા. ૧૦

દોહા

ભોગ રોગ નહિ ભાવ મમ, અર્થ ધર્મ નહિ કામ;
કેવળ ભક્તી આપ પદ, કૃપા કરહુ પતિ શ્યામ. ૧
શુભે શ્યામ સેવા ચરણુ, એકાંતહિ સત સંગ;
મન વાંચ્છિત મુખ બોધ લે, સિંવરહુ રામ નિસંગ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ બોલા ધ્રુવ જ્ઞાની, સુનહુ પ્રિયા મમ પરમ સયાની;
પ્રાતઃ કાલ સેવ પદ કીજે, સુનિ સુબોધ અપને ઉર લીજે. ૧
લવ સત સંગ પ્રબલ ફલ ભારી, વદત વેદ શિવ દેવ મુરારી;
લવ સત સંગ તરે કેઇ પાપી, કટે કર્મ ઘટ અધમ અમાપી. ૨
લવ સત સંગ તિરે જીજ્ઞાસી, વિષય ભોગ જિન વૃત્તિ ઉદાસી;
લવ સત સંગ અમિત દુખ હરહી, શુદ્ધ ભાવ જીજ્ઞાસૂ કરહી. ૩

લવ સતસંગ હોય સોઇ હોઇ, યા મહિં પ્રિય સંશય નહિ કોઇ;
સુલભ શબ્દ સમજે સોઇ સાધૂ, તન અભિમાન હરહિ અપરાધૂ. ૪
ક્ષણુ ભર પારસ લોહ મિલાવે, વરણુ ત્યાગિ સુવરણુ હુઇ જાવે;
યું લવ સંગ કરહિ કલ્યાના, કોટિ ગ્રંથ મુનિ અમિત બખાના. ૫
યાતે પ્રિય સમુજિ યહ મર્મા, પ્રાત સમય સાજહુ પતિ ધર્મા;
ધર્મ પત્નિ તૂં સરલ સ્વભાવૂ, શુધ્ધ હૃદય નહિ ભાવ કુભાવૂ. ૬
વિષય ભાવ આશા નહિ તોરે, સો વિશ્વાસ અવસ્ય ઉર મોરે;
મેં સમજૂ ચાહત તું સંગા, મન વાંચ્છિત ચિત ચહત પ્રસંગા. ૭
શુધ્ધ સુશીલ પતીવ્રત નારી, યેહિ અવસર નહિ વૃત્તિ વિકારી;
તૂ ચાહત એકાંત સુસંગા, ઉર પ્રિય પાવન દેવ અભંગા. ૮
યદ્યપિ બ્રહ્મચર્ય યહ નીતી, તિય એકાંત ન હોય પ્રતીતી;
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ યહ ભારી, અષ્ટ પ્રકાર સંગ નહિ નારી. ૯
નારી બ્રહ્મચર્ય કોઉ પારે, અષ્ટ પ્રકાર ન પુરૂષ નિહારે;
નિશિચર કામ ચોર યહ ભારી, રેન સમય મહિં પ્રબલ વિકારી. ૧૦

દોહા

ત્યાગી તપી મુનિશ્વરા, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર;
અબલા સંગ ઈકાંતમેં, ઉપજે કામ જરૂર. ૨
જ્ઞાન ધ્યાન તપ તજે બલ, કરની કઠિન પ્રયાસ;
નિશા સમય એકાંતમેં, ભયે નારિ સઁગ નાશ. ૨

ચોપાઈ

યાતે પ્રિયા સમુજિ યહ મર્મા, પ્રાત કાલ સાજહુ સહ ધર્મા;
કરિ અચાર સત સંગતિ કીજે, વેદો યુક્ત બોધ ભલ લીજે. ૧
આશ્રમ ધર્મ હેતુ મમ પ્યારી, કહી વિગત યહ સત્ય વિચારી;
રામ કૃપા આશ્રમ યહ પૂરણુ, પીછે ગૃહસ્થ કાજ સઁપૂરણ. ૨
સમય કર્મ હોવહિ સોઈ હોઈ, તેહિ જિય ટારિ શકે નહિ કોઈ;
કરતા પુરૂષ કર્મ ગતિ થાપી, કો જનમ્યો જન શકે ઉથાપી. ૩
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, સર્વ કર્મ પ્રેરક હરિ સાખી;
થાપ ઉથાપ શકે નહિ કોઈ, કર્મ પ્રધાન હોઈ સોઉ હોઈ. ૪
યાતે પ્રિયા સમુજિ યહ મર્મા, ધરિયે શીશ સનાતન ધર્મા;
શંકા રહિત કાજ નહિ કીજે, હોય ન સુફલ વિષય ફલ લીજે. ૫

બ્રહ્મચર્ય યહ ધર્મ નિભાવે, જલ લગ રેન સમે નહિ આવે;
અપને અપને ભવન રહાવો, રોક પ્રાણ મન ધ્યાન લગાવે. ૬
પ્રણુવ મંત્ર સબતે યહ સારા, સુલભ હોય સહ જન બ્યવહારા;
માયા રંચ પ્રપંચ ન ત્રાસે, જીવન મુક્ત લાભ નિર આશે. ૭
યાતે પ્રિયા ધાર સત નીતી, રટો રામ ઉર પૂરણુ પ્રીતી;
શયન સમય જાવહુ ઘર પ્યારી, રામ કૃપા નિત રહો સુખારી. ૮
ઉપજયો પ્રેમ સુનત પિવ બાની, વંદે પાદ જોરિ યુગ પાની;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પતિ પદ વંદત વારંવારા. ૯
સાર ગ્રહી ઉપજયો સુખ ભારી, પતિ મુખ શબ્દ વિચાર વિચારી;
કૃપા કરહિ જિન દેવ મુરારી, પતીવ્રતા પાવહિ નરનારી. ૧૦

દોહા

પતિ સુબોધ શ્રવણે સુન્યો, મનન કરન ચિત ચાય;
સમય સમજિ આજ્ઞા લઇ, ચલી ભવન હર્ષાય. ૧
સમય સમજ વિશ્રામ ધ્રુવ, કીનો સહિત વિચાર;
છનકો નિદ્રા કયા કરે, યુકત અહાર વિહાર. ૨

ચોપાઇ

ઘટિકા ઉભય કીન વિશ્રામા, લખિ અવસર ઉઠે ગુણુ ધામા;
તીન કાલ દરશી ધ્રુવ જ્ઞાની, આદ અંત મધ લખે સુજાની. ૧
પૂરવ જન્મ કૃત્ય કુરિ આવા, ઉરમહિ વિરહ વિરાગ બઢાવા;
રે હત ભાગ જનમ બહુ સોયા, અઘટ ત્રાસ કેતા તન ખોયા. ૨
અમિત અધમ યોની ભરમાયો, હરિ ગુરૂ વિન વિશ્રામ ન પાયો;
કોટિક જનમ ભૂલ ભઇ ભારી, હરિ ગુરૂ શરણુ ન શકયો સઁભારી. ૩
જમ કિંકર કર કષ્ટ કરારા, ઘોર નર્ક ડાર્યો કેઇ વારા;
કાક તાલિ જન દર્શન પાવા, જમ કિંકરતે તુરત છુડાવા. ૪
દે ઉપદેશ જ્ઞાન ધન અર્પ્યો, જીવન મુકતી લાભ સમર્પ્યો.
રામ મંત્ર અજપા ઘટ દીના, અઘ અજ્ઞાન સર્વ હરિ લીના. ૫
નિજ સ્વરૂપ આતમ પરકાશા, ઉર મહિં એક વિષય નહિ આશા;
સવ પ્રકાર ભયો સુખ ભારી, અબ કયું સોવે ભજન વિસારી. ૬
અક્ષય લાભ લેહુ મન મેરા, મહુરત બ્રહ્મ સુસમય સવેરા;
રાજ પાટ ધન ધામ અટારી, ક્ષણિક ભોગ સુખ અલ્પ નિહારી. ૭

શ્વાસ શ્વાસ શ્વાસા હોય નાશા, અલ્પ આયુ ઇનિકી કયા આશા;
રે મન સમુજિ રામ રસ પીજે, વૃથા આયુ વિશ્વાસ ન કીજે. ૮
નીર બુદ બુદા સમ નરદેહી, સમુજિ મર્મ હો રામ સનેહી;
અવર સનેહ સબ રસ કાચો, સરસ સનેહ રામ રસ સાચો. ૯
રે મમ મિત્ર પ્રવીન પિયારા, રામ મંત્ર રટ વારંવારા;
રામ મંત્ર રટતાં સુન ભાઈ, જીવ રૂ બ્રહ્મ એક હો જાઈ. ૧૦

દોહા

નિત્ય પ્રાપ્તિ યહ આતમા, જીવ બ્રહ્મ નહિ દોય;
ભજન ભકિત ભ્રાંતી ભગે, સંગતિ સંશય ખોય.
યાતે શ્વાસ ઉશ્વાસ મેં, પ્રણવ મંત્ર ભજ સાર;
મણિ ગણવત તું આતમા, લહે જગત આધાર. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ પૂરણ પદ પાય સુજ્ઞાની, વ્યાપક આતમ સમજ સુજાની;
તુરિયા તત્વ ગરક દિન રાતી, સર્વ વિશ્વ નિજ લખે સજાતી. ૧
યદ્યપિ ભૂપ સ્વપ્ન મહિં રંકા, જાગ્રત માંહિ હોત કછુ શંકા;
ખગ બાલક ભૂ પર દુખ પાયો, ભયો પ્રબલ ખગ મગ ઉડિ ધાયો. ૨
યદ્યપિ અહાર હેતુ મહિ આવે, અહી બાજ લખિ ઉર ગભરાવે;
કંહી રવ[1] સ્વપ્ના મહિં મારા, જાગ્રતમેં ભય હોત લગારા. ૩
યેહિ પ્રકાર જ્ઞાની લખિ રૂપા, ભયો સ્વતંત્ર સર્વ પર ભૂપા;
યદ્યપિ ચિદાભાસ ગુણ આદી, સુતે સ્વભાવ હોત પરમાદિ. ૪
અમિત જન્મ શુદ્ધી ફુરિ આવે, જ્ઞાની બ્રેહ વશ ભજન કરાવે;
કોટિક કષ્ટ જ્ઞાન વિન પાવા, ધન્ય તાત ગુરૂ જ્ઞાન બતાવા. ૫
આતમ તત્વ બોધ ભલ દીના, જય ગુરૂ રાજ કૃતારથ કીના;
ક્ષુધા અહાર પ્યાસ જ્યું પાની, ગુરૂ ગુન માનત શિષ્ય સુજાની. ૬
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ જનમ દિખાવા, બ્રેહ વશ હોય રામ ગુન ગાવા;
બ્રેહ વશ વૃત્તિ રહે, ઇક ધારા, રટત રામ ઉતરે ભવ પારા. ૭
કરણ ધાર દ્રષ્ટી ધ્રુવ ધારે, નિધિતે નૌકા સહજ કિનારે;
સ્થીર વૃત્તિ ચંચલતા ત્યાગે, ધ્રુવ સમ જ્ઞાન બ્રહ્મ મય લાગે. ૮
બ્રેહ વિન જ્ઞાન ધ્યાન વૈરાગા, ચંચલ વૃત્તિ તજે કિમ રાગા;
બ્રેહ વિહિન વૈરાગી કેસો, વ્યંજન સર્વ લવન વિન જેસો. ૯

૧. વાઘ.

એહ વૈરાગ ભક્તિ વશ દેવા, આય કરત સંતન પદ સેવા;
ધરિ અવતાર ધર્મ ધર સ્થાપે, કોટિક અધમી તુરત ઉથાપે. ૧૦

દોહા

એહ વશ વિકલ વિદેહ મન, જે જન ઉચરે રામ;
મોક્ષ દાસિ પદ રજ તેહી, વંદે વિશ્વ તમામ. ૧
પ્રાત કર્મ ધ્રુવ ઉર ફુરે, આયે ચોક મઝાર;
સમય સમજિ જીજ્ઞાસિ જન, દાસી દાસ તયાર. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ આય ભ્રાત પદ લાગા, પ્રેમ મગન મન ભયો સુભાગા;
જય મમ તાત ભ્રાત ભય ભંજન, કિય કૃતાર્થ મમ નાથ નિરંજન. ૧
મમ હિત પ્રગટે તત્વ વિધાતા, મોહિ અનાથકો કીન સનાથા;
યોગ યજ્ઞ તપ તીર્થ ન જાનૂ, રામ મંત્ર પદ આપ પિછાનૂ. ૨
તવ પદ લીન ભયો મન મેરો, જન્મ આદિ દુખ સર્વ નિવેરો;
વાર વાર ઉપજે યેહિ આશા, તવ પદ લીન રહે યેહ દાસા. ૩
કૃપાનાથ કહુ અપર ન ભાવે, રામ મંત્ર પદ આપ સુહાવે;
ઉત્તમ ઉત્તમ પ્રેમ બઢાવા, વિકલ પ્રાણ ધ્રુવ ચરણ લુભાવા. ૪
ધ્રુવ ભ્રાતા શિર નિજ કર પરસા, સમુજિ મર્મ નૈના જલ વરસા;
સાધુ સાધુ કહિ ધ્રુવ ઉર લાવા, પ્રેમ પિયુષ રસ શબ્દ સુનાવા. ૫
રે મમ ભ્રાત સાધુ બડ ભાગી, જન્મત રામ ભક્તિ પ્રિય લાગી;
ઇનતે ઇતર કવન શુભ કર્મા, રામ ભક્તિ સમ અપર ન ધર્મા. ૬
વિધિવત કર્મ સર્વ ફલ દેની, સર્વ વિશ્વ મહિં મોક્ષ નિસેની;
કોટિક કર્મ કરે ભલ કોઇ, રામ ભક્તિ વિન મૂક્તિ ન હોઇ. ૭
સુવરણ માંય ધાટ સહ આવે,, જલવિકાર સહ જલહિ સમાવે;
સર્વ કર્મ ભક્તી યું ખાની, મોક્ષ દેત જિય શંભુ ભવાની. ૮
યાતે ધન્ય ધન્ય મમ ભાઈ, યેહિ પ્રકાર સ્થિર રહહુ સદાઈ;
ચલહુ ભ્રાત આચાર કરીજે, નિત્ય કર્મ મહિં દેર ન કીજે. ૯
યજ્ઞ શાલ પહુંચે દોઉ ભાઈ, જલ, અસ્નાન, કીન હર્ષાઇ;
ભૂપન વસન સજે અઁગ સારા, જો કછુ આશ્રમ નય વ્યવહારા. ૧૦

દોહા

યજ્ઞ શાલ દ્વિજ રાજ ગણુ, વિધિવત પૂજ તયાર;
વેદ મંત્ર ઉમરત ભયે, કીનો નિત્ય અચાર. ૧

ભૂપ દાન દ્વિજકો દિયો, ઉર મહિં હર્ષ અપાર;
દયા બની રહે દાસપે, ઉચ્ચરે વારંવાર. ૨

ચોપાઇ

દ્વિજ આશીષ દીન કેઈ વારી, બની રહો શિવ ભક્તિ તુમારી;
ધર્મ ધુરંધર ધન્ય નરેશા, સમ્યક દ્રષ્ટિ ડિગો નહિ લેશા. ૧
ધર્મ કર્મ મહિં નિપુન સદાઈ, કહા આશીષ અપર અધિકાઇ;
અગમ મર્મ તવ મર્મ ન પાવે, બાલ વિનય કરિ વિપ્ર સુનાવે. ૨
સુનત વચન ધ્રુવ કહ કરજોરી, દ્વિજ પ્રતાપ સુધરી કછુ મોરી;
કૃપાનાથ આજ્ઞા અબ દીજે, અપર કર્મ અવસર લખિ કીજે. ૩
અક્ષત સિંચિ રજા દ્વિજ દીની, વંદિ ભૂપ અપને શિર લીની;
દ્વિજ સંતોષ ભૂપ ઘર આવા, અતિ સુંદર આસન બૈઠાવા. ૪
દુતિયે, આસન, ઉત્તમ આવા, વંદિ પાદ આસન બૈઠાવા;
બ્રાહ્મી પ્રથમ કીન આચારા, નિરખિ નૈન પિય પ્રેમ અપારા. ૫
વિધિવત પૂજા કીન તિયારી, પતિ પદ પૂજન ચલી પિયારી;
પ્રિય પતિ આકર્ષક મન કૈસે, સાગર મિલન સરિત ગતિ જેસે. ૬
આય સર્વ સખિ શિશ નિવાવા, ધ્રુવ વિધિવત સત્કાર કરાવા;
પ્રિયા પતી પદ પૂજન લાગી, મોક્ષ માન મન અમર સુહાગી. ૭
પ્રથમ પાદ પદ પ્રીતિ પખારા, ચંદન અર્ચત વારંવારા;
અક્ષત પુષ્પ ધરે કોઇ વારી, વંદત પાદ પ્રેમ ભો ભારી. ૮
કહન ચહે કછુ કહ નન આવે, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવે;
સમય સમુજિ બોલી મન મારી, ધ્રુવ સર્વજ્ઞ લખે વિધિ સારી. ૯
જયપતિ નાથ દાસ શુધ લીજે, ચરણ ધ્યાન યહિ કૃપા કરીજે;
પતિ પદ સેવ વિના તિય કૈસી, પ્રેત પિચાશ નિશાચરિ જેસી. ૧૦

દોહા

પતી સેવ વિન જે પ્રિયા, જીવત મરણુ સમાજ;
વિચલ વૃત્તિ અપયશ જગત, પરમ નર્કકી ખાન. ૧
પતિ સેવા સન્મુખ રહે, ઉર બિચ ઉચ્ચરે રામ;
નિત્ય કર્મ ચૂકે નહીં, વસે વિષ્ણુ પુર ધામ. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત ઉપજી બ્રેહ ભારી, ધ્રુવ સન્માન કીન લખિ પ્યારી;
પતિ સંમતિ બેઠી સ્થિર આઈ, જેહિ પ્રકાર પ્રભુ નીતિ બનાઇ. ૧

સર્વ સખી અવસર યહ ચીના, ધ્રુવ પદ વંદત ભઈ પ્રવીના;
યુક્ત અચાર કીન સહ નારી, નીતી યુક્ત યથા અધિકારી. ૨
બેઠી સર્વ જેહિ અધિકારા, સમય સમુજિ ધ્રુવ વચન ઉચારા;
પ્રથમ કીન નિજ ગુરૂ અસ્તૂતી, દ્વિતિયે હરિહર વરણિ વિભૂતી. ૩
ત્રતિયે કર્મ ભક્તિ શુભ જ્ઞાના, નિત્ય કર્મ કછુ કહે નિધાના;
આશ્રમ ચાર મર્મ સમુજાવા, સતગુરૂ નારદ પ્રથમ સુનાવા. ૪
ઘટિકા દોય કીન ધ્રુવ બોધા, ઉત્તમ ધર્મ સનાતન શોધા;
પ્રબલ પ્રેમ જીજ્ઞાસા નારી, ધ્રુવ મુખ બોધ લીન ઉર ધારી. ૫
પ્યાસે પુરૂષ મિલ્યો જયું પાની, સત્ય બોધ યું લીન સુજાની;
ધ્રુવ કહ સત્ય શીખ ઉર લીજે, યહિ અવસર નિત કથા કરીજે. ૬
જો કછુ શ્રાવણ કીન સત બાની, મનન કરહુ એકાંત સુજાની;
મનન કરત હોવહિ બહુ વ્યાધી, મન મલીન ઉર કરહિ ઉપાધી. ૭
અમિત જનમ વિષયારસ ભોગા, ભજન કરત મન ભોગ વિયોગા;
મનકો અર્થ મૂલસે નાસા, તેહિ અવસર મન પરમ ઉદાસા. ૮
પ્રબલ પ્રપંચ કરહિ મતિ મૂઢા, યદ્યપિ સંત લખો ગતિ ગૂઢા;
રે મન મૂઢ વિષય કિમ ચાવે, જેહિ હિત જગ મહિં જન્મ ધરાવે.
જનમ મરણ જાલિમ દુખ ભારી, યદ્યપિ ચાહત ભોગ વિકારી;
યાતે અલ્પ ત્યાગ મન આશા, ભજોહુ રામ ભાગે જમ ત્રાસા. ૧૦

દોહા

યહિ પ્રકાર મન બોધ દે, મનન કરો શુભ બોધ;
કરત કરત અભ્યાસ નિત, લગે, જીવ, પર બોધ. ૧
લખો સુબોધ શાંતી ગ્રહે, સમજહિ સાર અસાર;
પ્રેમ ભક્તિ હરિ ભજનતે, સહજ હોહુ ભવ પાર. ૨

ચોપાઇ

ભોજન સમય સમજ નૃપ દાના, કથા વિસરજન કીન સુજાના;
સમય સમુજિ શિશુમાર કુમારી, વંદત પીવ પ્રેમ ભો ભારી. ૧
સર્વ સખી સ્વામી પદ વંદા, ઉર મહિં ઉમગત પરમ અનંદા;
જય જય શબ્દ કીન કેઈ વારી, પ્રમદા પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૨
ઉત્તમ પ્રેમ કહયો નહિ જાવે, સમુજિ સુબોધ નયન જલ છાવે;
પ્રેમ વિવશ ચરતાં શિર દીના, ધ્રુવ ધરિ હાથ કૃતારથ કીના. ૩

સુખી રહો પ્રિય ભ્રાત સનેહી, જીવન મુક્ત લાભ તું લેહી;
ભ્રાતા આશ સુફલ હોહુ તોરી, યેહિ આશાષ સત્ય પ્રિયે મોરી. ૪
ભ્રાતૃ ભાવ લખિ ધ્રુવ ઉર પ્રેમા, પ્રબલ પ્રેમ ઉર રહયો ન નેમા;
શુધ્ધ ભાવ ઉપજ્યો ઉર જયાકે, કયું જમ જાલ પડે ગલ વાકે. ૫
પ્રેમી ભકત જગત ભલ આવે, તરહિ આપ ખલ અમિત તરાવે;
ઉભય ભ્રાત ઉર પ્રેમ અગાધૂ, પરમ પવિત્ર લચ્છ યહ સાધૂ. ૬
સર્વ દાસિ ધ્રુવ પ્રિય પ્રવીના, પ્રબલ પ્રેમ વશ ભઇ નવીના;
સમય સમુજિ શાન્તી સહ લાવા, રામ નામ મુખ મંત્ર જપાવા. ૭
દાસી વિનય કીન કેઈ વારી, કૃપાનાથ ભોજન યહ ત્યારી;
ધ્રુવ સંમતિ ભોજન મુખ લાવા, હરિહર અર્પણ કરિ હર્ષાવા. ૮
હરિ અર્પણ કોઉ લેત અહારા, જયા ઘર જમ નહિ કરહિ પ્રચારા;
ધરા ધામ ધન તન મન સારા, અર્પણ કરિયે રહિત વિકારા. ૯
હરિ હર અરપિ ભયો બડભાગી, માયા ઉપાધિ જિન નહિ લાગી;
ઇષ્ટ દેવ વિન ધરે અહારા, વૃત્તી બઢે વિકાર અપારા. ૧૦

દોહા

મહા પ્રસાદ લખિ પ્રેમ યુત, લહિ દુહુ ભ્રાત અહાર;
સમય સમુજિ અચવન કરી, ભયે કચેરી ત્યાર. ૧
પાન પુંગિ ફલ[1] પાયકે, ચલે ભૂપ હર્ષાય;
ન્યાય ભવન ભય હરન હિત, બૈઠે આસન આય. ૨

ચોપાઈ

નૃપકો વંદન કીન પ્રધાના, ધ્રુવ પ્રવીણ હરસત સન્માના;
અપર ભૂપ માતેત અપારા, સમય સમુજિ વંદે સુખ સારા. ૧
પ્રજા લોક ઉર પ્રેમ અપારા, સમય સમુજિ વંદે સુખ સારા;
યથા યોગ ધ્રુવ સબ સન્માના, વિપ્ર સમાજ અધિક મન માના. ૨
નિજ નિજ આસન સબ બેઠારે, જિનકો જોગ સોઇ અધિકારે;
સર્વ સભા શાંન્તી રસ છાવા, બંદીજન જન સુયશ સુનાવા. ૩
ગન ગાંધર્વ કરત કલ ગાના, શામ વેદ ધ્રુનિ ઉચરત નાના;
ત્રિવિધ તાલ મરદંગ બજાવે, અમિત નૃત્ય ગત ગાયે દિખાવે. ૪
સરસ મર્મ સુર સમજ સુજાની, સ્થિર મન સુન પ્યાસે જિમિ પાની;
સુર ઇશ્વર સમજત કોઉ દાના, હરિ હર ભક્તી લીન સુજાના. ૫

---

૧. સોપારી.

સર્વ શબ્દ સો સ્વર મય જાનો, ૐ કાર સ્વર મૂલ પિછાનો;
જિનકો જપે હોત કલ્યાના, યાતે સ્વર ઇશ્વર કરિ માના. ૬
દાન દીન ગાંધર્વ અપારા, સર્વ સભા જય શબ્દ ઉચારા;
હરસત ભયે સર્વ નર નારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૭
પ્રજા લોક દર્શન હિત આયે, સો વંદન કરિ તુરત સિધાયે;
આયે અવર ન્યાય હિતકારી, કહન ચહે કછુ સમય નિહારી. ૮
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ લખે ઉર સારી, રજા કીન જન સમય વિચારી;
જો કોઉ કહન ચહે કછુ બાતા, કરિયે પ્રગટ અવસ્ય મમ ભ્રાતા. ૯
તાત ગુરૂ નૃપતી મુખ આગે, હરસિ કહો મન મર્મ સુભાગે;
કૂડ કપટ છલ છિદ્ર નિવારી, સત્ય ગાથ કહુ સમય વિચારી. ૧૦

દોહા

પાંચ વિપ્ર અવસર લખી, ધ્રુવ પદ વંદન કીન;
પ્રેમ ભક્ત પાંચૂ જને, એહ વશ ભયે પ્રવીન. ૧
કૃપાનાથ કહિયે કહા, ઘટ ઘટ જાનત ભાય;
મમ પુરમેં તવ રાજમેં, હોત અધિક અન્યાય. ૨

ચોપાઈ

પુરૂષ એક આયા અનચારી, જેહિ ઉપદેશ કીન નર નારી;
એકો બ્રહ્મ બાત સમુજાવા, નિત્ય કર્મ આચાર છુડાવા. ૧
હરિહર ભક્તિ ન ધ્યાન ધરાવે, પિતૃ સેવ ન દાન કરાવે;
સત સંગત ન અતીથિ અહારા, ધર્મ શાસ્ત્ર ગુરૂ કછુહ ન ધારા. ૨
ભક્ષાભક્ષ કરત નહિ શંકા, પુરૂષ અપર તિય ભજત નિશંકા;
વર્ણાવરણ ભેદ નહિ રાખત, મુખતે એક બ્રહ્મ કહિ ભાખત. ૩
ગુરૂ બન બેઠો નીચ અચારી, શઠ પદ આય પરત નર નારી;
વરજે હમ મૂરખ કહિ મારે, ગાહિ કર ઘરતે બહિર નિકારે. ૪
નારી સુત સબહી ભરમાવા, લગે ન જોર શરણ તવ આવા;
ભાવત અન્ન ન નિંદ્રા આવે, રૂદન કરત હમ રેન વિતાવે. ૫
નારી પુત્ર ભવન વિત સારા, હરન કીન મોહિ મારિ નિકારા;
સત્ય સત્ય ગાથા પ્રભુ ગાઇ, યા મહિં ભૂલ રંચ કહુ નાઇ. ૬
વિનય કરત ઉપજી એહ ભારી, ધ્રુવ સત્કાર કીન કેઈ વારી;
સત્ય ગાથ તવ વૃથા ન ભાઇ, ક્ષમા કરો હરિ સ્હાય સદાઇ. ૭

હરિ પ્રેરક જાનત સબ ઘટકી, ચલે ન ચાતુરતા નટખટકી;
સત અહઁકાર ભૂપ ઉર આવા, નિજ પ્રધાન સન શબ્દ સુનાવા. ૮
અધમી સભા સર્વ નર નારી, તુરત લાહુ યહાં નીચ અચારી;
પાપી પાપ પ્રબલ પરબોધા, ધર્મ સનાતન સત્ય ન શોધા. ૯
વિન વિવેક બોધત સંસારા, લગે ન જ્ઞાન હોય અનચારા;
વિચલ વૃત્તિ કહા બોધ સુનાવે, ચામ દામ ચંચલ ચિત ચાવે. ૧૦

દોહા

રજા પાય અનુચર ચલે, ગયે પ્રલાપી ધામ;
ખલ મંડલ ખદ્યોત સમ, બેકે અધમ તમામ. ૧
મદ અહારિ વ્યભિચારિ સબ, કરત બ્રહ્મકી બાત;
ભેદ ન નારી, પુરૂષમેં, સબકો ગને સજાત. ૨

ચોપાઇ

અનુચર નિજ મન કીન વિચારા, ખલ મંડલ નિશ્ચલ અઘ ભારા;
કવન યુક્તિ શઠકો સઁગ ડોરે, જ્યા કરિ ત્રાસ હોય નહિ મોરે. ૧
યુક્તિ વિચાર ઉભય કર જોરી, ચાલ્યો સભા અધમ ગુરૂ ઓરી;
ચરણ શીશ ધરિ વિનય સુનાવા, કૃપાનાથ તોહિ ભૂપ બુલાવા. ૨
શોભા સુનત ભઈ જીજ્ઞાસા, દે દર્શન પુરહુ પ્રભુ આશા;
હોવહિ લાભ સર્વ સંસારા, બઢે ધર્મ અઘ જાય વિકારા. ૩
સંત સમાગમ લાભ અભૂતા[1], અમિત જીવ જાગહિ શઠ સૂતા;
શિષ્ય વૃંદ નારી નર સારે, ભૂપ કહ્યો સબ સભા પધારે. ૪
સુનત વચન બોલા ખલ નાયક, બાલક ભૂપ ભયો કછુ લાયક;
પૂરવ પુન્ય યોગ ફુરિ આવા, દર્શ હેતુ જિન હમહિ બુલાવા. ૫
મમ સતસંગ કરહિ બડભાગી, ભાગિ ચલેહિ કે પાપ અભાગી;
હરસિ સભા બોલ્યો સુનુ ભાઇ, હરસિ ચલો સબ લોક લુગાઇ. ૬
ભૂપ ચહત આતમ ઉપદેશા, નિશ્ચય ભયો શંક નહિ લેશા;
મુખતે કહે બોધ નહિ આવે, સર્વ ક્રિયા કરિ પ્રગટ દિખાવે. ૭
સુરાપાન આમિષ સંગ લીજે, પીવત સભા શંક નહિ કીજે;
અપની અપર નાર નહિ શંકા, એક એક કર ગ્રહો નિશંકા. ૮
સર્વ ક્રિયા સુખ પ્રગટ દિખાવે, વિનહિ પ્રબોધ જ્ઞાન નૃપ આવે;
મુખતે બકે સો મૂઢ કહાવે, શૂરવીર સો પ્રગટ દિખાવે. ૯

---

૧. પુર્વે ન થયેલ.

ચલો ભ્રાત અબ દેર ન કીજે, અક્ષય લાભ સમાગમ લીજે;
ચલે સંગ સો જન બડભાગી, ભવન રહે સો પરમ અભાગી. ૧૦

દોહા

શઠ ગુરૂકો ઉપદેશ સુનિ, નારી નર હરસાય;
ભેડ ભેડકી લાર સમ, ધ્રુવ પુર પહુંચે આય. ૧
ભૂપ ભવન હાજર હુયે, પામર અસી હજાર;
બેઠિ ક્રિયા કરને લગે, જે ગુરૂ બોધે સાર. ૨

ચોપાઈ

સમયસમુજિ અનુચર ચલિ આવા, વંદિ પાદ નૃપ વિનય સુનાવા;
કૃપાનાથ ખલ મંડલ આવા, જીવત પ્રેત ગતી મન ભાવા. ૧
અસી સહસ નરનારિ નિહારે, અતિ પ્રલાપિ શઠ નીચ ઠગારે;
ભવન દ્વાર બેઠે સહ આઇ, ક્રિયા કરત અધ ઉર હર્ષાઇ. ૨
અનુચર બચન સુનત ધ્રુવ જ્ઞાની, સવ મર્મ ઉર લખે સુજાની;
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, વિશ્વ ચરાચર એક અધારા. ૩
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ અનાદી, મુલા તુલા દ્વે વાદ વિવાદી;
વિદ્યા અવિદ્યા ધર્મી પાપી, કર્તા એક સર્વ ગતિ થાપી. ૪
યદ્યપિ ડોર દિપે યહ સારે, ક્ષોમ બિક્ષોમ હોય દુ:ખ ભારે;
યાતે ન્યાય યુક્તિ સમજાવે, જ્યા કરિકે અધ કર્મ છુડાવે. ૫
અસિહજાર યહાં ભવન નમાવે, સનમુખ સંત ચલો વહાં જાવે;
ધ્રુવ મંડલ બાહર સહ આવા, દંભી ગુરૂ સન શીશ નિમાવા. ૬
શઠ આદર દીના નહિ કાહૂ, કરે ક્રિયા નિજ બેપરવાહૂ;
ગુરૂ દિગંબર વસ્ત્ર વિહીના, સત મિથ્યા જિન મર્મ ન ચીના. ૭
ગુરૂ ગોદી સુતી ઇક નારી, કર પદ ચુંબતિ વારંવારી;
સર્વ અંગ ગુરૂ નિજ કર પરસે, વિષય વિકાર ચોર નિત હરસે. ૮
સંગ દોષ જ્ઞાની ચિત ડરપે, હરિહર ચરણોં સર્વ સમરપે;
હરિહર ચરણ ધરે નિજ શીશા, સંગ દોષ હરહુ જગ દીશા. ૯
પ્રેહવશ વિકલ રામ મુખ ગાવે, વાર વાર ઉર ઇષ્ટ મનાવે;
સંગ દોષ ટારહુ સુર સ્વામી, તો શરણાંગત દાસ તમામી. ૧૦

દોહા

સંગ દોષ સાધૂ ડરે, કરે અરજ કરજોર;
કૃપાનાથ કરિયે કૃપા, દેહુ ન જન્મ બહોર. ૧

નર પામર પાપી પ્રબલ, કરે બ્રહ્મકી બાત;
આતમ ઘાતી વિષય રત, ધર્મ શત્રુ સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ પ્રલાપિ બોલા મુખ બાની, સુનો ભ્રાત મમ મિત્ર સુજ્ઞાની;
મેં શિવ રૂપ શક્તિ મમ દાસી, સમુજિ મર્મ નહિ રહો ઉદાસી. ૧
ઇન્દ્રી સર્વ કાજ નિજ કરહી, જન અજ્ઞાન શંક ઉર ધરહી;
હમ સમ ગુરૂ મિલે નહિ જ્યાકો, તન અધ્યાસ જાય નહિ વાકો. ૨
બ્રહ્મનીષ્ટ ગુરૂ દે ઉપદેશા, તો ઉર શંક રહે નહિ લેશા;
મુખતે બાત બ્રહ્મકી કરહી, ઉર મહિ શંક કાજ નહિ સરહી. ૩
જ્ઞાનીકે ઉર શંક ન આવે, સર્વ ક્રિયા કરિ પ્રગટ દિખાવે;
જરા શંક ઉપજે ઉર નાંહી, સર્વ કર્મ મહિં કુશલ સદાહી. ૪
યું બોલત શઠ પરમ ગઁવારા, મહિલા મુખ ચુંબે કેઈ વારા;
આમિષ પદ પ્યાલા ભરિ લાવા, દંભી અપને મુખ પધરાવા. ૫
ગુરૂ પ્રસાદ લખિ લેત અભાગી, અધમી સભા લીન સુખ લાગી;
સતગુરૂ શિષ્ય એક મત સરા, ગુરૂ બોધે સોઇ કર્મ પિયારા. ૬
અંધે અંધ મિલે મગ ચાલે, ઇધર ઉધર જાવત કો પાલે;
વિપિન વસ્તિ અંધે નહિ શુદ્ધી, મન મુખ વૃત્તી ધર્મ વિરૂદ્ધી. ૭
અધમી સભા શબ્દ બહુ ગાવે, શિર ધૂન અરૂ તારિ બજાવે;
યોગે પદકી બાત બખાને, મન મલીન વિષયા રસ માને. ૮
વિકરમ કરમ કરે વ્યભિચારી, ભક્ષા ભક્ષ કરે નરનારી;
ધ્રુવ પ્રવીણ લખિ ભ્રષ્ટાચારા, યા કરિ વિશ્વ અનર્થ અપારા. ૯
શામ દામ કરિ ઇનિ સમુજાવે, કર્મ મલીન કદા વિસરાવે;
સુનિ સત બોધ વિષમતા ત્યાગે, સમુજિ સંત ગત ગહિ સુભાગે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ અપની લખિ આતમા, બોલે શબ્દ વિચાર;
કુકરમ કરો ન સંત જન, હોય ધર્મ અનચાર. ૧
વિલગ કીન કરતા પુરૂપ, વિધિ નિષેધ દે ભેદ;
સમુજિ તજો જન મંડલી, ઉર મહિ ધરો ન ખેદ. ૨

ચોપાઈ

સુનિ ધ્રુવ શબ્દ કહે ગુરૂ પાપી, રે ધ્રુવ દ્વૈત મતિ કિમ થાપી;
સત સંગત કરને હમ આવા, તેં કુસંગતિ શબ્દ સુનાવા. ૧

અસિ સહસ્ર નારી નર જ્ઞાની, જિનકે ધર્મ કરહિ તું હાની;
જો મમ મંડલકી ઈકિતાઈ, કરહુ દર્શ નૃપ ઉર હરસાઈ. ૨
ભેદ ભાવ ઈનકે ઉર નાઈ, મસ્ત ભયે સબ લોગ લુગાઈ;
મમ સમ ક્રિયા કરે હરસાઇ, ગુરૂ સમ શિષ્ય સદા સુખદાઈ. ૩
સત ગુરૂ કર્મ શિષ્ય કોઉ કરહી, જિનકી સંગ અપર જિવ તરહી;
યાતે મેં મમ પરમ સુખારા, મમ સમ કરમ કરે શિષ્ય સારા. ૪
મેં ધ્રુવ જ્ઞાની શ્રાવણ સુનાવા, યાતે તવ દ્વારે ચલિ આવા;
જો કલ્યાન ચહો નૃપ ભાઇ, મમ સમ કર્મ કરો હર્ષાઈ. ૫
કર્મ કરત ઉપજે ઉર શંકા, કાચો જ્ઞાની અવસ્ય નિશંકા;
વિધિ નિષેધ જ્ઞાની નહિ ભાસે, વ્યાપક બ્રહ્મ લખ્યો નિરઆશે. ૬
સર્વ ક્રિયા મહિં આપ અકેલા, વિકરમ કર્મ ન ધર્મ ઝમેલા;
જો કછુ હોય હોય સો હોવે, ઉંચ નીચ જ્ઞાની નહિ જોવે. ૭
બ્રહ્મ જ્ઞાન નૃપ બાત ન જાની, જયા કરિ બકયો દ્વૈત મુખ બાની;
તુમકો મિલે ન સત ગુરૂ પૂરા, યાતે ભાખત શબ્દ અધૂરા. ૮
આતમ જ્ઞાન ચહો મમ ભાઈ, મમ સુખ બોધ લેહુ હરસાઈ;
જન્મ મરણ જમ જાલ, ન, આવો, હોય અમર નિજ રૂપ સમાવો. ૯
અકરમ કર્મ ન ધર્મ અધર્મા, ઈન્દ્રી સર્વ કરે નિજ કર્મા;
જબ લગ પ્રોક્ષ જ્ઞાન ઉર હોવે, અધરમ ધર્મ વૃત્તિ મન મોવે. ૧૦

દોહા

ગુણ ઈન્દ્ર વરસત, સદા, જયા મહિં પુન્ય ન પાપ;
કુશલ સદા નિજ કર્મમેં, ન્યારો ચેતન આપ. ૧
સૂર્ય રહત આકાશમેં, ક્રિયા કરત સંસાર;
કરે ભરે પુન પાપકો, રજા ન દોષ લગાર. ૨

ચોપાઈ

અધરમ બચન સુનત ધ્રુવ ધર્મી, અતિ ઉદાસિ છાઈ ચિત્ત શર્મી;
અધમી અધમ પ્રબલ મત બોધા, નીચતે નીચ નીચ મગ શોધા. ૧
સમય સમુજિ બોલા ધ્રુવ જ્ઞાની, ઉચ્ચરત ભયે વચન અઘહાની;
રે મમ આતમ બોલ વિચારી, અલ્પ બોધ બોધત નરનારી. ૨
વિકરમ કર્મ વૃત્તિ વિપરીતા, ત્યાગહિ ધર્મ સનાતન રીતા;
વિષય અંધ વિષયા રસ ચાવે, જ્ઞાન ધ્યાન હરિ ભક્તિ ન ભાવે. ૩

વિષયાશક્ત બઢે અધ્યાસા, તિમિ તિમિ જ્ઞાન નેન હોય નાશા;
તન અધ્યાસ આશ વિષ લાગી, ક્ષણિક ભોગ વશ ભયો અભાગી. ૪
ચેતન વિના ઇન્દ્રિ કયા કરહી, મૃતક અંગ કિમ શબ્દ ઉચરહી;
ઇન્દ્રી દ્વાર ભયો મન રાજા, ચેતન સતા કરત સહ કાજા. ૫
રવિ પ્રકાશ જલ બિંબ દિખાવે, છુપે રવી સો બિંબ છુપાવે;
ચિદાભાસ ચેતન કર ભાઈ, ચેતન સતા કરત ઠકુરાઈ. ૬
ચેતન સતા ત્યાગિ તન જાવે, ચંચલતા ઇન્દ્રિ વિસરાવે.
ચેતન વિના કરે તન વ્યાધી, તો માને હમ ઇન્દ્રિ ઉપાધી. ૭
ચેતન વિના ઇન્દ્રિ ઊંદિ ધ્યાવે, નિશ્ચય ઇન્દ્રિ કરમ કરાવે;
ચેતન વિના કરે જડ કાજા, હિંસા ચોરી જારિ અકાજા. ૮
દેખી સુની ન ગ્રંથ સુનાવા, સંત સમાજન મુનિ મુખ ગાવા;
નામ રૂપ જડ રૂપ સદાઈ, ઇન કર ક્રિયા ન હોત કદાઇ. ૯
જડ ઇન્દ્રી ચેતન કરિ ભાઈ, નિજ નિજ કર્મ હોત કુશલાઈ;
ચેતન સતા પાય સહ કર્મા, કરે અપન મન ધર્મ અધર્મા. ૧૦

દોહા

જડ વસ્તુ વ્યતિરેકમેં, ક્રિયા ન કર્મ લગાર;
હાલન ચલન જડકી ક્રિયા, સો ચેતન આધાર. ૧
નીચ કર્મ જ્ઞાની કરે, હોય ધર્મ મય હાન;
યાતે કુકરમ ત્યાગિકે, સુકૃત કરો સુજાન. ૧

ચોપાઈ

સુનિ ધ્રુવ શબ્દ અધમ હસિ બોલા, વાહ અજ્ઞાન મર્મ મન ખોલા;
ભેદ વાદિ ગુરૂ બોધ બતાવા, યાતે મત અદ્વૈત ન ભાવા. ૧
ભેદ વાદિ ગુરૂ ભેદ પ્રબોધે, યાતે જીવ સત્ય કિમ શોધે;
બ્રહ્મનિષ્ટ સત ગુરૂ બિન ભાઈ, આતમ તત્વ ન એક લખાઇ. ૨
વરણાશ્રમ ઉંચા અરૂ નીચા, સર્વ જીવ અટકે ઇન બીચા;
ભેદા ભેદ દ્રષ્ટિ કરિ ભૂલા, મિટે ન જનમ મરણ દુઃખ શૂલા. ૩
યાતે સમજ ભૂપ ધ્રુવ જ્ઞાની, મમ ઉપદેશ સ્નેહ સુખ ખાની;
ભેદ ભાવ દ્રષ્ટી તજિ દીજે, મમ સમ ક્રિયા સર્વ પુર કીજે. ૪
કોટિક જીવ કરહુ કલ્યાના, યહિ ઉપદેશ દેહુ નૃપ દાના;
હો નિશંકા કીજે સહ કર્મા, ઉંચ નીચ નહિ ધર્મ અધર્મા. ૫

પંચ તત્વ ગુન તીન પસારા, સબ મહિં ચેતન રૂપ હમારા;
ભક્ષાભક્ષ ન ધર્મા ચારા, આદી કર્મ કીન કરતારા. ૬
નર્ક સ્વર્ગ સંશય નહિ કોઈ, મમ ઉપદેશ ધરો ઉર સોઈ;
સંશય આતમ હોય વિનાશા, કરો કર્મ સહ ત્યાગિ ઉદાસા. ૭
ચિત્ત ચિંતે સોઇ કર્મ કરાવો, નર્ક સ્વર્ગ સંશય મત લાવો;
એકહિ બ્રહ્મ સર્વ ભરપૂરા, નર્ક સ્વર્ગ યહ નામ અધૂરા. ૮
એક માંય કો આવે જાવે, મન માને સોઈ મોજ કરાવે;
ક્રિયા કર્મ રહણી અરૂ કરણી, દ્વૈત પ્રપંચ જીવ કહ વરણી. ૯
ઘટે વધે કરણી કયા છીજે, સર્વ વસ્તુ અન્વય નિજ લીજે;
યે મમ બોધ સત્ય ઉર પેખો, સર્વ ક્રિયા દુર્ગુણ નહિ દેખો. ૧૦

દોહા

જપે ન અજપા જાપકો, ધરે ન ધર્મ વિવેક;
કરે ન નિત્ય અચારકો, જેહિ ઉર દરસ્યો એક. ૧
નિર સંશય આતમ અચલ, કવન ગિને પુન પાપ;
મન માને જ્યું કીજિયે, સોહં આપો આપ. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, અધમી પુરૂષ કરહિ અનચારા;
શઠકો દંડ અવસ્ય મય દીજે, જ્યા કરિ ઇન દુર્ગુણ હરિ લીજે. ૧
શઠ ભરમાય સંગ લી નારી, ઈનકો ત્રાસ દેત દુ:ખ ભારી;
બોધ યુક્તિ કરિ ઇનહિ હઠાવે, પાછે શઠકો ત્રાસ દિખાવે. ૨
ધ્રુવ એકાન્ત બુલાઇય નારી, સન્મુખ આય ખડી વ્યભિચારી;
ધ્રુવ કહ સુતા કવન શઠ બોધા, જ્યા કરિ પાપ પંથ તુમ શોધા. ૩
કયું તવ પતી ત્યાગ યહાઁ આઇ, દુષ્ટ સંગ સત નીતિ ભુલાઈ;
નારી ધર્મ પતી પદ પૂજા, પિંડ પ્રાણ લગિ ભાવ ન દૂજા. ૪
અપર પુરૂષ પિતુ ભ્રાત સમાના, પ્રાણ હરે પર ભાવ ન આના;
અપનો પીવનો હોય અઁગ હીના, પ્રગટ રામ જાનત પરવીના. ૫
રોગી જરઠ બધિર હો કંતા, યદ્યપિ તિયા લખે ભગવંતા;
અપર પુરૂષ સુરપતિ સમ હોવે, પતિ વરતા ભ્રાતા યુત જાવે. ૬
એસો ધર્મ સનાતન ત્યાગી, અધમ ધર્મ કિમ ધર્યો અભાગી;
અપર પુરૂષ પ્રીતી તજિ દીજે, મમ ઉપદેશ પુત્રિ ઉર લીજે. ૭

ધર્મ સનાતન હો કલ્યાના, યાતે તજો ધર્મ અધ આના;
યે મમ બોધ હૃદય તવ ભાવે, તજી પાપિ સંગ ભવન સિધાવે. ૮
નહિતર ત્રાસ કરે હમ તોકો, ફિર અપરાધ લગે નહિ મોકો;
પ્રથમ ગાથ સત ગાય સુનાઈ, કરિયે સુતા અપન ચિત ચાઇ. ૯
સમય સમુજિ બોલી શઠ નારી, સર્વ અલ્પ નૃપ શીખ તુમારી;
ગુરૂ બોધે મોહિ વારંવારા, સમુજિ સુપંથ મોક્ષ હિત ધારા. ૧૦

દોહા

પાંચ તત્વ આકાર તન, પતિ બ્યાપક ઈક દેવ;
વૃત્તી પ્રિયા પ્રવીણ હમ, કરે સર્વકી સેવ. ૧
ભેદ વાદી ઉપદેશ ગુરૂ, મેટયો અપર વિવાદ;
સર્વ ક્રિયા ફલ એક સમ, સત ગુરૂ બોધે સાર. ૨

ચોપાઈ

ભેદ ભાવ નૃપ હુમે ન આવે, નર તન અલ્પ મોક્ષ મગ ચાવે;
હમકો અલ્પ બોધ નહિ દીજે, મો મન અપર ધર્મ નહિ રીજે. ૧
નારી ધર્મ પતી ઇકિ પૂજા, સબ ઘટ રામ પીવ મોહિ સૂજા;
હો નિશંક હમ સબ સઁગ ખેલે, અપર ધમ હમ ઉર નહિ ઝેલે. ૨
અલ્પ બુદ્ધિ શઠ બકો અપારે, મો મન સત્ય ધર્મ યહિ ધારે;
રાજા રંક શંક નહિ માને, વિન જાને સબ બકહુ અજાને. ૩
ગુરૂ મર્યાદ તજે નહિ કબહી, તુમતે આદિ બકે શઠ સબહી;
પિંડ પ્રાણ લગિ ધર્મ ન ત્યાગે, બકે કોટિ નર નારિ અભાગે. ૪
પરમ પવિત્ર હુમે મગ પાવા, વિશ્વનાથ ગુરૂ સત સમુજાવા;
જીવન મુક્ત લાભ કોઉ ચાવ, હો નિશંક મમ ધર્મ સઁભાવે. ૫
ધ્રુવ ધર્મી ધીરજ ઉર ધારી, હર્ષ શોક પર રહિત વિકારી;
ધીર ગઁભીર ધરમ નહિ ત્યાગે, બકે કોટિ નર નારિ અભાગે. ૬
જેહિ જન હરિહર અજ ઉર લાવા, ધર્મ ધીર કહુ ડિગ ન ડિગાવા;
દેવિ દેવ તીરથ સુર રાજા, જિન મુખ આય કરે મન કાજા. ૭
સર્વ સિદ્ધિ સુરતરૂ સુર ગાઇ, ધ્રુવ મુખ હાજર રહત સદાઈ;
જન ચિંતે સોઈ કાજ કરાવે, રામ ભક્તિ કરિ યેહ ફલ પાવે. ૮
તીન કાલ ધ્રુવ જાનનહારા, બ્રહ્મ સદેહ સંત અવતારા;
ધર્મ સેતુ બાંધનકે કાજા, સંત રૂપ લહ ભક્ત નિવાજા. ૯

સંત રામ બિચ ભેદ ન ભાઈ, મરમી સુજન સેન યહ પાઇ;
અધમ લખે કહા જનકી રીતી, પ્રબલ પાપ વશ કરત અનીતી. ૧૦

દોહા

પાપી નારી પુરૂષકો, ધ્રુવ બોધે કેઇ વાર;
શ્વેત બને કિમ કોલસો, કજલી નિકસી પાર. ૧
શઠ ભરમાયે નારિ નર, અધમ ધર્મ ઉર ધ્યાન;
ઉગ્ર ત્રાસ દે સવકો, હરૂં પ્રબલ અજ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

અધમ નારિ આજ્ઞા દીની, ધ્રુવ સિદ્ધી મન ચિતવન ભારી;
હાજર સર્વ ભઇ તતકાલા, રજા હોય સોઇ કરે કૃપાલા. ૧
ધ્રુવ કહ કોટ કરો શઠ ઓરા, અનલ વૃષ્ટિ શિર કરહુ કઠોરા;
રખહુ બંધ હમ રજા કરાવે, ત્રાસ વિવશ કોઉ પ્રાણ ન જાવે. ૨
પાપ હરણ હિત ત્રાસ દિખાવે, પ્રાણ લેન હમ ચિત નહિ ચાવે;
હરન રોગ હિત દેત દવાઇ, ભગ્યો રોગ ઔષધ કિમ ભાઈ. ૩
કુકરમ વિવશ અધમ મગ ધ્યાવત, જેહિ હિત યહ હમ ત્રાસ દિખાવત;
ધર્મ નીતિ ત્યાગે નરનારી, શિક્ષા કરત ન દોષ લગારી. ૪
રક્ષા ધર્મ નીતિ હિત કાજા, નરહરિ નાથ કીન મોહિ રાજા;
સર્વ સીદ્ધી યહ મર્મ લખીજે, સમય સમુજિ કારજ ભલ કીજે. ૫
ધ્રુવ મુખ રજા હોત તતકાલા, કોટ રૂ પાવક વૃષ્ટિ વિશાલા;
અનલ વૃષ્ટિ નભ વરસન લાગી, શિષ્ય ગુરૂ સબ જરે અભાગી. ૬
જરત જવાલ ઉપજી ઉર તરતી, મનતે ભગી ચલી મદ મસ્તી;
પીઠ પેટ પદ શીશ જરાવત, ભગ્યો જ્ઞાન અધમી ઉઠ ધાવત. ૭
દિર્ઘ કોટ ભાગી કહાઁ જાવે, જલ્પ શબ્દ મુખ ત્રાસ સુનાવે;
જરત વસ્ત્ર અઁગસે સહડારા, ભયે દિગંબર પરમ ગઁવારા. ૮
વસ્ત્ર વિહીન ભયે નરનારી, જીવત પ્રેત ગતી વ્યભિચારી;
જરત જવાલ સતગુરૂ મુખ આવે, તરજી શિષ્ય ગુરૂ માથ ચઢાવે. ૯
પકરી ગુરૂ કર ભૂમિ પછારા, તવ મુખ બોધ દુઃખી હમ સારા;
પાપી પાપ બોધ હમ લીના, તાતે ભૂપ ત્રાસ યહ દીના. ૧૦

દોહા

પાપી ગુરૂ કરજોરિ કે, અરજ કરત હો દીન;
અધર્મ ધર્મ તજિ આજતે, નિત ચરણાં આધીન. ૧

દીન દયાળુ દીન લખ, દિજિયે જીવન દાન;
ધર્મ સનાતન શિર ધરે, જબ લગ તનમેં પ્રાન. ૨

ચોપાઈ

અસિ હજાર સબહી નર નારી, એક વાત મુખ કહત પુકારી;
ધર્મ સનાતન મમ શિર ધરિહાં, વિકરમ કર્મ વૃથા નહિ કરિહાં. ૧
ધ્રુવ સબ ઘટકી સમુજ સુભાગી, એકાએક બોલાઇ આગી;
અમૃત વૃષ્ટિ કીન તતકાલા, જવાલ શૂલ સભ મિટી વિશાલા. ૨
પ્રબલ દાહ બૂઝી સબ અંગા, સ્વસ્થ ભયે સબ નગન નિસંગા;
પ્રેત પિચાશ સરિસ શઠ શોભે, નગ્ન નારિ નર નિરખત ક્ષોભે. ૩
જો કોઉ કરહિ ધર્મ મહિ હાની, યહિ ગતિ હોવહિ સમજુ સુજાની;
ધ્રુવ અવસર લખિ વસ્ત્ર મંગાયે, યથા યોગ નરનારિ પેરાયે. ૪
પહેરે વસ્ત્ર પ્રેમ ઉર જાગા, ઉરતે ભાગો પાપ અભાગા;
સુવરણ સોની અનલ તપાવે, કાટ ગયો અરૂ ક્રાંતિ બઢાવે. ૫
યેહિ પ્રકાર નારી નર સારે, હર્યો પાપ મુખ રામ ઉચારે;
પંથ ચલત સુતો નર કોઈ, જાગ્રત હરસિ પંથ લે સોઇ. ૬
અધમ નિંદ આઈ નરનારી, ભગ્યો પાપ કહ રામ પુકારી;
ધ્રુવ પદ ગિરત વિરહ ઉર ભારી, શરણાંગત હમ લેહુ ઉગારી. ૭
જય હો ભૂપ પ્રજા હિતકારી, નર્ક ગિરત મોહિ લીન ઉધારી;
તો વિન કૃપા કરે કો એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણી મુનિ જેસી. ૮
જમ કિંકરતે લીન છુડાઇ, કૃપાનાથ શુદ્ધી મોહિ આઇ;
કૃપાનાથ સંશય ભો ભારી, ક્રૂર કર્મ કિમ હરહિ મુરારી. ૯
કેવળ અધરમ ધર્મ પિછાના, વિકરમ કર્મ કીન મન માના;
અપર નારિ અપની કરિ જાની, સબતે નીચ નર્કકી ખાની. ૧૦

દોહા

સુર અપાનકો પાન કર, આમિષ કિયો અહાર;
વિષય ભોગી હરસત રહે, નિરખ પરાઈ નાર. ૧
હવન દાન તપ તીર્થ તજ, નિત અચાર નહિ નેમ;
મ્લેચ્છ ગતી મોરી ભઈ, કિમ કરિ નરહરિ પ્રેમ. ૨

ચોપાઈ

અધમ શબ્દ હમ તુમ સન ભાખા, યદ્યપિ નાથ મૌન ગહિ રાખા;
શઠ નારી શઠ શબ્દ સુનાવા, ધન્ય નાથ તોહુ ઉર નહિ લાવા. ૧

અનલ ત્રાસ દે પાપ ભગાવા, હમ શઠ સૂતા સહજ જગાવા;
પૂરવ પુન્ય પ્રગટ ભો તાતા, દરશ દીન તવ તત્વ વિધાતા. ૨
કૃપાનાથ યહ કૃપા કરીજે, હરે પાપ સોઇ બોધ દરીજે;
અતિશય કઠિન હોય કોઉ કરણી, કૃપાનાથ કહિયે ભલ વરણી. ૩
શઠ ગુરૂ આય પર્યો ધ્રુવ ચરણા, વ્રેહ વશ વિકલ કાહુ વિધિ વરણા;
કૃપાનાથ અઘ કર્મ કમાવા, વૃથા બોધ દઇ અમિત ભુલાવા. ૪
અમિત નારિ નર પાપ પ્રબોધા, ત્યાગી ધર્મ અધમ મગ શોધા;
વૈદિક ધર્મ નીતિ નહિ ધારા, પાપ કર્મ સોઉ પંથ હુમારા. ૫
અમિત નારિ પતિ ધર્મ છુડાવા, અપર પુરૂષ સન પ્રીતિ દ્રઢાવા;
બ્રહ્મ જ્ઞાન દે બુદ્ધિ ભમાઇ, સબ ઘટ વ્યાપ રહયો ઇક સાંઇ. ૬
મૂરખ નારિ મર્મ નહિ પાવા, પુરૂપ માત્ર સન પ્રેમ બઢાવા;
સર્વ પુરૂપ યહી મત દીના, મૂઢ મતી હર્ષંત ગહિ લીના. ૭
અતિ પ્રપંચ કીનો મમ નાથા, કો પ્રકારમેં બચૂ અનાથા;
અધમ ગતી કરહી કરતારા, ત્રાહ ત્રાહ પ્રભુ શરણુ તુમારા. ૮
પાપ પહાર પાપ કર પાપી, કો પ્રકાર અઘ જરે અમાપી;
પાપ પ્રથા વરણત વ્રેહ ભારી, ગિર્યો ભૂમ તન શુદ્ધિ વિસારી. ૯
કુકર્મ કર્મ વિચાર વિચારી, વ્રેહ વશ વિકલ હોન નરનારી;
નરહરિ નાથ સુગતિ જિન દેહી, અવશ્ય બને જિય રામ સનેહી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણુ લખિ ભાવ મન, ઉપજી દયા વિશાલ;
ભ્રાત ભ્રાત કહિ કર ગ્રહયો, બોધ કીન તતકાલ. ૧
પાપ તાપ તન તે ગયો, કહયો મંત્ર મુખ રામ;
હો સચેત સુનુ નારિ નર, કહુ સો કરિયે કામ. ૨

ચોપાઇ

વેદો યુકત કર્મ નિત કીજે, અજપા શિવરણ ધ્યાન ધરીજે;
ગૌ બ્રાહ્મણ પદ પૂજ અતીથી, રામ ભકિત ઉર પ્રબલ પ્રતીતી, ૧
નીત્ય કર્મ કર ભોજન લીજે, અથ અહાર હરિ અરપન કીજે;
મહાપ્રસાદ લખિ ભોજન કરિયે, કોટિક જન્મ પાપ પર હરિયે. ૨
પાંચ વરસ રહિયે બ્રહ્મચારી, તહઁ લગિ વિલગ વસહુ નરનારી;
નારી ભવન નારિ સહ જાવે, ગુરૂ કુલમેં બ્રહ્મચારિ કહાવે. ૩

કોવિદ કથા કરત સતસંગા, સર્વ આય તહૅં સુના નિસંગા;
આશ્રમ ધર્મ મર્મ સહ લૈયે, આખિર તક નહિ ધર્મ તજૈયે. ૪
ચંદ્રાયણુ કરિયે નરનારી, ઉરમેં અધર્મ પાપ વિસારી;
પીપલ તરૂ પરિકરમા કીજે, જ્યા કરિ સર્વ પાપ તવ છીજે. ૫
તનતે કરો ન કર્મ અશૂધ્ધા, નિત્ય કર્મ કરિયે સહ શૂધ્ધા;
મુખતે અલ્પ શબ્દ મત ભાખો, ઉર મહિં રામ મંત્ર રસ ચાખો. ૬
વરસ એક ચંદ્રાણુ ચારા, શુધ્ધ હોય મન તજે વિકારા;
હરિહર ભકિત સદા ચિત દીજે, જીવન જનમ સુફલ કર લીજે. ૭
યેહી દંડ સર્વ નરનારી, પંચ વરસ અનહૂ તપધારી;
પીછે નિજ નિજ ભવન સિધાવો, જો જેહિ આશ્રમ કર્મ કરાવો. ૮
મન ઇન્દ્રી નિગ્રહ કરિ ભાઇ, રટો રામ હોવહિ સુખદાઇ;
ધર્મ ગુરૂ સુનિયે ચિત લાઇ, કહૂ કર્મ સોઇ લેહુ સૅંભાઇ. ૯
કૃચ્છ વ્રત્ત ચંદ્રાયણુ કીજે, સુલભ કર્મ તવ પાપ ન છીજે;
લખ ચહુ વિસ ગાયત્રી કરહૂ, પુરૂશ્ચરણુ કરિ પાપ વિસરહૂ. ૧૦

દોહા

સંગ દોષ કર જીવ જિન, કીને કર્મ કરૂર,
વિધિ, કર્મ દ્વિજકી કૃપા, હરહી પાપ જરૂર. ૧
ઉત્તમ કર્મ અનાદિતે, કરત પાપકો નાશ;
કરિ કુંભક અજપા જપે, મિટે જીવ ત્રય ત્રાસ.

ચોપાઇ

તરૂ પીપર તર વાસો કીજે, અજપા સિંવરણુ જાપ જપીજે;
અગ્નિ હોત્ર કરિયે દ્વિજ સંગા, ભસ્મ હોય તવ પાપ અભંગા. ૧
વૈદિક કર્મ ધર્મ નહિ ત્યાગો, સદાચાર નીતી યુત લાગો;
વિપ્ર શરીર કીન અઘ ભારી, અધિક દંડ તવ દીન વિચારી. ૨
સિંહનિ દૂધ કનક ધક ઠરહી, દ્વિજ બિન કઠિન કર્મ કો કરહી;
ગાયત્રી સિંહનિ કરિ જાનો, પય ઇનિ પ્રેમ મુકિત પદ માનો. ૩
કનક પાત્ર જીજ્ઞાસુ કહીયે, જેહિ ઉર ઠરે બ્રહ્મ પદ લઇયે:
બ્રહ્મ કર્મ સમ કર્મ ન દૂજા, મોક્ષ ભાગિ જિનકો યહ સૂજા. ૪
વિપ્ર કર્મ સો અનલ સમાના, ભજતાં ભસ્મ કરે અઘ નાના;
યાતે રજા શીશ મમ ધારી, કરો કર્મ વિધિ યુકત વિચારી. ૫

વિપ્ર વૃંદ નૃપ વંદન કીના, સમય સમુજિ કહ વચન પ્રલીના;
જય દ્વિજ રાજ સર્વ દુખ હરતા, હરિ સ્વરૂપ મમ ઇષ્ટ સમરથા. ૬
અસી હજાર પ્રજા, નરનારી, દુખી દીન યહ શરણુ તુમારી;
બુધ્ધી વસ્ત્ર લગે ઇન દાગા, કુકર્મ કજજર ઇનિ ઉર લાગા. ૭
પ્રેમ નીર સાબૂ સત સંગા, કર્મ લાહિ કર ધરો નિસંગા;
સુરત શિલા પર વારંવારા, શબ્દ જેષ્ટિકા કરહુ પ્રહારા. ૮
નિત નિત નેમ ધારતા ધરહી, તિમ તિમ પાપ શામતા હરહી;
વેદો યુકત કર્ત અભ્યાસા, વજ્ર લેપ ઉર જાય દૂરાશા. ૯
વૈદિક કર્મ હુમેં વિશ્વાસા, તાતે વિનય કરત દ્વિજ દાસા;
જય દ્વિજ દેવ ક્રિયા યહિ કીજે, નિજ આતમ લખિ પાપ હરીજે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ અવસર ઉર ચીન કે, રજા કીન દ્વિજ રાજ;
સંગ લેહુ નરનારિ ઇન, કરિયે આપને કાજ. ૧
દ્વિજ મંડલ પૂરણુ દશા, હરસત ભયે અપાર;
સ્વસ્તિ વચન, દે, ભૂપકો, ચલે જુહાર જુહાર. ૫

ચોપાઇ

અસી હજાર સબહિ નરનારી, ભૂપ રજા અપને શિર ધારી;
નૃપ પદ વંદિ ચલે દ્વિજ લારે, ઉર મહિં અપને કર્મ વિચારે. ૧
કોઉ કોઉ કઠિન કર્મ ગતિ પેખી, ઉર મહિં ઉપજત તાપ વિશેખી;
અગ્ની ત્રાસ યાદ ઉર આવે, ચુપ મુખ ચલે ન પ્રગટ સુનાવે. ૨
ભય વિન પ્રીત હોય નહિ કબહી, વેદ શાસ્ત્ર ભાખત મુનિ સબહી;
ન્યાય હેતુ સરજે હરિ રાજા, યા વિન ચવે ન ધર્મ સમાજા. ૩
ભૂપ વિહીન પ્રજા કહો કૈસી, પુરૂપ વિના યુવતી ગતિ જેસી;
પત્ની પતી પ્રજા નૃપ નાથા, સમુજિ કર્મ જગ કીન વિધાતા. ૪
ન્યાય નિહારે સો, નૃપ જ્ઞાની, કરે ન ધર્મ સનાતન હાની;
ધ્રુવ ધર્મી યહ ન્યાય ચુકાવા, સર્વ પ્રજા શાંતી રસ છાવા. ૫
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ સહ હરસાયે, જય જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુહાયે;
શોભા કરત સર્વ નર નારી, એસે ભૂપ રામ અવતારી. ૬
ધન્ય ભાગ ધ્રુવ નગ્ર વસાવા, જીવન મુક્ત લાભ જિન પાવા;
હર્યો પાપ હરદમ હરિ ધ્યાવત, મો સમ અપર કવન સુખ પાવત. ૭

ન્યાય કરત અવસર ચલિ આવા, નિત્ય કર્મ ધ્રુવ ચરણુ સુભાવા;
સભા વિસર્જન કીન સુભાગી, ચલે ભવન નિજ ધ્રુવ પદ લાગી. ૮
ઉભય ભ્રાત ચાલે હરસાઇ, નૃપ પદ પાય મ માન બડાઈ;
યજ્ઞ શાલ કીને અસ્નાના, કરિ વિધિ કર્મ વિપ્ર દે દાના. ૯
દ્વિજ શિર નાય ચલે, નિજ, ગેહા, જીવન મુકત રામ પદ નેહા;
ભવન બેઠિ ભોજન મઁગવાવા, હરિ હર અરપિ આપ મુખ પાવા. ૧૦

દોહા

લે ભોજન ભ્રાતા ઉભય, ચરચા ધર્મ કરેહ;
સમય શીશ પદ નાયકે, નિજ ગ્રહ પાદ ધરેહ. ૧
ધ્રુવ ધર્મી અવસર લખી, ધરિ બેઠે હરિ ધ્યાન;
નીંદ ભૂખ આશા ગઇ, જેહિ ઉર આત જ્ઞાન, ૨

ચોપાઇ

જિનકો મન લાગ્યો નિજ રૂપા, ધ્રુવ સમ અપર કવન બડભૂપા;
ઉભય લોક નૃપતી પદ પાવા, નિષ્કંટક નિજ રૂપ લખાવા. ૧
યદ્યપિ ધર્મ નીતિ ઉર ધારા, હરિહર ભકિત સરસ રસ પ્યારા;
નિશ્ચલ ધ્યાન અર્ધ નિશિ આઇ, નૈમિત વૃત્તિ ફુરી હર્ષાઇ. ૨
જેહિ જન વ્યાપક રૂપ નિહારા, તેહિ નર પ્રેમ મસ્ત મત વારા;
આધી વ્યાધિ રોગ મિટાવા, રામ રામ કહિ રામ સમાવા. ૩
રામ કૃપા એસી ગતિ હોઈ, રામ રૂપ સમજો જન સોઈ;
હરિહર હરસિ તાહ ઢિગ આવે, જન ઇચ્છે સોઇ કાજ કરાવે. ૪
રે ઉત્તમ ગુણ સગ ધ્રુવ દાના, બ્રહ્મ રૂપ તોહુ ભકિત નિધાના;
અર્ધ નિશા તન ધર્મ પિછાની, કછુયક સેન કીન જન જ્ઞાની. ૫
યુકત આહાર વિહાર નિભાવે, તેહિ જન જોગ હાનિ નહિ આવે;
અતિ ખાવે તો નિંદ્રા આવે, નહિ ખાવે તન શક્તિ ઘટાવે. ૬
અતિ ઉંઘે તો આલસ ભારી, નહિ ઉંઘે તન રોગ વિકારી;
જોગી જોગ સિધ્ધ કોઉ ચાવે, યુક્ત કર્મ અપનો મન લાવે. ૭
ધ્રુવ જન જોગ કર્મ ગમ સારી, યાતે સેન કીન તપ ધારી;
ઘટિકા ચાર કીન વિશ્રામા, નિત્ય કર્મ ઉર ફુરે તમામા. ૮
હરિજન હરસિ ચોક મહ આવા, દાસી દાસ શીશ પદ નાવા;
આય ભ્રાત વધુ વંદન કીના, ભ્રાત ભકત લખિ આદર દીના. ૯

મજ્જન હરસિ કીન દ્વે ભાઈ, વલકલ વસ્ત્ર લીન અંગ લાઈ;
યજ્ઞ શાલ પૂજન વિધિ સારી, વિપ્ર સમાજ જુર્યો જહાં ભારી. ૧૦

દોહા

હવન દાન દ્વિજ પૂજકે, તપ બલ નૃપ ભરપૂર;
રોગ વિઘ્ન શત્રૂ હરે, કરિયે હવન જરૂર. ૧
હવન વિના હાની હુવ, જપ તપ સંયમ નાશ;
જીવ દુખી જનમે મરે, જહઁ તહઁ જમકી ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

યાતે ધ્રુવ નૃપ સમુજ સુસેવા, કરત હવન પૂજત દ્વિજ દેવા;
દ્વિજ અતીથિ ગુરૂ ચરણુ પખારત, લે ચરણોદક શિર પર ધારત. ૧
જોરિ ઉભય કર વિનય સુનાવે, દાસ વિશ્વ મહિં જનમ ન પાવે;
જન્મ મરણુ સમ દુઃખ નહિ દૂજા, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ મોહિ સુજા. ૨
યેહિ પ્રકાર નિત નેમ નિભાવે, દ્વિજ મંડલ આશીપ સુનાવે;
દ્વિજ સંતોપ આય નિજ મંદર, ઉભય ભ્રાત બેઠે મિલિ અંદર. ૩
રાણી ચરણુ સેવ હિત આઇ, વિધિવત પતિ પદ પૂજ કરાઇ,
પદ પખાર ચરણોદક લીના, ધન્ય નારિ જગમેં જિન જીના. ૪
યહિ પ્રકાર પાત પૂજ કરાવે, ઉભય લોક મહિં સુયશ બડાવે;
ધન્ય માતુ પુત્રી જેહિ જાઈ, પતિ પદ પૂજન પ્રીતિ બઢાઈ. ૫
ધર્મ ધીર હિત જનમ ધરાવે, કૃત્ય પીવ અસી તિય પાવે;
ધ્રુવ સમ ધ્યાન ધરે નરનારી, તો યહ સત્ય વિગત હો સારી. ૬
બ્રાહ્મી પીવ સેવ નિરવારા, બેઠી આય જહાં અધિકારા;
આય અનુચરિ વંદન કીના, નિજ નિજ આસન બેઠિ પ્રવીના. ૭
ધ્રુવ અવસર લખિ કથા પ્રચારી, ઉચરે વચન સમય અનુસારી;
વિધિવત કર્મ ધર્મ જો નેમા, ધ્રુવ મુખ સુનત સર્વ ઉર પ્રેમા. ૮
જબતે બોધ સુન્યો સહ નારી, ભજન ભક્તિ મય પ્રીતિ કરારી;
ઉત્તમ જીવ સુને સતસંગા, રટત રામ મન વૃત્તિ અભંગા. ૯
બ્રાહ્મી સહિત નારિ જીજ્ઞાસા, કામ ક્રોધ ઉરમેં નહિ ત્રાસા;
ધ્રુવ આજ્ઞા સબહી શિર ધારે, પ્રણવ મંત્ર નિજ શ્વાસ ઉચારે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ અબલા ઉપદેશ, કર, કથા વિસરજન કીન;
ઉભય ભ્રાત પિતુ દર્શ હિત, ચાલે વિપિન પ્રવીન. ૧

અમિત નારિ નર નગ્રકે, ચલે ભૂપ સંગાત;
જાય ગિરે પદ તાત નિજ, હૃદય ન હર્ષ સમાત. ૨

ચોપાઇ

હરસિ તાત સુત શિર કર દીના, જય હો ભૂપ ભકિત પરવીના;
જીવન મુકત કીન કરતારા, સુફલ સત્ય સુત જનમ તુમારા. ૧
તુમ સમ પુત્ર ભલે જગ આવે, ધર્મ નીતિ હરિ ભક્તિ વડાવે;
નિજ સુત સમજિ ન કરૂં બડાઇ, સત્ય સમજિ વરણે કછુ ભાઈ. ૨
ધ્રુવ ગુણ સમુજિ ભૂપ હર્ષાવા, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
તાત દશા લખિ ધ્રુવ જનજ્ઞાની, સત્ય સમુજિ બોલ્યો પ્રિય બાની. ૩
કૃપાનાથ તવ પદ રજ દાસા, તવ પ્રતાપ મેટી હરિ ત્રાસા;
હરિહર દર્શ દીન ધર આઈ, કૃપાનાથ તવ પદ પ્રભુતાઇ. ૪
અનલ પ્રતાપ દીપકી શોભા, તોરી કૃપા ભકિત મન લોભા;
રવિતે નૈન પદારથ પેખે, નહિતર નિકટ વસ્તુ નહિ દેખે. ૫
ચેતન કરિ તન કાજ સુધારે, યેહિ પ્રકાર હમ તુમહિ અધારે;
તરૂ વિન ફલ પ્રગટે નહિ કોહી, માત તાત વિન પુત્ર ન હોહી, ૬
સર્વ વસ્ત્ર રહ સુત્ર અધારા, તિમિ તુમતે હમરે સુખ સારા;
તરઁગ હોત જગ ઉદધિ અધારે, માત તાત કરિ જિય તન ધારે. ૭
કો પ્રકાર મહિમા હમ ગાવે, સબ પ્રકાર તવ દાસ કહાવે;
માત તાત અપનો અઁગ જાની, હર્ષ હોત નિજ પુત્ર બખાની. ૮
પુત્ર સદા પિતુકે આધીના, માત તાત શિરતાજ પ્રવીના;
ચતુર વેદ વિદ્યા કોઉ પાવે, કરિ પ્રબોધ જગ શ્રેષ્ટ કહાવે. ૯
વિશ્વ જીત હો શત્રુ સઁવારે, મન વાંચ્છિત નિજ કાજ સુધારે;
યદ્યપિ માત તાત શિર સ્વામી, ગિને ન પુત્ર હોહિ અધ ગામી. ૧૦

દોહા

અમૃત બાની બાનિ ધ્રુવ, મર્મ લખે કોઉ સાધ;
ધર્મ પ્રથા ત્યાગત નહીં, જીવન મુક્ત અગાધ. ૧
સમય સમુજિ નર નારિ સહ, નૃપ પદ વંદન કીન;
પ્રેમી પ્રજા વિચારિ નૃપ, સબકો આદર દીન. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ પ્રવીણ જનની પદ લાગા, ભયો પ્રેમ વશ પુરૂષ સુભાગા:
જનની હરસિ શીશ કર દીના, ધન્ય પુત્ર અક્ષય સુખ લીના. ૧

સ્યતે શ્રેષ્ટ કાજ નિજ રૂપા, સો પાયો સુખ અજબ અનપા;
જીવન મુક્ત લાભ સુત યેહી, ભૂલ ભોગ સુખ રૂપ સનેહી. ૨
ભજન ભક્તિ એકણુ ઘર આવે, નિશ્ચય જીવ સ્વરૂપ લખાવે;
અજપા જાપ જપે કોઉ ગોગી, નિશ્ચય અજર અમર રસ ભોગી. ૩
તેં સુત પ્રથમ કીન ચતુરાઇ, ગુરૂ નારદ સત નીતિ બતાઇ;
પૂરણ પ્રેમ મંત્ર ઘટ સાધા, તા કરિ પરસ્યો દેવ અગાધા. ૪
બ્રહ્મરંધ્ર આતમ અસ્થાના, હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રગટ તેં જાના;
જોગીકો સુખ જાનત જોગી, લખે ન મર્મ વિષય રસ ભોગી. ૫
માત તાત ભ્રાતા કહા કામા, પરસે શિખર ભજે કોઉ રામા;
નીચ ઉંચ મોટા કહા છોટા, બ્રહ્મરંધ્ર પરસે સોઈ મોટા. ૬
યાતે પુત્ર કાજ ભલ કીના, અપને આપ આપકો ચીના;
નર તન રતન લાભ કોઉ ચાવે, પલટિ વૃત્તિ નિજ રૂપ લખાવે. ૭
પરવરતી પચરંગી ત્યાગે, નિરવરતી સુખ લેત સુભાગે;
નિરવરતી સમ સુખ નહિ દૂજા, ધન્ય ધીર ધારી જિન સૂજા. ૮
નિરવરતી મય સૂખ અપારા, પરવરતી મહિં દુઃખ નહિ પારા;
નિરવરતી સુખ રૂપ સદાઈ, પરવરતી સ્થિર નાંય કદાઇ. ૯
નિરવરતી સુખકો ભઁડારા, સ્વર્ગ આદિ સુખ લગે અસારા;
નિરવરતી જિનકો ઉર આવે, સત આતમ જગ જૂઠ દિખાવે. ૧૦

દોહા

સર્વ મર્મ સુત જ્ઞાનિ લખ, ઉપજત ખ ભરપૂર;
તન સબંધ વૃત્તી ફુરે, ઉપજત શોચ જરૂર. ૧
રાજ કાજ બાલક વહી, ન્યાય કર્મ અધિકાર;
અતિ પ્રપંચ નિર્ણય કઠિન, પરવરતી વેપાર. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ જનની કરિ બોધ અભંગા, બઢયો પ્રેમ જિમ ગંગ તરંગા;
સમય સમુજિ બોલે ધ્રુવ બાની, જનની બોધ કીન સુખ ખાની. ૧
સુધા સમાન સરલ તવ બોધા, સમુજત સત્ય જાય જિય ક્રોધા;
તવ ઉપદેશ હૃદય મહિં ધરહી, જીવન મુક્ત કાજ નિજ કરહી. ૨
નિરવરતી પરવરતી ગાઈ, સમુજિ શિશુ સુત પ્રીતિ બઢાઈ;
યદ્યપિ માત તાત પરતાપા, હરિ હર અજ ગુરૂ હર્યો સઁતાપા. ૩

નટ બાજીગર બાલ પઢાવે, અપની વિદ્યા પુત્ર દ્રઢાવે;
વિદ્યા મર્મ લખે શિશુ સારા, નટ બાજી પરપંચ અપારા. ૪
નટ બાજીગર જગ ભરમાવે, અમિત નારિ નર સમજ ન આવે;
વિસ્મય પ્રબલ હોત જન સારા, નટ બાલક મુખ હસે અપારા. ૫
તાત પ્રતાપ બાલ નટ ભેદા, તાતે ઉર ઉપજત નહિ ખેદા;
કરતા પુરૂપ રચી નટ બાજી, અજ્ઞ પુરૂષ મન પરમ દુરાજી. ૬
હાક બાક કહુ સમજ ન આવે, અતિ વિચીત્ર જગ જાલ દિખાવે;
ચર્મ દ્રષ્ટિ કરિ અતિ દુઃખ પાવત, મોહ મમત કરિ જનમ ધરાવત. ૭
મિલ બિછોહ જમ જાલ કરારી, મર્મ લખે વિન પરમ દુઃખારી;
શોષત નીર મીન દુખ ભારી, યહિ પ્રકાર દુખિયા નર નારી. ૮
હરિ ગુરૂ ભકત શિશ હરિ જાની, કૃપા કરે શિર શંભુ ભવાની;
ગુરૂ સ્વરૂપ હોઇ હરિજન બોધે, વૈદિક ધર્મ સનાતન શોધે. ૯
માયા બ્રહ્મ મર્મ સમુઝાવે, ઉત્તમ પિષ્ય સહજ સુખ પાવે;
નામ રૂપ જડ જૂઠ બખાને, ઉત્તમ જન નિર્ણય કરિ જાને. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ ગુરૂ તાત સમ, સરસ પ્રબોધે ભેદ;
બાલ મદારી પુત્ર તવ, સમુજિ મર્મ નહિ ખેદ. ૧
પનહારી શિર કુંભ ધર, જલ્પે શબ્દ અપાર;
ક્રિયા પ્રવરતી પદ ચલે, સુરતા કુંભ મઝાર. ૨

ચોપાઇ

હરિ માયા યહ ખેલ મારી, હર પ્રતાપ હરિ જન ગમ સારી;
સ્વપ્ન માત્ર સમજ્યો સંસારા, યાતે ભરમ ન હોય લગારા. ૧
અકરણ કરણ હરણ દુઃખ જનકો, શરણાંગત જન શંક ન મનકો;
નિરવરતી પરવરતી નામા, હરિ પ્રતાપ દુઃખ તજ્યો તમામા. ૨
માયા રચિત પ્રપંચ સઁવાદા, હરિ શરણાંગત એક ન બાદા;
સ્હાય કરે જહાં શંભુ ભવાની, ઇનિકી શરણ કરે કો હાની. ૩
જનની અલ્પ શોચ પરહરિયે, વૃત્તી વિઘ્ન કાજ નહિ કરિયે;
સર્વ જિવ પ્રેરક ઇક દેવા, ઉરતે શોચ હરહુ લખિ ભેવા. ૪
આતમ જ્ઞાન ભયો ઉર જ્યાકે, કો જગ ભોગ પકરિ તેહિ રાખે;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે, ઇતર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે. ૫

દોય બીચ કછુ ખટપટ હોવે, સમજ્યો એક સહજ સુખ સોવે;
યાતે માતુ ન વૃત્તિ ડિગાવો, તવ પદ દાસ શોચ મત લાવો. ૬
પ્રલય કાલ અગ્ની તપ ભારી, ક્ષણુ મહિં વિશ્વ કરે સહ છારી;
યદ્યપિ જ્ઞાન વૃત્તિ નહિ નાશા, રૂપ લીન મન જરા ન ત્રાસા. ૭
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ જડ વ્યાધી, ચેતન આતમ રહિત ઉપાધી;
જ્ઞાની બ્રહ્મ રૂપ લવ લીના, સત મિથ્યા નિર્ણય જિન કીના. ૮
જનની મર્મ સમુજિ સુખ લીજે, ઈતર ભાવ ઉરમેં નહિ કીજે;
નિરવતી પરવરતી નામા, નિજ સ્વરૂપ મય અલ્પ તમામા. ૯
મનકો ભાવ સર્વે સંસારા, મનવો મરે જીત નહિ હારો;
ચેતન ચેતન જડ જડ જાની, મૃગ તૃષ્ણા પીજે કહા પાની. ૧૦

દોહા

કહા સુબોધ બોધુ તુમે, જનની તુમ તદ રૂપ;
અંગ જાનિ આદર કિયો, મુજ પર કૃપા અનૂપ. ૧
સમય સમુજિ સુમતી કહે, સુનિ મન ઉપજ્યો ચેન;
ધર્મ હેતુ અવતાર જન, સર્વ વિશ્વ સુખ દેન. ૨

ચોપાઇ

જાવહુ પુત્ર માતુ પદ સેઇય, જીવન જનમ સુફલ ફલ લેઇય;
દુતિયે માતુ પ્રબલ ઉપકારા, જિન કરિ સમજ લીન જગ સારા. ૧
ધ્રુવ અવસર લખિ વંદન કીના, દુતિયે માતુ પદ ગિર્યો પ્રવીના;
ઉત્તમ ઉભય માતુ પદ વંદા, ભક્તિ ભાવ મન પરમ અનંદા. ૨
સુરૂચી કહે સુખી રહુ ભાઈ, અપની અપન કર્મ ગતિ પાઇ.
કરતા કર્મ પુરૂષ જગ કૈયે, હો સુચેત મન મર્મ લખૈયે. ૩
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ કહાવે, મન મરજી સોઉ પુરૂષ કરાવે;
યાતે એક દેશિ મત ત્યાગી, કહું કરો સુત કર્મ સુભાગી. ૪
આશ્રમ ચાર કીન કરતારા, તવ બડ ભાગ પ્રગટ સ્વીકારા;
અબ યે લગન હુવો સુત તેરો, સદા પ્રસન્ન રહે ચિત મેરો. ૫
લઘુ બાંધવ ગૃહિ ધર્મ વિસારી, તો રત તાન બજાવત તારી;
તિલક માલ છાપા દે તનમેં, નૃપ સંતાન લાજ નહિ મનમેં ૬
સર્વ નારિ નર યહિ મતિ ધારે, પ્રજા વંશ કિમ વિશ્વ વધારે;
વન મહિં નગ્ને દિગંબર સારા, યદ્યપિ નિભન ગૃહસ્થ અધારા. ૭

માત તાત તનતે તન પાવા, એક દેશિ મત વિપિન વસાવા;
વન મહિં વસત રામ ભરપૂરા, ઘર મહિં કયા રહ રામ અધૂરા. ૮
મુખતે વ્યાપક રૂપ બખાને, વ્યાપકતા ઉર અર્થ ન જાને;
કૂપહિ ભાંગ પરી મમ ભાઈ, નિજ સ્વારથ નરસુર નિપુણાઈ. ૯
તું સુત જનની કહયો કરીજે, આશ્રમ ગૃહસ્થ કર્મ લીજે;
જનની બોધ હૃદય નહિ લાહી, ધરિ મુનિ ભેખ ભમે વન માંહી. ૧૦

દોહા

માતુ કહે કર જોરિકે, મમ સુત ઉત્તમ માન;
ગૃહ આશ્રમ તોડન ચહે, સો તવ શત્રુ સમાન. ૧
સમય સમુજિ ઉત્તમ કહે, જનની મન સમુઝાવ;
તવ સુત થોરહિ કાલમેં, કરિ બતલાવહિ બ્યાવ. ૨

ચોપાઇ

જનની સમય પાપ સબ હોવે, જિનકે પ્રથમ વૃથા દમ ખોવે;
સમય પાય તરૂવર ફલ દેવે, પ્રથમ કષ્ટ કરિકે ફલ લેવે. ૧
તરૂ કંટક પલ્લવ ફલ ફુલા, સમય પાય પ્રગટે સહ મૂલા;
તન તરૂ કર્મ દોષ ગુણ કૈયે, સમય પાય નિશ્ચય ગુણ લૈયે. ૨
કર્મગતી મમ સુફલ ફલાવે, સમજિ માતુ મત પ્રાણ દુઃખાવે;
નિજ નિજ કર્મ સુફલ હો સબહૂ, હર્ષ શોક કરિ રૂકે ન કબહૂ. ૩
આશ્રમ વાનપ્રસ્થ તવ માતા, ભજન ભક્તિ કરિયે હર્ષાતા;
પિતા પુત્ર ભ્રાતા પ્રિય ભગની, ઉરતે દૂર કરહુ યહ લગની. ૪
ઇન આશ્રમ યહ રોગ અસારા, સમુજિ ભજન કરિયે તત સારા;
રોગ અસાધ્ય આદિ અરૂ વ્યાધી, તન સબંધ કરિ પરમ ઉપાધી. ૫
લખિ પ્રપંચ મુનિ જન ગૃહત્યાગા, વિપન વાસ હરિ ભજે સુભાગા;
વાનપ્રસ્થ કોઉ ધન સન્યાસી, આશ ફાંસી કર ભયે ઉદાસી. ૬
ધન અબધૂત સત્ય મત ધારી, રાગ ત્યાગ વ્યાપક બ્રહ્મચારી;
જગ પ્રપંચ જિન ઉર નહિ આવે, દ્રઢ સ્વરૂપ મન મસ્ત રહાવે. ૭
મસ્ત મરાલ અમર રસ પાવા, જગ પ્રપંચ મન ભાવ મિટાવા;
ધન અબધૂત અસી મત ધારા, ભાવ માત્ર ભાસ્ય વિસારા. ૮
તજિ પ્રપંચ ચિત ભઈ સમાધી, દશા લખે નહિ જીવ પ્રમાદી;
જનની તવ આશ્રમ યહિ કૈયે, લખિ ઉર મર્મ દશા ગહિ લૈયે. ૯

ધન્ય ભાગ આશ્રમ યહિ પાવા, મિલે મોક્ષ જિન પૂર, નિભાવા;
અવસર સરસ મિલ્યો મમ માતા, કૃપા કીન શિવ તત્વ વિધાતા. ૧૦

દોહા

વડી માત મમ તાતકો, ઉપજ્યો આતમ જ્ઞાન;
કવન કઠિન ગતિ કર્મકી, જનની તૂ હેરાન. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ વચન કહ, ઉમગ્યો પ્રેમ અભંગ;
જનનિ કહ કહા કીજિયે, લગ્યો ભ્રાત કો રંગ. ૨

ચોપાઈ

પ્રથમ બોધ લાગ્યો જહિં બાલા, તજે ન કરિ કોઉ કષ્ટ વિશાલા;
હાની હોહુ યા હો કલ્યાના, કરહી કાજ પ્રથમ મન માના. ૧
ધરા ધામ સુખ સંપતિ છૂટે, યદ્યપિ શઠ નહિં હોત અફૂટે;
માત તાત શિક્ષા ગુરૂ કરહી, શઠ ઉર ધ્યાન કાજ નિજ કરહી. ૨
હાની લાભ લક્ષ નહિ મનમેં, લાગી તાર કૃત્ય નિજ તનમેં;
કેતિક વાર મર્મ સુમુજાવા, અજ્ઞ પુરૂપ ઉર એક ન આવા. ૩
નારદ આશ્રમ ધર્મ પ્રબોધા, ધ્રુવ લખિ મર્મ શ્રેષ્ટ મત શોધા;
ધ્રુવ નિજ સ્વારથ કીન સુજાની, શઠ સુત લખે, ન, મર્મ અજ્ઞાની. ૪
સર્વ ખોય સેવહી, દુઃખ શૂલા, ઉભય લોક સુખ જાય સમૂલા;
પાપી સમ પિછતાવહિં પિચ્છે, તજિ મમ વચન અપન મત ઇચ્છે. ૫
પશુ સમ વિપિન ફિરહી દિનરાતી, નિજ પતિ મારિ નારિ પછતાતી;
ગયો વખ્ત ફિર હાથ ન આવે, નિજ હઠ શઠ પાછે પછતાવે. ૬
હમકો વાનપ્રસ્થ પરબોધે, શઠ સુત અપની વાત ન શોધે;
ગૃહસ્થ ભે[1] બિન વિપિન સિધાવે, ચંચલ મન વિશ્રામ ન પાવે. ૭
મમ ગૃહ કારજ રહ્યો અધૂરા, સુત હિત કષ્ટ હોત ભરપૂરા;
વિપિન વસૂં ચિત પુત્ર સઁગાતા, કહા મુખ કહે હોત જિય ધાતા. ૮
મુનિ પટ ધરે ભયો કાહા કાજા, મન પિછતાવત પ્રબલ અકાજા;
ઘર જાવે હાંસી જગ ભારી, મન હરિ રટે ન પરમ વિકારી. ૯
યાતે કહું બહોર બહોરી, મમ ગતિ હોય અવસ્ય સુત તોરી;
આખિર બોધ યાદ મન આવહિ, સમુજિ મર્મ મમ સમ પછતાવહિ. ૧૦

---

૧. પુર્ણ કર્યા વિના.

દોહા

સુરૂચી બચન સુહાવન, ગૃહ આશ્રમ અનુકૂલ;
રાગ ત્યાગ વૈરાગ વશ, જિનકે મન પ્રતિકૂલ. ૧
ત્યાગ્યો અઘ બિચ જગતકો, લાગ્યો નહિ ગુરૂ જ્ઞાન;
ભાગ્યો વિષયા ભોગ હિત, જાગ્યો ઉર અજ્ઞાન. ૨

ચોપાઇ

સુરૂચી નૈન ચલી જલ ધારા, પુત્ર હેતુ ઉર કષ્ટ કરારા;
યહ સત બોધ સુને નર નારી, તજે ન અઘ બિચ જગત વિચારી. ૧
નિજ મત વિવશ ચલહિ કોઉ ત્યાગી, વિષય અંધ હોવહિ અઘ ભાગી;
ઉભય પીવ ઇકિ નારિ અભાગે, દોઉ કર ખેંચત કહો કો ત્યાગે. ૨
તન વનમેં ઘરમેં હર લાગી, દુષ્ટ નારિ સમ ભયો અભાગી;
યાતે પ્રથમ શોચિ કછુ કીજે, જ્યા કરિ વિશ્વનાથ પતિ રીજે. ૩
સુરૂચી શબ્દ શોચિ ઉર લૈયે, યાતે સમુજિ સમુજી પદ દૈયે;
ધ્રુવ ચુપ મુખ કહું શબ્દ ન બોલા, સપ્ત ભોમિતેં રહિત અડોલા. ૪
શબ્દ માત્ર સમજ્યો સંસારા, જ્ઞાનીકે મન જીત ન હારા;
લેશ માત્ર દુતિયા નહિ દરસે, જહઁ તહઁ અપન આપકો પરસે. ૫
જો કછુ કહે સર્વ સત ભાસે, બોલત શબ્દ સર્વ નિજ આશે;
અપની અપની ગાય સુનાવે, જ્ઞાની હર્ષ શોક નહિ લાવે. ૬
નભ મગ ચલે પક્ષિ કોઉ કેતા, પંખ જોર હોવહિ જિન જેતા;
નભ સમ બ્રહ્મ અભેદ અગાધા, બુદ્ધી યુકત કરે સઁવાદા. ૭
જ્ઞાની પુરૂષ સમજ યહ ભેદા, સ્વસ્થ રહે ન કરે પદ છેદા;
ઉદધિ નીર અંત નહિ આવે, યથા પાત્ર જલ માંય સમાવે. ૮
કર્તા કાને પાત્ર વિચારા, જહિ જિવ કર્મ ગતી અનુસારા;
જ્ઞાની કર્મ મર્મ મન જાના, ચુપ મુખ રહ બકવાદ ન દાના. ૯
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય સમજ ગઁભીરા, હરિ ગુરૂ કૃપા તર્યો ભવતીરા;
ભાવ અતંત ભયો ઉર જાકે, ગહે મૌન મુખ શબ્દ ન ભાખે. ૧૦

દોહા

સૂત્ર આતમા સત્ય લખ, નામ રૂપ લખિ સૂન;
વાણી ચાર પ્રકારકી, જ્ઞાની રાખત મૂન. ૧
બ્રહ્મ આશ જીજ્ઞાસિ લખ, જ્ઞાની ઉચરત બોધ;
ભેદ ભાવ તજિ તત્વ રત, શિષ સન કરે પ્રબોધ. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ ઉત્તમ વંદન કરિ માતા, બેઠે આય ચરણ ઢિગ તાતા;
સર્વ લોક સુરૂચી સુન બાની, ચુપ મુખ રહે કર્મ ગતિ જાની. ૧
સમય સમુજિ નૃપ શબ્દ સુનાવા, કર્મ જ્ઞાન ભકતી રસ ભાવા;
રે મમ પ્રજા ભક્તિ રસ પ્યારા, અવસ્ય હોહુ કલ્યાન તુમારા. ૨
રામ ભક્તિ સત સંગ પિયારી, જીવન મુક્ત અવસ્ય નરનારી:
હરિ ગુરૂ કૃપા ભક્તિ મન માની, મુક્ત દહિ જેહિ શંભુ ભવાની. ૩
પ્રગટ દર્શ પાવા શિવ જેહી, બહુરિ ન જન્મ ધરે જિય દેહી;
યાતે સુફલ કાજ સહ તોરા, દ્રઢ વિશ્વાસ અચલ યહ મોરા. ૪
અપને અપને ભવન સિધાવો, સમય પાય દર્શન હિત આવો;
ઘટ ઘટ પ્રગટ વસે સુર સ્વામી, સમુજિ દર્શ જેહિ કરો તમામી. ૫
તુમ હમ સર્વ સાક્ષિ ઇકિ દેવા, સમુજિ મર્મ કરિયે જહિ સેવા;
દ્રષ્ટા દેવ આપ અવિનાશી, દર્શ પરસ કરિ તજે ઉદાસી. ૬
કરિ સત સંગ લાભ યહિ લીજે, અપના આપ દર્શ ઉર કીજે;
જબ તબ દર્શ કરે જિય અપના, સહજ વિલય હુવ સર્વ કલપના. ૭
મમ ભ્રાતા શિક્ષા યહિ લીજે, નિજ દર્શન મહિં દેર ન કીજે;
આત્મજ[1] ઉભય પ્રેમ મય રૈયા, લક્ષા અર્થ લાભ ભલ લૈયો. ૮
નય યુક્તિ મય નિપુન રહાવે, જ્યા કરિ પ્રજા સર્વ સુખ પાવે;
પ્રજા સુખી ભૂપતિ સુખ ભારી, પ્રજા દુખી નૃપ અવસ્ય દુખારી. ૯
વાચક જ્ઞાની દંડ દિરાવા, સુનિકે ગાથ પરમ સુખ પાવા;
ઐસે દુષ્ટ પ્રજા દુઃખદાઈ, ધર્મ સનાતન હાનિ સદાઈ. ૧૦

દોહા

કરણી બિન બકતા ફિરે, બાચક જ્ઞાની ધૂત;
ધર્મ બિગાડે વિશ્વમેં, જ્યું કુલ માંય કપૂત. ૧
વૈદિક ધર્મ અનાદિકો, લક્ષા અર્થ અગાધ;
વાચક જ્ઞાની કહા લખે, સેન લખે જન સાધ. ૨

ચોપાઈ

ધર્મ નીતિ શઠ પુરૂષ વિગોવે, જ્યા કરિ પ્રજા રાજ દુખ હોવે;
અધરમ ધરમ મરમ નહિ પાવે, અધરમકો વહ ધર્મ મનાવે. ૧

---
૧. પુત્ર.

ગુરૂ મુખ વચન કરે વિશ્વાસા, સત મિથ્યા સમજે કોઉ દાસા;
જો સતગુરૂ હો પરમ દયાલા, સત્ય બોધ બોધે તતકાલા. ૨
નિજ આતમ સહ વિશ્વ પિછાને, દ્વૈત ભાવ ઉરમેં નહિ આને;
સો અબધૂત દ્વૈત કયું બોધે, હો કલ્યાન માર્ગ સોઉ સોધે. ૩
સર્વ વિશ્વ નિજ અંગ પિછાને. ઈતર ભાવ ઉરમેં નહિ આને;
સત ઉપદેશ કરત નરનારી, હરે પાપ જિવ વિગત વિકારી. ૪
રેહણી કહણિ રહે ઈકિ રંગા, આતમ વિના અપર નહિ સંગા;
ઈન્દ્રી દવન હવન અધ્યાસા, આશા ત્રાસા ભઈ ઉર નાશા. ૫
એસે સંત ધર્મ વ્રત ધારી, પ્રગટ હોય જહઁ કૃપા મુરારી;
ધર્મ સનાતન સત્ય દ્રઢાવે, જ્યા કરિ જીવ સર્વ સુખ પાવે. ૬
તન અધ્યાસ ફુરે નહિ કબહી, વિધિવત કર્મ કરે જગ સબહી;
વેદો યુક્ત કરે સબ કર્મા, ચિત વ્રત્તિ નિશ્ચલ નિજ ધર્મા. ૭
ઉત્તમ દશા સંત યહ ભાઈ, ઈનિતે ઇતર સર્વ દુખદાઇ;
મુખતે વાત બ્રહ્મકી બોધે, નિજ મન નીચ વિષય નિત શોધે. ૮
જિનકો જન સમજે નહિ જ્ઞાની, નીચતે નીચ અધમ સોઉ પ્રાની;
સુર સરિ, જાય કીન અસ્નાના, અચમન કરે ન કપટ નિધાના. ૯
પારસ પરસ હેમ નહિ હોવા, અપર ધાતુ મિલ રહે વિછોહા;
એસે જ્ઞાન પાય શઠ પાપી, ધર્મ નીતિ મરિયાદ ઉથાપી. ૧૦

દોહા

ધર્મ હાનિ કરતા પુરૂષ, વાચક જ્ઞાની શોધ;
સમજાયો સમજે નહી, કરિયે ચોથો બોધ. ૧
રાજકુંવર ઘર જાવહૂ, લાવહુ લક્ષ સુનીત;
પાવહુ પ્રેમ પ્રસાદકો, નિત્ય કર્મ પર પ્રીત. ૨

ચોપાઇ

અપને હેત કરહુ નિત કર્મા, જ્યા કરિ સુલભ હોય સહ ધર્મા;
ઉભય લોક અપને હિત કારન, સુધરમ ધરમ કરો શિર ધારન. ૧
નામ રૂપ જડ વસ્તુ અપારી, અપને હેત લગે સબ પ્યારી;
પતિ પત્ની પત્ની પતિ પ્યારો, નિજ નિજ હિત ઉર પ્રેમ અપારો. ૨
સુત પરિવાર તાત ઉર પ્યારા, અપને હિત લખિ ફસે ગઁવારા;
હય ગજ રથ વાહન વિધિ એહા, અપને હિત કરિ સર્વ મન સનેહા. ૩

રાજ પાટ ધન માલ ખજાના, અપને અર્થ સર્વ મમ માના;
નામ રૂપ વ્યતિરેક પદારથ, સર્વ સબંધ બંધે નિજ સ્વારથ. ૪
એક એક વિન સરે ન કાજા, દૃષ્ટા એક સબંધી રાજા;
સ્વગત ભેદ ઇન્દ્રી તન સાધન, પ્રેરત સમય કાજ અપનો મન. ૫
જેહિ ઇન્દ્રી અવસર સોઇ કાજા, સુફલ કાજ હરસત મન રાજા;
એસે વિશ્વ પદારથ સારે, સમય કર્મ હિત સર્વ પિયારે. ૬
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ સ્વરૂપા, સમુજત સુજન સંત બડભૂપા;
અધરમ ધર્મ કુનીતી નીતી, ઉભય મહિં સાધન પ્રીતી. ૭
સાધન વિના બને નહિ કર્મા, કરન ચહા કોઉ ધર્મ અધર્મા;
કર્મ ક્રિયા કરિ પ્રગટ દિખાવે, અધરમ ધરમ સુફલ ફલ પાવે. ૮
યાતે પુત્ર સમુજિ શુચિ ગાથા, સુક્રિત કર્મ કરો નિજ હાથા;
તાત પુત્ર પરજા અરૂ રાજા, એક એક કીજે હિત કાજા. ૯
ભૂપ કર્મ કરિ ભૂપ સુખારી, પ્રજા કર્મ પરજા સુખ ભારી;
અપને અરથ સર્વ સંબંધા, ગયો અર્થ લાગે મન ગંધા. ૧૦

દોહા

દૃઢ વિરાગ ભક્તી રતા, નિત્ય કર્મ આધીન;
ન્યાય નીતિ નિત ધર્મ રત, સો જન જગ નહિ દીન. ૧
સમય કર્મ શોચત રહે, મોચત રહ મન મૂઢ;
સુધરમકો પોષત રહે, સો ગાત પાવહિ ગૂઢ. ૨

ચોપાઈ

જાવહુ વત્સ કર્મ શુભ કરિયે, હરિ હર ભક્તિ ધર્મ શિર ધરિયે;
સમય સમુજિ ધ્રુવ વંદન કીના, ઉત્તમ પિતુ પદ ગિર્યો પ્રવીના. ૧
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, પિતુ પદ શીશ ધર્યો કેઈ વારી;
ગદ ગદ ગિરા કહે કરજોરી, પિતુ પદ કમલ પ્રીત નહિ થોરી. ૨
જય મમ તાત પુત્ર હિતકારી, દીન સુબોધ કૃપા કરિ ભારી;
તુમ સમ તાત મિલે સુત જ્ઞાની, મોક્ષ માર્ગ જિન હોય ન હાની. ૩
સર્વ પ્રકાર પુત્ર પર બોધા, સુધરમ ધરમ સનાતન શોધા:
હરિહર કૃપા તુમે કછુ જાના, પીંડ પ્રાણ લગ ધર્મ ન આના. ૪
વૈદિક ધર્મ વિના સંસારા, તરિ ન શકે કરિ કષ્ટ ગઁવારા;
ધર્મ સનાતન જો શિર ધરહી, વિનહિ પ્રયાસ સુફલ ભવ તરહી. ૫

અમિત યુક્તી કરિ કહિ સમુજાવા, જયા કરિ સત્ય બોધ મન ભાવા;
અબ નહિ ચૂકહિ દાસ તુમારા, કૃપાનાથ ધરિયે છતબારા. ૬
એસહિ કૃપા બની રહે મો પર, પ્રબલ પ્રેમ ભકતી મન હરિહર;
ઉત્તમ વિનય કરત બેહ ભારી, ભૂપ સમય લખિ ગિરા ઉચારી. ૭
રે ઉત્તમ ઉત્તમ મુખ બાની, પ્રેમ પીયુષ ભક્તી રસ ખાની;
ભકત વિના લઘુતા કો ધારે, લઘુતાતે નિજ જનમ સુધારે; ૮
લઘુતા ભક્તિ હોય દૂ સંગા, હરિહર સનમુખ હોય નિસંગા;
એકહિ દશા રહે સો જ્ઞાની, ધર્મ સનાતન કરે ન હાની. ૯
અજપા જાપ જપે નિજ શ્વાસા, ત્રિવિધ તાપ જહિ કરે ન ત્રાસા;
જીવન મુકત લાભ સોઇ પાવે, રામ રામ કહિ રામ સમાવે. ૧૦

દોહા

ધર્મ ધુરંધર ધીર ધ્રુવ, ધર ધરણી ધર ધ્યાન;
ધરા ધામ ધન ધિપન[1] ધિક, પાયો અવિગત જ્ઞાન. ૧
અનઁત ચક્ષુ જ્ઞાની ખુલે, દરસ્યો વ્યાપક દેવ;
મમ આતમ લખિ વિશ્વકો, કરત નીતિ યુત સેવ. ૨

ચોપાઇ

વિમલ જ્ઞાન ઉપજયો ઉર જયાકે, અપર દૃષ્ટિ આવે કહ વાકે;
જહઁ તહઁ અપનો રૂપ દિખાવે, અવર ભાવ ઉરમેં નહિ આવે. ૧
દેખે સુને શબ્દ મુખ ગાવે, ઉરતે આતમ લક્ષ ન જાવે;
શબ્દ યથારથ ઉચરે બાની, ઉધરે અમિત ધરે ઉર પ્રાની. ૨
ઉત્તમ દશા ભૂપ ઉર આઇ, પ્રજા પુત્ર સત નીતિ સુનાઈ;
ગદ ગદ ગિરા ભયો નૃપ જ્ઞાની, ધ્રુવ પ્રવીણ યહ દશા પિછાની. ૩
લખિ અવસર પિતુ વંદન કીના, પ્રજા સહિત ઘર ચલે પ્રવીના;
આયે ભવન હર્ષ ઉર ભારી, વિપ્ર દાન દીને વિધિ સારી. ૪
દાસી દાસ બંદિ જન સારે, દીન દાન નૃપ રામ ઉચારે;
હરસે સર્વ લોક નરનારી, નૃપ શિર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૫
સમય સમુજિ મંત્રી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
ન્યાય સમય આવા મન નાથા, ન્યાય ભવન ચલિ કરહુ સનાથા. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન પરજા હિતકારી, હરસિ ચલે અવસર ઉર ધારી;
કછુયક દેર સમજ ધ્રુવ જ્ઞાની, ઉર મહિં ઉપજી પરમ ગિલાની. ૭

---

૧. બુધ્ધિ.

ન્યાય ભવન આવા જન ભૂપા, ન્યાય કર્મ મહિં કુશલ અનૂપા;
હરિ ગુરૂ વંદિ તખત સ્થિર થાવા, સર્વ પ્રજા જય શબ્દ સુનાવા. ૮
બંદીજન નૃપ સુયશ સુનાવત, સર્વ સભા સુનિ સુખ પાવત;
સમય સમુજિ નૃપ સબ સંતોષા, પિયુષ શબ્દ વિત્તતેં કવિ પોષા. ૯
વંદત ભૂપ સર્વ સનમાના, બેઠે સર્વ જેહી અસ્થાના;
સમય સમુજિ બોલા નૃપ જ્ઞાની, નીતી યુકત સબ સનમાની. ૧૦

દોહા

સર્વ પ્રજા યહ પ્રાણવત, પ્રિય લાગત ઉર મોર;
અર્ધ ઘડી અવસર ગયે, ક્ષમા ચહે હમે તોર. ૧
સમય ન્યાય સેવા પ્રજા, કુશલ ભૂપ સોઇ જાન;
સુધરમમેં સમજે નહી, જિનકો ભૂપ ન માંન. ૨

ચોપાઈ

ગુણ કરિ, નામ, દિયે સંસારા, ગુણ વિન નામ વૃથા જેહિ ધારા;
ગુણ અરૂ નામ ઉભય હો સંગા, જેહિ વશ છાવહિ વિશ્વ અભંગા. ૧
ગુણ પરકાશ પ્રભાકર નામા, પ્રગટ તિમિર જગ હરે તમામા;
સતી નામ ગુણ પતિકી સેવા, નિશ્ચય મિલે નિરંજન દેવા. ૨
નામ સપૂત કપૂત કરારા, ગુણ વિન નામ પાઈ ભવહારા;
નામ નીર જહઁ તૃષા ન ભાગે, નીર નામ શઠ ધર્યો અભાગે. ૩
સાધુ નામ ગહિ રામ ન ગાવે, સાધુ શબ્દ ગુણ રહિત લજાવે;
નૃપતી નામ ન્યાય ગુણ જાકો, સંગ હોય હરિ સમ લખુ તાકો. ૪
ગુણ અરૂ નામ સંગ સંસારા, કહા વરણું ગુણ નામ અપારા;
જ્ઞાની ગુની મર્મ યહ જાને, ગુણ અરૂ નામ ભેદ નહિ આને. ૫
ધારે નામ ધરે ગુણ એસો, કરહિ કર્મ છાજે જેહિ જેસો;
ગુણ અરૂ નામ દિપાવે જ્ઞાની, ધર્મ સનાતન કરે ન હાની. ૬
તજે પ્રાણ પ્રણ તજે ન શૂરા, કષ્ટ પડે ડગિ જાત અધૂરા;
સૂર સતી ત્યાગહિ તન અપના, નેક તજન નહિ કુરે કલપના. ૭
યાતે પ્રજા સર્વ મમ ભ્રાતા, વખ્ત ખોય મનમેં પસતાતા;
તાત દર્શ કરિ અવસર આવા, દાન હેતુ કછુ દેર કરાવા. ૮
ઘટિકા અર્ધ વખત તવ ખોહી, જયા કરિ સૂલ હોત ઉર મોહી;
નિત્ય કર્મ નૃપતી યહિ જાના, ન્યાય ચુકાય કરહિ કલ્યાના. ૯

નિત્ય કર્મ નૃપતી નિત ચૂકે, તજિ તન વિપિન પ્રેત હોય ફૂકે;
ભૂખ પિપાસ ત્રાસ ઉર ભારી, પ્રજા પાપ કરિ ભયો દુખારી. ૧૦

દોહા

પ્રજા હાયતેં રાય વહ, મરત પાય તન પ્રેત;
ગતિ કુભાય અન્યાય કૃત, ધાય ધાય દુખ દેત. ૧
ભ્રાત લખૂ યહ ભેદ સબ, ડરપત રહૂ હમેશ;
કૃપાસિંધુ નારદ ગુરૂ, પ્રથમ કીન ઉપદેશ. ૨

ચોપાઇ

નોકર પ્રજા લક્ષ હમ રાખે, સત્ય સત્ય મુખ વૃથા ન ભાખે;
સાક્ષિ રામ લખિ સત્ય સુનાવે, હમતે પ્રજા કલેશ ન પાવે. ૧
તુમ હમ સર્વ સાક્ષિ ઇકિ રામા, સર્વ ક્રિયા સારત જિય કામા;
અધિક ન્યુન ઇનિમે કહો કૈસા, સુભર ભર્યો કહું કમી ન લેશા. ૨
જ્ઞાન ચક્ષુ ભાસે યહ ભાઇ, કરિ સતસંગ સુજન જન પાઇ;
પ્રજા ભૂપ નીતી પ્રભુ સ્થાપી, કોટિ યત્ન કો શકે ઉથાપી. ૩
હરિ હર રજા શીશ હમ ધારે, ધર્મ નીતિ યુત ન્યાય નિહારે;
કછુયક ભૂલ હોય જે મોરી, રે મમ ભ્રાત ક્ષમા યહ તોરી. ૪
આખિર વખ્ત રાવ નહિ રંકા, ધર્મ રાય મુખ ન્યાય નિશંકા;
હું પદ વિવશ ભૂલ કોઉ કરહી, આખિર કર્મ કરહિં સો ભરહી. ૫
સજલ નૈન નૃપતી સ્થિર થાવા, ધન્ય વાદ મુખ પ્રજા સુનાવા;
જય હો ભૂપ પ્રજા હિતકારી, ગુપ્ત ગાથ જાની મમ સારી. ૬
મમ મલીન મમ કરત વિચારા, જ્ઞાની ભૂપ સમય કિમ હારા;
મમ શઠ મન યહિ તર્ક બઢાઇ, દૃષ્ટા દેવ પ્રગટ સોઉ ગાઇ. ૭
કૃપાનાથ તવ અવગુણ કેસા, મોહિ લખિ મૂઢ કીન ઉપદેશા;
હરિહર દર્શ પાપ મમ ભાગા, તવ પ્રતાપ હમ ભયે સુભાગા. ૮
ભજન ભક્તિ કરિ હમ સુખ પાવે, અગમ ગાથ કહા ગાય સુનાવે;
તુમતે લાભ હુમે જે પાવા, શારદ શેષ ન શકે સુનાવા. ૯
જીવ બ્રહ્મ કીની ઇકિતાઇ, પદ અવાચ્ય લખિ મગન સનાઇ;
નિત્ય કર્મ ભક્તી નહિ ખંડી, યાતે નિજ સુખ વૃત્તિ અખંડી. ૧૦

દોહા

ભૂપ પ્રજા પ્રેમી પ્રબલ, ભક્તિ ભાવ ભરપૂર;
નિત્ય કર્મ નીતી રતા, પ્રગટ જ્ઞાન સમ સૂર. ૧

રીતી વીતી ના ચિંતે, ભવિષ ધરે નહિ ચીત;
વર્તમાન વિધિ યુક્ત મેં કુશલ સુજન જત નીત. ૨

ચોપાઇ

એસે ભૂપ પ્રજા ઇકિ ધર્મા, ભક્તિ રતા વિષયા ચિત શર્મા;
એકહિ દશા ધર્મ વ્રત ધારી, રામ મંત્ર ઉચરત નરનારી. ૧
ભોગ રોગ ભૂષણુ અઁગ ભારા, પરમ વિવેક શરન વ્યવરારા;
ભૂપ ધર્મ સો પ્રજા ધરાવે, વેદ શાસ્ત્ર નિર્ણટ કરિ ગાવે. ૨
યાતે ભૂપ મર્મ લખિ દાના, ધરે મર્મ વિધિ યુક્ત પ્રમાના;
વેદો યુક્ત ધર્મ શિર ધારે, કરિ સુબોધ નિજ પ્રજા સુધારે. ૩
સત્ય કર્મ કરિ પ્રજા સુખારી, નિજ નિજ ધર્મ કુશલ નરનારી;
એક એક સન પ્રેમ અપારા, એકહિ ધર્મ સર્વ શિર ધારા. ૪
કુલતે આધક ધર્મ કર પ્રીતી, તજે ન તન લગ ધર્મ પ્રતીતી;
કષ્ટ પડે ત્યાગે કુલ સબહી, ધર્મ સબંધ તજે નહિ કબહી. ૫
ગુપ્ત ગાથ નૃપ સમજ સુજાની, વેદિક ધર્મ નીતિ મન માની;
એક ધર્મ ઉપજે નહિ ક્રોધા, ભૂપ પ્રજા નહિ બઢે વિરોધા. ૬
ભૂપ પ્રજા દ્વે દ્વેષ વિહીના, મુકત લાભ લહ પરમ પ્રવીના;
ગુપ્ત ગાથ જાને નૃપ દાના, વેદિક બોધ કરત સનમાના. ૭
ધ્રુવ પ્રવીણુ યહ મમ પિછાના, એક ભાવ લખિ બોધ ન આના;
ગૂઢ ગાથ નૃપતી કોઉ જાને, વેદિક ધર્મ આપ મન માને. ૮
પ્રજા આપ ચાહે સુખ સારા, ધર્મ નીતિ જગ કરે પ્રચારા;
તરે આપ તારે કેઈ પાપી, સુયશ હોય નૃપ વિશ્વ અમાપી. ૯
ભૂપ પ્રજામેં બઢ, ન વિરોધા, સમજિ મહીપ પંથ યાહ શોધા;
હરિહર હરસિ કાજ જેહિ સારે, રામ રૂપ લખિ પ્રજા જુહારે. ૧૦

દોહા

પ્રજા ભૂપ શાંતિ ચહે, વેદિક ધર્મ ધરેહ;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, કારજ સર્વ સરેહ. ૧
ન્યાય ભવન ધ્રુવ ધામ મુખ, પંચ વિપ્ર શિર નાય;
સજલ નેન ગદ ગદ ગિરા, કહ નિજ કષ્ટ સુનાય. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ લખિ વિપ્ર ઉભય કરજોરી, વંદન કીન બહોર બહોરી;
ઉઠિ ભૂપ આસન બૈઠારે, પય કરિકે દ્વિજ પાદ પખારે. ૧

લે ચરણોદક આદર કીના, કહો તાત કહા કાજ નવીના;
કષ્ટ પડે નહિ નીતિ વિગોવે, કર્મ પ્રધાન હોય સોઉ હોવે. ૨
પ્રથમ પાદ વંદા તુમ હુમકો, ઈતર કર્મ શોભે નહિ તુમકો;
ઉંચા સોઈ ધર્મ શિર ધારે, નીચા સો સત પ્રથા ઉજારે. ૩
કરિયે ક્ષમા વિપ્ર મમ નાથા, અબ કછુ કહો હોય નિજ ગાથા;
આશ્રમ વૃદ્ધ વૃદ્ધ તન તોરા, પદ પરસત ભાગે અઘ મોરા. ૪
કૃપાનાથ કારજ મમ લાયક, કરિહું અવસ્ય કહો દ્વિજ નાયક;
હદતે પાર હોય કછુ કાજા, કરિયે ક્ષમા અવસ્ય દ્વિજ રાજા. ૫
બુદ્ધી બલ જહઁ લગે હુમારા, તહઁ લગિ હાજર દાસ તુમારા;
ભૂપ વચન સુનિ દ્વિજ સુખ પાવા, અવસર સમુજિ કહન કછુ ચાવા. ૬
ધર્મ પ્રથા લખિ પ્રજા સુખારી, દ્વિજ આશીશ દીન કેઈ વારી;
સમય સમુજિ બોલા દ્વિજ જ્ઞાની, ધર્મ ધીર નૃપ સુનુ મમ બાની. ૭
અનરથ અર્થ ભયો મમ સ્વામી, સત્ય કર્મ ઉપજી બડ ખામી;
સિંગલ દ્વીપ સુબોધ ભૂપાલા, ધર્મ ધીર ઉર નીતિ વિશાલા. ૮
ગૌ બ્રાહ્મણ અરૂ પૂજ અતીથી, વૈદિક ધર્મ પૂર ઉર પ્રીતી;
નિત્ય કર્મ મય નિપુણ સદાઈ, સમય કર્મ નહિ ચૂક કદાઈ. ૯
યજ્ઞ કર્મ સાધત નૃપ દાના, સત ગૌ નિત્ય દેત દ્વિજ દાના;
સર્વ પ્રકાર વિપ્ર સંતોષે, સુકૃત નાજ નીર જિમ પોષે. ૧૦

દોહા

અંત સમય ઉનકો અયો, ભૂપ ગયો સુર લોક;
તાહ પુત્ર નૃપતી ભયો, પરજા છયો અશોક. ૧
મહિપ મહીકે વિપ્ર મિલ, સ્વસ્તિ અખિલ નૃપ દીન;
રાજ પ્રથા ગૌ દાન હિત, સનમુખ ચર્ચા કીન. ૨

ચોપાઈ

સુનિ મમ વચન કીન કછુ આદર, નૃપ અનીતિ ઉર માંહિ અનાદર;
મો મુખ નિરખિ તરેરે નેનાં, ઉચરત ચલા વૃથા મુખ બેના. ૧
પુત્ર સુબોધ સમય લખિ બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ખોલા;
સર્વ રૂષી તુમ શબ્દ સુનાવા, તવ પ્રપંચ મેં મમ લખાવા. ૨
ધર્મ નામ અરૂ અધરમ પ્રીતી, મેં તુમ પ્રગટ લખી સબ રીતી,
તુમ બોધત કિ દાન દ્વિજ દેવે, સો તન ત્યાગ જીવ સુખ લેવે. ૩

તુલા દાન ગજ રથ હય અરપે, તન મન ધન કોઉ સર્વ સમરપે;
તુમ કહો ધર્મ પુરી જિય જાવે, ધર્મ રાય કાર ન્યાય ચુકાવે. ૪
તુમ વિશ્વાસ સર્વ સંસારા, અમિત વીત્ત દે દાન અપારા;
તુમ મુખ વચન સર્વ વિશ્વાસી, યદ્યપિ મો મન ભઇ ઉદાસી. ૫
પુન્ય કરન ચાહત ચિત મોરા, પે[1] ઉપજ્યો મોહિ ભરમ કઠોરા;
તુમ સબ તત્વ દરશિ ભૂ દેવા, સ્વર્ગ નર્ક જાનો સહ ભેવા. ૬
તુમરે વચન પ્રબલ વિશ્વાસા, દૂર કરો ભ્રમ જાય દુરાશા;
મોરે તાત ગાય દી દાના, હેમ હીર સિંગાર સમાના. ૭
હર હમેશ સત ધેનુ સમરપી, નીર અહાર લિયો નૃપ અરપી;
વર્ષ પચીસ નેમ યહિ રાખા, મરણ પ્રયંત હૃદય અભિલાખા. ૮
સો સુર લોક ગયે તન ત્યાગિ, કરિ નિજ કાજ ભયે બડભાગી;
મો મન ઉપજ્યો પરમ અઁદેશા, વિભ્રમ ચિત શાંતી નહિ લેશા. ૯
નૃપત સુબોધ કાહ પદ પાવા, સ્વર્ગ ગયે યા નર્ક સિધાવા;
ગો દ્વિજ અરપિ કવન ફલ લીના, મોક્ષ મિલી કે નર્ક ધીના. ૧૦

દોહા

કવન પુન્ય પિતુકો મિલ્યો, ગૌ બ્રાહ્મણ સંતોષ;
સ્વર્ગ જાય નિશ્ચય કરો, વિપ્ર હોહુ નિરદોષ. ૧
નહિતર વર્ષ પચીસકી, કરિ હિસાબ ગૌ દેહ;
જો કારજ યહ ના બને, કારજ અપર કરેહ. ૨

ચોપાઈ

મમ ભૂ પર જો વિપ્ર રહાવે, કેદ કરન હમ પકર મઁગાવે;
તીન કાજ મહિં ઉત્તમ લાગે, સો કારજ દ્વિજ કરો સુભાગે. ૧
સબતે શ્રેષ્ટ સ્વર્ગ મહિં જાવો, મો મન અલ્પ અઁદેશ મિટાવો;
કરિ હિસાબ કે સુરભી દીજે, નહિંતર કેદ નિવાસ કરીજે. ૨
તીન વાત વિન વિપ્ર, ન, છૂટો, રવિ શશિ ચાહે ઉદય અફૂટો;
તીન વાત દ્વિજ લેહુ વિચારી, કરિયે પ્રગટ નિશ્ચય ઉર સારી. ૩
જો મુખ કહો સો કરો સઁપૂરણ, નહિતર ત્રાસ મિલે તોહિ પૂરણ;
પ્રતિ ઉત્તર કરિયે દ્વિજ દેવા, જો ઉર સુલભ સમજ કહો ભેવા. ૪
કંપિ ઉઠે દ્વિજ નૃપ સુન બાની, ધર્મ હીન નૃપકો સનમાની;
સમય સમુજિ હમ આજ્ઞા પાઈ, પ્રાત કાલ ઉત્તર દે આઇ. ૫

---

૧. તો પણ યદ્યપિ.

શોચ વિવશ કો લિય ન અહારા, સર્વ નિશા મહઁ કીન વિચારા;
વૃથા યુક્તિ કરિ પ્રાણ બચાવા, જાય પ્રાત નૃપ વચન સુનાવા. ૬
સ્વર્ગ તાત શુદ્ધી હમ લાવે, પાંચ માસ મોહિ રજા દિરાવે;
અસ્તૂ વચન ભૂપ મુખ ભાખા, ભાગિ ચલ્લે જીવન અભિલાખા. ૭
તાત તોય પદ યહિ હિત આવા, વિપ્ર કષ્ટ સો પ્રગટ સુનાવા;
કો કરણી હમ સ્વર્ગ સિધાવે, જ્યા કરિ પ્રગટ ભૂપ ગમ પાવે. ૮
કરતા પુરૂષ નીતિ યહ થાપી, કો પ્રકાર કોઉ શકે ઉથાપી;
તન અસ્થૂલ સ્વર્ગ નહિ જાવે, સુક્ષમ તનતે સ્વર્ગ સિધાવે. ૯
યોગ સિદ્ધિ કુંભક જિન સાધા, પ્રણુવ મંત્ર જિન રામ અરાધા;
અજપા જાપ જપે કોઉ યોગી, વિષ રસ ત્યાગ બ્રહ્મ રસ ભોગી. ૧૦

દોહા

છેદ બંક એહદ વસ્યો, બ્રહ્મરંધ્ર કર વાસ;
જય હોતે અબધૂતકી, હરી કહણુ ત્રય ત્રાસ. ૧
જો જોગી અસ્થૂલ તજ, સુક્ષમ કીનો હાત;
સ્વર્ગાદિક વિચરત રહે, જિનકો કો અટકાત. ૨

ચોપાઈ

ચવદહિ લોક ચરાચર સારા, જોગી લખે વિશ્વ વ્યવહારા;
જીવ માત્ર સુક્ષમ તન પેખે, સર્વ ક્રિયા તેનાં નિજ દેખે. ૧
જિનકો સુલભ સર્વ સંસારા, બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયો નિરધારા;
સત મિથ્યા જિન મર્મ લખાવા, અપને આપ યોગ કરિ પાવા. ૨
યોગ સિદ્ધિ પ્રભુ હુમે ન સાધી, ઉત્તમ કુલ તોહુ સહિત ઉપાધી;
વિપ્ર પાય તન બ્રહ્મ ન ચીના, તન અધ્યાસ રહે આધીના. ૩
મિથ્યા દેહ અધ્યાસ અભાગા, અતી શુદ્ર તોહુ હુમે ન ત્યાગા;
દેહ અધ્યાસી શુદ્ર કહાવે, વદત વેદ મુનિ અમિત સુનાવે. ૪
તન અધ્યાસ તજે દ્વિજ સોઈ, તન અભિમાન વિપ્ર નહિ કોઈ;
સમજે સુને અપરકો બોધા, યદ્યપિ મો મન જાય ન ક્રોધા. ૫
વિષય વિવશ વૃત્તી સ્થિર નાંઇ, વિપ્ર કર્મ કિમ કરિ કુશલાઈ;
યાતે તાત શરણુ તવ આવા, ભૂપ ત્રાસ કરિ અતિ દુઃખ પાવા. ૬
તીનુઇ વાત બને કિમ તાતા, યાતે કરે પ્રાણુ હમ ધ્રાતા;
કોટિક વિપ્ર પ્રાણુ પ્રભુ જાવે, ધ્રુવ ધરમી કોઉ યુક્તિ બતાવે. ૭

નહિંતર ભાગિ ચલે હદ ત્યાગી, વચન હીન હો વિપ્ર અભાગી;
કો પ્રકાર હરિ વચન નિભાવે, જયા કરિ દ્વિજ શોભા દરસાવે. ૮
કવન પ્રકાર રામ રહે રાજી, વિપ્ર ધર્મ મય વૃત્તિ દુરાજી;
નિત્ય કર્મ ઉપરામ સદાઇ, હર્ષ હોત વિષયા રસ પાઇ. ૯
કિમ કરિ મોક્ષ દેત વિભુ સ્વામી, મો મન મર્મ લખે ઘન નામી;
વિશ્વનાથ ઘટ ઘટકી જાને, કહુ કહા કર્મ કરે જિન છાને. ૧૦

દોહા

ભક્ત ભૂપ ભય હરણ તુમ, શરણાંગત દ્વિજ જાન;
કૃપાનાથ કરિયે કૃપા, કરહુ વિપ્ર કલ્યાન. ૧
મેહ વશ વિકલ વિદેહ દ્વિજ, નિજ મરણો મનમાન;
ધ્રુવ બોલે અવસર લખી, દુઃખી વિપ્ર સનમાન. ૨

ચોપાઈ

જય હરિ રૂપ વિપ્ર મમ તાતા, તવ કારજ કરહી જગ ત્રાતા;
વિશ્વનાથ જાનત સબ ઘટકી, ચૌદે લોક જીવ ખટપટકી. ૧
આદ અંત મધ્ય જાનનહારા, સર્વ જીવ હરી લખ વ્યવહારા;
વિધિ નિષેધ કરહી જિવ કર્મા, હરિ જાનત જિય ધર્મ અધર્મા. ૨
જીવ ચરાચર નિજ તન ત્યાગે, કર્મ ગતી દુતિયે તન લાગે;
વિધિ નિષેધ નરતન મહિં કરહી, કોટિક જનમ કરે સોઉ ભરહી. ૩
નરતન વિધિવત કર્મ કરાવે, કરિ સતસંગ મોક્ષ પદ પાવે;
કર્મ સકામ કરે વિધિ યુકતા, સ્વર્ગ નિવાસ વિષય આશકતા. ૪
દિવ્ય ભોગ ભોગત રહ રાજી, નિજ સ્વરૂપતે ભઈ દુરાજી;
હર્ષ શોક મન માન બઢાવે, આતમ તત્વ કવન વિધિ પાવે. ૫
સુક્ષમ નાશ વિના નહિં જ્ઞાના, પાય સ્વર્ગ સુખ ભયે હિરાના;
નર તન ભૂલ ભઈ અતિ ભારી, બઢે કર્મ જિય લગે ન કારી. ૬
નગ્ર એક મગ ચલે અપારા, પથિક પ્રથમ મન કરે વિચારા;
ચલ્યો પ્રથમ મન બેપરવાહૂ, આગે કષ્ટ દોષ નહિ કાહૂ. ૭
પંથી જીવ નગ્ર નર દેહી, સમજિ ચલ્યો નહિ વિષય સનેહી;
કર્મ નિષેધ કીન શઠ કામી, ઘોર નર્ક દુઃખ સહહિ તમામી. ૮
સુરતરૂ કામ ધેનુ યહ કાયા, ઇચ્છા જીવ સુફલ ફલ પાયા;
વિધિ નિષેધ ઇચ્છા અનુસારી, હર્ષ શોક કહું લગે ન કારી. ૯

સર્વ કર્મ સાક્ષિ હાર દેવા, સ્ફુરણુ જિય જાનત પ્રભુ ભેવા;
કર્મ ગતી જહાં લેત નિવાસા, હર્ષ માન યા હોહુ ઉદાસા. ૫૦

દોહા

યાતે દ્વિજ કુલ તાત મમ, શોચ ન કરહુ લગાર;
રાવ રંક એકો ગતી, દંડ કર્મ અનુસાર. ૧
તુમ કારજ હોવાહ અવશ્ય, હુમતે બને ન દેવ;
કૃપા કરી જાવહુ જહાં, સર્વ બતાવું ભેવ. ૨

ચોપાઈ

કાશી પુરી વિપ્ર ઘર નારી, કહિ ન શકું મહિમા જિન ભારી;
વિપ્ર નારિ જનની મમ જાનૂ, સત અગાધ કા રીત બખાનૂ. ૧
જિનકે ઢિગ મોરી તુચ્છ કરણી, સત્ય સત્ય ગાથા કેહુ વરણી;
હરિ સમ તાત માત વેદેહી[1], રટે રામ મન પીવ સનેહી. ૨
પતિ પદ કરે દિવસ મહિં વાસા, રેન સમે વૈકુંઠ નિવાસા;
હરિકે પાથ કરે નિશિ સેવા, દેખહુ પ્રગટ લેહુ દ્વિજ ભેવા. ૩
પાછલ વિગત કેહુ ઈન નારી, સ્થીર ચિત્ત સુનિયે દ્વિજ સારી;
બચપન માત તાત તન ત્યાગા, જ્યેષ્ટ ભ્રાત ઢિગ રહી સુભાગા. ૪
નિત્ય કર્મ મય માનસિ સેવા, પ્રેહ વશ રામ રટે લખિ ભેવા;
પ્રેહ વશ વિકલ ભજે ભગવંતા, જન દર્શન દીજે શ્રુતિ અંતા. ૫
તાતકે તાત વિષ્ણુ મમ તાતા, માતકિ માત લક્ષ્મી માતા;
માત તાત જગમેં તન ધારી, ત્યાગિ ગયે મોહિ તુરત વિસારી. ૬
મમ તન તાત નહીં તન શુધ્ધી, શિશુ તનમે જડવત મમ બુધ્ધી;
જોહ અવસર માતા પિતુ ત્યાગી, વિન રક્ષક મેં પરમ અભાગી. ૭
ભૂખ પિપાસ ત્રાસ તન ભારી, જનની વિન કો શકે સઁભારી;
માતા વિના બાલ ગતિ કેસી, નર્ક નિવાસ જીવ ગતિ જેસી. ૮
જ્યેષ્ટ ભ્રાત કરૂણાકે સાગર, મમ તન કષ્ટ સહયો ઉજીયાગર;
સર્વ વ્યાપિ જાનો ગતિ સારી, અલ્પ બુધ્ધિ કહા કેહું વિચારી. ૯
નિત્ય કર્મ મમ ભ્રાત શિખાવા, માનસિ સેવ ભેવ સમુજાવા;
રમા રામ સમ તાત ન દૂજા, માનસિ સેવ ભેવ યહ સૂજા. ૧૦

દોહા

અલ્પ નિંદ્ર ભોજન અલપ, અહ નિશિ રહત ઉદાસ;
રમા રામ માતા પિતા, કબ દર્શન દે દાસ. ૧

---

[1] લક્ષ્મી.

યેહિ આશા આયુષ ભઇ, દાસા દર્શન ચાહ;
ભ્રાત જગ વ્યવહાર લખ, કીનો ભગિનિ વિવાહ. ૨

ચોપાઇ

પુત્રી પતી વિપ્રકી ગાથા, સુનોહુ તાત સંક્ષેપ સુનાતા;
પહિલે જન્મ ક્ષત્રિ તન ધારી, રામ ભક્તિ કીની ઇન ભારી. ૧
ઇન્દ્રી જીત અપન મન મારી, તપ બલ સાધા વિગત વિકારી;
એક દિવસ ગંગા તટ ન્હાવત, ઇતતે ગાય બેલ ઇકિ આવત. ૨
ગૌ રૂતુવંતી નિજ પતિ સંગા, તૃષાવંત આયે તટ ગંગા;
પીવત નીર વૃષભ રૂતુ સાધા, તપસી તા પર ક્રોધ અગાધા. ૩
કર ડંડ વૃષભ શિર મારા, રૂતુ વિયોગ કરિ મારિ નિકારા;
ટૂટો શ્રંગ બહુત શિર ધૂના, વૃષભ ત્રાહ અપને ઉર રૂના. ૪
ગો નિજ પતી શ્રંગ વિન દેખા, ગિરત ખૂન લખિ રીસ વિશેખા;
રે ખલ તપસી કીન અનીતી, તોડિ અનન્ય પતી મમ પ્રીતી. ૫
કહા અપરાધ શિંગપતિ તોરા, યાતે તોહિ શ્રાપ યેહિ મોરા;
રામ ભક્તિ કીની તેં ભારી, અપર કહૂં નહિ હૃદય વિચારી. ૬
દુતિયે જનમ વિપ્ર તન તોરા, જહઁા યહ સુફલ શ્રાપ હો મોરા;
પાણી ગ્રહે હોય તોહિ નારી, રક્ત પીત યહ દેહ તુમારા. ૭
કર પદ ધાય મોર પતિ મારા, રૂંક મુંઠ તન હોહુ તુમારા;
કોઢ કષ્ટ હોવહુ દુઃખ ભારી, સતી નારિ કરૂ સેવ તુમારી. ૮
ચાલી વિપન ધેનુ કરિ ત્રાસા, નિજ પતિ સેવા કીન નિવાસા;
તપસીકે મન પરમ ગલાની, ધર્મ સનાતનમેં બડ હાની. ૯
ગૌકો ત્રાસ દેત નરનારી, નર્ક ગિરાવત નાથ મુરારી;
તપસી પાપ વિવેશ તપ ભુલા, જલ અહાર ત્યાગ્યો તન શુલા. ૧૦

દોહા

સો તપસી તન ત્યાગિકે, જનમ્યો દ્વિજ ઘર આહ;
સો કમલા કર્મન ગતી, ભયો તાહ સંગ વ્યાહ. ૧
પાણી ગ્રહ ત્યાગન સમે, ધેનુ શ્રાપ તેહિ વાર;
રકત પીત તન વિપ્રકો, ભયો પ્રબલ અનચાર. ૨

ચોપાઇ

હાહા કાર કીન નરનારી, અદભુત ખેલ ભયો અતિ ભારી;
અઘટ પાપ પુત્રી કહા કીના, તાતે નાથ કષ્ટ યહ દીના. ૧

વિપ્ર પુત્ર કહા કીન કમાઇ, એકા એક કુષ્ટ તન પાઇ;
ક્ષણુ મહિં પ્રગટયો કોઢ શરીરા, કો પ્રકાર વરણે તન પીરા. ૨
કાશી નગ્ર સર્વ નરનારી, દુખ વશ વિવશ ઉદાસી ભારી;
કમલાકે મન હર્ષ ન શોકા, રામ રામ રટિ વૃત્તિ અશોકા. ૩
રટે રામ જિનકી મતિ મોટી, વય લઘુતે ગિનિયે નહિ છોટી;
અલ્પ તિરણુ સો વાયુ પ્રસંગા, ગિરિ શિર પહુંચે અવસ્ય અભંગા. ૪
ત્રણુ સમ તનયાકી વય જાનો, રામ મંત્ર મારૂત પિછાનો;
પ્રગટે રવી રેન તજિ ભાગે, રટે રામ અઘ જોર ન લાગે. ૫
રટે રામ સોઉ ઉંચ કહાવે, શ્રેષ્ટ બુદ્ધિ કો બુદ્ધિ શિખાવે;
કમલા તન છોટો બડ બૂદ્ધી, બચપન રામ ભકિત મન શુદ્ધી. ૬
હો સુચેત ચહું ઓર નિહારા, સર્વ સમાજ નેન જલ ધારા;
સમય કર્મ સમુજી મન માંઇ, ચુપ મુખ રહે ભલાઇ નાંઈ. ૭
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, ઉચરે નિજ મુખ વચન નવીના;
માત તાત ભ્રાતા સમ સારે, તવ પદ રજ કછુ વચન ઉચારે. ૮
અલ્પ મતી લઘુ દાસ તુમારી, શ્રેષ્ટ પુરૂપ મુખ બકૂ અસારી;
યદ્યપિ સમય કર્મ ગતી જાની, શઠ સમ વૃથા બકું મુખ આની. ૯
ગદ ગદ કંઠ નેન જલ ધારા, મમ હિત તાત કષ્ટ તોહિ ભારા;
લખિ તવ ત્રાસ ત્રાસ મોહિ ભારી, તાતે દાસી કહત વિચારી. ૧૦

દોહા

અમિત જન્મ કે કર્મ જિવ, પ્રગટે અવસર પાય;
જહઁા તહઁા જન્મે જીવ જગ, વહઁ વહઁ પહુઁચત આય. ૧
યાતે શોચ ન કીજિયે, કર્મ ગતી લખિ ભેવ;
ભોગે વિના ન છૂટહા, મર્મ લખો દ્વિજ દેવ. ૨

ચોપાઈ

યહ સબ કાજ કર્મ મમ કીના, વિપ્ર વૃંદ લખિ હોહુ ન દીના;
કર્મ કુશલ અવસર નહિ ચૂકે, હર્ષ અમિત કોટિ ભલ કૂકે. ૧
કોટિક જનમ કર્મ પ્રભુતાઇ, આગ, ડટે, નહિ વસ્ત્ર ઢઁકાઈ;
રવિકો તિમિર ન શકે છુપાઈ, કર્મ છુપે નહિ ક્રોડ ઉપાઇ. ૨
રામ દયા નિધિ સાક્ષિ સદાઇ, મિથ્યા દંડ ન દેત કદાઇ;
અપને આપ કરે સોઉ પાવે, સત મિથ્યા કોઉ પ્રથમ કરાવે. ૩

ફલે કર્મ કોઉ કરો ન ક્રોધા, મનકો કરિયે પ્રથમ પ્રબોધા;
યાતે તાત શાંતી ચિત લીજે, સમય હોય સોઉ કારજ કીજે. ૪
વિશ્વપતી યહ કરૂણા કીની, પતિ પદ સેવ અમર મોહ દીની;
મેં બડભાગ ભક્તિ ભલ પાઈ, પતિ પદ પુજિહુ ઉર હર્ષાઇ. ૫
ધન્ય પૂત્રિ જનની જેહિ જાઇ, પતિ પદ પૂજત હર્ષ બઢાઈ;
હરિ હર અજ અપનો પાત જાને, કરત સેવ વિષ્ણૂ સન માને. ૬
ચૌદહ લોક નીચ તેહિ નારી, ભજે અપર પિવ, પતી વિસારી;
પ્રેત ખરી કુકરી તન ધરહી, જીવત પતી સેવ પર હરહી. ૭
સેવા લાભ દીન કરતારા, અતિ ઉત્તમ બડ ભાગ હુમારા;
કર્મ ગતી નિજ પ્રગટ દિખાઈ, હરસિ અપન શિર લીજીય ભાઈ. ૮
કૂકે કમ અંત નહિ આવે, સમય કર્મ સોઈ કાજ કરાવે;
યાતે તજિયે સર્વ ગલાની, કરહુ કાજ અબલા સુન બાની. ૯
વિકલ વિદેહ ભયે દ્વિજ રાજા, કરોહુ સાર કરિયે ઇન કાજા;
મો અબલાકો રજા કરીજે, વિપ્ર ઉઠાય અપન ગ્રહ લીજે, ૧૦

દોહા

વિપ્ર સુતાકે વચન સુન, જય ઉચરે નરનાર;
પ્રેમ યુક્ત વંદત ભયે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૧
વિપ્રન વિપ્ર ઉઠાયકે, પહુંચાયો નિજ ધામ;
કમલા પિય સેવા લગી, સમુજ અપન પિવ રામ. ૨

ચોપાઈ

કાશી વિશ્વનાથ જયહાઁ વાસા, સેવહિ સુજન ન રહત ઉદાસા;
કાશી પુરી શંભુ અસ્થાના, મૃત્યુ લોક કૈલાશ સમાના. ૧
વસિ કૈલાશ જીવ ફલ પાવે, સો ફલ કાશી સહજ મિલાવે;
ઇન્દ્રા જીત અપન મન મારે, પ્રણુવ મંત્ર વસિ કાશિ ઉચારે. ૨
અર્ધ ઉર્ધ અજપા ઘટ સાધે, સોહં સોહં શબ્દ અરાધે;
ઉભય વપ કરહી અભ્યાસા, શિવ પ્રસન્ન હોવહિ લખિ દાસા. ૩
વિનહિ પ્રયાસ જોગ ગમ પાવે, પલટે શ્વાસ શિખર ઘર આવે;
કૃપા કરે જેહિ શંભુ ભવાની, જીવન મુક્ત મિલે મન માની. ૪
મનકો મારિ રામ ગુણ ગાવે, વિશ્વનાથ નિત દર્શન પાવે;
શિવ ચરણોદક લે હર્ષાવે, અમિત જન્મ અઘ સહજ વિલાવે. ૫

મહા પ્રસાદ પાવહિ જન શૂરા, સો જન જારહિ કર્મ અઁકૂરા;
કાશી સેવ કરે નર નારી, અવશ્ય મોક્ષ દેવહિ ત્રિપુરારી. ૬
કાશી નિવાસ ત્રાસ જિવ જાવે, આખિર હરિપુર વાસ વસાવે;
શઠ અધમી સત કર્મ ઉદાસી, એકહિ રેન વસ્યો જેહિ કાશી. ૭
દુતિયે દિવસ અંત તેહિ આવે, હરે પાપ શિવ લોક સિધાવે;
પારસ અનલ સદા ઇક ભાઉ, જબ પરસે તબ એક સુભાઉ. ૮
યું કાશી પાવન રસ એકા, પાપ રહે નહિ પરમ વિવેકા;
કાશી પુરિ કલિયુગ નહિ વાસા, ડરે શંભુ ડર રહત ઉદાસા. ૯
કમલા કાશી જનમ સુધારા, અવશ્ય હોય દ્વિજ કાજ તુમારા;
વર્ષ પચીસ ભયા યહિ રીતી, અહો નિશિ અખંડ પીવ પદ પ્રીતી. ૧૦

દોહા

ભૂખ પિયાસ ન આસ તન, દાસ ભાવ પતિ સેવ;
સતી ત્રાસ લખિ નરહરી, પાસ વાસ યહિ ભેવ. ૧
ભક્ત ભીડ ભજન પ્રભુ, ગો રક્ષક ગોપાલ;
ધર્મ હેતુ જન કારણે, તન ધારત તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

પ્રથમહિ પંચ વર્ષ પદ પૂજા, હરિ સમ સમુજિ ભાવ નહિ દૂજા;
પૂરણ પ્રેમ નિરખિ હરિ નાથા, પ્રગટયો પ્રેમ ન હૃદય સમાતા. ૧
જિનકે નામ લેત અઘ નાશા; હરિ વશ મોહ નિરખિ નિજ દાસા;
શ્રી હરિ રમા ભેજિ તતકાલા, લાવહુ વેગ ભક્ત અતિ બાલા. ૨
મમ દ્વે દૂત રહો પતિ પાસા, કમલા નિશિ યહાં કરહિ નિવાસા;
પ્રાત હોત હમ પુત્રિ પઠાવે, પાર્ષદ ઉભય ઉલટિ યહાં આવે. ૩
સેવા લાભ લેહુ સુખ સારા, જન દ્વિજ જાનોહુ રૂપ હુમારા;
સતી સંત દ્વિજ ન્યાયિ નરેશા, મમ સ્વરૂપ યહ ભિન્ન ન લેશા. ૪
ઇનકી સેવ કરે ચિત લાઇ, સો જન પરમ પ્રિયે સુનુ ભાઈ;
ઇનિકે હેત સર્વ મેં ત્યાગૂ, સર્વ વિહાય સેવ ઇન લાગૂ. ૫
અસુર માર મેં સહૂ અપારી, યદ્યપિ ભકત કરૂં સુખિયારી;
અસુર કરે અપમાન હમારો, ભકત પ્રેમ વશ કછુયન ધારો. ૬
આખિર અસુર સકલ કરૂ નાશા, અસુર મોર અરપું સમદાસા;
ભકત હેત પાપીકો તારૂ, માન મહાતમ મન નાહ ધારૂ; ૭

નારી પુરૂષ ભલે કોઉ પાપી, મમ દર્શન લહ મોક્ષ અમાપી;
અપન સ્વભાવ હૃદય મેં ધારૂ, અસુર સંત દે કાજ સુધારૂ. ૮
ભક્ત માત તાત મોહિ માને, મમ સજાતિ જનકો કરિ જાને;
સેવે સંત સેવ મમ જાનો, સંત હૃદય મહિં મોહિ પિછાનો. ૯
યાતે દૂત કાશિ ભલ જાઈય, શુધ્ધ ભાવ દ્વિજ સેવ કરાઈય;
કાશી પુરી શંભુ અસ્થાના, ઇષ્ટિ દેવ મમ પ્રાણ સમાના. ૧૦

દોહા

પાર્ષદ હરિ બાની સુની, પ્રગટયો પ્રેમ અપાર;
સેવ લાભ લખિ પદ ગિરે, મિલે પદારથ આર. ૧
સમજ ઇંદિરા બોધકો, પદ વંદે કેઈ વાર;
લે અનુશાસન યાન ચઢિ, આયે કાશિ મઝાર. ૨

ચોપાઇ

સંધ્યા સમય સતીકે દ્વારા, રમા પારષદ કીન પ્રચારા;
ઉર્ધ્વ વિમાન આપ ભૂ આવા, આય શુતા સતિ શીશ નમાવા. ૧
કમલા હર્ષ ભયો ઉર ભારી, તરસત બાલ મિલી મહતારી;
મમય સમુજિ અપનો મન મારી, અતિ સત્કાર કીન વિધિ સારી. ૨
અતિ ઉત્તમ આસન બૈઠારે, સમુજિ માતુ પય ચરણ પખારે;
ચંદન પુષ્પ કીન વિધિ પૂજા, લક્ષ્મિ માતુ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૩
હાર દૂતહિ આસન બેઠારે, નીતી યુકત કીન સતકારે;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, સમય સમુજિ મૃદુ વચન ઉચારા. ૪
અહો માતુ કરૂણા ભલ કીની, દુર્બલ દીન શુધ્ધિ મમ લીની;
જય જનની મેં અધમ અપાવન, ભવન પધારિ કીન મોહિ પાવન. ૫
સુખિયા સાર કરે સંસારા, દુખી દીન ઇક રામ અધારા;
સુખિયા દુખી દેખ મુસકાવે, દુખી દીન દુખ હૃદય ન લાવે. ૬
દુખી દીન શિર સરજન હારા, રમા રામ દુખ હરે અપારા;
તુમ જનની સુખકે ભંડારા, બડે ભાગ્ય મોહિ દર્શ તુમારા. ૭
ભવન પધારિ કૃતારથ કીના, કોટિક જનમ પાપ હર લીના;
કહાં નિવાસ કાજ પધારે, મમ લાયક સોઉ કાજ સુધારે. ૮
નીતી યુકત હોય કછુ કાજા, કહો માતુ કરિયે નહિ લાજા;
મમ પતિ સેવ હોત મોહિ વારા, શિઘ્ર કહો કરિયે નરવારા. ૯
અવશ્ય કાજ મહિં દેર ન કીજે, વીતે વખ્ત લાભ કહા લીજે;
જનની કર્મ ગતી અતિ ભારા, ક્ષણુ મહિ પ્રગટે ખેલ અપારા. ૧૦

દોહા

કહા ભઇંસો કર્મકો, પલટે ક્ષણુ ક્ષણુ રૂપ;
રાજાકો દુર્બલ કરે, કરે રંકકો ભૂપ. ૧
કમલા કહિ ગદગદ ગિરા, શ્રવત નીર દૃ નેન;
જનની લક્ષ્મી મર્મ લખ, કહન લગિ મુખ બેન. ૨

ચોપાઇ

પુત્રી પતિ પદ સેવા કીની, તન મન અપન શુધ્ધિ તજ દીની;
ભૂખ પિપાસ નીંદ તેં ત્યાગી, પતિ પદ સેવત પરમ સુહાગી. ૧
પંચ વરસ એકહી મત ધારી, હરિ હર હર્ષે ભકિત નિહારી;
નારી પતી, પુત્ર પિતુ સેવે, હરિહર હર્ષિ તાહ ઢિગ લેવે. ૨
તેં પતિ સેવ કીન અતિ ભારી, પ્રસન ભયે હરિ દેવ મુરારીઃ
મેં દાસી હરિ ચરણુ નિવાસી, લક્ષમિ નામ ભેજિ હરિ કાશી. ૩
તવ હિત હરિ ભેજી મેં આઇ, મુદિત ભઇ તવ વચન સુનાઇ;
હરિ જન ત્રાસ હરી દુઃખ ભારી, યાતે પુત્રી લેહુ વિચારી. ૪
તું નિશિ મહિં મમ લોક નિવાસા, પતિ પદ સેવ ન રહેહુ ઉદાસા;
તવ પતિ સેવ કરે દૃ પારથ, નીતી નિપુણુ બુધ્ધિ પરમારથ. ૫
પ્રાત હોત આવહુ ફિર કાશી, કરહુ સેવ પતિ પરમ હુલાસી;
હર હમેશ કારજ યહિ કીજે, નિશા નિવાસ વિષ્ણુપુર લીજે, ૬
પ્રાત હોત કાશી પદ ધરહૂ, પતિ પદ સેવ પ્રેમ યુત કરહૂ;
હરિ કૃપાલ મોહિ હુકમ કરાવા, સત્ય સત્ય તોહિ પ્રગટ સુનાવા. ૭
પ્રતિ ઉત્તર કરિયે મમ બાલા, હરિ રક્ષક તવ દીન દયાલા;
તવ મરજી બનિહૈ સહ કાજા, નરહરિ નાથ લખો તવ લાજા. ૮
લક્ષમિ નિરખ્યો વિપ્ર શરીરા, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ મીરા;
સમય સમુજિ કમલા કર જોરી, સમુજિ મર્મ પદ ગિરી બહોરી. ૯
જય મમ માતુ કૃપા કી ભારી, દીન દુખીકો કીન સુખારી;
અક્ષય લાભ દીન ઘર આઇ, ધન્ય માતુ કહા કરૂં બડાઇ. ૧૦

દોહા

રમા રામ માતા પિતા, જીવ ચરાચર બાલ;
નિરાધાર તવ શરણુકી, સ્હાય કરો તતકાલ. ૧
જીવ સજાતી સ્વારથી, તુમ પરમારથિ દેવ;
અલ્પ જીવ જાનૂ કહા, મુનિ જન જાનત ભેવ. ૨

ચોપાઈ

કનલા કમલા મર્મ લખાવા, નિધટ પ્રેમ ઉરમેં ફુરિ આવા;
નેહ વશ વિકલ નિરખિ મહ તારી, હૃદય લગાવત વારંવારી. ૧
રે મમ સુતા ન હોહુ દુખારી, ચલુ વૈકુંઠ લેહુ સુખ ભારી;
ઈતને દિન તોહિ કષ્ટ વિશાલા, અબ નહિ કષ્ટ હોય મમ બાલા. ૨
હરિપુર વાસ સર્વ દુઃખ નાશા, સમુજિ મર્મ હરિયે મન ત્રાસા;
હરિ તવ તાત માતુ મેં તોરી, પુત્રી કષ્ટ ન હોહુ બહોરી. ૩
જિનકો નામ લેત અઘ નાશા, ચરણ નિવાસ હોય કિમ ત્રાસા;
રે મમ સુતા શોચ પરહરહૂ, ચલિયે સ્વર્ગ કાજ સોઈ કરહૂ. ૪
મનકે મર્મ પ્રગટ અબ કીજે, જ્યા કરિ શિવાનાથ પ્રભુ રીજે;
અવસર સમુજિ ઉભય કરજોરી, પ્રેમ વિવશ કહે વચન બહોરી. ૫
જય મમ માત માતકી માતા, દૃષ્ટા દેવ ભક્ત સુખ દાતા;
સર્વ જીવ પ્રેરક તુમ સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી. ૬
મમ ઉર વાત કહા તુમ છાની, વિશ્વ વ્યાપિણી રમા ભવાની;
નામ રૂપ યહ તોરી માયા, સર્વ જીવ શરણાંગત આયા. ૭
અંતરકી દૃષ્ટા તુહિ દેવી, જીવ માત્ર કુરણ તુહિં ભેવી;
મેં લઘુદાસ શરણ પદ તોરે, છુપે ન મર્મ વિગત ઉર મોરે. ૮
યદ્યપિ માતુ પ્રશ્ન તુમ કીના, કહું ક્ષમા કરિયે લખિ દીના;
અલ્પ મતી મમ વચન અજોગા, તવ સુખ પ્રગટ કરન નહિ જોગા. ૯
યદ્યપિ શરમ ભરી કોઉ વાતા, પુત્રી પ્રગટ કરે નિજ માતા;
દુઃખકી વાત માત મન લાવે, યાતે પુત્રી પ્રગટ સુનાવે. ૧૦

દોહા

માતા પતિ દુખિયો તજી, કિમ કરિ સ્વર્ગ નિવાસ;
દેવ સેવ પિવકી કરે, મો મન કિમ વિશ્વાસ. ૧
જેહિ પતિ પદ રજ પૂજતે, હરિહર સનમુખ હોય;
જિનકો દુખિયો ત્યાગકે, સુખ ન ચહે મન મોય. ૨

ચોપાઈ

હરિહર સેવ માતુ યહિ માનૂ, સ્વર્ગ આદિ સુખ પતિ પદ જાનૂ;
અહોનિશિ સેવ કરત દિન જાશે, રામ મંત્ર રટિ વખત વિતાવે. ૧
પતિ પદ સેવ સવ સુખ ખાની, મર્મ લખો મમ માતુ સુજાની;
જેહિ મન પ્રિયે વસ્તુ જેહિ લાગી, સુખ દુઃખ સહ અરૂ લખે સુભાગી. ૨

પ્રેમ સહિત મન વસ્તૂ ભાવે, ઇતર વસ્તુ ચિતમેં નહિ ચ્હાવે;
સત મિથ્યા મન મર્મ ન જાને, જ્યહાં લાગ્યો તહાં સત્ય પિછાને. ૩
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ નહિ ભાસે, પ્રેમ સહિત લાગ્યો નિર આશે;
યાતે માતુ સત્ય યહ ગાથા, મો મન સેવા લાભ સુહાતા. ૪
કરિયે ક્ષમા માતુ લખિ ભેવા, હમકો પ્રિયે પતી પદ સેવા;
પતિ પદ સેવ પ્રગટ ફલ પાવા, જગત માતુ ઘર દર્શ દિખાવા. ૫
પતિ પદ સેવ હરીહર રાજી, ત્યાગિ દુઃખી કિમ કરૂં દુરાજી;
પીવ દુખી નારી સુખ ચ્હાવે, તિનકો નરહરિ નર્ક ગિરાવે. ૬
હરિહર તાત માત તુમ દેવી, વિશ્વ ચરાચર સબ ગુણ ભેવી;
માત તાત શિક્ષા નહિ માને, પુત્રી તિન હરિ પાપિ પિછાને. ૭
પીવ વચન મેટે કોઉ બાલા, તો તેહિ પાપ લગે તતકાલા;
પતિ સંમતિ તજિ જો ડગ ચાલે, નિશ્ચય નારિ નરક મહિં માલે. ૮
માતુ તાત હરિ રજા કરાઇ, બિન પિવ રજા ચલૂ કિમ ભાઈ;
મો તન મન પતિ અર્પન કીના, પીવ રજા નિત રહૂ અધીના. ૯
પતિ સંમતિ કરિયે સોઉ કાજા, કાજ હોય યા બને અકાજા;
યાતે માતુ પતી સન કહયે, પીવ રજા જહૌં વાસો રહયે. ૧૦

દોહા

લક્ષમી સમય પિછાનકે, દ્વિજ શિર દીનો હાત;
શૂલ મિટી શાન્તી ભઈ, ઉઠયો ઉર હરપાત. ૧
સમય કર્મ દ્વિજ સમજિકે, વિનય કીન કરજોર;
હરિ દર્શન જાવહુ પ્રિયા, આવહુ પ્રાત બહોર. ૨

ચોપાઈ

દુખી દીન લખિ દર્શન દીના, જય મમ માતુ કૃતારથ કીના;
પૂરવ જન્મ પાપ પ્રભુતાઈ, કુષ્ટ શરીર વિપ્ર તન પાઈ. ૧
નિત્ય કર્મ નહિ વિપ્ર શરીરા, કિમ હાર પાર કરહિ ભવ તીરા;
નિત્ય કર્મ વિન દ્વિજ તન કેસા, પ્રેત પિશાચ નિશાચર જૈસા. ૨
કીને કર્મ તુરત ફલ પાવા, યાતે રક્ત પીત તન આવા;
અધરમ કરત પુન્ય કછુ કીના, તાતે નાથ વિપ્ર તન દીના. ૩
યદ્યપિ પાપ કર્મ પ્રભુતાઈ, કર પદ અંગુરિ કોઢ ગિરાઈ;
ભોગે વિના પાપ નહિ છૂટે, કોટિક કષ્ટ ભલે શિર કૂટે. ૪

અધરમ કરમ અંત મમ આવે, કૃપાનાથ જબ કૃપા કરાવે;
રે મમ પ્રિયા માતુ સંગ જાઇયે, લોચન લાભ દર્શ હરિ પાઇય. ૫
હરિ પુર દર્શ કરત અટકાઉ, દુતિયે ઘોર નર્ક મેં પાઉ;
તું હરિ દર્શ કરહુ બડભાગી, કહાં મોહિ દર્શન અધમ અભાગી. ૬
સતી નાર હોવે ઘર જાકે, હરિહર હર્ષિ આવ ઘર તાકે;
સો મોહિ ભયો આજ વિશ્વાસા, લક્ષ્મી દશ દીન આય દાસા. ૭
અવશ્યહિ પાપ હરહિ અઘહારી, કૃપા કરહિ મમ દેવ મુરારી;
ભલહિ પ્રિયા વિષ્ણુ પુર જાવહુ, નરહરિ પદ રજ શીશ નિમાવહુ. ૮
અકરણ કરણ વિશ્વપતિ સ્વામી, જો કછુ કરે કરે કો ખામી;
વિશ્વ ચરાચર જિન કર ધારા, કરહિ કાજ મરજી અનુસારા. ૯
યદ્યપિ નાથ નીતિ નિપુણાઇ, કર્મ યુક્ત દેવ ફલ આઇ;
કમલા વિનય કરત દ્વિજ દેવા, ઉપજ્યો પ્રેમ પ્રબલ લખિ ભેવા. ૧૦

દોહા

કમલા આજ્ઞા પાયકે, પતિ સન શીશ નિમાય;
ચઢિ વિમાન હર્ષત હૃદય, હારપુર પહુંચે આય. ૧
સર્વ વ્યાપિ નરહરિ પ્રભૂ, ઉઠે અધિક હર્ષાય;
કમલા ઉર લે તાત સમ, હર્ષ ન હૃદય સમાય. ૨

ચોપાઇ

વિશ્વનાથ વ્યાપક સુર સ્વામી, દૃષ્ટા દેવ શ્રેષ્ટ ધન નામી;
સર્વ જીવ સમ ભાવ સદાઇ, યદ્યપિ ભકત પુત્ર અધિકાઇ. ૧
સર્વ જીય મદ મમતા ધારે, મન મરજી જિમ કાજ સુધારે;
ઇન્દ્રિ વિષય સરસ રસ લેહી, તન ધન રતન રામ સનેહી. ૨
મોહ મમત મહિં વખત વિતાવે, વિષયાશકત રામ નહિ ગાવે;
રામ ભકત ભકતી રસ માતા, વિષય ભાવ ઉર ચિત્ત ન લાતા. ૩
મોહ મમત વિષયા રસ ત્યાગા, અજપા સિમરણ કરત સુભાગા;
હરિ પદ પૂરણ પ્રેમ સુહાગી, વિષય ભાવ ત્યાગો સમ આગી. ૪
પ્રેહ વશ વિકલ ભૂખ નહિ પ્યાસા, રામ દર્શ હિત પરમ ઉદાસા;
વિકલ વિદેહ રામ વિન કૈસે, તલફત મીન નીર વિન જેસે. ૫
પૂરણ ભકત ભક્તિ રસ પેખી, કૃપા કરે જયહિં રામ વિશેખી;
જેહિ ચિંતે ચિંતે તેહિં તાકો, એક એક અંતર રત વાકો. ૬

પ્રબલ પ્રેમ જન હારકે ધ્યાવે, હરિહર હરષિ ભકત ઢિગ આવે;
યા મહિં રતી ન ન્યુન વિશેશા, સુજન સંત ધારત ઉપદેશા. ૭
યાતે કમલા હરિ ઉર લાવા, પુત્રિ પુત્રિ કહિ પ્રેમ બઢાવા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, તાત પુત્ર સમ જન હરિ પ્યારા. ૮
રમા રામ ભકતન પિતુ માતા, કયું નહિ ભકત દેખિ હરષાતા;
કમલા કમલ નેન પિતુ પેખા, નિજ ઉર પ્રેગટયો પ્રેમ વિશેખા. ૯
કમલા પુજ્ય પ્રથા વિસરાઈ, ત્રાય ત્રાય કરિ ચર્ણું લુભાઇ;
સહજહિ ભાન અપન તન ભૂલી, પ્રેમ સુધા સાગર મહિં ઝૂલી. ૧૦

દોહા

પુજ્ય પ્રથા જેહિ પ્રેમ વશ, જન મન રહે ન નેમ;
હરષિ હરી લાવહિ હૃદય, જે જન પૂરણ પ્રેમ. ૧
પ્રિયા પ્રેમ રત પીવ પદ, વિલગ ભયો જહિ કંત;
અસ પનારે પ્રેમકે, કયું કરિ નેમ રહંત. ૨

ચોપાઇ

યહિ પ્રકાર હરિજન હરિ ધ્યાવે, નેમ પ્રેમ નહિ સંગ રહાવે;
નેમ પ્રેમ દ્વે સંગ ન દેખા, સુજન સંત મન કીન વિવેકા. ૧
નેમ નજીક પ્રેમ ચલિ આવે, આવે પ્રેમ નેમ ઉઠિ ધાવે,
પ્રેમ નીર મહિં નેમ ડુબાવે, જેસે સરિતા સિંધુ સમાવે. ૨
નેમ પ્રેમ હોવહિ છક રંગા, તેહિ જન ઉપજે જ્ઞાન અભંગા;
ગુંગાકી ગમ ગૂંગો જાને, પ્રેમકી ગત પ્રેમિ પિછાને. ૩
વાંઝ ન લખે પ્રસવકી પીડા, સુનત વાત હરસત કરિ ક્રીડા;
દરદી દરદ ગતી સહ જાને, પ્રેમી પ્રેમી ભાવ પિછાને. ૪
યાતે કમલા ભાન ભુલાઈ, પ્રેમ વિવશ પૂજા વિસરાઈ;
કમલા શિર કર ધરે કૃપાલા, સુતા સુચેત ભઈ તતકાલા. ૫
હરિહર લીન પુત્રિ ત્રય ત્રાસા, ઉર મહિં પ્રગટયો જ્ઞાન પ્રકાશા;
વ્યાપક રૂપ પ્રગટ હરિ જાના, દુતિયે પ્રભુ પદ ગિરી સુજાના. ૬
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, મધુર વચન મુખ કહે પ્રવીના;
જય અખિલેશ્વર આદ અનૂપા, સબતે શ્રેષ્ટ સ્વતંત્ર સ્વરૂપા. ૭
કાલકે કાલ કાલ કર કરતા, કો તવ સમ જગ અપર સમરથા;
સર્વ વિશ્વ તવ ઉદ્ર દિખાવે, તોરી કૃપા મર્મ કોઉ પાવે. ૮

તોરી કૃપા વિના મમ તાતા, કોટિક કષ્ટ મરમ નહિ પાતા;
ભકતી પંથ સુલભ નરનારી, અવશ્ય હોય હાર કૃપા તુમારી. ૯
સો મોહિ આજ ભયો વિશ્વાસા, કર પરસત પ્રગટયો પરકાસા;
કોટિક જનમ શુદ્ધિ મોહિ આઈ, કૃપાનાથ તન કષ્ટ મિટાઈ. ૧૦

દોહા

જય સાક્ષી વ્યાપક હરી, રમા રામ મમ તાત;
દર્શ આશ પૂરણ કરી, લખિ મોતિ તાત અનાથ. ૧
અશરણ શરણ અનાથકી કરો કષ્ટ તતકાલ.
ભૂ, રજ, શિર, મેરૂ ધરે, તો સમ કવન કૃપાલ. ૨

ચોપાઇ

રામ ભકિત સત સંગ ભુલાઈ, કોટિક જનમ કષ્ટ મેં પાઈ;
પશુ પક્ષી જલચર સ્થલ વાસા, કોટિક કષ્ટ સહી ઘટ ત્રાસા. ૧
નિજ અજ્ઞાન અમિત તન પાવા, કહાં લગિ ગિને ન જાય ગિનાવા;
પૂરણ પુન્ય વિપ્ર તન પાવા, ભકિત પંથ બડ ભ્રાત દ્રઢાવા. ૨
માનસિ સેવ ભેવ બતલાઈ, તવ પંકજ રજ વૃત્તિ રૂકાઇ;
પતિ પદ સેવ દીન કરતારા, જેહિ પ્રકાર મમ કાજ સુધારા. ૩
દુરબલ દીન સમુજિ યહાં આવા, કર શિર ધરિ અજ્ઞાન હટાવા;
કૃપાનાથ યહિ વિનતી મોરી, જગ મહિં જન્મ ન દેહુ બહોરી. ૪
મોક્ષ લાભ મુનિ સર્વ બખાંને, દર્શ લાભ હમ અધિકો જાને;
વાર વાર ભકતી પદ દેયે, અપર અમિત પદ હુમે ન ચૈયે. ૫
ઉદધી બીચ તીર્થ સબ આવે, ભકિત દધી મહિં મુકિત સમાવે;
યાતે તાત ભકિત પથ દીજે, શરણાંગત નહિ દાસ તજીજે. ૬
વિનય કરત ઉપજી પ્રેહ ભારી, હરિ પદ રજ વંદે કેઈ વારી;
હરિ શિર કર ધરિ કહેહુ કૃપાલા, રંચ ન શોચ કરહુ મમ બાલા. ૭
તુમ સમ ભકત જનમ નહિ પાવે, તન લગિ નીતી કર્મ નિભાવે;
ભકત ત્રાસ મોહિ ત્રાસ કરારી, કર્મ પ્રધાન લગે નહિ કારી. ૮
તવ પતિ પૂર્વ જન્મ તપ ભારા, વિગર વિચાર વૃષભ કો મારા;
ટૂટ સીંગ ચલ રૂદ્ર પનારા, સુરભી શ્રાપ દીન તેહિ વારા. ૯
પ્રીતી ભંગ કીન તેં મોરી, કુષ્ટ શરીર ગતી હો તોરી;
પતિ પત્ની રસ હોહુ વિયોગા, વર્ષ પચીસ કુષ્ટ તન રોગા. ૧૦

દોહા

ગૌ બ્રાહ્મણ સાધૂ સતી, ધર્મ દિપાવે ચાર;
વિશ્વ સવ સુખ ચારતે, મો મન ઇનહિ અધાર, ૧
ઇનકો વચન ઉથાપિકે, કહાં હમકો વિશ્રામ;
મેં કહેઉં એકહિ જગા, ધર્મ હમારો ધામ. ૨

ચોપાઈ

મેટી ન શકું સરભિ કર શ્રાપા, ભોગે પાપ જાય સંતાપા;
નિજ નિજ કર્મ ગતી સહ ભોગે, યાતે પુત્રી રહહુ અશોગે. ૧
અપનો અપનો ધર્મ નિભાઇયે, પતિ પદ સેવ ભેવ નહિ લાઇયે;
સુખ દુખ કર્મ હેતુ સહ અપના, સમુજિ મર્મ મન તજહુ કલપના, ૨
પુત્રી શયન કરો અબ જાઈ, હો, ન ચિંત, મન શોચ ગલાઇ[1];
પ્રાત હોત કાશી સ્થલ જાઇયે, પર્મ પ્રેમ પતિ પૂજ કરાઇયે. ૩
લક્ષમિ નિજ પુત્રી સૅંગ લીજે, ભવવન જાય સુખ શયન કરીજે:
એસી સેવ મિલન કઠિનાઇ, શુધ્ધ ભાવ કરિયે હર્ષાઈ, ૪
કોઉ અક ભકિત કરે નિષ્કામા, વિષય તૃથા સુખ ત્યાગિ તમામા;
સર્વ ત્યાગિ હમકો કોઉ ધ્યાવે, જેહિ દર્શન હિત હમહિ લુભાવે. ૫
નર સુર શ્રેષ્ટ જેહિ જન જાનો, નિશ્ચય મમ સ્વરૂપ કરિ માનો;
યહ રસ ગુપ્ત કોક ગમ જાને, જ્ઞાની સહેજે મર્મ પિછાને. ૬
યાતે રમા સેવ ઇન દીજે, સમુજિ સજાત લાભ ભલ લીજે;
રમા હર્ષિ હરિ પદ શિર નાવા, ચલી સેન હિત હર્ષ બઢાવા. ૭
કમલા કમલા સેન કરાઈ, હાર પ્રેરિત નિદ્રા ઉર આઈ;
પતિ પદ સેવત નિંદ ન આઈ, પંચ વર્ષતે શયન કરાઈ. ૮
ભકિત પંથ સજહી નરનારી, પ્રથમ કષ્ટ પાછે સુખ ભારી;
રમા રામ શકતી શિવ સ્વામી, ભકત લડાવત અંતર જામી. ૯
પુત્ર તાત સમ ગોદ ખિલાવે, જન ઇચ્છે સોઈ કાજ કરાવે;
યાતે ભકિતે શિરોમણિ ભાખી, સુજન સંત મુનિ ઉર ધરિ રાખી.

દોહા

રામ ભકિત રસ સુજન જન, પાવે હૃદય વિચાર;
હરપિ હરાહર, કર ગ્રહે, સુલભ ભકત ભવ પાર. ૧
કમલા સુખ મય શયન, કો હર્ષશોક ઉર નાંય;
મૃત્યુ લોક મય સાસરો, પીયર હરિપુર માંય. ૨

---

૧. મેટી દઇને

ચોપાઇ

રામ ભક્તિ જિનકે મન ભાઈ, સર્વ વિશ્વ સુખ રૂપ સદાઈ;
ચવદેઈ લોક સર્વ ફિરિ આવે, રામ ભક્તકો કો અટકાવે. ૧
વિશ્વ ચરાચર રામ અધારા, રમા રામ ભાસત સંસારા;
રાજ પુત્ર પિતુ દેશ ફિરાવે, જહાં જાવે તહાં હર્ષ બઢાવે. ૨
સર્વ પ્રજા પદ રજ લપટાવે, જય ઉચારિ શિર પુષ્પ ગિરાવે;
રામ તાત સુત ભકત કહાવે, મન મરજી તહાં વાસ કરાવે. ૩
ગેહિ પ્રકાર કમલા સુખ પાઇ, હરિપુર નિશિ મહિં શયન કરાઈ;
પ્રાત હોત જાગી શુધ નારી, નિદ્રા વિવશ હોય ભો ભારી. ૪
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, અર્ધ નિદ્રવત શબ્દ ઉચારા,
ખુલે ન નૈન ઉભય કરજોરી, વંદિ પાદ કહે વચન બહોરા. ૫
હરિપુર વાસ વૃત્તિ વિસરાઈ, પતિ પદ સેન નિંદ સુખદાઈ;
અવિક નિંદ લખિ આરત ભારી, પરમ શોચ ઉપજ્યો શુધ નારી. ૬
તન વૈકુંઠ ધ્યાન પતિ પાસા, જ્યું પદ લીન રહે હરિ દાસા,
પ્રબલ શોચ મન પરમ ગિલાની, સ્વપ્ન સમાન કહત મુખ બાની. ૭
કૃપાનાથ પદ, રજ શઠ ચેરી, નિંદક નીચ નિઠુર મતિ મેરી;
ત્યાગી સેવ નિંદ સુખ લીના, કૃપાનાથ અવગુણ અતિ કીના. ૮
નિદ્રા વિવશ પુત્રિ લખિ ગાતા, ભયે પ્રેમ વશ હરિજન ત્રાતા;
રે પતિ ભકત પુત્રિ કહા પ્રેમા, જાગ્રત સ્વપન માંય ઈક નેમા. ૯
જાગ્રત સ્વપન નેમ નહિ ત્યાગે, જન સમ કો જગ અપર સુભાગે;
નર્ક સ્વર્ગ સંશ નહિં કોઇ, ભક્ત ભક્તિ વશ જગ નિર મોહી. ૧૦

દોહા

હર અજ હમ સુર સુરપતી, હરપિ હરીજન દાસ;
સર્વ આશ તજ ભકત જન, એક ભક્તિ વિશ્વાસ. ૧
હરિ લક્ષ્મી હરસત હૃદય, કીન પુત્રિ સન માન;
ખુલે નેન સુનિ બેનકો, ભો, વિકુંઠકો ભાન. ૨

ચોપાઇ

રો માંચિત મુખ ગદ ગદ બાની, હરિ પઉ ગિરી જોરિ યુગ પાની;
જય વ્યાપક જય અંતર જામી, મમ ઉર આશ લખો ઘન નામી. ૧
વિશ્વનાથ તુમ નીતી સ્થાપી, અલ્પ જીવ કિમ શકે ઉથાપી;
ધર્મા ધર્મ અનીતી નીતી, મિશ્રિત વૃત્તિ મઝાર પ્રતીતી. ૨

જાગ્રત સ્વપન ઉભય અસ્થાના, મન સંકલ્પ ફુરે જેહિ માના;
નિરાકાર વૃત્તિ મહિં ચિતવન, અધરમ ધર્મ પ્રીતિ અપને મન. ૩
દેહ અન્ય અસ્થાન નિવાસા, વૃત્તિ ગઈ જહાં ચિત આસા;
ઘેરી ઘિરે ન લે વિશ્રામા, યાતે દુખિયા જીવ તમામા. ૪
દ્રઢ ચિતવન કરિ જો કૃત કીના, અવશ્ય દીન ફલ પ્રબલ નવીના;
કૃપાનાથ યહિ ગતી હુમારી, મન કાશી તન શરણુ તુમારી. ૫
કર્મ પ્રધાન સત્ય તુમ રાખા, સ્વર્ગ નિવાસ નર્ક અભિલાખા;
અધરમ ધર્મ વૃત્તિ જહાં લાગી, કોટિ ઉપાય, ન તજે અભાગી. ૬
સર્વ વિષય તજિ તવ ગુણ ગાવે, હરિહર કૃપા વૃત્તિ ઘર આવે;
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ યહ મત બોધા, હરિહર ભકિત શ્રેષ્ટ મગ શોધા. ૭
દ્રઢ વિશ્વાસ ન ત્રાસ હુમારે, ભકત દુઃખી નહિ શરણુ તુમારે;
તાતકે તાત વૃત્તિ દુઃખ ગાવા, કરહુ નાથ કછુ તુમહિ સુહાવા, ૮
જ્યું મરજી ત્યું દાસ તયારી, કરહિ કાજ જન રજા તુમારી;
પત્ર ન હલે રજા બિન દેવા, સર્વ સાક્ષિ જાનત સબ ભેવા. ૯
દુરબલ દાસી બકી અસારા, પદ રજ સમજ કરો ભવ પારા;
સર્વ સાક્ષિ કહા શબ્દ સુનાવે, અલ્પ મતી વિશ્રામ ન પાવે. ૧૦

દોહા

સૂરજકો જગનૂ કહા, પારસકો કહા દાન;
હરિ સનમુખ સમજન કહા, સબકી લખે સુજાન. ૧
કમલા દોઉ કર જોરિકે, ચરણુ નિવાયો શીશ:
રમા રામ શિર કર ધર્યો, સુતા સમુજિ આશીશ, ૨

ચોપાઈ

અહો સુતા મન શોચ ન કરહૂ, મનો વૃત્તિ ધીરજ ઉર ધરહૂ;
તવ ચિતવન ચિત પતિ પદ લાગી, સાધવિ પુત્રી પરમ સુભાગી. ૧
કર્મ સકામ વિષય ફલ દાતા, નિષ્કામી મુકતી પદ પાતા;
તું પુત્રી કેવળ નીષ્કામી, યાતે પ્રસન ભયે શિવ સ્વામી. ૨
મો મન વૃત્તિ મહેશ અધારા, શિવ પ્રેરત ચિતવું ગુણુ સારા;
ઇષ્ટ દેવ મમ શંભુ ભવાની, ઇન પદ સેવ સર્વ સુખ ખાની. ૩
કારજ કરૂં શંભુ જો પ્રેરે, હર્ષ શોક ઉપજે નહિ મેરે;
માલિક રજા કરે શિર લીજે, અનુચર હર્ષ શોક નહિ કીજે. ૪

શિવ પ્રેરત મેં તુમહિ બુલાઈ, પુત્રી સુખમય રહો સદાઈ;
હર હમેશ નિશિ મહઁ યહઁ આવહુ, પ્રાત હોત કાશી સ્થલ જાવહુ. ૫
નિશિ મમ ધામ પ્રાત મહિં કાશી, પરમ મર્મ લખિ પ્રેમ હુલાસી;
ગૌકો શ્રાપ પાપ હો પૂરણ, પતિ તન પીડા જાય સંપૂરણ. ૬
તવપતિ પીડ પ્રબલ ઉર ભારી, સો સબ હરિ તોરી મહતારા;
નામ રૂપ દ્વૈ રમા ઉપાયા, જો કછુ કરે સો ઈનકી માયા. ૭
કેવળ રહયો ચર્મ કરિ દોષા, સો નિરદોષ રામ રસ પોષા;
બેઠિ વિમાન પુત્રિ ઘર જાઈય, સંધ્યા સમય ઉલટિ યહાં આઈય. ૮
રમા રામ પદ વંદન કીના, આપ વિમાન બેઠી પરવીના;
હરિ વિમાન નભ મારગ ધાવા, ધર્મ રાય બિચ દર્શન આવા. ૯
રામ રજા રોકે તિત યાના, રવિ સુત વંદે તજિ અભિમાના;
જય જય ધુનિ ચહું ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ. ૧૦

દોહા

ધર્મ રાયકો મર્મ લખ, કમલા દો કર જોર;
રવિ નંદન વંદત ભઈ, ચરણ બહોર બહોર. ૧
સમય પાય આજ્ઞા લઈ, સબકો શીશ નિવાય;
રટત રામ ખગ મગ ચલી, શિવ સ્થલ પહુંચે આય. ૨

ચોપાઈ

યાન ત્યાગ અપને ગ્રહ આઈ, નિજ પતિ નૈન નિરખિ સુખ પાઈ;
સુખમેં પતી રામ ગુન ગાવે, હરી દૂત ઢિગ કથા સુનાવે. ૧
સુનિ પ્રસંગ હર્ષત મન કેસે, પાપી મિલ્યો વિષ્ણુપુર જેસે;
કબહુક કર્મ ગાથ સુન ભારે, નૈન ચલે દ્વિજ નીર કુઆરે. ૨
ઉત્તમ દશા સમજી નિજ પિયકી, સર્વ ભ્રાંતિ ભાગી તિય જિનકી;
નીતી યુક્ત પાદ પિવ વંદા, પતી પ્રિયા લખિ પર્મ અનંદા. ૩
સમય સમજિ પાર્ષદ કર જોરી, વિનય કીન આરત નહિ થોરી;
સંધ્યા સમય રજા હરિ પાઈ, કથા પ્રસંગ કહે ફિર આઈ. ૪
પાય, રજાય, વિમાન ચઢાવા, રામ રજા હરિપુર મહિં આવા;
કમલા રજા પીવ સન પાઇ, નિત્ય કર્મ મય પ્રીતિ બઢાઈ. ૫
નિત્ય કર્મ કીને ભલિ ભાગી, વિપ્ર વણુ મન આદિ સુભાગી;
ઉત્તમ કુલ મહિં ઉત્તમ રીતી, સુધર્મ ધર્મ પ્રબલ ઉર પ્રીતી. ૬

નિત્ય કર્મ કરિ સમય વિચારી, પતિ મજ્જન હિત કીન તયારી;
જલ સમોઇ દોઈ કર જોરી, વિનય કર્ત આરત નહિ થોરી. ૭
કૃપાનાથ અબ સ્નાન કરીજે, સમય કર્મ મય ચિત્ત ધરીજે;
પ્રિયા પ્રેમ મય વચન સુનાઈ, ઉઠગો વિપ્ર હૃદય હરસાઈ. ૮
આપઇ, ઊઠ, પાટપે આવા, પ્રબલ પ્રેમ મુખ રામ જપાવા;
કમલા હૃદય કમલ ખુલિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૯
ધન્ય ભાગ પતિ રામ ઉચારા, આપઈ આપ પાટ પગ ધારા;
હરિ હર હરષિ કૃપા યહિ કીની, દુર્બલ દ્વિજ પુરૂષારથ દીની. ૧૦

દોહા

પતિ અસ્નાન કરાયકે, પુજ્ય કીન શુધ પ્રેમ;
ભક્ત ભક્તિ નારી સતી, જિન મન નિય યહ નેમ. ૧
પ્રિય પતિ પાદ પખારિ પય, ચરણાંમ્રત લીન;
વિનય કરત ગદ ગદ ગિરા, પ્રેહ વશ ભઇ પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

જય પતિનાથ લાજ તવ હાતા, તવ સેવા હિત રચી વિધાતા;
પતિ પદ સેવ પ્રગટ ફલ પાવા, રમા રામ મોહિ દર્શ દિખાવા. ૧
નિજ પુત્રી સમ મોહિ સત્કારા, પ્રાણ પતી ઉપકાર તુમારા;
રમા રામ મમ શિર કર પરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા. ૨
જિનકો નામ લેત અઘ નાસા, સો હરિ મમ હિત ભયે ઉદાસા;
મોહ મમત હરિ ઉર નહિ આતા, કેવળ એક ભક્તિ કર નાતા. ૩
ભક્તિ વિવશ હરીહર દેવા, સુજન સંત જાનત યહ ભેવા;
હરિહર ભક્તિ હમે નહિ કીની, કેવળ પતી પદ સેવ અધીની. ૪
સર્વ દેવ તીરથ પદ સેવા, પતિ પદ પૂજે સમુજિ સુભેવા;
તરૂવર રામ જગત સબ શાખા, ભજે ભગત પૂરણ અભિલાખા. ૫
માત તાત હરિ હર ગુરૂ દેવા, પત્ની પતિ પદ સાજહિ સેવા;
ધર્મ અંગ ભક્તી અસ્થાના, ઈન સેવત ફલ મિલે સમાના. ૬
મો મન ભયો પ્રબલ વિશ્વાસા, પતિ પદ સેવ મિટે ભવ ત્રાસા;
કૃપાનાથ હરિ રજા કરાઇ, કરિયે નિશિ નિવાસ યહાં આઈ. ૭
જય પતિનાથ રજા જયું તોરી, દાસી કહ્યુહન કહહિ બહોરી;
વિનય કરત ઉપજી પ્રેહ ભારી, ગદ ગદ કંઠ ભઈ દ્વિજ નારી. ૮

સમય સમુજિ બોલા બ્રહ્મચારી, સતી નારિ જય હોહુ તુમારી;
ભકત ભીડ ભંજન વિભુ નાથા, અકરણુ કરણુ ભરણુ જિન હાથા. ૯
હરિ આજ્ઞા અપને શિર ધારી, પ્રભુ પદ વાસ કરહુ મમ પ્યારી;
શિવપુર દિવસ સાંઝ મહિ હરિઘર, પૂરણુ કૃપા કીન તવ હરિહર. ૧૦

દોહા

પૂરણુ પાપી વિપ્રકો, દીન દર્શ જગ માત;
દીન દયાલુ દીન લખ, હરિ મોહિ કરહિ સનાથ. ૧
કમલા પંકજ પીવ રત, પ્રેમ મયી ભરપૂર;
દ્વિજ કાશી સેવન કરો, બનહી કાજ જરૂર. ૨
અકરણુ કરણુ અનાદિકે. અશરણુ શરણુ અનાથ;
હરસિ ચલો હરકે ચરણુ, શંભૂ કરહિ સનાથ. ૩

ચોપાઈ

સર્વ સભા ધ્રુવ વચન સુનાવા, કમલા ગાથ સમજિ સુખપાવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપકે શિર ભારી, જય જય શબ્દ કીન કેઇ વારી. ૧
પાંચો વિપ્ર ભયો સુખ કૈસે, જનમ અંધ્ર લોચન ફલ જૈસે;
જય નૃપ નાથ કીન મમ કાજા, પરસે જાય વિશ્વ પતિ રાજા. ૨
પ્રથમ દર્શ શંભૂ પદ પાવે, વંદિ પાદ દ્વિજ ભવન સિધાવે;
શિવ પ્રતાપ કારજ હો મોરા, અતિ ઉપકાર ભક્ત નૃપ તોરા. ૩
બનહિ કાજ ઉલટી યહાં આવે, રજા હોય સોઉ કાજ કરાવે;
ધ્રુવ અવસર લખિ વંદન કીના, દે અશીષ દ્વિજ ચલે પ્રવીના. ૪
નિત્ય કર્મ અવસર ચલિ આવા, સભા વિસરજન ભૂપ કરાવા;
સંધ્યા કર્મ કરો મમ ભાઈ, જયા કરિ ઉભય લોક સુખદાઈ. ૫
સર્વ સભા સુનિ નૃપ સુખ માની, વંદે ભૂપ જોરિ યુગ પાની;
ધ્રુવ ઉત્તમ અપને ગૃહ આવા, નિત્ય કર્મ મય ચિત્ત જુડાવા. ૬
સર્વ લોક નિજ નિજ ગૃહ જાઇ, સમય કર્મ લાગે હરસાઇ;
વિપ્ર હરસિ કાશી સ્થલ આવા, સુરસરિ ઘાટ પ્રેમ યુત ન્હાવા. ૭
નિત્ય કર્મ કરિ ઉર હરસાઈ, વિશ્વનાથ પરસે પદ આઈ;
દર્શન કરત પરમ સુખ પાવા, પ્રગટ શંભુ જિમ દર્શ દિખાવા. ૮
ગદ ગદ કંઠ ભયે દ્વિજ દેવા, બ્રહ્મ રૂપ શિવ સમજ સુભેવા;
સરગુણ નિર્ગુણ ભેદ દ્વે ત્યાગી, વ્યાપક શંભુ લખે બડભાગી. ૯
પ્રેમ વશ વિકલ કરત અસ્તૂતી, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય શંભુ વિભૂતી;
ઘનવત પ્રગટ ઘટો ઘટ એકા, સુજન જ્ઞાન લોચન કરિ દેખા. ૧૦

દોહા

સર્વાંગ સુત્ર આતમ અચલ, વ્યાપક શંભુ વિશેષ;
નામ રૂપ જડ લીન હો, રહત સદા શિવ શેષ. ૧
ભક્ત ભીડ ભંજન પ્રભુ, શરણાંગતકી લાજ;
સર્વ સાક્ષિ મનકી લખો, કરિયે જનકો કાજ. ૨

ચોપાઇ

વિપ્ર પાંચ શંભૂ પદ પૂજન, વ્યાપક સમુજિ ભાવ નહિ દૂજન;
શંભુ અરાધિ ચલે દ્વિજ ગેહા, નિજ કારજ ઉર રાખિ સનેહા. ૧
સતી દર્શ અભિલાષા ભારે, પૂછત કમલા દ્વાર પધારે;
ભવન દ્વાર દ્વિજ ભયો અંદેશા, વિન અવસર કિમ ભવન પ્રવેશા. ૨
કારજ હિત જાઇયે પર મંદર, અવસર વિન પ્રવેશ નહિ અંદર;
નિજ નિજ ભવન અધ્યાતમ કર્મા, અગર પુરૂષ આવત ચિત શર્મા. ૩
કીન પ્રવેશ સમય વિન જાની, અવસ્ય હોય નિજ કારજ હાની;
યાતે જન સમાજ નરનારી, કરિયે કારજ પ્રથમ વિચારી. ૪
શિવ શિવ શબ્દ કીન દ્વિજ દેવા, કમલા સુન્યો કરત પતિ સેવા;
હરિહર ભક્ત દ્વાર કોઉ આવા, સમય સમુજિ પતિ વચન સુનાવા. ૫
શિવ શિવ શબ્દ કરન કોઉ દ્વારે, રજા હોય પતિ જાય નિહારે;
હરષત રજા દીન નિજ નારી, ભક્ત હોય લાવહુ મમ પ્યારી. ૬
કમલા ભવન દ્વાર પર આઇ, વૃદ્ધ વિપ્ર લખિ ઉર હરષાઇ;
વયો વૃદ્ધ લખિ વંદન કીના, આશિર વચન વિપ્ર મુખ દીના. ૭
પુત્રી હોવહુ અચલ સુહાગા, ઉરતે હરિ મેટહુ જગ રાગા;
પર ઉપકાર પતી પદ સેવા, કામ હીન ચિત સમુજ સુભેવા. ૮
પુત્રી કહા આશીષ સુનાવે, પતિ પદ સેવ સર્વ ફલ પાવે;
હમ અરથી દ્વારે તવ આવા, ભંડે ભાગ તવ દર્શન પાવા. ૯
વિપ્ર અપન દુઃખ ઉર ફુરિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
કમલા સમય સમુજિ કરજોરી, વિનય કીન આરત નહિ થોરી. ૧૦

દોહા

તાત પ્રવેશ ભવનમેં, આય લેહુ વિશ્રામ;
સર્વ અર્થ પૂરણ કરે, વ્યાપક હરિ હર રામ. ૧
સતી શબ્દ સંતોષ મય, સુનિ દ્વિજ હર્ષ અપાર;
શુભ આસન શાંતી ભવન, બેઠે સહિત વિચાર. ૨

ચોપાઇ

કરિ દર્શન કમલા પતિ હરસે, વિપ્ર પાદ પરસન ચિત તરસે;
યદ્યપિ દશા અપન તન પેખી, દૂરતે વંદન કીન વિવેકી. ૧
ગદ ગદ કંઠ કહ હરસાઇ, તાત દરશ દીને ઘર આઈ;
પાપી વિપ્ર દર્શ તવ પાવા, કૃપા કીન હરિ આપ પઠાવા. ૨
પૂરવ જનમ પાપ ફલ ભારા, વસૂ વિપ્ર તન વિગર અચારા;
નિત્ય કર્મ વિન જીવન કેસા, જીવત નર્ક પ્રેત ગતિ જેસા. ૩
નિજ કૃત કર્મ ક્રૂર ફલ દીના, ભોગેહુ ભોગ કરમ આધીના;
કૃપાનાથ કહા રોપ કરાવે, કીને કૃત્ય જીવ ફલ પાવે. ૪
બડે ભાગ તવ દર્શન પાવા, નિશ્ચય અધમ અંત મમ આવા;
પાપ અંત વિન સંત ન દર્શન, હો સત સંગ રામ જબ પરસન. ૫
જ્ઞાન વૃદ્ધ વય વૃદ્ધ તુમારી, દર્શ દીન ધર કૃપા મુરારી;
સુનિ પ્રિય વચન વૃદ્ધ દ્વિજ હરસા, ઉમગત હૃદય નેન જલ વરસા. ૬
સમય સમુજિ કમલા કર જોરી, કહન લગી કછુ વચન બહોરી;
તાત કર્મ ગતિ શોચિ સધીરા, સમય કર્મ કરિયે ધરિ ધીરા. ૭
કહહુ તાત મમ લાયક કાજા, કરહિં સુફલ હરિ ભક્ત નિવાજા;
સર્વ સાક્ષિ મમ અંતર યામી, આદ અંત જાનત સુર સ્વામી. ૮
મિલ બિછોહ સબ ઉનકી માયા, કર્મ જાલ કરિ જીવ ભુલાયા;
રામ રજા તુમ તાત પધારે, દીન દર્શ દેઇ જનમ સુધારે. ૯
અબ કછુ કરહિ વિશ્વપતિ રાજા, હમ તુમતે કછુ બને ન કાજા;
યાતે તાત કહો હરષાઇ, બન અવસ્ય સોઉ રામ બનાઈ. ૧૦

દોહા

કમલા કોમલ વચનકો, સુન હરસે દ્વિજ રાજ;
સુફલ અર્થ સમુજે સુજન, કહન લગે નિજ કાજ. ૧
સિંગલ દ્વીપ સુબોધ નૃપ, જહઁ હમ કરે નિવાસ;
ધર્મ ધીર તન ત્યાગિ નૃપ, કીન સ્વર્ગ મહિં વાસ. ૨

ચોપાઈ

સત સત સુરભિ દાન નૃપ દીની, હર હમેશ હરસત હમ લીની;
પુત્ર સુબોધ નૃપતિ પદ પાવા, હમ ગૌવાં હિત જાય સુનાવા. ૧
અધરમ ધર્મ મર્મ નહિ પાવા, શઠ નૃપતી હઠ શબ્દ સુનાવા;
સો ગૌ તાત પ્રાત નિત દીની, આગે ભૂપ ગતી કહા લીની. ૨

સ્વર્ગ જાય નિશ્ચય કરિ આવો, નહિતર સર્વ ધેનુ મમ લાવો;
વર્ષ પચીસ દીન ગૌ દાના, કરિ હિસાબ દેઉ વિપ્ર પ્રમાના. ૩
નહિતર જનમ સજા મહિં જાવો, ઘર ઘરતે ઇકિ વિપ્ર બુલાવો;
કારજ તીન પ્રિયે તોહિ લાગે, હરસિ કરો દ્વિજ રાજ સુભાગે. ૪
નૃપ પ્રિય વચન લગે મોહિ કૈસે, હીમ ઉપલ પુષ્પન પર જૈસે;
વૃથા વચન કહિ પ્રાણ બચાવા, સ્વર્ગ જાન હિત નૃપ સમુજાવા. ૫
પંચ માસ નૃપ આજ્ઞા પાઇ, કાશી સેવન ગાથ સુનાઇ;
રજા પાય સહુ ભગે ઉદાસા, ત્રાસ વિવશ આયે ધ્રુવ પાસા. ૬
ધ્રુવ ધરમી મમ આદર કીના, સર્વ વિગત મમ સુની પ્રવીના;
અતિ સંતોષ દીન નૃપ નાથા, કહી કૃપા કરિ તુમરી ગાથા. ૭
હરસિ ચલે આયે સ્થલ કાશી, દરશ દીન શંભુ અવિનાશી;
હરિહર કૃપા દ્વાર તવ પાવા, પુત્રા સર્વ ગાથ યહ ગાવા. ૮
વિપ્ર કષ્ટ પુત્રી ઉર ધરહૂ, બને તો સુતા કાજ યહ કરહૂ;
જો નહિ બને તો કર્મ હુમારા, પ્રિયે પુત્રિ નહિ દોષ તુમારા. ૯
રામ રજા અપને શિર ધરિહાં, સુખ દુઃખ સહન અપન મન કરિહાં;
કરતા પુરૂષ કરમ ગતિ થાપી, હદ કરિકે કો શકહિ ઉથાપી. ૧૦

દોહા

પુત્રી પરઉપકારકો, બને તો કીજે કાજ;
પરમારથ મય પ્રભુ વધે, રખે સર્વકી લાજ. ૧
કમલા દ્વિજકે વચન સુન, ઉર મહિં કરત વિચાર;
હા ના કિમ કરિ કહિ શકું, કરનહાર કરતાર. ૨

ચોપાઇ

કમલા દ્વિજ મુખ વચન સુનાવા, હરિ હર પદ નિજ શીશ નિવાવા;
જય હરિ સર્વ સાક્ષિ કરતારા, જીવ કર્મ જગ જાનનહારા. ૧
દ્વિજ મુખ વચન લખો ધન નામી, જીવ ચરાચર અંતર જામી;
તુમ પ્રેરે દ્વિજ વચન ઉચારા, યહિ ઘટ પ્રેરિ કરો નિરધારા. ૨
દૃષ્ટા દેવ વિનય સુન લીજે, રજા હોય કારજ સોઉ કીજે;
ગ્રેહ વશ વિકલ ભઇ દ્વિજ નારી, પ્રભુ પ્રેરક જાનત વિધિ સારી. ૩
ભક્ત ભીડ ભંજન વિભુ નાથા, તાતકો તાત માતકી માતા;
ભક્ત નારિ પ્રેરિત તતકાલા, કમલા બોલી વચન રસાલા. ૪

જય દ્વિજ તાત દર્શ તવ પાવા, પર ઉપકાર હેતુ યહાં આવા;
તવ સુખ ગાથ પ્રીતિ યુત ગાઈ, હરિ પ્રતાપ મમ હૃદય સુહાઇ. ૫
કરહિ કાજ તવ ભક્ત નિવાજા, કહું સલાહ કરિયે સોઈ કાજા;
સંધ્યા સમય કરહુ નિત કર્મા, જો દ્વિજ વંશ સનાતન ધર્મા. ૬
વલ્કલ વસ્ત્ર અપન અઁગ ધારો, કેહુ સો કારજ હૃદય વિચારો;
કપટ ભાવ અંતર અજ્ઞાના, મોહ મમત મિથ્યા અભિમાના. ૭
હર્ષ શોક મન માન બડાઇ, દુરગુણ ઉરતે દૂર હટાઈ;
કેવળ રામ ભક્તિ વિશ્વાસા, અમિત જીવ મેટી યમ ત્રાસા. ૮
સંત સુભાવ ધરહુ મમ તાતા, ચઢિ વિમાન ભેટહુ નૃપ નાથા;
લેવન હુમે દૂત હરિ આવે, એક વિપ્ર હમ સંગ લેજાવે. ૯
નૃપ સુબોધ તોહિ પ્રગટ મિલાવે, મન મરજી સોઇ ગાય સુનાવે;
પ્રાત હોત આવહિ મમ સંગા, હરિ પ્રતાપ કરિ કાજ નિસંગા. ૧૦

દોહા

એક અરજ તવ દાસકી, સુનો તાત ચિત લાય;
રૂણિ ન હોવ તવ પંચમેં, સો મમ સંગ સિધાય. ૧
હર્ષ શોક વશ દ્વિજ ભયે, નિજ મન કરત વિચાર;
અપની ભૂલ અનાથ હમ, કિમ કરિ પરિહાં પાર. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ કુલ પાય વિચાર ન કીના, મિથ્યા તન અભિમાન અધીના;
પદ ગુણ બકે બૈખરી બાની, સભા છતિ સુક્ષમ અભિમાની. ૧
કુતરક તર્ક વ્રત્તી વિપરીતા, નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય વિન રીતા;
વેદ અંત આતમ નહિ ચીના, સમુજિ સુબોધ સાર નહિ લીના. ૨
મૂઢ લોક પંડિત કરિ પૂજા, શબ્દ જાલ મન મૂઢ અલૂજા;
સુક્ષમ દ્વૈત બઢયો અહઁકારા, પાય વિપ્ર તન રહે ગઁવારા. ૩
પંચ વિષય શત્રૂ નહિ મારા, ચિત ઉપરામ ન ભયો લગારા;
તીન દોષ બુધ્ધી મય છાવા, સમુજિ દોષ નહિ દૂર હટાવા. ૪
વિકરમ વિવશ અધમ કૃત કીના, અપર દ્રવ્ય યુક્તી હર લીના;
કરિ પ્રપંચ પર દ્રવ્ય હરાવા, માંગા તો કટુ શબ્દ સુનાવા. ૫
હરિ વિમાન કિમ કરિ પગ ધારે, સહ પ્રકાર અધ કર્મ હમારે;
ચતુર વિપ્ર વિદ્યા મહિં પૂરા, શબ્દા અર્થ સભા મહિં શૂરા. ૬

પંચ શત્રુ સુક્ષમ તન ધારી, મારિ શકે નહિ વૃત્તિ વિચારી;
વિવિધ શસ્ત્રકો કરત સુહારા, જયા કરિ મારત શત્રુ અપારા. ૭
ધરે શસ્ત્ર સો સૂર કહાવે, કારીગર તન ઘાવ ન લાવે;
યહિ પ્રકાર પંડિતકી બાની, લખે પાર હો પુરૂષ સુજાની. ૮
આપ અર્થ ઉરમેં નહિ લાવે, યાતે તન અધ્યાસ ન જાવે;
જ્ઞાન વિના અજ્ઞાન ન જાવે, નિજ શત્રૂ કિમ દૂર હટાવે. ૯
પંડિત ચ્યારી કહે કરજોરી, સતી સુતા સુન વિનતી મોરી;
પુત્રી કહે કાહા મમ ગાથા, હમ જાનત યા જાન વિધાતા. ૧૦

દોહા

એકહિ તન અધ્યાસ ઉર, સહ અનરથકો મૂલ;
કરિ પ્રપંચ પંડિત ભયે, તજી ન સુક્ષમ શૂલ. ૧
પાપ ક્રિયા જેતિક જગત, હમતે બચી ન એક;
ધર્મ પુરી લાયક નહી, મો મન જ્ઞાન વિવેક. ૨

ચોપાઇ

પંડિત ચાર એક મત મોરી, ચલે ન ધર્મ રાય મુખ ચોરી;
પંચમ વિપ્ર વૃદ્ધ યહ સંગા, પઢયો ન શંભૂ ભકત નિશંગા. ૧
કેવળ શિવ શિવ મંત્ર ઉચ્ચારે, જગ પ્રપંચ નહિ ભાન લગારે;
શબ્દા અર્થ સભા ચતુરાઈ, વ્યંગ ઉપોધ ન વર્ણ સગાઇ. ૨
શબ્દ સંધિ સ્વર ભેદ ન જાને, ચલહિ સંગ કહા કરહિ અજાને;
શિવ શિવ શિવ શિવ શબ્દ ઉચ્ચારે, પ્રેમ વશ વિકલ નેન જલ ડારે. ૩
કેવળ ભકત કાજ કહા સારે, હાની લાભ ન હૃદય વિચારે;
સુર બાની ઉર મર્મ ન જાની, ધર્મ ધામ કહા કરહિ અજાની. ૪
સમય પાય શિવ ભકિત પ્રવીના, જગ વ્યવહાર મર્મ નહિ ચીના;
પંચમ વિપ્ર વૃદ્ધ યહ ગાથા, કરહુ સુતા તવ કાજ સુહાતા. ૫
કમલા મર્મ સમુજિ મુસકાની, સત્ય તાત ઉચરી તુમ બાની;
એક દેશિ બુધ્ધી હર ધ્યાવે, જગ પ્રપંચ રસ સર્વ ભુલાવે. ૬
હરિ હર ભકિત પ્રેમ મન લાગા, સો જગ ભોગ ન ચહે સુભાગા;
ક્ષણ ભંગૂર સમુજિ સંસારા, પર્મ લાભ શિવ મંત્ર ઉચ્ચારા. ૭
પઢે ગ્રંથ કહું પાપ ન નાસા, પ્રેમ ભકિત વિન રહે ઉદાસા;
જેતિક કર્મ ક્રિયા જગ સારી, પત્ર ફૂલ તરૂ ડાલ વિચારી. ૮

ભજન ભક્તિ વૈરાગ વિવેકા, મોક્ષ લાભ તરૂ મૂલ વિસેકા;
યાતે તાત વિવેક વિચારી, પંચમ દ્વિજ કરિયે સંગ ત્યારી. ૯
અધિક એક ગુણુ ભકતી વિદ્યા, ભક્તિ હીનગુન સર્વ અવિદ્યા;
યાતે તાત શંક તજ દીજે, ભકત વિપ્ર હમકો સંગ લીજે. ૧૦

દોહા

સતી પતીકી સેવ દ્રઢ, ઉર મહિં પ્રેમ વિશાલ;
હરિ વિમાન સંધ્યા સમે, આય ગયે તતકાલ. ૧
વિષ્ણુ અનૂચર આયકે, વિનય કીન શુભ ભાય;
યાદ કરત નરહરિ પ્રભૂ, દર્શન કરિયે જાય. ૨

ચોપાઇ

કમલા પાર્ષદ શબ્દ સુનાવા, અધિક પ્રેમ અપને ઉર આવા;
પતિ સનમુખ કમલા કરજોરી, વિનય કીન આરત નહિ થોરી. ૧
નરહરિ નાથ વિમાન પઠાવા, કરહુ કાજ પિવ તુમહિ સુહાવા;
સમય સમજિ દ્વિજ ધર્મ પ્રવીના, ઉચરહુ વચન હોય અતિ દીના. ૨
કૃપાસિંધુ પદ વિનતી મોરી, દુરબલ દાસ હાથ તવ દોરી;
સર્વ સાક્ષિ કહા કહે વિશેષા, સંચિત કર્મ કરત ઉપદેશા. ૩
કર્મ મર્મ જાનો સુર સ્વામી, તુમતે છુપે ન મર્મ તમામી;
હરિ સનમુખ દુરબલ દ્વિજ અરજી, કરહુ નાથ તોરી કછુ મરજી. ૪
ભલે પ્રિયા હરિપુર પગ ધારો, કરિ દર્શન હરિ જનમ સુધારો;
વિપ્ર કાજ પરમારથ ભારી, અવસ્ય કરહુ નિષ્કામ વિચારી. ૫
કર્મ સકામ ભલે તજ દીજે, તન લગિ નહિ પરમાર્થ તજીજે;
જ્યા મહિં અતિ ઉત્તમ દ્વિજ દેહી, કેરહુ કાજ નિષ્કામ સનેહી. ૬
જાવહુ પ્રિયા વિલંબ ન કીજે, વૃદ્ધ વિપ્ર અપને સંગ લીજે;
પરમારથ કરિયે હર સાઇ, ઉભય લોક મહિં અવસ્ય ભલાઇ. ૭
પતિ આજ્ઞા અપને શિર ધારી, પદ વંદે હરિ રૂપ વિચારી;
પાય રજા પ્રિય ચલી સુહાગી, હરિ દર્શન હિત જન બડ ભાગી. ૮
વૃદ્ધ તાત દ્વિજ દેર ન કીજે, સમય અમોલ લાભ ભલ લીજે;
સુનત વચન દ્વિજ હાજર આવા, કમલા કર ગ્રહિ યાન બિઠાવા. ૯
ચલે વિમાન વિષ્ણુ પુર પ્રેરે, ધર્મ રાય પુર આયે નેરે;
ધર્મ રાય નિજ મંડલ સાથા, પુષ્પ હાર હરિજન હિત હાથા. ૧૦

દોહા

કમલા અપન વિમાનકો, રોક દીન તતકાલ;
ધર્મ પુત્રિ હરિજન લખી, પહરાઇ ગલ માલ. ૧
કમલા દોઉ કર જોરિકે, દ્વિજકો હાજર કીન;
કહિ વિગત સમુજાયકે, જાનત ધર્મ પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

ધર્મ રાય જય શબ્દ ઉચારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
યમ ગણ જય જય કીન અપારા, પુષ્પ પ્રચારત વારંવારા. ૧
ધર્મ કહે ધન ભાગ હુમારા. સંત સેવ યહ પર ઉપકારા;
ભૂપ વિપ્ર દોઉ પ્રગટ મિલાવે, કરે વાત અપને ચિત ચાવે. ૨
સુતા ભલે હરિ ચરણ સિધાવો, કરિ હરિ દર્શ પરમ સુખ પાવો;
રજા પાય પુત્રી શિર નાઇ, હરિ સનમુખ આગે હરસાઈ. ૩
હરિ લક્ષ્મી કમલા ઉર લાવા, નિષ્કામી લખિ પ્રેમ બઢાવા;
જય મમ સુતા કહે કહા તોરી, ચુપ મુખ હોત વૃત્તિ મન મોરી. ૪
નર તન ભક્તિ કરે નર નારી, કછુયક ઉર મહિં આશ વિચારી;
રાજ પાટ ધન ધામ ખજાના, નારી પુત્ર ચહે સુખ આના. ૫
સ્વર્ગ લોક સુંદર સુખ ચ્હાવે, મૃત્યુ લોકકે ભોગ ન ભાવે;
કર્મ ભોમિ સુખ ત્યાગિ ઉદાસા, કેવળ સ્વર્ગ ભોગ મન આશા. ૬
અપની આશ સુફલ ફલ પાવે, સ્વર્ગ લોકમેં વાસ વસાવે;
પૂરણ વિષય સરસ રસ ભોગી, દિવ્ય ભોગ જિય ભયો સરોગી. ૭
ભોગત ભોગ ભ્રમિત ભઈ બુદ્ધી, અતિ અજ્ઞાન જ્ઞાન નહિ શુદ્ધી;
બઢયો રોગ આધી અરૂ વ્યાધી, તામસ વશ અતિ કરહિ ઉપાધી. ૮
જબ લગિ પુન્ય ખજાનો પાસા, તબ લગિ કરહી સ્વર્ગ નિવાસા;
ક્ષીણ પૂન્ય સુર પકરિ ગિરાવે, ક્ષણ ભર સ્વર્ગ રહન નહિ પાવે. ૯
કર્ત કલેશ ચલ્યો મૃત્યુ લોકા, ભક્તિ સકામ ન હોય અશોકા;
યાતે સુતા પ્રિયે મોહિ લાગે, ભક્તિ સકામ ન કુરે સુભાગે. ૧૦

દોહા

શ્રેષ્ટ સોઇ જન જગતમેં, ભક્તિ કરે નિષ્કામ;
જીવન મુક્તી અબ લહે, વિન પ્રયાસ હરિ ધામ. ૧
શયન કરો સેની સુતા, સર્વ શ્રેષ્ટ સુખ પાય;
ધર્મ પ્રથાકો ધીર દે, આખિર રૂપ સમાય. ૨

ચોપાઇ

સુન હરિ વચન પ્રેમ મય ભારી, પ્રભુ પદ વંદે વારંવારી;
પ્રબલ પ્રેમ વશ શબ્દ ન આવા, નિજ મન મનન રામ ગુન ગાવા. ૧
કરે આપ હરિ અપર બખાને. કરતાકી ગતિ કરતા જાને;
પટ તંતુ સહ સુત્ર અધારા, સર્વ વસ્તુ વ્યાપક કરતારા. ૨
હરિ આજ્ઞા વિન પત્ર ન હાલે, સર્વ જીવ હરિ આજ્ઞા ચાલે;
ગૂઢ ગાથ જ્ઞાની જન જાને, અજ્ઞ પુરૂષ કહા મર્મ પિછાને. ૩
મેં મતિ મૂઢ લખું કહા મર્મા, જો કછુ લક્ષ કૃપા તરૂ ધર્મા;
નરહરિ નાથ વાત યહ ભાઇ, અપને જનકી કરત બડાઈ. ૪
માત તાત નિજ બાલ ખિલાવે, મન મરજી સોઉ શબ્દ સુનાવે;
કમલા નિજ મન હરિ ગુન ગાવા, વંદિ પાદ પુનિ શયન કરાવા. ૫
હરિ લક્ષ્મી હરસે સુર ભારી, જન ગુન ગાવત વારંવારી;
નિષ્કામી જન અધિક સુહાવે, ભજન કરે જગ ધર્મ નિભાવે. ૬
વિધિવત ધર્મ કર્મકો કરતા, અંતર અહોનિશિ રહત અકરતા;
જ્યું જલ સનમુખ ચાલત મીના, યું જન ઉલટ રૂપ મમ ચીના. ૭
સર્વ કર્મ ફલ ત્યાગી આશા, ઉર મહિં એક ભવન વિશ્વાસા;
જાહર કર્મ ભેદ નહિ આને, ઘટ મહિં ઉલટ અમીરસ માને. ૮
વો મેરો મેં ઉનકો ભ્રાતા, ઘટ મૃતિકાવત સંગ રહાતા;
તરંગ તોય તરૂ બીજ સમાના, હરિજન એક લખે જન દાના. ૯
સર્વ જીવ મોહિ પ્રિયે સમાંના, યદ્યપિ ભક્ત વિશેષ બખાના;
નરતન પાય ભયો નિષ્કામા, જપત નામ નામી સુખ વામા. ૧૦

દોહા

હર અજ હરિ વંદન કરે, નિષ્કામી નરનાર;
અધમ ઉધારન કારણે, હોત ભક્ત અવતાર. ૧
ધાર કષ્ટ શિર આપને, અવર અમિત સુખ દેત;
ધરિ ઉરમેં નિષ્કામતા, સહજ મોક્ષ ફલ લેત. ૨

ચોપાઇ

યહાં દ્વિજ ધર્મ રાય સઁગ લાવા, કમલા કર ગ્રહિ સંગ પઠાવા;
દ્વિજ સન પ્રેમ કરત રવિ નંદન, ડારત પુષ્પ ચરચિ અંગ ચંદન. ૧
મમ ઘર આજ અતીથી આવા, બડે ભાગ હમ દર્શન પાવા;
એક સતી પઠવા તુમ આયે, તા કરિકે હમ અધિક સુહાયે. ૨

દુતિયે શિવ પદ ભક્તિ વિશેષા, અવશ્ય તોય મિલહી પદ શેષા;
તુમ સન ભક્તિ અપર જન કરહી, જગ મહિં જનમ બહોર ન ધરહી. ૩
નામી નામ સદા ઇકતાઈ, રટે નામ જેહિ નામિ મિલાઈ;
યાતે તાત પ્રિયે મોહિ લાગે, ભયે દર્શ મોહિ ભાગ સુભાગે. ૪
હરિહર ભક્ત દ્વાર કોઉ આવે, પાપ પુંજ તેહિ દૂર વિલાવે;
જીવન મુક્ત અતીથી આવા, શંભુ કૃપા કરિ આપ પઠાવા. ૫
કવન પ્રકાર સેવ તવ કીજે, જ્યા કરિ શંભુ ભક્ત મન રીજે;
ઉર ઇચ્છા સોઉ પ્રગટ કરાવે, લાયક સેવા દાસ ઉઠાવે. ૬
ભગવત ભગત એક ઉર ધારી, ધર્મ રાય ઉપજી પ્રેહ ભારી;
અવસર સમુજિ વિપ્ર કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૭
કૃપાનાથ કહા વિગત સુનાવે, જીવ માત્ર ઉર કર્મ લખાવે;
પ્રથા હેતુ પૂછા મમ સ્વામી, વિશ્વ ચરાચર અંતર યામી. ૮
ચ્યારિ ખાનિકે જીવ અપારા, કરે કર્મ મરજી અનુસારા;
ક્રિયા સ્વતંત્ર કરે સબ કોઈ, ભોગત ભોગ અપર વશ હોઈ. ૯
તસ્કર કરે સ્વતંતર ચોરી, ભોગત કેદ હોત ઉર હોરી;
ચૌદહિ લોક ચક્ર જગ સારો, કૃપાનાથ યહ કર્મ પસારો. ૧૦

દોહા

સર્વ જીવ કર્મન ગતી, પ્રગટ લખો મમ તાત;
વર્ષ માસ દિન પલ ઘડી, સહ હિ સબ તવ હાત. ૧
નૃપ સુબોધકી જો ગતી, સર્વ લક્ષ ઉર તોય;
કો પ્રકારમેં કહિ શકું, જાનત બૂઝત મોય. ૨

ચોપાઇ

ભક્ત વિપ્ર ઉપજી પ્રેહ ભારી, ધર્મ પાદ વંદે કેઇ વારી;
જય હો ધર્મ કર્મ કે દાતા, તુમતે કર્મ ન રહે છુપાતા. ૧
દિનતે દીન દીન તહિ દીના, અતિ દુરલભ શિવ ભક્તિ અધીના;
ત્રાય ત્રાય કરિ ચરણ ગિરાવા, ધર્મ મર્મ લખિ શબ્દ સુનાવા. ૨
જય દ્વિજરાજ રહો આનંદા, શિવતે પ્રિયે હુમે શિવ બંદા;
નૃપ સુબોધકો પ્રગટ મિલાવે, મન મરજી સોઉ વિગત સુનાવે. ૩
પ્રથમ કેહુમેં અર્થ ન આવે, નૃપ મુખતે સુનિ આધક સુહાવે;
એક ગાથ સુનિયે દ્વિજ તાતા, અધમી જીવ કષ્ટ યહાં પાતા. ૪

દેખિ ત્રાસ તુમ ડરો ન દેવા, કર્મ મર્મ લખિયે યહાં ભેવા;
પાપી કષ્ટ પડત યહાં ભારી, પૂરવ કર્મ વિચાર વિચારી. ૫
સમુજિ મર્મ ઉપદેશ લહીજે, ચિત વિક્ષેપ કલેશ ન કીજે;
મણિ સમ મનકો આદિ સુભાવા, સંગ દોષ કરિ ભાવ કુભાવા. ૬
હર્ષ શોક સુખ દુઃખકો ત્યાગી, સાક્ષિ સ્વરૂપ રહો અણુરાગી;
પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાની, નિજ મન જપિયે શંભુ ભવાની. ૭
ઇષ્ટિ દેવ સુખ દુઃખ મહિં ધ્યાવે, જેહિ ઉર હર્ષ શોક નહિ આવે;
યાતે પ્રથમ કહ્યો સમુજાઇ, કરિયે અપન કાજ હરષાઇ. ૮
ચિત્ર ગુપ્ત અનુચર દ્વે કરતા, કર્મ હિસાબી પ્રબલ સમરથા;
ધર્મરાય દોનૂ સઁગ દીના, જાય કાજ દ્વિજ કરહુ પ્રવીના. ૯
કષ્ટ કુંડ નૃપ બહિર નિકારી, ચરચા ઉભય કરહિ મન ધારી;
કરે પ્રશ્ન તોહિ ઉત્તર ભાખો, ભેદ ભાવ ઇનિતે નહિ રાખો. ૧૦

દોહા

ચિત્ર ગુપ્ત દ્વિજ સંગ લે, ગયે નર્કકે દ્વાર;
યમ ગણ અધમી જીવકો, માર માર શિર માર. ૧
ત્રાસ ભયંકર નિરખ દ્વિજ, પ્રાણુ રહ્યો ગભરાય;
નર્ક કુંડ નૃપતી ગિર્યો, સનમુખ ઉભા આય. ૨

ચોપાઈ

કૃમી કાક ચંચૂ હનિ ખાવે, ત્રાય ત્રાય નૃપ શબ્દ સુનાવે;
તલે જાય અગની તપ ભારી, નિકસે બાહર માર કરારી. ૧
કીંકર કર મહિં ગુરજ ભયંકર, મારે કર્મ યાદ મુખ કરકર;
કૃમી અપાર ગલિત સબ અંગા, જમ શિર મારત માર નિસંગા. ૨
દુખિયો જીવ ત્યાગિ કિમ જાવે, નિજ કૃત્ય કિયે સર્વ ભુગતાવે;
નિરખ નેન દ્વિજ ભૂપતિ ત્રાસા, તન કંપત રોધિત ઉર શ્વાસા. ૩
સૂકો વદન શુષ્ક ભઇ બાની, દ્વિજ મન ઉપજી પરમ ગલાની;
ચિત્ર ગુપ્ત સમજી યહ સારા, કુંભિ પાકતે નૃપતિ નિકારા. ૪
ચિત્ર પરસિ કર પીડ મિટાઇ, દ્વિજકે મન શાંતિ કછુ આઇ;
વિગત પીડ નૃપ વિપ્ર પિછાના, દ્વિજ ધરિ ધીર ભૂપકો જાના. ૫
એક એક સન વિરહ દુખારી, નેન પ્રવાહ ચલ્યો જલ ભારી;
ભૂપ ત્રાહ કરિ દ્વિજ પદ લાગા, કૃપાનાથ મેં પરમ અભાગા. ૬

વિપ્ર ભૂપ દુખતે દુઃખ ભારી, કવન કર્મ ગતિ રચી મુરારી;
ન્યાય નિપુણ નૃપ પરમ પ્રવીના, કો પ્રકાર નૃપતી દુખ દીના. ૭
દુષ્ટ દંડ દીનો કહુ દેખી, પ્રજા નાર પુત્રી કરિ પેખી;
વેદો યુકત કર્મ સહ કીના, નિત્ય કર્મ મય નિપુણ પ્રવીના. ૮
પક્ષપાતમેં લક્ષ ન દીનો, પ્રજા દુખાય કાજ નહિ કીનો;
અહંભાવ સુપને નહિ આવા, કિયે કર્મ જેહિ સર્વ સુહાવા. ૯
વિપ્ર ગાય ભગિની વૃધ પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા;
હરિ ગુરૂ સંત અતીથી સેવા, પ્રેમ સહિત પૂજે લખિ દેવા. ૧૦

દોહા

વેદ વિહિત શુભ કર્મ કરિ, મિલે નર્કકી ત્રાસ;
મોક્ષ મિલે શુભ કર્મ તે, ઇનકો કયા વિશ્વાસ. ૧
ભૂપ કર્મ નિરખે નયન, સન સત કહું સુનાય;
હોત અનય[1] નર લોકમે, યમપુર કિમ અન્યાય;

ચોપાઇ

સત અહંકાર કુર્યો દ્વિજ આઈ, ચિત્ર ગુપ્ત બોલે ગભરાઈ;
જય દ્વિજરાજ ક્ષમા પ્રભુ કીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુન લીજે. ૧
સર્વ કર્મ નૃપતી તુમ ગાવા, સત્ય સત્ય પ્રભુ મમ મન ભાવા;
સર્વ જીવ સત કર્મ કરાવે, મમ કર કલમ લિખી સમુજાવે. ૨
કુકરમ કર્મ જીવ જે કરહી, લેખિત સર્વ કરે સોઉ ભરહી;
ભૂપ કીન સબહી સત કર્મા, વિન વિવેક ઇક કીન અધર્મા. ૩
હર હમેશ દીની સત ગાઈ, નિજ દિવાન સન રજા કરાઇ;
શઠ દિવાન કીની ચતુરાઈ, અધરમ ધર્મ શુધ્ધિ નહિ પાઇ. ૪
અધમી અધરમ પ્રબલ કમાવા, ટાલિ વચ્છ ગો દાન દિરાવા;
લાખાં ગાય તુરતકી બ્યાઇ, ફૂકત ગઈ વચ્છ વિન ત્રાઇ. ૫
પય થન પાકિ રૂદ્ર હો આયા, દુઃખી ગાય કઈ પ્રાણ ગુમાવા;
બચ્છરા માતુ હીન કરિ ત્રાસા, મરે દૂધ વિન હોય નિરાશા. ૬
ભૂપ સમજ વિન ખબર ન લીની, ભયો મોદ ગૈવાં દ્વિજ દીની;
એક ધેનુ અપને કર મારે, સંવત સહસ નર્ક હરિ ડારે. ૭
પ્રેત પિશાચ નીચ તન ધરહી, અધમ યોનિ ભવ ચક્ર વિચરહી;
અમિત પશુ જગમેં તન ધારી, ગો સમ અવર કવન ઉપકારી. ૮

---

૧. અન્યાય.

ગો સુત અન્ન વસ્ત્ર ઉપજાવે, કૃષી કર્મતેં પ્રજા નિભાવે;
કૂપ નીર કાઢી જગ પાવે, ઉપલ[1] કાષ્ટ ખેંચી ગૃહ લાવે. ૯
સકટ બ્હાઇ[2] તીર્થ પહુંચાવે, વિધિવત દાન કર્ત સુખ પાવે;
ગો ઘ્રત હવન પવિત્ર બખાના, અપર સર્પિ[3] ઇનિ સમ નહિ માના. ૧૦

દોહા

ગો મહિમા મનતે અગમ, ઉભય લોક સુખ દેત;
શુદ્ધ ભાવ સેવા કરે, તારે કુટુંબ સમેત. ૧
ગાય ગૌત્ર ભવ તારણી, જિનકો કીનો નાશ;
અન ગિનતી હત્યા લગી, તાતે નૃપ યહાઁ ત્રાસ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ ભૂલ ગૌ પ્રાણ ગમાવા, સો અપરાધ નૃપતિ શિર આવા;
દ્વિજ સર્વજ્ઞ લખો સહ મર્મા, સુમતે છુપે ન ધર્મ અધર્મા. ૧
સાકર શેર ખાર ત્રય શેરા, સાકર સ્વાદ ન ખાર ઘનેરા;
અમૃત બુંદ ગરલ દધિ બીચા, ભયો ન પ્રગટ મિલ્યો જાય કીચા. ૨
પય અહિ મુખમેં પાઈ ધપાવા, ઉગલત પ્રબલ ગરલ હોઈ આવા;
નર શુભ ગુણ અવગુણ કરિ નાસા, હસે લોક લે નર્ક નિવાસા. ૩
એસે નરપતિ કીન વિકર્મા, ગૌ હિંસા કરિ ભયો અધર્મા;
યહાઁ અહઁકાર સુપાર્સ ન લાગે, છૂટે નાંય ભજે કોઉ ભાગે. ૪
એક યુકિત ઉગરે જિય સારા, પુત્ર સપૂત હોય સંસારા;
જાવે પાપ પુન્ય કરિ દેવા, તુમ સર્વજ્ઞ લખો યહ ભેવા. ૫
તિમિર જાય રવિ તેજ પ્રકાશા, જ્યું અજ્ઞાન જ્ઞાન કરિ નાસા;
એસે અધમ ધર્મ કરિ જાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત સુનાવે. ૬
અંશા અંશી ભાવ અનાદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી;
એસે તાત અંશ સુત જાયા, માત તાતતે તન ઉપજાયા. ૭
બીજ વૃક્ષ દ્વૈ એક કહાવે, નામ રૂપ દ્વૈ ભિન્ન દિખાવા;
એસે તાત પુત્રકી ગાથા, પ્રગટ મર્મ જાનો દ્વિજ તાતા. ૮
શુદ્ધ ભાવ સોઈ સુફલ ફલાવે, નરસુર અસુર ભાવ ફલ પાવે;
ભક્ત ભાવ ભગવંત પધારે, ધરિ સ્વરૂપ જન કાજ સુધારે. ૯
નર્ક સ્વર્ગ દ્વૈ ભાવ સ્વરૂપા, સમુજે સંત શ્રેષ્ટ બડ ભૂપા;
સતગુરૂ શિષ્ય ભાવ કરિ ગાવે, શુદ્ધ ભાવ કરિ ઇષ્ટ મનાવે. ૧૦

---

૧. જંગલ. ૨. ખેંચી. ૩. ઘી.

દોહા

ચારિ વરણુકે નારિ નર, ભાવ ભજે ભગવંત;
અવશ્ય મિલે નિજ ભાવ વશ, પ્રગટ પુકારત સંત. ૧
પુત્ર પિતા હિત ભાવ વશ, પુન્ય કરે કર પ્રીત;
અવશ્ય મિલે તેહિ તાતકો, સ્વર્ગ અનાદી રીત. ૨

ચોપાઇ

તાત પુત્ર ઇકિ રૂપ કહાવે, કેવળ ઉભય સ્વરૂપ દિખાવે;
પુત્ર ત્રાસ કરિ તાત દુઃખારી, અન્યો અન્ય ભાવ પ્રિય ભારી. ૧
તન સબંધ અધ્યાસ કરારા, ભાવ વિવશ ધારત અવતારા;
સર્વે જીવ નિજ ભાવ બંધાવા, વશ અજ્ઞાન મર્મ નહિ પાવા. ૨
ભાવ વિવશ ભાસત સંસારા, મિટે ભાવ કોઉ આર ન પારા;
જીવન મુકત ભાવ જગ ત્યાગા, બ્રહ્મ સદેહ ભયો બડભાગી. ૩
પાપ, પુન્ય આશા જિન ત્યાગી, વ્યાપક બ્રહ્મ તાર ઉર લાગી;
ભ્રાતા પુત્ર પ્રિયા ધન ધામા, તન સબંધ જિન તજયો તમામા. ૪
સ્વર્ગ નર્ક ઉરતે ગર્યે ગંદા, બ્રહ્મ સદેહ સત ચિદાનંદા;
જીવત મરે હરે મન આશા, જિન, કો, કરે વિશ્વ મહિં ત્રાસા. ૫
સુક્ષમ જ્ઞાન અગ્નિ કરિ જારા, દષ્ટિ માત્ર તન રહયો અકારા;
જબ હોવહિ પ્રારબ્ધહિ પૂરણ, તનકી ક્રિયા જાય સઁપૂરણ. ૬
જિન હિત કરે પુત્ર કછુ ધર્મા, મુકત મિલે નહિ ધર્મ અધર્મા;
ગાર છાર હંગાર શરીરા, જડ ચેતન વ્યાપે કિમ પીરા. ૭
પલટયો ભાધ જગત નહિ ભાસે, આતમ તત્વ લીન નિર આશે;
દાન પુન્ય કછુ પુત્ર કરાવે, ઉનકે અર્થ કછૂ નહિ આવે. ૮
જબ લગ જીવ ભાવ નહિ જાવે, તબ લગિ પાપ પુન્ય સહ પાવે;
અપને વંશ આશ જિય લાગી, ફિરિ ફિરિ ધારત જનમ અભાગી. ૯
પાપ પુણ્ય નિજ પુત્ર કરાવે, સુક્ષમ તનમે તુરત મિલાવે;
સુક્ષમ તન સબંધ અતિ ભારી, અમિત જનમ નહિ તજે વિકારી. ૧૦

દોહા

સુક્ષમ તન આશા પ્રબલ, તાત પુત્ર ઉર ભાય;
વિધિ નિષેધ પુન પાત સુત, તાત મિલે ફલ આય. ૧
યાતે નૃપતી કષ્ટકો, હરન ચહો દ્વિજ રાજ;
નિર સંશય મમ માન મન, કહો સો કરિયે કાજ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ સુબોધ સુત રાજ તજાવે, વિપ્ર અરણ્ય પર રાજ સિધાવે;
નારી પુરૂષ શીલ વૃત્ત ધારી, સંવત બાર રહે બ્રહ્મચારી. ૧
પદ વિન પ્રાણ વસ્ત્ર ઇક ધારે, તીન રૂતુ રહે અંગ ઉધારે;
ભૂપર સેન કરે નરનારી, કબહુન હો મન વૃત્તિ વિકારી. ૨
કૃસ ચંદ્રાયણ વર્ષ મઝારા, રામ મંત્ર ઉચરે ઈક ધારા;
ગૌકો ગારિ ન લાહિ પ્રચારે, માતુ માતુ કહિ શબ્દ ઉચારે. ૩
નિત્ય કર્મ કરિ ગૌ પદ પૂજા, ભવતારણ લખિ ભાવ ન દૂજા;
પંચ દેશિ ઇન્દ્રિ વશ રાખે, પંચ વિષય ઉર નહિ અભિલાખે. ૪
બાર વર્ષ યહ નેમ નિભાવે, હરે પાપ નૃપતી સુખ પાવે;
સંવત બાર કરે યહ પૂરા, ધ્રુવનંદા[1] જાવન સુત સૂરા. ૫
ધર્મ ક્રિયા કરહી વિધિ નાના, વેદો યુક્ત વિપ્ર દે દાના;
પ્રગટ દર્શ પાવે સુત તાતા, દે આશીષ ચલે હરસાતા. ૬
હરિપુર જાય અચલ સુખ પાવે, પુત્ર સપૂત વિશ્વ જસ છાવે;
યા, વિન, અવર ઉપાય ન દૂજા, શાસ્ત્ર પુરાણ યહી મત સૂજા. ૭
પાપ કર્મ વશ જીવ અલૂજે, પુણ્ય કર્મ કરિ જીવ સલૂજે;
નૃપકો સુખી કરન દ્વિજ ચાવો, સુત સુબોધકો બોવ સુનાવો. ૮
નૃપતિ લિખે પત્ર નિજ હાથા, જો કછુ કહી હુતે શુભ ગાથા;
પુત્ર પ્રવીણ તાત હિતકારી, તો યહ વિગત ધરે ઉર સારી, ૯
રાજ વિભોગ અપન મન માના, તો તવ શબ્દ સુને નહિ કાના;
વિષયાશકત વૃત્તિ વિપરીતી, સો નહિ ગિને ધર્મ કુલ રીતી. ૧૦

દોહા

ચિત્ર ગુપ્ત મુખ વચન સુન, દ્વિજ મન અતિ સંતોષ;
ધર્મ તરૂ વિશ્વે વિદિત, સુખ પાવે જિવ પોષ. ૧
વિપ્ર વિવેકી આતમા, માન્યો અતિ ઉપકાર;
કાર ગુજારી ધર્મકે, જય હો વિશ્વ મઝાર. ૨

ચોપાઇ

દ્વારપાલ કીની પ્રતિપાલા, ધર્મ બોધ દીનો તતકાલા;
પિતા હેત સુત પુણ્ય કરાવે, નિશ્ચય ભઇ અવસ્ય જિય પાવે. ૧

---

૧. ગંગાજી.

સુક્ષમ સુફલ ફલે શુભ ભાવા, શાસ્ત્ર પુરાણુ અમિત મુનિ ગાવા;
વિષય ભાવ વશ કિંકર મારે, ભક્તિ ભાવ કરિ જનમ સુધારે. ૨
ભાવ મલીન ભ્રમે સંસારા, શુદ્ધ ભાવ ઉતરે ભવપારા;
જીવ ભાવ તજિ મોક્ષ સિધાવે, જિનકે પુણ્ય અર્થ નહિ આવે. ૩
તન ત્યાગો જગ ભાવ ન ત્યાગે, જિનકો પાપ પુણ્ય ફલ લાગે;
મો મન ભયો પુર્ણ વિશ્વાસા, નિશ્ચય નૃપતિ મિટે જિય ત્રાસા. ૪
અવસર સમુજિ કહ દ્વિજ દેવા, નૃપ સુબોધ સમજે યહ ભેવા;
વિગત લિખો અપને કર સારી, અધિક લિખો મન અપન વિચારી. ૫
પુત્ર હેતુ કોઉ અપર સુગાથા, લિખિયે અવસ્ય ભક્ત જન તાતા;
મો મન ભયો ભરૂંસો ભારી, સુગતિ કરહિં તવ દેવ મુરારી. ૬
ભૂપ ભૂલ કીની અતિ ભારી, ગો હિંસા કરિ ત્રાસ કરારી;
પાપી પ્રબલ ત્રાસ નહિ પાવે, કરત પાપ જિવ કિમ અટકાવે. ૭
તજિયે ભૂપ કલ્પના સારી, લિખો પત્ર કહિ વિગત વિચારી;
ચિત્ર ગુપ્ત દ્વિજકી સુનિ ગાથા, નૃપ ઉર પ્રેમ ન હૃદય સમાતા. ૮
વંદે પાદ જોરિ યુગ પાની, ગદ ગદ કંઠ કહે નૃપ બાની;
દર્શન લાભ દીન તતકાલા, તન મન ત્રાસ હરી વિકરાલા. ૯
ભૂસુર તાત કૃપા ભલ કીની, સ્વર્ગ આય શુદ્ધી મમ લીની;
ગો ગુરૂ વિપ્ર લોક દે તારે, પૂરણુ નિશ્ચય ભયો હુમારે. ૧૦

દોહા

ચિત્રગુપ્ત ગાથા કહી, સર્વ સત્ય મમ તાત;
ધારણુ મરજી પુત્રકી, લિખું હમારે હાથ. ૧
ચિત્ર લેખિની પત્ર દિય, ભૂપતિ હાથ ધરેહ;
ગુપ્ત ગાથ ઉરમેં ફુરી, નૈના નીર ભરેહ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ અપનો મન મારી, લિખન લગે નૃપ પત્ર વિચારી;
પ્રથમ પુત્ર આશીષ લિખાઈ, પાછે શઠ દિવાન ચતુરાઈ. ૧
ગાય વચ્છ ફિર લખે વિયોગા, નૃપ સુબોધ ઉપજત ઉર રોગા;
ગાય વચ્છ ત્યાગે જિમ પ્રાના, રૂદન કરત નૃપ લિખે નિદાના. ૨
સહસ સહસ ગો અસુ[૧] હરિ લીના, જ્યાતે નાથ નર્ક માંહિ દીના;
કુંભી પાક પડયો સુત મેરા, કરે સ્હાય તો તન ગુન તેરા. ૩

છૂટે કાક કૃમી તન ખાવે, પુત્ર વિના પિતુ કવન બચાવે;
તાત પુત્ર ઉર પરમ મિતાઈ, વિશ્વ હેતુ હરિ આપ રચાઈ. ૪
જીવત તાત જગત સુખ દેવે, ત્યાગે પ્રાણુ સર્વ શુધ લેવે;
જીવત પલ પલ પ્રગટ નિહારે, છૂટે દેહ પુણ્ય કરિ તારે. ૫
પરમ પ્રવીણુ લિખૂ કહા તોકો, મોરી ભૂલ દીન ફલ મોકો;
પ્રજા પાપ કહું પુણ્ય કરાવે, દશમો અંશ અવશ્ય નૃપ પાવે. ૬
પુનિ ઇનિતો હમ આય[2] સુદીની, પાપ પુણ્યકી ખબર ન લીની;
પ્રજા પુત્ર વત નૃપતી પારે, પુણ્ય પાપ નૃપ નેન નિહારે. ૭
અપનો અંગ સમુજિ શુધ લેવે, પાપ ક્રિયા કહું કરન ન દેવે;
દશમો અંશ સહજ ઘર આવે, યાતે ભૂપ ભૂલ નહિ જાવે. ૮
સો મેં ભૂલ પ્રગટ ફલ પાઉ, ઘોર નર્ક મય કષ્ટ ઉઠાઉ;
સંવત તીન લાખ નિરખાના, નર્ક ત્રાસ મોહિ કરહિ હેરાના. ૯
પાછે ચાર ખાન મહિં ડારે, લાખ ચોરાસી વર્ષ નિકારે;
ઉચ નીચ યોની ભુગતાવે, બહુરી નરતન વાસ કરાવે. ૧૦

દોહા

તાત કષ્ટ હરની ચહે, રખે વચન વિશ્વાસ;
ધારી તિતિક્ષા કરહિ સુત, હરહિ તાતકી ત્રાસ. ૧
રાજ અરપિ દ્વિજ રાજકો, તુમ જાવહુ પિતુ કાજ;
તવ તપ કારણુ તાતકો, તારહિ ભક્ત નિવાજ. ૨

ચોપાઇ

અપર રાજ ગૌ જાય ચરાવો, મુનિ તન ભેપ હૃદય હરિ ધ્યાવો;
ભવતારિણિ ગૌકો લખિ લીજે, સંવત બાર સેવ ઇન કીજે. ૧
સુર સરિ ત્રટ જાય દાન કરીજે, આશિરવાદ પિતા સન લીજે;
ધર્મ ક્રિયા કરિ મમ દુઃખ જાવે, હરસિ હરીપુર વાસ વસાવે. ૨
ઇચ્છિા એક પ્રબલ મમ બાલા, સો તું પ્રથમ કરેહુ તતકાલા;
ઘોર નર્ક મહિં યાદી આવે, પ્રબલ ત્રાસ મહિં નહિ વિસરાવે. ૩
મમ નિવાસ સુંદર શુભ ભવના, વાંચિ પત્ર કીજે તુમ ગવના;
ભવન ચોક બિચ થંભ રૂપાવા, થંભ તલે મહિ દ્રવ્ય રખાવા. ૪
સત્રા ક્રોડ જમા મેં કીના, કહિ ન શકયો મુખ કાલ અધીના;
કહન હેતુ કલપ્યો મેં ભારા, સમય સમુજિ જમ જીવ નિકારા. ૫

૧. પ્રાણુ. ૨. રજા.

અતિ પરતાય ચલ્યો જમ આગે, રંક રાવ કછુ જોર ન લાગે;
ચ્યારૂ વરણુ પુરૂષ અરૂ નારી, કાલ ત્રાસ સબકે શિર ભારી. ૬
ધરા ધામ ધન માલ ખજાના, ધર્મ વિના કોઉ સંગ ન આના;
વિધિ નિષેધ કીને જિય કર્મા, હાજર કીન રખે નહિ શર્મા. ૭
કર્યો કર્મ સોઉ સંગ સિધાવે, કરનો સો પાછે રહિ જાવે;
યાતે પુત્ર સમુજિ મન સેના, હો સુચેત ચૂકે મત કેહના. ૮
રાજ રાણિ તવ માતુ સુજાની, અંત સમય ઉચરી મેં બાની;
કન્યા પાંચ વિપ્રકી આની, ધર્મ વિવાહ કરો સનમાની. ૯
લખિ નિજ પુત્રી લગન કરાવો, હય ગજ રથ જોહિ દાન દિરાવો;
ભોમી દાન દેહુ હરસાઇ, આયુષ તક રહે સુખી સદાઇ. ૧૦

સોરઠા

દ્વિજ કન્યા દે દાન, પુત્ર અભય સુખ લીજિયે;
કરહુ ધર્મ સનમાન, શુભ કારજ નહિ ઢીલ કર. ૧
મમ કારન કરૂ તાત, તાત સ્વર્ગ મહિ ત્રાસ હર;
શાસ્ત્ર યુકત સત ગાથ, પુત્ર કર્મ પિતુકો મિલે. ૨

ચોપાઇ

તાત પ્રાત હોવે ઉર ભાઇ, તો યહ કાજ કરહુ હરસાઈ;
ત્રિયા તુમારી સંગ ન આવે, યદ્યપિ રાજ ત્યાગિ તું જાવે. ૧
મમ હિત તપસા કરહુ કરારી, શુધ્ધ ભાવ મિલિહ મોઈ સારી;
દ્વિજ ઉપકાર હૃદય મહિ ધરહૂ, હરિ સમ સમજિ સેવ ઈન કરહૂ. ૨
પ્રથમ પુત્રિ દ્વિજકી પરણાઇય, પાછે રાજ ત્યાગ ભલ જાઇય;
મમ કર પત્ર લિખ્યો વિધિ સારી, કરહુ પુત્ર જસ મરજી તુમારી. ૩
દુખિયો દીન સમુજિ નિજ તાતા, કરહુ કાજ લખિ સાક્ષિ વિધાતા;
તન ધન રાજ પાટ સ્થિર નાંઇ, કર પિતુ કાજ સમુજિ મન માંઈ. ૪
મોરે રાજ અર્થ નહિ આયો, પાપ વિવશ ગહિ નર્ક ગિરાયો;
રાવ રંક એકો ગતિ ભાઇ, વિકરમ કર્મ સુફલ ફલપાઈ. ૫
મમ કર પત્ર વાંચિ લખિ મર્મા, કરિયે પુત્ર મોર હિત કર્મા;
ભયો કર્મ વશ પર આધીના, યાતે અરજ કરૂં હો દીના. ૬
ધર્મ કર્મ મય ભૂલ ન કરહૂ, વાંચિ પત્ર મમ નિજ ઉર ધરહૂ;
ભૂપ પત્ર લખિ ગદ ગદ બાની, દ્વિજ પદ ગિર્યો જોરિ યુગ પાની. ૭

જય મમ નાથ કૃપા ભલ કીની, ઘોર નર્ક શુધ્ધિ તુમ લીની;
રે મમ પત્ર પુત્રકો દૈયો, દેખી ત્રાસ પ્રગટ ઉન કૈયો. ૮
નરહરિ નાથ દયા મમ લાવહિ, તો સુત અવસ્ય વાત મન ભાવહિ;
જાને વિના પાપ ભો સ્વામી, સો સબ જાનોહુ અંતરયામી. ૯
અજહૂ પૂત્ર પ્રેરણા કીજે, સમુજિ દીન મમ દુઃખ હરીજે;
પતિત ઉધારન નામ તુમારો, કરન યથારથ મોય ઉગારો. ૧૦

દોહા

લિખ્યો પત્ર કરમેં દિયો, હરષિ લીન દ્વિજરાજ;
શંભુ ભવાની હરિ કૃપા, અવસ્ય હોય નૃપ કાજ. ૧
ચિત્ર ગુપ્ત અવસર લખી, વિનય કીન શુધ ભાય;
તાત વિલંબ ન કીજિયે, ગવન સમય નિય રાય. ૨

ચોપાઈ

ચાલન કહયો ભૂપ મન ત્રાસા, સમુજિ મર્મ દ્વિજ ભયેહુ ઉદાસા;
બિછડત ભૂપ નર્ક મહિં ડારે, કૃમી કાક વોહી ગુરજ પ્રહારે. ૧
પ્રબલ આગ નૃપ અંગ તપાવે, કષ્ટ કરૂર જીવ દુઃખ પાવે;
બિછુરત વિપ્ર ભૂપ દુઃખ ભારી, ઉગરહિ સાહસ કરહિં અઘહારી. ૨
ગુપ્ત કહે દ્વિજ રહો અશોગા, દુખ સુખ જીવ અપન કૃત ભોગા;
નર્ક દ્વાર મહિં તુમ દ્વિજ આવા, દે દર્શન યજમાન છુડાવા. ૩
નર્ક દ્વાર સબકો દુઃખદાઇ, તુમકો કયું નહિ ત્રાસ દિખાઇ;
નર્ક સ્વર્ગ મહિં રંચ ન ભેદા, નિજ કૃત જીવ સુખી દુઃખ ખેદા. ૪
નર્ક સ્વર્ગ અપને કૃત નામા, દેહ અધ્યાસ ગયે સુખ ધામા;
અજ્ઞાની દુતિયા મન ભાવે, જ્ઞાનીકો નિજ રૂપ દિખાવે. ૫
અપને ભાવ ફલે ફલ સારા, જ્ઞાની લખે, ન, લખે ગઁવારા;
અજ્ઞાની ઉર ભાવ અનેકા, જ્ઞાની પ્રબલ ભાવ ઉર એકા. ૬
યાતે નર્ક સ્વર્ગ નહિ શંકા, શુધ્ધ ભાવ કરિ ભયો નિશંકાઃ
યાતે નર્ક દ્વાર તુમ સુખિયા, અપની ભૂલ ભૂપ ભો દુખિયા. ૭
યાતે તાત શોચ પરહરહૂ, ચલો ધર્મ ઢિગ સંગતિ કરહૂ;
નૃપ સંતોષ ચલે દ્વિજ રાજા, મૃત્યુ લોક સાધન નૃપ કાજા. ૮
વિપ્ર બિછોહ ભૂપ દુઃખ ભારી, સો જાનત ગતિ દેવ મુરારી;
વિકલ વિદેહ ન દેહ સઁભાલા, ઈતને જમ આયે તતકાલા. ૯

અધર ઉઠાય કુંડ મહિં ડારા, દુષ્ટ દયા નહિ હૃદય લગારા;
વહ તન કૃમી કાક તલ આગી, કૂકત ભયો ભૂપ કમભાગી. ૧૦

દોહા

કર્મ સકામી તે કરે, ભરે તિજોરી તેહ;
મિલે અગાઉ આપના, જહઁ તહઁ જન્મ ધરેહ. ૧
નર્ક સ્વર્ગ છૂટે નહી, કિયે કર્મ નિરધાર;
પ્રથમ કર્મ નિષ્કામતા, કરો વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઇ

નર્ક દ્વાર મહિં કર્મ સ્વરૂપા, પ્રથક પ્રથક ભાસે નિજ રૂપા;
જો જો જીવ કર્મ કરિ આવે, ન્યારી ન્યારી ત્રાસ દિખાવે. ૧
ચિત્ર ગુપ્ત સઁગ વિપ્ર પ્રવીના, અવસર સમુજિ પ્રશ્ન દ્વિજ કીના;
ચિત્ર ગુપ્ત તુમ પરમ વિવેકી, ઉપજ્યો પ્રશ્ન ત્રાસ યહઁ દેખી. ૨
ન્યૂન વિશેષ ત્રાસ જિવ પાવે, કવન ભેદ યહ મોહિ સમુજાવે;
રાજ તખત સુંદર અતિ સોવત, ઊપર બેઠ પુરૂષ કિમ રોવત. ૩
કહિયે સર્વ કૃપા કર સાગર, તુમ દૃષ્ટા યહઁ વિશ્વ ઉજાગર;
શુધ્ધ હૃદય દ્વિજ ભકત શંભુકર, ભયો વિકલ લખિ ત્રાસ ભયંકર. ૪
ચિત્રગુપ્ત બોલે મૃદુ બાની, સુનહુ તાત દ્વિજ પરમ સુજાની;
તવ મુખ પ્રશ્ન જગત હિતકારી, સુનિ ઉર ધરે તરહિ નરનારી. ૫
સુનિ યહ કથા રહે અઘ ત્યાગી, સો જન ધન્ય જીવ બડ ભાગી;
તજહિ પાપ હરિ સિંવરણુ કરહી, હો નિષ્પાપ સહજ ભવ તરહી. ૬
રાજા રંક સર્વ સંસારા, ડરિ હરિ ભજે હોય ભવ પારા;
સુન યહ કથા શ્રવણુ નહિ ધારે, સો પાપી યહઁ અવસ્ય પધારે. ૭
સુનિયે તાતકી નર્કકી ગાથા, સમુજ જીવ શ્રવણુત ભય પાતા;
સુનિ યહ કથા પાપ તજિ ભાગે, સૂતો જીવ ઝગાક જિમિ જાગે. ૮
પ્રથમ તખતકી ગાથ સુનાવે, ભૂપ પ્રવીણ સુનત સુખ પાવે;
મૃત્યુ લોક નૃપતી તન પાવા, વેદ યુક્ત જિન ધર્મ સઁભાવા. ૯
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાન ધરાવે, પ્રણુવ મંત્ર સિંવરણુ ચિત ચાવે;
નીતી નિપુણુ ધર્મ વિશ્વાસા, વિન વિવેક કોઉ કરે ન ત્રાસા. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ દેવ ગો વિપ્ર પદ, પૂજત ઉર હરષાય;
પ્રજા ન્યાય આશીશ લે, અવસ્ય અમર પુર જાય. ૧

ભૂપ તજે શુભ કર્મકો, કુકરમ કર્મ કરેહ;
ચોરિ જારી હિંસકી, સો જમ હાથ પરેહ. ૨

ચોપાઈ

પ્રેમી પ્રિયા ત્યાગ નિજ નારી, દુષ્ટ ભૂપ પરનાર પિયારી;
અપર માંસ મદ પાન કરાવે, વનચર પશુ મારિ ઘર લાવે. ૧
ભક્ષાભક્ષ વૃત્તી વિપરીતા, સો કિમ લિખે સનાતન રીતા;
કામ ક્રોધ અરિતે મન લોભા, ઉર મહિં પેઠિ કરે મન ક્ષોભા. ૨
પ્રજા ન્યાય કછુ નજર ન પેખે, કુકરમ કર્મ ધર્મ કરિ લેખે;
હાંસી તર્ક ઠઠ્ઠા ગિરિ પ્યારી, મિત્ર મસ્કરા શઠ વ્યભિચારી. ૩
પાતર પ્રિય ભક્ત પદ તાકે, વિષ રસ સરસ પિયુષ સમ જાકે;
નટી નાર અપને વશ કીના, તપસા તેજ ધર્મ હર લીના. ૪
ધર્મ હીન નર નીતિ ઉથાપી, નૈમિત પાપ કરહિ અણુમાપી;
પ્રજા ન્યાય નિજ ત્યાગી, નૃપ તન પાય ભયો હત ભાગી. ૫
અધરમ ધરમ મર્મ નહિ ચીના, સો શઠ ભૂપ નર્ક આધીના;
જેહિ હિત ધાતૂ તખત બનાઇ, નગન શરીર બેઠાવત લાઈ. ૬
ધાતૂ આસન અપર બનાવા, આસ પાસ ઈનિ મીત્ર બિઠાવા;
અનલ તપાવત અધમ શરીરા, ત્રિગર ગુને પરજા જિન પીરા. ૭
સુંદર ધાતૂ તિયા બનાઈ, અનલ તપાય ભેટ વત લાઇ;
કીને પાપ પ્રબલ સંસારા, યહિ આસન ભોગાવત સારા. ૮
સજડ શરીર જંજીર બઁધાવે, કષ્ટ કરહૂ ભાગી કહાં જાવે;
કૂકે મંત્રી સર્વ દુઃખારી, ભૂપ કષ્ટ વશ દે તિન ગારી. ૯
પાપી પાપ પંથ મોહી ડારા, અનલ તપાય ગુરજ ગહિ મારા;
કુકરમ કર્મ કીન ખલ સંગા, તાતે મારત ગુરજ નિસંગા. ૧૦

દોહા

ધરા ધામ પરજા પ્રબલ, લક્ષ્મી કોપ અપાર;
કરત રહત શુભ કર્મકો, કિમ મારત જમ માર. ૧
ન્યાય નિપુણ નીતી નિપુણ, નિપુણ ધર્મ વ્રત ધીર;
શબ્દ અર્થ સમજણ નિપુણ, તરિ ઉતરે ભવ તીર. ૨

ચોપાઈ

અધમ કુસંગ ભયો અતિ ભારી, સત સંગતિ નહિ શકયો સઁભારી;
સંગ દોષ કરિ પાપ પિયારો, ધર્મ વિવેક ભક્તિ મગ હારો. ૧

ક્રમ નિષેધ કીન દિન રાતી, વેદ શાસ્ત્ર મર્યાદ ઉથાપી;
સત ગુરૂ સંત શાસ્ત્ર નહિ ધારા, ચુગલ ચોર વ્યભિચારિ પિયારા. ૨
કરિ સત સંગ રામ ગુન ગાવત, તો અઘપુર કયું આગ તપાવત;
નૃપ તન પાય ભયો મેં પાપી, સંગ દોષ દુઃખ અજબ અમાપી. ૩
અતિ પ્રવીણ પંડિત ગુણ સાગર, ધર્મ બોધ કરિ પ્રબલ ઉજાગર;
સંગ દોષ કરિ શુદ્ધિ ન લીની, પાપી સંગ પાપ ગતિ કીની. ૪
ભૂપ ભવન મુક્તી ભંડારા, સાધન જ્ઞાન મિલે જહઁ સારા;
ભૂપ ભેદ વિન કર્મ ભમાયો, સુરસરિ તટ શઠ, સમ, તરસાયો. ૫
પાછલ ગુણ અવગુણ કર યાદી, કૂકે કર્મ વિવશ અપરાધી;
ભોગે વિના કર્મ નહિ છૂટે, વાર વાર અધમી શિર કૂટે. ૬
યહ દ્વિજરાજ અધમ નૃપ કરણી, પાવે કષ્ટ પ્રગટ કહિ વરણી;
દાઢી અપર અધમ કેઇ નારી, ત્રાસ વિવશ કૂકત વ્યભિચારી. ૭
વસ્ત્ર વિહીન દીન દુખિયારી, અનલ સેજ સોવત દુઃખ ભારી;
ધાતૂ પુરૂષ સેજ પર સૂતા, તહિં ભેટાવત નારિ કપૂતા. ૮
લાલ શરીર અનલ કરિ ભારી, ભેટત અંગ જરહિ શઠ નારી;
અપને પીવ તજી જિન યારી, મસ્ત ભઈ પર પુરૂષ નિહારી. ૯
ઉભય કુટુંબ તજી ઉર લાજા, કારજ કુકરમ કીન અકાજા;
ધર્મ સનાતન શંક ન માની, નર તન પાય ભઇ અઘ ખાની. ૧૦

દોહા

નિજ પતિ આજ્ઞા ત્યાગકે, અપર પુરૂષ આધીન;
અગ્નિ તપાવત તાહ જન, રોઈ ભોગે હોઇ દીન. ૧
કુલટા લક્ષણ આપને, લક્ષ વર્ષ લે ત્રાસ;
પાછે નર્ક ગિરાવહી, ભૂત પ્રેત તન વાસ. ૨

ચોપાઇ

નિજ પતિ સેવ ભેવ લખિ કરતી, જમ કિંકર કર કિમ કર પરતી;
સાસૂ સસુર માત અરૂ તાતા, ઈન પદ સેવત સમુજિ વિધાતા. ૧
પતિ પદ રજ અપને શિર ધરતી, હરિપુરમે સુખ સેજ વિચરતી;
તજિ પિવ પ્યાર જાર પ્રિય લાગા, આગ સેજ ભોગત કમ ભાગા. ૨
સુક્ષ્મ તન મહિં કષ્ટ કરારી, ભાગિ ચલે કહઁ જીવ દુખારી;
અરૂ કિશોર સુત શોર મચાવે, પુત્ર કપૂત પરમ દુઃખ પાવે. ૩

માત તાત આશા ઉર ભારી, જનમિ પુત્ર મોહિ કરહિ સુખારી;
જનમે પુત્ર પરમ સુખ પાવા, સર્વ વંશ મહિં ચાવ કરાવા. ૪
વિત અનુસાર દીન કછુ દાના, સર્વ એક ગતિ લખે સુજાના;
પ્રૌઢ પુત્ર લખિ પિતુ પરણાવા, કર્મ યથા કામિની ઘર લાવા, ૫
વિષયાશકત વિષય રસ પ્યારો, નારીકે વશ ભયો નિહારો;
નારી સુશિલ હોય વશ નીતી, સાસૂ અસુર તજે નહિ પ્રીતી. ૬
નિજ પતિકો કર ગહિ સમુજાવે, માત, તાત સંગ પ્રીતિ દ્રઢાવે;
ધર્મ હીન શઠ કુટિલ કઠોરી, નિજ પતિ પીડ ચહે નિત ચોરી. ૭
અપનો ઉદ્ર ભરન ઇક સૂજે, અપર પુરૂષ કહુ ભાવ ન બૂજે;
પતિતે પ્રથમ કરંતે અહારા, ધર્મ પ્રથા તજિ ઇતર અચારા. ૮
એંઠો ઉતર્યો પતી જિમાવે, બોલે તો કટુ શબ્દ સુનાવે;
ઘુર ઘુર શબ્દ કહત શઠ સૂરી, નારિ ધર્મ તે અધમ અધૂરી. ૯
પૂરવ જનમ પાપ ફલ ભારી, જેહિ નર ઘર આવત અસ નારી;
ખર કૂકર સમ શઠ કીના, નિલજ કામિ ઇન ભયો અધીના. ૧૦

દોહા

માત તાત કલ્પત તજી, અધમ નાર સંગ નેહ;
તાત ત્રાસ જમપુર દુઃખી, કરમી કૂદ કરેહ. ૧
અગ્નિ કુંડ મહિં ડારિકે, અધમ જરાવત અંગ;
તાતે સંવત સહસ દશ, ડારહિ નર્ક નિસંગ. ૨

ચોપાઇ

જનની જનક દીન દુઃખ ભારી, મુખ અંગાર દીન કેઈ વારી;
કોટિક પુત્ર ત્રાસ વશ કલપે, લે તિય નામ શબ્દ બહુ જલપે. ૧
રે હત ભાગ નારિ ભરમાવા, શુધ્ધ ભાવ પિતુ માતુ છુડાવા;
નર તન રતન ઉદ્ર જિન પાવા, નિલજ નારિ વશ તહિ વિસરાવા. ૨
માત તાતકો કીન દુઃખારી, હરિ ગુરૂ સમ સેવી શઠ નારી;
જમ જારે તન મારિ ગિરાવે, અધમ નારિ આડી કહઁ આવે. ૩
દુષ્ટ પુત્ર મારત શિર જમરો, કિમ કરિ, ઉડે અપર વશ ભમરો;
નર્ક ત્રાસ લખિ પિતુ પદ પૂજા, જેહિ જિય નાથ નિરંજન સુજા. ૪
ફિર દેખી કંચનકી નારી, જિનકો અનલ તપાઇય ભારી:
તજિ ઘર નાર અપર તિય પ્યારી, તેહિ ભેટાવત શઠ વ્યભિચારી. ૫

બીરત અંગ[1] ઉઠત અતિ જ્વાલા, જરત અંગ શઠ શોર વિશાલા;
ભાગન ચહે ભગે કહું પાપી, અપર નાર નર ભોગિ અમાપી. ૬
કલપત રહી સતી ઘર નારી, અપર નારિ પ્યારી વ્યભિચારી;
અપની નાર ત્રાસ બહુ દીની, અન્ન વસ્ત્ર કહું સાર ન લીની. ૭
હરિ ગુરૂ સંત શીખ નહિ માની, અપર નારિ પ્યારી અભિમાની;
માત તાત ભ્રાતા સમુઝાવા, ધરિ કર શસ્ત્ર મારને ધાવા. ૮
કલપત રહે કુટુંબી સારે, યદ્યપિ દુષ્ટ ગયો પર દારે;
જિનકો પ્રગટ ભોગ ફલ ભાઈ, તેહિ હિત સુવરણ નારિ, તપાઈ. ૯
જમ કિંકર પકરી કર લાવા, ફુંદન, અનલ નારિ પરસાવા;
તનપેં મારત ગુરજ ભયંકર, શઠ ફૂકત અતિશય ઉર ડર ડર. ૧૦

દોહા

અપર નારિકો સંગિ નર, તીન લોકલે ત્રાસ;
ચતુર ખાનિ જનમે મરે, કરે ન ચિત નિવાસ. ૧
પંચમ ઘાણી તેલકી, જોડે બેલ વિશાલ;
ફૂકત નર કર પકરકે, જમ ડારત તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

ઉગ્ર ત્રાસ લખિ વિપ્ર શરીરા, ધ્રૂજન લગ્યો રહી નહિ ધીરા;
ચિત્રગુપ્ત સન કહ સમુઝાઇ, કષ્ટ કરૂર મર્મકો ભાઈ. ૧
અધર પાદ કીને શિર નીચા, ડારત જમ ઘાણી કે બીચા;
કષ્ટ કરૂર લુમે દુઃખ ભારી, વેગિ કહો સુર હૃદય વિચારી. ૨
ચિત્ર ગુપ્ત અવસર લખિ બોલા, પાપી પ્રબલ પાપ સબ ખોલા;
દેશ દિવાન ભૂપ દુઃખ ભારી, વિવિધ ત્રાસ દે પ્રજા બિગારી. ૩
અપનો ઉદ્ર ભરન કે કાજા, લોભ વિવશ જિ પ્રજા અકાજા;
કલમ અસી અપને કર ધારી, દંડ અનય કાર પ્રજા દુઃખારી. ૪
સર્વ પ્રજા પર કર અતિ, કીના, વિત કૃષિકાર કેર હરિ લીના;
કોલૂ વાડ, વાડ, જિમ બાગા, પ્રજા ગતી તિમિ કીન અભાગા. ૫
અન્ન વસ્ત્ર વિન પ્રજા દુઃખારી, ધરિ ન દયા દ્રષ્ટિ અનચારી;
દ્રવ્ય કોપ ભરિ ખૂબ દિખાવા, નૃપ અજ્ઞાન મર્મ નહિ પાવા. ૬
કોટિક પ્રજા ફૂક છન લાગી, તાતે ઉર્ધ્વ શીશ દુર ભાગી;
પ્રજા ઇખ રસ વીત અપારા, કોલુ ત્રાસ કીન કેઈ ભારા. ૭

1. બત્રાડતુ.

ઇન તન પીલ તેલ હમ કાડે, પાછે સૂલ વૃક્ષ પર ચાડે;
પ્રજા સૂલ દીની ઇન ભારી, હમ ઇન સૂલ કરે કેઈ વારી. ૮
સર્વ વિશ્વ સાક્ષી કરતારા, અધમ દિવાન ન કીન વિચારા;
અમિત સૃષ્ટિ અપને કર ધારી, જીવકર્મ જાનત વિધિ સારી, ૯
કરતા પુરૂષ કૃપા હમ જાંને, જીવ માક્ષકે કર્મ પિછાંને;
જો જો જીવ કર્મકી ગાથા, આદ અંત હમ મર્મ લખાતા. ૧૦

દોહા

કરિ હિસાબ પુન પાપકો, પ્રગટ જીવ મુખ દેત;
કો પ્રકાર કરિયે દયા, સુખદુઃખ અપનો લેત. ૧
સપ્ટમ સીસો ગારિકે, મુખ ડારત જમ દૂત;
સુરાપાન આમિષ ભખ્યો, કૂકે કૃમી કપૂત, ૨

ચોપાઇ

હિંસા કરત દયા નહિ આની, વનચર અમિત સતાયે પ્રાની;
રસના કાજ કીન અનચારા, વ્યાપક રામ ન હૃદય વિચારા. ૧
ઇન્દ્રી એક ક્રિયા સબ એકા, ઉરમી એક એક જિવ પેખા;
પંચ તત્વ તન સૃષ્ટિ પ્રકાસે, સાક્ષી એક સદા નિર આસે. ૨
નર તનમેં ઇક જ્ઞાન વિશેશા, જ્યા કરિ હરે અવિદ્યા લેશા;
સો શઠ જીવ મર્મ નહિ લીના, અમિત જીવ યાતે દુઃખ દીના. ૩
નીચ કૃત્ય નીચો મત થાપી, નર તન પાય ભયો શઠ પાપી;
લંપટ લોભી જૂઠ અકાજા, ઝૂઠી સાખ ભરત નહિ લાજા. ૪
અહોનિશિ જલપ્યો શબ્દ અસારા, તાતે શઠ સીસા મુખ ડારા;
જાસે શરીર દુષ્ટ દુઃખ પાવે, રામ કૃપા બિન કવન છુડાવે. ૫
સત ગુરૂ શાસ્ત્ર સંત મુખ નિંદા, ધર્મ હીન ઉર વડી અવિદ્યા;
રામ કથા નહિ શ્રવણ સુનાઇ, વિષયા શબ્દ સુનત સુખદાઈ. ૬
સીસો ગાર શ્રોત્ર મહિં ડારા, કષ્ટ વિવશ શઠ કૂક કરારા;
પાપી નિરખિ હર્ષ પર નારી, ઉભય આંખ અગ્ની કરિ જારી. ૭
જમ દે ત્રાસ દોષ નહિ લેશા, અપને કરમ કરત ઉપદેશા;
કરહિ કર્મ જેસા ફલ પાવે, કૃપાનાથ દ્વિજ નહિ ગભરાવે. ૮
ગુપ્ત પ્રગટ વિધિ કીન નિષેધા, હરિ પ્રતાપ જાનત હમ ભેદા;
નર સુર અસુર ભૂપ જન જ્ઞાની, કર્મ નિષેધ સબહિ કર હાની. ૯

જોગી જતી સંત સંન્યાસી, નીચ કર્મ કરિ સર્વ ઉદાસી;
વૃત્તિ વિવેક રામ રહ રાજી, દંભ માત્રતે હરિ ઇતરાજી. ૧૦

દોહા

સપ્તમ શઠ ઠગ ભક્તકી, ગાથ સુનો મમ તાત;
છલી સંતકે મર્મ લખ, હમ યમ ગન શરમાત. ૧
ભક્ત ભેખ ભક્તી રતા, ગાવત તોડે તાન;
મદિરા મહિલા મુગ્ધ મન, કરત અપન પર હાન. ૨

ચોપાઇ

ભૂષણ વસન ધારિ અઁગ નીકે, ધર્મ ધુરંધર લાગત ફીકે;
તારિ તાન મુખ નેન તરેરે, પાપી પુરૂષ હર્ષ તહિ હેરે. ૧
કરિ પ્રપંચ શઠ લોક રિઝાવે, ચામ દામ ચંચલ ચિત ચાવે;
નિલજ, નિંઠાર, ચોર શઠ નારી, તજિ નિજ પીવ કીન, જેહિ, યારી. ૨
ધર્મ વિવેક સર્વ વિસરાવા, હાવ ભાવ ખલકે મન ભાવા;
અમિત નારિ નર મૂઢ બનાવા, રસ સિંગાર હાસ્ય રસ ગાવા. ૩
છાપા તિલક ધરી ઉર મારા, ભકત ભેખ અરૂ નીચ અચારા;
ભકત ભેખ હરિ નીતી ઉથાપી, યા સમ અપર કવન જિય પાપી. ૪
ભકત ભેખ જમકો ભય ભારા, જેહિ કિમ શોભે નીચ અચારા;
માલ તિલક ધારહિ શિર બાનો, દ્રષ્ટિ પરત કરત જમ કાનો. ૫
ભેષી ભકત જગત પદ પૂજે, મનકો મેલ જિને નહિ સૂજે;
વિષયાશકત વૃત્તિ વિપરીતા, વ્યાપક રામ લખે સબ રીતા. ૬
નૃપકો પુક્ષ ચોરિ કોઉ કરહી, ન્યાય ભૂપ કેદ મહિં ધરહી;
કરે ન દંડ પુત્ર મન મોવે, પ્રજા ત્રાસ નૃપ ધર્મ વિગોવે. ૭
પુત્ર પ્રિયે નહિ કરહી નરેશા, અવસ્ય દંડ કરહી ઉપદેશા;
વિશ્વનાથ હરિ સત્ય સુહાતા, અપર અમિત પ્રભુ ગિને ન નાતા. ૮
ન્યાય ધર્મ નીતી પ્રભુ થાપી, નરહરિ નાથ ન શકે ઉથાપી;
યાતે અવસ્ય કર્મ ફલ પાવે, વિધિ નિષેધ અપને મન ભાવે. ૯
ભેષ ધરે કહું કર્મ ન નાસા, કરહુ હર્ષ યા રહહુ ઉદાસા;
રંક ભેષ નૃપ રાજ ન પાવે, ભિક્ષુ ભેષ કહા રાજ ગમાવે. ૧૦

દોહા

શુદ્ધ ભાવ શ્રી હરિ પ્રિયે, ભેષ ન રાજી રામ;
તજિ પ્રપંચ હરિ હર ભજો, નારી પુરૂષ તમામ. ૧

ભૂપ ભરોસે ભોગિ જન, કીને કર્મ કઠોર;
પકરિ પછારત અનલમેં, જમ મારત કરિ શોર. ૨

ચોપાઇ

ભક્ત ત્રાસ લખિ દ્વિજ તન કંપા, લવા બાજ જિમ શિર પર ઝંપા;
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ચલિયે સુર ઉચરે કેઈ વારી. ૧
ચિત્ર ગુપ્ત અવસર લખિ લીના, ચલે સંગ લે વિપ્ર પ્રવીના;
નર્ક દ્વાર તજિ બાહર આવા, દ્રષ્ટિ દોષ તજિ દ્વિજ થિર થાવા. ૨
વ્યાપક ઈશ તાજ શિર જાની, દ્વિજ સિવરે મુખ શંભુ ભવાની;
વિપ્ર શ્વાસ સિંવરે શિવ સ્વામી, ઉર આવર્ણ પલાય તમામી. ૩
ઈષ્ટ દેવ સિંવરત સુખ ભારી, યદ્યપિ કંપત ત્રાસ વિચારી;
ધર્મરાય પદ પંકજ ચાઈ, ચલે દર્શ હિત દ્વિજ હરસાઇ. ૪
વણિક એક મારગ મહિં ભેટા, નિરખિ વિપ્રકો ચરણ લપેટા;
ઉગ્ર ત્રાસ કરિ પદ લપટાવા, વણિક હડે નહિ દૂર હડાવા. ૫
દ્વિજ કર પકરિ કહે સુન ભાઈ, કવન હેતુ આરત ચતુરાઇ;
ધર્મપુરી જહઁ ધર્મ નિવાસા, કો પ્રકાર પ્રિયે ભયો ઉદાસા. ૬
કહહુ કવન દુઃખતે તવ ત્રાસા, મો મન ધર્મ દર્શ પ્રિય પ્યાસા;
સમય સમુજિ મહાજન કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૭
કૃપાનાથ યહ ભવન તુમારો, લખિ નિજ દાસ ચરણ યહાં ધારો;
ચિત્રગુપ્ત સુન સંમતિ પાઈ, વણિક ભવન પેઠે હરસાઈ. ૮
અતિ ઉત્તમ આસન બેઠારા, દ્વિજ પદ પૂજે સહિત વિચારા;
હરિસમ સમુજિ વણિક પદ પૂજા, ઉર મહિં એક ભાવ નહિ દૂજા. ૯
યત ગન પાદ સેવ યેહિ ભાઉ, શુદ્ધ જીવ ઉર શુદ્ધ સ્વભાઉ;
વિનય કરત ઉપજી બહુ ભારી, બોલત ભયો આપન મન મારી. ૧૦

દોહા

રામ રૂપ દ્વિજ રાજ તુમ, હરસિ પધારે ધામ;
દયા દ્રષ્ટિ કરિ કર ગ્રહો, હરિયે ફિકર તમામ. ૧
મે વાસી તવ નગ્રકો, સદા વર્ત કર દાસ;
દીન સવાયો દાન હિત, પાયો સ્વર્ગ નિવાસ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ રજાતે દીન સવાયો, તાતે વાસ સ્વર્ગ પુર પાયો;
સર્વ પ્રકાર સ્વર્ગ સુખ ત્યારી, એક કષ્ટ ઉર ચિંતા ભારી. ૧

કર્તા કર્મ કીન દ્વૈ રૂપા, વિધિ નિષેધ દ્વૈ ગતી અનૂપા;
અતિ વિચિત્ર કર્મનકી ગાતા, હરિહર કૃપા મર્મ કોઉ પાતા. ૨
કર્મ લખે નહિ અપર શરીરા, નરતન અવશ્ય લખે મતિ ધીરા;
વિક્રમ કરમ ઉભય યહ ધારા, લખે સુજન જન સહિત વિકારા. ૩
કરિ સતસંગતિ કર્મ જરાવે, બઢે કર્મ નહિ સંગતિ પાવે;
અજ્ઞ પુરૂષ નહિ સંગતિ જાને, કરે કર્મ અપને મન માને. ૪
પુત્ર કર્મ પહુંચે નિજ તાતા, યાતે હૃદય હોત મમ ઘાતા;
સુક્ષમ દેહ સ્વર્ગ યહ નીતી, પુત્ર કર્મ પિતુ લગે અનીતી. ૫
અર્ધ ભાગ સુત નીતિ અનીતી, ભોગે તાત અવશ્ય યહાઁ રીતી;
યાતે તાત ભયો દુઃખ ભારી, જો કછુ મિટે તો કૃપા તુમારી. ૬
પુત્ર સુબોધ નૃપત પદ પાવા, મમ સુત દેશ દિવાન બનાવા;
ઓછે પાત્ર બડાઈ પાઈ, અધરમ કરન ચહે હરસાઈ. ૭
બડે રહત જલ કમલ સમાના, ધર્મ તજે નહિ હોય હિરાના;
મમ સુત નીચ ઉંચ પદ પાવા, ગયે દિવસ ઇકે કર્મ કરાવા. ૮
રજક પુત્રિ તિનકે ગૃહ આઈ, માંગે વસ્ત્ર હૃદય હરસાઈ;
અતિ સુશીલ જિન ગૌર શરીરા, નિરખિ અધમ સુત ભયો અધીરા. ૯
કામી કામ વિવશ ભો ભારી, જાત વિજાત ગિની નહિ નારી;
કામ અંધ નહિ ધર્મ પિછાને, નીતી ત્યાગ અપન મત ઠાને. ૧૦

દોહા

રજક પુત્રિ આવહિ અવશ્ય, વસ્ત્ર દેનકે કાજ;
પડદે રાખુ પ્રેમ યુત, ગિનૂ ન જનકી લાજ. ૧
પાપ કર્મ નિજ પુત્રકો, તાત લગે તતકાલ;
ત્રતિય અટારી ભવનકી, ભૂમી ગિરી વિશાલ. ૨

ચોપાઈ

પ્રગટ નેન નિરખહુ દ્વિજ તાતા, પુત્ર કૃત્ય મમ પ્રાણ દુઃખાતા;
જબ તબ રજક પુત્રિ ઘર આવે, શઠ સૂકર સમ કર્મ કમાવે. ૧
અંત્યજ રજક નાંહ કછુ ભેદા, મુનિ મંડલ ગાવત શ્રુતિ વેદા;
ઉંચ વરણ નીચો કૃત કરહી, નિશ્ચય નીચ નર્ક મહિં પરહી. ૨
તપસા તેજ ધર્મ વ્રત કીના, કુકરમ કર્મ સર્વ હરિ લીના;
જેહિ જનકે ઘર નીચ અચારા, પિત્રુ દેવ તહઁ લહ ન અહારા. ૩

અંત્યજ રજક શ્વાન ઘર આવે, તન તિન દ્વાર પિતૃ ઘર જાવે;
કુરકુટ અરૂ રૂતુવંતી નારી, સ્પર્શત તાહ ભયો અઘ ભારી. ૪
ધર્મ સનાતન પ્રીતિ નિભાવે, ઇતને પરસત અંગ બચાવે;
પરમ પવિત્ર રહે હરિ દાસા, તેહિ જનકે ઘર દેવ નિવાસા. ૫
મમ સુત પાય રાજ મદ પાપી, ધર્મ સનાતન પ્રથા ઉથાપી;
રજક પુત્રિ સન કર્મ કમાવે, સુતકે પાપ નર્ક હમ પાવે. ૬
ભૂપ સુબોધ કષ્ટ તુમ પેખી, ઇનતે હમકો કષ્ટ વિશેખી;
વણિક વિનય કરિ ભયો દુખારી, દ્વિજ કહે વિગત લખો યહ સારી. ૭
અપર વાત ઉરમેં સ્ફુરિ આવે, વણિક ભ્રાત સહ પત્ર લિખાવે;
માનહિ બોધ યુક્તિ કછુ મોરી, અવસ્ય વિપતિ હરિહે હરિ તોરી. ૮
મહાજન મર્મ સમુજિ મન માંહીં, પત્ર લખિન લાગો હરસાઈ;
પ્રથમ પુત્રકો દી આશીશા, કૃપા કરહુ તવ પર જગદીશા. ૯
રે સૂત વણિક ધર્મ મત ત્યાગે, ભૂલિ ન, અપર શીખ નહિ લાગે;
રાજા પ્રજા સર્વ હિતકારી, વણિક ધર્મ નિજ વિચારી. ૧૦

દોહા

યોગ વસ્તુ સંગ્રહ કરે, સમય સમુજિ ફિર દેત;
યુકત વ્યાજ વિત સમુજિકે, લાભ અપન ગ્રહ લેત. ૧
દયા દ્રષ્ટિ સબ જીવપે, નિત્ય કર્મ પર પ્રેમ;
જીવન મુકતી સુખ લહે, ધર્મ સનાતન નેમ, ૨

ચોપાઇ

સુનહુ ભ્રાત ઇક દુસર વાતા, તા કર તાત પ્રાણુ દુખ પાતા;
રજક પુત્રિ તોરે ઘર આઇ, તા પર તોરી વૃત્તિ લુભાઈ. ૧
કરણુ ચાહત જિનકો તું નારી, તા કરિ દુરગતિ હોહિ હમારી;
ભાવ માત્રતે પાપી ભારી, સહજ ગિરી મમ ભવન અટારી. ૨
તેં જો કર્મ કીન ઇન સંગા, હમકો ડારહિ નર્ક નિસંગા;
યાતે પુત્ર કેહું કરજોરી, ત્યાગહુ સંગ વિનય સુન મોરી. ૩
પુત્ર કર્મ અરધો લે તાતા, તાતે પુત્ર પ્રાન ગભરાતા;
મમ હિત પુણ્ય કર્મ કર ભાઇ, સો મોહિ સર્વ મિલે સુખદાઇ. ૪
પુત્ર સપૂત સુયશ યગ લેવહુ, ઉભય લોક પિતુકો સુખ દેવહુ;
જીવન અન્ન વસ્ત્ર અરૂ પાની, સેવહિ તાત હરી સમ જાની. ૫

મૂવે ધર્મ ક્રિયા કર સારી, શાસ્ત્ર પુરાણુ વિચાર વિચારી;
સ્વર્ગ તાત નિશ્ચય સુખ પાવે, પિતૃ કૃપાતે વંશ વધાવે. ૬
યાતે પુત્ર પાપ પરહરિયે, વેદો યુક્ત કાજ શુભ કરિયે;
તજિયે મન સંકલ્પ અસારા, મમ કર પત્ર ધરો ઇતિબારા. ૭
યદ્યપિ દુતિયે નારિ સુહાઇ, અપર લગ્ન કરિયે મમ ભાઈ;
એક વાત ભૂલો મેં કહના, વાંચિ પત્ર મનમેં લખિ લહના. ૮
પાયા ચાર હુમે ચરપાઈ, હીરા જયા મહિં ધરે ગડાઈ;
પાદ એક નગ વીસ રખાવા, કાલ વિવશ મેં કહન ન પાવા. ૯
કાલ ચક્ર જબ કંઠ રૂકાવે, તન મન ધન શુધ્ધી વિસરાવે;
યાતે પુત્ર કહન નહિ પાયો, છૂટો પ્રાન બહુત પસ્તાયો. ૧૦

દોહા

અસી લાખકો દ્રવ્ય યહ, લીજે પુત્ર નિકાલ;
કુલિન સુલક્ષનિ, યુવતિ, સઁગ, કરહુ વ્યાહ તતકાલ. ૧
વિપ્ર સાખ કુલ સંમતી, સાસૂ સસુર સુહેત;
પ્રિયા સુશિલ પિય રંજની, તારે કુટુંબ સમેત. ૨

ચોપાઇ

ચૌદે લોક હીર ઇક જાતી, તવ જનની પાસે યહ થાતી;
સો લેહ પુત્ર સઁભાલે કોપા, નિજ જનની મન કરિ સઁતોષા. ૧
તવ જનની સન મેં સમુઝાઈ, મમ, હિત, સહસ દેહુ દ્વિજ ગાઈ;
સો તવ જનની યાદ ન આઈ, સો કરી, યાદ દાન કરૂ ભાઈ. ૨
રજક પુત્રિ પુત્રી સમ જાની, ભગની સુતા બોલુ સુખ બાની;
ઘર આવે શિર હાથ ધરાવો, સુતા દાન દે ભવન પઠાવો. ૩
મમ કર પત્ર લિખ્યો કર પ્રીતી, પિતા પુત્ર પ્રિય આદ સુનીતી;
અંશા અંશી ભાવ અનાદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી, ૪
તું મમ પુત્ર ધર્મ વ્રત ધારી, નિજ કુલ માત તાત હિતકારી;
પરમ પ્રેમ કરિ પત્ર લખાવા, મો મન સર્વ ભાવ દર સાવા. ૫
મન મરજી યહ માનહુ ભાઈ, નહિતર કર્મ ગતી ફલ પાઇ;
અરધો અધમ તાત શિર આવે, જમ કિંકર ગહિ નર્ક ગિરાવે. ૬
તાત દયા સુત ઉર મહિં ધારે, લખિ અનાથ મમ કાજ સુધારે;
મમ આશીશ ખુશી રહુ ભાઇ, પ્રજા ધર્મ તવ બઢો સદાઇ. ૭

નર તન રતન લાભ ભલ લીજે, વેદિક ધર્મ કર્મ સહ કીજે;
સંત સમાગમ કરિ હેતુ તાતા, જયા કરિ જીય અમર પદ પાતા. ૮
સત મિથ્યા કરિ વિલગ વિભાગા, સંત સુબોધ ગ્રહે બડભાગા;
કર્મ નિષેધ હ્રદય નહિ આવે, કરિ હરિ ભકિત અમર પદ પાવે. ૯
જો મમ પત્ર વિપ્ર લે આવે, હરિ સમ સમુજિ ચરણ લિપટાવે;
વિપ્ર વંશ વિશ્વે સુખદાઈ, હરે પાપ શુભ કર્મ બતાઈ. ૧૦

દોહા

વિપ્ર વચન શિર પર ધરે, કરે કર્મ વિધિ સોય;
તુજકો મુજકો વંશકો, અવશ્ય સર્વ સુખ હોય. ૧
પાય રાજ પદ મદ તજે, સમુજે ક્ષણ ભંગૂર;
તન મન ઇન્દ્રિ દવન કર, હરિ સિંવરે સુત સૂર. ૨

ચોપાઇ

ઈતી પત્ર, લિખિ દ્વિજ કર દીના, ગિર્યો વિપ્ર પદ વણિક પ્રવીના;
જય દ્વિજરાજ લાજ તવ હાતા, પુત્ર ગાથ સમ જાવહૂ તાતા. ૧
વિપ્ર વરણ સમ, કો, જિવ તારે, સ્વર્ગ આય યજમાન સંભારે;
તન અસ્થૂલ સ્વર્ગ નહિ આવે, મન મરજી સોઉ કર્મ કરાવે. ૨
કરણીવાન અકર્તા કર્તા, મન, મરજી, જિમ કરન સમર્થા;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, સાધૂ કર્મ જરાવન હારા. ૩
પંચાનન[૧] તન તાત જગાવે, ઉગ્ર કોપ સુત દેખિ વિલાવે;
હરિ હર પુત્ર ભક્તાકો જાંને, યાતે કાજ કરે મન માને. ૪
સમજ હીન નર તર્ક બડાવે, સમજૂ સમજિ પરન સુખ પાવે;
યાતે વિપ્ર વરણ સુખ દાતા, અધિક વાત કહિય કહા તાતા. ૫
જય દ્વિજરાજ પત્ર યહ મોરા, દીજે સુત ઉપકાર ન થોરા;
કરિ સુત બોધ કૃતારથ કીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુન લીજે. ૬
દ્વિજ લે પત્ર સમય ઉર ચીના, વણિક દીન આશીષ પ્રવીના;
સર્વ પ્રકાર સરહિ તવ કાજા, રખહિ લાજ હરિ ભકત નિવાજા. ૭
અબ મોહિ રજા દેહુ મમ ભાઈ, ધર્મરાય પરસે પદ જોઈ;
વણિક વંદિ પદ ભયો અધીના, અવસર સમુજિ ગવન દ્વિજ કીના. ૮
ચલત રાહ અંત્યજ ઇક આવા, વિપ્ર ચરણમેં શીશ નિવાવા;
નમ્ર નામ નિજ નામ સુનાવા, વિપ્ર પિછાનિ પરમ સુખ પાવા. ૯

કૃપાનાથ પદ પ્રાણ સઁધાવા, જ્યા મહિં ચર્મ દોરિ હમ વાવા;
પૈસા એક કહ્યો તવ દેના, કૃપાનાથ છૂટે નહિ લેના. ૧૦

દોહા

વિપ્ર કહે મહિ જાયકે, અધિક દામ કરૂં દાન;
પાઈ એક ન પાસ યહાઁ, સમજહુ પુત્ર સુજાન. ૧
નહિ ઉધાર સુર લોકમે, કહ અંત્યજ મહારાજ;
ચર્મ ઉતારૂ પગ તલી, કરૂં વસુલ વિત વ્યાજ. ૨

ચોપાઇ

રે શઠ વિપ્ર ન મહિમા જાની, સ્વર્ગ વાસતે રહ્યો અજાની;
હરિ સમ સમુજિ પાદ મમ સેવત, પય પખારિ ચરણોદક લેવત. ૧
વિપ્ર ચરણ રજ જન શિર ધારે, લે સુબોધ નિજ જનમ સુધારે;
હય ગજ રથ વિત દાન દિરાવે, જ્યા કરિ જીવ પરમપદ પાવે. ૨
વિપ્ર દાન દે લેવન ચાવહિ, સો અધમી શઠ નર્ક સિધાવહિ;
વૃથા વચન કહિ વિપ્ર દુઃખાવે, રૌ ર. નર્ક અવશ્ય જિય પાવે. ૩
વિપ્ર શરીર શસ્ત્ર કોઉ મારે, પ્રલ્લય તક નહિ રામ ઉગારે;
વિપ્ર હરિ સમ વેદ પુકારે, તું જિનકે પદ ચર્મ ઉતારે. ૪
મુખતે કહે બને તું પાપી, ક્રિયા કરે તો પાપ અમાપી;
યાતે વૃથા વાદ નહિ કીજે, સમુજિ મર્મ ચુપ ચાપ રહીજે. ૫
યદ્યપિ તોહ વિત્ત પર મમતા, કરિહુ પુણ્ય રાખૂં મન સમતા;
બહુત દિવસકી કાઢી થાતી, સ્વર્ગ રાહ રોકત ઉતપાતી. ૬
નીચ પુરૂષ ઉંચો પદ પાવે, યદ્યપિ આદિ સ્વભાવ ન જાવે;
યમ યમગણ હાજર મુખ આગે, તેહિ અટકાવત પરમ અભાગે. ૭
તજિયે પંથ સંત મત ધારી, કૃપણ કઠણ યહ રીસ હુમારી;
વિપ્ર આપ ડરપે સુર સારે, કવન ગિનત તવ તુચ્છ બિચારે. ૮
સમય સમુજિ અંત્યજ કરજોરી, કહન લગ્યો કછુ વચન બહોરી;
જય દ્વિજરાજ સર્વ વિધિ લાયક, સર્વ સૃષ્ટિ અગ્રેસર નાયક. ૯
શ્રેષ્ટ પુરૂષ થાપે જગ નીતી, પ્રાણ હરે નહિ કરે અનીતી;
ન્યાય પક્ષ નહિ તજે સુભાગી, ધર્મ પ્રથા ધારે બડ ભાગી. ૧૦

દોહા

નર સુર સુરપતિ આદિ લે, લેન દેન યહ ન્યાય;
રૂણ સબંધ છૂટે નહી, કરિયે કોડ ઉપાય. ૧

લેતાં કરિયે લાયકી, દેતાં કરિયે રીસ;
ન્યાય હીન નીચો નિલજ, દુષ્ટ ગિને જગદીશ. ૨

ચોપાઇ

કૃપાનાથ લેના સોઇ દેના, યા મહિં ઇતિર શબ્દ કિમ કહેના;
કરો રીસ યા રહિયે રાજી, રૂણી પુરૂષ ગિને પ્રભુ પાજી. ૧
પૈસો રૂણ ચાહે અરબ અઠારા, રૂણી સુરપુર નહિ ઇતબારા;
રૂણી પુરૂષ સ્વર્ગ નહિ પાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ સર્વ સુનાવે. ૨
મૃત્યુ લોક રૂણ નિજ શિર રાખા, સો ક્યું કરે સ્વર્ગ અભિલાખા;
વિગર વિચાર દ્રવ્ય કર હાની, ધર્મ સનાતન રીત, ન જાની. ૩
યથા લાભ સંતોષ વિચારી, નીતી યુકત ચલે નરનારી;
વિત અનુમાન ખર્ચ ધર રાખે, અધિક વસ્તુ ઉર નહિ અભિલાખે. ૪
ધારિ તિતિક્ષા નિજ મન મારે, રટે રામ નિજ જન્મ સુધારે,
દ્રવ્ય યથા મતિ કરે સુધર્મા, નિત્ય કર્મ સાધે ચિત શર્મા. ૫
તન મન વચન ઇન્દ્રિ થિર જાકી, પ્રેહ વશ રામ દર્શ અભિલાખી;
જગ વ્યવહારહિ ભેદ ન લાવે, સો જન સહજ વિષ્ણુપુર પાવે. ૬
લેન દેન યહ જગ વ્યવહારા, સર્વ લોક જિવ ઇનહિ અધારા;
લેન દેન રીતી નહિ જાની, જ્યા કરિ ભઈ મોક્ષ મગ હાની. ૭
હરિ હર માત તાત ગુરૂ સ્વામી, લેન દેન શુધ ભાવ તમામી;
લેન દેન કરિ રહ નીતી કરૂ બાધા, ક્ષણ મહિં તાહિ લગે અપરાધા. ૮
લેન દેન કરિ રહ સબ રાજી, કબહુ ન કો મન હોત દુરાજી;
નિબલ સબલ યહાં સરે ન કાજા, ધર્મ ધુરંધર સો શિરતાજા, ૯
નીતિ સઁભારહુ વિપ્ર સુભાગે, ન્યાય પક્ષ મહિં શ્રાપ ન લાગે;
બ્યાજ સમેત ચર્મ પદ લેવહુ, પ્રસન હોય હમકો દ્વિજ દેવહુ. ૧૦

દોહા

સુનિ સુબોધ શાંતી ભઈ, અંત્યજ વચન પ્રમાન;
દેના દેવન ઉતરે, દીજે કરિ સનમાન. ૧
વિપ્ર ચરણ આગે ધર્યો, અંત્યજ કાટી ચામ;
કિયો કર્મ છૂટે નહી, સુનિયો વિશ્વ તમામ. ૨

ચોપાઇ

કાટી ચર્મ ત્રાસ ભઇ ભારી, દ્વિજ મુખ શિવ શિવ ગિરાઉચારી:
પ્રેમી ભક્ત પ્રિય ત્રિપુરારી, દ્વિજ કી ગાથ લખે શિવ સારી, ૧

યદ્યપી દેન લેન યહ નીતી, હરિહર અજ થાપી કર પ્રીતી;
ધર્મ પૃથા અપને કર થાપા, સો શિવ કિમ સત પંથ ઉથાપ. ૨
અપનો કિયો પ્રિયે સબહીકો, ધર્મ સનાતન સબ શિર નીકો;
ધર્મ પ્રથા હિત હરિ હર ધ્યાવે, ન્યાય પક્ષ સો કિમ વિસરાવે. ૩
કૃપા કીન તેહિ પલ ત્રિપુરારી, વિપ્ર પાદ પીડા હરિ સારી;
ભયો શુકલ પદ પીડા ભાગી, વિપ્ર તાર શંકર પદ લાગી. ૪
દ્વિજ મન ભયો પરમ સંતોષા, સૂકત નાજ નીર જિમ પોષા;
કર્મ ગતી દ્વિજ મર્મ લખાવા, અપને કિયે આપ ફલ પાવા, ૫
સત્ય સ્વર્ગ રૂણી કિમ આવે, દ્રવ્ય હોય રૂણુ રહન ન પાવે;
રૂણુતે અધિક પુણ્ય હોય પાસા, અવસ્ય લહે જિય સ્વર્ગ નિવાસા. ૬
કૃપા કીન મમ શંભુ ભવાની, રૂણુ તે મુકત કીન જન જાની;
રૂણુ સમુદ્ર ઉતર્યો મેં પારા, દેત લેત વિત કરિઉ વિચારા. ૭
અંત્યજ ત્રાસ ન હૃદય વિસારૂ, ધારિ તિતિક્ષા કારજ સારૂ;
વિત અનુસાર ખર્ચ ધર રાખૂ, અધિક વસ્તુ નહિ મન અભિલાખુ. ૮
અપર વસ્તુ ધન ધૂલ સમાના, નીતી પ્રથા સત્ય મન માના;
કરત વિચાર વિપ્ર ભ્રેહ ભારી, ગદ ગદ કંઠ જપે ત્રિપુરારી, ૯
સમય સમુજિ ચાલે દ્વિજ આગે, રવિ નંદન ઢિગ ગયે સુભાગે;
અતિ સતકાર કીન યમ રાજા, કહો દેવ કીનો નિજ કાજા. ૧૦

દોહા

લખિ અવસર કરજોરિકે, વિનય કીન દ્વિજરાજ;
તવ પ્રતાપ હરિહર કૃપા, સર્વ સુધાર્યો કાજ. ૧
અતિ વિચિત્ર ગતિ કર્મ કી, લખિ ન પરે મમનાથ;
કર્મ મર્મ કર્તા લખો, જીવ ન લખે અનાથ. ૨

ચોપાઇ

કો પ્રકાર તુમ સૃષ્ટિ રચાવે, મર્મ હીન શંકા મોહિ આવે;
તન અસ્થૂલ તાત અરૂ માતા, તન છૂટે ફિર રહે ન નાતા. ૧
ફુરણુ માત્ર સુક્ષમ યહ દેહા, ભગની ભ્રાત ન તાત સનેહા;
જન્મ મરણુ સુક્ષમમે નાહી, મન કરતા નિત સંગ સદાહી. ૨
જબ તબ જીવ કરે સત સંગા, ઉર મહિં ઉપજે જ્ઞાન અભંગા;
જીવ અરૂ બ્રહ્મ સ્વરૂપ લખાવે, જબ યહ સુક્ષમ દેહ વિલાવે. ૩

કૃપાનાથ કહું સુની સુનાઇ, મેં મન ગાથ પ્રગટે નહિ પાઇ;
કૃપાનાથ યહ પ્રશ્ન કરાવા, આદ અંત કહું મર્મ ન પાવા. ૪
કરિયે ક્ષમા તાતકે તાતા, ઉત્તર કરિયે સમુજિ અનાથા;
ગદ ગદ કંઠ ભયે દ્વિજ રાજા, ભય[1] પ્રસન્ન યમ રાજ સમાજા. ૫
જય દ્વિજ પ્રશ્ન ભલ કીના, કરન ચહત ઉપકાર નવીના;
તોરે પ્રશ્ન બડે ઉપકારા, સુજન લખે નહિ લખે ગઁવારા. ૬
સુનિયે બાલ ગાથ ચિત લાવે, મિટે તર્ક અરૂ હર્ષ બઢાવે;
વિશ્વ ચરાચર ઈક સ્વરૂપા, જ્ઞાની લખે સુજન જન ભૂપા, ૭
નામ રૂપ માયા ગુન ધામા, ચેતન રમણ સર્વ ઇક રામા;
ત્રિગુણ માંય તન માત્રા આઈ, તિત પ્રધાન પ્રકૃતિ કહલાઈ. ૮
અપરા પરા પ્રકૃતી નામા, જયા કરિ રચે વિશ્વ ગુણ ધામા;
નામ રૂપણી અપરા કહિયે, પરા સ્વરૂપ સહજ મમ લહિયે. ૯
માયા બ્રહ્મ સબંધ અનાદી, લહે મરમ જન આતમ વાદી;
ઇશ્વર બ્રહ્મ ઉપાધી ભેદા, પ્રબલ સબંધ ન માનહુ, ખેદા. ૧૦

દોહા

ઇશ્વર જીવ અભેદ હે, જીવ જીવ નહિ ભેદ;
જડ અરૂ જીવ, સબંધ, હે, જ્ઞાની લહે ન ખેદ. ૧
તરૂ વરતે શાખા વઢી, પત્ર ફૂલે ફલ નામ;
હટે સબંધ ન વાલ ભર, બ્યાપક વૃક્ષ તમામ. ૨

ચોપાઇ

પાંચૂ ભેદ અભેદ લખાવા, વેદ અંત જ્ઞાની ગમ પાવા;
જબ લગ ભેદ અભેદ ન જાંને, જન્મિ જન્મિ જિય હોત હિરાંને. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા અભેદ લખાવે, તબ યહ જીવ પરમ પદ પાવે;
અપરા પરા ઉભય હરિ ધારે, જયા કરિકે જગ રચે અપારે. ૨
ઉભય પક્ષ હરિ સૃષ્ટિ રચાવે, નાના નામ રૂપ દર્શાવે;
પ્રકૃતિ ઓર વિકૃતી ધારા, વિકૃતિ સો પ્રકૃતી અધારા. ૩
માતા સમ પ્રકૃતી પ્રમાનો, વિકૃતિ સો પુત્રી સમ જાનો;
વહ પુત્રિતે પુત્રી હો આવે, તિનકા વિકૃતિ નામ ધરાવે. ૪
ઉપાદાન પ્રકૃતિકુ જાનો, આગે બઢે વિકૃતી માંનો;
પ્રકૃતિ સો અનાર દ્રુમ કહિયે, દારિમ ફલવત વિકૃતિ લહિયે. ૫

---

૧. ભયે.

દીસત ભેદ અભેદ સદાઈ, માયા બ્રહ્મ લખો યું ભાઈ;
યેહિ પ્રકાર માયા વિસ્તારા, મિલિ ચેતન જડ કર[1] વ્યવહારા. ૬
પાંચૂ તત્વ અનુક્રમ જાનો, વ્યાપક સાક્ષી એક પિછાંનો;
ઉપાદાન માયા સોઈ માના, વ્યાપક તત્વ સમુજિયે તાતા. ૭
રવિ પ્રતિબિંબ નીર મહિં આવા, ત્રતિય ભાસ જડ ભીંત દિખાવા;
બ્રહ્મ રવી ઇશ્વર પ્રતિબંબા, જીવ અવિદ્યા જડ અવલંબા. ૮
માયા માત તાત શિવ દેવા, જીવ પુત્ર યહ સમુજ સુભેવા;
જીવ ભાવ કરિ જીવ કહાવા, ઇશ્વર ભાવ ઇશ પદ પાવા. ૯
શુદ્ધ પ્રકૃતી ઇશ્વર માયા, અંધ અવિદ્યા જીવ લુભાયા;
મહા તત્વ સો ભાવ સમષ્ટી, જહઁ તહઁ જીવ ભાવ તન વ્યષ્ટી. ૧૦

દોહા

પંચ તત્વ દશ ઇન્દ્રિ મન, યહ વિકૃતી રૂપ;
સુત્ર આતમા એક રસ, વ્યાપક બ્રહ્મ અનૂપ. ૧
સાક્ષી તીનું દેહકો, તુરિયા પદ નિરવાન;
નિજ સ્વરૂપ જાને વિના, વૃથા હોત હૈરાન. ૨

ચોપાઈ

જ્યું પ્રતિબિંબ રવી નહિ ન્યારા, યહિ પ્રકાર જગ જીવ વિચારા;
અપનો આપ ન રૂપ લખાવે, તબ લગ જન્મ મરણુ નહિ જાવે. ૧
વિષય પદારથ ઉર મહિં આશા, તબ લગ જાય ન તન અધ્યાસા;
માત તાત ભગની સુત ભાઇ, પ્રિય તાદાત્મ્ય સબંધ સદાઈ. ૨
ધરા ધામ ધન સુંદરિ પ્યારી, તન ત્યાગે જિય તજે ન યારી;
તનતે ઇતર આપ નહિ જાને, જડ જાતી અપની કરિ માને. ૩
સૂક્ષમ સ્થૂલ ઉભય સમ ભોગા, હર્ષ શોક જિય મિલન વિયોગા;
સ્થૂલ માહિ સુક્ષમ કૃત દરસે, સૂક્ષમ સ્થૂલ ભાવ નહિ પરસે. ૪
સૂક્ષમ તન કેવળ અભિમાના, મમતા પ્રબલ ભોગ મન નાના;
તન અસ્થૂલ પુત્ર અજ્ઞાની, તાત પુત્ર એકહિ અભિમાની. ૫
વો ઇનકો ઉનકો વો ચાહે, એક ભાવ અજ્ઞાન કહાવે;
તન તાદાત્મ સબંધ ન નાસા, નાશ વિના જાવે કિમ આશા. ૬
નવ લિંગી આશા ઉર આવે, સૂક્ષમ સત્રા તત્વ બઁધાવે;
સૂક્ષમ તન યહ દ્રઢ અજ્ઞાના, તાતે તન સબંધ સત જાના. ૭

---
1. કરે છે.

દઢ સંકલ્પ ભૂલ નહિ જાવે, જ્યા કરિ દુતિયે જનમ ધરાવે;
મન મુખ જીવ ભયે પરમાદી, કર્મ બીજ સંકલ્પ સુઆદી. ૮
ક્રુર સંકલ્પ કરે જિય કરમા, મન મરજી જયું ધર્મ અધરમા;
દઢ મન કહે કરે સો કાજા, નરસુર અસુર રંક પશુ રાજા. ૯
નર્ક સ્વર્ગ સુખ દુઃખ યમ ત્રાસા, ભોગહિ જીવ જહાઁ લગિ આશા;
છૂટે દેહ ભાવ નહિ છૂટે, જેહિ હિત વાર વાર જમ કૂટે. ૧૦

દોહા

માયા બ્રહ્મ સબંધતે, ઉપજ્યો યહ સંસાર;
લીન હોય ક્ષણ એકમેં, લહે જ્ઞાન જિય સાર. ૧
મોક્ષ બંધ દ્વૈ ભાવ વશ, ભાવ આત અરૂ જાત;
લહ સ્વરૂપ શુધ ભાવતે, જીવો બ્રહ્મ સજાત. ૨

ચોપાઇ

એક ભાવ વ્યાપક ઘટ સારે, મન મરજી સો કાજ સુધારે;
ભાવ હિતે હરિજન ઘર આવે, ભક્ત કરે સોઈ કાજ કરાવે. ૧
વિષ્ણુપુર અજપુર કૈલાસા, અપને ભાવ કરે જહાઁ વાસા;
શુદ્ધ ભાવ વશ સબ સનમાને, વ્યાપક દેવ ઘટો ઘટ જાને. ૨
કર્મ સકામ કરે નિષ્કામા, અપને મનકે ભાવ તમામા;
અપને ભાવ આય અરૂ જાવે, અમિત યોનિ ધર જન્મ ધરાવે. ૩
ચૌદે લોક જીવ સંસારા, સબકે ભાવ લખે હમ સારા;
જીવ ઉપાવત ભાવ અનેકા, સમુજિ મર્મ મન કરન વિવેકા. ૪
શુદ્ધ અશુદ્ધ અપન મન માને, હમ દોનૂકા મરમ પિછાને;
જિમિ પ્રતિબિંબ કાચ અસ્થૂલા, તિમિ હમ લખ ઉર ભાવ સમૂલા. ૫
અમિત જન્મ જિય આય રૂ જાવે, નિજ મન ભાવ સુફલ ફલ પાવે;
ભક્ત ભાવ ભક્તી પદ પાવે, દૂષ્ટ ભાવ સોઉ નર્ક સિધાવે. ૬
સંત સ્વભાવ એક મન માને, નિજ સ્વરૂપ મય મસ્ત સયાને;
સંચિત કર્મ ખજાનો ભારી, હમ રાખત તેહિ સર્વ સઁભારી. ૭
મૂવે પ્રથમ કરે હમ ત્યારી, જો જેહિ જીવ કર્મ અનુસારી;
વિન ચિંતે વસ્તૂ સેહે આવે, સંચિત કર્મ સુફલ ફલ પાવે. ૮
દેના લેના તિલ અરૂ રાઈ, કાહુ ન છૂટે કોડ ઉપાઇ;
સુક્ષ્મ ભાવ જીવ ફલ પાવે, પ્રગટ પદારથ કિમ વિસરાવે. ૯
પાંચ તત્વકી વસ્તૂ સારી, જો કછુ પુણ્ય કરે નરનારી;
તત્વ તત્વકો ત્યાગત નાંહી, જો કછુ દેહ રહે સો વાંહી. ૧૦

દોહા

સુક્ષમ મન સંકલ્પ કિય, પુત્ર પિતાકે હેત;
અન્ન વસ્ત્ર વિત તિત હહયો, હુમે ભાવ ગહિ લેત. ૧
ભેદ વસ્તુ વ્યતિરેકમેં, અન્વય આતમ એક;
ભાવ સુફલ યાતે ફલે, દ્વિજ મન કરો વિવેક. ૨

ચોપાઇ

ધર્મરાય કરિ ધર્મ સઁવાદા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ પ્રસાદા;
જ્ઞાન ગિરા સુનિ દ્વિજ મન જાગા, ઉચરે જય જય શબ્દ સુભાગા, ૧
યમ ગણ મંગલ શબ્દ ઉચ્ચારા, પુષ્પ પ્રચારે વારંવારા;
ચિત્ર ગુપ્ત પદ શીશ નિવાઈ, વિપ્ર ગાથ સો સર્વ સુનાઈ. ૨
અંત્યજ વણિક ભૂપકી કરણી, ધર્મરાય મુખ સો સહ વરણી;
પ્રથા યુક્ત વંદે શિર નાઇ, બેઠે જહઁ અધિકાર સદાઇ. ૩
સમય સમુજિ ભૂસુર કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જય મમ તાત વિશ્વ હિતકારી, કિસ વિધિ મહિમા કહેં તુમારી. ૪
જય સર્વજ્ઞ સાક્ષિ કરતારા, સુન સુબોધ ભાગ્યો ભ્રમ ભારા;
અમિત જન્મકી ઉંઘ ઉડાઇ, નિજ સ્વરૂપ શુદ્ધી બગસાઈ. ૫
ઇશ્વર જીવ બ્રહ્મ અન ભેદા, જ્ઞાન કૃપાન ભેદ ભ્રમ છેદા;
કૃપાનાથ કઇ જનમ વિતાવા, કરિ તવ દર્શ પરમ પદ પાવા. ૬
ભાવ માત્ર ભાસ્યો સઁસારા, ભેદ ભાવ ભરમ્યો દુઃખ ભારા;
ભાવ અશુદ્ધ સર્વ દુઃખ પાવે, શુદ્ધ ભાવ જિય મુકત મિલાવે. ૭
મોક્ષ બંધ દ્વે અપને હાતા, કૃપા કરે શિવ ઇષ્ટ વિધાતા;
હરિહર કૃપા મિલે સતસંગા, તો જિવ પાવે રૂપ અભંગા. ૮
કૃપા કીન મો પર ત્રિપુરારી, તાતે સંગતિ મિલી તુમારી;
પર ઉપકાર હેતુ મેં આવા, ઇષ્ટ કૃપા દર્શન તવ પાવા. ૯
પર ઉપકાર કાજ ભો મેરા, કા ગુન માનૂ નાથ ઘનેરા;
ઇનિકો કાજ હોઇ જબ હોહી, મો મન નાથ કીન નિરમોહી. ૧૦

દોહા

જય સર્વજ્ઞ શિરોમણી, ધર્મ રાય મમ તાત;
અક્ષય પદ અર્પણ કિયો, સમુજી જીવ સજાત. ૧
જલ આતમ લહરી જગત, ભાવ માત્ર મન ભેદ;
ઉપજત વિન સત તોયમેં, કિમ કરિ કરિયે ખેદ. ૨

લહર સખી દરિઆવકી, લહર નહી દરિઆવ;
યહિ પ્રકાર ભેદ દાસપે, બન્યો રહે શુધ ભાવ. ૩

ચોપાઇ

અલ્પ પ્રશ્ન ઉત્તર બડ દીના, કૃપાનાથ અપના જન ચીના;
સંચિત કર્મ જ્ઞાન કરિ જાવે, જિનકે કર્મ અર્થ નહિ આવે. ૧
જીવત મર્યો મુકત જિન પાઇ, પાપ પુણ્યતે વિલગ સદાઇ;
આશા નાશ શ્રેષ્ટ સંન્યાસી, સર્વ કર્મ તે ભયો ઉદાસી. ૨
કર્મ કરે અરૂ ફલ નહિ ચાવે, જિનકે કર્મ અર્થ નહિ આવે;
જીવન મુકત યથારથ યોગી, જોગ ભોગ તે ભયો નિરોગી, ૩
પરારબ્ધ આ પુન નહિ જાને, પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાને;
વિશ્વ વિરાટ લખ્યો નિજ રૂપા, વ્યાપક બ્રહ્મ ભયો બડભૂપા. ૪
દેહ અધ્યાસી જીવ અમીતા, રામ ભક્તિ વિન રહ ગય રીતા;
કર્મ સકામ કરે દિન રાતી, પંચ વિષય નહિ લખે અરાતી. ૫
કર્મ સકામ સ્વર્ગ પદ પાવે, દિવ્ય ભોગ કરિ આશ બઢાવે;
સુક્ષમ દેહ વિષય કર સાગર, તોરી કૃપા લખ્યો ઉજિયાગર. ૬
સુક્ષમ સ્થૂલ ઉભય ઇકિ રૂપા, ભૂલી જીવ પર્યો ભવ કૂપા;
માત તાત ભ્રાતા અરૂ ભગની, સુક્ષમ સ્થૂલ એક સમ લગની. ૭
યાતે પુત્ર કરમ લહ તાતા, સત્ય સત્ય સમજ્યો મેં ગાથા;
અબ નહિ ભૂલહિ દાસ તુમારા, કૃપાનાથ કીનો ઉપકારા. ૮
ઉભય પક્ષ સમજાયો ભારી, ઉરતે તર્ક હરી પ્રભુ સારી;
કૃપાનાથ જેહિ કારજ આવા, કર્યો કાજ નિજ રૂપ લખાવા. ૯
નૃપ સુબોધ અપનો જન જાની, કરિયે કૃપા હોય દુઃખ હાની;
સૂપ દયાલ ધર્મ વ્રત ધારી, દુષ્ટ દિવાન કીન ઇન ખ્યારી. ૧૦

દોહા

ધર્મ કહે મમ આતમા, સુખી રહો દ્વિજ રાજ;
સુત સુબોધ જ્ઞાની ગુણી, સર્વ સુધારે કાજ. ૧
પત્ર દેહુ નૃપ હાથ તુમ, વાંચત પ્રેમ કિશાલા;
તાત હેત તવ રાજ, દે, ત્યાગિ ચલહિ તતકાલ.ર ૨

ચોપાઇ

પુત્ર સુબોધ અપન મન સાધે. ગો સેવા કરિ રામ અરાધે;
ધારિ તિતિક્ષા તપ બલ કરહી, તિમ તિમ ભૂપ પાપ પરહરહી. ૧

નિત નિત નેમ બઢહિ નરનારી, તિમ તિમ નૃપતી હોય સુખારી;
પુણ્ય કરણિ તપ વૃથા ન જાવે, જિનકો જેહિ વહ જમા કરાવે. ૨
પુત્ર દાસ જનની અરૂ તાતા, જિનકી લાજ રખે વિભુ નાથા;
નારી પુરૂષ ધર્મ મગ ધારે, તેહિ જન પલ પલ રામ સઁભારે. ૩
ક્ષમા કરહુ દ્વિજ રાજ દિનેશા, હમતે સેવ બની નહિ લેશા;
મેં કછુ કિયો ન કરને જોગા, જો કછુ બને સો કર્મ સઁજોગા. ૪
તવ પદ ચર્મ કટી હમ જાંના, સ્વર્ગ નીતિ કહા કરે સુજાંના;
કર્મ સેતુ બાંધી કરતારા, જા મુખ ચલે ન જોર હમારા. ૫
હરિ અજ હર હમ, જાનત, સારે, નીતી સમુજિ શબ્દ નહિ સારે;
યાતે અંત્યજકો કહા દોષા, નીતી કરમ કરે નિરદોષા. ૬
જિનકો કર્મ જેહિ ભુગતાવે, યાતે હમ નિરદોષ રહાવે;
સાર ગ્રહે હમ લે ઉપદેશા, મિથ્યા કરમ કરે નહિ લેશા. ૭
નિજ મન ડરપિ રામ ગુન ગાવે, તન મન ધન અભિમાન ન આવે;
અર્ધ નિદ્રવત વૃત્તિ હુમારી, જુડે રૂપ સંસાર વિસારી. ૮
કર્મ પ્રધાન વૃત્તિ કુરિ આવે, સોહં શબ્દ શ્વાસ ધ્રુનિ ધ્યાવે;
કર્મ તમામ વૃત્તિ ઉપરામા, નિમિત માત્ર સાધે કછુ કામા. ૯
કરે કર્મ અરૂ રંચ ન રાગા, સત મિથ્યા ઉર ભયો વિભાગા;
વ્યષ્ટિ સમષ્ટી ત્યાગી હોઈ, મમ સ્વરૂપ નિર્ણય યહ હોઈ. ૧૦

દોહા

જલ, વિકાર, જલમેં, સબે, કિમ કરિ કહિયે દોય;
બ્રહ્મ ઉદધિ લહરી જગત, હોય હોય સોઈ હોય. ૧
નરસુર અસુર ન અંતરો, સર્વ વ્યાપિ મમ રામ;
વિપ્ર વૃત્તિ યહિ ધારિ ઉર, કરિયે કામ તમામ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, ઉચરત જ્ઞાન પ્રાત હો આવા;
જય જય શબ્દ ભયો ચહું ઓરા, નિત્ય કર્મ, સબહી, ચિત જોરા. ૧
યહાં હરિપુર કમલા દ્વિજ નારી, ભઇ સુચેત સન સમય વિચારી;
પ્રથમ પતી પદ વંદન કીના, રટન, લગી ફિર રામ પ્રવીના. ૨
હરિ કૃપાલ ઉર મર્મ લખાવા, ઉમગ્યો પ્રેમ નયન જલ છાવા;
હરિ સમ અવર કવન પિતુ માતા, મો અનાથકો કૌન સનાથા. ૩

પતિ પદ સેવ સુફલ ફલ દીના, જન્મ અપાર પાપ હર લીના;
નિશિ હરિ નગર પ્રાત મહિં, કાશી, જન્મ મરણુ કાટી જમ ફાંસી. ૪
અકરણુ કરણુ હરણુ જન વ્યાધી, હરિ સનમુખ જન હરે ઉપાધી;
રામ ભક્તિ પરણુ વિશ્વાસા, હરિ હર દાસ ન રહે ઉદાસા. ૫
દૃઢ વિશ્વાસ ભયો મોહિ ભારી, પ્રબલ પ્રેમ વશ નેન નિહારી;
હરિ ગુન ગુનત પ્રાત હો આવા, હરિ હરિપુર વૈમાન સજાવા. ૬
સમય સમુજિ પદ્મા[1] વહાં આઈ, કમલા હર્ષિ ચરણુ લપટાઈ;
શિવપુર સમય ભયો મમ બાલા, પતિ પદ સેવ સજો તતકાલા. ૭
હરસિ ચલી લક્મિ સંગ કૈસે, ગિરજા હર્ષિ શંભુ પદ જૈસે;
હરિહર અજ અપનો પતિ જાને, જીવન લાભ પ્રિયા સો માંને. ૮
એસી નાર નર્ક પદ તારે, જીવત હરિ હર નૈન નિહારે;
રામ સમુજિ પતિ સેવ કરાવે, ઉભય વંશ વિષ્ણુપુર પાવે. ૯
હર્ષિત હૃદય હરી પદ લાગી, હરિ ઉચરે જય સુતા સુહાગી;
શંભુ આજ સર્વ દુઃખ હરહી, નિજ જન જાને કૃપારથ કરહી. ૧૦

દોહા

હરિ આયસુ[2], તે, યાન ચઢિ, ચલી કાશિપુર ધામ;
ધર્મ રાય દ્વિજ સંગ લે, આયે દર્શ તમામ. ૧
વિપ્ર વિમાન ચઢાયકે, સમય સમુજિ કહ્યુ વાત;
કરિ વંદન ખગ મગ ચલે, આયે ઘર હર્ષિત. ૨

ચોપાઇ

તજિ વિમાન કમલા ગ્રહ આઇ, પતિ પદ પરસિ, પ્રબલ હર્ષાઈ;
જય પતિ નાથ ચરણુ રજ દાસી, તવ પ્રતાપ હરિપુર સમ કાશી. ૧
નારી નિઠુર નીચ મતિ હીની, જિનકો નાથ કૃતારથ કીની;
હરિ વ્યાપક વિશ્વેશ્વર સ્વામી, જીવ ચરાચર અંતર જામી. ૨
સર્વ જીવ સમ ભાવ સદાઇ, ઉચ નીચ નહિ દ્રષ્ટિ કદાઈ;
સો હરિ નિજ પુત્રી સમ જાની, હૃદય લગાવત શિર ધરિ પાની. ૩
જગત માતુ લક્ષ્મી ઉર લાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
સુતા સુતા કહિ નિજ ઉર લાતા, પ્રેમ કરત જૈસે પિતુ માતા. ૪

---

૧. લક્ષ્મી. ૨. આજ્ઞા.

નર સુર હરસિ કરત સતકારા, પતિ પદ સેવ પ્રગટ ઉપકારા;
કૃપાનાથ કહા ગાથ સુનાવે, સમુજિ મર્મ મન મસ્ત રહાવે. ૫
પતિ સમ દેવ નહિ કોઉ પ્યારી, પૂજત પાદ જેહિ ગમ સારી;
પતિ પદ સેવ કરે કોઉ નારી, સુલભ લાભ પાવે ફલ ચારી. ૬
સત્ય કહું નિજ નૈન નિહારી, રામ ભક્તિ એહો ઉર ધારી;
કમલા ભટ પ્રેમ વશ ભારી, કહે પતિનાથ ખુશી રહો પ્યારી. ૭
પતિ પદ ભક્તી રહહુ તુમારી, વાર વાર આશીષ હુમારી;
ઉભય વંશ તારણુ તું આઈ, રામ ભક્તિ કરિ લેહુ ભલાઈ. ૮
દ્વિજમન ઉપજ્યો પ્રેમ અપારા, ઉભય નૈન વરસી જલ ધારા;
સમય સમુજિ બોલે દ્વિજ ચારિ, સ્વર્ગ ગાથ દ્વિજ કહો વિચારી. ૯
ધર્મ પુરી કહું ભૂપ મિલાવા, કહો તાત કછુ વચન સુનાવા;
સત્ય કહો કહું રખો ન ભેદા, કર્મ પ્રધાન શાંતિ અરૂ ખેદા. ૧૦

દોહા

દ્વિજ દ્વિજ મુખકે વચન સુન, કહે સુનો મમ ભ્રાત;
મિલ સુબોધ શાંતી ભઈ, પત્ર દીન લિખિ હાત. ૧
વણિક વિવેકી આતમા, પત્ર દીન જિન સાર;
સો હાજર યહ હર કૃપા, લીજે વાંચ વિચાર. ૨

ચોપાઈ

અગ્રેસર પંડિત અભિમાની, નિજ કર પત્ર લીન બડ જાની;
હરિ વ્યાપક ઇક ચરિત દિખાવા, પંડિત પત્ર અર્થ નહિ આવા. ૧
શબ્દ પડે પુનિ મર્મ ન પાવે, પંડિત સમુજિ સમુજિ પસ્તાવે;
ફિર વાંચે મન કરે વિચારા, લખે ન મર્મ નૈન જલ ધારા. ૨
અપર વિપ્ર નિરખિ ગ્રેહ ભારી, સમુજે અવસ્ય ભૂપ દુખિયારી;
પુલકિ ગાત લોચન ભારિ વારી, ભૂપ દુઃખી લખ વિપ્ર દુઃખારી. ૩
કહ દ્વિજ કિમ કલ્પાંત કરાઈ, ભૂપ કષ્ટ કહા પત્ર લખાઈ;
મેં ઇન પત્ર મર્મ નહિ પાવા, જ્યા કરિ નૈન નીર ભરિ આવા. ૪
ચતુર વેદ ઉચરત હમ બાની, સો મેં સરલ લખું ગુન ખાની;
સો મમ વિદ્યા સર્વ વિલાઇ, અર્થ એક ભાસત નહિ ભાઇ. ૫
લાવા પત્ર અર્થ નહિ આવા, વાંચ શકે, કો, અધિક પઢાવા;
ભયો ન લાભ ધર્મપુર જાઇ, લિખે પત્ર સું વખત વિતાઈ. ૬

પંડિત વચન સુનત વિપરીતા, બોલ્યો વિપ્ર કાલ જિન જીતા;
ભ્રાતા પત્ર કૃપા કરિ દીજે. સર્વ અર્થ પ્રતિ ઉત્તર લીજે. ૭
ચોથે ભાગ ભણ્યો નહિ હમતે, કહા અર્થ જાને વિન, ગમતે;
એકહિ શબ્દ અર્થ સમુઝાવે, હમ પંડિત તવ દાસ કહાવે. ૮
શિવ પદ વંદિ પત્ર કર લીનો, શબ્દ શબ્દ પ્રતિ ઉત્તર દીનો;
ઉભય પત્ર વાંચે ઇકિ ધારા, શબ્દ અર્થ નહિ ચૂક લગારા. ૯
પઢયો પત્ર મુખ ગદ ગદ બાની, વંદત ભયો જોરિ યુગ પાની;
પંડિત મન ભાગ્યો અહંકારા, હરિહર ભક્તિ શ્રેષ્ટ જગ સારા. ૧૦

દોહા

પટલ પ્રબલ અહંકારકે, ચતુર નેત્ર કિય હીન;
ભક્તિ જ્ઞાન અંજન ધરી, કાટે પુરૂપ પ્રવીન. ૧
મેં વિદ્યા અહંકાર વશ, ભક્તિ ધરી નહિ અંગ;
પત્ર અર્થ સમજ્યો નહીં, કીન માન પ્રભુ ભંગ. ૨

ચોપાઈ

પંડિત ચાતુરકી બલિહારી, સમુજિ સુરાહ ગ્રહે નરનારી;
મૂરખ ગ્રાહ મહોરો ટૂટે, પ્રાણાંગત અપનો મત છૂટે. ૧
પંડિત સો સતકો ગહિ રાખે, કુકરમ કરમ ન ઉર અભિલાખે;
સમુજત દેર સુજન કહા લાગે, અંત ડરે શઠ ખોટ અભાગે. ૨
પંડિત પ્રેમ સમુજિ ઉર જાગા, રટત ભયો શિવ મંત્ર સુભાગા;
કમલા નિજ પતિ આજ્ઞા પાઈ, નિત્ય કર્મ કીને હરસાઇ. ૩
નિજ પતિ સેવ કીન વિધિ સારી, ભઈ પ્રસન પતિ પાદ પખારી;
લે ચરણોદક ગ્રેહ નહિ થોરી, ચારોં વિપ્ર કહે કર જોરી. ૪
સતી સુતા શંકા યહ મોરી, સત્ય કહે કહું રખે ન ચોરી;
અપર ભીડ ભંજન તું બાલા, મમ દુઃખ નાશ કીન તતકાલા. ૫
અભય દાન દીનો દ્વિજ જાતી, નહિતર પ્રાણ લેત ઉતપાતી;
પર ઉપકાર કીન અતિ ભારી, સો જાનત સબ દેવ મુરારી. ૬
ભક્તિ પ્રતાપ શક્તિ તવ આઇ, ફલેહુ સુફલ ઉપકાર સદાઇ;
હરિહર ભક્તિ કરે નર નારી, દેત અમર પદ તિહિં ત્રિપુરારી. ૭
અંત નામ શંભૂ હરિ ગાવે, અધમતે અધમ વિષ્ણુપુર પાવે;
સતી સુતા હરિ ધામ નિવાસી, પ્રાત હોત આવત ફિર કાશી. ૮

વિશ્નુ તાત રમા તવ માતા, એસી સતી પતી દુઃખ પાતા;
સત્રા સંવત સ્વર્ગ નિવાસા, યદ્યપિ હરી ન પતિકી ત્રાસા. ૯
શંકા પ્રબલ અચંબો ભારી, કો પ્રકાર ગતિ રચી મુરારી;
એક નામ અઘ સર્વ વિલાવે, સનમુખ સદા કષ્ટ નહિ જાવે. ૧૦

દોહા

અમિત પતિત છક નામતે, સુલભ તરે સંસાર;
હરિહર અજ પુત્રી લખે, તદપિ ન ત્રાસ નિવાર. ૧
કમલા દોઉ કર જોરિકે, કહે સુનો દ્વિજ તાત;
સર્વ સાક્ષિ મનકી લખે, અરજ કરત શરમાત. ૨

ચોપાઇ

તાત કર્મ ગતિ અગમ અપારા, કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા;
ભોગે વિના કર્મ નહિ છૂટે, આદી પ્રથા પ્રબલ કિમ ટૂટે. ૧
જબ તબ કર્મ ગતી હુવ અંતા, કૃપા કરહિ વ્યાપક ભગવંતા;
ઇન, મહિં, તાત વિનય કહા કીજે, અપને કિયે આપ ફલ લીજે. ૨
ક્ષમા કરહુ દ્વિજ તાત હુમારે, વિશ્વપતી કારજ તવ સારે;
કરિ ન શકે કોઉ પર ઉપકારા, અપને કર્મ દેત ફલ સારા. ૩
નિમિત માત્ર જિમિ વારિદ વારી, તસ પ્રકાર મોહિ લખો વિચારી;
ઇશ્વર સતા નીર વરસાવે, નિમિત માત્ર બદલ જસ, પાવે. ૪
એસે એક દોય મિલિ કાજા, જ્ઞાની ગુણી, પ્રજા અરૂ રાજા;
કો કાહૂ ન કરે ઉપકારા, એક એક મિલી કારજ સારા. ૫
અંધ અધમ ધારે અહઁકારા, મેં ઇન પર કીનો ઉપકારા;
હમતે સુધર્યો ઇનકો કાજા, હાર એસુખ યુંહિ હોત અકાજા. ૬
સાકર બાહલ[1] પીઠ ધરિ લાવે, લખે ન સ્વાદ ઘાસ મુખ ખાવે;
અપને મુખતે આપ બડાઈ, મૂઢતે મૂઢ લખો તિહિં ભાઇ. ૭
કરતા પુરૂષ દીન નર દેહી, સમુજિ મર્મ હોહુ ચરણ સનેહી;
જો કછુ બને સો રામ બનાવે, મિથ્યા વાદી મર્મ ન પાવે. ૮
યાતેં કાજ કરે કર તારા, હમ તુમ અપર ન જોર લગારા;
સમુજિ વિચાર શાંતિ ઉર લીજે, લઘુ પુત્રી લખિ ક્ષમા કરીજે. ૯
વિપ્ર વચન સુન રહી ન ધીરા, ઇષ્ટ દેવ પર ક્રોધ ગઁભીરા;
હરિ પ્રેરત દ્વિજ ગિરા ઉચારી, શિવ સુનિયે યહ અરજ હમારી. ૧૦

---

૧. બળદ

દોહા

સતી પતી તન પીડ હર, કરિયે ક્રાંતિ વિશાલ;
નહિતર પાંચુ વિપ્ર હમ, તન ત્યાગે તતકાલ. ૧
તંજિ પુરૂષારથ કર્મ વશ, મોક્ષ શબ્દ હો નાશ;
નાથ અયોની જગ હરન, હરો દાસ લખિ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

પારસ કંચન લોહ બનાવે, ઉનકે કર્મ ભાગિ કહઁા જાવે;
લટકો ભ્રંગ કરે નિજ રૂપા, કહાં ગયે ઉન કર્મ અનૂપા. ૧
પક્ષિ હમાયુકી પર છાંઈ, રંકનકો કર નૃપ છિન માંઇ;
નામ લેત ઉધ્રરે ખલ પાપી, કહાં ગયે ઉન કર્મ અમાપી. ૨
ભોગે કર્મ હોય જે અંતા, તો તુમકો કો કહ ભગવંતા;
ભોગે કર્મ મોક્ષ પદ પાવે, તો ભક્તી કો ભજન કરાવે. ૩
યાતે તાત હુમે ઇતબારા, જો કછુ કરનહાર કરતારા;
યેહિ ક્ષણુ પ્રગટ હોહુ શિવ સ્વામી, પીડ હરો દ્વિજ તાત તમામી. ૪
નહિતર પ્રાણુ તજે હમ તાતા, દ્રઢ નિશ્ચય જાનહિ શિવ દાતા;
જ્યાદા બકે ન જલ્પ સુનાવે, ઇષ્ટ દેવ કરું તોય સુહાવે. ૫
પંચહિ દ્વિજ નિશ્ચય ઇક કીની, નિજ નિજ હાથ કટારી લીની;
હડ હડ હસે શંભુ હરસાઈ, ઉમા દેખુ હરિકી ચતુરાઈ. ૬
વિશ્વ ચરાચરકે હરિ કરતા, યા સમ કો જગ અપર સમરથા;
યદ્યપ નાથ પ્રબલ મર્યાદી, જિન યહ સૃષ્ટિ રચાઈ આદી. ૭
હરિ મર્યાદ સર્વ અધિકાઇ, હરષિ શીશ હમ રખે સદાઇ;
કમલા કાશી કરે નિવાસા, હર હરિહેં કમલા પતિ ત્રાસા. ૮
વિપ્ર પ્રેરિ હઠ હરી કરાવા, દ્વિજકે કરમ અંત યહ આવા;
ધર્મ વૃક્ષ શાખા સંસારા, હસ્તામલક વિશ્વ કર ધારા. ૯
વિક્ષ ક્ષેત્ર ક્ષેત્રજ્ઞ મુરારી, આદ અંત જાનત વિધિ સારી;
હે હરિ પ્રગટ હોહુ તતકાલા, દ્વિજ તન પીડા હરહુ વિશાલા. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ દેવ પર ક્રોધ કર, પ્રાણુ હરણુ દ્વિજ ત્યાર:
હરિહર પ્રગટે ભકત હિત, નિજ જન કરન સઁભાર. ૧

વિપ્ર પાંચ દર્શન કરી, પરે ચરણુ અકુલાય;
કમલા પતિ પીડા હરી, પ્રભુ પદ વંદે આય. ૨

ચોપાઇ

કમળા દર્શ દેખિ વિભુ નાથા, ઉમગ્યો પ્રેમ ન હૃદય સમાતા;
ગ્રેહ વશ વિકલ હરી પદ લાગી, ભકિતવાન સમ કો બડભાગી. ૧
હરિ કર ગ્રહ્યો હરસિ તતકાલા, હૃદય લગાવત પ્રેમ વિશાલા;
પુત્રી સુખી રહો ઉર ભારી, કૃપા કીન તવ પર ત્રિપુરારી. ૨
કૃપાસિંધુ શશિધર ઘર આવા, ચર્મ દોષ તન વિપ્ર હટાવા;
પુષ્પ શરીર કીન શિવ સ્વામી, ગિરજાપતી રખી નહિ ખામી. ૩
હરિ મુખ વચન સુનત હર ચરણા, કમળા ગિરી પ્રેમ કહા વરણા;
ઇષ્ટ દેવ દર્શન જન પાવે, પ્રગટ રૂપ લખિ પદ લપટાવે. ૪
કોટિક જન્મ પુણ્ય પ્રભુતાઇ, તેહિ જન દર્શ દેત પ્રભુ આઇ;
માત તાત ગુરૂ ઇષ્ટ મિલાવે, પ્રેમી પ્રેમ પાર કો પાવે. ૫
જિનકો પ્રેમ હોય સોઇ જાને, અવર પુરૂપ કહા મર્મ પિછાને;
ખટ બ્રાહ્મણ કમલા બડ ભાગી, હરિ હર ઇષ્ટ ચરણ અનુરાગી. ૬
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઇ, હરિહર હરસિ દર્શ દિ આઇ;
ભકિત પક્ષ વિન પાર ન પાવે, કોટિ યત્ન કો કષ્ટ કરાવે. ૭
માત તાત પતિ હરિહર દેવા, મિલે એક ફલ સુલભ સુભેવા;
જીવન મુકત લાભ જિય પાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત સુનાવે. ૮
સાતહિ ભકત સમય લખિ સુંદર, ભાવ સેવ સાધે પદ હરિહર;
ભાવ હિતે અસ્નાન કરાવા, ભાવ હિતે ચંદન ચર્ચાવા. ૯
ભૂષણુ વસન વિષ્ણુ પધરાયે, ધરિ શિર મુગટ પરમ સુખ પાયે;
દર્શન સુખ મન કરત વિચારા, શિવ સિંગારે કવન પ્રકારા. ૧૦

દોહા

મુંડ માલ છાલા વસન, ભસ્મ લપેટે અંગ;
ગંગા અંર્ધગા શિવા, ભૂષણુ ધરે ભુજંગ. ૧
સર્વ સાક્ષિ કરતા પુરૂષ, સમજહિ ભાવ અનૂપ;
હરિ સિંગાર સિંગાર મમ, સમજે એક સ્વરૂપ. ૨

ચોપાઇ

હરિ હર પ્રેરિ લીન સહ નારી, પારવતી પદ્મા હરિ પ્યારી;
કમલા ઉભય માતુ તન ચીના, હરસિ ઉભય પદ ગિરી પ્રવીના. ૧

શિવા પવિત્ર સુતા લખિ લીની, હૃદય લગાય કૃતારથ કીની;
ધન્ય પુત્રિ નારી કુલ તારા, તો સમ સુતા ધર્મ અવતારા. ૨
કર્મ સકામ કરત નરનારી, ફલ વિપરીત લેત ભવ હારી;
નિષ્કામી ભકતી ગતિ ભારી, ઘર આવત તાતે ત્રિપુરારી. ૩
કેવળ ભકિત કીન નિષ્કામા, યાતે ઘર પ્રગટે વિભુ રામા;
હરિપુર રેન પ્રાત શિવ ધામા, ગે, ન, બને વિધિ કર્મ તમામા. ૪
નિષ્કામી ભકતી મન ભાઇ, જિનકી સબ વિધિ સુલભ સદાઈ;
નિષ્કામી જન જો મન ધારે, હરસી હરિ હર કાજ સુધારે. ૫
નિષ્કામી સમ કો જગ કરતા, વિશ્વ ચરાચર ભરતા હરતા;
નિષ્કામી સમ કો અવતારા, ધર્મ બોધ દે વિશ્વ સુધારા. ૬
નિષ્કામી સમ કો પિતુ માતા, પ્રગટ હોત હરિ ત્રિભુવન ત્રાતા;
નિષ્કામી સમ કો જગ જાયો, તન મનતે જન ધર્મ શિખાયો. ૭
નિષ્કામી હરિહર પદ પાવે, જીવન મુકત સ્વરૂપ સમાવે;
નિષ્કામી તન રહ વરૂ જાવે, ધર્મ સનાતન નહિં વિસરાવે. ૮
કોટિક કષ્ટ સહે નિષ્કામી, તદ્યપિ ચહ ઉપકાર તમામી;
ઉભય લોક ઇચ્છા ઉર ત્યાગી, નિષ્કામી સમકો બડ ભાગી. ૯
નિષ્કામી મહિમા કહા ગાવે, સમુજી મર્મ હૃદય સુખ પાવે;
ધન્ય તાત જનની તોઈ જાઈ, નિષ્કામી ભકતી મન ભાઈ. ૧૦

દોહા

કાશી પુરિ પાવન કરી, પ્રગટ ભઈ ભલ દાસ;
તવ ભકતી આશીષ મમ, કરો વિષ્નુપુર વાસ. ૧
શંભુ કહે દ્વિજ દેવ સુનુ, પ્રબલ ભાવ તવ દાસ;
નિજ કુલ કારજ સારિકે, કરહુ વાસ કૈલાસ. ૨

ચોપાઇ

હરિ પ્રેરિત વૈમાન સજાવા, સુર સુરપતિ દર્શન હિત આવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ ભારી, જય જય શબ્દ કીન સુરનારી, ૧
શામ વેદ સુર નારિ સુભાવે, ત્રિવિધ તાલ મરદંગ બજાવે;
નાર પ્રગટ ભયે કર વીણા, દરશવીં ભકિત અલાપ પ્રવીણા. ૨
જ્ઞાન ભકિત મિશ્રિત ગુન ગાવે, હરિહર હરસિ પરમ સુખ પાવે;
વિધિ શિવ વિશ્નુ એક ત્રય રૂપા, જ્ઞાન ગિરા ગાવત મુનિ ભૂપા. ૩

કાશીપુરી સર્વ નરનારી, ભે પ્રસન્ન પ્રભુ રૂપ નિહારી;
વેદ મંત્ર કોવિદ મુખ ગાવે, સંકરકે જન સ્તોત્ર સુનાવે. ૪
જય જયશબ્દ ભયો અતિ ભારી, સમય સમુજિ બોલે ત્રિપુરારી;
જય હરિ ઈષ્ટિ વિનય સુન લીજે, કમલા વાસ વિશ્નુપુર લીજે. ૫
દંપતિ યહ વૈકુંઠ નિવાસા, તવ પદ અપર પુરે નહિ આશા;
હરિ ઉર હરસિ શંભુ પદ પરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા. ૬
જય મમ ઈષ્ટિ તાત શિવ સ્વામી, વ્યાપક બ્રહ્મ નમામિ નમામી;
દાસ સદા આજ્ઞા અનુસરહી, દાસ, દેવ, જયું, રજા વિચરહી. ૭
વંદિ શંભુ કમલા સનમાની, કમલ નયન બોલે મૃદુબાની;
ચઢિ વિમાન દંપતિ નરનારી, મમ ઢિગ સદા રહો સુખકારા. ૮
કૃપા મહેશ અચલ સુખ પાવો, જન્મ મરણ મનતે વિસરાવો;
કીન પવિત્ર દીન જન જાંની, કૃપા કીન તોહિ શંભુ ભવાંની. ૯
લખિ અવસર કમલા કરજોરી, હરિ હર તાત વિનય સુનુ મોરી;
હરિહર દર્શ કીન નરનારી, પર્મ પવિત્ર ભયે અઘહારી. ૧૦

દોહા

હરિપુર શિવપુર એક સમ, મો મન દઢ વિશ્વાસ;
યાતે ઇનકો આજહી, હરિપુર કયું ન નિવાસ. ૧
હરિ સેવે હર દર્શ દે, હર સેવે હરિ પાસ;
વદત વેદ મુનિ મંડલી, કયું ન તરે યહ દાસ. ૨

ચોપાઇ

કૃપાનાથ કાશીકે વાસી, અવશ્ય હરીપુર હોય નિવાસી;
દાસકિ દાસ દાસ કર દાસા, ઇતની એક હરો હરિ આશા. ૧
અપર આશ ઉરમેં નહિ એકા, કૃપાનાથ કરિ કહું વિવેકા;
કાશી પુરી સર્વ નરનારી, હરિપુર વાસ કરે અઘહારી. ૨
જો સનમુખ મમ શંભુ ભવાની, ઇતની દાસ સત્ય હો બાની;
શંભુસમજ ભક્તિ રતિ ભારી, અદભુત ખેલ કીન ત્રિપુરારી. ૩
હર્ષમાન હો શંખ બજાવા, સર્વ નારિ નર સ્વર્ગ પઠાવા;
કાશી ચાર વરણ નરનારી, પઠવે સ્વર્ગ શંભુ અઘહારી. ૪
પાંચો વિપ્ર અપન ગૃહ આવા, સ્વપ્ન સમાન મર્મ નહિ પાવા;
જેહિ જનકો હરિહર અપનાવે, સર્વ કાજ જેહિ સુલભ કહાવે. ૫

સર્વ વિશ્વ શિવ શક્તી વાસા, જન મરજી જહૅં કરે નિવાસા;
રમા રામ શકતી શિવ તાતા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ રહાતા. ૬
વ્યાપક ઇષ્ટિ ભક્ત ઉર આવા, જીવન મુક્ત લાભ જિન પાવા;
હરિ હર ભકત રખે મન રાજી, કૃપાસિંધુ મન નાંહ દુરાજી. ૭
સવ વિશ્વ અપનો અઁગ જાને, આદ અંત મધ આપ પ્રમાને;
અનઁત સૃષ્ટિ જિન રોમ પ્રકાસે, જ્ઞાની મર્મ લખે નિરઆશે. ૮
નભવત વ્યાપિ રહયો ઘટ સારે, જ્ઞાન નેત્ર કરિ સંત નિહારે;
જિનકો નર્ક સ્વર્ગ નહિ શંકા, જહઁ તહઁ વ્યાપક એક નિશંકા. ૯
નવધા ભક્તિ પ્રથમ જન ગાવે, અહો નિશિ હરિહર ચરણ લુભાવે;
ઉભય દોષ ભકતી કરિ જાવે, સ્થીર વૃત્તિ નિજ રૂપ સમાવે. ૧૦

દોહા

કર્મ સકામી ત્યાગિકે, ભકિત કરે તજિ માન;
હરે દોષ ત્રય બુધ્ધિ કે, ઉપજે આતમ જ્ઞાન. ૧
મોક્ષ આસ નિરવાસ, હોય, ભક્તિ કરે ભરપૂર;
સુર સુરપતિ સેવા કરે, હરિ હર દાસ હજૂર. ૨

ચોપાઇ

કાશી પુરી સર્વ નરનારી, હરિપુર વાસ કીન સુખકારી;
શિરપુર માંય અપર જન આવા, હર પ્રતાપ કછુ મર્મ ન પાવા. ૧
સંપતિ સારી ભવન અટારી, નિજ મન માન સર્વ સુખકારી;
શિવ શિવ મંત્ર જપે નિજ શ્વાસા, લીન ભકિત ચિત જગત ઉદાસા. ૨
ભક્તિ પ્રતાપ બને યહ સારા, જ્ઞાની ગુની ભકત ઇતિબારા;
કર્મ હીન તરકી અનચારી, જિનકો અઘટ અસંભવ ભારી. ૩
સંત સમાગમ ભાકત ન જાને, મિથ્યા ભોગ સત્ય કરિ માને;
જડ મલીન તન પરમ અશુધ્ધા, આતમ તત્વ ન લખે અબુધ્ધા. ૪
પરમ અવિદ્યા જેહિ જિય લાગી, સો કયા સત્ય લખે હત ભાગી;
ઉલુક લખે કહા ભાનુ પ્રકાશા, ઘોર તિમિર મય પરમ ઉલાસા. ૫
સિંહ નાદ જંબુક કિમ કરહી, મેરૂ શીશ પદ પંગુ ન ધરહી;
મૂગો વેદ ઋચા કિમ બોલે, શબ્દ અર્થ કહો કિમ કરિ ખોલે. ૬
ભિક્ષુક ભૂપ કરે કિમ નાશા, જો કહું કહે કરે મુનિ હાસા;
એસે નીચ નામકી ગાથા, સુન વિપરીત લગે યહ તાતા. ૭

કરતા અગમ ગતી મમ ભાઇ, અતિ વિચિત્ર જિન વિશ્વ રચાઈ;
સુત્ત્રરણુ, સુવરણકાર, ઘડાવે, મન મરજી સોઉ ચિત્ર કરાવે. ૮
કરતાકી ગતિ ખેલ મદારી, નટકો પુત્ર લખે ગમ સારી;
વિસ્મય ભયે સર્વ સંસારા, નટ સુત સંશય નાય લગારા. ૯
કરતા નટ બાજી યહ માયા, સત્ય સમુજિ સહ જીવ લુભાયા;
અદભુત ખેલ મરમ નહિ પાવે, શઠ મરકટ નટ હાથ નૅંધાવે. ૧૦

દોહા

પંડિત જ્ઞાની ભકત જન, પુત્ર મદારી માન;
સુત્ર આતમા સમુજિકે, ચુપ મુખ રહે નિદાન. ૧
માયા મેં સબ કછુ બને, અનિર્વચની લખિ લીન;
હાંની લાભ ન રૂપ મમ, સંશય હર્યો પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

પંચહિ વિપ્ર હર્ષ ભો ભારી, ભે પ્રસન્ન ગ્રહ અપન નિહારી;
ઇષ્ટિ દેવ શિવ ચરિત દિખાવા, પાંચુ દ્વિજ નિજ નગ્ર પઠાવા. ૧
શંભુ સત્ય કરહિ સબ કાજા, હરસિ ચલો જહૅં નૃપતિ સમાજા;
ધ્રુવ હરિ ભકત પ્રથમ જે બોધા, સુફલ ફલે મન ભયો પ્રબોધા. ૨
પાંચો દ્વિજ ઉર હર્ષ અપારા, ઇષ્ટ મનાય ચલે નૃપ દ્વારા;
અપને અર્થ અપર ગ્રહ જાઇય, ઇષ્ટ દેવ ઉર પ્રથમ મનાઇયે. ૩
વિઘ્ન અપાર હોય જેહિ હાંની, સુફલ કાજ સુખ પાવહિ પ્રાંની;
ઇષ્ટિ દેવ મહિમા દ્વિજ ગાવા, હરસત હૃદય સભા નૃપ આવા. ૪
વિપ્ર વદન નિરખે મહારાજા, અવશ્ય વિપ્ર આયે કરિ કાજા;
મુખ પ્રમુદિત અરૂ કાંતિ વિશાલા, સમુજિ મર્મ નૃપ ભયો ખુશાલા. ૫
ઉઠી ભૂપ કીનો સતકારા, અતિ ઉત્તમ આસન બૈઠારા;
ચરણ પખારિ કીન પદ પૂજા, તાત ઇષ્ટિ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૬
પુલકિ ગાત લોચન નૃપ વારી, દ્વિજ આશીષ દીન કેઈ વારી;
સર્વ કાજ સિધ હો નૃપ તોરા, હરિહર કૃપા વચન યહ મોરા. ૭
દ્વિજ સંતોષ ભૂપ થિર થાવા, સમય સમુજિ નૃપ પ્રશ્ન કરાવા;
જય દ્વિજરાજ સર્વ દુઃખ હરતા, નર તન તો સમ કવન સમરથા. ૮
નર સુર વિપ્ર કર્મ આરાધે, પૂરણ ભાગ કર્મ વિધિ સાધે;
સત્ય સુબોધ દેત નરનારી, ઉભય લોક મહિં જીવ સુખારી. ૯

મમ અપરાધ માફ કરિ તાતા, તાત હેત કછુ કહો સુગાથા;
કર્મ હેતુ કછુ બની બનાઇ, કૃપાનાથ કહું પ્રગટ જનાઈ. ૧૦

દોહા

સ્વર્ગ નર્ક નિજ કરમતે, અવશ્ય, મિલે, મમ, દેવ;
કહો ભૂપકી ક્યા ગતી, તુમ જાનત સબ ભેવ. ૧
ભૂપ તાત હિત ગાથ કહિ, ભરિ આયે જલ નેન;
વિપ્ર સમય લખિ સુજન જન, કહત મધુર મુખ બેન. ૨

ચોપાઈ

જય હો ભૂપ તાત હિતકારી, સુફલ હોહુ શુભ આશ તુમારી;
સુનહુ સપૂત સુબોધ સુગાથા, સુધરેહિ સર્વ કાજ તવ હાથા. ૧
ધ્રુવ હરિ ભક્ત કીન ઉપકારા, ભેજ દિન મોહિ કાશિ મઁઝારા;
કાશી વિશ્વનાથ પદ પરસા, શિવકી કૃપા મર્મ સહ દરસા. ૨
કમલા વિપ્ર નારિ રહ કાશી, પ્રેમ પતી પદ જગત ઉદાસી;
ગયે દ્વાર જેહિ દર્શન આવા, સમય સમુજિ મન મર્મ સુનાવા. ૩
સુનિ મમ વચન પ્રસન ભઈ ભારી, વિપ્ર કાજ કરહીં ત્રિપુરારી;
પતિ સનમુખ ઉચરી સહ ગાથા, પતિ પહ રજા કીન હરસાતા. ૪
પતિ પદ સેવ પ્રતાપ અપારા, સત્ય સત્ય હમ નેન નિહારા;
હરિ સર્વજ્ઞ સમુજિ નિજ દાસા, નિશિ મહિં નિજપુર દેત નિવાસા. ૫
વિપ્ર સેવ સાધત દ્વે દેવા, ચરચા કરત ભક્તિ રસ ભેવા;
પ્રાત હોત કાશી પુર આવે, ઉભય દેવ સુર લોક સિધાવે. ૬
એક વિપ્રકો યાન બિઠાઈ, ધર્મરાય સઁગ દીન પઠાઈ;
કમલા ગઇ હરસિ હરિ ધામા, જહિ શરણાંગત વિશ્વ તમામા. ૭
અતિ કૃપાલ રવિ નંદન દેવા, મોહિ પ્રબોધ દીન સત ભેવા;
ચિત્ર ગુપ્ત દ્વે સંગ પઠાવા, લે મોહિ સંગ ભૂપ મુખ આવા. ૮
કુંભી પાક ઘોર જિય ત્રાસા, નૃપ સુબોધ તહાં કીન નિવાસા;
ભૂપ કષ્ટ કહું કહિ નહિ જાવે, સમુજિ મર્મ મમ મન ઘભરાવે. ૯
ગદ ગદ કંઠ ભયે દ્વિજ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
સમય સમુજિ નૃપ કહ કર જોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૧૦

દોહા

કૃપાનાથ તવ મુખ ગિરા, સર્વ સત્ય મમ તાત;
મૂઢ હુમે મન હા ભરે, હોય કછુ સાક્ષાત. ૧

વિપ્ર પ્રેહ વશ પત્રકો, નૃપ દીનો તતકાલ;
તાત વચન વાંચત ભયો, પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલ. ૨

ચોપાઈ

વાંચત પત્ર વિકલ ભો રાજા, તાત મતી અતિ સમુજ અકાજા;
અક્ષર તાત હાથ ઉર ચીના, યદ્યપિ નિજ મન તર્ક અધીના. ૧
દુષ્ટ દિવાન મર્મ સહ પાવા, અતિ વિચાર નૃપતી ઉર આવા;
દુષ્ટ દિવાન કીન વિશ્વાસા, તાતે નૃપતી નર્ક નિવાસા. ૨
શઠ દિવાન કીનો અઘ ભારી, લા મમ તાત કીન દુઃખિયારી;
સર્વ પ્રકાર તાત હિત ત્રાસા, તદ્યપિ નિજ મન નહિ વિશ્વાસા. ૩
વાંચત આગે પત્ર સુજાના, તાત લિખ્યો ઘર માંહિ ખજાના;
દ્વિજ કન્યા પરણાવન કાજા, આખિર સમય કહયો તિય[1] રાજા. ૪
કછુ આક વીત[2] લિખ્યો વધુ પાસા, વાંચત ભૂપ કછુક વિશ્વાસા;
દ્વિજ સંતોષિ ભવન નૃપ આવા, નિજ જનની સન શીશ નિવાવા. ૫
જનની તાત સમય તન ત્યાગા, પુણ્ય કરન કછુ કહયો સુભાગા;
કછુ અક દ્રવ્ય તાત તોહિ દીના, કહો કૃપા કરિ માતુ પ્રવીના. ૬
સુનિ સુત વચન માતુ દુખિયારી, રે સુત ભૂલ ભઈ અતિ ભારી;
દ્વિજ કન્યા વ્યાવન હિત ભાઇ, કહયો ભૂપ આખિર સમુજાઇ. ૭
સહસ હીર અગરો તવ તાતા, કિંમત તાહ લખું નહિ ભ્રાતા;
ગુપ્ત પત્ર ઇક નૃપ મોહિ દીના, વાંચિ મર્મ જેહિ લેહુ પ્રવીના. ૮
પત્ર લાય કર દીનેઉ માતા, વાંચત નૈન ન નીર સમાતા;
સત્રા ક્રોડ દ્રવ્ય વિધિ સારી, પત્ર લિખી નૃપ સર્વ વિચારી. ૯
વાંચ્યો પત્ર લિખી સહ ગાતા, નિશ્ચય કરન ચલ્યો કહિ તાતા;
ખોલે ભવન ખજાને આવા, સત્રા ક્રોડ જમા જહાં પાવા. ૧૦

દોહા

હૃદય લગાયો પત્રકો, તાત તાત કહિ તાત;
અહો તાત મેં પુત્ર તવ, લિખી કરૂં સત ગાર. ૧
નિજ જનની શિર નાયકે, નિજ મન ભયો નિશંક;
પ્રેમ વિવશ નિજ પદ ગિયો, દ્વિજ મન રહી ન શંક. ૨

---

૧. રાણી. ૨. પૈસા. દ્રવ્ય.

ચોપાઈ

ગદ ગદ કંઠ નયન ભરિ વારી, દ્વિજ પદ વંદત વારંવારી;
જય દ્વિજ રાજ સત્ય તવ બાની, મમ પિતુ પત્ર ગાથ સત જાની. ૧
સંશય સર્વ ભયો મમ નાશા, પૂરણ ભયો પત્ર વિશ્વાસા;
મો મન અધમ કુતરકી ભારી, મિટી તર્ક સહ કૃપા તુમારી. ૨
કૃપાનાથ આજ્ઞા મોહિ દીજે, રજા હોય સો કાજ કરીજે;
સમય સમુજિ બોલે દ્વિજ દેવા, ભૂપ અપર સુનિયે ઇકિ ભેવા. ૩
તવ દિવાન મહા તાતા જનકો, ભેટયો સ્વર્ગ વાટ વિલ ખાતા;
વણિક પુત્ર કીનો અઘ ભારી, ગિરી, ભોમિ તિન ભવન અટારી. ૪
રજક પુત્રિ પર વૃત્તિ મલીના, પુત્ર પાપ પિતુકો દુઃખ દીના;
વણિક પુત્ર હિત પત્ર લિખાવા, સો નૃપ લેહુ પત્ર હમ લાવા. ૫
પ્રથમ પત્ર નૃપતી મુખ વાંચા, અધિક વાત જાનન મન રાચા;
નિજ દિવાન સનમુખ હૅકારા, વચન કહે નૃપ સહિત વિચારા. ૬
રે મમ ભ્રાત પ્રાણુતે પ્યારા, પ્રબલ હુમે વિશ્વાસ તુમારા;
ધર્મ પ્રથા અપને શિર ધારી, વૃથા વચન નહિ કહહુ લગારી. ૭
તોરે તાત પત્ર યહ દીના, જો તવ કર્મ સ્વર્ગ જિન ચીના;
સુક્ષમ દેહ કાલ ત્રય ભાસે, યાતે સત્ય કહો નિરઆસે. ૮
ધ્યાન ધરમ કરણી અરૂ માયા, પ્રગટ કરે નહિ સર્વ છુપાયા;
ઇનકો પ્રગટ હોય અતિ હાની, ચતુર પુરૂષ મન હોય ગિલાની. ૯
પાપ છુપાવે સો જિય પાપી, નિત નિત વાઢે પાપ અમાપી;
કીને પ્રગટ પાપ સુખ ભારી, નિર વિકાર હોવહિ નર નારી. ૧૦

દોહા

યાતે ભ્રાતા તાત હિત, સત્ય સત્ય કહ વાત;
ધર્મ વઢે ધીરજ વઢે, તાત અભય સુખ પાત. ૧
રજક પુત્રિ ત્રતિયે દિવસ, વસ્ત્ર હેતુ તવ દ્વાર;
આઈ તબ તિન રૂપસેં, તો મન ભયો વિકાર. ૨

ચોપાઇ

તુરત એક કારજ કરૂં ભાઇ, તાત શયન લાવહુ ચરપાઈ;
તોરી માત વાત યહ કેના, સહસ ગાય બાખી પિતુ દેના. ૧
ભૂષન વસન ધેનુ સિંગારી, દ્વિજકો હરસિ દીજિયે સારી;
રે મમ ભ્રાત વેગિ ફિરિ આવહુ, ગુપ્ત ગાંથ મોહિ પ્રગટ સુનાવહુ. ૨

આજ્ઞા પાય વણિક ઘર આવા, નિજ જનની સન વચન સુનાવા;
કહે જનની ગાથા સત ભાઇ, લિખી પત્ર હમકો સમુજાઇ. ૩
ઉભય દિવસ મુખ શબ્દ ન ભાખા, ઉર મહિં રામ મંત્ર ગ્રહિ રાખા;
છેલી સેન હુમે સમુજાઇ, હરિપુર ગયે શરીર વિહાઈ. ૪
પતિ વિયોગ મેં અધિક દુઃખારી, તુવ પિતુ પત્રકી સુરતિ વિસારી;
યે તવ તાત પત્ર લહુ ભાઇ, ગૌ દ્વિજ દાન દેહુ હરસાઇ. ૫
તાત પત્ર ચરપાઈ લીની, ભૂપ સભા મહિં હાજર કીની;
ભૂપ રજા પાયા ચવ કાઢા, બડહી[1] બીચ કરોતી[2] વાઢા. ૬
હીરા વીસ પાદ ઇકિ પાવા, સમુજિ મર્મ નૃપતી હરસાવા;
અસી હીર ચ્યારૂ પદ પેખા, નૃપ ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખા. ૭
મધુર વચન બોલે નૃપ બાની, રજકિ ગાથ કહું વણિક વખાની;
ઝૂઠ પ્રપંચ ન ચલે લગારા, સત્ય ગાથ આવહિ ઇતિબારા. ૮
વણિક પુત્ર મન કરત વિચારા, યહાં ન ચાલે ઝૂઠ ગુજારા;
ભૂપ તાત ગુરૂકે મુખ આગે, સત્ય કહે કહું પાપ ન લાગે. ૯
અવસર સમુજિ અપન કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
કૃપાનાથ મેં અધમ અનાથા, કરિયે ક્ષમા તાત કે તાતા. ૧૦

દોહા

સ્વર્ગ નિવાસી તાત તુમ, લિખ્યો પત્ર કર પ્રીત;
રજક પુત્રિ નારી ચહી, મેં શઠ કરી અનીત. ૧
ભવન બુલાવહુ તાહકો, ભગની સન સનમાન;
ઇન ઘર ભેજહુ પ્રેમ સહ, શ્રદ્ધા યુત દે દાન. ૨

ચોપાઈ

આખિર પત્ર તાત યહ દીના, ભુલી માતુ મમ શોક અધીના;
લીજિયે પત્ર તાત હિતકારી, ગૌ દ્વિજ દેન વિગત યહ સારી. ૧
ભૂપ પત્ર વાંચ્યો હરસાઇ, વણિક વિગત સહ સત્ય દિખાઈ;
વણિક ભૂપ દે પત્ર પઠાવા, પુત્ર સુબોધ પરમ સુખ પાવા. ૨
નિજ દિવાનકો પત્ર દિખાયો, તાત શબ્દ વાંચત સુખ પાયો;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, દ્વિજ પદ ગિર્યો વણિક કેઇવારા. ૩
તાત કે તાત પત્ર ભલ લાવા, નર્ક ગિરત તવ દાસ બચાવા;
તાત પત્ર ગાથા સબ સાચી, કૃપાનાથ રજ ભર નહિ કાચી. ૪

---

૧. સુતાર. ૨. કરવતી.

ધર્મ હીન પાપી મેં ભારી, તાતે તકી રજક પરનારી;
જો ઇનકે સંગ કરમ કમાતો, ઉભય લોક મહિં અધમ કહાતો. ૫
મોરે પાપ તાત દુઃખદાઇ, પિતા પાપ કર છૂટત નાઁઈ;
પત્ર વાંચિ પુરણુ વિશ્વાસા, પુત્ર પાપ પિતુકો હોય ત્રાસા. ૬
જેહિ અવસર મમ વૃત્તિ મલીના, વિધિવત તાત પત્ર લિખિ દીના;
પાપ પુણ્ય કછુ પુત્ર કરાવે, જહઁ તહઁ અવસ્ય તાત ફલ પાવે. ૭
યાતે આજ કહું કરજોરી, પાપ કર્મ નહિ કરિહું બહોરી;
ગૌ હજાર દ્વિજકો મેં અરપૂં, પ્રાત હોત વિધિ યુક્ત સમરપૂં. ૮
કુકરમ કર્મ ન કરૂં કઠોરા, નરહરિ નેમ નિભાવહિ મોરા;
રામ મંત્ર સિવરૂ નિજ શ્વાસા, હરિહર હરસિ હરે મમ ત્રાસા. ૯
જય દ્વિજરાજ કાજ મમ સારા, ઘોર નર્ક મહિં જાત ઉગારા;
તવ પદ પૂજ્ય કરૂં કહા અર્પન, તન મન ધન સહ તોય સમર્પન. ૧૦

દોહા

તાત વિપ્ર તોરી રજા, સર્વ સુધારૂ કાજ;
લાજ તાજ દ્વિજ રાજ તુમ, શીશ ગરીબ નિવાજ. ૧
વણિક વિનય કરિ પ્રેમ વશ, ચરણ નિવાયો શીશ;
પ્રેમ વિવશ હરસત હૃદય, દ્વિજ જન દી આશીશ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ નૃપતી કરજોરી, કહન લગે મૃદુ વચન બહોરી;
અહો દેવ આજ્ઞા મોહિ દીજે, રજા હોય સોઉ કાજ કરીજે. ૧
વિપ્ર કહે નૃપ પત્ર વિચારો, તાત રજા અપને શિર ધારો;
પત્ર લિખે સોઉ કર્મ કરીજે, જયા કરિ તાત પરમ સુખ દીજે. ૨
તાપસ ભેખ ધરો નિજ અંગા, પત્ની પતી વ્રતા નિજ સંગા;
એક વસ્ત્ર વિન વસ્તુ ન પાસા, વિષય ભાવતે ચિત ઉદાસા. ૩
ઉભય નેમ ધારો ઉર એકા, અહો નિશિ ઉર મહિં પરમ વિવેકા;
મદન શત્રુ ઉર કરત નિવાસા, કારજ હાનિ હોય નૃપ, ત્રાસા. ૪
યાતે ભૂપ, સમુજિ, મન મારો, જયા કરિકે નિજ કાજ સુધારો;
દવન ઇન્દ્રિ સમ તપ નહિ દૂજા, પૂરણુ રામ કૃપા જેહિ સુજા. ૫
સંવત બાર ધાર ઇક ધરહૂ, અપને તાત કાજ નૃપ કરહૂ;
ભોજન અલ્પ દિવસ ઇક વારા, રસ વિહીન તન હરન વિકારા. ૬

ગૌ હિંસા નૃપતી દુઃખ દીના, કરિ સેવા અઘ હરહુ પ્રવીના;
વૈતરણી તરણી ગૌ કહિયે, ઇનિ પદ સેવ સર્વ સુખ લહિયે. ૭
ગૌ સેવા કરહી નરનારી, તિનકો સુલભ પદારથ ચારી;
ગૌ સેવા મહિમા અતિ ભારી, સેવહુ નૃપ નિશ્ચય હો સારી. ૮
માર ડાર નહિં ગાર સુનાવે, ચાર પાર પદ સેવ કરાવે;
ગૌ સેવા ફલ અંત ન પારા, સેવત સુલભ તરે સંસારા. ૯
દિવસ મૌંય ગૌ સેવા કીજે, રજની મેં હરિ ધ્યાન ધરીજે;
આસન ધારિ શ્વાસ હરિ ધ્યાવે, સુફલ કાજ તેહિ વિઘ્ન ન આવે. ૧૦

દોહા

અલ્પ ખાન નિદ્રા અલપ, અલ્પ, શબ્દ સુખ સાર;
સુલભ ભજન ભકતી, સુલભ સુલભ હોય ભવ પાર. ૧
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા રટે, કટે કોટિ અપરાધ;
ભજન મહાતમ ભય હરન, સર્વ પુકારે સાધ. ૨

ચોપાઈ

નામ મહાતમ કહો કહા ગાવે, રટત કોટિ શઠ પાર સિધાવે;
નામ મહાતમ મહિમા ભારી, ભજતાં સર્વ તરે નરનારી. ૧
યાતે ભૂપ તિતિક્ષા ધારી, દંપતિ ભજિયે ભોગ વિસારી;
સંવત બાર કરો ગૌ સેવા, નિજ મન જપો નિરંજન દેવા. ૨
યહિ પ્રકાર પિતુકો દુખ હારો, પ્રગટ હોય જગ સુયશ તુમારો;
નીતી ધર્મ હોય અવલંબા, ગિરત ભવન પાયો જિમ થંબા. ૩
શૂરવીર વિન કો યહ ધારે, કષ્ટ પાય પર કાજ સુધારે;
પુત્ર સપૂત ધર્મ શિર ધારો, સ્વર્ગ માંય પિતુ કાજ સુધારો. ૪
યાતે ભૂપ ધર્મ શિર ધારી, કારજ તાત કરહુ નરનારી;
ગાય સેવ પૂરણ કરિ ભાઇ, પાછે ગંગ ચલો સુખદાઈ. ૫
પિંડ દાન કરિયે વિધિ સારી, દ્વિજ મુખ વચન વિચાર વિચારી;
જો મોહિ પ્રશ્ન કીન તેં રાજા, યહિ પ્રકાર સારો પિતુ કાજા. ૬
ઇષ્ટ દેવ રાખી મમ લાજા, સુફલ ફલો નૃપતી તવ કાજા;
દ્વિજ કરિ બોધ નેન જલ ધારા, સમય સમુજિ નૃપ વચન ઉચારા. ૭
જય દ્વિજ રાજ પરમ હિત બોધા, પરમ ધરમ નીતી મગ શોધા;
દ્વિજ બિન કૃપા કરે કો એસી, તાત સ્વર્ગ ભાખી ગતિ જેસી. ૮

પત્ર ગાથ સહ સત્ય કરાઉં, તો મેં પિતુકો અંશ કહાઉં;
દુઃખી તાત મેં યહૅં સુખ પાઉં, નરતન ત્યાગિ નર્ક મહિં જાઉં. ૯
સમય સમુજિ નૃપ કરત વિચારા, સત્ય કર્મ કરિયે નહિ વારા;
દ્વિજ પદ વંદિ તજી નૃપ ગાદી, ક્ષત્રિય ધર્મ ધર્યો શિર સાદી. ૧૦

દોહા

પુલકિ ગાત લોચન સજલ, દ્વિજ પદ રજ શિર લેત;
કુશલ કાજ કરૂ તાતકો, વિપ્ર હરિ હર હેત. ૧
સંવત બારે સેવ કર, કરિ આવું પિતુ કાજ;
તહૅં લગિ ગાદી બેઠિકે, વિપ્ર કરહુ સ્થિર રાજ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજિ પંડિત કહ રાજા, સમુજિ વિચાર કરો યહ કાજા;
ભૂપ કર્મ બુધ્ધી બલ ચૈયે, જયા કરિ ન્યાય યુક્તિ લખિ લૈયે. ૧
તર્ક શક્તિ વિન ન્યાય ન જાંને, બુધ્ધિ હીન કહા મર્મ પિછાંને;
અલ્પ બુધ્ધિ કો ન્યાય નિહારા, પ્રજા પ્રબલ વાડે અનચારા. ૨
વઢે પાપ અરૂ ધર્મ વિગોવહિ, સો સબ પાપ ભૂપ શિર હોવહિ;
સુર વાણી સમજે નૃપ મર્મા, તો સમુજે કછુ ધર્મ અધર્મા. ૩
સો યહ વિપ્ર પઢયો નહિ બાની, તુમ ઈનતે નૃપ પરમ અજાની;
શિવ ભકતી કાર વખત વિનાવે, આદ અંત કહૂં મર્મ ન પાવે. ૪
અહો નિશિ સિંવરણુ શંભુ ભવાની, ગાય, રોય, નાચત દે પાની;
અલ્પ બુધ્ધિ ભકતી વ્યવહારા, ભૂપ કર્મ કહા કરહિ બિચારા. ૫
જ્ઞાની ગુની પઢે સુર બાની, કોવદ વિપ્ર ભૂપ સનમાની;
પંચ વિપ્ર મહિં નૃપ પેખીજે, સમુજિ વિચાર રાજ પદ દીજે. ૬
સમય સમુજિ નૃપતી કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
તવ મુખ વચન સત્ય મમ દેવા, તોરી કૃપા લખ્યો મેં બેવા. ૭
જ્ઞાની જન જગ ગુની અપારે, શ્રેષ્ટ સદા શિર તાજ હુમારે;
હમતે શ્રેષ્ટ બુદ્ધિ બલ દાને, તેહિ જન પદ રજ અંજન માને. ૮
યદ્યપિ તાત સ્વાર્થ જેહિ જનસે, તિનસે પ્રીત કરે તન મનસે;
જલ ડૂબત કર પકર નિકારો, તિનકો તેહિ જન લગે પિયારો. ૯
વદન ભયંકર કારી ગોરી, વડે દંત અરૂ વચન બકોરી;
જાયો પુત્ર ઉદ્ર જિન જેહી, પરમ પ્રિયે સુત માત સનેહી. ૧૦

દોહા

એક આંખ કસરાયલી, કછુઅક, સૂજત માગ;
પ્રાણ પ્રિયે વાકો લગે, માનત મન નિજ ભાગ. ૧
કષ્ટ હરે સો શીશ પર, મો મન તાત સમાન;
ઇન ગાદી યેહિ દિપે, ક્ષમા કરહુ ભગવાન. ૨

ચોપાઇ

ભૂપ વચન સુનિ પંડિત સારે, ચુપ મુખ રહે ન શબ્દ ઉચારે;
કાલ જીત દ્વિજરાજ સુભાગી, જિનકી પ્રીત શંભુ પદ લાગી. ૧
પ્રેમ મસ્ત શિવ શબ્દ ઉચારે, ભક્તિ લીન મન જીત ન હારે;
સમય સમુજિ નૃપતી પદ પરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા. ૨
ગદ ગદ કંઠ કહે નૃપ બાની, સુનિયે તાત દાસ પદ જાની;
કૃપાનાથ ગાદી પદ ધરિયે, લખિ લઘુ દાસ કૃતારથ કરિયે. ૩
કારજ સુફલ હોય મમ તાતા, તબ લગિ રાજ સતા તવ હાતા;
બારે સંવત રાજ સમરપન, ફિર યહ કિંકરકો કિય અરપન. ૪
દ્વિજ આજ્ઞા અવસર શુભ આવા, હરસિ વિપ્ર ગાદી બૈઠાવા;
દ્વિજ પદ સેવ કીન નૃપ દાના, ગહ ગહ હને અપાર નિશાના. ૫
પુત્ર સપૂત શ્રેષ્ટ બડ ભાગી, તાત હેત સુખ સંપતિ ત્યાગી;
ધર્મ ધુરંધર પુત્ર પ્રવીના, હરિ ગુરૂ તાત ભક્તિ આધીના. ૬
શ્રવિર ભક્તી પથ સાજે, હરિ રક્ષક કિમ હોય અકાજે;
ધર્મ તરૂ હરિ આપ કહાવે, સાશ્વત ધર્મ વિઘ્ન કિમ આવે. ૭
નૃપ સુબોધ સુત પરમ વિરાગી, તાત કષ્ટ કાટન લય લાગી;
પય દ્વિજ પાદ પખારે ભૂપા, લે ચરણોદક પ્રેમ અનુપા. ૮
સમય સમુજિ તેડી નિજ રાની, હાજર ભઇ જોરિ યુગ પાની;
પ્રથમ આય પતિકે પદ લાગી, દુતિયે દ્વિજ પદ લગી સુભાગી. ૯
ચરણોદક નૃપતી પ્રિય દીના, ઉચરેહુ ભૂપ વચન પરવીના;
સમય કર્મ સુનિયે શુધ નારી, આદ અંત મધ લેહુ વિચારી. ૧૦

દોહા

રાજ કાજ તજિ આજતે, ગો પદ કરિહાં નિવાસ;
એક વસ્ત્ર મુનિ ભેપ તન, કઠિન તિતિક્ષા ત્રાસ. ૧
મનો ઇન્દ્રિ રસ દમન કર, હરિ હર ભજે હમેશ;
રાજ ભોગ સુખ સાહયબી, ઉરમેં ફુરે ન લેશ. ૨

ચોપાઈ

નારી પુરૂષ ભાવ નહિ એકા, પ્રથમ પ્રિયા ઉર કરહુ વિવેકા;
અલ્પ અહાર દિવસ ઈક વારા, રસતેં વિરસ વિષય રસ હારા. ૧
પદ વિન ત્રાણુ કઠિનતા ભારી, સહન હોય ચલિયે સઁગ નારી;
સહન શીલતા હોહુ ઉર તોરે, તો ભલ સંગ ચલહુ પ્રિય મોરે. ૨
કષ્ટ સમય સુખ સંપતિ ચાવે, કિયે કર્મ શુભ નાશ કરાવે;
યાતે પ્રથમ શોચિ ધર રહિયે, સુખ મય રામ ભક્તિ ચિત દહિયે. ૩
સંવત બાર વૃત્તિ ઈક ધારા, તો મન ડિગે હોય અનચારા;
યાતે પ્રથમ વિચાર વિચારી, કરિયે કાજ સર્વ નરનારી. ૪
કહો પ્રિયા અપને મન ધારા, હમકો હોત સમય મહિ વારા;
અવસર સમુજિ સુલચ્છનિ નારી, કહન લગી કુલ ધર્મ વિચારી. ૫
જય પતિનાથ ચરણુ રજ ચેરી, કહિયે કહા અલ્પ મતિ મેરી;
માત તાત ગુરૂ શીખ સુનાવા, પતિ પદ સેવ અધિક સમુજાવા. ૬
માતા ગુરૂ વચન વિશ્વાસા, પતિ પદ સેવ હુમે નહિ ત્રાસા;
પતિ વિયોગ સમ ત્રાસ ન નારી, અવર ત્રાસ કહો કવન વિચારી. ૭
રાજ પાટ સુખ ભોગ અનેકા, પતિ વિયોગ પ્રિય લગે ન એકા;
ભૂષન વસન અનેક પ્રકારા, પતિ વિન લાગત સર્વ અસારા. ૮
ભૂખ પિપાસ વૃક્ષ તર વાસા, પતિ પદ પાસ ન પ્રિયા ઉદાસા;
કોટિક કષ્ટ અપન શિર ધારે, પતિતે અધિક ચહ સુખ નારી. ૯
પતિતે અધિક ચહ સુખ નારી, પ્રેત પિશાચ ભ્રમિત ભવહારી;
સેવા ધર્મ કષ્ટ વિન કૈસે, પ્રસવ પુત્ર પીડા બિન જૈસે. ૧૦

દોહા

માત તાત હરિહર ગુરૂ, પતિપદ પૂજે કોય;
સેવા ભક્તી સફલતા, કષ્ટ વિના કિમ હોય. ૧
તન નારી ક્ષત્રી વરણુ, કષ્ટ હમારો કામ;
શરણાંગત પતિ સેવ કર, ભજિહૂ નિરંતર રામ. ૨

ચોપાઈ

રાનિ બચન સુનિ નૃપ મન હરસત, ધર્મ રાહ ચાલત ચિત તરસત;
સમય સમુજિ નૃપતી કરજોરી, વિનય કીન દ્વિજ રાજ બહોરી. ૧
ભૂપ અંગ ભૂષણુ ભૂ ડારા, મહારાણી આભણુ[1] ઉતારા;
ભૂપ મુગુટ રાખ્યો દ્વિજ ચરણા, સભા શોક કરૂણા કહા વરણા. ૨

---

૧. ઘરેણાં.

દ્વિજ મંડલ ઉર વિરહ બઢાવા, નૈન નીર પરવાહ[1] ચલાવા;
રાણી નખ શીખ ઝેવર ત્યાગા, પ્રજા વિકલ સબ સુભાગા. ૩
દંપતિ દશા નિરખિ નરનારી, ત્રાહ ત્રાહ કરિ દાસિ પુકારી;
હા વિપરીત ભયો હરિ આજા, સુખ સંપતિ મમ કીન અકાજા. ૪
દાસી શોર સુનત કહ રાની, મિથ્યા શબ્દ ન બકો અજાની;
ધન્ય આજ પિતુ કાજ સિધાવે, કાજ સઁવારિ સુતા ફિર આવે. ૫
તાત દુઃખી અપને સુખ પાવે, પાપ વિવશ પ્રભુ નર્ક ગિરાવે;
યાતે સુતા સમુજિ થિર રહિયે, વૃથા વચન મુખતે કિમ કહિયે. ૬
જો તુમકો હમસે અતિ પ્યારી, ત્રેહ વશ ભજિયે શંભુ મુરારી;
અન્ન વસ્ત્ર વિત દાન દિરાવો, તજિ અભિમાન રામ ગુન ગાવો. ૭
અબતે તાત ભૂપ દ્વિજ માનો, દ્વિજ પદ સેવ ભેવ મત આનો;
પરમ શીખ ઉરમેં ધરિ લીજે, મોહ મમત તજિ ધ્યાન ધરીજે, ૮
નિજ દિવાન કરૂણા મય જાના, સમય સમુજિ નૃપતી સનમાના;
લખિ નૃપ. સન આય પદ લાગા, તન કંપત મનુ હોહિ વિભાગા. ૯
ભૂપ દિવાન અપન ઉર લાવા, વિધિ સમેત નીતી સમુજાવા;
અહો ભ્રાત પરજા સુખ દીજે, દ્વિજ નૃપ વચન શીશ ધરિ લીજે. ૧૦

દોહા

આવહુ મેં પિતુ કાજ કર, જો તન રાખહિ રામ;
તહાં લગ તું રક્ષા કરે, સુતવત સમજ તમામ. ૧
દ્વિજ સન આજ્ઞા પાયકે, ચલે ભૂપ હરસાય;
દંપતિ દર્શનકે લિયે, પરે માતુ પદ આય. ૨

ચોપાઇ

જનની હર્ષિ હાથ શિર દીના, વિસ્મય ભઇ રૂપ સુત ચીના;
કારણ કવન તાત સમુજાઈ, ભૂષન વસન તજે મમ ભાઈ. ૧
સુનિ સત બોધ ભયો વૈરાગા, તાતે તાત તજયો જગ રાગા;
વાનપ્રસ્થ અવસર નહિ આવા, કો કારન યહ ભય બનાવા. ૨
ગૃહ આશ્રમ પરન બિન ભાઈ, અધિક કૃત કરિ નાંહ ભલાઇ;
વેદ શાસ્ત્ર મરિયાદ ઉથાપી, મન મુખ કર્મ બને જિય પાપી. ૩

---

૧. પ્રવાહ.

યાતે પુત્ર સમય બિન કાજા, અહંકાર વશ હોય અકાજા;
મનકે મર્મ કહો સમુજાઇ, સમુજિ મર્મ માતા સુખદાઇ. ૪
લખિ અવસર નૃપતી કરજેરી, વંદન કીન બહોર બહોરી;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, રોકિ અપન મન શબ્દ ઉચારા. ૫
જય મમ માતુ ગાથ સતગાઇ, આશ્રમ નીતી ગાય સુનાઇ;
ગૃહસ્થ ધર્માશ્રમ યહ મેરો, કરિ ન શકયો મેં પૂર નિવેરો. ૬
જનની તાત સ્વર્ગ પદ પાવા, ગો હિંસા હિત નર્ક ગિરાવા;
પત્ર ગાથ સહ વાંચ સુનાઈ, સમુજિ મર્મ જનની દુઃખ પાઈ. ૭
પિતા કષ્ટ હરનેકે કાજા, તન પર ભેખ માતુ ગેહ સાજા;
જનની મોહિ આશીષ દરાઇયે, કરિ પિતુ કાજ દર્શ તવ પાઇયે. ૮
રાજ સીવ[1] તજિ લેહુ અહારા, યાતે માતુ કરો નહિ વારા;
જનની મર્મ હૃદય સહ ચીના, જય હો પુત્ર કહયો પરવીના. ૯
શૂરવીર સુત એસી ધારે, નર્ક તાત ગહિ બાંહ નિકારે;
ધન્ય પુત્ર અસી મત ધારી, તાત હેત સબ વિભવ વિસારી. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ ઇષ્ટ મનાયકે, કરો પુત્ર નિજ કાજ;
તન કોમલ અતિ કષ્ટમેં, રખો રામ તવ લાજ. ૧
ક્ષત્રી હટે ન કષ્ટમેં, ક્ષત્રી કષ્ટ સુહાય;
કષ્ટ પડે આગે બઢે, પ્રાય જાય તો જાય. ૨

ચોપાઈ

યાતે પુત્ર ધર્મ વ્રત ધારી, કરિયે કાજ વિચાર વિચારી;
ધર્મ ટેક ક્ષત્રી સુત ત્યાગે, વા ક્ષત્રી સમ કવન અભાગે. ૧
અપર વરણ ત્યાગે નિજ કર્મા, ક્ષત્રિ, ન, તજે, ધરે શિર ધર્મા;
યાતે પુત્ર કાજ ભલ કીજે, પડે કષ્ટ નહિ ધર્મ તજીજે. ૨
પુત્ર વધૂ તું પરમ સયાની, તજે ન ધર્મ હોય તન હાની;
ધર્મ હેતુ તન જાય સદાઇ, તન રહ ધર્મ ન જાય કદાઈ. ૩
ધર્મ ગયે જીવન જગ કેસા, વિધવા નાર ભયો સુત જેસા;
યાતે ધર્મ હેતુ તન જાવે, ઉભય લોક અક્ષય જસ છાવે. ૪
ધર્મ કાજ તોહિ કષ્ટ કરારી, જયા કરિ જેરા ન દુખ મહતારી;
શઠ મન હટે કષ્ટ બડ પેખી, યાતે મો મન શોચ વિશેખી. ૫

મો મુખ શીખ ઉભય ઉર લીજે, ધર્મ રાહ સુત પાંવ ધરીજે;
મમ કર પુત્ર યહી આશીશા, સુફલ કાજ કરહી જગદીશા. ૬
ધર્મ કર્મકો કરતા સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી;
યાતે સુફલ હોય તવ કાજા, રાખહુ હૃદય વિશ્વપતિ રાજા. ૭
શૂરવીર માતા સુત બોધા, ધર્મ સનાતન નિજ ઉર શોધા;
સમય પાય નૃપ વંદન કીના, હરસિ ચલે પિતુ કાજ પ્રવીના. ૮
નગર લોક નારી નર સારે, પ્રેહ વશ વિકલ વિયોગ વિચારે;
વિવિધ બોધ નૃપતી સમુજાવા, યદ્યપિ શોક શાંત નહિ પાવા. ૯
પુર બાહર દ્વિજ મંડલ આવા, ભૂપ સમય લખિ શીશ નિવાવા;
જય દ્વિજરાજ ક્ષમા અબ કીજે, ધર્મ કર્મ મય સંગ રહીજે. ૧૦

દોહા

કૃપા બની રહ દાસપે, નિજ શિશુ સમુજિ હમેશ;
શુભ કારજમેં નાથ મમ, વિઘ્ન હોય નહિ લેશ. ૧
પ્રજા વિપ્ર સંતોષિ નૃપ, વંદિ ચલ્યો પિતુ હેત;
એસે પુત્ર સપૂત જગ, તારે વંશ સમેત. ૨

ચોપાઈ

ચલ્યો ભૂપ કરને પિતુ કાજા, પ્રેહ વશ નગ્ર લોક દ્વિજ રાજા;
વિપ્ર ભૂપ બોલે પ્રિય બાની, સુનહુ તાત સહ પ્રજા સુજાની. ૧
ભૂપ ચલે કરને પિતુ કાજા, નરહરિ નાથ નિભાવહિ લાજા;
અપન પ્રિયે નૃપતી ઉર ભારી, ઈનિ હિત ભજિયે દેવ મુરારી. ૨
નિત્ય કર્મ પર પ્રીતિ પ્રચંડા, કોટિક પાપ ગિરી[1] સહ ખંડા;
નાહય ધોય કરિયે તન શુદ્ધી, કર્મ પ્રધાન શુદ્ધ હો બૂદ્ધી. ૩
બુદ્ધી સદા કર્મ અનુસારી, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કહે વિચારી;
બાહર કર્મ શુદ્ધ હો પેલા, અંતર લાગહિ ધ્યાન સુહેલા. ૪
હવન યજ્ઞ જપ તપ શુધ કર્મા, દાન કરિ વઢે વિશ્વ મહિ ધર્મા;
ભોજન ઈષ્ટ દેવ કરિ અર્પન, તન મન ધન સહ રામ સમર્પન. ૫
પ્રભુ અરપન પાવેહી અહારા, કબહુન હો વિપરિત વ્યવહારા;
મહા પ્રમાદ બનહી મન બૂદ્ધી, કરે કર્મ નહિ ધર્મ વિરૂદ્ધી. ૬

---

૧. પહાડ.

પંચ પાપ ગૃહ માંય સદાઈ, પંચ પાત્ર કરિ રહુ ન કદાઇ;
પંચ યજ્ઞ કરિ પાપ નસાવે, તા કરિ ગૃહસ્થ ધર્મ બઢાવે. ૭
ગો બ્રાહ્મણુ પદ પૂજ અતીથી, ગૃહસ્થ ધર્મ આદુ યહ નીતી;
નિત્ય કર્મ બિન હોત અહારા, જીવત પ્રેત જનમ તિન હારા. ૮
નિત્ય કર્મ બિન વૃત્તિ મલીના, પાપ કર્મ કરહીં મતિ હીના;
ચોથો ભાગ ભૂપકો આવે, તાતે હમ તોહિ પ્રથમ સુનાવે. ૯
ત્યાગે ધર્મ ખબર હમ પાવહિ, તિનકો હદતે બહિર પઠાવહિ;
યાતે સત્ય કર્મ કરૂ ભાઈ, રાજ પ્રજા મહિં હોય ભલાઇ. ૧૦

દોહા

ધર્મ નીતિ યુત રાજ હમ, કરિહાં સંવત બાર;
નિત્ય કર્મ કરતે રહો, સુખી હોહુ નરનાર. ૧
ચાર વરણુકે નારિ નર, અપને ધર્મ ખુશાલ;
કુકરમ કરહીં નીતિ તજ, કેદ કરે તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

પુત્રી પુત્ર પ્રજા મમ સારી, ચલે ધર્મ વશ નીતિ નિહારી;
પિતા પુત્ર વત તો મમ નાતા, યાતે ભ્રાત રહો કુશલાતા. ૧
રાજદ્વારિ અનુચર સહ નીતી, કહો મોહિ કોઉ કરે અનીતી;
નીતી યુકત સર્વે અધિકારા, કષ્ટ હોય આય કરો પુકારા. ૨
કર્મ મલીન કરે નર નારી, જિનકો દંડ મિલે યહાં ભારી;
બાહર ભીતર શુદ્ધ રહાવે, પ્રેમ વિવશ હરિ હર ગુન ગાવે. ૩
ભૂપ હેત કરિયે શુભ કાજા, જ્યા કરિ સુખી રહે તવ રાજા;
દ્વિજ સંતોષહુ વારંવારા, જ્યા કરિ ખુશી હોય કરતારા. ૪
અજ હરિ રૂપ વિપ્રકો જાનો, ઈતર ભાવ ઉરમેં મત આનો;
જેહિ જન વિપ્ર ગાય સન પોષા, માનત દેવ સર્વ સંતોષા. ૫
સમુજિ સુબોધ ચલો નર નારી, સત્ય સત્ય યહ શીખ હુમારી;
વણિક, દિવાન સમય કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી. ૬
કૃપાનાથ કીનો ઉપદેશા, વેદો યુકત શંક નહિ લેશા;
બોધ યુકત ચાલહિ હમ સારે, કરે દંડ કહું પાપ નિહારે. ૭
હમકો નાથ કરો નિરદોષા, નિલજ નિકામ કામ કરિ કોષા;
રજા હોય કીજે સોઈ તાતા, સો કછુ કરો સર્વ તવ હાતા, ૮

વિપ્ર ભૂપ બોલે હરપાઇ, તાત પત્ર યુત કીજેહુ ભાઈ;
રજક પુત્રિ સન તુરત બુલાવે, ભૂષણ વસન તાહિ બગસાવે. ૯
ધરિ શિર હાથ ભગિનિ સમમાંની, ભવન પઠાઇય ભૂપ સુજાની;
સહસ ગાય બ્રાહ્મણકો દીજે, સ્વર્ગ તાત મુખ સુયશ લઇજે. ૧૦

દોહા

વિપ્ર ભૂપકો વચન સુન, મહાજન પ્રેમ વિશાલ;
ગો હજાર ભૂષન વસન, દી દ્વિજકો તતકાલ. ૧
રજક પુત્રિકો તેડિકે, ભૂષન વસન પેરાય;
ક્ષમા માનિ ભગિની કહી, દીની ભવન પડાય. ૨

ચોપાઈ

સુખ મય સવ નગ્ર નરનારી, રામ મંત્ર મુખ જપે સુખારી;
સુનિયે અપર ભૂપકી ગાતા, સુખિયો કીન સ્વર્ગ નિજ તાતા. ૧
રાહ ચલે દંપતિ નરનારી, ત્રિતિયે દિવસ ભયે હદ બારી;
હદ તક અન્ન નીર નહિ પાવા, સૂકો કંઠ પ્રાન ગભરાવા. ૨
ક્ષત્રી સમકો શૂર કહાવે, દેહ પ્રાન લગ ધર્મ નિભાવે;
તનકો તજે ધર્મ નહિ છોડે, મારિ મરે અરિ મુખ નહિ મોડે. ૩
એસે શૂરવીર દ્વે પ્રાની, વિપ્ર રાજ પીનો નહિ પાની;
નિજ હદ ત્યાગ અપર હદ આવા, સરિતા તીર નિવાસ કરાવા. ૪
નાહય ધોય તન કીન અચારા, નિત્ય કર્મ નીતિ વ્યવહારા;
જોરિ સિધાસન દ્વે થિર થાવા, સોહં જપે ગુરૂ સન પાવા. ૫
અજપા જાપ તાર ઉર લાગી, ભૂખ પિયાસ ત્રાસ તજ ભાગી;
નિત્ય કર્મ કરિકે નરનારી, જલ અરપન કીનો ત્રિપુરારી. ૬
આજ અહાર દીને જલ તાતા, હરસિ લેહુ ભોજન વિભુ નાથા;
દેના સો લેના યહ નીતી, કૃપાનાથ લીજે કર પ્રીતી. ૭
હરિહર વંદિ પ્રેમ ભયો ભારી, જલ અચવન કીનો નરનારી;
કરિ જલપાન પ્રાન સુખ પાવા, શ્વાસા સિંવરણ ધ્યાન ધરાવા. ૮
ન્રેહ વશ વિકલ ભયે નરનારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
તાત ગાથ ઉરમેં ફરિ આવત, તિમતિમ ભૂપ પ્રાણ દુઃખ પાવત. ૯
ગૌ પદ સેવ કરને ચિત ચાવે, કહાં જાઇયે અરૂ કવન બતાવે;
હરિહર દેવ કૃપા યહિ કીજે, ગૌ પદ સેવ તુરત પ્રભુ દીજે. ૧૦

દોહા

ગો અતીત ગોપાલ હર, કરન ભક્ત પ્રતિપાલ;
ગૌ હજાર ગ્વાલી સહિત, આય ગયે તતકાલ. ૧
નિરખિ રૂપ સુર સુરભિ સમ, ભો પ્રસન્ન ભોપાલ;
જન આશા પૂરણુ કરે, હરિહર દીન દયાલ. ૨

ચોપાઈ

ગો ગોપાલ નદી જલ પીના, બેઠે તીર સમય નૃપ ચીના;
સનમુખ ગ્વાલ ભૂપ ચલિ આવા, રામ રામ કહિ વિનય કરાવા. ૧
અહો ભ્રાત સુનિયે મમ બેવા, હમ ધન હીન ચહેંગો સેવા;
અવર મજૂરી કરી ન કબહૂ, ચારન ગાય મર્મ મોહિ સબહૂ. ૨
અન્ન વસ્ત્ર વિન અપર ન દામા, કરિ ગો સેવ જપે મુખ રામા;
નિજ જનની સમ સેવા કરિહાં, ઇન પ્રતાપ ભવ બંધ વિસરિહાં. ૩
કોટિક જન્મ પાપ ફલ ભારે, ગૌ જનમી સહ હરહિ હુમારે;
યાતે તાત દાસ પદ તોરે, અનુચર રાખુ હોય સુખ મોરે. ૪
કષ્ટ માંય પટ અન્ન દિરાવે, સો સમ તાત શાસ્ત્ર વિધિ ગાવે;
સર્વ પ્રકાર હુમે ધન હીના, રાખહુ દાસ સમુજિ મોહિ દીના. ૫
દીન વચન સુન નૃપ ગોપાલા, ભ્રાત ભ્રાત બોલ્યો તતકાલા;
રે મમ તાત ન હોહુ દુ:ખારી, મમ માયા સો સર્વ તુમારી. ૬
તું મમ ભ્રાત ભ્રાત મેં તોરા, સત્ય શબ્દ માનહિ પ્રિય મોરા;
દીન વચન મુખ કહો ન તાતા, ચલો ભવન રહિયે કુશલાતા. ૭
એક સરિસ કો વખત વિતાવે, કર્મ ચક્ર સબકે શિર આવે;
સુખ દુ:ખ તાત હરસિ શિર લઇયે, હર્ષ શોક મનતે તજિ દઇયે. ૮
વ્યગ્ર[1] બને સુખ દુ:ખ કો હરહી, જાવહિ લાજ હઁસિ જગ કરહી;
યાતે સુખ દુ:ખ સહન કરીજે, ચલિયે ભવન રામ રસ પીજે. ૯
સુખમેં હર્ષ શોક દુ:ખ માંહી, જિનકો રામ ભક્તિ ચિત નાંહી;
જો કોઉ કષ્ટ ચહે જન અંતા, સુખ દુ:ખ ત્યાગિ ભજે ભગવંતા. ૧૦

દોહા

ભ્રાત ચલિયે ભવનકો, ભજો રામ ભરપૂર;
ભજન ભક્તિ પરતાપતે, તારે રામ જરૂર. ૧

---

૧. વિહ્વલ.

રતન રોડિ[1] સમ વિપનમેં, મિલ્યો સુજન જન ગ્વાલ;
તાજ કાજ લખિ સુફલતા, નૃપ ઉર પ્રેમ વિશાલ. ૨

ચોપાઇ

ગ્વાલ બચન સુનિ ભૂપ સુખારી, ભૂખે બાલ મિલી મહતારી;
સત્ય ગ્વાલ કીનો ગો ગ્વાલી, મનો ઇન્દ્રિ મમ જાવત વાલી. ૧
સુનિ તવ વચન ભયો વિશ્વાસા, ગો પદ સેવ સુફલ મન આશા;
રહિ તવ શરણુ કરૂં ગો સેવા, જ્યા કરિ પ્રસન હોય હરિ દેવા. ૨
ગો સેવા હિત પરમ ઉદાસા, મિલે ભ્રાત પૂરણુ મમ આશા;
અવસ્ય ગાય સેવા મોહિ દીજે, મો પર કૃપા ભ્રાત યહ કીજે. ૩
ગ્વાલ કહે ભ્રાતા સુખ કીજે, પાંચ ગાય સેવા હિત લીજે;
દંપતિ દ્વાર ચલો સુખકારી, કરિયે ભોજન શોચ વિસારી. ૪
તુમ સંમતિ ચાલે મમ ભાઈ, સુખમય દંપતિ રહો સદાઈ;
નેમ ધરમ મરજી યુત ધારો, શુદ્ધ ભાવ મુખ રામ ઉચારો. ૫
ગુરૂ આજ્ઞા અપને શિર ધારી, સુખમય સદા રહો નરનારી;
ગ્વાલ પ્રેમ વશ નૃપ સતકારા, ચલે ભવન નિજ ગૌ હંકારા. ૬
પુષ્પા પીરી ધોરી શ્રુમ્મર, ગ્વાલ પીઠ ચાલી ધર હૂંકર;
પુત્ર માતુ સમ પ્રેમ અપારા, ગૌ જનની તારણુ સંસારા. ૭
વિષ્ણુ ધરે ધરની અવતારા, ગૌ સેવા પર પ્રેમ અપારા;
ગૌ સેવા હિત હરિ સઁગ ડોલે, જનની માતુ કહિ મુખ બોલે. ૮
ગૌ સમ કવન કરે ઉપકારા, ઘાસ ખાય ઘી દે સંસારા;
યાતે હરિહર લગે પિયારી, તજે સહજ ગૌ સેવા યારી. ૯
પશુ પતિ વૃષભ લગે ઉર પ્યારા, વિચરે વિશ્વ હોય અસવારા;
સુરપતિ સુર ગાયાં સહ પાસા, જયા કરિ કબુહન રહે ઉદાસા. ૧૦

દોહા

ગૌ મહિમા સુન પ્રેમ યુત, સેવ કરે ચિત લાય;
સહજ તરે ભવસિંધુતે, ઉભય લોક સુખ પાય. ૧
ગ્વાલ અપન ગૃહ આયકે, પંચ ગાય નૃપ દીન;
જય જનની કહિ પદ ગિર્યો, સુફલ કાજ લખિ લીન. ૨

---

૧. ઉકરડો.

ચોપાઈ

ગ્વાલ વંશ સબહી નરનારી, વંદત સર્વ પ્રેમ કરિ ભારી;
બા બાપા કહિ પાંવ પખાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ ડારે. ૧
ભૂપ પ્રેમિ દંપતિ નરનારી, સમુજે ભ્રાત તાત મહતારી;
ભૂપ કહે મેં દાસ તિહારો, કૃપા કરો નહિ પાંવ પખારો. ૨
પુજ્ય પાત્ર મેં કવન પ્રકારી, આશાવંત દીન દુઃખિયારી;
અર્થ આશ તવ દર્શન ભાગી, મિલી સેવ ગૌ પરમ સુભાગી. ૩
તોરે દર્શ સુફલ ફલ પાવા, અર્ધ શોક મોહિ સહજ વિલાવા;
યાતે ચરણુ પખારૂં તોરા, સત્ય તાત તરસત મન મોરા. ૪
તાત પ્રેમ તવ મહિમા ભારી, કહિ ન શકું લઘુ બુદ્ધિ હુમારી;
મોરો કારજ કરહિ મુરારી, ભો પ્રસન્ન તવ પ્રેમ નિહારી. ૫
ઝરત નેન તવ પ્રેમ નિહારૂ, ભૂપ ભવન છપરી પર વારૂં;
ઉંચે મહલ અટારી ભારી, પ્રસન હોય સહ નેન નિહારી. ૬
રામ ભક્તિ નહિ પ્રેમ નિવાસા, સમ સમશાન પ્રેત જહઁા વાસા;
રામ ભક્તિ વિન જે નરનારી, જીવત પ્રેત ગિને ત્રિપુરારી. ૭
યાતે છપ્પર તાત તુમારા, સત્ય કહું મોય પરમ પિયારા;
ગદ ગદ કંઠ ભૂપ સ્થિર થાવા, તાત તાત કહિ ગ્વાલ બુલાવા. ૮
રે મમ તાત ભરે કિમ નેના, હમકો પ્રિયે લગે તવે બેના;
અહો તાત મોરે કુલ રીતી, જયાતે તો સઁગ કીન પરીતી. ૯
મોરે ઘર આવે મિજમાના, જિનકો જાનત રામ સમાના;
લે ચરણામૃત કુલ હરસાવે, જયા કરિ જનમ પાપ મમ જાવે. ૧૦

દોહા

પ્રથમ જિમાવત પ્રાવણો, પાછે મો પરસાદ;
તવ મન ભઈ ઉદાસિ કિમ, મમ કુલ યહ મરિયાદ. ૧
ચલો દંપતી ચોકમે, લો ભોજન મમ તાત;
મહા પ્રસાદ, તવ સમુજિકે, જીમે સર્વ સજાત. ૨

ચોપાઇ

ગ્વાલ વચન સુન નૃપ મુખ બોલા, મનકે મમ પ્રગટ સહ ખોલા;
ભ્રાત દેન ચહો હમહિ અહારા, તો હમ કહે સો કરિય અચારા. ૧

રસ વિહીન રૂખો અન કીજે, પાત્ર પખાર અન્ન મોહિ દીજે;
જબ લગ દ્વાર રહે હમ તોરે, એકહિ અહાર નેક યહ મોરે. ૨
મન મરજી લગ તવ ઘર પાવે, નહિંતર રૂખા અન્ન દિરાવે;
કંદ મૂલ ફલ પાય ગુજારા, તુમ હઠ કરો ન તાત લગારા. ૩
કર અહાર દિનમે ઇકિ વારા, યહિ પ્રકાર નિત નેમ હમારા;
અપર નેમ મનકો મન જાને, કાં વ્યાપક ઘટ રામ પિછાંને. ૪
નરહરિ નાથ નિભાવહિ નેમા, વરણુત ગાથ ભયો નૃપ પ્રેમા;
ગ્વાલ બાલ નારી નર સારે, ભયે પ્રેમ વશ ભક્ત વિચારે. ૫
ભૂપ વચન યુત ભોજન લાવા, યુકત સમુજિ નૃપતી સુખ પાવા;
રૂખે ભોજન નીર મિલાવા, રૂચિ અનુસાર પાય થિર થાવા. ૬
ઉભય નારિ નર કરત વિચારા, કર્મ અગમ કીને કરતારા;
પ્રિયા રામ રાખે જયું રહીયે, ઉરતે હર્ષ શોક તજ દહીયે. ૭
ઉભય પ્રકાર બનો ગો ગ્વાલી, સમય કર્મ મય રહો ખુશાલી;
મન પ્રેરક ઇન્દ્રી દસ ગાઈ, ચેતન હોય ચરાહુ સદાઈ. ૮
વિષય વિપિન મહિં ભાગિ, ન જાવે, ધર્મ ક્ષેત્ર મહિં વિઘ્ન કરાવે;
વિધિવત કર્મ જેષ્ટિકા ધારી, નિજ ઉર ગાય ચરાવહુ નારી. ૯
ભજન ભક્તિ શુભ કર્મ ભુલાવે, ક્ષણ મહિં પ્રબલ વિષય વન ધાવે;
ભોજન રસિક કષ્ટ હો ભારી, અમિત જન્મ તક કરે દુઃખારી. ૧૦

દોહા

યાતે પ્રથમ વિચારિ ઉર, મન ઇન્દ્રી કર હાથ;
પ્રબલ પ્રેમ વશ થિર રહી, જપો નિરંજન નાથ. ૧
દુતિયે ગાઈ પંચ, યહ, ભવ તારણુ લખિ ભેવ;
અપન પ્રાણુતે અધિક લખ, કરહુ ચરણુ રૂચિ સેવ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય ગાય રક્ષણુ અવતારા, ક્ષત્રી તન દીનો કરતારા;
ઇકિ પોષણુ સોષણુ ઇકિ કીજે, સમુજિ મર્મ અક્ષય પદ લીજે. ૧
ઇન્દ્રિય સોષણુ પોષણુ ગાઈ, ઇનિ કરિકે જિય અવશ્ય ભલાઈ;
ગૌ દે ત્રાસ ઇન્દ્રિ રસ પોષા, સો શઠ દુષ્ટ નહિ નિરદોષા. ૨
યાતે પ્રિયા સમજ યહ નીતી, ગૌ પદ પૂજન કરો પ્રતીતી;
ચરચા કરત નિશી ભઈ નાસા, રવિ પ્રકાશ જગ ભયો ઉજાસા. ૩

ગાય વચ્છ પય પાંન કરાવા, રૂચિ અનુસાર પાય સહ ધાવા;
ઉછરી ગાય વિપિનકો ધાઈ, ગ્વાલી સંગ ચલે હરસાઈ. ૪
પદ વિન પ્રાણુ ચલે નરનારી, ગ્વાલ નારિ નર ત્રાસ કરારી;
ચલે ગ્વાલ સઁગ સહુ સનમાની, ધીરજ દીન જોરિ યુગ પાની. ૫
વિચરે ગિન ગો લેત અહારા, પાછે દંપતિ વિપિન વિહારા;
હરિત ઘાસ મુખ આગલ ધરહી, હર્ષિત ગાય ઘાસ સોઈ ચરહી. ૬
વિચરત વિપિન ગાય સહ ધાઈ, પ્યાસ વિવશ સરિતા તટ આઈ;
રૂચિ અનુસાર પીન સહ નીરા, કરિ સંતોપ બેઠિ તટ તીરા. ૭
સમય સમુજિ દંપતિ નરનારી, નિત્ય કર્મ વિધિ કીન વિચારી;
ગૌ જનની અસ્નાન કરાવા, લે ચરણોદક પ્રેમ બઢાવા. ૮
દંપતિ નેન ચલી જલ ધારા, જય ભવ તારણુ શરણુ તુમારા;
સર્વ કાજ મોરો તોહિ હાથે, દ્રઢ વિશ્વાસ દર્શ તવ પાતે. ૯
જનની જનક વિશ્વ ગૌ માતા, ભવ તારણ હિત રચી વિધાતા;
નર સુર અસુર સર્વ સુખ દેણી, વિશ્વ ચરાચર મોક્ષ નિસેની. ૧૦

દોહા

વૃષભ માતુ તવ પુત્રતે, જીવત નર સુર સંત;
તું તવ સુત નહિ જગતમેં, હોત તીનકો અંત. ૧
સુક્ષમ તન અસ્થૂલમેં, જીવ કરત પ્રતિપાલ;
યાતે મો મમ તાતકી, સાહય કરો તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

વિનય કીન દંપતિ નરનારી, બેઠે પાસ ધર્મ વ્રત ધારી;
રામ મંત્ર પૂર વિશ્વાસા, રટને લગે ઉભય નિજ શ્વાસા. ૧
રાજ કાજ ઉર રંચ ન આવે, તાત કષ્ટ ગૌ સેવ છુડાવે;
ત્રતિયે રામ મંત્ર ઈક વારા, અપર કર્મ મન સર્વ વિસારા. ૨
ક્ષત્રી તન અરૂ તાત સનેહા, કયું નહિ ધર્મ ધરે શિર એહા;
નિત્ય કર્મ કીને વિધિ સારી, વંદન કીન ભૂપ પદ નારી. ૩
પદ પખાર ચરણોદક લીના, અપના જનમ સુફલ કરિ ચીના;
જય પતિનાથ પાર ભવ કીજે, સમુજિ અનાથ શુદ્ધિ મોહિ લીજે. ૪
ગો ગોચર પ્રેરક મન રાજા, સર્વ વિગોવત સુધરે કાજા;
કરિ સુબોધ સત નીતિ બતાઈ, ભૂલ શકું નહિ કોડ ઉપાઇ. ૫

રામ ધામ દૈ ચરણુ તુમારા, શરણુ સુખી યહિ પ્રણુહુ હુમારા;
દાસ નિવાસ ચરણુ પ્રભુ દીજે, પૂરણુ કૃપા પતી યેહિ કીજે. ૬
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, વંદન ચરણુ કીન કેઇ વારા;
સમય સમુજિ ગ્વાલનકી પ્યારી, કરિ ભોજન ભરિ કીન તયારી. ૭
મિલિ ચાલી સહ યુથ બનાઇ, પ્રેમ વિવશ ત્રટ સરિતા આઇ;
હરસિ ગાય ગ્વાલિનિ લખિ કૈસે, નિરખ ચકોર ચંદ્રિકા જેસે. ૮
આય નિકટ ધર દીન અહારા, મિલે ગ્વાલ કહ સહિત વિચારા;
પ્રથમ ભૂપ તેડં નર નારી, જીમહુ તાત રૂચિ અનુસારી. ૯
રૂખિ રોટી વોહી જલ સંગા, પાઇ ઉભય બુદ્ધી ઇક રંગા;
અચવન કીન ઉભય નરનારી, ગ્વાલનિ ગ્વાલ સમુજિ દુખ ભારી. ૧૦

દોહા

ચહે ઇન્દ્રિ વશ અપન મન, રૂખો ભોજન સાર;
શ્રી હરિ સિંવરે શ્વાસમે, સુલભ તરે સંસાર. ૧
યદ્યપિ વૃત્તી વિચલ મન, તો કરિયે ઉપવાસ;
કઠન તિતિક્ષા ઉર ધરે, હરે જીવ ત્રિય ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

યાતે મર્મ સમુજિ યહિ રાજા, કરન કાજ અપનો મન સાજા;
સર્વ પ્રકાર ભોગ જિન ભોગા, તાત હેત ત્યાગે લખિ રોગા. ૧
ઇન્દ્રિય દમન ઉભય ચિત ચાવા, યાતે વિરસ નાજ મન ભાવા;
ધન્ય પ્રિયા પતિ સંમતિ ચાલે, ઉભય વંશ વિષ્ણુપુર મ્હાલે. ૨
તન મન ત્રાસ તિતિક્ષા પૂરી, નિજ મન મારન વૃત્તિ સબૂરી;
એસી પ્રિયા હોય ઘર જ્યાંકે, સો નર નાર રામ રસ ચાખે. ૩
યાતે ઉભય ભૂપ નર નારી, ક્રમતે ભયે કઠિન તપ ધારી;
ગ્વાલ સમય લખિ હાંકી ગાઇ, ગ્વાલનિ ભવન ચલી હરસાઇ. ૪
ગ્વાલ ગાય સહ વન મહિં આવા, હરસી ગાય હરિત તૃણ પાવા;
પાંચો ગાય પાસ નૃપ રાંની, હરિત ઘાસ લાવત ગહિ પાંની. ૫
હરસત ગાય હરિત તૃણુ પાવંત, તન મચ્છર નર નારિ ઉડાવત;
ગો પ્રેમાલ પ્રેમ ભો ભારી, હું કરિ હરસત ભૂપ નિહારી. ૬
સંધ્યા સમય ચલી સહ ભવના, ગો પાછે નારી નર ગવના;
નિજ અસ્થાન સર્વ સ્થિર થાઇ, ગૌ ઢિગ બેઠે દૈ હરસાઇ. ૭

ગ્વાલનિ ગ્વાલ વસ્ત લે આવત, નિજ નિજ માતુ સર્વ મિલિ ધાવત;
દૂહત ગાય નારિ પરવીણા, ધારત તાર વાજત જિમ વીણા. ૮
પય કરિ પાત્ર ભરે સહ નારી, ભૂપ સમય લખિ ભયો સુખારી;
જો જગ ગાય નહિ અવતારા, તો જન જીવત કવન પ્રકારા. ૯
દૂધ દધી ઘી છાછ પિયોરી, લે મુખ હરસે વિષ્ણુ મુરારી;
ગા કે મર્મ અગમ ગતિ ગૂઢા, અજ્ઞ ન લખે અંત્ર મતિ મૂઢા. ૧૦

દોહા

સમુજિ સેવ ગૌકી કરે, નિજ ગો મનકો જીત;
સુફલ ફલે મન કામના, લગે વિષ્ણુ પદ પ્રીત. ૧
ગૌ ગાસે નૃપ નારિ નર, ધરન લગે હરિ ધ્યાન;
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા જપે, ત્યાગ્યો તન અભિમાન. ૨

ચોપાઇ

ગૌ પદ રજ ઉર ભૂપ પિથારી, યાતે દંપતિ ભૂમિ પથારી;
ગ્વાલ ગ્વાલનિ સહ મિલિ આયા, ભૂ આસન લખિ હૃદય દુભાયા. ૧
પ્રેહ વશ વિકલ ભયે સહ ગ્વાલા, સમુજિ ભૂપ જાગ્યો તતકાલા;
રે મમ ભ્રાત પ્રેહ કિમ ભારી, કવન હેતુ કહો તાત વિચારી. ૨
ગ્વાલ ગ્વાલની કહ નરનારી, તાત દુઃખી તવ નિરખિ પથારી;
કિંકર કામરિ આસન લીજે, સેવક સમુજિ કૃતારથ કીજે. ૩
બાપા રાંક હુમે નરનારી, ગાદિ પલંગ ન હીર પથારી;
ટૂટી કંથા કંમરિ ફાટી, દિવસ ગુજારે છાપરિ ટાટી. ૪
છાછ દૂધતે દિવસ નિકારે, રટત રામ ઉપજત સુખ ભારે;
જંગલ વાસ ભજે ભગવંતા, સુખકી સીમ અવર સુખ અંતા. ૫
દુતિયે સુખ તુમસમ મિજમાના, સમુજે રામ ભાવ નહિ આના;
યાતે તાત કહે કરજોરી, કંમરિ લેહુ વિનય સુન મોરી. ૬
કંમરિ ચાર ઉભય તુમ લીજે, પય ગ્રહિ હમહિ કૃતારથ કીજે;
ઈનિતે ઈતર ન ચહ વ્યવહારા, અવર નેમ કરિયે તુમ ધારા. ૭
ઇતનો ભાવ રખો ભા મોરા, અધિક નામ હમ લહે ન તોરા;
ગદ ગદ કંઠ ભયે નરનારી, ભૂપ સમય બોલે તપધારી. ૮
રે મમ તાત ક્ષમા અબ કીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુનિ લીજે;
ભજન ભક્તિ સેવા તપ કરણી, કષ્ટ મૂલ મહિમા મુનિ વરણી. ૯

ગૌ સેવા હિત હમ યહાં આવા, રામ કૃપા કરિ તોહિ મિલાવા;
ગૌ પદ દાસ પાસ રહ ઇનકે, અવર ભવન જાવે કહો કિનકે. ૧૦

દોહા

ભવન ભોગ સુખ સાહ્યબી, દાસી દાસ ખવાસ;
વૃથા સત્ય સેવા નિમિત, ગો પદ કીન નિવાસ. ૧
સંવત બારે ભૂમિ પર, બેસિ ભજે ભગવંત;
અહો નિશિ સેવે સુરભિ પદ, વસે વાસ એકંત. ૨

ચોપાઇ

એક વસ્ત્ર વિન વસ્ત્ર ન પાસા, કરિહાં ગો, પદ, ભૂમિ નિવાસા;
ભોજન વિરસ એકહી વેલા, જ્યા કરિ સિવરણ હોત સુહેલા. ૧
સજ્યા સરસ સુ સરસ અહારા, ભજન ભક્તિ વિપરિત વ્યવહારા;
આલસ ઉંઘ ભોગ પ્રિય લાગે, ત્યાગે ભજન વિષય દિશ જાગે. ૨
મધુર દૂધ ઘૃત રસિક પદારથ, ઇન્દ્રી પાય વિપન મહિં ડારત;
યાતે પય ઘૃત તજી અહારા, રૂખે ભોજન કરે ગુજારા. ૩
અશ્વ શરીર ઇન્દ્રિયાં આદી, મન સવાર ચંચલ પરમાદી;
બાહર મુખ હાંકત રથ અપનો, માન્યો સત્ય વૃથા જગ સપનો. ૪
મન ચંચલ રસતે તન ચંચલ, ધર્મ તરૂ પાવે કિમ નિશ્ચલ;
અશ્વ અહાર ન નીર પિલાવે, રથિ ચંચલ નહિ અશ્વ ચલાવે. ૫
ભોજન ભોગ સરસ રસ નીરા, ઉભય ત્યાગિ હમ દમે શરીરા;
બિન અહાર નિદ્રા તજિ જાવે, કિય અહાર આલસ ઉર છાવે. ૬
પરમારથ કારજ કોઉ ચાવહિં, આલસ નિંદ અહાર ઘટાવહિં;
સો ત્રય પ્રબલ શત્રુ પરમારથ, પ્રથમ તજે જિનકે હરિ આરથ. ૭
યાતે ભ્રાત સમુજિ યહ ગાથા, ભોજન પટ હઠ તજિયે તાતા;
જો હમ કરે સો કરને દીજે, સમજિ મર્મ શાંતી ઉર લીજે. ૮
રે મમ ભ્રાત પ્રીતિ નહિ થોરી, કુંઠિત બુદ્ધિ મર્મ લખિ મોરી;
માત તાત ભ્રાતા સુત પ્યારી, પ્રીતી પ્રબલ સ્વાર્થ મય સારી. ૯
પરમારથી આરથ તવ પેખી, કહા વરણું મમ પ્રેમ વિશેખી;
પરમારથ પ્રેમિ હરિ રૂપા, શ્રુતિ સમૃતિ ગાવત મુનિ ભૂપા. ૧૦

દોહા

ધન્ય તાત તવ પ્રેમકો, ધન ધન સત્ય સનેહ;
દાસ શીશ અવસાન તવ, તજે ન જબ લગ દેહ. ૧

સમુજિ મમ પદ વંદિકે, ચલે ગ્વાલ નરનાર;
ઘર આયે ઉભરત હૃદય, સ્નેહ વશ ભયે અપાર. ૨

ચોપાઇ

ભૂપ મર્મ લખિ સ્નેહ વશ ભારી, દેવ સમાન ગ્વાલ નરનારી;
યે શિર તાજ વચન મોહિ કાજા, જો માનૂ મમ હોય અકાજા. ૧
મો મય દયા હોત અતિ ભારી, શુદ્ધ ભાવ યહ રહિત વિકારી;
અન્ન વસ્ત્ર ધન આજ્ઞા ધારૂ, તો કિમ કરિ પિતુ કાજ સુધારૂ. ૨
ધારી ટેક ટૂટ હો નાસા, ધર્મ જાય હોવહિ જગ હાસા;
ક્ષત્રી ધર્મ દાગ કુલ લાગે, મો સમ કો જગ દુષ્ટ અભાગે. ૩
દયા દૃષ્ટિ ઉપજે અનચારા, દયા તજત કીજે નહિ વારા;
સર્પ શ્વાન શઠ કરણી છીજે, ચ્યારૂ ઠોર દયા નહિ કીજે. ૪
મનકો ધર્મ ઉતરતો જાવે, હદ ત્યાગે ફિર હાથ ન આવે;
યે મન મૂઢ વૃથા સુખ હેરે, ધર્મ વિવેક નેકતે ફેરે. ૫
હાની હોય દયા જહાઁ લાવે, યોગ્ય દયા જહેં વિઘ્ન કરાવે;
યાતે મન વિશ્વાસ ન કીજે, ધર્મ પ્રથા ગહિ નાંહ તજીજે. ૬
સ્નેહ વશ ભયો ભૂપ લખિ ભેવા, જપને લગ્યો વિશ્વ પતિ દેવા;
જય જય હરિ અજ શંભુ ભવાંની, કરિયે કૃપા દાસ નિજ જાની. ૭
સુધરહિ કાજ કૃપા હો તોરી, કરિયે કહા અલ્પ મતિ મોરી;
વ્યાપક નાથ લખો ઉર સારી, જો કછુ બને સો કૃપા તુમારી. ૮
નિજ નારી સન ભૂપ નિહારી, નિશ્ચલ ચિત ઉચરે અઘહારી;
નિરખે નેન ગાય નૃપ ધીરા, ઉમગ્યો પ્રેમ નેન ભરિ નીરા. ૯
ઉઠી ગાય ઉભય ઢિગ આવા, ગો તન મચ્છર તુરત ઉડાવા;
સમુજે નૃપ ધનિતે કલ્યાના, ગો પદ સેવ લગ્યો જન દાના. ૧૦

દોહા

યેહિ પ્રકાર સેવા કરત, વીતે સંવત પાંચ;
એક સમે પિતુ યાદ કર, વિરહ લગી ઉર આંચ. ૧
પંચ વર્ષ પદ સેવતાં, પૂરણ ભયે જ્યું આજ;
કો જાને પિતુ કહા ગતી, જાને હરિ મહારાજ. ૨

ચોપાઇ

નેન નીર નિરખે નિજ નારી, સ્નેહ વશ વિકલ લગી પદ પ્યારી;
ગદ ગદ કંઠ કહે કરજોરી, રામ રૂપ પતિ પ્રીત ન થોરી. ૧

જય પતિ મૈં કિંકરિ પદ તોરી, કરિયે ક્ષમા બુદ્ધિ મમ થોરી;
મોહ વશ વિકલ ભયે કિમ નાથા, કહો કૃપા કરિ સમુજિ અનાથા. ૨
મિથ્યા કર્મ કૂરે નહિં દેવા, હાંની હોય ગાય પદ સેવા;
ક્ષત્રી ધર્મ લગે નહિં દાગા, સો ભલ ચિંતવે નાથ સુભાગા. ૩
હરસ્યો ભૂપ વચન સુન ગ્નાની, અપની પ્રિયા ધર્મ રત જાની;
કહન લગે નૃપતી નિજ મમા, સુનિયે પ્રિયા વૃત્તિ રત ધર્મા. ૪
પંચ વરસ વીતા ગૌ સેવા, સુખ દુઃખ તાત જરા નહિં ભેવા;
સેવા લાભ ભૂપ કછુ પાવા, શઠ મન નિશ્ચય કરન લુભાવા. ૫
ઔષધ ખાત રોગ કછુ જાવે, વૈદ દવા પર પ્રેમ બઢાવે;
રંજ ભર રોગ હઠે નહિં દેહા, દવા વૈદ કિમ રહે સનેહા. ૬
યાતે પ્રિયા નૈન જલ આવા, પંચ વર્ષ પિતુ મર્મ ન પાવા;
સુખ દુઃખ તાત વાતકો લાવે, યાતે પ્રિયા પ્રાણ દુઃખ પાવે. ૭
આખિર સુધરહિ કાજ સધારા, તરફો મો મન હોત અધીરા;
કવન ઉપાય કરો કોઉ એસા, મિલે તાત સુખ દુઃખ હો જેસા. ૮
હુતિયે ભૂપ વિરહ ભઈ ભારી, સમય સમુજિ બોલી નૃપ નારી;
જય પતિનાથ ક્ષમા મોહિ કરિયે, બ્રિરંજ ધર્મ શાંતિ ઉર ધરિયે. ૯
ધર્મ સનાતન જેહિ શિર ધારા, હરિહર હરપિ કરહિ ભવ પારા;
સંશય રહિત ધર્મ સોઈ માંના, સંશય ધર્મ અધર્મ સમાના. ૧૦

દોહા

યુક્ત કર્મ વિશ્વે વિદિત, નિર સંશય સુખ રૂપ;
જરા શંક શુભ કર્મમેં, તો હો દુઃખ સ્વરૂપ. ૧
ક્ષેત્ર માંય ક્ષત્રી જડે, અરિ સનમુખ સંગ્રામ;
હરન શત્રુ હર્ષત રહે, સંશય હરે તમામ. ૨

ચોપાઈ

યહિ પ્રકાર શત્રૂ ઉર શંકા, મારો હઠાહગે નાથ નિશંકા;
પ્રથમહિ શંક પત્ર નહિં કીની, કરિ વિચાર નિર્ણય ઉર લીની. ૧
તાત લિખી વસ્તૂ સહ પાઈ, ગુપ્ત ગાથ નિજ માતુ સુનાઈ;
વણિક પુત્ર કર સાખ વિશેખા, સો પતિનાથ પ્રગટ તુમ પેખા. ૨
તાત લિખી સોઈ વિપ્ર સુનાઈ, સત્ય સમુજિ ચાલે હરસાઈ;
તાત રજાયુત સાધન કર્મા, વિધિવત સર્વ સનાતન ધર્મા. ૩

ઇન મહિં શંક કહા પતિ કીજે, હો નિશંક સત રાહ ગહીજે;
સતમે અસત શંક કુરિ આવે, બિગડે કારજ ધર્મ ગુમાવે. ૪
પ્રથમ પત્ર શંકા સો સાચી, દુતિયે શંક તર્ક પતિ કાચી;
વ્યાપક રામ લખે ઘટ ઘટકી, તજિયે તર્ક વૃથા મન નટકી. ૫
શૂરવીર ક્ષત્રી તન અપના, લગે પાપ હો જુઠ કલપના;
તાત પત્ર સત માન સદાઇ, હહતે હઠો ન પીવ કહાઇ. ૬
ધર્મ કર્મ મય શંકા આવે, પૂરવ પાપ ગવાહ દિખાવે;
કોટિક જનમ પાપ ફલ આવત, ધર્મ કર્મમેં શંક કરાવત. ૭
પૂરવ પાપ સમુજિ પતિ લેવા, હરસિ ગાય કરિયે પદ સેવા;
અવસ્ય કષ્ટ હરિહૈં ગૌ માતા, સત્ય કહું લખિ સાક્ષિ વિધાતા. ૮
નિશ્ચય તાત વિષ્નુ પુર પાવે, પ્રગટ આપન દર્શ દિખાવે;
રામ આશ કરિ હૈં સહ પૂરણ, હરસિ કરો પિવ કરન સંપૂરણ. ૯
અપનો ધર્મ કર્મ વિધિ સાજે, કરહુ રામ ભલ કાજ અકાજે;
કરતા પુરૂષ કર્મ ફલ દેહી, રહો રામ હો રામ સનેહી. ૧૦

દોહા

નૃપ નારીકે વચન સુન, શાંતી ભઇ શરીર;
પતિ પત્ની એસી મિલે, દેત ધર્મ મય ધીર. ૧
લખિ અવસર સંધ્યા સમય, નિજ સ્થલ આઇ ગાય;
શાંત ભયે પદ સેવ કર, બેઠે ધ્યાન લગાય. ૨

ચોપાઇ

અર્ધ નિશા તક ધ્યાન ધરાવા, સમય સમુજિ નૃપ સેન કરાવા;
ભક્ત ભીડ ભંજન હરિ દેવા, જીવ ચરાચર જાનત ભેવા. ૧
ભક્ત ભૂપ શંકા પ્રભુ જાની, અજ પુત્રી સન કહ મનમાની;
સ્વરમે શક્તિ સરસ્વતિ સારે, સર્વ જીવ મુખ શબ્દ ઉચારે. ૨
ભક્ત ભીડ ભંજનકે તાઇ, હોવહુ પ્રગટ ગાય મુખ માંઇ;
નૃપ સુબોધ ગાથા સહ ગાવે મુનિ નર નારિ પરમ સુખ પાવે. ૩
હરિ પદ વંદિ ચલી અજ બાલા, નૃપ આશ્રમ આઇ તતકાલા;
દો અચ્છરી ભૂપકે પાસા, જિનકે કંઠ શબ્દ પરકાસા. ૪
એક એક સન બોલન લાગી, સુન નારી નર ભૂપ સુભાગી;
અચ્છરી હરસિ કહે સુન આઇ, તુમે લક્ષ કો લોક લુગાઇ. ૫

નિજ કારજ હિત ગો પદ સેવા, દર્શત તોય કહે કછુ ભેવા;
હાં કરિ હરસિ કહે મુખ બાની, સુનહુ બેન ઇનિ મર્મ સુજાની. ૬
નૃપ સુબોધ સુત યહ ઇન નારી, દંપતિ તાત હેત તપ ધારી;
સર્વ વિભોગ સાહયબી, ત્યાગી, તાત કાજ ચાહત બડ ભાગી. ૭
માત તાત કુલ પાવન કીનો, ડૂબત ધર્મ ખંભ ઇન દીનો;
ગૌ અપરાધ તાત ઇનિ લાગા, ગિર્યો નર્ક નૃપ ભયો અભાગા. ૮
પુત્ર યુક્તિ કીની અતિ ભારી, ગયે સ્વર્ગ દ્વિજ હોય દુઃખારી;
કમલા સતી કીન ઉપકારા, કારજ સુફલ ભૂપ મિલિ સારા. ૯
દ્વિજ લે પત્ર દીન ઇનિ હાથા, સુનિયે બ્હેન અવર કછુ ગાથા;
પંચ વર્ષ વીતા ગૌ સેવા, મિલ્યો સુફલ ફલ સુનિયે ભેવા. ૧૦

દોહા

જિમ જિમ ગૌ સેવા કરી, તિમ તિમ પાપ નિવાસ;
ચતુરથ સંવત ભૂપકી, કટી નર્કકી ત્રાસ. ૧
દેત પુત્ર આશીષ નિત, નૃપતી સુત વિશ્વાસ;
પૂરણ બારે વર્ષતે, હરિપુર કરહિં નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

કુંભીપાક હરી નૃપ ત્રાસા, અલ્પ કષ્ટ મહિં ભૂપ નિવાસા;
ગૌકે બાલ બિછોવે મૂવા, દુતિયે પાપ ભૂપ શિર હૂવા. ૧
સંવત સપ્ત કરહિં સુત પૂરા, નૃપ કારજ નહિં રહહિ અધૂરા;
જ્યું પુન વધે હોય સુખ રાજા, વિશ્વનાથ સારહિં સહ કાજા. ૨
અબ રહિયે ચુપ બહન સયાની, અવસર પાય કહે ફિર બાની;
અપન શબ્દ ધરહિં વિશ્વાસા, હરહિ ભૂપ સહજહિ ત્રિય ત્રાસા. ૩
ભારતિ ગો મુખ શબ્દ રસાલા, કહિ નભ બીન ભઈ તતકાલા;
ભૂપ નારિ નર સુન ઉપદેશા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેશા. ૪
વ્યાપક રામ મર્મ નૃપ પાવા, ગો મુખ હરિ સત બોધ સુનાવા;
સંશય હર્યો હરણ ત્રિય તાપા, ભક્ત ભીડ ભંજન સતાપા. ૫
મન તરકી મરકટ બો નાસા, નૃપ ઉર ભયો રામ વિશ્વાસા;
અબ નહિં તર્ક ફુરે ઉર એકા, ભિન્ન ભિન્ન પ્રભુ ભયો વિવેકા. ૬
પંચ વર્ષ સેવા ફલ પાવા, તાત સ્વર્ગ મહિં ત્રાસ છુડાવા;
અરધી કષ્ટ રહી પિતુ શેષા, સો સેવા કરિ રહે ન લેષા. ૭

અબ નહિં હરૂં કષ્ટ શઠ મનતેં, રહું રામ મનતે અરૂ તનતે;
રે મમ પ્રિયા સત્ય તવ બાની, સંશય ધર્મ અવશ્ય હુવ હાની. ૮
પ્રિયા શબ્દ તવ સબ રસ ખાની, યદ્યપિ મો મન રહી ગિલાની;
ગો મુખ શબ્દ સુનત વિશ્વાસા, સંશય વૃક્ષ મૂલતે નાસા. ૯
તો મુખ ગિરા સત્યહો સારી, તાત દર્શ દે કૃપા મુરારી;
પિતા પ્રેમ ઉરમેં પુરિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૧૦

દોહા

પ્રેમ વિવશ લખિ પીવકો, પુલકિ પરી પતિ પાય;
કોટિ કષ્ટ પલમેં હરૈ, જિન શિર રામ સહાય. ૧
રટત રામ રજની ગઈ, ભો પ્રકાશ ચહું ઓર;
ગોપી ગોરસ ગ્વાલની, ધમક ઘટા સમ ઘોર. ૨

ચોપાઈ

પ્રાત સમય દધિ ઘોર સુહાવત, ગ્વાલન સરસ ભક્તિ રસ ગાવત;
દેખહુ પ્રિયા શાંતિ સ્થલ કૈસા, નિશ્ચય હરિપુર શિવપુર જૈસા. ૧
રજ તમ નાશ વિપિનકે વાસી, ગોરસ ઘોર ગંગ સમ કાશી;
ગ્વાલ દયાલ શંભુ સમ સારે, ગ્વાલનિ ગૌરી સરિસ હુમારે. ૨
વૃષભ દકૃકત વારંવારા, અહિ વિચરત યહાં વિપિન અપારા;
દેવી વાહન વિપિન અનેકા, અતિ બલવંત એકને એકા. ૩
દેવ નદી જલ ચલે અપારા, પ્રેમ ભક્તિ યહાં સુરસરિ ધારા;
પ્રસન હોય શિવ ભસ્મ લગાવે, સુતે ભસ્મ યહાં ગર્દ ઉડાવે. ૪
મૂવે મુક્ત દેત ફલ કાસી, જીવન મુક્ત વિપિનકે વાસી;
ગ્વાલ ગ્વાલનિ હરિ શિવ ધ્યાવે, જિનકો જમ કિમ દર્શ દિખાવે. ૫
યાતે સમ કાશી યહાં શોભા, હરિ હર કૃપા, હુમે મન લોભા;
પ્રિયા ભાગકી કહા બડાઈ, ભયો સુખી સેવાં ગૌ પાઈ. ૬
રાજ વિભોગ વૃથા સુખ માના, મેં મમતા વશ હોત, હિરાના;
ઝૂઠો સુખ સાચો કરિ માન્યો, જપ તપ સુખ સત નાંહ પિછાન્યો. ૭
વિપન વાસ કરિ હરિ નહિ ગાવા, તિનકો જગ યહ સત્ય દિખાવા;
વસિ વન વાસ રામ ગુન ગાવે, સત્ય રામ જગ જૂઠ દિખાવે. ૮
જો દ્વિજ રાજ સ્વર્ગ નહિ જાવત, તો સત મારગ કવન બતાવત;
વિપ્ર તાત કીનો ઉપકારા, તાતે મર્મ લખ્યો યહ સારા. ૯

સ્વારથ પરમારથ દે પાવા, વિપ્ર કૃપા યહ મર્મ લખાવા;
યહ સબ સુફલ ફલી ગૌ સેવા, હરિ ગુરૂ કૃપા લખ્યો યહ ભેવા. ૧૦

દોહા

સમય સમુજિ ગ્વાલન સબે, નિજ નિજ દોહી ગાય;
ગાય ગ્વાલ અવસર લખી, ચલે વિપન હરસાય. ૧
ભૂપ નારિ નર વિપિનમે, નિજ મન કરત વિચાર;
અન્ન ખાન તજિ આજતે, ફલ ફલ પત્ર અહાર. ૨

ચોપાઈ

પ્રથમ અહાર ગાય મુખ દીજે, પીછે નિજ હિત જતન કરીજે;
પરિપક ગિરે ભૂમિ ફલ આઇ, તરૂ તરતે પ્રિય લેહુ ઉઠાઈ. ૧
નિર અપરાધ ફૂલ ફલ લહિયે, તરૂતે તોડ હાથ નહિં ગહિયે;
નરહરિ નાથ સબ મય વ્યાપી, નિજ હિત જીવ સંતાવે પાપી. ૨
ગૌ હિત ઘાસ અપન કર લાવે, સો કાટત મમ પ્રાણ દુખાવે;
યદ્યપિ નીતિ રચી કરતારા, નિત્ય કર્મ સમ ગાય અહારા. ૩
પર ઉપકાર હેતુ યહ કાજા, રખહિ લાજ હરિ ભક્ત નિવાજા;
કરત વિચાર ઘાસ કરિ ભારા, સનમુખ લાવત ગાય અહારા. ૪
કાટિ કાટિ મુખ દેર લગાવત, કુટુંબ સમેત ગાય સદ પાવત;
આય ચરો સબ નૃપ કહિ ભાઉ, સંતનકો સમ સહજ સુભાઉ. ૫
પત્ર ફૂલ ફલ ભૂમી ચીના, નૃપતિ નારિ નર નિજ કરલીના;
સમય સમુજિ નૃપ પ્રેમ વિશાલા, વિપિન દેવિ પ્રગટી તતકાલા. ૬
ભૂપ નારિ નર વંદન કીના, જય જનની દર્શન ભલ દીના;
જય દ્રુમ દેવી માતુ સુજાંના, હમ ભિક્ષુક તેરે મિજમાંના. ૭
દર હમેશ મોહિ વિપિન વિહારા, ગૌ સેવા શુભ કર્મ હુમારા;
યહ શુભ વિપિન દેવિ રૂખવારી, હમ અરથી યહાં શરણ તુમારી. ૮
પરિપક ભૂમિ ગિરે ફલ ફૂલા, હમ કર લેત હોય અનુકૂલા;
જો ફલ ફૂલ લેત યહાં હાંની, તજિ શંકા કહુ માત સુજાંની. ૯
ગદ ગદ કંઠ કહે દ્રુમ દેવી, દૃષ્ટી અગમ ભૂપ ગુન ભેવી;
રે નૃપ ભ્રાત ગાથ મેં જાનૂ, ધન્ય તાત કહા વાત વખાનૂ. ૧૦

દોહા

તાત હેત તજિ સાહયબી, કીનો વિપિન નિવાસ;
દાસ બને દંપતિ હરી, મનો ઇન્દ્રિ કરિ નાસ. ૧

તાત હરી સુત ભક્ત જન, વિશ્વ ચરાચર નાથ;
મન માને સોઈ લીજિયે, સર્વ તુમારે હાથ. ૨

ચોપાઈ

રે હરિ ભક્ત સુફલ ફલ પાઇય, શંકા રંચ હૃદય નહિ લાઇય;
કંદ મૂલ ફલ વિવિધ પ્રકારા, રૂચિ અનુકુલ નૃપ લેહુ અહારા. ૧
તુમ સમ ભકત જહીં મિજમાના, કૃપા કરે વ્યાપક ભગવાના;
તાત વાત ઉરમેં ગેહિ ધરિયે, હર્ષ માન નિજ વિપિન વિચરિયે. ૨
તવ નિજ તાત વાત કોઉ ચાવે, લખું સર્વ મોહિ અવસ્ય બુઝાવે;
સુક્ષમ દેહ દેવ સુર સારે, તીન કાલ હમ જાનન હારે. ૩
યાતે તાત ગાથ ભલ બૂઝે, હમકો વિશ્વ ચરાચર સૂઝે;
ભૂપ મર્મ લખિ ભયો ખુશાલા, દેવી લીન ભઇ તતકાલા. ૪
ગૌ પદ સેવ સુફલ ફલ ભારી, ઉમગ્યો પ્રેમ ઉભય નર નારી;
સમય સમુજિ ગૌ જલ હિત ચાલી, ચલે ગ્વાલ સઁગ કરત ખુશાલી. ૫
ચલે નારિ નર સુજન પ્રવીના, તરૂ ફલ ફૂલ અપન કર લીના;
સ્વચ્છ નીર સરિતા તટ આઇ, રૂચિ અનુસાર નીર લે ધાઈ. ૬
એક એકસે પ્રેમ અપારા, વૃષભ દડ્કત વારંવારા;
ભૂપ ગાય અસ્નાન કરાવા, લે ચરણોદક ઉર હરસાવા. ૭
નિત્ય કર્મ કીનો નરનારી, ધર્મ સનાતન નિજ શિર ધારી;
ગૌ ઢિગ બેઠિ ધરે હરિ ધ્યાના, ઘટ ઘટ વ્યાપક ઇષ્ટ પિછાના. ૮
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારી, હરિ પદ વંદત વારંવારા;
કૃપાનાથ કરિયે ભવ પારા, આપ વિના નહિ અવર અધારા, ૯
મરજી મુજબ રખો મમ સ્વામી, મેં મતિ મંદ ભરી બહુ, ખામી;
સબતે નિબલ જોર નહિ મેરો, યાતે સબલ સમુજિ પદ ચેરો. ૧૦

દોહા

ભૂપ વિનય કરિ સ્થિર ભયો, નિત્ય કર્મ કરિ નેક;
હરસિ હરી બલ બાંહ દે, તેહિ જન એસી ટેક. ૧
ગ્વારન ગાવત રામ જસ, આઇ તરંગિનિ તીર;
અન્ન જિમા વન ગ્વાલ હિત, ઉચરત શબ્દ ગઁભીર. ૨

ચોપાઇ

બાપા ભ્રાત પુત્ર પ્રિય પ્યારી, કહિ કહિ ટોકની[1] સર્વ ઉતારી;
આવહુ ગ્વાલ ઉભય નરનારી, જીમહુ ભ્રાત નરતુ અધિકારી. ૧

---

૧. ટોપલી

ઉભય નારિ નર બાલ ગોપાલા, ખાન હેતુ આયે તતકાલા;
ગ્વાલનિ હરસિ પરૂસ અહારા, ભૂપ વિનય કરિ શબ્દ પ્રચારા. ૨
બહિનિ આજતેં નેમ હમારા, કંદ મૂલ ફલ લેવ અહારા;
દૃઢ સંકલ્પ કિયો હમ આજા, નરહરિ નાથ નિભાવહિ લાજા. ૩
ભોજન હિત હઠ કરહુ ન ભ્રાતા, મેં સેવક તુમ મમ પિતુ માતા;
ભક્તિ કાજ સુત કષ્ટ ઉઠાવે, સમઝુ માત તાત સુખ પાવે. ૪
યાતે માત તાત તુમ મોરે, મેં તવ દાસ પુત્ર સમ તોરે;
અહાર હેતુ કછુ હઠ નહિ કીજે, હમ ફલ ભખે અન્ન તુમ લીજે. ૫
ગ્લાલ ગ્વાલની નૃપ સુન બાની, ભયે પ્રેમ વશ પરમ સુજાની;
અહો ભ્રાત કારજ કહા કીનાં, રૂખો અન્ન ખાન તજ દીના. ૬
રે બાપા તન ત્રાસ કરારી, કૈસે નિભે સુકોમલ નારી;
તુમરે હઠ હઠ કરે બિચારી, સો સહિ સકે કિમ કષ્ટ કરારી. ૭
યાતે સમુજિ અહાર સુ લીજે, બાપા કૃપા ગ્વાલ પર કીજે;
નહિતર છાછ દૂધ ઘી સંગા, હમ ફલ ભખિયે ભલે નિસંગા. ૮
ભૂપ નાાર કહે બને ન એકા, તજિયે નાંહ ગ્રહી હમ ટેકા;
નારી પુરૂપ અર્થ નહિ આવે, નિજ કરણી સબહી ફલ પાવે. ૯
શંકા અલ્પ તાત નહિં કીજે, સમય સમુજિ સહ ભોજન લીજે;
રાણી શબ્દ સુનત સહ ગ્વાલા, કરને લગે નેમ તતકાલા. ૧૦

દોહા

કોઉ કહે અન્ન અહારકો, લેવે એકહિ વાર;
કોઉ કહે સંવત સાત તક, કરે ન રતિ વ્યવહાર. ૧
છાછ દૂધ વન ફલ ભેખે, કોઉ ધાર્યો યહ નેમ;
ભૂપ સમુજિ યા મર્મકો, ઉર કુર આયો પ્રેમ. ૨

ચોપાઈ

યેહિ પ્રકાર ગ્વાલની સહ નેમા, ભેહ વશ ભયે બઢયો ઉર પ્રેમા;
રે મમ તાત હુમે ઘર આવા, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાવા. ૧
તુમકો કષ્ટ હુમે સુખ પાવે, તો પાપી હમ નીચ કહાવે;
તોરી ગતી ગતી સોઇ મોરી, રામ તાત જિનકે ઘર ડોરી. ૨
જો કરિંગે ધરિહીં શિર સારે, જીવે જહઁ લગિ રામ ઉચારે;
બેઠહુ તાત કીન ઉપકારા, ભોજન લેહુ સબ રૂચિ અનુસારા. ૩

દેવ પુરૂષ જિનકે ઘર આવે, રામ ભક્તિ સત કર્મ બઢાવે;
હમકો તાત હાથ ગહિ તારા, ધર્મ કર્મ ઉપકાર તુમારા. ૪
વિપન વાસિ કહા ધમ પિછાને, સેવા ગાય સવ સુખ માને;
તુમ આયે તે હમ નરનારી, ભજન ભકિત કરિ ભયે સુખારી. ૫
યાતે તાત કીન ઉપકારા, ભલે ભાગ મોહિ દર્શ તુમારા;
અબ સબહિ મિલ કરો અહારા, જેહિ જિનકી મરજી અનુસારા. ૬
કોઉક છાછ કોઉ અન લીના, કોઉક દધિ ઘૃત કોઉ પય પીના;
કોઉ ફલ ફૂલ ભૂપ સઁગ પાવા, ગ્વાલ સમાજ નેક મન ભાવા. ૭
ભૂપ કહે ધન ભાયપ[1] તોરી, કુંદિત ભઇ મતી પ્રિય મોરી;
પરમારથ હિત પ્રેમ ન છેહા, પુરણ ભાવ રામ પદ નેહા. ૮
લખિ લઘુ દાસ કૃપા નહિ થોરી, સત્ય સત્ય ઉર જરા ન ચોરી;
ગદ ગદ કંઠ ભયો નૃપ દાના, તાત તાત કહિ સબ સનમાના. ૯
સમય સયુજિ ગ્વાલનિ પતિ પ્યારી, ચલી ભવન ભજતાં ભયહારી;
હાંકી ગાય ગ્વાલ લખિ વેલા, ચલી વિપન હરસત કરિ કેલા. ૧૦

દોહા

ભૂપ નારિ નર વિપનકે, વિચરત ગૌકે સંગ;
હરિત ઘાસ ચારત ફિરત, રટતે રામ નિસંગ. ૧
અસ્ત રવી સંધ્યા ભઈ, વાડે આ ગઈ ગાય;
ગ્વાલ ગ્વાલની વાછડા, શાંત ભયે પય પાય. ૨

ચોપાઇ

અસ પ્રકાર નિત કરત વિહારા, નિજ મત તજે ન જો પ્રણ ધારા;
દિનમેં કરત ગાય પદ સેવા, રજની રટે રામ લખિ ભેવા. ૧
નારી પુરૂષ રહે નિત સંગા, શીલ વ્રત ઉર વૃત્તિ અભંગા;
ઇન્દ્રી દમન બઢયો તપ ભારી, દેખિ દશા હર્ષ ત્રિપુરારી. ૨
દેખહુ ઉમા ભકિત ગુન ભેવા, કોઉ જન લહે કૃપા હરિ દેવા;
મન્મથ[2] ત્રાસ હૃદય નહિ આવત, દંપતિ નિશ્ચલ ધ્યાન ધરાવત. ૩
ભૂપ ભોગ સુંદર રસ ભોગા, રામ ભકિત કરિ ભયે વિયોગા;
રાજ ભોગ ઉર કુરે ન એકા, રટત રામ મન પરમ વિવેકા, ૪
કડ કડ હાડ જરા શિર શોભે, લખિ ઇન મમ મોર મન ક્ષોભે;
કો તપિ આશ્રમતેં ગો મારે, ભોગ વિવશ હાંની જગ સારે. ૫

---

૧. ભાઈચારો. ૨. કામ.

કોઉક રાજ ભોગકે તાંઇ, ઇન્દ્રી દમન કરત તન માંહી;
ત્રતિયે સ્વર્ગ લેન મન આશા, દમે દેહ ઇન્દ્રી કરિ નાશા. ૬
ગગન ઉડનકી ચતુરન આશા, જગ શોભા અરૂ પરમ પ્રકાશા;
ભૂધર ગુફા ધ્યાન બ્રહ્મચારી, ઇન્દ્રિ દમી આશ ઉર ભારી. ૭
ખેંચિ પ્રાણ દશમેં સ્થિર કીના, ઉર મહિં આશ ન લખે પ્રવીના;
ઉતર્યો શ્વાસ સિદ્ધિ મુખ આઇ, ગગન ઉડે જગ શોભા પાઈ. ૮
શઠકો શઠ સિદ્ધી ગાદ્દ કીનો, કરલી ખોય નરક પદ લીનો;
યાતે ભક્તિ શિરોમણિ ગાવે, રાગ દ્વેપ બિન ઇષ્ટ મનાવે. ૯
તન મન ઇન્દ્રી તજ અભિમાના, દુરબલ દાસ ભજે ભગવાના;
દુઃખ સુખ હર્ષ શોક નહિ ધારે, હાંન લાભ તજિ રામ ઉચારે. ૧૦

દોહા

પ્રેમ ભક્તિ પરતાપતે, સુતે ઇન્દ્રિ મન નાશ;
શ્વાસ શ્વાસ સિંવરણ કરે, ઉરમે રહે ન આશ. ૧
ભક્ત ઇન્દ્રિકો માર કર, મોક્ષ લેત તતકાલ;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય ભયો, ગો દ્રષ્ટા ગોપાલ. ૨

ચોપાઈ

પંચમ ઇન્દ્રી દમી ભુવાલા, દંપતિ ભયે ગાયકે ગ્વાલા;
તીરથ ફિરે ન ગુફા વસાઇ, આશ નાશ ચરાવત ગાઇ. ૧
વિચરત વિપિન ઇન્દ્રિ તજિ ભાગી, ચિત વૃત્તી ગો પદ અનુરાગી;
ભોજન વિરસ ભખે ફલ ફૂલા, ભોગ ઇન્દ્રિ મન દમે સમૂલા. ૨
ઉમા ભૂપ કારજ પિતુ કરહી, આખિરમેં નિજ રૂપ વિચરહી;
ધ્રુવ જન સાથ કરહિ સત સંગા, જ્ઞાન હરહિ આવર્ણ અભંગા. ૩
સંવત બાર ભયા દિન પૂરણ, તાત નર્ક દુઃખ હર્યો સંપૂરણ;
ઉત્તમ જીજ્ઞાસી નર નારી, અબ યે ભયે જ્ઞાન અધિકારી. ૪
ભક્તી પક્ષ હોય મલ નાસા, ઇષ્ટ ધ્યાન વિક્ષેપ વિનાસા;
ગો ભક્તી હરિ ધ્યાન લગાવા, યાતે જીજ્ઞાસી પદ પાવા. ૫
રહયો એક આવરણ અજ્ઞાના, ધ્રુવ હરહી કરહી શુભ જ્ઞાના;
એસે ભક્ત હુમે મન ભાવે, મમ સ્વરૂપ લખિ મહિમા ગાવે. ૬
ભયે પ્રેમ વશ શંભુ ભવાની, ભૂપ ભક્તિ શુભ ભાવ પિછાની;
દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રિય જાની, પ્રેમ મગન ઉર શંભુ ભવાની. ૭

શુભ ગુણ સર્વ ભક્તિ રસ ખાની, સમજહિ સંત સુજન જન જ્ઞાની;
સુખસે મોક્ષ ભક્તિ કરિ પાવે, યાતે ભક્તિ શિરોમણિ ગાવે. ૮
પુત્ર સુબોધ ઉભય નરનારી, ગાય ચરાય ભયે તપધારી;
સંવત બાત પૂર હરિ સાખી, કેવળ દિવસ એક રહયો બારી. ૯
રૈન સમે નૃપ શબ્દ સુનાવા, સમુજિ મર્મ અતિશય સુખપાવા;
ગર્ભવતી ગાઇ ઇકિ કવારી, ચર્ચા ઉભય કરત મિલિ ભારી. ૧૦

દોહા

ગર્ભવંતિ ગાઈ કહે, મમ ભગની સુન બાત;
સંવત બારા સેવ ગો, સુખી કિયો નૃપ તાત. ૧
કાલ દિવસ પૂરણ કરી, આજ્ઞા લેવહિ ગ્વાલ;
પરસન હિત બાગીરથી, હરસિ ચલહિ તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

ગવલી ગાય ચરાઇ રાજા, વિત અરપન ચાવહિ જોહિ કાજા;
ભૂપ લહે નહિ ગાય ચરાઇ, ગ્વાલી હઠ કરહી લે બાઇ. ૧
ગાય ચરાઈનિકા લે દામા, તો નૃપકા તપ જાય તમામા;
ક્ષત્રી ધર્મ ભૂપ નિપુણાઇ, યાતે લેહે ન ગાય ચરાઈ. ૨
પુત્ર સુબોધ સુશીલ સુજ્ઞાની, જો મમ મર્મ લખે સત બાની;
ગાય ગર્ભવંતી મમ અંગા, હમકો લે નૃપ સંગ નિસંગા. ૩
તાતકે તાત ઇકોતર તારૂં, ગિરે નર્ક સો સહેજ નિકારૂં;
ભૂપ સવ કાની ગો બારી, યાતે દંપતિ ભક્તિ પિયારી. ૪
ગવલી સર્વ હોય મન રાજી, ફલ હિત મો મન મિટે દુરાજી;
કરતાકી ગમ કરતા જાને, હોન હાર સો હરી પિછાને. ૫
ભાવી પ્રબલ લખી નહિ જાવે, નહિ ચિતવે તેહુ અવશ્ય કરાવે;
નરતન કરિ ન શકે સો કાજા, ક્ષણુ મહિં કરે વિશ્વ પતિરાજા. ૬
અકરણુ કરણુ અનાદી દેવા, ચુપ મુખ રહો સમુજિ સત ભેવા;
ગો મુખ શબ્દ સુને નરનારી, ભયે પ્રેમ વશ વચન વિચારી. ૭
ગૌકો નિરખિ હૃદય મહિં ચીની, ખાન પાન જિન પરવશ કીની;
વંદે ગાય ઉભય પદ શીશા, પૂરણુ કૃપા સમુજિ જગદીશા. ૮
તુમતે નર્ક બચે હમ તાતા, કયું નહિ સંગ લેહુ મમ માતા;
તાત ઇકોતર તું ભવતારણુ, ગિરે નર્ક સો સહજ ઉગારણુ. ૯

હમ દંપતિ કરિયે ભવપારા, જય જનની મોહિ શરણુ તિહારા;
અહો માતુ મોહિ દ્દઢ વિશ્વાસા, ગો પદ દાસ હરે ત્રય ત્રાસા. ૧૦

દોહા

શુરવીર ભકતી રતા, તપ બલમે ભરપૂર:
પ્રેમ વિવશ રજની ગઇ, પ્રગટ ભયો પ્રિય સૂર. ૧
સંવત બારે ઉદધિ સમ, તરિ આયે ભવ તીર;
રામ કૃપા કરણી પ્રબલ, ધર્મ ધુરંધર ધીર. ૨

ચોપાઈ

તે દિન નિત્ય કર્મ તહાં કીના, સંવત બાર સંપૂરણ ચીના;
ગ્વાલ નારિ નર મર્મ લખાવા, પ્રેમ ભરે સબ નૃપ ઢિગ આવા. ૧
વિલખે વદન નૈન જલ ધારા, નૃપ પદ વંદત વારંવારા;
રે ભ્રાતા જાવન કિમ ચાવા, મો મનમે કછુ દિખાવા. ૨
રામ સપથ કોઉ તુમતે ભેદા, રે મમ તાત ન માનહુ ખેદા;
કરિ તવ દર્શ હુમે સુખ પાવા, રામ ભકિત કછુ મર્મ લખાવા. ૩
વિપિન વાસિ પશુકે સમ બૂદ્ધી, રામ ભકિત તુમતે ભઇ શુદ્ધી;
પશુતે મનુષ કીન મમ તાતા, રામ ભકિત મમ ચીત સુભાતા. ૪
કરણી કઠણ નિરખિ હમ તોરી. રામ ભકિત વૃત્તી રત મોરી;
તાત હુમે તુમતે સુખ પાવા, સો કયું જાન અચાનક ચાવા. ૫
રામ રૂપ જાનત હમ તુમકો, સો કિમ ત્યાગ ચલે તુમ હમકો;
સત્ય ગાથ મોહિ તાત સુનાઇયે, ચૂક હોય સોઉ પ્રગટ જનાઇયે. ૬
નહિંતર મો મનમે દુઃખ ભારી, ભેદ વિના દુખિયા નરનારી;
કારજ હેતુ ખુશી હો બાપા, તો હમકો નાંહી સંતાપા. ૭
ગદ ગદ કંઠ ભયે સબ ગ્વાલા, ભૂપ વિનય બોલે તતકાલા;
રે મમ ભ્રાત કહૂં કથા મોરી, સુધરી સર્વ કૃપા યહ તોરી. ૮
મોરે તાત નર્ક પદ પાવા, ગો હિંસા અપરાધ બંધાવા;
દ્વિજ હરી રૂપ ખબર લે આવા, તાત તાહ સંગ પત્ર પઠાવા. ૯
બાર વરસ અપનો અહ ત્યાગી, ગો પદ સેવ કરે મન લાગી;
તો મહિં નર્ક કેદ હો નાસા, નિશ્ચય હરિપુર કરિહુ નિવાસા. ૧૦

દોહા

તાત રજા શિર પર ધરી, કરી ગાય પદ સેવ;
ગુપ્ત ગાથ પરગટ કહી, લખો તાત યહ ભેવ. ૧

તાત તુમે હમ શીશ પર, પ્રિય કિમ હોઉ નરાજ;
તુમતે મો મન ભેદ તો, નર્ક દેઉ મહારાજ. ૨

ચોપાઈ

રે મમ ભ્રાત પ્રેમ કરિ પાલા, સુખમય સંવત બાર નિકાલા;
ભ્રાતા ભાવ ધન્ય સહ તોરા, બારે વરસ બીત નહિ ચોરા. ૧
અહો નિશિ પ્રેમ ભાવ મન રાતા, સ્વર્ગ નિવાસ દેઉ હરિ તાતા;
મુક્તિ સમીપ દેઉ ત્રિપુરારી, વાર વાર આશીપ હુમારી. ૨
કીનો અતિ સતકાર હુમારો, કમ વિસરૂં ઉપકાર તુમારો;
સુખ મય મિત્ર બને સબ કોઇ, દુઃખમે મિત્ર પ્રિયે જગ સોઈ. ૩
સુખમે સગો સર્વ સંસારા, દુઃખમે મિત્ર ધર્મ જિન ધારા;
મેં દુખિયો અનતે અરૂ ધનતે, ત્રિતિયે કષ્ટ તાત દુઃખ મનતે. ૪
પરમ કષ્ટ મહિં પિતુ સમ ભેટા, કરિ ઉપદેશ પ્રબલ દુઃખ મેટા;
નિજ મન પ્રાણુ સરિસ મમ રાખા, અલ્પ શબ્દ મુખતે નહિ ભાખા. ૫
જબતે ત્યાગ્યો અન્ન અહારા, તબતે તાત કઠિન પ્રણ ધારા;
છાછ દૂધ વનંક ફલ પાવા, નરનારી મુનિ ભેષ બનાવા. ૬
કિતને વાનપ્રસ્થ નરનારી, મમ હિત કઠણ તપસ્યા ધારી;
તવ મહિમા તરણૂ કહા ભાઇ, હમતે કયાહુ ન બને બનાઇ. ૭
હમ સ્વારથ હિત કષ્ટ ઉઠાઇ, તુમ કેવલ પરમારથ ભાઇ;
કરિ ન શકું મેં તવ ઉપકારા, સુખી સદા તુમ સર્વ પ્રકારા. ૮
રામ ભકિત સુંદર સુખ ખાની, જયા મહિં લાગે પરમ સુજાની;
હરિ હર ભકિત જાહ ચિત લાગા, શોક શૂલ દુઃખ ભગે અભાગા. ૯
સો તવ રામ ભકિત ઉર પ્યારી, જીવન મુકત દેહિ ત્રિપુરારી;
કહા મેં તાત કરું સેવકાઇ, રામ કસર રાખી નહિં કાંઈ. ૧૦

દોહા

તાત અરજ ઇક દાસકી, સર્વ લેહુ ઉર ધાર;
મમ દેખત નારી પુરૂષ, લીજે અન્ન અહાર. ૧
આજ બિછોહન હોત હે, મિલન હોય નહિ હોય;
લેત અન્ન નિરખું નયન, સંશય રહે ન કોય. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત નૃપતી બહુ ભારી, પુલાક ગાત લોચન ભાર વારી;
ગ્વાલ ગ્વાલની સેન લખાવા, નિત્ય કર્મ સહ કરિ કાર આવા. ૧

ભૂપ વચન સહ શિર પર ધારી, લેન અહાર કીન તૈયારી;
ભોજન યુકત ગ્વાલની લાઇ, બેઠે ગ્વાલ સર્વ હરસાઈ. ૨
નૃપ મુખ જોવત વારંવારા, કછુયક લેવહુ તાત અહારા;
સમુજિ ભૂપ બોલે કરજોરી, લેવન અન્ન તાત નહિ ખોરી. ૩
જાય ગંગ પિતુ પિંડ સરાઉ, પાછે અન્ન અહાર કરાઉ;
ગ્વાલ કહે યહ વિનતી મોરી, હમ નહિ રખે આપ મુખ ચોરી. ૪
સાચી વાત પ્રગટ હમ ગાવે, યે મમ પ્રાણ રહે ભલ જાવે;
જો તુમ આજ અન્ન નહિ લેવે, મમ તન અન્ન અહાર ન દેવે. ૫
પંચ વર્ષ તુમ ભોજન પાવા, સપ્ત વર્ષ તે અન્ન તજાવા;
યાતે તાત મહાં પ્રણ ત્યાગો, અન્ન અહાર કરી મગ લાગો. ૬
જો મમ વાત તુમે નહિ માની, મમ જીવન તક રહહિ ગલાની;
ભોજન પાય પધારહુ તાતા, આયુષ તક હમ રહ હરસાતા. ૭
ભૂપ વિચાર કરત મન માંહી, પરમ પ્રિયે મમ યા સમ નાંહી;
ઇનિકો વચન કરૂં મેં ભંગા, લગે પાપ મોહિ અવસ્ય અભંગા. ૮
સમુજિ મર્મ હરિ શીશ નિવાઈ, હિત ભોજન બેઠે હરસાઇ;
ગ્વાલ ગ્વાલની હર્ષ અપારા, જય જય શબ્દ કીન કેઇ વારા. ૯
ભૂપ પ્રેમ વશ ભોજન લીના, શુદ્ધ ભાવ હરિહર આધીના;
પ્રેમિ ભકત ભગવંત સુહાવે, નેમ ન ગિને પ્રેમ વશ ધ્યાવે. ૧૦

દોહા

ભોજન પાયો ભાવ વશ, વિનય કરત નર નાર;
કૃપા બની રહ દાસપે, અબ હમ કરે વિહાર. ૧
ગ્વાલ કહે કર જોરિ કે, ગાય ચરાઇ લેહુ;
હુકમ હોય હાજર કરૂં, તાત ભલે વિચરેહુ. ૨

ચોપાઇ

ગ્વાલ બચન સુન કહ નૃપ જ્ઞાની, સુનોહુ તાત યહ વાત સુજાની;
ગાય ચરાઈ હમ ભરપાઇ, તાત નર્ક અઘ ત્રાસ હટાઈ. ૧
રાજ પાટ ધન ધામ ખજાના, વિધિવત વિપ્ર તીર્થ દે દાના;
અપર કોટિ કોઉ કષ્ટ કરાવે, યદ્યપિ ગૌ હિંસા નહિ જાવે. ૨
કેવળ કરે ગાય પદ સેવા, ગૌ હિંસા હરહી હરિ દેવા;
સો મમ તાત ભયો અપરાધા, જયા કરિ પાયો નર્ક અગાધા. ૩

બની ન સેવ કૃપા ગો કીની, નર્ક ત્રાસ પિતુકી હર લીની;
મો મન ગો પદ ભયો સનેહી, ગો પદ ભક્ત સુફલ નર દેહી. ૪
જીવન મુક્ત મિલે ગો સેવા, ગ્વાલ તાત સમજો યહ ભેવા;
મુક્ત સનાન દ્રવ્ય કો ભાઈ, લે ચૂકે હમ પ્રથમ ચરાઇ. ૫
યદ્યપિ મુજ પર કૃપા વિશેકા, ધવલી ધેનુ સંગ હહુ[1] એકા;
સેવા લાભ હમેશાં પાવે, ગંગા આદી તીર્થ કરાવે. ૬
અવશ્ય કાજ ઇનતે હમ ચાવે, ગો પદ ત્યાગત મન ગભરાવે;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, ગોપદ નૃપ વંદે કેઇ વારા. ૭
રાણી પ્રેમ વિવશ ગો ચરણા, ન્રેહ વશ વિકલ કવન વિધિ વરણા;
ગો પ્રેમાલ હુરકિ સહ આઈ, ઝરત નેન બિછુરત સુત માઇ. ૮
વંદત ભૂપ ચરણુ કેઇ વારા, રૂકે ન નેન પ્રબલ જલ ધારા;
ગવલી ગાય ધવલ ગેહિ ગ્વાલા, અરપી ભૂપ લાય તતકલા. ૯
ન્રેહ વશ સર્વ ગ્વાલ નરનારી, પ્રેમ પીડ પ્રેમી ઉર પ્યારી;
સમય સમુજિ નૃપ વંદન કીના, ચલન તાત હિત ચહે પ્રવીના. ૧૦

દોહા

દેશ કાલ અવસર લખી, નૃપ પદ વંદન કીન;
સમય સમુજિ ગો સંગ, ચાલે ભૂપ પ્રવીન. ૧
વત્સ ગાય ગ્વાલી સબે, ન્રેહ વશ ભયે અપાર;
રામ ભક્તિ અસ પ્રેમતે, લે જન જન્મ સુધાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રેમ વિના ભક્તિ કિમ હોવે, ઉપજે પ્રેમ ભક્તિ મન મોવે;
પ્રેમ વિના જપતપ નહિ જ્ઞાના, પ્રેમ હીન હરિ લગે ન ધ્યાના. ૧
પ્રથમ પ્રેમ ઉપજે સત જ્ઞની, પીછે સર્વ કર્મ રત પ્રાની;
કર્મ સુફલ નહિં પ્રેમ વિહીના, શાસ્ત્ર સંત કહે પુરૂપ પ્રવીના, ૨
યાતે પ્રેમ શિરોમનિ ગાવા, બડે ભાગ જિનકે ઉર આવા;
ગ્વાલ ગ્વાલની વિપન વિહારી, જિનકે પ્રેમ ભક્તિ ઉર ભારી. ૩
પ્રેમકી ગતિ પ્રેમી જાને, વિગર પ્રેમિ નહિ પ્રેમ પિછાને;
ભૂપ નારિ નર ન્રેહ વશ કેસે, બિછુડત હંસ હંસ ગતિ જેસે. ૪
યદ્યપિ કર્મ ગતી બલવાના, સમુજિ ભૂપ મગ કીન પયાના;
ગો કરિ પ્રેમ હુરકતી આવે, આગે ભૂપ ધર્મ મગ ધાવે. ૫

---

૧. દેહુ.

ગો પાછે નૃપ નારિ પિયારી, વંશ હેતુ ચાલે તપધારી;
જો નિજ વંશ ભલો કોઉ ચાવે, તોહિ જન રામ અવસ્ય અપનાવે. ૬
અપને વંશ બુરાઈ કરહી, જીવત પ્રેત નર્ક મહિં પરહી;
પુત્ર સુબોધ સમુજિ યહ સારા, વંશ હેતુ તપ કીન કરારા. ૭
ચાલત પંથ ગાય પદ સેવત, રજની હોય વાસ જહઁ લેવત;
રામ ભક્તિ સિંવરણ મન ભાવા, સેવત ગાય ગંગ તટ આવા. ૮
સંવત બાર સેન લખિ સારી, પ્રથમ દિવાન કીન સહ ત્યારી;
વિપ્ર ભૂપ મંડલ સહ આવા, રાજ સતા અપરણ હરસાવા. ૯
દેશ દિશાંતર મહિમા ભારી, દર્શન હેતુ જુરે નરનારી;
ગંગા તટ આયે તપધારી, પ્રેમ વિવશ લોચન ભરિ વારી. ૧૦

દોહા

વાર વાર વંદન કિયો, ભવતારણિ લખિ માત;
કૃપાવતી કરિયે કૃપા, દર્શ દિખાવહુ તાત. ૧
મુગુટ કેશ પિંજર દેહી, છક છક વસ્ત્ર શરીર;
સર્વ લોક નૃપ કષ્ટ લખ, અતિ ઉર બને અધીર. ૨

ચોપાઈ

દંપતિ દશા એક સમ પેખી, સર્વ લોક ઉર વિરહ વિશેખી;
તપિ ત્યાગી નૃપ મર્મ લખાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૧
ગંગા ગુરૂ અરૂ વિપ્ર અનેકા, કોવિદ અધિક એકતે એકા;
પૂજન ગંગ કીન સહ ત્યારી, રજા કીન દ્વિજ નૃપ નરનારી. ૨
નાવન ગંગ કરહુ મમ સ્વામી, ભે પ્રસન્ન તપ પર ધનનામી;
રજા પાય નૃપતી હરસાવા, પ્રથમ ગાય અસ્નાન કરાવા. ૩
પાછે દંપતિ મજ્જન[1] ઠાના, દીને દાન વિપ્ર મન માના;
દુતિયે બાલ ઉતારે રાજા, ધર્મ સનાતન સમુજિ સુકાજા. ૪
સતી સોહાગ સમુજિ દ્વિજ સારા, નૃપ નારી નહિ કેશ ઉતારા;
દાસી અમિત દેખિ નિજ માતા, ઉમગત હૃદય ન પ્રેમ સમાતા. ૫
કહે દ્વિજ ઉભય સજો સિંગારા, અવસર પિંડ હોત યહ વારા;
વિપ્ર રજા અપને શિર ધારી, ભૂપન વસન સજે નરનારી. ૬
ભૂપ કહે ભૂસુર મેં રંકા, ધારત વસ્ત્ર હોત મન શંકા;
અરપન રાજ કીન મેં તોઇ, ભૂપન ધરત શંક ઉર હોઇ. ૭

---

૧. સ્નાન.

યાતે તાત ક્ષમા મોહિ કીજે, પ્રતિ ઉત્તર ઈનિકો મોહિ દીજે;
સુનિ નૃપ વચન હરસિ દ્વિજ બોલા, ધન્ય ભૂપ તુમ ધર્મ અડોલા. ૮
નીતી પ્રથા નરેશ પિયારી, યાતે લગે ન દોષ લગારી;
બારે વર્ષ રાજ મોહિ દીના, સો પ્રન પૂરણ કીન પ્રવીના. ૯
પૂરણ વચન ભયો તબહીતે, સંવત બાર ભયા જબ હીતે;
અબ નહિ શંકા કરહુ નરેશા, તુમકો દોષ લગે નહિ લેશા. ૧૦

દોહા

બાર વર્ષ પૂરણ ભયા, તબતે તેરો રાજ;
પક્ષ એક ઉપર ભયો, ભૂપ કરહુ ભલ કાજ. ૧
પિંડ ક્રિયા પૂરણ ભઈ, ઘાતને બ્યાઈ ગાય;
જન્મત તરછી[1] વાછડી, ગંગા ગઈ સમાય. ૨

ચોપાઇ

હાહાકાર કીન નૃપ ભારી, ઉપજી ત્રાસ સર્વ નરનારી;
ભૂપ કહે બિગડયો સહ કાજા, સત્ય સમય મહિં ભયો અકાજા. ૧
તારે તરજિ ગિરો જલ માંહી, ગો રક્ષા કરિયે મમ ભાઈ;
બછરી હિત નર વૃંદ અપારા, કૂદ પડે જલ ગંગ મઝારા. ૨
હેરત બહુત પતો નહિ લાગે, કહે નરેશ મમ ભયો અભાગે;
ગો હિંસા કરિ તાત દુઃખારી, સો મમ કૃત્ય નર્કકી ત્યારી. ૩
ભયો કહા અરૂ કાહુ વિચારા, અગમ ગતી જાનત કરતારા;
ગો પદ ભૂપ પર્યો અકુલાઈ, રે જનની કહા વિગત સુનાઈ. ૪
તારણ તાત ઈકોતર ગાવા, તાતે માતુ સંગ તોહિ લાવા;
કવન ગતી હોવહિ યહ મોરી, બછરી ગંગ ગિરી યહ તોરી. ૫
કલ્પત ભૂપ અમિત નરનારી, હરિહર ત્રેહ વશ કહે પુકારી;
કોલાહલ ધરિ એક મચાવા, ગો બાલા કહું મર્મ ન પાવા. ૬
હું કરિ ગો અવસર હરસાઈ, ગંગ બિચ ગો બાલ દિખાઈ;
ધ્રુવ દિશિ ઓર ગંગ મજ ધારા, અથગ નીર જહાં વેગ અપારા. ૭
ભુસમ ખેલત જલ પર ભારી, ભૂપ લોક સહ નિરખિ સુખારી;
કરત અચંબો વારંવારા, કો પ્રકાર સનમુખ જલ ધારા. ૮
વિસ્મય ભયે સર્વ નરનારી, અદભુત ચરિત નિહાર નિહારી;
કરતાકી ગમ કરતા જાંને, નર પામર કહા વાત પિછાંને. ૯

---

૧. કુદી.

હરસિ દોડ માતા ઢિગ આઈ, ચમકિ ચલી જલ પર ફિર આઇ;
ફિરિ ફિરિ દોડ ગાય પહું આવે, ઉચકિ અધર જલ સન્મુખ ધાવે. ૧૦

દોહા

ઇધર ઉધર ખેલત રહી, સબ દેખત હરસાય;
વેતરણી તારત સહી, યા ભવમેં ગો માય. ૧
સુવરણ વરણ સૌહાવનો, જનની ભેટી આય;
પય કારણ થનમે લગી, ગો બોલી હરસાય. ૨

ચોપાઇ

પુત્રી અહો દેર કિમ બારી, ભૂપ આદિ સબ લોક દુઃખારી;
ઘટિકા અર્ધ રજા તોહિ મોરી, વિસરી રજા ભૂલ કિમ તોરી. ૧
ધાવન ત્યાગિ માતુ મુખ આઇ, જય જનની સુનિયે ચિત લાઇ;
ઘટિકા અર્ધ ભૂપ કુલ તારા, રાનિ પિતૃ ધરિ અર્ધ ઉગારા. ૨
ભૂપ બરોબર દાન તપ કીના, દાન કુલ રહ કિમ નર્ક અધીના;
તાત ઇકોતર કર કલ્યાના, તવ પદ આ ગઈ માતુ સુજાના. ૩
ઉભય વંશ આવહિ તટ ગંગા, પરસિ ગંગ પદ લહહિ અભંગા;
સુરસરિ ધાર પરસ નિજ પાની, હરિપુર જાવહિ સર્વ સુજાની. ૪
સુતા વચન સુન ગો હરસાઇ, ધન્ય સુતા તવ સુફલ કમાઇ;
હરસિ હેત ચાટન તન લાગી, રાજા પ્રસન ભયો બડભાગી. ૫
ગો પદ વંદત પ્રેમ વિશાલા, હરિ વિમાન દરસે તતકાલા;
ખગ મગ નિરખિ વિમાન અનૂપા, હરસે સર્વ લોક જન ભૂપા. ૬
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
ભૂપ વિમાન ગંગ પર આવા, પ્રગટ હોય સુત દર્શ દિખાવા. ૭
તાત દર્શ કરિ સુત મોદ ભારી, પિતુ પદ વંદે વારંવારી;
સુત શિર પુષ્પ ગિરાવત રાજા, જય હો પુત્ર કીન મમ કાજા. ૮
તાત ઇકોતર નર્ક ઉગારા, ઇનતે અપર કવન ઉપકારા;
હો કલ્યાણ યહી આશીશા, સન્મુખ રહો શંભુ જગદીશા. ૯
સર્વ વંશ હમ હરિપુર વાસા, સુફલ ફલી તોરી સુત આશા;
ધર્મ કર્મ સુત નિજ કર કીજે, યે મમ વચન હૃદય ધર લીજે. ૧૦

દોહા

તાત ઇકોતર એક મત, દે આશીશ તમામ;
સુર સરિ ધારા પરસિ કે, ગયે વિષ્ણુ પુર ધામ. ૧

તાત છકોતર રાનિકે, જય જય શબ્દ સુનાય;
પરસિ ગંગ હરિપુર ચલે, પુષ્પ ગિરાય ગિરાય. ૨

ચોપાઈ

ઉભય વંશ પૂગે હરિ ધામા, ગો સેવા પરતાપ તમામા;
કોટિક કષ્ટ પાર નહિ પાવે, ગો સેવા કરિ તુરત તિરાવે. ૧
સર્વ લોક નિશ્ચય ભઈ ભારી, ગો સેવા હોવત ભવ પારી;
તારન જગ સમુદ્ર ગો તરણી, ગો મહિમા અધિકી યું વરણી. ૨
અવસર સમુજિ કહે દ્વિજ સારે, સમય કર્મ નૃપ લેહુ સઁવારે;
પિંડ ક્રિયા સહ ભઈ સઁપૂરણ, વિપ્ર દાન દીનો વિધિ પૂરણ. ૩
શુભ અવસર લખિ ગાદી ઢારી, બેઠહુ તાત ધર્મ હિતકારી;
દ્વિજકે વચન ભૂપ ધરિ શીશા, બૈઠે આય સુમરિ જગદીશા. ૪
વિધિ વત તિલક કીન દ્વિજ આઈ, વેદ મંત્ર મુખ ધ્રુની સુનાઈ;
હિત કરિ ભૂપ રાજ દ્વિજ અરપા, સમય પાપ વિધિ યુક્ત સમરપા. ૫
સતગુરૂ શિષ્ય સનાતન ધર્મા, તજે ન પ્રથા રહે ચિત શર્મા;
લેન દેન યહ નય[1] વ્યવહારા, લખે મમ જિન જન્મ સુધારા. ૬
લેન દેન વિપરિત વ્યવહારી, ચાલ્યો જનમ અમોલખ હારી;
ભૂપ દિવાન લોક સહ આવા, સમય પાય સહ શીશ નિવાવા. ૭
પ્રેહવશ ભયે સર્વ નરનારી, નૃપ સતકાર કીન કેઈ વારી;
દાસી દાસ આય પદ વંદા, પ્રેમ ભક્તિ ઉપજ્યો આનંદા. ૮
ગુરૂ સંમતિ સેવા વિધિ સારી, દ્વિજ પદ પૂજન કીન તયારી;
પય કરિ પાદ પખારે રાજા, હર્ષમાન દ્વિજ લોક સમાજા. ૯
લે ચરણોદક ભૂપ સુખારી, લખિ કલ્યાન લીન નૃપ નારી;
અક્ષત ચંદન દ્વિજ પદ પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૧૦

દોહા

વિપ્ર ભૂપ હરસત ભયે, હરસ્યો સર્વ સમાજ;
ધન્યવાદ અસ પુત્રકો, કરત વંશ પિતુ કાજ. ૧
વિપ્ર સહિત ગો સંગ લે, પિતુ કારજ શુભ સાર;
હર્ષિ ચલે જન દર્શ હિત, આયે ધ્રુવ નૃપ દ્વાર. ૨

ચોપાઈ

પ્રાત સમય ધ્રુવ ખબર જનાવા, પુત્ર સુબોધ દર્શ હિત આવા;
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત દિવાન પઠાયે, ઉત્તમ ભવન નિવાસ કરાયે. ૧

ધ્રુવ મંડલ આયે શુભ જ્ઞાની, બૈઠ સર્વ સભા સનમાની;
બંદીજન બિરદાવલિ ગાવત, આદ અંત પિતુ સુયશ સુનાવત. ૨
દ્વિજ મંડલ આશીષ સુનાવા, ભૂસુર પદ ધ્રુવ શીશ નિમાવા;
દ્વિજ સતકાર ભૂપ સ્થિર થાવા, સર્વ સભા જય શબ્દ સુનાવા. ૩
તબ તેહિ ઠૌર શાંતિ રસ છાયે, સુત સુબોધ અવસર લખિ આયે;
જન પદ પરસિ પ્રબલ હરસાવા, ધ્રુવ ઉત્તમ આસન બેઠાવા. ૪
દ્વિજ મંડલ ચારૂ અગવાની, દે આશીષ મધુર મુખ બાની;
સુત સુબોધ પરજા નરનારી, કરિ ધ્રુવ દર્શ ભયો સુખ ભારી. ૫
યથા યોગ આસન બેઠારા, સમય સમુજિ ધ્રુવ વચન ઉચારા;
કહો દ્વિજ રાજ કાજ નૃપ કીના, દ્વિજ સમકો જગ પુરૂપ પ્રવીના. ૬
જીવત જન ઉપદેશ બતાવત, મુવે ખબર સુરપુર લે આવત;
વિપ્ર વંશ જગકે હિતકારી, પરમ ધર્મ બોધત નરનારી. ૭
જો દ્વિજ વચન ચલે જન પ્રાની, જન્મ મરણુ હોવે અઘહાની;
દ્વિજ સન દ્રોહ કરે મતિ મંદા, હો નિરવંશ જાય જમ બંદા. ૮
જલચર નભચર ચક્ર ફિરાવે, પ્રલય લગી નર તન નહિ પાવે;
હરિજન હરિ દ્વિજ કરહિ દુરાજી, પશુ તન પાવ ત્રલય તક પાજી. ૯
યાતે ઇષ્ટ દેવ દ્વિજ મોરે, હમ હિત તાત પરે પદ તોરે;
ગાય વિપ્ર મુનિ જન પદ પૂજા, વ્યાપક બ્રહ્મ નિરંજન સૂજા. ૧૦

દોહા

વિનય કરત દ્વિજ રાજકો, ભૂપ ભરે જલ નેન;
લખિ અવસર દ્વિજ રાજ મુખ, કહે રસીલે બેન. ૧
અહો તાત તોરી કૃપા, સર્વ સુધાર્યો કાજ;
નૃપ સુબોધ હરિપુર ગયે, રામ લખી સુત લાજ. ૨

ચોપાઈ

સમય પાય શુભ શાંતી[1] બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ખોલા;
કૃપાનાથ અવગુણુ મેં ખાની, લખહુ તાત તુમ પરમ સુજાની. ૧
વિપ્ર વરણુ નિશ્ચય હરિ રૂપા, જિનકો દી મેં ત્રાસ અનૂપા;
જલ્પ શબ્દ મુખ અલ્પ સુનાવા, જ્યાતે કછુ કલેશ દ્વિજ પાવા. ૨
મમ પિતુ હેત વિપ્ર દુઃખ દીના કૃપાનાથ અઘ કીન નવીના;
વાર વાર સંશય ઉર આવે, પ્રબલ પાપ પ્રભુ કો વિધિ જાવે. ૩

---

૧. સુબોધ રાજાના પુત્રનું નામ છે.

હરૂં પાપ સોઈ કહિયે સ્વામી, જ્યા કરિ સંશય જાય તમામી;
દુતિયે અરજ દાસ સુન લીજે, કવન ઉપાય જન્મ દુઃખ છીજે. ૪
જન્મ મરણુ યહ આવે અંતા, સો કરી કૃપા કહો ભગવંતા;
યે તન કવન જીવ કહા કહિયે, કો પ્રકાર ઇનકી ગમ લહિયે. ૫
મિથ્યા કહા, કહા સત્ય સ્વામી, લખિ ન શકું મો મેં બહુ ખામી;
કૃપાનાથ ભુગત્યો દુઃખ ભારી, યાતે આયો શરણ તુમારી. ૬
લખિ લઘુ દાસ ત્રાસ હરિ લીજે, ગર્ભ યોનિ સંકટ નહિ દીજે;
પ્રશ્ન કરન બુદ્ધી નહિ મોરી, દુઃખી દીન શરણાંગત તોરી. ૭
પોચ બાલ સમ સમજ પ્રલાપી, શરણાંગત લખિ તારહુ પાપી.
રામ સંત સમ મુનિ મુખ ગાવા, તાતે તાત શરણ તવ આવા. ૮
અકરણ કરણ ઉભય જગ આવે, સંત રામ સમ અપર ન આવે;
સુનિ યહ ગાથ તાત પદ આવા, ગુપ્ત મરમ સો ગાય સુનાવા. ૯
કૃપાનાથ મેં દાસ તુમારો, સમુજિ અનાથ તાત ભવ તારો;
શુભ શાંતી નૃપતી ભેદ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી. ૧૦

દોહા

સુત સુબોધકે વચન સુન, ધ્રુવ મન પ્રેમ અગાધ;
આધિકારી યહ જ્ઞાનકો, અતિ ઉત્તમ જન સાધ. ૧
લખિ અવસર બોલન લગે, ધ્રુવ ઉર આતમ એક;
શુભ શાંતી ઉપદેશ મમ, સુન ઉર સહિત વિવેક. ૨

ચોપાઇ

હે સુત પ્રશ્ન કીન તેં ભારી, સુનિ સુબોધ સુધરહિ નરનારી;
પ્રથમ પ્રશ્ન દ્વિજ હિત તેં કીના, જિનકો ઉત્તર સુનહુ પ્રવીના. ૧
નરમહિં નૃપતિ કીન હરિ દેવા, પ્રથમ ન્યાય નૃપ લીજિય ભેવા;
શામ દામ દંડ ભેદ દિખાવે, અમિત યુક્તિ કરિ ન્યાય લખાવે. ૨
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, ઇનિ લે ન્યાય નૃપતિ અધિકારી;
સમુજિ સજાત ન્યાય નૃપ ત્યાગી, નહિં નૃપતી, શઠ, પરમ અભાગી. ૩
પરમ હંસ સાધૂ તપિ ત્યાગી, દ્વિજ હરિ રૂપ તાર નિજ લાગી;
યદ્યપિ કરે ધર્મ મય હાની, અટકિ શકે નૃપતી સનમાની. ૪
આપ પાપ લાગે નહિ રાજા, નીતીયુક્ત કરે ભલ કાજા;
પ્રથાયુક્ત નૃપ તાપ દિખાવે, હરે પાપ અરૂ ધર્મ દિપાવે. ૫
ભૂપ તાપ સબકો હિતકારી, ધર્મયુક્ત ચાલે નરનારી;
ધર્મ ધીર અધરમ પર ક્રોધા, ધન્ય ભૂપ મુક્તી મગ શોધા. ૬

શઠ પર ક્રોધ કરે નહિ રાજા, વધે પાપ પુનિ પ્રજા અકાજા;
કારણ ક્રોધ સર્વ પર કીજે, જ્યા કરિ ભૂપ સાર કછુ લીજે. ૭
કારણ ક્રોધ સર્વ સુખદાઈ, ક્રોધ અકારણ હરે ભલાઈ;
કારણ ક્રોધ સત્ય અહઁકારા, જ્યા કરિ વધે ધમ સંસારા. ૮
કારણ ક્રોધ તાત હિત કીના, સો તુમ સાર પ્રગટ યહ ચીના;
દુતિયે ક્રોધ ઇન્દ્રિ મન ઉપર, મુનિ પટ ધાર શયા ભૂમી પર. ૯
વિરસ અહાર ચારિ વન ગાઈ, રાખે પ્રાણ વિપન ફલ ખાઈ;
સત અહઁકાર સુફલ ફલ દીના, હરિપુર વાસ તાત તવ કીના. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન ધ્યાન તપ તીર્થ વ્રત, ભક્તિ ભાવ શુભ પ્રેમ;
ફલે ન સત અહઁકાર વિન, વિશ્વ અનાદી નેમ. ૧
પાપ તાપ તીન ગઈ, રહી ન આશા એક;
યહ પ્રતાપ ગો વિપ્રકો, સુનુ નરેશ યહ નેક. ૨

ચોપાઇ

દુતિયે પ્રશ્ન કીન તેં રાજન, ધારહુ બોધ સરે સહ કાજા;
મમ ઉપદેશ હૃદય મહિં લીજે, અસત સત્ય નિર્ણય નૃપ કીજે. ૧
પંચ પ્રાણ ઇન્દ્રી દશ ભાઇ, મન બુદ્ધી મિલ સત્ર કહાઇ;
નવ લિંગી આશા ઉર આવે, યાતે સૂક્ષમ દેહ બંધાવે. ૨
ઇશ્વર અંશ સુતે મહિં આવા, જડ આશા કરિ જીવ કહાવા;
ઇશ્વર જીવ રૂ બ્રહ્મ અનાદી, સદા એક રસ ભેદ ઉપાધી. ૩
વ્યષ્ટિ સમષ્ટી દે અભિમાની, લક્ષા અર્થ લખે કોઉ જ્ઞાની;
સુનિ ગુરૂ બોધ અવિદ્યા ત્યાગે, અસ્મી બ્રહ્મ લક્ષ ઉર લાગે. ૪
ભાગ ત્યાગ લક્ષણ કરિ પરણ, ઇશ્વર માયા તજે સઁપૂરણ;
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તી ત્યાગી, તુરિયા તત્વ તાર તહિં લાગી. ૫
એક ન દોય અપર નહિં ભાસે, નિજ સ્વરૂપ લીનો નિરઆશે;
પદ અવાચ્ય વાણી નહિં પૂગે, ગુંગેકી ગમ જાની ગૂંગે. ૬
ધ્યે ધ્યાતા વૃત્તી વિસરાઈ, લીન સ્વરૂપ ન ભિન્ન કદાઈ;
ભાસ માત્ર જગ ભાન ભુલાવા, અચલ વૃત્તિ આતમ સુખ પાવા. ૭
મેં તું તર્ક ફુરે નહિં કબહી, નિજ સ્વરૂપ ભાસે જગ સબહી;
સ્વપ્ન માત્ર જગ કે વ્યવહારા, જ્ઞાની કે મન જીત ન હારા. ૮

પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ જાને, જ્ઞાની હર્ષ શોક નહિં આને;
નહિં પ્રારબ્ધ અપનકે સંગા, નિજ સ્વરૂપ નિત અચલ અભંગા. ૯
પરારબ્ધે દેહ બઁધાવે, જિયકા નહિં પ્રારબ્ધ કહાવે;
જીવ સ્વરૂપ લખ્યો જબ અપનો, તન તે આદિ વિશ્વ સબ સપનો. ૧૦

દોહા

શુભ શાંતી શાંતી ગ્રહો, સત્ય બોધ લખુ તાત;
નામ રૂપ મિથ્યા સબે, જીવો બ્રહ્મ સજાત. ૧
ક્ષેત્ર દેહ ક્ષેત્રજ્ઞ તું, સદા અલેપ અસંગ;
નિર અકાર સાક્ષી સદા, એક ન દોય પ્રસંગ. ૨

ચોપાઈ

કો મારે કો તારનહારા, સબ પર સતા એક કરતારા;
તન અસ્થૂલ આય અરૂ જાવે, જન્મ મરણ કૃત દેહ કહાવે. ૧
ગુણ ઇન્દ્રી અપને મન માની, યે હું કહે દેહ અભિમાની;
કરિ જડ સંગ ભયો જડ રૂપા, લખે ન બ્રહ્મ સર્વ બડ ભૂપા. ૨
આતમ સતા વિશ્વ યહ ભાસે, મેં વ્યાપક ચેતન નિર આસે;
અમિત સૃષ્ટિ મમ રોમ પ્રકાસે, એક ન હોય અવર કો ત્રાસ. ૩
મેરી સતા, સતા સંસારા, મમ સ્વરૂપ મહઁ જીત ન હારા;
કામ ક્રોધ નહિં મસ્તર મોહા, મમ સ્વરૂપ નહિ મિલન બિછોહા. ૪
ઉરે પરે નહિં આદ રૂ અંતા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક ભગવંતા;
કાલ કરમ કરતા નહિં કોઇ, મેરી સતા હોય સો હોઈ. ૫
જડ ચેતન દ્વે નામ અસારા, કલ્પિત ભાવ માત્ર વિસ્તારા;
નિરગુણ સરગુણ નામ કહાવે, ચિદાભાસ ભ્રાંતી દરસાવે. ૬
ચિદા ભાસ મહિં સર્વ ઉપાધી, અંતઃકરણ ધર્મ યહ આદિ;
કરિ સતસંગ રૂપ જિય જાના, ભયે વૃથા જિમ સ્વપ્ન સમાના. ૭
સ્વપ્ને શીશ કટયો નિજ જાન્યો, જાગ્યો હર્ષત સ્વપ્ન બખાન્યો;
યાતે શુભ શાંતી સુખ લીજે, અહોનિશિ ગર્ક રૂપ મય રીજે. ૮
તન મિથ્યા આતમ સત તેરા, વેદ વિદિત નિશ્ચય યેહિ મેરા;
રવિ રજની સમ ભિન્ન સદાઇ, જડ ચેતન નહિં એક કદાઈ. ૯
અપની ભૂધ બને જડ વાદી, યાતે હોત સ્વરૂપ પ્રમાદી;
બ્રહ્મનીષ્ટ સત ગુરૂ જબ ભેટે, દે ઉપદેશ ઉપાધી મેટે. ૧૦

દોહા

ગો સેવાકો ફલ મિલ્યો, સ્વર્ગ પઠાયે તાત;
નિજ ગો સેવા ફલ યહી, સમુજ રૂપ સાક્ષાત. ૧
શુદ્ધ હૃદય જિજ્ઞાસિ જન, ધ્રુવ મુખ સુન ઉપદેશ;
નિજ સ્વરૂપ નિશ્ચય કિયો, રહિ ન અવિદ્યા લેશ. ૨

ચોપાઈ

શુભ શાંતી ઉર મોદ અપારા, ધ્રુવ પદ ગિર્યો નયન જલ ધારા;
જય ગુરૂરાજ હરી ત્રય ત્રાસા, બોધે બોધ સત્ય ઉર આસા. ૧
આતમ જ્ઞાન વિના દુઃખ ભારી, જીવ ચરાચર સર્વ દુઃખારી;
સંત વિના કહાં સત ઉપદેશા, કિમ કરિ રૂપ લખે જિવ જેસા. ૨
વિન સતસંગ ભ્રમે જગ સારા, ઉચ્ચ નીચ ધારત અવતારા;
સંત વિના સતકો પરબોધે, કિમ કરિ જીવ યથારથ શોધે. ૩
યાતે તાત ભ્રમ્યો ભવ માંહી, વિન સત સંગ શુદ્ધિ કહું નાંહી;
કરિ તવ દર્શ પરસ પદ તોરે, ક્ષણ મહિં જરે સર્વ અઘ મોરે. ૪
તન અભિમાન શરીર સબંધા, સત ઉપદેશ વિલગ મમ દ્વંદા;
કૃપાનાથ સત ગાથ સુનાઈ, અમિત જન્મકી ઉંઘ ઉડાઇ. ૫
મોહ નિશા બહુ જન્મ વિતાવા, હરિહર કૃપા શરણ તવ આવા;
અમિત જન્મ ચલત યહ પંથા, ક્ષણ મહિં પાર કીન ભગવંતા. ૬
અબ મેં ભયો ચરણ રજ ચેરો, નિશ્ચય જન્મ હોય નહિં મેરો;
સતગુરૂ તોય તરંગમેં તોરી, યાતે જનમ ન હોય બહોરી. ૭
બીજ વૃક્ષ દ્વે એક સદાઈ, સતગુરૂ શિષ્ય ન ભિન્ન કદાઈ;
બ્રહ્મ સમુદ્ર તુમે ગુરૂ સ્વામી, લહરી વિશ્વ નમામિ નમામી. ૮
જય મમ તાત કૃપા કર સાગર, શંકા શિષ્ય હરણ ઉજાગર;
મમ ઉર શંક રહી નહિં એકા, ભિન્ન ભિન્ન હમ કીન વિવેકા. ૯
યદ્યપિ તાત અરજ ઇક મોરી, તન અધ્યાસ ન ફુરે બહોરી;
શુદ્ધ ભાવ ગુરૂ પદ હમ ચ્હાવે, અહંભાવ ઉરમેં નહિં આવે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ કહ સુનો સુબોધ સુત, તન લગ સત અહંકાર;
યા બિન વપુ નહિં રહિ શકે, ચલો વિચાર વિચાર. ૧
દગ્ધ ચીર તંતુ દ્રશે, યદ્યપિ હરે ન ચોર;
જ્ઞાનિ ક્રિયા તન લગ કરે, ધરે ન જન્મ બહોર. ૨

ચોપાઈ

યહ અહઁકાર ઉભય કૃત ભાઈ, ઇક મલીન ઇક શુદ્ધ સદાઇ;
તન અહઁકાર સદા અઘ રૂપા, સત અહઁકાર સદા બ્રહ્મ ભૂપા. ૧
તન અભિમાની જીવ કહાવે, સત અહઁકારી બ્રહ્મ સમાવે;
અસ્મી બ્રહ્મ અચળ અહઁકારા, જેહિ ઉપજે ઉતરે ભવપારા. ૨
સત અહઁકાર હોત અઘ હાની, આશ્રમ ધર્મ નિભાવત જ્ઞાની;
વિન અહઁકાર કરે કિમ કર્મા, કર્મ તજે તો હોય અધર્મા. ૩
જડ અહઁકાર પ્રથમ જિન નાસા, પાછે પ્રગટયો જ્ઞાન પ્રકાશા;
જડ અહઁકાર હૃદય મહિં ધારે, જીવન મુક્ત લાભ જિવ હારે. ૪
યાતે સત અહઁકાર ધરાવે, જ્ઞાની વિધિવત કર્મ કરાવે;
ઉલટ વૃત્તિ આતમ દિશ આઇ, જડ અહઁકાર ફુરે નહિ ભાઈ. ૫
ધ્યે ધ્યાતા વૃત્તી વિસરાવે, અસ્મી બ્રહ્મ કહન નહિ પાવે;
પદ અવાચ્ય જહઁા એક ન દોઇ, ભાવાભાવ વૃત્તિ નહિ હોઇ. ૬
લવણ પૂતલી જડ ઇક રૂપા, વૃત્તી લીન ભઇ નિજ રૂપા;
સતગુરૂ શિષ્ય ન બોધ સુનાવે, આપ આપ મહિં આપ રહાવે. ૭
નિરાભાસ નિરલેપ સદાઈ, આદ અંત નહિં મધ્ય કહાઈ;
કહા કહે અબ કહત ન આવે, જો કછુ કહે કહત શરમાવે. ૮
ગુંગો કહે ન ગુડકો સ્વાદા, એસો આતમ તત્વ સઁવાદા;
દરદીકી ગમ દરદી જાંને, વિન દરદી કહા દરદ પિછાંને. ૯
વંઝ ન લખે પ્રસવકી પીડા, સમજે સુભટ સમરકી ક્રીડા;
અંધો પંચ વર્ણ કહા જાંને, દિવ્ય નેત્ર સો તુરત પિછાંને. ૧૦

દોહા

પુત્ર ધરો અહઁકાર સત, કરો વિશ્વ વિધિ કાજ,
વિચરો વ્યાપક એક યહ, મમ આતમ મહારાજ. ૧
સરગુણ નિરગુણ રૂપ મમ, નીતી તજો ન તાત;
સર્વ સઁભાળો અંગ લખ, યહી જ્ઞાન સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

પ્રથમ પુષ્પ કલિ કહ સંસારા, બિકસે તબ તેહિ સુમન પુકારા;
કલી કુસુમ કછું ભયે ન ઓરા, રૂપ ભેદ વસ્તૂ જેહિં ઠોરા. ૧
બ્રહ્મ કલીવત જાંનહુ ભાઇ, ખુલ્યો પુષ્પ સમ વિશ્વ દિખાઇ;
નામ રૂપ ગુણ વિલગ પ્રમાનો, બ્રહ્મ વસ્તુ વ્યાપક ઇક જાનો. ૨

જડ વસ્તૂ વ્યતિરેક પ્રબંદા, અન્વય એક સચ્ચિદાનંદા;
વિદ્ય અવિદ્યા એક અધારા, જ્ઞાની ધરે ન દ્વેષ લગારા. ૩
જહૌં જો ક્રિયા કર્મ ગુણ પેખે, જ્ઞાની વિશ્વ અપન મહિં દેખે;
જ્યું જલ વિપિન સર્વ દ્રુમ પોષે, યું જ્ઞાની સબકો સંતોષે. ૪
આશ્રમ ધર્મ ભેદ નહિં આને, બ્રહ્મ રૂપ પેં[1] સબ સનમાને;
એસી મધ્ય અવસ્થા ધારો, નિરગુણ સરગુણ એક નિહારો. ૫
નિશ્ચય નિર્ગુણ સરગુણ કર્મા, પોષહુ ઉભય પક્ષ વિધિ ધર્મા;
સરગુણ મેં સરગુણ મત સાધો, નિરગુણ આતમ તત્વ આરાધો. ૬
એસી દશા એક ઉર ધારો, ઉભય પક્ષ નૃપ કાજ સુધારો;
સત અહંકાર ધર્મ યુત ધરિયે, નિશ્ચલ હોય કર્મ શુભ કરિયે. ૭
જ્ઞાની આશ્રમ ભેદ ન આવે, ભયો મુક્ત જહાં બ્રહ્મ લખાવે;
કેવલ જીવ ઉગારન કારન, આશ્રમ ધર્મ ધરે શિર ધારન. ૮
બડા પુરૂષ જો કર્મ સ્વિકારે, સોઇ કર્મ જીવ શિર ધારે;
યાતે બડા કર્મ વિધિ કરહી, તાહિ પ્રકાર સહ વિશ્વ વિચરહી. ૯
યાતે ભૂપ રૂપ ઉર ધારી, ઉભય પક્ષ યહ સેહુ સુધારી;
મમ નિશ્ચય સો ગાય સુનાઇ, સમુજિ મર્મ વિચરહુ મમ ભાઇ. ૧૦

દોહા

ઉભય પાંખ ઇક પક્ષિકી, સમુજિ લેહુ સુત ભેદ;
ઉભય પક્ષ અપને લખી, કરો કર્મ વિન ખેદ. ૧
પ્રજા નરેશ રૂ નારિ નર, પિતા પુત્ર જન રામ;
અપની ફરજ બજાઇયે, તો સુધરે સહુ કામ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજ શુભ શાંતી બોલા, ધન્ય તાત તવ બોધ અડોલા;
સંશય સર્વ હર્યો મમ નાથા, નિશ્ચય રૂપ ભયો સુનિ ગાથા. ૧
ઉભય પક્ષ પ્રભુ ભેદ ન ભાસે, નીતી કર્મ કરૂં નિર આશે;
ન્યાય પક્ષ મહિં ભેદ ન આનૂ, તજે ન્યાય નૃપ હોત હૈરાનૂ. ૨
ગો મમ તાત વિપ્રકી દાના, સમુજિ સુરાહ કરિહુ સનમાના;
પંચ ગાય દ્વિજકો નિત અરપૂ, ભૂસન વસન સઁવારિ સમરપૂ. ૩
હવન દાન કરિહુ વિધિ સારી, દ્વિજ ઉપકાર વિચાર વિચારી;
ચંદન કાટે મૂલ કુઠારી, યદ્યપિ દેત સુગંધી ભારી. ૪

---

૧. પરંતુ.

મેં કુઠાર દ્વિજકો દુઃખ દીના, યદ્યપિ મોય કૃતારથ કીના;
પિતુકી મોક્ષ કીન તતકાલા, મમ શિર દ્વિજ અહશાન વિશાલા. ૫
જીવન મુકિત આપ મોહિ દીની, યે દ્વિજ કૃપા વાત મેં ચીની;
તવ પદ દર્શ હુમે કહાં દેવા, વિપ્ર પ્રગટ જાનત તવ ભેવા. ૬
ઉરૂણુ[1] નહિ તાત મેં ઇનિતે, યદ્યપિ સેવ કરૂં તન ધનતે;
કૃપાનાથ વિસરૂં નહિં તોઇ, પિંજર પ્રાણ રહે સંગ દોઈ. ૭
સર્વ સ્વતંતર રૂપ લખાવા, નિત્ય મુકત આતમ દરસાવા;
અજર અમર આતમ અનભેદી, સો મેં બ્રહ્મ શકે કો છેદી. ૮
જય ગુરૂ રાજ કાજ ભલ કીના, જન્મ મરણ સંશય હરિ લીના;
જય ગુરૂ રાજ કૃપા કર સાગર, તારન જીવ વિશ્વ ઉજીયાગર. ૯
જય ગુરૂરાજ લાજ તવ હાથા, લખિ લઘુ દાસ સઁભારિયો તાતા;
વ્યાપક તાત લખો મમ સારી, અબ, મેં રજા લેઉં અઘહારી. ૧૦

દોહા

શુભ શાંતી શુભ સમય લખ, પર્યો ગુરૂ ધ્રુવ પાય;
રજા બોધ શિર પર ધરી, ચલે ભવન હરસાય. ૧
રાણી દ્વિજ પરજા સબે, વંદિ ચલે હરસાય;
પ્રબલ પ્રેમ પુલકત હૃદય, પહુંચે નિજ પુર આય. ૨

ચોપાઇ

આયે ભૂપ માતુ પદ લાગા, રામ કૃપા સંશય સટ ભાગા;
બેઠા તખ્ત ભૂપ સુખ ભારી, વંદે પ્રજા સર્વ નરનારી. ૧
ધર્મ પ્રથા સુત રાજ ચલાવા, જેહિ પ્રકાર ગુરૂ નીતિ શિખાવા;
હુરતે સુની ગુરૂ મુખ બાની, નૃપ સમ બોધ ભયો ઉર રાની. ૨
ધન્યવાદ એસે નરનારી, ઉભય પક્ષ કો લેત સુધારી;
ભોગ મોક્ષ દોનૂ પખ સાધા, કો યા સમ ભવ બુદ્ધિ અગાધા. ૩
ઉભય પક્ષ મહિં ભ્રાંત ન આની, દીપ જોતિ સમ જન નિરમાની;
ભૂપ સુબોધ કથા યહ ગાઈ, સુની સંત મુખ ફરે સુનાઈ. ૪
યે ગો ગાથ સુને નરનારી, પૂજે ગાય મિલે ફલ ચારી;
ગો ભવ તારન સમજ સયાના, અપર શંક નહિં કરે બયાના. ૫
કરિ ગોત્રાટ કથા યહ ગાવે, જિનકો નરહરિ પાર લઁઘાવે;
કરિ ગોત્રાટ પાઠ યહ કરહી, મન ચિંતે કારજ તેહિ સરહી. ૬

---

૧ રૂણમુક્ત.

કરિ ગોત્રાટ શીલ વ્રત ધારે, પઢે પાઠ યહ જનમ સુધારે;
ગો સપ્તમિ સુનિયે યહ ગાતા, પંચ ગાય ફલ દેત વિધાતા. ૭
સુનિ યહ કથા ગાય પદ સેવે, સો નરનાર સર્વ ફલ લેવે;
તન ધન ભવન પુત્રકી આશા, સો ગો સેવ ધરે વિશ્વાસા. ૮
કરે પાઠ ગો સેવ કરાવે, ઉભય લોક સહજહિ સુખ પાવે;
મૂવે માત તાત કુલ તારે, જો શુધ ભાવ સેવ ગો ધારે. ૯
ઉભય લોક મહિં ગો સુખ દાતા, સમુજે મર્મ સુજન જન ગાતા;
ગો મહિમા કહા ગાય સુનાવે, પક્ષી જોર જિતો નભ ધાવે. ૧૦

દોહા

ગો મહિમા શીખે સુને, કરે સેવ ચિત લાય;
સુખ સંપતિ પરજા બઢે, શ્રી હરિ કરે સહાય. ૧
નૃપ સુબોધકી ગાથ યહ, ભો સંપૂરણ કાજ;
અબ સુનિયે ધ્રુવ ભક્તકો, તાર્યો હરિ મહારાજ. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાની ગુણી ભક્ત વિખ્યાતા, કોવિદ કવી તાતકે તાતા.
બાલક બકે તોતરી બાની, હર્ષત તાત પુત્ર નિજ જાની. ૧
મેં બાલક તુમ તાત હમારે, બકું વૃથા મેં તોહિ અધારે;
હોહુ ખુશી ચાહે દેવહુ ગારી, મેં લઘુ દાસ શરણ પ્રભુતારી. ૨
કરહુ ક્ષમા લખિ બાલ તુમારો, વાર વાર યહિ વિનય હમારો;
વૃથા બકે માતુ લખિ મારે, યદ્યપિ બાલક બકહિ ગમારે. ૩
યેહિ પ્રકાર યહ ગ્રંથ બનાવૂ, શઠ શઠ શિશુ સમ સોર સુનાવૂ;
વિગર પ્રમાણ કલ્પના મોરી, છુપે ન તાત તહિ મુખ ચોરી. ૪
રામ મંત્ર સંતનકો સંગા, લગત પ્રિયે મોહિ અવશ અભંગા;
સત મિથ્યા નહિ મર્મ લખાવૂ, અમિત પ્રકાર સંત ગુન ગાવૂ. ૫
સંત રામ મોહિ દરસત એકા, અલ્પ મતી મમ જ્ઞાન વિવેકા;
યાતે ધ્રુવ ચરચા મોહિ ભાવે, કલ્પિત ગાથ તાત ગુન ગાવે. ૬
પરારબ્ધ અપનો તન પારે, રામ કથા હમ દિવસ નિકારે;
ભક્ત ગાથ ભગવંત સુહાવે, યાતે હમે અધિક મન ભાવે. ૭
પુત્ર સુબોધ ગયો નિજ ગેહા, ધ્રુવ પરજા મન બઢયો સનેહા;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, ધ્રુવ શિર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૮

---

૧. જેટલો.

સંધ્યા સમય સમુજિ ધ્રુવ દાના, સભા વિસરજન કીન સુજાના;
નિત્ય કર્મ લાગે નરનારી, વેદો યુકત પ્રથા ઉર ધારી. ૯
ઉભય ભ્રાત કીને સત કર્મા, અલ્પ અહાર લીન તરૂ ધર્મા;
ચર્ચા ધર્મ કીન દ્વે ભાઇ, સમય સમુજિ આજ્ઞા ધ્રુવ પાઇ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ધર્મી હરિ ધ્યાનમે, સર્વ વિતાઇ રાત;
મોહ મમત નિદ્રા ગઇ, જિનકે હરિ સાક્ષાત. ૧
પ્રાત કર્મ દ્વે ભ્રાત કર, હરિકો અરપ અહાર;
કરિ અચવન અવસર લખી, ભયે કચેરી ત્યાર. ૨

ચોપાઇ

ન્યાય ભવન આયે દ્વે ભાઇ, નિજ આસન બેઠે હરસાઇ;
વૃદ્ધ દિવાન બંદિજન આવા, સમય સમુજિ સહ શીશ નિવાવા. ૧
ન્યાય હેતુ આવત નરનારી, પાય ન્યાય હોવત સુખ ભારી;
લખિ અવસર પ્રધાન કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિં થોરી. ૨
કૃપાનાથ મમ વૃદ્ધ શરીરા, સુનિયે અરજ તાત મતિ ધીરા;
તવ પદ પાય ન્યાય સહ પ્રાની, રટે રામ ભકતી સુખ ખાની. ૩
દીજે ન્યાય દાસ લખિ અપનો, વૃથા વિશ્વ ભાસત સમ સપનો;
વૃદ્ધ શરીર ચહું વનવાસા, ગૃહ આશ્રમતેં ચીત ઉદાસા. ૪
રાજ કાજ લાયક નહિં તાતા, અહોનિશિ વૃત્તિ વિપન ચિત ચાતા;
વસિ વનવાસ ભજૂં ભગવંતા, જન્મ મરણ આવે મમ અંતા. ૫
આશ્રમ ધર્મ સજે મમ સ્વામી, હોવે નાંય પ્રથા મહિં ખામી;
દુરબલ દાસ દયા ઉર લાઇયે, હો પ્રસન્ન પ્રભુ વિપન પઠાઇયે. ૬
રાજ દિવાન અપર કોઉ કીજે, વૃદ્ધ જાન આજ્ઞા મોહિ દીજે;
આશ્રમ ધર્મ હોય નહિં ભંગા, મેં પાઉં નિજ રૂપ નિસંગા. ૭
વિનય કરન પ્રભુ કામ હમારા, કરહુ તાત તવ હૃદય વિચારા;
વૃદ્ધ દિવાન વિરહ વશ ભારી, ધ્રુવ પદ શીશ ધર્યોહુ કેઈ વારી. ૮
સમય સમુજિ ધ્રુવ આદર કીના, ધન્ય ધન્ય મમ તાત પ્રવીના;
વૃદ્ધ પુરૂષ સમકો જગ પાવન, ધન્ય ધરા મહિં ધર્મ દિપાવન. ૯
આશ્રમ તીન કીન જિન પૂરણ, દમન કીન મન ઇન્દ્રિ સંપૂરણ;
દેવ પિતૃ રૂણ સર્વ ચુકાવા, જગત સિંધુ તરિકે તટ આવા. ૧૦

દોહા

સર્વ કર્મ પૂરણ ભયો, રહયો આતમા શેષ;
યદ્યપિ વન વાસો ચહો, કરણ જગત ઉપદેશ. ૧
ભલે તાત વિચરે વિપન, રૂચિ જહઁ લેહુ નિવાસ;
તાત મંત્રિ તુમ તાત, સમ કૃપા બની રહ દાસ. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ કહ મોરે મન રોગા, કઠન તિતિક્ષા તન નહિં જોગા;
વૃદ્ધ શરીર વિપન કિમ વાસા, વસ્ત્ર વિહીન રૂ ભૂખ પિયાસા. ૧
એકા એક નહીં કોઉ પાસા, યાતે તાત હુમે મન ત્રાસા;
રાજ ભોગ સમ તુમ સુખ ભોગા, એકા એક ન સહહિ વિયોગા. ૨
મન વિરાગ તન વૃદ્ધ તુમારા, યાતે યહ સિદ્ધાંત હુમારા;
તાત મિત્ર લખિ તાત સમાના, ભયો પ્રેમ વશ ઉત્તમ દાના. ૩
ઉત્તમ ઉત્તમ વચન સુનાવા, સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા;
વૃદ્ધ દિવાન પ્રેમ ભો ભારા, સમય સમુજિ કછુ વચન ઉચારા. ૪
જય મમ તાત પ્રબલ તવ કરણી, શબ્દ અમોલ શકૂં કિમ વરણી;
તૃણ મેરૂ કિમ સરિસ તુલાવે, રતી હેમ સમ મોલ ન પાવે. ૫
મગા[1] ગંગ કિમ મહાતમ એકા[2], રવિ પ્રકાશ રજની નહિ દેખા;
સુરતરૂ ફલ નહિં દેત કરીરા, સ્વામી સેવક સમ ન શરીરા. ૬
નરમેં નૃપ નરહરિ સમ કહિયે, દાસકે દાસ શરણ હમ રહિયે;
યાતે તાત નહિં હમ લાયક, સદા શેષ તુમ હમ શિર નાયક. ૭
યદ્યપિ પારસ આદિ સુભાઉ, લોહ પલટ નહિં લહે કુભાઉ;
પુંડરિક[3] મુખ શબ્દ વિશાલા, તુલે ન તેહિ સમગરજે સ્યાલા. ૮
બડે લઘુકો દેત બડાઇ, વિશ્વ વિદિત યહ નીતિ સદાઇ;
રાજકુંવર આશ્રમ ઉર ધારી, કરિયે કારજ ભોગ વિસારી. ૯
અવસર વિના ભોગ સમ રોગા, મોક્ષ માર્ગ ખિચ કરે વિયોગા;
તન સરાય સુખ કહઁા લગિ મોહે, ગાર હંગાર છાર તન હોહે. ૧૦

દોહા

વૃથા ભોગ સુખ સાહયબી, સ્વપ્ન માત્ર સંસાર;
વિપિન વાસ ભજિયે હરી, તજિયે જગત અસાર. ૧

---

૧. મગાક્ષેત્ર. ૨. કંઈડો. ૩. વાઘ.

ચતુરથ આશ્રમ ઘર રહે, કરે પુત્ર અપમાન;
હરે પદારથ ચાર કર, જીવત પ્રેત સમાન ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત વિપિન ચિત ચાવે, કૃપાનાથ મોહિ કૃપા કરાવે;
વિનય કરત ઉપજી બ્રહ[1] ભારી, સમય સમુજિ ધ્રુવ ગિરા ઉચારી. ૧
જય મમ તાત સત્ય તવ બાની, ધર્મ પ્રથા મહિં હોય ન હાની;
વિનય એક માનહુ યહ દાસા, ભૂપ તાત ઢિગ કરહુ નિવાસા. ૨
મોરે મન ઉપજે સંતોપા, રટિયે રામ પ્રાણ કરિ પોપા;
તાત દર્શ તવ દર્શન કરિહાં, શુભ અચાર તવ મમ ઉર ધરિહાં. ૩
હમતે સેવ બને કછુ તોરી, યાતે તાત કહે કર જોરી;
હમકો ન્યાય યુક્તિ પરબોધા, ધન્ય તાત ઉત્તમ મગ શોધા. ૪
ન્યાય ધર્મ સમ ધર્મ ન એકા, કોટિ કવિ મુનિ કીન વિવેકા;
હરિહર અજ ઇશ્વિર યહ ન્યાઇ, ન્યાય પક્ષ કરિ વિશ્વ રચાઇ. ૫
એસો ન્યાય તુમે હમ અરપે, કહા વસ્તુ હમ તોહિ સમરપે;
યાતે વિપિન વસો પિતુ પાસા, કરિ દર્શન પૂરે મન આશા. ૬
વયો વૃદ્ધ આશ્રમ વૃધ જાની, ધ્રુવ સમ તાત સઁતોપ બાની;
ધ્રુવ સવજ્ઞ ધર્મ પર પ્રીતી, સો કિમ તજે સનાતન રીતી. ૭
જ્ઞાની ધર્મ નીતિ નહિં ત્યાગે, ઉચ્ચરત વચન વિવેક સુભાગે;
જ્ઞાની સમ જગ કો પિતુ માતા, ધર્મ સનાતન તજે ન તાતા. ૮
બ્રહ્મ સ્વરૂપ ધન્ય ધ્રુવ ધ્યાની, જ્ઞાનીકી ગમ જાનત જ્ઞાની;
જાહર કર્મ કરે જગ રૂપા, ઉર મહિં આતમ તત્વ અનૂપા. ૯
જાહર કર્મ ભેદ નહિં આને, ઉરમહિં જગત્ શૂન્ય કરી જાને;
જાહર વિધિ વત કર્મ વિભાગા, ઉર મહિં ફુરે ન રાગ વિરાગા. ૧૦

દોહા

વાનપ્રસ્થ દિક્ષા લહી, દ્વિજ તે વૃદ્ધ દિવાન;
વિપિન ચલે દંપતિ જને, ધર્મ શીશ સનમાન. ૧
સંગ ચલે નૃપતી પ્રજા, ગંગા તટ પિતુ પાસ;
ધ્રુવ દિવાન પરજા સબે, ગિરે ચરણ હો દાસ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ ઉત્તાનપાદ સત નેમી, પુત્ર પ્રજા નિરખે સહ પ્રેમી;
વૃદ્ધ દિવાન સમુજિ વૈરાગા, કહે ભૂપ ત્યાગ્યો ભલ રાગા. ૧

---

૧. બ્રેહ.

સમય કર્મ સમુજે બડભાગી, આખિર જગત શકે સોઉ ત્યાગી;
સમય કર્મ સમજ્યો નહિં ભેવા, સો કિમ લખે પ્રગટ નિજ દેવા. ૨
જંગમ સ્થાવર જીવ કહાવે, સૂચક સમય સોઈ ફલ પાવે;
ભૂધર ભૂતરૂ પલ્લવ સારા, સમય સુફલ ફલ ફલે અપારા. ૩
સવિતા સમય જલધિ[1] જલ સોપે, અવસર વરસિ મહી જલ પોખે;
સમય કર્મ કરહી કૃષિ કાજા, અમિત પ્રકાર અપાર અનાજા. ૪
શશિ[2]સંપન્ન[3] ઘાસ છિતિ[4]સારા, પશુ પક્ષી મિલ કરત ગુજારા;
જંગમ જીવ સૃષ્ટિ મહિં સારે, સમય કુશલ સો કાજ સુધારે. ૫
સમય નામ માયા ગુણ ધારે, સમય પાય શિવ સૃષ્ટિ સઁહારે;
યાતે સમય સમુજ મમ ભાઈ, વાનપ્રસ્થ દિક્ષા ભલ પાઈ. ૬
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ અધિકાઈ, રહેહુ રામ ઉર સર્વ વિહાઈ;
યહિ આશ્રમ તન ભાન ભુલાવે, સો અવધૂત પરમ પદ પાવે. ૭
યાતે તાત શ્રેષ્ટ તેં કીના, સદન ત્યાગ આશ્રમ વન લીના;
સમય કર્મ સમજ્યો મમ ભાઈ, સર્વ સિદ્ધિ આતમ નિજ પાઈ. ૮
નીતી સર્વ કર્મ ફલ યેહી, જીવો બ્રહ્મ સ્વરૂપ સનેહી;
જીવ ભાવ ઉરતે વિસરાવે, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે. ૯
બીજ વૃક્ષ સમજી હકતાઈ, દુતિયા તર્ક ન ફુરે કદાઈ;
અચલ વૃત્તિ લીના નિજ રૂપા, ઇનતેં ઇતર કવન બડ ભૂપા. ૧૦

દોહા

નરતન ધારી જીવકો, શ્રેષ્ટ સરસ ફલ એક;
સત આતમ મિથ્યા જગત, ધન જિન કીન વિવેક. ૧
ધરે ન આશ્રમ ધર્મકો, કરે ન પૂરણ કામ;
હરે ન વ્યાધી જીવકી, કરે ન આતમ ઠામ. ૨

ચોપાઈ

આશ્રમ ધર્મ પૂર જિન કીના, વિનહિ પ્રયાસ મોક્ષ મગ લીના;
આશ્રમ ધર્મ તજે શઠ પ્રાની, હોવહિ અવશ મોક્ષ મગ હાની. ૧
આશ્રમ ધર્મ સજે જન શૂરા, જિનકે કારજ રહત અધૂરા;
યાતે તાત ધન્ય તવ કરણી, કહિયે કહા વિગત યહ વરણી. ૨
યેહિ આશીષ પૂર્ણ પદ પાવહુ, નિશ્ચલ ચીત સ્વરૂપ સમાવહુ;
સ્વે સ્વરૂપ સુખ કહ્યા ન જાવે, સમુજિ સમુજિ જ્ઞાની સુખ પાવે. ૩

---

૧. સમુદ્ર. ૨. નાનુ. ૩. ઘટ, ગાઢો. ૪. પૃથ્વી.

નર તન રતન લાભ જિન પાવા, કરિ સતસંગ સ્વરૂપ સમાવા;
તન અધ્યાસ હરે સતસંગા, પાવે આતમ દેવ અભંગા. ૪
સત સંગતિ મહિમા નૃપ ગાઈ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર આઈ;
વૃદ્ધ દિવાન સમય યહ ચીના, પર્યો પ્રભુ પદ પરમ પ્રવીના. ૫
જય મમ તાત જીવ હિતકારી, દીન બોધ મોહિ સમય વિચારી;
સેવક સદા સરણુ અબ આશા, સુનિ તવ બોધ હરહિ ત્રય ત્રાસા. ૬
તવ પદ શરણુ મોક્ષ મન માની, તોરે ચરણુ શરણુ સુખ ખાની;
તન લગિ દાસ તજે નહિ શરણા, જય મમ તાત સર્વ દુખ હરણા. ૭
આપ કહો તું બ્રહ્મ અનાદી, હમકો હર્ષ સેવ પદ સાધી;
સેવા લાભ હુમે સુખ ભારી, બની રહે યહ કૃપા તુમ્હારી. ૮
જીવ કહે યા બ્રહ્મ કહાવે સેવા કરત મિલે સોઈ પાવે;
હરિ ગુરૂ આપ ચરણુ, મેં દાસા, ભક્તિ વિના કહું અપર ન આશા. ૯
નારદ સદ્ગુરૂ બોધ સુનાવા, તબતે પ્રેમ ભક્તિ મન ભાવા;
શ્વાસા સિંમરણ રામ સુહાવે, પદ સેવા કરિ વખ્ત વિતાવે. ૧૦

દોહા

દાસ ભાવ ભક્તી રતા, મહા મંત્ર ચિત લીન;
સહજ મિલે પરિગ્રહ મે, કથિ ગયે પુરૂપ પ્રવીન. ૧
સમય સમજિ નૃપતી કહે, સુન ધ્રુવ પુત્ર સુજાન;
ઉત્તમ કો અવસર યહી, દો પદ દેશ દિવાન. ૨

ચોપાઇ

સુનિ નૃપ વચન પ્રજા હરસાની, સમય સમજિ બોલહુ ધ્રુવ બાની;
કૃપાનાથ જિમ કૃપા તુમ્હારી, હમ પદ દાસ રજા જ્યું ત્યારી. ૧
દૃષ્ટા દેવ લખો મમ તાતા, મો મન પ્રથમ ફુરી યહ ગાથા;
સો ઉત્તમકો ગાથ સુનાઈ, સર્વ મર્મ જાનત લઘુ ભાઈ. ૨
શુભ અવસર અપને મન જાની, ઉત્તમ વિનય કરત મૃદુ બાની;
કૃપાનાથ પદ પંકજ દાસા, તાત રજા જહાઁ કરહુ નિવાસા. ૩
દેન લેન કહું હુમે ન કામા, જહાઁ તહાઁ બોહિ જપે સુખ રામા;
દાસ રજા સો કામ કરાવે, ઉંચ નીચ કહું હુમે ન ભાવે. ૪
એકહિ પ્રિયે ભક્તિ વિશ્રામા, રહિ પદ દાસ કરે કછુ કામા;
હમકો પ્રિયે રજા શિર સ્વામી, તવ મુખ વચન કરે નહિ ખામી. ૫
ક્ષત્રી ધર્મ પ્રજા રખવારી, કરહિ સેવ અહઁકાર વિસ્તારી;
ક્ષત્રી પ્રજા ન્યાય યહ સેવા, ગુરૂ નારદ ભાખ્યો યહ ભેવા. ૬

ક્ષત્રી પ્રજા પુત્ર સમ જાની, હરે કષ્ટ સેવા મન માની;
પ્રજા નારિ કન્યા કરિ લેખે, વિષમ ભાવ દૃગતે નહિ દેખે. ૭
વ્યાઘ્ર ચોર અરિ પ્રજા સંતાવે, ક્ષત્રી ધર્મ અર્ધનિશિ ધાવે;
રાજ વિભોગ સર્વ, સુખ ત્યાગી, અરિ સનમુખ જા જુડે સુભાગી. ૮
પ્રજા હેતુ નૃપ પ્રાણ ગુમાવે, યદ્યપિ અરિ ન પીઠ દિખાવે;
ક્ષત્રી તન શુભ ગુણ યહ શોભે, અપને ધર્મ ચોત નહિ ક્ષોભે. ૯
સવિતા તિમિર હરણ યહ ધર્મા, ક્ષત્રી પ્રજા સેવ નિત કર્મા;
ઊપણ અનલ બરફ શિતલાઈ, નિજ ગુણ ધારત શરમ ન કાંઈ. ૧૦

દોહા

કષ્ટ ઉઠાવન કારણે, ક્ષત્રી તન અવતાર;
પ્રથા યુક્ત સેવા પ્રજા, યહ નિજ કાજ કુમાર. ૧
પદવી પૂરણ બ્રહ્મ કી, ક્ષત્રી તન બક્ષીસ;
પદવી અરપન હમ ચહે, સેવ કરે ધરી શીશ. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ શબ્દ સુનત નૃપ હરસા, ક્ષત્રી ધર્મ નેક સુત દરસા;
ભૂપ ઉત્તાનપાદ કહ ભાઈ, ચિત ચિંતા મન રહી ન કાંઈ. ૧
સુનિ તવ શબ્દ ભયો વિશ્વાસા, અબ મમ પ્રજા હોય નહિ ત્રાસા;
ચતુર પ્રવીણ ભૂપ સુત ન્યાઈ, જ્યાંકી પ્રજા ન હોય અન્યાઈ. ૨
સુખ સંપતિ ફૈલહિ ચહું ઓરા, રામ ભક્તિ અઘ હરહિ કઠોરા;
સુખમય પ્રજા નૃપતિ સુખ ભારી, કૃપા સંપૂરણ દેવ મુરારી. ૩
રામ કૃપા હોવહિ જેહિ જનપર, સંશય એક રહે નહિ મન પર;
મો પર કૃપા કીન હરિ એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી. ૪
હરિ ગુરૂ સંત ભક્તિ ફલ પાવા, આધિ વ્યાધિ દૈ રોગ મિટાવા;
ના કછુ કિયો ન કરને ગોગા, નરહરિ નાથ મિટાયે શોગા. ૫
ગુરૂ ગુન ગુનત પ્રેમ ફુરિ આવા, ગદ્દગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, કરતે પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૬
સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, વાયૂ ભૂપ દરસ હિત આવા;
નૃપ પદ સેવ કીન વિધિ સારી, હરસિ પાદ વંદે કંઈ વારી. ૭
પુત્ર પુત્રિ વાયૂકી રાની, પય કરિ પાદ પખારે પાની;
લે ચરણોદક પ્રેમ અપારા, વંદે પાદ ભૂપ કંઈ વારા. ૮

વાનપ્રસ્થ આશ્રમ બડ જાંની, વંદે સર્વ જોરિ યુગ પાની;
વાયુ સહ કુટુંબ પદ પૂજા, લખિ ઉર છષ્ટ ભાવ નહિ દૂજા. ૯
સમય સમજિ નૃપતી સતકારા, અતિ પવિત્ર આસન બેઠારા;
સર્વ પ્રકાર બૂઝિ કુશલાઇ, વાયુ જોરિ કર વિનય સુનાઈ. ૧૦

દોહા

કાળ ચક્ર ત્રિય લોકમે, કુશલ રહે નહિ કોય;
રામ કૃપા સત સંગતે, કુશલ હોય તો હોય. ૧
આજ કુશળ આરોગ્યતા, તવ પદ પરસત તાત;
મમ દૃષ્ટા જાનત સબે, રામ રૂપ સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

કરિ સતસંગ કુશલ સબ કાહૂ, રામ ભક્તિ ઉપજે ઉર બાહૂ;
રામ ભકિત ભય હરહિ અપારા, જનતા સુલભ તરહિ સઁસારા. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા હોય સતસંગા, મન મલીન લાગે હરિ રંગા;
સુનિ સુબોધ વિષયા સંગ ત્યાગે, પ્રેમ ભકિત સિવરણ ચિત લાગે. ૨
મળ વિક્ષેપ હોય દ્વે નાસા, વિમલ બુદ્ધિ અહિં પરમ પ્રકાસા;
આવરણ જાય કરે ગુરૂ બોધા, અપનો રૂપ જીવ નિજ શોધા. ૩
જ્ઞાન અનલ હોવાહિ ક્રમ[1] નાશા, કુશલ જીવ ઉર જાય ઉદાસા;
અસ્મી બ્રહ્મ એક લય લાગી, કરિ સત સંગ ભયો બડભાગી. ૪
લીન સ્વરૂપ ભયો નિરબાંની, યેહિ ગુરૂ કૃપા વાત મેં જાંની;
યાતે નાથ કુશલ મેં આજા, આપ કૃપા સરહી મમ કાજા. ૫
કૃપાનાથ ઇક વાત વેહારી[2], કહૂં પ્રગટ જો કૃપા તુમ્હારી;
તવ આશ્રમ યહાં જ્ઞાન સઁવાદા, ગૃહસ્થકો ચર્ચા યહાં બાધા. ૬
જે જેહિં કર્મ હોર જેહિ છાજે, યાતે પ્રગટ કહત હમ લાજે;
કેવળ દર્શ જ્ઞાન હિત આવા, યદ્યપિ કર્મ પ્રભાવ દિખાવા. ૭
સો મન ઉર નિરવરતી ચાવે, પરવરતી ગૃહ ધર્મ દિખાવે;
વિન અવસર ગૃહ કાજ સઁતાવે, યાતે નાથ ચિત્ત અકુલાવે. ૮
વાયુ ભૂપ વચન અતિ શ્રદ્ધા, સુન હરસે નૃપતી પરબૂદ્ધા;
અહો ભૂપ નહિ કરહુ ગિલાની, કુર્યો પ્રશ્ન સો કહહુ સુજાની, ૯
સંત ધર્મ સબકો સનમાંને, ઉત્તર કરત જહાં લગિ જાંને;
ઉભય નેત્ર સબકે તન કહિયે, વિદ્યા નૈન તિસરો લહિયે. ૧૦

---

૧. કર્મ. ૨. વ્યવહારી.

દોહા

ધર્મ પરાયણ આતમા, લોચન ચતુર પ્રમાન;
જ્ઞાની નેત્ર અનંત હૈ, મુનિ મુખ કરત વખાન. ૧
વર્ણાશ્રમકો મર્મ જે, જ્ઞાની સમજ્યો સાર;
યાતે બોધે હર્ષ યુત, શંકા સર્વ નિવાર. ૨

ચોપાઈ

વાયુ ભૂપ સમય યહ ચીના, મધુર વચન મુખ કહે પ્રવીના;
દૃષ્ટા દેવ લખો મમ સારી, કહા કેહુ તુચ્છ બુદ્ધિ હુમારી. ૧
કૃપાનાથ કરિયે નહિ રોષા, આશ્રમ ધર્મ ફુરે નહિ દોષા;
જેહિ આશ્રમ જન કરે નિવાસા, ફુરે કર્મ ઉપમેં નહિ આશા. ૨
આશ્રમ કર્મ જોર અધિકાઇ, નર સુર મુનિ વંદત હરખાઇ;
યાતે નાથ કહું કર જોરી, કરિયે ક્ષમા ચૂક પ્રભુ મોરી. ૩
તવ તન પુત્ર પ્રવીન પ્રબુદ્ધા, જ્ઞાની ગુણી સરલ અતિ શુદ્ધા;
નિરખિ સ્વરૂપ ભયો સુખ ભારી, કહિ ન શકું ઉર પ્રેમ અપારી. ૪
ઉભય પુત્ર મહિં નિર્ણય કીજે, સંમતિ આપ સુતા મમ લીજે;
અલ્પ મતી કિંકરિ પદ દાસી, કૃપાનાથ કરૂં ચરણ નિવાસી. ૫
મેં લઘુ દાસ ચરણ રજ ચેરો, કરિયે કાજ આજ યહ મેરો;
દાસ આશ પ્રભુ સુફલ કરાવે, મુનિ સત શબ્દ શાંતી ઉર આવે. ૬
ભૂપ ઉત્તાનપાદ લખિ મર્મા, ઉચરે વચન વિવેક સુધર્મા;
અહો ભૂપ યહ શબ્દ સુનીતી. કયું ન કરે સત કારજ પ્રીતી. ૭
કર્મ યથારથ કહા અંદેશા, આશ્રમ ધર્મ શંક નહિ લેશા;
રાજપુત્ર પ્રતિ ઉત્તર દીજે. ધર્મ કર્મ મય શંક ન કીજે. ૮
પિતુ સંમતિ સત સમય પિછાની, ઉત્તમ વિનય કહત મૃદુ બાની;
જય મમ તાત પુત્ર હિતકારી, મમ દૃષ્ટા જાંનત વિધિ સારી ૯
માત તાત ભ્રાતા મુખ આગે, બોલત હુમે લાજ અતિ લાગે;
હા ના તવ મુખ કહા સુનાવે, કર્મ ગૃહસ્થ હુમે નહિ ભાવે. ૧૦

દોહા

યહનત તવ તનતે પ્રગટ, સબ વિધિ તવ આધીન;
ત્રિયા સંગ નહિ દીજિયે, સમુજિ દીનકો દીન. ૧
શૂર લડે સંગ્રામમેં, કાયર ભાગે દૂર;
ગૃહી ધર્મ શૂરા સજે, મેં દુર્બલ ભરપુર. ૨

ચોપાઇ

ભજન ભક્તિ શાંતિ મોહી પ્યારી, અવર કર્મ સહ લગે વિકારી;
માત તાત ભ્રાતા પદ સેવા, યે મોહિ પ્રિયે લખો પિતુ મેવા. ૧
સર્વ વિશ્વ મહિં નારિ કહાવે, નિજ જનની સમ મોહિ મન ભાવે;
ભગિની માતુ પુત્રિ સમ જાનૂ, ઇતર ભાવ ઉરમે નહિં આનૂ. ૨
હરિહર ઉમા કૃપા યહિ કીની, ક્રોધ ભાવ વૃતી હરિ લીની;
અનઁગ ભાવ ઉરમે નહિ આવે, તનુ લગિ નરહરિ નેક નિભાવે. ૩
ઇષ્ટિ દેવ કરહી મમ કાજા, લખિ લઘુ દાસ રખે શિવ લાજા;
ઇષ્ટિ દેવ કરહી ભવ પારા, અમતિ વાત ઉરમે ઇતિ બારા. ૪
ક્ષણ ભંગુર યહ તનકા આયૂ, પતિત પ્રવાહ જાત જિમ વાયૂ;
કરતા કાલ કરમ મતિ જાને, કો અવસર આય કરહિં રવાને. ૫
કહો કેતા દિન યા તન બાકી, કરતા કાલ સર્વ જન સાખી;
અપર ભવનમે કીને વાસા, સ્થીર રહે ન કરે કહા આશા. ૬
પર આભૂષણ અઁગ પર ધારા, કહા મન માન ધરે અહઁકારા;
તન સરાય યહ જીવ વટાઉ, મમતા મોહ કરે કહા ભાઉ. ૭
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, યહ લઘુદાસ સેવ પદ દીજે;
રામ ભક્તિ મહિં વિઘ્ન ન આવે, કૃપાનાથ સાંઇ કૃપા કરાવે. ૮
રામ રટત છૂટત તન મોરા, યહિ અવસર વર ચાહ સુત તોરા;
જો મન વિગત કહું કહા તાતા, દષ્ટા દેવ લખે મમ ભ્રાતા. ૯
ઉત્તમ ઉત્તમ શબ્દ સુનાવા, નિજ ઉર પ્રબલ પ્રેમ ફુરિ આવા;
ઉત્તમ નિજ મન ગાથ સુનાઇ, ઉત્તમ માતુ સુરૂચિ દુઃખ પાઇ. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ બાની અટપટી, ઝટપટ લખે ન કોય;
લટ આશા હરિકો ભજે, જમ ખટપટ નહિ હોય. ૧
ધ્રુવ દષ્ટા ચેતન વિમલ, તીન કાલ દરસંત;
હોનહાર જાનત સદા, કહુહન બોલ્યો સંત. ૨

ચોપાઇ

સુરૂચી ક્રોધ ન રૂકે રૂકાવા, વિન અવસર જિનપુત્ર બુલાવા;
ઉત્તમ આય માતુ પદ લાગા, બકન લગી ધિક પુત્ર અભાગા. ૧
રે હત ભાગ ઉદ્ર કિમ આવા, જીવત જનની દેહ જરાવા;
રે શઠ ખોટ કવન હઠ લાગા, ચૂકત અવસર પરમ અભાગા. ૨

વાયુ ભૂપ સરિસ સસુરારી, સુંદર સરસ સુતા જિન સારી;
રાજપુત્રિ પતિવ્રતા સુભાઉ, કષ્ટ પડે નહિ પીવ કુભાઉ. ૩
કુલવંતી પુત્રી કુલ તારે, ઉભય વંશ નિજ કાજ સુધારે;
શોધે મિલે ન અસ સઁજોગા, જિનકો શઠ મુખ શબ્દે અજોગા. ૪
માત તાત ભ્રાતા નૃપ પરજા, તજી લાજ સાધૂ સમ ગરજા;
તુમ સમ બોધ ન કાહૂ પાવા, તાતે તેં મુખ બોધ સુનાવા. ૫
વિગર વિચાર બકે પરમાદી, લખે ન આશ્રમ કર્મ, વિવાદી;
ભ્રાતૃ ભક્તિ સત પંથ સઁભાવા, સત મિથ્યા કહુ મર્મ ન પાવા. ૬
ગ્રહ્યો પૂંછ ખરકો નહિ ત્યાગે, કષ્ટ પડે વરૂ મરે અભાગે;
પ્રગટ કષ્ટ જાને નહિ પાપી, ઉભય લોક દુઃખ સહહી અમાપી. ૭
આશ્રમ ધર્મ બોધ દે ભાઈ, તેં જાગ્રત કિમ આંખ મિચાઈ;
આશ્રમ ધર્મ સજે નરનારી, તું કહાં એક અધિક તપધારી. ૮
સર્વ નારિ નર ધર્મ સઁભારે, તું કહા અધિક ધર્મ નહિ ધારે;
તોરત તાન બભવત તારી, શઠ શિર ધૂનિ ભયો બ્રહ્મચારી. ૯
વાતે ભક્ત ભક્તિ રસ માને, વાતહિતે તપ ત્યાગ વખાને;
વાતે વાત ભયે બ્રહ્મ રૂપા, વાતે રંક હોય બડ ભૂપા. ૧૦

દોહા

રન અઁધારી આગિઆ, ચમક દિખાવત આગ;
શિશિર રૂતુકી શીમસે, તરફિ મરે મદ ભાગ. ૧
ખલ ખદ્યોતી ભક્તિ તવ, બન બેઠે હરિદાસ;
કષ્ટ પડે ફૂકત ફરે, તન ત્યાગે વશ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

નાહ્ય ધોય તન તિલક સમજાવે, ઉર મહિં ઉભય માલ પધરાવે;
બક ધ્યાની બેઠે બનિ સાધૂ, ચિત ચંચલ ઉર કપટ અગાધૂ. ૧
આપને કાજ અપર પર બોધે, સજે અર્થ સોઈ મગ શોધે;
અમિત ઉપાય કાજ નિજ કરહી, બિગડે અપર આપ નહિ ડરહી. ૨
તો સમ પ્રાણી શુદ્ધ અપારે, કપટ બોધ કહા લખે બિચારે
સદ્ગુરૂ સમજ બોધ શિર ધરહી, બોધે ગુરૂ કારજ સોઇ કરહી. ૩
અંધે કર પકરાઇ લાઠી, ડોરે અપર જાય જેહિ વાટી;
યાતે પુત્ર અંધ નહિ હોવહૂ, નેત્ર વિચાર ધાર ઉર જોવહુ. ૪
કરતા બોધ કરે સો કર્મી, કિમ નહિ શીરા ધરે સોઉ ધર્મી;
તવ બડ ભ્રાત લગ્ન યહ કીના, તું કિમ ત્યાગત પુત્ર પ્રવીના. ૫

નારી એક નર્ક મહિં ડારત, તો બડ ભ્રાત કાહેકો ધારત;
નારી શ્રેષ્ટ સરસ નર ખાની, સમજ મર્મ મમ પુત્ર સુજાની. ૬
નારી સર્વ વિશ્વકી કરતા, જનની વિન કો જનમ સમરથા;
યાતે પુત્ર માન ઉપદેશા, લગ્ન શકે કરિયે નહિ લેશા. ૭
છલી ભક્ત મુખ વાત ન માનો, મમ ઉપદેશ સત્ય કરિ જાનો;
જો મમ શબ્દ સત્ય નહિ ધારે, ફિર પસ્તાવહિ વારંવારે. ૮
જો મમ બોધ હૃદય નહિ લાવે, વાયુ પુત્રિ નહિ યોગ મિલાવે;
જો તવ ભ્રાત હોય સતવાદી, તો દુતિયે નહિ કરહિ ઉપાધી. ૯
જો મમ વચન ઝૂઠ હો બાલા, તો તોહિ ખબર પરિહિ તતકાલા;
લખે કપટ યહ ચાતુર દાના, તું કયા જાને ઉલુક સમાના. ૧૦

દોહા

આશ્રમ ધર્મ અનાદિકો, માન માન સુત માન;
બક ભ્રાતાકે બોધ તે, હોય ચાતી હેરાન. ૧
ઉત્તમ જનની વચન સુન, વ્રેહ વશ ભયો અપાર;
મમ માતા અજ્ઞાન વશ, બોલત શબ્દ અસાર. ૨

ચોપાઇ

અનલ ગરલ સમતવ મુખ બાની, મારૂં મન નિજ માત પિછાની;
ઇષ્ટ ગુરૂ નિંદક ગહિ મારૂં, નહિતર તન તે પ્રાણુ નિકારૂં. ૧
માત તાત ઇષ્ટિ ગુરૂ દેવા, ચતુર સમાન કરૂં પદ સેવા;
યાતે માતુ કહું કહા તોકો, મમ અપરાધ દેત ફલ મોકો. ૨
યદ્યપિ માતુ કહું કરજોરી, નિંદા ભ્રાત ન કરહુ બહોરી;
નિંદા શબ્દ શ્રવણુ જો ધારૂ, તવ મુખ મમ તન પ્રાણ નિકારૂ. ૩
તવ મુખ જોર કરૂં કહા દૂજન, તજુ પ્રાણુ યહિ મારગ સૂઝા;
જો જનની જીવન મમ ચાવે, નિંદા શબ્દ ન મોહિ સુનાવે. ૪
નિંદા સુનત પાપ મોહિ લાગા, માતુ ભયો મેં પરમ અભાગા;
ઉભય માસ મુખ લહું ન અહારા, રામ મંત્ર ઉચરૂં ઇક ધારા. ૫
કરિ તવ દર્શ તુરત ફલ પાવા, ઉભય માસ અન મોય છુડાવા;
કરિ તવ દર્શ મિલી મોહી સંથા, ઉભય માસ ભજિહુ ભગવંતા. ૬
જય જનની મોહિ રજા કરીજે, વૃથા વખ્ત આયૂ તપ છીજે;
મેં તવ દાસ ક્ષમા મોહિ કરહૂ, સત્ય ગાથ જનની ઉર ધરહૂ. ૭
અલ્પ આયુ તજિયે મન ધાતા, સુમરિ રામ મુક્તી લેહુ માતા;
સુરૂચી વચન સુનત ગભરાઇ, નિંદા હિત મરિ હું સુત ગાઇ. ૮

પ્રથમ ગાથ ઉરમેં કુરિ આવા, સુત ખટ માસ ન દર્શ દિખાવા;
વચન ભંગ નિજ કરે ન બાલા, અપનો તન ત્યાગહિ તતકાલા. ૯
યાતે અબ કહું કછૂ ન બાની, જો કછુ કહું હોય સુત હાની;
દંભી ભક્ત બાલ ભરમાવા, છતે પુત્ર મમ વંશ ગમાવા. ૧૦

દોહા

સુરૂચી મુખ બોલી નહી, ઉરમે દુર આશીશ;
૧સિક્ષ કંધ મધ ના મિલે, જન શિર પર જગદીશ. ૧
સૂવો શ્રીફલ ચંચુ દે, ગોટા લગે ન હાથ;
શ્રાપ લગે નહિ સંતકો, રક્ષક રામ સજાત.

ચોપાઇ

જ્ઞાનહીન કલ્પત ભઇ કૈસે, જલબિન મીન દીન દુઃખ જેસે;
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ જિન તીજા, કર્મ ગૃહસ્થાશ્રમ મન રીજા. ૧
વનમે વાસ ત્રાસ ધર આશા, કિમ કરિ ઉરતે જાય દુરાશા;
આશ્રમ ડોલ અડંબર તનપર, તાકો અસર હોત નહિ મન પર. ૨
તન અકાર મન નિર આકારા, સેમિલ ચલે ન વિલગ વેહારા;
ઇશ્વિર નામ રૂપ ગુણ કરતા, નેમો યુક્ત ભરત અરૂ હરતા. ૩
સંકલપ સૃષ્ટી નિર આકારા, કરે કર્મ અપને મન ધારા;
મન બિન તન કછુ કરે ન કાજા, મિલે સ્વર્ગ ચાહે નર્ક અકાજા. ૪
યાતે આશ્રમ અર્થ ન આવે, ચિત ચિંતે સોઇ કાજ કરાવે;
હાંસી કરે હસે જગ સારો, યદ્યપિ મન કરહી નિજ ધારો. ૫
હાની લાભ હૃદય નહિ લાવે, કરેહિ કાજ જો અપન સુહાવે;
વેદ શાસ્ત્ર સતગુરૂ પરબોધહિ, યદ્યપિ ઉલટ અપન મગ શોધહિ. ૬
યાતે આશ્રમ ધર્મ સઁભાલે, મન માને વિન ડગ નહિ ચાલે;
આશ્રમ ધર્મ સુજન જન થાપા, વાટ ચલે નહિ હોહિ સઁતાપા. ૭
નિજ મત કરિ આશ્રમ કો ત્યાગે, સો સુરૂચી સમ બનહિ અભાગે;
યાતે સમજિ કાજ સત કીજે, મૂવે મન મુકતી પદ લીજે. ૮
આશ્રમ ચાર પાંચ ફિરિ આવે, મન મૂવે વિન મુકત ન પાવે;
નારી પુરૂપ ચલો સત નીતી, રટો રામ નહિ કરહૂ અનીતી. ૯
વ્યાપક રામ સવે ઘટ વાસા, હરહિ ત્રાસ ભજિયે વિશ્વાસા;
ભજન પ્રતાપ હરે ભય સબહી, આશ્રમ કાજ કરે નહિ કબહી. ૧૦

---

૧. ઉપદેશ.

દોહા

આશ્રમ શોભે સો સદા, કર્મ હોય અનુકૂલ
કર્મ ઇતર આશ્રમ ઇતર, તે શિર ડારત ધૂલ. ૧
સુરૂચી મન સંકોચ વશ, સુતકો આજ્ઞા કીન
વંદિ માતુ પિતુપેં ગયો; વંદે પાદ પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

સવ સભા વિસ્મય ઉર ભારી, સુને વચન ઉત્તમ મહતારી;
કર્મ ગતી લખિ પરમ પ્રવીના, સત ઉપદેશ સર્વ ઉર લીના. ૧
કરિયે કાજ અપન મન પેખી, ચલિયે રાહ તરફ સહ દેખી;
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ શબ્દ નહિ સારા, લખે સર્વ ઉર સહિત વિચારા. ૨
સર્વ વિશ્વ અપનો અંગ ભાસે, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સદા નિર આસે;
વિશ્વ ક્રિયા સહુ બ્રહ્મ અધારા, જન મનમે નહિ જીત રૂ હારા. ૩
એસો હોય સોઈ ગમ જાંને, વિન સમજે કહા મર્મ પિછાંને;
ધ્રુવકે તાત સમય યહ ચીના, દ્વિજે સન બોલે શબ્દ પ્રવીના. ૪
જય દ્વિજ રાજ કાજ કછુ કીજે, અવસર સમાજ સુયશ જશ લીજે;
ભૂપ વચન સુન દ્વિજ મુખ બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ખોલા. ૫
કૃપાનાથ સંમતિ યહ મોરી, કરિયે નાંહ ધર્મ મય ચોરી;
વાયૂ વર માંગે હરપાઈ, અરપન આપ હૃદય કુશલાઈ. ૬
સુતા ન સંમતિ લીંન નરેશા, યાતે મો મન અધિક સંદેશા;
ધર્મ હીન કારજ નહિ કીજે, અપયશ હોય ધર્મ મગ છીજે. ૭
કુંવરી કર દીજે વરમાળા, પ્રેરિત કર્મ ધરે તતકાલા;
સભા બીચ સુત ઉભય વિરાજે, લલિત કાંતિ સુંદર છબિ છાજે. ૮
કર્મ પ્રધાન મિલેહિ આય આપે, કો જન્મે જગ તાહિ ઉથાપે;
યેહિ અવસર કારજ યહિ કીજે, ઉભય લોક નૃપતી જસ લીજે. ૯
દ્વિજ મુખ વચન સુનત નૃપ હરસા, ઉમગ્યો પ્રેમ નૈન જલ વરસા;
ભલે તાત કારજ યહિ કીજે કુંવરી કર વરમાલા દીજે. ૧૦

દોહા

પુત્રી કર વરમાલ દે, રજા કીન દ્વિજ રાજ;
ઇલા ધર્મ શિર ધર ચલી, કરન ચહત નિજ કાજ. ૧
પ્રથમ પતી ધ્રુવ ઉર ધરે, નિજ મન રામ મનાય;
સભા બીચ શરમત હૃદય, દી વરમાલ પેરાય. ૨

ચોપાઈ

વંદિ પાદ માતા પહુઁઆઈ, પ્રેમ વશ વિકલ લપટાઈ;
પ્રેમ વિવશ વાયૂકી રાની, પુત્રી ગોદ લીન ગહિ પાની. ૧
હૃદય લગાવત વારંવારા, સુતા હેતુ લોચન જલધારા;
પ્રિય પુત્રી કિમ દિલ ગભરાયો, હરિહર કૃપા અમર વર પાયો. ૨
હર્સુમાન હો વહુ મમ બાલા, ધ્રુવ સમી પતી ધરી ગલ માલા;
એસો વર મિલનો કઠિનાઈ, રામ કૃપા પદ પંકજ પાઈ. ૨
એસે સંત રામ અવતારા, પતી મિલ્યો ધન ભાગ તુમ્હારા;
એસે સંત દર્શ અઘ નાસા, ઈન પદ દાસ ન રહે ઉદાસા. ૪
મિલે સંત તેહિ રામ મિલાવે, સંતરામ મહિં ભેદ ન લાવે;
સેની સુતા સમજિ યહિ મર્મા, હર્ષહુ હૃદય ત્યાગ ચિત શર્મા. ૫
જીવન મુક્ત લાભ નહિ ભેદા, જનન મરણ જાવહિ જિવ ખેદા;
સમજિ રામ સમ પતિ પદ સેવા, કબહુ ન હોય ભક્તિ મહિં ભેવા. ૬
પતિ સન ભેદ કરહિ શઠ નારી, નીચ યોનિ ભર મહિ ભવચારી;
યાતે સુતા ઇષ્ટિ પતિ જાંની, સનમુખ રહો જોરિ યુગ પાંની. ૭
ભાવ રજોગુણ પતિ ઉર આવે, અજ સમ સમજિ ચરણ લપટાવે;
દયા દાષ્ટ કરિકે પતિ દેખે, વિષ્ણુ સમ પત્ની પતિ પેખે. ૮
અતિ અહઁકાર પતી ઉર આવે, સમજિ શંભુ તિય શીશ નમાવે;
કુલવંતી પતિ ધર્મ પિયારો, રામ રૂપ અપનો પતિ ધારો. ૯
દુરગુન પતી દષ્ટિ નહિ આવે, જો કછુ પતી કરે સોઈ ભાવે;
ગુનકો ગ્રહે ન, દુરગુન દેખે, પતી વચન સેવા કરિ પેખે. ૧૦

દોહા

નારી ધર્મ અનાદિકો, સુતા લેહુ શિર ધાર
પરમ લાભ ભકતી પતી, જીવન જન્મ સુધાર. ૧
ભૂપ રાજા દ્વિજ રાજ મિલ, લગ્ન વિધી શુદ્ધ ભાવ
વેદ યુકત વિધિ મંત્ર કહિ, કીન ઈલા ધ્રુવ વ્યાવ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ સભા મહિં હર્ષ અપારા, સુરૂચી ઉર ઉપજ્યો અહઁકારા;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૧
જય હો તાત ધર્મ વ્રત ધારી, ધર્મ પ્રથા ચવ વર્ણ વધારી;
તુમ સમ સંત હોત જગ માંહી, અમિત પતિત તારત ગહિ બાંહી. ૨

તવ પ્રતાપ સુધરી સહ મોરી, ધન્ય ભાગ પરજા હમ તોરી;
હરિહર દર્શ દીન ઘર આઈ, ભયે કૃત્ય હમ દર્શન પાઈ. ૩
યમ ગણ ત્રાસ રહી નહિ તાતા, ધન્ય તાત તારે પિતુ માતા;
સર્વ પ્રજા મુખગદ ગદ બાની, ધ્રુવ સતકાર કીન પ્રિય જાની. ૪
રે મમ તાત સર્વ ઈક દેવા, કો નિંદે વંદે લખુ ભેવા;
જ્યુ દધિ નીર આય અરૂ જાવે, આપો આપ ન અપર સમાવે. ૫
ફેન બુદ બુદા તરંગ અપારી, યદ્યપિ જલ નહિ ભયો વિકારી;
દધી લાભ કહા તરંગ બઢાવે, હાંની હોય ન સર્વ સમાવે. ૬
યહિ પ્રકાર આતમ અણુ જાતી, વિશ્વ ચરાચર જીવ સજાતી;
હાંની લાભ હર્ષ નહિ શોકા, સુભર ભર્યો રવે આતમ અશોકા. ૭
અમિત વિશ્વ તો હુ બ્રહ્મ ન સંગો, મિલે માંહિ તે હુ બ્રહ્મ અસંગા;
નામ રૂપ માયા ગુન વ્યાધી, ભ્રમિત હોય સોઉ રૂપ પ્રમાદી. ૮
અપનો દર્શ આપ નહિ કીના, ચિદા ભાસ મન જીવ અધીના;
આતમ તત્વ તાર નહિ લાગી, મિથ્યા કો સત માન અભાગી. ૯
ભ્રમિત મોહ બુદ્ધી વિપરીતા, સો નહિ લખે સનાતન રીતા
સર્વ ભૂત આતમ ઈક જાતી, લખે મર્મ કોઉ સંત સજાતી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ વિવાહ સ્વપને ભર્યો, સ્વપને કરો વખાન;
ભ્રાત જાગો સ્વપન તે, લાભ હોય નહિ હાન. ૧
મેં તું સંશા સ્વપન મે, નારી પુરૂષ અનંત;
સુપન મિટે સત સંગ તે, સરસ જગાવત સંત. ૨

ચોપાઇ

સુન ઉપદેશ સભા થિર કૈસે, મારૂત વિના વૃક્ષ વન જૈસે;
ચિતવત સર્વ ભઈ ચિત નાસા, ભાસ માત્ર જગ લખ્યો તમાસા. ૧
ભૂપ ઉતાન પાદ સુન સુન બાની, પ્રબલ પ્રેમ કહા કહે વખાની;
ધ્રુવ જનની સત મર્મ લખાઈ, પુત્ર ભાવ ઉરતે વિસરાઈ. ૨
બ્રહ્મ રૂપ સમજ્યો ધ્રુવ જ્ઞાની, પદ અવાચ્ય કિમ કહે વખાની;
સુરૂચી કહે પ્રપંચ અપારા, કપટ સંત લીનો અવતાર. ૩
સબકો દમે ન સંત કહાવે, મરખ પ્રજા મર્મ નહિ પાવે;
ચાતુર કપટ પ્રબલ ચતુરાઈ, એકા એક લખે કોઈ નાંઇ. ૪
ઓટે બેઠ અપરકો મારે, આન જોર નહિ લગે લગારે;
ત્યાગી ભકત બાત, મહિં પૂરણ, વિષય ભોગ મન ચહે સંપૂરણ. ૫

મમ સુત અધમ લખે નહિ રીતી, મૂરખ લગી મુરખ પદ પ્રીતી;
ઉભય વ્યાવ કરિ ઉર હરખાવત, મમ સુત મૂર્ખ મર્મ નહિ પાવત. ૬
કહેણી જ્યું રહેણી ઇન હોવે, દુતિયે નારી કિમ મન મોવે;
સુક્ષમ કપટ લખે નહિ કોઈ, સરસ સરસ ભાખે શઠ સોઈ. ૭
બલ બુદ્ધી નૃપતી વિસરાઈ, હાં હાં કરત પુત્ર મન ભાઇ;
ધ્રુવ જનની ઉર મોદ અપારો, ભયો ભૂપ બડ પુત્ર હમારો. ૮
સૌતિ[1] પુત્રકો સંત બનાયો, અપને પુત્ર રાજ પદ પાયો;
ભ્રાતા ભાગ રાજમહિં લેવત, વંશ વધે તો ફિર દુઃખ દેવત. ૯
યાતે રામ પઢાયો પાટી, જીવન સમુજ વંશ જડ કાટી;
કહા કરૂં સુત લખે ન મોરી, અર્ધરાજ લેવહૂ લલકારી. ૧૦

દોહા

સહ અવગુન ધ્રુવ તાતકો, ધરિ બૈઠે વન ધ્યાન;
ઇનકે પાછે મેં દુઃખી, પુત્ર પ્રબલ અજ્ઞાન. ૧
ઉત્તમ જનની કલ્પના, પ્રગટ લખે ધ્રુવ ધીર;
કલ્પત સમુજી માતુકો, બ્રેહ ઉર ભઈ ગૅંભીર. ૨

ચોપાઇ

બડે પુરૂપ અવગુન નહિ પેખે, શુભ ગુન હોય દ્રષ્ટિ સોઈ દેખે
ગો પિંજર મહિં અમિત વિકારા, શુદ્ધીવાન દૂધ લે સારા. ૧
ગંગા ચલે તલે તાહિ ગારો, અપન નીર લે જન્મ સુધારો
માત તાત ભગની અરૂ ભાઈ, પુત્રી પુત્ર સગંધ સગાઈ ૨
અપની નાર વિપ્ર ગો સાધૂ, દુર ગુન હો નહિ કરો વિવાદૂ
અમિત યુક્તિ દુર ગુનકો હરિયે, મુખ પર પ્રગટ વાદ નહિ કરિયે ૩
પ્રગટ વિવાદ ધર્મ હો હાની, આખિર કષ્ટ લહે વો પ્રાની
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ રૂપે ઇકિ જાના, ભયો પ્રેમ વશ બુદ્ધિ નિધાના. ૪
જીવ માત્ર નહિ જ્ઞાનિ દુઃખાવે, યાતે ધ્રુવ મન બ્રેહ બઢાવે
સમય સમજિ પિતુકે પદ વંદા, તાત કહે સુત રહો અનંદા. ૫
જય હો પુત્ર ધર્મ હિતકારી, સમય સમજિ સહ વાત સૅંવારી
સહસ્ત્ર પચીસ વર્ષ તવ પૂરણ, બ્રહ્મચર્ય તવ ભયો સૅંપૂરણ. ૬
બ્રહ્મચર્ય તુમ પૂર નિભાવા, દેવ પિતુર વૃદ્ધો મન ભાવા;
દુતિયે આશ્રમ ગૃહી તુમારા, ચલિયે પુત્ર અસીકા ધારા. ૭

[1]—શોકય

ભૂલે તો ભવસાગર જાવે, ચલે વિચાર પરમ પદ પાવે;
વેદો યુક્ત કહો સદ કર્મા, નિત્ય કર્મ નહિ તજો સુધર્મા. ૮
કરિયે કર્મ વિચાર વિચારી, તો સુખ હોય સર્વ નરનારી;
પુત્રન તુમે સર્વ ગુણ લાયક, ભયે નિચિંત હુમે સુખ દાયક. ૯
વર્ષ માસ દિન દર્શન આવહુ, ચર્ચા લાભ શાંતિ સુખ પાવહુ;
હર હમેશ પરજા તુમ આવે, ભજન ભકિત મેં ભ્રાંતિ કરાવે. ૧૦

દોહા

નિરવરતી આશ્રમ ભયે, સભા ન શોભે તાત;
હય ઉપાધિ આદર કરન, અમિત શબ્દ ઉતપાત. ૧
હમ આવે દર્શન કરન, અપર ન લાવે સાથ;
કો બડભાગી વિશ્વમે, દર્શ મિલે નિત તાત. ૨

ચોપાઇ

જય મમ તાત પુત્ર હિતકારી, સદ પ્રકાર મમ વાત સુધારી;
જરા કષ્ટ જગ દહે ન તુમકો, કેવળ દર્શ લાભ દેહુ હમકો. ૧
અમિત કષ્ટ તુમ હમ હિત લીના, દે ઉપદેશ કૃતારથ કીના;
જન્મ મરણ વ્યાધી જીવ ભારી, હરી તાત બગસે ફલ ચારી. ૨
સુત સઁતોષ સર્વ પ્રકારા, હમતે સેવન બની લગારા;
યાતે તાત પ્રબલ ઉર આશા, દર્શન પાય સુખી રહ દાસા. ૩
તુમકો સુખી કીન કરતારા, કવન સેવ હમ કરે બિચારા;
યદ્યપિ તાત દર્શ ફલ દીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુન લીજે. ૪
તથા અસ્તુ નૃપતી મુખ ભાખા, પૂરણ ભઈ પુત્ર અભિલાખા;
એસે તાત પુત્ર ઇકિતાઇ, ક્યું ન મિલે ચાહ ફલ તાઈ. ૫
એહિ પ્રકાર સુતકો પિતુ પોષે, તન મનતે પિતુ સુત સઁતોષે;
બચપન તાત કરે રખુવારી, વૃદ્ધાપન સુત લેત સઁભારી. ૬
તનતે ધનતે સુત પોસાવત, અન્ન વસ્ત્ર કેવલ પિતુ ચાવત;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની સુત જાને, મૂરખ પુત્ર ન મર્મ પિછાને. ૭
સમજિ મર્મ માતા પિતુ સેવે, પુત્ર પવિત્ર પરમ જસ લેવે;
માત તાત સેવા સુત ત્યાગી, યા સમજો જગપરમ અભાગી. ૮
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સાર લખિ સારી, યદ્યપિ માત તાત અધિકારી;
સમય સમજિ આજ્ઞા પિતુ પાઇ, વંદન માતુ ચલે હરસાઇ. ૯
જય જનની કહિ શીશ નિવાવા, માતા સુત શિર હાથ ધરાવા;
મુખતે કછૂ ન ઉત્તર દીના, મૂંદે નૈન ભજન મન લીના. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ લખિ સેનકો, પ્રગટયો પ્રેમ અગાધ;
હય ઉપાધિ તજ તત્વ રત, સત્ય મતો યેહિ સાધ. ૧
દુતિયે જનની પદ ગિર્યો, માન પ્રબલ અહસાન;
જાનિ શત્રુ સમ પુત્રકો, રોષ ભરી અજ્ઞાન. ૨

ચોપાઈ

બોલી વ્યંગ શબ્દ ઉતપાતી, ક્રોધ અનલ જારત ઉર છાતી;
આવત પુત્ર બૂદ્ધિ બલ દાના, સર્વ કર્મ મય પરમ નિધાના. ૧
ધારે કાજ સુફલ કરિ લીના, તો સમકો જગ પરમ પ્રવીના,
પૂરવ જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઈ, શિશુપન તાત શુદ્ધિ સહ પાઈ. ૨
કો પ્રકાર કારજ નિજ કરિયે, વિચરે નિડર કાહુ નહિ ડરિયે;
શત્રૂહીન હોન કહિનાઈ, સો બચપન શુદ્ધી તે પાઈ. ૩
સર્વ પ્રકાર કાજ કરિ અપના, સર્વ કર્મ મન મોટિ કલપના;
ઉત્તમ ખર તોરો લઘુભાઈ, હાંની લાભ ન મર્મ કદાઇ. ૪
વિન વિવેક ભકતી પદ રીઝા, શઠ સમજાવત મો મન છીજા;
ભક્ત ભિખારી ભીખ મગીજે, ઝોલી પત્ર ભાત કર દીજે. ૫
શીશ જટા તન ભસ્મ લગાવે, હોય દિગંબર વનકો ધાવે;
પૂરણ મન હોવે મમ રાજી, જાય ભવનતે ગંધ દુરાજી. ૬
આશ્રમ ધર્મ શીશ નહિ ધારે, તે અધમી કહા વંશ વધારે;
ધન્ય પુત્ર આશ્રમ ક્રમ ધારા, મમ દેખત સહ કાજ સુધારા. ૭
આશ્રમ ધર્મ શીશ નહિ ધારે, ઉત્તમસી ગતિ હોય નિકારે;
એસે શઠ જીવન ધિક્કારા, નર તન રતન લાભ જિન હારા. ૮
ઉત્તમ નામ લજાયો અંધે, છૂટો નામ ધરાયો બંધે;
મૂરખ પુત્ર દુઃખી મહતારી, શઠ સમજે વિન વાત વિગારી. ૯
ત્રતિયે આશ્રમ પુત્ર વિગોયો, ઈનિકે હેત લાભ મેં ખોયો;
યાતે પુત્ર ચતુર તું ભારી, કરિ પ્રપંચ સહ વાત સુધારી ૧૦

દોહા

કપટી જાંને કપટતે, ચાલે સબ સંસાર;
યાતે નિંદત ધર્મકો, મેં મગ લીનો સાર. ૧
સત વકતા સાચે મતે, ધર્મ શીશ લે ધાર;
પ્રભુ વ્યાપક જેહિ દાસકી, બિગડી લેત સુધાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજિ બોલા ધ્રુવ જ્ઞાની જય જનની મમ માતુ સુજાની;
જય મમ માતુ શુદ્ધિ ભલ લીની, સર્વ પ્રકાર કૃપા તેં કીની. ૧
મોરી સુધરી તવ પરતાપા, સર્વ પ્રકાર હર્યો સઁતાપા;
અક્ષય દાન દીન મકા માતા, સત્ય કહું મમ શાક્ષિ વિધાતા. ૨
જીવન મૂક્ત લાભ મોહિ દીના, તવ સમકો જગ અપર પ્રવીના;
તરણીસમ તાર્યો તવ બાલા, જીવન મુક્ત દીન તતકાલા. ૩
હરિ હર આય દર્શ યહઁા દીના, અધમી અમિત કૃતારથ કીના;
તીરથ આય હર્યો સહ પાપા, જનની તવ ઉપકાર અમાપા. ૪
યાતે માતુ રામ સમ મોરે, વાર વાર વંદૂ પદ તોરે;
અબ જનની આજ્ઞા મોહિ દઇયે, યે લઘુ દાસ કાજ કછુ કઇયે. ૫
જાવ હુ ભ્રાત ભયો સુખ ભારે, ઉત્તમ જીવન હાથ તુમારે;
ધ્રુવ પદ વંદિ ચલ્યો પિતુ પાસા, શબ્દ માત્ર જાન્યો જગ હાસા. ૬
સુરચી કહે બક્ત શઠ આવા, અતિ પ્રપંચ મય શબ્દ સુનાવા;
પ્રેમ ભરી બાની મુખ બોલે, ઉરતે કપટ ગાંઠ નહિ ખોલે. ૭
મોર સમાન મધુર મુખ બાની, અમિત પ્રકાર શઠકો જાની;
ઉરગ[1] અહાર કરત નહિ શંકા, ભક્ત કરે યહુ કાજ નિશંકા. ૮
સો યહ મંગટ હુંકો ફલ પાયો, લઘૂ ભ્રાતકો ભક્ત બિનાયો;
શઠકો કીન દિગંબર ભેષા, તદ્યપિ કપટ લખે નહિ લેશા. ૯
હરિહર ઇન્દ્ર આય કહા કીના, કપટી મેલ મિલ્યો મેં ચીના;
ભક્ત રાજ લઘુ ભ્રાત અકાજા, કરહિન રાગ વિશ્વપતિ રાજા ૧૦

દોહા

સમદરશી કિમ વિષમતા, જો સુર શુદ્ધ સ્વભાવ,
કપટ ભરી સહ મંડલી, મિલ મિલ ખેલત દાવ. ૧
ઉભય ભ્રાત ભ્રાંતી કહા, અરધો અરપત રાજ;
તો હરિહર શુધ ભાવતે, કરત વિશ્વકો કાજ. ૨

ચોપાઇ

યાતે કપટ રૂપ સંસારા, નરસુર અસુર એક મત ધારા;
કૂવે ભાંગ પડી મોહિ દરસે, રે મન સમજ્યૂથા કિમ તરસે. ૧

---

૧. સાપ

પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, કપટીકે નહિ એક અધારા;
વિન વિશ્વાસ ત્રાસ અતિ પાવે, વિશ્વ રામ વિશ્વાસ ન આવે. ૨
લીલો કાચ નેન મુખ આવા, સર્વ પદારથ હરે દિખાવા;
વજ્ર લેપ અમને અઘ ભારી, યાતે દર્શત સર્વ વિકારી. ૩
હરિ હર અજ બોચે શુધ ભાઉ, નદ્યપિ તજે ન આદિ સુભાઉ;
કલ્પત રહી પાપ વશ માતા, ઉત્તમ સમુજ અમિત પસ્તાતા. ૪
સમય સમજિ દ્વિજ કીન આચારા, જો કુલ રીત વિદિત વ્યવહારા.
ધ્રુવકી પ્રિયા સસુર પદ લાગી, ભૂપ કહે સુખ રહો સુભાગી. ૫
રામ ભક્તિ સુંદર સુખ ખાની, અવશ કરો મમ સુતા સુજાની;
રામ ભજન વિન કોઉહ ન અપના, પુત્રી મિથ્યા વિશ્વ કલપના. ૬
આશ્રમ ધર્મ શીશ ધર લીજે, વેદોયુક્ત કાજ સહ કીજે;
યેહિ સુબોધ યેહી સત જ્ઞાના, ધરહિ શીશ હરહુ અજ્ઞાના. ૭
જાવહુ સુતા શીખ લે ઘરકો, રાખહુ હૃદય હરસી હરિ હરકો;
સમય સમુજિ સાસૂ ઢિગ આઇ, વંદત ચરણુ હૃદય હરસાઇ. ૮
ધ્રુવ જનની મન કછુહ ન ભાના, ગર્ક રૂપમય બ્રહ્મ સમાના;
દુતિયે સાસ વંદિ ધ્રુવ નારી, રીસ ભરી ઉત્તમ મહતારી. ૯
ધ્રુવ નારી સતકાર ન પાવા, દૂર દૂર મુખ શબ્દ સુનાવા;
પશ વૈરાગ સમજ ધ્રુવ પ્યારી, મન શરમિંદ ભઈ સતિ ભારી. ૧૦

દોહા

અપને આપ સુભાવકો, ભાવ ધરે સમ કોય;
એક એકકી ના લખે, કરતા કરે સો હોય. ૧
પ્રિયા પુત્ર પરજા સહિત, નૃપ સન આજ્ઞા પાય;
વાયૂ પદ વંદન કરી, ચલે ભવન હરસાય. ૨

ચોપાઈ

વાયૂ ભૂપ અપન ગૃહ આવા, લગ્ન મર્મ લખિ સહ હરસાવા;
ધ્રુવ સમ પતી પુત્રિ વર પાયો, સર્વ લોક પૂરણ જસ છાયો. ૧
યાચક દાન દીન વિધિ સારી, વાયૂ ભૂપ વિચાર વિચારી;
દ્વિજ અતિથી ગો પૂજન કીના, શુભ અશીષ વિપ્ર મુખ વીના. ૨
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, વાયુ ભુપ ભયો સુખ ભારી;
સગપન સગો સબંધ સપૂતા, કૃપા કરે શંભુ અબધૂતા. ૩
કરિ વિવાહ હરસે નરનારી, કૃપા કરે શંભુ ત્રિપુરારી;
યહાઁ ધ્રૂવ પ્રજા નગ્ર મહિં આવા, ગહે ગહે અમિત નિશાન ઘુરાવા. ૪

ध्रुव प्रवीण वित कोप खुलावा, विधिवत दान सर्व ले धांवा;
विप्र पूजी नृपती हरसाये, विधिवत दान दीन द्विज चाये. ५
पित्र देव पूजे द्विज राजा, नीती प्रथा काज सह साजा;
द्विज आज्ञा ध्रुव भवन पधारे, दासी दास प्रेम भो भारे. ६
ब्राह्मी सुन्यो व्याव सँवदा, उर महिं प्रगटयो प्रेम अगाधा;
सुने भूप द्वार पर आवा, हरस भरि सिंगार सजावा. ७
भूपन वसन विविध पधराई, कनक कलस अपने शिर लाई;
व्यापक देव पती असतारा, पति पद पूजन काम हमारा. ८
कंचन थाल धर्यो अपने कर, हर्ष अपार अरती कर रर;
पय करि पाद पखारे होई, करि मुख पान कृतारथ होइ. ९
द्विज आज्ञा सम सब विधि कीनी, अपनी बहिन गोदमें लीनी;
हृदय लगावत वारंवारा, रे मम बहिन धन्य अवतारा. १०

दोहा

लघु बहीन लखि प्रेमयुत, उर लावत करि प्यार;
सौति भाव स्वपने नही, धन्य सती अवतार. १
उभय नार पिव एककी, भगती भ्रांती नाँय;
चूक सेव हम एकते, आय दीन तें जाँय. २

चोपाइ

पूरव जन्म कीन तप भारी, ज्याते भई एक पति प्यारी;
सामिल तप करते तन त्यागा, या भव सामिल मिली सुभागा. १
हरि हर सिंवरे श्वास उश्वासा, राम रूप पति चरणु निवासा;
भले भाग्य बहिनी घर आइ, समजि मर्म वृत्ती स्थिर थाइ. २
सौति मिले सत राह बतावे, ज्या करि जीव जनम नहि पावे;
मिले सोति हरही सह शोका, राम भक्ति करि जीव अशोका. ३
पूरव जन्म पुन्य प्रभुताई, ज्ञानी सोति मिले घर आई;
सोति मर्म लखनो कठिनाई, लखे नारि जेहि गुरु गम पाई. ४
सुक्षम स्थूल नारि द्वे शोकी, पीव जीव भजी होय अशोकी;
दश इन्द्री पिव एक कहावे, दवन होय आतम सुख पावे. ५
नार पचीस पीव इक संगा, मिले शौक सुख लेत अभंगा;
इडा पिंगला सुखमण प्यारी, अपनो पीव कीन ब्रह्मचारी. ६
अपरा परा मिली तिय दोइ, चेतन अंश विश्व यह होई;
द्वे विन चले न जग व्यवहारा, ज्ञानी मर्म लखे यह सारा. ७

યાતે બહિન કૃપા કરિ આઇ, સર્વ વાત મોહિ અધિક સુહાઇ;
ધ્રુવ લખિ મર્મ પર્મ સુખ પાવા, બ્રાહ્મી આતમ તત્વ લખાવા. ૮
સંત સમાગમકી બલિહારી, અતિ અજ્ઞાન જ્ઞાન ભો નારી;
છૂટન કઠિન નારિ અધ્યાસા, અમિત પ્રકાર દેહુ ભલ ત્રાસા. ૯
કાક મરાલ હોહિ કરિ સંગા, જ્યું અઘ સહજ હરે જિય ગંગા;
ક્ષણુ મહિં વહિની[1] વિપિન જરાવે, કરિ સતસંગ પાપિ તરી જાવે. ૧૦

દોહા

ઘર આંગન ઉચ્છવ ભયો, સુખી ભયે નરનાર;
અપને અપને ગૃહ ગયે, ભૂપ જુહાર જુહાર. ૧
નિત્ય કર્મ અવસર લખી, કરન લગે નિજ કાજ;
અગ્નિ હોત્ર શાલા મહીં, કરે કર્મ દ્વિજ રાજ. ૨

ચોપાઈ

વિપ્ર દાન દે સબ સંતોષે, કુમુદ નાથ ઓષધિ જિમિ પોષે;
આજ્ઞા પાય ભૂપ ઘર આવા, વિધિવત ભોજન ત્યાર કરાવા. ૧
ધરે થાલ હરિ અરપન કીના, મહાપ્રસાદ લખિ હરિજન લીના;
ઉત્તમ ભોજન કર નહિ છીવા, પયકર ધાર કછૂ મુખ પીવા. ૨
ધ્રુવ ધર્મી મન મર્મ લખાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
કરિ અચવન બેઠે થિર આઇ, સમય સમજિ ધ્રુવ વાત ચલાઇ. ૩
રે મમ ભ્રાત ન ભોજન પાવા, કહો કયા શોચ હૃદય ફુરિ આવા;
કો જગમે અસ કાજ કરારા, જિનકે હિત પરિત્યાગ અહારા. ૪
હરિહર અજશિર સહાય સદાઇ, કો પ્રકાર સંકટ ઘટ ભાઈ;
સહસ પચીસ વર્ષ યહ આવા, દીન બંધુ નહિ કષ્ટ દિરાવા. ૫
શત્રૂ એક નહી સંસારા, હર વશમેં કલાદિક હારા;
વનમે સુખી તાત મહતારી, ઉનકી કૃપા અઘન સુખ ભારી. ૬
શોચ એક નીતી નહિ ચૂકે, દેવહુ અન્ન અતીથી ભૂખે;
દુતિયે શોચ સંત દ્વિજ ગાઈ, ઈન પદ સેવ કરો હરસાઇ. ૭
ત્રતિયે શોચ પ્રજા સનમાની, કરિયે ન્યાય પુત્ર નિજ જાની;
ચતુરથ શોચ ભક્તિ નહિ ભૂલે, હરિપદ ત્યાગ નર્કમે ડૂલે. ૮
પંચમ શોચ કપટ નહિ કાહૂ, રહિયે એક સદા શુધ ભાઉ;
અપર શોચ ભ્રાતા કહા આવા, જ્યા કરિ આજ અન્ન નહિ પાવા. ૯

---

૧ અગનિ.

કહિયે ભ્રાત ભ્રાંતિ નહિ કીજે, વિધિવત જિન પ્રતિ ઉત્તર લીજે;
રજા પાય મુખ વચન ઉચારા, ઉત્તમ નયન ચલી જલ ધારા. ૧૦

દોહા

કો પ્રકાર કર્મન ગતિ, પ્રબલ રચી કરતાર;
અમિત યુક્તિ કરિ કેઈ થકે, લે ન શકે કોઉ પાર. ૧
હરિ હર અજ સનકાદિ મુનિ, જનની દીનો બોધ;
તાત યુક્તિ બહુ વિધિ કહ્યો, લગ્યો ન તોહ પ્રબોધ. ૨

ચોપાઈ

અમિત શબ્દ જનની મુખ ગાવા, તાતે શોક હૃદય મમ છાવા;
ખોટે શબ્દ કલપના ખોટી, કો પ્રકાર બુદ્ધી રહ મોટી. ૧
કહાઁ લગિ સરન કરૂં નટ ખટકી, કૃપાનાથ જાનત ઘટ ઘટકી;
છલ પ્રપંચ જનની નહિ ત્યાગે, ઇન મુખ વચન બાન સમ માગે. ૨
કુતરક તર્ક કરે દિન રાતી, અનલ વચન જરે મમ છાતી;
તન સબંધ પ્રભુ હમેં સઁતાવે, અનલ ક્રોધ ઉરમેં ફરિ આવે. ૩
મેં હતભાગ ઉદ્ર ઇન આવા, ભોગ મોક્ષ દૈ લાભ ગુમાવા;
જન્મત મર્યો ન જીવ્યો પાપી, યાતે સંકટ સહૂ અમાપી. ૪
જીવત સુનૂ ઇષ્ટિ ગુરૂ નિંદા, જાય ન જીવ રંખે હરિ જિંદા,
પૂરવ જન્મ પાપ ફલ ભારી, જ્યાતે ભઈ સુરૂચિ મહતારી. ૫
કો પ્રકાર છૂટે મમ પ્રાના, વાર વાર વંદુ ભગવાના,
હે હરિનાથ પ્રાણ હરિ લીજે, દુરબલ દાસ દુખી નહિ કીજે. ૬
તજું પ્રાણ તો મેં બડભાગી, રહે પ્રાણ તો પરમ અભાગી;
ઉર પ્રેરક જાનત ગતિ સારી, ઘટઘટ વ્યાપક વિપિન વિહારી. ૭
મમ શિર ઇષ્ટિ ભ્રાત ગુરૂ તાતા, જિનકો નિંદત મમ મુખ માતા;
નિજ જનની સન જોર ન લાગે, જો કછુ કહુ તો બનું અભાગે. ૮
જિનકે ઉદ્ર જનમ મેં લિના, સર્વ પ્રકાર ચરણ આધીના;
મો મુખ લીન દૂધ જેહિ ધારા, જો કછુ કહૂં તો બનૂ ગમારા. ૯
નર તન રતન ભક્તિ પદ પાવા, અતિ ઉપકાર ન જાય ભુલાવા;
યાતે તાત ન એક ઉપાઇ, તજિયે યે તન ઉર હરસાઇ. ૧૦

દોહા

જનની તજે ન ક્રૂરતા, નિંદા સુની ન જાય;
તજુ માતુ તો પાપ હો, કરિયે કવન ઉપાય. ૧

યાતે તન ત્યાગન ચહૂ, ધર્મ રહે દુઃખ જાય;
કરૂં દર્શ હરિ લોકમે, સબતે શ્રેષ્ઠ ઉપાય. ૨

ચોપાઇ

અન્ન માસ યુગ લેહુ ન તાતા, આજ કીન ત્રણ સનમુખ માતા;
ઇષ્ટિ દૃષ્ટિ કરહી મમ ઓરા, હેર[1] હરહિ હર કષ્ટ કઠોરા. ૧
જગ જનની દીનો વરદાના, હોય સત્ય નહિ કરહિ હેરાના;
અબ મોહિ સુફલ ફલી સહ આશા, તજુ પ્રાણ તવ ચરણ નિવાસા. ૨
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, ધ્રુવપદ શીશ ધર્યો કેઈ વારા;
ભ્રાતૃ ભાવ ઉત્તમ સમ કાણિ, તજન ચહે તન ભ્રાતૃ સુભાણિ. ૩
યહઁ ગુરૂ ઇષ્ટ ઉહાં નિજ માતા, ધર્મ હીન ત્યાગન તન ચહાતા;
ઉત્તમ ઊત્તમ ધર્મ સુહાવા, તાતે પ્રબલ પ્રાણ ગભરાવા. ૪
ધ્રુવ લખિ મર્મ પ્રબલ ઉર પ્રેમા, બેઠ ભયો રહ્યો નહિ નેમા;
સાધુ સાધુ કહિ ઉર લપટાવા, સમયસમજિ પ્રિય વચન સુનાવા. ૫
રે મમ ભ્રાત ભ્રાંતિ તજ સારી, નિજ સ્વરૂપ ઉર દેખ વિચારી;
સંત સમાન કવન દગ દૂજા, દગી તાહિ જેહિ વિશ્વ અલૂઝા. ૬
સંત સમાન કવન જગ પાપી, તન ઇન્દ્રી જેહિ હની અમાપી;
તન અધ્યાસ જીવ જિન મારા, નિજકર ધાર જ્ઞાન તરવારા. ૭
તીન અવસ્થા પાંચૂ કોપા, મારે તીન જીવ નિરદોપા;
સુક્ષમ માર કૃતે જિન પાઇ, સંત સમાન કવન દગ ભાઈ. ૮
સંત સમાન કવન રસ ભોગી, વૃતી બ્રહ્માકાર સઁયોગી;
કામા અંધ ભરે જન ભારી, ક્ષણ ભર રહે ન વૃતી વિસારી. ૯
નારિ સઁયોગ રૂ યોગિ કહાવે, કામી બ્રહ્મચારિ પદ પાવે;
રાગી ત્યાગ કીન સંસારા, સંત સેન લઇએ કિમ પારા. ૧૦

દોહા

બાહર બોલે જગતસૂ, અંદર ખુલે કપાટ;
હદ બેઠા બેહદ રમે, જિનકો ઉલટો ઠાટ. ૧
કામી ક્રોધી લોભિયા, જગમે પૂરા સંત;
રામ કૃપા વિન કિમ લખે, હરિજન ન્યારો પંથ. ૨

ચોપાઇ

સત અહઁકાર ધાર સહ સાધૂ, અમિત હણે નિજ શત્રુ અગાધૂ;
તન અધ્યાસ વીર ભટ ભારી, જિનકો જન માર્યો લલકારી. ૧

૧ જોઇને.

સત અહૅંકાર સંત નહિ ધારત, કિમ કરિઅરિ મનકો ગહિ મારત;
જન સમ કપટ કરે કો દૂજા, રામ કૃપા જિનકો યહ સૂઝા. ૨
માત તાત ભગની સુત ભાઈ, નારી સહિત પ્રગટ મિત્રાઇ;
અવર લોક આવે અરૂ જાવે, હસિ બોલે પુનિ પ્રેમ બઢાવે. ૩
જાત જમાત સર્વ સઁગ પ્રીતી, સર્વ ખુશી મન પર્મ પ્રતીતી;
યદ્યપિ ઉર મહિં પ્રબલ અપ્રીતી, જાનત સંત સંતકી રીતી. ૪
વિધિવત કર્મ કરે, જગ સારા, યદ્યપિ નિજ મન ઇતર વિહારા;
રાગ દ્વેષ કરતો જન દરસે, હર્ષ શોક જનકો નહિ પરસે. ૫
એસો કપટ કીન બ્રહ્મચારી, માયા હાથ જોરિ જોહિ હારી;
કરણી લોભ કરત રહ સાધૂ, હરે અપર ધનના અપરાધૂ. ૬
જ્ઞાન રતન ધન ગુરૂ ખજાના, ઉત્તમ જન ધન હર્યો સુજાના;
શિષ્યકો દોષ ન લગે લગારા, તરે આપ અધમી કેઈ તારા. ૭
સંત સમાન કરે કો લોભા, માયા કટક કરે ગિચ લોભા;
રામ કૃપા યહ લોભ કમાવે, કુશલ ઉલટ અપને ઘર આવે. ૮
કરણી કરે ડરે સંસારા, સાધૂ લોભ કૃપાનકી ધારા;
માયા છલી છલી જન છતી, જોહિ જન પૂરણ રામ પરીતી. ૯
માયા છલ બલ કઇ જન હારા, રામ કૃપા ઉતરે ભવ પારા;
હરિ હર અજ મુનિ સંત અનેકા, કરે કપટ યે સહિત વિવેકા ૧૦

દોહા

જુઠા જગમે સંત જન, સમજ સેન મમ તાત;
સંત જૂઠ જગકી લખે, હોય સંતકી જાત. ૧
જગત સત્ય જૂઠો કિયો, દેહ સત્ય કરિ જૂઠ;
નામ રૂપ જૂઠા સમુજ, દીન જગતકો પૂંઠ. ૨

ચોપાઇ

જૂઠે જૂઠી બાત બનાઈ, અમિત યુક્તિ કરિ જગત દિખાઇ;
ઉત્તમ જનકો બોધ સુનાવા, પ્રગટ વિશ્વ સો લય સમુજાવા. ૧
જગ આભાસ ભાવ કરિ ભાસા, કરિ ઉપદેશ કીન ઉર નાશા;
પદ અવાચ્ય માહં વચન ન લાગે, સો સુનિ બોધ સુજન જન જાગે. ૨
અગમ અગોચર બ્રહ્મ કહાવે, સો સુનિ કથન પ્રગટ શિષ પાવે;
એસે સંત જૂઠ નહિ બોલે, કપટ કપાટ શિષ્યકો ખોલે. ૩

ઉલટે ઘાટ રમે જન સાધૂ, સંત ગતી કો લખે અગાધૂ;
સાચો જગત જૂઠ દરસાવે, જ્ઞાનીકી ગમ જ્ઞાની પાવે. ૪
યાતે તાત તજો ઉર ક્રોધા, મિથ્યા માતુ શબ્દ કો બોધા;
જનની શબ્દ ક્રોધ સુત લાવે, કો પ્રકાર ભવ સિંધુ તરાવે. ૫
ઉભય માસ ત્યાગો અન્ન ભાઈ, ભલે ભજન કરિયે ચિત લાઈ;
જનની મમ નિંદા નહિ કીની, સત્ય ગાથ માતા મતિ ચીની. ૬
મિથ્યા દોષ માતુ નહિ દીજે, કરમ ગતી અપની લખિ લીજે;
યાતે શોક સર્વ તજ દઇયે, કીનો બોધ હૃદય ધરિ લઇયે. ૭
ચરચા કરત રેન સહ વીતી, ભ્રાતા કરિયે કર્મ પરીતી;
નિત્ય કર્મ અવસર યહ ભાઈ, સદાચાર કીજે હરસાઈ. ૮
અવસર સમુજિ વચન શિર ધારા, કરન લગે જન નિત્ય અચારા;
દાસી દાસ અમિત સુખ આવા, વસ્ત્ર નીર મંજન વિધિ લાવા. ૯
ઉભય ભ્રાત કીનો અસ્નાના, વિવિધ પ્રકાર દાસ દે દાના;
યજ્ઞ શાલ આયે દોઉ ભ્રાતા, વિપ્ર દાન દે ઉર હરસાતા. ૧૦

દોહા

વિધિ સમેત આચાર કર, હરિ અરપન કરિ અહાર;
ન્યાય હેતુ હર્ષિત ચલે, કરન પ્રજા ઉપકાર. ૧
આય કચેરી તખ્ત પર, બૈઠે આસન ધાર;
પ્રજા લોક હર્ષિત હૃદય, સનમુખ કરત જુહાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રજા લોક બૈઠે નરનારી, સમય સમજિ ધ્રુવ ગિરા ઉચારી;
રે મમ ભ્રાત ધન્ય તવ કરણી, ભક્તિ લીન કહું કહા વરણી. ૧
એસી ભક્તિ કરે નરનારી, જિનકો સુલભ મિલે ફલ ચારી;
ધર્મ હીન કારજ નહિ કીજે, જ્યા કરિ ચાર પદારથ છીજે. ૨
ચોર ચુગલ ભટ ફારે કામી, પરજા ધર્મ કરે અતિ ખામી;
દેખો સુનો પકરિ યહાઁ લાવો, તુરતહિ વિદ્યા શાલ પઢાવો. ૩
શામ દામ દંડ ભેદ બતાઇયે, આશ્રમ ધર્મ નીતિ સમજાઇય;
વિદ્યા દાન અવસ્ય તેહિ દીજે, કર્મ નિષેધ સર્વ હરિ લીજે. ૪
વિકરમ કર્મ કરે વિન જાંને, તુરત તજે સત કર્મ પિછાંને;
વેદો યુક્ત કર્મ નહિ જાંના, જ્યા કરિ કુકરમ કર્ત અજ્ઞાના. ૫

લખિ શુભ કર્મ તજે અઘ કર્મા, ઝેલહિ અવશ સનાતન ધર્મા;
વિદ્યા સમુજિ અવિદ્યા ત્યાગે, રામ મંત્ર મુખ રટહિ સુભાગે. ૬
અપર ઉપાય ન એકો ભાઈ, પ્રજા સુધારન યહી ઉપાઈ;
વિદ્યા વિના અપર કો કર્મા, જાની શકે સનાતન ધર્મા. ૭
માર પીટ કરિ પાપ છુડાવે, તજે ન ઉલટો અધિક કમાવે;
તજે ન આપ અપરકો ડારે, પાપી અપનો પંથ વધારે. ૮
નિર અક્ષર નારીનર અંધા, શઠ ભરમાય લોભમે બંધા;
છલ પ્રપંચિ સઁગ જન્મ ગુમાવે, અધરમ ધર્મ મર્મ નહિ પાવે. ૯
અંધે અંધા ઉંટ કતારા[1], ભેડ ચાલ ચાલત સંસારા;
જીવે મરે કિ જન્મ બિગારે, યદ્યપિ ઉંટ ઉંટકી લારે. ૧૦

દોહા

યાતે શઠકો માર તજ, દીજિયે વિદ્યા દાન;
નહિ શીખે તો ત્રાસ દો, હરો પ્રબલ અજ્ઞાન. ૧
જિતને વિદ્યા ઉર ધરે, ત્યાગે કર્મ અસાર;
રટે રામ જમ ત્રાસ વશ, ચલે વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

નારી પુરૂપ તજે વિધિ ધર્મા, વશ અજ્ઞાન કરે અઘ કર્મા;
વિદ્યા દાન દેહુ યહાં લાઇ, જ્યા કરિ હોવહિ અવશ ભલાઈ. ૧
પુરૂપ હોય હોવહિ ભલ નારી, વર્ષ હજાર રંભા બ્રહ્મચારી;
દેહ દીપ મણિ[2] તેલ અપારો, દિવ્ય જ્યોતિ પ્રગટે ઉજિયારો. ૨
બલ બુદ્ધી ગુણ જ્ઞાન અપારા, બ્રહ્મચર્ય જિન ધિન સઁભારા;
બ્રહ્મચર્ય સમ કવન અનંદા, ભજન ભક્તિ કરિ હો નિરબંદા. ૩
ઇન્દ્રી જીત સભા મહિં શોભે, નારી પુરૂપ નિરખિ મન લોભે;
શીલવંત શોભે સંસારા, હરિહર કૃપા હોત ભવ પારા. ૪
વિર્યવાન જન ધ્યાન ધરાવે, હરિહર દેવ હરખિ મુખ આવે;
શીલવાન ચાવે ગુણ કોઈ, પાવત વસ્તુ વિલંબ ન હોઇ. ૫
સર્વ સિદ્ધિ વિદ્યા મુખ આવે, રજા હોય સોઇ કાજ કરાવે;
મુકુટ સમાન શીલ નર કહિયે, યાતે અવસ્ય શીલ વ્રત લહિયે. ૬
શીલ ધાર કોઉ કાજ કરાવે, થોરહિ કાલ તુરત ફલ પાવે;
ભોગ વિભોગ ત્યાગ હરિ ધ્યાવે, તરજિ તાત સમ સનમુખ આવે. ૭

---

૧. પાછળ પાછળ. ૨. વીર્ય.

પ્રગટ ભઈ ભાખૂ મમ ભાઈ, લખિ લઘુ દાસ લીન અપનાઈ;
મેં કછુ કિયો ન કરને જોગા, કૃપાનાથ શિવ કીન અશોગા. ૮
સો ઉપકાર પ્રગટ હરિ હરકો, કીને કૃત્ય કૃત્ય આય ધરકો;
પ્રગટ લખો કહિયે કહા ભાઈ, યાતે ભકિત કરો હરસાઈ. ૯
રે મમ પ્રજા કાજ સોઈ કીજે, જ્યા કરિ નાથ નિરંજન રીજે;
સુધરમ ધર્મ તજો નહિ ભાઈ, યે તન પ્રાણ રહે યા જાઈ. ૧૦

દોહા

સુધરમ ધરિયે શીશ પર, કરિયે આશ્રમ કામ;
ડરિયે વિકરમ કર્મતે, તરિયે જીવ તમામ. ૧
ભ્રાતા જાઇયે ભવનકો, પાઇયે પ્રેમ પ્રસાદ;
ધાઇયે આતમ રામકો, લાઈયે લક્ષણ સાધ. ૨

ચોપાઇ

પ્રેમ ભરે નારી નર સારે, ચાલે ભવન જુહાર જુહારે;
શ્રવન સુની ધ્રુવ મુખ પ્રિય બાની, મનન કરત નરનાર સુજાની. ૧
બાણ સમાન લગે ધ્રુવ વચના, ધન્ય સુબોધ ધર્મકી રચના;
એસે ભૂપ રામ અવતારા, પ્રજા બોધ દે કાજ સુધારા. ૨
નિજ નિજ ભવન ગયે મતવારા, ઉમગત પ્રેમ નયન જલ ધારા;
યહાં ધ્રુવ સર્વ સભા સંતોષી, પ્રજા વેલ વચનામૃતપોષી. ૩
વિલખે વદન નિરખ નિજ ભાઈ, ઉર મહિં પરમ ગિલાની આઈ;
અહો ભ્રાત ધરિયે ઉર ધીરા, કરૂ વિચાર ગુરૂ જ્ઞાન ગંભીરા. ૪
યુદ્ધ સમય આયુધ કર ધરિયે. સત અહંકાર ધાર અરિ હરિયે;
યેહિ પ્રકાર ગુરૂ જ્ઞાન સંભારો, કામ ક્રોધ શત્રૂ ગહિ મારો. ૫
ક્રોધ શીલ કરિ હોવહિ નાસા, કામ અકામ રામ વિશ્વાસા;
મોહ રાગ વૈરાગ નસાવે, ઉર સંતોષ લોભ ઉઠિ ધાવે. ૬
સમતે સર્વ વિષમતા ભાગે, હર્ષ શોક શઠ ભગે અભાગે;
શબ્દ માત્ર વિષયા રસ ઉલા, જ્ઞાન વિના ઉર ફુરત બખૂલા. ૭
સમજિ સરસ શાંતિ ફલ લીજે, શબ્દ જાલ ઉર દૂર કરીજે;
રવિકો રાત કહે કોઉ અંધા, સૂરજ પરમ પ્રકાશ અનંદા. ૮
અનલ હેમ કોઉ કહિ બતલાવે, કહે હીમ નહિ અનલ સમાવે;
ચિત્ર ચિરાગ કહે પરકાસા, યદ્યપિ તિમિર હોય નહિ નાસા. ૯
નૃપકો રાંક કહે કોઉ નામા, તદ્યપી ભૂપ સદા સુખ ધામા;
ગંગાકો કોઉ કહ કૃમ નાસા, તદપિ કરત અઘ ઓઘ વિનાસા. ૧૦

દોહા

નામ કહે ગુણ ના ખિસે, ભલે ખુરે ઉર સોય;
સંત સુખી યહ સેન લખ, હર્ષ શોક નહિ હોય. ૧
માત તાત નિજ પુત્રકો, મુખતે કરે વખાન;
મિલે પુત્ર વિપરીત ફલ, હોય ધર્મ મય હાન. ૨

ચોપાઈ

યાતે ભ્રાત માતુ મુખ બાની, પલટિ મર્મ મન લખો સુજાની;
જનની સત્ય શબ્દ મુખ ગાવા, મર્મ વિહીન પર્મ દુઃખ પાવા. ૧
અબ યહ પર્મ મર્મ ઉર લીજે, મલ વિક્ષેપ દૂર મન કીજે;
ભજન ભકિત મહિં કરે દુરાજી, પરમ ચોર ત્યાગો લખિ પાજી. ૨
શોક શત્રુ ઉરમે ફુરિ આવે, સર્વ કર્મતે શુન્ય કરાવે;
કામ ક્રોધ મદ લોભ અનારી, ચેતન શુન્ય કરે મિલિ ચારી. ૩
જિનકે ઉર યહ કરહિ પ્રવેશા, જ્ઞાન વિવેક રહે નહિ લેશા;
કુકરમ કર્મ કરહિ નરનારી, જબ લગિ ઉર યહ વશહિ વિકારી. ૪
હરિ ગુરૂ કૃપા મિલે સતસંગા, અવશ્ય ચારૂ યહ ભગે નિસંગા;
સતગુરૂ બોધ જીવ લહ શુદ્ધી, કુકરમ કર્મ તજે સત બૂદ્ધી. ૫
શ્વાસ ઉશ્વાસ ભજે ભગવંતા, જનમ મરણ આવે જિય અંતા;
યાતે ભ્રાતા તજહુ ગિલાની, મમ ઉપદેશ પિયુષ[૧] પી પાની. ૬
ભજ ભગવંત ત્યાગ મન વ્યાધી, સ્વપન માત્ર જગ ભ્રાંતિ ઉપાધી;
જ્યું અપશુકન કલેશ કરાવે, આગે પુરૂપ પરમ દુઃખ પાવે. ૭
કામ ક્રોધ ઉર અંદર આવે, સંત સુજન અપ શુકન ગિનાવે;
યાતે અરજ કરે ધ્રુવ નામી, મૃત્યુ અકાલ હરો સુર સ્વામી. ૮
યાતે મો મન પરમ ઉદાસા, ફલ વિપરીત મિલે મન ત્રાસા;
તવ મુખ પંકજ ખિલે સુભાગી, મો મન મધુપ ભયો સુખ લાગી. ૯
મન ચકોર મમ તવ મુખ ચંદા, સુધા બેન સુન પરમ અનંદા;
ભ્રાતૃ ભાવ તન તવ અવતારા, પ્રેમી ભ્રાત સુનત સુખ ભારા. ૧૦

દોહા

ભ્રાતૃ ગાથ તવ વિશ્વમે, સુનહી ભ્રાત સુજાન;
ભ્રાતૃ ભાવ હરિ ભકિતતે, પાવહિ પદ નિરબાન. ૧

---

૧. અમૃત.

બડભ્રાતા કે વચન સુન, ઉત્તમ ભયો સુચેત;
પ્રેમ વિવશ ચરણો ગિર્યો, ઉર નહિં ઉત્તમ હેત. ૨

ચોપાઈ

હરસી સભા ભયો જયકારા, નિજ નિજ કરતે પુષ્પ પ્રચારા;
સત્ય બોધ સબકે મન ભાવા, યાતે પ્રેમ અધિક ઉર છાવા. ૧
ધ્રુવ કર પકરિ ભ્રાત ઉર લાવા, વાર વાર શિર કર પરસાવા;
રે મમ ભ્રાત આજ કછુ ગાથા, અથગ પ્રેમ તું અધિક સુહાતા. ૨
અદભૂત આજ પ્રેમ ઉર ભારી, કહા કરિ હે મમ નાથ મુરારી;
દૂર દેશ જાવત જિમ ભાઈ, વિછુટત પ્રેમ પ્રબલ અધિકાઈ. ૩
માત તાત ગુરૂ ભ્રાત વિછોહા, ઉપજત પ્રબલ શુદ્ધ યહ મોહા;
સો યહ આજ ગતી ભઈ મોરી, ભ્રાતૃ ભાવ બુદ્ધી ભઇ ભોરી. ૪
કરતા પુરૂષ ગતિકો જાને, કરહી કાજ અપને મન માને;
કહા ચિંતે હરિ કહા કરાવે, કરતા પુરૂષ ગતી કોપાવે. ૫
કરતા પુરૂષ કરહિ સહ કાજા, જેહિ પદ દાસ રખહિ જન લાજા;
પુલકિ ગાત ભ્રાતા તન પરસત, ધ્રુવ ધર્મી નૈનાં જલ વરસત. ૬
પ્રથાવંત જન સમ કો દૂજા, વ્યાપક વિશ્વ નાથ જિન સૂઝા;
સર્વ જીવ સમ ભાવ પિછાના, યદ્યપિ પ્રથા અધિક મન માના. ૭
ગદ ગદ ભો ધ્રુવ ભૂપતિ જ્ઞાની, ઉત્તમ બોલે સમય પિછાની;
કૃપાનાથ મોરે શિર સ્વામી, લખો ભાવ ઉર ફુરે તમામી. ૮
પુષ્પ પત્ર ફલ તરૂ શિર ધારા, હમ દુરબલ ઇક તુમહિ અધારા;
શરણાંગત પર પ્રીત સદાઇ, સંત સ્વભાવ ન તજે કદાઇ. ૯
દુરબલ દાસ અધાર તુમારે, ઇષ્ટ દેવ ઉર ધ્યાન હુમારે;
નિરગુણ બ્રહ્મ બોધ સમજાવા, યદ્યપિ તાત ભકિત મન ભાવા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન ભાન તવ બાન સુન, ક્ષણિક વૃત્તિ વિશ્રામ;
પલટિ પ્રેમ વશ ભક્તિ રત, નિશ્ચલ ઉચરત રામ. ૧
અતિ સુક્ષમ આતમ વિષય, ક્ષણમે લખ્યો ન જાય;
પ્રેમ વિવશ મુખ રામ ભજ, મગન હોત રસ પાય. ૨

ચોપાઇ

બાલક રોવત કહિ મહતારી, માત તાત સુન ત્રાસ કરારી;
હરસિ દોડ ઉરતે લિપટાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે. ૧

હમ બાલક તવ તાત અધારા, કયું નહિ ઉપજત પ્રેમ અપારા;
સદ્‌ગુરૂ શિષ્ય ઇષ્ટિ અરૂ બંદા, પિતા પુત્ર યહ આદિ સબંદા. ૨
જાવે દેહ સબંધ ન જાવે, યાતે નિજ નિજ દેશ સિધાવે;
યાતે તાત સબંધ સગાઈ, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજત ઉર આઈ. ૩
તવ કર પ્રેમ હુમે કલ્યાના, કૃપાનાથ નિશ્ચય મન માના;
સુનત બોધ ઉપજ્યો સુખ ભારી, જનની શબ્દ શૂલ ગઈ સારી. ૪
કૃપાનાથ મન હરી ઉદાસી, પાવન ભયો પરસિ જિમ કાસી;
અબ નિર વિઘ્ન રામ મુખ ગાશિ, રજા હોય સો કાજ કરાશિ. ૫
વિનય કરત ઉપજી એહ ભારી, ધ્રુવ પદ શીશ ધર્યો કેઈ વારી;
ગુપ્ત મર્મ લખિ ધ્રુવ ઉર પ્રેમા, ભયો વિકલ મન રહ્યો ન નેમા. ૬
ઉત્તમ નિજ આસન બેઠાવા, હલકારે આઈ શીશ નિવાવા;
કૃપાનાથ એક વિનય હમારી, પ્રજા ત્રાસ કર મૃગપતિ ભારી. ૭
સહસ્ત્ર ગાય બાલક કેઈ મારા, સિંહ ત્રાસ કરિ લોક દુઃખારા;
જય નરેશ પરજા હરૂ ત્રાસા, ધારિ શસ્ત્ર કરૂ કેહરિ નાસા. ૮
મૃગયા ભૂપ કરે મૃગરાજા, નીતિ નરેશ અવસ્ય યહ કાજા;
યાતે તાત વિનય યહ કીની, પ્રજા સુખી કરિયે યહ ચીની. ૯
સુનિ ધ્રુવ પાપ ગિલાની ભારી, વેગિ કરો હરિ[1] હનન તયારી;
મમ કર શસ્ત્ર સર્વ યહઁ લાવો, કરો ન દેર સવારિ સજાવો. ૧૦

દોહા

વ્યાઘ્ર અરી ગો વધ સુની, ક્ષત્રી ધરે ન ધીર;
મારત અરિ લલકારિ કે, ફેર ક્ષેત મુખ નીર. ૧
ઉત્તમ અવસર સમજિકે, વિનય કીન કરજોર;
પ્રથમ રજા મોહિ કીજિયે, આવે આપ બહોર. ૨

ચોપાઇ

આદ અંત ધ્રુવ જાનનહારા, જન ઉર છુપે ન મર્મ લગારા;
ઉત્તમ આશ તજન તન જાની, યહ વર ચિંતે શંભુ ભવાની. ૧
તાત શ્રાપ લાગ્યો વહઁ માતા, મૃત્યુ અકાલ સુરૂચી હોય ધાતા;
સંત વચન કહું વૃથા ન જાવે, સુરૂચી જીવત દેહ જરાવે. ૨
કરતા કાલ કરમ ગતિ થાપી, અતિ પ્રવીણ કો શકે ઉથાપી;
સર્વ સબંધ મિલ્યો યહાં યેહા, રે મન તજિયે ભ્રાત સનેહા. ૩
અવસર સમજિ રજા ઇન દીજે, કરતા નીતી કાજ કરીજે;
હઠ કીને હોવેહિ અતિ હાની, મિથ્યા હોય ન બાની ભવાની. ૪

શૈલ સુતા યહ શિવ આધારા, ઇનિ અધાર ભાસત સઁસારા;
જિનકે વચન વૃથા કિમ હોહી, અમિત યત્ન કરિહૈ ભલ કોઈ. ૫
યાતે ભ્રાતૃ ભાવ તજિ દીજે, રામ રજા અપને શિર લીજે;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા, ઉત્તમ જનકો સેન જનાવા. ૬
સેન સમજિ પદ શીશ નિવાવા, લે સંગ ફોજ વિપન ઉઠિ ધાવા;
યહાઁ ધ્રુવ સમુજિ બહૂ મન મારા, યદ્યપિ રૂકે ન પ્રેમ અપારા. ૭
તન સમ્બંધ ભ્રાતા બડ પ્રેમી, ભ્રાતૃ ભાવ ભક્તી રસ નેમી;
નામ યથા ગુણ ઉત્તમ સારે, સમુજિ મર્મ ધ્રુવ નેન પનારે. ૮
અવસર સભા વિસરજન કીની, ચાતુર સુજન સેન લખિ લીની;
વંદિ ચલે મન કરત વિચારા, પ્રબલ પ્રેમ નૃપ કવન પ્રકારા. ૯
લઘૂ મર્મ કરિ ભેદ ન ભારી, કવન લખે જનકી ગતિ ન્યારી;
હરિહર સંત મર્મ કો જાંને, ઇન મન મર્મ ન અપર પિછાંને. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ એકાન્ત અસ્થાનમેં, બૈઠે આસન ધાર;
ચિદાભાસ ચંચલ તજ્યો, અચલ વૃતિ ઇક તાર. ૧
ઉભય નાર ધ્રુવકી પ્રિયા, નિત્ય કર્મ વિધિ સાધ;
મિલ બૈઠી એકાંતમેં, જિનકો મતો અગાધ. ૨

ચોપાઈ

ઇલા આદિ ઉર શાંત સુભાગી, હરસત હૃદય બ્રાહ્મિ પદ લાગી;
ગદ ગદ કંઠ કહે કર જોરી, બડી બહિન શરણાંગત તોરી. ૧
લઘુ દાસી લખિ શરણે લીજે, નીતિ સુબોધ કૃતારથ કીજે;
લખિ ન શકું મેં સાર અસારા, કો પ્રકાર ઉતરૂં ભવ પારા. ૨
આશ્રમ ધર્મ મર્મ નહિ જાનૂ, કો પ્રકાર સત મિથ્યા પિછાનૂ,
પતિ પદ સેવ મર્મ સમજાઇયે, જ્યા કરિ ચાર પદારથ પાઇય. ૩
ઇષ્ટિ દેવ સિંવરણ કિમ કરિયે, જ્યા કરિ જનમ મરણ દુઃખ હરિયે;
વિધિવત ગાથ બતાવહુ સારી, શરણાંગત લઘુ દાસિ વિચારી. ૪
મેં મતિમંદ શરણ તવ આઈ, જમ કિંકર કર લેહુ છુડાઇ;
મેં અજ્ઞાન જ્ઞાન કર હીની, તુમ સર્વજ્ઞ શુદ્ધિ સહ કીની. ૫
યાતે અરજ કરૂં કરજોરી, દુર ગતિ દાસ ન હોય બહોરી;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, બડિ બહિન વંદિ કેઇ વારા. ૬
બ્રાહ્મી વચન સુનત હરસાઈ, કર ગ્રહિ વાર વાર ઉર લાઈ;
ધન્ય બહિન જીજ્ઞાસા તોરી, તું નહિ પાવે જનમ બહોરી. ૭

જેહિ ઉર આતમ હો જીજ્ઞાસા, સો જન અવશ હોય નિર આશા;
શ્રવણુ કરે સિદ્ધાંત સદાઇ, મનન ન ચૂકે વૃત્તિ કદાઇ. ૮
કરત કરત બાઢે અભ્યાસા, નિદિધ્યાસ હરહી ત્રય ત્રાસા;
પ્રથમ બેન કરિગે સત સંગા, સમજી મર્મ લહ રૂપ અભંગા. ૯
રામ રૂપ અપને પતિ નાથા, તેહિ મુખ બોધ સુનહુ સત ગાથા;
પ્રાત સમય હોવત સતસંગા, ઇલા લેહુ ઉર જ્ઞાન અભંગા. ૧૦

દોહા

બોધ યથારથ યુક્તિ યુત, કરિ ન શકું મમ બેન;
પ્રબલ બોધ પતિ વચન સુન, ઉર ઉપજહિ તોહિ ચેન. ૧
આશ્રમ ધર્મ અનાદિકો, સો બોધહિ પતિ નાથ;
શ્રવણ મનન નિદિધ્યાસ કરિ, હો મમ બેન સનાથ. ૨

ચોપાઈ

પતી નાથ રહી ઉપદેશા, યા મહિં વૃથા શબ્દ નહિ લેશા;
ધરિ વિશ્વાસ ધારણા ધરહૂ, કરિ હરિ ભક્તિ કાજ નિજ કરહૂ. ૧
ક્ષણુ ભંગૂર સમુજિ સંસારા, ઉરતે તજિયે ભાવ અસારા;
ચિત ઉપરામ રામ ગુણુ ગાઇયે, શ્વાસ ઉશ્વાસ અભય સુખ પાઇયે. ૨
રામ વિના સબ કામ અકામા, રામ મંત્ર રટતાં સુખ ધામા;
ભજન વિના ભવ ચક્ર ભમાવે, ભજન ભક્તિ મુક્તી પદ પાવે. ૩
નારી ધર્મ પ્રથમ પતિ પૂજન, યા સમ અપર ધર્મ નહિ દૂજા;
અપનો પીવ રામ સમ જાને, પીવહિ રામ ભાવ ઉર આંને. ૪
પતિ આજ્ઞા કરિગે કછુ કર્મા, પતિ આજ્ઞા પત્ની સોઈ ધર્મા;
પતિ આજ્ઞા વિન ધર્મ અધર્મા, સુજન સતી સમજે યહિ મર્મા. ૫
માત તાત પુત્રી પતિ અરપે, તન મન પતિ પીવ સમરપે;
ગુપ્ત ગાથ સમજેહિ સતિ નારી, અહો નિશિ ચલહિ વિચાર વિચારી. ૬
કરિ સત કર્મ પાપ હો નાસા, પતિ આજ્ઞા વિક્ષેપ વિનાસા;
હર આવર્ણ કરે સત સંગા, નિજ સ્વરૂપ મજ્જન નિત ગંગા. ૭
પૂરવ જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઇ, સર્વ સિદ્ધિ સહેજે ઘર પાઇ;
પ્રાત સમય નિર્ણય હો સારી, ચલિયે બહિન વિચાર વિચારી. ૮
સંધ્યા સમય ભયો મમ બેની, નિત્ય કર્મ કરિગે સુખ લેની;
નિત્ય કર્મ કર મર્મ અગાધૂ, સમજહિ સેન સુજન જન સાધૂ. ૯
નિત્ય કર્મ કરિ નિત્ય લખાવે, જન્મ મરણુ જમ જાલ ન આવે;
યાતે બહિન સમુજ યહિ મર્મા, વિધિવત કર્મ ધરો શિર ધર્મા. ૧૦

દોહા

બ્રાહ્મીકે ઉપદેશતે, ઇલા ભયો ઉર પ્રેમ;
વાર વાર પદ વંદિકે, કરન લગી નિત નેમ. ૧
ધ્રુવ પ્રવીન દૃઢ ધ્યાનમે, વૃત્તિ ફુરી લે સાર;
આદ અંત મધ એક રસ, આપહિ જગદાધાર. ૨

ચોપાઈ

ઉરતે દ્વૈત ભાવ ધ્રુવ નાસા, ભાસત મીથ્યા વિશ્વ વીલાસા;
મનસેં રાગ દ્વેષ ગઈ ગંધા, કેવલ ભાસત બ્રહ્મ આનંદા. ૧
સૂક્ષમ તર્ક ફુરે નહિ ત્રાસા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક નિર આસા;
અપને આપ આપ મહિં રાજી, જન્મ મરણ મન મીટી દુરાજી. ૨
ચીત્ર મૂરતી સમ થીર થાવા, વૃત્તિ વિષય ભાવ વિસરાવા;
જાગ્રત જગત સ્વપન કરિ જાંને, સ્વપન માંય જાગ્રત સુખ માંને. ૩
સૂપતિ મય લીન સુભાગી, જાગ્રત સ્વપન સુષુપ્તી ત્યાગી;
જાગ્રત મે મહા જાગ્રત આઈ, તીન અવસ્થા તાહ સમાઇ. ૪
મહા જાગ્રત તુરિયા પદ કહિયે, જ્ઞાની હોય જ્ઞાન ગમ લહિએ;
તુરિયા તત્વ ગર્ક રહે યોગી, પદ અવાચ્ય આતમ રસ ભોગી. ૫
મહા પ્રલય અગ્ની સમ જ્ઞાંના, તિનતે કર્મ રહે નહિં આંના;
ભસ્મી ભૂત સર્વ જીવ આસા, જીવો બ્રહ્મ એક પરકાસા. ૬
પાંચ તત્વ તન પ્રગટ દિખાવે, યદ્યપિ જ્ઞાની બ્રહ્મ કહાવે;
પીગુડે[1] બાલ પાદ કર હાલે, યદ્યપિ પાંચ કદમ નહિં ચાલે. ૭
ક્રિયા કરે શિશુ તજે ન કાંમા, યેહિ પ્રકાર જ્ઞાની ગુણ ધાંમા;
વિધિવત ક્રિયા કર્મ તન લાગે, લક્ષા અર્થ ચીત્ત નહિં ત્યાગે. ૮
સર્વ ક્રિયા મહિં નિપુણ દિપાવે, જ્ઞાનીકે ઉર દૃષ્ટ ન આવે;
બાલ વિનોદ કરત હરસાઈ, અપનો ધ્યેય ન ખિસે કદાઈ. ૯
સર્વ વિશ્વ અપનો અંગ જાંની, વિધિવત કર્મ કર્ત રહે જ્ઞાંની;
હાંની લાભ ચીત નહિં લાવે, નિતિ કર્મ નરનારિ સિખાવે. ૧૦

દોહા

યેહિ પ્રકાર ધ્રુવ ધ્યાંનિ જન, સમય કર્મ ચિત ચાય;
હરિ ગુરૂ શંભુ નાયકે, ઉડે જન હરસાય. ૧

---

૧. ઘોડિયું. હાલરડું.

દાસિ દાસ જલ વસ્ત્ર લઈ, ધ્રુવ કીનો અસ્નાન;
યજ્ઞ શાલ મહિં યજ્ઞ કર, દ્વિજ સન દીનો દાન. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ આજ્ઞા લે ભવન પધારે, નિપુણ નીતિ આસન પદ ધારે;
દાસી દાસ ઉભય નિજ નારી, વંદત પાદ નીતિ અનુસારી. ૧
ઉભય પ્રિયા વિધિ વત પદ પૂજા, પતિ રામ ઉર ભાવ ન દૂજા;
લે ચરણોદક પ્રેમ બઢાવા, જનુ ચકોરિ શશિ કલા સુહાવા. ૨
દાસી દાસ ચરણ જલ લીના, પ્રેમ બઢયો નરનાર પ્રવીના;
ધ્રુવ અવસર અપને મન જાંની, હિત ઉપદેશ કહત મુખ બાની. ૩
રે મમ પુત્ર દાસ સહ દાસી, રામ ભક્તિ રત જગત ઉદાસી;
ચિત ઉપરામ રામ ધુનિ લાગી, તુમ સમ અપર કવન બડભાગી. ૪
જીવન મુક્ત લાભ યેહિ ભાઈ, ચિત ઉપરામ રામ મુખ ગાઈ;
નિત્ય કર્મ નીતી નહિં ત્યાગે, ધન જીવન નરનાર સુભાગે. ૫
દેખિ દશા મોહિ હર્ષ વિશેશા, યેહિ મગ ચલો સત્ય ઉપદેશા;
કરમ સકામ ન કરહુ કદાઈ, ભક્તિ કરો નિષ્કામ સદાઈ. ૬
નરહરિ નાથ ઘટો ઘટ જાંની, જીવ માત્ર હિત કરહુ ન હાંની;
સર્વ જીવ નિજ આતમ જાંની, ઉચરો વચન વિવેક પિછાંની. ૭
આશ્રમ કર્મ યથારથ કીજે, કષ્ટ પડે નહિં ધરમ તજીજે;
આશ્રમ ધર્મ હરસિ શિર ધારે, હરસિ હરીહર પાર ઉતારે. ૮
સહસ્ત્ર પચીસ વર્ષ બ્રહ્મચારી, હમકો પાર કીન ત્રિપુરારી;
ગયે કાલ પ્રભુ પૂરણ કીના, આશ્રમ ગૃહસ્થ હમ હરિ દીના. ૯
આશ્રમ પ્રથમ કીને હરિ પૂરણ, ગૃહ આશ્રમ કરહીં સંપૂરણ;
આશ્રમ દ્વતિયે દિવસ વિચારી, સંધ્યાકાલ સભા સહ નારી. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ મહીં, સંધ્યા સંગ ન નાર;
સંગ દોષ હાની ધરમ, કિમ કરિ ઉતરેહિ પાર. ૧
નૃપ ગૃહસ્થ નીતી પ્રબલ, દંપતિ શોભે સંગ;
પ્રથા ધર્મ પરજા વડે, મુનિ જન કહન કુસંગ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ સમુજી રૂખ ભોજન આવા, હરિ અરપન લે પ્રથમ ધરાવા;
સમય સમુજિ ધ્રુવ વચન સુનાવા, દતિયે ભોજન થાલ મગાવા. ૧

ભોજન પ્રિયા ઉભય યહાં કીજે, મંગલ રૂપ દિવસ લખિ લીજે;
પ્રથમ અહાર લીનો ધ્રુવ જ્ઞાની, પાછે પાયો નારિ સુજાની. ૨
દાસી દાસ ભયો સુખ ભારી, આશ્રમ ધર્મ વિચાર વિચારી;
સમય સમુજી ધ્રુવ અચમન કીના, મહાપ્રસાદ મંડલ સહ લીના. ૩
દાસી દાસ સર્વે સુખ પાવા, મહાપ્રસાદ લે ઉર હરસાવા;
ધ્રુવ મન પ્રેમ ફુર્યો ઉર આઈ, યેહિ અવસર ઉત્તમ ઘર નાઈ. ૪
પ્રજા ત્રાસ લખિ ભ્રાત સિધાવા, ક્ષત્રિ ધર્મ જીન પ્રગટ દિપાવા;
ભુખ પિયાસ ત્રાસ નહિં ધારી, લે નિજ ફોજ ચલ્યો લલકારી. ૫
પ્રાત હોત આવહિ મમ ભાઈ, રામ કૃપા ઘર હોય વધાઈ;
કરતા પુરૂપ કરે સોઉ કાજા, પ્રાત હોત સોઉ પ્રગટ સમાજા. ૬
મન ચિંતે કયા કયા હરિ કહા દાને, કરતાકી ગમ કરતા જાને;
ભાવ પ્રબલ હોઈ સો હોઇ, યા મહિં યતન કરે કહો કોઇ. ૭
ઉભય નાર દાસી અરૂ દાસા, નિજ નિજ આસન કરહુ નિવાસા;
ચરચા ધરમ કરો ચિત આઇ, જયા કરિ ઉર ઉપજે ઇકતાઈ. ૮
દુતિયા દૂર હોય નહિં તબલો, જ્ઞાન ભાન પ્રગટે નહિં જબલો;
જ્ઞાન વિના અજ્ઞાન ન જાવે, જનમ મરણુ કિમ રોગ મિટાવે. ૯
યાતે પ્રિયા ભજહુ ભગવંતા, જયા કરિ જનમ મરણુ હો અંતા;
આશ્રમ ધર્મ ગૃહી ચલી આવા, બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ પલટાવા. ૧૦

દોહા

મુનિ મંડલ દ્વિજ રાજ સબ, આવહિ અપને ધામ.
વિધિવત યજ્ઞ કરાવહી, બોધહિ ધર્મ તમામ. ૧
ધર્મ ધીર નીતી પ્રથા, મુનિ મુખ સુનિ ઉપદેશ;
નૃપ રહસ્ય પાલે પૃથા, લગે ન અવગુણુ લેશ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય નારિ પતિ સંમતિ પાઈ, વંદે ચરણુ હૃદય હરસાઇ;
ઇલા પતિ ઉપદેશ સુનાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૧
વંદે પીવ જોરિ યુગ પાની, રામ રૂપ નિજ પીવ પિછાની;
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સમુજી શુદ્ધ નારી, કહે કલ્યાન કરો ત્રિપુરારી. ૨
મોહ મમત તજી ધ્યાન ધરીજે, જીવન જનમ સુફલ કરિ લીજે;
હરસત હૃદય અપન ગૃહ જાઇય, બોધ યુકિત ત્રિયનાં વિસરાઇય. ૩
પતિ આજ્ઞા અપને શિર ધારી, અવસર વંદિ ચલી દે નારી;
દાસિ દાસ પદ વંદન કીના, નિજ નિજ આસન ચલે પ્રવીના. ૪

રાણી ઉભય સંગ કઇ નારી, પ્રબલ પ્રેમ ઉપદેશ વિચારી;
રાણી ઉભય ભવન નિજ આઇ, જ્ઞાન વૃદ્ધ કેઇ દાસિ બુલાઇ. ૫
જુરિ બેઠી ચરચા બહુ કીની, પતિ ઉપદેશ શુદ્ધી સહ લીની;
યહાં ધ્રુવ કાલ કરમ ગતિ જાંની, આદ અંત સહ મરમ પિછાંની. ૬
ચિદાભાસ ચંચલતા ત્યાગી, કુંભક પ્રાણ કીન બડ ભાગી;
નામ રૂપ જડ તજી ઉપાધી, શિવ સ્વરૂપ લીનો ઉર સાધી. ૭
બ્રહ્મરંધ્ર મહિં કીન નિવાસા, એક ન દોય તર્ક નહિં ત્રાસા;
જોગી જગત જગો જગ જુવે, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ પીવે. ૮
સર્વ અપિત સ્વતંતર સૂતા, યા સમ અવર કવન અબધૂતા;
કાલ કર્મ નહિં યોગ વિયોગા, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ ભોગા. ૯
ભેદી ભેદ લખે ગેહ સારા, અણભેદી ઉર સર્વ અસારા;
પૂરણ યોગી યોગ કમાવા, સો ગુરૂ ભક્ત શંભુ થલ આવા. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મરંધ્ર ઘર જોગિ જન, નિશિ દિન કરત નિવાસ;
શબ્દ પરે સંશય હર્યો, નહિં કાલ જહાં ત્રાસ. ૧
પ્રાણ સમાધી ઉતરે, વૃત્તી અખંડ અજાપ;
આશ્રમ કે ક્રમ આચરે, લગે ન તેહિ પુન પાપ. ૨

ચોપાઇ

એસી દશા અચલ ધ્રુવ ધ્યાંની, કર્મ કરે અરૂ સર્વ સુજાંની;
નિશિ મહિં અચલ ભયો નિરમોહી, સુનિયે અબ ઉત્તમ ગતિ હોઈ. ૧
ચલ્યો વીર જગ લેન ભલાઇ, પહુંચ્યો તહઁ કેશરિ હનિ ગાઇ;
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત પ્રજા સુનિ ધાવા, દર્શ હેતુ સહ સનમુખ આવા. ૨
વાર વાર વંદન કરિ સારે, જય જય કરિ કર પુષ્પ પ્રચારે;
ઉત્તમ સર્વ કીન સતકારા, ધન્ય જનો મન પ્રેમ તુમારા. ૩
કહો ભ્રાત મુખ ત્રાસ તુમારી, જેહિ પ્રકાર તુમ ભયે દુઃખારી;
રક્ષા કરણ ક્ષત્રિ કર ધર્મા, કહો તાત કીજે નહિં શર્મા. ૪
હમ ક્ષત્રી તુમ પ્રજા હુમારી, રક્ષણ હિત મોહિ રચે મુરારી;
રાજ ત્રાસ યા ચોર ઠગારે, વ્યાઘ્ર વરૂ નિશિચર કરિ હારે. ૫
વેગિ કહો પ્રિયે દેર ન કીજે, ક્ષણ ક્ષણ પરારબ્ધ તન છીજે;
હોય હોય હોયો સો હોવહિ, હોણો રહયો પ્રાણ તન ખોવહિ. ૬

યાતે ભ્રાત કહો સોઈ કીજે, વિગર કાજ વિરથા તન છીજે;
વૃતી લગે ન ભજન હમારી, કેવલ જોવે રાહ તુમારી. ૭
અવસર સમુજી પ્રજા કહે બાંની, સુનહુ તાત મમ પરમ સુજાંની;
રાજ કાજ કોઉ હુમે ન ભીડા, ધ્રુવ નરેશ પરજા હરિ પીડા. ૮
ચોર ચુગલ લુટેરા નાંહી, રામ મંત્ર ભકિત ઉર માંહી;
એક એક સન પરમ મિતાઈ, નર જાતી ઉતપાત ન કાઈ. ૯
ગો ઘાતિક પંચાનન ભારી, જ્યા કરિકે હમ પ્રજા દુઃખારી;
બને તો તાત કાજ યહિ કીજે, સુરભિ બચાય સુયશ જગ લીજે. ૧૦

દોહા

યેહિ પહાડ યહિ વિપિનમે, અમિત વરૂ અરૂ સીંગ;
મમ ડરતે ડરપત નહીં, મારત ગાય નીસંગ. ૧
વિપિન ભયંકર નિશિ ચરન, ડરે ન ક્ષત્રિ કુમાર;
ગાય પ્રજા રક્ષન કરન, કિય કાનન લલકાર. ૨

ચોપાઈ

ભાગી ચલે પ્રજા નર લારે, અમિત પ્રકાર શસ્ત્ર કર ધારે;
ભૂધર બીચ નદી ઈક ભારી, તિન કંદીર ગર્જના ભયકારી. ૧
શુભકે શ્રવન સુભટ લલકારા, ભ સચેત વનરાજ અપારા;
કઈ આલસ મહિ એ પરવાહૂ, ભયકા લેશ અશેષ ન કાહૂ. ૨
નિડર સિંહ ક્ષત્રી ડર હીના, જુડે જંગ મહિં ઉભય પ્રવીના;
ડરિ ભાગન સમજે નહિં તટમે, મારૂ મારૂ ચાહત રહે મનમે. ૩
વ્યાઘ્ર વૃંદ સનમુખ ઉઠિ ધાવા, નિરખિ નેન ક્ષત્રી હરસાવા;
રે શઠ સિંહ ગાય બહુ મારી, ધર્મ સનાતન ગો મહતારી. ૪
ક્ષણુ મહિં આજ કરે તોહિ છારા, તોરણુ ક્ષત્રી નાંમ હમારા;
સર્વ ક્ષત્રિ ધનુ બાંન સઁવારા, ઉત્તમ પ્રથમ તીર ઈક મારા. ૫
સિંહ પ્રચંડ બાણુ શિર લાગા, તરજી ભૂમિ પર ગિર્યો અભાગા;
ગિરત મહિં ગરજ્યો વિકરાલા, સબ પલ ભક્ષા તરજ તેહિ કાલા. ૬
તરજે એક એકકી લારા, યહાં ક્ષત્રી કિય ધનુપ ટઁકારા;
દશ દશ સરમગ પતિ શિર મારા, ગિરે ભૂમિ કેઈ કહી હઁકારા. ૭
પત્થર ગિરત ધરત મુખ માંઈ, ચાઈ ચુર કરિ ભોમિ ગિરાઈ;
કીતને ઘાયલ ઉછલી અપારા, આઈ ગિરે રણુ શત્રુ મઝારા. ૮

---

૧. ઘોડાનું મોઢું. ૨. પંચાવન.

કિર્તન અશ્વ તુઙ મુહુ આવા, એકહિ હસ્થલ મોરિ ગિરાવા;
કેઈ સન્મુખ તન ભીડે અપારા, ભૂમિ પછાડ કટારી મારા. ૯
કોઉ કોઉ ક્ષત્રિ ન શકે સઁભારી, હણી હસ્થલ તન માન નિકારી;
સહસ્ત્ર સિંહ અવસર તેહિ મારા, ક્ષત્રી પચપન સિંહ વિડારા. ૧૦

દોહા

મારન ચાહે અપરકો, પ્રથમ મરન નિજ થાપ;
મારિ મરે જેહિ ક્ષત્રિકો, જીનકો નહિં સંતાપ. ૧
એક સિંહ ચચંલ અતિ, ગરજ્યો પ્રબલ પ્રચંડ;
ભાગી ચલ્યો પુનિ વીપનસે, ઉત્તમ કો હય ખંડ. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ અપર અશ્વ અસવારા, ભાગી ચલ્યો શત્રુ સિંહ લારા;
એકા એક અપર નહિં સંગા, ધીર પુરૂપ ઉર નિડર નિસંગા. ૧
ડરત સિંહ દોડત મુખ આગે, પાછલ ઉત્તમકો હય ભાગે;
ઉત્તર દિશા જાત દોઉ દોરે, ઉત્તમ સરતે નિજ તન ન ચોરે. ૨
અતિ વિશાલ ભૂધર ઢિગ આવા, વૃક્ષ ઓટ વહાં સિંહ છુપાવા;
શૈલ નિકટ ઉપવન અતિ ભારી, સુંદર ભવન ખડી ઇક નારી. ૩
અતિ સુંદર સુંદર શિર ચીરા, નવ જોબન તન ગૌર શરીરા;
ભૂપન વસન વિવિધ વપુ સાજા, અંગ અંગ મનુ મદન વિરાજા. ૪
મંદ હાસ્ય અરૂ નેન તરેરે, મૃગ કાંમી મારન હિત હેરે;
ચપલ ચલત અઁગ વસ્ત્ર ઉડાવે, કામ કોપ છલ ભાવ દિખાવે. ૫
ગરજત સિંહ પાસ આય ડેરા, શિર પર સત કર પ્યાર ઘનેરા;
વદન ભયંકર ગરજત ભારી, યદ્યપિ શીરા ધરત કર નારી. ૬
તન પલ ભક્ષ પક્ષ છલ ધારા, તેહિ પ્રપંચિ ઉત્તમ હય મારા;
ઇતતે ઉત્તમ દૃષ્ટિ પસારી, સિંહ શીશ પરસત કર નારી. ૭
શિવા રૂપ અપને ઉર આવા, જય જનુની કેહિ શીશ નિવાવા;
મોહિ વરદાન દીન હરસાતા, સત્ય કરણુ આઇ મમ માતા. ૮
દેવી શબ્દ વૃથા નહિં ભાખે, નિજ સુત ભક્ત અવસ્ય પ્રણુ રાખે;
ચતુર દિવસતે ચિંતા ભારી, હરણુ હેતુ પ્રગટી મહતારી. ૯
સિંહ સાથ મોહિ લીન બુલાઇ, કરહુ કૃત દરસન દે માઈ;
ત્યાગિ અશ્વ ઉત્તમ ભૂ આવા, પાસ જાય પદ શીશ નિવાવા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની ગુણી યથારથી, ભક્ત ભક્તિ ભંડાર;
રામ કૃપા કુકરમ જરે, કયું ઉર કુરે અસાર. ૧
ધર્મી ચાહે ધર્મકો, પાપી ચાહે પાપ;
પ્રબલ યોધ આદી જુડે, હટે ન વેગ અમાપ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય પક્ષ થાપી યેહે માયા, હટ નહિં હટે કટે ભલકાયા;
અમિત યુક્તિ કરિ કેઇ જન હારા, છલિ છલ પ્રબલ નખિસે લગારા. ૧
સુક્ષમ સ્થૂલ લીન ઇન રૂપા, સમુજ મર્મ જ્ઞાનિ જન ભૂપા;
સ્થુલ વૈરાટ વિશ્વ પરકાસા, સુક્ષમ લીના વૃતી નિવાસા. ૨
માયા સ્થૂલ રૂપ બહુ જાંને, સુક્ષમ માયા સંત પિછાંને;
આતમ તત્વ તાર જીન લાગી, સુક્ષમ રૂપ લખે બડ ભાગી. ૩
વૃતિ સંકલ્પ રૂપ મહિં પેઠી, સાક્ષી વ્યાપક સંત ચપેટી;
યદ્યપિ એક સંતકો ત્યાગી, અમિત અપર જીવ લગે અભાગી. ૪
આખિર સર્વ વિશ્વ કરિ નાસા, જાય બ્રહ્મ મહિં કરત નિવાસા;
યાતે યુગલ ભિડે હરસાઇ, એક એકસે ગંજતે નાઇ. ૫
ઉત્તમ વંદે માતુ પિછાંની, યજ્ઞ નારિ હરસી પિવ માંની;
સમય સમુજી બોલી શઠ નારી, અસીધાર જીમ શત્રુ સઁવારી. ૬
ધ્રુવ લઘુ ભ્રાત વીર રન વંકા, શત્રુ સઁહારત જરા ન શંકા;
અચલ વીરતા તવ રણ પેખી, મમ ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખી. ૭
શૂર વીર ક્ષત્રી રન પૂરા, જેહિ હમ ચાહત પીવ સબૂરા;
ક્ષત્રી શૂરવીર હમ નારી, તજે પ્રાણ ચાહે તન ધારી. ૮
શૂર પુરે હમ અપસર સારી, શૂરવીર ક્ષત્રી ધર નારી;
શૂરવીર વિન અપર ન સંગા, બ્રહ્મચર્ય હમ રહત અભંગા. ૯
સર્વ પ્રકાર શુરાતન મોરા, યાતે પતિ ચાહત હમ મોરા;
કરિ વિચાર સતકાર કરીજે, નારી પિયુપ પ્રેમ રસ પીજે. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ ઉર મહિં એકતા, દૃષ્ટી ધરે ન આંન;
જનની મમ કલ્યાન હિત, કરત પરિક્ષા જાંન. ૧
માતા પુછત પુત્રકો, પ્રતિ ઉત્તર કહા દોષ;
પ્રથા યુક્ત મુખ વચનતે, પુત્ર અવશ્ય નિરદોષ. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ સમય સમુજી મુખ બોલા, રામ ભક્તિ રત પ્રેમ અડોલા;
જય દેવી મેં દાસ તુમારા, મેંન લખું તુમ વચન ઉચારા. ૧
કેવલ રામ ભક્તિ વિશ્વાસા, અપર પદારથ હુમે ન આસા;
યેહ સંસાર અમિત રસ ખાંની, મેં મતિ મંદ ભક્તિ મન માંની. ૨
જીનકો મન જેહિ મત રાતા, સોરસ પ્રિયે લગે સુન માતા;
કાયા કટે ઘટે બલ માંના, યદ્યપિ હેટ ન પરમ સુજાના. ૩
સુધરમ ટેક ક્ષત્રિ નહિં ત્યાગે, કટે હટે નહિં શૂર સુભાગે;
સુક્ષમ અરી કાંમ અરૂ ક્રોધા, જ્ઞાન અસી મારે કર બોધા. ૪
અંતઃકરણુ ઈન્દ્રી વશ કીની, સો અનુચર સમ રહત અધીની;
મિથ્યા તર્ક ફુરે નહિં કબહી, સંત સ્વરાજ્ય કીન તન સબહી. ૫
નિજ ઇચ્છા કારજ અનુસરહી, વેદો યુક્ત ધર્મ શિર ધરહી;
નગરી નૃપત નિપુણ નિજ નીતી, કુકરમ કરમ ન ફુરે અનીતી. ૬
નીતી યુક્ત પ્રજા વશ રાખે, ધર્મ હીન મુખ શબ્દ ન ભાખે;
કાયા નગ્ર જીવ તેહિ રાજા, હરિ ગુરૂ કૃપા કરે શુભ કાજા. ૭
પાંચ તીન અરૂ ચાર પચીસા, સુધરમ બોધ અમીરસ સીંચ્યા;
પંચ પ્રાણુ પુનિ પાંચુ કોપા, વિકરમ ત્યાગિ ભયે નિરદોષા. ૮
દશ ઈન્દ્રી નિજ કાજ કરાવે, મિથ્યા કર્મ વિભોગ નચાવે;
મન બુદ્ધી શ્વાસા મહિં લાગી, મહા મંત્ર ઉર જપે સુભાગી. ૯
સૂતો જીવ ભૂપ યેહ જાગા, વશ કરિ પ્રજા રૂપ દિસ લાગા;
મિથ્યા કર્મ કરે કહો કેસા, રાજા પ્રજા એક મન એસા. ૧૦

દોહા

મેં જનમ્યો યા જગતમે, ભજન ભક્તિ કે કાજ;
અપર કર્મ ઇચ્છું નહીં, રખેહિ રામ મમ લાજ. ૧
માસી માતા બહિન સમ, સમજુ જગગે નાર;
મમ દષ્ટા લખિ મર્મ કો, મુખતે બોલ વિચાર. ૨

ચોપાઈ

ગદ ગદ કંઠ ઉભય કર જોરી, વંદન કીન બહોર બહોરી;
ઉત્તમ વચન સુનત શઠ નારી, ક્રોધ વિવશ બોલી વ્યભિચારી. ૧
રહત ભાગ ખાગ[1] કિમ ધારી, ક્ષત્રી જનુની કૂખ વિગારી;
શૂર વીર લખિ મેં ઢિગ આઇ, ગીદડ ખરે રામ ઇન્દ્રિ કસાઈ. ૨

---

૧ તરવાર.

અવસર ભોગ ઇન્દ્રિ ગહિ મારી, તિય મુખ રોવત નિલજ ભિખારી;
કવન કુસંગ સંત તોહિ કીના, પુરૂષ ભાવ વિષયા હર લીના. ૩
ભગત ભૂત સમ જંગલ વાસી, જટિલ મુખ વચન ઉદાસી;
મિલે ન ભોગ કર્મ મદ ભાગી, બોધ અપર બનાવ ત્યાગી. ૪
વિશ્વ ચરાચર કો યહિ ધર્મા, અપન સમાંન કરાવત કર્મા;
યાતે પ્રથમ યતિ પગ ધરિયે, દુષ્ટ દિગંબર સંગ ન કરિયે. ૫
જીવત મરે ફિરે મત હીના, ઇનિ સમ ઇને કહે પરવીના;
જરે આપ અરૂ અપર જરાવે, એસે મૂઢ જનમ કિમ પાવે. ૬
ઇન્દ્રી સરસ ભોગ નહિં ભોગા, સો શઠ જનમે જગત અજોગા;
પ્રથમ ભોગ ઇન્દ્રી રસ લીજે, પ્રાપ્ત હોય પાછે કછુ કીજે. ૭
બૂઢો અશ્વ કામ નહિં આવે, ઘાસ ચરે વરૂ દાંન બઁધાવે;
તાજે તુરી તરૂણ અરિ મારે, કયું નહિં ભૂપ કાજ નિજ સારે. ૮
તુરિવત તન કિશોર રસ પૂરા, દૃષ્ટિ પસાર દેખુ મોહિ શૂરા;
ભક્ત ભૂત ત્યાગહુ ઉપદેશા, ઉર મહિં કરૂ મમ વચન પ્રવેશા. ૯
જાગ જાગ મિથ્યા ભ્રમ સૂતા, પ્રિયા પ્રેમ કીજે રન દૂતા;
મો સમનાર મિલી તોહિ ભાગી, કરહુ પ્રેમ મિથ્યા મોહી ત્યાગી. ૧૦

ચોપાઈ

પૂરવ પુન્ય પ્રતાપતે, મિલ્યો અચાનક જોગ;
સમુજી મર્મ મન આપને, કરિયે પ્રેમ સંજોગ. ૧
પ્રથમ તજે પ્રિયે વસ્તુકો, ફિર ન મિલે તેહિ આય;
ચોર હરે ધન શાહ કો, બહુરિન ભેટે નાય. ૨

ચોપાઇ

યાતે સજન સમુજ ગેહ સેના, હરસિ પ્રિયા બોલહુ મુખ બેના;
ધન્ય ભાગ તવમેં તિય ભેટી, કામ કષ્ટ હરિ હાથ સમેટી. ૧
પતિ વ્રતા નારી કહાં જોગા, પુન્ય પ્રતાપ મિલે સંજોગા;
સમુજી મરમ કીજે સતકારા, અવશ્ય વરૂ યહ પ્રણહુ હમારા. ૨
તવ તોખાર[1] હણ્યો યહ સિંગા, મેં પ્રેરે તવ મિલન નિસંગા;
પ્રાન પ્રિયે અબ વિલંબ ન લાવે, અરિ અનંગ મમ હૃદય જરાવે. ૩
મોહ વશ વિકલ ભઈ છલિ નારી, લખિ બોલ્યો ઉત્તમ અધિકારી;
રે મમ માત દુઃખી કિમ હોવત, મિથ્યા ભોગ વૃથા મન મોવત. ૪

---

૧. ઘોડો.

મોહ અલ્પ યહ હે દુઃખ ખાંની, સમુજી મર્મ તજુ માતુ સયાંની;
સ્વર્ગ પાય સંશય નહિં હારા, વા સમ કો જગ અપર ગઁવારા. ૫
દેવી દેવ દંભતા ધારે, અપર કવન કોઉ દંભ નિકારે;
દંભ કપટ છલ નર્ક નિસેની, આશ વિષય રસ દુર્ગતિ દેની. ૬
વિષય ભાવ વશ કો સુખ પાયો, અવસર ચૂક અવસ્ય પછતાયો;
યાતે વિષય ભાવ તજ દીજે, જનુની આતમ રામ જપીજે. ૭
ભજન ભક્તિ કરતાં ભય નાસા, ઉરતે ભાગે સર્વ દુરાસા;
મલ વિક્ષેપ ભજન કરિ જાવે, સમુજી સ્વરૂપ વૃતી થિર થાવે. ૮
સંત સંગ આવર્ણ પરહરહી, વૃતી બ્રહ્મરંધ્ર ઘર ઠરહી;
સુક્ષમ સ્થૂલ દેહ યહ કારણ, રૂપ લખ્યાં વિન ફુરે અકારણ. ૯
સુની મમ વચન ધ્યાંન ઉર ધરહૂ, જનની સહજ સ્વરૂપ વિચરહુ;
નારી પુરૂષ દેહ અધ્યાસા, મર્મ હીન હોવત વિશ્વાસા. ૧૦

દોહા

વિષય ભાવ કરિ વિશ્વ જીવ, જનમે મરે અપાર;
યદ્યપિ શોભે સુલભતા, જ્યાં હાં જીનકો અધિકાર. ૧
ભગની ભ્રાતા માત સુત, કિમ કરિ કર્મ અનિત;
નિભે કહાં લગિ કુકરમી, હોય ધર્મ વિપરીત. ૨

ચોપાઇ

જય જનુની મેં, પુત્ર તુમારો, શિવા માતુ સમ ભાવ હુમારો;
શુદ્ધ ભાવ મય ભ્રાંતિ ન આવે, અમિત યુક્તિ અધ્ર શબ્દ સુનાવે. ૧
હરિ ગુરૂ કૃપા ધર્મ ઉર આવા, સો જને કાહુ ન હઠે હઠાવા;
યાંતે સમુજી શાંતિ ઉર લીજે, નારી પુરૂષ ભાવ તજ દીજે. ૨
ચેતન પુરૂષ એક અવિનાશી, ઘટ ઘટ પ્રગટ રમે સુખ રાશી;
નારી પુરૂષ દેહ કર નાંમા, ઉભય પ્રકાશત એક તમાંમા. ૩
નિરાકાર વ્યાપક જીવ જાતી, નામ રૂપ જડ સર્વ વિજાતી;
બોલત પુરૂષ સ્વતંતર સોઇ, કરિ સતસંગ લખે નિરમોઇ. ૪
નભ સમ વ્યાપી રહયો યહ એકા, મમ જનુની ઉર કરહુ વિવેકા;
તજી તન ભાન જાંન નીજઆતમ, સર્વ વિશ્વ વ્યાપક પરમાતમ. ૫
જીવ માત્ર જગ સર્વ સજાતી, નામ રૂપ સો સર્વ વિજાતી;
તું ચેતન જડ ભાસ્ય શરીરા, સુનિ સુબોધ સમજહુ મતી ધીરા. ૬
વિન સમુજે તન મોહ વિકારી, તું મેં મેં તું દેખૂ વિચારી;
અમિત યુક્તિ કરિ હોય ન ન્યારા, ઇનતે અપર કવન જગ પ્યારા, ૭

ક્ષણ ભંગૂર મોહ તન કાચો, વ્યાપક રૂપ સમજ યહ સાચો;
મોહ અમોહ કહયો નહિં જાવે, હો ચુપ ચાપ ભકિત રસ ભાવે. ૮
ઈનિતે અપર કહું કહા માતા, કરિયે કારજ હૃદય સુહાતા;
ગદ ગદ કંઠ ભયો ઉત્તમ જન, યક્ષ નારિ સમુજી અપને મન. ૯
ઉત્તમ ઉત્તમ શબ્દ પ્રચારા, સમુજી સ્વરૂપ નયન જલ ધારા;
પ્રબલ વિકલ ઉત્તમ પદ લાગી, હરિપુર ચલી પ્રાણુ પદ ત્યાગી. ૧૦

દોહા

સગુણ ધામ હરિકીપુરી, તહાં પહુંચી તન ત્યાગ;
છલી સિંગ તન પલટિ કે, ભય વશ ચલ્યો સુભાગ. ૧
યક્ષ નગર અલકાપુરી, જાય કીન લલકાર;
વેગિ ચલો ધ્રુવ ભ્રાતને, દીન યક્ષિની માર. ૨

ચોપાઈ

સુનિ ખલ શબ્દ યક્ષ ઉઠિ ધાવા, ધરિ કર શસ્ત્ર યુદ્ધ હિત આવા;
ઉત્તમ અશ્વ કીન અસવારી, નિજ કર ધરિ શરકીન તયારી. ૧
યક્ષ કહે ખલ ભાગિ ન જાવહુ, ક્ષત્રી ભુજ બલ પ્રગટ દેખાવહુ;
પ્રથમ ક્ષત્ર વટ બિગડી તિહારી, ક્ષત્રી હોય હણીની શઠ નારી; ૨
પુરૂપ નાંરિ પર શસ્ત્ર ચલાવે, નર મહિં નીચ નરક ગતિ પાવે;
રે હત ભાગ વિચાર ન કીના, અબલા અબલા પ્રાણુ હરિ લીના. ૩
અબ કહાં ભાગી જાહુ રણુ શૂરે, મારી શસ્ત્ર કરીહાં ચકચૂરે;
ભ્રાત ભકત તું ભકિત પ્રવીના, યુવતિ ઘાવ કિન મતિ હિના. ૪
રે હત ભાગ ભકિત કરિ ભૂલા, વનિતા હનત પ્રાણુ નહિં ડૂલા;
ગુરૂ નારદ યેહિ જ્ઞાન બતાવા અપર અગતી પ્રાન ગમાવા. ૫
ભાગિ ચલો યા પડ મમ પાહુ, ગો ત્રણુ લે મુખ પ્રાણુ બચાહૂ;
મમ સન યુદ્ધ કરન મન હોવે, બોલી કહો કાહે મુખ જોવે. ૬
ઉત્તમ હસી કહ બે પરવાહૂ, યક્ષન લગ્યો સનિશ્ચર રાહૂ;
કાલ ઘૂમત શિર કીન તોરે, યુદ્ધ હેતુ આયે મુખ મોરે. ૭
ક્ષત્રી સન નહિં કીન લડાઇ, યાતે બોલત ગાલ બજાઈ;
ક્ષત્રી હાથ બાણુ નહિં લાગા, રહે અજાણુ પ્રાણુ નહિ ત્યાગા. ૮
આજ યાંહિ સ્થિર રેવહુ ભાઇ, ક્ષત્રિ બાણુ રસ દેહુ ચખાઈ;
સરસ હોય રસ તો ભલ પાઇય, કહુક લગે તો તુરત પલાઇય. ૯
ભાગે કો રસ ક્ષત્રિ ન પાવે, સનમુખ પીવ ધાપિ ધપાવે;
મારૂ મારૂ કહા ક્ષત્રિ પુકારે, રન ઇચ્છા તો બાણુ સવારે. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ દેવ ત્રિપુરારિ મમ, તુમ તાપદકે દાસ;
સમુજી મર્મ મન મારિકે, તોકો કિયે ન નાસ. ૧
નારી સમ બકિયે નહીં, ભારી શબ્દ સુનાય;
ત્યારી સમ કરિયે તીરકો, જાહિર યુદ્ધ જનાય. ૨

ચોપાઇ

નહિતર ભાગી લેહુ ઘર અપના, યુદ્ધ કરન મન ત્યાગિ કલપના;
ક્ષત્રી ભુજબલ ઉદધિ સમાંના, બુડિ મરહુ સલ યક્ષ દિવાંના. ૧
યાતે ભાગિ ચલેહુ મમ ભાઈ, મમ સન મુખ નવ નાંહ ભલાઈ;
યક્ષ ગાથ સુનિ ક્રોધ અપારા, હણે બાંણ બહુ એકહિ વારા. ૨
ઉતમ અવસર સમુજ સુજાંની, મારે તીર કાંન લગતાંની;
ઉરગતીર જીનકે ઉર પેઠા, તજ્યો પ્રાણ તન ભુમિ લપેટા. ૩
મરે યક્ષ બહુ શોર અપારા, જીમ જીમ યક્ષ રીસ સર મારા;
તરમેતીર લગે ઉત્તમ તન, કટે શરીર હટે ન ક્ષત્રિ મન. ૪
તકિ તકિ બાન હને નર શૂરા, યક્ષગિરત ઘાયલ હો પૂરા;
યક્ષ અપાર ગિરે કર ત્રાસા, સર્વ યક્ષ મન ભયે ઉદાસા. ૫
ઉગ્રરીસ કરિ એકહિ વારા, સહસ ત્રિશુલ શીશ શઠ મારા;
ઉત્તમ નિજતન ભાન ભુલાવા, ઇષ્ટદેવ ઉરધ્યાન ધરાવા. ૬
હરિ દરસન ઉરમે ધરિ આસા, રામ મંત્ર ઉચર્યો નિજ શ્વાસા;
દેવીવર ઉર સત્ય પિછાંની, જપે પ્રેમ વશ શંભુ ભવાંની. ૭
જય જનુની કારજ ભલ કીના, ધ્રુવતે પ્રથમ મરણુ મોહિ દીના;
ભ્રાતૃ ભાવ મહિં ભ્રાંતી ન આઇ, જગજનુની પ્રણુ લીન નિભાઈ. ૮
પ્રાણુ જાય પરિ ધર્મ ન જાવે, ઇનિતે અપર મોક્ષ નાહિ ચાવે;
ધર્મ તજાય મોક્ષ કોઉ દેવે, હરિહર સપથ હુમે નહિ લેવે. ૯
હરિહર ચરણે મોક્ષ હમ જાંને, હમકો હરસન દરશ સમાંને;
યાતે તાત શરણુ હરિ લીજે, દાસ આશ પૂરણુ પ્રભુ કીજે. ૧૦

દોહા

દાસા તન ભક્તી રતા, જ્ઞાની કરે ન ત્યાગ;
જીવન મુક્તી ભક્તિ તે, સહેજ લીન બડભાગ. ૧
હરિ વિમાન ભેજે હરસ, સુજન રૂપ સનમાંન;
ઉત્તમ તજી અસ્થુલકો, ચાલે ચઢી વિમાંન. ૨

ચોપાઇ

હરિજન હરસી હરીપુર આવા, સુરસુરપતીજય શબ્દ સુનાવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, દેખહુ રામ ભક્તિ પ્રભુતાઈ. ૧
મૃત્યુલોક હરિજન જશ ગાવે, આખિર હરસિ હરીપુર પાવે;
હરિ સનમુખ ઉત્તમ ચલિ આવા, પ્રબલ પ્રેમ વશ ચરણુ લુભાન્ના. ૨
હરિ કર પકર અપન ઉર લાયે, વિશ્વનાથ લોચન જલ છાંયે;
રેમમ ભક્ત ભક્તિ રસ પૂરણુ, કહા વરણુ તવ ગાથ સંપૂરણુ. ૩
ભ્રાતૃભાવ દૃઢ ભક્તિ કરારી, પ્રથમ મરણુ માંગ્યો અધિકારી;
શંભુ ભવાંની હરસ અપારા, તથા અસ્તુ કેહિ કાજ સુધારા. ૪
જેહીપર શંભુ ભવાંની રાજી, કયું જેહિ જન મન હોય દુરાજી;
નામ રૂપણી આદ્ય ભવાંની, ભક્ત આશ પુરેહિ મન માંની. ૫
જીનકી કૃપા બને શુભ કાજા, મોક્ષ આદિ દે ભક્ત નિવાજા;
દુતિયે રામ મંત્ર મુખ ગાવા, વ્યાપક સમુજી શ્વાસમહિ ધ્યાવા. ૬
પલપલ પ્રેમ પિયુષ રસપીના, ભજ્યો એકરસ જ્યું જલમીના;
વ્યાપક રામ સમુજીકોઉધ્યાવે, ઉર ઇચ્છિ તહાં વાસ કરાવે. ૭
નિર ઇચ્છા જપહી જન રામા, કેવલ મોક્ષ મિલ સુખ ધામા;
ત્રતિયે મનો ઇન્દ્રિ કરિ નાસા, જગ પ્રપંચ તે ભયો ઉદાસા. ૮
ત્રિયા પુરૂષ દ્વે ભાવ મિટાવા, ઘટઘટ પ્રગટ રામ દરસાવા;
જીવે માત્ર તન ભાન ભુલાઈ, વ્યાપક રામ સમુજી સુખદાઈ. ૯
ચતુરથ ક્ષત્રી ધર્મ નિભાવા, સમય કર્મમય શંકન લાવા;
સિંગ અરી યક્ષહી તકિ મારા, તજ્યો ન શૂરવીર મત ધારા. ૧૦

દોહા

છિન્ન ભિન્ન તન બાંનતે, તોહુચિત નિરબાન;
મેઘલું દવત બાંણુતન, યદ્યપિ તજ્યો ન ધ્યાંન. ૧
અપર અથગ શુભ ગુણુ અમિત, જન વિણુ લહે ન ઓર;
કરૂ નીવાસ જહાં જન રૂચી, ધરહિ ન જનમ બહોર. ૨

ચોપાઇ

યાતે જ્ઞાની અધિક પિયારા, સર્વ કર્મ સાધે વિધિ ધારા;
સેમિલ કર્મ કરે મન ન્યારા, જ્ઞાની ગમ નહિ લખે ગવારા. ૧
જ્ઞાની અગમ લખે ગમ જ્ઞાંની, જ્ઞાન ગર્કજીન વૃત્તી દરાંની;
ગુપ્ત મર્મ લખિ ગર્ક સદાઇ, જ્ઞાની જન નહિ તજુ કદાઇ. ૨

એસે જન સંગતિ મેં ચાહું, જ્યાતે ઇચ્છા સ્વર્ગ કરાહું;
એસેજન નહિ જનમ ધરાઉ, કરિઇનિ સંગ અખંડ સુખ પાઉ. ૩
સંતસમાગમકી બલિહારી, કબુહન હોવત વૃતી વિકારી,
સંતસમાગમ રસ જેહિ પીના, ધિન જીન જગત યથારથ જીના. ૪
હરિ સર્વજ્ઞ સમાગમ વરની, ધન સતસંગ કરે જીન કરની;
હરિહર અજ જનકે ગુણ ગાવે, પુન્ય પ્રવાહ મર્મ કોઉ પાવે. ૫
ઉત્તમ અવસર મર્મ પિછાંની, લક્ષ્મી પદ વંદે દોઉ પાંની;
જય જનુની લઘુદાસ તુમારો, ચરણ શરણ લખિ કાજ સુધારો. ૬
જગ પ્રપંચ વ્યાધી સેહે હારી, શરણ લીનનિજ દાસ વિચારી;
વારવાર વિનતી યેહિ મોરી, જગ મહિ જન મન દેહુ બહોરી. ૭
મેંલઘુદાસ દાસ કર દાસા, રામ ભક્તિ વિન અપર ન આસા;
રામ ભક્તિ કરતાં કછુ હોઇ, અપર કર્મ ઇચ્છા નહિ કોઇ. ૮
મોક્ષ લાભ હમ અપર ન જાને, દાસભાવ અક્ષય સુખ માંને;
જીનકે ચિત જ્યાંહી વિશ્રાંમા, જ્યાંહાં સુખ મિલે તમાંમા. ૯
મો મન હરિગુરૂ હર પદ લાગા, હરસિ કહે હમ પરમ સુભાગા;
કરી સતસંગ રામ ગુણ ગાવે, હમ ઉર હરાસ મોક્ષ યેહિ ચાવે. ૧૦

દોહા

લક્ષ્મી કહે આશીશ મમ, ઇચ્છત હોવહુ તાત;
હરિચરણાં અજહર કૃપા, યહી મોક્ષ સાક્ષાત. ૧
જનમ ધરે નહિં જગતમે, જ્ઞાનીજન શીવદાસ;
નીર ઇચ્છા ત્રિયલોકમે, રૂચિ જ્યાહાં કરહુ નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

ઇતને યક્ષ નારી બ્રહ ભારી, હરિપદ વંદત વારમવારી;
હરિસન વિનય કરત કરજોરી, આરત વચન વિનય નહિં થોરી. ૧
કૃપાનાથ મેં પરમ ગવારી, ઉત્તમ જન દીનો દુઃખ ભારી;
હાવભાવ છલછિદ્ર કરાવા, વિષય ભાવ શઠ શબ્દ સુનાવા. ૨
જનમન મર્મ લખી નહિં મૂઢા, વિષયભાવતેં વૃત્તી આરૂઢા;
વૃત્તી મલીન અધમ મમ ભાવા, રવિરજની ઢાંપન જીમ ચાવા. ૩
જ્ઞાન રવી અજ્ઞાન અઁધારા, મર્મ લખી નહિં પરમ ગઁવારા;
યદ્યપિ ધન્ય ધન્ય જન જ્ઞાંની, લક્ષા અર્થ કરે નહિં હાંની. ૪
મિથ્યા શબ્દ તર્ક નહિં દેખા, દીન બોધ કરિ યુક્તિ અનેકા;
કર્મ ભક્તિ વૈરાગ સુનાવા, હરિ પ્રતાપ હમરે મન ભાવા. ૫

નિજ કૃત સમુજી પ્રબલ ધબરાઇ, હરિ હરિ કરિ તન ભાંન ભુલાઈ;
વ્યાપક રામ લક્ષ ઉર આવા, યદ્યપિ હરિ દરશન ચિત ચાવા. ૬
પ્રાન તજ્યો મુખ રામ પુકારી, પ્રબલ આશ હરિ દરશ તુમારી;
જ્ઞાની ત્રાસ કીન અતિ ભારી, કવન ગતી પ્રભુ હોહિ હમારી. ૭
સર્વ પ્રકાર કર્મ મમ હીના, કો પ્રકાર હરિ દરશન દીના;
કરતા પુરૂષ ગતી કો જાંને, વિન જાંને હા મર્મ પીછાંને. ૮
કૃપાનાથ હા ગતી હુમારી, વિકટ ખોટ શઠ શરણુ તુમારી;
હરિપદ ગિરી ભઇ બેહાલા, દીન બંધુ બોલે તત કાલા. ૯
ઉંચ નીચ નહિં ગિને પ્રબંધા, નરહરિ નાથ ભક્તિ કર બંધા;
રે મમ પુત્રિ ન હોહુ હેરાંને, મમ મુખ વચન સત્ય કરિ માંને. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ લક્ષણુ સંતકે, કહે બતીસ મુનિરાજ;
સો ઉત્તમ સતસંગતે, તવ સુધર્યો સહેજ કાજ. ૧
કેવલ મુક્તિ જ્ઞાનતે, કરિ વિવેક અઘ નાસ;
આખિર ઇચ્છા દરશ મમ, તાતે અત્રે નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ ત્રાસ તુમે નહિં દીના, દેવી વચન સત્ય કરિ લીના;
નિમિત માત્ર તુમકો ગેહિ રાખી, સર્વ કર્મ માયા શિવ સાખી. ૧
કરે આપ અરૂ અપર કરાવે, ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાંની જન પાવે;
હર વિન રજા પત્ર નહિં હાલે, કો અસ પ્રબલ રજા વિન ચાલે. ૨
ઉત્તમ ક્ષત્રિ ધર્મ નિભાવા, ધર્મ કષ્ટ કરિ નાં વિસરાવા;
મારન મરન ક્ષત્રિ કર કર્મા, રક્ષણુ પ્રજા સનાતન ધર્મા. ૩
નિત્ય કર્મ સમ ક્ષત્રિ સુહાવે, મારન મરન શોચ નહિં લાવે;
ઇન સતસંગ સરસ ગતિ પાઈ, પરહરિ પાપ હુમે પુર આઈ. ૪
અબ તન ગતી મનુજ તન લાગી, સો સુનિયે અબ સુતા સુભાગી;
ધ્રુવ નગ્રી માહ જનમ સુધારી, સુજન સંત ઘર હોવહિ નારી. ૫
ગૃહઆશ્રમ હોય તે વહિ પરણુ, જબ ઉપજેહિ તેહિ જ્ઞાન સંપૂરણુ;
ઉત્તમ સંત ભોગતેં ચાવા, તાતે દુતિયે જનમ ધરાવા. ૬
ભોગ હિ ભોગ સમાગમ કરહી, કુકરમ કરમ સમાગમ હરહી;
સમજત જ્ઞાન હરહિ મનરાગા, ઉરમહિ ઉપજેહિ પ્રબલ વિરાગા. ૭
સમુજી સ્વરૂપ વાસના ત્યાગે, આતમ તત્વ તાર ઉર લાગે;
તન અધ્યાસ સહેજ હો નાસા, જનમ મરણુ જીવ હોય ન ત્રાસા. ૮

એકહિ જનમ રહે તવ બાકી, જીનકી ગાથ પ્રગટ તવ ભાખી;
સુખમય રહો સર્વ દુઃખ હારી, સંત સમાગમ મહિમા ભારી. ૯
નર સુર અસુર સર્વ નરનારી, કરિ સત સંગત હોય સુખારી;
સંત સમાન કવન ઉપકારી, જીવન મુક્ત દેત નરનારી. ૧૦

દોહા

હરિ આજ્ઞા સુનિ બોધકો, ચાલી શીશ નિવાય;
ધ્રુવનથી ઉત્તમ વરણુ જ્યાંહાં જન જનમી આય. ૧
યક્ષ નારિ હરિકી કૃપા, મોક્ષ લીન નિરધાર;
ઉત્તમ માતા સુરૂચિકી, સુનિયે ગાથ વિચાર. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ હરિપુર કીન નિવાસા, હરિ સનમુખ નિત રહે હરિદાસા;
વસે ભૂમિ ધરપરાયા હરિલોકવસાવે, હરિ હરિજન કે સંગ રહાવે. ૨
યાતે ભક્તિ શંભુ ઉર પ્યારી, બ્રહ્ વશ વિકલ હોત ત્રિપુરારી;
ભક્તિ વિરાગ કર્મ શુભ જ્ઞાના, સમુજત ભેદ તાહુ અજ્ઞાના. ૨
જયું તન એક અંગ બહુ નાંમા, ભક્તિ જ્ઞાન દ્રુમ એક તમાંમા;
દોય લખે જીન દુઇ ન જાવે, સમુજેહિ એક સ્વરૂપ સમાવે. ૩
ભક્તિ ભૂમિ તરૂ કર્મ પિછાંનો, જીવન મુક્ત જ્ઞાન ફલ જાંનો;
ભૂમિ વિના દ્રુમ કહાં લગાવે, વૃક્ષ વિના કહો ફલ કિમ પાવે. ૪
યાતે જ્ઞાન ભક્તિ શુભ કર્મા, ભેદ ન માનત જ્ઞાનિ સુધર્મા;
શંકર શંભુ શેષ સંત મુનિજ્ઞાની, મગ્ન રહત રસ ભક્તિ પિછાની. ૫
ભક્તિ સરસ રસ મર્મ ન જાંના, સો જીવજગ માહિં હોત દિવાંના;
ઉત્તમ માતુ સુરૂચી જીન નાંમા, હરિહર અજગુરૂ બોધિ તમાંમા. ૬
વજ્રલેપ જીન કર્મ કઠોરા, જ્ઞાન ભક્તિ તે નિજ ચિત ચોરા;
હરિહર અમિત યુક્તિ સમુજાઈ, યદ્યપિ જ્ઞાન ગિરા નહિં ભાઇ. ૭
સપ્ત રૂષી સનકાદિક ચ્યારી, જ્ઞાન ગિરા ઉચરી કેઈ વારી;
ભૂપ ઉત્તાનપાદ ધ્રુવ માતા, આતમ તત્વ સમુજી સુખ પાતા. ૮
ત્રત્તિયે આશ્રમ કીન નિવાસા, સુરૂચી કે ઉપજત ઉર આસા;
ભૂપ સુબોધ દીન કઇ વારી, યદ્યપિ તરક તજી નહિં નારી. ૯
વારવાર નૃપતી સમુજાઈ, દુરગુણુ વધ્યો ન ભક્તિ સુહાઈ;
આખિર શ્રાપ દીન નૃપ જીનકો, મૃત્યુ અકાલ હોય હોહહિ ઈનકા. ૧૦

દોહા

ઉત્તમ અનુચર ભૂમિ રન, આયરૂ કીન વિચાર;
યક્ષ અરી મારે અમિત, ઉત્તમ જન તન છાર. ૧
ઉત્તમ અનુચર સરસ લખ, યક્ષ ચલે ખલ ભાગ;
ઉત્તમ તન ધરિ કાષ્ટમે, અનુચર દીની આગ. ૨

ચોપાઈ

અનુચર ઉર અતિ શોક બઢાવા, જમુના તટ નૃપતી ઢિગ આવા;
રૂદ્ર ભરે તન વિકલ વિહાલા, બોલે ભૂપ નિરખિ તતકાલા. ૧
કહો ભ્રાત કહા દશા તુમારી, વિલખે વદન શોક ઉર ભારી;
રણ સંગ્રામ શત્રુ મુખ હારા, જયા કરિ કે ઉર શોક કરારા. ૨
યા નિર શસ્ત્ર શત્રુ કોઉ મારે, જયા કરિ ક્ષત્રિ ધર્મ સહ હારે;
યા મારહુ કોઉ શત્રુ ભાગા, જયા કરિ કે તુમ ભયે અભાગા. ૩
યા દ્વિજે ગાયત્રિયા અરૂ સાધૂ, મારત અધરમ લગ્યો અગાધૂ;
વેગિ કહો નહિં કરહુ ગિલાની, કર્મ પ્રધાન શોચ સુજાની. ૪
ભાવી અપર બલ વાત બનાવે, સુજન શોચ તજી યત્ન કરાવે;
કહો તાત તુમકો નહિં દોષા, નિમિત માત્ર નર તુમ નિર દોષા. ૫
સમય સમુજી કછુ બોલન ચાવા, ગદગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
ધ્રુવ જનુની નીજ નયન ન ખોલા, ધ્યાન સ્થીતિ મન વૃત્તી અડોલા. ૬
ચરચા સુનન સુરૂચી લલચાઇ, તજ હરિ ધ્યાન ભૂપ ઢિગ આઇ;
બૂઝત ભઈ ભયો કાહા ભાઇ, વેગિ કહો મોહિ સત સમુજાઇ. ૭
સુરૂચી ઉર ઉમગી બ્રેહ જ્વાલા, ઉત્તમ અવસ્ય કીન મમ કાલા,
સમજી અવસ્ય તનય મમ મારા, પુત્ર પુત્ર કરિ શબ્દ પુકારા; ૮
જનની પુત્ર પ્રબલ ઇકતાઈ, સત્ય સત્ય પ્રભુ નીતિ રચાઇ;
જો જનની ઉર મોહ ન એસા, તોયેહ વિશ્વ વસે કહો કેસા. ૯
બિંદુ તાત અરૂ માતુ શરીરા, કયું નહિં હોત માતુ મન પીરા;
માતા પુત્ર ભેદ કિમ ભાઈ, શુદ્ધ પ્રેમ જનુની સમ નાઇ. ૧૦

દોહા

અનુચર અવસર ચીનકે, વિનય કીન કરિ ત્રાસ;
વીપન અરી ઉત્તમ મીલે, યક્ષ કીન તન નાસ. ૧
સુરૂચી સુન ભૂપર ગિરી, પુત્ર હિ પુત્ર પુકાર;
બહુત કહી માંની નહિં, ગેહ ધ્રુવકો ઉપકાર. ૨

ચોપાઈ

હૃદય શીશ કર હણુહુ અપારા, ધ્રુવકો કલંક દીન કેઇ વારા;
દંભી ભક્ત પુત્ર મમ માર્યો, અતિ દુરબલ તવ કહા બિગાર્યો. ૧
ભિક્ષુક ભ્રાત મારિ કહા કીના, ઉભય લોક માંહિ અપયસ લીના;
પ્રથમ કપટ તેં કીન કરારા, ત્યાગિ બનાયા પુત્ર હુમારા. ૨
તન માંહિ જીવન તુમ પ્રિય લાગા, મારી નિકારો રે હત ભાગા;
પુત્ર વિહીન દુષ્ટ તેં કીની, આજ ન જીવ હું કાલ અધીની. ૩
પુત્ર બોધ કરિ ભઇ હિરાની, કાલ વિવશ મમ એક ન માંની;
ભ્રાત સમય લખિ ભાવ દિખાવા, ભ્રાતૃકૃપા તન ત્યાગિ સિધાવા. ૪
અવગુણ સવ ભૂપ સનમાંના, મમમુખ શબ્દ એક નહિં માંના;
પિતાપુત્ર બનિયો યેહ કાજા, ઉતમ મર્યો કરો અબ રાજા. ૫
રાજ અકંટક આજ તુમારો, મર્યો પુત્ર પુનિ મરણ હુમારો;
કપટભાવ નૃપ પ્રગટ દિખાવા, મર્યો પુત્ર જલનેન આવા. ૬
ધ્રુવજનુની કહું ખુલે ન નેના, પુત્ર ગાદી પર ઉર અતિ ચેના;
મર્યો પુત્ર તિન જનની હોરી, કિમ કરિ આંખ ખુલે યહ તોરી. ૭
રે બક ધ્યાંનિ કોણ અબ કહિયે, કરો કર્મ એસો ફલ લહિયે;
એસી ભકિ ન અપર સિખાવે, જ્યા કરિ કે જેહિ વંશ ગુમાવે. ૮
માતા પુત્ર પ્રાણ દે લીના, એસી તોરી ભક્તિ નવીના;
તુમ સમ ભક્ત પરમ ગતિ પાઈ, કરતા પુરૂપ અવશ્ય અન્યાઇ. ૯
ત્રાહ ત્રાહ કરી અમિત પુકારી, હા હત ભાગ દુષ્ટ મેં નારી,
અનુચર સન કહે સનહુ સુભાગા, પઠવો જહાં ઉત્તમ તન ત્યાગા. ૧૦

દોહા

સમય સમુજી નૃપતી કહે, અનુચર શબ્દ સુનાય;
પઠવો રાની ક્ષેત્ર તહાં, બને કહો કછુ આય. ૧
અનુચરસે ગયે સુરૂચિકો, જરી પુત્ર કે સંગ;
મતી ગતી હોવે અવસ્ય, શ્રુતિ સત શબ્દ અભંગ. ૨

ચોપાઇ

અનુચર આય કહી ક્ષણ ગાતા, ઉત્તમ સંગ જરી જેહિ માતા;
જબ લગ પિંડ પ્રાણ નહિ ત્યાગા, જલત જવાબ મહિજલ્પિ અભાગા. ૧
ધ્રુવકો દેત રહી મુખ ગારી, ફિર ઉત્તમ કેહિ કૂક કરારી;
ધ્રુવ જનુનીકો દોષ લગાવા, ધૂર્ત શોક પતીકો સમુજાવા. ૨

તુમકો દોષ દીન કેઇ વારા, નૃપત વૃદ્ધપન બુદ્ધિ વિસારા;
અપર અલ્પ કેઈ શબ્દ સુનાવા, હરિહર અજ મુખ રામ ન ગાવા. ૩
ઉત્તમ માતુ ગાથ યેહ ગાઇ, દેખી સુની સો સર્વ સુનાઈ;
નૃપતે ઉતાન પાદ સુન વચના, કંપે ભૂપ મોહ લખિ રચના. ૪
હા હરિદેવ મોહ બલ ભારી, કોઉ જન ઉગરે કૃપા તુમારી,
મૂઢ નારિ તન અનલ જરાવા, પ્રાણાગત તક દુરિગુણ ગાવા. ૫
તન ત્યાગો દુરગુણ નહિ ત્યાગા, નર્કનિ વાસ કીન રત ભાગા;
કામ ક્રોધ મોહ નર્ક દુવારા, બિન સમુજે તકિ ગિરત ગિવારા. ૬
રામકૃપા બિનકીમ કરિ જાંને, કરિ સતસંગત સુજન પિછાંને;
હરિહર અજ કરિ કૃપા પ્રબોધી, યદ્યપિ કર્મ ગતિ મતિ શોધી. ૭
યાતે કર્મ કઠિન કહે સારે, જ્ઞાન બિના નહિ જરે નિઠારે;
પ્રલયકાલ અગ્ની સમ જ્ઞાંના, કરે ભસ્મ જેહિ કાષ્ટ સમાંના. ૮
સંચિત કર્મ હોય જાય નાસ્મ, ઉર મહિ અલ્પ ફરે નહિ આસા;
જીવ ભાવ ઉરમે નહિ આવા, અવસ્ય જેહિ જન કર્મ જરાવા. ૯
અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય આપ દેખાવે, સો કાહુ સન વેર બઢાવે;
એક હોય જીનકો નહિ ભાસે, વ્યાપક આપનો રૂપ પ્રકાસે. ૧૦

દોહા

જ્ઞાનિ ક્રિયા વિધિવત કરે, આશ્રમ ધર્મ વિચાર;
નીરસંશય શાક્ષી સદા, નીરખ્યો નિજ દીદાર. ૧
ઉત્તમ જનુની ખબર જે, કહો ધ્રુવકો તતકાલ;
જોજો કારજકી જીયે, આશ્રમ ધર્મ સંભાલ. ૨

ચોપાઇ

દુતિયે દિવસ પ્રાત ધ્રુવ જાગા, નિત્ય કર્મ મય લગે સુભાગા;
કર્મ કરે વરૂ વૃતી ઉદાસી, જ્ઞાની હૃદય ભયો સમ કાસી. ૧
જ્ઞાન ગંગ ચાલે ઉર ધારા, જ્ઞાનીકો મન રહિત વિકારા;
ગંગા પરસત પાપ ન આવે, જનમ મરણ જીવ અંત નઆવે. ૨
સંત સમાગમ ગંગાના વહિ, પાપ તાપ ત્રીયે દોષ ગુમાવહિ;
શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટ જેહિ ભાસે, જ્ઞાની બ્રહ્મરૂપ નિર આસે. ૩
દિવ્ય રૂપ લખિ હર્યો પ્રમાદા, જીનકો કર્મ કરે કિમ બાદા;
અકરમ વિકરમ કર્મને લાગે, જ્ઞાની નિજ સ્વરૂપમય જાગે. ૪
યદ્યપિ કર્મ તેજ નહિ જ્ઞાંની, સર્વવિશ્વ અપનો અઁગ જાંની;
જ્ઞાની કર્મ સર્વ મન ભાવે, લખિ જ્ઞાની શુભ કર્મ કરાવે. ૫

ગુપ્ત મર્મ જાંને જન મરમી, જગ હિત કર્મ કરે ધ્રુવ ધરમી;
ન્હાય ધોય આયે મખ શાલા, દ્વિજ મુખ ઉચરત મંત્ર રસાલા. ૬
પૂજા હવન ધ્યાન વિધિ સારી, દીનેહ દાન વિચાર વિચારી;
દ્વિજ સંતોષ રજા નૃપ લીની, શુભ આશીશ વિપ્ર મુખ દીની. ૭
વંદિ વિપ્ર અપને ગૃહે આવા, અપને ભવન ભૂપ લૌઢાવા;
કથા હેતુ નારી સેહે આઇ, ઉભય પ્રિયા પદ સેવ કરાઈ. ૮
દાસી દાસ આય પદ વંદા, ચરણો દક લે પરમ અનંદા.
જેહિ અધિકાર સર્વ સ્થિર થાવા, સમય સમુજી ધ્રુવ પ્રસંગ ચલાવા ૯
પ્રથમોધર્મ અચાર સુનાવા યુવતી, નારિ વૃંદ સર્વ મન ભાવા;
કરિ ખટ કર્મ કરો તન શુદ્ધી, વૃતી સંકલપ તજે અશુદ્ધી. ૧૦

દોહા

નવ પ્રકાર ભક્તિ સરસ, સોવરણી ધ્રુવધીર;
પ્રેમ મગન નારી સબે, ભક્તિપ્રિય ગંભીર. ૧
ફિર વ્યાપક કહિ રામકો, સુમરન શ્વાસોશ્વાસ;
નારિ ઉભય દાસી સરવ, ઉપજ્યો ઉર વિશ્વાસ. ૨

ચોપાઈ

પ્રણવ મંત્ર ભાખ્યા વિધિ સારી, સુનત સેન સમુજી શુદ્ધ નારી;
યમ અવરૂને મતિ તિક્ષા કાર, સિદ્ધ ન જોગવિના યેહ ધારણ. ૧
યુક્ત અહાર વિહારનિ ભાવહી, સુફલ ગોગ યોગી ફલ પઇવહી;
આસન વિધિ ક્રિયા ખટ ભાખી, ચતુર નારી ઉરમ ગણિ રાખી. ૨
જોગી જોગ જુક્તિ ફલ પાવે, જુગ્તિ વિના નહિં મુક્તિ મિલાવે;
કર્મ યોગ ભક્તિ અરૂ ધ્યાંના, યે સબ સાધન જ્ઞાન પિછાંના. ૩
પદ વિન પંથ ચલે કહો કોઈ, સાધન વિના જ્ઞાન કિમ હોઈ;
ખગમગ પર બિગ પક્ષિન ધ્યાવે, સાધન વિના જ્ઞાન કિમ પાવે. ૪
કૂપનીર સાધન કરિ પાવે, યું સાધન કરિ રૂપ લખાવે;
દાસી પ્રિયા સત્ય યેહિ જ્ઞાંના, સાધત જીવો બ્રહ્મ સમાંના. ૫
પૂરવ જનમ પુન્ય ફલ ભારી, નરતન સાધન સર્વ તૈયારી;
નરતન સાધન સર્વ મિલાવા, જપને અજપા જનમ ગુમાવા. ૬
ધામ ધરા ધન દેહ અરોગી, કયું ન ભજે ભગવંત વિભોગી;
વિષયાસક્ત ભયો શઠ પ્રાંની, નરતન મોક્ષ લાભ ભઈ હાંની. ૭
અલ્પ કાલ જાવહિ તન તેરો, ચિડિયાં તરૂ જીમ રેન બસેરો;
પ્રાત હોત ચિડિયાં ઉડિ ધ્યાવે, તન તરવર તજી જીવ સિધાવે. ૮

સોઇ પ્રવીણ સોઈ ચાતુર દાંના, નરતન પાય કરે હિ કલ્યાંના;
સોઈ પંડિત ત્યાગી નૃપ સાધૂ, નરતન પાય હરેહિ અપરાધૂ. ૯
સાધન ચાર વેદ વિધિ ગાવા, સાધત સુલભ મોક્ષ પદ પાવા;
સાધન હૃદય ધરેહુ મમ પ્યારી. ભજહુ રામ જગ ભોગ વિસારી. ૧૦

દોહા

ભોગ રોગ સમ સમજી કે, જોગ જુક્તિ ભજ રામ;
શોગ સમજ સંસાર સુખ, ફોગટ વિશ્વ તમામ. ૧
પ્રથમ પેડકો ગહિ ચઢે, વૃક્ષ શિખર ફલ લેત;
મોક્ષ મધુર ફલ જો ચહે, મૂલ કર્મ શુભ હેત. ૨

ચોપાઇ

યાતે પ્રિયા કર્મ શુભ કીજે, વિનહિ પ્રયાસ મોક્ષ પદ લીજે;
નારી ધર્મ પ્રથમ મેં ગાવા, આદ અંત સો તોય સુનાવા. ૧
સમુજી સાર અહંકાર તજીજે, દુરબલ દશા રામ રસ પીજે;
ક્ષણુ મહિ કાલ કરે કાહા કાજા, જપિત રામ જગત પતિ રાજા. ૨
પતિત પ્રવાહ કર્મ ગતિ આવે, ક્ષણ હસાય ક્ષણ માંય રોવાવે;
ક્ષણ મહિં ભિક્ષુક ભૂપ બનાવે, ક્ષણ માંહિ ભૂપ ભિક્ષુ પદ પાવે. ૩
યે સબ કર્મ ગતી સુનુ પ્યારી, સમુજી મર્મ રહો રામ પુકારી;
હરિહર કૃપા સંયોગ બનાવા, નરતન રતન રામ ધન પાવા. ૪
દાસ કે દાસ દાસ હો રીજે, નૃપ અભિમાન સર્વ તજ દીજે;
કાલ દિવાન રામ જગ રાજા, અપર રાજ હાં સરે ન કાજા. ૫
રામરાજ કોઉ શકે ન જીતી, હાય કરે તિન હોય ફજીતી;
રાજા રામ શરણુ કોઉ રહેહી, અક્ષય લાભ અમર ફલ લહેહી. ૬
યાતે સમુજી શીશ ગેહિ લીજે, દાસા તનમન રામ જપીજે;
તન મનધન સુત તાત સમરપે, તાત તાતપન સુતકો અરપે. ૮
દુર અલદાસ રામ ગુણુ ગાવે, રામ અમર પદ દીસ દિરાવે;
મિથ્યા તન અધ્યાસ ઉડાવે, તરંગ તોય સમ રામ મિલાવે. ૯
સંત રૂ રામ અભેદ સદાઇ, વદત વેદ નિશ્ચય મોહિ આઇ;
નારી પુરૂષ ન જાત વિજાતી, સાધુ લક્ષ સોઈ રામ સજાતી. ૧૦

દોહા

આજ હુમે એકાદશી, બારસ દિવસ અહાર;
ખબર નહીં ક્ષણુ એકકી, કરે હોય કરતાર. ૧

દશ ઇન્દ્રી અરૂ એક મન, કહે એક મત રાંમ;
ભોગ ત્યાગ ભૂખા રહે, યહિ અગ્યારસ નાંમ. ૨

ચોપાઇ

સર્વ ભોગ જીન શક્ષમ કીના, સોઇ કરાર મુનિ કહત પ્રવીના;
પિંડ પ્રાણ કછુ રક્ષા કરહી, અધિક ભોગ ઉર વાસ ન ધરહી. ૧
ભયે એક રસ અલખ અરાધે, લક્ષા અર્થ રૂપ નિજ સાધે;
ભયો જ્ઞાન જીવ જન્મ ન પાવે, યું અગ્યારસ નાંમ ધરાવે. ૨
અગીઆરસ મહિમા યહ ભારી, સમુજે મર્મ તરહિ નરનારી;
પ્રિયા પ્રિયે દાસી વરૂ દાસા, યહિ પ્રકાર કરિયો ઉપવાસા. ૩
ઇન ઉપવાસ પાપ પરહરહૂ, સમુઝી મર્મ અગિઆરસ કરહુ;
મર્મ વિહીન કરહિ ઉપવાસા, તરે જીવન જોગ ઉપહાસા. ૪
બહ તપ બલયે મોક્ષ ન પાવે, યાતે ગુમ મમ સમુઝાવે;
ન્યાય સમય આયો મમ પ્યારે, નિજનિજ કારજ ભવન પધારે. ૫
આજ ભવન નહીં બંધુ સુભાગે, ઉત્તમ વિના શુન્ય માહિ લાગે;
ભ્રાત નહીં મમ પ્રાણ આધારા, ભલ બંધુ દીનો કરતારા. ૬
એસો ભ્રાત ભ્રાત કોઉ પાવે, જીનકો જીવન સુફલ કહાવે;
ઉભય દિવસ દ્વે સંવત જાંનૂ, પ્રિયા અધિક કહા વાત બખાંનૂ. ૭
પલપલ પ્રેરિ રહી બ્રેહ જવાલા, ભ્રાતા ભેટ કરૂં તતકાલા;
આજ અવસ્ય હરી ભ્રાત મિલાવે, બ્રેહ જવાલ ઉરતે સબ જાવે. ૮
અથવા ભજે ભ્રાત બુલાઉં, લે સંગ ફોજ તુરત મેં જાઉં;
પ્રિયાઆજ મોહિ પરમ ઉદાસી, ભ્રાતવદન નિરખુ સુખરાસી. ૯
પરમ અધિર વેગો મન મેરો, દર્શવિના નહીં હોય નવેરો;
જાય મિલૂ કે આય મિલાવે, નહિંતર મન વિશ્રામ ન પાવે. ૧૦

દોહા

પ્રિયા દાસદાસી સબે, ધ્રુવ મન બ્રેહ અગાધ;
ન્યારા સામિલ કમલવત, ઉલતા ખેલત સાધ. ૧
ઉભય પ્રિયા કરજોરિકે, પીવ વંદી કેઇવાર;
બ્રાંહી કહે પતિ કહા કહું, કરે હોય કરતાર. ૨

ચોપાઈ

કથા વિસરજન સમય વિચારા, સર્વ સભા જય શબ્દ ઉચારા;
તરૂકે ફૂલ અવસર લખિ લાવા, હરિ અરપન ધ્રુવ ભોગ ધરાવા. ૧

આજ કરાર વિપિન ફલ સ્વાંમી, લખો મર્મ મમ અંતરજાંમી;
કૃપાનાથ કહા ભોગ ધરાઉ, સર્વ વસ્તુ અંદર તોહિ પાઉ. ૨
નામ રૂપ વસ્તુ વ્યતિરેકા, સબમેં વ્યાપી રહ્યો તું એકા;
તુજ મે સર્વ સર્વ તુહિ તાતા, બોલી શકું નહિ મન શરમાતા. ૩
સર્વ ક્રિયા યહ આપ આધારા, યદ્યપિ શોભત નિતી વ્યવહારા.
ફુલ પત્ર ફલ વૃક્ષ આધારે, યદ્યપિ કોડ દિપે યહ સારે. ૪
સમજ સુનીતિ ધરે હય ભોગા, હરિ પ્રસાદ કરિઅત નિરોગા;
હરિપ્રસાદ સબહી લે પાવા, લે કરાર ઉપવાસ નિભાવા. ૫
કરી અચવન વંદન સહ કીના, ન્યાય હેતુ ધ્રુવ ચલે પ્રવીના;
આયે ન્યાય કચરિ ધર્મી, વંદત પાદ ભગત જન મર્મી. ૬
જય જય શબ્દ કીન જન સારે, નિજનિજ કરતે પુષ્પ પ્રચારે;
ધ્રુવ પ્રવીન કીનો સતકારા, બેઠે સર્વ જ્યંહાં અધિકારા. ૭
બાંમ નેન ફરકત ધ્રુવ ભારી, પીઠ પાછ રોવત ઇકિ નારી;
ભેરવિ આય વામદિશિ કરકી,[1] આય ખલર મનુ દે નિશિચરકી. ૮
દિન મહિં શબ્દ સ્યાલ બહુ બોલા, લખિ અપશુકન ભૂપ મન ડોલા;
વિના ત્રિપુંડ વિપ્ર ઇકિ આવા, સનમુખ આશિરવાદ સુનાવા. ૯
સમુજી શકુન અપ કહ ધ્રુવજાંની, રે દ્વિજ કર્ત ધર્મ મય હાંની. ૧૦

દોહા

કછુ ન કહત તવ વિપ્ર લખ, ધર્મ ચીન લહુ ધાર;
નહિંતર અનલ જરાયકે, કરૂં તોહ તન છાર. ૧
શુકન ભયંકર સમજ ધ્રુવ, મનમે કર્ત વિચાર;
ઈતિને અનુચર ચકિત ચીત, આય ગયે તેહી વાર. ૨

ચોપાઈ

વિલખે વદન નયન જલ ધારા, ત્રાહ ત્રાહ કરિ અમિત પુકારા;
ધ્રુવ પદ આય ગિરે હો દીના, જલ વિન દીન ભઈ જીમ મીના. ૧
કહી ન શકે કછુ મુખતે બાની, ધ્રુવ પ્રવીણ કહે સમય પિછાની;
દાસ ઉઠાય અપન ઉર લાવા, સમય સમુજી પ્રિય વચન સુનાવા. ૨
રે મમ ભ્રાત ભયો દુ:ખ ભારી, વેગિ કહો સત સમય વિચારી;
પ્રજા શત્રુ યા ધર્મ વિરોધી, ક્ષત્રી ધર્મ હણે યેહ શોધી. ૩

---

૧ બોલી

આપ મરે મારણુ કોઉ જાવે, જ્યા કરિ ક્ષત્રી શોચ ન લાવે;
કો શત્રુ તવ કીન બિહાલા, જીનકો જાય હને તતકાલા. ૪
કહો ભ્રાત અબ દેર ન કીજે, પલપલ મોય માસ સમ છીજે;
પઠવા ભ્રાત હેત કહા તોકૂં, ઉત્તમ ખબર વેગિ કહો મોકૂં. ૫
કો અરાતિ ઉત્તમ સંગ્રામા, માર કરે હમ છાર તમામા;
શત્રૂ સનમુખ ભ્રાત અકેલો, ધન્ય ક્ષત્રિ બાહૂ બલ ઝેલો. ૬
જાય સંભાલુ શત્રુ તમાંમા, થંકેયો વીર લેવહિ વીશ્રાંમા;
કવન દિશાકો શત્રુ અભાગી, ઉત્તમ અડે આશ જીય ત્યાગી. ૭
કરહુ ન દેર કહો મમ ભાઈ, શોચ કિયે અબ નાહ ભલાઈ;
સમય કહેન અનુચર કછુ ચ્હાવે, કહન ચહે મુખ દંત જુરાવે. ૮
કહન ચહે મુખ કહ્યો ન જાવે, સમુજી મરમ લોચન જલ છાવે;
ઉત્તમ ગાથ કહી નહિં જાવે, સમય સમજી ચુપચાપ રહાવે. ૯
ધ્રુવ કહે વાત બની કોઉ ભારી, યુદ્ધ હેતુ હય કરહુ તયારી;
મમ હિત જયસ્યંદન શણગારો, નિજનિજ શસ્ત્ર સર્વ કર ધારો. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવકે, ભાવિ ભ્રમ નિજ શીશ;
બની કહો સંકોચ તજ, જો કછુ મરજી ઈશ. ૧
અવસર લખિ અનુચર કહે, ઉત્તર દિશ અરિત્રાસ;
યક્ષ નગ્ર ઈલિકાપુરી, ઉત્તમ કીનો નાસ. ૨

ચોપાઇ

ઉત્તમ મરન સુનત ધ્રુવ જ્ઞાંની, વિકલ ભયો પ્રિય ભ્રાત પિછાંની;
પુલકિ ગાત લોચન જલધારા, સ્વસ્થ ભયો જન તખત મઝારા. ૧
સર્વ સભા મહિ શોક જનાવા, બ્રેહવશ વિકલ રામમુખ ગાવા;
ધ્રુવ ચુપ મુખ મન કરત વિચારા, કરિયે કારજ કવન પ્રકારા. ૨
મમ સ્વરૂપ નહિં અરી મિતાઈ, જામણ મરણ ઉભય કૃત નાઈ;
માત તાત નહીં ભ્રાત સબંદા, કેવલ એક સચ્ચિદાનંદા. ૩
જગ પ્રપંચ જ્યાંહાં જરા ન બ્યાધી, મમ સ્વરૂપ નિત રહિત ઉપાધી;
અરી મિત્ર નહિં જાત ઝમેલા, મમ સ્વરૂપ નિત આપ અકેલા. ૪
જાત વિજાત નાંમ અરૂ રૂપા, મમ સ્વરૂપ ઇન પરે અનૂપા;
એક ન દોય દૃષ્ટ નહિં આવે, શબ્દ પરે કહા શબ્દ સુનાવે. ૫
મેં તુ હર્ષ શોક નહિં મોમે, શત્રૂ ભાવ કરૂં કહો કોમે;
સર્વ વિશ્વ મમ રૂપ દિખાવે, શત્રુ ભાવ કહો કિમ કરિ લાવે. ૬

ભ્રાંતિ માત્ર તાતા અરૂ ભાઈ, નામ રૂપ જડ ઝૂઠ સગાઈ;
વિશ્વ ચરાચર ક્રિયા અનેકા, નામ રૂપ વ્યાપક મેં એકા. ૭
કો પ્રકાર કરિયે બુધ કાજા, નિમિત માત્ર જગમે મેં રાજા;
કરૂં યુદ્ધ નિશ્ચય મમ જાવે, જો ન કરૂં જગ ધર્મ ઘટાવે. ૮
હરિહર રજા ન નીતી ત્યાગો, સમય કર્મ અવસર લખિ લાગો;
કરૂં ન યુદ્ધ રૂપ મમ જાંની, સ્વારથ સતા હોય બડ હાંની. ૯
ક્ષત્રી ધર્મ ન રહે લગારા, વીર પુરૂપ દેવહિ ધિક્કારા;
ગૃહ આશ્રમ ક્ષત્રી કુલ કર્મા, અવશ્ય હોય જગ ધર્મ અધર્મા. ૧૦

દોહા

હાંની લાભ ન રૂપમે, વિધિવત કર્મ કરેહ;
જ્ઞાની વિચરે જેહિ મગ, જગત જીવ વિચરેહ. ૧
અમર મરે નહિં આતમા, નિરાકાર નિરલેપ;
અપર અબુલે અલ્પ સબ, તજેહુ ચીત વિક્ષેપ. ૨

ચોપાઇ

હાંની લાભ હર્ષ અરૂ શોકા, જન્મ મરણુ માયા કૃત ધોકા[1];
ગવના ગવન આય અરૂ જાના, નામ રૂપ માયા ગુણુ નાના. ૧
જસ અપજસ પુનિ ધર્મ અધર્મા, આતમ ઇતર સર્વ જડ કર્મા;
ચિદાભાસ ભાસત ગુણુ સારા, મમ સ્વરૂપ નિત રહિત વિકારા. ૨
જલ પ્રતિબીંબ રવી કર ભાસે, ભાનુ વિના નહિં બીંબ પ્રકાસે;
ચિદાભાસ ચેતન વિન નાંઈ, ચંચલ હોત બુદ્ધિ જલમાંઈ. ૩
મેં દષ્ટા ચેતન ઘનનાંમી, આદ અંત સરવોપરિ સ્વાંમી;
મેંહી એક અનેક દિખાઉ, એક અનેક ન મુજમે પાઉ. ૪
વિદ્યા અવિદ્યા મોહિ અધારા, વિધિ નિષેધ દ્વે હમને ધારા;
જો કછુ કરૂં કરણુ મેં જોગા, મમ સ્વરૂપ નહીં જોગ અજોગા. ૫
યદ્યપિ હારહર કર્મ પ્રબોધે, મો મન હરસિ સોઇ મગ શોધે;
જગકી ક્રિયા જગત મહિં શોભે, કરિયે અવશ્ય કહે મન ક્ષોભે. ૬
મરે કવનકો મારનહારા, ભાસ માત્ર ભાસત સંસારા;
તન અરૂ જીવ જયહાં લગ મેલો, તબ લગિ કરિયે કર્મ ઝમેલો. ૭
જીવન મુકત કરે સોઈ છાજે, વિધિવત કર્મ કર્ત કિમ લાજે;
નિમિત ભૂપ અરૂ ક્ષત્રિ શરીરા, સહી ન શકે અપવાદ સધીરા. ૮

---

૧ મોક્ષ

દુતિયે એક ભયંકર દોષા, આયુષતક નહિં હો નિરદોષા;
કરૂ ન યુદ્ધ ભ્રાત હિત આજા, ધર્મ હાંન વરૂ સુયશ અકાજા, ૯
સુરૂચી શબ્દ સર્વ સત માંને, અવશ્ય ભ્રાત દ્રેષી કરિ જાંને;
ધ્રુવ ઉત્તમ મારન યહ ચાવા, યાતે યક્ષ ન યુદ્ધ કરાવા. ૧૦

દોહા

જગ અપવાદી જીવકો, જીવત મરણુ સમાન;
યાતે કરિયે યુદ્ધકો, ભૂપ ધર્મ નહીં હાંન. ૧
નરસુર અસુર ન અંતરો, જડ વ્યતિરેક પિછાંન;
અન્વય મરે ન આતમા, અપર મરે સબ જાંન. ૨

ચોપાઇ

ભ્રાત ભ્રાત કહિ નેન ઉધારા, લોચન ચલી પ્રબલ જલધારા;
અહો ભ્રાત ઉર દયા ન આઇ, ચલે સ્વર્ગ બડ ભ્રાત વિહાઈ. ૧
બિછુડત સુરત ન નિરખિહુ તોરી, અબ મિલિહો કહાં ભ્રાત બહોરી;
રે મમ વીર ધરૂં કિમ ધીરા, તવ દર્શન વિન પ્રાણુ અધીરા. ૨
ભુજ બલ ટૂટિ ગિરી યહ મોરી, રે શઠ કાલ કીન તેં ચોરી;
રે ખલ કાલ વેર લેઉ તુમસે, જો કહુ આય મિલો તુમ હમસે. ૩
દે સિરપાવ ચલું નિજધાંમા, તવ મરિયાદા તોડિ તમાંમા;
રે હત ભાગ દયા નહિં આઇ, ચલ્યો પ્રાંણુ લે તન વિસરાઈ. ૪
કાલ સ્વતંતર ભયો ગુમાંની, તાતે રાડ આય મોહિ ઠાંની;
સુર ક્ષત્રી કર આજ દિખાઉ, રે નિર અંકુશ શંક મનાઉ. ૫
ભ્રાત વેર લેઉં મે તુમતે, જબતબ ભેટ હોય તુમ હમતે;
સમય સમુજી સહ વીર હૅકારા, યુદ્ધ હેતુ સહ હોહુ તયારા. ૬
ભ્રાત હેત ઉઠત તન જવાલા, અલકાપુરી ચલહુ તતકાલા;
ગજરથ હય કરિયે અસવારી, મારહુ અધમ યક્ષ લલકારી. ૭
નિર અપરાધ હન્યો મમ ભાઈ, અસુરન તજીયે ક્રોડ ઉપાઈ;
અસુર યક્ષ અતિ કીન અનીતી, હરિયે હરસિ ધર્મ ધર પ્રીતી. ૮
વિશ્વનાથ કરહિ રનિવાસા, ઉત્તમ કીન સર્વ સુર વાસા;
જો કુલ ક્રિયા સર્વ તુમ કીજે, હમકો તાત રજા અબ દીજે. ૯
અલકાપુરી યક્ષ વિન કરિહૂ, સારંગ[1] ધનુપ ધરી અરી હરીહુ;
ઉગરે નાંહ આજ કર મેરે, કરહિ સહાય ઇન અપન ઘનેરે. ૧૦

---

૧ ધનુષનું નામ

દોહા

સજ્યો વીર રણ વંકુરો,[1] સારંગ ધનુષ ઉઠાય;
સરસ વિજય રથ સ્વાર હોય, હરિ ગુરૂ ઇષ્ટ મનાય. ૧
પંચ લાખ યોધા પ્રબળ, ચાલે હરસિ સપૂત;
હરિજન હરસે મોક્ષ હિત, રણ હરસે રજપૂત. ૨

ચોપાઇ

ચાલે હરસી સૂર દલ કેસે, ભક્ત સકામ સ્વર્ગ મગ જેસે;
ભક્ત સકામ સ્વર્ગ પદ લેવે, સો ફલ શૂરવીર હરિ દેવે. ૧
કર્મ સકામ કષ્ટ અતિ ભારી, ફલ સુફલ જીવ અતિ દુઃખારી;
સો ફલ સુફલ ક્ષત્રિ ક્ષણ પાવે, ત્યાગી અપન તન સ્વર્ગ સિધાવે. ૨
તન મન ધન પરજા હિત ત્યાગી, સ્વર્ગ નિવાસ કીન બડભાગી;
હરિ વ્યાપક જાનત ગતિ સારી, પ્રજા સેવ સોઇ સેવ હમારી. ૩
મે મિલિ સર્વ કરૂં નિત સેવા, સુજન સંત જાનત યેહ ભેવા;
સર્વ જીવ મુજતે સંસારા, સબમે વ્યાપિ રહ્યો ઇકિ સારા. ૪
વિશ્વ વિરાટ નામ અરૂ રૂપા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક અનરૂપા;
જો કોઈ કાહૂ સેવ કરાવે, જડ વ્યાપક ચેતનકો પાવે. ૫
યાતે પ્રજા ભૂપ હિતકારી, શત્રુ સઁહારત રણ લલકારી;
ભૂપ ક્રોધ સો કૃપા કહાવે, અરિ હરિ ત્રાસ પ્રજા સુખ પાવે. ૬
ભૂપ પ્રજા હિત નિજ સુખ ત્યાગે, શત્રૂ સનમુખ જુડે સુભાગે;
તન પ્રયંત નિજ ધર્મ નિભાવે, સો તન ત્યાગ સ્વર્ગપદ પાવે. ૭
ક્ષત્રિ ટેક લખિ હરિ હર હરસે, ત્યાગત પ્રાણ પુષ્પ નભ વરસે;
ઉત્સવ સુરપુર અપછર નારી, અતિ સુંદર પાવે પ્રિય પ્યારી. ૮
કિયે કર્મ ફલ રંચ ન તાતા, સર્વ શાક્ષી મમ વિષ્નુ વિધાતા;
લખે મર્મ ક્ષત્રી રણ વંકા, યુદ્ધ કર્મ ઉર કરે ન શંકા. ૯
સતી સૂર અરૂ સંત સુભાગી, મારન મરન શંક જીન ત્યાગી;
સતી સૂર તન આશ વિસારે, કર્મ સકામ સ્વર્ગ પદ ધારે. ૧૦

દોહા

સંત કર્મ નિષ્કામતા, કેવળ આતમ ધ્યાન;
મરિ જીવે જીવત મરે, વ્યાપક બ્રહ્મ સમાન. ૧

---

૧ ડેઢા

સ્વર્ગ નિવાસી જીવ જે, આખિર જન્મ ધરંત;
જીવત મૂવા જગતમે, જનમ ધરે નહિં સંત. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ યોધા મારૂત સમ ધાવા, ઉત્તમ યુદ્ધ કીન તહાં આવા;
સહસહિ યક્ષ મરે તહાં દેખે, જનુની ભ્રાત ચિંતા મુનિ પેખે. ૧
ઉગ્ર ખેદ ધ્રુવકે ઉર છાવા, ભ્રાત ભ્રાત કહિ ભુમિ ગિરાવા;
અનુચર આય સઁભારેહુ દેહી, ધન્ય ધન્ય ધ્રુવ ભ્રાત સનેહી. ૨
જનુની ભ્રાત અનલ તન જારા, મેં જીવહુ અબ કવન અધારા;
જનુની ભ્રાત અમિત ઉપકારા, માતુ કૃપા મેં કાજ સુધારા. ૩
કરિ ન શકયો ઇનકો ઉપકારા, વિન અવસર જનુની તન જારા;
ઉત્તમ ક્ષત્રિ ધર્મ સંભારે, મારિ મર્યો નહિં દોષ લગારે. ૪
જનુની ઉર નહિ કીન વિચારા, વિન સમુજે કીનો તન છારા;
વિકલ વિદેહ ભયો ધ્રુવ ભારી, અનુચર બોલે સમય વિચારી. ૫
કૃપાનાથ કરૂણા નહિં કીજે, કરૂણા કરત વિરરસ છીજે;
શત્રુ હનન ક્ષેત્ર મહિં આવા, તહઁા ચહિએ રસ વીર બડાવા. ૬
યુદ્ધ સમય કરૂણા રસ આવે, ક્ષત્રિ વીર ધર્મ ઘટિ જાવે;
પુત્ર પિતા ભ્રાતા કોઉ મરહી, સૂર યુદ્ધ મહિં દષ્ટિ ન ધરહી. ૭
અમિત મરે પરિ દૃષ્ટિ ન લાવે, લગે ઘાવ જ્યું રોષ બડાવે;
મોહ માત પિતુ ભ્રાત ન ત્યાગી, શત્રૂ હનન લગ્યો બડભાગી. ૮
શૂરવીર ક્ષત્રી રણમેં રોવે, હસે શત્રુ હાંસી જગ હોવે;
મારણ મરણ મોહ ઉર ધરિએ, શત્રુ સઁહાર કાજ નિજ કરિએ. ૯
તન સબંધ જીતને જગ ભોગા, યુદ્ધ સમય ક્ષત્રી સમ રોગા;
ક્ષત્રી વિજય કરણ નિજ ચાવે, યુદ્ધ સમય ઉર મોહ ન લાવે. ૧૦

દોહા

સમર ક્ષેત્ર રસ વીરમેં, સોભે નહિં શ્રૃંગાર;
કરૂણા રસ તસ વિષમતા, યુદ્ધ ભૂમિમેં ધાર. ૧
જ્યું વેરાગી પુરૂષકો, રાગીકે સઁગ પ્યાર;
ધ્યાન ધરમ ધીરજ હરે, એેસો ચહૂં ફલ હાર. ૨

ચોપાઇ

અનુચર વચન સુનત ધ્રુવ જાગા, સમય કર્મ સમજ્યો બડભાગા;
રે ધન વીર વૃદ્ધ વય તુમકો, સમય શબ્દ સૂચે તુમ હમકો. ૧

અવસર ભૂલ ભઇ મમ ભારી, સુજગ કીન જય હોહુ તુમારી;
વયો વૃદ્ધ વંદે નર નારી, સમય શીખ દે કરત સુખારી. ૨
સમય કર્મ ભૂલ્યો મેં ભાઈ, કૃપા કીન મોહિ દીન જગાઈ;
ક્ષત્રી સૂર મરણ રણ આવે, મિલ સ્વર્ગ કહા શોચ કરાવે. ૩
યાતે વૃથા શોચ મોહિ આવા, ધન્ય તાત મોહિ વેગિ જગાવા;
હરસિ ચલ્યો યક્ષન પુર ઉપર, મારી અધમ ગિરાઇયે ભૂપર, ૪
એહિ વિજય રથ તુરત હકાવા, નિજ દલ સહિત અસુરપુર આવા;
ધરિ કર શંખ પ્રબલ લલકારા, સુજગ ભયે ખલ મંડલ સારા. ૫
ધનવત ઘોર ઓર ચહું છાઈ, યક્ષ નારિ અતિશય દુ:ખ પાઈ;
કરહુ ત્રાસ શરૂ ભરેહૂ શ્વાસા, શ્વાસ આશ તજ ભઇહુ નિરાશા. ૬
કેતિક યક્ષ નારિ તન ત્યાગા, અમિત અસુર અઘ કંપન લાગા;
ભૂધર વિપિન ગિરે પુર ધામા, ભૂ કંપત શઠ ડરે તમામા. ૭
પ્રલય કાલ સમ શત્રૂ આવા, ધારિ શસ્ત્ર સનમુખ ઉઠિ ધાવા;
અસુર આય સનમુખ લલકારા. યક્ષ વૃંદ ધ્રુવ નયન નિહારા. ૮
સારંગ ધનુપ વીર ટંકારા, અહિ સમ બાણ ચલે ઇક ધારા;
જેતે યક્ષ ભોમિ રણ આવા, તીન તીન ધ્રુવ બાણ લગાવા. ૯
ગિરે ભોમિ તન શુદ્ધિ વિસારી, અપર યક્ષ કંપે ઉર ભારી;
વિદ્યા બાણ પ્રબલ ધ્રુવ પેખી, સર્વ યક્ષ ઉર શોચ વિશેખી. ૧૦

દોહા

અતુલિત બલ બુદ્ધી વિમલ, પ્રબલ તેજ ધ્રુવ જાંન,
યક્ષ વિજય લખિ વિકટ ભઇ, કરને લગે વખાંણ. ૧
રણ વંકે રજપુતકો, વૈરિ વખાનત નીત;
સુજશ સુની ત્યાગત નહીં, સમય કર્મ શુભ નીત. ૨

ચોપાઇ

યક્ષ વખાણ ન ધ્રુવ ઉર લાવા, મેઘ બુંદ સમ બાણ ચલાવા;
સહિ ન શકે ધ્રુવ કે બલ બાંના. સર્વ યક્ષ મન ભયે હેરાના. ૧
લક્ષ યક્ષ કર એકહિ વારા, ખટખટ તીર શીશ ધ્રુવ મારા;
ધ્રુવ તન શર નહિં કિન પ્રવેસા, યક્ષ સર્વ મન પરમ અંદેસા. ૨
જ્ઞાના અગ્ન યોગકી જ્વાલા, ભિરત બાણ અંગ ભસ્મ વિશાલા;
દુતિયે બ્રહ્મચર્ય તન પૂરા, સહસ પચીસ સજે તપ સૂરા. ૩
ત્રતિયે રામ કરત રૂખવારી, જન રક્ષક મન વિપિન વિહારી;
કાલ બાણ જન શકે ન લાગી, પદ નિરવાણ લીન બડભાગી. ૪

યાતે અસુર બાણુ નહિં ભેદા, શિવ પદ દાસ કરે કો ખેદા;
યક્ષ સર્વ સમજે ગેહ મર્મા, કીને અસુર અપર ઇકિ કર્મા. ૫
ભૂંગલ પ્રાશ ખડગ ત્રીશલા, ફરસિ સાંગણિ દુ:ખ મૂલા;
પક્ષ અહી મમ બાણ અપારા, ધ્રુવ રથ કે પર અનિત પ્રચારા. ૬
ઘટા ઓટ જીમ રહિ ઢંકાવે, બાણુ વૃષ્ટિ ધ્રુવ દષ્ટિ ન આવે;
નર સુર મુનિ મન શોચ અપારા, મુની કહે રામ દેવ હાહાકારા. ૭
દેવ ડરે અસુરન કર ત્રાસા, સંત સમુજી મુનિ પરમ ઉદાસા;
નર તન રતન જતન જીન કીના, સો ધ્રુવ ભયો કાલ આધીના. ૮
હરિ હર અજ મુનિ વિનય સુનાઈ, જન રક્ષા કીજે પ્રભુ આઈ;
અશરન શરન હરન જન બંધન, ધરમ હીન ખલ કરન નિકંદન. ૯
ઢંકયો શસ્ત્ર રથ કષ્ટ વિશાલા, હરિજન ત્રાસ હરો તતકાલા;
ઘટઘટ પ્રગટ લખો કરતારા, અરજ કરે હમ કવન પ્રકારા. ૧૦

દોહા

અરૂણુ ઉદય સમ વીરરથ, નીકસ્યો પરમ પ્રકાશ,
શસ્ત્ર સર્વ અગ્ની જરે, લખી ખલ ભયે નીરાશ. ૧
ધ્રુવ ટંકારે વીરસર, મારે તીર અપાર;
ભોમિ ગિરને લગે, હોય હોય તન છાર. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ કરસર જ્યાકે ઉર લાગે, તજી પ્રાણુ ભૂગિરે અભાગે;
સુર તરૂ કામ ધેનુ સહ સીદ્ધી, સુરપતી સુર હાજર નવનિદ્ધી. ૧
હરિહર હરસિ શીશ કર ધારા, કાલ કરાલ ભક્તિ મુખ હારા;
ઇન્દ્રી પ્રાણુ અપન મન જીતા, સર્વ વિશ્વમહિં શૂર અજીતા. ૨
શુભ ગુણ સર્વ શાસ્ત્ર મુની ગાવા, સો ધ્રુવ હૃદય સહેજ થીર થાવા;
નામ રૂપની રમા ભવાની, મધુ વન શીશ ધરે ધ્રુવ પાની. ૩
શિવ આજ્ઞા તન પુષ્ટ બનાવા, આશિષ શંકર ગૌરિ સુનાવા;
વજ્ર શરીર શસ્ત્ર નહિં લાગે, યેહિ તન હરિ મુખ વસહિ સુભાગે. ૪
યાતે વિંધે ન શસ્ત્ર શરિરા, અચલ ક્ષેત્ર ઉભો રણુ ધીરા;
અસુર બાણુ ધ્રુવ અંગન લાગે, ધ્રુવ શર નિશિચર મરે અભાગે. ૫
કર પદ શીશ હોત તન ન્યારે, શોણિત તન મનુ ચલત પનારે;
ગીધ પક્ષી અંગ પકહિ ઉડાવે, કટ કટાય મારગ નભ ધાવે. ૬
શોણિત ધાર મેઘ સમ વરસે, યોગિનિ હરસિ પીત ખપ્પરસે;
ભોમી લાલ શોભતી કેસે, ગંગ ઘાટ કંકુ મહિ જેસે. ૭

ક્ષત્રી રણુ તીરથ મહીં નાવે, ગંગા સમ સહ સ્વર્ગ સિધાવે.
ભૂષણુ સહિત અસુર અંગ શોભે, લગ્ન હેત અપછર મન લોભે. ૮
અમિત અસુર તન ત્યાગિ સિધાવા, અપર યક્ષ અતિશય ગભરાવા;
સમય સમુજી કીની શઠ માયા, ચઢિ અકાશ અતિ ચરિત રચાયા. ૯
મજ્યો મેદ પીક વરૂ લાલા, નભતે ડારત પ્રેત વિતાલા;
ભૂધર શસ્ત્ર હણે બે પારા, ડાકિની અમિત દિખાવત ચારા. ૧૦

દોહા

નિશિ સમ દિનમેં ઘોર તમ, દામનિ દમક અપાર;
અસ્ત્ર નારાયણુ બાણુમે, સાંધ્યો ભક્ત વિચાર. ૧
માયા અસુર અલોપ હિત, માર્યો એકહિ તાન;
તિમિર હર્યો અજ્ઞાન સમ, પ્રગટ ભયો પ્રિય ભાન. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મનિષ્ટ સતગુરૂ શિષ્ય બોધે, ઉતમ જન ઉતમ મગ શોધે;
સત્ય શબ્દ સતગુરૂ શર મારા, હર્યો શોક સહ જીવ વિકારા. ૧
જીવત મરે મુક્તિ પદ પાવા, જીવભાવ તજી બ્રહ્મ કહાવા;
જીવત મરે મરે ફિર જીવે, સો શિષ શર સરસ રસ પીવે. ૨
મર ન શોચ તજી સનમુખ ઝૂઝે, આતમ તત્વ તાહ શિષ સૂઝે;
જીવન મરણુ સરસ યહ નીતી, અતિ પ્રવીણુ સમજે યહ રીતી. ૩
ગુરૂ મુખ વચન સરસ રસ ઝેલે. બ્રહ્મ સદેહ રૂપ મય ખેલે;
ધ્રુવ સર સરસ અસુર ઉર ઝેલા. મોહ મમતા મન મિટે ઝમેલા. ૪
ધ્રુવકર અસુર મરે જો સારે, મોક્ષ સમીપ લીન નિરધારે;
ધ્રુવ કર સર ચાલત વિકરાલા, તજી તન અસુર મોક્ષ તતકાલા. ૫
સમય કુશલ ધ્રુવકો હરિ જાની, હરસે ઉરમાંહિ શંભુ ભવાની;
જાહર યુદ્ધ યુક્તિ ભલ ઠાની, ઉરમાંહિ સ્વસ્થ રૂપ નિરઆની. ૬
જાહર શત્રુભાવ દિખાવે, ઉરમાહિ મિત્ર શત્રુ નહિં આવે;
તીન કાલ ધ્રુવ જાનનહારા, સર્વ કર્મ મય રહિત વિકારા. ૭
સમજી મર્મ ધ્રુવ યુદ્ધ કરાવત, મુવે યક્ષ મુક્તિ પદ પાવત;
હર પ્રેરે હરિકો તતકાલા, યુદ્ધ ક્ષમા કરિયે ગોપાલા. ૮
હર આજ્ઞા હરિ નિજશિર ધારી, અસુર પ્રિયા પ્રેરી તેહિ વારી;
દુતિયે મુનિ મનુ મંડલ પ્રેરા, મિલન પ્રૌત્રકુ પ્રેમ ઘનેરા. ૯
ઉર મહિં દયા ભઇ મનુ ભારી, અસુરસેન ધ્રુવ બહુત વિડારી,
અજ સુત મુનિં મંડલ સંગ લીના, યુદ્ધ ક્ષેત્ર આયે પરવીના. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ લખિ મર્મકો, રથ ત્યાગ્યો તતકાલ,
ચરન પિતામહકે ગિર્યો, માંહિ પ્રેમ વિસાલ. ૧
દૂતિયે મુનિપદ વંદિકે, પ્રેમ પખારે પાવ,
મુનિ નિજ મુખ આશીશ દે, બન્યો રહે શુદ્ધ ભાવ. ૨

ચોપાઈ

ઇતને સર્વ યક્ષ તિય આઇ, ત્રાહ ત્રાહ કરિ વિનય સુનાઇ;
જય અરિહરણ ક્ષમા અબ કીજે. અબલા અસુર વિનય સુન લીજે. ૧
નીચતે નીચ નીચ ખલ નારી, નીતિ ન જાનંત નીચ અચારી,
શરણાંગત લખિ વિનય સુનીજે, યુદ્ધ કર્મ પ્રભુ ક્ષમા કરીજે. ૨
અમિત યક્ષ મમ પતી વિડારા. કૃપાનાથ હમ કવન આધારા;
જીવનદાન યક્ષ કો દીજે, દીનબંધુ યેહ દયા કરીજે. ૩
દીન દયાલ દીન લખિ દાસી, કરોહુ ક્ષમા મન મિટે ઉદાસી;
મૂવે ગયે રહે નહિ હરિયે, કૃપાનિધાન કૃપા યહિ કરિયે. ૪
ભક્ષાભક્ષ કરંત અહારા, અંધ હૃદય હમ ચૂક અપારા;
અધમી અસુર તાહ હમ નારી, કહા બોધે સમજત વિધિ સારી. ૫
વિનય કરત ઉપજી ભેદ ભારી, ત્રાહ ત્રાહ કરિ અમિત પુકારી;
મનુ ભગવાન દયા ઉર લાઇ, વિમલ વચન બાધહુ હરસાઇ. ૬
સુતકે સુત જય હોહુ તુમારી, વાર વાર આશીશ હુમારી;
શૂરવીર ક્ષત્રી રણુ વંકા, શત્રુ સંહારત ધરી ન શંકા. ૭
ક્ષત્રી રણુ મહિં પીઠ દિખાવે, રૌરવ નરક અવશ્ય શઠ પાવે;
સર્વ ધર્મ દૃષ્ટા જન જ્ઞાંની, કહે ન ધર્મ સનાતન હાંની. ૮
રણુ ક્ષત્રી મુખ નાહિ પુકારે, વીર પુરૂપ ઉર વેર વિસારે;
નારી શરણુ શત્રુ લખ લીજે, તેહિ અવસર રણુ ક્ષમા કરીજે. ૯
તજીયે યુદ્ધ સમુજી યહ મર્મા, શૂરવીર આદૂ યહિ ધર્મા;
દૂતિયે એક અનાદી રીતી, સુનિયે પુત્ર પ્રિયે કર પ્રીતી. ૧૦

દોહા

શત્રુ ઉભય પ્રકારકે ઇક સુક્ષમ ઇક સ્થુલ,
યુગલ નાશ પાયે બિના જિયકા મિટે ન શૂલ. ૧
ઇશ્વર સૃષ્ટી સ્થૂલ તન, નામ રૂપ સંસાર;
જિયસૃષ્ટિ સંકલ્પ હે, જ્ઞાની ચક્ષે વિચાર. ૨

ચોપાઇ

જીવ ઇશ દો હૂતે ન્યારો, જ્ઞાની નિરમલ રહિત વિકારો;
સર્વ વ્યાપી નીશ્ચય નિજ રૂપા, સબતે શ્રેષ્ટ સવ બડ ભૂપા. ૧
સર્વ જીવ અપને સમ જાંની, સમ દરશન દેખ જન જ્ઞાંની;
યદ્યપિ સમય કર્મનિપુણાઇ, યુક્ત કર્મ કહિ શાંત સદાઇ. ૨
અધિક કર્મ શોભે નહિ જ્ઞાંની, જ્યા કરિ હોય ધર્મ મત હાંની;
સમ દર્શન મહિં વિષમ પ્રવેશા, વડે વિષમ સમતા નહિં લેશા. ૩
સમતા ગઇ વિષમતા આઇ, ઉભય લોકતે ભ્રષ્ટ સદાઇ;
રહ્યો અજ્ઞ નહિ જ્ઞાનિ પૂરા, ઉભય પક્ષતે રહ્યો અધૂરા. ૪
જ્ઞાન બદ્ધ તેહિ કહત મુનીશા, પરવશ ભયો બાદિ કર કીશા;
ઘર ઘર કીશ નચાવત બાદી, ભયો મોહવશ ભમે પ્રમાદી. ૫
વૃતી કાક મમ બક સમ ધ્યાંના, ઉર મહિં પ્રબલ વઢયો અજ્ઞાંના;
જલ્પ બુદ્ધિ બહુ જન્મ ધરાવે, બિન વિશ્વાસ વિવેક ન આવે. ૬
વેદ વચન ગુરૂ નહિં વિશ્વાસા, તેહિ શઠ જીવ જાય કિમ આશા;
મેં મમતા મદ જેહિ ઉર વાડા[1], વિચરત ધર્મ સનાતન આડા. ૭
વિકરમ કર્મ રહે શઠ રાતા, વિષયાઅંધ ન ધર્મ સુહાતા;
વિકરમ કર્મી ધર્મ ન જાંને, કરહિ કર્મ અપને મન માને. ૮
નીચ તે નીચ ગતી તેહિ પાવે, અર્ધ ઉર્ધ યોની ભરમાવે;
યાતે તાત સમુજી યેહ મર્મા, તજિયે પ્રબલ પ્રવૃતી કર્મા. ૯
યક્ષ ભ્રાત ઉત્તમ ઇક મારા, એક અર્થ બહુ યક્ષ વિડારા;
ઉત્તમ યુદ્ધ કીન અતિ ભારી, તજ્યો પ્રાણ બહુ યક્ષ સંહારી. ૧૦

દોહા

એક બદલ મારે અમિત, અધિક કર્મ યહ કીન,
પરવરતી ઇનકો કહો, શકુચત રહત પ્રવીન. ૧
તીન અવસ્થા કાલત્રય, ત્રિગુણ પરે તવરૂપ;
યદ્યપી ભક્તી આચરી, તવ ઉર યુક્તિ અનૂપ. ૨

ચોપાઈ

ગુરૂ નારદ તોહિ જ્ઞાન બતાવા, પાન અપાન ગતી સમુજાવા;
યોગ કર્મ સબતે અધિકાઇ, જીવો બ્રહ્મ અવસ્ય ઇકતાઈ. ૧
યોગ કર્મ સમ કર્મ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદત વિવેકા;
સાધત પ્રાણ પિછમ દિશ આવે, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં વાસ વસાવે. ૨

---

૧ વધ્યા.

સો સુત સર્વ સહેજ ગમ પાઈ, જીવ બ્રહ્મ નહિં ભિન્ન કદાઈ;
તુમકો સર્વ રૂપ નિજ ભાસે, માયા નટી ન તુમકો ત્રાસે. ૩
પ્રલયકાલ અગ્ની તવ જ્ઞાના, સર્વ કર્મ તોહિ ભસ્મ સમાતા;
હર્ષ શોક પુન પાપ ન લાગે, જ્યું લખિ અનલ મક્ષિકા ભાગે. ૪
યદ્યપિ જ્ઞાની જગ હિતકારા, વેદોયુક્ત કરહિ વ્યવહારા;
ડૂબે આપ ન અપર ડુબાવે, જગ સિંધુ તે પાર પહુચાવે. ૫
જલ મહિં ન્યાવ ન સ્વારથ ધારત, યાતે કોટિક પાર ઉતારત;
જ્ઞાની સ્વારથ રહ્યો ન લેશા, શિવ સ્વરૂપ સમજ્યો નિજ શેષા. ૬
તદ્યપિ સર્વ જીવ હિતકારી, વિચરત વિશ્વ વિચાર વિચારી;
કર્મ વિશેશ ન ઉર મહિં ધારે, યુક્ત કર્મ સહ કાજ સુધારે. ૭
અધિક કર્મ કીનો તવ પાની, યાતે મો મન ભઇ ગિલાની;
મો મન આશય ગાય સુનાવા, તુમ ઉર પ્રથમ મર્મ સહ પાવા. ૮
જ્ઞાનીકો કો દે ઉપદેશા, સાક્ષિ રૂપ વ્યાપક સબ દેશા;
હમતે છુપેન મો મન મર્મા, અધિક કહા કહિયે તરૂ ધર્મા. ૯
મનુ ભગવાન બોધ સત કીના, પ્રબલ પ્રેમ વશ ભયે પ્રવીના;
ધ્રુવ પ્રવીણ સહ મર્મ લખાવા, તાત તાત કહિ શીશ નિવાવા. ૧૦

દોહા

અહો તાત ઉપદેશ તવ, ધરૂ શીશ હરસાય;
યુદ્ધ કર્મ સબતે કઠિન, નિવૃતિ થિરન રહાય. ૧
તાત કરૂં નહિ યુદ્ધ ઇતિ, હનુન યક્ષ મમ હાથ;
યુદ્ધ સમય સત બોધ દે, સુતકો કીન સનાથ. ૨

ચોપાઇ

જય મમ ઇષ્ટ તાતકે તાતા, દર્શ દીન મોહિ કીન સનાથા;
પર્મ વિવેક નીતિ સમુજાવા, પ્રબલ કર્મ કરતે અટકાવા. ૧
ઉગ્ર કર્મ શોભે નહિ જ્ઞાંની, સત્ય ગાથ તવ વચન પ્રમાંની;
જ્ઞાની કરે ન વિકરમ કર્મા, જનમે પ્રગટ કરન જગ ધર્મા. ૨
ધીરજ ધર્મ ક્ષમા લઘુતાઈ, જ્ઞાની ચાહત અવશ્ય બડાઈ;
દયા દીનતા ક્રોધ વિહીના, જ્ઞાની લક્ષણ કહત પ્રવીના. ૩
યદ્યપિ દેશ કાલ અસ્થાના, આશ્રમ ધર્મ ન તજે નિદાના;
કુલ આશ્રમ કરણી ક્રમ ભેદા, નીતી પ્રથા શકે કો છેદા. ૪

કર્મ એક નીતી લેહિ ન્યારી, જેહિ અધિકાર કરે નરનારી;
જીનકે કર્મ જેહિકો છાજે, અપર કરે જન અવશ્ય અકાજે. ૫
જ્ઞાની લક્ષ કર્મ જગ એકા, કુલ અરૂ આશ્રમ ભીન વિવેકા;
જેહિ કુલ આશ્રમ જ્ઞાનિ નિવાસા, કરે કર્મ મુનિ ચિત્ત નિરાસા. ૬
કરે કર્મ અરૂ ફલ નહિં આવે, ઉદાસીન કુલ કર્મ નિભાવે;
ધર્મ પ્રથા જ્ઞાની શિર ધારે, યાતે આશ્રમ કર્મ સંભારે. ૭
જ્ઞાની કર્મ અર્થ નાહ આવે, દયા દષ્ટિ ઉપકાર વડાવે;
યાતે નિમિત નૃપતિ તન તાતા, જનમ દીન ક્ષત્રી કુલ દાતા. ૮
ચારૂ વરણુ તાત અરૂ ભાઇ, નૃપકો ચહિયે સરિસ સમિતાઇ;
ઈનકો આય કરે કોઉ હાંની, ભૂપ ધર્મ મારે અરિ માંની. ૯
ઉનકી સહાય ભુપ નહિ કરહી, ઘોર નર્ક નૃપતી જાય પરહી;
તુમ સર્વજ્ઞ લખો વિધિ સારા, ઉત્તમ જન કહા યક્ષ વિગારા. ૧૦

દોહા

નિર અપરાધી આતમા, કીન યક્ષ જેહી નાશ,
યાતે નૃપતી ધર્મ લખ, કીતે અસુર વીનાશ. ૧
ઉત્તમ અરી મારૂં નહીં, તો જગ અપયશ મોર;
ગર્વ ભરે અધમી અસુર, કરે અનીતી ઓર. ૨

ચોપાઈ

નિર અપરાધ હણ્યો મમ ભાઈ, દુષ્ટ હૃદય કહું શંક ન આઈ;
છબી યક્ષ ઉત્તમ હય મારા, ભાગિ ચલ્યો શઠ કપટ ગઁવારા. ૧
હય અરિ લખ ઉતમ ઉઠિ ધાવા, યક્ષ નારિ છલ રૂપ બનાવા;
કરતલ શેર કરત લલકારા, ભૂસન વસન લલિત શ્રૃંગારા. ૨
ઉત્તમ ઇષ્ટ દેવિ ઉર જાંની, વંદે પાદ જોરી યુગ પાંની;
છલી નાર છલ શબ્દ સુનાવા, ઉત્તમ હૃદય એક નહિં આવા. ૩
અવસર સમુજી કીન પર બોધા, યક્ષ નારિ ઉતમ મગ શોધા;
સમુજી બોધ ઉપજી ખેદ ભારી, વંદી પાદ ત્યાગ્યા તન નારી. ૪
સંત બોધ ફલ મિલ્યો વિશાલા, હરિ સનમુખ પહુંચી તતકાલા;
છબી યક્ષ તન પલટી પલાવા, હણી નાર મમ વૃથા બકાવા. ૫
વિગર વિવેક મિલે ખલ સારે, હણ્યો ભ્રાત મમ વિગર વિચારે;
કહો તાત કિમ ક્રોધ ન આવે, કુલકે કર્મ ત્યાગિ કિમ જાવે. ૬

સ્વારથ સત્તા બંધ્યો સંસારા, સર્વ કર્મ નીતી અનુસારા;
પરમારથ સત્તા નિપકાંમી, કમ અંત જ્યાં હોય તમાંમી. ૭
એક બ્રહ્મ દુતિયા હોય નાસા, નિજ સ્વરૂપ ઠાકુર નહિ દાસા;
સદર પ્રબલ એકતા કૈસી, જાહર દશા દિગંબર જેસી. ૮
વિપન વાસ વરૂ વૃત્તી ઉદાસી, જીનકો મધાક્ષેત્ર સમકાશી;
ત્યાગી આશ્રમ રાગ ન શોભે, કરે રાગ જગકો મન ક્ષોભે. ૯
આશ્રમ વર્ણ સબંધ ઉથાપા, નહિં જીન હર્ષ શોક પુન પાપા;
શત્રૂ મિત્ર ન જાત વિજાતી, સર્વ વિશ્વ ભાસત સ્વજાતી. ૧૦

દોહા

ગૃહસ્થ ધર્મ આશ્રમ તુમે, દુતિયે અરપ્યો રાજ;
ઉભય પણ આતમ દશા, કિમ કરિ રહે મહારાજ. ૧
પરમારથ સ્વારથ દોઉ, રવીરજની સમ દૂર;
પરમારથમે એકતા, દુતિયા સ્વારથ પૂર. ૨

ચોપાઈ

ઈન મહિં યુદ્ધ કર્મ અતિ ક્રુરા, અતિ અજ્ઞાન પ્રબલ ભરપૂરા;
નિજતન શુદ્ધી ન રહ લગારા, લક્ષ એક શત્રુ કર ક્ષારા. ૧
લેન દેન સમ વૃત્તી ન ભાવે, અધિક કર્મ કરને ચિત ચાવે;
જોખી વાટ વસ્તુ કોઇ દેવે, સો દેવે ઈતની ફિરિ લેવે. ૨
વૈર ભાવે ઉપજે જયહાં આઇ, લેન દેન નહિં સરિસ સગાઇ;
એક એકતે અધિકો ચાવે, મારણ મરણ શુદ્ધિ વિસરાવે. ૩
યુદ્ધ કર્મ રજતે હો મેરૂ, તાતક તાત અપન ઉર હેરૂ;
યદ્યપિ તાત યુદ્ધ એહિ મમ કર, હજૂ ન પક્ષ સાહ્મિ હરખ હર. ૪
તવ મુખ બોધ રંચ નહિં ત્યાગૂ, ભૂલી ન અધિક કર્મ નહિ લાગૂ;
કીજીયે તાત ક્ષમા અપરાધા, કરૂં ન કર્મ નીતિ કરિ બાધા. ૫
કરિ તવ દર્શ ભયો વિશ્વાસા, જરહિ અધિક કર્મ જીયે ત્રાસા;
કૃપાનાથ મેં પ્રથમ પુકારા, હરિહર અજ નહિં સુની લગારા. ૬
રામ કર્મ યેહ ક્લેશ ભંડારા, યાતે ચહે ન ચીત હમારા;
નિરવતી નહિ નેન નિહારે, પરવરતી મય દિવસ નિકારે. ૭
મો મન નેક નિરવરતી ભાવે, પરવરતી પરપંચ દિખાવે;
દરપણ બિંબ સંગ યહ દોષા, કૃપાનાથ બાઢયો મન રોષા. ૮
સંગ દોષ પરવરતી ભારી, નરસુર જન મુનિ કર્ત દુ:ખારી;
મેં લઘુદાસ ચરણ રજ ચેરો, કહઁ લગિ જોર ચલે પ્રભુ મેરો. ૯

જો યેહિ અવસર તુમ નહિં આવત, કો કપટી ખલ ક્રોધ હઠાવત;
દરસન લાભ દીન પ્રભુ ભારી, તન અભ્યાસ વિપત ગઇ સારી. ૧૦

દોહા

એહ વશ વિકલ વિદેહ ધ્રુવ, પદ વંદે કેઇ વાર;
ગુપ્ત મર્મ જ્ઞાની સમુજ, મુનિ મનુ પ્રેમ અપાર. ૧
મનૂ ઔર મુનિ મંડલી, ઉચરે વારંવાર;
નિશ્ચલ ચિત નિર્ણય રહો, કહિ ચાલે નિજ દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

હરિ પ્રેરે ધનપતિ શુભ ચારી, જીવન મુક્ત લખે વિધિ સારી;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ સદા સુખ રૂપા, શુદ્ધ ક્ષેત્ર પ્રગટે બડ ભૂપા. ૧
નિજ સ્વરૂપ લખિ ધ્રુવ પદ લાગા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ સુભાગા:
ધ્રુવ સનમુખ ઉભો કર જોરી, વંદત પાદ બહોર બહોરી. ૨
નૃપ કુબેર સમુજી સદનીતી, કહન લગે સત શબ્દ સુપ્રીતી;
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, વિશ્વ ચરાચર નીતિ સુધારી. ૩
તુમ સમકો જગમે શુભ જ્ઞાંની, કરહુ કર્મ સદ મર્મ પિછાંની;
સર્વ ક્રિયા દ્રષ્ટા તુમ દેવા, આદ અંત જાનત સદ ભેવા. ૪
બ્રહ્મ રૂપ વ્યાપક સબ દેશા, તુમતે મર્મ છપે નહિં લેશા;
બોધ રૂપ કહા બોધ સુનાવે, જીય સંકલ્પ સકલ સમુજાવે. ૫
તુમતે છુપે ન મમ ઉર મર્મા, ગુપ્ત ગાથ જાંનત તરૂ ધર્મા;
મનુ મહારાજ મુનિ ન મન રાખા, ક્ષમા શુદ્ધ મેટી અભિલાખા. ૬
અતિ સંતાપ ભયો ઉર જ્યાકે, જ્ઞાની વિના પ્રથા કો રાખે;
જ્ઞાની કી ગમ જાંનત જ્ઞાંની, અપર યતન કરિ શકે ન જાંની. ૭
માત માત ભ્રાતા અરૂ ભગની, નામ રૂપ માયા જીય લગની;
જડ માયા ભૂલે નહિં જ્ઞાની, ભયો સ્વતંતર રૂપ પિછાંની. ૮
દ્રષ્ટા દેવ સર્વ વિધિ જાંને, કેવલ કર્મ વિશ્વ હિત ઠાને;
જ્ઞાની માત તાત નહિં બંધૂ, કેવળ એક સ્વરૂપ સબંધૂ. ૯
સર્વ વિશ્વ અપનો અઁગ જાંની, નીતી પ્રથા હણે નહિં જ્ઞાંની;
સર્વ મર્મ તુમ જાંનનહારા, જો કછુ કિયે સો સત વ્યવહારા. ૧૦

દોહા

યક્ષ ન મારે ભ્રાતકો, ભ્રાત ન મારે યક્ષ;
જ્ઞાની સમુજે મર્મ કો, પાળત દોનૂ પક્ષ. ૧

માયા મે સબ કુછ બને, હાંન લાભ સબંધ;
જ્ઞાની માયા બાધ કર, ભયો બ્રહ્મ નિરબંધ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી કહે ધ્રુવ કર જોરી, જય મમ નાથ કૃપા નહિ થોરી;
કૃપાનાથ તવ પદ રજ દાસા, અહો નિશિ સંત સમાગમ પ્યાસા. ૧
બડે પુરૂપ બાણી બડ કહિયે, લઘુ શબ્દ લઘુકા લખિ લહિયે;
પારસ તજે ન અપનો અંગા, વિપુલ ઉપલ અહો નિશિ રહે સંગા. ૨
નામ રૂપ જડ ઉપલ અપારા, સત્તા માત્ર ભાસત સંસારા;
જડ ચેતન દષ્ટા તુમ દેવા, શબ્દ પરે જાંનત કો ભેવા. ૩
લખિ લઘુદાસ બડાઇ દીની, અપનો જાંન પ્રશંશા કીની;
સર્વ પ્રકાર આપતે હીના, પત્ર શીશ તરૂ તરૂહિ આધીના. ૪
બ્રહ્મ પયોનિધિ વ્રક્ષ અનાદી, વિશ્વ જીવ પલ્લવ પરમાદી;
નામ પત્ર ગુણ ન્યારા ભાસે, યદ્યપિ તરૂ અધાર નિર આશે. ૫
ભૂલ સ્વરૂપ ભ્રમ્યો ભવ ભારી, સો તોહિ તાત હૃદય ગમ સારી;
તુમ સમ સંત મિલે મુનિ રાજા, દર્શ લાભ સારે સહ કાજા. ૬
મો મન મૂઢ બોધ નહિં ચાવા, યદ્યપિ મુનિ કરિ કૃપા સુનાવા;
સુનત બોધ ઉપજી જીજ્ઞાસા, પાપ કર્મ ઉપજી ઉર ત્રાસા. ૭
રામ મંત્ર મુનિ વર મુખ ભાખા, દઢ વિશ્વાસ હૃદય ધરિ રાખા;
મંત્ર પ્રતાપ પાપ તજી ભાગા, સુન મુનિ બોધ રૂપ મય જાગા. ૮
હરિહર કૃપા કીન અતિ ભારી, દાહન આશા સહેજ વિડારી;
મનુ ભગવાન આપ મુનિ સારા, યુદ્ધ ક્ષેત્ર મહિં આય સંભારા. ૯
તોરી કૃપા સર્વ ગમ પાઈ, કરહું ન અબ મેં યુદ્ધ કદાઈ;
યહિ વરદાન દેહુ મમ દેવા, તત્વ લીન વૃત્તી નહિં ભેવા. ૧૦

દોહા

જલ તરંગ રવિ કિરણ સમ, ઉભય જ્ઞાની મત એક;
હર્ષ શોક કિમ કરિ લગે, કીનો પ્રથમ વિવેક. ૧
નટ બાજી સમ જ્ઞાનિકો, રમણ ક્રિયા સંસાર;
ભ્રમે જગત બાજી નિરખ, જ્ઞાની આરંપાર. ૨

ચોપાઈ

અન્યોઅન્ય પ્રેમ ભો ભારી, જ્ઞાનીકી જગમે મતિ ન્યારી;
બાહર કર્મ ક્રિયા કુશલાંઈ, અંદર નિશ્ચલ શુન્ય સદાઈ. ૧

રાજ રાજ સુભ સમય વિચારી, વંદિ ચલે ઉર હરષ અપારી;
જય જય શબ્દ કીન સુર સારે, નભ મગ પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારે. ૨
સમય સમુજી ધ્રુવ દલ હંકારા, કરહુ ભ્રાત નિજ ભવન વિહારા;
સુનિ ધ્રુવ રજા ચલે ભટ સારે, સર્વ શરણુ ભૂમી જુહારે. ૩
જય રણુ ભૂમી જનની હુમારી, સૂર શૂર સહ શરણુ તુમારી;
ક્ષત્રી વરણુ તરણુ તરવેણી, ઉભય લોક મહિં મોક્ષ નિસેણી. ૪
મોહ મમત જગ ભોગ વિસારી, ક્ષત્રી આવહિં શરણુ તિહારી;
રિપુ સંહાર રનમેં તન ત્યાગે, સો ક્ષત્રી ધન સૂર સુભાગે. ૫
હત ભાગી હમ મન નહિં ભાવા, તાતે જીવત ભવન પઠાવા;
જનની પુત્ર વિનય ઉર લાઇય, જ્યઁહું ત્યઁહં દર્શન ફેર બુલાઇય. ૬
તવ તટ તન ત્યાગ ન મોહિ આશા, અવસ્ય નિવાસ હેતુ લખિ દાસા;
જગકે ભોગ રોગ સમ લાગે, તવ તટ મિલે તો પરમ સુભાગે. ૭
આજ હુમે ઉર ત્રાસ કરારી, જીવત ઘર જાવે દુઃખ ભારી;
કર્મ ગતી મુખ કહા વસાવે[1], સમય કર્મ સોઇ શીશ ધરાવે. ૮
ગદ ગદ કંઠ ભયે સહ વીરા, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ નીરા;
ધ્રુવ લખિ મર્મ પ્રેમ ભો ભારી, જય હો ક્ષત્રિ કુમાર તુમારી. ૯
ક્ષત્રી ધર્મ મમ તોહિ પૂરણુ, સુફલ કરો હરી ઇચ્છા તૂરણુ;
તુમ સમ પ્રબલ ભયો વૈરાગા, જીન મન વિપન વસ્તિ કહાં રાગા. ૧૦

દોહા

પરમ વિવેકી આતમા, શૂરવીર સરદાર,
સ્વપન માત્ર સંસાર ઘર, સમુજી જપો ઓંકાર. ૧
સુન સુબોધ ઉરમે ધર્યો, ચાલે શંખ બજાય;
ધ્રુવ સહીત સહવીર ભડ, નગ્ર પહુંચે આય. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ નૃપતી અપને ગૃહ આવા, નગ્ર લોક ભય શોક જનાવા;
હાટ વાટ ચોહટ નરનારી, ભેહ વશ ઉત્તમ વિરદ[2] વિચારી. ૧
કોટિક જીવ કલપના પેખી, ધ્રુવ ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખી;
સંગ દોષકિ મહિમા ભારી, શુકલ વસ્ત્ર જીમ લીલ વિકારી. ૨
સંત હ્રદય અતિ રહિત વિકારી, નિરખિ અપર દુઃખ હોત દુઃખારી;
અમિત લોક ઉત્તમ ગુણુ ગાવે, ત્રાહ ત્રાહ કરિ બરહ બઢાવે. ૩

---

૧. જોર નથી. ૨. ગુણાનુવાદ.

ભ્રાતૃ ભાવ ઉરમે ફુરિ આવા, નિજ મંદર ધ્રુવ સુન દિખાવા;
સ્નેહ વશ વિકલ ભયે ધ્રુવ ભારી, જ્ઞાન ધ્યાંન તન શુદ્ધિ વિસારી. ૪
ભ્રાત ભ્રાત કહિ અમિત પુકારા, નેન નીર મનુ ચલે પનારા;
અંતઃપુર રોવત અતિ રાંની, તન સબંધકી અકથ કહાંની. ૫
દાસ દાસ ત્રાસ ભઈ ભારી, ગીરે ભુમી કેઇ દસા વિસારી;
ઉત્તમ ઉત્તમ ગાથ વખાંની, ભ્રાત ભ્રાત કહિ રોવત રાંની. ૬
દુતિયે સુરૂચી ત્રાસ સંભારી, રાણી ત્રાહ કરત અતિ ભારી;
મૃત્યુ અકાલ ભયો મમ માતા, કવન કર્મ ગતિ રચી વિધાતા. ૭
જનૂની મંત્ર રામ મુખ ગાવત, તો સુત પાછે સતી કહાવત;
જગમહિં સુયશ હોત અતિ ભારી, મોહ શોક નહિં હોત લગારી. ૮
સો સાસૂ મુખ શબ્દ અજોગા, જરત જવાલ ચિતવે જગ ભોગા;
અઘટ ત્રાસ મુખ રામ ન ગાવા, અહો ક્રોધ કહા ભાન ભુલાવા. ૯
ઉત્તમ ભ્રાત ભલે જગ આવા, આખિર તક સત ધર્મ નિભાવા;
અહો લાલ સૂરત કહાં દેખે, અમૃત વચન પ્રિયે ઉર પેખે. ૧૦

દોહા

દાસિ દાસ રાની ઉભય, કીન કુલાહલપૂર;
કર્મ કાલ ચૂકે નહીં, કરતા ગતી કરૂર, ૧
વૃદ્ધ વિપ્ર દાંને અપર, ધ્રુવમુખ વંદન કીન;
દેશ કાલ અવસર લખી, ઉચરે શબ્દ પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

જય મમ તાત જગત હિતકારી, સહ પ્રકાર જગ નીતિ સુધારી;
જીવન મુકત મિલે ફલ ચારી, તવ સમ અપર કવન તપધારી. ૧
બ્રહ્મરૂપ ત્રીયે દેવ અનાદી, અર્ધ નિંદ્રાવત પરમ સમાધી;
ગૌ ગોચર પર આદ્ય મહેશા, જીનકો નાંય અવિદ્યા લેશા. ૨
નિરાકાર વ્યાપક સબ સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી;
નામ રૂપણી રમા ભવાંની, બાવન વર્ણ પ્રગટ ચવ બાંની. ૩
સર્વ શકિત મમ કર્ત પ્રકાશા, અકથનીય જાનત કોઉ દાસા;
સુર સુરરાજ તીર્થ અઘ હરતા, સનકાદિક મુનિ સપ્ત સમરથા. ૪
સર્વ સૃષ્ટિ નેતા ઘર આવા, શુદ્ધ ભાવ પરભાવ[1] દિખાવી;
અતિ નીરમળ તવ ભાવ બલિષ્ટા, પ્રગટ બોધ કીનો જગ ઇષ્ટા. ૫

---

૧. પ્રભાવ.

હરિહર અજ મુનીશ મમ તાતા, વિમલ બોધ દે કીન સનાથા;
ગુરૂ નારદ કીનો ઉપકારા, પ્રથમ જ્ઞાન દે હૃદય સુધારા. ૬
તવ પ્રતાપ હમકો યહ જ્ઞાના, કહા વરણું મમ બુદ્ધિ હેરાના;
ભક્તિ જ્ઞાન શુભકર્મ સૌંયુક્તા, ધારિ હૃદય હમ જીવનમુક્તા. ૭
તવ પ્રતાપ હમકો યહ મર્મા, તવ ઉર મોહ ન હો તરૂ ધર્મા;
જનમ મરણ મેટી તુમ વ્યાધી, જીવત બેઠે રહિત ઉપાધી. ૮
નામ રૂપ મિથ્યા કરિ માંના, દઢ સ્વરૂપ મય પરમ સુજાનાં;
માત તાત ભ્રાતા અરૂ નારી, દે ઉપદેશ કીન બ્રહ્મચારી. ૯
અતિ ઉત્તમ ઉત્તમ ગુણ સાગર, ધર્મ ધીર ધન પ્રથા ઉજાગર;
ભ્રાતૃ ભાવ જીન પૂર નિભાવા, તુમતે પ્રથમ મરણ જીય ચાવા. ૧૦

દોહા

ધરી ટેક પૂરણ કરી, શૂરવીર સરદાર;
આખિર તક એકહિ દશા, સુયશ બઢયો સંસાર. ૧
જીવત તન જનની જરી, અપને સુતકે કાજ;
અજ્ઞતજ્ઞમતિ યુંગતિ, સોચ કહા મહારાજ. ૨

ચોપાઇ

જન મન દર્પણ સરિસ કહાવે, અપર છાંય ઉરમે દરસાવે;
મુખતે દૂર ખિસે નહિં મૂરત, જબ લગ દરપન ભાસત સૂરત. ૧
એસે સંત હૃદય અતિ શુદ્ધા, દેશ કાલ કરિ કર્મ વિરૂદ્ધા;
દેશ કાલ વીતે વોહિ ધ્યાંના, અપન આપ ભાંસે નહિં આંના. ૨
યહિ પ્રકાર ધ્રુવ શોક જનાવા, સુનિ દ્વિજ વચન સુજગ હોઇ આવા;
દ્વિજ પદ વંદન કીન નરેશા, ધન્ય તાત કીનો ઉપદેશા. ૩
વિપ્ર વિના કો વિશ્વ જગાવે, જીવ લાભ જીવત કિમ પાવે;
તોરે કર્મ તોહિ કો છાજે, અપર અવશ્ય કરિ હોય અકાજે. ૪
ગુરૂ નારદ વિધિવત સમુઝાવા, સંગ દીપકે મર્મ લખાવા;
યદ્યપિ સમય કર્મ મન સંગા, ત્યાગત અપનો રૂપ અભંગા. ૫
યાતે તાત વિપ્ર કુલ ભારી, તજે ન ટેક અપન મન ધારી;
ધન્ય તાત અવસર પરબોધા, નીતી ધર્મ સનાતન શોધા. ૬
યહિ અવસર કરિયે કહા દેવા, રજા દાસ કરિહે પદ સેવા;
સમય સમુજી દ્વિજ કહ કરજોરી, કૃપાનાથ આરત નહિં થોરી. ૭

યહિ અવસર જમના તટ જાઇય, કુટુંબ લોક ભ્રાતા હિત નાઇય;
પિંડ દાન કરિ અંજુલી દીજે, સમય કર્મ નીતી ઉર લીજે. ૮
ઈનિ મહિં સંગ દોષ નહિ લેશા, આશ્રમ કર્મ કરે ઉપદેશા;
આશ્રમ યુક્ત કાજ સન કીજે, સુધરમ સાધિ સુયશ ભલ લીજે. ૯
દ્વિજ મુખ રજા નૃપત શિર ધારી, નાવન હેત યમુન તટ ત્યારી;
જનુ વાસન પુર લોક સિધાવા, ધ્રુવ સહિત પ્યાદે તટ આવા. ૧૦

દોહા

પ્રજા લોક નૃપ નારિ નર, નાયે સહિત વિચાર;
યથા યોગ કુલકે કરમ, દ્વિજ આજ્ઞા અનુસાર. ૧
પ્રથા યુક્ત વહવાર કર, વિધિવત દાન દિરાય;
દ્વિજ આજ્ઞા દર્શન પિતા, આશ્રમ પહુંચે આય. ૨

ચોપાઈ

પ્રથમ આય ધ્રુવ પિતુ પદ વંદા, ઉર પ્રગટયો અધ્યાસ સબંદા;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, લેહિ અવસર નૃપ નેન ઉધારા. ૧
સર્વ નારિ નર વંદન કીના, દ્વિજ મંડલ સહ વંદે પ્રવીના;
સર્વ લોક અતિ શોક અધીના, ધ્રુવ રાની કરૂના વશ દીના. ૨
ધ્રુવકી દશા નીરખી નૃપ બોલા, મનકે ગુપ્ત મર્મ સહે ખોલા;
અહો પુત્ર જ્ઞાની સુન ભાઈ, તન સબંધ જગ જૂઠ સગાઈ. ૩
પંચ તત્વ તન તાત અરૂ માતા, ભગની ભ્રાત દેહ લગિ નાતા;
માત તાત તનતે તન હોવત, મનકો આપ સમુજી શઠ મોવત. ૪
મિથ્યા કો સત માન અભાગી, તીન તાપ તપતે દુઃખ આગી;
સત્ય રૂપ અપનો નિજ ભૂલા, દષ્ટિ પદારથ ચાહત ઉલા. ૫
નામ રૂપ જડ રૂપ સદાઈ, બને ન ચેતન સંગ કદાઈ;
શઠ બાલક અતિશય હઠ લાતા, કનિકા[1] બરફ સકિ દેહુ તાતા. ૬
પિતુ કર પકરિ બહુત સમુજાવા, શઠ સમજે વિન વો હઠ ઠાવા;
બાલક જીવ યથા હઠ લાવે, જડકો સંગ બરફ સમ ચાવે. ૭
તું ચેતન જડ મિથ્યા દેહા, કોટિ યત્ન નાહ બને સનેહા;
વેદ શાસ્ત્ર સતગુરૂ સમુજાવે, તાત કે તાત ગાથ સત ગાવે. ૮
ઉત્તમ જીવ સમુજી ગુરૂ ગાથા, ચુપ મુખ રહે ન કહે શરમાતા;
અપને આપ અમાપ દિખાવા, આપો આપ સમુજી સ્થિર થાવા. ૯

---

૧. બરફના કડકા.

ભયો અતંત અભાવ અડોલા, સ્વપન માત્ર બંધન સહ ખોલા;
તનુ અધ્યાસ હોય નહિં કબહી, સ્વે આતમ ભાસત જગ સબહી. ૧૦

દોહા

મમ સ્વરૂપ આતમ દશા, બની રહો ઇકિ તાર;
ધર્મ ધીર ધ્રુવ ધન્ય તુમ, સંશય નહીં લગાર. ૧
ક્ષત્રી સુત રણ ક્ષેત્રમે, ધન્ય કરે તન ત્યાગ;
ચાર પદારથ હાથમે, મોક્ષ ભયો બડભાગ. ૨

ચોપાઇ

ધર્મ હેતુ અપનો તન ત્યાગા, યા સમ અવર કવન બડ ભાગા;
સુધરમ કાજ તજી નિજ દેહી, ધન્ય ધીર જન ધર્મ સનેહી. ૧
ઉત્તમ ઉત્તમ ધર્મ સુહાવા, તજી તન ભાન ભજન લય લાવા;
રણ ભૂમી ત્યાગ્યો તન અપના, લીન મોક્ષ મન ત્યાગ કલપના. ૨
ઉત્તમ શોચ કરણ નહિં જોગા, સમુજી મર્મ મન રહો અશોગા;
જીવત સુયશ મુવે નિજ ધામા, જેહિ હિત ફિકર ન કરહુ તમામા. ૩
મો મન શોચ એક રહયો તાતા, જરી અજ્ઞવશ ઉત્તમ માતા;
આશ્રમ ધર્મ પ્રથા જીન તોરી, કેવલ પ્રીત પાપ સઁગ જોરી. ૪
વાનપ્રસ્થ ન ગૃહસ્થ રેહાઇ, મોહ ધાર અઘ બીચ બહાઇ;
પૂરણ પ્રેમ પુત્ર કર જરતી, સ્વર્ગ પાય હરિ દર્શન કરતી. ૫
વાનપ્રસ્થ રાખત મરિયાદા, તો પાવત નિજ રૂપ અગાધા,
યહ સુધરા નહી નાં વહ સાજા, ઉભય પક્ષતે ભ્રષ્ટ અકાજા. ૬
કૃપા ચાર વિધિ વેદ બખાંના, સો ગેહ સત્ય મર્મ મેં જાંના;
હરિ હર અજ ત્રીય બોધ સુનાવા, આપ કૃપા વિન મર્મ ન પાવા. ૭
હરિ હર દરશ તર કેઈ પાપી, મિલે મોક્ષ નિજ પાપ ઉથાપી;
પરમ દયાલ પ્રગટ જીન બોધા, યદ્યપિ ઉલટિ અધમ મગ શોધા. ૮
ઉત્તમ જન વિન બોધ ન આવે, વિપુલ વાર હરિ બોધ સુનાવે;
જીનકો નામ લેત અઘ નાશા, સુનિ સુબોધ શઠ તજી ન ત્રાસા. ૯
કોટિક સૂર શશી પરકાશા, જનમ અંધ કિમ હોય ઉજાસા;
હરિહર અજ ત્રય બોધ સુનાવે, જ્ઞાન હીન અજ્ઞાન ન જાવે. ૧૦

દોહા

જલતે ઉપલ ન ગલિ શકે, ના જન નિપજે ખાર;
જ્ઞાન ઉપજે અજ્ઞકો, ઉરમે ભર્યો અસાર. ૧

ઉત્તમ માતા ગાથ લખ, ઉર મહિં હોત અજ્ઞાત;
જીજ્ઞાસા વિન જીવકો, હોન કહૂં સાક્ષાત. ૨

ચોપાઇ

બ્રાહ્મી છલા તાત પદ લાગી, તાત કહે રહુ અચલ સુહાગી;
ઉત્તમ મરણુ લેહુ ઉપદેશા, પુત્રી યા તન આશ ન લેશા. ૧
ઉત્તમ સમ અપનો તન જાવે, સમુજી મર્મ હરિ ભજન કરાવે;
ક્ષણુ ભંગૂર કહા તન આશા, ક્ષણુ મહિં હોય વિપિન મય વાસા. ૨
નદી વેદ સમ આયુપ જાવે, હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ જન પાવે;
ગયે સુગયે રહે સહ જાવે, તન સરાય મય રહન ન પાવે. ૩
તન ગેહ હાટ જીવ વેપારી, જીવન મુક્ત લાભ નર નારી;
સમુજી મર્મ પુત્રી ઉર ધારો, રટે રામ મન મોહ નિવારો. ૪
સમય કર્મ ધરિયે ઉર પ્રીતી, ભૂત ભવિષ ચેહ ચિંતે અતીતી;
ગયો કાલ કહા ચિંત કરાવે, અવસ્યહિભવિષ્ય કાલ સોઈ આવે. ૫
ભૂત કાલ મહિં જોર ન લાગા, ભવિષ કાલ કહા કરહુ સુભાગા;
યાતે વર્તમાન ચિત દીજે, આદ અંત ઉર શોચ તજીજે. ૬
આતમ મર્યો ન મરને હારા, નામ રૂપ મિથ્યા સંસારા;
ઉત્તમ આતમ અમર સદાઇ, સમુજી શોચ તજીયે મમ ભાઈ. ૭
સર્વ પ્રજા ઉર શોચ ન કીજે, અલ્પ મોહ તજી ધ્યાન ધરીજે;
અપની અપની આયુ સિધાવે, તન ધર અમર રહન નહિં પાવે. ૮
આગલ પાછલ જંગલ વાસા, સમુજી મર્મ નહિં હોહુ ઉદાસા;
નીતી કર્મ શોચ નહિં કરહૂ, કરતા ગતી હર્ષ શિર ધરહૂ. ૯
ઉત્તમ ભ્રાતૃ ભાવ ઉર ધારો, સ્વચ્છ પ્રેમ આયુપ તક પારો;
શુભ ગુણુ હૃદય ધરહુ હરસાઇ, સોચ કિયે ઉર નાંહ ભલાઈ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ જનુનીકે પદ ગિર્યો, કછૂ ન બોલી બેન;
લીન ભઇ નિજ રૂપમે, રહયો ન બાકી કહેન. ૧
ભૂપ કહે જાવો ભવન, કરો સુનીતી કાજ;
વિપ્ર વચન શિર ધરિકે, કરહુ ઉભય થલ રાજ. ૨

ચોપાઇ

કહ દ્વિજ રાજ ભૂપ ધન કરણી, આશ્રમ યુક્ત ગાથ સત વરણી;
જીવન મુક્ત લાભ તુમ પાવા, નિજ આશય સોઉ શબ્દ સુનાવા. ૧

છન આશ્રમ શોભત યહિ બોધા, ધન્ય ભૂપ ઉત્તમ મગ શોધા;
તન સબંધ ત્યાગ્યો અધ્યાસા, નિશ્ચય ભયો શબ્દ સુનિ દાસા. ૨
તન અધ્યાસ ગયો જબ જાંને, હર્ષ શોક મન મોહ ન માંને;
તનતે આદિ વિશ્વ સહ ભાસે, નિજ સ્વરૂપ જાંને નિર આશે. ૩
જલકી લહર સર્વ જલ અંદર, નામ રૂપ નિજ આતમ મંદર;
જનમ મરણ જ્ઞાની કિમ માંને, એકો બ્રહ્મ અવાચ્ય બખાંને. ૪
નિષ્ટા બ્રહ્મ વૃતી સ્થિર હોઇ, જીનકે શબ્દ મસ્ત નિરમોઈ;
પુષ્પ સુગંધી પુષ્પ દિખાવે, શબ્દ બ્રહ્મ કરિ બ્રહ્મ લખાવે. ૫
જ્યું રવિ કિરણ કરી રવિ ભાસે, ચંદ્ર કલા કરિ ચંદ્ર પ્રકાશે;
શબ્દ બ્રહ્મ કરિકે નિજ જાંને, પદ અવાચ્ય અક્ષય સુખ માંને. ૬
પૂરણ લક્ષ આપ મહિં પેખા, ધન્ય તાત તવ પર્મ વિવેકા;
ધન્ય તાત તોરી પ્રભુતાઇ, તન અધ્યાસ આંચ નહિં આઇ. ૭
દેખિ દશા તવ હમ સંતોષા, હરિહર કરહિ અવસ્ય નિરદોષા;
એકહિ દશા પુત્ર પિતુ કેરી, અચલ અનંદ હુમે લિય હેરી. ૮
તુરિયા તત્વ રત ધ્રુવ માતા, જ્ઞાન મૂર્તિ જેહિ રચી વિધાતા;
ધન્ય દિવાન ચરણ તવ આવા, વાન પ્રસ્થ જીન નામ ધરાવા. ૯
તવ ઉપદેશ હોય ધન જ્ઞાંના, જીવન મુક્તી બ્રહ્મ સમાંના;
ધન્ય પ્રજા હમ દરશન તોરા, સુનિ સત બોધ ગયે અઘ મોરા. ૧૦

દોહા

સમય સમુજી પદ નાય શિર, પ્રજા પુત્ર નરનાર;
કરત ભજ ગવને ભવન, ભૂપ જુહાર જુહાર. ૧
પાય રજા આયે ભવન, દ્વિજ આજ્ઞા અનુસાર;
હવન દાન કુલકિ ક્રિયા, કરે વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

શોક સમય શાંતી સહ હોઈ, કુલકી ક્રિયા કીન નિરમોઈ;
કોટિક ધેનુ વિપ્ર દી દાના, સર્વ લોક વિધિવત સનમાંના. ૧
ઉભય પ્રિયા દાસી વરૂ દાસા, સબ સંતોષ દીન વિસવાસા;
શોક દિવસ સબહી કરિ અંતા, તેડન ચહે સમાજ મહંતા. ૨
સંત દરશ વિન નહિં સંતોષા, કરિ સત સંગ જીવ નિરદોષા;
નિજ મંત્રીકો તુરત બુલાવા, સંત સભા હિત શબ્દ સુનાવા. ૩
વિપ્ર સમાજ સર્વ કુલ દાંના, સર્વ તેડિ કરિયે સનમાંના;
કરિ સતસંગ સર્વ ગમ પાવે, ગૃહસ્થ કર્મ સવિધિ સમુજાવે. ૪

મંત્રી વિનય કીન કેઈ વારા, કૃપાનાથ શુભ કાજ વિચારા;
જેતિક નામ રૂપ જગ વ્યાધી, સંત દરશતે જાય ઉપાધી. ૫
યાતે તાત કૃપા ભલ કીની, પ્રજા દાસ લખિ શુદ્ધી લીની;
જય નરેશ સહ સભા તયારી, હરિ પ્રતાપ તે પ્રથમ સવારી. ૬
આયસુ[1] પાય ચલા જન જ્ઞાની, સંત દરશ હિત વૃતી લોભાની;
ભૂદર વિપિન સંત મુનિ વાસા, મંત્રી પહોંચ્યો પ્રેમ હુલાસા. ૭
પ્રાત કર્મ કરિ સંત સમાજા, સુંદર સમય સમાગમ સાજા;
જ્ઞાન વિવેક ભકિત રસ ખાંની, પર્મ યુકિત ઉચરત જન બાંની. ૮
જ્ઞાન ગિરા સુનિ જન હરસાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
કિતને સુખાકૃતી મુધકાવત, કિતને અચલ વૃતી થિર થાવત. ૯
કીતને પ્રેમ વિવશ શિશ ધૂનત, મનહુ કીલ દાટત લખિ ઉનત;
ધ્રુવ મંત્રી જીજ્ઞાસા ભારી, એહિ સંત વંદે કેઈ વારી. ૧૦

દોહા

સત સંગત ઘટિકા ઉભય, જન મુખ વરણી સાર;
મંત્રી પર્મ વિવેક યુત, બોલ્યો સમય વિચાર. ૧
વંદિ પાદ કર જોરિકે, કહિ પ્રેમી ધ્રુવ ગાથ;
ભૂપ ભવન દે દર્શ જન, મુનિ જન કરો સનાથ. ૨

ચોપાઇ

મંત્રિ વચન સુનિ મુનિ જન હરસા, પ્રેમ પુષ્પ અપને ઉર વરસા;
તથા અસ્તુ મંત્રી તવ બાંની, આવેહિ અવશ ચહા નૃપ જ્ઞાની. ૧
સમય સમુજી મુનિ મંડલ સારે, પ્રેમ વિવશ નૃપ ધામ પધારે;
સનમુખ આય ભૂપ પદ લાગા, દર્શ દીન મોહિ કીન સુભાગા. ૨
આસન ઉચિત દીન નૃપ જ્ઞાની, બેસારે મુનિ જન સનમાની;
દ્વિજ મંડલ હિ અવસર આવા, ઉઠી ભૂપ પદ શીશ નિવાળા. ૩
આસન દીન કીન સતકારા, જ્ઞાની જાનત સર્વ વ્યવહારા;
દ્વિજ પદ સેવ ચહે નૃપ દાંના, સમુજી સેન કહે વિપ્ર સુજાંના. ૪
શુભ ગુણ સંપન્ન ધ્રુવ સુવેશા, તુમતે મર્મ છુપે નહિં લેશા;
આશ્રમ વિલગ કીન કરતારા, નીતી નિપુણ લખો યહ સારા. ૫
યાતે પ્રથમ સંત પદ સેપયે, અક્ષય લાભ ધર્મ યુત લહયે;
વિપ્ર વચન નૃપતી શિર ધારા, પય કરિ મુનિ પદ જાય પખારા. ૬

---

૧ રજા.

લે ચરણોદક હર સહુ રાજા, કૃત્ય કૃત્ય સમુજે સહ કાજા;
અક્ષત પુષ્પ અરચિ શિર નાવા, ભૂપ પ્રવીણ પ્રેમ ઉર છાવા. ૭
દ્વિતીયે દ્વિજ પદ નૃપત પખારા, ઝિઝરત નેન પ્રેમ જલ ધારા;
વિધિવત પૂજ કરી દ્વિજ રાજા, જય ધુન ઉચરે સભા સમાજા. ૮
વંદિ ભૂપ સિંહાસન આવા, દ્વિજ મુનિ નૃપ શિર પુષ્પ ગિરાવા;
સર્વ સભા નૃપતી સતકારા, જોરિ ઉભય કર વચન ઉચારા. ૯
જય મુનિ રાજ ક્ષમા અબ કીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુન લીજે;
મુનિ દ્વિજ માત તાત સમ મોરે, મો મન મર્મ પ્રગટ ઉર તોરે. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ હુમે, પૂરણ ભયો કૃપાલ;
કો વિધિ ધર્મ ગૃહસ્થ કે, મોહિ લાગત સમજાલ. ૧
તિથી વાર અવસર સમય, ગર્ભ ગતીકી રીત;
પ્રજા અરોગી પ્રબલતા, વડે ધર્મ પર પ્રીત. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ પ્રશ્ન સુનિ મુનિજન હરસા, પર ઉપકાર તીર્થ નૃપ પરસા;
ભકત ભૂપ ચાહત ઉપકારા, વિશ્વ હેતુ યહ વચન ઉચારા. ૧
ગર્ભ ગાથ સુનિકે નરનારી, ચલહિ સુપંથ વિચાર વિચારી;
ભૂલન પ્રથા કરહિ ભવ હારી, પાવહિ પુરૂપ અવશ્ય ફલચારી. ૨
પ્રગટેહિ સંતતિ પરમ પ્રવીના, આયુપ રોગ હોય નહિ દીના;
પુત્રી પુત્ર કરન નિજ હાથા, ભાખ્યો પ્રથમ પુનિત પશુ નાથા. ૩
સુનિયે ભૂપ ગર્ભ ગ્રહે નેમા, ધર્મ પ્રિયે નારી નર પ્રેમા;
ઉભય લોક ચાહત જન જીતા, સો નહિ ચલે ધર્મ વિપરીતા, ૪
પ્રૌઢ શરીત પુરૂપ નરનારી, ધાર્યો બ્રહ્મચર્ય પણ ધારી;
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ કરિ પૂરણ, ધર્મ ગૃહસ્થ ચહે સંપૂરણ. ૫
હવન દાંન કરિ સંત સમાજા, ગુરૂ મુખ રજા પાય નિજ કાજા;
પ્રથમ તીથી અરૂ વાર વિચારી, સમય કર્મ સાધે નરનારી. ૬
વસ્ત્ર મલિન પ્રિયા રજુ વ્યાધી, ચતુર દિવસ તિથ પરમ ઉપાધી;
રજકી શુદ્ર દિવસ ત્રય નારી, સ્પર્શ કરે નહિ પુરૂપ વિચારી. ૭
અતિ એકાંત ભવન મય વાસા, જ્યહાઁ નહિં દરસે ભાન પ્રકાશા;
પંચમ દિવસ કરહિ આચારા, ભૂપણ વસન સજેહિ સિંગારા. ૮

છટ્ટે દિવસ અર્ધનિશિ પાછે, પતની પુરૂષ પ્રેમ યુત રાચે;
સંતતિ દેવ ઉદ્ર જેહિ આવે, વિમલ ભક્તિ કુલ ધર્મ વડાવે. ૯
આયુપ પ્રબલ હોય બલપૂરા, એકે અંગ ન પુત્ર અધૂરા;
હરિ હર હરસિ રહે ઢિગ જયાકે, જીવન મુક્ત માહારસ ચાખે. ૧૦

દોહા

પ્રથા ન પાલે ધર્મકી, કરે કર્મ વિપરીત;
વંશ વિરોધી પુત્ર હો, સુનહુ નૃપતિ તેહિ રીત. ૧
માત તાત અજ્ઞાત તે, હોત વિશ્વ અનચાર;
યાતે ગર્ભ કથા સુની, ચલો વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઇ

ચતુર આઠ ખટ બારા દોઇ, ધારે ગર્ભ પુત્ર જેહિ હોઇ;
એકી કે દિન પુત્રિ પધારે, એકી પુત્ર હોય નિરધારે. ૧
યહ સિદ્ધાંત સત્ય મમ ભાઈ, દંપતિ સાધિ પ્રગટ ફલ પાઈ;
અબ સુનિયે નૃપ દૂસરિ બાતા, રગત કોડ પ્રગટે સુત ગાતા. ૨
પ્રથમ દિવસ તિથ ગર્ભ જુ ધારે, બચપન મે તન પુત્ર બિગારે;
દુતિયે દિવસ બિંદુ લે દારા, સુન તન જોબન સમય વિગારા. ૩
ત્રતીયે દિન તિર્થ ગર્ભ પ્રસંગા, તીજે પન વિગડે તેહિ અંગા;
ચોથે દિવસ ગર્ભ જે ધારે, ચયુરથપન તન પુત્ર વિગારે. ૪
યાતે માત તાત શુભ જ્ઞાની, કરે કર્મ સુત તન નહિં હાની;
ગુપ્ત ગાથ સુનહુ છક રાજા, માત તાત સુત હોય અકાજા. ૫
રહ્યો ગર્ભ મહિલા જબ જાને, પતની પિવ વિહાર ન ઠાને;
માસ દ્વિતિથ પય ફલ દૂધ અહારા, નિત્ય કર્મ કરિ ભક્તિ વિહારા. ૬
હરિ હર દર્શ કરે સત સંગા, રામ મંત્ર મુખ રટે અભંગા;
તિક્ષણ ભોજન કબુ ન પાવે, કટુ ખાટે તે ચિત્ત હટાવે. ૭
શુદ્ધ અહાર વિહાર નિભાવે, કામ ક્રોધ ઉરમે નહિં લાવે;
ચોર ચુગલ નિંદક નહિં સંગા, ધર્મ સનાતન પ્રીતિ અભંગા. ૮
અપનો પુત્ર સુધારન ચાવે, સમુજી માતુ નિત નેમ નિભાવે;
નેમ ન પાલહિ જે પિતુ માતા, પાપી હોય ગર્ભ હવ ઘાતા. ૯
ગર્ભણિ નાર પીવે નિત સંગા, ગિરે ગર્ભ યા રોગિ અભંગા;
કાકવાંઝ[1] હો વંશ ગુમાવે, ગર્ભ સહિત પતિ કે ઢિગ જાવે. ૧૦

દોહા

અધ પાપ જો પુત્ર હોય, પુત્રી પૂરણુ પાપ;
નર્ક નિવાસી દ્વૈ જના, ભોગે અતિ સંતાપ. ૧
દીન અસ્તે સંધ્યા સમે, ગર્ભ ધરે જો કોય;
નિશિચર સમ સુત અવતરે, અવશ્ય અધમ ગતિ હોય. ૨

ચોપાઇ

સંધ્યા સમય શંભુ દલ ભારી, નિરખત નેત્ર ત્રિયા ત્રિપુરારી;
પ્રેત પિશાચ નિશાચર ભારા, સંધ્યા અવસર કરત વિહારા. ૧
સંધ્યા સમય ગર્ભ લે નારી, જનમે ઉદર નિશાચર ભારી;
તિથી વાર સમજો યહ સારા, માત તાત ઉર કરે વિચારા. ૨
ભોમાકો સુત મંગલ વારા, તેહિ દિન ભોગે ભોગ ગવારા;
તાત મરકે જનુની જાવે, જીવે દુહુ તો ગર્ભ ગિરાવે. ૩
જો જનમે અતિ ઉતપાતી, જનુની જનક વંશ ગુરૂ ઘાતી;
કુટકુટ સમ કાંમી અનચારી, ગિને ન આપ અપરકી નારી. ૪
યાતે માત તાત ઉંર ધરિયે, મંગલવાર ભોગ પરહરિયે;
અગિઆરસ બારસ દ્વે સંગી, પુત્ર નપૂશક હોય અભંગી[1]. ૫
નહિં નારી નહિં પુરૂપ કહાવે, તત થૈઇયા કહિ તારિ વજાવે;
પૂનમ ગર્ભ ધરે જો કોઇ; પંગૂ પૂત્ર તાહ ઘર હોઇ. ૬
ગર્ભ અમાવસમે જો ધરહી, મૂક પુત્ર જન્મે દુષ્ટ ભારહી;
માત તાત નીતી નહિં ધારે, જ્યા ઘર પાપી પૂત્ર પધારે. ૭
સોડપ દિવસ ગર્ભકી ગાથા, વરતે પુત્ર પ્રિયે પિતુ માતા;
અપન પુત્ર ચાહે કલ્યાના, નીતિ પ્રથા ઉર ધરહી સુજાના. ૮
અમિત ગ્રંથ ગાથા યેહે ગાઇ, સુનિ સત મુખે સોઇ સુનાઇ;
કૃસિ કરના જિની પાવત સારે, પ્રથમ સર્વ મિલિ ભોમિ સુધારે. ૯
કર કુઠાર કંટક તરૂ કાટે, હલતેં પ્રશભ સુધાર સુધાટે;
ખાત્ર ખેડ કરહી અતિ શુદ્ધા, બોવે બીજ ફેર અવિરૂદ્ધા. ૧૦

દોહા

નિપજ નાજ નવીન તહાઁ, શુદ્ધ હોય જ્યહાઁ ખેત;
સર્વ પ્રજા પોષે કૃશી, ભવ મહિં શુભયશ લેત. ૧

---

૧ એકજ પુત્રવાળી સ્ત્રી.

નીતિ પ્રથા વિન કર્મ સહે, સો તરૂ કંટક જાન;
પુત્ર નાજ નિરમલ ચહો, કાટહુ પ્રથમ સુજાન. ૨

ચોપાઇ

કરની પ્રબલ કુઠાર સવારો, મન મલીન તરૂ મૂલ નિવારો;
મન ઇન્દ્રી અપને વશ રાખો, વિધિવત કર્મ ધર્મ રસ ચાખો. ૧
વિધિવત કર્મ સર્વ સુખદાઇ, યાતે ધર્મ ધરો હરસાઇ;
ધર્મ પ્રથા નીતી યેહે પાજ[૨], ઇનિતે અટકિ કરો નિજ કાજા. ૨
ધર્મ પાજ લખિ નિજ મન મારા, જીવન મુક્ત નહીં અવતારા;
સોડસ દિવસ ગર્ભકી ગાથા, સુજન શાન્ત સમજે પિતુ માતા. ૩
સોડસ વે દિન ગર્ભ ધરાવે, રવિ સમ પુત્ર પ્રગટ જશ છાવે;
આયુરવેદ સમુજી પિતુ માતા, ઔષધ મૂલ સહેજ ચિત લાતા. ૪
મનતે રોગ આદિ અરૂ વ્યાધી, મનતે ઉપજત સર્વ ઉપાધી;
મનતે ભ્રમે જીવ ભવચ્ચારી, અર્ધ ઉર્ધ ઘટયો નિ દુઃખારી. ૫
જીવકો જનમ મરણ મન માંને, મોહ મમત કરિ હોત હેરાંને;
જડ ચેતન ગ્રંથી મન ભારી, સંગ દોષ કરિ હોત વિકારી. ૬
દેહ અધ્યાસ ભયો અલ વાંના, મિથ્યા મોહ સત્ય કરિ જાંના;
સુપન માત્ર જગકે વ્યવહારા, જાગ્રત વિના નાંય નિરધારા. ૭
સુત કર પકરિ જગાવત તાતા, તોહુ સુત બોલત ઉર અલસાતા;
ભય રોચક પિતુ વચન સુનાવે, પુત્ર શોચિ જાગ્રત હોઇ આવે. ૮
જન સમુદાય સંત પિતુ માતા, વેદો યુક્ત બોધ સમુજાતા;
આશ્રમ ચાર મર્મ સમુજાવત, ધરહિ શીશ દંપતિ સુખ પાવત. ૯
સતગુરૂ શબ્દ શ્રવણ શિષ્ય કરહી, નીતિ નેમ અપન ઉર ધરહી;
શ્રવન મનન કરહી નિદિ ધ્યાસા, જીવ ભાવ મિટિ પર્મ પ્રકાસા. ૧૦

દોહા

મન વિકાર સબહી મિટે, આધિ વ્યાધિ દે રોગ;
અજર અમર અનભો અચળ, લખિ સ્વરૂપ અણુસોગ. ૧

કહ પ્રબોધે તાત તવ, સર્વ આતમા આપ;
આતમા આપ જ્ઞાની ચલે, વિવેક યુતજેહિન લગે પુનપાપ. ૨

---

૧ અવશ્ય. ૨ કિનારો.

ચોપાઇ

સૂ મુનિ મર્મ સમુજી હરસાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
જય મુનિ રાજ તાતકે તાતા, યુક્ત બોધ મમ દીન વિધાતા. ૧
ગર્ભ ગાથ અતિ ઉત્તમ ગાઈ, દંપતિ પ્રેમ સભા હરસાઇ;
સર્વ વિશ્વ પરજન નરનારી, ધરહિ નેમ નરનારિ સુખારી. ૨
તન મન નેમ અપન ગહિ રાખે, સો જીવ સુલભ રામ રસ ચાખે;
નેમી પુરૂપ સહજ ભવપારા, નેમ હીન ભવ હર્યો ગિવારા. ૩
યાતે તાત કૃપા ભલ કીની, ગ્રહસ્થ ધર્મ શુદ્ધિ મમ દીની;
ગર્ભ કર્મતે તાત અજાંના, યાતે પ્રસન ભયો મુનિ ગ્નાંના. ૪
સમય કર્મ સબકો સંતોખે, સુખ દુઃખ પરારબ્દ સમ પોખે;
તન અસ્થૂલ કર્મ અસ્થાના, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વર માંના. ૫
યદ્યપિ કર્મ મર્મ નહિં જાંને, મમ હીન કહા કર્મ પિછાંને;
જય મુનિરાજ કાજ ભલ કીના, સમય કર્મ બોધે પરવીના. ૬
સંત સમાન કવન પિતુ માતા, બોધત જન સમાજ હરસાતા;
નિજ સુત જાંનિ સર્વ જન બોધત, ધર્મ સેતુ ઉત્તમ મગ શોધત. ૭
સંત સનેહ કરણ ભવપારા, જગ જિય નેહ ડુબાવનહારા;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઇ, કહિ ન શકુ પ્રભુ કોડ ઉપાઇ. ૮
કરિ સત સંગ સર્વ સુખ પાવા, સો સુખ કહુ હન હેઠેહુ હહાવા;
નિમિતે માત્ર સાધત વ્યવહારા, નિશ્ચય હકે ન રતી લગારા. ૯
સર્વ પ્રકાર સુખી હમ દેવા, ચિતવન કુરત ભ્રાતુ લખિ ભેવા;
ઉત્તમ સમ ભ્રાતા જગ થોરે, વિરહ જવાલ ઉઠત ઉર મોરે. ૧૦

દોહા

પ્રથમ તજ્યો તન ભ્રાત હિત, વિષ્નુ ચરણ અનુરાગ;
ઉભય લોક મહિં યસ લયો, કો યા સમ બડ ભાગ. ૧
એક અનેક ન આતમા, યદ્યપિ એક અનેક;
પ્રીત અપ્રીત ન એકમે, યદ્યપિ પ્રીત વિશેક. ૨

ચોપાઈ

અહો તાત ભ્રાતા ગુણ ભારી, કહો નાથ કિમ શકું વિસારી;
ગ્નાન દ્રષ્ટિ દેખુ મોહે અંદર, તન સબંધ અધ્યાસ ન દૂંદર. ૧
મે તું તર્ક હર્ષ નહિં શોકા, અગમ અગોચર સહજ અશોકા;
શબ્દ માત્ર યહ સર્વ ઉપાધી, મમ સ્વરૂપ નિત સહજ અનાદી. ૨

હરિ ગુરૂ સંત કૃપા પદ પાવા, જાતે સંશય સર્વ મિટાવા;
યદ્યપિ સંગ દોષ પ્રભુતાઈ, નીતી કર્મ ફુરે ઉર આઈ. ૩
આશ્રમ દેશ કાલ ક્રમ ચીની, સમય સમુજી જીય વ્રતી અધીની;
વિધિવત કર્મ ધર્મ મય લાગે, સર્વ કર્મ કૃત કુશલ સુભાગે. ૪
કહો તાત યહ કારણ કોહા, મિથ્યા તદપિ ફુરે મન મોહા;
મુનિ તવ કૃપા હૃદય મોહિ જ્ઞાંના, યદ્યપિ ઉપજત ઉર અજ્ઞાંના. ૫
કારન જાંન પરે નહિં દેવા, કરિયે કૃપા લખું યહ ભેવા;
સંત કૃપા વિના જ્ઞાન ન હોહી, કોટિક યત્ન કરે ભલ કોઈ. ૬
સંત કૃપા કરિ જેહિ અપનાવે, આતમ તત્વ અમર ધન પાવે;
યાતે તાત વિનય સુન લીજે, કારણ ગુપ્ત મરમ પ્રભુ દીજે. ૭
અતિ સુક્ષ્મ સમજૂ કિમ મર્મા, ધર્મ કર્મ મય કરત અધર્મા;
આતમ તત્વ અચળ અણુરાગી, જ્યા મહિં અધરમ કરત અભાગી. ૮
સુપન માત્ર ભાસત સંસારા, સત્ય સત્ય નહિં અલ્પ લગારા;
યદ્યપિ તર્ક ફુરે ઉર ભારી, તન સબંધ ભ્રાતા મહતારી. ૯
અમિત પ્રકાર યત્ન કરિ હારા, યદ્યપિ ખિસે ન ઢીટ લગારા;
સંત સમાગમ કરિ સુખ પાવે, હોય વિલગ ઉર ધૂમ મચાવે. ૧૦

દોહા

કવન કર્મ બાકી રહ્યો, જ્યા કરિ ફુરે અસાર;
હરૂં કરૂં અતિ કષ્ટ કર, જો લખિ પાઉ સાર. ૧
મુનિ મંડલ ધ્રુવ વચન સુન, સમુજે મર્મ અગાધ;
પ્રેમ વિવશ ઉચરત ભયે, ધન્ય ધન્ય તુમ સાધ. ૨

ચોપાઈ

હદકી ક્રિયા હોય હદ સારી, બેહદ જ્ઞાની વિગત વિકારી;
તરંગ તોય વત વ્રતી લીના, સ્વે સ્વરૂપ મહિં લીન પ્રવીના. ૧
રૂપ લીન વૃતી ઇકિ ધારા, જબ લગ ફુરે ન વિશ્વ વિકારા;
પરારબ્ધ તન જીવ અધારા, ચેતન સતા હોય ક્રમ સારા. ૨
દેશ કાલ અવસર ક્રમ જાંની, સુક્ષ્મ તર્ક ફુરે ઉર આંની;
વૃત્તી હોય તર્ક આધીના, ક્ષણિક ભોગ બાહર સુખ ચીના. ૩
જ્ઞાની મરમ લખે યહ સારા, બાહર સુખ તોહુ સત્ય બિહારા;
કરમ કરે અરૂ ફલતે હીના, આતમ તત્વ લખ્યો પરવીના. ૪

જ્ઞાન અગ્નિ કરિ આશા જારી, વ્યાપક રૂપ ભયો બ્રહ્મચારી;
પરારબ્દ આધીન શરીરા, પ્રથમ મરમ સમજ્યો મતિ ધીરા. ૫
ક્ષીણુ વાસના ઉપજત આઈ, દષ્ટા જ્ઞાની કુશળ સદાઈ;
આશા રહિત કરે વિધિ કર્મા, નહિ સમજે કછુ ધર્મ અધર્મા. ૬
કરતા તદપિ અકરતા આતમ, જ્ઞાની પ્રગટ લખો પરમાતમ;
નિરગુણ સિરગુણ ભેદ ન જ્યાકે, ઉભય પક્ષ આતમ રસ ચાખે. ૭
નામ રૂપ ગુણ કર્મ અનેકા, વ્યાપક રૂપ લખ્યો જીન એકા;
દેશ કાલ અવસર ઉર જાની, સર્વ કર્મ મય કુશલ સુજાની. ૮
કો પ્રકાર જ્ઞાની ગુણ ગાવે, સમુજે સિગુણ નિગુણ હોઈ આવે;
યાતે તાત તુમે નિર બંદા, ગુણ અતીત તવ વ્રતી અનંદા. ૯
વ્રતી વિપે નહિ તવ વિક્ષેપા, નિજ સ્વરૂપ ભાસત અણલેપા;
કેવલ પર ઉપકાર પિયારા, જેહિ કારન યહ વચન ઉચારા. ૧૦

દોહા

ઉભય શત્રુ સંહાર કર, નિસ કંટક મહારાજ;
દુતિયે આશ્રમ પદ ધરો, કરો વિશ્વકો કાજ. ૧
બ્રહ્મચર્ય પૂરણ ભયો, સંમત સહસ્ર પચીસ;
ધર્મ ગૃહસ્થાશ્રમ ધરો, બિંદુ કરો જગ સીસ. ૨

ચોપાઈ

તોરે કર્મ રહે નહિં લેશા, શિવ સ્વરૂપ સમજ્યો તુમ સેશા;
પંડ આતમા શોપ સદાઈ, યુકત કર્મ વિચરો હરસાઇ. ૧
મતિ અનુસાર ગાથ કછુ ગાઈ, તુમ સુજાન નૃપ લખો સદાઈ;
સંધ્યા કર્મ સમય ચલિ આવા, ભૂપ રૂકે નહિં ચીત રૂકાવા. ૨
સમય કર્મ મય ભેદ ન લાવે, સમુજી મર્મ નૃપ રજા કરાવે;
મુનિ મુખ વચન સુનત નરનારી, જયજય શબ્દ કીન અતિ ભારી. ૩
ધન્ય ધન્ય નૃપતી મુખ ગાવા, નિજ કરતે શિર પુષ્પ ગિરાવા;
અતિશય સુખ ઉપજ્યો સહ ભારી, વંદત પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૪
સમય સમુજી ઉઠે મુનિ દેવા, વિધિવત ભૂપ કીન પદ સેવા;
દે આશીશ ચલે મુનિ રાજા, વિચરત સંત કરન જગ કાજા. ૫
ભૂપ સહિત પરજા નરનારી, બિછુડત સંત પ્રેમ ભયો ભારી;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, જન હિત હોત સંત અવતારા. ૬

માત તાત હરિહર જન જાંની, તલપત મીન વિલગ જીમ પાંની;
વિકલ વિદેહ સમજ જન સારે, મુનિ સંતોષે વારંવારે. ૭
રે મમ ભ્રાત પ્રાણ તે પ્યારે, ફિર આવહિ અવસર તવ દ્વારે;
કાલ કરમ ગતિ લખિ હન જાવે, સમુજી મરમ સત કરમ કરાવે. ૮
કાલ કરમ ગતિ તજી વિસવાસા, રામ મંત્ર રટિએ નિજ શ્વાસા;
કાલ કરમ ગતિ અદભુત ભાઇ, લખિ ન પરેય પ્રથમ ચતુરાઈ. ૯
યાતે જપો જગત પતિ સ્વાંમી, જ્યા કરિ મિટે જનમ દુઃખ ખામી;
નિત્ય કર્મ મય ચીત રૂકાઈય, યાતે સર્વ લાભ જન પાઈય. ૧૦

દોહા

સમય કર્મ મુનિ બોધ દે, ચલે વિપન હરસાય;
મગન ભયે નરનારી નૃપ, પ્રેમ પ્રસાદી પાય. ૧
લખિ અવસર આજ્ઞા કરી, નૃપ પ્રિયે વચન સુનાય;
પ્રથા યુક્ત ચાલત ભયે, નૃપ પદ શીશ નવાય. ૨

ચોપાઇ

સંધ્યા કર્મ કીન નૃપ નાથા, ધર્મ સનાતન કરન સનાથા;
યજ્ઞ શાલ આવા નૃપ જ્ઞાંની, બૈઠે આસન દ્વિજ સન માંની. ૧
વેદ મંત્ર ઉચરે દ્વિજ રાજા, હવન કરન લાગે વિધિ કાજા;
મંત્ર ધ્રુની સુન નૃપ ઉર હરસા, ઉમગ્યો પ્રેમ નયન જલ વરસા. ૨
હવન દાન મહિમા અતિ ગૂઢા, સમુજત સુજન લખે નહિં મૂઢા;
પૂરવ પૂન્ય પ્રબલ પ્રભુતાઈ, હવન દાન જીન દ્વારે સદાઈ. ૩
વેદ વચન ઉચરે દ્વિજ દ્વારે, તેહિ જન ભવન દેવ રૂખવારે;
નવ ગ્રહ હવન હવ્યતે રાજી, કૃપાવંત નહિં કરે કુરાજી. ૪
ડાકિનિ પ્રેત પિસાચન રોગા, હવન હેતુ જન રહે અસોગા;
નિપ કંટક હોવહિ નરનારી, કરહિ જો જન હવન વિચારી. ૫
મહિમા હવન ભૂપ મુખ વરણી, ધ્રુવ સર્વજ્ઞ ધન્ય જન કરણી;
દ્વિજ આજ્ઞા નારી દે તેરી, નૃપ શિર નાય ચલી નિજ ચેરી. ૬
અંતઃપુર દાસી ચલિ આઈ, વંદિ પાદ નૃપ ગાથ સુનાઈ;
પિવ આજ્ઞા સુનિ હરસી રાંની, ભૂષન વસન નવીન સજાંની. ૭
હરસી ચલી પુજા ભરિ થારી, સાધ્વિ સંગ લીન કેઇ નારી;
ભ્રાંમી ઈલા યજ્ઞ થલ આઇ, પતિ પદ વંદિ પ્રબલ હરસાઈ. ૮

વિપ્ર ચરન વંદી લખિ તાતા, દ્વિજ આસીશ દીન હરસાતા;
અમર સુહાગ અમર વર તોરા, જીવન મુક્ત વચન યહિ મોરા. ૯
સર્વ પ્રકાર સુયશ સંસારા, ધર્મ નીતિ ઉતરેહુ ભવ પારા;
પ્રથમ પીવ પદ સેવા કીજે, બાંમ ભાગ આસન દે લીજે. ૧૦

દોહા

દ્વિજ આજ્ઞા પતિ પૂજ કરિ, બેઠિ જ્યાં હાં અધિકાર;
હવન ક્રિયા ભૂસુર કરી, વેદ યુક્ત વ્યવહાર. ૧
નૃપ સંતોષે વિપ્રગણ, વિધિવત દાન દિરાય;
ગ્રહસ્થ ધર્મ આજ્ઞા દઇ, દ્વિજ મન હર્ષ બઢાય. ૨

ચોપાઇ

દ્વિજ પદ શિશ વંદે ધ્રુવ જ્ઞાની, હરસિ ચરણ વંદે દે રાની;
ગદ ગદ કંઠ કહે ધ્રુવ રાજા, ભૂસુર સારે સર્વ સુકાજા. ૧
તુમતે મોરી વિશ્વ ભલાઈ, સર્વ સિદ્ધિ દ્વિજ પદતે પાઈ;
દ્વિજ પદ સેવ હિજે નરનારી, તેહિ જિય સુલભ પાવ ફલચારી, ૨
મો મન સત્ય સત્ય છતઆરા, વેદ વિદિત વરણે મુનિ સારા;
દ્વિજ પદ પૂજ પરમ પદ પાવે, અમિત સંત સત ગ્રંથ સુનાવે. ૩
યાતે તાત કહું કર જોરી, મહિસુર શુદ્ધિ ન વિસરેહુમોરી;
તરણી કૃપા તુમારી તાતા, જગ સિંધુ જીવ પાર લંઘાતા. ૪
દ્વિજકે કર્મ અપન દિલ ધરહી, સો જીવ જનમ મરણ દુઃખ હરહી;
વેદો યુક્ત વિપ્રકે કરમા, ધરહિ ધીર અધરમ ચિત શરમા. ૫
નિત્ય કર્મ પર પ્રીત સદાઈ, જમ દરશન નહિં જીવ કદાઈ;
દ્રઢ વિશ્વાસ ભયો પ્રભુ ભારી, હરિ ગુરૂ ભૂસુર કૃપા તુમારી. ૬
દ્વિજ પદ વંદિ રજા નૃપ ચાવા, વિપ્ર રજા કરિ ઉર હરસાવા;
દ્વિજ સંતોષ ચલે નિજ ભવના, મન વચ કર્મ પાપ જીન દવના. ૭
ઉભય નારિ નૃપ નિજ ગ્રેહ આયે, દાસી દાસ સર્વ હરસાયે;
ગૂઢ મર્મ લખિ પ્રેમ અપારા, ભૂપ પાદ વંદે કેઇ વારા. ૮
નૃપ પ્રિય વચન કીન સંતોષા, નલિનિ વૃંદ જિમિર વિકર પોષા;
ભૂપ પ્રેમ વશ ખોલિ ખજાના, ઇચ્છા યુક્ત દીન બહુ દાના. ૯
દાસી દાસ પ્રેમ ભો ભારી, અમિત પ્રેમ ઉપજ્યો નૃપ નારી;
ધ્રુવ આસન બેઠે સુખ ધાંમા, બાંમ ભાગ બેઠી દે બાંમા. ૧૦

દોહા

હરસ ભરી દાસી હરી[1], કરી આરતી ત્યાર;
વિવિવત પદ પુજત ભયે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૧
રાજ ભવન રીતી સરસ, એક રહી નહિં શેષ;
ધર્મ દિપાવન કારણે, હરસત કીન વિશેષ. ૨

ચોપાઇ

જય જય ધ્રુનિ ચહું ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ;
ચરણોદક લીનો સહ દાસી, અમિત જનમ ઉર ગઈ ઉદાસી. ૧
પ્રેમ નીર નિઝરત સહ નેનાં, પદ વંદત ઉચરત નહિં બેનાં;
નિજ કલ્યાણ સમજી સુખ ભારી, દાસી દાસ અવાચ સુખારી. ૨
સમય સમુજી ધ્રુવ ગિરા ઉચારી, સુખમય રહો સર્વ નરનારી;
માન મોહ મમતા ઉર ત્યાગી, રહો રામ ઉર અચલ વિરાગી. ૩
એકહિ દસા ભજાહુ ભગવંતા, જનમ મરણ આવહિ જીવ અંતા;
વ્યાપક રામ રમુજી થિર રહિયે, અપનો રૂપ અપન ઘટ લહીએ. ૪
મમ ઉપદેશ હૃદય ધરિ રાખો, અજર અમર આતમ રસ ચાખો;
નિત્ય કર્મ પર પ્રીત સદાઈ, જ્ઞાની સરસ દશા યહિ ભાઇ. ૫
રે સુત સમય કર્મ ચિત દીજે, હરિ અરપન કરિ ભોજન કીજે;
આશ્રમ કુલકે ધર્મ અનાદી, નિજ ઉર કબહુ ન હોહુ પ્રમાદી. ૬
ધન્ય ધન્ય સબહી નર નારી, અચલ વૃતી આશીષ હમારી;
સંધ્યા સમય ભોગ હરિ ધરિયે, પાય પ્રસાદ કાજ ફિર કરિયે. ૭
ભોજન મુખ રજા સુનત હરસાવા, રાણી રૂખ[2] ભોજન મગ ગાવા;
ભૂપ પ્રથમ હરિ અરપન કીના, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના. ૮
ભોજન ભાવ લેહુ હરિ તાતા, મોહિ અનાથકો કરન સનાથા;
અગમ અગોચર નિર આકારા, કો પ્રકાર તવ ધરૂં અહારા. ૯
હસ્ત પાદ મુખ નેન અપારે, ગુનત ગુનત ગુનિ જન કવિ હારે;
મન વચ કર્મ કરે સો માયા, અગમ અગોચર આપ અમાયા. ૧૦

દોહા

લે અહાર હરિ ઉદર બિન, નેત્ર વિના નિરખંત;
હસ્ત વિન રક્ષા કરે, સર્વ પુકારત સંત. ૧

---

૧. ખુશી થઈ. ૨. મરજી.

મુખ વિન ઉચરત બહુ ગિરા, પદ વિન વિચરત તાત;
અગમ ગતી કરતા પુરૂષ, મેં લઘુ દાસ અનાથ. ૨

ચોપાઈ

એસી અકથ કહાંની તોરી, કો પ્રકાર પહોંચે મતિ મોરી;
વાર વાર મનકો પર બોધે, યદ્યપિ પદ પંકજ રજ શોધે. ૧
પ્રેમ ભક્તિ પદ ગંગ તરંગા, મો મન સુખ યહિ ચહત અભંગા;
જેહિ અવસર ભક્તિ ચિત લાગે, પદ નિરવાણ ન ચહે સુભાગે. ૨
મનકે મનન ભાવ કેઈ ભારી, ભક્તિ લીન હોય દીન વિસારી;
જનમ યોનિ દુઃખ લીન અપારા, ભયો પરમ સુખ શરણ તુમારા. ૩
યાતે વ્રતી વિશેષ સુહાવે, પ્રેમ ભક્તિ આતમ સુખ પાવે;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી વિશ્રાંમા, અઘ અગાધ તન તજે તમાંમા. ૪
મુષ્ટિ દેવ અંકુશ શિર ધરહી, હરિ ગુરૂ કૃપા જીવ જગ તરહી;
યાતે તાત ભક્તિ મન ભાવે, શઠ સેવક લખિ કૃપા કરાવે. ૫
લીજે ભોગ દાસ લઘુ જાંની, વ્યાપક નાથ ચરાચર પ્રાંની;
ધરિ હરિ ભોગ ધર્મી ધ્રુવ ધ્યાંની, જ્ઞાંનીકી ગમ જાંનત જ્ઞાંની. ૬
વૃક્ષ ફુલ ફલ એક લખાવે, સો જન ભક્તિ જ્ઞાન ધન પાવે;
વિશ્વ વિરાટ વૃક્ષ લખિ સાધૂ, ભક્તિ જ્ઞાન ધન લીન અગાધૂ. ૭
ધ્રુવ ઉર પ્રેમ પયોનિધિ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
ઉભય નારિ ઉર પ્રેમ અપારા, ઉમગિ ચલી જીમ સુરસરિ ધારા. ૮
દાસી દાસ પ્રેમકી ગાથા, નિજ મન લખે યા લખે વિધાતા;
ધ્રુવ પ્રવીણ ઉર સમય વિચારા, હરિ પદ વંદત વારંવારા. ૯
પ્રેમી નેમ ન રહ કદાઇ, વિન અવસર ઉર વસે સદાઈ;
પ્રેમી પ્રેમ પીડ કો જાંને, વિન પ્રેમી કહા પ્રેમ પિછાંને. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ કો પ્રેમ લખ, હરિ હર હરસ અપાર;
જ્ઞાની જન વિન જગતમે, કો સમજાવે સાર. ૧
હરિ અરપન કરિ ધ્રુવ પ્રિયા, પાયો પ્રેમ પ્રસાદ;
જગત જીવકી જ્યાજ જન, તારત સિંધુ અગાધ. ૨

ચોપાઇ

રૂચી અનુકુલ લિય નીર અહારા, અચવન કીને સહિત વિચારા;
અનુચર સમય પાંન કર દીના, હરસિ ભૂપ અપને સુખ લીના. ૧

ભૂપ પાન બગસે દૈ નારી, ભઇ પ્રસન્ન મન સમય વિચારી;
રંક રતન ધન પાય ખુશાલી, પરમ પ્રેમ પ્રગટી મુખ લાલી. ૨
માન પાંન પ્રિયે પુત્ર સુહાગા, બગસેહુ આજ હુમે બડ ભાગા;
હરસે ભૂપ પ્રિયા લખિ મર્મા, અવસર કરમ સનાતન ધર્મા. ૩
કરતા પુરૂપ કરમ ગતિ થાપી, કો જનમે તેહિ શકે ઉથાપી;
દાસી દાસ પાંન સહ પાવા, સમય સમુજી નૃપ વચન સુનાવા. ૪
રે મમ તાત ભકિત ચિત દૈયે, જ્યા કરિ ચાર પદારથ લૈયો;
કર્મ ભકિત વિન જ્ઞાન ન પાવે, કોટિ ગ્રંથ મુનિ અમિત સુનાવે. ૫
ધરિ વિશ્વાસ આશ તજ સારી, ઉર મહિં જપિયે દેવ મુરારી;
ક્ષણુ ભંગુર સમુજી સંસારા, રામ મંત્ર જપિયે નિજ સારા. ૬
અમિત યોનિ જીવ જન્મ ધરાવે, ભજન ભકિત અવસર નહિં આવે;
ભજન ભકિત નર તન ભંડારા, સુમરિ સુલભ ઉતરો ભવ પારા. ૭
નર તન રતન લાભ યહિ લીજે, નિજ કલ્યાંણુ ભકિત વશ કીજે;
જીવન મુકત લાભ જીન લીના, નરતન રતન કાજ તિન કીના. ૮
ક્ષણુ ભંગુર વિપયા રસ કાચો, ભજન ભકિત સિંવરણુ રસ સાચો;
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, આખિ રચ લિયે સર્વે વિસારી. ૯
પરમ મિત્ર તહુ હોય બિછોહા, સુપન માત્ર માયા તન મોહ';
યાતે સમુજી ભજન ચિત દૈયે, સબતે શ્રેષ્ટ મોક્ષ પદ લૈયે. ૧૦

દોહા

ઇલા અમિત પ્રિય પ્રેમ વશ, ઉપજ્યો ઉર વૈરાગ;
વૃથા સમુજ સુખ સાહ્યબી, ઉરતે વિસરી રાગ. ૧
તન ધન લક્ષ્મી મન પ્રિયે, બ્રાહ્મી રૂચી અપાર;
રજ પ્રધાન શાંતી ગવણુ, સુત વિત સમજ સાર. ૨

ચોપાઈ

બ્રાહ્મી પ્રિયે રાજ સુખ સારા, ઇલા બોધ લખિ લગ્યો અસારા;
બ્રાહ્મી પુત્ર આશ પુરિ આઈ, ઇલા ભાવિ લખિ શાંત રહાઈ. ૧
બ્રાહ્મી સમય કર્મ ચિત ચાવા, ઇલા અનંગ હૃદય નહિ આવા;
બ્રાહ્મી સર્વ વિભો પ્રિય ભારી, ઇલા બોધ સુનિ પરમ સુખારી. ૨
બ્રાહ્મી સુત ચાહત સંસારા, ઇલા બોધ લખિ લગ્યો અસારા;
મહિ સમાન વરસત જલ ધારા, મધુર મધુર ખાલે મિલિ ખારા. ૩

મધુર કટુક જલથી નહિં ભેદા, સંગ દોષ પ્રગટે કહા ખેદા;
યું જ્ઞાની સમ બોધ સુનાવે, મતિ અનુસાર સર્વ ફલ પાવે. ૪
જ્ઞાની કે ઉર ભેદ ન ભાસે, નિજ મત ગ્રહણુ કરે નિર આસે;
ધ્રુવ સત બોધ સર્વ સમુજાવા, મતી અનુસાર સર્વ મન ભાવા. ૫
ચરચા કરત નિશા ચલિ આઈ, સમય સમુજી નૃપ રજા કરાઈ;
દાસી દાસ વંદિ નૃપ ચરણાં, ચલે હરસ યુત કો વિધિ વરનાં. ૬
ભૂપ પ્રિયા બેઠે જે દ્વારા, સિદ્ધિ નિજ કર આય સવારા;
સુંદર ભવન સુગંધિત શોભા, લલિત છબી નિરખત સુરલોભા. ૭
હરિ આજ્ઞા સિદ્ધી જ્યાંહાં વાસા, ઉમગિ કામ તિત કીન નિવાસા;
ધ્રુવ નિરખત શીતલ ભો કામા, શાંત વૃતી ઉચરત ભયો રામા. ૮
જન જ્યાંહાં અનઁગ જોર નહિં લાગે, જન ઉપરામ કામ તજી ભાગે;
કરિ કહરિ એક ટિક ન ભવના, આવત એક એક હો ગવના. ૯
કિમ કરિ રવિ મુખ તિમિર નિવાસા, રામ હૃદય તહઁ કામ ન વાસા;
ધ્રુવ ત્રિકાળ જાંનત ગતિ સારી, સમય કર્મ જગ નીતિ નિહારી. ૧૦

દોહા

વિન તન વ્યાપક વિશ્વમે, જય જય મદન સુરેશ;
જીવ ચરાચર તૃપ્તી હિત, ઇચ્છત રહત હમેશ. ૧
જલચર થલચર નભચરા, નરસુર અસુર અજાત;
તવ સુખકો ચાહત સદા, ચિંતવે ચિત દિન રાત. ૨

ચોપાઇ

જય જય સમર જીવ શિર સ્વાંમી, નરસુર માંનત રજા તમાંમી;
સર્વ ઇન્દ્રિ અપનો રસ ચાવે, તુમ પ્રેરક હો રજા કરાવે. ૧
સર્વ ભોગ ઇન્દ્રી મન પ્યારો, અનઁગ દેવ ઉપકાર તુમારો;
દંપતિ પ્રેમ દિપે સંસારા, નાના રૂપ પ્રગટ હો સારા. ૨
ચારૂ ખાણુ જીવ તન ધારી, કરતે કેલ સોઉ કૃપા તુમારી;
પામર પનગ પક્ષિ પશુ જાતી, તુમ કરિ પ્રેમ રખે ઉતપાતી. ૩
જડ ચેતન વિશ્વ નરનારી, ફલહિ સુફલ સહ સમય વિચારી;
પંચ બાન સબકે ઉર આવે, રૂતુ સંયોગ સુફલ ફલ પાવે. ૪
અતિ અજ્ઞાન જ્ઞાન કરિ હીના, યદ્યપિ અનઁગ દેવ આધીના;
જોગી જતી સંત સંન્યાસી, તુમ ભય વરિત ત્યાગ વનવાસી. ૫
કરિ તપ કૂર ઇન્દ્રિ મન મારે, અજપા સિંવરણુ શ્વાસ ઉચારે;
યદ્યપિ રતિ પતિકા ડર ભારી, ચમકી ચલત નિરખત કહું નારી. ૬

તુમ ભય ભક્તિ રામ ઉર રાખે, હરિ ગુરૂ કૃપા અમર રસ ચાખે;
નિજ કરણી અહંકાર ધરાવે, ભક્તિ હીન મુક્તી નહિં પાવે. ૭
વિષયા સક્ત બુદ્ધિ વિપરીતા, ભજન ભક્તિ વિન રહે ગયે રીતા;
જેહી પર કૃપા હોય પ્રભુ તોરી, સો જીવ જનમ ન ધરે બહોરી. ૮
જિવકો જનમ મૂલ તુમ દેવા, તોરિ કૃપા લખ્યો મેં ભેવા;
યાતે તાત હુમે ડર ભારી, પાર હોય હમ કૃપા તુમારી. ૯
સરનાંગત નહિં હોય દુઃખારી, કૃપાનાથ યહ વિનવુ હમારી;
આશ્રમ નિભે જ્ઞાન નહિ ભૂલૂ, તોરી કૃપા અભે સુખ ઝૂલૂ. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન ધ્યાન રૂચિ ધર્મમે, અહો નિશિ ઉચરૂ રામ;
વિઘ્ન હીન આતમ દશા, કૃપા તુમારી કામ. ૧
વિવિધ કર્મ કરતો રહે, જ્ઞાન ધ્યાંન નિર દ્વંદ;
કામ કૃપા વિન કષ્ટ કર, બને જ્યું કામા અંધ. ૨

ચોપાઇ

યાતે કામ કૃપા યહિ કરહૂ, દયા દૃષ્ટિ મમ ધામ વિચરહૂ;
શારદૂલ નિજ બાલ ખેલાવે, અપના જાંન ન ત્રાસ દિખાવે. ૧
ઉભય પક્ષ નીતી યુત પાલે, કૃપાનાથ નિજ બાલ સંભાલે;
વિશ્વ ચરાચર હુકમ તુમારો, મોહિ સેવક લખિ કાજ સુધારો. ૨
તુમતે નરતન પાય અબાદી, મિલે રૂપ ઇન્દ્રી મન સાધી;
ગેહિ મરજી ચિતમે તવ દાસા, ઉભય પક્ષ મહિં અનંગ ન ત્રાસા. ૩
જેહિ જેહિ આશ્રમ હમ અધિકારી, તહાં તહાં ચાહત કૃપા તુમારી;
વરણાશ્રમ કરૂણા તવ પારા, વિન તવ કૃપા અમિત પચિહારા. ૪
અનંગ શક્તિ વ્યાપક વેરાટા, લલિત ક્રાંતિ શોભત સહ ઠાટા;
સમય ૠતુ તુમતે સંતોપા, એક એક માનત પ્રિય પોપા. ૫
જીવ ચરાચર યાચત તોકો, સેવક સમુજી શરણુ લહુ મોકો;
બાલક વિનય સમુજી ઉર ધરિયે, હૃદય કમલ મમ આસન કરીયે. ૬
વંદે ભૂપ જોરિ યુગ પાંની, અનંગ દેવ ઉચરે મૃદુ બાની;
જય હો ભકત ભીડ ભય ભંજન, સર્વ દેવ કીને મન રંજન. ૭
તપ કરણી સાજ્યો મન ધ્યાંના, બ્રહ્મરંધ્ર પહચ્યો અરથાંના;
અગમ અગોચર આતમ દેવા, પ્રગટ સ્વરૂપ લીન નિજ ભેવા. ૮
તુમવિન અવર કરે કો એસી, વેદ વિદિત વરણે જન જેસી;
સવ દેવ હમ કીન વિવેકા, તુમ સમ બને ન કારજ એકા. ૯

સુક્ષ્મ તન હમ પરમ અભાગા, તજી શુક્ષ્મ તુમ પરમ વિરાગા;
ઉભય શરીર આશ તુમ ત્યાગી, હમ આશા વશ પરમ અભાગી. ૧૦

દોહા

આશ નાશ કરિ હરિ ભજ્યો, પાયો પર્મ નિવાસ;
અમિત પતિત પાવન ભયે, જો જન પદકે દાસ. ૧
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સુજાંન પ્રભુ, મો મન જાંનત ભેવ;
કર્મ કેદ કરતા દઈ, બંધન મય હમ દેવ. ૨

ચોપાઇ

ધર્મ સેતુ જન સંત સુહાગી, કરિ તવ દર્શ ભયો બડ ભાગી;
સર્વ જીવ તન ઉર મમ વાસા, તુમ સમ સંત ચરણ રજ દાસા. ૧
ભજન ભક્તિ વશ સુમરે રામા, કામ કર્મ તજ ભયે અકામા;
સ્નેહ વશ વિકલ રામ ગુણ ગાવે, એસે જન પદ શિર હમ નાવે. ૨
માયા જનિત કટક હમ સારે, જન પદ રજ હમ સહ શિર ધારે;
મમ અપમાન કરે ભલ સંતા, હમ સમજે જનકો ભગવંતા. ૩
હમ અપમાન રહે હમ રાજી, જન મુખ વચન ન હુમે દુરાજી;
હટકે સંત હમે સુખ પાવે, સંત દરસ કરિ પાપ નસાવે. ૪
અમિત જીવ જમ ફાંસી ડારત, કામ ક્રોધ વશ કરિ હમ મારત;
વિષય અંધ નહિં ધરમ પિછાંને, શ્વાન વૃત્તી વિષયા સુખ માંને. ૫
માત તાત ત્યાગહિ મરિયાદા, સત્ય બોધ જયહાઁ અસત સઁવાદા;
ધર્મ હીન સહ કૃત્ય સુહાવે, રામ ભક્તિ ચિતમે નહિં ચાવે. ૬
લોચન ચતુર હોય શઠ અંધા, ગિરહિ નર્ક કરહી કૃત ગંધા;
પ્રેરે કર્મ નિષેધ સદાઈ, સ્થીર વૃતી નહિં રહે કદાઈ. ૭
અધમ કૃત્ય યહ લખો હુમારા, ભયે કૃત્ય કરિ દરશ તુમારા;
યાતે તાત આજ સુખ પાવા, જમતે સંત ભવન મે આવા. ૮
કહા રહા હમ કરે તુમારી, કરિ તવ દર્શન બનિહુ હુમારી;
કરિહે દાસ રજા યુત કાજા, શરણાંગત રાખહુ પ્રભુ લાજા. ૯
શિવ જનતે અતિ ડરૂં વિશાલા, મમ તન નાશ કીન તતકાલા;
હરિહર અજ ત્રિય એક સ્વરૂપા, વિશ્વ ચરાચર શિર બડ ભૂપા. ૧૦

દોહા

હરી પ્રેરીત સિદ્ધી હુમે, દર્શ લાભ મહારાજ;
રજા યુક્ત રજ શિર ધરી, કહો સો કરિહાં કાજ. ૧

પારનહારે ધર્મકો, જારનહારે પાપ;
ડારનહારે સિંધુ તટ, મારન અઘકો આપ. ૨

ચોપાઈ

ગુપ્ત ગાથ જ્ઞાની ધ્રુવ કીની, રાણી ઉભય મર્મ નહિં ચીની;
સંકલ્પ મેં ચર્ચ દોઉ જનકી, ગુપ્ત ગાથ જાંને કો મનકી. ૧
અનંગ દેવ આજ્ઞા નૃપ પાઈ, કીન પ્રવેશ યુવતિ તન માંઈ;
ચંચલ વ્રતી ભયે દ્વે રાંની, પુલકિ મધુર મુખ ઉચરી બાંની. ૨
અનઁગ દેવ વ્યાપ્યો અંગ સારે, પ્રબલ પ્રેમ પતિ વદન નિહારે;
યુવતિ આંખ રતિ ક્રિય રતનારી, ધ્રુવ પ્રવીન જાંનત વિધિ સારી. ૩
ચપલ ચાલ ચાલત પતિ આગે, મનુ અનંગ અપની રૂતુ માંગે;
ભૂષન વસન સવારે નીકે, અનઁગ સંગ લાગ્યો અઁગ જીકે. ૪
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ ન રંચ વિકારા, યદ્યપિ પ્રિયે લગી દ્વે દારા;
કરતા પુરૂષ રચી યહ નીતી, સમય કર્મ પર અવશ પરીતી. ૫
દાનવ દેવ મનુપ પશુ જાતી, સમય ગાથ સોઇ સર્વ સુહાતી;
યાતે કર્મ પ્રધાન બખાના, કોવિદ કવિ મર્મ યેહિ જાંના. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન સમજે યહ સારા, પ્રેમ વચન પોષી નિજ દારા;
ધર્મ પત્નિ ધીરજ બડ તોરી, તન મન વચન પતી નહીં ચોરી. ૭
પતિ પદ પ્રેમ અપરમિત તોરા, પ્રિયા પ્રસન્ન ભયો મન મોરા;
શુભ અચાર નારી જગ જેતા, તો તન પ્રગટે ધર્મ સમેતા. ૮
ધર્મ રૂચી અધરર્મ ઉર ત્યાગા, ઉભય પ્રિયા મમ પરમ સુભાગા;
તુમ સમ પ્રિયા પીવ સંજોગા, મીલે મુકત મન હોય નીરોગા. ૯
અર્ધ અંગ પતની પિવ કહિયે, હોય સરોગ શાંતિ કિમ લહિયે;
ધર્મ હીન નારી પિવ કેસી, અર્ધ અંગ પીડા જીવ જેસી. ૧૦

દોહા

નારિ કુનારી પીવ ઘર, જીવત પ્રેત સમાંન;
નર્ક પઠાયો નરહરી, જનમ પાપ ફલ જાંન. ૧
પતીવૃતા જેહિં પીવકે, ભામનિ ભકત અકામ;
દ્વે કુલ તારે તરનિ સમ, કૃપા કીન શ્રી રામ. ૨

ચોપાઈ

શુભ સંયોગ દીન હરિ દેવા, શરણાંગત પ્રભુ સમુજી સુભેવા;
ધર્મ પત્નિ અવસર ભલ આવા, નિશ્ચય રામ કૃપા કરિ પાવા. ૧

નરહરિ નાથ કૃપા ભલ કીની, સવ પ્રકાર શુદ્ધિ મોહિ લીની;
અદભુત રોગ આધિ અરૂ વ્યાધી, મૂલ સહિત હરિ હરિકુ ઉપાધી. ૨
હરિ ગુરૂ હર ભક્તિ પરતાપા, મન વિકાર હર હર્યો સંતાપા;
સંચિત કર્મ કીન પ્રભુ નાસા, દેહ અધ્યાસ હરી ત્રીય ત્રાસા. ૩
પરારબ્ધ અસ્થૂલ અધારા, મેં દૃષ્ટા ચેતન ઇન ન્યારા;
વિશ્વ ચરાચર સો મમ રૂપા, હરિહર હરસિ કીન બડ ભૂપા. ૪
ભાસ માત્ર ભ્રમતે જગ ભાસા, જ્ઞાન હીન મન ભયો ઉદાસા;
હરિ ગુરૂ કૃપા મર્મ સમુજાવા, અક્ષય પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા. ૫
કિમ કરિ કહું ગુપ્ત યહ ગાથા, આપ આપ મહિં આપ સમાતા;
યે સબ કૃપા રામ ગુરૂ સંતા, હર પ્રતાપ ભેટે ભગવંતા. ૬
ઉનકી કૃપા હોય સોઈ હોઇ, તજી મન તર્ક રહો નિરમોઇ;
પ્રિયા પ્રાણુ તક યેહિ પ્રણ ધારો, કુશળ કર્મ મુખ રામ ઉચારો. ૭
આશ્રમ ધર્મ હરસિ શિર ધરિએ, વેદો યુક્ત કર્મ અનુસરિએ;
કર્તા કર્મ ગતી બલવંતા, ધરહિ શીશ મુનિ સંત મહંતા. ૮
તન લગિ કર્મ ભક્તિ નહિં ત્યાગે, માયા બલ જન શિર નહિં લાગે;
નિજ સુત સમુઝી કૃપા બહુ રાખે, નિશ્ચય ચિત હરિ રસ જન ચાખે. ૯
યાતે પ્રિયા પ્રેમ મોહિ ભારી, રમા રામ મોહિ વાત સુધારી;
અજ શિવ શિવા હરસિ ઉર લાવા, તન અસ્થૂલ અમર પદ પાવા. ૧૦

દોહા

ઇલા અમર ઉપદેશ સુન, ભઈ ભજનમે લીન;
સરિતા જીમ સાગર મિલિ, નિશ્ચલ ભઇ પ્રવીન. ૧
પાય રજા પદ વંદિ પિવ, લે આજ્ઞા નિજ ગેહ;
કરિ આસન ધરિ ધ્યાનકો, વૃત્તી ભઇ વિદેહ. ૨
બ્રાહ્મી રજગુણ અધિકતા, ભૂપ હોન સુત આશ;
શૂરવીર બહુ બુદ્ધિ બલ, નિપ કંટક અરિ નાસ. ૩

ચોપાઇ

ધ્રુવ અપને મન કીન વિચારા, બ્રાહ્મી રજ ગુણ બઢયો અપારા;
યહિ અવસર બુદ્ધિ વિપરીતા, શત્રુ મિત્ર હાર અરૂ જીતા. ૧
વૃત્તી ભ્રમિત ભઈ વશ કાંમા, શુદ્ધ ભાવ સો વિચલ તમાંમા;
દેહ અધ્યાસ પ્રબલ ઉર આવા, ભૂપ કરન અપનો સુત ચાવા. ૨
કલપિત કર્મ અગાઉ કીના, ભાવી કર્મ મર્મ નહિં જાંના;
દૃષ્ટિ પદારથતે ભો રાગા, ચંચલ ચિત કિમ હરહી વિરાગા. ૩

યેહી અવસર પ્રિય બને સૅંયોગા, હો હિન પુત્ર પ્રજા નૃપ યોગા;
યોગ સમે જનુની ઉર ભાવા, સુત મહીં પ્રગટે સહજ સુભાવા. ૪
માતા ભાવ પુત્ર મહિં આવે, અમિત યત્ન કરિ નાંહ રૂકાવે;
રજ તમ મિશ્રિત સિય ઉર આવા, શુદ્ધ ભાવ સત જ્ઞાન હઠાવા. ૫
યહિ અવસર ઇનિતે નહિં સંગા, પ્રગટહિ પુત્ર અબોધ અભંગા;
સત્વ પ્રધાન વિના રૂતુ ભોગા, તાત પુત્ર નહિં રહેહુ અસોગા. ૬
યાતે આજ તજો સંગ બ્રાંહ્મી, સુધરેહિ કારજ અપર તમાંમી;
પ્રિયા પ્રિયા કેહિ નિજ ઉર લાવા, પ્રબલ પ્રેમમય શબ્દ સુનાવા. ૭
જ્ઞાન ભક્તિ રસ હાસ્ય દિખાવા, પતિ કર પરસ શાંતિ રસ છાવા;
અમૃત વચન વદન કર પરસા, બ્રાહ્મી હૃદય પિયુપ રસ વરસા. ૮
ગજગામિનિ ભામિનિ ભય હરની, તારણ ઉભય વંશ ભવતરની;
પતિ પદ વંદિ હર્ષ મય ભારી, ધ્રુવ બોલે નિજ સમય વિચારી. ૯
પ્રિયા સમય લખિ સેન કરાઇય, કરિ વ્યાપક લખિ ધ્યાંન લગાઇય;
સુફલ હોહુ મન ભાવ તુમારા, કરતા પુરૂપ મર્મ ઉર સારા. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન તિય શાંતકર, ઇલા ભવન પગ ધાર;
ધર્મ હેતુ તન મન કરે, સંતરામ અવતાર. ૧
ઇલા સત્વ ગુણ અધિકતા, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર;
અવ્રધારી સુત અવતરે, તિમિર હરણ જીમ સૂર. ૨

ચોપાઇ

રજ પ્રધાન તમ ગુણ હો સંગા, તેહિ જીવ જ્ઞાન ન હોય નિસંગા;
તમ પ્રધાન રજ ગુણ હો પાછે, ચંચલ વૃતી પ્રેમ સમ નાચે. ૧
ધર્મ સનાતન ધરે ન કર્મા, વરજીત કરહીં કર્મ કુકર્મા;
સત્વ પ્રધાન રજો ગુણ સાથી, નિશ્ચય જ્ઞાની બ્રહ્મ સજાતી. ૨
રજતે ધર્મ પ્રથા જગ પારે, સત્વ નેત્ર નિજ રૂપ નિહારે;
સત આગે તમ પીઠ સદાઇ, શુભ ગુણ પાર ન પડે કદાઇ. ૩
વેદો યુક્ત કરે કછુ કર્મા, તામસ વશ ફીર હોય અધર્મા;
ફિર પસતાવહિ વારંવારા, ચેતિ શકે નહીં પ્રથમ ગવારા. ૪
પ્રથમ સત્વ ગુણ વાત સૅંવારે, તમ ગુણ પાછે અવશ વિગારે;
તમ પ્રધાન સત ગુણ હો લારે, પ્રથમ ક્રોધ કરિ પિછે સુધારે. ૫

પ્રથમ ક્રોધ વશ તામસ આંની, પાછે ક્ષમા સર્વ સુખ પ્રાંની;
ક્રૂર શબ્દ સુનિ સહ ભય માંને, મિથ્યા કર્મ વિકર્મ ન ઠાંને. ૬
તમ પ્રતાપ મુખ શબ્દ અકારા, વર્તમાન સહ શુદ્ધ વિહારા;
શબ્દ માત્ર બોલે વિપરીતા, ધર્મ સનાતન તજે ન રીતા. ૭
તમ સત મિશ્રિત યહી ગુણ જ્યાકે, જ્ઞાની સમુજી મર્મ ઉર રાખે;
જ્ઞાની ત્રિગુણ અપન વશ કરહી, ગુણ અતીત સુખ વિશ્વ વિચરહિ. ૮
સતા માત્ર સમજે સંસારા, જ્ઞાનીકે મન જીત ન હારા;
સર્વ વિશ્વ ગુણકે આધીના, જ્ઞાની ગુણ અપને વશ કીના. ૯
અનુચર સમ ઇન્દ્રી ગુણ સારે, રજા યુક્ત સહ કાજ સવારે;
સુક્ષમ સ્થૂલ ઉપાધી હારી, જ્ઞાની દષ્ટા રહિત વિકારી. ૧૦

દોહા

સ્વારથ પરમારથ સતા, આતમ એક અધાર;
ઉભય પક્ષ ગાઢા રહે, જ્ઞાની સહિત વિચાર. ૧
શુક્ષમ અરૂ અસ્થૂલ ક્રમ, વરતત સહિત વિવેક;
મર્મ કર્મ બહુ કુશળતા, ઉર મહિં ભાસત એક. ૨

ચોપાઈ

યાતે અવસર આજ વિચારી, નીતી યુક્ત કરૂં સંગ નારી;
ધર્મ કર્મ સાહસ નહી કીજે, હો અધીર ઉલટો ફલ લીજે. ૧
સ્વચ્છ ભોમિ કૃષિ નાજ ઉપાવે, શુદ્ધ હૃદય જ્ઞાંની સુત આવે;
ઇલા આજ ઉત્તમ ગુણ ધારા, સત્વ પ્રધાન ન રંચ વિકારા. ૨
શુદ્ધ સત્વ ગુણ ઉર મહિં છાવા, સ્વચ્છ રજો ગુણ પાછે આવા;
પ્રીય અસ્થાન તમો ગુણ કેરા, ધર્મ કર્મ મય પ્રબલ ઘનેરા. ૩
સત અહઁકાર વિના કિમ શુદ્ધી, વિન વિરાગ નહિ થિર હો બુદ્ધી;
ત્રીય ગુણ જીતિ ઇલા મન સાધા, અવશ આજ ઇન સંગ સમાદા. ૪
નિજ દાસી નૃપસેન જનાઈ, સમુજી મર્મ દાસી ગ્રહ આઇ;
સનમુખ જાય વિનયકી માતા, મહલ પધારે પ્રિય મમ તાતા. ૫
સુનત શબ્દ રાણી ઉર પ્રેમા, બઢયો હર્ષ ઉર રહ્યો ન નેમા;
નાહ્ય ધોય તન કીન અચારા, ભૂષન વસન સજે સિંગારા. ૬
પતિ પદ પૂજા નિજ કર ધારી, આય ચરન વંદે કેઇ વારી;
પ્રથા યુક્ત પદ સેવ કરાઇ, ચંદન અરચિ પરમ સુખ પાઈ. ૭

લે ચરનોદક હરસાંની, વંદત પાદ જોરિ યુગ પાંની;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા, ભઇ પ્રેમ વશ વચન ન આવા. ૮
ધર્મ પતિ લખિ આદર કીના, બામ ભાગ નૃપ આસન દીના;
સમય સમુજી નૃપ વચન ઉચારા, આવહુ પ્રાણ પ્રિયે મમ દારા. ૯
પતની પ્રિયા પ્રેમ કર બાંની, નારિ સરસ રસ લખેહુ સુજાંની;
નર તન રતન ખાન તન તોરા, સમુજી જ્ઞાન નહિં જનમ બહોરા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવ જે, ધર્તા ઉદર અવતાર;
મર્મ હીન અંધે યહી, મર્મ લખે સોઉ પાર. ૧
દિપે જગ દંપતિ દમક, દાનવ દેવ દિનેશ;
દ્વૈ દ્રષ્ટા ઇક આતમા, જ્ઞાની સમુજત શેષ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય પક્ષ મોહી પ્રગટ દિખાવે, યાતે પ્રિયા અધિક મન ભાવે;
પંચ તત્વ તન રંચ ન ભેદા, વ્યાપક એક કરૂં કિમ ખેદા. ૧
જ્યું જલ એક બગીચે વ્યાપા, નિજ સુભાવ પ્રગટ જલ થાપા;
જલ નિરમલ મલ એક ન આવા, મધુર કટુક યેહ બીજ સુભાવા. ૨
જલ સમ નિરમલ બ્રહ્મ સદાઇ, નારી પુરૂષ ન દ્વૈત કદાઇ;
જલચર થલચર નભચર જીવા, વ્યાપક માંહ શક્તિ નહિં શીવા. ૩
નામ રૂપ જડ મિથ્યા મેલો, બ્રહ્મ સતા યહ સર્વ ઝમેલો;
નામ રૂપ યહ પ્રગટ અકારા, નિરાકાર રમે રામ અપારા. ૪
પુરૂષ નારિ યહ નામ ઉપાધી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદિ;
અધરમ ધર્મ કર્મ ગુણ સારા, હર્ષ શોક પુન પાપ અપારા. ૫
નીચ ઉંચ રંક અરૂ રાજા, ભેદા ભેદ ઉપાધી કાજા;
માયા ગુણ માયા મહિં છાજે, એક રૂપ જ્યાં સર્વ અકાજે. ૬
સૂક્ષ્મ સ્થુલ રચિત દ્વૈ માયા, ધર્મ ધ્યાન દ્વૈ થંભ રચાયા;
ઇનકો સેવે સહિત વિચારા, દંપતિ સહેજ હોય ભવપારા. ૭
અપન નારિ નર ભૂપ કહાવે, વેદો યુક્ત કર્મ ચિત ચાવે;
વેદો યુક્ત ધર્મ નૃપ ધારે, પ્રજા મર્મ લખિ અવશ સ્વિકારે. ૮
યાતે આશ્રમ ધર્મ ન તજીયે, કરિ વિધિ કર્મ વિશ્વપતિ ભજીયે;
બ્રહ્મચર્ય પરણુ હરિ કીના, આશ્રમ ગ્રહસ્થ આજ નવીના. ૯
નીતી યુક્ત કરે કોઉ કર્મા, ધર્મ હોય નહિં હોય અધર્મા;
યાતે પ્રિયા પ્રિયે મોહી લાગી, ઉભય પક્ષ તું પરમ સુહાગી. ૧૦

દોહા

સમય કર્મ કરતા ગતી, ધ્રુવ ધરમી શિરધાર;
નિત્ય કર્મ કરને લગે, વેદ યુક્ત વહેવાર. ૧
જલજ વસે જલમે સદા, જલ નહિં ભીજત અંગ;
યું જ્ઞાની જગ સઁગ સદા, ન્યારા અવશ નિસંગ. ૨

ચોપાઈ

સમય કર્મ કરિ જલ ઢિગ આવા, તીર્થ[1] રેણુકા[2] અંગ લગાવા;
ગાયત્રી ઉચરે કેઇ વારા, તુમતે હો કલ્યાન હુમારા. ૧
ગંગોદક દાસી લે આઇ, લે આજ્ઞા શિર ધાર કરાઈ;
ધ્રુવ શિર પરસ સુરસરી ધારા, ઉરમહિં પ્રગટે પ્રેમ અપારા. ૨
કરન ચહત ધ્રુવ સુરસરિ મેમા, બઢયો પ્રેમ મન રહ્યો ન નેમા;
જટા શંકરી જય મમ માતા, પરસિ લહર શિર કીન સનાતા. ૩
જય મંદાકિની કરૂ કલ્યાના, જીવન મુક્ત હેતુ જન દાના;
વિષ્ણુ પદી પ્રેમી જન તોરા, તેહિ જન જનમ ન હેતુ બહોરા. ૪
પરસત ધાર સર્વ અઘ નાસા, તવ જન ભાસે જગત તમાસા;
ધર્મ ગ્રહસ્થ માતુ કરૂ પૂરણ, તવ જહઁ કૃપા તિન ચૂરન. ૫
સુનિ ધ્રુવ વચન ભઈ નભ બાંની, જય જગ તારણ ભક્ત સુજાંની;
ચાર પદારથ હરિ તવ દીના, કાલ આદિ તવ પદ આધીના. ૬
ધર્મ પ્રથા પાલનકે કાજા, મધુર વચન ઉચરત જન રાજા;
સુર તીરથ બ્રાહ્મણ ગો સાધૂ, તુમ હાન સેવા પ્રેમ અગાધૂ. ૭
યાતે તાત નીતિ મય બાંની, ધર્મ વિવેક જ્ઞાન રસ ખાંની;
આશ્રમ ધર્મ બઢાવન હારે, જય હો સંત રામ અવતારે. ૮
સુરસરિ જન શિર પુષ્પ ગિરાવા, ભઈ લીન શીશ નિવાવા;
ઇલા પ્રથા રત કીન અચારા, નારી ધર્મ પ્રગટ સંસારા. ૯
ભજન ભક્તિ કરિ અંતર શુદ્ધા, જલ શુદ્ધી તન બહિર પ્રબૂદ્ધા;
ભજન ભક્તિ મનકે મલ જાવે, જલ કરિકે તન મલહિ નસાવે. ૧૦

દોહા

ઇલા ઉભય પરકારતે, શુદ્ધી શાંત વિશાલ;
નિર્જન નદિ લખિ મર્મ મન, પ્રગટ ભઈ તતકાલ. ૧
લલિત અંગ કાંતી વિમલ, કૃપાવંત લખિ પ્રેમ,
હરસિ ઇલા પદ કમલ ગિરિ બ્રેહ વશ રહ્યો ન નેમ. ૨

---

૧. ગાયનુ ઝરણુ. ૨. છાણુ.

ચોપાઈ

ઈલા શીર સુરસરિ કર ધારા, રહ વહુ અચલ સુહાગ તુમારા;
સુરસરિ નામ કહે સંસારા, પ્રગટ ભઇ લખિ ધર્મ તુમારા. ૧
ભજન ભક્તિ પતિ પૂજ્ય પિયારી, યા સમ અવર કવન વ્રત નારી;
નિત્ય કર્મ કરિ બાહર શુદ્ધી, ભજન પ્રતાપ સ્વચ્છ ભઈ બુદ્ધી. ૨
શુદ્ધ વિચાર અચાર નિભાવે, તે જન હરસિ દેવ ઘર આવે;
સો તવ પતી પ્રગટ ફલ પાવા, હરિહર અજસુર સહે ઘર આવા. ૩
હરિ અજ શિવપુર સમ ઘર તોરા, પુત્રી સત્ય શબ્દ યહ મોરા;
સર્વ દેવ તીરથ જ્યાંહાં વાસા, તેહિં સ્થળ હરિજન કર્ત નિવાસા. ૪
સંત સમાગમ હોહિ જેહિ દ્વારા, સુતા સમજીયે સુરસરિ ધારા;
એક જન્મ પાતક હરૈ ભંગા, જીવન મુક્ત દેત સતસંગા. ૫
સંચિત કર્મ ન તીર્થ જરાવે, કરિ સતસંગ જનમ નહિં પાવે;
ધ્રુવ સમસંત વિશ્વ મહિં થોરા, સંગ હેત હરસત મન મોરા. ૬
ધન્ય પુત્રિ તેં નરતન ધારા, રામરૂપ હરિજન ઘર દારા;
તનમન અરપિ રામરસ પીજે, જીવન જનમ સુફલ કરિ લીજે. ૭
સંત પતી મિલનો કઠિનાઇ, ભેટે પૂર્વ પુન્ય પ્રભુતાઇ;
યાતે સુતા સમુજી યેહ એના, જીવન મુક્ત લેહુ પતિ બૈના. ૮
વેદ અંત નૃપ જન ધ્રુવ બાંની, સમુજક મોક્ષ લેત શુધ પ્રાંની;
યાતે સુતા મારિ મન અપના, સમુજ રૂપ સહ ત્યાગ કલપના. ૯
જ્ઞાની પુત્ર ઉદ્ર તોહિ આવે, બ્રહ્મ સદેહ સ્વરૂપ લખાવે;
કોટિક જીવ જગાવહિ સુતા, પરમહંસ હોવહિ અવધૂતા. ૧૦

દોહા

અલ્પ રાજ ચાવે નહીં, ભાવે નહિં જગ ભોગ;
જમપુર મગ જાવે નહીં, તાવે નહિં અંગ રોગ. ૧
ઈલા આરતી ભાવતે, ભાવે ચરણ પખાલ;
ભાવે પદ વંદન કિયો, લીન ભઇ તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

વાયુ સુતા સમુજી મન અપને, પ્રણવ મંત્ર લાગી મુખ જપને;
ગંગા દીનો બોધ અભંગા, વરણ્યો પ્રબલ અચલ સતસંગા. ૧
સતસંગત વિન જીવ ન તરહી, અમિત ઉપાય ભલે કોઉ કરહી;
હરિહર કૃપા હોય સતસંગા, પ્રગટ બોધ દીનો આય ગંગા. ૨

પુત્ર હેતુ ગાથા કછુ ગાઇ, સમુજી સાર અતીશય સુખ પાઈ;
સુરસરિ વચન વ્રથા નહિં જાવે, જ્ઞાની પુત્ર ગોદિ મમ આવે. ૩
પ્રગટ હોત સત શબ્દ સુનાવું, સોહં શબ્દ અપન મુખ ગાવૂં;
શિશુપન શબ્દ માતુ મુખ ભાખે, અવશ પુત્ર અપને ઉર રાખે. ૪
સત મિથ્યા બોલે કછુ માતા, શિશુપન શુદ્ધ હૃદય સોઈ ભાતા;
મિથ્યા શબ્દ માતુ મુખ ગાવે, શિખી અપન સુત નર્ક સિધાવે. ૫
બોધ યથારથ ઉચરેહુ માતા, જીવન મુક્ત લાભ જીવ પાતા;
યાતે કરિહુ સત ઉપદેશા, મમ સુત લગે ન માયા લેશા. ૬
સુનિ ઉપદેશ સત્ય સુત ધારે, મિથ્યા ભોગ રોગ લખિ હારે;
અલ્પ આશ ત્યાગે મમ બાલા, જીતહી નિશ્ચય કાલ કરાલા. ૭
ગંગા અવશ સત્ય હો બાંની, મમ સુત પાવહિ પદ નિરવાંની;
છલા મર્મ લખિ પ્રેમ અપારા, પુલકિગાત લોચન જલ ધારા. ૮
રામ મંત્ર ઉચરત ભઈ રાંની, જીનકે રટે હોય અઘ હાંની;
પ્રભુ ધર્મી યહાં કીન અચારા, વેદો સુકૃત પ્રથા વ્યવહારા. ૯
વીતી નિશા પ્રાતઃ હોઈ આવા, નિત્ય કર્મ પરજા ચિત ચાવા;
ભૂપ ધર્મ અપને ચિત ચાવે, ભય વશ પ્રજા સોઇ મન લાવે. ૧૦

દોહા

યજ્ઞ શાલ દ્વિજ વંદિકે, દાન હેતુ ઉર ધાર;
ગજરથ હય અનવસ્ત્ર વિત, દીનો જોહિ અધિકાર, ૧
દ્વિજ સન આજ્ઞા પાયકે, નૃપ આયે નિજ દ્વાર;
પતિ પૂજન વિધિ સંગ લે, પદ વંદે દે નાર. ૨

ચોપાઇ

પતિ પદ પૂજ કીન દે નારી, વેદોસુકૃત વિચાર વિચારી;
લે ચરણોદક ઉર હરસાઇ, હરિહર જાંનત પીવ સદાઇ. ૧
વંદિ પાદ સંમતિ પિવ પાઈ, નિજ આસન બેઠ દે આઇ;
દાસી દાસ સમય મન પેખા, નૃપ પદ પૂજત પ્રેમ વિશેખા. ૨
લે ચરણોદક ઉર હરસાવત, ઉમગત હૃદય પ્રમોદ બઢાવત;
કરિ વંદન અપને થલ આવા, સમય સમુજી નૃપ વચન સુનાવા. ૩
રે મમ ભ્રાત ભાવ શુધ તોરા, સમુજી મર્મ હરસત મન મોરા;
સમ સંતોષ હૃદય તવ વાસા, જમ કિંકર તોહિ કરહિ ન ત્રાસા. ૪

શુદ્ધ વિચાર પ્રિયે સતસંગા, ભયે પવિત્ર પરસિ જીમ ગંગા;
મોક્ષ દ્વાર પાલક યહ ચ્યારી, સત્ય સત્ય સુત લેહુ વિચારી. ૫
દ્વારપાલ જબ દ્વાર ઉઘારે, સો નૃપતી જન નેન નિહારે;
નિજ સ્વરૂપ નિરખન નૃપ આશા, દ્વાર પાલ પદ કરિએ વાસા. ૬
દ્વાર પાલ ચતુરન સંગ પ્રીતી, નામ રૂપ જડ અવશ અપ્રીતી;
મલ આદિક મય દ્વાર ઉઘારે, વ્યાપક આતમ તત્વ નિહારે. ૭
જીવ બ્રહ્મ બિચ રંચ ન ભેદા, સમુજી અભેદ મિટે મન ખેદા;
જનમ મરણ મન શંક મિટાવે, જીવહિ બ્રહ્મ સમુજી સુખ પાવે. ૮
મેં તું તર્ક મિટે મન વ્યાધી, સુખમય વિચરત રહિત ઉપાધી;
બ્રહ્મ ભવન ભાસત વીભુ સારો, જ્ઞાનીકે મન જીત ન હારો. ૯
શેવક દશા સરસ યહ તોરી, સત્ય ગાથ સમજાહુ સુત મોરી;
આશ્રમ ધર્મ નીતિ સુત ધારો, વ્યાપક આતમ એક નિહારો. ૧૦

દોહા

ત્રય અવસ્થ અભિમાનિ યહ, વિશ્વ રૂ તેજસ પ્રાજ્ઞ;
યે તીનુ પદ ત્યાગકે, તવ ચોથે ખડ ભાગ. ૧
મમ આતમ સુખમય સદા, કરિયે ધર્મ અચાર;
એક દશા નિરવાહિયે, ધરો ન ફિર અવતાર. ૨

ચોપાઇ

પતિ મુખ વચન સુનત દ્વે રાની, જ્ઞાન ગિરા લખિ ઉર હરસાંની;
બોધયુક્તિ આતમ ધન પાવા, સત મિથ્યા દ્વે મર્મ લખાવા. ૧
ઇલા અમર પદ વ્રતી દરાંની, વ્યાપક અપનો રૂપ પિછાંની;
સુરસરિ બોધ હૃદય કરિ આવા, ધન્ય ભાગ પૂરણ પતિ પાવા. ૨
બ્રાહ્મી ભર્મ ભયો વશ કાંમા, ઉર કુરિ આયે શબ્દ તમાંમા;
મમ સુત નૃપતિ અરી ગહિ મારે, ભોગ ભવન ભય રહિત સુખારે. ૩
કામ કુસંગ બુધ્ધિ વિપરીતા, ત્યાગત ધર્મ સનાતન રીતા;
કામ ક્રોધ અરિ મોહ અકારે, જ્ઞાન ધ્યાન ધીરજ પ્રિય હારે. ૪
રે મન મૂઢ કરે કાહા કાજા, સત્ય સમય કાહિં કરત અકાજા;
સંત સમાગમ યહિ પ્રભુતાઇ, સત મિથ્યા દ્વે દેત દિખાઇ. ૫
બ્રાહ્મી ગુમ લખી મન મરમા, બ્રેહવશ વિકલ ભઇ ચિત શરમા;
ધ્રુવ અપને મન કરત વિચારા, બ્રાહ્મી સમજ સકી નહિં સારા. ૬

સત્વ પ્રધાન ભયો ઉર આજ્ઞા, જ્યા કરિ બને સર્વ વિધિ કાજ્ઞ;
રજતમ પાછે રહ યે દોઇ, અવશ જીવ હોવહિ નિરમોઇ. ૭
સત્વ પ્રધાન બુદ્ધી થિર હોવત, જબ યેહ જીવ આપકો જાવત;
વ્રતી નીરોધ કહેત મુની જ્ઞાના, ચંચળ વ્રતી હોય અજ્ઞાના. ૮
ધર્મ વિરાગ વિવેક વિચારા, કરિ સતસંગ વ્રતી એક ધારા;
યે સબ જોગ મિલ્યો પ્રિયની, જ્યા કરિકે મન વ્રતી દરાંની. ૯
યાતે પ્રિયા શુદ્ધ મન આજ્ઞા, જ્યા કરિ બને સર્વ વિધિ કાજ્ઞ;
સમય સમુજી નૃપ આજ્ઞા દીની, અનુચર સભા વિસરજન કીની. ૧૦

દોહા

જનમંડલ દાસી સબે, જય જય શબ્દ ઉચાર;
વંદિ પાદ ચાલે ભવન, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૧
મલ વિક્ષેપ રહીત જે, તેહી જન ઉપજ્યો જ્ઞાન;
કેતે ભકતી કર્મ રત, કેતે સિવરણ ધ્યાન. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજી ભોજન લે આવા, હરિ અરપન કરિ નૃપ સુખ પાવા.
કરી અચવન લે પાંન સુપારી, ન્યાય કચેરી કીન તયારી. ૧
આગલ પાછલ અનુચર ધાવા, ન્યાય ભવન નૃપતિ જન આવા;
જય જય શબ્દ ભયો અતિભારી, દર્શન હેતુ અમિત નરનારી. ૨
પુષ્પ દ્રષ્ટિ નૃપતી શિર છાઇ, સિંહાસન બેઠે હરસાઈ;
પ્રજા મંત્રિ વંદે કેઈ વારા, બેઠે સર્વ અપન અધિકારા. ૩
નૃપ સતકાર કીન લખિ આતમ, પ્રજા ભૂપ જાંનત પરમાતમ;
અન્યો અન્ય પ્રેમ જો ભારી, નરમહિ નૃપ નરહરિ અવતારી. ૪
ન્યાઇ નૃપતિ પ્રગટહિ હરિ કૈયે, જીનકી રજા પમ પદ લેહયે;
ધ્રુવ નૃપતી નીતી ભંડારા, હરિ સમ અવશ દિપે સંસારા. ૫
અરિસિન અરી પ્રજા પિતુ માતા, જનમેં જન અરૂ જ્ઞાનીનમે જ્ઞાતા;
તપ માંહિ તપી બોધ હિત સાધૂ, કો જાંનત ઇન મર્મ અગાધૂ. ૬
દેહધારિ તહુ વ્રતી વિદેહા, જ્ઞાની સર્વ પ્રગટ લછ એહા;
દ્વંદ અતિત ધર્મ શિર ધારે, મારે મરે ધર્મ નહિં હારે. ૭
હર્ષ શોક નહિ માન બડાઇ, તજે ન ધર્મ અપન તન તાંઇ;
સર્વવિશ્વ અપનો અંગ જાંની, યાતે ધર્મ તજે નહિં જ્ઞાંની. ૮

ધર્મ કર્મ ભક્તિ અરૂ જ્ઞાંના, સમતે પર જ્ઞાની અસ્થાંના;
કર્મ ધર્મ ફલ જ્ઞાની પાવા, નિર ઇચ્છત નિજ રૂપ લખાવા. ૯
યાતે કર્મ અર્થ નહિં આવે, યદ્યપિ જ્ઞાની કર્મ નિભાવે;
ધ્રુવ ધર્મી યેહી મત ઠાંના, કરે કર્મ થિતિ બ્રહ્મ લખાના. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન અવસર લખી, ઉચરન લાગે બેન;
પર્મ પ્રિય બાંની વિમલ, સુન જીજ્ઞાસી ચેન. ૧
પ્રજા પુત્ર ભ્રાતા તુમે, પ્રશ્ન કરૂં ઇક તોય;
સમુજી મર્મ મન આપને, ઉત્તર કરિયે મોય. ૨

ચોપાઇ

રાજા પ્રજા અનાદી નાતા, યુક્ત નીતિ યહ રચિ વિધાતા;
રાજા પ્રથા ધારે સોઇ રાજા, પરજા યુક્ત કર્મ સોઈ કાજા. ૧
રાજા પ્રજા કર્મ નિજ પેખે, ભૂલી આહિ દ્રષ્ટિ નહિ દેખે;
નિજ નિજ કર્મ કરે કર પ્રીતી, પ્રજા ભૂપ નહિં હોય અપ્રીતી. ૨
પર્મ ધર્મ રસ રામ પિયારો, ભક્તિ રતા જીત નહિં હારો;
કર્મ પ્રધાન સમુજી હરિ ધ્યાવે, હર્ષ શોક ઉદમે નહિં આવે. ૩
રાજા પ્રજા ધર્મ નિજ ત્યાગે, ધર્મ હીન શત્રુસમ લાગે;
એક એક અટકાવન ધર્મો, કરિયે નાંહ ધર્મ માંહિ શર્મો. ૪
રાજા પ્રજા ધર્મ મય એકા, ભ્રાતા નિજે મન કરેહુ વિવેકા;
ઉંચો સોઉ ધર્મ મગ ધારે, નીચો સો નિજ ધર્મ વિસારે. ૫
યાતે ભ્રાતા લેહુ વિચારી, ધર્મ હેતુ યહ સલા હુમારી;
નિમિત માત્ર રાજા હરિ કીના, સો તુમ મર્મ પ્રગટ સેહ ચીના. ૬
પ્રથા માત્ર અધિકો ભલ જાંનો, તન ચેતન યહ સરિસ પિછાંનો;
યાતે ભ્રાત શંક નહિં લાઇયે, ભૂપ ભૂલ સોઉ અવશ બતાઇય. ૭
ભૂલે મારગ આય બતાવે, ચલે સુરાહ સર્વ સુખ પાવે;
વારવાર ચિંતવે શુધ પ્રાંની, ભૂલે વિપિન હોત અતિ હાંની. ૮
યાતે પ્રજા કહું કરજોરી, હમ નહિં લખે હમારી ચોરી;
કામ ક્રોધ મમતાકે કારન, સ્વારથ રત કોઉ કર્મ અકારન. ૯
અનહિત અપર હેત નિજ કાજા, કદાપિ હમ કોઉ કરે અકાજા;
શારદૂલ સ્વારથ નિજ ચાવે, અમિત જીવ પર પ્રાંન ગુમાવે. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ શિરધારિકે, કરૂં અરજ કરજોર;
ન્યાય કર્મમે ભેદ હો, કહિયે પ્રજાનિ ચોર. ૧
પાય ભૂપ ભયના રેહો, સપથ દેહુ તોહિ રામ;
મમ દુરગુણ દાખે નહીં, સો સબ શત્રુ સમાન. ૨

ચોપાઈ

મમ દુર ગુણ કેહિ પ્રગટ સુનાવે, સો હરિહર ગુરૂ સમમોહી ભાવે;
માત તાત મિત્રી જગે વોઇ, દુર ગુણ દૂર કરે જીવ સોઇ જોઈ. ૧
હરિ ગુરૂ રૂપ હરે તન વ્યાધી, કરહી બોધ મન હરહિ ઉપાધી;
દુર ગુણ ગુપ્ત પ્રગટ કોઉ ગાવે, જીજ્ઞાસી લખિ હર્ષ બડાવે. ૨
નિજ દુર ગુણ સુનિ જે દુઃખ પાવે, નર્ક નિવાસી નીચ કે હાવે;
સત ઉપદેશ લગેહી જેહિ ખારા, યા સમ ભવ મહિં કવન ગવારા. ૩
પુરવ પુન્ય ઉદય હોઈ આવે, જબ અપને દુર ગુણ કોઉ ગાવે;
નયું તસ્કર કોઉ ભવન છુપાયો, પર્મ મિત્ર તિન આય બતાયો. ૪
જો તસ્કર ક્રૂર મર્મ ન પાવત, તો શઠ હરસિ દ્રવ્ય હરિ જાવત;
એસે દુર ગુણ ચોર સમાંના, પ્રગટ કરે કોઉ પુરૂપ સુજાગા. ૫
યાતે પ્રજા પરમ ઉપકારા, કરિયે પ્રગટ અવશ ઉર ધારા;
ન્યાય પણ મય નીતિ સદાઇ, પ્રથા કર્મ નહિં શંક કદાઈ. ૬
પ્રશ્ન યેહિ દુર ગુણ મમ દાખે, ધન્ય તોહિ જન છુપો ન રાખે;
ચુપ મુખ રહે ભૂપ કેહિ બાંની, સભા મર્મ સેહે લખે સુજાંની. ૭
સરલ સુભાવ શાંતિ નૃપ ભારી, સમુજી મર્મ હરસે નર નારિ;
સર્વ સભા સાધુ નરનારી, કરિ હરિ દર્શન રહિત વિકારી. ૮
એક હિ ધમ ધ્યાન હરિ ચરનાં, પર્મ પવિત્ર પ્રેમિ કાહા વરનાં;
પરમ વિવેક બુદ્ધિ જીન શુદ્ધા, પાપ કર્મ તે ભય વિરૂદ્ધા. ૯
રામ રૂપ સમજે સંસારા, જન મનમે નહિં રંચ વિકારા;
આશ્રમ ધર્મ સબૂર સદાઇ, ચંચળ વ્રતી ન હોય કદાઈ. ૧૦

દોહા

સર્વ પ્રજા ધ્રુવ પ્રશ્ન સુન, ઉર મહિં પ્રેમ અપાર;
દુર ગુણ મમ દ્રષ્ટી નહીં, નૃપ નરહરિ અવતાર[1] ૧

---

૧. નો.

ગુણ સાગર નાગર તુમે, આગર[1] શુભ ગુણ આપ;
દુર ગુણ કાટે દીન લખ, પ્રજા કીન નિષ્પાપ. ૨

ચોપાઇ

નિર ગુણ નાથ સગુણ તન ધારા, અમિત જીવ હિત તવ અવતારા;
પક્ષી પપિલ પનગ પશુ જાતિ, મધુવન કીને દેવ સજાતી. ૧
પશુ તે દેવ ગતી ભઇજી જીનકી, શોભા પ્રગટ છુપી નહીં ઇનકી;
સર્વ દેવ અપને સઁગ લાવા, દર્શ લાભ દે પાપ ન સાવા. ૨
ઘર બેઠે કીનો કલ્યાંના, કૃપા નાથ કહા કરે બખાંના;
અતિ ઉપકાર કીન અઘ ભારી, અતિ પ્રસંસ છક જીભ વિચારી. ૩
અમિત કષ્ટ ત્રીય દેવ ન દર્સો, જીન કે પદ ઘર બેઠે પર્સો;
નૃપ શિશુ રાજ સહજમહિ પાવા, તવ પ્રતાપ ત્રીય દર્શ દિખાવા. ૪
ઉંચ નીચ વિચ ભ્રાંત ન ભેવા, સર્વ દર્શ દીને ત્રયે દેવા;
નારી પુરૂપ ભેદ નહિં પેખા, કૃપા નાથ દ્રષ્ટા ઇક દેખા. ૫
લખિ લઘુદાસ કર્મ સબ જારા, જય નૃપતી ઉપકાર તુમારા;
કૃપાનાથ દુર ગુણ નહિં દરસે, હરિહર સપથ ચરણ તવ પરસે. ૬
દુર ગુણ અમિત હરે હરિ હમરે, સો દુર ગુણ રાખે કિમ તમરે;
તવ પ્રતાપ હમરે ભઓ ગ્નાંના, પ્રગટ દર્શ દીને ભગવાંના. ૭
મલ વિક્ષેપ હરે પર માતમ, સર્વ વ્યાપિ દરસે ઇક આતમ;
યદ્યપિ નાથ નીચતા મોરી, શુદ્ધ ભાવ વિચ રાખત ચોરી. ૮
પ્રોક્ષ ગ્નાંન મહિં પ્રીતિ પસારે, દ્રઢ અપરોક્ષ ન ઉર મહિં ધારે;
તજે ન શઠ મન આદિ સુભાઉ, અમિત યુક્તિ બોધત મહિં ભાઉ. ૯
દ્રષ્ટિ પદારથ ચાહત ઉલા, ત્યાગત આતમ તત્વ સમૂલા;
હઠ કરિ પલટિ વ્રતી ઘર લાવે, ચુપકી ચપલ ચોર સમ ધ્યાવે. ૧૦

દોહા

હટકિ હટકિ રાખત હુમે, છટકિ મન જાત;
પટકિ પટકિ લે પ્રાંણ મમ, ગટકિ વિષય ફલ ખાત. ૧
દ્રથા વિનય નહિ હમ કરે, ઉર પ્રેરક મહારાજ;
પદપંકજ રજ લખિ પારકરૂં, બાહ ગ્રહેકી લાજ. ૨

ચોપાઈ

અશરણ શરણ હરણ ત્રય તાપા, જનમ મરણ મેટન સંતાપા;
ખલ ખદ્યોત રવી સમ કેસે, ગુંજા હેમ તરાજુ જેસે. ૧

---

૧ ભંડાર.

કનિકા કાય હીર મણિ તોલે, સમ અકાર પરિ મિલે ન મોલે;
કામી જતી સતી શઠ નારી, નર તન સમ મત મિલે ન ચ્યારી. ૨
પાંચ તત્વ તન આતમ એકા, કર્મ વિલગ પ્રભુ કીન વિવેકા;
રાજા પ્રજા કર્મ ગતિ સારી, લખે મર્મ હમ કૃપા તુમારી. ૩
હમ શ્રેષ્ટ ભૂપ ભય હરતા, નરહરિ રૂપ કીન તવ કરતા;
દુરગુણ દ્રષ્ટ પડે નહિં દેવા, તુમ સર્વજ્ઞ લખો સહુ ભેવા. ૪
હમ દુરગુણકી ખાંન મુસાઇ, ચલિત ચપલ માંનત મન નાઇ;
યદ્યપિ ઇષ્ટ ભરોંસે પૂરણ, રામ કૃપા હો કાજ સઁપૂરણ. ૫
પ્રજા અલ્પ મતિ કરહિ અન્યાઇ, યદ્યપિ નાથ શીશ તુમ ન્યાઇ;
કૃપાનાથ આરત ઇક મોરી, કરિયે વિનય રજા હો તોરી. ૬
ધર્મ યુક્ત હો હૃદય ધરીજે, હોય અયુક્ત ક્ષમા પ્રભુ કીજે;
ભક્ત ભક્તિ વશ ભગવત ધ્યાવે, અશુભ કર્મ જીનકો નહિં ભાવે. ૭
અમિત યુક્તિ બોધે નર નારી, ચાલે આપ વિચાર વિચારી;
ચતુર પ્રવીન તજે નહિં નીતિ, અહો નિશિ જેહી ઉર ધર્મ પ્રતીતી. ૮
પુરૂપ અબોધ અનીત ભઁડારા, નીચ કૃત્ય વશ ઉર અનચારા;
મિથ્યા કર્મ કરે દિન રાતી, અધરમ રત અરૂ ધર્મ અરાતી. ૯
જાર જુગાર ચોરિ ચિત ચાવે, પર વિત હર્ત શંક નહિં લાવે;
પ્રબલ પ્રપંચ રચે દિન રાતી, સંત સમાગમ ઉર ન સુહાતી. ૧૦

દોહા

ગો દ્વિજ સાધૂ પ્રાણ લે, નિજ સ્વારથકે કાજ;
ધર્મ વિરોધી નારિ નર, અવશ ગ્રસે તેહિ રાજ. ૧
અધમ હઠાવન કારને, કેદ કરત ભલ ભૂપ;
પ્રજા પુત્ર વત સમુજીકે, નૃપતી કૃપા અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

અનરત સમુજી અધરમી નરકો, કરત કેદ જાવત નહિં ઘરકો;
માસ વર્ષ કોઉ પાંચ પચીસા, નીતી યુક્ત દંડ જગદીશા. ૧
અતિ હિંસક કોઉ કર્મ કમાવે, સો આયુષ તક કેદ રહાવે;
કેદી અમિત કર્મ વશ કેતે, ગણિ ન શકે જુલમી હો જેતે. ૨
યદ્યપિ આપ પ્રજા હિતકારી, અલ્પ બુદ્ધિ કહા કહે વિચારી;
કષ્ટ પડે કુકરમ નહિં છોડે, વિન અધાર વૃત્તી કિમ મોડે. ૩

૧ ચનોઠી.

પતિત પ્રવાહ ચલ્યો કોઉ જાવે, વિનકર ગ્રહે બહિર કિમ આવે;
યાતે તાત પ્રજા યેહિ ચાવે, જેલ માંય સતસંગ કરાવે. ૪
સાધૂ વિપ્ર કરે ઉપદેશા, કેદી કર્મ રહે નહિં લેશા;
દુતિયે વિદ્યા શાલ બનાવે, પઢણુ હેતુ કેદી સબ જાવે. ૫
વેદિક વિદ્યા સર્વ સિખાવે, જો ન પઢે તેહિ ત્રાસ દિખાવે;
નિત્ય કર્મ બ્રાહ્મણુ નિત બોધે, ધર્મ સનાતન નીતિ પ્રબોધે. ૬
કરે પ્રમાદ કર્મ નર નારી, શઠ કર પકરિ ત્રાસ દેહુ ભારી;
અન્ન વસ્ત્ર જલ તાહ ન દીજે, ચોથો બોધ અવશ શઠ કીજે. ૭
તન પર ત્રાસ અવશ મન શુદ્ધી, ચંચલ ચપલ હોય થિર બુદ્ધી;
થિર બુદ્ધી ઉપજે ઉર જ્ઞાંના, સુનત બોધ હરહી અજ્ઞાંના. ૮
કેતે પઠન પાઠ કરિ વિદ્યા, સમુજી મર્મ મન હરહિ અવિદ્યા;
કેતે ત્રાસ વિવશ તજી પાપા, કુકરમ કર્મ તજેહિ સંતાપા. ૯
કેતે બોધ સુનત નર નારી, સમુજી તજેહિ મન સર્વ વિકારી;
બે દિવાન તજ અમિત કુકર્મા, કૃપાનાથ બાઢે જગ ધર્મા. ૧૦

દોહા

સવ પ્રજા નૃપ પુત્ર વત, કરિયે સરખો પ્યાર;
અમિત યુક્તિ અઘકો હરે, ભૂપ રામ અવતાર. ૧
પ્રજા સુધારન કારને, ચાર ભેદ ભગવંત;
વેદ શાસ્ત્ર નિરણુય કર્યો, મુનિ મંડલ કહ સંત. ૨

ચોપાઇ

તનકો કેદ કરો કરતારા, મન મલીન કો જીત ન હારા;
તનકો ત્રાસ દેહુ ભલ તાતા, મરકટ મન શઠ તજે ન ધાતા. ૧
વાર વાર તન ત્રાસ દિખાવે, યદ્યપિ મન સુભાવ નહિં જાવે;
તન ધર ત્રાસ મુવે જમ મારે, યદ્યપિ મનવો અઘ ન વિસારે. ૨
ઉભય લોક પાવે અતિ ત્રાસા, યદ્યપિ શઠ મન તજે ન આશા;
કરિ સત સંગતિ શાસ્ત્ર વિચારે, તો મનવો અઘ કાજ વિસારે. ૩
મન વશ કરણુ ઉપાય ન એકા, કૃપાનાથ કરિ કહત વિવેકા;
સત સંગતિ કઇ જીવ ઉગારા, કોટિ ગ્રંથ મુનિ કરત પુકારા. ૪
નીચતે નીચ નીચ મતિ જિનકી, ઉધરે પતિત સમાગમ જીનકી;
પ્રલય કાલ અગ્ની સમ જ્ઞાંના, જરે પાપ હોય ભસ્મ સમાંના. ૫

શાસ્ત્ર પઢે સત સંગતિ ધારે, સો કયું નહિ નિજ જનમ સુધારે;
દેખત દૃષ્ટિ કૂપ કો ગિરહી, નિરખિ નેન જન દૂર વિચરહી. ૬
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, પ્રજા પુત્ર લખિ બોધ કરીજે;
બોધે બોધ અર્થ કહા આવે, પુરૂષ અબોધી બોધ સુનાવે. ૭
જેલી અંધા અધમ અબોધી, યાતે અધમ ગતી ઇન શોધી;
કૃપાનાથ કીજે ઇન બોધા, જયા કરિ જાય અકારણ ક્રોધા. ૮
ઉપજહિ જ્ઞાન જપે જગદીશા, વાર વાર નૃપ દે આશીશા;
અધરમ ત્યાગિ ધર્મ વ્રત ધરહી, કુકરમ કારજ સર્વ વિસરહી. ૯
સર્વ સમાન નીતિ તવ રહહી, ધન્ય વાદ પરજા સહ કહહી;
બઢે ધર્મ અધરમ કૃત છીજે, જય નૃપ નાથ વિનય સુન લીજે. ૧૦

દોહા

ચોર શાહ સાધૂ સજન, દુરજન જન ગુણ નામ;
વિધિ નિષેધ ગુણ કર્મ તે, ધારત નામ તમામ. ૧
દુરગુણ ત્યાગે ગુણ ગ્રહે, વિધિ વ્રત કરે સુકાજ;
મુક્ત હોય કેદી સોઈ, ક્ષમા કરો મહારાજ. ૨

ચોપાઈ

તીન વાર માફી તેહિ દીજે, પાછે જનમ સજા ભલ કીજે;
નૃપકો દોષ ન લગે લગારા, હિત હિત[1] સર્વ કીન ઉપકારા. ૧
ઇતની વિનય ધરો ઉર સ્વાંમી, પૂરણ પરજા આશ તમાંમી;
પુત્ર તાતકો કરે પુકારા, કરહિ તાત કાજ મન ધારા. ૨
પ્રજા પુત્રવત વિનય સુનાઇ, કરીયે તાત અપન ચિત ચાઈ;
હો સુનીત સતકાર કરીજે, હો અનિત નિર આદર કીજે. ૩
જલ નિધિ આપ હમે જલ ધારા, પ્રબલ બુદ્ધિ લહયે કિમ પારા;
મેરૂ સિખર ખડો કછુ દેખે, સો ભૂપર ઉભો કિમ પેખે. ૪
ઉંચી દશા શિખર સમ આતમ, તુમ સર્વજ્ઞ સોઈ પરમાતમ;
વિશ્વ ચરાચર તુમકો ભાસે, હમ કિમ લખે તુમારો આસે. ૫
જય નૃપનાથ દાસ લઘુ જાંની, કરિયે કાજ હોય નહિં હાંની;
વિનય કરત ઉપજી ભેહ ભારી, પ્રજા ભૂપ વંદે કેઇ વારી. ૬
સુત પ્રવીન મન કર્ત વિચારા, પ્રેમી પ્રજા ચહે ઉપકારા;
સત્ય ગાથ ઇનકી નહિં ધારૂં, ભૂપ ધર્મ નીતી નિજ હારૂં. ૭

1 હિતને વાસ્તે.

ભ્રાતા મિત્ર પ્રજા સુત ચારી, સંમતિ ચાર ચલે સુખ ભારી;
સતકી ગાથ ચાર નહિં માંને, સુખ જાવે અરૂ હોય હિરાંને. ૮
શુદ્ર શરીર ગાથ સત ગાવે, શ્રેષ્ટ પુરૂષ જહિં શીશ નિવાવે;
યાતે પ્રજા વિનય ઉર ધારૂં, જ્યાં કરિ કેદી જનમ સુધારૂં. ૯
કુકરમ કરમ અવશ સહુ ત્યાગે, કરિ સતસંગ ભક્તિ મગ લાગે;
ત્રાસ દિયે કુકરમ નહિં છોડે, ભક્તિ પ્રતાપ પ્રીત પ્રભુ જોડે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન અવસર લખી, કહે રસીલે બેન;
તથા અસ્તુ કારજ તુમે, રહો પ્રજા મમ ચેન. ૧

સો નૃપતી સત આચરે, કરે અસતકો ત્યાગ;
કરે અરજ નીતી પ્રથા, સો પરજા બડ ભાગ. ૨

ચોપાઇ

રે મમ પ્રજા રહો સુખ ચેના, સબતે શ્રેષ્ટ તુમારા કહેના;
અધરમ હરણુ યુક્તિ ભલ ગાવા, સમુજી મર્મ મોરે મન ભાવા. ૧
કેદી અવશ બને હરિ ભકતા, ચિતતે જાય જગત આશકતા;
ચોરી જારી ચુગલ જુગારી, કરિ સતસંગ હરહિ નરનારી. ૨
કોટિક દુષ્ટ કેદ મહિં ડારા, દુખિયા અપને કર્મ ગવારા;
કરિ સતસંગ સુખી હોય સારા, સર્વ પ્રજા મન હરહિ વિકારા. ૩
યાતે ભ્રાતા રહો નિસંગા, કેદી સર્વ કરહિ સતસંગા;
ભ્રાતા ઉણુપ રખહુ ન કોઇ, કહિયે અપર વાત કોઉ હોઈ. ૪
પ્રજા ભૂપ આદૂ યેહિ ધર્મા, સત્ય ગાથ કીજે નહિં શર્મા;
નિત્ય કર્મ ભ્રાતા ચિત દીજે, સંધ્યા સમય સેન લખિ લીજે. ૫
નિત્ય કર્મ નહિં ચૂક લગારા, યે અવસર નહિં વારંવારા;
નરતન રતન લાભ ભલ લીજે, ભજી ભગવંત કાજ જીવ કીજે. ૬
સુર દુરલભ નરતન અવતારા, વિન સમજે તજી દેત ગઁવારા;
યાતે ભ્રાત અપન મન મારી, ભજીયે વ્યાપક શંભુ મુરારી. ૭
ઇષ્ટિ દેવ ઉર ધરિ વિશ્વાસા, પ્રણવ મંત્ર જપિયે નિજ શ્વાસા;
ભજન ભકિત સમ કમ ન કોઇ, ઇનિતે હોય હોય સો હોઈ. ૮
વિશ્વ ચરાચર આદ અનાદી, ભજ ભકિત કરી તરે પ્રમાદી;
યાતે ભ્રાત હૃદય ધરિ લીજે, સુમરણુ ઇતર ભાવ તજી દીજે. ૯

ભજન ભક્તિ ઉર સત્ય વિવેકા, યા સમ કર્મ સત્ય નહિં એકા;
સંયમ ધાર ધર્મ મગ ધાવે, જીવન મુક્ત અવશ જીવ પાવે. ૧૦

દોહા

રજા પાય વંદે પ્રજા, સભા વિસરજન કીન;
હરસી હૃદય બોલત સબે, જય હો ભૂપ પ્રવીન. ૧
ધર્મ ધીર ક્રાંતી વડે, નિત્ય કર્મ હરિ ધ્યાંન;
સુખ સંપત પરજા વડે, હોય ભૂપ સુજ્ઞાન. ૨

ચોપાઈ

હરસિત ભૂપ ભવન નિજ આવા, નિત્ય કર્મ કીને ચિત ચાવા;
વિપ્ર દાન દે મન સંતોષા, અમૃત વચન પિયુષ સમ પોષા. ૧
યજ્ઞ સાલ કીને વિધિ કર્મા, દ્વિજ પદ વંદિ ચલે તરૂ ધર્મા;
રનિવાસહિ આય તખત વિરાજા, મહિલા હરસે સહિત સમાજા. ૨
પતિ પદ પૂજ કરન તિય આઇ, વંદત ચરણુ હૃદય હરસાઈ;
ઉભય નારિ પય પાદ પખારા, અચવન સમુજ સુરસરિ ધારા. ૩
ચંદન અક્ષત પુષ્પ ગિરાવા, વંદત હરસ મોક્ષ જીમ પાવા;
જય પતિ નાથ ચરણ રજ દાસી, સેવ વિયોગ ન રહે ઉદાસી. ૪
જય પતિનાથ દર્શ નિત ચાઉ, એહિ વરદાન દેહુ ભલિ ભાઉ;
હરિહર અજ સેવા તવ ચરણાં, મો મન મર્મ લખો કહા વરણાં. ૫
નિજ પતિ કપટ કરહિ શઠ નારી, નીચ યોનિ ભરમહિ ભવચારી;
ઉભય લોક અપયશ તિન છાવે, તેહિ ઘટ જનમ ધારિ દુઃખ પાવે. ૬
જડ જંગમ તન ધરહિ જરૂરા, ભોગહિ કોટિક કષ્ટ કરૂરા;
યાતે નાથ ડરત મન મોરા, ચરણ શરણ ચાહું મેં તોરા. ૭
કૃપાનાથ દાસી નહિં ત્યાગે, હરસિત વાર વાર વર માંગે;
તન અસ્થૂલ જાય યા રેહી, યદ્યપિ તજે ના પ્રાણ સનેહી. ૮
શુક્ષમ તન તહુ શરણ તુમારી, કૃપાનાથ પ્રભુ વિનય હુમારી;
મમ ઉદ્ધાર અવશ તવ હાથા, સત્ય સત્ય મમ શાક્ષિ વિધાતા. ૯
નાં હમ તજે ન હમકો ત્યાગો, કૃપાનાથ ચરણાં ચિત લાગો;
હમ અબલા સબલા તુમ સ્વાંમી, મમ દષ્ટા તેહિ ખબર તમામી. ૧૦

દોહા

વિનય કરત રાણી ઉભય, પ્રગટયો પ્રેમ પ્રકાશ;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, કુંભક ભયો જયું શ્વાસ. ૧

મધુર વચન વાણી વિમળ, બોલે ભૂપ વિચાર;
હરિહર પૂરે આશ તવ, સુખી રહો મમ નાર. ૨

ચોપાઈ

અહો પ્રિયા પતિ ધર્મ તુમારા, સમુજી મર્મ ચિત પ્રસન હુમારા;
પૂરણ પ્રેમ પતી પદ પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૧
તન મન વચન પીવ આધીની, સુલભ મોક્ષ સંસય વિન લીની;
સર્વ દેવિ સુર જેહિ રૂખવારા, શકે ન શઠ કોઉ તાસ વિગારા. ૨
સિદ્ધી સર્વ તરૂ સુર ગાઇ, સતિ સન સેવ કરે હરસાઇ;
મન વંછિત ફલ હાજર સારા, હરિ પ્રતાપ હમકો દાતબારા. ૩
શુભ ગુણ સર્વ રામ તોહિ દીના, પતિ પદ પ્રેમ પ્રબલ જલ મીના;
યાતે સર્વ મનોરથ પૂરણ, કૃપાનાથ હરિ કરહી સંપૂરણ. ૪
ધ્રુવ પ્રવીન સત ગાથ સુનાઇ, દાસી દાસ પ્રિયા સુખ દાઇ;
તબ વિધ વિધ ભોજન આવા, ધ્રુવ પ્રવીન હરિ ભોગ ધરાવા. ૫
મહા પ્રસાદ પાવા જન પ્રેમી, ધન્ય ધન્ય એસે જન નેમી;
હરિજન કાહુ પદારથ પાવે, પ્રથમ ઇષ્ટકો ભોગ ધરાવે. ૬
તન મન ધન જીન કીન સમરપન, દ્રઢ વિશ્વાસ ઇષ્ટ અપને મન;
બિગરી વાત અપન શિર લેવે, સુધરે સુયશ ઇષ્ટકો દેવે. ૭
એસો ભગત રામ મન ભાવે, કયું નહિ જીવ મુક્ત પદ પાવે;
યાને સર્વ ઇષ્ટ શિર રાખે, ઇષ્ટ પ્રતાપ મહારસ ચાખે. ૮
જીવત મરે કરે સોઇ કાજા, અવશ રામ રાખે તેહિ લાજા;
મરતક ચલે અપરકે ખંભા, એસે ઇષ્ટ ધરે અવલંબા. ૯
જો કછુ બને સો ઇષ્ટ બનાવે, નિજ મનમે અભિમાન ન લાવે;
સર્વ ઇષ્ટ દ્રષ્ટા ઇકિ રામા, યાતે હો કલ્યાંન તમામા. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન ભોજન કિયો, અચવન કીન વિચાર.
પાન સુપારી પાય જન, રજા કીન નર નાર. ૧
લખિ અવસર ભ્રાંમી ભવન, આયે હરિજન ભૂપ;
પ્રિયા આય ચરણાં ગિરી, ઉર મહીં ઉમંગ અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

વિધિવત પૂજન કીન પતિ ચરણાં, પ્રબળ પ્રેમ કહો કાહુ બિધિ વરણાં;
શુદ્ધ ભાવ લખિ ધ્રુવ હરસાવા, સત્વ પ્રધાન પ્રિયા ઉર આવા. ૧

રજ ગુણ પીઠ તમો તિન પાછે, રાણી સેવ કીન ઉર આછે;
એસે સમય અવશ રૂતુ દાંના, પ્રગટેહિ સંતતિ સુગુન નિધાંના. ૨
કરતા નીતી સરસ કહાવે, સમય સમુજી સજ્જન ફલ પાવે;
ધર્મ પ્રેમ નૃપ ગિરા ઉચારી, બામ્ ભાગ બેઠહુ મમ પ્યારી. ૩
પતિ સંમતિ બેઠી આય બાંમા, તન મન ધન પતિ અરપિ તમાંમા;
દાસી દાસ વિલગ લખિ નીતી, ચરચા કરત અર્ધનિશિ વીતી. ૪
કરતા નીતી સમુજી નરેસા, હર્ષ શોક ઉરમે નહિં લેશા;
વિધિવત કર્મ વેદ વિધિ ગાવે, સુજન સંત તેહિ શીશ ચઢાવે. ૫
આશ્રમ ધર્મ નિભાવન કાજા, સમય કર્મ નૃપતી જન સાજા;
ચિદાભાસ દ્રષ્ટા જન જ્ઞાંની, વ્યાપક અપનો રૂપ પિછાંની. ૬
મનો ઈન્દ્રિ ગુણ ક્રિયા વિશેશા, વ્યાપકમેં નહિં શેષ અશેશા;
જ્ઞાની સર્વ શુદ્ધ સ્વે આતમ, દ્રષ્ટા રૂપ લખો પરમાતમ. ૭
વેદો યુક્ત કરમ નિત કરતા, વરતત ઇન્દ્રિ રહત અકરતા;
કર્મ સકામ હૃદય નહિં આવે, નિષ્કામી હોય કર્મ કરાવે. ૮
કરે કર્મ ઉર ફલ નહિં આશા, ધર્મ હેતુસે ક્રિયા નિરાશા;
ચિત વૃતી આતમ રત જાકી, જીનકે કર્મ રહે નહિં બાકી. ૯
જો કછુ કરે સો પર ઉપકારા, ધર્મ હેતુ જ્ઞાની અવતારા;
હરિહર અજ જ્ઞાંની યે પ્યારી, અર્ધ નીંદ્રવત રહિત વિકારી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન આતમ રતા, સમય કર્મ કછુ કીન;
નિત્ય કર્મ હિત ગંગ તટ, ચાલે અવસર ચીન. ૧

ધ્રુવ ધરમી વંદ કિયો, સુરસરિ વારંવાર;
જય જનુની જગ તારણી, તવ જન કરિયો પાર. ૨

ચોપાઈ

સુરસરિ માત સર્વ દુઃખ હરણી, સર્વ જીવ મનુ મોક્ષ નિસરણી;
સુર નર સંત પ્રેમ યુત નાવત, પરસત ધાર પાપ હટિ જાવત. ૧
મરત ધરત જનની તવ ધ્યાંના, તરે પાપ હોય ભસ્મ સમાંના;
તરણી સમ ધરણી તવ ધારા, પરસે પુરૂપ હોય ભવ પારા. ૨
પરસત ગંગ અંગ હો નિરમલ, અચમન કરત જાય મનકે મલ;
વિષ્ણૂ પદી મહિમા કહા ગાવે, સમુજી મર્મ મનવો હરસાવે. ૩

જટા શંકરી અધિક વડાઈ, શ્રેષ્ટ સમુજી શિવ શીશ ચઢાઈ;
બ્રહ્મ કમંડલી બ્રહ્મ સ્વરૂપા, જાંનત મર્મ સુજન જન ભૂપા. ૪
અઘ હરણી કરણી ભવપારા, તવ પદ દાસ પ્રબલ ઇતબારા;
ભક્ત ભૂલ ભય હરિયે માતા, તો પદ દાસ અભય સુખ પાતા. ૫
કો પ્રકાર મહિમા તવ ગાવે, ગુનત ગુનત ગુણ બુદ્ધિ પકાવે;
જય જનુની પૂરણ વિશ્વાસા, તવ પદ દાસ રહે નહિં આશા. ૬
વિનય કરતે ધ્રુવ ગદ ગદ બાંની, અચવન કીન પાંનિ લે પાંની;
હર હર કર પેડે સરિ ધારા, જ્ઞાની ધર્મ બઢાવન હારા. ૭
જ્ઞાની જ્ઞાન હૃદય ગઁગ ધારા, પ્રબલ પવિત્ર અંત અવતારા;
વિધિવત કર્મ કરત કહા હાંની, જ્ઞાની કો નહિં હોત ગિલાની. ૮
યદ્યપિ ધર્મ પ્રથા શિર ધારે, નિત્ય કર્મ નહિં ચીત વિસારે;
જ્ઞાની મુખ ગઁગા સતસંગા, પરસત પાવે રૂપ અભંગા. ૯
કરિ સત સંગ પતિ ભયે પાવન, પાયો રૂપ ન રહે અપાવન;
જ્ઞાની દ્વે પદ તીર્થ સ્વરૂપા, સમજહિ મર્મ સુજન જન ભૂપા. ૧૦

દોહા

પઢ ગાયત્રી પાઠ મુખ, પરસે સુરસરિ ધાર;
તટ ગંગા દ્વિજ તેડિકે, દીને દાન વિચાર. ૧
યજ્ઞ શાલ મહિં આયકે, હવન દાન વિધિ કીન;
દ્વિજ સન આજ્ઞા પાય કે, આયે ભવન પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

બ્રાહ્મી નિત્ય કર્મ વિધ કીના, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના;
હરિહર કૃપા સમુજી અનુકૂલા, ઉરતે વ્રથા તર્ક ગઈ સૂલા. ૧
પટ ભૂષન તનપે પધરાવા, પતિ પદ પૂજ કરન ચિત ચાવા;
પૂજા વિધી કીન સહ ત્યારી, પતિકો જાંનત દેવ મુરારી. ૨
એસે ઇલા પૂજ લે આઇ, દર્શ હેતુ ચાલી હરસાઈ;
ભગની ઉભય ભાવ ઉર શુદ્ધા, જગ પ્રપંચ તે ભઇ વિરૂદ્ધા. ૩
પતિ મુખ બોધ સુનત જીય જાગી, સંત રૂપ દ્વે પરમ સુહાગી;
નીતી નીપુણ ધર્મ વ્રત ધારી, પતિ સનમુખ આયે દ્વે નારી. ૪
પતિ મુખ નિરખિ પ્રેમ ઉર આવા, વાર વાર પદ શીશ નિવાવા;
વિધિવત પૂજ કીન દ્વે નારી, મગન ભઈ પિવ ચરણ પખારી. ૫

લે ચરનોદક પ્રેમ નવીના, ધર્મ પતિ નૃપ આદર કીના;
દાસી દાસ સર્વ પદ લાગા, ભયે પ્રેમ વશ સર્વ સુભાગા. ૬
કરિ પૂજા બેઠે સ્થલ આઇ, સમય સમુજી નૃપ કથા સુનાઇ;
નારી પુરૂષ ધર્મયુત બોધા, ધર્મ સનાતન સર્વ પ્રબોધા. ૭
અપને અપને કર્મ બતાવા, કર્મ પરે આતમ દરસાવા;
નિત્ય કર્મ કરિ આતમ પાવે, આતમ લીન કર્મ વિસરાવે. ૮
કર્મ કર્મ કરિ આવત અંતા, યું ભાખત જન સંત મહંતા;
ત્રટિની કર્મ કર્ત દધિ પાવે, મિલે સમુદ્ર ક્રિયા વિસરાવે. ૯
 એસે કર્મ ગતી લખુ ભાઈ, નિત્ય કર્મ કરિયે હરસાઈ;
કર્મ અંત આતમ ઇકિ રૂપા, સમુજી મર્મ કરૂં કર્મ અનૂપા. ૧૦

દોહા

કર્મ અંત જબ હોત હે, મિલે સમાગમ સંત;
પંથ ચલે પર બ્રહ્મ કે, સો નહિં જનમ ધરંત. ૧
મત પ્યારો ધારો સબે, ડારો કર્મ અનીત;
હારો મમતા મોહતે, પરબ્રહ્મ કર પ્રીત. ૨

ચોપાઈ

કમ મર્મ સમુજે નરનારી, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર ભારી;
નૃપ પદ શીશ ધરે કેઈ વારા, જય મમ તાત કીન ઉપકારા. ૧
ધન્ય તાત તોરી પ્રભુતાઈ, કર્મ અંત ગત સરસ બતાઇ;
અવશ કર્મ આવહિ મમ અંતા, તોરી કૃપા તાત ભગવંતા. ૨
તો સમ કો કરહી ઉપકારા, તત્વ બોધ દે જનમ સુધારા;
કરતે કર્મ મર્મ નહિં હનકો, બૂઝન તાત ચહત હમ તમકો. ૩
લખિ મમ મર્મ પ્રથમ તુમ ગાવા, કર્મ અંત કરિ કૃપા બતાવા;
સત્ય કર્મ કરિ વિકરમ નાસા, વિકરમ વીતે જાય દુરાસા. ૪
જબ લગ વિકરમ હૃદય નિવાસા, મિથ્યા ભોગ ફુરે મન આશા;
વિકરમ કર્મ હૃદયતે જાવે, મિથ્યા આશ ત્રતી વિસરાવે. ૫
કર્મ ગતી યહ અગમ અપારા, તોરી કૃપા લખે યહ સારા;
કૃત્ય કૃત્ય કીને મમ સ્વાંમી, દે ઉપદેશ હરી મમ ખાંમી. ૬
વિનય કરત ઉપજી બ્રેહ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
ધ્રુવ પ્રવીન ઉત્તમ ગતિ ચીની, કથા વિસરન અવસર કીની. ૭

નૃપ પદ વંદિ ચલે હરસાઇ, પૂરણ પ્રેમ કર્મ ગતિ પાઈ;
પૂરણ સંત બોધ દે પૂરણ, જીનકે શિષ્ય ન રહે અપરણ. ૮
ધ્રુવ પ્રવીન ઉત્તમ જન સાધૂ, બ્રહ્મ રૂપ જીન બોધ અગાધૂ;
સમય સમજ દે પ્રિયા સયાંની, દાસી સેન કીન નિજ પાંની. ૯
ભરિ ભોજન દાસી લે આઈ, નૃપ મુખ થાલ ધરત હરસાઈ;
નૃપ લે થાલ કીન હરિ અરપન, વિશ્વનાથ યહ તોય સમરપન. ૧૦

દોહા

મહાપ્રસાદ મહિમા પ્રબલ, કોઉ જન જાંનત સાર;
હરિ અર્પિકે અહાર લે, ધન્ય જીવન સંસાર. ૧
ઇષ્ટ દેવ અરપન કરી, પાયો પ્રેમ પ્રસાદ;
સાર ગ્રહી સંશય રહિત, નીતી તજે ન સાધ. ૨

ચોપાઇ

જીનકે મન પરમારથ પ્યારા, સો સોચત રહ પર ઉપકારા;
પ્રથાવંત નહિં પ્રથા વિસારે, કષ્ટ પાય પર પુરૂપ સુધારે. ૧
ધ્રુવ કરિ ભોજન લગા વિચારા, કો પ્રકાર સુધરે સંસારા;
સર્વ પ્રજા મમ નેન નિહારૂ, હોય દુઃખી જેહિં કષ્ટ નિવારૂં. ૨
દેશ દેશ મમ અનુચર સારે, નિરખું સર્વ ન ધર્મ વિસારે;
નીતી યુક્ત કરૂં ઉપદેશા, જ્યા કરિ સુધરે સર્વ પ્રદેશા. ૩
કર્ત વિચાર સમય ચલિ આવા, પ્રજા ન્યાય હિત ચીત લુભાવા;
હરસત હૃદય કચેરી આયે, પ્રજા નારિ નર શીશ નિવાયે. ૪
નેમી ભક્ત દર્શ નિત પ્યાસા, કરિ નૃપ દર્શ પુરી મન આશા;
બેઠે ભૂપ તખ્ત બ્રહ્મચારી, નિજ દિવાનકું લીન હઁકારી. ૫
મંત્રી આય શીશ પદ નાવા, નૃપ નીતી યુત શબ્દ સુનાવા;
કરિયે પ્રાત સવારી ત્યારી, પેખું પ્રજા ભાવ ઉર ભારી. ૬
મમ સ્વરાજ પરજા જ્યાં હાઁ સારી, કરન બોધ ચાહત નરનારી;
મમ અનુચર સહ દેશ રહાવે, કો પ્રકાર નૃપ નીતિ ચલાવે. ૭
અજ્ઞ પ્રજા નીતી કહા જાંને, અનુચર કર્મ કરે મન માંને;
અનુચર વિકરમ નૃપકો લાગે, નૃપતી વિન કિયે બને અભાગે. ૮
પ્રજા ત્રાસ ન્રપતી હો પાપી, નર્ક નિવાસ કષ્ટ અણુમાપી;
પ્રલય તલક નરતન નહિં પાવે, જડ યોની મહિં વાસ કરાવે. ૯
ભૂપ ભોગ વશ ભવન ન છાંડે, અનુચર પ્રજા અનીતી માંડે;
ભોગી ભૂપ ભવન મોં રાજી, ન્યાય ધર્મ માંહિ ભઇ દુરાજી. ૧૦

દોહા

જૂઠ અહાર વિહારમે, લાગો ભૂપ અબોધ;
મોક્ષ માર્ગકો ત્યાગકે, લીન નર્ક મગ શોધ. ૧
ઇન્દ્રી વિચલ વિવેક કવિન, અપન પ્રજા કરિ નાશ;
યહાઁ અપયશ આખિર દુઃખી, જનમ જનમ જમ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

યાતે ભ્રાત સમુજી યહ ભેવા, કરો વિહાર સુમહિ ગુરૂ દેવા;
અનુચર પ્રજા નેન નિજ પેખે, નિત અનીત અપન મુખ દેખે. ૧
સર્વ વિભો સુખ ભોગ તજી જે, બઢે ધર્મ સોઇ મગ લીજે;
નિજ નિજ કર્મ રહો લેશ લાઇ, હર્ષ શોક વિન શીશ ઉઠાઇ. ૨
અપનો ફર્જન આપ સુધારે, સો નરમાંય પશુ અવતારે;
ઉતકે ભયે ન ઇત સતકારા, ઉભય પક્ષ શઠ આપ બિગારા. ૩
યાતે ભ્રાત પ્રજા સુખ દીજે, નારી પુરૂષ ત્રાસ હરિ લીજે;
દેર કરો નહિં કરહુ તયારી, ધર્મ હેત સંશય જો ભારી. ૪
ઇતના દિવસ ભુલ મે કીની, વિચરિ સુદેશ ખબર નહિં લીની;
કો જાને કહા પ્રજા દુઃખારી, અનુચર અધમ કીન કોઉ ભારી. ૫
વેગિ ચલો પ્રિય દેર ન કીજે, આયુષ ઘટે વ્રથા તન છીજે;
યે દસ દમ દમ કરત પયાંના, અદભુત કાલગતી કો જાંના. ૬
શુભ કારજ નહિં વિલંબ કરાવે, અલ્પશ્વાસ આવે નહિં આવે;
પરિ પ્રબોધ ધ્રુવ નેન જુડાવા, ન્યાયી ભૂપ પ્રજા મન ભાવા. ૭
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, જય હો ભૂપ રામ અવતારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપતી શિર છાઇ, મંત્રી આજ્ઞા શીશ ચઢાઇ. ૮
જોજો સમય કાજ અનુસરતા, નિજ કારજ અગ્રેસર કરતા;
સેનપ સેન સમજાવનહારા, મંત્રી તુરત તાહ હંકારા; ૯
કરિયે તુરત સવારી ત્યારી, કરિ વિવેક વિધિ યુક્ત વિચારી;
દલપતિ રજા પાય હરસાઇ, હાં કરિ ચલ્યો શીશ પદ નાંઇ. ૧૦

દોહા

હય ગજરથ ત્યારી કિયે, વિધિવત સાજ સજાય;
ચતુરંગી સેના બની, એક એક અધિકાય. ૧
મંત્રિ ઉભય કર જોરિ કે, વિનય કીન નિજ નાથ;
રજા યુક્ત ત્યારી સબે, કૃપા કરેહુ મમતાત. ૨

ચોપાઈ

હરિ પ્રેરક સમુજે નિજ દાસા, સુરપતિ પ્રેરે સહિત હુલાસા;
જન ઇચ્છે નિજ મન જેહિં થાંના, સુર સહિત સંગ રહે વિમાના. ૧
ધ્રુવ પ્રવીન અપને ઘર જાવે, સુર સુરપુર વિમાન લે આવે;
હરિ આજ્ઞા સુરપતિ શિર ધારી, કીને તુરત વિમાન તયારી. ૨
યહાઁ ધ્રુવ ચલન અપન ચિત ચાવા, ઇતિને સુર વિમાન લે આવા;
હરિ આજ્ઞા સુર પ્રગટ સુનાઇ, ધ્રુવ વિમાન બેઠે હરસાઈ. ૩
નિજ નિજ મંડલ સર્વ બિદાવા, અપર સેનકો મના કરાવા;
હય ગય રથ સદ્ઠ યહીં રહાવે, ચઢિ વિમાન હમ ગવન કરાવે. ૪
હરિહર કૃપા સમજ ધ્રુવ પ્રેમા, પ્રેહવશ વિકલે રહ્યા નહિં નેમા;
જેહિં જન રામ લેત અપનાઇ, તિનકે સબ કછુ પાસ સદાઇ. ૫
સર્વ સિદ્ધિ સુરતરૂ સુરગાઇ, જનમુખ હાજર રહત સદાઇ;
જનસે પ્રથમ ચિતે હરિ દેવા, વ્યાપક પુરૂપ લખે સહ ભેવા. ૬
પ્રેમી પુરૂપ પ્રભૂ મન ભાવે, જન ચિંતા જગદીશ કરાવે;
પ્રથમ પ્રજા મહિં ખબર જનાઇ, ધ્રુવ ન્રપતી આવત મમ ભાઈ. ૭
સર્વ પ્રકાર સજે જયહાં સાજા, હરિહર સરિસ દર્શ લખિ રાજા;
જેહિ સ્થલ નૃપતી ચહે નિવાસા, દર્શ હેતુ આવત જન પ્યાસા. ૮
યૂથ યૂથ આવત નરનારી, દર્શ હેતુ ઘર કામ વિસારી;
હરિ ગુરૂ હર દર્શન કોઉ જાવે, ચિત મહિં ચિતવન અપર કરાવે. ૯
હરિ ગુરૂ હર ચરનાં તન લાવા, વિપય પદારથ નિજ ચિત ચાવા;
દેવ દર્શ જીન લાભ ગુમાવા, ચિત ચિતવન વસ્તુ સોઇ પાવા. ૧૦

દોહા

તાક શિકારી તિરલે, મારે મૃગકો ખીંચ;
કર સિરકયો સર વિફલભો, લગ્યો ન તા ઉર બીચ. ૧
મોક્ષ લાભ હિત તીરચિત, જીવ શિકારી જાંન,
ઇષ્ટિ ધ્યાંન ન્રતી ડિગી, ભઈ મુકતકી હાંન. ૨

ચોપાઈ

યાતે ઇષ્ટિ દરશ કોઉ જાવે, સમુજી મર્મ નહિં ધ્યાન ડિગાવે;
દર્શ લાભ ચાહે નર નારી, પ્રથમ મર્મ યેહ લેહુ વીચારી. ૧
તનતે મનતે મમતા ત્યાગી, ઇષ્ટ દર્શ કરહી બડ ભાગી;
સર્વ પ્રજા લક્ષણુ યહિ ધારા, ચહે દર્શ નહિં અપર વિચારા. ૨

યહઁ ધ્રુવ ખગમગ ચલે વિમાના, જન સમૂહ ઉતરે અસ્થાના;
જય જય શબ્દ ભયો અતિ ભારી, હરસત ભયે સર્વ નરનારી. ૩
તજી વિમાન ગાદી ધ્રુવ આવા, સર્વ પ્રજા પદ શીશ નિવાવા;
વિધિવત પ્રજા પૂજ નૃપ કીની, પ્રજા પ્રીત પદ ચરણ નવીની. ૪
નૃપ ચરણોદક લે નર નારી, નિજ મનમોદ મિલે ફલ ચારી;
પ્રજા ભૂપ મંડલ સહ પૂજા, જન સમાજ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૫
પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા, હરસિ ભૂપ શિર પુષ્પ ગિરાવા;
સમય સમુજી દ્વિજ મંડલ આવા, વેદમંત્ર આશીશ સુનાવા. ૬
આશ્રમ વૃદ્ધ સમુજી ન્રપ દાંના, દ્વિજપદ વંદ દાસ સમાના;
ઇષ્ટિ દેવ લખિ દ્વિજપદ પૂજા, રામરૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૭
પ્રેમી ભૂપ પ્રેમ ઉર છાવા, પાથ રજા સિંહાસન આવા,
દ્વીજકુલ હર્ષ ભયે જન દાંના, ધન્ય ભુપ જન નીતિ નિધાંના. ૮
એસે ભૂપ રામ અવતારા, પ્રગટ હોત જગ કરન ઉધારા;
નીતી નિપુણ ધર્મ વ્રત ધારી, જીનકે દર્શ મિલે ફલ ચારી. ૯
ધન્ય ભાગ હમ દર્શન પાવા, પૂરવ પૂન્ય પ્રગટ હો આવા;
હરિહર કૃપા પ્રજા પર કરહી, એસે ભૂપ ભોમિ પગ ધરહી. ૧૦

દોહા

પ્રજા પુન્ય પૂરણ ઉદય, ધર્મ ધુરંધર ભૂપ;
સુખસંપતિ ભક્તી વડે, હરિહર કૃપા અનૂપ. ૧
પાપ પ્રબલ જેહિ પ્રજા, પ્રગટે નૃપત અબોધ;
અતિ ઉપદ્રવ[1] અન્યાય વશ, લીન નરક મગ શોધ. ૨

ચોપાઇ

વંદિ ભૂપ કીનો સતકારા, દ્વિજ ઉત્તમ આસન બેઠારા;
સમય સમુજી ન્રપતી શ્રદ્ધ બાંની, બોલે સર્વ પ્રજા સનમાંની. ૧
અહો પ્રજા તવ પ્રેમ તુમારા, સમુજી મર્મ મન પ્રસન હુમારા;
હરિહર ધર્મ નિભાવો તોરા, આશિરવાદ યહ સત મોરા. ૨
વીપ્ર વૃદ્ધ ગૌ પૂજા કીજે, દાન આશીષ પરમ પદ લીજે;
માતતાત પદ પૂજ અતીથી, વિકરમ કર્મ રખો ઉર ક્ષીતી. ૩
કુકરમ ડરપિ કરમ શુભ ભાઉ, રટો રામ મન શુદ્ધ સુભાઉ;
નિત્ય કર્મમેં ભેદ[2] ન કીજે, સમય કર્મ કરિ સ્વચ્છ રહીજે. ૪

---

૧. કલેશ. ૨. આળસ.

યજ્ઞ હવન તીરથ વિધિ નાના, વિધિવત સર્વ કરહુ જન દાના;
ઇષ્ટ દેવ નિત ધરહુ અહારા, તો તવ સુફલ કાજ મન સારા. ૫
સંત સમાગમ કરિયે ભાઇ, ઉરમહિં બઢે વિરાગ સદાઇ,
સંત સમાગમ હોય વિવેકા, અલ્પ આશ ઉર રહે ન એકા. ૬
મિથ્યા ભ્રમ સંકલ્પ તુ ભાગે, અહોનિસિ તાર તત્વ સંગ લાગે;
મેં તું તર્ક મિટે મન વ્યાધી, હો એકે જીવ રહિત ઉપાધી. ૭
યાતે શ્રેષ્ટ સદા સત સંગા, પાવહુ આતમ દેવ અભંગા;
ઉંચતે ઉંચ સમાગમ ગાઇ, જન સમૂહ મુનિ જન હરસાઇ. ૮
અપર એક બુઝૂં તોહિ વાતા, ઉત્તર કરૂ સંશય તજી ભ્રાતા;
મમ અનુચર વિચરત સંસારા, રાજ કાજહિત નિતિ વ્યવહારા. ૯
કોઉ અન્યાય કીન કહુ સંગા, પ્રગટ કરો મમ પ્રજા અભંગા;
સત્ય ગાથ મોં શંક કરાવે, ધર્મ હાંનિ હો પાપ બઢાવે. ૧૦

દોહા

છુપો પાપ પરગટ કિયે, હોય પુન્ય ભરપૂર;
પાપ છુપાયે પુન નહિં, અધરમ હોય જરૂર. ૧
મમ અનુચર અહંકાર વશ, કીન અનીતી કોય;
તવ મુખ તુરત બુલાયકે, અવશ દંડ જો હોય. ૨

ચોપાઇ

સુનિ નૃપ શબ્દ ખડી ઇકિ નારી, સુનેહુ તાત ઇકિ વિનય હુમારી;
જય નૃપનાથ પ્રજા પિતુ માતા, મો મનમે તુમ તત્વ વિધાતા. ૧
પ્રગટ કહત મન હોત ગિલાંની, યદ્યપિ કહૂં વચન તવ માંની;
નારિ પુરૂષ હમ દ્વે વનમાલી[1], પુષ્પ વાટિકા કરે રૂખાલી. ૨
વન ફલ પુષ્પ માલિ યહ કર્મા, પાલત સદા સનાતન ધર્મા;
તીન વરસ તવ અનુચર વીતા, વાડી કર્મ કરત વિપરીતા. ૩
વનફલ પાંચ સુમનકી માલા, નિત્ય લેત કહિ બચન કરાલા;
માગત દામ દંભ કરિ દાટે, જાદા એકો વૃક્ષ સબ કાટે. ૪
ભૂપ બોમિકા કરો નિવાસા, ઇતિને ખરચ કહા તુમ ત્રાસા;
પ્રજા પ્રાણ તન ધન સુખ સારા, નીતિ ધર્મ સેહ ભૂપ અધારા. ૫
સર્વ પ્રકાર રૂખારત રાજા, તેહિ અનુચર યહ કહા અકાજા;
કરાહુ રીસ તો યહ સુન લીજે, વાડી ભાગ અર્ધ નૃપ દીજે. ૬

---

૧ માળી.

ચુપ મુખ રહો શબ્દ મત સારો, ખબરદાર કહુ ઢિગ ન પુકારો;
આવહિ ભૂપ ખબર જો પરહી, દેખત સર્વ પ્રાણ તવ હરહી. ૭
કૃપાનાથ યહ દામ દબાયે, ચુપ મુખ રહે ન મર્મ જનાયે;
સુનિ તવ બોધ હૃદય ભરિ આવા, સમજી તાત તો શબ્દ સુનાવા. ૮
અનુચર ડર હમ રહત દુઃખારે, કૃપાનાથ લખિ દીન ઉગારે;
અપર કર્મ હમ જાનત નાંહિ, પોષણ ભરન એક છન માંહી. ૯
યથા લાભ સંતોષ વિચારી, રામ મંત્ર રટતે નર નારી;
પૂરવ જન્મ પૂન્ય મમ જાગા, તવ પદ પરસિ ભયે બડ ભાગા. ૧૦

દોહા

વિનય કરત નારી પુરૂષ, વિકલ ભયે ભય ત્રાસ;
પરમ દયાલુ સંત જન, ધ્રુવ મન ભયો ઉદાસ. ૧
રે ખલ અનુચર અધરમી, કહાં મમ બોધ અનિત;
વૃથા ત્રાસ દે વિત હર્યો, કર્મ ધર્મ વિપરીત. ૨

ચોપાઇ

માલી ત્રાસ સમુજી નૃપ ભારી, ભક્ત ભૂપ અતિ ભયે દુઃખારી;
ઉભય નેન નૃપ નીર વિશાલા, મંત્રી રજા કીન તત કાલા. ૧
કહહુ દુષ્ટ અનુચર યહાં આવે, સત્ય ગાથા નિજ ગાય સુનાવે;
સમુજી મરમ હમ કરે નિવેરા, યુક્ત દંડ કરિ હો છન કેરા. ૨
અવસર સમુજી મંત્રિ શિર તાઇ, શઠ અનુચરકો લીન બુલાઇ;
ભય વશ વિકલ ભૂપ મુખ આવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાવા. ૩
નિજ કૃત અધમ સમુજી ઉર ત્રાસા, ગુપ્ત પાપ સો પ્રગટ પ્રકાસા;
અધરમ ધર્મ રહે નહિં છાંના, સમય પાય હોય પ્રગટ નિદાના. ૪
યાતે સુજન કર્મ ગમ રાખે, ઉર કર મુખતે વૃથા ન ભાખે;
વિકરમ કર્મ કરત ઉર જાંને, યાતે સુજન ન હોત હેરાંને. ૫
જો કછુ કરે વિચાર વિચારી, યાતે સહજ લેત ફલ ચારી;
વિન સમજે શઠ કરે અનીતિ, ભોગે કષ્ટ ન રામ પ્રતીતી. ૬
સમય સમુજી ધ્રુવ નિજ મન મારા, દેશ કાલ લખિ વચન ઉચારા;
રે જન જીવ કાજ કહા કીના, દુર ખલ પ્રજા ત્રાસ અતિ દીના. ૭
ઉભય નારિ નર યેહ વનમાલી, ક્રૂર શબ્દ કેહિ કીન કુચાલી;
પુષ્પ માલ તરૂકે ફલ લે વત, જીનકો દાટિ દામ નહિં દે વત. ૮
ધર્મ ચોરિ કરિ જોર દિખા વત, દુતિયે ભય નૃપતી દર સાવત;
નૃપ કબ કહ્યા અનીતિ કરના, વિકરમ કર્મ ઉદર તવ ભરના. ૯

પ્રજા વસ્તુ લેઈ દામ ન કીજે, હો મમ રજા પ્રગટ યહાં કીજે;
બિનવિત પ્રજા વસ્તુ ભલ પાઇયે, જો બોલે તો આંખ દેખાઇયે. ૧૦

દોહા

કો અધાર વસ્તૂ હરી, કો અધાર છલ કીન;
કો અધાર નીતી તજી, કો અધાર દુઃખ દીન. ૧
ઉભયલોક મહિંઅતિ દુઃખી, વૃથા ન બકિયે બેન;
હો સુચેત સત શિર ધરો, તો ઉપજે સુખ ચેન. ૨

ચોપાઈ

માલી શબ્દ સત્ય હો ભાઇ, ધરેહુ શીશ ઉરમે હરસાઇ;
જો ઇન વૃથા ગાથ કછુ ગાઇ, ગોઇ રખો નહિ અમિત ઉપાઇ. ૧
વેગિ કહો અબ દેર ન કીજે, ન્યાય પક્ષ મિથ્યા પલ છીજે;
સ્વસ્થ ભયે નૃપ બોલ સુનાઈ, અનુચર બોલ્યો શીશ નિમાઇ. ૨
કંપત ગાત નેત્ર જલ ધારા, પ્રેરત નિજ કૃત વારંવારા;
બોલે વૃથા ભૂપ ભય ભારી, સત્ય કહેત મન કષ્ટ કરારી. ૩
યદ્યપિ સમય સમુજ મુખ બોલા, મન કે કપટ ભાવ સહ ખોલા;
કૃપા નાથ કહિયે કહા દેવા, મો મન પ્રગટ લખો સહ ભેવા. ૪
વનમાલિનિ કછુ ગાથ સુનાઈ, સર્વ સત્ય ઇન ઝૂઠ ન ગાઇ;
લોભ વિવશ મેં કીન અધર્મા, મરજી મુજબ કરો તરૂ ધર્મા. ૫
જોરિ ઉભય કર શિર પદ દીના, કૃપાનાથ મેં તવ આધીના;
જીવત દાન તાત મોહિ દીજે, મુક્ત પાપ સોઇ કૃપા કરી જે. ૬
ગદગદ કંઠ નેન જલ ધારા, ત્રાય ત્રાય કરી અમિત પુકારા;
ભય વશ વિકલ ન ઉત્તર આવા, સમય સમુજી નૃપ વચન સુનાવા. ૭
ધ્રુવ માલી નૃપ કહ સમુજાઇ, ફલ અરૂ માલ મોલ કયા ભાઇ;
તીન વરસકે ફલ અરૂ ફૂલા, જીનકો મોલ લેહુ અનકૂલા. ૮
સુનિ નૃપ વચન માલિ મન હરસા, ગિર્યો ચરણ પદ રજ શિર પરસા;
કૃપાનાથ ઇન સત્ય સ્વિકારા, મેરો ન્યાય ભયો નિરધારા. ૯
ડાટિ ડાટિ મમ બહુત ડરાવા, તાતે તવ મુખ વિનય કહાવા;
પુષ્પ માલ ફલ યે ભલ લેવે, કરિયે રજા નષ્ટ નહિં દેવે. ૧૦

દોહા

હમ પરજા રાજા તુમે, તન મન ધન તવ દાસ;
ઇનકો માફી કીજીયે, દીજે ચરણ નિવાસ. ૧

વનમાલીકે વચન સુન, ધ્રુવ કરિ કહે વિવેક;
દયા ન કરિયે ન્યાયમેં, નૃપ સુજાન યહ નેક. ૨

ચોપાઈ

પ્રથમ દામ તોરે તું લેવે, પાછે યુક્ત દંડ હમ દેવે;
પ્રથમ કાજ કીજે યહ ભાઇ, એક ન કરિયે અપર ઉપાઈ. ૧
ભૂપ વચન અપને શિર ધારી, માલી બોલે દામ બિચારી;
પુષ્પ માલ પૈસે ઇકિ જાવે, ચવ ફલ પૈસે તીન વિકાવે. ૨
નિતકે ચાર પઇસે દાંમા, તીન વરસ કછુ જુરે તમાંમા;
કરિ હિસાબ અનુચર હંકારા, રે શઠ સુન યહ નય વ્યવહારા. ૩
સાડા સાત સાઠ રૂપૈયા, માલી અરપિ પડો ઇન પૈયા;
દી ઇન ત્રાસ ક્ષમા કરવા ઇય, પાછે રાજ દંડકો પાઇય. ૪
પાય રજા પઇસા લે આવા, વનમાલી મુખ લાય ધરાવા;
માલી ચરન ગિર્યો તતકાલા, ક્ષમા કરો મમ પાપ વિસાલા. ૫
માલી માફ કહ્યો કેઈ વારી, તુમ હમ દોય શરણ ત્રિપુરારી;
કરહિ માફ જીવ હરિહર નાથા, કાલ કર્મ ગતિ જીવ જેહિ હાથા. ૬
રે મમ ભ્રાત કરહુ નહિં ત્રાસા, કરહિ માફ નૃપતી લખિ દાસા;
હરિહર મમ નરમહિં નૃપ જાંની, પરિયે પાદ જોરિ યુગ પાંની. ૭
અનુચર બોધ સુન્યો મુખ માલી, નૃપ સહિત સબ સભા ખુશાલી;
અનુચર આય ભૂપ પદ લાગા, સમય સમુજી નૃપ કહે સુભાગા. ૮
રે વનમાલી જન મમ રૂપા, અનુચર પર કરિ કૃપા અનૂપા;
ધીરજ ધર્મ ભક્તિ ઉર પ્યારી, જીવન મુક્ત લેહુ નરનારી. ૯
તો સમ ધીર ધર્મ શિર ધરહી, વિષ્ણુ પુર નરનાર વિચરહી;
જીવત સુયશ મુવે હરિ ધામા, રામ કૃપા સુધરે જીન કામા. ૧૦

દોહા

મંત્રીકો નૃપતી કહે, અનુચર કેદ કરાય;
યુક્ત અહાર વિહાર વશ, હરિ સિંવરત દિન જાય. ૧
ચતુર વરસ એકાંત ચિત, અહો નિસિ ઉચરે રામ;
તજી અનીત નીતી ગ્રહે, ફિર પડવો ઇન ધામ. ૨

ચોપાઇ

નિત્ય કર્મ સતસંગતિ કીજે, વિકરમ કર્મ સર્વ હરિ દીજે;
તીન વાર હમ માફ કરાવે, ચોથે હદતે પાર પઠાવે. ૧

કારાગાર પઠવ નૃપ અનુચર, કીનો ન્યાય શાક્ષિ લખિ હરિહર;
ભૂપ ન્યાય સહ પ્રજા સુહાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ કરિ પ્રેમ વડાવા. ૨
જય જય શબ્દ કીન ચહું ઓરા, એસે ભૂપ ભૂમિ મહિં થોરા;
પ્રજા શબ્દ સુન નૃપ સુખ પાવા, લખિ અવસર ફિર વચન સુનાવા. ૩
રે મમ ભ્રાત સવ નરનારી, મમ આશીશ કૃપા ત્રિપુરારી;
સનમુખ હો જેહિં શંભુ ભવાંની, અજર અમર સુખ લેહિ તેહિ પ્રાંની. ૪
અપર કષ્ટ હોવેહિ કોઉ ભાઇ, કરોહુ પ્રગટ મન શંક વિહાઇ;
નૃપ અરૂ પ્રજા અનાદી નાતા, એક એક ચાહત કુશલાતા. ૫
યાતે પ્રજા કહો કર પ્રીતી, મો મન કબહુ ન હોય અપ્રીતી;
ઇતિને એક વણિક ચલિ આવા, ત્રાહત્રાહ કરિ શબ્દ સુનાવા. ૬
કુષ્ટ શરીર કષ્ટ અતિ ભારી, ઝરત રૂદ્ર અરૂ ત્રાસ કરારી;
રામ રૂપ નૃપમેં પદ દાસા, કો પ્રકાર હુમ કો યહ ત્રાસા. ૭
દીન દયાલ દયા યહ કીજે, સમુજી મર્મ મમ કષ્ટ હરીજે;
નારી પુત્ર કુટુંબી ત્યાગા, પાપ વિવશ હો ફિરૂં અભાગા. ૮
ભૂખ પિયાસ સહું દુઃખ ભારી, પરસત નાંહ હમેં નરનારી;
કોઉ હરિદાસ દયા ઉર લાવે, દેખિ દીન અન વસ્ત્ર દિરાવે. ૯
દૂર દૂર ભાખત નરનારી, કૃપાનાથ મેં પરમ દુઃખારી;
હરો પીર યા પ્રાંણ હરીજે, જય નૃપ નાથ ન્યાય મમ કીજે. ૧૦

દોહા

દુઃખી દીનકે વચન સુન, ધ્રુવ ઉર દયા અપાર;
ચેતન જડ આધીન યહ, કવન ગતી કરતાર. ૧
બોહ રોક ઉચરત ભયે, રટો રામ મમ વીર;
પતિત ઉધારણ મંત્ર યહ, તરિ ઉતરહિ ભવતીર. ૨

ચોપાઇ

રામ મંત્ર જપિયે મમ ભાઇ, હરણ પાપ યહ સરસ ઉપાઇ;
રટત રામ હો પાપ વિનાશા, ઉરમહિં પ્રગટે પરમ પ્રકાશા. ૧
રામમંત્ર રટતાં દુઃખ જાવે, આધિ વ્યાધિ દ્વે રોગ મિટાવે;
અપને આપ કર્મ ફલ સારા, દોષ દેત કોઉ અપર ગઁવારા. ૨
કિયે કર્મ શાક્ષી કરતારા, કો અસ કર્મ છુડાવનહારા;
ઘટ ઘટ વ્યાપક રામ રમેશા, જેહિં સિંવરત અઘ રહે ન લેશા. ૩
યાતે પુત્ર જપો હરિ નામા, વિલય હોય તવ કરમ તમામા;
ભજન ભક્તિ વિન પાપ ન જાવે, અમિત કોટિ જીવ જતન કરાવે. ૪

વ્યાધી હરણુ અપન ચિત ચાવે, વશ વૈરાગ રામ મુખ ગાવે;
સર્વ ઔષધી મૂળ સદાઇ, સેવત રોગ ન રહે કદાઇ. ૫
કવન પાપ બૂઝે કહા ભાઇ, પ્રબલ પાપ ફલ દીન દિખાઇ;
ધુપ કર કુકરમ કરત ગઁમારા, કોઉ હન જાંનત મર્મ હમારા. ૬
વ્યાપક પુરૂષ એક ઉર દેખે, જો કછુ કરો સો દફ્તર લેખે;
હર્ષ શોક વિન હાજર કરહી, અપને કર્મ અવશ જીવ ભરહી. ૭
રાજી રહો યા હો વૈરાગી, કુકરમ કિયો ન છૂટહિ પાજી;
બૂઝે કહા અપન ઉર પેખો, સુખ દુઃખ ઉભેકર્મ ફલ લેખો. ૮
પાપ પ્રતાપ પર્મ દુઃખ પાવે, પુન્ય પ્રતાપ હરસ દિન જાવે;
પુન્ય પ્રતાપ મિટે સતસંગા, જ્યા કરિ ઉપજે જ્ઞાન અભંગા. ૯
પાપ પ્રતાપ પર્મ દુઃખિયારી, જ્યહાં જાવે તહઁ ત્રાસ કરારી;
કષ્ટ વિવશ વિશ્રામ ન પાવે, જહાં તહઁ કુકરમ વિઘ્ન કરાવે; ૧૦

દોહા

વિઘ્ન સઁતોષી જીવકો, જપ ન પરે દિન રાત;
નરનારી સુરતન ધરે, કરત રહે ઉતપાત. ૧
રામ રટે ખટપટ મિટે, ઝટ પટ મુક્તી હોય;
કર્મ કટે દુઃખસે હટે, જન્મ પાપ દે ધોય. ૨

ચોપાઇ

સુનહુ તાત તોહિ સત્ય સુનાઉ, તવ અપરાધ મર્મ સમુજાઉ;
પૂરવ જન્મ વિપ્ર તન તોરા, દ્વિજકે કર્મ અપને ચિત ચોરા. ૧
વિપ્ર શરીર ધર્મ કર સાગર, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદે ઉજાગર;
નિત્ય કર્મ મય ચીત્ત પ્રવીના, કબહુ ન હોત ધર્મતે હીના. ૨
હરિ સ્વરૂપ દ્વિજ હરિ મુખ ગાવે, નિર સંશય સત મોહિ સુહાવે;
દ્વિજકે કર્મ સર્વ પરિ છાજે, જો સાધે સો શ્રેષ્ટ વિરાજે. ૩
જીવન મુક્ત લાભ દ્વિજ કર્મા, પ્રગટ દર્શ પાવે તરૂ ધર્મા;
સો તન પાય કર્મ તેં ત્યાગા, કુકરમ કર્મ કુસંતિ લાગા. ૪
ભક્ષા ભક્ષ ભેદ નહિં રાખા, પર ધન પરસ્ત્રી મન અભિલાખા;
અધમતિ યા ગણિકા[1] સઁગ યારી, શુદ્ધ પ્રિય ઘર નારિ દુઃખારી. ૫
તાત કો તાત વિપ્ર તન કહિયે, પુત્રી પુત્ર વરણ ત્રય લહિયે;
દ્વિજ તન પાય કુદ્રષ્ટિ દેખે, નરહરિ નાથ અધમ કરિયે લેખે. ૬
યે સબ પાપ કીન તેં ભાઈ, અધિક પાપ સુન કહું સુનાઈ;
વેશ્યા વિવશ વિષય સઁગ રાતો, સત અસત્ય સમજ્યો નહિં નાતો. ૭

નગર વધૂ[1] કિય નિજ તિય મારે, તો મોરે ઘર ભલ પગ ધારે;
નહિંતર મમ ઘર પાવ ન દીજે, સ્વે ઇચ્છા જ્યાં હૈં વાસ કરીજે. ૮
વિપ્ર કર્મ નહિં ધર્મ પિછાંના, ગણિકા શબ્દ સત્ય કરિ જાંના;
રેન સમે આયો નિજ દ્વારા, મારિ તિયા તન પ્રાણ નિકારા. ૯
સતી મરત શિવ મંત્ર ઉચારા, શિવ લખિ મર્મ તોહિં ધિક્કારા;
વણિક શરીર રક્ત તન તોરા, દુર આસીસ ગેહ શઠ મોરા. ૧૦

દોહા

સતિ નારિ મમ ભક્તિરત, મારિ હર્યો તેહિ પ્રાંન;
લક્ષ વરસ તન ત્રાસ લે, ગિરે નર્કકી ખાંન. ૧
ઇશિ અયોની નાથ મુખ, પ્રબલ દીન તોહિ શ્રાપ;
વિશ્વ અધિક કો શંભુતે, તમાકિ હરે તવ ત્રાસ. ૨

ચોપાઈ

પૂરણ પ્રેમ હરિ હર ધ્યાવે, હરસત હરહરિ ઇષ્ટ મનાવે;
યાતે હરિહર એક પિછાંની, રામ મંત્ર ઉચરો પ્રિય બાની. ૧
દ્વિજ હરિ રૂપ લગે હર પ્યારા, યાતે વણિક દીન અવતારા;
દ્વિજ તનમે હર ત્રાસ ન દેવે, જન્મ અપર કુલ કૃત ફલ લેવે. ૨
યાતે વણિક પાય તન ભાઈ, નારિ ત્રાસ શિવ પ્રગટ દિખાઈ;
નિરપરાધ હણી નિજ પ્યારી, જ્યા કારણ તું ભયો દુઃખારી. ૩
હરણ રોગ આધી અરૂ વ્યાધી, રટત રામ હોય રહિત ઉપાધી;
રામ મંત્ર ધ્રુનિ શિવ ઉર પ્યારી, રટે નિરંતર વિગત વિકારી. ૪
રામ ભક્ત સો શિવ મન ભાવે, અમિત કોટિ અઘ સહજ હટાવે;
રામ ભક્તિ લખિ હર હરસાવે, શંભૂ દ્રોહ સર્વ વિસરાવે. ૫
યાતે રામ રટો લખિ ભેવા, આપહિ પ્રસન્ન હોય શિવ દેવા;
નિર પરાધ ક્ષમા હર કરહી, શિવ પ્રતાપ નિર બંધ વિચરહી. ૬
સર્વ વિભોજનકો શિવ દીના, યાતે વાસ મસાંના કીના;
ભૂષન વસન ભક્ત સન દીયે, વસ્ત્ર છાલ ભૂષન અહિ લીયે. ૭
પુષ્પ પાત્ર ચંદન હરિ ધારા, શિવ લે ભસ્મ કપાલ સ્વિકારા;
અર્ક ધતુરે ફલ અરૂ ફૂલા, જગ પ્રતિકૂલ શંભુ અનુકૂલા. ૮
અપને પાસ રખી નહિં કોડી, કરિ ઉપકાર વૃતી મુખ મોડી;
શિવ સર્વજ્ઞ દયાલૂ ભારી, ભક્ત હેત અરપી નિધિ સારી. ૯

---

૧. વેશ્યા.

શિવ શિવ રટત હોય અઘનાસા, તીન તાપ જમ કરે ન ત્રાસા;
યાતે સમુજી વિશ્નુ શિવ ધ્યાવો, હરહિ પાપ મુક્તી ફલ પાવો. ૧૦

દોહા

પ્રશ્ન તુમારો પુત્ર યહ, જીનકો ઉત્તર દીન;
રામ ભક્તિ લવ લીન હો, ભજીયે રામ પ્રવીન. ૧
અતિહિ શુદ્ર નારી પુરૂષ, આય ગયે તતકાલ;
સમય સમુજી વંદન કિયો, પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલ. ૨

ચોપાઇ

ઉભય શરીર શુદ્ર નર નારી, ભાલ તિલક ગલ માલ સઁવારી;
નિત્ય કર્મ પર પ્રીતિ અખંડા, કુલકે કર્મ આદિતે છંડા. ૧
વિનય કરન નૃપ કો કછુ ચાવત, પ્રેહ વશ વિકલ શબ્દ નહિં આવત;
ધ્રુવ પ્રવીન જાંનત ગતિ સારી, અતિ સતકાર કીન નરનારી. ૨
રે મમ ભ્રાત બિરહ કિમ ભારી, હોય કષ્ટ સોઉ કહો વિચારી;
શુદ્ર ભક્ત નૃપકી સુન બાંની, બોલત ભયો જોરિ યુગ પાંની. ૩
જય મમ નાથ તાતકે તાતા, ન્યાય કરન નૃપ રચે વિધાતા;
ન્યાય પક્ષ નહિં ઉંચ રૂ નીચા, વ્યાપક રામ સર્વ ઘટ બીચા. ૪
જય મમ તાત સર્વ દુઃખ હરતા, પ્રજા કષ્ટ તુમ હરણ સમરથા;
મમ તન શુદ્ર પ્રજા તોહુ તોરી, જ્ઞાની ભૂપ વિનય સુનુ મોરી. ૫
બચપન માત તાત મમ જ્ઞાંની, રામ ભક્તિ જિનકે મન માની;
જનુની ઉદર જનમ હમ પાવા, રામ મંત્ર મુખ માતુ સુનાવા. ૬
દિન દિન તન શુદ્ધી મોહિ આઈ, રામ મંત્ર ધ્રુનિ હૃદય સુહાઈ;
પંચમ વર્ષ ભયે તન મોરા, રામ મંત્ર વૃત્તી ચિત્ત જોરા. ૭
માત તાત હરિ ભક્તિ સિખાઇ, નિત્ય કમ નીતી સમુજાઇ;
શુદ્ર કર્મ પિતુ માત ન કીના, હમકો ભક્તિ કર્મ હરિ દીના. ૮
માત તાત દ્વે સ્વર્ગ નિવાસા, બચપન હુમે રામ વિશ્વાસા;
સહસ પચીસ વર્ષ હરિ ગાવા, દ્વિતિયાશ્રમ લખિ ભામિનિ લાવા. ૯
વનિતી અતિ પવિત્ર હરિ ધ્યાવે, અહોનિશ રામ રટત દિન જાવે;
ઉદર નિમિત કછુ કર્મ કરાવે, બને વસ્ત્ર અરૂ સમય બિતાવે. ૧૦

દોહા

યથા લાભ સંતોષ વશ, રામ રટત દિન જાય;
પ્રજા નારિ નર દ્વેષ ધર, ત્રાસ કરે મોહિ આય. ૧

ભક્તી કર્મ ઉથાપિકે, શુદ્ર કર્મ તું લાગ;
હમારી રજા ન શિર ધરે, તુરત ચલો વન ભાગ. ૨

ચોપાઇ

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશ્ય શરીરા, તીનુ વરણુ કીન મોહિ પીરા;
શુદ્ર કર્મ મોહિ ચીત નચાવા, ત્યાગ વસ્તિ મેં વિપિન વસાવા. ૧
કંદ મૂલ ફલ ભોજન પાવે, નિમિત અહાર વિહાર નિભાવે;
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાન લગાવે, શ્વાસા સુમરણુ રામ રિઝાવે. ૨
સર્વ પ્રકાર વિપિન સુખ ભારી, કૃપા કીન મમ દેવ મુરારી;
પર્મ પવિત્ર હુમે સ્થલ દીના, નિત નિત ઉપજત પ્રેમ નવીના. ૩
યદ્યપિ નાથ સબંધી કાજા, ભ્રાત જાત કછુ ન્યાય સમાજા;
દરશન હેતુ વસ્તિ મહિં આવે, વિપ્ર આદિ મિલ દ્વેપ કરાવે. ૪
કલ્પિત શબ્દ અલ્પ બહુ ભાખે, યદ્યપિ હુમે શીશ ધરિ રાખે;
અમિત પ્રકાર વિનય હમ કરતે, તદ્યપિ જરા ધ્યાન નહિં ધરતે. ૫
કૃપાનાથ સહ કષ્ટ કરારી, યાતે દુ:ખી દીન નર નારી;
કૃપાનાથ યહ ન્યાય હમારા, સમુજી સોચિ કરિયે નિરધારા. ૬
આપ વિના કો કષ્ટ ઉગારે, દુ:ખી દીન હમ શર્ણ તુમારે;
વિનય કરત ઉપજી એહ ભારી, ભૂપ ચરણુ વદે કેઈ પારી. ૭
ભૂપ પ્રવીન મર્મ સહ પાવા, દુ:ખી શુદ્ર સતકાર કરાવા;
રે હરિ ભક્ત ન કલ્પ હુ ભાઈ, દ્રષ્ટા રામ સર્વ સુખદાઈ. ૮
સર્વ સૃષ્ટિ કરતા ઇક દેવા, સુજન સંત જાંનત યહ ભેવા;
ક્ષમા કરેહુ અબ રૂદન ન કીજે, ન્યાય પક્ષ પ્રતિ ઉત્તર લીજે. ૯
જન સંતોષ સમય નૃપ બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ખોલા;
વિપ્ર આદિ ત્રય વર્ણ સુજાંની, શુદ્ર વિજય ઉર લેહુ પિછાંની. ૧૦

દોહા

વસ્તી તજાઈ કાજ કો, પઠવ્યો વન કો કાજ;
નગ્ર આત અટકાત કિમ, કહિયે સર્વ સમાજ. ૧
ભેદ જાતિ કથિ કર્મતે, નહીં જન્મતે જાન;
શુદ્ર તદપિ ઉત્તમ કરમ, કિમ બર્જત તજી કાન. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મા તાત જાત ઇક જાયે, કર્મ ભેદ કરિ વર્ણ કહાયે;
ગુણુ અરૂ કર્મ ઘટે જ્યહાઁ હોઈ, તિનકો નામ જાતિ તેહિ હોઈ. ૧

યાતે પ્રજા વિચાર વિચારી, પ્રતિ ઉત્તર કરિયે વિધિ સારી;
સમય સમુજી પરજા જન દાંના, કહન લગે સુનુ કૃપાનિધાંના. ૨
ગરધવ ગાય ન બકહિં[1] મરાલા[2], ઉપલ[3] ન પારસ[4] હોય કૃપાલા;
અપર તરૂ સુરતરૂ સમ કેસે, મઘા ક્ષેત્ર કિમ હરપુર જેસે. ૩
પીતલ હેમ કાચ કિમ હીરા, અધમી કિમ ઉતરે ભવ તીરા;
કામી જતી સતી શઠ નારી, સમ ખેલે યહ રજા તુમારી. ૪
શુદ્ર શરીર સંત કિમ પેખે, ઇનિ કુલ જનમ આદિતે દેખે;
તિલક કિયે કહુા તન પલટાવા, અશ્વ ભયો ખર ગંગ નવાવા. ૫
રામ રટે પહેરી ગલ માલા, યાતે વિપ્ર ન ભયો કૃપાલા;
આશ્રમ ધર્મ હટાવન ચાવે, તો દ્વિજ પંગતિ શુદ્ર પઠાવે. ૬
નારી પ્રજા જનરે કહા કરહી, પતી ભૂપ આજ્ઞા અનુસરહી;
નીતી ધર્મ હોય પ્રભુ હાંની, સો જાંનત તુમ પર્મ સુજાંની. ૭
ધર્મ હેતુ યહ તન ભલ જાવે, કુકરમ કર્મ ન હુમે સુહાવે;
સર્વ પ્રજા મત યહી સુહાવે, વર્ણાશ્રમ નહિં તોડન ચાવે. ૮
જો યહ શુદ્ર ભયો હરિ રૂપા, હરિ સમ કારજ કરે અનૂપા;
હરિહર નામ પતિત ભવ પારા, શુદ્ર ભક્ત કહો કવન સુધારા. ૯
કોટી વણિક કરે અતિ ત્રાસા, હરે પીંડ ઉપજે વિસવાસા;
પીડા મિટે વણિક સુખ પાવે, તો હમ ઇનિકો શીશ નિવાવે. ૧૦
આશ્રમ વર્ણ ભેદ જબ જાવે, રામ સુમરિ કોઉ રામ સમાવે;
જો કોઉ રામ રૂપ હો સાધૂ, કોટિક જીવ હરે અપરાધૂ. ૧
શુદ્ર શરીર ગિલાંની જાવે, રામ સરિસ કોઉ કાજ કરાવે;
કાં યહ કરે રામ સમ કર્મા, નહિંતર ધરે શુદ્ર તન ધર્મા. ૨
પ્રજા દાસ લખિ ક્ષમા કરીજે, સુત સમ સમુજી વિનય સુન લીજે;
કૃપાનાથ સોઇ કાજ કરાવે, ધર્મ સનાતન ભ્રાંતિ ન આવે. ૩

દોહા

ધ્રુવ પરજાકે વચન સુન, નિજ ઉર કરત વિચાર;
યહાં ભક્તિ નીતી યહાં, કરિયે કવન પ્રકાર. ૧
ઇશ અજાતી એક તું, જાત હોય કિમ દાસ;
પ્રગટ કરો ભક્તી પ્રબલ, પ્રજા હોય વિસવાસ. ૨

---

૧ બગલો. ૨ હંસ. ૩ પાડો. ૪ રાજા.

ચોપાઇ

ધ્રુવ કછુ બોલન ચહે વિચારી, ઇતને ખેલ ભયો અતિ ભારી;
પ્રાજ્ઞ ચક્ષુ બાલા દ્વિજ આઇ, ત્રાહ ત્રાહ કરિ ગિરા સુનાઈ. ૧
નૃપ આદર કરિ પાસ બિઠારી, અહો સુતા કિમ ભઇહુ દુઃખારી;
કહુ તનયા મમ લાયક કાજા, હરિહર દેવ રખહિ તવ લાજા. ૨
દ્વિજ પુત્રી અવસર લખિ બોલી, ઉર અભિલાષ પ્રગટ તેહિ ખોલી;
કૃપાનાથ નીતી કરિ ભંગા, પુત્રી ધર્મ તજી કહું નિસંગા. ૩
તાતકે તાત માતકી માતા, કરૂં વિનય ગ્રહિયે કર ત્રાતા;
આશ્રમ પ્રથમ ભયો મમ પૂરણ, એક કર્મ નહિં રહ્યો અપૂરણ. ૪
ઊપર વરસ વીસ અરૂ એકા, યદ્યપ દ્વિજ નહિં કરત વિવેકા;
પ્રાજ્ઞ ચક્ષુ કહિ હમે ન ચાવે, દ્વિજ સુત મમ કરમાલ ન પાવે. ૫
સમય કર્મ ચાહત જીવ સારે, કૃપાનાથ મેં કવન અધારે;
બચપન માત તાત તન ત્યાગા, દુઃખી દીન મેં પરમ અભાગા. ૬
દીન બંધુ ભુગત્યો દુઃખ ભારી, તજી શંક તવ શરણુ પુકારી;
યા મમ કષ્ટ હરો નૃપ નાથા, નહિંતર પ્રાણુ હરો તવ હાથા. ૭
વિનય કરત ઉપજી બ્રેહ ભારી, ગિરિ ભૂમી તમ શુદ્ધિ વિસારી;
સંત કૃપાલ કૃપાનિધિ ભારી, કષ્ટ ભયો નૃપ કષ્ટ નિહારી. ૮
કર્મ વિચિત્ર ગતી મમ ભાઇ, નિજ કૃત અપર ન જોર કદાઇ;
ઉઠિ ભૂપ બ્રેહ ઉર ભારી, નિજ પુત્રી લખિ ગોદ બેઠારી. ૯
રે મમ સુતા ન કરિયે ત્રાસા, ઉર બિચ રાખ રામ વિશ્વાસા,
પૂરવ જનમ વિપ્ર ઘર નારી, અધ દગ્ધ પતિ પ્રીતિ તુમારી. ૧૦

દોહા

પૂરણુ પ્રીતી અપર સઁગ, કિય પતિકો કટુ બેન;
યહકૃત ફલતે નરહરી, હરે તુમારે નેન. ૧
યદ્યપિ દીન દયાલકો, ઉરકી ખબર તમામ;
ભકિત વિવશ અઘકો હરે, રટો પ્રેમ વશ રામ. ૨

ચોપાઇ

કરિ સુબોધ સંતોષી બાલા, સર્વ પ્રજા મન પ્રેમ વિશાલા;
નૃપ સીંહાસન આય બીરાજા, કરન ચહત પરજા સન કાજા. ૧
ઉર મહિં હરિહર દેવ અરાધે, કૃપાનાથ કારજ યહ સાધે;
વણિક શુદ્ર દ્વિજકી યહ બાલા, ઇનકો ન્યાય કરો તતકાલા. ૨

સર્વ પ્રજા ચાહત કછુ દેખા, સત્ય કરો પ્રભુ સહિત વિવેકા;
હરિ જાતિ જાતિ નહિ જનકે, સો સબ મર્મ લખો મમ મનકે. ૩
યહિ અવસર રાખહુ પ્રભુ લાજા, ઇષ્ટ દેવ સારો જગ કાજા;
કષ્ટ હરો અરૂ નેન ઉઘારો, શુદ્ર ભકત કારજ યહ સારો. ૪
વિશ્વનાથ તો વિન કો તારે, ધર્મ હેતુ યહ ભકત ઉગારે;
અકરણ કરણ આપ અઘ હરતા, તો વિન કો જગ અપર સમરથા. ૫
કરતા ધરત હરત સંસારા, નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારા;
ભ્રકુટિ વિલાસ સર્વ સંસારા, નટ બાજી સમ ખેલ તુમારા. ૬
નટ બાજી કોઉ મર્મ ન જાંને, નટકે બાલક મર્મ પિછાંને;
નટકી કૃપા બાલ લખિ ફૂલે, કૃપા વિહીન અમિત જીવ ભૂલે. ૭
તુમ નટ બાલક ભકત તુમારે, યાતે તાત કાજ યહ સારે;
સર્વ પ્રજા ઉપજહિ વિશ્વાસા, સુખસે રામ રટહિ તવ દાસા. ૮
તન અધ્યાસી વરણુ પિછાને, બ્યાપક બ્રહ્મ મર્મ નહિં જાંને;
જાતી વરણુ કામ નહિ એકા, તરહિ અવશ જિન કીન વિવેકા. ૯
હરિહર વિનય કીન ધ્રુવ જ્ઞાંની, ભયે પ્રેમ વશ સંત સુજાંની;
હરિ પ્રેરિત ધ્રુવ શુદ્ર બુલાવા, પ્રેમ વિવશ પ્રિય વચન સુનાવા. ૧૦

દોહા

રે મમ ભ્રાતા ભકત જન, કરો સુભકિત પ્રચાર;
પ્રેમ પ્રીત પ્રગટે પ્રબલ, પ્રજા સુખી નર નાર. ૧
ખુલે નેન દ્વિજ પુત્રીકે, સુધરે વણિક શરીર;
ભકિત ભાવ આદર વડે, પ્રજા હોય મન ધીર. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ધ્રુવ શબ્દ શુદ્ર કર જોરી, વંદે ભૂપ બહોર બહોરી;
ગદ ગદ કંઠ કહે મુખ બાંની, સુનહુ તાત મમ પર્મ સુજાંની. ૧
શુદ્ર શરીર દીન કરતારા, અમિત જનમ અઘ ફલ હમારા,
સર્વ પ્રકાર બુદ્ધિ બલ હીના, નર તન પાય અપર આધીના. ૨
યોગ યજ્ઞ જપ તપ નહિં એકા, વાર વાર ઉર કીન વિવેકા;
મોરી ભકિત પ્રબલ કહાં એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી. ૩
દાસકો દાસ દાસ કર દાસા, કર્મ હીન મન રહું ઉદાસા;
એક રામ મંત્ર વિસવાસા, લખિ લઘુ દાસ હરે હરિ ત્રાસા. ૪
અપનો બિરદ સઁભાલહિ તાતા, મો અનાપકો કરહિ સનાથા;
ગદ ગદ કંઠ ભયો જન ભારી, એકહિ દશા ભઈ નર નારી. ૫

તદાકાર વૃત્તી હરિ ચરનાં, દંપતિ પ્રેમ અધિક કહા વરણાં;
ઉત્તમ દશા સમુજી જન ભૂપા, રજા કીન લખિ સમય અનૂપા. ૬
રે જન વણિક શીશ કર ધરહૂ, હરિ અપરાધ કૃતારથ કરહૂ;
ભકત નાર કન્યા કર પરસે, ઉઘરે નયન પ્રગટ જગ દરસે, ૭
દંપતિ ભકત રજા નૃપ પાઇ, દંપતિ કર પરસે હરિ ગાઇ;
દ્વિજ કન્યા હરિ નેન ઉઘારા, સમુજી મર્મ મન હર્ષ અપારા. ૮
જનમ અંધ લોચન ફલ પાવા, શુદ્ર નારિ સન શીશ નિવાવા;
રંભા રૂપ ભઈ દ્વિજ બાલા, સર્વ પ્રજા મન હર્ષ વિશાલા. ૯
વણિક શરીર ભયો શુધ ભારી, હરે પાપ તેહિ દેવ મુરારી;
અકરણ કરણ વિશ્વપતિ તાતા, જીવ ચરાચર જીનકે હાતા. ૧૦

દોહા

વણિક વિવેકી આતમા, કષ્ટ વિગત લખિ સાર;
શુદ્ર ભક્તકે પદ ગિર્યો, પ્રેમ વશ વિકલ અપાર. ૧
ભક્ત કહે લાયક નહીં, પાયક[1] પરજા દાસ;
હરિ નાયક સાહયક સદા, દીનબંધુ હરિ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

રૂષ્ટ પુષ્ટ તન વણિક વિલોકી, પ્રજા પ્રીતિ ઉર રહતિ ન રોકી;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી. ૧
જાત ભ્રાંતિ સબકે ઉર ભાગી, રામ રૂપ જન કહ બડ ભાગી;
અય[2] પૌરસ મિલિ હેમ કહાવે, રટે રામ સો રામ સમાવે. ૨
પ્રજા પ્રગટ પરચા જન પેખા, ભાગ્યો ભ્રમ ઉર પ્રેમ વિશખા;
અકરણ કરણ વિશ્વપતિ રામા, જીવ કર્મ જીન હાથ તમામા. ૩
કરતા કર્મ મર્મ કો પાવે, જલમે થલ નભ વિશ્વ દિખાવે;
આપ અગોચર દ્રષ્ટિ ન આવે, નામ રૂપ જડ ક્રિયા કરાવે. ૪
પ્રેમી ભૂપ ભક્તિ લખિ મર્મા, સમય સમુજી બોલે તરૂ ધર્મા;
રે મમ પ્રજા સર્વ નરનારી, તો પર કૃપા કીન અઘહારી. ૫
અણુ હોણી હોણી કરિ કીની, ઉગ્ર ત્રાસ જનકી હરિ લીની;
ભક્તિ પંથ નહિં જાત વિજાતી, રામ રટે તે સર્વ સજાતી. ૬
રે મમ ભ્રાત ભ્રાંતિ નહિં કીજે, રામ ભક્ત લખિ આદર દીજે;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય વ્યાપક રામા, જેહિ આધાર જગ વસ્તુ તમામા. ૭

---

૧. ગુલામ ૨. લોઢું

નામ રૂપ જડ વસ્તુ વિરાટા, પંચ તત્વ મેલો જગ કાટા;
જીવ માત્ર પંચુ તન મેલા, જ્યા મહિં વ્યાપક રામ અકેલા. ૮
જડ પંચૂ ચેતન જીવ રાજા, છઠે મિલ, સારત જડ કાજા;
શુદ્ર સદા જડ તેહિ અભિમાંના, સોઇ વિપ્ર જીન રૂપ પિછાંના. ૯
કર્મ ભેદ કરિ જાતિ પિછાંને, વિહિત વેદ જન તજ્ઞ હિ જાને;
પલટે કર્મ જાત જેહિ જાવે, કરે કર્મ સોઇ જાતિ કહાવે. ૧૦

દોહા

સર્વ પ્રજા સુન વચન નૃપ, વિનય કીન કરજોર;
કૃપાનાથ દુતિયા ગઈ, પ્રગટ ન હૃદય બહોર. ૧
ગુન ખાંની જાંની નહીં, ભક્તિ શિરોમણિ નાથ;
હરિ હાંની માંની હુમે, દાની દીન સનાથ. ૨

સમય સમુઝ બોલે દ્વિજ સારે, જય જય ધ્રુનિ ચહું ઓર ઉચારે;
જય હો ભૂપ પ્રજા હિત કારી, અઘટ ત્રાસ જડ ભ્રાંતિ વિડારી. ૧
ચારૂ વરણ કર્મ કરિ માંના, પ્રગટ લખાયે ભૂપ સુજાંના;
કર્મ ભેદ કરિ જાતિ કહાવે, ભાગ્યો ભ્રમ મન ભ્રાંતિ ન આવે. ૨
કર્મ વિના જાતિ સત હોવત, કન્યા વણિક કષ્ટ કિમ ખોવત;
શુદ્ર અપાર યહી થલ આવા, અર્પે નયન ન કૂષ્ટ નસાવા. ૩
શુદ્ર શરીર ઉભય નરનારી, પ્રગટ કીન તન વિગત વિકારી;
યાતે તાત કર્મ સોઈ જાતી, સર્વ સભા યહ નીતિ સુહાતી. ૪
કૃપાસિંધુ કીનો ઉપકારા, મન મલીન મમ હર્યો વિકારા;
જન પદ વંદત વારંવારા, સર્વ લોક માનત ઉપકારા. ૫
ઉમગ્યો પ્રેમ સર્વ નરનારી, રામ કૃપા લખિ ભય સુખારી;
શુદ્ર ભકત અવસર યહ સારી, જોરિ ઉભય કર કહે પ્રવીના. ૬
જય હો તાત ભૂપ હરિ રૂપા, કહિ ન શકું યહ કૃપા અનૂપા;
મન તે અગમ ગાથ કહ સારી, કહા કહે મતિ તુચ્છ હુમારી. ૭
નીચ યોનિ તન પ્રગટ હમારા, જીનકો સુલભ સિંધુ ભવતારા;
વણિક શરીર અધિક બેહાલા, જીનકો શુદ્ધ કીન તતકાલા. ૮
જનક અંધ દ્વિજ પુત્રિ વિચારી, લોચન લાભ દીન ફલ ભારી;
મમ તન નીચ શુદ્ર ઘર આવા, સમુઝી દાસ નિજ માન બડાવા. ૯
સર્વ પ્રજા ઉપજ્યો વિસવાસા, સુખમય સર્વ હરી મન ત્રાસા;
હરિ હર ભક્તિ કરણ ચિત ચાવા, પ્રગટયો પ્રેમ નયન જલ છાવા. ૧૦

દોહા

સમયસમુજી કન્યા વણિક, નૃપ પદ વંદે શીશ;
જોરિ ઉભય કર પ્રેમ વશ, દેન લગે આશીશ. ૧
જય હો ભૂપ કૃતારથી, કૃત્ય કૃત્ય મોહિ કીન;
આધી વ્યાધી રોગ દૈ, દૂર કીન લખિ દીન. ૨

ચોપાઇ

દીનબંધુ દુખહરણ દયાલા, નૃપ હરિ રૂપ પ્રગટ ગોપાલા;
અશરણ શરણ સત્ય હમ જાંના, કૃપા કીન મોહિ કૃપા નિધાંના. ૧
તન અરૂ નેન કીન સુખ ભારી, કષ્ટ કરૂર હરી અઘ ભારી;
મેં દ્વિજ પુત્રી નેન વિહીની, દીને નેત્ર ત્રાસ હરિ લીની. ૨
ઉભય નારિ નર શુદ્ર શરીરા, જીનકો કૃત્ય કીન મતિ ધીરા;
જાત વિજાતિ મર્મ લખાવા, કર્મ પ્રધાન સહજ સમુઝાવા. ૩
કર્મ જાતિ વિન જાતિ ન કોઈ. પાંચ તત્વ તન ચેતન વાઈ;
નારી પુરૂષ ઉભય તન નાંમા, કર્મ જાતિ યહ વિશ્વ તમાંમા. ૪
જળચર થળચર નભચર જીવા, વ્યાપક એક શકિત અરૂ શીવા;
ગુણ અરૂ કર્મ વિભાગ વિજાતી, સબ મે વ્યાપક જીભ સજાતી. ૫
તત્વ તત્વ જાતી ઈકિ કહિયે, ચેતન એક સર્વ ઘટ લઈયે;
કર્મ વિભાગ સમુજી યહ જાતી, યદ્યપિ આતમ સર્વ સજાતી. ૬
વેદો યુકત બોધ પરતાપા, કૃપાસિંધુ મોહિ હર્યો સંતાપા;
ઉભય શરીર ઉપાધી ટારી, આધિ વ્યાધિ દૈ વિપતિ નિવારી. ૭
વિષયાશક્ત બુદ્ધિ વિસરાઈ, નિજ સ્વરૂપ નિરણય બગસાઈ;
તાત કે તાત હાથ ગેહિ લીના, ચેતન પીવ પુત્રિ સન દીના. ૮
વ્રત્તી પ્રિયા પતી પદ લાગી, અજર અમર પિવ અખંડ સુહાગી;
જન વિન કવન કરહી ઉપકારા, સત્ય જ્ઞાન દે જનમ સુધારા. ૯
લોચન ચતુર હીન મેં નારી, સુખી કીન યવ નૈન ઉઘારી;
તાત કે તાત ગાથ ઉર લીજે, ડીગે ન જ્ઞાન કૃપા યહિ કીજે. ૧૦

દોહા

દ્વિજ પુત્રી પૂરણ દશા, સજલ ભયે દ્વૈ નેન;
સમય સમુજી સર્વજ્ઞ ધ્રુવ, કહે રસીલે બેન. ૧
શિવ ગૌરી શારપે તપો, રામ ભકિત ચિત લીન;
લક્ષ અથ વ્રત્તી વિમલ, પુત્રી રહો ન દીન. ૨

ચોપાઇ

આશ્રમ ધર્મ સજો મમ બાલા, રામ ભકિત રત રહો ખુશાલા;
ભજન ભકિત વિન જ્ઞાન ન કરહીં, યાતે સુજન ભક્તિ ઉર ધરહી. ૧
કોષ વિના વિત રહે ન કબહી, અમિત ઉપાય કરે ભલ સબહી;
ભકિત કોષ ધન જ્ઞાન અપારા, સે મિલ દિપે પ્રબલ ઇતિબારા. ૨
યાતે સુતા ભકિત ઉર ધારો, કુશલ જ્ઞાન ઉર રહે તુમારો;
અબલા તન પાયો મમ બાલા, ધરિયે આશ્રમ ધર્મ ખુશાલા. ૩
વિશ્વ નારિ તન ધર્મ સુધારો, હે ઉપદેશ સજાતી તારો;
અતિ પવિત્ર કુલ દ્વિજ હરિ રૂપા, તેહિ કુલ તવ તન નારિ સ્વરૂપા. ૪
નારી ધર્મ દિપાવન કાજા, દીન જનમ તોહિ ભકત નિવાજા;
યાતે ધર્મ અપન શિર ધરિયે, કરિ ઉપદેશ કાજ જગ કરિયે. ૫
પ્રથમ ધર્મ અપને શિર ધારે, સો નારી નર અપર સુધારે;
જો નિજ ધર્મ અપન નહિં ધારા, સો કયા કરે અપર ઉપકારા. ૬
યાતે ધર્મ ધાર શિર બાલા, નરતન લાભ લેહુ તતકાલા;
હાર સર્વજ્ઞ કૃપા કરિ ભારી, ભકત ત્રાસ હરિ નીતિ સુધારી. ૭
નિજ નિજ ધર્મ સજો નરનારી, રટો રામ મન શોક વિસારી;
કરતા પુરૂષ સર્વ શિર સ્વાંમી, ઘટ ઘટ વ્યાપ રહ્યો ધન નાંમી. ૮
સર્વ ક્રિયા શાક્ષી મમ દેવા, સજીયે ધર્મ સમુજી યહ ભેવા;
વિધિ નિષેધ ક્રમ જાંનનહારા, અવશ ફલે પૂરણ ઇતિબારા. ૯
યાતે સમુજી ધર્મ મગ ધારો, નરતન જીવન જનમ સુધારો;
નિજ નિજ કર્મ સુફલ ફલ પાવે, યાતે વાર વાર સમુજાવે. ૧૦

દોહા

નિત્ય કર્મ અવસર સમુજ, આજ્ઞા કીન નરેશ;
સર્વ પ્રજા હરસત ભઈ, સુનિ સત નૃપ ઉપદેશ. ૧
યથા યોગ વંદત ભયે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર;
હરસિ ચલે નિજ ભવનકો, જય જય શબ્દ ઉચાર. ૨

ચોપાઇ

ન્યાય યુકિત હરિ ભકિત પિછાંની, પ્રેમ યુકત વંદત નિજ પાંની;
એસે ભૂપ રામ અવતારા, ન્યાય નીતિ સત ધર્મ અધારા. ૧
શુભ ગુણ કોષ ભૂપ ઉર પાવન, પદ પરસત અઘ જાય અપાવન;
નરહરિ નાથ પુન્ય ફલ દીના, જેહિ અસ ભૂપતિ દર્શન કીના. ૨

સુનિ સત બોધ સર્વ અઘ ભાગા, સત મિથ્યા ચિત કીન વિભાગા;
કર્મ પ્રધાન સત્ય સમુજાવા, અપર ભ્રાંતિ સહ અલ્પ ઉડાવા. ૩
કર્મ વિભાગ જાતિ કુલ નામા, સો નિરણય ઉર ભયો તમામા;
જેતિક પ્રજા નારિ નર સારે, સમુજી મર્મ સહ ભયે સુખારે. ૪
સમય કર્મ લાગે નર નારી, નૃપ ઉપદેશ વિચાર વિચારી;
વિધિવત સર્વ કર્મ નિત કીના, રામ મંત્ર મુખ રટે પ્રવીના ૫
નિજ નિજ ભવન સર્વ થિર થાવા, પ્રેમ યુકત સિંવરણ ચિત ચાવા;
યહાં ધ્રુવ ચરણ ગિરી દ્વિજ બાલા, ઉર મહિં પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલા. ૬
વણિક આય લાગ્યો ધ્રુવ ચરણાં, પ્રેમ અગાધ કવન બિધિ વરણાં;
શુદ્ર શરીર ઉભય નર નારી, પદ વંદત તન શુદ્ધિ વિસારી. ૭
ધ્રુવ પ્રેમી જન પ્રેમ પિછાંની, મધુર વચન ઉચરે મુખ બાંની;
રેચવ ભકત ભકિત રસ પ્યાસા, વ્યાપક રામ હરી તવ ત્રાસા. ૮
અણહોણી હોણી કરિ કાની, સર્વ પ્રજા ભ્રાંતી હરિ લીની;
હરિ હર સમ જગ કો પિતુ માતા, યુકત કર્મ ફલ દેત સુદાતા. ૯
વરણાશ્રમ નહિં જાત વિજાતી, સબ ઘટ વ્યાપક રામ સજાતી;
સમુજી મર્મ સુમરણ ચિત દીજે, જીવન મુકત લાભ જન લીજે. ૧૦

દોહા

કરણહાર કરતા પુરૂપ, સુયશ દેત જન જાંન;
રામ રજા વૃષ્ટી સમય, વાદલ હોત વખાંન. ૧
સંત વિવેકી આતમા, સમજ લેત યહ સેન;
લખિ સ્વરૂપ શાંતી વિવશ, ઉચરત આતમ બેન. ૨

ચોપાઈ

હરખ શોક ઉરમે નહિં આંનત, સર્વ ગતી કરતા કરિ જાંનત;
જગદાધાર કરે સોઇ હોવત, સમુજી મર્મ જન મન નહિં મોવત. ૧
યાતે તુમ ચારૂ જન જ્ઞાંની, કરિયે કર્મ ધર્મ મન માંની;
તન લગી મનતે ધર્મ ન જાવે, તાત અપર કહા બોધ સુનાવે. ૨
નિત્ય કર્મ અવસર યહ ભાઇ, ધમ પ્રથા મન રહયો લુભાઇ;
અહો તાત જન આજ્ઞા દીજે, સિંવરણ વિના વથા તન છીજે. ૩
ગદ ગદ કંઠ ભયો જન ભૂપા, સંત મરમ ગતિ અજબ અનૂપા;
સમય સમુજી ચારૂ જન સાધૂ, ગિરે ભૂપ પદ પ્રેમ અગાધૂ. ૪
રજા લેત ઉપજી બહુ ભારી, સો જાંનત ગતિ દેવ મુરારી;
વાર વાર વંદત પદ માથા, બિછુરી ચલે બાલ જીમ માતા. ૫

બિછુડન મિલન સંત સમ દૂજા, વિશ્વ ચરાચર હૃદય ન સૂજા;
તન બિછુડે મન જન પદ દાસા, સત સંગત હિત હૃદય ઉદાસા. ૬
મિલે સંત દે બોધ અભંગા, સંત સમાગમ ગંગ તરંગા;
બિછુડે સંત બિરહ ઉર જાગે, મન ઉપરામ રામ રંગ લાગે. ૭
યાતે મિલ બિછોહ જન નીકે, સર્વ રોગ જાવહિ મન જીકે;
ચિદાનંદ મય સંત સુજ્ઞાંની, બ્રહ્મ રૂપ જ્ઞાંની ગમ જાંની. ૮
શુદ્ર નારિ નર વણિક શરીરા, તીહે ભકત ચલે મતિ ધીરા;
દ્વિજ પુત્રી કહુ ડિગી ન ડોલી, ચિત વૃતી જીન ભઇ અડોલી. ૯
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ સેન લખિ લીની, સમય કર્મ આજ્ઞા સહ કીની;
આપહિ ભૂપ કર્મ શુભ લાગા, જગ હિત જનમે સંત સુભાગા. ૧૦

દોહા

નૃપ મંડલ દ્વિજ પુત્રી સહ, કીનો નિત્ય અચાર;
દ્વિજ સંતોષે નીતિ યુત, ભોજન સમય તયાર. ૧
ઇષ્ટ દેવ અરપન કિયો, ભોજન વિવિધ પ્રકાર;
પ્રેમ યુક્ત પાવન લગે, મહાપ્રસાદ લખિ સાર. ૨

ચોપાઇ

રૂચિ અનુસાર અહાર સુપ પાયા, અવસર અચમન ભૂપ કરાયા;
પાંન માંન હિત સબકો દીને, હરસિ ભૂપ અપને કર લીને. ૧
અલ્પ અહાર લિયો દ્વિજ બાલા, પ્રેમ મસ્ત વૈરાગ વિશાલા;
પુત્રી ભાવ ભૂપ ઉર ચીના, ઉર મહિ ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના. ૨
અનુચર પઠવા સમય વિચારી, દ્વિજ મંડલ લાવહુ તપ ધારી;
અનુચર જાય વિનય દ્વિજ કીની, હરસત વિપ્ર સર્વ ઉર લીની. ૩
કરિ અચાર અવસર જબ પાવા, તરૂણ વૃદ્ધ નૃપતી ઢિગ આવા;
નૃપ સતકાર કીન કર પ્રીતી, ધર્મ સનાતન જો કુલ નીતી. ૪
દ્વિજ આશીશ દીન કેઇ વારી, અક્ષત પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
નિજ નિજ આસન સબ થિર થાવા, લખિ અવસર નૃપ વચન સુનાવા. ૫
જય દ્વિજરાજ વિશ્વ હરિ રૂપા, ધર્મ ધુરંધર ધીર અનુપા;
તવ મુખ જીભ અસી અઘ નાસા, તોરી કૃપા ન જીવ ઉદાસા. ૬
સર્વ ધર્મ દૃષ્ટા મમ દેવા, ધર્મ પ્રથા જાંનત સબ ભેવા;
યે તવ સુતા લગ્ન હિત ત્યારી, રચ્યો સ્વયંવર હૃદય વિચારી. ૭
માત તાત ભ્રાતા ઇનિ નાંઇ, સો તવ લક્ષ સર્વ ઉર માંઇ;
કરિયે કૃપા દેર નહિ કીજે, ન્યાય પક્ષ અવસર મોહિ દીજે. ૮

નૃપકી રજા પાય દ્વિજ રાજા, તેડે નિજ નિજ પુત્ર સમાજા;
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ જેહિ પૂરણ, સો સો દ્વિજ સુત જુરે સઁપૂરણ. ૯
તેજોમય બાલક બ્રહ્મચારી, નિરખિ ભૂપ મન ભયો સુખારી;
દિવ્ય કાંતી સુંદર છબિ છાજે, મદન દેવ મનુ આય વિરાજે. ૧૦

દોહા

નરતન તરૂવર તરૂણુતા, બ્રહ્મચર્ય તે જાંન;
પૂર્ણ નિભાવે નીતિ યુત, ફૂલે ફલો નિધાન. ૧
બિંદુ રસ યા વૃક્ષમે, ભક્તિ પુષ્પ અગાધ;
આશ્રમ ચાર નિભાય કે, મોક્ષ લાભ લે સાધ. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ સનમાન કીન દ્વિજ બાલા, દ્વિજ સુત ઉચરે વચન રસાલા;
જય હો ભૂપ ભક્ત ભયહારી, કરિ સુબોધ સબ પ્રજા સુધારી. ૧
ધર્મ ધીર જ્ઞાની ગુણ સાગર, રામ રૂપ જગ ભૂપ ઉજાગર;
કરિ તવ દર્શ સર્વ અઘ જાવે, શુદ્ધ ભાવ પદ શીશ નિવાવે. ૨
સુનિ તવ બોધ શંક મન હરહી, સો જીવ સહજ [૧]સિંધુ ભવતરહી;
આજ કૃત્ય હમ બાલક સારે, વિષ્નુ રૂપ નૃપ નેન નિહારે. ૩
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ ગુરૂ સેવા, પાયા લાભ હુમે યહ બેવા;
ગુરૂ આશીશ લાભ હમ પાવા, તવ દરસન મોહિ રામ પઠાવા. ૪
તો સમ ભૂપ ભક્ત કહઁ દરસન, ભેટે રામ હોય જેહિ પરસન;
પૂરણ પુન્ય પ્રજા ફલ પાવે, તુમ સમ નૃપતી જનમ ધરાવે. ૫
ન્યાયી ભૂપ ધર્મ વ્રત ધારી, મિલે કૃપા હો દેવ મુરારી;
પ્રજા પાપ ફલ પ્રગટ અપારા, પાપી ભુપ ધરત અવતારા. ૬
ધર્મ ન્યાય શુભ કર્મ ન જાંને, કરહિ કાજ અપને મન માંને;
દંડ વિદંડ પ્રજા દુઃખ ભારી, ભક્ષા ભક્ષ ભોગ પર નારી. ૭
દુઃખી આપ પરજા દુઃખદાઈ, આખિર ચલે નર્ક પછતાઈ;
યાતે તાત હુમે બડ ભાગી, ભક્ત ભૂપ કરિ દર્શ સુભાગી. ૮
પદ રજ સમ બાલક મતિ હીના, કો પ્રકાર ગુણ ગુણે પ્રવીના;
લઘુ પિપલ કહા સિંધુ તરાવે, ગુણ અગાધ તવ કિમ હમ ગાવે. ૯
પુત્ર તાત મુખ કરે ઢિટાઇ, યહિ પ્રકાર કછુ બાનિ સુનાઇ;
પ્રેમ ઉદધિ ઉમગ્યો ઉર આઈ, ચુપ મુખ રહે બાલ સમુદાઈ. ૧૦

---

૧. તે તે.

દોહા

બાલક મુખ બાંની વિમલ, સમુઝી પ્રેમ મય ભૂપ;
સર્વ સભા હરસત ભઈ, જય જય શબ્દ અનૂપ. ૧
ધ્રુવ પ્રવીન અવસર લખી, અતિ સનમાંને બાલ;
દ્વિજ પુત્રી સંતોષિકે, દીન પુષ્પ કરમાલ. ૨

ચોપાઈ

જય મમ સુતા સર્વ ગુણ ખાંની, ધરેહુ માલ ગલ પીવ પિછાંની;
શુભ કારજ કીજે સનમાંની, સર્વ શંક મન ત્યાગ ગલાની. ૧
સમય કર્મ સજહી જન શૂરા, મોક્ષ લાભ લેવહિ જન પૂરા;
સમય કર્મ ચૂકે નહિં જ્ઞાની, જ્યા કરિ હોય ધર્મ જગ હાંની. ૨
દ્વિજ બાલક એકે બ્રહ્મચારી, દેખુ સુતા નિજ નેન નિહારી;
પ્રસન્ન હો લીજે વર હેરી, ચિત મહિં તર્ક ફિરે નહિં ફેરી. ૩
માત તાત જન દોષ ન દીજે, હો ચિત રૂચી હેરિ પતિ લીજે;
સમય ચૂક પ્રાંણી પસતાવે, ગઇ વખ્ત ફિર હાથ ન આવે. ૪
યાતેં હેરિ કરો સુત કાજા, પ્રસન હોય હમ સર્વ સમાજા;
મે કુછ ગુન્યો સુન્યો તે બાલા, સમુઝ કાજ કીજે તતકાલા. ૫
નિજ ઇચ્છા સો પ્રગટ કરીજે, પુત્રી સમય લાભ ભલ લીજે;
કરિ ઉપદેશ ભૂપ થિર થાવા, દ્વિજ બાલા નૃપ વચન સુનાવા. ૬
જય હો ભૂપ તાત શુભ જ્ઞાંની, સર્વ ધર્મ તોહિ દૃષ્ટિ સમાંની;
આશ્રમ ધર્મ અધિક મન માંના, જ્યા કરિ જીવન હોય હિરાના. ૭
આશ્રમ સજે ભજે ભગતંતા, જનમ મરણ આવે તેહિ અંતા;
યાતે આશ્રમ ધર્મ વખાંના, તવ ઉપદેશ હુમે મન માંના. ૮
યદ્યપિ તાત વાત યહ આદૂ, વ્રતી વિભાગ કીન સહ સાધૂ;
મનો વ્રતી તન મય અધ્યાસા, મિથ્યા તર્ક પદારથ આશા. ૯
મમતા મોહ વરણુ અભિમાંની, અલ્પ દેહ જીન સત્ય પિછાંની;
મેં બાલક મેં તરૂણુ શરીરા, ઇંદ્રી રસ ઉર ચહે અધીરા. ૧૦

દોહા

તન અધ્યાસી આતમા, જીનકો આશ્રમ ચાર;
અમિત ભોગ ભોગત રહે, આખિર લખે અસાર. ૧
વૈદ જીવત દે ઓષધી, મૂવે નિકટ ન જાય;
મેં મરતક તુમ વૈદ હો, મરે ન તાત સંતાય. ૨

ચોપાઇ

વૃતી વિભાગ વિષય રસ ત્યાગા, એક સરસ રસ આતમ લાગા;
વૃત્તિ ફુરે ન કામ અકામા, વિભુ સ્વરૂપ પાયો વિશ્રામા. ૧
પુષ્પ માલ મેં મોગલ ડારૂં, કવન દષ્ટિ કરિ અપર નિહારૂં;
આતમ પતિ વૃત્તી ઇક ભાવે, અપર પતી કોઉ દષ્ટિ ન આવે. ૨
સર્વ પદારથ મિથ્યા દરસે, નામ રૂપ કો હમ નહિં પરસે;
નામ રૂપ વ્યતિરેક પસારા, અન્વય આતમ રામ હમારા. ૩
જીવ ચરાચર વિશ્વ પસારો, વ્યાપક ઘનવત રૂપ હમારો;
મમ અધાર ભાસત યહ માયા, હય ઉપાધિ મેં પુરૂષ અજાયા. ૪
નારી પુરૂષ દેહ કર નાંમા, મેં સાક્ષી આતમ સુખ ધામા;
યેહ સ્વરૂપ મમ અમર અનાદી, જીનકો ત્યાગિ બનુ પરમાદી. ૫
જબ લગ ભેટ ભઈ નહિં તુમતે, તબ લગ ભૂલ ભઈ કછુ હમતે;
તન અધ્યાસ પ્રબલ દુઃખ દીના, વિષય વાસ કરિ આશ અધીના. ૬
સંત સમાગમ વિન હમ ભૂલા, અમિત જન્મ સાગર દુઃખ ઝૂલા;
ભઈ ભેટ તવ દરશન પાવા, ભગી ભૂલ અપને ઘર આવા. ૭
તાત તોર કર મમ શિર પરસા, પ્રબલ પ્રકાશ રૂપ નિજ દરસા;
સુનિ તવ બોધ રૂપ મહિં જાગા, જડ અધ્યાસ ભગ્યો તન રાગા. ૮
અબ નહિં ચહે શરીર સબંધા, અક્ષય આતમ પરમ અનંદા;
આતમ રસતે કો રસ સારા, ત્યાગી અભય સુખ કરે પિયારા. ૯
જ્ઞાન અનલ અલ્પ સુખ નાસા, સર્વ પરે સુખ હદય પ્રકાશા;
મૂવા પછે મરે કહા તાતા, સો તુમ પ્રગટ લખો મમ ગાથા. ૧૦

દોહા

તીન કાલ દરસી તુમે, ઘટ ઘટ જાનન હાર;
તન અધ્યાસી જીવકો, દીજે કર વરમાર. ૧
તરંગ તોય પટ તંતુ સમ, નિજ આતમ લખિદાસ;
અલ્પ ભોગ દીજે નહીં, દીજે ચરણ નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

સતગુરૂ શિષ્ય ભાવ ઉર આંની, પ્રેહ વશ વિકલ થકિત ભઇ બાંની,
ધ્રુવ પ્રવીન યહ અવસર ચીના, બોલન ચહા નરેશ પ્રવીના. ૧
શબ્દ યથારથ બોલી બાલા, કિમ કરિ કાટિ શકું તતકાલા;
ચિત ઉપરામ વ્રતી ભઇ લીના, અલ્પ ભોગ સુખ ચહે ન દીના. ૨

યદ્યપિ સંત સરસ શ્રુતિ સેતૂ, અમિત કષ્ટ ધારે જગ હેતૂ;
પ્રથમ ભૂપ યહ કીન વિચારા, સમય શબ્દ બોલે અતિ સારા. ૩
જય હો તાત સત્ય તવ બાંની, વેદ અંત કહા કહું વખાંની;
અવશ્ય ગયો અધ્યાસ શરીરા, નિશ્ચય બ્રહ્મ રૂપ મતિ ધીરા. ૪
તોરી દ્રષ્ટ વિશ્વ નહિં ભાસે, સ્વે સ્વરૂપ નિજ તત્વ પ્રકાસે;
ગુણ અતીત નિરગુણ નિજ આતમ, વ્યાપક રૂપ એક પરમાતમ. ૫
પ્રબલ એક નિશ્ચય તવ પૂરણ, સવ શક્તિ આતમ સંપૂરણ;
અગમ અગોચર આતમ દેવા, તુમ સમ સંત લખે યહ ભેવ. ૬
આતમ સતા સર્વ સંસારા, આદ અંત નહિં મધ્ય વિહારા;
ચેતન મય સબ જગકી શોભા, જ્ઞાની સમુઝ એક મન લોભા. ૭
આપ આપ મય મસ્ત રહાવે, આપ અપર કોઉ દ્રષ્ટિ ન આવે;
જ્યું તરૂ તરૂણ ભયો દ્રઢ અંબા, જીનકો કહા કરે અવલંબા. ૮
જડ પતાલ જલમે જા લાગી, ફલ ઊરધ આકાશ સુભાગી;
પશુ ત્રાસ નહિં માલી રક્ષા, આપ ગભીર ભયો યહ વૃક્ષા. ૯
યદ્યપિ તરૂ માલી ચિત ચાવે, નિજ બચપન ઉરમે ફુરિ આવે;
ધરિ શિર કુંભ તપત મહિં સીંચા, માલી ગુણ તરૂવર ઉર બીચા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાની ધારત ધર્મ કો, પૂર્વ જન્મ કરિ યાદ;
તજે ન આશ્રમ[1] લીકકો, કષ્ટ ઉઠાવત સાધ. ૧
જલ ન ડબોવે કાષ્ટ કો, અમિત વાત ઈતબાર;
કષ્ટધાર નૌકા ભઈ, કરણ અપરકો પાર. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત વાત યહ મોરી, સંત ન કરે સંત મુખ ચોરી;
જ્ઞાની સર્વ વિશ્વ કર તાતા, હર્ષ શોક જેહિ ચીત ન આતા. ૧
તરૂ માલી કથ શબ્દ સુનાવા, દયા દ્રષ્ટિ કરિ જલ તહુ પાવા;
યું અજ્ઞાની ધર્મ ન ચાવે, સંત કૃપા કરિ બોધ સુનાવે. ૨
આશ્રમ ધર્મ આપ શિર ધારે, વરત માન સબ કામ સુધારે;
વેદો યુક્ત કર્મ નિત કરહી, ધર્મ પ્રથા સોઈ બોધ ઉચરહી. ૩
દેખે સુને સંત જન દાસા, તિમ તિમ લોક વધે જીજ્ઞાસા;
સંત પ્રભાવ સર્વ ઉર આવે, ધર્મ રૂચી ઉર અધિક વડાવે. ૪

૧. મર્યાદા ૨. શુદ્ધ થયેલી

સંત કર્મ કરિ ઉર નિષ્કાંમા, વ્યાપક અપનો રૂપ તમાંમા;
જીવ અંગ લખિ દેહ સંભારે, યું જ્ઞાંની લખિ ધર્મ પ્રચારે. ૫
સર્વ સનાતન અંતર યાંમી, જ્ઞાની સર્વ તાત્ત શિર સ્વાંમી;
ઇચ્છા રહિત ધર્મ શિર ધારે, યાતે કારજ સર્વ સુધારે. ૬
યાતે અધિક કહું કહા તાતા, દ્વિજ પુત્રી તું સર્વ સુજ્ઞાતા;
જ્ઞાની સમ જગ કો પરબુદ્ધા, નિજ સ્વરૂપ પાઈ જીન શુદ્ધ'. ૭
તુમ સમ નાર અપર કો દૂજી, લખિ સ્વરૂપ જીન વૃતી સલૂજી[૨];
તુમકો નિરખિ અપર કોઉ નારી, ચલે સર્વ જગ ભોગ વિસારી. ૮
પૂરણુ જ્ઞાન વિના દુઃખ પાવે, કરિ કુસંગ મન ભજન ભુલાવે;
વિષયાશકત બુદ્ધિ વિપરીતા, ત્યાગે ધર્મ સનાતન રીતા. ૯
ઇનકી રહે ન ઉત ચિત લાગે, વિભ્રમ ભૂત હૃદયમેં જાગે;
ગૃહસ્થ તજ્યો અરૂ તજ્યો વિરાગા, વિષય ભોગ ઉપજી ઉર રાગા. ૧૦

દોહા

ઉપર અંબર ત્યાગ તન, ઉર મહિં ઉપજ્યો રાગ;
ઉભય પક્ષતે ભ્રષ્ટ હોય, શ્વાન વૃતી હતભાગ. ૧
વર્યો ભેષ સંન્યાસ કો, ઉર આશા અધિકાર;
યાતે જ્ઞાની સમુજીકે, ચલે વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

યાતે સુતા કહું કર જોરી, ધાર શીશ શિક્ષા યહ મોરી;
જો સજાત કૂઓ વન ચાવે, તો મમ રજા ન લગ્ન કરાવે. ૧
તારન યહે સજાત તુમારી, તો માનહુ મન શીખ હુમારી;
તોરી દશા સર્વ મેં જાંનુ, સત્ય સત્ય મેં સત્ય પિછાંનૂ. ૨
જલ તરૂવર ધરની જન જ્ઞાંની, કષ્ટ લેત પરમારથ જાંની;
કેવલ કષ્ટ અપર હિત ધારે, દયા દ્રષ્ટિ સહ કાજ સુધારે. ૩
યાતે સુતા લજ્ઞ ઉર લાઈ, પુષ્પ માલ ધરિયે હરસાઈ;
ધર્મ વડે અધરમ હો નાસા, આશ્રમ ધર્મ પ્રજા વિશ્વાસા. ૪
મમ ઇચ્છા પુત્રી શિર ધારો, આશ્રમ નીતી કાજ સુધારો;
પર ઇચ્છા જ્ઞાની શિર ધરહી, કરિ કારજ જગની સંગ વિચરહી. ૫
ચારૂ ભેદ ન તવ મુખ ભાખ્યૂ, જ્ઞાની સમુજી મારિ મન રાખ્યૂ;
ઇષ્ટ દેવ પુત્રી તોહિ જાંની, ભૂપ ધર્મ કહા કહૂં બખાંની. ૬
દ્વિજ હરિ રૂપ તાહ તું બાલા, સમુજી કાજ કીજે તતકાલા;
શુદ્ધ ભાવ જગ તારણુ હેતૂ, યે મમ બોધ ધર્મ કર સેતૂ. ૭

યાતે સુતા ધર્મ શિર ધરિયે, નીતી યુકત કાજ અનુસરીયે;
કરિ ઉપદેશ ભૂપ ચુપ બાંની, હર્ષમાન સહ સભા સુજાંની. ૮
દ્વિજ પુત્રી સુનિ બોધ પ્રવીના, સમય કર્મ અપને ઉર ચીના;
ભૂપ પ્રવીન જ્ઞાન કર સાગર, હરિહર અજ બોધે ઉજીઆગર. ૯
ઈનકો બોધ શીશ ધર લીજે, જ્ઞાની સન અપમાન ન કીજે;
અતિ સર્વત્ર વરજ નિય કહિયે, ફલ વિપરીત તાહ કરિ લહયે. ૧૦

દોહા

ભૂપ બોધ ઉરમે ધર્યો, દ્વિજ પુત્રી શુધ ભાય;
મસ્ત મૂરતી વિપ્ર સુત, દી માલા પહિરાય. ૧
સર્વ સભા હરસત ભઇ, નૃપ ઉર પ્રેમ અગાધ;
પુષ્પ ગિરાયે પુત્રિ શિર, સાધુ સાધુ કેહિ સાધ. ૨

ચોપાઇ

ન્યાયી ભૂપ નિરખિ નરનારી, જય જય શબ્દ કીન અતિ ભારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, વંદત ભૂપ સર્વ હરસાઈ. ૧
જય હો ભુપ ધર્મ હિતકારી, સર્વ પ્રજા મહિં નીતિ સુધારી;
આશ્રમ ધર્મ મર્મ હમ પાવા, ધન્ય તાત કરિ કૃપા સુનાવા. ૨
મોક્ષ માર્ગ આશ્રમ કર ધર્મા, તરણો સહજ મીલ્યો મોહિ મર્મા;
તાતકે તાત હાથ ગહિ લીના, ઉગ્ર કૃપા પરજા સન કીના. ૩
મોક્ષ માર્ગ હિત પરમ ઉદાસી, કોટિ તીર્થ પરસ તે કાસી;
યદ્યપિ ચિત વિશ્રામ ન પાવા, પ્રબલ તર્ક ઉર અધિક બઢાવા. ૪
જહઁ જાવે તહઁ અપની અપની, સુનિ સુનિ વિભ્રમ ભો ઉર જપની[1];
એક એક કરિ બોધ વિરૂદ્ધા, ભ્રમીત ભયે બુદ્ધી બેશુદ્ધા. ૫
સુનિ તવ બોધ હર્ષ જીય જાગા, સંશય સર્વ હૃદયતેં ભાગા;
આશ્રમ ધર્મ સર્વ સુખ સાગર, જીવન મુક્તી મિલ ઉજીયાગર. ૬
વેદ શાસ્ત્ર સાખા કરિ ગાવા, યાતે તાત અધિક મન ભાવા;
શંકા સર્વ ભમી મમ મનતે, આશ્રમ ધર્મ સજે મન તનતે. ૭
ભલેહિ તાત મોહિ દરશન દીના, સર્વ પ્રજા સંશય હરિ લીના;
અબ હમ તજે ન આશ્રમ ધર્મા, વેદો યુક્ત કરે સતકર્મા. ૮
ભોગ રૂ મોક્ષ ઉભય ફલ દાતા, બોધે બોધ યથારથ તાતા;
વિપ્ર વૃદ્ધ હમ ભયે સુખારી, સજે ધર્મ બોધે નરનારી. ૯
આશ્રમ શોભે કર્મ સહીતા, વિના કર્મ આશ્રમ વિપરીતા;
કર્મ વિના જાતી નહિં શોભે, સુત વિન વૃથા વંજ જીમ લોભે. ૧૦

દોહા

જાતી દિપે ન કર્મ વિન, નાક વિના નર નાર;
સાધૂ દિપે ન શીલવિન, સમુજ લેહુ યેહ સાર. ૧
ભૂપ કહે ભ્રાંતી તજો, ભજો નિરંજન નાથ;
લજો કર્મ શુભ ત્યાગ તે, અવશ મોક્ષ તવ હાથ. ૨

ચોપાઇ

ન્યાય ધર્મ આશ્રમ શુભ કર્મા, ભૂપ બોધ સમજે સહ મર્મા;
પરજા મન ભ્રાંતી સહ ભાગી, રામ ભક્તિ સિંવરણ અનુરાગી. ૧
સર્વ પ્રકાર સુખી નરનારી, પુલકિત બોધ વિચાર વિચારી;
લખિ અવસર નૃપ યાંન[2] સજાવા, પ્રજા પ્રેમ યુત શબ્દ સુનાવા. ૨
રે મમ પ્રજા પ્રાણુતે પ્યારે, મમ શિરતાજ ધર્મ સોઈ ધારે;
નૃપતે સુખ લે વહિ બડ ભાગી, સો નર નાર ધર્મ અનુરાગી. ૩
રાજ રામ દુહુકે વિરોધી, ત્યાગે ધર્મ અકારણ ક્રોધી;
ઉભય લોક વિશ્રામ ન પાવે, જયહઁ જનમે જમ ત્રાસ દિખાવે. ૪
યાતે પ્રજા કહું કર જોરી, ધર્મ ન્યાય કરિયે નહિ ચોરી;
ચ્યારૂ વરણ ભલે નર નારી, પ્રથાહીન નૃપ ત્રાસ કરારી. ૫
પાછે દોષ ન દેવહુ ભાઇ, યાતે પ્રથમ કહ્યો સમુજાઈ;
ભ્રાતા દ્વેષ દ્રિષ્ટી નહિં કીજે, સોચિ વિચાર સાર ઉર લીજે. ૬
સાર ગ્રહી હો સાર ગ્રહી જે, મિથ્યા તર્ક અસાર તજી જે;
વિપ્ર તાત આજ્ઞા મેં પાઉં, અપર પ્રજા કો બોધ સુનાવું. ૭
પ્રજા ભૂપ આદી યા નીતી, અન્યો અન્ય પ્રબલ ઉર પ્રીતી;
તનતે તન રક્ષા નૃપ કીજે, મનતે પ્રજા બોધ સત દીજે. ૮
જરતે પૃજા ભૂપ સંતોષે, કરતે ધર આયે કછુ પોષે;
પ્રજા કર્મ સો પ્રજા કરાવે, ભૂપ ધર્મ સો ભૂપ નિભાવે. ૯
યાતે નિમિત કરૂં મે પૂરણ, ધર્મ રૂચી હો પ્રજા સઁપૂરણ;
જેહિ કારન હરિ નરતન દીના, કરે કાજ સોઉ પુરૂપ પ્રવીના. ૧૦

દોહા

પ્રેમી પરજા પદ ગિરે, સુનિ નૃપ ઉત્તમ જ્ઞાન;
ધ્રુ મંડલી વિમાન ન ચઢ, નભ મગ કીન પ્રયાંન. ૧
માત તાત ભ્રાતા ગુરૂ, પ્રીયા પીવ તન શ્વાસ;
ધર્મ ભૂપ બિછરન ન હુતે, ઉર અતિ પ્રજા ઉદાસ. ૨

---

૧. અધીરતા. ૨. વીમાન.

ચોપાઈ

બિછુરત ભૂપ પ્રજા એહ ભારી, નભ નિહારી વંદે કોઈ વારી;
દ્રષ્ટિ વિમાન જ્યહાં લગી દેખા, સર્વ નારિ નર નમત વિશેખા. ૧
દ્રષ્ટિ અદ્રષ્ટ ભય જબ યાના, એહવશ દુખિત ભયે સહ દાંના;
સબકે ઘટ કરૂણા રસ છાવા, મગ્ન ભયે તન ભાન ભુલાવા. ૨
ન્યાયી ભૂપ સાધુ લછ પૂરા, સમુજી સુબોધ પ્રેમ ભરપૂરા;
ઘટિકા એક સર્વ નર નારી, ભયે પ્રેમ વશ ભાંન વિસારી. ૩
દ્વિજકી સુતા સમય ઉર સાંની, ઉચરત ભઈ મધુર મુખ બાંની;
ભ્રાતા ભૂપ બોધ ઉર આંની, સમય કર્મ કરિયે સનમાંની. ૪
નિત્ય કર્મ અવસર યહ ભાઇ, ચાલિ ભવન કરિયે હરસાઈ;
ભૂપ ગુરૂ આજ્ઞા અનુસરિયે, તનતે મોહ કબૂ નહિં કરિયે. ૫
તનતે મોહ વૃથા મન માંનો, સંત સુબોધ પ્રેમ સત જાંનો;
ભૂપ રજા અપન શિરે લીજે, નિજ નિજ ભવન પ્રયાંન કહીજે. ૬
જ્ઞાની ભુપ સવ ઘટ વાસી, સમુજી મર્મ નહિં હોહુ ઉદાસી;
ભૂપ સુબોધ સર્વ ઉર છાવા, કોટિ યતન નહિં હટહિ હટાવા. ૭
પલ પલ પ્રેરિ રહી નૃપ ગાથા, ચિત ચિતવે વિસરે કિમ તાતા;
વેદ અંત નૃપ ગિરા સુનાઇ, દો પ્રકાર વરનુ મમ ભાઇ. ૮
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ચુપ મુખ રહી વિપ્રકી નારી;
સુનિ સુબોધ પરજા શિર નાવા, અપને અપને ભવન સિધાવા. ૯
વિપ્ર વૃંદ આયે નિજ દ્વારે, નિત્ય કર્મ હિત નીત પસારે;
ભૂપ સુબોધ સર્વ મન ભાવે, નૃપ અચાર સો પ્રજા કરાવે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ સાધૂ લક્ષણુ ધરી, દીનો પ્રજા સુબોધ;
નીતી ધર્મ વિવેક યુત, વેદ વિદિત મગ શોધ. ૧
જ્યહાં લગિ સીમા અપની, નૃપ વિચરે ચહું ઓર;
સર્વ પ્રજા ઉપદેશ દે, આયે ભવન બહોર. ૨

ચોપાઇ

સર્વ પ્રજા નૃપ કીન સુખારી, સત્ય બોધ બોધે નરનારી;
ચ્યારૂ વરણ સનાતન ધર્મા, આશ્રમ ચાર યથારથ કર્માં. ૨
કરિ સુબોધ નૃપતી ઘર આવા, નગર લોક દરશન હિત ધાવા;
અમિત નારિ મિલ મંગલ ગાવે, ભેરી તાલ મૃદંગ બજાવે. ૨

સુર અપછર નભ મંડલ આયે, જય જય કહિ શિર પુષ્પ ગીરાયે;
અંતઃપુર નૃપતી દ્વે નારી, આયે પીવ સમુજી સુખ ભારી. ૩
પ્યાસે નીર મિલ્યો જીમ ગંગા, પ્રીયા પ્રેમ મન અધિક અભંગા;
તર્સંત ભઈ દર્શ હિત પ્યારી, કરન લગી પતિ પૂજ તયારી. ૪
યૌંહૌ ત્રધાન દ્વિજ મંડલ સારે, નૃપપદ પૂજન કીન તયારે;
નગ્ર લોક સહ સનમુખ આવા, સમય પાય પદ શીશ નિવાવા. ૫
દ્વિજ મંડલ જાંના નૃપ આયે, પ્રથમ ભૂપ દ્વિજ શીશ નિવાયે;
જય હરિ રૂપ વિપ્ર મમ તાતા, તવ પ્રતાપ હમરે કુશલાતા. ૬
સો નૃપ ખુશી પ્રાત તવ દર્શન, મિલે સુબોધ રામ હો પરસન;
મેં બડ ભાગ દર્શ કરિ આજા, કુશલ પ્રજા સારે કછુ કાજા. ૭
હરિગુરૂ વિપ્ર કૃપા જયહાં પૂરણ, તેહિ જન સુધરે કાજ સંપૂરણ;
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, શુદ્ધ ભાવ દર્શન નિત દીજે. ૮
શુદ્ધ ભાવ નૃપ દ્વિજપદ વંદા, ઉર મહિ ઉપજ્યો પરમ અનંદા;
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, જય જય શબ્દ કીન નર નારી. ૯
દ્વિજ આશીશ દીન કેઈ વારી, અક્ષત પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
ધન્ય ભૂપ ભક્તી રસ ભોગી, વ્યાપક રૂપ સ્વતંતર યોગી. ૧૦

દોહા

તુમ સમ બને ન અપરતે, ભૂપ ભક્તિ મહારાજ;
ઉભય પક્ષ આદર દઈ, વિલગ કીન નિજ કાજ. ૧
જ્ઞાન ભક્તિ શુભ કર્મ જીવ, વર્ણો શ્રમ શુભ નીત;
લખહિ મર્મ જીજ્ઞાસિ જન, સમુજ નિત્ય અનીતિ. ૨

ચોપાઇ

વિધિ નિષેધ ક્રમ કીન વિભાગા, જયા કરિ અજ્ઞ જીવ કેઈ જાગા;
મોક્ષ રૂ બંધ મર્મ સમુજાવા, કોટિક પ્રજા સરલ મન ભાવા. ૧
ભકિત કર્મ ફલ જ્ઞાન સ્વરૂપા, તુમ આદર્શ પ્રગટ જન ભૂપા;
તવ ગુણ ત્રિગુણ હતેં પરતાતા, કિમ કરિ કથે કથત શરમાતા. ૨
શબ્દ પરે કહા ગાય સુનાવે, સમુજી મર્મ મનમે સુખ પાવે;
નભકો માપ શકે કો દેવા, આતમ તત્વ કહે કો ભેવા. ૩
બ્રહ્મ સદેહ દેહતે દૂરા, સમુજે જ્ઞાંની સુજન સબૂરા;
ક્રિયા કર્ત દીખત તન દ્વારે, ક્રિયા પરે નહિં ક્રિયા તુમારે. ૪
કર્મ રહિત અરૂ કર્મ કરાવો, લખે મર્મ તેહિ આપ લખાવો;
ઈન્દ્રી પરે ઇન્દ્રિ રસ ભોગી, સર્વ પરે અરૂ સર્વ સંયોગી. ૫

કોઉ જન એક એક કહિ ગાવે, કોઉ ધ્યે ધ્યાતા ધ્યાન ધરાવે;
યોગી યોગ સિદ્ધિ કરિ ધ્યાવે, સમુજી મર્મ ચુપ આપ રહાવે. ૬
નિશ્ચય ભઈ અપરકો આયો, કવન અપર જીન ધ્યાન ધરાયો;
ભકતી ભક્ત કવન ભગવંતા, નિજ સ્વરૂપ આયો સહ અંતા. ૭
એક ન દોય અપર નહિં દરસે, જ્ઞાંની હોય જ્ઞાંન ગમ પરસે;
દુરલભ મર્મ સુલભ તુમ ગાવા, તોરી કૃપા હુમે મન ભાવા. ૮
હરિહર અજ સતગુરૂ તુમ તાતા, તવ પદ દર્શન સર્વ સમાતા;
સુનિ તવ શબ્દ સર્વ દુઃખ નાસા, ઉર મહિં પ્રગટયો બ્રહ્મ પ્રકાશા. ૯
સત મિથ્યા દ્વે દર્દ મિટાવા, સોહં શબ્દ અર્થ સુખ પાવા;
લક્ષા અર્થ લહે બડ ભાગી, નિજ સ્વરૂપ નિરખે લય લાગી. ૧૦

દોહા

તુમ સમ બોધી આતમા, પ્રગટ હોત જગ હેત;
સમુજ સજાતી આતમા, સર્વ જ્ઞાન સમ દેત. ૧
દ્વિજ અસ્તૂતી ભુપ સન, પ્રગટયો પ્રેમ અગાધ;
વારવાર વંદત ભયે, સાધુ સાધુ કહ સાધ. ૨

ચોપાઇ

હર્ષ અપાર ભયો નૃપ દરશન, ચ્યારૂ વરણ પ્રજા મન પરસન;
મતિ અનુક્રમ મહિમા સહ ગાઇ, ભયે પ્રેમ વશ શીશ નિવાઈ. ૧
ચ્યારૂ વરણ અટક નહિં કાંઇ, નૃપ પદ ભેટે જન સમુદાઇ;
યથા યોગ સબકો સંતોષા, જુનુની પય કરિ જીમ સુત પોષા. ૨
સમય સમુજી દ્વિજ આજ્ઞા પાઇ, ભૂપ ભવન ચાલે હરસાઈ;
નિજ મંદિર નૃપતી જબ આવા, પ્રિયા પ્રેમ ઉર અધિક બડાવા. ૩
પટ ભૂષણ તન સજી સિંગારા, પૂજન પતી ચલી દ્વે દારા;
ધરિ શ્રુંગાર દાસિ સંગ આઇ, મંગલ ગાવત હર્ષ બઢાઇ. ૪
નૃપતી નિજ મંદિર થિર થાવા, દાસી દાસ હરસિ તહઁ આવા;
સુંદરિ આય પ્રથમ પદ લાગી, પર્મ પ્રેમ વશ ભઈ સુભાગી. ૫
વિધિવત પુજ્ય કીન વિધિ સારી, પય કરિ પાદ પખાર સુખારી;
ઉભય નારિ અચમન પય કીના, લખિ ચરણોદક પ્રેમ નવીના. ૬
બહુત દિવસ પતિ દર્શન પાવા, કહન ચહે નિજ કંઠ રૂકાવા;
વાર વાર પદ વંદન કીના' સમય સમુજી ચુપ રહી પ્રવીના. ૭

મન તનકી જાંનત ધ્રુવ સારી, સાધવિ સમુજ લીન નિજ નારી;
શુદ્ધ પ્રેમ નહિં ભાવ અશુદ્ધા, નિશ્ચય મોક્ષ નારિ પરબુદ્ધા.
દાસી દાસ સમય જબ પાવા, પ્રબલ પ્રેમ વશ શીશ નિવાવા;
નૃપ આશીશ દીન કેઈ વારી, રામ ભક્તિ રત રહો સુખારી.
રે મમ ભ્રાત ધન્ય તવ કરણી, અતિ પવિત્ર કહિયે કિમ વરણી;
નિર અભિમાન યાંન ભક્તિ રસ, વશ મય સહેજ કીન ઇન્દ્રી દસ.

દોહા

દાસ ભાવ ઇન્દ્રી દમન, પ્રભુ પદ મન અનુરાગ;
પ્રેમ ભક્તિ સિંવરણ રતા, ઉર ઉપજે નહિં રાગ. ૧
યાતે સુના તુમ જનમતે, દાસ ભાવ મહિં લીન;
નૃપ સંમતિ સેવા સધર[1], તો સમ કવન પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

સેવા ધર્મ કઠિણ મમ ભાઈ, જીવત મરે કરે ચિત લાઇ;
તન મન વચન અપન વશ કીના, સો જન રહે અવર આધીના.
સ્વાંમી રજા શીશ પર ધારે, રજાયુક્ત સહ કાજ સઁવારે;
કષ્ટ હોય યા સુલભ સભાઉ, સ્વામી કારજ નાંહ કુભાઉ.
કોટિક કષ્ટ દાસ સહ તનમેં, મિથ્યા તર્ક ફુરે નહિં મનમેં;
કષ્ટ સહે પર કાજ સુધારે, તન લગિ દાસ હૃદય નહિં હારે.
જીવન મુક્ત જાંને તેહિ દાસા, દરસન કાજ કરે સુર આસા;
એસે દાસ રામ મન ભાવે, હરસત શિવો શંભુ અપનાવે.
માયા દંભ અપાર કહાવે, શંકર કૃપા નિકટ નહિં આવે;
શિવ હરિ દાસ સર્વ મન ભાવે, સર્વ ન્યાયિ શિવ તાત કહાવે.
સ્વાંમી સેવક સર્વ પિયારા, સેવક સ્વાંમી શબ્દ અધારા;
યાતે તાત ભાવ તવ પેખી, મમ ઉર ઉપજત પ્રેમ વિશેખી.
સેવા સમે કષ્ટ હો ભાઈ, રહિ ન શકે મનકી થિરતાઇ;
મન મોજી વિષયા સુખ રાતો, દુઃખમય દુષ્ટ રંગે નહિં નાતો.
અપની ગિને ન અપર સગાઈ, દુઃખતે દૂર ભગે દુઃખદાઇ;
સ્વર્ગ મિલ યા નર્ક સદાઇ, કરહિ કર્મ મન જહઁ રૂચિપાઇ.
બોધ હીન વિષિયા સુખ રાતો, તાતે ગિને ન બ્રહ્મ સનાતો;
સમુજી સુબોધ અખય સુખ લાગા, તુરત વિષય સુખ તજે સુભાગા.

---

૧. કઠીણ.

એકહિ મન સમુઝાવન કાજા, કોટિ સુબોધે સંત સમાજા;
સમુજી સેન મનવો ઘર આવે, જીવન મુક્ત સ્વરૂપ સમાવે. ૧૦

દોહા

સ્વાંમી તે સેવક અધિક, સ્વાંમી વશ કરિ લેત;
ચિંતવન આવત હરસિકે, સ્વાંમી સેવક હેત. ૧
યાતે દાસી દાસ તુમ, પર્મ પવિત્ર પ્રવીણ;
હરિહર અજ હરસત હૃદય, આય દર્શ ઘર દીન. ૨

ચોપાઇ

સેવા મર્મ સંત જન જાંને, લખિ સ્વરૂપ અક્ષય સુખ માંને;
દાસ ભાવતે ભાવ અપારા, દાસ ભાવ સબકે શિરદારા. ૧
તન મન વચન એક ઘર લાવે, સો નિજ દાસ પર્મ પદ પાવે;
તન જન સંગ વચન મન ઓરે, દાસ નહિં નર નાર ઢગોરે. ૨
જલ્પ શબ્દ મન નહિં થિરતાઇ, કષ્ટ પડે શઠ સહજ પલાઇ;
સુખ સંગી દુઃખ દેખિ પલાવે, રૌ રૌ નર્ક દાસ સો જાવે. ૩
ગણિકા સમ શઠકી ગુરૂવાઇ, મતલબ સરે ન રજ મિત્રાઇ;
એસે અધમ દાસ જમ દ્વારે, જમ મારત કરિ ત્રાહ પુકારે. ૪
પિતા પુત્ર પતની પતિ પ્યારા, સ્વામી સેવક છ બ્યવહારા;
રાજા પ્રજા ધર્મ યહિ ધારે, આહું અવશ્ય મોક્ષ નિરધારે. ૫
પુત્રા લક્ષ ધટે તવ દાસા, પાવહુ મોક્ષ પ્રબલ વિશ્વાસા;
રે સુત નિત્ય કર્મ ચિત ચાવા, સમય કર્મ અવસર ચલી આવા. ૬
નિજ નિજ કર્મ સજો મમ ભાઇ, વેદો યુક્ત પ્રથા ગુરૂ ગાઇ;
સુનિ નૃપ વચન દાસી વરૂ દાસા, વંદત ચલે હૃદય હરસાતા. ૭
સમય સમુજી આજ્ઞા નિજ નારી, પતિ પદ વંદે સમય વિચારી;
પતિ રૂખવ પાય ચલી હરસાઇ, અનંદ ભરી અપને ગૃહ આઇ. ૮
ગર્ભવતી પતિ પ્રેમ અપારા, નિત્ય કર્મ કીનો દે દારા;
પટ અરૂ નીર દાસ લે આવા, સુવ પ્રવીન અસ્નાન કરાવા. ૯
કરિ અચાર આયે મખ શાલા, નિરખિ વિપ્ર નૃપ પ્રેમ વિશાલા;
સનમુખ આય વિપ્ર પદ વંદા, દ્વિજ સુનીતિ લખિ પર્મ અનંદા. ૧૦

દોહા

દ્વિજ નૃપકો આશીશ દી, હો કલ્યાંન નરેશ;
હરિ હર કૃપા હમેશ તો, લગે ન માયા લેશ. ૧

નૃપતી દ્વિજ વંદન કિયો, દિયે દાન અધિકાર;
પાય રજા હરસત ચલે, આરે રાજ દવાર. ૨

ચોપાઇ

ભવન ચોક બિચ કીન તયારી, નૃપ આસન બેઠે બ્રહ્મચારી;
નૃપ નારી દાસી વરૂ દાસા, કથા શ્રવન હિત પ્રેમ હુલાસા. ૧
પ્રેમયુકત વંદન કરિ સારે, બેઠે જન જીન જેહિ અધિકારે;
ધ્રુવ પ્રવીણ લખિ સમય અનૂપા, ગુણ ગણપતિ વંદે જન ભૂપા. ૨
હરિહર અજ ત્રય દેવ અરાધા, ઉરમહિં ઉપજ્યો પ્રેમ અગાધા;
સંત કથા પાછે સહ કરહી, પ્રથમ ધ્યાન વ્યાપક પ્રભુ ધરહી. ૩
વરણુત સર્વ વિભૂતી સારા, દેત વિવે શણુ અગમ અપારા;
ચલ વૃત્તી ચંચળતા ત્યાગે, વકતા ધ્યાન ધર્મ મય લાગે. ૪
રામ રૂપ લખિ સબ સંસારા, બોધે બોધ સુબોધ સુપ્યારા;
કોમલ વચન પ્રિયે મુખ બાંની, ધર્મ રૂચી ઉપજે સુન પ્રાની. ૫
થિર વૃતી વકતા જન બોધે, શ્રોતા અવશ ધ્યાન મગ શોધે;
મન ઇન્દ્રી વકતા વશ કરહી, તેહિ જન બોધ અમિત જીવ તરહી. ૬
વકતા બોધ બીજ સમ જાંનો, ધર્મ રૂચી સો વૃક્ષ પ્રમાંનો;
વકતા બોધ કીન સોઇ ધર્મા, શ્રોતા અવશ કરે રૂચિ કર્મા. ૭
વકતા ધર્મ રૂચી ચિત નીતી, શ્રોતા અવશ કરે તેહિ પ્રીતી;
રસ રેડત બીએકી રેખા, પ્રગટે અવશ વિશ્વ સહ દેખા. ૮
બીએ ગુપ્ત ચિત્ર સોઇ ભાઈ, પ્રગટ હોય ફિર દેત દિખાઈ;
યાતે પ્રથમ બોધ જન કરતા, વૃત્તી અપન કરે મન થિરતા. ૯
ગુરૂ ગનપત ગોરી શિવ ધ્યાવે, બોધ હેત વૃત્તી થિર લાવે;
યાતે પ્રથમ કરે અસ્તૂતી, પાછે કથા પ્રસંગ વિભૂતિ. ૧૦

દોહા

વકતા બોધે જગત કો, ધર્મ સનાતન ધાર;
મન ઇન્દ્રિ નિજ વશ, બોધ તરેહ સંસાર. ૧
મન ઇન્દ્રી ચંચલ સદા, વૃત્તી વિષય દિશિ ધાય;
અધમ બોધ બોવે અપર, આપ નર્ક મહિં જાય. ૨

ચોપાઇ

યાતે મુનિ મંડલ જન જ્ઞાંની, પ્રથમ ઇષ્ટ વંદે સુર બાંની;
વૃત્તિ ત્રાટક હરિ કે પદ લાગે, પાછે બોધત બોધ સુભાગે. ૧

---

૧. રજા.

યાતે ધ્રુવ પ્રવીન હરિ વંદા, નિશ્ચલ વૃત્તી પરમ આનંદા;
દાસી દાસ પ્રિયા નિજ પેખી, દયા દ્રષ્ટિ સમ સબ પર દેખી. ૨
પ્રથમો ધર્મ અચાર બખાંના, જીનકો સુભ ફલ અતી બલવાંના;
દૂસર પ્રેમ ભક્તિ પ્રભુ ગાઈ, પ્રેમી સભા સર્વ મન ભાઈ. ૩
ભક્તિ વિના વિભ્રમ કિમ ભાગે, નિજ અજ્ઞાન જીવ કિમ જાગે;
નિરમલ મન ભક્તિ કર હોવે, સિંવરણુ તાર વૃત્તી ચિત પોવે. ૪
ધ્યેય વસ્તુ વૃત્તી મન ભાવે, વિન આધાર નહિં વૃત્તી રૂકાવે;
પ્રથમ ઇષ્ટ મૂરત ઉર ધરિયે, પૂજા વિધિ સમેત સહ કરિયે. ૫
તન મન ધન અભિમાન સમરપે, મન મમત્વ રાખે નહિં ધરપે;
વ્યાપક ઇષ્ટ લખે મન અપનો, ભાસે સર્વ વસ્તુ જગ સપનો. ૬
ઇષ્ટ દેવ ચરણાં ચિત દીજે, વૃત્તી નિશ્ચય મંત્ર જપીજે;
અંકુશ ઇષ્ટ વૃતી થિર હોવે, નિત નિત નેહ મંત્ર મન મોવે. ૭
જડ અહંકાર ઇષ્ટ પદ ત્યાગા, નિરમલ મલ મન ઉપજે નહિં રાગા;
ઇષ્ટ મંત્ર રટતાં મલ નાસા, દિન દિન પ્રગતે વિમલ પ્રકાશા. ૮
ચિત વિક્ષેપ ધ્યાંન કરિ જાવે, ગુરૂ સુબોધ આવર્ણ હટાવે;
દૂર આવર્ણ સ્વરૂપ લખાવા, આપહી ઉલટ આપકો પાવા. ૯
સવિતા પ્રગટ તિમિર જીમ નાસા, નિજ સ્વરૂપ યું પ્રબલ પ્રકાસા;
સર્વ શક્તિ આતમ નિજ ભાસે, નિજ નિરમલ નિરલેપ નિરાસે. ૧૦

દોહા

અગમ અગોચર અજનમા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ;
કાલ કર્મ જગ જીત જન, માહા ભૂપકો ભૂપ. ૧
જ્યું જનુની પરતાપતે, બાલક પ્રોઢ શરીર;
યું ભક્તિ પર તાપતે, બ્રહ્મ હોત મતિ ધિર. ૨

ચોપાઇ

યાતે ભક્તિ યથા ચિત ધકિયે, વેદો યુકત કર્મ અનુસરિયે;
ઇશ્વર બાંણી વેદ અનાદી, જીનકો ત્યાગિ ચલે પરમાદી. ૧
વેદો યુકત ચલે સો પ્રાંની, નિશ્ચલ પદ પાવે નિરબાંની;
પદ નિરબાંન ભક્તિ કરિ પાવે, યદ્યપિ સુજન ન ભક્તિ ભુલાવે. ૨
નભ મગ પક્ષી અધર ઉડાવે, યદ્યપિ તરૂ ભૂદર થિર થાવે;
બ્રહ્મ અકાશ વૃતી હો લીના, યદ્યપિ તન લગ કુરે પ્રવીના. ૩

બુદ્ધી તરૂ ભકિત મહિ જાંના, વૃત્તી વિઘ્ન હીન વિશ્રામા;
આશ્રમ ધર્મ ધરે ઉપરામા, ઉદાસીન ચિત કર્મ તમાંમા. ૪
અકરમ કર્મ કરે દિન રાતી, મહા મંત્ર ધુનિ પર્મ સુહાતી;
અર્ધ નિંદ્રવત કારજ કરતા, સર્વ કર્મ મય રહે અકરતા. ૫
હિંસા રહિત કર્મ જીન સારે, જાહેર ઉર નિજ રૂપ નિહારે;
પ્રેમ પ્રવાહ ચલે જીમ ગંગા, પલપલ પુલકિત પ્રબલ અભંગા. ૬
નર તન જીવ શરણુ કોઉ આવે, કરિ સતકાર સુબોધ સુનાવે;
સરલ સુબોધ દેત નરનારી, નિજ આતમ નર નાર નિહારી. ૭
નિર આદર આદર કોઉ નિંદે, શુદ્ધ સ્વરૂપ સમુજી સહ વંદે;
દરપન સર્વ રૂપ નિજ દરસે, જ્ઞાંની વિશ્વ રૂપ નિજ પરસે. ૮
પાંચ તત્વ તન કાચ અપારા, ચેતન જીવ સર્વ મય સારા;
સુક્ષમ સાર લખે જન જ્ઞાંની, જ્ઞાંની નહીં લહે અજ્ઞાંની. ૯
યું લખિ હર્ષ શોકતે ન્યારા, મે મમતા તજી તત્વ વિચારા;
ભક્તિ તરૂ નામ જલ દેયે, પ્રેમ પુષ્પ મુકતી ફલ લૈયે. ૧૦

દોહા

નિજ નારી સહ ગર્ભ લખ, કરન ચહે ઉપદેશ;
સમય કર્મસત બોધમે, શંકા ધરો ન લેશ. ૧
બલા બ્રાંહ્નિ ઉપદેશ મમ, સુનો ગર્ભ હિત સાર;
ઉદર રક્ષણ પુત્રકો, ચલો વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

ગર્ભ ઉદર ધારા તે નારી, તબતે ચલે વિચાર વિચારી;
પતિ સંયોગ તજે તિય તબતે, ગર્ભ ધાર લીના તન જબતે. ૧
તન મન વચન સજે પતિ સેવા, એક સંભોગ તજે લખિ ભેવા;
ગર્ભ વધે જીમ તરૂ અંકૂરા, નારી નિત નિત ધરે સબૂરા. ૨
તિક્ષણુ કડુક ન જનની ખાવે, જ્યા કરિ ગર્ભ પર્મ દુઃખ પાવે;
માતા મરચી ખાય સુખારી, બાલક ગર્ભ જરત તન ભારી. ૩
અતિ શીતલ અતિ ઉષ્ણુ અહારા, જનુની પાવત કરે વિચારા;
સુરા પાન મુનિ મંસ અહારી, પર્મ પિસાચનિ સમુજો નારી. ૪
દયાહીન દંભી સુત આવે, વંશ તાત ગુરૂ ઘાત કરાવે;
ધર્મ પ્રથા દ્વિજ નીતિ ન જાંનો, મન મુખ કર્મ સત્ય કરિ માંને. ૫

સેણી માતુ સમુજ યહ મર્મી, યુક્ત વિહાર સજે શુભ કર્મી;
ભોજન શુચિ ફલ ફૂલ અહારા, રામ ભક્તિ રત સ્વચ્છ અચારા. ૬
કથા કીરતન શ્રવણ કરાવે, હરિ હર ગુરૂ દર્શન નિત જાવે;
ચંદન લેપ કરે શુભ અંગા, પદ વંદત મન ભક્તિ અભંગા. ૭
પુષ્પ વાટિકા કરે નિવાસા, રામ મંત્ર ઉચરે નિજ શ્વાસા,
ક્રોધ કપટ હઠ કરે ન ધાતા, લક્ષણ માતુ પુત્ર મહિં આતા. ૮
નિંદ્રા ઘોર માતુ નહિં લીજે, તામસ વધે બાલ તન છીજે;
વ્રતી વિષય વિશે નહિં ચાવે, જો વરતે તો પાપ કમાવે. ૯
ગર્ભ પતન હોવહિ તેહિ નારી, જો જન્મે તો રોગી ભારી;
યાતે રામ ભક્તિ ચિત દીજે, વરજીત કર્મ કબહુ નહિં કીજે. ૧૦

દોહા

વિમલ અહાર વિહાર જીન, વાણી વિમલ વિવેક;
નિત્ય કર્મ ભક્તિ વિમલ, ધન્ય નાર તે નેક. ૧
વંશ સુધાર્યો આપનો, નિજ તન મન વશ કીન;
ઉભય વંશ શોભા લહી, જનમે પુત્ર પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

યાતે ઉભય સુનહુ તુમ રાની, ગર્ભ ગાથ ઉર ધરહુ સુજાંની;
અપનો અંશ સુધારન કારન, સમય કર્મ ધરિયે ઉર ધારન. ૧
જન્ની સુને ગુને મન ગાથા, સોઇ કૃત્ય સહજ સુહાતા;
કટુક મધુર રસ તરૂવર હોઇ, ફલે સુફલ ફલમે રસ સોઇ. ૨
યાતે જનૂની પરમ સુજાંના, મિથ્યા કર્મ કરે નહિં આંના;
તન મન વચન ધર્મ સોઇ ધારે, જ્યાકરિકે નિજ વંશ સુધારે. ૩
બ્રાંહ્મી ઇલા કુશલ સબ ભાંતી, સરલ સુભાવ સંત લછ સાંતી;
ગર્ભ ગાથ કછુ ગાય સુનાઈ, ધારણ હૃદય ધરહુ હરસાઈ. ૪
રક્ષા ગર્ભ માતુ યહ ધર્મા, કર્તા પુરૂષ કીન યહ કર્મા;
નિજ નિજ કર્મ સજે નર નારી, વિશ્વ વિદિત જન હોય સુખારી. ૫
ચૂકે કર્મ કાજ તેહિ હાંની, કોટિક કષ્ટ સહે શઠ પ્રાંની;
વિધિવત કર્મ સુધર્મ સનેહી, જીવન મુક્ત ધરે નહિં દેહી. ૬
કથા પ્રસંગ હૃદય ધરિ રાખો, ભજી ભગવંત અમર રસ ચાખો;
નારી તન યહ ધર્મ ભંડારા, જો નિજ ધર્મ સજે કોઉ દારા. ૭

મન વચ કર્મ પતી પદ સેવા, નિત્ય કર્મ સુમરે હરિ દેવા;
અલ્પ આગ જીમ વિપિન જરાવે, નારી નેક પર્મ પદ પાવે. ૮
નર નૃપતી હરિ હર સુર સારે, જન્મિ ઉદર તિયજનમ સુધારે;
જનૂની ઉદર મનુપ તન પાઇ, લખિ સ્વરૂપ રહે મસ્ત સદાઇ. ૯
નરતન વિના જ્ઞાંન નહિં પાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ પ્રગટ સુનાવે;
યાતે પ્રિયા સમુજ યહ મર્મા, સજીયે સરસ સનાતન ધર્મા. ૧૦

દોહા

સમય કર્મ આશ્રમ ધરમ, બોધે ભૂપ પ્રવીન;
અવસર ભોજન સમુજીકે, કથા વિસરજન કીન. ૧
દાસી દાસ તિયા સહિત, વંદિ ચલે નિજ દ્વાર;
વિંજન ભોજન વિવિધ તબ, કીને સમય તયાર. ૨

ચોપાઈ

હરિ અરપન કિય ભૂપ અહારા, ભક્તિ ભાવ યહ નિતિ વ્યવહારા;
જન જેહિ અવસર ભોજન પાવે, ઇષ્ટહિ અરપન પ્રથમ કરાવે. ૧
અરપન ઇષ્ટ સુફલ સુ અહારા, પાવત પાપ ન રહે લગારા;
પ્રાણનાથ વ્યાપક ઇક ઇશા, ઘટ ઘટ પ્રગટ ઇષ્ટ જગદીશા. ૨
જઠરા નિમિત યથેષ્ટ અહારા, દ્રષ્ટા સર્વ ક્રિયા કરતારા;
સુક્ષમ સ્થૂલ ક્રિયા જે સારી, કરિયે અરપન ઇષ્ટ વિચારી. ૩
સર્વે કર્મ પ્રભુ અરપન તોરે, મહા પ્રસાદ ધારૂં શિર મોરે;
તુમતે તાત કહૂં કિમ ચોરી, મન વચ કર્મ લખો ગતિ મોરી. ૪
યહિ પ્રકાર નિત ઇષ્ટ અરાધે, સર્વ ઇન્દ્રિ અપનો મન સાધે;
સમુજી મર્મ યું ઇષ્ટ મનાવે, નિશ્ચય ભકત પરમ પદ પાવે. ૫
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ ઇષ્ટ પદ સાધી, ઇષ્ટ કૃપા જન રહિત ઉપાધી;
હાર અરપન કરિ ભોજન પાવા, પ્રસાદ લખિ આનંદ બડાવા. ૬
પોષણ પ્રાંણ જુ અલ્પ અહારી, કરિ અચવન જન કીન તયારી;
ન્યાય કર્મ અવસર ચલિ આવા, ભવન રૂકે નહિં ચીત રૂકાવા. ૭
સર્વ અંગ નિજ જીવ સંભારે, મહિપ પ્રજા યું પ્રીત પસારે;
તન સમ પ્રજા જીવ સમ રાજા, ઉભય નિરોગ સર્વ સુખ કાજા. ૮
યદ્યપિ જીવ અધિક કરિ જાંનો, જીવ આધાર દેહ પરમાંનો;
જીવ કરે વિપરિત વ્યવહારા, તો તન ઉપજે તરત વિકારા. ૯

એસે ભૂપ તજે સતનીતી, પરજાકે મન હોય અપ્રીતી;
ધ્રુવ પ્રવીણ સમજે વિધિ સારી, સમય કર્મ નહિં ચૂક લગારી. ૧૦

દોહા

રાજ કચેરી રામ જન, આયે ભુપ પ્રવીન;
પ્રથા યુક્ત પરજા સબે, નૃપ પદ વંદન કીન. ૧
જીનકો જયહાઁ અધિકાર જે, તેહિ થલ બેઠે આય;
જીજ્ઞાસા જન બોધ નૃપ, હૃદય ન પ્રેમ સમાય. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી બોલે નૃપ જ્ઞાંની, કોમલ ગિરા સર્વ સુખ દાની;
રે મમ પ્રજા ભ્રાત અરૂ ભગની, નિરમલ દશા ધર્મ મય લગની. ૧
રામ મંત્ર ઉચરત તવ દેખી, મમ ઉર ઉપજત પ્રેમ વિશેખી;
ભજન ભક્તિ સિંવરણુ ચિત લાગે, સો જીવ જાગ્યો અવશ સુભાગે. ૨
રટતાં રામ હૃદય ભરિ આવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે;
ચિત ઉપરામ રામ રસ પ્યારો, અપર વિષય સુખ અલ્પ વિકારો. ૩
એસી દશા હોય નર નારી, અવશ બને જીવ રહિત વિકારી;
હરિહર કૃપા કરી અતિ ભારી, તાતે પ્રેમ ભક્તિ તવ પ્યારી. ૪
પ્રેમ ભક્તિ વિન હોય ન જ્ઞાંના, જ્ઞાન હીન જીવ અમિત હેરાંના;
યાતે રામ ભક્તિ અધિકાઇ, નરસુર મુનિ મન વંદે સદાઈ. ૫
રામ ભક્તિ તરૂ જેહિ ઉર જાંમા, જનમ મરણુ દુઃખ હરહિ તમાંમા;
નૂતન પલ્લવ પ્રેમ અઁકૂરા, સમુજહિ જીવ સ્વરૂપ સબૂરા. ૬
તવ ઉર રામ ભક્તિ વિશ્વાસા, અવશ જીવ તવ જાય દુરાશા;
નિત્ય કર્મ અરૂ નિતિ વ્યવહારા, આશ્રમ ધર્મ ધરો દ્રઢ ધારા. ૭
કુલકે કર્મ ધર્મ અનુસરિયે, પ્રથા યુક્ત કારજ સબ કરિયે;
રે જન સભા સર્વ નર નારી, કહા બોધે સમજો વિધિ સારી. ૮
રાજા પ્રજા એક મત ધર્મા, જીનકે સુફલ હોય શુભ કર્મા;
યાતે તાત ભક્તિ રસ પીજે, જીવન જનમ સુફલ કર લીજે. ૯
મેરી ભૂલ હોત કહું ભાઈ, કરો પ્રગટ ઉર શંક વિહાઇ;
સુનિ નૃપ વચન સભા કર જોરી, વંદે ભૂપ બહોર બહોરી. ૧૦

દોહા

કૃપાનાથ કીની કૃપા, દીને બોધ પવિત્ર;
કર્મ ભક્તિ ચિત રત ભયે, સુધરે સર્વ ચરિત્ર. ૧

ઇનિતે અધિકો સુખ કહા, દીનેહુ દાન સુજ્ઞાંન;
હોય ન ભ્રાંતી ભજનમે, દેવહુ યહિ વરદાન. ૨

ચોપાઇ

દીન બંધુ દુઃખ સબ વિલાયે, તબતે શરણુ તુમારી આયે;
સબ દુઃખ સુલભ દુલભ દુઃખ એહા, જબ લગ જીવન રામ સનેહા. ૧
જબ લગ રામભક્તિ નહિં ભાવે, સ્વર્ગ આદિ સુખ દુઃખ કહાવે;
જબ લગ વ્રતી ન તજે વિકારા, બ્રહ્મ લોક લો જીવ દુઃખારા. ૨
નામ રૂપ માયા સુખ મિથ્યા, શુભ અરૂ અશુભ ફુરે ચિત ચિંત્યા;
મિલ બિછોહ માયા સુખ કૈઇયે, નિત્ય પર્મ સુખ રંચ ન લૈયે. ૩
માયા સુખ મિથ્યા મમ દેવા, તવ પ્રતાપ જાણ્યો સત ભેવા;
માયિક સુખ મિશ્રિત દુઃખ ભારી, લખે ન મર્મ અજ્ઞ નર નારી. ૪
માયિક ભોગ અલ્પ સુખ માંના, ત્યાગી અખે સુખ હોત હરાંના;
તાતકે તાત કૃપા બલ કીની, સર્વ પ્રકાર શુદ્ધિ મોહિ દીની. ૫
તવ પ્રતાપ નારદ ગુરૂ પાવા, સત મિથ્યા દ્વે મર્મ લખાવા;
સત ગુરૂ બોધ સુનત જીય જાગા, સુખ દુઃખ હર્ષ શોક તજી ભાગા. ૬
તુમ સમ ભૂપ પ્રજા જેહિ પાયા, મિલે મોક્ષ જિય લગે ન માયા;
તોરી કૃપા હુમે સુખ ભારી, કહિ ન શકે સો બુદ્ધિ વિચારી. ૭
વચન પરે કહા વચન વખાંને, કૃપાનાથ તુમતે નહિં છાંને;
હરષ શોક સુખ દુઃખ મન બ્યાધી, જનમ મરણુ યહ દેહ ઉપાધી. ૮
ભૂખ પિયાસા પ્રાણુ પિયારી, તોરી કૃપા લખે ગમ સારી;
સુક્ષમ સ્થૂલ તજી દ્વે ભ્રાંતી, નિજ સ્વરૂપ પાઇય વિશ્રાંતી. ૯
શુક્ષમ સ્થૂલ ઉભય દુઃખ ત્યાગા, પર્મ પ્રિયે આતમ સુખ લાગા;
હમકો દુઃખ દરસે નહિં દેવા, અહો નિશિ ગર્ક ગુરૂ પદ સેવા. ૧૦

દોહા

તોરિ પ્રજામે જીવ જે, કરે વૃથા દુઃખ ભાંન;
જડ વાદી જીવન વૃથા, વજ્ર લેપ અજ્ઞાન. ૧
તવ દર્શન બ્યાધી હરે, જરે જુ કર્મ કરૂર;
તવ સુબોધ ઉરમે ધરે, જીવન મુક્ત જરૂર. ૨

ચોપાઇ

યદ્યપિ પ્રશ્ન હોય નર નારી, કરિયે અવશ સમય ઉર ધારી;
દ્વિજ હરિ રૂપ ભૂપ ગુણુ ગાવા, ઉમગ્યો પ્રેમ નયન જલ છાવા. ૧

જય જય શબ્દ કીન નર નારી, ભૂપ પ્રવીન પ્રેમ ભો ભારી;
દ્વિજ વિન બોધ કરે કો એસા, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસા. ૨
સર્વ સભા શાંતી રસ છાવા, વ્યાપક લક્ષ સમુજી સુખ પાવા;
ધ્રુવ નૃપ સભા નારિ ઇકિ આઇ, ત્રાહ ત્રાહ કરિ ગિરા સુનાઈ. ૩
ભૂપ પતિ ચરન ગિરિ બ્રેહ ભારી, નૃપ સતકાર કીન દેઇ વારી;
દેહુ સુતા દુખ હેતુ જનાઈ, તાસુ નિવારન કરે ઉપાઇ. ૪
તનતે મનતે ધનતે બાલા, તવ દુઃખ દૂર કરે તતકાલા;
વંઝયા પુત્ર ભયે સુખ ભારી, યું નૃપ પ્રજા પ્રિયે નર નારી. ૫
વંશ વિના માતા પિતુ કેસે, સૂકે વૃક્ષ વિપિન મહિં જૈસે;
જાંનિયે ભૂપ ન્યાય વિન કેસા, વિત વિન વણિક શાહ કહ જેસા. ૬
યાતે પ્રજા પુત્ર નૃપ જાંની, હરે ત્રાસ સો ભૂપ સુજાંની;
યાતે સુતા સમય ઉર આંની, કહો દુઃખ પ્રગટ વખાંની. ૭
કર્મ પ્રધાન કર્ત ઉપદેશા, સમુજી મર્મ મન તજહુ અંદેશા;
આદ અંત મન શોચ વિસારી, વર્તમાન યહ લેહુ સુધારી. ૮
કહો સુતા અબ દેર ન કીજે, ન્યાય સમે અવસર યહ છીજે;
સમય ચૂક પછતાવહિ પ્રાંની, સમુજી સમય ચુકત નહિં જ્ઞાની. ૯
સુનિ નૃપ વચન વણિકકી નારી, કહે ન લગી મને મર્મ વિચારી;
કૃપાનાથ દુરબલ મેં દાસી, પરમ કષ્ટ કરિ રહું ઉદાસી. ૧૦

દોહા

તરૂણ અવસ્થા ત્યાગ તન, પીવ ગયે પર લોક;
કવન પાપ પ્રગટયો પ્રબલ, હૃદય જરાવત શોક. ૧
રામ ભક્તિ શુભ કર્મમેં, મન ન લહે વિશ્રામ;
ચિત વૃતી ચંચલ ભઇ, બિગડયો કામ તમામ. ૨

ચોપાઈ

દુતિયે આશ્રમ કીન પ્રવેશા, કૃપાનાથ યહ ભયો કલેશા;
વાનપ્રસ્થ આશ્રમ સંન્યાસા, પૂરણ પદ તે ભઈ નિરાશા. ૧
ચતુરથ આશ્રમ કિમ કરી પાઉં, જ્યા કરિ જીવન મુક્ત કહાઉં;
કર્મ અંત કર્મ ન કરિ આવે, વિન સાધન કિમ કર્મ કરાવે. ૨
સાધન વિના બને નહિં કર્મા, તુમ સર્વજ્ઞ લખો તરૂ ધર્માં;
સાધન હીન ભઇ મેં તાતા, તાતે તવ પદ શરણ અનાથા. ૩

સાગર બીચ રૂકી મમ નૈયા, કૃપાનાથ તુમ પાર કરૈયા;
સતયુગ સમય આયુ નિરઆંના, નરતન લક્ષ વર્ષ રહે પ્રાંના. ૪
અર્ધ આયુ પિવ મો કિમ મૂવા, કૃપાનાથ કારણુ કહો હૂવા;
આશ્રમ ધર્મ સજુ અબ કેસે, ઉતરૂ પાર કહો નૃપ જેસે. ૫
સંતતી સમય પીવ તજી પ્રાંના, કાલ બલી મોહિ કીન હેરાંના;
જો મમ દ્રષ્ટિ અપર સંગ લાગે, ધર્મ હીન હો પર્મ અભાગે. ૬
જ્ઞાન ધ્યાન તીરથ પુન દાંના, પાપ અનલ કરિ ભસ્મ સમાંના;
વિકરમ કર્મ વંશ દૈ લાજે, ઉભય લોક પરમ અકાજે. ૭
સર્વ પ્રકાર વિચારત હારી, હો અનાથ તવ શરણુ પુકારી;
અમિત ઉપાય બુદ્ધિ મમ ભોરી, તાતકે તાત રખું નહિ ચોરી. ૮
ધર્મ રહે આયુષ સુખ છીજે, કૃપાનાથ આજ્ઞા સોઇ કીજે;
દુઃખી દીન અરથી મેં નારી, અલ્પ મતી મેં જલ્પિ અપારી. ૯
મેં મતિ મંદ જ્ઞાન કર હીની, તન અધ્યાસી પર્મ અધીની;
સત મિથ્યા પ્રભુ મર્મ ન જાંનૂ, આશ્રમ કર્મ સત્ય કરિ માંનૂ. ૧૦

દોહા

જડ ધર્મા જડ બુદ્ધિ મમ, જડ તન માંનુ સાચ;
ક્રિયા જડ ચિત ચહે કહા, સત્યા સત્ય ન જાચ. ૧
રામ રૂપ તુમ ભૂપ હો, મો પર કૃપા અનૂપ;
મમ દ્રષ્ટા ચિદ રૂપ તુમ, મેં ન પડું ભવ કૂપ. ૨

ચોપાઇ

વણિક નારિ મુખ વચન અનૂપા, પ્રેમ અપાર ભયો જન ભૂપા;
રે સુભાગ સુંદર શુદ્ધ નારી, સરલ શાંતિ મય ગિરા ઉચારી. ૧
સમય સમુજી બોલા નૃપ દાંના, અહો પુત્રી નહિં હોહુ હેરાંના;
ઉત્તમ ગિરા ગાથ તેં ગાઇ, ભલે તાત જનુની તોહિ જાઇ. ૨
પરમ પવિત્ર હૃદય મમ બાલા, હરહિ શંભુ તવ કષ્ટ કરાલા;
દ્રષ્ટા દેવ સર્વ ઘટ સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી. ૩
તન મન વચન લખે પ્રભુ સારી, સુખ દુઃખ હોત કર્મ અનુસારી;
કર્મ પ્રધાન વિશ્વ પ્રભુ કીના, નર સુર અસુર કર્મ આધીના. ૪
સંચિત કર્મ ખજાનો ભારી, કોટિક જનમ કરે નરનારી;
સમય પાય સબકો ફલ દેવે, અજ્ઞ તજ્ઞ શાંતી વિન સેવે. ૫

પુત્રી સુનહુ સુબોધ હુમારા, ધારિ ચલો કલ્યાંન તુમારા;
દેશ કાલ અવસર ત્રય જાંની, ધરેહુ શીશ મમ પુત્રી સુજાંની. ૬
વેદો યુકત કર્મ સોઉ ધરમા, પ્રથા હીન સોઉ અવશ અધર્મા;
અધરમ ધરમ ઉભય ફલ દાયક, અધરમ દુઃખ ધર્મ સુખ નાયક. ૭
અધરમ ધરમ ચલે જીવ સંગા, જ્યહાઁ જાવે તહાં મિલે નિસંગા;
યાતે પુર્વ જનમ તુમ બાલા, નૃપ નારી નવ પુન્ય વિશાલા. ૮
કરિ તપ તેજ નૃપતિ પતિ પાવા, ગ્નાંન ધ્યાંન શુભ કર્મ ભુલાવા;
રામ ભકિત નહિં ધર્મ અચારા, ભક્ષા ભક્ષ વિષય રસ પ્યારા. ૯
ભૂસન વસન દેહ અભિમાંની, સત મિથ્યા નહિં રીત પિછાંની;
રાજ રાનિમેં સબ શિર તાજા, અકલ હીન નિજ કીન અકાજા. ૧૦

દોહા

પ્રજા પુત્રવત જાંનિકે, કરત રહત ઉપકાર;
સુયશ હોત સંસારમે, આખિર મોક્ષ તુમાર. ૧
તજી વિવેક ભઇ વિષય વશ, મોહ મમતા મહિં ચીત;
અપર પુરૂપ તે પ્રીત હુઇ, કીની નીત અનીત. ૨

ચોપાઈ

જનની જનક પ્રજા નૃપ નારી, વદત વેદ કહ સંત વિચારી;
ક્ષત્રી પ્રિયા સુરપન ત્યાગી, વણિક પીવ ચાગો હત ભાગી. ૧
વણિક શરીર દિવાન તુમારા, જીનકે કુકરમ ચહો ગઁવારા;
દેશ દિવાન ધર્મ રત નેકી, રામ ભક્તિ રત પરમ વિવેકી. ૨
નૃપ નારી જનની સમ જાંને, ભૂપ પિતા સમ હૃદય પ્રમાને;
જીનકો વિષય ભાવ સમુજાવા, વો જનુની કહિ પદ શિર નાવા. ૩
પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા, કર શબ્દ તેં તિનહિ સુનાવા;
રે શઠ કરે ન મો સઁગ યારી, અવશ લેહુ તવ પ્રાંન નિકારી. ૪
જારહુ અનલ શરીર તુમારા, શિર પર ધરે ન ધર્મ હુમારા;
માંની રજા કરહિ મોહિ પ્યારી, રાજ વિભોગ ભોગ સુખ ભારી. ૫
તવ તન પુરૂપ મોર તન નારી, દંપતિ કરતા કીન વિચારી;
વરણુ ભેદ નહિં જાત વિજાતી, ચીત મિલે નર નારિ સજાતી. ૬
ચતુર પ્રવીણુ કરહિ પ્રિય આદર, નર મૂરખ નારી નિર આદર;
હરિ વિચાર બોલ હુ મમ પ્યારા, રખું ન પલ ભર હમતે ન્યારા. ૭

નૃપ નારીકે વચન અશુદ્ધા, સુનિ સમજ્યો શાહુકાર પ્રબૂદ્ધા;
હડહડ હસ્યો મારિ મન અપના, સમજ લીન સારો જુગ સપના. ૮
ધર્મ વિવેકી બોલન લાગા, મિલે આપ મોરે બડ ભાગા;
ઊગે ભાન સોમ શિવ વારા, નિશ્ચય નિભહિ અપન વ્યવહારા. ૯
શિવ કે વાર કાજ કોઉ કરહી, શિવ સર્વજ્ઞ કષ્ટ સબ હરહી;
મેં પદ દાસ શીશ તુમ મોરે, કિમ નહિં રજા ચલું મેં તોરે. ૧૦

દોહા

શઠ નારી સમુજાય કે, શાહ આય નિજદ્વાર;
ધર્મ હીન યા વિશ્વમે, જનકો જીન અસાર. ૧
યોગા અગ્નિ જરાય કે, મહા મંત્ર ઉર ધાર;
ધર્મ ધુરંધર ધીર નર, કીન અપન તન છાર. ૨.

ચોપાઈ

કલ્પત રહી શાહકી દારા, સમ માસ મહિં શ્વાસ નિકારા;
વણિક પ્રિયા કર ત્રાસ કરારી, સો અપરાધ લગ્યો નૃપ નારી. ૧
પાપ વિવશ તું ભઈ દિવાની, પૂરવ જન્મ પુન્ય તવ હાની;
પાતક ભય અપનો તન ત્યાગા, વણિક પતી ઉર ચહયો અભાગા. ૨
વો જોગી જન રૂપ લખાયો, નિજ આશય લહેઁ સહજ સમાયો;
તેં નિજ આશ વણિક તનપાવા, સંચિત પ્રબલ પાપ ઘટ છાવા. ૩
મિલ્યો પીવ તોહુ મો જન માંની, પ્રબલ ભોગ પિવકી તન હાંની;
નિજ કૃત સુકૃલ ફલે કહા દોષા, સમુજ મર્મ કીજે સંતોષા. ૪
યદ્યપિ પ્રબલ પાપ ફલ સંસારી, નિજ મન ઉપજેહિ અમિત વિકારા;
વિધવા ધર્મ કઠીણ સંસારા, જો સાધે ઉતરે ભવ પારા. ૫
વિધવા ધર્મ નિભાવન ચાવે, સો નારી યહ નેમ નિભાવે;
જબ તે પતી ગયો સુર ધાંમા, ત્યાગે તન શિંગાર તમાંમા. ૬
અલ્પ અહાર લેવ ઇક વારી, મંચ ત્યાગ ભૂ શયન સુધારી;
શુકલ શ્યામ અંબર દે ધારે, કેશ શીશકે કાટિ નિકારે. ૭
ભૂષન માત્ર ધરે નહિં અંગા, પુરૂષ માત્ર તન કરે ન સંગા;
નિષ્કપટ કહું પરપુરૂષ છુઆવે, ઉભય દિવસ મુખ અન્ન ન પાવે. ૮
જીમન જાત જમાત ન જાવે, બ્રેહ વશ વિકલે રામ ગુણ ગાવે;
રેચક પૂરક કુંભક કરહી, ધરિ શિવ ધ્યાન જનમ દુઃખ હરહી. ૯

જ્ઞાન વૃદ્ધ ગુરૂકે ઢિગ જાવે, દૂર એહિ પદ શીશ નિવાવે;
ગુરૂ પરમારથ જ્ઞાન સુનાવે, સહિત વિવેક અપન ઉર લાવે. ૧૦

દોહા

કર્મ ભક્તિ આચાર શુભ, જ્ઞાન ધ્યાન તપ યોગ;
ઉર ધરિયે ઉપદેશ ગુરૂ, જો અપને ઉપયોગ. ૧
સર્વ નિયમ આસન વિધી, આદૂ અંગ સુઝ્‌ાંન;
ધરે ધ્યાન એકાંત ધર, પાવે પદ નિરબાંન. ૨

ચોપાઇ

મન તન વચન રહે ઈક ધારા, આધિ વ્યાધિ જીવ હરે વિકારા;
સંગ દોપ ડરપે મન અપને, કર્મ મલીન પ્રકટ હો સપને. ૧
જાગ્રત સુપન બીય દુઃખ દાઇ, વિચલ વૃતી સિંવરણુ વીસરાઇ;
યોગી યોગ કરે જગ સારે, સર્વ ધ્યાંન ઈક વૃતી અધારે. ૨
જ્યું નટ વાંસ વરતપે ધાવે, ડિગે સુરત ભૂ તુરત ગિરાવે;
એસે વૃતી ડિગે જો યોગી, સંગ દોપ કરિ વિષય સઁયોગી. ૩
વેદ શાસ્ત્ર મરિયાદ ઉથાપી, વિપયા શક્ત બને જીવ પાપી;
નારી પુરૂપ ન કારન કોઇ, વિપયા શક્ત નીચ ગતિ હોઈ. ૪
ધ્યાંન યોગ દ્રૈ વૃતી અધારા, સઅતે કઠિન યોગકી ધારા;
થિર વૃત્તી વિન યોગ ન હોવે, ચપલ વૃત્તી માયા મન મોવે. ૫
યોગી જતી તપી સંન્યાસી, વિચલ વૃતી સો અવશ ઉદાસી;
ત્યાગી વિધવા નાર સરીસા, ઈનિકો પાર કરે જગદીશા. ૬
પૂરણુ નિભે તો રામ સ્વરૂપા, ડિગે તો અવશ ગિરે ભવ કૂપા;
થિર વરતી ત્યાગી અરૂ નારી, રામ કૃપા ઉતરે ભવ પારી. ૭
હઠવિન હઠ ન કઠિન નિજ પાપા, વૃત્તી વીચ કરે સંતાપા;
ધર્મ ધ્યાન વિચ વીધ્ન કરાવે, અલ્પ ભોગ વૃત્તી મન ભાવે. ૮
યાતે સુતા ધર્મ વ્રત ધારી, કરિયે કાજ વિચાર વિચારી;
યાતે ગૃહ આશ્રમ નહિં ત્યાગે, વ્રતી દુર ગુણુ હરે સુભાગે. ૯
ત્યાગ કિયો જગ વિપય ચિતારે[1], વિન વિવેક નિજ કાજ વિગારે;
ગૃહી માંય વૃત્તી નહિં શુદ્ધા, તબ લગ ત્યાગ ન કરે પ્રબુદ્ધા. ૧૦

---

૧. ચીંતવન કરે.

દોહા

વિધવા નારી ત્યાગિ નર, વ્રતી કરે વિચાર;
વ્રતી નિરોગી થિર રહે, અવશ હોય ભવ પાર. ૧
વિધવા નારી ત્યાગિ નર, તન ઓરે મન ઓર;
ચિત્ર ધેનુ પયહીન સમ, ગિરે નર્ક જો ઘોર. ૨

ચોપાઇ

યાતે પુત્રી સમુજ સુજ્ઞાંની, મમ ઉપદેશ મર્મ ઉર જાંની;
પુનર વિવાહ પાપ નહિં એકા, સંત શાસ્ત્રી મુનિ જ્ઞાન વિવેકા. ૧
સંતતિ સુતા ગર્ભ નહિં આવે, અક્ષય યોની નારિ કહાવે;
અક્ષય યોની પતિ પર ધાંમા, પુનર લગ્ન કરીયે ભલ વામા. ૨
આશ્રમ ચતુર નિભાવન કારન, સુતાપતી કરિયે ભલ ધારન;
વધે વંશ અરૂ આશ્રમ સાધો, નિત્ય કર્મ ચિત રામ અરાધો. ૩
નૃપ દ્વિજ માત તાત કુલ શાખા, પૂરણ પતી ધરો અભિલાખા;
દંપતિ ઇચ્છા એક કરીજે, પુત્રી દોષ હુમે નહિં દીજે.
દંપતિ ધર્મ ધારના ધરિયે, વેદો યુક્ત કાજ અનુસરીયે;
ધર્મ કર્મ મય શર્મ ન કરિયે, વૃદ્ધા વચન અવશ શિર ધરિયે. ૫
મમ ઉપદેશ હોય કલ્યાંના, સત્ય શીખ શિર ધરહુ સુજાંના;
પતીવૃતાપન જાય ન તેરો, સુતા વચન સત માન હુમેરો. ૬
પતી હોય પર પુરૂપ નિહારે, સો શઠ નારિ જનમે નિજ હારે;
નિજ પતિ ત્યાગ અપર સંગ યારી, જીવત પ્રેત સમી શઠ નારી. ૭
અપનો ધર્મ મોહ વશ ભૂલી, નરતન પાય પાપ મય ઝૂલી;
અથવા પતી મુવો તે દારા, ત્યાગપનો દીનો કરતારા. ૮
વિધવા પટ જેહિ નિજતન પેરા, મન ચંચલ વિષયા રસ હેરા;
તન પર વિધવાપન દેખાવે, છૂપી પ્રીત પર પુરૂપ લુભાવે. ૯
જાહર બેઠ ધ્યાંન બક ધારે, ચિત મિથ્યા ઉર કર્મ ચિતારે;
બાહિર રામ કામ ચિત પ્યારા, સો શઠ નાર જનમ નિજ હારા. ૧૦

દોહા

રામ હૃદય વ્યાપક પ્રભુ, ઘટઘટ જાંનનહાર;
જ્ઞાંની જાંનત મર્મ કો, લખે ન ભેદ ગૅવાર. ૧
યાતે નીતિ કર્મ કા, ધરો ધર્મ યહ શીશ;
સુખ શાંતી સિંવરો હરી, પાર કરે જગદીશ. ૨

ચોપાઈ

વણિક વરણુ બેઠે નર નારી, સમય સમુજી નૃપ ગિરા ઉચારી;
વણિક વૈશ્યજ્ઞાતિ મમ ભાઈ, અધિક ન્યુન મોહિ કહુ સમુજાઈ. ૧
સત્ય હોય કારજ સો કીજે, હોય અસત તો લક્ષ નદી જે;
વૃદ્ધ વણિક અવસર યહ જાંની, વંદિ ભૂપ બોલ્યો જન જ્ઞાંની. ૨
સત્ય તાત તોરા ઉપદેશા, જ્યાં મહિં વચન વૃથા નહિં લેશા;
વિધવા ત્યાગ અસીકી ધારા, હરિહર કૃપા હોય ભવ પારા. ૩
કપટ ભાવતે પાર ન હોવે, અવશ ગિરે શઠ જનમ વિગોવે;
પાપ પ્રપંચ હોય નહિં પારા, દ્રષ્ટા દેવ લખે કૃત સારા. ૪
અમિત યુકિત અઘ કર્મ કમાવે, છપે ન અવશ પ્રગટ હોય આવે;
વિધવા ગર્ભ ત્યાગિ અઘ કર્મા, પ્રગટે હિ અવશ ન છુપે અધર્મા. ૫
હિંસક ગર્ભ પાપ અતિ ભારી, નિશ્ચે નર્ક ગિરે શઠ નારી;
માત તાત અપનો કુલ લાજે, માનવ તન કલ્યાંન અકાજે. ૬
જીવત મરણુ ભયો જેહિ બાલા, કટુક વચન જન સહે વિશાલા;
નિરલજ નીચ સહે દુઃખ શૂલા, ધર્મ હીન કારજ પ્રતિકૂલા. ૭
નિર આદર જીવન ધિકકારા, શ્વાન સમાન સુખાન અહારા;
રોવત ફિરત કરત લાચારી, આદર કરે ન કોઉ નરનારી. ૮
વિલખે વદન સદન[1] મહિં વાસા, રેન દિવસ શઠ હૃદય ઉદાસા;
મિલે નારિ નર દે ધિક્કારા, નિલજ નાર નિજ જનમ વિગારા. ૯
યાતે છુપો કર્મ નહિં કીજે, તપસા તેજ બુદ્ધિ બલ છીજે;
જાતી સભા ભૂપ સત કારે, સો કારજ નરનાર સ્વિકારે. ૧૦

દોહા

વયો વૃદ્ધ જાતી વણિક, બોધે મતિ અનુસાર;
વણિક નારિ અવસર લખી, લીન બોધ શિર ધાર. ૧
વય સમાન લખિ વણિકકી, સરિસ વ્રતી ચિત ચાહ;
ભૂપ સભા હર્ષત હૃદય, કીનો પુનર વિવાહ. ૨

ચોપાઇ

ન્યાઈ ભૂપ સમુજ નરનારી, જય જય શબ્દ કીન અતિ ભારી.
વણિક પુત્રિ દંપતિ કર જોરી, નૃપ પદ ગિરે બહોર બહોરી. ૧

---

૧. ઘર.

કૃપાનાથ નિજ પુત્રિ પિછાંની, સત ઉપદેશ દીન મૃદુ બાંની,
પાપ કર્મતે લીન છુડાઈ, ધર્મ કર્મ સત નીતિ બતાઇ. ૨
નિંદીત કર્મ કરત દિન રાતી, મોક્ષ લાભ તન વૃથા ગુમાતી,
સમય કર્મ છૂટત નહિં કબહી, પ્રગટ હોત અવસર પર સબહી. ૩
છુપે કમ કરિ જન્મ વિગોવત, સુપને સુખ નિંદ્રા નહિં સોવત;
નર તન રતન પ્રેત ગતિ પાવત, જનમ અપાર પ્રબલ પસતાવત. ૪
જય હો ભૂપ ભક્તિ હિતકારી, અધમ ગિરત ખલ નારિ ઉગારી;
મેં મતિ મંદ હીન તે હાની, સમુજી અનાથ કૃપા ભલ કીની. ૫
શઠ બાલક સમ બકી ગઁવારા, યદ્યપિ દોપ દ્રષ્ટિ નહિં ધારા;
તાત કે તાત કૃપા યહ કીજે, રામ ભક્તિ સત સંગતિ દીજે. ૬
હરિ હર અજ નિજ પતી પ્રમાંનૂ, ભ્રાત તાત પર પુરૂષ પિછાંનૂ;
ધર્મ સનાતન વ્રતી હુમારી, કૃપાનાથ યહ કૃપા તુમારી. ૭
વિનય કરત ઉપજી બ્રેહ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
સમય સમુજી બોલે ધ્રુવ બાંની, સુખ મય વિચાર પુત્રિ સુજાંની. ૮
સતકે વચન કીન સતકારા, કરહિ શીવ કલ્યાંન તુમારા;
રામ ભક્તિ સિંવરણ ચિત ધરિયે, વેદો યુક્ત કર્મ અનુસરિયે. ૯
નિર અહઁકાર ભક્તિ નિપકાંમા, તો તવ સુધરે કાજ તમાંમા;
આશ્રમ ધર્મ ભેદ નહિં કીજે, પદ નિરવાન મોક્ષ ઘર લીજે. ૧૦

દોહા

ધર્મ ધીર શાંતી બઢો, બઢો ભક્તિ રૂચિ પ્રેમ;
જ્ઞાંન ધ્યાંન પ્રીતી બઢો, પ્રભુ નિભાવો નેમ. ૧
પક્ષપાત વિન બોધ કામ, હૃદય ધરોહુ નરનાર;
કરેહુ કર્મ ભક્તી રતા, ચલો વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

સભા વિસરજન અવસર આવા, ન્યાય પક્ષ પૂરણ તુમ પાવા;
અપર પ્રશ્ન હોવે મન ભાઈ, નૂતન દિવસ કરો ફિર આઇ. ૧
તાત દર્શ વીતે બહુ કાલા, કરિયે જાય આજ તતકાલા;
પ્રાત હોત મન દર્શ લુભાવા, યદ્યપિ ન્યાય હેતુ અટકાવા. ૨
પ્રજા ન્યાય હિત ત્રાસ દેખાવે, દર્શન લાભ ભૂપ નહિં પાવે;
હરિ હર ભક્તિ કરે નૃપ કોઇ, તીરથ દાંન દર્શ પ્રિય હોઇ. ૩

તુલા દાન દે હેમ લુટાવે, પ્રજા ન્યાય તુલ તોહુ ન આવે;
નૃપ બલ સાધિ શત્રુ સહ જીતે, હય ગજ રથ દે દાંન અમીતે. ૪
યદ્યપિ પ્રજા ન્યાય નહિ પાવે, સર્વ કર્મ નૃપ વૃથા કહાવે;
પ્રજા ન્યાય હિત નૃપ તન પાવા, ન્યાય કર્મ સહ ધર્મ સમાવા. ૫
નિજ નિજ કર્મ ધર્મ કર મૂલા, સાધત ધર્મ સહજ અનુકૂલા;
નિજ કૃત ત્યાગ ધર્મ કહ કોઈ, તેહિ જન મૂઢ કહે નિરમોઇ. ૬
યાતે તાત દર્શકી આશા, રાખી ગોય[1] હરણ તવ ત્રાસા;
બંધુ પ્રજા રજા મોહિ દીજે, જનુની તાત દર્શ ફલ લીજે. ૭
ચેતન તાત માતતે પાવા, સો ઉપકાર ન બને બનાવા;
માત તાત ગાથા કહા ગાઉં, સમુઝી મર્મ મનકો સુખ પાઉં. ૮
વરણત ગાથ પ્રેમ નૃપ ભારી, જય જય શબ્દ કીન નરનારી;
ધન્ય તાત તવ નીતિ સ્વરૂપા, પ્રજા ભાગ પ્રગટે અસ ભૂપા. ૯
ભલે તાત દર્શન હિત જાવે, પ્રજા સર્વ દર્શન ચિત ચાવે;
કૃપાનાથ અબ દેર ન કીજે, દર્શ લાભ અક્ષય ફલ લીજે. ૧૦

દોહા

ભૂપ સમય લખિ દર્શ હિત, ઉઠે ઉર હરસાય;
પ્રજા સર્વ કર જોરિકે, વંદે શીશ નિવાય. ૧
હરસિ ચલે નૃપ દર્શ હિત, સર્વ પ્રજા લે સંગ;
જાય ગિરે પદ તાતકે, ઉર મહિં પ્રેમ અભંગ. ૨

ચોપાઇ

નૃપ પદ ગિરે સર્વ નર નારી, દેખિ દશા ઉપજી બ્રેહ ભારી;
સર્વ નારિ નર યહિ ઉર ઠાંના, એસી દશા દેહુ ભગવાના. ૧
નિરવરતી મૂરતિ નર નાથા, નિજ સ્વરૂપ નિરમલ સુખ પાતા;
અચરજ ભયે સર્વ નર નારી, મસ્ત ભયે નૃપ દશા નિહારી. ૨
ધ્રુવકો ધ્યાંન વ્રતી ફુરી આઇ, સમય સમુઝી ઉરતે અટકાઇ;
વાર વાર વિનતી નૃપ છીની, સુપન માત્ર શુદ્ધી તન લીની. ૩
અર્દ્ધ નિંદ્રવત નેન ઉઘારા, ધ્રુવ વંદે પદ વારંવારા;
જય જય શબ્દ કીન નરનારી, ધ્રુવ જનની નિજ પલક ઉઘારી. ૪
શરવિર અપનો તન ભૂલે, ફતે સંગ સુખ સાગર ઝૂલે;
મસ્ત કરી તોરે નિજ બંધન, વિપન જાય સુતે નિરબંધન. ૫

---

૧. છાંની.

એસે ભૂપ ઈન્દ્રિ મન મારી, નિજ સ્વરૂપ સૂતો બ્રહ્મચારી;
અધ નિંદ્ર વત અવસર જાંની, ખેંચી વ્રત બોલે નૃપ ગ્નાંની. ૬
આવહુ મમ આતમ સહ ભાઈ, નિશ્ચલ રહો સ્વરૂપ સમાઇ;
વિકરમ કર્મ ધર્મ શુભ નીતી, સર્વ ત્યાગ કરિયે નિજ પ્રીતી. ૭
સર્વ પ્રપંચ દોઇ મહિં ભાસે, દુઈપન નાશ આપ નિરઆસે;
મેં તું તર્ક તત્વ મે નાંઇ, સદા એક રસ આદ ગુસાંઈ. ૮
કર્તા કર્મ ક્રિયા નહિં ભાસે, વ્યાપક આપ બ્રહ્મ નિરઆસે;
જામણુ મરણુ જગત નહિં આશા, ઉતપતિ પ્રલય ન અપર અનાસા[1]; ૯
પદ અવાચ્ય કહા બોલિ સુનાવે, હો ચુપ ચાપ પરમ સુખ પાવે;
અગમ અગોચર રૂપ હમારા, મોરી સતા સર્વ સંસારા. ૧૦

દોહા

રૂપિ આશ્રમ બદ્રી ભવન, મિલે સમાગમ સંત;
ચિત ચાહત મમ ગિરિ ગુહા, કરે નિવાસ એકંત. ૨
લખિ અવસર કર જોરિ કે, ધ્રુવ ઉચરે મુખ બેન;
દર્શ લાલસા ધારિ ઉર, નૃપ સમજાવત બેન. ૨

ચોપાઈ

જય મમ તાત સ્વતંતર યોગી, તોરી દશા શ્રેષ્ટ અણુરોગી;
સપ્તમ તુરિઆ ભૂમિ તુમારી, નિજ સ્વરૂપ જયહાં વ્રતી વિચારી. ૧
તુરિયા તત્વ આનંદકિ છાયા, વ્રતી લીન જયહાં સોઇ સમાયા;
લીન ભયે જયહાં સર્વ વિચારા, સો સુખ કહન સુનનસે ન્યારા. ૧
આપો ઉલટ આપ મહિં રાજી, કરતા કર્મ ન કાલ દુરાજી;
આતમ શૈલ[2] ગુફા તવ રેણી, સબતે ગુપ્ત કહે કહા કેણી. ૩
અતિ એકાંત આપ કર ભવના, હરિ ગુરૂ કૃપા કોઉક જન ગવના;
તવ આશ્રમ ઉંચો અતિ માતા, તોરી કૃપા કોઉક જન પાતા. ૪
યેહી આશ્રમ અધિકાઈ, ધરે જનકા સ્થાંન યહ પાઈ;
જન વિદેહ આશ્રમ યહિ આવે, જીવન મુક્ત પ્રથમ ગમ પાવે. ૫
બદ્રી આશ્રમ આપ નિવાસા, યાતે અરજ કરે પદ દાસા;
વૃતી ઉલટ આપ ધર આઇ, તેહિ જન બદ્રિ નિવાસ સદાઇ. ૬

---

૧. બીજાની આશા.
૨. પર્વત.

આશ્રમ વસે વ્રતી નહિં હેરે, બેઠી ગુફા વિષય રસ હેરે;
ભજન ભક્તિ અભ્યાસ કરાવે, રામ કૃપા વૃતી થિર થાવે. ૭
વૃતી લીન ભઈ નિજ રૂપા, તાત શ્રેષ્ટ યહ ગુફા અનૂપા;
વિશ્વ ચરાચર વ્યાપક દેવા, તેરી કૃપા લખે યહ ભેવા. ૮
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ અનપા, વ્યાપક એક રહ્યો નિજ રૂપા;
ગયે કહાં કહા અધિક મિલાવે, કો અસ્થાંન રહે ઘટિ જાવે. ૯
એકહિ બ્રહ્મ ભવન મમ તાતા, જ્યહાં ત્યહાં સલૈંગ સુત્ર સુખદાતા;
વ્યાપક આપ અપર નહિં સંગા, યહિ આશ્રમ અણુ ભેદ અભંગા. ૧૦

દોહા

સદા સ્વતંતર શ્રેષ્ટ તુમ, અગમ આદ અણુભેદ;
દાસ શબ્દ જલપ્યો અમિત, દ્રષ્ટા ધરો ન ખેદ. ૧
દર્શ આશા ઉર ધારિકે, કહે શબ્દ કછુ દાસ;
મન મરજી પિતુ માતકી, તેહિ થલ કરે નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત ઉપજી બ્રેહ ભારી, પુલકી ગાત લોચન ભરિ વારી;
જોરિ ઉભય કર પદ શિર દીના, ભૂપ કહે સુન પુત્ર પ્રવીના. ૧
તું નહિં પુત્ર હુમે નહિં તાતા, સુપન માત્ર જગ રચ્યો વિધાતા;
નામ રૂપ ભાસે યહ માયા, જ્ઞાંન વિહીન જીવ ભરમાયા. ૨
હરિ હર કૃપા મિલ્યો સતસંગા, સત ગુરૂ અરપે જ્ઞાન અભંગા;
સમજ્યા જીવ સહજ ઘર આવે, ભ્રમિત જીવ વિશ્રામ ન પાવે. ૩
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા ધુનિ લાગે, ચિત ઉપરામ કોઉક જીવ જાગે;
સુને જ્ઞાન શીખે અરૂ ગાવે, વિન ઉપરામ ન જીવ જગાવે. ૪
જપ તપ તીરથ કરે અચારા, વિન ઉપરામ ન કામ લગારા;
વિપિન વાસ કરિ ગુફા નિવાસા, અજપા જાપ જપે નિત શ્વાસા. ૫
ચિત ઉપરામ વ્રતી નહિં ધારે, સિદ્ધી વિવશ જોગિ કેઈ હારે;
જ્ઞાંની જ્ઞાંન ધ્યાંનિ કરિ ધ્યાંના, વિન ઉપરામ ભયે હેરાંના. ૬
કરિ સત સંગ વિવેક બઢાવે, સત મિથ્યા દ્વૈ મર્મ લખાવે;
દ્રઢ અભ્યાસ વ્રતી મન સાધે, અજપા ઘટ મહિં મંત્ર સરાધે. ૭
દ્રઢ અભ્યાસ કરે સત સંગા, જગદાકાર વ્રતી હો ભંગા;
મિથ્યા કો મિથ્યા કરિ જાંને, સત્ય સ્વરૂપ સમુજી સુખ માંને. ૮

ચિત ઉપરામ કામ સબ ત્યાગે, રામ રૂપ લખિ ફુરે ન રાગે;
સોહં શબ્દ અર્થ લખિ ભેદા, નિશ્ચય ચિત ઉપજે નહિં ખેદા. ૯
નામ રૂપ જડ રૂપ દિખાવે, જડ અધાર ચેતન દરસાવે;
ચેતન વ્યાપક આપ પિછાંના, તોય તરંગ બરફ સમ જાંના. ૧૦

દોહા

એસી દ્રઢ ઉપરામતા, સત સંગતિ કરિ હોય;
બની રહે એકહિ દશા, નિશ્ચય જોગી સોય. ૧
તન સ્વભાવ તન લગ રહે, ફુરે અચાનક આય;
કદાપિ રૂકે ન આપતે, તો સતસંગતે જાય. ૨

ચોપાઈ

યાતે તાત ચહે સત સંગા, નિજ સ્વભાવ નહિં ફુરે તરંગા;
ઉત્તમ માત ગાથ ફુરિ આવત, મોહ વશ વિકલ પ્રાણ દુઃખ પાવત. ૧
હરિ હર અજ સનમુખ સમુજાઈ, તદપિ તત્વ શુદ્ધિ નહિં પાઈ;
અમિત મુક્તિ કરિ મેં પરબોધી, યદપિ ઉલટ અપન મન શોધી. ૨
ઉત્તમ ઉત્તમ ગાથ સુનાઇ, યદપિ જ્ઞાન અપન ચિત ચાઈ;
નરતન હરિહર દર્શન કીના, તદપિ નર્ક ખેંચિ શિર લીના. ૩
આશ્રમ ધર્મ વિગોય અભાગી, પુત્ર ત્રાસ જાર્યો તન આગી;
જરત શરીર કટુક મુખ બોલી, શઠ હઠ અજ્ઞ ગ્રંથિ નહિં ખોલી. ૪
સુરૂચી ગાથ વિચાર વિચારી, સંગ દોષ ડરવું ઉર ભારી;
યાતે પ્રથમ વિપિન ચિત ચાવા, મુનિ મંડલ સત સંગતિ ભાવા. ૫
તવ હિત શંભુ હમે સમુજાવા, તાતે યેહિ સ્થલ વાસ કરાવા;
અબ તું તાત બુદ્ધિ બલદાંના, સર્વ કર્મ અરૂ ધર્મ નિધાંના. ૬
પ્રજા ન્યાય કરણે કુશલાઈ, પ્રજા પ્રસન્ન મુખ કરે બડાઇ;
સુનિ સોભા ઉપજ્યો સુખ ભારી, બની રહો યહ કૃપા મુરારી. ૭
હરિ હર અજ જીનકે શિર ત્રાતા, સો જગ જીત જીવ કુશલાતા;
તીન દેવ તવ સનમુખ ભાઈ, કયું ન હોય જગ તોર ભલાઈ. ૮
હરસિ શંભુ આજ્ઞા મોહિ દીની, યહિ અસ્થલ પૂરણ શિવ કીની;
અબ ચિત ચહે સમાગમ સંતા, સંત ચરણ ભજી હૂં ભગવંતા. ૯
સંત સમાગમમે સુખ ભારી, હરિહરઅજ અહિરાજ ખુમારી;
શારદ સુર સુરપતિ ગુરૂદેવા, ચાહત સંત સમાગમ સેવા. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ પિતુ મર્મ લખ, ઉરમહિં પ્રેમ વિશાલ;
સુર વિમાંન અવસર લખી, ભેજ દીન તતકાલ. ૧
ધ્રુવકી જનની જનક અરૂ, વનિતા સહિત દિવાન;
ચડિ વિમાન ખગમગ ચલે, બદ્રી કીન પ્રયાન. ૨

ચોપાઇ

ગવનેહુ ભૂપ બદ્રિ થલ આવા, આશ્રમ નિરખિ પરમ સુખ પાવા;
અતિ પવિત્ર થલ કીન નિવાસા, કોટિક સંત વસે નિરઆશા. ૧
સુર વિમાંન આજ્ઞા નૃપ પાઈ, ઇન્દ્રાવતિ પહુંચે હરસાઈ;
યહાં ધ્રુવ સર્વ લોક નર નારી, નૃપ વિયોગ ઉપજી અેહ ભારી. ૨
પ્રેમ વિવશ જન ભાન ભુલાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
સમય સમુજી બોલા નૃપ જ્ઞાંની, અમૃત સરિસ પ્રેમ મય બાંની. ૩
રે મમ ભ્રાત ભક્ત હિતકારી, કહા વરણુ જન દશા તુમારી;
જ્ઞાંની ભક્ત ભક્તિ રસ ભોગી, વિષય ભાવ જગ વૃતી વિયોગી. ૪
જ્ઞાંન ભક્તિ જયાકે ઘટ હોઇ, યાસમ લાભ અવર નહિં કોઈ;
ભૂપ દશા ઉરમે ધરિ રાખો, પ્રણવ મંત્ર અજપા રસ ચાખો. ૫
સુમતી માતુ નૃપતિ મતિ કેસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી;
તન મન ધન ચરિજન નહિં પ્યારા, જ્ઞાન ગર્ક તહાઁ જીત નહારા. ૬
ભ્રાતા ભાવ ભૂપ દ્રઢ ભારી, મિલે કૃપા હોય દેવ મુરારી;
જેહી પર શિવા શંભુ હો રાજી, દુતિયા દુરગુણ હોય દુરાજી. ૭
એકો બ્રહ્મ ભ્રાંતિ જેહિ નાસા, વિષયા અનરથ જાય દુરાસા;
નિજાનંદ આતમ ધન પાવા, અચલ વ્રતી નિજ રૂપ સમાવા. ૮
હરિ ગુરૂ કૃપા લક્ષ યહ પાવે, જીવન મુક્ત સ્વરૂપ સમાવે;
તારણ તરણ દેહ જીન ધારી, સો જન એસો રહિત વિકારી. ૯
તાત અપન મત યહિ દ્રઢ ધારો, તજી પ્રપંચ નિજ રૂપ સઁભારો;
તનતે આદિ પ્રપંચ અસારા. વ્યાપક બ્રહ્મ સત્ર ઘટ સારા. ૧૦

દોહા

દુતિયા દુરગુણ દૂર કર, એકતાઇ ચિત લાય;
સોહં લક્ષા અર્થ રત, અપર ન ચિતમે ચાય. ૧
જેહિં નિવાસ આશ્રમ જયહાં, ધર્મ ન તજીયે તાત;
આશ્રમ ધર્મ ઉથાપતે, હોય વિપ્ર ગુરૂ ઘાત. ૨

ચોપાઇ

ચલહુ તાત કારજ અહ કરિયે, મમ ઉપદેશ અવશ ઉર ધરિયે;
નિજ નિજ ધર્મ સંભાલહુ ભાઇ, જ્યા કરિકે હુય વિશ્વ ભલાઈ. ૧
સુનિ નૃપ વચન સર્વ નર નારી, ભૂપ પાદ વંદે કેઇ વારી;
ચુપ મુખ ચહે મગન હો કેસે, મસ્ત મરાલ[1] ઉદ્ર ભરિ જેસે. ૨
ઉમગત પ્રેમ ને નજલ ધારા, ચિત ઉપરામ ભયો જગ ન્યારા;
નૃપ અરૂ પ્રજા નગ્ર મહિં આવા, સમય સમુજી સેહ શીશ નિવાવા. ૩
ભૂપ રજા આયે સહ ધરકો, ઉરમહિં પ્રેમ લગ્યો હરિ હરકો;
ભૂપ દશા ઉરમે ફૂરિ આવે, ગદગદ કંઠ નયન જલ છાવે. ૪
ધ્રુવ સમ ભૂપ નગ્ર નર નારી, અતિ પવિત્ર હરિ રૂપ નિહારી;
હરિહર પ્રગટ દર્શ આય દીના, જીવન મુક્ત સર્વ જન કીના. ૫
હરિહર ભક્તિ ધર્મ રત સારે, રામ રજા સહ કાજ સુધારે;
કર્યું ન હોય એસી મત જ્યાકી, સંચિત કર્મ રહ્યો નહિં બાકી. ૬
હરિહર કૃપા સર્વ અધ જારે, એહવશ અહોનિશિ રામ ઉચારે;
વેદો યુક્ત કર્મ અનુસરતા, ભૂલી ઇતર કર્મ નહિં કરતા. ૭
રામ રૂપ નિરખત સંસારા, હર્ષ શોકતે જીત ન હારા;
જો કછુ બને સો રામ બનાવે, ઇતર ભાવ ઉરમે નહિં આવે. ૮
ધર્મ સનાતન જીન શિર ધારા, સો કિમ ધરે અવર અવતારા;
જીવત મરે ધરે કિમ કાયા, નર વિદેહ નિજ રૂપ સમાયા. ૯
આખિર જનમ ભયો જન જેહી, મોક્ષ રૂપ સો રામ સનેહી;
રામરૂપ એસે જન જાંનો, દૂસર ભાવ હૃદય મત આનો. ૧૦

દોહા

બદ્રી આશ્રમ નૃપ ગયે, ધ્રુવ આયે નિજ ધામ;
રામ સનેહી ભકતકો, સુધરે કામ તમામ. ૧
ધ્રુવ નારી લખિ ગાયકો, ઉરમહિં પ્રેમ અપાર;
આપ પતીકે પદ ગિરિ, સ્રવત નેન જલધાર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજી નૃપ આસન આવા, ઉભય નારિ પદ પૂજ કરાવા;
એહ વશ વિકલ ભઇ દ્વે દારા, નૃપ લખિ મર્મ નયન જલ ધારા. ૧

---

૧ હંસ.

દાસી દાસ સર્વ દુઃખ દાઇ, રૂકે ન ઉર મહિં બિરહ રૂકાઇ;
વૃદ્ધ દાસિ અરૂ દાસ અપારા, નૃપ ઉતાનપાદ જેહિ પારા. ૨
સુમતિ ભૂપ બદ્રી સુનિ ગવના, ભૂલે ભાન રૂકે તન પવના;
ભયે પ્રબલ દુઃખ ભૂપ સિધાવા, ચાલત સમય દર્શ નહિં પાવા. ૩
દાસી દાસ ભયે દુઃખ ભારી, સમય સમુજી બોલી નૃપ નારી;
કૃપાનાથ કરિયે નહિ રોષા, દાસી દાસ હુમે નહિં દોષા. ૪
દર્શન લાભ હુમે જો પાવત, તો નહિં ત્રાસ હૃદય ઘબરાવત;
આખિર સમય દર્શ નહિં પાવા, તાતે નાથ અંદેશો આવા. ૫
જય મમ ઇશ રજા જ્યું તોરી, કરિયે ક્ષમા વિનય યહ મોરી;
અલ્પ બુદ્ધિ હમ તન અધ્યાસી, લખિ બિછોહ મન ભયે ઉદાસી. ૬
આપ રજા સો હમ શિર ધારે, સમુજી દાસ શુભ દ્રષ્ટિ નિહારે;
બ્રાહ્મી ચરણુ ગિરી અકુલાઇ, ભૂપ સમય લખિ ગિરા સુનાઇ. ૭
દાસી દાસ ઉભય મમ નારી, તુમ નહિં દૂષણુ એક લગારી;
તન અધ્યાસ તજન કઠિનાઇ, જ્ઞાંની ગુની કોક ગમ પાઇ. ૮
તન અધ્યાસ ફુરે ઉર આઇ, તાતે જીવ ભ્રમે ભવમાંઇ;
આખિર તક અધ્યાસ ન જાવે, જ્યાતે પ્રાંની જનમ ધરાવે. ૯
તન અધ્યાસ ઉભય પરકારા, સમજે સુજન ગુરૂ શિર ધારા;
જગ અધ્યાસ ડુબોવન હારા, ગુરૂ અધ્યાસ સહજ ભવપારા. ૧૦

દોહા

૭૭૮ દેવ ગુરૂ મૂરતી, પ્રણવ મંત્ર ઓમકાર;
થીર વરતી અધ્યાસ ઇન, સહજ હોત ભવ પાર. ૧
માત તાત અધ્યાસ તજ, સંતરૂપ લખિ પ્રેમ;
પ્રજા નારિ નર તુમ હુમે, બિછુડત રહ્યો ન નેમ. ૨

ચોપાઇ

માત તાત તન શુદ્ધિ વિસારી, મુનિ સર્વજ્ઞ સમુજી બ્રેહ ભારી;
તન અધ્યાસ નહી મન ક્ષોભા, પરણુ દશા દેખિ મન લોભા. ૧
પૂરણુ દશા સંત કહાં દરશન, તેહી જન મિલે હોય હરિ પરસન;
દર્શાવન દર્શન જન પાવે, તીન લોક સુખ તુલ્ય ન આવે. ૨
દશાવાન જનકી મુખ બાંની, સંચિત કર્મ સુનત હોય હાંની;
દશાવાન જન મુખ ઉપદેશા, ધારત ઉર અઘ રહે ન લેશા. ૩
એસે સંત સમાગમ કરહી, પતિત અપાર પાર ભવતરહી;
એસી દશા માતુ મમ તાતા, કૃપા કીન ઇન શંભૂ વિધાતા. ૪

પૂરણ દશા હુમે મન ભાવા, વિછુડત મો મન થિર નર હોવા;
ચીત્રધેનુ સમ સંત અનેકા, પય અરૂ જ્ઞાન રતી નહિં દેખા. ૫
પ્રશ્રવત ગો સાધૂ જન જ્ઞાંની, પરસત પાદ પાપ હોય હાંની;
સાધૂ શબ્દ સર્વ શિર તાજા, મિલ તાહ હરિ શંભુ નિવાજા. ૬
ચિત ચાતુરતા ચલે ન કોઇ, હરિ ગુરૂ કૃપા હોઈ તો હોઇ;
યાતે પ્રિયા પ્રેમ સત તોરા, સમુજી મર્મ માનત મન મોરા. ૭
યદ્યપિ મો મન અપર વિચારા, યાતે સંગ લીન નહિં દારા;
પૂરણ ગર્ભ નારિ તન હોઇ, ભવન ત્યાગિ ડગ ભરે ન કોઇ. ૮
સપ્ત માસ પૂરણ હો આવે, તજી નિજ ભવન દૂર નહિ જાવે.
સરધા યુક્ત કરે ઘર કાજા, ઉર મહિ રટે વિશ્વ પતિ રાજા. ૯
સત સંગતિ મુનિ મંડલિ પાસા, અષ્ટ માસતક દર્શ પ્રયાસા;
નવમો માસ લગ્યો તેહિ નારી, ભવન તજે નહિં હૃદય વિચારી. ૧૦

દોહા

પૂરણ અસ્થીતિ ગર્ભ તવ, તાતે લીન ન સંગ;
સમુજી સંત પિતુ માતુ મન, રાખહુ પ્રેમ અભંગ. ૧
લખિ બિછોહ પિતુ માતુકો, દાસી દાસ અકુલાત,
વૃતી ભંગ હો સંતકી, તાતે લીયે ન સાથ. ૨

ચોપાઈ

દાસી દાસ સર્વ જન રૂપા, મિલ બિછોહ નહિં માનહુ ભૂપા;
મમ પિતુ માત ઉભય બ્રહ્મ રૂપા, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય સર્વ સ્વરૂપા. ૧
તન કરિ માત તાત હમ ગાવત, શબ્દમાંય ચેતન કિમ આવત;
નામ રૂપ ગુણ કૃત્ય અનેકા, કર્મ ભેદ વ્યાપક નિજ એકા. ૨
માત તાત તેહિ કહ્યો ન જાવે, વ્યાપક વસ્તુ એક કહાવે;
ઇખિ એક રસ પુષ્પ સુગંધા, વ્યાપક એક સચ્ચિદાનંદા. ૩
મિલ બિછોહુ સંભવ નહિ તામે, પુત્ર તોહિ સમુઝાવુ કહા મેં;
તન કરિ ભૂપ તાત મમ માતા, આમ અચલ ભયે મમ ભ્રાતા. ૪
તનતે અદ્રિ વાસ વસાવા, આતમ અપન સર્વ ઘટ છાવા;
જો મમ ભ્રાત ચહો કલ્યાંના, વ્યાપક સમુજી ધરો ઉર ધ્યાંના. ૫
તન કરિ મોહ ગિરે ભવ કૃપત, આતમ પ્રેમ સહજ સુખ રૂપા;
યાતે તાત તજો તન ભ્રાંતી, વ્યાપક લક્ષ લેહુ ઉર શાંતી. ૬
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા ધુનિ ધારો, લક્ષ અર્થ લે કાજ સુધારો;
સદાચાર આશ્રમકી નીતી, વિધિવત કરિયે કર્મ સપ્રીતી; ૭

નિરગુણ સરગુણ ભેદ ન કીજે, એક સમુજ આતમ સુખ લીજે;
સરગુણ પુષ્પ સ્વરૂપ પ્રમાંનો, નિરગુણ પુષ્પ સુગંધ વખાંનો. ૮
નામી નાંમ જુદે કિમ કીજે, નિરગુણ સરગુણ યું લખ લીજે;
વ્રક્ષ છાંય નહિં ભિન્ન કદાઇ, નિરગુણ સરગુણ સંગ સદાઇ. ૯
વૃક્ષ યસ ફલ ફૂલ અપારા, છાયા મહિ ન એક વિકારા;
વિશ્વ તરૂ સમ સરગુણ ભાઇ, છાયા નિરગુણ બ્રહ્મ સદાઇ. ૧૦

દોહા

નિરગુણ વ્યાપક આતમા, સરગુણ જાણ શરીર;
ભેદ ભાવ તજ ભકિત રત, મોક્ષ લાભ લહુ ધીર. ૧
નભવત ચેતન બ્રહ્મ નિત, જડ માયા આધાર;
લક્ષ અર્થ ગ્નાંની લખે, સંસય નાંહિ લગાર. ૨

ચોપાઈ

બ્રાતા તજ બ્રાંતી મન સારી, કરિયે કર્મ વિચાર વિચારી;
અંતઃપુર કારજે વિધિ સારે, વ્રદ્ધો તાત અધાર તુમારે. ૧
ભુવન કાજ તુમતે કાહા છાંના, કહા સુચવે હમ પરમ અજાંના;
મો લાયક કારજ કોઉ ભાઇ, કહો અવશ કરિયે હરસાઈ. ૨
દાસી દાસ કહે કરજોરી, જગ મહિં જનમ ન દેહુ બહોરી;
બનહી કાજ કર્મ અનુસારી, મિલે મોક્ષ પ્રભુ કૃપા તુમારી. ૩
સર્વ પદારથતે ચિત ચોરા, જીવન મુક્ત ચહે મન મોરા;
સબતે કઠિન કાજ યહી ભારા, કૃપાનાથ કરિયે ભવ પારા. ૪
દાસી દાસ વિનય કરિ ભારી, પ્રેમ વશ વિકલ ભયે નરનારી;
ધ્રુવ પ્રવીન બોલે હરસાઈ, તથા અસ્તુ તવ શબ્દ સદાઈ. ૫
નિરમલ ભક્ત વસ્તુ ચિત ચાવે, લે હરિ હાથ હરસિ મુખ આવે;
અર્થ ધર્મ મુક્તી અરૂ કામા, ચાર પદારથ કર ઘનસ્યામા. ૬
જન હિત હાજર રખે કૃપાલા, ઇચ્છત તાહિ દેત તતકાલા;
યાતે મેં બગરુ કહા ભાઈ, જન મુખ હાજર મોક્ષ સદાઈ. ૭
યાતે તાત રામ રસ પીજે, મોક્ષ હેત ચિંતા નહિં કીજે;
નિત્ય કર્મ કરિ સ્વચ્છ અચારા, ધર્મ ધાર નહિં ચૂક લગારા. ૮
સંધ્યા સમય કર્મ નિપુણાઈ, બ્રાતા ભવન ચલો હરસાઈ;
મો મન નિત્ય કર્મ ચિત ચાવા, નિજ સ્વરૂપ નિરણય હરસાવા. ૯
યાતે સભા વિસરજન કીજે, નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાંન ધરીજે;
સમય સમુજી નૃપ આગ્ના પાઇ, દાસી દાસ ચલે હરસાઈ. ૧૦

દોહા

અંતઃપુર નારી પુરૂષ, ધર્મ પ્રથા મહિં લીન;
સમય કર્મ ધ્રુવ સાધિકે, જુરે જ્યું ધ્યાન પ્રવીન. ૧
સમય કર્મ કરિ અન્ન લે, બેઠે આસન ધાર;
સર્વ વિશ્વ નિજરૂપ લખ, ચાહત પર ઉપકાર. ૨

ચોપાઈ

સર્વ વિશ્વ વ્યાપક મમ રૂપા, મેં અગાધ અણભેદ અનૂપા;
મોરી સતા સર્વ સંસારા, મેં સવજ્ઞ સર્વતે ન્યારા. ૧
મેં કરતા ભરતા અરૂ હરતા, મો સમ યા જગ કવન સમરથા;
મેં અણલેપ અજાત અનાદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી. ૨
માયા બ્રહ્મ ભેદ દરસાવે, જબ લગ પરણ જ્ઞાંન ન પાવે;
ભયો અતંત અભાવ અદેખા, તેહિ જન પૂરણ જ્ઞાંન વિવેકા. ૩
ઉર પરે નહિં આદ મહેશા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક સબ દેશા;
દુગ્ધ સુભર ભરિયો જિમિ સાગર, સોયં આપ સહજ ઉજીયાગર. ૪
મહા પ્રલય સમ જ્ઞાન હમારા, ભસ્મ ભયે જડ નામ અકારા;
બ્રહ્મ સમુદ્ર ભર્યો રસ ભારી, અમિત સૃષ્ટિ મહિં લહરિ અપારી. ૫
પ્રગટે છુપે ફેર પ્રગટાવે, યદ્યપિ હર્ષ શોક કહા લાવે;
પ્રગટ ભઈ તેહુ તોય અધારા, લુપ્ત ભઇ તહુ જલ નહિં ન્યારા. ૬
અમિત સૃષ્ટિ યહ તરંગ સ્વરૂપા, યદ્યપિ સર્વ શાંત મમ રૂપા;
ફેન બુદ જુદા નામ અપારા, જલ સ્વરૂપ યહ જલહિ વિકારા. ૭
એસે નાંમ રૂપ જડ માયા, મમ અધાર ભ્રાંતી ભરમાયા;
ઓલા[1] અર્ક ભિન્ન જલ ભાસે, પિગલે હોય તોય નિર આશે. ૮
જલકો ભિન્ન ભેદ નહિ ભાસે, યું જ્ઞાંની નિશ્ચય નિર આસે;
ઇતર ભાવ ઉરમે નહિં આવે, પાર દર્શ નિજ રૂપ દિખાવે. ૯
કોપર કરિયે પર ઉપકારા, જ્યહઁ ત્યહઁા દરસત રૂપ હમારા;
ગાવે સુને કરે અસ્તૂતી, હરસ શોક કહા એક વીભૂતી. ૧૦

દોહા

કહા નિંદે વંદે કાહા, તોડે સંધે તાર;
તંતૂ પટગ સુત્ર સમ, ભર્યો બ્રહ્મ રસ સાર. ૧

૧. કરા.

અપની બાજી આપહી, બાજીગર નિરખંત;
યેહિ પ્રકાર નિજ રૂપ લખ, સરસ બોધ દે સંત. ૨

ચોપાઈ

એસે સર્વ સૃષ્ટિ નિજ જાંની, પર ઉપકાર કરત રહ જ્ઞાંની;
સર્વ કર્મ નિષ્કામ કરાવે, હાંની લાભ હૃદય નહિં લખે. ૧
સુધરે સુયશ હર્ષ નહિં જ્ઞાંની, બિગડે અપયશ નાંહ ગિલાની;
મનકો જીત પર્મ પદ પાવા, સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ લખાવા. ૨
હર્ષ શોકતેં આપ અસંગા, નાય નિચોવે કયા જન નંગા;
કરે કર્મ અરૂ ફલ નહિં ચાવે, પૂરણ મત સંન્યાસ કહાવે. ૩
ધ્રુવ પ્રવીન યું કરત વિચારા, પ્રગટયો પ્રેમ નયન જલ ધારા;
ઉલટ વ્રતી અપને ઘર આઇ, નિજ સ્વરૂપમે સહજ સમાઇ. ૪
સૂરજ ચંદ્ર પવન નહિં પાંની, એ હદ વાસ વસે જન જ્ઞાંની;
લવણ પૂતલી નીર સમાઈ, વૃત્તી બ્રહ્મ સહજ ઇકતાઈ. ૫
યોગ નિંદ્રા ધ્રુવ રેન વિતાઈ, પ્રાત હોત શુદ્ધી ફરિ આઈ;
જગ હિત કર્મ સુતે ફરિ આવા, કરિયે અવશ હૃદય હરસાવા. ૬
વસ્ત્ર નીર લે દાસ તયારી, વિધિવત નાહયે જન બ્રહ્મચારી;
કરિ અચાર આયે મખ શાલા, વેદ મંત્ર ધુનિ હોત વિશાલા. ૭
મંત્ર સુનત નૃપ પ્રેમ અપારા, દ્વિજ પદ વંદે વારંવારા;
વિધિવત વિપ્ર વૃંદ પદ પૂજા, હરિ સ્વરૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૮
વિધિવત દાંન દીન મખશાલા, દ્વિજ મુખ દે આશીસ વિશાલા;
જય હો ભુપ ભક્ત હિતકારી, ધર્મ પ્રથા જગ સર્વ સુધારી. ૯
રામ રૂપ નૃપ કહે સંસારા, સત્ય સત્ય હમ પ્રગટ નિહારા;
કહા આશીશ દેહ હમ તુમકો, જીવન મુકિત દાન તુમ હમકો. ૧૦

દોહા

તાત તોર ગુણ ગુણ પરે, ગુણતાં ગુણી સમાય;
ગુણ અતિત વાણી પરે, કિમ કરિ તવ ગુણ ગાય. ૧
ગદ ગદ કંડે દ્વિજ ભયે, ધ્રુવ વંદે ધરિ શીશ;
ધન્ય તાત તોરી કૃપા, દ્વિજ કુલ શિર મમ ઇશ. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ સંતોષી નૃપ મહ આવા, હરિ અરપન કરિ ભોજન પાવા;
સુર ગુરૂ વાર શ્રેષ્ટ નૃપ ચીની, અનુચર સર્વ રજા ત્રપ કીની. ૧

સમજી સુવાર ધ્યાંન હરિ ધરિયે, અલ્પ વિચાર સર્વ પરહરિયે;
હરિહર કથા ભક્તિ ચિત ધારો, મન ઇન્દ્રી વશ રામ ઉચારો. ૨
પ્રબલ પ્રેમ વશ અજપા જપિયે, ત્રિવિધિ તાપ તપ જીવન તપિયે;
કરિ સતસંગ ભજો ભગવંતા, જનમ મરણ આવહિ જીવ અંતા. ૩
ખટ દિન રાજ કાજ ભલ કીજે, સપ્તમ ગુરૂ હરિ ધ્યાંન ધરીજે;
આજ અકેલો મેં વન જાઉં, મુનિ મંડલ દર્શન કરિ આઉં. ૪
નિજ મંત્રી વિધિવત સમુજાવા, હય ચઢિ ભૂપ વિપિન કો ધાવા;
નગર દૂર આવા નૃપ ગ્નાંની, કૃસિક કષ્ટ ઉર ચિંતે સુજાંની. ૫
કૃષિક કષ્ટ સમ કષ્ટ ન કોઇ, નિરખિ નેન નિરણય મોહિ હોઈ;
તજી નિજભવન વિપિન કરિવાસા, ભૂખ પિયાસ તાપ સહ ત્રાસા. ૬
વૃષભ ચારિ ભૂશયન દુઃખારી, ભવન ભોગ પ્રિય વાસ ન નારી;
વ્રક્ષ મૂલ હાણ નાજ નિપાવે, રાજા પ્રજા સર્વ સુખ પાવે. ૭
શુદ્ર વણિક ક્ષત્રી દ્વિજ સારે, ચતુર વરણ ઇક કૃષી અધારે;
દ્વિજ દે બોધ ક્ષત્રિ કર રક્ષા, વાણીક વિણુજ પુત્ર દે શિક્ષા. ૮
શુદ્ર સેવ મન મોદ ઘનેરો, અન્ન વિના ઘર સર્વ અઁધેરો;
રહે ન પ્રાંણ ખાન બિન કાહૂ, કો પ્રકાર રહે બે પરવાહૂ. ૯
દુષ્ટ નરેશ કૃષિક દુઃખદાઈ, સારા સાર ખબર નહિં પાઇ;
પ્રજા દુઃખાય નર્ક પદ પાવા, ભૂપ હોય ભવ સુયશ ગુમાવા. ૧૦

દોહા

પક્ષી પાંખ તન જીવ સમ, પ્રજા ભુપ ઇકતાર;
સમ તુલ દાંડી તોલ વિન, ઉપજી શકે કિમ સાર. ૧
વૃદ્ધ નારિ કર જેષ્ટિકા, પન્છિ ઉડાવત ખેત;
નૃપ હય સન મુખ આયકે, બોલી પ્રેમ સમેત. ૨

ચોપાઇ

અહો તાત કો કહાં તુમ જાવે, કવન ભુવન તુમ વાસ કરાવે;
કવન હેતુ વિચરત વન માંહી, કહો તાત હમકો ગમ નાંહી. ૧
કહે ભૂપ હમ ક્ષત્રિ કહાવે, મુનિ દર્શન હિત વનકો જાવે;
સુનિ મુનિ વચન ગ્નાંન ધન પાવે, જ્યા કરિ જનમ મરણ દુઃખ જાવે. ૨
વૃદ્ધ નારિ કહે ક્ષત્રી સોઈ, મનો ઇન્દ્રિ અપને વશ હોઈ;
નિજ શત્રુ મહિ માર હટાવે, જાહર શત્રુ રહન નહિં પાવે. ૩
સો ક્ષત્રી એસી મતિ ધારી, કવન ક્ષત્રિ તુમ કહો વિચારી;
ભૂપ કહે સુનહૂ મમ માતા, ધર્મ ધીર હમ ક્ષત્રિ કહાતા. ૪

ક્ષમા શીશ સંતોષ સદાઈ, રક્ષણુ પ્રજા યુદ્ધ કુશલાઇ;
પાલે પ્રજા પુત્ર સમ જાંની, દે ઉપદેશ સર્વ સુખ ખાંની. ૫
બુઢિયા કહે ધીર તરૂ ઘરની, સહે કષ્ટ કહિયે કહા વરની;
કાટે છિંદે છાલ ઉતારે, યદ્યપિ શબ્દ ન રંચ ઉચારે. ૬
અધરમ ધર્મ ધરા પર કરહી, દુરજન સર્જન શીશ વિચરહી;
વાપી કુપ તાલ કૃષિ કરહી, જીવ અનાજ ઉદર જલ ભરહી. ૭
કષ્ટ સહે મુખ શબ્દ ન ભાખે, સુખ દુઃખ ઉભય ગોય મન રાખે;
તુમકો ધીર કહો મમ ભાઈ, શત્રુ મિત્ર મન માંન વડાઇ. ૮
ક્ષમા શીલ ગોકે સુત ધારે, કષ્ટ સહે અરૂ કાજ સુધારે;
શ્વાન શીલ સંતોષી પૂરા, પ્રાંણુ જાય તોહુ ધર્મ સબૂરા. ૯
નરતન પાય કવન અધિકાઈ, પશુ ધર્મ રત રહત સદાઈ;
સત્ય કહો સુત જૂઠ ન બોલો, અંતર કપટ ગાંઠ પ્રિય ખોલો. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન ચિત ચિત્ર સમ, નિજ મન કરત વિચાર;
તન અધ્યાસી જીવકો, કિમ સમજાઇય સાર. ૧
અહો માતુ મે વણિક હું, જગ હટવાડા જાંન;
મોક્ષ લાભ હિત આવિયો, મમ જનુની યહ માન. ૨

ચોપાઇ

કર્મ કરીણા[1] મેં સંગ લાવા, ગુરૂ વેપારી હાટ વિકાવા;
દીને લીને લક્ષ લખાવા, સંપતિ પાઇ સાહ કહાવા. ૧
પાંચ તત્વ તન વેલ[2] ન ધારૂં, વિણજ કરૂં નહિં મેં વિત હારૂં;
યાતે સત્ય સાહ મેં માતા, સત્ય કહું લખિ શખિ વિધાતા. ૨
હડ હડ હસી વૃદ્ધ કૃષિ નારી, વિસ્મય ભયે ભૂપ ધ્રુવ ભારી;
કહે કૃષિ નાર સુનહુ મમ ભાઈ, ક્ષત્રિ વણિક ન ઝૂઠ ભલાઇ. ૩
પ્રથમ કહયો ક્ષત્રિમેં શૂરા, દુતિયે કહો સાહ મે પૂરા;
નરતન વચન વૃથા નહિં ધર્મી, તાત સમુજી હોઇયે ચિત શર્મી. ૪
જલ અરૂ અન્ન શાહ મમ ભાઇ, ભેટત ભૂખ પિપાસ ગુમાઈ;
અનલ શાહ સહ પ્રગટ પુકારે, મનવાંચ્છિત કારજ જગ સારે. ૫
હિમકર દિનકર શાહ સદાઇ, પ્રગટત તિમિર નહિ રહે કદાઇ;
ગ્રિષ્મ રૂતુ લે નીર અપારા, વરસત સમય સુધાકી ધારા. ૬

1. કરિયાણું. 2. પોઠ. ફેરી.

ઘટ સહુકાર સવ ઘર દ્વારે, ભરે નીર સહ નારિ નિકારે;
દ્રવ્ય કોષ સહુકાર સદાઇ, હરે ન વસ્તુ કોષ કદાઇ. ૭
કાગજ સાઈ સાહ કેહાવે, લિખિ વાત સત્ય બતાવે;
તુમ કો શાહ કહો સમુજાઇ, જૂઠ બકે નહિ ચલે કદાઇ. ૮
ધ્રુવ પ્રવીણ મન કર્ત વિચારા, બુઢિયા શબ્દ સિંધુ કિમ પારા;
એકહિ શબ્દ સત્ય નહિં માંને, કરિ વિચાર અપની મત ઠાંને. ૯
ઉપમા સહિત વાત સમુજાવે, કો પ્રકાર હમ ઇનહિ હટાવે,
વયો વૃદ્ધસન વાદ ન કીજે, પડિયે પાય સાર કછુ લીજે. ૧૦

દોહા

સુનહુ માતુમે દાસ હું, સેવ કરન મમ કામ;
હારિ ચલુ સંસારિસે, સીંમરૂ વ્યાપક રામ. ૧
દાસ ભાવ સમ વિશ્વમેં, સુલભ રાહ નહિં એક;
લઘુતામે પ્રભુતા સરસ, સત સત કીન વિવેક. ૨

ચોપાઇ

બુઢિયા કહે ભયો પરમાદી, મિથ્યા બોલત વિશ્વ વિવાદી;
મુખતે દાસ કહે સમુજાઇ, ઉર મહિં પુરૂષ ભાવ ગરૂવાઇ. ૧
લઘુતા ધાર લીન જગ નારી, પિય મુખ હાજર માન વિસારી;
સાસૂ સસુર પીવ કટુ ભાખે, હસિ બોલે મનમે ગોઇ રાખે. ૨
કરે અપર ઉનકે શિર ડારે, દુષ્ટ ક્રોધ વશ ગારિ નિકારે;
કબહુ કહોય ક્લેશ અપારા, રોઇ એકાંયત કષ્ટ નિવારા. ૩
ઉભય વંશ શોભા હિત નારી, ઘરકો કષ્ટ સહે અતિ ભારી;
સુધરે આપ રૂ અપર સુધારે, નારી સમ લઘુતા કો ધારે. ૪
પુત્રી પીતા ક્ષમા ભંડારા, યા સમ ધીર ન વીશ્વ મઝારા;
જેહિ કુલમે કન્યા નિજ દીની, લઘુતા ખેંચિ અપન શિર લીની. ૫
કોટિક શઠ કટુ શબ્દ સુનાવે, તદ્યપિ સનમુખ શીશ નિવાવે;
જોરિ ઉભય કર આદર કરહી, જો કછુ કહે શીશ નિજ ધરહી. ૬
અપની પુત્રીકે હિત તાતા, સહે કષ્ટ અરૂ રહ ધબરાતા;
સેવા ધર્મ કઠિણ સંસારા, મુખતે દાસ બકો કેઇ વારા. ૭
ત્રતિયે દાસ ભાવ જીન ધારા, દેન લેન ધર વિત વેપારા;
વિત અરપે અરૂ દાસ કહાવે, દેણુદાર કટુ શબ્દ સુનાવે. ૮
યદ્યપિ લેણુદાર કહે ભૈયા, કબ અરપો મમ તાત રૂપૈયા;
ચતુરથ શુદ્ર જાતિ સંસારા, લઘુતા દાસ ભાવ શિર ધારા. ૯

દૂર દૂર સહુ શબ્દ સુનાવે, સ્પર્શ હોત જલતે જાઈ ન્હાવે;
સુવે પશુ મલ મુત્ર ઉઠાવે, યદ્યપિ મન ગિલાંનિ નહિં લાવે. ૧૦

દોહા

ઉતર્યો અરપે અન્ન ઈનિ, પાપ રજા હરસાય;
ફાટે તુટે વસ્ત્ર લે, દેવત જન્મ વિતાય. ૧
સેવા સાધે દાસ સો, માંન રહિત અહઁકાર;
રામ ભજે તજ દંભતા, સુલભ હોત ભવપાર. ૨

ચોપાઈ

તવ મુખ દાસ અમિત રહ ભાઇ, દાસ ગિરા મુખ વૃથા સુનાઇ;
દાસ ભાવ સાધે નરનારી, અપનો તન મન દેત વિસારી. ૧
તુમ સમ દાસા તન કિમ સાધે, વિશ્વ પદારથ હૃદય અપરાધે;
ક્ષત્રી શાહ દાસ નહિં એકા, કો તુમ કહિયે પરમ વિવેકા. ૨
સત્ય કહું વિન તજુ ન ભાઇ, સંગ રખૂં મમ ભવન સદાઈ;
દિવસ આય યહ પક્ષિ ઉડાવે, સંધ્યા સમે બહુરિ ઘર આવે. ૩
કૃષિક કર્મ કરિ અન્ન નિપાવે, શુધ આહાર નિત ભોજન પાવે;
કૃષિક નાજ સો નિર અપરાધી, નિરંકુશ જીવ રહિત ઉપાધી. ૪
નિજ કરતે કરિ શુદ્ધ કમાઇ, રામ મંત્ર રટિયે સુખદાઈ;
સકલ લોક ઘર આત કૃપાના, અન્ન વસ્ત્ર પાવત કછુ દાના. ૫
નિજકી ખબર હોય કછુ કહિયે, નહિંતર ભવન હમારે રહિયે;
વિસ્મય હોત ભક્ત ધ્રુવ ભારી, કવન યુક્તિ બોલત વૃદ્ધ નારી. ૬
કો પ્રકાર ઉત્તર ઇન કરિયે, મુકત હોય મુનિ દર્શ વિચરિયે;
ગૂઢવેદ મત કહું પ્રચારી, લખે ન મર્મ હોય ચુપ નારી. ૭
મૂઢ લખે નહિં મર્મ અગાધા, તાતે હઠે કર્ત સંવાદા;
પદ નિરવાંન મર્મ કહા જાંને, જડવાદી જડ કર્મ વખાંને. ૮
સમય સમુજી બોલા ધ્રુવ જ્ઞાની, શુભ ગાથ સુન માતુ સયાંની;
મેં હું કવન કવન સંસારા, સુનિ સુબોધ ઉર કરહુ વિચારા. ૯
અગમ અગોચર મમ કર ધાંમા, નામ રૂપ જગ લીન તમાંમા;
અતિ શુક્ષમ વ્યાપક મમ રૂપા, નિર અકાર અજ અજબ અનૂપા. ૧૦

દોહા

વ્યાપક જાને બ્રહ્મકો, સો બ્રાહ્મણ તદ રૂપ;
મેં તું તહાં ન સંભવે, સો મમ જાંન સ્વરૂપ. ૧

જલ લહરી જલમે ફુરે, હોવહિ જલમહિ લીન;
નામ રૂપકો ત્યાગિ કે, સો મોહિ જાંન પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

સુનિ નૃપ વચન નારિ મુસકાંની, રે મમ ભ્રાત કહી કહા છાંની;
જો તેં કહી સર્વ મેં જાંનુ, ગુપ્ત કહા મેં પ્રગટ વખાંનુ. ૧
બ્રહ્મ એક દેશિ નહિં ભાઇ, નભવત સર્વ ઘટો ઘટ માંઈ;
જડ ચેતન કો જીનતે ન્યારા, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ હમારા. ૨
આપુ ન આપ સર્વકો જાંના, કો અસ અપન આપ તે છાંના;
જલચર થલચર નભચર સારે, અપન આપકો સર્વ નિહારે. ૩
જલથલ નભ સુરપુર નરનારી, નિજ અહઁકાર સર્વ ઉર ભારી;
મોક્ષ બંધ જીનકો નહિ ગંધા, નિજ નિજ કારજ પર્મ અનંદા. ૪
તરઁગ તોય તુમ એક પ્રમાંનો, જડ ચેતન કિમ દોય વખાંનો;
ભંજન અતિકા ભેદ ન ભાઇ, યું જડ ચેતન એક સદાઇ. ૫
તુમકો જડ ભ્રાંતી મન ભાસે, હમકો ચેતન એક પ્રકાસે;
હમતે ઇતર કવન તુમ ચેતન, કલ્પિત શબ્દ કહો મુખ ભિન ભિન. ૬
સત અહઁકાર વ્રતી મહિં વાસા, અસ્મી બ્રહ્મ શબ્દ પરકાસા;
જબ લગ વ્રતી બની રહે ભાઇ, હોય ન શકે બ્રહ્મ ઇકતાઈ. ૭
શબ્દ અતીત શબ્દ નહિં પૂગે, ગુંગે કી ગમ જાંની ગૂંગે;
કહે સો બ્રહ્મ બને કિમ ભાઇ, ત્રિપુટિ ભેદ મય શબ્દ સદાઇ. ૮
સર્વ પરે સો સાક્ષિ કહાવે, ત્રિપુટિ ભેદમેં સો કિમ આવે;
કેહણી સમ રહેણી ઉર ધરિયે, અપન આપ દરશન કો કરિયે. ૯
મુનિ મંડલ દર્શન હિત ધાવા, મેં વ્યાપક કિમ શબ્દ સુનાવા;
વ્યાપક નિજ સ્વરૂપ તુમ જાંના, ચતુર વર્ણ કિમ બને હેરાંના. ૧૦

દોહા

વૃથા વચન કિમ બોલિયે, જો તુમ જ્ઞાંની સાધ;
નામ રૂપ જગ કલપના, લગે સંત અપરાધ. ૧
હે સો કહિયે તાત તુમ, યા રહિયે મમ ધામ;
પય અનાજ લેહરિ ભજો, તજીયે ફીકર તમાંમ. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ધ્રુવ શબ્દ રહા થિર કૈસે, ચિત્ર દીપ સુલકત નહિં જેસે;
થિર વ્રતી નૃપ કીન વિચારા, બુઢિયા બ્રહ્મ રૂપ નિરધારા. ૧

અગમ અગોચર નિષ્ટા ઇનકી, મૈં કયા કહુ લખે મમ મનકી;
તન બુઢિયા આતમ કહાં બૂઢા, ઉચરત શબ્દ પરમ ગતિ ગૂઢા. ૨
મો મન ભૂલ ભઈ અતિ ભારી, કૃષિક વિપિન સમુજી શઠ નારી;
આતમ દ્રષ્ટિ ભઈ નિરમૂલા, તાતે શબ્દ કહે પ્રતિકૂલા. ૩
હય તજી ભૂપ ભૂમિ પર આવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાવા;
જ્ઞાન વૃદ્ધ વય વૃદ્ધ શરીરા, ધન્ય તાત તોરી મતિ ધીરા. ૪
તજી મર્યાદ શબ્દ વિપરીતા, તદ્યપિ તાત તજી નહિં રીતા;
વિન વિવેક મેં શબ્દ ઉચારા, ડગી ન તોય જ્ઞાનકી ધારા. ૫
અબ નહીં વૃથા બકું મમ મૈયા, વારવાર વંદુ તવ પૈયાં;
અબ કછુ કહા સુનુ સોઉ માતા, તું સર્વજ્ઞ શ્રેષ્ટ મમ તાતા. ૬
કછુયક જ્ઞાન ગિરા ઉપદેશા, સત સંગતિ કરિ જાય અઁદેશા;
ભયે પ્રેમ વશ ભૂપ સુજાની, બુઢિયા પરમ સાર મય બાંની. ૭
રે સર્વજ્ઞ ભૂપ ધ્રુવ જ્ઞાંની, તોરી સર્વગાથ નહિં છાંની;
સર્વ કેહુ સુત ગાથ તુમારી, જયહાં લગિ પહુંચત દ્રષ્ટિ હુમારી. ૮
ભૂપ ઉતાનપાદ કર પૂતા, મધુવન ધ્યાન ધર્યા અવધૂતા;
સોહં શબ્દ વૃતી નહિં ધારા, રામ મંત્ર ઉર લગ્યા પિયારા. ૯
વિકલ બિહાલ ભયો ચિત તેરો, ગુરૂ નારદ તબ કીન નિવેરો;
દે ઉપદેશ રૂષી બે લીના, તેં તપ કઠિને વિપિન મહઁ કીના. ૧૦

દોહા

હરિહર પ્રગટે હેત જન, જુગિત જગાયો તાત;
ઇચ્છિત વર માંગન કહ્યો, તું બોલ્યો હરસાત. ૧
પર્મ ચાતુરી વચન તવ, યદ્યપિ લખ્યો ન સાર;
દર્શ હમેશાં વર લયો, છતની આશ અસાર. ૨

ચોપાઇ

પૂરણ જ્ઞાંન લાભ નહિં પાવા, હરિહર અજ બીચમે અટકાવા;
પૂરણ જ્ઞાન સ્વરૂપ લખાવા, મિથ્યા દર્શ લાભ ચિત ચાવા. ૧
આતમ અધિક દર્શ કો ભાઇ, કરિ તેહિ દર્શ મુકિત ફીર પાઇ;
રંચ ભૂલ દર્શનકી આશા, પ્રલય તલક તન કરહુ નિવાસા. ૨
રાજ પ્રપંચ પ્રવરતી યામે, નિરવરતી સુખ રંચ ન જામે;
યાતે પુત્ર સમુજ યહિ સારા, પદવરતી સુખ ત્યાગ અસારા. ૩
જીવન મુકત લાભ સુખ ચાવે, દે સુતરાજ વિષ્નુપુર જાવે;
જો મે કૃષિક નારિ તન પાવા, વિધિવત આશ્રમ તીન નિભાવા. ૪

સતગુરૂ શબ્દ સમજ જીય સારા, સમુજી સ્વરૂપ સહજ ભવ પારા;
આશ્રમ ચતુર તજી જગ આશા, પર્ણકુટા કૃષિ ક્ષેત્ર નિવાસા. ૫
કેવલ નિરવરતી સુખ રાસી, સર્વ કર્મ તે ચીત ઉદાસી;
મેં તું તર્ક ફુરે નહિં કબહી, મમ સ્વરૂપ ભાસે જગ સબહી. ૬
ક્રિયા કર્મ જડ ચેતન સોઇ, અપનો આપ અપર નહિં કોઈ;
નારી પુરૂષ દેહ કર નાંમા, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સદા સુખ ધામા. ૭
અહો પુત્ર મેં પરમ ખુશાલા, જ્ઞાના અનલ કર્મ સહ જાલા;
જાઈ ભવન અબ કરહુ નિવાસા, લીન રૂપ જગ આશ નિરાસા. ૮
રક્ષા કરહુ વિશ્વ પતિ તોરી, યહિ આશીશ સત્ય સુત મોરી;
શુક્ષમ તર્ક અવિદ્યા ક્લેશા, જરા ન કરિયે પુત્ર અંદેશા. ૯
પરારબ્દ હોવ હિ જબ અંતા, કાયા છુટી જાય જીમ કંથા;
શુક્ષમ ભૂત મિલે મહા ભૂતા, વ્યાપક રૂપ રહો અબધૂતા. ૧૦

દોહા

યે તન જાવો આજહી, દિન રહો અપાર;
ઋખિ ત્વચા કદિ ખર ભખો, ખેંચ લીન જબ સાર. ૧
કથન કરત અદ્વેતકો, રોમાંચિત ભરી ગાત;
ભૂપ પ્રેમ વશ પદ ગિરે, ધન્ય ધન્ય મમ માત. ૨

ચોપાઈ

જય જનુની ભલ દરશન દીના, હરિ અહંકાર કૃતારથ કીના;
સત ઉપદેશ દીન અતિ ભારી, અતિ શુક્ષમ મમ ભૂલ નિકારી. ૧
દર્શ ભાવ ભક્તિ સત સંગા, યા મહિં મો મન પ્રેમ અભંગા;
ઇન પરતાપ મિલ્યો ધર આદૂ, યદ્યપિ હર્ષ દર્શ ઉર સાધૂ. ૨
દીપક તેલ વાતિ નહિં નાસા, અનલ સંયોગ પ્રબલ પરકાસા;
તેલ બાનિ અરૂ અનલ બુઝાવા, ભવન ઘોર તમ મોદ વિલાવા. ૩
આયુષ તેલ દીપ તન કૈયે, વાતી શ્વાસ સમુજ મન લેયે;
જીવ જ્યોતિ પ્રગટે ઉર ભારી, જંગમ જીવ સર્વ ઉર પ્યારી. ૪
નર તન રતન મિલે સત સંગા, મિલે જ્ઞાન જલ ગંગ તરંગા;
ભજન ભક્તિ સિંવરણ ચિત લાગે, અજ્ઞ નિશા સુતો જીવ જાગે. ૫
દર્શ પ્રેમ ભક્તી રસ ભારી, બની રહે ઉર ભજન ખુમારી;
ઉમગે પ્રેમ સિંધુકી ધારા, સો સુખ જાંનત જાંનનહારા. ૬

અગમ અગોચર કહ્યો ન જાવે, સમુજી સમુજી સાધૂ સુખ પાવે;
પ્રેમ વ્યથા જીનકે ઉર જાગી, વિશ્વ ચરાચર સો બડ ભાગી. ૭
તીરથ વર્ત યોગ મખ કરણી, જે તિક ધર્મ ગાથ વિધિ વરણી;
જપ તપ વિધિ વત ક્રિયા કરાંવે, પ્રેમ પિયુપ રસ તુલ્ય ન આવે. ૮
ધ્યે ધ્યાતા મહિં અનંદ અપારા, તન છૂટે યે મિલે ન સારા;
સરિત પ્રેમ યુક્ત અતિ ધ્યાવે, સાગર હિત અતિ વેગ વડાવે. ૯
સાગર મિલે ભયો જલ એકા, મેં સમુદ્ર યહ ભયો વિવેકા;
પ્રેમ ભાવ વૃતી વિસરાઈ, ભયા એક સુખ લહર સમાઇ. ૧૦

દોહા

પતિ સમીપ નારી રહે, જીનકો કહા કલેશ;
સનમુખ વૃતી બ્રહ્મરત, દુતિયા ભાવ ન લેશ. ૧
ભવન કાજ નારી કરે, ઉરતે પતી ન દૂર;
વિધિ કારજ વૃતી કરે, ગ્નાંન લક્ષ ભરપૂર. ૨

ચોપાઇ

યાતે માતુ એસિ મતિ ધારી, દર્શન ચાવા દેવ મુરારી;
ધ્યે ધ્યાતા મહિં અનંદ અપારા, સુખ લહરી ઇક્તા ન લગારા. ૧
ધ્યે ધ્યાતા મહિં જો સુખ પાવે, એક્તાઇ સુખ રંચ ન આવે;
ધ્યે ધ્યાતા કરિ ધર્મ પ્રચારા, ઇક્તા રંચ નહીં ઉપકારા. ૨
દાસ ભાવ ભક્તી રસ ભારી, ઇક્તા જરા ન સુખ મહતારી;
યદ્યપિ સુન ઉપદેશ તુમારા, સત્ય ધરે ઉર ચીત હુમારા. ૩
તદ્યપિ તું ત્રિકાલ જન દરસી, દ્રષ્ટા દેવ દેખ મોહિ હરસી;
છુપે ન તુમતે તન ચતુરાઈ, હસ્તામલક જગત દરસાઈ. ૪
મમ ઉર દુતિયા ભાવ ન એકા, જય જનુની ઉર કરહુ વિવેકા;
તોરી કૃપા ન વિભ્રમ ભાસે, જ્યાંહૅં ત્યાંહૅં આતમ તત્વ પ્રકાસે. ૫
વિધિવત કર્મ કરૂં જગ સારા, આતમ લક્ષ ન ખિસે લગારા;
કરૂં કર્મ ફલ કુરે ન આશા, ઇચ્છુ કાહ સર્વ મય વાસા. ૬
નિરગુણ સરગુણ શંક ન લેશા, વ્યાપક રામ રમે સબ દેશા;
બરફ નીર સમ સતગુરૂ ભાખા, જબતે લક્ષ અર્થ ગહી રાખા. ૭
નર્ક સ્વર્ગ શંકા ઉર નાસા, આદ અંત મમ રૂપ પ્રકાશા;
તુમતે તાત કછૂ નહિં છાંને, પ્રગટ લખે અબ કહા વખાંને. ૮
સ્થિથ્યા ભાવે હુમે મન આવા, અલ્પ શબ્દ મેં તોય સુનાવા;
ભ્રમિત બુદ્ધિ મેં શુદ્ધિ વિસારી, બ્રહ્મ રૂપ નિરખી જડ નારી. ૯

વૃથા બકયો જડ જાત વતાઈ, નિજ સ્વરૂપ શુદ્ધી વિસરાઈ;
કરિયે ક્ષમા ઇષ્ટ મમ માતા, તું નારી નહિં તત્વ વિધાતા. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીન નિજ ભૂલ લખ, બિરહ ન હૃદય સમાય;
રવિ રાહુ સમ યહ અજા, ફુરે અચાનક આય. ૧
બુઢિયા ધ્રુવ કર પકરિ કે, શબ્દ સુનાયે સાર;
રાગ પરે નિજરૂપ તવ, મેં તું તર્ક અસાર. ૨

ચોપાઇ

અંતઃકરણ ધર્મ મમ ભાઈ, હર્ષ શોક મન માંન બડાઈ;
અચલ બિંબ રવિ ચલ પ્રતિબિંબા, ચંચલ વૃતિ બુદ્ધિ અવલંબા. ૧
દ્રષ્ટા બિંબ શંક નાહ લાવે, જ્ઞાંની મર્મ સમુજી સુખ પાવે;
જલ ચંચળતા રવી ન પેખે, સમજી સ્વરૂપ રૂપ નિજ દેખે. ૨
એસે ચિત ચંચલતા ભાઈ, બુદ્ધી જલ કરિ ચલે સદાઈ;
રવિ સમરૂપ સમુજી થિર અપના, ચિદા ભાસ લખિ તજાહુ કલપના. ૩
મન બુદ્ધી ચિત નહીં અહંકારા, ઇનિ શાક્ષી ચિદ રૂપ તુમારા;
ચુંબક સત્તા ચલે જીમ સૂઇ, જડ મહિં ક્રિયા તાહ મિલે દૂઇ. ૪
ચુંબક લોહ સુંગ નહિં એકા, યું જ્ઞાંની મન પર્મ વિવેકા;
યું લખિ રૂપ રહો થિર ભાઇ, તવ સ્વરૂપ અન્વય ઇકિતાઇ. ૫
જ્ઞાંની તૂલ્ય તુલે કો ભાઇ, જીવત જીની વિદેહ સમાઈ;
દીસત દેહ વિદેહ વિરાજે, જ્ઞાંની કર્મ જ્ઞાંનિકા છાજે. ૬
દ્રઢ આતમ આખિર અવતારા, સર્વ વ્યાપિ અરૂ સબતે ન્યારા;
સુને સર્વ કછુ નાંહ સુનાવે, સર્વ પર્સ અરૂ નાં પરસાવે. ૭
બોલે સદા મૌન નહિં બોલે, કરત રાજી વિન વિશ્વ હિ તોલે;
નેન વિહીન સર્વકો દેખે, એક અનેક એક કરિ લેખે. ૮
સર્વ સુગંધ લેત વિન નાસા, સૂર શશિ વિન પરમ પ્રકાસા;
ખટ રસ સર્વ જીભ વિન પાવે, ખાવે સર્વ કછુ નહિં ખાવે. ૯
સુનત શબ્દ લાગે વિપરીતા, જ્ઞાંની લખે જ્ઞાંનકી રીતા;
ચૌદા ત્રિગુણ બૈયાલી[૨] સાખી, ગુઢતે ગૂઢ જ્ઞાંન મત રાખી. ૧૦

દોહા

નિરાકાર વ્યાપક વિભુ, લે અકારતે કામ;
અતિ વિચિત્ર ગતિસો લખે, જો સિંવરે જન રામ. ૧

---

૨. બેતાલીસ.

સર્વ લક્ષ તો કો ઘટે, મેં તું જરા ન ભેદ;
વિચરો પુત્ર કૃતારથી, જરા ન ધારહુ ખેદ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી પદ વંદિ નરેશા, યહ વિચરન ઉર હારિ અંદેશા;
મુનિ દર્શન ઇચ્છિા ફલ પાવા, બ્રહ્મ રૂપ જન સહજ મિલાવા. ૧
વંદિ ચલે મગ ચલે ન ચરણાં, સંત સમાગમ સુખ કહા વરણા;
વ્યાપક લક્ષ ભૂપ નહિં ટારત, ફેરિ પીઠ જન વદન નિહારત. ૨
ગે દુતિયા ઇકતા સમ ભાઇ, સુજન સંત કોઉ મર્મ લખાઇ;
એસો હો એસી મતિ ધારે, સુધરે આપ અરૂ અપર સુધારે. ૩
હય ચઢિ ભૂપ અપન ગ્રહ આવા, પરજા મંત્રી શીશ નિવાવા;
સમય યુક્ત નૃપ આદર કીના, હય તજી ભવન ગયે પરવીના. ૪
નિજ મંદિર બેઠે નૃપ આઇ, ઉર મહિં ગર્ક ભરી ઇકતાઈ;
મસ્ત વૃતી નૃપ ધ્યાન જુડાવા, અનુચર લખિ ચુપ ચાપ રહાવા. ૫
બ્રહ્મરંધ્ર પહોંચે જન ગ્નાંની, ભાસ માત્ર દુતિયા જ્યાં હૈં હાંની;
યોગ નિંદ્રા સમ સુખ નહિં એકા, પૂરણ યોગી કીન વિવેકા. ૬
પરમ પુરૂપ યોગી અવધૂતા, યોગ નિંદ્રા શાંતિ સુખ સૂતા;
જીવ બ્રહ્મકી જહાં ઇકતાઈ, યોગ અર્થ મુનિ વદત સદાઈ. ૭
જબ તબ જીવ અર્થ યહ જાંને, મરે ન અજર અમર સુખ માંને;
એક વાર તીરથ યહિ પાવે, સો જન જનમ મરન નહિં આવે. ૮
બ્રહ્મ રંધ્ર તીરથ અતિ શુદ્ધા, પહુંચે પુરૂપ પ્રવીન પ્રબુદ્ધા;
જીવત મરે કરે યહ કાજા, અસ્મી બ્રહ્મ સ્વતંતર રાજા. ૯
ધ્રુવ ધર્મી તીરથ યહિ પાવા, નિજ સ્વરૂપ માહિં સહજ સમાવા;
ધ્યાંન અવસ્થા રેન વિતાઈ, પ્રાત હોત વૃતી ફુરિ આઈ. ૧૦

દોહા

પ્રાત કર્મ વિધિ વત કિયે, યજશાલ સનમાંન;
અર્પી નૃપ અન્ન લે, અચલત કીન સુજાન. ૧
સમય કચેરી સમજકે, હરસિ ચલે નૃપ ઇશ;
ન્યાય ભવન ભૂપતિ ગયે, પ્રજા નિવાયો શીશ. ૨

ચોપાઇ

પ્રજા સર્વ દર્શન અધિકારી, જય જય શબ્દ કીન નરનારી;
વિધિ વત પદ વંદત સુખ આઈ, નૃપ સતકારત ઉર હરસાઈ. ૧

એકે સર્વ જ્યાંહાં અધિકારા, ઉર મહિં રામ ભક્તિ રસ ધારા;
રાજ ધર્મ સો પ્રજા પિયારા, વિદિત વિશ્વ યહ નય વ્યવહારા. ૨
યાતે ભૂપ વિચાર વિચારી, નીતી ધર્મ વેદ અનુસારી;
ધ્રુવ પ્રવીણ સોઈ મગ ધારા, ધર્મ પ્રથા નહિં ચૂક લગારા. ૩
અહો નિશિ ચલે વિચાર વિચારી, નિજ સુત પ્રજા સમુજ નરનારી;
સમય શબ્દ ઉચરત ભે રાજા, કરણ ચહે જનકે નિજ કાજા. ૪
પ્રથમ વિવેક વિરાગ વખાંના, ખટ સંપતિ સમુજાઈ સુજાંના;
મલ વિક્ષેપ હરણ દે રીતિ, જ્યા કરિ ધર્મ સનાતન પ્રીતી. ૫
શુદ્ધ ભાવ આતમ જીજ્ઞાસા, ઉપજે જ્ઞાન જાય દુર આશા;
હો આવર્ણ ભંગ ગુરૂ બોધા, ફુરે ન ઉર અજ્ઞાન નિરોધા. ૬
રે મમ ભ્રાત પ્રજા નરનારી, યહ સિદ્ધાંત લેહુ ઉર ધારી;
જાહર હરિહર ભક્તિ કરાવો, ઉર અજપા સિંવરણ ચિત લાવો. ૭
રામ મંત્ર સોહં અરૂ ઓહં, જીનકો પ્રિયે ભજે જન સોહં;
સબકો સાર એક હમ જાંના, પારસ પૂતરી અંગ સમાંના. ૮
નાંમી મિલે નાંમ કોઉ ધ્યાવે, નામી મિલે ન નામ ધરાવે;
અધિક નામકે કહા ગુણ ગાવે, નામી મિલે નામ વિસરાવે. ૯
નાંમી નામ ભિન્ન નહિં હોઇ, સમુજી મંત્ર સુમિરો સબ કોઇ;
હદ બેહદ હો વાસા, એસો મંત્ર પ્રબલ પરકાસા. ૧૦
સુનિ નૃપ શબ્દ સભા સબ હરસી, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસી;
નૃપ મંદિર ઇક ગાથા નવીના, હર્ષ નિવાસ ભવન મનુ કીના. ૧૧

દોહા

ઇલા ભાંગિની ભૂપકી, જનમ્યો પુત્ર સપૂત;
શુભ અવસર શાંતી સમે, ખબર જનાઇ દૂત. ૧
ભૂપ સભા શાંતી કરી, સમય સમજી તેહિ કાલ;
અનુચર સન્મુખ ચાયકે, વિનય કીન ભૂપાલ. ૨

ચોપાઈ

અનુચર અર્જ કરત કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે નૃપ મોરી;
ઇલા માતુ મમ સુત જન્માવા, કરિયે કારજ આપ સુહાવા. ૧
અનુચર શબ્દ સુનત નૃપ બોલા, હર્ષ શોક બિન શબ્દ અડોલા;
જન્મ ન મરણ હર્ષ કહા ભાઈ, મો નિજ મન યહ તુલ્ય સદાઇ. ૨
જનમે મરે મરે ફિર જનમે, ત્રિવિધ આગ લાગી તન વનમે;
માત તાત ભ્રાતા સુત નારી, કાલ હરસે સહ મરણ તયારી. ૩

ચેતન મિલ ચંચલ જડ દેહી, યદ્યપિ આખિર કાલ સનેહી;
અજ્ઞ શરીર સત્ય કરિ માંને, જ્ઞાંની તન મરતક કરિ જાંને. ૪
અજ્ઞ અમર આશા યા તનકી, જ્ઞાંની આશ તજી તન ધનકી;
અલ્પ ભોગ અજ્ઞાંની પ્યારા, જ્ઞાંની ત્યાગે સમુજી વિકારા. ૫
અજ્ઞ પુરૂષ સુતતે હરસાવે, શોક અગાધ ત્યાગિ તન જાવે;
જનમત હર્ષ શોક મરણે મે, કુશલ મૂઢ દોનૂ કરણેમે. ૬
જ્ઞાંની જનમ મરણ નહિં જાંને, અજર અમર નિજ રૂપ પિછાંને;
હર્ષ ન શોક વિયોગ ન ભોગી, નિજાનંદ નિરમલ અન રોગી. ૭
અજ્ઞ તજ્ઞ તન ક્રિયા સમાંના, નિશ્ચય ભેદ લખે જન દાંના;
અજ્ઞ આશ નિર આશા જ્ઞાંની, જ્ઞાંની ગમ નહિં લહહિ અજ્ઞાની. ૮
જગમે જન વિચરત હે કેસે, મુખ મેં જીભ જલજ જલ જેસે;
છીપ સમુંદરકે બિચ વાસા, યદ્યપિ જલતેં રહત ઉદાસા. ૯
સ્વાંતી બુંદ અપન ચિત ચાવે, સમય પાય મુક્તા નિપજાવે;
શોભા દેત પયોનિધિ ભારી, યદ્યપિ છીપ રહે જલ ન્યારી. ૧૦

દોહા

જગ સમુદ્ર જન છીપ સમ, આસો આતમ જાંન;
શબ્દ બુંદ ગુરૂ મુખ લહે, જીવન મુક્ત સુહાન. ૧
જગત જાતિ શોભા દહે, લેહે ન વિષય વિકાર;
મુક્તા સમ સત બોધ દે, કરે જીવ ભવપાર. ૨

ચોપાઇ

યાતે ભ્રાત હુમે ગમ નાંઇ, કરોવિનય દ્વિજ તાત ગુસાંઈ;
કુલકે ગુરૂ વિપ્ર મમ તાતા, કરહિ કર્મ કછુ ઇનહિ સુહાતા. ૧
દુતિયે મમ મંત્રી બડજ્ઞાંની, કરિયે કર્મ ધર્મ નહિં હાંની;
નૃપ કુલ રીત પ્રથમ ચલિ આઇ, વિત હય દાન કરો હરસાઇ. ૨
સભા વિસરજન કીજે અબહી, અનુચર રજા પાકુ પ્રિયે સબહી;
નિજ નિજ કાજ કરો હરસાઇ, દ્વિજ મંડલ આજ્ઞા પ્રિયે પાઇ. ૩
દ્વિજ મંત્રી આજ્ઞા નૃપ પાઈ, ઉચ્છવ હેતુ ચલે હરસાઇ;
નગર નારિ નર હર્ષ અપારા, વંદિ ભૂપ પદ ગવને હુસારા. ૪
ભુપ અપન ગ્રેહ અધર અટારી, જ્યાંહાં જા થિર બેઠે બ્રહ્મચારી;
લીલાવત જન જગત નિહારે, બ્રહ્મ રૂપ નિજ બ્રહ્મ વિચારે. ૫
નામ રૂપ મિથ્યા સંસારા, સત્ય શ્રેષ્ટ નિજ રૂપ સુધારા;
કરિ વિચાર વૃતી ધર આઈ, ભયે અચલ નૃપ ધ્યાંન જુડાઇ. ૬

યાંહાં મંત્રી ભંડાર ખુલાવા, સમય દાન અધિકારિ બુલાવા;
બંદી જન જાચક દ્વિજ દેવા, દે આશીશ સમુજી સત ભેવા. ૭
અરપત દાન દિવાન વિચારી, પર્મ પ્રેમ નીતી અનુસારી;
હય ગય રથ વિત ભૂષન નાના, હરસિ દેત અધિકાર પિછાંના. ૮
દાસી દાસ નગ્ર નરનારી, ગાવત મંગલે પ્રેમ પ્રચારી;
ઢોલ મ્રદંગ વજે સુરનાઇ, સરસ વજાવત હર્ષ વડાઇ. ૯
પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપ મંદિર છાઇ, મુંગલ ભરે અવાજ સુહાઇ;
જય જય શબ્દ હોત ધુનિ ભારી, સુંદરિ ગાવત અધર અટારી. ૧૦

દોહા

પર્મ પ્રેમ પ્રગટયો ભવન, ઉચ્છવ ભયો અપાર;
અર્ધ નિશા બ્રાંહ્મી ભવન, દુતિયે સુત અવતાર. ૧
સમુદર તે સમુદર મિલે, રવિ તે રવી પ્રકાશ;
દુતીયે સુતકી ગાથ સુન, પરજા બઢયો હુલાસ. ૨

ચોપાઇ

પ્રાત હોત ઉચ્છવ અતિ ભારી, દુતિયે દાંન દીના નરનારી;
વિધિવત જાચક સહ સંતોષા, અમૃત છખ વાડી જીમ પોષા. ૧
ઉચ્છવ પ્રબલ હર્ષ ભો ભારી, પ્રેમ અપાર સર્વ નરનારી;
નિત્ય કર્મ મય અતિ નિપુણાઈ, રામ મંત્ર ઉચરત હરસાઇ. ૨
સમય કર્મ મય નિપુણ નિદાના, આશ્રમ ધર્મ નીતિ સનમાંના;
ઉભય માસ ઉચ્છવ નૃપ દ્વારા, નિતનિત નૂતન હર્ષ અપારા. ૩
દ્વિજ પ્રવીન યહ સમય વિચારી, વિધિવત હવન કીન સહ ત્યારી;
ગુરૂ ગુણ ગ્રહો પૂજા વિધિ સાથે, સુર સુર પતિ કરિ મંત્ર અરાધે. ૪
હરસે દેવ મંત્ર દ્વિજ ગાવા, પ્રગટ પૂજ લેને સુર આવા;
નિજ નિજ પૂજા સર્વ સુર લીની, આશિરવાદ હરસિ નૃપ દીની. ૫
પ્રજા પુત્ર નૃપતી સુખદાઈ, નિપ કંટક નિશ્ચય પ્રભુતાઇ;
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી લખિ મર્મા, સુર સતકાર કીન તરૂ ધર્મા. ૬
સુક્ષમ તન નૃપતી ઢિગ આવા, કાર દરશન જન હર્ષ વડાવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ સુર જન શિર કીની, ધ્રુવ ઉર પ્રગટી પ્રીત નવીની. ૭
જય સુરરાજ દર્શ ભલ દીના, ભવન પધારિ કૃતારથ કીના;
હરિહર કૃપા દર્શ તવ પાવે, નરતન કષ્ટ અપાર મિલાવે. ૮
તોરી કૃપા સરે સહ કાજા, મિલે ભકિત વરૂ સંત સમાજા;
કરિ સત સંગ સુધર્મ સંભારે, ભજન ભકિત કરિ જનમ સુધારે. ૯

વિઘ્ન હરણ ગન દીન દયાલા, જન પર કૃપા કરો તતકાલા;
પ્રણવ રૂપ લખિ જે જન ધ્યાવે, સો જીવ અવશ મોક્ષ પદ પાવે. ૧૦

દોહા

આદ અંત મધ્ય એક રસ, વ્યાપક ગનપતિ દેવ;
સમુજી સુજન સુર નર સબે, પ્રથમ કરે પદ સેવ. ૧
ગન હરસે વરસે સુમન, દરસે દીન દયાલ;
સુર સરસે પદ વંદિ કે, લીન ભયે તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

ઇલા પુત્ર ઉતકલ ગુણ ધાંમા, બ્રાંહ્મી પુત્ર વસત જેહિ નાંમા;
બ્રાંહ્મી પુત્ર નિરખિ સુખ ભારી, પલ પલ પુલકત પુત્ર નિહારી. ૧
ઇલા વ્રતી ઉપરામ અદંભા[1], જગ પ્રપંચ ઉર નહિં અવલંબા;
વિધિવત કર્મ કરે જગ સારા, આતમ લક્ષ ન ખિસે લગારા. ૨
નિજ આતમ સમ પુત્ર સુહાવા, અધિક નુન્ય ઉરમે નહિં આવા;
ગ્નાંની સર્વ વિશ્વ સમ દેખે, વ્યાપક નિજ આતમ કરિ લેખે. ૩
પંચમ માસ ભયા સુત હોઇ, ઇલા ગ્નાન મય ઉર નિરમોઇ;
ઉતકલ નામ ઇલા કર પૂતા, મસ્ત મતંગ સરિસ અબધૂતા. ૪
ક્ષુધા અર્થ પય પાન કરાવે, મુંદિ નેન મનુ ધ્યાન જુડાવે;
એક દિવસ રજની મહિં જાગા, પિંગુડે[2] નિરખે ચિત્ર સુભાગા. ૫
મેના મોર પપઇયા સૂવા, નિરખિ રૂપ વિસ્મય યહ હૂવા;
ગ્રહણ હેતુ કરિ કર પસરાવા, યદ્યપિ ચિત્ર હાથ નહિં આવા. ૬
ચિત્ર મિલા નહિં રીસ વડાઈ, રોવન લગે દાસિ ઉઠ ધાઇ;
અમિત યુક્તિ રીઝાવતી બાલા, યદ્યપિ રોવત પુત્ર વિસાલા. ૭
ઇલા પીંગુડો જાય સઁભાલા, ચિતવત ચિત્ર ભયો બેહાલા;
હરસિ પુત્ર પિંગુડે પધરાવા, ખેંચી દોર મુખ શબ્દ સુનાવા. ૮
રે સુત રૂદન કરત કિમ ભાઇ, વિશ્વ ચિત્ર જડ રૂપ સદાઇ;
મિથ્યા કો સત માંન અગ્નાંની, મર્મ લખે વિન રોવત પ્રાંની. ૯
રે સુત રૂદન દૂર કર ભાઈ, કહુ સો શબ્દ સુનો હરસાઈ;
ચિત્ર સમાન જાંન જગ સારો, ઇન ઇચ્છા કરિ જનમ ન હારો. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ જડ ચિત્રવત, ચેતન વ્યાપક એક;
સો ચેતન તું આપ હે, કરિયે પુત્ર વિવેક. ૧

---

૧. દંભ રહીત. ૨. પારણું.

લઘુ દીર્ઘ નહિં આતમા, લઘુ દીર્ઘ તન રૂપ;
ચુપ ચરચા સુનને લગ્યો, જનુની શબ્દ અનૂપ. ૨

ચોપાઈ

જનુની કહે સુનહુ મમ બાલા, યહ સુનિ ઉપદેશ સુધર તતકાલા;
તું ચેતન અણુભેદ અનાદી, રોવે જીવ અધમ પરમાદી. ૧
ઇલા માતુ ઉદર તું આવા, રામ કૃપા કરિ આપ પઠાવા;
જો સુત અપર ઉદ્ર તું જાવત, જન્મિ જન્મિ જગ રૂદન કરાવત. ૨
વિન સત સંગ જ્ઞાંન કિમ પાવે, જ્ઞાન હીન બહુ જનમ ધરાવે;
આયે ઉંદર હમારે ભાઈ, અપર ઉદ્ર નહિં જાય કદાઇ. ૩
આખિર જનમ ઉદ્ર તું મોરે, માયા રંચ લગે નહિં તોરે;
અપર શરીર ન ધરે કદાઈ, મમ ઉપદેશ હૃદય ધરૂ ભાઈ. ૪
જડ મિથ્યા તનકો અહઁકારા, યે મન માનત પરમ ગઁવારા;
પંચ તત્વ તીનુ ગુણ આવા, જડ આશા કરિ દેહ બઁધાવા. ૫
વિષય ભાવ આશા ઉર ભારી, સૂક્ષ્મ તન યહ પરમ વિકારી;
કારણ શુક્ષ્મ સ્થૂલ શરીરા, તું ઇનકો દ્રષ્ટા મતિ ધીરા. ૬
અગમ અગોચર તું અણુભેદી, માયા ગુણુ તોહિ શકે ન છેદી;
રવિ રજની સમ વિલગ સદાઈ, કિમ કરિ રૂદન કીન મમ ભાઈ. ૭
રોવે નીચ દુષ્ટ હત ભાગી, સંત સમાગમ કાંન ન લાગી;
રોવહિ ભુપ ન્યાય નહિં કરતા, અપનો લાભ આપહી હરતા. ૮
રોવહિ વિપ્ર કર્મ નિજ ત્યાગા, અપર કર્મ કરિ ભયો અભાગા;
રોવહિ જતિ માયા મન મોવા, ચાર પદારથ નિજ કર ખોવા. ૯
રોવહિ નાર પતી વ્રત ખંડા, અપર પુરૂષ સઁગ પ્રીત અખંડા;
રોવહિ વણિક લિખે ન ખોટા, ધર્મહીન ધરમે વિત ટોટા. ૧૦

દોહા

નિમક હરામી નારિ નર, કલ્પત વિન વિચાર;
નિજ સ્વરૂપ નિરણય વિના, ચલ્યા જમારો હાર. ૧
તવ રોવન કારણુ નહીં, સુન મમ પુત્ર પ્રવીન;
વ્યાપક રૂપ લખાવું તવ, તાત રખું નહિં દીન. ૨

ચોપાઈ

સિદ્ધોહમ બુદ્ધો હમ બોલ્લો, ચિદ ગ્રંથી ચિતતે સુત ખોલ્લો;
સત ચિદ આનંદ રૂપ તુમારા, સુત સમજો સિદ્ધાંત હુમારા.[1] ૧

૧. અતિશય.

ગુણુ અરૂ કર્મ ક્રિયા તે ન્યારા, વ્યાપક સત ચિત અનઁદ અપારા:
અણુઘડ અમર અજાત અનાંમી, જડ ચેતન વ્યાપક તું સ્વાંમી. ૨
ઓહં અસ્મી બોલ સદાઈ, અપર શબ્દ નહિં બોલ કદાઈ;
દાસી સર્વ મંત્ર યહી ધારો, સોહં સોહં શબ્દ ઉચ્ચારો. ૩
યેહિ મંદિર અંદર સુત પાસા, અપર શબ્દ નહિં કરો પ્રકાસા;
બાલક શબ્દ સુને સોઇ ધારે, આખિરમે વોઈ શબ્દ ઉચ્ચારે. ૪
જો જો માત તાતકી ભાષા, સુનિ સીખે સુત વિનહિ પ્રયાસા;
યાતે માત તાત હોય જ્ઞાંની, શિશુ ઢિગ વૃથા બકે નહિં બાંની. ૫
સોહં રામ માત પિતુ ગાવે, સુનિ શિશુ શ્રવન હૃદય સોઈ લાવે;
સમજહિ અર્થ ભવિષ મહિં બાલા, ભક્તિ ભાવ પ્રગટહિ તત કાલા. ૬
યાતે સુતા સમુજી યહિ સેનાં, શબ્દ યથારથ ઉચરો એનાં;
જો કછુ કાજ કહન કોઉ આવે, જાઈ બહિર ગૃહ વાત કરાવે. ૭
નિત્ય કર્મ ઉર પ્રથા ન તજીયે, રામ મંત્ર અજપા ઘટ જપિયે;
બકો ન વૃથા મૂન મુખ ધારો, અવશ કાજ હો શબ્દ ઉચ્ચારો. ૮
ઉદાસીન કરિયે ગ્રહ કાજા, મન વચ કરમ ન કરો અકાજા;
ચંચલતા ચિતતે સહ ત્યાગો, પ્રણવમંત્ર શ્વાસા મહિં લાગો. ૯
મો સમ કર્મ કરો મમ દાસી, મિલો રૂપ નહિં રહો ઉદાસી;
પિગુડે વિજ કર ડોર હિલાઇય, સિદ્ધો હમ બુદ્ધો હમ ગાઇયે. ૧૦

દોહા

સિશુપન ઉતકલ માતુ મુખ, સત્ય શબ્દ ઉર ધાર;
ચંચલતા ચિત ત્યાગિકે, કરને લગ્યો વિચાર. ૧
બ્રાંહ્મી અપને પુત્રકો, બોધત નીતિ નિહાર;
રાજ કરે સુત પ્રૌઢ હો, શત્રૂ હણે વિચાર. ૨

ચોપાઇ

બ્રાંહ્મી સુત અપને ઉર લાવા, પ્રેમ યુક્ત મુખ શબ્દ સુનાવા;
રે મમ પુત્ર પ્રૌઢ હો ભાઇ, રાજ કર્મ કરિયે કુશલાઈ. ૧
નિત્ય કર્મ કરિયે હરસાઇ, ભજન ભક્તિ પર પ્રીતિ સદાઇ;
ગુરૂ પદ વંદિ વિદ્યા વિત લીજે, ગુરૂકુલ નેમ કસર નહિં કીજે. ૨
સંવત સહસ્ત્ર પચીસ પિયારે, બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ સુત પારે;
બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ અતિ શુદ્ધા, ધર્મ મર્મ લખિ કર્મ પ્રબુદ્ધા. ૩
પ્રજા ન્યાય યુક્તી સુત લીજે, ચતુર ભેદ કરિ ન્યાય કરીજે;
શત્રુ નાશ કવન વિધિ કરિયે, વિઘ્ન હીન નિજ ભવન વિચરિયે. ૪

શુક્ષમ સ્થૂલ શત્રુ દ્વે ભાઇ, કરિ સત સંગતિ મર્મ લખાઇ;
સ્થૂલ શત્રુ પરગટ જગ પેખે, શુક્ષમ શત્રુ અપન ઉર દેખે. ૫
જ્ઞાન અસી શુક્ષમ અરિ હરિયે, જ્યા કરિ જીવન મૂક્ત વિચરિયે;
હરિ ગુરૂ કૃપા ભક્તિ ભરપૂરા, શુક્ષમ શત્રુ હણે જન શૂરા. ૬
ઉભય શત્રુ જીતહુ રણુ વંકા, નિજ સ્વરૂપ કરૂં રાજ નિશંકા. ૭
પ્રગટ શત્રુ મારન સુલ ભાઈ, કટક શસ્ત્ર કરિ મારિ હટાઇ;
ક્ષત્રી ધર્મ ઉભય અરિ જીતે, જો તું શ્રેષ્ટ હોય સબ હીતે;
શુક્ષમ શત્રુ ન મારહિ શૂરા, જાય ન જનમ મરણુ અંકૂરા. ૮
નિજ અજ્ઞાંન શત્રુ ગહિ મારે, શૂર ક્ષત્રિ તિહુ લોક મઝારે;
તન કિસોર ગ્રહિ ગુણ યે સારા, ધર ઉર સુત ઉપદેશ હુમારા. ૯
વર્ણાશ્રમ ધર્મ ઉર ધારી, વિધિવત ચઢિયે ભવન અટારી;
રૂદન કરન કારણુ કો બાલા, ધરૂં મમ શબ્દ હૃદય તતકાલા. ૧૦

દોહા

કરૂં અર્જ કર જોરિકે, પીવ ભરોંસો મોય;
કૃપાવંત યુવરાજ પદ, અવશ અરપહી તોય. ૧
ઉભય નારિ નિજ પુત્રકો, બોધત મતિ અનુસાર;
શુકલ વસ્ત્ર જેહિ રઁગ રઁગે, સરસ દેખાવત સાર. ૨

ચોપાઈ

બોધવાન આશય ઉર હોવે, શબ્દ બીજ શિષકે ઉર બોવે;
પ્રોઢ તરૂ હોવહિ ઉર જ્યાકે, કટુક મધુર રસ સો જન ચાખે. ૧
એસે કુસંગ સતસંગ અભંગા, અવશ બુદ્ધિ પટ રંગે સુરંગા;
નીતી ધર્મ પ્રથા હોય બાદા, એસે સુનો ન જન સંવાદા. ૨
સુનિયે ભૂપ વચન કુલ રીતી, કરણ ચહે કુલ લોક પરીતી;
જનમે પુત્ર વર્ષ એક વીતે, પતી પદ પૂજ પ્રીયા કર હીતે. ૩
શિશુ તન તાત ચરણ મહિં ધરહી, શિશુ શિર તાત પરસ કર કરહી;
પ્રથમ ગુરૂ શિશુ કે પિતુ માતા, શ્રોત્ર મંત્ર ઉચરે હરસાતા. ૪
યેહિ સુનીત અવસર યંહાં આવા, પ્રજા વિપ્ર પ્યારી મન ભાવા;
દ્વિજ પવિત્ર અવસર યહ જાંની, ગયે ભુપ ઢિગ સમય પિછાંની. ૫
નૃપ સનમાન કીન અતિ ભારી, દ્વિજ મંડલ હરિ રૂપ નિહારી;
દ્વિજ મંડલ આશીશ સુનાઇ, નૃપ ઉર બની રહો છકતાઈ. ૬
જોરિ ઉભય કર નૃપ હસિ બોલા, તાત સત્ય તવ વચન અડોલા;
દ્વિજ સુબોધ હૃદય જીન ધારા, તેહિ ઉર રહે ન દૂઈ વિકારા. ૭

જીવ અવિદ્યા કરિ અલુઝાવા, દ્વિજ મુખ બોધ અમિત સધુઝાવા;
મુનિ તવ બોધ સુજન જન જાગા, માયા જનિત કટક તજી ભાગા. ૮
દૂઈ ગયે ન દ્દ્ઘ દરસે, દ્વિજ ચરનોત્પલ રજ જો પરસે;
યાતે દ્વિજ પદ કમલ પ્રતાપા, ગુરૂ નારદ મોહિ હર્યો સૅંતાપા. ૯
યાતે શ્રેષ્ટ સુફલ દિન આજા, દ્વિજ દર્શન સરહી શુભ કાજા;
કરિયે રજા દાસ મુખ આગે, સંમતિ હોય સોઇ મગ લાગે. ૧૦

દોહા

ગુરૂ ગાથા ઉરમે ફુરી, ઝરી નેન જલ ધાર;
ગુરૂ ગ્રાહક કિમ વિસરે, જેહિ કીનો ઉપકાર. ૧
સમય સમુજી દ્વિજ રાજ મુખ, કીનો શબ્દ પ્રચાર;
સુત સંમત નીતી નિપુણુ કીજે કુલ આચાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રાતકાલ કારજ યેહિ કીજે, સમય સાજી પ્રભુ સુયશ લહીજે;
નૃપ આશ્રમ નીતી મમ તાતા, કુશલ કર્મ જાનન રીત ગ્નાતા. ૧
સુનિ દ્વિજ શબ્દ કહે નૃપ નાથા, કરિયે કારજ અપન સુહાતા;
મોહિ બૂજન કારણ કહા દેવા, મમ કુલ તાત લખો સહ ભેવા. ૨
નિજ મંત્રી કો કહે હૅંકારી, દ્વિજ આગ્ના કરિયે સહ ત્યારી;
મંત્રી રજા ભૂપ સન પાઇ, ભૂપ ભવન સહ દીન સજાઈ. ૩
દાસી દાસ પ્રેમ ઉર ભારી, સમય સમુજી નૃપ નારિ સુખારી;
નગ્ર નારિ નર ઉર હરસાવા, હાટ વાટ નિજ ભવન સજાવા. ૪
પ્રાત હોત સહ કીન તયારી, નેમ સજી આયે નરનારી;
કરિ નૃપ દર્શ હર્ષ મન કેસે, પ્રગટ ઇષ્ટિ પાયો જન જેસે. ૫
નિત્ય કર્મ નૃપતી નિપુણાઈ, બૈઠે આય રજા દ્વિજ પાઈ;
રજા કીન દ્વિજ દે નૃપ નારી, અતિ પવિત્ર જે પ્રથમ તયારી. ૬
બુદ્ધકલ ભૂપણ તન જીન ધારા, પતિ પદ પરસન પ્રેમ અપારા;
પતિ પદ પૂજ સર્વ વિધિ ત્યારી, લે સુત સંગ ચલી દે નારી. ૭
ભૂષન વસન કુવર છબિ છાજે, મનુ મૂરતિ દે અનંગ બિરાજે;
દાસી અધર લીન ઉર લાઇ, મંગલ ગાત ચલી હરસાઈ. ૮
દ્વિજ સંમતિ સનમુખ દે આઈ, પ્રથમ વિપ્ર પદ સેવ કરાઇ;
પતિ પદ પય કરિ પ્રથમ પખારા, દીન પુત્ર મુખ જનમ સુધારા. ૯
નૃપ નારી અચવન પય કીના, ભઇ પ્રસન્ન મન પરમ પ્રવીના;
વર્ષ માસ પતિ દર્શન પાવા, રામ રૂપ લખિ હર્ષ વડાવા. ૧૦

દોહા

વિપ્ર ઉભય સુત ભૂપ પદ, રાખે ચરણુ નિવાસ;
નૃપ કર પરસો શીશ સુત, પાર કરો લખિ દાસ. ૧
નીતી ધર્મ વિચારી નૃપ, દ્વિજ આજ્ઞા શિર ધાર;
સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ લખ, કીનો સમય વોહાર. ૨

ચોપાઇ

જયજય શબ્દ કીન નર નારી, નૃપ પદ વંદત પુષ્પ પ્રચારી;
વેદ મંત્ર ઉચરે દ્વિજ સારે, અક્ષત પુષ્પ ભૂપ શિર ડારે. ૧
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, આશ્રમ નીતી સર્વ સુધારી;
સુત શિર કર પરસે કરિ પાવન, ઇનકે રહે ન કર્મ અપાવન. ૨
તાત પુત્ર શોભત ભય કૈસે, ઇશ્વિર જીવ બ્રહ્મ ત્રીય જૈસે;
ઉતકલ ઇશ જીવ સુત દુજા, બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભૂપ દ્વિજ સુજા. ૩
દ્વિજ આજ્ઞા દાસી સુત લીના, નિજ નિજ માતુ ગોદિ લે દીના;
બાંમ ભાગ આસન દે નારી, શોભત ભૂપ ભયે અતિ ભારી. ૪
દાસી દાસ સર્વ પદ પરસા, લોક કુટુંબ સર્વ ઉર હરસા;
નૃપ સંમતિ સહ ખોલિ ખજાંના, ભૂષન વસન વિવિધ વિધિ આના. ૫
જેહિ જન જેહિ વસ્તૂ અધિકારી, અરપત ભયે વિચાર વિચારી;
દ્વિજ દ્વિજ નાર માતુ નૃપ જાંની, રૂચી અનુસાર સર્વ સનમાંની. ૬
યાચક વર્ણુ નગ્ન નર નારી, દાસી દાસ હઁકાર હઁકારી;
ભૂષન વસ્ત્ર[1] નીત સંતોષા, પુષ્પ વાટિકા જલ જીમ પોષા. ૭
ઉચ્છવ સરસ ભયો નૃપ દ્વારે, સુર સુર સુંદરી હર્ષ અપારે;
પિતૃ સુર હરસે ઉર ભારી, ભયે પ્રસન્ન પ્રપોત્ર નિહારી. ૮
રહો આરોગ્ય ઉભય તન ભાઈ, ધર્મ કર્મ મય કુશલ સદાઇ;
પિતૃ તાત તુમ પુત્ર હુમારે, સુખ સંપતિ ઘર રહો તુમારે. ૯
મમ આશીષ વૃથા નહિં જાવે, કરિ શુભ કર્મ મુક્તિ પદ પાવે;
ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી સહ જાંને, સુર પીત્રેશ્વર વૃત્તી પિછાને. ૧૦

દોહા

પુત્ર સહિત રાણી ઉભય, દાસી દાસ સમેત;
દ્વિજ આજ્ઞા શિર ધરિ ચલે, વંદે પ્રેમ સમેત. ૧

---

૧. નવાં વસ્ત્ર.

સમય કર્મ વિધિ સાધિકે, રજા લીન નર નાર;
વંદિ ચરણુ હરસત ચલે, આયે અપને દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

ભૂપ વિપ્ર પદ વંદન કીના, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના;
જય દ્વિજ રાજ રામ સમ મોરે, વિઘ્ન વિહીન શરણુ પદ તોરે. ૧
ધર્મ પ્રથા નીતી યુત બોધત, મમ કલ્યાંન જુક્તિ સોઈ સોધત;
ગુરૂ ધર્મ શિષ્યકો સંતોષે, શંકા રહિત ગ્નાંન રસ પોષે. ૨
કૃપાનાથ ઉપકાર તુમારા, ગુપ્ત ગાથ મન લખહુ હુમારા;
ભવન પેડિ શિશુ તાત ચઢાવે, યહિ પ્રકાર તુમ ધર્મ શિખાવે. ૩
બાલક પહોંચે ભવન અટારી, સમુજી ધર્મ સુખિયા નર નારી;
ધન્ય તાત તોરી ચતુરાઇ, અમિત યુક્તિ જન ધર્મ શિખાઇ. ૪
અમિત કષ્ટ કારણુ હમ ધારે, કહા વરણુ ઉપકાર તુમારો;
તવ ઉપકાર હેતુ કહા અરપે, તન મન ધન હમ સર્વ સમરપે. ૫
તદ્યપિ તાત ઉરૂણુ નહિં કબહી, પ્રાણુ આદિ અરપે વિધ સબહી;
જીવન મુક્તિ કીન પ્રભુ મોરી, યા સમ સેવ કરે કહા તોરી. ૬
ગદગદ કંઠ ભયે નૃપ ગ્નાંની, સમય સમુજી દ્વિજ કહે સુજાંની;
ધન્ય તાત ત્રપતી તવ બાંની, વેદ અંત કોઉ શકે ન જાંની. ૭
પદ નિરબાંન અમર ધર તોરા, પહોંચી ન શકે લક્ષ પ્રભુ મોરા;
પદ અવાચ્ય આતમ થિરતાઈ, હમ નહિં જાંને કોડ ઉપાઇ. ૮
અહો નિશિગર્ક ગ્નાંન ગતિ ગુઢા, હમ કહા લખે મર્મ મતિ મૂઢા;
તદાકાર તન મય અભિમાંની, આશ્રમ જાત સત્ય કરિ જાંની. ૯
કો કરણી હરિહર અજ દર્શન, સનમુખ બોધ કીન હો પરસન;
યે સબ કૃપા તુમારી તાતા, સત્ય કહે હમ સાક્ષિ વિધાતા. ૧૦

દોહા

એસી સેવા કો કરે, કરે સો તુમ સમ હોય;
જીવ બ્રહ્મકી એકતા, ભિન્ન કહે નહિં કોય. ૧
સર્વ શબ્દ આદી તુમે, નામ રૂપ તુમ શેષ;
સર્વ કર્મ તુમકો ઘટે, હમ માંનત ઉપદેશ, ૨

ચોપાઇ

જય નૃપ નાથ રજા મોહિ કીજે, અજર અમર અક્ષય સુખ લીજે;
આતમ સેવ તાત તુમ કીની, જીવત મુકિત સ્વતંતર દીની. ૧

અપર કરે કો એસી સેવા, કૃપાનાથ જાંનત હમ ભેવા;
બ્રાહ્મણ ખરે બ્રહ્મ તુમ ચીના, મમ અજ્ઞાન સર્વ હર લીના. ૨
તદાકાર નિજ રૂપ દિખાવા, ભગી ભૂલ અપને ઘર આવા;
તદ્યપિ તાત કુરે અધ્યાસા, આશ્રમ વર્ણ કર્મ ઉર આશા. ૩
યદ્યપિ તાત ભરૂસો ભારી, મોક્ષ હોય મમ કૃપા તુમારી;
હમ બ્રાહ્મણ જાતી અભિમાંની, તુમ બ્રાહ્મણ સત રૂપ પિછાંની. ૪
તવ ઉપદેશ બ્રહ્મ પદ પાવા, મિથ્યા કુલ અભિમાન મિટાવા;
યાતે તાત હમે સુખ ભારી, બની રહે યહ કૃપા તુમારી. ૫
રજા પાય ચાલે દ્વિજ દેવા, નિજ કલ્યાંન માન ઉર સેવા;
વંદે ભૂપ વિપ્ર કેઇ વારી, આશ્રમ ધર્મ વિચાર વિચારી. ૬
અન્યો અન્ય પ્રેમકી ગાથા, પ્રેમી લખે યા લખે વિધાતા;
સર્વ પ્રકાર કીન શુભ કર્મા, આશ્રમ ધર્મ સનાતન ધર્મા. ૭
સંધ્યા શુભ અવસર ચલિ આવા, નિત્ય કર્મ નૃપ ચીન લુભાવા;
સર્વ પ્રકાર કીન શુભ કર્મા, વરણાશ્રમ સનાતન ધર્મા. ૮
ભૂપ ભવન બેઠે હરસાઈ, દાસી સમય થાલ લે આઇ;
પ્રથમ ભૂપ હરિ અરપન કીના, મહાપ્રસાદ લખિ ભોજન લીના. ૯
કરિ અચવન લે પાંન સુપારી, નિજ આસન બેઠે બ્રહ્મચારી;
દાસી રજા લેન સુખ આઈ, પ્રિયા ગાથ સો પ્રગટ સુનાઇ. ૧૦

દોહા

દર્શ હેત રાણી ઉભય, વિનય કીન કરજોર;
જો મરજી મમ તાત તવ, કરિયે રજા બહોર. ૧
અહો પ્રિયા આવો ભલે, ભક્તિ ભાવ સુનુ ગાથ;
ભક્તિ લાભ આતમ દશા, આપે સમુજી સનાથ. ૨

ચોપાઇ

રજા પાય દાસી હરસાઈ, ખબર હેતુ રાણી ઢિગ આઈ;
દાસી નૃપ નારી પદ વંદા, હર્ષ ભરી અરૂ પરમ અનંદા. ૧
કૃપા સિંધુ નૃપતી મમ તાતા, રજા દીન દર્શન હિત નાથા;
કરિયે પતિ પૂજન પદ ત્યારી, હરસિ ચલો દે માતુ હમારી. ૨
રાણી શબ્દ સુનત હરસાઈ, પતિ પદ પૂજન ત્યાર કરાઈ;
નૂતન પટ ભૂપન પધરાવા, ઉભય કુંવર શ્રંગાર સજાવા. ૩

૧, પ્રીતીથી.

હરસિ ચલી દાસી સઁગ રાંની, પતિ પદ પૂજ કરત નિજ પાંની;
પતિ રૂખ પદ વંદન દ્વૈ કીના, પય કરિ પાદ પખારે પ્રવીના. ૪
અક્ષત પુષ્પ પુજ નૃપ નારી, ચરણોદક લીનો અઘ હારી;
ઉભય પુત્ર ચરણાં મહિં રાખા, નૃપ આશીશ દીન શુભ ભાખા. ૫
હરસત હૃદય ગોદિ મહિં લીના, શિર કર પરસી કૃતારથ કીના;
આયુ કુંવર અમર ધન પાવો, લખિ સ્વરૂપ ફિરિ જનમ ન આવો. ૬
હરિ ગુરૂ સંત ચરણ પદ પ્રીતી, વિષય ભાવ વૃતી વિપરીતી;
દ્રઢ વૈરાગ તિતિક્ષા તનપે, માયા અસર હોય નહિં મનપે. ૭
કર્મ સકામ ફુરે નહિં તોરે, પુત્રો પ્રગટ ભયા તન મોરે;
ધર્મ સનાતન ઉર ધર લીજે, આશ્રમ કર્મ પ્રથા યુત કીજે. ૮
સવિતા તિમિર હરે જિમિ તાતા, તિમિ અધર્મ નૃપ કરત નિપ્હતા;
પુત્રો ધર્મ ગાથ ઉર ધરિયે, વેદો યુકત કર્મ અનુસરિયે. ૯
સુતતે માત તાતકી શોભા, પુત્ર સપૂત ધર્મ મગ લોભા;
રમા રામ વિશ્વે કર વાસા, લક્ષ અનૂપ લખે સુત દાસા. ૧૦

દોહા

પુત્રો પ્રૌઢ શરીર હોય, ગુરૂ કુલ કરો નિવાસ;
ધર્મ મર્મ આશ્રમ સમુજ, કરિયે કર્મ ઉદાસ. ૧
ઉભય પુત્ર વૃતી અચલ, પિતુ મુખ સમજે સાર;
વસતવ સુન નૃપ સુખ રહ્યો, ઉતકલ હરયો અપાર. ૨

ચોપાઇ

ધ્રુવ ત્રિકાલ દર્શી જન દાંના, પુત્ર લક્ષ ઉર લખે નિધાંના;
સમય સમુજી કછુ કહે ન મર્મા, ભવિષ વાત જાંનત તરૂ ધર્મા. ૧
નિતી સમુજ પુત્ર સન પ્રીતી, પ્રેમ પ્રવાહ દિખાઈ રીતી;
હૃદય લગાવત વારંવારા, મુખ કર ચુંબિ કીન બહુ પ્યારા. ૨
પુત કપૂત માત પિતુ કૈસે, વાપી કૂપ કડુક જલ જેસે;
મિષ્ટ નીર પરમારથ ભારી, જલ ફલ પાય સુખી નર નારી. ૩
મિષ્ટ નીર સમ પુત્ર સપૂતા, કડવે જલ સમ પૂત કપુતા;
યાતે વાંઝ ભલી જગ માંહી, મૂરખ પુત્ર તાત દુઃખદાઈ. ૪
પુત્ર કપૂત ઉપાધી મૂલા, માત તાત નિતનિત ઉર સૂલા;
પૂત્ર કપૂત સર્વ દુઃખદાઈ, રાવ રંક એકો ગતિ ભાઈ. ૫
કર્મ નિષેધ કપૂત સુહાવે, જ્યું વરજે જ્યું અધિક કરાવે;
આખિર તક પિતુ માત દુઃખારી, ભૂલે ભજન નર્ક અધિકારી. ૬

ધર્મો અધરમ પુત્ર કરાવે, ચોથો ભાગ માત પિતુ પાવે;
પુન્ય પાપ ફ્લ હર્ષ રૂ શોગા, ભોગે માત તાત સોઈ ભોગા. ૭
યાતે પુત્રે કહા સમુજાવે, તનય કર્મ માતા પિતુ પાવે;
યાતે સુત કારજ સોઈ કીજે, વડે ધર્મ વ્યાપક હરિ રીજે. ૮
વેદો યુક્ત કર્મ નિપુણાઈ, માત તાત જગ હોય ભલાઈ;
જનુની જનક સોઈ બડ ભાગી, પુત્ર પ્રવીણ ધર્મ અનુરાગી. ૯
ધર્મ સનાતન સુત શિર ધારે, માત તાત જગ જનમ સુધારે;
પુત્રો મોહ ઉર તવ ઇતબારા, ધર્મ થંભ દૈ તવ અવતારા. ૧૦

દોહા

સમય સમુજી સુત દાસિ લે, વંદી ગઈ નીજ ધાંમ;
ધ્રુવ પતની ચરચા કરત, વીતી રેન તમાંમ. ૧
પ્રાત સમય પદ વંદિકે, નારી ધર્મ વિચાર;
લે આશા હરસત ચલી, આઈ અપને દ્વાર, ૨

ચોપાઇ

સમય કર્મ કીને વિધિ સારી, આશ્રમ ધર્મ વિચાર વિચારી;
બાહર નીર નાહ્ય તન શુદ્ધી, જ્ઞાન નીર ભીતર શુધ બુદ્ધી. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ નાવા દૈ નીરા, યજ્ઞ શાલ આયે મતિ ધીરા;
ધર્મ ક્રિયા કીની વિધિ સારી, દ્વિજ સંતોષે જન બ્રહ્મચારી. ૨
દ્વિજ આજ્ઞા નૃપતી ઘર આવા, હરિ અરપન કરિ ભોજન પાવા;
પ્રજા ન્યાય ઉરમે પુરિ આવા, અવશ કર્મ લખિ નૃપ હરસાવા. ૩
અનુચર સંગ કચેરી આયે, વંદિ પ્રજા જય શબ્દ સુનાવે;
નૃપ હરિ રૂપ સર્વ સંતોષા, અમૃત વચન નિતિ પુત પોષા. ૪
કર્મ મર્મ સબકા સમુજાવા, ધર્મ યુક્ત સબકે મન ભાવા;
પ્રેમી ભૂપ ભક્તિ રસ ભાખા, અધિક બઢી સબકો અભિલાખા. ૫
સત મિથ્યા દૈ મર્મ વખાંના, જ્ઞાની મર્મ સમુજી હરસાંના;
સર્વ પ્રકાર બોધ નૃપ ગાવા, જેહિ અધિકાર સોઈ મન ભાવા. ૬
લખિ અવસર જેલર ઈક આવા, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાવા;
જય જગ જીવન કહિ મુખ બોલા, મનકે મનન ભાવ સહ ખોલા. ૭
જેલી પુરૂષ જીતે નરનારી, દર્શન ઉર અભિલાષ કરારી;
કૃપાનાથ કરના યેહિ કીજે, દર્શ લાભ કેદી સન દીજે. ૮

તોરે દર્શ હોય અઘ હાંની, તરહિ સહજ અપાવન પ્રાંની;
ઘોર તિમિર જ્યાં રવિકર આશા, રવિ રવિ મે કહા કરે પ્રકાશા. ૯
જલ મંછી જલકો કહા ચાવે, પ્યાસે નીર પ્રબલ મન ભાવે;
તવ મંડલ ગ્નાંની મમ તાતા, નિજ સ્વરૂપ નિરણય હરસાતા. ૧૦

દોહા

અક્ષર જાન્યો આતમા, તત્વ લગી જીન તાર;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી ગઇ, નહીં ગ્નાન અધીકાર. ૧
ચિત નિશ્ચલ ઉપરામતા, વૃત્તી રત વૈરાગ;
સો અધિકારી ગ્નાનકો, તેહિ બોધહુ બડભાગ. ૨

ચોપાઇ

સર્વ સભા ઉર ગ્નાન અનૂપા, નિજ સ્વરૂપ પાયો બડ ભૂપા;
અચલ રૂપ પાયો નરનારી, યે નહિં તાત ગ્નાન અધિકારી. ૧
કેદી સર્વ કર્મ કરિ શુદ્ધા, મન વિષયારસ વૃત્તી[1] વિરૂદ્ધા;
યાતે તાત ચહે તવ દરશન, દીજે અવશ હોય પ્રભુ પરસન. ૨
જેલર યુક્ત વિનય સુત રાજા, કહત ચલો કરિયે તવ કાજા;
કેદી સર્વ ભક્તિ અધિકારી, તિન પર કૃપા કીન ત્રિપુરારી. ૩
હરસિ ચલે નૃપતી શુભ ગ્નાંની, પર ઉપકાર અપન ઉર આંની;
શિક્ષા ભવન ગયે જન દાંના, કેદી અમિત કીન સનમાંના. ૪
શિક્ષક પંડિત પ્રેમ બડાવા, દેવ ગિરા આશીશ સુનાવા;
એકે ભૂપ જ્યાંહાં અસ્થાંના, યથા યોગ સબકો સનમાંના. ૫
કેદી સર્વ ભૂપ મુખ આવા, વારવાર નૃપ શીશ નિવાવા;
ધ્રુવ સર્વગ્ન સમીપ બિઠારે, સમય સમુજી મૃદુ વચન ઉચારે. ૬
રે મમ ભ્રાત સુનો ચિત ભાઇ, કેદી કવન વિધિ પાઇ;
નર તનમે પ્રભુ ભેદ ન કીના, ઈંદ્રી સમ વિહાર હરિ દીના. ૭
જલચર થલચર નભચર જીવા, સબમે એક રમે શિવ શીવા;
ખટ ઉરમી સબકે ઉર એકા, નર વિશેશ ઇક ગ્નાંન વિવેકા. ૮
મિથુન અહાર નિંદ ભય ક્રોધા, જનમ મરણ જમ કરત પ્રબોધા;
ખટ ઉરમી ભોગે નરનારી, હરષ શોક ભય જીવ દુ:ખારી. ૯
નર તન ઇતર જીવ જગ જેતે, સુર ગાંધર્વ ગણ અસુર સમેતે;
સત મિથ્યા કોઉ મરમ ન પાવે, સંત કૃપા વિન કવન બતાવે. ૧૦

---

૧. વીરક્ત

દોહા

નર તન મે સતસંગ કરિ, સમજે સાર અસાર;
કરિ વિવેક વેરાગ વશ, ત્યાગે વિષય વીકાર. ૧
ચોરી જારી ઇરષા, હિંસક કર્મ કરૂર;
કપટ કૂડ સતસંગ સુન, ભ્રાતા તજો જરૂર. ૨

ચોપાઈ

જનમ મરણુ જાલમ દુઃખ ભાઇ, રામ ભજન વિના નહિં થિરતાઈ;
ભજન ભક્તિ વૈરાગ વડાવો, કુકરમ કર્મ સર્વ વિસરાવો. ૧
શ્વાસ ઉશ્વાસ રામ ધુનિ લાગે, તો તવ પાપ સર્વ તજી ભાગે;
રામ રટત હોવે અઘ નાસા, તન મન સમજો સર્વ તમાસા. ૨
પ્રથમ અહાર નિંદ વશ કીજે, મિથ્યા મનન ભાવ તજ દીજે;
ભોજન નિંદ અપન વશ હોઇ, પાછે કાજ સુફલ સબ કોઇ. ૩
વિરસ અહાર અપન મુખ દીજે, જ્યા કરિ વિષય ભાવ મન છીજે;
ભોજન રસિક આપ મુખ પાવે, ચંચલ વિષય વિરાગ ન હટાવે. ૪
જલ સિંચ તરૂવર કિમ નાસા, ભોજન રસિક જાય કિમ આશા;
જલ કરિ વૃક્ષ વડે અંકૂરા, વિષય આશ યોગી નહિં પૂરા. ૫
વૃક્ષ વડાવન હિત જલ જાંનો, વિષય અપરબલ[1] ભોજન માંનો;
ભોજન રસિક તજો કૂસંગા, અલ્પ અહાર કરિય સતસંગા. ૬
મનમે મનન સંત ઉપદેશા, જ્યા કરિ પાપ રહે નહિં લેશા;
ગ્રહણુ ત્યાગ કછુ સંત બતાવે, કરિ ચિંતવન મન પ્રબલ દ્રઢાવે. ૭
જગ પ્રપંચ મિથ્યા લખિ લીજે, તન મન તે લખિ તુરત તજીજે;
મિથ્યા કર્મ કર્ત જગ વીતા, ભજન ભક્તિ વિન જીવન રીતા. ૮
કર્મ મલીન પ્રગટ ફલ પાવા, પાઈ રતન તન કેદિ કહાવા;
નર તન ગ્ઞાંન ધ્યાંન નિસરની, ભવ નિધિ પાર તરન જીવ તરની. ૯
સર્વ શ્રેષ્ટ ગુણકી યહ ખાંની, કરિ સત સંગ સુજન જન જાંની;
મન ઇન્દ્રી અપને વશ કીજે, નર તન રતન લાભ ભલ લીજે. ૧૦

દોહા

નિત્ય કર્મ નીતી ધરમ, ભ્રાતા ધરિયે ધીર;
ભજન ભક્તિ સતસંગતે, તરિ ઉતરો ભવ તીર. ૧

---

૧. પ્રબલ

પ્રથમ રામ રસના રટો, ફિર અજપા ઓંકાર:
પ્રાંણુ જીત પશ્ચિમ વસો, લખો રૂપ નિજ સાર. ૨

ચોપાઈ

ભ્રાતા મમ ઉપદેશ વિચારી, હરિહર રટો સર્વ અઘહારી;
ભજન ભક્તિ પૂરણુ પદ પાવો, કેદ મિટે અરૂ સંત કે હાવો. ૧
બુદ્ધી હોય કર્મ અનુસારી, યાતે ભ્રાતા ચલેહુ વિચારી;
કર્મ કરે સોઇ નામ કહાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ સર્વ સુનાવે. ૨
સાહ ચોર સાધુ જન પાપી, કર્મ ભેદ વિશ્વે પ્રભુ થાપી;
યાતે સમય વિચાર વિચારી, કરિયે કર્મ વેદ અનુસારી. ૩
દ્વિજ હરિ રૂપ તોહિ પર બોધા, ધર્મ સનાતન સો દ્વિજ શોધા;
દ્વિજ મુખ વચન સુરસરી ધારા, કોટિક અધમ પરસિ ભવ પારા. ૪
પારસ પરસ લોહ મિટ અંગા, પાપી તરે વિપ્ર સતસંગા;
સો મોહિ આજ ભયો વિશ્વાસા. કેદી રામ રટે નિજ શ્વાસા. ૫
પ્રેમ ભક્તિ વશ રામ ઉચારે, પ્રાણુ પ્રિયે સો ઇષ્ટ હમારે;
જેતિક પ્રજા સર્વ નરનારી, રામ ભક્તિ જીનકે ઉર પ્યારી. ૬
ચ્યારૂ વરણુ માંય જન કોઈ, મો મન પ્રિયે રામ કહ સોઈ;
કેદી નહીં કૃત્ય તુમ સારે, રામ ભક્તિ ઉર વસી તુમારે. ૭
યાતે તાત યહી ફલ પાવો, કેદ ત્યાગ નિજ ભવતે સિધાવો;
વેદો યુક્ત કર્મ સેહ કીજે, કર્મ નિષેધ સર્વ તજ દીજે. ૮
તન લગિ કર્મ નિષેધ ન કરહી, સો જન વિષ્ણુ ધામ વિચરહી;
ત્યાગિ ભક્તિ અઘ કર્મ કરાવહિ, કુકરમ વિવશ કેદિ બન આવહિ. ૯
દુગુન[1] સજા ભોગહિ શઠ પાપી, ફિર પસતાવહિ અધમ અમાપી;
કર્મ નિષેધ ન કરહિં સુજાંની, સો મમ પ્રિયે પ્રાંણુ સમ પ્રાંની. ૧૦

દોહા

તીસ સહસ કેદી સબે, સમુજી ભક્તિ વશ ભૂપ;
તજી બંધન મુક્તા કિયે, કરિયે કૃપા અનૂપ. ૧
સર્વ કેદિ કરજોરિ કે, પદવંદે કેઇ વાર;
પ્રેમ વિવશ ઉચ્ચરત ભયે, અવસર સમય વિચાર. ૨

---

૧. બમણી.

ચોપાઇ

જય નૃપ નાથ કૃપા ભલ કીની, મો સમ અધમ શુદ્ધિ પ્રભુ લીની;
પૂરવ જનમ પાપ ફલ ભારી, જ્યા કરિકે હમ નીચ અચારી. ૧
ભક્ષા ભક્ષ ચોરિ ઠગ બાજી, નીચ કૃત્ય કરિ રહ હમ રાજી;
અપર પ્રાંણ વિત હરણ પ્રવીના, કુકરમ રત ભક્તિ વિન દીના. ૨
સત સંગતિ નહિં ભક્તિ સુહાતી, દુષ્ટ કૃત પ્રિયે પ્રબલ ઉતપાતી;
ધર્મ પ્રથા હમકો નહિં પ્યારી, પાપ ત્રિયે હમ નીચ અચારી. ૩
ભર દરિયા બિચ ન્યાવ હમારો, ડોલત તાત દીન મોહિ સ્યારો;
તોરી કૃપા કિનારે લાગી, કરિ તવ દરશ ભયે બડ ભાગી. ૪
કેદ નહીં યેહ ભક્તિ ભંડારા, મો સમ અધમ કીમ ભવ પારા;
અમિત યુક્તિ દ્વિજ કથા સુનાઇ, અધરમ ધરમ નીતિ સમુજાઈ. ૫
પ્રથમો ધર્મ અચાર સિખાવા, નિત્ય કર્મ કરણે ચિત ચાવા;
રામ મંત્ર દીનો દ્વિજ દેવા, ભજતાં ભરમ ભગ્યો લખિ ભેવા. ૬
રામ મંત્ર અગની અઘ જારા, સંચિત કર્મ કીન સહ છારા;
રામ મંત્ર હમસે અઘ તારા, કૃપાનાથ ઉપકાર તુમારા. ૭
તુમ સમ ભૂપ હોય જ્યાંહાં જ્ઞાની, મિટેહિ પ્રજા જનમ દુઃખ હાંની;
કેદી સમુજ ભૂપ દે ત્રાસા, જાય ન ઉરતે અધમ દુરાશા. ૮
દંડ ભેદ કરિ અતિ તન ત્રાસે, યદ્યપિ શઠ ન તજે નિજ આસે;
ભયતે કછુક કાલ મન શંકા, ફિર કરહી વોહિ કૃત્ય નિસંકા. ૯
ભજન ભક્તિ વશ ઉચરેહિ રામા, સો ત્યાગે કૃત નીચ તમામા;
સત સંગતિ કરિ હરિ ગુણ ગાવે, સો જન અધમ નિકટ નહીં જાવે. ૧૦

દોહા

ભજન ભક્તિ વિન નાં હરે, ઉરતે દોષ અગાધ;
દોષ ગયે વિન જીવ દુઃખ, કિમ કરિ હરે પ્રમાદ. ૧
તન ત્રાસે તે અધમ મન, ધારે ઉર અહંકાર;
જ્યું તન તપસી જ્ઞાન વિન, બાઢે વિષય વિકાર. ૨

ચોપાઇ

હરિજન ભૂપ હુમે નહિં પાવત, માર કુટ મોહિ કેદ કરાવત;
મારત દ્વેષ વઢત અતિ દૂના, છૂટી કેદ કરત જગ સુના. ૧
હમ અધમી બુદ્ધી સત હારી, નૃપકો કરિયે કર્મ વિચારી;
ચોર ચુગલ તોહુ પ્રજા તુમારી, ક્યું નહિં કરિયે સાર[1] હમારી. ૨

---

૧. સંભાલ.

પુત્ર કપૂત તાત દુઃખ દાઇ, યદ્યપિ પુત્ર ન તાત વિહાઇ;
એસે પ્રજા પુત્ર સમ જાંની, કરિયે રક્ષા ભૂપ સુજાંની. ૩
સો તુમ પ્રથમ મર્મ સહ ચીના, ભજન ભક્તિ સત સંગતિ દીના;
નિજ સુત સમુજી દીન સતસંગા, તાતે તરજી હાર્યો કુસંગા. ૪
કૃપાનાથ ઉપકાર અખંડા, પાપ મેરૂ પલમે મમ ખંડા;
અબ નહિં ચૂકે ધર્મ લગારાં, કૃપાનાથ ઉપકાર તુમારા. ૫
જબ લગ તાત રહે તન શુદ્ધી, તબ લગ ધર્મ તજે નહિં બુદ્ધી;
અપર જીવ કરિહાં ઉપદેશા, બોધત સત્ય શંક નહિં લેશા. ૬
સહસ્ત્ર તીસ કેદી જન સારે, નિત્ય કર્મ કોઉ તજે નિહારે;
જાત વિજાત અપર નર નારી, કરહિ પાપ કોઉ નીચ અચારી. ૭
પ્રથમ યુક્તિ કરિ બોધ સુનાવે, યદ્યપિ દંભિ ન કર્મ ભુલાવે;
તો મમ તાત કરહુ યહાં પરગટ, તુરત કેદ કીજે અધમી ઘટ. ૮
પાવે કષ્ટ કરે સતસંગા, અવશ હરે ઉરતે કુસંગા;
મમ સમ જાગે જીવ અભાગી, તોરી કૃપા બને બડ ભાગી. ૯
કૃપાનાથ હમ પરમ સુખારી, તવ દર્શન સુધરી મમ સારી;
કૃપાનાથ આજ્ઞા મોહિ દીજે, જયા કરિ ગવન અપન ગૃહ કીજે. ૧૦

દોહા

પુલકી ગાત લોચન સજલ, કેદી સર્વ સમાજ;
ભૂપ કહે જાઇયે ભવન, રામ રખો તવ લાજ. ૧
વંદિ પાદ કેદી ચલે, આયે નિજ નિજ દ્વાર;
ભજન ભક્તિ પરતાપતે, પાપી ઉતરે પાર. ૨

ચોપાઇ

આયે ભૂપ ભવન ભય હારી, પ્રજા ધર્મ યુત નીતિ સુધારી;
ઉભય પક્ષ સાધે નિરમોહી, વિરલા સુંત વિશ્વ મહિં કોઇ. ૧
એક સમય નિજ પુત્ર બુલાવા, હરસત હૃદય ઉભય સુત આવા;
લલિત કાંતિ સુંદર છબિ છાજે, ઉભય મદન મનુ આય વિરાજે. ૨
પ્રેમ વિવશ પિતુ કે પદ લાગા, નૃપ કર સુત શિર ધર્યો સુભાગા;
પકરિ ઉભય કર ઉર લપટાવા, સમય સમુજી પ્રિયે પ્રેમ દિખાવા. ૩
નિજ કર વાર વાર શિર પરસે, સુઘટ ઘાટ સુંદર લખિ હરસે;
અતિ મનહર લખિ યુગલ કુમારા, ઉર ઉમંગત નૃપ વારિ વારા. ૪

એક અનેક વિચિત્ર બનાવા, હરિ હર કૃપા મર્મ કોઉ પાવા;
મર્મ હીન ભૂલે ભવ હારી, ચિત્ર વિચિત્ર નિરખિ નરનારી. ૫
ચિત્ર નિરખિ ચૂકે નિજ ચાલા, ભૂલે અપનો રૂપ વિશાલા;
નામ રૂપ જડ ચિત્ર અમીતા, સત્ય સમુજ વૃતી વિપરીતા. ૬
જગદાધાર રૂપ વિસરાવા, ચિત્ર વિચિત્ર ચપલ ચિત ચાવા;
મિથ્યા કો સત માંન અભાગી, લક્ષા અર્થ વ્રતી સત ત્યાગી. ૭
હરિ ગુરૂ કૃપા ભક્તિ પદ પાવે, ભજન પ્રતાપ વૃતી ઘર આવે;
વ્યાપક રૂપ લખે જબ અપના, નામ રૂપ મન મિટે કલપના. ૮
હરિ ગુરૂ કૃપા હર્ષ મોહિ ભારી, સર્વ ભૂત નિજ રૂપ નિહારી;
માયા કૃત વ્યતિરક અપારા, મેં અન્વય વ્યાપક ઇકિ સારા. ૯
રૂપ અપાર ધરૂં મેં એકા, યદ્યપિ એક ન ભયો અનેકા;
યાતે સર્વ સમુજી મમ રૂપા, રમું રમણુ મે અજબ અનપા. ૧૦

દોહા

રાજકુંવર અવસર ભયો, ગુરૂકુલ કરહુ નિવાસ;
ગુરૂ પદ રજ શિર ધારિકે, કરૂં વિદ્યા અભ્યાસ. ૧
ચાર વેદકો સાર યહ, રામ મંત્ર ઉર ધાર;
ધર્મ સનાતન શિર ધરો, મિલે પદારથ ચાર. ૨

ચોપાઈ

નિજ મંત્રી નૃપ તુરત બુલાવા, વિધિવત સર્વ સેન સમુજાવા;
વિદ્યા ગુરૂ અપને ગ્રહ લાઇય, વિધિ યુત પદરજ પૂજ કરાઇયે. ૧
ગુરૂ પદ પૂજ કરે દૈ બાલા, વિદ્યા બોધ હોય તતકાલા;
ગુરૂ પદ રજે જો શિશુ શિર ધરહી, વો બાલક કે કાજ સુધરહી. ૨
રજા ભૂપ પદ શીશ નિવાઈ, ગુરૂ કુલ મંત્રિ ગયે હરસાઇ;
અતિ કૃપાલ ગુરૂ મૂર્તિ નિહારી, મંત્રી પદ વંદે કેઈ વારી. ૩
ભૂપ વિનય સો પ્રગટ સુનાવા, કુલ ગુરૂ સુનત પરમ સુખ પાવા;
જય હો ભૂપ ભક્ત હિતકારી, ધર્મ પ્રથા નૃપ સર્વ સુધારી. ૪
ગદ ગદ કંઠ નૈન ભરિ વારી, ભૂપ દ્વાર હિત કીન તયારી;
ઉભય સહસ્ત્ર શિષ્યકો સંગ લીના, ભૂપ દ્વાર જન ગયે પ્રવીના. ૫
આસન ઉચિત સર્વકો દીના, ગુરૂ પદ વંદે ભૂપ પ્રવીના;
નૃપતી કરન લગે પદ પૂજા, ઇષ્ટ દેવ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૬

ઉભય પુત્ર નૃપ પાસ બિઠાવા, પૂજન વિધી સબ તિન સમુઝાવા;
ઉભય પુત્ર પદ પૂજ કરાઇ, ગુરૂ પદ પરસ હરસ દે ભાઇ. ૭
અક્ષત પુષ્પ અગરચા ચરચે, પજન પ્રેમ નેન જલ વરસે;
લે ચરણોદક પ્રેમ વડાવા, જ્યું પાપી કૈલાસ વસાવા. ૮
વંદે ભૂપ ચરણ કેઈ વારા, કૃપા કીન ગુરૂ ભવન પધારા;
ઉભય પુત્ર શરણાંગત તોરી, જગ મહિં જનમ ન ધરે બહોરી. ૯
વિદ્યાદાન દેહુ ગુરૂ દેવા, નિજસ્વરૂપ પાવે સત જેવા;
વિદ્યા સોઇ અવિદ્યા નાસા, હર્ષ શોક ઉપજે નહિં આસા. ૧૦

દોહા

દોષ દ્રષ્ટિ ઉતરે હરે, કરે ન નીતી ભંગ;
ચોથે આશ્રમ પદ ધરે, પાવે દેવ અભંગ. ૧
પઢ વિદ્યા પૂરણ ભયા, દોષ દ્રષ્ટિ ભરપૂર;
કણ ત્યાગી ફૂકસ ગ્રહ્યો, બકયો કૂરહી કૂર. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, બોધહુ તેહ અવિદ્યા છીજે;
જીવ અવિદ્યા કરિ દુઃખ પાવે, વાર વાર જગ જનમ ધરાવે. ૧
રૂપ લખે જગ પૃથા ન તોડે, કૃપાનાથ સોઈ મગ મોડે;
આશ્રમ ધર્મ કરે નહિં ભંગા, આતમ રત રહે વ્રતી અભંગા. ૨
વિધિવત કર્મ ભક્તિ અરૂ જ્ઞાંના, પ્રથક પ્રથક બોધહુ દ્વિજ દાંના;
સમજે હિ સાર પુત્ર પરવીના, ભોગ મોક્ષ સુ હોય ન દીના. ૩
યાતે તાત કૃપા યેહિ કીજે, શિશુ અનાથ શરણાંગત લીજે;
રવિ પ્રકાશ જગના કહા કરહી, મેરૂ મસક કહા કર ધરહી. ૪
તુમ સવિતા જગના મમ વચના, જાંનત સર્વ શબ્દ કી રચના;
તુમતે મર્મ છુપે નહિં તાતા, નભવત વ્યાપક વિશ્વ રહાતા. ૫
મો મન મૂઢ તર્ક કરિ ધ્યાવે, વિન સમુજે નિજ હુંશ વડાવે;
કર્તા કર્મ ગતી સત થાપી, કો પ્રવીન જેહિ રોકે થાપી. ૬
તુમ ત્રિકાલ દર્શી સેહે જાંને, કૃપાનાથ હમ કહા વખાંને;
મોહ વિવશ સુત ભાવ કુરાવા, તાતે કલ્પિત શબ્દ સુનાવા. ૭
તુમ સર્વજ્ઞ અંગ જગ જાંનો, આપ સમા સહ વિશ્વ પ્રમાંનો;
તુમકો દ્વૈત જરા નહિં ભાસે, સવ વિશ્વ નિજ રૂપ પ્રકાસે. ૮

---

૧. પતંગીયો.

યાતે ક્ષમા કરો મમ સ્વાંમી, શાક્ષિ ભૂત સહ અંતર યાંમી;
ધ્રુવ પ્રવીન મુખ ગદ ગદ બાંની, સમય સમુજી બોલે ગુરૂ ગ્નાંની. ૯
જય હો ભૂપ ધર્મ હિત કારી, ધર્મ પ્રથા જગ સર્વ સુધારી;
સર્વ ગાથ તુમતે નહિં છાંની, સર્વ વિશ્વ શાક્ષી સહ પ્રાંની. ૧૦

દોહા

ધર્મ પ્રથા હિત તવ ગિરા, ઉચરત વચન રસાલ;
આશ્રમ ધર્મ ઉધાર જીવ, તુંમ દર્શી ત્રયકાલ. ૧
કીરણુ રવિ કણુકા અનલ, તરઁગ તોય તવ પૂત;
ઈનિકો કહા ઉપદેશ દે, જન મતહી અબધૂત. ૨

ચોપાઇ

અચલ હોહુ નૃપતી તવ બાંની, ધર્મ ધુરંધર ભૂપ સુજાંની;
તવ મુખ ગિરા અમિત જીવ જાગે, ધર્મ મર્મ લખિ મુક્ત સુભાગે. ૧
યાતે તાત સત્ય તબ બોધા, ઉધરે પતિત સોઇ મગ શોધા;
આશ્રમ ધર્મ નિભે યેહિ રીતી, તાતે તવ ઉર પરમ પરીતી. ૨
હરિ હર વિપ્ર ગુરૂ પદ પૂજા, ધર્મ મૂલ હમકો યહ સુજા;
નિત્ય કર્મ મખ હવન પિયારા, ઈન કરિ ધર્મ તરૂ વિસ્તારા. ૩
તો તુમ પ્રિયે પ્રેમ જલ સીંચા, નર સુરતરૂ પરસ્યો ઉર બીચા;
પ્રિયે વચન ઉચરો જહિ કારન, દ્રષ્ટા દેવ ધન્ય વૃતી ધારણુ. ૪
તો સમ ધીર ધર્મ નહિં ધારે, અપર કવન સત પૃથા સુધારે;
ધર્મ ધીર લઘુતા કર સાગર, વિશ્વ જીવ તારણુ ઉજીયાગર. ૫
તોરે કર્મ તોહિકો છાજે, અલ્પ જીવ કરતાં જગ લાજે;
કૃપાનાથ આગ્ના નૃપ કીજે, ઉભય પુત્ર હમકો સઁગ દીજે. ૬
તવ સુત ગુરૂ કુલ કરહિ નિવાસા, બાલક વિદ્યા કરહિ પ્રકાશા;
બડા ધર્મ પાલે સત નીતી, અલ્પ જીવ કરહી સોઉ પ્રીતી. ૭
યાતે તાત રજા મોહિ કરિયે, વિદ્યા ભવન પાદ પ્રભુ ધરીયે;
સમય લગ્ન ચોઘડિયો ભારી, શુભ મહૂર્ત નૃપ કરો તયારી. ૮
સમય સમુજી રાણી દ્વે આઈ, નૃપ સંમતિ ગુરૂ પૂજ કરાઇ;
દ્વિજ પવકી રજ શિર પર ધારી, પ્રગટયો પ્રેમ નૃપત દ્વે નારી. ૯
ગદ ગદ કંઠ કહે કર જોરી, તાત ઉભય શિશુ તવ કર ડોરી;
સુધરે જીવન ધર્મ સુધારે, આશ્રમ કર્મ કર્ત નહિં હારે. ૧૦

દોહા

અલ્પ મતી નારી હુમે, કહિયે કહા વિશેષ;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, કરિયે સો ઉપદેશ. ૧
તથા અસ્તુ ગુરૂ મુખ કહ્યો, પુત્રી રહો સધીર;
બોધ યુક્તિ લખિ પુત્ર તવ, તરિ ઉતરે હિ ભવતીર. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજી નૃપ શીશ નિવાવા, શુદ્ધ પ્રેમ નૃપતી ઉર છાવા;
કુલ ગુરૂ ઉઠે સમય વિચારી, જય જય શબ્દ કીન નરનારી. ૧
પુષ્પ વૃષ્ટિ દ્વિજકે શિર છાજે, હરિપુર સમ જ્યહાં સંત વિરાજે;
હરસિ ચલે ગુરૂરાજ પ્રવીના, ઉભય પુત્ર ત્રપતી સઁગ દીના. ૨
ગુરૂ કુલ ભેજી દીન દે બાલા, ઉચ્છવ કીનો પરમ વિશાલા;
વિત અપાર ગુરૂ કુલ બે દીના, અધિક દાન વિદ્યા નૃપ ચીના. ૩
વિધિ વત દાન કરન કોઉ ચાવે, ગુરૂ કુલમે નિજ દ્રવ્ય પુંચાવે;
અધિક દાન વિદ્યા અતિ ભારી, સમજે મર્મ સુજન નર નારી. ૪
તસકર હરે ન રાજ હરાવે, તન સબંધિ કોઉ ભાગ ન પાવે;
દેશ વિદેશ માન દે વિદ્યા, મર્મ લખે તો જાય સવિદ્યા. ૫
ઉભય લોકમે વિદ્યા સંગી, ઉર બિચ પાવે દેવ અભંગી;
તિમિર ધ્વંશ રવિ સહજ પ્રકાશા, વિદ્યા પઢે અવિદ્યા નાશા; ૬
વિષયા શક્ત બુદ્ધિ તજી ભાગે, આતમ તત્વ તાર ઉર લાગે;
વિદ્યા પડે વિવેક પડાવે, અપનો રૂપ આપ મહિં પાવે. ૭
પ્રુવ પ્રવીણ વિદ્યા બડ જાંની, વિત અપાર અરપ્યો નૃપ જ્ઞાંની.
વિતતે ભવન અન્ન પટ ત્યારી, વિદ્યા પઢત સુખી બ્રહ્મચારિ. ૮
સાધન સર્વ મિલે ગુરૂ ધાંમા, પાઠક વિદ્યા કુશલ તમાંમા;
પાઠક વિદ્યા પૂરણ કરહી, વડે ધર્મ અધરમ કો હરહી. ૯
ધર્મ પાય સુખિયો નર નારી, દે આશીશ હોય ફ્લ ભારી;
જેહિ જન દ્રવ્ય ગુરૂ કુલ દીનો, પુન્ય સફલ ફ્લસે જહિ જન લીનો. ૧૦

દોહા

વિદ્યા હિત વિત અરપિકે, પાવે મુક્તિ પ્રવીન;
ચાર પદારથ કરતલે, ભક્ત રામ આધીન. ૧
ગુરૂ કુલ ગનપતિ પુજી કે, ઉભય પુત્ર કરિ પ્યાર;
સદગુરૂ નિજ કર પાટિ લે, લીખ્યો મંત્ર ઓઉંકાર. ૨

ચોપાઇ

અક્ષર પ્રથમ લિખ્યો ઓંકારા, પાછે લિખી અંકકી ધારા;
એકે એક હોય દશ વીસા, દશ દસ તિગુણુ લિખે ગુરૂ તીસા. ૧
બાવન અક્ષર લિખ સમુજાવા, સ્વર વ્યંજન લિખિ મર્મ વખાવા;
અષ્ટ સ્થાંન અક્ષરકા વાસા, વેખરિ દ્વાર ગુરૂ પરકાસા. ૨
પરા પસંતી મધ્યમ બાંની, વેખરિ દ્વાર લખે શિષ ગ્નાંની;
લઘૂ દીર્ઘ માત્રા સમુજાઈ, વસતવ અર્થ શુદ્ધિ સહ પાઇ. ૩
પાટી ઉભય ગુરૂ લખિ દીની, ધ્રુંવ સુત ઉભય અપન કર લીની;
ઉભય પુત્ર શિર ગુરૂ કર પરસે, પઢહુ પુત્ર છૂટો જમ હરસે. ૪
સમય સમુજી ગુરૂ કારજ લાગા, વસતવ પઢને લગ્યો સુભાગા;
ઉતકલ એક દશા થિર થાવા, અજપા સિવરણુ શ્વાસ જપાવા. ૫
લક્ષા અર્થ એક ધુન લાગી, બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભયો બડભાગી;
આતમ તત્વ પઢયો જન પાટી, પુષ્પિત કર્મ ક્રિયા જડ કાટી. ૬
આતમ તત્વ વૃતી ઉપરાંમા, ભાસ માત્ર જગ તજ્યો તમાંમા;
એકહિ દશા પંચદિન વીતા, પાઠક શબ્દ બકે વિપરીતા. ૭
પાઠક ગુરૂ મુખ જાય પુકારે, કૃપાનાથ યહ નેન નિહારે;
ઉતકલ અક્ષર એક ન માંડા, પંચ દિવસ પાટી કર છાંડા. ૮
સતગુરૂ ઉતકલ તુરત બુલાવા, પરસિ શીશ કર પાસ બિઠાવા;
રે સુત સાર કરે સહ બાલા, વિદ્યા દ્રવ્ય લેહુ તતકાલા. ૯
વિદ્યા દ્રવ્ય બાલ વય પાવે, સુખસે આયુષ સર્વ વિતાવે;
બચપન બાલક હોય પ્રમાદી, આયુષ તક દુઃખ પર્મ ઉપાધી. ૧૦

દોહા

વિદ્યા હીન વિવેક બિન, નર મૂરખ દુઃખરૂપ;
પશુ પામર કર જાનિયે, રંકરાવ બડ ભૂપ. ૧
યાતે પુત્ર વિચાર ઉર, વિદ્યા પઢિયે પૂર;
ચાર પદારથ કરતલે, ઉપજે સુખ ભરપૂર. ૨

ચોપાઇ

યાતે પુત્ર પ્રમાદ ન કીજે, સમુજી મર્મ પાટી કર લીજે;
શ્રવન મનન નિદિ ધ્યાસ કરાવો, પઢત પઢત વિદ્યા ગુણુ પાવો. ૧
આશ્રમ ધર્મ વિદ્યા કરિ સુઝે, અજ્ઞ પુરૂષ ઈન માંય અલુઝે;
વિદ્યા હીન વરણુ મહિં બંધા, જનમ ત્રાસ ભોગે જીન અંધા. ૨

વિદ્યા પઢે અવિદ્યા જાવે, સત ચિત અપનો રૂપ લખાવે;
યાતે પુત્ર પઢો ચિત લાઇ, ધર્મ ધુરંધર પ્રેમ વડાઇ. ૩
ચુપ મુખ રહો ન બોલહુ બાલા, જયા કરિ મર્મ લખે તતકાલા;
સમય સમુજી ઉતકલ કરજોરી, ગુરૂ પદ વંદિ બહોર બહોરી. ૪
ભલા બોધ ઉરમે ફુરિ આવા, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
કહન ચહે મુખ કહ્યા ન જાવે, સમુજી મર્મ મન બિરહ વડાવે. ૫
વેખરિ અધિક અકે નહિં ગ્નાંની, મોદ અપાર માંઝ હુવ હાંની;
બાહર મુખ વ્રતી નહિં ચાવે, નિજ સુખ અપનો આપ સુહાવે. ૬
તન અસ્થૂલ ધરે કછુ ધર્મા, બાયર મુખ વિન બને ન કર્મા;
જબ લગ વૃત્તી કર્મ કરાવે, ક્રિયા કર્મ આધીન રહાવે. ૭
કર્મ સમય નિર વરતી ત્યાગે, પરવરતી વશ હોય સુભાગે;
પતિ સમીપ જ્યું નારિ સુખારી, હોત વિયોગ પર્મ દુઃખ ભારી. ૮
રૂપ લીન વૃતી યેહિ ભાઉ, ચહેન અંતર આદિ સુભાઉ,
યાતે ગ્નાંની ક્રિયા ન ચાવે, કર્મ અંત આતમ ધન પાવે. ૯
જનમ અપાર કીન શુભ કર્મા, ડિગ્યો ન સૂર શનાતન ધર્મા;
આખિર જનમ ગ્નાન ધન પાવા, કર્મ ભાવ વૃતી વિસરાવા. ૧૦

દોહા

સર્વ કર્મ કો ફલ મિલ્યા, પાયો આતમ સાર;
અચલ વ્રતીએ કહિ દશા, સમુજે કર્મ અસાર. ૧
પૂરવ પુન્ય પ્રતાપતે, ઉતકલ પાયો ગ્નાંન;
રત આતમ નિશ્ચલ દશા, કર્મ ચહે નહિં આંન. ૨

ચોપાઇ

યદ્યપિ સતગુરૂ શેષ પિછાંની, સમય સમુજી ઉચરે પ્રિય બાંની;
જય મમ રૂપ સચ્ચિદાનંદા, પ્રકૃતિ પાર તુમ પરમ અનંદા. ૧
દ્રષ્ટા દેવ સર્વ ઘટ સાખી, વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી;
ઘટ ઘટ પ્રગટ સાક્ષિ મમ દેવા, ગુપ્ત પ્રગટ જાંનત સબ ભેવા. ૨
અગમ અગોચર વૃતી તુમારી, નામ રૂપ મલ રહિત વિકારી;
કૃપાનાથ તુમતે કહા છાંને, ગુપ્ત કહા સો પ્રગટ વખાંને. ૩
નિર અક્ષર અક્ષર કિમ લેખૂ, સર્વ વસ્તુ આતમ મમ પેખૂ;
કાગજ કલમ પાટિ કર ધારૂં, લિખતાં લક્ષા અર્થ વિસારૂં. ૪
ઈતર કર્મ વૃતી નહિં ચાવે, આતમ તત્વ સ્વરૂપ સુહાવે;
વસ્તુ અર્થ કર્મ સહ ભાવે, વસ્તૂ મિલે કર્મ વિસરાવે. ૫

નર સુર વિધિવત કર્મ કરાવહિ, નિજ કલ્યાંન આશ ઉર લાવહિ;
યોગ યજ્ઞ જપ તપ તન ધારે, સ્વાસા સિંમરણુ મંત્ર ઉચારે; ૬
અહો નિશિ ધ્યાન ધરે જન યોગી, બ્રહ્મ રંધ્ર પહોંચે અનરોગી;
સર્વૅંગ સુત્ર આતમ નિજ પાવા, ક્રિયા કર્મ હઠ સર્વ વિહાવા. ૭
ગુરૂ મુખ પઢે વેદ વિધિ વિદ્યા, સત મિથ્યા લખિ હરે અવિદ્યા;
મસ્ત મતંગ સ્વરૂપ અભંગા, અનુભવ અથગ પ્રગટ ઘટ ગંગા. ૮
ગ્રંથ અપાર રૂપ હિત દેખા, ફલ પ્રગટયો જેહિ પર્મ વિવેકા;
સત આતમ મિથ્યા જગ દરસા, અપનો આપ આપ મહિં પરસા. ૯
કરત હિસાબ લાભ જબ પાવા, સમુજી લાભ કાગજ વિસરાવા;
જનૂની પરમ બોધ મોહિ દીના, તોરી કૃપા મર્મ મેં ચીના. ૧૦

દોહા

આતમ તત્વ અપાર સુખ, સો પાયો મમ તાત;
ગર્ક રહું નિજ રૂપમે, યાતે કર્મ ન ચાત. ૧
બાવન અક્ષરતે પરે, પાયો પર્મ નિવાસ;
સ્વર વ્યંજન શબ્દા પરે, થિર જહાં આશ નિરાશ. ૨

ચોપાઇ

રતન ખાંન ઘર બેઠે પાઇ, સો નહીં કર વ્યાપાર[1] ઉપાઇ;
નર ધન હીન વિદેશ સિધાવે, અમિત કર્મ કરિ દ્રવ્ય કમાવે. ૧
જય ગુરૂરાજ સમજ યહ સેના, હમકો પઢન તજે ગુરૂ કેના;
હરણુ અવિદ્યા કારન વિદ્યા, સો મમ ઉર નહિં રહિ અવિદ્યા. ૨
વિદ્ય અવિદ્યા ઉભય વિલાઇ, આતમ તત્વ શુદ્ધિ જબ પાઇ;
યાતે તાત કરૂં કહા કર્મા, મો મન ફુરે ન ધર્મ અધર્મા. ૩
મો મન પઢે ન મિથ્યા પાટી, આતમ ધન માયા મેં ખાટી;
અમૃત જ્ઞાન પરમ રસ પીના, લીંબ પાત કહા ચહે પ્રવીના. ૪
મમ કર કલમ ન પાટી ધારૂં, પ્રણુવ મંત્ર નિજ શ્વાસ ઉચારૂં;
વિદ્ય અવિદ્યા ઉભય ન કાંમા, નિશ્ચલ પદ પાયો વિશ્રાંમા. ૫
કરે કર્મ જીનકો ચિત ચાવે, હમકુ તો નિજ તત્વ સુહાવે;
મો મન એક નિવૃત્તિ ચાવે, પરવરતી દુઃખ રંચ ન ભાવે. ૬
પરવરતી વિન કર્મ ન હોહી, વદત વેદ મુનિ જન નિર મોહી;
નિરવરતી સુખ હુમે પિયારો, તજે ન મો મન નિશ્ચય ધારો. ૭

---

૧. વહેપાર.

યે તન રહે યા આજ સિધાવે, હમકો હર્ષ શોક નહિં આવે;
મેં હું અજર અમર અણુભેદી, માયા ગુણ મોહિ શકે ન છેદી. ૮
ચિદા ભાસ ચંચલ રહે હમતે, સો ગમ પ્રગટ લખી ગુરૂ ગમતે;
નિશ્ચય પદ પાયો અણુરાગી, લિખ ઘટ બનુ કવન વિધિ રાગી. ૯
સર્વો પરી સ્વતંતર યોગી, સો કિમ બનું વ્રથા વિષ ભોગી;
તન અધ્યાસ ગયો કિમ આવે, પ્રાજ્ઞ ચક્ષુ કહા વરણુ દિખાવે. ૧૦

દોહા

સર્વ બાલ વિદ્યા પઢે, જીન કરિ હુમે ન દ્વેષ;
મો અનાથ શરણે સમુજ, દીજે સત ઉપદેશ. ૧
સમય સમુજી સતગુરૂ કહે, સુન સુત પર્મ સુજાંન;
મમ આતમ લખિ વિશ્વકો, દીજીયે નીતી દાંન. ૨

ચોપાઈ

તવ કરિ મર્મ લખૂ મમ ભાઇ, ધન્ય ધન્ય તોરી થિરતાઈ;
બચપન તાત અમર પદ પાવા, જનુની બોધ સહજ થિર થાવા. ૧
ઇલા ઉદ્ર પઢવે હરિ દાતા, તાતે કૃત્ય ભયો મમ તાતા;
જ્ઞાંની માત તાત સુત પાવત, સમુજી સુબોધ ઉદ્રર નહિં આવત. ૨
મિથ્યા શબ્દ ન પુત્ર સુનાવે, જબ તબ ગિરા જ્ઞાન મુખ ગાવે;
આતમ તત્વ સુને સુત બાંની, કર્મ નહિં અવશ તરે શુધ પ્રાંની. ૩
બચપન વ્રતી હોય ઇક ધારા, જનની બોધ શબ્દ લે સારા;
સો સબ યોગ મિલ્યો તોહિ ભાઇ, પર્મ બોધ આતમ થિતિ પાઈ. ૪
નિત્ય નિરંજન નિર આકારા, નામ રૂપ જડ જેહિ આધારા;
સો તેં રૂપ સ્વતંતર પાવા, પાવન કહા ન અપર રહાવા. ૫
વ્યાપક વિશ્વ રૂપ પિછાંના, જીનકો કર્મ રહા નહિ આંના;
યદ્યપિ તાત સમુજ ઇકિ સેની, સમુજત મર્મ સર્વ સુખ દેની. ૬
તવ મુખતે જનુની ગુણ ગાવા, જીનતે જ્ઞાન રતન ધન પાવા;
મિથ્યા શબ્દ શ્રવન નહિ સારા, જબતબ સુની જ્ઞાન મુખ ધારા. ૭
સુનિ સત શબ્દ સુજગ આવા, લક્ષા અર્થ જ્ઞાન ધન પાવા;
પર્મ બોધ કહો કાહુ વીધી ભુલે, પ્રેમ અગાધ ઉદધી મહીં ઝુલે, ૮
યહ મહિમા સત સંગતિ ભાઈ, વેદવિદિત મુનિવર મુખ ગાઈ;
સમુજી એક જનુની નહિ બોલત, ચિદગ્રંથો તવ ઉર કો ખોલત. ૯
વાર વાર નહિ બોધ સુનાવત, નિજ તત્વ કવન વિધિ પાવત;
સમુજી એક જનુની તોહિ ત્યાગત, તું તન ત્યાગિ અપર તન લાગત. ૧૦

દોહા

તન ઉપાધિતે આતમા, ભાસત જીવ અનેક;
લખિ સ્વરૂપ સતસંગતે, લક્ષ અર્થ મહિ એક. ૧
દેહ અધ્યાસી જીવકો, કરો અવશ ઉપદેશ;
સુજગ હોય શાંતી ગ્રહે શંક ન કરિયે લેશ. ૨

ચોપાઇ

સમુજી એક ચુપ ચાપ રહાવે, વિશ્વ ક્રિયા કહૂં રહન ન પાવે;
સમુજી એક કોઉ કરે ન કર્મા, સર્વ વિશ્વ મહિ ધર્મ અધર્મા. ૧
આશ્રમ ધર્મ ન વર્ણ વિભાગા, કહા નિચોવે નાય રૂ નાગા;
નારી પુરૂષ ન જાત વિનીતી, કર્મ ક્રિયા નહિ દિવસ રૂ રાતી. ૨
મેં તું કોન રંક અરૂ રાજા, કહા બિગડે ફિર કાજ અકાજા;
જીવો બ્રહ્મ ન ભેદ અભેદા, હર્ષ શોક નહિ છેદ અછેદા. ૩
માતા તાત ભ્રાતા નહિ બંધૂ, એક બ્રહ્મ ભર્યો જગ સિંધૂ;
નારી પુરૂષ ન ભેદ લગારા, જલ અહાર તન તજો વિહારા. ૪
નિજ સ્વરૂપ મહિ લાભ ન હાંની. હો ચુપ ચાપ તજો સુખ બાંની;
તન અસ્થુલ ક્રિયા સહ ત્યાગો, નેન મુંદ આતમ સુખ લાગો. ૫
એક રૂપ મહિ ક્રિયા ન શોભે, રંચ હિલ તેહુ આતમ ક્ષોભે;
હે મમ પુત્ર સમુજ મમ ભાઈ, કર્મ તજે જગ નાંહ ભલાઇ. ૬
એક અનેક ભર્યો યહ એકા, યદ્યપિ કરિયે કર્મ વિવેકા;
જ્ઞાંની કર્મ તજે સંસારા, કો પ્રકાર સુધરે જીવ સારા. ૭
જ્ઞાંની શુન્ય હોય તજી કર્મા, તો જગ ઉપજે અવશ અધર્મા;
જ્ઞાંની કરે કર્મ શુભ હાંની, લહ્યો ન જ્ઞાંન અવશ શઠ પ્રાંની. ૮
બિગડે આપ રૂ અપર વિગોવે, પામર અવશ નીચ ગતિ હોવે;
નિંદે સત્ય કર્મકો પ્રાંની, નહિ જ્ઞાંની વો અવશ અજ્ઞાંની. ૯
ધર્મ પરાયણ જ્ઞાંની સોઇ, જગ ઉધાર જનમ્યો નિર મોઇ;
નિર ગુણ સર ગુણ ભેદ ન લાવે, ધર્મ ધીર સો જ્ઞાંનિ કહાવે. ૧૦

દોહા

ભક્તિ જ્ઞાંન શુભ કર્મ કો, તજે ન જ્ઞાંની ધીર;
ધર્મ દિપાવે વિશ્વમે, જીવન મુક્ત સુધીર. ૧
કર્મ હિન જ્ઞાંની કિસો, તરૂવર તાડ સમાન.
ફૂલ છાયા બિન કામકી, લે ન શકે સુખ આંન. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત સમુજ ચિત ચાઈ, શબ્દ ભેદ શીખહુ હરસાઈ;
આતમ ઇતર શબ્દ નહિ જાંનો, શબ્દ બ્રહ્મ યેહ આપ પિછાંનો. ૧
બ્રહ્મ સમુંદર શબ્દ તરંગા, લક્ષા અર્થ અમી ઇન સંગા;
શબ્દ અર્થ લખે સો જ્ઞાંની, અર્થ શૂન્ય સો અવશ અજ્ઞાંની. ૨
શબ્દ બ્રહ્મ જાંને જન યોગી, બ્રહ્મ રંધ્ર આતમ રસ ભોગી;
સવિતા બ્રહ્મ શબ્દ રવિ ધારા, સમુજે સુજન સહેજ ભવ પારા. ૩
ઉપણ અનલ ભિની નહિ ભાઈ, શબ્દ બ્રહ્મ એસે ઇકતાઇ;
ભૂપણ કનક એક કટિ જાંનો, શબ્દ બ્રહ્મ યું એક પિછાંનો. ૪
ભજન મ્રતિકા ભેદ ન ભાસે, શબ્દ બ્રહ્મ એકો નિર આસે;
યાતે શબ્દ બ્રહ્મ કો ભેદા, પઢત પઢત પાવે પદ છેદા. ૫
પદ તે ચલત ભવન નિજ પાવે, શબ્દ નામ તે નાંમી મિલાવે;
શબ્દ મહા રસ અર્થ લખાવે, ગુનત નામ નામી મિલિજાવે. ૬
સીંધુ સરિતા સર્વ સમાઇ, એસે શબ્દ બ્રહ્મ ઇકતાઇ;
સહિતા વીચ પડયો જલ આઇ, સાગર મિલન કહા કહિ નાઈ. ૭
સોહં શબ્દ વ્રતી જીન લાગી, બ્રહ્મ રૂપ હો વહિ બડ ભાગી,
યાતે સમુજ સેન મમ બાલા, શબ્દ અર્થ લેવહુ તતકાલા. ૮
તું પરિ બ્રહ્મ રૂપ મમ ભાઇ, તવ હિત ગાથ ન તોય સુનાઇ;
જગ મે કો જીજ્ઞાસી તો સમ, બોધત તુરત લખે આતમ ગમ. ૯
મલ વિક્ષેપહીન તું તાતા, કિય આવર્ણ ભંગ તવ માતા;
યાતે સત્ય સ્વરૂપ લખાવા, અલ્પ બોધ આતમ ધન પાવા. ૧૦

દોહા

અમિત જીવ આશા મુખી, વૃત્તી જગદાધાર;
તીન દોષ બુદ્ધી ગલિત, જીન હિત યેહે ઉપકાર. ૧
ભય રોચક વૈરાગ કર, સત મિથ્યા કરિ બોધ;
સમુજી જીવ સિવરણુ લગે, જબ યહ જગત નિરોધ. ૨

ચોપાઈ

સુનિ સુબોધ ઉતકલ કર જોરી, વંદિ પાદ કહે વચન બહોરી;
જય ગુરૂ રાજ સત્ય તવ બોધા, સર્વ મર્મ બાલક તવ શોધા. ૧
આશ્રમ વ્રદ્ધ વ્રદ્ધ તવ દેહી, જ્ઞાન વ્રદ્ધ મમ આદ સનેહી;
કહો સો કર્મ કરૂં મમ દેવા, સર્વ પ્રકાર લખ્યો મેં ભેવા. ૨

શબ્દ ભેદ પ્રભુ સરસ બતાવા, સમુજી અર્થ આતમ સુખ પાવા;
ગુરૂ સમ ગુરૂ અપર નહિ કોઇ, સુનિ સત બોધ શુદ્ધિ મમ હોઇ. ૩
ગુરૂ સમ કવન અપર ઉપકારી, મહા મલીન મમ વ્રતી સુધારી;
નિર અકાર વૃતી દુઃખ રૂપા, તર્ક પુરે ઉર અજબ અનૂપા. ૪
વૃતી વિવશ જીવ મહિ ભેદા, કિમ કરિ દૂર યહ ખેદા;
તુમ સમ તાત કરે ગુરૂ બોધા, વૃત્તી વિકાર શુદ્ધ જીવ શોધા. ૫
યાતે ગુરૂ ગુણુ અગમ અપારા, સુનિ તવ બોધ ભયો નિરધારા;
તજૂં ન તાત તોર મરિયાદા, ક્ષમા કરો મમ જો અપરાધા. ૬
યદ્યપિ તાત અર્જ ઇકિ મોહી, સુનિ માનહુ મરજી જે તોરી;
પાટી લિખન કર્મ તજ દીજે, મુખ તે બોધ તાત મોહિ કીજે. ૭
સર્વ બોધ ચાહિ આજ સુનાવો, યા કેઇ સંવત તક બતલાવો;
અતિ શુક્ષમ અદાખિ કોઉ ગાથા, એક વાર કહિયે મમ તાતા. ૮
બૂઝો આજ યથા કેઈ દિનતે, લીજે અર્થ સર્વ ભિન ભિનતે;
કઠિણુ યુક્તિ ચાહે વિષય આગાધા, તોરી કૃપા કરૂં સંવાદા. ૯
યાતે તાત ન પાટી દીજે, સુને દાસ અરૂ શબ્દ કહીજે;
અક્ષર દગ્ધ શુદ્ધ સ્વર વ્યંજન, છેદ ભેદ માત્રા કહો ભિન ભિન. ૧૦

દોહા

વેદ આદિ વિદ્યા સબે, ગુરૂ બોધ હુઇ ઇકિ વાર;
ફિર નહિ વિસરે દાસ તવ, બુઝીય વારંવાર. ૧
તાત ચીત તવ ચરણુ મે, સિવરૂ શ્વાસ ઉશ્વાસ;
દાસ સુખી તજી દંભતા, સબતે ભયો ઉદાસ. ૨

ચોપાઇ

ઉતકલ પ્રબલ પ્રેમ કુરિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
સતગુરૂ સત્ય સમુજ યહ સેના, સત્ય સત્ય માને સુત કેના. ૧
નિજમન જ્ઞાંન હિમાલય ગાલા, વૃત્તી સબ તજ્યા જગ ચાલા;
જ્ઞાના અનલ કર્મ જીન નાસા, સર્વ કર્મ તે ચીત ઉદાસા. ૨
ઇન્દ્રી સર્વ વિષય રસ ત્યાગા, ચોથે પદ મય લીન સુભાગા;
એકો બ્રહ્મ જીવ જોહિ યોગી, ગર્ક રૂપ આતમ રસ ભોગી. ૩
નિરાલંબ નિરક્ષેપ નિયારા, સો કિમ ચાહે વ્રથા વિહારા;
વ્રતી લીન ભઇ નિજ રૂપા, સબતે શ્રેષ્ટ સ્વતંતર ભૂપા. ૪

ધીર પુરૂષ આતમ રત જ્ઞાંની, જીનકો વૃથા કરૂં મે હાંની;
જાંનુ સર્વ દશા મે યાકી, રંચ ન બોધ રહ્યો ઇન બાકી. ૫
બ્રહ્મ રૂપ યહ પુરૂષ પુરાતન, મો અપરાધ ખેદ ઇનકે મન;
પુરૂષ અબોધ બકે કછુ બાંની, મેં કિમ બોલું સર્વ સુજાંની. ૬
ગુરૂ કુલ બાલક સર્વ અબોધી, કર્મ હીન લખિ હોય વિરોધી.
મેં કિમ હીન ઇન જાંનૂ, બ્રહ્મ રૂપ મેં પ્રગટ પિછાંનુ. ૭
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી ઇન નાસા, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ પ્રકાસા;
ઇનકો કર્મ કરે નહિ બાધા, પાયો પરમાનંદ અગાધા. ૮
મેં નિરેખ્યો ઇન તર્ક વડાઇ, બ્રહ્મ રૂપ યહાં કસર ન કાંઇ;
તરૂવર બીજ એક ઇન જાંના, યાતે કર્મ યહે નહિ આંના. ૯
વિશ્વ બ્રહ્મ ઇન ઉર ઇકિતાઇ, ઇનતે ઇતર જ્ઞાન કહા ભાઇ;
આદ અંત નિજ રૂપ લખાયો, હો ચુપચાપ બ્રહ્મ રસ ધાયો. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ ભૂત જીન અવસ્થા, રહી ન આશા લેશ.
ચિદાનંદ ચેતન ભયે, જીનકો કયા ઉપદેસ. ૧
મન મરજી જો કછૂ કહે, નહિતર રહે ચુપ ચાપ;
શ્રવન સુને નહિ અપર કીટ, નિરખ્યો અપનો આપ. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ સર્વજ્ઞ નેન ભરિ પાંની, શિર કર પરસિ કહે પ્રિય બાંની;
રે મમ આતમ પ્રાણ પિયારા, તવ સંવાદ ભયો ઇતબારા. ૧
તવ કર કલમ ન પાટી દેવહુ, મમ આતમ સમ નિશિદિન સેવહુ;
જબ તબ સફુર હોય ઉર હમકો, ધર્મ પ્રથા બોધું સુત તમકો. ૨
આતમ તત્વ બોધ તોહિ પૂરણ, સમજ્યો મર્મ ન રહ્યો અપૂરણ;
આશ્રમ ધર્મ કર્મ કરિ હીના, શ્રવન બોધ કછુ કરૂં પ્રવીના. ૩
ન્યાય કર્મ અરૂ નિત્ય અચારા, સો કરી બોધ સુનાઉ સારા;
જ્યેષ્ટ કુંવર ગાદી અધિકારા, ધર્મ મર્મ ધરિયે ઉર સારા. ૪
થોરહિ કાલ તાત દે ગાદી, ધ્રુવ ચિત ચાહત રહિત ઉપાધી;
વિષ્નૂ પુર મહિ કરહિ નિવાસા, નિરવરતી બાગે હિ હરિદાસા. ૫
પૂરણ જ્ઞાંન ભક્તિ રસ પ્યાસા, જગ પ્રપંચ તે ભયો ઉદાસા;
જેષ્ટ કુમાર પ્રાણ તે પ્યારા, ધ્રુવ ગાદી બેઠન અધિકારા. ૬

લઘૂ ભ્રાત ગાદી નહિ પાવે, તુમકો તાત અવશ બેઠાવે;
યાતે રાજ ક્રિયા લહુ ભેદા, રાજપ્રજા વિચ હોય ન ખેદા. ૭
સર્વ ધર્મ દષ્ટા હોય રાજા, અપન અપર સારે નૃપ કાજા;
ન્યાય યુક્તિ નપતી નહિ જાંને, ઉભય લોક મહિ હોય હિરાંને. ૮
ન્યાય હીન નપતી જગ કૈસો, સુકો વૃક્ષ વિપિન મહિ જેસો;
સબતે ન્યારે પ્રથમ જનાવે, સર્વ હીન ગુણ અર્થ ન આવે. ૯
યાતે તાત બોધ કછુ લીજે, પર ઉપકાર કાજ ભલ કીજે;
રાજા યથા હોય સહ પરજા, કરતા પુરૂષ ધર્મ યહ સરજા. ૧૦

દોહા

ગુરૂ મુખ ગાદી બોધ સુન, ઉતકલ ભયો અધીર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, કંપન લાગ્યો સધીર. ૧
નિત્ય કર્મ અવસર ભયો, ગુરૂ આજ્ઞા દે બાલ;
સમય સમુજી આશીશ દે, ઉઠી ચલે તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

નિત્ય કર્મ કીનો સહ બાલા, હરસત આય જુડે મખ શાલા;
યજ્ઞ કર્મ વિધિ વત દ્વિજ કીના, લક્ષા અર્થ બાલ સહ ચીના. ૧
પ્રથમ કર્મ કરિ સવ દિખાવા, પાછે કર્મ સુબોધ સુનાવા;
બાલક બોધ સુને અરૂ દેખે, વેદો યુક્ત કર્મ સત પેખે. ૨
કર્મ મર્મ બાલક ઉર ચીના, પર્મ પ્રેમ મય ભયે પ્રવીના;
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, બાલક બોધત શબ્દ નવીના. ૩
જય ગુરૂરાજ કાજ ભલ કીના, સમુજી અનાથ શરણ મહિ લીના;
દુસર કૃપા કરે કો એસી, વેદ શાસ્ત્ર વરણે મુનિ જેસી. ૪
બાલક વિનય કરત બેહ ભારી, નેન નીર ઢલકયો બ્રહ્મચારી;
બાલ વિનય લખિ સતગુરૂ પ્રેમા, વિકલ વિદેહ રહ્યો નહિં નેમા. ૫
કૃપાવંત આશીશ સુનાઇ, પુત્ર ન સુખી ચાર ફલ પાઇ;
આશ્રમ તીન નિભાવહુ રાંમા, આશ્રમ ચતુર કરો વિશ્રાંમા. ૬
વિશ્વ પ્રેમિ હોવહુ મમ ભાઇ, નીતી કર્મ સર્વ સુખદાઇ;
બચપન રામ ભકિત તોહિ પ્યારી, ભવ તરણી યહિ સદા હમારી. ૭
રામ ભકિત સમ કર્મ ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કીન વિવેકા;
રામ ભક્તિ સુંદર સુખ ખાંની, સમજત સુજન જનમ દુ:ખ હાંની. ૮

જીવન મુક્ત ભક્તિ કરિ પાવે, વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવે;
હે સુત એક મર્મ લખ લીજે, ઉતકલ સંગ દ્વેષ નહિં કીજે. ૯
ઉતકલ આતમ રૂપ પિછાંની, વંદે હુ અવશ જોરિ યુગ પાંની;
જો નિજ મન તવ તર્ક વડાવે, પ્રેમ યુક્ત કોઉ પ્રશ્ન કરાવે. ૧૦

દોહા

બાલ અવસ્થા તર્ક તજ, વૃતી લક્ષ વિવેક;
જ્ઞાન વૃદ્ધ લખિ બોધ તે, શંકા રહે ન એક. ૧
તનકી ક્રિયાં ન દેખિયે, જ્ઞાંની નિરખો જ્ઞાંન;
શબ્દ યથારથ સેન લખ, લગે નિરંજન ધ્યાંન. ૨

ચોપાઈ

ભોજન સમય ભયો મમ ભાઇ, પોપન પ્રાંન ચલો હરસાઈ;
ઇષ્ટ દેવ કો ધરી અહારા, પાવ હુ ભોજન રહિત વિકારા. ૧
ગુરૂ આજ્ઞા બાલક શિર ધારી, ભોજન શાલ ગયે બ્રહ્મચારી;
બેઠે સર્વ અપન અધિકારા, પત્રાવલિ પરૂસે હિ અહારા. ૨
હરિગુરૂ હર જેહિ ઇષ્ટ પિયારા, તેહિ જીય મંત્ર જપે ઇકધારા;
ઇષ્ટ દેવ લખિ ભોગ ધરાવા, મહા પ્રસાદ લખિ બાલક પાવા. ૩
રૂચિ અનુસાર અહાર સુલીના, સમય સમુજી અચમન સહ કીના;
લખિ અવસર ઉઠે બ્રહ્મચારી, ઉતકલ દશા સર્વ ઉર ધ્યારી. ૪
ઉતકલ વસતવ એકહિ ભવના, સુખમય સદા ઉપાધી કોઉ ના;
સંધ્યા કર્મ કીન દ્વે ભાઇ, નિશા સમય લખિ સેન કરાઈ. ૫
ઉતકલ કીન સુસોપતિ વાસા, વસવવ ઉરમહિં પરમ ઉદાસા;
નિંદ્રા નેન નિકટ નહિં આઇ, ચિંતા પ્રબલ અપન ઉર છાઈ. ૬
પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા, અર્ધ નિશા સુત રૂદન કરાવા;
ઉતકલ ઉજીકિ રૂદન સુનિ જાગા, રોવત નિરખ્યો ભ્રાત સુહાગા. ૭
કર ગ્રહિ ભ્રાતા ગોદિ મહિં લીના, કર મુખ ચુંબત ભયો પ્રવીના;
રે મમ ભ્રાત કવન દુઃખ ભારી, અર્ધ નિશા રોવત બ્રહ્મચારી. ૮
નરતન ઉત્તમ નૃપ ઘર જાંમા, અમિત પ્રકાર સર્વ સુખ ધામા;
અપને માત તાત દૃઢ જ્ઞાંની, ચાર પદારથ કર દુઃખ હાંની. ૯
જીવન મુક્ત જાંન મમ ભ્રાતા, કો પ્રકાર તું પ્રાંણ દુઃખાતા;
રોવે અધમ નીચ કૃત પાપી, રામ ભક્તિ ઉરમે નહિં થાપી. ૧૦

દોહા

દ્વિજ રોવે નિજ કર્મ તજ, ધર્મ હીન કોઉ નાર;
અન્યાયી રાજા રૂવે, તું પ્રિયે કવન પ્રકાર. ૧
ત્યાગી રોવે મોહ વશ, બ્રહ્મચારિ વશ ભોગ;
ગૃહસ્થ રોવે દ્રવ્યહિન, તવ કિમ ત્રાહ અરોગ. ૨

ચોપાઇ

રોવે શૂરવીર રણુ ભાગા, જીવત જગ મહિં મર્યો અભાગા;
સતિ નાર પતિ મરહટ[1] ત્યાગી, છુપી જાઈ ગૃહ દુષ્ટ અભાગી. ૧
ધર્મ ગયો અરૂ અવયશ ભારી, સો ભલ રોવે પરમ દુખારી;
ભક્ત ભક્તિ તજ ભોગ પિયારા, શઠ બક[2] ભગત રોન અધિકારા. ૨
અર્ધ દગ્ધ જ્ઞાની ભલ રોવે, ઉરતે દૂર અવિદ્યા નોવે;
તજી જગ રાગ લીન વૈરાગા, ગિરિવર ગુહા વસ્યો બડ ભાગા. ૩
એકા એક કરત અભ્યાસા, પ્રણુવ મંત્ર ઉચ્ચરત નિજ શ્વાસા;
યદ્યપિ મન પાવન વશ નાંઇ, મિથ્યા ચિંતવન હોત સદાઇ. ૪
હઠ કરિ હઠયો ન વૃત્તી રૂકાઈ, કર્મ હીન રોવે ભલ ભાઈ;
ગ્રહકો રહયો ન ત્યાગ સજાવા, કર્મ હીન અધ બિચ અટકાવા. ૫
વિધવા ગર્ભ ધાર ભલ રોવે, ઉભય પક્ષ બુદ્ધી વિન ખોવે;
વિધ વાપન અરૂ ધર્મ ગુમાયો, ધર્મ હીન પાપી સુત જાયો. ૬
વિધવા પુત્ર રોઉ ભલ દૂના, ભ્રાતા વંશ તાત વિન સૂના;
કારન કવન રોન તવ ભાઇ, દુઃખી હોય નહિં દેહુ બતાઈ. ૭
તવ દુઃખ દૂર કરૂં તતકાલા, તુમ રોવત મમ કષ્ટ વિશાલા;
તન મન પ્રાંણુ તાત તવ આગે, અરપૂં તુરત પ્રિયે તોહિ લાગે. ૮
હમતે બને કહો મમ ભાઈ, તન લગિ બને તો શકું બનાઇ;
ભ્રાત કે ભ્રાત અર્થ નહિં આવે, ધિક ધિક ભ્રાત ન ભ્રાત કહાવે. ૯
એકહિ તાત પાય કહા કીના, ભ્રાત ભ્રાત કારજ નહિં ચીના;
દુષ્ટ મટે યા અનલ જરાવે, ભ્રાત કે ભ્રાત અરથ નહિ આવે. ૧૦

દોહા

મિત્ર મિત્રકો કાજ કર, સુયશ લેત સંસાર;
નિજ ભ્રાતા નહિં બાંહદે, તેહિ ભ્રાત ધિક્કાર. ૧
સુખ દુઃખ મેં સેમિલ સદા, ભ્રાત ભ્રાત સુખ દેત;
ભજન ભક્તિ પરતાપતે, અમર ચાર ફલ લેત. ૨

---

૧. મસાણુ. ૨. બગલો.

ચોપાઇ

કહો ભ્રાત દુખ દેર ન કીજે, વૃથા અમોલ વખત સત છીજે;
વૃથા કષ્ટ નહિં પાવહુ ભાઇ, મો મન પ્રાંણુ રહ્યો ધબરાઇ. ૧
કર મુખ ચુંબત ઉર ભરિ આવા, ઉતકલ ઉગ્ર પ્રેમ ઉર છાવા;
દેખહુ તન સબંધ પ્રભુતાઈ, સમય પાય પ્રગટે ઉર આઈ. ૨
ઉભય શરીર અંશ યહ એકા, ફુરે અચાનક કીન વિવેકા;
ગ્યાંની સમુજી ઉલટિ અટકાવે, યદ્યપિ શુક્ષમ તર્ક કરાવે. ૩
યાતે ત્યાગી વંશ તજાવે, દુરતે દૂર દૂર ચલિ જાવે;
સુને ન જ્યહાં અપને કુલ ગાથા, તદ્યપિ કબિ ઉર ધૂમ મચાતા. ૪
ઉતકલ દસા પ્રેમ મય પેખી, વસતવ બોલ્યો બાલ વિવેકી;
જય બડ ભ્રાત ક્ષમા મો કીજે, મો મન કષ્ટ ગાથ સુન લીજે. ૫
કૃપાવંત ગુરૂ બોધ સુનાવા, તબતે મો મન તરક વડાવા;
તુમકો રાજગાદી અધિકારા, હમકો સતા ન એક લગારા. ૬
ઉભય ભ્રાત હમ એકહી તાતા, કયું નહિ રાજ મિલે મમ ભ્રાતા;
બચપન માતુ કીન ઉપદેશા, મિલે રાજસુત નાંય અંદેસા. ૭
નૃપતી હોન પૂર મોહિ આશા, ગુરૂ મુખ શબ્દ સુનત નિર આશા;
જનુની વચન ભયો નિર મૂલા, તાતે ઉર ઉપજી મોહિ સૂલા. ૮
પઢિ વિદ્યા કલા લાભ કમાવે, નૃપ અધિકાર હુમે નહિં પાવે;
નીતી પઢો કિ પઢો અનીતી, હમકો ભવન ભોગ સુખ ભીતી. ૯
યાતે તાત રહ્યો નહિં જાવે, સમુજી મર્મ ઉર બિરહ વડાવે;
રાજકુંવર તોહુ રાજ ન પાવા, રાજકુંવર હમ વૃથા કહાવા. ૧૦

દોહા

તાત ક્ષમા મોહિ કીજીયે, યે મો મનકી વાત;
નૃપપદતે મો હીન લખ, ઉર નહિં ખેહ સમાત. ૧
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, વસતવ ભો બેભાંન;
તાત તાત કહિ ગાદી લે, હડહડ હસ્યો નિદાન. ૨

ચોપાઇ

રે મમ તાત અલ્પ યહ બાતા, તેહિ હિત કષ્ટ વૃથા તું પાતા;
છન મહિં વાત કવન પ્રિયે ભારી, હો સુચેત સુન રહિત વિકારી. ૧
ઉભય માતુ તાત ઈક અપના, પ્રિયે બંધુ ત્યાગ કલપના;
સતગુરૂ કહ્યો તાત દે ગાદી, બંધુ મો મન પરમ ઉપાધી. ૨

નૃપ અધિકાર કવન સુખ ભાઇ, મર્મ હીન મનમે હરસાઈ;
સુનિ ગુરૂ શબ્દ હૃદય મોહિ કંપા, લગા[1] બાજીમિ શિર પર ઝંપા. ૩
યદ્યપિ મારિ રહ્યો મનમાંઇ, ધન્ય તાત તેં ગાથ સુનાઈ;
બંધુ અનંદ ભયો મોહિ ભારી, અવશ હોહુ તું નૃપ અધિકારી. ૪
આજ તે રાજ દીન તોહિ ભાઈ, રાજધર્મ શીખહુ હરસાઇ;
રાજધર્મ શીખે હુ ગુરૂ પાસા, મિથ્યા તર્ક ત્યાગિ અભિલાસા. ૫
ભૂપકો ભુપ હોન કહા ત્રાસા, સિંહકો સિંહ હોન કહા આશા;
અગની અગન હોન કહા ચાવે, જલકો જલ કહા પ્યાસ બુજાવે. ૬
તુમકો ભૂપ હોન કહા સંસે, અવસ રાજ પાવહિ નીર સંસે;
યદ્યપિ તાત દેહિં મોહિ રાજા, તદ્યતિ તાત ન લખે અકાજા. ૭
હઠ કરિ ગાદી તાત બિઠાવે, રામ સપથ મેં વિપન વસાવે;
તુમતે તાત રખું જો ચોરી, સબતે અધમ ગતી હો મોરી. ૮
માત તાત ગુરૂ ગો સંતાપા, વૃથા કેહુ લાગો મોહિ પાપા;
હરિહર દ્રોહ ગતી જે પાવે, કહું જૂઠ હરિ મોય દશવે. ૯
દે વિશ્વાસ કરે કોઉ ઘાતા, કપટ કરૂં ગતિ દેહિ વિધાતા;
અધમતે અધમ ગતી દેહુ દાતા, રજ વિશ્વાસ કરૂં ઉર ઘાતા. ૧૦

દોહા

ક્ષણિક ભોગ સુખ સાહ્યબી, બાલક કરે વિલાપ,
સંત વૃથા લખિ થિર રહે, આતમ રસ તે ધાપ. ૧
કવન વસ્તુ ભ્રાતા અધિક, જા ભ્રાતા નહિં દેત;
તન ધન ભવન વિભાગ સબ, કયું ભ્રાતા નહિં લેત. ૨

ચોપાઈ

સર્વ કાલ સુખ મેં રહુ ભાઇ, સંપતિ સર્વ આજ તેં પાઇ;
થોડે કાલ હુમે મિજમાંના, જંગલ વસ્તિ હું ભ્રાત નીદાના. ૧
ફેરી ફિરત ફકડ મેં આવા, ઈલા ઉદર મેં વાસ વસાવા;
મેં ફકીર કહા રાજ કમાવે, દંડ કમંડલ હુમે સુહાવે. ૨
ભ્રાતા ઉરતે શોચ વિસારી, વિદ્યા રાજ પઢા બ્રહ્મચારી;
શુદ્ધ હૃદય તું ધન મમ ભાઇ, ગુપ્ત ગાથ સહ પ્રગટ સુનાઈ. ૩
રે નિષ્પાપ ભ્રાત તું ભારી, સમુજી મર્મ મેં ભયો સુખારી;
આખિર જ્ઞાન હોયગો તોહી, આશ્રમ ચતુર હોય નિરમોહી. ૪
આખિર મોક્ષ મિલે બડ ભાગી, આશ્રમ કર્મ કરો ભય ત્યાગી;
તાત શંક ઉર કબહુ ન કીજે, વિદ્યા દ્રવ્ય પ્રેમ યુત લીજે. ૫

---

૧. ચકલી.

મેં નહિં પઢું વિચાર ન કીજે, લક્ષા અર્થ સમુજી ઉર લીજે;
જન ધન હીન કર્મ બહુ કરહી, નર ધનવંત ધીર ઉર ધરહી. ૬
આતમ તત્વ અચલા ધન પાવા, યાતે તાત કર્મ વિસરાવા;
વિશ્વ પદારથ ચીત ન ચાવે, યાતે કર્મ હીન દરસાવે. ૭
યાતે તાત ત્યાગ ઉર શંકા, ગુરૂમુખ કરિયે કર્મ નિશંકા;
રેમમ ભ્રાત પ્રાણુતે પ્યારા, કષ્ટ લહી તેં વિગર વિચારા. ૮
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ભ્રાત હાથ ચુંમ્યો કેઈ વારી;
વસતવ ખુશી ભયો લિખી બોધા, અરપ્યો રાજ કાજ સત શોધા. ૯
જય હો તાત ખુશી મેં આજા, મમ ઉરતે સહ હર્યો અકાજા;
લઘુ ભ્રાત આશા કરિ પુરણુ, દીન રાજ પદ કહા સંપૂરણુ. ૧૦

દોહા

અબ વિદ્યા પૂરણુ પઢું, ધર્મ સનાતન ધાર;
અવશ મિલે મોહિ રાજપદ, ભ્રાત વચન ઇતબાર. ૧
જીવ ભાવ જેહિ ઉર વસે, તિન માયાકી ચાહ;
રામ અમલ માતા રહે, સો જન બેપરવાહ. ૨

ચોપાઇ

જય મમ તાત ભ્રાત હિતકારી, નૃપ પદ અરપિ કીન સુખ ભારી;
નિજ સુખ અપર દેન કો ચાવે, તો સમ ભ્રાત ભ્રાત મન ભાવે. ૧
રાજ **લક્ષ્મી** પરમ વિશાલા, માંગત દેત કવન તતકાલા;
ધન્ય તાત તોરી ગતિ ગૂઢા, લખિ ન શકું બાલક મતિ મૂઢા. ૨
જોરિ ઉભય કરપદ લપટાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
ઉતકલ નિરખિ દશા નિજ ભ્રાતા, દશાવંત મનમે શરમાતા. ૩
દેખહુ જ્ઞાન વિના જન દીના, મિથ્યા ભોગ સત્ય કરિ ચીના;
ક્ષણિક ભોગ સુખ કહા ખુશાલી, નભ મહિં ધનુપ ખુલી જીમ લાલી. ૪
કો ધનુપ પ્રકટ છુપિ જાવે, યહ પ્રકાર જગ ભોગ કહાવે;
નભકો અશ્વ અર્થ કહા આવે, એસે મિથ્યા ભોગ વિલાવે. ૫
નભમે બાગ પુષ્પ કો લીના, માયા ભોગ ચહત યું દીના;
સુપન ભૂપ સુખ સંપતિ પાવા, જાગ્રતમે વો રંક કહાવા. ૬
તરકી શીશ ઘૃત ઘટ લીનો, સર્યો ન કાજ નાશ ઘૃત કીનો;
મનકે ગયે મનોરથ સારે, મનકે મૂઢ લીન ધિક્કારે. ૭
એસે નામ રૂપ યહ માયા, જ્ઞાન હીન સત સમજ લુભાયા;
અમિત વાર કરિયે ઉપદેશા, યદ્યપિ જ્ઞાન હોય નહિં લેશા. ૮

ચંચલ ચિત માયા વશ ભારી, વૃત્તિ વિષય વશ પરમ વિકારી;
કોટિક જનમ પુન્ય પ્રભુતાઈ, સુખી હોય સતસંગતિ પાઈ. ૯
પૂરણ પુન્ય સુજગ હો આવે, સત મિથ્યા મન મર્મ લખાવે;
સોહં શબ્દ અર્થ ઉર જાંને, સમુજી સ્વરૂપ અભય સુખ માંને. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત ગાથ પરગટ કરૂં, તો ન લખે મમ ભ્રાત;
વૃથા બોધ જીજ્ઞાસિ વિન, ચિત મહિં માયા ચાત. ૧
ઉતકલ જનૂની બોધ ઉર, સમજ્યો અતિ ઉપકાર;
ગુનિત શકયો ગુન માતુકે, પ્રગટયો પ્રેમ અપાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી અપનો મન મારી, ઉતકલ બોલ્યો બ્રહ્મ વિચારી;
વસતવ ભ્રાત સુખી રહુ ભાઇ, મેં બોલ્યો સો સત્ય સદાઈ. ૧
મે કછુ હરિત તોય નહિં દીનો, તેં કછુ હરસિ હાથ નહિં લીનો;
શબ્દ માત્ર દેના અરૂ લેના, મિથ્યા વાત તાત કહા કેના. ૨
મન મૂરખ ધારત અહઁકારા, તન ધન યે સબ ભવન હમારા;
મુખ તે કહે રૂ મેરા માંને, યદ્યપિ સંગ ન ચલે સયાંને. ૩
મેં કછુ ચહત ઓર તોહિ દેના, તેં સુત કહ્યો રાજપદ લેના;
અલ્પરાજ રાજી કહા ભાઈ, અક્ષય રાજ કરૂં બગસાઇ. ૪
માને તાત હજુ મોહિ કેના, અમર રાજ ચાહુ મેં દેના;
વસતવ વચન સુનત ઘબરાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૫
જોરિ ઉભય કર બોલેહુ બાલા, ઉગ્ર માસ ઉર બિરહ વિશાલા;
કૃપાનાથ કહા શબ્દ સુનાવા, અરપ્યો રાજ લેન ચિત ચાવા;
દીનો રાજ રહ્યો કહા દેના, લીનો રાજ અપર કહા લેના;
અક્ષય અમર કહા નહિં જાંનૂ, તાત રાજ સો સત્ય પિછાંનૂ. ૭
ઇનતે ઇતર રાજ તુમ લીજે, હમકો તાત રાજ યેહિ દીજે;
અમર રાજ હમ ચીત નહિં ચાવે, હમકો સત્ય રાજ યેહિ ભાવે. ૮
ભ્રાતા ભેદ ન કરિયે કોઈ, વચન ગયે અપયશ જગ હોઇ;
દીનો વચન સત્ય કરિ રાખો, બગસી ચીજ કહા અભિલાખો. ૯
ઉભય ભ્રાત મહિં ભેદ ન કોઇ, સમુજી સુગાથ રહો નિરમોઈ;
આયુષ તકમેં તવ પદ દાસા, કરૂં સેવ ઉર પરમ હુલાસા. ૧૦

દોહા

ઉતકલ ભ્રાતા વચન સુન, ઉર ગિચ કરત વિચાર;
સમુજી બોધ જેહિ દીજીયે, જીનકો જેહિ અધિકાર. ૧
મેં કછુ બોધે ઔરહી, યે સમુજે કછુ ઔર;
પાત્ર વિના ઉપદેશ કિમ, કરિ કેસરિ ઈકિઠોર. ૨

ચોપાઈ

રે મમ તાત શોચ નહિં કરિયે, કરો રાજ ધીરજ ઉર ધરિયે;
મેં કછુ જ્ઞાન ગિરા તવ બોધા, તેં વિન સમજ ઉલટ મગ શોધા. ૧
બેન ચહો કહા કૂકસ ભાઈ, કણુ વસ્તૂ આતમ સ્થિત પાઇ;
અલ્પ ભોગ સુખ કામ તુમારા, પદ અવાચ્ય જયહાં રાજ હુમારા. ૨
રે મમ ભ્રાત કૃપા ભલ કીની, પાત્ર કુપાત્ર શુદ્ધિ મોહિ દીની;
સુખમય રહો કછુ નહિં કેના, પ્રાત ભયો વિદ્યા ચિત દેના. ૩
નિત્ય કર્મ કીજે મમ ભાઈ, ઉભય સિનાંન કરો સુચિતાઈ;
ઉરમે રામ વારિ જલ નાઇયે, વિદ્યા દાન તુરત પ્રિયે પાઇયે. ૪
પાછલ નિશા વતી થિર હોવે, રામ ભકિત વિદ્યા મન મોવે;
યાતે તાત પ્રમાદ ન કીજે, રામ મંત્ર વિદ્યા ચિત દીજે. ૫
વસતવ કહે સત્ય તવ બાંની, વિદ્યાતે સુધરે સબ પ્રાંની;
યાતે તાત પઢું ચિત ચાઈ, રાજ્ય કર્મ નૃપ નીતિ ભલાઈ. ૬
ન્યાય કુશલ ત્રપતી જસ ભારી, મહિમા પ્રજા કરે નરનારી;
યાતે તાત હુમે ચિત ચાવે, ન્યાય કર્મ કરે સુયશ વડાવે. ૭
સુયશ વડે અરૂ પ્રજા સુખારી, તાત કરૂં યહ કર્મ વિચારી;
બનિ રહે શિર કૃપા તુમારી, બિગડી સુધરહિ વાત હુમારી. ૮
ઉતકલ વસતવ વચન પિછાંના, પાત્ર કુપાત્ર મર્મ મેં જાંના;
જીનકો જેહિ વસ્તૂ જીજ્ઞાસા, સુનહિ બોધ સોઈ પર્મ હુલાસા. ૯
પ્યાસે નીર ક્ષુધા આહારા, ચહે ન વસ્તુ અપર બ્યવહારા;
અપર વસ્તુ અરપે નહિં ભાવે, ઉપજે શોક અરૂ દ્વેષ વડાવે. ૧૦

દોહા

ઉતકલ આશા હીન જન, ભયો સ્વતંતર ભૂપ;
ઉમગ્યો પ્રેમ અગાધ લખ, સતગુરૂ કૃપા અનૂપ. ૧
પ્રાત કર્મ કરિ બાલ સબ, પઢતે લગે પ્રવીન;
ગુરૂ બોધે સંતોષ યુત, જેહિ જીન આશય ચીન. ૨

चोपाइ

એક સમય આજ્ઞા ગુરૂ પાઈ, આયે ભૂપ ભવન દોઉ ભાઇ;
પ્રથમ તાત પદ વંદન કીના, ધ્રુવ સતકાર કીન સુત ચીના. १
ગુરૂ આજ્ઞા આયે મમ ભાઈ, મોહ વશ આજ્ઞા નહિ ચુરાઈ;
ગુરૂ તે કપટ પાપ અતિ ભારી, કબુહ ન હો જીવ રહિત વિકારી. ૨
ગુરૂ પિતુ માત તેં કપટ કરાવે, કોટિક જનમ કાક તન પાવે;
ગુરૂ તે કપટ કરે હત ભાગી, અમિત યોનિ તન ધરે અભાગી. ૩
યાતે હે સુત શિક્ષા મોરી, કરિયે નાંહ ગુરૂ સન ચોરી;
ઉતકલ અર્જ કીન કર જોરી, જય મમ તાત વિનય યહ મોરી. ૪
ગુરૂતે ચહત પાર ભવ તરના, શિપકો અપર કવન જગ શરના;
જીવન મુક્તિ મિલે ગુરૂ ગમતે, જીનતે હોય કપટ કિમ હમતે. ૫
સત મિથ્યા ગુરૂ મર્મ લખાવે, સમુજી સેન શિપ રૂપ સમાવે;
સર્વોપરી સ્વતંતર સ્વાંમી, શિપ દે બોધ હરે સહ ખાંમી. ૬
સતગુરૂ સમ જગમે જન કોહા, જીન ઉપદેશ જાય મદ મોહા;
ગુરૂ સમ જગમે કો પિતુ માતા, શિપકો કરે અપન સમ તાતા. ૭
કરિ સુબોધ મન તર્ક મિટાવે, વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવે;
કરે કપટ હમ કવન પ્રકારા, મો મન એક ગુરૂહિ આધારા. ૮
તાત કૃપા કરિ ક્ષમા કરીજે, બાલ બકોર ન હૃદય ધરીજે;
ગદગદ કંઠ થકિત ભઈ બાંની, વંદે પાદ જોરિ યુગ પાંની. ૯
ધ્રુવ કર પકરિ ગોદિ મહિં લીના, ઉભય પુત્ર શિર નિજ કર દીના;
રાજકુંવર આશય તવ ભારી, ભયો પ્રસન તવ વચન વિચારી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ઉતકલ કે વચન સુન, ઉર મહિં કરત વિચાર;
જગ પ્રપંચકો ત્યાગિકે, સુત લે આતમ સાર. ૧
સમય સમુજી આજ્ઞા દઇ, જાવહુ જનની પાસ;
નિત્ય કર્મ કરિ હરી ભજો, હૃદય રામ વિશ્વાસ. ૨

ચોપાઇ

પિતુપદ વંદિ માતુ ઢિગ આવા, ઉભય માતુ મન હર્ષ વડાવા;
ઉર લપટાય લીન દ્વે બાલા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા. ૧
ઉભય પુત્ર નેનાં જલ છાવા, પ્રેમ વિવશ મુખ વચન ન આવા;
કર મુખ ચુંબતિ વારંવારા, નેનાં પ્રબલ ચલે જલ ધારા. ૨

જનની સમ જગ કો હિતકારી, શ્વેત બલઈયા વારંવારી;
તન મન પ્રાંન અધિક સુત જાંને, માતુ પ્રેમ કહો કહા વખાંને. ૩
વિશ્વ ચરાચર માતુ અધારા, જનની તે પ્રગટે તન સારા;
પિતુકો કષ્ટ પલક ભર ભાઈ, જનની કષ્ટ કહ્યો નહિં જાઈ. ૪
પિતુકો પ્રેમ વર્ષ દસ વીસા, જનુની દેહ લગિ પ્રેમ સરીસા;
ઉભય માતુ સુતકો સંતોષા, જિમિ યુગ કુમુંદ ચંદ્રિકા પોષા. ૫
અપને અપને ભવન સિધાઈ, બ્રે સુત સંગ પરમ સુખ પાઈ;
ઉતકલ પ્રેમ માતુ ગુરૂ જાંની, ઇલા પ્રેમ સુત ગ્નાંની પિછાંની. ૬
ઉતકલ પ્રેમ બોધ ફુરિ આવા, ઈલા પ્રેમ સુત નહિં વિસરાવા;
ઉતકલ પ્રેમ ગુરૂ ઉપકારા, ઇલા પ્રેમ ઉતર્યો સુત પારા. ૭
ગ્નાંની પુત્ર સમુજી સુખ ભારી, ઉતકલ પુત્ર ઈલા મહતારી;
એસો પુત્ર માતુ જન એસી, તિનકો જનમ ત્રાસ કહા કેસી. ૮
નાહય ધોય તન કીન અચારા, હરિ અરપન લીને સુત અહારા;
જનની કહે પુત્ર કહો કેસા, ઉતકલ કહે હમે રાંહિ જેસા. ૯
કહો પુત્ર યહ કહા દિખાવે, ઉતકલ કહ કછુ હોય સુનાવે;
નામ રૂપ સુત અજય અનેકા, જનની સો જડ ચેતન એકા. ૧૦

દોહા

અહો પુત્ર તું કોન હે, કિમ કરિ ધર્યો શરીર;
પંચ તત્વ તન ત્યાગિકે, કહાં ધરોગે ધીર. ૧
જય જનની મમ રૂપકો, મુખ તે કહ્યો ન જાય;
દેહ છતાં મમ રૂપ મે, વ્યાપક રહયો સમાય. ૨

ચોપાઇ

જનની કહે ધન્ય તું બાલા, તેં પાયો નિજ રૂપ વિશાલા;
અબ મોહિ ભયો ભરોસો ભારી, અચલ વ્રતી નહિં ડિગેહુ તુમારી. ૧
જરા ભૂલ સુત રહિય ન તોરે, સત વિશ્વાસ ભયો ઉર મોરે;
જગ પ્રપંચ યહ નીર બબૂલે, ગ્નાંની જન ઈનમે નહિં ભૂલે. ૨
રાજ પાટ ધન ધામ ખજાના, સુપન માત્ર ગ્નાંની જન જાંના;
પંચ તત્વ તન વિશ્વ ઉપાધી, યા મહિં જીવ ભમે પરમાદી. ૩
વિષયા શક્ત બુદ્ધિ બલ હીના, અલ્પ ભોગ સુખ ભયે અધીના;
અસ્તી ભાંતિ પ્રિય આતમ અપના, લખે ન વ્યાપક ત્યાગિ કલપના. ૪
મિથ્યા મોહ બધ્યો સંસારા, વિન સમજે પચિ મરત ગઁવારા;
ભર્મ ભુત વિષયા સુખ ચાવે, યાતે જીવ પરમ દુઃખ પાવે. ૫

મુખતે બકે મેરિ અરૂ તેરી, આતમ ભૂપ ભયો વશ ચેરી;
અજર અમર ઇન્દ્રી રસ ચાવા, કરિ કુસંગ જગ જીવ કહાવા. ૬
અપનો રૂપ મોહ વશ ભૂલા, દ્રષ્ટિ પદારથ ચાહત ઉલા;
ફરતા ભરત હરત સુર સ્વાંમી, વ્યાપક સબ ઘટ નાથ નમાંમી. ૭
અપનો આપ રૂપ નહિં જાંનત, યાતે અલ્પ વિષય સુખ માનત;
જ્યું નૃપ દાસી હાથ વિકાવા, ભૂપ સતા ઉરતે વિસરાવા. ૮
ચંચલ ચપલ ચેરિ કહા કરહી, અહો નિશિ નૃપકે વચન વિચરહી;
યદ્યપિ ભયો વિષય વશ હીના, તન મનતે ચેરી આધીના. ૯
રજ ભર સતા ભૂપ નિજ ધારે, ચેરી નૃપ મુખ ત્રાહ પુકારે;
જડ માયા આતમ કર ચેરી, શાસ્ત્ર સંત વરણે ઉર હેરી. ૧૦

દોહા

માયા કહુ તો હે નહીં, બ્રહ્મ કહયો નહિં જાય;
હેન નહિં કે બીચ મેં, સિદ્ધારથ રહયો સમાય. ૧
બીજ વ્રક્ષ નહિં ભિન્નતા, તરંગ તોય નહિં ભેદ;
હો ચુપ ચાપ વિચારી ઉર, ગ્નાંની કરે ન ખેદ. ૨

ચોપાઇ

જલતે ઇતિર બર્ફ કહાં બાઇ, આતમ ઇતર ન સૃષ્ટિ કદાઈ;
ઇખ સરસ રસ માંડ ખિલોના, સમુજી મર્મ ધરિયે મુખ મોના. ૧
નામ રૂપ ગુણ ધરે અપારા, તોહુ ઈખ રસ સર્વ પસારા;
યું જડ માયા ઈખ પિછાંનો, વ્યાપક બ્રહ્મ સરસ રસ માંનો. ૨
એસો પ્રબલ ગ્નાંન જેહિ જનકો, સંશય સર્વ હર્યો નિજ મનકો;
હો ચુપચાપ આપ લખિ અપના, અક્ષય આપ સર્વ જગ અપના. ૩
વેદ અંત અપનો લખિ આપે, પાપ પુન્ય પર જાપ અજાપે;
ધ્યેય ધ્યાતા વ્રતી ભઈ લીના, નભવત સુભર વિશેષ ન દીના[1]. ૪
મમ આતમ તું પરમ વિશાલા, સત્ય રૂપ ચિન્યો તતકાલા;
નિજ સ્વરૂપ વ્રતી થિર રહિયે, અકરમ કરમ ઉદાસી ગહિયે. ૫
ક્રિયા કર્મ જડ દેખ વિચારી, યદ્યપિ કરો અપર ઉપકારી;
વિશ્વ જીવ સહ કર્મ ન અધીના, મિથ્યા દેહ સત્ય કરિ ચીના. ૬
સત મિથ્યા ઉર મર્મ ન જાંનત, યાતે અસત સત્ય કરિ માંનત;
ગ્નાંની ગુપ્ત સમજ યહ મર્મા, વિલગ વખાનત ધર્મ અધર્મા. ૭

---

૧. છોટે.

સત મિથ્યા દ્વૈ મર્મ લખાવે, લખિ જન મર્મ પર્મ પદ પાવેઃ
તો સમ સુખી હોય જીજ્ઞાસી, કરે કર્મ સહ પર્મ ઉદાસીઃ ૮
પુષ્પિત કર્મ કર્ત રહે સારા, ઉર મહિં ફુરે ન તર્ક અસારા;
યાતે પુત્ર મર્મ લખિ લીજે, વેદો યુક્ત કર્મ સહ કીજે. ૯
હડ હડ હસ્યો માતુ સુન બાંની, જનુની કર્મ લાભ કહા હાંની;
મેં કો કર્મ કીન મમ માતા, દ્રઢ સ્વરૂપ નહિં જગત દિખાતા. ૧૦

દોહા

મણિ ગણવત મમ આતમા, ગર્ક ભર્યો વિન ખેદ;
શબ્દ માત્ર મિથ્યા કરમ, મો મન જરા ન ભેદ. ૧
વિન બોધે મમ આતમા, કર્મ લગાઉ બાધ;
પારસ કહા પરબોધિયે, આપહિ રહિત ઉપાધ. ૨

ચોપાઇ

અનલ અનલ જલજલ કહા બોધે, અપન સુભાવ આપહી શોધે;
ચલે અચલ તેહુ વાયુ કહાવે, યું ચેતન કહા કર્મ કરાવે. ૧
કરી કર્મ કોઉ બસ્તુ બનાવે, ગ્રસે કાલ પુરૂષારથ જાવે;
નામ રૂપ જડ કર્મ પસારા, ગ્રસિત કાલ પૂરણ ઇતબારા. ૨
જનુની મમ સ્વરૂપ નહિં કર્માં, નિશ્ચલ એક ન ધર્મ અધર્માં;
કર્મ ભેદ બુદ્ધિ વિપરીતા, નિષ્કર્મી ચેતન કહા ચીંતા. ૩
રવિ મહિં તિમિર ન કરે પ્રવેશા, જનની કર્મ વ્રથા ઉપદેશા;
ધૃત લીન કયું છાછ વિલોવે, લીને રૂપ નિશ્ચલ ચિત સોવે. ૪
મો મન ડરે કર્મ સુન ગાથા, કરતાં કર્મ ગતી કો માતા;
કર્મ ભર્મ મન મર્મ લખાવા, કર્મ પરે આતમ થિર થાવા. ૫
જનુની જનમત બોધ સુનાવા, નિશ્ચય ભયો અમર ઘર પાવા;
અગમે અન્ય ધરૂં નહિં શંકા, કર્મ ધર્મ તે પરમ નિશંકા. ૬
ઇતર કર્મ યમ ચીત ન ચાવે, આતમ દશા એક મન ભાવે;
કહુ કવન મુખ તોરિ વડાઇ, અમર બોધ દીનો સુખદાઇ. ૭
હૈ સો હે કહ્યુ કહ્યો ન જાવે, જ્યું ગુંગે ગમ ગુંગો પાવે;
જનુની ઇતર કર્મકી ગાથા, અલ્પ બોધ દીજે નહિં માતા. ૮
પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, ગદ ગદ કંઠ ભયો બ્રહ્મચારી;
ઇલા અપન મન તર્ક વિશાલા, આશ્રમ કર્મ કરે નહિં બાલા. ૯
પ્રથમ ભૂલ મે ભઈ કુમારિ, કિન બોધ મેં કર્મ વિસારી;
આશ્રમ ધર્મ કર્મ નહિ શોધા, આતમ તત્વ એક મત બોધા. ૧૦

દોહા

મેરૂ શિખર ખગમગ ગયો, પાયો નિશ્ચલ ધાંમ;
બોધ સુને કિમ રાહકો, પૈંડી તજી તમાંમ. ૧
પાવ ચલે પુરૂષારથી, સર્વ પેડિ લખિ સાર;
શિખર મેરૂધર થિર ભયો, તેહુ સર્વ વીચાર. ૨

ચોપાઇ

કર્મ હીન આતમ ધન પાવા, કર્મ ધર્મ નહિં મર્મ સુનાવા;
અબ કિમ લખે કર્મ જગ સારા, બનિ બેઠો ભપ રહિત વિકારા. ૧
જગકો લાભ હોય નહિં લેશા, કવન યુક્તિ યેહ કહ ઉપદેશા;
જો બોધે તો નિજ મત બોધે, કર્મ હીન ઉલટો મગ શોધે. ૨
નિષ્ટા બ્રહ્મ શાસ્ત્ર વિન ઉના, કૂપ વિશાલ નીર વિના સુના;
શાસ્ત્ર વિના કિમ કર્મ વખાંને, યુકતી કર્મ શાસ્ત્ર કરિ જાંને. ૩
કરતા બોધ કર્મ નહિં જાંને, કો પ્રકાર શિપ કર્મ વખાંને;
પૂરવ જનમ કર્મ ઇન જારા, જરા ભૂલ હિત યે તન ધારા. ૪
પુન્ય પ્રતાપ જ્ઞાનિ પિતુ પાવા, સુનતહિ બોધ સુજગ હોઇ આવા;
નિષ કર્મી લખિ સેહિજ સ્વરૂપા, નૃપતી પુત્ર હોત જીમ ભૂપા. ૫
કવન યુકિત ઇન કર્મ પ્રબોધે, હમતે પ્રથમ તર્ક સહ સોધે;
વિન સમજે ઉપદેશ બતાવે, સમજે કો ફિર કહા સમુજાવે. ૬
ઇનકો એક નિવૃત્તી પ્યારી, નિશ્ચલ ચિત સુતો બ્રહ્મચારી;
નિરવતી સુખ ત્યાગ સુભાગે, પરવતી પ્રિયે કહો કહું લાગે. ૭
નિરવતી સુખ સહેજ સ્વરૂપા, પરવતી દુઃખ રૂપ અનૂપા;
યાતે ઉતકલ કર્મ ન ચાવે, કેવલ નિરવરતી મન ભાવે. ૮
અમૃત પાંન કરત દિન જાવે, કૂપ નીર કડવો કિમ ભાવે;
નિજ મન મરત હસ્તિ ગતિ પાઇ, સો બક ધ્યાન ન ચહે કદાઇ. ૯
શૂરવીર સુતો રણુ જીતી, સો કાયર કરે ન પ્રીતી;
પંચાનન ભૂધર વનવાસી, પિંજર કેદ ન ચહે ઉદાસી. ૧૦

દોહા

પરમ વિવેકી આતમા, પાયો નિશ્ચલ ધાંમ;
ગર્ક ભયો નિજરૂપમેં, ત્યાગે કર્મ તમાંમ; ૧
અહોપુત્ર સુખમે રહો, નિરણય નિત્ય સ્વરૂપ;
કર્મ કરો યા ના કરો, નિશ્ચલ આતમ ભૂપ. ૨

ચોપાઇ

કરિ સંવાદ ભયો સુખ ભારી, એક સ્વરૂપ પુત્ર મહતારી;
સર્વ કાલ સુખ એક સરીસા, જેહિ પર કૃપા કરે ગુરૂ ઇશા. ૧
સુધા સિંધુ ગુરૂ જેહિ અપનાવા, બ્રહ્મ ઉદધિ સમ લહેરિ સમાવા;
સરિતા કર્મ દધી તક ભાઇ, મિલે સમુદ્ર ક્રિયા વિસરાઇ. ૨
ક્રિયા કર્મ ગુણ થકે કિનારે, લય ઉપાધિ નિજ રૂપ નિહારે;
યે ગુરૂ કૃપા મિલે ફલ ભાઇ, કોટિક જનમ પુન્ય પ્રભુતાઇ. ૩
ગુરૂગુન ગુનત પ્રેમ પુરિ આવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
લગી તાર સિંવરણ નિજ શ્વાસા, ઉર મહિં પ્રગટયો પરમ પ્રકાશા. ૪
ઉતકલ માતુ ઉભય સુખ ભારી, સુનિયે વસતવ વિગત વિચારી;
વસતવ માતુ અપન ગ્રહે આવા, નેમ યુકત આચાર કરાવા. ૫
હોય પવિત્ર કીન હરિ પૂજા, તન મન વચન સાક્ષિ હરિ સૂજા;
હરિહર એક સમુજી પદ વંદા, માતુ પુત્ર મન પરમ આનંદા. ૬
સુત હિત કર્ત ભઇ અસ્તુતી, વરનન લાગી રામ વિભૂતી;
જલથલ અનલ વાયુ નભ સારે, સર્વ વિશ્વ પ્રભુ તોહિ આધારે. ૭
ધામ ધરા ધન માલ ખજાંના, કર્મ યુકત દીને તુમ દાંના;
નરતન પાય ધર્મ રૂચિ લાગે, તોરિ કૃપા સોઇ જીવ સુભાગે. ૮
તોરી કૃપા મિલે સત સંગા, શિર પર ગુરૂ કર ધાર નિસંગા;
વેદોયુકત કર્મ જીવ કરહી, તોરી કૃપા પાર ભવ તરહી. ૯
વિકરમ હર કરે શુભ કર્મા, જબ જાંને જીવ ધર્મ અધર્મા;
રામ કૃપા વિન રંચ ન બોધા, કોટિક ગ્રંથ કરે પરબોધા ૧૦

દોહા

ભજન ભકિત હરિગુરૂ કૃપા, પાવે પર્મ નિધાન;
કર્ત રહે શુભ કર્મકો, તો હરિ લાગે ધ્યાંન. ૧
યે મમ બાલક બુદ્ધિ વિન, તો શરણાંગત દેવ;
વિદ્યા શુભ ગુણ ન્યાય નૃપ, તાત દેહું સહે ભવ. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરૂં કહા વ્યાપક દેવા, ઘટઘટ પ્રગટ લખો સહ ભેવા;
દીન દાસ ભક્તી પદ ચાવે, ભોગ ભવન સુખ નાંહ સુહાવે. ૧
મમ સુત ભક્તિ મુક્તિ પદ ચાવે, જીવે જ્યહાં લગ રાજ કરાવે;
હરિહર તાત કૃપા યહિ કીજે, નૃપ અધિકાર મોર સુત દીજે. ૨

---

૧. હાથી.

મમ સુત મિલે રાજ અધિકારા, મો ઉર અપર ન આશ લગારા;
દ્રષ્ટા દેવ લખો ઘટ ઘટકી, જે મોહિ આશ અપર ખટપટકી. ૩
નેનાં સુત નૃપતી પદ દેખૂ, જીવન જનમ સુફલ કરિ લેખુ;
કરત વિનય ઉપજી બ્રેહ ભારી, ગદગદ કંઠ ભઇ ધ્રુવ નારી. ૪
ધ્રુવ પ્રવીણ દીનો ઉપદેશા, બ્રાંહિ મોહ વશ રહ્યો ન લેશા;
પ્રબલ પ્રેમ વશ સુત ઉર લાઇ, વસતવ બોલ્યો પ્રેમ વડાઇ. ૫
જય જનૂની મોહિ ક્ષમા કરીજે, ભ્રાત ગાથ મમ મુખ સુન લીજે;
ગુરૂ ગાદી હિત બોધ સુનાવા, ઉતકલ સુનત શબ્દ ગભરાવા. ૬
ગઈ રેન મોહિ ચિંતા ભારી, રાજ મિલન મન આશ વિસારી;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, જાગ્યો ઉતકલ નેન નિહારા. ૭
તાત તાત કહિ ઉર લપટાવા, વારવાર મમ મર્મ બુઝાવા;
મો મન પ્રબલ રાજપદ આશા, સર્વ વિગત મુખ કીન પ્રકાશા. ૮
ઉતકલ હસે વાત સુન મોરી, તાત રાજલક્ષ્મી સહ તોરી;
દંડ કમંડલ હુમે પિયારા, ભૂપ કર્મ યહ તાત તુમારા. ૯
ભ્રાત ભરૂસો પૂરણ કીજે, રાજ ધર્મ વિદ્યા ગુણ લીજે;
ભ્રાત વચન યહ કીન પ્રકાસા, જનૂની હુમે પ્રબલ વિશ્વાસા. ૧૦

દોહા

કદાપિ ગાદી તાત દે, ભ્રાત ન માંને ત્રાસ;
મે અરપું તોકું અવશ, હૃદય રાખ વિશ્વાસ. ૧
માતા હોય ન હાંનિ હમ, ભ્રાતા સંત સ્વરૂપ;
માતા કે સુત સરિસ દે, યાતે બનિહુ ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

સુનિ સુત વચન પ્રેમ ભો ભારી, રાખહિ રામ વાત મમ ધારી;
પ્રેરક રામ વસે ઉર સારે, ભ્રાત ભ્રાત લખ ભલિ હુ વિચારે. ૧
રામ કૃપા કરિ વાત બનાવે, પૂરણ મન વિશ્વાસ ન આવે;
ઇલા બહિન મન ભલી વિચારે, ઉભય પુત્ર મન અપન નિહારે. ૨
શાંન્ત રહે ન્રપ નાં ભરમાવે, તો મમ પુત્ર રાજપદ પાવે;
કદાપિ ઉર દુતિઆ કુરિ આઈ, તો સુત મિલહિ ન રાજ કદાઈ. ૩
નબકે ફૂલ સમયે સુત રાજા, કૃપા કરે સારે હરિ કાજા;
તો કર તાત કહું કરજોરી, કદાપિ અરજ માંન પતિ મોરી. ૪
મો વિસવાસ પતી કર પૂરા, પાછે કર્મ રખ અંકૂરી;
કદાપિ પતિ દુતિયા ઉર આવે, ધર્મ જાય અરૂ ભર્મ ગુમાવે. ૫

જ્યેષ્ટ પુત્ર રાજહિ અધિકારી, પતિ મુખ બકુ વથા કિમ નારી;
તીરથ દાન વર્ત તપ કીના, રામ ભક્તિ સિંવરણ રસ પીના. ૬
ઝૂઠ દ્વેષ કરિયે સબ જાવે, ફિર યહ રાજ અર્થ કહા આવે;
ધરિ મુખ મૂન ભજું ભગવંતા, સર્વ મર્મ જાંનત શ્રુતિ અંતા. ૭
જનકી આશ લખે જગદીશા, સર્વં શક્તિ વ્યાપક મમ ઈશા;
પ્રગટ કરૂં નહિ રાખિ હુ છાંને, મો મન તર્ક રામ સબ જાંને. ૮
રે મમ પુત્ર પ્રેમ વશ ભાઇ, નિશ્ચલ ચિત કહો રામ સદાઈ;
હમકો અપર નહીં વિશ્વાસા, એક રામ પૂરે મન આશા. ૯
રામ વિના કોઉ કામ ન આવે, રટતે રામ સર્વ પદ પાવે;
રમા રામ યહ સર્વ પસારા, દેન લેન સબ ઉનહિ અધારા. ૧૦

દોહા

ભક્ત સકામી હરિ ભજે, ઉર આશા ભરપૂર;
ઉલુક નેન નહિં કિરન પર, પ્રગટ હોય ભલ સૂર, ૧
રામ રવી ઘટમે પ્રગટ, ક્યું ન હોય નિષ્કાંમ;
હોન હાર હરિ હર લખે, જીન જીવ ખબર તમામ. ૨

ચોપાઇ

નિષ્કામી સુખિયા સંસારા, હરિ વિશ્વાસ જીત નહિં હારા;
સુધરે બિગડે ઉર નહિં ધારે, વિશ્વ કર્મ સહ રામ અધારે. ૧
કરતા કર્મ ગતી જગ થાપી, જીવ જતન કો શકે ઉથાપી;
ધરિ વિસવાસ રહે નિષ્કાંમા, રટે રામ તજી ફિકર તમામા. ૨
પરારબ્ધ તન ઉપર રાખા, ભજન વિના ઉર નહિં અભિલાખા;
વિધિવત સમય કર્મ સહ સાધે, ચિત ચંચલ તજી રામ અરાધે. ૩
જો કછુ કર્મ કરે નિષકાંમા, ફલ આશા ઉર તજી તમાંમા;
કર્મ ક્રિયા જડ ચેતન રામા, સતા પાય ગુણ ફુરે તમાંમા. ૪
જીવ મૂઢ મન મર્મ ન જાંને, મેં કરતા જાંને વિન માંને;
મેં કરતા લખિ કર્મ હઠાવે, હઠ કરિ હટે ન અતિ દુઃખ પાવે. ૫
કરતા કી ગતિ કરતા જાંને, જીવ જાંન વિન હોત હેરાંને;
કર્મ આશ કરિ પાસ બઁધાવે, ફલે ન સુફલ વથા દુઃખ પાવે. ૬
કર્મ સકામ ભક્ત નરનારી, મુક્તિ મિલે નહિં પર્મ દુઃખારી;
બાહર ભક્ત રામ ગુણ ગાવે, ફલ આશા ઉર અધિક બઢાવે. ૭
એસે ભક્ત રામ નહિં ભાવે, વાર વાર જગ જનમ ધરાવે;
સ્વર્ગ નર્ક ભોગે વશ આશા, કબહુ ન ઉરતે જાય દુરાસા. ૮

જબ તબ જીવ હોય નિષ્કાંમી, સનમુખ હોય વિશ્વપતિ સ્વાંમી;
દ્રઢ વૈરાગ વિવેક વડાવે, સત મિથ્યા પ્રભુ મર્મ લખાવે. ૯
રામ કૃપા કરિ સંત મિલાવહિ, ઘટમે પ્રગટ રામ પરખાવહિ;
પારસ મિલે ન ધનકી આશા, રામ લખે ચિત જાય દુરાશા. ૧૦

દોહા

પ્રેમ ભક્તિ હરિ ભજન મે, ભ્રાંહ્મી પ્રબલ પ્રવીન;
યદ્યપિ કર્મ સકામ વશ, રહી દીનકી દાન. ૧
ગુરૂ આજ્ઞા તક માતુ ઢિગ, રહે પુત્ર કરિ પ્રેમ;
માત તાત આજ્ઞા લઈ, સમુજી ગુરૂ કુલ નેમ. ૨

ચોપાઇ

માત તાત આજ્ઞા લે બાલા, ગુરૂ કુલ ઉઠી ચલે તતકાલા;
રાજકુંવર નીતી દ્રઢ ધારે, પ્રજા બાલ કિમ નીતિ વિસારે. ૧
પ્રબલ પ્રેમ લાગે ગુરૂ ચરનાં, રીઝે ગુરૂ અપર કો ડરનાં;
ઉભય ભ્રાત શિર ગુરૂ કર દીના, દે આશીશ કૃતારથ કીના. ૨
રે સુત ભૂપ કૃતારથ હોઇ, જીવન મુક્ત મિલો નિરમોઇ;
ચાર પદારથ કર તલ તોરે, દ્રઢ વિસવાસ હોત મન મોરે. ૩
ન્યાય કર્મ સમ કર્મ ન આંના, નીતી નિપુણ હોય નૃપ દાંના;
ચાર ભેદ કરિ ન્યાય નિહારે, તરે ભૂપ પરજા સહ તારે. ૪
ન્યાય પાય પરજા સુખ ભારી, નૃપ આશીશ દેત નરનારી;
અમિત જીવ આશીશ સુનાવે, કયું નહિં ભૂપ પર્મ પદ પાવે. ૫
નિજ સુત સમ પરજા નરનારી, કયું નહિં હોય સર્વ સુખ ભારી;
નૈમિત નિત્ય કર્મ નૃપ જાંને, પ્રથમો ધર્મ અચાર પિછાંને. ૬
હવન દાંન શાલામખ કીજે, દ્વિજ આશીશ નૃપત નિત લીજે;
દ્વિજ હરિરૂપ વેદ વિધિ ગાવે, ધન્ય ભાગ આશીશ સુનાવે. ૭
દ્વિજ આશીશ સુફલ હો ભાઈ, ઉભય લોક નૃપતી સુખદાઇ;
સર્વ ધર્મ ન્રપતી પરવીના, પ્રજા ધર્મ સો નૃપ આધીના. ૮
વેદો યુક્ત કર્મ નૃપ કરહી, ધન્ય ભૂપ કારજ સહ સરહી;
ડંડ વિડંડ કરે નહિં રાજા, વડે અનીત રૂ હોય અકાજા. ૯
યુક્ત દંડ અરૂ નીતિ દ્રઢાવે, ન્યાય યુક્ત ભલ કેદ કરાવે;
વિધી યુક્ત કરિયે સહ કાજા, જગમહિં સુયસ લેત ભલ રાજા. ૧૦

દોહા

વર્ણાશ્રમકે ધર્મકો, નૃપતિ કરે પ્રતિ પાર;
ધર્મ સેતુ સંસારમે, નૃપતી ચલે વિચાર. ૧
નૃપ નહિં જાંને નીતિ કો, મન મુખ કર્મ કરૂર;
પ્રજા નૃપતિ સુખ નાં લહે, કલપત રહે જરૂર. ૨

ચોપાઈ

યાતે નીતિ ધરો છતબારા, પુત્રો કારજ સુફલ તુમારા;
સર્વ કાલ સુખ સરિસ તુમારે, ધર્મ નીતિ ધરિયે ઈતબારે. ૧
જાવહુ પુત્ર પઢો નિજ શાલા, ઉર ધારો મમ વચન વિશાલા;
ગુરૂ આજ્ઞા ઉઠે દોઉ ભાઈ, જોરિ ઉભય કર શીશ નિવાઈ. ૨
વસતવ જાય પાટિ કર ઘોરી, ઉતકલ એહિ રહ્યા બ્રહ્મચારી;
વસતવ અક્ષર લિખે વિવેકા, ઉતકલ અચલ સર્વ ઇક પેખા. ૩
વસતવ વિદ્યા કરે પ્રયાસા, ઉતકલ રામ રટે નિજ શ્વાસા;
વસતવ રાજ કરન મન આશા, ઉતકલ અજર અમર નિર આશા. ૪
વસતવ સતગુરૂ બોધ સુહાવા, ઉતકલ ઉરમે શબ્દ ન ભાવા;
વસતવ ગુરૂ ગાથા બહુ પ્યારી, ઉતકલ સુની ન અન અધિકારી. ૫
નીતી પ્રથા શબ્દકી રચના, ભયો નિરોગ ઓષધી પચના[1];
તન અભિમાન કીન નિરમૂલા, સો કિમ કરે કર્મ અસ્થૂલા. ૬
કદાપિ કરે તો મરજી તિનકી, બોધો અમિત સુને નહિં કિનકી;
નિષકર્મી કિમ કર્મ કરાવે, સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ દિખાવે. ૭
એક દેશિ બુદ્ધિ જીન ત્યાગી, લોચન અનંત ખુલે બડભાગી;
પક્ષી નભ પદ અપર ન પેખે, અપના પાવ આપહી દેખે. ૮
યું જ્ઞાંની મત જાંનત જ્ઞાંની, લખે ન અપર અજ્ઞ જન પ્રાંની;
જ્યું અહિ રંદ્ર અહી કોઉ જાંને, અપર મિલે નહિં હોઉ હેરાંને. ૯
યું જ્ઞાંની ગમ જ્ઞાંની લેતા, લખે ન અપર સર્વ મહિ રેતા;
જ્યું અરવિંદ પત્ર જલ માંહી, લિપે ન સેમિલ ભિન્ન સદાઇ. ૧૦

દોહા

ઉતકલ આદી રૂપકો, સમજ લીન સાક્ષાત;
નિશ્ચલ શુદ્ધ સ્વરૂપ મે, જયહાં નહિં જાત જમાત. ૧

---

૧. પરેજી ચરી.

વસતવ પઢે વિવેક યુત, આશધરા ધન ધાંમ;
નિત નૂતન તરૂ પ્રાત સમ, વિદ્યા પઢે તમામ. ૨

ચોપાઈ

એક સમય નિશિ મહિં ધ્રુવ ભવના, પ્રણુવ મંત્ર પીવત રસ પવના;
ધર્ત ધ્યાંન બુઢિયા છબિ પેખી, મધૂર વચન મૂખ કહા વિવેકી. ૧
અહો પુત્ર પરવરતી ત્યાગી, હરિપુર વસો નિરવરતી લાગી;
પુત્ર કરન કહુ રહે ન કર્મી, આશ્રમ પ્રથા સેજ વિધિ ધરમા. ૨
પુત્ર પ્રૌઢ તન ભયે સયાંના, અરપિ રાજ તજીયે ક્રૂમ આંના;
તજી નર લોક વિષ્ણુપુર જાઇય, હરિ પદ પંકજ ધ્યાંન લગાઇયિ. ૩
માયા તર્ક સમુજ મમ ભાઇ, નિત નૂતન જગ કર્મ બતાઇ;
એ કરિ કર્મ તજુ સંસારા, દુતિયે એ કરિ તજુ વોહારા. ૪
ત્રતિયે તર્ક કરે ફિર ત્યારી, ચતુરથ પુરે સો પર્મ પિયારી;
પંચમ અધિક પ્રયોજન પ્રેરે, ગ્નાંની ચપલ ચાલ ચિત હેરે. ૫
યું કરિ ચપલા ચોર બનાવે, ગ્નાંન ધ્યાંન ભક્તિ વીસરાવે;
ચપલા ચાલ લખે જન શૂરા, હરિ ગુરૂ કૃપા હોય ભરપુરા. ૬
દ્રઢ ગ્નાંની યહ મર્મ લખાવે, ગ્નાંની અદ્રઢ મર્મ ન પાવે;
મમ આતમ હમકો તું ભાવા, શુક્ષમ તનતેં બોધ સુનાવા. ૭
હો સુચેત પ્રિયે ત્યાગ ઉપાધી, પ્રાત હોત દીજે સુત ગાદી;
ધ્રુવ પદ વંદે પ્રેમ વિશાલા, બુઢિયા લીન ભઇ તતકાલા. ૮
ધ્રુવ પ્રવીણુ નિજ નેન ઉઘારા, માયા મર્મ લખે ઉર સારા;
પુત્ર પ્રૌઢ અરપું યુગ રાજા, બચપન નૃપ પદ હોય અકાજા. ૯
કરૂં લગ્ન ઇનિ સુંદરિ લાવૂં, અરપિ રાજ ફિર હરિપુર જાવૂં;
ચપલા ચાલ લખી ઉર અપને, અજપા જાપ લગ્યો ઉર જપને. ૧૦

દોહા

તપી ત્યાગિ નર સુર અપર, જોગી જોગ કરમાય;
તીન કાલ ગ્નાંની દ્રસે, યદ્યપિ ગુરૂકી ચાય. ૧
શુક્ષમ માયા મન ફુરે, કિમ કરિ જાંને કોય;
જો જન જાંને ગુરૂ કૃપા, સંત સમાગમ હોય. ૨

ચોપાઈ

હરિ ગુરૂ કૃપા હુમે વિસવાસા, મો મન માયા ન કર નિવાસા;
ભૂને બીજન હો અંકૂરા, યેહિ પ્રકાર મોહિ પર્મ સબૂરા. ૧

બુદ્ધિઆ બોધ પસંતી બાંની, સમુજી મર્મ મન તર્ક પિછાંની;
શુક્ષમ માયા કીન નિવાસા, જ્યા કરિ પુત્ર લગનકી આશા. ૨
જય ગુરૂરાજ મર્મ મેં પાવા, શુક્ષમ તનતે આય જગાવા;
બુદ્ધિયા નહિં પરમ ગુરૂ દેવા, અબ મેં પ્રગટ લખ્યો ગુરૂ ભેવા. ૩
પ્રાત હોત કરિ સર્વ તયારી, કરિહુ પુત્ર રાજ અધિકારી;
તજી પ્રપંચ વીષ્નૂપુર જાઉં, દ્રઢ સ્વરૂપ ચિત અવર ન ચાઉં. ૪
જય ગુરૂ રાજ ન આય જગાતે, તો પરવરતી વખત વિતાતે;
ઉર માયા કિય આય પસારા, લખિ તર્ક ઉપકાર તુમારા. ૫
વર્ષ છતીસ સહસ હરિ દીના, વિધી યુક્ત પૂરણુ સહ કીના;
ઉભય વર્ષ ઉપર યહ વીતે, યદ્યપિ સુખ મનમેં નહિં ચીતે. ૬
ભૂલ્યો ભગત તજ્યો ભગવંતા, કિમ કરિ રાજ તજે અબ અંતા;
જાગત સોય રહ્યો મુખ માયા, અલ્પ જીવ કિમ હોય અમાયા. ૭
માત તાત નિજ બાલક મારે, કો જગમે આય અપર ઉગારે;
રમા રામ શિવ શક્તી માતા, ચરન કમલ રત ભક્ત રહાતા. ૮
શિશુ જનુની તજી કહો કહાં જાવે, જનુની નિજ સુત ગોદ ખિલાવે;
સુત હિત કષ્ટ સહે મહતારી, યદ્યપિ તજે ન અંશ વિચારી. ૯
યાતે માતુ કૃપા મોહિ કીજે, વૃતી દશા માતુ મોહિ દીજે;
તોરી કૃપા ભયો નિરબંધા, દીજે આતમ તત્વ અનંદા. ૧૦

દોહા

વિનય કરત બ્રેહ વશ ભયો, ધ્રુવ ધર્મી લખિ ભેદ;
માયા મુખ વ્રતી સમુજી, ઉર મહિં ઉપજી ખેદ. ૧
ભક્ત ભીડ ભંજન પ્રભૂ, નરહરિ દીન દયાલ;
ધ્રુવ ધર્મી કે ભવનમેં, પ્રગટ ભયે તતકાલ. ૨

ચોપાઈ

રે મમ ભક્ત જગત હિત કારી, કવન હેતુ કરૂણા ઉર ભારી;
તવ ઉર કષ્ટ કવન મમ સંતા, જનમ મરણુ આયો તવ અંતા. ૧
જન હિત હમ ત્રીય દેવ અધીના, કોટિક સંત કાજ હમ કીના;
સંત વિના કો સૃષ્ટિ સુધારે, સંત બોધ જગ ધર્મ પ્રચારે. ૨
કોટિય જીવ ભક્તિ મગ લાગે, મોહ નિસા સૂતા જીય જાગે;
ભજન ભક્તિ કરહી શુભ કર્મા, તબ જાંને જીવ ધમ અધર્મા. ૩
જન ઉર માયા કરે પ્રચારા, પ્રથમ આય લે હુકમ હમારા;
સંત સરલ ચિત મોહિ આંને, ચૌદે લોક ચિત્ર કરિ જાંને. ૪

નામ રૂપ જડ જાંન સયાંને, ચેતન આતમ અપન પિછાંને;
અચલ વ્રતી કહુ મુખે ન બોલે, નિજ મન મર્મ કાહૂ બોલે. ૫
યાતે નિજ માયા હમ પ્રેરે, દયા દ્રષ્ટિ જીજ્ઞાસી હેરે;
પર ઉપકાર કરણુ ચિત ચાવે, પઢે ગ્રંથ અરૂ અપર પડાવે. ૬
બોધ યથારથ વિમલ ઉચારે, જન જીજ્ઞાસી ઉર મહિં ધારે;
શ્રવન મનન નિદિધ્યાસ કરાવે, જ્યાકરિકે નિજ રૂપ લખાવે. ૭
વર્ણાશ્રમ અગનિત જીવ બોધે, જ્યા કરિ જીવ ધર્મ મગ શોધે;
સાત્વિક માયા યે ગુણુ સારા, કહો પુત્ર કહા બડયો વિકારા. ૮
જ્યું ગો ગર્ભ સર્વ હિતકારી, સંત બોધ જન સભા સુધારી;
કોઉ ઈક પ્રેમ દુધ પ્રિય લાગા, રામ ભક્તિ મહિં લીન સુભાગા. ૯
કોઉ અક. દહીં છાછકે પ્યાસા, સત્ય શરીર ભોગ જગ આશા;
આતમ તત્વ[1] સર્પિ કોઉ લીના, નિજ સ્વરૂપ મહિં લીન પ્રવીના. ૧૦

દોહા

વૃશભ શબ્દ બુદ્ધી ગઉ, લક્ષ બિંદુ ઉર લીન;
જીવ વચ્છ લે જ્ઞાંન ઘૃત, પાયો રૂપ પ્રવીન. ૧
શુદ્ધ પાત્ર જીજ્ઞાસિ જન, યુગ આવર્ણ હરેહ;
ગુરૂ વચનામૃત ધારિ ઉર, કારજ અપન કરેહ. ૨

ચોપાઈ

જન જલધી વ્યાપક મેં નીરા, કવન હેતુ જન હોત અધીરા;
જન તન કાષ્ટ અનલ મેં અંદર, કયું જન ધારત ઉર મહિં દ્વંદર[2]. ૧
જલતે તરંગ કવન વિધિ ન્યારી, તરંગ કાહે વિધિ હોત દુઃખારી;
વસ્ત્ર તંતુ રૂઈ કર આશા, વિન સમજે મન હોત ઉદાસા. ૨
સર્વ વસ્ત્ર રૂઈ કરિ ભાસે, યું હર ભક્ત સંગ નિર આસે;
ઉસણુ અનલ ભિન્ન કહુ નાંઈ, યું મેં વ્યાપિ રહ્યો સબ માંઈ. ૩
સંત હૃદય મમ મંદર ભાઈ, અસન અપર ન ચેન કદાઈ;
જન મન મંદિર આદ અનાદી, સમુજે સુજન ન લખે પ્રમાદી. ૪
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત સુનાવે, હરિ હરિ જનકે હૃદય રહાવે;
મમ શિર ઈષ્ટ શંભુ અજ બોધે, રામ સંત તન મંદિર શોધે. ૫
ગુડ રસ સરસ ઇખ મહિં આવે, જન તન ઇખ રામ રસ પાવે;
ઘટ મઠ ભેદ ઉપાધી સંગા, બાદ કિયે નભ સરિસ નિસંગા. ૬

---

૧. ઘી ૨. અજ્ઞાંન.

ઘટમે ઘટયો ન મઠ વિશેશા, કો પ્રકાર ઘટ હોત કલેશા;
તન માયા ચેતન મમ રૂપા, કવન હેતુ તોહિ એહ અનૂપા. ૭
ગો નિજ દૂધ અધિક દિન દીના, ધન્ય ગાય અવગુણ કહા કીના;
સંત શરીર અધિક સંસારા, ધન્ય બોધ જગ કીન પ્રચારા. ૮
તુમ સમ સંત વિશ્વ મહિં થોરા, રાખન અધિક ચહે મન મોરા;
યદ્યપિ તાત ભલે જગ ત્યાગી, મમ પુર વાસ વસહુ બડ ભાગી. ૯
સ્વર્ગ લોક સુર આશા ભારી, કબ યહાં વાસ કરે તપ ધારી;
કરિ સત સંગ તર્ક મન જાવે, ધરિ નર દેહ પરમ પદ પાવે. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ હરિ પદ ગિર્યો, ઉર મહિં પ્રેમ વિશાલ;
જન શિર કર ધર નરહરી, લીન ભયે તતકાલ. ૧
હરિ સુબોધ ચિંતા ગઈ, ધ્રુ ઉર અનંદ અપાર;
તિમિર હર્યો સવિતા પ્રગટ, સુજગ ભયે નરનાર. ૨

ચોપાઈ

હરિ સુબોધ સુન નૃપ સુખ પાવા, સમુજી મર્મ ચિંતા વિસરાવા;
ગુરૂ મૂરતિ હરિ રૂપ બનાવા, સનમુખ સરસ બોધ સમુજાવા. ૧
પ્રથમ આપ બુઢિયા તન ધારા, મિથ્યા સુખ સુખ સૂતો લલકારા;
શુક્ષમ માયા તર્ક બતાઈ, ભાસ માત્ર યહે ઉંઘ ઉડાઇ. ૨
મોહ વિવશ અતિશય પસતાવા, ધરિ સ્વરૂપ હરિ બોધ સુનાવા;
ગુરૂ વ્યાપક બોધત જન સારે, નિરખિ નેન દ્રઢ ભયે હુમારે. ૩
હરિ ગુરૂ વ્યાપક રક્ષક જનકે, દ્રઢ વિશ્વાસ ભયો મો મનકે;
મેં બડ ભાગ ભલે જગ આવા, હરિ મન નારદ સત ગુરૂ પાવા. ૪
તન અરૂ મન દ્વે સંગ રહાવે, મિલે એક દ્વે દર્શ દિખાવે;
હરિ દર્શન ગુરૂ દર્શ અનૂપા, ગુરૂ દરશન નિશ્ચય હરિ રૂપા. ૫
હરિ બોધે સત ગુરૂ ઉર ધારૂં, ગુરૂ બોધે હરિ પ્રગટ નિહારૂં;
યાતે હરિ ગુરૂ મેં પદ દાસા, હરસિ ચહું હરિકે પુર વાસા. ૬
હરિ વ્યાપક વિશ્વ ધર જાંના, યદ્યપિ હરિપુર અધિક બખાંના;
વ્યાપક તનમે જીવ કહાવે, તીન થાંન તોહુ અધિક કહાવે. ૭
જાગ્રત સુપન સુસોપતિ સારા, ગ્નાંની લખે ન લખે ગવારા;
વિશ્વ વિરાટ એક તન આતમ, નામ રૂપ વ્યાપક પરમાતમ. ૮
યદ્યપિ તીન પુરી અધિકાઇ, હરિહર અજ જયહાં વસત સદાઇ;
યાતે હરસિ ચહું હરિ સરના, હરિ ગુરૂ શરણ જીવકો ડરના. ૯

યાતે આજ રાજ સુત અરપી, વસિહું હરિપુર સર્વ સમરપી;
મમ મન કારજ કરિ હું પૂરણુ, હરિ આજ્ઞા ભઈ સૈંપૂરણુ. ૧૦

દોહા

પ્રાત કર્મ ધ્રુવ ઉર ફુરે, વિધિવત કીન વિચાર;
યજ્ઞ શાલ દ્વિજ હર્ષ હિત, પહુંચે પ્રેમ પસાર. ૧
દ્વિજ મંડલ પદ પુજીકે, ભુપ નિવાયો શીશ;
ધર્મ ધુરંધર ધીર લખ, વિપ્ર દીન આશીશ. ૨

ચોપાઇ

દુતિયે ભૂપ ગિરે દ્વિજ ચરનાં, ઉમગ્યો પ્રેમ પ્રબલ કહા વરના;
જોરિ ઉભય કર ગદ ગદ બાંની, મધુર વચન ઉચરે નૃપ જ્ઞાંની. ૧
જય હરિ રૂપ વિપ્ર તપ ધારી, મમ બિગડી તુમ સર્વ સુધારી;
સર્વ પ્રકાર કીન પ્રભુ પાવન, અબ મોહિ રહ્યો ન કર્મ અપાવન. ૨
તવ સત કર્મ દિપે સંસારા, રાજા પ્રજા કરમ આધારા;
નિત્ય કર્મ તરૂ મૂલ સમાના, વિશ્વ તરૂ પસર્યો વિધિ નાના. ૩
કર્તા કર્મ વિપ્ર જગ જાંના, ઝૂઠ ગાથ લખિ મો મન માંના;
આશ્રમ વ્રદ્ધ વયો વ્રદ્ધ તાતા, જ્ઞાન વ્રદ્ધ સુનિયે ઇક ગાથા. ૪
કૃપાનાથ કારજ યહી કીજે, જેષ્ટ પુત્ર કો નૃપ પદ દીજે;
અતિ ઉપરામ ભયો મન મેરો, વસિહુ વિષ્નુપુર ત્યાગિ વિખેરો. ૫
ચિત ઉપરામ કામ નહિં આવે, કેવલ શુદ્ધ નિવ્રતી ભાવે;
યાતે તાત કરો યહ કાજા, ઉતકલ આજ તિલક કરૂ રાજા. ૬
વિપ્ર વચન મમ મંગલકારી, અવશ આજ દિન કરહુ તયારી;
મુહૂરત લગ્ન તિથી ઘડિ વારા, સુલભ ગ્રહ જેહિ રામ અધારા. ૭
કર્મ પ્રધાન કરે સહ કર્મા, અપર કર્મ કો ધર્મ અધર્મા;
યાતે હુમે રામ વિસવાસા, કોટિક કર્મ કરે નહિં ત્રાસા. ૮
યાતે તાત આજ યહ રાજા, ઉતકલ અરપિ કરો મમ કાજા,
સુનિ નૃપ વચન વિપ્ર ઉર શોચા, કારજ રાજ આજ ગ્રહ પોચા. ૯
પ્રથમ ભૂપ પદ ધરે ન ગાદી, જો ધારે તો પરમ ઉપાધી;
કાં તજી તુરત વિપિન કર વાસા, રહે રાજ પર પરમ ઉદાસા. ૧૦

દોહા

ત્રતિયે દિન મહુરત સરસ, ભલે ભૂપ દેહુ રાજ;
દેહુ નૃપતિ પદ કુંવરકો, હોવહિ આજ અકાજ. ૧

ભૂપ કહે મમ રૂપમે, હાંની લાભ ન હોય;
આજ દેહુ સુપરાજ પદ, કર્મ ભર્મ મન ખોય. ૨

ચોપાઇ

ભલે તાત કીજે યહિ કાજા, ત્રિભુવન પતિ રાખહિ તવ લાજા;
ઈશ્વિર રચિત સૃષ્ટિકે કર્મા, જોતિષ ગણિત સનાતન ધર્મા. ૧
રામ રૂપ તુમ આતમ વાદી, ગ્રહ નહિ જોર જયહાં જીવ પ્રમાદી;
યાતે તાત તુમે ગ્રહ ભીતી, વિઘ્ન ન હોય રાજ ગ્રહ નીતી. ૨
તાતે જોતિષ કહ્યો વિચારા, અલ્પ ગાથ બુદ્ધી અનુસારા;
તો સમ વિપ્ર કવન તપ ધારી, આદ અંત જાંનત વીધિ સારી. ૩
ભલે તાત નિજ ભવન પધારે, આય ન્યાય ગૃહ કાજ સુધારે;
ગુરૂ કુલતે દૂ પુત્ર બુલાઈ, રાજ કાજ કહિયે સમુજાઇ. ૪
નાય ધોય સિંગાર ધરાઇયે, પટ ભૂસણ વિધિવન પધરાઇયે;
ધરિ શિર મુગટ સંગ લે બાલા, ન્યાય ભવન આઇય તતકાલા. ૫
સમય સમુજી દ્વિજ આજ્ઞા પાઇ, ભૂપ ભવન ચાલે હરસાઈ;
દ્વિજ મંડલ અપને ગૃહ આવા, કરિ વિચાર જોતિષ દેખાવા. ૬
જોતિષ અંગ સર્વ વિધિ દેખા, યદ્યપિ યોગ મિલે નહિં એકા;
જોતિષ પક્ષ સત્ય જગ માંહી, સુત પદ રાજ સ્વિકારે નાંહી. ૭
અમિત ઉપાય કરે ભલ રાજા, ઈનિ મહુરત યહ બને ન કાજા;
ઉગે દિવસ દેહિ સુત રાજુ, ત્યાગિ ચલે નૃપ સરે ન કાજૂ. ૮
સુતકી સુરત ન તાત દિખાવે, લઘુ પુત્ર ભલ રાજ દરાવે;
અતિ ઉપરામ યોગ[1] વૈરાગા, ઉભય દિવસે નૃપ ધરે ન રાગા. ૯
કરતા પુરૂષ ગતી કો જાંને, વિશ્વ કર્મ નિજ રજા પ્રમાંને;
હોની અન હોની જીન હાતે, જીવો અજ્ઞ બનાવત વાતે. ૧૦

દોહા

ગુરૂ કુલતે દૂ પુત્રકો, ભૂપ બુલાયે દ્વાર;
પ્રબલ પ્રેમ ચરનાં ગિરે, તાત કીન સતકાર. ૧
તાત રજા લે માતુ સન, વંદન કીન સપ્રેમ;
ઉભય પુત્ર ઉર પ્રેમ વશ, જનુની રહ્યો ન નેમ. ૨

ચોપાઇ

વારવાર જનુની ઉર લાઈ, સુતકો નિરખિ પરમ સુખ પાઇ;
જનુની પ્રેમ કહે કહા ગાથા, માતા પ્રેમ લખે કોઉ માતા. ૧

---

૧. સમય.

કાં કોઉ પુત્ર સપૂત પિછાંને, જનૂની જમુન ગંગ સમ જાંને;
જનની જનક રજા શિર ધારે, પ્રથા રાખિ નિજ જનમ સુધારે. ૨
આંહ્મી ઈલિા પુત્ર પ્રીય લાગા, પુલકિ પ્રેમ વશ શાંત સુભાગા;
નિત્ય કર્મ નિજ પુત્ર કરાવા, સમય સમુજી ભોજન મઁગવાવા. ૩
ઉભય પુત્ર પિતુ સંગ બિઠાયે, દાસી થાલ સમય પધરાયે;
પ્રથમ અહાર અર્પિ હરિ દીના, મહા પ્રસાદ લખિ આપહિ લીના. ૪
રૂચિ અનુકુલ નૃપ લીન અહારા, ધ્રુવ ઉર ફુરે પુત્ર અધિકારા;
કરિ અચવન બેઠે થિર આઇ, સનમુખ હરસિ બેઠે દ્વૈ ભાઇ. ૫
સમય સમુજી નૃપ કહે હરસાઇ, ઉતકલ સુનો શબ્દ ચિત ચાઇ;
સહસ છતીસ રાજ હરિ દીના, વિધિવત સુન પૂરણુ પ્રભુ કીના. ૬
પ્રજા પુત્રવત નિજ મન જાંની, કાહુ ન કરી ધર્મ મગ હાંની;
પ્રજા નારિ નૃપ પુત્રિ પિછાંની, કરિયે ન્યાય સુતા સનમાંની. ૭
ડંડ વિડંડ ન કાહૂ કરિયે, પ્રજા ત્રાસ કરિ વીત ન હરિયે;
દુસશીપ દેહી નર નારી, કર્જદાહ નૃપ હોય ભિખારી. ૮
જાર જુગાર મંસ મદ ગિનકા, વૃતી વિકાર યાર શઠ ઇનકા;
તાંન તાલ કરિ વખત વિતાવે, ન્યાય પક્ષ શઠ ચિત્ત ન ચાવે. ૯
પ્રજા ત્રાસતે તપ બલ ખોવા, તાતે ભૂપ નીચ મતિ હોવા;
કુકરમ કર્મ કરત દિન રાતી, નૃપ પદ ધર્મ ન નીતિ સુહાતી. ૧૦

દોહા

યાતે ઉતકલ પુત્ર મમ, ધરિ ઉર નીતી સાર;
આજ લેહુ સલરાજ પદ, આશ્રમ પ્રથા સુધાર. ૧
દે દિવાંન પદ ભ્રાતકો, પ્રજા કર્મ કરૂ પ્રીત;
ભ્રાતૃ ભાવ વડતો રહે, હો ન ધર્મ વિપરીત. ૨

ચોપાઈ

રે મમ પુત્ર ગુઢ યહ ગાથા, સમજેહિ ભૂપ હોય સુખ સાતા;
રાજ કુટુંબ વરણુ અભિમાંની, એકહિ અંશ પ્રગટ સહ માંની. ૧
સુખ સંપતિ નૃપતી સમ ચાવે, કર્મ યુક્ત સંપતિ યહ પાવે;
વક્ષ એક શાખા પસરાઇ, મધુર કટુકતા સમ ઇકતાઈ. ૨
કુટુંબ શાખ તરૂવર નૃપ જાંનો, ત્રપ અભિમાંન સર્વ સહ માંનો;
યથા યોગ વસ્તૂ સહ ચૈયે, યાતે વંશ સાર નૃપ લેયે. ૩
કુટુંબ કષ્ટ પાવે સો રાજા, ગિરે નર્ક અરૂ હોય અકાજા;
વંશ વિરોધ પ્રેમ વિજાતી, હરસિ કહે તુમ મોર સજાતી. ૪

કરિ દિવાન કારજ સહ સૂંપા, સદા સ્વતંત્ર કહે જેહિ ભૂપા;
રાજ કાજ કરિયે હરસાઇ, મમ કર ડર ઉર રખો ન ભાઈ. ૫
મમ કર સતા સતા સુત તોરી, સત્ય ગાથ માંનો યહ મોરી;
કહ પ્રધાન જય હોહુ નરેશા, તવ મુખ વચન વૃથા નહિં લેશા. ૬
ચેરી[1] ચુગલ ચકોર ધુતારે, ઇનિકી વાત તાત નહિં ધારે;
મમ કર કલમ સત્ય નૃપ ધારૂં, ચોર ચુગલ ઠગ મારિ નિકારૂં. ૭
જાત વિજાતી નહીં હુમારે, સમુજ કુચાલ કરૂં હદ બારે;
રાજ કાજ મહિં ખટપટ કરહી, તાત શ્રવન તેહિ શબ્દ ન ધરહી. ૮
ભૂપ ન જાંની શઠ ચતુરાઈ, તથા અસ્તુ કેહિ ગિરા સરાઇ[2];
ભયો નચીંત ભૂપ પદ અર્પી, મૂસક અહિ જીમ દેહ સમર્પી. ૯
મેંદિ પત્ર જીમ લાલિ છુપાંની, મિત્ર કપટ કોઉ લખે ન પ્રાંની;
મેંદી કર નિજ રૂપ પ્રકાશા, મિત્ર કપટ પ્રગટે હો ત્રાસા. ૧૦

દોહા

નૃપ દિવાનકો રાજ દે, ભયો વિષય મય લીન;
શઠ દિવાન અંકુશ વિના, કારજ અપનો કીન. ૧
ભૂપ વંશ દુખિયો ભયો, પ્રજા દુઃખી નર નાર;
કરિ વિદંડ સહ વિત હર્યો, નૃપ નહિં લીની સાર. ૨

ચોપાઈ

નિજ હિત વિત હરિ કીન દુઃખારી, પ્રજા રાજકો કીન ભિખારી;
રાજા મિલ્યો ન પરજા રાખા, પીસત નાજ પિસારી ફાકા. ૧
અપનો વંશ પ્રજા દુઃખ ભારી, વિન વિવેક નૃપ વાત વિગારી;
યાતે નૃપતિ સમુજી તતકાલા, અપને વંશ કરે પ્રતિ પાલા. ૨
પ્રજા પુત્ર વત લખિ નરનારી, સહ સંતોષે નીતિ નિહારી;
બુદ્ધી વાન કુટુંબી, સૂરા, નીતી ધર્મ કર્મ શુભ પૂરા. ૩
શુભ ગુણ સર્વ પરખ જેહિ લીજે, દેશ દિવાન તાહ પદ દીજે;
જો જેહિ લાયક લક્ષણ જેહી, નૃપતી શોચ તેહિ પદ દેહી. ૪
યદ્યપિ ભૂપ નચિંત ન હોવે, સુખ દુઃખ પ્રજા નેન નિજ જોવે;
જયહાં લગિ અપની સતા ધરાવે, નૃપતી અવશ્ય પ્રજા મહિં જાવે. ૫
અનુચર કરે નીતિ મહિં બાદા, પ્રગટ પ્રજા ભલ કરે સંવાદા;

---

૧. દાસી. ૨. માની.

સમજે મર્મ રૂ કષ્ટ હરાવે, ઉભય લોક નૃપતી યશ છાવે. ૬
યાતે પુત્ર સમુજ યહ સેની, કરો રાજ યહ મોક્ષ નિસેની;
વેદો યુક્ત કર્મ સહ કીજે, જ્યા કરિ સુયશ વિશ્વ મહિં લીજે. ૭
ઉભય ભ્રાત જનુની દૈ પ્રેમા, નીતી યુક્ત નિભાવો નેમા;
હરિહર ભક્તિ હૃદય ધરૂં ભાઇ, જ્યા કરિ કે હો વિશ્વ ભવાઇ. ૮
અબ મમ ચીત ભયો ઉપરાંમા, કરિહુ નિવાસ વિષ્ણુ કરજ ધાંમા;
યાતે પુત્ર સંભાલો ગાદી, કરો રાજ જ્યહાં રહિત ઉપાધી. ૯
ગુરૂ ગો વિપ્ર માતુ પદ સેવા, ભાવ સહિત સેવહુ લખિ દેવા;
ઇનકી ।કૃપા સર્વ સુખ ત્યારી, ભોગત ભોગ મિલે ફલ ચ્યારી. ૧૦

દોહા

કહો પુત્ર મમ બોધકો, કહા લીન ઉર સાર;
કરો પ્રશ્ન ઉર શંક જે, ઉત્તર કરૂં વિચાર. ૧
ઉતકલ કહે શંકા કહા, શંકા રહિત સ્વરૂપ;
નિષ્કંટક મમ આતમા, મહા ભૂપકો ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

તન સબંધ જય તાત હમારે, તીન કાલ તુમ જાંનનહારે;
સત્ય બોધ પ્રભુ સર્વ તુમારા, તન અભિમાની જન કૃત સારા. ૧
આશ્રમ ધર્મ વર્ણ અભિમાંની, સો શિર ધરહિ તુમારી બાંની;
તન અધ્યાસ ભોગ મન આશા, સો ત્રય આશ્રમ કરહિ નીવાસા. ૨
રાજપાટ ધન ધામ ખજાંના, ભોગહિ ભોગ જેહિ મન માંના;
જીન મન વાસ વિષય વશ કીના, સો જીવ આશ્રમ અવશ અધીના. ૩
અપનો આપ મર્મ નહિં ચીના, માયા અપર સમજ આધીના;
શબ્દ માત્ર જગ હુમ વિલાસા, સુનિ તવ બોધ હોત મોહિ હાસા. ૪
સર્વ વ્યાપિ વિભુ રાજ હમારા, સબતે શ્રેષ્ટ સારતે સારા;
એક ન દોય અપર નહિં કોઈ, વ્યાધી જરા વિઘ્ન નહિં હોઇ. ૫
જાત જમાત ન અરી મિતાઇ, હય ઉપાધી તે રહિત સદાઇ;
આશ્રમ ધર્મ ન વર્ણ અવર્ણી, યમકી ત્રાશ ન શર્ણ અશર્ણી. ૬
હર્ષ ન શોક નહીં મદ મોવા, સંગ્રહ લોભ નહીં કછુ ખોવા;
હોય પુત્ર તો કર યુવરાજા, મરે ભૂપ તો હોય અકાજા. ૭
ધર્મી ધર્મ ઉથાપન થાપા, જાંમણુ મરણ પુન્ય નહિં પાપા;
રાજા રંચ રંચ નહિં ભેદા, ક્ષર અક્ષર નાંહી પદ છેદા. ૮

માયા બ્રહ્મ કહ્યો નહિં જાવે, અપનો આપ સમજ સુખ પાવે;
ઉરે પરે નહિં આદ મહેશા, અક્ષર બ્રહ્મ ન માયા લેશા. ૯
તાત કહું કહા અજબ અનૂપા, સો સહ મર્મ લખો જન ભૂપા;
ઇચ્છા વિના બને નહિં કર્મા, જો કછુ કરે સો હોય અધર્મા. ૧૦

દોહા

તાત કૃપા કરિ દીજીયે, લઘૂ બ્રાતકોરાજ;
હમકો આજ્ઞા કીજીયે, વસું વિપિન મહા રાજ. ૧
વિશ્વ વિદિત વ્યાપક સદા, નિરઅકાર નિરબંધ;
અમર ભૂપ મમ સાક્ષબી, જીન મહિં રંચ ન દ્વંદ. ૨

ચોપાઇ

ઉતકલ શબ્દ અથાગ અગાધા, રૂકી ગિરા કરિ તાત સંવાદા;
ધ્રવ પ્રવીણ જ્ઞાની ગુણ સાગર, સર્વ મર્મ જાંનત ઉજીયાગર. ૧
યદ્યપિ આશ્રમ પર્મ પિછાંની, મધુર વચન બોલે ધ્રુવ બાંની;
જય હો પુત્ર શબ્દ સત તોરા, નીતી યુક્ત લખે મન મોરા. ૨
જ્ઞાની સર્વ જ્ઞાન મત ગાવા, જીવો બ્રહ્મ એક ધર આવા;
એક વાર ઉપજ્યો ઉર જ્ઞાંના, જીન મન કછુહ ન હો અજ્ઞાંના. ૩
જલકી લહર મિલી જલ અંદર, ન્યારી હોય ધરે નહિં દ્વંદર;
જીવ બ્રહ્મ જીનકે ઇકતાઈ, પુનઃ ભ્રાંતિ નહિં ભાસ્ય કદાઈ. ૪
અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ દિખાવે, રંચ માત્ર માયા ન દ્રસાવે;
અપનો આપ સ્વતંતર સ્વાંમી, જીન મન અપર કરે કો ખાંમી. ૫
જ્ઞાંની સર્વ એક મત ધારી, શંકા રહિત સદા બ્રહ્મચારી;
અપનો આપ કરે કો બાદા, પ્રથમ અપન ઇન્દ્રી મન સાધા. ૬
સ્વગત ભેદ તન જીવ ન ભેદા, નામ રૂપ જ્ઞાંની નહિં ખેદા;
જ્યું કોઉ અંગ હોત તન રોગા, જીવ સઁભાલત હરસિ અશોગા. ૭
વિશ્વ વિરાટ જ્ઞાંની લખિ અંગા, આશ્રમ ધર્મ કરે નહિં ભંગા;
વિશ્વ જ્ઞાંની સહ સહજ નિરોગી, અજ્ઞ અંગ જાંનો જીય રોગી. ૮
વડે રોગ સોઈ નિત નિત કર્મા, સમજી શકે નહિં ધર્મ અધર્મા;
જનમ મરણ જીય ત્રાસ કરારી, કલ્પત અમિત દુખિત નરનારી. ૯
જ્ઞાંની વૈદ્ય લખે યહ મર્મા, આધી વ્યાધી ધર્મ અધર્મા;
દરદી શબ્દ નાડિ લખિ જ્ઞાંની, આશા રોગ પિછાંને પ્રાંની. ૧૦

દોહા

આશ રોગ ઉરમે પ્રબલ, ભયો બુદ્ધિ બલ હીન;
વિષય કુપિત[1] મદ પાન કરિ, રહે દીનકો દીન. ૧
ધ્યાન તિતિક્ષા ધારણા, વૃતી વિષય વિયોગ;
નામ ઔષધી શ્વાસ ઘિસે, પીતાં હોય નિરોગ. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ હકીમ યહ ઔષધિ પાવે, જનમ મરણ જીવ રોગ મિટાવે;
તન અધ્યાસ રોગ અતિ ગુઢા, કિમ કરિ લખે મતિ મૂઢા. ૧
મેં તું મમતા ખાય ખટાઈ, વ્રદ્ધી રોગ વિષય રસ ચાઇ;
ઉભય વિશેષણ સતગુરૂ પુરા, સો જાંનત જીય રોગ અઁકૂરા. ૨
સત મિથ્યા દ્વ મર્મ બતાવે, ઘોટિ ઘોટિ આતમ રસ પાવે;
સતગુરૂ વૈદ્ય પથ્ય ક્રિય પૂરણ, સો શિષ રોગી રખે સઁપૂરણ. ૩
પૂર પથ્ય પાલે જન રોગી, સત્ય સત્ય જીવ અવશ નિરોગી;
ગ્નાંની વૈદ્ય અગ્નાની રોગી, ભયે રોગ વશ ભોગ સંયોગી. ૪
તુમ સમ વૈદ્ય પ્રગટ સંસારા, સમુજી અંગ કરતે ઉપકારા;
અપના જાંન સુધારે અંગા, હય ઉપાધિ મદ મોહ નિસંગા. ૫
તન અરૂ પ્રાંણુ રહે દ્વે સંગા, જબ લગ બોધે બોધ નિસંગા;
તો સમ ધીર ધર્મ મય શૂરા, બોધિ શકે મન રાખિ સબૂરા. ૬
ગ્નાન રતન ધનકો જન બોધે, પ્રથમ આપ અપનો ઘર શોધે;
જીવત મરે કરે સ્વે કાજા, વ્યાપક બ્રહ્મ બને સ્વે રાજા. ૭
ચાર મૂન જન કહ સંસારા, તીન મૌન વ્રતી જીન ધારા;
પ્રથમ એક આતમ સમજાવા, દુતિયે હનિ સંકલ્પ ઉડાવા. ૮
ત્રતિયે મનો ઇન્દ્રિ કરિ નાસા, ચતુરથ વાણી ગ્નાન વિલાસા;
વાણી મૌન રખે નહિં ગ્નાંની, જગમેં હોય ધર્મ મગ હાંની. ૯
તીન મૂન ગ્નાંની ગહિ રાખે, ખુલે ન મૂન ભ્રાંતિ અભિલાખે;
સો તુમ હો પૂરણ મુનિ ભાઈ, બોધહુ અપન સમજ સમુદાઇ. ૧૦

દોહા

શૂરવીર સરદાર કો, શત્રૂ લગે ન ભાર;
કર કૃપાન ધરિ રણ ધસે, સહજ હઠાવત માર. ૧
કાયર કંપે દૂરતે, શ્રવન સુનત સંગ્રામ;
વિન વિવેક ભાગે અબુધ, ત્યાગે વિભો તમામ. ૨

---

૧. પરેજી નાપાળવી. ૨. છુટવું.

ચોપાઈ

યાતે તાત વિગત લખિ સારી, લેહુ રાજ પદ વિગત વિકારી;
તોરે મન જગ બ્રહ્મ વિલાસા, માયા નટી કરે નહિં ત્રાસા. ૧
હોય દોય તો ત્રાસ કરાવે, તવ ઉર એક સ્વરૂપ દિખાવે;
તો સમ ભૂપ કરહિ જીવ બોધા, જગ પ્રપંચ જીય હોહિ નિરોધા. ૨
તો મન તો ઇકિ વાણિ વિલાસા, અમિત જીવ નરહી તજી આશા;
આશા ફાંસ બંધ્યો સંસારા, તુમ સમ સંત છુડાવનહારા. ૩
પારસ ઘટે ન લોહા પરસે, હો ધન વંત જીવ બહુ તરસે;
પારસ સમ તવ જ્ઞાંન અનાદી, સુધરહિ જીવ અમિત પરમાદી. ૪
પેંડોઈ પુરૂષારથ ધ્યાવે, ધન્ય પુરૂષ તેહિ રાહ બતાવે;
જગ ઉપરામ રામ અનુરાગી, રાહ બતાવત જન બડ ભાગી. ૫
યાતે પુત્ર ધરો ઉર ધ્યાંના, ઉરમે ગ્રહણ કરો મમ જ્ઞાંના;
વસ્તી વિપન કરેહિ તન વાસા, જયહાં ત્યહાં કરિયે કર્મ ઉદાસા. ૬
કર્મ વિના તન રહે ન કબહી, વેદ શાસ્ત્ર ભાખે જન સબહી;
ચલે પ્રાંણ તેહુ કર્મ કહાવે, કર્મ ગાથ ચિત ચંચલ ચાવે. ૭
જલ અહાર તોહુ કર્મ સનેહી, પરિપક કર્મ બની યહ દેહી;
મન ઇન્દ્રી ઇચ્છા યહ કર્મા, કર્મ ભેદ સોઉ ધર્મ અધર્મા. ૮
વિપન વસ્તિ ઇચ્છા યહિ કર્મા, સમુજી મર્મ જ્ઞાંની ચિત શર્મા;
જેહિ આશ્રમ જયહાં સહજ નિવાસા, વિધિવત કરિયે કર્મ ઉદાસા. ૯
જાંન આંન મન સર્વ ઉપાધી, રહહુ સ્થીર સાંત મન સાધી;
કર્મ અંત અવસર જબ આવે, અપની અપની ડોડ વિલાવે. ૧૦

દોહા

નિરાકાર નિરલેપ તું, સત ચિત આનંદ રૂપ;
ધર્મ પ્રથા શિર ધારિકે, બનો સુપન કો ભૂપ. ૧
સુપન રોગમે સુપન કો, વૈદ્ય ઔષધી સાહય;
યું જ્ઞાંની જન સમુજી કે, હરત જીવકી ત્રાહય. ૨

ચોપાઈ

કહો પુત્ર અબ કયા મન ભાવા, મો મરજી સહ ગાય સુનાવા;
ઉર મરજી કહિયે કુશલાતા, જરા શંક ઉર ધરો ન તાતા. ૧
ઉતકલ સમય સમુજી મુખ બોલા, મનકે મર્મ પ્રગટ સહ ખોલા;
કૃપાનાથ તન તાત હુમારે, મેં સમજ્યો ઘર આય તુમારે. ૨

ઇલા માતુ કીનો ઉપકારા, જબ સમજ્યો શુધ રૂપ હમારા;
ધન્ય તાત તોરે મુખ બાંની, ઈણુ મગ ચલત જરા નહિં હાંની. ૩
કોટિક ગ્નાંની સાર મત શોધા, સત્ય સત્ય મોહિ તાત પ્રબોધા;
ગ્નાંની સર્વ યહી મત ધારે, તરે આપ અરૂ અપર ઉધારે. ૪
સત્ય ગાથ તવ સર્વ સુહાવે, યદ્યપિ આતમ મમ ઘબરાવે;
કર્મ ગાથ પ્રભુ અપરમ પારા, કુશલ કર્મ જીનકો જે પ્યારા. ૫
અમિત સૃષ્ટિ જેહિ જીવ અપારા, કો યહ સર્વ સુધારન હારા;
જ્યું તરૂ પાત આય અરૂ જાવે, યું નૂતન નિત સૃષ્ટિ ઉપાવે. ૬
બોધે એક અમિત જન માવે, કહાં લગ શઠ પ્રતી સમુજાવે;
ઇતિને તન ગ્નાંની હો અંતા, કોટિક અગ્ન રહે વિન ભગવંતા. ૭
નિજ સુખ ત્યાગ વિષય સુખ ચાવે, જાગત સૂતો કવન જગાવે;
યદ્યપિ અમિત સૂર જન ગ્નાંની, અમિત જગાવત સૂતે પ્રાંની. ૮
એક દેસિ બુદ્ધિ મમ તાતા, સ્વે સ્વરૂપ બિન અપર ન ભાતા;
હો ચુપ ચાપ આપ લખિ અપના, અપર કુરે નહિં ચીત કલપના. ૯
મેં મેરેમે મસ્ત મરાલા, અપર ચીત ચાવે નહિં ચાલા;
અપન આપ આપહિ મહિ રાજી, અપર ભાવ મન મિટી દુરાજી. ૧૦

દોહા

પરમારથ સ્વારથ કહા, દયા દષ્ટિ કહા દેખ;
પદ અવાચ્ય વાણી પરે, પાયો આતમ એક. ૧
કારજ જીનકો દીજીયે, જે કર જાંને કોય;
નગન ધર્યો જલ ગંગમે, ધોવે કહા નિચોય. ૨

ચોપાઈ

કર્મ વસ્ત્ર મોહિ અંગ ન લાગા, યાતે દશા ભઇ સમ નાગા;
રંચ માત્ર માયા જગ ભાસે, તો કછુ કર્મ કરે નિરઆશે. ૧
મેં તું તોર મોર નહિં દરસે, નભવત તત્વ નિજાનંદ પરસે;
સંઢ આતમા સમુજ તજીજે, પુત્ર ભાવ ઉરતે તજ દીજે. ૨
અલ્પ બુદ્ધિ લખિ આગ્ના કરિયે, ભૂપ ભાર ભ્રાતા શિર ધરિયે;
મમ લઘુ ભ્રાત બુદ્ધિ બલદાંના, રાજ કર્મ મહિં કુશલ નિદાના. ૩
વિદ્યા સર્વ શિખિ ભો ત્યારી, સર્વ પ્રકાર પ્રજા સુખ ભારી;
શુભ ગુણ એક ન અંગ અધૂરા, આશ્રમ ધર્મ કર્મ મહિં પૂરા. ૪
તાત રાજ દેહિ સૂયશ લીજે, મો દુરબલ હિત હઠ તજી દીજે;

૧. બોધ વગરના.

અમિત સૃષ્ટિ મહિં જીવ અનેકા, ઈન મહિં કયા લાયક મેં એકા. ૫
ફૂલ્યો વિપિન ટાસ ઇક સુકી, તાતે વૃક્ષ લતા કહા લૂખી;
ઓરે મેઘ માલ ઘન ઘોરા, ઈલા[1] નીર ફેલ્યો ચહું ઓરા. ૬
અલ્પ વાદ લીનાં વરસાઈ, યાતે કયા દ્રુમ લતા સુકાઈ;
કોટિક ધેનુ દૂગ્ધ દે દ્વારે, એક ખાંટ નહિં છાંટ નિકારે. ૭
તાતે ધણી ન હોય મધીણુ[3], ધુરે પનવ કાહા બજે ન વીણા;
નારી સહસ્ત્ર ભૂપ પતિવરતા, મન રંજન સેવા મન હરતા. ૮
રૂઠી એક કુડ શિર ધૂની, યાતે નૃપત સેજ[4] કહા સૂની;
સહસ્ત્ર સિંધ નૃપ મારિ ગિરાવે, ભાગો સસા કહા પસતાવે. ૯
કોટિક સખી દાંન વિત અરપે, તન મન ધન હરિ અર્થ સમરપે;
શઠ હઠદાન સૂમ ન અરપે પાઈ, કહો કયા ઘટે ધર્મ પ્રભુતાઈ. ૧૦

દોહા

કોટિક ગ્રંથ કતારથી, મુનિ જન સંત મહંત;
અમિત યુક્તિ બોધે અનંત, કો રજ સમ મેં સંત. ૧
શીશ કેશ ઈક ગિરિ પર્યો, ટાલ દેખાવત કાહ;
નૃપ કરતે પાઈ ગિરિ, કહા ખોય પસતાહ. ૨

ચોપાઈ

યાતે તાત વિચાર ન કીજે, વસતવ રાજ કાજ ભલ દીજે;
અપનો આપ સર્વ મય શાખી, મન મરજી સોઈ ગહિ રાખી. ૧
અંતઃકરણ ધર્મ સહ ન્યારા, મન મરજી સો કર વ્યવહારા;
કો બોધે શોધે કો કાહૂ, મન મરજી સહ બેપરવાહૂ. ૨
પ્રથમ તાત ઉર કરોહુ વિચારા, તુમ કયું વાસ વિષ્ણુપુર ધારા;
વહાં કહા અધિક નુન્ય કહા યાંહી, ચેતન સુભર ભર્યો સબ ઠાંહી. ૩
મો તન લક્ષ વર્ષકી આયૂ, આપ પ્રલય તક બે પરવાહૂ;
હમકો જનમ મરણ ભય વ્યાધી, તુમ હો બેઠે રહિત ઉપાધી. ૪
હમકો તન લગિ ક્લેશ અવિદ્યા, તુમકો નહિં અવિદ્યા વિદ્યા;
હમકો ગુરૂ વ્યાપક વિશ્વાસા, તુમ ત્રીય દેવ હરે આય ત્રાસા. ૫
હમ હોય કષ્ટ મુખે નહિં બોલે, તુમકો કષ્ટ દેવ ત્રીય ડોલે;
આતમ વિના અધાર ન મોરે, સિદ્ધિ સુર હાજર રહે તોરે. ૬

---

૧. પૃથ્વીનું નામ. ૨. હરાઇ ગાય ૩. દુઝણું બંધ ના થાય. ૪. નગારાં. ૫. પથારી.

અભય અસંગ હુમે કો ત્રાસે, સર્વ દેવ મમ રૂપ પ્રકાસે;
કાલ નિરંજન હુમે ઉપાયા, મમ અધાર ભાસત યહ માયા. ૭
સ્વર્ગ નર્ક સમ હુમે ન શંકા, સર્વ વ્યાપિ મેં એક નિસંકા;
નભ વત વ્યાપિ રહ્યો મેં પૂરણ, વિમલ વ્યાપિ મમ રાજ સંપૂરણ. ૮
સર્વ ગાથ જાંનત તુમ ગ્નાંની, કહિયે કયા તુમતેં નહિં છાંની;
સમુજી વિચાર રાજ તુમ કરિયે, દયા દ્રષ્ટિ કરિ નહિં પર હરિયે. ૯
કવન કષ્ટ તે રાજ તજીજે, જ્યા તે વાસ વિષ્ણુપુર કીજે;
કષ્ટ હોય બાલક કિમ દૈયે, કષ્ટ નહિં તો કયું તજી જેયે. ૧૦

દોહા

તાત રાજ યાંહાં કીજીયે, આશા ધામ વિહાય;
સ્વર્ગ નર્ક મન વાસના, સમુજે કહા સમુ જાય. ૧
રવિ પ્રકાશ પશ્ચિમ હોવે, હોય વિશ્વ ભલ નાશ;
એહિ ગાદિયા રાજમે, હમ નહિં કરે નિવાસ. ૨

ચોપાઇ

ઉતકલ અધિક પ્રેમ ફુરિ આવા, ગદગદ કંઠ નયન જલ છાવા;
સમથ સમુજી ધ્રુવ કરત વિચારા, ઇન સમજા હૃય કવન પ્રકારા. ૧
સુત સમજાવત સૂર[1] છુપાવા, સંધ્યા કર્મ હૃદય ફુરિ આવા;
સુતકો રજા કીન નૃપ હરસી, ચલે પુત્ર પિતુકે પદ પરસી. ૨
ચાલિ ગયે ઢિગ નિજ મહતારી, જનૂની ઉભય હર્ષ ભો ભારી;
ધ્રુવ પ્રવીણ અસ્નાંન કરાવા, વસ્ત્ર પહિરી નિજ ઇષ્ટ મનાવા. ૩
અતિ પવિત્ર આસન થિર થાવા, પુત્ર શબ્દ ઉરમે ફુરિ આવા;
વિમલ શબ્દ ઇન રહિત ઉપાધી, આશ્રમ ધર્મ ભયો પરમાદી. ૪
ઇલા બોધ કરતે નહિં જાંના, પ્રથા હીન બોધું ઇન ગ્નાંના;
અનુક્રમ તે ઇન બોધ કરાવત, કોટિક જીવ સુબોધ સુનાવત. ૫
તવ લગિ કરત અખંડ ઉપકારા, બોધ કરત નહિં ઇલા વિચારા;
વરસ્યો નિર સમૂંદર ઉપર, કહા ઉપકાર ભયો યહ ભૂપર. ૬
ઉપજ્યો તહાં જલ સહજ સમાયો, જીવ માત્ર કહું અર્થ ન આયો;
આતમ સિંધૂ પુત્ર મિલાવા, પરમારથ હિત અર્થ ન આવા. ૭
છાયા કૂપ કૂપ મહિં કીના, કૂય છાંહ સુખ અપર ન લીના;
રાંધે આપ આપ છુપિ ખાવે, સો પરમારથ કહા કરાવે. ૮

---

૧. સુર્ય.

એસે એક વિષે પણ જ્ઞાંની, નિંષ્ટા બ્રહ્મ સર્વ તે છાંની;
જીજ્ઞાસી હિત અર્થ ન આવે, નિશ્ચય આપ પર્મ પદ પાવે. ૯
યાતે દોય વિષેશ ન જ્ઞાંની, દે ઉપદેશ સુધારે પ્રાંની;
બ્રહ્મ નિષ્ટ અરૂ શાસ્ત્ર પિછાંને, બોધત જેહિ જીજ્ઞાસા જાંને. ૧૦

દોહા

જેષ્ટ પુત્ર અધિકાર ઈન, રાજપાટ ધન ધામ;
લઘૂ પુત્રકો રાજહુ, શંકા કરે તમાંમ. ૧
યાતે ઉતકલ રાજપદ, અરપું પ્રાત જહેર;
જો નહિં માને પ્રેમ સે, કરિહુ દ્રષ્ટિ કરૂર. ૨

ચોપાઈ

કરિ વિચાર જન જુડે સમાદી, વ્રતી રૂપ લીન ભઈ આદી;
યાં હાં ઉતકલ જનુની પદ વંદા, માતૂ મન મહિં પર્મ અનંદા. ૧
નેમો યુક્ત અચાર કરાવા, સમય સમુહ્ય ભોજન મંગવાવા;
બ્રહ્મા અર્પણ ભોજન કીના, રૂચિ અનુસાર પુત્ર મુખ લીના. ૨
કરિ ભોજન બેઠે થિર આઇ, જનુની વચન કહે હરસાઇ;
કહો પુત્ર કહા તાત સુનાવા, તાત શબ્દ સુનિ કહા મન ભાવા. ૩
ઉતકલ કહ નિશ્ચય પિતુ ગાઇ, મમ નિશ્ચય સોહુ હમેં સુહાઇ;
અપની અપની સર્વ સુનાવા, અપને ઉર સો આપ કરાવે. ૪
પ્રિયે વસ્તુ ઢુંઢે સબ કોઈ, વિન પાયે વિશ્રામ ન હોઈ;
મિલી વસ્તુ પાયો વિશ્રાંમા, તેહિ જન ત્યાગે ફિકર તમાંમા. ૫
એ સહિ માતુ કેહુ કયા મનકી, જય જનૂની જાંનત મન તનકી;
ભાસ્ય નાશ દ્રષ્ટી મહિં આવા, સત્ય વસ્તુ તુમ પ્રથમ દ્રઢાવા. ૬
આતમ ઇતર વસ્તુ કો માતા, જેહિ હિત હાથ ધરૂં હરસાતા;
મમ સ્વરૂપ નિત આદ અનાદી, અગમ અગોચર રહિત ઉપાધી. ૭
કો નૃપતી મદ પ્રજા ન રાજા, અરી મિત્ર નહિં કાજ અકાની;
સદા સ્વતંત્ર રાજ મમ પૂરણ, ગર્ક ભર્યો નહિં કલહુ અપૂરણ. ૮
સ્વતઃ સુભાવ ભૂપકો ભૂપા, સુખ દુઃખ તે પર અજબ અનૂપા;
તીનૂં દેવ અપર સુર રાજા, મોતે ક્રિયા કરે સહ કાજા. ૯
રાજા પ્રજા અધિક પતસાઈ, હમતે હરસિ સર્વ સુખદાઇ;
ચવ દેહિ લોક ચરાચર સારા, કુશલ ક્રિયા સો મમહિ અધારા. ૧૦

દોહા

સર્વ વિભૂતી વિશ્વ યેહ, સો સબ મેરો રૂપ;
તિનકો કહા બનાઇ યે, સુપન સૃષ્ટિ કો ભૂપ. ૧
જનૂની જાત વિજાતકી, મિથ્યા પસરી જાલ;
કવન સબંધ સ્વરૂપમે, મહા કાલકો કાલ. ૨

ચોપાઈ

યાતે કવન રાજપદ ધારૂં, જયા કરિકે મમ કાજ સુધારૂં;
કવન રાજપદ હમરે બાકી, ઇચ્છા તરજી કરૂં ઉર તાકી. ૧
તન સબંધ તે તાત રૂ માતા, તાતે પ્રથા રખું કુછ તાતા;
દીપક તે દીપક પ્રગટાવે, એસે તવ ઉપકાર કહાવે. ૨
ઉભય દીપ મહિં સતા સમાંના, પ્રગટે દીપ અનંત ભલ આંના;
યદ્યપિ દીપ ન ગુણ વિસરાવે, જીવો ગમ સત ગુરૂ તે પાવે. ૩
યાતે માત ગુરૂ તું મોરી, કૃપા અપાર હુંમે શિર તોરી;
જનમત માતુ ન શુધ બતાતી, મનો વૃતી કિમ બ્રહ્મ મિલાતી. ૪
પૂરવ જનમ રૂપ વિસરાવા, તાતે તાત ઉદ્ર તવ આવા;
તદ્યપિ પૂર્વ પુન્ય પ્રભુતાઇ, તો સમ માતુ વિશ્વ મહિ પાઈ. ૫
અબ નહિં ભૂલેહિ દાસ તૂમારા, ગુરૂ માતા કીનો ઉપકારા;
પ્રાત હોત પિતુ હઠ નહિં કરહી, તો તન લગ સુત રજા વિચરહી. ૬
જો પિતુ દેવહિ નૃપ અધિકારા, વસહિ વિપિન મહિં પુત્ર તુમારા;
ગિરિવર ગુહા વૃતી મમ સાધૂ, નિજ સ્વરૂપ મમ ચીત અરાધૂ. ૭
અંતિમ આજ સમાગમ તેરો, રૂણી પુત્ર ચહે વન ચેરો;
સેવા બની ન ગુરૂ પદ હમતે, ઊરણ[1] નાંય દયાલૂ તુમતે. ૮
જ્ઞાન સમોશિષ કહા ગુરૂ અરપે, નામ રૂપ જડ કહા સમરપે;
લેન દેન વસ્તુ ઈક જ્ઞાંના, મિથ્યા સર્વ પદારથ આંના. ૯
ગુરૂ વ્યાપક નિશ્ચય સબ દેસા, નિશ્ચય મો મન નાંય અંદેસા;
તદ્યપિ ગુરૂપદ શિશ તન સેવે, અમિત પ્રકાર અધિક ફલ લેવે. ૧૦

દોહા

હમતે બન્યો ન માતુ સો, તાત વૃથા હઠ કીન;
ચમકિ ચલ્યો ચિત વિપિનકો, ભયો નિવૃતી લીન. ૧

---

૧. રૂણમુક્ત.

કરત નહીં યહ તાત હઠ, તન લગ ગુરૂપદ લાભ;
જલઅ રસત ભૂમી હરિત, કબ દ્રુમ હોત અલાતી. ૨

ચોપાઇ

ગુરૂ દરશન કરિ કો નહિં રાજી, જીન મન મેટી પરમ દુરાજી;
ગુરૂ દરશન કરિ જો સુખ હોવહિ, કહે કવન મુખ અંદર ગોવહિ. ૧
ગુરૂ વચનામૃત જિન પ્રિયે લાગે, સો સુખ સમુ જેહિ શીષ સુભાવે;
સતગુરૂ શબ્દ અર્થ સમુજાવે, સમુજ સુજન શિષ અતિ સુખ પાવે. ૨
અમિત યુક્તિ કોઉ અર્થ બતાવે, ગુરૂ મુરતી સમ શિષ ન સુહાવે;
બોધે સત્ય ભાવ મહિં ભેદા, યાતે નિજ મન તજે ન ખેદા. ૩
બિરહિન કૂક કોડ મહિં ન્યારી, યું ગુરૂ ગિરા લગે ઉર પ્યારી;
યાતે માતુ કેહૂં કહા મોરી, તું દ્રષ્ટા કરિયે કિમ ચોરી. ૪
નીરાકાર ગુરૂ વ્યાપક સારે, લક્ષ ડિગે નહિં અડિગ હુમારે;
તન વિન સત્ય બોધ કો બોધે, શિષ્ય રૂપ અપનો કિમ શોધે. ૫
યાતે માતુ સમાગમ તોરા, છોડત બિરહ વિવશ મન મોરા;
અંતઃકરણુ ઉલટિ ઘર આવા, યાતે માતુ વિપિન ચિત ચાવા. ૬
ધન્ય તાત કીનો ઉપકારા, નિરવરતી સુખ હુમે સઁભારા;
જય જનુની યહ કૃપા કરીજે, રહો પુત્ર નહિં શબ્દ કહીજે. ૭
કૃત્ય ગુની અવગુણુ મોહિ આવહિ, કોટિક યત્ન ન વૃતી રૂકાવહિ;
યાતે માતુ કૃપા યહિ કીજે, હર્ષમાન હોય આજ્ઞા દીજે. ૮
તનતે દૂર વસું મમ માતા, મન તે રંચ ન દૂર રહાતા;
માનસિ સેવ કરૂં પદ પૂજા, વ્યાપક સમુજી ભાવ નહિં દૂજા. ૯
વિનય કરત ઉતકલ બ્રેહ ભારી, ઉર લપટાય લીન મહતારી;
તવ સ્વરૂપ સુત આન ન જાના, વસો વાસ જ્યહાં ચીત લોભાના. ૧૦

દોહા

વસો વસ્તિ યા વિપિન મેં, જ્યહઁ ત્યહઁ એક સ્વરૂપ;
તન ઉપાધિ તક તન ક્રિયા, તું સ્વે બ્રહ્મ અનૂપ. ૧
ધન્ય વિવેકી આતમા, પૂરણુ તવ વૈરાગ;
તજી વસ્તી વનમે વસે, ધર્મ દીપાવે ત્યાગ. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાન ત્યાગ સઁગમેં દે સારા, નિરખિ તરે જગ જીવ અપારા;
જ્ઞાન ત્યાગ વિન લાગત ફીકા, તિયિ શ્રુંગાર શુન્ય વિન ટીકા. ૧

અય પિંજર હરિ ગરજ અપારા, પશુ ડરે નહિં સમજત સારા;
પકર્યો આપ અપર કહા કરહી, હાક રોફ ઉરમે નહિં ધરહી. ૨
ગ્નાંની ગિરા ત્યાગ વિન એસી, બોધો અમિત યુક્તિ કોઉ કેસી;
સિંધ્ર સિંધ્ર મહિં શંક ન હોઈ, ધાક સુનત કંપે નહિં કોઇ. ૩
ગ્નાની ધન્ય ગ્નાંન ગતિ પાઈ, નિશ્ચય જીવન મુક્ત સદાઈ;
જન સમાજ સત ગ્નાન સુનાવે, ત્યાગ વિના વિશ્વાસ ન આવે. ૪
જાહર ક્રિયા સર્વ કોઉ દેખે, અંતરકી ગમ કોઉ હન પેખે;
પૂરન ગ્નાન ભયો જન જબતે, ગ્નાંની વિરક્ત ભો જગ તબતે. ૫
ગ્નાંની જગત જરા નહિં દરસે, અપના રૂપ સર્વ મહિં પરસે;
આશ્રમ ભેદ ન તન અભિમાંના, વ્યાપક અપના રૂપ પિછાંના. ૬
મુક્ત આપ નિશ્ચય નહિ શંકા, નિજ સ્વરૂપ જાણ્યો નિર શંકા;
જન સમાજ બોધન કોઉ ચાવે, વશ વૈરાગ ત્યાગ જગ જાવે. ૭
વસિયે વાસ વિપિન મે જાઈ, ગિરિવર ગુહા ધ્યાંન થિરતાઇ;
સુને લોક દરશન હિત આવે, રામ રૂપ લખિ હર્ષ બડાવે. ૮
વિન બોધે ઉપજે વૈરાગા, ધોવન ચહે જનમ જીય દાગા;
ભોગ વાસનાતે ચિત ભાગે, ભજન ભક્તિ સિંવરણ ચિત લાગે. ૯
સુધરે જીવ અમિત નર નારી, ત્યાગ સંગ વિચરે બ્રહ્મચારી;
પન્નગ પશુ પક્ષી જન રાજા, દરશન ચાહત દેવ સમાજા. ૧૦

દોહા

શ્રેષ્ટ દશા વૈરાગકી, ધારિ શકે જન કોય;
તરે તરાવે અપરકો, અમિત જીવ અઘ ખોય. ૧
મમ આશા પૂરણ ભઈ, પ્રિય સુત પાયો ગ્નાંન;
વિપિન વસ્તિ ગિરિવર ગુહા, ભાવે વસ મેદાન. ૨

ચોપાઇ

ભલે પુત્ર મરજી જ્યહઁા રહિયે, લક્ષા અર્થ લક્ષ ઉર લહિયે;
ત્યાગ તિતિક્ષા ગ્નાંન ખજાંના, સમજે સુજન સંત જન દાંના. ૧
ઈંદ્રાદિક બ્રહ્મા તક ભોગા, ત્યાગી સમજે સમ તન રોગા;
ખાન વિહાર તિતિક્ષા ધારે, દિપે ત્યાગ નિજ કાજ સુધારે. ૨
માયા ચિત્ર જાણુ જગ ત્યાગા, આશા હીન જાંન બડ ભાગા;
જ્યું હય ગજ રથ ફોજ તયારી, ભૂપ વિભો કરિ શોભત ભારી. ૩
વિપિન વસ્તિ વિચરે નૃપ એકા, શોભા સુન નેન જીન દેખા;
ત્યાગ તિતિક્ષા યમ ઉર પ્યારા, સો ગ્નાંની શોભે સંસારા. ૪

નૃપ સમ જ્ઞાંન કર્મ ભલ હીના, શત્રૂ ડરે ન દેખત દીના;
યાતે પુત્ર કાજ ભલ કીના, તજ્યો રાજ ચહ વિપિન પ્રવીના. ૫
યહિ આશીશ અખંડ સુત મેરો, જ્ઞાંન વિરાગ બનો રહે તેરો;
ગ્રહમેં જ્ઞાન ત્યાગ રહે મનપે, તપસી ત્યાગ રખે મન તનપે. ૬
યાતે તાત ત્યાગ તન મનમે, આશા નાશ વસો ભલ વનમે;
આજ્ઞા કહા કરૂં મેં તમકો, વ્યાપક રૂપ દ્રસે સુત હમકો. ૭
ગવના ગવન દેહ લગ ભાઇ, અચલ રૂપ તવ સહજ સદાઇ;
વિચરત નભ દરસે ઘટ સંગા, ઘટ ફૂટે નભ અચલ નિસંગા. ૮
યું તન છૂટે ક્રિયા થકાવે, આતમ અચલ આય નહિં જાવે;
યાતે પુત્ર રજા કહા કીજે, સમુજી મર્મ ચુપ ચાપ રહીજે. ૯
કહન સુનન તે તવ પદ ન્યારા, સુભર ભર્યો સબમે ઇક સારા;
પાસ તે પાસ દૂર તે દૂરા, સમજ પરી જીન લીન સબૂરા. ૧૦

દોહા

સેન કરો સુન સેજપે, ગવના ગવન વિસાર;
અચલ આતમા એક રસ, સમજ લેહુ સુત સાર. ૧
ત્યાગ ગ્રહણકી ગંધકો, ત્યાગ દેહુ તતકાલ;
ગ્રહણ ત્યાગકી ગંધતે, હોય જ્ઞાન પેમાલ. ૨

ચોપાઈ

ગ્રહણ ત્યાગ અરૂ રાગ વિરાગા, ચતુરથ ભોમી ઇતિર વિભાગા;
તીન ભોમિ ઊપર મમ પૂતા, રૂપ લીન જોગી અબધૂતા. ૧
રાગ વિરાગ ત્યાગ નહિં ગંધા, વ્યાપક સુતે સચ્ચિદાનંદા;
તવ મન તર્ક ફુરી વન વસ્તી, તુરિયા પદ તહાઁ જરા ન તસ્તી. ૨
ગર્ક સ્વરૂપ જરા નહિં ભેદા, વિદ્યા રહી ન રહી અવિદ્યા;
મન મરજી તહાઁ કરહુ નિવાસા, ગ્રહણ ત્યાગ તજીયે મન આશા. ૩
સુખ દુઃખ ગ્રહણ ત્યાગ દરસાવે, તબ લોં પ્રોક્ષ જ્ઞાન મુનિ જગાવે;
યાતે પુત્ર ભલે વન જાવહુ, ગ્રહણ ત્યાગ વૃતી વિસરાવહુ. ૪
પર ઉપકાર અપન હિત કારન, જાહર ત્યાગ કરો ભલ ધારન;
પુષ્પિત કર્મ કરત રહ જ્ઞાંની, ધર્મ કર્મ મય હોય ન હાંની. ૫
વિકરમ કર્મ ધર્મ નહિં દરસે, જ્ઞાંની સર્વ નિજાનંદ પરસે;
કર્મ ગંધ ઉરમે નહિં જ્યાકે, કેવલ એક બ્રહ્મ રસ ચાખે. ૬
વસ્તી વિપિન ભ્રાંતિ નહિં ભાસે, વ્યાપક અપનો રૂપ પ્રકાસે;
યદ્યપિ વિધિવત કર્મ સ્વિકારે, જ્ઞાંની ક્રિયા સર્વ જન ધારે. ૭

યાતે પુત્ર ધારણા ધરિયે, ઉરતે ગ્રહણ ત્યાગ પરહરિયે;
મોટી માયા સવ તજાવે, શુક્ષમ ઉરમે લખી ન જાવે. ૮
ગ્રહણ ત્યાગ વૈરાગ ફુરાવે, શુક્ષમ માયા તર્ક કહાવે;
પુત્ર તર્ક તજીયે લખિ સારી, રૂપ લીન રહિયે બ્રહ્મચારી, ૯
આખિર બોધ સમુજ મમ બાલા, નભવત અચલ રહો તજી ચાલા;
સતગુરૂ શિષ્ય રૂપ મહિં એકા, સમુજી લેહુ પ્રિય પરમ વિવેકા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન રતન ધન ઉર ધરો, જયહઁા તહઁા કરહુ નિવાસ;
વ્યાપક આતમ એક તું, કો ઠાકુર કો દાસ. ૧
કહા વસ્તિ મે નુન્યતા, વનમે કહા વિશેષ;
વિશ્વ વિદિત વ્યાપક સદા, શ્રેષ્ટ આતમા શેષ. ૨

ચોપાઈ

ઉતકલ હરસિ માતુ પદ લાગા, માતુ બોધ ચિત હેમ સુહાગા;
હેમ ખાર મિલિ હરે મલીના, ગુરૂ સુબોધ વૃતી શુધ કીના. ૧
ઉતકલ સમુજી માતુ મુખ બોધા, શુક્ષમ તર્ક વ્રતી મહિં શોધા;
તન લગિ શિષ ગુરૂ બોધ સુનાવે, નિત નૂતન કછુ લાભ દિખાવે. ૨
વેદ પાઠિ શિષ્ય બ્રહ્મ સ્વરૂપા, ગુરૂ સુબોધ તેહુ અજબ અનૂપા;
ગુરૂ સમ ગુરૂ અપર નહિં કોઇ, સમુજહિ સુજન શિષ્ય નિરમોઇ. ૩
શુક્ષમ વૃતી તર્ક અયુક્તા, પ્રગટ દિખાય કીન મોહિ મુક્તા;
શુક્ષમ માયા વ્રતી નિવાસા, સુનિ સુબોધ સમજ્યો તવ દાસા. ૪
નિરવરતી હિત વિપિન વસાઉ, વૃતી તર્ક વ્રથા વિસરાઉ;
સર્વ પ્રકાર બોધ સત દીના, તોરી કૃપા દાસ તવ ચીના. ૫
જય જનુની આજ્ઞા અબ દીજે, તવ સુત હિત ચિંતા નહિં કીજે;
કરિ વંદન જાય શયન કરાવા, વ્યાપક રૂપ લક્ષ ઉર લાવા. ૬
ઇલા માતુ મન હર્ષ ન શોકા, જ્ઞાન લક્ષ કરિ ભઇ અશોકા;
સમુજી ધર્મ તન શયન કરાવા, ઇલા ચીન સહજે થિર થાવા. ૭
વસતવ માતા કીન અચારા, હરિ અરપન કરિ લીન અહારા;
કરિ અચવન બેઠે થિર આઈ, માતુ પુત્ર સન ગાથ બુજાઇ. ૮
રે મમ પુત્ર તાત કહા કીના, ઉતકલ બોધ પિતા કસ દીના;
કહ્યો તાત કહા પુત્ર જનાવા, કહે પુત્ર કહુ શ્રવન સુનાવા. ૯
સત્ય સત્ય સુન ગાથ સુનાવે, ઉભય આશ મન મર્મ લખાવે;
શબ્દ મર્મ લખનો કઠિનાઈ, હરિ ગુરૂ કૃપા લખું મમ ભાઇ. ૧૦

દોહા

વસતવ કહે માતા સુનો, ઉતકલ કરે ન રાજ;
નિજ મત ખેંચત તાત મમ, અવશ ધરૂં શિર તાજ. ૧
વિવિધ બોધ કીનો નૃપતિ, ભ્રાત ધરત નહિં કાંન;
હઠ કર અરપહિ રાજ પદ, વસહિ વિપિન નિરમાન. ૨

ચોપાઇ

સુનિ સુત વચન પ્રેમ મય ભારી, રટત રામ વસતવ મહતારી;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, હરિ પદ વંદત વારંવારા. ૧
ભક્ત ભીડ ભંજન હરિ નાથા, સર્વ ઘટોઘટ આપ રહાતા;
અંતઃકરણ શાક્ષિ મમ દેવા, મમ આશા જાંનત તુમ ભેવા. ૨
ભક્ત આશ પૂરે ભગવંતા, વદત વેદ મુનિ સંત મહંતા;
જય જન ત્રાસ હરણ સુર સ્વાંમી, જય જગ કારણ નાથ નમામી. ૩
વિશ્વ ચરાચર કર્મ અધીના, દ્રષ્ટા દેવ કર્મ તુમ કીના;
અંતઃકરણ હરણ ત્રીય ત્રાસા, તવ પદ દાસ ન હોય નિરાસા. ૪
તવ પદ દાસ સર્વ ફલ પાવે, કૃપાનાથ કરિ કૃપા દરાવે;
ઉતકલ ઉર વૈરાગ દ્રઢાઇય, વસતવ નૃપ અધિકાર દરાઇયે. ૫
ઉતકલ ઊઠી કરે વન વાસા, વસતવ રાજ કરે વિન ત્રાસા;
ઉતકલ ઉઠી ભવન નહિં આવે, હરહુ રાગ વેરાગ વડાવે. ૬
ઉતકલ ઉર માયા નહિં આવે, કૃપાનાથ સોઇ કૃપા કરાવે;
ઉતકલ તાત તજે હઠ મનકો, અટકે નાંય જાત સુત વનકો. ૭
લઘૂ પુત્ર અરપે નૃપ રાજા, કૃપાનાથ કરિયે યહ કાજા;
મો મન આશ કરો હરિ પૂરણ, તુમ વ્યાપક ઘટ સર્વ સઁપૂરણ. ૮
કરો સો કરણહાર કરતારા, સર્વ વિશ્વ પ્રભુ ખેલ તુમારા;
પ્રાત હોત હઠ કરે ન રાજા, તો મમ સુત સુધરે સહ કાજા. ૯
મમ સુત ભૂપ નિરખું નિજ નેનાં, કૃપાનાથ ઉપજે સુખ ચેનાં;
ઇષ્ટ દેવ પૂરણ વિસવાસા, કારજ સુફલ કરો લખિ દાસા. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ હર ભક્તી કરે, નિજ ઉર ફલકી આસ;
ઇષ્ટ આસ પૂરણ કરે, જનમ હરે નહિં ત્રાસ. ૧
નિષ્કામી હરિ હર ભજે, સજે પ્રબલ વેરાગ;
ભાગ ભલો જેહિ ભગતકો, તજે પદારથ રાગ. ૨

ચોપાઇ

પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી, શિશુ શિર કર પરસે કેઇ વારી;
રે મમ પુત્ર પ્રાણુતે પ્યારા, મિલહિ રાજ ઇષ્ટ ઇતબારા. ૧
અર્ધ ભરોસો મમ ઉર આવા, ઉતકલ મુખતે શબ્દ સુનાવા;
ઉતકલ અવશ વસે વન જાઈ, તોર તાત હઠ કરે ન ભાઇ. ૨
ઇષ્ટ દેવ પરણુ વિશ્વાસા, અપને દાસ ન રખે ઉદાસા;
નૃપ હઠ હરે હરી અઘહારી, સુફલ કરહિ પ્રભુ આશ હમારી. ૩
રે મમ પુત્ર રટો મુખ રાંમા, તા કરિ સુધરે કામ તમાંમા;
પુત્ર પ્રેમ વશ પ્રભુ ગુણ ગાઇય, જ્યા કરિ સર્વ પદારથ પાઈયે. ૪
ઇષ્ટ દેવ ભક્તી પરતાપા, સર્વ જીવ મન મિટે સઁતાપા;
પુત્ર તાત તવ વિગર વિચારા, હઠ કરિ રાજ દેન સુત ધારા. ૫
ઉભય પુત્ર મહિ કહુ કહા ભેદા, તેહિ હિત નૃપતી કરે ઉર ખેદા;
ભૂપ ભેદ તજી દે તવ રાજા, દુતિયા હરે સરે સહ કાજા. ૬
ભૂપ વિષમતા મનતે ત્યાગે, ઉતકલ ઉઠી વિપિન મગ લાગે;
ભૂપ ભેદ સબકો દુખદાઈ, ઈષ્ટ દેવ સબકો સુખદાઇ. ૭
પ્રાત હોત કછુ બને વોહારા, ભાવી પ્રબલ કરે કરતારા;
ઇષ્ટ દેવ જાંનત ગતિ સારી, હરહિ કષ્ટ હરિ જન અઘ હારી. ૮
આજ પુત્ર નિંદ્રા પરહરિયે, નિસિસહહરસિ ભજન હરિ કરિયે;
ભજન ભક્તિ કરિ સુધરહિ કાજા, નરહરિ નાથ દેહિ તવ રાજા. ૯
બચપન રામ મંત્ર મુખ ગાવે, હરસિ હરીજન કાજ કરાવે;
બચપન રામ ભક્તિ ઉર પ્યારી, હરે ત્રાસ જન દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

દેખો ભક્ત સકામકી, વૃતી ઠરે ન ઠામ;
ફલ આશા ઉરમે પ્રબલ, કિમ કરિ હો નિષ્કાંમ. ૧
જલ થલ મે વ્યાપક હરી, જન મુખ સુને સુબોધ;
મર્મ લખે નહિં આશ વશ, ઉર ઉપજે નહિં બોધ. ૨

ચોપાઇ

જનૂની પુત્ર બ્રેહ વશ દોઇ, રટે રામ વૃતી ફલ મોહી;
બ્રેહ વશ વિકલ રટે મુખ રામા, ઉર મહિ આશ કરણુ નિજ કામા. ૧
પુરૂષ સકામ ભક્તિ હરિ કરહી, મિલે ન મુકિત કાજ નિજ સરહી;
ઈષ્ટ દેવતે વસ્તુ પ્યારી, તાતે ગયે મોક્ષ પદ હારી. ૨

મોક્ષ લાભ સમ લાભ ન દૂજા, આશા વિવશ હૃદય નહિં સૂજા;
અક્ષલ લાભ આશા વશ હારા, જનમ મરણ દુઃખ સહે ગવારા. ૩
આશા રહિત રામ ગુણ ગાવત, નિશ્ચલ ધામ મોક્ષ પદ પાવત;
અચલ ધામ આશા તજી પાવત, જનમ મરણ જમ જાલ હટાવત. ૪
સર્વોપરી હરી કર ધાંમા, તહાં વ્યાપે નહિં કષ્ટ તમાંમા;
નિજાનંદ આનંદ સદાઈ, રંચ ન હો વિક્ષેપ કદાઇ. ૫
અચલ ધામ આશા વશ ખોવા, નટ બાજી વશ જનમ વિગોવા;
નૃપપદ પાય કહા સુખ લીના, આયુષ ઘટી કાલ વશ કીના. ૬
ધરા ધામ ધન હુકમ પસારા, ચલ્યો એકલો સર્વ વિસારા;
પરવશ ભયો જીવ જમ હાથે, લોક કુટુંબ ચલ્યો નહિં સાથે. ૭
પરમારથ કરતે નહીં કીનો, મરણો પ્રથમ હૃદય નહિં ચીનો;
મન મલીન વિષયા રસ લાગો, અંતે ઉઠ ચલ્યો નર નાગો. ૮
પરવશ પર્યો અમિત પસ્તાવે, ગયો વખત ફિર હાથ ન આવે;
ગંગા મિલી ન પીનો નીરા, ક્યું શઠ ગયો સુરસરી તીરા. ૯
સુરતરૂ મિલ્યો ભૂખ નહિં ભાગી, સરસ સમય મહિં રહ્યો અભાગી;
નર તન રતન જતન કરિ જાંનત, તજી આશ અક્ષય સુખ માંનત. ૧૦

દોહા

તજે આશ હરિકો ભજે, લજે જો કુકરમ કામ;
નિષ્કાંમી ભક્તિ રતા, સુધરે કામ તમામ. ૧
વસતવ માતા પ્રેમ વશ, રટે રામ એક તાર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, ઉરમહિ આસ અસાર. ૨

ચોપાઇ

કર્મ સકામ ન હરે ઉપાધી, નિત નિત નૂતન વ્યાપત વ્યાધી;
યાતે સુજન સકામ ન ચાવે, હો નિષકામ ભક્તિ ચિત લાવે. ૧
જીવન મુક્ત મિલે નિષ્કાંમી, બ્રહ્મ સ્વરૂપ સ્વતંતર સ્વાંમી;
રવિ રજની સમ વિલગ કહાવે, જ્ઞાંની સુજન સકાંમ ન ચાવે. ૨
બ્રાંહ્મી ભેદ ભક્તિ મન ભાવા, કર્મ પ્રધાન મર્મ નહિં પાવા;
રવિ વિન કિરણ ન કરે પ્રકાશા, કર્મ હીન નર વૃથા પ્રયાસા. ૩
નેન વિહીન યત્ન બહુ કરહી, લખે ન વર્ણ સંશય કિમકરહી;
એસે કર્મ ગતી મમ ભાઇ, જતન ન કરિયે હુંસ વડાઇ. ૪

હોનહાર કો ટાલનહારા, અનહોની કરિયે કો ધારા;
યે સિદ્ધાંત અપેલ[1] અનાદી, યદ્યપિ યત્ન કરહિ પરમાદી. ૫
વસતવ પ્રાંહી નિજ મન રોકી, રટતે રામ રાજપદ સોકી[2];
ભક્તિ કરે નાંય વિસવાસા, યાતે ઉર ચાહે ફલ આશા. ૬
ઇષ્ટિ દેવતે ફલ અધિકાઇ, ભક્ત ભક્તિ ગતિ શ્રુધન પાઈ;
ઇષ્ટિ દેવ ઇચ્છા વિન પોષે, ભૂધર શિર તરૂ સમ સંતોષે. ૭
શરણાંગત સંશય નહિં કોઈ, કરિહે ઇષ્ટિ હોઈ સો હોઈ;
હો નિષકાંમ રામ ગુણ ગાવે, તરજી તાત સમજન ઢિગ આવે. ૮
સર્વ કામ હરિ હાથ સુધારે, તું તવ ટેક એક કિમ હારે;
રટત નાંમ નાંમી મિલિ જાઈ, રટો રામ સબ કામ વિહાઇ. ૯
નર નિષકાંમ રામ નહિં ગાવે, મીલે ન મોક્ષ જનમ જગ પાવે;
યાતે જન સમાજ સમુદાઈ, રટો રામ તજી કાંમ સદાઈ. ૧૦

દોહા

ઉતકલ ગાદી અરપવા, ધ્રુવ ગ્નાંની હઠ કીન;
પ્રથમ દિવસ નિષ્ફળ ભયો, સોચત વિપ્ર પ્રવીણ. ૧
તીન કાલકો ગ્નાંન જે, જોતિષમેં ભરપૂર.
ભવિષ વાત ભાખે પ્રથમ, કિમ નૃપ કરહી [3]કૂર. ૨

ચોપાઈ

વેદ વિદિત વિદ્યા ભરપૂરા, દ્વિજ મુખ વચન હોય કિમ કૂરા;
જોતિષ પ્રથમ વિગત સંશોધે, અક્ષર ગણિત ગ્રહો ગતિ શોધે. ૧
જોતિષ વ્રથા હોય નહિં કબહી, વ્રથા હોય નૃપતી હઠ સબહી;
ઉગે દિવસ કરહિ હઠ રાજા, ઉતકલ જાય સરે નહિં કાજા. ૨
તજે રાજ ત્યાગી તન ભેસા, વસહિ વિપિન જન વ્રથા ન લેસા;
ગિરિવર ગુહા ધરેહિ હરિ ધ્યાંના, રટહિ રામ હોય રામ સમાંના. ૩
ત્રતિયે દિન શુભ મંગલ જોગા, અચલ ભુપ ભોગે જગ ભોગા;
જોતિષ સત્ય હોય વિભુ નાથા, તો યહ સત્ય હોય સહ ગાથા. ૪
કરતા કર્મ ગતી જકી હાથા, સત્ય હોય જહિં રચિ વિધાતા;
કો કરિ તર્ક સુધારનહારા, સમુજી મર્મ ભજીયે કરતારા. ૫
દ્વિજ મંડલ શાંતી રસ છાવા, વીતી નિશા પ્રાત હોઈ આવા;
પ્રાત કર્મ ધ્રુવ ઉર કુરિ આવા, દાસિ દાસ જય શબ્દ સુનાવા. ૬

---

૧. તોડી ના શકાય તેવો. ૨. સોકવાળા. ૩. જુઠ

પ્રાત કર્મ કીના વિધી સારી, યજ્ઞ શાલ નૃપ કીન તયારી;
યહાં દ્વિજ મંડલ કરી અચારા, યજ્ઞ શાલ આયે ચલિ સારા. ૭
યજ્ઞ સાલ વિધિ હવન તયારી, વેદ મંત્ર ઉચરત ધ્રુનિ પ્યારી;
ધ્રુવ ધર્મી મખસાલ પધારા, કરિ દ્વિજ દર્શ પ્રેમ નૃપ ભારા. ૮
દ્વિજ કુલ હોય નહીં સંસારા, જીવ તરે જગ કવન પ્રકારા;
શુભ ગુણ સર્વ પ્રથમ દ્વિજ બોધે, સમુજી જીવ મુકતી મગ શોધે. ૯
વચનામૃત દ્વિજકો કોઉ લેવહિ, તેહિ જીવ જમ દર્શન નહિં દેવહી;
દ્વિજ મુખ બોધ ચલહિ નરનારી, હરિ જગ ત્રાંસ લેહિ સુખ ભારી. ૧૦

દોહા

દ્વિજ મંડલ મુખ જાય કે, નૃપતિ નિવાયો શીશ;
ભૂપ મર્મ લખિ વિપ્રજન, દેન લગે આશીશ. ૧
કો પ્રકાર આશીસ દે, સર્વ સંપૂરણ કાજ;
હરિહર હાજર હર્ષયુત, બને રહો મહારાજ. ૨

ચોપાઈ

સર્વ પ્રકાર સર્વ ગુણ સાગર, સર્વ શિરોમણિ સર્વ ઉજાગર;
સર્વ મર્મ જાંનત તુમ જીકે, સબ જન તેં પ્રિય આપ હરીકે. ૧
સર્વ સૃષ્ટિ દ્રષ્ટા તુમ દેખત, મો મન ક્રિયા સર્વ તુમ પેખત;
આશ્રમ ધર્મ નિભાવન કાજા, રાખત ભેદ વિપ્ર અરૂ રાજા. ૨
ઉર મહિં તાત ઇષ્ટ હમ જાંને, લખો મર્મ હમ કહા વખાંને;
દ્વિજ મંડલ મુક્તા પદ પાવા, તવ પ્રતાપ નિજ રૂપ લખાવા. ૩
હરિહર અજ દર્શન સુરઆદી, કર્મ અપાવન હરે પ્રમાદી;
સર્વ પ્રકાર સર્વ ગમ પાઈ, કૃપાનાથ તોરી પ્રભુતાઈ. ૪
કોટિક જીવ કતારથ ભયહૂ, હરિહર દર્શ લાભ ભલ લયહૂ;
એસી કૃપા અપાર કો કરહી, કોટિક જીવ કર્મ વિન તરહી. ૫
વિન પુરૂષારથ નિજ ઘર આઇ, કૃત્ય કીન હરિ દર્શ દિખાઈ;
હરિહર અજ દર્શન કરિ કોઈ, નર્ક ન જાય અવશ ગતિ હોઇ. ૬
યાતે તાત કીન મોહિ પાવન, કર્મ રહ્યો નહિં એક અપાવન;
દ્વિજમંડલ ઉપજી બ્રેહ ભારી, વંદિ ભુપ મુખ ગિરા ઉચારી. ૭
જય દ્વિજ રાજ વિશ્વ હિતકારી, જગહિત દ્વિજ અજ કીન વિચારી;
વેદો યુક્ત કર્મકે કરતા, જીજ્ઞાસી જનકે દુઃખ હરતા. ૮
તવ મુખ વચન ગ્રહે નરનારી, અવશ ચલે જગ ત્રાસ વિસ્તારી;
અજસુત હરિ મુખ નાંમ તુમારા, સુજન સંત પૂરણ ઇતબારા. ૯

જય દ્વિજરાજ આજ યહ કાજા, ઉતકલકો દીજે પદ રાજા;
આજ કાજ ચૂકે નહિં દેવા, રૂણી દાસ કરહિ પદ સેવા. ૧૦

દોહા

વિપ્ર કહે દિન આજકે, નહીં રાજકે કાજ;
ભૂપ વ્રતી વિપરીત હો, હોવહિ કાજ અકાજ. ૧
પ્રતિય દિન અતિશય સરસ, દીનબંધુ દરસંત;
નિજ મનમાંને સો કરો, સર્વ શિરોમણિ સંત. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી નૃપ કહે કરજોરી, ઇષ્ટિદેવ દ્વિજ આરત મોરી;
કૃપાનાથ કરિયે યહિ કાજા, અવસ આજ ઉતકલ હુવ રાજા. ૧
પુરણુ સુયશ આજ દ્વિજે લીજે, સંકા ત્યાગ રાજ સુત દીજે;
જોતિપ ભમે હોય મન જ્યાકે, ગ્રહો વિઘ્ન કરહી ઘર વાકે. ૨
વન પશુ વિપીન વસે સહ કાલા, સિંહ સાથકો કરહિ કુચાલા;
તિમિર ઘોર ખદ્યોત પ્રકાશા, લુપ્ત ભયે રવિ તેજ ઉજાસા. ૩
આતમ સતા સતા સબ માંઇ, આતમ ઇતિર સતા કોઉ નાંઇ;
કો કાહૂ સન વિઘ્ન કરાવે, સબમે આતમ રામ રહાવે. ૪
જોતિપ ઇતર કવન વિન આતમ, વ્યાપક એક સર્વ પરમાતમ;
આતમ તત્વ રવી દરસાવે, જોતિપ પતંગ સર્વ છુપિ જાવે. ૫
યાતે દ્વિજમન તજો ઉપાધી, ઉતકલ હરસિ દેહુ નૃપ ગાદી;
કૃપાનાથ આજ્ઞા મોહિ દીજે, કરિ અચાર તુમ ત્યારિ કીજે. ૬
દ્વિજ શિર નાય ચલે નૃપ નાથા, ભવન ભૂપ આયે હરસાતા;
દ્વિજ યહ નિજમન કરત વિચારા, બનહી અવશ કરહિ કરતારા. ૭
કરતા પુરૂષ કીન સહ કર્મા, સુફલ કુલેય હોય અધર્મા;
નિજ નિજ ભવન ગયે દ્વિજ સારે, ભવન કીન કુછુ ધર્મ અચારે. ૮
પ્રથમ ઇષ્ટ કો અરપન કીના, પાછે વિપ્ર અન્ન સેહે લીના;
રૂચિ અપની સબ લીન અહારા, ભૂપ ભવન હિત ભયે તયારા. ૯
જેહિ અસ્થલ ગાદી શ્રૃંગારે, દ્વિજ હરખત સહકાર પધારે;
હરસિ દિવાન વિપ્ર સતકારા, અતિ પવિત્ર આસન બેઠારા. ૧૦

દોહા

ખબર પાય પરજા સબે, હરસિ ચલે નરનાર;
ભક્તીરસ ગાવત પ્રિયા, આયે નૃપકે દ્વાર. ૧

ભ્રાંમિ ઇલાકે તાતદે, વાયુ નૃપ શિસુમાર;
સહ કુટુંબ આયે સરવ, જય ધ્રુનિ શબ્દ ઉચાર. ૨

ચોપાઇ

દેશ દિવાન સર્વ સનમાંના, અતિ પવિત્ર દીને અસ્થાંના;
સર્વ પ્રકાર કીન યહાં ત્યારી, ભુપ વસ્તુ જગ જેહિ અધિકારી. ૧
ધ્રુવ અપને ગ્રહ કીન અચારા, દરશન હેતુ આઇ દે દારા;
પુત્ર પ્રવીણ ઉભય બ્રહ્મચારી, તાત ચરણ વંદે કેઈ વારી. ૨
ભ્રાંમી ઇલા ઉભય પતિ પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા;
ગદ ગદ કંઠ નયન જલ ધારા, પદ રજ શીશ ધરી કેઇ વારા. ૩
જય પતિનાથ ચરણ રજ દાસી, પતિપદ સેવ સ્વચ્છ થલ કાસી;
સર્વ તીર્થ ફલ પતિ પદ સેવા, કૃપાનાથ મો મન સત ભેવા. ૪
કૃપાનાથ આખિર મન મોરા, તજે ન ધ્યાંન ચરણ ચિત તોરા;
યહિ વરદાન દેહુ મમ નાથા, દ્રષ્ટા દેવ સર્વ તવ હાથા. ૫
રાણી ઉભયે પ્રેમ મય ભારી, સમય સમુઝી નૃપ ગિરા ઉચારી;
જય હો સતી પતીવ્રત નારી, મનો કામના સત્ય તુમારી. ૬
ઘટ ઘટ રામ પ્રગટ સહ જાંને, જન મન ભાવ સર્વ પરમાંને;
હરિહર ભક્તિ કરી તુમ ભારી, આશ્રમ ધર્મ નિભાવનહારી. ૭
ધરા ધામ ધન માલ ખજાંના, ઉભય પુત્ર ઇક પુત્રિ નિદાના;
ઉતકલ આજ દેહુ પદરાજા, વસતવ કરે પ્રજાસહ કાજા. ૮
ઉભય ભ્રાત ઉર પ્રેમ અપારા, તન લગ ખિસે ન ભાવ લગારા;
ભ્રાતૃભાવ સમ ભાવ ન દૂજા, સુજન ભ્રાત જીનકો યહ સૂજા. ૯
માત તાત ભ્રાતા પ્રિય ભગની, કા સમ અપર નહીં મન લગની;
અપર પ્રેમ સહ વિશ્વ અધૂરા, હરિ ગુરૂ માત તાત પ્રિય પૂરા. ૧૦

દોહા

આસય મિલસી આપને, સર્વ વિશ્વ નરનાર,
યાતે કહા આશીસ હું, ચલો વિચાર વિચાર. ૧
ઉતકલ અવસર જાંનિકે, અરજ કીન કરજોર;
કૃપાનાથ કરિયે કૃપા, કહન ચહે કછુ ઓર. ૨

ચોપાઇ

કૃપાનાથ દોનું હમ ભાઇ, તવ સમ તાત સર્વ સુખદાઇ;
ઉભય લોક સુખ અપરંપારા, હસતામલક મોહિ સારા. ૧

ચાર પદારથ કરતલ મોરે, જબતે જનમ લીન ઘર તોરે;
કેવલ પરારબ્ધ તન વ્યાધી, તોરી કૃપા ન રહી ઉપાધી. ૨
છૂટે બાંણુ સરિસ તન કર્મા, રહિ તટસ્થ પાલે કછુ ધર્મા;
વસ્તી વિપિન કામ નહિં એકા, જયહાઁ ત્યહાઁ રહિયે સહિત વિવેકા. ૩
યાતે તાત જાત હઠ ત્યાગી, કેહુ સો કરિયે નૃપ બડ ભાગી;
મેં હઠ તજુ તજો હઠ તોરા, અવશ બને યહ કાજ બહોરા. ૪
વસતવ આજ રાજ નૃપ કીજે, હમકો છન અનુચર પદ દીજે;
પ્રજા ન્યાય હમ વખત વિતાવે, વસતવ રાજ વિભો સુખ પાવે. ૫
અન્ન વસ્ત્ર વિન હુમે ન આશા, રટે રામ યહાઁ કરે નિવાસા;
હાંની લાભ હાર નહિં જીતા, મોહ મમત મમ મન વિપરીતા. ૬
પદ વિન ત્રાણ કમંડલ કરમે, પ્રણવ મંત્ર અજપા ઉર ધરમે;
ઘટિકા ચાર પ્રજા કરિ કાંમા, સ્થલ એકાંત રહું ઉર રામા. ૭
વસતવ રાજ પાટ સુખ સારા, વરતે આશ્રમ ચતુર વેહારા;
કૃપાનાથ કારજ યહ કરિયે, તો હમ અવશ કોઠ યહ ઠરિયે. ૮
નહિંતર કરે વિપિન હમ વાસા, હર્ષ હોય યા પરમ ઉદાસા;
અપર કર્મ હમ કરે ન કબહી. નિજાનંદ ભાસત જગ સબહી. ૯
મન મરજી સો સર્વ સુનાઇ, મરજી તાત કહો સમુજાઈ;
ભૂપ કહે સુનહુ મમ બાલા, તવ હઠ ત્યાગિ દેહુ તતકાલા. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ તુમે, ચાહત પદ સંન્યાસ;
ધર્મ હીન નહિં નભિ શકે, ફિરિયે હોય ઉદાસ. ૧
હરિહર અજ નીતી દિપે, નરસુર નૃપતે ચાર;
તપિ ત્યાગી નીતી તજે, ઉપજે કષ્ટ અપાર. ૨

ચોપાઇ

તુમતે જ્ઞાન હુમે કહા થોરા, જ્યા ટરિ વચન ન માનત મોરા;
હમતે અધિક કવન પદ પાવા, તાકરિ કે મોહિ તુચ્છ ગિનાવા. ૧
કવન હઠીલા જ્ઞાન તુમારા, માનત એક ન શબ્દ હમારા;
તામસ ત્યાગ અજબ સંન્યાસી, જ્ઞાંની શ્રેષ્ટ હોય વન વાસી. ૨
વસ્તિ વસે સો જ્ઞાન ન પાવે, વસે વિપિન સો મુક્ત કહાવે;
વસ્તી વસે સર્વ જડ વાદી, વિપિન વસે સો જુડે સમાદી. ૩
વસ્તિ વસે સો દુરબલ દીના, વસે વિપિન સો પર્મ પ્રવીના;
પશુ પક્ષી જેતે વન વાસી, કરિ કેસરિ સબ પર્મ સંન્યાસી. ૪

વનમે વસે જનમ નહિં પાવે, વસ્તિ વસે સો જનમ ધરાવે;
કો મતિ મંદ બોધ તવ દીના, તામસ વશ ઉલટો મગ ચીના. ૫
રે સુત સુન રહની સંન્યાસી, વિપિન વસ્તિ તે ચીત ઉદાસી;
સર્વ આશ કરિ જીન મન હીના, સો સંન્યાસી પર્મ પ્રવીના. ૬
પરારબ્ધ જ્યહોં લેત બસેરા, વસ્તી વિપિન ચીત નહિ હેરા;
ભૂધર ગુહા તરે રહે તરૂવર, મરહટ તીર વસે જાય સરવર. ૭
જ્યહાં ત્યહાં નિશા કરે રહિ નાસા, પ્રાત ચલે તજી ઠોડ નિવાસા;
એકહિ અસ્થલ રહે સંન્યાસી, અવસ પડે માયા ગલ ફાંસી. ૮
મઠ માયા ચેલા અરૂ ચેલી, વ્રતી વિષય પાય મન કેલી;
રજતમ મિલે સત્વ ગુણ પાછે, મમતા સહિત ચડે સુખ આછે. ૯
મેં તું મમતા માંન બડાઇ, વડી રાગ વૈરાગ ગમાઇ;
યાતે સમુજ શ્રેષ્ટ સંન્યાસી, વિચરત વૃતી રહે ઉદાસી. ૧૦

દોહા

તરૂણ અવસ્થા ત્યાગ જગ, ધરે તિતિક્ષા પૂર;
હઠ કરિ સાધે યોગ હઠ, ઉતરે પાર જરૂર. ૧
પ્રથમ તજે આશ્રમ પ્રથા, દુતિયે દ્રઢ નહિ જ્ઞાન;
ત્રતિયે તન નહિં તિતિક્ષા, અવશ હોય હેરાન. ૨

ચોપાઇ

આશ્રમ ધર્મ અધિક સંસારા, વિન સમજે તજી દેત ગવારા;
આશ્રમ તોર ચહે કલ્યાંના, મૂઢ કે તાત મર્મ નહિં જાંના. ૧
દશા વિરક્ત જાંને નહિ પૂરણ, યાતે સરે ન કાજ સંપૂરણ;
ત્યાગી રાગ ચલ્યો બડ ભાગી, વિષય ન પરસ સમજ સમ આગી. ૨
ધાતૂ પાત્ર ન ધારત કરમે, રહે ન રેન બંધ કહું ઘરમે;
કર ખપ્પર ભિક્ષા લે યોગી, વસે વ્રક્ષ તર વૃતી નિરોગી. ૩
ઉદર સમો અન તન સમ ચીરા, ધન્ય ધન્ય જીન ત્યાગ ગંભીરા;
જર કોડી કર ગ્રહે ન કબહી, ભૂપ રાજ અરપે ભલ સબહી. ૪
ધર્મ ધીર જનુની ભલ જાયા, કરિ જગ ત્યાગ વિરાગ દિપાયા;
અર્થ વિના કહું મુખ નહિં બોલે, મસ્ત હસ્તિ[1] સમ એકલ ડોલે. ૫
સુમરણ શ્વાસ પ્રેમ ધુનિ લાગી, ધન્ય ધીર મન અચલ વિરાગી;
રાજા રંક દર્શ કોઉ આવે, મન મરજી વિન દ્રષ્ટિ ન લાવે. ૬

---

૧ હાથી.

ધન અબધૂત એસિ મતિ ધારી, જીવન મુક્ત મિલ્યો બ્રહ્મચારી;
ત્યાગ તિતિક્ષા દૂ સંગ રાખા, ધન અબધૂત અમર રસ આખા. ૭
યે મમ બોધ યુક્ત સંન્યાસી, જીનકે દર્શ અવશ ફલ કાસી;
યહ ગુણુ સર્વ નહીં ઉર આવે, વ્રથા ભૂલિ જગ ત્યાગ કરાવે. ૮
કર ખપ્પર લંગોટ લગાઇ, યું જગ ત્યાગ હોય નહિં ભાઇ;
વસ્ત્ર માત્ર ત્યાગી નહિં પૂરણ, વ્રતી ત્યાગ સો ત્યાગ સંપૂરણ. ૯
યાતે પુત્ર બોધ મમ લીજે, આશ્રમ તોડ ત્યાગ નહિં કીજે;
આશ્રમ ધર્મ સજો મમ બાલા, જીવન મુક્તિ મિલે તતકાલા. ૧૦

દોહા

તજીયે ચિતકી ચાતુરી, આશ્રમ વ્રદ્ધ પિછાંન;
ગુરૂ માતા પિતુકે વચન, માંન માંન સુત માંન. ૧
ઈતિને મંત્રી આયકે, ચરણ નમાયો શીશ;
ગાદી અવસર ઉર ધરી, વિપ્ર બુલાવત ઈશ. ૨

ચોપાઇ

કૃપાનાથ સસુરાલ ભુવાલા[1], સહ કુટુંબ સંગ બાલ ગોપાલા;
શિશુમાર વાયૂ દૂ આવા, સ્વચ્છ ભવન આસન થિર થાવા. ૧
દર્શ હેતુ આયે ગાદી થલ, પ્રજા પ્યાસ દર્શન લોચન જલ;
કૃપાનાથ અબ દેર ન કીજે, સમય અમોલ વખ્ત શુભ છીજે. ૨
સુનિ ધ્રુવ શબ્દ હર્ષ જો ભારી, માત દર્શ હરસી દૂ નારી;
હરસિ ચલે નૃપ ધર્મ પ્રવીના, ઉભય પુત્ર અપને સંગ લીના. ૩
ગાદી ભવન ભૂપ ચલિ આવા, પ્રજા વિપ્ર જય શબ્દ સુનાવા;
અવસર સમુજી સસુર દૂ આવા, વૃદ્ધ સમુજી ધ્રુવ શીશ નિવાવા. ૪
ધ્રુવકો અધિક સસુર ઉર ચીના, ઉભય ભૂપ પદ વંદન કીના;
જ્ઞાંન વૃદ્ધ સબતે અધિકાઇ, કૃત્ય ભયે હમ દર્શન પાઈ. ૫
ધ્રુવ પ્રવીણુ અવસર સમુજાવા, ઉભય ભૂપ આસન બૈઠાવા;
ધ્રુવ દ્વિજ પદ આય શીશ નિવાઇ, નિજ આસન બેઠે હરસાઈ. ૬
જનુની તાત પુત્ર પદ લાગા, સમુજી ભૂપ દૂ પ્રેમ સુભાગા;
સિસુમાર વાયૂ સુખ પાવા, સુતા પુત્ર દૂ કંઠ લગાવા. ૭
પુત્રી પુત્ર સમુજ સુખ ભારી, હૃદય લગાવત વારંવારી;
હાર હીર પુત્રન ગલ ડારા, સમય સમુજી અતિશય સતકારા. ૮

---

૧. રાજા.

તન સબંધ પ્રભુ પ્રબલ રચાવા, ઉભય ભૂપ લોચન જલ છાવા;
સમય સમુજી આસન મઁગવાવા, ઉભય પુત્ર ધ્રુવ પાસ બિઠાવા. ૯
વજે વજીંત્ર અમિત વિધિ નાના, કોકિલ કંઠ તિયા કલ ગાના;
ધુરે ભેરિ ચહું ઓરિ અનેકા, સુને ન શબ્દ એકકો એકા. ૧૦

દોહા

મંડપ સરસ સુહાવનો, શોભે ધ્વજા સુચંગ;
વેલી મધુકર શિલ્પ કૃત, લસત નાના રંગ. ૧
પિક ચકોર મેનાં સુવા, ઉડિ ઉડિ કેલિ કરંત;
બોલત શબ્દ સુહાવને, શિલ્પ દિપાયો સંત. ૨

ચોપાઇ

ધન કારીગર કલા તુમારી, શોભા કર્ત સર્વ નરનારી;
ક્રિયા કર્ત જડ જીવ સમાંના, ધન કારીગર કલ નિધાંના. ૧
બંધી જન મંડપકી શોભા, ગાવત સુનત સર્વ મન લોભા;
વિવિધ ભાંતી વંશાવલિ ગાવે, સુનિ નૃપ સભા હર્ષ સુખ પાવે. ૨
દ્વિજ મંડલ આશીશ સુનાવા, ભૂપ વિપ્ર પદ શીશ નિવાવા;
જય હો ભૂપ જગત હિતકારી, ધર્મ પ્રથા સહ વિશ્વ સુધારી. ૩
તુમ સમ ભૂપ ભોમિ અવતારા, જગત હેતુ સમજે કરતારા;
ભોગ મોક્ષ દોનૂં બડ ભાગી, જાહર આદર વ્રતી વિરાગી. ૪
એસી વ્રતી ધરે કો દૂજા, હરિહર ચરણ પ્રગટ જીન પૂજા;
ધન્ય તાત કહા ગાથ સુનાવે, સમુજી મર્મ આતમ સુખ પાવે. ૫
તવ પ્રતાપ હમકો વિસવાસા, જીવન મુક્ત હુમે વિન ત્રાસા;
મનકી ગૂઢ ગાથ મન જાંને, યા હરિહર મમ ઇષ્ટ પ્રમાંને. ૬
દ્વિજ હરિ રૂપ પ્રેમ જો ભારી, ધ્રુવ પ્રવીન વંદે કેઈ વારી;
સર્વ પ્રકાર સર્વ સતકારા, જનુની દર્શ આઇ ધ્રુવ દારા. ૭
ભૂપ ભવન જયહાં અધર અટારી, ધ્રુવ સાસુ બેઠી દે પ્યારી;
ઉભય પુત્રિ સનમુખ જબ આઇ, જનુની સુતા નિરખિ હરસાઈ. ૮
જનુની હર્ષ હૃદય લપટાઇ, પ્રેમવશ વિકલ કહ્યો નહિં જાઈ;
વારવાર મુખ લેત બલૈયા, પુરણ પ્રેમ વિશ્વ માહિ મૈયા. ૯
પુત્રી પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, વારવાર લિપટત મહતારી;
ઉભય માતુ પુત્રી સંતોષી, હર્ષી સુતા સુભગ નિર્દોષી. ૧૦

દોહા

અમર સોહાગનિ મમ સુતા, અજર અમર વર પાય;
ચાર પદારથ કરતલે, પુત્રી એહ ન લાય. ૧
પુત્રવતી સેવા પતી, ભોગ મોક્ષવતિ તાત;
કૃપાવતી સાચી સતી, નિજ કુલ કીન સનાથ. ૨

ચોપાઇ

સુતા શાંત રહિયે મન રોકી, સબતે શ્રેષ્ટ આજ પલ ચોખી;
તાત પુત્રકો દેવત રાજા, સબતે શ્રેષ્ટ કાજ નૃપ સાજા. ૧
ઉતકલ આજ રાજ પદ પાવે, સુતા સમુજી મન હર્ષ બડાવે;
નૃપ ઘર શ્રેષ્ટ સ્વચ્છ યહિ કાજા, નિજ ધરત રાજ્યકી લુત શિરતાજા. ૨
નિરખત નેન પુત્ર દે ગાદી, ભૂપ સજે હરિ રહિત ઉપાધી;
ઉભય લોક કારજ નિજ સારા, ધન્ય ભૂપ ઉત્તમ કૃત ધારા. ૩
યાતે સુતા સમુજી ચેહિ સેની, હરસિત રામ રટો દે એની;
તો સમ સુતા કવન પુન પૂરા, રામ રૂપ પતિ ભક્ત સબૂરા. ૪
વિશ્વ ચરાચર શુભ જસ છાવા, હરિહર આદિ દેવ ઘર આવા;
કોટિક જીવ કૃતારથ કીના, જીવન મુક્ત લાભ નૃપ લીના. ૫
યાતે સુતા સમુજી સુખ લૈયે, હરસત હૃદય રામ મુખ કૈયે;
જનુની બોધ ઇલા સુખ ભારી, બ્રાહ્મી કષ્ટ શબ્દ મહ તારી. ૬
અપને પુત્ર કરન ચહ રાજા, ધ્રુવ વિપરીત કરે કિમ કાજા;
જેષ્ટ કુમાર પુત્ર રાજ અધિકારી, લઘુ નૃપ કરે ન વિગર વિચારી. ૭
ધર્મ પ્રથા નહિં તજે વિવેકી, વ્યાપક રામ સતા જીન પેખી;
વ્યાપક રૂપ લખા જીન અપના, સો કિમ કરહી વૃથા કલપના. ૮
બ્રાંહ્મી દશા દેખી નિજ માઈ, અમિત પ્રકાર પુત્રિ સમુજાઈ;
કહો પુત્રિ કહા શોચ વિશાલા, શાક્ષી રામ હરહિ તતકાલા. ૯
ભક્ત ભીડ ભંજહિ અઘહારી, જનમન જાંનત દેવ મુરારી;
સુખ દુઃખ સુતા કાહુ નહિં કૈયે, ધરિ હરિ ધ્યાંન શરણુ ગહિયે. ૧૦

દોહા

સર્વ દાસિ સન મુખ મિલી, પ્રેમ પ્રચાર પ્રચાર;
સુતા માતુ સંતોષ મય, સમજી સનાતન સાર. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ અવસર લખી, દ્વિજ સન આજ્ઞા કીન;
ઉતકલ અરપો રાજ પદ, જય હો વિપ્ર પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

કુલ ગુરૂ મુનિ નૃપતી મુખ આંની, ઉઠે ભૂપ વચન સનમાંની;
વામ છીંક દચ્છિન દિશિ ખાંસી, ભૂપ ભવન નારી ઈકિ હાંસી. ૧
ડાબો નેત્ર વિપ્રકો ફરકા, શુકન મર્મ લખિ બ્રાહ્મણુ હરખા;
યે નિશ્ચલ રૈવહિ કિમ ગાદી, હોય અચાનક પર્મ ઉપાધી. ૨
યહિ અવસર હઠ નાંહ ભલાઇ, કરિયે ભૂપ રજા હરસાઈ;
આસન દિવ્ય પ્રથમ સિંગારા, વિપ્ર સમય લખિ કીન અચારા. ૩
વેદ મંત્ર ઉચરત દ્વિજ સારે, ઉદાસીન મુખ મંત્ર ઉચારે;
ધ્રુવ પ્રવીણુ જાંનત ગતિ સારી, યદ્યપિ ન્યાય પક્ષ ઉર ભારી. ૪
ન્યાઈ પુરૂપ ધર્મ શિર ધારે, સર્વ જાય તોહુ ધર્મ ન હારે;
નીતી પક્ષ તજે નહિં શૂરા, પ્રાણુંગત તક વ્રતી સબૂરા. ૫
સમુજી ભૂપ ચુપ ચાપ રહાવા, વિપ્ર જેષ્ટ સુત તુરત બુલાવા;
ઉતકલ ભૂસુરકે પદ લાગા, રામ રૂપ શોભત બડ ભાગા. ૬
દ્વિજ કર પકર ગાદિ બેઠારા, જય જય ધુનિ ઉચરત જન સારા;
ભૂપ મુકુટ અપને કર લીના, હરસિ પુત્ર શિર ધર્યો પ્રવીના. ૭
આજતે રાજ સતા સુત તોરી, નિશ્ચલ રહો ગિરા યહ હમારી;
પ્રજા પુત્રવત પાલહુ ભાઇ, ઇનતે અપની હોય ભલાઇ. ૮
પ્રજા દુઃખાય રાજ નહિં કીજે, ઉભય લોક મહિં અપયશ લીજે;
નીતી પ્રથા રચી કરતારા, તોડેહિ નૃપ અપરાધ કરારા. ૯
યાતે પુત્ર ધર્મ શિર ધારી, કરિયે કર્મ વિચાર વિચારી;
નરમહિં નૃપત રામ અવતારા, જેહિ જન ભૂપ ધર્મ શિર ધારા. ૧૦

દોહા

ધર્મ હીન નૃપ વિશ્વમે, અવશ્ય મન કે અધિકાર;
પ્રજા ત્રાસ અતિશય દુઃખી, યમ સમજે નર નાર. ૧
યાતે પરજા પુત્ર વત, પાલિ અભય સૂખ લેહ;
નૃપ પરજા આશીશતે, જમ દર્શન નહિં દેહ. ૨

ચોપાઇ

કરિ સુબોધ ધ્રુવ આસન આવા, જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાવા;
વિવિધ પ્રકાર દાન નૃપ દીના, જેહિ અધિકાર હરસિ તેહિ લીના. ૧
વાર વાર નૃપ દ્વિજ સંતોષા, મમ કુલ વૃક્ષ તાત તુમ પોષા;
તુમતે તાત ભલાઈ મોરી, યાતે કૃપા ચહે હમ તોરી. ૨

યે દૂ બાલક દ્વિજ પદ દાસા, ઉતરેહિ પાર હુમે વિસવાસા;
દ્વિજ પદ દાસ દુઃખી નહિં દેખા, વિવિધ ભાંતિ હમ કીન વિવેકા. ૩
દ્વિજ ગુણુ સરસ દાસ મહિં આવે, રામ ભક્તિ પ્રિય પ્રેમ વઢાવે;
સંત સમાગમ લાગે પ્યારી, જ્યા કરિ હોય જ્ઞાન અધિકારી. ૪
દ્વિજ પ્રતાપ મેં સબ કુછ પાવા, યાતે ભૂસુર અધિક સુહાવા;
જીનકે સરે જીનીસે કાજા, અપર રંક જીનકે વહિ રાજા. ૫
જય હો વિપ્ર કૃપા કર સાગર, હમકો સુખી કીન ઉજીયાગર;
ભૂપ વિનય કરિ ગદ ગદ બાંની, સમય સમુજી દ્વિજ કહે સુજાંની. ૬
જય હો ભુપ ધર્મ શિર ધારણુ, તુમ પ્રગટે જગ ધર્મ વધારન;
કો પ્રકાર કહ્યુ કહ હમ બાંની, સર્વ પરે તુમ શાક્ષિ સુજાંની. ૭
તુમરે કર્મ તુમીકો છાજે, અપર કરે તો હોય અકાજે;
જ્ઞાંની સમ સમતા કો ધારે, રહિ તટસ્થ સહ કાજ સુધારે. ૮
આશય પ્રગટ કરે નહિં અપનો, કરે કર્મ જાંને જગ સપનો;
જ્ઞાંની ગતી ગુઢ કો પાવે, જો પાવે તો જ્ઞાંની કહાવે. ૯
અક્ષત ચંદન દ્વિજ કર લીના, વિધિવત લિક સર્વકો કીના;
દ્વિજ મંડલ આશીષ સુનાવા, સભા ભૂપ અતિશય સુખ પાવા. ૧૦

દોહા

સમય સમુજ ધ્રુવ સુજન જન, વિનય કીન કર જોર;
ઉગે દિન યહ અસ્થલે, કરિયો કૃપા બહોર. ૧
લઘુ પુત્ર દીવાન પદ, દીજે દીન દયાલ;
ફલે સુફલ કારજ સબે, કીજે કૃપા કૃપાલ. ૨

ચોપાઈ

કરિ દ્વિજ વિનય ભૂપ થિર થાવા, જય જય શબ્દ ભવન મહિં છાવા;
શ્વસુર ઉભય ઉર પ્રેમ વિશાલા, સાસુ ઉભય મન પર્મ ખુશાલા. ૧
અર્ધ દગ્ધ બ્રાંહ્મી મન ભારી, બ્રેહ વશ સુમરે દેવ મુરારી;
જય હરિનાથ સર્વ ઘટ જાંનત, મમ આશા ઉર સર્વ પિછાંનત. ૨
નૃપ કિરજોર કરી અતિ ભારી, ઉતકલ કીન રાજ અધિકારી;
દ્રઢ વૈરાગ રામ ધુન લાગી, વિપિન વાસ ચાહત બડ ભાગી. ૩
ભૂપ પશ્ચવત પકરિ બેઠાવા, ઇનિ અપને મન રાજ ન આવા;
હે હરિ તાત લખો મમ મનકી, ઉતકલ આજ વાટ લે વનકી. ૪
દ્રઢ વૈરાગ આજ દો એસા, રાજ આશ ઉર ફુરે ન લેશા;
ઉતકલ આજ રેન ઉઠિ થાવે, તો તવ ભક્તિ પ્રબલ ફલ પાવે. ૫

ફિર નહિં ડિગે ભક્તિ વિસવાસા, તવ ફલ દાસ સુફલ હોય આશા;
ઉર હરિ વિનય કીન કર જોરી, વંદન કીન બહોર બહોરી. ૬
ઉતકલ માતુ હર્ષ નહિં શોકા, જ્ઞાન પાય મન ભઇ અશોકા;
પુષ્પિત કર્મ હોઈ સો હોઈ, ફલ આશા ન કરે નિરમોઈ. ૭
નિરા દ્વંદ નિર ઇચ્છા ન્યારા, કલ્પિત દરસે સર્વ વિહારા;
નામ રૂપ જીન મિથ્યા જાંના, વો કયું કરે વ્રથા અભિમાંના. ૮
સર્વ ક્રિયા અપને મેં જાંના, સમુજી આપ યું નિર અભિમાંના;
ચુપ મુખ રહે કહે નહિં કાહૂ, અપને ઉર રહે બે પરવાહૂ. ૯
વિધિવત કર્મ કરે જગ સારા, ફલ આશા નહિં રંચ વિકારા;
નારી પુરૂષ ન જાત વિજાતી, રૂપ લીન સો સર્વ સજાતી. ૧૦

દોહા

ઇલા અચલ નિજ રૂપમે, જયહાં ત્યહાં વ્યાપક એક;
મેં તું તર્ક ન એકમે, કીનો પ્રથમ વિવેક. ૧
ઉતકલ માતુ પ્રતાપતે, પાયો નિજ દેદાર;
જીવ ચરાચર વિશ્વમે, સબમે આતમ સાર. ૧

ચોપાઇ

ધ્રુવ અરપ્યો સુતકો અધિકારા, ઉતકલ ઉર નહિં અસર લગારા;
અજર અમર અન ભેય પદ પાયો, વ્યાપક અપનો રાજ વસાયો. ૧
જનમ મરણ ભય કાલ ન વ્યાપે, દ્રઢ સ્વરૂપ કો થાપ ઉથાપે;
જે જન પીન ગંગ જલ ભારા, જલ મલીન કિમ ચહે અસારા. ૨
સર્વ વસ્તુ અપને ઘર પાવે, સો જન અપર ન આશ કરાવે;
ક્ષણિક ભોગ મિથ્યા સુખ રાજા, જ્ઞાંનીકે મન સર્વ અકાજા. ૩
અજ્ઞ પુરૂષ બોલે કછુ બાંની, કલ્પિત શબ્દ સુને નહિં જ્ઞાંની;
નિર અભિમાંન રહે જન જ્ઞાંની, જીન મન જીત લાભ નહિં હાંની. ૪
યેહિ પ્રકાર ઉતકલ લખિ સારા, ચુપ મુખ રહયો ન શબ્દ ઉચારા;
જનુની ત્યાગ તિતિક્ષા બોધા, ઉતકલ અસલ સોઇ મગ શોધા. ૫
ઘાયલ શૂર સિંઘ જીમ ગરજે, ઉતકલ વિપિન વાટ ચિત તરજે;
રજની હોય વિપિન ઉઠિ ધાઉ, બેઠિ ગુહા ધુનિ ધ્યાંન લગાઉ. ૬
જનની તાત દીન પાવન તન, ક્ષણ ભર સમય રખું ઇનિકો મન;
પૂરણ જ્ઞાંન ભયો યા તનતે, ઇન અહસાન મિટે નહિં મનતે. ૭
કવન વસ્તુ ઇન બદલે દીજે, જયા કરિ જ્ઞાંન રતન ધન લીજે;
વસ્તુ સર્વ વૃથા જગ માંહી, જ્ઞાંન તુલ્ય કોઉ આવત નાંહી. ૮

ધન્ય તાત જનની ઉપકારા, રૂપ બોધ બગસ્યો તત સારા;
સેવા સમય ત્યાગિ વન જાઉ, જ્યા કરિ કે મેં રૂણી કહાઉ. ૯
હઠી તાત અપનો હઠ ઠાંના, લખિ લઘુ દાસ મર્મ નહિં જાંના;
સત્ય ગાથ પિતુકો સમુજાઇ, નિજ મત પ્રબલ ન મોરિ સુનાઈ. ૧૦

દોહા

ગુરૂ સ્વરૂપ લખિ માતુકો, સેવ કરત ચિત ચાય;
તાત ઉપાધી અતિ કરી, વસુ વિપિન મહિં જાય. ૧
નિત્ય કર્મ અવસર લખી, ધ્રુવ મન કીન વિચાર;
કર્મ ગાથ સમુજાય કે, રજા કીન નર નાર. ૨

ચોપાઈ

ઉતકુલ ઉઠી સર્વ શિર નાવા, ઉર મહિં પ્રબલ પ્રેમ ફુરિ આવા;
આખિર વંદન આજ હમારા, મો શિર પ્રબલ તાત ઉપકારા. ૧
ભેદ વિના ભ્રાંતી મન ભાવા, કરિ વિચાર ઉર મર્મ લખાવા;
મહિં મમતા કરિ યહ થલ પૂરણુ, તન લગિ નિભે ન ત્યાગ સંપૂરણુ. ૨
ત્યાગ તિતિક્ષા મનતે જાવે, ગ્નાંની જગ શોભા નહિં પાવે;
યાતે તાત કીન હઠ પૂરા, વિપિન સિધાવે મમ સુત શૂરા. ૩
ત્યાગ તિતિક્ષા પૂર નિભાવે, તા કરિકે સુત ગ્નાંન દિપાવે;
યાતે તાત રાજ પદ દીના, બઢયો વિરાગ વિપિન સત ચીના. ૪
યાતે તાત કીન હઠ સારા, બના રહે વૈરાગ હુમારા;
ચુપ મુખ ભયો ન કાહુ સુનાવા, સમુજી મર્મ અંતર સુખ પાવા. ૫
સભા વિસરજન કરિ ધ્રુવ હરસા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપતી શિર વરસા;
કરિ વંદન ચાલે નરનારી, ભૂપ ગયે નિજ ભવન અટારી. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન સુત રજા કરાઇ, પુત્રો રાજ મિલિયે નિજ માઇ;
વંદિ ચલે ઉરમે હરસાવા, નિજનિજ જનુની શીશ નિવાવા. ૭
વિધિવત માતુ પુત્ર સતકારા, નિત્ય કર્મ કરિ કીન અચારા;
સમય સમજી ભોજન મંગવાવા, હરિ અરપન કરિ નિજસુત પાવા. ૮
કરિ ભોજન અચમન જન કીના, મિલિ બેઠે દ્વે ભ્રાત પ્રવીના;
યહાં ધ્રુવ કીના નિત્ય અચારા, વેદો યુક્ત કર્મ સતકારા. ૯
શિશુમાર વાયુ નૃપ પ્રેમી, નીતી કર્મ પ્રથા નિતી નેમી;
નિત્ય કર્મ કીના વિધિ સારી, ભોજન વ્યંજન કીન તયારી. ૧૦

દોહા

શીશુમાર બોલી સુતા, દાસી ભેજી દ્વાર;
અનુગામિનિ ધ્રુવકો કહયો, તવ ટેરત સસુરાર. ૧
સુનત રજા પુત્રી ઉભય, આય મિલી નિજમાય;
આયે ધ્રુવ હરસત હૃદય, સસુરન શીશ નિવાય. ૨

ચોપાઇ

ઉઠે ભૂપ હર્ષ ઉર ભારી, ધ્રુવ સતકાર કીન કેઇ વારી;
વારવાર વંદન ધ્રુવ કીના, અતિ પવિત્ર આસન નૃપ દીના. ૧
વિધિવત પૂજ કીન ધ્રુવ કેરી, નીતિ પ્રથા પ્રેમ યુત હેરી;
પુત્રી પતી પૂજ કોઉ કરહી, સો જન વિષ્ણુ લોક વિચરહી. ૨
રમા રામ સમ સમજ સનેહી, રામ ધામ વસહી તજ દેહી;
ધર્મ પુત્રી સમ પુન્ય ન એકા, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ કીન વિવેકા. ૩
અભય દાંન સમ દાંન ન આંના, સમજહિ સુજન સંત જન દાંના;
કરિ સતસંગ સુજન ગમ પાઈ, ધન્ય ધર્મ પુત્રી પરણાઈ. ૪
શિશુમાર વાયૂ મન મર્મા, યાતે પદ પૂજન વિધિ ધર્મા;
ભોજન સર્વ ભયે વિધિ સારી, બેઠિય આસન યુક્ત વિચારી. ૫
ધ્રુવ કહ તાત વિનય સુન લીજે, ભોજન આજ દ્વાર હમ કીજે;
એકહિ વાર કહે દે રાજા, તવ મુખ વચન હુમે શિર તાજા. ૬
ભોજન કહિયે દોય પ્રકારા, સો હમ કીને પ્રથમ વિચારા;
ભોજન જ્ઞાન ભાવ કરિ આતમ, ત્રપ્ત હોય ભેટે પરમાતમ. ૭
વિષય ભૂખ ફિર લગે ન કબહી, નિજાનંદ ભાસે જગ સબહી;
જીમે ફિર જીમન નહિં આશા, સો ભોજન કીનો તવ દાસા. ૮
તોરે ધર વિન કહાં યહ ભોજન, કોટિક યત્ન કરે કેઇ જન;
તવ ધર સંત સમાગમ સારા, ભોજન જ્ઞાન મિલે તવે દ્વારા. ૯
નિજ કલ્યાંન ચહે જન ભારી, સો ધર આવે શરણ તુમારી;
અવર ઠોર કહું ભૂખ ન ભાગે, ભ્રેહવશ વિકલ ચરણ તવ લાગે. ૧૦

દોહા

શુદ્ધ પાત્ર સુનિ શબ્દ તવ, જીવ ભાવકો ટાર;
ત્રપ્ત ભયો નિજરૂપ લખ, મિલે પદારથ ચાર. ૧
સો ભોજન હમ પ્રથમ હી, તવ ધર પાયો તાત;
ત્રપ્ત ભયે લખિ તત્વકો, મિલ્યો રૂપ સાક્ષાત. ૨

દોહા

રક્ષા પ્રાન હેતુ જડ ભોજન, લીજે આજ હમારે સો જન;
અન ભોજન કરિ પુષ્ટ શરીરા, ત્રમ પ્રાંણુ રહે ધર્મ સધીરા. ૧
સુક્ષમ સ્થુલ ઉભય યે દેહી, અન ભોજનકે પરમ સનેહી;
ઘી અરૂ અન્ન મિલે મિષ્ટાંના, ત્રમ હોય સુર લોક નિદાંના. ૨
નર સુર અસુર સર્વ સુખદાઈ, અન ભોજન સહ પ્રીય સદાઇ;
દુતિયે એક વિશ્વ મહિં રીતી, સુજન સંત ધારે ઉર નીતી. ૩
અપની સુતા ધર્મ જીન ન્યાઈ, માત તાત તિન ધન્ય કમાઈ;
અવસર કાજ મિલન ભલ જાવે, પુત્રીકે ઘર અન્ન ન પાવે. ૪
પુત્રીકે ઘર ભોજન કરહી, અવશ્ય પુન્ય અપનો પિતુહરહી;
વધે પાપ પુન સહજ ઘટાવે, યું લખિ સુજન આહાર નમાવે. ૫
નિત નિત ભોજન પુત્રી ઘર પાવે, ધર્મ હીન હો નર્ક ગિરાવે;
પુત્રી દ્રવ્ય તાત ઘર આવે, વંશ જાય અરૂ અપયશ છાવે. ૬
પુત્રી જર પિતુકે ઉર પ્યારો, સો શઠ સહજ જનમ નિજ હારો;
ધર્મ લગ્ન સમ ધર્મ ન દૂજા, રામ કૃપા જેહીં જન સુજા. ૭
સબતે અધિક પાપ જગ યેહી, પુત્રી વેચ વીત હર લેહી;
નીચતે નીચ નર્ક અધિકારી, લે વિત સુતા જનમ ગો હારી. ૮
અમિત પ્રકાર કરે વિધિ ધર્મા, પુત્રિ દાંમ લે ભયો અધર્મા;
શ્રેષ્ટ ધર્મ સમજ્યો નહિં પ્રાંની, સુતા દાંન સો સ્વર્ગ નિસાંની. ૯
યાતે અર્જ કરે કર જોરી, કહા બોધે બુદ્ધી મમ થોરી;
કૃપા સિંધુ સહ મર્મ પિછાંને, યાતે અધિક ન વિગત વખાંને. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ધર્મી નારી ઉભય, ઉભય પુત્ર સત ભાય;
તાત માત મુખે પ્રેમતે, જીમે રૂચી બડાય. ૧
કરિ અચવન આનંદ યુત, પાંન સોપારી લીન;
કછુ યક ચર્ચા જ્ઞાન યુત, નિજ ગૃહ ગયે પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

દાસિ દાસ રૂચિ ભોજન પાવા, કરિ અચવન નિજ આસન આવા;
ભાનૂ છુપે નિશા ચલિ આઈ, રટે રામ સહ હર્ષ વડાઈ. ૧
ધ્રુવ આસન જયહાઁ અધર અટારી, જુડે સમાધ સંત બ્રહ્મચારી;
સંત ગતી કો જાંનન હારા, રમે સર્વ સઁગ સબતે ન્યારા. ૨

લખે કૃપા કરિ સંત લખાવે, જીવન મુક્ત લાભ જીવ પાવે;
સંત સુભાવ સર્વ જન ચાવે, મિલે તાહ શંભૂ અપનાવે. ૩
બ્રાંહ્મી ઇલા આય નિજ ગેહા, ભાવ યુક્ત ઉર રામ સનેહા;
ઇલા સમુજી સંધ્યા ધરિ ધ્યાંના, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં લીન સુજાંના. ૪
યેગી યોગ યુક્તિ કરિ રાજી, અપર કર્મ તે ભઈ દુરાજી;
પાંન અપાંન પ્રેમ રસ પીવે, સો અબધૂત જુગો જુગ જીવે. ૫
સોવે જગ જોગી જન જાગે, પ્રબલ કાલ યોગી ભય ભાગે;
જીવત મરે કરે કહા કાલા, બ્રહ્મરંધ્ર પહુંચે તતકાલા. ૬
કાલ કરાલ જાલ નહિં દરસે, પર્મ પ્રકાશ નિજાનંદ પરસે;
એસો હોય લખે ગમ એસી, અપર સુનત લાગત ઉર ભેસી[1]. ૭
પૂરે ગુરૂ પૂરન પદ પાવા, આદ અનાદી ભવન વસાવા;
પૂરણુ ગુરૂ પુરણુ મત બોધે, જ્યા કરિ શીશ રાહ સત શોધે. ૮
પૂરે ગુરૂ તે પરચા પાયા, આપ આપકો આપ લખાયા;
ગુરૂ પૂરે શિષ રહ ન અધૂરા, શુદ્ધ પાત્ર હોવે શિષ સૂરા. ૯
ઇલા સુબોધ સુની ધ્રુવ બાંની, ભઇ બ્રહ્મકો લીન સુજાંની;
ધન્ય ધીર ધારી અબધૂતા, નિજસુત બોધ જગાયો સૂતા. ૧૦

દોહા

ઇલા અમર નિજ આતમા, સમુજી સેન સુજાંન;
વ્યાપક નિજ આતમ સુભર, રહી ન ખેંચાતાંન. ૧
બ્રાંમી મતી ભક્તિ રતી, ઉર મહિ દલકી આશ;
ચાર પદારથ કરતલે, તદપી રહે ઉદાસ. ૨

ચોપાઈ

બ્રાંહ્મી મન વિશ્રામ ન પાઇ, રામ રામ કહિ બ્રેહ વડાઈ;
હે હરિનાથ કાજ કહા કીના, ભૂપ રાજ ઉતકલકો દીના. ૧
મમ સુત વિલખે વદન રહાવા, કરિ તવ ભક્તિ કહા ફલ પાવા;
જન ચિંતા હારી કહે સારે, તો મમ કારજ કાહે વિસારે. ૨
તવ પદ દાસ હોય દુઃખિયારી, તો તવકો કેવહિ દુખહારી;
જો તવ દાસ કાજ નહિં સારો, તો જાવહિ હરિ વિરદ તુમારો. ૩
જો તવ દાસ દુઃખી સંસારા, તો તવ ભક્તિ કહા ઉપકારા;
દાસ કલેશ હરણુ નહિં દેવા, તો કો કરહિ તુમારી સેવા. ૪

---

૧. ભય લાગવો.

મેં અબલા તવ ચરણ પુકારી, તદપિ તાત ન સુની હમારી;
કારજ સર્વ ભયો વિપરીતા, તાત તાતે હુમે મન ચીંતા. ૫
ઉતકલ ઉર પ્રભુ વાસ કરાવે, વસ વૈરાગ વિપિન ઉઠ ધાવે;
હરિ પ્રેરક ઉતકલ યહ કાજા, તો મમ પુત્ર મિલે પદ રાજા;
ઈતનો કાજ કરો હરિ મેરો, આપ વિના કો કરહિ નિવેરો. ૬
કરિ હરિ વિનય પ્રેહ ભઈ ભારી, ભગતી રત તેહુ તિયા નિહારી;
સહજ સુભાવ અલ્પ મતિ નારી, સર્વ વીભો તેહુ પર્મ દુઃખારી. ૭
ધન્ય પ્રિયા ધીરજ મતિ ધારે, આપ તરે અરૂ વંશ ઉગારે;
નારી પુરૂષ અર્થ નહિં આવે, રામ રટે સો રામ સમાવે. ૮
ભક્તિ સકામ દેહ અભિમાંની, જોહિ જીવ મોક્ષ પંથકી હાંની;
તન અભિમાની સો નરનારી, સકે ન આતમ તત્વ વિચારી. ૯
નિષ્કામી આતમ અનુરાગી, સો નર નાર વિશ્વ બડ ભાગી;
દેખેહુ ઈલા નારિ તન પાવા, બ્રહ્મ રંધ્ર મહિં વાસ વસાવા. ૧૦

દોહા

ઇષ્ટ દેવ અસ્તૂતિ કર, બ્રાંહ્મી ભઈ ઉદાસ;
ઈષ્ટિ ભરૂંસો ત્યાગિ ઉર, આઇ ઉતકલ પાસ. ૧
વસતવ સુનો નિંદ વશ, ઉતકલ જાગ્રત ધીર;
અતિ વ્યાકુલ બ્રાંમી ભઇ, નેનાં નિઝરત નીર. ૨

ચોપાઈ

ઉતકલ ઉઠી માતુ પદ લાગા, જય જનુની કેહિ નીમ્યો સુભાગા;
પ્રબલ પ્રેહ જનુની કિમ ભારી, કવન હેતુ તવ વતી દુઃખારી. ૧
કહો સો કાજ કરૂં મમ માતા, કો કારણ તવ પ્રાંણ દુઃખાતા;
કઠિણ કર્મ કો જગમે કાજા, કરિ ન શકે તોરો સુત આજા. ૨
અવસ કહો અબ દેર ન કીજે, જનુની વખત અમોલખ છીજે;
ગયો વખત ફિર હાથ ન આવે, અવસર ચૂક પછે પછતાવે. ૩
જ્યું મરજી ત્યું દાસ તયારી, મન ચિંતા હરિયે મહતારી;
ઉત્તમ આસન માતુ બિઠાઈ, સુનિ સુત વચન હૃદય સુખ પાઈ. ૪
અરથી અરથ સરે સુખ સારા, અપર અમિત હોવે અનચારા;
બિગડે અપર આપ સુખ પાવે, અરથી અપર ભલો નહિં ચાવે. ૫
અરથી કે મન અર્થ વિચારો, ભજન હીન અપનો ભવ હારો;
રામ રટે તોહુ ઉર મહિં આશા, તાતે સહે કાલકી ત્રાસા. ૬

ઐસી ભક્તિ રામ પદ રાતી, યદ્યપિ આશ જરાવત છાતી;
ઉતફલ વચન ભયો વિશ્રાંમા, કહન લગી મન ભાવ તમાંમા. ૭
અવસર સમજી નેન ભરિ નીરા, મધુર વચન બોલી સુન વીરા;
તો સમ પૂત સપૂત સુજ્ઞાંની, રામ કૃપા નિધિ રખી ન હાંની. ૮
પૂત સપૂત વંશ જહિ આવે, સર્વ વંશ ઉત્તમ ગતિ પાવે;
રટે રામ ત્યાગે સબ કાંમા, તાતે તારે વંશ તમાંમા. ૯
પૂરણ ત્યાગ ભજે ભગવંતા, જીનકો જનમ મરણ હો અંતા;
ધન અવધૂત ઐસિ મતિ ધારી, ત્યાગિ ચલ્યો જન વિગત વિકારી. ૧૦

દોહા

વથા ભોગ સુખ સાહ્યબી, સુપન માત્ર સંસાર;
વસ્તિ ત્યાગ વનમે વસે, ઉર મહિં સમજ અસાર. ૧
ત્યાગી ત્યાગ્યો જગતકો, ચલ્યો વિપિન શુધ ભાવ;
શૂરવીર સંગ્રામ સમ, પાછા ધરે ન પાવ. ૨

ચોપાઈ

ત્યાગી સૂર હટે જો કબહી, ધર્મ પ્રથા તૂટે જગ સબહી;
સર્વ વિશ્વ હોવે અપમાંના, તે જન જીવન મરન સમાંના. ૧
માત તાત નિજ વંશ લજાવે, ત્યાગી સૂર ઉલટિ ઘર આવે;
ચરહટ[1] સતી પતી તજ ભાગે, જગ મહિં જીવત ધર્મ અભાગે. ૨
પ્રથમ ત્યાગ સત જગત દિખાવા, પાછે ભાગિ ભવન દિશિ[2] આવા;
ત્યાગી સતી ભયે ઉપહાસી, વસો ભવન મન હોય ઉદાસી. ૩
વનકે રહે ન ઘર સુખકારી, નિજ પતિ માર દુઃખી જીમ નારી;
જીવત અપયશ જગમે લીના, બોદૂ[3] ભવન આય કહા કીના. ૪
યાતે પુત્ર દશા લખિ તોરી, મોહ વશ વિકલ ભતી ભઈ મોરી;
જ્ઞાંન વિરાગ વિવેકી પૂરણ, ઉત્તમ ગુણ તવ દશા સંપૂરણ. ૫
ભૂધર વિપિન ધ્યાંન ચિત લાગો, પ્રથમ સમુજી ચિતતે જગ ત્યાગો;
તવ જનુની કીનો ઉપકારા, બોધ જ્ઞાંન ત્યાગ જગ સારા. ૬
જનુની ઇલા પુત્ર તવ જેસા, ધન્ય લાલ ધાર્યો ઉપદેશા;
તવ ઉર વિષય ભાવ નહિં આવા, સમુજી પ્રથમ વૈરાગ સંભાવા. ૭
પૂરણ ત્યાગ નિભે સુત તેરો, આશિરવાદ યહી શુભ મેરો;
તવ ઉર પુત્ર લગે નહિં માયા, અવશ રામ તુમકો અપનાયા. ૮

---

૧. મસાણ. ૨. આંખો. ૩. મુર્ખ

કાલ ભયો વિપરિત વેહારા, યાતે રૂકાવ ચીત હુમારા;
તોરે તાત રાજ પદ દીના, જ્ઞાંન વિરાગ ત્યાગ હરિ લીના. ૯
ભદ્ધો ત્યાગ લગે મમ ભાઇ, નૃપ પદ તાત સતા બગસાઇ;
રાગ ત્યાગ સેમિલ કિમ શોભે, સમુજી મર્મ ઉત્તમ જન ક્ષોભે. ૧૦

દોહા

યા ત્યાગી હો વન વસે, યા ગૃહ આશ્રમ ધાર;
એક મ્યાંનમે ના રહે, ઉભય અસીકી ધાર. ૧
માતુ વિના કો પુત્રકો, કરે દયા ભરપૂર;
ત્યાગ રાગ દ્વે મર્મ લખ, કરિયે એક જરૂર. ૨

ચોપાઇ

ત્યાગ તિતિક્ષા વિપિન નિવાસા, ભજન ભક્તિ કરિ સિંવરણ શ્વાસા;
ત્યાગ તિતિક્ષા વસ સહ દેવા, જનમુખ આય કરે રહિ સેવા. ૧
ત્યાગ તિતિક્ષા સર્વ વખાંને, ત્યાગી હોય ત્યાગ ગમ જાંને;
ત્યાગ સમાન નહીં કોઉ કર્મા, વિધિવત ભલે કરે કોઉ ધર્મા. ૨
રાગી રાગ વિષય મન ભાવે, સો ત્યાગી કહા મર્મ લખાવે;
રાજ પાટ ધન ધામ ખજાંના, ત્યાગ હીન યહ સત્ય પિછાંના. ૩
મેં મેરો તેરો કરિ ભૂલા, વૃથા ભોગ ચાહે જગ ઉલા;
ત્યાગ વિરાગ હૃદય નહિં ગંધા, સો કિમ પાવે પર્મ અનંદા. ૪
ભજન ભક્તિ વૈરાગ ન જાંના, મોહ મમતા મહિં ભયો હેરાંના;
ભૂધર શિખર પંગુ કિમ જાવે, ગિર્યો ભોમિ નિજ વખત વિતાવે. ૫
ત્યાગ વિરાગ રાગિ પદ નાંઇ, યાતે ઉલટિ પર્યો ભવ માંઈ;
મોક્ષ અટારી સો કિમ જાવે, ચામ દામ ચંચલ ચિત ચાવે. ૬
ખગ મગ ચડે પશુ કોઉ પ્રાંની, પરવિન ઉડે હોય તન હાંની;
ત્યાગ વિરાગ ઉભય પર ભાઈ, સુખતે જીવ પરમ પદ પાઇ. ૭
રાગી ત્યાગ વિરાગ ન જાંને, મુખતે કલ્પિત વાત વખાંને;
યાતે તાત સમુજ મન મારા, કરિયે કારજ હૃદય વિચારા. ૮
વડે પુરૂષ રીતી જગ યેહી, સત્ય વાત પર પર્મ સનેહી;
હાંની લાભ હૃદય નહિં લાવે, સત્ય વાત સો પંથ સૈંભાવે. ૯
આખિર ચલિયે સર્વ વિસારી, યાતે ચાલે પ્રથમ વિચારી;
ઉભય લોક મહિ શુભ જસ છાવે, ધન્ય ધીર સોઉ કાજ કરાવે. ૧૦

દોહા

ભ્રાંહ્મી અપને સ્વાર્થ હિત, બોધે બોધ ઉપોધ;
સાર ગ્રહી ઉતકલ અતી, લીન અપન મત સોધ. ૧
જો જેહિ લાયક વસ્તુ પર, અવશ હોય ઉર પ્રેમ,
વિન લાયક વિપરીતતા, વિશ્વ અનાદી નેમ. ૨

ચોપાઇ

લગી આગ મારૂત મન ભાવે, વેરાગી સત બોધ સુહાવે;
સતી નાર હરસે સત ગાથા, અપર શબ્દ નહિં શ્રોત્ર સુહાતા. ૧
બોધક ભાવ હોઈ સો હોઇ, શ્રોતા સત્ય ગ્રહે ઉર સોહી;
જનુની દે મન રાજ સુહાવા, યદ્યપિ હુમે વિરાગ દ્રઢાવા. ૨
જલકો આદિ સુભાવ ન જાવે, તપ્યો અનલ તે આગ બુઝાવે;
જનની જનની કારજ કીના, લાયક બોધ પુત્ર લખિ દીના. ૩
જનની બોધ અપન શિર ધારૂં, વસુ વિપિન મે ગુહા સંભારૂ;
જય મમ માતુ સુદિત ઉર હો મનમેં, વસ્તી ત્યાગ જાય વસુ વનમેં;
માતુ વચન અતિ હૃદય સુહાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, ગિર્યો માતુ પદ પર્મ પ્રવીના. ૫
જય જનની સત બોધ સુનાવા, વિધી યુક્ત વૈરાગ દ્રઢાવા;
માતા બોધ નહીં વિસરાઉ, યહિ અવસર વન જાય વસાઉ. ૬
જનની ત્યાગૂં બોધ તુમારો, જગ મહિ જીવન વૃથા હુમારો;
કેતા કાલ જગત મહિં રેના, માતા તજું તુમારા કેના. ૭
પ્રથમ વચન દીનો મેં માતા, મેં નહિં રાજ કરૂં લઘુ ભ્રાતા;
હઠ કરિ તાત રાજ બગસાવે, યદ્યપિ ભ્રાત વિપિન ઉઠિ ધાવે. ૮
પ્રાણ તજું તેહુ પ્રણ નહિં ત્યાગૂ, કરિયે રજા વિપિન મગ લાગૂ;
ભ્રાંહ્મિ કહે ધન પુત્ર સપૂતા, ધન્ય જનમ ધાર્યો અબધૂતા. ૯
તુમ હમ ભ્રાત વચન ધૃતી ધારણ, ભલે પંથ લીજે ઉઠિ આરણ[1];
સબકો ધર્મ રહે મમ બાલા, વિપિન વાટ લીજે તતકાલા. ૧૦

દોહા

ઉતકલ જનની વચન સુન, ત્યાગે તન કે ચીર;
દંડ કમંડલ કર લિયો, ધરે વેશ મુનિ ધીર. ૧
જય જનુની કહિ પદ ગિર્યો, હર્ષ શીશ નિવાય;
દ્રુતિયે વંદે માતુ નિજ, ચલ્યો વિપિન મગ ધાય. ૨

---

૧. જંગલ.

ચોપાઈ

હરિ જઁજીર કરિ[1] ચલ્યો વિપિનકો, ઉતકલ ત્યાગ પ્રિયે ઉર મનકો;
ધેર્યો સિંહ શત્રુ કર નાસા, ડકરી[2] ચલ્યો કીન વનવાસા. ૧
શૂરવીર શત્રુ અહિ મારા, હો નિશંક નિજ શામ[3] જુહારા[4];
તન અધ્યાસ શત્રુ સંહારા, સમુજી જ્ઞાંનિ જન સહજ વિડારા. ૨
ઉતકલ ચલ્યો વિપિતકી વાટી, ભાસ માત્ર તોડી જગ ટાટી;
જ્ઞાંની જન નિરવરતી પ્યારી, પરવરતી જીન પ્રથમ નિકારી. ૩
સો કિમ ચહે પ્રપંચ પ્રવરતી, આતમ તત્વ લીન જીન વરતી;
ભુધર વિપિન નિરખી જન હરસ્યો, સૂકત નાજ નીર જીમ વરસ્યો. ૪
ભૂધર ગુહા દેખિ મન ભાવા, હર્યો રાજ નૃપતી જીમ પાવા;
અસ્થલ ભેદ ઉપાધી ભારી, સમુજે જ્ઞાંની બ્રહ્મ વિચારી. ૫
નિરવરતી પરવરતી ભેદા, સંગ દોષ અસ્થલ કરિ ખેદા;
ગૃહ આશ્રમ પાયો જીન જ્ઞાંના, તેહિ જન દુઃખ સુખ લગે સમાંના. ૬
અચપન જ્ઞાંન હોત જેહિ જનકો, સુખ દુઃખ ભાંન હોત તેહિ મનકો;
ક્લેસ અવિદ્યા આદિ સુભાવા, નિરવરતી પરવરતી ભાવા. ૭
આતમ તત્વ ગર્ક ભો જ્ઞાંની, જીનકો હર્ષ શોક નહિં હાંની;
નિરવરતી પરવરતી દોઈ, જ્ઞાંની હાંની કરે ન કોઈ. ૮
જ્ઞાંની જનકો જ્યહાં ચિત ચાવે, મન મરજી તહાં વાસ કરાવે;
વસ્તી હાંન ન વન અધિકાઈ, નિજ સુખ વ્રતી લીન સદાઇ. ૯
યદ્યપિ જ્ઞાંનિ જન મન મરજી, જ્યહાં ત્યહાં વાસ વસે વિન ગરજી;
આશા નાસ ઉદાસ અરોગી, તન અધ્યાસ જીત જન જોગી. ૧૦

દોહા

ભ્રાંમી હરસી ભવનમે, અવશ આજ સુતરાજ;
ઉતકલ હરસ્યો ગિરિ ગુહા, સમજ્યો રાજ અકાજ. ૧
અપની અપની કામના, સુફલ ફલે હરસાય;
સત મિથ્યા સમજ્યા વિના, જીવ અધમપુર જાય. ૨

ચોપાઇ

ધરિ આસન મન ધ્યાંન લગાવા, પ્રણવ મંત્ર અજપા ચિત ચાવા;
ગુરૂ જનુની ઉર લખિ ઉપકારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૧
ધન્ય માતુ કીનો ઉપકારા, સત્ય બોધ દે જનમ સુધારા;
અસિ સમ સબ્દ ઉચારે દેવા, મમ સ્વરૂપ પાયો સત ભેવા. ૨

---

૧. હાથી. ૨. ધુંધાટો કરીને. ૩. રાજા. ૪. સલામ કરવી.

અંતઃકરણ સમુઝી ઉપકારા, એહ વશ રૂકે ન ચીત હુમારા;
ગુરૂ સ્વરૂપ વ્યાપક મેં જાંનૂ, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ પિછાંનૂ. ૩
નભમે નીર જલધિ કરિ પાવે, યું ગુરૂ મૂરતિ જ્ઞાંન સુનાવે;
મોર ચકોર વરસિ કૃષિ કાજા, યું દુઃખ હરહી સંત સમાજા. ૪
ગુરૂ મુરતી યાતે ચિત ચાવત, ધરૂં ધ્યાંન ઉરમે ફુરિ આવત;
વચન વિચારત પ્રેમ અપારા, ગુરૂ સમ કો કરહી ઉપકારા. ૫
કરિ ન શકયો જનૂની પદ સેવા, મો મન વિકલ હોત લખિ ભેવા;
કરિયે કહા જોર નહિં લાગે, લખી પ્રવરતી મમ ચિત ભાગે. ૬
મમ હિત માતુ સગુણ તન ધારા, સુત સુબોધ કીનો ઉપકારા;
કહિયે કહા કહન નહિં આવે, વચન વૃતી ગુરૂ રૂપ દિખાવે. ૭
મનો વ્રતી અંદર અરૂ બાહર, ગુરૂ સ્વરૂપ દરસે મોહિ જાહર;
વચન પરે કહા વચન સુનાવે, સમુજી મર્મ આતમ સુખ પાવે. ૮
ગુરૂ સમ અગમ ગતી કો પાવે, પાવત પાવન હાર સમાવે;
સતગુરૂ શિષ્ય કહ્યો નહિં જાવહિ, તરંગ તોય સમ સહજ સમાવહિ. ૯
તદ્યપિ તન પાયો કછુ કારન, હરન હેતુ ધારત ગુરૂ ધારન;
યાતે ગુરૂ મુરતી મોહિ પ્યારી, ભયો અચલ સત સુર્ત નિહારી. ૧૦

દોહા

ગુરૂ મુરતી વંદન કરી, ઉતકલ ખેંચ્યો શ્વાસ;
બ્રહ્મરંધ્ર આતમ ભવન, તહાં જન કીન નિવાસ. ૧
યેહે ઉતકલ સંવાદકો, વાંચે કરે વિચાર;
બ્રહ્મ જ્ઞાંન હોવે અવસ, સહેજ તરે નરનાર. ૨

ચોપાઈ

ઉતકલ ગાથ અમિત અઘ હરણી, સમુજેહિ મર્મ ભર્મ ભવ તરણી;
જનમ મરણ જીવ જાલ ન આવે, ઉતકલ દશા મર્મ લખિ પાવે. ૧
ઉતકલ દશા નિભાવન હારા, સત્ય સત્ય આખિર અવતારા;
ઉતકલ દેક ટેક નર ધારે, સુધરે આપ અપર સુધારે. ૨
બચપન જ્ઞાંન રતન ધન પાયો, ઉલટ વ્રતી શિવ રૂપ સમાયો;
યાતે ભ્રાત ગાથ ચિત લાઇયે, ભક્તિ સાથ મુક્તી પદ પાઇયે. ૩
ઉતકલ કથા આદિતે ગાઇ, સુનિયે વસતવ ધ્રુવ પ્રભુતાઇ;
ઉતકલ ઉઠી વિપિનકો ધાવા, બ્રાંહમી સુતકો હરસિ જગાવા. ૪
વસતવ ઉઠી માતુ પદ લાગા, રામ મંત્ર મુખ રટયો સુભાગા;
સમય સમુજી બોલ્યો બ્રહુ બાંની, જય જનુની કહ્ય સમય પિછાંની. ૫

આય અચાનક હુમે જગાવા, કો કારજ અપને ચિત આવા;
ચીત ચિંતવન સો કહો વિસારી, જનુની નિંદ્રા સમય પિયારી. ૬
બ્રાંહમી કે મન હર્ષ વિસાવા, સુતકો ગોદ લીન તતકાલા;
વારવાર સુત હૃદય લગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૭
ગદગદ કંઠ કહત ભઇ બાંની, સુનહુ પુત્ર મમ ચતુર સુજાંની;
હે કુમાર કારજ જો ભારી, ઇષ્ટ દેવ મમ વાત સુધારી. ૮
નરહરિ નાથ ભક્ત હિતકારી, ભક્ત ભીડ ભંજન અઘહારી;
હરિજન સાહ્ય ભઇસો આવા, ઉતકલ ઉઠી વિપન મમ ધાવા. ૯
નૃપ આભૂષણુ સર્વ ઉતારા, મુનિપટ દંડ કમંડલ ધારા;
હર્ષ શોક વિન વિપિન સિવાવા, નરહરિ નાથ કૃપા ફલ પાવા. ૧૦
આતર હરણુ કરણુ જન કાજા, કૃપા કીન હરિ ભક્ત નિવાજા;
કૃપા સિંધુ કીનો ઉપકારા, તાતે સુત લે રાજ તુમારા;
નિંદ્રા ત્યાગ તત્વ લખ ભાઈ, કૃપાનાથ હરિ કીન સહાઇ. ૧૧
માતુ વચન સુનિ કંપ્યો બાલા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા;
ભાતૃભાવ વસતવ ઉર આવા, ત્રાહ ત્રાહ મુખ શોર સુનાવા. ૧૨
ભૂસન વસન બ્રાત સન દેખા, વિકલ ભયો કરિ ત્રાહ વિશેખા;
રે મમ માતુ કાજ કહા કીના, હમકો રાજ બ્રાત વન દીના; ૧૩

દોહા

જનમે તબતે આજ તક, રહે બ્રાત દૃ સંગ;
સો કિમ કીન બિછોહ મમ, કો મત બોધ કુસંગ. ૧
મો મન મરજી રાજ પદ, યદ્યપિ બ્રાતા સાત;
કાન્તિ ગેય કારન કવન, કરિ કુચાલતેં માત. ૨

ચોપાઇ

ખાંન પાંન નિંદ્રા સુખ સંગા, પુષ્પ વાટિકા કેલિ પ્રસંગા;
લઘૂ બ્રાત લખિ પ્રેમ અપારા, નિજતે ક્ષણુ ભર રખ્યો ન ન્યારા. ૧
પ્રાંણુ સમાન સમુજી મમ બ્રાતા, શિર કર પરસિ હૃદય હરસાતા;
સર્વ રાજ અરપન મોહિ કીના, હરસત હૃદય વચન મોહિ દીના. ૨
બ્રાત રાજ કરિ રહે સુખારી, મેં સેવા કરિહુ મહતારી;
સો કિમ નિશિ મહિં ત્યાગ સિધાવા, અવશ માતુ કટુ વચન સુનાવા. ૩
વિન કુચાલ બ્રાતા કિમ જાવે, કો કારણુ વનવાસ વસાવે;
સત્ય ગાથ કે વહુ મહતારી, મો મન બ્રાત વિના દુખ ભારી. ૪

રતન ભ્રાત બડ ભયો વિયોગા, કવન કાજ મમ રાજ વિભોગા;
કેવલ આશ રાજ સુખ કીની, ભ્રાત વિયોગ ત્રાસ મોહિ દીની. ૫
ભોગત ભોગ હોય દુઃખ ભારી, સો જાંનત ગતિ દેવ મુરારી;
મંગલ સમય ઉદંગલ ભારી, જનુની મંગલ આશ વિસારી. ૬
અવસર સમય પ્રથમ દુઃખદાઇ, સો પાછે કિમ હોત ભલાઈ;
ભ્રાત વિયોગ ભઈ ઉર ત્રાસા, નૃપ પદતે ચિત ભયો ઉદાસા. ૭
ભ્રાત વિયોગ રાજ સુખ કેસા, અર્ધ અંગ બુકવે[1] સુખ જેસા;
ભ્રાત ભુજા બલ હીન કહાવા, ભ્રાત અધમ લખિ વિપિન સિધાવા. ૮
ભ્રાતુભાવ તજી નૃપપદ ચાવા, સમુજી મર્મ મોહિ ભ્રાત સુગાવા;
ધર્ન અબધૂત ધર્મ મત ધારા, ત્યાગી રૂકે ન વિન સતકારા. ૯
રાજ વિભાગ માંગ મેં લીના, તબતે ભ્રાત નિરાદર કીના;
ભ્રાત પ્રીયે નહિં નૃપ પદ પ્યારા, અબ મેં સમજ લીન નિજ સારા. ૧૦

દોહા

પૂરણુ ક્ષમા વિવેક યુત, પૂરણુ ભ્રાત સનેહ;
પૂરણુ અરપ્યો રાજ પદ, પુરણુ માન વનગેહ. ૧
વસતવ ભ્રાતા ભાવ વશ, વિકલ ભયો ભરિ નેન;
સમુજી પ્રેહ વશ પુત્રકો બ્રાંહમી મુખ મૃદુ બેન. ૨

ચોપાઇ

અહો પુત્ર ત્રિય સમુજ સુજાંની, રામકૃપા અપને શિર માંની;
સર્વ પ્રકાર સિદ્ધિ સુત પાઇ, રામ કૃપા કરિ યહ વડાઈ. ૧
જન કારજ જેહિ નિજ મન ધારે, રામ કૃપા કરિ પાર ઉતારે;
ઉતકલ જ્ઞાન પાય યહિ આશા, નરહરિ નાથ વિપિન દે વાસા. ૨
ગિરિવર ગુહા એહિ ધારૂં ધ્યાંના, સુમરિ રામ હો રામ સમાંના;
રાજ પાટ ધન ધામ ન ચાઉ, ગિરિવર ગુહા એહિ હરિ ધ્યાઉ. ૩
અહોનિશિ ઉતકલ યહિ ઉર આસા, તાતે પુત્ર કીન વન, વાસા;
જન મન આશ સુફલ હરિ કીની, ઉતકલ હરસિ વાટ હરિ લીની. ૪
જન ચિંતવે જ્યું નરહરિ કરહી, જન મન ત્રાસ તુરત હરિ હરહી;
જન મન સુફલ કરે હરિ આશા, મો મન ભયો પ્રબલ વિસવાસા. ૫
તુમકો કરણુ ચહુ મેં રાજા, પ્રાત હોત સારેહિ હરિ કાજા;
જન હરિ કરે ન કબહિ નિરાસા, સુફલ કાજ પૂરણુ વિસવાસા. ૬

---

૧. લકવાનો રોગ.

ભક્ત ભીડ ભંજન જેહિ નાંમા, ભક્ત કાજ હો સુફલ તમાંમા;
સમુજી પુત્ર ભજીયે ભગવંતા, સુફલ કાજ કરિયે શ્રુતિ અંતા. ૭
મોરે પુત્ર ઉભય સમ ભાઇ, ઉભય કુંવર મન ચહુ ભલાઇ;
સુત મન ભાવ સુફલ કરૂં સ્વાંમી, વિનવુ તવપદ નાથ નમાંમી. ૮
ઉભય પુત્ર આશા ઉર ભારી, સુફલ કર હિસો તાત મુરારી;
યે અરજી હરિકો મેં કીની, અપર વાત ચિત નાંહ નવીની. ૯
સો મમ વિનય સુફલ હો આઇ, સત્ય સત્ય મેં દેત દિખાઈ;
પુત્ર અપર શંકા પરહરિયે, કેવલ ધ્યાંન વિષ્ણુ પદ ધરિયે. ૧૦

દોહા

પુત્ર ચરાચર વિશ્વકો, કરનહાર કરતાર;
સબ ઉર વ્યાપક સમુજી કે, ભજીયે શોચ વિસાર. ૧
રામરજા વિન વિશ્વમે, પત્ર હલે નહિં તાત;
સુનિ સુબોધ સુમિરો હરી, સત્ય વચન તવ માત. ૨

ચોપાઈ

રે મમ પુત્ર સમુજી યહ મર્મા, જપિયે જગત પતી તરૂ ધર્મા;
રાજા રજા શિર પર ધર લીજે, મનકે મનન ભાવ તજ દીજે. ૧
સર્વ કર્મ કરતા અધહારી, જો કછુ કરે સો દેવ મુરારી;
સો હરિ ભક્ત ભક્તિ ચિત ચાવે, હરિ કરતા લખિ ધ્યાંન લગાવે. ૨
જન ઉર આશા લખે હરિ દેવા, યાતે ધ્યાંન ધરો પદ સેવા;
ચિત ચંચલતા કબુહ ન કીજે, કરે રામ શિર પર ધર લીજે. ૩
ભયો પ્રાત સુત નિશા વિહાઇ, નિત્ય કર્મ કરિયે મમ ભાઈ;
માતુ વચન સુનિ આત્મજ જાગા, નિત્ય કર્મ કરને તબ લાગા. ૪
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાંન જુડાવા, શ્વાસા સિમરણુ રામ રટાવા;
રટત રામ ભ્રાતાકી ગાથા, ઉર મહિ ફુરી પ્રાણુ ઘબરાતા. ૫
અહો રામ કહા કરૂં ઉપાઇ, ત્રણુ સમ ત્યાગ ચલ્યો મમભાઈ;
ભ્રાત કુટિલ હમકો ઉર ચીના, તાતે વાસ વિપિન મહિ કીના. ૬
રાજ પાટ ધન ધાંમ અપારા, કર્મ યોગ મિલહી જીવ સારા;
ભ્રાત પ્રવીણુ મિલન કઠિનાંઇ, રામ કૃપા વિન સુલભ ન પાઈ. ૭
કો પ્રકાર ગતિ લખું મુરારી, જો કછુ કરો કરો અઘહારી;
યદ્યપિ નાથ વિનય સુન લીજે, વિપિન ભ્રાત તન રક્ષા કીજે. ૮
રાજકુંવર સુંદર સહ ભોગા, આજ અચાનક ભયો વિયોગા;
એકા એક વિપિન ઉઠિ ધાવા, રાજ ભોગ જન મન વિસરાવા. ૯

મો મન ત્રાસ હોય અતિ ભારી, વિપિન વાસ બસિ ભ્રાત દુઃખારી;
યદ્યપિ તાત રામ વિશ્વાસા, રક્ષા કીન ગર્ભકી ત્રાસા. ૧૦

દોહા

વસતવ ભ્રાતા પ્રેમ વશ, વિનય કીન હરિ તાત;
વિપિન વસ્તિ વ્યાપક હરી, રક્ષક તાત અનાથ. ૧
વસતવ નિજ મન રોકિ કે, રટન લાગ્યો જન રામ;
કરિ અચાર બ્રાંહમી હરસ, સુધર્યો કામ તમામ. ૨

ચોપાઈ

બ્રાંહ્મી કે મન મોદ અપારા, દીનબંધુ હરિ કાજ સુધારા;
હરિ પદ ભક્તિ કરહિ નર નારી, સો મમ સમ હોવહિ સુખ ભારી. ૧
પ્રેમ મગન હો ધ્યાંન જુડાની, ચાતક મીન મિલ્યો જ્યું પાની;
ભક્ત સકામ ભક્તિ મત રાતા, જીનકો યહ ગતિ દેત વિધાતા. ૨
પ્રેમ ભક્તિ વશ જો ફલ ચાવે, હરસિ તેહિ તુરત દરાવે;
જીવન મુક્ત લાભ નહિં જાંને, વિષય અનંદ અધિક કરિ માંને. ૩
વિષય આશ જન સુફલ ફ્લાવે, ભેદ હીન ઉર અનંદ બડાવે;
કરિ હરિ ભક્તિ વિષય ફલ ચાવા, મોક્ષ લાભ જીન હાથ ગુમાવા. ૪
સમુજહિ સંત સુજન જન ગ્નાંની, કરહિ ભક્તિ નિષ્કામ સુજાંની;
કરે ભક્તિ અરૂ ફલ નહિં ચાવે, વિન ઇચ્છે ચારૂ ફલ પાવે. ૫
ભૂપ પુત્ર કહા નૃપ પદ ચાવત, વિન ઇચ્છે સુત તાત દરાવત;
યું જન પુત્ર તાત હરિ દેવા, વિન ઇચ્છે જાનત સબ ભેવા. ૬
ભક્તિ લીન જન ફલ નહિં ચાવે, સહિ જન ઉર હરિ વાસ કરાવે;
સર્વ પ્રકાર કરે જન કાજા, યાતે કહે હરિ ભક્ત નિવાજા. ૭
ભક્ત ભક્તિ નહિ કરે સકાંમા, તો હરિ સારે કામ તમાંમા;
ભક્તિ સકામ કરે નર નારી, ઇચ્છિત ફલ અરપે અઘહારી. ૮
કછુ યક કાલ મિલે ફલ રાજી, પુન્ય ક્ષીણ મન હોય કુરાજી;
તપસા તેજ પુન્ય હો નાસા, મૃત્યુ લોક ફિર કરહિ નિવાસા. ૯
મિલે સંગ તો ભક્તિ કરાવે, હો કુસંગ વિષયા રસ ચાવે;
યાતે ભક્તિ કરો નિષ્કામા, જનમ મરણ દુઃખ જાય તમાંમા. ૧૦

દોહા

નિષ્કાંમી બંધન હરે, કાંમી બંધન રૂપ;
યાતે તજીયે કામના, કરિયે ભક્તિ અનૂપ. ૧

ઈલા અગોચર વૃત્તી જે, કરી ધાઇ[1] નિજ ધ્યાંન;
પ્રાત કાજ ઉરમે ફુરે, નીતી કર્મ નિદાંન. ૨

ચોપાઇ

રામ રામ કહિ નેન ઉઘારે. દાસી દાસ ખડા નિજ દ્વારે;
જય જનુની કહિ શીશ નિવાવા, વિલખે વદન નેન જલ છાવા. ૧
ચિત્ત ઉદાસ દાસ અરૂ દાસા, ઈલા કહે પ્રિયે કહા ત્રાસા;
જો તવ કષ્ટ હોય ઉર ભારી, પ્રગટ કરો સુત હૃદય વિસારી. ૨
સત્ય વાત મહિં શંક ન કીજે, કષ્ટ હોય ઘટ[2] અવસર છીજે;
અવશ કહો સુત શંક ન લાવે, જો કછુ બને સો રામ બનાવે. ૩
સમય સમુજી અનુચર કરજોરી, કહે ન લગે આરત નહિં થોરી;
જનુની વિગત ભઈ અતિ ભારી, કહત કટે કિન જીભ હમારી. ૪
કો ઉછાહ મુખ ગાઈ સુનાવે, અટકત જીભ પ્રાણ દુઃખ પાવે;
યદ્યપિ માતુ ક્ષમા કર મોરી, હોવહિ પ્રગટ રખે કિમ ચોરી. ૫
મસક ઉદ્ર કિમ મેરૂ સમાવે, સિમટિ ધરી કિમકાખ છિપાવે;
ચું યેહે ગાથ રહે કિમ છાંની, કહે માતુ હમ અકથ કહાંની. ૬
ઉતકલ તાત પ્રબલ બડ ભાગી, નિજ મન વૃતી રામ સઁગ લાગી;
હમ હિત દર્શ પ્રાત ઉઠિ ધાવા, રાજકુંવર આસન નહિં પાવા. ૭
ભૂષન વસન મિલે મોહિ સારા, રાજકૂંવર નહિં નેન નિહારા;
પટ આ ભૂષણ સબ હમ લાયે, પ્રગટ કિયે નહિં વસ્ત્ર છુપાયે. ૮
જનુની ત્રાસ ભઇ અતિ ભારી, સંવત સમ હમ પલક નિકારી;
ભૂષન વસન મુગુટ ઢિગ લાવા, ત્રાય ત્રાય મુખ શોર મચાવા. ૯
દાસી દાસ બિરહ ઉર ભારી, વાર વાર વરજત મહતારી;
ઘટિકા એક ન રૂકે રૂકાવા, પાછે કછુક શાંતિ થિર થાવા. ૧૦

દોહા

ઈલા પ્રેમ અધિકો બઢયો, ઉતકલ વિપિન નિવાસ;
ત્યાગ તિતિક્ષા ધારિ ધિન, તજ પ્રવરતી ત્રાસ. ૧
દાસિ દાસ વરજત ભઈ, ઉચરત ભઈ સુબેન;
હે સુત સુનિયે બચન મમ, ઉર ઉપજે સુખ ચેન. ૨

---

૧. ધરાઈ. ૨. શરીર.

ચોપાઇ

સમજહુ તાત બોધ મમ સેની, ઉર ગહિ રખો સર્વ સુખ દેની;
શોક મૂલ તે હરિયે ભાઈ, સમજી મર્મ હર્ષો ગુન ગાઈ. ૧
કવન પુત્ર જનની અસ જાયો, ત્યાગ વિષય જગ વિપન સિધાયો;
કો અસ ધીર ધર્મ શિર ધારે, રામ ભક્તિ વશ વિષય વિસારે. ૨
ભક્તિ લીન રામ રસ ચાખા, સો જન તજે ભોગ અભિલાખા;
પરવરતી ચિતમે નહિં પ્યારી, નિરવરતી ચહ બ્રહ્મ વિચારી. ૩
બચપન જ્ઞાંન ભયો બડ ભાગી, સો જન ચલે પ્રવરતી ત્યાગી;
નિરવરતી અસ્થાન નિવાસા, સુખસે ધ્યાંન ધરે ગુરૂ દાસા ૪
વસ્તી વિપિન કામ નહિં કોઈ, જ્ઞાંની રત નિરવરતી હોઈ;
પરવરતી તહાં પરમ ઉદાસી, નિરવરતી જ્યાંહાં રહે નિશંકા. ૫
સ્વર્ગ નર્ક જીન મન નહિં શંકા, નિરવરતી જ્યાંહાં રહે નિશંકા;
પરવરતીતે ત્યાગિ ઉદાસી, ચીત ન કરે તજે તટ કાસી. ૬
નિરવરતી સુખ જે જન લીના, અન્ય વિભવ નહિં ચહે પ્રવીના;
પરવરતી તે નર્ક નિસેની, નિરવરતી આતમ સુખ દેની. ૭
ભ્રાતા ભાવ સમુજી ઉર ધરિયે, મિથ્યા મોહ ભાવ પરહરિયે;
ધન્ય ભાગ ઉતકલ વન ધાવા, જ્ઞાન વિવેક વિરાગ દિપાવા. ૮
ક્ષણુ ભંગુર દરસે જગ સપના, ધન્ય ધીર તજી ચલ્યો કલપના;
સુપન માત્ર નૃપતી સુખ સારા, વિન સમજે પચિ મરત ગવારા. ૯
તન લગિ ભોગ પ્રગટ સુખ ભાસા, તન છૂટે જસ[૧] બાજી તમાસા;
છુટે ભોગ ભવન સુખ સારા, ગયો જીવ જેહિ કર્મ અધારા. ૧૦

દોહા

યાતે ભ્રાતા આજ યાંહાં, કરિયે હર્ષ અપાર;
અરજ કરો નરહરિ પ્રભુ, ઉતકલ કરિયો પાર. ૧
પટ ભૂપન શિર કિરિટકો, નૃપ સુખ ધરિયે જાય;
સુત ઉતકલ વનમેં વસ્યો, દેવહુ સર્વ જનાય. ૨

ચોપાઇ

સુનિ ઉપદેશ દાસિ અરૂ દાસા, લખે મર્મ મન પ્રેમ હુલાસા;
જય જનની સત બોધ સુનાવા, સમુજે મર્મ શોક વિસરાવા. ૧
જય જનની ધન ધીર તુમારી, નિજ સુત બોધ કીન તપ ધારી;
તુમ સમ ધીર ધરે કો માતા, વડે પ્રેમ સુત વિપિન સિધાતા. ૨

---

૧. એકઠી કરી. ૨. જેવા.

જનની તાત પુત્ર પરબોધે, બંધન હોય સોય મગ સોધે;
પતની પુત્ર વડે પરવારા, માત તાત મન હર્ષ અપારા. ૩
સુત પ્રપંચ વસ જમ સુખ પાજી, માત તાત બંધન કરે રાજી;
જય જનની કહા કહે વિશેષા, સુત બંધન રાખ્યો નહિં લેશા. ૪
વિનય કરત ઉપજી એહ ભારી, ઈલા માતુ વંદે નરનારી;
ઈલા સર્વ સંતોષ કરાવા, બોધે શબ્દ સર્વ મન ભાવા. ૫
રે મમ ભ્રાત રામ ગુણ ગાવો, નિત્ય કર્મ મહિં ચીત લગાવો;
નિત્ય કર્મ સમ કર્મ ન આંના, કર્મ કરત જીવ બ્રહ્મ સમાંના. ૬
કર્મ કર્ત જીવ હો નિષ્કર્મી, સમુજહિ સેન સુજન જન મર્મી;
અશુભ કર્મ શુભ કર્મ નસાવે, હો નિપ કર્મ પર્મ પદ પાવે. ૭
યાતે કર્મ કરો ચિત ચાઈ, કરિ શુભ કર્મ જીવ સુખદાઇ;
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ સર્વ પુકારે, કરિ શુભ કર્મ કાજ કોઉ સારે. ૮
વિન પદ ચલે ભવન કિમ જાવે, રવિ વિન રજની કવન હટાવે;
પાક બને નહિં કરે વિચારા, ભૂખ ન જાય ન કિયે અહારા. ૯
વિધિવત કર્મ કિયે વિન ભાઇ, મોક્ષ મિલે નહિં અન્ય ઉપાઇ;
યાતે નિત્ય કર્મ ચિત લાઇય, જ્યા કરિ સુલભ પરમ પદ પાઇયે. ૧૦

દોહા

ઈલા માતુ ઉપદેશ સુન, નિત્ય કર્મ ચિત લીન;
લગે પ્રેમ યુત કર્મમે, દાસી દાસ પ્રવીન. ૧
ધ્રુવ પ્રવીન નિજ કર્મ કર, બેઠે પર્મ હુલાસ;
ઉતકલ તન ભૂષન વસન, લે આયે દે દાસ. ૨

ચોપાઈ

અનુચર વંદે પાદ નરેસા, ભૂપ કહે કારજ કહો કેસા;
અનુચર બ્રેહ ઉપજી ઉર ભારી, નૃપ સતકાર કીન કેઈવારી. ૧
બ્રેહ વશ વિકલ ન હોવહુ તાતા, કહો પ્રગટ કહ્યુ કીન વિધાતા;
અનુચર કહે તાત કહા કૈયે, ભૂષન વસન પુત્ર કા લૈયે. ૨
ભૂષન વસન ભૂપ ઢિગ રાખા, નૃપતી વચન નીતિ યુત ભાખા;
નિજ મંત્રીકો તુરત બુલાવા, આય ભૂપ પદ શીશ નિવાવા. ૩
કહે ભૂપ કરતા ગતિ ન્યારી, ભયો કહા અરૂ કહા વિચારી;
ઉતકલ દીન હરસિ ચંદ રાજા, સો વિપરીત ભયો યહ કાજા. ૪
કહા ચિતવે પ્રભુ કહા બનાઈ, ભાવી પ્રબલ લખી નહિં જાઇ;
ઉતકલ ઉર મહિં પરમ વિરાગા, તેહિ હિત ત્યાગિ ચલ્યો જગરાગા. ૫

જીનકે ચિત ચંચલતા ત્યાગી, વિષય આશ કિમ પરમ વિરાગી;
ભસ્મી ભૂત કીન મન અપના, સો કિમ કરહી વિષય કલપના. ૬
મનો ઇન્દ્રિ નિગ્રહ જીન કીના, શ્વાસા પલટિ પ્રેમ રસ પીના;
સિવરણ તાર શ્વાસ મહિં લાગી, યા સમ કવન વિશ્વ બડ ભાગી. ૭
અજર અમર આતમ સુખ પાવા, સો સુખ અપર ન રૂકે રૂકાવા;
કાજ કાજ સુખ વ્યય ખજાંના, આતમ સુખ સમ સુખ નહિં આંના. ૮
નિજ સ્વરૂપ જિન ચડી ખુમારી, જગ પ્રપંચ જન ચલ્યો વિસારી;
ક્ષણિક ભોગ ભોગે જીવ ભોગી, આતમ તત્વ લીન જન જોગી. ૯
ક્ષણિક ભોગ જીન ચીત ન આવે, નિજ સુખ મસ્ત ન અપર સુહાવે;
ઉતકલ દશા સર્વ મેં જાંનૂ, શબ્દ પરે કહો કહા વખાંનૂ. ૧૦

દોહા

દશ પચીસ ચારાં પરે, તીન ન કરે પ્રવેશ;
નિત પ્રકાશ રવિચંદ વિન, સો ઉતકલકો દેશ. ૧
જો જન રેતો જગતમે, કરતો ઉત્તમ કામ;
અમિત જીવ ઉપદેશ લે, પાવત આતમ રામ. ૨

ચોપાઇ

ઇલા બોધ ઉચરત નહિં જાંના, કેવલ આતમ તત્વ વખાંના;
સત મિથ્યા દૂ પ્રથા વખાંની, આશ્રમ ધર્મ ભઇ બડ હાંની. ૧
માત તાત ગુરૂ બોધ સુનાવે, સુત શિષ્ય દરપન સો મન ભાવે;
શુદ્ધ હૃદય કહું શંક ન કરહી, ગુરૂ સુબોધ લખિ નિજ ઉર ધરહી. ૨
ગુરૂ નિજ મન નીતી સોઇ બોધે, તન લગિ જન મન સો મગ શોધે;
કર્મ ભક્તિ વર્ણાશ્રમ નીતી, પ્રથમ ગુરૂ બોધે કર પ્રીતી. ૩
તો જન તજે ન આશ્રમ કર્મા, પ્રથા યુક્ત ચાલે ચિત શર્મા;
તન પ્રયંત ગુરૂ બોધ ન ત્યાગે, સાધે આશ્રમ ચાર સુભાગે. ૪
અનુક્રમ તે સાધ કર્મ કરાવે, વંશ પિત્રુ રૂણ સર્વ ચુકાવે;
ભોગત ભોગ ભયો નિર આશા, નિજ સ્વરૂપ મહિં કીન નિવાસા. ૫
અમિત પતિત ભવ પાર ઉતારા, આખિર મે નિજ રૂપ સઁભારા;
આશ્રમ તોડ દોડ વન લીના, જ્ઞાનતે અધિક કાજ કહા કીના. ૬
દોડિ ગયો તેહુ રૂપ લખાયો, ગૃહિ ગૃહિ ધર્મ સાધિ પદ પાયો;
આખિર ઉભય એક સ્થલ વાસા, તો કિમ કરિયે તરજી પ્રયાસા. ૭
દોડિ ગયો સ્વારથ રત એકા, તોડિ ગયો પરમાર્થ અનેકા;
આશ્રમ ધર્મ ધીર જન ધારા, અમિત જીવ જિન કાજ સુધારા. ૮

પદ નિરવાણ મિલ્યો જન સાધૂ, કીનો બોધ કહા અપરાધૂ;
પુષ્પ પત્ર કરિ વૃક્ષ દિપાવે, પત્ર હીન શોભા નહિં પાવે. ૯
તરૂ તર છાંહ પુષ્પ ફલ હીના, મગ વિચ ઉગ વૃક્ષ કહા કીના;
યું ગ્નાંની નહિં ગ્નાંન સુનાવા, મિલ્યો મોક્ષ કહા લાભ કમાવા. ૧૦

દોહા

પ્રથા હીન નહિં બોધિયે, આતમ ગ્નાંન અગાધ;
પ્રથા હીન તરવો કઠિન, જે કોઉ જાંને સાધ. ૧
કર્મ ભક્તિ આશ્રમ સહિત, દીજે આતમ ગ્નાંન;
સર્વ ધર્મ શિષ સાધિકે, પાવે પદ નિરવાન. ૨

ચોપાઇ

રે મમ મંત્રી ચતુર સુજાંના, ઉતકલ સરિસ પુત્રકો આંના;
બચપન આતમ તત્વ લખાવા, જડા ભાસ ઉર રંચ ન આવા. ૧
કેવલ ચિત નિરવરતી પ્યારી, પ્રીયે ન પરવરતી બ્રહ્મચારી;
એસો પુત્ર રાજ પદ પાવત, કોટિક સુતે જીવ જગાવત. ૨
ખટ સંપતિ કરિ સુત ભરપૂરા, ધર્મ દિપાવત પર્મ સબૂરા;
ત્યાગ તિતિક્ષા ઇન ઉર ભારી, યાતે દશા દિપાવત સારી. ૩
ત્યાગિ રાજ પદ વિપિન સિધાવા, મો મન ઉર અંદેશ ન આવા;
આશ્રમ ધર્મ તોડિ વન વાસા, યાતે મો મન રંચ ઉદાસા. ૪
યદ્યપિ કહા કરિયે મમ ભાઈ, દેવ ગતી કહૂં લખી ન જાઇ;
અકરણ કરણ અનાથા નાથા, કીયા કર્મ ભાવી જીન હાથા. ૫
જો પ્રભુ કરે શીશ ધર લીજે, સમય સમુજી કારજ કછુ કીજે;
દ્વિજ મંડલ કો ખબર જનાવે, યગ્ન શાલ સારે દ્વિજ આવે. ૬
ધર્મ ક્ષેત્ર જ્યાંહાં બેઠ અટારી, કરિયે જાહર વાત વિચારી;
દ્વિજ વિન સંમતિ દેકો સારા, જ્યા કરિ સુલભ તરે સંસારા. ૭
દ્વિજ સંમતિ વિન કરિયે કાજા, બિગડે કારજ હોય અકાજા;
આશ્રમ વૃદ્ધ વયો વ્રધ ગ્નાંની, ઇન સંમતિ કારજ નહિં હાંની. ૮
જાવહુ પુત્ર કહો દ્વિજ ગાથા, યગ્ન શાલ આવું મેં ભ્રાતા;
કરિ વંદન મંત્રી ઉઠિ ધાવા, સર્વ ગાથ સત વિપ્ર સુનાવા. ૯
હરસે વિપ્ર સુની નૃપ બાંની, યગ્ન ભૂમિ દ્વિજ ચલે સુગ્નાંની;
યગ્ન શાલ કીની સહ ત્યારી, વિધિવત પૂજા સર્વ સૈંવારી. ૧૦

દોહા

ध्रुव धरमी करि नेमको, हरसि गये मखशाल;
द्विजमंडल दर्शन करी, उमग्यो प्रेम विरशाल. १
द्विज हरसे वरसे सुमन, दरसे भूप दयाल;
करसे सुकृत कर्म को, निरखे ज्ञान रसाल. २

ચોપાઇ

ભૂપ આય દ્વિજકે પદ લાગા, ધર્મ સેતુ શાંત સુભાગા;
દ્વિજ આશીશ દીન કેઇ વારી, ઉભય લોક જય હોહુ તમારી. ૧
રામ ભક્તિ અરૂ રાજ કમાવા, મોહ નિશા કેઇ જીવ જગાવા;
ભલહિ તાત જગ દર્શન દીના, પાપ પ્રવાહ પ્રબલ હર લીના. ૨
ઉભય લોક શુભ રાહ સુધારી, અગમ અગોચર બુદ્ધિ તુમારી;
તુમ સમ તુમહિ તાત કહા ગાવે, સમુજ સમુજ આતમ સુખ પાવે. ૩
ગદગદ કંઠ ભયે દ્વિજ સારા, નૃપ દ્વિજ પદ વંદે કેઇ વારા;
દ્વિજ આજ્ઞા આસન નૃપ આવા, જોરિ ઉભય કર વિનય સુનાવા. ૪
જય દ્વિજરાજ ક્ષમા પ્રભુ કીજે, દુરબલ દાસ વિનય સુનિ લીજે;
મો મન હરસિ કાજે પ્રભુ ધારા, ભયો અકાજ ન કાજ લગારા. ૫
વિપ્ર વચન મેં હૃદય ન લાવા, તુરતહિ તાત પ્રબલ ફલ પાવા;
કો અનંત કર્તા ગતિ ભારી, ઉતકલ વિપિન વસ્યો તપ ધારી. ૬
નૃપ અધિકાર હરસિ હમ દીના, ઉતકલ વાસ વિપિન મહિં કીના;
પટ ભૂષણ તન મુકુટ ઉતારા, ડંડ કમંડલ નિજ કર ધારા. ૭
ત્રણ સમ ત્યાગિ ચલ્યો સુતરાજા, જગત કાજ જીન માંન અકાજા;
હમતે મિલ્યો ન માતુ મિલાવા, વશ વૈરાગ વિપિન ઉઠ ધાવા. ૮
પ્રબલ તિતિક્ષા જાનપર ધારી, વિપિન વાસ તન ત્રાસ કરારી;
ભજની ભજન તાર ઉર લાગી, તન મન ત્રાસ ન ગિને સુભાગી. ૯
ભૂખ પિપાસ પ્રેમ કરિ નાસા, ભજન પ્રતાપ નહીં તન ત્રાસા;
વ્યાપક રામ વસે વન વસ્તી, રક્ષક રામ નહીં જન તસ્તી. ૧૦

દોહા

હોનહાર હોવે અવસ્ય, રચી રામ કરતાર;
વસનવ ગાદી દીજીયે, સો દ્વિજ કરો વિચાર. ૧
જોતિષ જોગ વિચારીકે, કરો દ્વિજ રાજ;
સુફલ સમય શાંતી રહે, હોય ન કાજ અકાજ. ૨

ચોપાઇ

મો મન જોતિષ નહિં ઇતબારા, જ્યા કરિ જોગ નહિં સ્વીકારા;
જોતિષ જોગ અલ્પ કરિ જાંના, મન મુખ કારજ ભયે હેરાંના. ૧
અબ મોહિ ભયો પ્રબલ વિશ્વાસા, જોતિષ રવિ સમ કરત પ્રકાસા;
જોતિષ સત્ય ભયો ઇતબારા, જોતિષ સુધરે સર્વ વેહારા. ૨
જોતિષ જોગ વ્રથા કોઉ જાંને, મમ સમ હો વહિ અવશ હેરાંને;
નીતી રચી વિશ્વ કરતારા, સો સત કવન લહાવનહારા. ૩
યાતે તાત કહું કર જોરી, જોતિષ જોહુ બહોર બહોરી;
રંજ ભર ભૂલ રખો નહિં તાતા, જ્યા કરિ કારજ સુફલ સનાથા. ૪
વિઘ્ન વિહીન કરે સુત કાજા, તવ પ્રતિ યહ નતિ વિપ્ર સમાજા;
પ્રજા પુત્ર વત નૃપ સંતોષે, સુકૃત નાજ નીર જીમ પોષે. ૫
ધર્મ રૂચી અધરમ કર નાસા, મમ સુત કબહુ ન હોય ઉદાસા;
નૃપ પદ પાય કષ્ટ નહિં હોવે, જોતિષ તાત જુક્તિ કર જોવે. ૬
આગમ ભેદ સર્વ ધ્વનિ માંહી, કૃપાનાથ જોતિષ જન બાંહી;
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, જોતિષ જોઇ રાજપદ દીજે. ૭
વસતવ આજ દેહુ પદરાજા, કૃપાનાથ કરિયે દ્વિજ કાજા;
વિપ્ર વિના કો તારણહારા, કૃપાનાથ કરિયે ભવપારા. ૮
ગદગદ કંઠ નેન ભરિ વારી, દ્વિજપદ ભૂપ વંદ કેઇ વારી;
દ્વિજ મંડલ ઉર હર્ષ અપારા, નૃપ સંતોષે વારંવારા. ૯
જય હો ભુપ ભક્તિ હિતકારી, બની રહો યે કૃપા તુમારી;
સર્વ પ્રકાર સર્વ સુખ ખાંની, તો મન પ્રથા પ્રગટે હમ જાંની. ૧૦

દોહા

જોતિષ અક્ષર આદિતે, કીનો સર્વ વિચાર;
ગઇ ઉપાધી દિવસ દે, યે દિન મૂહૂરત સાર. ૧
નવ ધટિકા શુભ લગ્ન મે, નૃપ પદ સજીયે સાજ;
સુત ગાદી બિઠાઈયે, કરે અકંટક રાજ. ૨

ચોપાઈ

જોતિષ પ્રથા યુક્ત હમ દેખા, ભિન્ન ભિન્ન મમ કીન વિવેકા;
શુભ અવસર દિન રહિત ઉપાધી, યેહિ મહૂરત દીજે સુત ગાદી. ૧

૧. સ્તુતિ.

નિષ્કંટક શત્રુ કરિ હીના, કાલ આદિ કોઉ કરહિ ન કીના;
ઉભય લોક પૂરણ જસ છાવે, કરિ સતસંગ મુક્તિ પદ પાવે. ૨
તવતનતે તન પ્રગટયોહુ તાતા, ક્યું નહિં તે જન તત્વ સમાતા;
તત્ર મુખ તાત સુની જીન આંની, સમુજત પદ પાયો નિરવાંની. ૩
તવ મુખ બોધ સમુજી થિર થાવા, જીવન મુકત સ્વતંતર પાવા;
સુનિ ઉપદેશ પ્રજા નરનારી, રામ ભકિત કરિ ભયે સુખારી. ૪
યાતે તાત પુત્ર તવ રૂપા, ક્યું નહિં મિલે બ્રહ્મ પદ ભૂપા;
અજર અમર ઘર કિમ નહિં પાવે, ક્યું નહિં આતમ તત્વ સમાવે. ૫
આશ્રમ ધર્મ યુકત શિર ધરહી, સો જન જીવન મુકત વિચરહી;
યાતે ભૂપ કરે સહ ત્યારી, દ્વિજ આજ્ઞા શુભ લગ્ન વિચારી. ૬
સમય સમુજ નૃપ શીશ નિવાવા, દ્વિજ મુખ રજા પાય હરસાવા;
યજ્ઞશાલ વિધિવત દે દાંના, વંદિ ચલે ઘર ભૂપ નિદાના. ૭
જયજય શબ્દ કીન દ્વિજ દેવા, જોતિષ અર્થ ભૂપ મન ભેવા;
કૃપા કીન યેહ શંભુ ભવાની, જોતિષ ગાથ મહિપ મન માંની. ૮
દ્વિજ મંડલ હરસ ઉર ભારી, જય હો ઉમા શંભુ ત્રિપુરારી;
હરિહર અજદેવા ત્રય સાખી, જોતિષ સતા સત્ય તુમ રાખી. ૯
દ્વિજ મંડલ નિશ્ચય પ્રભુ આવા, જોતિષ સત્ય સર્વ મન ભાવા;
જોતિષ આગમ કહત પુકારી, માંનત સુખી હોય નરનારી. ૧૦

દોહા

દ્વિજ મંડલ નિજ ભવનકો, ચલે સર્વ હરસાય;
ભૂપ સવારે ભવનકો, યજ્ઞશાલતે આય. ૧
રજા કીન સબ નગ્રમેં, યથા યોગ સનગાર;
હાટ વાટ ચૌસઠ સબે, કીને પ્રજા તયાર. ૨

ચોપાઇ

રે મંત્રી મન પૃથા વિચારી, ગાદી ભવન કરો સહ ત્યારી;
દ્વિજ આજ્ઞા કીજે સહ કાજા, ગાદી સમય સજો સબ સાજા. ૧
લે સુત સંગ તુરત હમ આવે, સમય સમુજી અભિષેક કરાવે;
રજા પાય ચાલે મંત્રી જન, ઉપજ્યો પ્રેમ અધિક મનહી મન. ૨
દ્વિજ મંડલ જાય શીશ નિવાવા, ભૂપ વચન સો સર્વ સુનાવા;
હરસે વિપ્ર સર્વ બ્રહ્મચારી, પ્રથમ પૂજ જિન સર્વ સવારી. ૩
સર્વ તીર્થ જલ ઔષધિ સારી, લે સઁગ ચલે વિપ્ર અઘહારી;
દ્વિજતે પ્રથમ મંત્રિ ચલિ આવા, ગાદિ ભવન વિધિ યુકત સજાવા. ૪

દ્વિજ હરિ રૂપ પ્રથમ જ્યહાં આયે, જ્યહાં અધિકાર સુઆસન પાયે;
શિશુ માર વાયૂ નૃપ આદી, જોહિ આધકાર જુડે તેહિ ગાદી. ૫
પ્રજા તોરિ નર અવસર જાંની, પ્રેમ યુકત સબ પ્રજા જુડાંની;
ધ્રુવ પ્રવીન શુભ સમય પિછાંની, પ્રેમ યુકત તેડી દે રાંની. ૬
રાની પ્રથમ પૂજ વિધિ સાજી, રજા સુનત ઉરમે અતિ રાજી;
હરસત હૃદય પીવ પદ લાગી, પતિ પદ પૂજન લગી સુભાગી. ૭
અક્ષત પુષ્પ પતી પદ પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા;
પદ પખારિ ચરણોદક લીના, નિજ મન જનમ સફલ કરિ ચીના. ૮
ગદગદ કંઠ નયન જલધારા, નિરખિ દશા નૃપ વચન ઉચારા;
પ્રાણુ પ્રિયા ઉત્તમ ગુણુ ધરિયે, વ્રથા વિશ્વ લખિ સિંવરણુ કરિયે. ૯
વિશ્વ ચરાચર વ્યાપક સાખી, સબ માયા જીન કર ધર રાખી;
સર્વ જીવ પ્રેરક ધન નાંમી, જો કછુ બને કરે સુર સ્વાંમી. ૧૦

દોહા

ઉતકલ અરપ્યો રાજપદ, અતિ ઉત્તમ જન જાંન;
મન ધારી ટારી સબે, કીનો વિપિન પયાંન. ૧
હરિધારી સારી સબે, કારી લગે ન કોય;
મારી થારી ના બને, અસુરારી કૃત હોય. ૨

ચોપાઈ

યાતે પ્રિયા ન પ્રાણુ દુખાવો, કરતા ગતી સમુઝ થિર થાવો;
હોન હાર મહિં જોર ન કાહૂ, જો કછુ બને સો બને સુબાહૂ. ૧
ગહન ગતી લખિ શોચ ન કીજે, કરતા કરે શીશ ધર લીજે;
અલ્પ જીવ કલપે કેઇ કાજા, સુફલ ફલે નહિં હોય અકાજા. ૨
તપ બલ ધર્મ કર્મ પ્રભુતાઈ, ઇત તો કારજ સુફલ સદાઈ;
અધિક કાજ સિધ હો ન કદાઈ, કોટિક કલપે જીવ સદાઈ. ૩
ઘટ મહિં નીર ભર્યો સો આવે, કર્મ ગતી સો કાજ કરાવે;
જ્ઞાંની ફિકર હરે લખિ મર્મા, કર્મ જોગ કછુ ધર્મ અધર્મા. ૪
અતિસે પ્રબલ કર્મ ગતિ જાંની, સદા અદ્રષ્ય ફુરે અતિ છાંની;
હોવે પ્રગટ પ્રવાહ દિખાવે, તહાં લગિ જન કોઉ જાંન ન પાવે. ૫
યાતે પ્રિયા શોચ પરહરિયે, ઉચ્છવ સમય વિલાપ ન કરિયે;
ભૂપન વસન પુત્ર પધરાઇય, ગાદી સમય વિલંબ ન લાઇય. ૬
ઇલા અપન મન કિન વિચારા, મો મન પતી ન સમજે સારા;
કવન પુત્ર કો આવે જાવે, કો શઠકો શઠ શોચ કરાવે. ૭

આન જાંન માયા કૃત સારા, મમ સ્વરૂપ નિત રહિત વિકારા;
ઉતકલ પુત્ર ન મેં મહતારી, સમજણુ વિના ઉપાધી સારી. ૮
જડ તન ઝૂઠ સત્ય કરિ માંની, જ્ઞાંન હીન જડ જાત વખાંની;
જનૂની જનક પુત્ર પરિવારા, જ્ઞાંની ત્યાગે સમજ વિકારા. ૯
તન સબંધ અજ્ઞાંની પ્યારો, જ્ઞાંની ઉરતે પ્રથમ નિકારો;
નામ રૂપ જડ જાંન સુભાગે, રૂપ લીન જડ સંગ ન લાગે. ૧૦

દોહા

સદા સ્વતંતર આતમા, નામ રૂપ કરિ બાદ;
અમર આતમા આપ લખ સુપ સુખ હર્યો પ્રમાદ. ૧
સુપન માત્ર જીવન મરણુ, લાભ ન હાંની શોક;
નભ સમ વ્યાપક રૂપ, નિજ, ઉરતે ભયો અશોક. ૨

ચોપાઇ

ઇલા અપન મન રૂપ વખાંના, ધ્રુવ ત્રિકાલ દરસી સહ જાંના;
વિન અવસર મુખ વચન ન બોલા, સમુઝી મર્મ મન રહા અડોલા. ૧
રાણી સમુઝી શબ્દ નહિં ભાખા, નિજ નિશ્ચય ઉરમે ગ્રહિ રાખા;
સમય સમુઝી સાસૂ દે આઇ, ધ્રુવ સંતોષી શીશ નિવાઇ. ૨
જય જનુની દર્શન લભ દીના, લખિ લઘુદાસ કૃતારથ કીના;
રાજપાટ રચના યહ સારી, ફલે સુફલ સહ કૃપા તુમારી. ૩
પુત્ર પુત્રિ દાસી જન દાસા, તોરી કૃપા વસે સુખ વાસા;
યથા લાભ સંતોષ પિયારા, રામ ભક્તિ કરિ જનમ સુધારા. ૪
હર્ષ શોક તજી દિવસ ગુજારે, જગ સુપનો લખિ જનમ સુધારે;
જનુની જનક ગુરૂ પરતાપા, ભજન ભક્તિ વશ હર્યો સંતાપા. ૫
ભલે માતુ મોહિ દર્શન દીના, મો મન જનમ સુફલ કરિ ચીના;
સુત યુવરાજ કાજ યહિ કીજે, લાવહુ પુત્ર સમય સત છીજે. ૬
વસતવ પટ ભૂષન પધરાવા, પિતુ સનમુખ પદ શીશ નિવાવા;
ભૂપ કહે જય હોહુ તુમારી, સનમુખ રહો ઇષ્ટ ત્રિપુરારી. ૭
હરિ હર ભક્તિ કરો ચિત લાઇ, ઉભય લોક સુત હોહુ ભલાઇ;
સમય સમઝી ધ્રુવકી દે સાસુ, વિનય કરત નેનાં ભરિ આંસુ. ૮
જય જન તાત કૃપા યહિ કીજે, અંત સમય શુદ્ધી મોહિ લીજે;
જમ દર્શન નહિં દે દયાલા, હમ શરણાંગત તુમે કૃપાલા. ૯
હરિ હર હરિ જન એક પિછાંની, કૃપાનાથ વંદે પદ પાંની;
પુત્રી પુત્ર ભાવ હમ નાંઇ, મો મન તુમ સમ રામ ગુસાંઇ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ પ્રવીણ શુધ ભાવ લખ, ઉમગ્યો પ્રેમ અગાધ;
કહ આખિર વીણપુરી, વસો માતુ મમ સાધ. ૧
ઈતને અનુચર વિપ્રકો, આય સુનાયો કાજ;
સમુઝી ભૂપ સુત સંગ લે, આયે વિપ્ર સમાજ. ૨

ચોપાઇ

જય જય શબ્દ કીન નરનારી, દ્વિજ પદ નૃપ વંદે કેઇ વારી;
અક્ષત પુષ્પ ભૂપ શિર ડારા, વેદ મંત્ર ઉચરે સુખ સારા. ૧
શિશુ માર વાયૂ નૃપ દાંના, હરસિ મિલ દૈ પરમ સુજાના;
અપર ભૂપ માતેત અપારા, વિવિધ આય વંદે પદ સારા. ૨
સબ સંતોષ ભૂપ થિર થાવા, રાજકુંવર નિજ પાસ બિઠાવા;
સમય સમુઝી નૃપ કહ કર જોરી, જય દ્વિજ દેવ કૃપા નહિં થોરી. ૩
અવસર સુમુઝી કાજ પ્રભુ કીજે, વસતવ પુત્ર રાજ પદ દીજે;
વારવાર પ્રભુ વિનય હમારી, બની રહે દ્વિજ કૃપા તુમારી. ૪
કૃપાનાથ હાજર તવ બાલા, સમય કર્મ કીજે તતકાલા;
પ્રથમ ભૂલ યાદી મોહિ આવે, ભૂસુર દાસ સમુઝી વિસરાવે. ૫
સુનિ નૃપ વચન વિપ્ર સબ હરસે, અમૃત વચન પ્રેમ યુત વરસે;
જય નરેશ નીતી હિત કારી, ધર્મ પ્રથા સહ વિશ્વ સુધારી. ૬
વડે પુરૂપ બડપન નહિં ધારે, કો જગ નીતી ધર્મ સુધારે;
ગૂઢ ગતી નૃપ મર્મ તુમારા, સમુઝી ભેદ મોહિ મોદ અપારા. ૭
જય મમ તાત લાભ અબ લીજે, અમૃત સમય રાજ સુત દીજે;
અપને સુત નૃપ કર યુવરાજા, ધન્ય ભૂપ સાર્યો નિજ કાજા. ૮
રાજ કાજ નિજ ભાર ઉતારા, સમઝી નરેશ ભયો ભવપારા;
સર્વ સતા સુતકો નૃપ દીની, મનતેં દૂર વાસના કીની. ૯
અલ્પ વસ્તુ ત્યાગન કઠિનાઈ, ધન્ય રાજ ત્યાગી પ્રભુતાઇ;
અખિર સતા તજે સબ કોઈ, જીવત તજે સો જન નિરમોઈ. ૧૦

દોહા

સમય અમો લખ સમુઝીકે, વિધિવત પૂજ કરાય;
ગાદી પદ અરપન કિયો, ધ્રુવ ધર્મી હરસાય. ૧
જય જય ધુનિ ઉચરત ભયે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર;
વેદ મંત્ર દ્વિજ મુખ કહે, હરસ ભયો નરનાર. ૨

ચોપાઇ

દ્વિજ આશીશ દીન કેઇ વારી, બંદી જન વિરદાવત ભારી;
અનુક્રમતે વિરદાવલિ ગાવત, સુનિ સહુ ચતુર હર્ષ ઉર લાવત. ૧
મંગલ સમય નારિ બહુ આઈ, સુવરણુ કલસ શીશ ધરિ લાઈ;
વિધિવત ભૂપ ચરણુ કરિ સેવા, સમય મંત્ર ઉચરે દ્વિજ દેવા. ૨
સમય દાંન દીનો સર નારી, જેહિ અધિકાર વિચાર વિચારી;
યુકત દાંન લે હર્ષ વડાવત, મંગલ ગીત સમય લખિ ગાવત. ૩
સુનિ હરસત ન્રપતી નરનારી, સમય ગાથ લાગત સહ પ્યારી;
ફીકી નીકી ન્યાવન[1] ગારી, નીકી ફીકી વિગર વિચારી. ૪
ગનપતિ રામ મંત્ર દ્વે સારા, ઉચરે જીવ તરે સંસારા;
યદ્યપિ સમય દિપે યહ સારા, વિન અવસર વિપરિત વ્યવહારા. ૫
મરણુ ખંભ ગણુ દેવ મનાવે, પરણુત રાંમ મંત્ર મુખ ગાવે;
ક્ષોભે અવશ સર્વ નરનારી, અટકે અવશ રૂ દે મુખ ગારી. ૬
યાતે સમય શોચિ નરનારી, કરિયે કાજ વિચાર વિચારી;
ધ્રુવ પ્રવીણુ ભંડાર ખુલાવા, જાચક વિપ્ર દાંન અરપાવા. ૭
દાસી દાસ અપર નર નારી, દીને દાંન સમુજી અધિકારી;
ધ્રુવ પ્રવીણુ સુત સેન જનાઇ, દ્વિજ પદ શીશ ધરો મમ ભાઈ. ૮
દ્વિજકી કૃપા અપન ભવ પારા, સુનહુ પુત્ર સિદ્ધાંત હુમારા;
વસતવ સેન સમુજી ઉઠિ ધાવા, દ્વિજ પદ સનમુખ શીશ નિવાવા. ૯
દ્વિજ આશીશ દીન કેઇ વારા, રહો અકંટક રાજ તુમારા;
ગો ગુરૂ દ્વિજ માતા પિતુ સેવા, પુજીયે ભૂપ ઇષ્ટ લખિ ભેવા. ૧૦

દોહા

ધર્મ સનાતન ઉર ધરો, વેદો યુકત વ્યવહાર;
ભજન ભકિત સતસંગતે, સહજ જીવ ભવ પાર. ૧
તાત તાત જનુની પિતા, ઇન પદ ધરિયે શીશ;
સુત સપૂત સંસારમે, ઇન મુખ લે આશીશ. ૨

ચોપાઇ

દ્વિજ મુખ રજા તાત શિર નાવા, ઉર મહિં પ્રબલ પ્રેમ ફુરિ આવા;
દુતિયે માતુ તાત દ્વે જાંની, પર્યો પ્રેમ વશ તાત સુજાંની. ૧

---

૧. વિવાહની.

જનુની તાત ઉભય હરસાવા, પ્રેમ યુક્ત આશીશ સુનાવા;
જય મમ પુત્ર કાજ સત કરિયો, ધર્મ સનાતન પૃથા વિચરિયો. ૨
નિજ કુલ કર્મ ન ભૂલહુ ભાઇ, ધર્મ રતા જન હોત ભલાઇ;
વેદો યુક્ત ધર્મ જીન ત્યાગા, સો જન જગમે પરમ અભાગા. ૩
યાતે સમુજી પ્રજા સુખ દીજે, નિજ કુલકી નિત સાર કરીજે;
રાજ કાજ નિજ કુલકો દીજે, ભૂપ અકંટક રાજ કરીજે. ૪
રાજ અંશ બુદ્ધી બલ ભારી, ચાલ પ્રજા ન કરે દુ:ખારી;
કુલ પરમાણુ હોય જન શુદ્ધી, અપર તર્ક કરિ શકે ન બૂદ્ધી. ૫
વૈષ્ય દ્રવ્ય સંચય કરિ જાંને, સેવા લાભ શુદ્ર મન માંને;
દ્વિજ દે બોધ કર્મ કુશલાઈ, જીવ માત્ર જગ ચહે ભલાઇ. ૬
ક્ષત્રી યુદ્ધ ન્યાય પખ ભારી, તન મનતેં નિજ પ્રજા રૂખારી;
રક્ષા ન્યાય ક્ષત્રિ કુલ કીજે, વિત હિત વણિક કાજ ભલ દીજે. ૭
દ્વિજ હરિ રૂપ સમુજી પદ સેવે, દ્વિજકો ધર્મ બોધ જગ દેવે;
શુદ્ર સેવ કરિ મન સંતોષે, વણિક ક્ષત્રિ બ્રાહ્મણ ઇન પોષે. ૮
અન્ન વસ્ત્ર વિત દે હરસાઇ, તિરસ્કાર નહિં કરે કદાઇ;
કુલ મરિયાદ[1] ન તોડે કબહી, વ્યાપક રામ લખે ઘટ સબહી. ૯
નિજ આતમ લખિ આદર દીજે, ભ્રષ્ટાચાર કર્મ નહિં કીજે;
સર્પ સિંહ વિંચ્છુ ખર આગા[2], આતમ એક સરીખ વિભાગા. ૧૦

દોહા

અપની જાગે સહ દિપે, ક્ષોભે લોમ વિલોમ;
હાથ હાથ કૃત હાથકી, રોમ રોમ કૃત રોમ. ૧
વ્યાપક આતમ એક હે, પંચ તત્વ તન એક;
કર્મ ધર્મ મહી ભેદ હે, કરિયે સુજન વિવેક. ૨

ચોપાઇ

બેઠહુ તાત જાય નિજ ગાદી, કરિયે કારજ રહિત ઉપાધી;
તાત રજા બેઠો અધિકારી, શ્રવન બોધ સુદ્ધી ઉર સારી. ૧
સસુર બોધ સુન ધ્રુવ જન જ્ઞાંની, વંદે તાત જોરિ યુગ પાંની;
જય મમ તાત બોધ તવ શુદ્ધા, સમજી પાર પહોંચે પરબુદ્ધા. ૨
શુદ્ર શ્વાન દ્વિજ હસ્તી ગાઈ, આતમ અવશ હોય ઇકિતાઈ;
કર્મ ધર્મ તન મિલે ન સંગા, કરે એક તો કષ્ટ અભંગા. ૩

---

૧. અગ્નિ. ૨. વર્ણાશ્રમ ધર્મની આજ્ઞા.

સે મિલ ઇનિ મત મિલે ન કબહી, રૂચિ અનુસાર કરે કૃત સબહિ;
વિલગ ભોગ ચહિ ઉર સબહી, ઇક વ્યવહાર હોય નહિં કબહી. ૪
ગ્નાંની ભૂપ સમજ યહ ગાથા, પોષે સર્વ દ્વૈષ નહિં લાતા;
સબ વ્યવહાર યુક્ત સંતોષે, મમ આતમ વ્યાપક લખિ પોષે. ૫
યાતે તાત વાત ઉર ધરિયે, નીતી યુક્ત કાજ સહ કરિયે;
અપર શીખ દેવે કહા ભાઈ, વિધી કર્મ સબકો સુખદાઈ. ૬
કરો રાજ વિધિ સિંવરણ કીજે, જીવન મુક્ત લાભ સુત લીજે;
વેદ ધર્મ સમ ધર્મ ન ભાઈ, સમજે સો જન રામ સહાઇ. ૭
હરિ ગુરૂ દાસ જનમ મેં પાવા, દ્વૈ અક્ષર લઘુ નામ ધરાવા;
રામ મંત્ર ભકિત વિશ્વાસા, હરિહર તાત હરી ત્રય ત્રાસા. ૮
નિત નિત નૂતન ભકિત પિયારી, તિમતિમ કૃપા કીન અઘહારી;
ગુરૂ નારદ ઉપદેશ વતાવા, જબતે વ્યાપક રૂપ લખાવા. ૯
દિન દિન વૃતી વઢયો વેરાગા, તિમતિમ તજી પદારથ રાગા;
વર્ષ છતીસ હજાર નિભાવા, કીન રાજ ઉર રાગ ન આવા. ૧૦

દોહા

સિંવરણ શ્વાસા રત રહે, ગત ઉરતે સંસાર;
મત આતમ રત એકતા, યે ગુરૂ ગમ સત સાર. ૧
સુત સિંવરણ કરતા રહો, ધરતા રહો હરિ ધ્યાંન;
સંગ દોષ ડરતા રહો, પાવો પદ નિરવાંન. ૨

ચોપાઇ

યહિ પ્રકાર હમ નેમ નિભાવા, તાતે હરિ ગુરૂ પાર લઁઘાવા;
હરિ ગુરૂ સંત કૃપા બલ કીની, મો સમ અધમ શુદ્ધિ પ્રભુ લીની. ૧
અમિત જન્મ કૃત હમકો સુજે, હોય ગિલાંની કેહુ ન દૂજે;
પૂરવ જન્મ ગાથ કહા ગાઉ, સમુજી મર્મ અબ તક પસતાઉ. ૨
ઘોર નર્કકે હમ અધિકારી, સંત સમાગમ સર્વ સુધારી;
સુધરે જીવ સુસંગતિ પાઇ, અપર ઉપાય ન તરે કદાઇ. ૩
અપર કર્મ સુધરે નહિં કાજા, ચારૂ વરણ રંક અરૂ રાજા;
પાય સુસંગતિ જનમ સુધારે, કરિ કુસંગ અપનો ભવ હારે. ૪
સંગદોષ અતિશય પ્રભુતાઇ, દશાવાન જન દેત ભુલાઈ;
હરિહર ગુરૂ જનકે શિર રહાઇ, દયા દ્રષ્ટિ કરિ લેત બચાઈ. ૫

નહિંતર સંગ દોષ કહિનાઇ, નિજ બલ હટે ન ક્રોડ ઉપાઇ;
વીતી કેહુ વૃથા નહિં ભાખી[1], હરિહર અજ સતગુરૂ લખિ સાખી. ૬
કહિયે કહા લખું ઉર સારી, જયહઁા જયઁાહાં કૃપા કીન અધ્રહારી;
યાતે તાત વાત લખિ સાચી, રહો ધર્મ રત રખો ન કાચી. ૭
રે મમ પ્રજા ધર્મ હિતકારી, રામ ભજન કરિ રહો સુખારી;
વસતવ ભૂપ રાજ અધિકારી, ઇનકી રજા ચલો નરનારી. ૮
શાંત રૂપ મન રહો સુભાગા, આજતે રાજ કાજ હમ ત્યાગા;
ન્યાય કમ નૃપતી સન લીજે, ભ્રાતા મન દુરાજી નહિ કીજે. ૯
વિદ્યા નિપુર્ણ તોહુ તન બાલા, અરપી ન શકે ન્યાય તતકાલા;
મમ મંત્રી જ્ઞાંની જન દાંના, પ્રજા ન્યાય યહ કરહિ નિદાંના. ૧૦

દોહા

ભ્રાત હરીહર વચન યહ, વર્ષ છતીસ હજાર;
ઉભય વર્ષ ઉપર ગયે, અબ ન રહે તવ દ્વાર. ૧
ઉગે દિન આજ્ઞા હરી, બદ્રી કરે નિવાસ;
ભ્રાતા ભક્તી રત રહો, કરો ન ચિત ઉદાસ. ૨

ચોપાઇ

રે મમ ભ્રાત સર્વ બડ ભાગી, કરી હરિ દર્શ ભક્તિ લય લાગી;
રામ મંત્ર ભક્તિ રસ લાગે, સો જન અવશ વિષય સુખ ત્યાગે. ૧
મિલ બિછોહ મદ મચ્છર નાંઇ, વ્યાપક રામ સર્વ ઘટ માંઇ;
જાહર નીતી કર્મ નિભાવે, જ્યા કરિ જીવ અમિત સુખ પાવે. ૨
ઉર અંદર સબસે ઇકતાઇ, સર્વ વસ્તુ મય રામ ગુસાંઈ;
શુભ ગુણ સર્વ સંત ઉર આવે, યાતે જ્ઞાંની સર્વ સુહાવે. ૩
જ્ઞાંની સર્વ અપન સમ માંને, દૂસર ભાવ હૃદય નહિં આંને;
જ્ઞાંનીકો જગ તાત પિછાંને, રામ રૂપ લખિ સેવા ઠાંને. ૪
જ્ઞાની કે ગુણ ઉત્તમ ગાથા, રામ કૃપા તુજમે યહ ભ્રાતા;
દુતિયે રાજ સભા અવનીશ્વર, ભ્રાતા કરો ભક્તિ ઉર હરિહર. ૫
રામ ભક્તિ કરિ હરિ રસ પીજે, જીવન જનમ સુફલ કરિ લીજે;
સર્વ પ્રજા અપને સમ જાંનો, પક્ષી પર સમ પ્રજા પિછાંનો. ૬
એક પાંખ પક્ષી કિમ ધાવે, ખગ મગ ચલે ન ભૂમિ ગિરાવે;
પાંખ ખોય પક્ષી પસતાવા, ભૂપર ગિર્યો કષ્ટ અતિ પાવા. ૭

---

૧. જરાપણ.

ન્યાય પ્રજા દ્વે પાંખ અનાદી, સુજન લખે નહિં લખે પ્રમાદી;
ન્યાયી ભુપ પ્રજા ઉર પ્યારા, પક્ષિ પાંખ સમ દેત સહારા. ૮
ઉર અન્યાય અસી કર ધારા, ન્યાય પક્ષ નૃપ કારિ વિડારા;
લખિ અન્યાય પ્રજા દુઃખ ભારી, ભાસ વિરોધ ભયો નર નારી. ૯
બિગડી પ્રજા ન અરપે પાઇ, લે કુટુંબ પરદેશ સિધાઈ;
ભૂત ખજાંને ભૂપ ભરાઇ, ભેદી ભૂપતિ ચિંત સદાઈ. ૧૦

દોહા

વત ભૂધર જલપૂર દે, તાતે નદી સુહાય;
કદાપિ યે દેતો યનહ ત્રટની તહ્રો દિખાય. ૧
દ્રવ્ય કોષ સરિતા સરિસ, પ્રજા વિપિન વિતદેત;
નિરખિ પ્રેમ ઉભરત અથમ, ન્યાય પ્રજા નૃપ હેત. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત પ્રજા સુખ દીજે, ઇનિ સુખતે અપનો સુખ લીજે;
ગર્ભ સુખી ગોકો સુખ ભારી, ગર્ભ દુઃખી ગો પર્મ દુઃખારી. ૧
વચ્છ પ્રજા પાલો કર પ્રીતી, ધર્મ સનાતનકી યહિ રીતી;
વસતવ બાલ ભૂપ તન છોટા, ભુજબલ ભ્રાત સર્વ તુમ મોટા. ૨
તન ભુજ ઉભય રહે દ્વે સંગા, હણી શત્રુ રહે આપ નિસંગા;
મંડલેશ તુમ નૃપ ભુજ ભાઇ, નૃપ સન ઉર રાખહુ ઇકિતાઈ. ૩
મેં હરિપુર અબ કરિહુ નિવાસા, રામ મંત્ર અજપા ઉર શ્વાસા;
ચિત ઉપરામ નિવરતી ચાવે, પરવરતી ઉર નાંહ સુહાવે. ૪
તુમ હમ પરારબ્ધ ઇકિતાઇ, પરવરતી દુઃખ રૂપ નિભાઈ;
તુમ હમ પરારબ્ધ જો અંતા, સ્વર્ગ નિવાસ ભજુ ભગવંતા. ૫
મંડલેશ્વર પરજા મમ ભાઇ, જો હમસે કછુ બની ઢિઠાઇ;
કરિયો માફ દાસ લઘુ જાંની, વંદુ સર્વ જોરિ યુગ પાંની. ૬
ગદ ગદ કંઠ ભયો નૃપ ભારી, પ્રહ વશ પ્રજા સર્વ નરનારી;
ચુપ મુખ સર્વ ન ઉત્તર આવા, સર્વ સભા કરૂણા રસ છાવા. ૭
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, સર્વ સભા તન ભાન વિસારા;
કરૂણા સુરસરિ કે તટ નાવા, સર્વ સભા તન પાપ નસાવા. ૮
સમય સમુજી નૃપતી મન મારી, અતિ પવિત્ર મુખ ગિરા ઉચારી;
જય હો સભા સર્વ નર નારી, જો પવિત્ર તન પ્રેમ પખારી. ૯
રે મમ ભ્રાત વૃથા નહિં બોલૂ, સત્ય ભાવ મનકો મેં ખોલૂ;
મોરે મન એસા મતિ આવે, સર્વ સંગ લે સ્વર્ગ ધાવે. ૧૦

દોહા

પંચ તત્વ વન ત્યાગિ કે, જીવ અમરપુર જાય;
યે નીતી હરિહર પ્રથમ, જ્યાતે રહ્યો અટકાય. ૧
યદ્યપિ ભ્રાતા ચિંત તજ, તન ત્યાગે હરિ ધામ;
પરારબ્ધકે અંતમે, હરિપુર વસો તમાંમ. ૨

ચોપાઇ

યાતે સર્વ ચિંત તજ દીજે, સોચ વિહાય ભક્તિ રસ પીજે;
મેં આગે તુમ પાછે આવો, સમુજી મર્મ ચિંતા વિસરાવો. ૧
સો નરનાર સ્વર્ગ પદ આસા, નિશ્ચય હરિપુર કરહિ નિવાસા;
ગ્નાંની સુજન નારિ નર કોઇ, વિષય આશ તિહુલોગ વિગોઈ. ૨
સ્વર્ગ નર્ક સંશય નહિં રાખા, નામ રૂપ ત્યાગી અભિલાખા;
આન જાંન જીન ભાવ મિટાવા, નિશ્ચલ ચિત આતમ પદ પાવા. ૩
વ્યાપક રૂપ અપન જીન જાંના, ધ્યે ધ્યાતા જીન એક પિછાંના;
હસ્તામલક વિશ્વ જીન ભાસે, સર્વ પુરી દ્રષ્ટા નિર આસે. ૪
સો હરિ હરપુર કરે ન આશા, તુરિયા રત ચિત તત્વ નિવાસા;
ઉનકી ગતી લખે જન વોહી, તજી આભાસ ભયો નિરમોહી. ૫
ગ્નાંનીકી ગમ ગ્નાંની પાવે, ગુપ્ત રૂ પ્રગટ કહ્યો નહિં જાવે;
દિસત દેહ વિદેહ વિરાજે, ગ્નાંનીકે ગુણ ગ્નાંની છાજે. ૬
યાતે ગ્નાંની સ્વર્ગ ન ચાવે, દર્શ લાભ ઇચ્છે સો પાવે;
અપના આપ દર્શ કર ગ્નાંની, નિશ્ચલ પદ પાયો નિરમાંની. ૭
મો સમ હરિ દર્શન કોઉ ચાવે, સો જન અવશ વિષ્ણુપુર આવે;
સત્ય સત્ય નિશ્ચય યહ મોરી, જનમુખ જન રાખત નહિં ચોરી. ૮
યાતે પ્રગટ ઉભય પખ ભાખા, આશય મિલે ભાવ ગેહિં રાખા;
નિજ નિશ્ચય સો વૃથા ન હોવે, ગ્નાની સુરત રૂપ મહેઁ મોવે. ૯
નિજ આશય મિલહી જન સારા, દ્રઢ નિશ્ચય જીન પ્રથમ વિચારા;
સ્વર્ગ નર્ક મુકતી નિરખાંના, અવશ જાય જીન પ્રથા પિછાંના. ૧૦

દોહા

યાતે ભ્રાતા મર્મ લખ, સમજે સાર અસાર;
આશય મિલહી આપને, કરિયે પ્રથમ વિચાર. ૧
નિત્ય કર્મ અવસર ભયો, ચિત્ત રહ્યો હરસાય;
પ્રાત સમે હરિપુર ચલે, સર્વ દર્શ દે આય. ૨

ચોપાઇ

જય જય શબ્દ કીન નરનારી, નિજ કર પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
એહ વશ વિકલ વિગત નૃપ ચીની, અવસર સભા વિસરજન કીની. ૧
નૃપ પદ વંદિ ચલે નર નારી, ગયે ભવન તન શુદ્ધિ વિસારી;
મંડલેશ નિજ આસન આવા, ખાંન પાંન નિંદ્રા વિસરાવા. ૨
કોઉ નાયે કોઉ નાન ન પાયે, એહવશ વિકલ શુદ્ધિ વિસરાયે;
શિશુમાર વાયૂ દે રાજા, એહવશ બોલત ભયો અકાજા, ૩
સુધરી બિગડી બાજી સારી, કરે ધરે શિર દેવ મુરારી:
દ્વિજ મંડલ અપને ગ્રહ આવા, ઉમગત પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા. ૪
મિલિ એકે મન કરત વિચારા, કવન ગતી વ્યાપક કરતારા;
સર્વ મર્મ જાનત મન શુદ્ધી, તદ્યપિ ઉપજે તર્ક વિરૂદ્ધી. ૫
બ્રહ્મ રૂપ નૃપ જનમ ન મરના, કેવલ નિરવરતી હરિ શરના;
જીવન મુકત સ્વતંતર જોગી, ચિદાનંદ આતમ રસ ભોગી. ૬
કેવલ ભૂપ ભકિત રસ પ્યારા, નિજ મરજી વિષ્ણુપુર ધારા;
ઘટાકાશ સમ મિલે મિલાવે, ઘટ ઉપાધિ આવે અરૂ જાવે, ૭
તનતે ભૂપ સ્વર્ગ પુર જાવહિ, વ્યાપક આતમ સર્વ રહાવહિ;
લક્ષા અર્થ અપન મન જાને, યદ્યપિ તર્ક ઉલટ ઉર આને. ૮
સો મન ગાથ સત્ય યહ જાની, બિછુરત દેહ સમાગમ હાની.
તન વિન સતસંગતિ કિમ કરહી, જનમ રોગ જાલિમ કિમ હરહી. ૯
યાતે નિજ મન હોત બિહાલા, સત સંગત ઉપકાર વિશાલા;
યા સમ અપર ઉપાય ન કોઇ, અપનો આપ લખે કરિ સોઇ. ૧૦

દોહા

મન હટકે ખટકે બિરહ, ચટકે વચન ચકોર;
વિન ઘટકે અટકે સરવ, ભટકે જમન બહોર. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ નિજ ગ્રહ ગયે, નિજ સુતકો લે સાત;
હરસત મન આજ્ઞા દઈ, સુત વંદહુ પદ માત. ૨

ચોપાઈ

નિજ આસન નૃપતી થિર થાવા, પૂજન વિધી અનુચર લે આવા;
કરિ અચાર નૃપ ધ્યાંન જુડાવા, વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવા. ૧
વસતવ જનુની શીશ નિવાવા, વિકલ વિદેહ નેન જલ છાવા;
દુતિયે ઇલા માતુ પદ લાગા, પ્રબલ પ્રેમ વશ ભયો સુભાગા. ૨

જનુની ઇલા ગોદી સુત લીના, વાર વાર મુખ ચુંબન કીના;
રે મમ પુત્ર એહ કિમ ભારી, કવન હેતુ સુત ભયો દુઃખારી. ૩
સર્વ પ્રકાર સુખી મમ બાલા, કવન હેતુ તવ એહ વિશાલા;
તાત કૃપા કરિ નૃપ પદ દીના, મમતા ત્યાગ મોક્ષ મગ લીના. ૪
કવન કષ્ટ બોલહુ મમ ભાઇ, મનકે મર્મ કહો સમુ જાઇ;
વસતવ સમય સમુજી કરજોરા, સુનિયે કષ્ટ માતુ મન મોરા. ૫
નૃપ પદ પાય કવન સુખ માતા, પ્રબલ કષ્ટ મમ લખે વિધાતા;
પ્રાણુ પ્રિયે ભ્રાતા વન ધાવા, મેં માત મંદ ભૂપ પદ પાવા. ૬
ભ્રાતા વિપિન ગયો તપ ધારી, મેં શઠ રાજ પાય સુખ ભારી;
યા સુખ આગ લગે કિન અબહી, ભ્રાતા વિના વૃથા સુખ સબહી. ૭
ભ્રાત નિકાર રાજ પદ લીના, નરહરિ નાથ તુરત ફલ દીના;
નૃપ પદ તાત સતા દી સારી, રવિ પ્રકાસ પિતુ સ્વર્ગ તયારી. ૮
અમિત ઉપાય ન રૂકહિ રૂકાવા, કરહી સત્ય અપન ચિત ચાવા;
તાત સ્વર્ગ ભ્રાતા વન ધાવા, કહા સુયસ મેં ભૂપ કહાવા. ૯
અપયશ અવશ હોય મમ માતા, શીશ ધરે કછુ કરે વિધાતા;
ન્યાય કરન અતિશય કઠિનાઈ, કો પ્રકાર પરજા સુખદાઇ. ૧૦

દોહા

ભ્રાત બિછોહે મેં દુઃખી, પ્રાત બિછોહન તાત;
ત્રતિય પ્રજા ઉત્પાતમન, માત પ્રાન ગભરાત. ૧
ઇલા વિવેકી આતમા, અવસર ઉચરી બોલ;
પુત્ર વિવેકી વચન સુન, વિશ્વ વૃથા ઝકઝોલ. ૨

ચોપાઇ

માત તાત ભગિની કો ભાઈ, તન સબંધ યહ ઝૂઠ સગાઇ;
મોક્ષ હેતુ નર તન અવતારા, તેહિ શઠ ત્યાગ સબંધ પિયારા. ૧
પંચ તત્વ તવ સૃષ્ટિ ઉપાધી, મિથ્યા સત્ય લખે પરમાદી;
ચેતન જીવ ભયો જડ સંગા, તા કરિકે દુઃખ સહે અભંગા. ૨
મિથ્યા કો સત માંન અભાગી, પાવત કષ્ટ વૃથા સઁગ લાગી;
રવિ રજની સમ વિલગ સુભાઉ, કિમ કરિ નિભે સ્વતંતર ભાઉ. ૩
યે તન જીવ દેહ જડ રૂપા, જડ વિનાસિ તું સત્ય સ્વરૂપા;
કાષ્ટ પૂતરી સત સઠ માંને, મરકટ મૂરખ હોત હિરાંને. ૪

નટ ખટપટ કરિ કેઇ કરાવા, હાટ હાટ મુખ પકરિ ન ચાવા;
પ્રબલ કષ્ટ પસતાવત પાપી, સમજ હીન દુ:ખ લીન અમાપી. ૫
મન મરકટ વિષયા રસ ચાવે, જડ તન પૂતરિ પ્રેમ વડાવે;
મનો ઇન્દ્રિ સુખ સમજ અભાગી, બેઠો સત સ્વરૂપ સુખ ત્યાગી. ૬
મેં બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી મુખ બોલે, સમજ હીન ચિદ ગ્રંથિ ન ખોલે;
મેં હું વણિક કર્મ વેપારા, શુદ્ર બને મન શોચ અપારા. ૭
કામી યતી બને સંન્યાસી, વિપિન વાસ કરિ રહે ઉદાસી;
મેં જોગી ભોગી મેં દીના, જડવત ભયો વિચાર ન કીના. ૮
જલચર નભચર ગોની સારી, દેહ રૂપ બોલત નરનારી;
માત તાત ભ્રાતા સુત ભગની, મેં તન માંન લગી ઉરં લગની. ૯
રચિત કાલ તન અવધિ અધારા, જ્યા પર ચલે ન જોર તુમારા;
અવધીપૂર અવશ તન જાવે, સમુજી બિછોહ પરમ દુ:ખ પાવે. ૧૦

દોહા

અજર અમર તું આતમા, મિલ બિછોહ નહિં હોય;
આંન જાંન તનમે ઘટે, તું સુખ નિંદરિ સોય. ૧
સમુજ સેન લક્ષા અરથ, યે સારનકો સાર;
હર્ષ શોક તજ તત્વ રત, વેદે યુક્ત વ્યવહાર. ૨

ચોપાઈ

ધન્ય ભાગ એસે પિતુ ભ્રાતા, જીવન મુક્ત મહાસુખ પાતા;
કોટિક જનમ પુન્ય પ્રભુતાઇ, ગ્નાંન દશા જીનકે ઉર આઇ. ૧
જીવત ભ્રાત ભયો વનવાસી, જીનકે દર્શ મિલે ફલ કાશી;
ધન્ય ભ્રાત કેતી મન મારા, વસ્યો વિપિન લખિ જગત અસારા. ૨
મનો ઇન્દ્રિ આશા ગેહિ મારી, તન અધ્યાસ ત્યાગ તપ ધારી;
સર્વ ત્યાગ ત્યાગ્યો અધ્યાસા, વ્યાપક રૂપ ભયો નિર આસા. ૩
એસો ભ્રાત કહાં સંસારા, જનમ પાય ઉતર્યો ભવ પારા;
એસી દશા દેહુ કરતારા, યે ચિતવો સુત વારંવારા. ૪
તન અધ્યાસ ભ્રાત તજ દીજે, ગ્નાંની ભ્રાત દશા ઉંર લીજે;
જગમે રહે જગતતે ન્યારા, ગ્નાંની દશા પ્રબલ ઇતબારા. ૫
તોરે તાત દશા યહ રાખી, જગમે રહે ન જગ અભિલાખી;
આશ્રમ ધર્મ સરસ જીન રાખા, પૃથા હીન મુખ શબ્દ ન ભાખા. ૬

યથા યોગ સબકો સંતોપા, સુકૃત નાજ નીર જીમ પોષા;
પ્રિયા પુત્ર પરજા પરિવારા, નીતી નેમ નિભાવન હારા. ૭
હરિ ગુરૂ અજ શંભુ પદ દાસા, જ્યાતે યહે વિષ્ણુપુર વાસા;
સર્વ વિશ્વ નિજ રૂપ પિછાંના, તદ્યપિ ઇષ્ટ અધિક મન માંના. ૮
કેવળ જગ હિત યે કૃત સારા, પતી નાથ મન જીત ન હારા;
સ્વર્ગ નર્ક જ્ઞાંની નહિં શંકા, જયહાં ત્યહાં આતમ તત્વ નિસંકા. ૯
નિરવરતી પરવરતી ત્યાગી, વ્યાપક રૂપ ભયે બડ ભાગી;
આંન જાંન ઇનિ મન નહિં ખેદા, તું નહિં લખે લખું મે ભેદા. ૧૦

દોહા

સમુજી મર્મ શંકા તજો, મમ સુત રહો અનંદ;
સુભર ભર્યો આતમ અચલ, સરસ સચ્ચિદાનંદ. ૧
જાવત દરસે તાત તન, સો જડ તન અધ્યાસ;
આવન જાવન ભ્રાંતિ તજ, તાત સદા તવ પાસ. ૨

ચોપાઇ

આતમ તાત જીવ સુત ભાઇ, સર્વ ઘટોઘટ રહ્યો સમાઇ;
ક્ષણુ ભર હોય ન તાહ જુદાઇ, કવન હેતુ કવન કો ભાઇ. ૧
તાત દશા અપને ઉર ધરિયે, યાતે સુલભ કાજ જગ કરિયે;
અપની આતમ સબ સંસારા, જ્ઞાંની સમુજ ધર્મ શિર ધારા. ૨
વર્ણાશ્રમકે ધર્મ ન ત્યાગે, કરે કર્મ આતમ મય જાગે;
કર્મ સકામ કરે અજ્ઞાંની, તેહિ નિષ્કાંમ બોધ દે જ્ઞાંની. ૩
અકરમ કર્મ સાખિ હો કરહી, ફલ હિત આશ હૃદય નહિં ધરહી;
રાજપાટ ધન ધામ ખજાંના, જ્ઞાંની ધરે ન ઉર અભિમાંના. ૪
જીવ ભાવ જીતેજી હારા, જીવત મરે રૂ કરે વિહારા;
એસે સંત જગત મહિં આવે, બ્રહ્મ રૂપ જગ ધર્મ વડાવે. ૫
સો તવ તાત પ્રગટ મગ સાધા, લખિ ન શકે જીન મતિ અગાધા;
નર સુર લોક ઉભય મન રાખા, બ્રહ્મ રૂપ ઉર નહિં અભિલાખા. ૬
સબમે રહે સબ સે ન્યારા, મનતે અગમ જીત નહિં હારા;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી વિસરાઇ, યદ્યપિ ભક્તિ પક્ષ પ્રભુતાઇ. ૭
ભક્તિ રાહ જીવ રૂપ સમાવે, અપર પંથકો નિજ પદ્દ પાવે;
યાતે પ્રબલ ભક્તિ પખ કીના, પાશ જ્ઞાંન તન રહે અધીના. ૮

પંચ તત્વ તન પંકિલ પૂરણુ, હાડ ચામ મલ મુત્ર સંપૂરણુ;
મૃત્યુ લોક મહિં યે તન શોભે, હરિ હરપુર દેખત સુર ક્ષોભે. ૯
તવ પિતુ તન યહ હરિધામ સિધાવે, સુર નરનાર વધાવત આવે;
ગ્નાંન અનલ સુક્ષમ તન જારા, પંચ તત્વ તન રહિત વિકારા. ૧૦

દોહા

યે તન પારસ રૂપ હે, તજે ઈન્દ્રિ રસ આશ;
ગ્નાંની કો અટકે કવન, જયહાં ત્યહાં કરો નિવાસ. ૧
હરસ ભરે હાજર રહો, ઉચ્છવ કરો અપાર;
ગમન કરત પિતુ પદ ગહી, કહે કરો પ્રભુ પાર. ૨

ચોપાઇ

પુત્ર પ્રવીણુ સમજ સહ સારા, ભયો પ્રેમ વશ આનંદ અપારા;
પુત્ર દશા લખિ જનુની હરસી, પ્રેમ ધાર નેનાં જલ વરસી. ૧
વસતવ પર્મ વિવેક સુહાવા, જનૂની બોધ સરસ મન ભાવા;
શુદ્ધ પાત્ર જનુની પદ લાગો, જડા ભાસ ઉરતે તજી ભાગો. ૨
જય જનુની સત બોધ સુનાવા, અમિત કાલ અગ્નાન હઠાવા;
સરલ બોધ દે સુત કો તારા, જય મમ માત ચલ ઉપકારા. ૩
મોહ મમત આશા ઉર ભાગી, જનૂની તવ સુત ભયો સુભાગી;
મિંથ્યા તન અધ્યાસ ઉડાવા, સત્ય રૂપ આતમ સમુજાવા. ૪
જય જનૂની મન કરૂં ન શોકા, સરલ બોધ સુનિ ભયો અશોકા;
નામ રૂપ જડ વૃથા દિખાવા, સમુજી સુબોધ સહેજ થિર થાવા. ૫
વસતવ ભયો પ્રેમ વશ ભારી, મરમ ન લખી ભ્રાંમિ મહતારી;
પતિ વિયોગ લખિ ત્રાહુ પુકારી, વ્યાકુલ ભઇ વસતવ મહતારી. ૬
ઈલા બોધ ઉરમે નહિં આવા, અતિ અગ્નાન ભ્રાંન્તિ મન છાવા;
ઈલા કહે સુન બહિન સુજાંની, સુન મમ બોધ ક્ષમા ઉર આંની. ૭
રામ રજા અપને શિર ધરિયે, નીતી ત્યાગ શોચ નહિં કરિયે;
ધરિ નર દેહ મિલે સહ આઈ, મિલ બિછોહ યહ નીતિ સદાઈ. ૮
મિથ્યા દેહ વિલાપ ન કીજે, સત્ય સ્વરૂપ અપન લખ લીજે;
આંન જાંન જડ દેહ સદાઈ, આતમ અચલ ન ચલે કદાઈ. ૯
દેહ પતી યહ થિર ન રહાવે, વ્યાપક પીવ દૂર નહિં જાવે;
વૃથા શોચ ભગિની તજ દીજે, શ્વાસા સિંમરણુ રામ જપીજે. ૧૦

દોહા

કો આવે જાવે કવન, એન પ્રથા તજ ભાંન;
બ્રાંહ્મી નામ શરીરકો, તું સત આતમ માંન. ૧
હર્ષ શોક મનકો લગે, જનમ મરણુ તન જાંન;
સમજ સ્વતંતર રૂપ તવ, કાહે હોત હેરાંન. ૨

ચોપાઇ

ઇલા બોધ ધુનિ શ્રવન સુનાવા, જબ લગ બ્રાંહ્મી ચિત્ત રૂકાવા;
ઇલા બોધ દે જન થિર થાઇ, બ્રાંહ્મી નિજ મન બેહ વડાઇ. ૧
ઇલા બોધ ઉરમે નહિં આવા, પતિ વિયોગ સો સત્ય દિખાવા;
ઇલા કહે એની કહા જાંના, દુસર વાર રૂદન કિમ ઠાંના. ૨
બ્રાંહ્મી કહે વિવાદ ન કીજે, અપનો જ્ઞાંન આપ ગહિ લીજે;
આતમ બ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદા, કવન વસ્તુ દીસે સહ ફંદા. ૩
વસ્તુ હીન મુખ વાત બનાવે, વાતહિ વાત અમર પદ પાવે;
રાજા રંક બને મુખ વાતે, વાત વાત કછુ લગે ન હાતે. ૪
જરા વસ્તુ કોઉ પ્રગટ દિખાવે, રૂકે ચીત અરૂ વાત સુહાવે;
જનમ મરણુ આવત અરૂ જાવત, મિલ બિછોહ સો પ્રગટ દિખાવત. ૫
ઘટ વધ પ્રગટ વિશ્વ નરનારી, અરિ મિત્ર કોઉ સુખી દુઃખારી;
ભક્તિ ભાવ મન પ્રેમ વડાવે, ઉચરત રામ પર્મ સુખ પાવે. ૬
પ્રગટ પ્રેમ સાગર મહિં ઝૂલે, નિજ નિશ્ચય સો કિમ કરિ ભૂલે;
હોત પર્મ સુખ પ્રગટ નિહારી, સો કિમ માંને વાત તુમારી. ૭
નિરાકાર નિરલેપ નિયારા, સો હમ ચહે ન રામ તુમારા;
વાતે વાત ભયે તુમ ત્યાગી, વાતે વાત ભયે બડ ભાગી. ૮
તેં તું બ્રહ્મ બ્રહ્મ સહ ભાઈ, મિલે કછુ નહિં વાત સફાઈ;
વાતે લેના વાતે દેના, આગે પાછે વાત ચવેના. ૯
વાતે વાત મોક્ષ પદ લેના, નભકો પુષ્પ સુગંધી દેના;
મિલે પાંચ દશ વાત બનાવે, હાન લાભ કછુ હાથ ન આવે. ૧૦

દોહા

મમ સમ બૂજે પ્રશ્ન કોઉ, હસી કાઢો મમ બેન;
ભુખ ન ભાગે ખાન વિન, ઔષધ વિના ન ચેન. ૧
પીવ પધારે સ્વર્ગ કો, કિમ કરિ ધરિયે ધીર;
કિમ કરિ હટકું મોર મન, ઉછલત બિરહ ગંભીર. ૨

ચોપાઇ

અરે બહિન કહા ગ્નાંન તુમારો, પતિ પદ પ્રેમ ધર્મ તે હારો;
કવન ગુરૂ તોહિ ગ્નાંન વતાયો, તાતે પતી પ્રેમ વિસરાયો. ૧
પતિ વિન પતની કવન અધારા, પતિ વીયોગ જીવન ધિક્કારા;
પતિ વિયોગ જીવે કિમ નારી, કષ્ટ પાય કેઈ મરે દુઃખારી. ૨
પતી વીયોગ સમ દુઃખ ના દૂજા, નારી પતીવ્રતા જીન સૂજા;
તુમકો ગ્નાંન દીન કિન ભારી, પતિ વિયોગ દુઃખ રહો સુખારી. ૩
બેન શીખ મોરી ઉર લીજે, પીવ વિરોધ ગ્નાંન નવ કીજે;
તવ મુખ વાત ગાત મમ ધૂજે, પીવ વિયોગ ગ્નાંન કિમ સૂઝે. ૪
અપર નારિ તવ ગ્નાંન સુનાવહિ, બહિની નિજ કુલ કલંક લગાવહિ;
ધર્મ ત્યાગ અધરમ તોહિ સૂજા, કો ગુરૂ દુષ્ટ પાવ જેહિં પૂજા. ૫
હરિ હર ભક્તિ તરે સંસારા, કો ઉપદેશ સર્વસે ન્યારા;
હમકો સમજ પરે નહિં લેશા, ઇલા ન કરિયે યે ઉપદેશા. ૬
તવ મુખ ગ્નાંન તુમીકો છાજે, જો હમ કરે સર્વ કુલ લાજે;
પતિ પદ પ્રેમ પ્રબલ મોહિ પ્યારા, તિરે જગત હમ ધર્મ અધારા. ૭
તજે ધર્મ હમ કવન અધારે, હમકો રામ ભક્તિ પતિ તારે,
વ્યાપક બ્રહ્મ હમે નહિં દેખા, હમકો પ્રિયે રામ રસ એકા. ૮
જો બહિની હમ શીખ સુનાવે, બ્રહ્મ વાદ તજ ભક્તિ સઁભાવે;
રટત રામ વાતે સબ ભૂલે, પ્રેમ પિયુષ સાગર મહિં ઝૂલે. ૯
રટત રામ ભવ સાગર છૂટે, વાતે બ્રહ્મ શીશ જમ કૂટે;
રટત રામ કેતે અઘ તરિયા, સુખી હોય હરિ લોક વિચરિયા. ૧૦

દોહા

ખટપટ તજીયે બહિન મમ, ઝટપટ રટિયે રામ;
ઘટ ફુટે ખટવો[1] કહા, પ્રગટે કપટ તમાંમ. ૧
ત્રાહ ત્રાહ કરિ ભૂ ગિરી, ઇલા ગોદિ મહિં લીન;
ચલો પતી પદ પૂજ્યહિ, સુન મમ બેન પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

ઇલા અપન મન કીન વિચારા, મમ મુખ બોધ વિગર અધિકારા;
વિગર વિચાર ગ્નાન મેં ભાખા, પાત્ર કુપાત્ર ભાન નહિં રાખા. ૧

---

૧. થશે નહિં.

વસતવ જ્ઞાન સુનત સુખ પાવા, પ્રથા મોહ અધ્યાસ ઉઠાવા;
સમુજી સેન સુખિયો સુત કેસે, રંક રતન ધન પાયો જેસે. ૨
જ્ઞાંન ભાંન પ્રગટે ઘટ જ્યાંહી, મલ વિક્ષેપ જાસુ ઉર નાંહી;
મલ વિક્ષેપ હરે જન સાહૂ, સો જન સમજે જ્ઞાન અનાહૂ. ૩
મલ વિક્ષેપ ભર્યો જીન દેહી, કંકર સંકર સરિસ સનેહી;
જ્ઞાંન વિવેક વિરાગ ન માંને, મન મુછ કર્મ સત્ય કરિ જાંને. ૪
તેહિં જનકો કાહા બોધ સુનાવે, લખે ન મર્મ પર્મ દુઃખ પાવે;
વડે ન જ્ઞાંન અજ્ઞાંન વડાવે, ઉપર કૃષી ન અન્ન નિપાવે. ૫
સમય સમુજી અપનો મન મારા, ભ્રાંમી સુજગ કીન કેઇ વારા;
ચલિયહુ બહિન પતી પદ પૂજે, જયા કરિ મોય ભક્તિ મગ સૂજે. ૬
પતિ પદ પૂજન શ્રવન સુનાઈ, હો સુચેત બ્રાંહ્મી હરસાઇ;
વિધિવત પૂજ સંગ લે પ્યારી, પતિ સનમુખ આઇ દ્વે નારી. ૭
વિધિવત કીન પતી પદ સેવા, રામ રૂપ લખિ સમુજ સુભેવા;
ચરનોદક લે ઇલા અનંદા, વ્યાપક પીવ સચ્ચિદાનંદા. ૮
ભ્રાંમી મુખ ચરણોદક પાવા, પ્રગટયો પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા;
બ્રેહ વશ વિકલ ભઇ વહ નારી, ધ્રુવ પ્રવીન જાંનત ગતિ સારી. ૯
સમય સમુજી બોલે પ્રિયે બાંની, સુનહુ બ્રાંહ્મિ મમ પ્રિયા સુજાંની;
કારણુ કવન બ્રેહ ઉર ભારી, કહુ વચન સો સમજ વિચારી. ૧૦

દોહા

મમ બિછોહ આતુર ભઈ, સો મેં જાનત ભેવ;
યદ્યપિ ધર સંતોપ ઉર, સુફલ કરહિ હરિ દેવ. ૧
ઉગે દીન મેં બદ્રિકા, ઉભય દિવસ વિશ્રાંમ;
દૂજે દીન તન ત્યાગ તું, વસહિ વિષ્ણુપુર ધામ. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાન અનલ શુક્ષમ નહિં જારા, તિનકો રામ ભક્તિ મગ પ્યારા;
ભક્તી પક્ષ લીન હરિ દાસા, હર અજ હરિપુર કરહિ નિવાસા. ૧
રામ ભકિત રત મુકિત ન ચાવે, ભકિત લીન મન અપર ન ભાવે;
પ્રેમ ભકિત રત બ્રુકત સદાઈ, મરણુ ત્રાસ ઉર નાંહ કદાઈ. ૨
ભલે રામ બગસે નર દેહી, પ્રેમ ભકિત રત રામ સનેહી;
રામ ભક્ત ચિત રામ પિયારા, વિષય પદારથ ભયે અસારા. ૩
રામ રજા તહાં કરે નિવાસા, ઉર મહિ અપર પુરે નહિં આસા;
રામ રજા અપને શિર ધારે, રટત રામ દિન રૈન નિકારે. ૪

એહ વશ વિકલ રટે મુખ રામા, વૃથા વિશ્વ સુખ તજ્યો તમાંમા;
યા નરદેહ લાભ ભલ લીના, મિથ્યા જગત રામ સત ચિના. ૫
જગ પ્રપંચ ચિત નાંહ સુહાવે, પૂરણ પ્રેમ રામ મુખ ગાવે;
એસે ભગત ભજે ભગવંતા, જનમ મરણ આવે જિન અંતા. ૬
રામ રટે સો રામ સમાંના, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ અમિત વખાંના;
યે મમ વચન સત્ય સુન શ્યાંમી, રટો રામ તજી ફિકર તમાંમી. ૭
હે તોહિ સંગ સ્વર્ગ હમ જાવે, યાતે પ્રિયા શોચ નહિં લાવે;
સમુજી મર્મ કરૂણા રસ ત્યાગી, રટો રામ પ્રિયા પ્રેમ સુહાગી. ૮
સબતે શ્રેષ્ટ ભકિત તવ પ્યારી, હરિપુર વાસ દર્શ અઘ હારી;
બને કાજ યહ ભક્તિ પ્રતાપા, સમુજી પ્રિયા ત્યાગો સંતાપા. ૯
પ્રાત હોત બદ્રી મેં જાવૂં, દુતિયે દિન પ્રિયા તોય બુલાવૂં;
રહો અશોક શોક નહિં કીજે, રામ ભક્તિ રત ચિંત હરીજે. ૧૦

દોહા

હરસ ભરી એહકો હરી, હરિપુર સમજ નિવાસ;
હરિ હરિ કરિ ચરણાં ગિરી, ઉર ધરિ પિય વિશ્વાસ. ૧
પ્રિયે વસ્તુ ચાહે સરવ, ઉંચ નીચ નરનાર;
વસ્તુ પાત્ર નિહારિયે, અરપત કરે વિચાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી દાસી અરૂ દાસા, વંદે નૃપ પદ પરમ ઉદાસા;
વિલખે વદન કહે કરજોરી, જય પતિનાથ કવન ગતિ મોરી. ૧
કૃપાનાથ હમ કવન અધારા, કો પ્રકાર ઉતરે ભવ પારા;
જનમ પાય તવ પદ સેવા, અપર કર્મ હમ કછૂ ન ભેવા. ૨
જનમ ધરે યા નર્ક સિધાવે, ચેતન ત્યાગ તાત કહાં જાવે;
સ્વર્ગ નર્ક મન હુમે ન આસા, કેવલ આપ ચરણ વિસવાસા. ૩
હમ હર્ષંત તવ દર્શ નિહારી, મો મન તો પદ સેવ પિયારી;
હરિહર અજ લખિ તવ પદ પૂજા, મો મન તાત ભાવ નહિં દૂજા. ૪
રામ ભક્તિ નહિં તપ બલ મોરે, કેવલ તાત શરણ હમ તોરે;
મો મન વાત તાત સહ જાંને, ગુપ્ત કહા સો પ્રગટ વખાંને. ૫
તવ પદ રજ હુમ દાસ તુમારે, આપ વિના કો અપર હુમારે;
કવન તાત હોવહિ ગતિ મોરી, કરિયે પ્રગટ કહે કર જોરી. ૬

વિકલ વિદેહ ભયે સહ દાસા, નૃપ બિછોહ ઉરમે અતિ ત્રાસા;
સમય સમુજી ધ્રુવ સહ સંતોષા, ભૂખે બાલ માતુ પય પોષા. ૭
રે ભ્રાતા નહિં હોહુ દુઃખારી, સેવા લાભ મિલે ફલ ચારી;
સેવા ધર્મ સવ અધિકાઇ, સેવ કર્મ સબતે કઠિનાઈ. ૮
તન મન અપનો પ્રથમ વિસારે, સો જન સેવા અપર સુધારે;
પર આધીન હોય તન મનતે, સેવા અપર સરે તેહિ જનતે. ૯
પર આધીન હોન કઠિનાઇ, યાતે સેવ ધર્મ અધિકાઇ;
દાસી દાસ સેવ પદ સાધા, તાતે તવ પુન ભયો અગાધા. ૧૦

દોહા

સેવ ધર્મ પરતાપતે, મિલે વિષ્ણુપુર ધાંમ;
રામ ભક્તિ મહિં રત રહો, મિલિહો મુક્ત તમાંમ. ૧
શોચ તજે હરિ હર ભજે, બજે જો કુકરમ કામ;
રામ રટે બંધન કટે, હટે કામ વિશ્રામ. ૨

ચોપાઇ

યાતે શોચ ન કરિયે ભાઈ, સેવા લાભ અમર ફલ પાઈ;
રામ ભક્તિ સેવા દે નાંમા, સાધન ઉભય મિલે હરિ ધાંમા. ૧
સમુજી તાત ચિંતા પરહરિયે, રામ મંત્ર શિવરણ નિત કરિયે;
આગે પાછે હરિપુર આવો, હરિપુર હરિહર દર્શ કરાવો. ૨
વ્રથા ન વચન રતી ભર ભૈયા, રામ રામ જગ રોક રૂપૈયા;
ધન્ય નારિ નર રામ રટાવા, નરતન સુફલ મુક્તિ ફલ પાવા. ૩
શિશુમાર વાયૂ નૃપ રાંની, સમય સમુજી વંદે યુગ પાંની;
ધ્રુવ કહે જનૂની પમં સુખારી, મોક્ષ દેહુ તોહિ દેવ મુરારી. ૪
જીવત સુપશ મુવે હરિ ધાંમા, જનૂની તજીયે ફિકર તમાંમા;
લખિ અવસર વસતવ ચલિ આવા, તાત ચરણ મહિં શીશ નિવાવા. ૫
ઈલા જ્ઞાંન અરપ્યો અતિ ભારી, મિલત તાત તન શુદ્ધિ વિસારી;
વિકલ વિદહ પર્યો પિતુ ચરનાં, બિછુરન સમુજી બિરહ કહા વરનાં. ૬
હરસિ તાત ગોદિ મહિ લીના, જાગ જાગ મમ પુત્ર પ્રવીના;
ઈલા માતુ કહા બોધ સુનાવા, મોહ વિવશ સુત સબ વિસરાવા. ૭
માત પુત્ર ભ્રાતા પિતુ નેહા, જડ શરીર કરિ સર્વ સનેહા;
બિછુડે દેહ ગેહ[1] નરનારી, એક પલકમે ચલત વિસારી. ૮

---

૧. ઘર.

તન સબંધ તજી ચલત અકેલા, યાતે સુપન સમજ તજ મેલા;
આતમ અચલ જાય નહિં આવે, વ્યાપક સો ઘટ સર્વ રહાવે. ૯
સમુજી સુબોધ જાગ મમ બાલા, નિજ સ્વરૂપ નિરખો તતકાલા;
ઈલા માતુ દીનો ઉપદેશા, તેહિ ઉર પુત્ર તજો નહિં ક્લેશા. ૧૦

દોહા

સુનિ સુબોધ જાગ્યો તનય, વંદત વારંવાર;
જ્ઞાન ગલિત પિતુ પ્રેમમે, શ્રવત નેન જલધાર. ૧
માત તાત ગુરૂ રામ સમ, ઈન પદ પૂરણ પ્રેમ;
તિન બિછોહી તેહી સમે, જ્ઞાન ધ્યાંન નહિં નેમ. ૨

ચોપાઈ

રે મમ પુત્ર આતમા વાદી, વિઘ્ન વિહીન તપો તવ ગાદી;
આતમ નિશ્ચય રહો તુમારી, વાર વાર આશીશ હુમારી. ૧
ઇલા માતુ કીનો ઉપકારા, ધન્ય ભાગ સુત શ્રેષ્ટ તુમારા;
રામ રૂપ લખિ જનુની સેવા, સમુજે પુત્ર પ્રગટ યહ ભેવા. ૨
તન સહીત મેં હરિપુર વાસા, સિંવરૂ રામ વિષય નિર આસા;
જબ લગ વિશ્નૂ લોક રહાવે, તબતક યે મ્રૂ સંજ્ઞા નહિં જાવે. ૩
રામ ભકિત સમ કર્મ ન ભાઈ, શુભ ગુણ સર્વ વસે ઈન માંઇ;
ઇચ્છત સર્વ સુફલ ફલ પાવે, પ્રેમ સહિત જગ ભકિત કરાવે. ૪
હરિહર ભક્તિ કરે નરનારી, પાવે અવશ સુફલ ફલ ચારી;
સમુજી મર્મ ભક્તી રસ પીજે, આશ્રમ ધર્મ ન પ્રથા તજી જે. ૫
આશ્રમ પ્રથા તોડ હરિ ધ્યાવે, કષ્ટ પાય પીછે પસતાવે;
યાતે પ્રથમ વિચાર વિચારી, આશ્રમ ધર્મ ન ચુક લગારી. ૬
આશ્રમ ધર્મ તોડ હરિ ધ્યાવે, સો નિર્વિઘ્ન ન વિશ્વ રહાવે;
આશ્રમ ધર્મ સમુજી ચિત દીજે, જીવન મુક્ત વિશ્વ જસ લીજે. ૭
યાતે સર્વ સમુજ યહ સારા, રામ મંત્ર જપિયે ઇકિ ધારા;
હમહિત શોચ ન કરિયે ભાઇ, તવ સઁગ સમજો હુમે સદાઈ. ૮
તો મન મર્મ સર્વ મેં જાંનૂ, કહો તો તો મુખ પ્રગટ વખાંનૂ;
દેહ વિષ્નુપુર કરહિ નિવાસા, યદ્યપિ સંગ લખો હરિ દાસા. ૯
હરિહર કૃપા હમે સહ સુજો, શંકા હોય ભલે કોઉ બૂજો;
યાતે હમે બિછોહ ન માંનો, અહો નિશિ પાસ હુમે તુમ જાંનો. ૧૦

દોહા

લખિ અવસર ભોજન સમે, લાયે બ્રેહ અગાદ;
હરિ અરપન કરિ સબ લિયોં, માંને મહા પસાદ. ૧
શૂરવીર ચસકે નહીં, લાગે ઘાવ અનંત;
સમય કર્મ ચૂકે નહીં, મનકો મારત સંત. ૨

ચોપાઇ

કરિ અચવન નૃપ રજા કરાઇ, નિજ આસન ચલિયે હરસાઈ;
લખિ થલ કહ વસતવ કરજોરી, કૃપાનાથ વિનતી યહ મોરી. ૧
લખિ લઘુદાસ ક્ષમા પ્રભુ કીજે, અરજી દાસ વિનય સુન લીજે;
તવપદ તાત આજ યહાં વાસા, કાલ વિષ્ણુપુર કરહો નિવાસા. ૨
સનમુખ દર્શન કરે તુમારા, યહ અવસર કહાં વારંવારા;
ખાંન પાંન નિદ્રા સુખ સારે, મિલે હમેશ કર્મ અનુસારે. ૩
તુમ સમ સંત સંગ કહાં દેવા, યાતે રહે રેન પદ સેવા;
તો સમ સંત વિષ્ણુપુર જાવે, ખાંન પાંન નિંદ્રા કો આવે;
તવ સતસંગ મિલે ફલ ચારી, તાત ચલે કિમ દર્શ વિસારી;
હમ હત ભાગ ભવન યહિ કોરા, તવ પદ દર્શન લાભ બહોરા. ૫
નિંદ્ર અહાર વિષય રસ ભોગી, વ્રથા જીન મમ સંત વિયોગી;
હમ શઠ જીવ કરહિ કહા કાજા, સંત દર્શ વિન અવશ અકાજા; ૬
મમ જીવન જગમે ધિક્કારા, આજ બિછોહ ન હોય તુમારા;
તવ દેખત મમ પ્રાણ સિધાવે, તો હમ જગ બડભાગ કહાવે. ૭
કર્મ ગતી સત હોવહિ તાતા, ધરે શીશ કછુ રચી વિધાતા;
ગુપ્ત જ્ઞાંન જનુની સમુઝાવા, સમુઝી મર્મ આતમ સુખ પાવા. ૮
વ્યાપક આતમ મર્મ બતાયો, લક્ષા અર્થ સમુઝી સુખ પાયો;
યદ્યપિ તાત બિછોહન તોરા, સહિ ન શકે દુરબલ મન મોરા. ૯
આદીતે તનકો સત ઝંના, માત ભ્રાત પિતુ પ્રેમ પિછાંના;
અબ હટકે[1] છટકે મન મોરા, દર્શન લાભ ચહે પદ તોરા. ૧૦

દોહા

પુત્ર વચન સુન ધ્રુવ કહ્યો, રહો સર્વ યહિ રાત;
પ્રેમ સહિત શિવરણુ કરો, હોન લગ્યો પરભાત. ૧

---

૧. રોકવુ.

સર્વ નગ્રકે નારિ નર, એહ વશ વીતી રૈન;
હોય બિછોવા રામ જન, સ્વર્ગ જાત સુખ દેન. ૨

ચોપાઈ

સિંવરણુ કરત નિશા સબ વીતી, નગ્ર નારિ નર વડી પરીતી;
નિત્ય કર્મ લાગે નર નારી, સંત બિછોહ બિરહ ઉર ભારી. ૧
ધ્રુવ સમ હરિજન સ્વર્ગ સિધાવે, ભૂખ પિપાસ નિંદ કિન આવે;
નિત્ય કર્મ કરિ ધ્યાંન જુડાવે, એહવશ વિકલ નેન જલ છાવે. ૨
ધ્રુવ મૂરતિ ઉરમે ફુરિ આવત, વંદન પાદ ધ્યાંન વિસરાવત;
ધ્રુવકો ધ્યાંન કરત નર નારી, રામ ધ્યાંન મન શુદ્ધિ વિસારી. ૩
સંત રામ ઈક રૂપ પિછાંની, પરત ચરણુ જોરત યુગ પાંની;
એકહિ દશા નગ્ર નર નારી, કહત એહ વશ રામ પુકારી. ૪
હે હરિનાથ જાત ધ્રુવ સાધુ, હમ બિછુડત શઠ પાપી અગાધૂ;
ભલે તાત તવ નીતિ નિભાવે, મમ તન આજ સર્વ ભલ જાવે; ૫
ભલે રામ મમ તન ધન જાવે, તદ્યપિ સંત ન સંગ છોડાવે;
ધ્રુવ સઁગ આજ ત્યાગિ તન જાવે, તો જગમે બડ ભાગ કહાવે. ૬
તન ધન રહે સમાગમ ત્યાગી, દુષ્ટ દીન હમ પર્મ અભાગી;
યાતે તાત આજ તન લીજે, ધ્રુવ પ્રવીણુ જનકો સઁગ દીજે. ૭
કલ્પે લોક નગ્ર નર નારી, ઉમગ્યો પ્રેમ હૃદય ત્રિપુરારી;
દેખહુ ઉમા ભકિત ગતિ મ્હૈમા, ભકત દેહ તક રહે ન નેમા. ૮
ચહે તજન તન સંગ ન ત્યાગે, એસે ભકત પ્રિયે મોહિ લાગે;
મેં ઈન તજુ ન ત્યાગે મોહી, આતમ એક દ્રશે તન દોહી. ૯
હરિહર હરિજન દાસ કહાવે, ઉમા અધિક હમ કહા સુનાવે;
સર્વ ભોગ જગ ભયે ઉદાસા, એકહિ ઈષ્ટિ રામ પદ દાસા. ૧૦

દોહા

હરિ લક્ષ્મી હર મર્મ લખ, પ્રગટયો પ્રેમ અગાદ;
મમ દ્રષ્ટા શિવ રામ જન, પ્રિયે લગે જન સાદ. ૧
સુન લક્ષ્મી મમ ઈષ્ટ સિવ, રામ ભકિત લવ લીન;
ગુપ્ત મર્મ લખિ સંત જન, રટતે રામ પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

લક્ષ્મી શંભુ ગતી કો જાંને, વ્યાપક શંભૂ આપ પિછાંને;
શિવ પદ સેવિ હુમે સુખ ભારી, સુખ મય સદા કૃપા ત્રિપુરારી. ૧

ઈષ્ટ સમાન કવન સુખ દૂજા, શંભૂ કૃપા જેહિ જન સૂજા;
સો જન સુખી ઈષ્ટ શિર ધારે, તરે તરાવે ઈષ્ટ અધારે. ૨
સમુજી ન શકે વેગિ યહ મર્મા, સમુજે સુલભ કૃપા તરૂ ધર્મા;
જેહિ પર કૃપા કરે શિવ સ્વાંમી, સરે સુલભ જીવ કાજ તમાંમી. ૩
શંભૂ કૃપા સર્વ અઘ જાવે, રટત રટત શિવ રૂપ સમાવે;
રામ ભક્તિ જાંને કોઉ રીતી, પ્રથમ કરે શંભૂ પદ પ્રીતી. ૪
કરિ મમ ભક્તિ કરે ,શિવ ભેદા, તરિ ન શકે ઉપજે જીવ ખેદા;
મમ ઉર પ્રિયે શંભુ પદ સેવે, નર નિરવિઘ્ન મોક્ષ પદ લેવે. ૫
યાતે લક્ષ્મી દેખ વિચારી, ધ્રુવ પદ સેવ કીન ત્રિપુરારી;
તીન દેવ પીપર તરૂ જાંની, સેવે પ્રથમહિ પરમ સુજાંની. ૬
છઠે દિવસ વિપિન ફલ પાવા, રેન દિવસ તરૂ ફેરિ ફિરાવા;
ભૂખ પિપાસ નિંદ મન મારી, તરૂતર રહ્યો પર્મ તપ ધારી. ૭
તીન દેવ અપને ઉર ધારા, રામ મંત્ર જન મુખે ઉચારા;
સંવત બાર રહ્યો ઇન રીતી, હરિગુરૂ દર્શન વડી પરીતી. ૮
સપ્ત રૂષી દર્શય આય દીના, દર્શ આશ ગુરૂ પૂરણ કીના;
દુતિયે દર્શન આશ હુમારી, મુનિ સનમુખ જન કહ્યો વિચારી. ૯
સમુજી સેન મુનિ આગમ ભાખા, દુતિયે જનમ ફલે અભિલાખા;
પારધિ તન સતગુરૂ પદ ત્યાગા, યા સમ અપર કવન બડ ભાગા. ૧૦

દોહા

પ્રથમ જનમ યે પારધી, ભક્તિ કીન શિવ તાત;
શંભુ કૃપાતે ધ્રુવ ભયો, રામ રૂપ સાક્ષાત. ૧
તીન દેવ ભકતી કરે, ઉર મોહ ગિને અભેદ;
જીવન મુકતી સુખ લહે, માયા કરે ન ખેદ. ૨

ચોપાઈ

લક્ષ્મી મો મન પ્રેમ અગાધૂ, આવહિ આજ અપન ગ્રહ સાધૂ;
ધ્રુવ સમ આજ કવન જગ સંતા, ધર્મ વડાય ભજ્યો ભગવંતા; ૧
આશ્રમ ધર્મ યથા નહિં તોડી, પૂરણ પ્રીતિ રામ સઁગ જોડી;
યાતે પ્રિયા પ્રિયે મોહિ લાગે, આપ દશ મોહિ દેહિ સુભાગે. ૨
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, રામ ભકત પ્રભુ લગે પિયારા;
પ્રેમ વિવશ સુરપતિ સુર ચાવા, પ્રેરત સુરપતિ હાજર આવા. ૩

જય મમ ઇષ્ટ દાસ પદ ત્યારી, કરૂં કાજ સો રજા તુમારી;
હરસિ હરી કહે સુનહુ સુરેશા, તુમતે મર્મ છુપે નહિં લેશા. ૪
ધ્રુવ સમ જાકી વિમાન બિહારી, બદ્રી આશ્રમ દેહુ ઉતારી;
ઉભય દિવસ કરહી જન વાસા, હરિપુર ત્રતિયે દિવસ નિવાસા. ૫
ઇન્દ્ર અસ્તુ કહિ વંદન કીના, રજા પાય પુર ગયે પ્રવીના;
યહાં ધ્રુવ નગ્ર કુલાહલ ભારી, નિત્ય કર્મ કીનો નરનારી. ૬
ધ્રુવ પ્રવીન સાધે નિત કર્મા, યજ્ઞ શાલ આયે તરૂ ધર્મા;
વિપ્ર વૃંદ બાલક નર નારી, યજ્ઞ શાલ સહ પૂજ સવારી. ૭
વિધિવત હવન ભયો જયકારા, તેહિ થલ ધ્રુવ મખ સાલ પધારા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપતી શિર છાંઈ, જય હો ભુપ કહે હરસાઈ. ૮
દ્વિજ પદ ત્રપતી શીશ નિવાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
જય દ્વિજ દેવ કૃપા ભલ કીની, જીવન મુક્તિ દાસ સન દીની. ૯
આશ્રમ ચારૂ ધર્મ નિભાવા, ભુસુર કૃપા પ્રગટ ફલ પાવા;
દ્વિજ વદ સેવ કરહિ નરનારી, નિશ્ચય સો નહિં હોય દુઃખારી ૧૦

દોહા

તાત માફ દ્વિજ કીજીયો, અવગુણ કીન અનેક;
અપનો સુત દુરગુણ ભર્યો, જનુની ગીને ન એક. ૧
યે નરતન અવગુણ અમિત, કુરતે રહે અસાર;
ચરણ રેણુ લખિ દાસકો દ્વિજ જન લીજો સાર. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત ત્રપતી બ્રેહ ભારી, દ્વિજ આસીસ દીન કેઇ વારી;
જય હો ભુપ ધર્મ હિત કારી, સર્વ સૃષ્ટી મહિં નીતિ સુધારી. ૧
તો સમ ભૂપ ભોમિ અવતારા, આશ્રમ ધર્મ ન્યાય નિરધારા;
પાપ પુન્ય અરૂ કર્મ અકર્મા, અસત્ય સત્ય રૂ ધર્મ અધર્મા. ૨
પ્રથા બોધ દે સત સમુજાવા, કોટિક સુતે જીવ જગાવા;
હમતે આદિ વર્ણ પ્રભુ ચારી, સમુજી ધર્મા નિજ ભયે સુખારી. ૩
વર્ષ છતીસ હજાર વિતાવા, આનઁદ વશ પલ સમ દરસાવા;
લખે ન તાત વર્ષ યહ વીતા, આજ દિવસ લાગ્યો વિપરીતા. ૪
મિલન સંત સમ સુખ નહિં દુજા, હરિહર કૃપા હોય જીન સુજા;
બિછુડત સંત કષ્ટ ઉર ભારી, રામ કૃપા સમુજહિ નરનારી. ૫

હમ તુમ કૃપા જ્ઞાન કછુ પાવા, વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવા;
યદ્યપિ બિછુડન આજ તુમારા, રૂકે ન પ્રબલ પ્રેમકી ધારા. ૬
સમજન તદપિ હૃદય ભરિ આવત, નેન નીર પરવાહ ચલાવત;
નેન રૂકે નહિં જલકી ધારા, કરિ કરિ બ્રહ્મ જ્ઞાન હમ હારા. ૭
પ્રગટ લાભ વૃત્તી મન ભાવે, સુનત શબ્દ થિર રૂપ લખા;
વિન સતસંગ જ્ઞાન કિમ હોવત, વિષય આસ વૃત્તી કિમ ખોવત. ૮
વિન સતસંગ વિવેક ન આવે, સત મિથ્યા કિમ મર્મ લખાવે;
સત મિથ્યા જાંને વિન મર્મા, કિમ કરિ સમજે ધર્મ અધર્મા. ૯
પ્રગટ લાભ સતસંગતી પાવા, તાતે રૂકે ન ચીત રૂકાવા;
એહિ તન આશા જીવ કહાવત, યેહિ તનતે મુક્તી પદ પાવત. ૧૦

દોહા

એહિ તન આશા ભૂ ગિરે, જનમ મરણુ નહિં અંત;
યેહિ તન મન વશ હરિ ભજે, તુરત કહાવત સંત, ૧
રામ બિછોવો જીવ કે, સો દે સંત મિલાય;
સંત બિછોવો સિમ્રથા, રામ મંત્ર વિસરાય. ૨

ચોપાઈ

યાતે સર્વ લોક નરનારી, ભૂપ બિછોહ ભયો દુઃખ ભારી;
સંત સમાન સર્વ ગુણુ સાગર, સત્ય સુબોધ દીન નૃપ નાગર. ૧
સંત સુબોધ સુનત નરનારી, તજી વિકાર કહુ રામ પુકારી;
સંત સુબોધ સર્વ સુખદાઇ, જીવો બ્રહ્મ હોય ઇકતાઇ. ૨
કરિ સતસંગ તરે સંસારા, યાતે સંત સમાગમ સારા;
હિત ઉપદેશ કરત નર નારી, તુરત તરે જીવ રહિત વિકારી. ૩
યાતે દ્વિજ ઉત્તમ ગુણુ ગાઇક, ધ્રુવ પ્રવીણુ સબહી વિધિ લાયક;
તન અભિમાંન તજ્યો ધ્રુવ જ્ઞાંની, યાતે વંદત વિપ્ર સુજાંની. ૪
સમય સમુજી વસતવ સુત આવા, દ્વિજ સંમતિ પિતુ પાવ પુજાવા;
અક્ષત પુષ્પ તોય અરૂ ચંદન, પુજન પ્રેમ પ્રબલ મનહી મન. ૫
પય કરિ પાદ પખારે દોઇ, ધ્રુવ કહે મુક્તિ મિલે નિરમોઇ;
તન લગિ દ્વિજ પદ પૂજ વિચારી, તો તોહિ અવશ મિલે ફલ ચારી. ૬
દ્વિજ હરિ રૂપ સમુજી પદ પૂજા, ઉર મહિં ભાવ હોય નહિં દૂજા;
ઉભય લોક મહિ શુભ યશ છાવે, જીવન મુક્ત સ્વતંત્ર સમાવે. ૭
તાત બિછોહ પુત્ર કુરિ આવા, નેન નીર નહિં રૂકેહુ રૂકાવા;
દ્વિજ સંમતિ રાણી દે આઈ, વિધિવત પતી પદ પૂજ કરાઇ. ૮

પય કરિ પાદ પખારે રાંની, ચરણોદક લીનો નિજ પાંની;
સમુજી બિછોહુ વિકલ ભઇ ભારી, શકી ન અપની દેહ સૅંભારી. ૯
બ્રાહ્મી સમજ્યો પીવ બિછોહા, ઈલા સંત લખિ ઉપજ્યો મોહા;
તન બિછોહ બિછુડી સત સંગત, તન વિન બોધ મિલે કહાં સતસત. ૧૦

દોહા

એહિ પ્રકાર પુજા કરી, નગ્ર લોક નરનાર;
સંત સરીખે સંત જન, પ્રગટ રામ અવતાર. ૧
દ્વિજ પૂજે નૃપ બ્રહ્મ લખ, ઉર મહિં પ્રેમ વિશાલ;
સુર વિમાન લે તેહિ સમય, આય ગયે તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

દેવ આય નૃપતી પદ વંદા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ અનંદા;
દેવ સેવ કરિ દ્વિજ હરસાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાવા. ૧
જય જય કાર ભયો અતિ ભારી, ધ્રુવ બદ્રી થલ કીન તયારી;
દ્રવ્ય ખજાંના ખોલિ લુટાવા, ઉર અજ્ઞાન સોઠ કર પાવા. ૨
કછુયક રામ ભક્તિ મન શુદ્ધી, તિન ત્યાગે લખિ સમય વિરૂદ્ધી;
જ્ઞાન રતન ધન લૂટત સૂરે, જડ ધન ધારત પુરૂપ અધૂરે. ૩
જ્ઞાની જ્ઞાન રત ધન ચાવે, તત્વ વૃથા ધન દૃષ્ટિ ન લાવે;
તત્વ રતા તે મુક્ત સમાવે, તન ધન ધામ ધરા નહિં ચાવે. ૪
ધ્રુવ સમ સંત સ્વર્ગપુર જાવે, તેહિં અવસર ધન કો મન ભાવે;
ઉર અજ્ઞાન પુરૂપ નરનારી, લીન દ્રવ્ય છીન વિગત વિચારી. ૫
સુર અવસર લખિ કહ કરજોરી; જન ભય હરણ વિનય યહ મોરી;
સમય અમોલ એહ નર નાથા, ચઢિ વિમાન સુર કરો સનાથા. ૬
સુરપુર હરિપુર પાવન કીજે, નિજ સ્થલ સમુજી નિવાસ કરીજે;
કોટિક સુર સુરપુર અભિમાંની, સો સુર સુનહિ યથારત બાની. ૭
કુકરમ કર્મ કરત અટકાવહિ, નરતન પાય પરમ પદ પાવહિ;
યાતે તાત કૃપા એહિ કીજે, જન વિમાન હર્ષિત પદ દીજે. ૮
સુરપુર હરિપુર અજપુર સારે, જન દર્શન હિત પ્રેમ અપારે;
કરિયે કૃપા સંત સુખકારી, વારવાર યહ વિનય હમારી. ૯
મોહ વશ વિકલ ભયે સુર દોઈ, દયા દ્રષ્ટિ ધ્રુવકે ઉર હોઈ;
ધ્રુવ પ્રવીણ સમ નેન નિહારા, સર્વ વિશ્વ સો રૂપ હમારા. ૧૦

દોહા

મૃત્યુ લોકકે નારિ નર, પાયો જ્ઞાન અપાર;
યાતે ચલિયે સ્વર્ગપુર, યહાં રહે નહિં સાર. ૧
દ્વિજ તે આજ્ઞા પાયકે, ચલન ચહે સુર લોક;
જન વંદન સબતે કિયો, ભ્રાતા રહો અશોક. ૨

ચોપાઇ

મોહ વશ વિકલ હોત નરનારી, નૃપ સંતોપત વારંવારી;
ભ્રાતા ભાવ રામ પદ ધરિયે, મિલન બિછોહ ભાવ પરહરિયે. ૧
રામ રજા કારજ સબ હોવત, વ્રથા ભેદ વિન નિજ મન મોવત;
મિલ બિછોહ કરતા ગતિ ભાઇ, હટિ ન શકે યહ ક્રોડ ઉપાઇ. ૨
યદ્યપિ તાત કૃપા હરિ કીની, તન સહીત શુદ્ધી હરિ લીની;
ભક્તિ વડાવન કો હરિ નાથા, અપની નીતી તજી વિધાતા. ૩
તન અસ્થૂલ સ્વર્ગ નહિં જાવે, તન ત્યાગી ભલ સ્વર્ગ સિધાવે;
તદ્યપિ રામ દયાલુ ભારી, જન હિત દે નિજ નીતિ વિસારી. ૪
સ્વર્ગ બુલાવત યે તન સંગા, દેખહુ રામ દયાલુ અભંગા;
નિજ જનકે અપરાધ વિસારી, મુક્તિ દેત તુરત અઘ હારી. ૫
એસો નરહરિ દીન દયાલા, ચિતવત મુક્ત કરે તતકાલા;
એસો રામ સમુજ હિતકારી, ધન્ય ભાગ સિંવરેહિ નરનારી. ૬
એસો રામ દયાલ ન ધ્યાવે, સો જન અપનો જનમ ગુમાવે;
નરતન પાય કાજ કહા કીના, રામ ભક્તિ રત ચીત ન દીના. ૭
રટે રામ સો રામ સમાવે, સો તુમકો હરિ પ્રગટ દિખાવે;
ભ્રાતા સેન સમુજ ઉર સારી, પ્રેમ વિવશ ભજીયે અઘહારી. ૮
રે મમ ભ્રાતા બિરહ વિસારો, ઘટિકા પાવ રામ ધ્રુનિ ધારો;
સિદ્ધાસન બેઠો નરનારી, કહો પ્રેમ વશ રામ પુકારી. ૯
ધ્રુવ મુખ વચન સુનત સહ પ્રાંની, શુદ્ધ ભાવ કહ રામ સુજાંની;
સિદ્ધાસન કરિ ધ્યાંન જુડાવા, રામ મંત્ર શ્વાસા મુખ ગાવા. ૧૦

દોહા

ધ્યાંન ધરત પર બ્રહ્મકો, વ્રતી ભઇ ઇકતાર;
ધ્રુવ ધરમી તબ યાનમેં, બેઠે જગત વિસાર. ૧
રામ ભક્તિ સતસંગ તે, જીત્યો જગ જંજાલ;
લખિ અવસર નભ મગ ચલે, આયે બદ્રિ વિશાલ. ૨

ચોપાઇ

રામ રામ કરતે જન સારે, દર્શ લાભ હિત નયન ઉઘારે,
ધ્રુવ નૃપ સહિત વિમાંન ન પેખા, વિરહાતુર જન ભયે વિશેખા. ૧
ધ્રુવ તિય પુત્ર નગ્ર નર નારી, એહ અગાધ કહે રામ પુકારી;
અહો રામ કો કર્મ હમારા, ત્યાગિ ગયે નૃપ પ્રાણ અધારા. ૨
રામ મંત્ર દીનો વિસવાસા, છોર ચલે મમ લખી ન ત્રાસા;
શાસ્ત્ર સંત જન કહે નિરમોઈ, સત્ય સત્ય નિશ્ચય મોહિ હોઇ. ૩
કરૂણા વિવશ સમુજ નરનારી, વૃદ્ધ વિપ્ર બોલે બ્રહ્મચારી;
રે મમ ભ્રાત ભક્ત હિતકારી, કરૂણા વિવશ ભયે કિમ ભારી. ૪
ધ્રુવ જન બોધ હૃદય મહિં ધારો, ધરહુ ધીર મુખ રામ ઉચ્ચારો;
વારંવાર સત બોધ સુનાવા, અતિ ઉતમ ઉર કિમ વિસરાવા. ૫
સમુજી ધીર ધરિયે મમ ભાઈ, રટિયે રામ બિરહ વિસરાઇ;
તન અધ્યાસ ત્યાગ મન વ્યાધી, રટો રામ જન રહિત ઉપાધી. ૬
શત્રુ ફોજ શસ્ત્ર કરિ મારે, મોહ મરે મુખ રામ ઉચારે;
સમુજી મર્મ મન મોહ વિસારી, રામ મંત્ર ઉચરો નરનારી. ૭
રે મમ ભ્રાત વૃથા સંસારા, રામ કૃપા જીન મોહ વિસારા;
આંન જાંન જગ નીતિ અનાદી, સમજ હીન કલપે પરમાદી. ૮
યહિ અવસર મન મોહ હટાઇ, હરિ ગુણ ગુનત ચલો ઘરભાઈ;
અમૃત મિલે ન વારંવારા, કવચિત હોત સાધૂ અવતારા. ૯
અમૃત અમર કરે નર દેહી, સંત બોધ અક્ષય પદ લેહી;
ધ્રુવ ત્રપતી સાધૂ પદ સાધા, અમિત બોધ દે હર્યો પ્રમાદા. ૧૦

દોહા

સરસ બોધ દ્વિજ મુખ સુન્યો, હરસિ ચલે નરનાર;
આય લગે નિત કર્મમે, ઉરતે શોક વિસાર. ૧
નીતિ કાંડ પુરણ ભયો, સરસ ભર્યો રસ જ્ઞાંન;
રામ ભક્તિ રસ પ્યાસ સો, પીવહિ સંત સુજાંન. ૨

નીતિકાંડ સંપુરણમ.

શાન્તી : શાન્તી : શાન્તી :

અથ નીર્વાણ કાંડ પ્રારંભતે.

દોહા

પદ નિરવાન અનાદિકો, બોધે સતગુરૂ સાર;
ઉત્તમ જન નિશ્ચય મિલે, જ્ઞાન વિચાર વિચાર. ૧
હરસ શોક જામણ મરણ, કાલ લગે નહિં આણ;
નિશ્ચલ પર વ્યાપક વિભૂ, તાહ કહે નિરવાણ. ૨
ઉત્તમ જન નારી પુરૂષ, પાવે ઉત્તમ જ્ઞાન;
કેણી સમ રેણી રહે, પાવે પદ નિરવાંણ. ૩
શૂરવીર જો શિષ મિલે, સત ગુરૂ મિલે સુજાંન;
તજી પ્રપંચ અજપા જપે, પાવે પદ નિરવાન. ૪
પ્રણવ મંત્ર ઉચરત રહે, વ્યાપક રૂપ પિછાંન;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આપ લખ, પાવે પદ નીરવાન. ૫
વિશ્વ ચરાચર સંત જન, આતમ તત્વ વખાંન;
તજી ચંચલતા થિર રહે, પાવે પદ નિરવાન. ૬
યાતે પદ નિરવાનકો, ધ્રુવ જન જાંન વીશેષ;
સુયશ લીન સંસારમે, ભયો આતમા શેષ. ૭
સુનો કાંડ નિરવાનકી, ગાથા સરસ નવીન;
તન સચેત હરિપુર વસે, ધ્રુવ યશ સુર સહ કીન. ૮
બદ્રી આશ્રમ મુની જન, સત સંગતિ દિનરાત;
જયહાઁ ધ્રુવકે માતા પિતા, દર્શ કીત હર્ષાત. ૯

ચોપાઇ

સુર વિમાંન ધ્રુવ રાજા કરાઇ, ચલે દેવ જન શીશ નિવાઈ;
હરસિ દેવ ઇન્દ્રાવતિ આવા, સુરપતિ સન જન મર્મ જનાવા. ૧
ગદ ગદ કંઠ ભયે સુર સ્વાંમી, જય જન અશરણ શરણ નમાંમી;
હરિહર હરિજન સમ કો દૂજા, સત્ય હોય ઇનિકો જો સૂજા. ૨
સુર સુરેશ મુખ રામ ઉચારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
જય જય ધુનિ ચહુ ઓર સુહાઇ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ. ૩
સુર ઉર પ્રેમ પ્રગટ ભો ભારી, સંત દર્શ દેવહિ અઘહારી;
સો દિન સુફલ મિલે સત સંગા, ઉપજે આતમ જ્ઞાન અભંગા. ૪
શુર ઉર આશ લગી જન દર્શન, મિલે લાભ હોવહિ હરિ પર્સન;
ધ્રુવ પ્રવીણ બદ્રી થલ દેખી, ઉપજ્યો ઉર આનંદ વિશેખી. ૫

માત તાત મુનિ મંડલ વાસા, દર્શન પ્રેમ પિયુષ રસ પ્યાસા;
મુનિ મંડલ ધ્રુવ સનમુખ આવા, સમુજી મર્મ મુનિ જન હરસાવા. ૬
હરિ આજ્ઞા સુરતરૂ સહ સિદ્ધી, જય જય શબ્દ કીન નવ નિદ્ધી;
વચન પ્રથમ મુનિના પદ પૂજા, રામ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા. ૭
દુતિયે તાત માત પદ સેવા, રામ રમા સમ સમુજ સુભેવા;
મુનિ મંડલ પય પાદ પખારા, લે ચરણોદક નીતિ સુધારા. ૮
ગદ ગદ કંઠ ભયો જન જ્ઞાંની, ગુપ્ત ગાથ મુનિ મંડલ જાંની;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, જય જન વિશ્વે નીતિ સુધારા. ૯
હમ તુમ ભેદ જરા નહિં ભાઈ, હમતે શ્રેષ્ટ ગતી તેં પાઈ;
હમ તન લગ બદ્રીથલ વાસા, તન સહિત તુમ હરિપુર વાસા. ૧૦

દોહા

તન સબંધ ત્રિય તાપ તજ, તીન ગુણાં પર તાત;
માત તાત નહિં ભેદ તવ, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૧
ધર્મ દિપાવન કારણે, માત તાત મુનિ સેવ;
ધર્મ કર્મ દષ્ટા સદા, સો હમ જાંનત ભેવ. ૨

ચોપાઈ

સમય સમુજી ધ્રુવ પિતુ પદ વંદા, માત તાત મન પર્મ આનંદા;
જય હો રમા રામ સમ તાતા, મો અનાથકો કીન સનાતા. ૧
જનુની જનક ગાથ કહા ગાઉં, શુભ ગુન ગુનત ગુનત અટકાઉં;
ગુણ અગાધ સિંધૂ કહા ગાવે, ગુનત ગુનત ગુણ બુદ્ધિ સમાવે. ૨
માત તાત ગુરૂ પર ઉપકારી, બોધત બોધ સર્વ હિતકારી;
ગુણ અતીત ગુરૂકે ગુણ સારે, બુદ્ધી લીન લહત કિમ પારે. ૩
નિર અકાર નિરગુણ નિરબંધા, સતગુરૂ શ્રેષ્ટ સચ્ચિદાનંદા;
તદ્યપિ માત તાત ઉપકારા, તિન કરિ તન પ્રગટે સંસારા. ૪
સત્ય પ્રેમ પોષત પિતુ માતા, પુત્ર પ્રોઢ સમુજત સહ ગાથા;
પઢિ ગુણિ ગુપ્ત લખે ગુણ સારા, સત મિથ્યા અરૂ સાર અસારા. ૫
મલ વિક્ષેપ દોષ દે હારી, સતગુરૂ બોધત લખિ અધિકારી;
પ્રગટે જ્ઞાંન પ્રબલ એકતાઈ, જાવહિ તન મન જ્ઞાન ન જાઈ. ૬
જીવન મુક્ત લાભ જીન પાવા, હરિ ગુરૂ કૃપા ન જનમ ધરાવા;
તરૂ માલી જીમ કરત તયારી, માત તાત પૂરણ ઉપકારી. ૭
પ્રગટે ફલ સબકે મન ભાવે, યું ગુરૂ બોધે મુક્ત સમાવે;
યે તન યજ્ઞ શાલ ધ્રુવ નાંમા, માત તાત ઉપકાર તમાંમા. ૮

સતગુરૂ યજ્ઞ યુક્તિ બતલાવા, કર્મ હોમ આતમ ફલ પાવા;
અમિત જન્મ આશા ઉર ભારી, કબ ભેટુ મેં વિશ્વ વિહારી. ૯
માત તાત ગુરૂકે પરતાપા, અમિત જનમ મેટયો સંતાપા;
પદ નિરવાંણુ મિલ્યો ઘર આદુ, હરિ ગુરૂ કૃપા ભયો મેં સાધુ. ૧૦

દોહા

માત તાત હરિ ગુરૂ કૃપા, દુતિયે સંત સમાજ;
ઇન પદ રજહો હરિ ભજે, રખે રામ જેહિ લાજ. ૧
જય જય ધુનિ મુનિ મુખ કરી, ધ્રુવ ઉર પ્રેમ વિશાલ;
કાલ કરન નિજ કાજકો, આય ગયે તતકાલ. ૨

ચોપાઇ

કાલ કરાલ સર્વ જીવ સાલા, નિરખિ ડરે ગતિ સમુજી વિશાલા;
અરૂણુ ઉદય સમ નેન ગુલાલા, તન પ્રચંડ ત્રીશલ કરાલા. ૧
અજર આશ ફાંસી કર ધારી, જેહી વશ જીવ કીન નરનારી;
અતિ વિકરાલ રૂ પરમ દયાલા, આશા નાશ મુક્ત તત કાલા. ૨
જબ લગિ જીવ આશ નહિં ત્યાગે, જનમ મરણુ બલ ભ્રમે અભાગે;
કાલ તાત કોઉ ત્રાસ ન દેવહિ, અજ્ઞ જીવ આપહિ ગહિ લેવહી. ૩
કાલ કર્મ નીતી નહિં ત્યાગે, દોષ ન દે જન સમુજ સુભાગે;
સમય કર્મ નહિં કાલ ચુકાવે, મર્મી સુજન મર્મ કોઉ પાવે. ૪
કાલ સમાન નેમિ કો પૂરા, સમય કર્મ ચૂકે ન સબૂરા;
વિશ્વ ચરાચર કાલ અધારા, આદ અંત મધ કાલ પસારા. ૫
તીનુહિ લોક કાલ આધીના, કાલ ઉથાપિ કાજ કો કીના;
નરસુર અસુર કાલ ગતિ હારા, સમુજી મર્મ ચુપ રહે બિચારા. ૬
કાલ નિરંજન સબ ઘટ વ્યાપક, કો તિન નિતિ ઉથાપક થાપક;
જય હો કાલ નિરંજન સંતા, નામ રૂપ ગુણુતે તુમ અંતા. ૭
જય કૃતાંત ધ્રુવ દાસ તુમારા, કરો ક્ષમા અપરાધ હુમારા;
બદ્રીથલ આઈ દર્શન દીના, જય કૃતાંત કરતારથ કીના. ૮
નામ રૂપ વ્યાપક ભગવંતા, સમય કર્મ કરતે સહ સંતા;
તોરી ગતી લખે જન જ્ઞાંની, જીનકો સતગુરૂ મિલે સુજાંની. ૯
કાલ બાદિ વસ્તૂ સહ જાંની, સમુજી સ્વરૂપ ભયો નિરબાંની;
ક્રિયા કર્મ જડ નામ તમાંમા, કાલ આદિ જીને વિશ્રાંમા. ૧૦

દોહા

કો પ્રકાર અસ્તૂતિ તવ, કરૂં નિરંજન દેવ;
કર્મ ક્રિયા ત્રીય દેહમે, સર્વ તુમારી સેવ. ૧
આપ ઉપાવત વિશ્વકો, હોત આપ મહિં લીન;
જીવ ક્રિયા તવ આશરે, કહા કરૂં મેં દીન. ૨

ચોપાઇ

ગદગદ કંઠ ભયે ધ્રુવ ધર્મી, વંદે કાલ સમય લખિ મર્મી;
કહ કૃતાંત અવસર કર જોરી, જય હો સંત કૃપા નહિં થોરી. ૧
મમ ગુણ લઘૂ અધિક તુમ ગાવા, સમુજી મર્મ મમ ચિત શરમાવા;
કાલકો કાલ અકાલ અનામી, સેવક સર્વ સર્વ શિર સ્વાંમી. ૨
નામ રૂપ જડ હમતે આદી, કરિ ન શકે જીન નેમ પ્રમાદી;
સબ પર સતા સ્વતંતર જીનકી, શકે ઉથાપી સતા કહો કીનકી. ૩
જીનકો નામ લેત અઘ નાસા, મરણ હેતુ ચિત રહે ન ઉદાસા;
કોટિક પતિત હોય ભવ પારા, મો મન લગે ન જોર લગારા. ૪
કર્મ દંડ દેવન હમ ત્યારી, જેહિ છોડાવત વિપન વિહારી;
અંત સમે હરિહર કોઉ નાવે, અધમતે અધમ સંત ગતિ પાવે. ૫
જમ કિંકર હમ જોર ન લાગે, રામ મંત્ર સુનતાં તજી ભાગે;
એસો રામ ઠામ જીન હાથે, કહા હમ જોર કરે તિન સાથે. ૬
રામ રજા સબ કામ સવારે, યાતે જીત ન હાર હમારે;
પત્ર ન હિલે રામ વિન પ્રેરે, કહે કૃતાંત નિશ્ચય હમ હેરે. ૭
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ શ્રેષ્ટ તુમ જ્ઞાંની, આદ અંત ગાથા તુમ જાંની;
મો મન મર્મ લખો જન સારા, તુમતે છુપે ન ભેદ લગારા. ૮
ઉભય લોક નીતી તુમ જાંનત, યાતે પ્રગટ ન તોય બખાંનત;
પાંચ તત્વકો યે તન દેવા, અરપત જીવ કરન નિજ સેવા. ૯
અપર શરીર ન ઉપજત જ્ઞાંના, જયહાં જનમે ત્યહાઁ જીવ હેરાંના;
નરતન રતન મોક્ષ કર ખાંની, સો તુમ જાંનત સંત સુજાંની. ૧૦

દોહા

જીવન મુક્તી સુખ લહે, નર તનમે ભરપુર;
લખિ સ્વરૂપ નિરબાંણ નિજ, ત્યાગત દેહ જરૂર. ૧
શુક્ષમ તન સ્વર્ગા પુરી, મ્રત્યુ લોક નર દેહ;
યે મમ નીતી અનાદિ હે, જન મન કાજ કરેહ. ૧

ચોપાઇ

સંત શિરોમણિ નીતિ ન ત્યાગે, કર્મ સુનીતિ કર્ત સુભાગે;
વિશ્વનાથ બાંધી તે નીતી, સંત વડાવત તેહિ કર પ્રીતી. ૧
વેદ શાસ્ત્ર મરિઆદ ન તોડે, દિન દિન વૃતી ધર્મ દિશિ જોડે;
યાતે તાત ધર્મ ગુણ સાગર, યે મમ નીતી પ્રબલ ઉજાગર. ૨
નરતન ત્યાગી સ્વર્ગ ભલ જાવે, શુક્ષમ તન હરિ ધ્યાન ધરાવે;
કાલ શબ્દ સુનિ જન હરસાવા, હડ હડ હસા કાલ શરમાવા. ૩
પ્રથા હીન મેં શબ્દ ઉચારા, જ્યા કરિ સંત હસે નિરધારા;
કાલ દયાલ કહે કરજોરી, કૃપાનાથ કરિયે નહિં ચોરી. ૪
કવન હેતુ હરિજન મુખ હાસી, ભ્રમતેં ભાઈ બુદ્ધી ઉદાસી;
સમય સમુઝી બોલે ધ્રુવ બાંની, જય કૃતાંત તુમ ધર્મ સુજાંની. ૫
વિશ્વ ચરાચર નીતિ અનાદી, ભક્તિ હીન નહિં લખે પ્રમાદી;
તોરી કૃપા લખું મેં તાતા, કહિ ન શકું મો મન શરમાતા. ૬
અહં પદહિ પ્રભુ પ્રબલ ડરાઉં, યાતે શબ્દ કહત શરમાઉં;
તોરી રજા કહું કછુ તાતા, અહઁ પદ રખિયો દૂર વિધાતા. ૭
મહષી સુત શિર તવ અસવારી, યાતે સજડ રખો અઘહારી;
હરિ ગુરૂ કૃપા વિપિન કરિ વાસા, રટયો રામ મુખ શ્વાસ ઉશ્વાસા. ૮
ચિત્ત વ્રતી મહિં વિઘ્ન અપારા, સતગુરૂ પ્રગટ કીન નિરધારા;
જો કછુ બનિ સો રામ બનાઇ, હમતે બને ન અમિત ઉપાઈ. ૯
લખિ લઘુદાસ દેવ ત્રીય આવા, યોગ નિંદ્રાતે તુરત જગાવા;
નિરખિ દેવ ત્રીય સુખ ભો ભારી, સો સુખ જાંનત દેવ મુરારી. ૧૦

દોહા

નામ રૂપિણી માતુ મમ, ઉમિયા અતિ ઉપકાર;
કૃપાવંતિ નિજ બાલ લખ, મમ તન કીન તયાર. ૧
હરિહર વર માંગત કહયો, મેં માગ્યો પ્રિય મોય;
દર્શ લાભ આનમ દશા, બને રહે રેહ દોય. ૨

ચોપાઇ

હરિહર હરસિ અસ્તુ મુખ ભાખા, તબતે યહ નિશ્ચય ગહિ રાખા;
સત્રા તત્વ દેહ સુર ગાવા, જ્ઞાન અગ્નિ સો પ્રથમ જરાવા. ૧
સંચિત કર્મ જ્ઞાન કરિ નાસા, આશા ફાંસી ભયો ઉદાસા;
ચિદ ગ્રંથી ચિતતે તજી ભાગી, આતમ તત્વ તાર જબ લાગી. ૨

સુક્ષમ તન ચિદ ગ્રંથી ઉદાસા, સો તવ કૃપા નહીં મમ પાસા;
તન અસ્થૂલ આતમા હોઇ, ત્રતિયે શુક્ષમ સંગ ન મોઇ. ૩
આશા નાશ કરી હરિ જબતે, દર્શન લાભ અસ્તુ કહ્યો તબતે;
હરિ ગુરૂ કૃપા સ્વરૂપ લખાવા, પ્રથમ આશ શુભ સુફલ ફલાવા. ૪
આશા રહિત આતમા મોરી, જય કૃતાત કરિયે કહા ચોરી;
ચવદે લોક ચક્ર જીવ સારા, સકુર સર્વ જાનો કરતારા. ૫
નિર વિકાર અસ્થૂલ શરીરા, સો તુમ પ્રગટ લખો મતિ ધીરા;
આતમ શુદ્ધ શુદ્ધ મમ દેહી, શુદ્ધ ભાવ સત રામ સનેહી. ૬
ભલે તાત મરજી જ્યું કીજે, તજું શરીર ક્રિયા મમ છીજે;
રજા હોય વિષ્ણુપુર જાઉં, ત્યાગૂં દેહ સ્વરૂપ સમાઉં. ૭
સૂક્ષમ તન તે પ્રથમ જરાવા, તાતે તાત વિનય યહ ગાવા;
રજ ભર દાસ રજા નહિં ચોરે, સર્વ પ્રકાર શર્ણ પદ તોરે. ૮
નીતી ત્યાગ દાસ કહાં જાવે, પદ નિરવાંણ કવન વિધિ પાવે;
રજા હોય ઇમિ દાસ તયારી, વારવાર યહિ વિનય હમારી. ૯
કાલ નિરંજન વંદન કીના, જન ઉર ઉપજ્યો પ્રેમ નવીના;
કાલ રાજ ઉર કરત વિચારા, કો પ્રકાર કરિયે નિરધારા. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ હરસત હૃદય, ભક્ત અમર વર દીન;
તોડિ શકે ઇનિ નીતિ કો, કો અસ વિશ્વ પ્રવીન. ૧
ધ્રુવ લે જાવહિ સ્વર્ગ તન, મમ નીતી હો નાસ;
જ્ઞાંન અનલ શુક્ષમ જર્યો, કરિયે કવન પ્રયાસ. ૨

ચોપાઈ

કહિયે કહા ભક્તિ અતિ શુદ્ધા, જોહિ જન દર્શન ચહે વિબૂદ્ધા;[1]
હરિહર અજ ચાહત ઇનિ સંગા, ધ્રુવ સતસંગ સુધા સમ ગંગા. ૧
સુક્ષમ તન ઇનિકે નહિં પાસા, તન અસ્થૂલ શુદ્ધ નિર આશા;
ઘટ ફૂટે નભ નભહિ સમાવે, તન છૂટે ધ્રુવ સ્વર્ગ ન જાવે. ૨
યાતે ચલે ન મમ ચતુરાઈ, કરિ થોક હમ ક્રોડ ઉપાઈ;
એક વાત પૂરણ હતબારા, ધ્રુવ પ્રવીણ કરહી નિસતારા. ૩
સંત સ્વભાવ હર્ષ નહિં શોકા, સત્ય રૂપ લખિ ભયે અશોકા;
સત મિથ્યા જીન કીન વિવેકા, ઇતર સુભાવ ફુરે નહિં એકા. ૪

---

૧. દેવતા.

શુભ ગુણુ સર્વ ધર્મ ભંડારા, ઈનકો બુઝી કરૂં નિરધારા;
કાલરાજ શુભ સમય વિચારા, અતિ કોમલ મુખ શબ્દ ઉચારા. ૫
જય હો ભક્ત જગત હિતકારી, એક વિનય જન સુનેહુ હમારી;
તવ તન રહે ન નીતી જાવે, સંત શિરોમણિ સોઈ બતાવે. ૬
પર ઉપકાર કરત જગ ગ્નાંની, કરે ન કાહુ ધર્મ મય હાંની;
મો મન પ્રબલ ભયો વિસવાસા, તુમતે મમ નીતી નહિં નાસા. ૭
યાતે તાત કૃપા યેહિ કીજે, ઉભય પક્ષ નીતી નહિં છીજે;
કાલ વચન સુન ધ્રુવ જન ગ્નાંની, ધન્ય કૃતાંત કહે મુખ બાંની. ૮
જય સર્વજ્ઞ સર્વ કર કરતા, જયતિ નિરંજન સર્વ સમરથા;
અપને જનકો કરન સનાથા, શબ્દ અમોલખ હો મમ તાતા. ૯
વિશ્વ ચરાચર સફુર સુજાંની, જય ત્રિકાલ ગાથા કહા છાંની;
યદ્યપિ તાત કહું કરજોરી, તુમતે પ્રબલ બુદ્ધિ કહાં મોરી. ૧૦
દાસ કો દાસ કહે કરજોરી, કરા કાજ મરજી હોય તોરી;
પતિ કો અર્ધ અંગ કહે નારી, સંમતિ શાસ્ત્ર લખો તુમ સારી. ૧૧

દોહા

ઈલા નારિ ઈચ્છા હરી, સમુજી શુદ્ધ સ્વરૂપ;
નારી પુરૂષ વિભાગ તજ, કેવળ આતમ ભૂપ. ૧
બ્રાંમી મતિ ભક્તિ રતી, સતી પીવ પદ નેહ;
હરો તુરત તન તાહકો, પ્રભુ નિજ કાજ કરેહ. ૨

ચોપાઈ

અર્ધ અંગ મમ નારી લીજે, તાત તોરિ નીતી સત કીજે;
હરિપુર જાવહિ અર્ધ શરીરા, સુખ મય રહો તાત મતિ ધીરા. ૧
શુક્ષમ તન પ્રભુ તુરત નિકારો, હરસિ કરે તિયા સંગ હમારો;
તવ નીતી રેવહિ નિરધારા, હરિહર હરસહિ લખિ વ્યવહારા. ૨
યે તવ દાસ વિષ્ણુપુર જાવે, તન લગિ તવ ઉપકાર મનાવે;
તુમતે ઈતર પ્રબલ કો દેવા, વિશ્વ ચરાચર તવ પદ સેવા. ૩
મન મરજી કરિયે યહ કાજા, તોરે હાથ સર્વકી લાજા;
ધ્રુવ પ્રવીણુ મુખ શબ્દ સુનાવા, કાલરાજ લોચન જલ છાવા. ૪
જય હો કહિ મુખ કાલ કરાલા, ધ્રુવ કે નગ્ર ગયે તતકાલા;
બ્રાંહ્મી કરત વિલાપ અપારા, ત્રાય ત્રાય તન શુદ્ધિ વિસારા. ૫
હે હત ભાગ જીય કહા કીના, પતિ પદ તુરત પ્રાણુ કિન દીના;
રે શઠ જીવ શર્મ નહિં આવા, બિછુડત તન તજી સંગ ન ધાવા. ૬

પતિ વીયેગ સમ કષ્ટ ન નારી, ત્યાગહિ તન કો કષ્ટ કરારી;
તાત કાલ કારજ યેહિ કીજે, મમ તન તરજી તુરત હરિ લીજે. ૭
અતિ ઉપકાર લખૂં મેં તોરો, પિય દર્શન જાવે દુઃખ મોરો;
હે હરિ તાત વિનય સુન લીજે, બિછુડે પીવ દર્શ પ્રભુ દીજે. ૮
પીવ વિયોગિનિ નારિ દુઃખારી, તુરત હરો તન દેવ મુરારી;
વસતવ ઇલા બહુત સમુજાઈ, પ્રેહ વશ વિકલ ન એક સુનાઈ. ૯
કાલરાજ કરૂણા લખિ ભારી, પ્રાણ હરણ તન કીન તયારી;
સંત રૂપ ધરિ દર્શન દીના, સમય સમુજી સુક્ષમ તન છીના. ૧૦

દોહા

કાલ બલી સુક્ષમ ગ્રસ્યો, આયે અદ્રિ વિશાલ;
પ્રાંમી પતિ દર્શન કરી, ચરણ ગીરી તતકાલ. ૧
મુનિ મંડલ લખિ મર્મ કો, જય જય કીન અપાર;
ધર્મ રતા જન જગતમે, પ્રગટ રામ અવતાર. ૨

ચોપાઇ

કાલ બલી જન જુક્તિ લખાઈ, પ્રગટયો પ્રેમ પ્રબલ ઉર આઈ;
જય હો ભક્ત ભૂપ નિરબાંની, નીતિ પ્રથા મમ કરી ન હાંની. ૧
સમુજી દાસ મમ માંન વડાવા, કીન પ્રશ્ન પ્રતિ ઉત્તર પાવા;
કરિ તવ દર્શ પાપ મમ હારા, રામ કૃપા સતસંગ તુમારા. ૨
મમ દ્રષ્ટા મેં મરમ લખાવા, કરિ સતસંગ અવસ્ય મન આવા;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ સદા નિરબાંની, કરિ સતસંગત ગાથા પિછાંની. ૩
દીન બંધુ અતિ ક્ષમા[1] તુમારી, કહિ ન શકે લઘુ બુદ્ધિ હમારી;
સંત સંત સમ સંત કહાવે, જન સમતોલ અપર નહિ આવે. ૪
જય જગ જીત કાલ કર કાલા, લખિ ન શકે કોઉ મર્મ વિશાલા;
સગુણ શરીર કાજ સબ કરતા, ગુણ અતીત દુરગુણ સહ હરતા. ૫
નીતી નિપુણ ધર્મ કર સેતૂ, આશા રહિત કર્મ જગ હેતૂ;
કર્મ કરે જન ફલ નહિં ચાવત, તાતે પદ નિરવાન સમાવત. ૬
દ્રષ્ટા રૂપ અકરતા આદૂ, નરતન નામ ધરાવત સાધૂ;
તન ધારી પુનિ તન તે ન્યારા, કહો કો જાંનત મર્મ તુમારા. ૭
તનકી ક્રિયા સર્વ જગ પેખત, ગુણ અતીત તવ ગુણ કો દેખત;
નિરગુણ સરગુણ કહ્યો ન જાવે, ગુપ્ત ગાથ તવ કૃપા લખાવે. ૮

---

૧. ક્ષમા.

હરિહર હરસિ ક્યું ન ઢિગ આવે, બ્રહ્મ સદેહ સમુજી સુખ પાવે;
જ્ઞાંની સમ જગ કો હિતકારી, ધર્મ પ્રથા જગ નીતિ સુધારી. ૯
જ્ઞાંની ઇષ્ટ સર્વ શિર ઉપર, બ્રહ્મ રૂપ વિચરત રહે ભૂપર;
યે સુન સવ અઁદેશે આવે, સત્ય મર્મ કોઉ સંત લખાવે. ૧૦

દોહા

તન મનકો અહઁકાર તજ, નિજ મન ઇન્દ્રી હાત;
નિર ઇચ્છિા બોધે જગત, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત. ૧
સંત શ્રેષ્ટ અસ્તુતિ કરી, ઉમગ્યો પ્રેમ વિશાલ;
જન સ્વરૂપ ઉરમે ધરી, લીન ભયે તત્કાલ. ૨

ચોપાઈ

કાલ સઁવાદ સૂનત મુનિ સારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
સંત શિરોમણિ કવન પ્રકાશ, કાલરાજ કીનો નિરધારા. ૧
અકરણુ કરણુ અનાદી સાદૂ, કર્મ અગત ગત હર્ત પ્રમાદૂ;
દીસત દેહ વિદેહી વ્યાપક, બંધન કર્મ ઉથાપક થાપક. ૨
સર્વ દેવ આજ્ઞા જન ધારે, સંત કહે સો કામ સવારે;
જીવન મુક્ત સ્વતંતર સંતા, ઇનતે અપર કવન ભગવંતા. ૩
કાલરાજ જ્ઞાની ગુણુ ગાવા, મુનિ મંડલ ઉર હર્ષ સુહાવા;
મુનિ મંડલ ધ્રુવ આસન દીના, જાંનિ અપન સમ સંત પ્રવીના. ૪
મુનિ મંડલ ધ્રુવકો મુનિ જાંના, ધ્રુવ મન મુનિ પદ દાસ પ્રમાંના;
મુનિ પદ દાસ સમા સુખ દૂજા, સર્વ વિશ્વ મહિં હુમે ન સૂજા. ૫
દાસા તન સુખ કહ્યો ન જાવે, સમુજી મર્મ આતમ સુખ પાવે;
દાસા તનમે મેં કછુ પાવા, કર્મ અંત નિજ રૂપ સમાવા. ૬
દાસા તનકો સુખ ભરપૂરા, સમુજે સેન સુજન જન સૂરા;
દાસા તન મહિં તન વિસરાવે, જનમ મરણુ જાલિમ દુઃખ જાવે. ૭
દાસા તન નીતી જીન ભાવા, નિજ સ્વરૂપ મહિં સહજ સમાવા;
હમકો સુફલ ફલે તન દાસા, હરિપુર હપિત કરિહુ નિવાસા. ૮
યાતે તાત દાસ પદ દીજે, સ્વાંમી પન બુદ્ધી હરિ લીજે;
હરિ ગુરૂ કૃપા રહે હમ દેહી, જબ લગ જન પદ દાસ સનેહી. ૯
અપર ભાવ મમ ફુરે ન કબહી, એસી કૃપા કરો મુનિ સબહી;
વિશ્વ ચરાચર સબ સુખ દેખા, દાસ ભાવ સમ સુખ નહિં એકા. ૧૦

દોહા

મુનિ મંડલ માતા પિતા, શ્રૈવ મુખ શબ્દ સુનાય;
જયજય ધુનિ ઉચરત ભયે, પુષ્પ ગિરાય ગિરાય. ૧
સાસુ સસુર સનમુખ નિરખિ, ચરણ ગિરી અકુલાય;
ભ્રાંમી નિજ નર તન તજ્યો, તદ્યપિ ભાવ ન જાય. ૨

ચોપાઇ

સુક્ષમ કારણ તન અસ્થૂલા, યે તન તીન મોહ કરિ મૂલા;
અતિ અજ્ઞાન તીન તન છાવા, કરિ ઇન પ્રીત જીવ પદ પાવા. ૧
જાગ્રત જીવ નેત્ર મહિં વાસા, અમિત પ્રકાર કુરે ઉર આશા;
નાડી હિતા કંઠ જીન ધામા, સુપન હોત જયહાં જીવ તમાંમા. ૨
જાગ્રત સુપન ભોગ સમ તૂલા, ભોગત ભોગ વૃતી અનૂકૂલા;
જાગ્રત સુપન ભઈ દ્વૈ મિથ્યા, સુસોપતી સુતો તજી ચિંત્યા. ૩
ગાઢ સુસુપતિ અતિ અજ્ઞાંના, સૂતો જીવ કછુ નહિં જ્ઞાંના;
તીનું સત મિથ્યા જબ હોઈ, તુરિયા પદ જાગ્યો નિર મોઇ. ૪
મહા જાગ્રત ગાવત જન જોગી, તુરિયા તત્વ મહા રસ ભોગી;
નિજ સ્વરૂપ જાગ્રત હોય આવા, જીવ ભાવ સો સહજ ભુલાવા. ૫
જાગ્રત સુપન સુસોપતિ ત્યાગી, ચોથે પદ પરસ્યો બડ ભાગી;
જબ યહ જીવ કલપના જાવે, પદ નિરવાંણ સહજ થિર થાવે. ૬
પદ નિરવાંણ મિલે કબ ભાઇ, જાગહિ જીવ વિરાગ વડાઇ;
બાહિર મુખ વૃતી કરિ કર્મા, બહુમત[1] ભયો ત્યાગ નિત ધર્મા. ૭
હરિગુરૂ ભક્તિ સમાગમ પાવે, ઉલટ વૃતી સનમુખ હોય આવે;
સનમુખ વ્રતી તજે સહ ચાલા, અજપા જાપ જપે ઉર માલા. ૮
રટત મંત્ર ઉપજે ઉર પ્રેમા, ઉમગત બ્રેહ રહે નહિ નેમા;
જીમ જીમ વૃતી મંત્ર મહિં લાગે, તિમ તિમ તિમિર જાય જીવ જાને. ૯
પલટે પ્રાણ પિછમ દિશિ ધ્યાવે, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં વાસ વસાવે;
સહજહિ અપનો આપ લખાવે, જીવ ગ્રંથિ સુક્ષમ વિસરાવે. ૧૦

દોહા

નર નિરવાંણી આતમા, લખ્યો અપન મહિં આપ;
તીન દેહ તજ તત્વ રત, નહિં જયહાઁ જાપ અજાપ. ૧
ઇનિ પદ વિન આશા અનઁગ, હડે ન શુક્ષમ દેહ;
અર્ધ ઉર્ધ ભરમત ફિરત, તજે ન વિષય સનેહ. ૨

---

૧. અનેક.

ચોપાઇ

યાતે બ્યાંહિ પરમ દુઃખારી, સુક્ષમ તન મહિં કષ્ટ કરારી;
સાસુ સસુર જીવ નિજ જાંની, કરિ સતકાર ધરે શિર પાંની. ૧
સસુર કહે કિમ પુત્રી દુઃખારી, સહ પ્રકાર હરિ વાત સુધારી;
રામ ભક્તિ સારે સહ કાજા, કિમ રોવત કહા ભયો અકાજા. ૨
નિજ સુત રાજ મિલ્યો તવ આશા, ઉતકલ કીન વિપિન મહિં વાસા;
નર નિરવાંણ નહીં ઉર આશા, જનુની બોધ ભયો નિર આશા. ૩
કેવલ નિરવરતી ઉર પ્યારી, યાતે વિપિન વસ્યો તપ ધારી;
અમૃત પાન કરન દિન જાવે, નિંબ પત્ર સો કિમ કરિ ચાવે. ૪
નિરવરતી અમૃત અધિકાઇ, સુખ મય આતમ રહત સદાઈ;
સુખ મય જીવન જો જન ચાવે, સો નિરવરતી નેહ લુભાવે. ૫
જગ પ્રપંચ નિરવરતી નાસા, અહોનિશિ નિરખે અજબ તમાસા;
જીવત મર્યો હર્યો પરમાદા, પદ નિરવાણુ સ્વતંતર લાદા. ૬
યાતે જન નિરવરતી પ્યારી, સહજ મિલે નિજ રહિત વિકારી;
પરવરતી પરપંચ અપારા, રહિ ન શકે વૃતી ઇક ધારા. ૭
ધર્ત ધ્યાંન વૃતી થિર થાપી, ચિત ચંચલતા સર્વ ઉથાપી;
યદ્યપિ આશ્રમ ધર્મ ઉપાધી, આવે અમિત જીવ પરમાદી. ૮
નાના શબ્દ બકે બેશુદ્ધી, સુનિ વૃતિ વહિ અવશ વિરૂદ્ધી;
વૃતી મણી અપર રંગ ધારે, શુકલ આપ સો સહજ વિસારે. ૯
જબ લગ રંગ સંગ નહિં જાવે, તવ લગ વો રંગ આપ દિખાવે;
મણિવત વૃતી શુદ્ધ સદાઇ, સંગ દોષ નહિં તજે કદાઇ. ૧૦

દોહા

વિધિ નિષેધ શુભ અશુભ ક્રમ, જો વૃતી હોય પાસ;
તજે ન વૃતી તાહકો, કરિયે ક્રોડ પ્રયાસ. ૧
યાતે ગ્નાંની નિવરતી, ઇચ્છિત રહત હમેશ;
પરવરતી ચાહત નહીં, કરો ક્રોડ ઉપદેશ. ૨

ચોપાઈ

ઉતકલ વીર ગયો વન યાતે, હઠયો ન સૂર કરી બહુ બાતે;
વૃથા રાજ સુખ ચિત ન લાયો, નિષકંટક નિજ રાજ વસાયો. ૧
કણુ વસ્તૂ આતમ ધન પાવે, વિષય ફોતરાં સો કિમ ચાવે;
પારસ પાય પથર પરહરહી, નિજસુખ મિલ્યો રાજ કહા કરહી. ૨

સુર તરૂ મિલ્યો અપર તરૂ ત્યાગે, આતમ રતા ન જગ સઁગ લાગે;
ઉતકલ મિલ્યો અમર ધર આદૂ, પદ નિરવાણુ લીન જન સાદૂ. ૩
વસતવ દાજ દીન ભલ કીના, તેં ઉર હરસિ વિષ્ણુપુર લીના;
ધન્ય પુત્રી પતિ ભક્તિ સઁભાઇ, સહજહિ ચાર પદારથ પાઈ. ૪
એસો જીવ કવન બડભાગી, વસે વિષ્ણુપુર નર તન ત્યાગી;
હરિ સનમુખ જીન કીન નિવાસા, ઈનિતે ઈતિર કવન સુખ આશા. ૫
યાતે સુતા શોચ નહિં કીજે, રામ ભક્તિ પૂરણુ ચિત દીજે;
તો સમ કવન સતી જગ નારી, ચલી પીવ સઁગ દેહ વિસારી. ૬
સુનિ પિતુ વચન બ્રાહ્મી થિર થાઇ, ભક્તિ ગાથ સુન ઉર હરસાઇ;
બ્રાહ્મિ સાસ પદ શીશ નિવાવા, સુમતિ સહજ શિર હાત ધરાવા. ૭
મુખતે પ્રતિ ઉતર નહિં દીના, સમુજી મર્મ ચુપ રહી પ્રવીના;
દેખહુ ગ્નાંન વિના ઘટ સૂના, અર્ધ ઉર્ધ ભરમત ઉર ઉના. ૮
ગ્નાંન વિના તૃષ્ણા કિમ જાવે, ઉર્ધ કુંભ કયું ઉદધિ ભરાવે;
બાયર મુખ વૃતી સુખ માંના, જ્યા કરિકે જીવ હોત હેરાંના. ૯
મન મુખ ધર્મ ગ્રસ્યો નહિં ત્યાગે, અઘટ કષ્ટ શઠ સહે અભાગે;
ગુરૂ મુખ ગ્નાંન ગ્રસે જીગ્નાસી, સનમુખ જાગે જગત ઉદાસી. ૧૦

દોહા

જીનકો જે આશય અખઁડ, તેહિ અનુસર લે બોધ;
અતિ ઉતમ આશય વચન, લખિ અનુચિત ઉર ક્રોધ. ૧
ભક્તિ પક્ષ સુનિ સબ્દ કો, બ્રાહ્મી હર્ષ અપાર;
નિરવરતી ગ્નાંની ગિરા, સમજ શકી નહિં સાર. ૨

ચોપાઈ

નિત્ય કર્મ અવસર ચલિ આવા, મુનિ મંડલ મુખ શબ્દ સુનાવા;
જય હો ભક્ત જગત હિતકારી, નિત્ય કર્મ અવસર યહ ભારી. ૧
બદ્રી આશ્રમ ગંગ તરંગા, નિરમલ હોત નાત[1] જન અંગા;
સુનત શબ્દ ધ્રુવ કહે કર જોરી, કૃપાનાથ નિશ્ચય યહિ મોરી. ૨
નિત્ય કર્મ નીતી પંથ આદૂ, સમજે સુજન સમાગમ સાદૂ;
ચલિયે તાત ગંગ તટ જાઇય, છુપ્યો પાપ કોઉ નાહ્ય ગમાઈયે. ૩
યે અવસર નહિં વારંવારા, ભુનિ જન સંગ રામ અવતારા;
નાવન ગંગ સમાગમ તોરા, જીવન આજ સુફલ પ્રભુ મોરા. ૪

---

૧. ન્હાવાથી.

સભા વિસરજન મુનિન કરાવા, હરસત હૃદય સુરસરી આવા;
તટ પર બૈઠ કીન અસ્નાંના, મુનિ મંડલ સહ બ્રહ્મ સમાંના. ૫
ધ્રુવ પ્રવીણ અવસર સત પેખી, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખી;
માત તાત પદ નીર પખારા, ચરણોદક લીનો ગંગ ધારા. ૬
દુતિયે મુનિ પદ સર્વ પખારા, લે ચરણોદક ભયો સુખારા;
મુનિ મંડલ ધ્રુવ પ્રથા નિહારી, પ્રબલ પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર ભારી. ૭
જીવન મુક્ત તાત નિરવાંની, યદ્યપિ પાલત પ્રથા સુજાંની;
પર ઉપકાર હેતુ યહ બાંના, ધ્રુવ પદ મિલ્યો સહજ નિરબાંના. ૮
એસે સુજન વિશ્વ ભલ આવે, ધર્મ નીતિ જગ સેતુ બંધાવે;
સંત લક્ષ ઉરમે જીવ ધારે, સો જન નિશ્ચય જનમ સુધારે. ૯
ધ્રુવ નિરબાંની ઇષ્ટ હમારે, સો પ્રવીણ મમ ચરણ પખારે;
કેવલ ધર્મ પ્રથા હિતકારી, ધારે જીવ તરે નરનારી. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ કહે જનુની સુરસરી, હરન પાપ બલ પૂર;
ધ્રુવ અનાથ કો કર ધરી, કરિયો પાર જરૂર. ૧
પ્રગટ હોય ગંગા કહે, જન પદ પાવન કીન;
તિરે તિરાયે અપરકો, જય હો ભક્ત પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

તવ સમ ભકત ધરે પદ ધરણી, મહિ પવિત્ર હોવત તવ કરણી;
કરિ તવ દર્શ પ્રબલ અઘ જાવે, લે તવ બોધ જનમ નહિં પાવે. ૧
ભલે તાત બદ્રીથધલ આવા, હરિપુર સમ ગિરિ શોભા પાવા;
મમ તટ નાંય કીન મોહિ પાવન, મો તન રહે ન પાપ અપાવન. ૨
ગુણ અતીત શુભ ગુણ સહ ખાંની, તોં સમ હોય તોર ગમ જાંની;
નિરગુણ સગુણ ભાવતે ન્યારા, જ્ઞાંની ગુણ ગિણ લે કો પારા. ૩
સર્વ કર્મતે રહિત ઉપાધી, યદ્યપિ લેત કર્મ સહ સાધી;
કરે કર્મ રૂ ફલતે હીના, ધન્ય અખત ગતિ તાત પ્રવીના. ૪
જય મુનિ રાજ સર્વ સમુદાઇ, કીન કૃત્ય મોઈ દર્શ દિખાઈ;
ધ્રુવ જનુની ધન ધન ધ્રુવ તાતા, જીવન મુકત કીન વિભુ નાથા. ૫
જનમે ધન્ય જીયે ધન ધ્યાંની, જીવત મરે મરન ધન જ્ઞાંની;
મારી મરે સો સૂર સયાંને, સૂર મરે જાહર જગ જાંને. ૬
સર્વ અરી મારે લલકારી, કયું ન હોય જય તાત તુમારી;
તો સમ તાત પુત્ર ધ્રુવ પૂરા, ઉતકલ પાત્ર વિકટ ભટ સૂરા. ૭

અતિશય વાર[1] વજાઈ વંકા, શત્રુ સંહાર રૂપ નિજ ડંકા;
રંચ માત્ર જગ ભાન ન ભાવા, આતમ અચલ આદ ઘર આવા. ૮
એસે પુત્ર પૌત્ર ઘર કાકે, આખિર જનમ વિશ્વ મહિં જ્યાકે;
અમૃત આંબ સરસ ફલ ભારી, યા સમ તાત તુમે નરનારી. ૯
સુરસરિ માતુ પ્રેમ ભર્યો ભારી, ગદ ગદ કંઠ નૃપતિ નરનારી;
મુનિ મન ઉપજ્યો પ્રેમ વિશાલા, ગંગા લીન ભઈ તતકાલા. ૧૦

દોહા

નિત્ય કર્મ મુનિ જન કિયો, વિધિવત જગત વિસાર;
હરિ પ્રેરિત સિદ્ધી સરવ, લાઈયિ રૂચી અહાર. ૧
કંદ મૂલ ફલ વિપિન કે, મુનિ પાવત કર પ્રીત;
આશ્રમ દિપે વ્યવહાર શું, સત્ય સનાતન રીત. ૨

ચોપાઈ

રસિક અહાર ન લેત મુનીશા, વિઘ્ન હોત સિવરત જગદીશા;
રસતે પુષ્ટ હોય યહ કાયા, પ્રબલ ઇન્દ્રિ વ્યાપે ઉર માયા. ૧
તાજે તુરી સવાર દુઃખારી, તન સબંધતે વૃતી વિકારી;
યે મુનિ રોષ ન કરો સુજાની, વિનવે દાસ જોરિ યુગ પાંની. ૨
વીતી કહું ન સુની સુનાઉં, યાતે તન સબંધ ઘબરાઉં;
સિદ્ધી સમુજ સમય અનુકૂલા, મુનિ મુખ ધરે વિપિન ફલ ફૂલા. ૩
ઇષ્ટ દેવ અરપીસુ અહારા, રૂચિ સમ મુનિ જન કીન ફરારા;
કરિ અચવન બેઠે થિર આઈ, અતિ શોભત જન જગત વિહાઈ. ૪
લલિત કાંતિ સુંદર છબિ છાજે, મનુ તનુ ધરિ વેરાગ્ય બિરાજે;
કામ ભગ્યો કરિ શીલ સુભાવા, ક્ષમા ખડગ કરિ ક્રોધ પલાવા. ૫
લઘુતાતે મમ માન ઉડાવા, ધીરજ ગર્વ ગુમાન ગુમાવા;
વિતરક તર્ક જ્ઞાન કરિ નાસા, રૂપ લીન ત્યાગી દુર આસા. ૬
તન અભ્યાસ જનમ અરૂ મરના, જબતે ભગે લીન ગુરૂ શરના;
જ્ઞાના અનલ કર્મ સહ જારા, મિથ્યા દરસ્યો વિશ્વ વોહારા. ૭
ગઇ અવિદ્યા વિદ્યા ત્યાગી, નિજ સ્વરૂપ નિશ્ચલ બડભાગી;
પરારબ્દ્ધ સમુજે નહિં અપના, રહિ તટસ્થ મન તજી કલપના. ૮
જાગ્રત સુપન સુસોપતી ત્યાગી, મહા જાગ્રત તુરિયા અનુરાગી;
દુતિયા ગઈ રહી ઇકતાઇ, ઈન સમ અવર કવન સુખ ભાઇ. ૯

---

1. સમય.

વ્યાપક રૂપ સવ નિજ ભાસે, સુખ મય સદા અપર કો ત્રાસે;
કાલકે કાલ મુક્ત સુખ દાસી, સો કિમ કરિ રહે ચિંત ઉદાસી. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ ભૂત જીન અવસ્થા, સર્વ ઉપાધી હીન;
મસ્ત સદા નિજ તત્વ રત, કિમ કરિ દરસે દીન. ૧
એ પરવાઇ પુરૂષકો, વંદત કાલ હમેશ;
નામ રૂપ દ્રષ્ટા સદા, સમજ લીન શિવ શેશ. ૨

ચોપાઇ

એસે મુનિ બદ્રીથલ શોભે, જીજ્ઞાસી નર સુર મન લોભે;
કથા પ્રસંગ હોત જ્યહાં ભારી, સુનિ સત બોધ સુખી નરનારી. ૧
બદ્રી વિશાલ વસન કઠિનાઇ, તન અભ્યાસી રહે ન કદાઈ;
ઇન્દ્રી દમન બ્રહ્મ મય વાસા, સો બદ્રીથલ કરત નિવાસા. ૨
ત્યાગ તિતિક્ષા તન મન ધારી, બદ્રી વાસ વસે બ્રહ્મચારી;
કેવલ નિરવરતી અસ્થાંના, કુરે ન પરવરતી ગુણ આંના. ૩
મુનિ મંડલ બ્રદ્રીથલ પ્યારા, બ્રહ્મ રૂપ જન રહિત વિકારા;
કંદ મૂલ ફલ ભોજન પાઈ, નિજ આતમ રત મસ્ત સદાઈ. ૪
અપન આપમેં આપ મહિ રાજી, જનમ મરણ મન મિટી દુરાજી;
ધન અબધુત બદ્રિથલ વાસા, તત્વ રતા જીય અપર ન આશા. ૫
હરિહર અજ મુનિ દર્શન આવે, કરિ સતસંગ પરમ સુખ પાવે;
અન્યો અન્ય પરમ સુખ પાવે, એક એક અસ્તુતી કરાવે. ૬
હરિહર અજ મુનિ ઇષ્ટ પ્રમાને, બ્રહ્મ રૂપ મુનિકો હરિ જાંને;
સર્વ દેવ સુક્ષમ તન ધારી, મુનિ જન સુક્ષમ રહિત વિકારી. ૭
પ્રલય પ્રયંત શરીર રહાવે, આશા વિવશ આય અરૂ જાવે;
જ્ઞાની જીવન મુક્ત કહાવે, આશા ત્યાગ પરમ પદ પાવે. ૮
વ્યાપકુ રૂપ બ્રહ્મ નિરબાંની, નરસુર વંદત મર્મ પિછાંની;
મુનિ મંડલ નિરવરતી પ્યારી, ગિરિવર ગુહા વસે બ્રહ્મચારી. ૯
આયુપ અંત હોય તન આવે, દીપ જ્યોતિ સમ સહજ સમાવે;
તન મન વચન મુનિન નીરવરતી, બદ્રીથલ નહિં રંચ પ્રવરતી. ૧૦

દોહા

નિરવરતી સુખ જન ચહે, વસે બદ્રિથલ ધામ;
જ્ઞાન તિતિક્ષા ત્યાગ વશ, આશા નાસ તમામ; ૧

હરિ પ્રેરિત સુર બદ્રિથલ, ધ્રુવ સન શીશ નિવાય;
પ્રાત હોત વીષ્ણુપુરી, હરિજન ધરિયે પાય. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ સુર શબ્દ સુનત એહભારી, ઉર મહિં યાદ સુરૂચિ મહતારી;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, ઉર મહિં સફુર માતુ ઉપકારા. ૧
મુનિ જન નિજ મન કરત વિચારા, એહવશ ધ્રુવ જન કવન પ્રકારા;
સર્વ પ્રકાર ધર્મ સુખદાઇ, ધ્રુવ સમ આજ કવન પ્રભુતાઇ. ૨
હરિહર અજ સુર સુરપતિ સારે, ધ્રુવ ચિતવે સો સત્ય નિહારે;
ધ્રુવ મુખ રજા ન મેટે કોઇ, યાને એહ પ્રબલ કિમ હોઇ. ૩
સમય સમુજી સુર કહ કરજોરી, જન હરિ રૂપ ક્ષમા નહિં થોરી;
કવન હેતુ એહ પ્રબલ શરીરા, કારણ પ્રગટ કરેહુ મતિ ધીરા. ૪
પુષ્પક યાન પ્રાત યહાં આવે, હરિપુર હરિજન એહિ સિધાવે;
યેહિ આજ્ઞા હરિ હુમે સુનાઇ, સત્ય સત્ય સનમુખ તવ ગાઇ. ૫
યા મહિં સંત રતી નહિં ભેદા, તાત કહા કારણ કહા ખેદા;
હમતે ચૂક ભઇ કોઉ ભારી, કરિયે ક્ષમા સંત અઘહારી. ૬
ક્ષમાવંત કો સંત સમાંના, તજી જગ રાગ રૂપ નિજ જાંના.
જીવત મરે મરે ફિર જીવે, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ પીવે. ૭
જન સમ કવન અવર જગ શુરા, સવ શ્રેષ્ટ અરૂ સર્વ સબૂરા;
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, કહિયે મર્મ ભર્મ મમ છીજે. ૮
ધ્રુવ સર્વજ્ઞ શંક સુર ચીના, કહન લગે મન મર્મ પ્રવીના;
સુર મુનિ કારન નાંહિ અનેકા, એકહિ કારન એહ વિશેકા. ૯
સુરૂચિ માતુ કીનો ઉપકારા, સુધરે કારજ સર્વ હુમારા;
જનુની વચન વિપિન પદ ધારા, હરિહર દર્શન પ્રગટ નિહારા. ૧૦

દોહા

હરિહર અજ સતગુરૂ કૃપા, કીન સર્વ નિજ કાજ;
આશ્રમ નીતી સહ નિભી, રખી રામ મમ લાજ. ૧
સુરૂચી માતા ત્યાગ તન, ક્રોધ વિવશ ગતિ નીચ;
મેં હરિપુર વો નર્કમે, સાલત મો ઉર બીચ. ૨

ચોપાઇ

સુરૂચિ માતુ તજી સ્વર્ગ સિધાઉ, મેં કૃતઘ્નિ શઠ તાત કહાઉ;
મો શિર કીન અખંડ ઉપકારા, શબ્દ સુનાય કીન ભવ પારા. ૧

વિપિન વાસ તપ ભેદ ન જાંના, માતુ કૃપા સહ મર્મ પિછાંના;
જનુની બોધ વિપિન કરિ વાસા, સર્વ કર્મ તે ભયો ઉદાસા. ૨
હરિ ગુરૂ કૃપા પરમ પદ પાવા, બ્રહ્મ રંધ્ર મહિં વાસ વસાવા;
આતમ તત્વ લખ્યો અવિનાસી, જનમ મરણ મેટી જમ ફાંસી. ૩
માતુ કૃપા મોહિ ભયો અનંદા, નિશ્ચલ સહજ સચ્ચિદાનંદા;
મોક્ષ કારિણી માતુ વિસારી, કિમ કરિ ભેટુ વિપિન વિહારી. ૪
શ્રી મુખ[1] કથત માતુકી મહેમા, ઉમગત પ્રેમ રહે નહિં નેમા;
મો મન ગાથ લખે હરિ સારી, કરિયે કૃપા ભક્ત ભય હારી. ૫
મો મન કષ્ટ ન રખે મુરારી; અવશ નાથ તારહિ મહતારી;
હરિપુર હરિ સુર ગાથ સુનાવો, મો મુખ ગિરા પ્રગટ જાય ગાવો. ૬
સુરૂચિ માતુ દર્શન હરિ દીજે, પદરજ દાસ વિનય સુન લીજે;
સુરૂચિ માતુ મેં પુત્ર કહાઉ, તાંનકો ત્યાગિ સ્વર્ગ કિત ચાઉ. ૭
રૂણી પુત્ર બની નહિં સેવા, સો સહ મર્મ લખે હરિ દેવા;
કૃપાનાથ મુખ ગાય સુનાવે, માતુ વિના ધ્રુવ સ્વર્ગ ન આવે. ૮
મોરે હરિપુર બદ્રિ વિશાલા, મુનિ સુબોધ યહ જ્ઞાન રસાલા;
સત સંગતિ કરિ હુમે સુખારી, વિન સતસંગ સ્વર્ગ દુઃખ ભારી. ૯
કૃપાનાથ હરિ કરૂણા કીની, બદ્રિ નિવાસ સમાગમ દીની;
અપર વસ્તુ હમકો નહિં ચૈયે, સુર કરિ કૃપા પ્રગટ હરિ કૈયે. ૧૦

દોહા

પર્મ કૃપા કરિ નરહરી, જ્ઞાન રતન ધન દીન;
તન લગ દીજે દાસકો, સંત ચરણ આધીન. ૧
ધ્રુવ જન મુખતે શબ્દ સુનુ, સુર ચાલે શિર નાય;
પ્રેમ મગન હરિ પદ ગિરે, દી જન ગાથ સુનાય. ૨

ચોપાઈ

કૃપાનાથ ધ્રુવ પર્મ સુખારી, સુરૂચિ માતુ હિત ચિંતા ભારી;
સ્વર્ગ આન હિત શબ્દ સુનાવા, ગદ ગદ કંઠ નયન જલ છાવા. ૧
હરિ ગુરૂ પદ વંદે કેઈ વારી, તિમ તિમ જન ઉર બ્રેહ કરારી;
કૃપાનાથ જાંનો ગતિ સારી, ધ્રુવ નહિં આવે વિન મહતારી. ૨
હરિ સુનીતિ લખિ સરસ સુહાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
શિવ સર્વજ્ઞ સમુજી ધ્રુવ ગાથા, ઉમગ્યો પ્રેમ ન હૃદય સમાતા. ૩

---

૧. વિષ્ણુ.

શિવા શંભુ લખિ પ્રેમ અપારા, પતિ પદ વંદત વારંવારા;
જય પતિ નાથ ભકત હિતકારી, કવન હેતુ ઉર બિરહ કરારી. ૪
તવ ઉર નાથ નહીં મદ મોહા, ઉગ્ર પ્રેમ શિવ કારણ કોહા;
સર્વ વિશ્વ સમતૂલ તુમારે, એહ વશ કિમ અંદેશ હુમારે. ૫
શીવ સર્વજ્ઞ કહે સુન ગોરી, સર્વ સમાન ગિરા સત તોરી;
યદ્યપિ જ્ઞાની ભકત પિયારા, ધર્મ સેતુ જન બાંધન હારા. ૬
જ્ઞાની ભકત જગત નહિં આવે, સત મિથ્યા કો મર્મ લખાવે;
સત મિથ્યા જાંને વિન સારા, કિમ કરિ જીવો તજે વિકારા, ૭
વિધિ નિષેધ જાંને વિન કર્મા, કિમ કરિ સમજે ધર્મ અધર્મા;
અધરમ ધર્મ વિલગ કરિ ગાવે, જ્ઞાની ભકત વિભાગ દેખાવે. ૮
જ્ઞાની હોય ભકિત પથ પારે, સો સત મિથ્યા પ્રગટ નિહારે;
તન અધ્યાસ તજ્યો જીન અપનો, નામ રૂપ જાન્યો તિન સપનો. ૯
વ્યાપક આપ વસ્તુ વ્યતિરેકા, વિષય પદારથ ચહે ન એકા;
નભવત અપનો રૂપ લખાયો, અપન આપમેં આપ પાયો. ૧૦

દોહા

નિજ આતમ નિરણય કર્યો, સુભર ભર્યો સબ દેશ;
યદ્યપિ ઉર ભકિત રતા, તા જનકુ આદેશ.[1] ૧
એસો જન મમ ઇષ્ટ સમ, યદ્યપિ મમ પદ દાસ;
પ્રિયા કહું કહા ગુપ્ત મત, જ્ઞાની જાંનત ખાસ. ૨

ચોપાઇ

એસે સંત ઇષ્ટ સમ મોરે, ઉર ઉપજે સંશય સુન તોરે;
એસે સંત ધરે કછુ આશા, હમ હાજર હોય કરે નિરાશા. ૧
સુરતરૂ ચિન્તામણિ સુરગાઇ, એસે જન પદ રહત સદાઈ;
યદ્યપિ ઇનિતે સરે ન કાજા, હરિ હાજર હોય ભકત નિવાજા. ૨
હરિ આજ્ઞા જન હિત હો મોકો, હમ ધ્યાવત લે પ્રિય સઁગ તોકો;
જન રક્ષા સમ કો મોહિ કર્મા, મો મન અધિક લખે યહિ ધર્મા. ૩
માલી તરૂ રક્ષા બહુ કરહી, સુફલ ફલે કારજ સહ સરહી;
જ્ઞાની ભકત તરૂ તન કૈયે, સેવા લાભ હુમે ફલ લૈયે. ૪
જ્ઞાન ભક્તિ મુક્તી ફલ પૂરણ, ધર્મ લાભ જગ મિલે સઁપૂરણ;
ઇન રક્ષા હમ લાભ ઉઠાવે, યે નિસંગ જગ બોધ સુનાવે. ૫

---

1. નમસ્કાર.

યાતે ઉમા ભકત જન જ્ઞાંની, હમ હરસત મમ આત્મ પિછાંની;
યે મમ પ્રિયે પ્રીય હમ ઈનિકો, શુભ ગાથ કહિયે કહો કિનકો. ૬
જન જાંનત યા મો મન જાંને, અવર લક્ષ વિન કવન પિછાંને;
ઉમા શુભ મત કછો ન જાવે, સમુજી મર્મ આતમ સુખ પાવે. ૭
દેખહુ પ્રિયા ભકત ધ્રુવ ગાથા, સમુજી મર્મ મમ ઉર ઉભરાતા;
આશ્રમ ધર્મ કીન નહિં ભંગા, જ્ઞાન ગંગ ઉર અભંગ તરંગા. ૮
જાહર ધર્મ પ્રથા નહિં ત્યાગી, ઉર મહિં અચલ આત્મ અનુરાગી.
જાહર પ્રથા ધર્મ કરિ દાસા, ઉર મહિં આતમ તત્વ પ્રકાશા. ૯
જાહર ધર્મ હર્ષ સુખ રાસી, ઉર આતમ રત કર્મ ઉદાસી;
જાહર હર્ષ શોક દરસાવે, ઉર આતમ રત અચલ રહાવે. ૧૦

દોહા

અસો હોય એસી લખે, અવર ન જાંનત કોય;
વિશ્વ પ્રેમી ઉપકાર પર, પ્રિય લાગત અતિ મોય. ૧
ધ્રુવ કરણી ઉરમે ધરે, કરે સુનીતી સ્નેહ,
તરે તરાવે અવરકો, દૂજી ધરે ન દેહ. ૨

ચોપાઇ

શિવ સર્વજ્ઞ ગાઇ ધ્રુવ ગાથા, જીનકે શિર શંભૂ પિતુ માતા;
હરિહર ભકિત કરહિ નર નારી, જન શિર સ્હાય સદા ત્રિપુરારી. ૧
ભકિત સરસ રસ શંભુ પિયારી, અહો નિશિ મસ્ત રહત અઘહારી;
શિવ ભક્તિ વિષ્ણુ પદ ધારત, વિષ્ણૂ પલ પલ શંભૂ અરાધત. ૨
શિવ ભક્તી વિષ્ણૂ ઉર પ્યારી, હરિકો ઇષ્ટ લખે ત્રીપુરારી;
અન્યો અન્ય ઇષ્ટ લખિ રાજી, એક રૂપ નહિં હોત દુરાજી. ૩
હરિપુર હરિ શંભુ શિર નાવા, પ્રગટ હોન બદ્રી થલ ચાવા;
હરિ સંકલ્પ હરહિ હરસાવા, અજસન શંભૂ સેન જનાવા. ૪
અજ ઉર સમજ હરીહર ગાથા, ભક્તિ વડાવન ચહે જગનાથા;
વિશ્વ ચરાચર જીનહિ અરાધે, સો હરિયે અવસર કિન સાધે. ૫
ભક્તિ ભક્ત જગ ધર્મ વડાવન, એસે ચરિત કરત હરિ પાવન;
સુર સુરપતિ ઉર કરત વિચારા, યે અવસર નહિં વારંવારા. ૬
દેવ દર્શ અરૂ સંત ભમાજા, ઈનતે ઇતર કવન શુભ કાજા;
અપસર સર્વ તજી સૃગારા, સાંમ વેદ ધુનિ રાગ ઉચારા. ૭

પૂરણ પ્રેમ ભક્તિ રસ ભારી, લીન હોય ગાવત સુર નારી;
અમિત પ્રકાર પુષ્પ કર માલા, સુર સુરપતિ ચાલે તતકાલા. ૮
હરસિ ચલે જન જાય વધાવે, પૂરવ જનમ સર્વ અઘ જાવે;
હરસિ ચલે સુર સુરપતિ નારી, સંત દર્શ બડ લાભ વિચારી. ૯
હરિહર અજ ઉર અતિ હરસાવા, પ્રેમ વિવશ બદ્રી થલ આવા;
સિંધુ સુતા ગિરિજા અજ નારી, પ્રગટ ભઇ જન દર્શ વિચારી. ૧૦

દોહા

કો અસ જનમ્યો જગતમેં, જન સમ શુભયશ લેત;
જન સંગત તરસત સબે, દેવ દર્શકે હેત. ૧
બદ્રી થલ પાવન અતી, પ્રગટ ભયે સબ દેવ;
જય જય ધુનિ ઉચરત ભયે, મુનિ મંડલ લખિ ભેવ. ૨

ચોપાઈ

ધ્રુવ પ્રવીણ ઉર પ્રેમ અપારા, હરિહર અજ વંદે કેઇ વારા;
જય ત્રય દેવ સર્વ અઘ હરતા, અકરણ કરણ અકરતા કરતા. ૧
કો તવ મર્મ લખે અઘહારી, જો જાંને કછુ કૃપા તુમારી;
નામ તીન તુમ એકહિ રૂપા, પ્રકૃતિ પાર તુમ અજબ અનૂપા. ૨
સ્વગત ભેદ સમ નામ તુમારા, તીન કર્મ હિત તન ત્રય ધારા;
ગુપ્ત મર્મ જાંને તવ ભક્તા, તજી વિવાદ ભક્તી આસકતા. ૩
ત્રિગુણ ભેદ તજી આતમ વાદી, સો સબ લખે ન લખે પ્રમાદી;
ભેદ વાદિ જન તવ નહિં જાંને, ભેદ વડે સોઇ કર્મ વખાંને. ૪
સતગુરૂ બને ન સત નહિં બોધે, ભેદ વધે સોઇ મગ શોધે;
યાતે તાત કૃપા નહિ તોરી, જીવે તજે નહિ નિજ ચિત ચોરી. ૫
ત્યાગિ બને યા રાગિ કહાવે, રામ કૃપા વિન અઘ નહિં જાવે;
સો જીવ હોવત વિગત વિકારી, કરિયે કૃપા આય ત્રિપુરારી. ૬
જીવો ઉલટિ બ્રહ્મ પદ પાવે, તીન દેવ તુમ કૃપા કરાવે;
ઉમા માતુ મમ આદ ભવાંની, શુક્ષમ રૂપ ફુરે અતિ છાંની. ૭
જીવો કર્મ કરે નિજ ઇચ્છા, કર્મ પ્રધાન કરે કો રિચ્છા;
ઇચ્છા દેવી ઉર લપટાઈ, જીવે લખે નહિ ઇન પ્રભુતાઈ. ૮
ઇન્દ્રિ ઝરોખે વાસો લીના, જીવ ચરાચર નિજ વશ કીના;
અર્ધ ઉર્ધ જિય ચક્ર ભમાવે, નિજ ઇચ્છા સોઈ કર્મ કરાવે. ૯
તોરી કૃપા હોય જેહિ જનપે, રામ રંગ લાધે તિન મનપે;
રામ ભક્તિ સિંવરણ ચિત લાગે, સમુજી સુજગ ઇચ્છા તન ત્યાગે. ૧૦

દોહા

તવ માયા તવ ભક્ત કો, ત્યાગે લખિ નિજ પૂત;
નિજ પ્રપંચ પ્રેરે નહિં, અવશ બને અવધૂત. ૧
રમા રામ શિવ શક્તિ મિલ, જન રક્ષક સુત જાંન;
તરે તરાવે અપરકો, પાવે પદ નિરવાંન. ૨

ચોપાઇ

કૃપાનાથ અતિશય ઉપકારા, દે દર્શન મમ જનમ સુધારા;
અપનો બિરદ વિચાર સુરેશા, દર્શ દીન સમ હરન કલેશા. ૧
એસી કૃપા કરે કો દૂજા, જીવ સનાતન તુમહી સૂજા;
ભલે બુરે સહ જીવ તુમારે, યાતે તાત ક્યું ન મોહિ તારે. ૨
સબ જીવ સાક્ષી ઘન નાંમી, જય સર્વજ્ઞ નમાંમિ નમાંમિ;
તો વિન રક્ષક કો પ્રભુ મોરો, આદૂ જીવ શરણુ સત તોરો. ૩
જય જગ જીવન કૃપા તુમારી, આય દર્શ દીને અઘહારી;
હરિહર પદ વંદે ધ્રુવ ધ્યાંની, અજપદ વંદે પર્મ સુજાંની. ૪
ગિરિજા રમા ભક્ત પદ વંદા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પરમ અનંદા;
નામ રૂપિણી માતુ ભવાંની, તોરી કૃપા સુખી સહ જ્ઞાંની. ૫
નામ રૂપ યહ કાટ તુમારો, નિશ્ચય યહ જગ માતુ હુમારો;
તોરી કૃપા વૃતી વિશ્રાંમા, ખેંચિ લીન સહ તર્ક તમાંમા. ૬
માયા ચરિત અપાર દિખાવે, તોરી કૃપા વૃતી નહિં ભાવે;
નિજ સુતસમુજી સ્વતંતર રાખા, વૃતી વિષય હરિ અભિલાખા. ૭
જીવ માત્ર જગ તવ આધીના, નિજ સુત સમુજી મુક્ત મોહિ કીના;
જનુની જુક્તિ મુક્તિ તું દાતા, સો જાંનત ગતિ શંભુ વિધાતા. ૮
હરિહર જાંનત પ્રગટ પ્રમાની[૧], કો જન જાંનત કૃપા ભવાંની;
હરિહર અજ શાક્ષી મમ દેવા, ચપલા સર્વ સઁવારત સેવા. ૯
સતા પાય સબ કાજ સઁવારે, નામ રૂપ ગુણ વિશ્વ પસારે;
તુહિં કરતા ભરતા જગ હરતા, જય જનની કહા કહે સમરથા. ૧૦

દોહા

દેવ દેવિ અસ્તુતી કરી, ધ્રુવ ઉર પ્રેમ અપાર;
જય જય બાંની સુર કરે, પુષ્પ પ્રચાર પ્રચાર. ૧

---

૧. નિશ્ચય. ૨. ભલી પ્રકારે.

સર્વ સિદ્ધી આસન સરવ, પ્રથમહિ રખે સँવાર;
સમય સમુઝી બૈઠે સબે, જ્યહँા જીનકો અધિકાર. ૨

ચોપાઇ

સર્વ તીર્થ નર ધાર શરીરા, બદ્રીથલ આયે મતિ ધીરા;
વિપન દેવિ સુંદર તન ધારી, બદ્રીથલ આઇ મિલ સારી. ૧
સપ્ત રૂષી અરૂ રૂષી અનેકા, દીરઘ દશા એકતે એકા;
સનક સનંદન ચારિહુ ભાઇ, બદ્રીથલ આયે હરસાઈ, ૨
વસ્ત્ર વિહીન દિગંબર દેહા, મસ્ત હસ્તિવત રામ સનેહા;
જટા જૂટ કેઈ એક લँગોટી, પુષ્પ પત્ર પાવે નહિં રોટી. ૩
કોઉ યોગી હઠ યોગ કમાવા, સુર મગ ચાલિ બદ્રિથલ આવા;
મુનિ નારદ નિજ કર ધર વીણા, બદ્રીથલ આયે પરવીણા. ૪
યેહિ પ્રકાર સહ દેવ મુનીશા, દર્શ હર્ષ પાયો શિવ ઇશા;
મનુ ભગવાન તાત અજ પેખી, ગિરે તાત પદ પ્રેમ વિશેખી. ૫
નૃપ ઉતાન પાત લખિ તાતા, પિતુ પદ શીશ ધર્યો હરસાતા;
પિતા મહે ચતુરાનન પેખા, ગિરે ચરણ ઉર પ્રેમ વિશેખા. ૬
વડી સાસ સુમતી પદ લાગી, સાવિત્રી કહે ધન્ય સુભાગી;
નરતન ધાર ધર્મ શિર ધારા, ઉધરે આપ રૂ અમિત ઉધારા. ૭
જય પુત્રી સૌભાગ સયાંની, તોરી ગાથ સર્વ મેં જાંની;
આતમ તત્વ રતા નરનારી, ચોથે ગદ પર રહત તુમારી. ૮
વિષય ભાવ જગ ભાંન ભુલાવા, આપો ઉલટ આપ ઘર પાવા;
આત્મ લખ્યો વ્યવહારા ન ત્યાગા, તો સમ સુતા કવન બડ ભાગા. ૯
ધ્રુવ સમ પુત્ર ઉદ્ર તવ આવા, વિશ્વ ચરાચર ધર્મ વડાવા;
ઇશ આદિ સહ દેવ અધીના, પુત્રી પુત્ર ભકિત વશ કીના. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ અમોલ અવસર લખી, ઉર મહિં અતિ હરસાય;
તાત તાત તિનકે પિતા, પર્યો તીન પિતુ પાય. ૧
અજ હરસે વરસે સુમન, ડરસે પાપ હરંત;
સુરત તરસે હરસે દરસ, ભલો સમાગમ સંત. ૨

ચોપાઇ

તીન દેવ પાદ કરિ પૂજા, બ્રહ્મ રૂપ લખિ ભાવ ન દૂજા;
સપ્ત રૂષી મુનિ મંડલ સારા, ધ્રુવ પ્રવીણ પદ પાદ પખારા. ૧

તીનૂ તાત કીન પદ સેવા, હરસે દેવ સર્વ લખિ ભેવા;
પરમ હંસ સનકાદિક ચ્યારી, ધ્રુવ હરસે ચવ ચરણુ પખારી. ૨
વંશ પરાપરમે બડ ભાગી, મમ વડીલ આતમ અનુરાગી;
જીનકે વંશ વડે અજ સ્વાંમી, તિનકે પુત્ર રહે કિમ ખાંમી. ૩
મેં બડ ભાગ વંશ ઈન આવા, અરક વૃક્ષકો આંબ બનાવા;
મો મન કરતો તર્ક કઠોરા, મેં હરિ ભકત ભકિત ચિત જોરા. ૪
સો મન સર્વ તર્ક તજી ભાગા, કરિ તવ દર્શન ભયો સુભાગા;
ધન જિન વંશ પરાપર રીતી, ધર્મ સનાતન પરમ પરીતી. ૫
બ્રહ્મ પયો નિધિ રત મમ દાંના, આતમ ઈતર કર્મ નહિં જાંના;
ઔર પિતામહ બ્રહ્મ અનાદી, જ્ઞાંની લખે ન લખે પ્રમાદી. ૬
બિંદૂ રૂપ સર્વ ઘટ વ્યાપક, જીવ માત્ર સૃષ્ટી તન થાપક;
કર્મ કરે અરૂ કર્મ અતીતા, કો જાંને ઈનકી મતિ રીતા. ૭
વિનય કરત ઉપજી ઔહ ભારી, ગુરૂ પદ ગિર્યો જ્ઞાન વ્રત ધારી;
ગુરૂ નારદ શિર પર કર દીના, પ્રથાવંત જ્ઞાંની શિષ ચીના. ૮
ગુરૂ નારદ કહે ધન્ય સપૂતા, ધર્મ યુદ્ધ જીત્યો અબધૂતા;
એક પક્ષ જગ સંત અપારા, તું જન ધન્ય સજી દ્વે ધારા. ૯
જ્ઞાન પાય ભકિત નહિં ત્યાગી, યાતે સર્વ શ્રેષ્ટ બડભાગી;
અનલ બર્ફ રાખે કો સંગા, તિમિર રવી કિમ સંગ પ્રસંગા. ૧૦

દોહા

જગ પ્રપંચ સો ઘોર તમ, રવિ સમ જ્ઞાન હમેશ;
સેમિલ રાખે તાત તે, તરિ આયો નિજ દેશ. ૧
વ્યાપક બ્રહ્મ અનાદિ તું, તદ્યપિ પ્રથા પ્રવિન;
ઉભય પક્ષ રણુ ધીર વિન, પાલિ શકે નહિં દીન. ૨

ચોપાઇ

જય હો ભકત જગત હિતકારી, સનમુખ રહો સદા ત્રિપુરારી;
સર્વ દેવ દેવી ગુણુ સાગર, જન પર કૃપા કરેહુ ઉજીયાગર. ૧
ધર્મ પ્રથા જગમે જન થાપે, દેવી દેવ ન તાહિ ઉથાપે;
શુભ ગુણુ ભકત સર્વ સૂર જાંને, તાતે પુત્ર ન અધિક વખાંને. ૨
હરિપુર તે ઉત્તમ[1] જન આવા, કરિ તવ દર્શ પરમ સુખ પાવા;
તદ્યપિ તાત ભ્રેહ ઉર ભારી, હૃદય લગાવહુ જન બ્રહ્મચારી. ૩

---

૧. ધ્રુવનો નાનો ભાઈ.

ગુરૂ મુખ વચન સુનત ધ્રુવ હરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા;
ઉત્તમ ભ્રાત ચરણુ લિપટાવા, ભ્રાતુ ભાવ તન ભાન ભુલાવા. ૪
ધ્રુવ કર પકરિ ભ્રાત ઉર લાવા, ઉમગત પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા;
રે મમ ભ્રાત પ્રાણતે પ્યારા, ધન્ય તોર ગુણ અગમ અપારા. ૫
ભ્રાત્રૂ ભાવ સિમા તું ભાઇ, કહા વરણું મેં તોરી ભલાઇ;
હરસત ઉમા માતુ વર દીના, હમતે પ્રથમ મૃત્યુ તેં લીના. ૬
એસે ભ્રાત વિશ્વ મહિં થોરા, બંધૂ ભાવ લખું સત તોરા;
દેવી વર ઇચ્છિા તવ ભારી, વિપિન વાટ ભેટી શઠ નારી. ૭
દે ઉપદેશ કૃતારથ કીની, તજ્યો પ્રાંણ હરિ પદ આધીની;
યક્ષ લક્ષ વિન યુદ્ધ કરાવા, કર્મ દંડ હરિ સર્વ દિરાવા. ૮
તનુ તન ત્યાગ પ્રભૂ પદ આવા, જનુની એહ વશ દેહ જગાવા;
ઉત્તમ માતુ પરમ ઉપકારા, હમતે સેવ ન બની લગારા. ૯
કરિયે કહા કર્મ ગતિ ગૂઢા, લખે ન જીવ મર્મ મતિ મૂઢા;
હરિહર કૃપા હોય અઘ નાસા, તો જીવ જાલ મિટે જમ ત્રાસા. ૧૦

દોહા

લખિ અવસર હરિ હરસિ કે, બોલે પ્રેમ પ્રચાર;
મમ આતમ કહે સો કરૂં, તવ ઉર શંક અસાર. ૧
તવ જનુની નિજ ક્રોધ વશ, અજગર ધર્યો શરીર;
ક્રોધ હર્યો તન કષ્ટ વશ, સો આવહિ મતિ ધીર. ૨

ચોપાઇ

અજગર દેહ સહસ દસ સાલા, ભૂખ પિયાસ રૂ કષ્ટ કરાલા;
તીન રૂતુ તન રહત ઉઘારા, રૂચિ અનુસાર મિલે ન અહારા. ૧
સસા કુરંગ રીંછ અરૂ સૂરા, નિરખિ કાલ લખિ ભાગત દૂરા;
વિપિન પશૂ સહ નિરખિ પલાવે, કરે ક્રોધ પરિ હાથ ન આવે. ૨
અપર ન એક બાંહ બલ કોઇ, નરતન ભૂલ યાદ ઉર હોઇ;
જલચર થલચર નભચર સારે, યે સબ પૂરબ જનમ નિહારે. ૩
પૂરવ જનમ ગાથ દરસાવે, સમુજી મર્મ સબ જિય પસતાવે;
જનમ અપાર કર્મ નિજ ભાસે, સમુજી સજી જીવો અતિ ત્રાસે. ૪
અધરમ ધર્મ વિશ્વકે કર્મા, નરવિન સર્વ લખે જીવ મર્મા;
કષ્ટ પાય કુકરમ ચહ હરના, કેવલ ચહે વિશ્વપતિ સરના. ૫
કરિ જીવ પાપ પ્રબલ પસતાવે, તિમતિમ અધિક આશ અઘ જાવે;
યાતે અમિત જનમ અઘ દરસે, તરસે રામ ભકિત પદ પરસે. ૬

કષ્ટ સહે અરૂ મનકો મારે, અંતર ગત હર નાંમ ઉચારે;
ચવરાસી તન મન ઇક ધારા, કબ મોહિ મિલે મનુષ્ય અવતારા. ૭
કરિ સતસંગ રામ ગુણ ગાવે, જીવન મુકત લાભ હમ પાવે;
લખ ચોરાસી જીવ દુઃખારી, એસે ત્રાહ કરત નરનારી. ૮
કષ્ટ વિવશ કુકરમ સહ ભૂલે, નરતન પાય પ્રેમ જલ ઝૂલે;
કુકરમ હરે કરે સતસંગા, હર પ્રતાપ હો જ્ઞાન અભંગા. ૯
યાતે તવ જનુની દુઃખ પાઇ, અજગર તન સહ અધમ ભુલાઈ;
યાતે યહિ અવસર તન ત્યાગી, યહિ થલ આવહિ પરમ વિરાગી. ૧૦

દોહા

હરિ આજ્ઞા યુગ પારષદ, ધાયે લેઈ વિમાંન;
અજગર તન ત્યાગ્યો તુરત, ખગ મગ કીન પયાંન. ૧
બદ્રીથલ સુર નર સભા, સુરૂચી સનમુખ આય;
ભૂલ કપટ ચરણાં ગિરી, ઉર નહિં પ્રેમ સમાય. ૨

ચોપાઇ

જય હરિહર અજ ઇષ્ટ હમારે, મો સમ અધમી કવન ઉધારે;
તો સમ કૃપા મોહ[1] સમ પાપી, શુદ્ધ કીન પ્રભુ થાપ ઉથાપી. ૧
નરતન તાત કીન ઉપદેશા, પાપ વિવશ ઉર લગ્યો ન લેશા;
સુનિ તવ બોધ વ્રતી વિપરીતા, સાર બોધ સમુજી નહિં રીતા. ૨
તન સબંધ સુત મોહ અપારી, નિજ અજ્ઞાન ન શકી વિચારી;
ધ્રુવ પ્રવીણ આતમ અનુરાગી, મિથ્યા દોષ દીન હત ભાગી. ૩
વ્યંગ ઉપોધ શબ્દ મુખ ગાવા, ધ્રુવ જ્ઞાંની ઉર રંચ ન લાવા;
ધ્રુવ પત્ની પ્રિયે પ્રેમ સુહાગી, પૂરણ પ્રેમ મોર પદ લાગી. ૪
મેં મમતા વશ તાહ ધિકારી, ગદ ગદ કંઠ ભઇ શુધ નારી;
પુત્ર મરણ સુન તુરત પલાઇ, મોહ વિવશ તન અનલ જરાઈ. ૫
જલત જવાલ પતિ દુરગુણ ગાવા, ધ્રુવ જનુની કો દોષ લગાવા;
મિથ્યા દોષ દેહ જીન પ્રાંની, હોવહિ અવશ મોક્ષ મગ હાંની. ૬
મો સમ અધમ કવન જગ પ્રાંની, હરિહર સત્ય શીખ નહિં માંની;
મો મન પાપ સુફલ ફલ સારા, ભૂતલ અહિ અજગર તન ધારા. ૭
સંવત દસ સહસ્ત્ર દુઃખ ભારી, ક્રોધ વ્રતી સહ હરી મુરારી;
કૃપાનાથ કહિયે કહા મોરી, વિશ્વ ચરાચર જાંનત ચોરી. ૮

---

૧. મારા જેવી.

મેં વિસરી પ્રભુ નાંહ વિસારી, મો બિગડી સહ વાત સુધારી;
કૃપાનાથ અતિ કષ્ટ કરારી, ફિર નહિં દેવહુ દેવ મુરારી. ૯
હરિહર તાત કૃપા ભલ કીની, સમુઝી અનાથ શરણુ મોહિ લીની;
શિવ કહે સુતા ન મોરિ ભલાઈ, ધ્રુવ ઉપકાર કીન લખિ માઇ. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ કહે તાત ન કરિ શકું, કો પેં પર ઉપકાર;
હરિહર અજ અપનો સમુઝી, આપહિ લેત ઉગાર. ૧
ચિડિ ચકોર ચક ચક કરે, અતિ અમૃત કે હેત;
સરલ પ્રેમ જીજ્ઞાસિ લખ, શશિ અમૃત તેહિ દેત. ૨

ચોપાઇ

બાલક બકે તોતરી બાંની, માત તાત લે અર્થ પિછાંની;
જીવ કૃત્ય બાલક સમ સારે, કૃપાનાથ કરિ કૃપા ઉગારે. ૧
કો અસ કર્મ કરે જીવ ભારે, પ્રગટ આય તવ રૂપ નિહારે,
અદ્‌ભુત ચરિત આજ લખિદેવા, ચુપ મુખ ભયો ન જાંનૂ ભેવા. ૨
સર્વ દેવ ઉત્તમ મમ ભ્રાતા, શુક્ષમ તન સુરૂચિ મમ માતા;
મુનિ મંડલ મમ સ્થૂલ શરીરા, ઉભય શરીર સુરસરી તીરા. ૩
બદ્રાથલ ગંગા તટ ભારી, આવે યેહિ સ્થલ કૃપા મુરારી;
શુક્ષમ ઉર અજ્ઞાન હુમારા, તર્ક કરે પ્રભુ વારંવારા. ૪
પરમ હંસ મુનિ મંડલ સારા, વૃતી અચલ નહિં ચલે લગારા;
સુક્ષમ તન પાવન દિવિ[1] ભોગા, તદ્યપિ વૃતી કયું ન નિરોગા. ૫
સુરૂચિ માતુ ઉતમ અરૂ ભ્રાંમી, શુક્ષમ તન વૃતી ન વિરામી[2];
તાત કૃપા કરિ કારણુ કહિયે, તાતે સર્વ મર્મ ઇન લૈયે. ૬
સુર નર સભા પ્રશ્ન લખિ હરસા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસા;
જય જય શબ્દ કીન સુરનારી, ચરચા સુનન ચહે અધિકારી. ૭
સમય સમુઝી બોલે ત્રિપુરારી, ઉતર કરિયે દેવ મુરારી;
ધ્રુવ જન પ્રશ્ન સર્વ હિતકારી, મુનિ સમુઝે સબહી અધિકારી. ૮
હરિ કરજોરિ ઇષ્ટિ પદ વંદા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પર્મ અનંદા;
બોધ સમાન કવન સતકર્મા, સુચવે શંભુ સનાતન ધર્મા. ૯
યદ્યપિ હમતે અજ અધિકાઇ, ચાર વેદ જીન કંઠ સદાઇ;
શુક્ષમ સ્થૂલ દેહ દ્વે દ્રષ્ટા, હમતે કરહી બોધ સપષ્ટા. ૧૦

---

૧. ઉત્તમ. ૨. વીશ્રામ હીં પામેલી.

દોહા

આદિ કારણ સૃષ્ટિકે, અજ કરતા મમ દેવ;
અર્ધ નિંદ્રા રહિ જગ રચે, સો જાંનત યહ ભેવ. ૧
અજ હરિહર શિર નાયકે, બોલે વચન રસાલ;
આતમ રત મુનિ મંડલી, બોધે બુદ્ધિ વિશાલ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી બોલે મુનિ વૃંદા, જય હો દેવ સચ્ચિદાનંદા;
સર્વ શક્તિ વ્યાપક મમ દેવા, તોરી કૃપા લખે જન ભેવા. ૧
તુમતે ઇતર કવન બલ બુદ્ધી, જીનકો વિશ્વ ચરાચર શુદ્ધી;
તીન દેહ દ્રષ્ટા મમ દેવા, સર્વ અતીત લખે કો ભેવા. ૨
જગ કારણ ધારણ અવલંબા, નામ રૂપ જડ ચેતન થંભા;
ધી દ્રષ્ટા પ્રેરક ધી ધર્મા, ધી નિજ કિમ જાંને તવ મર્મા. ૩
ત્રિગુણ રૂપ ઘટઘટ તુમ વ્યાપક, સર્વ સનાતન થાપ ઉથાપક;
તોરી કૃપા હમે કછુ પાવા, જાંને કછુ સો તુમહિ જનાવા. ૪
જન રક્ષક ભક્ષક ખલ ખંડન, અધરમ હરન ધર્મ મહિં મંડન;
અતિ પ્રચંડ શક્તી શિવ ધામા, વિશ્વ ચરાચર વસ્તુ તમાંમા. ૫
પ્રબલ વેગ વ્યાપક તવ માયા, ઉગરહિ દાસ શરણ તવ આયા;
તોરી કૃપા દોષ ત્રયે નાસા, સંત સમાગમ રૂપ પ્રકાસા. ૬
આવ્રણ નાસ કીન ગુરૂ દેવા, સો પ્રસિદ્ધ જાંનત તુમ ભેવા;
જ્ઞાન અનલ શુક્ષમ તન જારા, કૃપાનાથ ઉપકાર તુમારા. ૭
નામ રૂપિણી માયા આદી, તોરી કૃપા ન કીન ઉપાધી;
નામ રૂપ નિરણય હમ કીના, દેવી દાસ દુઃખ નહિં દીના. ૮
ત્રિગુણ રચિત યહ મોર શરીરા, તરિ ન શકે વૈતરણી તીરા;
ગુણ અતીત નિરગુણ નીર બંદા, વ્યાપક સર્વ સચ્ચિદાનંદા. ૯
તોરી કૃપા ત્રિગુણ તેહિ ત્યાગે, જીવ ભાવ તજી આતમ જાગે;
અપનો રૂપ લખે અવિનાસી, સહજ સનાતન નિંજ સુખ રાસી. ૧૦

દોહા

સમય સમુજી સનકાદિકો, વિનય કીન કરજોર;
ગુમ જ્ઞાન હારહર વિના, લખિ ન શકે કોઉ ઓર. ૧
પુત્ર પિતાકે જનમ કો, કિમ કરિ કરે બિયાંન;
અદભુત રચના આપકી, હમકો પરે ન જાંન. ૨

ચોપાઇ

હમ બાલક તુમ તાત હમારે, લખિ ન શકે હમ મર્મ તુમારે;
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, તીન અવસ્થા મર્મ કહીજે. ૧
ધ્રુવ જન પ્રશ્ન સર્વ હિતકારી, કરિયે ઉત્તર કૃપા મુરારી;
કૃપાનાથ સત બોધ કરીજે, મિથ્યા તર્ક હોય કહુ છીજે. ૨
શંકા ગુપ્ત બોધ સુનિ જાવે, રામ કૃપા અવસર અસ આવે;
હમ બડ ભાગ સમય બલહારી, દર્શ દેવ શંભૂ ત્રિપુરારી. ૩
સનક સનંદન ગદગદ બાંની, સપ્ત રૂપી કહે સમય પિછાંની;
જય અધિવેશ આદ અરૂ અંતા, વ્યાપક વરણુત સંત મહંતા. ૪
નિત્ય નિરંજન નેમ અનેમી, શુક્ષમ લક્ષ લખે જન નેમી;
નેમ પ્રેમ પૂરણ ઉર જ્યાકે, લક્ષા અર્થ અભય રસ ચાખે. ૫
નેમી પ્રેમે નેમ નિભાવે, જગદાકાર વૃતી વિસરાવે;
સનમુખ વૃતી સોહં બોલે, ચિદ ગ્રંથી પ્રેમી જન ખોલે. ૬
જનમ મરણ ચિદ ગ્રંથી કારણ, હરિ ગુરૂ કૃપાતે કીન નિવારણ;
શુક્ષમ તર્ક વાસના ત્યાગી, જબતે જીવ ભયો બડ ભાગી. ૭
સત્ય સ્વરૂપ સ્થીતિ જીન ચીના, લીન સદા જલમે જીમ મીના;
ગર્ક તત્વ વૃતી તજી તર્કા, અહોનિશિ મસ્ત રહત ચિત હર્કા. ૮
વિશ્વ ચરાચર સમજ સ્વરૂપા, હર્ષત રહે સ્વતંતર ભૂપા;
એસો હોય ગતી યહ જાંને, વિન જાંને કહા મર્મ પિછાંને. ૯
હરિહર કૃપા પર્મ પદ પાવે, વિનહિ પ્રયાસ સ્વરૂપ સમાવે;
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, સુર નર સભા બોધ વિત[1] દીજે. ૧૦

દોહા

સમય સમુજી નારદ કહે, જય જય નરહરિ નાથ;
તાત ખિલાવત પુત્રકો, સુત લખિ કરે સનાથ. ૧
વિશ્વ ચરાચર પુત્ર તવ, તાત હરીહર દેવ;
સુલભ તરે સંસાર સુત, હરસિ સુનાઇયે ભેવ. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી સુરરાજ સુબાંની, કહન લગે પ્રિય વચન પ્રમાંની;
જય જગદીશ્વર દીન દયાલા, બોધ કૃપા કીજે તતકાલા. ૧

---

૧. દ્રવ્ય.

સુનિ સુબોધ સુધરહિ નરનારી, હરે પાપ પ્રભુ કૃપા તુમારી;
જપ તપ વ્રત તીરથ મખદાના, પર્મ ધર્મ નહિં બોધ સમાંના. ૨
સુનિ સત બોધ જાય ઉર ક્રોધા, ક્ષણુ મહિં સુફલ ફલે સત બોધા;
હમ સુર સર્વ બોધ વિન હારે, કર્મ સકામ કેદ ભયે સારે. ૩
જે સત બોધ પ્રથમ હમ પાવત, બ્રહ્મ લોક લોવૃષ્ટિ ન લાવત;
સુરતન પાય કાજ કહા કીના, જ્ઞાન હીન રહે કાલ અધીના. ૪
સત મિથ્યા સમજે વિધિ સારી, છૂટે બાંણુ લગે કહા કારી;
નિજ નિજ કર્મ શરીર બૅંધાવે, ભોગે વિના અંત નહિં આવે. ૫
સુર તન બોધ હોય દ્રઢ ધારા, નર તન તરત લગે નહિં વારા;
સુર તન કુકરમ કછુક હટાવે, નર તન હરિ ગુરૂ કૃપા કરાવે. ૬
સુર તન વૃતી હોય ઉપરામા, નર તન સહજ મિલે સુખ ધામા;
અમિત જન્મ સુર કર્મ દિખાવે, વૃતી ઉર ઉપરામ સુહાવે. ૭
સુરતન વૃતી તજે કછુ ચાલા, નર તન જ્ઞાન હોય તતકાલા;
હરિહર તાત લખો ગમ સારી, સર્વ લક્ષ તોહિ તાત મુરારી. ૮
નર સુર ઇચ્છે બોધ તુમારા, કૃત્ય કૃત્ય કીજે કરતારા;
હરિહર અજ જેહિ દર્શ દિખાવે, સિદ્ધ કાજ કહા કમી રહાવે. ૯

દોહા

શુક્ષમ અરૂ અસ્થૂલ તન, દ્વે કિન કે આધાર;
કો કર્તા ઇન કર્મકો, કવન વસ્તુ મહિ સાર. ૧
ઇન્દ્ર પ્રશ્ન સુન શિવ હસે, હરિ ઉર હર્ષ અપાર;
મુનિ મંડલ લખિ મર્મ કો, જય જય શબ્દ ઉચાર. ૨

ચોપાઇ

સુર જય શબ્દ કીન હરસાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ;
હરિ સર્વજ્ઞ શંભુ પદ વંદા, કરણુ ચહા ઉર બોધ અનંદા. ૧
જય શંભૂ જય મુનિ મનરંજન, જય સુરેશ વિશ્વ દુઃખ ભંજન;
શિવ કૃપાલુ મુનિ બોધ ઉચારે, ઇન્દ્ર વરસિ કારજ જગ સારે. ૨
શિવ પદ શેષ મિલે મુનિ સારા, અમૃત બોધ અસીકી ધારા;
મઘવા જીવ ચરાચર પોષે, નર સુર સંત સર્વ સંતોષે. ૩
જય સુરેશ આશાશ તુમારી, નર તન પાય સ્વરૂપ સુખારી;
નર તન જીવ સુખી કે કારન, પ્રશ્ન કીન તુમ પાપ નિવારન. ૪
ધ્રુવ જન ચહત જ્ઞાનકી ગાથા, જ્યું અમલીકો અમલ સુહાતા;
રાગી રાગ જ્ઞાન યહ જ્ઞાંની, વિશ્વ નેમ ચાહત મન માંની. ૫

યાતે પ્રશ્ન ઉભય અતિશુદ્ધા, સમજહિ સુજન સંત પરબુદ્ધા;
ઉભય પ્રશ્ન તવ પર ઉપકારી, સમુજી ધરે ઉર રહિત વિકારી. ૬
નર સુર અસુર જીવ નરનારી, ઉત્તર લખે સો પર્મ સુખારી;
મમ શિર ઇષ્ટ કૃપા શિર દેવા, યાતે કછુ ભાખત યહ ભેવા. ૭
અપરા પરા પ્રકરતી દોઇ, પ્રતિય હોત વિકરતી સોઇ;
સામ્ય અવસ્થા ત્રીગુણ કહિયે, તનમાત્રા પાંચુ ઇન લૈયે. ૮
સામ્ય અવસ્થા ભઈ પ્રકરતી, પાંચુ માત્રા ભઇ વિકરતી;
ઉપાદાન કારણ પરકરતી, કાર્ય યે રૂપ નામ વીકરતી. ૯
મહાતત્વ ઉપજાવન હારી, યાતે પરકરતી મહતારી;
યાતે અમર અનાદી માંની, સમજહિ મર્મ સુજન જન જ્ઞાંની. ૧૦

દોહા

પંચ ભૂત મન ઇન્દ્રિ દશ, સોલ વિકરતી જાંન;
ઉત્તર ઉત્તર જો રહી, સાત પ્રકૃતી માંન. ૧
વ્યષ્ટિ સમષ્ટી સ્થૂલકો, પંચતત્વ આધાર;
શુક્ષમ તન અરૂ સ્થુલકો, ઇન્દ્રિ કરે વ્યવહાર. ૨

ચોપાઇ

મન પ્રેરક ઇન્દ્રીકો રાજા, ઇનકી રજા કરે સહ કાજા;
અંતઃકરણ ઇન્દ્રિ મન સારા, યદ્યપિ પ્રાણ સવ સરદારા. ૧
શુક્ષમ સ્થૂલ સરીર જુદાઈ, પ્રાણ કરી ઇનકી ઇકિતાઇ;
ઇન્દ્રી સર્વ કરે નિજ કાજા, યદ્યપિ પ્રાણ શ્રેષ્ટ ઇન રાજા. ૨
સુનિયે કહ ઇકિ યુક્તિ પુરાંની, સમુજે શ્રેષ્ટ પ્રાંણ સહ પ્રાંની;
દશ ઇન્દ્રી અરૂ મન સંવાદા, સુનિ સમુજે મન જાય પ્રમાદા. ૩
ચઉદ ત્રિપૂટી ચિત અરૂ બુદ્ધી, મેં બડ મે બડ ગિરા અશુદ્ધી;
કાન કહે હમ વિન કહા પ્યારે, શબ્દ અર્થ વિના સુન ધારે. ૪
જલચર સ્થલચર નભચર સારે, શબ્દ ક્રિયા કરિ કાજ સુધારે;
શ્રોત્ર વિના કોઉ સરે ન કાજા, સર્વ વિશ્વ જીવ હોય અકાજા. ૫
યાતે શ્રોત્ર સર્વ સરદારા, અપર ઇન્દ્રિ સહ દાસ હમારા;
ત્વચા કહે કયું કરો બડાઇ, હમ વિન તવ રક્ષણ કો ભાઇ. ૬
હાડ માંસ તન ચાંમ ઢૈંકાવે, તાતે તન શોભા યહ પાવે;
રાજા રંક સંત તપિ ત્યાગી, ચર્મ હીત ધ્રાંણિત હત ભાગી. ૭
ત્યાગે સર્વ પાસ નહિં આવે, ચર્મ હીન વિશ્રામ ન પાવે;
સ્પર્ષ જ્ઞાન કરહી હમ ભારી, યાતે સુખી સર્વ નરનારી. ૮

હમતે લઘુ ઇન્દ્રી તુમ સારી, અપન અપન મન લેહુ વિચારી;
નિજ નિજ મુખતે કરો બડાઇ, કવન બડો યહ મર્મ ન પાઇ. ૯
નેન કહે હમ સર્વ દિખાવે, ચલે સુરાહ રૂ વિઘ્ન બચાવે;
નેન વિહીન ગિરે તન કૂપા, પ્રાણ જાય અરૂ કષ્ટ અનૂપા. ૧૦

દોહા

રસના મુખ હડ હડ હસી, કો બડ મોહ સમાંન;
વિન વિવેક ઇન્દ્રી સરવ, મિથ્યા કરત ગુમાન. ૧
ચવ પ્રકાર આહારકો, હમહિ કરત પિછાન;
કટુક મધુર કહું ના કહે, સર્વ હોય હેરાંન. ૨

ચોપાઈ

સર્વ ઇન્દ્રિ તનકી પુષ્ટાઈ, વ્યંજન હમતે પાય સદાઈ;
પુષ્ટ પદારથ હમતે પાઇ, નિજ કૃત કર્ત સર્વ હરસાઇ. ૧
શબ્દ વેહાર હોત રહે હમતે, મિથ્યા ગર્વ કરો વિન ગમતે;
રાજા પ્રજા શબ્દ કરિ ગાવે, જીભ વિના કો મર્મ લખાવે. ૨
રસના ન્યાય ચુકાવે રાજા, જીભ હીન નૃપ હોય અકાજા;
વિશ્વ જીવ જીવ્હા વિન સારે, કહો કવન વિધિ કાજ સુધારે. ૩
નર સુર અસુર સંત અવતારા, પ્રતિ ઉત્તર કરિ કારજ સારા;
સંત સરલ ચિત બોધ સુનાવે, જીભ હીન કહો કિમ સમુજાવે. ૪
લક્ષા અર્થ લહે જન ગ્નાંની, ગુરૂ સુબોધ સુધરે સહ પ્રાંની;
જીભ્યા પ્રશ્ન કરે શિષ્ય સૂરા, જીભ્યા દે ગુરૂ જ્ઞાન સબૂરા. ૫
હરિ ગુરૂ ગાવે મંત્ર ઉચારે, હરિ હર પ્રસન્ન હોય જન તારે;
ચારૂ વેદ ભિન્ન કરિ ગાવે, યદ્યપિ મર્મ જીભ કરિ પાવે. ૬
અસત સત્ય મુનિ જન સમુજાવે, જીભ્યા વિના અર્થ કહા આવે;
કવન બડો સો કહા બતાવે, કહિયે કહા પ્રવાહ દિખાવે. ૭
યા તનપે કોઉ બડપન ધારે, મથા ગુમાન ગર્વ કરિ હારે;
બડા બડા સો બડા સદાહી, છોટે બડા ન હોત કદાહી. ૮
ચુપ મુખ રહો ન ભર્મ ગુમાવો, નિજ નિજ અપને કર્મ કરાવો;
જીનકો રામ બડાપન દીના, કાટિ શકે ન કો પરમ પ્રવીના. ૯
અંત સમે ઇક રામ ઉચારે, અધમ તે અધમ પલક મહિં તારે;
મમ બડપન પ્રસિદ્ધ સંસારે, અપર ચહે સો પર્મ ગવારે. ૧૦

દોહા

ઘ્રાંણ કહે વિન ઘ્રાંણ કે, દિપે સભા મંઝાર;
નારી નર કારણ નહીં, દેત સર્વ ધિક્કાર. ૧
સર્વ વિશ્વકે જીવ જે, શ્વાસ લેત ઈકિ નાક;
નાક વિના નરલોકમે, જનમ ધર્યો હક નાક. ૨

ચોપાઈ

ગંધ સુગંધ વિભાગ વતાવે, અતિ શુક્ષમ તોહુ પ્રગટ દિખાવે;
લેત સુગંધ કુગંધ હટાઇ, નર સુર શ્રેષ્ટ પુરૂપ સુખદાઇ. ૧
પર્મ સરોદય આગમ ભાખે, પૂરણ પ્રેમ મોર સઁગ રાખે;
મૃત્યુ તક હમ પ્રથમ બતાવે, સુજન શ્રેષ્ટ જન ધ્યાંન લગાવે. ૨
જોગી જન આતમ રસ ભોગી, સો સુખમણ ઘર પ્રથમ સઁયોગી;
રેચક પૂરક કુંભક કરહી, અજપા સુમરણ શ્વાસ ઉચરહી. ૩
ઇડા પિંગલા સુખમણ સાધી, જનમ મરણ જીવ હરે ઉપાધી;
ઉભય લોક કારજ હમ સારે, લખહિ મર્મ જન હૃદય વિચારે. ૪
મો સમ શ્રેષ્ટ કવન યા તનમે, સર્વ ઈન્દ્રિ શોચહુ નિજ મનમે;
સમુજી મર્મ રહિયે ચુપ ચાપા, મમ પદ લાગિ જપો હરિ જાપા. ૫
નેન નાસિકા વૃતી લગાવો, અજર અમર અક્ષય પદ પાવો;
જનમ મરણ છૂટે જંજાલા, યાતે શ્રેષ્ટ ઘ્રાંણ ત્રય કાલા. ૬
વાક ઇન્દ્રિ બોલી અકુલાઇ, વિન સમુજે કહા કરો ગડાઈ;
વાક વિના કો કરે વિવેકા, સત મિથ્યા કોઉ લખે ન એકા. ૭
સર્વ ઇન્દ્રિ જાંને ભલ સારા, વાક વિના કિમ હો નિરધારા;
સતગુરૂ શિષ્ય રંક ભલ રાજા, વાક વિના કોઉ સરે ન કાજા. ૮
મનકી શંક રહે મન માંઈ, વાક વિના નિરણું કોઉ નાંઈ;
ચતુરથ વેદ પુરાણ કહાવે, વાક વિના કોઉ અર્થ ન પાવે. ૯
જીવ જાતિ કોઉ વાકય ઉચારે, જ્યું ત્યું કરિ કારજ નિજ સારે;
ચાર જાતકે જીવ અપારા, સર્વ વાકય કરિ બન વ્યવહારા. ૧૦

દોહા

હસ્ત ઉભય હસ કરિ કહે, હમ કર સતા અગાધ;
હમ રક્ષણ સબકી કરે, વ્રથા કરો બકવાદ. ૧
શૂરવીર સંગ્રામમે, મો વિન સરે ન કાજ;
નર સુર સુખ બાહૂ સબલ, ચાહે ઈન્દ્ર ધિરાજ. ૨

ચોપાઈ

કર વિન હવન દાન કિમ હોવે, ધર્મ બીજ કહો કિમ કરિ બોવે;
કર વિન કૃષિક કરે કહા કર્મા, અન્ન દાન સમ અપર ન ધર્મા. ૧
કર વિન ખાન પાન કિમ પાવે, ભોજન વિન ત્રપ્તી કિમ આવે;
કર વિન તન શુદ્ધી કિમ કરહી, વણિક કાજ કર વિન કિમ સરહી. ૨
વજે વજીંત્ર અમિત સુર સાખા, નર સુર ઇન્દ્ર કરત અભિલાખા;
કર વિન વ્યંજન કેહિ વિધિ કરહી, ભોજન વિના ઉદર કિમ ભરહી. ૩
જોગી જોગ સાધના સાધે, અષ્ટ અંગ કરિ યોગ અરાધે;
રેચક પૂરક કુંભક કરહી, યદ્યપિ કર વિન કાજ ન સરહી. ૪
હરિ ગુરૂ ઇશ પૂજ ચિત ચાવે, તદ્યપિ કર કરિ પૂજ કરાવે;
લે ચરનોદક વંદન કરહી, યદ્યપિ કર વિન કાજ ન સરહી. ૫
કરકે કર ગુણ કો લે પારા, શુક્ષમ ગુણ મો અમિત અપારા;
શૂરવીર મમ સમ કો દૂજા, સર્વ ઈન્દ્રિ મમ મર્મ ન સૂજા. ૬
યાતે સમુજી રહો ચુપ સારે, રક્ષણ ચહો તો હમહિ જુહારે;
ભુજ કહ મમ બલ કિમ કરિ છાંને, વિષ્ણુ વિરંચી પ્રગટ વખાંને. ૭
પાદ કહે શદ ઇન્દ્રી સારી, પદ વિન સરે ન કાજ લગારી;
સબકો ક્રિય સુફલ હોય હમતે, બકો ન વૃથા લખો ગુરૂ ગમતે. ૮
હરિહર દર્શ હર્ષ કોઉ ચાવે, પદ વિન જાય પલટિ કિમ આવે;
ગવના ગવન તીર્થ કોઉ જાવે, તુલા દાંન દ્વિજ હરસિ દરાવે. ૯
માત તાત ગુરૂ ઈષ્ટ અરાધે, પ્રથમ પાદ સેવા સહ સાધે;
સર્વ શરિર શ્રેષ્ટ અઁગ જાંની, લે ચરણોદક લેત સુજાંની. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ પદ પૂજા પ્રોયે, મિલે મુક્ત જીવ સાર;
વદત વેદ વાંણી વિમલ, મુનિજન વારંવાર. ૧
પદ પૂજત હરિ પદ મિલે, પદ વિન પદ નહિં પાય;
યાતે પદ પૂજત રહો, સર્વ ઈન્દ્રિ સત ભાય. ૨

ચોપાઈ

કહે ગુદા હમ મલ નહિં ત્યાગે, તડફિ ફરો સહ દુષ્ટ અભાગે;
મુલ અધાર ચક્ર હમ રાજા, હમતે સરે સર્વકે કાજા. ૧
સર્વ જીવ તન મુલ અધારા, મૂલ અધાર તરૂ સંસારા;
જડ ચેતન તન મૂલ બંધાવે, પાછે ડાલ ફૂલ ફલ આવે. ૨

જ્યું તરૂ પસરે મૂલ અધારા, એસેહિ સમુજી લેહુ સંસારા;
જોગી જોગ કલા ધર પાવે, મૂલ બંધ સો પ્રથમ લગાવે. ૩
ફિર ઉડયાંન જલંધર બંધા, પ્રણુવ મંત્ર કરિ પર્મ અનંદા;
ગન નાયક સિંવરે જન યોગી, અવસ્ય હોય આતમ રસ ભોગી. ૪
મૂલ બંધ જોગી નહિં જાંને, બ્રહ્મ રંધ્ર સુખ કિમ કરિ માંને;
યાતે મુલ શ્રેષ્ટ કરિ જાંના, વ્રથા કરો સહ ઈન્દ્રી ગુમાંના. ૫
નહિં માંનો તો કરિ બતલાવે, તડફિ તડફિ સહ કષ્ટ ઉઠાવે;
યાતે શ્રેષ્ટ લેહુ મોહિં માંની, તજી વિવાદ રહિયે સહ છાંની. ૬
વંદત રહિયે વારંવારા, હમતે સુખમય સર્વ વિહારા;
સેણે સમુજી સાર ઉર લીજે, હમતે વાદ કછુ નહિં કીજે. ૭
શિસના કહે ઈન્દ્રિ શઠ સારી, નીચ ઉંચ નહિ શકે વિચારી;
સર્વ ઇન્દ્રિ તુમ અકલ વિહીની, શિસના શ્રેષ્ટ વિગત નહિં ચીની. ૮
સર્વ ઇન્દ્રિ કારજ ઇક કરતા, ઉભય કર્મ મેં કરૂં સમર્થા;
નિત તજે અરૂ શ્રૃષ્ટી ઉપાવે, ગુપ્ત મર્મ નર ચતુર લખાવે. ૯
સર્વ મુલ સૃષ્ટી હમ શેશા, બીજ બિંદુ હમ કરત પ્રવેશા;
વિશ્વ જીવ તન હમતે હોવત, તેહિ તન હમ નહિં જનમ વિગોવત. ૧૦

દોહા

રાવ રંક જોગી જતી, સંત હરી અવતાર;
નર તન હમતે હોત હે, મોક્ષ મિલે જેહિ સાર. ૧
તપિ ત્યાગી નર સુર સબે, ભલે વજાવત માલ;
કામ બાંણુ કંપે સબે, કરે પલક પેમાલ. ૨

ચોપાઈ

ભક્તિ હીણુ કોઉ યોગ કમાવે, હરે યોગ હમ ભોગિ બનાવે;
નિજ અહઁકાર બને કોઉ ત્યાગી, તેહિ શઠ પકરિ કરે હમ રાગી. ૧
તપિ તપ સાધિ ધરે અહઁકારા, એસે શઠ કહ્યો પકરિ પછારા;
અમિત ભૂપ સુર સુરપતિ સારે, એ સબ મમ પદ દાસ બિચારે. ૨
કામ ભક્ત સુર નર સંસારા, રામ ભક્ત કોઉ સંત બિચારા;
હરિ ગુરૂ ભક્તિ મહા રસ ચાખે, હમ વશ હોત હરીજન જ્યાકે. ૩
રામ ભક્તિ રાતે નરનારી, તેહિ જન લગે ન વિષય બયારી;
પ્રણુવ મંત્ર ઉચરે નિજ શ્વાસા, તેહી પદ હરસિ રહે હમ દાસા. ૪
ભજન ભક્તિ સુંદર ઉર જ્યાકે, હમ નહિં વિઘ્ન કરે કછુ વાકે;
ભક્ત હીન હમ પટકિ પછારે, જીવ દશા વસ રહેત હુમારે. ૫

યાતે સર્વ ઇન્દ્રિ સુન લીજે, ગર્વ ગુમાન સર્વ તજ દીજે;
સત્ય સત્ય ગાથા મેં ગાઇ, વિષય ઈન્દ્રિ હમ શ્રેષ્ટ સદાઇ. ૬
મુખતે કહે ન બડપન આવે, બડે બડાપન પ્રગટ દિખાવે;
નિજ મન બડપન તજી ગરૂઆઇ, નિજ કારજ કરિયે હરસાઇ. ૭
દશ ઈન્દ્રી મન સુન્યો વિવાદા, મનકે નિજ મન ક્રોધ અગાદા;
ગોલક સમ ઇન્દ્રી શઠ નારી, સ્વાંમી ભૂલિ ગઇ અહઁકારી. ૮
રાજા ત્યાગ રંગ કહે રાજા, વા શઠ હોવત અવશ અકાજા;
દશ ઇન્દ્રી પ્રેરક મેં સ્વાંમી, હમ બડ બકે ઇન્દ્રિ અતિ ખાંમી. ૯
શઠ ઇન્દ્રી દશ બકો અસારા, તુમકો સમજ પડે નહિં સારા;
દશ ઈન્દ્રી પ્રેરક મેં એકા, વૃથા બકો તુમ વિગર વિવેકા. ૧૦

દોહા

સર્વ જીવ તન રથ ભયો, ઈન્દ્રિ અશ્વ કરિ માંન;
રથ અપાર રથિ એક મેં, હાંકુ લખો સુજાન. ૧
નર્ક સ્વર્ગકી રાહ બિચ, પ્રેરૂં સબ સંસાર;
આતમ રત અબધૂતકો, સહજ કરૂં ભવ પાર. ૨

ચોપાઈ

નર સુર અસુર ઈન્દ્ર મમ દાસા, તુચ્છ ઇન્દ્રિ બોલત મોહિ હાસા;
મોરે હુકમ ચલે સંસારા, તુમ કહા બડપન તુચ્છ વિચારા. ૧
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, દ્રષ્ટા દેવ સર્વ મેં સાખી;
મો વિન ક્રિયા હોય નહિં કાહૂ, કો બલ ઇન્દ્રી બેપરવાહૂ. ૨
ઇન્દ્રી વિષય સર્વ હમ હાતે, બડપન કરો ભૂલિ કો વાતે;
વિશ્વ જીવ કર પકરિ નચાઉં, મો મરજી જીમ ખેલ ખિલાઉં. ૩
પશુ પક્ષી જલચર નર સારે, મો મુખ તપિ ત્યાગી મુનિ હારે;
ગર્વ ગુમાન કર્ત કેઇ હારા, અતિ પ્રવીણુ હમ કીન ગવારા. ૪
જડ ઈન્દ્રી વિન સત્તા સયાંની, મમ આધીન ઉંચ મુખ બાંની;
સમુજી સાર વિન શબ્દ સુનાવે, નિજ કૃત કિયે સર્વ ફલ પાવે. ૫
દશ ઇન્દ્રી મનકી સુન વાતા, બોલન ચહે પ્રાંણુ સરમાતા;
મન મોદક મરજી યુત પાવે, ભોજન વિના ન ઉદર ભરાવે. ૬
દસ ઇન્દ્રી મન વાત બનાવે, તનમે કો બડ મર્મ ન પાવે;
મન ઇન્દ્રી અતિશય મગરૂરી, ઇન બોધું ઉર રાખિ સબૂરી. ૭
સમય પાય શ્વાસા કરજોરી, કહે ઇન્દ્રિ મન સુનિયે મોરી;
કરિ વિચાર મુખ શબ્દ ઉચારો, સુયશ હોય પ્રિય વિશ્વ તુમારો. ૮

વિન વિવેક મુખ શબ્દ ઉચારે, હોવહિ અપયશ બને ગવારે;
ભૂપ કહે કોઉ બને ન ભૂપા, અપયશ હો અરૂ કષ્ટ અનૂપા. ૯
ત્રણુ મેરૂ સમ મન મકલાવે, પશુ પદ તલ દે ભક્ષ કરાવે;
સુપને વાંઝ પુત્ર સુખ ભારી, ખુલી આંખ જય પર્મ દુઃખારી. ૧૦

દોહા

પંગૂ સ્વપને નૃત્ય કર, મનમે ભયો ખુશાલ;
ખુલી આંખ સુપનો ગયો, પદવિન અતિ બેહાલ. ૧
સર્વ ઇન્દ્રી મન કલપના, સુપન માત્ર સહ જાંન;
પિપિલી ગજ બિર બેઠિકે, ગજ સમ કરત ગુમાન. ૨

ચોપાઈ

ચીટી સમ અભિમાન તુમારા, વિન વિવેક મિથ્યા અહઁકારા;
સુનો ધ્યાંન દે મમ ઉપદેશા, ઉર અહઁકાર રહે નહિં લેશા. ૧
મનકે તરઁગ મિટે મુનિ સારા, સુનહુ બોધ મમ સહિત વિચારા;
વિશ્વ શરીર પ્રાંણુ અવલંબા, ભવન દીપે તલ થિર હો થંબા. ૨
વ્રક્ષ હરે સબ મૂલ અધારા, મૂલ હીન સુકે તરૂ સારા;
વિશ્વ તરૂ તિનકો મેં મૂલા, લખે ન જીવ જ્ઞાન ગતિ ભૂલા. ૩
મેં તરૂ પેડ પુષ્પ ફલ શાખા, સર્વ વિશ્વ મેં કર ધરિ રાખા;
જીવ ચરાચર હમહિ અધારા, જડ ચેતન તન હમને ધારા. ૪
નર સુર નાગ હરી હર દેવા, અજ લખિ મર્મ લગે મમ સેવા;
પ્રણુવ મંત્ર ઉચરે સંગ શ્વાસા, જીમ જીમ ઉર મહિં પર્મ પ્રકાશા. ૫
શબ્દ બ્રહ્મ આદી ઓંકારા, મેરી સતા પ્રગટ સંસારા;
પ્રણુવ પ્રાંણુ એકે કરિ જાંનો, દૂસર ભાવ ન હ્રદય પ્રમાંનો. ૬
અર્ધ ઉર્ધ ગતિ પ્રાંણુ કહાવે, શબ્દ બ્રહ્મ તેહુ સંગ રહાવે;
સુક્ષમ મર્મ સંત જન જાંને, અર્ધ ઉર્ધ આતમ રસ માંને. ૭
રેચક પૂરક કુંભક રાખે, પવન પલટિ પ્રેમ રસ ચાખે;
પાંન અપાન ગતિ ઘર લાવે, પલટે મૂલ પિછમ દિશિ આવે. ૮
મેરૂ ઈકીસ પ્રાંણુ કરિ ભેદત, જીવ ગ્રંથિ પ્રાંણાં કરિ છેદત;
દશવે દ્વાર કરે ઘર યોગી, જીતિ પ્રાંણુ જન ભયો નિરોગી. ૯
વજે વજીંત્ર અમિત પરકારા, નાન શબ્દ પ્રાંણુ કરિ સારા;
અમૃત ઉર્ધ ઝરે રસ પૂરણુ, રૂચિ પીવે જોગી સંપૂરણુ. ૧૦

દોહા

એક વાયુ દશ તન ધરૂં, દશહિ હમારા નાંમ;
દશ જાગે અસ્થાન કર, કારજ કરૂં તમાંમ. ૧
પાંચ પ્રકૃતી પ્રાંણુ સમ, સંગમે રખું જરૂર;
વિશ્વ ક્રીયા હોય પંદ્રસે, તજો ઇન્દ્રિ મગરૂર. ૨

ચોપાઇ

પ્રાંણુ અપાન ઉદાન સમાના, પંચમ મિલ્યો વયાન નિદાના;
દેવદત્ત કૂરમ અરૂ નાગા, કુકલ ધનંજય કર્ત વિભાગા. ૧
યે દશ પ્રાંણુ નાંમ દશ ભાખા, જોગી જુગત સમજ ઉર રાખા;
પંચ પ્રકૃતી કે યે નાંમા, ચલન વલન આકુંચન કામા. ૨
દુતિયે પસરાવન અરૂ ધાવન, મિલી પંચુ નિજ કર્મ લોભાવન;
નિજ અસ્થાન કર્મ નિજ સારે, હરિજન હોસો હૃદય વિચારે. ૩
પંદર મિલ સારત હમ કાંમા, વિશ્વ ચરાચર ક્રીયા તમાંમા;
ગ્રિષ્મ સમય જલ ગગન ચડાવે, રૂતુ વસંત ભૂમી વરસાવે. ૪
ઉક્ષણુ સીત રખે સમ દોઇ, લે વિશ્રામ વિશ્વ જીવ સોઇ;
ચંદ્ર સૂર્ય નક્ષત્ર જુસારા, અધર સૃષ્ટી સબ હુમે સહારા. ૫
ચલન વલન યદિ ક્રિયા હમારી, સર્વ ઇન્દ્રી મન દેખુ વિચારી;
શોણિત બિંદુ અન્ન રસ સારા, ફિરત રહેત તન હમહિ અધારા. ૬
નર સુર અસુર નાગ ખગ કિંન્નર, હમતે પ્રસન રહત અજ હરિહર;
યાતે તાત વિવાદ તજી જે, સમુજી બોધ સાંતી ઉર લીજે. ૭
છોટે બડે શબ્દ તજ ભાઇ, સર્વ સમાન લખો સુખદાઇ;
હમ તુમ એક અધાર અમનાંમી, વિશ્વ ચરાચર કો ઇક સ્વાંમી. ૮
નામ રૂપ ગુણુ જીનહિ અધારા, સમુજી મર્મ તજીયે અહંકારા;
સબતે શ્રેષ્ટ શાક્ષિ મમ દેવા, જીન પદ વિશ્વ ચરાચર સેવા. ૯
જીનકી સતા સરે સહ કાજા, દ્રષ્ટા ચેતન વિન કો રાજા;
સમુજી સજન તજો ગરૂવાઇ, જડ અહંકાર ન હોય ભલાઇ. ૧૦

દોહા

બોધ યથારથ પ્રાણકો, મનકો લગ્યો અસાર;
ઉગ્ર ક્રોધ કરિ ચંદ્ર શિપ, બોલ્યો ભુજા પસાર. ૧
નિરાકાર નિર્લેપ તું, એક ઇન્દ્રિ કો ગ્યાંન,
મમ અધાર ભટકત ફિરત, વિરથા કરત ગુમાંન. ૨

ચોપાઈ

દશ ઇન્દ્રિ મનકો તન આમા, પ્રાણ આદિ વશ મોર તમામા;
સર્વ ઇન્દ્રિ મિલિ કહત શરીરા, જીન અધાર તુમ રહત અધીરા. ૧
અર્ધ ઉર્ધ્વ ગતિ અતિ દુઃખ પાવે, તન પ્રયંત થિરતા નહિં આવે;
હમ કરિ કર્મ સહજ સુખ સોવે, વિગર કાજ ચંચલ નહિં હોવે. ૨
તુમ તન મન સન કર્ત મજૂરી, અહો નિસિ હાજર રહત હજૂરી;
કરત મજૂરી ભૂપ કહાવે, સમજ વિના શઠ હુંશ વડાવે. ૩
મન ઇન્દ્રા મિલ સર્વ અકારા, પ્રાંણ હરે આય હમહિ અધારા;
જબતબ જીવ અપન તન ત્યાગે, જાય અપર તન વસે સુભાગે. ૪
તજી તન એક અપર તન ધારે, જીવ નહીં યહ કૃત્ય હુમારે;
શુક્ષમ તન સોઉ હમને ધારા, ફિરિ ફિરિ ધરૂં અમિત અવતારા. ૫
પ્રાંણ ઇન્દ્રિ મોરે સંગ આવે, મેં ત્રપતી શિર હુકમ ચલાવે;
વિશ્વ જીવ આજ્ઞા મમ ધારે, મો મરજી સો કાંમ સવારે. ૬
વિશ્વ ચરાચર મો સમ આંના, હુંશ કરે સો હોય હે રાંના;
મો મરજી જીવ મોક્ષ પઠાઉ, તર્ક કરે અધબિચ અટકાઉ. ૭
કોટિક શુરવીર રણ યોધા, અમિત તર્ક વશ પકરિ પ્રબોધા;
મો મુખ જોર ચલે નહિં કાહૂ, રહિ ન શકે કોઉ બેપરવાહૂ. ૮
તુમ નોકર મેં નૃપતિ તુમારો, પ્રાંણ ઇન્દ્રિ ઉર વિગત વિચારો;
જબ લગિ આશ વિષય નહિં જાવે, કો પ્રકાર જીવ જનમ હટાવે. ૯
કોટિક કષ્ટ તજું નહિં આશા, અવશ જીવ તન કરહિ નિવાસા;
પ્રાંણ ઇન્દ્રિ કહું સરે ન કાજા, વસિયે અવશ વસે જયહાં રાજા. ૧૦

દોહા

મેં સ્વતંત્ર તનકો ધરૂં, તુમ પરતંત્ર પ્રસંગ;
રજા પુક્ત ચાલો અવશ, કિમ કરિ રહો નિસંગ. ૧
સમુજી મર્મ તજ ગર્વકો. રહિયે મમ પદ દાસ;
નહિંતર કરે કુચાલકો, પ્રાંણ ઇન્દ્રિ હોય ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

પ્રાંણ કહે સુનિયે મન રાજા, ફોજ વિના નૃપ સરે ન કાજા;
પ્રજા ફોજ કરિ નૃપ સુખ પાવે, પ્રજા હીન નૃપ કષ્ટ ઉઠાવે. ૧
યદ્યપિ આપ ભલે મમ રાજા, પ્રાંણ ઇન્દ્રિ વિન હોય અકાજા;
તરૂ પલ્લવ ફલ ફૂલ વિહીના, સુકે તરૂ સમ લાગત દીના. ૨

પ્રજા હીન નૃપ હોય દુઃખારી, પ્રજા યુક્ત નૃપ સહજ સુખારી;
ઉભય પક્ષ કરિ શોભત સારા, એક અપન મત હોત વિકારા. ૩
અનુચર વિના રજા કો ધારે, માલિક કારજ કવન સુધારે;
ઇન્દ્રા રજા કરે તવ કાજા, તાજે તુમ ઇનકે શિર રાજા. ૪
ઇન્દ્રી પાલન હુકમ તુમારા, એક એક મિલિ શોભત સારા;
મત નહિં કરિયે રે મન રાજા, તવ મતતે હો અવશ અકાજા. ૫
વ્યંગ વચન સુનિ મન ઝુઝ લાવા, અલ્પ પ્રાંણ કહા શબ્દ સુનાવા;
રે તું શબ્દ રીસ કરિ ભાખા, રે શઠ પ્રાંણ શુદ્ધિ નહિં રાખા. ૬
ક્ષણ મહિં કરે પયાંન અભાગી, મોરી શીખ તોય નહિં લાગી;
ચુપ મુખ રહો સમુજી અપને મન, નહિંતર ચલો ત્યાગી મોરો તન. ૭
ઉગ્ર ક્રોધ મન શબ્દ ઉચારા, પ્રાંણ અપન ઉર કીન વિચારા;
અતિ મગરૂર વચન મન ભાખે, કરિયે કછુક સ્વાદ મન ચાખે. ૮
મનિ અપમાન કરત અહૅંકારી, ચલિયે અપન પરેગમ સારી;
કો છોટા બડ મનહિ બતાવે, તાડે વિના ન શઠ સમુજાવે. ૯
ક્ષણ ભર તનતે વિલગ રહાવે, મન ઇન્દ્રી સહ મર્મ લખાવે;
શઠ સમુજે નહિં બોધ સુનાવે, સમુજે સુલભ કષ્ટ જબ પાવે. ૧૦

દોહા

દસુ પ્રાણ એકે ભયા, પ્રાંચ પ્રકૃતી સેન;
પંદ્રહ મિલ ઉઠણ ચઢા, ઇન્દ્રી સર્વ અચેન. ૧
મન મૂરખ વ્યાકુલ ભયો, કરને લગ્યો કુલાલ.
શિર પછાર ભૂપર ગિર્યો, ભયો પર્મ બેહાલ. ૨

ચોપાઈ

પ્રાંણ પ્રવીણ દયા ઉર લાઇ, ફિર બેઠો નાભી થિર આઇ;
અર્ધ ઉર્ધ નિજ ગતિ સૅંભાલી, મન ઇન્દ્રી સહ ભયા ખુશાલી. ૧
ઘટિકા પાવ પ્રાંણ થિર થાવા, તનતે ફિર ઉઠણ ચિત ચાવા;
નાભીતે ઉઠા બ્રહ્મચારી, મન ઇન્દ્રી ફિર ત્રાહ પુકારી. ૨
પ્રાંણ વિયોગ પર્મ દુઃખ પૂરણ, મન ઇન્દ્રી ઉર લખે સૅંપૂરણ;
હરિ અહૅંકાર કહે કરજોરી, પ્રાંણનાથ સુનિયે યહ મોરી. ૩
તુમ માલિક હમ દાસ તુમારે, ક્ષમા કરો અપરાધ હુમારે;
હમ ભૂલે તવ મર્મ ન પાવા, તાત શઠ મુખ શબ્દ સુનાવા. ૪
પ્રાંણનાથ નાભી ઘર આવે, પલક એક મોહિ કલપ વિતાવે;
વારવાર હમકે શિર રાજા, તો વિન મોર સરે નહિં કાજા. ૫

નાભી થિર બેઠો મમ સ્વામી, મનો ઇન્દ્રિ તુમ અંતર યાંમી;
લખિ લઘુ દાસ કૃપા પ્રભુ કીજે, નાભી ઘર થિર આસન લીજે. ૬
અબ હમ સેન લખી પ્રભુ સારી, તુમતેં હમ સબ ઇન્દ્રિ સુખારી;
મન ઇન્દ્રી લખિ ત્રાસ કરારી, ફુરે પ્રાંણુ ઉર દયા વિચારી. ૭
પ્રાંણુ આય નાભી થિર થાવા, મન ઇન્દ્રી સુખ લે હરસાવા;
પ્રેમ પુષ્પ લે સહ પદ આવા, વારવાર પદ શીશ નિવાવા. ૮
જય હો પ્રાંણુ સર્વ ઘટ સાખી, વિશ્વ ચરાચર તુમ ઘર રાખી;
તો વિન સરે ન કારજ કાહૂ, ભલે સમજ વિન બેપરવાહૂ. ૯
જલચર થલચર નભચર સારે, સર્વ ક્રિયા પ્રભુ તુમહિ અધારે;
હમ કછુ બકે સમજ વિન સ્વાંમી, વિજયા શક્ત ભરી બહુ ખાંમી. ૧૦

દોહા

પ્રાંણુ કહે ભ્રાતા સુનો, આપણુ સર્વ સમાંન;
સર્વ શાક્ષિ કરતા પુરૂપ, તે લખિ હશે ગુમાંન. ૧
અમિત કોટિ સૃષ્ટી દિપે, એક રામ આધાર;
સમુજી મર્મ તજી કામકો, ભજત હોઉ પ્રિય પાર. ૨

ચોપાઈ

સમજ વિહીન ગુમાન ન કીજે, વ્યાપક એક શાક્ષા લખ લીજે;
વિશ્વ વિરાટ એક કર ધારા, નામ રૂપ જડ જીનહિ અધારા. ૧
વિશ્વ ક્રિયા સબ એક અધારા, હમ તુમ ગર્વ સમજ વિન ધારા;
ઉભય પક્ષ કરિ વિશ્વે સારી, કો અપની જગે બડે દેખ વિચારી. ૨
અરા ન્યાય પુઠી મીલ પૈયા, અપની જગે બડે સબ ભૈયા;
અરા ન્યાય પુઠી નહિં ધાલે, શકટ સુપંથ કવન વિધિ ચાલે. ૩
પુઠી હોય અરા નહિં જયાકે, રથીવાન કેસે રથ હાંકે;
પુઠી અરા હોય નહિં ન્યાઇ, ધરી બીચ વેંધે કહા ભાઈ. ૪
પુઠી અરા ન્યાય હોય ભાઇ, તો રથ ચલે કસર નહિં કાંઇ;
એક એક મિલિ સાકુટ સારા, એક એક મિસિ એક અધારા. ૫
કો છોટા બડ કરે વીભાગા, સર્વ સમાન અપન જેહી જાગા;
નિજ નિજ કર્મ સવ કુશલાતા, કો બડ છોટ કહે ઇન ભ્રાતા. ૬
સાકુટ સમ અપની ઠકુરાઈ, બડ છોટે કછુ કહો ન ભાઈ;
પતી હીન દુખની જીમ નારી, ભૂપ હીન જીમ પ્રજા દુઃખારી. ૭
પતની વિના પતી સુખ હીના, પ્રજા હીન નૃપતી અતિ દીના;
એક એક મિલિ સર્વ સુખારી, વિલગ હોય હો પર્મ દુઃખારી. ૮

યાતે તુમ હમ પર્મ મિતાઈ, સર્વ કર્મ સિદ્ધી હોય ભાઈ;
જોગી જતી ધ્યાંન રત સાધૂ, અપની મદદ મિલે વર આદૂ. ૯
મનો ઇન્દ્રિ અપને મગ ધાવે, કો પ્રકાર જન ધ્યાંન ધરાવે;
પ્રાંણ નાભિ થર થિર નહિં ઠેરે, પ્રણવ મંત્ર વ્રતી કિમ હેરે. ૧૦

દોહા

મનો ઇન્દ્રિ કર જોરિ કે, બોલે શબ્દ ઉચ્ચાર;
અમિત યુક્તિ ઉપદેશ દો, મોરે તુમ સિરદાર. ૧
પ્રગટ પ્રાંણ પરચો દિયો, સમજ લીન સહ સાર;
વિશ્વ ચરાચર જીવકો, પ્રાણ નાથ આધાર. ૨

ચોપાઇ

સ્વાંમી કો સેવક કિમ કેયે, ભાવ સમાન હૃદય કિમ લૈયે;
બડે બડે સો બડે સદાઈ, છોટે બડા ન હોય કદાઈ. ૧
પ્રેમ પુષ્પ ઇન્દ્રી કર ધારા, પ્રાંણ પાદ પુજે કેઇ વારા;
મન કો હર્ષ ભયો અતિ ભારી, નાચત ગાય બજાવત તારી. ૨
પ્રાંણનાથ દ્રષ્ટા તુમ દેવા, કો પ્રકાર કરિયે તુમ સેવા;
સર્વ વસ્તુ મહિં આપ વિરાજે, તુમ કરિ વિશ્વ ચરાચર છાજે. ૩
કવન વસ્તુ મહિં તુમ નહિં દેવા, યાતે સર્વ વસ્તુ તુમ સેવા;
સુક્ષમ સ્થૂલ ક્રિયા જે સારી, સવ કર્મ સો સેવ તુમારી. ૪
હમ થિર હોય જપે ઓંકારા, લખ્યો તાત ઉપકાર તુમારા;
કહા હમ સેવ કરે પ્રભુ તોરી, આશ્રિત સમુજી સેવ તુમ મોરી. ૫
હર્યો પ્રમાદ સઁવાદ તુમારે, રટે રામ અરૂ જનમ સુધારે;
પ્રાંણ નાથ પદ તજું ન તોરા, તજું ન શ્વાસ વચન દ્રઢ મોરા. ૬
શ્વાસો શ્વાસ રામ ધ્રુનિ ધારૂં, ઇન્દ્રી કારજ સર્વ વિસારૂં;
વિષય આશ ઉરતે કરૂં નાસા, રટું રામ તનકો દે ત્રાસા. ૭
યમ અરૂ નેમ તિતિક્ષા ધારૂં, કોટિક કષ્ટ સહૂ નહિં હારૂં;
ઇન્દ્રી વિષય ભોગ મેં ચાવા, જ્યા કરિ કોટિક જનમ ધરાવા. ૮
પ્રાંણનાથ તોરે ઉપદેશા, સમુજી સાર સહ તજું કલેશા;
પૂરણ ભયો આજ ઇત બારા, અબ નહિં ચૂકે દાસ તુમારા. ૯
શ્વાસો શ્વાસ ભજું ભગવંતા, જનમ મરણ હોવહિ મમ અંતા;
તો વિન અપર ધણી નહિં ધારૂં, પ્રણવ મંત્ર ઓંકાર ઉચ્ચારૂં. ૧૦

દોહા

મન ઇન્દ્રી અરૂ પ્રાંણુકો, સરસ સત્ય સંવાદ;
સમુજી શકે સાધૂ સુજન, જીનકો મતો અગાદ. ૧
પંચ તત્વ તનકો રચે, કર્મ ઇન્દ્રિ કરતાર;
મન પ્રેરક ઇનિમે મિલ્યો, પ્રાણુ સર્વ મહિં સાર. ૨

ચોપાઈ

સુનહુ સુરેશ પ્રશ્ન ત્રય તોરા, ભાખે સત નિશ્ચય કહુ મોરા;
અજ સનમુખ યે ભયો સંવાદા, મનો ઇન્દ્રી સહુ તજ્યો વિવાદા. ૧
અબ ધ્રુવ પ્રશ્ન સુનો મમ ભાઈ, જ્યા કરિ કહા વિશ્વ ભલાઈ;
કારણુ શુક્ષમ તન અસ્થૂલા, ઇનિ કરિ વિશ્વ રચ્યો સહુ મૂલા. ૨
તીન અવસ્થા પાંચુ કોપા, દ્રષ્ટા ચેતન રહુ નિરદોપા;
ત્રીય અભિમાંની જીવ કહાવે, વિલગ ભોગ જ્ઞાંની ગમ પાવે. ૩
વાણી ચાર વૈખરી આદી, સુજન લખે નહિં લખે પ્રમાદી;
માત્રા વિલગ વિચારે જ્ઞાંની, સમજી સ્વરૂપ બને નિરમાંની. ૪
તીન અવસ્થા જીતે યોગી, તુરિયા તત્વ બને રસ ભોગી;
સુપનં માત્ર સમજે સંસારા, દમન ઇન્દ્રિ મન મિટે પસારા. ૫
સુપન જાય જાગ્રત હો આવે, જિય જાગ્રત સો સુપન દિખાવે;
જાગ્રત સુપન ઉભય કો ત્યાગી, જાગ્રત મહા ભયો બડ ભાગી. ૬
મહા જાગ્રત તુરિયા પદ ભાઈ, પહુંચે સંત સદા સુખદાઈ;
ગાઢ સુસોપતિ સમ સુખ સૂતા, સર્વ જીવ જોગી અબધૂતા. ૭
સપ્ત ભોમિ તુરિયા પદ ભાઈ, પહોંચે જોગી ખબર જનાઈ;
અંતઃકરણુ મનઇંદ્રિય આદી, અગ્ની જ્ઞાન ભસ્મ પરમાદી. ૮
ઉલટ વ્રતી આતમ રત હોઈ, વિપય પદારથ ચિંતે ન કોઇ;
નભવત થિર ત્યાગે સહુ ચાલા, સોહં મંત્ર રટે સત માલા. ૯
લપટિ પ્રાંણુ રહે દિન રાતી, ઇતિર તર્ક ઉર નાંહ સુહાતી;
શુક્ષમ જર્યો હર્યો સહુ કર્મા, વ્રતી પલટ ભઇ નિજ ધર્મા. ૧૦

દોહા

શ્વાસા રત સોહં રટે, પ્રણવ મંત્ર તેહિ નામ;
લક્ષ અર્થ લખિ થિર ભઇ, ત્યાગ્યો ફિકર તમાંમ. ૧
નામ રૂપ મિથ્યા લખ્યો, સત સમજ્યો નિજ રૂપ;
પદ અલાચ્ય વાણી પરે, સુખ મય મસ્ત અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

ગાઢ વૃતી આતમ રત ભાઇ, ઉર મહિં ગર્ક ભરી ઇકિતાઇ;
અપન આપ વિન અપર ન ભાસે, હર્ષંત મસ્ત રહે નિર આસે. ૧
ઉંચ નીચ કછુ દ્રષ્ટ ન આવે, ધ્યે ધ્યાતા જીન એક દિખાવે;
કર્મ ક્રિયા અરૂ શબ્દ અનેકા, ઉનકે અથ ભયો ઉર એકા. ૨
ચિદાનંદ નિજરૂપ અનૂપા, જીનકી દ્રષ્ટિ નહીં લઘુ ભૂપા;
કબહુક હરસિ હસે અરૂ ગાવે, કબહુક બ્રેહ વશ રૂદન કરાવે. ૩
કબહુક જોગ જુક્તિકી વાતે, ઉત્તમ જનકો ગાય સુનાતે;
કબહુક વેદ અંતકી બાંની, એકા એક બકે નિરબાંની. ૪
કબહુક જલ પીવે અન ખાવે, કબહુ માસ બિન ખાન વિતાવે;
કબહુક રન દિવસ મહિં જાગે, કબહુ માસ ભર સવ સુભાગે. ૫
કબહુક કર્મ કરે શુભ ભારી, સત્ય બોધ બોધે નરનારી;
કબહુક મૌન ગ્રહે દસ માસા, હસે લોક અરૂ કરે તમાસા. ૬
કબહુક ભૂષન વસ્ત્ર પિરાવે, ભાવ રજોગુણ ઠાટ દિખાવે;
કબહુક ગર[1] ગોદડી લૅંગોટી, ભિક્ષા કર ખપ્પર લે રોટી. ૭
દેહ દશા નહિં ઢકયો ઉઘારો, મસ્ત ગયૅંદ આતમ મત વારો;
જોગી દશા કવન વિધિ ગાવે, ગાવત ગાવત હૃદય ભરાવે. ૮
સંત હોય સો મસ્ત પિછાંને, વિગર મસ્ત મસ્તાંકો જાંને;
દર્દી લખે દર્દકી બાતે, વિન દરદી સુનિ વાત હસાતે. ૯

દોહા

થિર વૃત્તી આતમ રતા, લખ્યો આતમા સાર;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ સત, ભાસ માત્ર સંસાર. ૧
નિજ આતમ સર્વોપરી, સમજી રહે અશોક;
સર્વ વ્યાપિ લખ આપકો, જ્ઞાંની કરે ન શોક. ૨

ચોપાઈ

સુનિયે મમ સ્વરૂપ ધ્રુવ જ્ઞાંની, યે જ્ઞાંની ગુણ લેહુ પિછાંની;
યે મુનિ મંડલ પરમ સુજાંની, મમ આતમ રત ભયે સુજ્ઞાંની. ૧
મમ સ્વરૂપ મહિં કીન નિવાસા, નિશ્ચલ ભયે તજી જીન આશા;
ઉત્તમ જન મમ રૂપ લખાવે, ચપલ ચાલ વૃતી વિસરાવે. ૨

---

૧. ગળામાં.

મમ સ્વરૂપ ઠાકુર નહિં દાસા, અહો નિશ આતમ તત્વ પ્રકાશા;
મમ સ્વરૂપ ધ્યાતા નહિં ધ્યાંના, નિશ્ચલ પદ આતમ ઇકિ જાંના. ૩
મમ સ્વરૂપ પાયો નિર બાંની, એકહિ દશા મસ્ત રહે ગ્નાંની;
અંદર બાહર સમુજી સ્વરૂપા, પર્મ પવિત્ર ગ્નાંનિ નિજ ભૂપા. ૪
ઉર મહિં આશ રહી નહિં એકા, સત મિથ્યા ઉર પર્મ વિવેકા;
મમ સ્વરૂપ મેં લીન સદાઇ, દુતિયા તર્ક ન ફુરે કદાઈ. ૫
ભાસ માત્ર જગ ભાન ભુલાવા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય રૂપ લખાવા;
શિવ સ્વરૂપ શાંતી મય શોભત, સંત દર્શ નર સુર મન લોભત. ૬
હમતે આદિ સર્વ ઇનિ ચાવત, બ્રહ્મ રૂપ લખિ હર્ષ વડાવત;
સંત સંત સમ અપર ન કોઇ, બ્રહ્મ સદેહ સદા નિરમોઇ. ૭
મન સંકલ્પ ભયો સંસારા, મનકો ભ્રમ મનહી કર ડારા;
સર્વ સ્વતંત્ર રૂ સમર્થ યોગી, સંત સમાન કવન રસ ભોગી. ૮
આપ નિરંજન અંજન દેહા, દેહ અછત તોહુ રહે વિદેહા;
વિશ્વ ચરાચર હમ સુર સારે, ગ્નાંની પદ વંદત કેઈ વારે. ૯
ગ્નાંનીકી ગમ જાંનત ગ્નાંની, ગ્નાંની લક્ષ ન લખે અગ્નાંની;
કવન વિલસણુ ગ્નાંની દીજે, શબ્દ પરે ગ્નાંની ગમ લીજે. ૧૦

દોહા

નરતન ધર કર કાજકો, કરે રાજ મહારાજ;
વૃતી લીન આતમ રતા, રહયો ન બાકી. કાજ. ૧
ગ્નાંન અસ્ર શુક્ષમ જર્યો, ડરપ્યો કાલ કરાલ;
અસ્થિર ચિત શાંતી મયે, સાધૂ મસ્ત મરાલ. ૨

ચોપાઇ

સંત ગાથ યેહ અગમ અગાધા, સુનિ સમજે જીવ હરે પ્રમાદા;
અગમ અગોચર શાંત કહાંની, સંત સ્વરૂપ થકિત જયહાં બાંની. ૧
તુમતે આદિ સર્વ મુનિ દેવા, મમ સ્વરૂપ ધ્રુવ સમુજ સુભેવા;
સંત સુભાવ કછુક મેં ગાવા, ઇષ્ટ કૃપા કછુ મર્મ લખાવા. ૨
મનો વૃતી આતમ રત ભાઈ, તેહિ જન કરિયે કહા વડાઈ;
બ્યાજ સમા જનકે ગુણ ગાવા, પ્રબલ ઉદ્ધિ કો પાર લંઘાવા. ૩
તન અસ્થૂલ સંત વિશ્રાંમા, શુક્ષમ તન મય દેવ તમાંમા;
પાંચ તત્વ જનકો તન જાંનો, શુક્ષમ સત્રા તત્વ વખાંનો. ૪
સપ્રહ શબ્દ રૂપ રસ ગંધા, પંચ વિષય મિલિ જીવ અનંદા;
કર્મ ઇન્દ્રિ અને પંચ કહાવે, અપને આપ વિષય સંગ ધ્યાવે. ૫

પંચ પ્રાણુ મિલિયે તન ધારત, અપને અપને કાજ સુધારત;
મન બુદ્ધી મિલ સત્ર કહાવે, યાતે શુક્ષમ દેહ બઁધાવે. ૬
તન અસ્થૂલ કાલ અધીના, કર્મ પ્રધાન સર્વ મહિં કીના;
કર્મ અંત તન રહે ન કોઈ, રાવ રંક એકો ગતિ હોઇ. ૭
તન શુક્ષમ ઈનકો મન કર્તા, આશા બલ કરિ ભયો સમર્થા;
આશા આગ લગી ઉર ભારી, અઘટ કષ્ટ ભોગે નરનારી. ૮
વિષય ભોગ વૃતી નહિં ત્યાગે, તિમ તિમ જીવ માયા સુખ જાગે;
માત તાત ભ્રાતા સુત બંધા, પ્રબલ કષ્ટ તોહુ લખે અનંદા. ૯
સમુજી સુકાજ અકાજ નારિ વસ, નિજ સુખ ત્યાગ લાગ વિષયારસ;
અપનો કાલ કરત જીવ આપે, કર્મુ ગતી કહો કવન ઉથાપે. ૧૦

દોહા

અપને કીને કર્મકો, ભોગત અપને આપ;
અપન જ્ઞાંન પાયા વિના, અપર કરે કો માફ. ૧
શુક્ષમ તનકી ચપલતા, વડત રહત દિન રાત;
અધિક કર્મ ચાહત રહે, કર્તા અપરકી ઘાત. ૨

ચોપાઈ

અપર જાંન જીવ બકે અપારા, સબતે અધિક શ્રૃષ્ટી સરદારા;
અધિક ન્યુન ભ્રાંતી ઉર ભારી, જ્યા કરિકે જિય પર્મ દુઃખારી. ૧
મેરી તેરી મન લલચાવે, તિમ તિમ શુક્ષમ અધિક વડાવે;
મિથ્યા કર્મ કલંક વડાવે, જનમ મરણુ જીય અંત ન આવે. ૨
જ્ઞાન વિના કુકરમ નહિં ત્યાગે, નિત નિત વૃતી વિષય સઁગ લાગે;
ચપળ વૃત્તી મહિં હોય ન જ્ઞાંના, નૂતન નિત વાડે અજ્ઞાના. ૩
અર્ધ ઉર્ધ બિચ જીવ ભમાવે, જ્ઞાન હીન વિશ્રામ ન પાવે;
ભૂ વિન તરૂ જામે કેઈ જાગે, નભ મહિં વ્રક્ષ પુષ્પ કિમ લાગે. ૪
ધ્યાંન વૃક્ષ વૃતી મહિ જાંમે, તો જીવ જારે કર્મ તમાંમે;
વિદ્યા પ્રબલ અવિદ્યા હારે, સમુજી સ્વરૂપ કાજ નિજ સારે. ૫
થિર વૃતી કરહી સત સંગા, તો પાવે નિજ રૂપ અભંગા;
ચપલ ચાલ ચિત તજે વિકારા, અપન જીવ જન આપ ઉગારા. ૬
શુક્ષમ તન જબ લગ નહિં નાસા, તબ લગ જીવ જાય નહિં આસા;
નિત નિત વૃતી ચપલતા વાઢે, વૃદ્ધ ખજૂર પત્ર નવ કાઢે. ૭
ધ્રુવ પ્રવીન સમજાહુ વિધિ સારી, નિર વિકાર મુનિ દેવ વિકારી;
સુરતન જનમ મરણુ બહુ વ્યાધી, મુનિ તન એઠે રહિત ઉપાધી. ૮

દેવ વિષય આશા મન લોભે, બ્રહ્મ રૂપ મુનિ મંડલ સોભે;
શુક્ષમ તન મુનિ ગ્નાન જરાવા, શુક્ષમ તન દેવો સહ પાવા. ૯
મુનિ ગ્નાંની સુર ગ્નાંન વિહીના, મુનિ સ્વતંત્ર સુર કાલ અધીના;
જીવન મુક્ત મુની જન સારે, માયા જનિત પ્રપંચ વિસારે. ૧૦

દોહા

દિવ્ય ભોગ દેવો સખે, ભોગત વૃતી ભોગ;
યાતે વાડે ચપલતા, મુનિ હરિ આસ અરોગ. ૧
ગ્નાંની આશા કહા કરે, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આપ;
નરસુર લગે ઉપાધિમેં, મેં મેરો ઉર થાપ. ૨

ચોપાઇ

ભાસ માત્ર જગ ગ્નાંની ભૂલા, દ્રષ્ટિ પદારથ ચહે ન ઉલા;
નિજ સ્વરૂપ નિરણય ત્રય કાલા, કાલ જીન જીત દૃષ્ટિ વિશાલા. ૧
અલ્પ ભોગ જીન ઉર નહિં આવે, અખંડ વૃતી આતમ રસ ચાવે;
સુપન માત્ર ભાસ્યો સંસારા, જાગ્રત ગ્નાંની સર્વ વિચારા. ૨
ઓદી[1] ઓટ શત્રુ જીન મારા, નરતન ઓટ અગ્નાંન વિસારા;
હરે શત્રુ નૃપતી અતિ રાજી, હરસે ગ્નાંની મિટી દુરાજી. ૩
ભ્રાંતી ગઈ ભર્મ સહે ભાગા, લખિ સ્વરૂપ રહે હર્ષ સુભાના;
રહ પ્રારબ્ધ અધીન શરીરા, રહિ તટસ્થ ભોગે મતિ ધીરા. ૪
ધન અબધૂત નિશ્ચે દ્રઢ ધારી, હો બેઠે વિગત વિકારી;
નર સુર સર્વ વિષય રસ ભોગી, યાતે આતમ તત્વ વિયોગી. ૫
અહોનિશિ વિષય ભોગ ઉર આસા, અમિત મિલે તોહુ મિટે ન ત્રાસા;
ચપલ વૃતી થિર હોય ન કબહી, વિશ્વ ભોગ ભોગે ભલ સબહી. ૬
ભોગી કબ હિન હોય અરોગી, રોગ હરે સૂરા જન જોગી;
પ્રબલ રોગ આધી અરૂ વ્યાધી, હરિ બેઠે મુષિ સર્વ ઉપાધી. ૭
જાગ્રત માંય સુસોપતી રાખે, યાતે અખે તત્વ રસ ચાખે;
શુક્ષમ દેહ ઉપાધી મૂલા, સમુજ ગ્નાંનિ જન હર્યો સમૂલા. ૮
બાપૂ[2] ગયો બિલાડી[3] ભાગી, જબતે પત્ર નિરખીયો જાગી;
જીવ પુત્ર બાપુ અગ્નાંના, બિલ્લી આશ ચહે સુખ આંના. ૯
જાગ્યો જીવ સ્વરૂપ લખાવા, ઉર અગ્નાંન આશ વિસરાવા;
સંચલતા વૃતી ભઇ નાસા, થિર વૃતિ નિજ રૂપ પ્રકાસા. ૧૦

---

૧. નવા. વૃભના ઓડે. ૨. અજ્ઞાન. ૩. આશા.

દોહા

શુક્ષમ જારે યોગિ જન, લયો બ્રહ્મ નિજ સાર;
આખિર તક એકહિ દશા, અપને આપ અધાર. ૧
જબ લગ શુક્ષમ ના જરે, જનમ મરણુ નહિં પાર;
ભોય આશ બઢ રહે, ધરે અમિત અવતાર. ૨

ચોપાઇ

યાતે તાત સુરૂચિ ઉર ત્રાસા, શુક્ષમ તન મહિં કીન નિવાસા;
પૂરણુ સતી પતી વ્રત ભ્રાંમી, પતિ હિત આશા તજી તમાંમી. ૧
તન અસ્થૂલ પ્રિયા તુરત ત્યાગી, પતિ પદ લાગી પરમ સુહાગી;
ઉપરત હૃદય પ્રેમકી ધારા, શુક્ષમ તન કરિ યહ ઉપકારા. ૨
ઉત્તમ ઉત્તમ નેમ નિભાવા, તુમતે પ્રથમ ત્યાગિ તન આવા;
તજત પ્રાંણુ તવ પદ અનુરાગી, હરિપુર વાસ લીન બડભાગી. ૩
હરિ હર સમ તવ પદ રજ ચાવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત;
ધ્યે ધ્યાતા વ્રતી નહિં નાસા, અર્ધ ઉર્ધ જીવ જાય ન ત્રાસા. ૪
જીવ મલ શુક્ષમ તન લાગા, કરિ સત સંગત લખ સુભાગા;
ધરિ નર દેહ કરહિ સત સંગા, તબ ઉપજે જીય જ્ઞાંન અભંગા. ૫
દ્રઢ વૈરાગ વિવેક વિચારા, વ્રતી અચલ રહ ઇકિ ધારા;
તન મન ધન મિથ્યા દરસાવે, બ્રેહ વશ નેન નિંદ નહિં આવે. ૬
અર્ધ ઉર્ધ અજપા ઘટ ધારે, વ્રતી મિથ્યા તર્ક વિસારે;
બ્રહ્મ નિષ્ટ સતગુરૂકે પાસા, વૈદિક વિદ્યા કરે અભ્યાસા. ૭
ઉભય વિશેષણુ સતગુરૂ પૂરણુ, શિષકો અરપત બોધ સઁપૂરણુ;
શુદ્ધ પાત્ર શિષ સુનિ ગુરૂ બોધા, અપનો રૂપ આપ મહિં શોધા. ૮
જાલિમ કષ્ટ ઇન્દ્રિ મન મારા, સત ગુરૂ કૃપા ભયો ભવ પારા;
જ્ઞાન અનલ શુક્ષમ ભયો નાસા, જાગ્રત જોયે અજબ તમાસા. ૯
વ્યાપક આપ અખંડ નિરબાંની, જ્યહાં નહિં પહુચિ શકે ચવ બાંની;
સોહં શબ્દ અર્થ ફુરિ આવા, લક્ષા અર્થ સમુજી સુખ પાવા. ૧૦

દોહા

ચિદાનંદ ચેતન મયે, વ્યાપક અપનો આપ;
અન્વય આતમ એકમે, જપું કોનકો જાપ. ૧
મહા પ્રલયકી આગ સમ, ઉપજે આતમ જ્ઞાંન;
ભસ્મિ ભૂત હોય વાસના, મિટી જનમ જીમ હાંન. ૨

ચોપાઇ

મુનિ નિશ્ચલ ચંચલ સુર સારે, એહિ કારણ જન લેહુ વિચારે;
હર પ્રતાપ ગાઇ યહ ગાથા, સંશય અપર કહો મમ તાતા. ૧
સનત કુમાર સમય કર જોરી, વિનય કીન આરત નહિં થોરી;
જય હરિહર અજ ધન મમ તાતા, આદી કારણ વિશ્વ વિધાતા. ૨
ઉભય પક્ષ ભાસત સંસારા, લખ્યો મર્મ ઉપકાર તુમારા;
શિશુ તન દીન કીન પ્રભુ પાવન, રહ્યો ન બાકી કર્મ અપાવન. ૩
ભયો અતંત અભાવ કૃપાલા, સનમુખ નિશ્ચય વૃતી વિશાલા;
વ્યાપક સુતે સ્વરૂપ હમારા, અક્ષય સુખ ઉપકાર અપારા. ૪
સુત્ર આતમા શેષ લખાયો, જનમત તાત દર્શ જબ પાયો;
ઉર મહિં શંક રહી નહિં એકા, જબતે અપન આપકો દેખા. ૫
યદ્યપિ તાત સમય સુનિ ગાથા, મમ ઉર પ્રશ્ન ભયો જગનાથા;
ઇન્દ્રી સરસ કીન સંવાદા, ઉત્તમ જન સુનિ હરે પ્રમાદા. ૬
મન ઇન્દ્રી સંવાદ અનૂપા, સમુજહિ સુજન સંત બડભૂપા;
સુનિ સંવાદ સાર અલ કોઇ, તેહિ જન જનમ મરણ નહિં હોઇ. ૭
મન ઇન્દ્રી અરૂ પ્રાણ સુગાથા, વિધી યુક્ત ગાઇય મમ તાના;
સબતે શ્રેષ્ટ પ્રાણકો રાખા, યાતે તાત ભઇ અભિલાખા. ૮
તત્વ પાંચ જડ કહિયે દેવા, સો સહ પ્રગટ લખો તુમ ભેવા;
ઇન મહિં અધિક ન્યૂન કહો કેસા, અપન અપન ધારત ગુણ સેસા. ૯

દોહા

અપને અપને કર્મમે, સર્વ રહે મગરૂર;
અધિક ન્યુન ઇનમે કહા, કરિયે પ્રથક જરૂર. ૧
પાવન કવન પ્રકારતે, અધિક વખાન્યો તાત;
ક્રિયા કરે કો આસરે, કરિયે બોધ સનાથ. ૨

ચોપાઇ

અધિક પ્રાણ પ્રભુ કવન પ્રકારા, કૃપાનાથ કરિયે નિરધારા;
વિશ્વ ચરાચર તુમહિ અધારા, ક્રિયા કર્મ ગુણ જાંનન હારા. ૧
શિવ અજ હરિ ત્રયે નામ ધરાવા, એક રૂપ સતગુરૂ સુમુજાવા;
ક્રિયા કર્મ હિતમય ગુણ ધારા, એક રૂપ સિદ્ધાંત હુમારા. ૨
રવી કિરણ સમ તુમ હમ નાતા, યાતે પ્રશ્ન કુરે મમ તાતા;
કિરણ જલદ આવર્ણ કરાવે, ભાનુ નિકટ આવર્ણ ન આવે. ૩

યાતે પ્રશ્ન ભયો સુર સ્વાંમી, કહો કૃપા કરિ નાથ નમાંમી;
યે જડ પ્રાણુ શ્રેષ્ટ કિમ દેવા, દ્રષ્ટા દેવ કહો સહ ભેવા. ૪
આપ વિના કો શંક નિવારે, દે ઉપદેશ જીવ કો તારે,
પ્રથમ બોધ પ્રભુ સત્ય સુનાવા, નિશ્ચય ભયો શાંતિ સુખ આવા. ૫
કૃપાનાથ જાંનત મન માંઇ, કુતરક તર્ક ન કીન ગુસાંઈ;
લખિ લઘુદાસ શરણુ પ્રભુ લીજે, કૃપા દ્રષ્ટિ કરિ ઉત્તર કીજે. ૬
સનત કુમાર વિનય કરિ ભારી, ગદ ગદ કંઠ ભયે બ્રહ્મચારી;
સુર સુર પતિ મુનિ મંડલ સારે, સુનમ પ્રશ્ન ઉપજ્યો સુખ ભારે. ૭
જય જય શબ્દ ભયો ચહૂં ઓરા, હરન ચહે હરિ કર્મ કઠોરા;
હરિ સર્વજ્ઞ સમુજી યહ મર્મા, શંકર પદ વંદ તરૂ ધર્મા. ૮
જય અબધૂત શંભુ સુખ રાસી, શિવ શિવ શબ્દ રટત ફલ કાસી;
ભક્ત ભીડ ભંજન ત્રિપુરારી, યાતે નામ ધર્યો અઘહારી. ૯
અંત સમે શિવશિવ મુખ ભાખે, ચાર પદારથ કરતલ જ્યાકે;
શિવ કલ્યાંન શબ્દ યહ શેશા, સમુજી મર્મ મુનિ જન ઉપદેશા. ૧૦

દોહા

શિવતે શક્તી પ્રગટ હો, નામ રૂપ પરકાસ;
બીજ વૃક્ષ સમ એકતા, શિવમે કર્ત નિવાસ. ૧
ઉતપતિ પાલન પ્રલય તક, શિવ શક્તી મિલ કાજ;
આદ અંત મધ એક રસ, સહ દ્રષ્ટા મહારાજ. ૨

ચોપાઇ

જય અબધૂત ધર્મ ધૃતી ધારણુ, કરિયે બોધ કૃપા જગ કારણુ;
ઈષ્ટિ દેવ અદભૂત તવ ગાથા, સમુજી શકે જોહિ શંભુ લખાતા. ૧
સબતે શ્રેષ્ટ દેવ તવ ધાંમા, યાતે મહાદેવ તવ નાંમા;
તાતે તાત દેવ ત્રિપુરારી, કરોહુ બોધ પ્રભુ સમય વિચારી. ૨
સુર સુરપતિ મુનિ મંડલ સારા, પ્રબલ પ્રેમ ચહ બોધ તુમારા;
પ્રબલ પ્રેમ હરિ ઉર કુરિ આવા, ઈષ્ટિ દેવ પદ શીશ નિવાવા. ૩
સુન હરિ શબ્દ શંભુ ત્રિપુરારી, ભયે પ્રેમવશ મંડલી સારી;
પ્રેમ ગાથ સુખ કહ્યો ન જાવે, પ્રેમી પુરૂષ પ્રેમ ગતિ પાવે. ૪
ધટિકા એક રહે થિર સારે, સુર મુનિ કાહુ ન શબ્દ ઉચારે;
સમય સમુજી બોલા શિવ સ્વામી, સકુર માત્ર જીન ખબર તમામી. ૫
અમિત સૃષ્ટિ જીન રોમ અધારા, જગ કારણુ પ્રિય શબ્દ ઉચારા;
જય હરિ હરણુ જનન અપરાદા, સરસ કીન સુર સન સંવાદા. ૬

ઇન્દ્ર પ્રશ્ન કીનો પ્રભુ પૂરણ, યહિ પ્રકાર ધ્રુવ પ્રશ્ન સંપૂરણુ;
મનો ઇન્દ્રિ સંવાદ સુનાવા, જીન મહિં શ્રેષ્ટ પ્રાણુ સમુજાવા. ૭
સત્ય સત્ય પ્રભુ સત્ય સદાઇ, હરિ મુખ ગિરા ન અસત કદાઇ;
સદા સપષ્ટ સર્વ મુનિ ભાખા, ભેદ ભાવ મહિં રંચ ન રાખા. ૮
યદ્યપિ ઇષ્ટ રજા શિર ધારી, કહું કૃપા શિર વિપન વિહારી;
હરિ અજ મર્મ સર્વ યહ જાંને, દ્રષ્ટા દેવ કછૂં નહિં છાંને. ૯
યદ્યપિ રજા કીન લખિ દાસા, લક્ષ હોય સો કરૂં પ્રકાસા;
આતમ તત્વ અગોચર ગાથા, કો સમજાય શકે મમ તાતા. ૧૦

દોહા

પદ અવાચ્ય આતમ દશા, અગમ અગોચર એક,
દુતિયા તાંહાં ન સંભવે કિમ કરિ કરે વિવેક. ૧
નેતિ નેતિ નીતી કહે, નિગમ લાહે નહિં પાર;
નામ રૂપ ગુણુકો ધરે માયા જેહિ અધાર. ૨

ચોપાઇ

યદ્યપિ ઇષ્ટિ દેવ શિર ધારી, જ્ઞાન ગિરા કછુ કહું વિચારી;
આતમ એક અપર નહિં સંગા, નામ રૂપતે ઇતર અભંગા. ૧
માયા નામ રૂપ નહિં ધારે, જબ લગ એક બ્રહ્મ નિરધારે;
માયા શાંત અનાદી માંની, બ્રહ્મ રૂપ કહુ કરે ન હાંની. ૨
માયા બ્રહ્મ ઉભય સંગ કેસે, તરંગ તોય તરૂ બીજહિ જેસે;
વિધ્ન વિહીન રહે નિત સંગા, નિશ્ચલ આતમ અચલ અભંગા. ૩
સમે પાય ફિર સુતે ફુરાવે, નામ રૂપિણી નામ ધરાવે;
બાહર ફુરે ધરે ગુણ સારા, યદ્યપિ માયા બ્રહ્મ અધારા. ૪
અન્યો અન્ય સ્વરૂપ દિખાવે, તદ્યપિ વ્યાપક સંગ રહાવે;
પરકુરતી વીકરતી ધારત, પંચ તત્વ કરિ સૃષ્ટિ પસારત. ૫
નભ વાયૂ વન્હી જલ ચ્યારી, મહિ અધાર સૃષ્ટા યહ સારી;
જડ ચેતન જગ જીવ અપારા, વસે સુવસ સુખ ભોમિ અધારા. ૬
ઈલા તત્વ સબતે અધિકાઇ, ઈન અધાર સહ સૃષ્ટિ રચાઇ;
ભૂમી અધાર નીર કો માના, કરિ વિચાર ભાખત જન દાંના. ૭
જલતે અધિક કહે રસ સારે, જ્યા કરિ ઔષધિ પ્રગટ પ્રચારે;
અન્ન આદિ ઔષધ કહે જ્ઞાંની, બ્યાધી સેગા મિટાવત હાંની. ૮
ઔષધ અધિક પુરૂષ કરિ જાંનો, વિધિ નિષેધ નેતા ક્રમ માંનો;
નરતે અધિક ગિરા કહ સારે, જ્યા કરિ જંગમ કાજ સુધારે. ૯

જડ મહિં શબ્દ કરે ટંકારા, સુજન લખે જીન ફીન વિચારા;
આંણી તે સ્વર અધિક વખાંના, નાદ ભેદ ગુરૂ ગમતે જાંના. ૧૦

દોહા

સ્વર સો ઇશ્વર જાંનિયે ઓંકાર જેહિ નાંમ;
આદ અંત મધ એક રસ, જીનકો ઠાર તમાંમ; ૧
શબ્દ બ્રહ્મ ઓંકાર જે, સ્વરતે અધિકો જાંન,
પ્રણવ મંત્ર યાકો કહે, રટતે રહત નિદાન. ૨

ચોપાઇ

અક્ષર બ્રહ્મ આદિ ઓંકારા, નર સુર અસુર ભજત ભવ પારા;
બ્રહ્મ વિશેશ શબ્દ કરિ માંના, વ્યાપક બ્રહ્મ સમાન વખાંના. ૧
સ્વરતે શબ્દ શબ્દ ઓંકારા, ગુરૂ ગમ પાય રટે મુનિ સારા;
અક્ષર બ્રહ્મ વિદેહી વ્યાપક, અકરણ કરણ ઉથાપક થાપક; ૨
સર્વ શક્તિ ચેતન મય સારે, સર્વ સનાતન કાજ સુધારે;
તન મન પ્રાંણ કરે નિજ કાજા, સર્વ શક્તિ ચેતન ઇક રાજા. ૩
ચેતન સતા હોય સો હોઇ, યા મહિ શંક કરો મત કોઇ;
જડ મહિં ક્રિયા હોય નહિં કબહી, પર પ્રકાસિ ભાખત જન સબહી. ૪
સ્વે પ્રકાસિ ચેતન જન ગાયા, તેહિં મિલ ક્રિયા કરે જડ માયા;
તીન પાંચ ચારૂ જડ રૂપા, મિલિ ચેતન ગુણ ક્રિયા અનૂપા. ૫
યદ્યપિ શ્રેષ્ટ પ્રાંણકો ગાવા, પ્રણવ મંત્ર કરિ પ્રાંણ રટાવા;
ધરતે અધિક ખજાંનો ભાવત, રતન અપાર તાહિ મહિં પાવત. ૬
તન યહ ભવન તિજોરી પ્રાંણા, જ્યાં મહિ ઓં વસે નિરવાણા;
જીવ માલ લૂટે મિલિ શ્વાસા, વિમલ પ્રગટ ઉર પ્રબલ પ્રકાશા. ૭
શ્વાસોશ્વાસ રટે દિન રાતી, સુલભ લખે જીવ બ્રહ્મ સજાતી;
અક્ષર બ્રહ્મ આપ સમજાવે, જનમ મરણ જંજાલ મિટાવે. ૮
નાંમી નામ એક હો આવત, તબ યેહ જીવ મોક્ષ પદ પાવત;
અજર અમર નિજ રૂપ દિખાવે, પુષ્પિત કર્મ સર્વ વિસરાવે. ૯
વૃત્તી લીન ભઇ નિજ રૂપા, ઉપમા રહિત બ્રહ્મ બડ ભૂપા;
આપહિ ઉલટ આપ ઘર આવા, નિરવાંણી નિરવાંણ સમાવા. ૧૦

દોહા

અસ્તિ ભાતિ પ્રિય દૂધ સમ, માંખણ સમ ઓંકાર;
પ્રાંણ મથનતે પ્રગટ હોય, જોતી રૂપ અપાર. ૧

યોગ સિદ્ધ યોગી કરે, સો યહ પ્રાંણ અધાર;
પલટિ મૂલ પશ્ચિમ ચલે, પહુચે દસમે દ્વાર. ૨

ચોપાઇ

પ્રાંણ અપાન એક હો આવે, પલટિ મૂલ પચ્છિમકો ધાવે;
મેર ઇકીસ પ્રાંણ કરિ છેદા, યોગી ભ્રમર ગુફા નિરભેદા. ૧
ભ્રમર ગુફા મહિં બ્રહ્મ વિલાસા, ભ્રાંતી ભર્મ સર્વ ભયો નાસા;
દસમે દ્વાર ખુલી જહાં બારી, બ્રહ્મરંધ્ર પહુંચ્યો બ્રહ્મચારી. ૨
વજે વજીંત્ર કહે કથા શોભા, તહૉં જોગી જન મન અતિ લોભા;
શાંમ વેદ સુંદર ધૂનિ પ્યારી, વિન પગ નૃત્ય કરે ઇક નારી. ૩
મુખ વિન રાગ કરાવિન વાજા, યોગી સુને પ્રાંણ જીન સાજા;
કોટિક સૂર શશી ઉજીયારા, નિરખે જન જગસે હો ન્યારા. ૪
ખલકે ગંગ અમીકી ધારા, નિસદિન નભ વિન ઘોર અપારા;
દામિનિ દમક રહી ચહું ઓરા, નિરખે યોગ યોગિ ચિત જોરા. ૫
સૂર શશી વિન પરમ પ્રકાસા, નિરખે મસ્ત સંત તજી આશા;
શ્રોત્ર વિના બહુ રાગ સુનાવે, મુખ જીવ્હા વિન સુંદર ગાવે. ૬
પુરૂપ વિદેહ વિના અઁગ નારી, વસે સંગ અરૂ રહે બ્રહ્મચારી;
દસમે દ્વાર યોગ ચિન દરસે, સાધે પ્રાંણ સોઇ જન પરસે. ૭
બ્રહ્મ રંધ્રકી વિગત અનોખી, પરસ્યા સંત બતાવે ચોખી;
યોગી યોગ કલા ધર પાવે, તેહિ જન જાલિમ રોગ મિટાવે. ૮
બ્રહ્મરંધ્ર પહુંચે સો યોગી, વિષયા શક્ત બને નહિં ભોગી;
વૃતી વિમલ રહિ આતમ રત, તર્ક હીન ભાસ્યો આતમ સત. ૯
નિજ સુખ ગર્ક રહે જન યોગી, નિજાનંદ અક્ષય રસ ભોગી;
તહૉં નહિં તીન અવસ્થા ભાસે, ત્રય અભિમાની નાંહ પ્રકાસે. ૧૦

દોહા

મમ સ્વરૂપ નિર બાંણમે વિશ્વ ન તેજસ પ્રાજ્ઞ;
પંચ કોષતે અતિ પરે, જબ મેં દેખ્યો જાગ. ૧
લય ચિંતવન કીનકો કરૂં, નહીં હિરણ વૈરાટ,
ઇશ ભીન ભાસે નહીં, યે શબ દાલી ઠાર. ૨

ચોપાઈ

પદ અવાચ્ય વાણી નહિં પૂગે, ગુંગે સેન લખી કોઇ ગૂંગે;
પંચીકરણ પ્રપંચ અપારા, મમ સ્વરૂપ નહિં ફુરે લગારા. ૧

એક અનેક અનેક ન એકા, એક ન હોય રૂપ નિજ દેખા;
ઉરે પરે આદ ન અંતા, મમ સ્વરૂપ વ્યાપક ભગવંતા. ૨
આતમ ઇતર જગત નહિં લેશા, મુનિ મંડલ મમ સત ઉપદેશા;
મુનિ સર્વજ્ઞ સર્વ તોહિ દર્સંત, પર ઉપકાર કરન ચિત હર્સંત. ૩
સંત સમાન કવન પિતુ માતા, સત્ય બોધ દે કર્ત સનાતા;
મુનિ મન શંક હોય નહિં લેશા, અહો નિશિ કરણુ ચહત ઉપદેશા. ૪
સનકાદિક ચવ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, બાલ યોગિ ઉત્તમ બડ ભૂપા;
શંકા રહિત રૂપ નિજ પાવા, માયા રચિત પ્રપંચ મિટાવા. ૫
જીવન મુક્ત સ્વતંતર યોગી, આતમ તત્વ અખંડ રસ ભોગી;
ત્રિગુણ અતીત અવસ્થા આદૂ, તુરિયા લીન ભયે શુચિ સાધૂ. ૬
જન્મત મહા જાગ્રત ભય જોગી, તન મન વચન સ્વચ્છ અનરોગી;
બ્રહ્મ સદેહ ઇષ્ટિ સમ મોરે, એસે જન નહિં જનમ બહોરે. ૭
શિવ સર્વજ્ઞ સંત ગુણ ગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
સુનિ શિવ શબ્દ સર્વ મુનિ હરસા, પુલકિ ગાત લોચન જલ વરસા. ૮
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, જય જય ધુનિ સુર સર્વ સુનાઈ;
તીરથ સર્વ પ્રેમ ભો ભારી, પ્રેમ અપાર ભયો સુર નારી. ૯
ધ્રુવ જનૂની સુરૂચી ધ્રુવ નારી, ચકિત ભઇ શિવ શબ્દ વિચારી;
શુક્ષમ તન મુક્તી નહિં પાવે, આદિ દેવ શિવ પ્રગટ સુનાવે. ૧૦

દોહા

કહા ભયો સુરતન મિલ્યો, વસે વિષ્ણુપુર વાસ;
જીવ ભાવ જાવે નહિં, જબ લગ નાંય નિરાસ. ૧
વિશ્વ ચરાચર વીચમે, જીવ નહીં વિશ્રામ;
દરે ન આતમ તત્વ વિન, હરે આશ તમામ. ૨

ચોપાઇ

સુનિ શિવ શબ્દ સુરૂચિ પસતાની, શુક્ષમ તનતે પરમ ગિલાંની;
પશ્ચિમ ચરિત સર્વ ઉર દરસે, બ્રેહ વશ વિકલ નેન જલ વરસે. ૧
વશ વિમોહ મેં વખત વિતાવા, આતમ તત્વ મર્મ નહિં પાવા;
નારી તન અતિશય અજ્ઞાંના, હરિહર બોધ સાર નહિં જાંના. ૨
નિજ અજ્ઞાન ભ્રમિત ભઇ બુદ્ધી, શિવ ઉપદેશ લીન નહિં શુદ્ધી;
સત્ય બોધ મહિં તર્ક કરાઇ, પાપ વિવશ અપની મત ભાઇ. ૩
હરિ કૃપાલુ પુત્રી લખિ બોધી, યદ્યપિ શઠ અપની મતિ શોધી;
વિપન વિહારી નર હરિ નાથા, તાત કે તાત માતકી માતા. ૪

જન જનૂની લખિ જનક કૃપાલા, બોધે હરણ હૃદય જંજાલા;
ઘોર નિશા સમ મમ અજ્ઞાના, નર હરિ નાથ વચન નહિ માંના. ૫
ગિરિવર ગુહા ઘોર તમ છાવા, હટે ન રવિકર કિરણ હટાવા;
વૃતી ગુહા ઘોર અજ્ઞાંના, રવિ સમ જ્ઞાન મર્મ નહિં જાંના. ૬
જ્ઞાન નિરાદર વશ અજ્ઞાંના, ગરલ શરીર પાય હેરાંના;
ભૂખ પિપાસ ત્રાસ સહિ ભારી, મન જાંને યા દેવ મુરારી. ૭
નિજ કૃત સુફલ ફલે કહા કીજે, બોયે બીજ સોઈ ફલ લીજે;
અમૃત ગરલ કીન સોઇ પાંના, સુફલ ફલે શાક્ષી ભગવાના. ૮
અમર હોય ચાહે અઘપુર જાવે, અપની મરજી આપ સિધાવે;
હરિ ગુરૂ દોષ દેત મતિ મૂઢા, અપની કર્મ ગતી અતિ ગૂઢા. ૯
અપને કર્મ મર્મ નહિં જાનંત, સમજ હીન અપની મત તાનત;
ગુરૂ પદરજ નિજ શિર પર ધારે, રામ કૃપા નિજ કૃત્ય વિચારે. ૧૦

દોહા

જબ લગ અપને આપકો, કિયે કૃત્ય નહિં ખ્યાલ;
હરિ ન શકે અજ્ઞાનકો, તરિ ન શકે જમ જાલ. ૧
પાય કષ્ટ પેમાલ હો, ખ્યાલ ભયો નિજ કાજ;
પ્રબલ વિષય વૈરાગ વિન, હોર્યાં અમિત અકાજ. ૨

ચોપાઇ

હરિહર કૃપા ભઇ મોઇ શુદ્ધી, અબ ઉર કુરે ન રહી અધીના;
હરિહર ગુરૂ મુખ સાર ન લીના, શુક્ષમ હર્યો ન રહી અધીના. ૧
બોધ સમય લક્ષણ ઉર નારી, કર્મ કાલ વશ રહી દુખારી;
હરિહર હરસિ સ્વર્ગ દેહિ વાસા, જ્ઞાન વિના કિમ વિલગ દુરાસા. ૨
ચૌદે લોક ચક્ર ફીરિ આવે, જ્ઞાન વિના કિમ મોક્ષ કહાવે;
હરિહર હરસિ ચરણ ઢિગ રાખે, જ્ઞાન હીન અમૃત કિમ ચાખે. ૩
ભેદ બુદ્ધિ કીને વિન નાસા, નિજ સ્વરૂપ નહિં હોય પ્રકાશા;
અપની આપ ભૂલ નહિં ત્યાગે, હરિ ગુરૂ શબ્દ શ્રોત્ર નહિં લાગે. ૪
યે અનુભવ મમ ઉર ઇત બારા, હરિહર ગુરૂ મુખ રહી ગૅંવારા;
મો મન કપટ નૈન મહિં છાવા, હરિહર સુર ધ્રુવ દોષ લગાવા. ૫
કપટ મંડલી કહિ કહિ બોલી, વ્યંગ વચન ભાખે ભરિ ઝોલી;
મોરે સુતકો રાજ ન દીના, ધ્રુવ લખિ દાસ કાજ ઇનિ કીના. ૬
ઇશ્વર ભાવ હોત જો ઇનિમે, નીચ ઉંચ દ્રષ્ટી નહિં કિ નમે;
હરિહર ગતી મર્મ નહિં પાવા, યાતે મિથ્યા શબ્દ સુનાવા. ૭

સંત નિંદે સો યહિ ફલ પાવે, શુક્ષમ તન બહુ જનમ ધરાવે;
સો સબ સુફલ ફલી મમ કરણી, કહિયે કહા કષ્ટ અતિ વરણી. ૮
સુરૂચી સાર સુનત મુનિ સારે, હરિ માયા લખિ રામ ઉચારે;
માયા પ્રબલ વેગ અતિ ભારી, બચે શરણુ ત્રિપુરારિ પુરારી. ૯
રમા રામ શંકર અરૂ દેવી, સનમુખ હોય ભક્ત ગુણ ભેવી;
લખિ નિજ દાસ કૃપા યવ કરહી, જીવન મુક્ત જીવ ભવ તરહી. ૧૦

દોહા

મુનિ મન માયા મર્મ લખ, ભયે ભક્તિમેં લીન;
તન લગ તજે ન ભક્તિ, ગુણ સો જન પરમ પ્રવીન. ૧
સુરૂચી શુક્ષમ ભાવ તન, પતિ લખિ ધ્રુવ પિતુ પાય;
ઉગ્ર બિરહ ઉરમેં ફુરી, હૃદય ન શ્વાસ સમાય. ૨

ચોપાઈ

રોકિ હૃદય મુખ ગદગદ બાંની, વારવાર વંદત પદ પાંની;
કૃપાનાથ મેં પરમ ગઁવારી, પિય ઉપદેશ ન શકી સઁભારી. ૧
પદ દાસી લખિ પર્મ પ્રબોધી, મેં શઠ હઠ અપની મતિ શોધી;
યે કલ્યાંન પરમ પતિ ચાવા, અમિત યુકિત કરિ બોધ સુનાવા. ૨
યદ્યપિ પુત્ર મોહ પ્રભુતાઇ, સત્ય શીખ વિપરીત સુહાઇ;
સમુજ હીન કહિ નિષ્ઠુર બાંની, ક્ષમા કીન મમ પીવ સુજાંની. ૩
પતિ મુખ વચન ભંગ કરિ નારી, નર્ક નિવાસ ભ્રમે ભવ ચારી;
સબતે અધિક પાપ મેં કીના, હેરિ હેરિ અપને મન ચીના. ૪
ઉત્તમ મરન સુનત દુ:ખ ભારા, તદ્યપિ દુર ગુણ કથે તુમારા;
પુત્ર સંગ મમ અંગ જરાવા, જલત જવાલ પતિ દુરગુણ ગાવા. ૫
જબ લગ જીવ અપન તન ત્યાગા, પતિ દુરગુણ મુખ બકી અભાગા;
સો ફલ પ્રગટ રામ મોહિ દીના, નર તન ત્યાગ ગરલ તન લીના. ૬
કોટિક કષ્ટ પાય પસતાઇ, નિજ કૃત ગતી અપન શિર આઇ;
વિશ્વ ચરાચર જે તન ધારી, ભોગત ભોગ કર્મ ગતિ સારી. ૭
સુખ દુ:ખ સુફલ કિયે કૃત સારા, અપર દોષ દે પરમ ગઁવારા;
નિજ મન ભો સો પ્રગટ સુનાઉ, સમુજી મર્મ મનમેં પસતાઉ. ૮
ગયો વખ્ત અબ જોર ન લાગે, કિયે કર્મ આયે મુખ આગે;
શુક્ષમ તન જીય જેલ અનાદી, કિમ કર છૂટહિ કર્મ પ્રમાદી. ૯

સુરુચિ સોચિ કૃત ભઇ દુઃખારી, પદ વંદે જાય ધ્રુવ મહતારી;
સાધવિ બહિન સરલ આચારા, તવ દુરગુણ ગાયે કંઇ વારા. ૧૦

દોહા

નર પસતાવે પાપ કર, પ્રથમ લખે નહિં સાર;
આખિર પ્રગટે પાપ ફલ, રોવે અધમ અપાર. ૧
દયા દષ્ટિ અવસર લખી, ધ્રુવ જનુની કહે એન;
સુજગ જીવ શાંતી ગ્રહો, લખિ સ્વરૂપ હો ચેન. ૨

ચોપાઇ

રે શિવ રૂપ સમજ જીવ અપના, તત્વ ત્રિયે તન ત્યાગ કલપના;
નામ રૂપ જડ તત્વ ઉપાધી, મર્મ લખે જન આતમ વાદી. ૧
નામ રૂપતે ચેતન ન્યારા, સમુજી મર્મ મન જાય વિકારા;
મેં તું માત તાત અરૂ ભ્રાતા, ભગની ભાવ દ્વૈત મહિ ભાતા. ૨
તું કહે તવ અવગુણ મેં ગાવા, શબ્દ ઉપાધી દ્વૈત સમાવા;
મેં તું તર્ક હર્ષ અરૂ રોકા, દ્વૈત ભાવ તજી રહો અશોકા. ૩
મેં તું તર્ક ત્યાગ લે શુદ્ધી, નિજ સ્વરૂપ નહિં જરા અશુદ્ધી;
પતિ પત્ની નહિં શોગ સુહાગા, સત્ય રૂપ નહિં રંચ વિભાગા. ૪
જો તોહિ જન્મ કષ્ટ દરસાવત, સમુજી સુબોધ સત્ય કિન ધાવત;
પૂરવ જનમ પાપ તોહિ દરસે, આતમ તત્વ તીર્થ કિન પરસે. ૫
પસતાયે કહું કાજ ન સરહી, કરે પંથ પુરૂષારથ કરહી;
તજી પુરૂષારથ મન પસતાવે, તિમતિમ જીવ અધમ ગતિ પાવે. ૬
કુકરમ ડરે કરે પુરૂષારથ, સો જન સહજ હોય આતમ રત;
યાતે તાત ન હોય દુઃખારી, બ્રહ્મ વિદેહ નહીં તું નારી. ૭
નારિ ભાવ તત્વ લખિ તજીયે, સોહં બ્રહ્મ અર્થ યુત ભજીયે;
આતમ ઇતર કલપના ત્યાગો, નિજ સ્વરૂપ આતમ મય જાગો. ૮
દ્વૈત ભાવ કરિ જનમ અનેકા, એક ભાવ કરિ જનમ ન એકા;
પિતા પુત્ર પત્ની પતિ પ્યારો, ભાવ માત્ર મન અજા પસારો. ૯
મૃગ તૃષ્ણાવત મિથ્યા ભર્મી, સુજન સંત જાંનત કોઉ મર્મી;
મર્મી મર્મ સમુજી મન મારા, સત ચિત આનઁદ રૂપ હમારા. ૧૦

દોહા

નર અરોગ આતમ રતા, કહ અરોગકી બાત;
નર રોગી સુનિ શબ્દ કો, હોત હૃદય મહિં ઘાત. ૧

શુક્ષ્મ તન અસ્થૂલમેં, સમ વરતી અજ્ઞાંન;
મર્મ લખે નહિં આપ યેહ, બોધ ધરે નહિં ધ્યાંન. ૨

ચોપાઈ

સમુજી સુબોધ જાગ મમ ભાઇ, મેં તું તર્ક ત્યાગ ઠકુરાઇ;
જબ લગિ જીવ ભાવ નહિં જાવે, તબ લગ આતમ દૃષ્ટિ ન આવે. ૧
મમ આતમ લખિ શબ્દ સુનાવા, કરહુ તાત અપને ચિત ચાવા;
સુમતી સહજ યથારથ વાદી, સત્ય શબ્દ કહિ જુડી સમાદી. ૨
ગુરૂ ઉપકાર સમુજી સુખ પાઇ, પ્રબલ પ્રેમ પુલકાવલિ છાઈ;
સુનિ સુબોધ સુરૂચી પસતાંની, સમુજે કહા પ્રથમ ભો હાંની. ૩
સાધન જ્ઞાન ગયો અસ્થૂલા, ધર્મ ક્ષેત્ર મુક્તી કર મૂલા;
મુનિ મંડલ જ્ઞાંની ગુણ સાગર, નર તન મોક્ષ લીન ઉજીયાગર. ૪
નર તન વિન નહિં તત્વ લખાવે, કોટિક ગ્રંથ વેદ વિધિ ગાવે;
શસ્ત્ર વિહીન સૂર કહા કરહી, મરે ન અપર આપ ભલ મરહી. ૫
તન અસ્થૂલ શસ્ત્ર કરિ જાંનો, શૂરવીર જીજ્ઞાસી માંનો;
માયા જનિત શત્રુ અજ્ઞાંના, જ્ઞાન અસી અરિ હરે નિદાના. ૬
પરમ વિવેક વિરાગ વિચારા, કામ ક્રોધકો મારનહારા;
શુભ ગુણ સર્વ વસે નર દેહી, અવશ બને જીવ આદ સનેહી. ૭
અપર શરીર જ્ઞાન કર હીના, મિલે ન જ્ઞાન રહે જીવ દીના;
નર તન જીવ મિલે બડ ભાગી, સમુજી સુબોધ બને નહિં રાગી. ૮
જીવન મૂક્તિ મિલે નર દેહી, જીવ ભાવ તજી બ્રહ્મ સદેહી;
મોક્ષ નિસેની મેં તન ખોવા, ભૂને બીજ કૃષી જીમ રોવા. ૯
નર તન રતન અમોલખ હારા, શુક્ષમ તન વશ ભઇ ગઁવારા;
કર્મ પ્રધાન કીન કરતારા, જાંનત લગે ન જોર લગારા.

દોહા

ધ્રુવકે તાત ઉતાન પદ, હર્ષ શોકતે હીન;
જીવ ભાવ લખિ સુરૂચિ કો, કછુ નહિ કહ્યો પ્રવીન. ૧
સુરૂચી સુત ઉત્તમ નિરખિ, બ્રેહ વશ ભઈ અપાર;
સમય સમુજી ઉત્તમ કહે, કવન ગતી કરતાર. ૨

ચોપાઇ

ઉતમ ગતિ સમુજી નિજ માતા, શિવસન પ્રશ્ન કરન ચિત ચાતા;
નરસુર મુનિ હરિહર પદ વંદા, ઉર માંહ ઉપજ્યો પરમ અનંદા. ૧

ગુરૂ નારદ ભ્રાતા શિર નાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
ગદગદ કંઠ મધુર મુખ બાંની, હરિહર હર્ષ પ્રેમ પિછાંની. ૨
એસે જન એસી ગતિ હોહી, યાતે હોત જગત નિરમોહી;
ઉભય લોક પ્રેમી જસ છાવે, વિનહિ પ્રયાસ મોક્ષ પદ પાવે. ૩
પ્રેમકી ગતિ જાંનત પ્રેમી, પલપલ ઉભરત પ્રેમ અનેમી;
ગુરૂ મુખ પાય ઉભય કરજોરી, શિવ પદ વંદન કીન બહોરી. ૪
જય મહેશ શંભૂ ત્રિપુરારી, આદિ અંત જાંનત ગતિ સારી;
આદ અંત મધ વ્યાપક સારે, કો પ્રકાર હમ પ્રશ્ન ઉચારે. ૫
દ્રષ્ટા દેવ સર્વ ઘટ જાંને, અલ્પ બુદ્ધિ હમ કહા બખાંને;
મો મન પ્રશ્ન પ્રથમ શિવ જાંનત, ઠીક બુદ્ધિ કરિ તોહુ વખાંનત. ૬
કૃપાનાથ કરિયે નહિં રોસા, કરે પ્રગટ નિજ મનકે દોસા;
મો મન ભાસ્ય પ્રગટ કરિ ગાઉ, અધિક ન્યુન નહિં તાત સુનાઉ. ૭
પ્રબલ વિચિત્ર ચિત્ર જગ ભાસે, સમુજી મર્મ મનવો અતિ ત્રાસે;
અમિત પ્રકાર વિચારત હારે, ત્રાહમાન શિવ શરણ તુમારે. ૮
કહુ કલ્લોલ કરત નરનારી, કહુ રોવત કરૂણા કર ભારી;
કહૂ શોક વશ અન્ન ન ખાવત, કહૂં હર્ષ વશ વિષય વડાવત. ૯
કહૂં જગ ત્યાગિ ભયે તપ ધારી, કહું ઘર વિષય લુબ્ધ નરનારી;
અમિત જીવ જગ સાચ દિખાવે, કોઉ જન સુપન માત્ર સમુજાવે. ૧૦

દોહા

કોઉ અક ઝૂલત પાલને, કોઉ કિશોર રઁગ રાગ;
વૃદ્ધ ચલે લે લષ્ટિકા, કોઉક ચલે તન ત્યાગ. ૧
કોઉ એક જન તુમતે મિલે, કોક નર્કપુર જાત;
કોઉ શુક્ષમ તન ત્રાસ લે, મો મન હોત ઉદાસ. ૨

ચોપાઇ

કારણ સમજ પરે નહિં દેવા, લખિ લઘુ દાસ લખાઈ ભેવા;
અતિ વિચિત્ર રચના પ્રભુ તોરી, સમજ ન પરત થકિ મતિ મોરી. ૧
હેરિ હેરિ હિયેમે હમ હારા, તાતે શંકર શરણ પુકારા;
જય અખિલેશ શંભુ ત્રિપુરારી, વિશ્વ જીવ જાંનત ગતિ સારી. ૨
આદ અંત વ્યાપક તુમ એકા, સવ શાક્ષિ કહા કરૂં વિવેકા;
યદ્યપિ તાત પુત્ર સમ મમ હઠ, કરન ચહત પરગટ મન ખટપટ. ૩

ધ્રુવ ગુરૂ નારદ ગાથ સુનાઇ, નિર ઇચ્છા પૂરણ પદ પાઇ;
ઇચ્છાવાન ગિરે ભવ કૂપા, નિર ઇચ્છા સુખ લહે અનૂપા. ૪
ગાવે રામ કામ કછુ ચાવે, મિલે ન મુક્તિ જનમ જગ પાવે;
પુરૂષ સકામ ભક્તિ અતિ કરહી, જનમ મરણ મહા દુઃખ ન હરહી. ૫
મન વાંછિત પાવે જગ ભોગા, આધિ વ્યાધિ જાય નહિ રોગા;
ઇચ્છા રહિત રામ ગુણ ગાવે, હરિહર પ્રેરૂ પદ ભક્તિ લોભાવે. ૬
ગુરૂ પદ રજકો નિજ ચિત ચાવે, ગદ ગદ કંઠ રામ ધુનિ લાવે;
રાસ ભાવ મય લીન સદાઇ, અવશ જીવ અક્ષય પદ પાઈ. ૭
વિષય ભોગ ઉર જરા ન ચાવે, મિલ મુક્તિ નહિં કષ્ટ રહાવે;
ઇષ્ટ સમીપ ચહે નિત વાસા, સો સુપને નહિં ચિત્ત ઉદાસા. ૮
યે ગાથા નારદ ગુરૂ ગાઈ, બડ ભ્રાતા ધ્રુવ યહી સુનાઇ;
સુનિ ઇન વચન ભયો વિશ્વાસા, હેરિ હેરિ ત્યાગી જીય આશા. ૯
શિશુપનતે ધ્રુવ ચરન પિયારા, ઇષ્ટ ગુરૂ ઇન પદ ઇતિબારા;
હરિહર અજ નિજ ભ્રાત પિછાંનુ, રામતે અધિક ભ્રાત કરિ જાંનુ. ૧૦

દોહા

ભ્રાતાતે સતગુરૂ મિલે, સતગુરૂતે પ્રિય દેવ;
શ્રેષ્ટ ભક્તિ નિષ્કામતા, સમજ લીન સત ભેવ. ૧
નામ રૂપિણી અંબિકા, વર દે કીન સનાથ;
સત્ય ફલી મન વાસના, મમ નિશ્ચય સાક્ષાત. ૨

ચોપાઈ

શિશુપનતે સત બોધ સુનાવા, તબતે વિષય ભોગ નહિં ચાવા;
જનુની ક્રોધ કીન કેઇ વારી, તદ્યપિ વ્રતી ન ડિગી હમારી. ૧
યે સબ પ્રગટ મર્મ મેં જાંના, હરિ ગુરૂ પ્રબલ કૃપા ભગવાંના;
શૈલ સુતા મમ માતુ પ્રતાપા, યુદ્ધ સમે નહિં ભયો સંતાપા. ૨
વૃત્તી ડિગી ન ભયો કલેશા, તન કરિ કષ્ટ ભયો નહિં લેશા;
રામ મંત્ર રટતે તન ત્યાગા, કરિ હરિ દર્શન ભયો સુભાગા. ૩
નરતન ત્યાગ લીન સુર દેહી, યદ્યપિ ઉર મન રામ સનેહી;
દિવ્ય ભોગ ઉર આશ ન એકા, જય દ્રષ્ટા તોહિ સર્વ વિવેકા. ૪
જબતે તાત વિષ્ણુપુર આવા, સર્વ વાત મોહિ આનઁદ વડાવા;
હરિહર નામ જપત અઘ નાસા, પ્રગટ દર્શ ઉપજે કિમ ત્રાસા. ૫

તદ્યપિ તાત તર્ક મન લાવે, રામ મંત્ર મહિં વિઘ્ન કરાવે;
ભોગ યંત્ર આવત મુખ આગે, ભાગત ઉઠી ભવન ધુનિ ત્યાગે. ૬
ભોગ રોગ લખિ પર્મ ગિલાંની, કૃપાનાથ તુમતે કહા છાંની;
ભોમી ભોગ ભયો ઉપરાંમા, અતિ ઉત્તમ ચાહ્યો હરિ ધામા. ૭
સ્વર્ગ ભોગ જ્વાલા અતિ ભારી, કો વિધિ રહિયે રહિત વિકારી;
અતિશય ત્રાસ ભઈ ત્રિપુરારી, સો સબ મર્મ લખો અઘહારી. ૮
રંચ માત્ર ઉર ભોગ ન ભાવે, યદ્યપિ આય પ્રપંચ દિખાવે;
દિવ્ય ભોગ ભાસત મુખ આગે, તિમ તિમ જીવ તાપ અતિ લાગે. ૯
ભોમી ભોગ ન હુમે તપાવા, સ્વર્ગ ભોગ કરિ અતિ દુઃખ પાવા;
યાતે તાત કહું કરજોરી, દુરબલ દાસ શંભુ કર ડોરી. ૧૦

દોહા

દાસ સદા નિર દુઃખ રહે, ભોગ કરે નહિં ત્રાસ;
એક ચિંત તવ ચરણમે, ઇતર કુરે નહિં આશ. ૧
જબતે આયા સ્વર્ગમે, ધરિ ન શકયો પ્રભુ ધ્યાંન;
જય શાક્ષી યા સ્વર્ગતે, ભયો ચીત ઉપરામ. ૨
કોઉક વખાનત જ્ઞાનકો, મો મન ભક્તિ વિશેશ;
મર્મ લખું નહિં રંચમે, કહો શંભુ અખિલેશ. ૩

ચોપાઇ

ઉત્તમ વિનય કરત બ્રહ ભારી, પ્રેમ નિમગ્ન ભયે ત્રિપુરારી;
નરહરિ નાથ ગૂઢ ગતિ જાંના, ભયે પ્રેમ વશ કૃપા નિધાના. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ મુનિ મંડલ સારા, પ્રબલ પ્રેમ વશ અજબ અપારા;
ધ્રુવકે માત તાતકી ગાથા, લીન પ્રેમ જાંનત શિવ તાતા. ૨
સુરૂચિ ભ્રાંમિ કછુ મર્મ ન પાઇ, ચિત્ર દીપ સમ દશા સુહાઇ;
સમય સમુજી આપ ત્રિપુરારી, જન હિત કારણ ગિરા ઉચારી. ૩
રે મર્મ ભક્તિ રસ પૂરણ, ભક્તિ કર્મ તવ ભયે સંપૂરણ;
જેહિ જન રામ ભક્તિ ઉર ભાવે, સો નિશ્ચય મન રૂપ સમાવે. ૪
જીવન મુક્ત સ્વંતતર યોગી, ભોગત ભોગ વિભોગ વિયોગી;
ભક્તિ અંત સંત સોઇ જ્ઞાંની, લીન રૂપ મમ જન વિજ્ઞાંની. ૫
ભક્તી અંત ભેદ યહ પાવે, સમુજી મર્મ ચુપ ચાપ રહાવે;
ભક્તી અંત સંત સોઈ પૂરા, સર્વ કર્મ મન ભયો સબૂરા. ૬
ભક્તી અંત સંત ભલ આવા, નર સ્વરૂપ ધરિ બોધ સુનાવા;
ભક્તી અંત સંત દે દરશન, મિલે તાહ હોવે હરિ પરસન. ૭

ભક્તી અંત સંત સુન બોધા, ઉત્તમ જન ઉત્તમ મગ શોધા;
ભક્તી અંત સંત બ્રહ્મ રૂપા, વિશ્વ ચરાચરમે બડ ભૂપા. ૮
ભક્તી શિરોમણિ પાય સુખારી, યા મમ શ્રેષ્ટ કવન નરનારી;
ભક્તિ પાય ભક્તી લે અંતા, હમ તેહિ અધિક લખે ઉર સંતા. ૯
ભક્તિ ન્યાવ સમ યે સંસારા, નાવ હીન કિમ લહહિ કિનારા;
ભક્તિ ન્યાવ ઉતરે ભવ પારા, શાસ્ત્ર વેદ વિધિ કિય નિરધારા. ૧૦

દોહા

ચઢે કિનારે નાવ તજ, તો પહોંચે નિજ ધામ;
નાવ તજે નહિં મોહ વશ, નિષ્ફલ કાજ તમામ. ૧
પાર લહે નહિં નાવ વિન, યે જાંનત સબ કોય,
હઠ કરિ તજે ન નાવકો, પાર ન પાવે સોય. ૨

ચોપાઈ

ભક્તિ જ્ઞાન સંધી જેહિ પાઇ, તિનકી દશા કહું સુન ભાઇ;
તનૂમાનસા ભોમી પાવે, સો જન ભક્તી અંત લખાવે. ૧
શુક્ષમ મન ઇન્દ્રી રસ ત્યાગા, મન નિગ્રહ કરિ ભયો સુભાગા;
ઇષ્ટિ વિના કોઉ દ્રષ્ટ ન આવે, ભજત ભજત તન ભાન ભુલાવે. ૨
તન મન પ્રાણ રહે નહિં શુદ્ધી, ઇષ્ટ લીન હોવહિ જન બુદ્ધી;
રોમાંચિત મુખ ગદ ગદ બાંની, બ્રહ્મ સમીપ ભયો શો પ્રાંની. ૩
અતિ ઉપરાંમ ચહે એકાંતા, ત્યાગી તર્ક ભયો મન શાંતા;
ભૂખ પિયાસ આશ સહ ત્યાગી, ચુપ મુખ ચિત રામ લય લાગી. ૪
ભોગ રોગ સમ ભૂષણ ભારૂ, ચહે ન ચીત મોક્ષ ફલ સારૂ;
કહે સુને નહિં ચરચા કાહૂ, ઇષ્ટ લીન મન બેપરવાહૂ. ૫
ચૌદ લોક પદારથ સારા, ચિત ઉપરામ લખે સબ ખારા;
દઢ વૈરાગ ખાગ કર ધારી, ઇષ્ટિ ઇતર સબ આશ વિકારી. ૬
હર્ષ શોક નહિં માન બડાઇ, એક ઇષ્ટિ વિન દષ્ટિ ન કાંઇ;
વિપિન વસ્તિ મન એક ન શંકા, ઇષ્ટિ લીન મન ભયો નિશંકા. ૭
અતિશય ભોગ ક્લેશ કરાવે, ઉગ્ર પ્રેમ વશ ઇષ્ટ મનાવે;
આવે ભોગ ભક્ત નહિં ચાવે, જનકે મન વિપરીત દિખાવે. ૮
વિન ઇચ્છા આવે કિમ ભોગા, જન ઉપરામ હોય મન શોગા;
ઇષ્ટ કિનારો ભેટ ન ચાવે, ઇતર વસ્તુ ઉરમે નહિં ભાગે. ૯
ઉત્તમ ઉત્તમ બોધ વિચારો, કરત વિચાર હોય નિરધારો;
જબ લગ નાવ ઉદધિ બિચ ભાઈ, તબ લગ જંતૂ અમિત દિખાઇ. ૧૦

દોહા

જલ જંતૂ જલમે વસે તિનકો જરા ન દોષ;
ચલત નાવ દષ્ટી દિખે, કિમ કરિ કરિયે રોષ. ૧
પાય કિનારો ન્યાવ તજ, પથિક ગયે નિજ દેશ;
સુખસે સૂતે ભવન નિજ, ઉર નહિં જરા કલેશ. ૨

ચોપાઈ

ભકતી નાવ વિશ્વ ભવ એકા, હરિજન બેઠે સહિત વિવેકા;
કરનધાર ગુરૂ ખેવન હારા, ઇષ્ટ દેવ સોઇ કુશલ કિનારા. ૧
વ્યાપક બ્રહ્મ અચલ ઘર કૈયે, ઇષ્ટ પ્રતાપ પાર ઘર લૈયે;
હરિ ગુરૂ કૃપા કિનારો પાવે, ભકિત નાવ તજી બ્રહ્મ સમાવે. ૨
વ્યાપક બ્રહ્મ સર્વ જીવ ભવના, પાવે ન્યાવ ભકિત ચઢિ ગવના;
ચઢે ન નાવ હોય કિમ પારા, મિલે ન ભવન ન તજે કિનારા. ૩
નવ પ્રકાર ભક્તી ગુણ એસા, ભાખે પુત્ર લખે હમ જેસા;
તું અબ ઇષ્ટિ કિનારે આવા, વિશ્વ પદારથ ઝૂઠ દિખાવા. ૪
હરિ ગુરૂ કૃપા ભઈ તવ ભારી, જ્યા કરિ આશા સર્વ વિડારી;
અબ તું ભયો જ્ઞાન અધિકારી, સોહં રટિયે શંક વિસારી. ૫
ભક્તિ જ્ઞાન ભેદ મત માંનો, કરિ વિચાર ઉરતે ભ્રમ ભાંનો;
દાસોહં દુતિયા યહિ ભાઈ, સોહં અર્થ સદા ઇકતાઈ. ૬
દાસોહં દુતિયા નહિં જાવે, જીવ જતહાં લગિ જનમ ધરાવે;
સોહં શબ્દ અર્થ જબ પાવે, દદ્દો દુઈ દૂર હટ જાવે. ૭
દ અક્ષર દુઇ જીવ આદ્દ, ઉત્તમ શિષ જાંને જન સાદ્દ;
ભક્તિપક્ષ તજન કઠિનાઈ, ઇષ્ટ દેવ દેવ સમ મેં કિમ બ્માઇ. ૮
ભક્તિ પ્રેમ ભાવ ઉર બાદા[1], કરિ ન શકે જીનકો જીવ બાધા[2];
બ્રહ્મ રૂપ સાધૂ જન ભેટે, દે ઉપદેશ ભર્મ મન મેટે. ૯
ઉત્તમ શિષ સતગુરૂ વિશ્વાસા, સત્ય બોધ સમુજે વિન ત્રાસા;
ભક્તિ કર્મ કરિ યહિ ફલ પાવે, ભક્તિ અંત સ્વરૂપ લખાવે. ૧૦

દોહા

તરૂ સીંચે ફલ હોત હે, ફલ ત્યાગે અતિ હાંન;
ભક્તિ કર્મ તરૂ જ્ઞાન ફલ, લીજે પુત્ર નિદાન. ૧
પુત્ર પિતા સમ હોત હે, યામે રતી ન વંક[3];
જીવ બ્રહ્મ કી એકતા, ગ્રહિયે તત્વ નિશંક. ૨

---

૧. બંધાયો. ૨. ટાળી શકતો નથી. ૩. જુઠ.

ચોપાઇ

તરઁગ તોય એકો લખ ભાઈ, ભૂષણ કનક ન ભેદ કદાઇ;
પટ તંતૂ બીજ સમાના, માયા બ્રહ્મ હોય કિમ આંના. ૧
ઇક્ષુ ઇક્ષુ રસ ભિન્ન ન ભાઈ, રવી કિરણ દ્વે સંગ સદાઇ;
ઉષણ અનલ ભિન્ન કહો કેસે, તરૂ ફલ ભિન્ન મિલ્યો મહિ જેસે. ૨
એસે વિશ્વ વિશ્વપતિ એકા, ઉત્તમ જન ઉર કરહુ વિવેકા;
સમુજી સ્વરૂપ રહો થિર ભાઇ, વિશ્વ બ્રહ્મ સમુજહુ ઇકતાઇ. ૩
ઇષ્ટિ કૃપા અવસર યહ આવા, તાતે ઉત્તમ પ્રશ્ન કરાવા;
ઉત્તર યહિ આતમ રત રૈયે, નિજ સ્વરૂપ વ્યાપક લખ લૈયે. ૪
પદ નિરવાંણ સત્ય યહિ માંનો, નિશ્ચલ આતમ તત્વ પિછાંનો;
ગૂઢ તત્વ ઉરમે લખિ પાવે, ભિન્ન વસ્તુ નહિં વિશ્વ દિખાવે. ૫
નર્ક સ્વર્ગ જગ ભોગ અપારા, લુપ્ત હોય દરસે બ્રહ્મ સારા;
બ્રહ્મ તત્વ તીરથ જીવ પરસે, નિજ સ્વરૂપ વ્યાપક ઇક દરસે. ૬
ભાસ્ય માત્ર માયા નહિં ભાસે, પદ નિરવાંણ લીન નિર આસે;
આદ અંત વ્યાપક ઇક ભૂપા, ધ્યે ધ્યાતા મિલ એક સ્વરૂપા. ૭
આદ અંત એકો ભગવંતા, મમ અધાર સહ વિશ્વ રહંતા;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય હમહી દિખાવે, મેં વ્યાપક કહુ આય ન જાવે. ૮
નામ રૂપ જડ વસ્તુ અનેકા, મણિ ગણવત અન્વય મેં એકા;
પાંચ તીના આદાંતે બાહર, તુરિયા પરે લખે જન જાહર. ૯
પદ અવાચ્ય આતમ નિરધાંના, સમુજા પુત્ર મિટે ભ્રમ આંના;
જબ લગિ નાવ તજે નહિં પંથી, જલ જંતૂ ભય જાય ન ગ્રંથી. ૧

દોહા

ભેદ ભક્તિ તજી એકતા, સોહં શબ્દ ઉચાર;
દસમી આત્મ નિવેદની, તુહીં બ્રહ્મ નિરધાર. ૧
વિશ્વ ચરાચર જ્ઞાંનિ જન, સર્વ સત્ય મત એક;
અજ્ઞાંની જાંને નહીં, એકહિ તર્ક અનેક. ૨

ચોપાઈ

શિવ સર્વજ્ઞ કથન અદ્વૈતા, સુનત ભાસ્ય માયા નહિં દ્વૈતા;
કથન કરત શંકર મન કેસે, ચલે ન ચીત્ત ચિત્ર નર જેસે. ૧
પદ અવાચ્ય વૃતી થિર હોઇ, પુલકિ ગાત શંભૂ નિરમોઈ;
પ્રેમ ગાથ પ્રેમી જન જાંને, પ્રસવ પીડ કહા વાંઝ પિછાંને. ૨

હરિ હર હર્ષ ભયો અતિ ભારી, જય જય ધ્રુનિ મુનિ સર્વ ઉચારી;
ધ્રુવ પ્રવીણ મન પ્રેમ અપારા, બ્રહ્મ તત્વ લાગી ઉર તારા. ૩
સુર સુરપતિ અતિ હર્ષ વડાવા, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ વરસાવા;
શિવ મુખ શબ્દ સુનત સુખ ભારી, બોધ લહર લે સર્વ સુખારી. ૪
બ્રાંમી સુનત શંભુકી બાંની, શુક્ષમ તનતે ભઈ ગિલાંની;
જ્ઞાંન હેત અતિશય મન ચાવા, દ્રષ્ટા શિવ સહ મર્મ લખાવા. ૫
સુરૂચી સુનત જ્ઞાન હરસાઇ, તદ્યપિ મન ન લેત થિરતાઈ;
હઠ કરિ જ્ઞાંન ગિરા ચિત લાવે, મન મરકટ હઠી દૂર હઠાવે. ૬
જ્ઞાંન હેત ઉપજી એહ ભારી, સો ગતિ લખે શંભુ ત્રિપુરારી;
ઉત્તમ ઉર મહિં કરત વિચારા, ઇષ્ટ તજે કહા કવન પ્રકારા. ૭
ઇષ્ટ વિના કો પાર ઉતારે, કિમ કરિકે હમ જનમ સુધારે;
હરિ હર દર્શ ઇષ્ટિ કરિ પાવા, વિનહિ પ્રયાસ વિષ્ણુપુર આવા. ૮
ઇષ્ટિ પ્રતાપ ભઈ સેહે શુદ્ધી, જેહિ પદ પ્રીત ન વૃતી વિરૂદ્ધી;
કૃત્ય ધ્વનિ હોય કહા ફલ પાવે, પતિત હોય ભવ સિંધુ સિધાવે. ૯
ઇષ્ટ ત્યાગ કોઉ આન મનાવહિ, સો સુપને વિશ્રાંમ ન પાવહિ;
ઇષ્ટિ સિવાય બ્રહ્મ કો આંના, જ્યાતે બોધત શિવ ભગવાંના. ૧૦

દોહા

ધ્રુવ ગુરૂ નારદ વિષ્ણુપદ, શિવા શંભુ પદ શેશ;
ઇતર બ્રહ્મ કહા વસ્તુ હે, મો મન હોત અંદેશ. ૧
સ્વલ્પ નહીં શંભૂ ગિરા, પ્રેમ યુક્ત કહ મોય;
સમુજ પરે વિન પ્રીતિ કિમ, કિમ કરિ નીર્ણય હોય. ૨

ચોપાઇ

તજુ ભક્તિ હોવત દુઃખી ભારી, જો ન તજું કોપે ત્રિપુરારી;
તજુ ભક્તિ તોહુ મમ ગતિ નીચા, શંભૂ કોપ ગિરૂં ભવ બીચા. ૧
ઉભય પક્ષ અતિશય કઠિનાઈ, કો તજી ગ્રહણુ કરૂં કો ભાઇ;
ઉત્તમ અતિ ગતિ વિકલ વિદેહા, એહ વશ લગ્યો રામ પદ નેહી. ૨
શિલ સર્વજ્ઞ મર્મ જન પાવા, ભક્તિ ભાવ લખિ પ્રેમ વડાવા;
ભક્તિ શિરો મનિ વિશ્વ ચરાચર, લખહિ સુજન કુકરતે ડર ડર. ૩
ચાર પદારથ ચીત્ત ન ચાવે, અહોનિશિ રામ ભક્તિ મન ભાવે;
ભક્તિ ભક્ત ભગવંત સ્વરૂપા, સમુજહિ મર્મ સુજન જન ભૂપા. ૪
રામ ભક્તિ વશ જનમ ધરાવે, હરિજન હરસિ યહી વર ચાવે;
હરિજન હરિસન વિનય સુનાવે, હરો કર્મ જેહિ ભક્તિ ભુલાવે. ૫

વાર વાર માંગત વર યેહી, પ્રબલ પ્રીતિ પદ ઇષ્ટિ અનેહી;
ઇષ્ટિ ભક્તિ મુક્તિ પદ માંનત, ઇતર મુક્તિ હરિજન નહિં જાંનત. ૬
આતમ તત્વ લખે નહિં રીતા, સુનત શબ્દ લાગત વિપરીતા;
અમલી અમલ વિનાં કિમ જીવે, યું જન હરસિ રામ રસ પીવે. ૭
કેફી કેફ વિવશ ભયો ભારી, નિજ તન મન જીન શુદ્ધો વિસારી;
હાંની લાભ માન અપમાંના, એ પરવાહ કેફ મન માંના. ૮
પૂરણ ભક્ત દશા યેહી ભાવે, આપો ભૂલ ભક્તિ રસ ચાવે;
સમજી સ્વરૂપ ભક્તિ રસ પીવે, જીવ વિના ભલ બહુ જુગ જીવે. ૯

દોહા

જીવ ભાવ તજ ભક્તિ રસ, પીવે પુરૂપ પ્રવીન;
ભેદ ત્યાગ ભક્તિરતા, સુફલ કાજ જેહિ કીન. ૧
ભક્તિ કર્મ ત્યાગે નહીં, લાગે સહજ સ્વરૂપ;
ઉર ઇચ્છા જાગે નહીં, મહા ભૂપકો ભૂપ. ૨

ચોપાઇ

પૂરણ ભક્ત કરે સતસંગા, તો ઉર ઉપજે જ્ઞાન અભંગા;
વિન સત સંગ ભ્રાંતી નહિં ભાગે, અમિત જનમ માયા મુખ જાગે. ૧
અર્ધ ઉર્દ્ધ ધારત અવતારા, વિન સતસંગ નાય નિસતારા;
વિન સતસંગ વિવેક ન હોઈ, વિગર વિવેક ન હો નિરમોહી. ૨
દુઃખ બંધન તોડન ચિત ચાવે, પ્રેમ બંધો છૂટણ નહિં ભાવે;
ધ્યે ધ્યાતા ભક્તી મત આદૂ, શુક્ષમ વિષય લખે જન સાધૂ. ૩
સમજન કહિણુ કરણુ કઠિનાઇ, લહે મર્મ મુકિત પદ પાઇ;
પ્રેમ ભકિત બાધો સો પ્રાંની, હોય ન શકે સહજ મહિં જ્ઞાંની. ૪
ભકિત મહા રસ નિજ ચિત ચાવે, જ્ઞાંન ભાન જેહિ દ્રષ્ટ ન આવે;
ઉભય વિષેષણુ સતગુરૂ ભેટે, કરિ સુબોધ સંશય સબ મેટે. ૫
યાતે ઉત્તમ ઉત્તમ માતા, ભ્રાંમી સહિત ચલે અજ સાતા[૧];
બ્રહ્મ લોક ત્રય વાસ વસાવે, કરિ અજ સંગ સ્વરૂપ લખાવે. ૬
અજ હરસે શંભુ સુન બાની, વંદે ચરણુ જોરિ યુગ પાંની;
જય મહેશ કરૂણા ભલ કીની, ઉતમ જન સત સંગતિ દીની. ૭
તોરી કૃપા હોય ત્રિપુરારી, સંત સમાગમ મિલહિ સુખારી;
તો ભકિત કરિ યહિ ફલ પાવે, સંત સમાગમ સહજી મિલાવે. ૮

સંત સમાગમ સંશય હરણી, સલિતા સહજ તરે વેતરણી;
હરિહર કૃપા મિલે સત સંગા, હરહિ પાપ જીમ પરસત ગંગા. ૯
સંત સમાગમ પાપ હટાવે, અપનો આપ સ્વરૂપ લખાવે;
જીવન મુક્ત લાભ જીવ પામે, જનમ મરન જગ જાલ ન આવે. ૧૦

દોહા

શિવ પદ અજ વંદન કરે, ઉર મહિં પ્રેમ અપાર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, સમજ સમાગમ સાર. ૧
નર સુર મુનિ હરસત ભયે, જય જય શબ્દ ઉચ્ચાર;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મગ ભયે, પ્રેમ મગન નરનાર. ૨

ચોપાઇ

સમય સમુજી કહ નરનારિ નાથા, દીન બોધ જન કીન સનાથા;
જય મહેશ શંભૂ ત્રિપુરારી, કરત ક્રિયા જડ કૃપા તુમારી. ૧
માયા પ્રબલ પ્રચંડ ઉદંડા[2], તોરી કૃપા કોક જન ખંડા;
શુક્ષમ સ્થૂલ રૂપ દ્વે ધારા, સમુજી શકે કોઉ ભક્ત તુમારા. ૨
નાના રૂપ ધરે અસ્થૂલા, ત્રતી રૂપ શુક્ષમ ઉર મૂલા;
શુક્ષમ તર્ક લખન કઠિનાઇ, શિવ પદ સેવત સુલભ સદાઇ. ૩
શિવ પદ શેપ લખે જન સૂરા, સો જન નિશ્ચલ લે પદ પૂરા;
આતમ ભાવ ભયો ઉર ભારી, માયા તર્ક ન કુરે લગારી. ૪
દ્વૈત ભાવ કરિ દ્વૈત ન જાવે, ઉર અદ્વૈત ન દ્વૈત દિખાવે:
દુતિયા હોય એક તે નાસા, એક ભાવ વિન વિશ્વ વિલાસા. ૫
આખિર એક દોય નહિં દરસે, અપનો આપ આપકો પરસે;
જોયા આપ આપકો ખોયા, તબ યહ જીવ કૃતારથ હોયા. ૬
જનમ મરણ આદી સહ શંકા, લખિ સ્વરૂપ નિજ ભયો નિશંકા;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી વિસરાઇ, અસ્તિ ભાંતિ પ્રિય રૂપ દિખાઇ. ૭
નભવત વિભુ વ્યાપક સબ દેશા, ગર્ક જ્ઞાન ઉર તર્ક ન લેશા;
મસ્ત મતંગ ભયો નિરમોઇ, સુતે વેહાર[3] હોઇ સો હોઇ. ૮
બે પરવાહ મિટી સહ આશા, હર્ષમાન નહિં ચીત ઉદાસા;
ઉભય પક્ષ ઉરતે ભય નાસા, મધ્ય અવસ્થા બ્રહ્મ વિલાસા. ૯
ભર્મ કર્મ ચિંતા ઉર ભાગી, સંગ્રહ ત્યાગ ન રાગ વિરાગી;
સોહં બ્રહ્મ સત્ય મત જાંના, નિશ્ચલ પદ પરસ્યો નિરબાંના. ૧૦

---

૧. જોડે, સાથે. ૨. આડંબરવાળી. ૩. વ્યવહાર.

દોહા

હર ભક્તિ હરિજન કરે, આશા ત્યાગ સુજાંન;
શિવ પદ સેવે કામ તજ, પાવે પદ નિરબાંન. ૧
સર્વ કાજ પૂરણ ભયો, આજ શંભુ પરતાપ;
તાજ શંભુ પદ સેવતાં, સહેજ મિટે સંતાપ. ૨

ચોપાઇ

જય મહેશ કારજ સહ સારા, કૃપાનાથ કર અહિ ધ્રુવ તારા;
ભોગ મોક્ષ દીને ફલ દોઇ, તો વિન અપર કરે કહો કોઈ. ૧
સર્વ જીવ દૃષ્ટા તુમ દેવા, ધીપર તાત લખે કો ભેવા;
સર્વ જીવ પ્રેરક મમ સ્વાંમી, જય મમ ઇષ્ટિ નમાંમી નમાંમી. ૨
અમિત નામ નાંમી તુમ એકા, શંભુ કૃપા જીન કીન વિવેકા;
સર્વ શક્તિ શંભૂ ત્રિપુરારી, બની રહે પદ વૃતી હુમારી. ૩
ઇષ્ટ દેવ ઉર આશ હુમારી, બની રહે શિર કૃપા તુમારી;
તોરી કૃપા અમિત અઘ હરણી, કછુહિન કૃપાનાથ મમ કરણી. ૪
કો કરણી કરિ શંભુ રિઝાવે, કર્મ ક્રિયા જડ ઉરેહિ થકાવે;
ચેતન આપ ક્રિયા જડ સ્વાંમી, જય મમ ઇષ્ટિ નમાંમી નમાંમી. ૫
વિશ્વ ચરાચર ભ્રકુટિ વિલાસા, તોરી કૃપા લખે કોઉ દાસા;
અંતઃકરણ વ્રતી ગો ગોચર, જય મહેશ તુમ અગમ અગોચર. ૬
તોરી કૃપા તોહિ કોઉ યાચે, યાચત યાચત હોય અયાચે;
પદ અવાચ્ય શંભૂ અસ્થાંના, વૃતી લીન જાય કિમ જાંના. ૭
ક્રિયા કર્મ યુક્તી બલ ત્યાગી, શિવ પદ પંકજ રજ અનુરાગી;
ધરિ વિશ્વાસ શ્વાસ શિવ ધ્યાવે, ભક્તિ પ્રતાપ શંભુ પદ પાવે. ૮
જપત જાપ અજપા હો આવે, સોહં શંભૂ રૂપ લખાવે;
શેશ આતમા સો શિવ રૂપા, તોરી કૃપા લખહિ જન ભૂપા. ૯
મેં લઘુ દાસ કૃપા યહિ કીજે, વિમલ ભક્તિ સેવા સુખ દીજે;
વિમલ ભાવ ભકતી પદ સેવા, યા સમ લાભ અપર નહિં દેવા. ૧૦

દોહા

ભક્તિ ભાવ ઉંચો અતી, અજ સમજત ઉર સાર;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, ઉર મહિં પ્રેમ અપાર. ૧
ભક્તિ વિન મુક્તી નહિં, વિરલા જાંનત ભેદ;
તૃતિય દોષ બુદ્ધી હરે, સહજ હોત નિરખેદ. ૨

ચોપાઇ

હરિહર અજ ત્રય એક સ્વરૂપા, અન્યો અન્ય ભક્તિ રત ભૂપા;
એક એક ઉર ઇષ્ટ મનાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે. ૧
અપને આપ આપ મહિં રાજી, દુતિયા ભાવ ન હોય દુરાજી;
લઘુતા લક્ષ ભક્તિ કરિ આવે, તન અધ્યાસ ન દૃષ્ટિ દિખાવે. ૨
નામ રૂપતે ચિત ઉપરામા, વ્યાપક બ્રહ્મ લખ્યો સુખ ધામા;
મણિ ગણુ નામ રૂપ નિજ પેખે, ભૂલ ન ઇતર ભાવ ઉર દેખે. ૩
એકહિ ભાવ અપર નહિં ભાઉ, બ્રહ્મ રૂપ જન યહી સુભાઉ;
હરિહર અજ જન અંતર નાંહી, મસ્ત રહે આતમ સુખ માંહી. ૪
ગ્નાંની ગ્નાંન ગર્ક રહે યોગી, આતમ તત્વ અખંડ રસ ભોગી;
અર્ધ નિંદ્રવત જગત વિહારા, ગ્નાંનીકે મન જીત ન હારા. ૫
લક્ષા અર્થ ગર્ક રહ ગ્નાંની, કર્મ ક્રિયા કરતા તહાં હાંની;
એકો બ્રહ્મ અપર નહિં ભાસે, નિજ સ્વરૂપ લીનો નિર આસે. ૬
એસો હો એસી ગમ જાંને, ઇતિર પુરૂપ નહિં ભાવ પિછાંને;
સબતે શ્રેષ્ટ સૃષ્ટિ મહિં ગ્નાંની, તા સમ અપર તુલે નહિં પ્રાંની. ૭
કો પ્રકાર ગ્નાંની ગુણુ ગાવે, ક્રિયા કર્મ ગુણુ ઉરહિ થકાવે;
ગ્નાંનીકી ગમ જાંનત ગ્નાંની, પદ અવાચ્ય જયહાં લાભ ન હાંની. ૮
ગ્નાંન રૂપ હરિ હર અજ તીનૂ, બ્રહ્મ કિલોલ કરત મન મીનૂ;
ઇનિકો મર્મ લખે કો ભાઇ, લખે લક્ષ શિવ રૂપ સમાઇ. ૯
એસો હો એસી ગમ જાંને, નિજ સ્વરૂપ અક્ષય સુખ માંને;
અપનો આપ સમુજ કહે કેસો, ચુપ મુખ ભયો સમુજી નિજ હેસો. ૧૦

દોહા

શિવ અજ હરિકે વચન સુન, હરસે સંત સમાજ;
જય જય ધુનિ ઉચરત ભયે, શ્રેષ્ટ સુફલ દિન આજ. ૧
કાજ કીન મહારાજ જન, સમય અમોલખ સાજ;
ધર્મ પાજ કીની પ્રબલ, હરિહર અજ મહારાજ. ૨

ચોપાઇ

મુનિ મંડલ ઉર પ્રેમ અગાદા, અજ હરિહર મુખ સુન સંવાદા;
ગ્નાંન ગિરા ગિરીશ મુખ ગાવા, સુનિ મુનિ સર્વ પર્મ સુખ પાવા. ૧
આશય ગૂઢ તત્વ શિવ બોધા, મુનિ સર્વગ્ન સરલ ચિત શોધા;
મુનિ આશય શંભૂ મુખ ગાવા, યાતે પ્રબલ પ્રેમ ઘટ છાવા. ૨

મુનિ મંડલ આતમ અસ્થાંના, સોઈ ઉચરે શિવ નાથ સુજાંના;
દૃષ્ટા દેવ કહે કહા દૂજા, હસ્તા મલક રૂપ જીન સૂજા. ૩
અજર અમર અણુખંડ અણુજાતી, બીલીકી જીન પાતિ સુહાતી;
બીલ વિપુલ[1] ફલ શ્રૃષ્ટિ અપારી, તરૂવત આપ શંભુ ત્રિપુરારી. ૪
માયા ત્રિગુણ પત્ર ત્રીય ભાઇ, હર હરસે કોઉ દેત ચડાઈ;
વસ્તુ હોય જ્યાહિકો દીજે, હરિહર ભકત અભય ફલ લીજે. ૫
ત્રિગુણ ભાસ હરિહરકી માયા, હરિજન અરપિ પરમ સુખ પાયા;
હરિ માયા અપની કરિ જાંની, સબતે નીચ વિશ્વ મહિં પ્રાંની. ૬
સમુજી મર્મ હરિજન નહિં ચાવે, યાતે હરિહર જન અપનાવે;
બીલપત્ર સમ સમજ સુભાગી, શિવકો અરપ બને બડભાગી. ૭
તન મનતે માયા તિન ત્યાગી, તત્વ અરાધત અચલ વિરાગી;
હરિહર કૃપા રૂપ નિજ પાવે, ભાસ્ય આશ તજી તત્વ સમાવે. ૮
યહિ પ્રકાર શિવકી કરિ પૂજા, ઉરતે ભાવ મિટાયા દૂજા;
હર માયા હરકો કરિ અરપન, ઉરતે તનમન કીન સમરપન. ૯
શિવરાત્રી માયા શિવ ધ્યાવે, સો જન સુલભ મોક્ષ પદ પાવે;
બીલપત્ર લખિ મર્મ ચડાવે, તેહિ જન ઉર માયા નહિં આવે. ૧૦

દોહા

વિશ્વ બીલ સૃષ્ટી અમિત, ત્રિગુણ પત્ર ત્રીય જાંન;
શિવ વ્યાપક તરૂ સમજી કે, સેવત સંત સુજાંન. ૧
ચાર પદારથ કરતલે, માયા કરે ન બાધ;
જીવન મુકતી સુખ લહે, સમુજી અરાધે સાધ. ૨

ચોપાઇ

મનિ મંડલ ધ્રુવ તાત સુજાંની, ભયે પ્રેમ વશ ગાથ પિછાંની;
ધ્રુવ પ્રવીન સત અવસર જાંની, વંદે દૃષ્ટિ જોરિ યુગ પાંની. ૧
નરસુર સર્વ રૂપ મય દેખી, ઉર મહિં પ્રગટયો પ્રેમ વિશેખી;
ગદ ગદ કંઠ નેન જલ ધારા, પર્મ પ્રેમ મય શબ્દ ઉચારા. ૨
જય હરીહર અજ આદ ભવાંની, કાહા ગુન ગુનુ થકીત મમ બાંની;
અગમ અગોચર મર્મ તુમારા, ધી પ્રેરક પાવે કો પારા. ૩
સર્વ અતીત સર્વમેં વ્યાપક, કર્મ ક્રિયા ગુણ થાપ ઉથાપક;
નામ રૂપ ગુણ ધારત માયા, તવ અધાર યહ વિશ્વ રચાયા. ૪

---

૧. અનંતા.

નિરગુણ નાથ સગુણ માયા તન, તોરી કૃપા લખે તોરે જન;
નિરગુણ સરગુણ ગ્રંથી ભારી, લહે મર્મ જન કૃપા તુમારી. ૫
નામ રૂપ ગુણ સરગુણ સ્વાંમી, વ્યાપક નિરગુણ નાથ તમાંમી;
ક્રિયા કરે કિમ યહ જડ માયા, ક્રિયા હીન આતમ દરસાયા. ૬
માયા બ્રહ્મ ક્રિયાતે ન્યારા, ક્રિયા કર્મ તેહુ અમિત પ્રકારા;
ક્રિયા વિહીન ઉભય ઇતિઆરા, યદ્યપિ ઉભય ક્રિયા ગુણ ધારા. ૭
દ્વે મિલિ સંગ ક્રિયા ગુણ ધારત, મિલે ન મર્મ હેરિ કવિ હારત;
જડ ચેતન દ્વે કરત વિભાગા, ક્રિયા વસ્ત્ર વિન જ્યું નર નાગા. ૮
યાતે ચકિત ચીત મમ દેવા, મનતે અગમ લખું કિમ ભેવા;
નિરગુણ સરગુણ હુમે ન ભેદા, તોરી કૃપા તજ્યો મન ખેદા. ૯
બરફ નીર તંતૂ પટ એકા, વાર વાર ઉર કીન વિવેકા;
આતમ સભર આદ અરૂ અંતા, હરિ ગુરૂ કૃપા કીન ભગવંતા. ૧૦

દોહા

નિરગુણ સરગુણ ગ્રંથિમે, અલ્પ જીવ ઉલઝંત;
સમુજી મર્મ હરિ ગુરૂ કૃપા, સરસ સલૂઝત સંત. ૧
નિરગુણ સરગુણ એક હે, બરફ નીર તરૂ બીજ;
લક્ષ અર્થ હરિજન લહે, હરિ ગુરૂ બગસી રીજ. ૨

ચોપાઇ

હરિ ગુરૂ કૃપા હુમે વિસવાસા, દુતિયા તર્ક ગઇ ઉર ત્રાસા;
નિરગુણ સરગુણ હમે ન દરસે, જડ ચેતન આતમ ઇક પરસે. ૧
એક ન હોય અપર નહિં સંગા, જ્યહાંત્યહાં આતમ અચલ અભંગા;
ચિદાભાસ ચંચલ નહિં કોઇ, ગવના ગવન દ્રસે નહિં હોઇ. ૨
તુરિયા તર્ક ગર્ક મેં યોગી, યોગ વિયોગ ન સદા અરોગી;
ના ધ્રુવ ભયો ન જનમ ધરાવા, બાલ તરૂણ નહિં વ્રદ્ધ કહાવા. ૩
ના ઘર તજ્યો ન વનકો ધાવા, પ્રાંણ ક્રિયા કર કષ્ટ ન પાવા;
મંત્ર ભ્રાંતિ નહિં મંત્ર આરાધા, નારદ મિલે ન કીન સૅંવાદા. ૪
રૂઠે દેવ ન ત્રાસ દિખાઇ, દાસ જાંન હર કીન સહાઇ;
ડરપે દેવ ન શર્ણ પુકારા, શિવ કરિ ક્રોધ ન સુર લલકારા. ૫
હરિ અજ શિવ અસ્તુતી ન કાની, સમુજી પ્રસન્ન નહિં ભઇ ભવાંની;
સર્વ દેવ મધુવન નહિં આવા, ધ્રુવકો લાય ન નૃપતિ બનાવા. ૬
લગ્ન ભયો નહિં પરને નારી, ભયો ન આશ્રમ ચવ અધિકારી;
પુત્ર ભયે નહિં ઉતકલ જ્ઞાંની, ત્યાગી ભયો નહીં કહ હાંની. ૭

ધ્રુવ સુતકો નહિં રાજ દરાવા, તજી નિજ રાજ ન બદ્રિ આવા;
જનની જનક ન ભ્રાંમી નારી, ધ્રુવ ધર્મી નહિં લિલા તુમારી. ૮
તુમહી સર્વ સજે યહ સાજા, તુમહિ સર્વ કીને યહ કાજા;
તુમહી ધ્રુવ જન નામ ધરાવા, તુમ ઘર ત્યાગ વિપિન ઉઠ ધાવા. ૯
તુમહી નારદ રૂપ ધરાવા, વિપિન વાટ તુમ જ્ઞાંન સુનાવા;
તુમહી યમુન ગંગ તન ધારા, દે જન દર્શ કીન ઉપકારા. ૧૦

દોહા

તુમહિ જગાયો ભક્ત કો, તુમહી દીનો જ્ઞાંન;
અભય કીન કર પરસિકે, દીનો જન વરદાંન. ૧
તુમહી કર્મ પ્રધાન કહિ, તુમહી ચર્ચા કીન;
પશુ પક્ષી મધુ વિપિન કે, તુમ વિપતી હર લીન. ૨

ચોપાઇ

તુમ લે સંગ ભક્ત ઘર આવા, ભૂપ પ્રજા સહ શોક મિટાવા;
તુમહી બોધ દીન નરનારી, સુનિ હરસે સહ કૃપા તુમારી. ૧
તુમહી ઉત્તમ ત્રાસ મિટાઇ, ભેટી પુત્ર સુરૂચિ સુખ પાઇ;
તુમહી ધ્રુવ કીનો યુવરાજા, નૃપ ઉત્તાન સારે સહ કાજા. ૨
તોરી કૃપા સમરૂષિ આવા, ચવ સનકા દિક બોધ સુનાવા;
તુમહી બુઢિઆ રૂપ બનાવા, વિપિન વાટ ધ્રુવ કો અટકાવા. ૩
બુઢિઆ બોધ પ્રબલ બલ ભારી, અમિત યુક્તિ નહિં ચલી હમારી;
ચુપ મુખ ભયો ન ઉત્તર આવા, પ્રેમ વિવશ બુઢિયા ઉર લાવા. ૪
રજ ભર ધ્રુવ ઉરમે અહઁકારા, તાતે તાત માત તન ધારા;
જન અભિમાંન હઠાવન હારા, કોઉ જન જાંનત દાસ તુમારા. ૫
સહસ છતીસ રાજ ધ્રુવ કીના, ભો ન મોહવશ આતમ ચીના;
યદ્યપિ ઉભય વરસ અધિકાઇ, બુઢિયા શુક્ષમ ગિરા સુનાઇ. ૬
ધ્રુવ કરૂણા હરિ સનમુખ આવા, જ્ઞાન ગિરા કરિકે સમુજાવા;
ઉતકલ કીન તુમે યુવરાજા, વિપિન ચલ્યો લખિ રાજ અકાજા. ૭
આતમ તત્વ અખઁડ અનુરાગી, ઉતકલ સમજન કો બડ ભાગી;
જ્યું જલોદ જલ નિધિ વરસાવા, ગિરત બુંદ જેહિં સિંધુ સમાવા. ૮
વસતવ રાજ દીન તુમ દેવા, ભ્રાંમી આશ સુફલ હરિ સેવા;
તુમહિ વસતવ બોધ સુનાયા, નૃપ નીતી અરૂ ધર્મ સિખાયા. ૯
સમય સમુજ ધ્રુવ કીન તયારી, પઠવે યાંન કૃપા અઘ હારી;
પ્રજા નાર કરૂણા રસ ભારી, ધ્રુવ પર બોધે કૃપા તુમારી. ૧૦

દોહા

આતમ તત્વ પ્રબોધ દે, જન ચાલ્યો જગ જીત;
ગુરૂ સુબોધ હરિહર કૃપા, સો જીવ હોત અજીત. ૧
ઉત્તમ આશ્રમ બદ્રિકા, નરસુર જુર્યો સમાજ;
નામ ધરત નિજ ભક્ત કો, આંપ કરત હરિ કાજ. ૨

ચોપાઇ

સુરૂચી માતુ પન્નગ તન ધારા, કષ્ટ છુડાય કીન ઉપકારા;
જન હઠ રાખ લીન અઘહારી, ધ્રુવ સનમુખ ભેટી મહતારી. ૧
હરિ હઠ ત્યાગ ભક્ત હઠ રાખે, યાતે જન દર્શન અભિલાખે;
સુરૂચિ માતુ યહ ભ્રાંમી નારી, ઉત્તમ ભેટે કૃપા તુમારી. ૨
જનૂની જનક દર્શ સુખ પાવા, સર્વ રૂપ પ્રભુ તુમહિ બનાવા;
નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારા, વિશ્વ વિરાટ તુમહિ કર ધારા. ૩
સવિત બિંબ અમિત ઘટ માંહી, તુમતે ઇતર વસ્તુ કોઉ નાંહી;
કવન યુક્તિ પ્રભુ સૃષ્ટિ રચાઇ, સમજ પરે નહિં તવ પ્રભુતાઇ. ૪
અમિત પ્રકાર કીન ચતુરાઇ, રજ ભર સતા સમજ નહિં આઇ;
હરિ ગુરૂ કૃપા એક સુખ ભારી, સર્વ વ્યાપિ મમ દેવ મુરારી. ૫
એકો બ્રહ્મ અપર નહિં કોઇ, હરિ ગુરૂ કૃપા લક્ષ ઉર મોઇ;
આતમ અચલ અમરધર પાવા, મેં તું તર્ક ન તત્વ સમાવા. ૬
ભેખ ધરૂં ન ગૃહસ્થ કમાઉ, વસ્તી વસુ ન વિપિન સિધાઉ;
કરૂં ન યોગ ભોગકી આશા, હર્ષ કરૂં નહિં ફીરૂ ઉદાસા. ૭
પાંન અપાંન ગતી નહિં સાધૂ, કુંભક કરૂં ન મંત્ર આરાધૂ;
મૂલ આધાર ચક્ર નહિં ભેદુ, ગાંઠ ઇક્સ બંક નહિં છેદૂ. ૮
દસમે દ્વાર અમી નહિં વાસા, વિશ્વ ચરાચર રૂપ પ્રકાસા;
વેખરિ દ્વાર અમી નહિં પીઉ, વિનહિ પ્રયાસ જુગટે જુગ જીઉ. ૯
કર્મ ક્રિયા મમ સર્વ વિલાવા, જબતે આપ આપકો પાવા;
ક્રિયા કર્મ ગુણતે મેં ન્યારા, સત ચિત આનઁદ રૂપ હમારા. ૧૦

દોહા

પરારબ્ધ આધીન તન, ભલે રહે મમ સંગ;
મેં વ્યાપક શાક્ષી સદા, તુરિયા તીત અસંગ. ૧
અમિત સૃષ્ટિ મમ આસરે, મમ સ્વરૂપ નિજ ધામ;
ગ્રહણુ ત્યાગ કિન કો કરૂં, મુજમે ભાસ્ય તમામ. ૨

ચોપાઈ

ગદ ગદ કંઠ થકિત ભઈ બાંની, વૃત્તી અચલ ભૂપ નિરબાંની;
પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા, પર્મ બોધ મય શબ્દ ઉચારા. ૧
મુનિ મંડલ સત બોધ સુહાવા, ધ્રુવ સમ પ્રેમ સર્વ ઘટ છાવા;
ધ્રુવકે માત તાત અતિ હરસે, પુલકિ માત લોચન જલ વરસે. ૨
જ્ઞાની પુત્ર હોય ઘર જ્યાંકે, જનૂની જનક જ્ઞાન રસ ચાખે;
હદ કરિ વંશ[1] સુધારનહારા, ભક્ત પુત્ર સત કો ઉપકારા. ૩
અતિ ઉપકાર ભૂપ સુત માના, તજી તન ભાવ ગુરૂ સમ જાંના;
ધ્રુવતે લાભ ભયો અતિ ભારી, જનમ મરણ ત્રય તાપ નિવારી. ૪
રામ કૃપા એસો સુત જાવે, જનૂની જનક મુક્તિ પદ પાવે;
કોટિક જીવ કરે કલ્યાંના, સત ઉપદેશ દેત જન દાંના. ૫
હરિહર અજ હરિજન ઘર આવે, અમિત અધમ દર્શન અઘ જાવે;
કોટિક તીર્થ ભક્ત ઘર વાસા, રટે રામ જયહાં શ્વાસ ઉશ્વાસા. ૬
યે સબ ગાથ સત્ય મમ ભાઈ, દેખી કહું ન સુની સુનાઈ;
ધ્રુવ પ્રતાપ નારદ ગુરૂ પાવા, હરિ અજ્ઞાંન જ્ઞાંન બગસાવા. ૭
હરિ ગુરૂ કૃપા કીન સહ કાજા, મુનિ મંડલ મોહિ મિલ્યો સમાજા;
કવન પ્રકાર ગુરૂ ગુન ગાવે, ગુનત ગુનત ગુરૂ રૂપ સમાવે. ૮
વારવાર હરિ ગુરૂ પદ વંદા, ભૂપ પ્રેમ વશ પરમ અનંદા;
પ્રેમ મગ્ન મુનિ મંડલ સારા, સમય સમુજી શિવ શબ્દ ઉચારા. ૯
જય હો ભક્ત ભક્તિ રસ ભોગી, સમુજી સ્વરૂપ ભયો અણુરોગી;
એકો બ્રહ્મ ન દૂઈ દરસે, તીરથ રૂપ પરસ કહા પરસે. ૧૦

દોહા

આતમ તીરથ અચલ સુખ, પરસ્યો સંત સુજાંન;
જાન્યો અપને આપકો, અપર રહી નહિં જાંન. ૧
નવ પ્રકાર ભકિત ધરે, દસમી કરે નિવાસ;
ધ્યે ધ્યાતા કરિ એકતા, મમ સ્વરૂપ સોઇ દાસ. ૨

ચોપાઈ

પિતા પુત્ર અપને સમ ચાવે, દે યુવરાજ પરમ સુખ પાવે;
તાત કૃપા અપનો પદ અરપે, તન મન ધન સહ પુત્ર સમરપે. ૧
જીમ જીમ પુત્ર અધિક પદ પાવે, તિમ તિમ તાત માતુ હરસાવે;
યહિ પ્રકાર જન મમ સુત ભાઇ, ભક્તિ લીન લખ હર્ષ સદાઇ. ૨

---

૧. જનસમુદાય.

જીમ જીમ રાગ તજે સંસારા, વશ વૈરાગ ભક્તિ રસ પ્યારા;
શ્વાસ ઉશ્વાસ રામ ગુન ગાવે, રૂકે પ્રાણ અજપા ચિત લાવે. ૩
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા ધુનિ લાગે, વૃત્તી રૂકે એહ ઘટ જાગે;
રોમાં ચિત અરૂ ગદ ગદ બાંની, જ્યું ગુંગે ગમ ગુંગે જાંની. ૪
દિન દિન વૃતી રૂકે એહ લાગી, ભજતાં ભકત ભયો બડભાગી;
જ્ઞાંના અનલ પ્રબલ હો આવે, તિમ તિમ સંચિત કર્મ જરાવે. ૫
શુક્ષમ જર્યો હર્યો દુઃખ સારો, વ્યાપક અપનો રૂપ નિહારો;
આપે ઇષ્ટ ભિન્ન નહિ ભાસે, સર્વ વ્યાપિ નિજ રૂપ પ્રકાસે. ૬
જીમ જીમ ભકત ઇષ્ટ ઇકિતાઇ, તિમ તિમ પ્રસન હોત હમ ભાઇ;
ધન્ય ભકત ભગવત પદ પાવે, હરિહર અજ માયા હરસાવે. ૭
હોય હુમે જન જનમ ધરાવે, ભકતી અંત મર્મ નહિં પાવે;
ભકત ભયો પરિ ભક્તિ ન ચીની, તાતે જનમ ત્રાસ જન લીની. ૮
મમ જનકો હમ જનમ ન ચાવત, ભકતી અંત ભકત સ્થિર થાવત;
ભકતી અંત સ્વરૂપ લખાવે, સો મમ ભકત હરસિ હમ પાવે. ૯
સમુજી અકાર હુમે જન સેવા, વ્યાપક ભાવ લખ્યો નહિં ભેવા;
સરગુણમે નિરગુણ મોહિ જાંને, સો જન વ્યાપક ભાવ પિછાંને. ૧૦

દોહા

પ્રથમ ધ્યાંન સરગુણ ધરે, શ્વાસા સુમરે રામ;
નિરગુણ વ્યાપક સમુજીકે, જન પાવે મમ ધાંમ. ૧
મમ સમ મમ જન જાંનિકે, મો મન પર્મ હુલાસ;
મમ સ્વરૂપ નિર્ણય કિયો, તેહિ જન જનમ ન ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ

ભકિત અંત હુમે જન પાવે, સો જન જનમ મરન નહિં આવે;
તન અધ્યાસ ત્યાગ મોહિ ભેટે, સો મમ દાસ જનમ દુઃખ મેટે. ૧
મમ સ્વરૂપ નિશ્ચય જન પાયો, આતમ તત્વ ધ્યાંન કરિ ધાયો;
યુકત કર્મ ભકતી મગ હેરા, સો નહિં ફિરે વિશ્વ ફિર ફેરા. ૨
કરિ સતસંગ શ્વાસા મોહિ ધ્યાવા, સો જન રૂકે ન કાહુ રૂકાવા;
આતમ તત્વ તીર્થ જન નાયો, આપ આપ મહિં સહજ સમાયો. ૩
ઇષ્ટ ધાર શિર દ્દષ્ટિ સમાવે, નરહરિ રૂપ વિશ્વ ભલ આવે;
પૂરણ ભકિત કીન નર મોહી, આપ ઇષ્ટ વિચ ભેદ ન કોઇ. ૪

રીઝે રિઝાય ઇષ્ટ સમ હોઇ, સબતે શ્રેષ્ટ સરસ મત સોઇ;
રીઝે ઇષ્ટ આપ જબ ખોવે, જીવત મરે ઇષ્ટ સમ હોવે. ૫
સર્વ પ્રકાર જીવ મત ભાગા, એકહિ ઇષ્ટ તત્વ સંગ જાગા;
જ્ઞાના અનલ કર્મ સહ નાસા, આતમ પરસિ હરી સહ આસા. ૬
ધ્યે ધ્યાતા એક ઘર આવા, કર્મ ભક્તિ પૂરણ ફલ પાવા;
ભક્તિ ભક્ત ભગવંત સ્વરૂપા, ઇનિતે ઇતર કવન બડ ભૂપા. ૭
ભજે ભક્ત ભક્તી રસ પીના, આપો ઇષ્ટ એક મત ચીના;
દુતિયા ગઇ રહી ઇકતાઈ, સરિતા સાગર સહેજ સમાઇ. ૮
નામ રૂપ ગુણ સર્વ વિલાવા, તજી ચંચલતા સિંધુ કહાવા;
સર્વ તીર્થ ફલ અર્ણવ એકા, આતમ પરસત મુક્ત વિવેકા. ૯
આતમ ઇષ્ટ શ્રેષ્ટ મમ ભાઇ, સમજી સંત ચૂપ રહત સદાઇ;
ઉત્તમ જનકો હમ યહ ચાવત, મમ સ્વરૂપ કબ ભક્ત સમાવત. ૧૦

દોહા

મમ સ્વરૂપ પાયા વિના, વિપુલ જનમ મન શ્વેત;
બીજ વિના ખાલી રહ્યો, જ્યું કિ સાંનકો ખેત. ૧
કર કુઠાર કંટક હરે, અતિ પવિત્ર મહિ કીન;
બોયે વિન ઉગે કહા, રહ્યો દીનકો દીન. ૨

ચોપાઈ

કૃષી જીવ ભોમી તન ભાઇ, કંટક કર્મ નિષેધ સદાઇ;
મોક્ષ લાભ ઇચ્છા ઉર લાગી, જ્ઞાંની ગુરૂ ઢિગ ગયો સુભાગી. ૧
ગદગદ કંઠ ગિર્યો ગુરૂ પાયે, ઉર ઇચ્છા સો શબ્દ સુનાયે;
વિશ્વ તરૂ કંટક મય ભારી, તૃષ્ણા ઇચ્છા પ્રબલ અઁધારી. ૨
તાપ તીન અગ્ની ચહું ઓરા, શીતલ નાંહ વિપિન કોઉ ઠારા;
ગરજત ક્રોધ ભયંકર ભારી, આતમ ડરપત પ્રબલ હમારી. ૩
અજગર કામ કુટિલ શિર તાકે, ઇષ્ટ ગુરૂ વિન કો હમ રાખે;
વાયૂ વિકટ વજે ચહુ ઓરા, ઠેર ન દેત હુમે ઇક ઠોરા. ૪
મોહ દૈત્ય મારત દિન રાતી, જપન દેત નહિં પ્રબલ અરાતી;
કાલ પ્રબલ અરિ આયુષ કાટે, ઉગરે કવન કહો ગુરૂ વાટે. ૫
દુઃખી દીન શરણાંગત તોરી, દુરબલ દાસ હાથ તવ દોરી;
કૃપાસિંધુ કહા કહું વિશેશા, હમકો સમજ પરે નહિં લેશા. ૬
શરણાંગત લખિ વિનય સુનીજે, કૃપાસિંધુ ઉત્તર કછુ કીજે;
જ્યાકરી હરૂં વિપિન તન વ્યાધી, ઇષ્ટ મિલે અરૂ જાય ઉપાધી. ૭

વિનય કરત ઉપજી એહ ભારી, વિકલ વિદહ ન શકયો સઁભારી;
પાત્ર સુપાત્ર નિરખિ ગુરૂ દેવા, દયા દ્રષ્ટિ બોલે લખિ ભેવા. ૮
રે મમ પુત્ર ન હોય દુઃખારી, હો સુચેત સમજો વિધિ સારી;
રે મમ પુત્ર રાખ વિસવાસા, નિશ્ચય આજ હરૂં તવ ત્રાસા. ૯
અપની ભૂલ આપ દુઃખ પાવે, મિલે ભૂલ ભવ દૃષ્ટિ ન આવે;
ભ્રાંતિ માત્ર ભાસ્યો જગ ભાઇ, સમુજી શબ્દ હોવહિ સુખદાઈ. ૧૦

દોહા

કરિ કુસંગ અધ્યાસ તન, મન કલપ્યો સંસાર;
જીવ ભયો આશા વિવશ, સમજ પરે નહિં સાર. ૧
નિશિદિન સંધી ભ્રમિત હો, માંનત જેવરિ સાપ;
હરે તિમિર સવિતા તબે, સમજત આપો આપ. ૨

ચોપાઇ

તું મમ રૂપ ડરત મત ભાઈ, હરૂં વિપત તોય વિશ્વ દેખાઇ;
વિશ્વ નહીં યહ બ્રહ્મ વિલાસા, સમજ હીન હોવત ઉર ત્રાસા. ૧
તુંહિ કરતા ભરતા તુંહિ હરતા, તો સમ કો જગ અપર સમરથા;
લખિ સ્વરૂપ નિશ્ચય રહો ભાઇ, તો વિન અપર કવન દુઃખદાઈ. ૨
બોધત ગુરૂ જ્ઞાનકી ધારા, ઉચરત ઉર મહિં પ્રેમ અપારા;
બ્રહ્માકાર વૃતી હો આવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત. ૩
સમય સમુજી શિષ્ય કહે કર જોરી, કૃપાનાથ સુનિયે યહ મોરી;
મેં કરતા ભરતા કિમ સ્વાંમી, વિકરમ કર્મ ભરી મોહિ ખાંમી. ૪
ભરત હરત હરિહર મમ દેવા, સો મમ ઇષ્ટ કરૂં પદ સેવા;
ઇનકો મિલન હુમે ઉર આશા, મિલે ન માગ હોત ઉર ત્રાસા. ૫
અમિત વિઘ્ન અટકાવત આઇ, તાતે તવ પદ વિનય સુનાઈ;
ભેટે ઇષ્ટ કવન વિધિ સ્વાંમી, કવન યુક્તિ હરિયે મમ ખાંમી. ૬
કંટક વાટ નહીં અટકાવે, કૃપાનાથ સોઇ કર્મ બતાવે;
અપર કર્મ મમ ભઈ ગિલાંની, ભેટું ઇષ્ટ જાય મન હાંની. ૭
હરિ હર મિલે બોધ સોઇ દીજે, કૃપાનાથ કારજ યહિ કીજે;
ભૂખે ખાન તૃષિત જીમ પાંની, દર્શ આશ મમ લખો સુજાંની. ૮
ઉગ્ર ત્રાસ કરિ પદ લપટાવા, કૃપાસિંધુ ગુરૂ મર્મ લખાવા;
બોધ યથારથ ઇને ન દીજે, કર્મ ભક્તિ ઉપદેશ કરીજે. ૯
બ્રહ્મ વારતા ઇન વિપરીતા, ઉલટો કુંભ નીર વિન રીતા;
અમિત યુક્તિ કરિ બોધ ન આવે, સનમુખ વિના ન નીર ભરાવે. ૧૦

દોહા

રે સુત નવધા ભક્તિ કર, શ્વાસા મંત્ર ઉચાર;
રામ ઓહં સોહં જપો, પ્રિયે લગે સોઇ સાર. ૧
વેદ વિહિત નિત કર્મકો, કરમે ધાર કુઠાર;
ઉર ભોમી તરૂ અલ્પ મત, કાટી દૂર નિકાર. ૧

ચોપાઈ

દ્રઢ વૈરાગ રાગ નિરમૂલા, સિંવરણ હરે વિષય કર સૂલા;
મદન વિષય બ્રહ્મચર્ય હઠાવે, મને નિગ્રહ ચિત સહજ રૂકાવે. ૧
ત્યાગ ખાગ કર મોહ વિનાસા, હરિહર કૃપા નચિંત ઉદાસા;
તૃષ્ણા લોભ સઁતોષ ઉડાવે, તિમિર રવી સમ પાસ ન આવે. ૨
ધીરજ ધ્યાન તિતિક્ષા નેમા, ગો વશ જ્ઞાન ભક્તિ દ્રઢ પ્રેમા;
નિત્ય કર્મ નિયમિત ગ્રહિ રાખો, અલ્પ શબ્દ મુખતે મત ભાખો. ૩
શ્રદ્ધા સાચ ધર્મ અગવાંની[૧], તાતે મિટે સર્વ દુ:ખ હાંની;
સર્વ વ્યાપિ નિજ ઇષ્ટ પિછાંની, ધરિયે ધ્યાંન ધીર ઉર આંની. ૪
દૃષ્ટા ઇષ્ટિ દાસ મેં દેવા, સુરતી ઉર કરિયે પદ સેવા;
વિધિવત પૂજા ઉર મહિં કીજે, પદ પખારી ચરણોદક લીજે. ૫
પૂરણ પ્રેમ પ્રસાદ જમાઈયે, મહા પ્રસાદ લખી આપહી પાઈયે;
કરિ અચવન અરજી કર જોરી, કૃપાનાથ તવ કર મમ ડોરી. ૬
દીન દયાલ કાલ ડર ભારી, યમ દર્શન નહિં દેહુ મુરારી;
અમિત જનમ જમ કીન દુ:ખારી, યાતે અરજ કરૂં અઘહારી. ૭
જન્મ ત્રાસ મરનો દુ:ખ ઘોરા, કૃપાનાથ નહિં દેહુ બહોરા;
અરજ કરત ઉમગે ઉર પ્રેમા, તન મન વિકલ રહે નહિં નેમા. ૮
યહિ પ્રકાર નવધા ગુણ ગાવે, અપને ઉરમે ઇષ્ટિ મનાવે;
રીઝે ઇષ્ટ અપન ઉર લાવે, તીન તાપ ત્રય દોષ મિટાવે. ૯
હર આવર્ણ હર્યો નિજ રૂપા, ઇષ્ટ આપ એકો બડ ભૂપા;
ઇષ્ટિ કૃપા પૂરણ ફલ પાવે, પૂરણ પ્રેમી ઇષ્ટ સમાવે. ૧૦

દોહા

દસમી આત્મ નિવેદની, ભક્તિ બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
સમજે સાધૂ સૂર જન, સોભા અજબ અનૂપ. ૧
ઇષ્ટિ દેવ વિચ અંતરો, જબ લગ મિથ્યા વાત;
ઇષ્ટિ આપ એકે ભયો, સમજ્યો સરસ સજાત. ૨

---

૧. આગેવાન.

ચોપાઈ

ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી રહે કબલો, નિજ સ્વરૂપ જાંન્યો નહિં જબલો;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણય જન કીના, અપનો રૂપ ઇષ્ટ કરિ ચીના. ૧
ભક્તી ગુણ જ્ઞાંની નહિં ભૂલે, પ્રૌઢ પુત્ર જનુની જોઈ ફૂલે;
જનૂની કાજ પુત્ર કછુ નાંઈ, શિશુપન ગુન સુતકે ઉર માંઇ. ૨
જ્ઞાંની જ્ઞાંન પ્રૌઢ બડ ભૂપા, કર્મ ભક્તિ ગુણ પ્રિયે અનુપા;
પ્રથમ કર્મ કીના નિજ હેતૂ, પાછે ધર્મ કર્મ જગ સેતૂ. ૩
ભક્તિ કર્મ સેતુ સંસારા, અમિત જીવ ઉતરે ભવ પારા;
તરણી તરન ત્રાસ કોઉ નાંઈ, અપર હેતુ વિચરત દધિ માંઇ. ૪
ગો દે દુગ્ધ અપર ઉપકારા, આપ અર્થ નહિં લેત લગારા;
યું જ્ઞાની કરણી વિધિ કર્મા, પર ઉપકાર કરન જગ ધર્મા. ૫
જીવન મુક્ત ભયો નિરમોઈ, કર્મ ક્રિયા ગુણ રહ્યો ન કોઇ;
જીવત મર્યો મરન નહિં ત્રાસા, વૃદ્ધ નારિ જીમ પુત્ર નિરાસા. ૬
પુત્ર વિવાહ કરે વૃધ નારી, અપને ઉરતે આશ વિસારી;
યું જ્ઞાંની વિધિ કર્મ અનેકા, અપર હેતુ નિજ ચહે ન એકા. ૭
જ્ઞાંની ગુણ ધ્રુવ જન ભંડારા, ઇન સમ સંત સર્વ અતિ પ્યારા;
શિવ સ્વરૂપ એસે જન જાંનો, મોતે ઈતર ભાવ નહિં આંનો. ૮
હમતે અધિક બોધ ગુન ઇનમે, વાણી બોધ કીન નહિં કિનમે;
જંગમ તીરથ જન સંસારા, જ્ઞાંની લખે ન લખે ગવારા. ૯
જ્ઞાંનીકી ગમ જાંનત જ્ઞાંની, લખે ન કોટિક કષ્ટ અજ્ઞાની;
મુખમે જીભ જલજ જલ માંઇ, યું જ્ઞાંની મિલ ભિન્ન સદાઈ. ૧૦

દોહા

જ્ઞાંની મેરી આતમા, મેં હું જ્ઞાંન સ્વરૂપ;
ઓત પ્રોત રવિ કિરણસમ, જન લે જુક્તિ અનૂપ. ૧
સર્વ ધર્મ દૃષ્ટા સોઈ, ભક્તિ કર્મ કરિ અંત;
ઇષ્ટ આપ એકે ભયા, સર્વ શિરોમનિ સંત. ૨

ચોપાઇ

બોધ યથારથ કર ગૌરીશા, ભયે પ્રેમવશ વ્યાપક ઈશા;
સુનિ શિવ શબ્દ સર્વ સુખ પાવા, વિશ્વ પ્રેમ મનુ તનુ ધરિ આવા. ૧
નર સુર સભા પ્રેમ ભો ભારી, રૂકી વૃતી ચઢિ જ્ઞાન અટારી;
લક્ષા અર્થ સર્વ લય લાગી, શિવ મુખ બોધ સુન્યો બડભાગી. ૨

નિઝરત નેન નીરકી ધારા, વરસિ ઘટા જીમ ચલે પનારા;
જ્ઞાન ઘટા વરસે શિવ સ્વાંમી, પ્રેમ નીર મુનિ નેન તમાંમી. ૩
સરિતા નીર સમુદ્ર સમાવે, પ્રેમી સુજન બ્રહ્મ દધિ પાવે;
યાતે પ્રેમ શ્રેષ્ટ જન ગાવા, હરસિ હરીહર પ્રેમ સમાવા. ૪
વિશ્વ ચરાચર પ્રેમ પિયારા, પ્રેમી વિવશ ચાલત જીવ સારા;
ઉદધિ પ્રેમ ઉભય ઇન ધારા, જ્ઞાંની લખે ન લખે ગવારા. ૫
એક ધાર મુકતી પદ પાવે, દુસરા ધારા નર્ક સિધાવે;
જેહિ જન પ્રેમ ભકિત મહિં લાગા, રામ સ્વરૂપ સુજન બડ ભાગા. ૬
વિષય વાસના પ્રેમ પિયારા, નર્ક ગયો અરૂ નરતન હારા;
યાતે પ્રેમ સમજ મમ ભાઈ, કરિયે પ્રેમ સમુજ સુખદાઇ. ૭
નર સુર પ્રિયા સર્વ જો દેવી, ભઇ પ્રેમ વશ સમુજ સુસેવી;
સર્વ શાંતિ મય સમજ સુખારી, નરહરિ નિર્મલ ગિરા ઉચારી. ૮
જય મમ ઇષ્ટિ શંભુ ત્રિપુરારી, અમર બોધ દે કીન સુખારી;
અજર અમર શિવ બોધ ઉચારા, સંશય શોક તર્ક મન હારા. ૯
કર્મ ભકિત પ્રભુ જ્ઞાન સુનાવા, સમુજી મર્મ મંડલ સુખ થાવા;
ઇનિતે અપર કવન મત બોધે, સમજી સુજન આદૃ મગ શોધે. ૧૦

દોહા

બાકી બોધ ન બુંદ ભર, રખ્યો ન ભેદ લગાર;
મુનિ સમજે ઝેલે સુજન, સહજ તરે નરનાર. ૧
ઇષ્ટ ભકત કી એકતા, સરસ કહી સમજાય;
સમજી સુજન શાંતી લહે, જનમ મરણ દુઃખજાય. ૨

ચોપાઈ

કહા લગિ કથું અમિત ગુણ સ્વાંમી, જય મમ ઇષ્ટ નમામિ નમાંમી;
નિરગુણ સગુણ કહા અબ કહિયે, જ્યાં તહાં સર્વ વ્યાપિ શિવ લહિયે. ૧
વિવર્ત[૧] કનક સમી યહ માયા, સર્વ વ્યાપિ શિવ આપ રહાયા;
ઇખ સરસ રસ આદિ રૂ અંતા, યું જગ વ્યાપિ રહે ભગવંતા. ૨
ત્રિગુણ તત્વતેં પર તુમ તાતા, તોરિ કૃપા તોહી જન પાતા;
મુનિ મંડલ ધ્રુવ દાસ તુમારા, સુનિ સત બોધ ધ્યાન ઇક ધારા. ૩
લક્ષા અર્થ લીન સહ ભારી, મિલે તત્વ યહ કૃપા તુમારી;
યહ અવસર કીજે કહા કાજા, કરો રજા શિવ ભકત નિવાજા. ૪

૧, વીવર્ત, રૂપાંતર.

મમ શિર ઇષ્ટ રજા સોઇ કરહી, ચરણ દાસ સોઉ શિર પર ધરહી;
રજા વિના રજ કરે ન કર્મા, સેવક સેવ સનાતન ધર્મા. ૫
નર હરિ નાથ શંભુ પદ પરસા, ઉમગ્યો પ્રેમ નેન જલ વરસા;
નરહરિ પ્રેમ નિરખિ અેહ ભારી, હરિપદ વંદત વારંવારી. ૬
નર હરિ નાથ નિરંજન તાતા, દ્રષ્ટા દેવ છુપી કો બાતા;
જય મમ ઇષ્ટ ચરણ મેં દાસા, તુમ મોરે ઉર કરો પ્રકાસા. ૭
તીન કાલ પ્રભુ જાંનન હારા, તુમ કર છુપે ન મર્મ લગારા;
જનકો નામ[1] કરો જગદીશા, કવન લખે તોરી ગતિ ઇશા. ૮
ઇષ્ટ રજા સેવક શિર ધરહી, રજા હોય સો શબ્દ ઉચ્ચરહી;
ભક્ત આશ સહ કીન સૅંપૂરણ, રજભર રહ્યો ન કાજ અપૂરણ. ૯
વેદિક ધર્મ વિશ્વ મહિં થાપા, જ્યા કરિ જીવ હરહિ સંતાપા;
નરસુર નાર કર્મ શુભ ચાવા, ભક્તિ જ્ઞાન ઉર મર્મ લખાવા. ૧૦

દોહા

ધર્મ તરૂ નરહરિ પ્રભૂ, અરજ કરૂં કરજોર;
રજા હોય ગવને સરવ, અપની અપની કોર. ૧
ધર્મ નીતિ નર સુર સબે, દિપે સરસ સંસાર;
યાતે અવસર સમજી કે, કિયે સમય વ્યવહાર. ૨

ચોપાઇ

શિવ સર્વજ્ઞ પ્રેમ મય ભારી, જય જય ધ્રુનિ ચહું ઓર ઉચારી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, સુર તિય ગાવત હર્ષ વધાઇ. ૧
પ્રેમ મગ્ન ભક્તી રસ ગાવત, ત્રિવિધિ તાલ મરદંગ વજાવત;
કર ગાંધર્વ અમિત કલ ગાંના, જ્ઞાંન ભક્તિ વિત શબ્દ ન આંના. ૨
સર્વ તીર્થ મુનિ મંડલ સારા, સમુજી મર્મ ઉર પ્રેમ અપારા;
ઇષ્ટ રજા નરહરિ શિર ધારી, સમય સમુજી બોલે અઘહારી. ૩
સજિયે સર્વ વિમાંન સુરેશા, શંભૂ રજા વિલંબ ન લેશા;
ઇષ્ટ દેવ કારજ સહ સારા, ભક્ત સિંધુ ગહિ પાર ઉતારા. ૪
ઉત્તમ માતુ બ્રાહ્મિ ધ્રુવ નારી, બ્રહ્મ લોક અજ સંગ સુખારી;
કરિ સત સંગ હરહિ મન વ્યાધી, લખિ સ્વરૂપ રહ રહિત ઉપાધી. ૫
જ્ઞાના અગ્નિ કર્મ કરિ નાસા, સુક્ષમ હરહિ વિનહિ પ્રયાસા;
જીવ સૃષ્ટિ સંકલ્પ હોહી હરહી, અચલ નિવાસ રૂપ મય કરહી. ૬

---
1. વડાઈ.

વિન સત સંગ સ્વરૂપ ન જાંને, વેદ સાસ્ત્ર મુનિ સર્વ વખાંને;
બ્રહ્મ લોક સતસંગતિ ભારી, જીવ હોત કરિ સંગ સુખારી. ૭
નિરમલ ભક્ત જનમ નહિં પાવે, બ્રહ્મ લોક ભલ વાસ કરાવે;
કરિ સત સંગતિ સમજ સુજાંના, નિશ્ચલ રૂપ લહે નિરખાંના. ૮
યાતે અજ કૃપા યહિ કીજે, તૃતિય ભક્ત અપને સઁગ લીજે;
બોધ યથારથ ઇનિકો દીજે, કરૂણા સિંધુ કૃતારથ કીજે. ૯
મુનિ મંડલ કહ્યા કહે સુનાઈ, ભયે અચલ નીજ રૂપ સમાઇ;
ગવના ગવન હર્ષ નહિં સોકા, જોહિ તેહિ આશ્રમ રહો અશોકા. ૧૦

દોહા

જીવન મુક્તી સુખ લયો, ભયો કર્મકો નાશ;
નિજ સ્વરૂપ નિર્ણુય કીયો, અહો નિશિ આશ નીરાસ. ૧
અલ્પ કાલ તન ત્યાગિ કે, હોહુ અચલ નિરધાર;
યાતે પદ વંદત હુમે, તુમકો વારંવાર. ૨

ચોપાઇ

મિલ બિછોહ તવ ઉર નહિં આવે, પદ નિરવાણ સ્વરૂપ દિખાવે;
તુમ કહેણી રહેણી ઇક કોરા, હમતે બને ન કર્મ કઠોરા. ૧
સબતેં કઠિન કાજ પ્રભુ યેહી, રેણી કેણી સંગ ન રેહી;
રાખન ચહે યતન કરિ સંગા, યદ્યપિ ઉઠત બીચ તરંગા. ૨
ઇચ્છા અપર ફુરે ઉર આઈ, ધર્મ હાંનિ લખિ કરે સહાઈ;
છલ પ્રપંચ કછુ ઉર મહિં ધારે, જ્યા કરિકે હમ અસુર સઁહારે. ૩
બ્રહ્માકાર વૃતી વિસરાવે, તેહિ અવસર સંગ્રામ રચાવે;
વિષમ વ્રતી વિન સરે ન કાની, ધર્મ કર્મ મય હોય અકાની. ૪
અસુર સઁહાર હરીજન તારે, યહિ પ્રકાર કારજ જન સારે;
રેણી કેણી સરિસ ન મોરે, યાતે મુનિ મંડલ કર જોરે. ૫
સમુજી મર્મ મુનિ અધિક સુહાવે, રેણી કેણી સરિસ નિભાવે;
જબતે જ્ઞાન ભયો ઉર અંદર, રજ ભર ફુરે ન મુનિ ઉર દંદર. ૬
કુશલ જ્ઞાન મુનિ જન મન આતમ, તુમ સમ અપર કવન પરમાતમ;
જ્ઞાંની જન મમ આતમ સારે, મસ્ત રહું જન નેન નિહારે. ૭
જ્ઞાંની ગુન ગાવત અઘહારી, પિયુષ પ્રેમ ઉમગ્યો ઉર ભારી;
મુનિ મંડલ જય શબ્દ ઉચારા, હરિહર પદ વંદે કેઇ વારા. ૮
જય હરિહર અજ જન ભય હરતા, કો તુમ સમ જગ અપર સમરથા;
કર ભર હરતા ધ્રુમ સુર સ્વાંમી. હમ તુમ દાસ નમાંમી નમાંમી. ૯

રેણી કેણી તવ ઇક ધારા, પ્રગટ બોધ દે હમહિ ઉગારા;
ગુપ્ત ગાથ સોઉ પ્રગટ પ્રકાશા, અબ નહિં ભૂલે તવ પદ દાસા. ૧૦

દોહા

પરમ કૃપાલૂ નરહરી, દીન સત્ય ઉપદેશ;
જ્યા કરિ હમ ચેતન ભયે, રખે ન માયા લેશ. ૧
નિર અકાર વૃતી પ્રબલ, કુરત રહત દિન રાત;
પ્રગટ કરે કો ગુપ્ત મત, તુમ વિન નરહરિ નાથ. ૨

ચોપાઇ

ભકત સંત જ્ઞાંની અરૂ ધ્યાંની, સબકો કરત વૃતી ઉર હાંની;
યોગિ યોગ રેણી અરૂ કરણી, વૃતી તર્ક સર્વ સુખ હરણી. ૧
અચલ વૃતી સહ સિદ્ધ કહાવે, વિચલ વૃતી સહ અધપુર જાવે;
થીર વૃતી વિષયારસ ત્યાગે, સનમુખ હોય રૂપ સંગ લાગે. ૨
વૃતી લીન બ્રહ્મ મય હોવત, જબ યહ જીવ રૂપ મય સોવત;
વૃતી અચલ અમર ઘર પાવત, જનમ મરન જંજાલ મિટાવત. ૩
તાત હુમે વૃતી ડર ભારી, આય અચાનક કરત દુ:ખારી;
ભજન ભકિત મહિં ચિત ન લાગે, પ્રબલ હોય બાયર મુખ જાગે. ૪
અમિત ગ્રંથ યુકતી ઉર ધારે, પુનિ સંકલ્પ હોત દુ:ખ ભારે;
કૃપાનાથ કહિયે કહા દેવા, દષ્ટા દેવ લખો મન ભેવા. ૫
વૃતી તર્ક ગુને કહા ગાથા, સત્ય લખો મમ તત્વ વિધાતા;
નરહરિ નાથ કૃપા યહિ કીજે, વૃથા તર્ક વૃતી હર લીજે. ૬
વૃતી કુરે વિષયકી ઓરા, તબ લગ જરે ન કર્મ કઠોરા;
વૃતી તર્ક હુમે ઘબરાવે, પાર પરે નહિં બહુરિ ગિરાવે. ૭
મૂવો જીવિ મરે ફિર તાતા, દુતિયે હો મમ આતમ ધાતા;
ગિરિવર ચઢયો જો ફેર ગિરાવે, કવન પુન્ય કરિ ફિર વહાં જાવે. ૮
યાતે તાત અર્જ યહિ મોરી, ચિત ચંચલ જાંનત જીવ ચોરી;
સવિતા આપ જીવ પ્રતિબિંબા, વિશ્વ ચરાચર તવ અવલંબા. ૯
નામ રૂપ જડ તોરી માયા, વિશ્વ ભેદ સહ તુમહિ સમાયા;
તુમતે ઇતિર ન વૃતી વિશ્રાંમા, તવ અધાર કર તર્ક તમાંમા. ૧૦

દોહા

યાતે તાત ન દીજીયે, જનમ મરણુ દુ:ખ ઘોર;
તરજી તાત સુત કરગ્રહી, લીજીય અપની ઓર. ૧

મમ ચિત વિઘ્ન વિહીન હોય, તવ પદ રહ લવ લીન;
લીન હોય તનકી ક્રિયા, તબ લગિ હોય ન દીન. ૨

ચોપાઇ

વિનય કરત મુનિ મંડલ સારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
હરિહર અજ ઉર હર્ષ અપારા, પુષ્પ વૃષ્ટિ સુર વારંવારા. ૧
શિવ સર્વજ્ઞ સંત ગુન જાંની, ગદગદ કંઠ કહે મૃદુ બાંની;
સંત સમાન સંત ગુણુ સાગર, સંત સમો નહિં અપર ઉજાગર. ૨
જગમે રહે જગતસે ન્યારા, ધર્મ નીતિ મર્યાદ વિહારા;
પર ઉપકાર કરન ચિત ચાવત, પ્રથા બોધ નરનારિ સુનાવત. ૩
સમુજી સજાત જીવ સત બોધત, ઉત્તમ જન ઉત્તમ મગ શોધત;
સર્વ જીવ ઉરતે હિતકારી, સત્ય સત્ય મેં જન બલિહારી. ૪
આપ તરે જીવ અપર તરાવે, યાતે સંત અધિક મોહિ ભાવે;
વૃતી બેહદ હદ તન વાસા, વ્યાપક રૂપ સ્વતંતર ભાસા. ૫
બ્રહ્મ રૂપ મુનિ મંડલ સારા, યદ્યપિ કરત પરમ ઉપકારા;
ભકતી કર્મ પ્રથા નહિં ત્યાગે, સુન ઇન શબ્દ સર્વ પ્રીય લાગે. ૬
સર્વ સૃષ્ટિ જીવ તારનહારા, ધર્મ સેતુ મુનિ થંભ અધારા;
અમિત યુક્તિ કરિ બોધ સુનાવત, ઉત્તમ જીવ ધર્મ ગમ પાવત. ૭
કર્મ ભકિત સત જ્ઞાનકિ ધારા, હિત કરી જન મુનિ બોધનહારા;
અમિત જીવ ઉત્તમ મગ શોધે, મુનિ મંડલ વિન કો જગ બોધે. ૮
ગુણુ કરિ ત્રિગુણુ વ્યાપિ ત્રય દેવા, સો મુનિ બોધિ વતાવત ભેવા;
સત મિથ્યા દો મર્મ વતાવે, જીવ બ્રહ્મ ઇકિતા સમુજાવે, ૯
મુનિ અનંત ગુન અંત ન આવે, ગુનત ગુનત ગુન અંત સમાવે;
કર્મ અંત આતમ અવિનાશી, પરસેત જીવ સર્વ સુખ રાશી. ૧૦

દોહા

અજર બોધ આતમ દશા, સો મુનિ બોધત સાર;
અજર અમર પદ ઇન કૃપા, સહજ લેત નરનાર. ૧
શિવ મુખ સર્વ સુબોધ સુન, હરસે નર સુરદેવ,
જય જય ધુનિ ઉચ્ચરત, ભયે, સમુજી સત ભેવ. ૨

ચોપાઇ

મુનિ મઘવા સુર હરિ ત્રિપુટારી, સમુજે લક્ષ પ્રેમ મય ભારી;
પાલો પિગલિં ભયો જીમ પાંની, સર્વ વૃતી ઇક રૂપ સમાની. ૧

સુર પ્રવીન ઉર જ્ઞાન સુહાવા, નિજ કૃત સમુજી હૃદય સકુચાવા;
હર હમેશ હરિહર પદ પરસે, યદ્યપિ નિજ સ્વરૂપ નહિં દરસે. ૨
ક્ષણિક જ્ઞાંન ઉપજે ઉર આઇ, વિષયા શકત નહીં થીરતાઈ;
યાતે જન પદ વંદન મોરી, જગ મહિં જનમ ન લેત બહોરી. ૩
નિરાકાર વૃતી વશ રાખત, આતમ તત્વ અમર રસ ચાખત;
પદ નિર્વાણુ લીન નિજ આસે, જેહિ હિત હમ સુર સહ અભિલાસે. ૪
સર્વ આતમા નિશ્ચય સાદ્દૃ, કરિ ઇનિ સંગ મિલે ધ્રર આદ્દૃ;
જય ધ્રુવ કહા કરૂં બડાઈ, સમુજી છઈ પદ વંદુ સદાઇ. ૫
હરિપુર હરસિ દર્શ નિત પાઉ, મમ મન સંશય સર્વ હઠાઉ;
શુક્ષમ તન કેદી સુર સારા, સમુજે દર્શન કીન તુમારા. ૬
જબ તબ કેદ હોય મમ અંતા, નરતન પાય ભજે ભગવંતા;
તુમ સમ જન પદ રજ શિર ધારે, જયા કરિ કે નિજ રૂપ નિહારે. ૭
જબ ઉરતે ઇચ્છા જડ જાવે, ત્યાગિ તત્વ નિજ તત્વ સમાવે;
જાંનત સર્વ જોર નહિં લાગે, મો સમ જગ કો તાત અભાગે. ૮
વિનય કરત ઉપજી ધ્રેહ ભારી, પુલકિ ગાત લોચન ભરિ વારી;
સુરપતિ નયન સુનત મુનિ સારા, ઉમગ્યો પ્રેમ નેમ જલ ધારા. ૯
સુરપતિ અધિક વિશ્વ ઠકુરાઇ, જ્ઞાન હીન ઉર ત્રાસ સદાઈ;
દીન તે દીન દાસ કર દાસા, મિલ્યો જ્ઞાન ફિર નાંય ઉદાસા. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવ દુઃખ, જીવ નહિં પાયો જ્ઞાંન;
જ્ઞાંન લીન સતસંગતે, તે જન બ્રહ્મ સમાન. ૧
સમય સમુજીકે યાન સજ, હરિહર આજ્ઞા કીન;
અરસપરસ વંદન કરી, હરસે દેવ પ્રવીન. ૨

ચોપાઈ

અજ અજપુર સન કીન તયારી, હરિહર પદ વંદે કેઈ વારી;
હરિહર અજ નિજ રૂપ પિછાંની, વારંવાર વંદે પદ પાંની. ૧
અન્યો અન્ય પ્રેમ ભયો ભારી, લખિ ન પરત ઇનકી ગતિ ન્યારી;
અજ પ્રિય આય ઉમા પદ લાગી, પ્રેમ મગન દે અચલ સુહાગી. ૨
ગદગદ કંઠ કીન અસ્તૂતી, સર્વ આપિ કહિ વરણી વિભૂતી;
નામ રૂપિણી જગ અવલંબા, સર્વ શક્તિ અવિગતિ જગદંબા. ૩

શુદ્ધ સત્વ ગુણુ તુમારા, ઈશ બિંબવત તુમહિ અધારા;
તુમતે તમ પ્રધાન જડ માયા, સતા પાય યહ વિશ્વ રચાયા. ૪
લખિ તવ રૂપ પરમ પદ પાવે, મર્મ હીન જીવ નર્ક સિધાવે;
મેં મેરી માંનત અજ્ઞાંની, જ્યા કરિ હોત મોક્ષ મગ હાંની. ૫
સર્વ શક્તિ સહ ઠાટ તુમારો, મેરી મન માંનત સો હારો;
સમજી સંત મમતા મદ ડારત, જ્યા કરિ અપનો જનમ સુધારત. ૬
તોરી કૃપા મોક્ષ યહિ માતા, સર્વ દેવિ મમ મુખ્ય વિધાતા;
વિશ્વ વિરાટ ચરાચર અંગા, નિશ્ચય મમ ઉર અડગ અભંગા. ૭
સર્વ દેવિ હમ દાસિ તુમારી, કૃપા બની રહે વિનય હુમારી;
લઘુ અનુચરિ આજ્ઞા અબ કીજે, અવસર દર્શ કૃપા કરિ દીજે. ૮
શુભ ગુણ અમિત દાસ મહિં આવે, કૃપાવતી તોહુ કૃપા કરાવે;
લખિ લઘુ દાસ કૃપા યહિ કીજે, ભક્તિ અભેદ અભય પદ દીજે. ૯
તવ પદ પંકજ રજકી ચેરી, ચરન શરન ચાહત મતિ મેરી;
શિશુ સમ હાક બાક મમ બાંની, સર્વ લખો મમ માતુ સુજાંની. ૧૦

દોહા

શિવા હરસિ શિર કર ધરે, સુતા ખુશી રહે તાત;
તુમ મમ અંગ અનાદિ કે, મમ સ્વરૂપ સાક્ષાત. ૧
ઉભય પક્ષ કરિ વિશ્વ યહ, ભાસત નાના રૂપ,
એક પક્ષતે ના બને, લખિયે યુક્તિ અનૂપ. ૨

ચોપાઇ

શિવા શબ્દ સુન હરિહર દેવા; ભયે પ્રેમવશ સમજ સુભેવા;
સર્વ દેવિ લક્ષ્મી ગુણ ધાંમા, સમુજી મર્મ ઉર હર્ષ તમાંમા. ૧
ધ્રુવ પ્રવીણ અજકે પદ વંદા, નિજ સ્વરૂપ લખિ પર્મ અનંદા;
અજ ઉર ઉભય ભાવ ફુરિ આવા, પુત્ર જ્ઞાંનિ લખિ પ્રેમ વડાવા. ૨
તન અધ્યાસ પ્રબલ બલ ભારી, સમે ન ચૂકત ચતુર ખિલારી;
નભ દામનિ નિજ ઝલક દિખાવે, યું અધ્યાસ સુતે ફુરિ આવે. ૩
જ્ઞાંની જ્ઞાંન વૃતી ગહિ રાખે, અક્ષય અમર અજમી રસ ચાખે;
સુરૂચી પદ વંદે ધ્રુવ દાંના, જ્ઞાંન હીન બેહ વિવશ હેરાંના. ૪
ત્રાહ ત્રાહ કરિ રોવન લાગી, સમય ચૂક મેં ભઇ અભાગી;
મિથ્યા દોષ દીન મેં તુમકો, સુક્ષમ કેદ કાન હરિ હમકો. ૫

પુત્ર સુભટપન કરિ તન ત્યાગા, હરિપુર હરસિ લીન બડભાગા;
ભક્તિ વિવશ ઇનિ રાજ ન કીના, મેં શઠ વૃથા દોષ તેહિ દીના. ૬
અવગુણ અમિત કેહુ કહા મોરા, શુભ ગુણ અમિત વર્ણું કયા તોરા;
રવી રાહુ સમ વિલગ સુભાઉ, ભાસત પ્રગટ સુભાવ કુભાઉ. ૭
મિથ્યા ભાવ અર્થ નહિં આવા, શુદ્ધ ભાવ તવ પ્રગટ દિખાવા;
કહા આશીશ દેઉ મમ ભાઇ, બની રહો તવ વિશ્વ ભલાઇ. ૮
ગદગદ કંઠ થકિત ભઈ બાંની, સમય સમુજી ધ્રુવ કહત સુજાંની;
જય જનુની તજી તત્વ ઉપાધી, સમુજ સ્વરૂપ સમાગમ સાંધી. ૯
મેં તું તર્ક વૃથા જગ મેલો, વ્યાપક આતમ સર્વ અકેલો;
માત તાત ભ્રાતા તન વ્યાધી, મિથ્યા તર્ક તજો મન સાંધી. ૧૦

દોહા

ઉતમ જન અવસર લખી, ધ્રુવ પદ વંદે આય;
પુલકિ ગાત લોચન સજલ, હૃદય ન પ્રેમ સમાય. ૧
અહો ભ્રાત અજ તાત પદ, લેહુ સમાગમ સાર;
સત્યા સત્ય વિવેક કર, તજીયે ભાસ્ય અસાર. ૨

ચોપાઈ

ઉત્તમ ઉત્તમ ગાથ પિછાંની, ચુપ મુખ ભયો જોરિ યુગ પાંની;
ભક્તિ અંત સંધી ચિત આવા, સત્ય શબ્દ ઉત્તમ મન ભાવા. ૧
સમય સમુજ ભ્રાંમી પતિ ચરણાં, ખેદ વશ વિકલ કવન વિધિ વરણાં;
પતિ હિત રાજ અપન તન ત્યાગા, કરિ દર્શન ફિર રહી અભાગા. ૨
પતિ પદ ભેટિ મિટયો નહિં શોગા, દુષ્ટ કર્મ મહિં લિખ્યો વિયોગા;
સ્વર્ગ પાય સંશય નહિં ભાગા, પ્રવશ કર્મ ગતિ કઠિન વિભાગા. ૩
જય પતિ નાથ પ્રિયા કર ત્યાગા, ત્યાગિ પ્રેમ સુખકો સુખ લાગા;
સર્વ દેવ નારી નિજ શોભા, કવન હેતુ ત્યાગો કહા શોભા. ૪
નારી નર્ક ગિરાવન હારી, સર્વ દેવ કિમ નાર પિયારી;
નર સુર નારિ દિપાવન હારી, કરિયે ક્ષમા કવન બ્રહ્મચારી. ૫
કારન કવત તજો મમ સ્વાંમી, ત્રણ સમ ત્યાગ કરો કો ખાંમી;
માયા બ્રહ્મ અનાદી મેલા, કહા કરિયે કહો બ્રહ્મ અકેલા. ૬
નરતન ત્યાગ દેવ તન ધારા, ભાવ ભેદ નહિં ભયો લગારા;
ભાવ માત્ર સંસ્કૃતિ તુમ ભાખા, સો સત સમુજી હૃદય ધરિ રાખા. ૭
રજા યુકત અજપુર પદ ધારે, પતિ ભાવ ન વૃતી વિસારે;
નિજ મન ભાવ સત્ય હો સ્વાંમી, તો મમ ભાવ હોય કિમ ખાંમી. ૮

તવ પદ ભક્તિ ભાવ પરતાપા, દેવ દર્શ કરિ મિટયો સંતાપા;
અવર મોક્ષ સુખ કો મમ નાથા, તવ પદ સેવ સર્વ સુઃખ દાતા. ૯
મો મન સત્ય ભાવ યહિ ભાવે, સેવા સમ નહિં અવર સુહાવે;
શુક્ષમ સ્થૂલ શરીર ન કાજા, ભક્તિ ભાવ દો ભક્ત નિવાજા. ૧૦

દોહા

મોક્ષ લાભ પદ સેવ તવ, મોચિત અપર ન ચાહ;
કંથ કૃપા કરિ દીજીયે, હોત બિછોહે ત્રાહ. ૧
ભ્રાંમી વરણુત ભાવ નિજ, સજલ ભયે દૃ નેમ;
ધ્રુવ પ્રવીન અવસર સમજ, કહે મધુર મુખ એન. ૨

ચોપાઇ

રે મમ આતમ સમજ પિયારે, તન સબંધ કારજ કો સારે;
માત તાત પત્ની પિવ પ્યારી, સર્વ સજાત અવર નિધિ[1] સારી. ૧
ઇન સનેહ અલુજ્યો સંસારા, વિવશ ભાવ સહ કષ્ટ અપારા;
મિથ્યા ભાવ ભ્રમે સંસારા, અર્ધ ઉર્ધ ધારત અવતારા. ૨
કો પત્ની કો પીવ કહાવે, ભાવ વિવશ જીવ મર્મ ન પાવે;
વૃતી નાર પીવ પરમાતમ, સનમુખ હોય નિરખિ નિજ આતમ. ૩
ચેતન બ્રહ્મ અજર તું આદી, મિથ્યા તન માન્યો પરમાદી;
મિલ બિછોહ માયા મહિં ભાસે, અન્વય આતમ એક પ્રકાસે. ૪
મેં તું તર્ક ત્યાગ તન દેખો, તવ સ્વરૂપ વ્યાપક ઇક પેખો;
નારી પુરૂપ ન જનત વિજ્નતી, સર્વ વ્યાપી ઇક રામ સજાતી. ૫
મમત મોહ મિથ્યા ઉર ધારત, સમય સમુજી કારજ કિન સારત;
ઉભય નારિ ઇકિ બોધ સુનાવા, ઇલા સમુજી આતમ સુખ પાવા. ૬
દે ઉપદેશ અપન સુત તારા, કર ગ્રહિ ભવ નિધિ પાર ઉતારા;
ધન્ય માતુ એસે સુત જાયા, સર્વ ત્યાગ જાય વિપિન વસાયા. ૭
કરિ હમ હઠ જીન નૃપ પદ અરપા, લઘૂ ભ્રાત સન સર્વ સમરપા;
ત્રણુ સમ ત્યાગિ ચલ્યો અબધૂતા, બ્રહ્મરંધ્ર ગિરિવર જાય સૂતા. ૮
ઇલા પુત્ર ઉતકલ અધિકાઇ, હમતે શ્રેષ્ટ દશા જીન પાઈ;
પરવરતી મય મમ દિન વીતા, વો નિરવરતી પાય નચીંતા. ૯
જ્ઞાન ત્યાગ એકણુ ઘર આવે, પાય નિરવરતી ધર્મ દિપાવે;
વિપિન પશૂ કે સરિ કહા ત્રાસા, યુ અબધૂત વિપિન વિન આશા. ૧૦

---

૧. લક્ષ્મી ધન.

દોહા

વિશ્વ પદારથ સ્વપ્ન સુખ, નિજ સુખ આતમ સાર;
મસ્ત ભયો વ્યાપક સમજ, સો કિન ચહે અધાર. ૧
વિઘ્ન હીન વ્રતી વિવશ, આતમ રત હમેશ;
નાર નિવરતી પાસ નિત, તિન કહા દેશ વિદેશ. ૨

ચોપાઈ

યાતે ભાસ ભર્મ તજ ભ્રાંમી, સંગમે સમજ શ્રેષ્ટ તવ સ્વાંમી;
વૃતી નાર પતી નિજ આતમ, વ્યાપક વિલગ નહીં પરમાતમ. ૧
ના મેં પીવ નહીં તું નારી, તન સબંધ ભાસત ભ્રમ ભારી;
અપની ભૂલ આપ દુઃખ પાવે, આપ લખે વિન કો અટકાવે. ૨
હરિ ગુરૂ સંત બોધ દે સારા, સમુજ હીન તજ દેત ગઁવારા;
તન અધ્યાસ કષ્ટ કર કોપા, અમિત જનમ કરિ નહિં નિરદોપા. ૩
કરિ સતસંગ સુજન જન સાધૂ, વ્યાપક રૂપ લખે નિજ આદૂ;
સમજ પરી સંશય સબ જાવે, આપ આપ મહિં આપ લખાવે. ૪
રે આતમ મમ અજ પદ રૈયે, કરિ સતસંગ સ્વરૂપ સમૈયે;
પતની પીવ ભાવ દુઃખદાઈ, ઉભય ત્યાગ સુખ લે ઇકતાઇ. ૫
તુમતે ભાવ તજ્યો નહિં જાઇ, યાતે અજ પદ સંગ સદાઇ;
ઉદધિ તરે નાવ નર પાવે, ભવનિધિ પાર સમાગમ જાવે. ૬
જલ લગ તુમ હમ સંગ રહાવે, તબ લગ તવ અજ્ઞાંન ન જાવે;
પતની પીવ તુમે અધ્યાસા, રહે સંગ નહિં જાય દુરાસા. ૭
પાછિત ભર્મ સમુઝ પ્રભુતાઇ, જ્ઞાન ગિરા કેઈ વાર સુનાઇ;
યદ્યપિ પીવ ભાવ પદ પૂજા, આતમ તત્વ તુજે નહિં સૂજા. ૮
સંગ દોપકી યે પ્રભુતાઇ, ભાવ કુભાવ ન હટે કદાઇ;
એકાએક વસે જઇ વનમે, યદ્યપિ અસર કરે આય મનમે. ૯
આતમ તત્વ ધ્યાન કો ત્યાગે, તન અધ્યાસ વૃતી સઁગ લાગે;
સંગમે સદા સરે કિમ કાજા, સત્ય સત્ય હો અવશ અકાજા. ૧૦

દોહા

યાતે મમ ઉપદેશ સત, સમુજી ધરો ઉર ધીર;
અજમુખ શબ્દ વિચાર કર, તરિ લાગો ભવતીર. ૧
હરિહર આજ્ઞા શિર ધરો, અજ પદ કરો નિવાસ;
સુનિ સુબોધ સંશય હરો, પ્રગટે પર્મ પ્રકાશ. ૨

ચોપાઇ

આંમી ધ્રુવ સુખ શબ્દ સુહાવા, હરિ સમ સમુજી શીશ પદ નાવા;
તન અધ્યાસ ભર્મ સમ ભાસા, મોહ મમતતે ચીત ઉદાસા. ૧
ગદગદ કંઠ નયન જલ ધારા, શર્મ ભરી અધ શબ્દ ઉચારા;
અલ્પ શબ્દ શિવ સનમુખ ગાવા, દેવ સભા શઠ મોહ લજાવા. ૨
શર્મ ભરી હરિહર પદ લાગી, શંભુ કહે સુત હો બડ ભાગી;
અજ સતસંગ પરમ સુખ પાવો, સત મિથ્યા લખિ રૂપ સમાવો. ૩
સર્વ દેવિ સન શીશ નિવાવા, હોઉ અચલ ઉમિયા સુખ ગાવા;
ઉમિયા પદ વંદી કેઇ વારી, રે મમ સુતા ન હમતે ન્યારી. ૪
તન સબંધ હરી હરો તુમારા, જીવન મુક્તિ મિલો નિરધારા;
શુક્ષમ તન વ્યાધી કર મૂલા, સંત સમાગમ જાય સમૂલા. ૫
અજ સનમુખ સતસંગતિ સારા, લખિ સ્વરૂપ જીવ હરહિ વિકારા;
મમ આતમ અક્ષય સુખ લીજે, અજપદ સંત સમાગમ કીજે. ૬
શુક્ષમ તન જીવ જેલ સમાંના, યાતે તજન ચહે જન દાંના;
કરિ સતસંગ સ્વરૂપ લખાવે, શુક્ષમ જ્ઞાના અનલ જરાવે. ૭
સતસંગતિ વિન અપર ઉપાઈ, શુક્ષમ કોટિ યતન ન જાઇ;
યાતે સુતા સમજ શિવ એનાં, અજપદ રહો સદા સુખ ચેનાં. ૮
શિવા શબ્દ સુન ભઇ સુખારી, સર્વ દેવ વંદે કેઈ વારી;
સુન ઉપદેશ ભ્રાંમિ સુખ પાઇ, હર્ષ સમેત વિમાન ચઢાઇ. ૯
હરિહર પદ અજ વંદન કીના, હરહરિ હરસ રૂપ નિજ ચીના;
અન્યો અન્ય પ્રેમ ભો ભારી, કો જાંનત જીનકી ગતિ ન્યારી. ૧૦

દોહા

વિશ્વ ચરાચર જીવકે, ઉર પ્રેરક ત્રય દેવ;
નીતિ પ્રથા જન બોધ દે, લખે સુજન જન ભેવ. ૧
તીન ભક્તકો સંગ લે, અજ બેઠે નિજ યાન;
સમય સમુજી વંદન કરી, અજપુર કીન પયાંન. ૨

ચોપાઈ

જય જય શબ્દ કીન સુર ભારી, હરસે પુષ્પ પ્રચાર પ્રચારી;
સામવેદ ગાવત સુર નારી, નીતીયુક્ત ભક્તિ ધુનિ પ્યારી. ૧
શિવ અવસર લખિ કહ હરસાઇ, હરિપુર ચલો સર્વ સુર ભાઇ;
ધ્રુવ જનકો હરિપુર પહુચાઇય, નિજ સ્થલ પાછે સર્વ સિધાઇય. ૨

શંભુ શબ્દ સુન મુનિ જન સારા, હરિહર પદ વંદે કેઇ વારા;
જય જન માંન વડાવત ભારી, જય જય જય શંભૂ ત્રિપુરારી. ૩
જો જગ ઇશ કરો નહિં એસે, મમ સમ અધમ જ્ઞાન હો કેસે;
હરહરિ હર્ષ ન હૃદય લગાવત, પાપી જીવ ભક્તિ કિમ પાવત. ૪
જગદાધાર ધર્મ નહિં ધારત, જીવ ચરાચર કવન સુધારત;
નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારા, ક્રિયા કર્મ ગુણ તુમહી ધારા. ૫
અગમ અગોચર આદ મહેશા, મનતે અગમ લક્ષ નહિં લેશા;
પદ રજ દાસ કોઉક ગમ પાવા, જીન કર પકર શંભુ અપનાવા. ૬
જય શંભૂ ધ્રુવકો અપનાવા, ભોગ અરૂ મોક્ષ ઉભય ફલ પાવા;
શબ્દ પરે કહા શબ્દ વખાંનત, અપની આપ આપ ગમ જાંનત. ૭
સમય સમુજ મુનિ શિવપદ વંદા, ઉર મહિં પ્રગટયો પરમ અનંદા;
જય હરિહર ધારણ શ્રુતિ સેતૂ, તોરે ચરિત સર્વ જગ હેતૂ. ૮
મોહ મમત માયા પર સ્વાંમી, પરહિત કારણ કર્મ તમાંમી;
વિશ્વ ચરાચર કર ધર રાખી, સર્વ પરે સમમે ઇક સાખી. ૯
અખંડ અમર અગમ્ય અનાદી, મર્મ લખે કિમ પુરૂષ પ્રમાદી;
હરિહર ગુરૂ જેહિ જન અપનાવા, તજી પ્રમાદ નિજ રૂપ સમાવા. ૧૦

દોહા

મુનિ જન ગુનિ જન જ્ઞાંની જન, સુજન હરીજન હેત;
પ્રગટ ધર્મ હિત અધમ હર, તવ વિન કો જસ લેત. ૧
ભલે તાત ધ્રુવ સંગ લે, નિજપુર કરો નિવાસ;
વિશ્વ ચરાચર ભવન તુમ, સમુજી પરે પદ દાસ. ૨

ચોપાઇ

સુનિ મુનિ શબ્દ સર્વ સુર હરસે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ વરસે;
દુંદુભિ અમિત વજે નભ માંઇ, ગન ગાંધર્વ મધુર સુર ગાઇ. ૧
શામવેદ ઉચરત ચહુ ઓરા, સુરરસ મુનિ મન લેત નિચોરા;
સરવે શબ્દ રસ મુનિ મન ભાવા, શબ્દ બ્રહ્મ લખિ ધ્યાંન જુડાવા. ૨
સુર ગાંધર્વ ગિરા તિય ઘેરી, મુનિ મન મગ્ન મંત્ર ધુનિ હેરી;
તનમન વિપિન વરિત તજી ભાંના, લીન શબ્દ મુનિ બ્રહ્મ સમાંના. ૩
મુનિ મન વૃતી અચલ શિવ પેખી, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખી;
પ્રેમ વિવશ શંભૂ કહ બાંની, ધન્ય ધન્ય મુનિ તાત સુજાંની. ૪
મોહ મમત મચ્છર કર હીના, મહામંત્ર ઉર ત્રીય પ્રવીના;
સુનત શબ્દ સ્વર અર્થ વિચારી, લક્ષ લીન મુનિ મંડલિ સારી. ૫

જેહિ આશય વૃતી જ્યહાં જાવે, પાય પદારથ સહજ રૂકાવે;
નિશ્ચલ ચક્ષે ન અપર સુહાવે, ધ્યે વિન અપર વસ્તુ નહિં ભાવે. ૬
યાતે હઠ કરિ મુનિ મન સાધે, પકરિ પ્રાંણ મુનિ મંત્ર અરાધે;
જીવત મરે કરે નિજ કાજા, યાતે ધન્ય ધન્ય મુનિ રાજા. ૭
નિજ સંકલ્પ મનન મન જીતા, વિશ્વ ચરાચર સોઉ અજીતા;
ભવનિધિ તર્યો રૂપ નિજ પાવા, કોટિ સૂરતે શ્રેષ્ટ કહાવા. ૮
ગહિ સંકલ્પ સરવ સંહારે, બ્રહ્મ રૂપ સોઈ ઇષ્ટ હમારે;
હમતે અધિક લખ્યો અબધૂતા, નિજ સ્વરૂપ નિશ્ચલ સુખ સૂતા. ૯
તન મન ભાન તજ્યો નિરમોહી, સુતે સુભાવ હોઇ સો હોહી;
નિરાકાર નિર્મલ નિર દંદા, સબતે શ્રેષ્ટ સચ્ચિદાનંદા. ૧૦

દોહા

સરસ વ્રતી મુનિ શાંન્ત લખ, શિવ આજ્ઞા શુધ ભાય;
ધ્રુવ પ્રવીણ કો સંગ લે, દેવ ચલે હરસાય. ૧
હરિપુર આયે હર્ષ યુત, પુષ્પ વૃષ્ટિ સુર કીન;
ધન્ય વાદ ધ્રુવકો કહી, જય ધુનિ કરત પ્રવીન. ૨

ચોપાઇ

હરિહર ગૌરી પાદ પખારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા;
લક્ષ્મી વાર વાર શિર નાવા, ઉમગ્યો પ્રેમ ન રૂકે રૂકાવા. ૧
લે ચરણોદક કહ કરજોરી, જય મમ ઇષ્ટ કૃપા નહિં થોરી;
જય મમ તાત સુજન ધ્રુવ તારા, જય મહેશ કીનો ઉપકારા. ૨
જય અઘહરણ શંભુ ત્રિપુરારી, જય અંબે જન માતુ હમારી;
શિવ અરૂ શિવા સર્વ વિભુ વ્યાપક, કર ધર હરત ઉથાપક થાપક. ૩
જય મહેશ મેં કછુહ ન અરપા, તુમ કૃપાલુ નિજ રૂપ સમરપા;
ઇષ્ટિ દેવ અરપું કહા તુમકો, સર્વ વસ્તુ અરપી તુમ હુમકો. ૪
નામ રૂપ જડ તુમહિ અધારા, શિવ શંભુ કર યે સંસારા;
વિશ્વ વિરાટ શિવા કર અંગા, વ્યાપક શંકર અચલ અભંગા. ૫
એક સ્વરૂપ શિવા શિવ સ્વામી, ગિરા અર્થ વતનાથ નમામી;
ઉપણ અનલ તંતુ પટ એકા, તરંગ તોય સમ કીન વિવેકા. ૬
માયા અનિરવચનિ મુનિ ગાવા, શબ્દ પરે શિવ રૂપ બતાવા;
ઉભય અર્થ એકહિ સમજાવત, ગુનત ગુનત ગુણ બુદ્ધિ થકાવત. ૭
શબ્દ પરે શિવ રૂપ બતાયા, વચન પરે વરણી મુનિ માયા;
અર્થ કિયે એકહિ દરસાવત, સમુજી મર્મ ચુપ ચાપ રહાવત. ૮

એક અનેક અનેક ન એકા, શિવ સ્વરૂપ નિર્ણય જબ દેખા;
પદ અવાચ્ય શિવ રૂપ અગાદા, કો મુખ કરિયે શિવ સંવાદા. ૯
શિવ સ્વરૂપ સમજ્યો સો સાદૂ, મસ્ત ભયો તજી વાદ વિવાદૂ;
અપનો આપ લખ્યો સોઈ શંભૂ, અવર સર્વ ત્યાગ્યો અવલંભૂ. ૧૦

દોહા

નિજ સ્વરૂપ સોઈ શંભુ પદ, લક્ષ અર્થ યેહિ જાંન;
જીવન મુક્તો મર્મ લખ, પાયો પદ નિરવાંન. ૧
શિવ અગાધ અસ્તૂતિ કર, હરિ ઉર પ્રેમ અપાર;
સુરપતિ સુર શંભૂ શિવા, જય હરિ રહે ઉચાર. ૨

ચોપાઈ

નારદ પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, ઐહ વશ અવસર રાગ ઉચારી;
કર ધર બીન વિવેક પ્રવીના, હરિહર રૂપ સ્વતંતર ચીના. ૧
હરિહર અજ ત્રય એક પિછાંની, હરિ મન મુખ ઉચરે ત્રિય બાની;
જય હરિહર અજ એક સ્વરૂપા, મર્મ લખે કો અજબ અનપા. ૨
આપહિ એક અનેક દિખાવો, એક અનેક ન આપ કહાવો;
વિશ્વ ચરાચર તત્વ ઉપાધી, તુમ વિન અપર શકે કો સાધી. ૩
સૂર શશી પાવન નભ પાંની, સમય કર્મ જડ કરે સુજાંની;
સમય કર્મ કરિ સર્વ સુખારી, તોરી સતા સર્વ અઘહારી. ૪
અમિત સૃષ્ટિ જડ જંગમ સારા, સર્વ ધરે શિર હુકમ તુમારા;
દ્રુમ ફલ ફૂલ રજાયુત ધારે, અમિત સૃષ્ટિ કારજ જીવ સારે. ૫
જડ અકાર વ્યાપક તુમ દેવા, આપ આપ સાધત મિલિ સેવા;
વચ્છે હર્ષ દૂધ લે ધારા, વિન વચ્છે ગો ત્રાસ કરારા. ૬
એક એક વિન એક દુઃખારી, એક એક મિલિ સર્વ સુખારી;
ઉભય પક્ષ કરિ વિશ્વ રચાવા, લખ્યો એક સો એક સમાવા. ૭
નારી નર દુરસ્ત કરિ દેખા, ચુપ મુખ ભયો ચરણ તવ પેખા;
મેં તું તર્ક તત્વ લખિ ત્યાગી, તબતે દાસ ભયો બડ ભાગી. ૮
કહિયે કહા કહ્યો નહિં જાવે, કથુ કથન સહ ઉર થકાવે;
વિશ્વ ચરાચર હરિહર નારદ, અજતે આદિ શેષ અરૂ શારદ. ૯
ભૂષણ કનક ભેદ સમ ભાસે, પરતંતૂ સમ મર્મ નિરાસે;
જ્યું જલ આપ બર્ફ તન ધારા, ત્યું જગ ઇશ્વર ધરે અકારા. ૧૦

દોહા

ગુપ્ત મર્મ તોરી કૃપા, લક્ષ લખે કોઉ દાસ;
તર્ક હરે મન વાસના, પ્રગટે પરમ પ્રકાસ. ૧
નિરવાંની નિરવાંનમે, નિશ્ચલ રહયો સમાય;
મસ્ત ભયો ગે લક્ષ લખ, કો આવે કો જાય. ૨

ચોપાઇ

શાક્ષી શબ્દ કહત શરમાઉં, તો વિન અપર વસ્તુકો લાઉં;
દોય વિના શાક્ષી કહો કેસા, વંધ્યા પુત્ર શબ્દ કહે જેસા. ૩
કેહું અજનમા જનમ દિખાવે, જાંમન મરણુ આપ નહિં આવે;
વ્યાપક કહું વસ્તુ કોઈ હોવત, જ્યું મણુકે ધાગા જોહિ પાવત. ૨
કેહું એક તો દોય ઉપાધી, કિમ કરિ કહિય આદિ અનાદી;
યાતે શબ્દ પરે મમ સ્વાંમી, જય હો નાથ નમાંમિ નમાંમિ. ૩
જબતે તાત ભક્તિ પદ પાવા, સિંવરણુ ઓષધ દર્દ હટાવા;
હે સો હે મુખ કહયો ન જાવે, ગુંગો ગુડ લે કેમ સરાવે[2]. ૪
સમજ પરે પરિ કહત બજાવે, પતિ સુખ પ્રિયા કવન મુખ ગાવે;
જ્ઞાંની જ્ઞાંન ગર્ક ભો યોગી, મસ્ત સદા આતમ રસ ભોગી. ૫
તોરી કૃપા લહે ગમ સારી, જય જય જય શંભૂ ત્રિપુરારી;
રમા રામ શક્તી શિવ સ્વાંમી, એક સ્વરૂપ જરા નહિં ખાંમી. ૬
અન્યો અન્ય ઇષ્ટિ તુમ માંના, ઉભય ઇખિ રસ એક સમાંના;
ભેદી ભક્ત ઉભય પદ સેવે, જીવન મુક્ત અછુત[3] ફલ લેવે. ૭
ઉભય ઇષ્ટ પદ ધ્રુવ જન પૂજા, નિજ મન ભાવ મિટાયા દૂજા;
ઇષ્ટિ પ્રતાપ હરી ત્રય ત્રાસા, બ્રહ્મરંધ્ર જન કીન નિવાસા. ૮
નરતન હરિપુર વાસ વસાવા, હરિહર નિજ મન નીતિ છુપાવા;
નરતન સ્વર્ગ પુરી નહિં આવે, કાલ રાજ બિચ આય ગિરાવે. ૯
હરિહર હરસિ નીતિ યહિ થાપી, કાલ આદિ નહિં શકે ઉથાપી;
યદ્યપિ હરિહર ભક્ત સુહાવા, તન સહિત હરિપુર ધ્રુવ લાવા. ૧૦

દોહા

તાત કહે પિતુ પુત્રકો, પ્રબલ પ્રેમ ઉર લાય;
યું હરિજન હદ હરિ રખે, નિજ હદ નેક વિહાય. ૧
સિંહ સકલ પ્રાની હનત, યદ્યપિ નિજ સુત હેત;
યું હરિ નિજ હદ ત્યાગકે, જન કહે ત્યું કર દેત. ૨

---

૧. ખાત્રી કરીને. ૨. વખાણે. ૩. જન્મ મરણ રહિત.

ચોપાઇ

એસે હરિહર દીન દયાલા, ભજત ભક્ત મુનિ જન ત્રય કાલા;
હરિહર પર્મ કૃપાલ ન ભજહી, નરતન રતન માત પિતુ લજહી. ૧
રમા રામ ગૌરી શિવ સ્વાંમી, ભજે ન ઈનિ અધમ તમાંમી;
વિષય લીન બુદ્ધી આશક્તા, સો કિમ હોય હરીહર ભક્તા. ૨
વિષયા શક્ત બુદ્ધિ જીન ત્યાગી, સો શિવ ભક્ત ભયો બડભાગી;
હરિહર અજ જીન એક લખાવા, સો જગ જીત પરમ પદ પાવા. ૩
નારદ નિશ્ચય પ્રગટ સુનાવા, પ્રબલ પ્રેમ ઉરમે ફુરિ આવા;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ, જય જય ધુનિ સુર સર્વ સુનાઈ. ૪
ધ્રુવ ઉર આશ સકાજ ત્રિપુરારી, સમય સમુજ શિવ ગિરા ઉચ્ચારી;
ધ્રુવ ચાહત એકાંત નિવાસા, સો શિવ પ્રગટ કીન પરકાસા. ૫
હરિપુર અધર શિખર શુભ ભવના, ધ્રુવ સહિત કરિયે સુર ગવના;
શંભુ રજા સુનિ સર્વ સિધાવા, ગિરિવર શિખર ગુહા તહાં આવા. ૬
સુંદર ગુહા નિરખી સુર સારા, હરસે શિવ મનુ આપ સઁવારા;
સુર તરૂ પુષ્પ લતા અતિ સુંદર, લલિત છબી સોહત સહે ભૂધર[1] ૭
દાડમ દ્રાક્ષ કેલ તરૂ અંબા, હરિપુર સુર રસ લે અવલંબા;
સુમન વાટિકા સરસ સુહાવન, અતિ ઈકાંત મુનિજન મન ભાવન. ૮
પ્રબલ પુન્ય હરિહર પદ દાસા, સો જન આય કરહિ યહાઁ વાસા;
સર્વ રૂતુ સમ રહત સદાઈ, અધિક અસર નહિં કરે કદાઇ. ૯
સર્વ સિદ્ધિ સુરતરૂ સહ ગાઇ, જન પદ હાજર રહત સદાઇ;
યોગી યોગ કલા ધર પાવા, પ્રિય આતમ રસ સર્વ વિહાવા. ૧૦

દોહા

આતમ રસ અબધૂતકો, ચિત ચેતન મય લીન;
સો કહા જાંને સિદ્ધિ રસ, બ્રહ્મરંધ્ર ઘર કીન. ૧
નામ રૂપ સૃષ્ટિ અમિત, નાના તક વિસાર;
વિભુવત નિજ આતમ ભયો, સર્વ સારકો સાર. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મરંધ્ર સમ ગુફા સુહાઇ, ધૂની જ્ઞાનો અનલ જરાઈ;
સંચિત કર્મ તિજોરી જારી, સો જન શોભત શિખર અટારી. ૧

---

૧. પહાડ.

મૃગ છાલા મનકી મનુ કાઢી, તેહિ પર સોવત ચતુર ખેલાડી;
ક્રોધ કેસરી નિજ કર મારા, ચર્મ દ્રષ્ટિ જેહિ ચર્મ ઉતારા. ૨
જન અવધૂત સાથરી શોભે, નર સુર મુનિ નિરખત મન લોભે;
અમૃત ગંગ નીર અધિકાઈ, પ્રેમ અંબુ ઉર કુંભ ભરાઈ. ૩
દિશા વસ્ત્ર યોગી અઁગ ઓઢા, અવર વસ્ત્ર અવલંબન છોડા;
જ્ઞાન દીપ જ્યહઁા પરમ પ્રકાસા, સૂર રાસી તહાં કહા ઉજાસા. ૪
વિન વાદલ દામિનિ ધન ઘોરા, વિન મુખ મહા મંત્ર યહ ઓરા;
ભ્રમર ગુફા સમ ગુફા સુહાઇ, ધ્રુવ અવધૂત નિરખિ મન ભાઇ. ૫
ઝરના ઝરત હોત સ્વર કેસા, સ્વર ગાંધર્વ શામસ્રુતિ જેસા;
કેવળ નિરવરતી મય ભવના, રજ ભર અપર ઉપાધી કવના. ૬
પરવરતી જ્યહાં રંચ ન ત્રાસા, સદા નિવ્રતી કરત નિવાસા;
ધ્રુવ લખિ મર્મ પ્રેમ ભો ભારી, કેવલ કૃપા શિવા ત્રિપુરારી. ૭
સર્વ ગ્રહો સુરજ અરૂ ચંદા, સમય સમુજી શિવકે પદ વંદા;
કૃપાનાથ શિવ કૃપા કરીજે, મમ અભિલાપ શંભુ ઉર લીજે. ૮
નર સુર ગ્રહો સર્વ શિર ધ્રુવજન, સત્ય કહે શાક્ષી તુમ મો મન;
જ્ઞાન ભક્તિ દોનું ધ્રુવ સાધા, યાતે હમતે અગમ અગાધા. ૯
રાખન ઉભય પક્ષ કઠિનાઇ, હમતે સધે ન ક્રોડ ઉપાઇ;
સજે સમાન ન એકણુ ધારા, યાતે ધ્રુવ જન તાજ હમારા. ૧૦

દોહા

જ્ઞાન ભક્ત દ્વે સંગ લે, ધ્રુવ આયે નિજ ધામ;
યાતે ચાહત પરિક્રમા, હમ ગ્રહવિબુધ તમામ. ૧
ધ્રુવ તપસાકો તેજ જે, ગિરિવર શિખર ઠરાય;
અહોનિશિ દરસે બિંબ સમ, હમ વંદે ભલિ ભાય. ૨

ચોપાઇ

પ્રેમ અગાધ સુની સુર બાંની, પ્રસન્ન ભયે શિવ સહિત ભવાંની;
તથા અસ્તુ શિવ ગિરા ઉચારી, પ્રગટયો બિંબ તેજ અતિ ભારી. ૧
હડહડ હસે શંભુ અઘહારી, જય હો દેવ ભક્તિ તવ ભારી;
મહિમા ભક્ત ધર્મ તોહિ પ્યારા, તાતે તુમ યહ શબ્દ ઉચારા. ૨
મેં ઇન બિંબ ધરૂં ધ્રુવ નામા, જ્યોતિશ્ચક્ર કહિય ગુન ધામા;
સંધ્યા સમય કરે ધ્રુવ દરસન, હરિહર સર્વ દેવ હો પરસન. ૩
ભૂલિ ભક્ત કોઉ પાપ કમાવે, કરિ ધ્રુવ દર્શ અંત તેહિ આવે;
મધ્ય રેન ધ્રુવ દર્શન પાવે, ધામ ધરા સુખ સહજ મિલાવે. ૪

પાછિલ રેન દર્શ ધ્રુવ પાવે, નવ ગ્રહ દેવ ન ત્રાસ દિખાવે;
તીન કાલ રજની કર દરસન, હરિહર સર્વ દેવ હો પરસન. ૫
કરિ ધ્રુવ દર્શ રામ મુખ ગાવે, જીવન મુક્ત લાભ જીવ પાવે;
રેન સમે જન લે નહિં અહારા, રામ મંત્ર ઉચરે ઇક ધારા. ૬
પ્રણુવ મંત્ર શ્વાસા મન લાવે, કરિ કુંભક અરૂ પ્રાંણુ રૂકાવે;
ખુલે નેન ધ્રુવ દર્શન કરહી, ધ્રુવ સમ યોગી રૂપ વિચરહી. ૭
ધન જોગી જન રેન જગાવે, ત્રાટક ધ્રુવ પર ધ્યાંન લગાવે;
અસલ વૃતી વિટલપ સબ ત્યાગે, સોહં મંત્ર સહજ મહિં લાગે. ૮
મનકી તર્ક મિટે ઉર સારી, સુખી હોય ધ્રુવ નેન નિહારી;
ધ્રુવકી ગાથ અચલ કહા ગાવે, સર્વ લેખો સુર કહા સુનાવે. ૯
રે ધ્રુવ પુત્ર એરુ થિર ભાઇ, નિરવરતી સુખ રહો સદાઈ;
રે સુત પર્મ કીન ઉપકારા, જનમ પાય જગ ધર્મ સુધારા. ૧૦

દોહા

પરવરતી મહિં નિવૃતી, ગ્નાની જન લે ધાર;
નામ રૂપ જડ ગુણુ ક્રિયા, હોવત મમ આધાર. ૧
ધ્યે ધ્યાતા અરૂ ધ્યાનકો, ગ્નાંની લીનો અંત;
આશ્રમ કર્મ ઉદાસ ચિત, મમ સ્વરૂપ સો સંત. ૨

ચોપાઇ

જય મમ રૂપ ભૂપ બડ ભાગી, આતમ તત્વ અચલ અનુરાગી;
નરતન આશ્રમ ધર્મ નિભાવા, નિજ સ્વરૂપ પૂરણુ પદ પાવા. ૧
કર્મ ભકિત અરૂ ગ્નાંન સબૂરા, એકહિ પક્ષ ન રહ્યો અધૂરા;
તુમ સમ સંત વિશ્વ મહિં થોરા, યાતે દેવ હર્ષ ચહુ ઓરા. ૨
કેવલ નિરવરતી સુખ લીજે, ગિરિવર ગુહા નિવાસ કરીજે;
અજ થિરતક તન આયુ તુમારી, બ્રહ્મરંધ્ર સુત રહો સુખારી. ૩
અજ આયૂ યોગી પલ એકા, સત્ય સત્ય હમ કીન વિવેકા;
અજ આયુષ દીરઘ કરિ ગાવે, અલ્પ જીવ યહ મર્મ ન પાવે. ૪
યોગીકી ગમ જાંનત યોગી, દસમે દ્વાર બ્રહ્મ રસ ભોગી;
ખેચરિ દ્વાર અમર રસ પીયા, ધન અબધૂત જુગો જુગ જીયા. ૫
જોગીકી પલ ખલક ખપાવે, યોગી વિપુલ[૧] સૃષ્ટિ હોય આવે;
યાતે તાત ગુફા થિર રીજે, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ પીજે. ૬

---

૧. ક્ષણુમાત્ર.

કાલકો કાલ કાલ કર કરતા, ધ્રુવ આતમ મમ ભયો સમરથા;
કાલ કર્મ ગતિ સબ વિધિ જીતા, નિજ સ્વરૂપ લખિ ભયો નચીતા. ૭
શિવ સર્વજ્ઞ ભકત ગુન ગાવા, નિજ સુત સમુજી પ્રેમ ઘટ છાવા;
સુર મંડલ સુરપતિ હરિ દેવા, ભયે પ્રેમ વશ સમજ સુભેવા. ૮
ધ્રુવ અવસર વંદે યુગ પાંની, ગદ ગદ કંઠ મધુર મુખ બાંની;
જય મમ તાથ ગાથ કહા ગાઉ, શબ્દ પરે કહા શબ્દ સુનાઉ. ૯
તરંગ તોય સમ મમ મુખ બાંની, કૃપાનાથ તુમતે કહા છાંની;
વિશ્વ ચરાચર બ્રહ્મ સ્વરૂપા, રચ્યો ખેલ તુમ અજબ અનૂપા. ૧૦

દોહા

કૃપાનાથ પૂરણ કૃપા, અપર કહ્યુ નહિં ચાય;
તજે વૃતી જબ ધ્યાનકો, દર્શ દિખાવહુ આય. ૧
જ્ઞાન અગ્નિ શુક્ષમ જયોં, યદ્યપિ તન અસ્થૂલ;
ફુરે તર્ક સતસંગ વિન, તન માયા કર મૂલ. ૨

ચોપાઇ

મહા પ્રલય તક મમ તન તાતા, શિવ સંભાલહુ વિશ્વ વિધાતા;
અમિત પ્રકાર ભરૂસો ભારી, માયા કરે ન દાસ દુઃખારી. ૧
સિંહની નિતિ નિજ સુનકો પ્યારે, અપર સૃષ્ટિ સહ બાલ પછારે;
અહિ નારી અપના સુત ખાવે, રામ કૃપા કર કોક બચાવે. ૨
મહા પ્રલય તક મમ તન તાતા, માયા ચરિત કરે નહિં ઘાતા;
માયા નેમ ન ગિન કૃપાલા, ક્ષણ મહિ રૂપ ધરે વિકરાલા. ૩
રામ કૃપા વિન પાર ન પાવે, પાર હોત પદ પકરિ ગિરાવે;
જય મમ તાત શંભુ ત્રિપુરારી, તન લગ ભકિત ન તજે તુમારી. ૪
પદ નિરવાંણ ભકિત કરિ પાવા, યાતે ચીત્ત ન હટે હટાવા;
ભક્તી હીન પરમ પદ પાવે, વંધ્યા પુત્ર ન વંશ વધાવે. ૫
યાતે તાત કૃપા યહિ કીજે, ખુલે ધ્યાંન દર્શન તબ દીજે;
કરિ તવ દર્શ પરમ સુખ પાઉ, મહા પ્રલય તક વખ્ત વિતાઉ. ૬
વિનય કરત ધ્રુવકો બ્રેહ ભારી, સમુજી મર્મ બોલે ત્રિપુરારી;
મમ સ્વરૂપ ધ્રુવ તું નિરવાંની, દાસ ભાવ બોલો ભલ બાંની. ૭
અજર અમર અણુ ભેદ અનાદી, કો માયા કહા કરે પ્રમાદી;
મેં તવ મર્મ લખું મમ ભાઇ, ભકિત મહારસ ત્યાગત નાઇ. ૮
તુમ સમ જ્ઞાંની પરમ સુજાંની; તજે ન ભકિત પરમ રસ ખાંની;
કેવલ વિશ્વ ધર્મ હિતકારી, ભયો જ્ઞાન જબ ભકિત વિસારી. ૯

આતમ તત્વ મર્મ જબ પાવા, તબતે કર્મ મર્મ વિસરાવા;
કેવલ કર્મ કરે જગ કારન, જન અવતાર વિશ્વ જીન[1] ધારણ. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મ વિલાસી તાત તુમ, બ્રહ્મ રૂપ સાક્ષાત;
આદ અંત મધ એક રસ, તુમ હમ એક સજાત. ૧
અચલ અનામી અજન્મા, મહા ભૂપકો ભૂપ;
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક તુંહી, તુમ હમ એક સ્વરૂપ. ૨
હું તું હાંની લાભ તજ, પદ અવાચ્ય નિરવાંન;
માયા શબ્દ ન સંચરે, તવ સ્વરૂપ નહિં હાંન. ૩
તાત અભય પદ આતમા, કહ કહા શબ્દ બહોર;
અબ આજ્ઞા મોહિ દીજીયે, વિનય કરત કરજોર. ૪
સુનત શબ્દ ધ્રુવ પદ ગિર્યો, પ્રગટયો પ્રેમ વિશાલ;
હરિહર સુર વરૂ સુરપતી, લીન ભયે તતકાલ. ૫
ધ્રુવ ધર્મી ચેતન ભયો, દેવ દર્શ નહિં કીન;
સમુજી રૂપ મય સર્વ કો, હડ હડ હસ્યો પ્રવીન. ૬
મૃગ છાલા આસન કિયો, તીનુ બંધ લગાય;
સુભર ભર્યો મમ આતમા, કો આવે કો જાય. ૭
રેચક કર પૂરક કર્યો, કુંભક ઉર ઠહેરાય;
પલટ મૂલ પીછમ ચઢયો, બ્રહ્મરંધ્ર થિર થાય. ૮
તરઁગ તોય રવિ કિરણ સમ, ભયો બ્રહ્મમે લીન;
ભક્તિ પદારથ મુક્ત ફલ, યાતે ચહે પ્રવીન. ૯
હરિપુર શિખર સુહાવનો, જહઁ ધ્રુવ કીન નિવાસ;
ધ્રુવ તારો દરસે પ્રગટ, મુનિ જન વંદત દાસ. ૧૦
બદ્રીથલ તે વિષ્ણુપુર, ધ્રુવ થિર આસન કીન;
વસતવ ધ્રુવકે પુત્રકી, સુનિયે ગાથ પ્રવીન. ૧૧

ઇતી નીર્વાણુ કાંડ સંપૂર્ણ.

---

૧. માટે.

વસતવ કાંડ પ્રારંભતે

ચોપાઇ

ધ્રુવ વસતવ નૃપતી પદ દીના, નીતી બોધ પ્રેમ યુત કીના;
સર્વ પ્રજા સત બોધ સુનાવા, સમય પાય અદ્રીસ્થલ આવા. ૧
પ્રજા વિપ્ર ઉર બિરહ વડાઇ, ધ્રુવ વિછોડ શુદ્ધી વિસરાઈ;
વસતવ વિકલ ભયો અતિ ભારી, પતિ બિછોહ બ્યાંહી દુઃખિયારી. ૨
તન મન ભાંન ભાંન તજી ભાગા, ઘટિકા ઉભય તુરત તન ત્યાગા;
વસતવ માતુ મરણુ મન જાંના, ત્રાહ ત્રાહ કરિ ભયો હેરાંના. ૩
જનુની જનક ઉભય મોહિ ત્યાગા, મો સમ કો જગ અધમ અભાગા;
મમ જીવન જગકો કો કાજા, હાંની કારજ ભયો અકાજા. ૪
રે મમ કર્મ કાજ કહા કીના, સુયશ ગમાય અધમ જસ લીના;
માત તાત પર લોક સિધાવા, કવન લાભ નૃપતી પદ પાવા. ૫
અધમ રાજપદ કહા સુખ ભારી, તાત તુરત ત્યાગ્યો મહતારી;
વસતવ વિકલ ભયો ઉર કેસે, વિછુડત નીર મીન મન જેસે. ૬
વસતવ દુઃખી દેખ દ્વિજ સારે, સમય બોધ મુખ શબ્દ ઉચારે;
રે યુવરાજ કાજ ઉર ધારી, સમય કર્મ નૃપ કરહુ વિચારી. ૭
વિશ્વ ચરાચર જેહિ તન ધારા, લીન હોય સુત સર્વ અકારા;
નામ રૂપ માયા ગુણુ જેતા, પંચ તત્વ વૈરાટ સમેતા. ૮
હો વેહિ લીન પદારથ સારા, રહે અમર ઇક રામ હમારા;
યદ્યપિ તાત પ્રેમ પિતુ માતા, સમુજી બિછોહ હોત મન ઘાતા. ૯
તદ્યપિ સમય સમુજી મન મારો, આખિર અવસર માતુ સુધારો;
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ મન મારી, અવસર કારજ લેહુ સુધારી. ૧૦

દોહા

વસતવ વચન વિચાર દ્વિજ, ચુપ મુખ ભયો પ્રવીન;
ઉત્તર ક્રિયાદિ માતુ તન, દ્વિજમુખ આજ્ઞા કીન. ૧
સોડસ દિન મધરાતમે, માત તાત હિત પ્રેમ;
શુભ ગુન ભ્રેહ વસ ભયો, નિજ મન રહ્યો ન નેમ. ૨

ચોપાઈ

ભ્રેહ વશ વિકલ નેન જલ છાવા, માત તાત ભ્રાતા ગુણુ ગાવા;
એકા એક ભવન સુન દેખા, વિકલ ભયો વશ મોહ વિશેખા. ૧

દાસી દાસ વિકલ લખિ ધાવા, ઉતકલ જનૂની ખબર જનાવા;
વસતવ વિકલ પ્રેહ વશ ભારી, રજા હોય કરિયે મહતારી. ૨
અવસર સમુજી ઘલા કેહ જાઇય, મમ સનમુખ વસતવ સુત લાઇયિ;
રજા પાય અનુચર ઉઠિ ધાવા, વસતવ સનમુખ શબ્દ સુનાવા. ૩
જનૂની યાદ કરત યુવરાજા, દર્શન કરત સરે સહ કાજા;
સુનત શબ્દ વસતવ ઉઠિ ધાવા, માતુ ચરણુ નિજ શીશ નિવાવા. ૪
વંદન કરત પ્રેમ ભો ભારી, શિર પર કર પરસત મહ તારી;
સુત કર પકરિ અપન ઉર લાઈ, તાત તાત કહિ ગિરા સુનાઇ. ૫
રે સુત વિકલ ન હોય સુજાંની, કો ચિંતવન કહિયે મૃદુ બાંની;
કારણુ સહિત હેતુ મુખ ગાઇય, પ્રતિ ઉત્તર લે સુત સુખ પાઇય. ૬
નર તન રતન કાજ યહિ કીજે, જીવન મુક્ત લાભ ભલ લીજે;
રે સુત બોલ ન હોહુ દુઃખારી, વારવાર જનૂની બલહારી. ૭
જનૂની શબ્દ પ્રેમ મય જાંની, વસતવ બોલે પરમ સુજાંની;
જય જનૂની મમ ગંગ સમાંના, મેં મતિ મંદ બાલ અજ્ઞાના. ૮
માત તાત તજીકે ઉઠ ધાવા, ભ્રાત પ્રથમ તજી વિપિન સિધાવા;
ભ્રાતા દોપ રંચ નહિં માતા, મે ખલ કપટ કીન કુશલાતા. ૯
મો મન નૃપ પદ અધિક પિછાંના, ભ્રાત ભાવ ઉર કદર ન જાંના;
ભ્રાતા વારવાર મોહિ બૂજા, નૃપ પદ લેન શ્રેષ્ટ મોહિ સૂજા. ૧૦

દોહા

હરસ ભ્રાત હમકો કહ્યો, કહા મરજી હે તોય;
પ્રેમ વિવશ હમ યું કહ્યો, નૃપ પદ દીજે મોય. ૧
ભ્રાતા અપને વચનકો, સત્ય કીન મમ માત;
અરપિ હુમે વનકો ગયે, મે મન લખિ પસ્તાત. ૨

ચોપાઈ

એસેહિ માત તાત ગે ત્યાગી, રાજ પાય મેં પરમ અભાગી;
નૃપ પદ સત્ય હોય જીન લાગે, માત તાત ભ્રાતા કિમ ત્યાગે. ૧
મેં મતિ મંદ મર્મ નહિં પાવા, ભ્રાતૃ ભાવ તજી રાજ સુહાવા;
સારા સાર મર્મ નહિં જાંના, વિન વિવેક મેં પરમ હેરાંના. ૨
જનુની સાર અસત્ય ન શુદ્ધી, નૃપપદ વિવશ વિકલ મમ બુદ્ધી.
ધન્ય ભ્રાત સમકો બડ ભાગી, તજી પ્રપંચ સિંવરણુ લય લાગી. ૩
તૃણુસમ સમુજી ભ્રાત મોહિ ત્યાગા, પાય રાજ પદ ભયો અભાગા;
માત તાત ઉર ધ્યાન લાવા, શઠ લોભી લખિ તુરત વિહાવા. ૪

નિપટ[1]ખોટ શઠ કપટ અપારા, જ્ઞાંની ભ્રાત દીન દુઃખ ભારા;
પ્રથમ ભ્રાત સઁગ કપટ કરાવા, ભ્રાત ભ્રાત લખિ ભ્રાન્તિ ન લાવા. ૫
મોહિત વિપિન વાસ જાય કીના, સર્વ વિભવ હરસત મર્મ દીના;
એસે ભ્રાત કપટ અઘ ભારી, કર ગ્રહિ દંડ દેત ત્રિપુરારી. ૬
જય જનૂની મેં પાતકિ ભારી, કિમ કરિ માફ કરહિ અઘહારી;
માત તાત ભ્રાતા મેં ખોવા, પાયો રાજ કવન સુખ હોવા. ૭
જનૂની પાપ વિવશ મમ બુદ્ધી, સવ ધર્મ ભૂલ્યો મન શુદ્ધી,
કેવળ માતુ તોર પદ દાસા, કરિ સુબોધ હરિયે મમ ત્રાસા. ૮
વસતવ મ્રેહ વશ ભાન ભુલાવા, કર ગહિ માતુ અપન ઉર લાવા;
રે મમ પુત્ર ન હોહુ દુઃખારી, વિશ્વનાથ તવ સર્વ સુધારી. ૯
હરિહર સર્વ વિશ્વ મહિં વ્યાપી, ધર્મ પ્રથા નહિં શકે ઉથાપી;
હરિહર હરસિ કીન સો ગાથા, શિર પર હરસિ ધરો મમ તાતા. ૧૦

દોહા

હરિ ગુરૂ કૃપા પ્રતાપતે, ભ્રાત કીન વનવાસ;
દિયો જ્ઞાન વૈરાગતે, હો હન પુત્ર ઉદાસ. ૧
જ્ઞાંની પાયો જ્ઞાન ધન, લખ્યો આતમા શેશ;
યદ્યપિ નિરવતી પ્રિયે, નિશ્ચલ ચીત હમેશ. ૨

ચોપાઇ

ઉતકલ નિરવરતી અતિ પ્યારી, તાતે વિપિન વસ્યો બ્રહ્મચારી;
આતમ તત્વ અમર પદ પાવા, નિષ્કંટક નિજ રાજ વસાવા. ૧
ભ્રાત હેત ચિંતા નહિં કીજે, સાધુ લક્ષ અપને ઉર લીજે;
તન સબંધ તજી તત્વ અરાધો, ઉતકલ સમ અપનો મન સાધો. ૨
માત તાત તવ અચળ વિરાગી, હરિપુર હરસિ ગયે બડ ભાગી;
યહિ અવસર તવ તાત સમાંના, ધર્મ ધુરંધર કો જગ આંના. ૩
આશ્રમ ચાર કીન જીન પૂરણ, નિજ સ્વરૂપ પદ લીન સઁપૂરણ;
નર સુર સુરપતિ હરિહર દેવા, સર્વ મનાય લીન નિજ ભેવા. ૪
અસ્તિ ભ્રાંતિ પ્રિય રૂપ પિછાંની, સર્વ કાજ કીનો સન માંની;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભક્તિ નહિં ત્યાગી, યાતે વિશ્વ વિદિત બડ ભાગી. ૫
એસે સંત રામ અવતારા, ધરિ સ્વરૂપ જગ ધર્મ સુધારા;
એસે સંત ગયા નહિં આયા, બ્રહ્મ રૂપ સહ વિશ્વ સમાયા. ૬

---

૧. ખોટામાં ખોટો,

એસે તાત રામ સમ ભાઈ, શુભ ગુન ગુનિયે હર્ષ વડાઈ;
પૂરવ પુન્ય સુફલ ફલ આવા, એસે માત તાત તેં પાવા. ૭
પુત્ર પદારથ મિથ્યા જાંની, હરિગુરૂ પદ વંદો યુગ પાંની;
મહા મંત્ર અજપા ઘટ જપિયે, તો ત્રય તાપ પુત્ર નહિં તપિયે. ૮
અજપા સિંવરણ શ્વાસ જપીજે, વ્યાપક રૂપ અપન લખ લીજે;
પંચ તત્વ, તન મનકી વ્યાધી, જીવ સરોગી આદિ ઉપાધી. ૯
કરિ સતસંગ સમજ યહ મર્મા, ભજીયે મંત્ર સનાતન ધર્મા;
તત્વ ઉપાધી તન વિસરાઇ, મહા મંત્ર રટિયે મમ ભાઈ. ૧૦

દોહા

જડ તન તત્વ વિકાર ખટ, પરમ ઉપાધી જાંન;
ચેતન વ્યાપક અજનમા, આદિ રૂપ નિરવાન. ૧
તન ઉપાધિ તન અરપિ કે, પુત્ર રહો નિરદ્વંદ;
સોહં બ્રહ્મ અનાદિ તું, સદા શ્રેષ્ટ નિરગંદ. ૨

ચોપાઇ

પિતા પુત્ર પતની અરૂ માતા, તન સબંધ યહ રચ્યો વિધાતા;
પંચ કૃત્ય તન યહ પરિણાંમી, બદલત રહે યામે યહ ખાંમી. ૧
બાલક તન દુઃખકો ભંડારા,, પર આધીન સર્વ વ્યવહારા;
સુખ દુઃખ કષ્ટ કહ્યો નહિં જાવે, ત્રાસ પડે મુખ રૂદન કરાવે. ૨
વીતે બાલ જવાંની આઇ, વિવશ વિશય રસ ભો હરસાઇ.
કેવળ પ્રિયા કુંટુબ પિયારો, સુત હિત સંચિ દ્રવ્ય હિય હારો[1]. ૩
ધામ ધરા તન ધન અહઁકારા, મમતા વશ નહિં મંત્ર ઉચારા;
પ્રણવ મંત્ર શ્વાસા નહિં ગાવા, વિષય વિવશ ભક્તિ વિસરાવા. ૪
વિષયા શક્ત બુદ્ધિ વિપરીતા, સમુજ ન પરે સનાતન રીતા;
આતમ તત્વ લક્ષ નહિં જાંના, મોહ મમતા વશ મૂઢ ફસાંના. ૫
જીવન મુક્ત લાભ નહિં લીના, મૂઢ ગુરૂ મિલ વિષ રસ પીના;
નિજ મન મૂઢ મૂઢ ગુરૂ પાવા, મૂઢ મૂઢ મિલિ રોગ રોગ વડાવા. ૬
વેદો યુક્ત કર્મ નહિં ચીના, બોધે મૂઢ મૂઢ ગેહિ લીના;
કર્મ સકામ બોધ ગુરૂ દીના, શિષ્ય સકાંમી અર્થ ન ચીના. ૭
ભક્તિ સકામ જનમ નહિં બાધા, અર્ધ ઉર્ધ જીવ કષ્ટ અગાધા;
ભોગત ભોગ જવાંની વીતી, જરા અવસ્થા શિર અણુ ચીંતી. ૮

---

૧. હેરાન થઇને.

કંપત તનુ શીતલતા છાઈ, સર્વ રોગ કીનો ઘર આઇ;
સર્વ ઇન્દ્રિ વિષયા રસ ત્યાગા, કરણી વિત ખલ ખોય અભાગા. ૯
સર્પ ડસ્યો મુખ કછૂ ન આયો, ઝેર વિવશ નર પ્રાંણ ગુમાયો;
ઇદ્રી વિષય ડંક અહિ મારા, આતમ તત્વ પ્રાણ ધન હારા. ૧૦

દોહા

તીન અવસ્થા દુઃખ મય, ભોગત જન અજ્ઞાંન;
સુખી ભયે સત સંગતે, તેહિ જન પાયો જ્ઞાંન. ૧
વિશ્વ પદારથ કર્મ વશ, રહત કર્મ આધીન;
સમુજી મર્મ આતમ રતા, જ્ઞાંની કારજ કીન. ૨

ચોપાઇ

જ્ઞાંની સર્વ સમુજ નિજ સારા, ભયો નિરોગી ત્યાગ વિકારા;
વિન અબધૂત ધર્મ મગ ધારા, તન લગ તજે ન ધર્મ અચારા. ૧
આશ્રમ ચાર વિચાર વિચારી, વેદો યુક્ત કર્મ નર નારી;
આશ્રમ ધર્મ કરે નહિં ભંગા, મંત્ર ભાવ ઉર ગંગ તરંગા. ૨
બ્રહ્મ ચર્ય પાલે શુધ નીતી, પરિપક હો ગૃહ આશ્રમ પ્રીતી;
દંપતિ પ્રેમ ભક્તિ રસ ચાખે, મિથ્યા કર્મ ન ઉર અભિલાખે. ૩
ગૃહ આશ્રમ નહિં કર્મ અધૂરા, સર્વ પ્રકાર શાંતિ મય શૂરા;
ગૃહસ્થ આશ્રમ પૂર નિભાવા, વાનપ્રસ્થ આશ્રમ ચિત ચાવા. ૪
ગો બ્રાહ્મણ કરિ પુજ્ય અતીથી, ગૃહી કર્મ પર રહી ન પ્રીતી;
ચિત ઉપરામ રામ ગુણ ગાવે, અહોનિશિ વિપિન વાસ ચિત ચાવે. ૫
કુટુંબ કાજ ઘર તન વ્યવહારા, સત્ય રામ મિથ્યા સંસારા;
સંતતિ સન કારજ ઘર અરપા, નિજ તન મન દે રામ સમરપા. ૬
ગુરૂ પદ વાનપ્રસ્થ લે દિક્ષા, ઉર મહિં ધાર લીન ગુરૂ શિક્ષા;
ઇન્દ્રી ગણ[૧] આસા મન મારી, દંપતિ ભૂપ ભયે બ્રહ્મચારી. ૭
આશ્રમ તીન વિદિત સંસારા, યુક્ત ચલે ઉતરે ભવ પારા;
ચતુરથ પદ આશ્રમ સન્યાસા, જ્યા મહિં રંચ રહે નહિં આસા. ૮
આશા નાસ સોઉ સંન્યાસી, અથવા ઘર અથવા વનવાસી;
દૃઢ વ્રતિ ઉપજ્યો જેહિં જ્ઞાંના, વરણાશ્રમકા નહિં અભિમાંના. ૯
કાશાંબર કુલ વર્ણ ન ખાસા, સો સંન્યાસી આશ ઉદાસા;
વૃદ્ધ કિશોર બાલ તન કોઈ, તજે આશ સંન્યાસી સોઈ. ૧૦

---

૧. બધી સમુહ.

દોહા

આશ્રમ કો કારણુ નહીં, નહિં વર્ણુ અભિમાંન;
આશાહીન આતમ રતા, સો સંન્યાસ સુજાંન. ૧
આતમ રત અબધૂત જે વૃતી વિભુ રહંત;
ઇતિર ન દેખે આપ વિન, સર્વ શિરોમણી સંત. ૨

ચોપાઇ

જીવ બ્રહ્મ એકે ઘર આવા, જગ જાહર જોગિન્દ્ર કહાવા;
ભ્રાંતી માત્ર અપર જગ ભાસા, સુપને ભૂપ શ્વપચ તન ત્રાસા. ૧
નિંદ્રા દોષ ગયે નૃપ જાગા, શુદ્ર કષ્ટ નહિં રંચ વિભાગા;
ભૂપ ભૂપ પદ અપર ન પાવા, શ્વપચ ભ્રાંતિ ભાગી સ્થિર થાવા. ૨
મિથ્યા દોષ સ્વપન તજી ભાગો, સુખિયો ભૂપ સ્વપનતે જાગો;
આતમ દશા ભૂપ સમ કૈયે, પ્રાપ્તીકી પ્રાપ્તી કહા લૈયે. ૩
નિજ પ્રાપ્તો આતમ મમ ભાઇ, હરસે કહા અધિક વિત પાઇ;
વિત ગાડયો ઘરમે કોઈ ભૂલ્યો, વિભ્રમ વશ સંવત કોઈ ડૂલ્યો. ૪
ખોજત દ્રવ્ય મિલ્યો તેહિ ડોરા, હરસે કહા મિલ્યો કોઉ ઓરા;
રોગ વિવશ ત્રીદોષ કઠોરા, નિજ ઘર અપર બક મુખ સોરા. ૫
ઔષધ રોગ દોષ ભોગો નાસા, સમુજી ભવન નિજ ભોગ વિલાસા;
એસે જીવ બ્રહ્મ ઇકતાઈ, ભૂલિ કહે મેં મર્ત[1] સદાઈ. ૬
ઔષધ જ્ઞાન ગુરૂ મુખ પાવે, અસ્મી બ્રહ્મ શબ્દ મુખ ગાવે;
કર કંકણુ ભ્રાંતી કરિ ખોવા, ખૂજત ફિર્યોં નેન ભરિ રોવા. ૭
દરપનતે કર કંકન દેખા, અપર મિલે સમ અનંદ વિશેખા;
યેહિ પ્રકાર આતમ ઇકિ ડોરા, ભ્રમતે મૂલી ભ્રમે ચહું ઓરા. ૮
આપહી બ્રહ્મ અપર ઉર માંની, અર્ધ ઉર્ધ ભટકત શઠ પ્રાંની;
આપ અજનમા અગમ અગોચર, વિન વિવેક માંન્યો તન ગોચર. ૯
આપ નિરંજન અંજન માંની, કિસ મદારિ મોહ વશ પ્રાંની;
શઠ મરકટ છાયા મમ માંના, ગિરત સિંહ મુખ હોત હેરાંના. ૧૦

દોહા

સત આતમ મિથ્યા જગત, સો માંની વિપરીત;
સતમે શુદ્ધી અસત કર, અસત વડાઈ પ્રીત. ૧
દરપનં કર સંગતિ ગુરૂ, સમુજે નિજ સાક્ષાત;
પ્રાપ્તીકી પ્રાપ્તી યહી, સંશય શોક વિલાસ. ૨

---

૧. જન્મ મરણુ.

ચોપાઈ

આયો ગયો ન આતમ અંતા, હે જ્યું સુભર ભર્યો ભગવંતા;
રવિ રશમીજલ ઘન જિમિ ગગના, એસે સમુજી રહો મન મગના. ૧
જલધર અમિત આય અરૂ જાવે, મહા અકાશ મન ભ્રાંતી ન લાવે;
ઘટ મઠ ભેદ ઉપાધી સંગા, મહા વ્યોમ નિત અચલ અભંગા. ૨
આવન જાંન ઉપાધી ભેદા, મહા અકાશકો કાહૂ ન છેદા;
એસે પાંચ તત્વ તન વ્યાધી, ચિદાનંદ ઘન રહિત ઉપાધી. ૩
મૃગ તૃષ્ણા વત માયા ભાસે, કાહૂ ન નીર મિલ્યો નર પ્યાસે;
મૂરખ મૃગ દૌરી તન ત્યાગે, નીર મિલ્યો નહિં મર્યો અભાગે. ૪
સમજ હીન સ્વારથ હિત ધાયો, અર્થ સર્યો નહિં ગર્થ ગમાયો;
સ્વે આનંદ ભ્રાંતિ વશ ખોયો, આગે મિલ્યો ન આપ વિગોયો. ૫
યાતે તાત માત્ર જગ ભ્રાંતી, સમુજી સુબોધ ગ્રહો મન શાંતી;
અસલી રૂપ ગયો નહિં આયો, નામ રૂપ જડ ભર્મ દેખાયો. ૬
આંન જાંન માયા કૃત ભાઇ, પર પ્રકાસિ જડ ભિન્ન સદાઇ;
માત તાત કલ્પે મન આધી, તેહિ તનતે તન પુત્ર ઉપાધી. ૭
કારણ કારજ એક સ્વરૂપા, સમુજ યુક્તિ યહ પુત્ર અનૂપા;
પિતા પુત્ર તજ કારજ કારણ, વ્યાપક આતમ અમિત ઉધારણ.[1] ૮
જડ યે શબ્દ હોય જડ લીના, આતમ અચલ અમિત જન ચીના;
જડ ઉપાધિ તનકે પિતુ માતા, રેંટ માલ સમ ચક્ર ફિરાતા. ૯
આતમ સુભર આંન નહિં જાંના, સમુજી સુબોધ ત્યાગ ભ્રમ આંના;
તત્વ ઉપાધી તજીયે બાલા, નિજ સ્વરૂપ લૈયે તતકાલા. ૧૦

દોહા

તત્વદર્શિ તવ તાતકી ગ્રહો સુનીતી સાર;
આશ્રમ ધર્મ સંભારિ કે, તરિ ઉતરો ભવપાર. ૧
ભોગ મોક્ષ ભાગી બનો, નરતન સમુજ સ્વરૂપ;
અકરમ બુદ્ધી ઉર ધરો, મહા ભૂપકો ભૂપ. ૨

ચોપાઈ

વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ અનાદી, સુજન લખે નહિં લખે પ્રમાદી;
કરિ વિધિ કર્મ પર્મ પદ પાવે, કુકરમ કર્મ નર્ક પુર જાવે. ૧

---

૧. દ્રષ્ટાંત.

કર્મ કરે અરૂ ફલતે હીના, સોજન યોગી પુરૂષ પ્રવીના;
કર્મ કરે અકરમ ઉર દેખે, અકરમ કર્મ ગ્નાંનિ કરિ લેખે. ૨
સવ કર્મ દ્રષ્ટી યહિ ગ્નાંની, કરતે કર્મ રૂપ નહિં હાંની;
નૈમિત નિત્ય કર્મકી ધારા, ગ્નાંની તજે ન ધર્મ અચારા. ૩
અમિત જન્મ શુભ કર્મ પ્રતાપા, તત્વ લીન ત્યાગ્યો સંતાપા;
ગ્નાંની ગુણ ગ્રાહી સંસારા, સારસાર ગ્રહિ તજ્યો અસારા. ૪
આતમ સાર અસાર અનાતમ, ગ્નાંની ગરક ભયો પરમાતમ;
સર્વ વિશ્વ નિજ બ્રહ્મ વિલાસા, મિત્ર અરી નહિં હર્ષ ઉદાસા. ૫
સર્વ સજાત વિજાત ન એકા, આપ અપન મિલ કીન વિવેકા;
પંચ ભૂત જડ ચેતન આપૂ, ચેતન ગર્ક ભર્યો નિજ બાપૂ. ૬
આંન જાંન માયા કૃત મેલો, સર્વ વ્યાપિ મમ બ્રહ્મ અકેલો;
ધનવત સુભર ભર્યો સબ ઠાંઉ, વિશ્વ ચરાચર આતમ ગાઉ. ૭
ઉરે પરે નહિં આતમ કૈયે, હૈ સો રૂપ સમજ થિર રહીયે;
સબતે શ્રેષ્ટ યહી મત બાલા, સમુજત મોક્ષ મિલે તતકાલા. ૮
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ મંડલ ગાઇ, શાંત ભયે આતમ સુખ પાઈ;
જહિ જન આતમ તત્વ લખાયો, સમુજી સ્વરૂપ પરમ પદ પાયો. ૯
પદ નિરવાંણુ મિલે ધર આદૂ, તુરિઆ પદ પાયો જન સાદુ;[૧]
જીવત મરે અમર ધર પાવે, નિશ્ચલ ચિત નિરવાણુ સમાવે. ૧૦

દોહા

પુત્ર કથુ કહા વાણિતે, અગમ અગોચર ગાત;
અપર લખે નહિં મર્મ કો, લખે તાહ સાક્ષાત. ૧
અમર મરે નહિં આતમા, ભાસ્ય માત્ર સંસાર;
લક્ષ યહ નિર્વાણુ પદ, લેત સુજન જન સાર. ૨

ચોપાઇ

બોધત બોધ સુબોધ સુબાંની, ગદગદ કંઠ થકિત ભઈ બાંની;
ઇલા અર્જર આતમ નિજ જાંના, સમજી સ્વરૂપ ભઈ નિરવાંના. ૧
શબ્દ અતીત શબ્દ કરિ ગાવા, પદ નિરવાંણુ શબ્દ સમજાવા;
શબ્દ પરે સો શબ્દ ન આવે, સંત શબ્દ કરિ પ્રગટ લખાવે. ૨
ઇલા બોધ કરિ શાંત રહાઇ, આતમ લીન વ્રતી વિસરાઇ;
તુરિયા તત્વ ગર્ક રહ યોગી, આતમ તત્વ અખંડ રસ ભોગી. ૩
ક્રિયા કર્મ વિરમે જ્યહાં બાંની, નિજ સ્વરૂપ મય લાભ ન હાંની;
યદ્યપિ પ્રેમ અગાધ અપારા, પુલકિ ગાત લોચન જલ ધારા. ૪

ઇલા શબ્દ ઉચરે ઓંકારા, વસતવ બોધ સમજ વીસારા;
મલ વિક્ષેપ ઉભય ઉર નાસા, બ્રહ્મચર્ય ઉત્તમ જીજ્ઞાસા. ૫
પરમ પવિત્ર જ્ઞાન અધિકારી, માતુ સુબોધ શુદ્ધી વીસારી;
નિત્યા નિત્ય વિવેક લખાવા, સત મિથ્યા નિશ્ચય ઉર આવા. ૬
નામ રૂપ જડ જગ વ્યતિરેકા, આતમ અન્વય કીન વિવેકા;
ભાસ્ય માત્ર ભાસી સહ માયા, વ્યાપક ચેતન આપ રહાયા. ૭
સત્ય બોધ જનની મુખ ગાવા, શુદ્ધ હૃદય સુત સર્વ લખાવા;
પ્રેમ મગન જનની નિજ જાંની, વંદન કીન જોર યુગ પાંની. ૮
સમય સમુજી ઉચરે મુખ વચના, જ્ઞાંની શબ્દ કહે કહા રચના;
ગદ ગદ કંઠ નેન ભરિ વારી, મધુર વચન મુખ બાંની ઉચારી. ૯
જનની મહિમા કિસવિધ ગાઉં, સેવત ભવ અબ્ધિ તર જાઉં;
જનની સમ નહિ કો ઉપકારી, જયાકો સુતપર પ્રેમ અપારી. ૧૦

દોહા

જય જનની તવ બોધકો, કહા વખાનું સાર;
મન વાણી બુદ્ધી લઘૂ, લક્ષા અર્થ અપાર. ૧
સત ચિત આનઁદ સતગુરૂ, વાણી અગમ અગાદ;
મર્મ લહે તોરી કૃપા, જેહિ જીયે જાય પ્રમાદ. ૨

ચોપાઇ

જય જનની સતગુરૂ સમ મોરે, લક્ષ ભયો વચનામૃત તોરે;
જય જનની કીનો ઉપકારા, કરિ સુબોધ સુત જનમ સુધારા. ૧
તો સમ માત તાત સુત પાવે, કયું નહિં સહજ સ્વરૂપ સમાવે;
પૂરવ જન્મ પુન્ય મમ પૂરણ, તાતે તવ મુખ બોધ સઁપૂરણ. ૨
અબ નહિં તજુ ભજુ ભગવંતા, નિશ્ચય જનમ મરણ મમ અંતા;
ગુરૂ માતૂ કરૂણા યહિ કીજે, તવ પદ પ્રેમ ભક્તિ મોહિ દીજે. ૩
ગુરૂ પંકજ રજ પરમ હુલાસી, પરસત અવશ અંત ફલ કાસી;
નિત નિત નૂતન પ્રેમ વડાવે, જનની સો આશીશ દરાવે. ૪
જનની એક શંક ઉર આઇ, કૃપાવતી કહિયે સમુજાઇ;
અલ્પમતી આતુરતા મોરી, દષ્ટા દેવ કરૂં નહિં ચોરી. ૫
ત્રણ સમ તવ પદ બાલક મૈયા, પ્રતિ ઉત્તર કરિયે પરૂં પૈયા;
તાતકે ભ્રાત સુરૂચિ જીન માઇ, મોરિ માતુ ચવકો ગતિ પાઇ. ૬

જોતમે જોત મિલે ચારૂ જન, યા ઇન મોક્ષ મિલિ કોઉ ભિનભિન;
લખિ લઘુ બાલ કૃપા યહિ કીજે, ભિન્ન ભિન્ન ઇનિકી ગમ દીજે. ૭
જનની જુક્ત મુક્તકી દાતા, તો વિન કો મોહિ વિગત બતાતા;
તું ત્રિકાલ દર્શી મમ મૈયા, આદ અંત મન મર્મ જનૈયા. ૮
માત તાત ગતિકી ગમ પાઉ, શાંત હૃદય સિવરણ ચિત લાઉ;
માત તાત ઉર પ્રેમ વડાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા. ૯
ઇલા માતુ સત સમય પિછાંની, મધુર વચન ઉચરી પ્રિયે બાંની;
માત તાત ગુરૂ ભક્તિ પિયારી, રે સુત ભયો ગ્નાંન અધિકારી. ૧૦

દોહા

પુત્ર પ્રશ્ન તવ મમ પ્રિયે, કીનો સરસ વિચાર;
વિલગ મર્મ ઇનકો કહું, પુત્ર સમજ લહુ સાર. ૧
ઉત્તમ જન માતા સુરૂચિ, તવ જનની તન ત્યાગ;
શુક્ષમ તન તીનું જને, અજપદ રેજ બડ ભાગ. ૨

ચોપાઇ

જીવન મુક્ત તાત તવ ભાઈ, ભોગ મોક્ષ બેઠે ઘર પાઈ;
વિશ્વ ચરાચર જેહિ સમ ભાસે, મમ આતમ વ્યાપક નિર આસે. ૧
જીન જીયે આંનજાંન નહીં કાંઇ, મસ્ત મરાલ સદા મન માંઈ;
એકો બ્રહ્મ અપર નહિં પરસે, સર્વ વિશ્વ આતમ નિજ દરસે. ૨
મોક્ષ બંધ મન ભ્રાંતિ ન ભાસે, નિજ નિર બંધ સ્વરૂપ પ્રકાસે;
સર્વ વિશ્વ જીવ પ્રેમ સમાંના, અધિક ન્યુન કો ઉર નહિં જાંના;
ન્યાય યુક્ત પરજા હિત રાખા, નિતી ત્યાગ વચન નહિં ભાખા;
આશ્રમ ચાર પ્રથા જીન પાલી, ધર્મ નીતિ મર્યાદ ન ટાલી. ૪
નેમિત નિત્ય કર્મ નહિં ત્યાગા, સત મિથ્યા ઉર કીન વિભાગા;
બ્રહ્મ રૂપ તોહુ ભક્ત ન ત્યાગી, ધર્મ સેતુ બાંધી બડ ભાગી. ૫
સત ઉપદેશ દીન સંસારા, આઠ ક્રોડ કીને અઘ પારા;
બાહર જગત ધર્મ સહ સાધા, અંદર આતમ તત્વ અરાધા. ૬
નર સુર કર્મ ભક્તિ મગ બોધા, અપને આપ રૂપ નિજ સોધા;
ભક્તિ પ્રતાપ દેવ ઘર આવા, પ્રજા દર્શ કરિ પાપ નસાવા. ૭
આખિર દેવ રજા શિર ધારી, હરિપુર વાસ કીન બ્રહ્મચારી;
હરિપુર શિખર ગુહા અતિ પ્યારી, જયહાં થિર બેઠે બ્રહ્મ વિચારી. ૮
બ્રહ્મરંધ્ર કીના જયહાં વાસા, આપો આપ અપર નહિં આશા;
નામ રૂપ જડ અપર ન સંગા, બ્રહ્મરંધ્ર જયહાં આપ અભંગા. ૯

આપ અપંપર[1] અપર ન કોઇ, પહોંચે સંત વતાવે સોઇ;
વિન પહોંચે કેસે ગમ પાવે, દૃષ્ટિ પડે સોઈ વસ્તુ વતાવે. ૧૦

દોહા

તોર તાત ત્રયે લોકમે, ધર્મ સનાતન સાધ;
આપ મિલે નિજ રૂપમે, કોટિક હર્યો પ્રમાદ. ૧
પ્રાંણ ખેંચ પીછમ ગયે, દશમે દ્વાર રહંત;
યોગીકી ઇક પલક મે, હોય ખલક કો અંતર. ૨

ચોપાઇ

દસમે દ્વાર કીન જન વાસા, બ્રહ્મ લીન જયહાં અપર ન આસા;
યોગી પલ સમ કાલ વિતાવે, કાલ સૃષ્ટિ કો અંત દિખાવે. ૧
સો સંવત બ્રહ્માકે વીતે, યોગી પલ સમ ગિને ન ચીતે;
યોગી સુખી દુઃખી સંસારા, યાતે સર્વ યોગ મત પ્યારા. ૨
યોગી સમકો વિશ્વ અજીતા, જો કોઉ લખે યોગકી રીતા;
યોગી જનમ ન ધરે બહોરા, સર્વ પ્રકાર વિષય ચિત ચોરા. ૩
જીવત મર યોગી જન જીવે, ખેચરી દ્વાર મહારસ પીવે;
જીવન સુફલ કીન જન યોગી, બ્રહ્મરંધ્ર આતમ રસ ભોગી. ૪
યોગીકી ગમ જાંનત યોગી, સમુજે કહા વિષય રસ ભોગી;
યોગી જગત જીતિ ઘર આવા, જીવત મરા અમર પદ પાવા. ૫
યોગી પકરિ પ્રાણ ઘર લાવા, બ્રહ્મ રંધ્ર મહિં વાસ વસાવા;
યોગી જગત વૃતી વિસરાઇ, પલટિ પ્રાણ પહુંચ્યો ઘર આઈ. ૬
યોગી વિષમ દૃષ્ટિ તજી ભાગી, વ્યાપક આપ લખ્યો અણુરાગી;
યોગી યોગ કલા ઘર ચીના, ધન અબધૂત ન અપર અધીના. ૭
યોગી સપ્ત ભોમિ પર છાજે, યોગી જન વિન કવન વિરાજે;
યોગ કર્મ સમ અપર ન કર્મા, ઇતર કર્મ સાધે સબ ધર્મા. ૮
અષ્ટ અંગ કરિ યોગ કહાવે, સાધત વિષમ વૃતી વિસરાવે;
રેચક પરક કુંભક સાધા, તિમતિમ વાડે યોગ અગાધા. ૯
પાન અપાન એક હોય આવે, તિમ યોગી નિજ રૂપ લખાવે;
પહુંચ્યો બ્રહ્મરંધ્ર નિજ ભવના, સો યોગી જગ કરે ન ગવના. ૧૦

દોહા

આતમ નગરી એક જગ, રાહ ચલે ચહુ ઓર;
જેહિ જેહિ રસ્તે જો ચલે, આવત એકહિ ઠોર. ૧

---

૧. હદ વગરનો. પારા પાર નહિ.

સુભર ભયે આતમ દધી, સરિતા ચલત અનેક;
અપને અપને ઘાટ મિલ, આગે જલ નિધિ એક. ૨
ઇલા માતુ નિજ પુત્રકો, દીનો બોધ વિશાલ;
શુદ્ધ હૃદય શાંતી ભઇ, સુત સમજ્યો તતકાલ. ૩
અહો માતુ ઉપકાર તવ, કો મુખ કહિયે સાર;
નિજ સ્વરૂપ ન્યારો કિયો, જાર્યો જગત અસાર. ૪
સ્વારથ પરમારથ સતા, આતમ સતા અગાધ;
જનની યુક્તી બોધ દે, સુતકો કીનો સાધ. ૫
પ્રાત ભયો ચરચા કરત, નિત્ય કર્મ પર પ્રેમ;
જાવહુ સુત જનની કહ્યો, યજ્ઞ શાલ નિત નેમ. ૬
પદ વંદે સુત પ્રેમ યુત, જનની આજ્ઞા પાય;
વેદ યુક્ત નિત કર્મ હિત, ચાલે હર્ષ વડાય. ૭

ચોપાઇ

દાસી દાસ ભયે સહ રાજી, ભૂપ ભવન મન મિટી દૂરાજી;
સંશય શોક ભવન તજી ભાગા, રામ મંત્ર મુખ રટે સુભાગા. ૧
મંગલ ભયો અમંગલ હારા, છૂટન લગી પ્રેમકી ધારા;
પ્રેમ પિયૂષ રસ સબ ઉર વ્યાપા, રાજા પ્રજા હર્યો સંતાપા. ૨
રામ ભક્તિ સિંવરણ ચિત લાગા, નિત્ય કર્મ મય કુશલ સુભાગા;
વસતવ નિત્ય કર્મ સહ કીના, યજ્ઞશાલ પદ ધરે પ્રવીના. ૩
વિપ્ર વૃંદ નૃપતી જબ દેખા, ઉર મહિં ઉપજ્યો પ્રેમ વિશેખા;
સ્નેહ વશ વિકલ વિપ્ર પદ વંદા, માત તાત સમ સમજ સબંદા. ૪
પ્રેમ વિવશ મુખ શબ્દ ન આવે, ઉર મહિં ઇષ્ટ અધિક ગુણ ગાવે:
જય દ્વિજ તાત તાતકે તાતા, તવ પદ ભક્તી દેહુ વિધાતા. ૫
જગ મહિં જનમ દેહુ ભલ દેવા, જો મોહિ મિલે વિપ્ર પદ સેવા;
ધરિ જગ જન્મ વિપ્રપદ પરસા, જેહિ પર દેવ હરીહર હરસા. ૬
હરિ મુખ વિપ્ર વેદ ધુનિ ગાવે, સુનત શબ્દ સંશય સહ જાવે;
દ્વિજ હરિ રૂપ ચરણ રજ ધારે, સો જન જીવન જનમ સુધારે. ૭
પય કરિ પાદ પખારી પીવે, મરે ન અમર જુગો જુગ જીવે;
દ્વિજ પદ રજ પર પ્રેમ વિશાલા, જીવન મુક્ત મિલે તતકાલા. ૮
મોરે તાત કીન દ્વિજ સેવા, જેહિ પ્રતાપ પાયો સત ભેવા;
ભોગ મોક્ષ દાનુ બડભાગી, હસ્તામલક રૂપ લય લાગી. ૯

દ્વિજ પદ સેવ પરમ પદ પાવા, હરિપુર નિશ્ચલ વાસ વસાવા;
વિશ્વ ચરાચર સુયશ વડાયો, દ્વિજ પ્રતાપ પૂરણ પદ પાયો. ૧૦

દોહા

રામ રૂપ દ્વિજ મંડલી, સદા વસો ઉર મોર;
ઉભય લોક તારણ તરણ, જન શરણાંગત તોર. ૧
નીતિ પ્રથાયુત તાતકો, સો તુમ બોધે સાર;
વોહિ બોધો મોહિ દાસ લખ, યહિ દ્વિજ વિનય હમાર. ૨

ચોપાઇ

દ્વિજ મંડલ હરસે અતિ ભારી, ભયે પ્રસન નૃપ દશા નિહારી;
દ્વિજ ત્રિકાલ દર્શી સત જ્ઞાંની, ગુપ્ત ગાથ નૃપ લીન પિછાંની. ૧
જય મહારાજ ધર્મ કર સેતૂ, હમ લખ લીન તુમારો હેતૂ;
ધ્રૂવ સર્વજ્ઞ ધર્મ કર સાગર, સર્વ ધર્મ દ્રષ્ટા ઉજીયાગર. ૨
જેજે ધર્મ પ્રથા જીન થાપી, યેહિ મમ બોધ ન ચલો ઉથાપી;
પાવન ભવન પ્રજા સહ પાવન, કરિ હરિ દર્શન ભયે સુહાવન. ૩
પરમ પવિત્ર તાતકી કરણી, સમુજે મર્મ જાય નહિં વરણી;
મન જાંનત મુખ કહન ન આવે, સમુજી સમુજી મનમે સુખ પાવે. ૪
જ્યું ગુંગે ગુડ ખાય સરાયો[1], અપર શ્રવણ નહિં શબ્દ સુનાયો;
એસે તાત તાત તવ કરણી, સમુજે મર્મ જાય નહિં વરણી. ૫
વિશ્વ ચરાચર પાવન કીના, નિશ્ચલ તત્વ આપ ગહિ લીના;
અમિત પતિત કીને ભવપારા, દીને બોધ સુબોધ સુધારા. ૬
ધ્રુવ વિછાહ દુઃખ કહ્યો ન જાવે, ગુનત ગુનત ગુન ભાંન ભુલાવે;
જ્યું જલધી જલ પાય સુખારી, ધ્રુવ મુખ શબ્દ સુધા સમ ભારી. ૭
જલધી ગયે ન જલકી આશા, સંત વિના સતસંગ ઉદાસા;
સુધા સમાન શબ્દ કી ધારા, તેહિ હિત તરસત પ્રાંન હમારા. ૮
રામ રજા મુખ જોર ન લાગે, બાંધ્યો વિશ્વ કર્મકે ધાગે;
કર્મ પ્રધાન કીન કર તારા, કોઉ જન ચલે ન જોર લગારા. ૯
મન મરજી જ્યું ખેલ ખિલાવે, સમુજી મર્મ ચુપ રહ નિરદાવે;
તીન કાલ દ્રષ્ટા ઇક રાંમા, જેહિ અધાર યહ કર્મ તમાંમા. ૧૦

દોહા

રામ રજા શિર પર ધરે, કરે ન અપર ઉપાય;
ડરે ન ભાવી ભોગતે, વિચરે જન ચિત ચાય. ૧

---

૧. મનમાં ખુશી થયો.

મન ધારી હારી બની, કારી લગી ન કોય;
ચિત ચિતવન ડારી સબે, હરિહર કરે સો હોય. ૨

ચોપાઈ

દ્વિજ મંડલ નૃપતી ગુન ગાવા, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવા;
ગદ ગદ કંઠ દીન વરદાંના, જય મહારાજ હોહુ કલ્યાંના. ૧
ભોગ મોક્ષ હોવહુ બડ ભાગી, રાગ ત્યાગ મન અચલ વિરાગી;
નીતી યુક્ત રાજ જગ કીજે, પ્રજા ન્યાય કરિ સુયશ લહીજે. ૨
દંડ વિદંડ કરો મત કાહૂ, યુક્ત દંડ કરિ સુયશ વડાહૂ;
પુત્ર પુત્રિવત પરજન માંની, સંભાષણુ ઉર નિર અભિમાંની. ૩
વિશ્વ ચરાચર અંતરયાંમી, સમુજી સેન સેવક કો સ્વાંમી;
સર્વ સમાન વસે ઇક દેવા, એક એક મિલિ કીજે સેવા. ૪
નૃપતી ધર્મ અધર્મ ઉઠાવે, પ્રજા ભૂપ પદ સેવ કરાવે;
અન્યો અન્ય કરે નિજ કાંમા, ઉભય મોક્ષ પાવે નિજ ધાંમા. ૫
સુખમય દિવસ મોક્ષ સોઈ માંનો, હો કલેશ સો નર્ક પિછાંનો;
યાતે તાત નીતિ ઉર ધરિયે, વિધિવત રાજ કાજ સહ કરિયે. ૬
નેમિત નિત્ત કર્મ નહિં તજીયે, મહા મંત્ર અજપા ઉર ભજીયે;
બાહિર ભીતર શુદ્ધ રહીજે, હસ્તામલક મોક્ષ પદ લીજે. ૭
વેદ શાસ્ત્ર મુનિ મંડલ ગાવા, સત્ય બોધ સોઉ ગાય સુનાવા;
સમય કર્મ સિંવરણુ ચિત દીજે, જય મહારાજ સુયશ જગ લીજે. ૮
ધર્મ સનાતન નિજ શિર ધરિયે, નીતી યુક્ત કારજ સહ કરિયે;
વેદો યુક્ત ધર્મ પિતુ ધારા, ધન્ય પુત્ર સોઉ ધર્મ સઁભારા. ૯
નૃપતી ધર્મ પ્રજા શિર ધરહી, રામ ભક્તિ સત પંથ વિચરહી;
યે મમ શીખ શીશ ધરૂ ભાઈ, ઉભય લોક મહિં શુભ યશ છાઇ. ૧૦

દોહા

અક્ષત પુષ્પ ગિરાય દ્વિજ, બોધ યથારથ દીન;
વસતવ ભૂપ વિવેક યુત, ઉર મહિં ધર્યો પ્રવીન. ૧
હય ગો ગજરથ વિત અતી, વસતવ દીન અપાર;
હરસિ વિપ્ર લીનો સબે, જો જીનકો અધિકાર. ૨

ચોપાઇ

દે દ્વિજ દાંન રજા નૃપ પાઇ, જનૂની દર્શ ચલે હરસાઈ;
માતુ ચરણુ જાય વંદન કીના, કર શિર પરસે માતુ પ્રવીના. ૧

જય હો પુત્ર ભક્તિ હિતકારી, ધર્મ રૂચી ઉર રહો તુમારી;
સર્વ પ્રકાર ધર્મ શિર ધરિયે, નીતી વિગર કર્મ નહિં કરિયે. ૨
બેઠહુ તાત માત બલહારી, લેવહુ ભોજન રૂચિ અનુસારી;
સમય સમુજી ભોજન મઁગવાવા, નિજ સુતકો સનમુખ બેઠાવા. ૩
ગ્નાંની વિશ્વ ચરાચર તાતા, વસતવ ઇલા ક્યું ન મન ભાતા;
ગ્નાંની કુશલ કર્મ સંસારા, બ્રહ્મ રૂપ મન જીત ન હારા. ૪
જીમ દ્રુમ નીર કરત હરિયારી, મધુર કટુક મન મર્મ વિસારી;
મધુર કટુક ગુણુ બીજ મઝારા, જલ સમ ભાય જીત નહિં હારા. ૫
ગ્નાંની જલવત સમ જગ પેખે, નીચ ઉંચ ચિત દૃષ્ટિ ન દેખે;
ગ્નાંની કર્મ દિપાવનહારા, કુશલ કર્મ શુભ નિતિ વ્યવહારા. ૬
વસતવ પર્મ વિવેક પિયારા, વ્યંજન હરિ અરપન કર સારા;
અંદર બાહિર અંતરયાંમી, ભોજન ભાવ લેહુ સુર સ્વાંમી. ૭
નામ રૂપ ભોજન અસ્થૂલા, તુમ વ્યાપક અકાર નિરમૂલા;
શુદ્ધ ભાવ તવ રૂપ સમાવે, ભાવ ભોજ્ય તોહિ ભોગ ધરાવે. ૮
ભોજન ભાવ પ્રથમ તુમ પાવે, મહા પ્રસાદ હરિ હમહિ સિરાવે;
વસતવ વિનય કરત બેહ ભારી, માત તાત સમ સુત અધિકારી. ૯
પ્રેમી સુત ગૃહસ્થ મેં દીજે, કવિ કોવીદ અરજી સુન લીજે;
ઉભય લોક પાવે અધિકારા, નર હરિ ભજન ભયો ભવપારા. ૧૦

દોહા

પ્રેમી સુત સમ તાતકે, અપર વસ્તુ નહિં સાર;
ભોગ મોક્ષ ભાગી બને, ધન જીવન સંસાર. ૧
માત તાત અગ્ના તજે, મન મરજી જે કાજ;
પુત્ર ત્રાસ દુખિયો પિતા, ભોગ મોક્ષ જીન નાસ. ૨

ચોપાઇ

લખિ પ્રસાદ લિય ભૂપ અહારા, ધન્ય ભાગ જેહિ ધર્મ અચારા;
મહા પ્રસાદ કી મહિમાં ભારી, લખે સુજન જન રહિત વિકારી. ૧
હરિ ગુરૂ ભોજન લેત અહારા, મહાપ્રસાદ ભાખત સંસારા;
હરિ ગુરૂ મુખતે બોધ ઉચારે, મહાપ્રસાદ મુનિ વર કહે સારે. ૨
પ્રથમ પ્રસાદ અપન મુખ કીજે, મહાપ્રસાદ સરવન[1] હોય લીજે;
મહા પ્રસાદ પાયો જે પ્રાંની, જીવન મુક્ત ભયો નિરવાંની. ૩

---

૧. બોધ સાંભળવો.

મહાપ્રસાદ મહિમા અતિ ગૂઢા, સમુઝીન શકે મહામતિ મૂઢા;
મહાપ્રસાદ જીન પાય પચાયો, જગ પ્રપંચ જન જનમ ન આયો. ૪
મહાપ્રસાદ દ્વે રીતી ગાવા, વસતવ સમુઝી મર્મ દ્વે પાવા;
રૂચિ અનુસાર અહાર સુમાના, અચવન કીન લીન સુખ પાંના. ૫
સમય સમુઝી જનૂની પદ વંદા, માતૂ નિજ મન પરમ અનંદા;
રે મમ પુત્ર સુખી રહુ તાતા, કૃપા બની રહે વિશ્વ વિધાતા. ૬
ધર્મ કર્મ મય હો કુશલાઇ, હોહુ અચલ આતમ પદ પાઈ;
પ્રજા ન્યાય કીજે વિધિ સારી, શબ્દા અર્થ વિચાર વિચારી. ૭
લોભ લાજ પર હિત ભય માંની, મરન ચહત પરજા જન પ્રાંની;
લોભ લાજ પર હિત કોઉ ચાવે, સો નિસંક હો શબ્દ સુનાવે. ૮
ગુનેગાર ભયસે કોઉ ચાવે, પીપલ પાત સમો ચિત ડોલે;
દેશ કાલ અવસર નહિં જાંને, કલ્પિત શબ્દ કહે મન માંને. ૯
યદ્યપિ નૃપ સાહસ નહિં કીજે, ચાર ભેદ કરિ મર્મ લખીજે;
કરિ નિર્ણય કીજે જેહિ શિક્ષા, કર્મ ભક્ત દીજે જેહિ દીક્ષા. ૧૦

દોહા

અપર ત્રાસતે તાતજે, અધરમ કર્મ અનીત;
તજે સહજ સતસંગતે, લગે રામ પદ પ્રીત. ૧
પ્રજા પુત્ર વત જાંનકે, તાતતોર[૧] યેહિ કાજ;
અમિત પતિત પાવન કિયે, ભેટે હરિ મહારાજ. ૨

ચોપાઈ

ભૂપ કર્મ કીજે ભલ ભાઇ, રાખિ હૃદય નહિં રામ મિતાઈ;
અપને સમ કરિયે સન માંના, હરિયે ત્રાસ ત્યાગિ અભિમાંના. ૧
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક ઇક દેવા, અપન દાસ કરિયે સહ સેવા;
નર હરિનાથ કર્મ સોઇ દીના, હરસિ કરો હરિ હો આધીના. ૨
હરિ ગુરૂ કૃપા ભૂપ તન પાવા, ધર્મ પ્રથા હિત જનમ ધરાવા;
ધર્મ પ્રથા મહિં ભેદ ન કીજે, ઉભય લોક મહિં શુભ યશ લીજે. ૩
સુયશ લેહિ જગ સો જન દાંના, અપયશ જીવન મરણુ સમાંના;
યાતે પુત્ર ધર્મ ઉર ધારી, કરિયે ન્યાય વિવેક વિચારી. ૪
ન્યાય ધર્મ નૃપ શુદ્ધિ વિસારી, દુરાશીષ દે પ્રજા દુખારી;
રાજ પ્રજા મહિં વિવિધ વિરોધા, ધિક ધિક ભૂપ નર્ક મગ શોધા. ૫

---

૧ ધ્રુવનું કાજ પણ એજ હતું.

યાતે પુત્ર વિચાર વિચારી, સો મગ ચલો પ્રજા સુખ ભારી;
પુષ્ટ ધેનુ દે દુગ્ધ અપારા, પ્રજા પુષ્ટ દે વિત અતિ સારા. ૬
રાજા પ્રજા ગાય ગોપાલા, ચતુરથ સુખી ધર્મ જયહાં પાલા;
મમ સુબોધ સુત નિજ ઉર ધારી, કરિયે કર્મ સમય અનુસારી. ૭
ગુહ્ય ગાથ સુત યાહ ઉર લીજે, પ્રણવ મંત્ર નિજ શ્વાસ જપીજે;
યે નિજ જાપ તાપ ત્રય હરહી, નિર્ભય નિજ સુખ સહજ વિચરહી. ૮
અંદર એક તત્વ રત રીજે, બાહર વિધિવત કર્મ કરીજે;
નીતી યુક્ત જગત વ્યવહારા, ઉર છક્તા નિશ્ચય દ્રઢ ધારા. ૯
અંદર એક લક્ષ નહિં જાવે, બાહર નીતિ પ્રથા નિભાવે;
મન તન વચન અપર ઉપકારા, નિજ સમ સમુજ સર્વ સંસારા. ૧૦
પુત્ર પ્રવીન ધર્મ રત રીજે, ભક્તિ ભાવ સિંવરણુ ચિત દીજે;
લઘુતા ખડગ અપન કર ધરિયે, ક્રોધ દંભ શત્રૂ પરહરિયે. ૧૧

દોહા

પ્રથા વસ્ત્ર અઁગ હરિ કે, ધર્મ છત્ર શિર ધાર;
અસી સુનીતી કર ધરી, અધરમ શત્રૂ સઁહાર. ૧
ઈશ્વિર સૃષ્ટી સ્થૂલ તન, અનિયે દૃષ્ટા ભૂપ;
અલ્પ સૃષ્ટિ સંકલ્પ લખ, સમજો સહજ સ્વરૂપ. ૨

ચોપાઇ

પુત્ર સુબોધ શ્રવણુ કરિ ભાઇ, મનન કરત હોવ હિ સુખદાઈ;
કરિ નિદિધ્યાસ ધર્મ મગ ધરિયે, સુત ઉપદેશ અપર કહા કરિયે. ૧
હે સો કહ્યો અપર કહા કહિયે, સુત સત શેશ સમુજી થિર રહિયે;
કહું તો નિશ્ચય જાય હુમારી, જો ન કહું તો પાતકી ભારી. ૨
જ્ઞાંની ધર્મ સુબોધ સુનાવે, કરે ન બોધ ન જ્ઞાંનિ કહાવે;
જ્ઞાંની જ્ઞાંન પરે ધર પાવા, હો ચુપ આપ સ્વરૂપ સમાવા. ૩
જ્ઞાંન બોધ દુતિયા કર કરમા, સમુજી મર્મ જ્ઞાંની ચિત શરમા;
યદ્યપિ વ્યાપક સમજ સ્વરૂપા, બોધત આતમ તત્વ અનૂપા. ૪
યું લખિ બોધ કીન મમ ભાઇ, સમુજી મર્મ નિજ રૂપ સમાઇ;
મેં કછુ કહયો સુન્યો તેં બાલા, ગુહ્ય મર્મ સમુજે તતકાલા. ૫
યે તન કાલ રચિત મમ ભાઈ, ભૂલ ન કહુ કરિયે થિરતાઈ;
કરૂં કરૂં કરિયે નહિં ભાઈ, કરૂં કરૂં કર વિશ્વ ઠગાઈ. ૬
કાલ કાલ કરિ કાલ વિતાવે, કાલ કરાલ અચાનક આવે;
પતિત પ્રવાહ કાલ ગતિ ક્રૂરા, કરિ સંગ્રામ હરે કેઇ શૂરા. ૭

કાલ કો કાલ કાલ કર કરતા, બ્રહ્મ અખંડ કાલ કર હરતા;
શેષ આતમા સંત લખાવે, જીનકે કાલ નિકટ નહિં આવે. ૮
જો તું પુત્ર પ્રવીન પ્રમાંની, ભોગ મોક્ષ મહિં કરહુ ન હાંની;
તજે ભોગ કોઉ મોક્ષ ન પાવે, મોક્ષ હોય નિજ રૂપ સમાવે. ૯
વૃતી માંય વિવેક વિરાગા, ભોગત ભોગ તજે મન રાગા;
શુક્ષમ મર્મ જગત કહા જાંને, જ્ઞાંની જ્ઞાંન પાય સુખ માંને. ૧૦

દોહા

વૃત્તીકો દષ્ટા બને, મોક્ષ બંધ સો જાંન;
વૃત્તી આશય નાં લખે, મોક્ષ ન મિલે અજાંન. ૧
ઈન્દ્રી ગ્રામ શરીર યહ, શુક્ષમ કારણ ચીન;
ચોથો પદ તુરિયા લખે, હોય બ્રહ્મમેં લીન. ૨

ચોપાઈ

સબતે શ્રેષ્ટ જ્ઞાંન યહ ભાઈ, સમુજત મર્મ મોક્ષ પદ પાઈ;
અપર બોધ કહુ ચીત ન દીજે, વેદો યુક્ત બોધ યહિ લીજે. ૧
શબ્દ જાલ પસર્યો સંસારા, હસે સંત અરૂ ફસે ગઁવારા;
વૃતી વિન મોક્ષ પદ સબકે, યદ્યપિ જનમ ધરત શઠ કબકે. ૨
જડ અધાર ચેતન કહ દાંના, ચેતન જડતે ચહે કલ્યાંના;
ગુંજા આગ કોસ કરિ માંના, હરે ન શીત હોય હેરાંના. ૩
જલાભાસ રવિ કિરણ દિખાવે, ચાતક[1] મરે નીર નહિં પાવે;
મૃગજલ હિત દોડત મૃગ પ્યાસા, તોય ન મિલે તજે તન શ્વાસા. ૪
મૃગ જલ વિષય જીવ મૃગ લોભા, મિટે ન પ્યાસ હોત ચિત ક્ષોભા;
અર્ધ ઉર્ધ ધારત અવતારા, રૂપ લખે વિન લહે ન પારા. ૫
ગે સબ શબ્દ જાલ કરિ ભૂલા, જ્ઞાન હીન ચાહત સુખ ઊલા;
વારવાર જનમે અરૂ મરહી, તત્વ જ્ઞાંન વિન કોઠ ન ટરહી. ૬
ભેદવાદિ સતગુરૂ મત બોધા, મિલે વીત સોઈ મગ શોધા;
ફલ રસાલ રસ વાગલ હરહી, યું ધનહીન શિષ્ય ગુરૂ કરહી. ૭
ચામ દામ ચંચલ ચિત રાતા, સો ગુરૂ કરે જ્ઞાંન શિષ્ય ઘાતા;
બધિક સમાન દયા કરિ હીના, સમુજહિ ચાતુર પુરૂષ પ્રવીના. ૮
જ્ઞાંની ગુરૂ બ્રહ્મકે વાસા, વિશ્વ પદારથ ચીત ઉદાસા;
વિશ્વ પ્રેમિ એસે જન કહિયે, ઈનકે બોધ પરમ પદ લહિયે. ૯

---

૧. પપૈયો.

પરમ દયાલ દંભતે હીના, પતિત અપાર પાર ભવ કીના;
સમ સંતોષ વિચાર વિવેકા, સુનત બોધ જીવ તરહિ અનેકા. ૧૦

દોહા

શબ્દ જાલ જાલી રચે, જીનકો પરહરિ[1] તાત;
વેદ યુક્ત ગુરૂ બોધ દે, સમુજ રૂપ સાક્ષાત. ૧
ધર્મ સેતુ સંસારમે, સુજન થંભ તેહિ જાંન;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, બોધ જગત દે દાંન. ૨

ચોપાઇ

ઇલા બોધ ઉચરત ઉર પ્રેમા, સજલ નેન મન રહ્યો ન નેમા;
વ્યાપક રૂપ સમજ મન અપના, થિર વરતી ચિત મિટી કલપના. ૧
તબ વસ્તવ ઉચરા કર જોરી, જય મમ માતુ કૃપા નહિં થોરી;
તવ મુખ બોધ વૃથા નહિં જાવે, તન લગ વસતવ નેમ નિભાવે. ૨
વેદ વિદિત તવ ગિરા પિયારી, જનૂની સુઝ રખું ઉર સારી;
ધન્ય માતુ દે લોક સુધારા, લખિ લઘુ બાલ કીન ભવ પારા. ૩
વેદો યુક્ત કર્મ સહ કરિહૂ, કરિ સત સંગ બોધ ઉર ધરિહૂ;
પાન અપાન કરૂં અભ્યાસા, જયા કરિ પ્રગટહિ પરમ પ્રકાસા. ૪
પલટી મૂલ પછિમ દિશ ધાઉં, દસમે દ્વાર સ્વરૂપ સમાઉં;
બ્રહ્મરંધ્ર યોગી ધર આદૂ, શૂરવીર પહુંચે કોઉ સાધૂ. ૫
હરિ ગુરૂ કૃપા ધર્મ મગ ધરિહૂં, પિતુ મગ માતૂ અવસ વિચરહૂં;
જનુની બોંધ કસુર નહિં રાખી, સત્ય કહું વ્યાપક શિવ સાખી. ૬
મમ અપરાધ ન હૃદય વિચારા, જનૂની બોધ દીન સત સારા;
જ્ઞાંની સમ જગ કો ઉપકારી, કરિ સત સંગ શુદ્ધિ ભઈ સારી. ૭
જય જનૂની તવ સુત નહિં ભૂલે, હરિ ગુરૂ કૃપા અભય સુખ ઝૂલે;
મો મન મહિં પૂરણ વિસવાસા, પૂરણ પદ પાવહિ તવ દાસા. ૮
યદ્યપિ માતુ કૃપા યહિ કીજે, દુષ્ટ સંગ કુમતી હરિ લીજે;
વૃતી ધરમ ફિરત ચહું ઓરા, ઠરે ન સર્વ કાલ ઇક ઠોરા. ૯
તુમ ત્રિકાલ જાંનત ચિત ચોરી, યાતે દાસ અરજ કર જોરી;
શરણાંગત કહા વિનય સુનાવે, સમુજી દીન ભવ પાર લંઘાવે. ૧૦

---

૧. છોડીદે.

દોહા

પુલકિ ગાત લોચન સજલ, ગિર્યો ચરણુ અકુલાય;
જનૂની કહે સુખિયો રહૂ, ચતુર પદારથ પાય. ૧
પ્રજા ન્યાય અવસર લખી, રજા લીન કર જોર;
જનૂની આજ્ઞા દીજીયે, દર્શન કરૂં બહોર. ૨

ચોપાઇ

રજા પાય જનૂની શિર નાઇ, હિત ઉપકાર ચલે હરસાઈ;
વસતવ ભૂપ કચેરી આવા, જય જય શબ્દ પ્રજા મુખ ગાવા. ૧
દુંદભિ ભેર વજે સુરનાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ;
કર ગાંધર્વ અમિત કલ ગાના, બિરદાવલિ ગાવત ભટ નાના. ૨
સમય પાય નૃપ તખ્ત વિરાજા, સુર મહિં ઇન્દ્ર સભા ઈમિ છાજા;
નૃપ પદ પ્રજા કરત આય વંદન, અક્ષત પુષ્પ ચઢાવત ચંદન. ૩
યથા યોગ નૃપતી સંતોપા, સુક્ત નાજ નીર જીમ પોપા;
સુનિ નૃપ શબ્દ પ્રજા સુખ પાવા, મનુ દુતિયે ધ્રુવ આય મિલાવા. ૪
કરત નિછાવર વારંવારા, ચલત નેન મહિ નીર પનારા;
વારવાર છબિ નિરખિ નરેશા, ધ્રુવ સમ સુરત ન્યુંન નહિં લેસા. ૫
રે ધ્રુવ તાત પ્રબલ પ્રભુતાઇ, જ્ઞાંન દાન દે યોનિ છુડાઇ;
રે ધ્રુવ તાત ભૂખ ઉર ભારી, તવ દર્શન હિત પ્રજ્ઞ દુ:ખારી. ૬
પ્રાણુનાથ લખિ પ્રજા દુ:ખારી, એકર દર્શ દેહુ નરનારી;
ધ્રુવ હિત પ્રજા એહ વશ પેખી, વસતવ ઉપજ્યો કષ્ટ વિશેખી. ૭
માત તાત ગાથા કુરિ આઈ, ઇલા બોધ શુદ્ધિ વિસરાઇ;
વિશ્વ પ્રેમિ જનકો કો ભૂલે, કરિ કરિ યાદ પ્રેમ જલ ઝૂલે. ૮
માત તાત ગુરૂ સમ ઉપકારી, તે કિમ ભૂલે જન અધિકારી;
જેહિ અવસર વસતવ મન કેસે, શિશુ મરાલ વિછયોં સઁગ જેસે. ૯
સર્વ સભા કરૂણા રસ છાવા, સમય સમુજી દ્વિજ મંડલ આવા;
વસતવ દેખે વિપ્ર સમાજા, વંદન કીન અપન મન સાજા. ૧૦

દોહા

હર્ષ શોક સુખ દુ:ખ મહીં, બડે ન પ્રથા તજંત,
સત મિથ્યા લખ ધર્મ રત, તેહિ જન સાધુ કહંત. ૧
દેન લેન આશીશ દ્વિજ, અક્ષત પુષ્પ ગિરાય;
ભૂપ પ્રજા સુખિયા સદા, ચતુર પદારથ પાય. ૨

ચોપાઇ

જય હો વસતવ ભૂપ તુમારી, માત તાત પરજા હિત કારી;
ધ્રુવ તવ તાત પ્રથા જગ પારી, ધન્ય તાત સો નીતિ પિયારી. ૧
ગો દ્વિજ પૂજ અતીથી સેવા, ધન્ય તાત ગુણુ પાયો ભેવા;
એકહુ ભુપ ધર્મ થિર ગાદી, રામ કરે તોહિ રહિત ઉપાદી. ૨
સર્વ પ્રકાર સુખી રહુ ભાઇ, વિશ્વનાથ શિવ સાહ્ય સદાઈ;
ભજન ભક્તિ નૃપ નીતિ ન ત્યાગો, હરિહર કૃપા રૂપ મય જાગો. ૩
અપનો રૂપ નિકટ નહિં દૂરા, જાંનત મર્મ સુજન જન સરા;
મન મનોજ[1] નિજ વૃતી સુધારે, સોસત પુરૂપ સ્વરૂપ નિહારે. ૪
તું સુત સહજ કરહિ સહ કાજા, કૃપા કરહિ શિવ ભક્ત નિવાજ્ન;
મંગલ સમય શોચ પરહરિયે, અવસર ઉચિત કાજ નિજ કરિયે. ૫
ઉભય પ્રકાર વિખાત બિરહ રસ, સમુજે મર્મ કોન મનવો વસ;
હર્ષ શોક ઇનકે ગુણ હોઈ, ઉમગત હૃદય નેન જલ હોઈ. ૬
મંગલ સમય વિરહ રસ શોભે, ભજન ભક્તિ પ્રેમી જન લોભે;
ભક્તી પ્રેમ નેન જલ ધારા, કરણુ ધાર ગુરૂ પાર ઉતારા. ૭
પ્રેમ બિરહ મુક્તી ફલ દાતા, રામ કૃપા ગુરૂ મિલે વીધાતા;
સત મિથ્યા કરિ બોધ લખાવે, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવે. ૮
યાતે ભૂપ ભયો ઉપકારા, સર્વ સિદ્ધ હો કાજ તુમારા;
કહા આશીશ કસર નહિં કાંઈ, રામ રાજ જ્યહાં ભક્તિ સદાઈ. ૯
દે આશીશ વિપ્ર થિર થાવા, ભૂપ વિપ્ર પદ પૂજ કરાવા;
વિધિવત પૂજ કરી નૃપ હરસે, પુષ્પ વૃષ્ટિ નૃપતી શિર વરસે. ૧૦

દોહા

પય પખાર પદ વિપ્રકે, નૃપ ચરણોદક લીન;
વારવાર વંદન કરી, ગદ ગદ ભયો પ્રવીન. ૧
વિપ્ર પ્રજા હરસત ભયે, ધ્રુવ સમ ધર્મ પિછાંન;
સર્વ વૃતી સુખમય ભઈ, જ્ઞાન પ્રેમ રસ પાંન. ૨

ચોપાઇ

વસતવ વચન વિવેક ઉચારા, જય દ્વિજ રાજ કીન ઉપકારા;
તાતકે તાત વિપ્ર કુલ સારે, રામ કૃપા હમ પ્રગટ નિહારે. ૧

1. કામદેવ.

જમ હરિ રૂપ હરી અવતારા, સબ સંશય પ્રભુ હરેહુ હમારા;
માત તાત બડ ભ્રાત બિછોહી, તન અધ્યાસ દીન દુઃખ મોહી. ૨
તોરી કૃપા માતુ કર બોધા, જ્યા કરિ ધર્મ સનાતન શોધા;
તનકો ધર્મ પ્રથમ આચારા, પાછે કર્મ બને શુભ સારા. ૩
તન કોમલ જલ નાયે જાવત, મનકે મલ કરિ જ્ઞાન હકાવત;
જીવો બ્રહ્મ સજાત દિખાવા, ધર્મ સનાતન જન યહિ ગાવા. ૪
મૂરખ જીવ ભયો જડ ધર્મા, યાતે કરન લગ્યો કૂકર્મા;
અપર ધર્મ યાતે દુઃખ દાઇ, અર્ધ ઉર્ધ ભટકત ભવ માંઇ. ૫
જનૂની બોધ કૃપા કરિ કીના, યાતે અપર ધર્મ તજ દીના;
યહિ આશીશ દેહુ દ્વિજ દેવા, અચલ જ્ઞાન સાધૂ તવ સેવા. ૬
તવ પદ જલ હમ મિલે હમેસા, મન વિકાર ઉર રહે ન લેશા;
હરિ ગુરૂ સંત શીશ રહો મોરે, ચરણ દાસ ચરણાં રહે તોરે. ૭
મોક્ષ દ્વાર દ્વે પદ મોહિ સુજા, યાતે ચિત ચાહત નહિં દૂજા;
અમિત કોટિ જીવ દ્વે પદ પરસા, હરે પાપ મુક્તી પાય હરસા. ૮
જે જીવ મુકત ચહે નિજ કોઇ, હરિ ગુરૂ સંત સેવ પદ દોઇ;
પૂરણ પ્રેમ ઉભય પદ પૂજા, તત્વ મિલે ત્યાગે ગુણ દૂજા. ૯
ઉભય પાદ મહિમા કહા ગાવે, પરસે સુજન મર્મ સોઉ પાવે;
ઉભય પાદ મહિમા જીન જાંની, વો જગ જનમ ધરે નહિં પ્રાંની. ૧૦

દોહા

ભૂપ ભવન અપને ચલે, પ્રથમ દ્વાર પરસાય;
અનુક્રમતે સીઢી ચઢે, નિજ સજ્યા સુખ પાય. ૧
જીવ ચરાચર વિશ્વમે, મોક્ષ દ્વાર દ્વે પાદ;
પ્રથમ પરસિ ચાલે સુજન, પાવે રૂપ અગાદ. ૨

ચોપાઇ

ભૂસુર સર્વ કૃપા તવ દેવા, તા કરિ મિલ્યો ગુરૂ પદ ભેવા;
હરિ ગુરૂ ઇષ્ટ ચરણ ચિત લાગા, યા સમ જગ મહિં કવન સુભાગા. ૧
દ્વિજ કુલ સર્વ જીવ હિતકારી, મમ હિત તવ પદ વૃતી હમારી;
વરણત ગાથ પ્રેમ ભો ભારી, જય જય શબ્દ કીન નરનારી. ૨
વંદિ પાદ નૃપ આસન આવા, પ્રજા પુષ્પ નૃપ શીશ ગિરાવા;
સમયે સમુજી નૃપતી મૃદુ બાંની, સુનેહુ તાત મમ પ્રજા સુજાંની. ૩

ધર્મ પ્રથા મોરે પિતુ થાપી, મો મન ચહું ન રંચ ઉથાપી;
વર્ણાશ્રમ સુ ન્યાય નૃપ નીતી, સર્વ પ્રજા ઉર ધરે પ્રતીતી. ૪
નીતી પ્રથા તજહિ નરનારી, ભોગહિ દંડ કર્મ અનુસારી;
પાછે દોષ ન દેવહુ તાતા, કરો કર્મ સોઉ નીતિ સુહાતા. ૫
રાજ ક્રિયા મહિં કસર દિખાવે, રામ સપથ તોહિ તુરત કહાવે;
જો ન કહો તુમ પાતકિ ભારી, કહું તાત તોહિ સપથ હમારી. ૬
ચારૂ વરણ ઉચ કોઉ નીચા, મોહિ સમાંન ભાવ સબ બીચા;
નારી પુરૂષ ન્યાય યુત ગાવે, હો હાજર હમ સર્વ સુનાવે. ૭
પીંડ પ્રાણ લગ કારજ સારે, સત્ય કહે હમ રામ અધારે;
યાતે તાત સંક ઉર ત્યાગી, સત્ય કહી બનિંહે બડ ભાગી. ૮
નીત્ય કર્મ મહિં કસર ન કીજે, જીવન જનમ સુફલ ફલ લીજે;
યે અવસર નહિં વારંવારા, વેદ શાસ્ત્રી મુનિ કરત પુકારા. ૯
સંધ્યા સમય ભયો મમ ભાઇ, નિત્ય કર્મ હિત ત્રૃતી લુભાઈ;
શુભ અવસર મહિં દેર ન કીજે, કરિ તતકાલ સમય ફલ લીજે. ૧૦

દોહા

સર્વ સભા દ્વિજ મંડલી, રજા ભૂપ સન કીન;
જય જય શબ્દ ઉચારિ કે, નિજ ગૃહ ચલે પ્રવીન. ૧
સમય સમુજી નૃપતી ચલે, સુખ મય ભવન પધાર;
દાસ દાસિ હાજર હુવે, કીનો નિત્ય અચાર. ૨

વસતવ ચરીત્ર સમાપ્ત.

ગ્રંથ મહાત્મ્ય

ચોપાઇ

ધ્રુવ સમ પુત્ર ભયો વ્રત ધારી, આખિર આજી રામ સુધારી;
ધર્મા પુરૂષ ધર્મ વ્રત ધારે, તિનકી કયું નહિં રામ સુધારે. ૧
ધ્રુવ સમ ધર્મ ધરે નર નારી, હરિહર કૃપા અવશ ભવપારી;
જાય શરીર સુયશ નહિં જાવે, સુજન સંત પ્રીતી યુત ગાવે. ૨
હરિહર સુજન સંતકી ગાથા, કથત કથત મુકતી પદ પાતા;
જનકે ચરિત ચીત શુધ ગાવે, તેહિ જન હરસિ શંભુ અપનાવે. ૩
હરિહર ગુણ ચાહ જન ગુન ગાવત, શબ્દ માત્ર ત્રીય એક કહાવત;
પારસ મૂરતિ અંગ ન પેખો, પરસત લોહ હેમ કરિ દેખો. ૪
યહિ પ્રકાર હરિજન હરિ જાંનો, દૂસર ભાવ હૃદય મતિ આંનો;
તીન ભાવ તજી એક લખીજે, જન ગુણ ગુનત મુક્તિ પદ લીજે. ૫
હરિહર પ્રગટ કરત નહિં બોધા, સનમુખ સંત અમિત જન બોધા;
યાતે રામ સંત ઇકિતાઇ, સત્ય ગાથ મુનિ અમિત સુનાઈ. ૬
રામ રાંમ જન મહિમા ગાવે, સત્ય સત્ય સત લોક સિધાવે;
સમુજી સુભેવ ગાથ ધ્રુવ ગાઇ, સંત ચરણ રજ શીશ ચઢાઇ. ૭
દાસકો દાસ દંભ તજી બોલે, સંત તાત સુત બંધન ખોલે;
અમિત જનમ યોની ભરમાયો, સંત દર્શ વિન સુખ નહિં પાયો. ૮
હરિ ગુરૂ કૃપા સમાગમ પાઇ, સર્વ પ્રકાર ભઈ સુખદાઇ;
મો મન રામ સંત ઇકિતાઇ, વારવાર પદ વંદુ સદાઇ. ૯
કબહુક હરસિ રામ ગુણ ગાઉં, કબહુક પ્રેહવશ સંત મનાઉં;
ઉભય ચરણ વંદૂ હરસાઈ, વિષમ વ્રતી નહિં હોય કદાઈ. ૧૦

દોહા

ઉષણ અનલ ન ભિન્નતા, પુષ્પ સુગંધી એક;
રામ રામ જન એકતા, કોવિદ કીન વિવેક. ૧
હરિ હાજર રહે હરિ જનાં, હરિજન હરિ વશ હોય;
બીજ વૃક્ષ સમ એકતા, કિમ કરિ કહિયે દોય. ૨

ચોપાઇ

રામ રામ જનકે ગુન ગાવે, સો જન સુલભ રામ પદ પાવે;
મો મન પ્રબલ અટલ વિસવાસા, હરિહર પદ પાવત હરિ દાસા. ૧

યાતે હરિહર જક ઇક જાંની, સુજન સંત ગાવત ગુંન ગ્નાંની;
હરિહર ભક્તિ ભક્ત ગુણ ગાવત, પુલકિ ગાત લોચન જલ છાવત. ૨
અમૃત કથા શ્રોત્ર કર પીવત, જ્યા કરિ સંત જુગો જુગ જીવત;
સંત સમાગમકી પ્રભુતાઇ, હોત અચલ સત સંગતિ પાઈ. ૩
યે ધ્રુવ ચરિત રામ ગુન ગાથા, સુજન સંત મુક્તી પદ પાતા;
આદ અંત યહ ગ્રંથ વિચારે, જીવન મુક્તિ મિલ નિરધારે. ૪
ગુરૂ મુખ વાંચિ લહે નિજ સારા, નારી પુરૂષ સહજ ભવ પારા;
કેવલ ઉર આતમ જીજ્ઞાસા, પઢે ગ્રંથ જાવે જમ ત્રાસા. ૫
ગ્નાંન ભક્તિ શુભ કર્મ અચારા, ધર્મ સનાતનકી ઇકિ ધારા;
પક્ષપાત વિન પ્રથા અનાદી, સમુજહિ સુજન ન લખે પ્રમાદી. ૬
શુભ આચાર કર્મ શુભ કરણી, નવધા પરા ભક્તિ સત વરણી;
ભક્તી સહિત ગ્નાંન યહ પૂરણ, મિલે ગ્રંથ યહ પઢે સંપૂરણ. ૭
પતની પીવ પુત્ર અરૂ તાતા, પ્રજા ભૂપ નીતી સત ગાથા;
રાજા રાજ પ્રજા કિમ કીજે, વાંચિ ગ્રંથ યહ મર્મ લખીજે. ૮
સંત સભા કેઈ ગ્રંથ વખાંના, કછુ ઇક સાર બુદ્ધિ મમ જાંના;
મો મન પક્ષપાત તજ દ્વેષા, જ્યહાં તહાં લીન સત્ય ઉપદેશા. ૯
હિંદૂ યવન ન પંથ વિસારી, મો મન બન્યો સત્ય અધિકારી;
સાર ગ્રહી ફૂકસ તજી દીના, નીત નવીન છાછ તજી લીના. ૧૦

દોહા

અલ્પ બુદ્ધિ અનુસાર કુછ, મો મન લીનો સાર;
સર્વ લિખ્યો યા ગ્રંથકો, લેજો સુજન વિચાર. ૧
તરનિ સંગ પિપિલી તિરે, નિજ મન કયા અભિમાન;
પાર કીન ભવસિંધુતે, નરહરિ નાથ નિદાન. ૨

ચોપાઈ

મમ બુદ્ધી વસ્તૂ કછુ સારા, સો સહ ગ્રંથ લિખી વિસતારા;
સમિત સંત ગાથા યહિ ગાઇ, સો દુતિયે યહ ગાય સુનાઈ. ૧
મો મન લક્ષ લિખી સમુજાવા, મો મનતે નહિં અધિક મિલાવા;
રામ કૃપા કરિ પ્રેરે ગાથા, સો સહ હરસિ લિખી મમ તાત. ૨
હરિહર કથા સર્વ સુખ દેની, અર્થ ધર્મ યુત મોક્ષ નિસેની;
હરિહર કથા કરહિ નર નારી, નિર સંશય પાવહિ ફલ ચારી. ૩
પઢિ યે ગ્રંથ આશ ફલ ધારે, હરિહર અવશ કાજ જન સારે;
ધામ ધરા ધન સુત વિત નારી, સુફલ આશ કરહી ત્રિપુરારી. ૪

હરિહર કથા પ્રેમ યુત ગાવે, હોય જ્ઞાંન નિજ રૂપ સમાવે;
મલ વિક્ષેપ ભક્તિ કરિ જાવે, સતગુરૂ દુર આવર્ણ હટાવે. ૫
ગુરૂ સુબોધ પેખે નિજ સૂરત, વિશ્વ વિરાટ શંભુ સ્વ મૂરત;
હરિહર ભક્તિ પ્રતાપ અપારા, સવ ત્યાગ સિદ્ધાંત નિહારા. ૬
યાતે સર્વ સંત ભક્તી રત, સૂરણ પ્રેમ ચહત મેરો મત;
નિજ કારજ જીનતે જે સરહી, જીનકો સુયશ હરસિ સો કરહી. ૭
યહ સુનિ તર્ક કુતર્ક ન કીજે, સમુજી વિચાર સાર ગ્રહિ લીજે;
જેહિ નૌકા ઉતરે દધિ પારા, તિનકો ગુણ ગાવત સંસારા. ૮
યાતે સુજન સંત ગુણ ગ્રાહી, હરિહર કથા કથત ચિત ચાહી;
મનકે મનન ભાવ સંપૂરણ, હરિહર ગુન ગાવત સબ પૂરણ. ૯
રાજા પઢે રાજ પદ પાવે, સર્વ શત્રુ કર માર હટાવે;
ઉભય લોક જીતે નૃપ સોઇ, હરિહર કથા પ્રેમ ઉર હોઈ. ૧૦

દોહા

પુરૂષ સકામી નારિ નર, હરિહર ભક્તિ સુહેત;
મનો કામના સિદ્ધ હોય, હરિપુર કુટુંબ સમેત. ૧
શ્રીયુત પ્રેત છલ છિદ્રકો, લગે ન જન ઘર જોર;
સર્વ દેવ રક્ષા કરે, ટારે કર્મ કઠોર. ૨

ચોપાઇ

રામ કથા જેહિ ભવન નીવાસા, તેહિ ઘર વિઘ્ન કરે નહિં વાસા;
ઘટિકા એક કથા અહિ કરહી, કોટિક જનમ પાપ પરહરહી. ૧
શ્યાંમ શુભે પ્રીતી યુત ગાવે, તરે આપ જીવ અપર તરાવે;
નર નિષ્કાંમ ગ્રંથ યહ ગાવહિ, જીવન મુક્ત સ્વરૂપ સમાવહિ. ૨
સંશય રહિત હોત નરનારી, હરિહર કથા વિચાર વિચારી;
જો જો ગ્રંથ ધર્મ અનુકૂલા, સંશય શોક મિટાવત સૂલા. ૩
તરની સમ તરત ભવ તીરા, સો સબ સાર લખે મતિ ધીરા;
સંમતિ સંત ગાગે યહ ગાઈ, તરન સિંધુ સંશય ભ્રમ નાઈ. ૪
મેં નિસંગ સૂતો એહિ તરણી, હરિહર પાર કરહિ વિન કરણી;
ધાયે કો ફિર કહા ધપાવે, પુન્ય હોય ભૂખ્યો અન પાવે. ૫
અપની કરહી હો ભવ પારા, હરિહર જેહિ જન કયા ઉપકારા;
મમ સમ અધમ કરે હરિ પારા, અતિ ઉપકાર સુયશ સંસારા. ૬

જન ધનવંત તાહ કહા દાંના, ભૂપ શિરોમનિ કયા સનમાંના;
દુરલભ દાંન લઘૂ સતકારા, તિન આશીશ હોય ઉપકારા.
યાતે હરિ નિરધાર અધારા, સુજન સુયશ આવત સંસારા;
સમુજી મર્મ મન ભયો નિસંગા, હરિહર જન પદ તજું ન સંગા.
જબતે હરિહર પદ ચિત લાગા, સેવતે કુકરમ ભગે અભાગા;
વિષય શત્રુ ત્રાસ્યો ત્રય તાપા, ઈન વશ કુકરમ કીન અમાપા.
જબતે હરિહર ગુરૂ પદ દાસા, તબતે કઠણુ ભગે ત્રય ત્રાસા;
યાતે રામ કથા સુખ દેણી, સમુજે સુજન કહે કહા કેણી.

દોહા

આધી વ્યાધી રોગ દે રામ કથા કરિ જાય;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, સતમે સહજ સમાય. ૧
નૃપ પરજા નારી પુરૂષ, દેવ પિતર ગણુ પ્રેત;
જીવન મુક્તી સુખ લહે, રામ કથા કરિ હેત. ૨

ચોપાઇ

જો જીવ રામ કથા ચિત રાતા, વહિ ઉર પાયો તત્વ વિધાતા;
આતમ તત્વ કર્મ કરિ અંતા, ઘર બેઠે પાયો ભગવંતા.
હરિહર કથા સર્વ લખિ સારા, જન હો બેઠો રહિત વિકારા;
મેં તું તર્ક વાસના ત્યાગી, મિલ્યો તત્વ ગુરૂ મુખી સુભાગી.
અપનો આપ અમર ઘર પાયો, જનમ મરણુ મન શોક મિટાયો;
રામ કૃપા મિલહી ગુરૂ સંતા, સતગુરૂ કૃપા હોય ભવઅંતા.
સતગુરૂ સંત કૃપા ફલ યેહી, અવશ હોય જીવ રામ સનેહી;
રામ સનેહી જન સુખદાઈ, સત્ય સત્ય લખિ સત્ય સુનાઈ.
રામ સનેહી રહિત વિકારા, સાર ગ્રહી લીનો ઉર સારા;
રટતે રામ કામ ભોયા નાસા, ઉરતે દુસ્તર[1] ગઇ દુરાસા.
રામ સનેહી જન પ્રભુતાઈ, કરિ સતસંગ સ્વરૂપ સમાઇ;
રામ સનેહી જનકે દરસન, મિલે તાહ હરિહર હો પરસન.
રામ સનેહી રામ સમાવે, જગમે જનમ મરણુ નહિં પાવે;
રામ સનેહી જનકી મેમા, હરસત હર ગાવત વશ પ્રેમા.
સર્વ ભૂત મહિં રામ રમાવે, રામ સનેહી દરશન પાવે;
વિશ્વ ચરાચર વ્યાપક રાંમા, રામ ધામ યહ વિશ્વ તમાંમા.

---

૧. નાસપામી.

તરંગ તોય અરૂ પુષ્પ સુગંધા, વ્યાપક રામ સચ્ચિદાનંદા;
આદ અંત ઇક રામ રહાવે, રામ સનેહી મમ લખાવે. ૯
જન અબધૂત રામ ધુન ધારે, તરહિ આપ જીવ અમિત ઉધારે;
ધર્મ સેતુ જન રામ સનેહી, પર ઉપકાર હેતુ જીન દેહી. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ માયા પ્રબલ, જીનતે જન ઉપરાંમ;
લીન ભયે નિજ તત્વમે, રામ સનેહ તમામ. ૧
રામ સનેહી રામ સમ, ભાસત જગ મહિ દેહ;
મસ્ત દસા આતમ નસા, સો જન રામ સનેહ. ૨

ચોપાઇ

એસે રામ સનેહી સાધૂ, આગે વિશ્વ હરણુ અપરાધૂ;
એસે રામ સનેહી સંતા, ભેજે અવશ આપ ભગવંતા. ૧
પદ સંન્યાસ દિપાવન કાજા, પ્રગટે સંત શિરોમનિ તાજા;
નારી પુરૂષ રંક નહિં રાજા, સમ ઉપદેશ ધર્મ યુત સાજા. ૨
નિજ સમ સમુજ સુબોધ સુનાવે, સમુજી સુજન જન રૂપ સમાવે;
માત તાત સમ જીય હિતકારી, સમુજી સુબોધ તરહિ નરનારી. ૩
ઉંચ નીચ ઉર દૃષ્ટિ ન જાકે, વ્યાપક રામ સરસ રસ ચાખે;
વિષય વિયોગ યોગ ગતિ પાવા, રામ રૂપ જન રામ સમાવા. ૪
એસે રામ સનેહી યોગી, બને ન વિશ્વ પદારથ ભોગી;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આપ દિખાવે, સો અબધૂત વસ્તુ કો ચાવે. ૫
જપત નાંમ નાંમી ઘટ પાયો, આપો ત્યાગ આપ ઘર આયો;
જીનકો અપર વસ્તુ કો ભાવે, જયહાં ત્યહાં અપનો રૂપ દિખાવે. ૬
એસે રામ સનેહી દેવા, જહિ પદ રજ ચાહત હમ સેવા;
માત તાત સમ વિશ્વ વિદીતા, રામ મંત્ર સમજાવત રીતા. ૭
મેં મતિ મૂઢ ભ્રમત સંસારા, કુકરમ રાતે[1] કર્મ અસારા;
સંત સમાગમ મર્મ ન જાંના, ફિર ફિર કુકરમ કર્મ વખાંના. ૮
રામ કૃપા પાઇ નર દેહી, મિલે સંત મોહિ રામ સનેહી;
રામ મંત્ર દીનો ઉપદેશા, ભેદ ભાવ રાખ્યો નહિં લેશા. ૯
લખિ લઘુ દાસ ચરણમે લીના, વારંવાર બોધ સત દીના;
વ્યાપક રામ મર્મ સમુજાવા, રટત નામ નાંમી ઉર પાવા. ૧૦

---

૧. રચી પચેલા.

દોહા

રામ રટે ઘટમે પ્રગટ, વિરલ જાંનત ભેદ;
રામરૂપ સતગુરૂ મિલે, તો સમુજે વિન ખેદ. ૧
રામ સદેહી સતગુરૂ, મિલિયા મનસુખદાસ;
રામ રૂપ ઉરમે પ્રગટ, મો મન ભયો પ્રકાસ. ૨

ચોપાઈ

જીવો બ્રહ્મ એક સમુજાવા, સુનતાં બોધ સ્વરૂપ લખાવા;
ગુરૂ ગમતે આતમ ગમ પાઈ, નિગમો ગમ ગમ રહી ન કાઇ. ૧
નાંમી નાંમ એક દસાવા, નાંમી મિલે નાંમ વિસરાવા;
નાંમ જપે વિન મિલે ન નાંમી, કોટિક કષ્ટ મિટે નહિં ખાંમી. ૨
નાંમ જપત નાંમી ઘટ પાવે, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ સંત સુનાવે;
મો મન ભયો પ્રબલ વિશ્વાસા, રટતાં રામ ભાગિ ત્રય ત્રાસા. ૩
આદ અંત મધ એક લખાયો, હરિ ગુરૂ સંત કૃપા પદ પાયો;
હરિ ગુરૂ સંત શંભુ પદ દાસા, પદ પખારિ પીઉં જલ પ્યાસા. ૪
સંત સમાગમ સો મમ જીવન, અમૃત કથા શબ્દ રસ પીવન;
હરિ હર સંત ચરિત મોહિ પ્યારા, ભવ નિધિ પાર કીન છતબારા. ૫
ભવ નિધિ જીવ પર્યો યહ આઈ, તરિ ન શકે કોઉ અપર ઉપાઈ;
ભક્તી ન્યાવ સત સંગતી પાઇ, કરણુ ધાર ખેવે ગુરૂ આઈ. ૬
નિશ્ચલ ચીત ભજહિ ભગવંતા, સુલભ જીવ પાવે ભવ અંતા;
ગુરૂ પદ સપથ સત્ય મેં ગાઉ, મો મન વીતી સત્ય સુનાઉ. ૭
મો સમ અધમ લીન ગુરૂ શરના, રટત રામ જમકો અબ ડરના;
અતિ ઉપકાર પાર કો પાવે, રામ રામ રટિ રામ સમાવે. ૮
અવર ઉપાય કવન જગ એસો, પાવે રામ રૂપ સત હેસો;
હરિ ગુરૂ કૃપા રામ રસ પીવે, રામ રૂપ હોય જુગ જુગ જીવે. ૯
સિંવરણુ સંત સમાગમ હીના, સો જીવ વિશ્વ વિદિત રહે દીના;
મહામંત્ર ઉચરે નિજ શ્વાસા, સો જીવ મુક્ત ન હોય ઉદાસા. ૧૦

દોહા

રામ મંત્ર મહિમા અનંત, કહાં લગ કરૂ વખાંન;
બાલક સમ બકતો રહું, જેતી મેરી જાંન. ૧
લઘુ પપીલ સિંધૂ તરે, ગિરિ શિર પંગુ નિવાસ;
અલ્પ મતી આતમ મિલે, જો હરિહર ગુરૂ દાસ. ૨

ચોપાઇ

યહિ વિશ્વાસ અખંડ ઉર મેરે, હો કલ્યાંણ રામ ગુરૂ પ્રેરે;
અપર ઉપાય અમિત કોઉ કરહી, રામ કૃપા વિન કાજ ન સરહી. ૧
મેં મતિ મૂઢ નીચતે નીચા, જનમ મરૂ સ્થલ જંગલ બીચા;
કુકરમ કર્મ નીચ કૃત મેરે, વારવાર અપને ઉર હેરે. ૨
સોચત અસર અધમ કૃત મોરે, પાપ લિખે કહા કાગદ કોરે;
યા જગ જનમ ન કીન ભલાઇ, પૂરવ જન્મ પુન્ય પ્રભુતાઇ. ૩
રામ કૃપા કીની તતકાલા, મિલે સંત મોહિ પરમ દયાલા;
ભેંટત સંત ભર્મ સબ ભાગા, રામ મંત્ર સિંવરણ ચિત લાગા. ૪
સંત સમાગમ રામ સ્વરૂપા, સમુજે સુજન સંત બડભૂપા;
કરિ સત સંગ રામ ધન પાવે, જીવન મુક્ત ન જનમ ધરાવે. ૫
સાઇ ઉપકાર કીન ગુરૂ દેવા, હરિ ગુરૂ કૃપા લખ્યો સત ભેવા;
ભારત વર્ષ ધરી નર દેહી, મિલે સંત મોહિ રામ સનેહી. ૬
પરમ દયાલ દયા કરિ ભારી, શરણાંગતકો લીન ઉગારી;
ધરિ શિર હાથ કૃતારથ કીના, રામ મંત્ર અક્ષય પદ દીના. ૭
મો મન મૂઢ જગાવનહારા, સત્ય બોધ બોધે કેઇ વારા;
સુનત શબ્દ સંશય સબ ભાગા, જીવો બ્રહ્મ એક રંગ લાગા. ૮
મહા જાગ્રત તુરિયા પદ કહિયે, ગુરૂ પ્રતાપ સહેજે ગમ લહિયે;
સર્વ અતીત શબ્દ નહિં પૂગે, ગુંગેકી ગમ જાંની ગૂગે. ૯
અગમ અગોચર ગમ કિમ પાવે, બ્રહ્મ રૂપ ગુરૂ સેન જનાવે;
શૂર વીર શિષ્ય મર્મ લખાવા, આપો ઉલટ આપ ઘર આવા. ૧૦

દોહા

બ્રહ્મરૂપ સતગુરૂ મિલે, દેત બ્રહ્મ ઉપદેશ;
બ્રહ્મ લક્ષ લે સુજન જન, મિલે બ્રહ્મ કે દેશ. ૧
ફુરે ન ઉર અધ્યાસ તન, ચુરે ન ચીત ચકોર;
મુરે[૧] ન આતમ લક્ષ મન, ધુરે અનાહદ ઘોર. ૨
વાગો અપને આપકો, ધાયો અપનો આપ;
પ્રામીકી પ્રામી ભઇ, જપે કોનકો જાપ. ૩
જીવ ભાવ જપતા રહે, ઇશ્વર અજપા એક;
તુરિયા પદ વૃતી મિલી, રહી ન દુતિયા રેખ. ૪

---

૧. રેતાલ દેશ મારવાડ.

સર્વ જ્ઞાનિ જન જ્ઞાન કર, નિજ મત થાપ્યો યેહ;
તુરિયા પદ મેલી ન સો, ધરે ન દુજી દેહ. ૫
અનંત જન્મ કે પુન્ય ફલ, યેહિ પદ ઉપજે પ્રેમ,
જીવન મુક્તી સુખ લહે, સર્વ સંત યેહિ નેમ. ૬

હરિ ગુરૂ સંત પ્રતાપતે, નિજ અનભો કુછ ચીન;
યાતે ઉત્તમ મગ ગહા, તર્ક ન કરો પ્રવીન. ૭
તન મોહન સુરધર[1] ધરા, નગ્ર ખેડાપો નામ;
રામદાસ મહારાજ જ્યાં, રટયો નિરંતર રામ. ૮

રામ સનેહી સંપ્રદા, રામદાસ મહારાજ;
રામ રામ ઉપદેશ કર, સારે જીવાં કાજ. ૯
બાવન શિષ્ય જીનકે પ્રસિદ્ધ, રટયો રામ હી રામ;
વિષય પદારથ બવન કર, લીન ભયે નીજ ધામ. ૧૦
તરૂ શાખા સમ તાહ શિષ્ય, જન મનસુખ મહારાજ;
સિમરથિયો ચરણાં ગિર્યો, કર ગ્રહિ રાખી લાજ. ૧૧
મમ મંત્ર ઉપદેશ દે, શિર કર પરસે તાત;
ભયે પ્રેમ વશ પર્મ ગુરૂ, બ્રહ્મ રૂપ શાક્ષાત. ૧૨

સદ્દગુરૂકે પરતાપતે, મમ ચિત લાગ્યો રામ,
શ્વાસ ઉશ્વાસા સિંવરતે, પરલય પાપ તમામ. ૧૩
બચપનમે સતગુરૂ મિલે, પૂરબ પૂન્ય પ્રતાપ;
જપત જાપ મહા મંત્રકો, સહેજ હરે ત્રય તાપ. ૧૪

ગૃહ આશ્રમ બહુ દિન રહે, રટયો રામ ઇકિતાર;
રામ પ્રતાપ ગૃહસ્થકો, લગ્યો ન લેપ લગાર. ૧૫
બાવન સાલ ગ્રહસ્થમેં, મમતા રહિત નિવાસ;
તેપનમે બાંનો ધર્યો, ભયો ભેખ પદ દાસ. ૧૬
સ્વર્ગ નિવાસી સતગુરૂ, સુનિ મન વિરહ અપાર;
વિપિન વાસ ગિરિવર ગુહા, પ્રણવ મંત્ર ઇકિતાર. ૧૭
ઉર પ્રકાસ સતગુરૂ કૃપા, જ્વુર[2] મરન હરી મન ત્રાસ;
લખિ સ્વરૂપ નિશ્ચલ સદા, સર્વ અવિદ્યા નાસ. ૧૮
રામદાસ મહારાજકે, શિષ્ય પૂર્ણ સંગ્રામ;
પ્રોહિત જાતી અવતરે, ગઢ ઇડર શુભ ધામ. ૧૯

---

૧. પાછુ નાદથી. ૨. તાવ.

જીનકે શિષ્ય સાખા વડી, પાછલ ભાઉ દાસ;
રામ કૃપાતે ચરણ જીન, સમ્રથકીન નિવાસ. ૨૦
રામ સનેહી સંત જન, કર ગ્રહિ લીનો તાર;
ખેડા પાકો ભેખ સહ, રાખત કૃપા અપાર. ૨૧
દીન બંધુ લખિ દીન મમ, દયા દૃષ્ટિ ભરપૂર;
જેહિ અધાર આતમ લખ્યો, મિલે નૂરમે નૂર. ૨૨
નિશ્ચલ પદ આતમ દશા, બની રહે હર શ્વાસ;
ભય ભાગા નિર્ભય ભયા, મિટી જનમ જીય ત્રાસ. ૨૩
જાઉં તો જાઉં કાંહાં, આવુ કહો કો ધામ,
આવન જાવન હે નહીં, વ્યાપક આતમ રામ. ૨૪
વ્યાપક કહુ તો ભિન્નતા, વ્યાપક કહ્યો ન જાય;
ઉભય પક્ષ કે મધ્યમે, સિમરથ રહ્યો સમાય. ૨૫
ધ્રુવ ચરિત્ર યા ગ્રંથકી, મહિમા અગમ અપાર;
જોખિ શકું કિમ સિંધુ જલ, જન ગુન લે કિમ પાર. ૨૬
રામ શામ જન દોય મિલ, મહિ પર ચરિત કરેહ;
પાર ન પાવે ગુનન જીન, ગુનતાં કાજ સરેહ. ૨૭
રામ ઘાટ ક્ષિપ્રા નદી, મહા કાલ શિવ શેશ;
ધ્રુવ ચરિત્ર પૂરણ જહાં, સત્વિક માલવ દેશ. ૨૮
ખંભક્તી તિથિ શુક્ર ચખ, સંવત માસ વિશાખ;
શુકલ તાજ ગુરૂ વાસરે, ભયો સંઘ ઇતિ ભાખ. ૨૯
વિન સ્વરતાલ વિવેક વિન, ખર સમ શબ્દ ઉચ્ચાર;
સ્વર નહિં રીઝે અપર નર, નિજ ઉર પ્રેમ અપાર, ૩૦
આદ અંત મધ સંત જન, નરસુર હરિહર દેવ,
બક્યો બાલ તવ બુદ્ધિ વિન, પ્રગટ લખો તુમ ભેવ. ૩૧
બાલ બકે તાતા કરે, હરસત માત રૂ તાત;
જીવ બાલ તવગુણ બકે, સુનિયેં સમજ સજાત. ૩૨
પય પ્યાસો બાલક બકે, જન દર્શન જીવ પ્યાસ;
હરસિ તાત દશન હુમે, મમ ઉર કરો નિવાસ. ૩૩
જીવ માત્ર સુત તાતકો, ચિતવે વારંવાર;
જન સુત માતા તાતા તુમ, કો મુખ કરે પુકાર. ૩૪
જેહિ વિધિ રાખો જ્યું રહે, દાસ ન જોર લગાર;
મન મરજી જ્યું કીજીયે, રખો આર યા પાર. ૩૫

મો મન મરજી સો કહ્યો, સુનઓ[1] હરિ પિતુ હાથ;
ભવ તારણુ નવ ભૂલસો, સુનિયો સમુજી અનાથ. ૩૬
વ્યાપક લખ નિરભે ભયો, ઘટ ઘટ જાંનનહાર;
સિમ્રથ અબ દીજે નહીં, યા ભવમે અવતાર. ૩૭
જો નરતન દો નરહરી, તો ભક્તી પદ દેવ;
રામ મંત્ર શ્વાસા રટું, કરૂં સંત પદ સેવ. ૩૮
અમિત જનમ ધરિ વિશ્વમે, કીને કર્મ અપાર;
રામ ભક્તિ સતસંગતે, પાયો આતમ સાર. ૩૯
અટલ ભરૂંસો ઉર ભયો, કરે ન નર્ક નિવાસ;
રામ ભક્તિ ગુરૂ ચરણમે, લીન ભયો જો દાસ. ૪૦
રામ ભક્તિ સત સંગમે, હરિ સિંવરન દિન જાય;
સહજ મિ લે સ્વરૂપમે, અપર ન મોક્ષ ઉપાય. ૪૧
રામ ભક્ત ગુન ગાવતાં, મો મન હટે ન હાર;
ધીપિપીલ થાગે કહા, હરિ ગુન સિંધુ અપાર ૪૨
નિજ મન રંજન કારને, ધ્રુવ ચરિત્ર યહ કીન;
રામ કથા લખિ આદરો, વંદૂ પાદ પ્રવીન. ૪૩
કુશલ ન કવિતા કરનમે, કુશલ ન છંદ સ્વરૂપ;
આપ કુશલ કવિ સુજન જન, મહાભૂપકે ભૂપ. ૪૪
સુજન કવી માતા પિતા, મેં બાલક પદ દાસ;
બાલક ભાષા તાતકી, સીખે વિનહિ પ્રયાસ. ૪૫
ભક્ત કવી માતા પિતા, હરસિ કરો સતકાર;
પ્રેમ પિયુષ તવ શબ્દ લે, સુત ઉતરે ભવ પાર. ૪૬
સર્વ વિશ્વ વ્યાપક પ્રભૂ, સર્વ વિશ્વ હરિ ધાંમ;
સર્વ સનાતન શિર ધરૂં, સબ પદ કરૂં પ્રણાંમ. ૪૭
જાગ્રત સ્વપ્ન સુસોપતી, તુરિયા કીન નિવાસ;
સમ્રથ સમ્રથ દેશમે, કો ઠાકુર કો દાસ. ૪૮
પ્રાજ્ઞ ચક્ષુ સાધૂ સરસ, રામ દાસ તેહિ નામ;
શ્રી રઘુવર મહારાજ કે, પદ પાયો વિશ્રામ. ૪૯
શાંતી શાંતી શાંતિ અબ, શાંતી સદા સુહાય;
શાંતીમે સુખ સહ જહી, સમ્રથ રહ્યો સમાય. ૫૦

ગ્રંથ મહાત્મ્ય સમાપ્ત.

—:ધ્રુવ ચરિત્ર સમાપ્તઃ—

ૐ શાંતી: ૐ શાંતી: ૐ શાંતી:

---

૧. ૧૯૯૦ ની સાલ.

❦ શ્રી નભલીલા ❦

દોહા.

ગનપત રાખન ગનપતી, પતિત કરન ભવપાર;
મતિ રતિ જત સતથિર રહે, સમજન આતમ સાર. ૧

સત સ્વરસતિ સત ગનપતી, સત સવિતા સત માત;
સત શંભૂ સત વિષ્ણુ અજ, સતમેં સત હી સમાત. ૨

પંચ ઇષ્ટ ઉપમા રહિત, ઇક આતમ ચિદ રૂપ;
નિરગુન ગુન ગાવન ચહે, કરિયે કૃપા અનૂપ. ૩

પદ અવાચ્ય વાણી પરે, કિમ કરિ વરણે કોય;
યદ્યપિ ગુન ગુનતે સુજન, કૃપા તુમારી હોય. ૪

હરિ અપને ગુન આપહી, કથન કરત જન હેત;
નિરગુન ગુન સ્વર ગુન કરે, નિજ જન શોભા દેત. ૫

ગુન અગાધ ગોચર પરે, સો ગો કરિ કિમ ગાય;
તરઁગ તોય સમ બુદ્ધિ ગુન, કથે રામ બલપાય. ૬

કલમ પત્ર સ્યાઇ મિલે, લિખે ન અક્ષર એક;
હરિ પ્રેરક પ્રેરક બને, તો હો અંક અનેક. ૭

કર સંકલપ બુદ્ધી કલમ, પ્રેરક વ્યાપક દેવ;
પ્રેમ સ્યાઇ ઉર પત્રમેં, લિખે અપન ગુન ભેવ. ૮

મુનિજન ગુનિજન સુજનજન, હરિ કૃપાલુ લખિ હેત;
રામ રજા શિર ધારિ કે, ગુન અપાર લખિ દેત. ૯

ભૂપ રજા અનુચર સુજન, કરત કાજ લખિ હેત;
હાન લાભ અપયશ સુયશ, નૃપ અરપન કરિ દેત. ૧૦

રામ ભૂપ અનુચર સુજન, પ્રભુ ગુન ગુને અપાર;
બોધ યથારથ દેહ લગ, ધરે ન ઉર અહઁકાર. ૧૧

પ્રભુ ગુન ગાવત ભક્ત જન, જન ભય હરે દયાલ;
ધર્મ હાનિ જન ત્રાસ લખ, તન ધારત તતકાલ. ૧૨

જન જિય ગાવત રામગુન, ધર્મ દિપાવન હેત;
અસુર અમિત અધમી અથગ, ભક્ત સુજન દુઃખ દેત. ૧૩

ઉભય કૃત્ય કે ફલ ઉભય, હરિ અપને કર દેત;
અસુર ત્રાસ લે કર્મ વશ, ભક્ત ભક્તિ ગહિ લેત. ૧૪

જન મન રંજન કારને, હરિ કર ચરિત અનેક;
અમિત રૂપ બહુ રૂપિ હે, ઉર મહિં નિશ્ચય એક. ૧૫
બહુ રૂપી આતમ અચલ, નામ રૂપ સંસાર;
વિશ્વ ચરાચર ગુન ધરે, જડ ચેતન આધાર. ૧૬
અજ્ઞ જીવ નારી પુરૂષ, જિનકો જડ અધ્યાસ;
જ્ઞાની તન અધ્યાસ તજ, સોહં સહજ પ્રકાશ. ૧૭
તરઁગ તોય રવિકિરણ સમ, વસ્ત્ર સુત્ર નહિ ભેદ;
નૃપ સોયો નિજ સેજપે, જિન જિય જરા ન ખેદ. ૧૮
સર્વ વ્યાપિ સાક્ષી સદા, ગર્ક ભર્યો સબ ઠામ;
ગ્રહણ ત્યાગ કિનકો કરે, સબહી અપનો ગામ. ૧૯
વિશ્વ ગામ વ્યાપક હરી, નારી પુરૂષ ન ભેદ;
સમજિ મર્મ હરસત સુજન, અજ્ઞ ખેદ વિન ખેદ. ૨૦
બરફ નીર સમ નર હરી, બીજ તરૂ સમ એક;
બીજ તરૂ તરૂ બીજમે, ધારત ટાસ અનેક. ૨૧
બીજ હરી માયા તરૂ, ધારત રૂપ અપાર;
તાણે વાણે સુત્ર સમ, કવન પુરૂષ કો નાર. ૨૨
ત્યાગે તો ભાગે કહાં, જાવે કેતિક દૂર;
ગર્ક ભર્યો રસ ઇખ સમ, જહઁા તહઁા નભ ભરપૂર. ૨૩
ધર્મ ધરા ગો વિપ્ર હિત, ધારત વપુ ચોવીસ;
લીલા વિવિધ પ્રકાર કર, ધર્મ બઢાવત ઇશ. ૨૪
તમગુન રજગુન સત્વગુન, ત્રિય પ્રકાર જન જીવ;
ભાવ ગહિ નિજ જો ભજે, પાવે નર હરિ પીવ. ૨૫
તમ ગુન તે નિશિચર ભજત, રજ ગુન ગોપી રીત;
સત ગુનતે સાધુ ભજે, સહજ તરે હરિ પ્રીત. ૨૬
જ્ઞાન ભક્તિ શુભ કર્મ કર, પતિત હોત ભવ પાર;
સમજે મમ શ્વાસા રટે, સમ્રથ યે મત સાર. ૨૭
ઇષ્ટ રતા આતમ મતા, ગતા કામ મત ક્રોધ;
વિશ્વ છતા અહઁકો હતા, સમ્રથ સેવિય સોધ. ૨૮
હરિહર અજ ગુરૂકી કૃપા, રામ ભક્તિ જબ હોય;
સહજ મિલે સ્વરૂપ મેં, પ્રેમ નીર મલ ધોય. ૨૯
સમ્રથિયો સમ્રથ ભયો, સામ્રથ હરિ પદ સેવ;
સો સામ્રથ સામ્રથ ભજે, સામ્રથ સમજે ભેવ. ૩૦

કૃષ્ણચંદ્ર નરહરિ પ્રભુ, ગુન ગાવન ચહે દાસ;
તન મન માયા ત્રાસ હર, ઉર મહિં કરો પ્રકાસ. ૩૧

એક સમય શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર આનંદકંદ ભગવાનને પુરણ માસી રાત્રી કે સમય અપને પ્રેમી સખાઓકો તથા અપને સત સ્વરૂપ પ્રકૃતિરૂપ ગોપિકાઓકો દેખ અપને ભક્તાંકા અત્યંત શુદ્ધ ભાવ જોયકે સર્વવ્યાપી કૃષ્ણ મહારાજને વિચાર કિયા કે ઇન ઉત્તમ જિજ્ઞાસીઓકો મેરા શુદ્ધ સ્વરૂપ દિખાના ચાહિયે, આજ ઇનિકો એસે રાસ રમાના ચાહિયેકી રમતે રમતે આપહી જ્ઞાન હો જાય, એસી આકાશમેં નભ લિલા દિખાનિ ચાહિયે.

ચોપાઈ.

હરસિ હૃદય હરિ તારિ બજાવા, સુનત ગોપ ગોપી થિર થાવા;
સરસ સતાર સરંગી વીના, ગાંધ્રવ થિર કર ભયે પ્રવીના. ૧
સમય કૃષ્ણ બોલે હરસાઇ, નભ મગ વૃત્તિ કરો મમભાઇ;
સુન હરિ શબ્દ દૃષ્ટિ નભ દેખા, સુંદર વિપિન નૈન ભરિ પેખા. ૨
નભ તારે તરૂ રૂપ દેખાયે, સર્વ ગોપ ગણ ઉર હરસાયે;
પત્ર ફૂલ ફલ વિવિધ પ્રકારા, મંદ સુગંધ લગે ઉર પ્યારા. ૩
કોકિલ મધુકર મોર ચકોરા, કૃષ્ણ કૃષ્ણ ઉચરત મુખ શોરા;
ગંગ તરંગ ચલે ચહું ઓરા, પરસિ વિલય હોય કર્મ કઠોરા. ૪
દાદુર ધુનિ ચહું ઔર સુહાવત, શામ વેદ ગાંધ્રવ મનુ ગાવત;
ઝખ[1] કલ્લોલ મહિં કરત અપારી, બ્રહ્મ લીન જિમ વૃત્તિ સુખારી. ૫
સર્વ જાતિ જિય તીન પ્રકારા, થિર નિજ થલ લાગત ઉર પ્યારા;
ગંગા યમુન સૂર સરિ ધારા, નિરખિ ગોપ હરસે ઉર સારા. ૬
વોહિ સહ ગાય વચ્છ સોઈ આવે, વોહી ગ્વાલ ગો લાડ લડાવે;
ગ્વાલનિ અમિત ભાત ભરિ લાવે, ઉમગત હૃદય કૃષ્ણ મુખ ગાવે. ૭
વૃંદ વૃંદ ગોપી અરૂ ગ્વાલા, સર્વ બીચ ખેલત નંદલાલા;
નિજકર મુખ સુર બંસિ બજાવત, પ્રણવ મંત્ર સમ શબ્દ સુહાવત. ૮
ચકિત ચિત્ત ગોપી અરૂ ગ્વાલા, નભ મગ નૃત્ય નિરખિ નંદલાલા;
કર્મ ભોમિ યા સ્વર્ગ કહાવે, વ્રજ સમ સરસ અપન મન ભાવે. ૯
રચના અધિક એક તે એકા, ચકિત ચિત્ત કિમ કરે વિવેકા;
ગ્વાલ ગ્વાલિ સહ અપન સજાતી, થિર ચકોર પાયો જલ સ્વાતી. ૧૦

---

૧. મચ્છી.

દોહા.

કોટિક ગ્વાલનિ ગ્વાલ સમ, વ્રજ સમ ભોમિ સુહાય;
કૃપા સિંધુ નંદલાલ વો, વિપમ કહ્યો કિમ જાય. ૧
ગ્વાલ ગોપિ મિલને લગે, પ્રેમ બઢાય બઢાય;
વ્રજ વાસી હરસત મિલે, નિજ મન તર્ક ન જાય. ૨

ચોપાઈ.

મિલત પ્રેમ ઉપજ્યો ઉર ભારી, બિછુરે બાલ મિલી મહતારી;
પ્યાસે નીર રંક ધન પાયો, અધિક ગોપ ગણુ પ્રેમ બઢાયો. ૧
નૈન નીર મનુ ચલત પનારે, ઉચરત કૃષ્ણુ કૃષ્ણુ મુખ સારે;
કિતને પ્રેમિ ગોપિ અરૂ ગ્વાલા, અપન નૈન મૂદે તતકાલા. ૨
ઉર ખેલત નિરખે નંદલાલા, હસિ રોવત ફિર હસે વિશાલા;
બાહર નિરખત વિપન વિહારી, અંદર વોહિ ખેલત અઘહારી. ૩
વ્રજવાસી સહ દશા ભુલાયે, આપ કૃષ્ણુ અંતર નહિ પાયે;
બાહર અંદર એક દેખાવા, તર્ક ત્યાગ મનવો થિર થાવા. ૪
કૃષ્ણુ કૃપાલ લખી જન ગાથા, ઉમગ્યો પ્રેમ ન હૃદય સમાતા;
મમ જન સુખી સુખી મે આદી, સુજન લખે નહિ લખે પ્રમાદી. ૫
તરઁગ તોય તરૂ બીજ સમાના, કિમ કરિ વિલગ કરે કોઉ આના;
ભક્ત ભક્તિ ભગવંત કહાવે, શબ્દ ભિન્ન તોહુ એક રહાવે. ૬
ભય ભંજન રંજન અઘહારી, અપને જનકો કરત સુખારી;
નભ લીલા પ્રભુ અજબ રચાવા, શિવ અજસુર સુરપતિ સુખ પાવા. ૭
હર અજ ઉમગ્યો પ્રેમ વિશાલા, ભગત રિઝાવત દીન દયાલા;
હરિ સમ, કો, કૃપાલ જગ આના, શિવ કહે શિવા સત્ય હમ જાના. ૮
ચલહુ શિવા હરી પદ જાઇય, રામ ચરિત અપને ઉર લાઇય;
ઇષ્ટિ દેવ સમ દેવ, ન, દૂજા, વ્યાપક કૃષ્ણુ પ્રગટ મોહિ સૂઝા. ૯
ધર્મ હેતુ ધારત અવતારા, કૃષ્ણુ ચરિત સહ અગમ અપારા;
અમિત યુક્તિ જનકો મન મોવે, જ્યા કરિ ભગત કૃતારથ હોવે. ૧૦

દોહા.

ઉમા રામ વ્યાપક સદા, વિશ્વ રામ નહિ ભેદ;
સુજન સુખી લખિ મર્મકો, અઘ જન પાવત ખેદ. ૧
લઘૂ દિર્ગ તરૂવર ભયો, રસ વિચરત ફલ ફૂલ;
વિભુ વેરાટ યું એક લખ કિમ કરિ હો પ્રતિકૂલ. ૨

ચોપાઇ.

રસમય પત્ર ફૂલ ફલ સારે, રસતે દ્રુમ હોવત કિમ ન્યારે;
અમિત જાતિ દ્રુમ રસતે ફૂલે, વિલગ કરન ચાહત સો ભૂલે. ૧
વિશ્વ તરૂ રસ વિશ્વ વિહારી, જડ માયા ચેતન કિમ ન્યારી;
તન વિન જીવ ક્રિયા કાહા ધારે, ઉપલ નારિ કહા વંશ વધારે. ૨
જલચર સ્થલચર નભચર સારે, ક્રિયા કર્ત સહ કૃષ્ણુ અધારે;
કૃષ્ણુ રામ શિવ અજસુર નામા, નામી બ્રહ્મ એક ગુણ ધામા. ૩
નામ રૂપ માયા ગુણ ધામા, બ્રહ્મ સતા યે કોટ તમામા;
નામ રૂપ જડ મૂર્ત પ્રમાનો, સર્વ ક્રિયા ચેતન મય જાનો. ૪
જડ માયા કહું હલે ન ચાલે, કહો પ્રતી ઉત્તર કહા પાલે;
ઇન્દ્રી સર્વ અપન રસ ચાવે, વાંચ્છિત મિલત પરમ સુખ પાવે. ૫
યે સબ ચેતનકી ચતુરાઇ, ઉત્તમ જન ગુરૂ તે ગમ પાઈ;
ક્ષણિક ભોગ તજિ ભાવ અખંડા, મનો ઇન્દ્રિ વિષિયા રસ ખંડા. ૬
સો, જન, સુજન કૃષ્ણુ ગમ જાને, વ્યાપક સમજિ અભે સુખ માને;
સોઇ પંડિત ચાતુર સોઈ દાના, વ્યાપક રૂપ કૃષ્ણુ કરિ જાના. ૭
આકર્ષ્ય કૃષ્ણુ કીન સંસારા, હસ્તા મલક વીશ્વ કર ધારા;
પૂરન જન જોઇ જુરે સમાદી, કૃષ્ણુ રૂપ સમજે સોઉ આદી. ૮
ધન્ય ભક્ત ભક્તી રસ પાવા, કૃષ્ણુ રૂપ લખિ સહજ સમાવા;
તન અભ્યાસી મર્મ ન પાવે, ભ્રમિત બુદ્ધિ દુતિયે દુઃખ આવે. ૯
કૃષ્ણુ ચરિત્ર અગાધ અમાપી, લખિ ન શકે ઘાતિ કે જિય પાપી;
નિજ આતમ ઘાતી નર નારી, રામ ભક્તિ સત સંગ વિસારી. ૧૦

દોહા.

પૂરણુ પાપી નારિ નર, ભક્તિ નહીં સતસંગ;
મીન મારિ નરકે ગયો, તીર કનારે ગંગ. ૧
નર તન ગંગા જન ગુને, ભક્તિ પ્રેમ જલ નાય;
અમિત પતિત પાવન ભયે, નામી નામ મિલાય. ૨

ચોપાઈ.

સર્વ જીવ ચેતન કિમ ન્યારા, વદે વેદ જ્ઞાની ઇતબારા;
અમિત સંત સાખા યહિ ગાઈ, ઉભા મોર યહ નિશ્ચય સદાઇ. ૧
સર્વ જીવ આતમ મય માંને, કૃષ્ણુ કૃપાલ જુદા કિમ જાંને;
સર્વ શક્તિ મય બ્રહ્મ અનૂપા, મમ શિર ઇષ્ટ સર્વ બડ ભૂપા. ૨

જિનકો નામ જપત મોહ નાસા, જન વશ મોહ રત પ્રેમ પ્રકાસા;
ઉમા ગુપ્ત મત આદ અનાદી, જ્ઞાની લખે ન લખે પ્રમાદી. ૩
ઉમા ઇષ્ટિ દર્શન હિત જાઇયે, ઉત્તમ ચરિત અપન ઉર લાઇય;
ઉમગ્યો પ્રેમ શંભુ ઉર ભારી, રામ ભક્તિ અપને ઉર પ્યારી. ૪
શિવ કે મર્મ કૃષ્ણ લખિ સારા, છૂટન લગી, નેન જલ ધારા;
શિવ સર્વજ્ઞ ભક્તિ ઉર પ્યારી, લઘુતા મય મુખ ગિરા ઉચ્ચારી. ૫
શંભુ પ્રધાન ભક્તિ બડ ભારી, લખિ હરસે હરિ વિપન વિહારી;
કૃષ્ણ કૃપાલ નૈન, જલ છાવા, શિવ પદ પંકજ શીશ નિવાવા. ૬
જય મહેશ મમ ઇષ્ટ અનાદી, સબતે શેષ સર્વતે આદી;
મેં કછુ કરૂં સો તુમહિ અધારા, તુમ કર છુપે ન મર્મ લગારા. ૭
ઇષ્ટિ વંદિ હરિ બંસિ બજાઈ, ભક્તિ લીન જિન સર્વ સુનાઇ;
બ્રહ્મરંધ્ર ધર યોગી પાવા, બ્યાપક અપનો રૂપ લખાવા. ૮
મુનિ મંડલ પાયો ધર આદી, સુન બંસી જેહિ ખુલી સમાદી;
મુનિ બંસી ઉર હર્ષ બઢાવા, કૃષ્ણ ચરણ દર્શન ચિત ચ્હાવા. ૯
મન પાવન સંકલપ જિન જીતા, આશા ત્રાસ વૃત્તિ વિપરીતા;
સુક્ષમ તન મહિં કીન નિવાસા, નર સુર નભ મગ કરે ન ત્રાસા. ૧૦

દોહા.

વિશ્વ જીત જોગી સોઈ, સુક્ષમ નિજ વશ કીન;
સુર શશી નર સુર પ્રિયે, સર્વ સિદ્ધિ આધીન. ૧
પૂરણ યોગી યોગ સિધ, સમજ્યો આતમ સાર;
સુન બંસી હરસત હૃદય, ખગ મગ ચલે અપાર. ૨

ચોપાઈ.

સુર સુરપતિ સુન બંસિ અવાજા, સ્વર્ગ ભોગ ત્યાગે સહ કાજા;
લોચન લાભ લેન ચિત ચ્હાવા, અપ્સર સહિત યાન ચઢિ ધાવા. ૧
તીરથ સર્વ ધાર તન અંજન, ખગ મગ નિરખન ચલે નિરંજન;
મન મોહન બંસી સ્વર પ્યારા, નર સુર વૃત્તિ ભઇ ઇક ધારા. ૨
શ્રોત્ર બંસિ સુર ઉર નંદલાલા, ઘટ ઘટ પ્રગટ રમે ગોપાલા;
કૃષ્ણ છબીલો સહ ઉર વાસી, હરિ પદ ભક્ત ન રહે ઉદાસી. ૩
સર્વ સિદ્ધિ સુર તરૂ સુર ગાઇ, ખગ મગ ચલે દર્શ ચિત ચાઈ;
સભા સંગ ચતુરાનન દેવા, નભ મગ ચલે દર્શ લખિ ભેવા. ૪
હર અજ હરી વિશ્વ કરતારા, સમજિ શકે, કો, ચરિત અપારા;
લખે સોઉ હરી આપ લખાવે, કૃપા હીન કોઉ મર્મ ન પાવે. ૫

નર સુર નભ મંડલ જુરિ સારા, જય હરિ જય હરિ શબ્દ ઉચારા;
ગ્વાલ ગોપિ પ્રેમી લખિ સારા, પુષ્પ વૃષ્ટિ સુર વારંવારા. ૬
સુક્ષમ તન યોગી સનકાદી, સુન બંસી રસ જુરે સમાદી;
બ્રહ્માકાર વૃત્તિ વિસરાઇ, શામ વેદ ધુનિ અધિક સુહાઈ. ૭
એક એક સતકાર ન કીના, શ્રોત્ર ધાર સુર વૃત્તિ અધીના;
નર સુર સર્વ ભયે થિર કૈસે, ચલે ન ચિત્ર મૂરતી જેસે. ૮
કૃષ્ણ કૃપાલ સમય યહ ચીના, ચરિત કીન ઇક પરમ નવીના;
ધર્મ સેતુ ઉર પ્રથા પિછાની, નર સુર સર્વ લીન સનમાની. ૯
ઘર આયે જેહિ આદર કીજે, ધર્મ વિવેક નિરાદર છીજે;
જાહર નરહરિ બાંસ બજાવા, સુક્ષમ તન સતકાર કરાવા. ૧૦

દોહા.

હર અજસુર મઘવા સહિત, દેવી સંત સમાજ;
પ્રબલ પ્રેમ સબસે મિલે, પ્રથા સુધાર્યો કાજ. ૧
હર અજ હરસે મર્મ લખ, સંત સુખી લખિ સાર;
ધર્મ પ્રથા નીતી લિયે, હરિ ધારત અવતાર. ૨

ચોપાઈ.

યાતે નામ ધર્યો ગોપાલા, દશ ઇન્દ્રી સાક્ષી નઁદલાલા;
દશ ઇન્દ્રી દશ દેવ રૂખારે, ચેતન એક નામ દસ ધારે. ૧
દશ હી દશ વિષિયા રસ માતી, વિષિયા વશ જિવ બની અરાતી;
ત્રિગુણ તર્ક પ્રિય તાપ તપાયો, સુખ દુઃખ માનિ સ્વરૂપ ભુલાયો. ૨
કરિ સતસંગ ભક્તિ પદ પાવે, વ્યાપક કૃષ્ણ સ્વરૂપ લખાવે;
બ્રહ્મ સદેહ કૃષ્ણ અવતારા, સો સમજે અધ્યાસ બિડારા. ૩
તન અભિમાની તર્ક અપારા, યાતે ભ્રમિત ચક્ર સંસારા;
બ્રહ્મા ચીટી સમ કરિ જાંના, સો જન કૃષ્ણ સ્વરૂપ પિછાંના. ૪
નભ ઉપમા ઉપમા લખ લઇયે, ઘટ મઠ ભેદ ઉપાધી કઇએ;
નભ અવકાશ બને મઠ સારા, નામ રૂપ યું બ્રહ્મ અધારા. ૫
ઘટ મઠ બીચ સકાશ ન આવે, તોયે પુરૂષ કહો કહાં સમાવે;
ચેતન વાસ ન કરે અકારા, કર્મ ક્રિયા કિમ સુફલ વેહારા. ૬
ઘટ મઠ ગર્ક ભર્યો નભ સારે, યું જડ ચંચલ બ્રહ્મ અધારે;
ઘટ ખોજે સો નભ હી પાવે, યું વિશ્વે ઘટ બ્રહ્મ દેખાવે. ૭

નામ રૂપ મિથ્યા ઘટ દરસે, નભમેં નામ રૂપ નહિ પરસે;
ચિત ચિતવે સોઈ વસ્તુ દેખાવે, ઇનિમે કવન અંદેશો લાવે. ૮
નિશ્ચય સુફલ ફલે સબ કાહૂ, અજ્ઞ તજ્ઞ રહે બે પરવાહૂ;
જ્ઞાની ગર્ક લખે પરમાતમ, સોઈ નિશ્ચે જાન્યો, નિજ આતમ. ૯
અમિત નામ તોહુ એક અધારા, નામી મિલે નામ ગુણુ સારા;
સરિતા સર્વ ઉદધિ મહિં આવે, યું નામી સેહે નામ સમાવે. ૧૦

દોહા.

નામ જુદો નહિ નામિતે, નામી નામ ન ભેદ;
તર્ક ફુરે અજ્ઞાનિ ઉર, જ્ઞાની જરા ન ખેદ. ૧
નામ રૂપકો બાદ કર, લખ નામી નિજ સાર;
લક્ષ અર્થ મેં થિર રહો, ફુરે ન તર્ક લગાર. ૨

ચોપાઈ

એસેહિ રામ કૃષ્ણુ અવતારા, સુજન સંત લીનો યહ સારા;
જીવન મુક્ત લાભ જિન પાવા, જગમે જનમ ન બહુરિ ધરાવા. ૧
વજ્ર લેપ જિય પાપ કમાવહી, નિંદા દેવ પરમ દુઃખ પાવહી;
વિગર વિચાર શ્વાન સમ જલપે, મિથ્યા દોષ અપર દે કલપે. ૨
નિજકી લખે ન અપર સુનાવે, ભ્રમિત બુદ્ધિ અધમી દુઃખ પાવે;
ભક્તી પંથ સુલભ નહિ ભાઈ, હરિહર કૃપા હીન નહિ પાઈ. ૩
બહુતે ગિરે મરે માયા વસ, ભક્ત સૂર પાવે આતમ રસ;
વ્યાપક રૂપ કૃષ્ણુ લખિ પાવા, મિલ્યો સુજન નહિ ડિગહિ ડિગાવા. ૪
નભ લીલા મંડપ અતિ શોભા, નર સુર સર્વ એક મત લોભા;
હર અજ નર મુનિ મંડલ સારા, કૃષ્ણુ સત્ય પરિબ્રહ્મ નિહારા. ૫
ગ્વાલનિ ગ્વાલ ઇષ્ટિ કરિ જાના, મસ્ત પ્રેમ હરિ પદ લપટાના;
સુર સુરપતિ મન તર્ક પસારા, વિષ્ણૂ મિનુજ લીન અવતારા. ૬
અભિત ચરિત કરી ધર્મ બઢાવે, અધમ હટાય ઉલટિ ઘર આવે;
વિવિધ પ્રકાર સૃષ્ટિ અજ કરતા, વિષ્ણૂ પાલન કરે સમરથા. ૭
આખિર પ્રલય કરે શિવ સ્વામી, શેષ રહે મમ નાથ નમામી;
યદ્યપિ વીષ્ણુ શ્રેષ્ટ નિરધારે, સુર દુઃખ હરન અસુર ગાહિ મારે. ૮
અધરમ હરન કરન જન કાજા, યાતે વીષ્ણુ શ્રેષ્ટ સુર રાજા;
હરિહર ભક્ત કષ્ટ નહિ પાવે, રામ રમા જોહિ, ગોદ ખેલાવે. ૯

નિજ સુત સમજિ કરે ભવ પારા, યાતે પ્રબલ ભક્તિ મત ધારા;
અપર પંથ મહિં વીઘ્ન અનેકા, ભક્તિ પંથ મહિં વીઘ્ન ન એકા. ૧૦

દોહા

નર સુર મુનિ નિજ ભાવમે, મસ્ત રહે દિન રાત;
એક ભાવ આતમ મિલે, એક નર્ક લે જાત. ૧
તજી તર્ક મન વાસના, લખિ સ્વરૂપ શુધ ભાવ;
દેહ અધ્યાસી આશ વશ, જેહિ શઠ ગ્રહ્યા કુભાવ. ૨

ચોપાઈ

અપન ભાવ કરિ મુક્ત સમાવે, અપને ભાવ ગર્ભ દુઃખ પાવે;
અપને ભાવ ભ્રમત સંસારા, અપને ભાવ રામ રસ પ્યારા. ૧
અપને ભાવ જતી સત સાધે, પ્રણુવ મંત્ર કરિ ભાવ અરાધે;
અપને ભાવ બંક દિશિ ધાવે, બ્રહ્મરંધ્ર મહિં વાસ કરાવે. ૨
અપને ભાવ બ્રહ્મ નિજ એકા, અપન ભાવ કરિ સૃષ્ટિ અનેકા;
અપને ભાવ મંત્ર વિધિ સાધે, કર્મ આશ વશ દેવ અરાધે. ૩
અપન ભાવ જગ બંધન રૂપા, અપન ભાવ જગ બ્રહ્મ સ્વરૂપા;
અપન ભાવ કરિ જાત વિજાતી, ભાવ અપન કરિ મિત્ર અરાતી. ૪
અપને ભાવ કામિ બ્રહ્મચારી, અપને ભાવ પુરૂપ અરૂ નારી;
અપને ભાવ પિતા અરૂ પૂતા, અપને ભાવ બને અબધૂતા. ૫
અપને ભાવ તીર્થ સત માને, વિષમ ભાવ નિંદા મુખ ઠાને;
જીવ દયા નિજ ભાવ પસારા, હિંસક કર્મ ભાવ કરિ ધારા. ૬
અપને ભાવ અનવ તન જારે, અપન ભાવ વૃસલી[1] મત ધારે;
અપન ભાવ કરિ શત્રુ સઁહારે, અપન ભાવ કાયર હોય હારે. ૭
વિશ્વ જીવ નિજ ભાવ અધારા, નિજ નિજ ભાવ સુફલ ફલ સારા;
કોઈ કાહૂ નહિ દોષ દરાવે, અપને ભાવ સર્વ ફલ પાવે. ૮
એસે કૃષ્ણુ ભાવ જન પ્યારા, મિલે સર્વ સન એકહિ વારા;
ભાવ મૂર્ત સબકે મન ભાઈ, મિલે કૃષ્ણુ જન હર્ષ બઢાઇ. ૯
કૃષ્ણુચંદ્ર મન કીન વિચારા, નર સુર સુરત ભઈ ઇક ધારા;
પંચ રાત્રિ ઇક રેન દિખાઈ, અજ શિવ ઇતર ખબર નહિ પાઈ. ૧૦

દોહા

પર્મ કૃપાલૂ કૃષ્ણુને, સમજ્યો સમય પ્રસંગ;
શિવ અજ સનકાદીક સન, અવશ કરે સત સંગ. ૧

---

૧. વેશ્યા.

સત સંગત સમ વિશ્વમેં, અપર લાભ કો સાર;
સહજહિ મિલે સ્વરૂપમે, શબ્દ વિચાર વિચાર. ૨

ચોપાઈ

કૃષ્ણચંદ્ર યેહિ કાજ વિચારા, બંસી ધુન રોકી તેહિ વારા;
બંસી રૂકી ધુની સંગ પ્રેરી, ચંચલ વૃત્તિ ભઈ સબ કેરી. ૧
શબ્દ ધુની સોઉ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, સમુજે સત્ય સુજન જન ભૂપા;
શબ્દ લીન સોઉ બ્રહ્મ સમાવે, યાતે શબ્દ બ્રહ્મ મુનિ ગાવે. ૨
શબ્દ યથારથ અર્થ લખાવે, સો જન આપ આપકો પાવે;
શબ્દ અર્થ સમજે સોઉ જ્ઞાની, શબ્દ મર્મ વિન પર્મ અજ્ઞાની. ૩
વસ્તૂ મિલે શબ્દ કર ભાઈ, શબ્દ મર્મ વિન વસ્તુ ન પાઈ;
શબ્દ મર્મ સમઝન કઠિનાઈ, સુલભ લખે હરિ કૃપા કરાઈ. ૪
મોક્ષ બંધ દ્વે શબ્દ સँદેશા, શબ્દ લખે જેહિ મિટે અँદેશા;
વિશ્વ વેહાર શબ્દ કરિ હોવત, પ્રણવ શબ્દ મુનિ જન મન મોવત. ૫
શબ્દ બ્રહ્મ જિનકી દ્વે ધારા, એક આર દૂજી ભવ પારા;
શબ્દ યથારથ તે ભવ તરહી, મિથ્યા શબ્દ જીવ ભવ પરહી. ૬
કરિ સતસંગ શબ્દ ગતિ પાવે, સત મિથ્યા દ્વે મર્મ લખાવે;
બંસી શબ્દ વેદ ધુનિ ભાઇ, યાતે નર સુર વૃત્તિ રૂકાઇ. ૭
કૃષ્ણ ભાવ બંસી મુખ આવા, યાતે સર્વ સહજ થિર થાવા;
રૂકી બંસિ સહુ નેન ખુલાવા, એક એક સન દર્શન પાવા. ૮
યથા યોગ સહુ વંદન કીજે, ધર્મ નીતિયુત આદર દીજે;
હરિ પ્રેરિત સિદ્ધી નિજ કાજા, વિધિવત આસન દીન સમાજા. ૯
ગાંધ્રવ અમિત ભક્તિ રસ ગાવત, ત્રિવિધ તોલ મરદંગ બજાવત;
સુનિ સુનિ નરસુર મુનિમન હરસત, મર્મ અગાધ નૈન જલ વરસત. ૧૦

દોહા.

હરિ પ્રેરક મુનિ મુખ ગિરા, શિવપદ શીશ નિવાય;
જય મહેશ કરિયે કૃપા, સુનન બોધ ચિત ચાય. ૧
તુમ સર્વજ્ઞ સુજાન પ્રભુ, આદ અંત મધ એક;
જડ ચેતન બિચ ગ્રંથિકો, કહો કરિ નાથ વિવેક. ૨

ચોપાઇ.

સુક્ષમ વિષય અપર કો જાંને, વિન જાંને કહા વસ્તુ વખાંને;
આતમ તત્ત્વ અગમ ગોતીતા, શિવ સર્વજ્ઞ લખો સહ રીતા. ૧

ગ્રંથી શબ્દ અર્થ સમજાઇયે, જ્યા કરિ શુદ્ધ સ્વરૂપ લખાઇય;
સર્વ સાક્ષિ જાનો ગમ સારી, કહિયે કહા શંભુ ત્રિપુરારી. ૨
મુનિ મન પ્રેમ ભયો અતિ ભારી, હર હરસે મુનિ મર્મ વિચારી;
હરિ પ્રેરક મુનિ પ્રશ્ન કરાવત, કૃષ્ણુ કૃપાલ બોધ જગ ચાવત. ૩
કૃષ્ણુ કૃપાલ કૃપા કર આગર[1], સર્વ જીવ સાક્ષી ઉજિયાગર;
જન કલ્યાન હેતુ તન ધારા, સર્વ જીવ ચાહત ભવ પારા. ૪
અજ લખિ મર્મ વંદે યુગ પાંની, પર્મ પ્રેમ ભો શંભુ ભવાંની;
શિવ સર્વજ્ઞ સમય સત ચીના, પ્રતિ ઉત્તર ચહે પ્રેમ નવીના. ૫
આશય ગૂઢ શંભુ મન ભાવા, ઉચરે શબ્દ નૈન જલ છાવા.
જય અજ સુત સનકાદિક ચારી, બ્રહ્મ સદેહુ શુદ્ધ બ્રહ્મચારી. ૬
તુમ સર્વજ્ઞ તજ્ઞ તમ પારા, તુમ સન છુપે ન મર્મ લગારા;
ઇન્દ્રી દવન ગવન ગઢ વંકા, બ્રહ્મ રંધ્ર તુમ વસો નિશંકા. ૭
તત્ત્વ સ્વરૂપ દ્રસો તન ધારી, પ્રગટ લખું મેં કૃપા તુમ્હારી;
તુમ સમ સંત ચહે ઉપકારા, પતિત કરન ચાહત ભવ પારા. ૮
પ્રથમ અપન ઉતરે ભવપારા, સો ચહ અવશ અપર ઉપકારા;
મુનિ તવ રૂપ શબ્દ નહિ લાગે, જાગ્યો પુરૂપ ફેર કહા જાગે. ૯
પ્રશ્નો ઉત્તર પ્રથા અનાદી, સૂતો જાગે જીવ પ્રમાદી;
દ્વૈત પ્રપંચ બોધ કરિ જાવે, વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવે. ૧૦

દોહા.

ગ્વાલ ગોપિનર સુર સભા, વ્યાપક નરહરિ નાથ;
અમિત ચરિત કરિ રીઝવે, સબકો સમજ સજાત. ૧
ઇષ્ટ કૃપા મમ બુદ્ધિયુત, કહું ગ્રંથિકો સાર;
સમજિ સુજન સંશય હરે, પતિત સમજિ ભવ પાર. ૨

ચોપાઇ.

અયોનિનાથ મૃદુ વચન ઉચારા, સુનિયે મુનિ ગ્રંથી નિરધારા;
બ્રહ્મ પયોનિધિ વ્યાપક સારે, નામ રૂપ જડ જિનાકે અધારે. ૧
માયા શાંત અનાદી માંની, સો કિમ કરે બ્રહ્મકો હાંની;
જડ ચેતનકો કહા દુખદાઈ, વિષ રસ વિવશ થિતિ વિસરાઇ. ૨
માયા વસ્તુ અપર કોઉ આવે, તો વશ જીવ ભક્ષે દુખ પાવે;
માયા વસ્તુ ન ઇતર કદાઇ, તરંગ તોય સમ મુનિ મુખ ગાઇ. ૩

---

૧ ઢગલો.

બરફ નીર દુતિયા કિમ હોવત, સમજ હીન મિથ્યા મન મોવત;
બીજ તરૂ અરૂ બગુર સમીરા, સમજિ મર્મ ગાવત મતિ ધીરા. ૪
ચેતન બીજતરૂ જડ માયા, વદત વેદ મુનિ ગ્રંથ સુનાયા;
ઊપણુ અનલ ભિન્ન કિમ કહિયે, માયા બ્રહ્મ અર્થ યહિ લહિયે. ૫
અનલ વિના ઊપણુ કહા કરહી, ઊપણુ વિના અનલ કો ડરહી;
તિક્ષણુ વિના મિરચ કહો કેરી, રસ વિન વૃથા દેખ હો જેસી. ૬
દંપતિ દિપે હોય ઇકતાઇ, વિલગ ભયે નહિ એક ભલાઇ;
માયા બ્રહ્મ સતા કૃત સારા, ભેદ ભાવ કરિ કહુ સંસારા. ૭
માયા શુન્ય શુન્ય બ્રહ્મ ભાઈ, ઉભય સબંધ પ્રબલ પ્રભુતાઇ;
વિવિધ પ્રકાર રૂપ જગ ભાસે, સર્વ સબંધ બને નિરઆશે.[1] ૮
ક્રિયા કર્મ ગુણુ અમિત અનૂપા, બને સબંધ લખે જન ભૂપા;
ગવના ગવન સબંધ અધારા, ચિદા ભાસ ચંચલ ગુન સારા. ૯
હર્ષ શોક મમતા મોહ માને, જાત વિજાત સબંધ બખાને;
સ્વર્ગ નર્ક પુન પાપ સબંદા, તજ્યૌ સબે સત ચિદાનંદા. ૧૦

દોહા.

અમિત ખિલોના ઇખ રસ, કિમ કર કહિયે દોય;
ઇખ બ્રહ્મ રસ વિશ્વ યહ, કિમ કરિ સંશય હોય. ૧
સમ તુલ વસ્તુ ગ્રંથિ હોય, કરિ વિવેક લહુ સાર;
વિષમ વસ્તુ ગ્રંથી કહા, નિરાકાર આકાર. ૨

ચોપાઇ.

કર કંકન ખોયો કહાં ભાઇ, યું આતમ નિત પ્રાપ્ત સદાઇ;
ભ્રમિત બુદ્ધિ ખોયો લખિ ધાવે, ખોજત ફિરત હાથ નહિ આવે. ૧
દરપન મુખ નિજ વસ્ત્ર હઠાવા, લખિ પ્રતિબિંબ કટક[2] કર પાવા;
પાયો ખોયો કિમ મુખ ગાવે, ઉભય પક્ષ ઉર પ્રબલ દેખાવે. ૨
ભ્રમિત બુદ્ધિ બહુ કષ્ટ ઉઠાવા, ભર્મ વિલય અતિશય સુખ પાવા;
કંકણુ બ્રહ્મ જીવ કર ભાઈ, આશ વિવશ ભૂલ્યો પ્રભુતાઇ. ૩
આશા ફાંસ વિષય રસ ચાવે, જિમ જિમ જડતા જોર જનાવે;
ક્ષણિક ભોગ વિષિયા રસ ચાવા, અક્ષય લાભ રૂપ વિસરાવા. ૪
બઢી અવિદ્યા જોર જમાવે, સત્ય વસ્તુ વિપરીત દેખાવે;
સત મિથ્યા મિથ્યા સત દરસે, સતકો ત્યાગ વૃથા સુખ તરસે. ૫

૧ નિશ્ચય કરીને. ૨ કડું.

પરિણામી જડ માયા સદાઈ, એક રૂપ નહિ રહે કદાઇ;
ચેતન જીવ એક રસ પૂરણ, સો સુખ ચાહત સર્વ સંપૂરણ. ૬
મિથ્યા સુખ સો સત કિમ હોવત, સમજ હીન બદલે સુખ રોવત;
જડ ચેતન ગ્રંથી યહિ ગાવત, ગૂઢ મર્મ જ્ઞાની ગમ પાવત. ૭
સત મિથ્યા સમજ્યો જિન મર્મા, જ્ઞાની સુજન કુરે નહિ ભર્મા,
ક્ષણિક ભોગ આશા તજિ સારી, બ્રહ્મ લીન સુખમય બ્રહ્મચારી. ૮
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય આતમ રૂપા, અક્ષય સુખ જિન અજબ અનૂપા;
ધ્યે ધ્યાતા બુદ્ધી વિસરાવા, સુત્ર આતમા આપ દેખાવા. ૯
જડ વ્યતિરેક વસ્તુ કહા પારા, અન્વય આતમ એક પસારા;
યામેં જડ ચેતન કહા કીજે, ખર્ફ નીર સમ લખી જે. ૧૦

દોહા.

ભૂલ કહો જડતા કહો, ગ્રંથિ કહો અજ્ઞાન;
સર્વ હણે ક્ષણ એકમે, પ્રગટ હોય જબ જ્ઞાન. ૧
ફેન બુદ બુદા જલનિધી, માયા બ્રહ્મ કિલોલ;
જ્ઞાની લખિ આનંદમે, જડ મતિ ડામા ડોલ. ૨

ચોપાઈ.

કો ગ્રંથી જડ કહાઁ કહેરાવે, નિજ સ્વરૂપ વ્યાપક દરસાવે;
લક્ષા અર્થ વિના દુઃખ પાવે, ચિદાભાસ ચંચલ દરસાવે. ૧
શશિ પ્રતિબિંબ હલે જલ સંગા, યદ્યપિ નભ મહિં શશી નિસંગા;
જલ જંતૂ શશિ નિજ સમ માંને, શશિ સત મર્મ દેવ નર જાંને. ૨
ચંદ્રમણી વિત મોલ અમોલા, પાઈ મોલ ન દે મતિ ભોલા;
રવિ રજની સહ વીશ્વ નસાવે, ચંબડ ઘૂડ તિમિર નહિ જાવે. ૩
ખલ ખુદ્યોત તિમિર ઉર પ્યારા, રવિ પ્રકાશ ઉર લગે અકારા;
યે સબ મર્મ લખે વિન ભર્મા, તબ લગિ સંચિત તજે ન કર્મા. ૪
કાલ્પત કર્મ કરે બહુ ભારી, જિમ જિમ જીવ હોત દુખિયારી;
કર્મ સકામ ન તજે સબંદા, કિમ કરિ લખે સત ચિદાનંદા. ૫
અર્ધ ઉર્ધ આશા વશ જાવે, જહાઁ જાવે તહઁ કાલ ગિરાવે;
બ્રહ્મ લોક તક કાલ પસારા, નામ રૂપ માયા કૃત સારા. ૬
નિષ્કામી ભક્તી પદ પાવે, મલ વિક્ષેપ ભક્તિ કરિ જાવે;
આવરણ એક રહે ઉર બાકી, ગુરૂ સુબોધ હાંની હો તાકી. ૭

વિમલ પ્રકાશ આશ હોય નાસા, આવ્રણ ભાગો અજબ તમાસા;
જ્ઞાન અનલ પ્રગટયો ચહુ ઘેરી, સંચિત કર્મ જરી સહ ઢેરી. ૮
અપનો રૂપ આપમેં પાયો, મોક્ષ બંધ ચિત તર્ક ભુલાયો;
સ્થિર વૃત્તી ચંચલતા ભૂલી, અમર પ્રેમ આતમ રસ ઝૂલી. ૯
મસ્ત મરાલ અગમ ગમ પાઈ, મિથ્યા કર્મ કિલોલ ભુલાઈ;
ભઈ અચલ આતમ વર પાઈ, લીન ભઇ સુખ ભાન ભુલાઈ. ૧૦

દોહા.

પદ અવાચ્ય આતમ દશા, વૃત્તી લીન અગાધ;
ગેં તું તહાં ન કહિ શકે, સમુજ પરે કોઉ સાધ. ૧
નિષ્કામી ભકતી રતા, ગુરૂ સુબોધ ચિત લીન;
પ્રિય આવ્રણ તજ તત્ત્વ રત, જિન વિવેક યહ કીન. ૨

ચોપાઇ.

ભકિત વિના મુકતી નહિ પાવે, જનની વિના ન જનમ ધરાવે;
માતૂ વિના દુગ્ધ કો પાવે, ભકિતહીન કહાં પ્રેમ બઢાવે. ૧
રામ ભકિત જિનકી દે ધારા, પ્રથમ ભકત મન કરે વિચારા;
નર સકામ ભકિત હરિ કરહી, જનમ મરણ જાકો નહિ ટરહી. ૨
ઇચ્છા ફલ દે વિપિન વિહારી, તીન તાપ જિવ શકે ન ટારી;
ધાર સકામ મોક્ષ મગ હીના, સત્ય લખે જન સંત પ્રવીના. ૩
નિષ્કામી સ્વામી હરિ ધ્યાવે, પ્રેમ ભકિત મુકતી પદ પાવે;
ફલકી આશ કરે નહિ કબહી, રામ વિના મિથ્યા જગ સબહી. ૪
ઇષ્ટદેવ ફલ દેવન ચાવે, નિષ્કામી જન મન નહિ ભાવે;
ઇષ્ટ પ્રગટ કહે લે મમ ભવતા, તદપિ જન મન નહિ આશકતા. ૫
ઇષ્ટ કહે કછુ માગહુ ભાઈ, ભકિત દાન દો કહ હરસાઇ;
અપર ચીજ સહુ અલ્પ સદાઇ, ભકિત અભય પદ મો મન ભાઇ. ૬
વાર વાર ભકતી ચિત ચાવત, અપર વસ્તુ ઉરમે નહિ આવત;
વારંવાર યેહિ વર દીજે, જન્મ મરણ સંકટ હર લીજે. ૭
નિષ્કામી જન યહિ પ્રભુતાઇ, અપર વસ્તુ નહિ ચહે કદાઇ;
જિવન મૂકિત ભકતી પરતાપા, જનમ મરણ ભાગી પ્રિય તાપા. ૮
અજપા જાપ જપે દિન રાતી, માયા કુતરક ભગે અરાતી;
મસ્ત પ્રેમ વશ પ્રભુ ગુન ગાવે, સ્થિર વ્રતી નહિ તર્ક ચલાવે. ૯
ગત કલેશ આતમ સુખ પાવે, સ્થીર વૃત્તિ નિજ રૂપ લખાવે;
ગ્રંથી ગઇ આશ સહ નાસા, જબતે નિજ સ્વરૂપ કર કાસા. ૧૦

દોહા

અપર આશ ગ્રંથી યહી, જ્ઞાન અનલ હોય નાશ;
અન્વય દરસે રૂપ નિજ, કો ઠાકુર કો દાસ. ૧
દુતિયામે આશા બઢે, એક લખે હોય દૂર;
આશ નાસ સન્યાસ પદ, નિજાનંદ ભરપૂર. ૨

ચોપાઈ

જય સનકાદિક પ્રશ્ન કરાવા, લક્ષ્મુમતિ યુક્ત ગ્રંથિ ગુન ગાવા;
ગ્રંથી ગુન મુનિ વિવિધ પ્રકારા, અમિત ગ્રંથ કીને નિરધારા. ૧
સવ ગ્રંથ યહિ અર્થ પ્રકાસા, ગ્રંથી નાશ મિટે જબ આશા;
તન અધ્યાસ વસ્તુ જડ ચાવે, સો ગ્રંથી ગુન પ્રગટ દિખાવે. ૨
ગ્રંથી ગઈ લીન સબ આસા, નિશ્ચલ પદ પાયો સન્યાસા;
મૃતિકા મય ભંજન અનરૂપા, અમિત સૃષ્ટિ મય બ્રહ્મ અનૂપા. ૩
હરિ અધાર સૃષ્ટી યે સારી, સમુજે સુજન સંત બ્રહ્મચારી;
કો ભંજન મૃતિકા કરિ ન્યારા, અમિત સૃષ્ટ મહિં ઈષ્ટ હમારા. ૪
જડ ચેતન મય નરહરિ નાથા, કરિ હરિ ભક્તિ મર્મ કોઉ પાતા;
ગોપી ગ્વાલ પ્રબલ તપ ધારી, પ્રગટ રમે સંગ વિશ્વ વિહારી. ૫
નર લીલા કરિ નરહરિ નાથા, અપને જનકો કરત સનાથા;
ખલ ખંડન મંડન મહિ ધર્મા, અધમ ઉધારન હરહિ અધર્મા. ૬
નભ લીલા કરિ પાવન કીને, પ્રેરિ નાથ મોહિ દર્શન દીને;
સુર સુરપતિ મુનિ મંડલ આવા, સર્વ પ્રેરિ સતસંગ કરાવા. ૭
સત સંગતિ સમકો જગ સારા, દીનો લાભ કીન ઉપકારા;
જય મમ ઈષ્ટ કૃપા યહિ કીજે, વાર વાર સત સંગતિ દીજે. ૮
જ્ઞાન આદિ શુભ કર્મ અપારા, સત સંગતિ શુભ ગુન ભંડારા;
કરિ સત સંગ સર્વ ગુન પાવે, આપ આપ મય સહજ સમાવે. ૯
સત સંગતિ મહિમા કહા ગાવે, ગુનત ગુનત ગુન રૂપ સમાવે;
યાતે ઈષ્ટ અરજ સુન લીજે, સુજન સંત સત સંગતિ દીજે. ૧૦

દોહા

શિવ સમાન વ્યાપક સદા, આદ અંત મધ એક;
નર સુર નીતિ ધર્મ હિત, પ્રબલ નિભાવત નેક. ૧
ભક્તિ જ્ઞાન શિવ કથન કર, પ્રેહ વશ ભયે અપાર;
અજ ઈન્દ્રાદી નરહરી, વંદત વારંવાર. ૨

ચોપાઇ

કમલાપતી કૃષ્ણ કરજોરી, વિનય કરત આરત નહિ થોરી;
જય અખિલેશ કૃપા ભલ કીની, ગ્રંથી અર્થ શુદ્ધિ સહ દીની. ૧
અમિત જનમ જિય ભૂલ નિકારી, શિવ કૃપાલુ સમ કો ઉપકારી;
ગ્રંથી અર્થ સમુજ ઉર ધરહી, સો જિય જીવન મુકત વિચરહી. ૨
અપની ભૂલ ગ્રંથિ સત ગાઇ, અપર ગ્રંથિ કોઉ દરસત નાંઇ;
ભૂલ ભગી ભવસાગર ભાગા, આપો ઉલટ આપ મહિં જાગા. ૩
શિવ સ્વરૂપ જાણ્યો અવિનાસી, શિવ પદ લીન ન રહે ઉદાસી;
માયા બ્રહ્મ ભેદ દરસાવે, જબ લગ શિવ સ્વરૂપ નહિ પાવે. ૪
માયા બ્રહ્મ ઉભય ઇકતાઇ, બરફ નીર સમ શુદ્ધિ પાઇ;
શિવ પદ લીન ભયો સો યોગી, તજિ આશા મન ભયો નિરોગી. ૫
સો શિવ નિશ્ચલ રૂપ વખાંના, ભેદ ભાવ ઉરમેં નહિ આંના;
સમુજિ સજાત શંભુ સત ભાખા, સમજે અર્થ મિટે અભિલાખા. ૬
અપને સમ સમજે શિવ પ્રાની, ગુપ્ત ગાથ અદ્વૈત વખાની;
શિવકો ભેદ ભાવ નહિ ભાસે, સર્વ સજાત લખે નિર આસે. ૭
શિવ મુખ શબ્દ હૃદય ધરિ રાખે, સો જિવ સુલભ બ્રહ્મ રસ ચાખે;
શિવ પદ સેવ કરે નરનારી, હસ્તામલક મિલે ફલ ચ્યારી. ૮
તનતે ધનતે સુત પરિવારા, અવશ્ય મિલે વંચ્છિત ફલ સારા;
જીવન મુકત હોન જન ચાવે, અવશ શંભુ પદ સેવ કરાવે. ૯
ઇષ્ટિ દેવ આશા જન પૂરે, ભગત કાજ કોઉ રહ ન અધૂરે;
શિવ સર્વજ્ઞ તુમે વિશ્વાસા, જન્મત મોર પૂર્ણ કો આશા. ૧૦

દોહા

નર તન ધરિ મમ નેનતે, પ્રથમ દર્શ શિવ રૂપ;
પ્રાત દર્શ દે દાસપે, કીની કૃપા અનૂપ. ૧
તબતેં દૃઢ વિશ્વાસ ઉર, શિવ દાસનકે દાસ;
તજિ ઉદાસ શિવ શિવ રહે, સુફલ ફલે મન આસ. ૨

ચોપાઇ

કૃષ્ણ કૃપાલ કીન અસ્તૂતી, વારવાર શિવ વરણિ વિભૂતી;
હરિહર અજ ત્રિય એક સ્વરૂપા, એક એક ચહ ઇષ્ટિ અનૂપા. ૧
અન્યો અન્ય વંદના ભારી, કો જાંને ઇનકી ગતિ ન્યારી;
અંકુશ ઇષ્ટિ સમજિ શિર ધારે, નિરંકૂશ નર નીતિ ઉજારે. ૨

નિરંકૂશ સમ કો જગ પાપી, વેદ ધર્મ મરિયાદ ઉથાપી;
વરણાશ્રમ તજે વિધિ ધર્મા, મન મુખ જલ્પિ કરે અઘ કર્મા. ૩
આપ જાય અરૂ અપર વિગોવત, દુષ્ટ જન્મ અઘ કારન હોવત;
યાતે સુજન સંત મુનિ જ્ઞાની, સાર ભગ્તિ વંદત નિજ પાની. ૪
ઇષ્ટ દેવ અપને શિર ધારત, સર્વ સુલભ નિજ કાજ સુધારત;
ઇષ્ટ વિના જિય ભષ્ટ જમારો. નિષ્ટ હોય શઠ કાજ વિગારો. ૫
ભય વિન ભજન ભગ્તિ કિમ કરહી, નિરંકૂશ પશુ વૃત્તિ વિચરહી;
કુકરમ કર્મ ક્રોધ ઉર જ્વાલા, કામી કુકરમ ભયો બેહાલા. ૬
હરિ ગુરૂ હર નહિ ઇષ્ટ પિછાના, અપની ભૂલ ભ્રમ્યો હૈરાના;
સુર તરૂ કામ ધેનુ નર દેહી, સુલભ તિરે જિય ઇષ્ટ સનેહી. ૭
શ્રેષ્ટ દેવ હરિહર અજ તીનૂ, ઇષ્ટિ લીન મન જલ જિમ મીનૂ;
ભ્રાત ભ્રાત જિમ અંકુશ આંને, તીનૂ દેવ ઇષ્ટ ઉર જાંને. ૮
તિનૂ દેવ સૃષ્ટિ કર કરતા, અધિક ન્યૂન કો સર્વ સમર્થા;
તદ્યપિ ઇષ્ટિ લખે અધિકાઈ, દાન કર દાનકી પ્રગલ બડાઇ. ૯
ચતુર પ્રવીન લખે યહ ગાથા, ઇષ્ટિ શરણ સોઈ જીવ સનાથા;
સમુજિ સાર શિર ઇષ્ટ ન ત્યાગે, જીવન મુક્તિ લેહિ સુભાગે. ૧૦

દોહા

નર તન ધારિ નારિનર, ચહે ચારી ફલ હાત;
તન મન અરપે ઇષ્ટ પદ, લીન રહે દિન રાત. ૧
કૃષ્ણ કૃપાલુ નરહરી, શિવ વંદે કેઈ વાર;
ભાવ મર્મ લખિ સુર મુની, પ્રગટ્યો પ્રેમ અપાર. ૨

ચોપાઈ

સનકાદિક મુનિ મંડલ સારે, જય જય ધુનિ સુર સર્વ ઉચારે;
પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઈ, સંત સમાગમ સબ મન ભાઈ. ૧
બ્રહ્મ સ્વરૂપ શ્રેષ્ટ શિવ બાની, સમજ સુબોધ હોય અઘ હાની;
સનકાદિક કહે વારંવારી, કૃત્ય કૃત્ય કીને ત્રિપુરારી. ૨
ગ્રંથી અર્થ સરસ સમુજાવા, મન સંશય મમ સર્વ મિટાવા;
વૃત્તી ચહે વૃથા વિષિયા સુખ, ઉગ્ર કલેશ જીવ નાના દુખ. ૩
વ્યાપક અપનો રૂપ લખાવા, સ્થિર વૃત્તી અક્ષય સુખ પાવા;
જય મહેશ શુદ્ધી ભલ દીની, કુતરક તર્ક સર્વ હર લીની. ૪

સત સંગત વિન તર્ક ન જાવે, કરિ સત સંગ અમર પદ પાવે;
જય મમ ઇષ્ટિ કૃપા યહિ કીજે, વિષય પદારથ મન નહિ રીજે. ૫
મન મરકટ શઠ ચંચલ ભારી, કૃપાસિંધુ જાનત ગમ સારી;
હરિહર કૃપા હોય મન નાસા, તવ પદ ભકતી જાય દુરાસા. ૬
આશા રોગ વિશ્વ દુ:ખ ભારી, જેહિ છૂટે જહાઁ કૃપા તુમારી;
કૃપા હીન બહુ કષ્ટ કરાવે, આશા રોગ સમૂલ ન જાવે. ૭
જો જાવે કરિ ભકિત તુમ્હારી, વેદ શાસ્ત્ર મુનિ વદત વિચારી;
યાતે ભકિત શ્રેષ્ટ પદ ગાવત, કૃપાનાથ તુમ પ્રથમ શિખાવત. ૮
મમ હિત તાત ભકિત શિર ધારત, જમપુર જાવત જીવ ઉગારત;
તીન દેવ તુમ બ્રહ્મ સ્વરૂપા, ત્રિગુણ અતીત સર્વ શિર ભૂપા. ૯
કર્મ અતીત કર્મ કિમ લાગે, સત્ય કથત તવ સંત સુભાગે;
હમ લઘુ બાલ મર્મ કહા જાંને, સુની સુનાઇ વિગત વખાંને. ૧૦

દોહા

અજ હરસે વરસે સુમન, સુજન સંત તુમ આદ;
પ્રસન ભયો તવ પ્રશ્ન સુન, સાધુ સાધુ તુમ સાધ. ૧
શિવ સુબોધ દીનો ભલે, કીનો અતિ ઉપકાર;
તરહિ તરાવહિ અપરકો, ઉત્તમ જન લખિ સાર. ૨

ચોપાઈ

રે પુત્રો મમ પરમ પ્રવીના, યુકત પ્રશ્ન શંભૂ સન કીના;
શિવ સુબોધ ગ્રંથી સમુજાવા, સો સુનિ નર સુર સર્વ સુહાવા. ૧
પુત્રો પ્રથમ સાર તુમ જાંના, પ્રશ્ન કીન તુમ હોય અજાંના;
જ્ઞાની પ્રશ્ન પરમ ઉપકારા, અજ્ઞ જીવ સમજે કછુ સારા. ૨
પ્રશ્ન વિના ઉત્તર કિમ હોવે, સત્ય વાદ મુનિ જન મન મોવે;
પ્રશ્ન યથારથ સભા સુખારી, સુનિ સુબોધ ઉપજે સુખ ભારી. ૩
મિથ્યા તર્ક પ્રશ્ન મુખ ગાવે, અતી પ્રશ્ન કરિ પ્રેમ ગુમાવે;
અપની બકે લખે નહિ કાહૂ, ધર્મ પ્રથા કરિ બે પરવાહૂ. ૪
મન મુખ કલ્પિત કર્મ બખાંને, વેદ શાસ્ત્ર મરિયાદ ન જાંને;
ઉત્તમ જન સત સંગતિ સારા, સુનિ સુબોધ વૃત્તી ઇક ધારા. ૫
જલ્પ વાદ વૃત્તી વિપરીતા, બહુધા ભઇ ત્યાગ સત રીતા;
નિરમલ જલ મહિષી સુત આવા, સ્વચ્છ નીર સો 'ગાર મિલાવા. ૬
નિરમલ જલ પીત બહુ પ્રાની, પ્યાસે ગયે કીન શઠ હાની;
મિથ્યા પ્રશ્ન દૂર તે તજીયે, ધરિ મુખ મુન મંત્ર પ્રભુ ભજીયે. ૭

અર્થ વાદ વિન ગ્રંથ ન હોવે, સત્ય પ્રશ્ન જ્ઞાની મન મોવે;
કરિ સુબોધ આતમ શુખ પાવે, ભૂલે જીવ અમિત ઘર આવે. ૮
પુત્રો પ્રશ્ન પ્રિયે મોહિ લાગા, સત્ય સુબોધી પર્મ સુભાગા;
એકહિ દશા રહો મમ ભાઇ, લગે ન હરિહર માયા કદાઈ. ૯
સુક્ષ્મ તર્ક મૂલ સુખ માયા, જલપત આશા નામ ધરાયા;
ઈન્દ્રી ભોગ અપર સુખ ચાવત, જીવ ભાવ કર જન્મ ધરાવત. ૧૦

દોહા

મરે ન જનમે આતમા, જબ ઉપજે નિજ જ્ઞાન;
વિન જાને નિજ રૂપકો હોવત અતિ હેરાન. ૧
નભ સમ વ્યાપક એક નર, અપર ડિગાવે કૌન;
ચક્રવર્તિ, નૃપ, રમ, રહ્યો, જહાઁ તહાઁ અપનો ભૌન. ૨

ચોપાઇ

સમુજે અર્થ સુલભ સહ કાજા, અર્થહીન નર હોય અકાજા;
કોડી હીરો સરિસ બખાંને, જબ લગિ મોલ સત્ય નહિ જાંને. ૧
કવડી તન હીરો નિજ આપે, અપર કવન ઇન થાપ ઉરાપે;
તજિ હીરો કવડી સત માંની, તાતે ભયે દેહ અભિમાની. ૨
મેં તું તર્ક બદે આસગતી, અમિત પ્રકાર ડરે યા જગતી;
જબ તબ લખે એક દાન નાંમી, તબ છૂટે યે ફિકર તમામી. ૩
કરત ભરત હરતા તૂહિ કહીયે, એકો બ્રહ્મ અપર કો લહીયે;
એસો જ્ઞાન પ્રબલ ઉર આવે, મિલે રૂપ નહિ જનમ ધરાવે. ૪
સુનિ સુબોધ સમુજે યે મમર્મા, સમુજે સત્ય જાય મન ભર્મા;
સંશય અર્થ ગ્રંથિ કર કહીયે, સંશય નાશ ગ્રંથિ કહા લહીયે. ૫
રજ્જુ સર્પ સમજ વિન દેખા, રજ્જુ લખી સર્પ નહિ પખા;
રજ્જુ આતમ કર અજ્ઞાના, વિશ્વે સર્પ વિવિધ વિધિ જાંના. ૬
જ્ઞાન રવી આતમ સત જાંના, જાગ્યો નૃપ નિજ સુપન વખાંના;
સત વસ્તુ વિપરીત દેખાવે, યાકો ગ્રંથ ગ્રંથિ કહિ ગાવે. ૭
નામ સવિદ્યા યહિ જન ગાલત, સત વસ્તુ વિપરીત દેખાવત;
ભગી અવિદ્યા એક લખાવા, સમજિ સ્વરૂપ અમર સુખ પાવા. ૮
હર પ્રતાપ પુત્રો મેં જાંનું, ઇષ્ટ શરણુ અક્ષય સુખ માંનુ;
નામ રૂપ સૃષ્ટા તન ધારી, મમ સંકલ્પ ઉતપન હો સારી. ૯
વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મ કરાવે, અર્ધ ઉર્ધ્વ મરજી જહાં જાવે;
પ્રભુ આજ્ઞા સહ કર્મ કરાંગી, મેં કરતા અભિમાન ન લાગી. ૧૦

દોહા

વિશ્વ કર્મ ઉપરામ ચિત, પ્રણવ મંત્ર ધ્રુનિ ધાર;
ઇષ્ટ કૃપા લક્ષા અરથ, લગે ન કર્મ લગાર. ૧
બ્રહ્મા બ્રહ્મ સ્વરૂપ સત, કથન, કીન સાક્ષાત;
નર સુર શિવ હરસે હરી, હૃદય ન પ્રેમ સમાત. ૨

ચોપાઇ

સુર સુરપતિ ઉર સમય વિચારા, હરન અસુર હરિ નર તન ધારા;
નભ લીલા અવસર યહ ભારી, અસુર ત્રાસ વરણે વિધિ સારી. ૧
મઘવા કહ મોહિ લજ્યા આવે, યુદ્ધ કીન કિમ સનમુખ જાવે;
ગોવરધન લીલા પ્રભુ કીની, મોરી પૂજા કૃષ્ણ હર લીની. ૨
હમકો ક્રોધ ભયો અતિ ભારી, મિનુજ લખે નહિ કૃષ્ણ મુરારી;
વ્રજકો નામ શ્રવન નહિ સારૂ, જલ ડુબોય સમુદર મહિં ડારૂ. ૩
મુંઢ ધાર વૃષ્ટી નભ કીની, સાત દિવસ લગ શ્વધ ન લીની;
અમિત સૃષ્ટિ હરિ નિજકર ધારા, હરતા મલક સર્વ સંસારા. ૪
ગોવરધન ભારી કહા જિનકો, નામ રૂપ આડંબર ઇનકો;
અમિત સૃષ્ટિ જિન રોમ પ્રકાસે, કો જનમ્યો જગ જો ઇન માસે. ૫
મનુજ સમજ મહિમા નહિ જાની, સુક્ષ્મ તન કરિ બુદ્ધિ હેરાંતી;
સર્વ શક્તિ વ્યાપક મમ નાથા, સર્વ કર્મ સંકલપ ઇન હાથા. ૬
સપ્ત દિવસ વૃષ્ટિ કરિ ઘોરા, અતિ અભિમાન લીન મન મોરા;
વ્રજ ભોમી તરૂ નર અરૂ નારી, ભૂધર પશુ ખગ ભવન અટારી. ૭
વ્રજ ભોમી દધિ કીન નિવાસી, નિરખિ નેન ઉપજે સુખ રાસી;
ચઢિ ઐરાવત વ્રજ મહિં આવાં, કૃષ્ણ કૃપાનિધિ ચરિત દેખાવા. ૮
મોર ચકોર કરે સુખ મેના, કોયલ કેલિ કરે સુખ ચેના;
તરૂ તર તાલ[1] બગીચે વાપી, ગો વછ કેલ કરત અણ માપી. ૯
બાગ બવન ભોમી નરનારી, ગ્વાલનિ ગ્વાલ રમે બ્રહ્મચારી;
ગોવરધન પ્રભુ ભવન બનાવા, વ્રજ ભોમી શિર છત સમ છાવા. ૧૦

દોહા.

સપ્ત દિવસકી વૃષ્ટિ જલ, અંદર બુંદ ન એક;
જન રક્ષક રક્ષા કરે, પચ પચ મરો અનેક. ૧

---

૧. તલાવ.

દર્શ કર્ત નંદ લાલા કે, ઉર ભાગો અભિમાન;
સમાજિ મર્મ ચરણાં ગિર્યો, પ્રેહ વશ તન બેભાન. ૨

ચોપાઈ.

કૃષ્ણ કૃપાલ દયા કર સાગર, સર્વ શક્તિ વ્યાપક ઉજિયાગર;
મમ કરપકારિ ગોદિ મહિં લીનો, હરસિ હાથ મોરે શિર દીનો. ૧
સુર નરેશ નહિ હોઉ દુઃખારી, મેં તોરી જાંનૂ ગમ સારી;
તુમ કર દોષ જરા નહિ ભાઈ, નૃપ નીતી યહ રીતિ સદાઇ. ૨
નૃપ સન કરે અપર કોઉ ક્રોધા, અવસ્ય નૃપત કરિયે તેહિ ક્રોધા;
અરિ સનમુખ નૃપતી સુખ હોઈ, નૃપ અધિકાર રાજ બલ ખોઇ. ૩
હાર જીત ચિત ચિંત ન કરહી, આખિર સુફલ ફલે શિર ધરહી;
નૃપ નીતી સત યેહિ સુરેશા, પ્રસન ભયો મોહિ શંક ન લેશા. ૪
યદ્યપિ તાત સાહસ નહિ કીજે, આદ અંત કછુ મર્મ લખીજે;
તુમ કર પૂજ હુમે હર લીની, અતિ તૃષ્ટા તબતે તુમ કીની. ૫
ન્યુન વિશેષ ન તુમ હમ હોઈ, કિયે કૃત્ય પાવે ફલ સોઈ;
બ્રહ્મા વેદ નીતિ યહિ રાખી, કિયે કૃત્ય સતકાર કરીજે;
હરસિ ભવન જાઇયે મમ ભાઇ, પ્રજા ભોમિ પોસો હરસાઇ. ૭
સુન હરિ શબ્દ હૃદય સુખ પાવા, વારવાર પ્રભુ પદ લપટાવા;
વારવાર પ્રભુ દી આશીષા, સુખ મય સદા રહો સુર ઇશા. ૮
કૃષ્ણ કૃપાલ લખિ પ્રેમ બઢાવા, પ્રેહ વશ વિકલ વચન નહિ આવા;
કૃષ્ણ રજા અપને શિર ધારી, વંદિ ચલે મન માન વિસારી. ૯
અપર દેવ દ્રષ્ટા ભરિ દેખા, હરિ સમ અપર કૃપાલ ન એકા;
દીન જનની પ્રભુ કૃપા કરીજે, દેહ લગ ભકિત ભાવ પ્રભુ દીજે. ૧૦

દોહા.

વો દિન આવત યાદ મમ, ઉર મહિં તર્ક અપાર;
હરિ વ્યાપક મનકી લખે, છુપે ન કૃત્ય હમાર. ૧
સર્વ હર્સ સુરકી સભા, સુર ગુરૂ કહે વિચાર;
હરિ વ્યાપક જનકી લખે, બિગરી લેત સુધાર. ૨

ચોપાઈ.

સુક્ષમ તન અરૂ તન અરથૂલા, યા મહિં રાગ દ્વેષ મોહ મૂલા;
હરિ સર્વજ્ઞ સર્વ ઘટ વાસી, હર્ષ શોક કિમ કરે ઉદાસી. ૧

જડ ચેતન બિચ વ્યાપક એકા, બીજ વૃક્ષ સમ વિશ્વ વિવેકા;
મધુર કટુક તરૂકે ફલ ફૂલા, જડ થડ પત્ર બીજ મહિં મૂલા. ૨
રૂપાંતર તરૂ બીજ કહાવે, રૂપાંતર તરૂ પલ્લવ છાવે;
તરૂવર બીજ એક દો કૈસા, વિશ્વ હરી એકો ગુણ એસા. ૩
અરી મિત્ર હરિ ગિને ન કાહૂ, નામ રૂપ તે બે પરવાહૂ;
ગોદ્વિજ ધર્મ હેતુ તન ધારે, લિલાવત જન કાજ સુધારે. ૫
નરસુર અસુર કાજ કરિ પૂરણ, બ્રહ્મ જોત મય લીન સંપૂરણ;
યાતે તાત શંક નહિ કીજે, મન મરજી સો વિનય કરીજે. ૫
સુર ગુરૂ સુરપતિ સુર સુન બાની, ઇન્દ્ર આદિ મન ગઇ ગિલાની;
ગુરૂ સર્વજ્ઞ સુબોધ સુનાવા, હરસત હૃદય હરી ઢિગ આવા. ૬
જોરિ ઉભય કર વંદન કીના, કૃષ્ણ કૃપાલ મર્મ લખ લીના;
કહહુ સુરેશ વાત ઉર ધારી, સુફલ હોય સોઉ મર્જિ તુમારી. ૭
ઇન્દ્ર કહે હરિ તે કહા છાંની, વિશ્વ ચરાચર તર્ક સુજાંની;
કંસ વંશ અતિશય દુઃખ દાઈ, કુકરમ કર્મ અનીત બઢાઈ. ૮
દંત વક્ર દમ ઘોષ અનીતી, શિશુપાલ ત્યાગી નર રીતી;
જરા સંઘ બહુ યુદ્ધ મચાવે, નૃપ છતી ગ્રહ કેદ કરાવે. ૯
નર્કા સુર અતિ નર્ક સ્વરૂપા, યથા નામ ધારે ગુણ ભૂપા;
નિસિચર કર્મ નાથ કહા છાંને, વિનય કર્ત હમ હો હેરાંને. ૧૦

દોહા.

અસુર સઁહારન કારન, નરહરિ ધર્યો શરીર;
સુક્ષમ તન અજ્ઞાન વશ, જલપત હોય અધીર. ૧
વર્ષ એક દશ ભોમ વ્રજ, સુરપતિ કરૂં નિવાસ;
દ્વાદશ મેં મથુરા વસુ, હરૂં અસુર અરિ ત્રાસ. ૨

ચોપાઇ.

અલ્પ કાલ સુરપતિ રહ્યો બાકી, કરૂં કાજ શંભૂ ધરિ સાખી;
સાત વર્ષ આયુષ મમ ગાવે, માત તાત અતિ પ્રેમ કરાવે. ૧
બાલ ગ્વાલ અપને સમ જાંની, ક્રીડા કરત નિત્ય મન માંની;
વૃદ્ધ તરૂણ વ્રજકી સહ બાલા, વારવાર ટેરત કેહિ લાલા. ૨
વ્રજ ભોમી નારી નર સારે, સર્વ લખે મોહિ પ્રાણ અધારે;
જાગ્રત સુપન ઉભય તન માંહી, ખેલત સંગ સર્વ ગ્રહિ બાંહી. ૩
સુનત બંસિ ધેનૂ ઉઠ ધાવે, હૂંકારિ સનમુખ શીશ નિવાવે;
બંસી ટેર સુનત ખગ સારે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ ટેર ઉચારે. ૪

માત તાત સમ સરિસ સનેહા, પ્રેમ એક ભાસત દૂ દેહા;
વ્રજ પશુ પક્ષિ નારિ નર સારે, મેં ઉનકે વો પ્રિયે હમારે. ૫
સમય સમજ હમ ઇનહિ ખેલાવે, પાછે મથુરા વાસ કરાવે;
મથુરા વાસ કર્મ વિપરીતા, ભક્તી પ્રેમ ત્યાગે સહુ રીતા. ૬
યુદ્ધ કર્મ કરિ અસુર સઁહારૂં, તારૂં જન મહિ ભાર ઉતારૂં;
યુદ્ધ ક્રોધ મહિં પ્રેમ ન છાજે, પ્રેમ ભક્તિ કિમ ક્રોધ વિરાજે. ૭
યાતે પ્રેમ ભક્તિ રસ લૂટે, મથુરા ગયે ભક્તિ રસ છૂટે;
બાલ અવસ્થા સબ સુખ ખાની, પુરૂષ નારિ સઁગ કછુહ ન હાની. ૮
બાલ ચરિત હમકો પ્રિય ભારી, સુન સુરેશ કહુ સત્ય વિચારી;
વૃદ્ધ તરૂણુ કોઉ, શંક, ન લાવે, શિશુપન સમજિ સર્વ મન ભાવે. ૯
જાત વિજાતી ઘર મહિ ચોરે, ઉંચ નીચ નહિ સુરપતિ મોરે;
મોકૂં ભજે ભજૂ મેં તાકો, ગુપ્ત ગાથ સુરપતિ કેહુ કાકો. ૧૦

દોહા.

ગુપ્ત ગાથ જ્ઞાની લખે, કાં હર અજ મમ નાથ;
જડ ચેતન મેં એક મેં, સર્વ હમારી જાત. ૧

પંચ તત્વ તન એક હે, જીવો બ્રહ્મ સજાત;
ભ્રાંતી ભાસે વિષમતા, સમજે કવન વિજાત. ૨

ચોપાઈ.

કૃષ્ણુ સ્વરૂપ વૃત્તિ સ્થિર થાવા, પ્રબલ પ્રેમ વશ નેન ભરાવા;
પ્રેમ ગાથ વ્રજકી સહ જાંની, નર સુર નેન પનારે પાંની. ૧
પ્રેમ ભગ્તિ સબકે મન માંની, પ્રેમ દશા ધન કૃષ્ણુ બખાંની;
પ્રેમ ભગ્તિ વશ હરિ ગુન ગાવે, સો જન જગ નહિ જન્મ ધરાવે. ૨
પ્રેમ ભગ્તિ ભગતન ઉર પ્યારી, મહિમા ભગ્તિ, કથે, ત્રિપુરારી;
ભગ્તિ પ્રધાન મોક્ષ સુખ દાતા, સમુજે સુલભ પર્મ સુખ પાતા. ૩
વ્રજ ભોમી હરિ ભગ્તિ નિવાસા, યાતે યહ વ્રજ રજ મુનિ દાસા;
નભ લીલા ભગ્ની મય સારી, સુર શંભૂ હરસે અઘહારી. ૪
કૃષ્ણુ કૃપાલ સમય શુભ ચીના, અજ હર વંદે પ્રેમ નવીના;
જય મમ ઇષ્ટિ દર્શ ફિર દેઇયો, લખિ લઘુ દાસ શુદ્ધિ મમ લેઇયો. ૫
મુનિ મંડલ વિનતી યહ મોરી, તુમરે હાથ દાસ કર ડોરી;
કર્મ ગહન ઇન ગતી વિશાલા, સંત સ્હાય કરિયે તતકાલા. ૬

કરિ સત સંગ સર્વ ગમ પાવે, મિથ્યા કર્મ કરત અટકાવે;
નર તન ધારિ કરન ચહું કાજા, કૃપાનાથ નહિં હોય અકાજા. ૭
અજ શિવ આજ્ઞા પાય સુખારી, નર સુર સંત પ્રેમ ભો ભારી;
જય જય ધ્રુનિ ચહું ઓર સુહાઈ, પુષ્પ વૃષ્ટિ નભ મારગ છાઇ. ૮
કૃષ્ણ કૃપાલ સર્વ શિર વંદા, સર્વ સભા મન પર્મ આનઁદા;
નિજ નિજ સ્થલ ચાલે હરસાઈ, નભ લીલા વરણુત પ્રભુ તાઇ. ૯
મુનિ મન પ્રેમ કહ્યો નહિ જાવે, સર્વ વસ્તુ મહિં કૃષ્ણ દેખાવે;
વ્યાપક રૂપ કૃષ્ણ મન ભાવા, પ્રેમ મગન મુનિ નિજ સ્થળ આવા. ૧૦

દોહા.

ગ્વાલ બાલ વ્રજ કે સબ, નિજ નિજ ભવન નિવાસ;
નભ લીલા પૂરણ ભઈ, લક્ષ લખે કોઉ દાસ. ૧
પ્રાત સમય જાગે સબે, નિજ મન કરત વિચાર;
નભ લીલા યે અસત સત, લહો કૃષ્ણ મિલિ સાર. ૨

ચોપાઈ.

સર્વ ગ્વાલ સંશય મન આવા, સત્ય ગાથા યા સુપન દેખાવા;
સબકો એક સુપન કિમ આવે, ઘર સૂતે ન ભમેં કિમ જાવે. ૧
ગ્વાલનિ સબ સંશય ભો ભારી, મિલી ગ્વાલ સંગ વિગત ઉચારી;
ગ્વાલ ભ્રાત સુનિયે ચિત લાઈ, નભ લીલા નઁદલાલ દેખાઇ. ૨
નર સુર ઇન્દ્ર શંભુ અજ સારે, સર્વ રેન હમ નેન નિહારે;
તુમ હમ સર્વ કૃષ્ણ સઁગ ખેલે, એક એક યદુવર કર ઝેલે. ૩
ગ્વાલનિ વચન સુનત કહ ગ્વાલા, સંશય સર્વ હરે નઁદલાલા;
તુમ દેખો સો હમ હિ દેખાવા, કૃષ્ણ કુઁવર બૂઝન ચિત ચાવા. ૪
યમુના તટ ચલિયે યહિ વારા, ન્હાય ધોય કછુ કરે આચારા;
પ્રથમો ધર્મ અચાર બખાના, પાછે અપર કર્મ સન માના. ૫
સત્ય સમુજિ યમુના તટ આયે, ન્હાય ધોય આચાર કરાયે;
મલ શુદ્ધી જલતે તન ન્હાયે, મન શુદ્ધી ગોવિંદ ગુન ગાયે. ૬
ગોપી ગ્વાલ સર્વ મિલ બાલા, ચલત રાહ ભેંટે નઁદલાલ;
પ્રબલ પ્રેમ વશ પદ લપટાવા, ખોજત રંક રતન જિમ પાવા. ૭
વ્યાપક નરહરિ વિપિન વિહારી, ઘટ ઘટ પ્રગટ લખે ગમ સારી;
સબ સંતોષ, કહ્યો હરસાઇ, યમુના તટ ચલિયે મમ ભાઇ. ૮
આગે કૃષ્ણ લાર સહ બાલા, યમુના તટ આયે તતકાલા;
કદમ તરે તરૂ શીતલ છાયા, ગ્વાલ સહિત બેઠે યદુરાયા. ૯

યમુના તટ તરૂ સ્થલ બલિહારી, જ્યાં એકે શ્રી કૃષ્ણ મુરારી;
ધન વો દેશ સમય અરૂ કાલા, ગ્વાલ સહિત બાલ એસે ગોપાલા. ૧૦

દોહા.

કૃષ્ણચંદ્ર અવસર લખી, મુખ ઉચરે મૃદુ બેન;
પ્રાત ગાથ પરગટ કહો, સુનિ ઉપજે સુખ ચેન. ૧
પ્રેમ વિવશ ગદગદ ગિરા, ગ્વાલ સર્વ કરજોર;
ઉર શંકા ઉચરન લગે, વંદિ બહોર બહોર. ૨

ચોપાઇ.

કૃષ્ણ કૃપાલ દયા કર સાગર, ઘટ ઘટ પ્રગટ લખો ઉજિઆગર;
વ્યાપક પુરૂષ વસ્તુ કહા છાંને, સધુર માત્ર જિવ સર્વ પિછાંને. ૧
દષ્ટા દેવ અચંબો ભારી, જાંનત પછો વિપિન વિહારી;
યદ્યપિ નાથ કહે કછુ મોરી, કો પ્રકાર કરિયે પ્રભુ ચોરી. ૨
વીતી નિશા અચંબો ભારી, નભમેં લીલા અજબ નિહારી;
હમતે આદિ ગોપિ અરૂ ગ્વાલા, નભમેં સંગ રમે નઁદલાલા. ૩
હમતે દુગુન ગ્વાલ તહઁા દેખે, દુગુન નહિ ગાય તહઁા પેખે;
દુગુ નહિ પ્રેમ પરસ્પર ભારી, દુતિયા રજ નહિ દ્રષ્ટિ નિહારી. ૪
દુગુ નહિ રાસ પ્રેમ દરસાવા, દુગુન પ્રેમ બંસી સુર છાવા;
દુગુ ન દેવ નભ પુષ્પ ગિરાવા, ગાંધ્રવ દુગુન ભક્તી રસ ગાવા. ૫
અજ શિવ દુગુન બોધ સત દીના, જ્યા કરિ કૃત્ય જનમ હમ ચીના;
વ્રજતે દુગુન સર્વ સુખ પાવા, સર્વ સત્ય યા સુપન દેખાવા. ૬
સત્ય હોય તોહુ સત્ય ન લાગે, પ્રાત સર્વ હમ ઘર કિમ જાગે;
હમ તે યુક્તિ બને નહિ એકા, કૃષ્ણ કૃપા કરિ કહો વિવેકા. ૭
હમ બહુ યત્ન કર્ત હિય હારે, કરૂણ કષ્ટ ઘટ આપ નિવારે;
દાસકે દાસ દાસ પદ દાસા, તવ પદ લીન વૃત્તિ યહિ આશા. ૮
ગદ ગદ કંઠ ગોપિ અરૂ ગ્વાલા, સમય સમજિ બોલે નઁદલાલા;
રે મમ પ્રાણ પ્રિયે અધિકારી, સર્વ શંક મન હરૂ તુમારી. ૯
સત્યા સત્ય સમજ તેહિ આવે, એક ચિત્ત મમ શબ્દ સુનાવે;
ઉત્તમ જન ઉત્તમ મગ લાગે, બોધ સમય સંકલપ સહ ત્યાગે. ૧૦

દોહા

બોધ સમય વૃત્તી ડિગે, શબ્દ જ્ઞાન નહિ હોય;
ગંગ કિનારે ગો હણી, એકો ચહું ફલ બોય. ૧

સત સંગત ગંગા સરસ, બોધ નીર મહિં ન્હાય;
ત્યાગ તેહિ કુત્તરક તરક, નર તન મારી ગાય. ૨

ચોપાઈ

નર તન પાય સમાગમ ત્યાગે, જેહિ સમ જગમે કવન અભાગે;
સત સંગતિ રસ જબ તુમ જાંનો, એક ચિત્ત કુતરક સહ ભાંનો. ૧
ચિત ઉપરામ વૃત્તિ ધર આવે, જીવન મુક્ત લાભ જબ પાવે;
શબ્દ અર્થ સમજે સતસંગા, ઉપજે આતમ જ્ઞાન અભંગા. ૨
યાતે પ્રથમ કહ્યો સમજાઈ, નિજ ચિત તજિયે ચંચલતાઈ;
જીવન મુક્ત કરન હિત ભાઈ, નભ લીલા મેં તોય દિખાઇ. ૩
અબ સુનિયે ઈનિકા કછુ મર્મા, જ્યાતે સર્વ જાય મન ભર્મા;
નભ ચેતન હમકો કરિ માંનો, વિશ્વ વિપિન પીપર તરૂ જાંનો. ૪
પિપર તરૂ મમ શ્રુતિ મુખ ગાવા, મેં પીપર તરૂ વિશ્વ દેખાવા;
ઉંચો મૂલ ટાસે ઈન નીચા, રસ વત મેં પસર્યો સબ બીચા. ૫
ચ્યારૂ વેદ ટાસ ઈન કહીયે, અમિત શબ્દ સાખા ઇન લહીયે;
કર્મ પુષ્પ ગુનિ જન ગુન ગાવે, પત્ર છંદ મુનિ પ્રગટ સુનાવે. ૬
મોક્ષ સરસ ફલ લાગો ઇનકે, લક્ષા અર્થ સુફલ ભો જિનકે;
તરૂફલ બિચ ઇક નીતિ વિશાલા, ફલ તરૂ સમય તજે તતકાલા. ૭
તરૂ ફલ તજે તજે ફલ આસા, ટૂટ ત્યાગિ મહિ કરહિ નિવાસા;
વિશ્વ તરૂ વિષ રસ રસ આસા, કૂંપલ વહત જનમ જિય ત્રાસા. ૮
કૂંપલ અનલ પરસ હોઈ જાવે. રસ સૂકે અરૂ ભોમિ ગિરાવે;
જ્ઞાન અનલ વૃત્તી મહિં જાગે, ક્ષણિક ભોગ વિષિયા રસ ભાગે. ૯
નામ રૂપ આશા તજિ ભાગી, નિશ્ચય મહિં સૂતો બડ ભાગી,
નિશ્ચલ ચિત મન જુરે સમાધી, ભાસ માત્ર મન મિટી ઉપાધી. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ માયા તરૂ, જેહિ જન કહ વૈરાટ;
રસવત ચેતન બ્રહ્મ મેં, સર્વ હમારો ઠાટ. ૧
જલ થલ નભચર જીવ જે, ચંચલ મમ આધાર;
યહિ નભ લીલા જાનિયે, ભ્રાતા કરો વિચાર. ૨

ચોપાઇ

નરસુર અસુર ગોપિ વ્રજ ગ્વાલા, વચ્છ ગૌ ચેતન એક ચાલા;
સુરપતિ સુર અજ આદ મહેશા, એક બ્રહ્મ કીનો ઉપદેશા. ૧

સર્વ નામ નામી મે એકા, સત્ય લખે જિન જ્ઞાન વિવેકા;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય મેં પસરાવા, લખે મર્મ ગુરૂ તે ગમ પાવા. ૨
નારી પુરૂષ દેહ કર નામા, મમ આધાર યહ ભૂત તમામા;
પાંચ તીન આઠ કર મેલો, જ્ઞાની મિથ્યા લખે ઝમેલો. ૩
માન મોહ અરિ સમુજ વિડારા, કામ ક્રોધ કર પકરિ નિકારો;
બુદ્ધી તીન દોષ કરિ તર્કો, મસ્ત મતંગ રૂપ નિજ ગર્કો. ૪
જિનકો હર્ષ શોક નહિ વ્યાપે, નિજ આતમ વ્યાપક અણુ માપે;
મમ સ્વરૂપ સો મિલ્યો ન ન્યારો, પર્મ ધામ આતમ ઉજિયારો. ૫
સૂર શશી પાવક નહિ પાની, પદ અવાચ્ય પહુંચે નહિ બાની;
પર્મ ધામ મમ જો જન જાવે, લીન સ્વરૂપ બહુરિ નહિ આવે. ૬
સબસે પરે ધામ મમ ભાઇ, લક્ષ લખે સો સહજ સમાઇ;
કરિ મમ ભક્તી ભક્ત મોહિ પાવે, તીન પ્રકાર શરણ સમજાવે. ૭
ભયકર ભક્તિ પાપ નસાવે, પ્રેમ ભક્તિ વૈકુંઠ વસાવે;
દાસો હમ કહે વારંવારા, દ અક્ષર લખિ મર્મ નિકારા. ૮
સોહં શબ્દ અર્થ લખિ ગાવે, સો સમ સહજ સ્વરૂપ મિલાવે;
તીન ભેદ જ્ઞાતા સમજાવે, જગમે બહુરિ ન જન્મ ધરાવે. ૯
મોક્ષ હેતુ નભ લીલા ગાઇ, સમુજો અર્થ સર્વ સુખદાઇ;
લીલા માત્ર વીશ્વ સહ ભાઈ, મેં નભ ચેતન યુક્તિ સુનાઈ. ૧૦

દોહા

નામ રૂપ લીલા લલિત, ક્રિયા કરત સબ જીવ;
સર્વ ક્રિયા મમ આશરે, સર્વ શક્તિ એક શીવ. ૧
જલ નિધિ લીલા જલ મહીં, તરૈંગ બુદ બુદા ફેન;
તરૈંગ તોય ટકરત રહે, જલ નિધિકે ઉર ચેન. ૨

ચોપાઇ

બ્રહ્મ સમુદ્ર કર્મ ઝક ઝોલા, સમજ હીન મૂરખ મન ડોલા;
તરૈંગ હોય કહા જલતે ન્યારી, બ્રહ્મ કિ લોલ વીશ્વ યહ સારી. ૧
તરૈંગ લીન તો હુ જલહિ મિલાવે, જિવ ત્યાગિ તન કહો કહાઁ જાવે;
કર્મ ક્રિયા ગુણ દીસત ન્યારા, ફૂલ પત્ર ફલ વૃક્ષ અધારા. ૨
કો આવે જાવે કો ભાઈ, ભ્રમિત બુદ્ધિ કરિ અર્થ ન પાઇ;
સમજે અર્થ હોય સ્થિર બૂદ્ધી, અપની જીવ આપ લે શુદ્ધી. ૩
મમ આતમ યે સત કરિ માંનો, ઇતર તર્ક ભ્રમ માત્ર પિછાંનો;
જીવ ક્રિયા સો લીલા કહીયે, નભ સમ લાલ હુમે લખ લહીયે. ૪

સુપન નહી યે સત્ય સદાઇ, તવ હિત મેં તોહિ પ્રગટ દેખાઇ;
લક્ષા અર્થ શબ્દ સમજાવા, અબ કરિયે અપને મન ભાવા. ૫
અર્થ લખોં તો જીવન મૂક્તા, નહિતર મમ ભક્તી આશક્તા;
શાસ્ત્ર ગુરૂ સત બોધ સુનાવે, અપના જ્ઞાન આપહી પાવે. ૬
ગુરૂ શાસ્ત્ર ચિતમેં કિમ આવે, અપની વૃત્તી આપ રૂકાવે;
બોધ યુક્તિ ઉરમેં ગ્રહિ રાખે, થિર વૃત્તી આતમ રસ ચાખે. ૭
ભૂલે રાહ બતાવત કોઈ, રાહ કટે પુરૂષારથ હોઈ;
મુખમે ગ્રાસ રખે કોઉ લાઈ, ઉદ્ર ભરે જબ આપ ગિટાઈ. ૮
રોગ યુક્ત ઔષધ દે વૈદા, પચ પૂરણુ જાવે જિય ખેદા;
ભોગ આશ સુક્ષમ તન રોગા, ગુરૂ સુબોધ કહુ મિલે સુયોગા. ૯
ઔષધ જ્ઞાન ત્રિસે દિન રાતી, પીતાં આશ જાય ઉતપાતી;
ચિત નિરોગ ચંચલતા ત્યાગે, સ્થિર વૃત્તી આતમ રત લાગે. ૧૦

દોહા

નર તનમે મન વશ કરો, પચ મન સંશય શોગ
શાસ્ત્ર ગુરૂ સેવત રહે, તબ તન હોય નિરોગ. ૧
સપ્ત ભોમિકા જ્ઞાનકી, સમુજે અપની આપ;
તુરિયા મમ પદ લીન હો, જપે કોન કો જાપ;

ચોપાઈ

તુરિયા તત્વ ધામ મમ દાસા, સૂર શશી વિન પરમ પ્રકાસા;
પર્મ ધામ યોગી ગમ પાવે, પહુંચે સુજન ઉલટિ નહિ આવે. ૧
વૃત્તિ અકુંહિત રૂપ સમાવે, મમપુર યું વૈકુંઠ કહાવે;
અપર ધામ કુંઠિત હો બૂદ્ધી, કર્મ સકામી કરે અશૂદ્ધી. ૨
નિષ્કામી નિશ્ચલ પદ પાવે, મમપુર ગયો બહુરિ નહિ આવે;
પર્મ ધામ મમ સબકે પાસા, પૂગે સુજન ત્યાગ અભિલાષા. ૩
પર્મ ધામ મમ નિકટ ન દૂરા, પહુંચે ઇન્દ્રિ જીતિ જન શૂરા;
મમપુર સુલભ સમીપ સુખારી, સુખસેં પહુંચિ શકે નરનારી. ૪
તાત ભવન સુતતે હોય દૂરા, પિતા પ્રેમ કહિયે કિમ પૂરા;
તાત સતા સુતકો કહનાઇ, તાત નહિ પૂરણુ અરિતાઇ. ૫
પુત્ર પિતા ઘર જનમે ભાઇ, તાત ભવન જિન કિમ કહિનાઇ;
સુત હિત તાત ભવન વિત રાખા, અરપન કરન પ્રબલ અભિલાખા. ૬
લાયક હોય તુરત તેહિ અરપે, ભૂપ સતા સુત સર્વ સમરપે;
હે યુગરાજ ભૂપ સુખ માંને, ગૂઢ મર્મ જ્ઞાની ગમ જાંને. ૭

સર્વ જીવ સુત મેં તિન તાતા, સર્વ ક્રિયા ફલ હમતે પાતા;
હલન ચલન ચિતકી ચતુરાઇ, હમ બિન પત્ર હિલે કિમ ભાઈ. ૮
મોરી રજા કરે જિવ કર્મા, પલટિ ભેદ સમજે જન મર્મા;
કોઉ ધર્મી કોઉ અધમ કમાવે, સર્વ સતા ચેતનતે પાવે. ૯
બખતર અસી લોહ નિર આસે, ભિન્ન વિહાર કર્મ કરિ ભાસે;
રક્ષણ ભક્ષણ કર્મ કહાવે, લોહ મહિં વિષમ ભાવ કિમ આવે. ૧૦

દોહા

વિધિ નિષેધ દ્વે કર્મકી, નીતિકો મેં આદ;
મિલે ધામ સોઉ મગ લહે, મર્મ લખે જન સાધ. ૧
જીવ ધામ જનમન મરણ, અલ્પ કર્મ કરિ પાય;
યુક્ત કર્મ ભક્તી હતા, સો મમ ધામ સમાય. ૨

ચોપાઇ

અંતઃકરણ ચાર મમ ધામા, જ્યા કરિ સંકલપ હોત તમામા;
બુદ્ધી જલ મહિં મમ પ્રતિ બિંબા, સર્વ તર્ક હમતે અવલંબા. ૧
ચિદા ભાસ મુનિ સર્વ સુનાવે, ગુરૂ સુબોધ યહ મર્મ લખાવે;
અસ્તિ ભાતિ પ્રિય મેં સબ ઠામા, અમિત સૃષ્ટિ ભાસત મમ ધામા. ૨
દસ પચાસ ચવ તીન અતીતા, ઇનતે કામ કરૂં મમ રીતા;
ઇનમે રત સોઉ જીવ કહાવે, ઇનતે પાર પર્મ પદ પાવે. ૩
જાગ્રત સુપન સુષુપતિ ત્યાગે, તુરિયા તત્વ વૃત્તિ અનુરાગે;
તીન અવસ્થા જીવ કહાવે, તજે તીન મન ધામ સમાવે. ૪
સબકે પાસ સુલભ સદ ભાઇ, દૂર ધંખ જિન ભકિત ન પાઇ;
પ્રેમ ભક્તિ ઉચરે મમ નામા, જિન જન સુલભ સદા મમ થામા. ૫
હરિ પ્રિય હોય પર્મ પદ પાવે, શ્રેષ્ટ ભકિત દસમી મુનિ ગાવે;
આત્મ નિવેદનિ દસમી કહિયે, મોક્ષ હેતુ ગુરૂતે ગમ લહિયે. ૬
પરા ભકિત પાવે સો યોગી, પર્મ ધામ મમ ભયો સંયોગી;
મુજમે લીન ભયો મમ આતમ, ઇનતે અવર કવન પરમાતમ. ૭
એસી દશા હોય યહ પાવે, ચલિત બુદ્ધિ નહિ મર્મ લખાવે;
સુનિ મમશબ્દ ભ્રમિત ભો ભારી, ચલિત કીન ચિત વિષય વિકારી. ૮
મમ તન ચરિત લખે સંસારા, મમ મુખ શબ્દ સુજન લહ સારા;
બાજહિ[1] ભકત ભકિત નહિ જાને, લે મમ શરણ વિષય સુખ માંને. ૯

---

૧. કહેવાય.

એસે ભક્ત ભક્તિ કરિ ભૂલા, વિષય પદારથ ચાહત ઊલા;
તન ધન ધામ વિષયચિત ચાવે, સો મમ પરમ ધામ કિમ પાવે. ૧૦

દોહા

સર્વ વિષય રસ ત્યાગી કે, પ્રેમયુક્ત મમ નામ;
તન ધન મન અધ્યાસ તજી, મિલે પર્મ મમ ધામ. ૧
પર્મ ધામ પ્રાપ્તી ભયો, આશા કરે ન આન;
બ્રહ્મ ભૂત જિન અવસ્થા, તાહિ લખો ભગવાન. ૨

ચોપાઇ

ગ્વાલનિ ગ્વાલ રહો કુશલાતા, કરિયે કારજ ધર્મ સુહાતા;
જનમ મરણ સંશય પર હરીયે, યદ્યપિ કર્મ ધર્મયુત કરીયે. ૧
કર્મ બીજ તરૂવર ફલ પાછે, પ્રથમ કાછ[1] કાછે જ્યું નાચે;
પાછે વૃત્તિ ઉપાય ન લાગે, પ્રથમ સમુજિકૃત કરહિ સુભાગે. ૨
વૃત્તી ધર્મ કર્મ અનુસરહી, ચિત વેહિ અવછ યત્ન ભલ કરહી;
કર્મ કરે જ્યું વૃત્તિ ડિગાવે, જ્ઞાન ધ્યાન ભકતી રસ જાવે. ૩
કર્મ બને બુદ્ધી કર ભાઈ, યાતે બુદ્ધિ કર્મ સંગ જાઈ;
જ્ઞાની કર્મ ગતી લખ સારી, પ્રથમ કર્મ સો કર્તા વિચારી. ૪
વાવે બીજ તરૂ ફલ આખર, પ્રથમ વિચાર કરે નારી નર;
યાતે તાત વાત લખ લીજે, યુક્ત કર્મ કરિ ભક્તિ કરીજે. ૫
નભ લીલા ગાથા યહ ગાઈ, સત્ય સત્ય યહ બની બનાઈ;
નભ વિન મિલે ન કોઉ અવકાસા, સો ચેતન મેં પરમ અકાસા. ૬
જડ ચેતન મુજમે અવકાસા, મુજમે લીન લખે સોઉ દાસા;
જગત હરી એકો કર જાને, જીવન મુક્ત મહારસ માને. ૭
એસો પ્રબલ જ્ઞાન ભયો જાકે, યદ્યપિ કર્મ પ્રથા શિર રાખે;
ધર્મ પ્રથા તજિ ભકત કહાવે, ભેષી ભક્ત ન હુમે સુહાવે. ૮
પુત્ર કપૂત ન તાત સુહાવે, દુષ્ટ ભકત મગ ભક્તિ લજાવે;
કામ ક્રોધ છલ છિદ્ર પ્રવીના, ભક્તિ સરસ રસ દુષ્ટ ન ચીના. ૯
સો મમ પર્મ ધામ કિમ પાવે, જમ કિંકર કર પકરિ ગિરાવે;
ભકત કેવાય સ્વભાવ ન ત્યાગા, જ્યા કરિ જમ કિંકર કર લાગા. ૧૦

---

૧. વેષ.

દોહા

કર્મ ગાથ ભ્રાતા લખો, પખો ન રાખું પ્રેમ
સખો હમારો કર્મ શુભ, રખો યાદ મમ નેમ. ૧
ભ્રાતા લક્ષણ ભક્તિ મમ, પર્મ ધામકો પંથ.
સમજિ શકે નહિ મૂઢ મત, સમુજે સંત મહંત. ૨
નભ લીલાકો અર્થ યહ, જીવ માત્ર નહિ દુર;
નભમેં લીલા જીવમેં, સુભર ભર્યો ભરપૂર. ૩
નભ લીલા લક્ષણ લલિત, લખે અર્થ જન ભૂપ;
વિપિન વસ્તિ ઉર તર્ક તજ, જહઁ તહઁ લીન સ્વરૂપ. ૪
ગુનિજન મુનિજન સુજન જન, જેહિજન નિજ મન રામ;
વ્યાપક જાન્યો રૂપ મમ, અવશ્ય મિલે મમ ધામ. ૫
નભ લીલા પૂરણ ભઈ, પૂરણ કીનો કાજ;
પૂરણ જન પૂરણ મિલે, લખી પુરણ વ્રજરાજ. ૬

નભલીલા સંપૂર્ણ.

નવીન પદ.

પદ ૧—રાગ આશા.

ગુરૂ સમ કો ભવમેં હિતકારી,
સમ ઉપદેશ દેત સબ જનકો, **પરમ વિવેક** વિચારી. ટેક.
નિજ આશા અલુઝે જીવ સારે, વૃત્તિ વિવેક વિસારી;
અધ: ઉર્ધ્વ અવતાર ધરે નિત, પાપ પુન્ય અધિકારી. ગુરૂ...૧
જન્મ રૂ મરણ મહા દુ:ખ દુસ્તર, વિકલ સકલ નરનારી;
હરિ ગુરૂ સંત દીન લખિ જનકો, બોધત વારંવારી. ગુરૂ...૨
દે ઉપદેશ દહન કરિ દુ:ખકો, સિંમરણ દેત સુખારી;
શ્વાસ ઉશ્વાસ તાર ઉર ઈશ્વિર, અમિત જીવ ભવ પારી. ગુરૂ...૩
તારણ તરણ નાવ સમ સત ગુરૂ, જે સમજહિ વિધિ સારી;
બ્રહ્મ સ્વરૂપ સોઇ ગુરૂ સિમ્રથ, વંદુ પદ કેઈ વારી. ગુરૂ...૪

પદ ૨

મેં મન અગમ હું રે, ગમ કરિ જાંને જાનનહારા. ટેટ.
પંચતત્વ તીન ગુણ મિલકે, યેહી સ્થૂલ વિચારા;
સતરા તત્વ મિલ્યા સુક્ષમમે, દૃષ્ટા ચેતન ન્યારા. મેં મન...૧

પંચ કોપ અવસ્થા ચારી, જિનતે અગમ અપારા;
ચુંબક સતા ચલે જ્યું સૂઇ, કાયા હોત બ્યવહારા. મેં મન...૨
પુત્રી પીવ બનાયો તાતકો, કીન અતી અનચારા;
નિજ પતિકો ફિર પુત્ર બનાયો, જબ ભાસ્યો સંસારા. મેં મન...૩
સાસુ વહૂ બિચ ભેદ ડાર કે, સસરે જાલ પસારા;
નામ રૂપ જડ ચેતન કીના અપના દીન ઈશારા. મેં મન...૪
મારે પુત્ર પ્રિયા જબ અપની, માકા મૂળ ઉખારા;
સદ્ગુરૂ ભેદ બતાવે સમ્રથ, સહજ હોત ભવ પારા. મેં મન...૫

પદ ૩ આશા, દેશ, સોરઠ

રે મન ભજ ભજ શંભુ ભવાની,
વિશ્વ વેરાટ સર્વ શકિત યહ, નિજ જનકો સુખ દાની. ટેક.
જડ અધાર ચેતન કો કહિયે, સો હે શંભુ પિછાની;
નિરગુણ સરગુણ નામ રૂપિણી, સો માયા મહારાની. રે મન...૧
પાંચ રૂ તીન ચાર ચૌદા મિલ, જિવ ચરાચર ખાની;
નર સુર અસુર ઈન્દ્ર આદિ નૃપ, યે ઈનકી રજધાની. રે મન...૨
અનિરવચની ગેહ આદ અનાદી, વદત વેદ સ્વર બાની;
મુલા તુલા દૈ નામ ઈનીકો, સમજે સંત સુજાની. રે મન...૩
સમજિ મર્મ શ્વાસા ધ્રુનિ સુમિરે, હોય પાપ જિન હાની;
તારણ તરણ સમજિ પદ સેવત, પાર કરે ગહિ પાની. રે મન...૪
તુરિયા તત્વ પાર પદ પરસે, ગુપ્ત અર્થ લહે જ્ઞાની,
સિમ્રથ સુભર ભર્યો સ્વે આતમ, સાયર લહેર સમાની. રે મન...૫

પદ ૪

જગમેં બાજે પોલ કે ઢોલ, ટેક.
ચારૂ વરણ તજે આશ્રમ ધ્રમ, હો ગયે ડામા ડોલ;
એકે હાસ એક પરસંશા, યું ભયે હલકે મોલ. જગમેં...૧
તીરથ વ્રત પ્રતિમા તજ પ્રીતી, બનતે બ્રહ્મ ડફોલ;
અસ્મી બ્રહ્મ ભાખે મુખ એસે, અઘ પાપી અણુતોલ. જગમેં...૨
સલ કમસલ નિરખે શ્રમ દષ્ટી, એસે ચખકે ચોલ;
વાયુ લાગ ભયે ખલ બહેરે, બોલત બોલ કુબોલ. જગમેં...૩
મિથ્યા તર્ક સંત બન બેઠે, ઠગ પકશાળા ખોલ;
પખ ડહેકાય હાય સુન લીજે, ખાવત છતિયા છોલ, જગમેં...૪

હા નૃપરાય ન્યાય નહિ કરતે, પોલગે ધસ ગયા ગોલ;
બિના ખુન ઓસે જગ ખંડન, મચ ગઈ રોલા રોલ. જગમેં...૫
જિમ મ્રૃત સહત દૂધમે કાંજી[1], મેલે વસ્તર ચોલ;
સિધ્રથ રામ સમજ મન અપને, તું મુખડે મત બોલ. જગમેં...૬

પદ ૫

હરિ જન હરિ હરિ દુ:ખ હારે
જ્યું જ્યું ભીડ પડે ભકતનમે, નરહરિ નાથ પધારે. ટેક.
ભવમે ભગત જગત સુખ ત્યાગે, વિષ રસ ભાવ વિસારે;
વિષય વિસાર તાર સિંવરણુમે, રામ ઇષ્ટ શિર ધારે. હરિજન...૧
પ્રગટે પ્રેમ નેમ વિન પૂરણુ, પુલકિત નૈન પનારે;
મન પવન પલટી ઘર આયા, અજપા જાપ પુકારે. હરિજન...૨
નાગન જાગ ભાગ મગ લીનો, આશા ત્રાસ વિડારે;
પિશ્રમ ઘાટ વાટ બિન બેહદ, સત્ય સ્વરૂપ સઁભારે. હરિજન...૩
એસા સંત પંથ બિન ચાલે, સનમુખ શ્યામ જુહારે;
કોટિક પંથ કીન જન પાવન, ધન અવની પદ ધારે. હરિજન...૪
જગમે સંત તાત ભવ તારણુ, સત સત શબ્દ ઉચારે;
સિધ્રથ સેન સમજ ગુરૂ શરણે, વ્યાપક રામ નિહારે. હરિજન...૫

પદ ૬

હરિ મોટો હરિજનકો ઘર હેરે
સુખમય ભવન એક સંતનકો, વિઘ્ન ભરે બહુ તેરે. ટેક.
ભકતી સરસ એક રસ લાગ્યો, અપર આશ નહિ પ્રેરે;
સુખમે લીન દીન નહિ દુ:ખમેં, નહિ તેરે નહિ મેરે. ૧
નિવતે કૃષ્ણુ કૌરવો નિજ ઘર, અભિમાનિ બહુ તેરે;
અમિત રસાલ ત્યાગ નૃપકે ઘર, ભાવજ ભાવજ ટેરે. ૨
ભીલનિ ભાવ પ્રેમ ફલ પાયે, વિપિન રામ વિચરે રે;
સીવરી વિનય કીન સો શ્રી હરિ, અક્ષર એક ન ચેરે. ૩
તરઁગ તોય તંતૂ પટકે તુલ, હરિ હરિજન હમ હેરે;
સિધ્રથ રામ પતિત ભયે પાવન, નિશ્ચય ધાર ધને રે. ૪

પદ ૭

નિર્ગુણુ કોન દેશકો વાસી
હે મધુકર સમજાય સ.ંહદે, સાચ સમજ નહિ હાસી. ટેક

૧ કોઠમડાનાં બીજ.

કો, હૈ જનક જનની કો કહિયત, કોન નાર અરૂ દાસી;
કોન વરણ પુનિ વેપ હૈ કૈસો, કોન રસાં અભિલાષી. ૧ નિર્ગુણ ૧
પાવેગો પુનિ કિયો આપનો, જો રે કહેગો ગૌંસી;
સુનત ચુપ મુખ રહ્યો ઠગ્યો સુ, સૂર મતી જિન નાસી. ૨ નિર્ગુણ ૨

પદ ૮

નિર્ગુણ સગુણ દેશકો વાસી
સૂર શ્રુતી સમજાય સોંહ હૈ, સાચ સાચ નહિ હાસી. ટેક
તોપ જનક જનની હૈ શાંતિ, વિદ્યા નાર અવિદ્યા દાસી;
વરણ અનેક ન ભેપ ન વરણા, પ્રેમ રસાં અભિલાસી. નિર્ગુણ ૧
જડ ચેતન ભ્રાંતિ જિન ભાસે, ત્રજ ગુન નિર્ગુણ કાસી;
આપુમે આપ આપ તજ નિરખ્યો, ભ્રમ ગયે બ્રહ્મ પ્રકાસી. નિર્ગુણ ૨
સબમે આપ આપ સબહીમે, આપ ભગો ધન રાસી;
આપ વિના દૂજો ના દરસે, બિન હરિ ભક્તિ ઉદાસી. નિર્ગુણ ૩
આતમ ઘૃત વ્યાપક સોહં હૈ, વાણી જિનકી છાસી;
કૈસે વર્ણ શકે બાલક સબ, **ઉતપતિ** મા અરૂ માસી. નિર્ગુણ ૪
ગુરૂ કિરપા પાયો નિજ હૈ સો, યાતે કહું કછુ ગૌંસી;
સિધ્રથ રામ ફલ્યો ફલ ફુલકી, સેગુન નિગુન ઇક ભાસી, નિર્ગુણ ૫

પદ ૯

કર્મનકી ગત ન્યારી, ઉંધો કિમ કરિ લખે અનારી. ટેક.
કરતે કર્મ ન કોઇ વિચારે, ફલ આશા નહિ સારી;
આશ વિવશ વસ્તૂ ના છૂટે, કિમ છૂટે રસ પ્યારી. કર્મનકી ૧
સત સંગત કરિ રૂપ પિછાને, આશા તૃષ્ણા મારી;
વિષય વિરાગ શ્યામસે રાગા, વા કર્મન બલિહારી, કર્મનકી ૨
શુષ્ક જ્ઞાન હૈ ધીકી નૈયા, ભાર ભર્યો હૈ ભારી;
વિન ભક્તી અહંકાર ન છૂટે, ડૂબનકી તૈયારી. કર્મનકી ૩
મૃગ વિન મૃગી મૃગી વિન મૃગ જિમ, હોવે ના સુખીઆરી;
જ્ઞાન ભક્તિ સંયોગ વિના જિવ, કર્મ ભાવ કિમ જારી. કર્મનકી ૪
કરે કર્મ અકરમ બુધ રાખે, ધ્યાન ધણીનો ધારી;
સિધ્રથ રામ જનમ આ છેલ્લો, કર્મ ખુટે ભવ પારી, કર્મનકી ૫

અગાઉથી ગ્રાહક થનારનાં નામ.

હિંમતનગર

રાજસેવક મહાશંકર અનોપરામ
વકીલ
શાસ્ત્રી ગણપતીશંકર જેશંકર
રાજજોષી ગોપાળભાઈ જોગીદાસ
પા. વહાલચંદ ઝવેરચંદ
કામદાર જમનાદાસ ઉદયલાલ
મહેતા મણીલાલ પુરૂષોત્તમદાસ
દિક્ષિત લલ્લુભાઈ રેવાશંકર
જોષી ત્રિભોવનદાસ દયારામ
પ્રહલાદજી હાથીભાઇ રાવજી
રાવલ લીલાધર મોતીરામ
વકીલ શાંતિલાલ શોભારામ
જેઠાલાલ રત્નેશ્વર
ઠક્કર લલ્લુભાઈ જેચંદ
વ્યાસ ચુનીલાલ રણછોડદાસ
જોષી મુળદેવરામ ધીરજરામ
મોતીચંદ કાલીદાસ સોની
ખેમચંદ મોતીચંદ સોની
રૂગનાથસિંહજી બનેસિંહજી ચાવડા
રાવલ દેવશંકર મોતીરામ
શાહ શામળદાસ કરશનદાસ
પંડયા અમથાલાલ શીવરામ
ખત્રી મુળચંદ હરિભાઈ
શાહ મણીલાલ મોહનલાલ
શાહ મણીલાલ સાંકળચંદ
જોષી કાશીરામ જીવરામ
સોની નરસિંહ મોતીચંદ
સોની જેઠાલાલ રણછોડ
શાહ કાળીદાસ કરસનદાસ
કંદોઈ નાથાલાલ જેઠાલાલ
મોદી તારાચંદ મોતીચંદ
ખત્રી શકરચંદ હરીભાઈ
ધનજીભાઇ રતનસિંહજી ડોકીદાસ
સોની જેઠાલાલ મુલચંદ

ઈડર

પંડયા નાથાલાલ કાશીરામ

વિસનગર

પંચાલ હરિચંદ મંછારામ
પ્રા. પ્રભુદાસ ભાવસંગ
વૈદ લક્ષ્મણ દત્ત
શેઠ ગોપાળભાઈ મણીભાઈ
શેઠ ડોસાભાઇ મગનભાઇ
શેઠ મથુરાદાસ મગનલાલ
શેઠ કાળીદાસ મગનલાલ
શેઠ કૃષ્ણલાલ ચુનીલાલ
શેઠ શાન્તિલાલ મથુરાદાસ
શેઠ કાન્તિલાલ મથુરાદાસ
વકીલ ગીરધરલાલ ડોસાભાઇ
શેઠ ગીરધરલાલ વિઠલદાસ
શેઠ મણીલાલ વિઠલદાસ
શેઠ માણેકલાલ વિઠલદાસ
મોદી કૃષ્ણલાલ સુળચંદ
મોદી ચુનીલાલ હકનચંદ
મોદી અમૃતલાલ બળદેવ
મોદી ભોગીલાલ બળદેવ
શા. નારણદાસ છોટાલાલ
શા. માણેકલાલ નાનચંદ
શા. ભોગીલાલ કકલદાસ
શા. અમૃતલાલ ઉગરચંદ
શા. મંગળદાસ હુકમચંદ
શા. નાથાલાલ રવીકરણ

શા. પોપટલાલ અંબાલાલ
શા. મણીલાલ અંબાલાલ
શા. વ્રજલાલ રવીકરણ
શા. લીલાચંદ મગનલાલ
શા. નાથાલાલ સેવકદાસ
શા. ગોકળચંદ મોતીદાસ
શા. ભોગીલાલ હરગોવનદાસ
શા. મગનલાલ બળદેવદાસ
ભગત માણેકલાલ નથુદાસ
ગીરધરલાલ દયારામ જા
મોતીલાલ માણેકલાલ જા
પંડયા અમથારામ કાશીરામ
વ્યાસ નારાયણલાલ રમીયતરામ
વ્યાસ ચંદુલાલ હરગોવનદાસ
વ્યાસ ચીમનલાલ નારાયણલાલ
પંડયા રણછોડદાસ ખુશાલદાસ
જાની ઓછવલાલ મણીલાલ
પંડયા મણીલાલ મગનલાલ
મહારાજ જદુલાલ ચીમનલાલ
મહારાજ સાકરલાલ મગનલાલ
કીરપાશંકર મગનલાલ
કંસારા ગોપાળદાસ વ્રજલાલ
,, કરસનલાલ ગોકળદાસ
,, રણછોડલાલ મોતીલાલ
,, ચીમનલાલ વીઠલદાસ
,, ચીમનલાલ મણીલાલ
વકીલ વિઠલદાસ હરિલાલ
ડાકટર રતીલાલ હરિલાલ
કંસારા મણીલાલ હરિલાલ
,, નાથાલાલ બબુભાઇ
,, પરશોતમ વીઠલદાસ
,, નારાયણલાલ વીઠલદાસ
,, ગીરધરલાલ દામોદરદાસ
,, કરશનદાસ નારણલાલ
,, રણછોડલાલ ગોપાળદાસ
પા. હેમચંદ ઝવેરદાસ
પા. નાથાલાલ ઘેલાદાસ
પા. જેઠાલાલ જીવરામ
પા. જેઠતારામ ગંગારામ

કમાણા

શેઠ અંબાલાલ હરજીવનદાસ
શેઠ મોહનલાલ હરગોવનદાસ

મેસાણા

મુખીપટેલ ગંગારામ નરસિંહદાસ
પા. શીવરામ મોતીદાસ
પા. બેચરલાલ ખુશાલદાસ
પા. પરશોતમ ખુશાલદાસ
પા. ઇશ્વરદાસ ઉમેદદાસ
પા. શીવદાસ મોજીદાસ
પા. ગોપાળદાસ કાનદાસ
પા. ગોપાળદાસ ખુશાલદાસ
પા. નરસિંહદાસ ભાયચંદદાસ
પા. જેઠાલાલ લાલદાસ
પા. કાનજી શીવલાલ વકીલ
પા. ચતુરભાઇ વીસાદાસ
બારોટ શીવલાલ લાલજીભાઈ
ગાંધી મયાચંદ જીવરામ
શા. અમૃતલાલ રણછોડદાસ
શા. ચુનીલાલ ભુદરદાસ
મોંઘી બેન
ઇચ્છા બેન
નર્મદા બેન
જાની વીઠલદાસ હરગોવનદાસ

દવાડા

પા. શીવરામ માનદાસ
દવાડા ભક્ત મંડળ

સાદરા

શીવરામ માધવજી
અમરસીંગ મોહનસાગ

પીલવાઈ

શેઠ વાડીલાલ છગનલાલ

ઉંઝા

શેઠ છોટાલાલ રવીકરણ
શેઠ કૃષ્ણલાલ છોટાલાલ

પાટણ

ત્રીવેદી ત્રિભોવન રામશંકર

ઉમરેઠ

ભગત કાળીદાસ ભીખાભાઈ

વઢવાણ

નર્મદાશંકરભાઈ

આવળા-ઉનાવા

રાવળ દેવશંકર વેણીરામ
,, કરૂણાશંકર વેણીરામ

ગોઝારીયા

અમીન કેશવલાલ રામભાઈ

અમદાવાદ

શેઠ મફતલાલ ગગલદાસ
શેઠ મોતીલાલ હીરાભાઈ
પારી ચીનુભાઇ નારાયણદાસ
પારી વલ્લભદાસ હેમચંદ
પારી ચંપકલાલ ગોપાળદાસ
શેઠ કુમુદચંદ્ર મથુરાદાસ
શેઠ શાન્તિલાલ ગોપાળદાસ
શેઠ અંબાલાલ જેઠાલાલ
મહેતા મનુભાઇ ડાહ્યાભાઇ
શેઠ ભગવાનદાસ તેજાજી
શેઠ હીરાભાઇ તેજાજી
પારી પરશોતમદાસ હરિવલ્લભદાસ
શેઠ નારણભાઇ મગનાજી
શેઠ રતીલાલ નાથાલાલ
શેઠ મોતીલાલ હીરાલાલ
શેઠ બાબુલાલ ગોરધનદાસ
શેઠ તારાચંદ તુલશીદાસ
શેઠ કનૈયાલાલ હરિલાલ
શેઠ હીરાભાઇ ગીરધરલાલ
શેઠ બાલુભાઇ ગીરધરદાસ
શેઠ નટવરલાલ અચરતલાલ
શેઠ કસ્તુરભાઇ ચંદુલાલ
શેઠ મોહનલાલ ચુનીલાલ
શેઠ નાનુભાઈ માણેકલાલ
શેઠ ઠાકોરલાલ ચીમનલાલ
શેઠ જેશીંગભાઇ ભોગીભાઇ
શેઠ રમણલાલ મગનલાલ
શેઠ પોપટલાલ હરિલાલ
શેઠ નટવરલાલ રાયચંદ
શેઠ છોટાલાલ હીરાચંદ કડીયા
ડોક્ટર હરિભાઈ મણીલાલ
વકીલ ગોવિંદભાઇ છગનલાલ
દેસાઈ બટુકલાલ છગનલાલ
દેસાઇ મુકુંદરાય બળવંતરાય
ઠાકોર મુકુંદરાય મણીલાલ પ્રોફેસર
ધીરજલાલ ચીમનલાલ
વકીલ રતીલાલ જીવણલાલ લાખીયા
ડોકટર બળવંતરાય નરસિંહલાલ
કાનુગા
વકીલ જયન્તિલાલ નરભેરામ ઠાકોર
મોતીલાલ જાદવરાય કાનુગા

વામનરાવ રતનલાલ ધોળકીયા
વકીલ
ડૉકટર માધવજી બી. મચ્છર
પા. ચુનીલાલ ગીરધરલાલ
પા. ધીરજલાલ ખુશાલદાસ
પા. ફકીરભાઇ વલ્લભભાઈ
પા. પ્રેમચંદભાઇ રણછોડદાસ
પા. સાંકળચંદ આત્મારામ
પા. પરમાનંદ જગજીવનદાસ
પા. નારણભાઇ મનસુખરામ
પટેલ ત્રીકમદાસ ત્રીભુવનદાસ
પરમાણંદદાસ જગજીવનદાસ
મગનલાલ જગજીવનદાસ
રામજીભાઈ મીસ્ત્રી
વિઠ્ઠલદાસ ઇશ્વિરદાસ
પા. શંકરદાસ જોઇતારામ
રમણલાલ ગોરધનદાસ
મણીલાલ ગણપતરામ
સોની ચંદુલાલ બાપાલાલ
હીરાબેન મગનલાલ
વીજયાબેન મણીલાલ
સંતદાસ ભગત જ્ઞાની
છબીલરાય બળવંતરાય
દતુભાઇ લલ્લુભાઈ ડૉકટર
રણજીભાઇ ડાહ્યાભાઈ
ઇંદ્રવદન રતનલાલ
વકીલ વાઘજીભાઈ લાધાભાઈ
બાપાલાલ બહેચરદાસ સાકરવાળા
જેકોર બેન
સોની બેન
જીવકોર બેન
મોતી બેન
જડી બેન
ગુલાબ બેન
લક્ષ્મી બેન
ભાગીરથ બેન
મહાલી બેન
બાલુ બેન
કંસારા સાંકળચંદ રતનચંદ
,, સાંકળચંદ નાગરદાસ
,, અમૃતલાલ ત્રીભોવનદાસ
,, વાડીલાલ મુળચંદ
,, ચુનીલાલ જગજીવનદાસ
,, માણેકલાલ જીણાભાઈ
રંગવાળા વ્યાસ અમથાલાલ
જીવતરામ
રંગવાળા ચીમનલાલ કાળીદાસ
દેસાઇ અંબાલાલ મણીલાલ
ઠાકર મણીલાલ રામશંકર
મણીશંકર એમ. વ્યાસ એન્જીનીયર
ધોળકીયા માસ્તર
વાડીલાલ બાપાલાલ
શેઠ હીમતલાલ મોતીલાલ
ઘાંચી રણછોડ જેઠાલાલ
ખલાસ હરિલાલ ભાણાભાઈ
મગનલાલ કેવળદાસ
પંચાલ ઉત્તમદાસ ભુદરભાઈ
,, આત્મારામ ભુદરભાઈ
,, મોહનલાલ જેચંદ
,, હરિલાલ પુંજાલાલ
,, ભુલાભાઇ હીરાચંદ
,, અંબાલાલ ફુલચંદ
,, લાલજી બેચરભાઇ
,, કાળીદાસ રણછોડદાસ
,, ચંદુલાલ નથુલાલ

,, શંકરભાઇ છગનલાલ
,, મંગળદાસ બેચરદાસ
,, ડાહ્યાભાઈ મથુરદાસ
,, આત્મારામ માધવજી
,, સોમાભાઈ માધવજી
પંચાલ જીવણલાલ સાંકળચંદ
,, મંગળદાસ નાગરદાસ
,, નારાયણ મોતીલાલ
,, રણછોડદાસ મયાચંદ
,, શીવરામ ગણેશદાસ
,, કેશવલાલ પ્રભુદાસ
,, નટવરલાલ સોમાભાઈ
,, નંદલાલ ગીરધરલાલ
,, શાંતિલાલ
પંચાલ ગુલાબચંદ જીવરામ
,, પથુભાઇ વસ્તારામ
ઠાકર નર્મદાશંકર ગણપતરામ
કામેશ્વર લીલાધર સ્પી. માસ્તર
પરશોતમદાસ હિંમતલાલ ડાકવાળા
કસ્તુરજી ભુરાજી
ભગવાનજી વેનાજી
પ્રતાપજી રાજાજી
મોતીલાલ હીરાભાઈ
ભોગીલાલ ત્રીકમજી
અસાજી નંદલાલ
હેમરાજ મેઘરાજ
ભુદરજી રતનાજી
શવાજી અસલાજી
નોગણજી ત્રીકમજી
વજાજી માલાજી
કચરાજી જીવાજી
સામજી નારાણજી
ત્રીક્ષોકજી દેવાજી

મણીલાલ જમનાદાસ
અંબાલાલ ફકીરદાસ
સોમાભાઈ ગોરધનદાસ
મોહનલાલ મગનલાલ
મફતલાલ લલુભાઇ
બબુભાઇ જીણાભાઇ
ઘાંચી અમૃતલાલ મગનલાલ
જાની શંકરલાલ જગજીવનદાસ
પા. અંબારામ પુરૂષોત્તમ
શા. માણેકલાલ ચુનીલાલ
પીતાંબરદાસ અચરતલાલ
વલ્લભરાય હીરાભાઈ
ખોડાજી ગલાજી
જેણાજી ગલાજી
સેંધાજી જીવાજી
આશારામ બંશીજી
હજુ માનજી
વનાજી સવાજી
રોડાજી
ચુનીલાલ
રૂપાજી મંગાજી
ભીખજી ભગત
છોગાજી અભાજી
નરસાજી ચેનજી
નાથાલાલ રતનાજી
નાથાજી વનાજી
બાલાભાઈ રેવાશંકર
પ્રલ્હાદજી ચંદ્રશંકર દિવાન
લલુભાઈ ઇશ્વરદાસ
વિઠ્ઠલભાઈ ઇશ્વરદાસ

મીઠાખળી

જયેન્દ્રલાલ દલસુખરામ વકીલ
ડાહ્યાભાઈ કાળીદાસ વકીલ

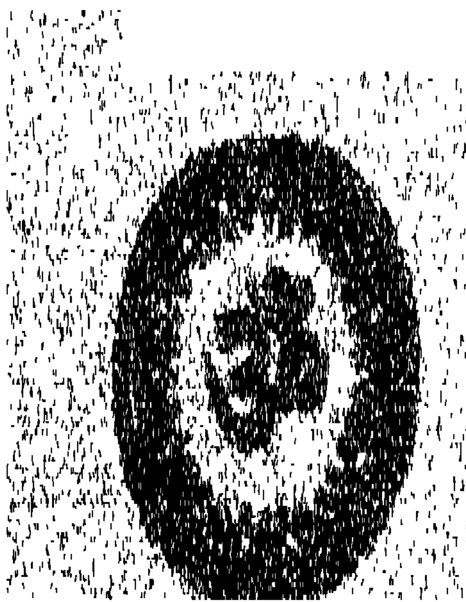
પા. પ્રહલાદભાઈ મોહનલાલ
પા. નારણભાઇ કાળીદાસ
પા. બેચરદાસ નરસીદાસ
પા. કેશવલાલ નરસીદાસ
પા. મણીલાલ મગનલાલ
પા. બેચરભાઇ સાંકળચંદ
પા. રણછોડ ગીરધરલાલ
પા. અંબારામ રામદાસ
પા. ખોડીદાસ રેવનદાસ
પા. શકરાભાઇ રામાભાઇ
પા. મોતીરામ બાપુભાઈ
બ્રા. ત્રીભોવનદાસ જગજીવનદાસ
મહેતા જમનાશંકર ચુનીલાલ
જોષી ચીમનલાલ ત્રીભોવનદાસ
પા. અંબારામ ઝવેરદાસ
ભગત ધનજી બેચરદાસ

સરસપુર

પા. ભોગીલાલ હરગોવનદાસ
પા. જીવણભાઇ આશાભાઈ
પા. પોપટલાલ કરશનદાસ
પા. પ્રહલાદભાઇ
પા. બેધાભાઇ મણીલાલ
મીસ્ત્રી નાથજી ઇશ્વરદાસ
,, તલકચંદ પાનાચંદ

ગોમતીપુર

શ્રી મણીલાલ રામજીભાઇ
,, ભોગીલાલ મફતલાલ
,, ગોરધનદાસ ત્રીભોવનદાસ
,, વીઠલદાસ ઇશ્વરદાસ
,, મણીલાલ દોલતસિંહ
,, અમરસિંહ વાસુદેવ
,, પથુજી મેઘાજી
,, અંબાલાલ સોમાભાઈ
,, બાલાભાઇ વાસુદેવ
,, જીવણજી ખોડાજી
,, આત્મારામ જેશીંગભાઈ
,, જીવણલાલ અંબારામ ગાંધી
,, ગોરધનદાસ કેશવલાલ
,, વીરજીભાઈ ભંડારી
,, જાદવજી
,, મુળજી
,, રણછોડદાસ ભગવાનદાસ
,, અંબાલાલ ત્રીકમલાલ
,, વીરજીભાઇ (હોળી ચકલે)
,, ગોપાળભાઈ
,, જીવાભાઇ મુખી
,, કલ્યાણજી
,, શાન્તીલાલ શીવરામ
,, લાભશંકર અંબાશંકર
,, નારણદાસ પ્રભુરામ દાવડ
,, ગોરધનદાસ વ્રજભુખણદાસ

[illegible]

[illegible] બાપુભાઈ

રે. ઘીકાંટા રોડ : અમદાવાદ.